Bundel van de Algemeen Bestuur van 11 juni 2021

0 Agenda

Conceptagenda AB 11 juni 2021 def

Definitieve agenda 11 juni 2021

0 Uitnodiging en nazendbrieven

1e nazendingsbrief AB 110621

2e nazendingsbrief AB 110621

3e nazendingsbrief AB 110621

4e nazendingsbrief AB 110621

5e nazendingsbrief AB 110621

6e nazendingsbrief AB 110621

Uitnodiging AB 11 juni 2021

1 Opening

1.1 Trekking stemmingsnummer

1.2 Presentatie Update toestand watersysteem

update toestand watersysteem ab 11-6-2021

2 Mededelingen en ingekomen stukken

3.A Vaststelling notulen, besluitenlijst en actielijst vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 9 april 2021

De notulen, besluitenlijst en actielijst van de AB-vergadering van 9 april 2021 vast te stellen.

AB notulen 9 april 2021

Actielijst AB versie 9 april 2021

Lijst met moties en amendementen versie 26 februari 2021

Openbare Besluitenlijst AB 9 april 2021rtf

3.B Adviseringsoverzicht commissies 20 mei 2021

Kennis te nemen van het adviseringsoverzicht.

Aangepast adviseringsoverzicht commissies 20 mei 2021docx

Adviseringsoverzicht commissies 20 mei 2021docx

4 Voorstellen ter besluitvorming

4.A (H) Ontheffing dijkgraaf van verplichting tot woonplaats in waterschapsgebied

In te stemmen met het verlenen van de ontheffing.

Voorstel_58524.doc

4.B (H) Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij provincies, gemeenten en waterschappen en gedragscodes Dagelijks Bestuurders en leden Algemeen Bestuur

1. Kennis te nemen van de Handreiking integriteit politieke ambtsdragers 2021;
2. De gedragscodes integriteit dagelijkse bestuurders waterschap Aa en Maas juli 2016 en integriteit leden Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas juli 2016 in te trekken;
3. Vast te stellen de gedragscode integriteit leden Dagelijks Bestuur waterschap Aa en Maas juni 2021;
4. Vast te stellen de gedragscode integriteit leden Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas juni 2021.

Voorstel_58508.doc

1. Gedragscode integriteit dagelijks bestuurders waterschap Aa en Maas juni 2021

2. Gedragscode integriteit leden Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas 2021

Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij provincies, gemeenten en waterschappen 2021 - vierde gewijzigde druk

4.C (H) Financiële stukken BHIC (Jaarstukken 2020, kadernota 2022 en ontwerpbegroting 2022)

1. Kennis te nemen van:
• De Jaarstukken 2020 BHIC;
• De kadernota 2022 BHIC;
• De ontwerpbegroting 2022 BHIC;
2. Geen zienswijze in te dienen op de ontwerpbegroting 2022 van het BHIC omdat daar geen aanleiding toe is.

Voorstel_58461.doc

1 Aanbiedingsbrief (email)

2 BHIC Jaarverslag 2020

3 BHIC Jaarrekening 2020 incl controleverklaring

4 BHIC Ontwerpbegroting 2022

5 BHIC Kadernota 2022

4.D (H) Financiële stukken Het Waterschapshuis (HWH) (Jaarstukken 2020 en ontwerpbegroting 2022)

1. Kennis te nemen van de jaarstukken 2020 en de ontwerpbegroting 2022 van de Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis (HWH).
2. De zienswijze op de ontwerpbegroting 2022 HWH conform het ontwerp vast te stellen.

Voorstel_58482.doc

1a. Aanbiedingsbrief HWH zienswijzeprocdure begroting 2022

1b. Concept vergaderstuk AB HWH begroting 2022

1c. Ontwerpbegroting 2022 HWH

2a. Jaarstukken 2020 HWH

2b. Bestuursrapportage 2020-3 HWH

2c. Projectverantwoording 2020-3 HWH (bijlage bij berap)

2d. Controleverklaring accountant

3. Zienswijze Begroting 2022 HWH

4.E (H) Financiële jaarstukken NBWB (Jaarrekening 2020 en Begroting 2022)

De reactiebrief op de financiële jaarstukken van NBWB conform het ontwerp vast te stellen.

Voorstel_58243.doc

1. Aanbiedingsbrf aan DB-AB's Financien NBWB 2021

2. Baten-Lasten NBWB boekjaar 2020

3. Brf Kascie aan Bestuur tbv NBWB boekjaar 2020

4. Concept Begroting NBWB 2022

5. Concept reactiebrief jaarstukken NBWB

4.F (H) Financiële stukken BSOB (Jaarrekening 2020, 1e Begrotingswijziging 2021 en Conceptbegroting 2022)

1. Kennis te nemen van de Jaarstukken 2020 BSOB, 1e Begrotingswijziging 2021 BSOB en Ontwerpbegroting 2022 BSOB.
2. De zienswijze op de Ontwerpbegroting 2022 van BSOB conform het ontwerp vast te stellen.

Voorstel_58474.doc

1. Jaarstukken 2020_BSOB_definitief

2. Ontwerp - Eerste Begrotingswijziging 2021 BSOB

3. Ontwerpbegroting 2022 def

4. BSOB_kadernota 2022

5. Concept zienswijze B2022

4.G (H) Wijziging gemeenschappelijke regeling BHIC i.v.m. uittreding gemeente Haaren

1. In te stemmen met wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling BHIC in verband met de uittreding van de gemeente Haaren, overeenkomstig het bijgevoegde wijzigingsbesluit BHIC;
2. Toestemming te verlenen aan het Dagelijks Bestuur om eveneens in te stemmen met bovengenoemde wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling BHIC.

Voorstel_58240.doc

1. (concept) wijzigingsbesluit BHIC opheffing Haaren

2. (concept) DB-besluit wijz Gr BHIC tbv DB 22 juni

4.H (H) Jaarplan Regio Noordoost Brabant

In te stemmen met het concept-jaarplan met begroting 2022 RNOB en geen gebruik te maken van de mogelijkheid een zienswijze in te dienen.

Voorstel_58639.doc

Jaarplan en begroting 2022 Regio Noordoost Brabant versie voor zienswijzen

RNOB-2021-064_Mogelijkheid voor indienen zienswijze concept-Jaarplan RNOB 2022_

4.I (H) Investeringskrediet Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat

In het kader van het project Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL) een investeringskrediet beschikbaar te stellen van:
- €182.000,- voor de realisatie van de EVZ Baardwijkse Overlaat en EVZ Voordijk;
- €593.000,- voor de realisatie van 2 noodzakelijke Verzoeken Tot Wijziging (VTW's) ten opzichte van het referentie ontwerp GOL.

Voorstel_58194.doc

Bijlage 1 kostenraming FP IB2021 15 GOL en VTW 140421

Bijlage 2 FP15a EVZ IB2021 GOL en VTW 140421

Bijlage 3 FP15b VTW IB2021 GOL en VTW 140421

Bijlage 4 toelichting VTW's

4.J (H) Investeringskrediet 'Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement voor Grondwater'

Een investeringskrediet "Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement voor Grondwater" (OMDISK-grondwater) van € 1.560.000,-- incl. BTW beschikbaar te stellen voor de onderdelen:
I. Meetnet;
II. Dataplatform;
III. Dashboarding.

Voorstel_58283.doc

Bijlage 1 Financiële paragraaf OMDISK Grondwater

4.K (H) Voorstel GGOR evaluatie 2012-2020

1. Kennis te nemen van de Evaluatie GGOR Landbouw 2012-2020;
2. Kennis te nemen van de brief en oplegnotitie van de Rekenkamercommissie over de evaluatie;
3. In te stemmen met de DB-besluiten over de uitwerking van de suggesties voor GGOR 2.0 uit de Evaluatie GGOR Landbouw 2012-2020 en de oplegnotitie van de Rekenkamercommissie.

Voorstel_57423.doc

Aanbiedingsbrief oplegnotitie GGOR

Evaluatie GGOR 2012-2020

Oplegnotitie GGOR definitief Rekenkamer mrt21

4.L (H) Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel

Een investeringskrediet beschikbaar te stellen van € 3.400.000,-- om het rioolwater capaciteit knelpunt in Bakel op te lossen.

Voorstel_57484.doc

Aangepaste AB-adviesnota (3e NAZENDING)

Aangepaste bijlage 2 Toelichting overstortlocaties_20210526 (3e NAZENDING)

Aangepaste bijlage 3 Impressie van de huidige en nieuwe situatie (3e NAZENDING)

bijlage 1 Geografische ligging van rioolwater overnamepunt Bakel

bijlage 2 Toelichting overstortlocaties

bijlage 3 Impressie van de huidige en nieuwe situatie overnamepunt Bakel

Bijlage 4 Financiële paragraaf uvk oplossen knp Bakel - v2.0

bijlage 5 Raming oplossing capaciteitsknelpunt Bakel

4.M (H) Financiële stukken AQUON (Jaarrekening 2020 en Conceptbegroting 2022)

1. Kennis te nemen van de Jaarstukken 2020 Aquon en Conceptprogrammabegroting 2022 Aquon;
2. De zienswijze op de Conceptprogrammabegroting 2022 Aquon conform het ontwerp vast te stellen.

Voorstel_58454.doc

1. AQUON-Jaarstukken 2020

2. AQUON-Programmabegroting2022

3. Concept zienswijze PB2022

4.N (H) Regionale Energie (en Klimaat) Strategie 1.0 - RE(K)S

1. In te stemmen met de Regionale Energiestrategie Noordoost Brabant;
2. Kennis te nemen van Brief klankbordgroep RES NOB en Reactie SG RES NOB op brief Klankbordgroep;
3. In te stemmen met de Regionale Energie- en Klimaatstrategie Hart van Brabant;
4. Kennis te nemen van de concept-Regionale Energiestrategie 1.0 Metropoolregio Eindhoven en Voorlopige planMER RES MRE;
5. In te stemmen met de bestuurlijke reactie op de concept-Regionale Energiestrategie 1.0 Metropoolregio Eindhoven.

Voorstel_57637.doc

01. Samenvatting aandachtspunten RES'en voor Aa en Maas

02. RES 1.0 Noordoost Brabant

03. Beantwoording zienswijzen concept-RES NOB

04. 2021-03-03 Brief klankbordgroep RES NOB DEF

05. Reactie SG RES NOB op brief Klankbordgroep

06. Waterschap Aa en Maas AB - aanbiedingsbrief definitieve REKS

07. REKS 1.0 Hart van Brabant

08. Reacties op het concept bod REKS

09. Aanbiedingsbrief waterschap Aa en Maas verzoek reactie op concept RES 1.0 Metropoolregio Eindhoven

10. Concept-RES 1.0 Metropoolregio Eindhoven

11. Voorlopige planMER RES MRE

12. Reacties concept RES MRE

13. Brief Bestuurlijke reactie concept-RES 1.0 Metropoolregio Eindhoven CONCEPT

4.O (B) Jaarverslag 2020 waterschap Aa en Maas

1. De Jaarverslaglegging 2020 van waterschap Aa en Maas vast te stellen en in te stemmen met de bij "Voorstel en Besluit" opgenomen punten;
2. Kennis te nemen van het verslag van de accountant n.a.v. de controle van de Jaarverslaglegging 2020 met bijbehorende reactie van het Dagelijks Bestuur (DB);
3. Kennis te nemen van de controllersparagraaf;
4. Kennis te nemen van het sociaaljaarverslag 2020.

Van het sociaal jaarverslag is ook een digitale versie die u kunt bekijken via https://aa-en-maas.maglr.com/sociaal-jaarverslag-2020/voorpagina-en-voorwoord

Voorstel_57889.doc

1. Jaarverslag 2020 versie 1.1 DEF

2. _2020 Accountantsverslag WAM

3._ Reactie DB op accountantsverslag 2020

4. _Controllersparagraaf jrr2020 vs DB

5._ Uitvoeringsinformatie bij het Jaarverslag 2020 versie 1.0 DEF

6._Aa_en_Maas_Sociaal_jaarverslag_2020_def4

7. Inlegvel Jaarverslag 2020 (3e NAZENDING)

Motie Milieu- en Duurzaamheidsrapportage 11.06.21

5 Stukken ter kennisneming

5.A Kademuur Maasdijk Ravenstein.

Kennis te nemen van correspondentie en petitie tav kademuur Maasdijk Ravenstein

Beste mededijkbewoners

Brief aan Waterschap

Brief aan Waterschap bijlagenblad

P E T I T I E 2

5.B Gewijzigde lay-out HWBP dashboard

Kennis te nemen van het memo en het dashboard met de laatste kwartaalrapportage HWBP-projecten en in te stemmen met de doorontwikkelde lay-out van het HWBP dashboard.

1. Memo wijzigingen HWBP dashboard Q1_2021 AB

2. 2021-04-14 Dashboard HWBP Waterveiligheid Q1-2021

5.C Definitief Projectplan Waterwet Beekerloop incl. nota van zienswijzen

Kennis te nemen van de Nota van zienswijzen 'Beekerloop' en Definitief Projectplan Waterwet 'Beekerloop'.

Voorstel_58485.doc

1 Geanonimiseerde Nota van zienswijzen Beekerloop v6april

2. BG4619_T&P_RP_2104210841_Definitief PPWW Beekerloop

3. DB Voorstel_58485.doc

5.D Partiële herziening algemene regels, beleidsregels en hydrologisch achtergronddocument omtrent toename verhard oppervlak en grondwater

Ter kennisneming

1a. DEFINITIEF BESLUIT ALGEMENE REGELS [toename verhard opp] - 3e partitiele herziening (2021)

1b. DEFINITIEF geconsolideerde tekst ALGEMENE REGELS - 3e partiele herziening 2021 - combi

2a. DEFINITIEF BESLUIT HYDROLOGISCHE UITGANGSPUNTEN - 3e partiele herziening 2021

2b. DEF. geconsolideerde tekst HYDROLOGISCH ACHTERGRONDDOCUMENT - 3e part herzienin

3a. DEFINITIEF BESLUIT BELEIDSREGELS [GRONDWATER]- vierde partitiele herziening 2021

3b. DEFINITIEF geconsolideerde tekst BELEIDSREGELS - vierde partiele herziening 2021

923023 MEMO Algemeen Bestuur wijzigingen Keurregels

5.E Tweede partiële herziening beleidsregel agrarische beregening

Ter kennisname

1. DEF. besluit 5% regeling - 2e partiele herziening 2021

2. DEF. geconsolideerde tekst Beleidsregel agrarische beregening - 2e part herziening 2021

3. Nota van inspraak herziening beleidsregel agrarische beregening 2021

Op 26 maart 2021 is de herziene beleidsregel agrarische beregening

5.F Vragen en opmerkingen van de fractie Algemene Waterschapspartij voorafgaand en in de vergadering van het Algemeen Bestuur op 9 april en antwoorden door het Dagelijks Bestuur

Kennis te nemen van de vragen en antwoorden.

MEMO Beantwoording schriftelijke vragen AWP

5.G Vragen en antwoorden vragen artikel 44 RvO fractie Water Natuurlijk

Kennis te nemen van de artikel 44 vragen en antwoordbrief van het Dagelijks Bestuur.

Antwoordbrief DB op artikel 44 vragen van Water Natuurlijk (003)

Kaart vasthouden water.1pdf

Waterschapsblad

Watervergunning d.d. 2 februari 2021

Wijzigingsvergunning d.d. 23 maart 2021

5.H UvW Voortgangsbrief Omgevingswet

Kennis te nemen van de ledenbrieven.

Ledenbrief over verschuiven inwerkingtreding Omgevingswet naar 1 juli 2022 (3e NAZENDING)

Ledenbrief UvW inzake kamerbrief minBzK over Omgevingswet april 2021

5.I Provincie Noord Brabant Interbestuurlijk toezicht beleidsproducten 2021

Brief aan AB Interbestuurlijk toezicht beleidsproducten 2021

5.J PERSBERICHT: Besluiten Algemene Vergadering van Aandeelhouders NWB Bank

PERSBERICHT Besluiten Algemene Vergadering van Aandeelhouders NWB Bank

5.K Herijking programmering HWBP projecten waterschap Aa en Maas

Ter bespreking.

0. AB Informatienota Herijking HWBP programmering

1. II Definitief programmavoorstel 2022-2027 2033

2. Den Bosch groen en klimaatbestendig

3. Berekening doorwerking herijking (3e NAZENDING)

5.L Antwoordbrief Dagelijks Bestuur op artikel 44 vragen fractie Water Natuurlijk inzake beregeningsbeleid

Kennis te nemen van de vragen en antwoorden.

Antwoordbrief DB op artikel 44 vragen van Water Natuurlijk inzake beregeningsbeleid.ondertekendpdf

5.M Haalbaarheidsfase 'Gulden Energie' (TEA rwzi Aarle-Rixtel)

Kennis te nemen van de informatienota.

Informatienota

6 Voorstellen ter opiniërende bespreking

7 Moties vreemd aan de orde van de dag

Motie stoppen met Analyses Chemisch Zuurstof Verbruik (CZV) op gezuiverd rioolwater 11.06.21

Motie zichtbaarheid waterschap

8 Voorstel tot het houden van een besloten vergadering

9 Rondvraag en sluiting

Aan de leden van het
Algemeen Bestuur van Waterschap Aa en Maas

Geachte leden,

Hierbij nodig ik u uit tot het bijwonen van een vergadering van het Algemeen Bestuur op

vrijdag 11 juni 2021 om 14.00 uur

in Van der Valk, Rondweg 2 te Uden .

Hierbij treft u de agenda aan voor deze vergadering.

Hoogachtend,

L. Verheijen
dijkgraaf

(Concept) Agenda
voor de vergadering van het Algemeen Bestuur op
vrijdag 11 juni 2021, aanvang 14.00 uur
in Van der Valk, Rondweg 2 te Uden
(locatie nog onder voorbehoud)

1 Opening

1.1 Trekking stemmingsnummer

2 Mededelingen en ingekomen stukken

3.A Vaststelling notulen, besluitenlijst en actielijst vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 9 april 2021

3.B Adviseringsoverzicht commissies 20 mei 2021 (wordt nagezonden)

4 Voorstellen ter besluitvorming

4.A Ontheffing dijkgraaf van verplichting tot woonplaats in waterschapsgebied
4.B Jaarverslag 2020 waterschap Aa en Maas
4.C Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bijprovincies, gemeenten en waterschappen en gedragscodes Dagelijks Bestuurders en leden Algemeen Bestuur.
4.D Financiële stukken BHIC (Jaarstukken 2020, kadernota 2022 en ontwerpbegroting 2022)
4.E Financiële stukken Het Waterschapshuis (HWH) (Jaarstukken 2020 en ontwerpbegroting 2022)
4.F Financiële jaarstukken NBWB (Jaarrekening 2020 en Begroting 2022)
4.G Financiële stukken BSOB (Jaarrekening 2020, 1e Begrotingswijziging 2021 en Conceptbegroting 2022)
4.H Wijziging gemeenschappelijke regeling BHIC i.v.m. uittreding gemeente Haaren
4.I Jaarplan Regio Noordoost Brabant (wordt nagezonden)
4.J Investeringskrediet Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat
4.K Investeringskrediet 'Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement voor Grondwater' (wordt nagezonden)
4.L Voorstel GGOR evaluatie 2012-2020
4.M Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel
4.N Financiële stukken AQUON (Jaarrekening 2020 en Conceptbegroting 2022)
4.O Regionale Energie (en Klimaat) Strategie 1.0 - RE(K)S

5 Stukken ter kennisneming

5.A Kademuur Maasdijk Ravenstein
5.B Gewijzigde lay-out HWBP dashboard
5.C Definitief Projectplan Waterwet Beekerloop incl. nota van zienswijzen
5.D Partiele herziening algemene regels, beleidsregels en hydrologisch achtergronddocument omtrent toename verhard oppervlak en grondwater
5.E Tweede partiele herziening beleidsregel agrarische beregening
5.F Vragen en opmerkingen van de fractie Algemene Waterschapspartij voorafgaand en in de vergadering van het Algemeen Bestuur op 9 april en antwoorden door het Dagelijks Bestuur (wordt nagezonden)
5.G Vragen en antwoorden vragen artikel 44 RvO fractie Water Natuurlijk (wordt nagezonden)

6 Voorstellen ter opiniërende bespreking

6.1 Duurzaamheidsfonds/duurzaamheidsverslag

7 Moties vreemd aan de orde van de dag

7.1 Motie Stoppen met Analyses Chemisch Zuurstof Verbruik (CZV) op gezuiverd rioolwater

8 Voorstel tot het houden van een besloten vergadering

9 Rondvraag en sluiting

Waterschap Aa en Maas

AGENDA

vergadering van het Algemeen Bestuur op
vrijdag 11 juni 2021, aanvang 14.00 uur
Van der Valk hotel te Uden

1 Opening

1.1 Trekking stemmingsnummer

1.2 Presentatie Update toestand Watersysteem

2 Mededelingen en ingekomen stukken

3.A Vaststelling notulen, besluitenlijst en actielijst vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 9 april 2021

Voorstel: Ter vaststelling

3.B Adviseringsoverzicht commissies 20 mei 2021

Voorstel: Ter kennisneming

HAMERSTUKKEN:

4 Voorstellen ter besluitvorming

4.A (H) Ontheffing dijkgraaf van verplichting tot woonplaats in waterschapsgebied

Voorstel : In te stemmen met het verlenen van de ontheffing.

4.B (H) Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij provincies, gemeenten en waterschappen en gedragscodes Dagelijks Bestuurders en leden Algemeen Bestuur

Voorstel :
1. Kennis te nemen van de Handreiking integriteit politieke ambtsdragers 2021;
2. De gedragscodes integriteit dagelijkse bestuurders waterschap Aa en Maas juli 2016 en integriteit leden Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas juli 2016 in te trekken;
3. Vast te stellen de gedragscode integriteit leden Dagelijks Bestuur waterschap Aa en Maas juni 2021;
4. Vast te stellen de gedragscode integriteit leden Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas juni 2021.

4.C (H) Financiële stukken BHIC (Jaarstukken 2020, kadernota 2022 en ontwerpbegroting 2022)

Voorstel :
1. Kennis te nemen van:
   - De Jaarstukken 2020 BHIC;
   - De kadernota 2022 BHIC;
   - De ontwerpbegroting 2022 BHIC;
2. Geen zienswijze in te dienen op de ontwerpbegroting 2022 van het BHIC omdat daar geen aanleiding toe is.

4.D (H) Financiële stukken Het Waterschapshuis (HWH) (Jaarstukken 2020 en ontwerpbegroting 2022)

Voorstel :
1. Kennis te nemen van de jaarstukken 2020 en de ontwerpbegroting 2022 van de Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis (HWH).
2. De zienswijze op de ontwerpbegroting 2022 HWH conform het ontwerp vast te stellen.

4.E (H) Financiële jaarstukken NBWB (Jaarrekening 2020 en Begroting 2022)

Voorstel : De reactiebrief op de financiële jaarstukken van NBWB conform het ontwerp vast te stellen.

4.F (H) Financiële stukken BSOB (Jaarrekening 2020, 1e Begrotingswijziging 2021 en Conceptbegroting 2022)

Voorstel :
1. Kennis te nemen van de Jaarstukken 2020 BSOB, 1e Begrotingswijziging 2021 BSOB en Ontwerpbegroting 2022 BSOB.
2. De zienswijze op de Ontwerpbegroting 2022 van BSOB conform het ontwerp vast te stellen.

4.G (H) Wijziging gemeenschappelijke regeling BHIC i.v.m. uittreding gemeente Haaren

Voorstel :
1. In te stemmen met wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling BHIC in verband met de uittreding van de gemeente Haaren, overeenkomstig het bijgevoegde wijzigingsbesluit BHIC;
2. Toestemming te verlenen aan het Dagelijks Bestuur om eveneens in te stemmen met bovengenoemde wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling BHIC.

4.H (H) Jaarplan Regio Noordoost Brabant

Voorstel : In te stemmen met het concept-jaarplan met begroting 2022 RNOB en geen gebruik te maken van de mogelijkheid een zienswijze in te dienen.

4.I (H) Investeringskrediet Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat

Voorstel : In het kader van het project Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL) een investeringskrediet beschikbaar te stellen van:
a. € 182.000,- voor de realisatie van de EVZ Baardwijkse Overlaat en EVZ Voordijk;
b. € 593.000,- voor de realisatie van 2 noodzakelijke Verzoeken Tot Wijziging (VTW's) ten opzichte van het referentie ontwerp GOL.

4.J (H) Investeringskrediet 'Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement voor Grondwater'

Voorstel : Een investeringskrediet "Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement voor Grondwater" (OMDISK-grondwater) van € 1.560.000,-- incl. BTW beschikbaar te stellen voor de onderdelen:
I. Meetnet;
II. Dataplatform;
III. Dashboarding.

4.K (H) Voorstel GGOR evaluatie 2012-2020

Voorstel :
1. Kennis te nemen van de Evaluatie GGOR Landbouw 2012-2020;
2. Kennis te nemen van de brief en oplegnotitie van de Rekenkamercommissie over de evaluatie;
3. In te stemmen met de DB-besluiten over de uitwerking van de suggesties voor GGOR 2.0 uit de Evaluatie GGOR Landbouw 2012-2020 en de oplegnotitie van de Rekenkamercommissie.

4.L (H) Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel

Voorstel : Een investeringskrediet beschikbaar te stellen van € 3.400.000,-- om het rioolvalwater capaciteit knelpunt in Bakel op te lossen.

4.M (H) Financiële stukken AQUON (Jaarrekening 2020 en Conceptbegroting 2022)

Voorstel :
1. Kennis te nemen van de Jaarstukken 2020 Aquon en Conceptprogrammabegroting 2022 Aquon;
2. De zienswijze op de Conceptprogrammabegroting 2022 Aquon conform het ontwerp vast te stellen.

4.N (H) Regionale Energie (en Klimaat) Strategie 1.0 - RE(K)S

Voorstel :
1. In te stemmen met de Regionale Energiestrategie Noordoost Brabant;
2. Kennis te nemen van Brief klankbordgroep RES NOB en Reactie SG RES NOB op brief Klankbordgroep;
3. In te stemmen met de Regionale Energie- en Klimaatstrategie Hart van Brabant;
4. Kennis te nemen van de concept-Regionale Energiestrategie 1.0 Metropoolregio Eindhoven en Voorlopige planMER RES MRE;
5. In te stemmen met de bestuurlijke reactie op de concept-Regionale Energiestrategie 1.0 Metropoolregio Eindhoven.

BESPREEKSTUKKEN:

4.O (B) Jaarverslag 2020 waterschap Aa en Maas

Voorstel :
1. De Jaarverslaglegging 2020 van waterschap Aa en Maas vast te stellen en in te stemmen met de bij “Voorstel en Besluit” opgenomen punten;
2. Kennis te nemen van het verslag van de accountant n.a.v. de controle van de Jaarverslaglegging 2020 met bijbehorende reactie van het Dagelijks Bestuur (DB);
3. Kennis te nemen van de controllersparagraaf;
4. Kennis te nemen van het sociaaljaarverslag 2020.

5 Stukken ter kennisneming

5.A Kademuur Maasdijk Ravenstein.
5.B Gewijzigde lay-out HWBP dashboard
5.C Definitief Projectplan Waterwet Beekerloop incl. nota van zienswijzen
5.D Partiële herziening algemene regels, beleidsregels en hydrologisch achtergronddocument omtrent toename verhard oppervlak en grondwater
5.E Tweede partiële herziening beleidsregel agrarische beregening
5.F Vragen en opmerkingen van de fractie Algemene Waterschapspartij voorafgaand en in de vergadering van het Algemeen Bestuur op 9 april en antwoorden door het Dagelijks Bestuur

5.G Vragen en antwoorden vragen artikel 44 RvO fractie Water Natuurlijk
5.H UvW Voortgangsbrief Omgevingswet
5.I Provincie Noord Brabant Interbestuurlijk toezicht beleidsproducten 2021
5.J PERSBERICHT: Besluiten Algemene Vergadering van Aandeelhouders NWB Bank
5.K Herijking programmering HWBP projecten waterschap Aa en Maas
5.L Antwoordbrief Dagelijks Bestuur op artikel 44 vragen fractie Water Natuurlijk inzake beregeningsbeleid
5.M Haalbaarheidsfase 'Gulden Energie' (TEA rwzi Aarle-Rixtel)

6 Voorstellen ter opiniërende bespreking

7 Moties vreemd aan de orde van de dag
7.1 Motie inzake stoppen met Analyses Chemisch Zuurstof Verbruik op gezuiverd rioolwater

8 Voorstel tot het houden van een besloten vergadering

9 Rondvraag en sluiting

Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Aan de leden van het Algemeen Bestuur
van waterschap Aa en Maas

Datum	7 mei 2021
Ons kenmerk	110621/1
Doorkiesnr	073-6156614/J. Kremers
Onderwerp	1e nazending AB-vergadering 11 juni 2021

Geachte bestuursleden,

Hierbij doe ik u voor de commissievergaderingen op donderdag 20 mei 2021 en de vergadering van het Algemeen Bestuur op **vrijdag 11 juni 2021, aanvang 14.00 uur** de 1e nazending toekomen. Het gaat om de navolgende stukken die via iBABS te raadplegen zijn:

1. Bij het onderwerp ***'Jaarplan Regio Noordoost Brabant'*** (agp. 4.i) is een AB-adviesnota en tweetal bijlagen gevoegd.
2. Bij het onderwerp ***'Investeringskrediet 'Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement voor Grondwater'*** (agp. 4.K) is een AB-adviesnota en financiële paragraaf gevoegd.
3. Bij het onderwerp '***Vragen en opmerkingen van de fractie Algemene Waterschapspartij voorafgaand en in de vergadering van het Algemeen Bestuur op 9 april en antwoorden door het Dagelijks Bestuur'*** (agp. 5.G) is een antwoordmemo gevoegd.
4. Bij het onderwerp ***'Vragen en antwoorden vragen artikel 44 RvO fractie Water Natuurlijk'*** (agp. 4.H) is een antwoordbrief en viertal bijlagen gevoegd.

Voorts zal u, te doen gebruikelijk, een schriftelijk exemplaar van het Jaarverslag 2020 waterschap Aa en Maas (agp. 4.B) per post toegestuurd worden.

Zoals eerder gemeld zullen de commissievergaderingen digitaal via ZOOM worden georganiseerd. De link voor deze digitale bijeenkomsten volgt nog in de week van 20 mei. Ten aanzien van de AB-vergadering heeft het DB inmiddels besloten deze fysiek te houden op de vergaderlocatie Van der Valk in Uden. Hieraan liggen een aantal overwegingen ten grondslag.

Op de eerste plaats zijn de te verwachten ontwikkelingen in het kader van de coronapandemie/versoepeling lock down en vaccinatieontwikkeling van dien aard dat het veilig bijeen komen steeds beter is gewaarborgd. Bovendien zijn en zullen de maatregelen zoals die eerder op de verschillende locaties zijn toegepast ook nu weer uitgangspunt zijn. Verder speelt de agendering een rol in deze keuze. Zoals bekend mag Noodwettelijk over vertrouwelijke onderwerpen niet digitaal worden beraadslaagd en besloten. Zowel in de commissies EB als AFZ staat op de agenda een Informatienota aangaande een Anti Afhaak

Bijlage(n): -

dossier. Vanuit de Noodwettelijke voorschriften mag in de commissies hierover niet nader worden gesproken, alleen kennis worden genomen, en zo ook richting het AB als deze in digitale vorm zou worden gehouden. Het DB oordeelt dit niet wenselijk vanwege de afweging dat er zeker behoefte zal zijn binnen het AB hierover te debatteren en vervolgens ook vanwege de procesvoortgang op dit dossier.

Omdat zoals aangehaald in de commissies hierover enkel kennis mag worden genomen, is het voorstel vanuit het DB om de gelegenheid te geven om in de periode tussen commissies en het AB schriftelijke (vertrouwelijke) vragen te stellen richting het DB. Deze zullen dan in de fysieke vertrouwelijke behandeling in het AB op 11 juni worden betrokken.

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De dijkgraaf,

Mario Jacobs

Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Aan de leden van het Algemeen Bestuur
van waterschap Aa en Maas

Datum	19 mei 2021
Ons kenmerk	110621/2
Doorkiesnr	073-6156614/J. Kremers
Onderwerp	2e nazending AB-vergadering 11 juni 2021

Geachte bestuursleden,

Hierbij doe ik u voor de commissievergaderingen op donderdag 20 mei 2021 en de vergadering van het Algemeen Bestuur op **vrijdag 11 juni 2021, aanvang 14.00 uur** de 2e nazending toekomen. Het gaat om de navolgende stukken die via iBABS te raadplegen zijn:

1. Aan de agenda's van de commissies Emissiebeheer en AFZ op donderdag 20 mei 2021 is strikt ter vertrouwelijke kennisneming toegevoegd het onderwerp '***Informatienota Stand van zaken RWZI Den Bosch'.***
   Zoals bekend mag Noodwettelijk over vertrouwelijke onderwerpen noch in de commissies, noch in het AB, digitaal worden beraadslaagd en besloten, en alleen kennis worden genomen.
2. Aan de agenda van de commissie Watersysteembeheer zijn toegevoegd de '***Zienswijzen/inspraakreacties op het Waterbeheerplan'***. Aan de vergaderstukken zijn alleen de inspraakreacties bijgevoegd van de drie organisaties die in de commissie een mondelinge toelichting zullen gaan geven.
3. Nieuw zijn ter kennisneming aan de AB-agenda toegevoegd:
   a. ***Voortgangsbrief van de Unie van Waterschappen over de Omgevingswet*** (agp. 5.i)
   b. ***Brief van de provincie Noord Brabant inzake Interbestuurlijk toezicht beleidsproducten 2021*** (agp. 5.J)
   c. ***Persbericht aangaande Besluiten van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders NWB Bank*** (5.K)

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De dijkgraaf,

Mario Jacobs

Bijlage(n): -

Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Aan de leden van het Algemeen Bestuur
van waterschap Aa en Maas

Datum	3 juni 2021
Ons kenmerk	110621/3
Doorkiesnr	073-6156614/J. Kremers
Onderwerp	3e nazending AB-vergadering 11 juni 2021

Geachte bestuursleden,

Hierbij deel ik u mee dat stukken zijn toegevoegd aan het vergaderdossier voor de vergadering van het Algemeen Bestuur op 11 juni 2021. Het gaat om de navolgende stukken die via iBABS te raadplegen zijn:

1. De ***'Definitieve AB-agenda'*** (agp. 0).
2. Nieuw aan de agenda is toegevoegd een presentatie 'Update toestand watersysteem' (agp. 1.2).
3. Nieuw aan de agenda is ter kennisneming toegevoegd het ***'Adviseringsoverzicht commissies 20 mei 2021'*** (agp. 3.B).
4. Aan het onderwerp ***'Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel***' (agp. 4.L) is een aangepaste AB-adviesnota, een aangepaste bijlage 2 en aangepaste bijlage 3 toegevoegd.
5. Aan het onderwerp ***'Jaarverslag 2020 waterschap Aa en Maas'*** (agp. 4.O) is een inlegvel Jaarverslag toegevoegd.
6. Nieuw aan de agenda is ter kennisneming toegevoegd ***'Ledenbrief Unie van Waterschappen over verschuiven inwerkingtreding Omgevingswet' (***agp. 5l***).***
7. Aan het onderwerp ***'Herijking programmering HWBP projecten waterschap Aa en Maas'*** (agp. 5.K) is een berekening toegevoegd van de budgettaire consequenties als gevolg van de herijking van het HWBP-programma.
8. Nieuw aan de agenda is ter kennisneming toegevoegd ***'Antwoordbrief Dagelijks Bestuur op artikel 44 vragen fractie Water Natuurlijk inzake beregeningsbeleid'*** (agp. 5.L).
9. Nieuw aan de agenda is ter kennisneming toegevoegd een AB-informatienota ***'Haalbaarheidsfase 'Gulden Energie' (TEA rwzi Aarle-Rixtel)'*** (agp. 5.M).
10. Nieuw aan de agenda is ter kennisneming toegevoegd ***'Ledenbrief Unie van Waterschappen over verschuiven inwerkingtreding Omgevingswet' (***agp. 5l***).***

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De dijkgraaf,

Bijlage(n): -

Mario Jacobs

Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Aan de leden van het Algemeen Bestuur
van waterschap Aa en Maas

Datum	9 juni 2021
Ons kenmerk	110621/4
Doorkiesnr	073-6156614/J. Kremers
Onderwerp	4e nazending AB-vergadering 11 juni 2021

Geachte bestuursleden,

Hierbij deel ik u mee dat stukken zijn toegevoegd aan het vergaderdossier voor de vergadering van het Algemeen Bestuur op 11 juni 2021. Het gaat om de navolgende stukken die via iBABS te raadplegen zijn:

1. Een '***Aangepast adviseringsoverzicht commissies 20 mei 2021'*** (agp. 3.B).
2. Nieuw aan de agenda is onder ***'Moties vreemd aan de orde van de dag'*** (agp. 7) toegevoegd een motie van de fractie PvdA over het verhogen van de zichtbaarheid van het waterschap te verhogen.
3. Bij het onderwerp ter vertrouwelijke bespreking onder agendapunt 8.2 zijn ter kennisneming toegevoegd een brief en schriftelijke vragen van de fractie Algemene Waterschapspartij en schriftelijke vragen van de fractie Water Natuurlijk. De beantwoording en verdere toelichting richting AB vergadering volgt nog.

Voor de goede orde wijs ik er op dat in relatie tot de fysieke vergadering vrijdag 11 juni as de volgenden regels bij Vd Valk in acht dienen te worden genomen:

- **Mondkapje**: U wordt gevraagd om bij binnenkomst tot aan de vergaderruimte waar u moet zijn een mondkapje te dragen. Op het moment dat u plaatsneemt in de vergaderzaal kan het mondkapje afgezet worden. De vergaderzaal is namelijk ingericht met inachtneming van de 1,5 meter maatregel. Indien u van uw plaats opstaat is het verzoek het mondkapje op te zetten.
- **Koffie/thee**: Er zullen koffie- en theekannen in de vergaderzaal worden geplaatst.

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De dijkgraaf,

Mario Jacobs

Bijlage(n): -

Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Aan de leden van het Algemeen Bestuur
van waterschap Aa en Maas

Datum	10 juni 2021
Ons kenmerk	110621/5
Doorkiesnr	073-6156614/J. Kremers
Onderwerp	5e nazending AB-vergadering 11 juni 2021

Geachte bestuursleden,

Hierbij deel ik u mee dat stukken zijn toegevoegd aan het vergaderdossier voor de vergadering van het Algemeen Bestuur op 11 juni 2021. Het gaat om de navolgende stukken die via iBABS te raadplegen zijn:

1. Bij het onderwerp ter vertrouwelijke bespreking onder agendapunt 8.2 zijn ter kennisneming toegevoegd een AB-informatienota en ondertekend besluit van de eerder vastgestelde anti-Afhaakverordening.

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De dijkgraaf,

Mario Jacobs

Bijlage(n): -

Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Aan de leden van het Algemeen Bestuur
van waterschap Aa en Maas

Datum	10 juni 2021
Ons kenmerk	110621/6
Doorkiesnr	073-6156614/J. Kremers
Onderwerp	6e nazending AB-vergadering 11 iuni 2021

Geachte bestuursleden,

Hierbij deel ik u mee dat stukken zijn toegevoegd aan het vergaderdossier voor de vergadering van het Algemeen Bestuur op 11 juni 2021. Het gaat om de navolgende stukken die via iBABS te raadplegen zijn:

1. Bij het onderwerp ***'Jaarverslag 2020 waterschap Aa en Maas'*** (agp. 4.O) is een motie bijgevoegd van de coalitiefracties over milieu- en duurzaamheidsrapportages zoals men voornemens is deze tijdens de AB-vergadering van 11 juni 2021 in te dienen.

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De dijkgraaf,

Mario Jacobs

Bijlage(n): -

Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Aan de leden van het Algemeen Bestuur
van waterschap Aa en Maas

Datum	4 mei 2021
Ons kenmerk	110621/0
Doorkiesnr	073-6156614/J.M. Kremers
Onderwerp	Uitnodiging commissies- en AB-vergadering

Geacht lid van het Algemeen Bestuur,

Hierbij nodig ik u uit voor de commissievergaderingen op donderdag 20 mei 2021 en de vergadering van het Algemeen Bestuur op **vrijdag 11 juni 2021, aanvang 14.00 uur.** De commissievergaderingen zullen digitaal via ZOOM worden georganiseerd. De vergaderlocatie van de AB-vergadering staat nog onder voorbehoud op Van der Valk in Uden. Op basis van de ontwikkelingen in het kader van de coronapandemie/lock down zal de uiteindelijke keuze in dat kader nog plaatsvinden. De vergaderstukken kunt u in iBABS raadplegen.

De link voor de digitale vergadering via ZOOM wordt u in de week van de commissievergaderingen toegestuurd.

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
de dijkgraaf,

Mario Jacobs

Bijlage(n): -

Update toestand watersysteem

Jos Kruit

AB 11 juni 2021

Onweersbuien vorige week

donderdag

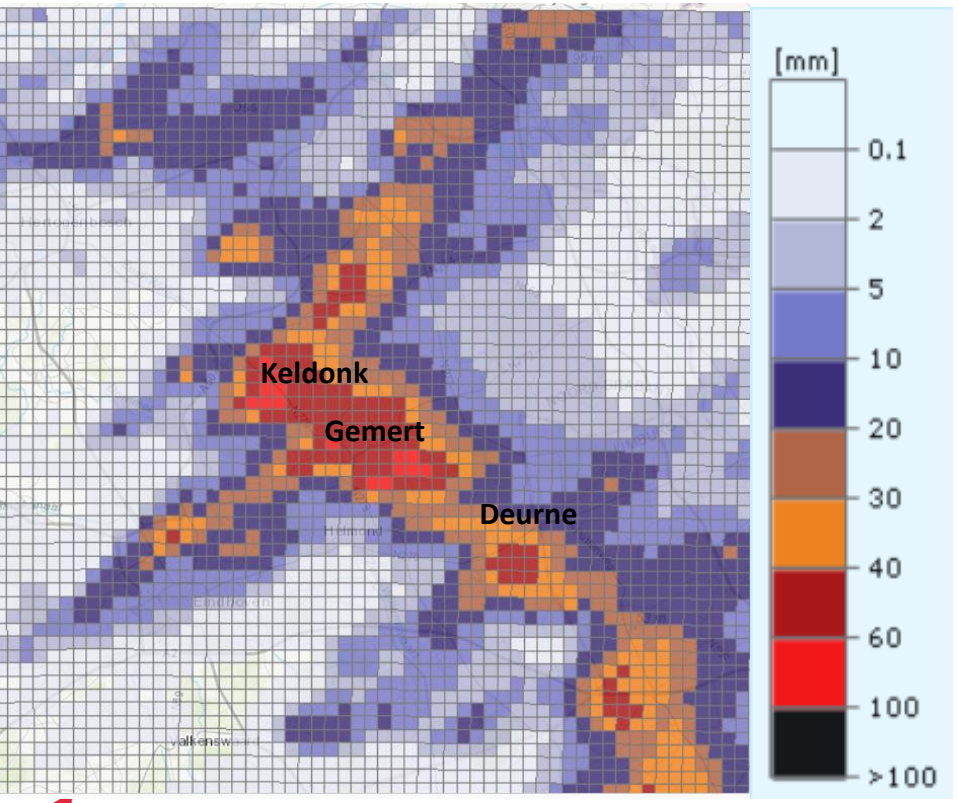

Vrijdag

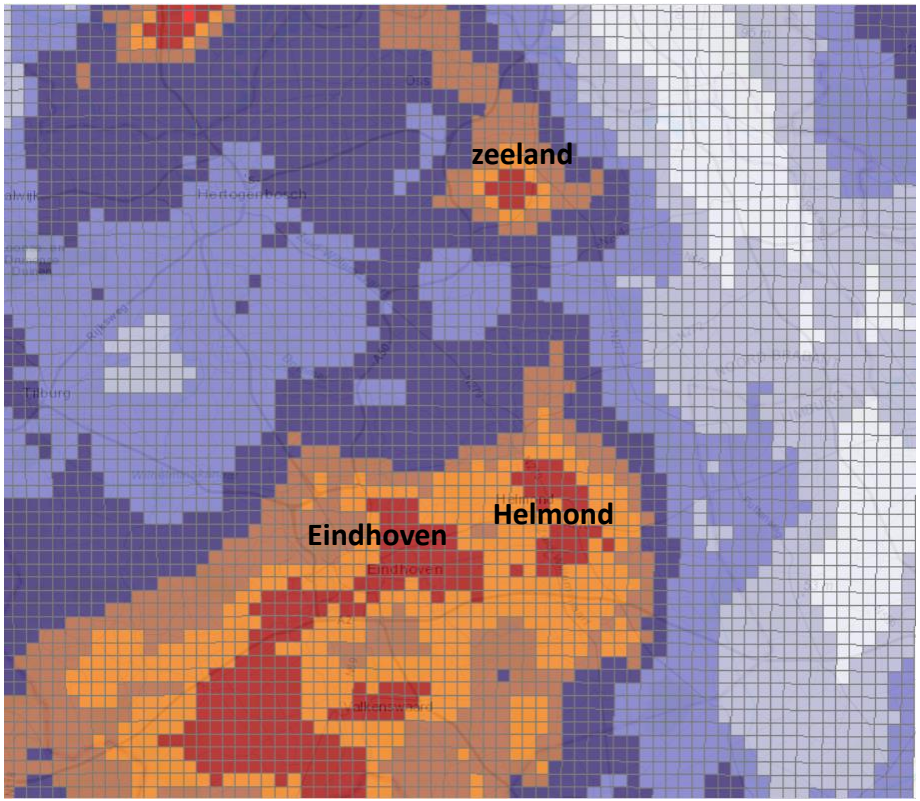

Neerslagindex (SPI)

Koninklijk Nederlands
Meteorologisch Instituut
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

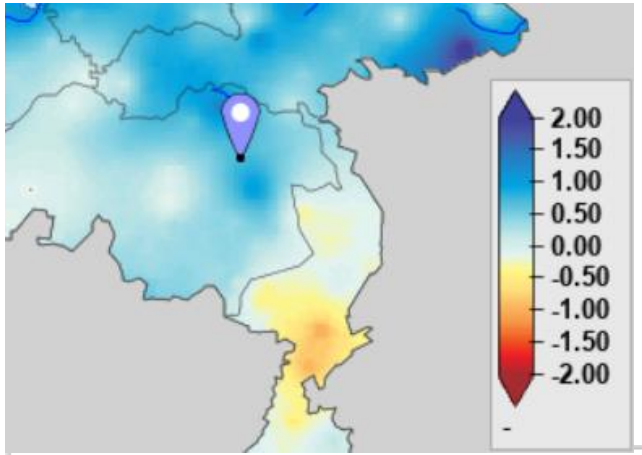

De SPI vergelijkt de hoeveelheid regen die is gevallen met wat er normaal aan regen volgens de neerslagklimatologie mag worden verwacht.

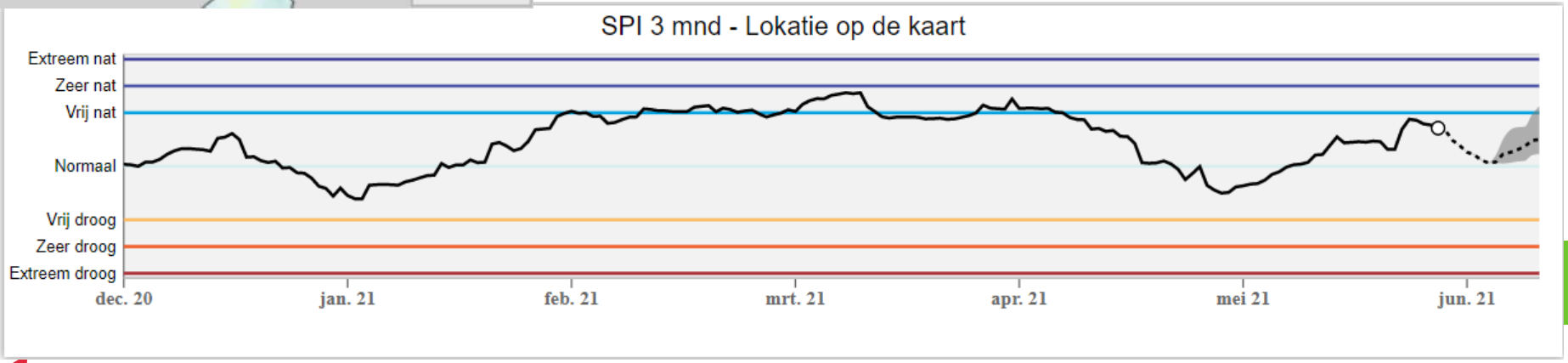

Neerslagtekort Volkel

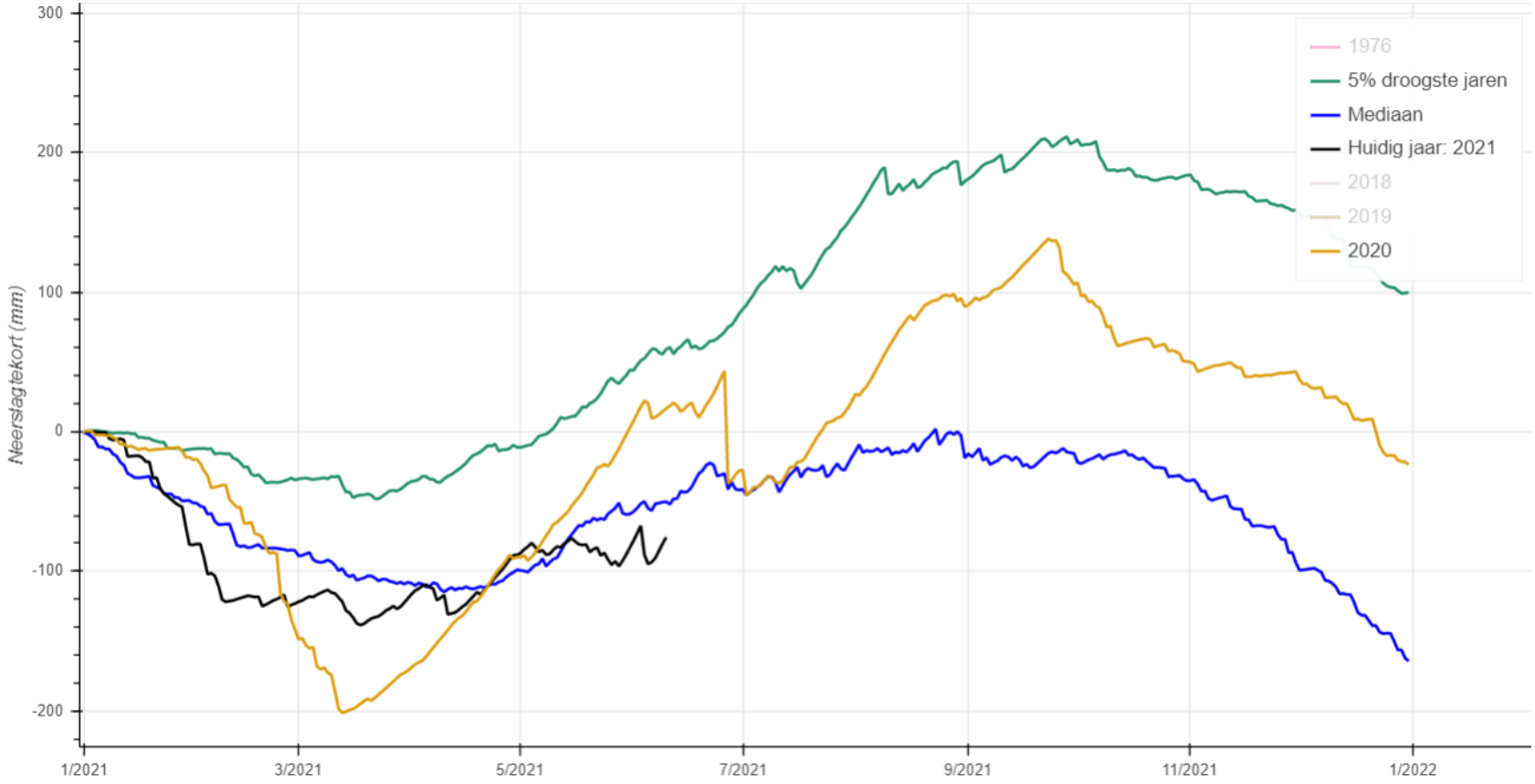

Actuele grondwaterstanden

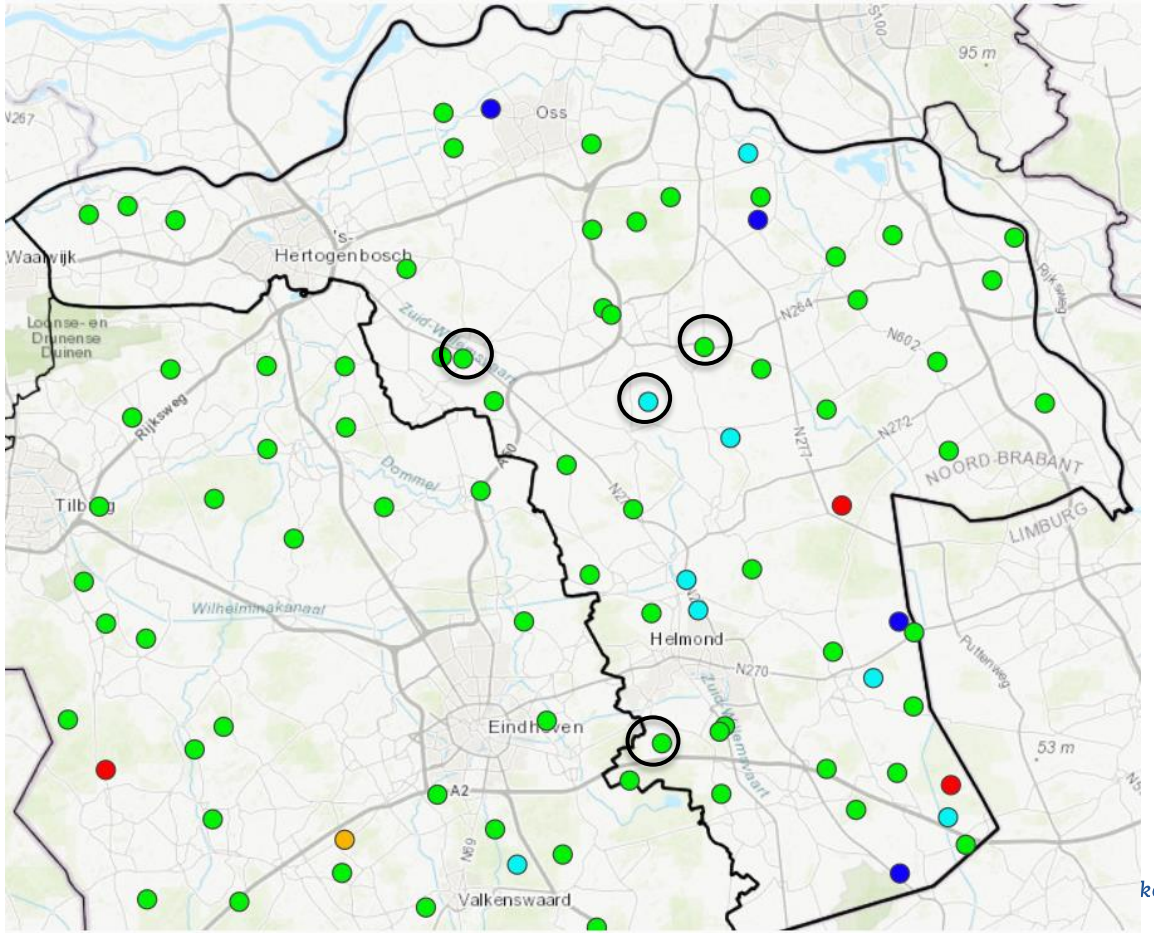

Waterschap Aa en Maas

ken met water. Voor nu en later.

Verloop grondwaterstand over 3 jaar nabij Volkel (hoge gronden Horst)

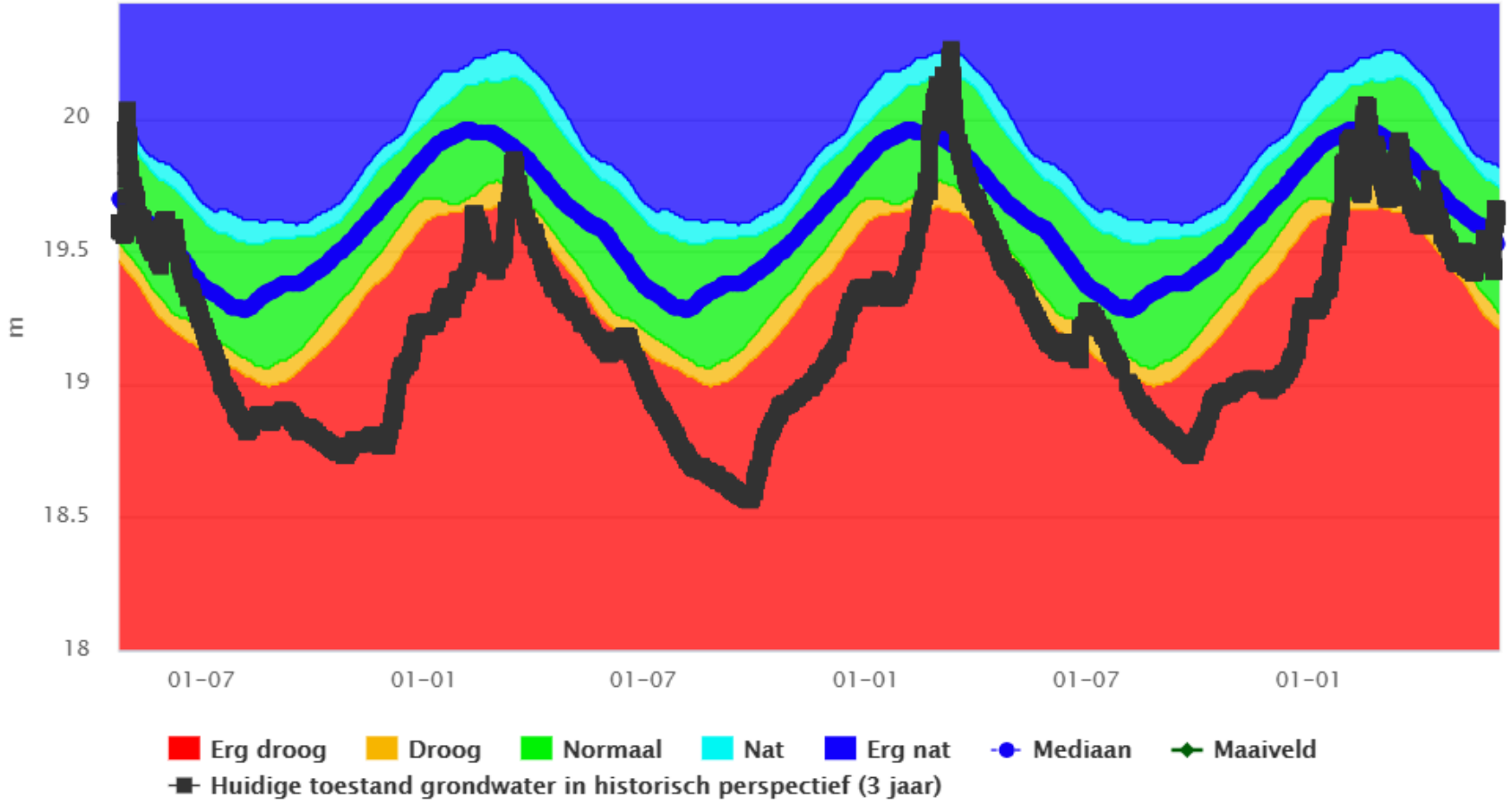

n later.

Verloop grondwaterstand over 3 jaar nabij Erp (beekdal Aa)

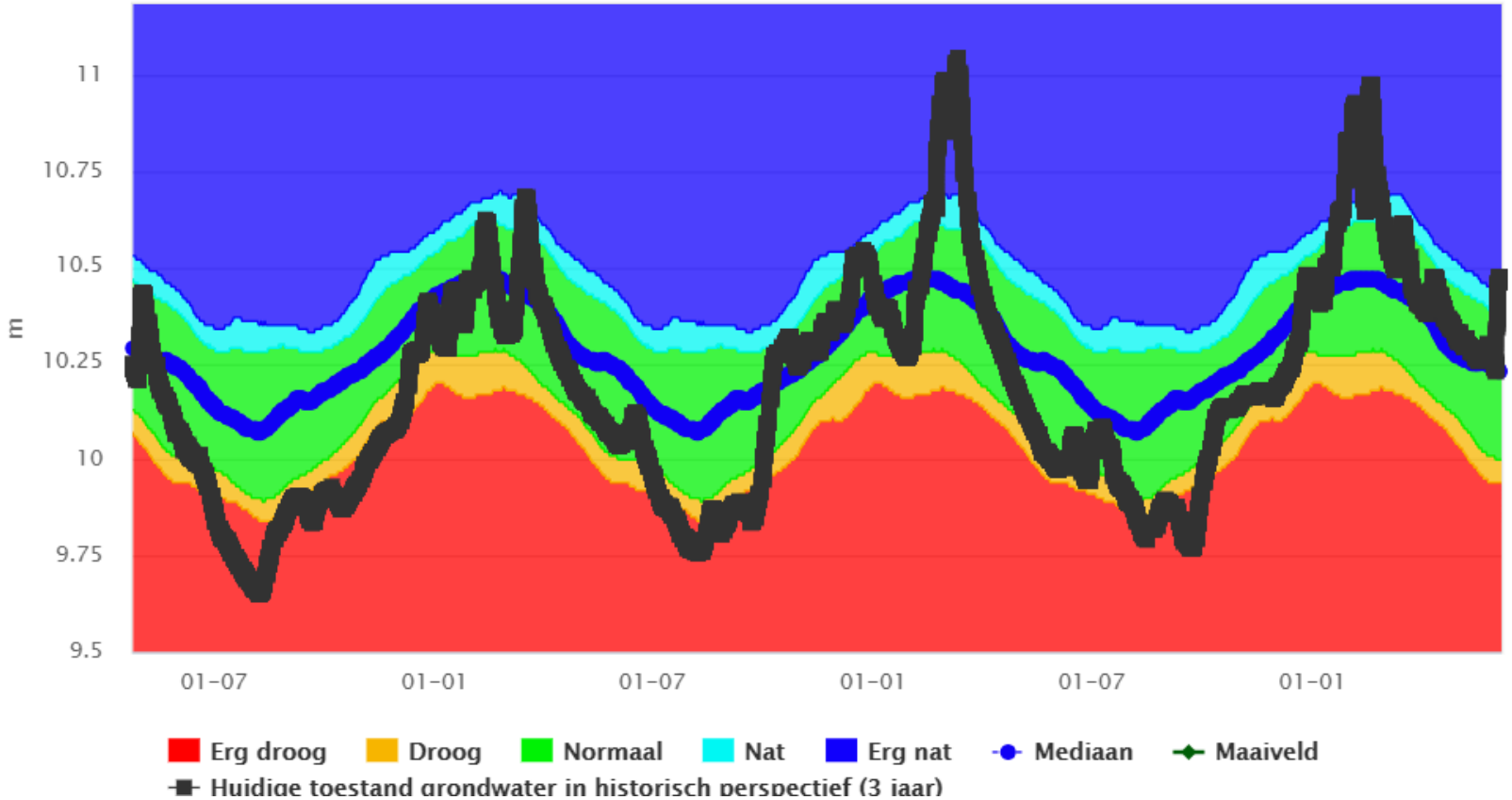

Waterschap Aa en Maas

Werken met water. Voor nu en later.

Verloop grondwaterstand over 3 jaar in Wijboschbroek

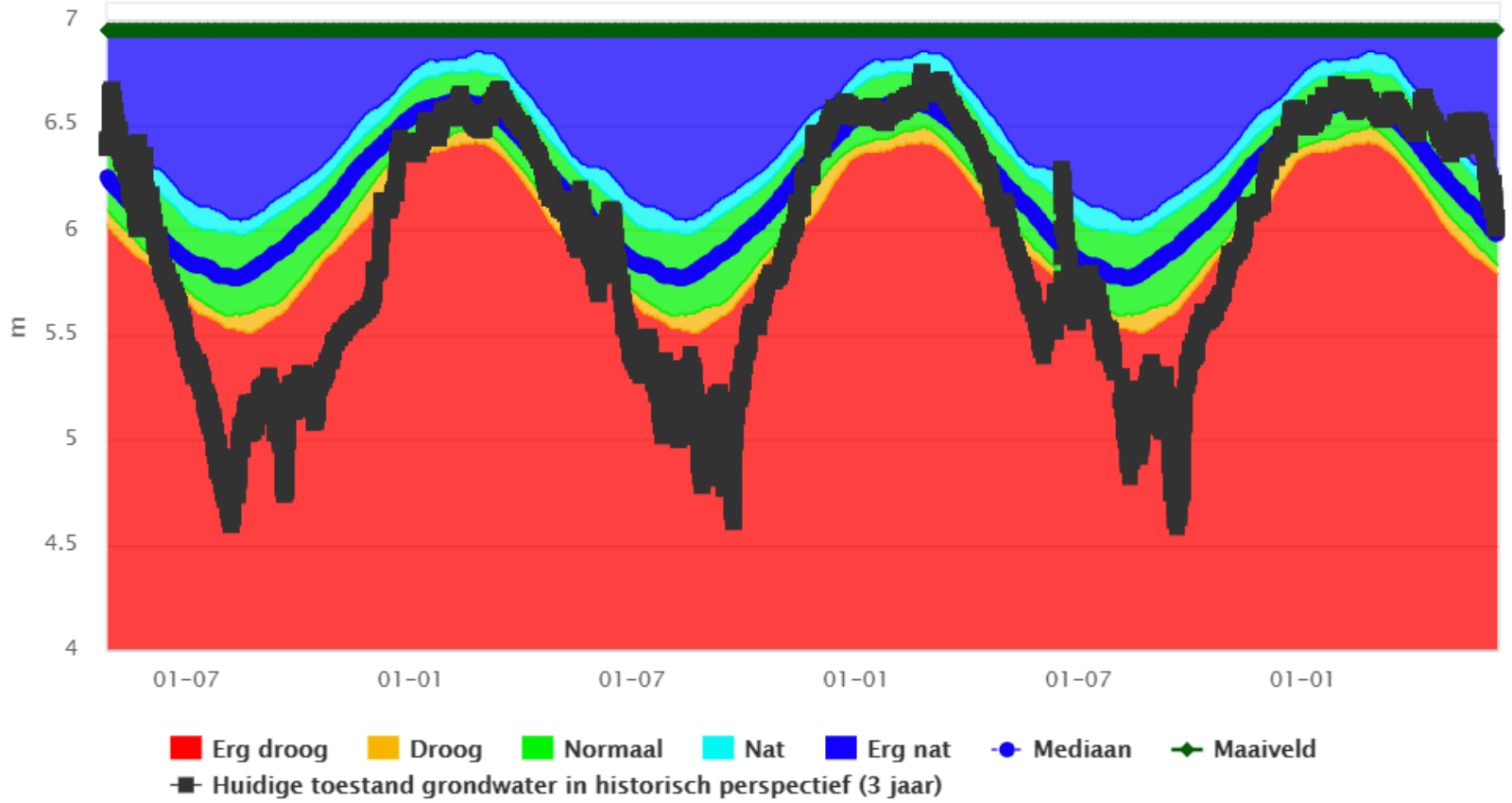

Verloop grondwaterstand over 3 jaar in Sang en Goorkens

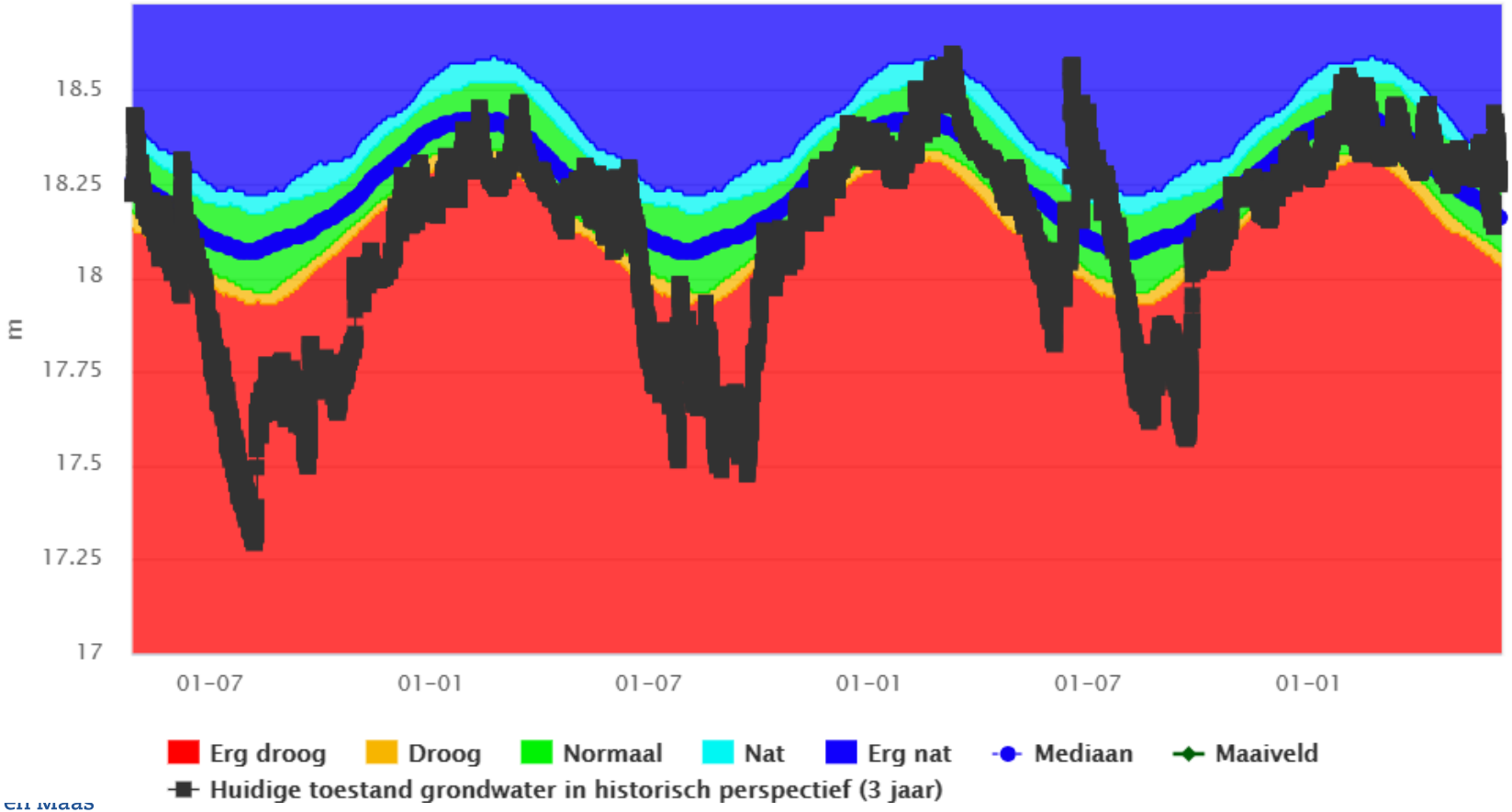

Aa en Maas

n later.

Actuele absolute afwijking grondwaterstanden tov gemiddeld

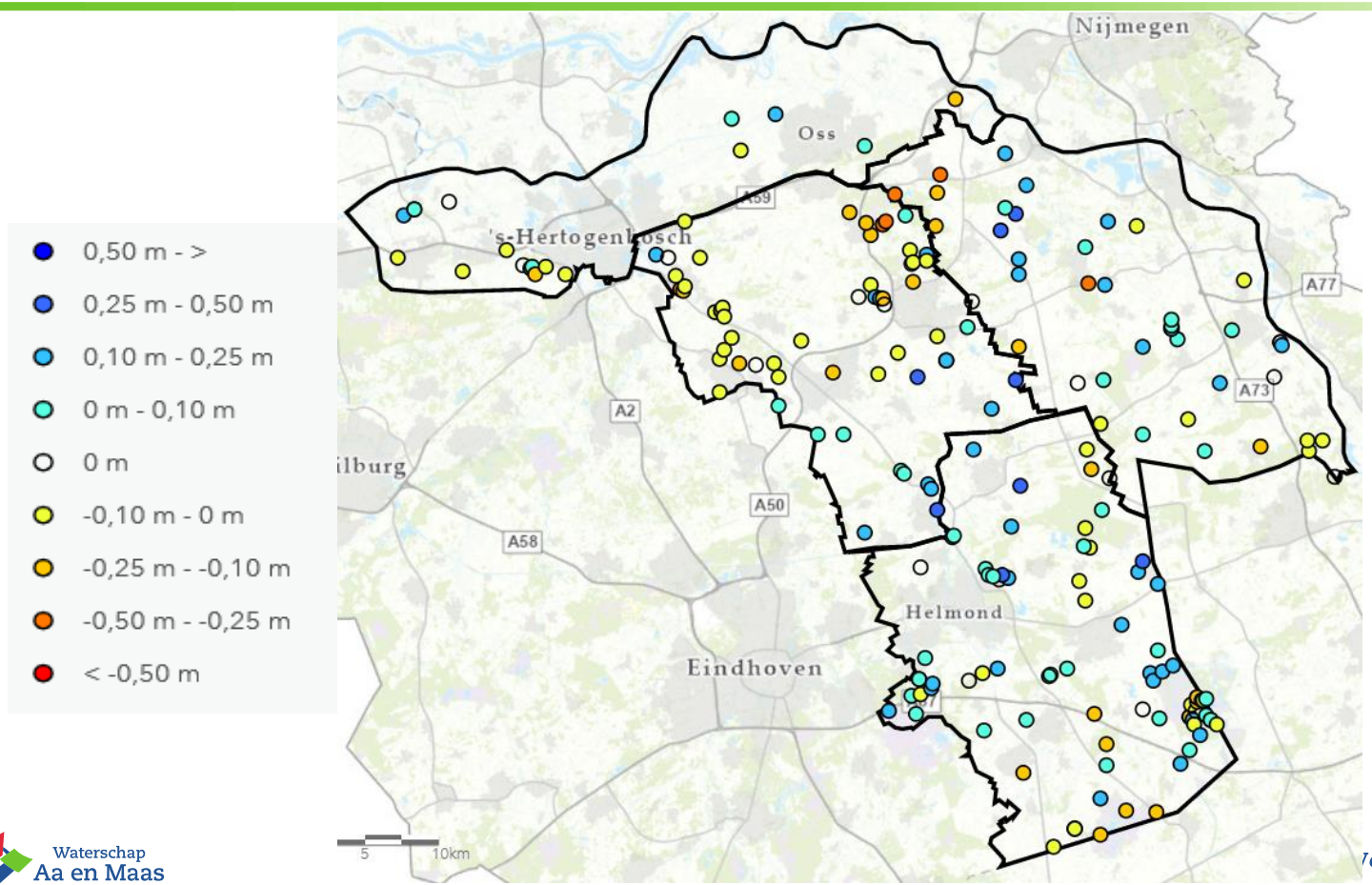

Actuele absolute afwijking grondwaterstanden tov gemiddeld Maashorst e.o.

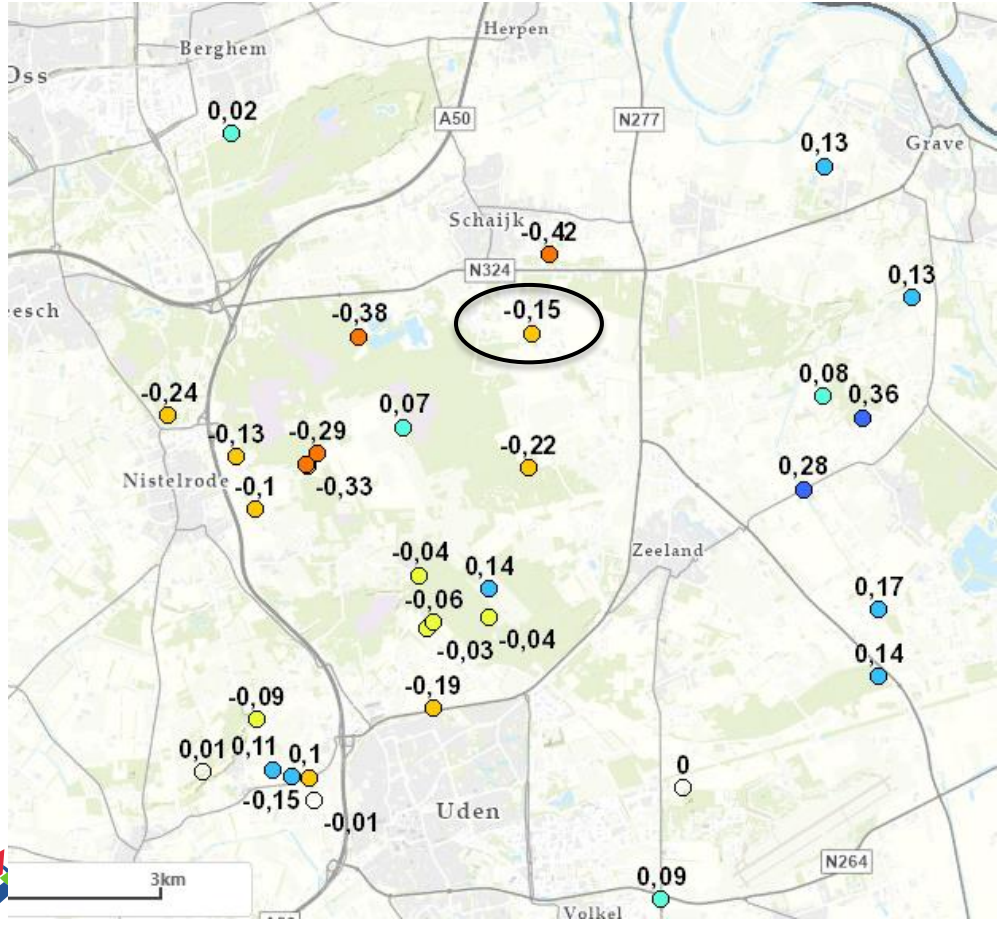

Verloop grondwaterstand over 10 jaar Maashorst

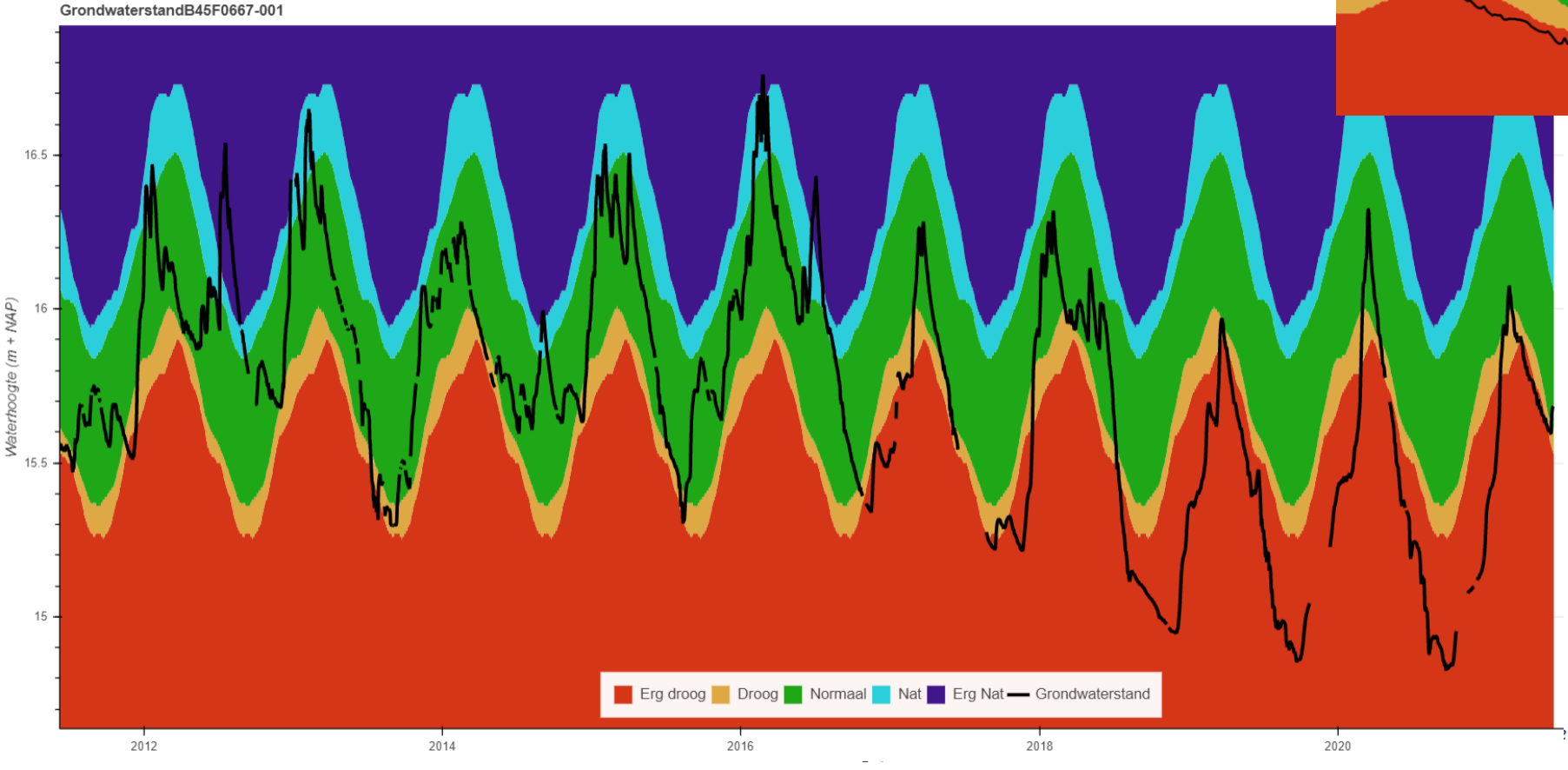

Actuele absolute afwijking grondwaterstanden tov gemiddeld
Deurnsche Peel & Groote Peel

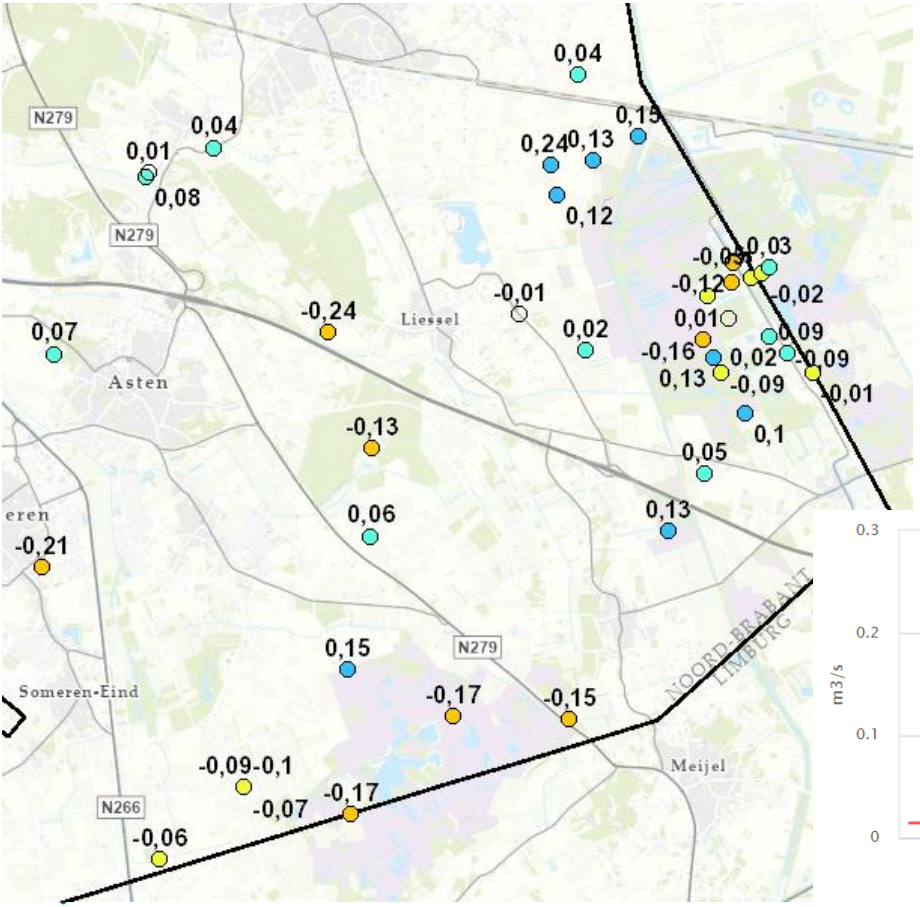

afvoer Eeuwselse loop

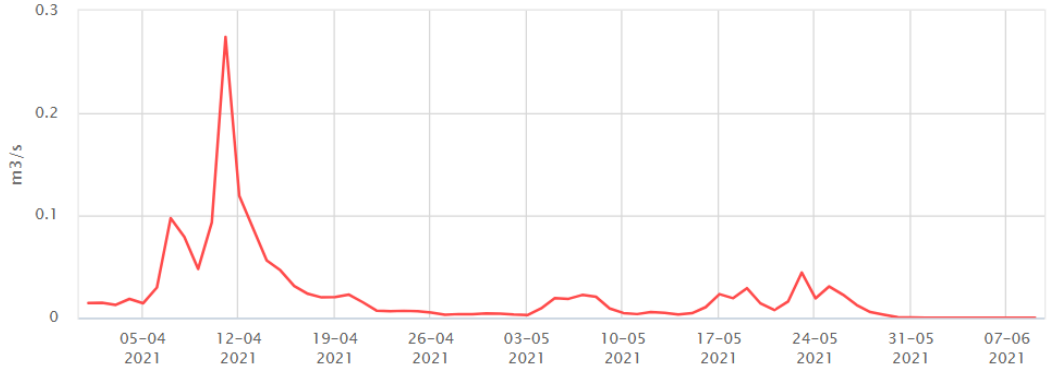

Neerslagverwachting komende 2 weken

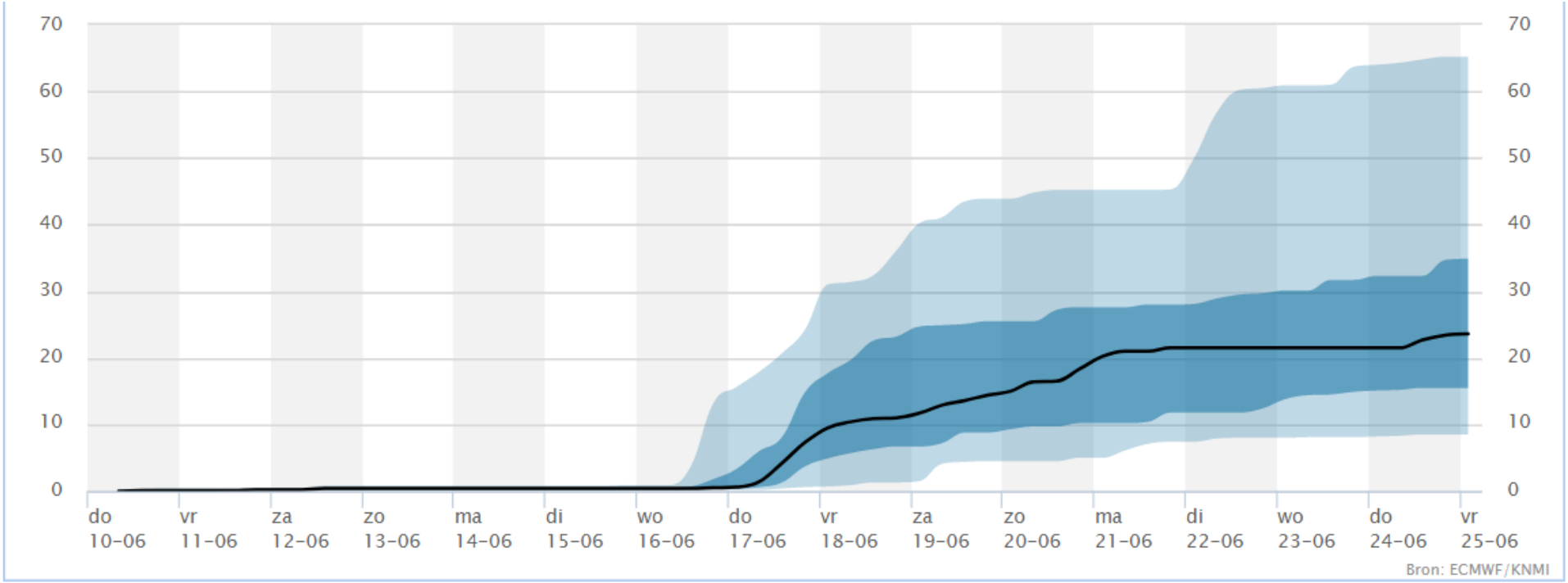

Verwachting grondwaterstanden juli in 3 scenario's:

Droog

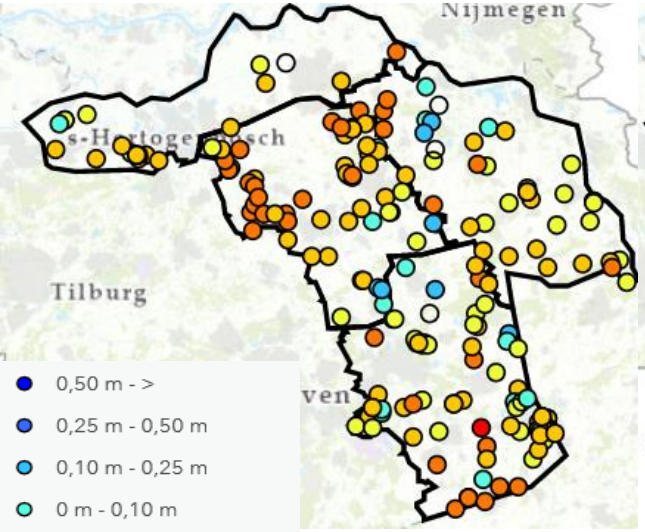

Gemiddeld

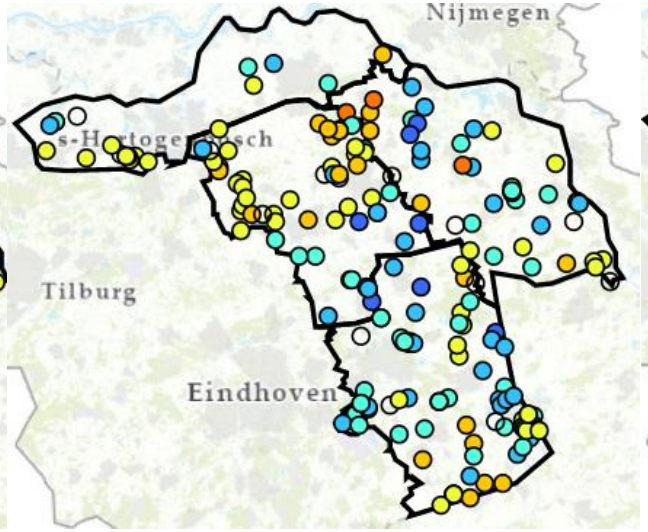

Nat

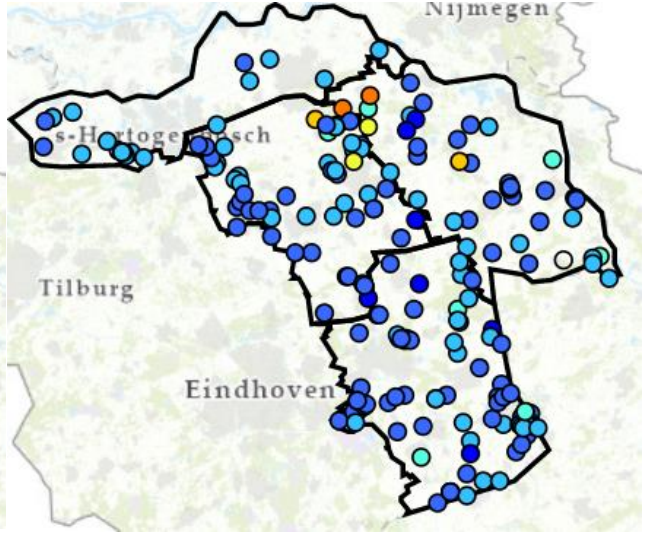

Inzet Peilbeheer in 3 deelgebieden. Terugblikken op winter/voorjaar

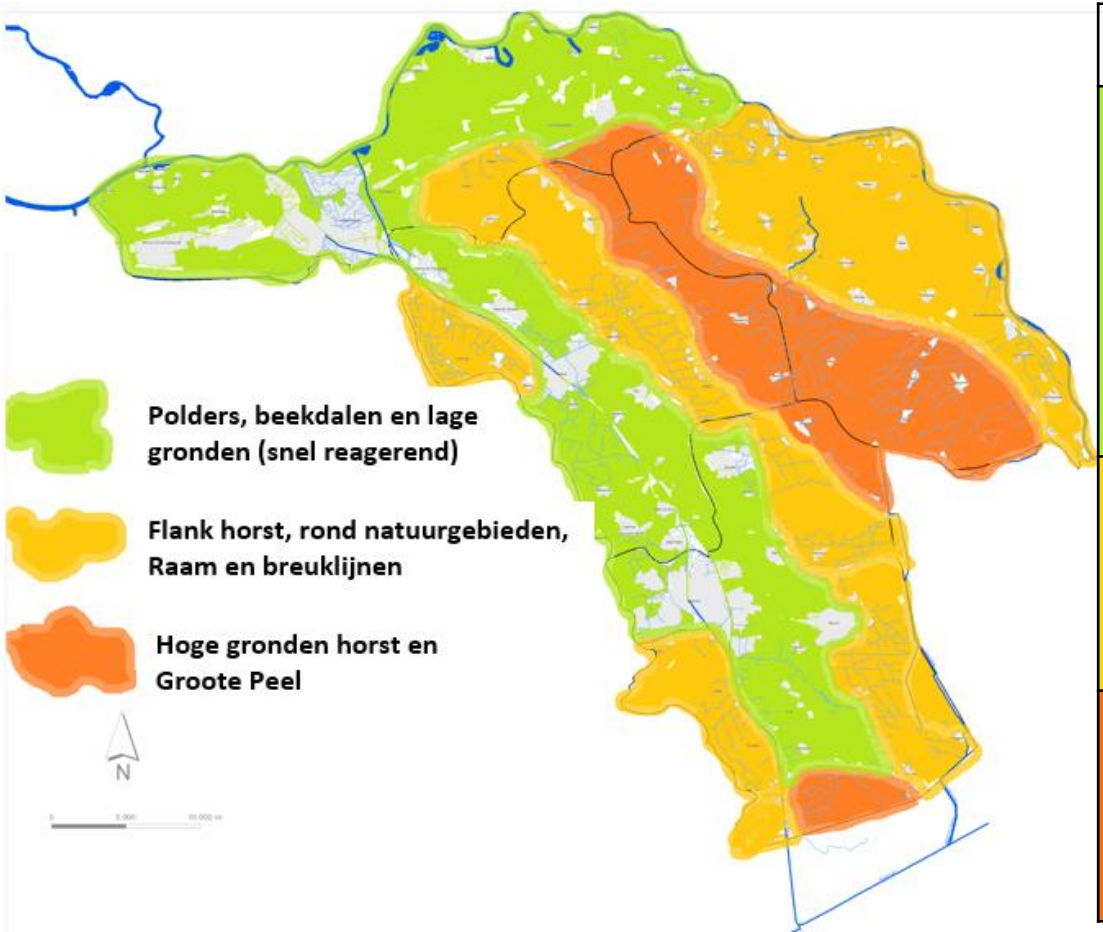

	Opbouwen grondwatervoorraad. Streven naar:	Inzet peilbeheer	Grondwatervoorraad nog niet voldoende
	10 cm boven gemiddeld	**Optimaal conserveren**: streefpeil is ondergrens en gebruik maken van beheer en conserveringsmarge. In de polders hogere zomerpeilen blijven hanteren	verzoeken tot tijdelijke peilverlaging: Nee, tenzij.
	20 cm boven gemiddeld	**Maximaal conserveren** met grote inzet van conserveringsmarge (50-75 %)	Kritische veldbeoordeling, toestand watersysteem, verwachtingen en toestand betreffende perceel zijn leidend bij wel of niet ingaan op verzoek tot tijdelijke peilverlaging
	35 cm boven gemiddeld	**Maximaal conserveren** met massale inzet van conserveringsmarge (75-100%)	

Hoe staan de stuwen?

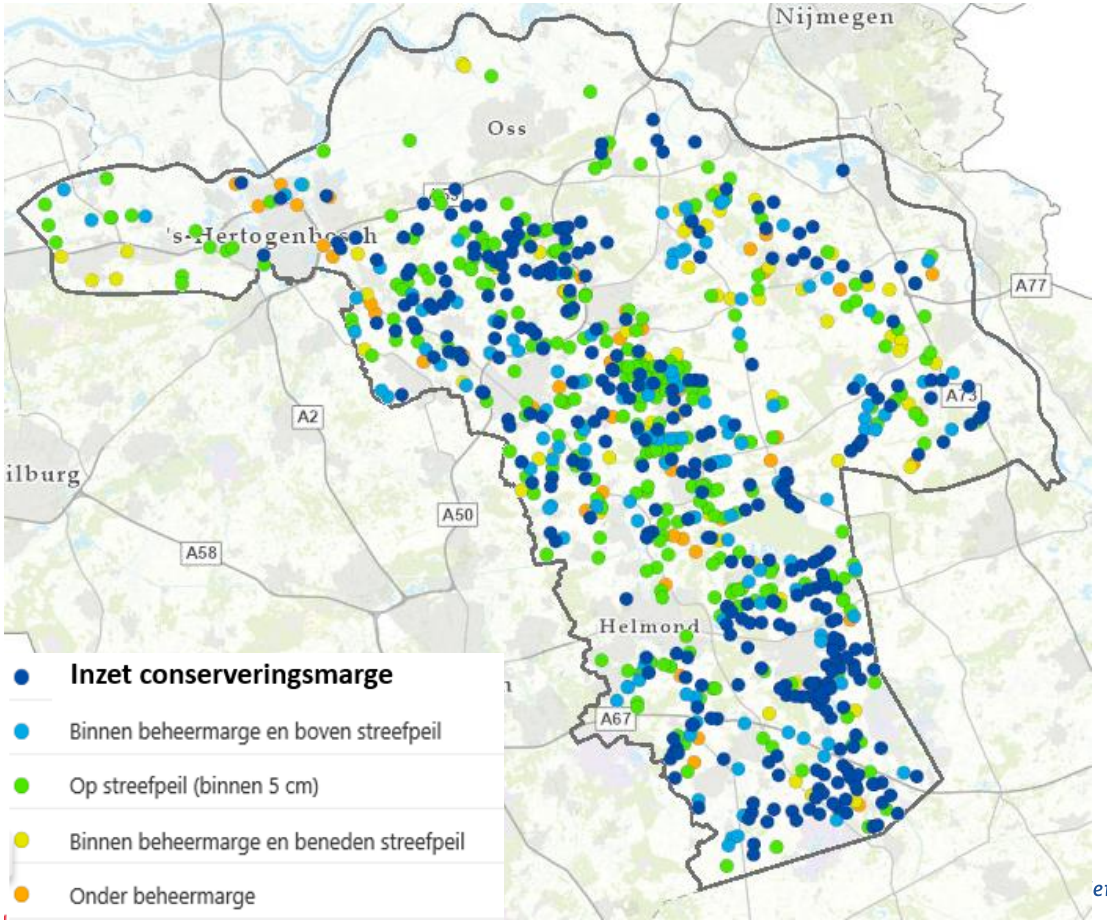

Hoe staan we ervoor

Actueel beeld

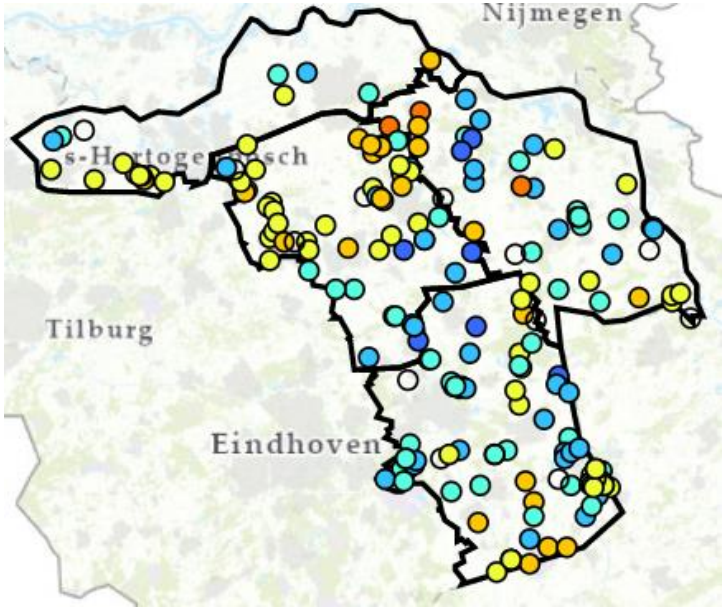

	Opbouwen grondwatervoorraad. Streven naar:
	10 cm boven gemiddeld
	20 cm boven gemiddeld
	35 cm boven gemiddeld

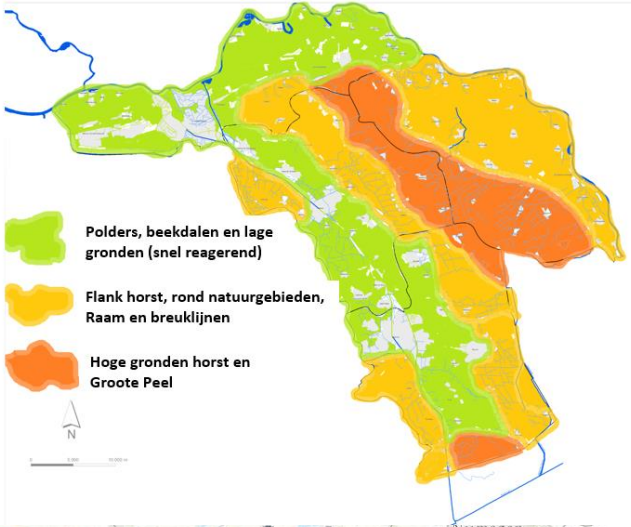

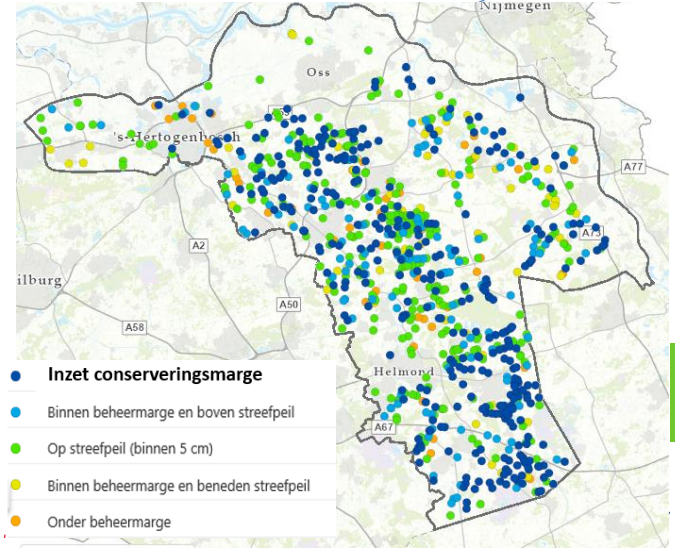

Waterschap Aa en Maas

Tot slot: laatste ontwikkelingen

Het wordt snel droger

- Aanvoer maximaal, maar waterbehoefte is al groter dan aanbod

- In voorbereiding;
    - Onttrekkingsverbod oppervlaktewater
    - Aanvoer naar Sambeekse uitwatering

Notulen

van de openbare vergadering
van het Algemeen Bestuur van
waterschap Aa en Maas d.d. 9 april 2021

Aanwezig namens:

Water Natuurlijk	dhr. G.J.S. Claassen, dhr. J.J.E. van Geest, dhr. E.H.J.M. de Groot, mevr. J. Hendrickx, dhr. K. van der Laan, mevr. F.A. van Zandbrink, mevr. S.J. de Zoeten;
Bedrijven	dhr. P.H.L.M. Gijsen, dhr. P.M. van der Krabben, dhr. J.F.M. Raap;
Ongebouwd	dhr. P. van Boekel, dhr. P.M.J. van Dijk, dhr. J.W.H.M. de Kleijne;
Natuurterreinen	dhr. W.H.A. Peters;
CDA	dhr. P.W.M. Brouwers, dhr. H.J.J Geene, dhr. P. Ketelaars, dhr. J.G. Leenders, mevr. Y. Schram;
VVD	dhr. J.Y. Aardoom, mevr. Y. van de Hulsbeek-Visser, dhr. J. van Zinderen;
PvdA	dhr. R.T.M. Bots, dhr. J.B. de Mare, mevr. G.J.J. Vereijken;
50PLUS	mevr. A. Hernández Martínez, dhr. W.J. Plasmeijer;
Algemene Waterschapspartij	mevr. A.E.M. Slaats-Damen;
Ouderen Appèl - Hart voor Water	dhr. F.M.J. Biemans.

Afwezig: dhr. J.J.M.W. Scherrenberg.

Voorzitter: dhr. L.H.J. Verheijen (dijkgraaf).

Secretaris: dhr. P. Sennema.

Notulen: dhr. R. Boot.

---

1. Opening.

De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen hartelijk welkom.
Hij merkt op dat hoe langer de coronacrisis duurt, hoe groter de zalen worden waarin wordt vergaderd. Het is fijn dat het AB hier in het 1931 Congrescentrum in Den Bosch bijeen kan komen. Het is wel jammer dat handen schudden nog steeds niet mogelijk is. Hij heeft begrepen dat het organisatiecomité wel allerlei activiteiten heeft voorbereid voor na de formele vergadering.
Hij deelt mede dat de heer Leenders heeft gezegd dat hij bij agendapunt 5.C over integriteit niet zal deelnemen aan de beraadslagingen in verband met informatie in de betrokken nota.

1.1 Stemmingsnummer.

De secretaris trekt nr. 27, zodat eventuele hoofdelijke stemmingen zullen aanvangen bij het lid mevrouw Vereijken.

2. Mededelingen en ingekomen stukken.

2.1 Brieven van de heer Van Kessel.

Deze stukken worden voor kennisgeving aangenomen.

3. Notulen.

3.A Vaststelling notulen, besluitenlijst en actielijst vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 26 februari 2021.

De voorzitter vertelt dat er enkele redactionele aanpassingen zijn ingebracht en zijn verwerkt.

De aangepaste notulen worden vastgesteld. De besluitenlijst en de actielijst worden ongewijzigd vastgesteld.

3.B Adviseringsoverzicht commissies 18 maart 2021.

Mevrouw ***Slaats*** merkt op dat er over geothermie staat dat dit minder omstreden is, maar het nadeel van geothermie is wel het doorboren van grondlagen en kans op lekkage.
Zij vindt het een goed voorstel om een jaarverslag op te stellen over de ontwikkelingen van circulariteit. Zij verzoekt in zo'n jaarverslag een verdeling te maken tussen de bijdragen van watersysteemheffing en zuiveringsheffing, zodat de uitgaven en opbrengsten daaraan worden gerelateerd.
Zij wijst er ten aanzien van het stamriool Oss op dat verwijzen naar het verleden ook mogelijk is zonder het woord "verleden" te gebruiken.
Er is de suggestie gedaan om mensen bewust te maken wat het meest geschikte moment voor lozing van afvalwater is. Zij meent dat dit helemaal niet van belang is voor inwoners, maar alleen voor de industrie.
De voorzitter wijst erop dat dit adviseringsoverzicht voor kennisgeving voorligt. De opmerkingen over klimaat en circulariteit kunnen worden ingebracht bij de bespreking van het betrokken voorstel. De andere opmerkingen liggen meer in de sfeer van commentaar. Hij meent dat dit thuishoort in de commissie. Daar worden de verslagen definitief vastgesteld.

Dit stuk wordt voor kennisgeving aangenomen.

4. Voorstellen ter besluitvorming.

4.A Kredietvoorstel Uitvoeringsfase Meanderende Maas Ravenstein – Lith.

Mevrouw ***Slaats*** zegt dat zij akkoord gaat met het voorstel, maar dat zij graag had gezien dat de extra rentelast zou worden gefinancierd uit de opgebouwde reserve.
De heer ***Ketelaars*** betwijfelt of dit mogelijk is, maar hij zal dat nagaan en in de volgende AB-vergadering met een reactie komen.

Zonder hoofdelijke stemming wordt overeenkomstig het voorstel besloten.

4.B Projectplan Campagnebeek fase 1, beekmonding.

Zonder hoofdelijke stemming wordt overeenkomstig het voorstel besloten.

4.C Aanvullend investeringskrediet voor renovatie van Stamriool Oss.

Mevrouw ***Slaats*** stelt dat zij akkoord gaat met het voorstel. Zij vraagt of Aa en Maas al het aangeboden industriële afvalwater blijft overnemen. Zij wil dat er eisen worden gesteld aan afvalwater en dat voorzuivering door industriële bedrijven wordt gestimuleerd, zeker als het gaat om corrosief materiaal of slecht afbreekbare stoffen.
De voorzitter meent dat dit punt in de commissie aan de orde moet worden gesteld.
De heer ***Raap*** zegt dat het in de keten om een fors bedrag gaat. Zijn fractie steunt het voorstel. Hij heeft gewezen op twee kleine foutjes in de notulen over dit thema. De portefeuillehouder stelt dat het ingewikkeld is om te communiceren over de getallen van de regenweerflux en de droogweerflux. Dat baart hem zorgen, want het is voor hem juist een aandachtspunt dat het hemelwater op sommige plekken in het gebied te snel worden afgevoerd naar de zuiveringstechnische werken. Zijn fractie heeft gevraagd of het stamriool als persleiding kan worden gebruikt. Er is goed beargumenteerd waarom dat niet mogelijk is. Op deze zuivering komt er een gigantische regenweerflux binnen en hij meent dat dit hemelwater te snel wordt afgevoerd naar grote oppervlaktewateren.
De heer ***Van Dijk*** stelt dat dit in de commissie uit en te na is besproken, ook in relatie tot de afkoppelingsstrategie. Hij is het met de heer Raap eens dat zo zuinig mogelijk moet worden omge-

gaan met hemelwater, maar hij heeft bedoeld te zeggen dat afkoppelen in stedelijk gebied een zaak van lange adem is. Dat weet het AB ook, want daar is al regelmatig een presentatie over gegeven. Toch zal hij zich, samen met de verantwoordelijke gemeente, tot het uiterste inspannen om meer afkoppeling te realiseren. In die gemeente staat zelfs een burgerinitiatief van een collega van de heer Raap binnenkort op de agenda.

Zonder hoofdelijke stemming wordt overeenkomstig het voorstel besloten.

4.D Toetredingsstrategie aandeelhouders SNB.

De voorzitter wijst op de vertrouwelijkheid van de onderliggende notitie.

Zonder hoofdelijke stemming wordt overeenkomstig het voorstel besloten.

4.E Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel.

De heer ***Van Zinderen*** zegt dat hij voorstander is van het oplossen van het capaciteitsknelpunt, maar hij wil daarvoor wat meer tijd nemen. Hij wil eerst laten onderzoeken wat het waterschap samen met de gemeente kan doen om het hemelwater af te koppelen en zo tot een reductie te komen van 1900 kuub per uur. Het streven van het waterschap is om in de rwzi's geen hemelwater te zuiveren. Het capaciteitsprobleem is voornamelijk het gevolg van het hemelwater dat gemiddeld zeven keer per jaar veroorzaakt dat een overstort te veel water krijgt. Dat betekent dat er € 242.857 per overstroming wordt geïnvesteerd en dat vindt hij veel. Er zijn andere mogelijkheden met hemelwater, zoals afkoppelen. Maar een project om honderd huizen in Deurne af te koppelen, telde maar drie deelnemers. Hij vindt dat er met de gemeente Gemert-Bakel moet worden gezocht naar mogelijkheden om af te koppelen.
Volgens de stukken zitten er inprikkers op het systeem; dat zijn derden die ook lozen op het systeem. Hij wil graag weten welke inprikkers dat zijn en wat het volume is dat zij inbrengen in het systeem. Hij leest (1.3) dat er overleg is geweest over de nieuwe situatie. Hij vraagt zich af waarom dit knelpunt nog niet is opgelost. Afkoppelen moet het doel zijn. Je moet geen systemen aanpassen op regenwater, dat in de rwzi's weer moet worden gezuiverd.
De heer ***Leenders*** meent dat de essentie iets anders ligt. Er wordt gekozen voor een duurzame oplossing van het knelpunt en er zijn afspraken over wat het waterschap aan rioolwater ontvangt. Ook zijn fractie wil dat meer mensen afkoppelen, maar je kunt dat niet opnemen in die afspraken over wat je ontvangt aan het riool. Daar heb je namelijk een afnameplicht. Uit het antwoord van de portefeuillehouder in de commissie en uit het adviseringsoverzicht is hem duidelijk geworden dat er een goede duurzame oplossing is gevonden. Er is nu een afname-afspraak van 1900 kuub in Deurne. In de toekomst zal er steeds meer rioolwater in het systeem komen en steeds minder regenwater. Zijn fractie stemt in met het voorstel
Mevrouw ***Slaats*** stelt dat de oorzaak van de jarenlange ellende door overstorten in Bakel in Deurne ligt. Zij vraagt of het waterschap van Deurne gaat eisen om ook zelf maatregelen te nemen. Zij gaat akkoord met het voorstel.
De heer ***Raap*** vindt dat de term "afvalwater" in de titel moet worden vervangen door rioolwater, omdat nu ten onrechte hemelwater dat je juist wil koesteren, het stempel afvalwater krijgt.
Mevrouw ***Van Zandbrink*** stelt dat de antwoorden op de vragen in de commissie en de aanpassingen in bijlage 2 nog vragen oproepen. Die vragen gingen onder andere over die 10 ha afkoppeling en wat dat betekent voor het aantal overstorten. Het aantal genoemde overstorten zegt haar niets, omdat het niets zegt over wat voor type bui het gaat, terwijl die gegevens wel bekend zijn.
Over de overstort op de Bernhardstraat is geantwoord dat het gaat om een overstort op een open berging. In de commissie is gezegd dat het gaat om een overstort op de Esperloop. Nu is er toegevoegd dat er niet op oppervlaktewater is overgestort. Als de overstort plaatsvindt op de Esperloop, heeft zij meer vragen.
Mevrouw ***Hernández*** zegt dat zij zeker voor het voorstel zal stemmen. Zij meent dat de verantwoordelijkheid niet alleen bij de gemeente Deurne ligt. Het waterschap zou contact moeten opnemen met de gemeenten en zou ze moeten stimuleren om aan de bronkant van de overstorten actie te ondernemen.
De heer ***Van Dijk*** is het ermee eens dat je de problemen zoveel mogelijk aan de bron moet aanpakken. Maar dat is precies zoals het waterschap opereert. In de eisen voor bouwen staat in de Keur dat dit hydrologisch neutraal moet. Dus bij alles wat nu wordt gebouwd, wordt afgekoppeld en is er alleen sprake van vuil rioolwater.

Hij is het er niet mee eens dat de VVD de investering deelt door het aantal overstorten, want een dergelijke investering doe je voor de komende dertig jaar. Met het veranderende klimaat is het juist de bedoeling om het aantal overstorten verder te verminderen. Daarom is deze aanpassing gemaakt. Het voorstel van de VVD om meer af te koppelen is niet onlogisch, maar bekend is dat afkoppelprojecten een lange doorlooptijd hebben. Het gaat meestal om tientallen jaren. De laatste keer dat er een presentatie over afkoppeling is gehouden, was de verwachting dat voor volledige afkoppeling nog minimaal veertig jaar nodig is. De huizen die worden bijgebouwd, lozen weliswaar geen hemelwater, maar wel rioolwater dat precies op die streng terechtkomt. Bovendien zijn er afspraken gemaakt over afname. Daar is niet over onderhandeld. Die afspraken zijn gebaseerd op de zogenoemde OAS (Optimalisatiestudie Afvalwatersystemen) van de verschillende rioolstrengen. Juist dat samenspel leidt tot de afspraak van 1900 kuub. Hij voegt daaraan toe dat het niet zo veel uitmaakt of het 1900, 1700 of 1500 kuub is, want in een iets grotere pomp zit het geld niet.
Aangezien alle nieuwbouw al is afgekoppeld, neemt de hoeveelheid regenwater niet meer toe. De heer Van Zinderen besloot zijn betoog met de kreet dat afkoppelen het doel is. Hij ondersteunt dat van harte, maar weet wel dat daar een redelijk lange tijdsduur voor staat. Alles wat nieuw is gebouwd, is al afgekoppeld. Dus de hoeveelheid hemelwater wordt niet groter dan op dit moment. Hij is het zelfs met de heer Leenders eens dat als er rioolwater bijkomt, er hemelwater af zal moeten. Maar dat evenwicht is volgens hem te bereiken. Maar het heeft volgens hem weinig zin om te heronderhandelen over iets wat uit de OAS komt, te meer omdat het over twee heel verschillende tijdschalen gaat.
Hij heeft nu niet paraat om welke inprikkers het gaat, maar indien gewenst kan hij die gegevens verstrekken.
Het is hem niet duidelijk wat de heer Raap bedoelde met zijn opmerking over de titel van het voorstel, want het woord hemelwater wordt daarin niet genoemd. Natuurlijk steunt hij het streven om zo min mogelijk hemelwater in de rwzi's te krijgen, maar hij wijst nogmaals op het tijdprobleem.
Het aantal overstorten in de afgelopen twee jaar, 14, laat zien dat dit niet gaat over slechts zeer extreem voorkomende gevallen. Van de zogenoemde T500- of T1000-buien komen er geen 14 voor in twee jaar. Het gaat over veel kleinere buien en dat toont aan hoe urgent dit knelpunt is. Ter completering zal hij nog inzichtelijk maken welke buien bij welke overstort hoorden, want die informatie is er wel.
De overstort aan de Bernhardstraat is een open overstort; daar zit een bergbezinkbassin achter. Maar de meerderheid van de overstorten zit aan de zuidwestkant van Bakel, op de Fabrieksloop. Er hebben zich hooguit twee op de Esperloop voorgedaan.
De heer ***Van Zinderen*** begrijpt de argumenten en hij kan met een heleboel daarvan meegaan, omdat zij hetzelfde doel hebben als hij: het oplossen van een probleem. De snelste manier is € 3,4 miljoen investeren, maar als inkoper probeert hij altijd de kosten te beheersen. Daarom kiest hij liever voor aanpakken bij de bron dan voor symptoombestrijding. Hij zou dit onderwerp graag een paar cycli doorschuiven, zodat er tijd is om erin te duiken. Hij probeert constructief mee te denken. Zijn woonplaats, Boxmeer, heeft een wateropvangcapaciteit van 66 mm per uur en in de andere gemeenten ligt die rond de 33 mm. Boxmeer zit dus behoorlijk hoog. Het heeft anderhalf jaar geduurd om dat te realiseren. Hij zou graag zien dat het waterschap meebetaalt om die mogelijkheid ook in Deurne te realiseren. Zo help je elkaar op de lange termijn. Met een vervangingsinvestering zou hij wel akkoord gaan, maar dit is een investering om de gemeente Deurne van een probleem af te helpen, terwijl die gemeente alleen op deze manier daaraan wil meewerken. Hij verzoekt de heer Van Dijk zijn charmes nog eens te gebruiken bij de burgemeester van Deurne. In Bakel heeft hij dat geweldig gedaan. Als dat niet lukt, zal hij het voorstel niet tegenhouden, maar hij vindt dat het waterschap zuinig moet zijn met elke euro van de belastingbetaler.
De heer ***Leenders*** meent dat het een goede ambitie zou zijn om bij 1 kuub rioolwater erbij te streven naar 5 of 10 kuub eraf aan hemelwater. Hij stemt in met het voorstel.
De heer ***De Kleijne*** wijst erop dat de gemeente Boxmeer zich in vijftig jaar gruwelijk veel problemen op de hals heeft gehaald. Hij begrijpt best dat zij die nu met spoed probeert op te lossen vanwege de komende herindeling.
De heer ***Raap*** neemt aan dat de portefeuillehouder zal reageren op die 33 mm per uur als eenheid. Hij doet de suggestie het woord "afvalwater" te wijzigen in "rioolwater", want dat is het mengsel dat het waterschap krijgt, bestaande uit verschillende soorten afvalwater van huishoudens, industrie, bronneringswater en hemelwater. Hij geeft de portefeuillehouder gelijk dat het een moeilijk traject is door de keuzen die in het verleden zijn gemaakt. Als burger van dit gebied heeft hij de afgelopen jaren nooit te horen gekregen wat de burger kan doen. Hij is geschrokken dat in Deurne bijna niemand heeft gereageerd op het aanbod om mee te doen aan een afkoppelproject.

Iedereen weet dat er opgaven liggen voor de landbouw en de industrie, maar er ligt ook een opgave voor de burger en dat moet meer worden gecommuniceerd door het waterschap. Hij wil dat vaker horen.
Mevrouw ***Van Zandbrink*** wijst erop dat burgers ook zelf met initiatieven kunnen komen, zoals in St. Michielsgestel is gedaan. Zij vindt het geen gek idee de € 3,4 miljoen in te zetten voor afkoppelen. Het komt nog een keer terug op de agenda, want die paar ton die er nu staat voor afkoppelen stelt niets voor.
Haar fractie is voorstander van het oplossen van knelpunten. De urgentie is in dit geval duidelijk. Het zegt haar niets dat zo'n probleem zich de laatste tweeënhalf jaar maar één of twee keer heeft voorgedaan, want de vraag is bij wat voor soort bui dat was. Zij wil zo'n overstort niet, want het gaat om een natuurgebied en dat moet zo min mogelijk worden belast vanuit het stedelijk gebied. Zij heeft nog onvoldoende zicht op de activiteiten en de onderzoeken die zijn gedaan om een eind te maken aan het probleem. In de commissie is op haar vraag geantwoord dat er een peelrandbreuk zit. Zij snapt dat je niet alle overstorten met elkaar kunt uitwisselen, maar er zijn wellicht andere oplossingen. Zij vraagt of daarnaar onderzoek is gedaan. Zo niet, dan wil Water Natuurlijk eerst meer onderzoek doen om te kijken of de overstort op de Esperloop kan worden geminimaliseerd of kan worden voorkomen. Zij wil het voorstel daarom aanhouden tot de volgende vergadering.
De heer ***Van der Krabben*** wijst erop dat het voorstel in de commissie is behandeld, maar dat hij nu voor de eerste keer hoort dat een fractie het voorstel wil aanhouden.
De voorzitter merkt op dat de afweging bij de fracties plaatsvindt in de voorbereiding van de AB-vergadering. Hij vindt dat de portefeuillehouder eerst zijn visie moet geven.
De heer ***Van Dijk*** meent dat de heer Van Zinderen een aantal dingen door elkaar haalt. De gemeente Boxmeer haalt die 66 mm, doordat spreker de oplossing niet in het riool heeft gezocht, maar in het creatief gebruik van de Oeffeltse Raam. Natuurlijk moet je zuinig zijn met iedere euro, maar zoals gezegd is voor afkoppelen langere tijd nodig. De oplossing in Boxmeer ligt dan ook in een andere manier van gebruik van het systeem. Helaas bestaat die mogelijkheid niet rond Deurne en Bakel, omdat het water daar in een veel hellender vlak zit.
Hij is het eens met de suggestie van de heer Leenders om de ambitie te hebben om, als er 1 kuub rioolwater bijkomt, er 5 of 10 kuub hemelwater af te halen.
Hij gaat akkoord met de suggestie van de heer Raap om rioolwater te zeggen in plaats van afvalwater. Voor de duidelijkheid merkt hij op dat het waterschap niet gaat over het afkoppelen van burgers van een gemeentelijk stelsel, maar de gemeente. Het waterschap heeft de verantwoordelijkheid vanaf het afnamepunt tot het zuiveringstechnische werk. Het waterschap kan alleen stimuleren. Dat doet hij samen met collega De Groot en dat doen zij fors. Er is nog nooit tegen een initiatief om af te koppelen gezegd dat het waterschap daartegen is. Het helpt daar juist bij en draagt dat ook. Hij heeft alleen betoogd dat het over het algemeen niet meevalt om zulke projecten te realiseren, zeker niet in oude wijken. Spreker meent dat Aa en Maas aan zulke projecten wel degelijk nogal wat communicatie en tijd besteedt. Dat is ook in Deurne en Gemert-Bakel gedaan. In ieder bestuurlijk overleg met de gemeenten staat dit op het programma. Hij is het er wel mee eens dat er bredere communicatie over moet komen, maar dat is primair een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Hij wil zoeken naar een balans in het geheel.
De reden van dit voorstel is dat het DB ook wel heeft gezien dat de Esperloop een heel kwetsbaar gebied is. Juist door het probleem zo aan te pakken, wil het waterschap voorkomen dat zo'n overstort precies in een wijstgebied met veel ijzerrijke kwel plaatsvindt. Hij constateert dat bij een aantal fracties nog principiële vragen openstaan. Hij vindt het belangrijk om dit met als draagvlak het hele AB te doen. Daarom is het DB bereid daar de volgende commissievergadering toch nog eens over door te praten, vooral omdat de belangen en de verantwoordelijkheden een keer goed uitgesproken moeten worden. Hij merkt dat het AB de conclusies van de presentaties over afkoppelen niet helemaal tot zich heeft genomen of het er niet mee eens is. Bovendien speelt voor het DB nog mee dat het waterschap juridisch niet voldoet aan de afnameverplichting. Dus als het verkeerd gaat, is er een probleem.
De voorzitter voegt daaraan toe dat het ook in het kader van het nieuwe WBP goed is vast te leggen wat de rollen en verantwoordelijkheden zijn. Hij herinnert zich dat er in het verleden, toen de heer Beltman nog portefeuillehouder was, een hele afkoppelaanpak is geformuleerd, maar dat toen al is geconstateerd dat er weinig is waarmee het waterschap gemeenten kan dwingen. Het komt dus vooral aan op goede afspraken maken. Als gemeente en waterschap niet op één lijn zitten, is het moeilijk de burger daarin mee te nemen. Het DB stelt dus voor het voorstel aan te houden en daarop terug te komen in de volgende cyclus.

De heer ***De Mare*** stelt dat de gemeenteraad van Helmond gisteravond een plan over deze materie heeft behandeld. Het huidige college wil aanzienlijk ambitieuzer optreden dan voorgaande colleges. Hij heeft in zijn bijdrage in de Helmondse raad geciteerd uit een aantal besprekingen en presentaties hier in het AB en je ziet mensen verschieten als je vertelt over zowel droogte als overstromingen. Als alle AB-leden in hun gemeenten uitdragen wat het belang is, krijg je hopelijk meer colleges mee.
De voorzitter beaamt dat AB-leden hierbij een ambassadeursrol vervullen. Veel AB-leden hebben een zetel of contacten in een gemeenteraad en het waterschap maakt daarvan graag gebruik. Het lijkt hem goed de discussie fijn te slijpen over wat gemeenten is aan te bieden en wat het waterschap van de gemeenten kan vragen. Niet voor niets refereerde de heer Van Dijk aan de optimalisatiestudies. Daar is veel effort in gestoken, maar ook die staan onder druk van de klimaatontwikkelingen. Ook dat kan voor gemeenten een aansporing zijn om te kijken naar de actualiteit.
De heer ***Raap*** vindt dit prachtige verhalen. Hij verzoekt publicaties over dit onderwerp aan het AB te sturen.
De voorzitter verwijst naar de heer De Groot, omdat dit onderdeel is van de communicatiestrategie.
Mevrouw ***Slaats*** meent dat het nodig is om het voorstel aan te houden, maar zij vindt het zorgelijk voor het dorp Bakel dat die overstorten nog langer doorgaan. Zij vraagt of er alvast voorbereidende maatregelen kunnen worden genomen, zodat de werkzaamheden straks zo snel mogelijk kunnen beginnen. Het gevolg van het aanhouden is dat die weer een paar maanden langer blijven liggen.
De heer ***Van Dijk*** zegt dat hij simpelweg de afweging maakt tussen het risico dat het verkeerd gaat en een wat beter begrip bij het AB. Als je het voorstel nu in stemming brengt, haalt het een meerderheid, maar daar gaat het hem niet om. Hij vindt het belangrijk dat hij alle AB-leden zo goed mogelijk meeneemt in deze discussie. Als hij het risico afzet tegen de kans om een breder draagvlak te krijgen, kiest hij voor het bredere draagvlak. Hij acht het risico gering, want het is een technische ingreep die relatief snel kan worden gebouwd. De volgende cyclus is al vrij snel en de vertraging zal dan ook maximaal anderhalve maand zijn.

Zonder hoofdelijke stemming wordt besloten het voorstel aan te houden tot de volgende cyclus.

4.F Notitie klimaat en circulair Aa en Maas.

Mevrouw ***Hendrickx*** stelt dat het waterschap probeert duurzame stroom op te wekken, onder andere met zonne-energie. Zij wijst erop dat de Oeigoeren, die in China in een vreselijke situatie verkeren, de zonnepanelen voor Nederland op grote schaal in elkaar zetten. Zij kan zich niet voorstellen dat dit waterschap wil dat de panelen in dit gebied door deze onderdrukte bevolkingsgroep gemaakt zijn. Zij vraagt of bij de inkoop van de panelen rekening kan worden gehouden met waar zij vandaan komen en of kan worden gekozen voor producenten die daarvan nadrukkelijk afstand nemen. Dat kost misschien wat meer, maar dan borgt dit waterschap in ieder geval de mensenrechten.
Zij benadrukt de effecten van grootschalige zonneparken op gronden van het waterschap. Er wordt onderzoek gedaan naar de effecten op de bodemkwaliteit, het bodemleven en de biodiversiteit. Haar fractie is heel benieuwd naar de uitkomsten van dit onderzoek en zij verzoekt het AB daarvan kennis te laten nemen.
De heer ***De Mare*** herhaalt de opmerking van de heer Bots in de commissie AFZ dat deze notitie niet moet worden gezien als een eindpunt, maar als een beginpunt. Daarom vindt hij het verstandig deze notitie om de twee jaar te actualiseren en zelfs om een apart jaarverslag te overwegen
De ruimtelijke consequenties van duurzaamheidsmaatregelen, zoals zonnevelden of windmolens kunnen aanzienlijk zijn. Helaas is er vaak verzet tegen zulke installaties, maar dat was er vroeger en is er ook nu nog tegen elke snelweg en elk kanaal. De burgers moeten ervan doordrongen worden dat de energietransitie niet is te bereiken zonder ruimtelijke ingrepen. Soms moeten daarom concessies worden gedaan aan de kwaliteit van de open ruimte. Meer onzichtbare methoden, zoals aquathermie of geothermie, kosten wellicht meer, maar leveren minder landschapsschade op. Die opties moeten zo objectief mogelijk tegen elkaar worden afgewogen, want de onzichtbare energiebronnen kunnen door het ontbreken van indirecte kosten toch relatief goedkoper uitvallen.
Ten aanzien van de extra zuiveringsstappen in de waterzuivering pleit hij ervoor om een soort van “de vervuiler betaalt”-principe te onderzoeken. Hij doet de suggestie om naar analogie met de verwijderbijdrage bij elektrische apparaten een zuiveringstoeslag op medicijnen in te stellen.

Hij begrijpt uit de stukken dat er ten aanzien van de circulariteit van de materiaalstromen nog best veel onduidelijk is. Hij is het met het DB eens dat het goed is om dat beter in beeld te brengen, zodat daarop beter kan worden gestuurd. Op de echt lange termijn, als er ooit oneindig duurzame energieopwekkingsmethodes zijn bedacht, kan de eindigheid van grondstoffen wel eens een veel groter probleem worden.
De noodzaak van volledige circulariteit wordt algemeen geaccepteerd. Dus zijn maatregelen noodzakelijk, ook als zij veel geld kosten, want niets doen is geen optie. Hij pleit ervoor om de rekeningen op de “total life cycle cost” te baseren in plaats van op terugverdientijden. Want het gaat helemaal niet om terugverdienen. Je moet natuurlijk wel afwegen waar je de euro’s het beste kunt inzetten, waar je het meeste effect bereikt. Dit zijn slechts aandachtspunten voor de verdere uitwerking, want het voorstel steunt hij.
De heer ***Peters*** herhaalt zijn pleidooi om deze notitie te integreren in het WBP. Mogelijk is het daarvoor al te laat, maar je zou de notitie als een siteletter of een appendix kunnen gebruiken.
De heer ***Aardoom*** vindt het een mooie visie in een sterke notitie. In reactie op de PvdA benadrukt hij dat de ruimtelijke ordening van belang is bij zonne-energie, maar hij meent dat het waterschap ook kan uitspreken dat het er de voorkeur aan geeft dat de overheid eerst de daken binnen de regio vol legt voordat velden automatisch worden gereserveerd.
De vraag van de VVD in de commissie over de juridische gevolgen bij een dergelijk groot dossier is helaas niet beantwoord in het adviseringsoverzicht, maar is wel van wezenlijk belang. De fractie benadrukt dat zij achter de visie en de geest van het stuk staat, maar hij is bang dat er onvoldoende juridische toetsing heeft plaatsgevonden, waardoor er gevolgen kunnen zijn. Hij herinnert aan het PAS-dossier dat rijksbreed nogal speelde. Het bizarre is dat er stikstofruimte nodig is om te kunnen bouwen. Het mag niet zo zijn dat een mooie visie na verloop van tijd zal terugslaan vanwege een kettingbeding of een lock-in elders. Uit ervaring weet hij dat de provincie zo’n toetsing vaak uitvoert op visies; deels ter indekking. De VVD-fractie beoordeelt deze notitie positief, maar wil wel de toezegging dat het DB nog een toetsing zal uitvoeren op gevolgen en juridische lock-ins.
De heer ***Brouwers*** meent dat er een kwalitatief goed stuk ligt over de transitiepaden die worden bewandeld, klimaat en circulair. Feitelijk worden de getallen nu vastgesteld; dat is wel al bij energie gedaan, maar niet bij deze twee onderwerpen. De routes ernaartoe moet het AB zo flexibel mogelijk houden. Het AB heeft ooit een lezing gehad van professor Van der Steen die vertelde dat er routes zijn van A naar B via B en dat je moet proberen om de aanstaande innovaties, die nu nog niet bekend zijn, daadwerkelijk te benutten. Het waterschap moet daarom proberen alle stappen die het zet ook te monitoren. Hij roept het DB op om te kijken of de monitoring eenduidig kan zijn.
Er is in het adviseringsoverzicht niet aangegeven hoe de mineraalstroomanalyse moet worden opgepakt. Ook daarbij is van belang dat er een soort van nulmeting in kaart wordt gebracht. Hij wil graag bevestiging dat dit daadwerkelijk gebeurt.
Het is bekend dat door de rwzi’s erg veel lachgas wordt geproduceerd en dat het zuiveren ervan veel energie kost. Het waterschap wil een CO2-ladder opstellen. Vraag is hoe je dan omgaat met het lachgas dat vrijkomt. Kun je nog iets met lachgas of gaat het alleen maar de lucht in en verhoogt het dan alleen maar de CO2-belasting? Het verwaarden van lachgas zou hij een goede zaak vinden.
Hij meent dat Aa en Maas al veel doet aan de energieopgave, maar hij kreeg enkele artikelen uit Grave waaruit blijkt dat de stuw een basis kan zijn om energie op te wekken. Hij begreep uit die artikelen dat de ontwikkelingen erg traag gaan, terwijl dat eigenlijk een open kans is. Hij meent dat er sprake is van een gemeenschappelijk belang om te kijken hoe je samen met een gemeente of Rijkwaterstaat de energie die in het water zit, ook daadwerkelijk kan benutten. Er loopt al een pilot bij de Kilsdonkse molen, maar hij werd ook getriggerd door filmpjes van het waterschap De Dommel over een waterkrachtcentrale in De Dommel: de Dommelstroom. Hij vraagt zich af waarom er nog geen Aa-stroom is. Je zou wat breder moeten kijken om de doelstellingen te halen. Aa en Maas is tenslotte een innovatief waterschap.
De heer ***Biemans*** zegt dat hij al eerder aandacht heeft gevraagd voor energieopwekking met waterkracht in rivieren. Hij verzoekt te bekijken of dat rendabel kan zijn.
Hij is ook voorstander van windmolens. Die leveren veel meer energie dan zonnevelden. Er zijn ook gevolgen voor het ruimtegebruik. Hij verzoekt daarom extra goed te kijken naar de mogelijkheden van plaatsing van windmolens bij de rwzi’s.
De heer ***Plasmeijer*** stelt dat hij niets heeft teruggevonden van zijn vraag in de commissie over zonnepanelen op de gebouwen van Aa en Maas. Allereerst het gebouw aan het Pettelaarpark, maar hij neemt aan dat ook de districtskantoren eigendom zijn. Daar valt nog wel wat te winnen.

In de commissie heeft de portefeuillehouder gezegd dat het DB nadenkt over de vraag of Aa en Maas nog wel zo'n groot gebouw nodig heeft, gezien de ontwikkelingen met thuiswerken en minder reizen. Hij verzoekt om een notitie daarover. Hij wil weten of het überhaupt mogelijk is en zin heeft om te verkassen.
De heer ***Van der Laan*** vult over het pleidooi voor het benutten van waterkracht nog aan dat weliswaar alle beetjes helpen, maar dat men zich moet realiseren dat waterkracht in Nederland echt in de orde van grootte van beetjes gaat en dat de verhouding tussen de investering en de opbrengsten niet overdreven gunstig is. Hij wijst er bovendien op dat men in Denemarken volop bezig is om dammen en waterkrachtcentrales te slopen, omdat de nadelen voor de visstand, die daar echt van economisch belang is, veel groter zijn dan de opbrengsten. Als je gaat denken aan nieuwe waterkrachtcentrales, pleit hij ervoor die volkomen visveilig uit te voeren. Dat is bij de huidige voorzieningen in de Maas bepaald niet het geval. Men moet er dus niet te veel verwachtingen van hebben.
De heer ***Ketelaars*** is blij met de grote steun voor de uitbreiding van de duurzame doelstellingen. De energiedoelstelling wordt uitgebreid met klimaat en circulariteit. Het is nog niet helemaal helder hoe de weg die wordt ingeslagen, zal verlopen. Dat blijkt mede in deze vergadering, want de ondersteunde uitdaging heeft al geleid tot allerlei ideeën en ook bedenkingen bij die ideeën. Het leeft dus en zo moet het ook de komende tijd gaan als je vooruit wil komen.
Het voorliggende stuk is bedoeld als aanzet; het is geen eindpunt, maar een beginpunt. Het DB hoopt in 2050 een heel eind te zijn met de circulaire economie. De VVD wil weten waaraan het waterschap zich juridisch verbindt. Hij is bereid dat nog een keer laten toetsen, maar zijn antwoord is dat het waterschap zich verbindt aan de eigen doelstellingen. Het is dus een zelfbindend voorstel, vergelijkbaar met het WBP, waarvan het ook een uitwerking is. Het waterschap heeft ook de mogelijkheid om die doelstellingen tussentijds te evalueren. Het lijkt hem prima dat tweejaarlijks te doen.
Hij heeft ook een jaarverslag horen noemen en dat ligt helemaal in lijn met hoe er intern wordt gedacht. Zo'n jaarverslag is goed om te laten zien hoever je bent. Er is gesproken over van A naar B via B. Dan moet je af en toe duidelijk maken waar je nu bent via B, welke weg je nog hebt te gaan en hoe je dat invult. Er is gevraagd om een nulmeting. Uit de boeken blijkt dat er in 2016 is ingezet op honderd procent circulair in 2050. Volgens een paar notities is toen 2014 als punt nul genomen, maar dat is beleidsmatig nooit vastgelegd. Dat is ook heel complex, want bij je materiaalstroomanalyse gaat het over veel materialen en grondstoffen. Welke criteria gebruik je daarbij? De inzet is nu om vooral te kijken hoeveel kilogram je nodig hebt per bruto binnenlands product (bbp). Allerlei ontwikkelingen liggen nog niet vast, maar daardoor moet je niet laten ophouden, maar gewoon aan de slag gaan. In de notitie is al een aantal voorbeelden genoemd. Zeker bij zuiveren is het waterschap al op diverse fronten aan de slag. Er wordt geprobeerd zoveel mogelijk grondstoffen terug te winnen en de revenuen daarvan zijn te zien. Hij herhaalt dat het DB het ermee eens is om de twee jaar te evalueren en jaarlijks met een verslag te komen. Het fonds duurzaamheid is dan een onderdeel van dat jaarverslag. Daarin staat duidelijk wat wordt gedaan, wat kan, wat het kost en wat het opbrengt.
Hij is het ermee eens dat je niet alleen naar geld moet kijken, maar ook naar maatschappelijke impact. Van belang is waarmee de impact het grootst is, want je hebt een beperkte hoeveelheid capaciteit, geld en mensen en je moet zodanig sturen dat je zo snel mogelijk bij de uiteindelijke B terechtkomt met zo min mogelijk middelen. Want middelen vergen altijd inzet, energie en grondstoffen. Als voorbeeld voor het genoemde "total life cycle cost" gebruikt hij vaak de persriolen. Als je veertig jaar verder bent, werken die nog steeds, maar je kon bij de aanleg niet uitrekenen wat de jaarlijkse kosten nu zijn, omdat in die veertig jaar heel veel zaken zijn veranderd: rente, inflatie, materialen, reliningstechnieken. Met de "life cycle cost" kun je in beeld brengen hoeveel geld er in het begin nog even bij moet, maar ook wat het aan het eind oplevert, niet alleen financieel maar ook maatschappelijk. Daarmee kun je die afweging maken. Dergelijke elementen zijn in ontwikkeling; dat is nieuwe economie die nog moet worden ontdekt. Van A via B naar B geldt dus ook voor de economische aspecten.
De waterschappen hebben een beleid om maatschappelijk verantwoord in te kopen, maar ook dat beleid is in beweging. Elk jaar wordt gekeken of er criteria kunnen worden toegevoegd. Hij denkt dan aan zaken als kinderarbeid en dwangarbeid. Als bekend is dat producten uit China door dwangarbeid van Oeigoeren tot stand zijn gekomen, wordt dat aspect meegewogen in de inkoop. Dat kan blokkerend zijn. Een en ander wordt landelijk afgestemd aan de hand van wereldwijde analyses. Het waterschap sluit daar altijd op aan.
Aa en Maas werkt mee aan een landelijk onderzoek van verschillende universiteiten over de effecten van zonneparken op de bodem. Het gaat om een relatief kleine bijdrage, maar er is wel een

locatie beschikbaar gesteld: Vinkel. Daar worden metingen gedaan met nieuwe typen zonnepanelen die minder impact hebben op de bodem en er wordt ook gewerkt met nieuwe opstellingen. Er zijn in de landbouw ontwikkelingen gaande waardoor je uiteindelijk onder de zonnepanelen dezelfde opbrengst kan halen. Hier in Den Bosch staat al tien jaar zo'n installatie. Je hebt rood licht nodig om de plant te laten groeien en die kleurt dan groen. Je gebruikt daarvoor een vijfde van de energie en die zet je om in rood licht. De rest kun je benutten om je huis te stofzuigen. Er wordt ook geëxperimenteerd met zonnepanelen die gedeeltelijk lichtdoorlatend zijn. Er zou ook sprake kunnen zijn van een tussenfase waarin grond wordt omgezet van landbouw naar natuur, als verdienmodel om die grond af te waarderen. Het doel van het onderzoek is om de blokkades voor de energietransitie en klimaattransitie zoveel mogelijk weg te nemen.
Windmolens hebben impact op het ruimtelijke beeld, maar de impact op de bodem is veel geringer. Uiteindelijk is die afweging aan de RES'n en aan de gemeenten, maar het waterschap wil daarbij wel nauw worden betrokken, want de keuze kan ook impact hebben op het watersysteem. Dat geldt met name voor zonneparken. De gemeente is het bevoegd gezag en het waterschap heeft een adviserende rol. Het kijkt of het hand- en spandiensten kan verlenen om te zorgen dat de maatschappelijke doelen worden gerealiseerd.
De aquathermie heeft landelijk een grote potentie. De mogelijkheden in dit gebied worden in kaart gebracht. De Brabantse waterschappen zijn bezig een gezamenlijk beleid te maken, want uiteindelijk moet zo'n aanvraag worden getoetst. Veel gemeenten weten dat niet, maar voor de kwaliteit van het water is het waterschap bevoegd gezag. Als ergens aquathermie plaatsvindt, kan dat impact hebben op de ecologie. Dat kan ook positief zijn en daar focussen de waterschappen op. Zij kijken hoe je in totaliteit vooruitgang kunt realiseren.
Spreker heeft de term "de vervuiler betaalt" uit het stuk laten schrappen. Tegenwoordig hoort de veroorzaker te betalen. Hij gaat ervan uit dat er niet wordt vervuild, want vervuiling kun je niet hebben. Degene die kosten veroorzaakt bij anderen, zal daar uiteindelijk een rekening voor gepresenteerd moeten worden. Hoe dat uitpakt, is nog niet duidelijk. Ambtelijk wordt er zwaar op ingezet om voor de vervuiling met medicijnen aan de bron te zorgen voor wijzigingen. Er wordt gedacht aan het gebruik van medicijnen die hetzelfde effect hebben, maar minder vervuiling veroorzaken. Dat is een kwestie van bewustzijn bij degenen die medicijnen voorschrijven, maar ook bij degenen die ze gebruiken. De niet gebruikte medicijnen moeten worden teruggebracht naar de apotheek, maar dat is in veel gemeenten nog niet vanzelfsprekend. Het opleggen van heffingen daarvoor is een zaak op Europees niveau. Er wordt voor gelobbyd en het DB probeert daar beweging in te krijgen, maar dat is een lange weg.
Hij meent dat aan het uitgangspunt van daken volleggen al is voldaan. Het eigen huis van het waterschap is een verkeerd voorbeeld, omdat er veel installaties op het dak staan. De districtskantoren en ook enkele andere gebouwen van het waterschap zijn al voorzien van zonnepanelen. Aa en Maas geeft dus het goede voorbeeld.
Materiaalanalyse gaat over veel soorten materialen en er zijn veel ontwikkelingen. Iedereen weet dat er wereldwijd veel vraag is naar bepaalde materialen die weinig voorradig zijn. Sommigen hebben het idee dat de markt zijn werk moet doen; anderen vinden dat dat de overheid hier een rol in heeft. De rol van het waterschap gaat vooral over wat er via de zuivering binnenkomt. Hij is hard bezig om daarin stappen te zetten, want wat je er aan de voorkant al uithaalt, hoef je daarna niet te zuiveren.
Bij het vaststellen van getallen worden de landelijke richtlijnen gevolgd. Maar het is altijd aan het AB om te kijken of die getallen bij het waterschap passen, want die getallen zijn globaal. Bij de ene club is iets ook makkelijker en sneller te bereiken dan bij de andere. Het perspectief voor Aa en Maas is inderdaad haalbaar. Op het punt van het lachgas wordt het onderzoek, op de rwzi-Cuijk, dit kwartaal afgerond. Je moet eerst de hoeveelheid inzichtelijk maken, omdat dat gas ook naar gewicht een factor 300 meer broeikaseffect veroorzaakt dan CO2 zelf. Daarna moet je kijken hoe je kunt voorkomen dat het lachgas de rwzi bereikt.
Voor de energieopwekking uit water bij Grave is Rijkswaterstaat verantwoordelijk. Bij Lith ligt al een waterkrachtcentrale, maar ook dat is rijkswater. Aa en Maas is zelf bezig bij de Kilsdonkse Molen. Men kan daar gaan kijken, maar dan moet je wel met een handpontje oversteken. Daar gaat het om een waterkrachtcentrale voor ongeveer tien huishoudens, maar je moet alle beetjes meenemen. Het is een pilot en een van de aspecten die daarbij een grote rol spelen, is de visvriendelijkheid. Je wil er geen gehaktmolen van maken en daarom is er een nieuwe vinding: een rad. Dat is eerst bij Vorstenbosch gebruikt, maar is daar verwijderd vanwege het geluid. Dat is het andere criterium waaraan wordt getoetst: kun je het rad geluidarm maken? Er hangt al een flink scherm voor, maar de buurt is nog niet tevreden. Dit moet worden opgelost als je straks een echt grote stap wil zetten. Die stap is gepland bij Crevecoeur, maar dat ligt in de primaire kering, dus

dat mag geen belemmering zijn voor de waterveiligheid. Bij De Dommel is inderdaad een flink apparaat gemaakt, dat ook goed werkt. Maar je moet wel kijken welk effect het heeft voor geluid en vis en uiteindelijk ook wat het rendement is. Dan blijkt of je beter elders kunt investeren in andere zaken.
Windmolens blijven permanent de aandacht houden. Als het waterschap één windmolen solitair had kunnen plaatsen, was het in bepaalde zuiveringen al aan de slag gegaan, maar in Brabant is het beleid om minimaal drie windmolens bij elkaar te zetten. Dat is nergens te realiseren zonder met de omgeving tot een akkoord te komen. Maar windmolens hebben de blijvende aandacht, zeker om het gebruik van energie in balans te brengen met de geproduceerde hoeveelheid. Ten opzichte van zonnepanelen is het voordeel van windenergie dat je over het jaar heen en dag en nacht een veel vlakker patroon hebt. Dat betekent een enorm verschil in de netwerkcapaciteit die daarvoor nodig is. De stroom die over is, moet je opslaan en oppakken als je helemaal geen energie hebt uit zon. Dat vraagt heel veel van de netwerkcapaciteit. Tennet maakt zich zorgen dat het overgrote deel van de energie die de regio wil opwekken, zonne-energie is. Het goede nieuws is dat Aa en Maas bij de zuiveringen al gebruikmaakt van een energiemix. 40% van de totale energiebehoefte van Aa en Maas wordt opgewekt via zonnepanelen. De opbrengst wordt voor ruim 80% direct voor eigen gebruik ingezet, zodat het waterschap maar een klein deel aanlevert aan het net. Als het nodig is, wordt dat er zelfs afgeklikt, want in het businessmodel gaat Aa en Maas uit van een nulopbrengst. Dat is inmiddels ook het geval.
Natuurlijk wordt er gekeken naar de gevolgen van “het nieuwe werken”, want je ziet nu de effecten van de coronamaatregelen. Belangrijk is wat er gebeurt als die maatregelen weer zijn opgeheven. De vraag is welk effect dat heeft voor duurzaamheid en het gebruik van kantoren. Als daar leegstand ontstaat, zal het DB zeker niet nalaten om dat te monitoren en er conclusies aan te verbinden. Daarvoor is het nu nog te vroeg.
De voorzitter wijst op de toezegging dat het DB daarop terugkomt na de coronatijd.
De heer ***Ketelaars*** zegt dat hetzelfde geldt voor het woon-werkverkeer. De ziektepercentages zijn tegen de verwachting in het afgelopen jaar gedaald, vooral doordat er geen griepepidemie is geweest. Misschien valt er wat te leren van het thuiswerken. Hij is blij met meedenken, want het gaat om stappen die gezamenlijk moeten worden gezet om de doelstellingen te realiseren.
De voorzitter voegt nog toe dat Rijkswaterstaat bezig is met de aanpak van de renovatie van de grote stuwen op de Maas. Dat is een gigantisch werk dat zo’n tachtig jaar geleden ook is uitgevoerd met één doel, namelijk het verbeteren van de mogelijkheden voor de scheepvaart. Nu wordt Rijkswaterstaat geconfronteerd met meerdere doelstellingen. Hij heeft de directeur van Rijkswaterstaat al horen verzuchten dat die organisatie daar een oplossing moet bieden voor alle belangen die zich daar presenteren. Het waterschap heeft te maken met de waterafvoer, maar ook met de droogtesituatie en de peilopzet. Waterkrachtbelangen en scheepvaartbelangen spelen mee, maar ook erosie van de bodem en de ecologie aan de rivier. Die ingewikkelde opdracht zie je dan in het klein terug bij de waterkrachttechnische mogelijkheden in het eigen systeem. Er is er een geplaatst in de Leijgraaf. Misschien is het goed om daar een excursie aan te wijden, want dat is allemaal een beetje klein gebleven in het kader van publiciteit. Er zijn daar wel mogelijkheden om tot een rendabele opstelling te komen, maar je hebt verval nodig en het verval in dit gebied is heel beperkt.
De vraag van de heer Aardoom over de lock-in is wel interessant, maar eigenlijk gaat het hier om internationale verdragen die het rijk medeondertekent. Het spreekt dan met de lagere overheden af hoe je de doelstellingen kunt bereiken. In die zin zal het nationale niveau altijd het niveau zijn waarop de juridische problematiek moet worden beoordeeld. Dit mag niet worden afgewenteld op lagere overheden. Vandaar dat hij zich daar nog niet veel zorgen over maakt.
Mevrouw ***Hendrickx*** vindt het goed om te horen dat Aa en Maas meedoet met zo’n onderzoek. Zij is benieuwd wanneer de uitkomsten beschikbaar zijn.
De heer ***De Mare*** merkt op dat zijn algemene aandachtspunten waren bedoeld om te agenderen. Hij is het persoonlijk helemaal eens met het standpunt van de heer Biemans over de windmolens, maar helaas leiden in diverse steden windmolens tot nog meer weerstand dan zonnepanelen. Zijn betoog was juist dat de burger moet worden overtuigd dat je niet meer kunt volstaan met maatregelen die geen nadelen hebben, maar dat je een stapje verder moet gaan. Hij dankt de portefeuillehouder voor zijn college, want hij hoorde heel veel instemming met wat hij zelf zei.
Hij hoorde in het betoog van de VVD een soort tegenstelling met wat hij zelf zei, die hij helemaal niet zo voelt. De VVD meent dat zonnepanelen eerst op daken moeten worden gelegd. De portefeuillehouder zei ook al dat er in dit land een zonneladder is die zegt: eerst de daken en dan de terreinen. Bovendien is er ook voor terreinen nog sprake van een bepaalde volgorde: eerst pauzelandschappen en als laatste natuur. Je moet je ook niet blindstaren op kleinere mogelijkheden. Hij

is zelf architect en hij weet dat buiten zijn branche het gevoel is dat je ongeveer elk dak vol kan zetten met zonnecollectoren. Maar dat is helaas niet zo. Bovendien brengen veel verschillende daken veel verschillende financiële problemen en eigendomsconsequenties met zich mee, doordat de eigenaar van een gebouw vaak iemand anders is dan de gebruiker. In veel gevallen zijn er ook consequenties met betrekking tot de verzekering. Men moet zich realiseren dat je niet aan alle eisen kunt voldoen met alleen maatregelen die geen nadelen hebben. Je zult moeten kijken welke nadelen je het beste kunt accepteren. Als er energiebronnen zijn waarvoor je ruimtelijk minder hoeft in te grijpen, moet je ook de nadelen goed beprijzen, omdat je die kunt gebruiken bij vergelijking op de langere termijn.
De heer ***Biemans*** is blij met de toezegging dat windenergie blijvende aandacht houdt. Hij pleit er vooral voor dat Aa en Maas zelf het initiatief neemt om voor windenergie te gaan. Volgens de voorschriften van de provincie moeten windmolens in groepen van ten minste drie worden geplaatst. Hij vraagt zich af of men bij Aa en Maas inventief genoeg is om oplossingen te bedenken. Als er te weinig grond is voor drie, kun je de buren vragen of zij meewerken. Een andere insteek is dat de provincie haar eis laat vallen. Hij vindt het vreemd dat de ene overheidsinstantie de andere beperkt in doen en laten. Hij proeft dat de portefeuillehouder bereid is om goed te kijken naar de mogelijkheden. Hij meent dat het voor Aa en Maas heel lucratief is om windmolens op zijn grond te hebben, vooral bij rwzi's.
De heer ***Raap*** meent dat het goed is dat er net een pleidooi is gehouden voor de ecologie bij energie uit waterlopen. Hij wijst erop dat Denemarken geen land is als Nederland, omdat Denemarken geen rivieren heeft. Maar er zijn in Europa wel grote riviergebieden waar de ecologie echt een thema is. Hij is het ermee eens dat de ecologie wordt meegenomen.
Hij steunt het dat zonnecollectoren op daken moeten liggen. Hij ergerde zich net wezenloos, toen hij bij Waalwijk reed, omdat daar veel net gebouwde loodsen geen collectoren op het dak hebben.
Het bezwaar dat hij soms heeft tegen zonneakkers en -weides is dat als je een keer een partij rotte aardappelen over hebt en je wilt er energie van maken, je meteen een discussie krijgt met NGO's over food en energy. Zeker in Noordwest-Europa moet daarmee heel zorgvuldig worden omgegaan.
De discussie over lachgas heeft zijn interesse. Er zit ergens in die stikstofafbraak de lachgasemissie. Hij vraagt ook aandacht voor methaanemissies. In de knipselkrant stond een stukje van het CBS dat Nederland het steeds beter doet met de productie en benutting van methaan. Maar er staat ook in dat er in Nederland steeds meer methaan wordt verloren. Hij hoopt maar dat dit niet zo maar de lucht ingaat. Dit zijn gemeten verliezen, maar volgens hem zijn er ook veel niet gemeten emissies van methaan. Hij pleit er daarom voor gisting altijd in meertraps te bouwen. Hij bouwt dat zelf altijd in meertraps; waterschappen doen dat niet. Royal Haskoning DHV heeft nu een systeem daarvoor. Hij heeft al eens aangeboden om de discussie daarover met ambtenaren te voeren.
Mevrouw ***Slaats*** verontschuldigt zich dat zij haar opmerking over het jaarverslag per ongeluk al bij het adviseringsoverzicht heeft gemaakt. Zij stemt in met het voorstel.
Mevrouw ***Hernández*** bedankt voor de notitie die na de coronatijd zal komen over de nieuwe manier van werken en het woon-werkverkeer.
Er staan bij het waterschap zonnepanelen op de daken. Zij noemt dat een goed voorbeeld voor gemeenten om te tonen dat de mogelijkheden bestaan.
Er is ook gesproken over alternatieve energie, namelijk aquathermie. Zij wil nog wel weten wat de positie is van het waterschap ten aanzien van geothermie.
De heer ***Brouwers*** zegt dat hij graag eens op bezoek gaat bij zo'n initiatief om ook zelf een beeld te krijgen waar de kansen en de belemmeringen zitten. Hij is het met de heer Van der Laan eens dat de vis niet het slachtoffer moet worden van die initiatieven.
Hij vraagt of een eventueel overschot aan energie van zonnecollectoren via waterstof een plek kan krijgen in de plannen van het waterschap. Een en ander wordt in Delfzijl geregeld en misschien ligt dat wel te ver weg, maar ook deze regio wil wel ergens opslagcapaciteit hebben voor energie die je niet meteen kunt gebruiken.
Het is hem nog niet helemaal duidelijk hoe de materiaalstroomanalyse wordt gedaan. Hij wil iets meer duiding hebben wat er de komende tijd gaat gebeuren, omdat er anders steeds discussie blijft over de nulmeting.
De heer ***Ketelaars*** antwoordt dat het DB in het najaar met een notitie komt waarin is uitgelegd hoe de materiaalstroomanalyse de komende jaren wordt aangepakt. Er is al een aanzet toe gegeven. In die notitie staat ook wat je kunt met lachgas en met waterstof. Technisch gezien past dit het waterschap heel goed, omdat er bij waterstofproductie warmte vrijkomt die kan worden ge-

bruikt in de rwzi. Omgekeerd komt ook bij het weer omzetten in elektriciteit warmte vrij. Je moet dan wel allerlei zaken verbinden. Ook daarop komt hij terug.
Ook voor de methaanproductie geldt “meten is weten”. De suggestie is dat de vergisting nog efficiënter kan en hij wil daar graag meer over horen. Het gaat in dezen om een ontwikkelingstraject.
Geothermie gebeurt op grote diepte en daar geldt de Mijnbouwwet. Het waterschap heeft wel te maken met de impact op het watersysteem. Dus het waterschap ziet nauwlettend toe op initiatieven, maar het gaat niet over de kwaliteit van het diepe water. Ook voor de kwaliteit van het bovenste grondwater is het waterschap niet aan zet. Het gaat alleen over de afgeleide daarvan: de oppervlaktewaterkwaliteit. Ook daarvoor zijn er landelijke en provinciale regels om daarop toe te zien.
Aan het genoemde onderzoeksproject zijn vijf of zes universiteiten verbonden. Maar het gaat om een traject van vijf tot zes jaar met een aantal tussenproducten. Als die op tafel liggen, zijn zij openbaar en zullen zij beschikbaar zijn voor het AB. Al die zaken grijpen in elkaar en dat betekent nogal wat voor het waterschap, want het kan veel werk veranderen. Ook de zuiveringstechnieken. Het is wel een traject dat behoorlijke uitdagingen biedt. Voor de mensen in de organisatie houdt het de spirit erin.
Mevrouw ***Hendrickx*** begrijpt dat die onderzoeken op de korte termijn nog niet beschikbaar zijn. Zij vraagt of, als Aa en Maas overgaat tot het plaatsen van die panelen op die velden, wordt gekozen voor een paneel dat maximaal tegemoetkomt aan het overeind houden van de bodemkwaliteit en de biodiversiteit.
De heer ***Ketelaars*** antwoordt dat het pas na de aanbesteding vastligt. In Den Bosch zijn panelen geplaatst en hij wil dat niet op dezelfde manier bij de andere zuiveringen. Daar worden zij uit elkaar geplaatst om meer zonlicht op de bodem te krijgen, zodat daaronder ook wat biodiversiteit ontstaat. Hij merkt daarbij op dat het in feite om bedrijfsterrein gaat en dat is iets anders dan landbouwgrond. Maar ook op bedrijfsterrein is het waterschap zuinig. Aan de hand van de onderzoeken in Vinkel komt het DB misschien tot het inzicht dat die panelen veel aantrekkelijker zijn, zodat ze ook in Oijen worden geplaatst. Hij weet al dat de nieuwe panelen zodanig in prijs zijn gedaald dat de kosten binnen het businessmodel blijven. Maar het moet nog wel allemaal worden aanbesteed. Het biedt in ieder geval veel perspectief.

Zonder hoofdelijke stemming wordt overeenkomstig het voorstel besloten.

5. Stukken ter kennisneming.

5.A Jaarverslag 2020 en uitvoeringsprogramma 2021 Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH).

Mevrouw ***Slaats*** merkt op dat in de commissie AFZ aan de orde was dat verstoring van de rwzi door een vervuilende lozing voor het waterschap een probleem is, omdat het geen bevoegd gezag is en de gemeente niet voldoende handhavingscapaciteit heeft. De voorzitter vertelde over een Haags rapport dat het waterschap kan agenderen bij de Omgevingsdienst. Zij vraagt of dat ook gebeurt.
De voorzitter zegt dat hij wacht op de officiële agendering door de minister van het rapport van de commissie-Van Aartsen over de Omgevingsdiensten. De officiële reactie van het kabinet wordt dan ook in de koepels besproken. Hij heeft al toegezegd dat hij deze kwestie zal overdragen aan zijn opvolger. Het waterschap heeft in het bestuurlijk overleg van de Omgevingsdiensten de rol om het rapport daar onder de aandacht te brengen. Dat zal in de loop van het jaar gebeuren, dus het is niet de bedoeling die opvolger daar in de eerste vergadering op aan te spreken.
De heer ***Claassen*** merkt op dat dit jaarverslag een vrij helder verhaal is. Hij vindt het wel raar dat er 30 onttrekkers zijn die drie jaar lang die geen gegevens hebben doorgespeeld, en dat er maar twee vergunningen zijn ingetrokken. Als iemand de regeltjes niet volgt, moet er worden opgetreden. Het gaat in het AB steeds over verdroging, vernatting en grondwaterverbruik en dat dan maar twee vergunningen worden ingetrokken, staat niet in verhouding.
De voorzitter neemt aan dat er redelijke verklaringen zijn waarom er sprake is van een tweetal intrekkingen. Hij zegt toe dat het AB via een kort memo wordt geïnformeerd hoe het met de andere zaken staat.

Het stuk wordt voor kennisgeving aangenomen.

5.B Verslag toezichtgesprek 2019.

5.C Memo Bevindingen over de nevenfuncties en wettelijk (on)verenigbare (financiële) belangen van de leden van het Algemeen Bestuur 2020.

5.D Informatienota jaarverslag grondbank.

5.E Onderzoek provincie Noord-Brabant naar volledigheid digitale dossiers bij gemeenten.

5.F Provincie Noord-Brabant bevestiging kennisname programmabegroting 2021 waterschap Aa en Maas.

5.G Actualisatie begroting 2021 HWH (Het Waterschapshuis).

5.H Calamiteitenbestrijdingsplan waterschap Aa en Maas.

5.I Voorlopig ontwerp Meanderende Maas.

Deze stukken worden voor kennisgeving aangenomen.

5.J Herijking programmering HWBP projecten waterschap Aa en Maas.

Mevrouw ***Slaats*** begrijpt dat er al afspraken zijn gemaakt met Den Bosch en de provincie. Zij vraagt of het AB buitenspel wordt gezet, want zij hoorde van anderen dat die afspraken er al lang zijn.
De voorzitter wijst erop dat dit in de commissie watersysteem uitgebreid is toegelicht. Hij vraagt wie zij bedoelt met anderen.
Mevrouw ***Slaats*** antwoordt dat haar collega Van den Hoven heeft gehoord dat een en ander met Den Bosch en met de provincie al helemaal rond is. Maar zij heeft nog meer vragen.
De voorzitter verzoekt haar zich te beperken tot een opmerking naar aanleiding van het stuk. Bij dit agendapunt is het de bedoeling te vragen om bepaalde stukken te agenderen in de volgende commissievergadering.
Mevrouw ***Slaats*** zegt dat zij in dat geval verzoekt dit stuk te agenderen in de commissie.
De voorzitter zegt toe dat dit wordt geagendeerd voor de volgende commissievergadering.
Mevrouw ***Slaats*** wil weten of zij nog een vraag mag stellen hierover of dat dit ook in de commissievergadering moet.
De voorzitter antwoordt dat zij over elk dossier mag verzoeken om het te agenderen in de volgende commissievergadering, maar zij moet hem niet uitlokken tot een inhoudelijke reactie, want dit onderwerp is niet voorbereid.

Het stuk wordt verwezen naar de volgende commissievergadering.

5.K Stand van zaken bronaanpak medicijnenresten 2020 en vooruitblik 2021.

Mevrouw ***Slaats*** begrijpt uit het verslag van de commissie emissiebeheer dat Aa en Maas ook gaat kijken naar bronnen in het eigen gebied. In 2020 is stevig ingezet op overleg met apothekers en artsen. In 2021 wordt doorgepakt en worden probleemstoffen nader in beeld gebracht, in samenwerking met het RIVM. Het is goed dat er aandacht voor is, maar de AWP dringt landelijk aan op spoed. Zij wil dat er maximaal wordt ingezet op voorkomen van verontreiniging en op scheiden aan de bron. Alles wat er gebeurt, beperkt de kosten voor extra zuiveringsstappen. In december heeft zij daarover een motie ingediend die is aangehouden.
De voorzitter stelt dat het DB werkt in de geest van de motie.
Mevrouw ***Hendrickx*** merkt over de orde op dat zij zich afvraagt of dit stuk nu moet worden geagendeerd voor de commissie. Er worden nu twee sporen bewandeld. Zij verzoekt de voorzitter wat duidelijkheid te bieden.
De voorzitter antwoordt dat dit zijn laatste vergadering is, zodat hij meer toelaat dan hij normaal zou doen.
De heer ***Van der Krabben*** zegt dat dit zijn fractie al was opgevallen; hij houdt zich daarom even rustig.
De voorzitter voegt er nog aan toe dat hij complimenten altijd wil accepteren.

Het stuk wordt voor kennisgeving aangenomen.

5.L Samenwerking Regio As50+ Subsidieregeling.

5.M Meanderende Maas – antwoord op vraag VVD.

5.N Ruimtelijk afwegingskader De Peel.

Deze stukken worden voor kennisgeving aangenomen.

5.O Verzoek verspreiden motie Bezwaarschriften WOZ via No-Cure-No-Pay kosten de gemeenschap veel geld.

De heer ***Bots*** merkt op dat hij heel sympathiek staat tegenover deze motie. Dit automatisme van het indienen van bezwaarschriften gaat ten koste van de gemiddelde belastingbetaler. Primair zijn de gemeenten en de VNG aan zet, maar hij verzoekt het DB deze motie, als die aan de orde komt in BSOB of in de Unie, te steunen.
De heer ***Ketelaars*** wijst erop dat BSOB landelijk de trekker is in deze zaak. Aa en Maas heeft hiermee gelukkig weinig van doen, maar dit jaagt de gemeenten wel op kosten. In het kader van BSOB is hij hiermee actief bezig en hij kaart het overal aan waar nodig.

Dit stuk wordt voor kennisgeving aangenomen.

6. Voorstellen ter oriënterende bespreking.

Er zijn geen voorstellen.

7. Moties vreemd aan de orde van de dag.

De voorzitter deelt mede dat de geagendeerde motie op verzoek is doorgeschoven naar de volgende AB-vergadering.

8. Voorstel tot het houden van een besloten vergadering.

Er is geen voorstel.

9. Rondvraag.

Mevrouw ***De Zoeten*** hoorde uit haar achterban vragen over de plannen voor de waterharmonica bij de rwzi Aarle-Rixtel. Zij verzoekt dat project te agenderen in de commissie.
De heer ***Van Dijk*** antwoordt dat hij het schrijven van de Stichting Het Middengebied ook heeft gezien. Die stichting is er vrij vroeg bij, want het waterschap weet zelf nog niet wat het wil. Het is geen enkel probleem om hierop terug te komen in de commissie, maar dat lukt nog niet in de volgende cyclus.
Mevrouw ***Slaats*** zegt dat zij schriftelijk al een vraag heeft gesteld over de stank bij de Stads-Aa in Helmond. Zij vraagt of daarover meer bekend is.
In de commissie AFZ is gesproken over een rechtszaak over het onverbindend verklaren van de verordening zuiveringsheffing 2016. In het adviseringsoverzicht staat dat dit geen gevolgen heeft voor onherroepelijke betalingen. Dat lijkt haar niet eerlijk ten opzichte van vergelijkbare gevallen.
De voorzitter adviseert haar ook deze vraag schriftelijk in te dienen. De vragen zullen dan schriftelijk worden beantwoord.
De heer ***Plasmeijer*** merkt op dat enkele politieke partijen een brief hebben gestuurd naar de Unie in verband met ontwikkelingen van het stelsel waterschapsbelasting. Er heeft onlangs een gesprek plaatsgevonden tussen de voorzitter van de Unie, de minister en een vertegenwoordiger van VNO/NCW over de tariefdifferentiatie gebouwd. Het AB heeft daarmee ingestemd en volgens hem de meerderheid van de AB's van alle waterschappen. Hij maakt uit de brief op dat het Uniebestuur niet erg standvastig is richting de minister. Hij wil weten of het Uniebestuur wel achter deze tariefdifferentiatie blijft staan, omdat het gaat om een totaalpakket over de belastingtarieven. Het zou heel vervelend zijn als daar één stukje uitgehaald wordt.

De voorzitter zegt dat deze kwestie vanmorgen op de ledenvergadering van de Unie ook aan de orde is geweest. Er wordt verder overleg gevoerd met de partijen die hebben aangetekend dat zij bevreesd zijn voor toekomstige WOZ-verhogingen. De voorzitter van de Unie heeft beklemtoond dat hij geen mandaat heeft om af te wijken van het standpunt dat door de Unie is ingenomen bij aanbieding van het voorstel aan de minister. Als de omstandigheden veranderen, zal de voorzitter van de Unie dus terugkomen naar de leden.

10. Sluiting.

Hierna sluit de voorzitter, te 15.00 uur, de vergadering onder applaus der aanwezigen.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van het Algemeen Bestuur van het waterschap Aa en Maas van 11 juni 2021.

De secretaris, *De voorzitter,*

ACTIELIJST AB-VERGADERINGEN					
	DATUM VERG.	**AGENDA-PUNT**	**ACTIE**	**WIE**	**GEREED/ UITGEV.**
9	070619	10	**Rondvraag** Vraag inzake infiltratie van gezuiverd afvalwater in grondwater is onderwerp van onderzoeksvoorstel met de provincie (model). Mogelijk najaar 2019 nadere info.	Voorzitter	Najaar 2019
14	050719	2.1	**Voorjaarsnota** Aanbieding dossier inzake Mozaïek Brabant.	Voorzitter	Oktober 2019
19	041019	4.D	**Evaluatie stimuleringsregeling klimaatactief bebouwd gebied 2018 en aanpassing regeling.** Gevraagd wordt om een verbrede evaluatie met partners in het gebied en een jaarlijkse update richting AB over de stand van zaken uitvoering regeling.	De Groot	2020
23	210220	5.D	**Griffieinventarisatie, taken en Verantwoordelijken** Afgesproken is het functioneren van de griffie medio oktober/november 2020 te evalueren.	Verheijen	AB vanwege Corona uitgesteld naar november 2021
26	210220	9	**Rondvraag** Op het verzoek vanuit de fractie Water Natuurlijk aan het DB om een protocol op te stellen hoe je bij werkzaamheden moet omgaan met het aanwezige bomenbestand wordt aangegeven dat het DB erover gaat nadenken.	Verheijen	AB
30	201120	2.1.a	**Programmabegroting 2021** Inzake het verzekerbaar maken van overstromingsrisico's zal waar mogelijk medio 2021 een notitie worden aangeleverd.	Van Dijk	AB medio 2021
31	260221	4.G	**Jaarverslag 2020 en Onderzoeksprogramma Rekenkamercommissie** In het kader van de VJN een budget op te nemen voor de werkzaamheden Rekenkamer en alsdan nadere discussie hierover te voeren tav nut en noodzaak in kader onafhankelijkheid/toekomstige wetgeving. Voor later(in het jaar) is toegezegd een discussienotitie om eventueel te komen tot een zuidelijke (provincies) rekenkamercommissie voor de waterschappen.	Verheijen	VJN 2021
32	260221	4.E	**Communicatiestrategie waterschap Aa en Maas** De communicatiestrategie over een jaar te evalueren in opmaat naar de verkiezingen in 2023.	Verheijen	AB april 2022
TOEZEGGINGENREGISTER AB-VERGADERINGEN					
7	131219/ 090421	5H/ 4F	**Energietransitie waterschap Aa en Maas** Toegezegd wordt dat voor de zomer van 2020 op basis van een nota nadere helderheid over de spelregels en	Ketelaars	Juni 2021

			doelstelling van het in het Bestuursakkoord toegezegde duurzaamheidsfonds wordt gegeven. Op basis van de nota zal discussie worden gevoerd over de al dan niet geheel of gedeeltelijke toedeling van de winst uit de transitie richting het duurzaamheidsfonds. DB zegt toe om de twee jaar te evalueren en jaarlijks met een verslag te komen. Het fonds duurzaamheid is dan een onderdeel van dat jaarverslag.		
21	201120	2.1.a	**Programmabegroting 2021** Op het verzoek om naar aanleiding van het rapport "De bodem bereikt" technisch te inventariseren welke mogelijkheden het waterschap heeft om de in het rapport genoemde acties tot water vasthouden te stimuleren, wordt toegezegd dat dit zal worden geïnventariseerd.	Van Dijk	AB
22	201120	2.1.b	**Voorstel Algemeen voorbereidingskrediet** Toegezegd wordt om eea na een jaar te evalueren.	Ketelaars	AB november 2021
23	181220	2	**Mededelingen en ingekomen stukken** Nav mededeling over storting aan AenM van 7,9 miljoen vanuit SNB wordt toegezegd dat in relatie tot besteding van die gelden uitleg zal worden gegeven over de werking van de agioreserve en dat daarbij een staatje zal worden gevoegd over de ontwikkeling van de liquiditeitsprognose.		Februari 2021
25	260221	4.G	**Jaarverslag 2020 en Onderzoeksprogramma 2021 Rekenkamercommissie** Toegezegd wordt dat in het kader van de VJN een voorstel zal volgen ten aanzien van de toewijzing van een eigenstandig budget voor de Rekenkamercommissie.	Ketelaars	VJN 2021

AFGEWERKTE ACTIEPUNTEN					
1	270319		**Overtredingen beregeningsverbod** Overzicht verstrekken van het aantal overtredingen van de beregeningsverboden	Van Dijk	AB voorjaar 2019
2	100519	4.A	**Onderhandelingsakkoord en bestuursakkoord 2019-2023** Toezegging om een rondje langs alle fracties te doen ter inventarisatie van de ondersteuningsbehoeften vanuit griffiefunctie.	Voorzitter/secretaris directeur	Najaar 2019
3	070619	4.B/C	**Reglement van orde commissies/benoeming leden commissies** Voorstel voor vergoedingsregeling burgerleden in vaste commissies	Voorzitter/secretaris directeur	Oktober 2019
4	070619	4.J	**Aanvullend krediet tbv veiligheidsbeoordeling primaire keringen** Bezien zal worden of in licht van dit investeringskrediet de Nota financieel beleid om een aanpassing vraagt en dit wordt	Van Dijk	November 2019

			meegenomen bij de behandeling van de begroting 2020.		
5	070619	4.L	**Krediet voor 2e fase voorbereiding rwzi Oijen** Presentatie slibstromen en bezoek SNB.	Van Dijk	Oktober (25) 2019
6	070619	4.L	**Krediet voor 2e fase voorbereiding rwzi Oijen** Toezegging onderzoek op hoofdlijnen van de kosten en effecten van een pijp door de dijk binnen het voorgestelde voorbereidingskrediet met terugkoppeling naar het AB.	Van Dijk	November 2019
7	070619	4.N	**Jaarverslaglegging 2018** Bezien zal worden of in begroting nader grafisch inzicht kan worden gegeven in meerjarige personeelsontwikkeling/flexibele schil.	Voorzitter	Thema AB januari 2020
8	070619	5.C	**Stand van zaken grondbank 1-1-2019** Toelichting verstrekken inzake werking grondbank.	Ketelaars	September 2019
10	050719	2.1	**Voorjaarsnota** Verzoek om organisatie van een themabijeenkomst/miniconferentie tbv visie op kringlooplandbouw.	Voorzitter	Thema AB september 2020
11	050719	2.1	**Voorjaarsnota** Notitie ter onderbouwing beleid inzake (beperking) schuldengroei.	Ketelaars	Oktober 2019
12	050719	2.1	**Voorjaarsnota** Aanbieding Nota Peilbeheer.	Van Dijk	September/ Oktober 2019
13	050719	2.1	**Voorjaarsnota** Resultaten vanuit hybride watersysteem Peelse loop en opzet pilot aanbrengen skippyballen in de geest Rijn en IJssel.	Van Dijk	Najaar 2019
15	050719	2.1	**Voorjaarsnota** Agendering motie 50PLUS inzake herijking communicatie(plan) in cie AFZ.	Voorzitter	September 2019
16	050719	2.1	**Voorjaarsnota** Nadere agendering/bespreking document (overdrachtsdossier) met drietal scenario's, waaronder de wettelijke verplichtingen.	Ketelaars	Oktober 2019
17	050719	9.F	**Uitbreiding project voortstuwers RWZI Dinther** Info over ecologische effecten van omschakeling van aluminium naar ijzer in dit kader	Van Dijk	Najaar 2019
18	050719	9.G	**Financiële stukken BSOB** Beleidsnotitie BSOB inzake inning van schulden en toelichting DB over uitvoering motie (juli 2018).	Ketelaars	Najaar 2019
20	131219	6E en 6M	**NRD mestbewerkingslocaties Noord-Brabant/Gebiedsgericht handhaven (mestdossier)** Afgesproken wordt beide dossiers gecombineerd in de cie AFZ te agenderen. De voorzitter zal in zijn plaats de beantwoording doen verzorgen.	Verheijen	Thema AB september 2020
21	131219	6	**Ingekomen stukken** Afgesproken wordt dat de heer Ketelaars het AB over het persbericht en de consequenties voor Aa en Maas inzake de kostenverlaging	Ketelaars	AB november 2020

			van de WOZ zal informeren.		
22	210220	5.B	**Projectplan herstel natte natuurparel landgoed Heeswijk** Op het verzoek van de fractie VVD wat de definitie van watersysteem is en waar dit is vastgesteld is afgesproken de antwoorden hierop terug te laten komen in de commissie Watersysteembeheer.	Van Dijk	Cie. WB
24	210220	8	**Motie vreemd aan de orde van de Dag inzake Sluis 0** Afgesproken wordt dat in de commissie nader zal worden ingegaan op de hoogwaterbeschermingsnorm rondom s'- Hertogenbosch in relatie tot het gezamenlijke persbericht met de Dommel hierover. Daarin staat dat het in stand houden van de 1 op 150-norm voor de gemeente Den Bosch wordt bestudeerd.	Van Dijk	Cie. WB 19 maart 2020
25	210220	9	**Rondvraag** Op verzoek van de fractie PvdA zal in een volgende commissie een nadere toelichting worden gegeven op de ontwikkelingen rondom aquathermie en de subsidiemogelijkheden (SDE++) dienaangaande. Zie ook update In toezeggingenregister onder punt 7.	Ketelaars	Cie. EB 2020 EB 18/3 21
27	050620	2.1	**Regionale energiestrategie** Op de onbeantwoorde vragen tijdens de presentatie in het AB van 5 juni zal via een memo antwoord worden gegeven.	Ketelaars	AB Oktober 2020
28	050620	8.2	**MER en voorkeursalternatief WBP.** Nav de opmerking dat bij de waterkwaliteit slechts voor enkele zuiveringen een extra stap wordt gezet zodat het effluent die KRW-kwaliteit heeft en niet bij alle rwzi's wordt aangegeven dat de extra zuiverende stap wordt gemaakt om te zorgen dat het effluent zelf aan de KRW-eisen voldoet. Er wordt nu uitgewerkt in hoeverre het overal realistisch is qua geld en mankracht om dat voor elkaar te krijgen. Uiteindelijk moet het overal worden gehaald, maar de vraag is of dat al in 2027 mogelijk is. Afgesproken is dat er eind september een aparte sessie met het AB komt om te bepalen wat je in welke stap doet.	Van Dijk	Extra thema AB 9 september
29	030720	10.D	**Financiële stukken AQUON (Jaarrekening 2019 en Conceptbegroting 2021)** Op verzoek van de fractie CDA zal het budget voor innovatie bij Aquon nog eens worden besproken, omdat dat in schril contrast staat met de gewenste uitbreiding van sensortechnologie.	Ketelaars	Najaar 2020
			AFGEWERKTE TOEZEGGINGEN		
1T	041019	4.G	**Bestuursverslag 1e helft 2019** Toegezegd wordt dat het DB zich zal bezinnen over wijze van begroten en	Ketelaars	VJN juni/juli 2020

			rapporteren in kader PDCA cyclus.		
2T	151119	11.2	**Consultatie Voorkeursalternatief Meanderende Maas** Toegezegd wordt toe dat de ruilverkavelingsafspraken aan het AB kenbaar worden gemaakt. In kader bespreking definitief projectplan zal ook eventuele noodzaak onteigening aan de orde komen.	Van Dijk	Februari 2020
3T	131219	1.	**Opening** Toegezegd wordt dat inzake het onderzoeksrapport van de Rekenkamer over de governance project Meanderende Maas de stukken en reactie DB zo mogelijk voor 30 januari zullen worden aangeboden.	Verheijen	Januari 2020
4T	131219	5A	**Belastingverordeningen 2020 waterschap Aa en Maas** Toegezegd wordt dat in de commissie AFZ van januari as een notitie zal voorliggen ter toelichting/opheldering van de foutieve cijferaanduiding in de tekst van de begroting. Bij eventuele consequenties voor de thans voorliggende verordeningen zal daarover nadere besluitvorming plaatsvinden in het AB van februari as.	Ketelaars	Januari 2020
5T	131219	5D	**Herziening Nota Peilbeheer waterschap Aa en Maas** Toegezegd wordt dat van de thans aangereikte informatie (en achtergrondinformatie(cq de thans getoonde presentatie, een notitie zal worden aangereikt, mogelijk in de vorm van een boekje, ter behandeling in de volgende AB cyclus van januari/februari. In de toegezegde notitie zal ook de verdampingscomponent/beleidsmatige mogelijkheden tot tegengaan van verdamping, worden meegenomen.	Van Dijk	Juli 2020
6T	131219 210220	5F	**Controleprotocol 2019 waterschap Aa en Maas** Toegezegd wordt dat ten aanzien van punt 3 van het voorstel (benoemen eventuele speerpunten) zowel het verzoek van de fractie Geborgden om in het kader van het project dijkversterking aandacht te schenken aan het aspect financiën als het verzoek van de fractie VVD om controle in relatie tot de grondbank in het Controleprotocol zullen worden meegenomen. Bij het controleprotocol heeft de fractie VVD de onderzoeksvraag ingebracht om “de inzet van de grondbank voor partners” op te nemen. Om het duidelijk te laten zijn voor de accountant geeft de fractie VVD mee dat wordt gedoeld op de toetsing met de waterschapswet en wel de artikelen 1 lid 2, artikel 98, 109 en 115. Met	Ketelaars	2020

			deze nadere duiding weet de accountant waarop wordt gedoeld (kerntaken en baatbelasting).		
8T	131219	6A	**Actualisatie bestrijdingsplan Droogte** Toegezegd wordt dit in het vervolg de benaming calamiteitenplan te geven.	Verheijen	2020
9T	131219	6H	**Definitieve vergaderschema 2020** Toegezegd wordt dat het vergaderschema met de strategische agenda in de commissie AFZ zal worden besproken.	Verheijen	2020
10T	210220	3.2	**Ingekomen stukken (brief dhr. Thoonen inzake terugplaatsen nestkasten)** Op verzoek van de fractie CDA is toegezegd een terugkoppeling te geven van de uitkomsten van het gesprek met dhr. Thoonen.	Van Dijk	Cie. WB
11T	210220	5.F	**Bestuursovereenkomst Meanderende Maas** Toegezegd is om het proces op hoofdlijnen tweejaarlijks te delen met de commissies/AB.	Van Dijk	2020
12T	210220	5.H	**Keuze nieuwbouw influentwerk rwzi Oijen** Op verzoek van de fractie Water Natuurlijk wordt toegezegd voor de zomer 2020 een afwegingskader te ontwikkelen inzake circulair hergebruik van bouwmaterialen wat gebruikt kan worden bij voorstellen over nieuwbouw/renovatie.	Van Dijk	AB 3 juli 2020
13T	210220	6.D	**Strategie inkoop duurzame elektriciteit** Op verzoek van de fractie VVD wordt toegezegd de operationele en financiële voordelen van deze strategie in beeld te brengen en het AB te informeren op het moment dat er nog geen onomkeerbare beslissingen genomen zijn.	Ketelaars	Cie. EB 14 mei 2020
14T	210220	7.1	**Beantwoording vragen artikel 44 fractie VVD inzake Bedrijfsvergelijking Zuiveren en HWBP** Toegezegd wordt dat de gate review zoals die momenteel binnen het HWBP wordt opgesteld, en op basis waarvan de kostenontwikkeling zichtbaar is, ter beschikking van het AB zal worden gesteld.	Van Dijk	2020
15T	210220	8	**Motie vreemd aan de orde van de dag inzake Belastingverordeningen 2020** Op basis van de motie Algemene Waterschapspartij is door de portefeuillehouder toegezegd dat het DB bij de VJN met een uitwerking van de in de motie aangegeven werkwijze zal komen.	Ketelaars	AB juli 2020
16T	100420	5.5	**Aanbesteding accountantsdiensten** Toegezegd wordt dat ervaringsregels van collega waterschappen in dit kader zullen worden beschouw en voorts dat gevraagd zal worden aan de AB leden die in proces zijn betrokken om hun reflectie op schrift te stellen.	Ketelaars	AB
17	030720	5	**Voorjaarsnota** Toegezegd wordt dat het DB voor de	Verheijen	AFZ 29 oktober

			begrotingsbehandeling nog een analyse zal geven van het personeelsbeleid en het organisatiebeleid. Dan komt ook het diversiteitsbeleid aan de orde en wat dit betekent voor de sollicitatieprocedures.		
18T	030720	7	**Voorjaarsnota** Toegezegd wordt dat er gaande het jaar meer duidelijkheid zal ontstaan over de kosten van de coronacrisis die nu worden geschat tussen € 3 miljoen en € 8 miljoen. In september volgt een actualisatie september.	Ketelaars	AB September 2020
19T	030720	11.J	**Stand van zaken realisatie zonneweides op alle rioolwaterzuiveringen, waterkrachtcentrales en van zonnepanelen op daken.** Nav opmerking WN over semi-transparante panelen tbv kwaliteit van de bodem en de biodiversiteit, zegt PHO dat dit zeker zal gebeuren bij de projecten die nog in voorbereiding zijn en dat dit wordt behandeld in de commissie van 17 september a.s.	Ketelaars	Cie September 2020
20 T	201120	2.1.a	**Programmabegroting 2021** Toegezegd wordt dat in kader CO2 prestatieladder en de stap naar trede 3 in 2021 inzicht zal worden gegeven wat daarvoor nodig is en die stap binnen de mogelijkheden ligt om te verwezenlijken.	Ketelaars	AB
24	260221	4.H	**Kredietvoorstel Planuitwerking Meanderende Maas Ravenstein-Lith** Toegezegd wordt dat een nadere memo zal volgen rondom de motivering (financiële toelichting door portefeuillehouder) van de 1.7 miljoen en dat deze op de agenda AB 9 april ter kennisneming zal worden aangereikt.	Van Dijk	AB 9 april 2021

MOTIES / AMENDEMENTEN						
Nr.	**SOORT**	**INGEDIEND**	**DOOR**	**TOEZEGGING/ACTIE/ OPDRACHT**	**PFH**	**GEREED/ UITGEV./ PLANNING**
	Amendement	24.04.15	AWP	Het amendement om het aantal leden van het Dagelijks Bestuur vast te stellen op 3 is verworpen	Dijkgraaf	24.04.15
	Amendement	24.04.15	AWP	Het amendement om de tijdbestedingsnorm van de DB-leden, met uitzondering van de voorzitter, vast te stellen op 210% is verworpen	Dijkgraaf	24.04.15
	Amendement	24.04.15	CDA, VVD, Geborg-den, Water Natuurlijk	Het amendement om de tijdsbestedingsnorm van de DB-leden, met uitzondering van de voorzitter, vast te stellen op 290%, is aangenomen.	Dijkgraaf	24.04.15
	Amendement	10.07.15	VVD	Het besluit aan te vullen met de volgende toevoeging: *'b. het herstel van de beek in te regelen in goed overleg met de aanliggende eigenaren/gebruikers waarbij de huidige streefpeilen tussen de stuwen zoveel mogelijk gelijk blijven. Nadat de beek is ingeregeld de finale verwijdering van de stuwen separaat voorleggen aan het algemeen bestuur'*.	De Groot	10.07.15
	Motie	20.11.15	Coalitie-partijen	Discussienotitie opstellen over afvalwaterlozingen vanuit Mestverwerkingsinstallaties en deze ter bespreking voor te leggen aan het AB.	Van Dijk	AB 07.10.16
	Motie	20.11.15	WN / Geborg-den	Voorstellen aan het AB voor te leggen waaruit blijkt dat een extra inzet wordt geleverd om de opgelopen achterstanden bij natuurprojecten in te lopen.	De Groot/ Van Dijk	Commissie WB 17.03.16
	Motie	20.11.15	WN / Geborg-den	Een programma voor te leggen van projecten gericht op de bestrijding van verdroging in de betrokken gebieden in de planperiode 2016-2021	Ketelaars/ De Groot	Commissie WB 17.03.16
	Motie	20.11.15	PvdA /	Het beloningsbeleid van de	Ketelaars	NWB

			WN	directie van de Waterschapsbank aan te laten sluiten bij de wet Normering Topinkomens.		26.04.16
	Motie	20.11.15	WN	Te onderzoeken hoe alsnog verdergaande vermindering van het energieverbruik en/of verduurzaming van het energieverbruik van het waterschapskantoor bereikt kan worden en hierover te rapporteren aan het Algemeen Bestuur.	Ketelaars	AB 03.06.16
	Motie	11.12.15	PvdA	De motie om het standpunt van Aa en Maas over de werkwijze van de Unie t.a.v. het advies van de Adviescommissie Water, ter kennis te brengen bij de unie wordt aangehouden en opnieuw geagendeerd voor het AB op 26 februari 2016.	Dijkgraaf	Voorzien in AB 26.02.16
	Motie	26.02.16	PvdA	Het standpunt bij de Unie ter kennis brengen dat het AB van Aa en Maas van oordeel is dat bij de eerstvolgende standpuntbepaling door de Unie over de samenstelling van de waterschapsbesturen een peiling van de meningen van de waterschapsbesturen plaats heeft.	Dijkgraaf	Brief aan UvW tkn in AB 08.04.16
	Motie	08.04.16	AWP	Een multidisciplinair onafhankelijk onderzoek laten verrichten naar de rollen van alle betrokken partijen.	Dijkgraaf	AB 08.04.16
	Motie	08.04.16	PvdA	In de motie spreekt de PvdA als haar mening uit dat het TTIP in de huidige opzet en vorm en de ISDS clausule in het bijzonder een bedreiging vormt voor de juridische positie van WS Aa en Maas en schadelijk kan zijn voor regelgeving van het waterschap omtrent normen, milieu, economie, gezondheid en landbouw en verzoekt het Dagelijks Bestuur van het waterschap dit standpunt van het	Dijkgraaf	AB 03.06.16

				Algemeen Bestuur actief uit te dragen richting de Unie van Waterschappen.		
	Motie	03.06.16	PvdA	In de motie spreekt de PvdA als haar mening uit dat het TTIP in de huidige opzet en vorm en de ISDS clausule in het bijzonder een bedreiging vormt voor de juridische positie van WS Aa en Maas en schadelijk kan zijn voor regelgeving van het waterschap omtrent normen, milieu, economie, gezondheid en landbouw en verzoekt het Dagelijks Bestuur van het waterschap dit standpunt van het Algemeen Bestuur actief uit te dragen richting de Unie van Waterschappen.	Dijkgraaf	Brief aan UvW tkn in AB 08.07.16
	Motie	08.07.16	CDA/ Geborg-den	In de motie verzoeken de fracties in het kader van de recente wateroverlast in het bedoelde gebied een hoorzitting te organiseren waarbij ten overstaan van AB-leden van de commissie Watersysteembeheer alsmede de betrokken portefeuillehouders belanghebbenden hun ervaringen en aanbevelingen aan het waterschap kunnen voorleggen.	Van Dijk/De Groot/De Kleijn	Hoorzitting heeft plaats-gevonden op 14.09.16
	Motie	08.07.16	VVD	De fractie verzoekt het DB een beleidsnota (vóór VJN 2017) waarin een nadere uitwerking wordt gegeven van het klimaatveranderings-bestendig toepassen van de trits vasthouden, bergen, afvoeren.	Van Dijk	In uitvoering
	Motie	08.07.16	50PLUS	Draagt het DB op er op toe te zien dat binnen de uitvoering van het personeelsbeleid er geen sprake is van enige vorm van leeftijdsdiscriminatie.	Dijkgraaf	Motie ingetrokken
	Motie	08.07.16	50PLUS	Draagt het DB op het inflatiepercentage lager in te schatten en daarmee de totale netto kosten lager te begroten zodat het	Ketelaars	Motie via stemming afgewezen.

				financiële risico tot een minimum wordt beperkt.		
	Motie	18.11.16	WN/ Geborg-den/CDA/ VVD	Plan van aanpak Green Deal Energie	Ketelaars	Motie overgenomen
	Motie	18.11.16	WN/ Geborg-den/VVD	Waterconservering door verhogen organisch stof gehalte in de bodem	De Groot	Motie overgenomen
	Motie	18.11.16	AWP	Betrekken AB bij planvorming provinciale projecten	Van Dijk	Motie ingetrokken
	Amendement	07.04.17	AWP/50 PLUS	Jacht- en faunabeheerbeleid. Wijzigingsvoorstel ten aanzien van huidig beleid.	Ketelaars	Amendement via stemming afgewezen.
	Motie	06.10.17	AWP/50 Plus	In kader grondbank terughoudend te zijn tav aankoop complete agrarische bedrijven; als krediet ontoereikend is dit aan AB voor te leggen; alsdan voorstel voor aanpassen krediet naar omstandigheden	Ketelaars	Motie ingetrokken
	Motie	15.12.17	AWP/50 Plus	Motie tot instelling van een bijzondere onderzoekscommissie in het kader van het dossier mestfraude	Dijkgraaf	Motie ingetrokken
	Motie	09.02.18	WN/ Geborg-den/AWP	Motie tot toetreding tot de Statiegeldalliantie	Ketelaars	Motie unaniem aangenomen na wijziging
	Amendement	09.02.18	CDA	Amendement tot wijziging van de Subsidieregeling Peelvenen	De Groot	Amendement ingetrokken
	Motie	08.06.18	Geborg-den	Motie om de regeling Blauwe Diensten niet stop te zetten en ruimte te geven aan de collectieven van Brabant Oost om in kwetsbare gebieden en het gebied van Aa en Maas de blauwe dienst weer weg te zetten.	De Kleijn	Motie ingetrokken
	Motie	08.06.18	Geborg-den/WN/ AWP/ 50PLUS	Op basis van de motie dient er eerst een visie te worden opgesteld m.b.t. de technologische ontwikkeling in relatie tot de ontwikkeling van informatiebehoefte bij de waterschappen en vervolgens pas een locatieonderzoek te doen, daarin de bestaande huisvesting te betrekken en keuze te maken voor een huisvestingsplan	De Kleijn	Motie unaniem aangenomen
	Amendement	08.06.18	VVD	Amendement tot wijziging	Ketelaars	Amendement

				van de voorstelformulering over Zonne-energie op het Pettelaarpark.		ingetrokken
	Motie	06.07.18	PvdA	Motie inzake inning van schulden door BSOB	Ketelaars	Motie unaniem aangenomen.
	Amendement	16.11.18	Geborgden/ 50PLUS/ VVD/PvdA/ AWP	Amendement tot aanvulling van de voorstelformulering	De Kleijn	Amendement aangenomen
	Amendement	22.02.19	VVD/ 50PLUS	Evaluatie droogte fase 2	Van Dijk	Ingetrokken
	Amendement	22.02.19	WN, AWP, Geborgden	Evaluatie droogte fase 2	Van Dijk	Ingetrokken
	Amendement	22.02.19	CDA	Evaluatie droogte fase 2	Van Dijk	Aangenomen

Moties/Amendementen						
	Amendement	07.06.19	VVD, AWP	Krediet 2e fase voorbereiding effluentverbetering en renovatie rwzi Oijen	Van Dijk	Amendement ingetrokken
	Motie	05.07.19	50PLUS, AWP en VVD	VJN; communicatiestrategie	Dijkgraaf	Aangehouden
	Motie	05.07.19	VVD, AWP	VJN; verdere concretisering ambities en doelen	Ketelaars	Aangehouden
	Amendement	05.07.19	AWP, 50PLUS	Gebiedsvisie 't Gulden Land	Van Dijk	Aangenomen
	Motie	04.10.19	WN,CDA, VVD, AWP Geborgden	Vervang milieubelastende analyse-methoden	Ketelaars	Unaniem Aangenomen
	Motie	04.10.19	VVD, 50 PLUS	Instellen werkgroep in kader PDCA cyclus	Ketelaars	Aangehouden
	Motie	15.11.19	CDA, VVD, PvdA, Ouderen Appèl, 50PLUS, WN, Geborgden	Grip houden op financiële middelen van Aa en Maas voor het project Meanderende Maas	Van Dijk	Unaniem aangenomen
	Motie	15.11.19	WN, Geborgden, CDA, Ouderen Appèl, PvdA	Realisatie van overige EHS, EVZ en NVO's in 2020 versnellen.	De Groot, Van Dijk	Unaniem aangenomen
	Motie	15.11.19	Alle fracties	Vermelden van lasten voor het HWBP op de aanslagoplegging	Van Dijk/ Ketelaars	Unaniem aangenomen
	Motie	15.11.19	VVD, 50PLUS, PvdA, Ouderen Appèl	Afkoppelen van hemelwater	De Groot	Motie verworpen
	Motie	15.11.19	PvdA, VVD, AWP, Ouderen Appèl, 50PLUS	Aanpassing Kostentoedelings-verordening	Ketelaars	Motie ingetrokken
	Amendement	15.11.19	Ouderen Appèl, PvdA, AWP	Verlagen tarief voor ingezetenen	Ketelaars	Amendement verworpen
	Amendement	13.12.19	AWP, Ouderen Appèl, PvdA	Verlagen tarief voor ingezetenen	Ketelaars	Amendement aangehouden
	Motie /Interpellatie	21.02.20	AWP, VVD, Ouderen Appèl	Op basis recente cijfers het tarief voor de categorie ingezetenen te berekenen en voor te leggen aan het Algemeen Bestuur.	Ketelaars	Motie teruggenomen en wordt later in de vergadering hernieuwd gewijzigd ingediend.

	Motie	21.02.20	AWP, Ouderen Appèl	Opdracht om in kader Meanderende Maas met natuurmonumenten, Provincie en Rijkswaterstaat in overleg te komen tot een aanvaardbaar compromis inzake het minder beperken van de waterstandverlaging door begroeiing.	Van Dijk	Motie verworpen
	Amendement	21.02.20	VVD, AWP	Uitbreiding lid 2 van het voorstel tot: “In te stemmen met de actualisatie van begrenzing en typering van KRW waterlichamen, behalve die delen van de waterlichamen die in de jaren 2010-2014 3 of meer keer zijn drooggevallen. Deze delen van droogvallende waterlichamen worden overgeheveld naar het type “overige wateren”.	De Groot	Amendement op basis hoofdelijke stemming verworpen
	Amendement	21.02.20	VVD, AWP	Wijziging lid 3 van het voorstel: Van: “In te stemmen met de technisch geactualiseerde concept KRW-doelen". Naar: “In te stemmen met de geactualiseerde concept KRW-doelen behorende bij het scenario “Tandje erbij of 2027”	De Groot	Amendement bij handopsteken verworpen.
	Motie	21.02.20	AWP, VVD, Ouderen Appèl	Gewijzigde motie inzake toepassing cijfers ter berekening ingezetenenomslag.	Ketelaars	Motie aangenomen
	Motie	21.02.20	VVD	Vreemd aan de orde van de dag inzake Sluis 0	Van Dijk	Motie ingetrokken
	Amendement	05.06.20	PvdA, Ouderen Appèl-Hart voor Water en 50PLUS	Kostentoedelingsverordening 2021 In te stemmen met het in gang zetten van de procedure tot herziening van kostentoedelings-verordening met daarin openomen de volgende kostenaandelen: Ingezetenen: 29% Gebouwd: 58,6% Ongebouwd:12,2% Natuur: 00,2% En daarbij een tijdschema aan te houden wat zal leiden tot de inwerkingtreding	Ketelaars	Amendement ingetrokken

				van deze nieuwe kostentoedelingsve rordening per 1 januari 2022.		
	Amendement	05.06.20	AWP, Ouderen Appèl-Hart voor Water en 50PLUS	Kostentoedelingsverordeni ng 2021 In de Kostentoedelingsverordeni ng de Solidariteitsheffing voor ingezetenen van 29% wijzigen naar 26%. Als gevolg daarvan de percentages van het Profijtgedeelte naar evenredigheid te wijzigen Ongebouwd 12,7% en Gebouwd 61,1%).	Ketelaars	Amendement verworpen
	Motie	03.07.20	VVD, AWP, Geborgden, CDA, WN, O.A.	1. Deze motie als het signaal te zien dat er structureel meer aandacht nodig is voor de microplastics in onze wateren en gronden met het oog op de gezondheid van mens en dier. 2. Actief door te gaan met het onderzoek, vanuit het waterschap naar oplossingen voor dit probleem en wat het waterschap hier aan bij kan dragen.	Van Dijk	Motie aangenomen
	Motie	09.10.20	VVD, AWP,PvdA, Geborgden, CDA, WN, O.A., 50PLUS	Een brief te sturen naar de Unie en daarbij de motie (onderzoek rekenkamerfunctie waterschappen) mee te sturen als bijlage en een afschrift van de brief ter kennis te brengen aan de Algemene Besturen van de andere waterschappen.	Verheijen	Motie aangenomen
	Motie	20.11.20	Alle fracties	Een extra blijk van waardering richting het personeel in deze bijzondere periode en onder deze bijzondere werkomstandigheden is op zijn plaats.	Verheijen	Motie aangenomen
	Motie	20.11.20	Geborgden, CDA, AWP, Water Natuurlijk, PvdA	Verzoek aan het Dagelijks Bestuur: 1. om pachtcontracten aan schapenboeren (permanente) ten behoeve van dijkbeheer	Ketelaars	Motie aangenomen

				stapsgewijs af te bouwen. 2. over te stappen naar meer ecologisch beheer van onze dijken.		
	Motie	20.11.20	Geborgden, Water Natuurlijk, CDA, AWP, O.A., 50PLUS, VVD	Verzoek aan het Dagelijks Bestuur om een extra inspanning te leveren om samen met gemeenten te komen tot integrale en duurzame oplossingen om wateroverlast en verdroging tegen te gaan door hergebruik, maximale infiltratie en berging en/of het (vertraagd) afvoeren van hemelwater door afkoppelen in het stedelijk gebied te stimuleren.	Ketelaars	Motie aangenomen
	Motie	20.11.20	Geborgden, Water Natuurlijk, CDA, AWP, O.A., 50PLUS, VVD	Verzoek aan het Dagelijks Bestuur om te onderzoeken hoe door het toepassen van innovatieve dan wel technische maatregelen een stijging van het grondwater kan worden bereikt om de biodiversiteit in het gebied te herstellen en maatregelen te treffen om de schade te beperken van het gebrek aan water in de Maashorst.	Ketelaars	Motie aangenomen
	Motie	20.11.20	VVD, O.A., AWP, 50PLUS	Verzoekt het Dagelijks Bestuur om: -Deze motie als het signaal te zien dat op termijn de financiële posÍtie van het waterschap minder solide wordt en dat de ondergrens van het wenselijke in zicht kan komen bij ongewijzigde uitkomst van de lange termijn prognose; -In de begrotings-behandeling van 2022in het najaar van2021, te komen met concrete voorstellen waardoor het lange termijn perspectief een duurzaam en robuust financieel beeld geeft;	Ketelaars	Motie aangehouden
	Amendement	18.12.20	AWP, 50PLUS, PvdA	Bronaanpak medicijnresten	Van Dijk	Aangenomen
	Amendement	18.12.20	AWP, 50PLUS, PvdA	Bronaanpak waterverontreiniging door geneesmiddelen	Van Dijk	Ingetrokken

	Motie	18.12.20	AWP, 50PLUS, PvdA	Ambities en kosten Ontwerp WBP	Van Dijk	Aangehouden
	Motie	18.12.20	AWP, 50PLUS, PvdA	Ambities en kosten ontwerp WBP	Ketelaars	Verworpen
	Motie	18.12.20	AWP, 50PLUS, PvdA	Bronaanpak waterverontreiniging geneesmiddelen	Van Dijk	Aangehouden
	Motie	26.02.21	PvdA, Water Natuurlijk, Geborgden, AWP	**De jeugd heeft de toekomst, divers en inclusief stagebeleid** 1.Deze motie als signaal te zien om nog meer te investeren in het stagewervingsbeleid zodat het Waterschap ook in de toekomst verzekerd is van een goed gekwalificeerd, inclusief en divers personeelsbestand. 2.Haar maatschappelijke taak op te pakken en actief de markt op te gaan om stageplaatsen aan te bieden aan leerlingen, waardoor een grotere diversiteit en inclusiviteit van het waterschap wordt gestimuleerd. 3.Te onderzoeken of deze maatregelen ook uitgebreid kunnen worden tot trainees	Ketelaars	Aangenomen
	Motie	26.02.21	PvdA, Water Natuurlijk, Geborgden, AWP	**Stimuleringsregeling klimaat actief bebouwd gebied** 1.De gemeenten in ons beheergebied die nog niet zo'n subsidieregeling hebben pro-actief te benaderen om te bevorderen dat zij ook zo'n regeling gaan aanbieden; 2. De mogelijkheid, en de consequenties, te onderzoeken om Artikel 4.F: "aan het project wordt financieel bijgedragen door minimaal twee andere partijen naast de op grond van deze regeling eventueel te verkrijgen bijdrage" te verwijderen. 3.Te onderzoeken of de regeling vereenvoudigd kan worden.	De Groot	Aangenomen

Waterschap Aa en Maas

BESLUITENLIJST

vergadering van het Algemeen Bestuur op
vrijdag 9 april 2021

1 Opening

2 Mededelingen en ingekomen stukken

2.1 Brieven dhr. Van Kessel

Voorstel : Kennis te nemen van de brief.
Besluit : Hiervan is kennisgenomen.

3.A Vaststelling notulen, besluitenlijst en actielijst vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 26 februari 2021

Besluit : De notulen worden tekstueel gewijzigd onder de punten 4l. en 5G. vastgesteld. De besluitenlijst wordt ongewijzigd en de actielijst wordt opgeschoond vastgesteld.

3.B Adviseringsoverzicht commissies 18 maart 2021

Voorstel : Kennis te nemen van het adviseringsoverzicht.
Besluit : Hiervan wordt kennisgenomen.

4 Voorstellen ter besluitvorming

4.A Kredietvoorstel Uitvoeringsfase Meanderende Maas Ravenstein - Lith

Voorstel : 1. Een investeringskrediet beschikbaar te stellen van € 5.000.000,-- ten behoeve van de voorbereidende werkzaamheden van de Uitvoeringsfase van het project dijkverbetering Ravenstein-Lith, Meanderende Maas;
2. Om alle kosten binnen de Uitvoeringsfase ten laste te brengen van het daarvoor toegekende investeringskrediet (te activeren).
Besluit : Conform voorstel.

4.B Projectplan Campagnebeek fase 1, beekmonding

Voorstel : 1. Het projectplan Waterwet beekherstel Campagnebeek, fase 1 beekmonding, ongewijzigd vast te stellen;
2. De nota van zienswijzen vast te stellen;
3. Het investeringskrediet beschikbaar te stellen van € 650.000,- t.b.v. de uitvoering fase 1 en fase 2.
Besluit : Conform voorstel.

4.C Aanvullend investeringskrediet voor renovatie van Stamriool Oss

Voorstel : Een aanvullend investeringskrediet beschikbaar te stellen van € 12.000.000,-- ten behoeve van de versnelde uitvoering van renovatie stamriool Oss (fases 3, 4 & 5).
Besluit : Conform voorstel.

4.D Mandateren aandeelhoudersvertegenwoordiger ten behoeve van de AvA SNB

Voorstel : 1. De aandeelhoudersvertegenwoordiger namens Aa en Maas in de AvA van SNB te mandateren op basis van de notitie Toetredingsstrategie aandeelhouders.
2. Ingevolge het bepaalde in artikel 17 van het Reglement van Orde Algemeen Bestuur over de mededelingen in relatie tot de AvA SNB geheimhouding voorlopig te continueren.

Besluit : Conform voorstel.

4.E Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel

Voorstel : Een investeringskrediet beschikbaar te stellen van € 3.400.000,-- om het afvalwater capaciteit knelpunt in Bakel op te lossen.

Besluit : Aangehouden en dit onderwerp wordt opnieuw geagendeerd voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.

4.F Notitie klimaat en circulair Aa en Maas

Voorstel : 1. Vast te stellen de notitie 'Klimaatneutraal en circulair Aa en Maas in 2050' (zie bijlage), en
a. Specifiek de voorgestelde ambities en doelen voor klimaat en circulair.
b. Het in de notitie opgenomen plan van aanpak voor de periode 2021-2023.
2. In te stemmen met de invoering en certificering van de CO2-prestatieladder op niveau 3 in 2021.

Besluit : Conform voorstel.

5 Stukken ter kennisneming

5.A Jaarverslag 2020 en uitvoeringsprogramma 2021 Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)

Voorstel : Kennis te nemen van het jaarverslag 2020 en uitvoeringsprogramma 2021 Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH).

Besluit : Hiervan is kennisgenomen.

5.B Verslag toezichtgesprek 2019

Voorstel : Kennis te nemen van het verslag van het toezichtgesprek over 2019.

Besluit : Hiervan is kennisgenomen.

5.C Memo Bevindingen over de nevenfuncties en wettelijk (on)verenigbare (financiële) belangen van de leden van het Algemeen Bestuur 2020

Voorstel : Kennis te nemen van de bevindingen.

Besluit : Hiervan is kennisgenomen.

5.D Informatienota jaarverslag grondbank

Voorstel : Kennis te nemen van het jaarverslag 2020 van de grondbank en de stand van zaken per 1 januari 2021.

Besluit : Hiervan is kennisgenomen.

5.E Onderzoek provincie Noord-Brabant naar volledigheid digitale dossiers bij gemeenten

Voorstel : Kennis te nemen van het rapport Onderzoek volledigheid digitale dossiers gemeenten.

Besluit : Hiervan is kennisgenomen.

5.F Provincie Noord-Brabant bevestiging kennisname programmabegroting 2021 waterschap Aa en Maas

Voorstel : Kennis te nemen van de brief van de provincie.
Besluit : Hiervan is kennisgenomen.

5.G Actualisatie begroting 2021 HWH (Het Waterschapshuis)

Voorstel : Kennis te nemen van de geactualiseerde begroting 2021 van Het Waterschapshuis.
Besluit : Hiervan is kennisgenomen.

5.H Calamiteitenbestrijdingsplan waterschap Aa en Maas

Voorstel : Kennis te nemen van het calamiteitenbestrijdingsplan Aa en Maas.
Besluit : Hiervan is kennisgenomen.

5.I Voorlopig ontwerp Meanderende Maas

Voorstel : Kennis te nemen van de voortgang van het project Meanderende Maas:
1. De ontwikkelingen rond de scope van de uiterwaardmaatregelen in het project;
2. De ondertekening van het addendum voor de bestuursovereenkomst inzake de Programmatische Aanpak Grote Wateren;
3. Het voorlopig ontwerp van het project in het algemeen en het dijkontwerp in het bijzonder;
4. Het participatieproces rond het dijkontwerp dat in de vorm van digitale dijktafels in januari en februari heeft plaatsgevonden.

Besluit : Hiervan is kennisgenomen.

5.J Herijking programmering HWBP projecten waterschap Aa en Maas

Voorstel : Kennis te nemen van het DB-besluit om als derde te starten HWBP-project te kiezen voor Lith-Bokhoven.
Besluit : Op verzoek van de fractie Algemene Waterschapspartij wordt dit onderwerp geagendeerd voor de commissie Watersysteembeheer.

5.K Stand van zaken bronaanpak medicijnenresten 2020 en vooruitblik 2021

Voorstel : Kennis te nemen van de stand van zaken bronaanpak medicijnenresten 2020 en vooruitblik 2021.
Besluit : Hiervan is kennisgenomen.

5.L Samenwerking Regio As50+ Subsidieregeling

Voorstel : Kennis te nemen van de subsidieregeling klimaat regio As50+ en de bijbehorende samenwerkingsovereenkomst.
Besluit : Hiervan is kennisgenomen.

5.M Meanderende Maas - antwoord op vraag VVD

Voorstel : Kennis te nemen van de DB-reactie.
Besluit : Hiervan is kennisgenomen.

5.N Ruimtelijk afwegingskader De Peel

Voorstel : Kennis te nemen van de informatiebrief.
Besluit : Hiervan is kennisgenomen.

5.O Verzoek verspreiden motie Bezwaarschriften WOZ via No-Cure-No-Pay kosten de gemeenschap veel geld

Voorstel : Kennis te nemen van de motie.
Besluit : Hiervan is kennisgenomen.

6 Voorstellen ter opiniërende bespreking

7 Moties vreemd aan de orde van de dag

8 Voorstel tot het houden van een besloten vergadering

9 Rondvraag en sluiting

ADVISERINGSOVERZICHT COMMISSIES 20 MEI 2021 en REACTIE DAGELIJKS BESTUUR

Voorstellen ter advisering

Jaarverslag 2020 waterschap Aa en Maas	
Commissie Watersysteembeheer	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als bespreekstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* 1. De ***fractie Geborgden*** mist op pagina 61 de risico's ten aanzien van graverij door bevers en dassen. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie aangegeven dat men bezig is dit nader in kaart te brengen. Zodra de resultaten bekend zijn zal dit met het Algemeen Bestuur worden gedeeld. 2. De ***fractie VVD*** leest in het Jaarverslag een paragraaf over digitale transformatie, maar mist deze over digitale veiligheid. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie toegezegd hierover een presentatie te zullen voorbereiden. Dit zal op de actielijst van de commissie worden geplaatst. 3. De ***fractie VVD*** vraagt ten aanzien van het onderwerp Exoten welke preventieve maatregelen hieromtrent door ingezetenen zouden kunnen worden genomen. **Antwoord DB:** Het DB komt hier na de zomer in de Commissie Watersysteembeheer op terug (zie ook antwoord bij vraag 3 van de fractie PvdA in de commissie AFZ). 4. De ***fractie Water Natuurlijk*** is van mening dat in het Jaarverslag meer aandacht had moeten worden besteed aan de verdrogingsproblematiek **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie aangegeven dat dit een bewuste keuze is geweest, omdat er reeds een uitgebreid boekje over Droogte is opgeleverd. Desondanks zal hij kijken om een aantal knelpunten waar we afgelopen jaar tegenaan gelopen zijn in de samenvatting een plek te geven. Op het inlegvel bij het jaarverslag is een kopje droogte voor bij de samenvatting toegevoegd: **Droogte:** 2020 was het derde jaar op rij waarin droogte leidde tot problemen in ons beheergebied. Aa en Maas heeft veel aandacht gekregen in de media rondom de droogte en we raken als waterschap beter op de droogte ingesteld. We hebben alles op alles gezet om zoveel mogelijk water te conserveren. We hebben een wateraanvoermogelijkheid gecreëerd vanuit de Maas via de Sambeekse Uitwatering, hoge stuwstanden ingesteld, diverse vistrappen afgesloten en samen met grondeigenaren rijplaatstuwen geplaatst in diverse kleinere waterlopen. 5. De ***fractie 50PLUS*** leest op pagina 19 tekst over inspanningsprestaties in percentages, maar kan dit niet rijmen met de tabel op pagina 20 waar gesproken wordt over hectares. **Antwoord DB:** In de begroting voor 2020 zijn, net als in alle voorgaande jaren, de verwachte prestaties bepaald op basis van de km en ha die in 2020 echt tot afronding zouden komen. In tabel 7 en tabel 10 is de kolom 'realisatie 2020' ook nog gevuld op basis van die gangbare systematiek. Voorbeeld in tabel 10: In totaal willen we in de periode 2016-2021 60 km beekherstel realiseren. Er is ingeschat in de begroting dat 9,4 km beekherstel buiten daadwerkelijk afgerond zou worden. In de Burap is die verwachting bijgesteld naar 4,2 km. Uiteindelijk is 7,0 km afgerond. Er is in diverse projecten echter ook voortgang geboekt die via die systematiek van rapportage over afronding van km niet terug te zien is. Hiervoor hebben we de kolom inspanningskilometers toegevoegd. Op pagina 19 van het jaarverslag staat dit toegelicht: • 10% van de te realiseren prestatie in een project telt mee als het plan van aanpak af is. • 30% telt mee als er een vastgesteld voorkeursalternatief is.

	• 60% telt mee als het projectplan waterwet is vastgesteld. • 100% telt mee na afronding van het project (daadwerkelijke realisatie). Voor beekherstel geldt dat voor IGP Bakel Milheeze een projectplan waterwet is vastgesteld (60% van 0,7 km beekherstel is 0,4 km), voor Astense Aa fase 2 is het plan van aanpak klaar (10% van 4,2 km is 0,4 km), voor de Soeloop is ook het plan van aanpak klaar (10% van 1,5 km is 0,2 km) en voor de Kleine Aa is het projectplan waterwet vastgesteld (60% van 1,0 is 0,6 km). Als we via deze systematiek de inspanningskilometers optellen bij de km waar de projecten afgerond zijn, dan kom je op een totaal van 8,6 km aan inspanningskilometers voor 2020. In de programmabegroting voor 2022 kunnen we ook op basis van die inspanningskilometers begroten in plaats van op basis van alleen de afgeronde kilometers en hectares. 6. De ***fractie 50PLUS*** leest op pagina 25/26 dat een aantal investeringen lager zijn dan gepland en dat dit voor een aantal projecten te maken had met het aspect grondverwerving. De punten die daarna genoemd worden zoals aanpakken krappe duikers, automatiseren stuwen etc. heeft verder niets met grondverwerving te maken en de fractie begrijpt dat ook niet helemaal wat nu feitelijk de problemen zijn. De fractie vraagt een nadere toelichting hierop. **Antwoord DB:** De tekst kan inderdaad verkeerd worden gelezen. Er ontbreekt een witregel na de tekst over de grondverwerving bij de Natte Natuurparels. De zin “De realisatie wordt grotendeels bepaald door het aanpakken van krappe duikers, het automatiseren van stuwen, het wegwerken van achterstanden in het cyclisch groot onderhoud en het uitbreiden van het meetnet.” heeft niets met de zin ervoor over grondverwerving te maken. Deze zin schetst welke activiteiten samen het grootste deel van de wel gerealiseerde investeringen vormen. 7. De ***fractie 50PLUS*** vindt het prima dat enkele projecten in het Jaarverslag zijn uitgelicht, maar had graag gezien dat dit voor alle projecten was gedaan. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie aangegeven dat nu alleen de belangrijkste projecten zijn uitgelicht, maar is het eens met de fractie om deze digitaal meer inzichtelijk te maken via een soort dashboard. Hij zal de mogelijkheden daartoe verkennen. 8. De ***fractie 50PLUS*** verwijst naar pagina 32 waar staat dat enkele geplande projecten niet opgestart zijn. De fractie had graag gelezen wat de redenen hiervoor zijn. **Antwoord DB:** De redenen verschillen per project. Voor de evz Meerkensloop is al wel een voorverkenning gestart, maar zijn nog geen kosten gemaakt. De Snoertse Plak is ondergebracht in het project EVZ/NVO Oude Aa en loopt wel. Bij de evz Hertogswetering (Grave) is de grondpositie onvoldoende om het project te starten. De gebiedsontwikkeling Heieindsche Loop is nog niet opgestart vanwege een gebrek aan capaciteit.
Commissie Emissiebeheer	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* 1. De ***fractie Algemene Waterschapspartij*** verwijst naar pagina 39 waar staat dat de meerkosten voor optimalisatie van rwzi Den Bosch zijn berekend op 406.000,-- en vraagt of deze bij de aannemer in rekening worden gebracht. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in commissie geantwoord dat in juni een gecombineerde commissie EB/AFZ zal worden ingepland waarin deze commissie vertrouwelijk zal worden bijgepraat over de voortgang en ontwikkelingen omtrent rwzi Den Bosch. 2. De ***fractie Algemene Waterschapspartij*** vraagt of de Oeigoeren (als dwangarbeiders) betrokken zijn geweest bij het productieproces van zonnepanelen. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie aangegeven dat deze vraag ook al in de AB-vergadering gesteld is en dat portefeuillehouder Ketelaars dit zou uitzoeken. Het antwoord hierop is helaas nog niet duidelijk. 3. De ***fractie Water Natuurlijk*** verwijst naar pagina 36 waar staat dat een visie ‘zuivering van de toekomst’ voor rwzi Aarle-Rixtel zal worden voorbereid en vraagt wat daar gaande is. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft toegezegd om de commissie over de visie ‘zuivering van de toekomst’ voor Aarle-Rixtel en ’t Gulden land te zijner tijd via een presentatie bij te praten. 4. De ***fractie Water Natuurlijk*** vraagt een toelichting op het hergebruik van effluent op rwzi Asten/Oijen. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft toegezegd de commissie te zijner tijd via een presentatie hierover te informeren. Dit punt zal op de actielijst worden geplaatst.

	5. De ***fractie VVD*** had graag gezien dat in het Jaarverslag een hoofdstuk was gewijd aan Microplastics. **Antwoord DB:** Naar aanleiding van de motie over dit onderwerp (3 juli 2020) hebben wij samen met Aquon een traject opgestart om te bepalen hoe we aan microplastics kunnen meten om de omvang van het probleem in het gebied van Aa en Maas in kaart te kunnen brengen. Ook halen we kennis op bij lopende trajecten ten aanzien van microplastics elders in Nederland / Europa. De resultaten van deze analyse zullen in 2021 worden benut voor de opmaat naar een programma voor de komende jaren. In de voorjaarsnota 2021 worden voorstellen gedaan voor de financiering hiervan. 6. De ***fractie Geborgden*** leest in het Jaarverslag allerlei ambities ten aanzien van energie maar mist informatie om zelf berekeningen te kunnen maken. Zo zou de fractie graag een eenvoudige tabel willen zien waarin aangegeven wordt hoeveel elektra verbruikt wordt in de zuiveringstechnische werken, transport van rioolwater en slib, maar ook hoeveel elektra we zelf maken uit biogas en hoeveel we leveren aan Heineken. Ten aanzien van het onderdeel struviet in Den Bosch vraagt de fractie hoeveel gram P per inwoner per jaar vangen we terug en wat gaat er dan mis in Den Bosch. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie aangegeven te zullen kijken wat de mogelijkheden zijn om deze informatie te geven. 7. De ***fractie Geborgden*** heeft moeite met het gebruik van de term ''Anti-afhaakproblematiek'. **Antwoord DB:** Afgesproken is het woord "Anti-afhaakproblematiek" te vervangen door "Aan- / afhaken industriële lozers'. Datzelfde geldt voor het woord 'chemicaliën, dit wordt vervangen door 'hulpstoffen'.
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als bespreekstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* 1. Door de ***fractie Geborgden*** is in kader Bestemmingsreserves gevraagd naar de noodzaak van de voorziening Natschade peilopzet Maas. **Antwoord DB:** De beantwoording van vorig jaar op deze vraag is nog altijd actueel. In 2019 is er een onderzoek gedaan, aanleiding hiervoor was de controllersparagraaf bij de jaarrekening 2018, naar het nut en noodzaak van alle bestemmingsreserves. De bestemmingsreserve 'Natschadeloket Peilopzet Maas' is nog actueel ook al heeft er in 2020 geen uitkering plaats gevonden. Onderstaande tekst maakt onderdeel uit van het jaarverslag 2020: **<u>Natschadeloket Peilopzet Maas</u>:** doordat Rijkswaterstaat de Maaswerken maatregelen uitvoert ter verbetering van de waterhuishouding van de Maas, zijn de stuwpeilen in Grave en Sambeek in 2011 en 2012 verhoogd. Deze peilverhoging zal leiden tot vernattingsschade bij agrariërs. Daarnaast bestaat ook de mogelijkheid dat waterschapactiviteiten lokaal tot vernatting kunnen leiden. Deze reserve is bedoeld om bovengenoemde schades te kunnen uitkeren. Onzeker is hoeveel natschadeclaims zullen worden ingediend en wat dit vergt aan capaciteit en middelen. In de overeenkomst met Rijkswaterstaat is hiervoor op basis van aannamen een vergoeding vastgesteld. Deze vergoeding betreft naast uit te keren schadebedragen, procedurekosten inclusief organisatorische en personele kosten. In 2020 heeft geen uitkering plaatsgevonden op basis van deze regeling. 2. Door de ***fractie CDA*** wordt in relatie tot blz. 68 geïnformeerd naar de 407.000 boven tabel 28, die zij niet kunnen rijmen met cijfers in de tabel. Hierop wordt enige verduidelijking gevraagd. **Antwoord DB:** Het bedrag van € 407.000 komt overeen met de volgende getallen die in tabel 28 van net jaarverslag. Het totaal van '112' van de afgeronde projecten en hierbij opgeteld '296' van 'Renovatie Oijen' maakt afgerond € 407.000. Het krediet met de verwachte kredietoverschrijding betreft 'Clusteraanpak EVZ's Deurne' uit tabel 28 en is terug te vinden bij de niet afgeronde projecten. Zoals in het overzicht en in de toelichting erna is terug te lezen dat hiervoor aanvullend € 50.000 wordt gevraagd. Voor het krediet rwzi Oijen speelt dit niet omdat daarvoor in het AB van 26 februari 2021 een kredietaanvraag is gedaan (en is toegekend). Voor 'Clusteraanpak EVZ's Deurne' wordt bij 'Voorstel en Besluit' bij punt 4 gevraagd om 'In te stemmen met het beschikbaar stellen van het benodigd aanvullend investeringskrediet voor het project in onderstaande tabel' | Investeringskrediet/-project	Krediet d'm. investerings-besluit	Totaal uitgaven (incl. uren/rente)	Openstaande verplichtingen	Totaal gerealiseerd	Restant beschikbaar krediet	Benodigd aanvullend krediet
---	---	---	---	---	---	---
10230 tm 10232 - Clusteraanpak EVZ's Deurne	172	31	110	141	31	50
Niet afgeronde projecten	***172***	***31***	***110***	***141***	***31***	***50***	 3. Door de ***fractie PvdA*** wordt in relatie tot blz. 67 gesproken over exoten, en de fractie is akkoord met de financiering, maar stelt dat beleid in het Staatsblad is gepubliceerd,

maar eea niet in cie is geweest.

Antwoord DB:

Het plaagsoortenbeleid is in maart door het DB geactualiseerd en in april gepubliceerd. Momenteel wordt met de provincie ook gewerkt aan een beleid voor bevers en dassen, dat na de zomer gereed is. Het DB stelt voor om de commissie Watersysteembeheer na de zomer over dit totaal van exoten en bevers en dassen te informeren.

4. Door de ***fractie 50PLUS*** zijn vanwege hun slechts korte aanwezigheid bij dit onderwerp een aantal vragen schriftelijk gesteld.

a. Op pag. 64 zien we de schuldpositie van Aa en Maas (grafiek 11). We zien een stijgende lijn in de stand van de vaste schulden, richting 450 milj. in 2025. Deze stijgende lijn wordt bevestigd in de grafiek 13: Netto-schuldquote. Een netto-schuldquote van 2,50 geldt als acceptabel. We zitten nu op 2,77 en er wordt in 2023 een stijging naar 2,98 verwacht. Met meer dan 3,00 komen we in de risico zone. Volgens de begroting zal pas in de volgende periode (dus na 2024) deze schuldquote stabieler worden, ook als deze aan de hoge kant blijft. De vraag aan het DB is: Waarom wordt hiervoor gekozen en waarom worden nu niet keuzes gemaakt om de schuldpositie van het waterschap te verlagen of in ieder geval niet verder te laten stijgen?

b. Heeft het DB in deze berekening rekening gehouden met het feit dat als de rente gaat stijgen de totale rentelasten eveneens zullen stijgen?

c. Op pag. 66 staat dat de algemene vergadering van aandeelhouders van de NWB heeft besloten om weer dividend aan de aandeelhouders uit te keren. Echter dit is niet gebeurd vanwege een dringende aanbeveling van de Europese Centrale Bank om vooralsnog niet over te gaan tot uitbetaling van het gereserveerde dividend. Waarom is dit? Hoe groot is de invloed van de ECB op de beslissingen van NL banken?

d. Op pag. 58 wordt over de schadeclaims ivm het wateroverlast van 2016 gesproken. Het duurt te lang. Zijn er andere mogelijkheden om deze slepend kwesties sneller af te wikkelen? Hoe langer het duurt hoe meer juridische kosten hier aan verbonden zijn.

e. Op pag. 54 gaat over de voorziening arbeidsgerelateerde verplichting pensioen en wachtgelden. De voorziening voldoet wordt gesteld aan “de toekomstige verwachte uitgaven”. Is het mogelijk om een overzicht van deze uitgaven verwachting over de komende jaren per jaar te maken en dit voortaan te rapporteren?

f. Op pag. 51 wordt over digitale dienstverlening gerept. Er wordt met succes hard gewerkt aan het programma ‘zaakgericht werken’. De vraag is wat wordt er gedaan voor de minder digitale inwoners, welke ‘analoge’ mogelijkheden biedt het waterschap? Kunt u aangeven welke invloed dit heeft op de processen voor de inwoners met name bij kwijtschelding of bezwaren tegen waterschapsbelasting.

g. In paragraaf 2.4.3.4. wordt ingegaan op niet uit de balans blijkende verplichtingen. Zo zijn er diverse garantiestellingen. Een paar vragen daarover:

   i. Loopt het Waterschap per balansdatum enig calculeerbaar risico dat de garantiestellingen eventueel worden aangesproken? Zo ja hoe hoog zijn deze per partij en waarom is daar heen specifieke voorziening voor getroffen anders dan het leunen op het weerstandsvermogen?

   ii. Blijkbaar heeft de nieuwe kosten-verdeelsystematiek SNB die in 2019 ingevoerd is niet geleid tot enige wijziging in de financiële rapportage in 2020. Hoe kan dat? En hoe is dat te rijmen met wat op pagina 131 gesteld wordt over de wijzigingen in governance en eigen financiering SNB?

   iii. Met betrekking tot de zekerheid die aan SNB verstrekt is (zie pag. 66) op de door hen aangegane leningen (per balansdatum 27 miljoen) participeert het waterschap naar rato van het aandelenbelang voor maximaal 16.1 miljoen (zie pag. 108). Momenteel bedraagt die garantie dus 7.9 miljoen. Als enige zekerheid heeft men bedongen dat met het recht op het vestigen van hypotheek heeft bedongen op het onroerend goed van SNB. Vraag: Rust er al een hypotheek van een andere partij op het onroerend goed van SNB en wat is de waarde van het onroerend goed van SNB volgens een recent taxatierapport?

Antwoord DB:

1. Zoals al in het jaarverslag opgenomen is er geen wettelijke norm voor de gepresenteerd schuldenquote. Het feit dat het waterschap rond de 3,0 zit wordt voornamelijk veroorzaakt door de effecten van de geplande investeringsvolumes die voortvloeien uit het vastgestelde bestuursakkoord, uitvoering HWBP-projecten en de ambities uit het WBP (o.a. maatregelen i.v.m. de klimaatverandering en de afvalwaterstrategie. Omdat deze investeringen in vaste activa op grond van het baten en lasten stelsel moeten worden afgeschreven naar rato van de economische gebruiksduur ontstaat een financieringsbehoefte. Deze financieringsbehoefte wordt hoofdzakelijk gefinancierd met langlopende geldleningen en is in overeenstemming met de gemiddelde afschrijvingstermijn. Belangrijk daarbij is dat het waterschap de aflossingsverplichtingen kan voldoen uit de kasstroom die voortkomt uit de afschrijvingen op de investeringen en de renterisico’s goed worden beheerst. Omdat het waterschap duurzaam wordt bekostigd uit min of meer stabiele eigen belastinginkomsten en nauwelijks afhankelijk is van andersoortige opbrengsten kan het waterschap ook op langere termijn aan de rente- en aflossingsverplichtingen voldoen. Daarbij geldt bovendien dat de renterisico’s die een waterschap maximaal mag lopen wettelijk begrensd zijn door de wet Fido. Waterschap Aa en Maas voldoet aan de wet Fido. Het louter sturen op het terugdringen van de (groei van) schulden kan tevens een negatief effect hebben op de te realiseren ambities uit bestuursakkoord waarin het HWBP, maatregelen i.v.m. de klimaatverandering en de afvalwaterstrategie om grote investeringen vragen.
Bij het opstellen van de programmabegroting 2022 wordt de benodigde financieringsbehoefte weer nader bekeken en doorgerekend.

2. Het uitgangspunt dat door het DB gehanteerd wordt is het volgende. Voor het begrotingsjaar (uitvoeringsjaar) wordt voor een eventuele nieuw af te sluiten lening gerekend met de verwachte rente op de kapitaalmarkt voor 2021 (0,6%). Voor wat betreft het doorrekenen van de rentelasten voor toekomstig jaarlijks af te sluiten geldleningen is gerekend met vast rentepercentage van 2,0%. Bij het opstellen van de begroting 2022 zullen deze percentages geactualiseerd worden.

3. Dit is vanwege de COVID-19-pandemie. De invloed van de ECB is dermate groot dat Nederlandse banken dringende aanbevelingen van de ECB opvolgen. Overigens heeft de ECB enige ruimte geboden en banken die toch overwegen om dividend uit te keren, geadviseerd de uitbetaling te beperken tot maximaal 15% van de gezamenlijke winst over 2019 en 2020. In lijn daarmee heeft de NWB begin 2021 wel ruim € 8,1 miljoen aan dividend over boekjaar 2019 uitbetaald aan onze aandeelhouders. Het eerder vastgestelde bedrag van € 55 miljoen dividend over 2019 minus de € 8,1 miljoen blijft gereserveerd en is reeds in 2020 ten laste van de overige reserves van NWB gebracht. De invloed van de ECB als toezichthouder is groot.

	4. N.a.v. de wateroverlast in juni 2016 heeft het ws 268 claims ontvangen. Afhankelijk van het moment van indienen van de claim heeft het waterschap in nagenoeg alle gevallen in 2016 en eerste half jaar 2017 een standpunt ingenomen over de aansprakelijkheid. In 19 gevallen loopt thans nog een gerechtelijke procedure tegen het waterschap. De behandeltermijn van een dergelijke gerechtelijke procedure ligt buiten de beïnvloedingssfeer van het waterschap. Na dagvaarding of instellen van beroep door gedupeerden kan het drie kwart jaar / een jaar duren voordat de zaak op zitting komt, in hoger beroep kan dat nog langer duren, daarnaast heeft corona ook geleid tot een vertraging in de behandeling door de rechtbank. Andere factoren die van invloed zijn op de termijn: Het waterschap wordt niet direct na een afwijzing gedagvaard, in een aantal gevallen zijn we pas in 2018/2019/2020 gedagvaard, ook het indienen van een claim kan tot 5 jaar na het ontstaan van de schade dan wel het bekend zijn met de schade, worden ingediend. De laatst ingediende claim i.v.m. wateroverlast 2016 dateert van mei 2021. Onlangs nog hebben twee advocatenkantoren die veel agrariërs vertegenwoordigen de verjaring van circa 25 ingediende claims (vorderingen) gestuit. In principe verjaart een vordering na 5 jaar na het ontstaan van de schade dan wel nadat men bekend is geraakt met het ontstaan van de schade, tenzij een stuitingshandeling wordt verricht. Voor deze zaken geldt dat nog steeds een gerechtelijke procedure kan worden aangespannen. Ook dit ligt buiten de beïnvloedingssfeer van het waterschap. 5. De bepaling van de toekomstige verwachte uitgaven vindt plaats op een met de accountant afgestemde systematiek. De berekening wordt dan ook jaarlijks met de accountant bepaald en geactualiseerd. In het kader van de wet op de privacy (avg) zouden de cijfers alleen in totalen per jaar gepresenteerd worden en geen informatiewaarde hebben. Daarnaast is gezien de onzekere toekomstige omvang van de bestuurders en oud bestuurders dit een onzeker uitgangspunt voor het overzicht. Voor beide voorzieningen kan gemeld worden dat deze beide een aflopend karakter hebben omdat het waterschap vanaf 2012 het totale beheer van de pensioenen en wachtgelden heeft neergelegd bij Loyalis. Zij verzorgen de uitkeringen en brengen de gemaakte kosten bij het waterschap in rekening. De meerwaarde van een meerjarig overzicht is derhalve relatief beperkt. 6. Het innen van de waterschapsbelasting wordt verzorgd door het BSOB met als gevolg dat er voor het waterschap Aa en Maas op dit punt zeer weinig contacten zijn met inwoners. Brieven van burgers over de waterschapsbelasting komen bijna nooit meer binnen. Ook het aantal e-mails zien we afnemen. In tal van gemeenten zijn er instanties die ingeschakeld kunnen worden bij het aanvragen van kwijtschelding of kan de gemeente helpen bij het aanvragen van kwijtschelding. Voor het maken van bezwaar kan naast de digitale balie ook schriftelijk bezwaar worden gemaakt. We verwijzen op onze website en telefonisch door naar het BSOB. Voor de andere processen blijven alle kanalen toegankelijk voor onze inwoners. Zij het telefonisch, via de fax tot aan e-formulieren via onze website. Wij zien duidelijk een sterke afname in de hoeveelheid ingekomen brieven van onze inwoners. De samenleving wordt steeds meer digitaal. Zagen we dit al vele jaren met een toename van de e-mail, zien we nu dat via E-formulieren burgers veelvuldig zaken met ons doen. Het voordeel hiervan voor de burger is dat door het inloggen met DIGID hij of zij zijn/haar zaak kan volgen als een track and trace. Alle analoge mogelijkheden van reageren blijven bestaan. 7. i. Nee dat is niet het geval. Wanneer het een risico is dat maakt het onderdeel uit van de paragraaf Weerstandsvermogen waar het risico wordt gekwantificeerd. ii. Het antwoord op deze vragen staat weergegeven in de risicoparagraaf op pagina's 57 en 58 onder het kopje "*Nieuwe kostenverdeling*". iii. Nee, er rust geen andere hypotheek op het onroerend goed van SNB. Eind 2020 bedraagt de totale waarde van de onderneming SNB circa € 61 miljoen.
Investeringskrediet Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement voor Grondwater	
Commissie Watersysteembeheer	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* De ***fractie 50PLUS*** vindt 1,5 mln. veel geld, vooral voor een project waar vorig jaar al een krediet voor is goedgekeurd. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie enerzijds aangegeven dat het gevraagde krediet in aanmerking komt voor 50% subsidie en anderzijds dat hier geen sprake is van een overschrijding, maar uitbreiding van het oorspronkelijke programma.
Investeringskrediet Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat	
Commissie Watersysteembeheer	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.*

Voorstel GGOR evaluatie 2012-2020	
Commissie Watersysteembeheer	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.*
Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel	
Commissie Emissiebeheer	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* Het ***merendeel van de fracties*** geeft aan hierin geen keuze te hebben en dat dit aangepakt moet worden. De ***fractie Water Natuurlijk*** heeft de volgende technische vragen gesteld: 1. In de aangepaste bijlage 2, tabel 1 staat een overzicht weergegeven van het aantal keren dat de overstortingen de afgelopen 2,5 jaar hebben plaatsgevonden. Dit zou gaan om overstortingen in de afgelopen jaren die relatief droog zijn geweest. Kan worden aangegeven om welke type bui het gaat? Met type bedoelen we, de kans dat de bui plaats vindt, dus eens per hoeveel jaar. **Antwoord DB:** Naar aanleiding van de presentatie in commissie Emissiebeheer van 20 mei jl. is bijlage 2 van het voorstel aangepast. Een gemengd rioolstelsel, en ook dat van Bakel, is zodanig ontworpen dat normaliter 5-6 per jaar een overstorting plaatsvindt. Afwijkend hierop vindt door de getroffen maatregelen richting Esperloop minder overstorten plaats. Hier is vanwege de natuurfunctie van de Esperloop een extra voorziening (groene retentie) gerealiseerd, waardoor maar éénmaal per 2-5 jaar een overstort op de Esperloop plaatsvindt. Doordat wij niet voldoen aan de afnameafspraak komen er meer overstortsituaties bij Dakworm voor dan gebruikelijk; in ruim twee jaar 26 keer. 2. We hebben begrepen dat de technische staat van het rioolgemaal nog goed is en als er geen capaciteitsknelpunt zou zijn, het huidige gemaal niet aan vervanging toe is. Hoeveel bedraagt de vervroegde afschrijving? **Antwoord DB:** Momenteel is de afvoer vanuit Bakel via een complexe constructie onder vrij verval: er is nu geen gemaal aanwezig. 3. Uit de stukken begrijpen we dat er een capaciteitstekort is van 400m3/uur. In een presentatie in de commissie in oktober 2016 over afkoppelen is aangegeven dat per ha verhard oppervlak 7m3/uur naar de RWZI gaat en dat de kosten van afkoppelen gemiddeld €20-40/m2 bedragen. Als we zouden willen dat er in plaats van de voorgestelde investering in vergroting van de capaciteit van het rioolgemaal wordt afgekoppeld zou er op basis van deze getallen dus 57 ha moeten worden afgekoppeld, waarvan de kosten €11,4-€22,8 miljoen bedragen. Kloppen deze getallen? **Antwoord DB:** Deze getallen zijn correct. Het bedrag van €20/m2 betreft de kosten als afkoppelen gelijktijdig door de gemeenten uitgevoerd wordt met andere werkzaamheden, zoals rioolvervanging (werk met werk maken). Maar de kosten voor afkoppelen kunnen oplopen naar €40 /m2 als sec wordt afgekoppeld. 4. Ervan uitgaande dat er geen technische noodzaak is voor de vervanging van het rioolgemaal, anders dan het capaciteitsprobleem, zou het waterschap de nu gevraagde €3,4 Miljoen ook kunnen investeren in afkoppelen van verhard oppervlak in Deurne of Bakel-Milheeze. Met deze €3,4 miljoen alleen hebben we nog niet voldoende budget voor het benodigde aantal hectares. Welke andere subsidie mogelijkheden of andere financieringsmogelijkheden zijn er waarmee het benodigde bedrag voor afkoppelen als alternatief voor de voorgestelde capaciteitsuitbreiding gefinancierd zou kunnen worden (bijvoorbeeld DHZ-subsidie, Deltafonds, onze eigen subsidieregeling voor afkoppelen, onze eigen budgetten voor herstel watersysteem en droogtebestrijding, eigen bijdrage van de gemeenten) en kunt u deze kwantificeren? **Antwoord DB:** Voor de uitvoering van klimaatadaptieve maatregelen zijn voor de gemeenten inderdaad subsidiemogelijkheden aanwezig vanuit de provincie en het rijk. Daarbij dient opgemerkt te worden dat subsidies maximaal 50% bijdrage aan het benodigde budget en dat de gemeenten zelf nog aanzienlijke bijdrage moeten leveren. Deze bijdragen zijn dan nog steeds aanzienlijk hoger dan de kosten voor de realisatie van het gemaal. De gemeenten zelf en het waterschap hebben een stimuleringsregeling opgezet. Hiermee willen we het afkoppelen door particulieren stimuleren. 5. De ***fractie Water Natuurlijk*** doet het voorstel om sheets 9, 10 en 11 uit de presentatie toe te voegen aan de bijlage behorende bij het voorstel. **Antwoord DB:** Deze zijn onderdeel geworden van bijlage 2. 6. De ***fractie CDA*** vraagt of er nog meer soortgelijke knelpunten in ons systeem zitten.

	Antwoord DB: Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie geantwoord dat dit niet het geval is. Dit is de enige. 7. De ***fractie Geborgden*** doet de suggestie om daar waar in het voorstel gesproken wordt over afvalwater dit te vervangen door de term rioolwater. **Antwoord DB:** De AB-adviesnota, AB-voorblad en bijlage 3 zijn hierop aangepast. **NB: Aan de vergaderstukken is een aangepaste AB-adviesnota en bijlage 2 en 3 toegevoegd.**
Financiële stukken Aquon (Jaarrekening 2020 en Conceptbegroting 2022)	
Commissie Emissiebeheer	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.*
Ontheffing dijkgraaf van verplichting tot woonplaats in waterschapsgebied	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.*
Regionale Energiestrategie 1.0	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* **Antwoord DB:** Op de vragen vanuit de commissie over de rol van het rijk, een eventuele mer voor de situatie in Noordoost Brabant en de bestuurlijke betrokkenheid is in de commissie toelichting gegeven.
Wijziging Gemeenschappelijke Regeling BHIC i.v.m. uittreding gemeente Haaren	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.*
Financiële stukken BHIC	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* **Antwoord DB:** Op vragen vanuit de commissie over de structurele bijdrage voor onderhoud gebouw en bestuurlijke vertegenwoordiging is in de commissie toelichting gegeven.
Financiële stukken Het Waterschapshuis	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.*
Financiële stukken Noord-Brabantse Waterschapsbond	

Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* **Antwoord DB:** Op de vragen in de commissie over overstap van de leerstoel en secretariële ondersteuning is in de commissie door portefeuillehouder Ketelaars en secretaris directeur toelichting gegeven.
Financiële stukken Belastingsamenwerking Oost-Brabant	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* **Antwoord DB:** Op de vraag in de commissie over het structureel maken van de aanmaningsbrief is door de portefeuillehouder toelichting gegeven en de aandacht hiervoor staat in de zienswijze. Verder heeft de portefeuillehouder toegezegd in een themasetting vanuit de BSOB toelichting te doen geven op ontwikkelingen binnen BSOB.
Handreiking Integriteit van politieke ambtsdragers bij provincies, gemeenten en waterschappen en gedragscodes Dagelijks Bestuurders en leden Algemeen Bestuur	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* **Antwoord DB:** In de commissie is op de vraag over contactpersonen in dit kader, naast dijkgraaf en secretaris directeur ook intern, aangegeven dat deze met de publicatie van de stukken op de site nader aan de organisatie onder de aandacht zullen worden gebracht.
Jaarplan Regio Noordoost Brabant	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* .

Stukken ter kennisneming / ter bespreking

Herijking programmering HWBP projecten waterschap Aa en Maas	
Commissie Watersysteembeheer	1. De ***fractie Algemene Waterschapspartij*** weinig aandacht voor budgettaire consequenties, wil graag vergelijkende berekening hebben over 10 jaar wanneer we het oude plan zouden hebben uitgevoerd en ingeval van het nieuwe plan. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie toegezegd om deze doorwerking op hoofdlijnen in beeld te brengen, met de kanttekening dat een overzicht over 10 jaar met de daarmee gepaard gaande onzekerheden en 90% subsidiering door het HWBP wellicht niet een heel realistische beeld zullen geven. In de bijlage is de gevraagde doorrekening in beeld gebracht. De ***fractie Algemene Waterschapspartij*** heeft in de commissie AFZ over dit onderwerp nog de navolgende schriftelijke vragen gesteld.

Met de gemeenten 's-Hertogenbosch, Oss, Boxmeer en Cuijk is dit voornemen besproken. Ook is de provincie positief en is het gemeld in het bestuurlijk overleg Bedijkte Maas. Er is breed begrip voor de keuze om het dijktraject waarvan de gevolgen van een overstroming het grootst zijn als eerste aan te pakken". Bij uitleg vertelde de heer van Dijk over recente ontwikkelingen. Hierbij zei hij dat anderhalf jaar geleden bij hem het inzicht rees dat gemaakte volgorde van planning niet logisch leek.

Vraag 2: Er is al uitgebreid over mogelijke wijziging gesproken met betrokken gemeenten en met provincie. Ongeacht of dit wel of niet onder delegatie van DB valt, waarom is het AB er niet eerder over geïnformeerd?
Antwoord DB: Op 28 januari 2021 is de commissie Watersysteembeheer geïnformeerd over de herijking van de HWBP-programmering door middel van een presentatie. Daarbij zijn ook de voorgenomen vervolgstappen vermeld waaronder de afstemming met de gemeenten Oss, Cuijk, Boxmeer en de provincie vanaf februari. Daarnaast wilden wij ook voldoende inzicht krijgen in de kijk van de alliantiepartners in het HWBP op de voorgenomen omwisseling van projecten. De afstemming duurde tot in april waardoor dit uiteindelijk de eerstvolgende mogelijkheid was om u nader te informeren.

Met de herontwikkeling van het voormalige Nutriciaterrein in Cuijk en de ontwikkeling van toegangspoorten naar het Maasheggengebied willen de gemeenten waarschijnlijk niet tot de start van de realisatie van het derde dijkversterkingstraject in 2028 wachten."
"Er is breed begrip voor de keuze om het dijktraject waarvan de gevolgen van een overstroming het grootst zijn als eerste aan te pakken."
Vraag 3: Wat vinden gemeenteraden van Cuijk en Boxmeer ervan dat aanpak van hun dijkdeel naar later verschoven is?
Antwoord DB:
Wij hebben met de gemeenteraden geen contact gehad. De wethouders van Cuijk en Boxmeer hebben begrip voor ons voornemen. Bovendien zijn de plannen voor realisatie van de toegangspoorten in volle gang en is de herontwikkeling van het Nutriciaterrein inmiddels ook concreet in voorbereiding.

Omwisseling van projecten zal tot hogere benodigde kredieten en hogere eigen bijdragen van Aa en Maas leiden. De totale extra bruto investering in de periode 2022-2031 is daarmee 75 mln euro (inclusief personeelslasten), waarvan waterschap Aa en Maas netto €7,5 mln (10%) dient bij te dragen. Daarnaast is voorfinanciering van de voorverkenning in 2022 nodig.
Delegatieregeling: Het vaststellen van projectplannen als bedoeld in artikel 5.4 van de Waterwet. met uitzondering van:
1. projectplannen waarop de projectprocedure van paragraaf 2 van hoofdstuk 5 van de Waterwet van toepassing is;
2. projectplannen die grote bestuurlijke, beleidsmatige of financiële consequenties hebben of vermoedelijk zullen krijgen.

Vraag 4: Leg alstublieft nog eens uit wat wel en wat niet onder de delegatieregeling valt.
Antwoord DB:
Het Algemeen Bestuur heeft met de vaststelling van de vigerende Delegatieregeling (zie artikel 2 tweede lid Delegatieregeling waterschap Aa en Maas 2020) de bevoegdheid aan zich gehouden tot het vaststellen van de volgende projectplannen:
1. Projectplannen waarop de projectprocedure van paragraaf 2 van Hoofdstuk 5 Waterwet van toepassing is;
2. Projectplannen die grote bestuurlijke, beleidsmatige of financiële consequenties hebben of vermoedelijk zullen krijgen.

De projectprocedure is een bijzondere wettelijke en relatief zware procedure. Deze is verplicht voor de aanleg of versterking van primaire waterkeringen. Maar in overleg met de provincie of op verzoek van het waterschap kan deze ook worden toegepast op bepaalde andere grotere projecten. Daarbij kan dan gedacht worden aan project als de versterking van regionale waterkeringen, de aanleg van bergingsgebieden of de aanleg van waterstaatwerken in verband met beekherstel en verdrogingsbestrijding.

De afgelopen jaren is de volgende lijn gehanteerd:
Indien het AB een visie heeft vastgesteld of een GGOR en deze heeft de openbare voorbereidingsprocedure van de Algemene wet bestuursrecht doorlopen, dan stelt het DB het projectplan vast. Het AB heeft immers de kaders al bepaald. Verder stelt het DB ook projectplannen vast die voldoen aan de randvoorwaarden uit het rapport Ecologische streefbeelden voor Ecologische Verbindingszones. Ook wanneer maximaal 5 eigenaren/gebruikers betrokken zijn en mits met hen vooraf overeenstemming is bereikt, stelt het DB het projectplan vast. Het DB stelt ook wijzigingen van een reeds door het algemeen bestuur vastgesteld projectplan vast mits het gaat om een wijziging in niet betekenende mate, d.w.z. alleen in die gevallen waarin geen sprake is van wezenlijk waterhuishoudkundige gevolgen dan wel wezenlijke nadelige financiële gevolgen, en onder de verplichting van toezending van het besluit aan het AB ter informatie. Daarnaast stelt het DB projectplannen vast die voorvloeien uit reguliere onderhoudswerkzaamheden of renovatie van waterschap-objecten die geen wezenlijke waterhuishoudkundige gevolgen hebben.

Kortom: Het voorgaande komt er kort samengevat op neer dat de vaststelling van projectplannen die een hoog afbreukrisico vormen in termen van kosten, procedures, publiciteit etc. voorbehouden is aan het AB.

De Delegatieregeling 2020 regelt de overdracht van de bevoegdheden van het AB aan het DB tegen de achtergrond van de gewenste rol en taak van deze bestuursorganen. De rol van het AB is het sturen op hoofdlijnen, het geven van kaders en daarnaast heeft het AB een controlerende taak. Bij deze rol past het overdragen van bepaalde bevoegdheden aan het DB. De doelstelling van deze regeling is met name het streven om bevoegdheden daar te leggen waar zij kunnen bijdragen aan een doelmatig en doeltreffend en efficiënt bestuursoptreden.
Het kenmerk van delegatie is dat het oorspronkelijk bevoegd gezag zijn bevoegdheid en verantwoordelijkheid kwijt is. Dit betekent echter niet dat het oorspronkelijk

	bestuursorgaan, geen sturingsmogelijkheden meer heeft. Wanneer het AB n.a.v. de openbare besluitenlijsten van het DB bepaalde zaken constateert, dan kan het AB het DB om inlichtingen verzoeken over de uitoefening van zijn bevoegdheid. Ook kan het AB het DB beleidsregels geven en te allen tijde het delegatiebesluit intrekken. Verder blijft het DB bij het uitoefenen van bevoegdheden altijd gebonden aan de financiële (begroting) en bestuurlijke kaders van het AB. Verder is nog van belang in dit kader te vermelden dat met de inwerkingtreding van de Omgevingswet (naar verwachting per 1 juli 2022) het instrument projectplan Waterwet komt te vervallen. In plaats daarvan komen de instrumenten Projectbesluit en Vergunning Eigen Dienst. In de Omgevingswet is bepaald dat het DB het bevoegde gezag is voor het nemen van een projectbesluit dan wel het beslissen op een aanvraag voor een vergunning eigen dienst. **NB: Aan de vergaderstukken is een bijlage toegevoegd met een doorrekening op hoofdlijnen van de budgettaire consequenties als gevolg van de herijking HWBP programma.**
Gewijzigde lay-out HWBP dashboard	
Commissie Watersysteembeheer	Hiervan is kennisgenomen.
Definitief projectplan Waterwet Beekerloop	
Commissie Watersysteembeheer	Hiervan is kennisgenomen. De ***fractie Geborgden*** heeft vooral moeite met de opbouw van de conflicterende situatie tussen waterkwaliteit en het aangrenzende landbouwgebied. De fractie vraagt zich af of de gekozen typering R4A voor de Beekerloop wel de juiste is en waarom de waterkwaliteit in de zomerperiode ruimschoots onder de KRW norm zit. Portefeuillehouder De Groot heeft toegezegd na te zullen gaan waarom gekozen is voor deze kwaliteitsindeling en hoe zich dit verhoudt tot de laatste actualisatie met betrekking tot de KRW. **Antwoord DB:** *Waarom is gekozen voor kwaliteitsindeling?* In het verleden is de Beekerloop op basis van de ontwikkelde typologie getypeerd als een R4 (Permanent Langzaamstromende bovenloop op zand). In de referenties en maatlatten (2018) voor natuurlijke watertypen, waaronder het watertype R4 valt, is er voor het watertype R4 wel onderscheidt gemaakt in twee typen (R4a en R4b). Waarbij het verschil ligt in het verhang (R4a = laagland 0,5-1 m/km en R4b is heuvelland met >1 m/km verhang). De Beekerloop is op basis hiervan getypeerd als R4a. *Hoe is dit meegenomen in de actualisatie?* In 2020 heeft een actualisatie plaatsgevonden van de KRW waterlichamen voor de planperiode 2022-2027. Hierbij is gekeken naar de begrenzing en typering. Op basis van de analyse is er geen reden geweest voor aanpassing van het KRW-type. De Beekerloop voldoet aan de karakteristieken van het watertype R4a. Wel heeft de Beekerloop de status 'sterk veranderd' gekregen (R4a – landbouw). Deze status houdt in dat het doel is aangepast omdat vooraf bekend is dat dit waterlichaam niet kan voldoen aan de doelen voor een natuurlijk systeem. *Waarom zit de waterkwaliteit in de zomer ruimschoots onder de KRW-norm?* Binnen de KRW systematiek wordt uitgegaan van het zomerhalfjaar gemiddelde voor temperatuur en nutriënten (fosfor en stikstof). In de Beekerloop voldoen o.a. stikstof en fosfor niet aan de gestelde norm. Belangrijkste herkomst is af- en uitspoeling (oppervlak en/of via grondwater) vanuit de landbouw (studie Maas-regio die is gedaan voor de KRW (opgeleverd januari 2021, Schipper et al).
Memo Gebiedsvisie Molenheide	
Commissie Watersysteembeheer	Hiervan is kennisgenomen.
Rondvraag	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	Door de ***fractie PvdA*** is aangegeven dat door het waterschap de digitalisering in kader "basis op orde" /baseline is onderschreven en dat op basis daarvan het waterschap allerlei documenten openbaar gaat maken en de toegang daartoe faciliteren. Dat laatste oa in de vorm van een aan te stellen contactpersoon die daarbij moet gaan helpen richting burger. De vraag is gesteld naar de stand van zaken van de uitrol bij het waterschap. **Antwoord DB:** De benaming van de desbetreffende persoon zoals de PvdA die bedoelt, is de Informatiecommissaris Het is niet noodzakelijk/geen verplichting om direct een Informatiecommissaris aan te stellen voor iedere overheidsorganisatie, na vijf jaar is een evaluatie noodzakelijk van/voor deze functie. De functie wordt ingevuld als verbinder van binnen en buitenwereld van de organisatie, om burgers en bedrijven te helpen (de juiste) informatie toegankelijk en beschikbaar te maken. *Als* je na vijf jaar alles geautomatiseerd publiceert, is deze functie mogelijk ook niet meer nodig.

Door de ***fractie Algemene Waterschapspartij*** is aangegeven dat de commissievergoeding van de leden van de regiocommissies zijn geïndexeerd (inflatie) en de vergoedingen van de burgerleden in de vaste commissies (5 leden) niet. Gevraagd wordt hier nadere toelichting op te geven.
Antwoord DB:

	1-7-2019	**1-1-2020**	**1-1-2021**
Regiocommissieleden	€ 115,84	€ 119,08	€ 122,53
Burgercommissieleden	€ 190,71	€ 196,05	€ 201,74

De vergoedingen van de regiocommissieleden zijn altijd correct uitbetaald.
Bij de vergoedingen voor de burgercommissieleden is ook vorig jaar met € 190,71 gerekend. Voor 2020 komt dus nog een correctieronde, welke in de afrekening over het 2e kwartaal wordt meegenomen.
Ook de correctieronde over de vergoedingen in het 1e kwartaal 2021 wordt meegenomen in de afrekening over het 2e kwartaal.
De salarisadministratie was er niet van op de hoogte dat ook op de vergoedingen voor de burgercommissieleden een indexering zou moeten worden toegepast.

Door de ***fractie Algemene Waterschapspartij*** is gevraagd naar nader inzicht in de HWBP projecten. De schriftelijke vragen hierover vanuit de fractie zijn onder het onderwerp Herijking in de commissie WB geplaatst.
Antwoord DB: In de commissie is door de heer De Groot gewezen op de behandeling van de herijking, zoals die in de commissie WB aan de orde is geweest. Voor de antwoorden op de schriftelijke vragen zie het onderwerp Herijking in de commissie Watersysteembeheer.

ADVISERINGSOVERZICHT COMMISSIES 20 MEI 2021 en REACTIE DAGELIJKS BESTUUR

Voorstellen ter advisering

Jaarverslag 2020 waterschap Aa en Maas	
Commissie Watersysteembeheer	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als bespreekstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* 1. De ***fractie Geborgden*** mist op pagina 61 de risico's ten aanzien van graverij door bevers en dassen. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie aangegeven dat men bezig is dit nader in kaart te brengen. Zodra de resultaten bekend zijn zal dit met het Algemeen Bestuur worden gedeeld. 2. De ***fractie VVD*** leest in het Jaarverslag een paragraaf over digitale transformatie, maar mist deze over digitale veiligheid. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie toegezegd hierover een presentatie te zullen voorbereiden. Dit zal op de actielijst van de commissie worden geplaatst. 3. De ***fractie VVD*** vraagt ten aanzien van het onderwerp Exoten welke preventieve maatregelen hieromtrent door ingezetenen zouden kunnen worden genomen. **Antwoord DB:** Het DB komt hier na de zomer in de Commissie Watersysteembeheer op terug (zie ook antwoord bij vraag 3 van de fractie PvdA in de commissie AFZ). 4. De ***fractie Water Natuurlijk*** is van mening dat in het Jaarverslag meer aandacht had moeten worden besteed aan de verdrogingsproblematiek **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie aangegeven dat dit een bewuste keuze is geweest, omdat er reeds een uitgebreid boekje over Droogte is opgeleverd. Desondanks zal hij kijken om een aantal knelpunten waar we afgelopen jaar tegenaan gelopen zijn in de samenvatting een plek te geven. Op het inlegvel bij het jaarverslag is een kopje droogte voor bij de samenvatting toegevoegd: **Droogte:** 2020 was het derde jaar op rij waarin droogte leidde tot problemen in ons beheergebied. Aa en Maas heeft veel aandacht gekregen in de media rondom de droogte en we raken als waterschap beter op de droogte ingesteld. We hebben alles op alles gezet om zoveel mogelijk water te conserveren. We hebben een wateraanvoermogelijkheid gecreëerd vanuit de Maas via de Sambeekse Uitwatering, hoge stuwstanden ingesteld, diverse vistrappen afgesloten en samen met grondeigenaren rijplaatstuwen geplaatst in diverse kleinere waterlopen. 5. De ***fractie 50PLUS*** leest op pagina 19 tekst over inspanningsprestaties in percentages, maar kan dit niet rijmen met de tabel op pagina 20 waar gesproken wordt over hectares. **Antwoord DB:** In de begroting voor 2020 zijn, net als in alle voorgaande jaren, de verwachte prestaties bepaald op basis van de km en ha die in 2020 echt tot afronding zouden komen. In tabel 7 en tabel 10 is de kolom 'realisatie 2020' ook nog gevuld op basis van die gangbare systematiek. Voorbeeld in tabel 10: In totaal willen we in de periode 2016-2021 60 km beekherstel realiseren. Er is ingeschat in de begroting dat 9,4 km beekherstel buiten daadwerkelijk afgerond zou worden. In de Burap is die verwachting bijgesteld naar 4,2 km. Uiteindelijk is 7,0 km afgerond. Er is in diverse projecten echter ook voortgang geboekt die via die systematiek van rapportage over afronding van km niet terug te zien is. Hiervoor hebben we de kolom inspanningskilometers toegevoegd. Op pagina 19 van het jaarverslag staat dit toegelicht: • 10% van de te realiseren prestatie in een project telt mee als het plan van aanpak af is. • 30% telt mee als er een vastgesteld voorkeursalternatief is.

	• 60% telt mee als het projectplan waterwet is vastgesteld. • 100% telt mee na afronding van het project (daadwerkelijke realisatie). Voor beekherstel geldt dat voor IGP Bakel Milheeze een projectplan waterwet is vastgesteld (60% van 0,7 km beekherstel is 0,4 km), voor Astense Aa fase 2 is het plan van aanpak klaar (10% van 4,2 km is 0,4 km), voor de Soeloop is ook het plan van aanpak klaar (10% van 1,5 km is 0,2 km) en voor de Kleine Aa is het projectplan waterwet vastgesteld (60% van 1,0 is 0,6 km). Als we via deze systematiek de inspanningskilometers optellen bij de km waar de projecten afgerond zijn, dan kom je op een totaal van 8,6 km aan inspanningskilometers voor 2020. In de programmabegroting voor 2022 kunnen we ook op basis van die inspanningskilometers begroten in plaats van op basis van alleen de afgeronde kilometers en hectares. 6. De ***fractie 50PLUS*** leest op pagina 25/26 dat een aantal investeringen lager zijn dan gepland en dat dit voor een aantal projecten te maken had met het aspect grondverwerving. De punten die daarna genoemd worden zoals aanpakken krappe duikers, automatiseren stuwen etc. heeft verder niets met grondverwerving te maken en de fractie begrijpt dat ook niet helemaal wat nu feitelijk de problemen zijn. De fractie vraagt een nadere toelichting hierop. **Antwoord DB:** De tekst kan inderdaad verkeerd worden gelezen. Er ontbreekt een witregel na de tekst over de grondverwerving bij de Natte Natuurparels. De zin “De realisatie wordt grotendeels bepaald door het aanpakken van krappe duikers, het automatiseren van stuwen, het wegwerken van achterstanden in het cyclisch groot onderhoud en het uitbreiden van het meetnet.” heeft niets met de zin ervoor over grondverwerving te maken. Deze zin schetst welke activiteiten samen het grootste deel van de wel gerealiseerde investeringen vormen. 7. De ***fractie 50PLUS*** vindt het prima dat enkele projecten in het Jaarverslag zijn uitgelicht, maar had graag gezien dat dit voor alle projecten was gedaan. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie aangegeven dat nu alleen de belangrijkste projecten zijn uitgelicht, maar is het eens met de fractie om deze digitaal meer inzichtelijk te maken via een soort dashboard. Hij zal de mogelijkheden daartoe verkennen. 8. De ***fractie 50PLUS*** verwijst naar pagina 32 waar staat dat enkele geplande projecten niet opgestart zijn. De fractie had graag gelezen wat de redenen hiervoor zijn. **Antwoord DB:** De redenen verschillen per project. Voor de evz Meerkensloop is al wel een voorverkenning gestart, maar zijn nog geen kosten gemaakt. De Snoertse Plak is ondergebracht in het project EVZ/NVO Oude Aa en loopt wel. Bij de evz Hertogswetering (Grave) is de grondpositie onvoldoende om het project te starten. De gebiedsontwikkeling Heieindsche Loop is nog niet opgestart vanwege een gebrek aan capaciteit.
Commissie Emissiebeheer	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* 1. De ***fractie Algemene Waterschapspartij*** verwijst naar pagina 39 waar staat dat de meerkosten voor optimalisatie van rwzi Den Bosch zijn berekend op 406.000,-- en vraagt of deze bij de aannemer in rekening worden gebracht. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in commissie geantwoord dat in juni een gecombineerde commissie EB/AFZ zal worden ingepland waarin deze commissie vertrouwelijk zal worden bijgepraat over de voortgang en ontwikkelingen omtrent rwzi Den Bosch. 2. De ***fractie Algemene Waterschapspartij*** vraagt of de Oeigoeren (als dwangarbeiders) betrokken zijn geweest bij het productieproces van zonnepanelen. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie aangegeven dat deze vraag ook al in de AB-vergadering gesteld is en dat portefeuillehouder Ketelaars dit zou uitzoeken. Het antwoord hierop is helaas nog niet duidelijk. 3. De ***fractie Water Natuurlijk*** verwijst naar pagina 36 waar staat dat een visie ‘zuivering van de toekomst’ voor rwzi Aarle-Rixtel zal worden voorbereid en vraagt wat daar gaande is. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft toegezegd om de commissie over de visie ‘zuivering van de toekomst’ voor Aarle-Rixtel en ’t Gulden land te zijner tijd via een presentatie bij te praten. 4. De ***fractie Water Natuurlijk*** vraagt een toelichting op het hergebruik van effluent op rwzi Asten/Oijen. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft toegezegd de commissie te zijner tijd via een presentatie hierover te informeren. Dit punt zal op de actielijst worden geplaatst.

	5. De ***fractie VVD*** had graag gezien dat in het Jaarverslag een hoofdstuk was gewijd aan Microplastics. **Antwoord DB:** Naar aanleiding van de motie over dit onderwerp (3 juli 2020) hebben wij samen met Aquon een traject opgestart om te bepalen hoe we aan microplastics kunnen meten om de omvang van het probleem in het gebied van Aa en Maas in kaart te kunnen brengen. Ook halen we kennis op bij lopende trajecten ten aanzien van microplastics elders in Nederland / Europa. De resultaten van deze analyse zullen in 2021 worden benut voor de opmaat naar een programma voor de komende jaren. In de voorjaarsnota 2021 worden voorstellen gedaan voor de financiering hiervan. 6. De ***fractie Geborgden*** leest in het Jaarverslag allerlei ambities ten aanzien van energie maar mist informatie om zelf berekeningen te kunnen maken. Zo zou de fractie graag een eenvoudige tabel willen zien waarin aangegeven wordt hoeveel elektra verbruikt wordt in de zuiveringstechnische werken, transport van rioolwater en slib, maar ook hoeveel elektra we zelf maken uit biogas en hoeveel we leveren aan Heineken. Ten aanzien van het onderdeel struviet in Den Bosch vraagt de fractie hoeveel gram P per inwoner per jaar vangen we terug en wat gaat er dan mis in Den Bosch. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie aangegeven te zullen kijken wat de mogelijkheden zijn om deze informatie te geven. 7. De ***fractie Geborgden*** heeft moeite met het gebruik van de term ''Anti-afhaakproblematiek'. **Antwoord DB:** Afgesproken is het woord "Anti-afhaakproblematiek" te vervangen door "Aan- / afhaken industriële lozers'. Datzelfde geldt voor het woord 'chemicaliën, dit wordt vervangen door 'hulpstoffen'.
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als bespreekstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* 1. Door de ***fractie Geborgden*** is in kader Bestemmingsreserves gevraagd naar de noodzaak van de voorziening Natschade peilopzet Maas. **Antwoord DB:** De beantwoording van vorig jaar op deze vraag is nog altijd actueel. In 2019 is er een onderzoek gedaan, aanleiding hiervoor was de controllersparagraaf bij de jaarrekening 2018, naar het nut en noodzaak van alle bestemmingsreserves. De bestemmingsreserve 'Natschadeloket Peilopzet Maas' is nog actueel ook al heeft er in 2020 geen uitkering plaats gevonden. Onderstaande tekst maakt onderdeel uit van het jaarverslag 2020: **<u>Natschadeloket Peilopzet Maas</u>:** doordat Rijkswaterstaat de Maaswerken maatregelen uitvoert ter verbetering van de waterhuishouding van de Maas, zijn de stuwpeilen in Grave en Sambeek in 2011 en 2012 verhoogd. Deze peilverhoging zal leiden tot vernattingsschade bij agrariërs. Daarnaast bestaat ook de mogelijkheid dat waterschapactiviteiten lokaal tot vernatting kunnen leiden. Deze reserve is bedoeld om bovengenoemde schades te kunnen uitkeren. Onzeker is hoeveel natschadeclaims zullen worden ingediend en wat dit vergt aan capaciteit en middelen. In de overeenkomst met Rijkswaterstaat is hiervoor op basis van aannamen een vergoeding vastgesteld. Deze vergoeding betreft naast uit te keren schadebedragen, procedurekosten inclusief organisatorische en personele kosten. In 2020 heeft geen uitkering plaatsgevonden op basis van deze regeling. 2. Door de ***fractie CDA*** wordt in relatie tot blz. 68 geïnformeerd naar de 407.000 boven tabel 28, die zij niet kunnen rijmen met cijfers in de tabel. Hierop wordt enige verduidelijking gevraagd. **Antwoord DB:** Het bedrag van € 407.000 komt overeen met de volgende getallen die in tabel 28 van net jaarverslag. Het totaal van '112' van de afgeronde projecten en hierbij opgeteld '296' van 'Renovatie Oijen' maakt afgerond € 407.000. Het krediet met de verwachte kredietoverschrijding betreft 'Clusteraanpak EVZ's Deurne' uit tabel 28 en is terug te vinden bij de niet afgeronde projecten. Zoals in het overzicht en in de toelichting erna is terug te lezen dat hiervoor aanvullend € 50.000 wordt gevraagd. Voor het krediet rwzi Oijen speelt dit niet omdat daarvoor in het AB van 26 februari 2021 een kredietaanvraag is gedaan (en is toegekend). Voor 'Clusteraanpak EVZ's Deurne' wordt bij 'Voorstel en Besluit' bij punt 4 gevraagd om 'In te stemmen met het beschikbaar stellen van het benodigd aanvullend investeringskrediet voor het project in onderstaande tabel' | Investeringskrediet/-project	Krediet d'm. investerings-besluit	Totaal uitgaven (incl. uren/rente)	Openstaande verplichtingen	Totaal gerealiseerd	Restant beschikbaar krediet	Benodigd aanvullend krediet
---	---	---	---	---	---	---
10230 tm 10232 - Clusteraanpak EVZ's Deurne	172	31	110	141	31	50
Niet afgeronde projecten	***172***	***31***	***110***	***141***	***31***	***50***	 3. Door de ***fractie PvdA*** wordt in relatie tot blz. 67 gesproken over exoten, en de fractie is akkoord met de financiering, maar stelt dat beleid in het Staatsblad is gepubliceerd,

maar eea niet in cie is geweest.

Antwoord DB:

Het plaagsoortenbeleid is in maart door het DB geactualiseerd en in april gepubliceerd. Momenteel wordt met de provincie ook gewerkt aan een beleid voor bevers en dassen, dat na de zomer gereed is. Het DB stelt voor om de commissie Watersysteembeheer na de zomer over dit totaal van exoten en bevers en dassen te informeren.

4. Door de ***fractie 50PLUS*** zijn vanwege hun slechts korte aanwezigheid bij dit onderwerp een aantal vragen schriftelijk gesteld.

a. Op pag. 64 zien we de schuldpositie van Aa en Maas (grafiek 11). We zien een stijgende lijn in de stand van de vaste schulden, richting 450 milj. in 2025. Deze stijgende lijn wordt bevestigd in de grafiek 13: Netto-schuldquote. Een netto-schuldquote van 2,50 geldt als acceptabel. We zitten nu op 2,77 en er wordt in 2023 een stijging naar 2,98 verwacht. Met meer dan 3,00 komen we in de risico zone. Volgens de begroting zal pas in de volgende periode (dus na 2024) deze schuldquote stabieler worden, ook als deze aan de hoge kant blijft. De vraag aan het DB is: Waarom wordt hiervoor gekozen en waarom worden nu niet keuzes gemaakt om de schuldpositie van het waterschap te verlagen of in ieder geval niet verder te laten stijgen?

b. Heeft het DB in deze berekening rekening gehouden met het feit dat als de rente gaat stijgen de totale rentelasten eveneens zullen stijgen?

c. Op pag. 66 staat dat de algemene vergadering van aandeelhouders van de NWB heeft besloten om weer dividend aan de aandeelhouders uit te keren. Echter dit is niet gebeurd vanwege een dringende aanbeveling van de Europese Centrale Bank om vooralsnog niet over te gaan tot uitbetaling van het gereserveerde dividend. Waarom is dit? Hoe groot is de invloed van de ECB op de beslissingen van NL banken?

d. Op pag. 58 wordt over de schadeclaims ivm het wateroverlast van 2016 gesproken. Het duurt te lang. Zijn er andere mogelijkheden om deze slepend kwesties sneller af te wikkelen? Hoe langer het duurt hoe meer juridische kosten hier aan verbonden zijn.

e. Op pag. 54 gaat over de voorziening arbeidsgerelateerde verplichting pensioen en wachtgelden. De voorziening voldoet wordt gesteld aan “de toekomstige verwachte uitgaven”. Is het mogelijk om een overzicht van deze uitgaven verwachting over de komende jaren per jaar te maken en dit voortaan te rapporteren?

f. Op pag. 51 wordt over digitale dienstverlening gerept. Er wordt met succes hard gewerkt aan het programma ‘zaakgericht werken’. De vraag is wat wordt er gedaan voor de minder digitale inwoners, welke ‘analoge’ mogelijkheden biedt het waterschap? Kunt u aangeven welke invloed dit heeft op de processen voor de inwoners met name bij kwijtschelding of bezwaren tegen waterschapsbelasting.

g. In paragraaf 2.4.3.4. wordt ingegaan op niet uit de balans blijkende verplichtingen. Zo zijn er diverse garantiestellingen. Een paar vragen daarover:

   i. Loopt het Waterschap per balansdatum enig calculeerbaar risico dat de garantiestellingen eventueel worden aangesproken? Zo ja hoe hoog zijn deze per partij en waarom is daar heen specifieke voorziening voor getroffen anders dan het leunen op het weerstandsvermogen?

   ii. Blijkbaar heeft de nieuwe kosten-verdeelsystematiek SNB die in 2019 ingevoerd is niet geleid tot enige wijziging in de financiële rapportage in 2020. Hoe kan dat? En hoe is dat te rijmen met wat op pagina 131 gesteld wordt over de wijzigingen in governance en eigen financiering SNB?

   iii. Met betrekking tot de zekerheid die aan SNB verstrekt is (zie pag. 66) op de door hen aangegane leningen (per balansdatum 27 miljoen) participeert het waterschap naar rato van het aandelenbelang voor maximaal 16.1 miljoen (zie pag. 108). Momenteel bedraagt die garantie dus 7.9 miljoen. Als enige zekerheid heeft men bedongen dat met het recht op het vestigen van hypotheek heeft bedongen op het onroerend goed van SNB. Vraag: Rust er al een hypotheek van een andere partij op het onroerend goed van SNB en wat is de waarde van het onroerend goed van SNB volgens een recent taxatierapport?

Antwoord DB:

1. Zoals al in het jaarverslag opgenomen is er geen wettelijke norm voor de gepresenteerd schuldenquote. Het feit dat het waterschap rond de 3,0 zit wordt voornamelijk veroorzaakt door de effecten van de geplande investeringsvolumes die voortvloeien uit het vastgestelde bestuursakkoord, uitvoering HWBP-projecten en de ambities uit het WBP (o.a. maatregelen i.v.m. de klimaatverandering en de afvalwaterstrategie. Omdat deze investeringen in vaste activa op grond van het baten en lasten stelsel moeten worden afgeschreven naar rato van de economische gebruiksduur ontstaat een financieringsbehoefte. Deze financieringsbehoefte wordt hoofdzakelijk gefinancierd met langlopende geldleningen en is in overeenstemming met de gemiddelde afschrijvingstermijn. Belangrijk daarbij is dat het waterschap de aflossingsverplichtingen kan voldoen uit de kasstroom die voortkomt uit de afschrijvingen op de investeringen en de renterisico’s goed worden beheerst. Omdat het waterschap duurzaam wordt bekostigd uit min of meer stabiele eigen belastinginkomsten en nauwelijks afhankelijk is van andersoortige opbrengsten kan het waterschap ook op langere termijn aan de rente- en aflossingsverplichtingen voldoen. Daarbij geldt bovendien dat de renterisico’s die een waterschap maximaal mag lopen wettelijk begrensd zijn door de wet Fido. Waterschap Aa en Maas voldoet aan de wet Fido. Het louter sturen op het terugdringen van de (groei van) schulden kan tevens een negatief effect hebben op de te realiseren ambities uit bestuursakkoord waarin het HWBP, maatregelen i.v.m. de klimaatverandering en de afvalwaterstrategie om grote investeringen vragen.
Bij het opstellen van de programmabegroting 2022 wordt de benodigde financieringsbehoefte weer nader bekeken en doorgerekend.

2. Het uitgangspunt dat door het DB gehanteerd wordt is het volgende. Voor het begrotingsjaar (uitvoeringsjaar) wordt voor een eventuele nieuw af te sluiten lening gerekend met de verwachte rente op de kapitaalmarkt voor 2021 (0,6%). Voor wat betreft het doorrekenen van de rentelasten voor toekomstig jaarlijks af te sluiten geldleningen is gerekend met vast rentepercentage van 2,0%. Bij het opstellen van de begroting 2022 zullen deze percentages geactualiseerd worden.

3. Dit is vanwege de COVID-19-pandemie. De invloed van de ECB is dermate groot dat Nederlandse banken dringende aanbevelingen van de ECB opvolgen. Overigens heeft de ECB enige ruimte geboden en banken die toch overwegen om dividend uit te keren, geadviseerd de uitbetaling te beperken tot maximaal 15% van de gezamenlijke winst over 2019 en 2020. In lijn daarmee heeft de NWB begin 2021 wel ruim € 8,1 miljoen aan dividend over boekjaar 2019 uitbetaald aan onze aandeelhouders. Het eerder vastgestelde bedrag van € 55 miljoen dividend over 2019 minus de € 8,1 miljoen blijft gereserveerd en is reeds in 2020 ten laste van de overige reserves van NWB gebracht. De invloed van de ECB als toezichthouder is groot.

	4. N.a.v. de wateroverlast in juni 2016 heeft het ws 268 claims ontvangen. Afhankelijk van het moment van indienen van de claim heeft het waterschap in nagenoeg alle gevallen in 2016 en eerste half jaar 2017 een standpunt ingenomen over de aansprakelijkheid. In 19 gevallen loopt thans nog een gerechtelijke procedure tegen het waterschap. De behandeltermijn van een dergelijke gerechtelijke procedure ligt buiten de beïnvloedingssfeer van het waterschap. Na dagvaarding of instellen van beroep door gedupeerden kan het drie kwart jaar / een jaar duren voordat de zaak op zitting komt, in hoger beroep kan dat nog langer duren, daarnaast heeft corona ook geleid tot een vertraging in de behandeling door de rechtbank. Andere factoren die van invloed zijn op de termijn: Het waterschap wordt niet direct na een afwijzing gedagvaard, in een aantal gevallen zijn we pas in 2018/2019/2020 gedagvaard, ook het indienen van een claim kan tot 5 jaar na het ontstaan van de schade dan wel het bekend zijn met de schade, worden ingediend. De laatst ingediende claim i.v.m. wateroverlast 2016 dateert van mei 2021. Onlangs nog hebben twee advocatenkantoren die veel agrariërs vertegenwoordigen de verjaring van circa 25 ingediende claims (vorderingen) gestuit. In principe verjaart een vordering na 5 jaar na het ontstaan van de schade dan wel nadat men bekend is geraakt met het ontstaan van de schade, tenzij een stuitingshandeling wordt verricht. Voor deze zaken geldt dat nog steeds een gerechtelijke procedure kan worden aangespannen. Ook dit ligt buiten de beïnvloedingssfeer van het waterschap. 5. De bepaling van de toekomstige verwachte uitgaven vindt plaats op een met de accountant afgestemde systematiek. De berekening wordt dan ook jaarlijks met de accountant bepaald en geactualiseerd. In het kader van de wet op de privacy (avg) zouden de cijfers alleen in totalen per jaar gepresenteerd worden en geen informatiewaarde hebben. Daarnaast is gezien de onzekere toekomstige omvang van de bestuurders en oud bestuurders dit een onzeker uitgangspunt voor het overzicht. Voor beide voorzieningen kan gemeld worden dat deze beide een aflopend karakter hebben omdat het waterschap vanaf 2012 het totale beheer van de pensioenen en wachtgelden heeft neergelegd bij Loyalis. Zij verzorgen de uitkeringen en brengen de gemaakte kosten bij het waterschap in rekening. De meerwaarde van een meerjarig overzicht is derhalve relatief beperkt. 6. Het innen van de waterschapsbelasting wordt verzorgd door het BSOB met als gevolg dat er voor het waterschap Aa en Maas op dit punt zeer weinig contacten zijn met inwoners. Brieven van burgers over de waterschapsbelasting komen bijna nooit meer binnen. Ook het aantal e-mails zien we afnemen. In tal van gemeenten zijn er instanties die ingeschakeld kunnen worden bij het aanvragen van kwijtschelding of kan de gemeente helpen bij het aanvragen van kwijtschelding. Voor het maken van bezwaar kan naast de digitale balie ook schriftelijk bezwaar worden gemaakt. We verwijzen op onze website en telefonisch door naar het BSOB. Voor de andere processen blijven alle kanalen toegankelijk voor onze inwoners. Zij het telefonisch, via de fax tot aan e-formulieren via onze website. Wij zien duidelijk een sterke afname in de hoeveelheid ingekomen brieven van onze inwoners. De samenleving wordt steeds meer digitaal. Zagen we dit al vele jaren met een toename van de e-mail, zien we nu dat via E-formulieren burgers veelvuldig zaken met ons doen. Het voordeel hiervan voor de burger is dat door het inloggen met DIGID hij of zij zijn/haar zaak kan volgen als een track and trace. Alle analoge mogelijkheden van reageren blijven bestaan. 7. i. Nee dat is niet het geval. Wanneer het een risico is dat maakt het onderdeel uit van de paragraaf Weerstandsvermogen waar het risico wordt gekwantificeerd. ii. Het antwoord op deze vragen staat weergegeven in de risicoparagraaf op pagina's 57 en 58 onder het kopje "*Nieuwe kostenverdeling*". iii. Nee, er rust geen andere hypotheek op het onroerend goed van SNB. Eind 2020 bedraagt de totale waarde van de onderneming SNB circa € 61 miljoen.
Investeringskrediet Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement voor Grondwater	
Commissie Watersysteembeheer	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* De ***fractie 50PLUS*** vindt 1,5 mln. veel geld, vooral voor een project waar vorig jaar al een krediet voor is goedgekeurd. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie enerzijds aangegeven dat het gevraagde krediet in aanmerking komt voor 50% subsidie en anderzijds dat hier geen sprake is van een overschrijding, maar uitbreiding van het oorspronkelijke programma.
Investeringskrediet Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat	
Commissie Watersysteembeheer	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.*

Voorstel GGOR evaluatie 2012-2020	
Commissie Watersysteembeheer	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.*
Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel	
Commissie Emissiebeheer	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* Het ***merendeel van de fracties*** geeft aan hierin geen keuze te hebben en dat dit aangepakt moet worden. De ***fractie Water Natuurlijk*** heeft de volgende technische vragen gesteld: 1. In de aangepaste bijlage 2, tabel 1 staat een overzicht weergegeven van het aantal keren dat de overstortingen de afgelopen 2,5 jaar hebben plaatsgevonden. Dit zou gaan om overstortingen in de afgelopen jaren die relatief droog zijn geweest. Kan worden aangegeven om welke type bui het gaat? Met type bedoelen we, de kans dat de bui plaats vindt, dus eens per hoeveel jaar. **Antwoord DB:** Naar aanleiding van de presentatie in commissie Emissiebeheer van 20 mei jl. is bijlage 2 van het voorstel aangepast. Een gemengd rioolstelsel, en ook dat van Bakel, is zodanig ontworpen dat normaliter 5-6 per jaar een overstorting plaatsvindt. Afwijkend hierop vindt door de getroffen maatregelen richting Esperloop minder overstorten plaats. Hier is vanwege de natuurfunctie van de Esperloop een extra voorziening (groene retentie) gerealiseerd, waardoor maar éénmaal per 2-5 jaar een overstort op de Esperloop plaatsvindt. Doordat wij niet voldoen aan de afnameafspraak komen er meer overstortsituaties bij Dakworm voor dan gebruikelijk; in ruim twee jaar 26 keer. 2. We hebben begrepen dat de technische staat van het rioolgemaal nog goed is en als er geen capaciteitsknelpunt zou zijn, het huidige gemaal niet aan vervanging toe is. Hoeveel bedraagt de vervroegde afschrijving? **Antwoord DB:** Momenteel is de afvoer vanuit Bakel via een complexe constructie onder vrij verval: er is nu geen gemaal aanwezig. 3. Uit de stukken begrijpen we dat er een capaciteitstekort is van 400m3/uur. In een presentatie in de commissie in oktober 2016 over afkoppelen is aangegeven dat per ha verhard oppervlak 7m3/uur naar de RWZI gaat en dat de kosten van afkoppelen gemiddeld €20-40/m2 bedragen. Als we zouden willen dat er in plaats van de voorgestelde investering in vergroting van de capaciteit van het rioolgemaal wordt afgekoppeld zou er op basis van deze getallen dus 57 ha moeten worden afgekoppeld, waarvan de kosten €11,4-€22,8 miljoen bedragen. Kloppen deze getallen? **Antwoord DB:** Deze getallen zijn correct. Het bedrag van €20/m2 betreft de kosten als afkoppelen gelijktijdig door de gemeenten uitgevoerd wordt met andere werkzaamheden, zoals rioolvervanging (werk met werk maken). Maar de kosten voor afkoppelen kunnen oplopen naar €40 /m2 als sec wordt afgekoppeld. 4. Ervan uitgaande dat er geen technische noodzaak is voor de vervanging van het rioolgemaal, anders dan het capaciteitsprobleem, zou het waterschap de nu gevraagde €3,4 Miljoen ook kunnen investeren in afkoppelen van verhard oppervlak in Deurne of Bakel-Milheeze. Met deze €3,4 miljoen alleen hebben we nog niet voldoende budget voor het benodigde aantal hectares. Welke andere subsidie mogelijkheden of andere financieringsmogelijkheden zijn er waarmee het benodigde bedrag voor afkoppelen als alternatief voor de voorgestelde capaciteitsuitbreiding gefinancierd zou kunnen worden (bijvoorbeeld DHZ-subsidie, Deltafonds, onze eigen subsidieregeling voor afkoppelen, onze eigen budgetten voor herstel watersysteem en droogtebestrijding, eigen bijdrage van de gemeenten) en kunt u deze kwantificeren? **Antwoord DB:** Voor de uitvoering van klimaatadaptieve maatregelen zijn voor de gemeenten inderdaad subsidiemogelijkheden aanwezig vanuit de provincie en het rijk. Daarbij dient opgemerkt te worden dat subsidies maximaal 50% bijdrage aan het benodigde budget en dat de gemeenten zelf nog aanzienlijke bijdrage moeten leveren. Deze bijdragen zijn dan nog steeds aanzienlijk hoger dan de kosten voor de realisatie van het gemaal. De gemeenten zelf en het waterschap hebben een stimuleringsregeling opgezet. Hiermee willen we het afkoppelen door particulieren stimuleren. 5. De ***fractie Water Natuurlijk*** doet het voorstel om sheets 9, 10 en 11 uit de presentatie toe te voegen aan de bijlage behorende bij het voorstel. **Antwoord DB:** Deze zijn onderdeel geworden van bijlage 2. 6. De ***fractie CDA*** vraagt of er nog meer soortgelijke knelpunten in ons systeem zitten.

	Antwoord DB: Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie geantwoord dat dit niet het geval is. Dit is de enige. 7. De ***fractie Geborgden*** doet de suggestie om daar waar in het voorstel gesproken wordt over afvalwater dit te vervangen door de term rioolwater. **Antwoord DB:** De AB-adviesnota, AB-voorblad en bijlage 3 zijn hierop aangepast. **NB: Aan de vergaderstukken is een aangepaste AB-adviesnota en bijlage 2 en 3 toegevoegd.**
Financiële stukken Aquon (Jaarrekening 2020 en Conceptbegroting 2022)	
Commissie Emissiebeheer	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.*
Ontheffing dijkgraaf van verplichting tot woonplaats in waterschapsgebied	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.*
Regionale Energiestrategie 1.0	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* **Antwoord DB:** Op de vragen vanuit de commissie over de rol van het rijk, een eventuele mer voor de situatie in Noordoost Brabant en de bestuurlijke betrokkenheid is in de commissie toelichting gegeven.
Wijziging Gemeenschappelijke Regeling BHIC i.v.m. uittreding gemeente Haaren	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.*
Financiële stukken BHIC	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* **Antwoord DB:** Op vragen vanuit de commissie over de structurele bijdrage voor onderhoud gebouw en bestuurlijke vertegenwoordiging is in de commissie toelichting gegeven.
Financiële stukken Het Waterschapshuis	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.*
Financiële stukken Noord-Brabantse Waterschapsbond	

Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* **Antwoord DB:** Op de vragen in de commissie over overstap van de leerstoel en secretariële ondersteuning is in de commissie door portefeuillehouder Ketelaars en secretaris directeur toelichting gegeven.
Financiële stukken Belastingsamenwerking Oost-Brabant	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* **Antwoord DB:** Op de vraag in de commissie over het structureel maken van de aanmaningsbrief is door de portefeuillehouder toelichting gegeven en de aandacht hiervoor staat in de zienswijze. Verder heeft de portefeuillehouder toegezegd in een themasetting vanuit de BSOB toelichting te doen geven op ontwikkelingen binnen BSOB.
Handreiking Integriteit van politieke ambtsdragers bij provincies, gemeenten en waterschappen en gedragscodes Dagelijks Bestuurders en leden Algemeen Bestuur	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* **Antwoord DB:** In de commissie is op de vraag over contactpersonen in dit kader, naast dijkgraaf en secretaris directeur ook intern, aangegeven dat deze met de publicatie van de stukken op de site nader aan de organisatie onder de aandacht zullen worden gebracht.
Jaarplan Regio Noordoost Brabant	
Commissie Algemene- en Financiële Zaken	***ADVIES:*** *De commissie adviseert positief. Het agendapunt als hamerstuk te agenderen voor de AB-vergadering van 11 juni 2021.* .

Stukken ter kennisneming / ter bespreking

Herijking programmering HWBP projecten waterschap Aa en Maas	
Commissie Watersysteembeheer	1. De **fractie Algemene Waterschapspartij** weinig aandacht voor budgettaire consequenties, wil graag vergelijkende berekening hebben over 10 jaar wanneer we het oude plan zouden hebben uitgevoerd en ingeval van het nieuwe plan. **Antwoord DB:** Portefeuillehouder Van Dijk heeft in de commissie toegezegd om deze doorwerking op hoofdlijnen in beeld te brengen, met de kanttekening dat een overzicht over 10 jaar met de daarmee gepaard gaande onzekerheden en 90% subsidiering door het HWBP wellicht niet een heel realistische beeld zullen geven. In de bijlage is de gevraagde doorrekening in beeld gebracht. De **fractie Algemene Waterschapspartij** heeft in de commissie AFZ over dit onderwerp nog de navolgende schriftelijke vragen gesteld.

Met de gemeenten 's-Hertogenbosch, Oss, Boxmeer en Cuijk is dit voornemen besproken. Ook is de provincie positief en is het gemeld in het bestuurlijk overleg Bedijkte Maas. Er is breed begrip voor de keuze om het dijktraject waarvan de gevolgen van een overstroming het grootst zijn als eerste aan te pakken". Bij uitleg vertelde de heer van Dijk over recente ontwikkelingen. Hierbij zei hij dat anderhalf jaar geleden bij hem het inzicht rees dat gemaakte volgorde van planning niet logisch leek.

Vraag 2: Er is al uitgebreid over mogelijke wijziging gesproken met betrokken gemeenten en met provincie. Ongeacht of dit wel of niet onder delegatie van DB valt, waarom is het AB er niet eerder over geïnformeerd?
Antwoord DB: Op 28 januari 2021 is de commissie Watersysteembeheer geïnformeerd over de herijking van de HWBP-programmering door middel van een presentatie. Daarbij zijn ook de voorgenomen vervolgstappen vermeld waaronder de afstemming met de gemeenten Oss, Cuijk, Boxmeer en de provincie vanaf februari. Daarnaast wilden wij ook voldoende inzicht krijgen in de kijk van de alliantiepartners in het HWBP op de voorgenomen omwisseling van projecten. De afstemming duurde tot in april waardoor dit uiteindelijk de eerstvolgende mogelijkheid was om u nader te informeren.

Met de herontwikkeling van het voormalige Nutriciaterrein in Cuijk en de ontwikkeling van toegangspoorten naar het Maasheggengebied willen de gemeenten waarschijnlijk niet tot de start van de realisatie van het derde dijkversterkingstraject in 2028 wachten."
"Er is breed begrip voor de keuze om het dijktraject waarvan de gevolgen van een overstroming het grootst zijn als eerste aan te pakken."
Vraag 3: Wat vinden gemeenteraden van Cuijk en Boxmeer ervan dat aanpak van hun dijkdeel naar later verschoven is?
Antwoord DB:
Wij hebben met de gemeenteraden geen contact gehad. De wethouders van Cuijk en Boxmeer hebben begrip voor ons voornemen. Bovendien zijn de plannen voor realisatie van de toegangspoorten in volle gang en is de herontwikkeling van het Nutriciaterrein inmiddels ook concreet in voorbereiding.

Omwisseling van projecten zal tot hogere benodigde kredieten en hogere eigen bijdragen van Aa en Maas leiden. De totale extra bruto investering in de periode 2022-2031 is daarmee 75 mln euro (inclusief personeelslasten), waarvan waterschap Aa en Maas netto €7,5 mln (10%) dient bij te dragen. Daarnaast is voorfinanciering van de voorverkenning in 2022 nodig.
Delegatieregeling: Het vaststellen van projectplannen als bedoeld in artikel 5.4 van de Waterwet. met uitzondering van:
1. projectplannen waarop de projectprocedure van paragraaf 2 van hoofdstuk 5 van de Waterwet van toepassing is;
2. projectplannen die grote bestuurlijke, beleidsmatige of financiële consequenties hebben of vermoedelijk zullen krijgen.

Vraag 4: Leg alstublieft nog eens uit wat wel en wat niet onder de delegatieregeling valt.
Antwoord DB:
Het Algemeen Bestuur heeft met de vaststelling van de vigerende Delegatieregeling (zie artikel 2 tweede lid Delegatieregeling waterschap Aa en Maas 2020) de bevoegdheid aan zich gehouden tot het vaststellen van de volgende projectplannen:
1. Projectplannen waarop de projectprocedure van paragraaf 2 van Hoofdstuk 5 Waterwet van toepassing is;
2. Projectplannen die grote bestuurlijke, beleidsmatige of financiële consequenties hebben of vermoedelijk zullen krijgen.

De projectprocedure is een bijzondere wettelijke en relatief zware procedure. Deze is verplicht voor de aanleg of versterking van primaire waterkeringen. Maar in overleg met de provincie of op verzoek van het waterschap kan deze ook worden toegepast op bepaalde andere grotere projecten. Daarbij kan dan gedacht worden aan project als de versterking van regionale waterkeringen, de aanleg van bergingsgebieden of de aanleg van waterstaatwerken in verband met beekherstel en verdrogingsbestrijding.

De afgelopen jaren is de volgende lijn gehanteerd:
Indien het AB een visie heeft vastgesteld of een GGOR en deze heeft de openbare voorbereidingsprocedure van de Algemene wet bestuursrecht doorlopen, dan stelt het DB het projectplan vast. Het AB heeft immers de kaders al bepaald. Verder stelt het DB ook projectplannen vast die voldoen aan de randvoorwaarden uit het rapport Ecologische streefbeelden voor Ecologische Verbindingszones. Ook wanneer maximaal 5 eigenaren/gebruikers betrokken zijn en mits met hen vooraf overeenstemming is bereikt, stelt het DB het projectplan vast. Het DB stelt ook wijzigingen van een reeds door het algemeen bestuur vastgesteld projectplan vast mits het gaat om een wijziging in niet betekenende mate, d.w.z. alleen in die gevallen waarin geen sprake is van wezenlijk waterhuishoudkundige gevolgen dan wel wezenlijke nadelige financiële gevolgen, en onder de verplichting van toezending van het besluit aan het AB ter informatie. Daarnaast stelt het DB projectplannen vast die voorvloeien uit reguliere onderhoudswerkzaamheden of renovatie van waterschap-objecten die geen wezenlijke waterhuishoudkundige gevolgen hebben.

Kortom: Het voorgaande komt er kort samengevat op neer dat de vaststelling van projectplannen die een hoog afbreukrisico vormen in termen van kosten, procedures, publiciteit etc. voorbehouden is aan het AB.

De Delegatieregeling 2020 regelt de overdracht van de bevoegdheden van het AB aan het DB tegen de achtergrond van de gewenste rol en taak van deze bestuursorganen. De rol van het AB is het sturen op hoofdlijnen, het geven van kaders en daarnaast heeft het AB een controlerende taak. Bij deze rol past het overdragen van bepaalde bevoegdheden aan het DB. De doelstelling van deze regeling is met name het streven om bevoegdheden daar te leggen waar zij kunnen bijdragen aan een doelmatig en doeltreffend en efficiënt bestuursoptreden.
Het kenmerk van delegatie is dat het oorspronkelijk bevoegd gezag zijn bevoegdheid en verantwoordelijkheid kwijt is. Dit betekent echter niet dat het oorspronkelijk

<table>
<tr><td></td><td>bestuursorgaan, geen sturingsmogelijkheden meer heeft. Wanneer het AB n.a.v. de openbare besluitenlijsten van het DB bepaalde zaken constateert, dan kan het AB het DB om inlichtingen verzoeken over de uitoefening van zijn bevoegdheid. Ook kan het AB het DB beleidsregels geven en te allen tijde het delegatiebesluit intrekken. Verder blijft het DB bij het uitoefenen van bevoegdheden altijd gebonden aan de financiële (begroting) en bestuurlijke kaders van het AB.

Verder is nog van belang in dit kader te vermelden dat met de inwerkingtreding van de Omgevingswet (naar verwachting per 1 juli 2022) het instrument projectplan Waterwet komt te vervallen. In plaats daarvan komen de instrumenten Projectbesluit en Vergunning Eigen Dienst. In de Omgevingswet is bepaald dat het DB het bevoegde gezag is voor het nemen van een projectbesluit dan wel het beslissen op een aanvraag voor een vergunning eigen dienst.

NB: Aan de vergaderstukken is een bijlage toegevoegd met een doorrekening op hoofdlijnen van de budgettaire consequenties als gevolg van de herijking HWBP programma.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Gewijzigde lay-out HWBP dashboard</td></tr>
<tr><td>Commissie Watersysteembeheer</td><td>Hiervan is kennisgenomen.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Definitief projectplan Waterwet Beekerloop</td></tr>
<tr><td>Commissie Watersysteembeheer</td><td>Hiervan is kennisgenomen.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Memo Gebiedsvisie Molenheide</td></tr>
<tr><td>Commissie Watersysteembeheer</td><td>Hiervan is kennisgenomen.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Rondvraag</td></tr>
<tr><td>Commissie Algemene- en Financiële Zaken</td><td>Door de fractie PvdA is aangegeven dat door het waterschap de digitalisering in kader “basis op orde” /baseline is onderschreven en dat op basis daarvan het waterschap allerlei documenten openbaar gaat maken en de toegang daartoe faciliteren. Dat laatste oa in de vorm van een aan te stellen contactpersoon die daarbij moet gaan helpen richting burger. De vraag is gesteld naar de stand van zaken van de uitrol bij het waterschap.
Antwoord DB: Antwoord volgt.

Door de fractie Algemene Waterschapspartij is aangegeven dat de commissievergoeding van de leden van de regiocommissies zijn geïndexeerd (inflatie) en de vergoedingen van de burgerleden in de vaste commissies (5 leden) niet. Gevraagd wordt hier nadere toelichting op te geven.
Antwoord DB:

<table>
<tr><th></th><th>1-7-2019</th><th>1-1-2020</th><th>1-1-2021</th></tr>
<tr><td>Regiocommissieleden</td><td>€ 115,84</td><td>€ 119,08</td><td>€ 122,53</td></tr>
<tr><td>Burgercommissieleden</td><td>€ 190,71</td><td>€ 196,05</td><td>€ 201,74</td></tr>
</table>

De vergoedingen van de regiocommissieleden zijn altijd correct uitbetaald.
Bij de vergoedingen voor de burgercommissieleden is ook vorig jaar met € 190,71 gerekend. Voor 2020 komt dus nog een correctieronde, welke in de afrekening over het 2e kwartaal wordt meegenomen.
Ook de correctieronde over de vergoedingen in het 1e kwartaal 2021 wordt meegenomen in de afrekening over het 2e kwartaal.
De salarisadministratie was er niet van op de hoogte dat ook op de vergoedingen voor de burgercommissieleden een indexering zou moeten worden toegepast.

Door de fractie Algemene Waterschapspartij is gevraagd naar nader inzicht in de HWBP projecten. De schriftelijke vragen hierover vanuit de fractie zijn onder het onderwerp Herijking in de commissie WB geplaatst.
Antwoord DB: In de commissie is door de heer De Groot gewezen op de behandeling van de herijking, zoals die in de commissie WB aan de orde is geweest. Voor de antwoorden op de schriftelijke vragen zie het onderwerp Herijking in de commissie Watersysteembeheer.</td></tr>
</table>

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 4.A. **Projectenboeknummer en -naam:** - **Corsa dossiernummer:** **Voorstelnummer BABS**: 58524

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. AFZ 20-05-2021	Groot, E.H.J.M. de

Agendaonderwerp: (H) Ontheffing dijkgraaf van verplichting tot woonplaats in waterschapsgebied
Voorstel: In te stemmen met het verlenen van de ontheffing.

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp: Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden:

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

VOORSTEL:
De heer drs. M.J.J. Jacobs, dijkgraaf, ontheffing te verlenen van de verplichting om de werkelijke woonplaats in het gebied van het waterschap te hebben.

Probleemstelling
In artikel 16 van het provinciaal Reglement voor het waterschap Aa en Maas 2008 is bepaald dat de voorzitter zijn werkelijke woonplaats heeft in het gebied van het waterschap. Met de benoeming van de heer Jacobs, wonende te Tilburg, per 1 mei jl als dijkgraaf van waterschap Aa en Maas wordt niet aan deze verplichting voldaan. Op grond van het tweede lid van dat artikel kan het Algemeen Bestuur voor ten hoogste een jaar ontheffing verlenen van de verplichting om de werkelijke woonplaats in het gebied van het waterschap te hebben. Het overgangsrecht in het huidige reglement (2008) op dit punt is/was alleen op de toen zittende dijkgraaf, de heer Verheijen, van toepassing.

Beoogd effect
Met het verlenen van ontheffing wordt voldaan aan het bepaalde in het provinciaal reglement.

Argumenten
1.1.Woonplaats onderdeel van sollicitatieprocedure.
In het kader van de sollicitatieprocedure is over de woonplaats gesproken, waarbij door de heer Jacobs nadrukkelijk de wens is geuit graag in Tilburg te willen blijven wonen om de kinderen aldaar de middelbare school af te laten maken. Dit was voor de commissie geen beletsel om hem te benoemen.

Kanttekeningen/Risico's
N.v.t.

Financiën/Subsidies
N.v.t

Uitvoering/Vervolg
N.v.t.

Communicatie
N.v.t.

Bijlagen
AB besluit

VERSIEDATUM
26 april 2021

AB-BESLUIT

Onderwerp: Ontheffing dijkgraaf van de verplichting om werkelijke woonplaats in het gebied van het waterschap te hebben.

Agendapunt:

Besluitnummer:
Investeringsbesluit:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 26 april 2021;

gelet op het bepaalde in artikel 16 Reglement voor het Waterschap Aa en Maas 2008;

gezien het advies van de commissie Algemene en Financiële Zaken van 20 mei 2021;

B E S L U I T:

De heer drs. M.J.J. Jacobs, dijkgraaf, ontheffing te verlenen van de verplichting om de werkelijke woonplaats in het gebied van het waterschap te hebben.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de loco dijkgraaf,

Pieter Sennema Ernest de Groot

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 4.B. **Projectenboeknummer en -naam:** -- **Corsa dossiernummer:** **Voorstelnummer BABS**: 58508

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. AFZ 20-05-2021	Mario Jacobs

Agendaonderwerp: (H) Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij provincies, gemeenten en waterschappen en gedragscodes Dagelijks Bestuurders en leden Algemeen Bestuur
Voorstel: 1. Kennis te nemen van de Handreiking integriteit politieke ambtsdragers 2021; 2. De gedragscodes integriteit dagelijkse bestuurders waterschap Aa en Maas juli 2016 en integriteit leden Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas juli 2016 in te trekken; 3. Vast te stellen de gedragscode integriteit leden Dagelijks Bestuur waterschap Aa en Maas juni 2021; 4. Vast te stellen de gedragscode integriteit leden Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas juni 2021.

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp: Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden: 1. 1. Gedragscode integriteit dagelijks bestuurders waterschap Aa en Maas juni 2021 2. 2. Gedragscode integriteit leden Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas 2021 3. Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij provincies, gemeenten en waterschappen 2021 - vierde gewijzigde druk

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 juni 2021

VOORSTEL:

1. Kennis te nemen van de Handreiking integriteit politieke ambtsdragers 2021;
2. De gedragscodes integriteit dagelijkse bestuurders waterschap Aa en Maas juli 2016 en integriteit leden Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas juli 2016 in te trekken;
3. Vast te stellen de Gedragscode integriteit leden Dagelijks Bestuur waterschap Aa en Maas juni 2021;
4. Vast te stellen de Gedragscode integriteit leden Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas juni 2021.

PROBLEEMSTELLING

In de vergadering van het Algemeen Bestuur op 8 juli 2016 zijn u de 3e gewijzigde druk van de Handreiking integriteit politieke ambtsdragers aangeboden en zijn de gedragscodes integriteit voor het Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur vastgesteld.
De handreiking integriteit politieke ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen is geactualiseerd. De handreiking bevat ook de geactualiseerde modelgedragscodes integriteit voor volksvertegenwoordigers en (dagelijkse) bestuurders. Dit is de 4e gewijzigde druk.
In de geactualiseerde handreiking is een nieuw hoofdstuk opgenomen over de werving en selectie van politieke ambtsdragers. Daarnaast is de tekst van de handreiking en modelgedragscodes toegespitst op de hedendaagse praktijk.
De handreiking integriteit van politieke ambtsdragers is een gezamenlijke uitgave van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, het Interprovinciaal Overleg en de Unie van Waterschappen.
De codes vormen een goede basis voor een deugdelijk integriteitsbeleid en vormen een beoordelingskader en leidraad bij twijfel, vragen en discussies.

BEOOGD EFFECT

De vaststelling van een integriteitsbeleid en codes, zoals dat landelijk voor alle politieke ambtsdragers wordt gehanteerd.

ARGUMENTEN

1.Periodieke bespreking, begeleiding/contactpersoon, en procedure bij een vermoeden van integriteitschending

Ten aanzien van de uitvoering van de gedragscodes is in artikel 6.2 opgenomen dat nadere uitwerking over de punten: periodieke bespreking, contactpersoon en procedure door het Algemeen Bestuur (AB) moet worden vastgesteld. Gelet hierop blijft de huidige werkwijze (en als zodanig opgenomen in de toelichting van 6.2 in de codes):
- Uitvoering te blijven geven aan de thans gangbare jaarlijkse bespreking van het thema integriteit en daarvan de gedragscode ter bespreking onderdeel te laten vormen;

- de dijkgraaf in eerste aanleg als contactpersoon te doen fungeren en de secretaris-directeur als zijn adviseur;
- als proces vast te stellen dat de dijkgraaf het vermoeden van integriteitsschending ontvangt, dit onderzoekt en de secretaris-directeur hierover advies vraagt. De dijkgraaf gaat het gesprek met de betreffende bestuurder aan en informeert in daarvoor in aanmerking komende gevallen het Presidium.

Het niet naleven van de gedragscodes heeft geen rechtsgevolgen, echter de code is niet vrijblijvend en het niet naleven kan bestuurlijke gevolgen hebben en imagoschade opleveren.
2. De dijkgraaf dient op de hoogte te zijn van een vermoeden van integriteitschending
Een vermoeden van integriteitschending van een bestuurder kan in de media grote gevolgen hebben voor het imago van het waterschap. Het is van belang dat de dijkgraaf op de hoogte is van een vermoeden van integriteitschending.
3. Onduidelijkheid over de interpretatie van de gedragscode dient door het AB te worden weggenomen
Het Algemeen Bestuur, als zijnde het hoogste bestuursorgaan, bevordert een eenduidige interpretatie van de gedragscode. Ingeval van leemtes en onduidelijkheden in de gedragscode voorziet het AB daarin conform artikel 6.1 van de gedragscodes.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S
1. De uitleg van de gedragscode dient eenduidig te zijn
Het is van belang dat de gedragscode uniform wordt uitgelegd. De toelichting draagt daaraan bij.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK
N.v.t.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP
Ons democratische systeem en de democratische processen kunnen niet zonder integer functionerende organen en functionarissen. Integriteit van politieke ambtsdragers verwijst naar de zorgvuldigheid die politieke ambtsdragers moeten betrachten bij het invullen van hun rol in de democratische rechtsstaat. Voor een duurzaam handelen vanuit en door het waterschap richting haar bewoners en partners is dit van wezenlijk belang.

UITVOERING/VERVOLG
Na vaststelling door het AB wordt de uitvoering van de gedragscodes geborgd door het proces bestuurlijke ondersteuning, zoals dat binnen de Concernstaf is vastgelegd.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE
De Handreiking en de nadere uitwerking via de gedragscodes integriteit worden op internet geplaatst.

BIJLAGEN
0. twee AB-besluiten
1. Gedragscode integriteit Dagelijks Bestuurders waterschap Aa en Maas juni 2021
2. Gedragscode integriteit leden Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas juni 2021

VERSIEDATUM
26 april 2021

AB-BESLUIT

ONDERWERP: Gedragscode integriteit leden Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas juni 2021

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:
INVESTERINGSBESLUIT:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 26 april 2021;

gelet op het bepaalde in artikel 33, derde lid van de Waterschapswet;

gezien het advies van de commissie Algemene en Financiële Zaken van 20 mei 2021;

B E S L U I T:

- De gedragscode integriteit leden Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas juli 2016 in te trekken;
- Vast te stellen de Gedragscode integriteit leden Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas juni 2021.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de dijkgraaf,

Pieter Sennema Mario Jacobs

Versiedatum: 26 april 2021

AB-BESLUIT

ONDERWERP: Gedragscode integriteit leden Dagelijks Bestuur waterschap Aa en Maas juni 2021

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:
INVESTERINGSBESLUIT:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 26 april 2021;

gelet op het bepaalde in artikel 33, derde lid en artikel 45 van de Waterschapswet;

gezien het advies van de commissie Algemene en Financiële Zaken van 20 mei 2021;

B E S L U I T:

- De gedragscodes integriteit dagelijkse bestuurders waterschap Aa en Maas juli 2016 in te trekken;
- Vast te stellen de Gedragscode integriteit leden Dagelijks Bestuur waterschap Aa en Maas juni 2021.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de dijkgraaf,

drs. P. Sennema drs. M.J.J. Jacobs

Gedragscode Integriteit dagelijks bestuurders waterschap Aa en Maas juni 2021

INLEIDING

Goed bestuur is integer bestuur. Daarmee is integriteit niet alleen een verantwoordelijkheid van de individuele politieke ambtsdragers, maar een gezamenlijk belang dat de hele organisatie en het hele bestuur in al zijn geledingen aangaat. De gedragscode richt zich daarom zowel tot de individuele politieke ambtsdragers als tot de bestuursorganen. Ons democratische systeem en de democratische processen kunnen niet zonder integer functionerende organen en functionarissen. Integriteit van politieke ambtsdragers verwijst naar de zorgvuldigheid die politieke ambtsdragers moeten betrachten bij het invullen van hun rol in de democratische rechtsstaat. Dat betekent de verantwoordelijkheid nemen die met de functie samenhangt en bereid zijn verantwoording af te leggen, aan collega-bestuurders en/of (leden van) de volksvertegenwoordiging en bovenal aan de burger. In de democratische rechtsstaat dient een ieder zich te houden aan de wetten en regels die op democratische wijze zijn vastgesteld. Dat geldt zeker voor de politieke ambtsdragers die (mede) verantwoordelijk zijn voor de totstandkoming van die wetten en regels. Deze plicht is voor de politieke ambtsdrager neergelegd in de eed of gelofte die de politieke ambtsdrager bij de ambtsaanvaarding aflegt: hij/zij zweert/belooft getrouw te zullen zijn aan de Grondwet, de wetten te zullen nakomen en zijn/haar plichten die uit het politieke ambt voortvloeien naar eer en geweten te zullen vervullen.

De volksvertegenwoordiging stelt zowel voor de eigen leden als voor de dagelijkse bestuurders (voorzitter en overige leden van het dagelijks bestuur) een gedragscode vast. Dat is zo vastgelegd in de Provinciewet/Gemeentewet/Waterschapswet. De gedragscode is een richtsnoer voor het handelen van individuele politieke ambtsdragers en heeft tot doel hen te ondersteunen bij de invulling van hun verantwoordelijkheid voor de integriteit van het openbaar bestuur. Voor de volksvertegenwoordigers is er naast die voor de voorzitter/dagelijkse bestuurders een eigen afzonderlijke gedragscode. Onderhavige gedragscode heeft betrekking op de dagelijkse bestuurders: de waterschapvoorzitter en de leden van het dagelijks bestuur van een waterschap. Veel bepalingen zijn voor dagelijkse bestuurders en volksvertegenwoordigers gelijk. Er zijn ook verschillen. Die hebben te maken met de staatsrechtelijke posities en met de voor hen geldende wettelijke (integriteits)regels.

Het rechtskarakter van de gedragscode is dat van een interne regeling, als nadere invulling en concretisering van de wettelijke regels. De gedragscode bevat in aanvulling op wettelijke regels gedragsnormen en regels over procedures die de transparantie van het handelen van politieke ambtsdragers evenals van de besluitvorming over en de naleving van de normen vergroten. Zij vormt een beoordelingskader en leidraad bij twijfel, vragen en discussies.

Het voorschrijven van een gedragsregel die afwijkt of verder gaat dan een dwingendrechtelijke wettelijke regeling is niet mogelijk. Nemen provincies, gemeenten of waterschappen contra-legem constructies op in de gedragscode dan kunnen die gemakkelijk weer zelf aanleiding zijn voor integriteitsproblemen. Een gedragscode heeft dus niet de juridische status van een algemeen verbindend voorschrift zoals een provinciale, gemeentelijke of waterschapsverordening waaruit rechten en verplichtingen voortvloeien. Er is sprake van zelfbinding. De regels worden in gezamenlijk debat vastgesteld door de politieke ambtsdragers zelf. In dit licht moeten de regels in de code worden gezien. Dat maakt de gedragscode evenwel niet vrijblijvend. De bestuurders en volksvertegenwoordigers kunnen daarop worden aangesproken en zij dienen zich over de naleving ervan te verantwoorden. Het niet naleven van de gedragscode kan dus wel onderdeel worden van politiek debat en kan ook politieke gevolgen hebben. De gedragscodes bieden politieke ambtsdragers een handvat om andere politieke ambtsdragers aan te spreken op hun gedrag en hieruit wellicht (politieke) consequenties te trekken.

Integriteit is een thema dat betekenis krijgt in het handelen. Een integriteitsbeleid dat alleen op papier bestaat is slechts een dode letter. Daarom moet het handelen van politieke ambtsdragers regelmatig onderwerp van gesprek zijn, juist ook onderling, en ook daarbij geeft de gedragscode ondersteuning. De code en de voorgestelde registraties zijn instrumenten. Integriteit is uiteindelijk niet in regels te vangen. In de woorden van de schrijver C.S. Lewis gaat het om 'doing the right thing, even when no one is watching'.

Politieke ambtsdragers hebben een voorbeeldfunctie. Een politiek ambt wordt verricht in een glazen huis. Een bestuurder gedraagt zich zoals een goed ambtsdrager betaamt. Een politieke ambtsdrager onthoudt zich van gedragingen die de goede uitoefening of het aanzien van het ambt of het openbaar bestuur schaden. Een politiek ambt gewetensvol vervullen gebeurt in de dagelijkse praktijk en strekt zich ook uit tot de privésfeer. In de huidige digitale wereld is zeker sprake van een dunne scheidslijn tussen werk en privé. Daarom is het in ieder geval het downloaden van illegale software, het bekijken, downloaden of verspreiden van pornografische, racistische, discriminerende, beledigende, aanstootgevende of (seksueel) intimiderende teksten en afbeeldingen, of het versturen van berichten die (kunnen) aanzetten tot haat en/of geweld uit den boze.

Integriteit is niet alleen een kwestie van regels, maar ziet ook op de onderlinge omgangsvormen. Een respectvolle omgang, met burgers en organisaties, tussen politieke ambtsdragers onderling en tussen politieke ambtsdragers en medewerkers, met behoud van eigen politieke inhoud en stijl, is van belang. In de omgang met burgers, ambtenaren, externe partijen en andere politieke ambtsdragers wordt van een politieke ambtsdrager correct, fatsoenlijk, en respectvol gedrag verwacht dat vrij is van ongewenste omgangsvormen en grensoverschrijdend en (seksueel) intimiderend gedrag zoals hinderlijk gedrag, intimidatie, dubbelzinnige opmerkingen, handtastelijkheden, agressie, pesten en discriminatie.

Politieke ambtsdragers opereren vaak in diverse (boven)lokale netwerken. Deze netwerken dragen bij aan het geworteld zijn van de politieke ambtsdrager. Tegelijkertijd ontstaat hierdoor het risico dat politieke ambtsdragers vanuit het gevoel van sympathie en loyaliteit, de belangen van de eigen netwerken vooropstellen ten koste van het algemeen belang. De schijn van oneigenlijke beïnvloeding kan snel gewekt zijn. Dit maakt duidelijk dat het nadenken over de eigen integriteit verder gaat dan het beoordelen van individuele handelingen. Het vraagt ook dat politieke ambtsdragers zich bewust zijn dat zij altijd verbonden zijn met professionele en persoonlijke netwerken. En dat deze netwerken 'onbewust' een invloed kunnen hebben op de keuzes en acties van de politieke ambtsdrager, die mogelijk tot een schending leiden. Dit risico van 'netwerkcorruptie' kan de integriteit en de kwaliteit van het lokaal bestuur onder druk zetten.[1]

1 Algemene bepalingen

Wettelijke grondslag

Het algemeen bestuur stelt/stellen een gedragscode vast voor de voorzitter en overige leden van het dagelijks bestuur (artikelen 33, derde lid, en 45 Waterschapswet)

1.1

De gedragscode geldt voor de waterschapvoorzitter en voor de leden van het dagelijks bestuur van het Waterschap, maar richt zich ook tot de bestuursorganen.

1.2

[1] Het begrip netwerkcorruptie is geïnspireerd door het promotieonderzoek van *Netwerkcorruptie; wanneer sociaal kapitaal corrupt wordt'* van Willeke Slingerland, 2018.

De gedragscode is openbaar en via internet beschikbaar.

2 Voorkomen van belangenverstrengeling

Wettelijk kader

Afleggen eed of belofte (artikelen 45 en 50 Waterschapswet)

Alvorens zijn functie te kunnen uitoefenen legt de waterschapvoorzitter en het lid van het dagelijks bestuur de volgende eed (verklaring en belofte) af: Ik zweer (verklaar) dat ik om tot het ambt benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik zweer (verklaar en beloof) dat ik, om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik zweer(beloof) dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten uit het ambt naar eer en geweten zal vervullen.

- *Een bestuurder neemt niet deel aan de stemming over*
  - *een aangelegenheid die hem rechtstreeks of middellijk persoonlijk aangaat of waarbij hij als vertegenwoordiger is betrokken;*
  - *de vaststelling of goedkeuring der rekening van een lichaam waaraan hij rekenplichtig is of tot welks bestuur hij hoort*

  (artikel 45 jo artikel 38a Waterschapswet)
- *Het bestuursorgaan waakt ertegen dat tot het bestuursorgaan behorende of daarvoor werkzame personen die een persoonlijk belang bij een besluit hebben, de besluitvorming beïnvloeden (artikel 2:4, tweede lid, Algemene wet bestuursrecht).*

Toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot stemonthouding:

- *Artikel 28 wordt als volgt gewijzigd:*
  1. In het eerste lid wordt "de stemming" vervangen door "de beraadslaging en stemming".
  2. Onder vernummering van het tweede tot en met vierde lid tot derde tot en met vijfde lid wordt een lid ingevoegd, luidende: 2. Op de beraadslaging en stemming, bedoeld in het eerste lid, is artikel 2:4 van de Algemene wet bestuursrecht niet van toepassing.

Incompatibiliteiten en nevenfuncties:

- *Verboden overeenkomsten/handelingen: bestuurders mogen in geschillen, waar het waterschaps-(bestuur) partij is, niet als advocaat, adviseur of gemachtigde werkzaam zijn. Zij mogen bepaalde overeenkomsten, waar het waterschap bij betrokken is, niet rechtstreeks of middellijk aangaan. Van verboden overeenkomsten kan ontheffing worden verleend. (artikelen 45 en 47, derde lid, jo artikel 33, eerste en tweede lid, Waterschapswet).*
- *Onverenigbaarheid van functies: het zijn van een bestuurder sluit het hebben van een aantal andere functies uit (artikel 45 jo artikel 31, tweede lid, en artikel 47, eerste lid, Waterschapswet).*
- *Op overtreding van de incompatibiliteitenregeling staat uiteindelijk de sanctie van ontslag (artikel 45 jo artikelen 31, derde lid, en 33, vierde lid, Waterschapswet)*
- *Vervulling nevenfuncties: voor bestuurders is bepaald dat zij geen nevenfuncties hebben die ongewenst zijn met het oog op een goede vervulling van hun ambt. Voor burgemeesters, commissarissen van de Koning en waterschapvoorzitters is daaraan toegevoegd dat zij evenmin nevenfuncties hebben die ongewenst zijn met het oog op de handhaving van hun*

onpartijdigheid en onafhankelijkheid of van het vertrouwen daarin. Bestuurders melden het voornemen tot aanvaarding van de nevenfunctie aan de volksvertegenwoordiging.
Voor de commissaris van de Koning, de burgemeester en de waterschapvoorzitter geldt deze meldverplichting niet voor ambtshalve nevenfuncties (artikelen 44k en 48 Waterschapswet)

- *Openbaarmaking nevenfuncties: bestuurders maken openbaar welke nevenfuncties zij vervullen. Voor waterschapvoorzitters zijn ambtshalve nevenfuncties daarvan uitgezonderd. De lijst met nevenfuncties ligt ter inzage op het waterschaphuis (artikelen 44k en 48 Waterschapswet).*
- *Openbaarmaking inkomsten nevenfuncties: fulltime bestuurders maken hun inkomsten uit nevenfuncties openbaar; de opgave van neveninkomsten wordt ter inzage gelegd op het waterschaphuis, uiterlijk 1 april na het jaar waarin de inkomsten zijn genoten (artikelen 44k en 48 Waterschapswet)*
- *Verrekening inkomsten nevenfuncties: bestuurders mogen geen vergoedingen ontvangen voor ambtshalve nevenfuncties; die worden in de waterschapkas gestort. Voor fulltime bestuurders is geregeld dat de inkomsten uit andere nevenfuncties voor een deel worden verrekend, volgens dezelfde verrekenings-systematiek als voor leden van de Tweede Kamer (artikelen 44 en 48 Waterschapswet)*

2.1.1

1. De waterschapvoorzitter levert de secretaris-directeur de informatie aan over de nevenfuncties die openbaar gemaakt moeten worden, bij aanvang van het ambt, dan wel binnen één maand na aanvaarding van de nevenfunctie en geeft hem de wijzigingen daarin door.
2. De informatie betreft in ieder geval de omschrijving van de nevenfunctie, de organisatie voor wie de nevenfunctie wordt verricht, wat het (verwachte) tijdsbeslag is en wat de inkomsten daaruit zijn.
3. De secretaris-directeur legt hiervoor een register aan en beheert dit register. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

2.1.2

1. Leden van het dagelijks bestuur leveren de secretaris-directeur de informatie aan over de nevenfuncties die openbaar gemaakt moeten worden, bij aanvang van het ambt, dan wel binnen één maand na aanvaarding van de nevenfunctie en geven hem de wijzigingen daarin door.
2. De informatie betreft in ieder geval de omschrijving van de nevenfunctie, de organisatie voor wie de nevenfunctie wordt verricht, of het al dan niet een nevenfunctie uit hoofde van het ambt betreft, wat het (verwachte) tijdsbeslag is, of de nevenfunctie bezoldigd of onbezoldigd is, dan wel – voor zover die openbaar gemaakt moeten worden – wat de inkomsten daaruit zijn.
3. De secretaris-directeur legt hiervoor een register aan en beheert dit register. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

2.2.

1. De waterschapvoorzitter en de leden van het dagelijks bestuur handelen in de uitoefening van hun ambt niet zodanig dat zij vooruitlopen op een functie na aftreden.
2. Een lid van het dagelijks bestuur bespreekt het voornemen tot tussentijdse aanvaarding van een functie na aftreden met de waterschapvoorzitter.

3. Een voorzitter van een waterschap bespreekt de tussentijdse aanvaarding van een functie met de commissaris van de Koning, de commissaris van de Koning bespreekt een dergelijke situatie met de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

2.3

1. Het dagelijks bestuur sluit de waterschapvoorzitter en leden van het dagelijks bestuur gedurende een jaar na aftreden uit van het tegen beloning verrichten van werkzaamheden ten behoeve van het waterschap.
2. De uitsluiting geldt niet bij aanvaarding van een dienstbetrekking bij het waterschap waar hij waterschapvoorzitter, dan wel lid van het dagelijks bestuur was. Voor werving, selectie en indiensttreding bij het waterschap zijn de voor het ambtelijk personeel geldende regels ter zake van overeenkomstige toepassing.
3. Het dagelijks bestuur vraagt meerdere offertes aan als bij een offerteaanvraag ook oud-bestuurders en bevriende relaties zijn betrokken.
4. Het dagelijks bestuur stelt een afwegingskader op voor selectie en benoemingen van externen en informeren het algemeen bestuur regelmatig over de toepassing in de praktijk.

2.4

1. Het dagelijks bestuur draagt de waterschapvoorzitter en een lid van het dagelijks bestuur niet eerder dan een jaar na aftreden voor als kandidaat voor benoeming tot commissaris dan wel bestuurslid van een verbonden partij.
2. Onder verbonden partij wordt verstaan hetgeen hieronder wordt verstaan in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten en in artikel 4.1 van het Waterschaps-besluit.

Toelichting

2.1.1 en 2.1.2 Zoals uit het opgenomen wettelijk kader blijkt zijn er enkele verschillen in de wetgeving ten aanzien van de openbaarmaking van (inkomsten uit) nevenfuncties tussen waterschapvoorzitters enerzijds en overige leden van het dagelijks bestuur anderzijds. De nadere invulling daarvan in 2.1.1 en 2.1.2 is in lijn hiermee dan ook niet exact gelijk.
De bepalingen betreffen een uitwerking van de wettelijke verplichting om nevenfuncties openbaar te maken. De informatie wordt neergelegd in een openbaar register. De ambtsdrager is zelf verantwoordelijk voor de tijdige aanlevering van de informatie en voor de actualiteit daarvan. Hoewel aan het ambt gerelateerde nevenfuncties (q.q.-functies) wettelijk niet openbaar gemaakt hoeven te worden, verdient het aanbeveling deze wel op te nemen in het overzicht van nevenfuncties.

2.3 en 2.4
In deze bepalingen is de zogenaamde draaideurconstructie geregeld. De draaideurconstructie geldt niet bij aanvaarding van het lidmaatschap van het algemeen bestuur. In 2.3 gedurende 1 jaar na aftreden is de uitsluiting geregeld van betaalde werkzaamheden ten behoeve van het waterschap en in 2.4 de uitsluiting van benoeming als commissaris of bestuurslid van een 'verbonden partij', ofwel, kort samengevat, van een organisatie waarin het waterschap een bestuurlijk en financieel belang heeft. Het begrip 'verbonden partij' is ontleend aan het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Daarin staat dat een verbonden partij een privaatrechtelijk of publiekrechtelijke organisatie is waarin de provincie of gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft. En onder bestuurlijk belang wordt verstaan: zeggenschap, hetzij uit hoofde van

vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.
Een financieel belang wordt gedefinieerd als een aan de betrokken organisatie ter beschikking gesteld bedrag dat niet die organisatie failliet gaat, dan wel het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat, indien de organisatie haar verplichtingen niet nakomt. Hiermee wordt mogelijke vriendjespolitiek voorkomen en het risico op verstrengeling van persoonlijke en functionele belangen vermeden.
Wees extra voorzichtig als je oud-bestuurders/ bevriende relaties werft. Aanvaarding van een dienstbetrekking bij het voormalige waterschap, is niet uitgesloten. Dat kan van belang zijn in het kader van de re-integratie van de voormalige bestuurder en ter voorkoming van uitkeringslasten voor het waterschap. Uiteraard dienen daarbij de regels van werving en selectie en aanstelling te gelden die er voor iedereen zijn die bij het waterschap gaat solliciteren.
In het eerste jaar na aftreden kunnen in elk geval oud-bestuurders niet worden aangetrokken om tegen beloning activiteiten voor het eigen waterschap te verrichten.
Na één jaar verdient het aanbeveling om bij opdrachtverlening de gebruikelijke aanbestedingsvereisten met meerdere offertes te hanteren als een voormalige bestuurder of een relatie van de huidige bestuurders meedingt naar een opdracht.
Een afwegingskader voor selectie en benoemingen van externen kan behulpzaam zijn. Transparantie over de afwegingen die zijn gemaakt bij het aantrekken van externen is daarbij van wezenlijk belang.

Het bepaalde in 2.2, eerste lid, (vooruitlopen op een nieuwe functie na aftreden) geldt uiteraard evenzeer voor een functie bij het voormalige waterschap.

3. Informatie

Wettelijk kader
Informatieplicht
Het dagelijks bestuur van het waterschap en elk van zijn leden zijn verplicht alle inlichtingen te geven die de volksvertegenwoordiging nodig heeft voor de uitoefening van zijn taak. Het betreft zowel een actieve als een passieve informatieplicht. Ook als individuele volksvertegenwoordigers informatie vragen zal die informatie aan de volksvertegenwoordiging moeten worden verstrekt. De informatie kan alleen worden geweigerd als die in strijd is met het openbaar belang (artikelen 89 en artikel 97 Waterschapswet).

Geheimhouding
- *Een ieder die is betrokken bij de uitvoering van de taak van een bestuursorgaan en daarbij de beschikking krijgt over gegevens waarvan hij het vertrouwelijke karakter kent of redelijkerwijs moet vermoeden, en voor wie niet reeds uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift ter zake van die gegevens een geheimhoudingsplicht geldt, is verplicht tot geheimhouding van die gegevens, behoudens voor zover enig wettelijk voorschrift hem tot mededeling verplicht of uit zijn taak de noodzaak tot mededeling voortvloeit (artikel 2:5 Algemene wet bestuursrecht).*
- *Het dagelijks bestuur van het waterschap kan op grond van een belang, genoemd in artikel 10 van de Wet openbaarheid van bestuur, geheimhouding opleggen. Ook de waterschapvoorzitter heeft die bevoegdheid.*
- *De geheimhoudingsplicht moet worden bevestigd door de volksvertegenwoordiging, als het stukken betreft die met de volksvertegenwoordiging worden gedeeld. Ook het algemeen bestuur van het waterschap dan wel, (de voorzitter van) een commissie kan geheimhouding opleggen (artikelen 37 en 43 Waterschapswet).*
- *De geheimhouding duurt voort totdat deze wordt opgeheven door het orgaan dat de*

geheimhouding oplegde, of – indien het aan de volksvertegenwoordiging is overgelegd – de volksvertegenwoordiging de geheimhouding opheft.

- *Het schenden van de geheimhoudingsplicht is een misdrijf (artikel 272 Wetboek van Strafrecht).*

3.1

De waterschapvoorzitter respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur zorgt ervoor dat vertrouwelijke en geheime informatie waarover hij beschikt veilig wordt bewaard.

3.2

De waterschapvoorzitter respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur maakt niet ten eigen bate of ten bate van derden gebruik van in de uitoefening van het ambt verkregen (nog) niet openbare informatie.

Toelichting

3.1 Het is belangrijk de juiste maatregelen te treffen om te voorkomen dat onbevoegden vertrouwelijke en/of geheime gegevens kunnen bezitten, raadplegen of beschadigen. Daarbij moet in de digitale setting worden gedacht aan de beveiliging van de computer, smartphones e.d. met wachtwoorden en het niet onbeheerd achterlaten van USB-sticks met vertrouwelijke/geheime informatie.

4 Geschenken, faciliteiten, diensten, excursies, evenementen en andere uitnodigingen

Wettelijk kader

Afleggen eed of belofte

De eed of belofte die op grond van de artikelen 45 en 50 van de Waterschapswet moet worden afgelegd heeft onder meer betrekking op het geven, aannemen of beloven van giften, gunsten of geschenken. Zie voor de wetstekst inzake de eed of belofte het wettelijk kader onder 2 voor de bepalingen ter voorkoming van belangenverstrengeling.

4.1

1. Een waterschapvoorzitter respectievelijk een lid van het dagelijks bestuur accepteert en biedt geen geschenken, faciliteiten en diensten aan als zijn onafhankelijke positie hierdoor kan worden beïnvloed.

2. De waterschapvoorzitter respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur kan, tenzij het eerste lid van toepassing is, incidentele geschenken die een geschatte waarde van € 50 of minder vertegenwoordigen, behouden.

3. Geschenken die de waterschapvoorzitter respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur uit hoofde van zijn ambt ontvangt en die een geschatte waarde van meer dan € 50 vertegenwoordigen worden, indien zij niet worden teruggestuurd, geregistreerd en eigendom van het waterschap.

4. De secretaris- directeur legt een register aan van de geschenken met een geschatte hogere waarde dan € 50. In het register is aangegeven welke bestemming het waterschap hieraan heeft gegeven. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

5. De waterschapvoorzitter respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur ontvangt geen geschenken op het woon/huisadres.

4.2

1. Een waterschapvoorzitter respectievelijk een lid van het dagelijks bestuur accepteert geen lunches, diners, recepties en andere uitnodigingen die door anderen betaald of georganiseerd worden, tenzij dat behoort tot de uitoefening van de functie en de aanwezigheid beschouwd kan worden als functioneel.
2. Bij twijfel legt de waterschapvoorzitter respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur de uitnodiging ter bespreking voor aan het dagelijks bestuur.

4.3

1. Invitaties voor excursies, evenementen en buitenlandse reizen op rekening van anderen dan het waterschap legt de waterschapvoorzitter respectievelijk het lid van het dagelijks bestuur vooraf ter bespreking voor aan het dagelijks bestuur.
2. De waterschapvoorzitter, dan wel het lid van het dagelijks bestuur maakt de excursies en evenementen die hij heeft aanvaard openbaar binnen één week nadat de excursie, dan wel het evenement heeft plaatsgevonden, onder vermelding van wie deze kosten voor zijn/hun rekening heeft/hebben genomen. De informatie is via internet beschikbaar.
3. De informatie over buitenlandse reizen voor rekening van derden wordt binnen één week na terugkeer in Nederland opgenomen in het register, bedoeld in artikel 5.3, tweede lid.

Toelichting

4.1 In de gedragscode is uitgangspunt dat geschenken, faciliteiten en diensten niet worden geaccepteerd als hiermee de onafhankelijke positie van de bestuurder kan worden beïnvloed. Dat is in ieder geval aan de orde in onderhandelingssituaties. Is daarvan geen sprake dan kunnen om praktische redenen incidentele kleine geschenken (met een geschatte waarde van € 50 of minder) door de bestuurder worden aanvaard, echter nooit op het huisadres. Dit is een in de praktijk ontstaan gebruikelijk richtbedrag maar is geen scherpe grens. Er zijn omstandigheden denkbaar waar elk geschenk, ongeacht de waarde, onacceptabel is. Duurdere geschenken worden in elk geval niet aanvaard. Zij worden teruggestuurd of worden eigendom van het waterschap die/dat zorgt voor een goede bestemming van het geschenk. In een openbaar register wordt opgenomen welke geschenken van meer dan € 50 het waterschap heeft aanvaard en welke bestemming daaraan is gegeven.

4.2 Dit geldt ook voor werkbezoeken.

4.3 Het gaat hier om excursies en evenementen die betrokkene als waterschapvoorzitter, dan wel als lid van het dagelijks bestuur aanvaardt. Excursies en evenementen in de hoedanigheid van lid van een politieke partij vallen hier niet onder.

Bij 4.2 en 4.3. dienen eveneens als afwegingskader voor de motieven van de uitnodigende partij beoordeeld te worden. Het mag er niet om gaan de onafhankelijke positie van de bestuurders te beïnvloeden.

5 Gebruik van voorzieningen van het waterschap

Wettelijk kader

Geen andere inkomsten

Een bestuurder geniet geen andere vergoedingen ten laste van het waterschap dan die bij of krachtens de wet zijn toegestaan (artikelen 44 en 48 Waterschapswet)

Procedure van declaratie (modelverordeningen rechtspositie VNG en IPO)

Er zijn voor gedeputeerden/wethouders voorschriften opgenomen in de provinciale/gemeentelijke verordening over de wijze van declaratie (inclusief het overleggen van bewijsstukken) van vooruit betaalde (zakelijke) kosten en over rechtstreekse facturering van (zakelijke) kosten bij de provincie/ gemeente. Ook zijn in de provinciale/gemeentelijke verordening voor gedeputeerden/wethouders voorschriften opgenomen over het (zakelijk) gebruik van een provinciale/gemeentelijke creditcard.

Buitenlandse dienstreis voor gedeputeerden/wethouders (modelverordeningen VNG en IPO)

1. *Als de gedeputeerde/wethouder in het provinciaal/gemeentelijk belang een reis buiten Nederland maakt, worden de in redelijkheid gemaakte noodzakelijke reis- en verblijfkosten vergoed.*
2. *Voor een reis in het provinciaal/gemeentelijk belang buiten Nederland, niet zijnde een reis naar een Europese instelling, is vooraf toestemming van gedeputeerde staten/burgemeester en wethouders vereist.*
3. *De Provinciale staten/gemeenteraad kunnen/kan aan deze toestemming voorwaarden verbinden.*

5.1

1. Het dagelijks bestuur richt de financiële en administratieve organisatie zodanig in dat er een getrouw beeld mogelijk is van de juistheid en rechtmatigheid van de uitgaven, met heldere procedures over de wijze waarop functionele uitgaven rechtstreeks in rekening worden gebracht of kunnen worden gedeclareerd bij het waterschap.

2. De waterschapvoorzitter en de leden van het dagelijks bestuur verantwoorden zich over hun gebruik van de voorzieningen volgens de in het eerste lid vastgestelde regels en procedures.

5.2

1. Een waterschapvoorzitter respectievelijk een lid van het dagelijks bestuur meldt het voornemen tot een buitenlandse dienstreis of een uitnodiging daartoe aan het dagelijks bestuur. Hij geeft daarbij informatie over het doel en de duur van de reis, de bijbehorende beleidsoverwegingen, de samenstelling van het gezelschap dat meereist, de geraamde kosten en de wijze waarop van de reis verslag wordt gedaan.

2. De waterschapvoorzitter, dan wel het lid van het dagelijks bestuur meldt daarbij tevens als hij voornemens is om de buitenlandse dienstreis voor privédoeleinden te verlengen. De extra kosten van de verlenging komen daarbij volledig voor eigen rekening.

3. Het dagelijks bestuur betrekt alle aspecten in de besluitvorming en informeert het algemeen bestuur zo spoedig mogelijk over het genomen besluit.

5.3

1. Een waterschapvoorzitter respectievelijk een lid van het dagelijks bestuur legt verantwoording af over afgelegde buitenlandse dienstreizen. Hij maakt in ieder geval openbaar wat het doel, de bestemming en de duur van de buitenlandse dienstreis is geweest en wat daarvan de kosten waren voor het waterschap.
2. De secretaris-directeur legt hiervoor een register aan en beheert dit register. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

5.4
Voor de toepassing van de artikelen 5.2 en 5.3 wordt onder buitenlandse dienstreis niet verstaan een dienstreis naar een Europese instelling of een dienstreis naar een buurwaterschap in het buitenland.

5.5
Een waterschapvoorzitter respectievelijk een lid van het dagelijks bestuur declareert geen kosten die al op andere wijze worden vergoed.

5.6 Gebruik van voorzieningen en eigendommen van het waterschap ten eigen bate of ten bate van derden is niet toelaatbaar, tenzij dit wettelijk of volgens interne regels is toegestaan.

Toelichting

5.1 Aan bestuurders worden de voorzieningen, vergoedingen en andere verstrekkingen in bruikleen geboden die een goed functioneren van de bestuurders mogelijk maken.
Wat betreft de uitwerking van de principes van dit stelsel zou kunnen worden aangesloten bij de werkwijze in het Voorzieningenbesluit dat geldt voor ministers en staatssecretarissen:
a. in beginsel worden voorzieningen en verstrekkingen in bruikleen ter beschikking gesteld;
b. indien een voorziening of verstrekking niet in bruikleen ter beschikking kan worden gesteld, wordt de factuur direct ten laste van de begroting van het bestuursorgaan betaald;
c. het vergoeden van voorzieningen en verstrekkingen achteraf door het indienen van declaraties, wordt tot een minimum beperkt;
d. voorzieningen, verstrekkingen en declaraties worden maandelijks openbaar gemaakt op internet.

Uitgangspunt is hier dat zo weinig mogelijk uitgaven door de bestuurder zelf worden gedaan via zijn of haar privérekening. Geldstromen tussen de rekening van het bestuursorgaan en de persoonlijke rekening van de bestuurder maken een zwaardere controle op de uitgaven noodzakelijk.

De bestuurder zal zich nauwgezet moeten houden aan de regels en procedures die er met het oog hierop voor hem/haar gelden.

5.2 en 5.3
Uitgangspunten zijn hier eigen verantwoordelijkheid, transparantie en bereidheid om verantwoording af te leggen. De beoordeling van de noodzaak van de buitenlandse dienstreis ligt bij het dagelijks bestuur.

Ingevolge 5.4 gelden de bepalingen van 5.2 en 5.3 niet voor de meer reguliere (buitenlandse) dienstreizen naar een Europese instelling of een dienstreis naar een buurwaterschap in het buitenland. Voor dergelijke (buitenlandse) reizen vormen deze bepalingen wel een belangrijke richtsnoer.

Buitenlandse reizen die worden gemaakt ten behoeve van de politieke partij zijn geen 'dienstreizen' en vallen dus niet onder 5.2 en 5.3 en komen niet ten laste van het waterschap.

Zie paragraaf 5.3. lid 1. voor een uitgebreide toelichting over de regels met betrekking tot verlenging van dienstreizen.
Hierbij kan worden aangesloten hetgeen voor rijksambtenaren in de CAO-Rijk is afgesproken over verlengen van een buitenlandse dienstreis wegens privéomstandigheden. De verlenging bedraagt maximaal 72 uur, de meerkosten voor reis en verblijf zelf worden betaald en eventuele besparingen voor het waterschap zijn. Het verlengen van uw dienstreis voor privédoeleinden aan het begin van uw dienstreis is niet toegestaan als u eerder dan noodzakelijk vertrekt om te herstellen van de reis of om te acclimatiseren aan de lokale omstandigheden.

5.6
Stelregel is dat privé gebruik van voorzieningen van het waterschap niet is toegestaan. Wel hebben organisaties mogelijk een specifieke regeling die privégebruik van bedrijfsmiddelen reguleert.

6 Uitvoering gedragscode

6.1
Het algemeen bestuur bevordert de eenduidige interpretatie van de gedragscode. Ingeval van leemtes en onduidelijkheden in de gedragscode voorziet het algemeen bestuur daarin.

6.2
1. Op voorstel van de waterschapvoorzitter maakt het algemeen bestuur met hem afspraken over de navolgende onderwerpen:
a. de periodieke bespreking van het onderwerp integriteit in zijn algemeenheid en van de gedragscode in het bijzonder;
b. de periodieke bespreking van het overzicht van nevenfuncties en neveninkomsten in het algemeen bestuur.
b. de aanwijzing van contactpersonen of aanspreekpunten integriteit;
c. de processtappen die worden gevolgd in geval van een vermoeden van een integriteitschending van een politieke ambtsdrager van het waterschap.
d. In het geval van een integriteitsonderzoek door een extern bureau wordt alleen gebruik gemaakt van gecertificeerde onderzoeksbureaus.
2. De afspraken als bedoeld onder 1 worden vastgelegd in een bijlage die onderdeel uitmaakt van de gedragscode.

Toelichting

6.1
Het algemeen bestuur is het hoogste bestuursorgaan en als zodanig verantwoordelijk voor de inhoud

van de gedragscode en voor een eenduidige interpretatie daarvan. En voor wijziging/aanvulling daarvan bij leemtes of onduidelijkheden.

6.2
De Waterschapswet verplicht het algemeen bestuur om voor zichzelf en voor de bestuurders een gedragscode vast te stellen.

Aanvullend op de wettelijke regels die gelden voor politieke ambtsdragers, bevat de gedragscode een aantal materiële normen waaraan de politieke ambtsdragers zich committeren.
De waterschapvoorzitter heeft de wettelijke taak om de bestuurlijke integriteit van zijn of haar waterschap te bevorderen (Art. 94 lid 2 Waterschapswet). Hiermee is de verantwoordelijkheid voor de portefeuille 'integriteit' duidelijk belegd. De wettelijke bepalingen bieden de ruimte om naar gelang de situatie handelend op te treden, waarbij niet alleen gedacht moet worden aan het optreden bij incidenten.

Belangrijk onderdeel is ook de preventie: ervoor te zorgen dat integriteit en integriteitsbewustzijn in de bestuurlijke gremia besproken blijven en daarbij afspraken te maken over een regelmatige bespreking, bijvoorbeeld een of twee keer per jaar, van het thema integriteit, zowel met de volksvertegenwoordiging als binnen het bestuur.

De waterschapvoorzitter hoeft hier niet alleen voor te staan. Een daartoe aangewezen contactpersoon of vertrouwenspersoon (bijvoorbeeld de secretaris-directeur) kan hier in relatie tot het algemeen bestuur eveneens een belangrijke rol in spelen. Goed denkbaar is ook dat het algemeen bestuur met de waterschapvoorzitter nadere afspraken maken/maakt over de werkwijze die wordt gevolgd ingeval zich een incident of een vermoeden van een integriteitsschending voordoet. Dat geeft houvast en rust op het moment dat er gehandeld dient te worden. Het algemeen bestuur van het waterschap kan zelf onderling ook afspraken maken over hoe je elkaar aanspreekt.

Al deze processuele en procedurele afspraken zijn terug te vinden in de bijlage die onderdeel uitmaakt van de gedragscode. De onderwerpen, genoemd in 6.2, zijn niet uitputtend.

Gedragscode Integriteit leden Algemeen Bestuur waterschap Aa en Maas juni 2021

INLEIDING

Goed bestuur is integer bestuur. Daarmee is integriteit niet alleen een verantwoordelijkheid van de individuele politieke ambtsdragers, maar een gezamenlijk belang dat de hele organisatie en het hele bestuur in al zijn geledingen aangaat. De gedragscode richt zich daarom zowel tot de individuele politieke ambtsdragers als tot de bestuursorganen. Ons democratische systeem en de democratische processen kunnen niet zonder integer functionerende organen en functionarissen. Integriteit van politieke ambtsdragers verwijst naar de zorgvuldigheid die politieke ambtsdragers moeten betrachten bij het invullen van hun rol in de democratische rechtsstaat. Dat betekent de verantwoordelijkheid nemen die met de functie samenhangt en bereid zijn verantwoording af te leggen, aan collega-bestuurders en/of (leden van) de volksvertegenwoordiging en bovenal aan de burger. In de democratische rechtsstaat dient een ieder zich te houden aan de wetten en regels die op democratische wijze zijn vastgesteld. Dat geldt zeker voor de politieke ambtsdragers die (mede) verantwoordelijk zijn voor de totstandkoming van die wetten en regels. Deze plicht is voor de politieke ambtsdrager neergelegd in de eed of gelofte die de politieke ambtsdrager bij de ambtsaanvaarding aflegt: hij/zij zweert/belooft getrouw te zullen zijn aan de Grondwet, de wetten te zullen nakomen en zijn/haar plichten die uit het politieke ambt voortvloeien naar eer en geweten te zullen vervullen.

De volksvertegenwoordiging stelt zowel voor de eigen leden als voor de dagelijkse bestuurders (voorzitter en overige leden van het dagelijks bestuur) een gedragscode vast. Dat is zo vastgelegd in de Waterschapswet. De gedragscode is een richtsnoer voor het handelen van individuele politieke ambtsdragers en heeft tot doel hen te ondersteunen bij de invulling van hun verantwoordelijkheid voor de integriteit van het openbaar bestuur. Voor de volksvertegenwoordigers is er naast die voor de voorzitter/dagelijkse bestuurders een eigen afzonderlijke gedragscode. Onderhavige gedragscode heeft betrekking op de volksvertegenwoordigers: leden van het algemeen bestuur van een waterschap. Veel bepalingen zijn voor de volksvertegenwoordigers en de dagelijkse bestuurders gelijk. Er zijn ook verschillen. Die hebben te maken met de staatsrechtelijke posities, bevoegdheden en met de voor hen geldende wettelijke (integriteits)regels. Het rechtskarakter van de gedragscode is dat van een interne regeling, als nadere invulling en concretisering van de wettelijke regels. De gedragscode bevat in aanvulling op wettelijke regels gedragsnormen en regels over procedures die de transparantie van het handelen van politieke ambtsdragers evenals van de besluitvorming over en de naleving van de normen vergroten. Zij vormt een beoordelingskader en leidraad bij twijfel, vragen en discussies.

Het voorschrijven van een gedragsregel die afwijkt of verder gaat dan een dwingendrechtelijke wettelijke regeling is niet mogelijk. Nemen provincies, gemeenten of waterschappen contra-legem constructies op in de gedragscode dan kunnen die gemakkelijk weer zelf aanleiding zijn voor integriteitsproblemen.

Een gedragscode heeft dus niet de juridische status van een algemeen verbindend voorschrift zoals een provinciale, gemeentelijke of waterschapsverordening waaruit rechten en verplichtingen voortvloeien. Er is sprake van zelfbinding. De regels worden in gezamenlijk debat vastgesteld door de politieke ambtsdragers zelf. In dit licht moeten de regels in de code worden gezien. Dat maakt de gedragscode evenwel niet vrijblijvend. De bestuurders en volksvertegenwoordigers kunnen daarop worden aangesproken en zij dienen zich over de naleving ervan te verantwoorden. Het niet naleven van de gedragscode kan dus wel onderdeel worden van politiek debat en kan ook politieke gevolgen hebben. De gedragscodes bieden politieke ambtsdragers een handvat om andere politieke ambtsdragers aan te spreken op hun gedrag en hieruit wellicht (politieke) consequenties te trekken.

Integriteit is een thema dat betekenis krijgt in het handelen. Een integriteitsbeleid dat alleen op papier bestaat is slechts een dode letter. Daarom moet het handelen van politieke ambtsdragers regelmatig onderwerp van gesprek zijn, juist ook onderling, en ook daarbij geeft de gedragscode ondersteuning. De code en de voorgestelde registraties zijn instrumenten. Integriteit is uiteindelijk niet in regels te vangen. In de woorden van de schrijver C.S. Lewis gaat het om 'doing the right thing, even when no one is watching'.

Politieke ambtsdragers hebben vanzelfsprekend een voorbeeldfunctie. Een politiek ambt wordt verricht in een glazen huis. Een volksvertegenwoordiger gedraagt zich zoals een goed ambtsdrager betaamt. Een politieke ambtsdrager onthoudt zich van gedragingen die de goede uitoefening of het aanzien van het ambt of het openbaar bestuur schaden. Een politiek ambt gewetensvol vervullen gebeurt in de dagelijkse praktijk en strekt zich ook uit tot de privésfeer. In de huidige digitale wereld is zeker sprake van een dunne scheidslijn tussen werk en privé. Daarom is het in ieder geval het downloaden van illegale software, het bekijken, downloaden of verspreiden van pornografische, racistische, discriminerende, beledigende, aanstootgevende of (seksueel) intimiderende teksten en afbeeldingen, of het versturen van berichten die (kunnen) aanzetten tot haat en/of geweld uit den boze.

Integriteit is niet alleen een kwestie van regels, maar ziet ook op de onderlinge omgangsvormen. Een respectvolle omgang met burgers en organisaties, tussen politieke ambtsdragers onderling en tussen politieke ambtsdragers en medewerkers, met behoud van eigen politieke inhoud en stijl, is van belang. In de omgang met burgers, ambtenaren, externe partijen en andere politieke ambtsdragers wordt van een politieke ambtsdrager correct, fatsoenlijk, en respectvol gedrag verwacht dat vrij is van ongewenste omgangsvormen en grensoverschrijdend en (seksueel) intimiderend gedrag zoals hinderlijk gedrag, intimidatie, dubbelzinnige opmerkingen, handtastelijkheden, agressie, pesten en discriminatie.

Politieke ambtsdragers opereren vaak in diverse (boven)lokale netwerken. Deze netwerken dragen bij aan het geworteld zijn van de politieke ambtsdrager. Tegelijkertijd ontstaat hierdoor het risico dat politieke ambtsdragers vanuit het gevoel van sympathie en loyaliteit, de belangen van de eigen netwerken vooropstellen ten koste van het algemeen belang. De schijn van oneigenlijke beïnvloeding kan snel gewekt zijn. Dit maakt duidelijk dat het nadenken over de eigen integriteit verder gaat dan het beoordelen van individuele handelingen. Het vraagt ook dat politieke ambtsdragers zich bewust zijn dat zij altijd verbonden zijn met professionele en persoonlijke netwerken. En dat deze netwerken 'onbewust' een invloed kunnen hebben op de keuzes en acties van de politieke ambtsdrager, die mogelijk tot een schending leiden. Dit risico van 'netwerkcorruptie' kan de integriteit en de kwaliteit van het lokaal bestuur onder druk zetten.[1]

1 Algemene bepalingen

Wettelijke grondslag
Het algemeen bestuur stelt een gedragscode vast voor hun leden (artikel 33, derde lid, Waterschapswet).

1.1
De gedragscode geldt voor de leden van het algemeen bestuur, maar richt zich ook tot de bestuursorganen.

1.2
De gedragscode is openbaar en via internet beschikbaar.

[1] Het begrip netwerkcorruptie is geïnspireerd door het promotieonderzoek van '*Netwerkcorruptie; wanneer sociaal kapitaal corrupt wordt'* van Willeke Slingerland, 2018.

2 Voorkomen van belangenverstrengeling

Wettelijk kader

Afleggen eed of belofte (artikel 34 Waterschapswet)

Alvorens hun functie te kunnen uitoefenen leggen de leden van het algemeen bestuur in de vergadering, in handen van de voorzitter, de volgende eed (verklaring en belofte) af: "Ik zweer (verklaar) dat ik om tot lid van het algemeen bestuur benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik zweer (verklaar en beloof) dat ik, om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik zweer(beloof) dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur naar eer en geweten zal vervullen."

Persoonlijke belangen:

- *Een lid van een volksvertegenwoordiging neemt niet deel aan de stemming over*
  - *een aangelegenheid die hem rechtstreeks of middellijk persoonlijk aangaat of waarbij hij als vertegenwoordiger is betrokken;*
  - *de vaststelling of goedkeuring der rekening van een lichaam waaraan hij rekenplichtig is of tot welks bestuur hij hoort*

  (artikel 38a Waterschapswet)
- *Het bestuursorgaan waakt ertegen dat tot het bestuursorgaan behorende of daarvoor werkzame personen die een persoonlijk belang bij een besluit hebben, de besluitvorming beïnvloeden (artikel 2:4, tweede lid, Algemene wet bestuursrecht).*

Toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot stemonthouding:

- *Artikel 28 wordt als volgt gewijzigd:*
  1. In het eerste lid wordt "de stemming" vervangen door "de beraadslaging en stemming".
  2. Onder vernummering van het tweede tot en met vierde lid tot derde tot en met vijfde lid wordt een lid ingevoegd, luidende: 2. Op de beraadslaging en stemming, bedoeld in het eerste lid, is artikel 2:4 van de Algemene wet bestuursrecht niet van toepassing.

Incompatibiliteiten en nevenfuncties:

- *Verboden overeenkomsten/handelingen: volksvertegenwoordigers mogen in geschillen, waar het waterschaps-(bestuur) partij is, niet als advocaat, adviseur of gemachtigde werkzaam zijn. Zij mogen bepaalde overeenkomsten, waar het waterschap bij betrokken is, niet rechtstreeks of middellijk aangaan. Van verboden overeenkomsten kan ontheffing worden verleend. (artikel 33, eerste en tweede lid, Waterschapswet).*
  Op overtreding staat uiteindelijk de sanctie van schorsing en vervallenverklaring van het lidmaatschap van de volksvertegenwoordiging (artikelen X7, X7a en X8 Kieswet)
- *Onverenigbaarheid van functies: het zijn van volksvertegenwoordiger sluit het hebben van een aantal andere functies uit (artikel 31 Waterschapswet). Dat leidt er uiteindelijk toe dat betrokkene ophoudt lid te zijn van de volksvertegenwoordiging (artikel X1 Kieswet)*
- *Openbaarmaking nevenfuncties: volksvertegenwoordigers maken openbaar welke nevenfuncties zij vervullen. De lijst met nevenfuncties ligt ter inzage op het waterschaphuis (artikel 32 Waterschapswet).*

2.

1. Het lid van het algemeen bestuur levert de secretaris-directeur de informatie aan over de (neven)functies die openbaar gemaakt moeten worden bij aanvang van het lidmaatschap van het algemeen bestuur, dan wel binnen één maand na aanvaarding van de (neven)functie en geeft hem de wijzigingen daarin door.

2. De informatie betreft in ieder geval de omschrijving van de (neven)functie, de organisatie voor wie de (neven)functie wordt verricht, of het al dan niet een (neven)functie betreft uit hoofde van het lidmaatschap van het algemeen bestuur en of de (neven)functie bezoldigd of onbezoldigd is.

3. De secretaris-directeur legt hiervoor een register aan en beheert dit register. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

Toelichting

Het betreft een uitwerking van de wettelijke verplichting om nevenfuncties openbaar te maken. De informatie wordt neergelegd in een openbaar register. Het lid van het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor de tijdige aanlevering van de informatie en voor de actualiteit daarvan.

3. Informatie

Wettelijk kader

Informatieplicht

Het dagelijks bestuur van het waterschap en elk van zijn leden zijn verplicht alle inlichtingen te geven die de volksvertegenwoordiging nodig heeft voor de uitoefening van zijn taak. Het betreft zowel een actieve als een passieve informatieplicht. Ook als individuele volksvertegenwoordigers informatie vragen zal die informatie aan de volksvertegenwoordiging moeten worden verstrekt.

De informatie kan alleen worden geweigerd als die in strijd is met het openbaar belang (artikel 89 Waterschapswet)

Geheimhouding

- *Een ieder die is betrokken bij de uitvoering van de taak van een bestuursorgaan en daarbij de beschikking krijgt over gegevens waarvan hij het vertrouwelijke karakter kent of redelijkerwijs moet vermoeden, en voor wie niet reeds uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift ter zake van die gegevens een geheimhoudingsplicht geldt, is verplicht tot geheimhouding van die gegevens, behoudens voor zover enig wettelijk voorschrift hem tot mededeling verplicht of uit zijn taak de noodzaak tot mededeling voortvloeit (artikel 2:5 Algemene wet bestuursrecht).*
- *Het dagelijks bestuur van het waterschap kunnen/kan op grond van een belang, genoemd in artikel 10 van de Wet openbaarheid van bestuur, geheimhouding opleggen. Ook de waterschapvoorzitter heeft die bevoegdheid.*
- *De geheimhoudingsplicht moet worden bevestigd door de volksvertegenwoordiging, als het stukken betreft die met de volksvertegenwoordiging worden gedeeld. Ook het algemeen bestuur van het waterschap, dan wel (de voorzitter van) een commissie kan/kunnen geheimhouding opleggen (artikelen 37 en 43 Waterschapswet).*
- *De geheimhouding duurt voort totdat deze wordt opgeheven door het orgaan dat de geheimhouding oplegde, of – indien het aan de volksvertegenwoordiging is overgelegd – de*

volksvertegenwoordiging de geheimhouding opheft.

- *Het schenden van de geheimhoudingsplicht is een misdrijf (artikel 272 Wetboek van Strafrecht).*

3.1

Het lid van het algemeen bestuur gaat zorgvuldig en correct om met de informatie waarover hij uit hoofde van zijn lidmaatschap van het algemeen bestuur beschikt en zorgt ervoor dat vertrouwelijke en geheime informatie veilig wordt bewaard.

3.2

1. Het lid van het algemeen bestuur maakt niet ten eigen bate of ten bate van derden gebruik van in de uitoefening van het ambt verkregen (nog) niet openbare informatie.

Toelichting

3.1 Het is belangrijk de juiste maatregelen te treffen om te voorkomen dat onbevoegden vertrouwelijke en/of geheime gegevens kunnen bezitten, raadplegen of beschadigen. Daarbij moet in de digitale setting worden gedacht aan de beveiliging van de computer, smartphones e.d. met wachtwoorden en het niet onbeheerd achterlaten van USB-sticks met vertrouwelijke/geheime informatie.

4 Geschenken, faciliteiten, diensten, excursies, evenementen en buitenlandse reizen op uitnodiging van derden

Wettelijk kader

De eed of belofte die het lid van het algemeen bestuur op grond van artikel 34 van de Waterschapswet moet afleggen heeft onder meer betrekking op het geven, aannemen of beloven van giften, gunsten of geschenken. Zie voor de wetstekst inzake de eed of belofte het wettelijk kader onder 2 voor de bepalingen ter voorkoming van belangenverstrengeling.

4.1

1. Een lid van het algemeen bestuur accepteert en biedt geen geschenken, faciliteiten en diensten als zijn onafhankelijke positie hierdoor kan worden beïnvloed.

2. Het lid van het algemeen bestuur kan, tenzij het eerste lid van toepassing is, incidentele geschenken die een geschatte waarde van € 50 of minder vertegenwoordigen, behouden.

3. Geschenken die het lid van het algemeen bestuur uit hoofde van zijn ambt ontvangt en die een geschatte waarde van meer dan € 50 vertegenwoordigen worden, indien zij niet worden teruggestuurd, geregistreerd en eigendom van het waterschap.

4. De secretaris-directeur legt een register aan van de geschenken met een geschatte hogere waarde dan € 50. In het register is aangegeven welke bestemming het waterschap hieraan heeft gegeven. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

5. Geschenken worden niet op het huisadres ontvangen.

4.2

1. Deelname aan excursies en evenementen voor rekening van anderen dan het waterschap maakt het lid van het algemeen bestuur openbaar binnen één week nadat de excursie, dan wel het evenement heeft plaatsgevonden. Hij maakt daarbij in ieder geval openbaar wie deze kosten voor zijn/hun rekening heeft/hebben genomen.

2. De informatie is via internet beschikbaar.

4.3

1. Een lid van het algemeen bestuur meldt de secretaris-directeur de buitenlandse reizen op uitnodiging van derden binnen één week na terugkeer in Nederland. Hij meldt in ieder geval wat het doel, de bestemming en de duur van de buitenlandse reis is geweest en wat daarvan de kosten waren.

2. De secretaris-directeur legt hiervoor een register aan en beheert dit register. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

Toelichting

4.1 In de gedragscode is uitgangspunt dat geschenken, faciliteiten en diensten niet worden geaccepteerd als hiermee de onafhankelijke positie van het statenlid/ raadslid/lid van het algemeen bestuur kan worden beïnvloed. Dat is in ieder geval aan de orde in onderhandelingssituaties.
Is daarvan geen sprake dan kunnen om praktische redenen incidentele kleine geschenken (met een geschatte waarde van € 50 of minder) door het statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur worden aanvaard, echter nooit op het huisadres. Dit is een in de praktijk ontstaan gebruikelijk richtbedrag maar is geen scherpe grens. Er zijn omstandigheden denkbaar waar elk geschenk, ongeacht de waarde, onacceptabel is. Duurdere geschenken worden in elk geval niet aanvaard. Zij worden teruggestuurd of worden eigendom van het waterschap dat zorgt voor een goede bestemming van het geschenk. In een openbaar register wordt opgenomen welke geschenken van meer dan € 50 het waterschap heeft aanvaard en welke bestemming daaraan is gegeven.
4.2 en 4.3 Het gaat hier om excursies, evenementen en buitenlandse reizen die betrokkene als lid van het algemeen bestuur aanvaardt. Excursies, evenementen en buitenlandse reizen in de hoedanigheid van lid van een politieke partij vallen hier dus niet onder.

5 Gebruik van voorzieningen van het waterschap

Wettelijk kader

Procedure van declaratie (modelverordeningen VNG en IPO)
Er zijn voor statenleden/raadsleden voorschriften opgenomen in de provinciale/ gemeentelijke verordening over de wijze van declaratie (inclusief het overleggen van bewijsstukken) van vooruit betaalde (zakelijke) kosten en over rechtstreekse facturering van (zakelijke) kosten.

Buitenlandse excursie of reis voor statenleden/raadsleden (modelverordeningen VNG en IPO)
De Provinciale staten/gemeenteraad kunnen/kan een staten/raadscommissie (of een delegatie uit de gemeenteraad) toestemming verlenen voor een excursie of reis naar het buitenland. Die excursie/ reis moet zijn georganiseerd door of vanwege de provincie/gemeente. De in redelijkheid gemaakte reis- en verblijfkosten komen voor rekening van de provincie/gemeente.
De Provinciale staten/gemeenteraad kunnen/kan aan de toestemming voorwaarden verbinden.

5.1

1. Het dagelijks bestuur richt de financiële en administratieve organisatie zodanig in dat er een getrouw beeld mogelijk is van de juistheid en rechtmatigheid van de uitgaven, met heldere procedures over de wijze waarop functionele uitgaven rechtstreeks in rekening worden gebracht of kunnen worden gedeclareerd bij het waterschap.

2. Het lid van het algemeen bestuur verantwoordt zich over zijn gebruik van de voorzieningen volgens de in het eerste lid vastgelegde regels en procedures.

5.2.

Een lid van het algemeen bestuur declareert geen kosten die reeds op andere wijze worden vergoed.

5.3

Gebruik van voorzieningen en eigendommen van het waterschap ten eigen bate of ten bate van derden is, tenzij dit wettelijk is geregeld, niet toegestaan.

Toelichting

5.1 Aan leden van het algemeen bestuur worden de voorzieningen, vergoedingen en andere verstrekkingen in bruikleen geboden die een goed functioneren van de volksvertegenwoordigers mogelijk maken. Wat betreft de uitwerking van de principes van dit stelsel zou kunnen worden aangesloten bij de werkwijze in het Voorzieningenbesluit dat geldt voor ministers en staatssecretarissen:
a. in beginsel worden voorzieningen en verstrekkingen in bruikleen ter beschikking gesteld;
b. indien een voorziening of verstrekking niet in bruikleen ter beschikking kan worden gesteld, wordt de factuur direct ten laste van de begroting van het bestuursorgaan betaald;
c. het vergoeden van voorzieningen en verstrekkingen achteraf door het indienen van declaraties, wordt tot een minimum beperkt;
d. voorzieningen, verstrekkingen en declaraties worden maandelijks openbaar gemaakt op internet.

Uitgangspunt is hier dat zo weinig mogelijk uitgaven door de volksvertegenwoordiger zelf worden gedaan via zijn of haar privérekening. Geldstromen tussen de rekening van het bestuursorgaan en de persoonlijke rekening van de volksvertegenwoordiger maken een zwaardere controle op de uitgaven noodzakelijk. Het lid van het algemeen bestuur zal zich nauwgezet moeten houden aan de regels en procedures die er met het oog hierop voor hem/haar gelden.

6 Uitvoering gedragscode

6.1

Het algemeen bestuur bevordert de eenduidige interpretatie van de gedragscode. Ingeval van leemtes en onduidelijkheden in de gedragscode voorziet het algemeen bestuur daarin.

6.2

1. Op voorstel van de waterschapvoorzitter maakt het algemeen bestuur afspraken over de navolgende onderwerpen:
a. de periodieke bespreking van het onderwerp integriteit in zijn algemeenheid en van de gedragscode in het bijzonder;
b. de aanwijzing van contactpersonen of aanspreekpunten integriteit;
c. de processtappen die worden gevolgd ingeval van een vermoeden van een integriteitschending door een politieke ambtsdrager van het waterschap.
d. In het geval van een integriteitsonderzoek door een extern bureau wordt alleen gebruik gemaakt van gecertificeerde onderzoeksbureaus.

2. De afspraken als bedoeld onder 1, worden vastgelegd in een bijlage die onderdeel uitmaakt van de gedragscode.

Toelichting

6.1
Het algemeen bestuur is het hoogste bestuursorgaan en als zodanig verantwoordelijk voor de inhoud van de gedragscode en voor een eenduidige interpretatie daarvan. En voor wijziging/aanvulling daarvan bij leemtes of onduidelijkheden.
6.2
De Waterschapswet verplicht het algemeen bestuur om voor zichzelf en voor de bestuurders een gedragscode vast te stellen.
Aanvullend op de wettelijke regels die gelden voor politieke ambtsdragers, bevat de gedragscode een aantal materiële normen waaraan de politieke ambtsdragers zich committeren.
De waterschapvoorzitter heeft de wettelijke taak om de bestuurlijke integriteit van zijn of haar waterschap te bevorderen (Art. 94 lid 2 Waterschapswet). Hiermee is de verantwoordelijkheid voor de portefeuille 'integriteit' duidelijk belegd. De wettelijke bepalingen bieden de ruimte om naar gelang de situatie handelend op te treden, waarbij niet alleen gedacht moet worden aan het optreden bij incidenten.

Belangrijk onderdeel is ook de preventie: ervoor te zorgen dat integriteit en integriteitsbewustzijn in de bestuurlijke gremia besproken blijven en daarbij afspraken te maken over een regelmatige bespreking van het thema integriteit, bijvoorbeeld een of twee keer per jaar, zowel in de volksvertegenwoordiging als met het bestuur.

De waterschapvoorzitter hoeft hier niet alleen voor te staan. Een daartoe aangewezen contactpersoon of vertrouwenspersoon (bijvoorbeeld de secretaris-directeur) kan hier in relatie tot het algemeen bestuur eveneens een belangrijke rol in spelen. Goed denkbaar is ook dat het algemeen bestuur met de waterschapvoorzitter nadere afspraken maakt over de werkwijze die wordt gevolgd ingeval zich een incident of een vermoeden van een integriteitsschending voordoet. Dat geeft houvast en rust op het moment dat er gehandeld dient te worden. Het algemeen bestuur van het waterschap kan zelf onderling ook afspraken maken over hoe je elkaar aanspreekt.

Al deze processuele en procedurele afspraken zijn terug te vinden in de bijlage die onderdeel uitmaakt van de gedragscode. De onderwerpen, genoemd in 6.2, zijn niet uitputtend.

Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij provincies, gemeenten en waterschappen

Met modelgedragscodes integriteit voor volksvertegenwoordigers en voor (dagelijkse) bestuurders

2021

Vierde gewijzigde druk

Handreiking integriteit van politieke ambtsdragers bij provincies, gemeenten en waterschappen

Met modelgedragscodes integriteit voor volksvertegenwoordigers en voor (dagelijkse) bestuurders

2021

Vierde gewijzigde druk

Inhoud

1. Inleiding 6
   1.1 Kwaliteit van het openbaar bestuur en integriteit 6
   1.2 Meer dan regels en procedures 6
   1.3 Gedragscodes 7
   1.4 Leeswijzer 7
   1.5 Terminologie 7

2. Voor het ambt: werving en selectie 8
   2.1 Inleiding 8
   2.2 Integriteitstoetsing door de politieke partij 8
   2.3 Risicoanalyse integriteit voor kandidaat-bestuurders 9

3. Belangenverstrengeling 11
   3.1 Omschrijving en wettelijke bepalingen 11
   3.2 Onverenigbaarheid van functies 11
   3.3 Verboden handelingen 12
   3.4 Deelname aan stemming en beïnvloeding besluitvorming 13
   3.5 Nevenfuncties 14
   3.6 Q.q.-nevenfuncties 14
   3.7 Melding en openbaarmaking nevenfuncties 15
   3.8 Inkomsten uit nevenfuncties / melding en verrekening ervan 15
   3.9 Inkomsten uit q.q.-nevenfuncties 15
   3.10 Financiële belangen 16
   3.11 Draaideurconstructie 16
   3.12 Aanbevelingen 17

4. Informatie 18
   4.1 Basisregels voor omgaan met informatie 18
   4.2 Oneigenlijk gebruik van niet-openbare informatie 18
   4.3 Beslotenheid en geheime informatie 18
   4.4 Vertrouwelijke informatie 19
   4.5 E-mail- en internetgebruik; sociale media 19
   4.6 Aanbevelingen 19

5. Geschenken, diensten en uitnodigingen 20
   5.1 Nooit in ruil voor een tegenprestatie 20
   5.2 Geschenken van en aan de provincie, de gemeente of het waterschap 20
   5.3 Geschenken aan individuele politieke ambtsdragers 21
   5.4 Etentjes, excursies en evenementen 21
   5.5 Aanbevelingen 22

6. Vergoedingen en verstrekkingen politieke ambtsdragers 23
   6.1 Kwetsbaarheid van ambtsdragers bij vergoeding van kosten 23
   6.2 Bedrijfsvoeringskosten 24
   6.3 Bestuurskosten 24
   6.4 Kosten die voor eigen rekening blijven 26
   6.5 Vergoedingenoverzicht onkosten 27
   6.6 Betalingswijze voorzieningen van bestuurders 28
   6.7 Aanbevelingen 28

7. Inkopen en aanbesteden 30
   7.1 Kwetsbaar voor schending integriteit 30
   7.2 Inkoop- en aanbestedingsbeleid 30
   7.3 Regelgeving 30
   7.4 Belangenverstrengeling en beïnvloeding 30
   7.5 Integriteit van ondernemers; de wet Bibob 31
   7.6 Aanbevelingen, gebaseerd op de wettelijke verplichtingen en van overige aard. 31

8. Financiële functie 33
   8.1 Transparantie, controle en verantwoording van uitgaven 33
   8.2 Financiële verordening(en) 33
   8.3 De jaarrekening 33
   8.4 De accountantscontrole 33
   8.5 Rekenkameronderzoek 34

9. De organisatie van het integriteitsbeleid: enkele aanbevelingen 35

Aanbevelingen 36
   Vormgeving van het beleid 36
   Preventieve maatregelen 36
   Handhavend optreden 37
   Beschikbare ondersteuning 37

Bijlagen 39
   Modelgedragscode integriteit commissaris van de koning en gedeputeerden/ burgemeester en wethouders/ voorzitter en overige leden van het dagelijks bestuur 40

Colofon 55

1. Inleiding

1.1 Kwaliteit van het openbaar bestuur en integriteit

Integriteit heeft alles te maken met de kwaliteit van het openbaar bestuur. Ook kan integriteit het vertrouwen van de burgers in hun overheid maken of breken. De overheid moet dus prioriteit geven aan integriteit, temeer omdat zij werkt met publieke middelen en op veel terreinen een monopoliepositie heeft.

Tegelijkertijd staat de integriteit van politieke ambtsdragers onder druk, wat vooral het gevolg is van allerlei maatschappelijke ontwikkelingen. Zo zijn het publieke en het private domein meer met elkaar verstrengeld geraakt, neemt de rol van de participerende burger toe en krijgen politieke ambtsdragers in het decentraal bestuur te maken krijgen met agressie en geweld door burgers en de wijze waarop hier beleidsmatig mee wordt omgegaan[1]. Bovendien is de belangstelling voor integriteitsvraagstukken sterk toegenomen. Door sociale media is mediacomplexiteit toegenomen. Daardoor is de zichtbaarheid van politici toegenomen. Elke politieke ambtsdrager op elk bestuurlijk niveau kan bij alle afwegingen, soms plotseling, vragen krijgen over zijn integriteit. Wetenschappers doen onderzoek naar corruptie en fraude, journalisten vragen declaraties van bestuurders op en doen verslag van lokale affaires. Burgers mengen zich in het debat via sociale media. Parlementariërs stellen Kamervragen. En terecht, want belangenverstrengeling, misbruik van positie, corruptie en fraude worden steeds minder geaccepteerd.

Politieke ambtsdragers vervullen een voorbeeldfunctie voor burgers en voor hun ambtenaren. De handel en wandel van politieke ambtsdragers heeft zijn weerslag op de hele organisatie, zowel in positieve als in negatieve zin. Politieke ambtsdragers zijn verantwoordelijk voor de eigen integriteit en collectief voor de integriteit van hun organisatie. De politieke ambtsdrager heeft uiteraard net als iedere andere burger recht op een privéleven, maar hij leeft in een glazen huis, waardoor ook privégedragingen onderwerp van (brede) publieke aandacht kunnen zijn. Daarom moet een politieke ambtsdrager 24 uur per dag alert zijn op handelingen of gedragingen die het aanzien en de integriteit van het politieke ambt kunnen schaden.

Deze handreiking is een gezamenlijk product van het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Unie van Waterschappen (UvW) en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Zij willen hiermee provincies, gemeenten en waterschappen stimuleren en ondersteunen bij hun inspanningen om de bestuurlijke integriteit te versterken. De handreiking is bedoeld voor elke politieke ambtsdrager. De primaire verantwoordelijkheid voor integriteit ligt bij elke provincie, gemeente en waterschap afzonderlijk maar vóór alles bij elke ambtsdrager persoonlijk. De handreiking biedt ook aanknopingspunten voor de besturen van de BES-eilanden.

1.2 Meer dan regels en procedures

Integriteit is als een van de zeven leidende beginselen opgenomen in de Nederlandse Code voor Goed Bestuur. Openheid en integriteit worden daarbij in samenhang gezien met de andere voorwaarden voor goed bestuur dat zich kenmerkt door behoorlijk bestuur (met kernwaarden als integriteit, gelijkheid en rechtmatigheid), responsief bestuur (legitimiteit, openheid, participatie en verantwoording) en resultaatgericht bestuur (effectiviteit en efficiency)[2]. De voorwaarden behoorlijkheid, responsiviteit en resultaatgerichtheid kunnen elkaar in de praktijk bijten. Het gaat erom dat een bestuur in de praktijk de juiste balans vindt tussen deze drie voorwaarden.

Daarnaast kan elk bestuur voor de eigen organisatie een aantal richtinggevende uitgangspunten en normen voor integriteit afspreken, waarmee de politieke ambtsdragers zich zowel in hun gedrag als in de discussies bij de opstelling van de gedragsregels en codes laten leiden.

Om het integriteitsbeleid handen en voeten te geven is een aantal regels en procedures vastgesteld. Een belangrijke notie is daarnaast dat integriteit een grondhouding is, een kwestie van mentaliteit, iets waar je aan kunt werken en waar je in kunt groeien. In het integriteitsbeleid zal een belangrijke plaats moeten worden ingeruimd voor de cultuur in de organisatie en in de politieke arena. Dit moet een cultuur zijn van openheid, waarin men dilemma's kan bespreken en elkaar aanspreekt op gedrag en handelen. Het vaststellen van regels en procedures is van groot belang, maar het mag nooit leiden tot een houding dat de integriteit daarmee is 'geregeld'.

Integriteit vraagt ook om een heldere verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden, waarbij "checks en balances" centraal staan. Daarmee wordt het overheidshandelen transparant en controleerbaar. De taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de bestuursorganen in provincies, gemeenten en waterschappen zijn wettelijk geregeld. Het is van

[1] Rapport Monitor Integriteit en Veiligheid Openbaar Bestuur 2020

[2] Brochure Nederlandse code voor goed openbaar bestuur.

groot belang dat de bestuursorganen voor de juiste “checks en balances” zorgen als zij hun bevoegdheden uitoefenen of doen uitvoeren door hun organisaties. Daarbij moet rekening worden gehouden met eventuele integriteitsrisico’s en dient het integriteitsbewustzijn door de hele organisatie gestimuleerd en geborgd te zijn. Elkaar durven aan te spreken is hier een uiting van.

1.3 Gedragscodes

Gedragscodes[3] zijn een belangrijk instrument en hulpmiddel om een open, transparante en integere organisatiecultuur te realiseren. De Provincie-, Gemeente- en Waterschapswet verplichten Provinciale Staten, de gemeenteraad en het algemeen bestuur van het waterschap om voor zichzelf en voor hun bestuurders een gedragscode vast te stellen. Deze moet de integriteit van de politieke ambtsdragers helpen waarborgen. Het rechtskarakter is dat van een interne regeling, ter invulling van en (bij enkele normen) in aanvulling op de wettelijke regels. De provincie-, gemeente- en waterschapsbesturen hebben veel ruimte om deze gedragscode zelf in te vullen. Zij vormt een beoordelingskader en leidraad bij twijfel, vragen en discussies. Het niet naleven van de gedragscode heeft geen rechtsgevolgen. Er is sprake van zelfbinding. De regels worden in gezamenlijk debat vastgesteld door de politieke ambtsdragers zelf. In dit licht moeten de regels in de code worden gezien. Dat maakt de gedragscode evenwel niet vrijblijvend. De bestuurders kunnen daarop worden aangesproken en zij dienen zich over de naleving ervan te verantwoorden. Gebeurt dat niet, dan is de gedragscode een dode letter. Het proces van totstandkoming van de code, met de discussie binnen de provincie, gemeente en het waterschap over de uitgangspunten en kernbegrippen van integriteit, is minstens zo belangrijk als de gedragscode zelf.

Maar een gedragscode heeft niet de juridische status van een algemeen verbindend voorschrift waaruit rechten en verplichtingen voortvloeien. Een gedragscode doet vooral een moreel appel op volksvertegenwoordigers en bestuurders. Om dat te bereiken, kunnen zij bepalingen met gedragsregels bevatten over bijvoorbeeld declaratiegedrag, het gebruik van gemeentelijke voorzieningen voor privédoeleinden en het voorkomen van vermenging van publieke en zakelijke belangen. Het voorschrijven van een gedragsregel die afwijkt of verder gaat dan een dwingendrechtelijke wettelijke regeling is niet mogelijk. Nemen provincies, gemeenten of waterschappen contra-legem constructies op in de gedragscode dan kunnen die gemakkelijk weer zelf aanleiding zijn voor integriteitsproblemen.

1.4 Leeswijzer

De hoofdstukken 2 tot en met 8 bestrijken de belangrijkste onderwerpen waaraan integriteitsaspecten zijn verbonden. Alle teksten zijn gebaseerd op de Provincie-, Gemeente- en Waterschapswet. Ook bevat elk hoofdstuk een aantal aanbevelingen, met uitzondering van hoofdstuk 8 dat een apart karakter heeft. Ook zijn enkele praktijkvoorbeelden (casuïstiek, dilemma’s die zich hebben voorgedaan en voorbeelden van een aanpak) in de hoofdstukken verwerkt. Hoofdstuk 9 licht het ‘hoe’ van het integriteitsbeleid toe: de aanpak ervan binnen de eigen organisatie.

1.5 Terminologie

- Politieke ambtsdragers: bestuurders en gekozen volksvertegenwoordigers van provincies, gemeenten en waterschappen.
- Bestuurders: commissarissen van de Koning, gedeputeerden, burgemeesters, wethouders, voorzitter en leden van het dagelijks bestuur van een waterschap. Deze bestuurscolleges worden ook aangeduid als het dagelijks bestuur/DB.
- Volksvertegenwoordigers: Statenleden, raadsleden en leden van het algemeen bestuur van een waterschap. De vertegenwoordigende organen worden ook aangeduid als het algemeen bestuur/AB.

Waar de tekst niet van toepassing is op beide categorieën politieke ambtsdragers, wordt gesproken over ‘bestuurders’ dan wel ‘volksvertegenwoordigers’.

[3] Modelaanpak basisnormen integriteit openbaar bestuur en politie,

2. Voor het ambt: werving en selectie

2.1 Inleiding

U krijgt als kandidaat volksvertegenwoordiger of als kandidaat-bestuurder over het algemeen te maken met integriteitstoetsing. Als kandidaat-volksvertegenwoordiger door de politieke partij en als kandidaat-bestuurder door middel van de zogenaamde risicoanalyse integriteit in opdracht van provinciale staten, de raad of het algemeen bestuur. Voor deze twee verschillende onderdelen zijn er twee afzonderlijke publicaties verschenen.

De Handreiking Integriteitstoetsing (Handreiking integriteitstoetsing) gaat in op het wervingsproces van kandidaten voor de volksvertegenwoordiging.

De Handleiding basisscan integriteit biedt uitgangspunten voor een transparante en zorgvuldige voorbereiding en uitvoering van risicoanalyses integriteit voor kandidaat-bestuurders in opdracht van provinciale staten, de gemeenteraad of het algemeen bestuur. De handleiding is online beschikbaar via de volgende link (Handleiding basisscan integriteit).

2.2 Integriteitstoetsing door de politieke partij

De handreiking integriteitstoetsing biedt, in de vorm van een toolbox, een overzicht van methoden die de wervings- en selectiecommissies van politieke partijen kunnen benutten bij het toetsen van de integriteit van – en het verbeteren van het bewustzijn over de integriteitsrisico's bij potentiële kandidaten. De handreiking faciliteert daarmee het gesprek over kwetsbaarheden en beheersmaatregelen. Er worden daarvoor negen praktische instrumenten aangereikt:

1. vuistregels integriteit,
2. zelfassessment om volksvertegenwoordiger te worden,
3. vragenlijst integriteit,
4. antecedentenonderzoek,
5. herkennen van mogelijke ondermijning,
6. leidraad integriteit selectiegesprek,
7. bewilligingsverklaring,
8. integriteitsagenda, en
9. de zogenaamde dilemmakaarten.

In het kader van de aandacht voor integriteit is het ook actueel om te bezien in de mate waarin het bestuur en volksvertegenwoordiging weerbaar is en moet zijn tegen ondermijning[4]. Het Netwerk Weerbaar Bestuur van het ministerie van BZK helpt volksvertegenwoordigers en bestuurders verder op het gebied van integriteit met preventie en trainingen, risicoanalyse integriteit en advies bij onderzoeken.
Twee derde van de landelijke partijen en circa 60% van de plaatselijke afdelingen screent inmiddels haar kandidaat-volksvertegenwoordigers en kandidaat-bestuurders[5].

Valkuilen en startpositie in integriteit voor u als kandidaat volksvertegenwoordiger of bestuurder.
Integriteit lijkt vaak een vanzelfsprekendheid te zijn en juist daar zit de valkuil. Een tweede valkuil is dat integriteit in overgrote meerderheid als iets gezien wordt dat over anderen gaat en niet over uzelf. Integriteit is vaak complex, niet eenduidig, met gekleurde en grijze gebieden en staat bijna altijd in een dynamisch politiek-bestuurlijke werkelijkheid. Er geldt: "Integriteit is geen bezit, maar een constante opgave en uitdaging'[6].
En het adagium geldt hier "verander de wereld en begin bij uzelf". Integriteitstoetsing is in eerste instantie in het belang van uzelf, om het risico op integriteitsrisico's te verkleinen. De toets vindt plaats vanuit een positieve grondhouding. Ontwikkelen van bewustzijn en handelingsperspectief slaat in eerste instantie terug op uzelf. Voor werkelijk een integer bestuur is echter een collectief integriteitsbewustzijn nodig.

Voor specifieke vragen of verdere informatie naar aanleiding van deze paragraaf kunt u terecht bij de verschillende bestuurdersverenigingen van politieke partijen. Indien u geen lid bent van een landelijke partij, kunt u terecht bij het Kennispunt Lokale politieke partijen.

Mogelijkheden: Toolkit democratisch weerbaarheid voor politieke ambtsdragers
Naast de uitleg in de handreiking integriteitstoetsing over zelf assessment is er nog een nuttige tool voor u. Want op de vraag of u zichzelf in het profiel vindt passen van volksvertegenwoordiger is er de handige Toolkit democratische weerbaarheid voor politieke ambtsdragers te benutten. In die toolkit wordt

[4] Tweede Kamer, vergaderjaar 2017–2018, 28 844, nr. 146 en 29 911 nr. 207.
[5] M. Boogers, G. Voerman, Rekrutering en selectie van kandidaten voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2018: ontwikkelingen vanaf 2006 geduid, Universiteit Twente / Rijksuniversiteit Groningen, 2018.
[6] Grijs, onderzoek naar achtergronden en risicofactoren bestuurlijke integriteit; onderzoek in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2012.

eenvoudig gezegd antwoord verkregen op de vragen:
1. Wie bent u?
2. Wat draagt u mee?
3. Wie/wat beïnvloedt u?
4. Wat komt u tegen?
5. Wat kunt u doen?

(potentiele) onmogelijkheden
Er zijn een aantal wettelijke onmogelijkheden om volksvertegenwoordiger (of bestuurder) te worden als tegelijkertijd bepaalde functies worden uitgeoefend zoals benoemd in hoofdstuk 3.2 en over onverenigbare functies en een aantal verboden handelingen in hoofdstuk 3.3.

Daarnaast zijn er een aantal potentiële onmogelijkheden die met name uit antecedentenonderzoek blijken. Daarom wordt er specifiek op dit element wel nader in gegaan in deze handreiking.

Drie vormen worden onderscheiden in het antecedentenonderzoek:
1. Openbare bronnenonderzoek. Een onderzoek in bronnen die voor eenieder toegankelijk zijn.
2. Aanvraag Verklaring omtrent het Gedrag (VOG). Een VOG is een verklaring waaruit blijkt dat het gedrag van de kandidaat in het verleden, geen bezwaar vormt voor het vervullen van een specifieke taak of functie in de samenleving.
3. Referentieonderzoek. Het opvragen van referenties en het bevragen van deze referenties op hun ervaringen met de kandidaat (alleen bij kandidaat-bestuurders).

Ad 1
Tegenwoordig zijn uitingen en gedragingen uit het verleden meer en meer traceerbaar op het web. Wees dus te allen tijde bewust van eventuele uitingen en gedragingen in het verleden en hoe die zijn vastgelegd en hoe u daar mee omgaat.

Aanvullende tip is te zorgen dat uw CV of web profiel (bijvoorbeeld uw LinkedIn pagina) naadloos aansluit op een later publiekelijk te maken lijst van nevenfuncties. Eenduidige transparantie vormt hier het credo.

Ad 2
Het conceptwetsvoorstel Wet bevorderen integriteit en functioneren decentraal bestuur zorgt ervoor dat een VOG voor de benoeming van een bestuurlijke functie zoals de wethouder, overlegd dient te worden. Als de kandidaat-bestuurder deze VOG niet kan overleggen, heeft dit als gevolg dat de kandidaat niet benoembaar is. De VOG dient daarmee als benoembaarheidsvereiste. Voor de afgifte van een VOG wordt door de Dienst Justis van het Ministerie van Justitie en Veiligheid gewerkt met zogenaamde screeningsprofielen, waarbij aan de hand van bepaalde risicogebieden wordt beoordeeld of aan betrokkene voor de desbetreffende functie een VOG kan worden afgegeven. Tegen de weigering van een VOG staat bezwaar en beroep open. Bij de toets voor kandidaat-wethouders aan dit screeningsprofiel geldt een terugkijktermijn van tien jaar. Eén van de kenmerken van de functie van bijvoorbeeld een wethouder is dat wordt omgegaan met gevoelige informatie. Het omgaan met gevoelige informatie brengt verschillende risico's met zich mee. Als politicus bestaat ook het gevaar van omkoping of door de verkregen informatie zichzelf een voordeel te verschaffen. Indien blijkt dat de kandidaat-bestuurder in de voorgeschreven terugkijktermijn voorkomt en/of is veroordeeld voor feiten die verband houden met de functieaspecten geld, goederen en/of personen zegt dat in negatieve zin iets over zijn/haar kwetsbaarheid en integriteit om als politieke ambtsdrager op te kunnen treden. Er is ook een VOG-check beschikbaar. De VOG-check berekent aan de hand van een serie vragen of iemand een hoge, gemiddelde of lage kans heeft op een VOG in diverse branches, nu en in de toekomst.

2.3 Risicoanalyse integriteit voor kandidaat-bestuurders

Zoals in de inleiding aangegeven is de risicoanalyse integriteit bedoeld voor kandidaat –bestuurders. Nu is niet de politieke partij de initiatiefnemer maar het betreffende bestuursorgaan (Staten, Raad of Algemeen bestuur).

De eerdergenoemde handleiding geeft zicht op de standaardelementen die onderdeel uitmaken van een basisscan integriteit. Daarnaast biedt de handleiding uitgangspunten, afwegingen en tips voor een gedegen voorbereiding en zorgvuldige uitvoering van risicoanalyses voor kandidaat-bestuurders. Het gaat om de afspraken (opdrachtverlening, reikwijdte en uitvoering), de informatiestromen aan kandidaten en besluitvormers (Staten, raad of algemeen bestuur), het uitvoeren van de analyse (inhoud en proces) en het borgen van de risicoanalyse (beheersmaatregelen, monitoring en evaluatie).

De toepassing van een risicoanalyse wordt inmiddels wijdverbreid toegepast en is thans opgenomen in het conceptwetsvoorstel Wet bevorderen integriteit en functioneren decentraal bestuur. Met het verrichten van een risicoanalyse integriteit ten aanzien van een persoon of partij, worden de mogelijke integriteitsrisico's in kaart gebracht, geanalyseerd en kunnen eventueel risico beheersende maatregelen worden genomen.

De handleiding geeft vooral ook aan dat het vooral in uw eigen belang is om vlak voor een benoeming nog eventuele kwetsbaarheden rond integriteit op te sporen voordat u het glazen huis betreedt.

Als u inmiddels al een uitgebreide en goede toetsing heeft ondergaan binnen uw politieke partij is het aannemelijk dat u als aankomend bestuurder voor weinig verrassingen meer komt te staan en u dus die risicoanalyse integriteit met vertrouwen tegemoet kunt zien. Maar behoedt u voor overmoedigheid en achteloosheid. Integriteit blijft complex en analyses en duidingen kunnen verschillend uitwerken. Immers de weging en beoordeling van een analyse is context gebonden. Bovendien is een bestuurlijke setting een andere dan die van een volksvertegenwoordiger.

Na de werving van volksvertegenwoordigers komt er na de verkiezingen het proces van collegevorming aan de orde. Als u na de collegeonderhandeling kandidaat-bestuurder bent is het zaak om dat tot na de risicoanalyse integriteit tezamen met uw partij, in casu fractievoorzitter, strikt vertrouwelijk te houden. Hoewel het niet vaak voorkomt dat een kandidaat-bestuurder zich alsnog terugtrekt of niet benoembaar wordt geacht, voorkomt dit eerste advies van deze paragraaf toch aandacht. Zaak is wel om de periode na de collegeonderhandeling en het bekendmaken van de kandidaat-bestuurders zo kort mogelijk te houden. Kortom een goede voorbereiding vanuit u, uw partij en de betrokkenen bij de benoemingsprocedure is het halve werk. Hierop voorzien ook de eerder genoemde verschillende ondersteuningsinstrumenten.

Advies is daarom de risicoanalyse integriteit aandachtig, transparant en zorgvuldig tegemoet te treden. U kunt het zien als extra weerspiegeling van uw bekwaamheden met bijbehorende risico's of als generale repetitie voordat u de glazen stolp van het openbaar bestuur betreedt.

Risicoanalyses worden thans nog verschillend uitgevoerd en kennen dus een verschillende aanpak. Allen raken als het goed is de bestanddelen zoals genoemd in de handleiding basisscan. De risicoanalyse is opgenomen in het reglement van orde van de raad of in een integriteitsverordening. Dat vormt dus ook voor u als kandidaat het eerste vertrekpunt.

Uitleiding: Aan het begin van het ambt
Het goede gesprek om integriteit bespreekbaar te maken als onderdeel van de behandelde toetsingsprocedures voert u meerdere malen. Bij uw politieke partij bij ten minste de kandidaatstelling en in de risicoanalyse integriteit in de benoemingsprocedure tot bestuurder. Het gesprek is periodiek en dus terugkerend.

Hoewel het strikt genomen net na de werving- en selectiefase valt maar wel bij een goede start hoort, ook uit integriteitsoogpunt, is er nog het volgende aandachtspunt. Een belangrijk moment is de eerste vergadering van het van de nieuwe Gedeputeerde Staten, het college en het dagelijks bestuur van het waterschap. In die eerste vergadering is het raadzaam dat integriteit een apart te bespreken onderwerp is. Daarbij wordt gerefereerd aan de afspraken die zijn gemaakt in het kader van de benoeming om integriteitsrisico's weg te nemen of beheersbaar te maken. Ze worden alsnog vastgelegd en zo nodig gemonitord. Bovendien kunnen dan collegiaal afspraken worden gemaakt over hoe te handelen bij opkomende integriteitskwesties. Een en ander is mede afhankelijk hoe het college het eigen integriteitsbeleid gaat vormgeven. Het beste is wel direct een afspraak te maken over een te hanteren integriteitsagenda.

Daarmee blijft integriteit praktisch, levend en is dus continuïteit duurzaam geborgd[7]. Ten slotte kan de afrondende vraag open op tafel worden gelegd door de voorzitter of er overigens nog andere feiten zijn uit heden of verleden van u als bestuurder die het college als collectief zou moeten kennen omdat ze op enig moment van negatieve invloed zouden kunnen worden op het functioneren van het college of het college in een moeilijke situatie zouden brengen. Niet dat dat na alle gevolgde procedures vermoedelijk nieuwe inzichten oplevert, maar het is goed om een gemeenschappelijk commitment en vertrouwensband op dit punt te markeren.

In hoofdstuk 9 zijn een aantal aandachtspunten opgenomen waarover u mogelijk ook in het kader van integriteit nadere afspraken wilt vastleggen of waarover uw collega's met u afspraken willen maken.

[7] Bij de invulling van een integriteitsagenda kunt u denken aan het integriteitsbeleid zelf voor bestuur en voor de ambtelijke organisatie, het tonen van voorbeeldgedrag, het volgen van trainingen en bijeenkomsten, intervisie, het gezamenlijk oefenen met dilemmakaarten, een mid-term review met uw eerste aanspreekpunt voor integriteit binnen of buiten de organisatie. Soms is eerst een cultuurtraject nodig om adequaat invulling te kunnen gaan geven aan een integriteitsagenda. Bij verstoorde verhoudingen tussen raad en college, binnen het college en of tussen raad/college en ambtelijke organisatie zijn voorafgaande trajecten noodzakelijk om een basis te verkrijgen om een succesvol integriteitsbeleid te kunnen voeren. Want duurzaam en effectief integriteitsbeleid bouw je alleen in vertrouwen niet in wantrouwen. Daarbij regel je echter wel wat er wordt gedaan om integriteit te bevorderen en wat als er integriteitskwesties gaan spelen.

3. Belangenverstrengeling

3.1 Omschrijving en wettelijke bepalingen

Van belangenverstrengeling is sprake als het publiek belang wordt vermengd met het persoonlijk belang van een politieke ambtsdrager of dat van derden. Hierdoor is een zuiver besluiten of handelen in het publiek belang niet langer gewaarborgd. Niet alleen feitelijke belangenverstrengeling, maar ook de schijn ervan moet worden vermeden.

Relevant voor kandidaatstelling. Een praktijkvoorbeeld.

De griffier van een gemeente stuurt ruim een jaar voorafgaand aan de verkiezingen een brief uit aan alle organisaties die deelnemen aan de verkiezingen opdat zij daar bij de werving en selectie van aspirant raadsleden en vervolgens de vaststelling van de kandidatenlijsten vast rekening mee kunnen houden. De brief wijst op de wettelijke vereisten voor de benoembaarheid volgens de Gemeentewet en de Kieswet en vermeldt de met het raadslidmaatschap onverenigbare betrekkingen. De brief gaat in op het belang om mogelijke belangenverstrengeling te voorkomen bij nevenfuncties. Deze gemeente geeft aan dat het vanuit politiek maatschappelijk oogpunt wenselijk kan zijn om gedurende het raadslidmaatschap afstand te nemen van bepaalde maatschappelijke en/of bestuurlijke functies. Naar de heersende opvattingen van de raad van deze gemeente zijn sommige functies, hoewel wettelijk toegestaan, niet wenselijk in samenhang met het raadslidmaatschap.

Het risico van belangenverstrengeling kan bijvoorbeeld ontstaan als een bestuurder een nevenfunctie vervult die raakvlakken heeft met de uitoefening van het politieke ambt.

Het onafhankelijk handelen van politieke ambtsdragers staat zowel in de eed of belofte[8], als in een aantal wettelijke bepalingen. De Provincie-, Gemeente- en Waterschapswet verbieden in dit verband:
- uitoefening van met het ambt onverenigbare functies (zie 3.2):
- bepaalde handelingen van politieke ambtsdragers (zie 3.3);
- deelname van bestuurders en volksvertegenwoordigers aan stemming in bepaalde gevallen (zie 3.4);
- nevenfuncties waarvan de uitoefening ongewenst is met het oog op een goede vervulling van de politieke functie (zie 3.5). Overigens heeft het verbod op het vervullen van dergelijke nevenfuncties niet uitsluitend te maken met het al dan niet onafhankelijk handelen van de ambtsdrager. Het kan hier bijvoorbeeld ook gaan om imagobeschadiging van het ambt.

Op grond van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) ten slotte, moet een bestuursorgaan ervoor waken dat de besluitvorming wordt beïnvloed door persoonlijke belangen (zie 3.4).

Belangenverstrengeling kan daarnaast worden tegengegaan door onder meer:
- een meldingsregeling van financiële belangen (zie 3.9);
- afspraken die voorkomen dat oud-bestuurders in dienst van een externe partij na hun aftreden direct weer voor betaald werk ten behoeve van provincie, gemeente of waterschap worden binnengehaald (zie 3.10).

3.2 Onverenigbaarheid van functies

Als een politieke ambtsdrager andere functies uitoefent naast zijn politieke ambt, kan dit leiden tot belangenverstrengeling. Dat kan de ambtsdrager in kwestie bij zijn onafhankelijk oordeel in de weg staan. Daarom is voor alle groepen politieke ambtsdragers op vrijwel dezelfde wijze vastgelegd welke functies hoe dan ook onverenigbaar zijn met het politieke ambt[9]. Bij het onderzoek naar de geloofsbrieven door het volksvertegenwoordigende orgaan wordt dit gecontroleerd.

Onverenigbaar met het politieke ambt zijn onder meer de betrekkingen van minister, lid van de Raad van State en de Algemene Rekenkamer, van Nationale ombudsman en van ambtenaar aangesteld of ondergeschikt aan het desbetreffende bestuursorgaan. Een ambtenaar bij een waterschap mag bijvoorbeeld niet tegelijkertijd in het algemeen bestuur van eigen waterschap zitting nemen maar wel in het algemeen bestuur van een ander waterschap.

Toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot onverenigbare functies

Met het wetsvoorstel Wet bevorderen integriteit en functioneren decentraal bestuur zullen een aantal wijzigingen worden doorgevoerd met betrekking tot de bepalingen inzake belangenverstrengeling.

[8] Artikelen 14, 40a, 64 Provinciewet , artikelen 14, 41a, 65 Gemeentewet, artikel 34 Waterschapswet.

[9] Artikelen 13, 35c, 67 Provinciewet, artikelen 13, 36b, 68 Gemeentewet, artikelen 31, 45,47 Waterschapswet.

De volgende wijzigingen worden doorgevoerd met betrekking tot de onverenigbaarheid van functies:

Voorgesteld wordt om artikel 13 Gemeentewet, met betrekking tot de met het raadslidmaatschap onverenigbare betrekkingen, te wijzigen, teneinde te verduidelijken wanneer een raadslid werkzaam kan zijn bij een samenwerkingsverband waar de betreffende gemeente aan deelneemt.
De tekst van artikel 13, eerste lid, aanhef en onder o, Gemeentewet, zoals die sinds 1 januari 2020 luidt[10], bepaalt reeds dat een raadslid, als ambtenaar van een gemeenschappelijke regeling, geen ondergeschiktheidsrelatie mag hebben met het gemeentebestuur van de gemeente waar hij raadslid is. De betreffende zinsnede "of uit anderen hoofde aan het gemeentebestuur ondergeschikt" laat tegelijkertijd de ruimte aan een raadslid om werkzaam te zijn bij een gemeenschappelijke regeling zolang hij geen werkzaamheden verricht onder de directe verantwoordelijkheid van het gemeentebestuur van de gemeente waar hij raadslid is.

Een raadslid mag als ambtenaar van een gemeenschappelijke regeling echter ook geen werkzaamheden verrichten ten behoeve van de gemeente waar hij raadslid is.
Voorgesteld wordt dit in artikel 13, eerste lid, onderdeel o, Gemeentewet vast te leggen. Daarmee wordt tegelijkertijd vastgelegd dat een raadslid wel werkzaam kan zijn bij een samenwerkingsverband indien hij geen werkzaamheden verricht voor de gemeente waar hij raadslid is. Oorspronkelijk zou dit geregeld worden in artikel 15 Gemeentewet, de voor raadsleden verboden handelingen, maar bij nader inzien was regeling via de onverenigbare betrekkingen meer geëigend.

Voorts is van de gelegenheid gebruik gemaakt de bestaande bepalingen inzake onverenigbare betrekkingen voor alle categorieën ambtsdragers te verduidelijken, zodat geen misverstand kan bestaan of een verbod specifiek ten aanzien van het eigen openbaar lichaam geldt dan wel of de desbetreffende combinatie in het geheel niet is toegestaan.

3.3 Verboden handelingen

Op basis van artikel 15 Gemeentewet is een aantal handelingen voor raadsleden verboden. Eenzelfde verbod voor Statenleden en AB-leden van waterschappen is opgenomen in respectievelijk artikel 15 Provinciewet, artikel 33 van de Waterschapswet. Dit verbod geldt tevens voor Wethouders, gedeputeerden, DB-leden, (Waarnemend) burgemeester, (loco-)gemeente-/provinciesecretaris, commissaris van de Koning, voorzitter waterschap, bestuursleden van een openbaar lichaam en een bedrijfsvoeringsorganisatie[11], leden van de (gemeenschappelijke) rekenkamer, (loco-)gemeente-/provinciegriffier.

Dit verbod is een waarborg voor de zuiverheid in verhoudingen tussen politieke ambtsdragers en de provincie, gemeente en waterschap[12]. De verboden handelingen betreffen handelingen waarmee een politieke ambtsdrager zich kan compromitteren of waardoor het belang kan worden geschaad[13]. Politieke ambtsdragers zijn zelf verantwoordelijk voor naleving van het verbod. Het ministerie van BZK heeft in overleg met provincies, gemeenten, het IPO, de VNG en de UvW een model beleidskader opgesteld met betrekking tot de verboden handelingen. Het model beleidskader is bedoeld om het bevoegd gezag, maar ook andere betrokkenen als bestuurders van decentrale overheden, secretarissen, griffiers en politieke ambtsdragers duidelijkheid te bieden over de reikwijdte en de werking van het artikel met betrekking tot de verboden handeling.

Om de verhouding tussen de politieke ambtsdrager en het bestuursorgaan zuiver te houden, zijn bepaalde handelingen, vooral in de economische sfeer, verboden. Welke dat zijn en op wie dit verbod betrekking heeft, staat in de Provincie-, Gemeente- en Waterschapswet[14]. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om werkzaamheden als advocaat of adviseur voor het provincie-, gemeente- of waterschapsbestuur of voor de tegenpartij daarvan. Ook is het verboden om een derde te vertegenwoordigen of te adviseren die met het bestuursorgaan een bepaalde overeenkomst sluit, bijvoorbeeld voor de verkoop of verhuur van onroerend goed of het aannemen van werk.

Toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot belangenverstrengeling

De bepaling inzake verboden handelingen wijzigen uiteindelijk niet met het wetsvoorstel Wet bevorderen integriteit en functioneren decentraal bestuur. Toch leven er in de praktijk veel vragen over de interpretatie van dit artikel. Om de beantwoording van ontheffingsverzoeken te vereenvoudigen heeft BZK het reeds hierboven genoemde modelbeleidskader ontheffing verboden handelingen laten ontwikkelen. Op basis van de Provinciewet, Gemeentewet, Waterschapswet en Wet gemeenschappelijke regelingen zijn een aantal handelingen voor politieke en bestuurlijke ambtsdragers van decentrale overheden verboden. Voor een deel van deze handelingen is het mogelijk om een ontheffing aan te vragen. Voor gemeentelijke ambtsdragers en waterschappers zijn gedeputeerde staten het bevoegd gezag. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is het bevoegd gezag voor provinciale ambtsdragers.
Het doel van het modelbeleidskader is om het bevoegd gezag (minister of gedeputeerde staten), maar ook andere betrokkenen als bestuurders van decentrale overheden,

[10] Aanpassingswet Wnra, Stb. 2019, 173.
[11] Voor leden van een gemeenschappelijk orgaan is alleen het eerste lid sub a van overeenkomstige toepassing. Zie artikel 20, tweede lid, lid Wgr.
[12] Kamerstukken II 1988/89, 19403, nr. 3, p.76.
[13] Kamerstukken II 1988/89, 19403, nr. 10, p. 136
[14] Art. 15, 40c, en 68 Provinciewet, art. 15, 41c en 69 Gemeentewet, art. 33 Waterschapswet.

3.4 Deelname aan stemming en beïnvloeding besluitvorming

Verbod om mee te stemmen

Soms staat een onderwerp ter besluitvorming op de politieke agenda waarbij een politieke ambtsdrager direct of indirect persoonlijk betrokken is. De wet noemt dat 'een aangelegenheid die hem rechtstreeks of middellijk persoonlijk aangaat of waarbij hij als vertegenwoordiger is betrokken', of 'de vaststelling of goedkeuring der rekening van een lichaam waaraan hij rekenplichtig is of tot welks bestuur hij behoort'[15]. In deze gevallen moet betrokkene zelf de afweging maken of het nodig is zich van stemming te onthouden. Als hij concludeert dat hij (de schijn van) belangenverstrengeling moet tegengaan, dan zal hij niet meestemmen. De verantwoordelijkheid daarvoor legt de wet dus allereerst bij de betrokkene zelf. Wel kunnen in een reglement van orde of in de gedragscode procedurele bepalingen worden opgenomen die het maken van een afweging ondersteunen.

Zaken die de bestuurder of volksvertegenwoordiger direct of indirect aangaan, zijn onder meer familierelaties, eigendommen, financiële belangen (zoals aandelen), of bestuurslidmaatschappen van gesubsidieerde instellingen. Belangenverstrengeling ontstaat bijvoorbeeld als een gedeputeerde, wethouder of dagelijksbestuurslid van een waterschap, beslist over het verlenen van een vergunning aan zichzelf of iemand uit zijn persoonlijke omgeving. Ook bij het raadslid dat meebeslist over de bestemming van het buitengebied waar hij zelf een boerenbedrijf bezit, is sprake van belangenverstrengeling.
Een ander voorbeeld van belangenverstrengeling is het Statenlid dat stemt over de gunning van een bouwopdracht terwijl hij familiebanden heeft met een van de meedingende aannemingsbedrijven.

Politieke ambtsdragers zijn tegelijkertijd ook burgers: zij maken deel uit van het economische en sociale leven in de gemeenschap die ze besturen. Net als iedere andere burger zijn zij afnemer van producten en diensten, lid van verenigingen en wijkbewoner. Daarom kan een raadslid zonder bezwaar meestemmen over bijvoorbeeld de afvalinzameling, de vaststelling van tarieven van de onroerendezaakbelasting of over het openbaar vervoer in zijn eigen wijk.

De bestuurder of volksvertegenwoordiger zal in voorkomende gevallen steeds zelf de afweging moeten maken of hij kan deelnemen aan beraadslagingen en stemming.
Een harde gedragslijn is hiervoor niet te geven. In deze paragraaf wordt een aantal overwegingen op een rij gezet. Het is de verantwoordelijkheid van individuele bestuurders en volksvertegenwoordigers, liefst in open overleg met de andere bestuurders en volksvertegenwoordigers. Het sluitstuk is niet het oordeel van de de staten, raad of het algemeen bestuur, maar de mogelijkheid van de gang naar de bestuursrechter of de Kroon.

Het zal niet altijd meteen duidelijk zijn of de bestuurder of volksvertegenwoordiger zich bij de besluitvorming door zijn eigen belangen laat leiden, dan wel of de schijn daarvan wordt gewekt. Een en ander hangt af van de feiten en omstandigheden. Het betrokken lid beslist te allen tijde zelf of hij al of niet aan de besluitvorming deelneemt. Wel is het verstandig dat een individuele bestuurder of volksvertegenwoordiger, als een mogelijk persoonlijk belang aan de orde is, dit in de discussie aangeeft. Het is zinvol in dat geval vooraf binnen de fractie af te stemmen, met de fractievoorzitter of de voorzitter van het bestuursorgaan, en vervolgens een besluit te nemen over het al dan niet deelnemen aan het debat en de stemming over het onderwerp. Door daar open over te zijn, kan worden voorkomen dat een besluit wordt vernietigd of dat de verhoudingen in de raad vertroebeld raken.

Wat de gemeenteraad (en dat geldt ook voor andere bestuursorganen) als geheel kan doen, ligt vooral in de preventieve sfeer. Het onderwerp kan in zijn algemeenheid aan de orde komen, maar vooral ook in een concrete situatie. Dat betekent dat op het moment dat het op stemming aankomt, de gemeenteraad of de voorzitter van de raad ervoor waarschuwt dat het te nemen besluit aanvechtbaar zou kunnen zijn bij de bestuursrechter of bij de Kroon in het kader van vernietiging, als het desbetreffende lid zich niet onthoudt van stemming en beraadslaging. Het verdient niettemin aanbeveling dat politieke ambtsdragers in de eerste plaats zelf transparant zijn over hun eventuele persoonlijke belangen; de voorzitter van de raad dient hier eveneens alert op te zijn, ook kunnen raadsleden elkaar onderling hier in het openbaar op aanspreken. De gemeenteraad dient er als collectief voor te waken dat tot bestuursorganen behorende personen die een persoonlijk belang hebben, de besluitvorming beïnvloeden. Maar uiteindelijk blijft het individuele raadslid degene die beslist tot deelname aan de stemming; deze stemt immers op grond van artikel 129, zesde lid Grondwet en artikel 27 Gemeentewet zonder last.

Toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot stemonthouding

Stemonthouding is al langere tijd onderwerp van debat. Artikel 28, eerste lid, onder a, Gemeentewet bepaalt dat een raadslid niet deelneemt aan een stemming over "een aangelegenheid die hem rechtstreeks of middellijk persoonlijk aangaat of waarbij hij als vertegenwoordiger is betrokken". Door een aantal richtinggevende uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State is er in de bestuurlijke praktijk verwarring ontstaan over de toepassing van bovengenoemde norm. Artikel

[15] Artikelen 28 en 58 Provinciewet, artikelen 28 en 58 Gemeentewet, artikel 38a Waterschapswet.

28 Gemeentewet dient nadere, meer precieze inhoud te krijgen. De bepaling moet meer richting geven aan raadsleden die worstelen met vragen over mogelijke belangenverstrengeling. De wetgever heeft nadrukkelijk aangegeven dat artikel 28 Gemeentewet als een lex specialis is te beschouwen ten opzichte van artikel 2.4 Algemene wet bestuursrecht (Awb). Toch is in een serie uitspraken artikel 2:4 Awb van toepassing verklaard. Dit artikel heeft een andere reikwijdte dan artikel 28 Gemeentewet. Het laatstgenoemde artikel spreekt het raadslid zelf aan in geval van stemming. Artikel 2:4 Awb betreft echter de vooringenomenheid van de raad als geheel. Het betreft dan het gehele proces van besluitvorming: niet alleen de stemming, maar ook de beraadslagingen. De rechter heeft artikel 2:4 Awb, naast artikel 28 Gemeentewet, toegepast op stemmingen in de gemeenteraad en daaraan een bredere reikwijdte gegeven. Om de gewenste duidelijkheid te verschaffen over de reikwijdte van artikel 28 Gemeentewet zal aan het eerste lid, onder a, naast onthouding van stemming ook onthouding van beraadslaging worden opgenomen, omdat de kern van het werk van raadsleden niet alleen wordt gevormd door de stemming aan het eind, maar juist ook door de daaraan voorafgaande beraadslagingen, bijvoorbeeld door het indienen van moties en amendementen of het stellen van vragen en het overleggen in commissieverband. Hoewel deze wetsaanpassing niet betrekking heeft op commissieleden is het voorstelbaar dat zij zich ook onthouden van de beraadslaging als er sprake is van belangenverstrengeling. Tevens wordt er een lid toegevoegd waarin wordt vastgelegd dat op de beraadslaging en stemming zoals genoemd in het eerste lid, artikel 2:4 Awb niet van toepassing is. Deze wijziging zorgt ervoor dat het lex specialis karakter van artikel 28 Gemeentewet wordt onderkend.

3.5 Nevenfuncties

Naast hun politieke ambt hebben veel politieke ambtsdragers (neven)functies, betaald of onbetaald. Voor staten- en raadsleden, parttime wethouders en voor dagelijks bestuurders van waterschappen zijn deze vaak hun hoofdfunctie. Ook voor fulltime bestuurders zijn nevenfuncties positief te waarderen: uit maatschappelijk, bestuurlijk en persoonlijk oogpunt. Er zit echter ook een risico aan nevenfuncties, vooral die buiten het publiek domein. Nevenfuncties kunnen het onafhankelijk oordeel van de ambtsdrager in gevaar brengen, het aanzien van het ambt schaden en de ambtsdrager belemmeren om optimaal te functioneren.

Wettelijk is daarom bepaald dat de volgende ambtsdragers geen nevenfuncties vervullen waarvan de uitoefening ongewenst is met het oog op een goede vervulling van het politieke ambt[16]:

a. wethouder;
b. burgemeester;
c. gedeputeerde;
d. commissaris van de Koning;
e. voorzitter en dagelijks-bestuurslid van een waterschap.

Bij het aanvaarden of aanhouden van nevenfuncties zijn de volgende afwegingen van belang:

1. Tussen het ambt en de nevenfunctie mag geen belangenverstrengeling optreden of de schijn daarvan worden gewekt. Het gaat daarbij niet alleen over mogelijk persoonlijk voordeel voor de politieke ambtsdrager zelf, maar ook voor personen, bedrijven of instellingen in zijn omgeving. Dit voordeel kan ook bestaan uit het doorgeven van vertrouwelijke overheidsinformatie. Het risico van belangenverstrengeling hoeft overigens niet altijd te betekenen dat de nevenfunctie moet worden opgegeven. Soms is het risico incidenteel. Een mogelijke oplossing is dat de betrokken politieke ambtsdrager zich in dat geval buiten de concrete besluitvorming houdt (zie paragraaf 3.4). Terughoudendheid is in elk geval geboden bij functies in organisaties die substantieel subsidie ontvangen, overheidsprojecten uitvoeren of die op welke manier dan ook, betrokken (kunnen) zijn bij de overheid waar men het politieke ambt vervult.
2. Het vervullen van de nevenfunctie mag geen afbreuk doen aan het aanzien van het ambt.
3. De nevenfunctie mag niet zoveel tijd kosten dat het functioneren als politieke ambtsdrager in het geding komt.
4. De (hoogte van de) honorering van de nevenactiviteiten van een bestuurder mag geen aanleiding geven tot discussies.

De beslissing om een nevenfunctie te aanvaarden of aan te houden is primair de verantwoordelijkheid van de politieke ambtsdrager zelf, maar hij moet er wel open over zijn en zich erover verantwoorden. Hij moet daarom zijn nevenfuncties zelf openbaar maken (zie paragraaf 3.7). Voor de voltijdsbestuurder geldt aanvullend dat ook de inkomsten uit de nevenfuncties openbaar moeten worden gemaakt. (zie paragraaf 3.8). Boven een wettelijk vastgestelde grens geldt bovendien dat neveninkomsten moeten worden verrekend met het inkomen van de voltijdsbestuurder.

3.6 Q.q.-nevenfuncties

Sommige nevenfuncties vervullen bestuurders en in mindere mate volksvertegenwoordigers, uit hoofde van hun politieke functie. Dat zijn de nevenfuncties waarin zij ‘qualitate qua’ zijn benoemd. Aan de hand van de volgende criteria kan worden bepaald of een nevenfunctie een q.q.-nevenfunctie is:

1. Er is een aantoonbaar belang voor de betreffende overheid (provincie, gemeente, of waterschap) dat de nevenfunctie door een politieke ambtsdrager wordt vervuld. Hij behartigt dan (in)direct de belangen van de provincie, gemeente of waterschap door het vervullen van die nevenfunctie.
2. De nevenfunctie is gekoppeld aan de inhoud en duur van het politieke ambt. Wordt dat politieke ambt beëindigd, dan moet de nevenfunctie ook worden neergelegd.

[16] Art. 40b en 66 Provinciewet, art. 41b en 67 Gemeentewet, art. 44a en 48 Waterschapswet.

Of sprake is van een q.q.-nevenfunctie zal uiteindelijk uit de feitelijke context moeten blijken. Het kan bijvoorbeeld zijn dat de statuten van een stichting geen grenzen stellen aan de termijn waarin een commissariaat of bestuursfunctie wordt vervuld, zodat deze niet lijkt te voldoen aan de criteria voor een q.q.-nevenfunctie. Echter, als er ook bestuurders (of volksvertegenwoordigers) van andere provincies, gemeenten of waterschappen in hetzelfde stichtingsbestuur zitting hebben, dan kan er wel degelijk sprake zijn van een q.q.-nevenfunctie.

Een q.q.-nevenfunctie waarvoor veel aandacht bestaat, is die van het commissariaat bij bedrijven. De rijksoverheid is zeer terughoudend geworden in het benoemen van overheidscommissarissen. De Staat wil transparante verhoudingen met zijn deelnemingen en wil daarom geen bijzondere positie innemen jegens private aandeelhouders. Ook de andere overheden hebben - mede onder invloed van het rijksbeleid en de ontwikkelingen op het gebied van corporate governance - de positie van de overheidscommissaris tegen het licht gehouden. Provincies, gemeenten en waterschappen hebben overigens ook de mogelijkheid om anderen dan overheidsbestuurders als commissarissen te benoemen. Dat kan helpen om de schijn van belangenverstrengeling tegen te gaan.

3.7 Melding en openbaarmaking nevenfuncties

Bestuurders hebben een wettelijke meldplicht als zij het voornemen hebben om een nevenfunctie te aanvaarden[17]. Zij melden dit aan respectievelijk bij Provinciale Staten de gemeenteraad of het algemeen bestuur van het waterschap. Alle politieke ambtsdragers, waaronder dus behalve de bestuurders ook Statenleden, raadsleden en algemeen bestuursleden van een waterschap, zijn wettelijk verplicht om hun (neven)functies openbaar te maken. Dat kan door het register van nevenfuncties op de website van hun overheidsorganisatie te plaatsen.

De wetgeving (en de gedragscode in aanvulling hierop) bevat diverse voorschriften inzake openheid met het oog op de integriteit. Die voorschriften hebben betrekking op openbaarmaking van nevenfuncties en/of neveninkomsten, van geschenken, buitenlandse reizen, excursies en evenementen. De registraties in de codes zijn bedoeld om de transparantie te bevorderen die belangenverstrengeling en onverantwoord en/of onjuist gebruik van publieke middelen door politieke ambtsdragers moeten tegengaan.
Voorzitters hoeven hun q.q.-functies volgens de wet niet te melden of openbaar te maken. Weliswaar is het geen formele verplichting, maar dringend advies is om dit wel te doen.

Het is van groot belang om de lijst van nevenfuncties actueel te houden. De inhoud van de hoofd- of de nevenfunctie kan bijvoorbeeld veranderen, of de instantie waarbij de nevenfunctie wordt vervuld kan een andere relatie krijgen tot de overheid in kwestie. Bij dit soort veranderingen kan ook de toelaatbaarheid van de nevenfunctie anders worden beoordeeld dan in de oorspronkelijke situatie.

3.8 Inkomsten uit nevenfuncties / melding en verrekening ervan

Voltijds bestuurders moeten de inkomsten uit hun nevenfuncties openbaar maken[18]. Het is wenselijk en gebruikelijk dat bij de openbaarmaking van de nevenfuncties en de inkomsten daaruit (zie paragraaf 3.7), tevens wordt aangegeven hoeveel tijd de nevenfuncties in beslag nemen. Het is ontoereikend als alleen wordt aangeduid of een nevenfunctie bezoldigd of onbezoldigd is. Op bestuurders met een deeltijdaanstelling, statenleden, raadsleden en algemeen bestuursleden van waterschappen is de verplichting om inkomsten uit andere functies openbaar te maken, niet van toepassing.

Openbaarmaking van nevenfuncties en daaruit voortkomende neveninkomsten is van belang voor een goede politieke controle en een open debat over belang en wenselijkheid van nevenfuncties. De hoogte van de neveninkomsten is een belangrijk aspect van de beoordeling of een bepaalde nevenfunctie zich al dan niet verhoudt tot een goede vervulling van het politieke ambt. Een regelmatige, bijvoorbeeld jaarlijkse, bespreking in de Staten, raad of algemeen bestuur van het waterschap van de nevenfuncties en –inkomsten van het college in relatie tot diens taakvervulling kan bijdragen aan een goed en gedragen bestuur. Wanneer niet alleen de nevenfuncties maar bij voltijdsbestuurders ook het bedrag van de daaruit voortvloeiende inkomsten bekend zijn, kan de volksvertegenwoordiging beschikken over relevante informatie voor een debat over de vraag of die nevenfuncties met het oog op een goed openbaar bestuur met het politieke ambt te verenigen zijn.

3.9 Inkomsten uit q.q.-nevenfuncties

Inkomsten uit q.q.-nevenfuncties mogen niet worden behouden. Bij wet is geregeld dat de gedeputeerde/commissaris van de Koning, wethouder/burgemeester en leden van het dagelijks bestuur en voorzitters van waterschappen geen vergoedingen, in welke vorm dan ook, geniet voor q.q.-nevenfuncties[19]. Dit geldt ongeacht of de vergoeding ten laste van de provincie-, gemeente- of waterschapskas komt.

De q.q.-functie wordt beschouwd als behorend bij het ambt.
De bezoldiging voor dat ambt is daarom tevens voor de q.q.-werkzaamheden. Eventueel persoonlijk ontvangen inkomsten

[17] Artikelen 40b en 66 Provinciewet, artikelen 41b en 67 Gemeentewet, artikelen 44a en 48 Waterschapswet.

[18] Idem.

[19] Art. 43 en 65 Provinciewet, art. 44 en 66 Gemeentewet en art. 44 en 48 Waterschapswet.

uit q.q.-functies moeten dan ook in de provincie- of gemeente- of waterschapskas worden gestort, bij voorkeur rechtstreeks en niet via de privérekening. De Provincie-, Gemeente-, en Waterschapswet voorzien in een ontheffingsmogelijkheid voor bestuurders in bijzondere omstandigheden. De genoemde stortingsplicht betreft alleen de beloning voor geleverde diensten. De vergoeding voor (daadwerkelijk gemaakte) onkosten voor een q.q.-functie hoeft dus niet in de provincie, gemeente-, waterschapskas te worden gestort.

Voor bestuurders die het ambt voltijds uitoefenen, worden ook de inkomsten verrekend uit nevenfuncties die niet behoren bij het ambt. Voor hen geldt daarmee dezelfde verrekeningssystematiek als voor leden van de Tweede Kamer.

3.10 Financiële belangen

Er is een risico tot belangenverstrengeling als een politieke ambtsdrager financiële belangen heeft bij organisaties of ondernemingen die een relatie met een van de overheden hebben of kunnen krijgen, en waarover de betreffende overheid besluiten neemt. Voorbeelden zijn besluiten over aanbesteding, subsidieverstrekking, steunverlening, verstrekking van leningen en verlening van advies- en onderzoeksopdrachten. Politieke ambtsdragers zouden in de verleiding kunnen komen om zich bij het nemen van functionele beslissingen mede te laten leiden door persoonlijk financieel belang.

Het begrip 'financieel belang' moet ruim worden opgevat. Een deelneming in een bedrijf of onderneming valt er uiteraard onder, maar ook het bezit van effecten, onroerend goed of een vorderingsrecht. Zulke financiële belangen kunnen een rol gaan spelen bij besluiten over bijvoorbeeld bestemmingsplannen of grondverkopen. Ook negatieve financiële belangen, zoals schulden uit hypothecaire vorderingen, kunnen in verband met mogelijke belangenverstrengeling relevant zijn. Een vorderingsrecht van een organisatie of ondernemer op een politieke ambtsdrager kan ook worden gerangschikt onder 'financieel belang'. Waakzaamheid is geboden als er sprake is van bezit van bouwgrond en het aankopen van grond of onroerend goed door politieke ambtsdragers.

Zorgvuldigheid, openheid en controleerbaarheid zijn hier sleutelwoorden. Het melden van financiële belangen - voor bestuurders in het dagelijks bestuur, voor volksvertegenwoordigers in het algemeen bestuur - is wettelijk niet verplicht. Het ligt in de rede dat een regeling voor de melding van financiële belangen wordt toegesneden op de aard van de functie of van het ambt. Veel provincies, gemeenten en waterschappen leggen in de gedragscode afspraken vast met betrekking tot de opgave, registratie en eventuele openbaarmaking van relevante financiële belangen van de bestuurders. Veelal wordt dit dan toegespitst op financiële belangen in ondernemingen en organisaties waarmee de provincie, gemeente of waterschap zakelijke betrekkingen onderhoudt. Uitvoering gebeurt veelal via interne melding en registratie. Het gaat dan om een norm of afspraak waar bestuurders, provincie, gemeente of waterschap zichzelf aan binden.

Een andere mogelijkheid om aandacht te besteden aan aanwezige zakelijke en financiële belangen is door een risicoanalyse te maken aan de hand waarvan wordt beoordeeld of er risico's kleven aan bepaalde belangen. De betrokken politieke ambtsdrager kan maatregelen nemen om die risico's weg te nemen, bijvoorbeeld door de zeggenschap over bepaalde belangen elders te beleggen.

In de praktijk blijkt dat integriteitsincidenten zich vaak voordoen in het domein van de ruimtelijke ordening en grond- en bouwzaken. Daarom is het raadzaam om niet alleen actueel grondbezit te melden, maar ook voorgenomen vastgoedtransacties.

Een plek onder de zon. Een voorbeeld uit de praktijk.

De wethouder sport koopt met zijn partner een appartement in de eigen gemeente. Het stond al heel lang te koop en de projectontwikkelaar wil er nu eindelijk vanaf. In de loop der jaren is de prijs al fors gezakt en de wethouder heeft nog veel minder betaald. Een verhaal komt in de krant en de suggestie wordt gewekt dat belangenverstrengeling hier een rol speelt. De projectontwikkelaar staat bekend als partijgenoot van de wethouder. De wethouder heeft dan wel niet een relevante portefeuille voor een projectontwikkelaar maar een stem in het college is natuurlijk nooit weg. Er wordt aangedrongen op onderzoek en ook de wethouder zelf wil dat een paar vreemde ogen de kwestie bekijkt.
Uitkomst is dat de wethouder keurig heeft gehandeld. De prijs valt goed te verklaren. Er is geen connectie tussen wethouder en verkoper. De wethouder had de transactie ook direct al informeel gemeld in het college en is ook anderszins heel transparant geweest over alles.
Wel kun je je de vraag stellen of het niet handig is om onroerend goed transacties altijd te melden, misschien wel verplicht. En bij het verwerven van nieuwbouw in de eigen gemeente moet volstrekt helder zijn dat een politieke ambtsdrager op geen enkele manier kan profiteren van voorkennis of een gunstige onderhandelingspositie.

3.11 Draaideurconstructie

De 'draaideurconstructie' betekent dat oud-bestuurders als externe of in dienst van een externe partij direct na hun aftreden betaalde activiteiten verrichten voor dezelfde overheid waar zij bestuurder zijn geweest. In de modelgedragscode is een aantal regels hierover opgenomen, om (de indruk van) mogelijke vriendjespolitiek te voorkomen en het risico op verstrengeling van persoonlijke en functionele belangen te vermijden. Deze risico's ontstaan als een bestuurder en een bedrijf die in een functionele relatie tot elkaar staan in de verleiding komen om afspraken te maken over toekomstige betaalde activiteiten van de bestuurder. In de regel wordt hiervoor een termijn van 1 tot 2 jaar afgesproken.

Als een oud-bestuurder mee doet in een aanbestedingsprocedure, dan is het van belang dat er offertes worden aangevraagd bij meerdere partijen.

3.12 Aanbevelingen

1. Houd een actueel, openbaar register bij met de (neven) functies van alle politieke ambtsdragers, inclusief de q.q.-functies van bestuurders. Beleg in de organisatie wie het register beheert.

2. Publiceer het 'nevenfunctieregister'[20] op de website van de provincie, gemeente of het waterschap en vermeld daarbij in elk geval:
   a. wat de nevenfunctie inhoudt;
   b. voor welke organisatie deze wordt verricht;
   c. wat ongeveer het tijdsbeslag is;
   d. of het wel of geen q.q.-nevenfunctie is;
   e. of de nevenfunctie bezoldigd of onbezoldigd is.
   f. bij voltijdsbestuurders wat inkomsten daaruit zijn.

Een regelmatige bespreking in de staten, raad of algemeen bestuur over de vraag of nevenfuncties en –neveninkomsten van de leden van het college met het ambt te verenigen zijn en bijdragen aan een goed en gedragen bestuur.

3. Maak afspraken over hoe procesmatig te handelen in:
   a. situaties dat persoonlijke belangen de onafhankelijke oordeelsvorming in de weg kunnen staan;
   b. situaties die de schijn van onzuivere oordeelsvorming kunnen oproepen.
4. Kijk kritisch naar commissariaten door politieke ambtsdragers in overheidsbedrijven waarin de provincie, gemeente of het waterschap aandelen heeft, zoals vervoers- en energiebedrijven. Benoem eventueel anderen dan politieke ambtsdragers tot commissaris.

[20] Voor een voorbeeld van een nevenfunctieregister zie: https://www.rijnland.net/over-rijnland/bestuur/downloads-bestuur/2020-q2-register-nevenfuncties-2019-maart-2023.pdf/view.

4. Informatie

4.1 Basisregels voor omgaan met informatie

Politieke ambtsdragers beschikken over veel informatie. Daar moeten zij goed mee omgaan. Anders wordt de geloofwaardigheid van zowel henzelf als van hun organisatie aangetast. Daarom geldt een aantal basisregels voor hoe een integer politieke ambtsdrager met informatie moet omgaan:

1. **Ga zorgvuldig en correct om met informatie waarover u uit hoofde van uw ambt beschikt.**
2. **Verstrek geen onjuiste informatie (controleer uw bronnen).**
3. **Gebruik (nog) niet openbare informatie die u hebt gekregen bij de uitoefening van het ambt niet ten eigen bate of ten bate van derden.**
4. **Verstrek geen vertrouwelijke of geheime informatie met derden**
5. **Ga, bij twijfel, te rade bij een deskundige binnen de organisatie of bij collega's[21].**
6. **Neem uiteraard alle privacywet- en regelgeving in acht, waaronder de Algemene Verordening gegevensbescherming (AVG).**

4.2 Oneigenlijk gebruik van niet-openbare informatie

De integriteit van een politieke ambtsdrager komt in gevaar als hij informatie die (nog) niet openbaar is, gebruikt om er zichzelf of anderen mee te bevoordelen. Het kan dan gaan om informatie waar hij vanuit zijn ambt over beschikt, of die hem ongevraagd wordt toegespeeld door relaties. De verleiding kan groot zijn om in de privésfeer melding te maken van informatie die voor anderen van direct belang is. Soms is dat informatie die weliswaar ooit openbaar wordt, maar waarbij voordeel ontstaat door het eerder verkrijgen ervan. Voorbeelden zijn de aan- en verkoop van een huis of een stuk grond, de gunning van opdrachten.

Voorkennis voor je houden, ook in verkiezingstijd. Praktijkvoorbeeld van een dilemma.

In een gemeente wordt een woonwijk ontwikkeld. Naar buiten toe lijkt het alsof het allemaal soepel verloopt; bij wijze van spreken kan morgen de eerste paal de grond in gaan. In een recente collegevergadering echter, is een geheim memo besproken dat een heel ander beeld geeft. Op het te ontwikkelen gebied staat een gebouw dat de gemeente moet kopen om ruimte te maken voor de woonwijk. Maar de onderhandelingen met de eigenaar van dat gebouw willen niet vlotten. Er is zelfs een kans dat de gemeente de Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) moet gaan gebruiken, waardoor de eigenaar de verplichting krijgt dat het gebouw in de komende drie jaar alleen aan de gemeente kan worden verkocht. Dat is zeer vertrouwelijke informatie. Als de betreffende eigenaar dat zou weten dan zou hij het gebouw snel aan iemand anders kunnen verkopen.

Terwijl deze zaak loopt, wordt het verkiezingstijd. De betrokken wethouder is lijsttrekker namens zijn partij en neemt deel aan een verkiezingsdebat. Daar steekt een van zijn opponenten de loftrompet over de voortgang van het woningbouwproject. De wethouder weet dat de situatie heel anders is, wil zijn opponent niet laten 'scoren', maar kan de strikt vertrouwelijke informatie uit het college niet gebruiken. Dit soort dilemma's speelen meer in verkiezingstijd.

Als wethouder weet je vaak meer dan je in het openbaar kunt laten weten, wat vooral bij verkiezingsdebatten moeilijk is, waar vaak op het scherpst van de snede wordt gedebatteerd. Het is dan verleidelijk om je bredere kennis over een onderwerp te gebruiken. Het gaat dan immers om stemmen.

4.3 Beslotenheid en geheime informatie

In de Provincie-, Gemeente- en Waterschapswet staan regels over de beslotenheid van vergaderingen en de geheimhouding over wat in een vergadering is behandeld. Uiteraard mag de mogelijkheid om in beslotenheid te vergaderen, niet worden misbruikt om burgers in onwetendheid te laten over bepaalde zaken. In meer algemene zin moet worden voorkomen dat om bijvoorbeeld politieke redenen informatie wordt achtergehouden die eigenlijk helemaal niet vertrouwelijk is. Wettelijk is voorgeschreven dat er onderwerpen zijn die nooit in beslotenheid mogen worden behandeld, zoals de begroting en de jaarrekening, evenals de invoering, wijziging en afschaffing van een belasting. Er zijn op internet veel voorbeelden te vinden van protocollen over "beslotenheid en geheimhouding".

Het feit dat een zaak in een besloten vergadering wordt behandeld en de notulen niet openbaar zijn, betekent niet zonder meer dat de leden verplicht zijn tot geheimhouding. Deze moet nadrukkelijk

[21] Zie ook de factsheet "Casuïstiek Gegevensbescherming Gemeenteraad" van de Informatiebeveiligingsdienst Gemeenten. Deze uitgave is te vinden op de website van de IBD: www.informatiebeveiligingsdienst.nl.

worden opgelegd. Op grond van een belang, genoemd in artikel 10 van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob)[22], kan geheimhouding worden voorgesteld door:

- Provinciale Staten/ Statencommissie;
- gemeenteraad/ raadscommissie;
- algemeen bestuur van een waterschap;
- Gedeputeerde Staten;
- commissaris van de Koning;
- college van B&W;
- burgemeester;
- dagelijks bestuur, voorzitter en commissie van een waterschap[23].

De verplichting tot geheimhouding moet worden bevestigd door de volksvertegenwoordigende organen. Het schenden van een geheimhoudingsplicht is een misdrijf in de zin van het Wetboek van Strafrecht[24]. Een praktijksituatie over het schenden van "beslotenheid en geheimhouding" is te vinden via deze link.

4.4 Vertrouwelijke informatie

De omgang met vertrouwelijke informatie verschilt in wezen niet van de omgang met geheime informatie. Het Wetboek van Strafrecht (Art. 272) stelt dat als 'hij die enig geheim waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat hij uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift dan wel van vroeger ambt of beroep verplicht is het te bewaren' dat geheim schendt, gestraft kan worden met een celstraf of een geldboete. Jurisprudentie heeft uitgewezen dat daarbij geen onderscheid gemaakt wordt tussen vertrouwelijke en geheime informatie. Beide termen hebben als strekking dat de bewuste informatie niet openbaar gemaakt mag worden.

4.5 E-mail- en internetgebruik; sociale media

In veel overheidsorganisaties gelden gedragscodes en gebruiksregels voor de ambtenaren over het gebruik van e-mail en internet: over wat een juist gebruik is, en wat wel en niet mag. Uit de rechtspraak hierover blijkt dat dergelijke regels zeer relevant zijn. Ook voor bestuurders is het raadzaam om afspraken te maken over e-mail- en internetgebruik. Gemeentelijke bestuurders zijn uiteindelijk verantwoordelijk voor de informatiebeveiliging binnen de gemeentelijke organisatie[25].

Sociale media is een verzamelnaam voor alle internettoepassingen waarmee informatie kan worden gedeeld op een snelle en gebruiksvriendelijke manier. Het is voor politieke ambtsdragers een van de mogelijkheden om de dialoog met burgers aan te gaan. Hoewel sociale media veelvuldig worden ingezet, kan het gebruik ervan ook risico's met zich meebrengen.

Enkele suggesties voor richtlijnen:

- Je blijft zelf verantwoordelijk. Bij twijfel, plaats dan geen bericht.
- Blijf alert bij het mixen van je persoonlijke leven met je zakelijke activiteiten.
- Geef nooit vertrouwelijke informatie van provincie, gemeente of waterschap.
- Realiseer je dat internet blijvend is; gegevens blijven altijd vindbaar.
- Leg vast wat je doet als je de overheid vertegenwoordigt; online verklaringen hebben ook juridische gevolgen, net als dat bij de traditionele media het geval is.
- Reageer niet impulsief op elk bericht.

4.6 Aanbevelingen

1. Maak afspraken in Staten, raad of algemeen bestuur van een waterschap over het zorgvuldig en correct omgaan met informatie waarover men uit hoofde van het politieke ambt beschikt.

2. Tref maatregelen om te voorkomen dat onbevoegden vertrouwelijke gegevens kunnen bezitten, raadplegen of beschadigen. Denk daarbij ook aan uw computer, usb-stick, smartphone, tablet, etc. en maak de harde schijf van uw computer na afdanken ervan onbruikbaar.

3. Maak als bestuurders afspraken over het gebruik van e-mail en internet (sociale media).
   Neem kennis van de Tien bestuurlijke principes voor informatiebeveiliging.

[22] De Wet openbaarheid van bestuur (Wob) is beschikbaar op http://www.wetten.nl

[23] Art. 23 en 24 Provinciewet, art. 23 en 24 Gemeentewet, art. 35 en 36 Waterschapswet.

[24] Art. 272 van het Wetboek van Strafrecht.

[25] Zie de handreiking "De Tien bestuurlijke principes voor Informatiebeveiliging" van de Informatiebeveiligingsdienst Gemeenten op www.informatiebeveiligingsdienst.nl.

5. Geschenken, diensten en uitnodigingen

5.1 Nooit in ruil voor een tegenprestatie

Als zij de ambtseed of belofte afleggen, verklaren politieke ambtsdragers dat zij geen giften of gunsten hebben gegeven of beloofd om te worden benoemd. Ook beloven ze dat ze geen geschenken zullen aannemen of beloften zullen doen in ruil voor een tegenprestatie. Het gaat hierbij niet alleen om persoonlijke bevoordeling zoals een goedkope verbouwing of tuinaanleg. Het kan ook gaan om bijvoorbeeld donaties aan de partij van de politieke ambtsdrager met het oog op een gunstige overheidsbeslissing.

Voordat je het weet maak je reclame. Praktijkvoorbeeld van een dilemma.

In een gemeente wordt jaarlijks een prijs uitgereikt aan de beste ondernemer van het jaar. Voor dit evenement is een stichting opgericht, gesponsord door en genoemd naar een bekende lokale onderneming. De wethouder EZ is qualitate qua lid van het stichtingsbestuur en daarmee ook van de jury. Deze nevenfunctie is goedgekeurd door het college en staat op de website van de gemeente vermeld.

Bij het tienjarig bestaan wil de Stichting Ondernemersprijs wat meer uitpakken dan anders. De sponsor maakt een jubileumfilm waaraan ook de wethouder meewerkt. De film wordt vertoond bij de uitreiking van de prijs. De wethouder is onprettig verrast als het er in de film op lijkt dat hij een vurig pleidooi houdt voor de sponsorende onderneming en het belang van de wortels ervan in de plaatselijke samenleving. Meteen stelt de oppositie er vragen over in de gemeenteraad. De wethouder wordt niet alleen verweten dat hij zich voor het karretje van de onderneming heeft laten spannen, maar ook wordt de suggestie gewekt dat hij voor zijn bijdrage is betaald. Dat laatste staat groot in de krant. De wethouder verdedigt zich tegen deze inbreuk op zijn integriteit en eist in de raad een rectificatie. Die is er ook gekomen.

Achteraf beseft de wethouder dat zijn deelname aan het filmpje wellicht een verkeerde keuze is geweest, ook omdat hij niet voorafgaande aan de vertoning het resultaat heeft kunnen zien. ‘Eigenlijk is het een soort fuik waar je in loopt. Iedereen weet dat je daar qualitate qua bestuurslid bent en daar ben je naar jouw gevoel ook voldoende transparant in. Bovendien is de ondernemersprijs een goed initiatief dat stimulerend werkt voor de plaatselijke ondernemingen. Daar wil je als wethouder EZ natuurlijk graag aan meewerken. Op zich is er niets mis met het feit dat dit evenement door één belangrijke onderneming in de gemeente wordt gesponsord. Economie en bedrijfsleven zijn veel meer dan werkgeverschap en winstbejag. Want wat gebeurt er met het verenigingsleven en de culturele instellingen in de gemeente als dat bedrijfsleven er niet meer is? Als wethouder ben je ambassadeur voor de gemeente en dus ook een beetje ambassadeur voor de ondernemer. Maar je moet wel voorzichtig blijven. Ik had van tevoren kunnen bedenken dat deelname aan die film wellicht een verkeerde indruk kon wekken. En ik had transparanter kunnen zijn over de redenen voor mijn keuze om eraan mee te werken. Dat had wellicht de suggestie kunnen voorkomen dat ik ervoor betaald zou zijn. Want deze twijfel aan mijn integriteit heeft de verhoudingen wel verstoord en heeft helaas een vlekje op mijn blazoen veroorzaakt.’

5.2 Geschenken van en aan de provincie, de gemeente of het waterschap

Politieke ambtsdragers geven geschenken, niet op persoonlijke titel, maar namens de provincie, de gemeente of het waterschap. Het gaat dan vaak om relatiegeschenken, een geaccepteerd gebruik in het sociale verkeer. Wel is het verstandig om dit transparant te houden, door:

- richtlijnen op te stellen;
- een administratie bij te houden;
- als het om grotere geschenken gaat: een gemotiveerd besluit hiertoe in het dagelijks bestuur te nemen;
- open te zijn over de verstrekte geschenken, bijvoorbeeld in het jaarverslag.

Ook bij het ontvangen van geschenken van of door een bestuurslichaam past zorgvuldigheid en terughoudendheid, door:

- te bepalen dat een gemotiveerd besluit van Staten, raad of algemeen bestuur nodig is om schenkingen boven een bepaalde waarde te mogen accepteren;
- een openbaar register bij te houden van alle ontvangen geschenken;
- de ontvangen geschenken te bewaren in het provincie, gemeente- of waterschapshuis of andere aan te wijzen instellingen.

5.3 Geschenken aan individuele politieke ambtsdragers

Als politieke ambtsdragers persoonlijk geschenken, uitnodigingen, diensten en faciliteiten ontvangen of geven, brengt dit meer risico's met zich mee dan als dit gebeurt namens provincie, gemeente of waterschap. Daarom is in de modelgedragscodes een aantal bepalingen opgenomen om de omgang met geschenken en uitnodigingen te reguleren. Het begrip geschenken moet hieronder ruim worden opgevat. Daaronder vallen ook aangeboden faciliteiten of diensten.

- Terughoudendheid is het uitgangspunt bij aanbieding en ontvangst van geschenken, uitnodigingen, diensten en faciliteiten.
- Geschenken van welke waarde dan ook kunnen niet worden geaccepteerd als de onafhankelijkheid in de besluitvorming hierdoor op enigerlei wijze kan worden aangetast. Dat is bijvoorbeeld het geval zolang overleg- of onderhandelingssituaties gaande zijn.
- Met inachtneming van het voorgaande kan er een uitzondering worden gemaakt ingeval van geschenken tot een in de praktijk gegroeide veelgebruikte waarde van 50 euro. Die kunnen bij wijze van uitzondering worden geaccepteerd. Bij voorkeur vindt vooraf evenwel overleg plaats of het geschenk daadwerkelijk wordt geaccepteerd. Bestuurders melden geschenken in de wekelijkse vergaderingen van hun bestuur (Gedeputeerde Staten, B&W of dagelijks bestuur van het waterschap). Een lid van Provinciale Staten, raadslid of een lid van het algemeen bestuur van een waterschap doet er goed aan het krijgen van een geschenk te melden in zijn fractie.
- Er zijn situaties dat een bestuurder uit hoofde van zijn ambt een geschenk met een waarde van meer dan de veelgebruikte waarde van 50 euro aangeboden krijgt. De bestuurder besluit, eventueel in overleg met de ambtelijke leiding, of hij het geschenk kan accepteren. Bij acceptatie worden dergelijke geschenken geregistreerd en worden ze eigendom van de organisatie. Geschenken die niet worden geaccepteerd, worden met uitleg geretourneerd aan de schenker.
- Bij het ontvangen van geschenken past openheid. Geschenken worden daarom niet op het huisadres ontvangen.
- Het helpt om relaties op de hoogte te stellen van de geldende regeling voor de omgang met geschenken. Dat kan door plaatsing van deze regels op de website.

Wel of niet meedoen aan de zeiltocht. Praktijkvoorbeeld van een dilemma.

Een wethouder EZ wordt voor een zeiltocht uitgenodigd door een grote landelijke onderneming waarmee hij geregeld zaken doet. Het college vindt dat hij niet op de uitnodiging moet ingaan vanwege mogelijke belangenverstrengeling.

Later blijkt dat hij de enige wethouder in de regio is die niet bij het zeilevenement is geweest. Sterker nog, er blijken hele colleges van B en W te hebben deelgenomen. De wethouder krijgt het gevoel dat hij een belangrijke kans heeft gemist op informeel contact met collega's.

De wethouder: 'Bij een volgende uitnodiging zou de afweging om wel of niet te gaan, anders kunnen zijn. Dat het goed voor het netwerk kan zijn wordt dan belangrijker dan de mogelijke belangenverstrengeling. Hierbij moet ook worden betrokken of er op dat moment iets speelt dat de keuze kan beïnvloeden. Ben je bijvoorbeeld in een contractfase met de onderneming dan wordt het anders; dan is het niet handig. Ben je echter in een fase waarbij het gaat om een partner die ooit wel eens wat in de gemeente heeft gedaan, dan wordt de drempel lager. Dus de beslissing om wel of niet mee te doen aan een dergelijke uitnodiging kan per situatie verschillen.'

5.4 Etentjes, excursies en evenementen

Enkele vuistregels voor de acceptatie van uitnodigingen:

- De begrippen 'geschenken' en 'diensten' moeten ruim worden geïnterpreteerd. Ook uitnodigingen voor een diner, een excursie, werkbezoeken of een (gezamenlijk) bezoek aan een evenement (dit kan van marktpartijen c.q. semipublieke partijen zijn) kunnen eronder vallen.
- Voorwaarde om op een uitnodiging voor bijvoorbeeld een excursie, werkbezoek of diner in te gaan, is dat deze functioneel is, sober en in het belang van de betreffende overheid. Bij de afweging is het van belang de context van de uitnodiging te kennen, zoals de vraag of er sprake is van een onderhandelingssituatie. Afweging van deze elementen kan ertoe leiden dat de provincie, de gemeente of het waterschap en, als het een fractielid betreft, de fractie, de reis- en verblijfkosten betaalt.
- Meerdere personen of instanties waarmee het bestuursorgaan contacten onderhoudt, hebben een uitnodiging ontvangen.
- Openheid (melding) en registratie zijn essentieel. Dit geldt temeer bij deelname aan excursies, (internationale) evenementen (dit kan van marktpartijen c.q. semipublieke partijen zijn) en buitenlandse reizen voor rekening van anderen dan provincie, gemeente of waterschap.

5.5 Aanbevelingen

1. Maak afspraken over het geven en ontvangen van geschenken, diensten en uitnodigingen door de organisatie. Leg de afspraken vast in de gedragscode integriteit.

2. Houd een openbaar register bij van alle ontvangen geschenken. Bewaar geschenken in het provincie, gemeente- of waterschapshuis of een andere aan te wijzen instelling (musea e.d.).

3. Informeer Staten, raad of algemeen bestuur van het waterschap regelmatig over gegeven en ontvangen geschenken, uitnodigingen voor diners, excursies etc., bijvoorbeeld in het jaarverslag.

4. Houd een openbaar register bij van alle excursies, evenementen en buitenlandse reizen voor rekening van anderen dan provincie, gemeente of waterschap.

6. Vergoedingen en verstrekkingen politieke ambtsdragers

6.1 Kwetsbaarheid van ambtsdragers bij vergoeding van kosten

Benoemde politieke ambtsdragers bevinden zich juist als het gaat over 'vergoeding van kosten' of 'gebruik maken van voorzieningen', in een glazen huis. Ze moeten zich voortdurend bewust zijn van het feit dat ze niet alleen verantwoord met publieke middelen moeten omgaan, maar – omdat het uitgaven betreft die samenhangen met de uitvoering van hun ambt - ook helder moeten zijn over de hoogte van de door hen in dat verband gemaakte kosten. Voorkomen moet worden dat politieke ambtsdragers in een kwetsbare positie terecht komen.

Het gebruik van raadsfractievergoedingen . Een voorbeeld uit de praktijk.

De raadsfractievergoeding is bedoeld voor ondersteuning van het raadswerk. In de praktijk blijken de gemeenteraadsfracties niet goed te weten waarvoor ze de vergoeding precies mogen gebruiken. Zo worden er etentjes van betaald en cadeaus voor vertrekkende raadsleden of fractiemedewerkers, of worden ze aan teambuilding besteed. De griffie wijst de fracties erop dat dit in feite oneigenlijk gebruik is van de fractievergoeding.

Daarop zijn er twee maatregelen genomen: ten eerste wordt de verantwoording over de besteding jaarlijks in het openbaar afgelegd, aan de raad. Ten tweede is er een protocol opgesteld waarin staat waaraan de vergoeding mag worden besteed.

De eerste maatregel, de openbare verantwoording, begint ermee dat de gemeenteraad de hoogte van de fractievergoedingen vaststelt. De fracties leggen aan de raad verantwoording af over de besteding ervan, waarna de raad deze uiteindelijk goedkeurt. Zo verantwoordt elke fractie zich afzonderlijk over de gedane uitgaven. Als men het zelf, in alle openbaarheid, verdedigbaar vindt dat de fractievergoeding bijvoorbeeld voor uitgaven in de horeca wordt gebruikt, dan is dat acceptabel. Deze methode heeft tot nu toe geen discussie opgeleverd. Bovendien blijkt de betrachte openheid nauwelijks meer tot vragen in de pers te leiden.

Het protocol, de tweede maatregel, heeft tot doel dat de fracties wat scherper naar de besteding van de vergoedingen kijken. Daarvóór liet de gemeente accountantsonderzoek doen, wat leidde tot veel discussies. Accountants trekken meestal een scherpe lijn. Daardoor is niemand meer open over wat hij of zij doet, uit vrees te worden afgerekend op onrechtmatige uitgaven. Tevens komen er altijd punten uit een accountantsonderzoek waarover dan moet worden onderhandeld. Wat precies wel en niet mag, blijkt lastig precies te beschrijven. Zo is de besteding aan 'social events' op zich geaccepteerd, maar is het beter om voor bijvoorbeeld het afscheid van een raadslid, een gezamenlijke 'lief-en-leed-pot' in te stellen. Maar bij een teambuilding met de fractie lijkt het wat overdreven dat ieder fractielid zelf z'n drankjes moet betalen.

Het is redelijk als de uitgave een rechtstreeks raakvlak heeft met het uitoefenen van het raadslidmaatschap, maar voorzichtigheid met individuele uitgaven is geboden. Waar de grens daarin ligt, kan per gemeente verschillen, afhankelijk van de interne cultuur. Het beste is om als college en raad een gezamenlijk gedragen lijn te formuleren, aansluitend op wat in de maatschappij als redelijk wordt ervaren. Bovendien is het belangrijk om openheid te geven en elkaar aan te spreken. Zo kan elk raadslid zich verantwoorden zonder in de verdediging te hoeven schieten.

Politieke ambtsdragers maken gebruik van voorzieningen die de organisatie hun ter beschikking stelt en ze maken kosten bij de uitoefening van hun ambt. Voor dat laatste krijgen zij een vergoeding, naast hun wedde of bezoldiging. In de Provincie-, Gemeente-, en Waterschapswet staat dat daarboven geen andere vergoedingen zijn toegestaan. De hoofdregel is dus dat 'het alleen kan als het is geregeld'. Dit betekent dat alleen de voorzieningen die in de genoemde regelgeving staan voor vergoeding of verstrekking in aanmerking komen. Alle andere kosten komen voor rekening van de ambtsdrager zelf.

Bij de afweging of kosten al of niet worden vergoed, moet de politieke ambtsdrager zich realiseren dat alles wat mag, niet vanzelfsprekend ook hóeft. Van politieke ambtsdragers mag een zekere soberheid worden verwacht. Het gaat immers steeds om besteding van publieke middelen. De politieke ambtsdrager heeft daarnaast ook een voorbeeldfunctie. Hoe kan hij of zij in bijvoorbeeld economisch moeilijke tijden, geloofwaardig een beroep op de soberheid van burgers doen als hij of zij daar zelf niet naar handelt? Vooral bestuurders zitten zeker dan in een kwetsbare positie. Zij dragen vaak immers zelf de eindverantwoordelijkheid voor het kostenniveau van een bepaalde voorziening of verstrekking.
Uitgaven die ogenschijnlijk van ondergeschikt belang zijn, kunnen in de publiciteit breed worden uitgemeten en grote schade aanrichten. Een voorbeeld daarvan zijn de kosten van de (her)inrichting van de werkplek wanneer de bestuurder aantreedt.

Discussie over vergoedingen en verstrekkingen is nooit helemaal uit te sluiten. Een mogelijke discussie moet er echter niet toe leiden dat niemand meer durft te declareren. Van belang is dat er duidelijke regels en toelichtingen daarop zijn die de bestuurder voldoende houvast bieden. Absolute duidelijkheid is echter niet te geven en moet ook niet worden nagestreefd. In situaties waarin sprake is van een grijs gebied zal de bestuurder extra alert moeten zijn, extra zorgvuldig vooraf moeten (laten) nagaan of een en ander past binnen de regels en hierover open communiceren.
Wat ook helpt, is regelmatig de discussie voeren in het college of bestuur over verstrekkingen en vergoedingen in dit grijze gebied. Wat kan er wel, wat kan niet.

Als belangrijke uitgangspunten voor het vergoeden van voorzieningen voor politieke ambtsdragers zijn te noemen:
- Bij uitgaven voor voorzieningen van politieke ambtsdragers gaat het uitsluitend om functionele kosten om het ambt te kunnen vervullen. Er moet een directe relatie zijn tussen de uitgave en de taken van een provincie, gemeente of waterschap.
- De functionaliteit van de uitgave moet aantoonbaar zijn.
- Als met de uitgave geen duidelijk belang van de provincie, de gemeente of het waterschap is gediend, blijven de kosten voor eigen rekening.
- Kosten die een bestuurder uit hoofde van een (q.q.-)nevenfunctie maakt, worden vergoed door de instantie waar de nevenfunctie wordt uitgeoefend. Er worden geen kosten gedeclareerd die reeds op andere wijze worden vergoed.
- Voorzieningen en bestuurskosten worden zo veel mogelijk direct door het bestuursorgaan zelf betaald en verstrekt aan de politieke ambtsdrager. Deze dient alleen bij hoge uitzondering zelf een declaratie in.
- Politieke ambtsdragers dienen verantwoord om te gaan met publieke middelen. Verantwoording van kosten – en openheid daarover – is essentieel. Daarbij moet altijd worden beoordeeld of de uitgave in hoogte of soort ook in de openbaarheid kan worden gemotiveerd. Soberheid is en blijft de norm.

Vergoedingen voor voorzieningen voor politieke ambtsdragers moeten – als hiervóór aangegeven - voor alles transparant zijn. Een heldere verantwoording van de uitgaven is van groot belang. Daarom moet de financiële en administratieve organisatie zo zijn ingericht dat er een getrouw beeld is van de juistheid en rechtmatigheid van de uitgaven. Ook zijn er procedures nodig over de wijze waarop functionele uitgaven rechtstreeks in rekening worden gebracht of worden gedeclareerd.
Veel provincies, gemeenten en waterschappen maken de bestuurskosten actief openbaar.

Dit hoofdstuk beschrijft eerst de soorten kosten van voorzieningen voor politieke ambtsdragers. Onderstaande indeling is van belang om af te kunnen wegen of verstrekkingen en voorzieningen kunnen worden vergoed of voor eigen rekening moeten blijven:
- bedrijfsvoeringskosten (6.2);
- bestuurskosten (6.3);
- kosten die voor eigen rekening blijven en waarvoor een vaste onkostenvergoeding wordt verstrekt (6.4).

De inhoud van deze paragrafen wordt samengevat in een schema van kosten en vergoedingen (6.5), gevolgd door de betalingswijze (6.6). Aan het slot staan de aanbevelingen (6.7).

6.2 Bedrijfsvoeringskosten

Bedrijfsvoeringskosten betreffen de voorzieningen die een politieke ambtsdrager net zoals de overige werknemers van de overheidsinstelling nodig heeft om zijn werk te kunnen doen. Het zijn voorzieningen die vanuit de begroting worden gefinancierd of in bruikleen ter beschikking worden gesteld. Voorbeelden zijn de werkkamer, het meubilair, ICT-apparatuur en -toepassingen, ondersteunend personeel, koffie/thee, abonnementen op het werkadres, vakliteratuur en beveiliging.
Het is vanzelfsprekend niet de bedoeling om dergelijke overheidsvoorzieningen en eigendommen te gebruiken voor privédoeleinden. Het is dan ook niet toegestaan om voor rekening van provincie, gemeente of waterschap bijvoorbeeld kantinepersoneel in te zetten voor privéfeestjes, de technische dienst voor reparaties aan het eigen huis of de plantsoenendienst voor het tuinonderhoud.

Bij twijfel of iets van de laatstgenoemde voorbeelden wel of niet functioneel is, zullen vooraf afspraken gemaakt moeten worden in het dagelijks bestuur als het om dagelijkse bestuurders gaat, of het volksvertegenwoordigend orgaan als het om de gekozen bestuurders gaat.

6.3 Bestuurskosten

Bestuurskosten vloeien voort uit de uitoefening van het ambt; het zijn aan de uitoefening van het ambt van politieke ambtsdrager verbonden kosten, zogenoemde ambtsgerelateerde kosten.

De hoogte van de vergoedingen voor bestuurskosten is vaak precies vastgelegd.
De soorten bestuurskosten zijn:

- algemene bestuurskosten (6.3.1); voor deze categorie moet altijd een afweging worden gemaakt of deze kosten of voorzieningen voor eigen rekening moeten blijven dan wel uit de begroting van het bestuursorgaan kunnen worden betaald. Voorbeelden zijn de kosten van beveiliging en van een ter beschikking gestelde auto.
- specifiek geregelde bestuurskosten (6.3.2); de verstrekking van deze bestuurskosten is strak gereguleerd en genormeerd en de hoogte van de vergoeding of verstrekking is in de regelgeving vastgelegd. Een voorbeeld is een verhuiskostenvergoeding voor burgemeesters en wethouders met een verhuisplicht.

6.3.1 Algemene bestuurskosten

Algemene bestuurskosten betreffen voorzieningen die aan het ambt verbonden zijn en een aanvulling vormen op de reguliere bedrijfsvoering van de organisatie. Bovendien zijn ze onmisbaar voor het functioneren van de ambtsdrager. Het gaat hierbij vooral om voorzieningen als reis- en verblijfvoorzieningen, beveiliging buiten de organisatie, cursussen, opleidingen, congressen en functionele lunches en diners buitenshuis.

Dienstreizen buitenland

Een buitenlandse reis valt onder de algemene bestuurskosten, op voorwaarde dat de reis een functioneel karakter heeft. Van belang is dat over de bestuurlijke noodzaak van een dienstreis in alle openheid vooraf besluitvorming plaatsvindt en dat achteraf verantwoording wordt afgelegd. Buitenlandse dienstreizen (zeker als deze met een zekere regelmaat plaatsvinden) liggen onder een vergrootglas. Bij de afweging is het van belang het tijdstip, het tijdsbeslag en de omvang van de delegatie er bij te betrekken. Is het bijvoorbeeld bestuurlijk van belang met het voltallige college een buitenlandse dienstreis naar een sportevenement te maken? Is er, ook als het een individueel collegelid betreft, een functioneel belang verbonden aan het bezoek? Aanbevolen wordt dat het college of dagelijks bestuur steeds expliciet een beslissing neemt over eventuele buitenlandse reizen en daarvan in detail melding maakt aan Staten, raad of algemeen bestuur.

Aanbevolen wordt om vooraf aan het begin van een bestuursperiode een toetsingskader voor dienstreizen op te stellen en dat te bespreken. Plannen voor dienstreizen kunnen hieraan dan getoetst worden.

Is de functionaliteit van de reis aangetoond, dan horen de in redelijkheid gemaakte reis- en verblijfkosten (inclusief eventuele benodigde vaccinaties vooraf) voor rekening te komen van de provincie, de gemeente of het waterschap. Kan de functionaliteit niet worden aangetoond, dan komen de kosten voor eigen rekening.

Bekostiging, geheel of gedeeltelijk, van buitenlandse reizen door derden wordt in beginsel afgewezen. Soms hoeft dit echter geen bezwaar te zijn, bijvoorbeeld bij de uitnodiging voor een bezoek aan een partnergemeente. Openheid hierover is wel een voorwaarde. Het is van belang om afspraken te maken over gedragsregels in verband met buitenlandse reizen, zoals over meereizende partners en verlenging van de reisduur. De lijn is dat meereizen van partners, mits vooraf gemeld, onder nader te bepalen voorwaarden is toegestaan, maar dat de kosten geheel voor eigen rekening komen. De kosten kunnen alleen voor rekening van de eigen overheidsinstelling komen als de aanwezigheid van de partner tijdens de reis noodzakelijk is voor de behartiging van het overheidsbelang. Een andere uitzondering is als de partner expliciet door de buitenlandse gastheer/-vrouw is uitgenodigd.

Verlenging van de reisduur voor privédoeleinden, is af te raden. Mocht verlenging zich echter bij uitzondering voordoen, dan is melding vooraf gewenst. De extra reis- en verblijfkosten komen in dat geval uiteraard geheel voor eigen rekening. Als richtlijn kan de regel worden gehanteerd die bij de rijksoverheid geldt: een buitenlandse reis mag met maximaal 72 uur privétijd op eigen kosten worden verlengd.

6.3.2 Specifiek geregelde bestuurskosten

Voor politieke ambtsdragers zijn in wet- en regelgeving bepaalde voorzieningen specifiek geregeld. Te denken valt aan verhuiskosten, ter beschikking gestelde auto, vergoeding tijdelijke woonruimte en reis- en verblijfkosten. Regel is dat declarabele kosten met bewijsstukken moeten worden aangetoond.

ICT-voorzieningen voor thuis en onderweg (aansluitingen, abonnementen, vervangingen, apparatuur, software e.d.) worden, voor zover functioneel, op grond van het geldende rechtspositiebesluit beschikbaar gesteld.

Ter beschikking gestelde auto[26]

Met het gebruik van een ter beschikking gestelde auto moet het zakelijk belang van de provincie, de gemeente of het waterschap zijn gediend. Bij de aanschaf en het gebruik ervan past de al eerder genoemde soberheid, inclusief een openbare aanbesteding. Punt van overweging is daarbij of voor elke bestuurder afzonderlijk een dienstauto beschikbaar moet zijn.

De fiscus legt een bijtelling op voor gebruik van een ter beschikking gestelde auto bij niet-ambtsgebonden nevenfuncties[27]. Dit is ongeacht of de bestuurder voor deze nevenfunctie toestemming heeft van het bestuursorgaan. Daarom kunnen provincies, gemeenten en waterschappen een compensatie bieden als politieke ambtsdragers belasting moeten betalen voor het niet-ambtsgebonden bestuurlijk gebruik van hun ter beschikking

[26] Artikel 2.2.10 van het Rechtspositiebesluit decentrale politieke ambtsdragers,

[27] Ritten ten behoeve van een politieke partij en ritten voor onbezoldigde commissies en functies van de VNG, IPO en Unie van Waterschappen, worden fiscaal als zakelijk aangemerkt. Een burgemeester bijvoorbeeld vervult een dergelijke functie omdat zijn gemeente lid is van de VNG; de bestuursfunctie wordt door de functionaris van de gemeente uitgevoerd. Ook de kring waaruit bestuurders van de VNG blijkens de statuten moeten voortkomen, geeft een aanknopingspunt voor dat standpunt.

gestelde auto. Eventueel privégebruik van een ter beschikking gestelde auto wordt met de ambtsdrager verrekend. Bij privégebruik is compensatie van belastingheffing niet mogelijk.

6.4 Kosten die voor eigen rekening blijven

Politieke ambtsdragers ontvangen een maandelijkse onkostenvergoeding voor voorzieningen die niet zuiver functioneel zijn, noch zuiver privé. Omdat ze toch een functioneel element bevatten, worden dergelijke voorzieningen wel vergoed. De ambtsdrager moet deze kosten zelf betalen uit de toelage/onkostenvergoeding.

De hoogte van de onkostenvergoeding is gebaseerd op gemiddelde uitgaven en is vastgelegd in het rechtspositiebesluit[28]. Wanneer de uitgaven uitstijgen boven de vaste toelage per maand kunnen deze niet alsnog worden gedeclareerd bij de provincie, de gemeente of het waterschap.

De vaste onkostenvergoeding is bedoeld voor in ieder geval de volgende kosten:
- representatie;
- vakliteratuur;
- excursies;
- bureaukosten;
- contributies, lidmaatschappen, zoals contributies van verenigingen en regionale beroepsverbanden (met uitzondering van landelijke beroepsverenigingen met een professionaliseringsdoelstelling; die vallen onder de bestuurskosten);
- ontvangsten thuis;
- zakelijke giften.

Ook voor eigen rekening blijven voorbeelden van kosten als:
- individuele consumpties buiten de werkplek (zoals koffie, thee, drankjes);
- fooien in Nederland;
- verjaardagsgebak, attenties en cadeaus voor naaste collega's;
- gelegenheidskleding, huur en reiniging van kleding, uitgaven voor persoonlijke verzorging;
- activiteiten van partijgenootschappelijke aard;
- abonnementen op kranten en tijdschriften en vakliteratuur die thuis worden ontvangen;
- representatieve aanpassingen aan de eigen woning en representatieve ontvangsten thuis.

[28] Artikel 2.1.6 van het Rechtspositiebesluit decentrale politieke ambtsdragers,

6.5 Vergoedingenoverzicht onkosten

Bedrijfsvoeringskosten	Bestuurskosten	Kosten voor eigen rekening
Werkplek zoals bureau, Meubilair	Verhuiskosten	Attenties en cadeaus voor naaste ondersteunende medewerkers
Inrichting werkkamer		
Ondersteunend personeel (secretaresse, bode, chauffeur)	Vergoeding tijdelijke woonruimte	Uitgaven voor persoonlijke verzorging
Beveiliging werkplek	Basismaatregelen beveiliging eigen woning	Maatregelen politiekeurmerk eigen woning
	Compensatie bijtelling ter beschikking gestelde auto	
Aanpassingen werkplek in verband met arbeidsomstandigheden	ICT thuis (aansluiting, abonnementen, hard- en software)	Kleding (huur/aanschaf/ reiniging)
ICT op de werkplek	Reis- en verblijfkosten binnen- en buitenland (met inbegrip van benodigde vaccinaties)	Miniaturen van onderscheidingen inclusief bevestiging op het kostuum
Mobiele telefoon/tablet	Functionele consumpties, lunches en diners (uitsluitend in het buitenland inclusief de fooien)	Individuele consumpties buiten de werkplek
Kantoorbenodigdheden	Deelname aan congressen, cursussen en opleidingen	Alle partijpolitieke kosten zoals onderhoud politiek netwerk en bezoek partijgenootschappelijke bijeenkomsten inclusief reis- en verblijfkosten
Ontvangsten delegaties, werklunches en –diners en functionele borrels op de werkplek	Abonnementen en vakliteratuur op de werkplek	Ontvangsten zakelijke relatie thuis
Verzekeren of vergoeden schade (door diefstal, verlies of beschadiging) aan persoonlijke eigendommen ontstaan tijdens de ambtsvervulling	Lidmaatschap landelijke beroepsvereniging met professionaliserings-oogmerk	Contributies overige beroepsverenigingen
Jaarlijkse bijdrage zakelijke creditcard	Geschenken t.b.v. ambtsbezoek bij jubilea, openingen	Verkeersboetes
Wisselkosten buitenlandse valuta		Fooien (in Nederland)*
Pilotenkoffer voor vervoer van stukken		Persoonlijke schrijfwaren en benodigdheden zoals vulpen of aktetas
Pantryvoorziening (koffie/thee)		Representatieve aanpassingen aan de woning
		Inrichting werkkamer/ ontvangstruimte thuis
		Abonnementen kranten en tijdschriften thuis
Visitekaartjes		Individuele consumpties buiten de werkplek
Bijeenkomsten voor strategie-ontwikkeling organisatie		Individuele lunches en maaltijden op de werkplek
Relatiegeschenken (mits functioneel verstrekt voor een externe)		Persoonlijke relatiegeschenken
Kerstkaarten		
Functionele persoonlijke website of weblog		

* In Nederland is een fooi een persoonlijke blijk van waardering voor de geboden service. In het buitenland vormt een fooi vaak een substantieel deel van de beloning van personeel en is daarmee niet onderhevig aan een persoonlijk oordeel over de serviceverlening. Alleen bij buitenlandse dienstreizen komt de fooi voor rekening van het bestuursorgaan, als onderdeel van de bestuurskosten.

6.6 Betalingswijze voorzieningen van bestuurders

Voorzieningen voor bestuurders worden bij voorkeur rechtstreeks door de overheidsorganisatie voldaan. Het indienen van declaraties dient zoveel mogelijk te worden vermeden. Voorzieningen kunnen op de volgende manieren worden betaald, in volgorde van voorkeur:

Rechtstreeks ten laste van het bestuursorgaan
Zaken die direct verband houden met de werkplek worden op dezelfde wijze als geldt voor ambtenaren, door de provincie, de gemeente of het waterschap in bruikleen ter beschikking gesteld. De kosten die hiermee gemoeid zijn, komen direct voor rekening van de organisatie, zonder tussenkomst van de politieke ambtsdrager. De kosten maken integraal deel uit van de bedrijfsvoering.

Rechtstreekse betaling via facturen
Bij betaalbaarstelling aan de hand van facturen, worden kosten direct in rekening gebracht bij de overheidsorganisatie. Dit gebeurt dus zonder een 'voorfinanciering' uit de privérekening van de individuele politieke ambtsdrager. Voor gefactureerde kosten geldt hetzelfde als voor andere kosten: uitsluitend functionele kosten worden vergoed, en alleen als ze buiten de (vaste) vergoeding[29] vallen.

Voor dienstreizen wordt zoveel mogelijk alles rechtstreeks betaald door de organisatie, ook voor de meereizende ambtenaar. Het gaat dan om de reis, de eventuele benodigde vaccinaties, het verblijf, de consumpties en aankopen die van functionele aard zijn (zoals relatiegeschenken).

Creditcards
Een creditcard is een betaalmiddel en geen voorziening. Dat betekent dat vereisten voor de verrekening van functionele uitgaven onverkort van toepassing zijn.

Het gebruik van een creditcard op naam van de provincie, de gemeente of waterschap heeft nadelen. Door het gebruiksgemak van dit betaalmiddel loopt de ambtsdrager het risico dat achteraf de functionaliteit van de uitgave niet afdoende duidelijk kan worden gemaakt. Dit zal hij dan ook moeten aantonen, terwijl ook een rekening of factuur moet worden overlegd. Een creditcard-afschrift alleen, is niet voldoende om de functionaliteit van de uitgave aan te tonen.

Het gebruik van een creditcard voor het binnenland dient beperkt te blijven. Bij buitenlandse reizen kan wel gebruik worden gemaakt van een creditcard.

Declaraties
De politieke ambtsdrager betaalt in eerste instantie een (functionele) uitgave uit eigen middelen en verzoekt dan om terugbetaling van het bedrag via een declaratie. Grote terughoudendheid is hierbij geboden, omdat het uitgangspunt is dat zo weinig mogelijk uitgaven door de bestuurder zelf worden gedaan. Geldstromen tussen de zakelijke rekeningen van provincie, gemeente of waterschap en de persoonlijke rekening van de bestuurder, maken een zwaardere controle op de uitgaven noodzakelijk.
Het indienen van declaraties is soms onvermijdelijk. Zo is het in het buitenland vaak niet mogelijk dat een provincie, gemeente of waterschap rechtstreeks de factuur betaalt. De afwikkeling van declaraties moet dan wel zo zorgvuldig mogelijk gebeuren. In de rechtspositieregelingen staat dat moet worden gedeclareerd onder overlegging van bewijsstukken. Ook hier geldt weer de basisregel: het moet gaan om functionele kosten, en ze mogen niet vallen onder de (vaste) onkostenvergoeding.

6.7 Aanbevelingen

1. In het algemeen geldt: werk aan een open cultuur en een transparante verantwoording van publieke middelen. Daarbij kan ook worden gedacht aan het zelf actief openbaar maken van gemaakte onkosten, dat kan via internet.

2. Stel een regeling en administratieve procedure vast voor de afrekening van bestuurlijke uitgaven en voor indiening en afwikkeling van declaraties. Stel hierbij standaardformulieren vast. Stel ook een regeling vast ingeval van het gebruik van creditcards. Kortom: zorg voor een heldere administratieve procedure en leg afspraken vast.

3. Stel een regeling vast voor het gebruik van eigendommen en voorzieningen van de provincie, de gemeente of het waterschap. Bepaal dat privégebruik niet is toegestaan, uitgezonderd de bij verordening of specifieke regeling geregelde voorzieningen.

4. Welke uitgaven declarabel zijn is limitatief wettelijk vastgelegd. Leg de procedure van declaratie vast in verordeningen van provincie, gemeente of waterschap. Bepaal dat de uitgaven moeten worden gemotiveerd en gespecificeerd, zowel bij declaratie als bij rechtstreekse facturering.

5. Bespreek het totale beeld van de declaraties van tijd tot tijd binnen college of dagelijks bestuur. Door

[29] Burgemeesters ontvangen op grond van artikel 3.7 van de Regeling rechtspositie decentrale politieke ambtsdragers bijvoorbeeld een vaste vergoeding per maand voor dienstreizen met de eigen auto binnen de eigen gemeente. Bij een vaste vergoeding kan niet ook nog aanvullend per kilometer binnen de eigen gemeente worden gedeclareerd.

bespreking wordt helder wat de wenselijke lijn is voor het declaratiegedrag.

6. Laat de accountants bij hun jaarlijkse controle, ook periodiek een gericht onderzoek doen naar de rechtmatigheid van bestuurlijke uitgaven. Zorg voor een sluitend systeem van rekening en verantwoording.

7. Zorg bij iedere buitenlandse reis voor expliciete besluitvorming vooraf en een heldere verantwoording achteraf. Informeer het algemeen bestuur.

8. Leg gedragsregels voor buitenlandse reizen (meereizen partner en verlenging reisduur) vast in een verordening. Ook in de gedragscode kunnen nadere gedragsregels hieromtrent worden vastgelegd.

7. Inkopen en aanbesteden

7.1 Kwetsbaar voor schending integriteit

Inkopen en aanbesteden zijn kwetsbaar voor schending van integriteit, vooral omdat er vaak grote bedragen mee gemoeid zijn. In het verleden was de bouwfraude een voorbeeld van integriteit schending bij aanbestedingen. Daarom is het van belang een strikt (wettelijk) kader te hanteren voor overheidsaanbestedingen[30]. Dit geldt ook voor het verkeer met semioverheidsinstellingen of van overheden onderling.

7.2 Inkoop- en aanbestedingsbeleid

Gezien de genoemde kwetsbaarheid dient elke overheid een inkoop- en aanbestedingsbeleid te ontwikkelen waaraan besluiten kunnen worden getoetst, onder andere op integriteit. Zo'n beleid zorgt voor transparantie, objectiviteit en non-discriminatie (zie ook paragraaf 7.3, Regelgeving).
Om te beginnen moet een overheidsorganisatie openbaar maken dat zij een opdracht of een concessie wil aanbesteden, zodat gegadigden hun interesse kunnen tonen. Opdrachten die een bepaald bedrag te boven gaan, moeten Europees worden aanbesteed. Provincies, gemeenten en waterschappen zullen daar al snel tegen aan lopen. Door vervolgens heldere criteria toe te passen bij het gunnen van overheidsopdrachten of concessies, kunnen offertes objectief met elkaar worden vergeleken. Zo is het voor aanbestedende overheidsdiensten ook moeilijker om subjectieve voorkeuren een rol te laten spelen.

Weliswaar moeten achteraf alle inkoop- en aanbestedingshandelingen kunnen worden verantwoord, maar is het in dit kader wel van belang dat de opdracht voor en niet tijdens of na de opdracht wordt verleend en dat niet pas na afronding van de opdracht dossiervorming plaatsvindt. Essentieel is dus opdrachtverlening en dossiervorming op het juiste moment in de aanbestedingsprocedure. Binnen de accountantscontrole wordt getoetst of zowel de eigen procedures zijn nageleefd, als de Europese en nationale aanbestedingsregels. Bovendien kan ook de rekenkamer nog beoordelen of de regels in acht zijn genomen.

7.3 Regelgeving

Voor overheidsopdrachten gelden de van de verdragsregels afgeleide algemene beginselen:
- objectiviteit;
- non-discriminatie;
- proportionaliteit;
- transparantie.

Deze beginselen zijn verwerkt in de Europese Richtlijnen voor overheidsopdrachten (2014/24/EU, 2014/25/EU en 2014/23/EU). Voor overheidsopdrachten gelden Europese drempelbedragen. Is de waarde van de opdrachten hoger dan het drempelbedrag, dan moeten ze in beginsel openbaar worden aanbesteed, zodat iedereen binnen de EU kan inschrijven. Er zijn aparte drempelbedragen voor werken, voor diensten en leveringen aan de rijksoverheid, voor diensten en leveringen aan decentrale overheden, voor concessies en voor speciale sectoren. De actuele bedragen worden gepubliceerd op:
https://www.pianoo.nl/nl/regelgeving/drempelbedragen-europees-aanbesteden.

Voor aanbestedingen onder de Europese drempel kunnen overheidsorganisaties eigen beleid vaststellen[31]. Dit beleid moet passen binnen het kader van Aanbestedingswet 2012 en de daarop gebaseerde voorschriften van de Gids Proportionaliteit[32].
Doorgaans wordt de Gids gehanteerd voor:
- nationaal aanbesteden;
- meervoudig onderhands aanbesteden (er worden meerdere offertes gevraagd);
- enkelvoudig aanbesteden ('gunning uit de hand', waarbij één aanbieder een aanbod mag doen).
  Eén aanbieder is niet wenselijk als dit een gewezen politieke ambtsdrager van de eigen provincie, gemeente of waterschap betreft.

7.4 Belangenverstrengeling en beïnvloeding

In de Aanbestedingswet 2012 is een apart artikel opgenomen inzake belangenverstrengeling en beïnvloeding. Een aanbestedende dienst of een speciale sectorbedrijf dient passende maatregelen te nemen om fraude, bevoordeling, corruptie en belangenconflicten tijdens een aanbestedingsprocedure doeltreffend te voorkomen, te

[30] Op overheidsopdrachten is de Aanbestedingswet 2012 van toepassing. Daarin zijn de Europese aanbestedingsrichtlijnen 2014/24/EU, 2014/25/EU en 2014/23/EU geïmplementeerd.

[31] Zie voor een voorbeeld het VNG Model Inkoop- en aanbestedingsbeleid.

[32] In de Gids Proportionaliteit worden adviezen en voorschriften gegeven voor het gehele inkoopproces, van voorfase tot aan contractvoorwaarden

onderkennen en op te lossen, teneinde vervalsing van de mededinging te vermijden, de transparantie van de procedure te waarborgen en gelijke behandeling van alle ondernemers te verzekeren.

Elke fase van een aanbesteding kent zijn eigen integriteitsrisico's. Bij de start kan het bijvoorbeeld gebeuren dat een bedrijf wordt betrokken bij de opdrachtformulering en daarop vervolgens een offerte uitbrengt. In feite schrijft het bedrijf hiermee zijn eigen bestek. Dat is ontoelaatbaar.

Bij de aanbesteding zelf is er het risico dat de opdracht wordt verstrekt vanwege persoonlijke belangen van de bestuurder of diens familie of vrienden. Voorbeelden hiervan zijn:

- een bedrijf waaraan een volksvertegenwoordiger of bestuurder via persoonlijke of zakelijke banden is verbonden, neemt een opdracht aan van die provincie, gemeente of dat waterschap[33];
- een volksvertegenwoordiger of bestuurder heeft een nevenfunctie bij een van de meedingende bedrijven, zoals directeur of commissaris.
- Een oud-bestuurder of persoonlijke relatie van een bestuurder wordt ingehuurd voor een opdracht.

Een persoonlijk belang hoeft echter niet per definitie een financieel of een direct eigen belang te zijn. Zo kan een wethouder of gedeputeerde familie- of vriendschapsbetrekkingen hebben bij een aanbieder van diensten. Tegelijkertijd hoeft dit op zich geen reden te zijn om een opdracht te verlenen of te weigeren. De uitgangspunten van objectiviteit, transparantie en non-discriminatie gelden ook voor bevriende aanbieders. Hun aanbod zal op dezelfde zorgvuldige wijze moeten worden beoordeeld. Komen zij als beste uit de bus, dan is er geen reden om hun de opdracht te onthouden. In dat geval kan immers worden aangetoond dat van bevoordeling geen sprake is en dat de procedures van het aanbestedingsbeleid zijn gevolgd. Een enkelvoudige aanbesteding bij oud-bestuurders of persoonlijke relaties ligt niet voor de hand.

Voorkomen moet worden dat een politieke ambtsdrager invloed uitoefent op het resultaat van de aanbesteding of de concessie gunning als hij familie- of vriendschapsbanden heeft met een van de aanbieders. Bij twijfel over de betrekkingen tussen een bestuurder en een aanbieder is alertheid geboden. Melding vooraf aan het dagelijks bestuur is in elk geval aan te bevelen. Te overwegen valt voor de inzet van externen een afwegingskader op te stellen en Staten/raad/algemeen bestuur regelmatig te informeren over de toepassing in de praktijk van dit afwegingskader.
De aanbesteding kan ook worden beïnvloed door diensten of geschenken aan te bieden aan de politieke ambtsdragers, of door mee te betalen aan dienstreizen. Het algemene uitgangspunt is dat niets mag worden aangenomen dat kennelijk tot doel heeft om de politieke ambtsdrager bij zijn keuze te beïnvloeden. Die moet vanuit een onafhankelijke positie zijn keuze kunnen maken en het product of de dienst kunnen beoordelen. In de modelgedragscode staat als uitgangspunt dat geschenken, faciliteiten en diensten niet worden geaccepteerd als hiermee de onafhankelijke positie van de politieke ambtsdrager kan worden beïnvloed. Dat is in ieder geval aan de orde in onderhandelingssituaties.

De OESO beschikt over een handleiding, de 'OECD Principles for Integrity in Public Procurement'. Deze handleiding behandelt integriteitsbeginselen die van toepassing zijn gedurende het de gehele inkoopcyclus, vanaf de marktverkenning tot en met het contractmanagement.

7.5 Integriteit van ondernemers; de wet Bibob[34]

Om te voorkomen dat de overheid met criminele ondernemers betrekkingen aangaat, is er de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob). Bij overheidsopdrachten zowel boven als onder de Europese aanbestedingsdrempel is het Uniform Europees Aanbestedingsdocument (UEA) verplicht. Dit is een eigen verklaring over de financiële toestand, de bekwaamheden en de geschiktheid van ondernemingen voor een aanbestedingsprocedure. Deze verklaring is twee jaar geldig. Mocht er bij een aanbesteding toch twijfel zijn over de integriteit van een ondernemer dan kan op basis van de wet Bibob de integriteit van ondernemers worden gecontroleerd. Ook kunnen en, in sommige gevallen, moeten gegadigden voor een overheidsopdracht worden uitgesloten.

7.6 Aanbevelingen, gebaseerd op de wettelijke verplichtingen en van overige aard.

1. Vermijd integriteitrisico's door een eenduidig beleid vast te stellen met spelregels voor de inkoop en aanbesteding van werken, leveringen en diensten.
2. Zorg binnen het inkoop- en aanbestedingsbeleid voor transparantie, objectiviteit en non-discriminatie. Waarborg dit in alle fasen van de aanbesteding.
3. Formuleer geschiktheidseisen of selectiecriteria bij de aanbesteding en beoordeel inschrijvers daarop.
4. Formuleer uitsluitingsgronden om te voorkomen dat zaken worden gedaan met niet-integere opdrachtnemers.

[33] Zie paragraaf 3.3

[34] De Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob) is te vinden op www.wetten.nl

5. Zorg voor een helder beslismodel om te kunnen vaststellen in welke situatie voor welke vorm van aanbesteden wordt gekozen.

6. Wees transparant over de wijze waarop de inkoop- en aanbestedingsprocedures zijn verlopen.

7. Voor meer informatie over inkopen en aanbesteden door overheden: raadpleeg de websites van expertisecentrum PIANOo, www.pianoo.nl, van het kenniscentrum Europa Decentraal, https://europadecentraal.nl/onderwerp/aanbesteden/ en de OECD Principles for Integrity in Public Procurement.

8. Financiële functie

8.1 Transparantie, controle en verantwoording van uitgaven

Een heldere regeling van de financiële functie is een basisvoorwaarde om een overheidsorganisatie integer te laten functioneren. Daarom is aan de financiële functie een apart hoofdstuk gewijd. Het beschrijft de momenten waarop de politieke ambtsdrager extra alert moet zijn en een belangrijke rol heeft te vervullen bij de toetsing van de uitgaven.

Een integere overheid staat ook voor een juiste besteding van publieke middelen. Daarbij zijn transparantie, controle en verantwoording van groot belang. De Provincie-, Gemeente- en Waterschapswet bevatten daarom een procedure voor zowel het financieel beheer als de wijze waarop verantwoording wordt afgelegd. Daarbij horen ook voorzieningen zowel om te kunnen nagaan of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid, als om de rechtmatigheid van de financiële beheershandelingen te kunnen toetsen. Te denken valt aan de accountantscontrole en de rekenkamer(functie). In dit gehele proces stellen de provinciale staten, de raad of het algemeen bestuur de kaders vast.

8.2 Financiële verordening(en)

De uitgangspunten voor het financiële beleid, het financiële beheer en de inrichting van de financiële organisatie worden bij verordening vastgesteld. Dat is voorgeschreven in hoofdstuk XIV van de Provinciewet, hoofdstuk XIV van de Gemeentewet en hoofdstuk XV van de Waterschapswet. In de verordening worden kaders gegeven voor de inrichting van de (financiële) administratie en organisatie. Ook staan er regels in over kwetsbare activiteiten en handelingen. Voorbeelden zijn inkoop en aanbesteding, subsidie- en steunverlening, en het aantrekken van geld.

8.3 De jaarrekening

Gedeputeerde staten, college van B&W en dagelijks bestuur leggen jaarlijks verantwoording af over het gevoerde bestuur door overlegging van jaarrekening en jaarverslag. Provinciale staten, raad en algemeen bestuur leggen de accountantsverklaring en het verslag van bevindingen van de accountant ter inzage. De relevante regelgeving staat in hoofdstuk XIII van de Provincie- en de Gemeentewet en hoofdstuk XIV van de Waterschapswet.

De jaarrekening wordt besproken in respectievelijk provinciale staten, raad en algemeen bestuur. Deze beraadslaging heeft tot doel:

- nagaan of rechtmatig en doelmatig financieel beheer is gevoerd;
- (politiek) evalueren van het gevoerde financiële beleid.

Het besluit tot vaststelling van de rekening ontlast gedeputeerde staten, college van B&W en dagelijks bestuur ten aanzien van het daarin verantwoorde financiële beheer. Een uitzondering daarop vormen later gebleken onrechtmatigheden, die bijvoorbeeld aan het licht komen in een gerechtelijke procedure. Aan de hand van de jaarrekening wordt (financiële) décharge aan het bestuur verleend. Met de jaarrekening en het jaarverslag legt het bestuur ook verantwoording af aan de burgers.

8.4 De accountantscontrole[35]

De accountantscontrole richt zich op:

- de getrouwheid van de jaarrekening: is deze in overeenstemming met de werkelijkheid en de administratie alsmede de regels omtrent externe verslaggeving;
- de rechtmatigheid van de financiële beheershandelingen: zijn de financieel relevante regels goed nageleefd door te toetsen aan een aantal criteria zoals het misbruik en oneigenlijk gebruik criterium[36].

De accountant is een onafhankelijk controleur; hij werkt voor en in opdracht van provinciale staten, raad en algemeen bestuur. Een oordeel over de wijze waarop het bestuur het beheer heeft gevoerd, wordt nadrukkelijk niet door de accountant geveld. Dit is een politiek oordeel en hoort thuis bij provinciale staten, raad en algemeen bestuur.

Het Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten en Waterschapsbesluit bevatten minimale normen voor de controle. In de eigen financiële verordeningen kunnen scherpere normen worden gesteld.

De accountantsverklaring gaat vergezeld van een verslag van bevindingen. In dit verslag beoordeelt de accountant of het

[35] Accountantscontrole is voorgeschreven in de artikel 217 Provinciewet, artikel 213 Gemeentewet en artikel 109 Waterschapswet.

[36] Het is de bedoeling dat met ingang van de jaarrekening 2021 gedeputeerde staten en college van B&W een verantwoording opnemen over de rechtmatigheid van de relevante financiële beheershandelingen (de rechtmatigheidsverklaring). De accountant zal toetsen of de jaarrekening (inclusief deze rechtmatigheidsverantwoording) getrouw is.

financiële beheer en de financiële organisatie zo zijn ingericht, dat een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk is. Daarnaast rapporteert de accountant in het verslag onder meer over onrechtmatigheden in de jaarrekening. De accountant heeft dus een belangrijke rol bij de bewaking van de betrouwbaarheid van de jaarrekening.

Een goedkeurende verklaring van de accountant betekent overigens niet dat de verantwoording in het geheel niet afwijkt van de gestelde eisen. Een accountant controleert dus niet ieder bonnetje of iedere financiële handeling. Voor politiek gevoelige onderdelen zoals aanbestedingen, risicovolle projecten of declaraties van bestuurders kan een aangescherpte controle worden afgesproken.

8.5 Rekenkameronderzoek

Gemeenten en provincies kunnen een onafhankelijke rekenkamer instellen. Indien geen onafhankelijke rekenkamer wordt ingesteld dienen gemeenten en provincies in een verordening regels te stellen aan de uitoefening van de rekenkamerfunctie[37]. Uitgangspunt is dat er actief rekenkameronderzoek plaatsvindt. De rekenkamer of rekenkamerfunctie doet onderzoek naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het door het provincie of gemeentebestuur gevoerde bestuur ter ondersteuning van de controlerende rol van provinciale staten of raad. De bevindingen, conclusies en aanbevelingen uit het rekenkameronderzoek worden vastgelegd in openbare rapporten. Het is een essentieel instrument om de verantwoording van het bestuur aan de samenleving vorm te geven. Rekenkameronderzoek biedt het bestuur en volksvertegenwoordigers in het bijzonder, de mogelijkheid om te leren van het verleden, inzicht te verkrijgen in geleverde prestaties van het bestuur en de besteding van belastinggeld. De onafhankelijke rekenkamer mag alle documenten onderzoeken die berusten bij het provincie- of gemeentebestuur voor zover zij dat voor haar taak nodig acht. Het bestuur verstrekt desgevraagd alle inlichtingen die de rekenkamer voor zijn taak nodig acht. Ook hebben rekenkamers uitgebreide bevoegdheden om onderzoek te doen naar publiek- en privaatrechtelijke samenwerkingsverbanden waarin het eigen bestuur in participeert. De rekenkamer bepaalt zelf welke onderwerpen hij onderzoekt. Ook kunnen provinciale staten of de raad vragen om een onderzoek.

[37] Momenteel is een wetsvoorstel versterking decentrale rekenkamers in behandeling dat beoogt een sluitend stelsel voor gedegen rekenkameronderzoek tot stand te brengen. In de kern betekent dit dat de mogelijkheid van een rekenkamerfunctie komt te vervallen en een onafhankelijke rekenkamer wordt verplicht. Ook worden de onderzoeksbevoegdheden uitgebreid.

9. De organisatie van het integriteitsbeleid: enkele aanbevelingen

Dat een integriteitsbeleid voor politieke ambtsdragers van belang is, is duidelijk geworden uit de voorgaande hoofdstukken. Een blauwdruk van een integriteitsbeleid is niet te geven. Uiteraard moeten de te nemen maatregelen passen bij de eigen organisatie en zullen ze dus niet overal dezelfde zijn. Commissaris van de Koning, burgemeester en waterschapsvoorzitter vervullen hierbij hun wettelijke rol. Zij hebben de mogelijkheid om naar eigen inzicht en afgestemd op de situatie van provincie, gemeente of waterschap, te handelen. Dit laatste hoofdstuk bevat een aantal aanbevelingen voor de organisatie als geheel evenals voor deze bestuurders bij het invullen van hun preventieve, regisserende ofwel procesrol om de integriteit van hun bestuur te waarborgen.

In de Provinciewet, Gemeentewet en Waterschapswet is bepaald dat de commissaris van de Koning, de burgemeester en de waterschapsvoorzitter de taak hebben de bestuurlijke integriteit van de provincie, respectievelijk gemeente en waterschap, te bevorderen. De burgemeester van Noordwijk vulde deze taak recentelijk in door een APK keuring naar integriteit in te stellen in haar gemeente. Door de taak om de bestuurlijke integriteit te bevorderen wettelijk te verankeren, is voor alle betrokkenen in het bestuur duidelijk waar de verantwoordelijkheid voor de bewaking van de bestuurlijke integriteit is belegd. Wet- en regelgeving en gedragscodes zijn het kader voor hun handelen. Daarbij blijft de basisregel bestaan dat alle politieke ambtsdragers evenals de besturen, primair zelf verantwoordelijk zijn voor de naleving van de regels en voor een integere invulling van hun taken.

Bij hun taakuitoefening hoeven commissaris, burgemeester en waterschapsvoorzitter er niet alleen voor te staan. Zij kunnen zich laten bijstaan door een daartoe aangewezen contactpersoon of vertrouwenspersoon integriteit, door een commissie integriteit vanuit de staten, raad of het algemeen bestuur, en/of door de griffier of secretaris-directeur. Voorts zijn er inmiddels de nodige praktische instrumenten ontwikkeld die voor commissarissen van de Koning, burgemeesters, waterschapsvoorzitters en andere betrokkenen bij provincies, gemeenten en waterschappen als steun in de rug kunnen dienen bij het voeren van een integriteitsbeleid in hun organisatie, bijvoorbeeld de Handleiding basisscan integriteit kandidaat-bestuurders[38].

[38] https://www.politiekeambtsdragers.nl/publicaties/publicaties/2019/03/04/handleiding-basisscan-integriteit-voor-kandidaat-bestuurders

Aanbevelingen

Vormgeving van het beleid

1. Kies bij de organisatie van het integriteitsbeleid voor een systematische aanpak die is afgestemd op de eigen organisatie. Concreet betekent dit, dat moet worden aangesloten bij de beleidscyclus van de eigen organisatie: ontwikkelen, implementeren, uitvoeren, meten en verbeteren, beoordelen en bijstellen. Voor de aanvang van het vormen van een integriteitsbeleid is een juiste culturele setting nodig waarin een basis aanwezig is van vertrouwen en openheid.

2. Maak het integriteitsbeleid onderdeel van een samenhangend geheel van openbare gedragsregels en procedures. Deze maken het overheidshandelen transparant en controleerbaar. Dat betekent:
   a. duidelijke normen en waarden, vastgelegd in openbare (gedrags)regels;
   b. een heldere verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden;
   c. controleerbaarheid van de macht door:
      i. transparante besluitvormingsprocedures;
      ii. regels over rekening en verantwoording in openbaarheid.

3. Laat het beleid voor de komende jaren vastleggen in een beleidsplan. Dit plan bevat in ieder geval ook de nadere afspraken die met staten, raad en algemeen bestuur zijn te maken over de wijze waarop met het thema integriteit wordt omgegaan. De modelgedragscode bevat hiervoor een bepaling. De commissaris van de Koning, de burgemeester of de waterschapsvoorzitter zorgt ervoor dat beleid en normenkader kenbaar zijn bij de politieke ambtsdragers in provincie, gemeente of waterschap. Zo kan het thema integriteit specifiek onderdeel zijn van het inwerkprogramma bij een nieuwe zittingsperiode van de provinciale staten, gemeenteraad en het algemeen bestuur van een waterschap. Het overhandigen van een exemplaar van de gedragscode hoort daar uitdrukkelijk bij.

4. Maak integriteit tot een onderwerp dat regelmatig terugkeert op de politieke agenda. Ten minste éénmaal per jaar wordt de jaarlijkse voortgang op het thema integriteit besproken en bezien of bijstelling van het beleid of van de gedragscodes gewenst is. Voor ambtelijke integriteit is de jaarlijkse verantwoording wettelijk voorgeschreven[39]. Dit sluit ook goed aan bij de jaarlijkse rapportageplicht van het bevoegd gezag aan de volksvertegenwoordiging[40].

Preventieve maatregelen

5. Politieke partijen zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van hun kandidaten voor bestuursfuncties, dus ook voor een toets op integriteit. Het is dan ook een aanbeveling dat de partijen deze toets vóór de benoeming uitvoeren[41].

6. Gedeputeerden, wethouders en leden van het dagelijks bestuur van een waterschap, worden benoemd door respectievelijk Staten, raad of algemeen bestuur. Deze organen moeten bij de benoeming meewegen of er integriteitsrisico's zijn. Zij moeten dat doen aan de hand van heldere en objectieve criteria. De kandidaten kunnen worden beoordeeld op:
   i. wettelijke benoembaarheidsvereisten;
   ii. nevenfuncties;
   iii. onverenigbare functies;
   iv. verboden handelingen;
   v. de gedragscode voor politieke ambtsdragers;
   vi. een eventueel strafrechtelijk verleden. Daartoe kan de kandidaten worden gevraagd om een Verklaring Omtrent het Gedrag te overleggen. Dit kan overigens slechts op vrijwillige basis, omdat hiervoor nu nog geen wettelijke verplichting bestaat, het is de bedoeling om dit in de Provincie-, Gemeente-, en Waterschapswet te gaan regelen om een Verklaring Omtrent het Gedrag verplicht te stellen als benoembaarheidsvereiste, Gedeputeerde, wethouders, dagelijks bestuursleden van de waterschappen en eilandgedeputeerden. Advies is om de afspraken met betrekking tot deze benoemingsprocedure vast te leggen in het Reglement van Orde.

7. Het is aan te bevelen om uit de Staten, raad of het algemeen bestuur van het waterschap een breed samengestelde commissie samen te stellen die de benoembaarheid van de

[39] Artikel 4, vierde lid van de Ambtenarenwet 2017.

[40] Deze aanbeveling komt terug in de door de Tweede Kamer aangenomen motie Schouw c.s. (TK 2012-2013, 28 844, nr. 71). Daarin worden de decentrale besturen gestimuleerd om ten minste een keer per jaar het onderwerp integriteit te agenderen en hierover te rapporteren; tevens de verantwoordelijkheid hiervoor neer te leggen bij de voorzitter van het betreffende bestuursorgaan.

[41] Handreiking integriteitstoetsing van kandidaten voor decentrale politieke partijen

kandidaten onderzoekt. De kandidaten leveren de commissie alle relevante informatie aan en kunnen door de commissie worden gehoord. De commissie brengt een schriftelijk beargumenteerd advies uit waarna de de Staten, raad of het algemeen bestuur van het waterschap beslist over de toelating.

8. Maak in het kader van de benoemingsprocedure van bestuurders gebruik van de mogelijkheid om een risico-analyse integriteit te laten opstellen. Met de risicoanalyse worden de risico's waar kandidaat-bestuurders mee te maken kunnen krijgen door nevenfuncties, financiële belangen en dergelijke beoordeeld.

   De commissaris van de Koning, burgemeester en waterschapsvoorzitter kan er in het kader van zijn taak de bestuurlijke integriteit te bevorderen op toezien dat de activiteiten met betrekking tot de risicoanalyse integriteit zorgvuldig plaatsvinden, dit proces faciliteren en daarin een procesmatige rol spelen. Hierbij kan gedacht worden aan:
   - Opdrachtgever van de risicoanalyse;
   - De uitkomsten van de risicoanalyse bespreken met de kandidaat;
   - De staten, raad of het algemeen bestuur van het waterschap (of benoemingscommissie daaruit) informeren over de uitkomsten.
   - Over de taakafbakening dienen voorafgaand aan de verkiezingen afspraken gemaakt te worden tussen commissaris van de Koning en provinciale staten, respectievelijk burgemeester en raad en waterschapsvoorzitter en algemeen bestuur van het waterschap.

   Leg deze afspraken met betrekking tot deze benoemingsprocedure vast in het Reglement van Orde.

9. Commissaris van de Koning, burgemeester en waterschapsvoorzitter vervullen een regierol voor het treffen van preventieve maatregelen binnen de organisatie en bij de politieke ambtsdragers (bestuur en volksvertegenwoordiging) om integriteitsbewust handelen te bevorderen en om schendingen te voorkomen. Hiervoor is een breed scala aan maatregelen en instrumenten beschikbaar. Een voorbeeld hiervan betreft de inzet van scholings- en trainingsinstrumenten. Houd bijeenkomsten met de staten, raad of het algemeen bestuur en oefen met casuïstiek.

10. Het is nuttig om een vertrouwenspersoon of aanspreekpunten integriteit aan te wijzen bij wie individuele politieke ambtsdragers terecht kunnen met vragen of integriteitskwesties. Behalve de commissaris van de Koning, de burgemeester en de voorzitter van een waterschap kan daarbij worden gedacht aan de griffier of secretaris-directeur. Ook een onafhankelijke externe of een bestuurder uit een hogere bestuurslaag kan fungeren als vertrouwenspersoon.

11. Tot de preventieve taak van commissaris, burgemeester en waterschapsvoorzitter behoort ook het inrichten van een zorgvuldige handhavingspraktijk. Zij zien voorts toe op de inrichting van voorzieningen voor de opgave van nevenfuncties en relevante belangen en van procedures voor financiële verantwoording door politieke ambtsdragers.

Handhavend optreden

12. Commissaris van de Koning, burgemeester of waterschapsvoorzitter is ook leidend en aanspreekpunt in gevallen van vermoedens van integriteitsschendingen. Hij is aanspreekpunt in gevallen van vermoedens van integriteitsschendingen en zal daarbij regisserend optreden: van een passende reactie op een eerste signaal tot het nemen van de beslissingen over het vervolg, zoals de keuze tot het doen van onderzoek. Om deze taak en bevoegdheid goed uit te kunnen voeren, ligt het in de rede dat de commissaris, burgemeester of voorzitter zonder meer de beschikking heeft over de daarbij behorende instrumenten, zoals over de benodigde menskracht en budget. De staten, raad of het algemeen bestuur zal hem daarin vanzelfsprekend tegemoetkomen met de benodigde middelen. De gehanteerde procedure kan vooraf in een protocol worden vastgelegd zodat de processtappen bij een voorkomende casus voor alle geledingen helder zijn.

    In aanvulling op de rol van de burgemeester als coördinator en aanspreekpunt bij integriteitskwesties heeft de commissaris van de Koning de wettelijke opdracht gekregen te adviseren en te bemiddelen als de gemeentelijke integriteit in het geding is. De burgemeester kan de commissaris van de Koning inschakelen bij een lokale integriteitskwestie. In het geval dat een gemeente niet of onvoldoende optreedt in het geval van een integriteitskwestie kan de commissaris deze taak ook op eigen initiatief oppakken. Ook de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties kan de commissaris verzoeken een gemeente bij te staan.

Beschikbare ondersteuning

13. Maak gebruik van de professionele ondersteuning van de koepelorganisatie, het ministerie van BZK en van andere deskundigen. Het Steunpunt Integriteitsonderzoek Politieke Ambtsdragers (SIPA) is onderdeel van het CAOP en is in het leven geroepen door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Het Steunpunt adviseert over de aanpak van mogelijke integriteitsschendingen door politieke ambtsdragers. Vanaf 1 januari 2015 is het Steunpunt operationeel[42].

[42] https://www.caop.nl/steunpunt-integriteit/.

14. Via deze site kan ook kennis worden genomen van het Rapport Monitor Integriteit en Veiligheid Openbaar Bestuur[43], in het bijzonder het onderdeel Handelingsperspectief. Dit bevat een overzicht van welke integriteitsbevorderende maatregelen door een organisatie kunnen worden genomen om de bestuurlijke integriteit verder te verbeteren.

Aandachtspunten die ook in het kader van integriteit bij de start van het nieuwe college relevant zijn:

- (Nadere) afspraken over portefeuilleverdeling (verwevenheden en dus afbakening tussen portefeuilles bijvoorbeeld), vervanging, (non)-interventie, uitvoering en binding aan het college-programma, nieuw beleid, collegiaal bestuur en wijze van conflictsoplossing bij onenigheid.
- Afspraken over besluiten aan het college, in mandaat, delegatie en attributie.
- Beginselafspraak geen besluit dan na ambtelijk advies. Dit uit oogpunt van o.a. beheersing complexiteit, vastlegging, commitment, uitvoerbaarheid en verantwoording.
- Vastleggen van mate van detail van verslag van een college-vergadering (niet deelnemen aan beraadslaging en/of besluitvorming).
- (praktische) Afspraken met betrekking tot financiële verordening, controleverordening en betreffende doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken.
- O.a. Uitgaven en declaraties, dienstreizen en vertegenwoordiging van de gemeente door bestuursleden zelf.
- Afspraken wie, wanneer communiceert met media en de spelregels daaromtrent.
- Afspraken over besturen en of relatie met verbonden partijen in relatie tot college.
- Integrale beveiliging (van lijf en goed). En niet in de laatste plaats heeft daar digitale beveiliging en mores en soresregels in het digitale tijdperk een belangrijk aandeel in.
- Aan- en afwezigheid en bereikbaarheid alsmede communicatieve omgangsvormen.
- Andere essentiële basiskennis over het functioneren van het bestuursorgaan (o.a. Staats- en bestuursrecht, enkele basale bestuurskundige inzichten).

[43] Rapport Monitor Integriteit en Veiligheid Openbaar Bestuur

Bijlagen

Modelgedragscode integriteit commissaris van de koning en gedeputeerden/ burgemeester en wethouders/ voorzitter en overige leden van het dagelijks bestuur

Provinciale staten van;
De gemeenteraad van;
Het algemeen bestuur van het waterschap;

Gelet op de artikelen 40c, tweede lid, en 68, tweede lid, van de Provinciewet/de artikelen 41c, tweede lid, en 69, tweede lid, van de Gemeentewet/de artikelen 33, derde lid, en 45 van de Waterschapswet;

Gelezen de voordracht van , d.d;

Besluit/besluiten:
voor de commissaris van de Koning en voor de gedeputeerden/voor de burgemeester en voor de wethouders/voor de voorzitter en voor de overige leden van het dagelijks bestuur van het waterschap;
de navolgende gedragscode integriteit vast te stellen:

Gedragscode integriteit commissaris van de koning en gedeputeerden

Gedragscode integriteit burgemeester en wethouders

Gedragscode integriteit voorzitter en overige leden van het dagelijks bestuur

Inleiding

Goed bestuur is integer bestuur. Daarmee is integriteit niet alleen een verantwoordelijkheid van de individuele politieke ambtsdragers, maar een gezamenlijk belang dat de hele organisatie en het hele bestuur in al zijn geledingen aangaat. De gedragscode richt zich daarom zowel tot de individuele politieke ambtsdragers als tot de bestuursorganen. Ons democratische systeem en de democratische processen kunnen niet zonder integer functionerende organen en functionarissen. Integriteit van politieke ambtsdragers verwijst naar de zorgvuldigheid die politieke ambtsdragers moeten betrachten bij het invullen van hun rol in de democratische rechtsstaat. Dat betekent de verantwoordelijkheid nemen die met de functie samenhangt en bereid zijn verantwoording af te leggen, aan collega-bestuurders en/of (leden van) de volksvertegenwoordiging en bovenal aan de burger. In de democratische rechtsstaat dient een ieder zich te houden aan de wetten en regels die op democratische wijze zijn vastgesteld. Dat geldt zeker voor de politieke ambtsdragers die (mede) verantwoordelijk zijn voor de totstandkoming van die wetten en regels. Deze plicht is voor de politieke ambtsdrager neergelegd in de eed of gelofte die de politieke ambtsdrager bij de ambtsaanvaarding aflegt: hij/zij zweert/belooft getrouw te zullen zijn aan de Grondwet, de wetten te zullen nakomen en zijn/haar plichten die uit het politieke ambt voortvloeien naar eer en geweten te zullen vervullen.

De volksvertegenwoordiging stelt zowel voor de eigen leden als voor de dagelijkse bestuurders (voorzitter en overige leden van het dagelijks bestuur) een gedragscode vast. Dat is zo vastgelegd in de Provinciewet/Gemeentewet/Waterschapswet. De gedragscode is een richtsnoer voor het handelen van individuele politieke ambtsdragers en heeft tot doel hen te ondersteunen bij de invulling van hun verantwoordelijkheid voor de integriteit van het openbaar bestuur. Voor de volksvertegenwoordigers is er naast die voor de voorzitter/dagelijkse bestuurders een eigen afzonderlijke gedragscode. Onderhavige gedragscode heeft betrekking op de dagelijkse bestuurders: de commissaris van de Koning/burgemeester/waterschapvoorzitter en de gedeputeerden/de wethouders/de leden van het dagelijks bestuur van een waterschap. Veel bepalingen zijn voor dagelijkse bestuurders en volksvertegenwoordigers gelijk. Er zijn ook verschillen. Die hebben te maken met de staatsrechtelijke posities en met de voor hen geldende wettelijke (integriteits)regels.

Het rechtskarakter van de gedragscode is dat van een interne regeling, als nadere invulling en concretisering van de wettelijke regels. De gedragscode bevat in aanvulling op wettelijke regels gedragsnormen en regels over procedures die de transparantie van het handelen van politieke ambtsdragers evenals van de besluitvorming over en de naleving van de normen vergroten. Zij vormt een beoordelingskader en leidraad bij twijfel, vragen en discussies.

Het voorschrijven van een gedragsregel die afwijkt of verder gaat dan een dwingendrechtelijke wettelijke regeling is niet mogelijk. Nemen provincies, gemeenten of waterschappen contra-legem constructies op in de gedragscode dan kunnen die gemakkelijk weer zelf aanleiding zijn voor integriteitsproblemen. Een gedragscode heeft dus niet de juridische status van een algemeen verbindend voorschrift zoals een provinciale, gemeentelijke of waterschapsverordening waaruit rechten en verplichtingen voortvloeien. Er is sprake van zelfbinding. De regels worden in gezamenlijk debat vastgesteld door de politieke ambtsdragers zelf. In dit licht moeten de regels in de code worden gezien. Dat maakt de gedragscode evenwel niet vrijblijvend. De bestuurders en volksvertegenwoordigers kunnen daarop worden aangesproken en zij dienen zich over de naleving ervan te verantwoorden. Het niet naleven van de gedragscode kan dus wel onderdeel worden van politiek debat en kan ook politieke gevolgen hebben. De gedragscodes bieden politieke ambtsdragers een handvat om andere politieke ambtsdragers aan te spreken op hun gedrag en hieruit wellicht (politieke) consequenties te trekken.

Integriteit is een thema dat betekenis krijgt in het handelen. Een integriteitsbeleid dat alleen op papier bestaat is slechts een dode letter. Daarom moet het handelen van politieke ambtsdragers regelmatig onderwerp van gesprek zijn, juist ook onderling, en ook daarbij geeft de gedragscode ondersteuning. De code en de voorgestelde registraties zijn instrumenten. Integriteit is uiteindelijk niet in regels te vangen. In de woorden van de schrijver C.S. Lewis gaat het om 'doing the right thing, even when no one is watching'.

Politieke ambtsdragers hebben een voorbeeldfunctie. Een politiek ambt wordt verricht in een glazen huis. Een bestuurder gedraagt zich zoals een goed ambtsdrager betaamt. Een politieke ambtsdrager onthoudt zich van gedragingen die de goede uitoefening of het aanzien van het ambt of het openbaar bestuur schaden. Een politiek ambt gewetensvol vervullen gebeurt in de dagelijkse praktijk en strekt zich ook uit tot de privésfeer. In de huidige digitale wereld is zeker sprake van een dunne scheidslijn tussen werk en privé. Daarom is het in ieder geval het downloaden van illegale software, het bekijken, downloaden of verspreiden van pornografische, racistische, discriminerende, beledigende, aanstootgevende of (seksueel) intimiderende teksten en afbeeldingen, of het versturen van berichten die (kunnen) aanzetten tot haat en/of geweld uit den boze.

Integriteit is niet alleen een kwestie van regels, maar ziet ook op de onderlinge omgangsvormen. Een respectvolle omgang, met burgers en organisaties, tussen politieke ambtsdragers onderling en tussen politieke ambtsdragers en medewerkers, met behoud van eigen politieke inhoud en stijl, is van belang. In de omgang met burgers, ambtenaren, externe partijen en andere politieke ambtsdragers wordt van een politieke ambtsdrager correct, fatsoenlijk, en respectvol gedrag verwacht dat vrij is van ongewenste omgangsvormen en grensoverschrijdend en (seksueel) intimiderend gedrag zoals hinderlijk gedrag, intimidatie, dubbelzinnige opmerkingen, handtastelijkheden, agressie, pesten en discriminatie.

Politieke ambtsdragers opereren vaak in diverse (boven)lokale netwerken. Deze netwerken dragen bij aan het geworteld zijn van de politieke ambtsdrager. Tegelijkertijd ontstaat hierdoor het risico dat politieke ambtsdragers vanuit het gevoel van sympathie en loyaliteit, de belangen van de eigen netwerken vooropstellen ten koste van het algemeen belang. De schijn van oneigenlijke beïnvloeding kan snel gewekt zijn. Dit maakt duidelijk dat het nadenken over de eigen integriteit verder gaat dan het beoordelen van individuele handelingen. Het vraagt ook dat politieke ambtsdragers zich bewust zijn dat zij altijd verbonden zijn met professionele en persoonlijke netwerken. En dat deze netwerken 'onbewust' een invloed kunnen hebben op de keuzes en acties van de politieke ambtsdrager, die mogelijk tot een schending leiden. Dit risico van 'netwerkcorruptie' kan de integriteit en de kwaliteit van het lokaal bestuur onder druk zetten.[1]

1. Algemene bepalingen

Wettelijke grondslag

De Provinciale staten/Gemeenteraad/Het algemeen bestuur stelt/stellen een gedragscode vast voor de voorzitter en overige leden van het dagelijks bestuur (artikelen 40c, tweede lid, en 68, tweede lid, Provinciewet, artikelen 41c, tweede lid, en 69, tweede lid, Gemeentewet en artikelen 33, derde lid, en 45 Waterschapswet)

1.1
De gedragscode geldt voor de commissaris van de Koning/ burgemeester /waterschapvoorzitter en voor de gedeputeerden en wethouders/ leden van het dagelijks bestuur van het Waterschap, maar richt zich ook tot de bestuursorganen.

1.2
De gedragscode is openbaar en via internet beschikbaar.

[1] Het begrip netwerkcorruptie is geïnspireerd door het promotieonderzoek van *Netwerkcorruptie; wanneer sociaal kapitaal corrupt wordt'* van Willeke Slingerland, 2018.

2. Voorkomen van belangenverstrengeling

Wettelijk kader

Afleggen eed of belofte (artikelen 41a en 65 Gemeentewet, artikelen 40a en 64 Provinciewet en artikelen 45 en 50 Waterschapswet)
Alvorens zijn functie te kunnen uitoefenen legt de commissaris van de Koning, de burgemeester, de waterschapvoorzitter, de gedeputeerde, de wethouder en het lid van het dagelijks bestuur de volgende eed (verklaring en belofte) af: Ik zweer (verklaar) dat ik om tot het ambt benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik zweer (verklaar en beloof) dat ik, om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik zweer(beloof) dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten uit het ambt naar eer en geweten zal vervullen.

- Een bestuurder neemt niet deel aan de stemming over
  - een aangelegenheid die hem rechtstreeks of middellijk persoonlijk aangaat of waarbij hij als vertegenwoordiger is betrokken;
  - de vaststelling of goedkeuring der rekening van een lichaam waaraan hij rekenplichtig is of tot welks bestuur hij hoort
- (artikel 58 jo artikel 28 Provinciewet, artikel 58 jo artikel 28 Gemeentewet en artikel 45 jo artikel 38a Waterschapswet)
- Het bestuursorgaan waakt ertegen dat tot het bestuursorgaan behorende of daarvoor werkzame personen die een persoonlijk belang bij een besluit hebben, de besluitvorming beïnvloeden (artikel 2:4, tweede lid, Algemene wet bestuursrecht).

Toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot stemonthouding:
- Artikel 28 wordt als volgt gewijzigd:
  1. In het eerste lid wordt “de stemming” vervangen door “de beraadslaging en stemming”.
  2. Onder vernummering van het tweede tot en met vierde lid tot derde tot en met vijfde lid
- wordt een lid ingevoegd, luidende: 2. Op de beraadslaging en stemming, bedoeld in het eerste lid, is artikel 2:4 van de Algemene wet bestuursrecht niet van toepassing.

Incompatibiliteiten en nevenfuncties:
- Verboden overeenkomsten/handelingen: bestuurders mogen in geschillen, waar de provincie(bestuur)/gemeente(bestuur)/waterschaps-(bestuur) partij is, niet als advocaat, adviseur of gemachtigde werkzaam zijn. Zij mogen bepaalde overeenkomsten, waar de provincie/de gemeente/het waterschap bij betrokken is, niet rechtstreeks of middellijk aangaan. Van verboden overeenkomsten kan ontheffing worden verleend.
- (artikelen 40c, eerste lid, en 68, eerste lid, jo artikel 15, eerste en tweede lid, Provinciewet, artikelen 41c, eerste lid, en 69, eerste lid, jo artikel 15, eerste en tweede lid, Gemeentewet en artikelen 45 en 47, derde lid, jo artikel 33, eerste en tweede lid, Waterschapswet).
- Onverenigbaarheid van functies: het zijn van een bestuurder sluit het hebben van een aantal andere functies uit (artikelen 35c en 67 Provinciewet, artikelen 36b en 68 Gemeentewet en artikel 45 jo artikel 31, tweede lid, en artikel 47, eerste lid, Waterschapswet).
- Op overtreding van de incompatibiliteitenregeling staat uiteindelijk de sanctie van ontslag (artikelen 45, tweede lid, en 46 Provinciewet, artikelen 46, tweede lid, en 47 Gemeentewet en artikel 45 jo artikelen 31, derde lid, en 33, vierde lid, Waterschapswet)
- Vervulling nevenfuncties: voor bestuurders is bepaald dat zij geen nevenfuncties hebben die ongewenst zijn met het oog op een goede vervulling van hun ambt. Voor burgemeesters, commissarissen van de Koning en waterschapvoorzitters is daaraan toegevoegd dat zij evenmin nevenfuncties hebben die ongewenst zijn met het oog op de handhaving van hun onpartijdigheid en onafhankelijkheid of van het vertrouwen daarin. Bestuurders melden het voornemen tot aanvaarding van de nevenfunctie aan de volksvertegenwoordiging.
  Voor de commissaris van de Koning, de burgemeester en de waterschapvoorzitter geldt deze meldverplichting niet voor ambtshalve nevenfuncties (artikelen 40b en 66 Provinciewet, artikelen 41b en 67 Gemeentewet en artikelen 44k en 48 Waterschapswet)
- Openbaarmaking nevenfuncties: bestuurders maken openbaar welke nevenfuncties zij vervullen. Voor commissarissen van de Koning, burgemeesters en waterschapvoorzitters zijn ambtshalve nevenfuncties daarvan uitgezonderd. De lijst met nevenfuncties ligt ter inzage op het provinciehuis/gemeentehuis/waterschaphuis (artikelen 40b en 66 Provinciewet, artikelen 41b en 67 Gemeentewet en artikelen 44k en 48 Waterschapswet).
- Openbaarmaking inkomsten nevenfuncties: fulltime bestuurders maken hun inkomsten uit nevenfuncties openbaar; de opgave van neveninkomsten wordt ter inzage gelegd op het provinciehuis/gemeentehuis/waterschaphuis, uiterlijk 1 april na het jaar waarin de inkomsten zijn genoten (artikelen 40b en 66 Provinciewet, artikelen 41b en 67 Gemeentewet en artikelen 44k en 48 Waterschapswet)
- Verrekening inkomsten nevenfuncties: bestuurders mogen geen vergoedingen ontvangen voor ambtshalve nevenfuncties; die worden in de provinciekas/gemeentekas/waterschapkas gestort. Voor fulltime bestuurders is geregeld dat de inkomsten uit andere nevenfuncties voor een deel worden verrekend, volgens dezelfde

verrekenings-systematiek als voor leden van de Tweede Kamer (artikelen 43 en 65 Provinciewet, artikelen 44 en 66 Gemeentewet en artikelen 44 en 48 Waterschapswet)

2.1.1

1. De commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter levert de provinciesecretaris/gemeentesecretaris/secretaris-directeur de informatie aan over de nevenfuncties die openbaar gemaakt moeten worden, bij aanvang van het ambt, dan wel binnen één maand na aanvaarding van de nevenfunctie en geeft hem de wijzigingen daarin door.
2. De informatie betreft in ieder geval de omschrijving van de nevenfunctie, de organisatie voor wie de nevenfunctie wordt verricht, wat het (verwachte) tijdsbeslag is en wat de inkomsten daaruit zijn.
3. De provinciesecretaris/gemeentesecretaris/secretaris-directeur legt hiervoor een register aan en beheert dit register. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

2.1.2

1. Gedeputeerden/wethouders/leden van het dagelijks bestuur leveren de provinciesecretaris/ gemeentesecretaris/secretaris-directeur de informatie aan over de nevenfuncties die openbaar gemaakt moeten worden, bij aanvang van het ambt, dan wel binnen één maand na aanvaarding van de nevenfunctie en geven hem de wijzigingen daarin door.
2. De informatie betreft in ieder geval de omschrijving van de nevenfunctie, de organisatie voor wie de nevenfunctie wordt verricht, of het al dan niet een nevenfunctie uit hoofde van het ambt betreft, wat het (verwachte) tijdsbeslag is, of de nevenfunctie bezoldigd of onbezoldigd is, dan wel – voor zover die openbaar gemaakt moeten worden – wat de inkomsten daaruit zijn.
3. De provinciesecretaris/gemeentesecretaris/secretaris-directeur legt hiervoor een register aan en beheert dit register. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

2.2

1. De commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter en de gedeputeerden/ wethouders/leden van het dagelijks bestuur handelen in de uitoefening van hun ambt niet zodanig dat zij vooruitlopen op een functie na aftreden.
2. Een gedeputeerde/wethouder/lid van het dagelijks bestuur bespreekt het voornemen tot tussentijdse aanvaarding van een functie na aftreden met de commissaris van de Koning/burgemeester/waterschapvoorzitter.
3. Een burgemeester en de voorzitter van een waterschap bespreekt de tussentijdse aanvaarding van een functie met de commissaris van de Koning, de commissaris van de Koning bespreekt een dergelijke situatie met de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

2.3

1. Het college van gedeputeerde staten/ Het college van burgemeester en wethouders/Het dagelijks bestuur sluit commissaris van de Koning/ de burgemeester/waterschap-voorzitter en gedeputeerden/wethouders/leden van het dagelijks bestuur gedurende een jaar na aftreden uit van het tegen beloning verrichten van werkzaamheden ten behoeve van de provincie/ de gemeente/het waterschap.
2. De uitsluiting geldt niet bij aanvaarding van een dienst-betrekking bij de provincie/ de gemeente/ het waterschap waar hij commissaris van de Koning/burgemeester/ water-schapvoorzitter, dan wel gedeputeerde/wethouder/lid van het dagelijks bestuur was. Voor werving, selectie en indiensttreding bij de provincie/de gemeente/het waterschap zijn de voor het ambtelijk personeel geldende regels ter zake van overeenkomstige toepassing.
3. Gedeputeerde staten OF Burgemeester en wethouders OF Het dagelijks bestuur] vragen meerdere offertes aan als bij een offerteaanvraag ook oud-bestuurders en bevriende relaties zijn betrokken.
4. Gedeputeerde staten OF Burgemeester en wethouders OF Het dagelijks bestuur] stellen een afwegingskader op voor selectie en benoemingen van externen en informeren staten/ raad/algemeen bestuur regelmatig over de toepassing in de praktijk.

2.4

1. Het college van gedeputeerde staten/Het college van burgemeester en wethouders/Het dagelijks bestuur draagt de commissaris van de Koning/burgemeester/ waterschapvoorzitter en een gedeputeerde/wethouder/lid van het dagelijks bestuur niet eerder dan een jaar na aftreden voor als kandidaat voor benoeming tot commissaris dan wel bestuurslid van een verbonden partij.
2. Onder verbonden partij wordt verstaan hetgeen hieronder wordt verstaan in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten en in artikel 4.1 van het Waterschaps- besluit.

Toelichting

2.1.1 en 2.1.2 Zoals uit het opgenomen wettelijk kader blijkt zijn er enkele verschillen in de wetgeving ten aanzien van de openbaarmaking van (inkomsten uit) nevenfuncties tussen commissarissen van de Koning/burgemeesters/ waterschapvoorzitters enerzijds en gedeputeerden/ wethouders/overige leden van het dagelijks bestuur anderzijds. De nadere invulling daarvan in 2.1.1 en 2.1.2 is in lijn hiermee dan ook niet exact gelijk. De bepalingen betreffen een uitwerking van de wettelijke verplichting om nevenfuncties openbaar te maken. De informatie wordt neergelegd in een openbaar register. De ambtsdrager is zelf verantwoordelijk voor de tijdige aanlevering van de informatie en voor de actualiteit daarvan. Hoewel aan het ambt gerelateerde nevenfuncties (q.q.-functies) wettelijk niet openbaar gemaakt hoeven te worden, verdient het aanbeveling deze wel op te nemen in het overzicht van nevenfuncties.

2.3 en 2.4
In deze bepalingen is de zogenaamde draaideurconstructie geregeld. De draaideurconstructie geldt niet bij aanvaarding van het statenlidmaatschap/raadslidmaatschap/lidmaatschap van het algemeen bestuur. In 2.3 gedurende 1 jaar na aftreden is de uitsluiting geregeld van betaalde werkzaamheden ten behoeve van de provincie/de gemeente/het waterschap en in 2.4 de uitsluiting van benoeming als commissaris of bestuurslid van een 'verbonden partij', ofwel, kort samengevat, van een organisatie waarin de provincie/de gemeente/ het waterschap een bestuurlijk en financieel belang heeft. Het begrip 'verbonden partij' is ontleend aan het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Daarin staat dat een verbonden partij een privaatrechtelijk of publiekrechtelijke organisatie is waarin de provincie of gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft. En onder bestuurlijk belang wordt verstaan: zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.
Een financieel belang wordt gedefinieerd als een aan de betrokken organisatie ter beschikking gesteld bedrag dat niet die organisatie failliet gaat, dan wel het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat, indien de organisatie haar verplichtingen niet nakomt. Hiermee wordt mogelijke vriendjespolitiek voorkomen en het risico op verstrengeling van persoonlijke en functionele belangen vermeden.
Wees extra voorzichtig als je oud-bestuurders/ bevriende relaties werft. Aanvaarding van een dienstbetrekking bij de/ het voormalige provincie/gemeente/waterschap, is niet uitgesloten. Dat kan van belang zijn in het kader van de re-integratie van de voormalige bestuurder en ter voorkoming van uitkeringslasten voor de provincie/gemeente/het waterschap. Uiteraard dienen daarbij de regels van werving en selectie en aanstelling te gelden die er voor iedereen zijn die bij de provincie/gemeente/het waterschap gaat solliciteren.

In het eerste jaar na aftreden kunnen in elk geval oud-bestuurders niet worden aangetrokken om tegen beloning activiteiten voor de eigen provincie/gemeente/waterschap te verrichten.
Na één jaar verdient het aanbeveling om bij opdracht-verlening de gebruikelijke aanbestedingsvereisten met meerdere offertes te hanteren als een voormalige bestuurder of een relatie van de huidige bestuurders meedingt naar een opdracht.
Een afwegingskader voor selectie en benoemingen van externen kan behulpzaam zijn. Transparantie over de afwegingen die zijn gemaakt bij het aantrekken van externen is daarbij van wezenlijk belang.

Het bepaalde in 2.2, eerste lid, (vooruitlopen op een nieuwe functie na aftreden) geldt uiteraard evenzeer voor een functie bij de/het voormalige provincie/gemeente/waterschap.

3. Informatie

Wettelijk kader

Informatieplicht
Gedeputeerde staten/Burgemeester en wethouders/Het dagelijks bestuur van het waterschap en elk van zijn leden zijn verplicht alle inlichtingen te geven die de volksvertegen-woordiging nodig heeft voor de uitoefening van zijn taak. Het betreft zowel een actieve als een passieve informatieplicht. Ook als individuele volksvertegenwoordigers informatie vragen zal die informatie aan de volksvertegenwoordiging moeten worden verstrekt. De informatie kan alleen worden geweigerd als die in strijd is met het openbaar belang (artikelen 167 en 179 Provinciewet, artikelen 169 en 180 Gemeentewet en artikelen 89 en artikel 97 Waterschapswet).

Geheimhouding
- Een ieder die is betrokken bij de uitvoering van de taak van een bestuursorgaan en daarbij de beschikking krijgt over gegevens waarvan hij het vertrouwelijke karakter kent of redelijkerwijs moet vermoeden, en voor wie niet reeds uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift ter zake voortvloeit (artikel 2:5 Algemene wet bestuursrecht).
- Gedeputeerde staten/Burgemeester en wethouders/Het dagelijks bestuur van het waterschap kunnen/kan op grond van een belang, genoemd in artikel 10 van de Wet open-baarheid van bestuur, geheimhouding opleggen. Ook de commissaris van de Koning/burgemeester/ waterschap-voorzitter heeft die bevoegdheid.
- De geheimhoudingsplicht moet worden bevestigd door de

volksvertegenwoordiging, als het stukken betreft die met de volksvertegenwoordiging worden gedeeld. Ook de provinciale staten/gemeenteraad/het algemeen bestuur van het waterschap dan wel, (de voorzitter van) een commissie kunnen/kan geheimhouding opleggen (artikelen 25, 55 en 91 Provinciewet, artikelen 25, 55 en 86 Gemeentewet en artikelen 37 en 43 Waterschapswet).
- De geheimhouding duurt voort totdat deze wordt opgeheven door het orgaan dat de geheimhouding oplegde, of – indien het aan de volksvertegenwoordiging is overgelegd – de volksvertegenwoordiging de geheimhouding opheft.
- Het schenden van de geheimhoudingsplicht is een misdrijf (artikel 272 Wetboek van Strafrecht).

3.1
De commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter respectievelijk de gedeputeerde/de wethouder/het lid van het dagelijks bestuur zorgt ervoor dat vertrouwelijke en geheime informatie waarover hij beschikt veilig wordt bewaard.

3.2
De commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter respectievelijk de gedeputeerde/de wethouder/het lid van het dagelijks bestuur maakt niet ten eigen bate of ten bate van derden gebruik van in de uitoefening van het ambt verkregen (nog) niet openbare informatie.

Toelichting

3.1 Het is belangrijk de juiste maatregelen te treffen om te voorkomen dat onbevoegden vertrouwelijke en/of geheime gegevens kunnen bezitten, raadplegen of beschadigen. Daarbij moet in de digitale setting worden gedacht aan de beveiliging van de computer, smartphones e.d. met wachtwoorden en het niet onbeheerd achterlaten van USB-sticks met vertrouwelijke/geheime informatie.

4. Geschenken, faciliteiten, diensten, excursies, evenementen en andere uitnodigingen

Wettelijk kader

Afleggen eed of belofte
De eed of belofte die op grond van de artikelen 40a en 64 van de Provinciewet, de artikelen 41a en 65 van de Gemeentewet en de artikelen 45 en 50 van de Waterschapswet moet worden afgelegd heeft onder meer betrekking op het geven, aannemen of beloven van giften, gunsten of geschenken.

4.1
1. Een commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter respectievelijk een gedeputeerde/wethouder/lid van het dagelijks bestuur accepteert en biedt geen geschenken, faciliteiten en diensten aan als zijn onafhankelijke positie hierdoor kan worden beïnvloed.
2. De commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter respectievelijk de gedeputeerde/de wethouder/het lid van het dagelijks bestuur kan, tenzij het eerste lid van toepassing is, incidentele geschenken die een geschatte waarde van € 50 of minder vertegenwoordigen, behouden.
3. Geschenken die de commissaris van de Koning/de burgemeester/waterschapvoorzitter respectievelijk de gedeputeerde/de wethouder/het lid van het dagelijks bestuur uit hoofde van zijn ambt ontvangt en die een geschatte waarde van meer dan € 50 vertegenwoordigen worden, indien zij niet worden teruggestuurd, geregistreerd en eigendom van de provincie/de gemeente/het waterschap.
4. De provinciesecretaris/gemeentesecretaris/secretaris-directeur legt een register aan van de geschenken met een geschatte hogere waarde dan € 50. In het register is aangegeven welke bestemming de gemeente/ de provincie/ het waterschap hieraan heeft gegeven. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.
5. De commissaris van de Koning/de burgmeester/waterschap-voorzitter respectievelijk de gedeputeerde/de wethouder/het lid van het dagelijks bestuur ontvangt geen geschenken op het woon/huisadres.

4.2
1. Een commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter respectievelijk een gedeputeerde/wethouder/lid van het dagelijks bestuur accepteert geen lunches, diners, recepties en andere uitnodigingen die door anderen betaald of georganiseerd worden, tenzij dat behoort tot de uitoefening van de functie en de aanwezigheid beschouwd kan worden als functioneel.
2. Bij twijfel legt de commissaris van de Koning/de burgemeester/de waterschapvoorzitter respectievelijk de gedeputeerde/de wethouder/het lid van het dagelijks bestuur de uitnodiging ter bespreking voor aan het college van gedeputeerde staten/het college van burgemeester en wethouders/het dagelijks bestuur.

4.3
1. Invitaties voor excursies, evenementen en buitenlandse reizen op rekening van anderen dan de provincie/ de gemeente/het waterschap legt de commissaris van de Koning/de burgemeester/de waterschapvoorzitter respectievelijk de gedeputeerde/de wethouder/het lid van het dagelijks bestuur vooraf ter bespreking voor aan het college

van gedeputeerde staten/het college van burgemeester en wethouders/het dagelijks bestuur.

2. De commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter, dan wel de gedeputeerde/de wethouder/het lid van het dagelijks bestuur maakt de excursies en evenementen die hij heeft aanvaard openbaar binnen één week nadat de excursie, dan wel het evenement heeft plaatsgevonden, onder vermelding van wie deze kosten voor zijn/hun rekening heeft/hebben genomen. De informatie is via internet beschikbaar.
3. De informatie over buitenlandse reizen voor rekening van derden wordt binnen één week na terugkeer in Nederland opgenomen in het register, bedoeld in artikel 5.3, tweede lid.

Toelichting

4.1 In de gedragscode is uitgangspunt dat geschenken, faciliteiten en diensten niet worden geaccepteerd als hiermee de onafhankelijke positie van de bestuurder kan worden beïnvloed. Dat is in ieder geval aan de orde in onderhandelingssituaties. Is daarvan geen sprake dan kunnen om praktische redenen incidentele kleine geschenken (met een geschatte waarde van € 50 of minder) door de bestuurder worden aanvaard, echter nooit op het huisadres. Dit is een in de praktijk ontstaan gebruikelijk richtbedrag maar is geen scherpe grens. Er zijn omstandigheden denkbaar waar elk geschenk, ongeacht de waarde, onacceptabel is. Duurdere geschenken worden in elk geval niet aanvaard. Zij worden teruggestuurd of worden eigendom van de provincie/de gemeente/het waterschap die/dat zorgt voor een goede bestemming van het geschenk. In een openbaar register wordt opgenomen welke geschenken van meer dan € 50 de provincie/de gemeente/het waterschap heeft aanvaard en welke bestemming daaraan is gegeven.

4.2 Dit geldt ook voor werkbezoeken.

4.3 Het gaat hier om excursies en evenementen die betrokkene als commissaris van de Koning/burgemeester/waterschapvoorzitter, dan wel als gedeputeerde/wethouder/lid van het dagelijks bestuur aanvaardt. Excursies en evenementen in de hoedanigheid van lid van een politieke partij vallen hier niet onder.

Bij 4.2 en 4.3. dienen eveneens als afwegingskader voor de motieven van de uitnodigende partij beoordeeld te worden. Het mag er niet om gaan de onafhankelijke positie van de bestuurders te beïnvloeden.

5. Gebruik van voorzieningen van de gemeente/de provincie/het waterschap

Wettelijk kader

Geen andere inkomsten
Een bestuurder geniet geen andere vergoedingen ten laste van provincie/de gemeente/het waterschap dan die bij of krachtens de wet zijn toegestaan (artikelen 43 en 66 Provinciewet, artikelen 44 en 66 Gemeentewet en artikelen 44 en 48 Waterschapswet)

Procedure van declaratie (modelverordeningen rechtspositie VNG en IPO)
Er zijn voor gedeputeerden/wethouders voorschriften opgenomen in de provinciale/gemeentelijke verordening over de wijze van declaratie (inclusief het overleggen van bewijsstukken) van vooruit betaalde (zakelijke) kosten en over rechtstreekse facturering van (zakelijke) kosten bij de provincie/ gemeente. Ook zijn in de provinciale/gemeentelijke verordening voor gedeputeerden/wethouders voorschriften opgenomen over het (zakelijk) gebruik van een provinciale/ gemeentelijke creditcard.

Buitenlandse dienstreis voor gedeputeerden/wethouders (modelverordeningen VNG en IPO)

1. Als de gedeputeerde/wethouder in het provinciaal/gemeentelijk belang een reis buiten Nederland maakt, worden de in redelijkheid gemaakte noodzakelijke reis- en verblijfkosten vergoed.
2. Voor een reis in het provinciaal/gemeentelijk belang buiten Nederland, niet zijnde een reis naar een Europese instelling, is vooraf toestemming van gedeputeerde staten/burgemeester en wethouders vereist.
3. De Provinciale staten/gemeenteraad kunnen/kan aan deze toestemming voorwaarden verbinden.

5.1

1. Het college van gedeputeerde staten/het college van burgemeester en wethouders/het dagelijks bestuur richt de financiële en administratieve organisatie zodanig in dat er een getrouw beeld mogelijk is van de juistheid en rechtmatigheid van de uitgaven, met heldere procedures over de wijze waarop functionele uitgaven rechtstreeks in rekening worden gebracht of kunnen worden gedeclareerd bij de provincie/de gemeente/het waterschap.
2. De commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter en de gedeputeerden/de wethouders/de leden van het dagelijks bestuur verantwoorden zich over hun gebruik van de voorzieningen volgens de in het eerste lid vastgestelde regels en procedures.

5.2

1. Een commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter respectievelijk een gedeputeerde/wethouder/lid van het dagelijks bestuur meldt het voornemen tot een buitenlandse dienstreis of een uitnodiging daartoe aan het college van gedeputeerde staten/het college van burgemeester en wethouders/het dagelijks bestuur. Hij geeft daarbij informatie over het doel en de duur van de reis, de bijbehorende beleidsoverwegingen, de samenstelling van het gezelschap dat meereist, de geraamde kosten en de wijze waarop van de reis verslag wordt gedaan.
2. De commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter, dan wel de gedeputeerde/de wethouder/het lid van het dagelijks bestuur meldt daarbij tevens als hij voornemens is om de buitenlandse dienstreis voor privédoeleinden te verlengen. De extra kosten van de verlenging komen daarbij volledig voor eigen rekening.
3. Het college van gedeputeerde staten/het college van burgemeester en wethouders/het dagelijks bestuur betrekt alle aspecten in de besluitvorming en informeert de provinciale staten/de gemeenteraad/het algemeen bestuur zo spoedig mogelijk over het genomen besluit.

5.3

1. Een commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter respectievelijk een gedeputeerde/wethouder/lid van het dagelijks bestuur legt verantwoording af over afgelegde buitenlandse dienstreizen. Hij maakt in ieder geval openbaar wat het doel, de bestemming en de duur van de buitenlandse dienstreis is geweest en wat daarvan de kosten waren voor de provincie/de gemeente/het waterschap.
2. De provinciesecretaris/gemeentesecretaris/secretaris-directeur legt hiervoor een register aan en beheert dit register. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

5.4

Voor de toepassing van de artikelen 5.2 en 5.3 wordt onder buitenlandse dienstreis niet verstaan een dienstreis naar een Europese instelling of een dienstreis naar een buur- provincie/buurgemeente/buurwaterschap in het buitenland.

5.5

Een commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter respectievelijk een gedeputeerde/wethouder/lid van het dagelijks bestuur declareert geen kosten die al op andere wijze worden vergoed.

5.6

Gebruik van voorzieningen en eigendommen van de provincie/de gemeente/het waterschap ten eigen bate of ten bate van derden is niet toelaatbaar, tenzij dit wettelijk of volgens interne regels is toegestaan.

Toelichting

5.1 Aan bestuurders worden de voorzieningen, vergoedingen en andere verstrekkingen in bruikleen geboden die een goed functioneren van de bestuurders mogelijk maken.
Wat betreft de uitwerking van de principes van dit stelsel zou kunnen worden aangesloten bij de werkwijze in het Voorzieningenbesluit dat geldt voor ministers en staatssecretarissen:

a. in beginsel worden voorzieningen en verstrekkingen in bruikleen ter beschikking gesteld;
b. indien een voorziening of verstrekking niet in bruikleen ter beschikking kan worden gesteld, wordt de factuur direct ten laste van de begroting van het bestuursorgaan betaald;
c. het vergoeden van voorzieningen en verstrekkingen achteraf door het indienen van declaraties, wordt tot een minimum beperkt;
d. voorzieningen, verstrekkingen en declaraties worden maandelijks openbaar gemaakt op internet.

Uitgangspunt is hier dat zo weinig mogelijk uitgaven door de bestuurder zelf worden gedaan via zijn of haar privérekening. Geldstromen tussen de rekening van het bestuursorgaan en de persoonlijke rekening van de bestuurder maken een zwaardere controle op de uitgaven noodzakelijk.

De bestuurder zal zich nauwgezet moeten houden aan de regels en procedures die er met het oog hierop voor hem/haar gelden.

5.2 en 5.3
Uitgangspunten zijn hier eigen verantwoordelijkheid, transparantie en bereidheid om verantwoording af te leggen. De beoordeling van de noodzaak van de buitenlandse dienstreis ligt bij het college van gedeputeerde staten/burgemeester en wethouders/het dagelijks bestuur.
Ingevolge 5.4 gelden de bepalingen van 5.2 en 5.3 niet voor de meer reguliere (buitenlandse) dienstreizen naar een Europese instelling of een dienstreis naar een buurprovincie/buurgemeente/ buurwaterschap in het buitenland. Voor dergelijke (buitenlandse) reizen vormen deze bepalingen wel een belangrijke richtsnoer.
Buitenlandse reizen die worden gemaakt ten behoeve van de politieke partij zijn geen ‘dienstreizen’ en vallen dus niet onder 5.2 en 5.3 en komen niet ten laste van de provincie/de gemeente/het waterschap.

Zie paragraaf 5.3. lid 1. voor een uitgebreide toelichting over de regels met betrekking tot verlenging van dienstreizen. Hierbij kan worden aangesloten hetgeen voor rijksambtenaren in de CAO-Rijk is afgesproken over verlengen van een buitenlandse dienstreis wegens privéomstandigheden. De verlenging bedraagt maximaal 72 uur, de meerkosten voor reis en verblijf zelf worden betaald en eventuele besparingen voor de provincie/de gemeente/het waterschap zijn.

Het verlengen van uw dienstreis voor privédoeleinden aan het begin van uw dienstreis is niet toegestaan als u eerder dan noodzakelijk vertrekt om te herstellen van de reis of om te acclimatiseren aan de lokale omstandigheden.

5.6
Stelregel is dat privé gebruik van [provinciale voorzieningen OF gemeentelijke voorzieningen OF voorzieningen van het waterschap] niet is toegestaan. Wel hebben organisaties mogelijk een specifieke regeling die privégebruik van bedrijfsmiddelen reguleert.

6. Uitvoering gedragscode

6.1
De Provinciale staten/De gemeenteraad/Het algemeen bestuur bevorderen/bevordert de eenduidige interpretatie van de gedragscode. Ingeval van leemtes en onduidelijkheden in de gedragscode voorzien/voorziet de provinciale staten/de gemeenteraad/het algemeen bestuur daarin.

6.2
1. Op voorstel van commissaris van de Koning/de burgemeester/waterschapvoorzitter maken/ maakt de provinciale staten/ de gemeenteraad/het algemeen bestuur met hem afspraken over de navolgende onderwerpen:
   a. de periodieke bespreking van het onderwerp integriteit in zijn algemeenheid en van de gedragscode in het bijzonder;
   b. de periodieke bespreking van het overzicht van nevenfuncties en neveninkomsten in de Staten/raad/ algemeen bestuur.
   c. de aanwijzing van contactpersonen of aanspreekpunten integriteit;
   d. de processtappen die worden gevolgd in geval van een vermoeden van een integriteitschending van een politieke ambtsdrager van de provincie/de gemeente/het waterschap.
   e. In het geval van een integriteitsonderzoek door een extern bureau wordt alleen gebruik gemaakt van gecertificeerde onderzoeksbureaus.
2. De afspraken als bedoeld onder 1 worden vastgelegd in een bijlage die onderdeel uitmaakt van de gedragscode.

Toelichting

6.1
De Provinciale staten/de gemeenteraad/het algemeen bestuur zijn/is het hoogste bestuursorgaan en als zodanig verantwoordelijk voor de inhoud van de gedragscode en voor een eenduidige interpretatie daarvan. En voor wijziging/ aanvulling daarvan bij leemtes of onduidelijkheden.

6.2
De Provinciewet/Gemeentewet/Waterschapswet verplicht de provinciale staten/de gemeenteraad/het algemeen bestuur om voor zichzelf en voor de bestuurders een gedragscode vast te stellen.

Aanvullend op de wettelijke regels die gelden voor politieke ambtsdragers, bevat de gedragscode een aantal materiële normen waaraan de politieke ambtsdragers zich committeren. De commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter heeft de wettelijke taak om de bestuurlijke integriteit van zijn of haar provincie/gemeente/waterschap te bevorderen (Art. 175 lid 2 Provinciewet, Art. 170 lid 2 Gemeentewet, Art. 94 lid 2 Waterschapswet). Hiermee is de verantwoordelijkheid voor de portefeuille 'integriteit' duidelijk belegd. De wettelijke bepalingen bieden de ruimte om naar gelang de situatie handelend op te treden, waarbij niet alleen gedacht moet worden aan het optreden bij incidenten.

Belangrijk onderdeel is ook de preventie: ervoor te zorgen dat integriteit en integriteitsbewustzijn in de bestuurlijke gremia besproken blijven en daarbij afspraken te maken over een regelmatige bespreking, bijvoorbeeld een of twee keer per jaar, van het thema integriteit, zowel met de volksvertegenwoordiging als binnen het bestuur.

De commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter hoeft hier niet alleen voor te staan. Een daartoe aangewezen contactpersoon of vertrouwenspersoon (bijvoorbeeld de griffier/griffier-directeur) kan hier in relatie tot de provinciale staten/gemeenteraad/het algemeen bestuur eveneens een belangrijke rol in spelen. Goed denkbaar is ook dat de Provinciale staten/de gemeenteraad/ het algemeen bestuur met de commissaris van de Koning/ burgemeester/waterschapvoorzitter nadere afspraken maken/maakt over de werkwijze die wordt gevolgd ingeval zich een incident of een vermoeden van een integriteits-schending voordoet. Dat geeft houvast en rust op het moment dat er gehandeld dient te worden. De Provinciale Staten, de gemeenteraad en het algemeen bestuur van het waterschap kan zelf onderling ook afspraken maken over hoe je elkaar aanspreekt.

Al deze processuele en procedurele afspraken zijn terug te vinden in de bijlage die onderdeel uitmaakt van de gedrags-code. De onderwerpen, genoemd in 6.2, zijn niet uitputtend. Modelgedragscode integriteit volksvertegenwoordigers in provincies, gemeenten en waterschappen.

Gedragscode integriteit volksvertegenwoordigers in provincies, gemeenten en waterschappen

Provinciale staten van ;
De gemeenteraad van ;
Het algemeen bestuur van het waterschap ;

Gelet op artikel 15, derde lid, van de Provinciewet/artikel 15, derde lid, van de Gemeentewet/ artikel 33, derde lid, van de Waterschapswet;

Gelezen de voordracht van , d.d. ;

Besluit/besluiten:
voor statenleden/raadsleden/leden van het algemeen bestuur van het waterschap de navolgende gedragscode integriteit vast te stellen:

Gedragscode integriteit statenleden/raadsleden/leden van het algemeen bestuur

Inleiding

Goed bestuur is integer bestuur. Daarmee is integriteit niet alleen een verantwoordelijkheid van de individuele politieke ambtsdragers, maar een gezamenlijk belang dat de hele organisatie en het hele bestuur in al zijn geledingen aangaat. De gedragscode richt zich daarom zowel tot de individuele politieke ambtsdragers als tot de bestuursorganen. Ons democratische systeem en de democratische processen kunnen niet zonder integer functionerende organen en functionarissen. Integriteit van politieke ambtsdragers verwijst naar de zorgvuldigheid die politieke ambtsdragers moeten betrachten bij het invullen van hun rol in de democratische rechtsstaat. Dat betekent de verantwoordelijkheid nemen die met de functie samenhangt en bereid zijn verantwoording af te leggen, aan collega-bestuurders en/of (leden van) de volksvertegenwoordiging en bovenal aan de burger. In de democratische rechtsstaat dient een ieder zich te houden aan de wetten en regels die op democratische wijze zijn vastgesteld. Dat geldt zeker voor de politieke ambtsdragers die (mede) verantwoordelijk zijn voor de totstandkoming van die wetten en regels. Deze plicht is voor de politieke ambtsdrager neergelegd in de eed of gelofte die de politieke ambtsdrager bij de ambtsaanvaarding aflegt: hij/zij zweert/belooft getrouw te zullen zijn aan de Grondwet, de wetten te zullen nakomen en zijn/haar plichten die uit het politieke ambt voortvloeien naar eer en geweten te zullen vervullen.

De volksvertegenwoordiging stelt zowel voor de eigen leden als voor de dagelijkse bestuurders (voorzitter en overige leden van het dagelijks bestuur) een gedragscode vast. Dat is zo vastgelegd in de Provinciewet/Gemeentewet/Waterschapswet.

De gedragscode is een richtsnoer voor het handelen van individuele politieke ambtsdragers en heeft tot doel hen te ondersteunen bij de invulling van hun verantwoordelijkheid voor de integriteit van het openbaar bestuur. Voor de volksvertegenwoordigers is er naast die voor de voorzitter/dagelijkse bestuurders een eigen afzonderlijke gedragscode. Onderhavige gedragscode heeft betrekking op de volksvertegenwoordigers: raadsleden/statenleden/leden van het algemeen bestuur van een waterschap. Veel bepalingen zijn voor de volksvertegenwoordigers en de dagelijkse bestuurders gelijk. Er zijn ook verschillen. Die hebben te maken met de staatsrechtelijke posities, bevoegdheden en met de voor hen geldende wettelijke (integriteits)regels. Het rechtskarakter van de gedragscode is dat van een interne regeling, als nadere invulling en concretisering van de wettelijke regels. De gedragscode bevat in aanvulling op wettelijke regels gedragsnormen en regels over procedures die de transparantie van het handelen van politieke ambtsdragers evenals van de besluitvorming over en de naleving van de normen vergroten. Zij vormt een beoordelingskader en leidraad bij twijfel, vragen en discussies.

Het voorschrijven van een gedragsregel die afwijkt of verder gaat dan een dwingendrechtelijke wettelijke regeling is niet mogelijk. Nemen provincies, gemeenten of waterschappen contra-legem constructies op in de gedragscode dan kunnen die gemakkelijk weer zelf aanleiding zijn voor integriteitsproblemen.

Een gedragscode heeft dus niet de juridische status van een algemeen verbindend voorschrift zoals een provinciale, gemeentelijke of waterschapsverordening waaruit rechten en verplichtingen voortvloeien. Er is sprake van zelfbinding. De regels worden in gezamenlijk debat vastgesteld door de politieke ambtsdragers zelf. In dit licht moeten de regels in de code worden gezien. Dat maakt de gedragscode evenwel niet vrijblijvend. De bestuurders en volksvertegenwoordigers kunnen daarop worden aangesproken en zij dienen zich over de naleving ervan te verantwoorden. Het niet naleven van de gedragscode kan dus wel onderdeel worden van politiek debat en kan ook politieke gevolgen hebben. De gedragscodes bieden politieke ambtsdragers

een handvat om andere politieke ambtsdragers aan te spreken op hun gedrag en hieruit wellicht (politieke) consequenties te trekken. Integriteit is een thema dat betekenis krijgt in het handelen. Een integriteitsbeleid dat alleen op papier bestaat is slechts een dode letter. Daarom moet het handelen van politieke ambtsdragers regelmatig onderwerp van gesprek zijn, juist ook onderling, en ook daarbij geeft de gedragscode ondersteuning. De code en de voorgestelde registraties zijn instrumenten. Integriteit is uiteindelijk niet in regels te vangen. In de woorden van de schrijver C.S. Lewis gaat het om 'doing the right thing, even when no one is watching'.

Politieke ambtsdragers hebben vanzelfsprekend een voorbeeldfunctie. Een politiek ambt wordt verricht in een glazen huis. Een volksvertegenwoordiger gedraagt zich zoals een goed ambtsdrager betaamt. Een politieke ambtsdrager onthoudt zich van gedragingen die de goede uitoefening of het aanzien van het ambt of het openbaar bestuur schaden. Een politiek ambt gewetensvol vervullen gebeurt in de dagelijkse praktijk en strekt zich ook uit tot de privésfeer. In de huidige digitale wereld is zeker sprake van een dunne scheidslijn tussen werk en privé. Daarom is het in ieder geval het downloaden van illegale software, het bekijken, downloaden of verspreiden van pornografische, racistische, discriminerende, beledigende, aanstootgevende of (seksueel) intimiderende teksten en afbeeldingen, of het versturen van berichten die (kunnen) aanzetten tot haat en/of geweld uit den boze.

Integriteit is niet alleen een kwestie van regels, maar ziet ook op de onderlinge omgangsvormen. Een respectvolle omgang met burgers en organisaties, tussen politieke ambtsdragers onderling en tussen politieke ambtsdragers en medewerkers, met behoud van eigen politieke inhoud en stijl, is van belang. In de omgang met burgers, ambtenaren, externe partijen en andere politieke ambtsdragers wordt van een politieke ambtsdrager correct, fatsoenlijk, en respectvol gedrag verwacht dat vrij is van ongewenste omgangsvormen en grensoverschrijdend en (seksueel) intimiderend gedrag zoals hinderlijk gedrag, intimidatie, dubbelzinnige opmerkingen, handtastelijkheden, agressie, pesten en discriminatie.

Politieke ambtsdragers opereren vaak in diverse (boven)lokale netwerken. Deze netwerken dragen bij aan het geworteld zijn van de politieke ambtsdrager. Tegelijkertijd ontstaat hierdoor het risico dat politieke ambtsdragers vanuit het gevoel van sympathie en loyaliteit, de belangen van de eigen netwerken vooropstellen ten koste van het algemeen belang. De schijn van oneigenlijke beïnvloeding kan snel gewekt zijn. Dit maakt duidelijk dat het nadenken over de eigen integriteit verder gaat dan het beoordelen van individuele handelingen. Het vraagt ook dat politieke ambtsdragers zich bewust zijn dat zij altijd verbonden zijn met professionele en persoonlijke netwerken. En dat deze netwerken 'onbewust' een invloed kunnen hebben op de keuzes en acties van de politieke ambtsdrager, die mogelijk tot een schending leiden.

Dit risico van 'netwerkcorruptie' kan de integriteit en de kwaliteit van het lokaal bestuur onder druk zetten.[2]

1. Algemene bepalingen

Wettelijke grondslag

De Provinciale staten/Gemeenteraad/Het algemeen bestuur stelt/stellen een gedragscode vast voor hun leden (artikel 15, derde lid, Provinciewet, artikel 15, derde lid, Gemeentewet en artikel 33, derde lid, Waterschapswet).

1.1
De gedragscode geldt voor de statenleden/raadsleden/leden van het algemeen bestuur, maar richt zich ook tot de bestuursorganen.

1.2
De gedragscode is openbaar en via internet beschikbaar.

2. Voorkomen van belangenverstrengeling

Wettelijk kader

Afleggen eed of belofte (artikel 14 Provinciewet, artikel 14 Gemeentewet en artikel 34 Waterschapswet).
Alvorens hun functie te kunnen uitoefenen leggen de statenleden/raadsleden/leden van het algemeen bestuur in de vergadering, in handen van de voorzitter, de volgende eed (verklaring en belofte) af: "Ik zweer (verklaar) dat ik om tot statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik zweer (verklaar en beloof) dat ik, om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik zweer(beloof) dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur naar eer en geweten zal vervullen."
Persoonlijke belangen:

- Een lid van een volksvertegenwoordiging neemt niet deel aan de stemming over
  - een aangelegenheid die hem rechtstreeks of middellijk persoonlijk aangaat of waarbij hij als vertegenwoordiger is betrokken;
  - de vaststelling of goedkeuring der rekening van een lichaam waaraan hij rekenplichtig is of tot welks bestuur

[2] Het begrip netwerkcorruptie is geïnspireerd door het promotieonderzoek van '*Netwerkcorruptie; wanneer sociaal kapitaal corrupt wordt*' van Willeke Slingerland, 2018.

hij hoort (artikel 28 Provinciewet, artikel 28 Gemeentewet en artikel 38a Waterschapswet)
- Het bestuursorgaan waakt ertegen dat tot het bestuursorgaan behorende of daarvoor werkzame personen die een persoonlijk belang bij een besluit hebben, de besluitvorming beïnvloeden (artikel 2:4, tweede lid, Algemene wet bestuursrecht).

Toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot stemonthouding:
- Artikel 28 wordt als volgt gewijzigd:

1. In het eerste lid wordt "de stemming" vervangen door "de beraadslaging en stemming".
2. Onder vernummering van het tweede tot en met vierde lid tot derde tot en met vijfde lid wordt een lid ingevoegd, luidende: 2. Op de beraadslaging en stemming, bedoeld in het eerste lid, is artikel 2:4 van de Algemene wet bestuursrecht niet van toepassing.

Incompatibiliteiten en nevenfuncties:
- Verboden overeenkomsten/handelingen: volksvertegenwoordigers mogen in geschillen, waar de provincie(bestuur)/gemeente(bestuur)/waterschaps-(bestuur) partij is, niet als advocaat, adviseur of gemachtigde werkzaam zijn. Zij mogen bepaalde overeenkomsten, waar de provincie/de gemeente/het waterschap bij betrokken is, niet rechtstreeks of middellijk aangaan. Van verboden overeenkomsten kan ontheffing worden verleend.
- (artikel 15, eerste en tweede lid, Provinciewet, artikel 15, eerste en tweede lid, Gemeentewet en artikel 33, eerste en tweede lid, Waterschapswet).
- Op overtreding staat uiteindelijk de sanctie van schorsing en vervallenverklaring van het lidmaatschap van de volksvertegenwoordiging (artikelen X7, X7a en X8 Kieswet)
- Onverenigbaarheid van functies: het zijn van volksvertegenwoordiger sluit het hebben van een aantal andere functies uit (artikel 13 Provinciewet, artikel 13 Gemeentewet en artikel 31 Waterschapswet). Dat leidt er uiteindelijk toe dat betrokkene ophoudt lid te zijn van de volksvertegenwoordiging (artikel X1 Kieswet)
- Openbaarmaking nevenfuncties: volksvertegenwoordigers maken openbaar welke nevenfuncties zij vervullen. De lijst met nevenfuncties ligt ter inzage op het provinciehuis/gemeentehuis/waterschaphuis (artikel 11 Provinciewet, artikel 12 Gemeentewet en artikel 32 Waterschapswet).

2.

1. Het statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur levert de griffier/secretaris-directeur de informatie aan over de (neven)functies die openbaar gemaakt moeten worden bij aanvang van het statenlidmaatschap/raadslidmaatschap/lidmaatschap van het algemeen bestuur, dan wel binnen één maand na aanvaarding van de (neven)functie en geeft hem de wijzigingen daarin door.
2. De informatie betreft in ieder geval de omschrijving van de (neven)functie, de organisatie voor wie de (neven)functie wordt verricht, of het al dan niet een (neven)functie betreft uit hoofde van het statenlidmaatschap/raadslidmaatschap/lidmaatschap van het algemeen bestuur en of de (neven)functie bezoldigd of onbezoldigd is.
3. De griffier/secretaris-directeur legt hiervoor een register aan en beheert dit register. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

Toelichting

Het betreft een uitwerking van de wettelijke verplichting om nevenfuncties openbaar te maken. De informatie wordt neergelegd in een openbaar register. Het statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor de tijdige aanlevering van de informatie en voor de actualiteit daarvan.

3. Informatie

Wettelijk kader

Informatieplicht
Gedeputeerde staten/Burgemeester en wethouders/Het dagelijks bestuur van het waterschap en elk van zijn leden zijn verplicht alle inlichtingen te geven die de volksvertegenwoordiging nodig heeft voor de uitoefening van zijn taak. Het betreft zowel een actieve als een passieve informatieplicht. Ook als individuele volksvertegenwoordigers informatie vragen zal die informatie aan de volksvertegenwoordiging moeten worden verstrekt.
De informatie kan alleen worden geweigerd als die in strijd is met het openbaar belang (artikel 167 Provinciewet, artikel 169 Gemeentewet en artikel 89 Waterschapswet)

Geheimhouding
- Een ieder die is betrokken bij de uitvoering van de taak van een bestuursorgaan en daarbij de beschikking krijgt over gegevens waarvan hij het vertrouwelijke karakter kent of redelijkerwijs moet vermoeden, en voor wie niet reeds uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift ter zake van die gegevens een geheimhoudingsplicht geldt, is verplicht tot geheimhouding van die gegevens, behoudens voor zover enig wettelijk voorschrift hem tot mededeling verplicht of uit zijn taak de noodzaak tot mededeling voortvloeit (artikel 2:5 Algemene wet bestuursrecht).
- Gedeputeerde staten/Burgemeester en wethouders/Het dagelijks bestuur van het waterschap kunnen/kan op grond van een belang, genoemd in artikel 10 van de Wet openbaarheid van bestuur, geheimhouding opleggen. Ook de commissaris van de Koning/burgemeester/ waterschapvoorzitter heeft die bevoegdheid.

- De geheimhoudingsplicht moet worden bevestigd door de volksvertegenwoordiging, als het stukken betreft die met de volksvertegenwoordiging worden gedeeld. Ook de provinciale staten/gemeenteraad/ het algemeen bestuur van het waterschap, dan wel (de voorzitter van) een commissie kan/kunnen geheimhouding opleggen (artikelen 25, 55 en 91 Provinciewet, artikelen 25, 55 en 86 Gemeentewet en artikelen 37 en 43 Waterschapswet).
- De geheimhouding duurt voort totdat deze wordt opgeheven door het orgaan dat de geheimhouding oplegde, of – indien het aan de volksvertegenwoordiging is overgelegd – de volksvertegenwoordiging de geheimhouding opheft.
- Het schenden van de geheimhoudingsplicht is een misdrijf (artikel 272 Wetboek van Strafrecht).

3.1

Het statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur gaat zorgvuldig en correct om met de informatie waarover hij uit hoofde van zijn lidmaatschap van Staten/Raad/Algemeen bestuur beschikt en zorgt ervoor dat vertrouwelijke en geheime informatie veilig wordt bewaard.

3.2

1. Het statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur maakt niet ten eigen bate of ten bate van derden gebruik van in de uitoefening van het ambt verkregen (nog) niet openbare informatie.

Toelichting

3.1 Het is belangrijk de juiste maatregelen te treffen om te voorkomen dat onbevoegden vertrouwelijke en/of geheime gegevens kunnen bezitten, raadplegen of beschadigen. Daarbij moet in de digitale setting worden gedacht aan de beveiliging van de computer, smartphones e.d. met wachtwoorden en het niet onbeheerd achterlaten van USB-sticks met vertrouwelijke/geheime informatie.

4. Geschenken, faciliteiten, diensten, excursies, evenementen en buitenlandse reizen op uitnodiging van derden

Wettelijk kader

De eed of belofte die het statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur op grond van artikel 14 van de Provinciewet, artikel 14 van de Gemeentewet en artikel 34 van de Waterschapswet moet afleggen heeft onder meer betrekking op het geven, aannemen of beloven van giften, gunsten of geschenken. Zie voor de wetstekst inzake de eed of belofte het wettelijk kader onder 2 voor de bepalingen ter voorkoming van belangenverstrengeling.

4.1

1. Een statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur accepteert en biedt geen geschenken, faciliteiten en diensten als zijn onafhankelijke positie hierdoor kan worden beïnvloed.
2. Het statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur kan, tenzij het eerste lid van toepassing is, incidentele geschenken die een geschatte waarde van € 50 of minder vertegenwoordigen, behouden.
3. Geschenken die het statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur uit hoofde van zijn ambt ontvangt en die een geschatte waarde van meer dan € 50 vertegenwoordigen worden, indien zij niet worden teruggestuurd, geregistreerd en eigendom van de provincie/de gemeente/het waterschap.
4. De griffier/secretaris-directeur legt een register aan van de geschenken met een geschatte hogere waarde dan € 50. In het register is aangegeven welke bestemming de provincie/ de gemeente/ het waterschap hieraan heeft gegeven. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.
5. Geschenken worden niet op het huisadres ontvangen.

4.2

1. Deelname aan excursies en evenementen voor rekening van anderen dan de provincie/de gemeente/het waterschap maakt het statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur openbaar binnen één week nadat de excursie, dan wel het evenement heeft plaatsgevonden. Hij maakt daarbij in ieder geval openbaar wie deze kosten voor zijn/hun rekening heeft/ hebben genomen.
2. De informatie is via internet beschikbaar.

4.3

1. Een statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur meldt de griffier/secretaris-directeur de buitenlandse reizen op uitnodiging van derden binnen één week na terugkeer in Nederland. Hij meldt in ieder geval wat het doel, de bestemming en de duur van de buitenlandse reis is geweest en wat daarvan de kosten waren.
2. De griffier/secretaris-directeur legt hiervoor een register aan en beheert dit register. Het register is openbaar en via internet beschikbaar.

Toelichting

4.1 In de gedragscode is uitgangspunt dat geschenken, faciliteiten en diensten niet worden geaccepteerd als hiermee de onafhankelijke positie van het statenlid/ raadslid/lid van het algemeen bestuur kan worden beïnvloed. Dat is in ieder

geval aan de orde in onderhandelingssituaties.
Is daarvan geen sprake dan kunnen om praktische redenen incidentele kleine geschenken (met een geschatte waarde van € 50 of minder) door het statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur worden aanvaard, echter nooit op het huisadres. Dit is een in de praktijk ontstaan gebruikelijk richtbedrag maar is geen scherpe grens. Er zijn omstandigheden denkbaar waar elk geschenk, ongeacht de waarde, onacceptabel is. Duurdere geschenken worden in elk geval niet aanvaard. Zij worden teruggestuurd of worden eigendom van de provincie/de gemeente het waterschap die/dat zorgt voor een goede bestemming van het geschenk. In een openbaar register wordt opgenomen welke geschenken van meer dan € 50 de provincie/de gemeente/het waterschap heeft aanvaard en welke bestemming daaraan is gegeven.
4.2 en 4.3 Het gaat hier om excursies, evenementen en buitenlandse reizen die betrokkene als statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur aanvaardt. Excursies, evenementen en buitenlandse reizen in de hoedanigheid van lid van een politieke partij vallen hier dus niet onder.

5. Gebruik van voorzieningen van de provincie/de gemeente/het waterschap

Wettelijk kader

Procedure van declaratie (modelverordeningen VNG en IPO)
Er zijn voor statenleden/raadsleden voorschriften opgenomen in de provinciale/ gemeentelijke verordening over de wijze van declaratie (inclusief het overleggen van bewijsstukken) van vooruit betaalde (zakelijke) kosten en over rechtstreekse facturering van (zakelijke) kosten.

Buitenlandse excursie of reis voor statenleden/raadsleden (modelverordeningen VNG en IPO)
De Provinciale staten/gemeenteraad kunnen/kan een staten/raadscommissie (of een delegatie uit de gemeenteraad) toestemming verlenen voor een excursie of reis naar het buitenland. Die excursie/ reis moet zijn georganiseerd door of vanwege de provincie/gemeente. De in redelijkheid gemaakte reis- en verblijfkosten komen voor rekening van de provincie/gemeente.
De Provinciale staten/gemeenteraad kunnen/kan aan de toestemming voorwaarden verbinden.

5.1

1. Gedeputeerde staten/Burgemeester en wethouders/Het dagelijks bestuur richten/richt de financiële en administratieve organisatie zodanig in dat er een getrouw beeld mogelijk is van de juistheid en rechtmatigheid van de uitgaven, met heldere procedures over de wijze waarop functionele uitgaven rechtstreeks in rekening worden gebracht of kunnen worden gedeclareerd bij de provincie/de gemeente/het waterschap.
2. Het statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur verantwoordt zich over zijn gebruik van de voorzieningen volgens de in het eerste lid vastgelegde regels en procedures.

5.2.

Een statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur declareert geen kosten die reeds op andere wijze worden vergoed.

5.3

Gebruik van voorzieningen en eigendommen van de provincie/de gemeente/het waterschap ten eigen bate of ten bate van derden is, tenzij dit wettelijk is geregeld, niet toegestaan.

Toelichting

5.1 Aan statenleden/raadsleden/leden van het algemeen bestuur worden de voorzieningen, vergoedingen en andere verstrekkingen in bruikleen geboden die een goed functioneren van de volksvertegenwoordigers mogelijk maken. Wat betreft de uitwerking van de principes van dit stelsel zou kunnen worden aangesloten bij de werkwijze in het Voorzieningenbesluit dat geldt voor ministers en staatssecretarissen:

a. in beginsel worden voorzieningen en verstrekkingen in bruikleen ter beschikking gesteld;
b. indien een voorziening of verstrekking niet in bruikleen ter beschikking kan worden gesteld, wordt de factuur direct ten laste van de begroting van het bestuursorgaan betaald;
c. het vergoeden van voorzieningen en verstrekkingen achteraf door het indienen van declaraties, wordt tot een minimum beperkt;
d. voorzieningen, verstrekkingen en declaraties worden maandelijks openbaar gemaakt op internet.

Uitgangspunt is hier dat zo weinig mogelijk uitgaven door de volksvertegenwoordiger zelf worden gedaan via zijn of haar privérekening. Geldstromen tussen de rekening van het bestuursorgaan en de persoonlijke rekening van de volksvertegenwoordiger maken een zwaardere controle op de uitgaven noodzakelijk. Het statenlid/raadslid/lid van het algemeen bestuur zal zich nauwgezet moeten houden aan de regels en procedures die er met het oog hierop voor hem/haar gelden.

6. Uitvoering gedragscode

6.1

De Provinciale staten/De gemeenteraad/Het algemeen bestuur bevordert/bevorderen de eenduidige interpretatie van de gedragscode. Ingeval van leemtes en onduidelijkheden in de gedragscode voorzien/voorziet de provinciale staten/de gemeenteraad/het algemeen bestuur daarin.

6.2

1. Op voorstel van de commissaris van de Koning/ de burgemeester/de waterschapvoorzitter maken/maakt de provinciale staten/ gemeenteraad/ het algemeen bestuur afspraken over de navolgende onderwerpen:
   a. de periodieke bespreking van het onderwerp integriteit in zijn algemeenheid en van de gedragscode in het bijzonder;
   b. de aanwijzing van contactpersonen of aanspreekpunten integriteit;
   c. de processtappen die worden gevolgd ingeval van een vermoeden van een integriteitschending door een politieke ambtsdrager van de provincie/de gemeente/het waterschap.
   d. In het geval van een integriteitsonderzoek door een extern bureau wordt alleen gebruik gemaakt van gecertificeerde onderzoeksbureaus.
2. De afspraken als bedoeld onder 1, worden vastgelegd in een bijlage die onderdeel uitmaakt van de gedragscode.

Toelichting

6.1
De Provinciale staten/De gemeenteraad/Het algemeen bestuur zijn/is het hoogste bestuursorgaan en als zodanig verantwoordelijk voor de inhoud van de gedragscode en voor een eenduidige interpretatie daarvan. En voor wijziging/ aanvulling daarvan bij leemtes of onduidelijkheden.
6.2
De Provinciewet/Gemeentewet/Waterschapswet verplicht de provinciale staten/de gemeenteraad/ het algemeen bestuur om voor zichzelf en voor de bestuurders een gedragscode vast te stellen.
Aanvullend op de wettelijke regels die gelden voor politieke ambtsdragers, bevat de gedragscode een aantal materiële normen waaraan de politieke ambtsdragers zich committeren.
De commissaris van de Koning/burgemeester/waterschap-voorzitter heeft de wettelijke taak om de bestuurlijke integriteit van zijn of haar provincie/gemeente/waterschap te bevorderen (Art. 175 lid 2 Provinciewet, Art. 170 lid 2 Gemeentewet, Art. 94 lid 2 Waterschapswet). Hiermee is de verantwoordelijkheid voor de portefeuille 'integriteit' duidelijk belegd. De wettelijke bepalingen bieden de ruimte om naar gelang de situatie handelend op te treden, waarbij niet alleen gedacht moet worden aan het optreden bij incidenten.

Belangrijk onderdeel is ook de preventie: ervoor te zorgen dat integriteit en integriteitsbewustzijn in de bestuurlijke gremia besproken blijven en daarbij afspraken te maken over een regelmatige bespreking van het thema integriteit, bijvoorbeeld een of twee keer per jaar, zowel in de volksvertegenwoordiging als met het bestuur.

De commissaris van de Koning/de burgemeester/de waterschapvoorzitter hoeft hier niet alleen voor te staan. Een daartoe aangewezen contactpersoon of vertrouwenspersoon (bijvoorbeeld de griffier/ griffier-directeur) kan hier in relatie tot de provinciale staten/de gemeenteraad/ het algemeen bestuur eveneens een belangrijke rol in spelen. Goed denkbaar is ook dat de provinciale staten/de gemeenteraad/het algemeen bestuur met de commissaris van de Koning/ burgemeester/waterschapvoorzitter nadere afspraken maken/maakt over de werkwijze die wordt gevolgd ingeval zich een incident of een vermoeden van een integriteitsschending voordoet. Dat geeft houvast en rust op het moment dat er gehandeld dient te worden. De Provinciale Staten, de gemeenteraad en het algemeen bestuur van het waterschap kan zelf onderling ook afspraken maken over hoe je elkaar aanspreekt.

Al deze processuele en procedurele afspraken zijn terug te vinden in de bijlage die onderdeel uitmaakt van de gedragscode. De onderwerpen, genoemd in 6.2, zijn niet uitputtend.

Colofon

Een gezamenlijke publicatie van
Het Interprovinciaal Overleg
De Vereniging van Nederlandse Gemeenten
De Unie van Waterschappen
Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Deze publicatie is digitaal beschikbaar op de websites van bovengenoemde organen en tevens te downloaden op www.politiekeambtsdragers.nl

xx 2021
B-7061

4e Gewijzigde druk xxx 2021

Interprovinciaal Overleg ip

VNG
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 4.C. **Projectenboeknummer en -naam:** n.v.t. **Corsa dossiernummer:** **Voorstelnummer BABS**: 58461

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. AFZ 20-05-2021	Ketelaars, P.C.M.

Agendaonderwerp: (H) Financiële stukken BHIC (Jaarstukken 2020, kadernota 2022 en ontwerpbegroting 2022)
Voorstel: 1. Kennis te nemen van: • De Jaarstukken 2020 BHIC; • De kadernota 2022 BHIC; • De ontwerpbegroting 2022 BHIC; 2. Geen zienswijze in te dienen op de ontwerpbegroting 2022 van het BHIC omdat daar geen aanleiding toe is.

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp: Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden: 1. 1 Aanbiedingsbrief (email) 2. 2 BHIC Jaarverslag 2020 3. 3 BHIC Jaarrekening 2020 incl controleverklaring 4. 4 BHIC Ontwerpbegroting 2022 5. 5 BHIC Kadernota 2022

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

VOORSTEL:

1. Kennis te nemen van:
   - De Jaarstukken 2020 BHIC;
   - De kadernota 2022 BHIC;
   - De ontwerpbegroting 2022 BHIC.
2. Geen zienswijze in te dienen op de ontwerpbegroting 2022 van het BHIC omdat daar geen aanleiding toe is.

PROBLEEMSTELLING

Het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling het Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC) heeft de jaarstukken 2020 (jaarrekening 2020 (zie bijlage 2), en jaarverslag 2020 (zie bijlage 3)) vastgesteld. De deelnemers aan de regeling ontvangen deze stukken ter kennisname.

Tevens heeft het BHIC de ontwerpbegroting 2022 opgesteld (zie bijlage 4). Conform de Wet Gemeenschappelijke regelingen worden de deelnemers in de gelegenheid gesteld hun zienswijze hierop kenbaar te maken.

Verder is ter informatie de Kadernota 2022 BHIC toegevoegd (bijlage 5). Deze kadernota geeft de beleidsmatige en financiële ontwikkelingen weer en vormt het kader waarbinnen de ontwerpbegroting 2022 is opgesteld.

BEOOGD EFFECT

Door het afgeven van een zienswijze kan het waterschap aan het bestuur van het BHIC een advies afgeven ten behoeve van definitieve besluitvorming over de ontwerpbegroting 2022 BHIC.

ARGUMENTEN

2. Ontwerpbegroting geeft geen aanleiding om een zienswijze in te dienen.
Het BHIC zal per e-mail geïnformeerd worden dat wij ons kunnen vinden in de stukken en wij geen aanleiding zien om een zienswijze in te dienen.

Onderstaand volgen de belangrijkste punten uit de ontwerpbegroting en de jaarstukken.

<u>Ontwerpbegroting 2022</u>

- De ontwerpbegroting 2022 en de meerjarenraming zijn structureel sluitend, ondanks dalende opbrengsten. De opbrengsten dalen onder andere doordat het rijk voornemens is de Rijksbijdrage DTR (Digitale Taken Rijk) à € 160.000 vanaf 2022 niet meer beschikbaar te stellen. Ter compensatie heeft het BHIC 1,6 FTE geschrapt in de personeelsformatie.
- Het begrotingstotaal voor 2022 bedraagt € 5.645.400 (2021: € 5.654.900).
- Er is een prijsindex van 1,46% toegepast (1,5% voorlopige index 2022 -/- 0.04% correctie op voorlopige index 2020).

- Het BHIC heeft een wettelijke taak en een maatschappelijke opgave. De wettelijke taak bestaat uit het goed, geordend en toegankelijk beheren van de archieven die aan het BHIC zijn overgedragen. Daarnaast houdt het BHIC toezicht op het beheer van niet-overgebrachte archiefbescheiden. Dit alles conform de archiefwet en de daaruit voortvloeiende richtlijnen. De maatschappelijke opgave is de verbreiding van de kennis van de Brabantse geschiedenis. Deze doelstelling wordt gestuurd door de operationele missie: meer publiek, meer divers publiek, meer tevreden publiek. Bij de uitvoering van de wettelijke taak zal ook in 2022 naast de reguliere taken weer veel aandacht uitgaan naar de verdere ontwikkeling van het e-depot.
- Het BHIC huurt haar pand 'De Citadel' in Den Bosch van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). Per januari 2019 is het eigenaarsonderhoud van het pand door het RVB overgedragen aan het BHIC. Het BHIC ontvangt hiervoor een vergoeding. Na een proefperiode van 3 jaar volgt een evaluatie en definitief besluit. Indien voordeel wordt behaald met het zelf uitvoeren van het onderhoud en de instandhouding van De Citadel, mag dit binnen de doelstellingen van het BHIC worden besteed. Een deel van het bedrag wordt gereserveerd voor de toegenomen (niet verzekerbare) risico's als gevolg van het zelf verantwoordelijk zijn voor onderhoud en instandhouding en voor verduurzaming van het gebouw. In de proefperiode verloopt de besteding van de gelden via bestemmingsreserves. Hierbij geldt wel de beperking dat het (rijks)geld niet mag worden gebruikt voor structurele verlaging van de jaarlijkse bijdragen van de regiopartners (deelnemende gemeenten en waterschappen). Op pagina 21-25 van de ontwerpbegroting worden de bestemmingsreserves nader toegelicht.

<u>Jaarrekening en jaarverslag</u>
De accountant van het BHIC heeft een goedkeurende verklaring afgegeven. Het rekeningresultaat bedraagt € 32.123 positief. Het voorstel is dit toe te voegen aan de bestemmingsreserve E-depot infrastructuur (deze reserve komt hiermee op € 67.000). De algemene reserve blijft € 418.139 (dit is 9,1% van de gezamenlijke deelnemersbijdragen, wat binnen het vastgestelde maximum van 10% is). In de jaarrekening worden de belangrijkste financiële afwijkingen toegelicht.
Andere bijzonderheden zijn:
- De toetreding van de gemeente Boxtel is in gang gezet.
- Het BHIC heeft sinds maart 2020 een nieuwe directeur, Dhr. J.C. Kriek.
- Per 1 januari 2021 wordt de gemeente Haaren opgeheven. Voor de uittredende gemeente is de vigerende uittredingsregeling van toepassing.
- Om te anticiperen op de terugtrekking van het Rijk inzake e-depotvoorzieningen voor andere bestuurslagen, heeft het BHIC zelf de aanbesteding van een eigen e-depot in gang gezet.
- In het jaarverslag (bijlage 3) wordt gerapporteerd over de voortgang van zowel de wettelijke taak van het BHIC (de archieffunctie) als de maatschappelijke opgave. Voor een nadere toelichting op de inhoudelijke resultaten wordt verwezen naar dit Jaarverslag (bijlage 3)

KANTTEKENINGEN/RISICO'S
2.1 *E-depot nog niet opgenomen in de begroting*
De kosten voor het e-depot zijn nog niet opgenomen in de begroting en meerjarenraming van het BHIC. Wanneer deelnemers structureel gebruik gaan maken van het e-depot dan zullen de kosten van de fysieke en digitale wettelijke archieftaken in samenhang worden bekeken. Om toekomstige investeringen in de infrastructuur van het e-depot te financieren

heeft het BHIC een bestemmingsreserve ter grootte van € 67.000 (na resultaatbestemming). Daarnaast wordt uit het financiële voordeel dat het BHIC haalt door het zelf uitvoeren van het eigenarenonderhoud van De Citadel jaarlijks een bedrag van € 100.000 toegevoegd aan de bestemmingsreserve e-depot ter dekking van de uitvoeringskosten.

2.2 Het Rijk heeft aangegeven vanaf 2024 terug te treden uit de gemeenschappelijke regeling BHIC.
Het Rijk is voornemens uit alle RHC (regionale historische centra) terug te treden. De consequenties hiervan zijn nog niet te kwantificeren en nog niet meegenomen in de meerjarenraming.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK
Ontwerpbegroting 2022
De bijdrage voor Aa en Maas stijgt als gevolg van de prijsindex naar € 118.700 (2021: € 117.000). Met dit bedrag zal rekening gehouden worden in de programmabegroting 2022.

Jaarrekening 2020
De voor Aa en Maas in 2020 in rekening gebrachte bijdrage van € 113.600 is gelijk aan de bijdrage zoals verwerkt in de jaarrekening van het BHIC en zoals was opgenomen in de begroting 2020 van Aa en Maas. Er hoeft dus geen afrekening plaats te vinden.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP
n.v.t.

UITVOERING/VERVOLG
Het AB van het BHIC zal in zijn vergadering van juli 2021 de ontwerpbegroting 2022 BHIC definitief vaststellen. Daarbij wordt rekening gehouden met de van de deelnemers ontvangen zienswijzen.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE
n.v.t.

BIJLAGEN
0. AB-besluit
1. Aanbiedingsbrief (e-mail)
2. Jaarverslag 2020 BHIC
3. Jaarrekening 2020 BHIC
4. Ontwerpbegroting 2022 BHIC
5. Kadernota 2022 BHIC

VERSIEDATUM
26 april 2021

AB-BESLUIT

ONDERWERP: Financiële stukken BHIC (Jaarstukken 2020, Kadernota 2022 en ontwerpbegroting 2022)

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:
INVESTERINGSBESLUIT:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 26 april 2021;

gelet op het bepaalde in de Wet gemeenschappelijke regelingen;

gezien het advies van de commissie AFZ van 20 mei 2021;

B E S L U I T:

Geen zienswijze in te dienen op de ontwerpbegroting 2022 van het BHIC omdat daar geen aanleiding toe is.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de dijkgraaf,

Pieter Sennema Mario Jacobs

Van: Secretariaat <Secretariaat@bhic.nl>
Verzonden: woensdag 14 april 2021 12:23
CC: Jan Kriek <jan.kriek@bhic.nl>; Adrie Wijgers <AWijgers@bhic.nl>; Ellen Kuijf <Ellen.Kuijf@bhic.nl>
Onderwerp: 2021060 BHIC Jaarverslag en Jaarrekening 2020, Kadernota 2022 en Ontwerpbegroting 2022

Geachte mevrouw, meneer,

Het BHIC-bestuur heeft het jaarverslag 2020, de jaarrekening 2020 en de kadernota 2022 vastgesteld in de vergadering van 9 april 2021. Deze ontvangt u ter kennisneming.

Tevens ontvangt u hierbij de Ontwerpbegroting 2022. Hierbij kort de belangrijkste punten uit de begroting:

- Er is geen uitzetting van middelen ten opzichte van vorige jaren.
- De begroting 2022 en de meerjarenbegroting 2022-2025 zijn structureel sluitend.
- We hebben te maken met dalende opbrengsten. Begin maart 2021 heeft de Minister, vrij onverwacht, het voornemen geuit de DTR-gelden (Digitale Taken Rijk) vanaf 2022 stop te zetten. Deze gelden worden sinds 2017 verstrekt en spelen een belangrijke rol bij de ontwikkeling en voorbereiding van het BHIC op het leveren van e-depotdiensten aan onze deelnemers. Het Ministerie heeft verzocht de beëindiging ook in de begroting 2022 te verwerken.
- Naast deze bezuiniging is er met een beperkte voorlopige indexatie gerekend voor stijgende lonen en prijzen van 1,5%. Zoals gebruikelijk wordt de indexering later gecorrigeerd aan de hand van het door de Minister van OCW vastgestelde indexeringspercentage.
- Voor een proefperiode van 3 jaar is het eigenaarsonderhoud van De Citadel door het Rijksvastgoedbedrijf overgedragen aan het BHIC. Eventueel behaald voordeel van het zelf uitvoeren van het onderhoud en de instandhouding van De Citadel mag binnen de doelstellingen van het BHIC, vrij worden besteed. In de proefperiode zullen voordelen en de bestedingen hiervan via bestemmingsreserves lopen. Er is nog wel een beperking: het (rijks)geld mag niet gebruikt worden voor structurele verlaging van de jaarlijkse bijdragen van de regiopartners. In maart 2021 is de evaluatie gestart van de proefperiode, met het doel eind van het jaar een definitief besluit te nemen (door de Minister van OCW).
- De uitgaven die nu via de bestemmingsreserves lopen zullen, bij een positieve uitkomst van de evaluatie en een positief besluit, vanaf 2022/2023 via de exploitatie gaan lopen. De bestemmingsreserves zullen dan sterk verminderen en uiteindelijk verdwijnen, met uitzondering van de bestemmingsreserve De Citadel. Bij het in onderhoud nemen van De Citadel wordt het BHIC geacht te handelen “als ware zij eigenaar”. De Citadel is een voormalig fort gebouwd in de 17e eeuw. Voor de risico’s die hiermee samenhangen is een bestemmingsreserve “De Citadel” (stroppenpot) gevormd. Het Rijksvastgoedbedrijf is eigenaar van het pand, maar voor bepaalde (niet verzekerbare) risico’s en calamiteiten is het BHIC aansprakelijk. Verder zal de bestemmingsreserve gebruikt worden voor verduurzaming van het gebouw.
- De bestemmingsreserve e-depot is bedoeld om toekomstige investeringen in het e-depot te financieren. Vooralsnog wordt geen structurele bijdrage van de deelnemers voor het e-depot gevraagd, op termijn zijn die kosten evenwel onvermijdelijk.
- Per saldo nemen de overige bestemmingsreserves vanaf 2022 niet meer toe. Van het totaalbedrag van € 939.000 betreft het grootste deel de bestemmingsreserve “De Citadel” met € 600.000.

U wordt vriendelijk verzocht uw eventuele zienswijze over deze begroting vóór 1 juli 2021 aan ons kenbaar te maken, opdat het BHIC-bestuur vervolgens vóór 15 juli 2021 de begroting kan vaststellen en aan de Provincie kan aanbieden.

Met vriendelijke groet,

J.C. Kriek
directeur

Postbus 81 5201 AB 's-Hertogenbosch
Tel. +31 (0) 73 681 85 00
Website www.bhic.nl

Jaarverslag 2020

Een jaar van uitersten

2020 was een jaar van uitersten. Een jaar met de allerhoogste bezoekcijfers aan onze website in de geschiedenis van het BHIC, maar ook een jaar dat een pandemie een zware wissel trok op de hele organisatie. Van een warm bad voor medewerkers, vrijwilligers en bezoekers naar letterlijk en figuurlijk afstand houden. Ook ik heb de Citadel nog niet in volle bloei kunnen meemaken en leren kennen. Terug naar het (nieuwe) normaal is nog steeds een wenkend perspectief, maar geen realiteit. Waar het uiteindelijk toe zal leiden is op dit moment nog niet te voorspellen.

Ook was 2020 het jaar van het afscheid van directeur René Bastiaanse, de man die deze organisatie gevormd en gebouwd heeft. Die van de fusie van streekarchieven en het Rijksarchief een hechte club heeft gesmeed tot een voorbeeld voor velen in de Nederlandse archiefwereld. Met stuurmanskunst, bravoure en charisma. Brabant kon hem door alle beperkende maatregelen niet het afscheid geven waar hij recht op had. Groots en meeslepend. Maar zijn eigen medewerkers gelukkig wel.

En tegelijkertijd ging de wereld gewoon door. De aankondiging dat het Rijk terugtreedt als deelnemer van de gemeenschappelijke regeling kreeg in 2020 vaste vorm. Deze terugtreding is voorzien voor 2024. De gevolgen zijn ingrijpend. Voor ons nationaal e-depot, voor onze relatie met het Nationaal Archief en ook voor de relatie met andere RHC's. Maar het BHIC is er klaar voor. In 2020 is een organisatie brede projectgroep van start gegaan om te komen tot een eigen e-depot. Dat geeft ons ruim de tijd om ervaring op te doen met het zelfstandig archiveren van de digitale bestanden van onze deelnemers.

De belangen van de deelnemers zijn bij ons in goede handen. Wij archiveren; dat is onze wettelijke taak. We inspecteren de archieven, maar het begint met adviseren. Gezamenlijk bouwen aan een goed archief waar de burgers trots op kunnen zijn. Daar doen we het voor. Dat is onze gezamenlijke verantwoordelijkheid. Mooi om te zien dat in 2020 de aankondiging kwam dat ook Boxtel wil toetreden tot onze gemeenschappelijke regeling. Voor het eerst in de geschiedenis van het BHIC kunnen we een nieuwe deelnemer verwelkomen.

We hebben onszelf het afgelopen jaar opnieuw moeten uitvinden. Thuiswerken, digitaal vergaderen en inspecteren op afstand horen nu bij onze dagelijkse praktijk. Het afgelopen jaar heb ik als nieuwe directeur kennis kunnen maken met een flexibele club van bevlogen mensen die met hart en ziel dagelijks vakwerk leveren. Een organisatie is zo goed als de mensen die er werken was het vaste credo van René Bastiaanse. Daar sluit ik me graag bij aan!

Jan Kriek
directeur

Missie BHIC

Meer publiek, meer divers publiek, meer tevreden publiek

2020 in één oogopslag

Een - niet uitputtend - overzicht van highlights voor het BHIC in 2020.

januari

Officieel startsein e-Depot: bouwvergunningen Uden en Veghel

februari

10-jarig jubileum chatdienst BHIC en Regionaal Archief Tilburg, gevierd met 24-uurs "chataton"

maart

Coronamaatregelen: tijdelijke sluiting studiezalen, maar handhaving digitale dienstverlening

Start nieuwe directeur BHIC Jan Kriek

april

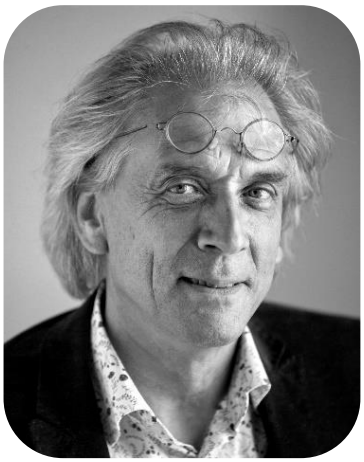

Vertrek René Bastiaanse

mei

Oproep opzetten coronacollectie Brabant

juni

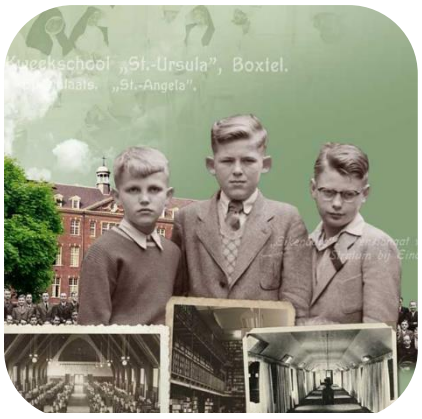

juli

Lancering internatenwebsite: https://wierookwijwaterenworstenbrood.nl/internaten

Openluchttheater op Citadelterrein i.h.k.v. Boulevard en Bossche Zomer

augustus

Start nieuw onderzoek naar criminaliteit tijdens WOII – een samenwerking met Noord-Hollands Archief en Jan Julia Zurné, politiek historicus van de Radboud Universiteit.
Met subsidie van het Mondriaan Fonds

september

Lancering satellietwebsite 'In Brabant staat een huis': https://inbrabantstaateenhuis.nl

bhic
BRABANTS HISTORISCH INFORMATIE CENTRUM

'Geheim register' met ex-gevangenen eind 19de eeuw online

oktober

Openbaarmaking tweede deel dagboek Jan de Quay

november

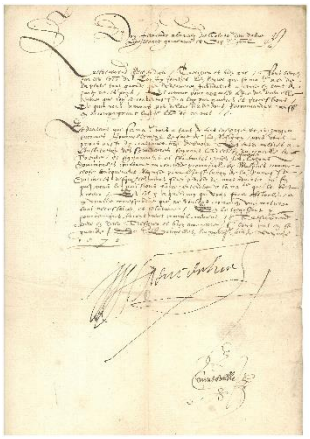

Brief Hertog van Alva - Online raadpleegbare archieven Bisdom 's-Hertogenbosch

december

Het BHIC in coronatijd

Als een rode draad liep corona door dit jaar en dus ook door dit jaarverslag. Maar het is goed om er nog een paar woorden in het bijzonder aan te wijden.

Het leek voor de bij het BHIC aangesloten overheden en de burgers van buitenaf vaak alsof in de veilige Citadel alles ‘gewoon’ doorging, terwijl buiten de storm van corona woedde. Natuurlijk, de studiezalen waren gesloten, maar alle telefoontjes werden aangenomen, alle mails en chats beantwoord, alle opgevraagde archiefstukken gescand enz.

Maar niets is minder waar. Juist dat dit zo leek, is een groot compliment voor alle medewerkers. Dit is namelijk niet vanzelfsprekend.

Al van meet af aan is door het ‘coronateam’ van het BHIC gecoördineerd gewerkt aan het vroegtijdig nemen van gerichte acties om ondanks alle beperkende maatregelen tóch onze taken uit te kunnen blijven voeren. De werkdruk op vele medewerkers nam tegelijkertijd zienderogen toe, de mentale uitdaging eveneens, maar samen zijn de schouders eronder gezet.

Het BHIC heeft geprofiteerd van vele jaren focus op digitale dienstverlening. Onze chat- en scanservices bleken in deze tijd goud waard. En werden zelfs doorontwikkeld, juist in deze tijd. Zo namen we nieuwe automatiseringssoftware in gebruik waardoor het scanproces sneller verliep en werden extra collega’s ingezet zodat de scancapaciteit werd vergroot. Geen ambtenaar, student, burger of onderzoeker is teleurgesteld hoeven worden. Ook niet in 2020. Ondanks alle afstand.

Publieksfunctie

De jaarverslagen van het BHIC zijn herkenbaar aan een vaste opzet. De bedrijfsresultaten worden gepresenteerd en getoetst aan de hand van de drieledige operationele missie: meer publiek, meer divers publiek, meer tevreden publiek. De afgelopen jaren was er op al die drie terreinen sprake van een gestage groei. En dat beeld heeft zich het afgelopen jaar weer voortgezet. We moeten de komende jaren wellicht ook tevreden zijn met stabilisatie.

Meer publiek

De website van het BHIC – Het geheugen van Brabant - is verreweg de belangrijkste publiekstrekker. Werd deze site in 2018 nog 1.269.810 keer bezocht, in 2019 steeg dat resultaat met 13% tot 1.430.980 bezoeken. In 2020 zet die stijging zich voort met zo'n 10% tot 1.567.843 bezoeken.

Afgaande op de jaarverslagen van vergelijkbare instellingen kan zonder reserve worden geconstateerd dat het BHIC met dit resultaat het grootse digitale publieksbereik realiseert van alle archieven in Nederland. Het vormt het werk van vele jaren, zoals onderstaande grafiek mooi illustreert.

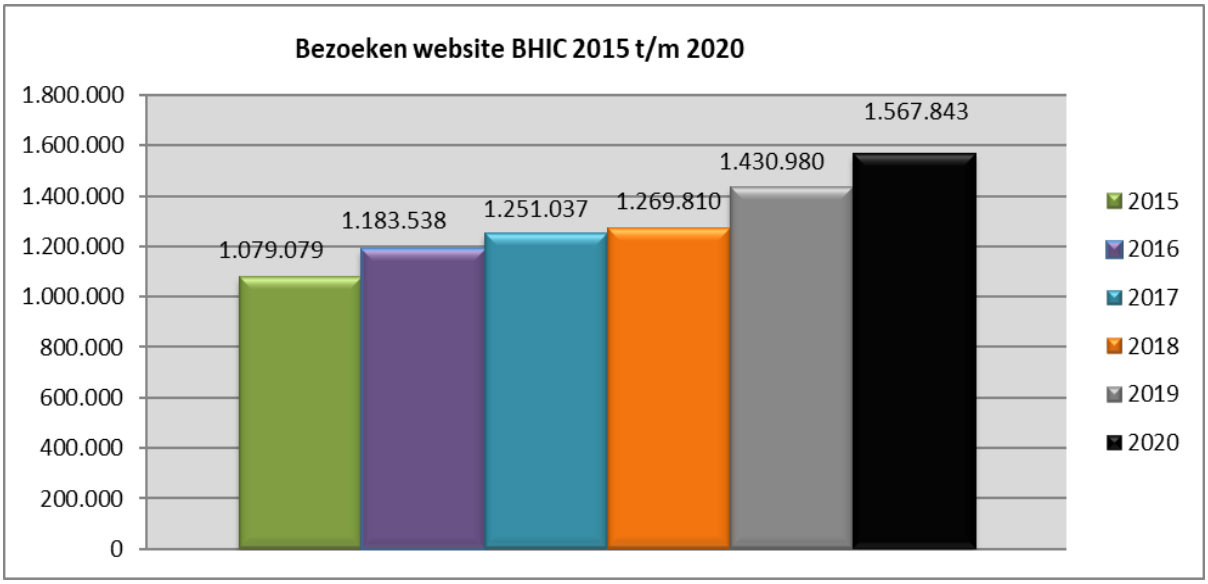

In feite is het publieksbereik nog groter omdat het BHIC ook satellietwebsites in de lucht houdt, zoals www.deautovanmijnopa.nl (over Brabantse autobezitters in de periode 1906-1951), www.watstaatdaer.nl (online oefentool voor het lezen van oude handschriften), www.wierookwijwaterenworstenbrood.nl (gewijd aan het rijke roomse leven 1900-1960), www.brabantsdorpsleven.nl (Brabantse prentbriefkaarten 1900-1940), www.brabantsegesneuvelden.nl (eregalerij van de meer dan 2000 gesneuvelde militairen en verzetsstrijders van 1940 tot heden), en www.dewandeling.tv (240 afleveringen van het gelijknamige tv-programma van Omroep Brabant). In 2020 is de satellietwebsite www.inbrabantstaateenhuis.nl gelanceerd, een weergave van een huiskamer anno 1960, waarin van typisch Brabantse producten en merken de geschiedenis wordt weergegeven.

Bij het aantal van 1.567.483 kunnen nog 322.000 bezoeken aan de satellietwebsites opgeteld worden, wat het totale publieksbereik op bijna 1,9 miljoen bezoeken brengt.

Behalve de instandhouding van eigen websites draagt het BHIC ook inhoudelijk bij aan externe websites. Een mooi voorbeeld is www.wiewaswie.nl, een landelijke database gevuld met de genealogische gegevens van alle grote Nederlandse archieven. In 2020 werd het Brabantse deel niet minder dan 541.542 keer bezocht, waardoor het totaal aantal bezoeken aan BHIC-producten ruim 2,4 miljoen bedraagt.

Deze bezoekaantallen zijn harde data, objectief en zeer precies te bepalen. Heel anders is dat met de berekening van het aantal individuen dat achter deze bezoeken schuilgaat. Sommige klanten bezoeken de sites immers slechts incidenteel, andere gebruikers daarentegen zijn dagelijks op de websites te vinden. De software die deze bezoekersregistratie bijhoudt (Google Analytics) komt op een totaal aantal van meer dan een half miljoen individuele gebruikers. In deze becijfering wordt echter geen rekening gehouden met dubbeltellingen. Om die reden hanteert het BHIC diverse filters en wordt uitgegaan van ca. 200.000 bezoekers. Het werkelijk aantal is vermoedelijk hoger, maar als absolute ondergrens is het cijfer zeker betrouwbaar. Deze intrinsieke onnauwkeurigheid vraagt om meer onderzoek. Onder andere om die reden hebben we per januari 2021 een community-manager/webmaster aangetrokken. Het is nu nog te vroeg om daar al uitspraken over te doen. Maar we hopen daar de komende jaren meer zicht op te krijgen. Op dit moment houden we ons nog vast aan de bestaande filters.

Hoe zijn al deze cijfers nu te verklaren? Het heeft allemaal te maken met de gevarieerde informatie die digitaal wordt aangeboden. We zijn het geheugen van Brabant met bijvoorbeeld op dit moment al 10.000 unieke verhalen, een verdubbeling ten opzichte van 2014. Verder bieden wij ook informatie die elders slecht of moeizaam te vinden is. Onze internatenkaart is daarvan een mooi voorbeeld. De journalistiek heeft vaak alleen oog voor de schaduwzijden van het leven op een internaat, waardoor in de publieke opinie een eenzijdig beeld ontstaat. De werkelijkheid is vaak breder, diverser en gelaagder. Voormalige bewoners van internaten hebben behoefte aan dat brede beeld en weten elkaar nu via ons digitaal te vinden. Zo ontstaan community's waarvan wij vaak slechts de facilitator hoeven te zijn.

Verder beschikken we over unieke content zoals de oorlogsdagboeken van De Quay, in latere jaren commissaris van de Koningin in Noord-Brabant en minister-president. Dagboeken die bewaard worden in onze archieven maar die nu op een zeer toegankelijke manier voor het geïnteresseerde publiek zijn ontsloten. Van belangrijke historische context en duiding voorzien door historicus Jan van Oudheusden. Maar dat was alleen mogelijk dankzij het vertrouwen dat de familie De Quay in ons en in onze Rijksarchivaris Jan Sanders heeft gesteld. We hopen dat daardoor ook andere, bekende en onbekende, Brabanders hun familiegeschiedenis aan ons toevertrouwen.

Naast deze meer verhalende toevoegingen werden ook de genealogische databases flink aangevuld. Inmiddels hebben we het aantal van 20 miljoen vermeldingen bereikt. Dat is alleen maar mogelijk geweest dankzij de inzet van vrijwilligers die al decennia lang, en ondanks de coronacrisis nog steeds, helpen bij bijvoorbeeld het invoeren van gegevens uit oude akten in de computer.

In schril contrast met het enorme digitale bereik staat de structurele afname van het aantal klanten dat het archief fysiek bezoekt:

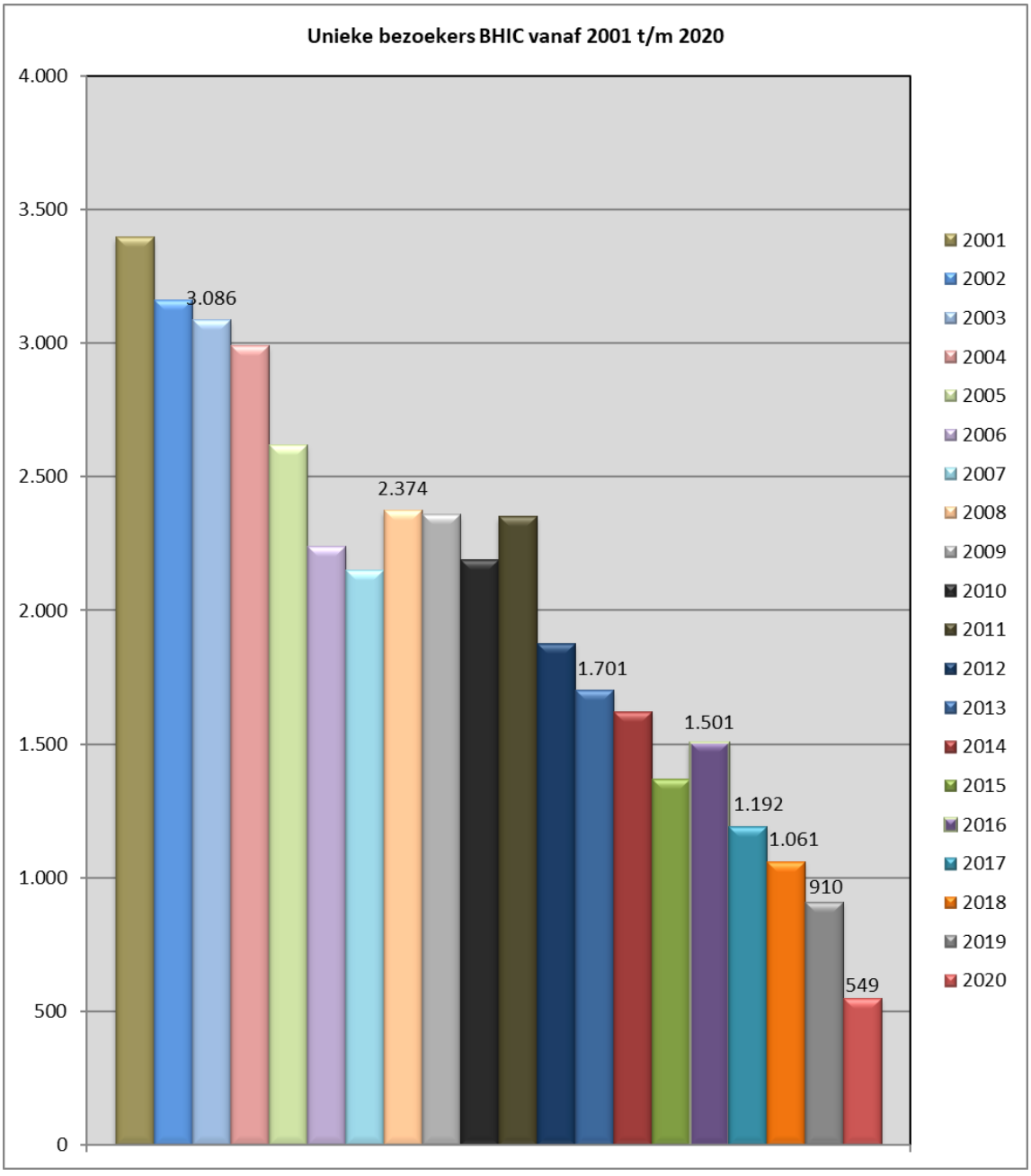

Deze neerwaartse trend is landelijk en gezien de verregaande digitalisering ook onherroepelijk. Het werken op afspraak biedt in dat opzicht ruimere mogelijkheden. Dit zal overigens geen kostenbesparende effecten hebben; het ingeroosterde personeel van de studiezaal verricht tijdens het werk nu al vrijwel uitsluitend digitale dienstverleningstaken.

Door corona is de Citadel voor het publiek het grootste deel van het jaar gesloten geweest. Daarmee is 2020 een uitzonderlijk jaar. Maar de verwachting is niet dat het beeld van de afgelopen jaren substantieel zal veranderen. Steeds minder bezoekers hoeven de gang naar de Citadel te maken om aan de noodzakelijke documenten te komen. Digitaal worden ze op hun wenken bediend, juridische of materiële beperkingen daargelaten. Maar ze zijn en blijven ook in de toekomst, al dan niet op afspraak, meer dan welkom! In de tussentijd krijgen wij letterlijk de ruimte voor dienstverlening aan

specifieke groepen intensieve archiefgebruikers. Het werken op afspraak blijkt voor hen bovendien juist heel plezierig. Denk aan onderzoekcolleges voor studenten uit het wetenschappelijk onderwijs of workshops geavanceerd archiefonderzoek voor ervaren onderzoekers en genealogen.

Meer divers publiek

Traditioneel bestaat het archiefpubliek uit genealogen en historisch onderzoekers. Het zijn overwegend specialisten, die met grote deskundigheid en dito volharding de bronnen doorzoeken. Zij komen met een duidelijk motief en weten ons te vinden.
Vanaf de start van het BHIC is geprobeerd om ook een andersoortig publiek aan te trekken: minder geoefend, minder specialistisch, minder gedreven door onderzoeksdoel of hobby. Zij moeten 'verleid' worden met content over hun eigen leefomgeving. Daar moeten we meer ons best voor doen, ze zijn minder trouw. Maar in absolute cijfers is hun aantal vele malen groter dan de onderzoekers.

Het valt moeilijk aan te geven of de diversificatie in 2020 is gelukt. Ook daarvoor is meer specifiek en kwalitatief onderzoek nodig. Nu zijn het vooral indrukken en gedachten. Een indicatie kan worden verkregen door het gedrag van de websitebezoeker te volgen. Welke onderdelen van de site worden als eerste door de bezoekers bezocht? 34% van de bezoekers kiest direct voor 'moeilijke' (gele) domeinen als "Mijn Stamboom" of "Archieven en Boeken"; dit zullen vaak de ervaren onderzoekers zijn. 53% van onze gebruikers is echter primair geïnteresseerd in de meer toegankelijke (rode) onderdelen zoals "In ons Brabant" en "Keiveel verhalen"; het zogenaamde 'brede' publiek heeft dus de overhand.

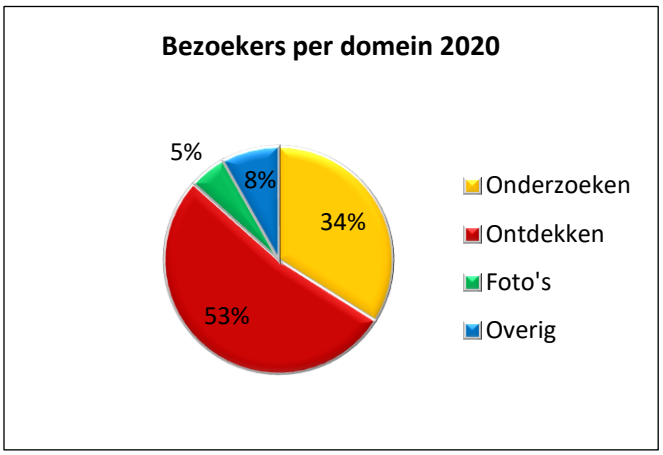

Op zich is het verheugend dat het archief niet langer het exclusieve domein is van de specialist. Maar zoals bekend is er ook een andere kant: de onderzoeker is trouwer, blijft langer hangen (meer pageviews) en naar verhouding kost het minder moeite om onderzoekers te trekken en te houden, dan het geval is voor het brede publiek. Ook al ben je slecht zichtbaar, de onderzoeker weet je toch wel te vinden. De pennenvruchten van de onderzoekers staan anderzijds garant voor een verdere verspreiding en verwerking van de informatie uit onze archieven. Naar verwachting zal de harde kern minder worden en zal er ingezet moeten worden op het binnenhalen van nieuw publiek.

Meer tevreden publiek

Het BHIC stelt zich niet alleen tot doel een zo groot mogelijk en een zo divers mogelijk publiek aan zich te binden, ook aan de tevredenheid van de gebruikers wordt grote waarde gehecht. Om de resultaten op dat terrein te meten, doet het BHIC al sinds 2005 mee aan de zogenaamde 'Kwaliteitsmonitor', een tweejaarlijkse landelijke enquête naar het publieksoordeel over 36 aspecten van de fysieke en digitale dienstverlening van Nederlandse archieven. Het laatste onderzoek dateert van 2019 en de resultaten waren bijzonder goed: met een totaalscore van 8.7 werd het BHIC voor het eerst op enige afstand het hoogst gewaardeerde archief van Nederland. Een grafiek om dit te illustreren:

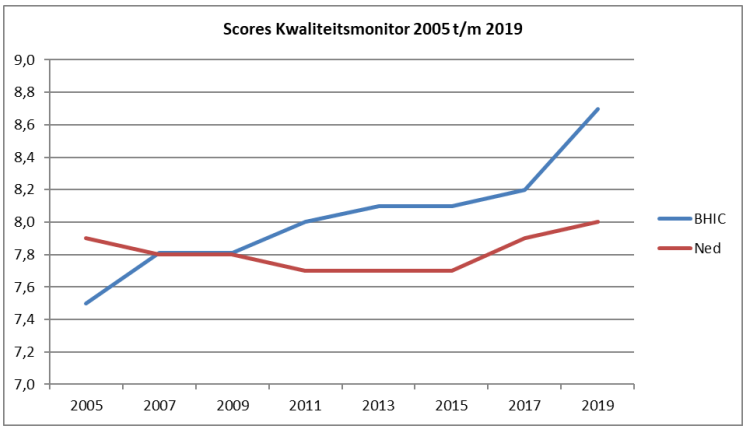

Vooral als het gaat om de vindbaarheid, de kwaliteit en de hoeveelheid van archieven scoren we extreem hoog, dat geldt ook voor de snelheid waarmee gezocht kan worden en de ondersteuning door het personeel. Bijzonder veel waardering (9+) krijgen de chatfunctie en scanning op verzoek. De eerste voorziening zorgt ervoor dat wij van 's morgens vroeg tot 's avonds laat (22.00 uur) live bereikbaar zijn voor onze klanten, de tweede faciliteit stelt klanten in staat om scans van archiefstukken digitaal te bestellen waardoor een - vaak tijdrovend - bezoek aan de studiezaal overbodig wordt. Beide services zullen het aantal fysieke bezoeken aan het archief enkel nog verder doen afnemen.

De kracht van het BHIC is dat naast de keuze voor digitaal, de persoonlijke aandacht nooit wordt vergeten. Dat wordt door middel van de chat heel goed zichtbaar. Niet een onpersoonlijke chatbot die je vaak met een kluitje in het riet stuurt, maar een herkenbare persoon die tijd voor je heeft en de vraag zo goed mogelijk probeert te beantwoorden. En dat nu ook 's ochtends, 's middags en 's avonds. 'Often copied but never equalled' heet het dan. Het adagium binnen het BHIC is: de meest duurzame veranderingen komen van binnen uit. Dit is daar een prachtig voorbeeld van.

In eerste instantie is in 2010 met chatdiensten gestart in de avonduren als aanvulling op de reguliere dienstverlening. Eind 2015 volgde de middag, en in 2017 kwam als proef de ochtend chat. Deze ochtend chat is gestopt in oktober 2017 en weer gestart in juni 2019.

Het BHIC is aanvankelijk alleen gestart met de chatdiensten, later is er een samenwerking aangegaan met het Regionaal Archief Tilburg (RAT).

Het totaal aantal chats in 2020 bedraagt 9.641 (2019: 6.102). Een stijging van 58%. In 2020 is 72% (2019: 77%) van het totaal aantal chats voor het BHIC en is 71% (2019: 72%) door het BHIC uitgevoerd.

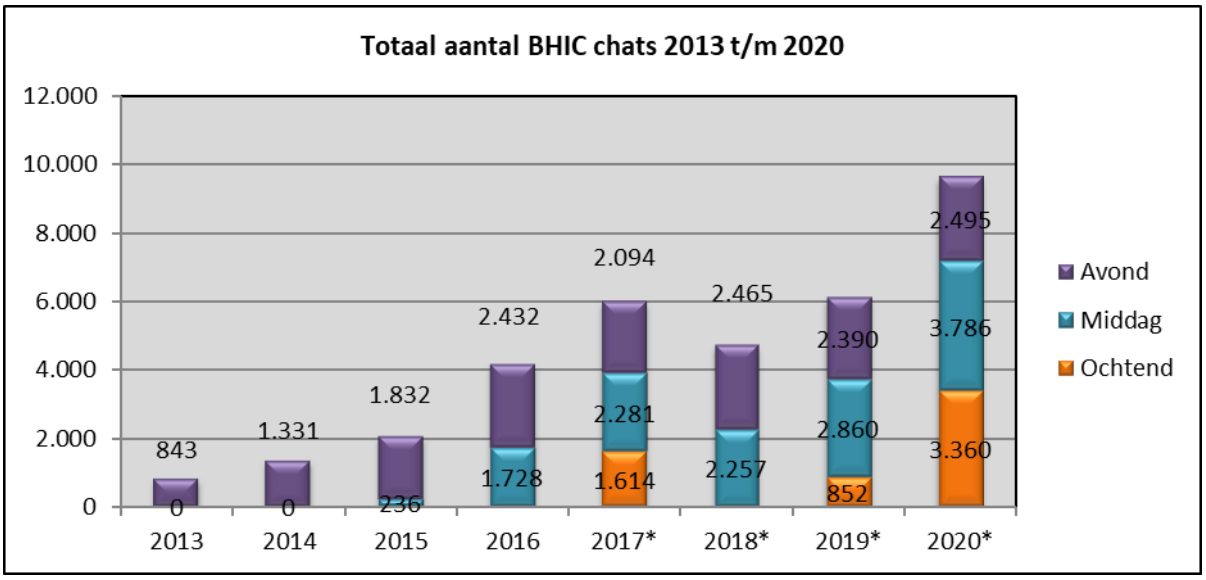

* vanaf 2017 zijn de aantallen inclusief de chats van de andere archiefdiensten

Ook de mogelijkheid voor klanten om digitaal te reageren op elkaars opmerkingen en vragen draagt aan deze ontwikkeling bij. Op de diverse thematische platforms werd in 2020 36.737 keer gereageerd, wel een daling ten opzichte van 2019:

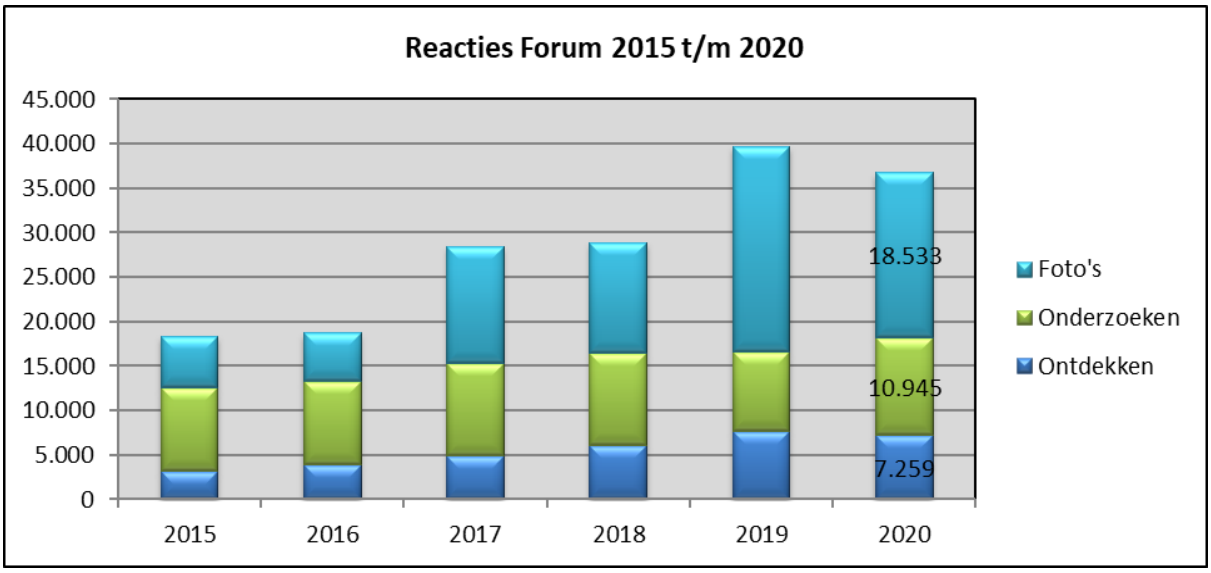

In deze interactiviteit is de centrale doelstelling van de publieksfunctie van het BHIC het meest zichtbaar: het creëren van communities, van virtuele gemeenschappen waarin mensen zich onderling verbonden voelen. Onze rol om deze interactie te faciliteren wordt daarin steeds belangrijker.

Archieffunctie

Het BHIC beheert de archieven van de gemeenten Bernheze, Boekel, Boxmeer, Boxtel, Cuijk, Grave, Haaren, Landerd, Meierijstad, Mill en Sint Hubert, Oss, Sint Anthonis, Sint-Michielsgestel, Uden en Vught, de waterschappen Aa en Maas en De Dommel en de Provincie en het Rijk.

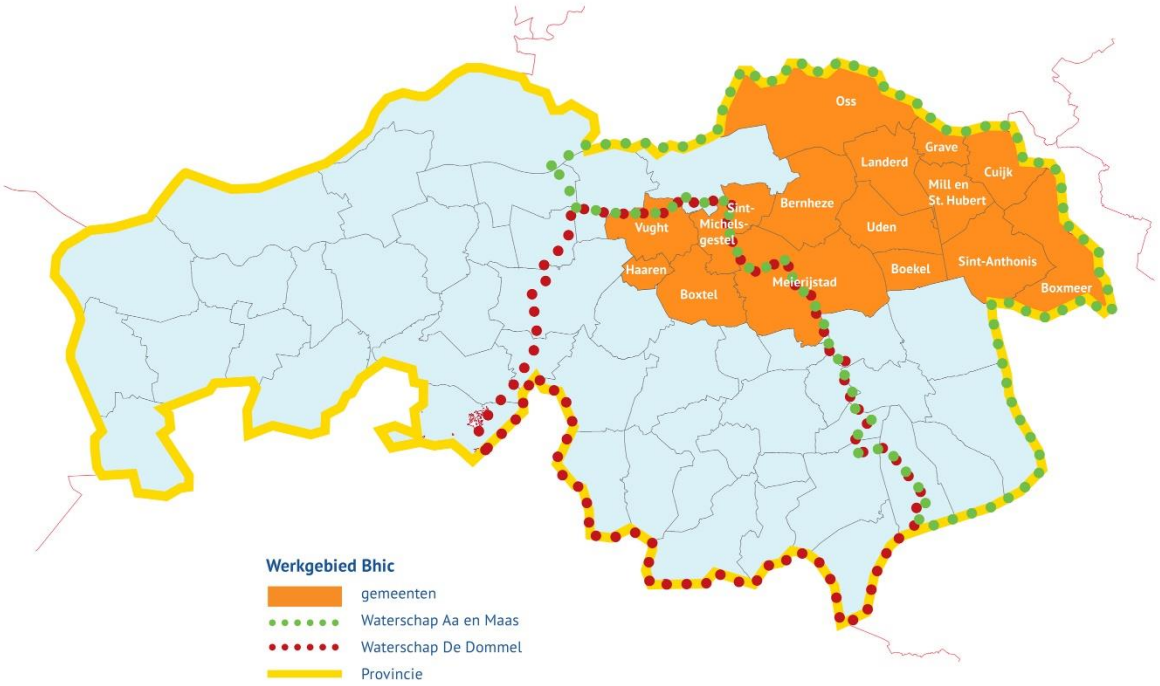

Het BHIC bewaart deze archieven - zoals ook wettelijk voorgeschreven - in goede, geordende en toegankelijke staat, en daarnaast ook zo efficiënt mogelijk. De archieffunctie vereist weliswaar grote zorgvuldigheid, maar dit hoeft niet ten koste te gaan van het tempo; er moeten immers, letterlijk, kilometers worden gemaakt.

Dat is BHIC-beleid, maar ook hier moesten creativiteit en flexibiliteit worden toegepast omdat overheidsorganisaties voor het grootste deel van het jaar gesloten waren. Dat betekende een extra uitdaging voor onze inspecteurs om hun wettelijke taak uit te voeren. Juist omdat het BHIC ook op dat terrein naam heeft gemaakt met een coachende aanpak op maat. Hoe kunnen we onze deelnemers ondersteunen om hun archieven op orde te krijgen en te houden. Coaching staat dus bij inspecties centraal en dat was in 2020 een “uitdaging”.

Relatiebeheer

Het BHIC zet steeds sterker in op digitale overbrenging. In 2020 lag de nadruk op de afronding van de overbrenging in digitale vorm van de bouwvergunningen. Inwoners en ambtenaren van de bij het BHIC aangesloten gemeenten kunnen nu snel in digitale vorm de door hen gevraagde bestanden raadplegen.

Het digitale gaat op den duur de overhand krijgen. Vooral het aantal contactmomenten met onze deelnemers neemt toe. Dat betekent dat de banden tussen het BHIC en de ambtenaren versterkt worden, hetgeen nodig is om de vorming van digital born archieven vanaf het startpunt te

begeleiden. Gebeurt dit niet of onvoldoende, dan is de kans op corrupte data en verlies van data levensgroot aanwezig.

Veel tijd is in 2020 besteed aan de opsplitsing van de gemeente Haaren. Deze gemeente wordt in drieën gedeeld: Haaren komt bij Oisterwijk waardoor de archieven van de gemeente Haaren naar het Regionaal Archief in Tilburg verhuisden. Die van Helvoirt en Esch, de twee andere delen van de gemeente Haaren, zijn overgedragen aan Vught en Boxtel, de gemeenten waaronder ze vanaf 1-1-2021 ressorteren. Verder is de fusie tussen Boxmeer, Sint Anthonis, Cuijk en Mill en Sint Hubert, die voorzien is op 1-1-2022 reden voor het BHIC om zich intensief bezig te houden met de afhechting van de archieven van deze gemeenten. Hetzelfde geldt voor de gemeenten Landerd en Uden, waartussen ook een fusie is voorzien per 1-1-2022.

Het BHIC organiseert twee keer per jaar een contactochtend voor de DIV-ers (medewerkers Documentaire Informatie Voorziening) van de gemeenten en waterschappen. Wegens de vele dwarsverbanden worden deze bijeenkomsten ook bijgewoond door de DIV-ers van de Provincie en de omgevingsdiensten ODBN (Omgevingsdienst Brabant Noord), ODZOB (Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant) en OMWB (Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant. Dit leidt zo tot wederzijds begrip van elkaars werkzaamheden en uitdagingen daarin. Deze bijeenkomsten worden altijd druk bezocht en voorzien in een behoefte aan face to face contact. Het was des te spijtiger dat het BHIC vanwege de coronamaatregelen de bijeenkomt van 26 november digitaal moest laten plaatsvinden.

Om te anticiperen op de terugtrekking van het Rijk inzake e-depotvoorzieningen voor andere bestuurslagen, heeft het BHIC zelf de aanbesteding van een eigen e-depot in gang gezet. In 2020 heeft het BHIC de mogelijkheden verkend en zijn de procedures gestart. Naar verwachting zal de definitieve gunning medio 2021 plaatsvinden waarna de bestanden van de gemeenten en waterschappen vanuit het rijks e-depot overgeplaatst kunnen worden naar het BHIC e-depot. Daarmee zijn we voorbereid op deze historische stap van het Rijk. Het geeft ons de tijd tot 2024 om vlieguren te maken en ervaring op te doen.

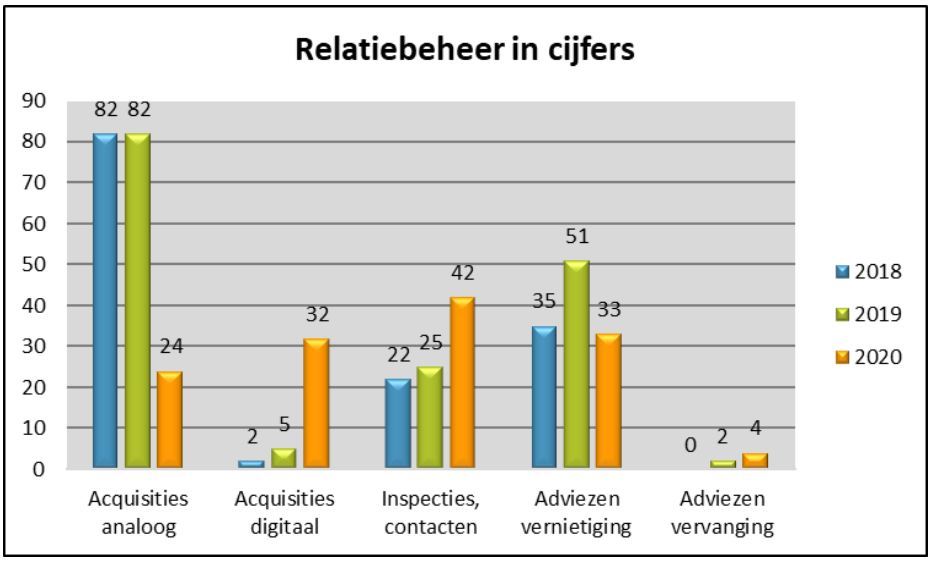

Inhoudelijk Beheer

De digitale beschikbaarstelling van de bouw- en hinderwetvergunningen zorgde onverwacht voor veel extra werk. Dat de gemeenten bij de overbrenging verschillende dossiers onder één inventarisnummer geplaatst hebben, was in de analoge fase geen probleem. Het juiste dossier kon zonder problemen gevonden worden. Om de koppeling van het gedigitaliseerde dossier aan de beschrijving te kunnen linken moesten echter de afzonderlijke dossiers afzonderlijk genummerd zijn. Van de 80.000 gevallen waarbij zich dit probleem voordeed konden we de helft geautomatiseerd oplossen. De overige moesten echter handmatig worden verwerkt.

Op het gebied van particuliere archieven kon de laatste hand gelegd worden aan de inventarisatie van de oude archieven die het bisdom van ’s-Hertogenbosch aan het BHIC overdragen heeft. Deze archieven zijn voor lokaal en regionaal onderzoek van groot belang en kunnen nu pas echt met vrucht geraadpleegd worden. In een van de onderdelen ervan bevinden zich stukken uit 1629 waaruit blijkt hoe sterk de invloed van de bisschop was bij de overgave van de stad ’s-Hertogenbosch aan de troepen van Frederik Hendrik. Indrukwekkend om daarin een brief van de Hertog van Alva gericht aan de bisschop van ‘s-Hertogenbosch terug te vinden.
Ook werd het dossier van de geruchtmakende moord op Marietje Kessels online gezet. Nog steeds blijft het mysterie van de moord in 1900 op dit Tilburgse meisje de gemoederen bezig houden.

Materieel Beheer

De pensionering van de laatste restaurator van het BHIC leidde tot een heroverweging van de taken die op het gebied van Materieel Beheer werden uitgevoerd. Met behulp van een aangeworven conservator is nieuw beleid geformuleerd. Daarbij komt de nadruk niet meer zoals voorheen op ambachtelijke restauratie te liggen als wel op de eenvoudige maar doeltreffende conservering. Is het doel van restauratie het terugbrengen van het stuk in de originele staat, bij conservering draait het hoofzakelijk om verder verval tegen te gaan. Daarvoor wordt het restauratieatelier ontmanteld en is in 2021 begonnen met de inrichting van een conserveringsruimte. Ernstig aangetaste en zeer belangrijke stukken worden voortaan niet in meer in eigen beheer maar door een extern restauratieatelier behandeld.

In het kader van Metamorfoze, het Nationaal programma voor het behoud van het papieren erfgoed, gesubsidieerd door het ministerie van OCW, werden in 2018-2019 de oude archieven van de Abdij van Berne in Heeswijk en Sint-Catharinadal in Oosterhout geconserveerd en gedigitaliseerd. Het archief van het Gasthuis van Grave was in 2019-2020 aan de beurt. Het project loopt iets voor op schema en zal in 2021 afgerond worden.

Organisatie

In alle opzichten was 2020 door corona een bizar en zwaar jaar. Thuiswerken werd de norm. Dat heeft het nodige gevraagd van eenieder, er werd een zwaar beroep gedaan op de creativiteit en de flexibiliteit van het personeel. Ook voor leidinggevenden betekende het in samenspraak met de OR een ontdekkingstocht met vallen en opstaan om te zoeken naar nieuwe werkvormen en contact- en vergadermomenten. De druk om bijvoorbeeld de dienstverlening op orde te houden en de wettelijke archieftaken te volbrengen was groot. Er mag bij BHIC met recht gesproken worden over “the human capital”. Eens te meer werd duidelijk dat het ‘menselijke kapitaal’ ook in 2020 weer het verschil heeft gemaakt. Mede dankzij de afdeling ICT die in korte tijd het digitaal vergaderen via MS Teams heeft weten mogelijk te maken, waar we ook na corona ongetwijfeld nog de vruchten van zullen plukken.

Medewerkers
Eind 2020 telde het BHIC 51 medewerkers (40,7 FTE). Dit is inclusief 7 gedetacheerde medewerkers, onder meer voor de service ‘scannen op verzoek’.
Bij het BHIC is 43% van de medewerkers 55+ (dit was eind 2019 50%). De gemiddelde leeftijd is gedaald van 50,7 jaar naar 48,7 jaar.

Ziekteverzuim
Het ziekteverzuim vertoont al meerdere jaren een stabiel beeld: tussen de 3% en 5%. In 2020 ligt het ziekteverzuim op hetzelfde niveau als voorgaande jaren en bedraagt 2,74%.
Ter vergelijk: Het gemiddelde ziekteverzuim van werknemers bij bedrijven en overheid was in Nederland in 2020 4,75%.

Vastgoed

Het BHIC huurt de Citadel van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB), dat in het verleden tevens zorgde voor het onderhoud. In 2018 is na een uitvoerige risicoanalyse besloten tot een ingrijpende stelselwijziging per 2019, waardoor het onderhoud en de instandhouding in eigen beheer is gekomen. Deze pilot loopt tot 2022.

In 2021 wordt deze stelselwijziging geëvalueerd en wordt bekeken of wij de taak als goed huisvader en culturele ondernemer naar behoren hebben ingevuld. Deze ingrijpende verandering heeft ook nogal wat van de organisatie gevraagd, maar met advies van externe deskundigen hebben we de planning van het meerjarige onderhoud en de benodigde investeringen op orde. Dat blijkt ook nog eens uit het rapport van het onze accountant ABAB, die over 2020 verklaart dat we ook op dat gebied ‘in control’ zijn.

Het heeft de flexibiliteit en de slagkracht van de organisatie ook verder vergroot; bijvoorbeeld in onze contacten met het culturele- en erfgoedveld. Een en ander staat nog in de kinderschoenen, maar hier zijn we op de goede weg. Als we dit jaar onze kernwaarden hebben vastgesteld schept dat ook de kaders voor de profilering en herinrichting van de Citadel. Daarmee sluiten we graag aan bij de visie van ’s-Hertogenbosch zoals neergelegd in de plannen voor de Bossche Stadsdelta.

Vooruitblik

Met het vertrek van René Bastiaanse werd vorig jaar een tijdperk afgesloten. In 2021 nemen we afscheid van Jan Sanders, die meer dan 40 jaar de archieven bestiert heeft. Daarmee maken deze founding fathers de weg vrij voor een nieuwe generatie. Ons doel blijft hetzelfde: onze wettelijke taak, samen met onze deelnemers, zo goed mogelijk uitvoeren en tegelijkertijd als maatschappelijke opgave zoveel mogelijk Brabanders kennis laten maken met hun verleden. We doen het al goed maar het kan en het moet altijd beter.

Het komend jaar zal er ook meer duidelijkheid moeten komen over de rol van de Rijksoverheid in de nieuwe Archiefwet en wat dat betekent voor de relatie met de andere RHC's. Wij hebben ons terdege voorbereid op die toekomst, onder meer door het aanschaffen van een eigen e-depot voor onze deelnemers.

Met bijvoorbeeld de themakaart 'Rebellerende Vrouwen' richten we de komende jaren onze focus verder op niet- overheidsarchieven. Die lijn zal de komende jaren worden doorgetrokken, bijvoorbeeld met aandacht voor het ontstaan van protestbewegingen en de komst van gastarbeiders naar Brabant; want ook zij hebben de geschiedenis van Brabant gevormd.

Zaken zijn door corona in een stroomversnelling gekomen, zoals het thuiswerken en het digitaal vergaderen. Het BHIC heeft laten zien dat het flexibel kan inspelen op crises en daarbij de dienstverlening aan deelnemers en burgers op orde kan houden. Tegelijkertijd is het Citadelterrein ontdekt als culturele erfgoedlocatie. Dat vraagt om een herijking van de kernwaarden en de missie. Hoe kan het Citadelterrein bijdragen aan de missie en onze maatschappelijke opgave!

"Voorspellen is moeilijk, vooral als het om de toekomst gaat" De organisatie heeft het afgelopen jaar bewezen flexibel om te kunnen gaan met grote en ingrijpende veranderingen.

Dat biedt alle vertrouwen voor de toekomst.

bhic
BRABANTS HISTORISCH INFORMATIE CENTRUM

JAARREKENING 2020

Brabants Historisch Informatie Centrum

's-Hertogenbosch, 2 maart 2021

INHOUDSOPGAVE JAARREKENING 2020

I Jaarverslag 3

II Paragrafen

1. Kengetallen 3
2. Verslaglegging 3
3. Resultaatontwikkeling 3
4. Overzicht baten en lasten 4
5. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 4
6. Onderhoud kapitaalgoederen 6
7. Financiering 6
8. Bedrijfsvoering 7
9. Rechtmatigheid 9
10. Verbonden partijen 9
11. Organisatiegegevens 10
12. Besluit Algemeen bestuur 11

III Jaarrekening

1. Balans per 31 december 2020 12
2. Resultatenrekening over 2020 13
3. Kasstroomoverzicht 14
4. Grondslagen van waardering en resultaatbepaling 15
5. Toelichting op de balans 18
6. Toelichting op de resultatenrekening 25

IV Overige gegevens

1. Controleplicht 31
2. Statutaire bepalingen inzake resultaatbestemming 31
3. Voorstel 31
4. Gebeurtenissen na balansdatum 31
5. Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 31
6. Accountantsverklaring 32

I JAARVERSLAG

Zie separaat document.

II PARAGRAFEN

1. Kengetallen

	2019	2020
Bezoeken website	1.430.980	1.567.843
Bezoeken studiezalen	2.915	1.231
Aangevraagde stukken	31.787	32.694
Aantal medewerkers in FTE per 31 december	39,3	40,5
Ziekteverzuimpercentage incl. langdurig in %%	3,1	2,7
Depotcapaciteit Den Bosch in km.	40,9	40,9
Depotcapaciteit Grave in km.	5,6	5,6
Depotcapaciteit verhuurd aan derden in km.	4,5	5,4

2. Verslaglegging

De Wet Gemeenschappelijke Regelingen schrijft voor dat elke gemeenschappelijke regeling begrotings- en verantwoordingsstukken moet opstellen, conform het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) volgt dit BBV.

3. Resultaatontwikkeling

Het rekeningresultaat 2020 bedraagt € 32.123 positief. In onderstaande tabel is een gecomprimeerde weergave van de resultaatontwikkeling weergegeven:

*bedragen * 1.000*	2018	2019	2020	mutatie
Baten				
Bijdragen deelnemers en dienstverlening Provincie	€ 5.039	€ 5.115	€ 5.238	€ 123
Overige bedrijfsopbrengsten	€ 299	€ 293	€ 353	€ 60
Totaal baten	€ 5.338	€ 5.408	€ 5.591	€ 183
Lasten				
Personeelskosten	€ 2.592	€ 2.854	€ 2.997	€ 143
Afschrijving materiële vaste activa	€ 184	€ 214	€ 241	€ 27
Huisvestingskosten	€ 5.119	€ 1.107	€ 1.224	€ 117
Organisatiekosten	€ 237	€ 226	€ 243	€ 17
Collectiebeheer	€ 311	€ 273	€ 336	€ 63
Dienstverlening	€ 20	€ 23	€ 16	€ -7
Publieksbereik	€ 167	€ 248	€ 219	€ -29
Diverse baten en lasten	€ -63	€ 0	€ 0	€ -0
Financiële baten en lasten	€ 70	€ 66	€ 62	€ -4
Totaal lasten	€ 8.637	€ 5.011	€ 5.337	€ 326
Totaal saldo van baten en lasten	€ -3.299	€ 397	€ 254	€ -143
Toevoegingen bestemmingsreserves	€ 0	€ -500	€ -500	€ 0
Onttrekkingen bestemmingsreserves	€ 18	€ 148	€ 278	€ 130
Toevoeging Bestemmingsfonds instandhouding	€ -857	€ 0	€ 0	€ 0
Onttrekking Bestemmingsfonds instandhouding	€ 4.161	€ 0	€ 0	€ 0
Gerealiseerde resultaat	€ 23	€ 45	€ 32	€ -13

4. Overzicht baten en lasten

Onderdeel van het programmaplan is een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen, een overzicht van de kosten van overhead, het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting en het bedrag voor onvoorzien. Voor het verslagjaar ziet dit er als volgt uit:

2020	Baten	Lasten	Saldo
Historische archieven 1)	€ 977.185	€ 4.186.248	€ -3.209.063
Algemene dekkingsmiddelen 2)	€ 4.614.301	€ 0	€ 4.614.301
Overhead 3)	€ 0	€ 1.151.120	€ -1.151.120
Heffing VPB 4)	€ 0	€ 0	€ 0
Bedrag onvoorzien	€ 0	€ 0	€ 0
Saldo van baten en lasten	€ 5.591.486	€ 5.337.368	€ 254.118
Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves	€ 278.005	€ 500.000	€ -221.995
Resultaat	€ 5.869.491	€ 5.837.368	€ 32.123

1) Historisch archieven
   De activiteiten van het Brabants Historisch Informatie Centrum behoren tot het taakveld 5.4 – Musea.
2) Algemene dekkingsmiddelen
   Onder deze post zijn de bijdragen verantwoord van de deelnemers in de gemeenschappelijke regeling, zijnde het Rijk, gemeenten en waterschappen.
3) Overhead
   Met overhead worden alle kosten bedoeld die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. In de "Notitie overhead" van de Commissie BBV is het begrip nader uitgewerkt. In ieder geval worden leidinggevenden (ook wanneer zij deels uitvoerend werk verrichten) en ondersteunende diensten zoals Financiën, Inkoop, P&O, ICT, Facilitaire zaken, Communicatie en Managementondersteuning tot overhead gerekend. Huisvesting die wordt gerekend tot de overhead betreft kantoorruimten, voor zover niet behorend tot een specifiek uitvoerende taak en daarmee tot een specifiek taakveld.
4) Heffing VPB
   In de brief van 16 oktober 2017 heeft de belastingdienst uitspraak gedaan over een mogelijke vennootschapsbelastingplicht. De uitkomst hiervan is dat er met ingang van 2016 geen sprake is van vennootschapsbelastingplicht.

5. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Bij het weerstandsvermogen gaat het om de mate waarin het Brabants Historisch Informatie Centrum in staat is middelen vrij te maken om substantiële financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat dit aanpassing van het beleid vereist. In dit jaarverslag wordt inzicht gegeven in het vermogen van het Brabants Historisch Informatie Centrum om risico's op te vangen die niet in de jaarrekening zijn verwerkt. Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft tot taak het behouden, bewerken en benutten van de archiefbescheiden opgenomen in de rijksarchiefbewaarplaats in de Provincie Noord-Brabant en de archiefbewaarplaatsen van de deelnemende gemeenten en waterschappen. Het richt zich op verbetering van de digitale dienstverlening, het archief als informatiecentrum en verbetering van de lokale dienstverlening. Daarnaast is het een taak van het Brabants Historisch Informatie Centrum de gemeentelijke informatiehuishoudingen van de deelnemers te inspecteren en daarover te adviseren. Het Brabants Historisch Informatie Centrum is er ook voor het verrichten van door de minister, de gemeenten en de waterschappen opgedragen taken.

Voor de bekostiging van de uitvoering van deze taken is het Brabants Historisch Informatie Centrum nagenoeg geheel afhankelijk van de gemeenten, waterschappen, het ministerie van OCW en de dienstverleningsovereenkomsten. Risico's die van invloed kunnen zijn op de toekomstige cijfers zijn:

- Vertraging in de besluitvorming op bestuurlijk niveau;
- Sociaaleconomische ontwikkelingen die gevolgen hebben op subsidies;
- Wijziging in de hoogte van de bijdrage door de deelnemers;
- Wijzigingen in de gemeenschappelijke regeling;
- CAO aanpassingen;
- Wachtgeld verplichtingen;
- Verhogingen van de huurpenningen die afwijken van de bijdrage van OCW;
- Boekwaarde van het pand Grave is hoger dan de vastgestelde WOZ-waarde;
- De onderliggende contracten van de depotverhuur zijn jaarlijks opzegbaar;
- Ontwikkeling en ingebruikname E-depot.

Het weerstandsvermogen bedraagt ultimo 2020 € 450.262. De mate van het vormen van weerstandsvermogen wordt in belangrijke mate beïnvloed door de statuten (artikel 22) van de gemeenschappelijke regeling, inzake de resultaatbestemming en het kunnen vormen van een reserve. De regeling geeft aan dat de reserve niet meer dan 10% van de gezamenlijke bijdragen mag bedragen, tenzij door hen gezamenlijk een ander percentage wordt vastgesteld.

In de onderstaande tabel is de berekening van het weerstandsvermogen per 31 december 2019 en 2020 weergegeven:

	31-12-2019	31-12-2020
Algemene reserve	€ 418.139	€ 418.139
Algemene reserve in % van deelnemersbijdragen	9,3%	9,1%
Weerstandsvermogen		
Algemene reserve	€ 418.139	€ 418.139
Nog te bestemmen rekeningresultaat	€ 44.876	€ 32.123
	€ 463.015	€ 450.262

EMU-saldo

De berekening van het EMU-saldo geeft aan of er over het verslagjaar, in EMU-termen gezien, een overschot of een tekort is. De ontwikkeling van het EMU-saldo is als volgt:

	2019	2020
EMU-saldo	€ 962.000	€ 729.000

Kengetallen

Het Besluit Begroting en Verantwoording schrijft een verplichte set van financiële kengetallen voor. Naast de kengetallen dient een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie te worden opgenomen. De invoering is bedoeld om de financiële positie inzichtelijker te maken.

	2019	2020
Netto schuldquote*	0%	0%
Solvabiliteitsratio	19%	23%
Structurele exploitatieruimte	0,8%	0,2%

* Is gelijk aan de Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeenschappelijke regeling ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) gaat uit van een norm van maximaal 130%. Hierbij geldt dus hoe lager hoe beter.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeenschappelijke regeling in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) gaat uit van een norm van minimaal 20%. Hierbij geldt dus hoe hoger hoe beter.
Bij de beoordeling van dit kengetal moet in ogenschouw worden genomen, dat het Brabants Historisch Informatie Centrum een gemeenschappelijke regeling is en sinds de oprichting een maximale reserve van 10% mag hebben. Desalniettemin is het cijfer hoger als gevolg van de aanwezige bestemmingsreserves.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves, te delen door de totale baten. Met behulp van dit kengetal kan worden beoordeeld in welke mate sprake is van een begrotingsevenwicht. Hierbij geldt dus hoe hoger hoe beter.
De structurele exploitatieruimte is positief. Dit sluit aan bij het positieve saldo van de jaarrekening 2020. In hoeverre dit feitelijk structureel doorwerkt naar de begroting 2021 analyseren we in 2021 bij de tussentijdse rapportages in 2021.

Structurele exploitatiesaldi		2019		2020
Saldo van baten en lasten	€	397.074	€	254.118
Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves	€	-352.198	€	-221.995
	€	44.876	€	32.123
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)*	€	0	€	-20.000
Saldo	€	44.876	€	12.123

* betreft incidentele verhuur depotruimte in 2020

6. Onderhoud kapitaalgoederen

Het Brabants Historisch Informatie Centrum beschikt over gebouwen en installaties waarvoor planmatig onderhoud nodig is. De locatie in Grave is in eigendom en het volledige onderhoud van dit pand komt voor rekening van het BHIC. De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf (voorheen Rijksgebouwendienst). Tot en met 2018 voerde het Rijksvastgoedbedrijf het onderhoud en de instandhouding uit, alleen het huurdersonderhoud kwam voor rekening van het BHIC.

Per 1 januari 2019 is dit veranderd en is het BHIC verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Het Rijksvastgoedbedrijf blijft eigenaar. Voor beide panden is een meerjarig onderhouds- en instandhoudingsplan voor de komende 30 jaar (De Citadel), resp. 15 jaar (Grave) opgesteld.

7. Financiering

Treasurybeleid

Door het bestuur is het normenkader voor rechtmatigheid vastgesteld. Onderdeel daarvan is dat ten aanzien van financieel beheer risicoloos en zeer defensief met eventuele overtollige middelen wordt omgegaan. Het is niet toegestaan zonder voorafgaande toestemming van het algemeen bestuur leningen af te sluiten. Het treasurybeleid wordt verder sterk beïnvloed door het verplicht schatkistbankieren bij de centrale overheid (zie hierna).

Renteschema

In de "Notitie rente 2017" van de Commissie BBV wordt ingegaan op de verwerking van rentelasten en rentebaten. Doelstelling is een eenduidige handelwijze te bevorderen met betrekking tot de verwerking van rentelasten en rentebaten in de begroting en de jaarstukken. Daartoe is een renteschema ontwikkeld, dat inzicht geeft in de rentelasten van de externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening. Voor het begrotingsjaar geeft dit het volgende beeld:

Renteschema 2020

a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	+/+	€ 61.608		
b.	De externe rentebaten	-/-	€ 10		
	Saldo rentelasten en rentebaten			€	61.598
c1.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	€ 0		
c2.	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-	€ 61.598		
c3.	De rentebate van door verstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+/+	€ 0		
				€	-61.598
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente			€	0
d1.	Rente over eigen vermogen	+/+		€	0
d2.	Rente over voorzieningen	+/+		€	0
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente			€	0
e.	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/-		€	0
f.	Renteresultaat op het taakveld Treasury			€	0

Schatkistbankieren

Door de invoering van het schatkistbankieren zijn decentrale overheden verplicht hun (tijdelijk) overtollige middelen in de schatkist aan te houden. Per 31 december 2020 wordt een bedrag van € 2.677.519 aangehouden bij het Ministerie van Financiën. In 2020 werd voldaan aan de Regeling schatkistbankieren decentrale overheden door het niet overschrijden van het drempelbedrag. Het drempelbedrag (het bedrag dat buiten de schatkist mag worden gehouden) bedroeg in 2020 € 250.000. Het daadwerkelijk benutte drempelbedrag in 2020 bedroeg gemiddeld € 144.552. Voor een nadere toelichting en analyse van de financieringsactiviteiten verwijzen wij naar het kasstroomoverzicht in de jaarrekening.

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

De wettelijk vastgelegde kasgeldlimiet en renterisiconorm zijn in het verslagjaar niet overschreden.

8. Bedrijfsvoering

Algemeen en dagelijks bestuur

De beoordeling en sturing van de door het BHIC te bereiken effecten is in eerste instantie een taak van het bestuur van het BHIC. De bestuurlijke inrichting van het BHIC is echter volledig afwijkend van wat gangbaar is bij gemeenschappelijke regelingen. Het algemeen bestuur – waarvan een deel tevens als dagelijks bestuur fungeert – bestaat vanaf 2016 uit acht leden: vier 'rijksleden' benoemd door de minister en vier 'regionale' leden die worden aangewezen door de 14 gemeenten en de 2 waterschappen.
Het bestuur is autonoom maar dient uiteraard wel gevoed te worden met de denkbeelden en gevoelens van alle deelnemende partijen. Daartoe is er een portefeuillehoudersoverleg in het leven geroepen. Met deze constructie is de directe financiële invloed van de deelnemende gemeenten en waterschappen beperkt, doch is het wel mogelijk om met behoud van effectiviteit op afstand te toetsen en te sturen.

De provincie Noord-Brabant is geen deelnemer aan de gemeenschappelijke regeling van het BHIC, maar heeft met het BHIC een dienstverleningsovereenkomst afgesloten.

De organisatie

Het Brabants Historisch Informatie Centrum kent drie afdelingen (Publiekstaken, Archieftaken en Middelen) en is onderverdeeld in clusters.

Het cluster *Klantenservice* ontvangt en distribueert vragen (gesteld per brief, telefoon, email, mondeling) over de diverse clusters. Daarnaast ontvangt en verwijst het bezoekers door naar andere clusters. De toegankelijke originelen kunnen in de studiezaal door het publiek worden geraadpleegd. Het cluster *Studiezaal* zorgt voor deze dienstverlening.

Het cluster *ICT/ Facilitair* ondersteunt de werkprocessen van alle clusters, die gebruik maken van diverse geautomatiseerde systemen en het cluster verzorgt daarnaast het technisch gebouwenbeheer. Het *Projectenbureau* draagt zorg voor de optimalisering van dit proces. Daarnaast is het verantwoordelijk voor productontwikkeling.

Het cluster *Inhoudelijk beheer* zorgt voor het toegankelijk maken van informatie via inventarissen, indexen en databases. Het cluster *Materieel beheer/ E-depot* bewerkt informatiedragers zodanig dat deze opgeslagen kunnen worden en de originele staat bewaard blijft. Het cluster *Relatiebeheer/ Inspectie* is de schakel tussen het BHIC en de archiefvormers (gemeenten, overheidsinstellingen) die de informatiedragers aanleveren.

Het cluster *Middelen* ondersteunt de werkprocessen van alle clusters op het gebied van organisatie, huisvesting, financiën en personeel.

Het organigram van het Brabants Historisch Informatie Centrum geeft het volgende beeld:

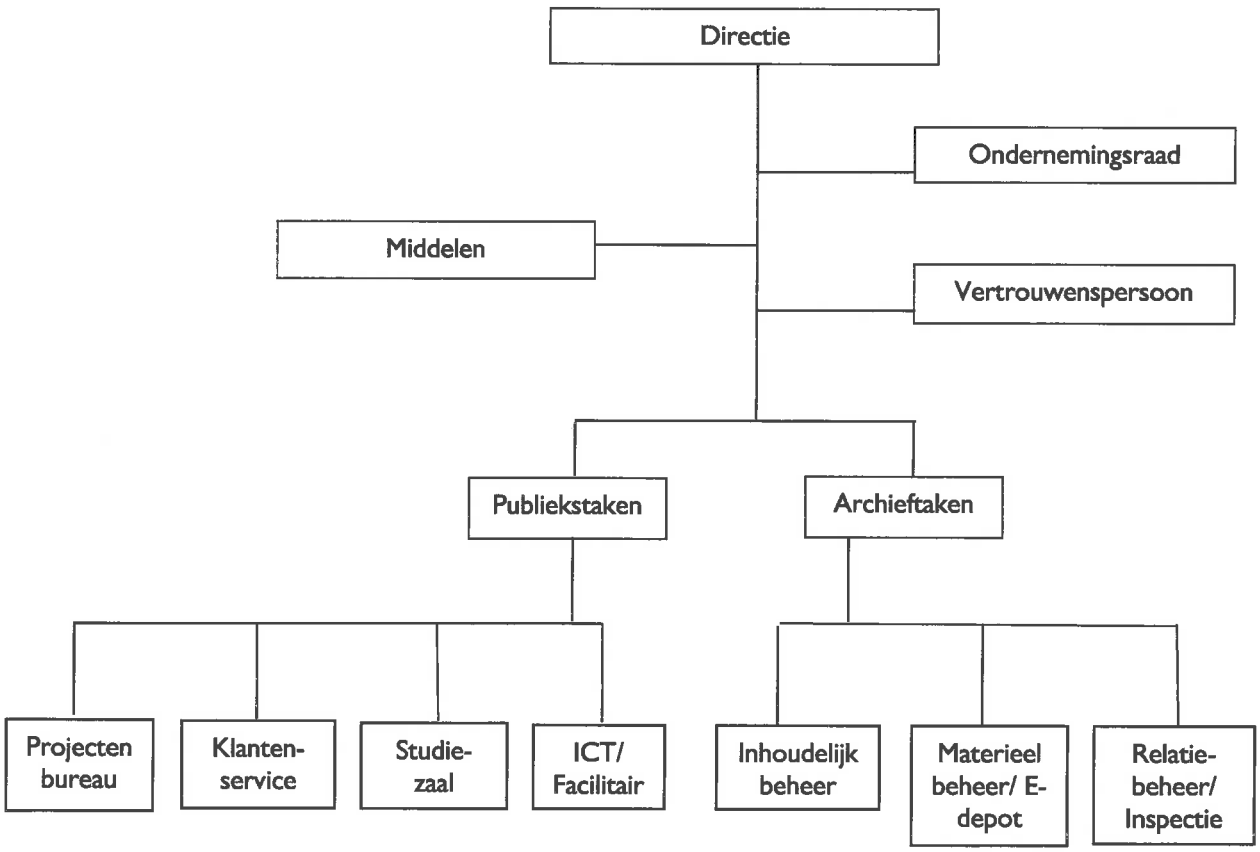

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Het wordt steeds belangrijker als organisatie om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. ISO26000 is een internationale richtlijn die maatschappelijk verantwoord ondernemen beschrijft vanuit zeven basisprincipes. Het BHIC onderschrijft de richtlijn en voert deze naar eer en geweten uit.

9. Rechtmatigheid

In de "Regeling Brabants Historisch Centrum" is opgenomen dat jaarlijks een financieel verslag wordt opgesteld met een verklaring omtrent getrouwheid en rechtmatigheid. Het algemeen bestuur wordt gevraagd regels vast te stellen met betrekking tot de organisatie van de financiële administratie, kasbeheer, boekhouding, ontvangsten en betalingen. Daarnaast worden regels opgesteld met betrekking tot de controle op de financiële administratie en het kasbeheer. Het gaat om rechtmatigheid in het kader van de accountantscontrole. Dit begrip is minder omvattend dan het juridische begrip. Bij rechtmatigheid moet worden vastgesteld dat baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Dit blijft beperkt tot handelingen waaruit financiële gevolgen voortkomen. Behalve een oordeel over de getrouwheid, wordt ook een expliciet oordeel gevraagd over rechtmatigheid. In het kort gezegd betekent dit dus dat de accountant een oordeel wordt gevraagd of gewerkt is volgens vastgestelde afspraken en regelgeving.

De afspraken zijn vastgelegd in de regeling "Administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB)". Hierin zijn de belangrijkste middelen en maatregelen voor realisatie van een adequate en betrouwbare administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB) bij het Brabants Historisch Informatie Centrum beschreven. Bij AO/IB gaat het om het systematisch verzamelen, vastleggen en verwerken van gegevens. Een administratieve organisatie en interne beheersing zijn gericht op de informatieverstrekking voor de dagelijks bedrijfsvoering, het kunnen functioneren en beheersen van de organisatie en het hierover verantwoording af kunnen leggen.

Er is inzicht in hoe de processen lopen, hoe de taakverdeling is en wie bevoegd is. Er zijn tegengestelde belangen gecreëerd, zodat de kans op fraude en misbruik beperkt worden (functiescheiding). De mate waarin dit kan is overigens afhankelijk van de grootte van de organisatie. Nadere afspraken en uitwerkingen van/over administratief-organisatorische aspecten behoren ook tot de AO/IB van een organisatie. Hiertoe zijn autorisatietabellen opgesteld. Ten slotte wordt gebruik gemaakt van werkinstructies, werkprogramma's en standaardformulieren voor het goed laten functioneren van de AO/IB.

Voor de beoordeling van de rechtmatigheid zijn door het Hoofd Middelen interne controles uitgevoerd op werking van de AO/IB in het 1e kwartaal (week 17), het 2e kwartaal (week 31), het 3e kwartaal (week 45) en het 4e kwartaal (week 2). Voor het uitvoeren van deze werkzaamheden wordt gebruik gemaakt van het "Werkprogramma interne audit". Dit werkprogramma bevat systeemgerichte en gegevensgerichte controles, waarmee de werking van procedures wordt getoetst. Indien uit de controles blijkt dat er een fout in een procedure zit, wordt deze hersteld. Er zijn bij de uitgevoerde interne controles geen bijzonderheden van materiële betekenis geconstateerd.

10. Verbonden partijen

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin het Brabants Historisch Informatie Centrum een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Van een financieel belang is sprake bij het ter beschikking stellen van een bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat, onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Een bestuurlijk belang is aanwezig bij zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.
Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft één verbonden partij, te weten de Vereniging Van Eigenaren Zuid-Ooster. In deze vereniging zijn behalve het Brabants Historisch Informatie Centrum, de gemeente Grave en woningbouwcorporatie Mooiland Maasland vertegenwoordigd. Deze vereniging is opgericht in verband met het gezamenlijk huisvesten in het kantoorpand aan de Arnoud van Gelderweg in Grave.

Vereniging Van Eigenaren Zuid-Ooster Grave	
Vestigingsplaats	Grave, Arnoud van Gelderweg 69-73.
Openbaar belang	Beheer en onderhoud van het kantoorpand voor de gezamenlijke eigenaren.
Het belang van het BHIC	Op 1 januari 2020 en op 31 december 2020: het BHIC participeert voor 11%, Gemeente Grave voor 39% en Mooiland Maasland voor 50%.
Omvang van het eigen vermogen	Eigen vermogen 1-1-2020: € 0 Eigen vermogen 31-12-2020: € 0
Omvang van het vreemd vermogen	Vreemd vermogen 1-1-2020: € 145.755 (Totaal Reservefonds Vve). Vreemd vermogen 31-12-2020: € 182.815 (Totaal Reservefonds Vve).
Financieel resultaat	Totaal resultaat 2020: € 10.649 negatief (totaal resultaat 2019: € 488 positief). Aandeel BHIC bedraagt € 1.171. Na toerekening van ieders aandeel sluit de jaarlijkse exploitatie zonder saldo.

11. Organisatiegegevens

Statutaire naam : Brabants Historisch Informatie Centrum
Vestigingsplaats: : 's-Hertogenbosch
Rechtsvorm : Openbaar Lichaam, volgens de Wet gemeenschappelijke Regelingen
Locaties: : 's-Hertogenbosch, Grave

Doelstellingen

Het behouden, bewerken en benutten van de archiefbescheiden opgenomen in de rijksarchiefbewaarplaats in de Provincie Noord-Brabant en de archiefbewaarplaatsen van de deelnemende gemeenten en waterschappen.

Samenstelling directie

De directie is tot en met 31 maart 2020 gevoerd door de heer drs. R.C. Bastiaanse. Per 1 april 2020 wordt de directie gevoerd door de heer J.C. Kriek. De directeur valt onder de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Voor een nadere toelichting verwijzen wij u naar hoofdstuk IV Overige gegevens van deze jaarrekening. De totale bezoldiging ligt onder het van toepassing zijnde WNT-maximum.

Samenstelling Algemeen bestuur

Naam	Woonplaats	Functie
De heer drs. P.L.B.A. van Geel	Helmond	Voorzitter
De heer prof. dr. H.C. Bunt	Eindhoven	Lid
Mevrouw A.M. Demmers-van der Geest	Bergen op Zoom	Lid
De heer drs. H.A.G. Hellegers	Uden	Lid
De heer R.J. van de Mortel	Vught	Lid
De heer mr. J.C.M. Pommer	Sint-Michielsgestel	Lid
De heer A.M.H. Roolvink MSc	Grave	Lid
Mevrouw E.H.T. Stravens	Steensel	Lid

De bestuursleden vallen onder de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Voor een nadere toelichting verwijzen wij u naar hoofdstuk IV Overige gegevens van deze jaarrekening. De bezoldiging van de bestuursleden ligt onder het van toepassing zijnde WNT-maximum.

12. Besluit Algemeen bestuur

Het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling het Brabants Historisch Informatie Centrum besluit tot:

1. het vaststellen van de jaarrekening 2020 in zijn vergadering van 9 april 2021, met een batig saldo van € 32.123;

2. a. een bedrag van € 32.123 toe te voegen aan de bestemmingsreserve E-depot-infrastructuur;

   b. een bedrag van € 45.125 te onttrekken aan de bestemmingsreserve E-depot-infrastructuur;
   c. een bedrag van € 90.820 te onttrekken aan de bestemmingsreserve E-depot-uitvoering;
   d. een bedrag van € 54.322 te onttrekken aan de bestemmingsreserve Genealogisch centrum;
   e. een bedrag van € 87.738 te onttrekken aan de bestemmingsreserve Publieksfunctie;

   f. een bedrag van € 100.000 toe te voegen aan de bestemmingsreserve E-depot-uitvoering;
   g. een bedrag van € 200.000 toe te voegen aan de bestemmingsreserve De Citadel;
   h. een bedrag van € 100.000 toe te voegen aan de bestemmingsreserve Genealogisch centrum;
   i. een bedrag van € 100.000 toe te voegen aan de bestemmingsreserve Publieksfunctie;

   j. in te stemmen, in het kader van rechtmatigheid, met de begrotingsoverschrijdingen en –onderschrijdingen op rubrieksniveau.

   k. te verklaren dat de voorzieningen voor onderhoud en instandhouding van voldoende omvang zijn voor de bekostiging van het toekomstig onderhoud en instandhouding, op basis van een recent beheerplan.

drs. P.L.B.A. van Geel
Voorzitter

J.C. Kriek
Directeur

III Jaarrekening

III.1 Balans per 31 december 2020

	31-12-2019		31-12-2020	
VASTE ACTIVA				
Materiële vaste activa				
Investeringen met een economisch nut		€ 2.332.924		€ 2.182.255
VLOTTENDE ACTIVA				
Voorraden		€ 828		€ 624
Uitzettingen looptijd < 1 jaar				
Vorderingen op openbare lichamen	€ 0		€ 0	
Overige vorderingen	€ 1.873		€ 475	
		€ 1.873		€ 475
Liquide middelen		€ 2.153.598		€ 2.746.404
Overlopende activa		€ 232.825		€ 238.916
Totaal vaste activa		€ 4.722.048		€ 5.168.674

	31-12-2019		31-12-2020	
VASTE PASSIVA				
Eigen vermogen				
Algemene reserve	€ 418.139		€ 418.139	
Bestemmingsreserves	€ 452.443		€ 719.314	
Gerealiseerde resultaat	€ 44.876		€ 32.123	
		€ 915.458		€ 1.169.576
Voorzieningen		€ 1.404.399		€ 1.789.174
Vaste schulden looptijd > 1 jaar				
Binnenlandse banken		€ 1.540.000		€ 1.430.000
VLOTTENDE PASSIVA				
Vlottende schulden looptijd < 1 jaar				
Overige schulden		€ 689.438		€ 482.940
Overlopende passiva		€ 172.753		€ 296.984
Totaal vaste passiva		€ 4.722.048		€ 5.168.674

Voor een nadere toelichting op de balans wordt verwezen naar hoofdstuk III paragraaf 5 op pagina 18.

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

III.2 Resultatenrekening over 2020

	Werkelijk 2019	Begroting 2020	Werkelijk 2020
Baten			
Bijdrage Rijksoverheid	€ 2.820.472	€ 2.868.800	€ 2.885.901
Bijdrage Gemeenten	€ 1.507.300	€ 1.541.700	€ 1.541.700
Bijdrage Waterschappen	€ 182.600	€ 186.700	€ 186.700
Dienstverlening Provincie Noord-Brabant	€ 604.798	€ 618.600	€ 623.832
Overige bedrijfsopbrengsten	€ 292.890	€ 240.600	€ 353.343
Totaal baten	€ 5.408.060	€ 5.456.400	€ 5.591.476
Lasten			
Personeelskosten	€ 2.853.571	€ 2.975.100	€ 2.996.638
Afschrijvingen materiële vaste activa	€ 213.592	€ 205.100	€ 240.615
Huisvestingskosten	€ 1.107.418	€ 1.168.300	€ 1.223.995
Organisatiekosten	€ 225.739	€ 243.800	€ 243.121
Collectiebeheer	€ 273.167	€ 308.500	€ 335.871
Dienstverlening	€ 23.403	€ 24.000	€ 16.414
Publieksbereik	€ 248.065	€ 190.100	€ 219.106
Diverse baten en lasten	€ 0	€ 0	€ 0
Financiële baten en lasten	€ 66.031	€ 61.500	€ 61.598
Totaal lasten	€ 5.010.986	€ 5.176.400	€ 5.337.358
Totaal saldo van baten en lasten	€ 397.074	€ 280.000	€ 254.118
Toevoegingen reserves en fondsen			
Bestemmingsreserves	€ -500.000	€ -500.000	€ -500.000
Onttrekkingen reserves en fondsen			
Bestemmingsreserves	€ 147.802	€ 220.000	€ 278.005
Gerealiseerde resultaat	€ 44.876	€ 0	€ 32.123

Voor een nadere toelichting op de resultatenrekening wordt verwezen naar hoofdstuk III paragraaf 6 op pagina 25.

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

III.3 Kasstroomoverzicht

	31-12-2019		31-12-2020	
Kasstroom uit operationele activiteiten	€	€	€	€
Gerealiseerde resultaat		44.876		32.123
Aanpassingen voor:				
- afschrijvingen	213.592		240.615	
- mutaties bestemmingsreserves	352.198		221.995	
- mutaties bestemmingsfondsen	0		0	
- mutaties voorzieningen	1.247.186		384.775	
		1.812.976		847.385
Veranderingen in werkkapitaal:				
- voorraden	226		204	
- uitzettingen looptijd < 1 jaar	156		1.398	
- overlopende activa	15.708		-6.091	
- netto vlottende schulden < 1 jaar	243.885		-206.498	
- overlopende passiva	-89.644		124.231	
		170.331		-86.756
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten		**2.028.183**		**792.752**
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investeringen materiële vaste activa	-220.928		-89.946	
Mutatie leningen u/g	0		0	
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten		**-220.928**		**-89.946**
Kasstroom uit financieringsactiviteiten				
Nieuw opgenomen leningen	0		0	
Aflossing langlopende schulden	-110.000		-110.000	
Overige mutaties eigen vermogen	0		0	
Totaal Kasstroom uit financieringsactiviteiten		**-110.000**		**-110.000**
Mutatie geldmiddelen (incl. kortlopende schulden aan kredietinstellingen)		**1.697.255**		**592.806**
Eindsaldo geldmiddelen				
Saldo 1 januari		456.343		2.153.598
Saldo 31 december		2.153.598		2.746.404
Mutatie		**1.697.255**		**592.806**

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

III.4 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

4.1. Algemeen

Algemene waarderingsgrondslag
De algemene grondslag voor de waardering van de activa en passiva, alsmede voor de bepaling van het resultaat, is de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen voor de nominale waarde.

Grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening
Deze jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. Voor zover het BBV niet anders voorschrijft, zijn de baten en lasten toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben. Baten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Lasten en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Vergelijking met voorgaand jaar
De cijfers van 2019 zijn, waar nodig, anders gerubriceerd teneinde vergelijkbaarheid met 2020 mogelijk te maken.

Schattingen
Bij het opstellen van de jaarrekening maakt de ondernemingsleiding, overeenkomstig algemeen geldende grondslagen, bepaalde schattingen en veronderstellingen die medebepalend zijn voor de opgenomen bedragen. De feitelijke resultaten kunnen van deze schattingen afwijken.

4.2. Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa
Investeringen met een economisch nut zijn investeringen in zaken die verhandelbaar zijn en/of kunnen bijdragen aan het genereren van middelen. Op grondbezit met economisch nut wordt niet afgeschreven. De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. Ontvangen investeringssubsidies worden in mindering gebracht op de geïnvesteerde bedragen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met een eventuele restwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming.
Operational leasing wordt niet als actief in de balans verwerkt. De omvang van een contract van dergelijke langlopende verplichtingen wordt vermeld in de toelichting op de balans.

Voorraden
De voorraden worden gewaardeerd tegen inkoopprijs of lagere marktwaarde.

Uitzettingen en overlopende activa
De uitzettingen en overlopende activa worden opgenomen tegen nominale waarde, voor zover noodzakelijk onder aftrek van een voorziening voor het risico van oninbaarheid. De posten hebben een verwachte looptijd van maximaal één jaar.

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

Liquide middelen
De liquide middelen (bestaande uit kas-en banksaldi) worden gewaardeerd op de nominale waarde en staan, voor zover niet anders vermeld, ter vrije beschikking van de organisatie.

Eigen vermogen
Algemene reserve
De algemene reserve dient als algehele buffer om toekomstige tegenvallers te kunnen opvangen.
Bestemmingsreserves
Onder een bestemmingsreserve wordt verstaan een reserve waaraan door het bestuur een bepaalde bestemming is gegeven. Het bedrag van de bestemmingsreserve ultimo het jaar dient onderbouwd te zijn met bestuursbesluiten van het algemeen bestuur dan wel opgenomen te zijn in het voorliggende voorstel tot resultaatbestemming.

Voorzieningen
Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. De voorzieningen worden opgenomen voor de nominale waarde.

Vaste schulden
Onder de vaste schulden worden schulden opgenomen met een resterende looptijd van meer dan één jaar. De schulden worden gewaardeerd op de nominale waarde.

Netto vlottende schulden en overlopende passiva
De netto vlottende schulden en overlopende passiva worden opgenomen tegen nominale waarde en hebben een verwachte looptijd van maximaal één jaar.

Langlopende niet uit de balans blijkende verplichtingen
Langlopende verplichtingen die niet blijken uit de balans, worden vermeld in de toelichting op de balans onder "Niet uit de balans blijkende informatie".

4.3. Grondslagen voor de resultaatbepaling

Algemeen
Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de bedrijfsopbrengsten en alle hiermee verbonden, aan het verslagjaar toe te rekenen kosten. De kosten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen. Baten worden verantwoord in het jaar waarin de opbrengst is gerealiseerd. Lasten worden in aanmerking genomen in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn. De overige bedrijfskosten worden opgenomen tegen uitgaafprijs.

Pensioenpremies
Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft voor zijn werknemers een toegezegd-pensioenregeling. Hiervoor in aanmerking komende werknemers hebben op de pensioengerechtigde leeftijd recht op een pensioen dat afhankelijk is van leeftijd, salaris en dienstjaren. De regeling is ondergebracht bij het bedrijfstakpensioenfonds ABP. Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in geval van een tekort bij het ABP, anders dan het effect van hogere toekomstige premies. Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft daarom de pensioenregeling verwerkt als een toegezegde-bijdrage-regeling en heeft alleen de verschuldigde premies tot en met het einde van het boekjaar in de jaarrekening verantwoord.

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

Afschrijvingen
De afschrijvingen zijn gerelateerd aan de verkrijgingsprijs van de desbetreffende materiële vaste activa. De volgende afschrijvingstermijnen worden gehanteerd:

Soort actief	Afschrijvingstermijn
Grond	geen afschrijving
Gebouwen	40 jaar
Verbouwingen	10 jaar
Bedrijfsinstallaties-ruwbouw	20 jaar
Bedrijfsinstallaties-afbouw	15 jaar
Bedrijfsinstallaties-overig	10 jaar
Inventarissen-kantoor	10 jaar
Inventarissen-kantine	5 jaar
Depotinrichting-stellingen	25 jaar
Depotinrichting-inventaris	10 jaar
ICT-Hardware	5 jaar
ICT-Software	5 jaar

Financiële baten en lasten
De financiële baten en lasten betreffen betaalde en ontvangen rente.

4.4. Grondslagen van het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen.

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

III.5 Toelichting op de balans

VASTE ACTIVA

Materiële vaste activa
De investeringen met een economisch nut kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2019	31-12-2020
Grond	€ 94.034	€ 94.034
Gebouwen	€ 1.295.772	€ 1.249.495
Verbouwingen	€ 4.831	€ 2.543
Bedrijfsinstallaties	€ 123.875	€ 94.497
Inventarissen	€ 82.062	€ 67.875
Depotinrichting	€ 303.670	€ 274.228
ICT-Hardware	€ 302.556	€ 268.758
ICT-Software	€ 126.124	€ 130.825
Totaal materiële vaste activa	€ 2.332.924	€ 2.182.255

Het verloop van de materiële vaste activa is als volgt:

	Afschrijvings-percentage	Stand 31-12-2019	Investeringen in 2020	Afschrijving in 2020	Stand 31-12-2020
Grond	-	€ 94.034	€ 0	€ 0	€ 94.034
Gebouwen	2,5%	€ 1.295.772	€ 0	€ 46.277	€ 1.249.495
Verbouwingen	10%	€ 4.831	€ 0	€ 2.288	€ 2.543
Bedrijfsinstallaties	5,6,67,10%	€ 123.875	€ 0	€ 29.378	€ 94.497
Inventarissen	10%,20%	€ 82.062	€ 0	€ 14.187	€ 67.875
Depotinrichting	4%/10%	€ 303.670	€ 0	€ 29.442	€ 274.228
ICT-Hardware	20%	€ 302.556	€ 50.653	€ 84.451	€ 268.758
ICT-Software	20%	€ 126.124	€ 39.293	€ 34.592	€ 130.825
	Totaal	€ 2.332.924	€ 89.946	€ 240.615	€ 2.182.255

In 2020 is er geïnvesteerd in hardware en software op het gebied van netwerkbeveiliging en storage. Daarnaast zijn er tablets aangeschaft.

VLOTTENDE ACTIVA

Voorraden	31-12-2019	31-12-2020
Boeken	€ 828	€ 624

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

Uitzettingen rente-typische looptijd < 1 jaar
De in de balans opgenomen uitzettingen met een rente-typische looptijd van één jaar of minder kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Ministerie van OCW	Stand 31-12-2019	Toevoeging in 2020	Onttrekking in 2020	Stand 31-12-2020
Loon- en prijscompensatie rijk	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Overige vorderingen	31-12-2019	31-12-2020
Debiteuren	€ 1.873	€ 475

Het vormen van een voorziening voor dubieuze debiteuren is niet noodzakelijk.

Liquide middelen	31-12-2019	31-12-2020
Kassen	€ 1.226	€ 1.966
Rekening-courant bank	€ 175.513	€ 16.069
Spaarrekening bank	€ 100.341	€ 50.351
Bedrijfsbonusrekening	€ 499	€ 499
Schatkistbankieren	€ 1.876.019	€ 2.677.519
Totaal liquide middelen	€ 2.153.598	€ 2.746.404

Schatkistbankieren
Per 14 december 2013 is de Regeling schatkistbankieren decentrale overheden van kracht. Voor decentrale overheden betekent dit dat zij verplicht zijn hun (tijdelijk) overtollige middelen in de schatkist aan te houden. Het drempelbedrag (het bedrag dat buiten de schatkist mag worden gehouden) bedroeg in 2020 gemiddeld € 250.000. Het saldo kan op enig moment hoger zijn dan dit bedrag, maar bepalend is het gemiddelde over een heel kwartaal. Het daadwerkelijk benutte drempelbedrag in 2020 bedroeg gemiddeld € 144.552. Door de verschuiving van het eigenaarsonderhoud door het Rijksvastgoedbedrijf naar het BHIC per 1 januari 2019, zijn de liquide middelen toegenomen.

Overlopende activa	31-12-2019	31-12-2020
Vooruitbetaalde bedragen		
Onderhoudskosten ICT-voorzieningen 1)	€ 117.604	€ 125.732
Licentiekosten	€ 20.429	€ 26.373
Verzekeringspremies	€ 22.363	€ 22.490
Hostingskosten	€ 48.458	€ 2.771
Overige vooruitbetaalde kosten	€ 4.641	€ 5.341
	€ 213.495	€ 182.707
Nog te ontvangen bedragen		
Terug te ontvangen BTW 2)	€ 8.126	€ 5.400
Afrekening energiekosten	€ 10.202	€ 10.168
Verhuur depotruimte	€ 0	€ 20.000
Verhuur kantoorruimte	€ 0	€ 11.136
Schadeclaim	€ 0	€ 5.169
Overige vorderingen	€ 1.002	€ 4.336
	€ 19.330	€ 56.209
Totaal overlopende activa	€ 232.825	€ 238.916

1) Van dit bedrag heeft € 74.068 een looptijd van meer dan één jaar (2019: € 68.419).

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

VASTE PASSIVA

Eigen vermogen

Algemene reserve
Het verloop van de algemene reserve is als volgt:

	Stand 31-12-2019	Toevoeging in 2020	Onttrekking in 2020	Stand 31-12-2020
Totaal	€ 418.139	€ 0	€ 0	€ 418.139
	Algemene reserve in % van deelnemersbijdragen			9,1%

De mate van het vormen van een algemene reserve wordt in belangrijke mate beïnvloed door de statuten (artikel 22) van de gemeenschappelijke regeling. De regeling geeft aan dat de reserve niet meer dan 10% van de gezamenlijke bijdragen mag bedragen, tenzij door hen gezamenlijk een ander percentage wordt vastgesteld.

Bestemmingsreserves
Het verloop van de bestemmingsreserves is als volgt:

	Stand 31-12-2019	Toevoeging in 2020	Onttrekking in 2020	Stand 31-12-2020
De Citadel (1)	€ 200.000	€ 200.000	€ 0	€ 400.000
E-depot infrastructuur (2)	€ 35.149	€ 44.876	€ 45.125	€ 34.900
E-depot uitvoering (3)	€ 17.294	€ 100.000	€ 90.820	€ 26.474
Genealogisch centrum (4)	€ 100.000	€ 100.000	€ 54.322	€ 145.678
Publieksfunctie (5)	€ 100.000	€ 100.000	€ 87.738	€ 112.262
Totaal	€ 452.443	€ 544.876	€ 278.005	€ 719.314

(1) <u>De Citadel</u>
De Citadel in Den Bosch is een voormalig fort dat werd gebouwd tussen 1637 en 1645. Tijdens de bouw werden de plannen steeds meer uitgebreid en het fort groeide uit tot een vijfhoekige schans met bastions en rondom een brede gracht. Later, eind 18e eeuw, kwam er een hoofdgebouw bij, dat de functie kreeg als militaire gevangenis en nog weer later als kazerne. Door de verbreding van de Zuid Willemsvaart werd er één bastion van de Citadel afgebroken. De Citadel is voor het laatst gerestaureerd tussen 1983 en 1985.

Het Rijksvastgoedbedrijf is eigenaar van het pand, maar heeft het onderhoud en de instandhouding van De Citadel per 1 januari 2019 overgedragen aan het BHIC. Het BHIC wordt geacht te handelen "als ware zij eigenaar". Het Rijk (Rijksvastgoedbedrijf/ Ministerie OCW) blijft nog wel voor bepaalde risico's aansprakelijk, zoals verborgen gebreken, natuurrampen, asbest, bodemverontreiniging en terrorisme. Het BHIC is aansprakelijk voor juridische en organisatorische risico's, schade voortkomend uit het gebruik, wateroverlast in de depots, legionella en brand. Daarnaast is het BHIC aansprakelijk voor financiële risico's, zoals renterisico, liquiditeitsrisico, financieringsrisico, faillissementsrisico, leegstand gedurende de overeenkomst en kosten bij vertrek. Samengevat zijn het calamiteiten en risico's die niet verzekerbaar zijn. Indien aanwezig kan de reserve te zijner tijd een bijdrage leveren aan een "midlife-renovatie", welke na 75 jaar (2060) aannemelijk is.

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

(2) E-depot infrastructuur
Deze bestemmingsreserve is ontstaan uit toevoegingen van positieve exploitatiesaldi. Het rijk beschikt over een e-depot dat in de eindfase van ontwikkeling is en kan voor een bepaalde (nog overeen te komen) periode deels ook fungeren als e-depot voor de deelnemers van het BHIC. De benodigde (infrastructurele) investeringen voor de werking van het e-depot worden gedekt uit deze bestemmingsreserve. Te denken valt aan het toegankelijk maken via portalen van het digitaal archiefmateriaal. Het is echter de verwachting dat elk RHC binnen afzienbare tijd een eigen E-depot moet aanschaffen.
De ontwikkeling en het verloop van de bestemmingsreserve is moeilijk te voorspellen, maar het voorkomt dat er tussentijds extra middelen gevraagd moeten worden aan de deelnemers. We krijgen steeds meer inzicht in de kosten, de financiering en de snelheid van invoering van het e-depot. In de beleidsnotitie "Waarheen leidt de weg? 2019-2022" worden de ambities voor de komende jaren geformuleerd. Voor het realiseren van de ambitie "Het BHIC beschikt over een volwaardig E-depot" zijn twee bestemmingsreserves gevormd.

De onttrekking in 2020 betreft de kosten voor netwerkbeveiliging en het maken van portalen voor het kunnen ontsluiten en toegankelijk maken van digitaal overgedragen archief. Daarnaast betreft dit exploitatiekosten, waaronder licentiekosten van verschillende softwareproducten.

(3) E-depot uitvoering
Het e-depot dat door het Rijk is ontwikkeld, is in principe ook geschikt voor opname van de archieven van lokale en regionale overheden. De verwachting is echter dat deze aansluiting tijdelijk zal zijn en gedurende die tijd ook deels op kosten van de RHC's zal worden uitgevoerd. Om die reden is het BHIC enkele jaren geleden begonnen met het in eigen beheer verder ontwikkelen van het e-depot voor de eigen partners in de gemeenschappelijke regeling. Begonnen werd met de invoer van de gedigitaliseerde bouwvergunningen van gemeenten, alsook de videotulen van Provinciale Staten.

In 2020 zijn de gedigitaliseerde bouwvergunningen van de overige deelnemende gemeenten ingevoerd. Vermoedelijk is die tijd ook toereikend om de digitale notulen van de raden en besturen over te brengen. De volgende stap is de invoering van hinderwetvergunningen (2021-2022). Ondertussen is dan de tijd aangebroken om de fasering van de reguliere overdracht voor te bereiden (de digitale administratie) en afspraken te maken over standaardtarieven voor structurele aansluiting op het e-depot. Tot die tijd verricht het BHIC de werkzaamheden op projectbasis, waarbij de werkelijke kosten aan de betreffende deelnemers sterk gereduceerd in rekening worden gebracht.

De onttrekking in 2020 betreft de kosten van het inhuren van expertise bij de voorbereiding van de aanbesteding tot de aanschaf van een eigen E-depot. Daarnaast werkzaamheden van het opnemen van (bouw)vergunningen in het e-depot. Verder betreft dit hostingskosten, welke door het Nationaal Archief in rekening zijn gebracht.

(4) Genealogisch centrum
In de beleidsnotitie "Waarheen leidt de weg? 2019-2022" worden de ambities voor de komende jaren geformuleerd. Voor het realiseren van de ambitie "Het BHIC is het genealogisch centrum voor Brabant" is een bestemmingsreserve gevormd.

Essentieel voor de genealogische zoekmachine is de stamboom-databank met persoonsgegevens van Brabanders. Oorspronkelijk bevatte deze database vooral de gegevens van geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten uit het eigen verzorgingsgebied (Noordoost-Brabant), later werd de verzameling aangevuld met de data van alle Brabantse huwelijksakten. Het echte werk moet nog beginnen: de originele aktes moeten worden gescand (2019-2022), de gegevens uit de aktes moeten door vrijwilligers worden ingevoerd en vervolgens moeten die data aan de betreffende scans worden gekoppeld (2020-2024).

De onttrekking in 2020 betreft de kosten van het scannen van aktes, de hostingskosten daarvan en de kosten van een bijeenkomst over familiegeschiedenis.

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

(5) Publieksfunctie

In de beleidsnotitie "Waarheen leidt de weg? 2019-2022" worden de ambities voor de komende jaren geformuleerd. Voor het realiseren van een drietal ambities met betrekking tot de publieksfunctie is een bestemmingsreserve gevormd.

Het BHIC heeft de ambitie het Brabants centrum voor beeld en geluid te worden. Samen met het RHCe (Eindhoven) is begonnen met het realiseren van deze ambitie. Het BHIC beschikt over zo'n 350.000 foto's, waarvan er bijna een kwart miljoen voor het publiek raadpleegbaar zijn in de fotodatabase. Daarnaast hebben we circa 700 films en filmpjes, waarvan slechts een deel ontsloten is en op de website zichtbaar. Daarnaast wil het BHIC de komende jaren meerdere themakaarten lanceren over de Brabantse geschiedenis. Dit betreft een vervolg op de website *In Brabant staat een huis* die in 2020 het daglicht zag. Bij al deze ontwikkelingen is het ook zaak het publieksbereik te behouden en uit te breiden. Marketing en promotie zijn echter een onderbelicht aspect binnen de bedrijfsvoering van het BHIC. Versterking van de marketing en promotie vormt een grote prioriteit, niet alleen met het oog op het toekomstig publieksbereik, maar ook als rechtvaardiging van alle moeite die nu wordt gestoken in het ontwikkelen van attractieve en toegankelijke inhoud.

De onttrekking in 2020 betreft de kosten van het digitaliseren en ompakken van films, ontwikkelingskosten van beheer en presentatie van de foto's en films. Daarnaast betreft het hostingskosten en personeelskosten.

Gerealiseerde resultaat

Het verloop is als volgt:

	Stand 31-12-2019	Toevoeging in 2020	Onttrekking in 2020	Stand 31-12-2020
Totaal	€ 44.876	€ 32.123	€ 44.876	€ 32.123

Het gerealiseerde resultaat bedraagt € 32.123. Voorgesteld wordt dit bedrag toe te voegen aan de bestemmingsreserve E-depot infrastructuur. De onttrekking in 2020 betreft het gerealiseerde resultaat over 2019 en dit bedrag is toegevoegd aan de bestemmingsreserve E-depot infrastructuur.

Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen is als volgt:

	Stand 31-12-2019	Toevoeging in 2020	Vrijval in 2020	Stand 31-12-2020
Onderhoudsvoorziening Grave (1)	€ 118.359	€ 2.403	€ 0	€ 120.762
Onderhouds-en instandhoudings-voorziening De Citadel (2)	€ 1.266.714	€ 821.379	€ 499.171	€ 1.588.922
IKB-verlof (3)	€ 19.326	€ 72.553	€ 12.389	€ 79.490
Totaal	€ 1.404.399	€ 896.335	€ 511.560	€ 1.789.174

(1) Onderhoudsvoorziening Grave

De locatie in Grave is eigendom van Brabants Historisch Informatie Centrum en het volledige onderhoud komt voor eigen rekening. Daartoe is een onderhoudsplan opgesteld met een looptijd van 15 jaar. In deze periode zijn de jaarlijkse toevoegingen aan de voorziening voldoende om de jaarlijks geplande onderhouds-en instandhoudingstaken uit te voeren.

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

(2) Onderhouds-en instandhoudingsvoorziening De Citadel
De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf. Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen aan het BHIC. Het Rijk blijft eigenaar, maar het BHIC is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Daartoe is een onderhouds-en instandhoudingsplan opgesteld met een looptijd van 30 jaar. In deze periode zijn de jaarlijkse toevoegingen aan de voorziening voldoende om de jaarlijks geplande onderhouds-en instandhoudingstaken uit te voeren. De jaarlijkse toevoeging is berekend op € 821.379.

(3) IKB-verlof
In de CAO is opgenomen dat het gekochte IKB-verlof (Individueel keuze budget) niet meer vervalt of verjaart, ongeacht in welk jaar dit gekocht is. Het extra verlof kan worden ingezet voor mantelzorg, sabbatical, tijdelijk korter werken al dan niet in aanloop naar pensionering. Voor het opnemen van verlof in het laatste jaar voor pensionering kunnen aanvullende fiscale regels gelden.

Vaste schulden rente-typische looptijd > 1 jaar
Binnenlandse banken

	Aflossings-wijze	Looptijd	Oorspronkelijk Bedrag	Aflossings-verplichting	Stand 31-12-2019
BNG 40.100581 (2005)	Lineair	20 jaar	€ 600.000	€ 30.000	€ 180.000
BNG 40.101402 (2006)	Lineair	30 jaar	€ 2.400.000	€ 80.000	€ 1.360.000
		Totaal	€ 3.000.000	€ 110.000	€ 1.540.000

	Opname in 2020	Aflossing in 2020	Stand 31-12-2020
BNG 40.100581 (2005)	€ 0	€ 30.000	€ 150.000
BNG 40.101402 (2006)	€ 0	€ 80.000	€ 1.280.000
Totaal	€ 0	€ 110.000	€ 1.430.000

Het deel van de langlopende schulden met een looptijd langer dan 5 jaar bedraagt € 880.000. Dit betreft € 0 voor lening BNG 40.100581 en € 880.000 voor lening BNG 40.101402. Lening BNG 40.100581 heeft een rentepercentage van 3,95% en lening BNG 40.101402 van 4,16%. De leningen zijn niet vervroegd aflosbaar.

Netto vlottende schulden rente-typische looptijd < 1 jaar
De in de balans opgenomen netto vlottende schulden met een rente-typische looptijd van één jaar of minder kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2019	31-12-2020
Overige schulden		
Crediteuren	€ 511.050	€ 308.622
Loonbelasting en sociale lasten	€ 146.331	€ 138.409
Pensioenen	€ 32.057	€ 35.909
Omzetbelasting	€ 0	€ 0
Totaal netto vlottende schulden	€ 689.438	€ 482.940

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

Overlopende passiva		31-12-2019		31-12-2020
Nog te betalen kosten				
Rentelasten	€	31.251	€	29.093
Huisvestingskosten	€	46.634	€	18.411
Personeelskosten	€	38.137	€	12.165
ICT-kosten	€	0	€	18.752
Collectiebeheer	€	0	€	3.500
Accountantskosten	€	16.395	€	13.248
Overige kosten	€	3.369	€	225
	€	135.786	€	95.394
Vooruitontvangen bedragen				
Huur en gebruik depotruimten	€	36.268	€	28.179
Conserveringsgelden	€	13.302	€	11.402
Projectgelden Mondriaanfonds	€	0	€	124.206
Projectgelden Metamorfoze	€	-12.603	€	29.317
Saldo Paleografie	€	0	€	8.486
Overige vooruitontvangen bedragen	€	0	€	0
	€	36.967	€	201.590
Totaal overlopende passiva	€	172.753	€	296.984

Niet uit de balans blijkende informatie

Huurcontracten gebouwen
Er is in 2019 een nieuwe huurovereenkomst voor De Citadel afgesloten met een looptijd van 3 jaar en deze eindigt op 31 december 2021. De huur over 2020 bedroeg € 173.981. Vanaf 1 april 2016 wordt er depotruimte van de gemeente Oss gehuurd voor een bedrag van € 16.364. Dit is een uitwerking van de bestuursafspraken, die gemaakt zijn bij het beëindigen van de bijdrage aan het Stadsarchief Oss. De huurovereenkomst is geëindigd op 1 januari 2021.

Service- en onderhoudscontracten
Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen aan het BHIC. Hiervoor is een onderhoudscontract afgesloten voor 3 jaar, de kosten bedragen in 2020 € 83.854.
De kosten voor de luchtzuivering van de depots op de locatie 's-Hertogenbosch bedragen per jaar € 22.490 vast. Het contract loopt tot 1 januari 2023 en is jaarlijks opzegbaar.

Pensioenvoorzieningen
De risico's die vanwege de bedrijfstakpensioenregeling nog bij de onderneming berusten (loonontwikkeling, prijsindexatie, beleggingsrendement op het fondsvermogen) komen niet tot uitdrukking in een in de balans opgenomen voorziening.

Btw in relatie tot de provinciale bijdrage
In 2018 is er, in samenspraak met de Provincie, overleg gevoerd met de belastingdienst over de vraag of er btw berekend moest worden over de provinciale bijdrage. Er is inderdaad btw verschuldigd, die door de Provincie via het btw-compensatiefonds kan worden teruggevraagd.

Vennootschapsbelasting
In 2017 hebben wij het bericht van de belastingdienst ontvangen dat er, op basis van de huidige situatie, geen sprake is van vennootschapsbelastingplicht.

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

III.6 Toelichting op de resultatenrekening

BATEN

Bedrijfsopbrengsten	Werkelijk 2019	Begroting 2020	Werkelijk 2020
Bijdrage Rijksoverheid	€ 2.820.472	€ 2.868.800	€ 2.885.901
Bijdrage Gemeenten	€ 1.507.300	€ 1.541.700	€ 1.541.700
Bijdrage Waterschappen	€ 182.600	€ 186.700	€ 186.700
Dienstverlening Provincie Noord-Brabant	€ 604.798	€ 618.600	€ 623.832
Totaal	€ 5.115.170	€ 5.215.800	€ 5.238.133

Bijdrage Rijksoverheid
De rijksbijdrage is in 2020 hoger als gevolg van de loon- en prijscompensatie 2020.

Bijdrage Gemeenten en waterschappen
De bijdragen zijn in 2020 hoger als gevolg van de loon- en prijscompensatie 2020.

Dienstverlening Provincie Noord-Brabant
Voor de periode 2016-2020 is een dienstverleningsovereenkomst (DVO) afgesloten tussen de provincie Noord-Brabant en het BHIC. De bijdrage 2020 is hoger dan vorig jaar als gevolg van de loon- en prijscompensatie 2020.

Overige bedrijfsopbrengsten	Werkelijk 2019	Begroting 2020	Werkelijk 2020
Verhuur depotruimte	€ 273.430	€ 226.200	€ 325.510
Verhuur vastgoed en catering	€ 14.038	€ 10.900	€ 20.075
Dienstverlening	€ 5.422	€ 3.500	€ 7.758
Totaal overige bedrijfsopbrengsten	€ 292.890	€ 240.600	€ 353.343

De verhuur depotruimte is hoger door indexering, geringe toename van het aantal verhuurde meters en een verhuur voor een korte periode voor een bedrag van € 20.000. De verhuur vastgoed is hoger door de verhuur van kantoorruimte.

LASTEN

Personeelskosten	Werkelijk 2019	Begroting 2020	Werkelijk 2020
Salariskosten	€ 1.907.022	€ 2.023.200	€ 1.971.145
Sociale lasten	€ 262.452	€ 281.400	€ 270.673
Pensioenpremies	€ 282.660	€ 319.300	€ 319.181
Andere personeelskosten	€ 145.755	€ 125.100	€ 155.691
	€ 2.597.889	€ 2.749.000	€ 2.716.690
Personeel niet in loondienst	€ 262.511	€ 226.100	€ 289.455
Verrekenbare BTW	€ -6.829	€ 0	€ -9.507
Totaal personeelskosten	€ 2.853.571	€ 2.975.100	€ 2.996.638

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

Salariskosten
De salariskosten zijn in 2020 met name hoger dan in 2019 vanwege periodieken en de CAO-verhogingen per 1 januari 2020 van 2,0% en per 1 juli 2020 van 1,0%. De post salariskosten omvat behalve reguliere salariskosten ook andere brutosalarisbestanddelen, zoals vakantietoeslag, eindejaarstoeslag, levensloopbijdrage en toeslagen voor onregelmatige diensten en beschikbaarheid. Het BHIC heeft als expertise-organisatie relatief veel hooggeschoolden in dienst. Lager geschoold werk is voor een deel uitbesteed.

Sociale lasten
De sociale lasten zijn licht gestegen ten opzichte van 2019 door hogere bruto salariskosten.

Pensioenpremies
De stijging van de pensioenpremies ten opzichte van 2019 wordt met name veroorzaakt door hogere bruto salariskosten. De pensioenpremie van het Ouderdomspensioen (OP) bleef gelijk op 24,9%.

Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft voor zijn werknemers een toegezegd-pensioenregeling. Hiervoor in aanmerking komende werknemers hebben op de pensioengerechtigde leeftijd recht op een pensioen dat afhankelijk is van leeftijd, salaris en dienstjaren. De regeling is ondergebracht bij het bedrijfstakpensioenfonds ABP. Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in geval van een tekort bij het ABP, anders dan het effect van hogere toekomstige premies. Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft daarom de pensioenregeling verwerkt als een toegezegde-bijdrage-regeling en heeft alleen de verschuldigde premies tot en met het einde van het boekjaar in de jaarrekening verantwoord.

Andere personeelskosten
Dit betreft kosten zoals de scholingskosten, kosten arbodienst, reiskosten personeel en vrijwilligers, kerstpakketten, kosten BHV en overige personeel gerelateerde kosten. De kosten zijn iets hoger dan in 2019 door het afscheid van de directeur (met pensioen).

Personeel niet in loondienst
De kosten voor personeel niet in loondienst zijn in 2020 hoger door de inhuur van een medewerker van Museum Boijmans Van Beuningen (€ 50.600). Verder betreft dit kosten voor medewerkers die werkzaam zijn via een WSW-constructie op de afdeling archiefbeheer (€ 10.600) en schoonmaakwerkzaamheden (€ 31.000). Voor de service "Scannen op verzoek" bedragen de kosten in 2020 € 66.300.
Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen aan het BHIC. Het Rijk blijft eigenaar, maar het BHIC is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. De kosten van de inhuur van capaciteit en expertise bedragen in 2020 € 48.900. Daarnaast zijn er de kosten voor het inhuren van ICT-diensten (€ 58.400), administratieve diensten (€ 11.300) en het schrijven van teksten (€ 12.400).

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)
De bestuursleden en de directeur vallen onder de WNT. Voor een nadere toelichting verwijzen wij u naar hoofdstuk IV Overige gegevens van deze jaarrekening.

Aantal medewerkers	Werkelijk 31-12-2019	Begroting 2020	Werkelijk 31-12-2020
	FTE	FTE	FTE
Personeel in loondienst	34,9	35,6	36,0
Personeel niet in loondienst	4,5	4,8	4,5
Totaal FTE	**39,3**	**40,4**	**40,5**

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

Afschrijvingen materiële vaste activa	Werkelijk 2019	Begroting 2020	Werkelijk 2020
Gebouwen	€ 46.277	€ 46.300	€ 46.277
Verbouwingen	€ 2.288	€ 2.300	€ 2.288
Installaties	€ 29.378	€ 29.400	€ 29.378
Inventarissen	€ 18.007	€ 18.000	€ 14.187
Depotinrichting	€ 29.336	€ 29.300	€ 29.442
ICT- hardware	€ 68.576	€ 64.400	€ 84.451
ICT- software	€ 19.730	€ 15.400	€ 34.592
Totaal afschrijvingen materiële vaste activa	€ 213.592	€ 205.100	€ 240.615

De hogere ICT-afschrijvingen ten opzichte van vorig jaar zijn het gevolg van werkzaamheden aan de website en netwerkbeveiliging.

Huisvestingskosten	Werkelijk 2019	Begroting 2020	Werkelijk 2020
Huurkosten	€ 187.758	€ 190.500	€ 190.345
Toevoegingen onderhouds-en instandhoudingsvoorzieningen	€ 806.878	€ 759.500	€ 823.782
Beheer en zakelijke lasten	€ 4.840	€ 5.100	€ 4.855
Luchtzuiveringskosten depots	€ 0	€ 2.700	€ 0
Onderhoud gebouwen, terreinen en installaties	€ 23.785	€ 25.800	€ 31.644
Elektra	€ 77.669	€ 97.000	€ 87.549
Gas en water	€ 18.642	€ 52.100	€ 44.070
Schoonmaakkosten	€ 16.477	€ 16.700	€ 21.411
Bewaking, beveiliging en verzekering	€ 15.653	€ 18.900	€ 24.033
Vrijval onderhoudsvoorziening Den Bosch	€ -42.095	€ 0	€ 0
Verrekenbare BTW	€ -2.189	€ 0	€ -3.694
Totaal huisvestingskosten	€ 1.107.418	€ 1.168.300	€ 1.223.995

Huurkosten

De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf. Per 1 januari 2019 is er een nieuwe huurovereenkomst afgesloten met een looptijd van 3 jaar. Na afloop van deze periode loopt de overeenkomst voor onbepaalde tijd door. De huurprijs is gebaseerd op de financieringslasten en de boekwaarde van De Citadel. Dit bedrag wordt verhoogd met een opslag voor het Rijksvastgoedbedrijf voor eigenaarslasten. De in rekening gebrachte huur voor De Citadel over 20200 bedraagt € 173.981.
Daarnaast wordt er depotruimte van de gemeente Oss gehuurd voor de periode 1 januari 2017 tot en met 31 december 2020. De in rekening gebrachte huur over 2020 bedraagt € 16.364.

Toevoegingen onderhouds-en instandhoudingsvoorzieningen

Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen naar het BHIC. Het Rijk blijft eigenaar, maar het BHIC is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Daartoe is een onderhouds-en instandhoudingsplan opgesteld met een looptijd van 30 jaar. De berekende toevoeging aan de gevormde voorziening bedraagt € 821.379. Het restant van deze post betreft de toevoeging aan de onderhoudsvoorziening van de locatie Grave, een bedrag van € 2.403.

Luchtzuiveringskosten depots

Deze kosten lopen vanaf 1 januari 2019 via de onderhouds-en instandhoudingsvoorziening.

Onderhoud gebouwen, terreinen en installaties

De kosten van het tuinonderhoud lopen vanaf 1 januari 2019 via de onderhouds-en instandhoudingsvoorziening.

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

Elektra, gas en water
De elektrakosten zijn licht gestegen door de ingebruikname van nieuwe (elektrische) stoomketels, wat leidt tot een daling van de kosten van gas. Dit is in de cijfers ten opzichte van 2019 niet zichtbaar door een bate in 2019 als gevolg van een afrekening.

Schoonmaakkosten
De schoonmaakkosten zijn gestegen vanwege Covid-19. Er zijn kosten die samenhangen met de verhuur van kantoorruimte, welke worden doorberekend.

Bewaking, beveiliging en verzekering
De kosten zijn gestegen door hogere verzekeringspremies na een taxatie in het 4e kwartaal van 2019.

Vrijval onderhoudsvoorziening Den Bosch
Tot 1 januari 2019 werd het eigenaarsonderhoud uitgevoerd door het RVB. Alleen het huurdersonderhoud van de locatie in Den Bosch was voor rekening van het BHIC, waarvoor een voorziening was gevormd. De voorziening is in 2019 vrijgevallen, omdat het onderhoud is opgenomen in de nieuwe Onderhouds-en instandhoudingsvoorziening De Citadel.

Organisatiekosten	**Werkelijk 2019**	**Begroting 2020**	**Werkelijk 2020**
Kantoorkosten, telefonie en data	€ 39.823	€ 44.700	€ 38.822
Advies-en accountantskosten	€ 30.106	€ 32.500	€ 40.861
Automatiseringskosten	€ 109.040	€ 114.200	€ 120.167
Algemene kosten	€ 41.260	€ 42.600	€ 38.733
Kosten bezoekers-/personeelsruimte	€ 8.118	€ 9.800	€ 8.150
Verrekenbare BTW	€ -2.608	€ 0	€ -3.612
Totaal organisatiekosten	€ 225.739	€ 243.800	€ 243.121

Advies-en accountantskosten
De advieskosten zijn in 2020 hoger dan in 2019 door juridisch advies bij het aanbestedingstraject voor het aanschaffen van een E-depot.

Automatiseringskosten
Deze kosten zijn hoger dan in 2019 door afgesloten onderhoudscontracten voor de scanners van de service "Scannen op verzoek". Daarnaast zijn er hogere materiaalkosten, betreffende accu's en batterijen.

Algemene kosten
Dit betreft kosten van onder meer verzekeringspremies en de kosten van de loonadministratie.

Collectiebeheer	**Werkelijk 2019**	**Begroting 2020**	**Werkelijk 2020**
Transport archief en aankoop archivalia	€ 405	€ 0	€ 6.322
Gebruiksgoederen en onderhoudskosten depots	€ 10.270	€ 25.000	€ 24.361
Scannen door derden en digitaliseringskosten	€ 93.206	€ 143.500	€ 127.485
Ontwikkeling en exploitatie E-depot	€ 147.802	€ 111.500	€ 133.655
Ontwikkeling en exploitatie Beheer Foto's en Films	€ 0	€ 0	€ 27.038
Conservering en restauratie	€ 27.776	€ 28.500	€ 23.546
Verrekenbare BTW	€ -6.292	€ 0	€ -6.536
Totaal kosten collectiebeheer	€ 273.167	€ 308.500	€ 335.871

Transport archief en aankoop archivalia
In 2020 zijn de transportkosten hoger en zijn er enkele relevante collecties aangeschaft.

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

Gebruiksgoederen en onderhoudskosten depots
In 2020 is er intern meer focus gelegd op conservering en restauratie. Dit heeft geleid tot de aanschaf van extra materialen. Ook de jaarlijkse inspectiekosten van de depotstellingen zijn onder deze post opgenomen.

Scannen door derden en digitaliseringskosten
In 2020 is doorgegaan met het restaureren en digitaliseren van archieven. Dit jaar betreft dit het scannen van registers van de Burgerlijke Stand, Dorpsbesturen, Provinciaal bestuur en manuscripten.

Ontwikkeling en exploitatie E-depot
Dit betreft de kosten voor het optimaliseren van portalen voor het kunnen ontsluiten en toegankelijk maken van digitaal overgedragen archief. Verder betreft dit exploitatiekosten, waaronder licentiekosten van verschillende softwareproducten en hostingskosten van het Nationaal Archief. In 2020 is er expertise ingehuurd bij de voorbereiding van de aanbesteding tot de aanschaf van een eigen E-depot. De kosten worden gedekt uit de bestemmingsreserves E-depot.

Ontwikkeling en exploitatie Beheer Foto's en Films
Voor het realiseren van het Brabants centrum voor beeld en geluid zijn er kosten gemaakt, zoals het digitaliseren en ompakken van films en ontwikkelingskosten van de beheersfunctie van de foto's en films.

Conservering en restauratie
Dit jaar zijn er zegels gedigitaliseerd en verder betreft dit uitbesteed werk op gebied van herstel en conservering van archiefstukken.

	Werkelijk 2019	Begroting 2020	Werkelijk 2020
Dienstverlening			
Boeken, seriewerken, tijdschriften, contributies	€ 12.040	€ 14.200	€ 10.296
Copiers, printers en scanners studiezaal Den Bosch	€ 6.276	€ 3.300	€ 2.429
Onderhoudskosten studiezaal Den Bosch	€ 2.461	€ 4.200	€ 1.063
Lidmaatschap koepelorganisatie	€ 2.626	€ 2.300	€ 2.626
Totaal kosten dienstverlening	€ 23.403	€ 24.000	€ 16.414

Publieksbereik	Werkelijk 2019	Begroting 2020	Werkelijk 2020
Hostingskosten website en databases	€ 83.334	€ 88.700	€ 91.773
Inhuur derden website en databases	€ 122.016	€ 77.500	€ 86.625
Publiciteit, open dagen	€ 47.430	€ 23.900	€ 31.600
Ontwikkeling en exploitatie Publiek Foto's en Films	€ 0	€ 0	€ 12.904
Verrekenbare BTW	€ -4.715	€ 0	€ -3.796
Totaal kosten publieksbereik	€ 248.065	€ 190.100	€ 219.106

Hostingskosten website en databases
De hostingskosten van de websites en databases zijn toegenomen door meer vraag en data.

Inhuur derden website en databases
De kosten betreffen het regulier onderhoud, updates, het oplossen van problemen en het verbeteren van de performance van de websites. In 2020 zijn diverse satellietwebsites gelanceerd, bijvoorbeeld In Brabant staat een huis en de Internatenkaart.

Publiciteit, open dagen
Dit betreft de kosten voor publiciteit van de lokale avonden/ middagen, sociale media, algemene publiciteit en de kosten van de open dagen. In 2020 was er een bijeenkomst over familiegeschiedenis.

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

Ontwikkeling en exploitatie Publiek Foto's en Films
Voor het realiseren van het Brabants centrum voor beeld en geluid zijn er kosten gemaakt, zoals de ontwikkelingskosten van de presentatiefunctie van de foto's en films. Daarnaast betreft het hostingskosten.

Financiële baten en lasten	Werkelijk 2019	Begroting 2020	Werkelijk 2020
Rentelasten	€ 66.042	€ 61.500	€ 61.608
Rentebaten	€ -11	€ 0	€ -10
Totaal financiële baten en lasten	€ 66.031	€ 61.500	€ 61.598

Dit betreft de lasten van de twee langlopende leningen van de BNG afgesloten in 2005 en 2006. De rentelasten dalen vanwege het lineaire aflossingsschema van beide leningen. De leningen hebben een rentepercentage van 3,95% resp. 4,16%. De leningen zijn niet vervroegd aflosbaar.

Toevoegingen reserves en fondsen	Werkelijk 2019	Begroting 2020	Werkelijk 2020
E-depot uitvoering	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
De Citadel	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000
Genealogisch centrum	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Publieksfunctie	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Totaal	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000

Onttrekkingen reserves en fondsen	Werkelijk 2019	Begroting 2020	Werkelijk 2020
E-depot infrastructuur	€ 65.096	€ 30.000	€ 45.125
E-depot uitvoering	€ 82.706	€ 65.000	€ 90.820
Genealogisch centrum	€ 0	€ 75.000	€ 54.322
Publieksfunctie	€ 0	€ 50.000	€ 87.738
Totaal	€ 147.802	€ 220.000	€ 278.005

E-depot infrastructuur
De onttrekking in 2020 betreft de kosten voor netwerkbeveiliging en het maken van portalen voor het kunnen ontsluiten en toegankelijk maken van digitaal overgedragen archief. Daarnaast betreft dit exploitatiekosten, waaronder licentiekosten van verschillende softwareproducten.

E-depot uitvoering
De onttrekking in 2020 betreft de kosten van het inhuren van expertise bij de voorbereiding van de aanbesteding tot de aanschaf van een eigen E-depot. Daarnaast werkzaamheden van het opnemen van (bouw)vergunningen in het e-depot en hostingskosten die het Nationaal Archief in rekening heeft gebracht.

Genealogisch centrum
De onttrekking in 2020 betreft de kosten van het scannen van aktes, de hostingskosten daarvan en de kosten van een bijeenkomst over familiegeschiedenis.

Publieksfunctie
De onttrekking in 2020 betreft de kosten van het digitaliseren en ompakken van films, ontwikkelingskosten van beheer en presentatie van de foto's en films. Daarnaast betreft het hostingskosten en personeelskosten.

Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar pagina 20 onder Bestemmingsreserves.

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

IV Overige gegevens

1. Controleplicht

Op basis van geldende wettelijke bepalingen en het Besluit Acountantscontrole Provincies en Gemeenten wordt accountantscontrole uitgevoerd. De accountant wordt gevraagd een oordeel te geven over getrouwheid en rechtmatigheid. Daarnaast schrijven ook de statuten van het BHIC een accountants-controle voor.

2. Statutaire bepalingen inzake resultaatbestemming

Volgens artikel 22 van de Regeling Brabants Historisch Centrum kan een batig saldo worden bestemd voor vorming van of toevoeging aan de reserve. De hoogte van de reserve wordt bepaald door het algemeen bestuur, gehoord de minister, de raden van de gemeenten en de algemene besturen van de waterschappen. Voor zover een batig saldo niet wordt aangewend voor de reserve wordt het saldo naar rato uitgekeerd aan de deelnemers.

De reserve bedraagt niet meer dan 10% van de gezamenlijke bijdragen van de minister, de gemeenten en de waterschappen, tenzij door hen gezamenlijk een ander percentage wordt vastgesteld.

3. Voorstel

1. het vaststellen van de jaarrekening 2020 in zijn vergadering van 9 april 2021, met een batig saldo van € 32.123.

2. a. een bedrag van € 32.123 toe te voegen aan de bestemmingsreserve E-depot-infrastructuur.
   b. een bedrag van € 45.125 te onttrekken aan de bestemmingsreserve E-depot-infrastructuur.
   c. een bedrag van € 90.820 te onttrekken aan de bestemmingsreserve E-depot-uitvoering.
   d. een bedrag van € 54.322 te onttrekken aan de bestemmingsreserve Genealogisch centrum.
   e. een bedrag van € 87.738 te onttrekken aan de bestemmingsreserve Publieksfunctie.

   f. een bedrag van € 100.000 toe te voegen aan de bestemmingsreserve E-depot-uitvoering.
   g. een bedrag van € 200.000 toe te voegen aan de bestemmingsreserve De Citadel.
   h. een bedrag van € 100.000 toe te voegen aan de bestemmingsreserve Genealogisch centrum.
   i. een bedrag van € 100.000 toe te voegen aan de bestemmingsreserve Publieksfunctie.

   j. in te stemmen, in het kader van rechtmatigheid, met de begrotingsoverschrijdingen en –onderschrijdingen op rubrieksniveau.

   k. te verklaren dat de voorzieningen voor onderhoud en instandhouding van voldoende omvang zijn voor de bekostiging van het toekomstig onderhoud en instandhouding, op basis van een recent beheerplan.

4. Gebeurtenissen na balansdatum

Geen.

5. Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op het Brabants Historisch Informatie Centrum van toepassing zijnde regelgeving: het algemene WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2020 voor het Brabants Historisch Informatie Centrum is € 201.000. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte. Uitzondering hierop is het WNT-maximum voor de leden van het bestuur; dit bedraagt voor de voorzitter € 30.150 en voor de overige leden € 20.100.

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking

Gegevens dit jaar (2020)	**R.C. Bastiaanse**	**J.C. Kriek**
Functie(s)	Directeur	Directeur
Datum aanvang functie in boekjaar	1-jan	16-mrt
Datum einde functie in boekjaar	31-mrt	31-dec
Omvang dienstverband (in fte)	0,89	0,89
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee
Individueel toep. bezoldigingsmax.	€ 44.667	€ 141.445
Beloning + Belastbare onkostenvergoedingen	€ 29.409	€ 76.993
Beloningen betaalbaar op termijn *	€ 4.521	€ 13.453
Subtotaal	€ 33.930	€ 90.446
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	€ 0	€ 0
Totale bezoldiging boekjaar	**€ 33.930**	**€ 90.446**

Gegevens voorgaand jaar (2019)	
Aanvang en einde functievervulling	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	0,89
Beloning + Belastbare onkostenvergoedingen	€ 107.667
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 17.338
Totale bezoldiging voorgaand jaar	**€ 125.005**

* Dit zijn de door de werkgever betaalde pensioenpremies conform de cao.

Toezichthoudende topfunctionarissen met een bezoldiging van € 1.700 of minder

Naam	**Functie**
De heer drs. P.L.B.A. van Geel	Voorzitter
De heer prof. dr. H.C. Bunt	Lid
Mevrouw A.M. Demmers-Van der Geest	Lid
De heer drs. H.A.G. Hellegers	Lid
De heer R.J. van de Mortel	Lid
De heer mr. J.C.M. Pommer	Lid
De heer A.M.H. Roolvink MSc	Lid
Mevrouw E.H.T. Stravens	Lid

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2020 een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum hebben ontvangen. Er zijn in 2020 geen ontslaguitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden gemeld, of die in eerdere jaren op grond van de WOPT of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden.

6. Accountantsverklaring

Zie volgende pagina.

ABAB Accountants B.V.
11 maart 2021
Voor identificatiedoeleinden

ABAB
ACCOUNTANTS EN ADVISEURS

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van Brabants Historisch Informatie Centrum

A. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2020

Ons oordeel
Wij hebben de jaarrekening, op pagina 12 tot en met pagina 32, van Brabants Historisch Informatie Centrum te 's-Hertogenbosch gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in deze jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Brabants Historisch Informatie Centrum per 31 december 2020 en van het resultaat over 2020 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten en voldoet aan de bepalingen van en namens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2020 in alle van materieel belang zijnde aspecten voldoen aan de financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat de bedragen in overeenstemming zijn met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

De jaarrekening bestaat uit:
1. de balans per 31 december 2020;
2. de resultatenrekening over 2020; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel
Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Brabants Historisch Informatie Centrum zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening Gedrags- en Beroepsregels Accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:
- het jaarverslag bestaande uit de programmaverantwoording en de paragrafen;
- andere informatie zoals vereist door het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het jaarverslag en de andere informatie in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

ABAB
ACCOUNTANTS EN ADVISEURS

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening
Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de algemene subsidieverordening en de subsidievoorwaarden van de provincie Noord-Brabant

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de entiteit te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening
Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate, maar geen absolute mate, van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, de timing en de omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan er sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de met governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Tilburg, 11 maart 2021

ABAB Accountants B.V.

Was getekend

E.R. van Honk RA

bhic
BRABANTS HISTORISCH INFORMATIE CENTRUM

ONTWERPBEGROTING 2022

Brabants Historisch Informatie Centrum

's-Hertogenbosch, 15 maart 2021

INHOUDSOPGAVE BEGROTING 2022

I Programmaplan

1.	Doelstellingen en werkplan	3
2.	Besluit Begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)	5
3.	Overzicht baten en lasten	5
4.	Begroot resultaat en wijzigingen	6

II Paragrafen

1.	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	9
2.	Onderhoud kapitaalgoederen	10
3.	Financiering	11
4.	Bedrijfsvoering	13
5.	Verbonden partijen	14
6.	Organisatiegegevens	15
7.	Besluit Dagelijks bestuur	16
8.	Besluit Algemeen bestuur	16

III Financiële begroting

1.	Geprognosticeerde balans per 31 december 2021 - 2025	17
2.	Exploitatiebegroting 2022	18
3.	Toelichting Geprognosticeerde balans per 31 december 2021 - 2025	19
4.	Toelichting Exploitatiebegroting 2022	27
5.	Meerjarenbegroting 2022-2025	32
6.	Toelichting Meerjarenbegroting 2022 - 2025	33
7.	Overzicht incidentele baten en lasten 2022-2025	35

1 Programmaplan

1.1 Doelstellingen en werkplan

Inleiding
Het BHIC is per 1 januari 2005 ontstaan uit een fusie van het Rijksarchief in Noord-Brabant en de Streekarchieven Brabant-Noordoost en Langs Aa & Dommel. De huidige deelnemers in de Regeling Brabants Historisch Centrum zijn: De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Bernheze, Boekel, Boxmeer, Cuijk, Grave, Landerd, Meierijstad, Mill en Sint Hubert, Oss, Sint Anthonis, Sint-Michielgestel, Uden en Vught en de algemene en dagelijkse besturen van de waterschappen Aa en Maas en De Dommel.

Ontwikkelingen
Per 1 januari 2021 is de gemeente Haaren uitgetreden. Biezenmortel is onderdeel geworden van de Gemeente Tilburg, Esch van de Gemeente Boxtel, Haaren van de Gemeente Oisterwijk en Helvoirt van de gemeente Vught. Voor de uittredende gemeente is de vigerende uittredingsregeling van toepassing.

Per nader te bepalen datum in 2021 treedt de gemeente Boxtel toe. Per 1 januari 2022 worden de gemeenten Landerd en Uden naar verwachting heringedeeld tot de gemeente Maashorst. Per dezelfde datum worden de gemeenten Boxmeer, Cuijk, Sint Anthonis en Mill en Sint Hubert naar verwachting heringedeeld tot de gemeente Land van Cuijk.

In financieel opzicht vormt het BHIC voor de deelnemende partijen een weinig verrassend dossier. In het tijdvak 2009-2013 zijn de bijdragen verlaagd, per saldo een bezuiniging van 10%. In 2017 is de bijdrage met nog eens 9% gekort. De afgelopen jaren zijn de budgetten alleen verhoogd vanwege indexering voor loon- en prijsontwikkeling.

Doelstelling
Het BHIC heeft een wettelijke taak en een maatschappelijke opgave. De wettelijke taak bestaat uit het goed, geordend en toegankelijk beheren van de archieven die aan het BHIC zijn overgedragen. Dit alles conform de Archiefwet en de daaruit voortvloeiende richtlijnen. De maatschappelijke opgave is de verbreiding van de kennis van de Brabantse geschiedenis. Deze doelstelling wordt gestuurd door de operationele missie: meer publiek, meer divers publiek, meer tevreden publiek.

Missie en strategische doelstellingen
In de beleidsnotitie "Waarheen leidt de weg? 2019-2022" zijn de ambities voor de komende jaren geformuleerd. Bij het herijken van de missie en de positionering van het BHIC tonen zich twee gezichten. Enerzijds is het BHIC een archief dat de wettelijke taken uitvoert, anderzijds is het een publieksinstelling die inhoud geeft aan de maatschappelijke opgave. In de archieffunctie bewaart en beheert het BHIC 'op goede, geordende en toegankelijke wijze' zo'n 40 strekkende kilometer papieren archief, alsook een groeiend aantal terabyte aan digitale bestanden. In de publieksfunctie bewerkt, verrijkt, redigeert en presenteert het BHIC de historische informatie en beleving op dusdanige wijze dat een zo groot mogelijk, een zo divers mogelijk en zo tevreden mogelijk publiek wordt bereikt. In de notitie worden de volgende ambities geformuleerd:

- Het BHIC is het genealogisch centrum voor Brabant;
- Het BHIC wordt het Brabants centrum voor beeld en geluid;
- Het BHIC schrijft Brabantse geschiedenis;
- Het BHIC versterkt marketing & promotie;
- Het BHIC beschikt over een volwaardig e-depot.

Werkplan 2022 (de 3 W's)

Bij de uitvoering van de wettelijke taak zal in 2022 – naast de reguliere activiteiten – veel aandacht uitgaan naar de verdere ontwikkeling van het e-depot. Het ontwikkelen van het e-depot heeft geen uitzetting van de begroting tot gevolg. Het e-depot is geschikt voor twee soorten archieven: voor documenten die in oorsprong digitaal zijn aangemaakt (born digital) en voor documenten die later zijn gedigitaliseerd. Voor de born-digital documenten geldt dat de deelnemers op kleine schaal hun materiaal al overbrengen naar het e-depot. Het gaat hier om videotulen of projectdossiers. Naar verwachting zullen de deelnemers op middellange termijn in staat zijn om hun afgesloten documentmanagementsysteem goed, geordend en toegankelijk over te brengen naar het e-depot. Zodra een deelnemer structureel gebruik gaat maken van het e-depot, zal aan de deelnemer een tarief in rekening worden gebracht; er circuleren bedragen van € 1,10 per inwoner. Op dat moment zullen de kosten van de fysieke en digitale wettelijke archieftaken in samenhang worden bekeken.
Voor gedigitaliseerde bestanden ligt dat anders, zoals bijvoorbeeld bouwvergunningen, bodemdossiers, milieuvergunningen, e.d. Een groot aantal deelnemers heeft dit soort archieven gescand en toegankelijk gemaakt. Inmiddels zijn deze vergunningen ook in het e-depot geplaatst. Voor een aantal gemeenten gaat het om een daadwerkelijke vervanging van de papieren exemplaren, bij de overige gemeenten gaat het om kopieën. Afgesproken is dat het BHIC tot en met 2022 dit soort archieven zoveel mogelijk gratis in het e-depot zal opnemen.

Bij het realiseren van de maatschappelijke opgave zijn er - naast de reguliere activiteiten - drie majeure projecten gepland die allemaal een voortzetting zijn van projecten die eerder zijn gestart. Ze hebben geen uitzetting van de begroting tot gevolg.

- voor de historisch onderzoekers zullen er steeds meer scans op internet beschikbaar komen. Het gaat hier om digitale kopieën van originele aktes van Burgerlijke Stand, Bevolkingsregisters, maar ook notariële akten, gevangenisregisters e.d. Het BHIC groeit verder uit tot het genealogisch platform van Brabant.
- voor de lokaal geïnteresseerden zullen de bestaande digitale geschiedenisboekjes (de zgn. 'lokale pagina's') verder worden uitgebreid. De nadruk zal daarbij vooral liggen op acquisitie en digitale beschikbaarstelling van foto's en films.
- voor de thematisch geïnteresseerden zullen relevante provinciebrede onderwerpen digitaal worden gepresenteerd. Eerder werden o.a. websites gelanceerd over het autobezit in Brabant (1906-1951), over het rijke roomse leven in Brabant (1900-1970), over het Brabantse dorpsleven (1900-1925), over de Brabantse gesneuvelden (1940-heden) en over de Brabantse industrie. Ook in 2022 zal deze reeks worden voortgezet.

Onderhoud en instandhouding De Citadel

De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf. Per 1 januari 2019 is er een nieuwe huurovereenkomst afgesloten met een looptijd van 3 jaar. Na afloop van deze periode loopt de overeenkomst voor onbepaalde tijd door.
Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen aan het BHIC. Het Rijk blijft eigenaar, maar het BHIC is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Na een proefperiode van drie jaar volgt een evaluatie en een definitief besluit van de Minister over het huisvestingsstelsel voor het vastgoed van de Rijks Historische Centra (RHC's) en de Musea.

Indien voordeel wordt behaald met het zelf uitvoeren van het onderhoud en de instandhouding van De Citadel, mag dit binnen de doelstellingen van het BHIC worden besteed. Een deel van het bedrag wordt gereserveerd voor de toegenomen (niet verzekerbare) risico's als gevolg van het zelf verantwoordelijk zijn voor onderhoud en instandhouding en voor verduurzaming van het gebouw. In de proefperiode zal de besteding van de gelden via bestemmingsreserves lopen. Er is nog wel een beperking: het (rijks)geld mag niet gebruikt worden voor structurele verlaging van de jaarlijkse bijdragen van de regiopartners. Wel is het zo, dat alle deelnemers van het BHIC van behaalde voordelen profiteren bij het uitvoeren van de wettelijke taken en de maatschappelijke opgaven. Er is sowieso een direct voordeel voor de gemeenten: de betaalde BTW over het zelf uitgevoerde onderhoud en instandhouding, kan naar verhouding worden verrekend via het BTW compensatiefonds.

I.2 Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)

Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is ingevoerd in 2004. Het BBV beoogt met de begroting- en verantwoordingstukken in de uiteenlopende informatiebehoeften van de verschillende belanghebbenden te voorzien. Het BBV is ook van toepassing op gemeenschappelijke regelingen, al zijn niet alle bepalingen relevant. De bepalingen die (deels) wel relevant zijn voor het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) zijn:

- het hanteren van een aantal financiële kengetallen;
- beter inzicht in het EMU-saldo;
- de verwerking van rentelasten en rentebaten;
- beter inzicht in de kosten van overhead;
- verantwoording eventuele vennootschapsbelastingplicht;
- het opnemen van een geprognosticeerde begin-en eindbalans.

De financiële kengetallen en het EMU-saldo zijn opgenomen bij paragraaf II.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing. De verwerking van rentelasten en rentebaten is opgenomen bij paragraaf II.3 Financiering. De kosten van overhead en de stand van zaken betreffende de vennootschapsbelasting worden nader toegelicht bij paragraaf I.3 Overzicht baten en lasten. In de financiële begroting is bij paragraaf III.1 de geprognosticeerde begin-en eindbalans opgenomen voor de komende 5 jaren met een nadere toelichting bij paragraaf III.3.

I.3 Overzicht baten en lasten

Onderdeel van het programmaplan is een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen, een overzicht van de kosten van overhead, het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting en het bedrag voor onvoorzien. Voor het begrotingsjaar ziet dit er als volgt uit:

2022	Baten	Lasten	Saldo
Historische archieven 1)	€ 892.500	€ 4.489.200	€ -3.596.700
Algemene dekkingsmiddelen 2)	€ 4.752.900	€ 0	€ 4.752.900
Overhead 3)	€ 0	€ 1.156.200	€ -1.156.200
Heffing VPB 4)	€ 0	€ 0	€ 0
Bedrag onvoorzien	€ 0	€ 0	€ 0
Saldo van baten en lasten	€ 5.645.400	€ 5.645.400	€ 0
Onttrekkingen en toevoegingen aan de reserves	€ 500.000	€ 500.000	€ 0
Resultaat	€ 6.145.400	€ 6.145.400	€ 0

1) Historische archieven
   De activiteiten van het Brabants Historisch Informatie Centrum behoren tot het taakveld 5.4 – Musea.
2) Algemene dekkingsmiddelen
   Onder deze post zijn de bijdragen verantwoord van de deelnemers in de gemeenschappelijke regeling, zijnde het Rijk, gemeenten en waterschappen.
3) Overhead
   Leidraad voor de berekening van de overhead is de "Notitie overhead" van juli 2016, opgesteld door de Commissie BBV. Met overhead worden alle kosten bedoeld die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. In ieder geval worden leidinggevenden (ook wanneer zij deels uitvoerend werk verrichten) en ondersteunende diensten zoals Financiën, Inkoop, P&O, ICT, Facilitaire zaken, Communicatie en Managementondersteuning tot overhead gerekend.
4) Heffing VPB
   In de brief van 16 oktober 2017 heeft de belastingdienst uiteindelijk uitspraak gedaan over een mogelijke vennootschapsbelastingplicht. De uitkomst hiervan is dat er met ingang van 2016 geen sprake is van vennootschapsbelastingplicht.

1.4. Begroot resultaat en wijzigingen

De begroting 2022 en de meerjarenbegroting 2023-2025 zijn structureel sluitend. De onderstaande tabel geeft een gecomprimeerde weergave van de exploitatiebegroting 2021 en 2022 en de verschillen.

		Begroting 2021	Begroting 2022	Verschil 2021-2022
	Baten			
1	Bijdrage Rijk	€ 2.949.400	€ 2.835.900	€ -113.500
2	Bijdrage Gemeenten en waterschappen	€ 1.778.800	€ 1.917.000	€ 138.200
3	Dienstverlening Provincie Noord-Brabant	€ 639.400	€ 654.800	€ 15.400
4	Overige bedrijfsopbrengsten	€ 287.300	€ 237.700	€ -49.600
		€ 5.654.900	**€ 5.645.400**	**€ -9.500**
	Lasten			
5	Personeelskosten	€ 3.123.600	€ 3.054.100	€ -69.500
6	Afschrijvingen vaste activa	€ 249.200	€ 257.300	€ 8.100
7	Huisvestingskosten	€ 1.200.500	€ 1.361.700	€ 161.200
8	Organisatiekosten	€ 244.300	€ 253.500	€ 9.200
9	Collectiebeheer	€ 283.500	€ 395.600	€ 112.100
10	Dienstverlening en publieksbereik	€ 276.600	€ 270.700	€ -5.900
	Financiële baten en lasten			
11	Rentelasten	€ 57.000	€ 52.500	€ -4.500
		€ 5.434.700	€ 5.645.400	€ 210.700
	Totaal saldo baten en lasten	**€ 220.200**	**€ 0**	**€ -220.200**
	Mutatie reserves			
12	Toevoegingen	€ -500.000	€ -500.000	€ 0
13	Onttrekkingen	€ 279.800	€ 500.000	€ 220.200
	Gerealiseerde resultaat	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**

Het begrote resultaat in een begroting wordt beïnvloed door wettelijke wijzigingen, gemaakte keuzes, genomen besluiten en natuurlijk diverse aannames die gedaan worden bij het opstellen van de begroting. De belangrijkste wijzigingen in deze begroting ten opzichte van het voorgaande jaar zijn:

1 Bijdrage Rijk (€ -113.500)

Het Rijk is voornemens de DTR-gelden (Digitale Taken Rijk, groot € 160.100) niet meer beschikbaar te stellen vanaf 2022. De opgenomen loon-en prijsindexatie van 1,50% verhoogt de rijksbijdrage met € 42.000. Het restant van € 4.500 betreft het verschil tussen de begrote en definitieve loon-en prijscompensatie van 2020.

2 Bijdrage Gemeenten en waterschappen (€ 138.200)
De bijdrage is hoger door een loon-en prijsindexatie van 1,46%, oftewel € 27.300. Bij het opstellen van de begroting wordt steeds uitgegaan van een voorlopig indexeringspercentage, voor 2022 1,50%. Dit percentage wordt in de begroting 2022 gecorrigeerd met het positief of negatief verschil van het door de Minister vastgestelde rijks-indexeringspercentage 2020. Op deze wijze geldt door de jaren heen voor alle deelnemers hetzelfde indexeringspercentage.
Het definitieve indexeringspercentage van het Rijk over 2020 was ten tijde van het opstellen van de kadernota 2022 nog niet bekend. De hierboven genoemde correctie was nog niet te berekenen.
Inmiddels is het percentage over 2020 vastgesteld door het Rijk op 2,46%. Bij de begroting 2020 was uitgegaan van een voorlopige index van 2,50%, dus resteert er nog een te berekenen verschil van 0,04%.
De indexatie in de begroting 2022 komt daarmee uit op 1,46%, oftewel de voorlopige index 2022 van 1,50% verlaagd met 0,04%.
Daarnaast stijgt de bijdrage door de toetreding van de gemeente Boxtel (€ 125.700), maar daalt deze weer met € 14.800 door een dalende uittredingsbijdrage van de gemeente Haaren. De toename door de toetreding van de gemeente Boxtel is voor een belangrijk deel een verschuiving: met de gemeente Boxtel was er al jaren een uitgebreide dienstverleningsovereenkomst, waarvan de opbrengsten werden verantwoord onder de overige bedrijfsopbrengsten.

3 Dienstverlening Provincie Noord-Brabant (€ 15.400)
Bij de indexatie van de bijdrage van de Provincie is de CBS-index van toepassing. De bijdrage is € 9.700 hoger door een loon-en prijsindexatie van 1,50% (prognose) en een aanpassing van eerdere jaren (€ 5.700).

4 Overige bedrijfsopbrengsten (€ -49.600)
Door de toetreding van de gemeente Boxtel tot het BHIC, waarmee een uitgebreide dienstverleningsovereenkomst was afgesloten, dalen de overige bedrijfsopbrengsten (€ 117.200). Dit wordt voor een deel teniet gedaan door loon-en prijsindexatie (€ 4.800) en een stijging van de begrote depotverhuur en dienstverlening (€ 62.800).

5 Personeelskosten (€ -69.500)
De kosten dalen door het bijstellen van de personeelsformatie na het schrappen van de DTR-gelden door het Rijk vanaf 2022 (€ -160.100). De kosten stijgen vanwege structurele CAO-verhogingen (€ 38.400), salarisperiodieken (€ 34.100) en de daarvan afhankelijke salaristoeslagen als het Individueel Keuze Budget (totaal € 14.100). De stijging van de sociale lasten bedraagt € 4.200. De premies voor het pensioen dalen licht door de lagere personele kosten (€ -11.300). De kosten voor personeel niet in loondienst stijgen met € 8.800 en de overige personeelskosten met € 2.300.

6 Afschrijvingen vaste activa (€ 8.100)
De afschrijvingen nemen met name toe door ICT-investeringen.

7 Huisvestingskosten (€ 161.200)
De grote stijging wordt veroorzaakt door het opnemen van kosten van verduurzaming van De Citadel (€ 125.000). De kosten hiervan worden gedekt uit een bestemmingsreserve. Daarnaast stijgt de huur met € 2.500 en de toevoeging aan de voorziening onderhoud en instandhouding met € 31.600. De energiekosten blijven gelijk en de schoonmaakkosten stijgen met € 2.100.

8 Organisatiekosten (€ 9.200)
De automatiseringskosten nemen toe met € 4.500 en de overige organisatiekosten met € 4.700. Deze laatste stijging is met name toe te schrijven aan de kosten van de aansluiting als formele Cao-partner in plaats van Cao-volger.

9 Collectiebeheer (€ 112.100)
Door het vormgeven van het e-depot, het Genealogisch centrum van Noord-Brabant en Beeld en Geluid, stijgen de kosten van het collectiebeheer. Het digitaliseringsbudget stijgt met € 35.000, de ontwikkelingskosten voor beheer van de collecties met € 13.500 en de internet-en clouddiensten met € 14.100. De grootste stijging zit echter in de hostingskosten (€ 49.500), veroorzaakt door de toename van de benodigde opslagcapaciteit door de stijgende omvang van de digitale collectie.

10 Dienstverlening en publieksbereik (€ -5.900)
Geen noemenswaardige wijzigingen.

11 Rentelasten (€ -4.500)
De rentelasten dalen met € 4.500 vanwege het lineaire aflossingsschema van beide leningen.

12 Toevoegingen reserves (€ 0)
Per saldo geen mutatie.
Er zijn toevoegingen aan de bestemmingsreserves: De Citadel € 125.000, E-depot € 125.000, Genealogisch centrum € 75.000, Publieksfunctie Beeld en Geluid € 100.000 en Publieksfunctie Marketing en Promotie € 75.000.

13 Onttrekkingen reserves (€ 220.200)
Er wordt € 220.200 meer onttrokken aan de bestemmingsreserves dan vorig jaar. De ontwikkeling en de vorming van het e-depot, het Genealogisch centrum van Noord-Brabant en het Brabantse Beeld en Geluid, is in volle gang. Daarnaast wordt er vanaf 2022 een start gemaakt met de verduurzaming van De Citadel.
Er zijn onttrekkingen aan de bestemmingsreserves: De Citadel € 125.000, E-depot € 132.600, Genealogisch centrum € 72.400, Publieksfunctie Beeld en Geluid € 95.000 en Publieksfunctie Marketing en Promotie € 75.000.

Voor een nadere toelichting op de exploitatiebegroting wordt verwezen naar hoofdstuk III paragraaf 4 op pagina 27.

II Paragrafen

II.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Bij het weerstandsvermogen gaat het om de mate waarin het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) in staat is middelen vrij te maken om substantiële financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat dit aanpassing van het beleid vereist. In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in het vermogen van het BHIC om risico's op te vangen die niet in de begroting zijn verwerkt. Een risico is de kans op het optreden van een positieve dan wel negatieve gebeurtenis van materieel belang, die niet voorzien is in de begroting van enig jaar.

Het BHIC heeft tot taak het behouden, bewerken en benutten van de archiefbescheiden opgenomen in de rijksarchiefbewaarplaats in de Provincie Noord-Brabant en de archiefbewaarplaatsen van de deelnemende gemeenten en waterschappen. Het richt zich op verbetering van de digitale dienstverlening, het archief als informatiecentrum en verbetering van de lokale dienstverlening. Daarnaast is het een taak van het BHIC de gemeentelijke informatiehuishoudingen van de deelnemers te inspecteren en daarover te adviseren. Het BHIC is er voor het verrichten van door de minister, de gemeenten en de waterschappen opgedragen taken. Voor de bekostiging van de uitvoering van deze taken is het BHIC nagenoeg geheel afhankelijk van de gemeenten, waterschappen, het ministerie van OCW en de dienstverleningsovereenkomsten. Risico's die van invloed kunnen zijn op de toekomstige cijfers zijn:

Soort risico	Risico-bedrag	Risico-factor	Risico-waarde
Vertraging in de besluitvorming op bestuurlijk niveau	€ 50.000	10%	€ 5.000
Wijziging in de hoogte van de bijdrage door de deelnemers	€ 475.000	20%	€ 95.000
Wijzigingen in de gemeenschappelijke regeling	€ 50.000	10%	€ 5.000
CAO aanpassingen	€ 100.000	10%	€ 10.000
Wachtgeld verplichtingen	€ 100.000	10%	€ 10.000
Verhogingen huurpenningen die afwijken van de bijdrage van OCW	€ 200.000	10%	€ 20.000
Boekwaarde pand Grave is hoger dan de vastgestelde WOZ-waarde	€ 50.000	10%	€ 5.000
Contracten van de depotverhuur zijn jaarlijks opzegbaar	€ 275.000	20%	€ 55.000
Wijziging in de hoogte van de bijdrage via DVO's	€ 650.000	20%	€ 130.000
Geen volledige dekking van de kosten van het E-depot	€ 400.000	20%	€ 80.000
		Totaal	€ 415.000

Het begroot weerstandsvermogen bedraagt ultimo 2025 € 418.000. De mate van het vormen van weerstandsvermogen wordt in belangrijke mate beïnvloed door de statuten (artikel 22) van de gemeenschappelijke regeling. De regeling geeft aan dat de algemene reserve niet meer dan 10% van de gezamenlijke bijdragen mag bedragen, tenzij door hen gezamenlijk een ander percentage wordt vastgesteld.

Weerstandsvermogen	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Algemene reserve	€ 418.000	€ 418.000	€ 418.000	€ 418.000	€ 418.000
Stand per 31 december	€ 418.000	€ 418.000	€ 418.000	€ 418.000	€ 418.000

Algemene reserve in procenten van de deelnemersbijdragen	8,8%	8,8%	8,8%	8,8%	8,8%

EMU-saldo

De berekening van het EMU-saldo geeft aan of er op basis van de huidige begroting, in EMU-termen, een overschot is. De ontwikkeling van het EMU-saldo is als volgt:

	Jaar-rekening 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
EMU-saldo	€ 729.000	€ 447.000	€ -184.000	€ 408.000	€ 409.000	€ 346.000

Kengetallen

Het Besluit Begroting en Verantwoording schrijft een verplichte set van financiële kengetallen voor. Naast de kengetallen dient een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie te worden opgenomen. De invoering is bedoeld om de financiële positie inzichtelijker te maken. De ontwikkeling van de kengetallen is als volgt:

Kengetal	Jaar-rekening 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Netto schuldquote*	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Solvabiliteitsratio	23%	38%	31%	29%	29%	29%
Structurele exploitatieruimte	0,2%	0%	0%	0%	0%	0%

* Is gelijk aan de Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeenschappelijke regeling ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) gaat uit van een norm van maximaal 130%. Hierbij geldt dus hoe lager hoe beter.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeenschappelijke regeling in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) gaat uit van een norm van minimaal 20%. Hierbij geldt dus hoe hoger hoe beter. Bij de beoordeling van dit kengetal moet in ogenschouw worden genomen, dat het Brabants Historisch Informatie Centrum een gemeenschappelijke regeling is en een maximale reserve van 10% mag hebben. Het cijfer kent desondanks een positieve ontwikkeling door de vorming van bestemmingsreserves.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves, te delen door de totale baten. Met behulp van dit kengetal kan worden beoordeeld in welke mate sprake is van een begrotingsevenwicht. Hierbij geldt dus hoe hoger hoe beter.

II.2 Onderhoud kapitaalgoederen

Het Brabants Historisch Informatie Centrum beschikt over gebouwen en installaties waarvoor planmatig onderhoud nodig is. De locatie in Grave is in eigendom en het volledige onderhoud van dit pand komt voor rekening van het BHIC. De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf (voorheen Rijksgebouwendienst). Tot en met 2018 voerde het Rijksvastgoedbedrijf het onderhoud en de instandhouding uit, alleen het huurdersonderhoud kwam voor rekening van het BHIC.

Per 1 januari 2019 is dit veranderd en is het BHIC verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Het Rijksvastgoedbedrijf blijft eigenaar. Voor beide panden is een meerjarig onderhouds- en instandhoudingsplan voor de komende 30 jaar (De Citadel), resp. 15 jaar (Grave) opgesteld.

II.3 Financiering

Treasurybeleid

Door het bestuur is een normenkader voor rechtmatigheid vastgesteld. Onderdeel daarvan is dat ten aanzien van het financieel beheer risicoloos en zeer defensief met eventuele overtollige middelen wordt omgegaan. Het is niet toegestaan, zonder voorafgaande toestemming van het algemeen bestuur, leningen af te sluiten. Het treasurybeleid wordt verder sterk beïnvloed door het verplicht schatkistbankieren bij de centrale overheid (zie hierna).

Renteschema

In de "Notitie rente 2017" van de Commissie BBV wordt ingegaan op de verwerking van rentelasten en rentebaten. Doelstelling is een eenduidige handelwijze te bevorderen met betrekking tot de verwerking van rentelasten en rentebaten in de begroting en de jaarstukken. Daartoe is een renteschema ontwikkeld, dat inzicht geeft in de rentelasten van de externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening. Voor het begrotingsjaar geeft dit het volgende beeld:

Renteschema 2022

a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	+/+	€ 52.500		
b.	De externe rentebaten	-/-	€ 0		
	Saldo rentelasten en rentebaten			€	52.500
c1.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	€ 0		
c2.	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-	€ 52.500		
c3.	De rentebate van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+/+	€ 0		
				€	-52.500
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente			€	0
d1.	Rente over eigen vermogen	+/+		€	0
d2.	Rente over voorzieningen	+/+		€	0
	Totaal geraamde aan taakvelden toe te rekenen rente			€	0
e.	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/-		€	0
f.	Verwacht Renteresultaat op het taakveld Treasury			€	0

Schatkistbankieren

In de begrotingsperiode zullen overtollige liquide middelen, voor zover niet nodig als werkkapitaal, op een spaarrekening bij de huisbankier worden uitgezet. Door de invoering van het schatkistbankieren zijn decentrale overheden verplicht een deel van hun (tijdelijk) overtollige middelen in de schatkist aan te houden. In de begrotingsperiode wordt naar verwachting voldaan aan de Regeling schatkistbankieren decentrale overheden door het niet overschrijden van het drempelbedrag. Het drempelbedrag (het bedrag dat buiten de schatkist mag worden gehouden) bedraagt ten tijde van de begrotingsopstelling € 250.000.

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

De wettelijk vastgelegde kasgeldlimiet en renterisiconorm zullen naar verwachting in de begrotingsperiode niet worden overschreden.

Kasstroomoverzicht

In de toelichting op de begroting is een geprognosticeerde begin-en eindbalans opgenomen voor het begrotingsjaar en de drie jaren daaropvolgend. Hiermee wordt inzicht verkregen in de ontwikkeling van de financieringsbehoefte voor de komende jaren. Ter nadere toelichting is onderstaand een kasstroomoverzicht opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroom- overzicht bestaan uit de liquide middelen.

bedragen x € 1.000	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Resultaat	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**
Kasstroom operationele activiteiten					
Aanpassingen voor:					
- afschrijvingen	€ 205	€ 257	€ 257	€ 257	€ 257
- mutaties reserves/fondsen	€ 188	€ -	€ -	€ -	€ -
- mutaties voorzieningen	€ 3	€ -352	€ 382	€ 340	€ 157
Veranderingen in werkkapitaal:					
voorraden	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
vorderingen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
overlopende activa	€ -89	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
vlottende schulden	€ -183	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
overlopende passiva	€ -47	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal	**€ 77**	**€ -95**	**€ 639**	**€ 597**	**€ 414**
Kasstroom investeringsactiviteiten					
Investeringen in vaste activa	€ -105	€ -105	€ -40	€ -140	€ -110
Totaal	**€ -105**	**€ -105**	**€ -40**	**€ -140**	**€ -110**
Kasstroom financieringsactiviteiten					
Nieuw opgenomen leningen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Aflossing langlopende schulden	€ -110	€ -110	€ -110	€ -110	€ -110
Overige mutaties eigen vermogen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal	**€ -110**	**€ -110**	**€ -110**	**€ -110**	**€ -110**
Mutatie geldmiddelen	**€ -138**	**€ -310**	**€ 489**	**€ 347**	**€ 194**
Saldo geldmiddelen					
Saldo 1 januari	€ 2.746	€ 2.822	€ 2.540	€ 2.826	€ 3.103
Mutatie	€ 76	€ -282	€ 286	€ 277	€ 197
Saldo 31 december	**€ 2.822**	**€ 2.540**	**€ 2.826**	**€ 3.103**	**€ 3.300**
Specificatie geldmiddelen					
Kassen	€ 2	€ 2	€ 2	€ 2	€ 2
Rekening-courant bank	€ 10	€ 10	€ 10	€ 10	€ 10
Spaarrekeningen bank	€ 200	€ 200	€ 200	€ 200	€ 200
Schatkistbankieren	€ 2.610	€ 2.328	€ 2.614	€ 2.891	€ 3.088
Saldo 31 december	**€ 2.822**	**€ 2.540**	**€ 2.826**	**€ 3.103**	**€ 3.300**

Naar verwachting hoeft in de begrotingsperiode 2021-2025 geen aanvullende lening te worden afgesloten om de investeringen te financieren.

II.4 Bedrijfsvoering

Algemeen en dagelijks bestuur

De beoordeling en sturing van de door het BHIC te bereiken effecten is in eerste instantie een taak van het bestuur van het BHIC. De bestuurlijke inrichting van het BHIC is echter volledig afwijkend van wat gangbaar is bij gemeenschappelijke regelingen. Het algemeen bestuur – waarvan een deel tevens als dagelijks bestuur fungeert – bestaat vanaf 2016 uit acht leden: vier 'rijksleden' benoemd door de minister en vier 'regionale' leden die worden aangewezen door de gemeenten en waterschappen.

Het bestuur is autonoom maar dient uiteraard wel gevoed te worden met de denkbeelden en gevoelens van alle deelnemende partijen. Daartoe is er een portefeuillehoudersoverleg in het leven geroepen. Met deze constructie is de directe financiële invloed van de deelnemende gemeenten en waterschappen beperkt, doch is het wel mogelijk om met behoud van effectiviteit op afstand te toetsen en te sturen.

De provincie Noord-Brabant is geen deelnemer aan de gemeenschappelijke regeling van het BHIC, maar heeft met het BHIC een dienstverleningsovereenkomst afgesloten.

Huisvesting

Het gebouw in 's-Hertogenbosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf. Per 1 januari 2019 is er een nieuw huurcontract en is het BHIC verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Het Rijksvastgoedbedrijf blijft eigenaar. Het gebouw in Grave is in eigendom.

De organisatie

Het Brabants Historisch Informatie Centrum kent drie afdelingen (Publiekstaken, Archieftaken en Middelen) en is onderverdeeld in clusters.

Het cluster *Klantenservice* ontvangt en distribueert vragen (gesteld per brief, telefoon, email, mondeling) over de diverse clusters. Daarnaast ontvangt en verwijst het bezoekers door naar andere clusters.

De toegankelijke originelen kunnen in de studiezaal door het publiek worden geraadpleegd. Het cluster *Studiezaal* zorgt voor deze dienstverlening.

Het cluster *ICT/ Facilitair* ondersteunt de werkprocessen van alle clusters, die gebruik maken van diverse geautomatiseerde systemen en het cluster verzorgt daarnaast het technisch gebouwenbeheer.

Het *Projectenbureau* draagt zorg voor de optimalisering van dit proces. Daarnaast is het verantwoordelijk voor productontwikkeling.

Het cluster *Inhoudelijk beheer* zorgt voor het toegankelijk maken van informatie via inventarissen, indexen en databases. Het cluster *Materieel beheer/ E-depot* bewerkt informatiedragers zodanig dat deze opgeslagen kunnen worden en de originele staat bewaard blijft. Het cluster *Relatiebeheer/ Inspectie* is de schakel tussen het BHIC en de archiefvormers (gemeenten, overheidsinstellingen) die de informatiedragers aanleveren.

Het cluster *Middelen* ondersteunt de werkprocessen van alle clusters op het gebied van organisatie, huisvesting, financiën en personeel.

Het organigram van het Brabants Historisch Informatie Centrum geeft het volgende beeld:

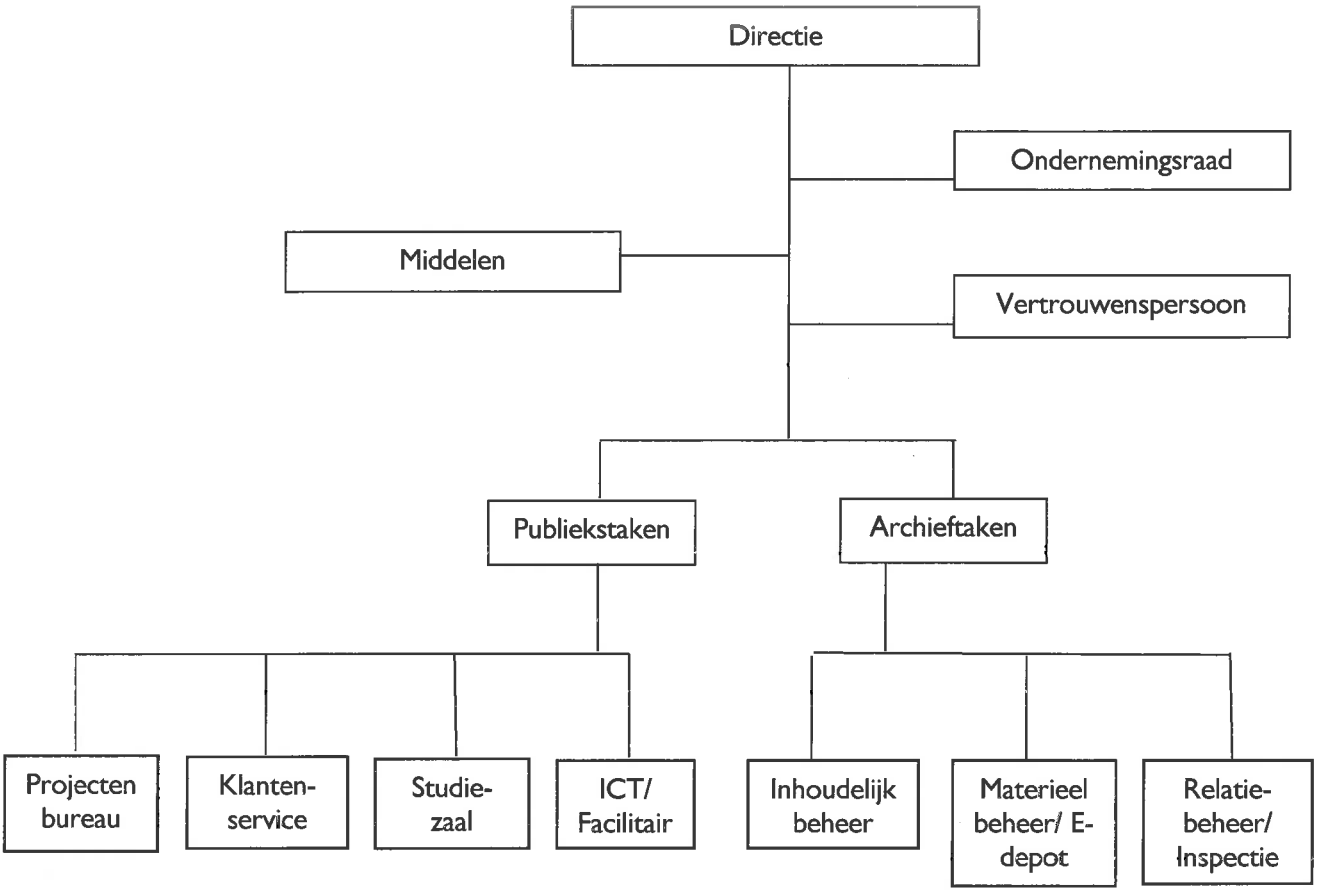

Maatschappelijk verantwoord ondernemen
Het wordt steeds belangrijker als organisatie om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. ISO26000 is een internationale richtlijn die maatschappelijk verantwoord ondernemen beschrijft vanuit zeven basisprincipes. Het BHIC onderschrijft de richtlijn en voert deze naar eer en geweten uit.

II.5 Verbonden partijen

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin het Brabants Historisch Informatie Centrum een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Van een financieel belang is sprake bij het ter beschikking stellen van een bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat, onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Een bestuurlijk belang is aanwezig bij zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

Het Brabants Historisch Informatie Centrum heeft één verbonden partij, te weten de Vereniging Van Eigenaren Zuid-Ooster. In deze vereniging zijn behalve het Brabants Historisch Informatie Centrum, de gemeente Grave en woningbouwcorporatie Mooiland Maasland vertegenwoordigd. Deze vereniging is opgericht in verband met het gezamenlijk huisvesten in het kantoorpand aan de Arnoud van Gelderweg in Grave.

Vereniging Van Eigenaren Zuid-Ooster Grave	
Vestigingsplaats	Grave, Arnoud van Gelderweg 69-73.
Bijdrage aan doelstelling	Huisvesting ten behoeve van het behouden, bewerken en benutten van de archiefbescheiden van de deelnemende gemeenten en waterschappen.
Openbaar belang	Beheer en onderhoud van het kantoorpand voor de gezamenlijke eigenaren.
Het belang van het BHIC	Ten tijde van de begrotingsopstelling: het BHIC participeert voor 11%, Gemeente Grave voor 39% en Mooiland Maasland voor 50%.
Omvang van het eigen vermogen	Er is geen eigen vermogen en dit zal er aan het einde van de begrotingsperiode naar verwachting ook niet zijn.
Omvang van het vreemd vermogen	Er is geen vreemd vermogen en dit zal er aan het einde van de begrotingsperiode naar verwachting ook niet zijn.
Financieel resultaat	Het jaarlijkse resultaat in de begrotingsperiode bedraagt € 0. Het aandeel van het BHIC in een positief of negatief resultaat bedraagt 11% en wordt jaarlijks afgerekend. Na toerekening van ieders aandeel sluit de jaarlijkse exploitatie zonder saldo.

II.6 Organisatiegegevens

Statutaire naam : Brabants Historisch Informatie Centrum
Vestigingsplaats: : 's-Hertogenbosch
Rechtsvorm : Openbaar Lichaam, volgens de Wet gemeenschappelijke Regelingen
Locaties: : 's-Hertogenbosch, Grave

Doelstellingen
Het behouden, bewerken en benutten van de archiefbescheiden opgenomen in de rijksarchiefbewaarplaats in de Provincie Noord-Brabant en de archiefbewaarplaatsen van de deelnemende gemeenten en waterschappen.

Samenstelling directie
De directie wordt gevoerd door de heer J.C. Kriek. De directeur valt onder de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). De totale bezoldiging ligt onder het van toepassing zijnde WNT-maximum.

Samenstelling Algemeen bestuur

Naam	Woonplaats	Functie
De heer drs. P.L.B.A. van Geel	Helmond	Voorzitter
De heer prof. dr. H.C. Bunt	Eindhoven	Lid
Mevrouw A.M. Demmers-van der Geest	Bergen op Zoom	Lid
De heer drs. H.A.G. Hellegers	Uden	Lid
De heer R.J. van de Mortel	Vught	Lid
De heer mr. J.C.M. Pommer	Sint-Michielsgestel	Lid
De heer A.M.H. Roolvink MSc	Grave	Lid
Mevrouw E.H.T. Stravens	Steensel	Lid

De bestuursleden vallen onder de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). De bezoldiging van de bestuursleden ligt onder het van toepassing zijnde WNT-maximum.

II.7 Besluit Dagelijks bestuur

Het Dagelijks bestuur van de gemeenschappelijke regeling het Brabants Historisch Informatie Centrum besluit in zijn vergadering van 9 april 2021:

1. de ontwerpbegroting 2022 voor zienswijze aan te bieden aan de deelnemers;
2. de ontwerpbegroting 2022 en de ontvangen zienswijzen aan te bieden aan het Algemeen bestuur ten behoeve van behandeling in zijn vergadering van juli 2021;
3. te verklaren dat de voorzieningen voor onderhoud en instandhouding van voldoende omvang zijn voor de bekostiging van het toekomstig onderhoud en instandhouding, op basis van een recent beheerplan.

drs. P.L.B.A. van Geel
Voorzitter

J.C. Kriek
Directeur

II.8 Besluit Algemeen bestuur

Het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling het Brabants Historisch Informatie Centrum besluit:

1. gehoord hebbende de zienswijzen van de deelnemers, de begroting 2022 vast te stellen in zijn vergadering van …. juli 2021.

drs. P.L.B.A. van Geel
Voorzitter

J.C. Kriek
Directeur

III Financiële begroting

III.1 Geprognosticeerde balans per 31 december 2021 - 2025

Bedragen x € 1.000

	31-12 2021	31-12 2022	31-12 2023	31-12 2024	31-12 2025
VASTE ACTIVA					
Materiële vaste activa					
Investeringen met een economisch nut	€ 1.996	€ 1.816	€ 1.802	€ 1.755	€ 1.605
VLOTTENDE ACTIVA					
Voorraden	€ 1	€ 1	€ 1	€ 1	€ 1
Uitzettingen looptijd < 1 jaar					
Vorderingen op openbare lichamen	€ 45	€ 45	€ 45	€ 45	€ 45
Overige vorderingen	€ 5	€ 5	€ 5	€ 5	€ 5
	€ 50	€ 50	€ 50	€ 50	€ 50
Liquide middelen	€ 2.822	€ 2.540	€ 2.826	€ 3.103	€ 3.300
Overlopende activa	€ 150	€ 150	€ 150	€ 150	€ 150
Totaal vaste activa	€ 5.019	€ 4.557	€ 4.829	€ 5.059	€ 5.106

	31-12 2021	31-12 2022	31-12 2023	31-12 2024	31-12 2025
VASTE PASSIVA					
Eigen vermogen					
Algemene reserve	€ 418	€ 418	€ 418	€ 418	€ 418
Bestemmingsreserves	€ 939	€ 939	€ 939	€ 939	€ 939
Gerealiseerde resultaat	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
	€ 1.357	€ 1.357	€ 1.357	€ 1.357	€ 1.357
Voorzieningen					
Onderhouds-en instandhoudingsvoorzieningen	€ 1.792	€ 1.440	€ 1.822	€ 2.162	€ 2.319
Vaste schulden looptijd > 1 jaar					
Binnenlandse banken	€ 1.320	€ 1.210	€ 1.100	€ 990	€ 880
VLOTTENDE PASSIVA					
Netto vlottende schulden looptijd < 1 jaar					
Overige schulden	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300
Overlopende passiva	€ 250	€ 250	€ 250	€ 250	€ 250
Totaal vaste passiva	€ 5.019	€ 4.557	€ 4.829	€ 5.059	€ 5.106

Voor een nadere toelichting op de balans wordt verwezen naar hoofdstuk III paragraaf 3 op pagina 19.

III.2 Exploitatiebegroting 2022

	Jaarrekening 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten			
Bijdrage Rijk	€ 2.885.901	€ 2.949.400	€ 2.835.900
Bijdrage Gemeenten en waterschappen	€ 1.728.400	€ 1.778.800	€ 1.917.000
Dienstverlening Provincie Noord-Brabant	€ 623.832	€ 639.400	€ 654.800
Overige dienstverlening	€ 7.202	€ 2.500	€ 1.500
Verhuur depotruimte	€ 326.066	€ 273.800	€ 226.700
Verhuur vastgoed en catering	€ 20.075	€ 11.000	€ 9.500
	€ 5.591.476	**€ 5.654.900**	**€ 5.645.400**
Lasten			
Salariskosten	€ 1.971.145	€ 2.134.500	€ 2.061.000
Sociale lasten	€ 270.673	€ 295.200	€ 299.400
Pensioenpremies	€ 319.181	€ 351.700	€ 340.400
Personeel niet in loondienst	€ 289.455	€ 216.300	€ 225.100
Andere personeelskosten	€ 146.184	€ 125.900	€ 128.200
Afschrijvingen vaste activa	€ 240.615	€ 249.200	€ 257.300
Huurkosten incl. terugbetaling voorschotten	€ 190.345	€ 176.100	€ 178.600
Toevoeging onderhoud en instandhouding	€ 823.782	€ 806.900	€ 838.000
Onderhoud gebouwen en installaties	€ 36.499	€ 37.800	€ 38.300
Verduurzaming De Citadel	€ 0	€ 0	€ 125.000
Energiekosten	€ 131.619	€ 141.000	€ 141.000
Schoonmaak, beveiliging en verzekering	€ 41.750	€ 38.700	€ 40.800
Kantoorkosten, telefonie en data	€ 38.822	€ 43.100	€ 44.100
Advies- en Accountantskosten	€ 40.861	€ 35.000	€ 36.000
Automatiseringskosten	€ 120.167	€ 117.700	€ 122.200
Algemene kosten	€ 35.109	€ 38.500	€ 42.300
Kosten bezoekers-/personeelsruimte	€ 8.162	€ 10.000	€ 8.900
Collectiebeheer	€ 335.871	€ 283.500	€ 395.600
Kosten dienstverlening	€ 16.414	€ 24.300	€ 24.400
Publieksbereik	€ 219.106	€ 252.300	€ 246.300
Financiële baten en lasten			
Rentelasten	€ 61.598	€ 57.000	€ 52.500
	€ 5.337.358	**€ 5.434.700**	**€ 5.645.400**
Totaal saldo baten en lasten	**€ 254.118**	**€ 220.200**	**€ 0**
Toevoegingen reserves en fondsen			
Bestemmingsreserves	€ -500.000	€ -500.000	€ -500.000
Onttrekkingen reserves en fondsen			
Bestemmingsreserves	€ 278.005	€ 279.800	€ 500.000
Gerealiseerde resultaat	**€ 32.123**	**€ 0**	**€ 0**

Voor een nadere toelichting op de exploitatiebegroting wordt verwezen naar hoofdstuk III paragraaf 4 op pagina 27.

III.3 Toelichting Geprognosticeerde balans per 31 december 2021 - 2025

Materiële vaste activa
In 2022/2023 is bij inventarissen een hoger bedrag begroot voor vervanging van kantoormeubilair en vloerbedekking. In een 5 à 6-jarige cyclus wordt de ICT-infrastructuur herijkt en deels opnieuw ingericht. De laatste keer was dat in 2018/2019, zodat weer een vernieuwing wordt verwacht in 2023/2024. In 2024 is bij de ICT-investeringen in software een bedrag opgenomen voor een nieuwe website.

Voor de komende jaren worden de volgende **investeringen** geraamd:

	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Inventarissen	€ 7.500	€ 17.500	€ 50.000	€ 7.500	€ 7.500
ICT-Hardware	€ 35.000	€ 35.000	€ 110.000	€ 60.000	€ 25.000
ICT-Software	€ 25.000	€ 25.000	€ 60.000	€ 110.000	€ 25.000
	€ 67.500	€ 77.500	€ 220.000	€ 177.500	€ 57.500

Het **verloop van de materiële vaste activa** in het begrotingsjaar is als volgt:

	Afschrijvings-percentage	Stand 31-12-2021	Investeringen in 2022	Afschrijving in 2022	Stand 31-12-2022
Grond	-	€ 94.000	€ 0	€ 0	€ 94.000
Gebouwen	2,5%	€ 1.203.200	€ 0	€ 46.300	€ 1.156.900
Verbouwingen	10%	€ 1.800	€ 0	€ 400	€ 1.400
Bedrijfsinstallaties	5%-10%	€ 65.200	€ 0	€ 29.400	€ 35.800
Inventarissen	10%/20%	€ 61.600	€ 17.500	€ 13.500	€ 65.600
Depotinrichting	4%/10%	€ 244.800	€ 0	€ 29.400	€ 215.400
ICT-Hardware	20%	€ 216.700	€ 35.000	€ 96.000	€ 155.700
ICT-Software	20%	€ 108.800	€ 25.000	€ 42.300	€ 91.500
	Totaal	€ 1.996.100	€ 77.500	€ 257.300	€ 1.816.300

Meerjarig ontwikkelt de **boekwaarde** zich als volgt:

	Stand 31-12-2021	Stand 31-12-2022	Stand 31-12-2023	Stand 31-12-2024	Stand 31-12-2025
Grond	€ 94.000	€ 94.000	€ 94.000	€ 94.000	€ 94.000
Gebouwen	€ 1.203.200	€ 1.156.900	€ 1.110.700	€ 1.064.400	€ 1.018.100
Verbouwingen	€ 1.800	€ 1.400	€ 1.000	€ 600	€ 200
Bedrijfsinstallaties	€ 65.200	€ 35.800	€ 28.600	€ 21.500	€ 14.300
Inventarissen	€ 61.600	€ 65.600	€ 98.700	€ 86.400	€ 77.500
Depotinrichting	€ 244.800	€ 215.400	€ 186.300	€ 157.100	€ 128.000
ICT-Hardware	€ 216.700	€ 155.700	€ 174.300	€ 166.800	€ 133.500
ICT-Software	€ 108.800	€ 91.500	€ 107.900	€ 164.400	€ 139.500
	€ 1.996.100	€ 1.816.300	€ 1.801.500	€ 1.755.200	€ 1.605.100

Uitzettingen looptijd < 1 jaar
Dit betreft de jaarlijks achteraf vastgestelde loon- en prijscompensatie over de rijksbijdrage van het voorgaande jaar.

Liquide middelen
Per 14 december 2013 is de Regeling schatkistbankieren decentrale overheden van kracht. Voor decentrale overheden betekent dit dat zij verplicht zijn hun (tijdelijk) overtollige middelen in de schatkist aan te houden. Het drempelbedrag (het bedrag dat buiten de schatkist mocht worden gehouden) bedraagt in 2022 naar verwachting € 250.000.

	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025
Kassen	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000
Rekening-courant bank	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Spaarrekeningen bank	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000
Schatkistbankieren	€ 2.610.000	€ 2.328.000	€ 2.614.000	€ 2.891.000	€ 3.088.000
	€ 2.822.000	€ 2.540.000	€ 2.826.000	€ 3.103.000	€ 3.300.000

De liquide middelen zijn toegenomen door de gevormde voorziening voor onderhoud en instandhouding De Citadel en door de aanwezige bestemmingsreserves.

Overlopende activa
De overlopende activa betreffen vooruitbetaalde bedragen voor meerjarige onderhoudscontracten voor ICT en vooruitbetaalde hostingskosten voor de website en databases.

Eigen vermogen
Onderstaande tabellen geven het verloop van de reserves in de periode 2021-2025 weer:

Algemene reserve	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Stand per 1 januari	€ 418.100	€ 418.100	€ 418.100	€ 418.100	€ 418.100
Bij: Toevoegingen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Af: Onttrekkingen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Stand per 31 december	€ 418.100	€ 418.100	€ 418.100	€ 418.100	€ 418.100

De algemene reserve is bedoeld voor de kleinere risico's in de bedrijfsvoering die in een boekjaar onverwacht de exploitatie in de min kunnen brengen. Bijvoorbeeld niet begrote tussentijdse aanpassingen in de cao, schadeclaims, bezuinigingen en wachtgeldverplichtingen.
De mate van het vormen van een algemene reserve wordt in belangrijke mate beïnvloed door de statuten (artikel 22) van de gemeenschappelijke regeling. De regeling geeft aan dat de reserve niet meer dan 10% van de gezamenlijke bijdragen mag bedragen, tenzij door hen gezamenlijk een ander percentage wordt vastgesteld.

Algemene reserve in procenten van de deelnemersbijdragen	8,8%	8,8%	8,8%	8,8%	8,8%

Bestemmings-reserves	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
De Citadel	€ 600.000	€ 600.000	€ 600.000	€ 600.000	€ 600.000
E-depot infrastructuur	€ 15.600	€ 12.700	€ 9.800	€ 6.900	€ 4.000
E-depot uitvoering	€ 21.300	€ 16.600	€ 11.900	€ 7.200	€ 2.500
Genealogisch centrum	€ 136.300	€ 138.900	€ 141.500	€ 144.100	€ 146.700
Publieksfunctie - B & G	€ 166.400	€ 171.400	€ 176.400	€ 181.400	€ 186.400
Publieksfunctie - M & P	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal	€ 939.600	€ 939.600	€ 939.600	€ 939.600	€ 939.600

Bestemmingsreserve De Citadel

De Citadel in Den Bosch is een voormalig fort dat werd gebouwd tussen 1637 en 1645. Tijdens de bouw werden de plannen steeds meer uitgebreid en het fort groeide uit tot een vijfhoekige schans met bastions en rondom een brede gracht. Later, eind 18e eeuw, kwam er een hoofdgebouw bij, dat de functie kreeg als militaire gevangenis en nog weer later als kazerne. Door de verbreding van de Zuid Willemsvaart werd er één bastion van de Citadel afgebroken. De Citadel is voor het laatst gerestaureerd tussen 1983 en 1985.

Het Rijksvastgoedbedrijf is eigenaar van het pand, maar heeft het onderhoud en de instandhouding van De Citadel per 1 januari 2019 overgedragen aan het BHIC. Het BHIC wordt geacht te handelen "als ware zij eigenaar". Het Rijk (Rijksvastgoedbedrijf/ Ministerie OCW) blijft nog wel voor bepaalde risico's aansprakelijk, zoals verborgen gebreken, natuurrampen, asbest, bodemverontreiniging en terrorisme. Het BHIC is aansprakelijk voor juridische en organisatorische risico's, schade voortkomend uit het gebruik, wateroverlast in de depots, legionella en brand. Daarnaast is het BHIC aansprakelijk voor financiële risico's, zoals renterisico, liquiditeitsrisico, financieringsrisico, faillissementsrisico, leegstand gedurende de overeenkomst en kosten bij vertrek. Samengevat zijn het calamiteiten en risico's die niet verzekerbaar zijn. Indien aanwezig kan de reserve te zijner tijd een bijdrage leveren aan een "midlife-renovatie", welke na 75 jaar (2060) aannemelijk is.

De bestemmingsreserve wordt daarnaast gebruikt om de opgave tot verduurzaming van het gebouw vorm te geven. Gezien het bouwjaar en de monumentale status is dat een behoorlijke uitdaging.

Bestemmingsreserve De Citadel	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Stand per 1 januari	€ 400.000	€ 600.000	€ 600.000	€ 600.000	€ 600.000
Bij: Toevoegingen	€ 200.000	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000
Af: Onttrekkingen	€ 0	€ -125.000	€ -125.000	€ -125.000	€ -125.000
Stand per 31 december	€ 600.000	€ 600.000	€ 600.000	€ 600.000	€ 600.000

De begrote onttrekkingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bestemmingsreserve De Citadel	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Personele kosten/ inhuur derden	€ 37.500	€ 37.500	€ 37.500	€ 37.500
Klimaatverbetering Gebouwen	€ 75.000	€ 75.000	€ 0	€ 0
Herbestemming en Profilering Citadel	€ 12.500	€ 12.500	€ 12.500	€ 12.500
Duurzame opwekking energie	€ 0	€ 0	€ 50.000	€ 25.000
Verbetering isolatie	€ 0	€ 0	€ 25.000	€ 25.000
Energetische optimalisatie installaties	€ 0	€ 0	€ 0	€ 25.000
	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000

Bestemmingsreserve E-depot infrastructuur

Deze bestemmingsreserve is ontstaan uit toevoegingen van positieve exploitatiesaldi. Het Rijk beschikt over een e-depot dat in de eindfase van ontwikkeling is en kan in principe in de toekomst zou gaan fungeren als e-depot voor de deelnemers van het BHIC. Inmiddels is het duidelijk dat dit maar tijdelijk is en dat wij een eigen E-depot gaan realiseren. De benodigde (infrastructurele) investeringen voor de werking van het e-depot worden gedekt uit deze bestemmingsreserve. Te denken valt aan het toegankelijk maken via portalen van het digitaal archiefmateriaal.

De ontwikkeling en het verloop van deze bestemmingsreserve is moeilijk te voorspellen, maar het voorkomt dat er tussentijds extra middelen gevraagd moeten worden aan de deelnemers. We krijgen steeds meer inzicht in de kosten, de financiering en de snelheid van invoering van het e-depot. In de beleidsnotitie "Waarheen leidt de weg? 2019-2022" zijn de ambities voor de komende jaren geformuleerd. Voor het realiseren van de ambitie om over een volwaardig e-depot te beschikken zijn bestemmingsreserves gevormd. Aangezien het onbekend is of er de komende jaren positieve exploitatiesaldi zullen zijn, is het noodzakelijk een toevoeging aan de bestemmingsreserve te doen.

Bestemmingsreserve E-depot infrastructuur	**Begroting 2021**	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**
Stand per 1 januari	€ 34.900	€ 15.600	€ 12.700	€ 9.800	€ 6.900
Bij: Toevoegingen	€ 50.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000
Af: Onttrekkingen	€ -69.300	€ -27.900	€ -27.900	€ -27.900	€ -27.900
Stand per 31 december	€ 15.600	€ 12.700	€ 9.800	€ 6.900	€ 4.000

De begrote onttrekkingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bestemmingsreserve E-depot infra	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**
Afschrijvingen hard- en software	€ 19.300	€ 19.300	€ 19.300	€ 19.300
Internet-en clouddiensten	€ 8.600	€ 8.600	€ 8.600	€ 8.600
	€ 27.900	€ 27.900	€ 27.900	€ 27.900

Bestemmingsreserve E-depot uitvoering

Het e-depot dat door het Rijk is ontwikkeld is in principe ook geschikt voor opname van de archieven van lokale en regionale overheden. Een groot aantal deelnemers heeft archieven gescand en toegankelijk gemaakt. Dit zijn dan bijvoorbeeld bouwvergunningen, bodemdossiers, milieuvergunningen, e.d., die inmiddels in het e-depot zijn geplaatst. Voor een aantal gemeenten gaat het om een daadwerkelijke vervanging van de papieren exemplaren, bij de overige gemeenten gaat het om kopieën. Afgesproken is dat het BHIC tot en met 2022 dit soort archieven zoveel mogelijk gratis in het e-depot zal opnemen. Naar verwachting zullen de deelnemers op middellange termijn in staat zijn om hun afgesloten documentmanagementsysteem goed, geordend en toegankelijk over te brengen naar het e-depot. Zodra een deelnemer structureel gebruik gaat maken van het e-depot, zal aan de deelnemer een tarief in rekening worden gebracht. Tot die tijd verricht het BHIC de werkzaamheden op projectbasis, waarbij de werkelijke kosten aan de betreffende deelnemers sterk gereduceerd in rekening worden gebracht.

Het is inmiddels duidelijk dat het gebruik van het e-depot van het Rijk eindig is. Om die reden is het BHIC begonnen met het in eigen beheer aanschaffen en ontwikkelen van het e-depot voor de eigen partners in de gemeenschappelijke regeling. Op dit moment bevindt zich de aanbesteding hiervan in de laatste fase en zal de implementatie en migratie op korte termijn starten.

Bestemmingsreserve E-depot uitvoering	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Stand per 1 januari	€ 26.500	€ 21.300	€ 16.600	€ 11.900	€ 7.200
Bij: Toevoegingen	€ 75.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Af: Onttrekkingen	€ -80.200	€ -104.700	€ -104.700	€ -104.700	€ -104.700
Stand per 31 december	€ 21.300	€ 16.600	€ 11.900	€ 7.200	€ 2.500

De begrote onttrekkingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bestemmingsreserve E-depot uitvoering	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Internet-en clouddiensten	€ 65.000	€ 65.000	€ 65.000	€ 65.000
Hostingskosten	€ 14.700	€ 14.700	€ 14.700	€ 14.700
Ontwikkeling beheer collectie	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000
	€ 104.700	€ 104.700	€ 104.700	€ 104.700

Bestemmingsreserve Genealogisch centrum van Noord-Brabant

In de beleidsnotitie "Waarheen leidt de weg? 2019-2022" zijn de ambities voor de komende jaren geformuleerd. Voor het realiseren van de ambitie "Het BHIC is het genealogisch centrum voor Brabant" is een bestemmingsreserve gevormd.

Essentieel voor de genealogische zoekmachine is de stamboom-databank met persoonsgegevens van Brabanders. Oorspronkelijk bevatte deze database vooral de gegevens van geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten uit het eigen verzorgingsgebied (Noordoost-Brabant), later werd de verzameling aangevuld met de data van alle Brabantse huwelijksakten. Het echte werk moet nog beginnen: de originele aktes moeten worden gescand (2019-2022), de gegevens uit de aktes moeten door vrijwilligers worden ingevoerd en vervolgens moeten die data aan de betreffende scans worden gekoppeld (2019-2022).

Bestemmingsreserve Genealogisch centrum	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Stand per 1 januari	€ 145.700	€ 136.300	€ 138.900	€ 141.500	€ 144.100
Bij: Toevoegingen	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
Af: Onttrekkingen	€ -84.400	€ -72.400	€ -72.400	€ -72.400	€ -72.400
Stand per 31 december	€ 136.300	€ 138.900	€ 141.500	€ 144.100	€ 146.700

De begrote onttrekkingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bestemmingsreserve Genealogisch centrum	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Digitaliseringskosten	€ 40.000	€ 35.000	€ 25.000	€ 15.000
Internet-en clouddiensten	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000
Hostingskosten	€ 20.000	€ 25.000	€ 35.000	€ 45.000
Ontwikkeling beheer collectie	€ 3.500	€ 3.500	€ 3.500	€ 3.500
Ontwikkeling portalen publiek	€ 3.500	€ 3.500	€ 3.500	€ 3.500
Publiciteit via Marketing en Promotie	€ 2.400	€ 2.400	€ 2.400	€ 2.400
	€ 72.400	€ 72.400	€ 72.400	€ 72.400

Bestemmingsreserve Publieksfunctie Beeld en Geluid

In de beleidsnotitie "Waarheen leidt de weg? 2019-2022" zijn de ambities voor de komende jaren geformuleerd. Voor het realiseren van een drietal ambities met betrekking tot de publieksfunctie zijn bestemmingsreserves gevormd.

Het BHIC heeft de ambitie het Brabants centrum voor beeld en geluid te worden. Het BHIC beschikt over zo'n 350.000 foto's, waarvan er bijna een kwart miljoen voor het publiek raadpleegbaar zijn in de fotodatabase. Daarnaast hebben we circa 700 films en filmpjes, waarvan slechts een deel ontsloten is en op de website zichtbaar.

Bestemmingsreserve Publieksfunctie B & G	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Stand per 1 januari	€ 112.300	€ 166.400	€ 171.400	€ 176.400	€ 181.400
Bij: Toevoegingen	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Af: Onttrekkingen	€ -45.900	€ -95.000	€ -95.000	€ -95.000	€ -95.000
Stand per 31 december	€ 166.400	€ 171.400	€ 176.400	€ 181.400	€ 186.400

De begrote onttrekkingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bestemmingsreserve Publieksfunctie Beeld en geluid	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Personele kosten/ inhuur derden	€ 26.000	€ 26.000	€ 26.000	€ 26.000
Aankoop collecties en depotkosten	€ 5.000	€ 5.000	€ 5.000	€ 5.000
Digitaliseringskosten	€ 10.000	€ 8.500	€ 7.000	€ 5.500
Internet-en clouddiensten	€ 6.000	€ 6.000	€ 6.000	€ 6.000
Hostingskosten	€ 10.500	€ 12.000	€ 13.500	€ 15.000
Ontwikkeling beheer collectie	€ 5.000	€ 5.000	€ 5.000	€ 5.000
Ontwikkeling portalen publiek	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Publiciteit via Marketing en Promotie	€ 22.500	€ 22.500	€ 22.500	€ 22.500
	€ 95.000	€ 95.000	€ 95.000	€ 95.000

Bestemmingsreserve Publieksfunctie Marketing en Promotie

Daarnaast wil het BHIC de komende jaren meerdere themakaarten lanceren over de Brabantse geschiedenis. Dit betreft een vervolg op de website *In Brabant staat een huis* die in 2020 het daglicht zal zien. Bij al deze ontwikkelingen is het ook zaak het publieksbereik te behouden en uit te breiden. Marketing en promotie zijn echter een onderbelicht aspect binnen de bedrijfsvoering van het BHIC. Versterking van de marketing en promotie vormt een grote prioriteit, niet alleen met het oog op het toekomstig publieksbereik, maar ook als rechtvaardiging van alle moeite die nu wordt gestoken in het ontwikkelen van attractieve en toegankelijke inhoud.

Bestemmingsreserve Publieksfunctie M & P	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Stand per 1 januari	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Bij: Toevoegingen	€ 0	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
Af: Onttrekkingen	€ 0	€ -75.000	€ -75.000	€ -75.000	€ -75.000
Stand per 31 december	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

De begrote onttrekkingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bestemmingsreserve Publieksfunctie Marketing en Promotie	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Personele kosten/ inhuur derden	€ 65.200	€ 65.200	€ 65.200	€ 65.200
Publiciteit via Marketing en Promotie	€ 9.800	€ 9.800	€ 9.800	€ 9.800
	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000

Voorzieningen
In onderstaande tabel is het verloop van de voorzieningen in de periode 2021-2025 weergegeven:

Voorziening onderhoud en instandhouding	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
De Citadel	€ 1.668.400	€ 1.342.200	€ 1.729.200	€ 2.066.100	€ 2.220.300
Grave	€ 124.100	€ 97.800	€ 92.600	€ 95.900	€ 99.200
Totaal	€ 1.792.500	€ 1.440.000	€ 1.821.800	€ 2.162.000	€ 2.319.500

Voorziening onderhoud en instandhouding De Citadel	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Stand per 1 januari	€ 1.588.900	€ 1.668.400	€ 1.342.200	€ 1.729.200	€ 2.066.100
Bij: jaarlijkse toevoeging	€ 803.600	€ 838.000	€ 838.000	€ 838.000	€ 838.000
Af: onttrekkingen	€ -724.100	€ -1.164.200	€ -451.000	€ -501.100	€ -683.800
Stand per 31 december	€ 1.668.400	€ 1.342.200	€ 1.729.200	€ 2.066.100	€ 2.220.300

De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf. Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen aan het BHIC. Het Rijk blijft eigenaar, maar het BHIC is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Daartoe is een onderhouds- en instandhoudingsplan opgesteld met een looptijd van 30 jaar. In deze periode zijn de jaarlijkse toevoegingen aan de voorziening voldoende om de jaarlijks geplande onderhouds-en instandhoudingstaken uit te voeren.

Voorziening onderhoud en instandhouding Grave	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Stand per 1 januari	€ 120.800	€ 124.100	€ 97.800	€ 92.600	€ 95.900
Bij: toevoegingen	€ 3.300	€ 3.300	€ 3.300	€ 3.300	€ 3.300
Af: onttrekkingen	€ -	€ -29.600	€ -8.500	€ 0	€ 0
Stand per 31 december	€ 124.100	€ 97.800	€ 92.600	€ 95.900	€ 99.200

De locatie in Grave is eigendom van Brabants Historisch Informatie Centrum en het volledige onderhoud komt voor eigen rekening. Daartoe is een onderhouds-en instandhoudingsplan opgesteld met een looptijd van 15 jaar. In deze periode zijn de jaarlijkse toevoegingen aan de voorziening voldoende om de jaarlijks geplande onderhouds-en instandhoudingstaken uit te voeren.

Vaste schulden looptijd > 1 jaar
Er zijn twee leningen afgesloten bij de BNG. De eerste lening in 2005 tegen een rentepercentage van 3,95% (nr. 40.100581) en een twee lening in 2006 tegen een rentepercentage van 4,16% (nr. 40.101402). Beide leningen zijn niet vervroegd aflosbaar. Het verloop van de leningen is als volgt:

Aflossings-wijze	Looptijd	Oorspronkelijk Bedrag	Aflossings-verplichting	Stand 31-12-2021
Lineair	20 jaar	€ 600.000	€ 30.000	€ 120.000
Lineair	30 jaar	€ 2.400.000	€ 80.000	€ 1.200.000
		€ 3.000.000	€ 110.000	€ 1.320.000

	Stand 31-12-2022	Stand 31-12-2023	Stand 31-12-2024	Stand 31-12-2025
	€ 90.000	€ 60.000	€ 30.000	€ 0
	€ 1.120.000	€ 1.040.000	€ 960.000	€ 880.000
Totaal	€ 1.210.000	€ 1.100.000	€ 990.000	€ 880.000

Netto vlottende schulden looptijd < 1 jaar
Deze post betreft het ultimo van het jaar te betalen bedrag aan crediteuren, loonbelasting, sociale lasten, pensioenpremies en omzetbelasting.

Overlopende passiva
Deze post betreft het ultimo van het jaar te betalen bedrag aan overige bedrijfskosten, zoals rentelasten, huisvestingskosten, personeelskosten en investeringen. Daarnaast betreft dit vooruit ontvangen bedragen voor verhuur van depotruimten.

III.4 Toelichting Exploitatiebegroting 2022

Bijdrage Rijk	Begroting 2021	Mutatie 2022	Prijsindex 2022	Begroting 2022
Rijksbijdrage Min. OCW - lumpsum	€ 2.789.300	€ 4.700	€ 41.900	€ 2.835.900
Rijksbijdrage Min. OCW - DTR-gelden	€ 160.100	€ -160.100	€ 0	€ 0
	€ 2.949.400	€ -155.400	€ 41.900	€ 2.835.900

De bijdrage is hoger door een indexatie vanwege stijgende lonen en prijzen van 1,50%. Het Rijk is voornemens de DTR-gelden (Digitale Taken Rijk, groot € 160.100) niet meer beschikbaar te stellen vanaf 2022. Deze middelen zijn bedoeld voor de uitvoering van de wettelijke taken voor digitale rijksarchieven.

Bijdrage Gemeenten en waterschappen	Begroting 2021	Mutatie 2022	Prijsindex 2022	Begroting 2022
Bernheze	€ 110.500	€ 0	€ 1.600	€ 112.100
Boekel	€ 36.000	€ 0	€ 500	€ 36.500
Boxtel		€ 125.700	€ 1.800	€ 127.500
Grave	€ 48.900	€ 0	€ 700	€ 49.600
Haaren (rechtsopvolger)*	€ 35.100	€ -14.800	€ 0	€ 20.300
Land van Cuijk	€ 293.400	€ 0	€ 4.300	€ 297.700
Maashorst	€ 210.600	€ 0	€ 3.100	€ 213.700
Meierijstad	€ 295.100	€ 0	€ 4.300	€ 299.400
Oss	€ 333.600	€ 0	€ 4.900	€ 338.500
St. Michielsgestel	€ 107.900	€ 0	€ 1.600	€ 109.500
Vught**	€ 115.400	€ 0	€ 1.700	€ 117.100
Waterschap Aa en Maas	€ 117.000	€ 0	€ 1.700	€ 118.700
Waterschap De Dommel	€ 75.300	€ 0	€ 1.100	€ 76.400
	€ 1.778.800	€ 110.900	€ 27.300	€ 1.917.000

* Uittredingsbijdrage per 1-1-2021

Biezenmortel	€ 4.000
Haaren	€ 16.300
	€ 20.300

** Toevoeging Helvoirt per 1-1-2021

Voor het indexeren van de budgetten wordt bij het opstellen van de begroting steeds uitgegaan van een voorlopige indexeringspercentage. Het verschil met het laatste (definitieve) rijks-indexeringspercentage wordt steeds in de eerstvolgende begroting verwerkt. Op deze wijze wordt het indexpercentage van het Rijk gevolgd, zodat door de jaren heen de indexering voor alle deelnemers hetzelfde is. De indexatie vanwege stijgende lonen en prijzen komt met deze methodiek in deze begroting uit op 1,46%.
Deze methodiek betekent namelijk voor 2022 het volgende: met het oog op de verwachte loonontwikkeling in de nog af te sluiten cao, wordt voor de begroting 2022 uitgegaan van een voorlopig indexeringspercentage van 1,50%. Het definitieve indexeringspercentage van het Rijk over 2020 is onlangs vastgesteld op 2,46%. In de begroting 2020 is uitgegaan van een voorlopig indexeringspercentage van 2,50%. Aan de gemeenten en waterschappen is in 2020 dus 0,04% te veel in rekening gebracht. Voor de begroting 2022 wordt derhalve geen 1,50% maar een indexering van 1,46% in rekening gebracht. Dit percentage bestaat dus uit 1,50% voorlopige index 2022 -/- 0,04% correctie indexpercentage 2020 = 1,46%.

Dienstverlening Provincie Noord-Brabant	Begroting 2021	Mutatie 2022	Prijsindex 2022	Begroting 2022
Provincie Noord-Brabant	€ 639.400	€ 5.700	€ 9.700	€ 654.800

Voor de periode 2016-2020 is een dienstverleningsovereenkomst (DVO) afgesloten tussen het BHIC en de Provincie Noord-Brabant. Deze is inmiddels verlengd. Onderdeel van deze DVO is dat ook de functie van provinciearchivaris wordt vervuld door een medewerker van het BHIC. De begrote prijsindex (CBS-index) bedraagt 1,50%.

Dienstverlening
De opbrengsten van onze dienstverlening dalen verder, onder meer door het gratis aanbod van open data vanwege de Wet hergebruik overheidsinformatie (Who). Deze wet verplicht overheidsorganisaties bepaalde overheidsinformatie als open data beschikbaar te stellen.

Verhuur depotruimte
De huuropbrengst van de depots is gebaseerd op de lopende contracten. Bij het realiseren van extra rijks-depotcapaciteit bij de RHC's en een extra fysiek depot in Emmen, is bepaald dat onze huuropbrengsten op basis van de fusieafspraak, noodzakelijk zijn voor een sluitende exploitatie. Er blijft natuurlijk wel een ondernemersrisico voor het kunnen vinden van huurders.
Door de toetreding van de gemeente Boxtel tot het BHIC, waarmee een uitgebreide dienstverleningsovereenkomst was afgesloten, dalen de overige bedrijfsopbrengsten (€ 117.200). Dit wordt voor een deel teniet gedaan door loon-en prijsindexatie (€ 4.800) en een stijging van de begrote depotverhuur en dienstverlening (€ 62.800).

Verhuur vastgoed en catering
De begrote opbrengst voor 2022 daalt met € 1.500 ten opzichte van het begrote niveau van 2021.

Salariskosten
De huidige cao kent een looptijd van een jaar en heeft als einddatum 31 december 2020. Voor deze begroting is rekening gehouden met een structurele stijging van de lonen met 1,0% per 1 januari 2021 en 2,0% per 1 januari 2022. De salariskosten stijgen in 2022 door de jaarlijkse periodieken, maar het schrappen van de DTR-gelden leidt tot een daling van de personeelsformatie.
De post salariskosten omvat behalve reguliere salariskosten ook andere brutosalarisbestanddelen, zoals vakantietoeslag, eindejaarstoeslag, levensloopbijdrage en toeslagen voor onregelmatige diensten en beschikbaarheid. Het BHIC heeft als expertise-organisatie relatief veel hooggeschoolden in dienst. Lager geschoold werk is voor een deel uitbesteed aan ingehuurde krachten in een WSW-constructie.

Sociale lasten
De stijging van de sociale lasten wordt met name veroorzaakt door de premieverhoging van de basispremie WAO/WIA van 7,23% naar 7,53%. Daarnaast stijgt de ZVW-premie van 6,7% naar 7,0%

Pensioenpremies
De daling van de pensioenpremies wordt veroorzaakt door de lagere salariskosten. De bruto premie van het Ouderdomspensioen (OP) was in 2021 al begroot op het huidige percentage van 25,9%. Daarnaast blijven ook de premies van het arbeidsongeschiktheidspensioen gelijk.

Personeel niet in loondienst
De kosten voor personeel niet in loondienst betreffen medewerkers die werkzaam zijn via een WSW-constructie op het vlak van scanning (€ 66.100), restauratiewerkzaamheden (€ 12.000) en schoonmaakwerkzaamheden (€ 32.500). Daarnaast is een bedrag geraamd voor stagiaires (€ 2.500), het inhuren van ICT-diensten (€ 32.600) en voor de inhuur van capaciteit en expertise in verband met het beheer, onderhoud en instandhouding van De Citadel (€ 79.400).

Personeelsformatie

De personeelsformatie is begroot op basis van de huidige situatie (maart 2021). Na jaren van bezuinigingen en inkrimpingen steeg de personeelsformatie weer. Echter door het schrappen van de DTR-gelden daalt de personeelsformatie in deze begroting naar 40,3 FTE (Begroting 2021: 41,9 FTE; 2008: 44,1 FTE).

De ontwikkeling van de personeelsformatie is als volgt:

Personeelsformatie	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Personeel in loondienst	37,4	36,0	36,0	36,0	36,0
Personeel niet in loondienst	4,5	4,3	4,3	4,3	4,3
Totaal FTE	41,9	40,3	40,3	40,3	40,3

Andere personeelskosten

Dit betreft kosten zoals de scholingskosten, kosten arbodienst, reiskosten personeel en vrijwilligers, kerstpakketten en kosten BHV.

Voor scholingskosten is in deze begroting € 30.000 opgenomen. Elke medewerker is zelf verantwoordelijk voor zijn eigen ontwikkeling in zijn huidige werk en gericht op de toekomst. Om medewerkers hierin te ondersteunen krijgt elke de beschikking over een persoonlijk ontwikkelbudget (POB) van € 5.000 per 5 jaar en is bedoeld voor duurzame ontwikkeling. Dit bedrag geldt ook voor parttimers.

Afschrijvingen vaste activa

De afschrijvingen zijn berekend op basis van de gedane investeringen en de verwachte investeringen in de periode 2020-2024. Gebouwen worden afgeschreven in 40 jaar, depotinrichting in 25 jaar, installaties in 15 à 20 jaar en inventarissen in 5 à 10 jaar. ICT- investeringen worden afgeschreven in 5 jaar.

Voor de komende jaren worden, rekening houdend met de investeringen zoals genoemd in paragraaf III.2 (toelichting materiële vaste activa) de volgende afschrijvingen geraamd:

	Jaarrekening 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Grond	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Gebouwen	€ 46.277	€ 46.300	€ 46.300	€ 46.300	€ 46.300	€ 46.300
Verbouwingen	€ 2.288	€ 700	€ 400	€ 400	€ 400	€ 400
Bedrijfsinstallaties	€ 29.378	€ 29.400	€ 29.400	€ 29.400	€ 29.400	€ 29.400
Inventarissen	€ 14.187	€ 24.600	€ 13.500	€ 13.500	€ 13.500	€ 13.500
Depotinrichting	€ 29.442	€ 29.200	€ 29.400	€ 29.400	€ 29.400	€ 29.400
ICT-Hardware	€ 84.451	€ 87.300	€ 96.000	€ 96.000	€ 96.000	€ 96.000
ICT-Software	€ 34.592	€ 31.700	€ 42.300	€ 42.300	€ 42.300	€ 42.300
	€ 240.615	€ 249.200	€ 257.300	€ 257.300	€ 257.300	€ 257.300

De afschrijvingen zijn in de periode 2021-2022 hoger door de aanschaf van een 2e scanner en investeringen in opslag van data.

Huurkosten
De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf. Per 1 januari 2019 is er een nieuwe huurovereenkomst afgesloten met een looptijd van 3 jaar. Na afloop van deze periode loopt de overeenkomst voor onbepaalde tijd door. De huurprijs is gebaseerd op de financieringslasten en de boekwaarde van De Citadel. Dit bedrag wordt verhoogd met een opslag voor het Rijksvastgoedbedrijf voor eigenaarslasten. De totale huur bedraagt in 2022 € 178.600 (2021: € 176.100).

Onderhoud gebouwen en installaties
Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen naar het BHIC. Het Rijk blijft eigenaar, maar het BHIC is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Daartoe is een onderhouds-en instandhoudingsplan opgesteld met een looptijd van 30 jaar. De berekende toevoeging aan de gevormde voorziening bedraagt € 834.700. De overige kosten betreffen onder meer de toevoeging aan de onderhoudsvoorziening van de locatie Grave, de onderhoudskosten van deze locatie en de aanschaf van kleine inventarissen.

Verduurzaming De Citadel
In deze begroting zijn kosten opgenomen voor verduurzaming van De Citadel. De kosten hiervan worden gedekt uit een bestemmingsreserve. Voor 2022 is een majeur project voor klimaatverbetering van het hoofdgebouw begroot (€ 112.500). Daarnaast is er budget opgenomen voor herbestemming en profilering van De Citadel als bijzondere locatie (€ 12.500).

Energiekosten
In 2018 zijn de begrote elektriciteitskosten van de locatie Den Bosch verlaagd, omdat de luchtbehandelingsinstallaties inmiddels zodanig waren afgesteld, dat de kosten weer op het gewenste niveau waren gekomen. In deze begroting is rekening gehouden met een eventuele "strenge" winter.

Schoonmaak, beveiliging en verzekering
De begrote kosten stijgen licht, met name door gestegen verzekeringspremies.

Advies- en Accountantskosten
Naast accountantskosten betreft dit kosten van advies op het juridische en fiscale vlak en de kosten van samenwerkingsprojecten met de andere RHC's. De begrote kosten stijgen licht door indexatie.

Automatiseringskosten
Dit betreft de kosten voor onderhoud van hardware, software, licentiekosten en automatiseringsbenodigdheden. De automatiseringskosten zijn hoger door het afsluiten van contracten ten behoeve van de extra hosting en extra opslag (storage), bijvoorbeeld voor de duurzame opslag van beeldmateriaal. De begrote kosten stijgen licht door indexatie.

Algemene kosten
Deze post betreft onder meer reiskosten, algemene verzekeringspremies en kosten van de loonadministratie. De begrote kosten stijgen licht door indexatie en door de kosten van de aansluiting als formele Cao-partner in plaats van Cao-volger (€ 3.100).

Collectiebeheer
Door het vormgeven van het e-depot, het Genealogisch centrum van Noord-Brabant en Beeld en Geluid, stijgen de kosten van het collectiebeheer.
Het scanningsbudget bedraagt € 65.000 in verband met de verdergaande digitalisering. Verder betreft dit onderhouds-en gebruikskosten van de depots (€ 31.000) en conserverings- en restauratiekosten (€ 80.500). De kosten van de internet- en clouddiensten bedragen € 77.900 en de ontwikkeling van alle beheertools € 13.500. De begrote hostingskosten van het e-depot, het Genealogisch centrum van Noord-Brabant en Beeld en Geluid bedragen € 94.200 en voor de inhuur van expertise is een bedrag opgenomen van € 33.500.

Publieksbereik
Onder deze rubriek bevinden zich de kosten voor internet- en clouddiensten van de databases en de website (€ 24.300). Daarnaast betreft dit hostingskosten van de website en archieven (€ 50.600) en de inhuur van diensten derden (€ 62.200). Voor promotie en publicatie is een bedrag begroot van € 44.000. Voor het gericht en beter onder de aandacht brengen van onze digitale boodschap, is een parttime community specialist/webmaster aangetrokken (€ 65.200).

Rentelasten
Er zijn twee leningen afgesloten bij de BNG. De rentelasten dalen vanwege het lineaire aflossingsschema van beide leningen.

Toevoegingen en onttrekkingen bestemmingsreserves
Het Rijksvastgoedbedrijf is eigenaar van het pand, maar heeft het onderhoud en de instandhouding van De Citadel per 1 januari 2019 overgedragen aan het BHIC. Het BHIC wordt geacht te handelen "als ware zij eigenaar" en is aansprakelijk voor diverse risico's en calamiteiten. Jaarlijks wordt een bedrag toegevoegd aan de bestemmingsreserve De Citadel en er is een start gemaakt met de verduurzaming van De Citadel. De overige bestemmingsreserves zijn gevormd voor het realiseren van diverse ambities van het BHIC.

Toevoegingen bestemmingsreserves	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**
De Citadel	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000
E-depot infrastructuur	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000
E-depot uitvoering	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Genealogisch centrum	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
Publieksfunctie - B & G	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Publieksfunctie - M & P	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
Totaal	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000

Onttrekkingen bestemmingsreserves	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**
De Citadel	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000
E-depot infrastructuur	€ 27.900	€ 27.900	€ 27.900	€ 27.900
E-depot uitvoering	€ 104.700	€ 104.700	€ 104.700	€ 104.700
Genealogisch centrum	€ 72.400	€ 72.400	€ 72.400	€ 72.400
Publieksfunctie - B & G	€ 95.000	€ 95.000	€ 95.000	€ 95.000
Publieksfunctie - M & P	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
Totaal	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000

III.5 Meerjarenbegroting 2022-2025

		Prijspeil Begroting 2022		
	Begroting 2022	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**
Baten				
Bijdrage Rijk	€ 2.835.900	€ 2.835.900	€ 2.835.900	€ 2.835.900
Bijdrage Gemeenten en waterschappen	€ 1.917.000	€ 1.910.200	€ 1.903.500	€ 1.896.700
Dienstverlening Provincie Noord-Brabant	€ 654.800	€ 654.800	€ 654.800	€ 654.800
Overige bedrijfsopbrengsten	€ 237.700	€ 237.700	€ 237.700	€ 237.700
	€ 5.645.400	**€ 5.638.600**	**€ 5.631.900**	**€ 5.625.100**
Lasten				
Personeelskosten	€ 3.054.100	€ 3.047.300	€ 3.040.600	€ 3.033.800
Afschrijvingen vaste activa	€ 257.300	€ 257.300	€ 257.300	€ 257.300
Huisvestingskosten	€ 1.361.700	€ 1.361.700	€ 1.361.700	€ 1.361.700
Organisatiekosten	€ 253.500	€ 253.500	€ 253.500	€ 253.500
Collectiebeheer	€ 395.600	€ 395.600	€ 395.600	€ 395.600
Dienstverlening en publieksbereik	€ 270.700	€ 270.700	€ 270.700	€ 270.700
Financiële baten en lasten				
Rentelasten	€ 52.500	€ 52.500	€ 52.500	€ 52.500
	€ 5.645.400	€ 5.638.600	€ 5.631.900	€ 5.625.100
Totaal saldo baten en lasten	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**
Mutatie reserves				
Toevoegingen	€ -500.000	€ -500.000	€ -500.000	€ -500.000
Onttrekkingen	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000
Gerealiseerde resultaat	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**	**€ 0**

III.6 Toelichting Meerjarenbegroting 2022-2025

Algemeen
De meerjarenbegroting is opgesteld in de lijn van de begroting 2022. Er is geen indexering toegepast, dus prijspeil 2022. Uitgangspunt is dat binnen het beschikbare budget wordt gebleven en dat nieuw beleid budgetneutraal wordt gerealiseerd. Eventuele extra wettelijke taken worden als p.m.-post gezien.

Overige bedrijfsopbrengsten
Dit betreft met name huuropbrengst van de depots.

Bijdragen Rijk, gemeenten, waterschappen en Dienstverlening Provincie Noord-Brabant
Er wordt in de meerjarenbegroting rekening gehouden met een daling vanwege de uittreding van de gemeente Haaren.

	Prijspeil Begroting 2022			
Bijdrage Rijk	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**
Rijksbijdrage Min. OCW - lumpsum	€ 2.835.900	€ 2.835.900	€ 2.835.900	€ 2.835.900
Rijksbijdrage Min. OCW - DTR-gelden	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
	€ 2.835.900	€ 2.835.900	€ 2.835.900	€ 2.835.900

Bijdrage Gemeenten en waterschappen	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**
Bernheze	€ 112.100	€ 112.100	€ 112.100	€ 112.100
Boekel	€ 36.500	€ 36.500	€ 36.500	€ 36.500
Boxtel	€ 127.500	€ 127.500	€ 127.500	€ 127.500
Grave	€ 49.600	€ 49.600	€ 49.600	€ 49.600
Haaren (rechtsopvolger)*	€ 20.300	€ 13.500	€ 6.800	€ 0
Land van Cuijk	€ 297.700	€ 297.700	€ 297.700	€ 297.700
Maashorst	€ 213.700	€ 213.700	€ 213.700	€ 213.700
Meierijstad	€ 299.400	€ 299.400	€ 299.400	€ 299.400
Oss	€ 338.500	€ 338.500	€ 338.500	€ 338.500
St. Michielsgestel	€ 109.500	€ 109.500	€ 109.500	€ 109.500
Vught	€ 117.100	€ 117.100	€ 117.100	€ 117.100
Waterschap Aa en Maas	€ 118.700	€ 118.700	€ 118.700	€ 118.700
Waterschap De Dommel	€ 76.400	€ 76.400	€ 76.400	€ 76.400
	€ 1.917.000	€ 1.910.200	€ 1.903.500	€ 1.896.700

* Uittredingsbijdrage

Biezenmortel	€ 4.000	€ 2.700	€ 1.300	€ 0
Haaren	€ 16.300	€ 10.800	€ 5.500	€ 0
	€ 20.300	€ 13.500	€ 6.800	€ 0

Dienstverlening Provincie Noord-Brabant	**Begroting 2022**	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**
Provincie Noord-Brabant	€ 654.800	€ 654.800	€ 654.800	€ 654.800

Personeelskosten
De kosten in de meerjarenbegroting zijn berekend in de lijn van de begroting 2022.

Afschrijvingen vaste activa
De afschrijvingen zijn per jaar doorgerekend, waarbij rekening is gehouden met toekomstige investeringen.

Huisvestingskosten, organisatiekosten, kosten collectiebeheer
De kosten in de meerjarenbegroting zijn berekend in de lijn van de begroting 2022.

Dienstverlening en publieksbereik
De kosten in de meerjarenbegroting zijn berekend in de lijn van de begroting 2022.

Rentelasten
De rentelasten zijn per jaar doorgerekend, waarbij rekening is gehouden met toekomstige aflossingen. De rentelasten dalen vanwege het lineaire aflossingsschema van beide leningen.

Toevoegingen en onttrekkingen bestemmingsreserves
Het Rijksvastgoedbedrijf is eigenaar van het pand, maar heeft het onderhoud en de instandhouding van De Citadel per 1 januari 2019 overgedragen aan het BHIC. Het BHIC wordt geacht te handelen "als ware zij eigenaar" en is aansprakelijk voor diverse risico's en calamiteiten. Jaarlijks wordt een bedrag toegevoegd aan de bestemmingsreserve De Citadel en er is een start gemaakt met de verduurzaming van De Citadel. De overige bestemmingsreserves zijn gevormd voor het realiseren van diverse ambities van het BHIC.

Toevoegingen bestemmingsreserves	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
De Citadel	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000
E-depot infrastructuur	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000
E-depot uitvoering	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Genealogisch centrum	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
Publieksfunctie - B & G	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Publieksfunctie - M & P	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
Totaal	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000

Onttrekkingen bestemmingsreserves	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
De Citadel	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000
E-depot infrastructuur	€ 27.900	€ 27.900	€ 27.900	€ 27.900
E-depot uitvoering	€ 104.700	€ 104.700	€ 104.700	€ 104.700
Genealogisch centrum	€ 72.400	€ 72.400	€ 72.400	€ 72.400
Publieksfunctie - B & G	€ 95.000	€ 95.000	€ 95.000	€ 95.000
Publieksfunctie - M & P	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
Totaal	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000

III.7 Overzicht incidentele baten en lasten 2022-2025

In deze paragraaf geven we een overzicht van de incidentele baten en lasten weer en presenteren we het structurele begrotingssaldo. Het structurele begrotingssaldo geeft aan of de structurele lasten met structurele baten worden afgedekt. Als dat het geval is, is de begroting structureel in evenwicht.

De geraamde toevoegingen en onttrekkingen aan de bestemmingsreserves zijn ook in dit overzicht verwerkt. Dit heeft te maken met de oorsprong van de vorming van deze bestemmingsreserves. Per 1 januari 2019 is het BHIC verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Na een proefperiode van drie jaar volgt een evaluatie in 2022 en een definitief besluit van de Minister over het huisvestingsstelsel voor het vastgoed van de Rijks Historische Centra (RHC's) en de Musea. Indien voordeel wordt behaald met het zelf uitvoeren van het onderhoud en de instandhouding van De Citadel, mag dit binnen de doelstellingen van het BHIC worden besteed. Een deel van het bedrag wordt gereserveerd voor de toegenomen (niet verzekerbare) risico's als gevolg van het zelf verantwoordelijk zijn voor onderhoud en instandhouding en voor verduurzaming van het gebouw. In de proefperiode zal de besteding van de gelden via bestemmingsreserves lopen.

	Overzicht incidentele baten en lasten	**Begroting 2022**		**Begroting 2023**	
		Baten	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**
1	Bijdrage deelnemers	€ 20.300		€ 13.500	
2	Jubilea-uitkeringen		€ 1.700		€ 8.300
3	Personeel niet in loondienst		€ 12.000		€ 5.200
4	Reiskosten vrijwilligers		€ 6.600		€ 0
5	Bestemmingsreserve De Citadel	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000
6	Bestemmingsreserve e-depot infrastructuur	€ 25.000	€ 27.900	€ 25.000	€ 27.900
7	Bestemmingsreserve e-depot uitvoering	€ 100.000	€ 104.700	€ 100.000	€ 104.700
8	Bestemmingsreserve Genealogisch centrum	€ 75.000	€ 72.400	€ 75.000	€ 72.400
9	Bestemmingsreserve Publieksfunctie B & G	€ 100.000	€ 95.000	€ 100.000	€ 95.000
10	Bestemmingsreserve Publieksfunctie M & P	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
	Totaal	€ 520.300	€ 520.300	€ 513.500	€ 513.500
	Structureel begrotingssaldo	€	0	€	0

	Overzicht incidentele baten en lasten	**Begroting 2024**		**Begroting 2025**	
		Baten	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**
1	Bijdrage deelnemers	€ 6.800		€ 0	
2	Jubilea-uitkeringen		€ 6.800		€ 0
3	Personeel niet in loondienst		€ 0		€ 0
4	Reiskosten vrijwilligers		€ 0		€ 0
5	Bestemmingsreserve De Citadel	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000
6	Bestemmingsreserve e-depot infrastructuur	€ 25.000	€ 27.900	€ 25.000	€ 27.900
7	Bestemmingsreserve e-depot uitvoering	€ 100.000	€ 104.700	€ 100.000	€ 104.700
8	Bestemmingsreserve Genealogisch centrum	€ 75.000	€ 72.400	€ 75.000	€ 72.400
9	Bestemmingsreserve Publieksfunctie B & G	€ 100.000	€ 95.000	€ 100.000	€ 95.000
10	Bestemmingsreserve Publieksfunctie M & P	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
	Totaal	€ 506.800	€ 506.800	€ 500.000	€ 500.000
	Structureel begrotingssaldo	€	0	€	0

Toelichting Overzicht incidentele baten en lasten

1 Uittredingsbijdrage gemeente Haaren t/m 2024.
2 De jubilea-uitkeringen verschillen per jaar.
3 Medewerker gaat met pensioen en wordt pas in de loop van 2023 vervangen.
4 In de loop van 2022 wordt een gefaseerde terugkeer van de vrijwilligers op locatie voorzien.
5 Medewerker gaat met pensioen en wordt pas in de loop van 2023 vervangen.
6 Voor een nadere toelichting zie III.3 Toelichting balans 2021-2025
7 Voor een nadere toelichting zie III.3 Toelichting balans 2021-2025
8 Voor een nadere toelichting zie III.3 Toelichting balans 2021-2025
9 Voor een nadere toelichting zie III.3 Toelichting balans 2021-2025
10 Voor een nadere toelichting zie III.3 Toelichting balans 2021-2025

Kadernota BHIC 2022

Inleiding
Het BHIC is per 1 januari 2005 ontstaan uit een fusie van het Rijksarchief in Noord-Brabant en de Streekarchieven Brabant-Noordoost en Langs Aa & Dommel. De huidige deelnemers in de Regeling Brabants Historisch Centrum zijn: De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Bernheze, Boekel, Boxmeer, Cuijk, Grave, Landerd, Meierijstad, Mill en Sint Hubert, Oss, Sint Anthonis, Sint-Michielgestel, Uden en Vught en de algemene en dagelijkse besturen van de waterschappen Aa en Maas en De Dommel.

Per 1 januari 2021 is de gemeente Haaren uitgetreden. Biezenmortel is onderdeel geworden van de Gemeente Tilburg, Esch van de Gemeente Boxtel, Haaren van de Gemeente Oisterwijk en Helvoirt van de gemeente Vught. Voor de uittredende gemeente is de vigerende uittredingsregeling van toepassing.
Per nader te bepalen datum in 2021 treedt de gemeente Boxtel toe. Per 1 januari 2022 worden de gemeenten Landerd en Uden naar verwachting heringedeeld tot de gemeente Maashorst. Per dezelfde datum worden de gemeenten Boxmeer, Cuijk, Sint Anthonis en Mill en Sint Hubert naar verwachting heringedeeld tot de gemeente Land van Cuijk.
In financieel opzicht vormt het BHIC voor de deelnemende partijen een weinig verrassend dossier. In het tijdvak 2009-2013 zijn de bijdragen verlaagd, per saldo een bezuiniging van 10%. In 2017 is de bijdrage met nog eens 9% gekort. De afgelopen jaren zijn de budgetten alleen verhoogd vanwege indexering voor loon- en prijsontwikkeling.

Bestuursvorm
De beoordeling en sturing van de door het BHIC te bereiken effecten is in eerste instantie een taak van het bestuur van het BHIC. De bestuurlijke inrichting van het BHIC is echter volledig afwijkend van wat gangbaar is bij gemeenschappelijke regelingen. Het algemeen bestuur – waarvan een deel tevens als dagelijks bestuur fungeert – bestaat vanaf 2016 uit acht leden: vier ‘rijksleden’ benoemd door de minister en vier ‘regionale’ leden die worden aangewezen door de gemeenten en de waterschappen.
De samenstelling van het bestuur van het BHIC is als volgt:

De heer drs. P.L.B.A. van Geel	rijkslid (vz)
Mevrouw A.M. Demmers-van der Geest	rijkslid
De heer prof. dr. H.C. Bunt	rijkslid
De heer mr. J.C.M. Pommer	rijkslid
De heer A.M.H. Roolvink MSc	regiolid
De heer R.J. van de Mortel	regiolid
De heer drs. H.A.G. Hellegers	regiolid
Mevrouw E.H.T. Stravens	regiolid

Het bestuur is autonoom maar dient uiteraard wel gevoed te worden met de denkbeelden en gevoelens van alle deelnemende partijen. Daartoe is er een portefeuillehoudersoverleg in het leven geroepen. Met deze constructie is de directe financiële invloed van de deelnemende gemeenten en waterschappen beperkt, doch is het wel mogelijk om met behoud van effectiviteit op afstand te toetsen en te sturen.
De provincie Noord-Brabant is op haar eigen verzoek geen deelnemer aan de gemeenschappelijke regeling van het BHIC, maar heeft met het BHIC een dienstverleningsovereenkomst afgesloten.

Doelstelling
Het BHIC heeft een wettelijke taak en een maatschappelijke opgave. De wettelijke taak bestaat uit het goed, geordend en toegankelijk beheren van de archieven die aan het BHIC zijn overgedragen. Dit alles conform de Archiefwet en de daaruit voortvloeiende richtlijnen. De maatschappelijke opgave is de verbreiding van

de kennis van de Brabantse geschiedenis. Deze doelstelling wordt gestuurd door de operationele missie: meer publiek, meer divers publiek, meer tevreden publiek.

Missie en strategische doelstellingen
In de beleidsnotitie "Waarheen leidt de weg? 2019-2022" worden de ambities voor de komende jaren geformuleerd. Bij het herijken van de missie en de positionering van het BHIC tonen zich twee gezichten. Enerzijds is het BHIC een archief dat de wettelijke taken uitvoert, anderzijds is het een publieksinstelling die inhoud geeft aan de maatschappelijke opgave. In de archieffunctie bewaart en beheert het BHIC 'op goede, geordende en toegankelijke wijze' zo'n 40 strekkende kilometer papieren archief, alsook een groeiend aantal terabyte aan digitale bestanden. In de publieksfunctie bewerkt, verrijkt, redigeert en presenteert het BHIC de historische informatie en beleving op dusdanige wijze dat een zo groot mogelijk, een zo divers mogelijk en zo tevreden mogelijk publiek wordt bereikt. In de notitie worden de volgende ambities geformuleerd:

- Het BHIC is het genealogisch centrum voor Brabant;
- Het BHIC wordt het Brabants centrum voor beeld en geluid;
- Het BHIC schrijft Brabantse geschiedenis;
- Het BHIC versterkt marketing & promotie;
- Het BHIC beschikt over een volwaardig e-depot.

Werkplan 2022 (de 3 W's)
Bij de uitvoering van de wettelijke taak zal in 2022 – naast de reguliere activiteiten – veel aandacht uitgaan naar de verdere ontwikkeling van het e-depot. Dit heeft geen uitzetting van de begroting tot gevolg.
Het e-depot is geschikt voor twee soorten archieven: voor documenten die in oorsprong digitaal zijn aangemaakt (born digital) en voor documenten die later zijn gedigitaliseerd. Voor de born-digital documenten geldt dat de deelnemers op kleine schaal hun materiaal al overbrengen naar het e-depot. Het gaat hier om videotulen of projectdossiers. Naar verwachting zullen de deelnemers op middellange termijn in staat zijn om hun afgesloten documentmanagementsysteem goed, geordend en toegankelijk over te brengen naar het e-depot. Zodra een deelnemer structureel gebruik gaat maken van het e-depot, zal aan de deelnemer een tarief in rekening worden gebracht; er circuleren bedragen van € 1,10 per inwoner. Op dat moment zullen de kosten van de fysieke en digitale wettelijke archieftaken in samenhang worden bekeken.
Voor gedigitaliseerde bestanden ligt dat anders, zoals voorbeeld bouwvergunningen, bodemdossiers, milieuvergunningen, e.d. Een groot aantal deelnemers heeft dit soort archieven gescand en toegankelijk gemaakt. Inmiddels zijn deze vergunningen ook in het e-depot geplaatst. Voor een aantal gemeenten gaat het om een daadwerkelijke vervanging van de papieren exemplaren, bij de overige gemeenten gaat het om kopieën. Afgesproken is dat het BHIC tot en met 2022 dit soort archieven zoveel mogelijk gratis in het e-depot zal opnemen.

Bij het realiseren van de maatschappelijke opgave zijn er - naast de reguliere activiteiten - drie majeure projecten gepland die allemaal een voortzetting zijn van projecten die eerder zijn gestart. Ze hebben geen uitzetting van de begroting tot gevolg.

- voor de historisch onderzoekers zullen er steeds meer scans op internet beschikbaar komen. Het gaat hier om digitale kopieën van originele aktes van Burgerlijke Stand, Bevolkingsregisters, maar ook notariële akten, gevangenisregisters e.d. Het BHIC groeit verder uit tot het genealogisch platform van Brabant.
- voor de lokaal geïnteresseerden zullen de bestaande digitale geschiedenisboekjes (de zgn. 'lokale pagina's') verder worden uitgebreid. De nadruk zal daarbij vooral liggen op acquisitie en digitale beschikbaarstelling van foto's en films.
- voor de thematisch geïnteresseerden zullen relevante provinciebrede onderwerpen digitaal worden gepresenteerd. Eerder werden o.a. websites gelanceerd over het autobezit in Brabant (1906-1951), over het rijke roomse leven in Brabant (1900-1970), over het Brabantse dorpsleven (1900-1925), over de Brabantse gesneuvelden (1940-heden) en over de Brabantse industrie. Ook in 2022 zal deze reeks worden voortgezet.

Budgetontwikkeling 2022
Bij het opstellen van de begroting wordt steeds uitgegaan van een voorlopig indexeringspercentage. Dit percentage wordt in de begroting gecorrigeerd aan de hand van het door de Minister vastgestelde rijks-indexeringspercentage, dat veelal lager is. Op deze wijze geldt voor alle deelnemers hetzelfde indexeringspercentage.

Met het oog op de verwachte loon-en prijsontwikkeling, wordt voor de begroting 2022 uitgegaan van een voorlopig indexeringspercentage van 1,50%. Het definitieve indexeringspercentage van het Rijk over 2020 was ten tijde van de vervaardiging van deze kadernota nog niet bekend, zodat de hierboven genoemde correctie nog niet te berekenen is.

Bij het opstellen van de begroting 2022 zal het definitieve indexeringspercentage van het Rijk over 2020 wel bekend zijn. Bij het opstellen van de begroting zal daarom rekening gehouden kunnen worden met de hierboven genoemde correctie.

Bijdrage 2022
De bijdragen zijn gebaseerd op de inwoneraantallen zoals opgenomen in de Regeling Brabants Historisch Centrum. De bijdrage per inwoner bedraagt in 2022 € 3,89.

De compensabele BTW, opgenomen in de jaarlijkse bijdragen, zal door de deelnemers worden teruggevorderd en niet door het BHIC worden geïnd.

	Begroting	2022			
Deelnemer REGIO	**2021**	**Mutaties**	**Index 1,5%**	**Bijdrage 2022**	**BCF 2022**
Bernheze	€ 110.500		€ 1.700	€ 112.200	€ 5.300
Boekel	€ 36.000		€ 500	€ 36.500	€ 1.700
Boxtel	€ -	€ 125.700	€ 1.900	€ 127.600	€ 6.000
Grave	€ 48.900		€ 700	€ 49.600	€ 2.300
Haaren 1)	€ 35.100	€ -14.800	€ 0	€ 20.300	€ 0
Land van Cuijk 2)	€ 293.400		€ 4.400	€ 297.800	€ 14.100
Maashorst 3)	€ 210.600		€ 3.200	€ 213.800	€ 10.100
Meierijstad	€ 295.100		€ 4.400	€ 299.500	€ 14.200
Oss	€ 333.600		€ 5.000	€ 338.600	€ 16.000
St. Michielsgestel	€ 107.900		€ 1.600	€ 109.500	€ 5.200
Vught 4)	€ 115.400		€ 1.700	€ 117.100	€ 5.500
WS Aa en Maas	€ 117.000		€ 1.800	€ 118.800	€ 0
WS De Dommel	€ 75.300		€ 1.100	€ 76.400	€ 0
	€ 1.778.800	€ 110.900	€ 28.000	€ 1.917.700	€ 80.400

1) Op basis van uittredingsbijdrage 2021-2024

2) Herindeling Boxmeer, Cuijk, Mill en St. Hubert, St. Anthonis

3) Herindeling Landerd en Uden

4) Toevoeging Helvoirt per 1-1-2021

	Uittredings-bijdrage 2022
Biezenmortel	€ 4.000
Haaren	€ 16.300
	€ 20.300

		2022		
Deelnemer RIJK	**2021**	**Mutaties**	**Index 1,5%**	**Bijdrage 2022**
Min. van OC&W-lumpsum	€ 2.789.300		€ 41.800	€ 2.831.100
Min. van OC&W-DTR	€ 160.100		€ 0	€ 160.100
	€ 2.949.400	€ -	€ 41.800	€ 2.991.200

		2022		
Overige bijdragen	**2021**	**mutaties**	**Index 1,5%**	**Bijdrage 2022**
Provincie Noord-Brabant	€ 639.400	€ -	€ 9.600	€ 649.000

Afschrijvingsbeleid 2022
Het afschrijvingsbeleid van de voorgaande jaren wordt voortgezet.

Exploitatie 2020
De exploitatierekening over 2020 wordt naar verwachting met een positief resultaat afgesloten. De conceptjaarrekening 2020 zal begin februari 2021 beschikbaar zijn.

Vermogenspositie 2020
De algemene reserve bedraagt eind 2020 naar verwachting € 418.000. Dit is 9,3% van de deelnemersbijdragen en zit daarmee onder het maximaal toegestane percentage van 10%.

Onderhoud en instandhouding De Citadel
De Citadel in Den Bosch wordt gehuurd van het Rijksvastgoedbedrijf. Per 1 januari 2019 is er een nieuwe huurovereenkomst afgesloten met een looptijd van 3 jaar. Na afloop van deze periode loopt de overeenkomst voor onbepaalde tijd door.
Per 1 januari 2019 is het eigenaarsonderhoud door het RVB overgedragen aan het BHIC. Het Rijk blijft eigenaar, maar het BHIC is verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van De Citadel. Na een proefperiode van drie jaar volgt een evaluatie en een definitief besluit van de Minister over het huisvestingsstelsel voor het vastgoed van de Rijks Historische Centra (RHC's) en de Musea.

Het te behalen voordeel van het zelf uitvoeren van het onderhoud en de instandhouding van De Citadel, mag binnen de doelstellingen van het BHIC, vrij worden besteed. Een deel van het bedrag zal gereserveerd worden voor de toegenomen (niet verzekerbare) risico's als gevolg van het zelf verantwoordelijk zijn voor onderhoud en instandhouding. In de proefperiode zal de besteding van de gelden via bestemmingsreserves lopen. Er is nog wel een beperking: het (rijks)geld mag niet gebruikt worden voor structurele verlaging van de jaarlijkse bijdragen van de regiopartners. Dat wil niet zeggen dat de regiopartners niet indirect zouden kunnen profiteren van het voordeel, bijvoorbeeld in de vorm van de ontwikkeling van het e-depot, digitalisering en verbetering dienstverlening. Ook is er een direct voordeel voor de gemeenten: de betaalde BTW over het zelf uitgevoerde onderhoud en instandhouding, kan naar verhouding worden verrekend via het BTW compensatiefonds.

Meerjarenraming 2023-2025
De meerjarenbegroting wordt opgesteld na vaststelling van en in de lijn van de begroting 2022.

Tot slot
Uitgangspunt blijft dat binnen het beschikbare budget wordt gebleven en dat nieuw beleid budgetneutraal wordt gerealiseerd. Eventuele extra wettelijke taken worden als p.m.-post gezien.

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 4.D. **Projectenboeknummer en -naam:** n.v.t **Corsa dossiernummer:** **Voorstelnummer BABS**: 58482

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. AFZ 20-05-2021	Ketelaars, P.C.M.

Agendaonderwerp: (H) Financiële stukken Het Waterschapshuis (HWH) (Jaarstukken 2020 en ontwerpbegroting 2022)
Voorstel: 1. Kennis te nemen van de jaarstukken 2020 en de ontwerpbegroting 2022 van de Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis (HWH). 2. De zienswijze op de ontwerpbegroting 2022 HWH conform het ontwerp vast te stellen.

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp: Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden: 1. 1a. Aanbiedingsbrief HWH zienswijzeprocdure begroting 2022 2. 1b. Concept vergaderstuk AB HWH begroting 2022 3. 1c. Ontwerpbegroting 2022 HWH 4. 2a. Jaarstukken 2020 HWH 5. 2b. Bestuursrapportage 2020-3 HWH 6. 2c. Projectverantwoording 2020-3 HWH (bijlage bij berap) 7. 2d. Controleverklaring accountant 8. 3. Zienswijze Begroting 2022 HWH

AB voorblad

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

VOORSTEL:

1. Kennis te nemen van de jaarstukken 2020 en de ontwerpbegroting 2022 van de Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis (HWH).
2. De zienswijze op de ontwerpbegroting 2022 HWH conform het ontwerp vast te stellen

---

PROBLEEMSTELLING

Het Waterschapshuis (HWH) heeft de ontwerpbegroting 2022 opgesteld. Voordat het Algemeen Bestuur (AB) van HWH de begroting vaststelt worden de waterschappen conform de wettelijke zienswijzetermijn in de gelegenheid gesteld uiterlijk 15 juni een zienswijze in te dienen (zie aanbiedingsbrief in bijlage 1).

Daarnaast heeft HWH de jaarstukken 2020 opgesteld. De waterschappen ontvangen de jaarstukken ter kennisname, er geldt geen wettelijke zienswijzetermijn.

BEOOGD EFFECT

Met het afgeven van een zienswijze kan het waterschap aan het AB van HWH een advies afgeven ten behoeve van definitieve besluitvorming over de ontwerpbegroting 2022.

ARGUMENTEN

Om de volgende reden wordt voorgesteld een positieve zienswijze (bijlage 3) op de ontwerpbegroting 2022 van HWH in te dienen:

2.1 HWH heeft diverse maatregelen getroffen om meer gelijkmatigheid in de begroting te krijgen (minder begrotingswijzigingen).

HWH kan, conform de gemeenschappelijke regeling, alleen programma's en projecten in de begroting verwerken, indien hiervoor een Dienstverleningsovereenkomst (DVO) is afgesloten. De DVO's zijn derhalve leidend voor de begrotingen. Met de start van programmasturing in 2020 zijn er al meer mogelijkheden om gelijkmatigheid in de begroting te bewerkstellingen, bijvoorbeeld door prioritering binnen een programma. Door de DVO-systematiek moeten echter nog steeds tussentijds gedurende het jaar begrotingswijzingen worden aangeboden voor onder andere de nieuwe initiatieven die worden opgestart. Om meer gelijkmatigheid in de begroting 2022 te creëren, zijn in het traject in aanloop naar de primaire begroting 2022 een aantal stappen gezet:

- Zoveel mogelijk aflopende DVO's zijn (vroegtijdig) verlengd, zodat deze verwerkt konden worden in de begroting 2022;
- Er zijn ontwikkelbudgetten opgenomen binnen programma's. Deze budgetten kunnen worden aangewend voor nieuwe initiatieven binnen het programma. Besluitvorming hierover is gemandateerd aan het uitvoerend overleg (UO).
- Er is een initiatiefbudget opgenomen in de begroting welke is geformaliseerd in een DVO. De OGT (opdrachtgeverstafel) heeft in haar vergadering van 27 november 2020 ingestemd met het gebruik van een initiatiefbudget. Door een jaarlijks bedrag op te nemen als initiatiefbudget in de begroting van HWH, wordt financiële ruimte gecreëerd

om nieuwe projecten op te starten, indien het ontwikkelgeld van een programma onvoldoende toereikend is.
- Om schommelingen binnen instandhouden op te vangen is een post onvoorzien à € 250.000 en een vaste post € 250.000 voor interne projecten (kwaliteit) opgenomen.

2.2 Er zijn maatregelen genomen om de begroting niet te snel te laten groeien
Door de grote toename van het aantal uitvoeringsverzoeken door de (business van de) waterschapen moeten er keuzes gemaakt worden om HWH niet te snel te laten groeien. Dit heeft de OGT, waarin de directeuren van de waterschappen zitting hebben, in 2021 doen besluiten zich een vrijwillig begrotingsplafond voor initiatieven in samenwerkingsprojecten onder regie van HWH op te leggen. Conform de wens van de OGT is de totale begroting 2022 van de projecten (exclusief instandhouding) met maximaal 2% gestegen. De ontwerpbegroting stijgt van € 23.288.671 exclusief BTW (geactualiseerd 2021) naar € 24.003.132 exclusief BTW (ontwerp 2022).
De OGT wordt voortaan opgenomen in de P&C-cyclus van HWH.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S
2.1 De begroting betreft een voorschotbedrag.
De begroting is gebaseerd op de meest recente inzichten. Het in werkelijkheid te betalen bedrag wordt nacalculatorisch bepaald op basis van werkelijke kosten en deelname aan projecten. Hoewel HWH diverse maatregelen heeft getroffen om begrotingswijzigingen te beperken zijn deze niet geheel uit te sluiten.
HWH kent geen algemene reserve.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK
Ontwerpbegroting 2021
Voor Aa en Maas stijgt de bijdrage met € 40.691 inclusief BTW naar € 1.194.085 inclusief BTW. Hiermee wordt rekening gehouden in de nog op te stellen programmabegroting 2022 van Aa en Maas.

Jaarstukken 2020 HWH
Onderstaand wordt nader ingegaan op de jaarstukken van HWH.
De jaarstukken bestaan uit:
1. De jaarstukken 2020 (jaarrekening);
2. Bestuursrapportage 2020-3 als bijlage bij de jaarrekening;
3. Projectverantwoording 2020-3 als bijlage bij de bestuursrapportage.

In de jaarrekening wordt op hoofdlijnen een overzicht gegeven van de activiteiten in 2020. In de bestuursrapportage wordt per programma en in de projectverantwoording per project een inhoudelijke en financiële verantwoording gegeven welke als bijlages aan het Algemeen Bestuur zal worden toegestuurd. De belangrijkste punten uit de stukken zijn:
- Het resultaat voor bestemming bedraagt € 5,5 miljoen. Dit betreft voor € 0,7 miljoen instandhouding en € 4,8 miljoen programma's/projecten. Hiervan wordt € 4,3 miljoen aan de deelnemers terugbetaald en € 1,1 miljoen gemuteerd op de projectrekening stuurgroep derden. Na deze saldoafwikkeling is het exploitatieresultaat nihil. De accountant van HWH heeft een goedkeurende verklaring afgegeven.
- Een toelichting op de belangrijkste oorzaken van de financiële afwijkingen en de impact hiervan op projecten (uitvoering vertraagd of niet uitgevoerd) wordt gegeven op pagina pag. 16/17/20 van de bestuursrapportage (bijlage 2b). Uit deze analyse blijkt dat een deel van het saldo niet voorkomen had kunnen worden, omdat HWH daar slechts een kassiersfunctie heeft (stuurgroep projecten met derden € 1,1 miljoen). Een

deel van het saldo positief is, omdat HWH daar goedkoper heeft ingekocht (uren en licenties, € 3,1 miljoen). € 1,3 miljoen wordt veroorzaakt door projecten/activiteiten die niet of vertraagd zijn uitgevoerd.
- HWH heeft lessen getrokken uit het grote overschot van 2020. De (systematiek voor het bepalen van de) begrote uurtarieven zijn bij de geactualiseerde begroting 2021 (behandeld in ons AB van 9 april) aangepast. Ook is op voordracht van de opdrachtgeverstafel in de begroting 2021 gewerkt met een plafond.
- Eind 2019 heeft AB van HWH besloten het huidige koersplan "wijzer naar 2020' met 3 jaar te verlengen. In 2020 heeft HWH een grote sprong gemaakt op alle punten uit het koersplan. Dit wordt bevestigd door een in het najaar 2020 uitgevoerde midtermreview. Het Programmagestuurd werken is in 2020 een feit. Ook is er een strategie nota ontwikkeld die elk jaar aangevuld wordt.
- De belastingdienst heeft de koepelvrijstelling, waarmee HWH vrijgesteld was van BTW op diensten voor de waterschappen, ingetrokken (hierover bent u in het AB van 5 juli 2019 reeds geïnformeerd). HWH heeft hiertegen bezwaar aangetekend. Dit is echter in november 2020 afgewezen. HWH is hiertegen in beroep gegaan.

Aa en Maas ontvangt over 2020 € 192.264 terug van HWH. Dit is reeds in de jaarrekening 2020 van Aa en Maas verwerkt.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP
n.v.t.

UITVOERING/VERVOLG
Eind juni stelt HWH naar aanleiding van de ingediende zienswijzen een reactienota op. Deze wordt tezamen met de ontwerpbegroting 2022 in het AB HWH van 15 juli 2021 behandeld.

De jaarrekening ligt in het AB HWH van 22 april 2021 ter vaststelling voor.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE
n.v.t.

BIJLAGEN
0. AB-besluit
1a Aanbiedingsbrief HWH zienswijzeprocedure begroting 2022
1b Concept vergaderstuk AB HWH begroting 2022
1c Ontwerpbegroting 2022 HWH
2a Jaarstukken 2020 HWH (jaarrekening)
2b Bestuursrapportage 2020-3 als bijlage bij de jaarrekening
2c Projectverantwoording 2020-3 als bijlage bij de bestuursrapportage
2d Controleverklaring accountant
3 zienswijze op ontwerpbegroting

VERSIEDATUM
26 april 2021

AB-BESLUIT

ONDERWERP: Financiële stukken Het Waterschapshuis (Jaarstukken 2020 en ontwerpbegroting 2022)

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:
INVESTERINGSBESLUIT:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 26 april 2021;

gelet op het bepaalde in de Wet gemeenschappelijk regelingen;

gezien het advies van de commissie AFZ van 20 mei 2021;

B E S L U I T:

De zienswijze op de ontwerpbegroting 2022 HWH conform het ontwerp vast te stellen

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de dijkgraaf,

Pieter Sennema Mario Jacobs

hetWaterschapshuis

Algemene besturen van de waterschappen
cc ambtelijk contactpersonen het Waterschapshuis

Behandeld door

Aantal pagina's
2

Datum
6 april 2021

Uw kenmerk

Onderwerp
Zienswijzeprocedure

Ons kenmerk
Z1732/H010957

Geachte bestuur,

Hiermee bieden wij de ontwerp begroting 2022 van het Waterschapshuis (hWh) aan ten behoeve van de wettelijke zienswijzeprocedure. Het bijbehorende voorstel voor het Algemeen bestuur hWh is ter informatie bijgevoegd. Met deze documenten wordt inzichtelijk gemaakt op welke wijze hWh de voor 2022 gestelde doelen wil realiseren en welke financiële middelen hiermee zijn gemoeid.

Procedure
Financieel-technische vragen kunnen ambtelijk worden gesteld tot 1 juni 2021. De vragen kunnen worden gemaild naar Sanne Hooijer, controller hWh (s.hooijer@hetwaterschapshuis.nl), die deze vragen zal beantwoorden. Voor ambtelijk contactpersonen wordt op 19 april 2021, 14.00 uur een (digitale) informatiebijeenkomst georganiseerd waarin de uitgangspunten en begroting worden toegelicht. De uitnodiging hiervoor wordt separaat gemaild.

Conform de wettelijke zienswijzeprocedure en de planning van het Algemeen bestuur vragen wij u om uiterlijk 15 juni 2021 uw zienswijze in te dienen. Dit kan via mail aan Suzanne Kool (bestuur@hetwaterschapshuis.nl) of via het postadres van hWh.

Op basis van de ingebrachte zienswijzen wordt een reactienota geschreven die uiterlijk 24 juni 2021 wordt aangeboden aan het Algemeen bestuur hWh ten behoeve van de vergadering op 15 juli 2021.

Ter inzage leggen
Wellicht ten overvloede wijzen wij u erop dat de ontwerp begroting 2022 door de aan hWh deelnemende waterschappen voor een ieder ter inzage moet worden gelegd en tegen betaling van kosten algemeen verkrijgbaar moet worden gesteld.

hetWaterschapshuis | Stationsplein 89 3818 LE Amersfoort | Postbus 2180 3800 CD Amersfoort | T 033 460 31 00
info@hetwaterschapshuis.nl | www.hetwaterschapshuis.nl | IBAN NL25NWAB0636756262 | BIC NWABNL2G | KvK-nummer 56683464

Ik vertrouw erop u met deze brief voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
namens het Dagelijks bestuur van het Waterschapshuis,

drs. G.J.A. Smits,
secretaris-directeur

Vergaderstuk Algemeen bestuur

Opsteller Sanne Hooijer	Aantal pagina's 7
Behandelend gremium Algemeen bestuur	Datum voorgelegd 15 juli 2021
Agendapunt, Onderwerp Voorstel begroting 2022	Agendering Ter vaststelling
Kopie aan	Kenmerk xxx

CONCEPT

1 Samenvatting voorstel

De uitbraak van het coronavirus heeft in 2020 grote gevolgen voor de economie en maatschappij. De impact zal ook nog in 2022 voelbaar zijn. Natuurlijk raakt het ook hWh in de uitvoering van haar werkzaamheden. Maar in 2020 zijn alle programma's, ondanks de coronacrisis, erin geslaagd om het werk goed voort te zetten door gebruik te maken van online tools. De verwachting is dat dit ook in 2021 en 2022 door zal gaan. De verwachte gevolgen van de coronacrisis voor de maatschappij en ook voor de waterschappen heeft de OGT in 2021 doen besluiten zich een vrijwillig begrotingsplafond voor initiatieven in samenwerkingsprojecten onder regie van hWh op te leggen. Conform de wens van de OGT is de totale begroting 2022 van de projecten (exclusief instandhouding) met maximaal 2% gestegen.

We zien dat digitale transformatie is versneld door de coronacrisis. O.a. het belang van data en het uitwisselen van data neemt versneld toe. Voor hWh uit zich dat in een blijvende stroom van (innovatieve) projecten, waarmee de programma's zich vullen. Door de toename van deze uitvoeringsverzoeken door de business van de waterschapen moeten er zowel door de Uitvoerend Overleggen (hierna: UO's) als door de Opdrachtgeverstafel (hierna: OGT) keuzes gemaakt worden om hWh niet te snel te laten groeien, waarbij een jaarlijkse groei in uren van 5-10% als beheersbaar wordt gezien. De begroting 2022 zet de groei van de afgelopen jaren voort.

hWh kan alleen programma's en projecten in de begroting verwerken, conform de gemeenschappelijke regeling, voor zover hiervoor een Dienstverleningsovereenkomst (DVO) is afgesloten. De DVO's zijn derhalve leidend voor de begrotingen. Met de start van programmasturing in 2020 zijn er al meer mogelijkheden om gelijkmatigheid in de begroting te bewerkstellingen, bijvoorbeeld door prioritering binnen een programma. Door de DVO-systematiek moeten echter nog steeds tussentijds gedurende het jaar begrotingswijzingen worden aangeboden voor onder andere de nieuwe initiatieven die worden opgestart. Om meer gelijkmatigheid in de begroting 2022 te creëren, zijn in het traject in aanloop naar de primaire begroting 2022 een aantal stappen gezet:

- zoveel mogelijk aflopende DVO's zijn (vroegtijdig) verlengd, zodat deze verwerkt kunnen worden in de begroting 2022.
- ontwikkelbudgetten ten behoeve van besluitvorming door UO's, zijn opnieuw beschikbaar gesteld voor 2022. Dit budget kan worden aangewend voor nieuwe initiatieven binnen het programma. Besluitvorming hierover is gemandateerd aan het uitvoerend overleg (UO).
- het initiatiefbudget is geformaliseerd in een DVO. De OGT heeft in haar vergadering van 27 november 2020 ingestemd met het gebruik van een initiatiefbudget. Door een jaarlijks bedrag op te nemen als initiatiefbudget in de begroting van hWh, wordt financiële ruimte gecreëerd om

nieuwe projecten op te starten, indien het ontwikkelgeld van een programma onvoldoende toereikend is. Wanneer een concreet nieuw project wordt opgestart binnen een ander programma, kan het initiatiefbudget dienen als financiering daarvan. Het initiatiefbudget wordt uitsluitend gebruikt ter financiering van verhogingen in de begroting binnen andere programma's.

De totale begroting 2022 is uitgedrukt in euro's gestegen ten opzichte van de geactualiseerde begroting 2021, welke aan het Algemeen bestuur in april 2021 ter vaststelling wordt aangeboden. De begroting van instandhouding is in 2022 eveneens gestegen, met name door de begroting van ruimte voor kwaliteitsverbetering binnen de instandhouding. Een meer gedetailleerde financiële analyse van de begroting is opgenomen in hoofdstuk 4.

2 Inleiding

Voor u ligt de begroting 2022 van Het Waterschapshuis. Deze begroting maakt inzichtelijk op welke wijze het Waterschapshuis de in 2022 door de waterschappen gestelde doelen wil realiseren en welke financiële middelen de waterschappen hiervoor beschikbaar stellen.

De begroting 2022 is gebaseerd op:
- Een flexibele organisatie waarin de medewerkers die de programma's/projecten/diensten uitvoeren worden ingeleend vanuit de waterschappen of, indien nodig, worden ingehuurd vanuit de markt.
- Een organisatie die in haar programma's werkt volgens Integraal Project Management (IPM).
- De uitgangspunten van de vastgestelde kaderbrief 2022.

Gezien het huidige standpunt van de belastingdienst ten aanzien van de omzetbelasting in de positie van hWh, is de begroting opgesteld in bedragen exclusief BTW. De totale kosten worden door hWh verhoogd met BTW in rekening gebracht bij de deelnemers.

In de begroting 2022 zijn enkele aanpassingen verwerkt ten opzichte van de geactualiseerde begroting 2021:
- De maximaal toe te passen uurtarieven voor deze begroting zijn, conform kadernota, gebaseerd op de Handleiding overheidstarieven 2020 (ministerie van Financiën). De uurtarieven zijn geïndexeerd met 1,4% op basis van de verwachte stijging van de loonvoet in de geactualiseerde begroting 2021 en eveneens 1,4% voor de begroting 2022. Het percentage is gebaseerd op de raming van het Centraal Plan Bureau. Het onderhandelingsresultaat op de CAO 2021 was ten tijde van het opmaken van deze begroting nog niet bekend.
- In de begroting 2022 is per programma een begrotingstarief bepaald. Dit tarief varieert van schaal 10 tot 13. Het totale gemiddelde uurtarief in de begroting 2022 komt uit op € 77,90. In de geactualiseerde begroting 2021 was dit nog gemiddeld € 75,91. In de financiële analyse in hoofdstuk 4 is toegelicht wat de wijziging in uurtarieven in de begroting van hWh betekent.
- De ontwikkelingen en actualisaties in lopende dienstverleningsovereenkomsten zijn verwerkt.
- Nieuwe projecten zijn aan de begroting toegevoegd op basis van een afgesloten dienstverleningsovereenkomst.
- De actuele capaciteitsplanning per project is verwerkt.
- De projectmatige aanpak van de in 2017 ingezette kwaliteitsimpuls van hWh (interne projecten) wordt in 2020 c.q. Q1 2021, na de verhuizing, afgerond en zal in 2021 en 2022 overgaan in een continu verbetertraject. In 2022 is € 250.000 voor kwaliteitsborging begroot, welke zal worden ingezet voor nog nader te bepalen interne projecten.

CONCEPT

3 Structuur en de systematiek van de begroting

De hoofdindeling van de begroting 2022 is gelijk aan de geactualiseerde begroting 2021:

- Deel 1: Instandhouding
- Deel 2: Projecten waterschappen
- Deel 3: Projecten derden
- Deel 4: Verwachte begrotingswijzigingen in 2022

Voor meer informatie wordt verwezen naar de leeswijzer in hoofdstuk 2 van de geactualiseerde begroting.

3.1 Uurtarieven en opslagen

De uurtarieven inleen (vanuit waterschappen) en inhuur worden begroot op basis van de meest recent beschikbare tarieven voor de Rijksoverheid (Handleiding overheidstarieven 2020, ministerie van Financiën). Hier is per salarisschaal een uurtarief bepaald, gebaseerd op een intern en een extern tarief. De tarieven voor de projecten voor waterschappen en projecten voor derden worden begroot gebaseerd op het externe tarief. Hierdoor wordt de mogelijkheid gecreëerd dat een waterschap dat een medewerker uitleent, een zodanige vergoeding ontvangt, dat deze een gelijkwaardige kracht kan werven vanuit de markt. De vergoeding aan het waterschap zal dan gebaseerd zijn op het uurtarief van de betreffende salarisschaal van de ingeleende medewerker, zoals bepaald in de Handleiding overheidstarieven.

In het kader van de wetgeving rondom vennootschapsbelasting kan dit in sommige gevallen echter leiden tot een hogere administratieve last voor een waterschap, wat niet opweegt tegen de hogere vergoeding voor de uitgeleende medewerker. Omdat de fiscale situatie per waterschap verschillend is, wordt de mogelijkheid geboden voor individuele waterschappen te opteren voor een vergoeding gebaseerd op de lagere integrale kostprijs (loonkosten plus een opslag voor overheadkosten) van de betreffende medewerker, in plaats een vergoeding op basis van de tarieven opgesteld voor de Rijksoverheid. Deze afweging zal het betreffende waterschap zelf moeten maken.

In de begroting 2022 per programma een begrotingstarief bepaald. Dit tarief varieert van schaal 10 tot 13.

De rekentarieven voor de doorbelastingen van instandhouding zijn exclusief BTW:

- Virtuele werkplek: € 250 per maand per medewerker;
- Capaciteitsmanagement: € 4.200 per medewerker voor de gehele begeleiding van instroom. Voor contractverlengingen wordt een rekentarief van € 2.100 gehanteerd;
- Inkoop: maximaal € 850 voor een enkelvoudig onderhandse aanbesteding en € 2.100 voor een meervoudig onderhandse aanbesteding.

3.2. Capaciteitsraming

Een belangrijke basis voor de hWh begroting zijn de personeelslasten. Hieronder is een overzicht opgenomen van de begrote uren.

Overzicht uren per type overeenkomst	2021 begroot primair	%	2021 begroot actualisatie	%	2022 begroot primair	%
Payroll	21.172	18%	30.520	25%	33.580	26%
Inleen	47.048	41%	47.587	39%	48.450	38%
Inhuur	41.141	36%	36.974	30%	39.018	30%
Overheid	6.146	5%	8.136	7%	7.284	6%
Totaal	**115.506**	**100%**	**123.217**	**100%**	**128.332**	**100%**

In 2022 is het uitgangspunt om 38% van alle productieve uren in te kunnen vullen met

CONCEPT

medewerkers die worden ingeleend van de waterschappen. De begroting van de uren is gebaseerd op de huidige invulling van de projectteams van de projecten in 2021.

3.3 Herverdeeleffecten

In bijlage 3 en 4 van de begroting worden de effecten voor de bijdragen van de waterschappen weergegeven.

3.4 Monitoring

De voortgang van de begroting wordt gemonitord in de bestuursrapportages. De inhoud en indeling van de bestuursrapportages komen overeen met de indeling van de begroting. Er blijft onverminderd aandacht voor de KPI's, zoals capaciteit en liquiditeit.

4 Financiële analyse begroting 2022

In deze paragraaf worden de belangrijkste wijzigingen aangegeven ten opzichte van de geactualiseerde begroting 2021.

4.1 Begroting naar programma's

Programma	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	Mutatie 2022 primair t.o.v. 2021 actualisatie
1. Bestuur en organisatie	2.786.649	3.221.533	2.936.847	2.936.847	3.335.621	398.774
2. Kennis en verbinden	1.088.094	1.258.094	1.280.722	1.280.722	1.203.492	-77.230
Subtotaal instandhouding	*3.874.743*	*4.479.627*	*4.217.569*	*4.217.569*	*4.539.113*	*321.544*
3. Innovatie en transformatie	971.483	1.102.942	842.037	1.269.860	826.446	-443.414
4. Digitale dienstverlening	746.998	1.079.653	748.953	903.581	630.356	-273.225
5. Organisatie en samenwerking	2.125.851	2.353.201	1.724.805	1.968.343	2.210.092	241.749
6. Informatie - datastromen	1.437.242	1.487.242	1.525.057	1.605.056	1.667.001	61.945
7. Informatieveiligheid en privacy	680.879	1.200.000	1.000.000	1.233.678	1.349.998	116.320
8. Waterveiligheid	701.534	746.534	110.957	159.432	319.831	160.399
9. Watersysteem	986.214	1.458.214	868.733	1.266.528	693.299	-573.229
10. Waterketen	1.081.588	1.562.000	1.553.358	1.472.010	2.059.356	587.346
11. Bedrijfsvoering	-	-	-	-	-	-
12. SAW@	1.721.741	1.677.064	1.705.092	1.765.920	1.722.369	-43.551
13. AHN / Beeldmateriaal	4.776.022	4.678.787	4.749.667	4.749.667	4.774.923	25.256
14. Informatiehuis Water	1.802.843	1.559.651	1.294.735	2.054.761	1.991.568	-63.193
15. Kassiersfunctie	591.105	611.105	619.734	622.266	1.218.781	596.515
Subtotaal projecten	*17.623.500*	*19.516.393*	*16.743.127*	*19.071.102*	*19.464.019*	*392.917*
Totaal	**21.498.244**	**23.996.020**	**20.960.696**	**23.288.671**	**24.003.132**	**714.461**

Bedragen zijn begroot exclusief BTW.

CONCEPT

4.2 Van geactualiseerde begroting 2021 naar begroting 2022

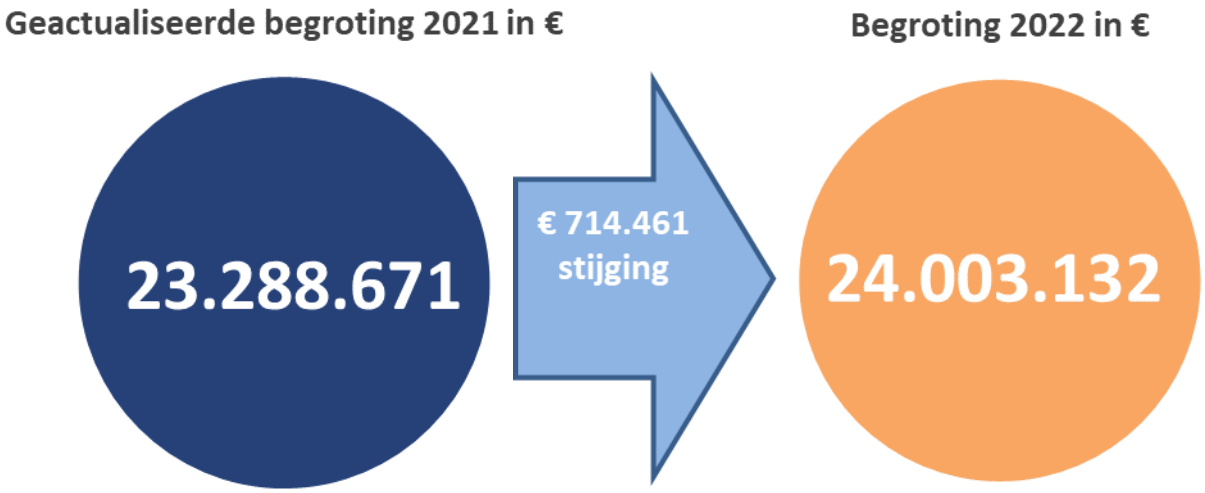

De begroting 2022 is uitgedrukt in cijfers als volgt tot stand gekomen:

Wijzigingen primaire begroting 2022 ten opzichte van geactualiseerde begroting 2021	Totaal	Instand-houding	Projecten
Begroting 2021 geactualiseerd	**23.288.671**	**4.217.569**	**19.071.102**
Wijziging begroot uurtarief	252.391	-2.417	254.808
Subtotaal na wijziging uitgangspunten	***23.541.062***	***4.215.151***	***19.325.911***
Toevoeging interne projecten	250.000	250.000	-
Toevoeging initiatiefbudget *	600.000	-	600.000
Toevoeging overige nieuwe projecten	410.537	-	410.537
Beëindigde projecten	-871.636	-	-871.636
WIjziging ontwikkelbudgetten **	660.000	-	660.000
Wijziging begrote uren projecten	391.708	152.202	239.506
Wijzigingen overige kosten projecten***	-978.539	-78.240	-900.299
Begroting 2022 primair	**24.003.132**	**4.539.113**	**19.464.019**

* De concrete invulling in 2021 van het initiatiefbudget is voorbehouden aan de OGT. De OGT heeft in haar vergadering van 27 november 2020 ingestemd met het gebruik van een initiatiefbudget. Door een jaarlijks bedrag op te nemen als initiatiefbudget in de begroting van hWh, wordt financiële ruimte gecreëerd om nieuwe projecten op te starten, indien het ontwikkelgeld van een programma onvoldoende toereikend is. Wanneer een concreet nieuw project wordt opgestart binnen een ander programma, kan het initiatiefbudget dienen als financiering daarvan. Het initiatiefbudget wordt uitsluitend gebruikt ter financiering van verhogingen in de begroting binnen andere programma's.

** De aanwending van de ontwikkelbudgetten is gemandateerd aan het UO van het desbetreffende programma. De ontwikkelbudgetten kunnen worden aangewend voor nieuwe initiatieven binnen het programma. In de begroting 2021 zijn de ontwikkelbudgetten lager begroot dan in de DVO's was overeengekomen, in afwachting van (programmaoverstijgende) prioritering door de OGT, dan wel temporisering binnen de geactualiseerde begroting 2021. In 2022 is de begroting van de ontwikkelbudgetten gebaseerd op de actuele goedgekeurde DVO's.

*** Een aantal substantiële aanpassingen ten opzichte van de geactualiseerde begroting 2021 zijn onder andere € 270.000 lagere kosten Oracle TECH (kostenbesparing), € 240.000 lagere out of pocketkosten HyDamo (afronding project) en € 365.000 lagere kosten Externe productkosten IHW (in 2021 eenmalig verhoogd).

CONCEPT

4.3 Instandhouding

De instandhouding is faciliterend aan de uitvoering van de projecten. In de geactualiseerde begroting 2021 is 13% van het totale begrotingsbedrag benodigd voor de uitvoering van bestuur en organisatie. De verhouding ten opzichte van de begroting van de projecten is nu stabiel. De afgelopen jaren heeft binnen hWh de nadruk vooral gelegen op de kwaliteitsverbetering van de bedrijfsvoering. Na de verbouwing van het kantoor en het vergadercentrum, wordt in 2021 overgaan in een continu verbetertraject. Zo kan een moderne omgeving onderhouden worden waar hWh zo goed mogelijk haar medewerkers kan faciliteren die samen met de waterschappen werken aan hun renderende samenwerking.

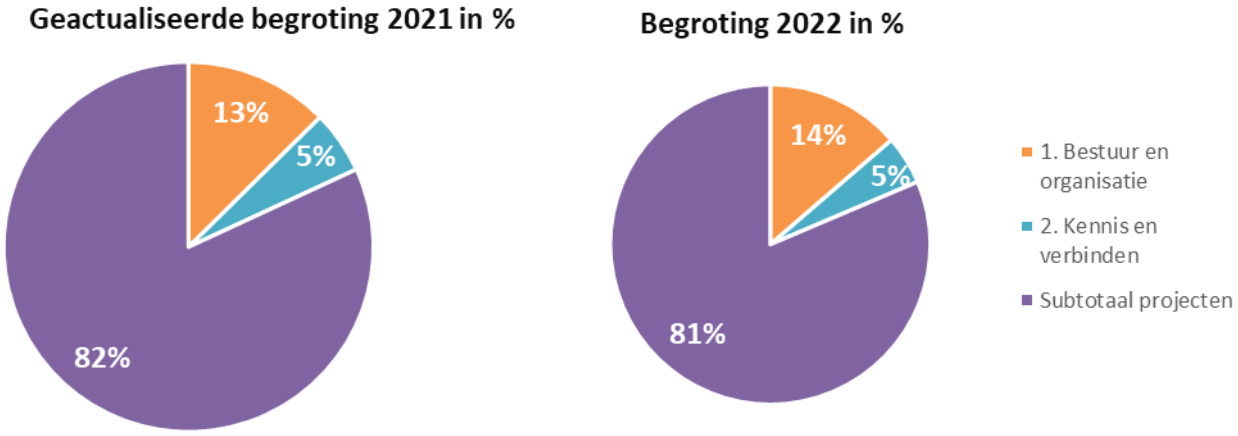

Een korte toelichting op de ontwikkeling in de begrote kosten instandhouding (programma 1 en 2) ten opzichte van de geactualiseerde begroting 2021:

- Programma 1. Bestuur en organisatie: Binnen programma bestuur en organisatie zijn de begrote kosten in 2021 uitsluitend herschikt:
  - Binnen de begrotingspost 'organisatieondersteuning' is rekening gehouden met een terugkeer naar een werksituatie waarbij meer op kantoor wordt gewerkt. Dit betekent onder andere meer reiskosten, maar ook dat er weer meer ingezet kan worden op talentontwikkeling. De begroting voor onvoorziene kosten die hierin is opgenomen, was in 2021 eenmalig naar beneden bijgesteld op € 210.000, maar is in 2022 weer teruggebracht naar het niveau van € 250.000.
  - Communicatie werkt in 2021 aan het opfrissen van de huisstijl, in 2022 is hier geen budget meer voor nodig en daalt de begroting op dit onderdeel.
  - In 2021 zijn geen interne projecten begroot. Vanaf 2022 wordt jaarlijks een bedrag van € 250.000 voor kwaliteitsverbetering in de bedrijfsvoering. Eind 2021 zal middels de interne projectenbrief hieraan een concrete invulling worden gegeven. De in het najaar van 2020 uitgevoerde 'mid-term review' zal hiervoor een bron zijn.

- Programma 2. Kennis en verbinden:
  - De dienstverlening voor Business Cases en de controle van lopende projecten wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de OGT en zal als zodanig worden behandeld. Dit betekent dat iedere opdracht leidt tot een formele begrotingswijziging. Aan het begin van het jaar zullen de kosten voor de voorfase (capaciteit business cases) in de instandhouding (het abonnement) zitten en dat deze gedurende het jaar, daar waar opdracht wordt gegeven voor een business case en/of project, (gedeeltelijk) ten laste van projecten worden gebracht. Aangezien de meeste programma's inmiddels de beschikking hebben over ontwikkelgeld, is de begroting voor business cases in programma 2

beschikbaar voor business cases die niet binnen één van de andere programma's uitgevoerd kan worden.
- De kwaliteitsborging bestaat grotendeels uit het uitvoeren van de C (Check) in de PDCA cyclus van de projecten en programma's
- Het project 'Strategienota OGT' is begroot als een jaarlijks terugkerende activiteit.
- De begroting voor het vergadercentrum is in 2021 verlaagd ten opzichte van de primaire begroting. Dit heeft te maken met de verwachting dat het vergadercentrum pas in het 2e kwartaal van 2021 open kan in verband met de coronapandemie. In 2022 wordt er vanuit gegaan dat het vergadercentrum weer het gehele jaar in gebruik is.
- In Kennis en verbinden was in 2021 een 'stabilisatiepost begroting' opgenomen om de daling in de begroting van de instandhoudingskosten op te vangen. Hierdoor wordt een wettelijke zienswijzeprocedure voorkomen voor de geactualiseerde begroting 2021. Ten aanzien van de 'stabilisatiepost begroting' zijn geen uitgaven gepland, dit is ook niet in 2022 opgenomen in de begroting.

4.4 Projecten waterschappen

Dit betreft de programma's 3 tot en met 11. De opdrachtgevers van de projecten (waterschappen) organiseren zich per project in een uitvoerend overleg (UO). Dit UO heeft zeggenschap over de gelden die worden begroot voor de projecten binnen een programma. Dit deel van de begroting dient formeel door het Algemeen bestuur hWh te worden vastgesteld.

4.5 Projecten met derden en kassiersfunctie

Dit betreft de programma's 12 tot en met 15. De opdrachtgevers van de projecten (waterschappen en derden) organiseren zich per project in samengesteld UO. De opdracht van de waterschappen aan hWh beperkt zich tot facilitering. De bestuurlijke aansturing ligt niet bij het bestuur van hWh. Dit deel van de begroting dient echter wel formeel door het Algemeen bestuur hWh te worden vastgesteld.

5 Vervolg planning

De planning voor de begroting is als volgt:

Begroting 2022	Deadline	Team/Gremium
DB behandeling concept geactualiseerde begroting	31-03-2021	Dagelijks Bestuur
Start zienswijzeprocedure, begroting naar ws'en 10 weken	Week 14 2021	Waterschappen
Einde zienswijzeperiode	Week 24 2021	Waterschappen
DB behandeling reactienota, definitieve begroting 2022 en eventuele concept wijzigingsvoorstellen	23-06-2021	Dagelijks Bestuur
AB vaststellen geactualiseerde begroting 2022	15-07-2021	Algemeen Bestuur
Aanleveren vastgestelde begroting 2022 bij provincie (binnen 4 weken na vaststelling, uiterlijk 1 augustus)	31-07-2021	Provincie

6 Gevraagd besluit

1. De begroting 2022 van de Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis vast te stellen.
2. Kennis te nemen van de reactienota op de ingediende zienswijzen (VOLGT).

CONCEPT

hetWaterschapshuis
De kracht van samen

Begroting 2022

Het Waterschapshuis

Versie 0.9 d.d. 1 april 2021

t.b.v. AB van 15 juli 2021

Kenmerk:

Deel 1: Financiële analyse en instandhouding

In deel 1 wordt een algemeen beeld geschetst van de financiële en inhoudelijke ontwikkelingen. Deze hoofdstukken vormen een bestuurlijke samenvatting. Daarnaast zijn in dit deel de begrotingsprogramma's Bestuur en organisatie en Kennis en verbinden uitgewerkt. Deze begrotingsprogramma's behoren tot de instandhouding. Alle wijzigingen die betrekking hebben op instandhouding moeten na een zienswijzeprocedure door het Algemeen bestuur worden vastgesteld.

CONCEPT

Inhoudsopgave

Deel 1: Financiële analyse en instandhouding 2

1 Voorwoord 5

2 Leeswijzer 7

3 Begroting in één oogopslag 8

4 Financiële analyse 9

4.1 Instandhouding 9

4.2 Begrote bijdrage van de waterschappen 9

4.3 Van geactualiseerde begroting 2021 naar begroting 2022 10

5 Paragrafen 13

5.1 Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar 13

5.2 Uitgangspunten en normen 15

5.3 Incidentele baten en lasten 16

5.4 Kostentoerekening 16

5.5 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen 17

5.6 Weerstandsvermogen 17

5.7 Financiering 21

5.8 Verbonden partijen 22

5.9 Bedrijfsvoering 22

5.10 EMU saldo 23

6 Begroting naar programma's 24

7 Begroting naar kosten – en opbrengstensoorten 25

8 Programma 1 Bestuur en organisatie 26

9 Programma 2 Kennis en verbinden 29

Deel 2: Projecten waterschappen 32

10 Programma 3 Innovatie en transformatie 33

11 Programma 4 Digitale dienstverlening 36

12 Programma 5 Organisatie en samenwerking 39

CONCEPT

Versie: 1 april 2021

13	**Programma 6 Informatie – datastromen**	**42**
14	**Programma 7 Informatieveiligheid en privacy**	**44**
15	**Programma 8 Waterveiligheid**	**47**
16	**Programma 9 Watersysteem**	**49**
17	**Programma 10 Waterketen**	**52**
18	**Programma 11 Bedrijfsvoering**	**55**
Deel 3: Projecten derden		**56**
19	**Programma 12 SAW@**	**57**
20	**Programma 13 AHN/Beeldmateriaal**	**59**
21	**Programma 14 Informatiehuis Water**	**61**
22	**Programma 15 Kassiersfunctie**	**64**
Deel 4: Verwachte initiatieven in 2022		**66**
23	**Bijlagen**	**67**
23.1	Bijlage 1 Overzicht formatie en capaciteit	67
23.2	Bijlage 2 Verdeelsleutels	68
23.3	Bijlage 3 Bijdragen per waterschap	69
23.4	Bijlage 4 Totaal bijdragen primair 2022 t.o.v. geactualiseerd 2021	83
23.5	Bijlage 5 Berekening merendeelcriterium (werk voor derden)	84
23.6	Bijlage 6 EMU saldo	85
23.7	Bijlage 7 Projectomschrijvingen	86

CONCEPT

1 Voorwoord

Voor u ligt de begroting 2022 van Het Waterschapshuis. Deze begroting maakt inzichtelijk op welke wijze het Waterschapshuis de in 2022 door de waterschappen gestelde doelen wil realiseren en welke financiële middelen de waterschappen hiervoor beschikbaar stellen.

De uitbraak van het coronavirus heeft in 2020 grote gevolgen voor de economie en maatschappij. De impact zal ook nog in 2022 voelbaar zijn. Natuurlijk raakt het ook hWh in de uitvoering van haar werkzaamheden. Maar in 2020 zijn alle programma's, ondanks de coronacrisis, erin geslaagd om het werk goed voort te zetten door gebruik te maken van online tools. De verwachting is dat dit ook in 2021 en 2022 door zal gaan. De verwachte gevolgen van de coronacrisis voor de maatschappij en ook voor de waterschappen heeft de OGT in 2021 doen besluiten zich een vrijwillig begrotingsplafond voor initiatieven in samenwerkingsprojecten onder regie van hWh op te leggen. Conform de wens van de OGT is de totale begroting 2022 van de projecten (exclusief instandhouding) met maximaal 2% gestegen.

We zien dat digitale transformatie is versneld door de coronacrisis. Onder andere het belang van data en het uitwisselen van data neemt versneld toe. Voor hWh uit zich dat in een blijvende stroom van (innovatieve) projecten, waarmee de programma's zich vullen. Door de toename van deze uitvoeringsverzoeken door de business van de waterschapen moeten er zowel door de Uitvoerend Overleggen (hierna: UO's) als door de Opdrachtgeverstafel (hierna: OGT) keuzes gemaakt worden om hWh niet te snel te laten groeien, waarbij een jaarlijkse groei in uren van 5-10% als beheersbaar wordt gezien. De begroting 2022 zet de groei van de afgelopen jaren voort.

In 2020 is het programmagestuurd werken door heel hWh doorgevoerd. De nieuwe UO's zijn samengesteld. Alle programma's hebben hun programmaopdracht inmiddels vervat in een programmakaart. Hiermee is de OGT in staat gesteld de meerwaarde van de geformuleerde opdracht op waarde te taxeren binnen hun strategische kaders met bijbehorende financiële ruimte voor doorontwikkeling. Dit alles is vastgelegd in een DVO. Met programmasturing kan hierdoor meer gelijkmatigheid in de begroting gecreëerd worden (prioritering binnen een programma is wel mogelijk). Door besluitvorming van de OGT kunnen nieuwe initiatieven echter nog steeds leiden tot nieuwe projecten welke de begroting van hWh verhogen. Om meer gelijkmatigheid in de begroting 2022 te creëren, is in het traject in aanloop naar de primaire begroting 2022 een aantal stappen gezet:

- zoveel mogelijk aflopende dienstverleningsovereenkomsten (hierna: DVO's) zijn (vroegtijdig) verlengd, zodat deze verwerkt kunnen worden in de begroting 2022.
- ontwikkelbudgetten ten behoeve van besluitvorming door UO's, zijn opnieuw beschikbaar gesteld voor 2022. Dit budget kan worden aangewend voor nieuwe initiatieven binnen het programma. Besluitvorming hierover is gemandateerd aan het uitvoerend overleg (UO).
- het initiatiefbudget is geformaliseerd in een DVO. De OGT heeft in haar vergadering van 27 november 2020 ingestemd met het gebruik van een initiatiefbudget. Door een jaarlijks bedrag op te nemen als initiatiefbudget in de begroting van hWh, wordt financiële ruimte gecreëerd om nieuwe projecten op te starten, indien het ontwikkelgeld van een programma onvoldoende toereikend is. Het initiatiefbudget wordt uitsluitend gebruikt ter financiering van verhogingen in de begroting binnen andere programma's.

De totale begroting 2022 is uitgedrukt in euro's gestegen ten opzichte van de geactualiseerde begroting 2021, welke aan het Algemeen bestuur in april 2021 ter vaststelling wordt aangeboden. De begroting van instandhouding is in 2022 eveneens gestegen, met name door de begroting van ruimte voor kwaliteitsverbetering binnen de instandhouding. Een meer gedetailleerde financiële analyse van de begroting is opgenomen in hoofdstuk 4.

De begroting 2022 is gebaseerd op:
- Een flexibele organisatie waarin de medewerkers die de programma's/projecten/diensten uitvoeren worden ingeleend vanuit de waterschappen of, indien nodig, worden ingehuurd vanuit de markt.
- Een organisatie die in haar programma's werkt volgens Integraal Project Management (IPM).
- De uitgangspunten van de vastgestelde kaderbrief 2022.

Gezien het huidige standpunt van de belastingdienst ten aanzien van de omzetbelasting in de positie van hWh, is de begroting opgesteld in bedragen exclusief BTW. De totale kosten worden door hWh verhoogd met BTW in rekening gebracht bij de deelnemers.

De hoofdindeling van de begroting 2022 is gelijk aan de geactualiseerde begroting 2021.
Voor meer informatie wordt verwezen naar de leeswijzer in hoofdstuk 2.

CONCEPT

2 Leeswijzer

De opbouw van de begroting 2022 is als volgt.

In deel 1 (hoofdstuk 3 tot en met 9) wordt een algemeen beeld geschetst van de financiële en inhoudelijke ontwikkelingen. Deze hoofdstukken vormen een bestuurlijke samenvatting van de begroting. Daarnaast worden in dit deel de begrotingsprogramma's uitgewerkt die behoren tot de instandhouding. Alle wijzigingen die betrekking hebben op instandhouding moeten na een zienswijzeprocedure door het Algemeen bestuur hWh worden vastgesteld.

In deel 2 (hoofdstuk 10 tot en met 18) worden de begrotingsprogramma's waterschappen uitgewerkt. De opdrachtgevers van de projecten (waterschappen) organiseren zich per project in een uitvoerend overleg. Dit uitvoerend overleg heeft zeggenschap over de gelden die worden begroot voor de projecten binnen een programma. Dit deel van de begroting dient formeel door het Algemeen bestuur hWh te worden vastgesteld.

In deel 3 (hoofdstuk 19 tot en met 22) worden de begrotingsprogramma's derden en kassiersfunctie uitgewerkt. De opdrachtgevers van de projecten (waterschappen en derden) organiseren zich per project in samengesteld uitvoerend overleg. De opdracht van de waterschappen aan hWh beperkt zich tot facilitering. De bestuurlijke aansturing ligt niet bij het bestuur van hWh. Dit deel van de begroting dient echter wel formeel door het Algemeen bestuur hWh te worden vastgesteld.

In deel 4 wordt aangekondigd welke begrotingswijzigingen voor 2022 worden verwacht op het moment van het opstellen van de geactualiseerde begroting. Deze projecten hebben nog niet geleid tot een dienstverleningsovereenkomst en worden daarom nog niet in de financiële begroting verwerkt.

Per programma wordt een vaste opzet gehanteerd volgens de bekende 3 'W-vragen':
- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Wat mag het kosten?

In hoofdstuk 5 zijn de wettelijk verplichte paragrafen opgenomen. Deze paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de begroting. Hierin zijn onder andere de begrotingsuitgangspunten opgenomen, de risico-inventarisatie en de ontwikkelingen in de bedrijfsvoering.

In de verdere hoofdstukken en bijlagen treft u diverse overzichten aan, waaronder de overzichten met bijdragen per product/per waterschap.

CONCEPT

3 Begroting in één oogopslag

De opbouw van de begroting 2022 wordt onderstaand weergegeven. Hierin worden de belangrijkste kengetallen zichtbaar gemaakt. De analyse van de geactualiseerde begroting 2021 ten opzichte van de primaire begroting 2021 wordt in hoofdstuk 4 weergegeven.

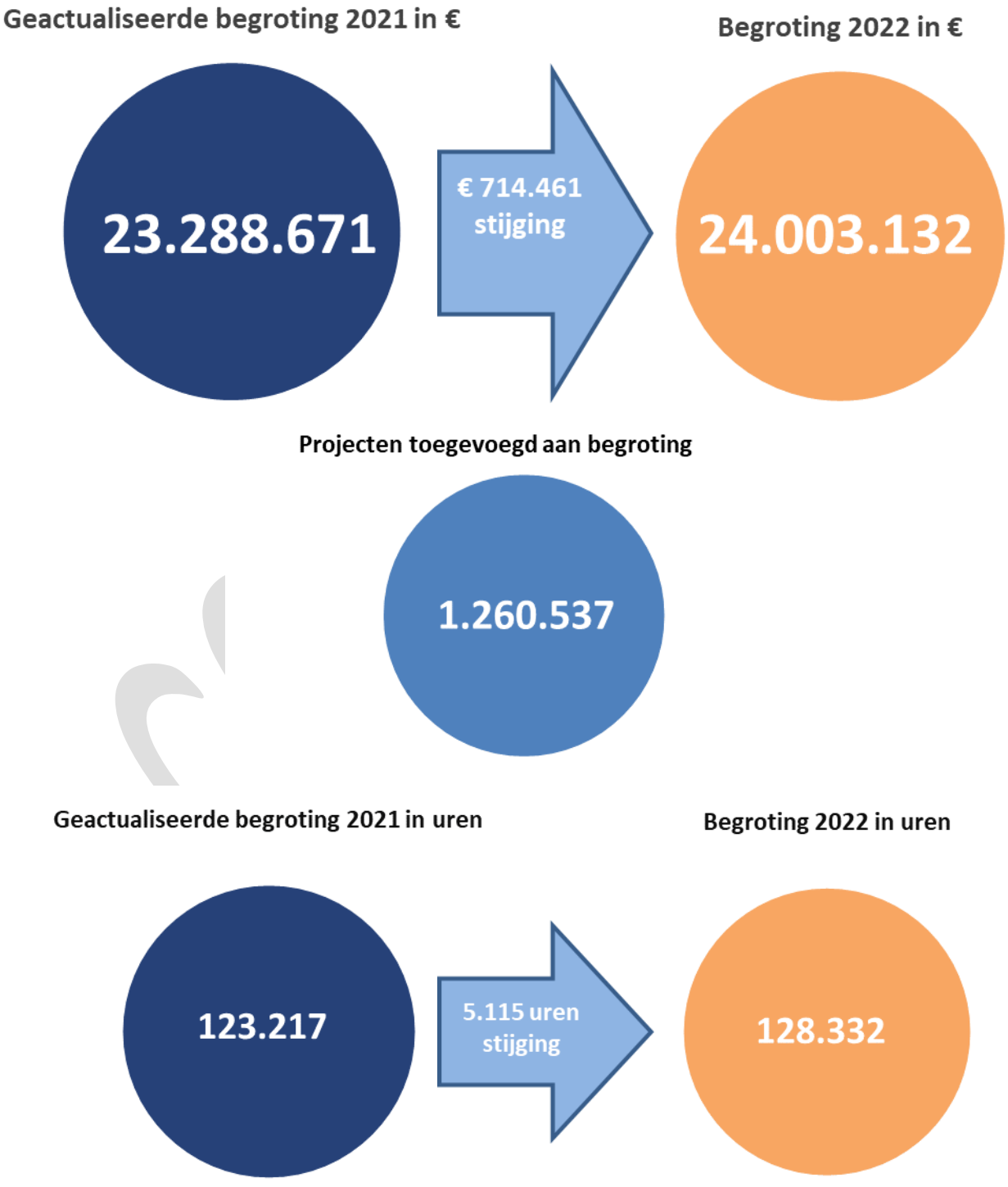

Versie: 1 april 2021

4 Financiële analyse

In dit hoofdstuk worden de mutaties tussen de geactualiseerde begroting 2021 en de primaire begroting 2022 toegelicht. De aanpassingen in de begroting 2022 zijn voornamelijk toe te wijzen aan:

- De nieuwe afgesloten en verlengde DVO's;
- Aanpassingen binnen lopende projecten.

In de hoofdstukken 8 tot en met 22 wordt op de programma's een verdere toelichting gegeven.

4.1 Instandhouding

De instandhouding is faciliterend aan de uitvoering van de projecten. In de begroting 2022 is 14% van het totale begrotingsbedrag benodigd voor de uitvoering van bestuur en organisatie. De verhouding ten opzichte van de begroting van de projecten is stabiel. De afgelopen jaren heeft binnen hWh de nadruk vooral gelegen op de kwaliteitsverbetering van de bedrijfsvoering. Na de verbouwing van het kantoor en het vergadercentrum, wordt in 2021 en de jaren daarna overgaan op een traject van continu verbeteren. Zo kan een moderne en veilige omgeving onderhouden worden, waar hWh zo goed mogelijk haar medewerkers kan faciliteren die samen met de waterschappen werken aan hun renderende samenwerking.

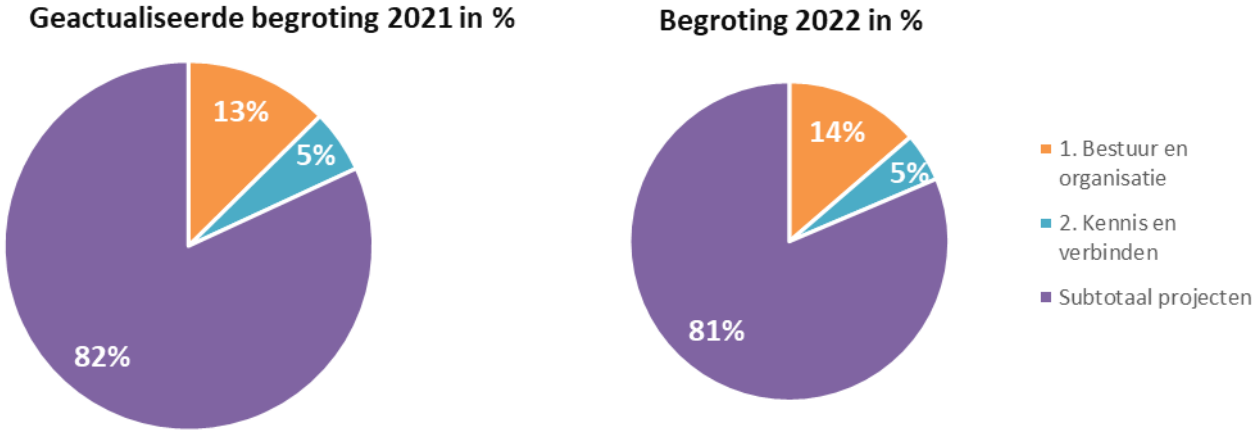

4.2 Begrote bijdrage van de waterschappen

Binnen de Gemeenschappelijke regeling hWh wordt voornamelijk de samenwerking tussen de waterschappen gefaciliteerd. De waterschappen en overige deelnemers dragen de kosten voor de instandhouding en de projecten waaraan zij deelnemen. In de bijlages 3 en 4 zijn gedetailleerde overzichten van de bijdrages per deelnemer opgenomen. De bijdrage van de waterschappen aan de begroting 2022 is gestegen ten opzichte van de geactualiseerde begroting 2021.

De verdeling van de begrote bijdragen van de deelnemers op hoofdlijnen is als volgt:

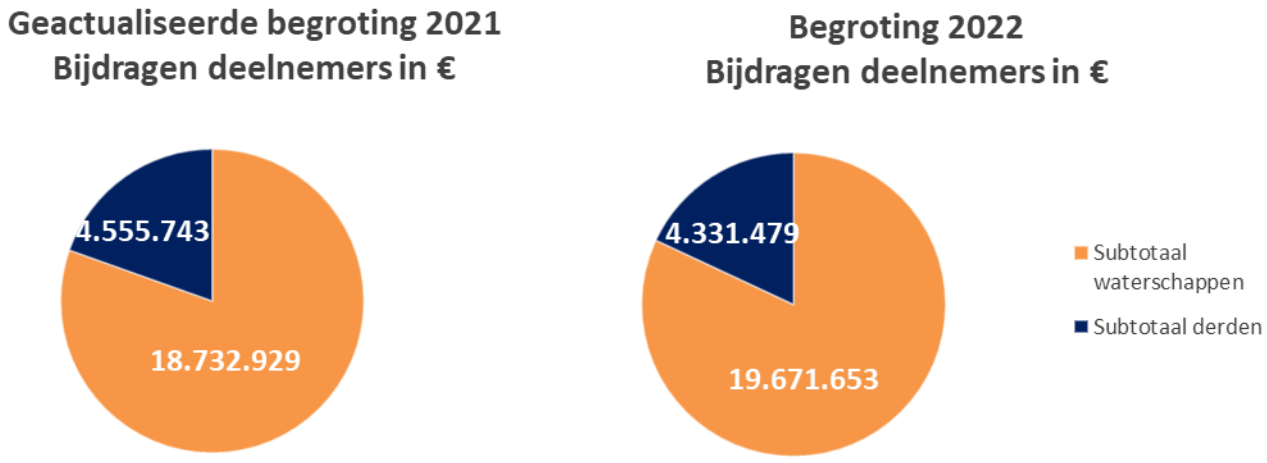

4.3 Van geactualiseerde begroting 2021 naar begroting 2022

In de begroting 2022 zijn enkele aanpassingen verwerkt ten opzichte van de geactualiseerde begroting 2021:

- De maximaal toe te passen uurtarieven voor deze begroting zijn, conform kadernota, gebaseerd op de Handleiding overheidstarieven 2020 (ministerie van Financiën). De uurtarieven zijn geïndexeerd met 1,4% op basis van de verwachte stijging van de loonvoet in 2021 en eveneens 1,4% voor 2022. Het percentage is gebaseerd op de raming van het Centraal Plan Bureau. Het onderhandelingsresultaat op de CAO 2021 was ten tijde van het opmaken van deze begroting nog niet bekend.
- In de begroting 2022 is per programma een begrotingstarief bepaald. Dit tarief varieert van schaal 10 tot 13. Het totale gemiddelde uurtarief in de begroting 2022 komt uit op € 77,90. In de geactualiseerde begroting 2021 was dit nog gemiddeld € 75,91. In de financiële analyse in hoofdstuk 4 is toegelicht wat de wijziging in uurtarieven in de begroting van hWh betekent.
- De ontwikkelingen en actualisaties in lopende dienstverleningsovereenkomsten zijn verwerkt.
- Nieuwe projecten zijn aan de begroting toegevoegd op basis van een afgesloten dienstverleningsovereenkomst.
- De actuele capaciteitsplanning per project is verwerkt.
- De projectmatige aanpak van de in 2017 ingezette kwaliteitsimpuls van hWh (interne projecten) wordt in 2020 c.q. Q1 2021, na de verhuizing, afgerond en zal in 2021 en 2022 overgaan in een continu verbetertraject. In 2022 is € 250.000 voor kwaliteitsborging begroot, welke zal worden ingezet voor nog nader te bepalen interne projecten.

CONCEPT

De begroting 2022 is uitgedrukt in cijfers als volgt tot stand gekomen:

Wijzigingen primaire begroting 2022 ten opzichte van geactualiseerde begroting 2021	Totaal	Instand-houding	Projecten
Begroting 2021 geactualiseerd	**23.288.671**	**4.217.569**	**19.071.102**
Wijziging begroot uurtarief	252.391	-2.417	254.808
Subtotaal na wijziging uitgangspunten	***23.541.062***	***4.215.151***	***19.325.911***
Toevoeging interne projecten	250.000	250.000	-
Toevoeging initiatiefbudget *	600.000	-	600.000
Toevoeging overige nieuwe projecten	410.537	-	410.537
Beëindigde projecten	-871.636	-	-871.636
WIjziging ontwikkelbudgetten **	660.000	-	660.000
Wijziging begrote uren projecten	391.708	152.202	239.506
Wijzigingen overige kosten projecten***	-978.539	-78.240	-900.299
Begroting 2022 primair	**24.003.132**	**4.539.113**	**19.464.019**

* De concrete invulling in 2021 van het initiatiefbudget is voorbehouden aan de OGT. De OGT heeft in haar vergadering van 27 november 2020 ingestemd met het gebruik van een initiatiefbudget. Door een jaarlijks bedrag op te nemen als initiatiefbudget in de begroting van hWh, wordt financiële ruimte gecreëerd om nieuwe projecten op te starten, indien het ontwikkelgeld van een programma onvoldoende toereikend is. Wanneer een concreet nieuw project wordt opgestart binnen een ander programma, kan het initiatiefbudget dienen als financiering daarvan. Het initiatiefbudget wordt uitsluitend gebruikt ter financiering van verhogingen in de begroting binnen andere programma's.

** De aanwending van de ontwikkelbudgetten is gemandateerd aan het UO van het desbetreffende programma. De ontwikkelbudgetten kunnen worden aangewend voor nieuwe initiatieven binnen het programma. In de begroting 2021 zijn de ontwikkelbudgetten lager begroot dan in de DVO's was overeengekomen, in afwachting van (programmaoverstijgende) prioritering door de OGT, dan wel temporisering binnen de geactualiseerde begroting 2021. In 2022 is de begroting van de ontwikkelbudgetten gebaseerd op de actuele goedgekeurde DVO's.

*** Een aantal substantiële aanpassingen ten opzichte van de geactualiseerde begroting 2021 zijn onder andere € 270.000 lagere kosten Oracle TECH (kostenbesparing), € 240.000 lagere out of pocketkosten HyDamo (afronding project) en € 365.000 lagere kosten Externe productkosten IHW (in 2021 eenmalig verhoogd).

Aan de begroting 2022 zijn de volgende nieuwe projecten toegevoegd:

Toegevoegde projecten primaire begroting 2022 t.o.v. geactualiseerde begroting 2021	Totaal
Programma 1. Bestuur en organisatie	
Kwaliteitsborging	250.000
Programma 5. Organisatie en samenwerking	
Kenniscentrum	155.000
Framework Microsoft	50.000
Programma 8. Waterkeringen	
Ontwikkelbudget voor verkenningen zorgplicht	150.000
Programma 14. Informatiehuis Water	
EF DD API	55.537
Programma 15. Kassiersfunctie	
Initiatiefbudget OGT	600.000
Totaal toegevoegde projecten	**1.260.537**

CONCEPT

5 Paragrafen

5.1 Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar

Algemene ontwikkelingen

Door de verwachte gevolgen van de coronacrisis voor de maatschappij en ook voor de waterschappen heeft de OGT ook voor 2022 het voornemen zich een vrijwillig plafond voor initiatieven in samenwerkingsprojecten onder regie van hWh op te leggen. Conform de wens van de OGT is de totale begroting 2022 van de projecten (exclusief instandhouding) met maximaal 2% gestegen.

De verwachting is dat in 2022 het vernieuwde kantoor- en vergadercentrum weer volledig in gebruik zal zijn. Hierbij zijn de nieuwe regels:

- Digitaal als het kan en fysiek als het moet.
- Werken doen we thuis en ontmoeten in kantoor- of vergadercentrum

Het Koersplan loopt in 2023 af en daarom zal in 2022 door hWh een upgrade van de koers worden georganiseerd. Ter voorbereiding hiervan is:

- Door de OGT in 2020 de strategienota in de basis vernieuwd. Een dynamische nota gedragen door het primair proces binnen de waterschappen om samen te werken waar het moet en kan. In 2021 heeft via dialoogtafels met stakeholders een aanvulling op c.q. invulling van deze basis plaatsgevonden.
- Wordt in 2021 aan bestuursleden de mogelijkheid geboden om deel te nemen aan een leerlijn Digitale Transformatie. Deze leerlijn komt tot stand door een samenwerking van Unie, STOWA en hWh en is bedoeld om ieders kennis m.b.t. digitalisering en digitale transformatie op een gelijk niveau te brengen.

In 2020 zijn alle programma's ingericht en door het Dagelijks bestuur, een door het Algemeen bestuur gedelegeerde bevoegdheid, ingesteld. Alle programma's worden geadviseerd door vertegenwoordigende gremia vanuit de business van de waterschappen (bijv. de VVZB voor Waterketen of CIW voor informatieveiligheid of een kring van hydrologen voor watersysteem, etc.). Zoveel als mogelijk is gebruik gemaakt van bestaande gremia van UvW, STOWA of door de waterschappen zelf ingesteld. Tevens is de OGT opgenomen in de nieuwe Planning & Control cyclus en wordt daarop aanvullend per programma jaarlijks de programmakaart (ambitie) met bijbehorende driejarenplan vernieuwd, een jaarplan en een jaarverslag gemaakt.
Verder heeft het DB met de OGT afgesproken dat, vanuit het loden deuren principe, de uitvoeringstoets niet alleen op het niveau van de programma DVO maar ook op de onderliggende projecten (DVO-addenda) zal worden uitgevoerd.

In het kader van de digitale transitie en - transformatie worden door de waterschappen, begeleid door alle programma's van hWh stappen gezet op de weg van samenwerking en kennisuitwisseling, zoals:

- Kennisopbouw en – deling
    - De doorontwikkeling van diverse leerlijnen om binnen de waterschappen iedereen m.b.t. de digitale transformatie op een gelijk kennisgebied te brengen en te houden. Ook in 2022 worden de leerlijnen aan bestuurders en ambtenaren binnen de waterschappen aangeboden.
    - Op winnovatie.nl vertellen waterschappen aan elkaar met welke vernieuwende projecten men bezig is. Daarnaast wordt informatie over dit onderwerp ook op andere manieren aangeboden zoals Podcasts, e-zines, etc.
    - In 2021 is een begin gemaakt met het opzetten van centrale kenniscentra om de waterschappen te ondersteunen met hun transitie naar werken in de Cloud, hun

inrichten van een veilige werkomgeving, etc. Deze centra zullen in 2022 verder geprofessionaliseerd worden.

- Datauitwisseling
  - Groei naar data-gedreven organisaties die binnen de watersector en daarbuiten hun data durven en kunnen uitwisselen. De intentie is deze data voldoet aan het FAIR (Findable - vindbaar, Accessible - toegankelijk, Interoperable – uitwisselbaar en Reusable – herbruikbaar) principe.
  - De intentie is dat praktijkgerichte opleiding voor data gespecialiseerd personeel voor de watersector ook in 2022 doorgaan.
- Samenwerking in de keten
  - In 2022 zal de landingsbaan met STOWA en UvW m.b.t. samenwerkingsprojecten zijn vruchten gaan opbrengen.

De ontwikkeling van de organisatie n.a.v. de uitkomsten uit de midterm review krijgt zijn vervolg in 2022.

Sturing en verantwoording binnen hWh

De inrichting van hWh met betrekking tot de begrotings- en verantwoordingstructuur van Het Waterschapshuis wijzigt niet. Dat betreft onder andere het creëren van loden deuren tussen de diverse producten en programma's. De kosten van de programma's die vallen onder instandhouding, betreffende de basisinfrastructuur van hWh, en waarvan de kosten niet toegerekend worden aan taken worden gedragen door alle deelnemers. Het uitgangspunt blijft dat alle geldstromen waarbij hWh (juridisch) contractpartner is, via de begroting van hWh blijven lopen.

Ten aanzien van begrotingswijzigingen heeft de OGT een beperkt initiatiefbudget in de begroting opgenomen. Hierdoor zullen collectieve contractmutaties (dienstverleningsovereenkomsten met waterschappen) niet leiden tot begrotingswijzigingen.
Facultatieve contractmutaties of contractmutaties waaraan derden deelnemen zullen nog steeds leiden tot begrotingswijzigingen en worden formeel vastgesteld door het Algemeen bestuur van hWh.
De wettelijke zienswijzeprocedure geldt alleen voor begrotingswijzigingen die de "instandhouding" betreffen. De kosten van bestuur en organisatie zijn in de begroting 2022 gestegen ten opzichte van de geactualiseerde begroting 2021 o.a. door het door het AB ingestelde continu verbeteringsbudget van 250.000 euro.

De bestuursrapportages zijn conform de wens van het Algemeen bestuur hWh zodanig ingericht dat deze meer toegesneden zijn op de instandhouding en de capaciteit. De informatie inzake programma's en projecten wordt primair gericht aan de opdrachtgeverstafel en de stuurgroepen. Voor het Dagelijks bestuur en het Algemeen bestuur hWh zal deze informatie in de vorm van een bijlage worden meegezonden.

Governance en programmasturing

HWh is door de OGT omgebouwd naar een programmagestuurde organisatie. De business/het primair proces van de waterschappen heeft, samen met de secretaris-directeuren (SD's), het opdrachtgeverschap op zich genomen. UO's zijn verantwoordelijk voor de inhoudelijke uitvoering van de afgesproken strategie binnen deze programma's. Ook krijgen ze de financiële ruimte om daadwerkelijk inhoudelijk sturing uit te oefenen. De beperkingen met betrekking tot fysiek ontmoeten in 2020 en 2021, veroorzaakt door COVID19, hebben gevolgen gehad voor relatiebeheer door omgevings- en contractmanagement. Uitgangspunt is dat deze beperkingen in 2022 zijn opgeheven waardoor de relatie met de stakeholders en markt weer kan worden geoptimaliseerd. Volgens het nieuwe werken "digitaal als het kan en fysiek als het moet". Hiermee

wordt hWh in haar kracht gezet met het optimaal kunnen faciliteren van renderende samenwerking door waterschappen.

5.2 Uitgangspunten en normen

Voor de begroting 2022 hanteren we de volgende financiële uitgangspunten:

Indexering voor materiële kosten

De materiële kosten zijn in 2022 waar mogelijk begroot op basis van lopende contractuele bepalingen. Waar nodig heeft bijstelling plaatsgevonden van de generieke inflatiecorrectie van 1,4%. In de meerjarenraming is vanaf 2023 nog geen generieke inflatiecorrectie doorgevoerd voor de materiële kosten. Daar waar sprake is van meerjarige contracten met een contractuele bepaling inzake inflatiecorrectie wordt deze meegenomen in de meerjarenraming.
Het onderhandelingsresultaat op de CAO 2021 was ten tijde van het opmaken van deze begroting nog niet bekend. De uurtarieven zijn geïndexeerd met 1,4% op basis van de verwachte stijging van de loonvoet in 2021 en eveneens 1,4% voor 2022. Het percentage is gebaseerd op de raming van het Centraal Plan Bureau.

Personeelslasten

De uurtarieven inleen (vanuit waterschappen) en inhuur worden begroot op basis van de meest recent beschikbare tarieven voor de Rijksoverheid (Handleiding overheidstarieven 2020, ministerie van Financiën). Hier is per salarisschaal een uurtarief bepaald, gebaseerd op een intern en een extern tarief. De tarieven voor de projecten voor waterschappen en projecten voor derden worden begroot gebaseerd op het externe tarief. Hierdoor wordt de mogelijkheid gecreëerd dat een waterschap dat een medewerker uitleent, een zodanige vergoeding ontvangt, dat deze een gelijkwaardige kracht kan werven vanuit de markt. De vergoeding aan het waterschap zal dan gebaseerd zijn op het uurtarief van de betreffende salarisschaal van de ingeleende medewerker, zoals bepaald in de Handleiding overheidstarieven.

In het kader van de wetgeving rondom vennootschapsbelasting kan dit in sommige gevallen echter leiden tot een hogere administratieve last voor een waterschap, wat niet opweegt tegen de hogere vergoeding voor de uitgeleende medewerker. Omdat de fiscale situatie per waterschap verschillend is, wordt de mogelijkheid geboden voor individuele waterschappen te opteren voor een vergoeding gebaseerd op de lagere integrale kostprijs (loonkosten plus een opslag voor overheadkosten) van de betreffende medewerker, in plaats een vergoeding op basis van de tarieven opgesteld voor de Rijksoverheid. Deze afweging zal het betreffende waterschap zelf moeten maken.

In de begroting 2022 per programma een begrotingstarief bepaald. Dit tarief varieert van schaal 10 tot 13.

Systematiek en kostprijs van de uitvoeringskosten

De norm voor de productiviteitsuren blijft 1400 uur (in lijn met Handleiding Overheidstarieven 2020, Ministerie van Financiën). De systematiek met het gebruik van kostenplaatsen en kostendragers blijft in stand.

Rekentarieven doorbelastingen

De rekentarieven voor de doorbelastingen van instandhouding zijn exclusief BTW:

- Virtuele werkplek: € 250 per maand per medewerker;
- Capaciteitsmanagement: € 4.200 per medewerker voor de gehele begeleiding van instroom. Voor contractverlengingen wordt een rekentarief van € 2.100 gehanteerd;
- Inkoop: maximaal € 850 voor een enkelvoudig onderhandse aanbesteding en € 2.100 voor een meervoudig onderhandse aanbesteding.

Relevante beleidskaders

De begrotingsprogramma's worden uitgevoerd binnen de volgende interne en externe beleidskaders:

Omschrijving	Jaar
Wet Gemeenschappelijke Regelingen	2015
Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis	2017
Waterschapswet	2018
Waterschapsbesluit	2019
Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen	2014
Verordening Beleids- en verantwoordingsfunctie	2015
Controleverordening	2016
Treasurystatuut	2018
Dienstverleningshandvest	2015
Verfijning Flexibilisering	2015
Reorganisatieplan, sociaal plan	2014
Koersplan 2018 – 2020 (verlengd tot en met 2023)	2018
Strategienota	2020

5.3 Incidentele baten en lasten

Deze paragraaf geeft inzicht in de baten en lasten die als eenmalig ten opzichte van voorgaande en komende begrotingsjaren moeten worden beschouwd.

De incidentele baten en lasten zijn in de begroting 2022 nihil.

5.4 Kostentoerekening

In de paragraaf betreffende de kostentoerekening wordt ingegaan op de principes die zijn gehanteerd bij de toerekening van kosten aan de kostendragers. Daarbij wordt inzicht gegeven in:
- de wijze waarop uitvoering is gegeven aan de eis van objectieve en bedrijfseconomische criteria;
- de kwantitatieve grondslagen die als onderdeel van de kostentoerekening zijn gehanteerd.

Verdeelsleutels

Naar verwachting vindt er de komende periode geen fusie van waterschappen plaats. Bij de doorbelasting aan de deelnemende waterschappen worden verschillende soorten verdeelsleutels gebruikt conform het dienstverleningshandvest van hWh:

a. *Gelijke delen* - Totale kosten gedeeld door het aantal opdrachtgevers.
b. *Verdeelmodel van de Unie van Waterschappen* - Totale kosten deels verdeeld in gelijke delen, deels naar rato van de belastingopbrengst, een en ander gelijk de Unie van Waterschappen dit verdeelmodel toepast.
c. *Naar rato van het aantal inwoners* – Percentage gelijk aan het percentage dat het aantal inwoners binnen het eigen zorggebied uitmaakt van het totaal aantal inwoners binnen de zorggebieden van alle opdrachtgevers tezamen.
d. *Naar rato van het aantal vervuilingseenheden* - Percentage gelijk aan het percentage dat het aantal vervuilingseenheden binnen het eigen zorggebied uitmaakt van het totaal aantal vervuilingseenheden binnen de zorggebieden van alle opdrachtgevers tezamen.
e. *Naar rato van het aantal hectare gebied* - Percentage gelijk aan het percentage dat het aantal hectare van het eigen zorggebied uitmaakt van het totaal aantal hectare van de zorggebieden van alle opdrachtgevers tezamen.

CONCEPT

f. *Vast procentueel per opdrachtgever bepaald gedeelte* – Procentueel deel van de totale kosten zoals dit als genoemd percentage is bepaald, niet afhankelijk gesteld van berekening of berekeningswijze.

5.5 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

In 2022 worden geen mutaties in bestemmingsreserves of voorzieningen begroot.

5.6 Weerstandsvermogen

Algemeen

Het Waterschapshuis wil op gestructureerde wijze risico's beheersen. Om die reden is het van belang om inzicht te hebben in de risico's zodat passende beheersmaatregelen getroffen kunnen worden. Conform artikel 4.19 van Het Waterschapsbesluit bevat de paragraaf betreffende het weerstandsvermogen ten minste:

a. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, met daarbij een beschouwing over de stand aan het begin, de mutaties en de stand aan het eind van het begrotingsjaar van de algemene reserves en de voorzieningen;
b. een inventarisatie van de risico's;
c. het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's.

Inventarisatie van de risico's

Met de inwerkingtreding van de nieuwe Gemeenschappelijke regeling per maart 2015 worden programma/project-specifieke risico's door de deelnemers aan het betreffende programma/project gedragen. Dit betreft de zogenaamde "loden deur". Dit belangrijke principe is verankerd in de Gemeenschappelijke regeling (artikel 4, 5, 36) en verder uitgewerkt in het dienstverleningshandvest (vrijwaringsbepaling) en de dienstverleningsovereenkomsten. Aangezien de programma-/projectrisico's bij de deelnemers liggen, worden de risico's niet meer opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. Wel wordt in de bestuursrapportage (per 30 april, 31 augustus en 31 december) inzicht gegeven in de risico's per project.

Naast project specifieke risico's zijn er ook programma overstijgende risico's die het geheel van hWh betreffen. In het voorjaar van 2020 heeft het DB een risicoanalyse uitgevoerd. Uit deze analyse zijn 6 aandachtsgebieden voor het bestuur naar voren gekomen.

1. Gebrek aan capaciteit: Zowel kwaliteit als tijdige beschikbaarheid en (duurzame) inzetbaarheid van medewerkers.
2. Bestuurlijke controle: Grip van het bestuur, nu we overgaan naar programma gestuurd werken, op totale begroting, bewaking van rechtmatigheid (o.a. loden deuren) en uitvoerbaarheid programma's.
3. Niet gerealiseerde of onbenutte potentie: Appreciatie bij het AB waterschappen van impact digitale transformatie op primaire proces, de potentie van samenwerking op dit thema en de rol van hWh hierbij.
4. Verlies vertrouwen in hWh: Perceptie van te weinig toegevoegde waarde, kwaliteit en wendbaarheid.
5. Cybersecurity: informatieveiligheid en AVG
6. Compliance Wet en Regelgeving.

Voor het dagelijks bestuur zijn de onderwerpen 'vertrouwen in hWh', 'Cybersecurity;' en 'Compliance W&R' voldoende beheersbaar en voldoen de huidige acties. De onderwerpen 'gebrek aan capaciteit', bestuurlijke control' en 'niet gerealiseerde potentie' behoeven nog verbetering.

CONCEPT

In onderstaande tabel zijn deze aandachtsgebieden verwerkt, naast enkele andere risico's. Gelet op het algemene karakter van deze risico's is een financiële vertaling niet mogelijk.

Nr		Risico	Beheersmaatregel
1	Financiële positie Waterschappen	Bezuinigingen en financiële positie bij waterschappen. hWh wordt gefinancierd door de deelnemende waterschappen. Bij verdergaande noodzaak tot bezuinigingen en bij een verslechterende financiële positie van waterschappen zal dat invloed kunnen hebben op de financiële huishouding van hWh.	Door de doorgevoerde flexibilisering van hWh 3.0, kan hWh eenvoudig krimpen en groeien. Voor de instandhouding is echter een zekere minimale bezetting noodzakelijk.
2	Gebrek aan capaciteit	De directe verantwoordelijkheid van het algemeen bestuur ligt bij het functioneren van hWh. Een organisatie in het leven geroepen om de watersector en vooral de waterschappen te ondersteunen bij hun samenwerking op gebied van informatie- en bedrijfsprocessen. Hierbij wordt extra aandacht gevraagd voor ondersteuning bij de verandering die deze processen ondergaan door o.a. de digitale transformatie. Voor een adequate ondersteuning zijn uitvoeringsprogramma's ingericht. Hoofdvraag is hier of hWh goed is ingericht om de uitvoeringsprogramma's succesvol te laten verlopen. Een van de belangrijkste succesfactoren is de programma-/projectmedewerker. Zijn kwalitatief de juiste mensen tijdig beschikbaar en kunnen zij duurzaam worden ingezet? Naast de voortdurende overhead discussie spelen hier de volgende deelvragen: a. Kan hWh haar imago blijven verbeteren en/of handhaven? b. Kan hWh samen met de waterschappen zorgdragen dat de juiste capaciteit in mensen beschikbaar is voor de programma's en instandhouding? c. Kan hWh voor haar medewerkers een veilige en gezonde werkomgeving bieden?	- hWh als "the place to be": - De plannen om voor hWh een fysiek duurzame werkomgeving in te richten waar het prettig is om in te werken en samenwerking op een natuurlijke wijze wordt gestimuleerd, worden in 2020/begin 2021 afgerond. - Nieuwe medewerkers vanaf het prilste begin zich welkom laten voelen. Hiervoor een 'chief happiness officer' aangesteld en wordt het introductieprogramma aangepast. - Medewerkers zich continu laten ontwikkelen. Hiervoor is een talentmanager aanwezig. - De programmamanager zet samen met het UO een duidelijke lijn uit in een meerjarenplan en binnen dit kader ieder jaar een SMART jaarplan. Een jaarplan waar ook een betere personele planning aan wordt gekoppeld. - Samen met de waterschappen strategisch personeelsmanagement opzetten. Hierdoor wordt het voor de waterschappen mogelijk om mensen o.a. via hWh een perspectief te bieden waarnaar men zich kan ontwikkelen. Voor DATA management worden data scientists en engineers door hWh opgeleid. - Samen met de waterschappen een (virtuele) flexpool ontwikkelen als overstapplaats voor mensen die zich hebben doorontwikkeld en hun huidige baan zijn ontgroeid. - Ondersteuning aan programma's vindt centraal plaats binnen één backoffice waardoor programmamanager en projectleider worden ontlast en de projectleider sneller is ingewerkt binnen hWh.

Nr		Risico	Beheersmaatregel
3	Bestuurlijk in control	De huidige governance is ingericht om het vertrouwen in hWh nog sterker te maken. In het koersplan 3.0 is geconstateerd dat het vertrouwen groeit maar nog geen wijziging in de governance toelaat. De conclusie van de koerscommissie was dat een uitgebreide governance discussie de goede weg die door de waterschappen met hWh was ingeslagen zou verstoren. De toekomstige governance zal gebaseerd kunnen worden op een basis van vertrouwen. De scheiding eigenaarschap en opdrachtgeverschap maakt de scheiding opdrachtgever en opdrachtnemer helder. De Wet gemeenschappelijke regelingen (WGR) maakt het algemeen bestuur echter eindverantwoordelijk. Hoofdvraag is hier: "Hoe kan het algemeen bestuur in control blijven over de activiteiten die hWh uitvoert?" Waarbij het uitgangspunt is dat de governance niet ter discussie wordt gesteld. Met als deelvragen: a. Hoe te bewaken dat hWh alleen die opdrachten aanneemt die: i. uitvoerbaar zijn (juiste mensen beschikbaar, binnen wettelijke kaders); ii. urgent en van nut zijn voor de waterschappen. b. Hoe te bewaken dat hWh de gevraagde resultaten levert? c. Hoe de loden/houten deuren te handhaven, bij minder bureaucratie? d. Hoe de rechtmatigheid te bewaken dat de middelen ingezet voor hWh voor de juiste activiteiten en resultaten worden ingezet?	- hWh begeleidt en investeert in het proces (o.a. met de inzet van programmamanagers, hun IPM-team en creatieve nieuwe functionele werkvormen) om samen met de waterschappen (SD's en inhoudelijk deskundigen) te komen tot een strategienota met een inhoudelijk resultaatgericht meerjarenplan welke resultaten de waterschappen in de samenwerking wil bereiken. Binnen de programma's wordt vervolgens jaarlijks vooraf een SMART jaarplan opgesteld en achteraf worden de realisaties vastgelegd in een jaarverslag. Om dit te bereiken organiseert hWh: - Werksessies met SD's; - Werksessies met inhoudelijk verantwoordelijken, SD's en eventueel derden; - Het resultaat van de werksessies moet zijn: heldere (SMART) definities van waartoe het programma moet leiden en welke resultaten wanneer moeten worden gerealiseerd; - Gewenste resultaten worden vervolgens afgestemd met OGT en bestuur. - In de business case is het van belang dat probleem (met noodzaak en urgentie) en scenario's voor oplossing helder en aanbesteedbaar zijn gedefinieerd zodat het UO tot uitvoering kan besluiten (projecten). hWh toetst, t.b.v. het bestuur, deze projecten op uitvoerbaarheid (o.a. zijn de juiste medewerkers te vinden?), urgentie en of de juiste stakeholders betrokken zijn geweest. Hierdoor is hWh in staat om het gewenste resultaat op het juiste moment te realiseren. - hWh toetst gedurende de uitvoering op de kwaliteit van de opgeleverde tussenresultaten, de correctheid van de uitgevoerde activiteiten (bijv. aanbesteding) en rapport aan het UO over de voortgang van het project (zowel financieel als inhoudelijk en het effect van de mitigerende maatregelen m.b.t. de geformuleerde projectrisico's). - hWh zorgt middels een platform, werksessies en 1-op-1 bezoeken dat waterschappen leren van elkaar wat er aan innovatie plaatsvindt. - DVO loopt gelijk op met het meerjarenplan. Programma is collectief en de onderliggende projecten (addenda in DVO) zijn facultatief. - Uitvoeringstoets op meerdere niveaus: DVO, jaarplan en de individuele projecten. - Met de invoering van het nieuwe financiële systeem Prosa is de basis gelegd om dit jaar de mogelijkheid te creëren om projecten meer in detail te rapporteren en te beheersen.

CONCEPT

Nr		Risico	Beheersmaatregel
4	Niet gerealiseerde of onbenutte potentie	Digitale transformatie betreft de impact van (digitale) technologieën en de toenemende digitalisering van bedrijfsprocessen op mens, organisatie en de maatschappij. Het gaat dus om een transformatie van de hele organisatie, de manier waarop een organisatie wordt aangestuurd en hoe dit in de digitale wereld verandert (verantwoordelijkheid van de SD van ieder waterschap). Een goed voorbeeld is de snelle acceptatie van video-vergaderen ten tijden van het corona-virus. Helaas waren de waterschappen (samen met hWh) hier niet op voorbereid en lag er geen resultaat van een onderzoek naar de beste tooling voor iedere toepassing klaar. De hoofdvraag is: Hoe kan hWh de waterschappen helpen met het benutten van de potentie van de nieuwe technologie in hun organisatie (Digitale Transformatie)?	- hWh begeleidt en investeert in het proces (o.a. werksessies van de omgevingsmanagers met de innovators binnen de waterschappen) om samen met de waterschappen te komen tot een goede gegevensuitwisseling over innovatie binnen de waterschappen. - hWh investeert in de samenwerking met STOWA (de landingsbaan) om innovatie samen te laten vallen met toegepast onderzoek en vervolgens over te gaan tot het opstellen van een businesscase. Hierbij zal vooral gekeken worden of er 'coalition of the willing' bestaat/gecreëerd kan worden. - hWh investeert in het proces (o.a. door sessies samen met de UvW te organiseren) om de waterschappen (ook bestuurlijk) mee te nemen op het pad van digitale transformatie, juist nu er weer sprake is van een mogelijk nieuwe recessie. - hWh investeert in het proces (o.a. door sessies samen met de UvW te organiseren) om de waterschappen (ook bestuurlijk) bewust te maken op welke nieuwe wetgeving men zich moet voorbereiden.
5	Verlies van vertrouwen in hWh	Perceptie van te weinig toegevoegde waarde, kwaliteit en wendbaarheid. Dit kan leiden tot het risico dat waterschappen uittreden uit (onderdelen van) programma's. Uittreding van waterschappen kan lopende activiteiten in gevaar brengen en kan tot kostenstijging voor andere waterschappen leiden.	In voorgaande risico's en beheersmaatregelen is reeds aandacht besteed aan het vasthouden en versterken van het vertrouwen in hWh, onder andere: - verbeteren/handhaven van het imago van hWh - waarborgen leveren van kwaliteit/resultaat - benutten van potentie Terzake van uittreding is een procedure opgenomen in de Gemeenschappelijke Regeling en het Dienstverleningshandvest. M.b.t. programma's worden waterschappen contractueel verbonden middels een Dienstverleningsovereenkomst.
6	Cybersecurity	De risico's vanuit cybersecurity hebben vooral te maken met het beschermen van (privacygevoelige) data. Een incident kan onder andere leiden tot reputatieschade en discontinuïteit van de bedrijfsprocessen.	Binnen hWh heeft het thema Informatieveiligheid hoge prioriteit. Door recente ontwikkelingen neemt die prioriteit alleen maar toe. Voor 2021 is daarom de doelstelling om door te groeien richting niveau 4 van de BIO. De inspanningen voor verbeterde informatieveiligheid zullen alleen maar toenemen. In 2021 zal er een pentest plaatsvinden. De hieruit volgende bevindingen zullen worden opgepakt. Ontwikkelingen op gebied van cybercriminaliteit gaan snel. Hierdoor zullen ook in 2022 en verder testen en aanpassingen nodig zijn. Ook zal in 2022 weer een landelijke audit worden gehouden.
7	Compliance wet- en regelgeving	Dit is een breed risico van het niet voldoen aan geldende wet- en regelgeving.	De administratieve organisatie en interne beheersing is ingericht op het compliant zijn, waarin bijvoorbeeld de aanbestedingswet een belangrijke rol speelt. De accountant besteed hier in zijn controle ook aandacht aan. hWh inventariseert in 2021 de mogelijkheden om te komen tot een interne rechtmatigheidsverantwoording.

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit
De weerstandscapaciteit bestaat uit structurele weerstandscapaciteit en incidentele weerstandscapaciteit.

Structurele weerstandscapaciteit
De structurele weerstandscapaciteit bestaat in de begroting van hWh uitsluitend uit de post onvoorzien. In de Gemeenschappelijke regeling (artikel 37 lid 2) is opgenomen dat de begroting een bedrag voor onvoorziene uitgaven bevat. In de begroting 2022 is een bedrag van € 250.000 opgenomen voor onvoorziene uitgaven in het programma Bestuur en organisatie.

Incidentele weerstandscapaciteit
Er is geen incidentele weerstandscapaciteit aanwezig bij hWh.

Uiteindelijk zullen de waterschappen op grond van artikel 41 van de Gemeenschappelijke regeling er steeds voor zorg dragen dat hWh te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen. De waterschappen zijn daarmee risicodrager voor eventuele risico's en tekorten die ontstaan bij hWh.

5.7 Financiering
Deze paragraaf geeft inzicht in de beleidsvoornemens ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille.

Treasury statuut
Op 8 februari 2018 is het herijkte treasurystatuut door het Algemeen bestuur Gr hWh vastgesteld. Hierin is het beleid rondom treasury opgenomen. Met de introductie van schatkistbankieren zijn andere uitzettingen niet meer van toepassing.

Algemene ontwikkelingen inzake de treasury functie en vermogensbehoefte
hWh wordt gefinancierd door de waterschappen. Op dit moment is er geen kredietfaciliteit bij de NWB. De geldstromen die hWh aan leveranciers betaald worden zo goed mogelijk afgestemd op de geldstromen die hWh van waterschappen ontvangt. In de achterliggende jaren is het beeld dat op basis van deze uitgangspunten hWh voldoende liquiditeiten heeft om aan de verplichtingen te kunnen voldoen.

Renterisiconorm en kasgeldlimiet
Renterisiconorm is een bedrag ter grootte van een percentage van het begrotingstotaal van het openbaar lichaam bij aanvang van het jaar. In de uitvoeringsregeling Financiering Decentrale Overheden is dit percentage voor gemeenschappelijke regelingen vastgesteld op 20% van het primaire begrotingstotaal 2022 van circa € 24,4 miljoen is € 4,9 miljoen.

Kasgeldlimiet is een bedrag ter grootte van een percentage van het begrotingstotaal van het openbaar lichaam bij aanvang van het jaar. In de uitvoeringsregeling Financiering Decentrale Overheden is dit percentage voor gemeenschappelijke regelingen vastgesteld op 8,2% van het primaire begrotingstotaal 2022 van circa € 24,4 miljoen is € 2,0 miljoen.

In het achterliggende jaar 2020 is het banksaldo het gehele jaar positief geweest en is er geen sprake van kasgeldleningen of andere faciliteiten. Derhalve geen overschrijdingen van de renterisiconorm en kasgeldlimiet. Het positieve saldo is grotendeels ondergebracht bij de schatkist.

Risicobeleid
Het risicobeleid is in het treasurystatuut vastgelegd: risicomijdend.

CONCEPT

Op dit moment heeft hWh geen derivaten of andere complexe financiële producten en is er uitsluitend een bankrekening bij de NWB en de Rabobank.

Treasury organisatie

De treasuryorganisatie is opgezet conform de uitgangspunten die in het treasurystatuut zijn vastgelegd.

5.8 Verbonden partijen

Deze paragraaf geeft inzicht in:

- De visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van doelstellingen die zijn opgenomen in de begroting.
- De beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen.

Verbonden partijen privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin hWh een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht. Er is sprake van een financieel belang wanneer hWh middelen ter beschikking heeft gesteld en het risico bestaat die kwijt te raken bij faillissement. Hiervan is ook sprake als financiële problemen bij verbonden partijen verhaald kunnen worden op hWh.

In 2022 is er geen sprake van verbonden partijen zoals bedoeld in het Waterschapsbesluit.

5.9 Bedrijfsvoering

De paragraaf bedrijfsvoering geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering.

De afgelopen jaren heeft binnen hWh de nadruk vooral gelegen op de kwalitatief juiste inrichting van de bedrijfsvoering. Vanaf 2021 staat de verbetering van de instandhouding in het teken staan van finetuning. Met het vaststellen van de nieuwe planning & control cyclus in juli 2020, is tevens goedkeuring gegeven aan het inbedden van continue kwaliteitsverbetering binnen instandhouding voor deze finetuning. Vanaf 2022 wordt een jaarlijks bedrag van € 250.000 hiervoor beschikbaar gesteld. Eind 2021 zal middels de interne projectenbrief hieraan een concrete invulling worden gegeven. De in het najaar van 2020 uitgevoerde ‘mid-term review’ zal hiervoor een bron zijn.

Communicatie

hWh is een bijzondere organisatie: projecten, producten en activiteiten brengen innovatie op het gebied van informatisering en Digitalisering. Digitale transitie en - transformatie speelt hierin een belangrijke rol voor de waterschappen, zowel individueel als gezamenlijk. Communicatie moet daarom niet gaan over het proces van de projecten en activiteiten, maar expliciet over de resultaten en wat die resultaten aan veranderingen en waarde voor de waterschappen (kunnen) brengen.

Capaciteit en menskracht

Ondanks COVID19 blijft er voor specifieke rollen spanning op de arbeidsmarkt. Capaciteit-management evolueert naar capaciteit-makelaar om meer proactief te kunnen werken en daarmee in een eerder stadium de juiste talenten te kunnen spotten binnen waterschappen en arbeidsmarkt.

Door het opzetten van kenniscentra (Cloud-, IV&P-, Dataspecialisten, etc.) zijn de waterschappen aantrekkelijker geworden voor talenten uit de markt

Capaciteitsmanagement blijft zich ook in 2022 inzetten voor:

- De juiste persoon op het juiste moment op de juiste werkplek. In dit kader denkt hWh ook mee met het initiatief van onbeperkte denkers van het A&O fonds.
- Ontwikkeling van medewerkers.
- 'Happiness' en welzijn van medewerkers.

Huisvesting

Per april 2020 is een nieuwe huurperiode ingegaan van 10 jaar voor hWh en IHW, het Vergadercentrum en STOWA. Na een periode van verbouwing, werken we in 2021 in een nieuwe kantooromgeving, die ook veilig gebruikt kan worden in een pandemie-situatie. We hebben een representatief vergadercentrum, waarin tevens aandacht wordt geschonken aan het creëren van een zowel innoverende en stimulerende kantooromgeving, als ontmoetingsplek voor formeel en informeel overleg voor zowel medewerkers, waterschappers en bezoekers.
De verwachting is dat in 2022 het vernieuwde (pandamie-proof) kantoor- en vergadercentrum weer volledig in gebruik zal zijn. Hierbij zijn de nieuwe regels:

- Digitaal als het kan en fysiek als het moet.
- Werken doen we thuis en ontmoeten in kantoor- of vergadercentrum

Zowel kantoor- als vergadercentrum voorzien in het ondersteunen van hybride-vormen van samenkomen en werken.

5.10 EMU saldo

In de paragraaf betreffende het EMU-saldo wordt het EMU-saldo gespecificeerd overeenkomstig de bij ministeriële regeling gestelde regels. In de bijlage 6 is het EMU saldo berekend op € 201.000.

CONCEPT

6 Begroting naar programma's

Programma	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	Mutatie 2022 primair t.o.v. 2021 actualisatie
1. Bestuur en organisatie	2.786.649	3.221.533	2.936.847	2.936.847	3.335.621	398.774
2. Kennis en verbinden	1.088.094	1.258.094	1.280.722	1.280.722	1.203.492	-77.230
Subtotaal instandhouding	*3.874.743*	*4.479.627*	*4.217.569*	*4.217.569*	*4.539.113*	*321.544*
3. Innovatie en transformatie	971.483	1.102.942	842.037	1.269.860	826.446	-443.414
4. Digitale dienstverlening	746.998	1.079.653	748.953	903.581	630.356	-273.225
5. Organisatie en samenwerking	2.125.851	2.353.201	1.724.805	1.968.343	2.210.092	241.749
6. Informatie - datastromen	1.437.242	1.487.242	1.525.057	1.605.056	1.667.001	61.945
7. Informatieveiligheid en privacy	680.879	1.200.000	1.000.000	1.233.678	1.349.998	116.320
8. Waterveiligheid	701.534	746.534	110.957	159.432	319.831	160.399
9. Watersysteem	986.214	1.458.214	868.733	1.266.528	693.299	-573.229
10. Waterketen	1.081.588	1.562.000	1.553.358	1.472.010	2.059.356	587.346
11. Bedrijfsvoering	-	-	-	-	-	-
12. SAW@	1.721.741	1.677.064	1.705.092	1.765.920	1.722.369	-43.551
13. AHN / Beeldmateriaal	4.776.022	4.678.787	4.749.667	4.749.667	4.774.923	25.256
14. Informatiehuis Water	1.802.843	1.559.651	1.294.735	2.054.761	1.991.568	-63.193
15. Kassiersfunctie	591.105	611.105	619.734	622.266	1.218.781	596.515
Subtotaal projecten	*17.623.500*	*19.516.393*	*16.743.127*	*19.071.102*	*19.464.019*	*392.917*
Totaal	**21.498.244**	**23.996.020**	**20.960.696**	**23.288.671**	**24.003.132**	**714.461**

Bedragen zijn begroot exclusief BTW.

CONCEPT

7 Begroting naar kosten – en opbrengstensoorten

Opbrengsten & kosten categorieën	Totaal 2022
Kapitaallasten	200.836
Personeelskosten	9.997.673
Huren en rechten	321.177
Overige diensten door derden	13.483.446
Totaal kosten	**24.003.132**
4.1 Bijdragen van waterschappen	19.671.653
4.2 Bijdragen van overigen	4.331.479
Totaal opbrengsten	**24.003.132**
Saldo	**-**

CONCEPT

8 Programma 1 Bestuur en organisatie

Wat willen we bereiken?

Ambitie

Het programma Bestuur en organisatie betreft de basisinfrastructuur van hWh, waarvan de kosten niet worden toegerekend aan taken en waarvan de kosten worden gedragen door alle deelnemers.

Naast voldoen aan wetgeving en een basisvoorziening leveren, zodat iedereen efficiënt en effectief zijn/haar werk kan doen, komt er vanuit het koersplan de ambitie bij om naast een flexibele organisatie ook een wendbare organisatie te worden. Dit als voorbeeld en ter facilitering van de waterschappen.

De missie van Het Waterschapshuis is het faciliteren van een renderende samenwerking door waterschappen.

Doelen

Het Dagelijks bestuur en Algemeen bestuur hWh in staat te stellen om op een goede wijze sturing te geven aan de organisatie hWh zodat de doelstellingen worden gerealiseerd binnen de daarvoor gestelde beleidsmatige en financiële kaders.

Bij de missie van hWh is afgesproken dat hWh dienstvaardig, kostenbewust en resultaatgericht ingericht is. Wat is er nodig om deze renderende samenwerking te behouden en continue te blijven verbeteren? Om op deze vraag een antwoord te krijgen is in de tweede helft van 2020 een 'midterm review' uitgevoerd. De resultaten worden begin 2021 besproken met OGT en coördinatieteam van hWh. Tenslotte zal de review met eventueel een verbeterplan aan het AB van hWh worden aangeboden. In de tussentijd blijft hWh de katalysator in de renderende samenwerking voor en door de waterschappen.

De focus voor 2022 komt te liggen op:

- Uitvoeren eventueel verbeterplan uit midterm-review.
- Doorontwikkeling informatieveiligheid van de hWh werkomgeving met testen, awareness, slimmere tooling en deelnemen aan de landelijke audit.
- Organiseren update van het Koersplan.
- Doorontwikkeling van Samen sterk in de keten met Unie en STOWA.
- Doorontwikkeling van leerateliers, leerlijnen en verbeteringen aanbrengen aan de hand van evaluaties van projecten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspanningen

- Het voorbereiden, faciliteren en het ondersteunen van (de vergaderingen van) het Algemeen bestuur en het Dagelijks bestuur hWh;
- Capaciteitsmanagement ten behoeve van de instroom, doorstroom en uitstroom van de flexibele schil;
- Strategische inkoop met extra aandacht voor leveranciersmanagement;
- De facilitering van de organisatie, waaronder de huisvesting, werkplekken en kantoorautomatisering;
- Ondersteuning van de primaire processen van de organisatie in de breedste zin van het woord;
- Communicatie.

Baten

- Een efficiëntere en betere ondersteuning aan projecten.
- Een veiligere omgeving om in te werken.
- Werkbare en beheerbare applicaties.
- De inzet en resultaten van hWh worden meer gedeeld en zijn bekend bij de waterschappen en in de sector. Een hWh app zal ook worden gebruikt om de toegankelijkheid van hWh en vergadercentrum klantvriendelijker te maken.
- Voldoen aan verwachtingen waterschappen en leveren resultaten conform afspraak.

Resultaten

- hWh voldoet aan wet- en regelgeving.
- hWh is een thuisbasis die het werken aan projecten en programma's optimaal faciliteert.
- Het financiële systeem is ingericht.
- De nieuwe huisvesting is gerealiseerd en is zover mogelijk pandemie-proof en is ingericht om hybride werk- en vergaderomgevingen te ondersteunen.
- Communicatie is een werkend proces en maakt onderdeel uit van de reguliere werkzaamheden.

Wat mag het kosten?

1. Bestuur en organisatie	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	2023 begroot	2024 begroot	2025 begroot
Bestuur	161.976	161.976	165.237	150.625	152.533	153.256	153.992	154.743
Capaciteitsmanagement	-68.539	231.461	245.871	140.795	146.700	146.700	146.700	146.700
Inkoop	43.334	143.334	150.272	195.590	201.867	201.867	201.867	201.867
Facilitair	594.711	554.711	509.353	570.870	576.633	576.633	576.633	576.633
Organisatie ondersteuning	1.408.065	1.605.815	1.638.617	1.697.434	1.849.675	1.845.475	1.845.475	1.845.475
Communicatie	153.019	153.019	156.372	181.533	158.213	158.213	158.213	158.213
Mobiliteit	236.162	98.296	71.126	-	-	-	-	-
Subtotaal terugkerende kosten	*2.528.728*	*2.948.612*	*2.936.847*	*2.936.847*	*3.085.621*	*3.082.144*	*3.082.880*	*3.083.631*
Project vernieuwing tooling financien	33.218	33.218	-	-	-	-	-	-
Project BIWA	9.793	24.793	-	-	-	-	-	-
DIV naar waterschap	74.594	74.594	-	-	-	-	-	-
Corporate communicatie	33.058	33.058	-	-	-	-	-	-
Huisvesting	107.257	107.257	-	-	-	-	-	-
Kwaliteitsverbetering	-	-	-	-	250.000	250.000	250.000	250.000
Subtotaal eenmalige kosten	*257.920*	*272.920*	-	-	*250.000*	*250.000*	*250.000*	*250.000*
	2.786.649	**3.221.533**	**2.936.847**	**2.936.847**	**3.335.621**	**3.332.144**	**3.332.880**	**3.333.631**

Een korte toelichting op de ontwikkeling in de begrote kosten:

- Binnen de begrotingspost 'organisatieondersteuning' is rekening gehouden met een terugkeer naar een werksituatie waarbij meer op kantoor wordt gewerkt. Dit betekent onder andere meer reiskosten, maar ook dat er weer meer ingezet kan worden op talentontwikkeling. De begroting voor onvoorziene kosten die hierin is opgenomen, was in 2021 eenmalig naar beneden bijgesteld op € 210.000, maar is in 2022 weer teruggebracht naar het niveau van € 250.000.
- Communicatie werkt in 2021 aan het opfrissen van de huisstijl, in 2022 is hier geen budget meer voor nodig en daalt de begroting op dit onderdeel.
- In 2021 zijn geen interne projecten begroot. Vanaf 2022 wordt jaarlijks een bedrag van € 250.000 voor kwaliteitsverbetering in de bedrijfsvoering. Eind 2021 zal middels de interne projectenbrief hieraan een concrete invulling worden gegeven. De in het najaar van 2020 uitgevoerde 'mid-term review' zal hiervoor een bron zijn.

Samen met programma Kennis en verbinden vormt het programma Bestuur en organisatie de kosten voor instandhouding.

CONCEPT

9 Programma 2 Kennis en verbinden

Wat willen we bereiken?

Ambitie

Het programma Kennis en verbinden betreft onder andere de activiteiten in de voorfase (bijvoorbeeld de "Aanvraag Business Case") en (voor-)onderzoeken. Activiteiten in het kader van Omgevingsmanagement en het verkennen van het onbenut potentieel, evenals de ondersteuning van het OGT en het i-platform. Deze kosten kunnen (nog) niet worden toegerekend aan bestaande programma's en worden gedragen door alle deelnemers. Ook het vergadercentrum behoort tot dit programma.

Digitale transformatie staat steeds meer op de agenda. Ook beseffen de waterschappen dat dit gepaard gaat met organisatorische veranderingen en dat bij een (groot) deel van deze opgave samenwerking noodzakelijk is.

Doelen

In opdracht van de OGT uitwerken van nieuwe ontwikkelingen en onderzoeken van kansen om te komen tot samenwerking in nieuwe ICT projecten.
In opdracht van het bestuur stimuleren van samenwerking tussen de waterschappen bij de toepassing van nieuwe technieken en nieuwe organisatievormen in het kader van digitale transformatie.

Voor projecten en programma's heeft de OGT in samenspraak met het bestuur van Het Waterschapshuis in 2019 een nieuwe structuur opgezet die past bij de huidige wil om met vertrouwen samen te werken. De nieuwe structuur is resultaatgericht.
De kwaliteit van de business cases is hierdoor nog belangrijker geworden. Kwaliteit van dienstverlening en resultaatgericht werken moeten onderdeel zijn van het DNA van Het Waterschapshuis.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspanningen

- Het continueren van de dienstverlening ten aanzien van het vergadercentrum, meer gericht op het zogenaamde "hybride" vergaderen waarbij een deel van de deelnemers alleen virtueel aanwezig zijn.
- Structurele inzet op kwaliteitsborging in de projecten en programma's.
- Het uitvoeren van de C van de PDCA cyclus voor projecten en programma's.
- Juridische en secretariële ondersteuning van platforms waarin alle waterschappen zijn vertegenwoordigd.
- I.o.m. de OGT opzetten van een proces om periodiek (zie P&C cyclus) te komen tot een update van de strategienota en meerjarenplannen van de programma's.
- Landingsbaan met STOWA en UvW (inrichten en) laten werken.
- Waar nodig de waterschappen kennis laten maken met de nieuwste ontwikkelingen binnen de watersector. Zowel binnen de waterschappen zelf als met andere partijen binnen de watersector dan wel leveranciers.
- Het maken van Aanvraag Business Cases.

Baten

- Voldoen aan verwachtingen waterschappen en leveren resultaten conform afspraak.
- Het nog beter aan laten sluiten van vraag en aanbod.
- De efficiëntie en de effectiviteit van de platforms te vergroten.
- Aansluiting van onderzoek en toepassing door de waterschappen op onderwerpen de digitale transformatie betreffenden (onbenut potentieel).
- Waterschappers maximaal ondersteunen bij hun vergaderingen op een centrale locatie.

Resultaten

- Modern en uitstekend toegerust vergadercentrum die aan fysieke en virtuele veiligheidseisen voldoet.
- Kwaliteit in de projecten en programma's krijgt de aandacht en doorloopt de PDCA-cyclus.
- OGT krijgt de ruimte zich te richten op strategische doelen.
- Er ligt een bijgewerkte strategienota en meerjarenplan.
- Door de systematiek van Aanvraag Business Cases worden er gericht geïnvesteerd in kansrijke projecten.

Wat mag het kosten?

2. Kennis en verbinden	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	2023 begroot	2024 begroot	2025 begroot
Kennis delen & Verbinden	408.017	343.017	350.689	350.689	350.689	350.689	350.689	350.689
Kwaliteitsborging	57.288	57.288	58.518	78.518	78.518	78.518	78.518	-
Capaciteit BUCA	159.972	194.972	199.533	102.621	102.621	102.621	102.621	102.621
Ondersteuning OGT / I-platform	136.635	136.635	139.692	100.961	102.235	-	-	-
Strategienota OGT	41.198	41.198	-	41.198	41.775	41.775	41.775	41.775
Vergadercentrum	284.985	484.985	532.291	482.458	527.654	527.654	527.654	527.654
Stabilisatie-post begroting	-	-	-	124.277	-	-	-	-
	1.088.094	**1.258.094**	**1.280.722**	**1.280.722**	**1.203.492**	**1.101.257**	**1.101.257**	**1.022.739**

Een korte toelichting op de ontwikkeling in de begrote kosten:

- De dienstverlening voor Business Cases en de controle van lopende projecten wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de OGT en zal als zodanig worden behandeld. Dit betekent dat iedere opdracht leidt tot een formele begrotingswijziging. Aan het begin van het jaar zullen de kosten voor de voorfase (capaciteit business cases) in de instandhouding (het abonnement) zitten en dat deze gedurende het jaar, daar waar opdracht wordt gegeven voor een business case en/of project, (gedeeltelijk) ten laste van projecten worden gebracht. Aangezien de meeste programma's inmiddels de beschikking hebben over ontwikkelgeld, is de begroting voor business cases in programma 2 beschikbaar voor business cases die niet binnen één van de andere programma's uitgevoerd kan worden.
- De kwaliteitsborging bestaat grotendeels uit het uitvoeren van de C (Check) in de PDCA cyclus van de projecten en programma's
- Het project 'Strategienota OGT' is begroot als een jaarlijks terugkerende activiteit, de onderliggende DVO heeft een einddatum van 31 december 2022.
- De begroting voor het vergadercentrum is in 2021 verlaagd ten opzichte van de primaire begroting. Dit heeft te maken met de verwachting dat het vergadercentrum pas in het 2e kwartaal van 2021 open kan in verband met de coronapandemie. In 2022 wordt er vanuit gegaan dat het vergadercentrum weer het gehele jaar in gebruik is.
- In Kennis en verbinden was in 2021 een 'stabilisatiepost begroting' opgenomen om de daling in de begroting van de instandhoudingskosten op te vangen. Hierdoor wordt een wettelijke zienswijzeprocedure voorkomen voor de geactualiseerde begroting 2021. Ten aanzien van de 'stabilisatiepost begroting' zijn geen uitgaven gepland, dit is ook niet in 2022 opgenomen in de begroting.

CONCEPT

Deel 2: Projecten waterschappen

In deel 2 worden de begrotingsprogramma's waterschappen uitgewerkt. Dit betreft de volgende programma's:

- Innovatie en transformatie
- Digitale dienstverlening
- Organisatie en samenwerking
- Informatie – datastromen
- Informatieveiligheid en privacy
- Waterveiligheid
- Watersysteem
- Waterketen
- Bedrijfsvoering

CONCEPT

10 Programma 3 Innovatie en transformatie

Wat willen we bereiken?

Ambitie

"Programma Innovatie en Transformatie biedt een innovatief en inspirerend pakket van diensten en producten die de waterschappen, nu en in de toekomst, moeten helpen met het creëren van een *enabling environment* voor de digitale transformatie."

In het programma staan drie ambities centraal onder het motto verbinden, leren en innoveren. Deze ambities dragen op hun beurt bij aan het einddoel van dit programma.

Verbinden (rol = sprokkelaar)
Aanjagen dat waterschappen meer samen gaan innoveren en dat ontwikkelde kennis (beter) benut wordt binnen en buiten de sector.

Leren (rol = navigator)
Waterschappen ondersteunen bij het ontwikkelen van het lerend vermogen wat zij nodig hebben om te (kunnen) spelen op de steeds sneller veranderende omgeving.

Innoveren (rol = ondersteuner)
Waterschappen begeleiden in hun innovatieproces en het ondersteunen van de sector om gezamenlijk te innoveren.

Doelen

Doelen bij thema verbinden
hWh maakt het mogelijk dat waterschappen elkaars innovaties leren kennen en waar mogelijk van elkaar kunnen leren om zo sneller en efficiënter met een hogere kwaliteit de stap te kunnen maken naar het waterschap van de toekomst.

Doelen bij thema leren
Het programma levert een bijdrage aan het verhogen van de veranderbereidheid en het verandervermogen van de sector.

Doelen bij thema innoveren
Het programma faciliteert waterschappen in het beantwoorden van maatschappelijke vraagstukken in de wereld van vandaag en morgen door vanuit voortschrijdend inzicht nieuwe prototypes en kennis te helpen ontwikkelen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspanningen

- We organiseren innovatorenbijeenkomsten voor uitwisseling van kennis over innovaties en het bouwen van een CoP/netwerk rondom innovatie.
- Het opgezette platform Winnovatie wordt doorontwikkeld en wordt na de pilotfase en evaluatie doorgezet als stabiele basis voor het uitwisselen en samenbrengen van innovatieve ideeën en toepassingen binnen de waterschapppen.
- We ontwikkelen een leerlijn voor verschillende functies en niveaus.
- We organiseren kennissessies en een innovatiefestival.
- We gaan prototypes (PoC's) ontwikkelen die als ze kansrijk zijn, vertaald worden naar projecten.
- We creëren een innovatiehub genaamd WinnovatieLab.

Baten

Waterschappen zijn beter in staat kennis te delen en elkaar op te zoeken waar versterking, verbinding of leren een plek kan krijgen bij innovatieve projecten.
Het platform stelt waterschappen in staat vraagstukken van morgen op een vernieuwende en adequate wijze aan te pakken. Daarnaast is kennisdelen en verbinding één van de hoofddoelen van het platform.

Kennisontwikkeling op het gebied van de digitale transformatie. Medewerkers van alle functies en niveaus krijgen de mogelijkheid te leren werken op een toekomstbestendige wijze.

De mogelijkheid tot kennisdelen en ontwikkelen voor de komende jaren.

Er ontstaan nieuwe banen die gericht zijn op specialismes van *data-science en engineering*. De flexpool geeft ruimte om voor waterschappen mensen op te leiden en flexibel inzetbaar aan projecten te laten werken bij/voor verschillende waterschappen.

Er worden nieuwe producten opgeleverd die na de prototype fase over gaan naar de business case fase. Vervolgens worden ze in de uitvoeringsfase ondergebracht bij een ander programma.

Er is behoefte aan een fysieke locatie voor leren en ontwikkelen van nieuwe tools. Dit wordt de waterhub. Een plek waar in veiligheid geëxperimenteerd kan worden en waar falen een *must* is om te leren.

Resultaten

Strategisch niveau
Het programma voorziet waterschappen van inzicht over de organisatie van de toekomst binnen de digitale ontwikkelingen en transformatie, zodat directies en bestuur de juiste en gefundeerde strategische keuzes kunnen maken.
Meetbare resultaten zijn:
- Een actieve Community of Practice die het juiste gesprek voert over de toepassing van innovatie.
- Ontwikkelgerichte attitude bij deelnemers van de leerlijn.

Tactisch niveau
Hier gaat het om het realiseren van (meer) kennisuitwisseling en schaalvergroting op het gebied van innovatie. Ook levert het programma een projectportefeuille voor de waterschappen vanuit een voorverkenning.
Meetbare resultaten zijn:
- Een werkend en actief innovatieplatform waar ieder waterschap gebruik van maakt.
- We hebben een on- en offline netwerk gecreëerd van innovators die hun innovaties en inzichten over het innovatieproces met elkaar delen.
- Een gedragen en passende maatwerkopleiding voor alle waterschappers op het gebied van digitale transformatie.
- Een (fysieke) locatie om experimenten/prototypes te ontwikkelen in een veilige omgeving waar fouten maken moet.

Uitvoerend niveau
Hier is een concreet resultaat ontwikkelen van PoC's en het realiseren van een community of practice (CoP) rondom innovatie.
Meetbare resultaten zijn:
- Inhoudelijke kennis op het gebied van werken in een digitale toekomst.
- Uitgewerkte experimenten via de innovatiehub

Wat mag het kosten?

3. Innovatie en transformatie	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	2023 begroot	2024 begroot	2025 begroot
Ontwikkelbudget	-	-	-	-	-	-	-	-
Programmabudget algemeen (t/m 2020 innovatiemakelaar)	350.568	350.568	462.307	179.399	169.421	-	-	-
Verbinden (t/m 2020 winnovatie)	197.360	247.360	379.730	292.500	190.083	-	-	-
Innoveren (t/m 2020 Water Innovatie Festival)	48.970	123.970	-	126.323	123.967	-	-	-
Leren ((t/m 2020 Leerlijn digitale transformatie)	93.970	123.970	-	413.224	342.975	-	-	-
DEEP	280.615	257.074	-	243.414	-	-	-	-
Onderzoek DataScience en HWH	-	-	-	15.000	-	-	-	-
	971.483	**1.102.942**	**842.037**	**1.269.860**	**826.446**	**-**	**-**	**-**

Toelichting:
Het programma heeft jaarlijks een budget beschikbaar van € 826.446 excl. BTW (€ 1.000.000 incl. BTW). De niet benutte bedragen van 2020 zijn verwerkt in de begroting van 2021. In 2022 is de begroting terug op het niveau van het jaarlijks beschikbare budget. Over een verlenging ná 2022 is nog geen besluit genomen. Dit besluit zal eind 2021 worden genomen op basis van een programma-evaluatie in samenwerking met de OGT van hWh.

Versie: 1 april 2021

11 Programma 4 Digitale dienstverlening

Wat willen we bereiken?

Ambitie

- Waterschappen stemmen processen en systemen op elkaar af en richten deze zó in dat álle partijen daar voordeel van hebben.
- Samenwerken is één van de vijf principes in de ontwikkeling van de digitale dienstverlening.
- Bij ontwikkelingen kijken zij eerst waar het beter samen kan. Blijkt lokaal maatwerk gewenst, dan delen waterschappen hun kennis en ervaring.
- Waterschappen hebben uiterlijk eind 2021 voor de Omgevingswet hun zaken op orde met betrekking tot een veilige en makkelijk toegankelijke digitale dienstverlening via het omgevingsloket.
- Waterschappen streven naar continue verbetering van hun digitale dienstverlening.

Doelen

Doel is de waterschappen te faciliteren bij samenwerking om te voldoen aan de centrale en decentrale overheidsafspraken voor de digitale dienstverlening.
De dienstverlening van de waterschappen wordt op gewenst niveau gebracht door zoveel mogelijk van elkaar te leren en te lenen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspanningen

De sturing en uitvoering van het programma wordt zoveel als mogelijk voorzien binnen bestaande gremia, zoals de themagroep Digitale Dienstverlening van de Unie van Waterschappen, i-Platform, werkgroepen van PIO.

Baten

Efficiencywinst en tijdig voldoen aan de complexe en wijzigende wet- en regelgeving. Gezamenlijke opbrengst door eenvoud in samenwerking. Samenwerken is aantrekkelijk. Klanttevredenheid en modelrol binnen de overheid.

Resultaten

Project vervolg digitale dienstverlening CMS 3.0
Kennis en ervaring delen en gezamenlijke verkenning en uitvoering van de 5 thema's.

- Gebruikersoverleg
- Digitale toegankelijkheid
- Portaalfunctie e-form kanalen
- Participatie website
- Online bestuursvergadering (live uitzendingen)

Project beheer en onderhoud e-HRM

- Een geprofessionaliseerde functioneel beheer organisatie (=tijd, kennis, kwaliteit).

Begeleiden Implementatie Omgevingswet

- Werkgroep onderzoek software aanschaf voor koppelingen DSO.
- Inrichten van een kennis-deel-plek forum (bij hWh in te richten)
- Attenderen op relevante informatie uit het programma of bij andere partijen (o.a. VNG)
- Plaatsen producten die interessant kunnen zijn voor andere waterschappen zoals uitvragen bij aanbesteding
- Komen tot een aantal waterschap-leverancier-combinaties die gezamenlijke doorontwikkeling vormgeven
- Leveren van inbreng in interbestuurlijk leveranciersmanagement

Strategische inzet begeleiding Implementatie OW door BLM en Architect:

- Bundelen van kennis over de architectuur
- Bundelen van inbreng vanuit de waterschappen naar het landelijk programma
- Waterschappen helpen met architectuurissues met betrekking tot aansluiting op het DSO-LV en de LVBB
- Borgen van architectuurkeuzes in het landelijk programma in de WILMA
- Coördineren van testen van het DSO-LV en de LVBB
- Vertalen eisen en wensen van waterschappen naar concrete business wensen, zodat het landelijk programma deze kan opnemen in de programmering.
- Waterschappen informeren over het gebruik van het DSO-LV
- Algehele coördinatie van het implementatieprogramma van het DSO-LV en de LVBB bij de waterschappen
- Bijdrage aan prioritering van de ontwikkeling van het DSO-LV en de LVBB

Baseline Basis op Orde (digikompas)

- Actualiseren roadmap digitale dienstverlening van de Themagroep digitale dienstverlening.
- Governance model voor Interne bedrijfsvoering van digitale dienstverlening afgestemd op de samenwerking binnen de sector.
- Ingericht kennisplatform digitale dienstverlening.
- Toegankelijkheid: Voldoen aan de toegankelijkheidseisen voor online-diensten
- Implementatieondersteuning en aanpassingen binnen digitale dienstverlening ten behoeve van veranderende wetgeving zoals de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer, Wet digitale overheid, Europese Single Digital Gateway verordening en de Wet elektronische publicaties.
- Producten & Dienstencatalogus online beschikbaar.
- Digitale aangifte bedrijven (onderzoek)

Wat mag het kosten?

4. Digitale dienstverlening	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	2023 begroot	2024 begroot	2025 begroot
Ontwikkelbudget digitale dienstverlening	-	-	-	25.000	135.000	135.000	135.000	-
eHRM	333.461	583.461	596.682	475.519	475.356	475.356	475.356	-
CMS	36.713	21.713	22.205	19.977	20.000	12.000	-	-
Doorontwikkeling CMS 3.0	-	-	-	33.000	-	-	-	-
Omgevingswet	300.000	347.000	-	300.000	-	-	-	-
Omgevingswet Overig	26.000	76.655	78.446	-	-	-	-	-
Digitaal Aangifte bedrijven	50.824	50.824	51.619	50.085	-	-	-	-
	746.998	**1.079.653**	**748.953**	**903.581**	**630.356**	**622.356**	**610.356**	**-**

Toelichting:

- De programmakaart van het programma Digitale dienstverlening is goedgekeurd door de OGT. Hierin is rekening gehouden met een ontwikkelbudget van € 100.000 plus € 35.000 programmasturing. In de begroting 2021 is hiervan vooralsnog € 25.000 opgenomen, in afwachting van (programmaoverstijgende) prioritering door de OGT binnen de geactualiseerde begroting 2021. In 2022 is wel het afgesproken bedrag in de begroting opgenomen.
- In deel 4 bij de primaire begroting 2021 was rekening gehouden met een bedrag van € 700.000 voor opvolging omgevingswet. Er ligt een uitvoeringsverzoek voor € 747.000. In de gevraagde opdracht is ook onderhoud voor de Gaming Tool opgenomen. In de begroting is hiervan vooralsnog € 300.000 opgenomen, in afwachting van (programmaoverstijgende) prioritering door de OGT binnen de geactualiseerde begroting 2021. Een vervolg op de inzet omgevingswet voor de jaren 2022 en daarna wordt wel verwacht, maar daarvoor is nog geen opdracht gegeven. De ingeschatte bedragen zijn vermeld in het overzicht van de verwachte begrotingswijzigingen 2022. Op moment van schrijven is onduidelijk of landelijk de invoeringsdatum van 1-1-2022 wordt gehaald. Dit kan gevolgen hebben voor begroting 2022.

CONCEPT

12 Programma 5 Organisatie en samenwerking

Wat willen we bereiken?

Ambitie

De ambities van de waterschappen met het programma Organisatie en Samenwerking zijn meerwaarde te creëren door:
1. de maatschappij en onze partners de waterschappen als één moderne gesprekspartner te benaderen.
2. waterschappen onderling dezelfde taal te kunnen laten spreken.
3. te ondersteunen met producten die het mogelijk maken dat waterschappen transparant en voorspelbaar zijn en de onderliggende principes onder beleidsontwikkeling en besluitvorming per waterschap reproduceerbaar zijn.
4. Het mogelijk te maken dat waterschappen substantiële besparingen kunnen realiseren door gezamenlijke inkoop van middelen.
5. Te borgen dat projecten van hWh binnen de kaders van de referentiearchitectuur (WiLMA) vallen.
6. de waterschappen kennis te leveren en de uitwisseling van kennis te faciliteren.
7. de linkin pin te zijn tussen de hWH programma's bij de impact analyse van wet en regelgeving

Doelen

Het programma stelt zich ten doel dat waterschappen:
- zich (meer) concentreren op de interne aspecten voor de transformatie zoals gegevensmanagement, procesoptimalisatie en strategische personeelsplanning, doordat zij vanuit dit programma worden ondersteund met mankracht, kennis, kunde, ervaring en middelen.
- Zich meer concentreren op de interne aspecten van wetswijzigingen doordat zij vanuit het programma worden ondersteund met impactanalyses van wijzigende wet- en regelgeving op de processen van de waterschappen.
- meer met elkaar verbonden zijn door het hebben van een gezamenlijke taal, gezamenlijke standaarden, gezamenlijke oplossingen en generieke processen.
- voor hun externe dienstverlening gebruik maken van een gezamenlijke Zaaktype catalogus.
- beschikken over een gezamenlijke referentie architectuur als ondersteuning bij de keuzes in (transformatie)processen.
- kunnen profiteren van inkoopvoordeel door gezamenlijke inkoop van standaardproducten.
- meer met elkaar verbonden zijn door het inzetten van generieke producten en gezamenlijke contracten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspanningen

- Het ontwikkelen en beheren van generieke architecturen en ondersteunende middelen, zoals Wilma, softwarecatalogus-, Zaaktype catalogus, Govroam, en nieuwe aandachtsgebieden zoals, common ground en kenniscentrum, strategisch cloud partnerschap. Maar ook nieuwe ontwikkelingen die op de waterschappen afkomen.
- Het toezien op en stimuleren van de toepassing van Wilma, softwarecatalogus-, en Zaaktype catalogus in de gemeenschappelijke en individuele projecten en voorzieningen.
- De aanschaf, implementatie en (contract-) beheer van algemeen inzetbare middelen, zoals Oracle Tech, Microsoft en andere meervoudig gecontracteerde software uit de softwarecatalogus.

Baten

Waterschappen werken samen in dit programma voor:

- Een meer doelmatige taakuitvoering, zowel intern als in samenwerking met de partners, met gezamenlijke standaarden, methoden en middelen. Hierdoor makkelijker met elkaar te vergelijken en beter van elkaar kunnen leren en verbeteren.
- Ontwikkelingen krijgen meer samenhang en sluiten beter aan bij vastgestelde richting, visie en kaders. Met andere woorden, de kans op mislukte projecten wordt kleiner.
- Lagere kwetsbaarheid per waterschap door schaalvergroting middels samenwerking.
- Lagere TCO per waterschap door gedeelde kosten, c.q. gezamenlijke inkoop en contractmanagement.

Resultaten

- Een architectuur voor data en informatievoorziening die veilig, doelmatig, modern, robuust en compliant met wet- en regelgeving, toegepast is op alle hWhprojecten en met ondersteuning beschikbaar is voor de individuele waterschappen.
- In afstemming met (keten-)partners ontwikkelde en geïmplementeerde middelen die de samenwerking bevorderen.
- Borging van de belangen van waterschappen in overheidsbrede initiatieven.
- Het programma bij aan de relevante mijlpalen uit Baseline op orde door middel van het leveren van kennis en kunde.
- Inkoopvoordeel bij de aanschaf van algemeen inzetbare middelen en borging en spreiding van de hierbij benodigde kennis.

Wat mag het kosten?

5. Organisatie en samenwerking	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	2023 begroot	2024 begroot	2025 begroot
Ontwikkelbudget organisatie en samenwerking	70.000	200.000	200.000	25.000	200.000	200.000	200.000	200.000
Kenniscentrum	-	-	-	-	155.000	155.000	155.000	155.000
Framework Microsoft	-	-	-	-	50.000	50.000	50.000	50.000
Doorontwikkeling en gebruik WILMA	715.672	775.672	418.242	763.828	795.000	795.000	795.000	795.000
Software Catalogus	211.852	211.852	129.648	216.033	267.000	63.701	-	-
Zaak Type Catalogus	46.747	66.747	-	-	-	-	-	-
Oracle TECH	899.509	959.509	836.415	818.288	548.821	562.500	582.500	602.500
Oracle Contract mgnt	134.478	94.478	96.128	102.987	152.000	152.000	152.000	152.000
Govroam	43.242	40.592	44.371	37.500	37.500	37.500	37.500	37.500
Govroam Contractmanagement		-	-	4.707	4.771	4.771	4.771	4.771
IPv6	4.353	4.353	-	-	-	-	-	-
	2.125.851	**2.353.201**	**1.724.805**	**1.968.343**	**2.210.092**	**2.020.472**	**1.976.771**	**1.996.771**

Toelichting:
Vanuit de programma DVO is een ontwikkelbudget van € 200.000 beschikbaar. In de begroting 2021 is hiervan vooralsnog € 25.000 opgenomen, in afwachting van (programmaoverstijgende) prioritering door de OGT binnen de geactualiseerde begroting 2021. In 2022 is wel het afgesproken bedrag in de begroting opgenomen. De DVO is in maart 2021 verlengd met een looptijd tot en met 2025.

CONCEPT

13 Programma 6 Informatie – datastromen

Wat willen we bereiken?

Ambitie

Waterschappen delen vanzelfsprekend data

- Waterschappen 'leunen' met verstand van zaken op gegevens in hun besluitvorming.
- Data wordt de **4e productiefactor** en waterschappen hebben hiertoe data op orde.
- Een goede data-voedingsbodem bieden voor digitale transformatie.
- Waterschappen zijn transparant voor wat betreft de data voor de buitenwereld
- Dat programma datastromen op termijn overbodig is (mits aan de randvoorwaarden voldaan wordt)

Doelen

Doel is om het voor waterschappen eenvoudiger te maken om data te delen met anderen. Dit om op die manier eenduidig, (kosten-)efficiënt data beschikbaar te stellen voor verscheidenen toepassingen.

Daarbij is als rol van het programma geformuleerd om waterschappen te faciliteren hun gegevens geharmoniseerd aan te bieden aan derden. Dit doen wij met de volgende 4 pijlers :

- Een informatievoorziening om data van waterschappen centraal ter beschikking te stellen (1) en de (door)ontwikkeling hiervan (4).
- Beheer en ontwikkeling van standaarden (2)
- Daarnaast ondersteunt het programma Datastromen facultatief 14 waterschappen bij het onderhoud van een kernregistratie (Damo-Fysiek) (3)

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspanningen

- IWWA en DAMO logisch op elkaar afstemmen d.m.v. samenwerking en mappen van data.
- Realiseren, doorontwikkelen en onderhouden technische data-deel-voorziening
- Contractbeheer naar leveranciers
- Maken gegevensproducten
- Uitvoeren projecten (nieuwe datasets toevoegen) en pilots (linked data, of aansluitingen op andere voorzieningen als DSO, RWS, NHI etc.)
- Omgevingsmanagement met waterschappen andere programma's en (landelijke/externe) gebruikers
- Adviseren waterschappen

Baten

Sector brede dataondersteuning t.b.v. maatschappelijke opgaves.

Besluitvorming op basis van data (waterschap en sector) komt binnen bereik (actueel, sneller en breder onderbouwd).

Minder inspanning voor individuele waterschappen om data ter beschikking te stellen; minder kosten.

Data op orde, betrouwbaar en uit 1 bron binnen een waterschap.

Resultaten

- Een gegevensknooppunt voor waterschappen en derden, dat moderne uitwisseltechnologie ondersteunt, zodat data breed gebruikt kan worden.
- DAMO-logisch volgt de standaarden, in samenwerking met IHW.
- Data van waterschappen gestandaardiseerd, geharmoniseerd landsdekkend beschikbaar
- Waterschappen geholpen met harmonisatie en ontsluiting gegevens.
- Uitgevoerde projecten m.b.t. data delen; mogelijkheden/voorbeelden 2021-2024:
    - Aansluiten WS op NHI (watersysteem) (2021)
    - Data aanbieden t.b.v. portalen IHW (watersysteem) (2021)
    - WIBON (waterketen) (2021) - Zorgplicht (waterveiligheid) - Slibverwerking (waterketen) - Instrument WaterPeilbeheer RWS (watersysteem)
    - Realiseren gegevensproducten DSO
    - Digitale watertoets (watersysteem)
    - Peilgebieden
    - Perceelwijzer (watersysteem)
    - Regionale aansluitingen
    - Maaibeheer (watersysteem)
    - Data tbv digital twin

Wat mag het kosten?

6. Informatie - datastromen	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	2023 begroot	2024 begroot	2025 begroot
Datastromen Pijler 1 Keten	921.000	921.000	940.058	822.244	819.429	880.270	880.270	-
Datastromen Pijler 2 Logisch	205.000	205.000	208.963	208.963	208.497	208.497	208.497	-
Datastromen Pijler 3 Fysiek	105.000	105.000	106.935	106.935	178.200	105.000	105.000	105.000
Datastromen Pijler 4 Nieuw	204.000	254.000	269.100	466.914	460.875	344.061	344.061	-
WIBON (BC)	2.243	2.243	-	-	-	-	-	-
	1.437.242	**1.487.242**	**1.525.057**	**1.605.056**	**1.667.001**	**1.537.828**	**1.537.828**	**105.000**

In de begroting 2022 is rekening gehouden met de benodigde (facultatieve) middelen voor de aanbesteding DAMO fysiek, conform positieve stresstest door de OGT op 5 maart jl.

14 Programma 7 Informatieveiligheid en privacy

Wat willen we bereiken?

Ambitie

Missie
Een waterschapsector:
- waar burgers en bedrijven op kunnen vertrouwen dat hun gegevens en belangen in veilige handen zijn.
- die haar opgave -het zorgen voor droge voeten en voldoende en schoon water- niet door een te lage cyberweerbaarheid laat verstoren of in gevaar laat brengen.

Visie
Een waterschapsector die in haar denken en doen verantwoord met informatie en persoonsgegevens omgaat. Dit betekent dat:
1) Het bewust omgaan met informatie voor iedere waterschapper een vanzelfsprekendheid is. Het maakt een geïntegreerd onderdeel uit van de werkprocessen van een waterschap
2) Waterschappen beseffen dat het een blijvende opgave is, vergelijkbaar met de opgave voor het waterveilig houden van Nederland.
3) Waterschappen beseffen dat samenwerking onderling en in de keten essentieel hierin is. De ketting is immers zo sterk als de zwakste schakel.

Doelen

1. Duurzame verbeterprocessen binnen de waterschappen
Beheersmaatregelen voor IV&P zijn geïmplementeerd in een cyclus van voortdurende verbetering waarbij een gedegen risicomanagement ter grondslag ligt. Oftewel de waterschapsector heeft over de gehele linie (mens, proces, technologie en assets) aantoonbaar een procesvolwassenheid van niveau 4.

2. Een (meer) bewuste mindset en cultuur binnen waterschappen
Medewerkers, management, directieleden en bestuurders beschikken over de juiste kennis, hebben de juiste houding en vertonen het juiste gedrag welke noodzakelijk is voor een verantwoorde omgang met (privacy)informatie.

3. (Informatie)veilige assets binnen de waterschappen
De beveiliging van de assets, middels in de BIO voorgeschreven maatregelen (waar nodig aangevuld met maatregelen uit de IEC62443) en de AVG, voldoet aan deze normeringen en wetgeving.

4. (Informatie)veiliger waterketens
Samen met de ketenpartners ervoor zorgen dat risico's in de keten worden geïdentificeerd en middels maatregelen op grond daarvan gereduceerd worden tot een aanvaardbaar niveau.de waterschappen aantoonbaar op volwassenheidsniveau 4.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspanningen

- Stimuleren van samenwerking in de volle breedte:
  1) zowel binnen de waterschapsector als de (water)keten,
  2) zowel binnen de KA- als de PA,
  3) zowel binnen informatieveiligheid als privacy.
- Zorgen dat waterschappen van elkaar kunnen leren door organiseren kennisdeling sessies, peer-reviews, etc. .
- Realiseren van projecten gericht op het verhogen van het IV&P-volwassenheidsniveau
- Bevorderen van een gestandaardiseerde en geharmoniseerde aanpak om sector- en ketenbreed IV&P-robuustheid mogelijk te maken.
- Aanbieden van implementatiekracht door IV&P-advies en best practices
- Aanbieden van diensten die ondersteunen bij het op niveau houden van de weerbaarheid, zoals de CERT-diensten, en uitbreiden met SOC- diensten
- Inventariseren PA-objecten en –ketenafhankelijkheden
- Borgen van belangen van waterschappen in rijksoverheid- en (water)ketenbrede initiatieven

Baten

- De onderlinge sectorale kennisdeling op informatieveiligheid en privacy domein is geborgd
- De waterschapsector wordt over de laatste ontwikkelingen op het gebied van informatieveiligheid en privacy geïnformeerd en geadviseerd
- Borgen van belangen van waterschappen in rijksoverheid- en (water)ketenbrede initiatieven
- Het beheersbaarder, weerbaarder en veiliger maken van CERT-deelnemers (lees: Waterschapen en RWS) door blijvend kunnen aanbieden en uitbreiden van de dienstverlening CERT-WM
- Middels landelijke audits en peer reviews inzichtelijk en hanteerbaar maken van a) compliance met wet- en regelgeving en van beleidsafspraken, b) voortgang op het volwassenheidsniveau en c) verbetermogelijkheden
- Borging waterschapsbelang binnen de doorontwikkeling van BIO
- Vastgestelde baseline en maatregelenpakket informatieveiligheid van de procesautomatisering
- Uniforme methode IV-risicomanagement voor de waterschappen
- Een ontwikkelde sectorbrede afhankelijkheids- en kwetsbaarheidsanalyse cybersecurity uit die onderlinge vitale (keten) afhankelijkheid vaststelt.

Resultaten

- IV&P-kennis en –ervaring wordt sectorbreed actief uitgewisseld
- Periodieke IV&P-auditrapportages
- Handreikingen ten behoeve van uniforme aanpak van IV&P door de waterschappen
- Uniforme begrippenkader van IV&P
- (Meer) geharmoniseerde aanpak van IV&P
- Inzicht in de kwetsbaarheden van (PA)-objecten binnen het waterschap binnen de keten
- CERT-advisories en SOC-diensten aan de waterschappen
- Gevraagd en ongevraagd adviezen van CIW en CPW aan HWH-projecten (security en privacy by design)
- In samenwerking met waterketenpartners ontwikkelde gemeenschappelijke taal, -methodiek(en) en -producten
- Etc.

Wat mag het kosten?

7. Informatieveiligheid en privacy	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	2023 begroot	2024 begroot	2025 begroot
Programmasturing en interne HWH kosten	155.000	200.000	238.856	182.218	199.678	199.678	183.038	-
Advies en kennis I-veiligheid	25.000	47.020	56.793	13.636	47.477	47.477	43.521	-
Advies en kennis Privacy	26.000	34.196	41.304	35.052	34.529	34.529	31.652	-
CERT-WM	280.000	358.993	431.745	353.106	360.928	360.928	330.851	-
Ontwikkeling kaders	15.000	24.792	29.946	42.180	25.033	25.033	22.947	-
Vooronderzoek	16.000	35.000	41.304	41.741	34.529	34.529	31.652	-
Project Verhogen weerbaarheid PA	64.118	64.118	77.446	192.278	64.742	64.742	59.347	-
Project Audits	42.000	367.491	-	245.105	514.024	364.024	333.689	-
Project Keten	25.000	42.745	51.630	54.968	43.161	43.161	39.565	-
Project Risicomanagement	32.763	25.647	30.977	73.396	25.897	25.897	23.739	-
	680.879	**1.200.000**	**1.000.000**	**1.233.678**	**1.349.998**	**1.199.998**	**1.100.001**	**-**

Toelichting:
In 2020 heeft de audit niet plaatsgevonden, deze staat nu gepland voor start 2021, waarna rapportage in 2022 volgt.

15 Programma 8 Waterveiligheid

Wat willen we bereiken?

Ambitie

De ambitie van het programma Waterveiligheid is dat:
- waterschappen gefaciliteerd worden in hun ontwikkeling naar data-gedreven organisaties;
- waarbij zij in intensieve verbinding met hun omgeving staan en door de maatschappij en de ketenpartners als één partij gezien gaan worden;
- en zodanig (aantoonbaar) in control zijn dat de kosten en kwetsbaarheid van waterveiligheid gereduceerd worden en de kwaliteit wordt verhoogd.

Doelen

Het programma Waterveiligheid stelt zich ten doel om samen met waterschappen, ketenpartners, kennisinstituten en leveranciers in 'coalitions of the willing' middelen te ontwikkelen en in beheer te nemen. Hiervoor ontwikkelt zij een strategie voor de inwinning van data, zowel door geautomatiseerde metingen alsook vanuit externe databronnen, verwerking van data tot betrouwbare en doelgerichte informatie en transparante en reproduceerbare rapportages. Deze informatie gaat bijdragen aan het streven naar continu inzicht voor een meer efficiënt en effectief beheer van de waterkeringen, een betere ruimtelijke inrichting en betere crisisbestrijding in de ketens, tegen lagere kosten en met minder kwetsbaarheid én een betere informatievoorziening aan burgers, bedrijven en andere belanghebbenden over de actuele situatie en de maatregelen die waterschappen treffen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspanningen

- Vangstregistratie V3 aanbesteden, ontwikkelen en in gebruik nemen.
- Optimalisatie uitwisseling van data en informatie in de ketens i.s.m. programma Datastromen.
- Ontwikkeling strategie voor data inwinning, opslag en analyse.
- Opstellen en beheren "Kansenkaart" met lopende ontwikkelingen en pilots bij waterschappen en ketenpartners, zoals sensoring, big data, artificial intelligence, BIM/digital twin, etc.
- Ontwikkeling en implementatie van integrale modellen i.s.m. STOWA.
- Optimalisatie gegevens en tooling zodat data voor Zorgplicht (beheer en onderhoud) en WBI uitwisselbaar zijn in kader één waterveiligheidsketen.
- Processen en informatiestromen in beeld brengen als basis/grondplaat voor betere regie op gezamenlijke vraagstukken in samenwerking met de WILMA.

Baten

- Adequate tooling voor Muskus- en Beverrattenbestrijding.
- Efficiënte en correcte gegevensuitwisseling conform de afgesproken standaarden, zowel intern als in samenwerking met de partners (o.a. Zorgplicht en Veiligheidsbeeld).
- Lagere investeringskosten door 'slimmer investeren' en door snellere, meer transparante en betrouwbare taakuitvoering.
- Beter inzicht in en meer hergebruik van succesrijke initiatieven.
- Betere, meer gebiedsgerichte en meer integrale modellen voor waterveiligheid, ruimtelijke ordening en crisisbeheersing.
- Betere compliance met Zorgplicht, wet- en regelgeving.
- Lagere TCO per waterschap door meer effectiviteit en lagere kwetsbaarheid per waterschap door standaardisatie/schaalvergroting middels samenwerking.

Resultaten

- Eén landelijk systeem voor Vangstregistratie (V3) in 2020.
- DAMO's logisch en fysiek inclusief middelen voor uitwisseling conform de geldende standaarden.
- Kortere cycli in het monitoren en beoordelen en betere beslissingsondersteuning met behulp van meer actuele data en met de omgeving geïntegreerde modellen voor 'Continu Inzicht" en "aantoonbaar in control" in de keten in 2030.
- Actueel beeld van opkomende nieuwe methoden en digitale technieken voor de waterveiligheid.
- Meer gebiedsgerichte modellering op basis van moderne technieken en integratie van gegevensbronnen.
- Verhoogde efficiency bij de keteninformatisering voor de Zorgplicht en de beoordeling van de primaire keringen.
- Best practices voor datamanagement, informatiestromen en informatievoorziening ontwikkeld en beschikbaar.

Wat mag het kosten?

8. Waterkeringen	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	2023 begroot	2024 begroot	2025 begroot
Ontwikkelbudget waterkeringen	-	-	-	25.000	-	-	-	-
Ontwikkelbudget voor verkenningen zorgplicht	-	-	-	-	150.000	150.000	150.000	-
Vangst registratie V2	13.456	38.456	-	3.475	-	-	-	-
Modernisering Vangst registratie V3	688.078	708.078	110.957	130.957	169.831	172.269	93.167	-
	701.534	**746.534**	**110.957**	**159.432**	**319.831**	**322.269**	**243.167**	**-**

Toelichting:
Vanuit de programmakaart, zoals besproken in de OGT vergadering in juli 2020, is er een ontwikkelbudget van € 200.000 beschikbaar. In de begroting is hiervan vooralsnog € 25.000 opgenomen, in afwachting van (programmaoverstijgende) prioritering door de OGT binnen de geactualiseerde begroting 2021, dan wel temporisering binnen de geactualiseerde begroting 2021. In 2022 is wel het afgesproken bedrag in de begroting opgenomen. De DVO is in maart 2021 verlengd met een looptijd tot en met 2024.

16 Programma 9 Watersysteem

Wat willen we bereiken?

Ambitie

De ambitie van het programma Watersysteem is dat de watersysteemsector:
- wordt gefaciliteerd in haar ontwikkeling naar datagedreven organisaties;
- aan alle partijen betrokken bij het waterbeheer toegang kan geven tot actuele en accurate data en informatie die aansluit bij hun specifieke behoeftes in de verschillende werkprocessen binnen het watersysteem;
- door de maatschappij en ketenpartners, als één partij kan worden benaderd;
- (aantoonbaar) in control is dat de kosten en kwetsbaarheid van watersysteembeheer gereduceerd worden en de kwaliteit wordt verhoogd.

Doelen

Het programma Watersysteem stelt zich ten doel dat waterschappen:
- een actueel en accuraat beeld kunnen hebben van de watersysteemsituatie voor hun taken op het vlak van waterbeheer, ruimtelijke planning en crisismanagement, mede ook t.b.v. effectieve samenwerking met hun partners, ook binnen de veiligheidsregio;
- Beschikken over doelmatige voorzieningen voor data-acquisitie, -distributie, -validatie en verdere verwerking;
- Beschikken over doelmatige instrumenten voor modellering, data-analyse, -rapportage en -archivering.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspanningen

- Verkenning naar behoeften en mogelijkheden:
  - voor een integrale aanpak van data inwinning, opslag,
  - gebruik en beschikbaarstelling van waterkwantiteit- en kwaliteitsgegevens in samenwerking met partners en de keten (bijv.Watercloud);
  - Follow up "Slim Watermanagement";
  - Bodemdaling (business case);
  - voor beheer en onderhoud van NHI;
  - Digital twins.
- Realisatie en Implementaties:
  - HyDAMO-NHI
  - Implementatie SATDATA 3.0
  - Uitbouw WIWB
  - Verbetering IRC in 6 tranches
  - Perceelwijzer landelijk beschikbaar stellen.
- Community of Practice "WIWB" starten.
- In kaart brengen van de proces-, data- en informatiearchitectuur als basis/grondplaat voor programma-activiteiten, i.s.m. Wilma en Datastromen.
- In samenwerking met programma innovatie een datasience coördinator aantrekken tbv datalabs van de waterschappen.

Baten

- Ondersteunende data&informatievoorzieningen voor een snellere, meer transparante en betrouwbare taakuitvoering, zowel intern als in samenwerking met de partners.
- Lagere TCO per waterschap door gedeelde kosten en kennis.
- Snellere/betere implementatie van nieuwe ontwikkelingen door gedeelde kennis.
- Lagere kwetsbaarheid per waterschap door schaalvergroting middels samenwerking.
- Betere compliance met wet- en regelgeving.

Resultaten

- Landelijk gebruik van de brondata van het KNMI.
- Een verbeterd Internationaal Radar Composiet door o.a. inmenging van buitenlandse radardata en neerslagdata van de waterschappen.
- Beschikbaarheid van satellietdata m.b.t. werkelijke verdamping en verdampingstekort (SATDATA 3.0) in 2020, gebruikmakende van de WIWB ICTInfrastructuur.
- Beschikbaarheid van de historische SATDATA via Meteobase.
- Uitgewerkte BC Bodemdaling Informatie-service voor de waterschappen en hun partners.
- Beschikbaarheid van de Digitale Watertoets (DWT), zolang het Digitaal Stelsel Omgevingswet hiervoor nog geen alternatief is.
- Beschikbaarheid van de App Perceelwijzer.
- Verbeterde informatiestromen naar het WaterVeiligheidsPortaal (BC).
- 2x sessie beleggen voor verkennen van sector op vlak van innovatie informatievoorziening voor waterkwantiteit en -kwaliteit 'in verbinding met de omgeving'.
- Samen werken aan opschaling en implementatie van de datalabs.

Wat mag het kosten?

9. Watersysteem	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	2023 begroot	2024 begroot	2025 begroot
Ontwikkelbudget watersysteem	-	-	-	25.000	150.000	150.000	150.000	-
Hy DAMO NHI	335.000	530.000	300.000	436.360	64.121	-	-	-
De Digitale Watertoets	207.661	207.661	210.729	160.100	111.072	-	-	-
WIWB	57.333	111.333	113.306	167.581	151.631	-	-	-
IRC	91.469	191.469	104.698	226.662	-	-	-	-
SAT Data 3.0	227.751	357.751	140.000	162.850	140.000	140.000	-	-
Perceelwijzer	47.000	40.000	-	87.975	76.475	59.225	59.225	20.700
IHW gegevensaanlevering WKP	20.000	20.000	-	-	-	-	-	-
	986.214	**1.458.214**	**868.733**	**1.266.528**	**693.299**	**349.225**	**209.225**	**20.700**

Toelichting:
Vanuit de programmakaart, zoals besproken in de OGT vergadering in juli 2020, is er een ontwikkelbudget van € 200.000 beschikbaar. In de begroting is hiervan vooralsnog € 25.000 opgenomen, in afwachting van (programmaoverstijgende) prioritering door de OGT binnen de geactualiseerde begroting 2021, dan wel temporisering binnen de geactualiseerde begroting 2021. In 2022 is wel het afgesproken bedrag in de begroting opgenomen. De DVO is in maart 2021 verlengd met een looptijd tot en met 2024.

17 Programma 10 Waterketen

Wat willen we bereiken?

Ambitie

De ambitie van het programma Waterketen is dat de efficiency van de keten en de circulariteit van grondstoffen, assets en data wordt gefaciliteerd met:

- Een gezamenlijk vormgegeven integraal monitoringsysteem voor de hele keten;
- Intensivering van sensoring en robotisering;
- Ontwikkeling van toepasbare innovaties, met als resultaat "zicht op kwaliteit en kwantiteit van iedere druppel en de grondstoffen en de energie in de keten" door continue monitoring en analyse.

Doelen

Het programma Waterketen stelt zich ten doel dat waterschappen:

- door data- en risico-gestuurd opereren de efficiency, effectiviteit en circulariteit verbeteren;
- over adequate informatie beschikken voor het omgaan met probleemstoffen;
- meten op gezamenlijke KPI's;
- consistenter en beter vergelijkbaar worden in hun interne en onderlinge uitwisseling van resultaten;
- op sectorniveau beter en eenvoudiger prestaties kunnen tonen (bedrijfsvergelijkingen, klimaatmonitor etc.);
- substantieel gaan bijdragen aan een systeem voor zuiveringsprocessen, beheer en onderhoud en data-uitwisseling voor de hele waterketen;
- pilots uitvoeren op diverse deelterreinen (bijv. effectieve vergisting) om, ondanks schaarse kennis en expertise, te innoveren, te optimaliseren door kennisuitwisseling en te tonen wat werkt (en wat (nog) niet);
- door data- en risico-gestuurd asset management met modulair herbruikbare flexibele assets optimaliseren.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspanningen

- Beheer/onderhoud (en doorontwikkeling/uitbreiding) van Z-info;
- Verkenningen neuraal netwerk voor 'prognoses in de waterketen" en "data- en risico-gestuurd asset- en procesmanagement" met partners (in de regio, leveranciers, UvW, STOWA, Rioned en IHW);
- Standaardisatie op meten, berekenen en uitwisselen;
- Opstellen en onderhouden van een 'kansenkaart' voor databronnen en oplossingen;
- Verzamelen van data als basis voor vergaande geautomatiseerde data-analyse (o.a. met Artificial Intelligence);
- Data-gestuurde optimalisatie van deelprocessen in de vorm van een 'pilot toekomstig dataschap';
- Onderzoek naar toepassing van System Engineering, P&ID's (Piping and Instrumentation Diagram), Digital twins, Virtual & Augmented Reality;
- Afstemming en prioritering van innovatie-pilots met de hele keten;
- Samen met programma innovatie en watersysteem aantrekken van coordinator datascience;
- Centraal opleiden van technologen en data scientists tot sterke koppels die elkaars taal spreken.

Baten

- Lagere TCO van de procesvoering en daarbij gebruikte assets in de hele keten.
- Lagere kwetsbaarheid door betere beschikbaarheid van schaarse expertise.
- Hogere kwaliteit en circulariteit door betere ketenintegratie en fact-based operationele besluitvorming.
- Meer transparantie op kwaliteit en procesvoering voor publiek en ketenpartners.
- Zichtbaar en transparant op sectorniveau.

Resultaten

- Substantiële bijdrage aan het behalen van de waterschaps-klimaatdoelstellingen.
- Transparantie en begrijpelijke (mens en machine) informatie voor de 'buitenwereld'.
- Optimale benutting van de capaciteit van de keten met behulp van sensoren, algoritmes en A.I..
- Betere borging van de ecologische en chemische waarden van het watersysteem.
- Eerdere beschikbaarheid van bewezen nieuwe technologieën in het primaire proces (bijv. optimale vergisting o.b.v. big data)
- Meer beschikbaarheid van data science capaciteit met kennis van de waterketen en technologen met kennis van data science.

Wat mag het kosten?

10. Waterketen	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	2023 begroot	2024 begroot	2025 begroot
Ontwikkelbudget waterketen	-	-	-	25.000	150.000	150.000	150.000	-
Z-info	959.388	1.459.388	1.553.358	1.126.958	1.208.306	1.267.471	1.329.594	1.012.745
Gezamenlijke prognoses AWK	30.500	7.575	-	320.052	150.000	-	-	-
Gem. P&Ids	32.700	32.700	-	-	92.950	92.950	81.950	-
SE Tooling	34.000	32.969	-	-	458.100	453.600	448.100	-
BC Meetgegevens Decentrale Sani	20.000	20.000	-	-	-	-	-	-
WIBON	5.000	9.367	-	-	-	-	-	-
	1.081.588	**1.562.000**	**1.553.358**	**1.472.010**	**2.059.356**	**1.964.021**	**2.009.644**	**1.012.745**

Toelichting:

1. Vanuit de programmakaart, zoals besproken in de OGT vergadering in juli 2020, is er een ontwikkelbudget van € 200.000 beschikbaar. In de begroting is hiervan vooralsnog € 25.000 opgenomen, in afwachting van (programmaoverstijgende) prioritering door de OGT binnen de geactualiseerde begroting 2021. In 2022 is wel het afgesproken bedrag in de begroting opgenomen. De DVO is in maart 2021 verlengd met een looptijd tot en met 2024.
2. De business case Gezamenlijke prognoses AWK in 2020 afgerond. Voor het project heeft positieve besluitvorming plaatsgevonden door de OGT in september 2020. Het project is inmiddels opgestart. Door het lot aangewezen is in het kader van een sluitende begroting voor dit project 150.000 euro doorgeschoven naar 2022, in afwachting van (programmaoverstijgende) prioritering door de OGT binnen de geactualiseerde begroting 2021, dan wel temporisering binnen de geactualiseerde begroting 2021.
3. De business cases SE Tooling en P&ID's zijn afgerond, in maart 2021 is door de OGT goedkeuring gegeven aan de start van deze projecten.

CONCEPT

18 Programma 11 Bedrijfsvoering

Het programma 11 Bedrijfsvoering is samengevoegd met programma 4 Digitale dienstverlening. Om deze reden is programma 11 leeg.

CONCEPT

Deel 3: Projecten derden

In deel 3 worden de begrotingsprogramma's derden en kassiersfunctie uitgewerkt. Dit betreft de programma's AHN, Beeldmateriaal en SAW@ en het programma IHW en de kassiersfunctie.

CONCEPT

19 Programma 12 SAW@

Wat willen we bereiken?

Ambitie

Missie
Het VTH instrumentarium optimaal in te zetten om de (water)opgaven (schoon, voldoende en veilig) te realiseren.

Visie
Samen, als waterbeheerders, met en voor onze omgeving een transparante voorziening realiseren met informatie die bestendig, betrouwbaar en beschikbaar is.

Doelen

Deze visie wil SAW@ uitvoeren door een informatievoorziening samen in te kopen en te contracteren. Om vervolgens deze informatievoorziening samen uniform in te richten, gezamenlijk te beheren en door te ontwikkelen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspanningen

De jaarplan-activiteiten die voor 2021 zijn gepland bestaan uit beheermatige activiteiten en projectmatige activiteiten. Deze activiteiten zijn een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van alle SAW@ deelnemers (waterschappen en RWS) en vergen voor ieder een inspanning. Voor de coördinatie ervan staat de GSO (Gemeenschappelijke SAW@ Organisatie) aan de lat.

- De GSO zorgt voor de coördinatie en onderlinge afstemming tussen partijen van activiteiten in het kader van deze samenwerking.
- De GSO voert de regie op de uitvoering van gezamenlijk beheer en projecten. Naast regie heeft de GSO ook uitvoerende taken. In het jaarplan worden deze beschreven.
- De GSO verzorgt integraal, zowel collectief en individueel, het contractmanagement (contacten en contracten) in het kader van de gemeenschappelijke taken van SAW@, waaronder de overeenkomst met de leveranciers.

Baten

De meerwaarde van de SAW@ samenwerking is:

- Erkenning dat je voor dezelfde opgave staat;
- Kennisdelen / van elkaar leren, zowel in de uitvoering van het VTH-proces als in (ICT-) techniek;
- Elkaar aanvullen: samen heb je meer kennis en capaciteit in huis;
- Samen heb je slagkracht richting leveranciers;
- Samen is het makkelijker te anticiperen op de nieuwe ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld omgevingswet;
- Samenwerken kan een stok achter de deur zijn voor de realisatie van de doelen.

De daadwerkelijke baten zijn:

- Actueel houden en verbeteren van de informatievoorziening door het doorvoeren van nieuwe releases van PowerBrowser en PowerMobiel.
- De informatievoorziening zodanig aanpassen dat het geschikt is voor de omgevingswet.
- SAW@-deelnemers maken op een uniforme wijze gebruik van PowerBrowser, zodanig dat de datakwaliteit voldoet aan de uniforme eisen die vereist zijn om data met andere overheden te kunnen delen.
- Het gebruik van PowerBrowser en PowerMobiel voldoet aan de wensen en eisen.
- Een informatievoorziening die voldoet aan de eisen van informatieveiligheid en privacywetgeving.
- Een informatievoorziening waarbij de gebruikers een goede performance ervaren.

Resultaten

De belangrijkste op te leveren resultaten voor 2021 zijn:

- Transitie naar de major release PowerBrowser 2021
- De informatievoorziening is omgevingswet proof
- De informatievoorziening is veilig en privacybestendig
- Het gebruik van PowerBrowser en PowerMobiel voldoet aan de wensen en eisen.

Wat mag het kosten?

12. SAW@	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	2023 begroot	2024 begroot	2025 begroot
B&O SAW@ personele inzet	386.374	386.374	396.404	430.778	413.680	413.680	413.680	413.680
B&O SAW@ bijdrage Waterschappen	975.000	1.147.750	1.163.819	1.104.219	1.163.819	1.163.819	1.163.819	1.163.819
P729 Project SAW@ bijdrage WS	280.000	106.906	108.403	194.456	108.403	108.403	108.403	108.403
SAW@ HWH-werkzaamheden	80.367	36.034	36.467	36.467	36.467	36.467	36.467	36.467
	1.721.741	**1.677.064**	**1.705.092**	**1.765.920**	**1.722.369**	**1.722.369**	**1.722.369**	**1.722.369**

Toelichting:
De personele inzet wordt gefinancierd door RWS.

Versie: 1 april 2021

20 Programma 13 AHN/Beeldmateriaal

Wat willen we bereiken?

Ambitie

De ambitie van de AHN en Beeldmateriaal programma's is het realiseren van een goede, betrouwbare en financieel aantrekkelijke data producten voor de deelnemers aan deze programma's. Daarnaast willen we de producten van deze twee programma's breder beschikbaar maken in Nederland zodat eenmalig inwinnen, meervoudig gebruiken de standaard wordt. Opendata is hierbij een logische stap.

Voor deze activiteiten vervult Het Waterschapshuis de kassiersfunctie en vult de rollen van programmamanagement en projectleiding uit.

Doelen

Voor AHN4 zijn de volgende doelen gesteld:
- Realiseren van een actualisatie van de hoogtemeting van Nederland in de jaren 2019, 2020 en 2021
- Verbreden van de deelnemers aan het AHN programma en het gebruik van de AHN producten
- Technologische ontwikkeling op gebied van puntenwolken stimuleren

Voor BM4 zijn de volgende doelen gesteld:
- Realiseren van een landsdekkend luchtfotobestand voor 2020 en verder
- Actief ondersteunen van onderzoek en ontwikkeling in het Geodetisch werkveld
- Gebruikers ondersteunen in het gebruik van luchtfoto's

Een programma overstijgend doel is om in de nabije toekomst de inwinning van AHN en BM gecombineerd, of in ieder geval afgestemd op elkaar, uit te voeren. De doorontwikkeling naar een 3D basisbestand uit deze programma's is daarin voorzien.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspanningen

Inspanningen die we gaan leveren in het AHN programma zijn:
- Het laten produceren van het AHN4 in de komende 3 jaar
- Verbreding van deelnemersveld in het AHN programma
- Definiëren van een Nationaal Referentiebestand Hoogte (in Europees verband)
- Uitvoeren van een aantal technische verkenningen

Inspanningen die we gaan leveren in het BM programma zijn:
- Het laten produceren van een luchtfoto bedekking van Nederland in de komende 2-3 jaar

Programma overstijgende inspanningen zijn:
- Technische verkenningen uitvoeren naar gecombineerde inwinning en snelle verwerking
- Verkenning naar verbreding van de diensten richting Oblieke en 360 foto's

Baten

1. Gezamenlijke inkoop van luchtfoto's levert inkoop voordeel ten opzichte van individuele inkoop
2. Openbaar beschikbare data voor waterbeheerders en andere partijen
3. Jaarlijkse actuele luchtfoto's met geode kwaliteit en juiste levertijd

Resultaten

1. Actueel hoogtemodel van Nederland (AHN4)
2. Actuele luchtfoto's voor uitvoering van de primaire taken van de deelnemers aan BM
3. Actuele luchtfoto's als Opendata voor heel Nederland
4. Doorontwikkeling naar een state of the art programma dat flexibel in kan spelen op de ontwikkelingen in de markt.

Wat mag het kosten?

13. AHN / BM	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	2023 begroot	2024 begroot	2025 begroot
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN4)	1.139.523	886.879	901.640	901.640	922.955	-	-	-
Beeldmateriaal 5	3.627.499	3.791.908	3.848.027	3.848.027	3.851.968	-	-	-
AHN kaartverkoop	9.000	-	-	-	-	-	-	-
	4.776.022	**4.678.787**	**4.749.667**	**4.749.667**	**4.774.923**	**-**	**-**	**-**

Versie: 1 april 2021

21 Programma 14 Informatiehuis Water

Wat willen we bereiken?

Ambitie

De activiteiten in het kader van het Programmaplan Informatiehuis Water dragen bij aan de volgende missie van het Informatiehuis Water:

Het Informatiehuis Water heeft als missie waterinformatie efficiënt en effectief te laten stromen tussen waterbeheerders en deze beschikbaar te stellen aan derden.
Het Informatiehuis Water (IHW) is een samenwerkingsprogramma tussen Rijkswaterstaat, de waterschappen en de provincies. Samen met de waterbeheerders werkt het IHW aan eenduidige, toegankelijke en bruikbare informatie over water op landelijk niveau. Met deze samenwerkingen biedt het IHW **meer inzicht en openheid in de informatie** die nodig is om waterbeleid en -maatregelen te kunnen uitvoeren. Daardoor kunnen waterbeheerders beleidseffecten en prestaties beter in kaart brengen en duiden. Het IHW is van en voor de hele watersector. Het IHW is een onderdeel van de partners, maar het is niet van één van hen.

Doelen

- Doelmatig waterbeheer: besparing in tijd en geld
- Bevorderen samenwerking van waterbeheerders: efficiënte & effectieve informatie-uitwisseling door gebruik Aquo-standaard
- Duurzame informatievoorziening middels een gezamenlijk vastgestelde doelarchitectuur
- IHW vervult een makelaarsfunctie tussen vraag en aanbod van waterinformatie
- Waterbeheerders worden bij hun wettelijke rapportageverplichtingen door IHW ondersteund met goed functionerende informatieprocessen en systemen.

Als kapstok gebruikt IHW de informatieplicht die buiten de waterbeheerder (Rijkswaterstaat, waterschap of provincie) zelf ligt. Belangrijk is te vermelden dat IHW gebruik maakt van centrale systemen die door alle waterbeheerders gebruikt worden. Bronhouderschap van de data ligt altijd bij de waterbeheerder en per dataset zijn afspraken gemaakt over het formaat, tijdigheid van aanlevering en verstrekking aan derden in een zogenaamd dataprotocol.

Het IHW wordt aangestuurd door het DO (directeurenoverleg) en het BO (Bestuurlijk overleg). In beide gremia worden de waterschappen vertegenwoordigd. Door het BO/DO wordt elk jaar het jaarplan IHW vastgesteld. IHW stelt 3x per jaar een voortgangsrapportage op voor het DO IHW, in dezelfde periode als de bestuursrapportage hWh.

Er wordt een aparte rapportage door IHW gemaakt omdat:
1) IHW een ander besluitvormingstraject heeft, en
2) omdat IHW ook een geldstroom heeft lopen via Rijkswaterstaat en deze niet terug kan komen in de bestuursrapportage hWh.

Versie: 1 april 2021

Het bestuur van hWh en OGT hebben feitelijk geen zeggenschap over de projecten die via IHW lopen. Omdat er een deel van de IHW projecten wel via de administratie van hWh verloopt, wordt IHW als 'programma' van hWh gerapporteerd. Dit is feitelijk ter informatie en niet ter besluitvorming voor het bestuur van hWh. Om deze reden wordt IHW in de rapportages van hWh (begroting/bestuursrapportages) in 'deel 3 Projecten met derden' vermeld. In deze rapportages is toegelicht dat de opdrachtgevers van de projecten met derden (waterschappen en derden), zoals de IHW projecten, zich organiseren per project in samengesteld Uitvoerend Overleg. De opdracht aan hWh beperkt zich tot facilitering. De bestuurlijke aansturing ligt niet bij het bestuur van hWh.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspanningen

In het jaarplan 2021 wordt in grote lijnen het huidige beheer en de ingezette verbetering en vernieuwing van systemen en werkwijze voortgezet. De bijkomende (functioneel) beheertaak voor het Waterveiligheids- en ROR-portaal wordt voortgezet. De belangrijkste veranderingen ten opzichte van 2020 op een rij:

- Een extra impuls voor de doorontwikkeling van de Aquo-standaard om de samenhang met andere standaarden, het gebruik, de toegankelijkheid en het beheer van de Aquo-standaard te verbeteren;
- Voorbereiden van een vernieuwd Waterkwaliteitsportaal dat de waterbeheerders ondersteund bij het opstellen van hun waterbeheersplannen en de EU-rapportage van het ministerie van IenW over de voortgang van de KRW-uitvoering, het SGBP-3), genereert.

Baten

- In 2022 is alle waterinformatie (waterkwaliteit, waterveiligheid) op één punt (IHW) beschikbaar en op te vragen;
- Uitwisselen van uniforme, toegankelijke en bruikbare informatie over water tussen waterbeheerders en met derden is mogelijk gemaakt;
- Waterbeheerders worden ontlast bij structurele informatiebehoeften, zoals landelijke en EU-rapportages, Inspire, KRW en Waterveiligheid;
- Elke waterbeheerder kan na invoer van de gegevens zonder extra werk het regionale en landelijke beeld van waterkwaliteit en waterveiligheid ophalen uit IHW-systemen;
- Beleidsmedewerkers bij ministeres kunnen direct landelijke en gevalideerde waterinformatie uit de IHW-systemen halen
- IHW is het loket voor de partners voor nieuwe vragen op het gebied van waterinformatie.

Resultaten

- Beheer en onderhoud Aquo-standaard.
- Nieuwe versie Aquo-standaard met linked data.
- Beheer en onderhoud bestaand Waterkwaliteitsportaal (WKP) ter ondersteuning van het SGBP3 proces.
- Ontwikkelstrategie nieuw WKP.
- Oplevering Aquo-kit versie 3.7.
- Coördinatie informatiestromen waterkwaliteit en waterveiligheid.
- Spoorboekje KRW 2021.
- Beheer nationaal bestand primaire waterkeringen (NBPW).
- Beheer en onderhoud Waterveiligheidsportaal.
- Beheer en onderhoud ROR maatregelenportaal.
- 2 FAIR verkenningen voor BOI-waterveiligheid en droogte uitgevoerd.

Wat mag het kosten?

14. IHW	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	2023 begroot	2024 begroot	2025 begroot
Basistaken IHW	804.618	752.066	762.595	822.161	852.612	883.062	913.512	943.963
Externe productkosten	565.541	270.992	284.926	770.877	405.733	411.580	417.544	423.627
Facilitering IHW door HWH	243.802	243.802	247.215	247.934	252.066	256.198	260.331	264.463
Subtotaal basistaken	*1.613.961*	*1.266.860*	*1.294.735*	*1.840.972*	*1.510.411*	*1.550.840*	*1.591.387*	*1.632.053*
B&O ROR	23.533	24.621	-	8.500	53.719	54.793	55.889	57.007
Informatieplan ROR/WVP	-	-	-	40.000	206.612	-	-	-
Praktijkproef aansluiten op DSO	-2.296	50.000	-	-	-	-	-	-
EF DD API	-	-	-	-	55.537	56.648	57.781	58.937
DD API	-	98.484	-	-	-	-	-	-
B&O Waterveiligheidsportaal	167.645	119.686	-	165.289	165.289	169.289	173.289	177.289
Subtotaal extern gefinancierde projecten	*188.882*	*292.792*	-	*213.789*	*481.157*	*280.730*	*286.959*	*293.233*
	1.802.843	**1.559.651**	**1.294.735**	**2.054.761**	**1.991.568**	**1.831.570**	**1.878.346**	**1.925.286**

Toelichting:

1. De basistaken IHW betreft de personele bijdrage vanuit de waterschappen 7 FTE + (45% van 0,82 FTE boven basis).
2. De stijging externe productkosten in 2021 betreft nieuwbouw van het Waterkwaliteitsportaal. De verhoging is verwerkt conform percentage partnerbijdrage aan het IHW. Er moet nog een definitief besluit worden genomen over de nieuwbouw van het waterkwaliteitsportaal en de verhoging in de bijdragen vanuit de partners die daarmee gemoeid is.

22 Programma 15 Kassiersfunctie

Wat willen we bereiken?

Ambitie

Optimaal gebruik van het juridische construct hWh voor efficiënter en effectiever contractmanagement.

Doelen

De kassiersfunctie heeft als ambitie om voor specifieke onderwerpen te fungeren als één contractpartij namens de waterschappen. Zowel juridisch als inhoudelijk is het soms de wens van contracterende partijen één partner als vertegenwoordiger van de sector te maken te hebben. In dat geval kan HWH deze rol vervullen.
Het creëren van een stabielere begroting door gebruik te maken van het zogenaamde initiatiefbudget. Door een jaarlijks bedrag op te nemen als initiatiefbudget in de begroting van HWH, wordt financiële ruimte gecreëerd om nieuwe projecten op te starten op basis van een sectorbrede prioritering.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspanningen

Contractmanagement voor NDFF (Nationale Database Flora en Fauna met Bij12) en DROP (Decentrale Regelgeving en Officiële Publicaties met KOOP). De OGT besluit over het al dan niet inzetten van het initiatiefbudget.

Baten

Efficiënter en effectiever contractmanagement.

Resultaten

Twee beheerde contracten en een stabielere begroting.

Wat mag het kosten?

15. Kassiersfunctie	2020 JEV	2020 begroot 4e wijziging	2021 begroot primair	2021 begroot actualisatie	2022 begroot primair	2023 begroot	2024 begroot	2025 begroot
Initiatiefbudget OGT	-	-	-	-	600.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
DROP	275.375	295.375	299.593	313.000	309.284	316.584	324.067	329.636
NDFF	315.730	315.730	320.142	309.266	309.497	318.910	316.810	316.810
	591.105	**611.105**	**619.734**	**622.266**	**1.218.781**	**1.635.494**	**1.640.877**	**1.646.446**

De OGT heeft in haar vergadering van 27 november 2020 ingestemd met het gebruik van een initiatiefbudget. Door een jaarlijks bedrag op te nemen als initiatiefbudget in de begroting van hWh, wordt financiële ruimte gecreëerd om nieuwe projecten op te starten. Wanneer een concreet nieuw collectief project wordt opgestart binnen een ander programma, kan het initiatiefbudget dienen als financiering daarvan. Het initiatiefbudget wordt uitsluitend gebruikt ter financiering van verhogingen in de begroting binnen andere programma's. Om tegemoet te komen aan de wens van de OGT om de primaire begroting 2022 (exclusief instandhouding) maximaal 2% te laten stijgen, is het initiatiefbudget in 2022 op € 600.000 begroot. In de jaren daarna is een initiatiefbudget van € 1.000.000 beschikbaar.

CONCEPT

Deel 4: Verwachte initiatieven in 2022

Dit is een inschatting van de business cases en projecten die naar verwachting van HWH omgevingsmanagement in 2022 gaan lopen. Projecten worden toegevoegd aan de begroting 2022 na besluitvorming van de OGT en worden waar mogelijk gefinancierd vanuit het initiatiefbudget of de beschikbare ontwikkelgelden in de programma's.

Project	2022
Programma 4. Digitale Dienstverlening	
Opvolging omgevingswet	€ 300.000
Programma 8. Waterkeringen	
Doorontwikkeling Trapp	€ 50.000
Programma 9. Watersysteem	
Verkenning satelliettoepassingen (ism SATWATER, STOWA)	€ 25.000
BC/Realisatie NL-veranderdetectie	€ 350.000
Waterschadeschatter (overdracht STOWA)	€ 40.000
BC B&O NHI-intstrumentarium	€ -
BC/realisatie Bodemvocht	€ 150.000
BC/Realisatie bodemdaling	€ 236.500
WIWB-API 2.0 (naar DD-API)	€ 75.000
Heraanbesteden/realiseren WIWB 2.0	€ 60.000
Programma 10. Waterketen	
Hosting Z-info	€ 50.000
Totaal	**€ 1.336.500**

CONCEPT

23 Bijlagen

23.1 Bijlage 1 Overzicht formatie en capaciteit

Een belangrijke basis voor de hWh begroting zijn de personeelslasten. Hieronder is een overzicht opgenomen van de begrote uren.

Overzicht uren per type overeenkomst	2021 begroot primair	%	2021 begroot actualisatie	%	2022 begroot primair	%
Payroll	21.172	18%	30.520	25%	33.580	26%
Inleen	47.048	41%	47.587	39%	48.450	38%
Inhuur	41.141	36%	36.974	30%	39.018	30%
Overheid	6.146	5%	8.136	7%	7.284	6%
Totaal	**115.506**	**100%**	**123.217**	**100%**	**128.332**	**100%**

In 2022 is het uitgangspunt om 38% van alle productieve uren in te kunnen vullen met medewerkers die worden ingeleend van de waterschappen. De begroting van de uren is gebaseerd op de huidige invulling van de projectteams van de projecten in 2021.

CONCEPT

23.2 Bijlage 2 Verdeelsleutels

In de begroting 2022 zijn de volgende verdeelsleutels toegepast, conform de gemaakte afspraken in de dienstverleningsovereenkomst.

Kostenverdeelsleutel	45/55	M2	ONTWERP	VERLOON	LICENTIE	DEELNEMERS
	Belasting opbrengst 2020 in procenten t.b.v. de UVW 45/55 verdeelsleutel	Oppervlakte	Vervuilings eenheden - Ontwerp capaciteit	Aantal verloningen per deelnemer	Aantal licenties deelnemers	Aantal deelnemers
Aa en Maas	4,16%	161.007	1.500.586	559	74	2
AGV/Waternet	6,92%	70.412	2.068.500			
Brabantse Delta	4,58%	170.744	1.314.930	619	32	1
De Dommel	3,71%	151.237	1.471.430	563	32	
De Stichtse Rijnlanden	4,42%	83.021	1.399.022		36	
Delfland	8,04%	40.547	1.932.408	568	36	1
Drents Overijsselse Delta	3,97%	255.500	1.154.300	717	98	2
Fryslân	5,10%	346.000			30	
Hollands Noorderkwartier	7,79%	196.400	1.751.873		74	2
Hollandse Delta	5,86%	101.809	1.817.998	660	76	
Hunze en Aa's	2,84%	207.000			84	
Limburg	5,31%	220.951	2.119.814	416	40	
Noorderzijlvest	2,38%	144.000	707.423	361	24	
Rijn en IJssel	3,40%	195.000	1.264.193	465	60	
Rijnland	7,02%	107.946	2.113.100	862	28	2
Rivierenland	6,35%	201.000	1.648.000	1.159	42	
Scheldestromen	3,17%	190.273	796.800		36	
Schieland en de Krimpenerwaard	3,15%	35.113	708.900	413	12	1
Vallei en Veluwe	4,91%	244.833	2.026.300	650	34	3
Vechtstromen	4,31%	227.045	1.768.603	553	48	
Zuiderzeeland	2,61%	150.000	680.500	343	56	
Unie van Waterschappen				81		
Totaal	**100,00%**	**3.499.838**	**28.244.680**	**8.989**	**952**	**14**

Naast bovenstaande kostenverdeelsleutels wordt er ook gebruik gemaakt van:

- VAST, waarbij de bijdrage evenredig wordt verdeeld over het aantal deelnemende waterschappen

CONCEPT

23.3 Bijlage 3 Bijdragen per waterschap

1. Bestuur en organisatie	Bestuur	Capaciteitsmanagement	Inkoop	Facilitair	Organisatie ondersteuning	Communicatie	Interne projecten	Totaal
Kostenverdeelsleutel	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	
Aa en Maas	6.757	6.499	8.943	25.545	81.941	7.009	11.075	147.768
AGV/Waternet	9.076	8.729	12.011	34.310	110.056	9.414	14.875	198.469
Brabantse Delta	7.108	6.836	9.407	26.871	86.195	7.373	11.650	155.440
De Dommel	6.376	6.132	8.438	24.103	77.316	6.613	10.450	139.429
De Stichtse Rijnlanden	6.971	6.704	9.225	26.352	84.530	7.230	11.425	152.438
Delfland	10.006	9.624	13.242	37.827	121.339	10.379	16.400	218.817
Drents Overijsselse Delta	6.605	6.352	8.741	24.968	80.091	6.851	10.825	144.432
Fryslân	7.550	7.262	9.992	28.543	91.559	7.832	12.375	165.113
Hollands Noorderkwartier	9.808	9.433	12.980	37.078	118.934	10.173	16.075	214.480
Hollandse Delta	8.176	7.863	10.820	30.908	99.143	8.480	13.400	178.789
Hunze en Aa's	5.644	5.428	7.469	21.335	68.438	5.854	9.250	123.418
Limburg	7.718	7.423	10.214	29.178	93.594	8.006	12.650	168.782
Noorderzijlvest	5.262	5.061	6.964	19.894	63.814	5.458	8.625	115.079
Rijn en IJssel	6.117	5.883	8.095	23.123	74.172	6.344	10.025	133.758
Rijnland	9.167	8.817	12.132	34.656	111.165	9.509	15.025	200.471
Rivierenland	8.603	8.274	11.385	32.522	104.322	8.923	14.100	188.129
Scheldestromen	5.918	5.692	7.832	22.373	71.767	6.139	9.700	129.422
Schieland en de Krimpenerwaar	5.918	5.692	7.832	22.373	71.767	6.139	9.700	129.422
Vallei en Veluwe	7.398	7.115	9.791	27.967	89.709	7.673	12.125	161.778
Vechtstromen	6.894	6.631	9.124	26.064	83.605	7.151	11.300	150.770
Zuiderzeeland	5.461	5.252	7.227	20.643	66.218	5.664	8.950	119.415
RWS CIV	-	-	-	-	-	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake HWH	-	-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake IHW	-	-	-	-	-	-	-	-
IPO IHW	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	**152.533**	**146.700**	**201.867**	**576.633**	**1.849.675**	**158.213**	**250.000**	**3.335.621**

CONCEPT

2. Kennis en verbinden	Kennis delen & Verbinden	Kwaliteitsborging	Capaciteit BUCA	Ondersteuning OGT / I-platform	Strategienota OGT	Vergadercentrum	Totaal
Kostenverdeelsleutel	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	
Aa en Maas	15.536	3.478	4.546	4.529	1.851	23.375	**53.315**
AGV/Waternet	20.866	4.672	6.106	6.083	2.486	31.395	**71.608**
Brabantse Delta	16.342	3.659	4.782	4.764	1.947	24.589	**56.083**
De Dommel	14.659	3.282	4.290	4.273	1.746	22.056	**50.306**
De Stichtse Rijnlanden	16.026	3.588	4.690	4.672	1.909	24.114	**55.000**
Delfland	23.005	5.151	6.732	6.707	2.740	34.614	**78.949**
Drents Overijsselse Delta	15.185	3.400	4.443	4.427	1.809	22.847	**52.111**
Fryslân	17.359	3.887	5.080	5.061	2.068	26.119	**59.573**
Hollands Noorderkwartier	22.549	5.049	6.599	6.574	2.686	33.928	**77.385**
Hollandse Delta	18.797	4.209	5.500	5.480	2.239	28.282	**64.507**
Hunze en Aa's	12.975	2.905	3.797	3.783	1.546	19.523	**44.529**
Limburg	17.745	3.973	5.193	5.173	2.114	26.699	**60.897**
Noorderzijlvest	12.099	2.709	3.540	3.527	1.441	18.204	**41.520**
Rijn en IJssel	14.063	3.149	4.115	4.100	1.675	21.159	**48.260**
Rijnland	21.076	4.719	6.168	6.144	2.511	31.712	**72.330**
Rivierenland	19.779	4.428	5.788	5.766	2.356	29.760	**67.877**
Scheldestromen	13.607	3.046	3.982	3.967	1.621	20.473	**46.695**
Schieland en de Krimpenerwaard	13.607	3.046	3.982	3.967	1.621	20.473	**46.695**
Vallei en Veluwe	17.008	3.808	4.977	4.958	2.026	25.591	**58.369**
Vechtstromen	15.851	3.549	4.638	4.621	1.888	23.850	**54.398**
Zuiderzeeland	12.555	2.811	3.674	3.660	1.496	18.890	**43.085**
RWS CIV	-	-	-	-	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake HWH	-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake IHW	-	-	-	-	-	-	-
IPO IHW	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	**350.689**	**78.518**	**102.621**	**102.235**	**41.775**	**527.654**	**1.203.492**

CONCEPT

3. Innovatie en transformatie	Programmabudget algemeen (t/m 2020 innovatiemakelaar)	Verbinden (t/m 2020 winnovatie)	Innoveren (t/m 2020 Water Innovatie Festival)	Leren ((t/m 2020 Leerlijn digitale transformatie)	Totaal
Kostenverdeelsleutel	45/55	45/55	45/55	45/55	
Aa en Maas	7.505	8.421	5.492	15.194	**36.612**
AGV/Waternet	10.081	11.310	7.376	20.407	**49.174**
Brabantse Delta	7.895	8.858	5.777	15.983	**38.512**
De Dommel	7.082	7.945	5.182	14.336	**34.545**
De Stichtse Rijnlanden	7.743	8.687	5.665	15.674	**37.769**
Delfland	11.114	12.469	8.132	22.499	**54.215**
Drents Overijsselse Delta	7.336	8.231	5.368	14.851	**35.785**
Fryslân	8.386	9.409	6.136	16.977	**40.909**
Hollands Noorderkwartier	10.894	12.222	7.971	22.053	**53.140**
Hollandse Delta	9.081	10.188	6.645	18.383	**44.298**
Hunze en Aa's	6.269	7.033	4.587	12.690	**30.579**
Limburg	8.573	9.618	6.273	17.355	**41.818**
Noorderzijlvest	5.845	6.558	4.277	11.833	**28.512**
Rijn en IJssel	6.794	7.622	4.971	13.753	**33.140**
Rijnland	10.182	11.424	7.450	20.613	**49.669**
Rivierenland	9.555	10.721	6.992	19.344	**46.612**
Scheldestromen	6.574	7.375	4.810	13.307	**32.066**
Schieland en de Krimpenerwaard	6.574	7.375	4.810	13.307	**32.066**
Vallei en Veluwe	8.217	9.219	6.012	16.634	**40.083**
Vechtstromen	7.658	8.592	5.603	15.502	**37.355**
Zuiderzeeland	6.065	6.805	4.438	12.279	**29.587**
RWS CIV	-	-	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-	-	-
Derden inzake HWH	-	-	-	-	-
Derden inzake IHW	-	-	-	-	-
IPO IHW	-	-	-	-	-
Totaal	**169.421**	**190.083**	**123.967**	**342.975**	**826.446**

CONCEPT

4. Digitale dienstverlening	Ontwikkel-budget digitale dienst-verlening	eHRM	CMS	Totaal
Kostenverdeelsleutel	VAST	VERLOON	VAST	
Aa en Maas	6.429	29.567	-	**35.996**
AGV/Waternet	6.429	-	-	**6.429**
Brabantse Delta	6.429	32.752	3.333	**42.514**
De Dommel	6.429	29.757	3.333	**39.519**
De Stichtse Rijnlanden	6.429	-	-	**6.429**
Delfland	6.429	30.042	-	**36.471**
Drents Overijsselse Delta	6.429	37.933	3.333	**47.695**
Fryslân	6.429	-	-	**6.429**
Hollands Noorderkwartier	6.429	-	-	**6.429**
Hollandse Delta	6.429	34.891	3.333	**44.653**
Hunze en Aa's	6.429	-	-	**6.429**
Limburg	6.429	22.009	-	**28.438**
Noorderzijlvest	6.429	19.109	-	**25.538**
Rijn en IJssel	6.429	24.576	-	**31.004**
Rijnland	6.429	45.587	-	**52.015**
Rivierenland	6.429	61.273	3.333	**71.035**
Scheldestromen	6.429	-	-	**6.429**
Schieland en de Krimpenerwaard	6.429	21.819	-	**28.247**
Vallei en Veluwe	6.429	34.368	-	**40.797**
Vechtstromen	6.429	29.234	-	**35.663**
Zuiderzeeland	6.429	18.159	3.333	**27.921**
RWS CIV	-	-	-	**-**
Unie van Waterschappen	-	4.278	-	**4.278**
Derden inzake HWH	-	-	-	**-**
Derden inzake IHW	-	-	-	**-**
IPO IHW	-	-	-	**-**
Totaal	**135.000**	**475.356**	**20.000**	**630.356**

CONCEPT

5. Organisatie en samenwerking	Ontwikkelbudget organisatie en samenwerking	Kenniscentrum	Framework Microsoft	Doorontwikkeling en gebruik WILMA	Software Catalogus	Oracle TECH	Oracle Contract mgnt	Govroam	Govroam Contractmanagement	Totaal
Kostenverdeelsleutel	VAST	45/55	VAST	45/55	45/55	LICENTIE	45/55	45/55	45/55	
Aa en Maas	9.524	6.867	2.381	35.219	11.828	33.643	7.174	1.770	225	**108.630**
AGV/Waternet	9.524	9.223	2.381	47.303	15.887	-	-	-	-	**84.316**
Brabantse Delta	9.524	7.223	2.381	37.047	12.442	22.721	7.524	1.856	236	**100.955**
De Dommel	9.524	6.479	2.381	33.231	11.161	20.142	6.749	1.665	212	**91.543**
De Stichtse Rijnlanden	9.524	7.084	2.381	36.332	12.202	23.380	7.387	1.823	232	**100.343**
Delfland	9.524	10.168	2.381	52.152	17.515	34.082	10.640	2.625	334	**139.421**
Drents Overijsselse Delta	9.524	6.712	2.381	34.424	11.561	39.954	6.977	1.721	219	**113.472**
Fryslân	9.524	7.673	2.381	39.353	13.217	23.709	8.010	1.976	251	**106.093**
Hollands Noorderkwartier	9.524	9.967	2.381	51.119	17.168	44.290	10.412	2.569	327	**147.755**
Hollandse Delta	9.524	8.308	2.381	42.612	14.311	39.186	8.679	2.141	272	**127.415**
Hunze en Aa's	9.524	5.735	2.381	29.415	9.879	32.545	5.974	1.474	188	**97.114**
Limburg	9.524	7.843	2.381	40.227	13.510	27.167	8.193	2.021	257	**111.123**
Noorderzijlvest	9.524	5.348	2.381	27.428	9.212	13.940	5.563	1.373	175	**74.942**
Rijn en IJssel	9.524	6.216	2.381	31.880	10.707	27.331	6.475	1.598	203	**96.314**
Rijnland	9.524	9.316	2.381	47.780	16.047	28.758	9.728	2.400	305	**126.238**
Rivierenland	9.524	8.742	2.381	44.838	15.059	30.844	9.120	2.250	286	**123.044**
Scheldestromen	9.524	6.014	2.381	30.846	10.360	19.703	6.262	1.545	197	**86.831**
Schieland en de Krimpenerwaard	9.524	6.014	2.381	30.846	10.360	12.733	6.247	1.541	196	**79.842**
Vallei en Veluwe	9.524	7.518	2.381	38.558	12.950	24.313	7.828	1.931	246	**105.247**
Vechtstromen	9.524	7.006	2.381	35.934	12.068	26.563	7.296	1.800	229	**102.801**
Zuiderzeeland	9.524	5.549	2.381	28.461	9.559	23.819	5.761	1.421	181	**86.655**
RWS CIV	-			-	-	-	-	-	-	-
Unie van Waterschappen	-			-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake HWH	-			-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake IHW	-			-	-	-	-	-	-	-
IPO IHW	-			-	-	-	-	-	-	-
Totaal	**200.000**	**155.000**	**50.000**	**795.000**	**267.000**	**548.821**	**152.000**	**37.500**	**4.771**	**2.210.092**

CONCEPT

6. Informatie - datastromen	Datastromen Pijler 1 Keten	Datastromen Pijler 2 Logisch	Datastromen Pijler 3 Fysiek	Datastromen Pijler 4 Nieuw	Totaal
Kostenverdeelsleutel	45/55	45/55	45/55	45/55	
Aa en Maas	36.301	9.236	11.512	20.417	**77.466**
AGV/Waternet	48.756	12.406	-	27.422	**88.584**
Brabantse Delta	38.185	9.716	12.082	21.477	**81.460**
De Dommel	34.252	8.715	10.888	19.265	**73.120**
De Stichtse Rijnlanden	37.448	9.528	11.868	21.062	**79.906**
Delfland	53.755	13.677	16.911	30.233	**114.577**
Drents Overijsselse Delta	35.481	9.028	-	19.956	**64.465**
Fryslân	40.562	10.321	-	22.813	**73.696**
Hollands Noorderkwartier	52.689	13.406	16.555	29.634	**112.285**
Hollandse Delta	43.921	11.175	13.864	24.703	**93.664**
Hunze en Aa's	30.319	7.714	9.676	17.052	**64.762**
Limburg	41.463	10.550	13.098	23.320	**88.431**
Noorderzijlvest	28.270	7.193	9.035	15.900	**60.398**
Rijn en IJssel	32.859	8.361	-	18.481	**59.701**
Rijnland	49.248	12.531	15.486	27.699	**104.963**
Rivierenland	46.216	11.759	14.559	25.993	**98.527**
Scheldestromen	31.794	8.090	-	17.882	**57.765**
Schieland en de Krimpenerwaard	31.794	8.090	10.104	17.882	**67.869**
Vallei en Veluwe	39.742	10.112	12.563	22.352	**84.770**
Vechtstromen	37.038	9.424	-	20.832	**67.294**
Zuiderzeeland	29.336	7.464	-	16.499	**53.299**
RWS CIV	-	-	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-	-	-
Derden inzake HWH	-	-	-	-	-
Derden inzake IHW	-	-	-	-	-
IPO IHW	-	-	-	-	-
Totaal	**819.429**	**208.497**	**178.200**	**460.875**	**1.667.001**

CONCEPT

7. Informatieveiligheid en privacy	Programmas turing en interne HWH kosten	Advies en kennis I-veiligheid	Advies en kennis Privacy	CERT-WM	Ontwikkeling kaders	Voor-onderzoek	Project Verhogen weerbaar-heid PA	Project Audits	Project Keten	Project Risicoma-nagement	Totaal
Kostenverdeelsleutel	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	
Aa en Maas	8.846	2.103	1.530	15.989	1.109	1.530	2.868	22.771	1.912	1.147	**59.805**
AGV/Waternet	11.881	2.825	2.054	21.475	1.489	2.054	3.852	30.584	2.568	1.541	**80.325**
Brabantse Delta	9.305	2.212	1.609	16.819	1.167	1.609	3.017	23.954	2.011	1.207	**62.910**
De Dommel	8.347	1.985	1.443	15.087	1.046	1.443	2.706	21.486	1.804	1.082	**56.430**
De Stichtse Rijnlanden	9.125	2.170	1.578	16.494	1.144	1.578	2.959	23.491	1.972	1.183	**61.695**
Delfland	13.099	3.114	2.265	23.677	1.642	2.265	4.247	33.720	2.831	1.699	**88.560**
Drents Overijsselse Delta	8.646	2.056	1.495	15.628	1.084	1.495	2.803	22.257	1.869	1.121	**58.455**
Fryslân	9.884	2.350	1.709	17.866	1.239	1.709	3.205	25.444	2.136	1.282	**66.825**
Hollands Noorderkwartier	12.839	3.053	2.220	23.208	1.610	2.220	4.163	33.052	2.775	1.665	**86.805**
Hollandse Delta	10.703	2.545	1.851	19.346	1.342	1.851	3.470	27.552	2.313	1.388	**72.360**
Hunze en Aa's	7.388	1.757	1.278	13.354	926	1.278	2.395	19.019	1.597	958	**49.950**
Limburg	10.104	2.402	1.747	18.263	1.267	1.747	3.276	26.010	2.184	1.310	**68.310**
Noorderzijlvest	6.889	1.638	1.191	12.452	864	1.191	2.234	17.734	1.489	893	**46.575**
Rijn en IJssel	8.007	1.904	1.385	14.473	1.004	1.385	2.596	20.612	1.731	1.038	**54.135**
Rijnland	12.001	2.853	2.075	21.692	1.504	2.075	3.891	30.893	2.594	1.556	**81.135**
Rivierenland	11.262	2.678	1.947	20.356	1.412	1.947	3.651	28.991	2.434	1.461	**76.140**
Scheldestromen	7.748	1.842	1.340	14.004	971	1.340	2.512	19.944	1.675	1.005	**52.380**
Schieland en de Krimpenerwaard	7.748	1.842	1.340	14.004	971	1.340	2.512	19.944	1.675	1.005	**52.380**
Vallei en Veluwe	9.684	2.303	1.675	17.505	1.214	1.675	3.140	24.930	2.093	1.256	**65.475**
Vechtstromen	9.025	2.146	1.561	16.314	1.131	1.561	2.926	23.234	1.951	1.171	**61.020**
Zuiderzeeland	7.148	1.700	1.236	12.921	896	1.236	2.318	18.402	1.545	927	**48.330**
RWS CIV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake HWH	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake IHW	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IPO IHW	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	**199.678**	**47.477**	**34.529**	**360.928**	**25.033**	**34.529**	**64.742**	**514.024**	**43.161**	**25.897**	**1.349.998**

CONCEPT

8. Waterkeringen	Ontwikkelbudget voor verkenning- en zorgplicht	Modernisering Vangst registratie V3	Totaal
Kostenverdeelsleutel	VAST	45/55	
Aa en Maas	7.143	7.524	**14.666**
AGV/Waternet	7.143	10.105	**17.248**
Brabantse Delta	7.143	7.914	**15.057**
De Dommel	7.143	7.099	**14.242**
De Stichtse Rijnlanden	7.143	7.761	**14.904**
Delfland	7.143	11.141	**18.284**
Drents Overijsselse Delta	7.143	7.354	**14.497**
Fryslân	7.143	8.407	**15.549**
Hollands Noorderkwartier	7.143	10.920	**18.063**
Hollandse Delta	7.143	9.103	**16.246**
Hunze en Aa's	7.143	6.284	**13.427**
Limburg	7.143	8.593	**15.736**
Noorderzijlvest	7.143	5.859	**13.002**
Rijn en IJssel	7.143	6.810	**13.953**
Rijnland	7.143	10.207	**17.350**
Rivierenland	7.143	9.578	**16.721**
Scheldestromen	7.143	6.589	**13.732**
Schieland en de Krimpenerwaard	7.143	6.589	**13.732**
Vallei en Veluwe	7.143	8.237	**15.380**
Vechtstromen	7.143	7.676	**14.819**
Zuiderzeeland	7.143	6.080	**13.223**
RWS CIV	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-
Derden inzake HWH	-	-	-
Derden inzake IHW	-	-	-
IPO IHW	-	-	-
Totaal	**150.000**	**169.831**	**319.831**

CONCEPT

9. Watersysteem	Ontwikkelbudget watersysteem	Hy DAMO NHI	De Digitale Watertoets	WIWB	SAT Data 3.0	Perceelwijzer	Totaal
Kostenverdeelsleutel	VAST	45/55	VAST	45/55	45/55	45/55	
Aa en Maas	7.143	2.956	7.405	6.717	6.202	5.124	**35.547**
AGV/Waternet	7.143	3.963	-	9.022	8.330	6.898	**35.356**
Brabantse Delta	7.143	3.110	-	7.066	6.524	5.391	**29.234**
De Dommel	7.143	2.796	-	6.338	5.852	4.841	**26.970**
De Stichtse Rijnlanden	7.143	3.052	7.405	6.930	6.398	5.292	**36.219**
Delfland	7.143	4.373	-	9.947	9.184	-	**30.647**
Drents Overijsselse Delta	7.143	2.885	7.405	6.566	6.062	5.001	**35.062**
Fryslân	7.143	3.302	7.405	7.506	6.930	5.728	**38.014**
Hollands Noorderkwartier	7.143	4.283	7.405	9.750	9.002	-	**37.583**
Hollandse Delta	7.143	3.578	7.405	8.127	7.504	-	**33.757**
Hunze en Aa's	7.143	2.475	7.405	5.610	5.180	-	**27.813**
Limburg	7.143	3.373	-	7.673	7.084	5.858	**31.130**
Noorderzijlvest	7.143	2.308	7.405	5.231	4.830	-	**26.917**
Rijn en IJssel	7.143	2.680	7.405	6.080	5.614	4.642	**33.564**
Rijnland	7.143	4.001	7.405	9.113	8.414	6.959	**43.035**
Rivierenland	7.143	3.757	7.405	8.552	7.896	6.531	**41.284**
Scheldestromen	7.143	-	-	5.883	5.432	-	**18.458**
Schieland en de Krimpenerwaard	7.143	2.590	7.405	5.883	5.432	4.474	**32.927**
Vallei en Veluwe	7.143	3.232	7.405	7.354	6.790	5.606	**37.529**
Vechtstromen	7.143	3.014	7.405	6.854	6.328	-	**30.743**
Zuiderzeeland	7.143	2.392	7.405	5.428	5.012	4.130	**31.509**
RWS CIV	-	-	-	-	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake HWH	-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake IHW	-	-	-	-	-	-	-
IPO IHW	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	**150.000**	**64.121**	**111.072**	**151.631**	**140.000**	**76.475**	**693.299**

CONCEPT

10. Waterketen	Ontwikkel-budget waterketen	Z-info	Gezamen-lijke prognoses AWK	Gem. P&Ids	SE Tooling	Totaal
Kostenverdeelsleutel	VAST	ONTW	45/55	45/55	45/55	
Aa en Maas	7.143	64.161	6.645	-	39.259	**117.208**
AGV/Waternet	7.143	88.448	8.925	-	-	**104.516**
Brabantse Delta	7.143	56.307	6.990	-	-	**70.440**
De Dommel	7.143	62.953	6.270	-	-	**76.366**
De Stichtse Rijnlanden	7.143	59.811	6.855	-	-	**73.809**
Delfland	7.143	82.648	9.840	-	-	**99.631**
Drents Overijsselse Delta	7.143	49.420	6.495	12.242	38.343	**113.642**
Fryslân	7.143	-	7.425	-	-	**14.568**
Hollands Noorderkwartier	7.143	75.036	9.645	-	57.217	**149.040**
Hollandse Delta	7.143	77.815	8.040	-	47.688	**140.686**
Hunze en Aa's	7.143	-	5.550	-	32.754	**45.447**
Limburg	7.143	90.744	7.590	-	44.894	**150.370**
Noorderzijlvest	7.143	30.208	5.175	-	-	**42.526**
Rijn en IJssel	7.143	54.132	6.015	-	35.549	**102.839**
Rijnland	7.143	90.381	9.015	17.084	53.414	**177.038**
Rivierenland	7.143	70.444	8.460	16.015	-	**102.062**
Scheldestromen	7.143	34.074	5.820	-	-	**47.037**
Schieland en de Krimpenerwaard	7.143	30.328	5.820	10.959	34.312	**88.562**
Vallei en Veluwe	7.143	86.636	7.275	13.747	43.016	**157.816**
Vechtstromen	7.143	75.640	6.780	12.799	-	**102.362**
Zuiderzeeland	7.143	29.120	5.370	10.104	31.655	**83.391**
RWS CIV	-	-	-	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-	-	-	-
Derden inzake HWH	-	-	-	-	-	-
Derden inzake IHW	-	-	-	-	-	-
IPO IHW	-	-	-	-	-	-
Totaal	**150.000**	**1.208.306**	**150.000**	**92.950**	**458.100**	**2.059.356**

CONCEPT

12. SAW@	B&O SAW@ personele inzet	B&O SAW@ bijdrage Waterschappen	P729 Project SAW@ bijdrage WS	SAW@ HWH-werkzaamheden	Totaal
Kostenverdeelsleutel	45/55	45/55	45/55	45/55	
Aa en Maas	-	96.364	8.976	3.019	**108.359**
AGV/Waternet	-	128.835	12.000	4.037	**144.872**
Brabantse Delta	-	101.252	9.431	3.173	**113.856**
De Dommel	-	91.127	8.488	2.855	**102.470**
De Stichtse Rijnlanden	-	-	-	-	**-**
Delfland	-	-	-	-	**-**
Drents Overijsselse Delta	-	-	-	-	**-**
Fryslân	-	-	-	-	**-**
Hollands Noorderkwartier	-	138.960	12.943	4.354	**156.257**
Hollandse Delta	-	116.382	10.840	3.647	**130.869**
Hunze en Aa's	-	-	-	-	**-**
Limburg	-	109.865	10.233	3.442	**123.540**
Noorderzijlvest	-	75.532	7.035	2.367	**84.934**
Rijn en IJssel	-	-	-	-	**-**
Rijnland	-	-	-	-	**-**
Rivierenland	-	122.085	11.371	3.825	**137.281**
Scheldestromen	-	-	-	-	**-**
Schieland en de Krimpenerwaard	-	-	-	-	**-**
Vallei en Veluwe	-	105.209	9.800	3.297	**118.305**
Vechtstromen	-	-	-	-	**-**
Zuiderzeeland	-	78.209	7.285	2.451	**87.944**
RWS CIV	-	-	-	-	**-**
Unie van Waterschappen	-	-	-	-	**-**
Derden inzake HWH	413.680	-	-	-	**413.680**
Derden inzake IHW	-	-	-	-	**-**
IPO IHW	-	-	-	-	**-**
Totaal	**413.680**	**1.163.819**	**108.403**	**36.467**	**1.722.369**

CONCEPT

13. AHN / BM	Actueel Hoogte-bestand Nederland (AHN4)	Beeld-materiaal 5	Totaal
Kostenverdeelsleutel	M2	M2	
Aa en Maas	42.456	17.988	**60.444**
AGV/Waternet	18.551	7.860	**26.411**
Brabantse Delta	45.040	19.082	**64.123**
De Dommel	39.872	16.893	**56.764**
De Stichtse Rijnlanden	21.874	9.268	**31.142**
Delfland	10.706	4.536	**15.242**
Drents Overijsselse Delta	67.376	28.546	**95.921**
Fryslân	91.280	38.673	**129.954**
Hollands Noorderkwartier	51.778	21.937	**73.715**
Hollandse Delta	26.858	11.379	**38.237**
Hunze en Aa's	54.547	23.110	**77.657**
Limburg	58.238	24.674	**82.913**
Noorderzijlvest	37.933	16.072	**54.005**
Rijn en IJssel	51.409	21.781	**73.189**
Rijnland	28.519	12.083	**40.602**
Rivierenland	52.978	22.445	**75.423**
Scheldestromen	50.209	21.272	**71.481**
Schieland en de Krimpenerwaard	9.230	3.910	**13.140**
Vallei en Veluwe	64.607	27.372	**91.979**
Vechtstromen	59.900	25.378	**85.278**
Zuiderzeeland	39.595	16.775	**56.370**
RWS CIV	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-
Derden inzake HWH	-	3.460.933	3.460.933
Derden inzake IHW	-	-	-
IPO IHW	-	-	-
Totaal	**922.955**	**3.851.968**	**4.774.923**

CONCEPT

14. IHW	Basistaken IHW	Externe productkosten	Facilitering IHW door HWH	B&O ROR	Informatieplan ROR/WVP	EF DD API	B&O Waterveiligheidsportaal	Totaal
Kostenverdeelsleutel	VAST	VAST	VAST	VAST	VAST	VAST	VAST	
Aa en Maas	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
AGV/Waternet	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Brabantse Delta	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
De Dommel	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
De Stichtse Rijnlanden	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Delfland	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Drents Overijsselse Delta	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Fryslân	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Hollands Noorderkwartier	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Hollandse Delta	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Hunze en Aa's	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Limburg	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Noorderzijlvest	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Rijn en IJssel	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Rijnland	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Rivierenland	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Scheldestromen	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Schieland en de Krimpenerwaard	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Vallei en Veluwe	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Vechtstromen	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
Zuiderzeeland	40.601	10.685	12.003	-	-	2.125	7.871	**73.285**
RWS CIV	-	-	-	-	-	-	-	-
Unie van Waterschappen	-	-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake HWH	-	-	-	-	-	-	-	-
Derden inzake IHW	-	-	-	53.719	206.612	10.909	-	**271.240**
IPO IHW	-	181.343	-	-	-	-	-	**181.343**
Totaal	**852.612**	**405.733**	**252.066**	**53.719**	**206.612**	**55.537**	**165.289**	1.991.568

CONCEPT

15. Kassiersfunctie	Initiatief-budget OGT	DROP	NDFF	Totaal
Kostenverdeelsleutel	VAST	45/55	VAST	
Aa en Maas	28.571	13.701	15.475	**57.748**
AGV/Waternet	28.571	18.402	15.475	**62.449**
Brabantse Delta	28.571	14.413	15.475	**58.459**
De Dommel	28.571	12.928	15.475	**56.974**
De Stichtse Rijnlanden	28.571	14.134	15.475	**58.181**
Delfland	28.571	20.289	15.475	**64.335**
Drents Overijsselse Delta	28.571	13.392	15.475	**57.438**
Fryslân	28.571	15.310	15.475	**59.356**
Hollands Noorderkwartier	28.571	19.887	15.475	**63.933**
Hollandse Delta	28.571	16.578	15.475	**60.624**
Hunze en Aa's	28.571	11.444	-	**40.015**
Limburg	28.571	15.650	15.475	**59.696**
Noorderzijlvest	28.571	10.670	15.475	**54.717**
Rijn en IJssel	28.571	12.402	15.475	**56.449**
Rijnland	28.571	18.588	15.475	**62.634**
Rivierenland	28.571	17.444	15.475	**61.490**
Scheldestromen	28.571	12.000	15.475	**56.046**
Schieland en de Krimpenerwaard	28.571	12.000	15.475	**56.046**
Vallei en Veluwe	28.571	15.000	15.475	**59.047**
Vechtstromen	28.571	13.980	15.475	**58.026**
Zuiderzeeland	28.571	11.072	15.475	**55.119**
RWS CIV	-	-	-	**-**
Unie van Waterschappen	-	-	-	**-**
Derden inzake HWH	-	-	-	**-**
Derden inzake IHW	-	-	-	**-**
IPO IHW	-	-	-	**-**
Totaal	**600.000**	**309.284**	**309.497**	**1.218.781**

CONCEPT

23.4 Bijlage 4 Totaal bijdragen primair 2022 t.o.v. geactualiseerd 2021

Mutatie bijdrage geactualiseerde begroting 2021 t.o.v. 2022 primair	Bijdrage 2022 excl. BTW	Bijdrage 2022 incl. BTW	Bijdrage 2021 excl. BTW	Bijdrage 2021 incl. BTW	Verschil bijdrage excl. BTW	Verschil bijdrage incl. BTW
Aa en Maas	986.847	1.194.085	953.219	1.153.394	33.629	40.691
AGV/Waternet	1.043.040	1.262.079	1.011.182	1.223.530	31.858	38.548
Brabantse Delta	962.327	1.164.416	952.661	1.152.719	9.667	11.697
De Dommel	891.963	1.079.275	860.246	1.040.897	31.717	38.378
De Stichtse Rijnlanden	781.119	945.153	747.260	904.185	33.859	40.969
Delfland	1.032.433	1.249.244	1.030.883	1.247.368	1.550	1.876
Drents Overijsselse Delta	906.261	1.096.576	876.343	1.060.375	29.918	36.201
Fryslân	849.363	1.027.729	818.385	990.246	30.978	37.483
Hollands Noorderkwartier	1.270.156	1.536.888	1.234.421	1.493.649	35.735	43.239
Hollandse Delta	1.119.389	1.354.461	1.049.572	1.269.982	69.817	84.478
Hunze en Aa's	694.423	840.252	631.268	763.834	63.155	76.418
Limburg	1.104.469	1.336.408	1.025.981	1.241.437	78.488	94.971
Noorderzijlvest	741.950	897.759	697.752	844.280	44.198	53.480
Rijn en IJssel	809.592	979.606	740.879	896.463	68.713	83.143
Rijnland	1.100.765	1.331.925	1.035.757	1.253.266	65.008	78.660
Rivierenland	1.178.911	1.426.482	1.145.090	1.385.558	33.821	40.924
Scheldestromen	691.629	836.871	637.059	770.841	54.570	66.030
Schieland en de Krimpenerwaard	714.215	864.200	645.667	781.258	68.547	82.942
Vallei en Veluwe	1.109.860	1.342.930	1.071.101	1.296.032	38.759	46.898
Vechtstromen	873.814	1.057.315	831.748	1.006.415	42.066	50.900
Zuiderzeeland	809.133	979.051	736.456	891.112	72.677	87.939
Subtotaal waterschappen	*19.671.658*	*23.802.706*	*18.732.928*	*22.666.843*	*938.730*	*1.135.863*
Unie van Waterschappen	4.278	5.177	4.335	5.245	-57	-69
Derden inzake HWH	3.874.613	4.688.281	4.079.915	4.936.697	-205.302	-248.416
Derden inzake IHW	271.240	328.200	213.789	258.685	57.451	69.516
IPO IHW	181.343	219.425	257.704	311.822	-76.361	-92.397
Subtotaal derden	*4.331.474*	*5.241.084*	*4.555.743*	*5.512.449*	*-224.269*	*-271.366*
Totaal	**24.003.132**	**29.043.790**	**23.288.672**	**28.179.293**	**714.460**	**864.497**

23.5 Bijlage 5 Berekening merendeelcriterium (werk voor derden)

Conform de door KokxDeVoogd voorgestelde systematiek is het merendeelcriterium (werk voor derden) berekend. Voor de toepassing van een vrijstelling voor aanbesteding is het van belang dat hWh minimaal 80% van haar werkzaamheden verricht voor waterschappen die deelnemen aan de Gemeenschappelijke regeling. Het merendeelcriterium mag berekend worden over een periode van 3 jaar. Het percentage werk voor derden in de periode 2020, 2021 (begroot) en 2022 (begroot) bedraagt 8,9% en valt daarmee binnen het maximum van 20%.

CONCEPT

23.6 Bijlage 6 EMU saldo

Centraal Bureau voor de Statistiek
Sector Overheidsfinanciën en consumentenprijzen
Antwoordnummer 25000, 2490 XA Den Haag

Berekening EMU-saldo
Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis ()

Algemene gegevens:	
Naam gemeenschappelijke regeling	**Het Waterschapshuis**
Nummer gemeenschappelijke regeling	
Jaar:	**2021**
Naam contactpersoon:	
Telefoon:	
E-mail:	
Bestandsnaam:	EMU21005.XLS

	Omschrijving	2022 x € 1000,- Volgens begroting 2022	2021 x € 1000,- Volgens begroting 2021	2020 x € 1000,- Volgens realisatie 2020
1	Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)			
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	201	198	78
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie			
4	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd			912
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4			
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), **voor zover niet op exploitatie verantwoord**			
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)			
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties **niet op exploitatie verantwoord**			
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen			101
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten			
11	Verkoop van effecten:	○ ja ◉ nee	○ ja ◉ nee	○ ja ◉ nee
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)			
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?			
Berekend EMU-saldo		**201**	**198**	**-935**

Ruimte voor toelichting
In 2020 loopt het project huisvesting, waar de nodige investeringen zijn verricht.

Versie: 1 april 2021

23.7 Bijlage 7 Projectomschrijvingen

Programma	Project/ kostenplaats	Omschrijving
1. Bestuur en organisatie	Bestuur en bestuurs-onder-steuning	Het voorbereiden, faciliteren en het ondersteunen van (de vergaderingen van) het Algemeen bestuur en het Dagelijks bestuur Gr hWh. Hieronder wordt ook inzet van derden begroot, zoals accountantskosten, juridisch advies en strategische planning. Het ondersteunen van het bestuur door inzet van de vaste kern, zoals de secretaris directeur, beleidsadviseur bestuurlijke en juridische zaken, controller en beleidsadviseur financiën.
1. Bestuur en organisatie	Organisatie capaciteits-management	Capaciteitsmanagement ten behoeve van de instroom, doorstroom en uitstroom van de flexibele schil. De kosten worden doorbelast naar de projecten waarvoor werving of contractverlenging heeft plaatsgevonden.
1. Bestuur en organisatie	Organisatie inkoop	De begroting betreft strategische inkoop. Inkoop ten behoeve van de projecten worden doorbelast.
1. Bestuur en organisatie	Organisatie facilitair	De facilitering van de organisatie, waaronder de huisvesting, werkplekken en kantoorautomatisering.
1. Bestuur en organisatie	Organisatie ondersteuning	De kosten (ten behoeve van) de directie zijn hier begroot: secretaris-directeur, plaatsvervangend secretaris-directeur, beleidsadviseur bestuurlijke en juridische zaken en controller. Daarnaast de ondersteuning van de primaire processen van de organisatie in de breedste zin van het woord, waaronder financiën, P&O en juridisch.
1. Bestuur en organisatie	Organisatie communicatie	De kosten voor communicatie, zoals het magazine It's hWh.
1. Bestuur en organisatie	Mobiliteit	Inmiddels hebben alle medewerkers van hWh die bij de flexibilisering niet bij een andere partij konden landen en werden beschermd door de SAW tot 1 juli 2021 de organisatie verlaten. En wordt verder geen gebruik meer gemaakt van deze voorziening.
1. Bestuur en organisatie	Interne projecten – kwaliteits-verbetering	Onder instandhouding kunnen interne projecten worden begroot met een eenmalig karakter ter verbetering van het efficiënt en effectief functioneren van de instandhouding met name bij de rechtmatige facilitering van de programma's. Voor de interne projecten wordt een business case opgesteld en voorgelegd aan het Dagelijks bestuur Gr hWh. Voor 2021 zijn nog geen concrete interne projecten begroot, wel is er rekening gehouden met € 250.000 voor kwaliteitsverbetering.

CONCEPT

Programma	Project/ kostenplaats	Omschrijving
1. Bestuur en organisatie	Kwaliteits-verbetering	Met het vaststellen van de nieuwe planning & control cyclus in juli 2020, is tevens goedkeuring gegeven aan het inbedden van continue kwaliteitsverbetering binnen instandhouding. Kwaliteitsverbetering zal projectmatig worden opgepakt middels interne projecten. Vanaf 2022 wordt een jaarlijks bedrag hiervoor beschikbaar gesteld. Eind 2021 zal middels de interne projectenbrief een concrete invulling worden gegeven aan dit bedrag.
2. Kennis en verbinden	Kennis delen en Verbinden	*Digitale transformatie* staat op de agenda. Ook beseffen de waterschappen dat dit gepaard gaat met organisatorische veranderingen en dat bij een (groot) deel van deze opgave samenwerking noodzakelijk is. hWh is verkenner en verbinder bij deze transformatie en bijbehorende veranderingen en articuleert vragen vanuit de business. Het brengt kennis samen, om kansen te benutten en veranderingen te bewerkstelligen. Daarnaast vervult hWh in de uitvoering van projecten de rol van deskundig begeleider. Vanuit het principe van loden deuren worden deze uren en kosten op uur basis toegerekend aan de projecten.
2. Kennis en verbinden	Kwaliteits-borging	Structurele inzet op kwaliteitsborging geeft ruimte aan het versterken van de PDCA cyclus binnen de programma's en projecten. Focus op de C van deze cyclus.
2. Kennis en verbinden	Capaciteit Business Cases	De dienstverlening voor Business Cases en de controle van lopende projecten wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de OGT en zal als zodanig worden behandeld. De kosten voor de voorfase komen ten laste van de instandhouding, voor zover dit niet leidt tot een project. Aangezien de meeste programma's inmiddels de beschikking hebben over ontwikkelgeld, is de begroting voor business cases in programma 2 verlaagd.
2. Kennis en verbinden	Ondersteuning OGT/I-platform	Dit project voorziet in de noodzakelijk gebleken juridische en secretariële ondersteuning van platforms waarin alle waterschappen zijn vertegenwoordigd. Dat geldt voor de Opdrachtgeverstafel (OGT) waarin de directies zitting hebben, maar ook voor het i-platform waaraan alle i-managers van de waterschappen deelnemen. De ondersteuning heeft tot doel de efficiëntie en de effectiviteit van de platforms te vergroten. Met het beschikbare budget wordt ook de doorontwikkeling van het meerjarenprogramma gefinancierd.
2. Kennis en verbinden	Strategienota OGT	I.o.m. de OGT updaten van de strategienota en meerjarenplannen van de programma's.

Programma	Project/ kostenplaats	Omschrijving
2. Kennis en verbinden	Vergader-centrum	Het continueren van de dienstverlening ten aanzien van het vergadercentrum: • Inplannen vergaderzalen • Cateringfaciliteiten • Beheer en onderhoud vergadercentrum Het huurcontract voor het vergadercentrum loopt tot en met maart 2030.
2. Kennis en verbinden	Stabilisatie-post begroting	In Kennis en verbinden is een 'stabilisatiepost begroting' opgenomen om de daling in de begroting van de instandhoudingskosten op te vangen. Hierdoor wordt een wettelijke zienswijzeprocedure voorkomen voor de geactualiseerde begroting 2021. Ten aanzien van de 'stabilisatiepost begroting' zijn geen uitgaven gepland, dit zal leiden tot een terugbetaling bij de jaarafrekening 2021.
3. Innovatie en transformatie	Programma-budget algemeen	Waterschappen hebben behoefte aan een actieve ondersteuning m.b.t innovatie-kennisuitwisseling. Om deze communicatie en kennisuitwisseling mogelijk te maken is naast de inzet van FTE's een jaarbudget nodig.
3. Innovatie en transformatie	Verbinden	Aanjagen van het samen innoveren en kennis-uitwisselen en benutten. "Waterschappen van de toekomst" door delen en leren van elkaars innovaties.
3. Innovatie en transformatie	Innoveren	Het innovatieproces begeleiden en "samen innoveren" ondersteunen. Nieuwe prototypes en kennis ontwikkelen.
3. Innovatie en transformatie	Leren	Ondersteunen van het lerend vermogen om in te spelen op snelle veranderingen. Veranderbereidheid en verandervermogen van de sector vergroten.
3. Innovatie en transformatie	DEEP	Een pilot ontwikkelprogramma op het gebied van datascience en dataengineering, wat moet leiden tot goed opgeleide menskracht op het nieuwe vakgebied.
3. Innovatie en transformatie	Onderzoek DataScience en hWh	Dit is een samenwerking van 3 programma's (IHW, Watersysteem en Innovatie en Transformatie) waar gezocht wordt naar latent potentieel voor datascience met de data van waterschappen die hWh ontsluit.
4. Digitale dienst-verlening	Ontwikkel-budget	Voor de continuïteit van de ontwikkeling (verkenningen, business cases, innovatie-pilots, communicatie) heeft het programma een budget, waarbij het UO gemandateerd is om binnen deze budgettaire ruimte naar eigen inzicht te handelen.
4. Digitale dienst-verlening	B&O e-HRM	Dit behelst het centrale beheer van een functionaliteit die de waterschappen in 2015 hebben aangeschaft voor human resource management-processen. De basis van deze functionaliteit bestaat uit faciliteiten voor administratieve processen en de salarisadministratie. Momenteel wordt het systeem uitgebreid met modules, zoals het faciliteren van processen voor loopbaanpaden, strategische- en tactische personeelsplanning, interne kortdurende opdrachten of uitleen, persoonlijke ontwikkeling, opleidingen en duurzame inzetbaarheid.

CONCEPT

Programma	Project/ kostenplaats	Omschrijving
4. Digitale dienst-verlening	CMS 3.0	In 2018 vond voor zes inclusief hWh waterschappen de aanbesteding plaats van een nieuw contentmanagement systeem voor het bouwen en beheren van websites. De aanbesteding is door hWh gecoördineerd, net als het contract management.
4. Digitale dienst-verlening	Doorontwikkeling CMS 3.0	De doorontwikkeling van CMS 3.0 is gestart in 2021.
4. Digitale dienst-verlening	Omgevings-wet	Dit project ondersteunt waterschappen in de transitie die nodig is als gevolg van de Omgevingswet. Het project wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met de Unie van Waterschappen.
4. Digitale dienst-verlening	Digitaal Aangifte Bedrijven	De Digitale Aangifte Bedrijven is een (web-)functionaliteit met behulp waarvan bedrijven aangifte kunnen doen van hun zuiveringsheffing en/of verontreinigingsheffing. Het is ook een hulpmiddel om te bepalen voor hoeveel eenheden een bedrijf heffing moet betalen. De applicatie is in gebruik bij de belastingkantoren en bij waterschappen die zelf nog heffen.
5. Organisatie en samen-werking	Ontwikkel-budget	Voor de continuïteit van de ontwikkeling (verkenningen, business cases, innovatie-pilots, communicatie) heeft het programma een budget, waarbij het UO gemandateerd is om binnen deze budgettaire ruimte naar eigen inzicht te handelen.
5. Organisatie en samen-werking	Kennis-centrum	- Het ondersteunen van de waterschappen in het minimaliseren van het risico van schaarse capaciteit, in eerste instantie, doch niet beperkt tot, het vlak van ICT. Om dit te kunnen laten slagen is het van belang dat de waterschappen bereid zijn actief te participeren. - Het faciliteren van het breder inzetten van specialistische kennis om schaarste van deze kennis binnen de waterschappen op te vangen.
5. Organisatie en samen-werking	Framework Microsoft	- het namens de opdrachtgevers afsluiten van de raamovereenkomst met Microsoft; - contractmanagement van de raamovereenkomst.
5. Organisatie en samen-werking	WILMA	WILMA staat voor Waterschapsinformatie en Logisch Model Architectuur. Dit project bestaat uit schema's en principes die structuur aanbrengen in de informatievoorziening van de waterschappen. WILMA bevat onder meer een ontwerp voor de samenhang van processen en voor de ICT omgeving (techniek, applicaties en gegevens). WILMA fungeert voor de waterschappen als referentiearchitectuur en is daarmee een aanvulling op de landelijke (NORA) en gemeentelijke (GEMMA) standaarden. Afspraken op het terrein van de informatievoorziening zijn voor de waterschappen van belang om te kunnen voldoen aan wettelijke verplichtingen. Maar ook om niet elke keer het wiel te hoeven uitvinden en gebruik te maken van elkaars kennis en kunde. Dankzij de afspraken kunnen leveranciers een toegepaste functionaliteit ontwerpen, die snel en makkelijk te implementeren en toe te passen is.

CONCEPT

Programma	Project/ kostenplaats	Omschrijving
5. Organisatie en samen-werking	B&O Software Catalogus	De Software Catalogus is ontwikkeld door KING/VNG-realisatie en wordt door bijna alle gemeenten gebruikt. De catalogus maakt deel uit van het instrumentarium waarin architectuur, leveranciersmanagement, inkoopondersteuning, voldoen aan standaarden, planning van veranderopgaven en sturingsinformatie bij elkaar komen. Een licht aangepaste variant van de bestaande Software Catalogus is via dit project geïmplementeerd bij de waterschappen.
5. Organisatie en samen-werking	Zaak Type Catalogus	Zaakgericht werken is een manier van werken die zich richt op het goed en transparant afhandelen van 'een zaak', dat wil zeggen: een samenhangende hoeveelheid werk, met een duidelijke aanleiding en een duidelijk resultaat. In het kader van zaakgericht werken dienen alle waterschappen een documentstructuurplan op te stellen, samen met een producten- en dienstencatalogus. Dit project omvat richtlijnen voor het uniform opstellen van die documenten. Er is een Visie op Zaakgericht werken ontwikkeld.
5. Organisatie en samen-werking	Oracle TECH en Oracle Contract-management	Voor de gemeenschappelijke aanschaf en het gezamenlijk gebruik van relevante Oracle-licenties voert hWh het contractbeheer uit. Inmiddels kunnen ook samenwerkingen zoals waterschapsbelastingen en -laboratoria op het contract meeliften. Naar schatting worden met dit gezamenlijke optreden enkele miljoenen euro's bespaard.
5. Organisatie en samen-werking	Govroam en Govroam contract-management	Govroam is een beveiligde wifi-verbinding met behulp waarvan waterschapsmedewerkers veilig, probleemloos en snel gebruik kunnen maken bij meer dan 300 organisaties (gemeenten, rijksoverheid, semi overheidsinstellingen en provincies). hWh heeft de implementatie van Govroam begeleid en draagt zorg voor het contractbeheer.
5. Organisatie en samen-werking	IPv6	Alle elektronische apparaten hebben een Internet Protocol (IP) nummer om via internet bereikbaar te zijn. Tot op heden zijn dat zogenaamde IPv4 nummers, maar die zijn bijna allemaal gebruikt. Met de opvolger IPv6 is dit probleem verholpen. De Rijksoverheid (Logius) heeft voor de zichzelf een serie opeenvolgende IPv6 nummers gereserveerd. Een deel daarvan is bestemd voor de waterschappen. hWh verzorgt de 'inkoop' en distributie van deze nummers en adviseert over invoering en vervanging.
6. Informatie-datastromen	Datastromen pijler 1	Een informatievoorziening om data van waterschappen centraal ter beschikking te stellen.
6. Informatie-datastromen	Datastromen pijler 2	Beheer en ontwikkeling van standaarden.
6. Informatie-datastromen	Datastromen pijler 3	Onderhoud van een kernregistratie (Damo-Fysiek).
6. Informatie-datastromen	Datastromen pijler 4	Doorontwikkeling informatievoorziening data.

CONCEPT

Programma	Project/ kostenplaats	Omschrijving
6. Informatie-datastromen	Opstellen BC WIBON	In deze Business Case werd onderzocht hoe de waterschappen gezamenlijk kunnen blijven voldoen aan de wetgeving rondom het beschikbaar stellen van kabel en leidinginformatie voor het voorkomen van graafschades.
7. Informatie-veiligheid en privacy	Programma-sturing en interne hWh kosten	De algemene kosten voor de aansturing van het programma informatieveiligheid en privacy.
7. Informatie-veiligheid en privacy	Advies en kennis I-veiligheid	De waterschapsector van goede adviezen voorzien op het gebied van informatieveiligheid. Bevorderen kennisdeling op het gebied van informatieveiligheid.
7. Informatie-veiligheid en privacy	Advies en kennis Privacy	Met de inwerkingtreding van de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in mei 2018 is het nog belangrijker geworden dat de waterschappen voldoen aan de privacyregels. Het programma Privacy stimuleert hen tot onderlinge samenwerking en biedt ondersteuning bij de implementatie van kwalitatief privacy management. De belangrijkste activiteiten in het programma zijn de coördinatie van het CPW-overleg (Coördinatoren Privacy Waterschappen), bijbehorende werkgroepen en het organiseren van audits.
7. Informatie-veiligheid en privacy	Computer Emergency Response Team Water Management (CERT WM)	CERT-WM staat voor het Computer Emergency Response Team op het terrein van watermanagement. In dit team werken de waterschappen samen met Rijkswaterstaat. Die samenwerking leidt onder andere tot adviezen aan de waterschappen ten aanzien van kwetsbaarheden in de ICT systemen. Daarnaast worden medewerkers van waterschappen, die tijdelijk in dienst zijn bij het CERT, verder opgeleid in cybersecurity. Die kennis brengen zij over aan de waterschappen. Het CERT-WM is een belangrijk onderdeel van het Programma 'Informatieveiligheid en Privacy' dat is ondergebracht bij hWh.
7. Informatie-veiligheid en privacy	Ontwikkeling kaders	Borgen dat input van de waterschappen wordt meegenomen bij doorontwikkeling BIO. Borgen dat informatieveiligheidsparagraaf in waterschapsarchitectuur actueel is.
7. Informatie-veiligheid en privacy	Voor-onderzoek	Activiteiten die verkennen en initiërend van aard zijn. Inzichtelijk krijgen war het programma de waterschappen in kan ondersteunen en wat de kosten/baten hierin zijn.
7. Informatie-veiligheid en privacy	Verhogen Weerbaarheid Procesautomatisering	Een nieuwe opdracht voor het Programma 'Informatieveiligheid en Privacy' is de sectorbrede versterking van de beveiliging van de procesautomatisering. De Vereniging voor Zuiveringsbeheerders (VvZB) heeft gevraagd in het Programma een vooronderzoek uit te voeren, dat kan leiden tot aanvullende activiteiten.
7. Informatie-veiligheid en privacy	Project Audits	Aantoonbaar maken weerbaarheid tegen cyber0risico's. Inzichtelijk maken implementatiestatus en verbetermogelijkheden.
7. Informatie-veiligheid en privacy	Project Keten	Inzichtelijk maken risico's in de waterketen. Verhogen samenwerking en weerbaarheid in de waterketen.

CONCEPT

Programma	Project/ kostenplaats	Omschrijving
7. Informatie-veiligheid en privacy	Project Risicomanagement	Stimuleren risicomanagement en komen tot uniforme benaderingswijze in de keten.
8. Water-veiligheid	Ontwikkel-budget	Voor de continuïteit van de ontwikkeling (verkenningen, business cases, innovatie-pilots, communicatie) heeft het programma een budget, waarbij het UO gemandateerd is om binnen deze budgettaire ruimte naar eigen inzicht te handelen.
8. Water-veiligheid	Vangst-registratie	Trapp is het nieuwe, in 2020 ontwikkelde landelijk systeem voor registratie, planning en beheer van de muskusrattenbestrijding. Voor Trapp werden er door de bestrijdingsorganisaties 3 verschillende systemen ingezet. Bestrijders maken gebruik van een app op hun mobiele telefoon waarmee zij aangeven waar klemmen of kooien zijn geplaatst en welke dieren zijn gevangen. Een landelijk registratiesysteem is belangrijk omdat muskusratten zich niets aantrekken van de grenzen van de waterschappen. Op deze manier is het toch mogelijk van de vangsten een landelijk beeld te krijgen en dat te analyseren. hWh verzorgt het onderhoud, contractmanagement en functioneel beheer.
9. Water-systeem	Ontwikkel-budget	Voor de continuïteit van de ontwikkeling (verkenningen, business cases, innovatie-pilots, communicatie) heeft het programma een budget, waarbij het UO gemandateerd is om binnen deze budgettaire ruimte naar eigen inzicht te handelen.
9. Water-systeem	Hydamo NHI	Het maken van een datamodel voor de ondersteuning en vulling van het Nederlands Hydrologisch Instrumentarium.
9. Water-systeem	De Digitale Watertoets	De Digitale Watertoets is een webapplicatie die op basis van gemeentelijke ruimtelijke ordenings-plannen laat zien wat een gemeente met waterschappen moet regelen. Het gaat dus om planvorming als basis voor het vergunning-, toezicht- en handhavingsproces (VTH). hWh zorgt voor het contractbeheer en het functioneel beheer. Hoewel de applicatie al enige tijd bestaat worden eerst de ontwikkelingen van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) afgewacht voordat functionele aanpassingen worden voorbereid.
9. Water-systeem	Weer Informatie Water Beheer (WIWB)	Data over de actuele en te verwachten regenval worden met behulp van het Weer Informatie Waterbeheer (WIWB) afgenomen van het KNMI en gedistribueerd naar de waterschappen. In geval van een calamiteit zijn de waterschappen wettelijk verplicht deze data te gebruiken. hWh begeleidde de aanbesteding en implementatie van WIWB bij de waterschappen en draagt zorg voor het contractbeheer.
9. Water-systeem	Internationaal Radar Composiet (IRC)	Het Internationaal Radar Composiet (IRC) verbetert data over actuele en te verwachten regenval aan de bron (het KNMI). Dat gebeurt onder andere door gegevens van buitenlandse stations te gebruiken. Verstorende elementen als ijs in de atmosfeer, insecten, vogels, vliegtuigen etc. worden met IRC beter herkend en weg gefilterd. Dit project wordt medegefinancierd door STOWA en Rijkswaterstaat. hWh beheert het contract met het KNMI en heeft de kassiersfunctie.

CONCEPT

Programma	Project/ kostenplaats	Omschrijving
9. Water-systeem	SatData 3.0	SatData 3.0 is de voortzetting van SatData 2.0. Het verzamelen en distribueren van actuele verdampingsgegevens is erdoor verbeterd. Het penvoerderschap van dit project gaat over van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden naar hWh. Daarnaast zijn acht waterschappen toegetreden tot SatData 3.0. Waarmee het project collectief is geworden. De data worden op dezelfde wijze gedistribueerd als in WIWB. hWh gaat voor dit project de aanbesteding begeleiden en het contract beheren, dat hieruit voortvloeit.
9. Water-systeem	Perceelwijzer	De drie Brabantse waterschappen, ZLTO en provincie Noord-Brabant hebben een App laten ontwikkelen die de specifieke behoefte van de agrariër eenvoudig invult; de "Perceelwijzer". Er wordt nu een businesscase opgesteld: "Landelijke uitrol App Perceelwijzer".
9. Water-systeem	IHW gegevensaanlevering WKP	Onderzoek onder welke functionele, technische en organisatorische voorwaarden de gegevensverstrekking van de waterschappen naar het IHW geoptimaliseerd kan worden.
10. Waterketen	Ontwikkel-budget	Voor de continuïteit van de ontwikkeling (verkenningen, business cases, innovatie-pilots, communicatie) heeft het programma een budget, waarbij het UO gemandateerd is om binnen deze budgettaire ruimte naar eigen inzicht te handelen.
10. Waterketen	Z-info	Z-info is sinds 2012 met succes het landelijk systeem voor alle zuiveringsinformatie. Het ondersteunt de waterschappen bij het beheer van afvalwaterzuiveringsprocessen en zorgt voor een uniforme standaard voor meetgegevens en rapportages. Het systeem kan informatie leveren voor de bedrijfsvoering van een afzonderlijke zuiveringseenheid, maar ook voor een landelijke benchmark en voor rapportages aan het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Ten slotte ontsluit Z-Info data van en naar externe (keten-)partners. hWh verzorgt het centrale beheer en het contractmanagement, en regisseert de doorontwikkeling van de functionaliteit.

CONCEPT

Programma	Project/ kostenplaats	Omschrijving
10. Waterketen	Gezamenlijke prognoses AWK	Prognoses spelen een belangrijke rol in het in stand houden van de afvalwaterketen. Gezien ontwikkelingen als ketensamenwerking, klimaatverandering/adaptatie en opkomende stoffen zoals medicijnresten, zal het belang van goede prognoses toenemen. Om het verwerken van het huidige en toekomstige afvalwateraanbod in de afvalwaterketen efficiënt te kunnen blijven uitvoeren is een goede informatievoorziening noodzakelijk. Door intensieve samenwerking met CoP, STOWA en HWH in een gezamenlijk programma/project kan veel meer bereikt worden. De samenwerking levert per direct toegevoegde waarde op; gebruik van verschillende expertise, reguliere afstemming met RIONED, beschikking over meer middelen, zullen leiden tot een significante kwaliteitsverbetering en een efficiënte inzet van de schaarse resources. Er wordt meer samenhang gecreëerd in de uitvoering. Daar waar mogelijk en relevant, wordt aangesloten bij de WILMA en de ontwikkelingen die hierbij plaatsvinden. Om het voorkeursscenario te realiseren worden het project opgedeeld in de volgende 5 sporen. - Kennisdelen, leren en ontwikkelen - Processen en methoden: inventariseren en benchmarken van processen en methoden voor afvalwaterprognoses - Datalevering en kwaliteit: verbeteren van beschikbaarheid en kwaliteit van data voor afvalwaterprognoses - Vernieuwing: verkennen van de mogelijkheden voor nieuwe toepassingen van prognoses en nieuwe technieken zoals van data science methodes - Beheer: de resultaten van de diverse projecten in de vorm van methoden, algoritmes, tools/applicaties, datakoppelingen, etc. moeten worden beheerd, zodat deze goed blijven functioneren en toegepast kunnen worden door de waterschappen.
10. Waterketen	Gem. P&Ids	P&ID’s (Proces & Instrumentatie Diagram) spelen een belangrijke rol bij assetmanagement bij de primaire taken; Afvalwaterketen, Watersysteembeheer en bij Waterveiligheid. Het te realiseren doel is: Eind 2021hebben alle waterschappen de middelen beschikbaar om uniform gebruik te maken van P&ID’s. (opstellen, beheren, uitwisselen) In overleg met de betrokken waterschappen (projectgroepleden) is het doel breder geformuleerd dan enkel het implementeren van de huidige toolbox.
10. Waterketen	SE Tooling	Het doel is om een kwaliteitsverbetering te realiseren door actuele proces- en (standaard)objectgegevens eenduidig beschikbaar te stellen aan alle waterschappen. In de business case wordt onderzocht hoe en of dit is te realiseren door een gezamenlijke inkoop en implementatie van de te gebruiken SE-tooling.

CONCEPT

Programma	Project/ kostenplaats	Omschrijving
10. Waterketen	BC Meetgegevens Decentrale Sanitaire Systemen	Inventarisatie behoefte aan een centrale database met gegevens over decentrale sanitaire systemen. Dit zijn lokale "zuiveringen" bij bedrijven of bijvoorbeeld campings. Deze worden niet beheerd door het waterschap maar hebben wel invloed op het eco-systeem. Waterschappen beschikken graag over de gegevens van deze systemen.
12. SAW@	SAW@ personele inzet	In het samenwerkingstraject SAW@ (Samenwerking Waterbeheerders) zijn Rijkswaterstaat (RWS) en negen waterschappen een samenwerking aangegaan op ICT-gebied voor één integrale oplossing ter ondersteuning van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Hiermee is invulling gegeven aan het Bestuursakkoord Water. Per 1 april 2015 is de samenwerking SAW@ overgegaan in een nieuwe fase van beheer en doorontwikkeling. De beheer-activiteiten worden uitgevoerd door de: • leverancier(s); • Gemeenschappelijke Beheerorganisatie (het GBO); • deelnemers (lokaal beheer). De personele inzet vanuit hWh aan de Gezamenlijke Beheer Organisatie (GBO van SAW@). Dit is in rekening gebracht bij RWS CIV, als beheerder van het gezamenlijke SAW@-beheerbudget.
12. SAW@	SAW@ bijdrage WS aan RWS	Betreft de bijdrage van de waterschappen aan SAW@.
12. SAW@	Project SAW@ bijdrage WS	Dit betreft een kassiersfunctie van hWh: De gezamenlijke stuurgroep SAW@ (waterschappen en RWS) heeft middels het jaarplan het jaarbudget voor de projecten van SAW@ vastgesteld. Het hier genoemde bedrag is de gezamenlijke bijdrage van de deelnemende waterschappen hieraan.
12. SAW@	SAW@ hWh-werkzaamheden	Aanvullende project gerelateerd aan SAW@ voor de invulling van de IPM rollen.

CONCEPT

Programma	Project/ kostenplaats	Omschrijving
13. AHN / Beeld-materiaal	Actueel Hoogte bestand Nederland	Rijkswaterstaat en waterschappen werken sinds 1997 samen aan een veilig watersysteem voor Nederland. Samen hebben zij vastgesteld dat actuele en betrouwbare hoogte informatie onontbeerlijk is voor een betrouwbaar beheer van het watersysteem en de waterkeringen in Nederland. In een door beide partijen ondertekend convenant is vastgelegd dat zij voor onbepaalde tijd wensen samen te werken op dit thema en zorg te dragen dat kwalitatief betrouwbare hoogte informatie beschikbaar is voor het waterbeheer in Nederland. In de periode van 1997-2003 is het AHN1 geproduceerd welke in de periode van 2007 tot en met 2012 is gevolgd door het AHN2: een vernieuwde en verbeterde versie van het AHN met groter gebruiksbereik. We staan nu aan de vooravond van een nieuwe versie van het AHN: het AHN4. In dit project wordt er vanuit de huidige 6-jaarlijkse actualisatie van het AHN wordt opgeschaald naar een 3-jaarlijkse actualisatie. Het Waterschapshuis verzorgt de programma- en projectsturing voor dit project en fungeert als kassier voor de waterschappen.
13. AHN / Beeld-materiaal	Beeld-materiaal	Dit betreft de samenwerking tot de gezamenlijke inkoop van beeldmateriaal door verschillende overheidsinstellingen. Samenwerkende partners: de Rijksoverheid (i.e.: Ministerie van Infrastructuur en Milieu (incl. Kadaster, Rijkswaterstaat en Prorail), Ministerie van Economische Zaken (incl. CBS), Ministerie van Defensie, Ministerie van Veiligheid en Justitie, de Nationale Politie, de provincies, De Gasunie, Staatsbosbeheer, een aantal gemeenten en de waterschappen. hWh is verantwoordelijk voor inkoop en leveranciersmanagement.
13. AHN / Beeld-materiaal	AHN Kaart-verkoop	De overgebleven gelden van AHN kaartverkoop zijn van RWS en de waterschappen. De stuurgroep AHN gaat over de bestemming van deze gelden.
14. Informatie-huis Water	Basistaken IHW	Dit betreft de inzet van 7 fte ten behoeve van de basistaken IHW, welke gefinancierd wordt door de waterschappen.
14. Informatie-huis Water	Externe product-kosten	Alle taken van IHW die in het jaarplan van IHW zijn opgenomen onder de noemer: basistaken en doorontwikkeling/vernieuwing IHW. Deze taken worden bekostigd uit de financiële bijdrage die de samenwerkingspartners aan IHW leveren.
14. Informatie-huis Water	Facilitering IHW	Dit betreft de bijdrage van IHW aan de faciliteringkosten hWh. Dit wordt gefinancierd door de waterschappen.
14. Informatie-huis Water	Externe projecten IHW	Een project dat IHW gaat uitvoeren, na goedkeuring door het DO IHW, dat niet betaald wordt uit de bijdrage van de samenwerkingspartners maar waar aparte financiering voor geregeld is. (Dit kan dus ook een project zijn dat door de waterschappen wordt gefinancierd.)

CONCEPT

Programma	Project/ kostenplaats	Omschrijving
15. Kassiers-functie	Initiatief-budget OGT	De OGT heeft in haar vergadering van 27 november 2020 ingestemd met het gebruik van een initiatiefbudget. Door een jaarlijks bedrag op te nemen als initiatiefbudget in de begroting van hWh, wordt financiële ruimte gecreëerd om nieuwe projecten op te starten. Wanneer een concreet nieuw project wordt opgestart binnen een ander programma, kan het initiatiefbudget dienen als financiering daarvan. Het initiatiefbudget wordt uitsluitend gebruikt ter financiering van verhogingen in de begroting binnen andere programma's.
15. Kassiers-functie	(GVOP) DROP	De Gemeenschappelijke Voorziening Officiële Publicaties (GVOP) bepaalt dat de waterschappen alle officiële publicaties, inclusief versiebeheer, digitaal moeten publiceren. Het Kennis- en exploitatiecentrum Officiële Overheids Publicaties (KOOP) levert daarvoor de voorziening. hWh verzorgt voor deze voorziening het functionele beheer en het contractmanagement. Samen met de Unie van Waterschappen neemt hWh deel aan het gebruikersoverleg.
15. Kassiers-functie	NDFF	De Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) bevat gegevens over de verspreiding van planten- en diersoorten in Nederland. De database wordt beheerd door de provincies, maar ook andere organisaties, zoals de waterschappen, kunnen erover beschikken en eigen waarnemingen uploaden. Dankzij die informatie van verschillende partijen is het mogelijk de ecologische doelstellingen in het kader van de Kaderrichtlijn Water te halen. hWh beheert namens de waterschappen het contract dat toegang geeft tot de NDFF.

CONCEPT

hetWaterschapshuis
De kracht van samen

Jaarstukken 2020

Het Waterschapshuis

Versie 002

11 februari 2021

Kenmerk: V0493/H010807

Inhoudsopgave

1	**Voorwoord**	**4**
2	**Leeswijzer**	**6**
3	**Bestuurlijke samenvatting**	**7**
3.1.	Jaarrekening in één oogopslag	7
3.2.	Financiële analyse begroting 2020 en realisatie 2020	7
3.3.	Inhoudelijke verantwoording van de activiteiten 2020	8
4.	**Programmaverantwoording instandhouding**	**13**
4.1.	Programma 1 Bestuur en organisatie	13
4.2.	Programma 2 Kennis en verbinden	14
5.	**Programmaverantwoording projecten waterschappen**	**15**
5.1.	Programma 3 Innovatie en transformatie	15
5.2.	Programma 4 Digitale dienstverlening	17
5.3.	Programma 5 Organisatie en samenwerking	18
5.4.	Programma 6 Informatie - datastromen	20
5.5.	Programma 7 Informatieveiligheid en privacy	22
5.6.	Programma 8 Waterkeringen	24
5.7.	Programma 9 Watersysteem	25
5.8.	Programma 10 Waterketen	26
5.9.	Programma 11 Bedrijfsvoering	27
6.	**Programmaverantwoording projecten met derden**	**28**
6.1.	Programma 12 SAW@	28
6.2.	Programma 13 AHN/Beeldmateriaal	30
6.3.	Programma 14 Informatiehuis Water	31
6.4.	Programma 15 Kassiersfunctie	33
7.	**Paragrafen**	**34**
7.1.	Paragraaf: Ontwikkelingen sinds het (vorige) begrotingsjaar	34
7.2.	Paragraaf: Incidentele baten en lasten	34
7.3.	Paragraaf: Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen	34
7.4.	Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	34
7.4.1.	Algemeen	34

7.4.2. Inventarisatie van de risico's 34
7.4.3. Inventarisatie van de weerstandscapaciteit 38
7.5. Financiering 39
7.6. Verbonden partijen 39
7.7. Bedrijfsvoering 40
7.8. EMU Saldo 41

8. Jaarrekening 2020 42

8.1. Exploitatierekening 2020 naar programma's 42
8.2. Exploitatierekening naar kosten – en opbrengstensoorten 43
8.3. Toelichting exploitatierekening 44
8.4. Balans 45
8.5. Waarderingsgrondslagen 47
8.6. Toelichting balans 49
8.7. Topinkomens 54

Besluit Algemeen bestuur 57

Controleverklaring 58

Bijlagen 59

EMU saldo 59

1 Voorwoord

Voor u liggen de jaarstukken 2020 van Het Waterschapshuis (hWh). Het jaar 2020 wordt afgesloten met een positief projectsaldo van € 5,5 miljoen. Hiervan wordt € 4,3 miljoen afgerekend met de deelnemers en € 1,1 miljoen wordt gereserveerd op de projectrekening in afwachting van bestemming door de stuurgroep met derden (programma 13 en 14). Na de saldoafwikkeling bedraagt het exploitatieresultaat van 2020 nihil.

De kracht van samen
Het Waterschapshuis heeft in 2020 een enorme sprong voorwaarts gemaakt op alle speerpunten uit het koersplan.

- hWh heeft een strategische governance
- hWh is er van en voor de waterschappen
- hWh is ondersteunend bij de realisatie
- hWh is innovatief met ontwikkelruimte
- hWh is flexibel en slagvaardig
- hWh is inspirerend en bemenst

Dit beeld wordt bevestigd in de midterm review die in het najaar is uitgevoerd. Dit alles ondanks, maar misschien ook dankzij de COVID-19 crisis. Dit alle met als doel om naast de samenwerkings-activiteiten van waterschappen op gebied van bedrijfsvoering ook samenwerking op het terrein van de maatschappelijke vraagstukken (digitale transformatie voorop) optimaal te faciliteren en hierm-ee als hWh veel publieke waarde te genereren. Hoewel er nog veel stappen op deze weg te maken zijn, komt uit deze review opnieuw het beeld naar voren dat iedereen ervan overtuigd is dat samenwerking loont en de facilitering van hWh daarbij nog meer opbrengt.
Om deze nieuwe ontwikkelingen te accentueren is de huisstijl opgefrist en is de kracht van samen daarin opgenomen.

Samen sterk in de keten
Het thema voor hWh voor 2019 was verbindend samenwerken als opmaat voor 'De kracht van samen', het thema in 2020. Vanuit verbindend samenwerken is in 2019 veel energie gestopt in de overgang van project gestuurd werken naar programma gestuurd werken. Intern staat het belang om binnen en buiten je eigen project goed samen te werken op ieders netvlies (ondanks de beperkingen door de pandemie). Maar ook is er hard gewerkt om de business/het primair proces nog meer dan voorheen te betrekken bij inrichting en uitvoering van het programma, project of dienst. Hierbij is nauwere samenwerking met UvW en Stowa onontbeerlijk. Met Stowa is het concept van de "landingsbaan" ontwikkelt om potentieel veelbelovende pilots in een vroeg stadium als zodanig te herkennen en de verder uitwerking aan te laten sluiten op de processen binnen hWh. Alle activiteiten met het thema Remote Sensing zijn zo in een boekwerk samengebracht. Dit is in november feestelijk aan het Algemeen Bestuur van hWh aangeboden. Medewerkers van hWh hebben plaats genomen in de programmacommissies van Stowa om in 2021 invulling te kunnen geven aan de inrichting van "Samen sterk in de keten".
Ook met de UvW wordt hecht samengewerkt op gebied van innovatie, digitale dienstverlening en omgevingswet.
Maar ook de markt wordt niet vergeten. In 2020 zijn studies uitgevoerd, hoe in 2021 leveranciersmanagement nog meer inhoud te geven.

hWh 3.0
Programma gestuurd werken is een feit. In 2020 zijn alle programma's van start gegaan, hebben allemaal een programmakaart met ambitie en doelen opgesteld (door medewerking van klankbordgroepen uit het primaire proces van de waterschappen, een jaarplan gemaakt en na goedkeuring door OGT zijn hiervan DVO's opgesteld. Hierna heeft het Dagelijks Bestuur bijna alle programma's in kunnen stellen.

Er is een strategienota nieuwe stijl ontwikkeld en aan het dagelijks bestuur aangeboden. Een strategienota die zo is opgezet dat hij jaarlijks vanuit dialoogtafels inhoudelijk kan worden aangevuld. Hierbij zal een jaarlijks voortschrijdende 3 jaar visie worden gehanteerd.

Capaciteit
De huidige werkwijze met flexibele schil heeft het vertrouwen van de waterschappen in hWh teruggebracht. Maar eigenaars risico (financiële risico van eigen personeel) heeft hierbij plaatsgemaakt voor opdrachtgeversrisico (kosten van inwerken, continuïteit en weglekken van kennis). Daarom zijn in 2019 de eerste stappen gezet om op sleutelposities medewerkers een meerjarige volledige aanstelling (al of niet via de waterschappen) te geven ten behoeve van continuïteit, het verkorten van inwerktijden en meer kennis te behouden voor de waterschappen. Door Corona is hier in 2020 maar beperkt opvolging kunnen worden gegeven.

Huisvesting
Eind 2018 heeft het Algemeen bestuur van Het Waterschapshuis ingestemd met het verlengen van het huurcontract met 10 jaar en het op niveau (modern en duurzaam) brengen van kantoren en vergadercentrum. In november 2019 is besloten om het vergadercentrum uit te breiden met meer vergaderruimtes en meer ruimte voor elkaar buiten de vergadering even te ontmoeten. Het project om in 2020 deze verbouwing te realiseren is afgerond. Helaas kan door Corona nog geen gebruik worden gemaakt van deze mooie nieuwe omgeving.

Coronacrisis
De uitbraak van het coronavirus heeft grote gevolgen voor de economie. Zoals de waterschappen is ook hWh geraakt bij de uitvoering van haar werkzaamheden. hWh heeft de gevolgen weten te beperken. hWh werkte al in de Cloud. Snel zijn in overleg met de UvW keuzes gemaakt voor het werken middels videobellen. Er zijn allerlei activiteiten georganiseerd om medewerkers zowel lichamelijk als geestelijk fit te houden. Rondom HR zijn veel besluiten in nauwe samenwerking met Waterschap de Dommel genomen, hierbij altijd de richtlijnen vanuit de overheid respecterend. Zo zijn diverse periodes de kantoren volledig gesloten gehouden en is gedurende de zomer, volgens de richtlijnen, een bescheiden openstelling geweest.
Er is in 2020 veel aandacht voor de thuiswerkplek en waar nodig voor de thuissituatie van medewerkers geweest en deze aandacht gaat in 2021 gewoon door. hWh ziet op dit moment geen grote gevolgen van de corona-crisis voor de continuïteit van hWh.

Financieel
Het financiële beeld op instandhouding en de projecten blijft in brede zin binnen de budgettaire kaders.

Er wordt voorgesteld:
1. Ten aanzien van voordelen op afgesloten werkzaamheden en/of activiteiten die niet meer worden uitgevoerd een bedrag van € 4.330.618 af te rekenen met de deelnemers.
2. Een bedrag van € 1.142.524 toe te voegen aan het saldo projectrekeningen. In 2021 zijn hiervoor geen activiteiten gepland en/of afrekening met deelnemers is (nog) niet wenselijk. Dit betreft enkele projecten waarin derden betrokken zijn (programma 13 en 14).

In hoofdstuk 3 en in de programma's wordt een samenvatting gegeven van de belangrijkste inhoudelijke en financiële resultaten.

2 Leeswijzer

De opbouw van de jaarstukken 2020 volgt de opbouw zoals opgenomen in het Waterschapsbesluit.

Jaarverslag
- Bestuurlijke samenvatting
- Programmaverantwoording
- Paragrafen

Jaarrekening
- Exploitatierekening naar programma's
- Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstensoorten
- Balans en toelichting op de balans

De begrotingsprogramma's betreffen:
1. Bestuur en organisatie
2. Kennis en verbinden
3. Waterketen
4. Bedrijfsfuncties
5. Diensten
6. Derden AHN, BM en SAW@
7. Informatiehuis Water

Per Programma wordt een vaste opzet gehanteerd volgens de bekende 3 W vragen:
- Wat wilden we bereiken?
- Wat hebben we daarvoor gedaan?
- Wat heeft het gekost?

In de bestuursrapportage 2020-3 en de bijlages treft u diverse overzichten aan, waaronder de budgetten per project en de overzichten met bijdragen per product/per waterschap.

3 Bestuurlijke samenvatting

3.1. Jaarrekening in één oogopslag

De financiële resultaten 2020 worden in onderstaande cirkeldiagram in hoofdlijn weergegeven. De analyse ten opzichte van de begroting komt vanaf hoofdstuk 4 aan de orde.

Geactualiseerde begroting 2020 in %

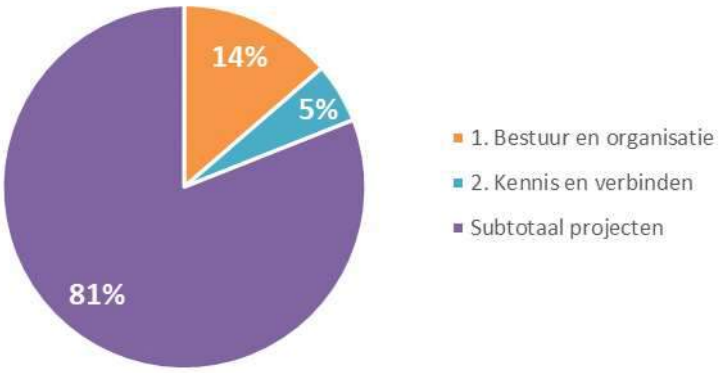

Gerealiseerde lasten 2020 in %

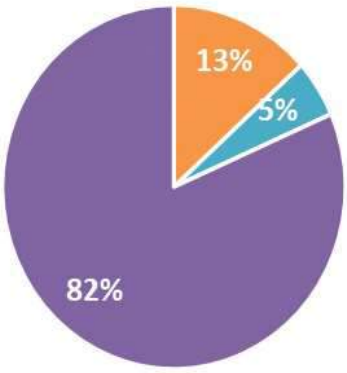

3.2. Financiële analyse begroting 2020 en realisatie 2020

Hieronder wordt het totaal van de programma's weergeven op basis van de geactualiseerde begroting 2020, de begroting na wijzigingen en de realisatie.

Programma	Begroting 2020	Begrotings-wijzigingen BERAP1	Begrotings-wijzigingen BERAP2	Begrotings-wijzigingen BERAP3	Saldo begroting 2020	Lasten 2020 BERAP3	% t.o.v. begroting
Programma 1. Bestuur en organisatie	3.221.533	0	0	0	3.221.533	2.802.070	87%
Programma 2. Kennis en verbinden	1.258.094	0	0	0	1.258.094	1.076.323	86%
Subtotaal instandhouding	*4.479.627*	*0*	*0*	*0*	*4.479.627*	*3.878.393*	*87%*
Programma 3. Innovatie en transformatie	845.868	257.074	10.000	10.000	1.122.942	1.039.936	93%
Programma 4. Digitale dienstverlening	366.851	107.628	0	0	474.479	331.626	70%
Programma 5. Organisatie en samenwerking	2.353.201	0	0	0	2.353.201	2.051.123	87%
Programma 6. Informatie - datastromen	1.506.609	-9.367	-10.000	0	1.487.242	1.319.627	89%
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy	1.200.000	0	0	0	1.200.000	681.342	57%
Programma 8. Waterkeringen	746.534	0	0	0	746.534	717.249	96%
Programma 9. Watersysteem	1.398.214	40.000	20.000	0	1.458.214	792.815	54%
Programma 10. Waterketen	1.538.288	16.674	7.038	0	1.561.999	1.085.200	69%
Programma 11. Bedrijfsvoering	605.174	0	0	0	605.174	354.645	59%
Programma 12. SAW@	1.677.064	0	0	0	1.677.064	1.775.998	106%
Programma 13. AHN/Beeldmateriaal	4.678.787	0	0	0	4.678.787	4.471.382	96%
Programma 14. Informatiehuis water	1.569.651	0	-20.000	-10.000	1.539.651	1.994.449	130%
Programma 15. Kassiersfunctie	611.105	0	0	0	611.105	557.891	91%
Subtotaal projecten	*19.097.345*	*412.009*	*7.038*	*0*	*19.516.392*	*17.173.284*	*88%*
Saldo kostenplaatsen	0	0	0	0	0	2.455	na
Totaal	**23.576.972**	**412.009**	**7.038**	**0**	**23.996.019**	**21.054.132**	**88%**

In onderstaand overzicht wordt het totaal van de baten en lasten en de afwikkeling van de saldi gepresenteerd.

Programma	Saldo begroting 2020	Baten 2020 BERAP3	Lasten 2020 BERAP3	Saldo 2020 BERAP3	% t.o.v. baten	1. Afrekening deelnemers	2. Mutatie project-rekening
Programma 1. Bestuur en organisatie	3.221.533	3.273.450	2.802.070	471.380	14%	471.380	0
Programma 2. Kennis en verbinden	1.258.094	1.257.827	1.076.323	181.505	14%	181.505	0
Subtotaal instandhouding	*4.479.627*	*4.531.277*	*3.878.393*	*652.884*	*14%*	*652.884*	*0*
Programma 3. Innovatie en transformatie	1.122.942	1.112.942	1.039.936	73.006	7%	73.006	0
Programma 4. Digitale dienstverlening	474.479	474.479	331.626	142.853	30%	142.853	0
Programma 5. Organisatie en samenwerking	2.353.201	2.388.687	2.051.123	337.565	14%	337.565	0
Programma 6. Informatie - datastromen	1.487.242	1.487.242	1.319.627	167.615	11%	167.615	0
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy	1.200.000	1.200.000	681.342	518.658	43%	518.658	0
Programma 8. Waterkeringen	746.534	746.534	717.249	29.284	4%	29.284	0
Programma 9. Watersysteem	1.458.214	1.458.214	792.815	665.399	46%	665.399	0
Programma 10. Waterketen	1.561.999	1.561.999	1.085.200	476.800	31%	476.800	0
Programma 11. Bedrijfsvoering	605.174	605.082	354.645	250.437	41%	250.437	0
Programma 12. SAW@	1.677.064	1.783.489	1.775.998	7.491	0%	7.491	0
Programma 13. AHN/Beeldmateriaal	4.678.787	6.624.538	4.471.382	2.153.156	33%	957.867	1.195.289
Programma 14. Informatiehuis water	1.539.651	1.941.684	1.994.449	-52.765	-3%	0	-52.765
Programma 15. Kassiersfunctie	611.105	611.105	557.891	53.214	9%	53.214	0
Subtotaal projecten	*19.516.392*	*21.995.995*	*17.173.284*	*4.822.712*	*22%*	*3.680.188*	*1.142.524*
Saldo kostenplaatsen	0	0	2.455	-2.455	na	-2.455	0
Totaal	**23.996.019**	**26.527.273**	**21.054.132**	**5.473.141**	**21%**	**4.330.618**	**1.142.524**

3.3. Inhoudelijke verantwoording van de activiteiten 2020

Bestuur

Het bestuur heeft mooie stappen gemaakt. In het voorjaar is een risicoanalyse uitgevoerd om meer inzicht in het huidig risicoprofiel van hWh te krijgen. Vervolgens zijn extra KPI's gedefinieerd passend bij dit profiel en in rapportages verwerkt. Gedurende de zomer zijn veel programma's ingesteld (uitvoering koersplan). Bij het instellen van de programma's bleek het instrument uitvoeringstoets hiervoor niet geschikt te zijn. Besloten is in overleg met de voorzitter van de OGT om de uitvoeringstoets op projectniveau te handhaven. Tevens is tijdens deze afstemming geconstateerd dat periodiek overleg tussen OGT en Bestuur wenselijk is. Dit is inmiddels geïmplementeerd.
Tot slot heeft het bestuur in het najaar een midterm review laten uitvoeren om bij stakeholders op te halen waaraan de komende 2 jaar sturing moet worden gegeven op de naar een volwaardige hWh 3.0. In het voorjaar van 2021 zal deze review, na tussentijds ook met de OGT te hebben besproken, in het algemeen bestuur worden bediscussieerd.

Overgang naar hWh 3.0

- *Strategische governance:* In 2020 zijn alle programma's van start gegaan. In de OGT zitten de 21 SD's van de waterschappen en ook STOWA en UvW kunnen via hun SD kennis nemen van alle onderwerpen die zijn geagendeerd. Vanuit de OGT is voor ieder Uitvoerend Overleg een SD gemandateerd. Daarnaast bestaat uit Uitvoerend overleg uit specialisten (business, inkoop, ICT, etc.). Aan ieder programma is (een deel van) de business in de vorm van klankbordgroepen verbonden.
    - Er is een basis gelegd voor een vernieuwde dynamische *strategienota*. Jaarlijks zal middels dialoogtafels de inhoud van de toekomstige samenwerking, samengevat in de strategienota, worden geactualiseerd.
    - Ieder programma werkt nu met een *programmakaart* met daarin ambities en doelen van het programma. Deze zijn door de vertegenwoordigende business opgesteld. In eerste instantie hebben de meeste kaarten een doorkijk van 2 jaar. Dit betekent dat in het 1e kwartaal van 2021 de kaarten een update moeten krijgen. De intentie is dan dat de kaarten inclusief de bijbehorende DVO een bereik tot 31 december 2024 gaan krijgen. In eind 2023 en begin 2024 kan dan worden gewerkt aan een nieuwe kaart voor de periode tot 31 december 2029. En op basis

van deze ambitie en doelen wordt jaarlijks een jaarplan met een doorkijk van 3 jaar vooruit opgesteld en ter goedkeuring aan de OGT voorgelegd. De voortgang van de projecten wordt in de 4 maandelijks bestuursrapportage en in een jaarverslag vastgelegd.

- *hWh is er van en voor de waterschappen en ondersteunend bij de realisatie*: Na bedrijfsvoering beginnen nu ook de primaire processen van de waterschappen in hun samenwerking de weg naar hWh te vinden. Het betreft hier vooral ondersteuning in hun groei om een data gedreven organisatie te worden. In 2020 zijn diverse business cases in hun opdracht uitgevoerd. Of deze business cases ook zullen leiden tot echte samenwerking zal 2021 leren. Een trend is dat de waterschappen meer ruimte geven aan 'coalitions of the willing', zodat iedereen in zijn eigen tempo kan aansluiten.
- *Nieuwe huisstijl*: Om deze nieuwe ontwikkelingen te accentueren is de huisstijl opgefrist en is de kracht van samen daarin opgenomen.

Digitale transformatie / Kennis en verbinden / Innovatie en transformatie

- *hWh is innovatief met ontwikkelruimte*: Het in 2019 ingerichte innovatieplatform voor de watersector 'Winnovatie' (www.winnovatie.nl) is in 2020 bij diverse waterschappen in gebruik genomen. En sommige waterschappen gebruiken het niet alleen voor interne inspiratie maar ook om de buitenwereld te bevragen om oplossingen aan te dragen voor één van hun problemen. Zoals Delfland bijvoorbeeld heeft gedaan m.b.t. de problemen rondom de rivierkreeft. Kortom dit platform verbindt en inspireert. Er is ruimte om vragen te stellen en te brainstormen. Er worden lessen en successen gedeeld.
- *Video vergaderen:* Plotseling was daar de pandemie van het COVID 19 virus en moest heel Nederland in een 'Lock down'. Maar het werk moest toch door, hierdoor versnelde een van de ontwikkelingen in het kader van Digitale Transformatie, namelijk vergaderen via videobellen. In plaats van een geleidelijke uitrol de komende 3-5 jaar ging dit nu in 2 maanden. Om door te kunnen blijven werken ging heel Nederland versneld over naar programma's als Zoom, MS Teams, Webex of Google Meet. Niemand was er klaar voor, niet de vraagkant en niet de aanbodkant. hWh legde in samenwerking met de UvW onmiddellijk een (aanvankelijk) niet onderbouwd maar werkbaar advies neer voor welke pakketten zou kunnen worden gekozen (Zoom en MS Teams). Later is een goed onderbouwd voorstel opgeleverd. Hierbij was gebruikersgemak en kwaliteit van de verbinding, het werk moest immers kunnen doorgaan zowel voor medewerker als voor bestuurder, het belangrijkste criterium. Het idee was dat de industrie die ook nog niet klaar was voor deze versnelling met bijbehorende aantallen vanzelf ook aan zaken als informatieveiligheid en privacy zou werken. Dit standpunt werd niet altijd door iedereen bij de waterschappen gedeeld. Gelukkig heeft de industrie de verwachtingen waargemaakt en zijn veiligheid en performance van de meest gebruikte producten nu op orde.
- *Leerlijn*: Om het goede gesprek te kunnen voeren op diverse niveaus is het van belang dat mensen dezelfde taal spreken. Hiervoor is binnen het programma Innovatie en transformatie een leerlijn voor het management van een waterschap opgezet en er hebben 3 pilots plaats gevonden. Deze basis-leerlijn staat klaar om verder binnen alle overige waterschappen UvW, STOWA en hWh te worden uitgerold. De leerlijn voor bestuurders wordt in samenwerking met de UvW in 2021 ontwikkeld en gegeven.
- Daarnaast zijn ook in 2020 regelmatig kennistafels georganiseerd voor de innovators en CDO's binnen de waterschappen.

Aandachtspunten en risico's

- De huidige werkwijze met flexibele schil heeft het vertrouwen van de waterschappen in hWh teruggebracht. Maar de flexibele schil met inleen en inhuur lost het eigenaars risico op maar inmiddels wordt een opdrachtgevers risico (continuïteit en weglekken van kennis) zichtbaar. Daarom zijn in 2019 de eerste stappen gezet om op sleutelposities medewerkers een meerjarige volledige aanstelling (al dan niet via de waterschappen) te geven en daarmee vaste verbondenheid aan hWh te realiseren en zo het aantal cultuurdragers te laten stijgen. Door Corona is hier in 2020 maar beperkte opvolging van geweest.

- Bij de aankoop en implementatie van applicaties wordt meer maar nog niet voldoende rekening gehouden met standaarden (o.a. van de 'pas toe of leg uit lijst' van het Forum Standaardisatie).
- Alle programma's hebben ook in 2020 last gehad van later opstarten of doorstarten van activiteiten (projecten of diensten) doordat de wervingstijd voor nieuwe medewerkers lang is.

BTW
hWh heeft in 2010 een verzoek tot vrijstelling voor de toepassing van omzetbelasting bij de Belastingdienst neergelegd. Het verzoek aan de Belastingdienst was destijds tweeledig, namelijk:
1. Vrijstelling van BTW op de diensten van hWh aan de waterschappen (koepelvrijstelling);
2. Vrijstelling van BTW op de diensten van de waterschappen aan hWh.

Verzoek 1: De Belastingdienst heeft in 2012 schriftelijk bevestigd dat hWh voldoet aan de voorwaarden voor de koepelvrijstelling, daarmee was dit deel van het verzoek tot vrijstelling reeds afgerond in 2012. De koepelvrijstelling zorgde ervoor dat hWh diensten vrij van BTW kon leveren aan waterschappen.
Verzoek 2: Op dit verzoek is tot op heden, ondanks herhaaldelijke verzoeken van hWh en diverse overleggen, nog geen standpunt ingenomen door de Belastingdienst. De diensten van waterschappen aan hWh worden in rekening gebracht met BTW. Aangezien hWh geen recht had op vooraftrek van de BTW, werkt dit uiteindelijk kostenverhogend voor de waterschappen.
Ultimo 2018 heeft de Belastingdienst plotseling een eindoordeel gegeven. Hieruit blijkt de Belastingdienst wederom geen standpunt heeft ingenomen omtrent verzoek 2. Maar heeft zij de afspraak uit 2012 (verzoek 1) ingetrokken. hWh zou jegens waterschappen niet vrijgesteld van BTW presteren. hWh heeft bezwaar tegen deze uitspraak ingediend en is in december 2019 door de bezwaren commissie hierin gehoord. De uitspraak hiervan werd in Q1 2020 verwacht. Maar de belastingdienst heeft in februari aangegeven meer tijd nodig te hebben en heeft eind juli gevraagd om nogmaals meer informatie. In november 2020 heeft de belastingdienst, nadat wij de belastingdienst formeel in gebreke hebben gesteld, ons bezwaar afgewezen. We zijn een beroepsprocedure gestart. De verdere planning hiervan is vooralsnog onbekend.

Planning & Control
- De Planning & Control cyclus is in 2020 conform de richtlijnen uitgevoerd.
- De Planning & Control cyclus is in 2020 aangepast om deze beter te laten aansluiten aan de cycli binnen de waterschappen. Tevens is daar ook ruimte ingeruimd voor de OGT

Het nieuwe financiële systeem geeft de mogelijkheid om de rapportage en verslaglegging te verbeteren. Hierdoor wordt rapportage over voortgang van programma's, projecten en diensten ingericht die zowel voor verantwoording naar de UO's als in samenvatting naar OGT, Dagelijks bestuur en Algemeen bestuur gebruikt kan worden.

Verbouwing en Corona
- De huurovereenkomsten zijn tot 2030 verlengd. Waarbij de verhuurder maatregelen heeft genomen om een duurzaam pand (energielabel A) te leveren en ook de ventilatie van alle ruimtes voldoet aan de vereisten ook in tijden van een pandemie.
- Het jaar 2020 zou voor hWh sowieso het jaar van de grote verbouwing van kantoor en vergadercentrum worden maar door de snelheid waarmee de pandemie over ons heen kwam, de bijbehorende 'Lock Down', de invoering van de 1,5-meter-maatschappij en de verwachting dat dit virus nog wel enkele jaren in diverse vormen onder de mensen zal blijven, was een heroriëntatie van de verbouwing noodzakelijk. Of beter gezegd, betreft het hier op de eerste plaats een herdefinitie van het gebruik van kantoor en vergadercentrum. De functie voor het kantoor is niet meer de plaats waar we werken maar de plaats waar we elkaar ontmoeten, soms in een 1,5-meter-maatschappij. Werken gebeurt voortaan op een werkplek thuis. Dit laatste is inmiddels ook in de CAO verwerkt.
  Voor het vergadercentrum geldt in principe hetzelfde, ook daar kom je in de toekomst vooral naar toe als je echt elkaar moet ontmoeten (wettelijk), elkaar even in de ogen wilt kunnen kijken (moeilijke onderwerpen met discussie), even wat overleg om de vergadering

heen (lobbyen) of om elkaar te inspireren. Al het overige kan middels videobellen. Hierop is het ontwerp aangepast.

- De Corona pandemie heeft positieve en negatieve effecten. De positieve effecten zijn: Video vergaderen maakt het mogelijk om makkelijker afspraken te maken en geeft een hogere opkomst. Geen lange reistijden en rustig kunnen werken wanneer jij ervoor kiest. Maar er zijn ook negatieve effecten zoals: videobellen is vermoeiend. Het sociale contact wordt gemist. Extra inspannen om contacten te leggen buiten het eigen project. Minder bewegen en geen goede thuiswerkplek veroorzaken lichamelijk ongemak. Te klein huis met alleen werkplekken aan de keukentafel geeft stress. Werk en privé lopen in elkaar over. Minder verschil tussen de dagen (sleur). En als de scholen zijn gesloten, wordt de ouder ook nog onderwijzer(es). De negatieve aspecten bleken al snel de positieve te overheersen. Daarom is er bij hWh net als bij alle waterschappen veel tijd en soms ook geld gestoken in het zo goed mogelijk opheffen van deze negatieve aspecten. Verstrekken van middelen om een goede thuiswerkplek in te kunnen richten. Mensen in dezelfde regio stimuleren om elkaar op te zoeken voor een wandeling. Regelmatig leuke online happenings organiseren, koffie momentjes, random ontmoetingen, online sportmomenten. De lesgevend ouders konden wanneer noodzakelijk betaald verlof hiervoor opnemen. Hiervan is slechts mondjesmaat gebruik gemaakt (minder dan 0,5% van de uren). Ook de einde jaar bijeenkomst is online gehouden met een feestpakket thuis gestuurd.
  Nu de organisatie zich verder muteert naar een organisatie die elkaar ontmoet op kantoor en werkt in de thuissituatie zal hWh zich blijvend in moeten richten om genoemde negatieve effecten van het thuiswerken op te heffen.

Kwaliteitsimpuls

- Evaluaties gaan een vast onderdeel van het programma gestuurd werken uitmaken. In 2020 is hiermee een start gemaakt.
- Het archiefproces is technisch ingericht op volledig digitaal.
- hWh heeft een proces ingericht om continu verbeteringen aan te brengen aan de sfeer en cultuur van verbindend samenwerken en persoonlijke ontwikkeling. Hierdoor moet het voor talenten vanuit de waterschappen mogelijk zijn om verder tot bloei te komen en kwaliteit te leveren binnen de programma's en projecten die voor en door de waterschappen worden uitgevoerd. Medewerkers vanuit de waterschappen oordelen hier positief over.

Capaciteit

WNRA
Op 1 januari 2020 is de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra) ingetreden en hebben alle ambtenaren een nieuwe rechtspositie. 2019 stond in het teken van de voorbereidingen en implementatie van de wet. Concreet zijn voor de intreding van de wet 1 januari 2020, de volgende resultaten behaald:

- Alle medewerkers zijn over naar een arbeidsovereenkomst;
- Alle medewerkers in dienst van hWh hebben de eed of belofte afgelegd;
- De organisatie kent een nieuw personeelshandboek: Alle lokale regelingen zijn technisch omgezet naar een personeelshandboek;
- Het Waterschapshuis heeft een extern vertrouwenspersoon aangewezen die beschikbaar is voor medewerkers die meldingen of klachten hebben over ongewenst gedrag. De vertrouwenspersoon registreert de gesprekken en rapporteert jaarlijks het aantal meldingen. In 2020 zijn geen meldingen ontvangen van medewerkers van Het Waterschapshuis.

Arbeidsparticipatie
hWh heeft in 2020 samengewerkt met een sociale werkvoorziening voor de regio Amersfoort. Deze werkvoorziening biedt werk aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Tot aan het begin van de lockdown - Covid 19 is één persoon ingezet in de keuken voor de bereiding van de gezamenlijke lunches op dinsdag en donderdag en het opruimen daarna. hWh is voornemens in

2021 wederom van deze inzet gebruik te maken. Daarnaast heeft arbeidsparticipatie een rol gespeeld in de aanbesteding van de schoonmaak. Het schoonmaakbedrijf maakt gebruik van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en begeleid deze mensen daarbij intensief.

Ontwikkelinterventies
Onderstaande aantallen geeft weer waar medewerkers (payroll hWh + inleen) hun persoonlijke ontwikkelbudget (het PBB) voor inzetten. Of waar het centrale budget van hWh wordt aangewend. Het beleid voor medewerkers die ingeleend worden vanuit een overheidsorganisatie is dat de kosten zoveel als mogelijk verhaald worden op hun ontwikkelbudget die begroot is bij de eigen werkgever. Hierdoor is het totaal van alle ontwikkelinterventies niet altijd geheel inzichtelijk. Ook teamontwikkelingstrajecten worden hierbij buiten beschouwing gehouden.

1. Aantal bestedingsdoelen ten behoeven van professionele ontwikkeling (o.a. vaardigheidstrainingen en kennisopleidingen): 25
2. Aantal bestedingsdoelen ten behoeven van persoonlijke ontwikkeling (o.a. coaching en assessments): 16
3. Aantal bestedingsdoelen ten behoeven van vitaliteit (o.a. begeleid sporten, vitaliteit coaching): 3

Doorlooptijd wervingen
De gemiddelde tijd die nodig is om een vacature in te vullen lag in 2020 op 118 dagen. Dit is gemeten vanaf het moment dat de vacature bekend is geworden bij capaciteitsmanagement.

4. Programmaverantwoording instandhouding

4.1. Programma 1 Bestuur en organisatie

Programma 1. Bestuur en organisatie
Verantwoordelijkheid: Algemeen bestuur
Ambitie: Het programma Bestuur en organisatie betreft de basisinfrastructuur van hWh, waarvan de kosten niet worden toegerekend aan taken en waarvan de kosten worden gedragen door alle deelnemers. Naast voldoen aan wetgeving en een basisvoorziening leveren, zodat iedereen efficiënt en effectief zijn/haar werk kan doen, komt er vanuit het koersplan de ambitie bij om naast een flexibele organisatie ook een wendbare organisatie te worden. Dit als voorbeeld en ter facilitering van de waterschappen.
De missie van hWh is het faciliteren van een renderende samenwerking door waterschappen.

Geplande resultaten

- hWh voldoet aan wet- en regelgeving.
- hWh is een thuisbasis die het werken aan projecten en programma's optimaal faciliteert.
- Het financiële systeem is ingericht.
- De nieuwe huisvesting is gerealiseerd.
- Communicatie is een werkend proces en maakt onderdeel uit van de reguliere werkzaamheden.

Bereikte resultaten

- Archiefwet: In 2020 zijn stappen gemaakt, waardoor aan het einde van het jaar het archief technisch op orde is en gevuld kan worden.
- Financieel systeem is ingericht en werkt. Er wordt gewerkt aan verbeteringen in rapportages, afronding inkoopmodule en de implementatie van de capaciteitsmodule. hWh heeft nu een systeem dat projecten in meerdere facetten ondersteunt.
- Eind 2020 is het nieuwe 'pandemie-proof' kantoor opgeleverd. 1 maart 2021 zal het nieuwe kantoor, in gebruik genomen kunnen worden, mits de coronamaatregelen dit toelaten.
- Communicatie: de interne communicatie loopt goed en maakt steeds beter onderdeel uit van reguliere werkzaamheden.

4.2. Programma 2 Kennis en verbinden

Programma 2. Kennis en verbinden

Verantwoordelijkheid: Algemeen bestuur
Ambitie: Het programma Kennis en verbinden betreft de activiteiten in de voorfase en business cases, waarvan de kosten (nog) niet worden toegerekend aan taken en waarvan de kosten worden gedragen door alle deelnemers.
Digitale transformatie staat op de agenda. Ook beseffen de waterschappen dat dit gepaard gaat met organisatorische veranderingen en dat bij een (groot) deel van deze opgave samenwerking noodzakelijk is.

Geplande resultaten

- Vernieuwd vergadercentrum die aan de eisen voldoet;
- Kwaliteit in de projecten en programma's krijgt de aandacht en doorloopt de PDCA-cyclus;
- OGT krijgt de ruimte zich te richten op strategische doelen;
- Er ligt een strategienota en meerjarenplan.

Bereikte resultaten

- Inrichtingsontwerp vergadercentrum is door de ontwikkelingen rondom COVID-19 volledig aangepast; meer kleinere zalen, meer ontmoeten en beter geschikt voor videovergadering. De oplevering van het vergadercentrum is gepland eind januari 2021. 1 maart 2021 zal het nieuwe vergadercentrum en werkcafé in gebruik genomen kunnen worden, mits de coronamaatregelen dit toelaten.
- OGT heeft van alle programma's het eerste plan goedgekeurd. De Strategienota staat in de steigers. Het Dagelijks bestuur heeft de programma's ingesteld
- Uitvoerend Overleggen zijn bemenst en sturen hWh (als opdrachtnemer) aan tijdens uitvoering van programma's en projecten en beslissen over de inhoudelijke opdracht, het beschikbare budget, de risico's, de kwaliteit en tijdigheid van de opdrachtuitvoering door hWh. Hierdoor krijgt de OGT de ruimte zich te richten op de strategische doelen.
- De programma's hebben hun plannen aangescherpt. Voor de primaire processen is éénzelfde werkwijze gekozen en gesynchroniseerd met de dialoogtafels van de Strategienota (die in concept klaar is).
- Er is samen met de Unie van Waterschappen een advies uitgebracht voor landelijk video-vergaderen. Dit project is geëvalueerd. Aanbevelingen worden in 2021 uitgewerkt.
- Er zijn 6 Business Cases opgeleverd. 3 hebben geleid tot een project, 3 zijn in afwachting van prioritering OGT.
- Kwaliteitsborging is gestart en de eerste evaluaties zijn onderhanden werk.

5. Programmaverantwoording projecten waterschappen

5.1. Programma 3 Innovatie en transformatie

Programma 3. Innovatie en transformatie

Verantwoordelijkheid: OGT

Ambitie: "Programma Innovatie en Transformatie biedt een innovatief en inspirerend pakket van diensten en producten die de waterschappen, nu en in de toekomst, moeten helpen met het creëren van een *enabling environment* voor de digitale transformatie." In het programma staan drie ambities centraal onder het motto verbinden, leren en innoveren. Deze ambities dragen op hun beurt bij aan het einddoel van dit programma.

1. Verbinden (rol = sprokkelaar): Aanjagen dat waterschappen meer samen gaan innoveren en dat ontwikkelde kennis (beter) benut wordt binnen en buiten de sector.
2. Leren (rol = navigator): Waterschappen ondersteunen bij het ontwikkelen van het lerend vermogen wat zij nodig hebben om te (kunnen) spelen op de steeds sneller veranderende omgeving.
3. Innoveren (rol = ondersteuner): Waterschappen begeleiden in hun innovatieproces en het ondersteunen van de sector om gezamenlijk te innoveren.

Geplande resultaten

Strategisch niveau

- Een actieve Community of Practice die het juiste gesprek voert over de toepassing van innovatie.
- Ontwikkelgerichte attitude bij deelnemers van de leerlijn.

Tactisch niveau

- Een werkend en actief innovatieplatform waar ieder waterschap gebruik van maakt en minimaal 100 innovaties op worden gedeeld op 1 april 2020.
- We hebben een on- en offline netwerk gecreëerd van innovators.
- 700 deelnemers aan opleiding in 2020.
- Een (fysieke) locatie om experimenten/prototypes te ontwikkelen.

Bereikte resultaten

Strategisch niveau

- Corona is in het geval van de community ingezet als kans. Er is een 2 maandelijkse innovatiesnack ingesteld. Een interactieve digitale bijeenkomst waar wisselende onderwerpen van innovatie bij de waterschappen aan de orde zijn. Een wisselend publiek van rond de 60 deelnemers geeft aan plezier en inspiratie uit de sessies te halen
- De OGT heeft eind september ingestemd met de doorontwikkeling van de leerlijn op basis van de resultaten uit de pilots. Ontwikkeling hiervoor is gestart en meeste expertsessies zijn opgenomen en klaar voor gebruik. Ondertussen wordt er in gesprek met de waterschappen een planning opgezet en is er een aanbesteding gestart voor een digitale leeromgeving om de leerlijn op te kunnen ontsluiten.

Tactisch niveau

- Bij de start van 2021 zijn er 16 waterschappen aangesloten op Winnovatie evenals de Unie en hWh. Komende periode zullen de laatste waterschappen aangesloten worden.
- Er is een actief netwerk van innovators. I.v.m. Corona blijft het offline deel in deze periode uit maar online groeit de exposure
- In de pilots zijn er in totaal rond de 40 managers opgeleid. Doorontwikkeling is in volle gang en er wordt ook al gewerkt aan een leergang voor bestuurders. Maatwerk in combinatie met online en offline leren is hierin de basis. Hoewel de komende periode alles online zal zijn. Planning met de waterschappen vind plaats om vanaf april voluit te kunnen starten.
- Dit wordt vormgegeven in een snelkookpansessie/hackathon in Q1 van 2021 rond het thema dashboarden/waterkamers bij waterschappen.
- Samen met V&G, IPO en MinBZK wordt er gewerkt aan een fieldlab wat van start zal gaan in februari 2021. Deze samenwerking is gericht op het ontwikkelen van POC's rond digital Twins.

Uitvoerend niveau

- Kennis wordt vergaard en ontwikkelt met de leerlijn digitale transformatie en is terug te vinden in het gestarte project DEEP.
- Eerste pilots lopen rond de BGT en mutatiedetectie en er is een landelijke aanbesteding hierop geweest. Een project rond verkenning inzet datascience binnen hWh wordt door meerdere programma's ingezet en met goed resultaat afgerond in Q1 2021.

5.2. Programma 4 Digitale dienstverlening

Programma 4. Digitale dienstverlening

Verantwoordelijkheid: OGT
Ambitie: De controle op de voortgang en de ondersteuning op de digitale dienstverlening door waterschappen ligt bij de UvW. De verantwoordelijkheid voor het tijdig realiseren van de producten binnen de wettelijke kaders ligt bij de individuele waterschappen. Door de Commissie Bestuurszaken, Communicatie en Financiën (CBCF) is vanuit de sectorscan vastgelegd dat de wens is om hierbij samen te werken. Dit is vormgegeven middels Basis op Orde. De concrete invulling van deze samenwerking is nog niet concreet ingevuld en leidt er op dit moment toe dat er geen directe wensen voor samenwerkingsprojecten zijn waarin hWh een regisserende rol kan spelen.

Geplande resultaten

Doel van het programma is om de digitale dienstverlening bij alle waterschappen op niveau te krijgen en te houden en daarbij zoveel mogelijk van elkaar te leren en te lenen.

- Gezamenlijke opbrengst door eenvoud in samenwerking
- Voorlopersrol binnen overheidswereld

Bereikte resultaten

(Digitale) Dienstverlening is samengevoegd met "Bedrijfsvoering" en opgestart in nauwe samenwerking met de werkgroep Digitale Dienstverlening van de UvW. Binnen deze werkgroep wordt de vraag-articulatie georganiseerd.

De Gamingtool (Omgevingswet) is bij alle waterschappen geïmplementeerd.
Vanwege de uitstel van de omgevingswet is de inzet voor dit onderwerp in afgeslankte vorm gecontinueerd naar 2021 en konden nog niet alle standaarden worden vastgesteld) Voor de strategische inzet Omgevingswet is (o.a.)opgeleverd:

- De ketentest
- De impactanalyse TPOD (toepassingsprofielen omgevingsdocumenten)
- Alle waterschappen hebben een planning voor aansluiting
- Themagroep "Digitaal Regelbeheer" is gestart
- Ingericht proces voor prioriteren
- DSO processen zijn aangesloten op de procesarchitectuur (ARW-DSO-LV) en een community gestart onder Wilma

5.3. Programma 5 Organisatie en samenwerking

Programma 5. Organisatie en samenwerking

Verantwoordelijkheid: OGT

Ambitie: De vijf ambities van de waterschappen met het programma Organisatie en Samenwerking (O&S) zijn te faciliteren dat:

1. de maatschappij en onze partners de waterschappen als één moderne gesprekspartner kunnen benaderen;
2. waterschappen onderling dezelfde taal kunnen spreken;
3. waterschappen transparant en voorspelbaar zijn en de onderliggende principes onder beleidsontwikkeling en besluitvorming per waterschap reproduceerbaar zijn;
4. waterschappen substantiële besparingen kunnen realiseren door gezamenlijke inkoop van middelen;
5. projecten van hWh vallen binnen de kaders van de referentiearchitectuur (WiLMA).

Geplande resultaten

- Een architectuur voor data en informatievoorziening die veilig, doelmatig, modern, robuust en compliant met wet- en regelgeving, toegepast is op alle hWh-projecten en met ondersteuning beschikbaar is voor de individuele waterschappen.
- In afstemming met (keten-)partners ontwikkelde en geïmplementeerde middelen die de samenwerking bevorderen.
- Borging van de belangen van waterschappen in overheidsbrede initiatieven.
- Draagt bij aan de relevante mijlpalen uit Baseline op orde door middel van het leveren van kennis en kunde.
- Inkoopvoordeel bij de aanschaf van algemeen inzetbare middelen en borging en spreiding van de hierbij benodigde kennis.

Bereikte resultaten

WiLMA online

- WiLMA online wordt steeds meer een interactief platform waar niet alleen informatie wordt verwerkt, maar ook discussies tussen architecten en adviseurs van de waterschappen, plaatsvinden op inhoudelijk vlak.
- De basis van WiLMA als referentie architectuur staat
- De waterschappen weten de WiLMA referentie omgeving steeds beter te vinden als basis voor hun eigen architectuur.
- Ook dit jaar heeft er een volwassenheidsmeting plaatsgevonden. De resultaten daarvan worden eveneens meegenomen in de rapportage voor de baseline "Basis op orde".
- De architectuurboard is operationeel.

WiLMA Softwarecatalogus

- Nagenoeg alle waterschappen zijn aangesloten op de WiLMA Software Catalogus, daarmee hebben zij hun gezamenlijke applicatielandschap in kaart gebracht en is de verbinding tussen de WilMA Software catalogus en WiLMA online een feit.
- De WiLMA Softwarecatalogus kan nu ook worden ingezet voor het leveren van input voor besluitvorming bij de aanschaf van software.

ZTC

- Er is intensief gesproken over een gezamenlijke ZTC. Een voorstel voor een mogelijk vervolg wordt begin 2021 aan de waterschappen voorgelegd.

Landelijke overleggen

- Er wordt geparticipeerd in diverse landelijk overleggen zoals dat van de NORA en de Softwarecatalogus. Ook met VNG is frequent contact en wordt op een aantal vlakken samengewerkt.

Oracle

- De Oracle certificering is na een intensief traject afgerond.

Nieuwe ontwikkelingen

- De gesprekken met Microsoft over een raamwerk voor de waterschappen heeft geleid tot een concreet voorstel voor de waterschappen op basis waarvan besluitvorming kan plaatsvinden.
- Er zijn drie businesscases gestart.
  - een voor een gezamenlijke inkoop van een softwarebroker
  - een voor het inrichten van een kenniscentrum.
  - een voor een gezamenlijke inkoop van een strategisch partner voor cloud oplossingen
- De business cases worden in samenwerking met vertegenwoordigers vanuit diverse waterschappen uitgewerkt.

Samenwerken

- Het programma O&S faciliteert in toenemende mate in het samenbrengen van kennis en ervaringen tussen de waterschappen op diverse vlakken.

5.4. Programma 6 Informatie - datastromen

Programma 6. Informatie – datastromen

Verantwoordelijkheid: OGT

Ambitie: Waterschappen delen vanzelfsprekend data.

- Waterschappen 'leunen' met verstand van zaken op gegevens in hun besluitvorming.
- Data wordt de **4e productiefactor** en waterschappen hebben hiertoe data op orde.
- Een goede data-voedingsbodem bieden voor digitale transformatie.
- Waterschappen zijn transparant voor wat betreft de data voor de buitenwereld.
- Dat programma datastromen op termijn overbodig is (mits aan de randvoorwaarden voldaan wordt).

Geplande resultaten 2020-2022

- Een waterschapsknooppunt voor waterschappen en derden, dat moderne uitwisseltechnologie ondersteunt, zodat data breed gebruikt kan worden.
- IMWA en DAMO-logisch zijn op elkaar afgestemd, in samenwerking met IHW.
- Data van waterschappen gestandaardiseerd, geharmoniseerd landsdekkend beschikbaar.
- Waterschappen geholpen met harmonisatie en ontsluiting gegevens.
- Uitgevoerde projecten m.b.t. data delen; voorbeelden:
    - Aansluiten WS op NHI. (2021)
    - Realiseren gegevensproducten DSO.
    - Data aanbieden t.b.v. portalen IHW. (2021)

Bereikte resultaten 2020

- Oktober 2020 staat er een verbeterde keten van datastromen. Deze brengt leesbare data volgens de standaard IMWA/AQUO naar PDOK, NGR en GWSW (Rioned). De knelpunten zijn opgelost en er is een start gemaakt met sturing op kwaliteit van data in overleg met de Unie van Waterschappen mbt basis op orde.
- De Business Case Doorontwikkeling CDL is uitgewerkt samen met de waterschappen, leveranciers en andere overheidsinitiatieven en heeft geleidt tot veel draagvlak. In 2021 kan de aanbesteding aanvangen om eind Q1 2022 een nieuw gegevensknooppunt waterschappen gerealiseerd te hebben.
- De facultatieve Business Case toekomst van DAMO-Fysiek is afgerond en wordt Q1 2021 ter besluitvorming aangeboden aan het OGT. Ook hier dient per Q1 2022 de aanbesteding en implementatie gerealiseerd te zijn.

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
23 maart 2021
Betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

hetWaterschapshuis
De kracht van samen

Bereikte resultaten - vervolg

- Waterschappen worden actief ondersteund bij het harmoniseren en ontsluiten van gegevens. Er wordt extra aandacht aan besteed i.v.m. de coronacrisis door middel van digitale "bruggen bouwen". Daarnaast vind er een gesprekskaravaan plaats bij de waterschappen (samen met programma Organisatie en Samenwerking) om Databewustzijn te vergroten en in gesprek te brengen bij de business en de Gegevensbeheerders van een waterschap.
- De waterschapgrenzen zijn geïmplementeerd in de keten van DAMO, CDL en PDOK (kadaster). En kunnen daarmee op termijn aangeboden aan de DSO.
- Project Hydamo (programma Watersysteem). Het eerste deel van de data is geïmplementeerd in de keten van datastromen.
- BuCA aansluiten portalen IHW op de CDL (Programma Watersysteem): Business Case is afgerond en wordt aangeboden aan het uitvoeringsoverleg van Waterveiligheid.

5.5. Programma 7 Informatieveiligheid en privacy

Programma 7. Informatieveiligheid en privacy

Verantwoordelijkheid: OGT

Ambitie: Vanaf 1 januari 2022 zijn de BIO en de AVG in opzet en bestaan aantoonbaar geïntegreerd in de bedrijfsvoering van de waterschappen. Vanaf 1 januari 2025 is de werking van de BIO- en AVG-implementatie in de bedrijfsvoering van de waterschappen aantoonbaar op volwassenheidsniveau 4.

Geplande resultaten

Mens

- IV&P-kennis en –ervaring wordt sectorbreed actief uitgewisseld.
- Medewerkers en bestuurders van waterschappen hebben deelgenomen aan IV&P-trainingen en -workshops die door het programma zijn aangeboden.
- Waterschappen zijn bekend met de gezamenlijke opgave (en de bijdrage van het programma daarin) om en hoe waterschappen informatieveilig te krijgen.
- Waterschappen en hWh-projecten voelen zich ondersteund in hun IV&P-opgaven door het actief ondersteunen en coachen door het programma.

Proces

- Periodieke IV&P-auditrapportages.
- Handreikingen ten behoeve van uniforme aanpak van IV&P door de waterschappen.
- Uniforme begrippenkader van IB en –PR.
- (Meer) geharmoniseerde aanpak van IV&P.
- In het algemene hWh-proces om te komen tot een business case en/of projectvoorstel is het IV&P aspect geborgd als noodzakelijke randvoorwaarde. Daarnaast zijn adviezen verleend op aanvraag van de overige hWh- programma's en -projecten.

Technologie

- Inzicht in de kwetsbaarheden van (PA)-objecten binnen het waterschap binnen de keten.
- CERT-advisories en SOC-diensten aan de waterschappen.
- Beveiligd portaal met best practices van informatieveiligheid en privacy.
- Gevraagd en ongevraagd adviezen van CIW en CPW aan hWh-projecten (security en privacy by design).

Keten

- In samenwerking met waterketenpartners ontwikkelde gemeenschappelijke taal, -methodiek(en) en -producten.
- Belangen van waterschappen geborgd in relevante overheidsbrede IV&P-initiatieven (o.a. BIO).

Bereikte resultaten

Ondanks de corona heeft het programma in 2020 goede voortgang kunnen boeken in haar projecten en kon de dienstverlening vanuit CERT-WM gecontinueerd worden. Zo heeft het CERT-WM afgelopen jaar 1594 adviezen naar de waterschappen verstuurd, waaronder 16 kritieke meldingen en 50 updates op kritieke meldingen, zoals die in betrekking tot Citrix Netscaler en SolarWinds. Hierdoor konden de waterschappen zich vroegtijdig op anticiperen.

Het CERT-WM is afgelopen jaar officieel aangewezen als essentieel voor het Landelijk Dekken Stelsel door het ministerie van JenV. In 2020 is de CERT ook met een nieuwe dienst gestart, namelijk de Responsible Disclosure. Het CERT-WM handelt waar-schuwingen van ethische hackers over de ICT infrastructuur van waterschappen af. Inmiddels zijn er 7 waterschappen die deze dienst door het CERT laten uitvoeren

De samenwerking met RWS binnen het CERT-WM loopt goed. Toen de nood hoog was in de zomervakantie kon RWS SOC medewerkers inspringen. Dit geeft tegelijkertijd ook aan dat de bezetting van de CERT aan de minimale kant was in 2020. Het kost veel moeite om medewerkers vanuit de waterschappen te betrekken.

Afgelopen jaar zijn er nieuwe doelgroepen betrokken bij het programma, zoals procesautomatiserings-deskundigen, de landelijke groep van concern controllers, assetmanagers en de werkgroep keringen.

In de projecten zijn ook mooie stappen gemaakt afgelopen jaar:

- Binnen het project PA zijn een aantal verbetervoorstellen vanuit KIENIA rapport verder opgepakt en is de objectclassificatie ontwikkeld waarmee waterschap op een eenvoudige en snelle wijze het gros van hun objecten het risico van kunnen bepalen.
- Voor de aan te komen landelijke audit is de auditstrategie bepaald en de selectiefase afgerond.
- Er is een vooronderzoek risicomanagement geweest met als resultaat dat waterschappen kiezen voor een uniforme risico methodiek. Voor de implementatie hiervan zijn vervolgstappen genomen.
- De Businesscase SOC en de pilot SOC zijn opgestart.
- Er zit een goede spirit in het BAW addendum programma 'versterking cybersecurity', waarbij waterschappen en RWS het voortouw nemen qua samenwerking. Dit leidt tot een gezamenlijke ketenanalyse methodiek en een kader voor PA, de zogenaamde CSIR.

Financieel gezien houdt het programma over aan eind van het jaar, met name veroorzaakt door grote verschil van het hWh begrotingstarief en de daadwerkelijke loonkosten.

5.6. Programma 8 Waterkeringen

Programma 8. Waterkeringen

Verantwoordelijkheid: OGT

De *ambitie* van het programma Waterveiligheid is dat:

- alle partijen die betrokken zijn bij de normering, de zorgplicht, de MBB-bestrijding, het beoordelen en versterken van waterkeringen en de crisisbeheersing, toegang hebben tot actuele en betrouwbare data en informatie die aansluit bij hun specifieke informatiebehoefte in de verschillende werkprocessen;
- maatschappij en ketenpartners de keten beoordelen-versterken-beheren van de waterschappen als één partij kunnen benaderen en zien;
- de kosten en kwetsbaarheid van waterveiligheid gereduceerd worden en de kwaliteit wordt verhoogd.

Geplande resultaten

- Eén gezamenlijk systeem voor Vangstregistratie (V3) in 2020.
- DAMO's logisch en fysiek inclusief middelen voor uitwisseling conform de geldende standaarden.
- Een plan voor optimalisatie in samenhang ten behoeve van data inwinning, opslag, analyse en uitwisseling-op-maat, gericht op 'slimmer investeren', 'Continu Inzicht" en "aantoonbaar in control" in de keten in 2030.
- Actueel beeld van opkomende nieuwe methoden en digitale technieken voor de waterveiligheid.
- Effectieve en efficiënte coalities voor nieuwe ontwikkelingen en beschikbaarheid resultaten voor alle andere partners.
- Verhoogde efficiency bij de informatielevering in het kader van de Zorgplicht, c.q.de volgende Toetsronde.
- Een overzicht van de proces- en informatiearchitectuur opgenomen in WiLMA.

Bereikte resultaten

- De applicatie is in oktober 2020 opgeleverd en in beheer genomen. De oplevering van de functionaliteiten ligt op schema.
- Er is gestart met een businesscase tbv de uitwisseling van de IHW portalen.
- In 2020 is dit nieuwe programma gestart, dat inzicht geeft in hoe de geplande resultaten behaald gaan worden.
- Ontwikkeling van het programmaplan is gestart. Dit kent drie onderdelen:
  - De strategische ontwikkelrichting van alle samenwerkingsinitiatieven
  - Afmaken waar we aan begonnen zijn
  - Implementatie wet- en regelgeving
- Het UO is ingesteld en afspraken voor 2021 zijn gemaakt.
- WILMA is gestart met beschrijven van de processen.

5.7. Programma 9 Watersysteem

Programma 9. Watersysteem

Verantwoordelijkheid: OGT

De *ambitie* van het programma Watersysteem is dat de watersysteemsector:

- Alle partijen betrokken bij het waterbeheer toegang kan geven tot actuele en accurate data en informatie die aansluit bij hun specifieke behoeftes in de verschillende werkprocessen binnen het watersysteem;
- Door de maatschappij en ketenpartners, als één partij kan worden benaderd;
- Met actuele en accurate data en informatie Het watersysteembeheer kan optimaliseren opdat de kosten en kwetsbaarheid worden gereduceerd en/of de kwaliteit wordt verhoogd.

Geplande resultaten

- Uitbouw distributie van brondata van het KNMI d.m.v. ontsluiting van het WIWB w.o. Meteobase via web-service of API in 2020.
- Verbetering IRC in 2019 t/m 2021 door inmenging buitenlandse radardata, neerslagdata waterschappen en weeramateurs.
- Distributie satellietdata m.b.t. werkelijke verdamping en verdampingstekort (SATDATA 3.0) in 2020, mbv de WIWB ICT-Infrastructuur.
- Zorgdragen distributie van historische SATDATA via Meteobase.
- Uitgewerkte BC webbased Bodemdaling Informatie-service voor de waterschappen en hun partners in zakkend Nederland.
- Doorlopend beheer Digitale Watertoets (DWT) zolang het Digitaal Stelsel Omgevingswet geen alternatief is (minimaal t/m 2020).
- Implementeren App Perceelwijzer na positieve BC tbv Informatie neerslag/beregenen, maai- en baggerwerkzaamheden en waterkwaliteits- en waterkwantiteitsmetingen op perceelniveau voor agrariers.
- 2x sessie beleggen voor verkennen van sector op vlak van innovatie informatievoorziening.

Bereikte resultaten

In 2020 is dit nieuwe programma gestart.

- De projecten WIWB, IRC, satellietdata zijn gestart en lopen conform planning.
- De businesscase perceelwijzer is afgerond.
- Het UO heeft opdracht gegeven voor: opstellen Aanvraag businesscase Bodemvocht informatieservice, een Draagvlakpeiling Bodemdaling informatieservice bij de waterschappen, draagvlakpeiling modernisering Waterschadeschatter.
- De aanbesteding van De Digitale Watertoets is afgerond. Een overgangsfase van V2 naar V3 is ingezet.
- Businesscase perceelwijzer is afgerond en wordt voorgelegd aan UO.
- Sessies voor verkenningen hebben plaatsgevonden en zijn onderdeel van het strategisch programma plan

5.8. Programma 10 Waterketen

Programma 10. Waterketen

Verantwoordelijkheid: OGT

De *ambitie* van het programma Waterketen is dat de efficiency van de keten en de circulariteit van grondstoffen, assets en data wordt gefaciliteerd met:

- Een gezamenlijk vormgegeven integraal monitoringsysteem voor de hele keten;
- Intensivering van sensoring en robotisering;
- Ontwikkeling van toepasbare innovaties, met als resultaat "zicht op kwaliteit en kwantiteit van iedere druppel en de grondstoffen en de energie in de keten" door continue monitoring en analyse.

Geplande resultaten

- Substantiële bijdrage aan het behalen van de waterschaps-klimaatdoelstellingen.
- Transparantie en begrijpelijke (mens en machine) informatie voor de 'buitenwereld'.
- Optimale benutting van de capaciteit van de keten met behulp van sensoren, algoritmes en A.I..
- Betere borging van de ecologische en chemische waarden van het watersysteem.
- Eerdere beschikbaarheid van bewezen nieuwe technologieën in het primaire proces (bijv. optimale vergisting o.b.v. big data)
- Meer beschikbaarheid van data science capaciteit met kennis van de waterketen en technologen met kennis van data science.

Bereikte resultaten

- Alle projecten binnen waterketen dragen bij aan klimaatdoelstellingen doordat zij meer, beter en anders de informateivoorziening van de waterschappen op dit gebied ondersteunen. Daarvoor zijn de volgende activiteiten ondernomen:
- Business cases zijn gestart en concepten besproken in UO.
    - SE Tooling
    - P&ID
    - Prognoses in de waterketen
    - WIBON
- Bij het samenwerkingsprogramma met de STOWA "prognoses in de waterketen' zijn alle sporen gestart en de prognoseweken zijn succesvol verlopen.
- Beheer en onderhoud Z-info verloopt conform afspraken.
- De doorontwikkeling van Z-info heeft een doorstart gemaakt: 5 themagroepen en kernteam zijn ingesteld en hun kaders zijn geformuleerd. Daarmee komt er nog meer ondersteuning voor goede besluitvorming in de waterketen. Plan van aanpak doorontwikkeling Z-info is gestart.
- Stappen zijn gezet om duidelijkheid te krijgen in het beheer- en onderhoudscontract z-Info.
- Een pilot datascience op de gegevens binnen Z-info heeft plaatsgevonden.

5.9. Programma 11 Bedrijfsvoering

Programma 11. Bedrijfsvoering

Verantwoordelijkheid: OGT

De waterschappen willen meer samenwerken en de krachten bundelen om efficiënter te werken. Vormgeven en faciliteren van de samenwerking en faciliteren P&O processen.

Geplande resultaten

- Een geprofessionaliseerde functioneel beheer organisatie (=tijd, kennis, kwaliteit).
- Optimale tevredenheid over de dienstverlening van de leverancier.

Bereikte resultaten

· Bedrijfsvoering is samen in november 2020 gevoegd met programma (Digitale) Dienstverlening.

· Voor E-HRM is een BISL handboek opgeleverd en een evaluatie (met het oog op het aflopen van het huidige contract) gestart.

6. Programmaverantwoording projecten met derden

6.1. Programma 12 SAW@

Programma 12. SAW@

Verantwoordelijkheid: Samengesteld uitvoerend overleg (waterschappen en derden)
Ambitie: SAW@ heeft als missie het VTH instrumentarium optimaal in te zetten om de (water)opgaven (schoon, voldoende en veilig) te realiseren. Hierbij is het de visie om samen als waterbeheerders met en voor onze omgeving een transparante voorziening te realiseren met informatie die bestendig, betrouwbaar en beschikbaar is.

Geplande resultaten

- Voor 2020 zal de koppeling met het omgevingsloket die nu nog voor één deelnemer daadwerkelijk is gerealiseerd (namelijk Waternet) uitgerold moeten worden naar alle SAW@ deelnemers. Omdat de SAW@ deelnemers uniform werken, is de verwachting dat de impact minimaal is.
- Basisinrichting Powerbrowser.2.0 volledig geïmplementeerd.
- Data controle ingeregeld, zodat daarmee een PDCA op landelijk niveau is geborgd.
- Een gerealiseerde koppeling tussen Inspectieview Milieu en PowerBrowser.
- Data controle op de IvM-data is ingeregeld en een aanspreekpunt naar buiten toe is bepaald.
- Opzet van Changemanagement/Releasemanagement proces met gebruikersplatform en Genetics.
- Resultaten uit de gebruikersenquête, die breed is uitgezet binnen SAW@, en verbeteracties die op grond van deze enquête worden ingezet.
- Geïmplementeerde maatregelen t.b.v. AVG compliancy, zoals een geanonimiseerde Test omgeving.
- Een analyse over de performance, inclusief meting indien bij RWS en 2 waterschappen.

Bereikte resultaten

Alle geplande resultaten zijn bereikt.

Het belangrijkste feit van afgelopen jaar is de verlenging van het contract met Genetics. Na een uitgebreide analyse is door de stuurgroep, op positief advies van de PEC, besloten tot verlenging van het contract tot en met oktober 2023. Gelijktijdig is ook besloten om over te gaan op de nieuwe versie van PowerBrowser, namelijk PB 2020. Deze versie betekent een grote verbetering in gebruiksvriendelijkheid.

Bereikte resultaten - vervolg

In 2020 zijn tevens een drietal projecten succesvol afgerond:

1. Het data op orde project is gerealiseerd, d.w.z. de basisinrichting 2.0 is bij alle deelnemers (RWS en waterschappen) geïmplementeerd en de data controle ingeregeld, zodat daarmee een PDCA op landelijk niveau is geborgd. Hiermee is het voor SAW@ mogelijk geworden om data en informatie met andere overheden te delen. Voor ketensamenwerkingen als Inspectie voor Milieu of omgevingswet is dit randvoorwaardelijk.
2. Inspectieview voor Milieu is geïmplementeerd waarmee de handhavende en toezichthoudende partijen elkaar kunnen informeren door de uitwisseling van inspectiegegevens.
3. Afgelopen jaar is SAW@ 'omgevingswet'- proof geworden. Zowel de aansluiting van PowerBrowser op de DSO, als de implementatie van de samenwerkingsfunctionaliteit zijn gerealiseerd.

Ook vermeldingswaardig is dat qua informatieveiligheid en privacy er grote stappen zijn gezet. Zo is bijvoorbeeld de test omgeving geanonimiseerd en zijn er allerlei procedures ingeregeld.

Financieel gezien heeft 2020 een overschot opgeleverd.

6.2. Programma 13 AHN/Beeldmateriaal

Programma 13. AHN/Beeldmateriaal

Verantwoordelijkheid: Samengesteld uitvoerend overleg (waterschappen en derden)
De *ambitie* van de AHN en Beeldmateriaal programma's is het realiseren van een goede, betrouwbare en financieel aantrekkelijke data producten voor de deelnemers aan deze programma's. Daarnaast willen we de producten van deze twee programma's breder beschikbaar maken in Nederland zodat eenmalig inwinnen, meervoudig gebruiken de standaard wordt. Opendata is hierbij een logische stap. Voor deze activiteiten vervult hWh de kassiers functie en vult de rollen van programmamanagement en projectleiding uit.

Geplande resultaten

- Actueel hoogtemodel van Nederland.
- Actuele luchtfoto's voor uitvoering van de primaire taken van de deelnemers aan BM.
- Doorontwikkeling naar een state of the art programma dat flexibel in kan spelen op de ontwikkelingen in de markt.

Bereikte resultaten

AHN
- Inwinning van AHN4 voor een gebied ter grootte van de helft van Nederland.
- Inwinning hoog-dynamische gebieden in 2020.
- Inwinning van specials Waal en IJssel.

Beeldmateriaal
- Inwinning van een landsdekkende luchtfoto met een resolutie van 5 – 10 cm.
- Er heeft een aanbesteding plaatsgevonden voor de aankoop van luchtfoto's in 2021 en verder. Deze is goed doorlopen. Deze aanbesteding is gegund op landsdekkende inwinning van 7,5cm luchtfoto met volledige rechten zodat we deze als opendata kunnen vrijgeven.
- Een marktverkenning is uitgevoerd om inzicht te krijgen in de mogelijkheden die de markt ziet in de verstrekking van luchtfoto's aan derden.

Overig
- Binnen het DIS-Geo programma van BZK is een start gemaakt met de werkzaamheden binnen de werkgroep 3D. hWh is trekker van de technische werkgroep binnen dit initiatief wat werkt aan een Integrale hoogtevoorziening van Nederland.

6.3. Programma 14 Informatiehuis Water

Programma 14. Informatiehuis Water

Verantwoordelijkheid: Samengesteld uitvoerend overleg (waterschappen en derden)
Ambitie: De activiteiten in het kader van het Programmaplan Informatiehuis Water (IHW) dragen bij aan de volgende missie van het IHW. Het IHW heeft als missie waterinformatie efficiënt en effectief te laten stromen tussen waterbeheerders en deze beschikbaar te stellen aan derden.
Het IHW is een samenwerkingsprogramma tussen Rijkswaterstaat, de waterschappen en de provincies. Samen met de waterbeheerders werkt het IHW aan eenduidige, toegankelijke en bruikbare informatie over water op landelijk niveau. Met deze samenwerkingen biedt het IHW **meer inzicht en openheid in de informatie** die nodig is om waterbeleid en -maatregelen te kunnen uitvoeren. Daardoor kunnen waterbeheerders beleidseffecten en prestaties beter in kaart brengen en duiden. Het IHW is van en voor de hele watersector. Het IHW is een onderdeel van de partners, maar het is niet van één van hen.

Geplande resultaten

- Beheer en onderhoud Aquo: nieuwe versie Aquo, integrale Aquo-modellen (gezamenlijk met hWh Datastromen) en implementatie en harmonisatie van internationale standaarden relevant voor Aquo. Confirmeren van de Aquo standaard aan Meta-model voor Informatie Modellen (MIM), waardoor standaarden onderling beter verbonden kunnen worden.
- Beheer en onderhoud bestaand Waterkwaliteitsportaal (WKP) ter ondersteuning van het SGBP3 proces; oplevering PID en GO / NO GO besluit realisatie nieuw WKP.
- Afronding Aquo-kit versie 3.6 'Databeheer' en Aquo-kit versie 3.7 'KRW-beoordeling SGBP3' in productie genomen.
- Coördinatie informatiestromen waterkwaliteit en waterveiligheid.
- Beheer nationaal bestand primaire waterkeringen (NBPW).
- Realisatie knooppunt voor levering informatie aan het DSO.
- Beheer en onderhoud Waterveiligheidsportaal met mogelijk uitbreiding met de module Prioriteren en Programmeren HWBP.
- Beheer en onderhoud ROR maatregelenportaal.

Bereikte resultaten

- Beheer en onderhoud Aquo-standaard: nieuwe versie Aquo, integrale Aquo-modellen (gezamenlijk met hWh Datastromen) en implementatie en harmonisatie van internationale standaarden relevant voor Aquo. Niet: Confirmeren van de Aquo standaard aan Meta-model voor Informatie Modellen (MIM).
- Beheer en onderhoud bestaand Waterkwaliteitsportaal (WKP); versie WKP 2.9.2 in productie; oplevering PID en GO / NO GO besluit DO WKP.

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
23 maart 2021
Betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

Bereikte resultaten - vervolg

- In productie Aquo-kit versie 3.6 'Databeheer'; Aquo-kit versie 3.7 'KRW-beoordeling SGBP3' naar 2021 verschoven.
- Coördinatie informatiestromen waterkwaliteit en waterveiligheid: bijeenkomsten waterbeheerders.
- Beheer nationaal bestand primaire waterkeringen (NBPW).
- Realisatie knooppunt voor levering informatie aan het DSO: watergerelateerde begrippen geleverd t.b.v. stelselcatalogus; beheer nog niet gerealiseerd.
- Beheer en onderhoud Waterveiligheidsportaal. Geen opdracht tot uitbreiding met de module Prioriteren en Programmeren HWBP.
- Beheer en onderhoud ROR maatregelenportaal.

6.4. Programma 15 Kassiersfunctie

Programma 15. Kassiersfunctie
Verantwoordelijkheid: OGT
Ambitie: Optimaal gebruik van het juridische construct hWh voor efficiënter en effectiever contractmanagement.

Geplande resultaten

Twee beheerde contracten:
Contractmanagement voor NDFF (Nationale Database Flora en Fauna met Bij12) en DROP (Decentrale Regelgeving en Officiële Publicaties met KOOP).

Bereikte resultaten

- Contracten worden conform beheerd.

7. Paragrafen

7.1. Paragraaf: Ontwikkelingen sinds het (vorige) begrotingsjaar

hWh 3.0
In 2020 ontwikkelde hWh zich tot hWh 3.0. De overgang naar programma gestuurd werken heeft de aandacht niet afgeleid van het kwalitatief optimaal uitvoeren van de projecten als het belangrijkste aandachtspunt van hWh.
De nieuwe UO's hebben hun programmakaart gereed en de programma's zijn door het Dagelijks bestuur ingesteld. Een nieuwe P&C cyclus is heringericht om deze beter te laten aansluiten bij de jaarcycli van de waterschappen en de rol van UO en OGT nog beter tot zijn recht te laten komen.
De strategienota nieuwe stijl is klaar en zal vanaf 2021 jaarlijks vanuit dialoogtafels inhoudelijk worden aangevuld, zodat continu een voortschrijdend 3 jaar perspectief (visie) beschikbaar is.
Als DVO gestuurde organisatie is en blijft het een uitdaging om een correcte en reële begroting te maken die aansluit bij de jaarcycli van de waterschappen. Voor 2021 zijn de uurtarieven verlaagd naar het gemiddelde tarieven van de afgelopen jaren. Verder is nog strakker gepland en zal de financiële ruimte voor nieuwe collectieve opdrachten binnen de huidige begroting worden gezocht, door bijvoorbeeld andere projecten te temporiseren.
In het voorjaar van 2020 is door het Dagelijks Bestuur een risicoanalyse uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in het huidige risicoprofiel van hWh. KPI's zijn gedefinieerd om tijdig geïnformeerd te worden wanneer dit profiel veranderd. Een midterm review in de 2e helft van 2020 en overleg tussen Eigenaar en Opdrachtgever is geïnitieerd om te bezien of er maatregelen kunne worden genomen om bepaalde risico's te verkleinen.

7.2. Paragraaf: Incidentele baten en lasten
Deze paragraaf bevat een overzicht van de baten en lasten die als eenmalig ten opzichte van voorgaande en komende begrotingsjaren moeten worden beschouwd.

In de jaarrekening is geen post incidentele baten en lasten opgenomen.

7.3. Paragraaf: Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen
Eind 2019 was een voorziening gevormd van € 101.344. In 2020 is gehele saldo onttrokken. Dit betrof een voorziening voor nog te verwachten kosten in het kader van hWh 2.0.

In 2020 wordt er, evenals voorgaande jaren, niet gewerkt met bestemmingsreserves.

7.4. Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

7.4.1. Algemeen
Het Waterschapshuis wil op gestructureerde wijze risico's beheersen. Om die reden is het van belang om inzicht te hebben in de risico's zodat passende beheermaatregelen getroffen kunnen worden. Conform artikel 4.19 van Het Waterschapsbesluit bevat de paragraaf betreffende het weerstandsvermogen ten minste:

a. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, met daarbij een beschouwing over de stand aan het begin, de mutaties en de stand aan het eind van het begrotingsjaar van de algemene reserves en de voorzieningen;
b. een inventarisatie van de risico's;
c. het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's.

7.4.2. Inventarisatie van de risico's
Met de inwerkingtreding van de nieuwe Gemeenschappelijke regeling per maart 2015 worden programma/project-specifieke risico's door de deelnemers aan het betreffende programma/project gedragen. Dit betreft de zogenaamde "loden deur". Dit belangrijke principe is verankerd in de

Gemeenschappelijke regeling (artikel 4, 5, 36) en verder uitgewerkt in het dienstverleningshandvest (vrijwaringsbepaling) en de dienstverleningsovereenkomsten. Aangezien de programma-/projectrisico's bij de deelnemers liggen, worden de risico's niet meer opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. Wel wordt in de bestuursrapportage (per 30 april, 31 augustus en 31 december) inzicht gegeven in de risico's per project.
Naast project specifieke risico's zijn er ook programma overstijgende risico's die het geheel van hWh betreffen. In het voorjaar van 2020 heeft het DB een risicoanalyse uitgevoerd. Uit deze analyse zijn 6 aandachtsgebieden voor het bestuur naar voren gekomen.

1. Gebrek aan capaciteit: Zowel kwaliteit als tijdige beschikbaarheid en (duurzame) inzetbaarheid van medewerkers.
2. Bestuurlijke controle: Grip van het bestuur, nu we overgaan naar programma gestuurd werken, op totale begroting, bewaking van rechtmatigheid (o.a. loden deuren) en uitvoerbaarheid programma's.
3. Niet gerealiseerde of onbenutte potentie: Appreciatie bij het AB waterschappen van impact digitale transformatie op primaire proces, de potentie van samenwerking op dit thema en de rol van hWh hierbij.
4. Verlies vertrouwen in hWh: Perceptie van te weinig toegevoegde waarde, kwaliteit en wendbaarheid.
5. Cybersecurity: informatieveiligheid en AVG
6. Compliance Wet en Regelgeving.

Voor het dagelijks bestuur zijn de onderwerpen 'vertrouwen in hWh', 'Cybersecurity;' en 'Compliance W&R' voldoende beheersbaar en voldoen de huidige acties. De onderwerpen 'gebrek aan capaciteit', bestuurlijke control' en 'niet gerealiseerde potentie' behoeven nog verbetering.

In onderstaande tabel zijn deze aandachtsgebieden verwerkt, naast enkele andere risico's. Gelet op het algemene karakter van deze risico's is een financiële vertaling niet mogelijk.

Nr		Risico	Beheersmaatregel
1	Financiële positie Waterschappen	Bezuinigingen en financiële positie bij waterschappen. hWh wordt gefinancierd door de deelnemende waterschappen. Bij verdergaande noodzaak tot bezuinigingen en bij een verslechterende financiële positie van waterschappen zal dat invloed kunnen hebben op de financiële huishouding van hWh.	Door de doorgevoerde flexibilisering van hWh 3.0, kan hWh eenvoudig krimpen en groeien. Voor de instandhouding is echter een zekere minimale bezetting noodzakelijk.

Nr		Risico	Beheersmaatregel
2	Gebrek aan capaciteit	De directe verantwoordelijkheid van het algemeen bestuur ligt bij het functioneren van hWh. Een organisatie in het leven geroepen om de watersector en vooral de waterschappen te ondersteunen bij hun samenwerking op gebied van informatie- en bedrijfsprocessen. Hierbij wordt extra aandacht gevraagd voor ondersteuning bij de verandering die deze processen ondergaan door o.a. de digitale transformatie. Voor een adequate ondersteuning zijn uitvoeringsprogramma's ingericht. Hoofdvraag is hier of hWh goed is ingericht om de uitvoeringsprogramma's succesvol te laten verlopen. Een van de belangrijkste succesfactoren is de programma-/projectmedewerker. Zijn kwalitatief de juiste mensen tijdig beschikbaar en kunnen zij duurzaam worden ingezet? Naast de voortdurende overhead discussie spelen hier de volgende deelvragen: a. Kan hWh haar imago blijven verbeteren en/of handhaven? b. Kan hWh samen met de waterschappen zorgdragen dat de juiste capaciteit in mensen beschikbaar is voor de programma's en instandhouding? c. Kan hWh voor haar medewerkers een veilige en gezonde werkomgeving bieden?	- hWh als "the place to be": - De plannen om voor hWh een fysiek duurzame werkomgeving in te richten waar het prettig is om in te werken en samenwerking op een natuurlijke wijze wordt gestimuleerd, worden in 2020/begin 2021 afgerond. - Nieuwe medewerkers vanaf het prilste begin zich welkom laten voelen. Hiervoor een 'chief happiness officer' aangesteld en wordt het introductieprogramma aangepast. - Medewerkers zich continu laten ontwikkelen. Hiervoor is een talentmanager aanwezig. - De programmamanager zet samen met het UO een duidelijke lijn uit in een meerjarenplan en binnen dit kader ieder jaar een SMART jaarplan. Een jaarplan waar ook een betere personele planning aan wordt gekoppeld. - Samen met de waterschappen strategisch personeelsmanagement opzetten. Hierdoor wordt het voor de waterschappen mogelijk om mensen o.a. via hWh een perspectief te bieden waarnaar men zich kan ontwikkelen. Voor DATA management worden data scientists en engineers door hWh opgeleid. - Samen met de waterschappen een (virtuele) flexpool ontwikkelen als overstapplaats voor mensen die zich hebben doorontwikkeld en hun huidige baan zijn ontgroeid. - Ondersteuning aan programma's vindt centraal plaats binnen één backoffice waardoor programmamanager en projectleider worden ontlast en de projectleider sneller is ingewerkt binnen hWh.

Nr		Risico	Beheersmaatregel
3	Bestuurlijk in control	De huidige governance is ingericht om het vertrouwen in hWh nog sterker te maken. In het koersplan 3.0 is geconstateerd dat het vertrouwen groeit maar nog geen wijziging in de governance toelaat. De conclusie van de koerscommissie was dat een uitgebreide governance discussie de goede weg die door de waterschappen met hWh was ingeslagen zou verstoren. De toekomstige governance zal gebaseerd kunnen worden op een basis van vertrouwen. De scheiding eigenaarschap en opdrachtgeverschap maakt de scheiding opdrachtgever en opdrachtnemer helder. De Wet gemeenschappelijke regelingen (WGR) maakt het algemeen bestuur echter eindverantwoordelijk. Hoofdvraag is hier: "Hoe kan het algemeen bestuur in control blijven over de activiteiten die hWh uitvoert?" Waarbij het uitgangspunt is dat de governance niet ter discussie wordt gesteld. Met als deelvragen: a. Hoe te bewaken dat hWh alleen die opdrachten aanneemt die: i. uitvoerbaar zijn (juiste mensen beschikbaar, binnen wettelijke kaders); ii. urgent en van nut zijn voor de waterschappen. b. Hoe te bewaken dat hWh de gevraagde resultaten levert? c. Hoe de loden/houten deuren te handhaven, bij minder bureaucratie? d. Hoe de rechtmatigheid te bewaken dat de middelen ingezet voor hWh voor de juiste activiteiten en resultaten worden ingezet?	- hWh begeleidt en investeert in het proces (o.a. met de inzet van programmamanagers, hun IPM-team en creatieve nieuwe functionele werkvormen) om samen met de waterschappen (SD's en inhoudelijk deskundigen) te komen tot een strategienota met een inhoudelijk resultaatgericht meerjarenplan welke resultaten de waterschappen in de samenwerking wil bereiken. Binnen de programma's wordt vervolgens jaarlijks vooraf een SMART jaarplan opgesteld en achteraf worden de realisaties vastgelegd in een jaarverslag. Om dit te bereiken organiseert hWh: -.Werksessies met SD's; -.Werksessies met inhoudelijk verantwoordelijken, SD's en eventueel derden; -.Het resultaat van de werksessies moet zijn: heldere (SMART) definities van waartoe het programma moet leiden en welke resultaten wanneer moeten worden gerealiseerd; . Gewenste resultaten worden vervolgens afgestemd met OGT en bestuur. - In de business case is het van belang dat probleem (met noodzaak en urgentie) en scenario's voor oplossing helder en aanbesteedbaar zijn gedefinieerd zodat het UO tot uitvoering kan besluiten (projecten). hWh toetst, t.b.v. het bestuur, deze projecten op uitvoerbaarheid (o.a. zijn de juiste medewerkers te vinden?), urgentie en of de juiste stakeholders betrokken zijn geweest. Hierdoor is hWh in staat om het gewenste resultaat op het juiste moment te realiseren. - hWh toetst gedurende de uitvoering op de kwaliteit van de opgeleverde tussenresultaten, de correctheid van de uitgevoerde activiteiten (bijv. aanbesteding) en rapport aan het UO over de voortgang van het project (zowel financieel als inhoudelijk en het effect van de mitigerende maatregelen m.b.t. de geformuleerde projectrisico's). - hWh zorgt middels een platform, werksessies en 1-op-1 bezoeken dat waterschappen leren van elkaar wat er aan innovatie plaatsvindt. - DVO loopt gelijk op met het meerjarenplan. Programma is collectief en de onderliggende projecten (addenda in DVO) zijn facultatief. - Uitvoeringstoets op meerdere niveaus: DVO, jaarplan en de individuele projecten. - Met de invoering van het nieuwe financiële systeem Prosa is de basis gelegd om dit jaar de mogelijkheid te creëren om projecten meer in detail te rapporteren en te beheersen.

Nr		Risico	Beheersmaatregel
4	Niet gerealiseerde of onbenutte potentie	Digitale transformatie betreft de impact van (digitale) technologieën en de toenemende digitalisering van bedrijfsprocessen op mens, organisatie en de maatschappij. Het gaat dus om een transformatie van de hele organisatie, de manier waarop een organisatie wordt aangestuurd en hoe dit in de digitale wereld verandert (verantwoordelijkheid van de SD van ieder waterschap). Een goed voorbeeld is de snelle acceptatie van video-vergaderen ten tijden van het corona-virus. Helaas waren de waterschappen (samen met hWh) hier niet op voorbereid en lag er geen resultaat van een onderzoek naar de beste tooling voor iedere toepassing klaar. De hoofdvraag is: Hoe kan hWh de waterschappen helpen met het benutten van de potentie van de nieuwe technologie in hun organisatie (Digitale Transformatie)?	- hWh begeleidt en investeert in het proces (o.a. werksessies van de omgevingsmanagers met de innovators binnen de waterschappen) om samen met de waterschappen te komen tot een goede gegevensuitwisseling over innovatie binnen de waterschappen. - hWh investeert in de samenwerking met STOWA (de landingsbaan) om innovatie samen te laten vallen met toegepast onderzoek en vervolgens over te gaan tot het opstellen van een businesscase. Hierbij zal vooral gekeken worden of er 'coalition of the willing' bestaat/gecreëerd kan worden. - hWh investeert in het proces (o.a. door sessies samen met de UvW te organiseren) om de waterschappen (ook bestuurlijk) mee te nemen op het pad van digitale transformatie, juist nu er weer sprake is van een mogelijk nieuwe recessie. - hWh investeert in het proces (o.a. door sessies samen met de UvW te organiseren) om de waterschappen (ook bestuurlijk) bewust te maken op welke nieuwe wetgeving men zich moet voorbereiden.
5	Verlies van vertrouwen in hWh	Perceptie van te weinig toegevoegde waarde, kwaliteit en wendbaarheid. Dit kan leiden tot het risico dat waterschappen uittreden uit (onderdelen van) programma's. Uittreding van waterschappen kan lopende activiteiten in gevaar brengen en kan tot kostenstijging voor andere waterschappen leiden.	In voorgaande risico's en beheersmaatregelen is reeds aandacht besteed aan het vasthouden en versterken van het vertrouwen in hWh, onder andere: - verbeteren/handhaven van het imago van hWh - waarborgen leveren van kwaliteit/resultaat - benutten van potentie Terzake van uittreding is een procedure opgenomen in de Gemeenschappelijke Regeling en het Dienstverleningshandvest. M.b.t. programma's worden waterschappen contractueel verbonden middels een Dienstverleningsovereenkomst.
6	Cybersecurity	De risico's vanuit cybersecurity hebben vooral te maken met het beschermen van (privacygevoelige) data. Een incident kan onder andere leiden tot reputatieschade en discontinuiteit van de bedrijfsprocessen.	Voldoen aan de standaarden voor informatieveiligheid en privacy. BIO vereist nog aandacht voor procesveranderingen en inrichting naar reguliere activiteiten.
7	Compliance wet- en regelgeving	Dit is een breed risico van het niet voldoen aan geldende wet- en regelgeving.	De administratieve organisatie en interne beheersing is ingericht op het compliant zijn, waarin bijvoorbeeld de aanbestedingswet een belangrijke rol speelt. De accountant besteed hier in zijn controle ook aandacht aan. hWh inventariseert in 2021 de mogelijkheden om te komen tot een interne rechtmatigheidsverantwoording.

7.4.3. Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit structurele weerstandscapaciteit en incidentele weerstandscapaciteit.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit bestaat in de begroting van Het Waterschapshuis uitsluitend uit de post onvoorzien. In de Gemeenschappelijke regeling (artikel 37 lid 2) is opgenomen dat de begroting een bedrag voor onvoorziene uitgaven bevat. In de begroting 2020 is een bedrag van € 250.000 opgenomen voor onvoorzien.

Incidentele weerstandscapaciteit

Er is geen incidentele weerstandscapaciteit aanwezig bij hWh.
Uiteindelijk zullen de waterschappen op grond van artikel 41 van de Gemeenschappelijke regeling er steeds voor zorg dragen dat Het Waterschapshuis te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen. De waterschappen zijn

daarmee risico drager voor eventuele risico's en tekorten die ontstaan bij hWh.

7.5. Financiering

Deze paragraaf geeft inzicht in de beleidsvoornemens ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille.

Treasurystatuut
Op 8 februari 2018 heeft het Algemeen bestuur van de Gr hWh het treasurystatuut vastgesteld. Hierin is het beleid rondom treasury opgenomen. Met de introductie van schatkistbankieren zijn andere uitzettingen niet meer van toepassing.

Algemene ontwikkelingen inzake de treasuryfunctie en vermogensbehoefte
Het Waterschapshuis wordt gefinancierd door de waterschappen. Op dit moment is er geen kredietfaciliteit bij de NWB. De geldstromen die hWh aan leveranciers betaald worden zo goed mogelijk afgestemd op de geldstromen die hWh van waterschappen ontvangt. In de achterliggende jaren is het beeld dat op basis van deze uitgangspunten hWh voldoende liquiditeiten heeft om aan de verplichtingen te kunnen voldoen.

Renterisiconorm en kasgeldlimiet
Renterisiconorm is een bedrag ter grootte van een percentage van het begrotingstotaal van het openbaar lichaam bij aanvang van het jaar. In de uitvoeringsregeling Financiering Decentrale Overheden is dit percentage voor gemeenschappelijke regelingen vastgesteld op 20% van het primaire begrotingstotaal 2020 van circa € 22,3 miljoen is € 4,47 miljoen.
Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisiconorm niet overschrijden.

Kasgeldlimiet is een bedrag ter grootte van een percentage van het begrotingstotaal van het openbaar lichaam bij aanvang van het jaar. In de uitvoeringsregeling Financiering Decentrale Overheden is dit percentage voor gemeenschappelijke regelingen vastgesteld op 8,2% van het primaire begrotingstotaal 2020 van circa € 22,3 miljoen is € 1,83 miljoen.
De gemiddelde netto-vlottende schuld per kwartaal mag de kasgeldlimiet niet overschrijden.

Voor hWh zijn de renterisiconorm en kasgeldlimiet niet relevant. In 2020 is het banksaldo positief geweest en er is geen sprake van kasgeldleningen, kredietfaciliteiten of andere uitzettingen van gelden. Derhalve geen overschrijdingen van de renterisiconorm en kasgeldlimiet. Het positieve saldo is grotendeels ondergebracht bij de schatkist.

Risicobeleid
Het risicobeleid is in het treasurystatuut vastgelegd: risicomijdend.
Op dit moment heeft hWh geen derivaten of andere complexe financiële producten en is er uitsluitend een bankrekening bij de NWB en de Rabobank.

Treasury organisatie
De treasury organisatie is opgezet conform de uitgangspunten die in het treasurystatuut zijn vastgelegd.

7.6. Verbonden partijen

Deze paragraaf geeft inzicht in:
- De visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van doelstellingen die zijn opgenomen in de begroting;
- De Beleidsvoornemens omtrent Verbonden Partijen.

Verbonden partijen zijn rechtspersonen waarmee Het Waterschapshuis een bestuurlijke en financiële band heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij uit hoofde van het stemrecht. Er is sprake van een financieel belang wanneer Het Waterschapshuis middelen ter beschikking heeft gesteld en het

risico die kwijt te raken bij faillissement. Hiervan is ook sprake als financiële problemen bij verbonden partijen verhaald kunnen worden op Het Waterschapshuis.
Het Waterschapshuis kent in 2020 geen verbonden partijen zoals bedoeld in het Waterschapsbesluit en het BBVW.

7.7. Bedrijfsvoering

De paragraaf bedrijfsvoering geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering.

Financiën

- De jaarrekening 2019 is op 19 maart 2020 voorzien van een goedkeurende controleverklaring.
- De herziene begroting 2020 en de begroting 2021 zijn tijdig voor een zienswijze procedure aangeboden aan de waterschappen en op 16 april 2020 door het Algemeen bestuur vastgesteld.

ICT

- hWh werkt met haar kantoorautomatisering in de Cloud. Het beheer van deze omgevingen, de service desk en de uitgifte van correct ingerichte middelen (laptops, tablets, etc.) is belegd bij Vechtstromen. Hierdoor kunnen alle medewerkers van hWh "any how, any where" werken. hWh heeft zelf alleen een functioneel beheerder van de hWh-applicaties aangesteld.
- De verbeter punten uit de interim controle van 2019 zijn uitgevoerd.
- In 2021 zal hWh d.m.v. een penetratie test de informatieveiligheid toetsten.

Communicatie

- De huisstijl is vernieuwd.
- In 2020 is 3 maal een E-magazine uitgegeven onder de naam van IT's hWh.
- Door Corona kon de waterinfodag niet doorgaan.
- Er is een nieuwe corporate story en een nieuwe website.

Inkoop

- Onderzoek is verricht om binnen de inkoopfunctie leveranciersmanagement nog meer inhoud te geven.
- Voorbereidingen zijn getroffen om de dienst inkoopondersteuning in 2021 opnieuw aan te besteden. Dit maal in samenwerking met HSR.
- Ook in 202 zijn diverse aanbestedingen succesvol afgerond.

Organisatie

- Het Waterschapshuis heeft het continu proces van meer *kwaliteit* (toegevoegde waarde) in de ondersteuning van de waterschappen, meer *kwaliteit* in de interne samenwerking en meer *kwaliteit* in de ontwikkeling van de medewerkers ook in 2020 doorgezet.
    - Kwaliteit in de ondersteuning van de waterschappen is vooral tot uiting gekomen door een betere aanpak en opzet van de business cases.
    - hWh heeft in 2020 ten tijden van Corona extra veel energie gestoken in de cultuur en samenwerking binnen de hWh organisatie en het welzijn van de medewerkers.
    - In de aansturing van hWh zijn de voorbereidingen voor een zelf ontwikkelende organisatie in volle gang.

DIV

- De technische invulling van digitaal archiveren zijn afgerond en kan nu worden gevuld Archivering gebeurd in de systemen waar de activiteiten plaats vinden en voor het overige wordt Join gebruikt.

Aantal medewerkers en Ziekteverzuim
Het aantal medewerkers bij hWh bedroeg op 31 december 2020 106 (31 december 2019: 110). hWh heeft op 31 december 2020 24,1 FTE op de payroll (19,7 FTE gemiddeld in geheel 2020).

In aantallen ziet de capaciteit op 31 december 2020 er als volgt uit:

	Stand op 31-12-2020	Stand op 31-12-2019
Vaste bezetting	26	19
Inleen van waterschappen	43	47
Inhuur van de markt	32	37
Inhuur van de overheid	5	7
Totaal	106	110

Het ziekteverzuim bij de medewerkers op de payroll is in 2020 gemiddeld 5,8%. Dit ligt boven de interne streefnorm van 5%, door een aantal langdurig zieken. Het algemene beeld is dat het ziekteverzuim grotendeels niet werk gerelateerd is.

7.8. EMU Saldo

In de paragraaf betreffende het EMU-saldo wordt het EMU-saldo gespecificeerd overeenkomstig de bij ministeriële regeling gestelde regels. In de bijlage is het EMU saldo berekend op € -935.000. Het negatieve saldo wordt veroorzaakt door de investeringen in het vernieuwde kantoor en vergadercentrum.

8. Jaarrekening 2020

8.1. Exploitatierekening 2020 naar programma's

Het totaal van de programma's in 2020 laat het volgende financiële resultaat zien.

Programma	Saldo begroting 2020	Baten 2020 BERAP3	Lasten 2020 BERAP3	Saldo 2020 BERAP3	% t.o.v. baten	1. Afrekening deelnemers	2. Mutatie project-rekening
Programma 1. Bestuur en organisatie	3.221.533	3.273.450	2.802.070	471.380	14%	471.380	0
Programma 2. Kennis en verbinden	1.258.094	1.257.827	1.076.323	181.505	14%	181.505	0
Subtotaal instandhouding	*4.479.627*	*4.531.277*	*3.878.393*	*652.884*	*14%*	*652.884*	*0*
Programma 3. Innovatie en transformatie	1.122.942	1.112.942	1.039.936	73.006	7%	73.006	0
Programma 4. Digitale dienstverlening	474.479	474.479	331.626	142.853	30%	142.853	0
Programma 5. Organisatie en samenwerking	2.353.201	2.388.687	2.051.123	337.565	14%	337.565	0
Programma 6. Informatie - datastromen	1.487.242	1.487.242	1.319.627	167.615	11%	167.615	0
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy	1.200.000	1.200.000	681.342	518.658	43%	518.658	0
Programma 8. Waterkeringen	746.534	746.534	717.249	29.284	4%	29.284	0
Programma 9. Watersysteem	1.458.214	1.458.214	792.815	665.399	46%	665.399	0
Programma 10. Waterketen	1.561.999	1.561.999	1.085.200	476.800	31%	476.800	0
Programma 11. Bedrijfsvoering	605.174	605.082	354.645	250.437	41%	250.437	0
Programma 12. SAW@	1.677.064	1.783.489	1.775.998	7.491	0%	7.491	0
Programma 13. AHN/Beeldmateriaal	4.678.787	6.624.538	4.471.382	2.153.156	33%	957.867	1.195.289
Programma 14. Informatiehuis water	1.539.651	1.941.684	1.994.449	-52.765	-3%	0	-52.765
Programma 15. Kassiersfunctie	611.105	611.105	557.891	53.214	9%	53.214	0
Subtotaal projecten	*19.516.392*	*21.995.995*	*17.173.284*	*4.822.712*	*22%*	*3.680.188*	*1.142.524*
Saldo kostenplaatsen	0	0	2.455	-2.455	na	-2.455	0
Totaal	**23.996.019**	**26.527.273**	**21.054.132**	**5.473.141**	**21%**	**4.330.618**	**1.142.524**

Onder de mutatie projectrekening is een bedrag van AHN opgenomen van € 809.805, welke in de balans op 'Gelden derden AHN' wordt verantwoord. Het totale saldo op de projectrekeningen zoals vermeldt in de balans bedraagt ultimo 2020 € 332.719. Dit bedrag bestaat uit de mutatie projectrekening van € 1.142.524 minus AHN van € 809.805.

8.2. Exploitatierekening naar kosten – en opbrengstensoorten

Exploitatie	Realisatie 2020	Omgebouwde 1e herziene begroting 2020	Realisatie 2019
Baten			
Bijdragen deelnemers	20.499.398	23.576.972	19.635.677
Overige opbrengsten	554.734	-	187.641
Incidentele baten en lasten	-	-	-
Wijziging in onderhanden projecten	-	-	-
Subtotaal	**21.054.132**	**23.576.972**	**19.823.318**
Lasten			
Kapitaallasten	77.730	191.922	136.601
Personeelskosten	9.292.131	10.484.451	8.735.937
Duurzame gebruiksgoederen	213.169	-	157.476
Gebruiks- en verbruiksgoederen	81.595	-	164.326
Huren en rechten	262.811	336.000	284.281
Belasting en verzekering	10.238	-	6.572
Overige diensten door derden	11.116.457	12.564.599	10.338.124
Subtotaal	**21.054.132**	**23.576.972**	**19.823.318**
Bedrijfsresultaat	-	-	0
Financiële baten en lasten	-	-	-
Bijzondere baten	-	-	-
Bijzondere lasten	-	-	-
Subtotaal	-	-	-
Resultaat na resultaatbestemming	**0**	**0**	**0**

8.3. Toelichting exploitatierekening

Personeelskosten

Personeelskosten	Realisatie 2020	Omgebouwde 1e herziene begroting 2020	Realisatie 2019
Lonen en salarissen	1.494.120		1.150.106
Sociale lasten	177.034		150.119
Pensioenlasten	244.589		219.365
Personeel van derden	7.222.095		7.006.667
Studiekosten	72.614		71.728
Overige personeelskosten	81.680		137.953
Totaal	**9.292.131**	**10.484.451**	**8.735.937**

Voor een toelichting op het aantal FTE wordt verwezen naar paragraaf 11.7 Bedrijfsvoering.

Overige diensten door derden
Dit betreft met name de 'out of pocket' kosten op de diverse producten en ingehuurd/ingeleend personeel. Zoals in de toelichtingen op de programma's is opgenomen vertonen veel producten een financieel positief resultaat. De gemaakte kosten voor programma's worden gedekt door (aanvullende) opbrengsten.

8.4. Balans

Balans per 31 december 2020

Activa

Na voorstel resultaatbestemming	31-12-2020	31-12-2019
	€	€
Immateriële vaste activa		
Immateriële vaste activa met economisch nut	20.449	27.031
Materiële Vaste activa		
Materiële vaste activa met economisch nut	942.884	101.934
Totaal vaste activa	**963.332**	**128.965**
Vlottende activa		
Voorraden - onderhanden werk	0	0
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar		
Vorderingen op openbare lichamen	1.074.068	2.581.418
Overige vorderingen	0	0
Saldo schatkistbankieren	9.074.866	7.936.522
Totaal uitzettingen korter dan 1 jaar	10.148.934	10.517.939
Overlopende activa		
Overige nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen	1.082.283	1.171.584
Liquide middelen		
Kassaldi	119	305
Bank- en girosaldi	20.163	20.450
Totaal liquide middelen	20.282	20.755
Totaal vlottende activa	**11.251.499**	**11.710.278**
Totaal activa	**12.214.831**	**11.839.243**

Passiva

Na voorstel resultaatbestemming	31-12-2020	31-12-2019
	€	€
Eigen vermogen		
Algemene reserve	0	0
Bestemmingsreserves	0	0
Resultaat na bestemming	0	0
Totaal eigen vermogen	*0*	*0*
Voorzieningen		
Overige voorzieningen	0	101.344
Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer		
Overige langlopende schulden	145.610	195.820
Totaal vaste passiva	**145.610**	**297.164**
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar		
Overige schulden (crediteuren)	2.714.185	1.594.342
Overlopende passiva		
Afrekening Waterschappen e.o.	4.480.618	4.799.346
Saldo projectrekeningen	332.719	1.112.079
Overige passiva	4.541.700	4.036.311
Totaal overlopende passiva	*9.355.037*	*9.947.736*
Totaal vlottende passiva	**12.069.222**	**11.542.078**
Totaal passiva	**12.214.831**	**11.839.243**

8.5. Waarderingsgrondslagen

Algemeen
De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Waterschapsbesluit en de regeling Beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen.

Materiële vaste activa
De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingprijs, rekening houdend met een eventuele residuwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikname.

Vlottende activa
De vlottende activa zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde. Indien noodzakelijk wordt een voorziening voor oninbaarheid gevormd. De vlottende activa zijn direct opeisbaar en de financiële risico's zijn laag.

Liquide middelen
De liquide middelen zijn gewaardeerd op nominale waarde en staan ter vrije beschikking.

Eigen vermogen
Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het saldo van de rekening baten en lasten. De reserves zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorzieningen
De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij anders vermeld.

Pensioenregelingen
De medewerkers van hWh zijn aangesloten bij het pensioenfonds APB. De belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling zijn:
- Toepassing van middelloon regeling;
- Het bestuur van ABP beoordeelt per jaar of indexatie mogelijk is;
- De actuele dekkingsgraad van ABP was op 31 december 2020 93,2%.
- De beleidsdekkingsgraad van ABP was op 31 december 2020 87,6%.

Op de Nederlandse pensioenregelingen zijn de bepalingen van de Nederlandse Pensioenwet van toepassing en worden op verplichte, contractuele of vrijwillige basis premies aan ABP betaald door hWh. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorting leidt of een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer
De schulden op lange termijn zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Vlottende passiva
De schulden met een looptijd van korter dan 1 jaar zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Opbrengsten en kosten verantwoording
De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten wordt slecht genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's

die hun oorsprong vinden voor het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Deels worden de kosten doorbelast aan de waterschappen op basis van de ook door de Unie van waterschappen gehanteerde 45/55 regel. Hierbij wordt 45% van de kosten gelijkelijk over de waterschappen omgeslagen en 55% verdeeld naar rato van de belastingopbrengsten van de waterschappen. Verder worden de verdeelsleutel naar oppervlakte, de evenredige kostenverdeelsleutel en een verdeelsleutel op vervuilingseenheden gehanteerd.

Opbrengsten van diensten wordt opgenomen naar rato van de mate waarin de diensten zijn verricht. De kostprijs van deze diensten wordt aan dezelfde periode toegerekend.
De kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

8.6. Toelichting balans

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa	Software
Stand per 01-01-2020	
Aanschafwaarde	32.912
Cumulatieve afschrijvingen	-5.881
Boekwaarde	*27.031*
Mutaties	
Investeringen	-
Desinvesteringen	-
Afschrijvingen	-6.582
Duurzame waardeverminderingen	-
Afschrijvingen desinvesteringen	-
Saldo mutaties	*-6.582*
Stand per 31-12-2020	
Aanschafwaarde	32.912
Cumulatieve afschrijvingen	-12.463
Boekwaarde	**20.449**

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa	Gebouwen / verbouw / inrichting	Gebouwen / inventaris	Machines, apparaten en installaties / hardware	Vaste bedrijfsactiva in uitvoering	Totaal
Stand per 01-01-2020					
Aanschafwaarde	707.982	357.470	203.756	-	1.269.208
Cumulatieve afschrijvingen	-702.129	-323.757	-141.390	-	-1.167.275
Boekwaarde	*5.853*	*33.714*	*62.366*	-	*101.934*
Mutaties					
Investeringen	-	-	88.969	823.129	912.097
Desinvesteringen en aanpassingen afgeschreven activa	-	-		-	-
Afschrijvingen	-2.425	-15.394	-53.328	-	-71.148
Duurzame waardeverminderingen	-	-	-	-	-
Afschrijvingen desinvesteringen en aanpassingen afgeschreven activa	-	-	-	-	-
Saldo mutaties	*-2.425*	*-15.394*	*35.640*	*823.129*	*840.950*
Stand per 31-12-2020					
Aanschafwaarde	707.982	357.470	292.725	823.129	2.181.306
Cumulatieve afschrijvingen	-704.555	-339.150	-194.718	-	-1.238.423
Boekwaarde	**3.427**	**18.320**	**98.007**	**823.129**	**942.884**

De geactiveerde kosten betreffen de verbouwing en inrichting van het kantoor in Amersfoort, kantoorinventaris en hardware. De kosten van verbouwing en inrichting van het kantoor worden in tien jaar afgeschreven. Kantoorinventaris wordt in 5 jaar afgeschreven, hardware in 3 jaar.

In 2020 is een nieuw huurcontract voor het kantoor afgesloten met de duur van 10 jaar. In 2020 is gestart met de verbouwing van de werkplekken en het vergadercentrum. De verwachte ingebruikname van het nieuwe kantoor is 1 maart 2021, op dat moment zullen ook de afschrijvingen starten van de gerelateerde verbouwingskosten en nieuw aangeschaft meubilair.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	31-12-2020	31-12-2019
Vorderingen op openbare lichamen	1.074.068	2.581.418
Overige vorderingen	0	0
Voorziening dubieuze debiteuren	0	0
NWB schatkist	9.074.866	7.936.522
Totaal	**10.148.934**	**10.517.939**

De vorderingen op openbare lichamen zijn gedaald ten opzichte van 2019. Gelet op de ouderdomsanalyse is er geen reden om een voorziening voor dubieuze debiteuren te treffen. Onder de vorderingen op openbare lichamen zijn alle vorderingen opgenomen op de waterschappen, RWS en enkele andere openbare lichamen. Deze vorderingen zijn direct opeisbaar en de financiële risico's zijn laag.

Als gevolg van schatkistbankieren dient Het Waterschapshuis alle middelen boven de drempel van € 250.000 af te romen. Er wordt gebruik gemaakt van de faciliteit van de NWB om het saldo automatisch af te romen naar de schatkist. Het saldo schatkistbankieren is direct opeisbaar en de financiële risico's zijn laag.

De gemiddelde stand op de NWB betaalrekening per kwartaal bedroeg:
1e kwartaal 2020 € 31.156
2e kwartaal 2020 € 73.650
3e kwartaal 2020 € 159.125
4e kwartaal 2020 € 37.726

Hiermee heeft hWh voldaan aan de regeling schatkistbankieren in 2020. De hoge gemiddelde stand op de NWB betaalrekening in het 3e kwartaal wordt verzaakt door de ontvangsten van de bijdragen van de waterschappen aan de begroting 2020.

Overlopende activa

Overlopende activa	31-12-2020	31-12-2019
Te ontvangen bedragen	0	0
Vooruitbetaalde bedragen	560.609	817.473
Te vorderen BTW	521.674	354.111
Totaal	**1.082.283**	**1.171.584**

De vooruitbetaalde bedragen betreft voornamelijk licenties die voorafgaand aan het jaar betaald dienen te worden.

De BTW aangifte heeft tot gevolg dat er een te vorderen post is opgenomen.

De overlopende activa zijn direct opeisbaar. De financiële risico's ten aanzien van de overlopende activa zijn laag.

Liquide middelen

Liquide middelen	31-12-2020	31-12-2019
Kas (Amersfoort)	119	305
Rabobank	10.163	8.369
NWB	10.000	12.081
Totaal	**20.282**	**20.755**

De liquide middelen zijn vrij opneembaar. In 2012 is de borgstelling van de waterschappen beëindigd. Door het schatkist bankieren is het saldo aan liquide middelen laag.

Algemene reserve

Als gevolg van de in 2017 verwerkte stelselwijziging heeft hWh geen algemene reserve, maar worden alle resultaten op de begrotingsprogramma's afgerekend met deelnemers. Dit wordt onder de post 'afrekening waterschappen' verwerkt. Hierdoor heeft hWh altijd een exploitatieresultaat van nihil.

Voorzieningen

Overige voorzieningen	31-12-2019	Toevoeging 2020	Onttrekking 2020	31-12-2020
Voorziening personeel	101.344	0	101.344	0
Totaal	**101.344**	**0**	**101.344**	**0**

De voorziening is gevormd voor verwachte personeelskosten. Over de voorziening wordt geen rente berekend. Gezien de verwachte korte looptijd was de voorziening gewaardeerd tegen nominale waarde. Ultimo 2020 is de volledige voorziening aangewend.

Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer

Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer	31-12-2019	Toevoeging 2020	Onttrekking 2020	31-12-2020	Vervalt binnen 1 jaar	Vervalt binnen 2-5 jaar	Vervalt na 5 jaar
Langlopende schulden personeel	195.820	0	50.210	145.610	47.700	97.910	
Totaal	**195.820**	**0**	**50.210**	**145.610**	**47.700**	**97.910**	**0**

De langlopende schuld betreft aangegane verplichtingen voor personeel. Over de langlopende schuld wordt geen rente vergoed.

Overige schulden (crediteuren)

Kortlopende schulden	31-12-2020	31-12-2019
Crediteuren	2.714.185	1.594.342
Totaal	**2.714.185**	**1.594.342**

De crediteuren ultimo 2020 hebben voornamelijk betrekking op werkzaamheden door waterschappen en derden ten behoeve van projecten. In de crediteuren is een schuld aan openbare lichamen opgenomen van € 929.206.

Afrekening waterschappen

Afrekening waterschappen	31-12-2020	31-12-2019
Afrekening waterschappen 2014	150.000	150.000
Afrekening waterschappen 2017	0	267.401
Afrekening waterschappen 2019	0	4.381.945
Afrekening waterschappen 2020	4.330.618	0
Totaal	**4.480.618**	**4.799.346**

De afrekening waterschappen zijn gelden die worden gerestitueerd aan de waterschappen. Van het bedrag van 2014 is een bedrag van € 150.000 gereserveerd als restitutie IPO inzake deelname AHN3.

Saldo Projectrekeningen

Saldo projectrekeningen	31-12-2020	Mutatie	31-12-2019
Programma AHN en Beeldmateriaal	385.484	-407.386	792.870
Programma IHW	-52.765	-371.974	319.209
Totaal	**332.719**	**-779.360**	**1.112.079**

Voor projecten heeft Het Waterschapshuis een regie- en beheerfunctie. hWh werkt met geïnde gelden waaraan door de betrokken deelnemers een specifieke doelbestemming is gegeven. hWh zet hiervoor projectmanagement in. Prestaties worden op basis van een vooraf vastgestelde verdeelsleutel omgeslagen over de betrokken deelnemers. Verschillen tussen realisatie en begroot leiden tot een saldo op een projectrekening.

Overige passiva

Overige passiva	31-12-2020	31-12-2019
Te betalen salaris/loonheffing	128.865	90.969
Verlofuren	67.261	90.123
Te betalen BTW	0	0
Gelden derden AHN	809.805	818.805
Incentive huurcontract	81.862	0
Nog te betalen kosten	3.453.906	3.036.415
Totaal	**4.541.700**	**4.036.311**

De overgebleven gelden van AHN kaartverkoop zijn opgenomen als 'gelden derden AHN'. Het AHN project zit inmiddels in de fase van open data. De resterende projectgelden zijn van RWS en de waterschappen. De stuurgroep AHN gaat over de bestemming van deze gelden.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

In de tabel hieronder worden de grootste contracten weergegeven die zijn aangegaan door de Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis.

nr.	Contractomschrijving	Eind datum	Jaarlijks contract bedrag incl. BTW	Jaarlijks contract bedrag excl. BTW
1	Centrale Distributie Laag / Connector + b&o	2022	273.203	225.788
2	Contract beheer en onderhoud waterschapsnet CMS	2022	411.562	340.134
3	Z-info, hosting	2021	22.651	18.720
4	Z-info, technisch beheer	2021	27.225	22.500
5	Oracle support	2021	1.106.898	914.792
6	Huur kantoorruimte	2030	233.292	233.292
7	BM5 2020 perceel 1	2022	224.153	185.250
8	BM5 2020 perceel 2	2022	216.530	178.950
9	BM5 2020 perceel 3	2022	223.553	184.755
10	BM5 2020 perceel 4	2022	207.485	171.475
11	BM5 2020 perceel 5	2022	332.690	274.950
12	BM5 2020 perceel 6	2022	163.350	135.000
13	Contractmanagement K. Zandstra / W. Bakker	2021	255.987	211.560
14	Internet 1 GBps verbinding	2021	14.520	12.000
15	Accountantsdiensten, Flynth	2022	43.560	36.000
16	AWBIT - 2016 Weer informatie Waterbeheer (WIWB)	2022	28.839	23.834
17	Beheer en Onderhoud Waterkwailiteitsportaal	2020	30.250	25.000
18	KNMI, onderzoek neerslagmetingen	2021	111.167	111.167
19	Begeleiding Europese Aanbesteding BM5	2020	32.549	26.900
20	Hosting en beheer vangstregistratie V3	2021	114.635	94.740
21	Aanbesteding Vaste Verbouwing HWH	2021	167.603	138.515
22	Raamovereenkomst Corporate Communicatie	2022	6.703	5.540
23	SATDATA	2023	166.980	138.000
24	Software HYPE Enterprise Complete	2022	199.650	165.000
Totaal			**4.615.034**	**3.873.862**

BTW positie

Eind 2018 deed de belastingdienst een niet verwachte uitspraak betreffende de BTW positie van hWh. hWh zou jegens waterschappen niet vrijgesteld van BTW presteren. hWh heeft bezwaar tegen deze uitspraak ingediend en is in december 2019 door de bezwaren commissie hierin gehoord. In 2020 heeft de belastingdienst het bezwaar afgewezen. Eind 2020 heeft hWh een beroepsprocedure gestart. De verdere planning hiervan is vooralsnog onbekend.

8.7. Topinkomens

Ingevolge artikel 4.30 van Het Waterschapsbesluit wordt in de jaarrekening een paragraaf over topinkomens opgenomen. De Wet Normering Topinkomens (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing en verbiedt organisaties met topfunctionarissen in de (semi)publieke sector beloningen en ontslagvergoedingen overeen te komen hoger dan de geldende WNT norm. Daarnaast is sprake van een openbaarmakingsverplichting voor alle topfunctionarissen en overige medewerkers die een bezoldiging genieten boven de geldende bezoldigingsnorm.
De bezoldiging van bestuurders en hoogste leidinggevenden mag niet uitstijgen boven een beloningsmaximum, gebaseerd op het brutosalaris van een minister. Voor 2020 is dit bedrag (inclusief onkostenvergoedingen en werkgeversdeel pensioen) bepaald op
€ 201.000, gebaseerd op het algemene bezoldigingsmaximum.

Voor Het Waterschapshuis is het volgende van toepassing.

- De secretaris-directeur van Het Waterschapshuis wordt op grond van de Wet Normering topinkomens aangemerkt als topfunctionaris. Er vindt geen overschrijding van de WNT norm plaats.
- Ook voor de bestuurders vindt publicatie plaats, de bestuurders vervullen hun functie echter onbezoldigd.
- Naast de hier vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2020 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Specificatie bezoldiging topfunctionarissen:

Gegevens 2020 **bedragen x € 1**	**G.J.A. Smits**
Functiegegevens	Secretaris directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2020	1/1-31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	139.017
Beloningen betaalbaar op termijn	20.762
Subtotaal	*159.779*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	201.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	159.779
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.
Gegevens 2019	
bedragen x € 1	**G.J.A. Smits**
Functiegegevens	Secretaris directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2019	1/1/-31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	132.801
Beloningen betaalbaar op termijn	20.070
Subtotaal	152.871
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	194.000
Bezoldiging	152.871

Specificatie bezoldiging bestuurders:

Functie	Naam	Beloning	Opmerking
Voorzitter	P.H.W.M. Daverveldt	Onbezoldigd	Delfland
Lid Dagelijks bestuur	J. Verdoold	Onbezoldigd	Schieland en de Krimpenerwaard
Lid Dagelijks bestuur	R.L.M. Sleijpen	Onbezoldigd	Limburg
Lid Dagelijks bestuur	H. Van Agteren	Onbezoldigd	Vechtstromen
Lid Dagelijks bestuur	P.C.M. Ketelaars	Onbezoldigd	Aa en Maas
Lid Algemeen bestuur	P. Smit	Onbezoldigd	Amstel, Gooi en Vecht[1]
Lid Algemeen bestuur	B. de Buisonjé	Onbezoldigd	Amstel, Gooi en Vecht[1]
Lid Algemeen bestuur	H.P. Verroen	Onbezoldigd	Brabantse Delta
Lid Algemeen bestuur	V. Lokin	Onbezoldigd	De Dommel
Lid Algemeen bestuur	H. Odink	Onbezoldigd	Drents Overijsselse Delta
Lid Algemeen bestuur	P.A.E. van Erkelens	Onbezoldigd	Fryslân[2]
Lid Algemeen bestuur	L. Kroon	Onbezoldigd	Fryslân[2]
Lid Algemeen bestuur	R. Maarschall	Onbezoldigd	Hollands Noorderkwartier[3]
Lid Algemeen bestuur	S. Borgers	Onbezoldigd	Hollands Noorderkwartier[3]
Lid Algemeen bestuur	G. Doornbos	Onbezoldigd	Hollandse Delta[4]
Lid Algemeen bestuur	J. Bonjer	Onbezoldigd	Hollandse Delta[4]
Lid Algemeen bestuur	J. Batelaan	Onbezoldigd	Hunze en Aa's[5]
Lid Algemeen bestuur	J. Bartelds	Onbezoldigd	Hunze en Aa's[5]
Lid Algemeen bestuur	E. Luitjens	Onbezoldigd	Noorderzijlvest
Lid Algemeen bestuur	B.J. Bussink	Onbezoldigd	Rijn en IJssel
Lid Algemeen bestuur	I. Van Steensel	Onbezoldigd	Rijnland
Lid Algemeen bestuur	G. den Hartog	Onbezoldigd	Rivierenland
Lid Algemeen bestuur	J. Haan	Onbezoldigd	De Stichtse Rijnlanden
Lid Algemeen bestuur	P. Gaynor	Onbezoldigd	Vallei en Veluwe
Lid Algemeen bestuur	A.J.G. Poppelaars	Onbezoldigd	Scheldestromen
Lid Algemeen bestuur	J. Caris	Onbezoldigd	Zuiderzeeland

1	De heer P. Smit is vanaf 16 april 2020 geen lid meer van het Algemeen bestuur; zijn positie in het Algemeen bestuur wordt met ingang van die datum vervangen door mevrouw B. de Buisonjé.
2	De heer P.A.E. van Erkelens is vanaf 16 april 2020 geen lid meer van het Algemeen bestuur; zijn positie in het Algemeen bestuur wordt met ingang van die datum vervangen door mevrouw L. Kroon.
3	De heer R. Maarschall is vanaf 26 november 2020 geen lid meer van het Algemeen bestuur; zijn positie in het Algemeen bestuur wordt met ingang van die datum vervangen door mevrouw S. Borgers.
4	De heer G. Doornbos is vanaf 2 juli 2020 geen lid meer van het Algemeen bestuur; zijn positie in het Algemeen bestuur wordt met ingang van die datum vervangen door de heer J. Bonjer.
5	De heer J. Batelaan is vanaf 26 november geen lid meer van het Algemeen bestuur; zijn positie in het Algemeen bestuur wordt met ingang van die datum vervangen door de heer J. Bartelds.

Flynth Audit B.V.
Gewaarmerkt als staat waarop onze verklaring d.d.
23 maart 2021
Betrekking heeft.
Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

Besluit Algemeen bestuur

BESLUIT

Het Algemeen bestuur van Het Waterschapshuis;

Gezien het voorstel van het Dagelijks bestuur d.d. 31 maart 2021;

Gelet op artikel 42 van de Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis;

BESLUIT

1. De jaarrekening 2020 van de Gemeenschappelijke Regeling Het Waterschapshuis vast te stellen.
2. Ten aanzien van voordelen op afgesloten werkzaamheden en/of activiteiten die niet meer worden uitgevoerd een bedrag van € 4.330.618 af te rekenen met de deelnemers.
3. Een bedrag van € 1.142.524 toe te voegen aan het saldo projectrekeningen. In 2020 zijn hiervoor geen activiteiten gepland en/of afrekening met deelnemers is (nog) niet wenselijk. Dit betreft enkele projecten waarin derden betrokken zijn (programma 13 en 14).

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering d.d. 22 april 2021.

Het Algemeen bestuur voornoemd,

P.H.W.M. Daverveldt, voorzitter

G.J.A. Smits, secretaris

Controleverklaring

Bijlagen

EMU saldo

Centraal Bureau voor de Statistiek
Sector Overheidsfinanciën en consumentenprijzen
Antwoordnummer 25000, 2490 XA Den Haag

Berekening EMU-saldo Gemeenschappelijke regeling Het

	Algemene gegevens:	
	Naam gemeenschappelijke regeling	Het Waterschapshuis
	Nummer gemeenschappelijke regeling	
	Jaar:	2020
	Naam contactpersoon:	
	Telefoon:	
	E-mail:	
	Bestandsnaam:	EMU20005.XLS

	Omschrijving	2020 x € 1000,- Volgens realisatie 2020	2019 x € 1000,- Volgens realisatie 2019
1	Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)		
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	78	137
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie		6
4	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	912	10
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4		
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), **voor zover niet op exploitatie verantwoord**		
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)		
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties **niet op exploitatie verantwoord**		
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	101	166
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten		
11	Verkoop van effecten:	○ ja ◉ nee	○ ja ◉ nee
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)		
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?		
	Berekend EMU-saldo	-935	-33

hetWaterschapshuis

De kracht van samen

Bijlage bij de jaarrekening 2020

Bestuursrapportage

Het Waterschapshuis

2020-3

Kenmerk: V0493/H010806

Inhoudsopgave

Deel 1: Financiële analyse en instandhouding 4

1 Voorwoord en leeswijzer 5

2 Formatie en capaciteit 7

2.1 Begrote en gerealiseerde uren 7

2.2 Directe uren per medewerkerssoort 8

2.3 Gemiddelde uurtarieven 9

2.4 Inzet capaciteit vanuit waterschappen 10

2.6 Afgeronde vacatures en verdeling herkomst capaciteit 13

3 Financiële analyse 14

3.1 Samenvattend beeld financiën 14

3.1.1 Begroting en gerealiseerde kosten in cijfers 14

3.1.2 Realisatie en saldoafwikkeling in cijfers 15

3.1.3 Saldo 2020 toegelicht 18

3.2 Liquiditeit 21

3.2.1 Kasliquiditeit 21

3.3 Merendeelcriterium 22

3.4 Instandhouding 22

3.4.1 Instandhouding als ondersteuning projecten 22

3.4.2 Doorbelastingen instandhouding naar projecten 23

3.5 Begrotingswijzigingen 23

4 Programmadashboard 25

Deel 2: Projecten waterschappen 34

Deel 3: Projecten met derden 34

Deel 4: Verwachte begrotingswijzigingen 35

5 Verwachte begrotingswijzigingen 36

5.1 Verwachte begrotingswijzigingen 2020 36

5.2 Verwachte bijstelling begroting 2021 36

6 Bijlagen 37

6.1 Bijlage 1: Status kleur en betekenis 37

6.2 Bijlage 2: Financieel overzicht kolommen verklaard 38

6.3 Bijlage 3: Lijst met afkortingen 39

Deel 1: Financiële analyse en instandhouding

In deel 1 wordt een algemeen beeld geschetst van de financiële en inhoudelijke ontwikkelingen. Deze hoofdstukken vormen een bestuurlijke samenvatting. Daarnaast zijn in dit deel de begrotingsprogramma's Bestuur en organisatie en Kennis en verbinden uitgewerkt. Deze begrotingsprogramma's behoren tot de instandhouding. Alle wijzigingen die betrekking hebben op instandhouding moeten na een zienswijzeprocedure door het algemeen bestuur worden vastgesteld.

1 Voorwoord en leeswijzer

Voor u ligt de 3e bestuursrapportage 2020 van Het Waterschapshuis (hWh) over de periode januari tot en met december. Middels de bestuursrapportage informeert de organisatie het bestuur over de voortgang, de afwijkingen en de bijzonderheden ten opzichte van de programmabegroting 2020. De 3e bestuursrapportage 2020 wordt tegelijkertijd met de jaarrekening 2020 aangeboden. Om zoveel mogelijk inhoudelijke overlap met de jaarrekening te vermijden, is deze bestuursrapportage beknopter dan de 1e en 2e bestuursrapportages. De jaarrekening bevat de noodzakelijke, door regelgeving verplichte onderwerpen. Aanvullingen hierop worden in de bestuursrapportage uiteengezet. In 2020 is een start gemaakt met programmagestuurd werken. De bestuursrapportages zijn in 2020 op basis van dit principe een aantal punten aangepast. Er is een 'knip' gemaakt tussen de bestuursrapportage (verantwoordingsdocument over de voortgang van hWh, focus op instandhouding en grote lijnen van de programma's) en de projectverantwoording (detailrapportages van de projecten binnen de programma's). In deze afzonderlijke bijlage projectverantwoording wordt inzicht gegeven in de voortgang van de projecten, welke onder aansturing van de Opdrachtgeverstafel (OGT) worden uitgevoerd. Hierdoor komt ook in de rapportage een duidelijke fysieke scheiding tussen aansturing door het bestuur van hWh enerzijds en de OGT anderzijds.
Voor een compleet beeld van het jaar 2020, kunnen de jaarrekening en bestuursrapportage in samenhang gelezen worden.

Gelijktijdig met de bestuursrapportage wordt een begrotingswijziging 2020 aangeboden. Conform de systematiek van 2019 worden alle financiële rapportages van hWh opgesteld exclusief BTW.

De indeling van deze bestuursrapportage is gelijk aan de indeling van de geactualiseerde begroting 2020. Om aan te sluiten op de verschillende informatiebehoeften, is de bestuursrapportage opgesteld in vier verschillende delen en een set bijlagen:

- Deel 1: Instandhouding
- Deel 2: Projecten waterschappen
- Deel 3: Projecten met derden
- Deel 4: Verwachte begrotingswijzigingen

In deel 1 wordt een algemeen beeld geschetst van de financiële en inhoudelijke ontwikkelingen. Deze hoofdstukken vormen een bestuurlijke samenvatting. Daarnaast is in dit deel het bestuurlijke begrotingsprogramma Bestuur en organisatie en Kennis en verbinden uitgewerkt. Alle wijzigingen die betrekking hebben op deze begrotingsprogramma's moeten na een zienswijzeprocedure door het algemeen bestuur worden vastgesteld.

In deel 2 worden de (OGT-)begrotingsprogramma's waterschappen uitgewerkt. Dit betreft de programma's Innovatie en transformatie, Digitale dienstverlening, Organisatie en samenwerking, Informatie – datastromen, Informatieveiligheid en privacy, Waterkeringen, Watersysteem, Waterketen en Bedrijfsvoering. De opdrachtgevers van de projecten (waterschappen) organiseren zich per project in een uitvoerend overleg (UO). Dit UO heeft zeggenschap over de gelden die worden begroot voor de projecten.

In deel 3 worden de begrotingsprogramma's derden uitgewerkt. Dit betreft de programma's SAW@, AHN/Beeldmateriaal, Informatiehuis water (IHW) en kassiersfunctie. De opdrachtgevers van de projecten (waterschappen en derden) organiseren zich per project in samengesteld UO. De opdracht van de waterschappen aan hWh beperkt zich tot facilitering. De bestuurlijke aansturing ligt niet bij het bestuur van hWh.

In deel 4 wordt aangekondigd welke begrotingswijzigingen voor 2020 worden verwacht in het resterende deel van het lopende jaar. Deze projecten hebben nog niet geleid tot een DVO en worden daarom nog niet in de financiële begroting verwerkt. De genoemde bedragen zijn slechts inschattingen op basis van huidige inzichten. Hier wordt tevens een doorkijk gemaakt naar de verwachte bijstelling van de begroting 2021.

Wij vertrouwen erop u met deze bestuursrapportage volledig en juist te informeren over ons Waterschapshuis.

2 Formatie en capaciteit

2.1 Begrote en gerealiseerde uren

Een belangrijke basis voor de hWh begroting zijn de gewerkte uren. Hieronder is een overzicht opgenomen van de begrote en gerealiseerde uren per programma.

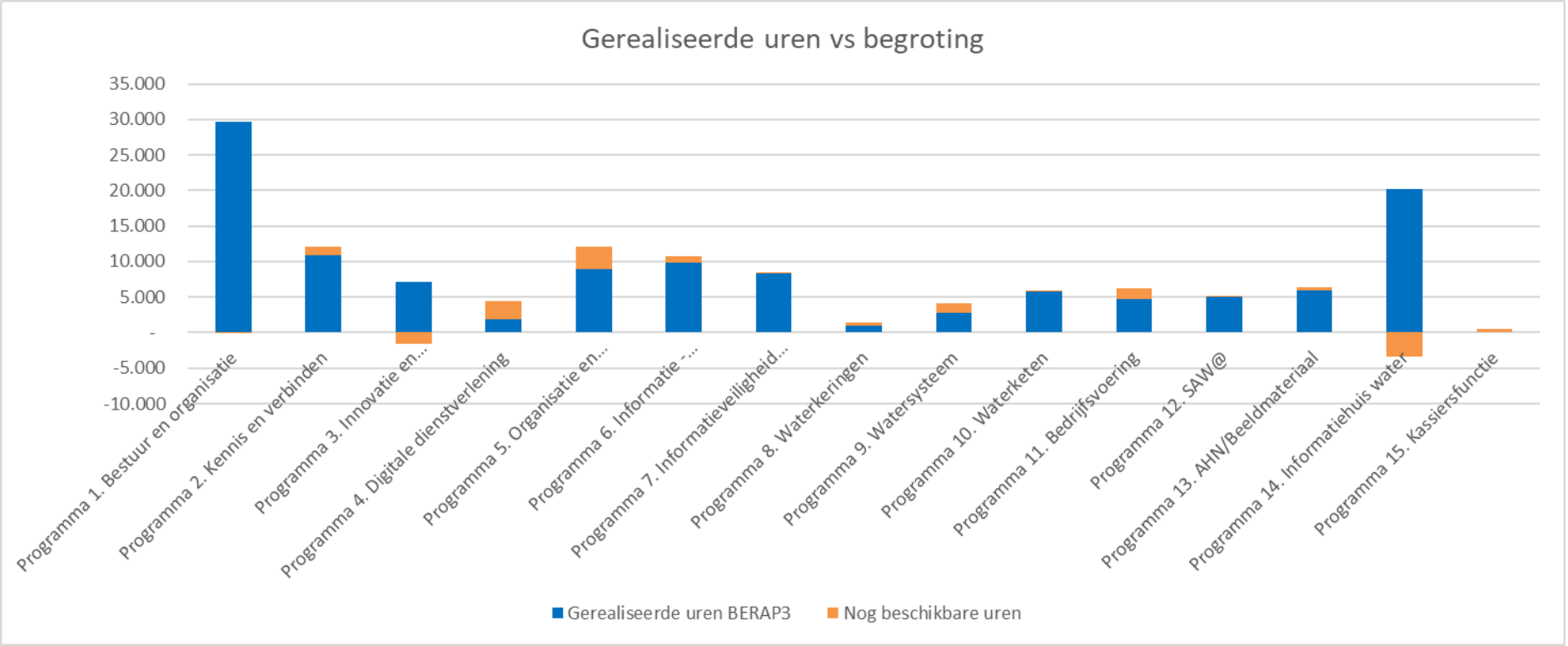

Ondanks de coronacrisis, zijn alle programma's er in geslaagd om het werk zo goed als mogelijk voort te zetten. Het effect op de urenbesteding is beperkt. Dat blijkt ook uit de urenbesteding van 2020. De totale urenbesteding in 2020 (122.052 uren) ligt net iets boven de realisatie van dezelfde periode in 2020 (120.321 uren), dit is een stijging van 1,4%.

2.2 Directe uren per medewerkerssoort

Het overzicht van de directe uren per medewerkerssoort, uitgedrukt in een percentage van het totaal, kan als volgt worden weergegeven:

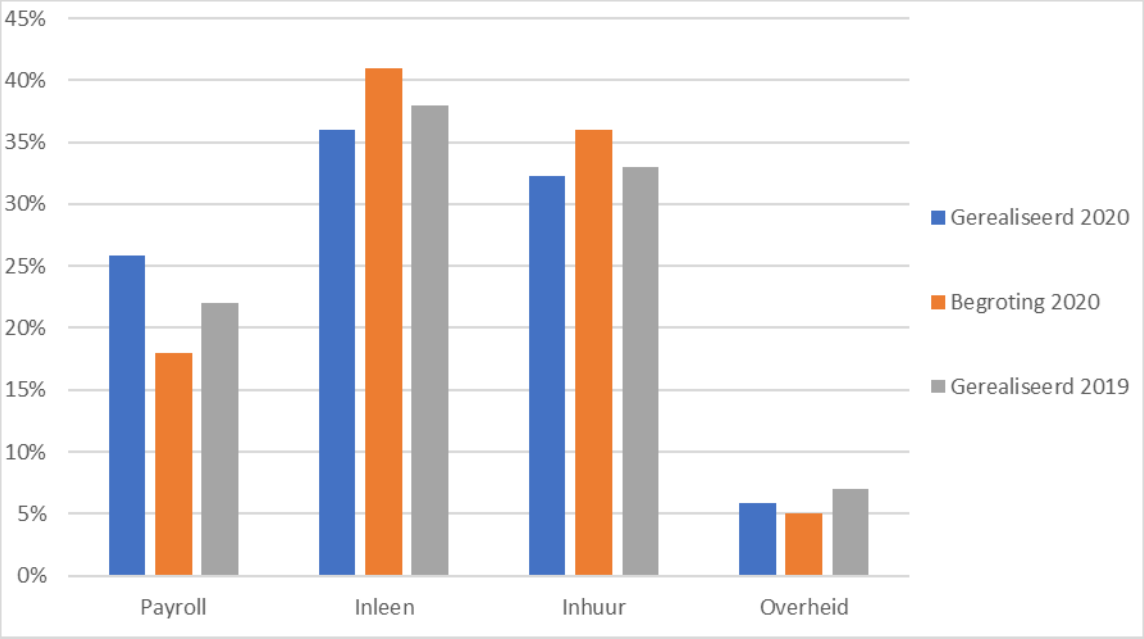

Het percentage payroll is inclusief mobiliteit. Vanaf 1 oktober zijn er geen medewerkers meer binnen mobiliteit werkzaam. De ambitie vanuit de begroting om in 2020 41% van de productieve uren in te vullen door waterschappers wordt niet gehaald.

2.3 Gemiddelde uurtarieven

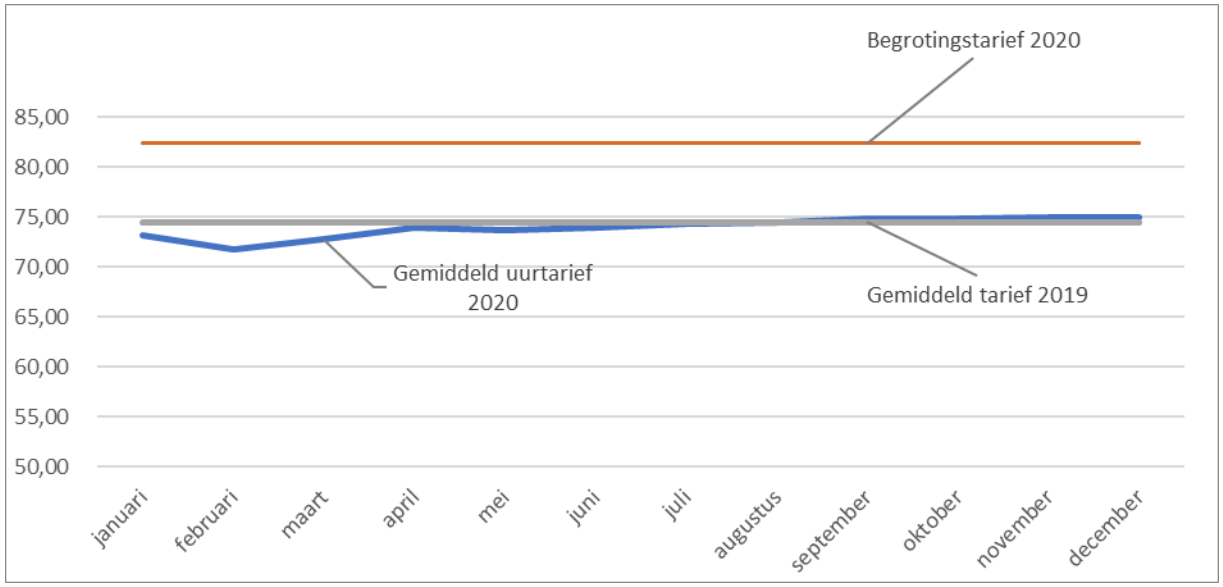

In de begroting 2020 is rekening gehouden met een vergoeding aan waterschappen gebaseerd op een marktconform uurtarief (Handleiding overheidstarieven 2019). Niet alle uitlenende waterschappen maken hier gebruik van. Dit heeft een neerwaarts effect op het gemiddelde uurtarief ten opzichte van de begroting. Het gemiddelde tarief in 2020 ligt op het gemiddelde gerealiseerde uurtarief van 2019 en onder het begrotingstarief van 2020. Voor de begroting 2021 zijn de begrotingstarieven geëvalueerd en neerwaarts bijgesteld.

2.4 Inzet capaciteit vanuit waterschappen

In 2020 zijn 55 medewerkers vanuit de waterschappen bij hWh ingezet. Deze medewerkers hebben 43.320 productieve uren geleverd. De uren van betrokken medewerkers in overleggen, zoals i-Platform, UO's, dagelijks bestuur, etc., zijn niet in deze overzichten meegenomen, hoewel deze uren substantieel zijn. Voorbeelden hiervan zijn de voorzitter van het i-Platform en de leden van de koplopersgroep (i-Platform).

Op verzoek van het algemeen bestuur wordt inzicht gegeven in de verdeling van de medewerkers en uren naar de waterschappen:

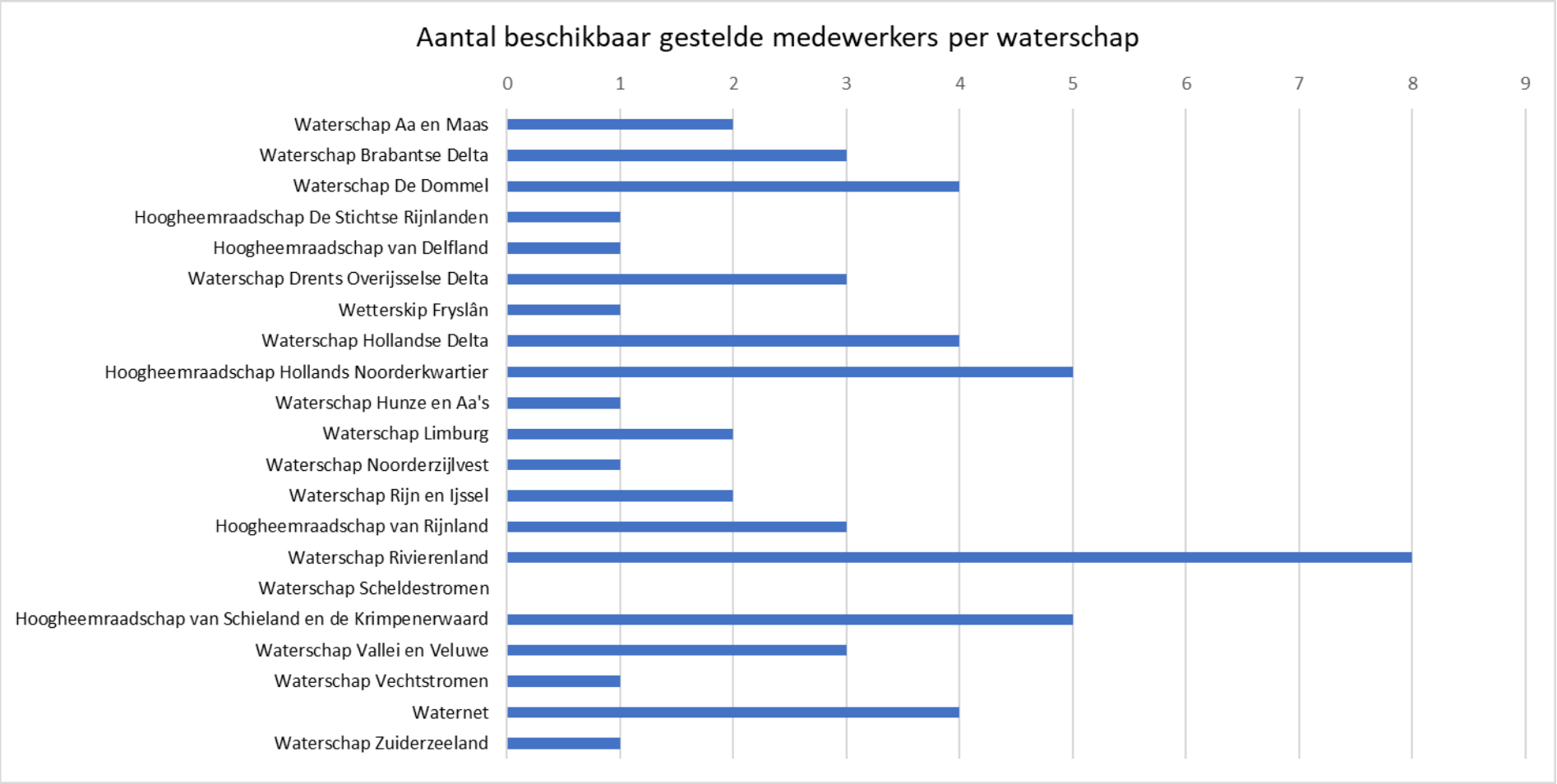

Vanuit het meerjarenprogramma dat door de waterschappen is opgesteld voor hWh, blijkt dat er om hWh goed te bemensen vanuit de waterschappen ongeveer 2 FTE (2.800 uur per jaar) per waterschap minimaal nodig zijn. Deze norm is in de grafiek zichtbaar gemaakt met de oranje streep. Slechts 5 van de 21 waterschappen geven voldoende invulling geven aan de flexibele schil van hWh. Dat reisafstand niet altijd een probleem hoeft te zijn bewijzen medewerkers vanuit waterschap Limburg en Noorderzijlvest. Uitdaging is om ook medewerkers vanuit Scheldestromen te verleiden om een leuke opdracht bij hWh uit te voeren.

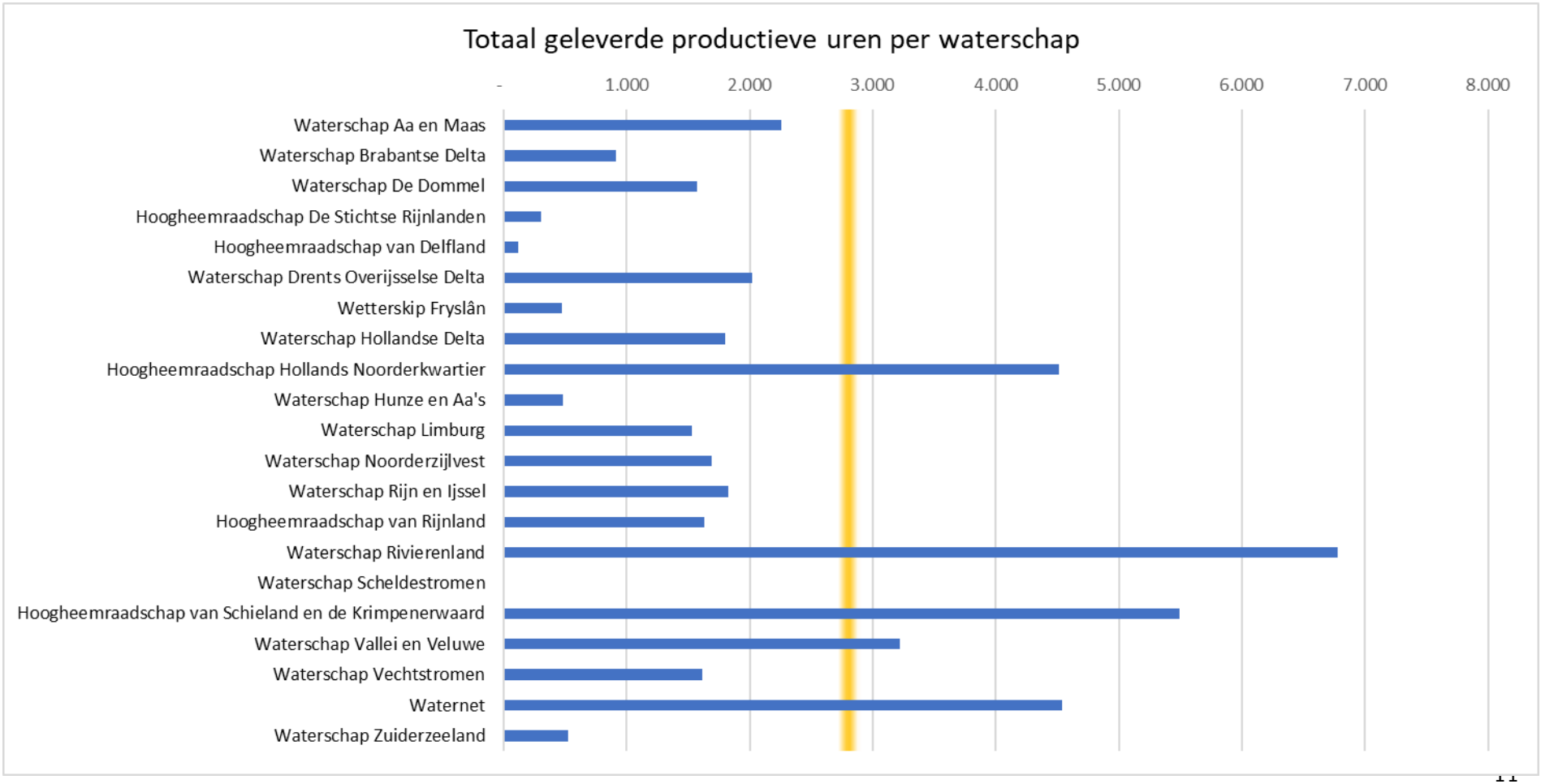

Zoals hiervoor geschetst is het beeld vertekend, omdat niet alle inzet vanuit waterschappen zichtbaar wordt in uren. Vechtstromen host de kantoorautomatiseringsomgeving van hWh en de personele zaken zijn bij De Dommel ondergebracht. Om ook deze inspanning zichtbaar te maken wordt hieronder een overzicht gegeven van de geleverde diensten door waterschappen, uitgedrukt in euro's. De blauwe lijn geeft de waarde van de productieve uren weer, de oranje lijn de waarde van de overige geleverde diensten waarvoor wij reeds facturen hebben ontvangen.

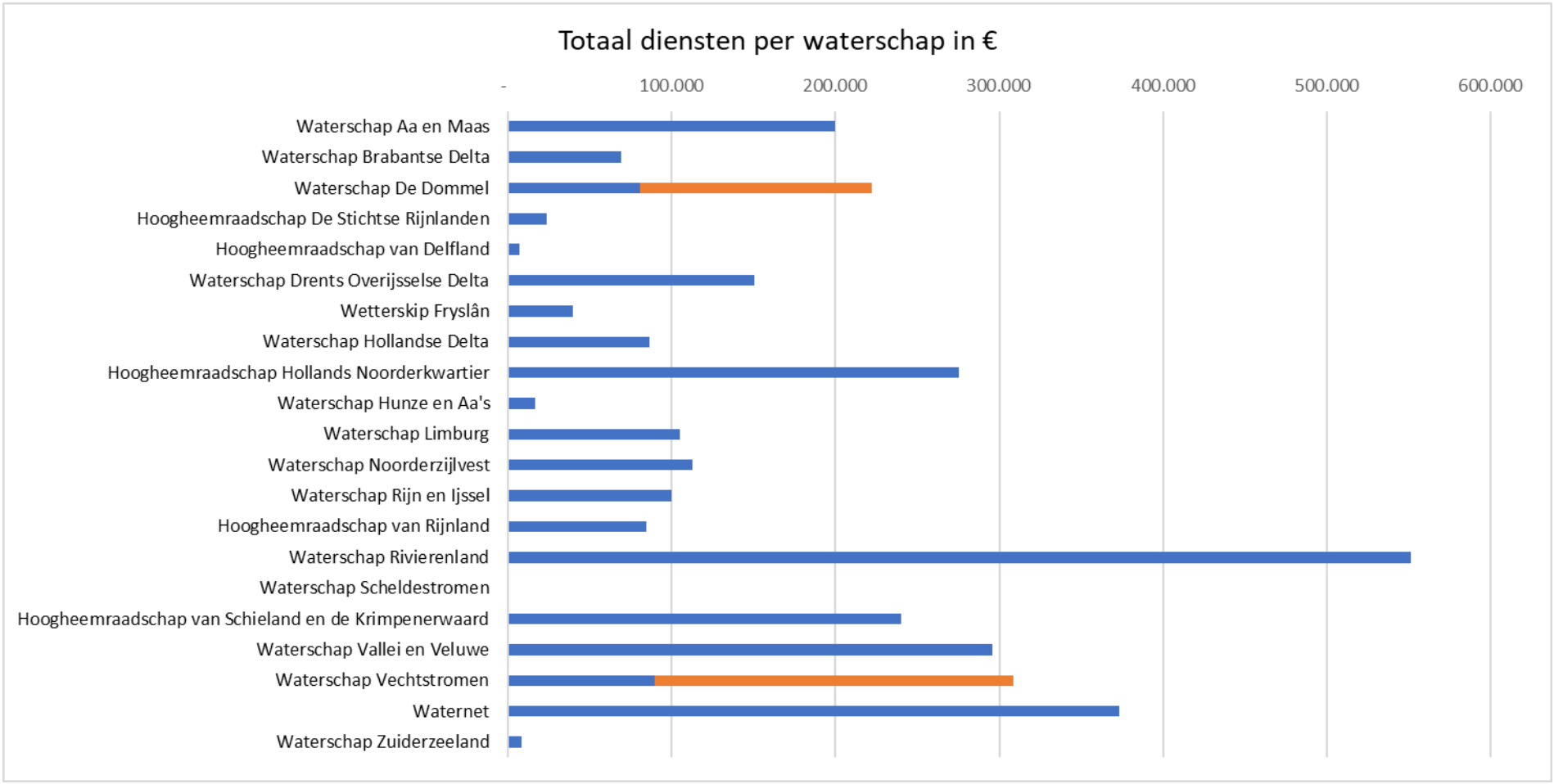

2.6 Afgeronde vacatures en verdeling herkomst capaciteit

Tot nu toe zijn de vacatures redelijk bemenst door medewerkers vanuit de waterschappen of andere overheden.
Vanaf maart jl. is tijdelijk een vacaturestop geweest door de coronacrisis. De werving en selectie heeft hierdoor een maand stil gelegen.
In 2020 zijn er 47 nieuwe medewerkers ingestroomd. Daarnaast is de inzet van 62 medewerkers verlengd.

Het percentage personeel vanuit waterschappen is gelijk gebleven op 38% ten opzichte van BERAP 2. Het personeel toebehorende tot de vaste kern is toegenomen van 18% naar 20%. Door de stijgingen van personeel vanuit waterschappen en vaste kern is de inhuur vanuit de markt afgenomen van 32% naar 31%.

Onderstaande diagrammen zijn berekend op basis van aantal medewerkers, zonder daarbij rekening te houden met parttimefactor.

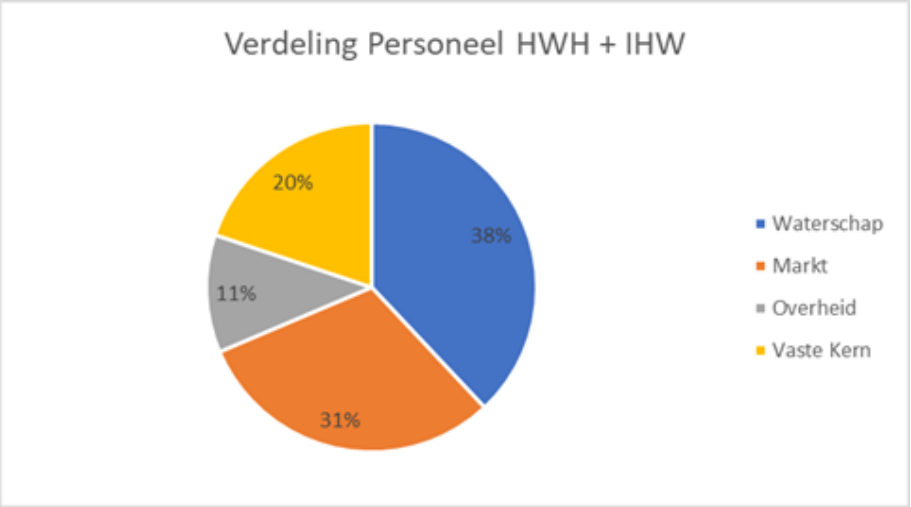

De afbeelding kan momenteel niet worden weergegeven.

3 Financiële analyse

3.1 Samenvattend beeld financiën

3.1.1 Begroting en gerealiseerde kosten in cijfers

Het totaalbeeld van de begroting en de gerealiseerde kosten 2020 is in onderstaand overzicht samengevat. De bedragen zijn exclusief BTW.

Programma	Begroting 2020	Begrotings-wijzigingen BERAP1	Begrotings-wijzigingen BERAP2	Begrotings-wijzigingen BERAP3	Saldo begroting 2020	Lasten 2020 BERAP3	% t.o.v. begroting
Programma 1. Bestuur en organisatie	3.221.533	0	0	0	3.221.533	2.802.070	87%
Programma 2. Kennis en verbinden	1.258.094	0	0	0	1.258.094	1.076.323	86%
Subtotaal instandhouding	*4.479.627*	*0*	*0*	*0*	*4.479.627*	*3.878.393*	*87%*
Programma 3. Innovatie en transformatie	845.868	257.074	10.000	10.000	1.122.942	1.039.936	93%
Programma 4. Digitale dienstverlening	366.851	107.628	0	0	474.479	331.626	70%
Programma 5. Organisatie en samenwerking	2.353.201	0	0	0	2.353.201	2.051.123	87%
Programma 6. Informatie - datastromen	1.506.609	-9.367	-10.000	0	1.487.242	1.319.627	89%
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy	1.200.000	0	0	0	1.200.000	681.342	57%
Programma 8. Waterkeringen	746.534	0	0	0	746.534	717.249	96%
Programma 9. Watersysteem	1.398.214	40.000	20.000	0	1.458.214	792.815	54%
Programma 10. Waterketen	1.538.288	16.674	7.038	0	1.561.999	1.085.200	69%
Programma 11. Bedrijfsvoering	605.174	0	0	0	605.174	354.645	59%
Programma 12. SAW@	1.677.064	0	0	0	1.677.064	1.775.998	106%
Programma 13. AHN/Beeldmateriaal	4.678.787	0	0	0	4.678.787	4.471.382	96%
Programma 14. Informatiehuis water	1.569.651	0	-20.000	-10.000	1.539.651	1.994.449	130%
Programma 15. Kassiersfunctie	611.105	0	0	0	611.105	557.891	91%
Subtotaal projecten	*19.097.345*	*412.009*	*7.038*	*0*	*19.516.392*	*17.173.284*	*88%*
Saldo kostenplaatsen	0	0	0	0	0	2.455	na
Totaal	**23.576.972**	**412.009**	**7.038**	**0**	**23.996.019**	**21.054.132**	**88%**

Van de begrote lasten is 88% gerealiseerd. De gerealiseerde kosten van de instandhouding bedragen 18,4% van de totale lasten in 2020. Voor een toelichting op de realisatie per programma, wordt verwezen naar de bijlagen.

3.1.2 Realisatie en saldoafwikkeling in cijfers

De totale lasten in 2020 zijn € 5,47 miljoen (exclusief BTW) lager dan de baten. In hoofdstuk 3.1.3 wordt een analyse van het saldo uiteengezet. Ten aanzien van restant budgetten 2020 worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. Afrekening deelnemers: Het resterende saldo wordt afgerekend met de deelnemers. Dit geldt voor alle projecten en kostenplaatsen in de programma's in de programma's 1 tot en met 12, 15 en het saldo kostenplaatsen.
2. Mutatie projectrekening: Indien er nog geen bestemming is gegeven aan het projectsaldo, wordt het saldo toegevoegd dan wel onttrokken aan de projectrekening. In 2021 zijn hiervoor geen activiteiten gepland en/of afrekening met deelnemers is (nog) niet wenselijk. Dit betreft enkele projecten waarin derden betrokken zijn (programma 13 en 14).

Programma	Saldo begroting 2020	Baten 2020 BERAP3	Lasten 2020 BERAP3	Saldo 2020 BERAP3	% t.o.v. baten	1. Afrekening deelnemers	2. Mutatie project-rekening
Programma 1. Bestuur en organisatie	3.221.533	3.273.450	2.802.070	471.380	14%	471.380	0
Programma 2. Kennis en verbinden	1.258.094	1.257.827	1.076.323	181.505	14%	181.505	0
Subtotaal instandhouding	*4.479.627*	*4.531.277*	*3.878.393*	*652.884*	*14%*	*652.884*	*0*
Programma 3. Innovatie en transformatie	1.122.942	1.112.942	1.039.936	73.006	7%	73.006	0
Programma 4. Digitale dienstverlening	474.479	474.479	331.626	142.853	30%	142.853	0
Programma 5. Organisatie en samenwerking	2.353.201	2.388.687	2.051.123	337.565	14%	337.565	0
Programma 6. Informatie - datastromen	1.487.242	1.487.242	1.319.627	167.615	11%	167.615	0
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy	1.200.000	1.200.000	681.342	518.658	43%	518.658	0
Programma 8. Waterkeringen	746.534	746.534	717.249	29.284	4%	29.284	0
Programma 9. Watersysteem	1.458.214	1.458.214	792.815	665.399	46%	665.399	0
Programma 10. Waterketen	1.561.999	1.561.999	1.085.200	476.800	31%	476.800	0
Programma 11. Bedrijfsvoering	605.174	605.082	354.645	250.437	41%	250.437	0
Programma 12. SAW@	1.677.064	1.783.489	1.775.998	7.491	0%	7.491	0
Programma 13. AHN/Beeldmateriaal	4.678.787	6.624.538	4.471.382	2.153.156	33%	957.867	1.195.289
Programma 14. Informatiehuis water	1.539.651	1.941.684	1.994.449	-52.765	-3%	0	-52.765
Programma 15. Kassiersfunctie	611.105	611.105	557.891	53.214	9%	53.214	0
Subtotaal projecten	*19.516.392*	*21.995.995*	*17.173.284*	*4.822.712*	*22%*	*3.680.188*	*1.142.524*
Saldo kostenplaatsen	0	0	2.455	-2.455	na	-2.455	0
Totaal	**23.996.019**	**26.527.273**	**21.054.132**	**5.473.141**	**21%**	**4.330.618**	**1.142.524**

In de baten 2020 van programma 13 en 14 (projecten derden) is het saldo projectrekeningen van 31 december 2019 verwerkt, om zichtbaar te maken dat deze gelden beschikbaar zijn in 2020. Voor deze gelden was bij de jaarafsluiting 2019 nog geen bestemming aangeduid, tevens waren hiervoor geen activiteiten begroot in 2020. Hieraan wordt invulling gegeven door de betreffende UO's. De stuurgroep van AHN3 heeft in 2020 besloten tot een teruggave aan de deelnemers van € 0,9 miljoen. Dit besluit is verwerkt in de jaarafsluiting van 2020. De gerealiseerde baten in programma 1 Bestuur en organisatie liggen hoger dan de begroting door de opbrengsten uit gedetacheerde medewerkers (mobiliteit).

Zoals ook vermeld in hoofdstuk 3.5 worden tussentijdse begrotingswijzigingen niet direct bij waterschappen in rekening gebracht. Aangezien hWh geen eigen kredietfaciliteiten heeft, kan dit alleen voor zover de liquiditeitspositie van hWh dit toelaat. Op dit moment is er nog geen aanleiding de facturatie op te starten voor de tussentijdse begrotingswijzigingen. Het verschil tussen het gefactureerde voorschot (welke dus lager is dan de begroting na wijzigingen) en de realisatie van 2020 wordt verrekend met de deelnemers aan de projecten. In de bijlage projectverantwoording is een detaillering van de verwachte afrekening per deelnemer opgenomen.

In onderstaande tabel is per uitgangspunt van de saldoafwikkeling het bedrag opgenomen. In de bijlages is verdere detaillering opgenomen. Samenvattend betekent dit een afrekening (teruggave) aan de deelnemers van € 4,3 miljoen. Dit bedrag wordt afgerekend op het moment dat de gevraagde bijdrage voor de begroting 2021 in rekening wordt gebracht.

Uitgangspunt	Bedrag 1e indicatie BERAP2	Bedrag gerealiseerd BERAP3	Toelichting op hoofdlijnen
1. Afrekening deelnemers	3.862.228	4.330.618	• Programma 1. Bestuur en organisatie: Binnen het hele programma is € 41.000 minder overgebleven dan verwacht tijdens BERAP2. Met name de kosten op facilitair zijn hoger dan verwacht. Er zijn meer kosten gemaakt om het thuiswerken goed te faciliteren in coronatijd. • Programma 2. Kennis en verbinden: De totale kosten van dit programma zijn € 11.000 lager dan verwacht. De kosten voor het opstellen van de programmakaarten van Waterketen, Waterkeringen en Watersysteem zijn opgevangen binnen kennis en verbinden, door het nog ontbreken van beschikbare ontwikkelgelden in deze programma's. Voor business cases zijn binnen dit programma juist minder kosten gemaakt. • Programma 5. Organisatie en samenwerken. De kosten van dit programma zijn € 110.000 lager dan verwacht. Vooral voor Wilma (vertraging door later invullen van vacatures) en Oracle (budget voor aanvullende producten niet gebruikt) zijn minder kosten gemaakt. • Programma 6. Informatie – datastromen. De kosten van dit programma zijn € 118.000 lager dan verwacht. Er zijn minder uren besteed dan verwacht en twee opdrachten van leveranciers worden in het eerste kwartaal van 2021 uitgevoerd, in plaats van 2020. • Programma 9. Watersysteem. De kosten van dit programma zijn € 193.000 lager dan verwacht. Voor HyDAMO zijn diverse werkzaamheden in verband met de corona crisis niet in 2020 uitgevoerd, maar zullen in 2021 opgepakt worden. De kosten voor Digitale Watertoets zijn lager door een ander type aanbesteding (geen doorontwikkeling en geen wenswijzigingen).

Uitgangspunt	Bedrag 1e indicatie BERAP2	Bedrag gerealiseerd BERAP3	Toelichting op hoofdlijnen
2. Mutatie projectrekening	1.109.805	1.142.524	• Programma 13. AHN/Beeldmateriaal: De totale kosten zijn € 185.000 lager dan verwacht. Dit betreft vooral Beeldmateriaal. Diverse leveranciers kunnen geen aanspraak op hun bonus, waardoor de kosten lager zijn dan begroot. • Programma 14. Informatiehuis Water: De totale kosten zijn € 153.000 hoger dan verwacht. De partners RWS en IPO leveren niet het afgesproken aantal FTE (tegen 0 tarief), waardoor extra ingehuurd moet worden. Ook het aantal medewerkers vanuit waterschappen is lager, waardoor tegen een hoger tarief moet worden ingehuurd van de markt.
Totaal saldo afwikkeling	**4.972.033**	**5.473.141**	

3.1.3 Saldo 2020 toegelicht

Het totaalbeeld van het saldo van 2020 is in onderstaand overzicht samengevat. Dit overzicht geeft aan welk deel van de baten in 2020 is aangewend.

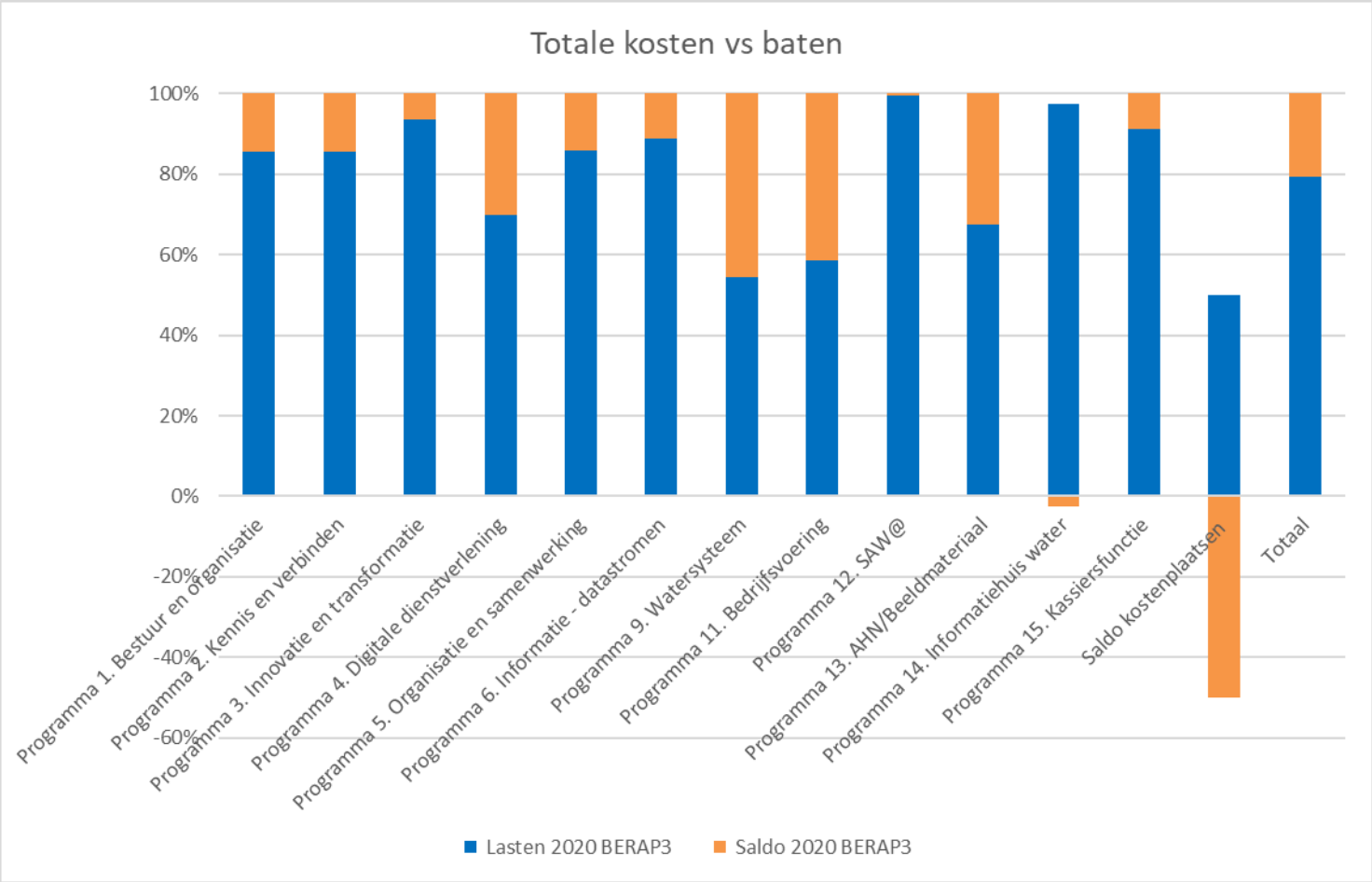

Het batig saldo kan als volgt samengevat worden:

Verklaring saldo 2020 (bedragen in € 1.000 excl. BTW)	Vertraagd, uitvoering in 2021	Werkzaam-heden niet uitgevoerd	Effect realisatie uurtarieven	Effect realisatie kosten	Extra werkzaam-heden uitgevoerd	Bestemming door UO met derden	Saldo 2020
Programma 1. Bestuur en organisatie	0	204	299	210	-241	0	472
Programma 2. Kennis en verbinden	0	167	167	-38	-115	0	181
Subtotaal instandhouding	*0*	*371*	*466*	*172*	*-356*	*0*	*653*
Programma 3. Innovatie en transformatie	34	84	79	-39	-85	0	73
Programma 4. Digitale dienstverlening	0	92	-66	117	0	0	143
Programma 5. Organisatie en samenwerking	129	110	12	129	-42	0	338
Programma 6. Informatie - datastromen	92	0	-11	87	0	0	168
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy	328	0	144	47	0	0	519
Programma 8. Waterkeringen	25	0	3	1	0	0	29
Programma 9. Watersysteem	384	0	-25	306	0	0	665
Programma 10. Waterketen	0	0	105	424	-52	0	477
Programma 11. Bedrijfsvoering	0	192	66	0	-8	0	250
Programma 12. SAW@	0	0	79	-72	0	0	7
Programma 13. AHN/Beeldmateriaal	0	0	15	943	0	1.195	2.153
Programma 14. Informatiehuis water	0	0	64	0	0	-117	-53
Programma 15. Kassiersfunctie	0	35	-1	19	0	0	53
Subtotaal projecten	*992*	*513*	*464*	*1.962*	*-187*	*1.078*	*4.822*
Saldo kostenplaatsen	0	0	0	-2	0	0	-2
Totaal	**992**	**884**	**930**	**2.132**	**-543**	**1.078**	**5.473**

Uit deze analyse blijkt dat een deel van het saldo niet voorkomen had kunnen worden omdat hWh daar slechts kassiersfunctie heeft. Een deel van het saldo is positief omdat hWh daar goed heeft ingekocht (uren en licenties). Het resterende deel is wat we proberen te minimaliseren. Anders weergegeven:

	Impact inhoudelijk resultaat projecten in € miljoen	Geen impact inhoudelijk resultaat projecten in € miljoen	Totaal in € miljoen
Bestemming stuurgroep projecten met derden	-	1,1	1,1
Uitvoering vertraagd, activiteiten in 2021	0,9	-	0,9
Goedkoper uitgevoerd dan begroot	-	3,1	3,1
Werkzaamheden niet uitgevoerd	0,9	-	0,9
Extra werkzaamheden uitgevoerd	0,5-	-	0,5-
Totaal	**1,3**	**4,2**	**5,5**

3.2 Liquiditeit

3.2.1 Kasliquiditeit

De kasliquiditeit geeft de verhouding aan tussen de beschikbare liquide middelen enerzijds en de kortlopende schulden en verplichtingen anderzijds. Het is een indicator van de mate waarin de kortlopende schulden en verplichtingen kunnen worden gedekt uit de liquide activa.

De algemene richtwaarde van dit kengetal is een minimum van 15%. De kasliquiditeit ligt in april en mei onder de norm. Dit wordt veroorzaakt doordat de begrotingsbijdragen na vaststelling door het algemeen bestuur in april nog niet zijn gefactureerd/ontvangen van de waterschappen. Inmiddels heeft facturatie plaatsgevonden, waarmee de liquiditeit is aangevuld. Er worden geen liquiditeitsproblemen verwacht.

Op dit moment heeft hWh geen kredietfaciliteit bij de NWB. hWh heeft voldoende liquide middelen om te voldoen aan de verplichtingen.

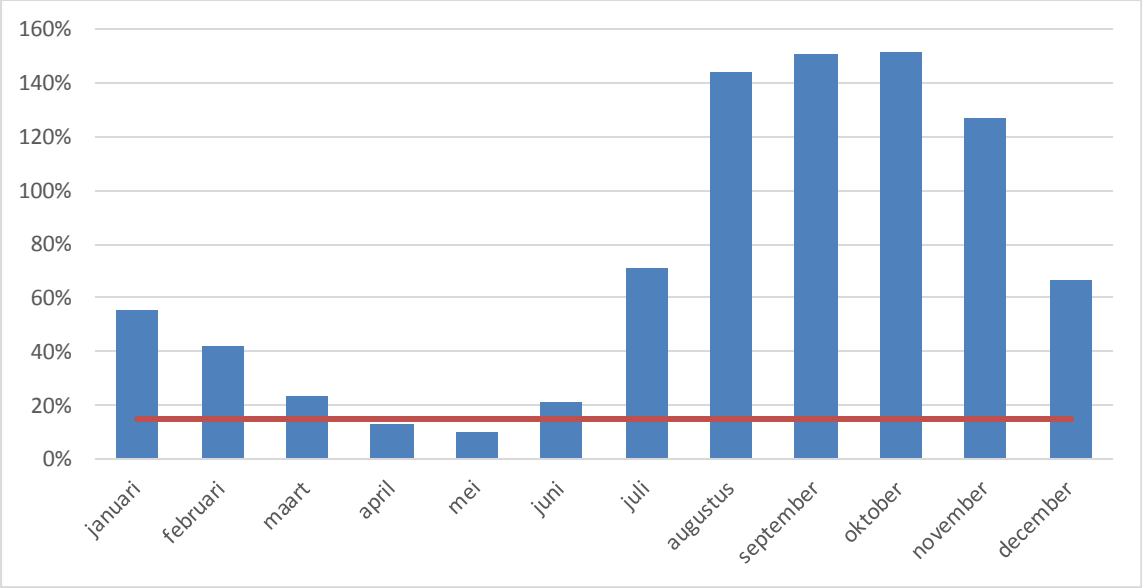

3.3 Merendeelcriterium

Conform de door KokxDeVoogd voorgestelde systematiek rapporteren we in de bestuursrapportage over de feitelijke realisatie van het merendeelcriterium (werk voor derden). Voor de toepassing van een vrijstelling van aanbesteding is het van belang dat hWh minimaal 80% van haar werkzaamheden verricht voor waterschappen die deelnemen aan de Gemeenschappelijke regeling hWh. Het merendeelcriterium mag berekend worden over een periode van 3 jaar. Het percentage werk voor derden in de periode 2018, 2019 en 2020 bedraagt 11,1% en valt daarmee binnen het maximum van 20%.

3.4 Instandhouding

3.4.1 Instandhouding als ondersteuning projecten

De instandhouding is faciliterend aan de uitvoering van de projecten. In de geactualiseerde begroting 2020 is 14% van het totale begrotingsbedrag benodigd voor de uitvoering van Bestuur en organisatie. De verhouding ten opzichte van de begroting van de projecten is nu stabiel. De afgelopen jaren heeft binnen hWh de nadruk vooral gelegen op de kwaliteitsverbetering van de bedrijfsvoering. In 2019 zijn de laatste grote interne projecten (voldoen aan archiefwet en vervanging financieel systeem) grotendeels afgerond, waarbij 2020 wordt gebruikt voor de afronding van de laatste punten. Na de verhuizing, welke zal plaatsvinden in 2020, wordt in 2021 overgaan in een continu verbetertraject. Zo kan een moderne omgeving onderhouden worden waar hWh zo goed mogelijk haar medewerkers kan faciliteren die samen met de waterschappen werken aan hun renderende samenwerking.

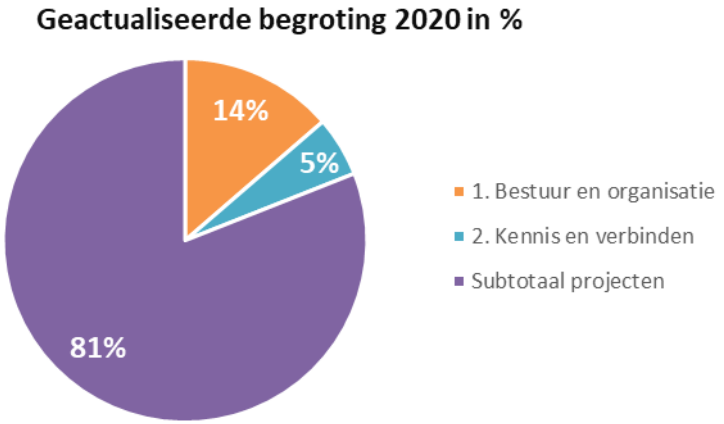

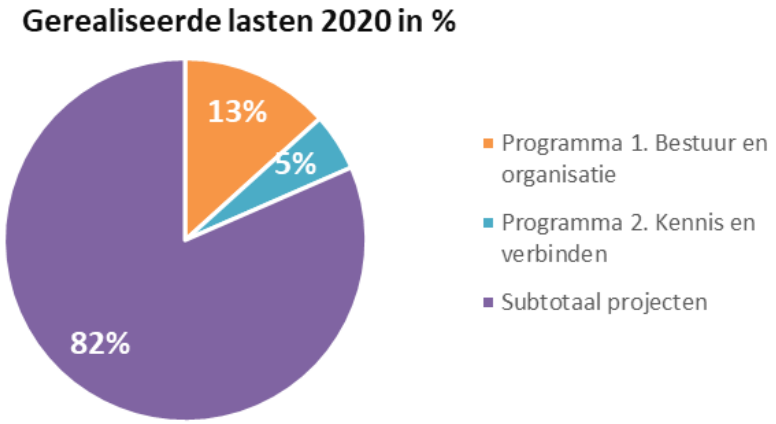

3.4.2 Doorbelastingen instandhouding naar projecten

In de geactualiseerde begroting is het uitgangspunt gehanteerd van het doorbelasten van uitgevoerde diensten binnen instandhouding aan de producten en programma's op basis van vaste rekentarieven per dienst. De rekentarieven zijn (exclusief BTW):

- Virtuele werkplek: € 250 per maand per medewerker;
- Capaciteitsmanagement: € 4.200 per medewerker voor de gehele begeleiding van instroom. Voor contractverlengingen wordt een rekentarief van € 2.100 gehanteerd;
- Inkoop: maximaal € 850 voor een enkelvoudig onderhandse aanbesteding en € 2.100 voor een meervoudig onderhandse aanbesteding.

Een deel van de doorbelastingen vindt plaats binnen programma 1 en 2 instandhouding naar andere kostenplaatsen binnen instandhouding. Het resterende deel wordt van instandhouding aan de andere programma's (projecten) doorbelast. De volgende doorbelastingen zijn verwerkt in 2020:

	Totale doorbelasting t/m 31-12-2020 in € excl. BTW			
	Aan projecten	IHW facilitering	Binnen instandhouding	Totaal
Virtuele werkplek	195.524	65.400	95.798	356.722
Capaciteitsmanagement	195.300	64.884	132.300	392.484
Inkoop	128.450	-	144.400	272.850
Overige facilitering IHW	-	113.520	-	113.520
Totaal	**519.274**	**243.804**	**372.498**	**1.135.576**

3.5 Begrotingswijzigingen

Tegelijkertijd met de 3e bestuursrapportage 2020 wordt de 5e begrotingswijziging aangeboden. Dit betreft de formele vaststelling van gewijzigde budgetten in de periode januari tot en met december 2020 die invloed hebben op de begroting 2020.

Voor al deze begrotingswijzigingen is een DVO afgesloten, waarvan de uitvoering start in 2020. Door middel van de begrotingswijziging worden de projecten aan de begroting 2020 toegevoegd.

Deze wijzigingen hebben geen invloed op de hoogte van de bijdrage aan de instandhoudingskosten. In de bijlage projectverantwoording is de begrotingswijziging per deelnemer uitgewerkt.

Tussentijdse begrotingswijzigingen worden niet direct bij waterschappen in rekening gebracht. Aangezien hWh geen eigen kredietfaciliteiten heeft, kan dit alleen voor zover de liquiditeitspositie van hWh dit toelaat. Op dit moment is er nog geen aanleiding de facturatie op te starten voor de tussentijdse begrotingswijzigingen. Na afloop van het jaar 2020 wordt de eindafrekening opgemaakt. Het verschil tussen het gefactureerde voorschot (welke dus lager is dan de begroting na wijzigingen) en de realisatie aan het einde van 2020 wordt verrekend met de deelnemers aan de projecten.

5e Begrotingswijziging:

Programma 3 Innovatie en transformatie:

- 03.0000/215 Waterinnovatie festival € -33.556. Het programma heeft € 15.000 beschikbaar gesteld voor Onderzoek datascience (programma 3). De extra gelden die beschikbaar zijn gesteld in de addendum op de DVO van DEEP, wordt gecompenseerd met een verlaging van de begroting Waterinnovatie festival met € 18.556.
- 03.0000/217 DEEP € 18.556. De bijdrage van de provincie Noord Brabant in het project was onterecht opgenomen in begroting 2020. De provincie nam uiteindelijk niet deel aan DEEP. De bijdrage van de overige deelnemers (waterschappen) wordt verhoogd. De totale begroting wordt hierdoor niet beïnvloed. Daarnaast is Waterschap Brabantse Delta toegetreden tot DEEP, waarmee in de addendum op de DVO in 2020 € 23.541 extra beschikbaar wordt gesteld. In 2020 is van dit extra budget slechts € 18.556 nodig gebleken. Tevens is de bijdrage per waterschap herrekend op basis van het aantal deelnemers per waterschap.
- 03.0000/218 Onderzoek Datascience € 25.000. Het onderzoek is conform het besluit van de verschillende UO's gefinancierd met € 15.000 van het programma 3 Innovatie en transformatie en € 10.000 vanuit programma 14 Informatiehuis Water.

Programma 10 Waterketen:

- 10.0000/820 Z-info € -8.270. De gelden die beschikbaar zijn gesteld in Gezamenlijke Prognoses AWK, wordt gecompenseerd met een verlaging van de begroting Z-info.
- 10.0000/865 Gezamenlijke Prognoses AWK € 8.270. In de DVO is in 2020 geld beschikbaar gesteld. In 2020 is van dit budget € 8.270 nodig gebleken.

Programma 11 Bedrijfsvoering:

- 11.0000/162 B&O eHRM € -8.000. De extra gelden die beschikbaar zijn gesteld in de addendum op de DVO van CMS 3.0 doorontwikkeling, wordt gecompenseerd met een verlaging van de begroting B&O eHRM met € 8.000.
- 11.0000/260 CMS 3.0 doorontwikkeling € 8.000. In de addendum op de DVO is in 2020 € 8.000 extra beschikbaar gesteld voor de doorontwikkeling.

Programma 14 Informatiehuis Water:

- 14.0000/689 Externe productkosten € -10.000. Er is € 10.000 beschikbaar gesteld voor Onderzoek datascience (programma 3).

4 Programmadashboard

Per programma is op basis van het totaalbeeld een statuskleur toegekend. Voor een toelichting op de betekenis van de statuskleuren wordt verwezen naar bijlage 1. In het programmadashboard zijn de statuskleuren in een ringdiagram weergegeven, zoals beoordeeld tijdens BERAP 3. Ook worden de belangrijkste risico's en beheersmaatregelen van de programma's benoemd. In de jaarrekening wordt per programma weergegeven welke resultaten zijn bereikt ten opzichte van de ambities en geplande resultaten. Voor meer details van de projecten en kostenplaatsen wordt verwezen naar de bijlage projectverantwoording.

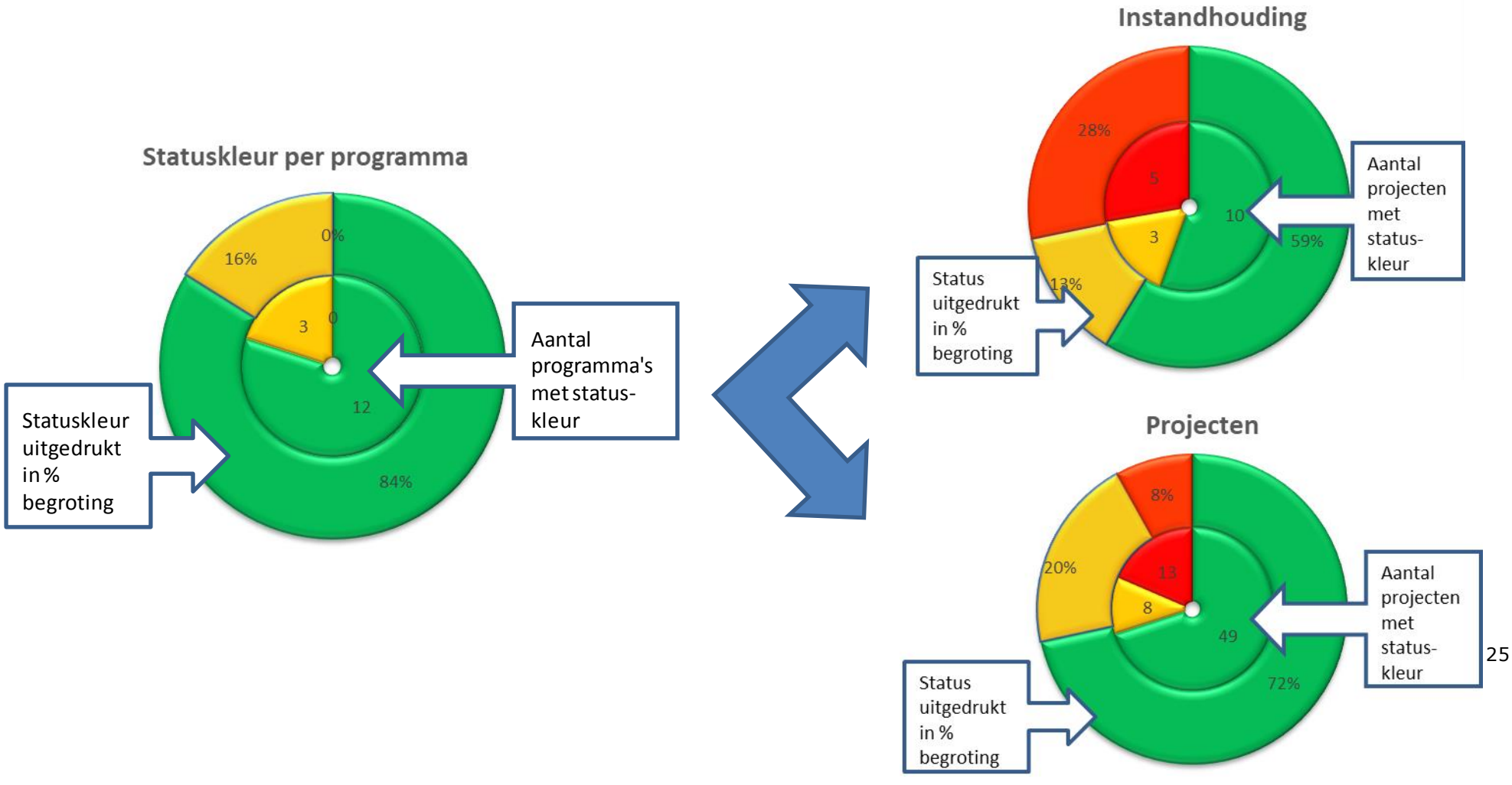

Programma dashboard	PROGRAMMA STATUS Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
	1	2	3		
1 Bestuur en organisatie 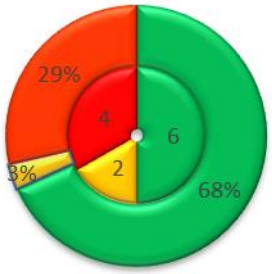				In 2020 is de huurovereenkomst opnieuw afgesloten, en is de verbouwing van start gegaan. De planning om deze af te ronden in 2020 is vanwege de coronacrisis niet gehaald. Het ontwerp is tussentijds aangepast om een pandemie-proof werkplek te kunnen realiseren. In verband met het vele thuiswerken, levert dit geen organisatorische belemmeringen. De coronacrisis heeft het uitgavenpatroon binnen dit programma beïnvloed. Er zijn minder uitgaven voor het werken op kantoor (koffie, lunches, openbaar vervoor etc), maar meer kosten voor (corona)hygiëne, looproutes etc. Daarnaast zijn er vanuit de kantoorautomatisering en werkplek extra kosten gemaakt voor het faciliteren van het thuiswerken. Ook is er aandacht besteed aan een hart onder riem, met inachtneming van duurzaamheid en de sociale en maatschappelijke positie van hWh. Inkoop heeft meer dan begroot kunnen doorbelasten naar de projecten. Capaciteitsmanagement heeft geen extra recruiter ingezet, waardoor minder kosten zijn gemaakt dan begroot. Er zijn goede stappen gemaakt om de organisatie beter te ondersteunen en zijn de uitgaven op totaalniveau binnen de begroting gebleven. Er is een groene statuskleur toegekend aan dit programma.	Rood: tekorten op de deelbudgetten door: - Corona gerelateerde uitgaven. Het uitgavenpatroon is verschoven, waardoor op andere deelbudgetten geld over is. - Afwikkeling mobiliteit, waardoor er in 2021 naar verwachting geen mobiliteitskosten meer zijn. - Meer uitgaven dan begroot door midterm review en fiscale advisering in de bezwaar en beroepsprocedure BTW. De tekorten zijn acceptabel, geen specifieke beheersmaatregelen. Oranje: niet (geheel) behalen van resultaten: - BIWA functioneert nu vooral reactief. Er wordt gewerkt aan het verbeteren van de proactiviteit. Er zijn veel maatregelen getroffen en het bewustzijn is verhoogd. - DIV naar Vechtstromen: door is door personele wisselingen en technische tegenslag is de koppeling met office 365 nog niet afgerond. hWh gaat het voortouw nemen in het maken van een oplossing.
2 Kennis en Verbinden 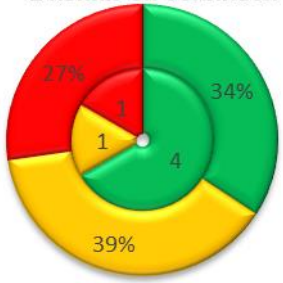				Het totale programmabudget is per saldo onderschreden. De aanleiding hiervoor is de thuiswerksituatie door de coronacrisis waardoor een grote onderschrijding bij het vergadercentrum, maar een overschrijding bij Kennis en verbinden voor uren die aan het advies gewerkt zijn voor de vergadertool. Daarnaast is het uitwerken van diverse programmakaarten binnen kennis & verbinden gedaan. Er is een groene statuskleur toegekend aan dit programma, met name door de succesvolle digitale samenwerking.	Rood: tekorten op de deelbudgetten door: - De kosten voor de fase Online samenwerkingstools waterschappen heeft ruim € 40.500 gekost. De aanleiding hiervoor was de thuiswerksituatie begin 2020 en was onvoorzien. - Er zijn voor € 105.000 aan kosten gemaakt t.b.v. ontwikkelgelden van de programma's Digitale Dienstverlening, Waterketen, Waterkeringen en Watersysteem, inclusief de kosten van gewerkte uren van de programmamanager. Hiervoor was geen budget aanwezig binnen die programma's. In 2021 heeft ieder van de programma's wel een budget toegekend gekregen. Oranje: niet (geheel) behalen van resultaten. Het vergadercentrum is nagenoeg volledig gesloten geweest vanwege de coronacrisis. Hiermee wordt de kwaliteit van de dienstverlening aan de waterschappen niet

Programma dashboard	PROGRAMMA STATUS Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
	1	2	3		
					geleverd. Dit ligt buiten onze invloed.
3 Innovatie en transformatie 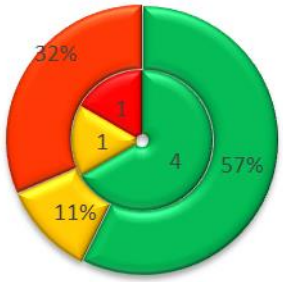				Het programma heeft een goed jaar doorgemaakt waarin ontwikkeling en groei tot volwassenheid van het programma centraal stond. Een start in 2021 vind plaats met de nodige aandacht op kwaliteit en transparantie die voorheen nog niet op dit niveau is geweest. In 2020 is geen Water Innovatie Festival georganiseerd. Na overleg en wens van het UO om snelkookpansessies/hackathons uit te werken als middel voor innovatie is er gekozen dit budget aan te spreken. Daarnaast is een deel van het budget gebruikt om de overschrijding op de innovatiemakelaar te compenseren. Door de coronacrisis werd start van het project DEEP uitgesteld. In de tussentijd zijn webinars georganiseerd. De planning en uitgaven zijn aangepast. Het project loopt weer volgens planning. Over het totaal gezien heeft het programma de statuskleur groen gekregen.	Rood: Door het uitblijven van het Water Innovatie Festival is er extra inzet op kwaliteit en is er extra ingespeeld op komende ontwikkelingen. Hierdoor is er een budgetoverschrijding ontstaan op dit onderdeel van het programma. De keus hiervoor is doordacht geweest omdat het binnen het programmabudget geborgd kan worden door het uitblijven van het water innovatiefestival. Oranje: Door de lockdown is het niet mogelijk geweest om alle opnames voorde leerlijn in 2020 af te ronden. Hierdoor loopt het project achter op planning. Wanneer de lockdown in 2021 wordt opgeheven worden de opnames vervolgd.
4 Digitale dienstverlening				Door het uitblijven van businesscases bij de Omgevingswet blijft er budget over. Daarnaast kostenbesparing op diverse onderdelen. Binnen het project Digitale aangifte is de realisatie van de nieuwe software en daarmee de feitelijke uitfasering niet afgerond voor de einddatum van 31 december 2020. Met de leden van het I-platform is afgesproken dat ondersteuning van de huidige software door de waterschappen nog een laatste jaar plaatsvindt, in plaats van 2020 wordt dit 2021.	Geen projecten met status rood of oranje.

Programma dashboard	PROGRAMMA STATUS Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
	1	2	3		
5 Organisatie samenwerking 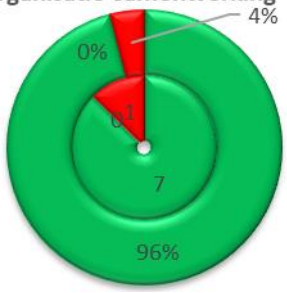				Het programma heeft haar weg het afgelopen jaar steeds beter kunnen vinden. Projecten binnen het programma werken goed samen, het team staat en de samenwerking met andere programma's komt op gang. Het komende jaar wordt dit verder uitgebouwd. Voor 2021 is een roadmap op programmaniveau opgesteld en ook het beheerplan zal op programmaniveau worden opgesteld. Het positieve saldo wordt enerzijds veroorzaakt door kostenbesparingen en anderzijds door verschuiving van werkzaamheden naar 2021. Het ontwikkelbudget is niet volledig benut. Over het totaal gezien heeft het programma de statuskleur groen gekregen.	Rood: Gedurende het certificeringstraject, ontstonden discussies met Oracle die geslecht moesten worden. Het traject heeft daardoor langer geduurd dan voorzien en daardoor is het budget overschreden. Tijdens dit traject zijn de diverse gremia (DBA's, i-Platform, OGT) meegenomen in de ontwikkelingen. De discussie is afgerond.
6 Informatie - datastromen				In oktober stond de verbeterde keten van datastromen. De businesscases Doorontwikkeling CDL en DAMO Fysiek zijn uitgewerkt en het project kan in 2021 uitgevoerd worden. Waterschappen worden actief ondersteund bij het harmoniseren en ontsluiten van gegevens. Het positieve saldo wordt veroorzaakt door kostenbesparingen en doorschuiven van werkzaamheden naar 2021.	Geen projecten met status rood of oranje.

Programma dashboard	PROGRAMMA STATUS Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
	1	2	3		
				Het positieve saldo van het totale programma wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door het doorschuiven van de audit naar 2021/2022. Door werkzaamheden binnen de waterschappen die invloed hebben op de audit, is deze vertraagd. De werkelijke uurtarieven liggen lager dan de begrotingstarieven. In 2021 zijn de uurtarieven lager begroot. Over het totaal gezien heeft het programma de statuskleur groen gekregen.	Rood: (beperkte) tekorten op de deelbudgetten. Er is strakke sturing op de kosten. Het totale programma blijft binnen de financiële kaders.
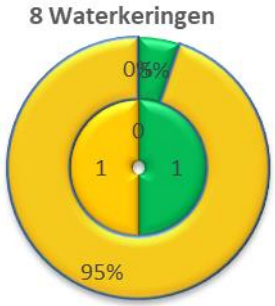				Het project vangstregistratie is opgeleverd. De oplevering van de functionaliteiten ligt op schema. Het systeem is in oktober in productie genomen. Er zijn nog wat restpunten die opgelost zullen worden.	Oranje: Hoewel het project Vangstregistratie, afgezien van het meerwerk, binnen budget is afgerond, zijn er nog een aantal verbeterpunten die in de beheerfase dienen te worden opgepakt. Er is voor de beheerfase echter geen ontwikkelbudget gereserveerd. Dit vormt een wezenlijk risico voor de kwaliteitsbeleving van de applicatie en kan afbreuk doen aan de draagvlak voor het gebruik van de applicatie. De Producteigenaar onderkent dit en zal een verzoek indienen bij TMB/WMB/UO voor aanvullend budget voor de Beheerfase.

Programma dashboard	PROGRAMMA STATUS Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
	1	2	3		
9 Watersysteem 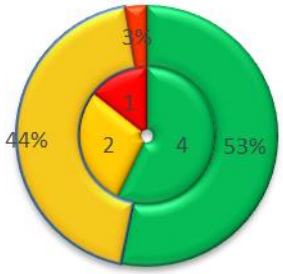				Een aantal businesscases is gestart en afgerond. De overige projecten zijn gestart en lopen conform planning. Het positieve saldo wordt veroorzaakt door vertraging van activiteiten naar 2021 en kostenbesparingen. Over het totaal gezien heeft het programma de statuskleur groen gekregen.	Rood: Ondanks strakke sturing, zijn de totale kosten van de business case Perceelwijzer (beperkt) overschreden doordat het afstemmen van de deelname-bereidheid veel extra uren heeft gekost van de integraal- en omgevingsmanager. Oranje: niet (geheel) behalen van resultaten: Bij Hydamo hebben de voorbereidingen in de vorm van gesprekken met de waterschappen hebben in 2020 i.v.m. corona niet plaats gevonden, deze zijn uitgesteld naar 2021. De aanbesteding is later uitgevoerd dan gepland en wordt in januari afgerond. De kwaliteit van de data uit de WIWB is voor hWh moeilijk te beoordelen. hWh kan de data zelf niet inzien en heeft geen kennis van het gebruik. Dit risico wordt voorlopig niet gemitigeerd.
10 Waterketen 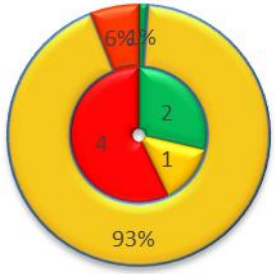				Diverse businesscases zijn gestart en als concept besproken in het UO. Het beheer en onderhoud loopt conform afspraak en de doorontwikkeling heeft een doorstart gemaakt. Voor Z-info wordt gezocht naar mogelijkheden de gewenste functionaliteiten voor de doorontwikkeling door te voeren. Het positieve saldo wordt veroorzaakt door kostenbesparingen en een te hoge begroting 2020.	Rood: tekorten op de deelbudgetten door: - De BC Gezamenlijke Prognoses AWK heeft een langere periode nodig gehad dan voorzien aan afstemming met de deelnemers. De projectfase is gestart in oktober. - De deelnamebereidheid aan de BC SE Tooling kost tijd (omgevingsmanagement), daardoor budgetoverschrijding. - Het traject bij Gem P&Id's, inclusief de afstemming met het I-Platform, AIVA, Platform Waterketen en VVZB kost veel tijd en veroorzaakt extra kosten boven op de 400 gebudgetteerde uren. Businesscase is afgerond en besproken in het UO en in het I-platform. - De businesscase Decentrale Sanitaire Systemen is gestart maar er is geen budget beschikbaar voor verdere uitvoering. Het UO wordt gevraagd het beschikbare ontwikkelbudget vrij te maken voor de businesscase. Oranje: De doorontwikkeling van Z-info wordt door meerdere oorzaken vertraagd: aanstelling van de projectleider is later dan gepland, de projectleider is vroegtijdig opgestapt en de coronacrisis maakt het lastiger om het project tot een goed eind te brengen. De huidige projectleider wordt d.m.v. een coaching traject tijdelijk ondersteund om doorontwikkeling tot een goed einde te brengen.

Programma dashboard	PROGRAMMA STATUS Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
	1	2	3		
11 Bedrijfsvoering				De projecten in het programma lopen goed. Het positieve saldo wordt vooral veroorzaakt doordat er besloten is bepaalde activiteiten niet uit te voeren. Over het totaal gezien heeft het programma de statuskleur groen gekregen.	Rood: De rol van hWh in het beheer en onderhoud van CMS 3.0 is beperkt tot contractmanagement in het bestaande DVO. Het budget voor het vervolg op de samenwerking is dus niet begroot en heeft geleid tot een kostenoverschrijding. Het vervolg op het project CMS is opgenomen in een addendum op de huidige DVO, welke is opgenomen in de geactualiseerde begroting 2021.
12 SAW@				Het programma loopt goed. De hogere kosten bij Project SAW@ wordt gedekt uit de onderschrijding bij BenO SAW@. Over het totaal gezien heeft het programma de statuskleur groen gekregen.	Rood: Project implementatie powerbrowser 2020: opgestart in het 3e kwartaal 2020; op deze post worden uren geboekt die niet voorzien waren in de begroting. Dit leidt op meer uren totaal dan begroot. Dit leidt ook tot minder uren bij Beheer. Er is strakke sturing op kosten. Programma blijft op totaal binnen begroting.

Programma dashboard	PROGRAMMA STATUS Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
	1	2	3		
13 AHN/Beeldmateriaal 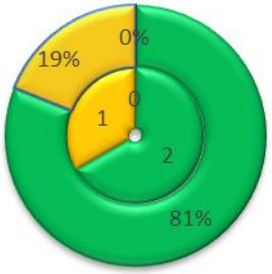				Er is een onderschrijding doordat niet alle gereserveerde gelden uit kaartverkoop vorige jaren worden aangewend. De stuurgroep heeft besloten tot een afrekening van AHN gelden met de deelnemers. Daarnaast zijn kosten bespaard doordat leveranciers van Beeldmateriaal geen aanspraak kunnen maken op bonus betalingen.	Geen projecten met status rood of oranje.
14 Informatiehuis Water 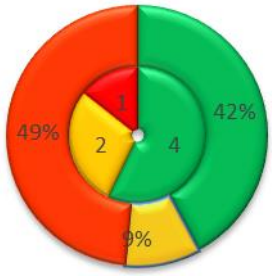				Inleen vanuit waterschappen (7 fte) wordt niet gehaald waardoor een financieel risico ontstaat voor het IHW. De resterende FTE moet worden ingehuurd tegen hogere kosten. De partners RWS en IPO leveren nog niet het afgesproken aantal FTE tegen nultarief, waardoor IHW deze ontbrekende FTE moet inhuren zonder dat daar een vergoeding tegenover staat.	Rood: De partners (Waterschappen, RWS en IPO) kunnen niet de afgesproken FTE leveren. Financieel risico voor het IHW op duurdere capaciteit. Financieel tekort op de post personele kosten basistaken door extra inzet op rapportagedeadlines en portalen. De inleenvergoeding vanuit de waterschappen is niet toereikend om terug te kunnen inlenen bij een waterschap, de kosten zijn hoger. Beheersmaatregelen: Meer detacheringsarrangementen die ook voordelen bieden voor waterschappen. Afstemming met partners RWS en IPO Interne IHW afstemming tussen projectleiders over prioritering. Bespreking in het DO over financiering tussen partners (RWS/IPO en waterschappen) van het tekort over 2020 Oranje: - ROR: Het proces rondom het aanleveren van informatie aan de EU moeten nog in een breder verband worden besproken. Er wordt een koers bepaald. B&O Waterveiligheidsportaal: Door het uitblijven van opdrachtverstrekking vanuit HWBP naar IHW voor de personele dekking loopt het IHW een financieel risico. Het beheer & onderhoud is zoveel mogelijk uitgesteld vanwege geen opdrachtverstrekking. Risico op veroudering van portaal waardoor het

Programma dashboard	PROGRAMMA STATUS Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting programma status	Risico's en beheersmaatregelen van de projecten in het programma
	1	2	3		
					minder gebruikt wordt door de waterbeheerders en imagoschade IHW. Het geld voor personele inzet is ontvangen vanuit HWBP. De opdrachtverlening aan de leverancier loopt via RWS daarvoor moeten HWBP en RWS intern nog zaken regelen. Projectleider stemt af met RWS/HWBP.
15 Kassiersfunctie				Kassiersfunctie, geen bijzonderheden. In het projectbudget van DROP was een wijzigingsbudget opgenomen van € 20.000, deze wordt niet gebruikt.	Geen projecten met status rood of oranje.

Deel 2: Projecten waterschappen

In deel 2 worden de begrotingsprogramma's waterschappen uitgewerkt. Dit betreft de volgende programma's:

- Innovatie en transformatie
- Digitale dienstverlening
- Organisatie en samenwerking
- Informatie – datastromen
- Informatieveiligheid en privacy
- Waterkeringen
- Watersysteem
- Waterketen
- Bedrijfsvoering

Om zoveel mogelijk inhoudelijke overlap met de jaarrekening te vermijden, is deze bestuursrapportage beknopter dan de 1e en 2e bestuursrapportages. De jaarrekening bevat de noodzakelijke, door regelgeving verplichte onderwerpen. Aanvullingen hierop worden in de bestuursrapportage uiteengezet. Voor de programmaverantwoording van de projecten waterschappen, wordt verwezen naar de jaarrekening.

Deel 3: Projecten met derden

In deel 3 worden de begrotingsprogramma's derden en kassiersfunctie uitgewerkt. Dit betreft de programma's AHN, Beeldmateriaal en SAW@ en het programma IHW en de kassiersfunctie. De opdrachtgevers van de projecten (waterschappen en derden) organiseren zich per project in samengesteld UO. De opdracht van de waterschappen aan hWh beperkt zich tot facilitering. De bestuurlijke aansturing ligt niet bij het bestuur van hWh.

Om zoveel mogelijk inhoudelijke overlap met de jaarrekening te vermijden, is deze bestuursrapportage beknopter dan de 1e en 2e bestuursrapportages. De jaarrekening bevat de noodzakelijke, door regelgeving verplichte onderwerpen. Aanvullingen hierop worden in de bestuursrapportage uiteengezet. Voor de programmaverantwoording van de projecten met derden, wordt verwezen naar de jaarrekening.

Deel 4: Verwachte begrotingswijzigingen

In deel 4 wordt aangekondigd welke begrotingswijzigingen worden verwacht. Deze projecten hebben nog niet geleid tot een DVO en worden daarom nog niet in de financiële begroting verwerkt. De genoemde bedragen zijn slechts inschattingen op basis van huidige inzichten. Besluitvorming hieromtrent gaat via de OGT en leidt tot een begrotingswijziging die te zijner tijd aan het Algemeen bestuur ter besluitvorming wordt voorgelegd.

5 Verwachte begrotingswijzigingen

5.1 Verwachte begrotingswijzigingen 2020

In de begroting 2020 is een indicatie gegeven van de te verwachten begrotingswijzigingen ten bedrage van € 2.440.000. In de 1e, 2e en 3e bestuursrapportage zijn reeds begrotingswijziging aangeboden. In onderstaand overzicht wordt weergegeven welk deel van de verwachte begrotingswijzigingen reeds is verwerkt in de bestuursrapportages en welk deel van de verwachte begrotingswijzigingen is bijgesteld. In de loop van 2020 is getracht tegelijkertijd met een verhogende begrotingswijziging ook een verlagende begrotingswijziging door te voeren. In het resterende deel van 2020 worden zijn geen begrotingswijzigingen meer aangeboden die de begroting per saldo verhogen.

Verloopoverzicht verwachte begrotingswijzigingen 2020	Bedrag in €
Geactualiseerde begroting 2020 (deel 4)	2.440.000
Af: verwerkte begrotingswijzigingen BERAP1	-412.009
Af: verwerkte begrotingswijzigingen BERAP2	-7.038
Af: verwerkte begrotingswijzigingen BERAP3	-
Af: bijstelling verwachtingen	-2.020.953
Nog te verwachten begrotingswijzigingen 2020	**-**

5.2 Verwachte bijstelling begroting 2021

De jaareindeverwachting 2020 en de begrotingswijzigingen 2020 hebben ook hun invloed op de begroting van 2021. In deze paragraaf wordt normaliter een indicatie gegeven van de verwachte bijstelling van de primaire begroting 2021, gebaseerd op de actueel beschikbare informatie en genomen besluiten. Aangezien de geactualiseerde begroting 2021 recent is opgesteld zijn er nu geen verwachte bijstellingen van deze begroting 2021 te verwachten. Voor meer informatie wordt verwezen naar de geactualiseerde begroting 2021.

6 Bijlagen

6.1 Bijlage 1: Status kleur en betekenis

Status	Betekenis
Groen	Statuskleur groen is van toepassing wanneer er geen statuskleur rood of oranje toegekend kan worden én voldaan wordt aan alle onderstaande criteria: -Tijd: De uitvoering loopt conform planning en het resultaat wordt tijdig behaald. Of: overschrijdingen in de tijd zijn goedgekeurd en doen geen afbreuk aan de kwaliteit. -Geld: De budgettaire kaders worden niet overschreden. Of: budgetoverschrijdingen zijn goedgekeurd, doen geen afbreuk aan de kwaliteit en leiden tot hogere bijdragen van de deelnemers om de kosten te dekken. -Kwaliteit: Het beoogde resultaat wordt inhoudelijk bereikt. De risico's zijn in beeld, maar zijn nog niet opgetreden. Voor de risico's zijn effectieve beheersmaatregelen gedefinieerd.
Oranje	Statuskleur oranje is van toepassing wanneer er geen statuskleur rood toegekend kan worden én minimaal één van de volgende situaties zich voordoet: -Tijd: De uitvoering is vertraagd, bijsturing is reeds ingezet. De bijsturing zal naar verwachting effectief kunnen zijn. -Geld: Er zijn budgetoverschrijdingen, maar deze kunnen door bijsturen wellicht nog gecompenseerd worden. -Kwaliteit: De haalbaarheid van het verwachte resultaat is discutabel, maar heeft (nog) geen consequenties voor de producten. De geïnventariseerde risico's treden op of het is zeer waarschijnlijk dat de risico's zullen optreden. De beheersmaatregelen worden ingezet, maar het is onzeker of dit afdoende is om de risico's te reduceren.
Rood	Statuskleur rood is van toepassing wanneer minimaal één van de volgende situaties zich voordoet: -Tijd: De uitvoering is dusdanig vertraagd dat de beoogde doelstelling niet wordt gehaald. Er heeft nog geen bijsturing plaatsgevonden of bijsturing is niet mogelijk. -Geld: Er zijn budgetoverschrijdingen die niet gecompenseerd worden door hogere bijdragen. -Kwaliteit: Het beoogde eindresultaat wordt niet gehaald. Eén of meerdere van de geïnventariseerde risico's treden op. De beheersmaatregelen zijn niet afdoende om risico's te reduceren.

6.2 Bijlage 2: Financieel overzicht kolommen verklaard

Begrotingswijzigingen	Saldo begroting / Lasten begroot / Baten begroot	Lasten werkelijk	Baten werkelijk	Saldo werkelijk	Saldo J.E.V.
Dit betreft de begrotingswijzigingen die tegelijkertijd met bestuursrapportage worden aangeboden.	Dit betreft het begrote bedrag, na eventuele begrotingswijzigingen van het lopende jaar.	Dit betreft het bedrag dat werkelijk als kosten (lasten) is geboekt. Bestaat uit ontvangen inkoop facturen, interne doorbelastingen en gewerkte uren in de betreffende periode van rapportage	Dit zijn de gefactureerde en nog te factureren bedragen aan de deelnemers in het lopende jaar, samen met het saldo op de projectrekening per 1/1.	Dit is het verschil tussen de werkelijke baten en de werkelijke lasten.	Dit is een inschatting van de jaareindeverwachting van het saldo, zijnde het verschil tussen de verwachte baten en de verwachte lasten.

6.3 Bijlage 3: Lijst met afkortingen

A&S	Architectuur en Standaarden
AB	Algemeen bestuur
AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming.
AWK	Applicatielandschap Afvalwaterketen
B&O	Beheer en onderhoud
BAG	Basisregistraties Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BBVW	Regeling Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen
BC	Business case
BGT	Basisregistratie Grootschalige Topografie
BHV	Bedrijfshulpverlening
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid. Deze overheidsbrede, risico-gestuurde baseline vervangt alle afzonderlijke baselines binnen de overheid, waaronder de BIWA.
BIWA	Baseline Informatiebeveiliging Waterschappen
BM	Beeldmateriaal
BRO	Basisregistratie Ondergrond
BRT	Basisregistratie Topografie
BVZ	Bedrijfsvergelijking Zuiverings Beheer
CDO	Chief Digital Officer
CBCF	Commissie Bestuurszaken, Communicatie en Financiën (UvW)
CDL	Centrale Datalaag
CERT-WM	Computer Emergency Response Team Watermanagement, een team dat samen met Rijkswaterstaat gespecialiseerd is in het ontdekken, onderzoeken en afslaan van cyberaanvallen. Alle waterschappen zijn hier op aangesloten.
CISO	Chief Information Security Officer
CIW	Coördinatoren Informatieveiligheid Waterschappen
CMS	Content Management Systeem
CoPWA	Community of Practice Waterschapsarchitecten (werkgroep voor WILMA)
CPW	Coördinatoren Privacy Waterschappen
CVDR	Centrale Voorziening Decentrale Regelgeving
DAB	Digitale Aangifte Bedrijven
DAM	Dijkanalyse Module
DAMO	Datamodel
DAMO-Keringen	Datamodel Keringen
DAMO-TRI	Datamodel Transport, rioleringsinformatie

DAMO-Watis	Datamodel Watersysteem
DAP	Dossier Afspraken en Procedures
DB	Dagelijks bestuur
DDSC	Dijk Data Service Center
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
DROP	Decentrale Regelgeving en Officiële Publicaties
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
DOO	Digitale ondersteuning Omgevingswet
DVH	Dienstverleningshandvest
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
e-HRM	Electronic Human Relation Management
ESRI	Geografisch informatie systeem applicaties
FTE	fulltime-equivalent
FuWa	Functiebeschrijvingen waterschappen
GDI	Generieke Digitale Infrastructuur
GIS	Geografisch informatie systeem
Govroam	Government roaming
Gr	Gemeenschappelijke regeling
GVOP	Gemeenschappelijke Voorziening Overheidspublicaties
GWSW	GegevensWoordenboek Stedelijk Water
HKP	Hoofdkostenplaats
HRM	Human Resource Management
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
hWh	Het Waterschapshuis
ICT	Informatie, Communicatie en Technologie
ICTU	ICT uitvoeringsorganisatie
IHW	Informatiehuis Water
IM	Informatiemodel
IMKL	Informatiemodel Kabels en Leidingen
INSPIRE	Infrastructure for Spatial Information in the European Community
IPM	Integraal Project Management
IPO	Interprovinciaal Overlegorgaan
IPv6	Internet Protocol versie 6
IRC	Internationaal Radar Composiet
IRIS	Integraal Resultaatgericht Informatie Systeem

IV	Informatievoorziening
KIDO	Kwaliteitssysteem Informatiebeheer Decentrale Overheden
KING	Kennisinstituut Nederlandse Gemeenten
KP	Kostenplaats
KPI	Key Performance Indicators
KRW	Kaderrichtlijn Water
LAWA	Landelijk Arbeidsvoorwaardenoverleg Waterschappen
LIS	Leidingen informatiesysteem
LvL	Laan van de Leefomgeving
NBPW	Nationaal Bestand Primaire Waterkeringen
NCSC	Nationaal Cyber Security Centrum
NDFF	Nationale Databank Flora en Fauna
NEN	NEderlandse Norm
NHI	Nederlands Hydrologisch Instrumentarium
NORA	Nederlandse Overheid Referentie Architectuur
NUP	NationaalUitvoeringsProgramma
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
IHW	Informatiehuis Water
IMWA	Informatiemodel Water
OBDO	Overheidsbrede Beleidsoverleg Digitale Overheid
OGT	OGT
OLO	Omgevingsloket Online
P&ID's	Proces & Instrumentatie Diagrammen
P&O	Personeel en organisatie
PA	Procesautomatisering
PDC	producten en diensten catalogus
PDOK	Publieke Dienstverlening op Kaart
PEC	Proces Eigenaren Commissie VTH
PIA	Privacy Impact Assessment
PIO	Projectleidersoverleg Implementatie Omgevingswet (ter ondersteuning van DSO)
POC	Proof of Concept
QBWat	softwarepakket voor metingen water
RODC	Rijksoverheid Datacenter
ROR	Richtlijn OverstromingsRisico
RWS	Rijkswaterstaat

RWS CIV	Rijkswaterstaat Centrale informatievoorziening
SAT DATA	Satelliet data
SAW	Sectorale arbeidsvoorwaarden waterschappen
SAW@	Samenwerking Waterbeheer Rijkswaterstaat en waterschappen
SD	secretaris-directeur
S.E.	System Engineering
SLA	Service Level Agreement
STOWA	Stichting Toegepast Onderzoek Water
TMB	Team Muskusratten Bestrijding
TPOD	Toepassingsprofielen Omgevingsdocumenten
UO	Uitvoerend Overleg
UOT	Uitvoerend Overleg Tafel (de gemandateerde opdrachtgevers)
UvW	Unie van Waterschappen
VDW	Vereniging Directeuren Waterschappen
VTH	Vergunningverlening Toezicht en Handhaving
VvZB	Vereniging van Zuiveringsbeheerders
Watis	Waterinformatiesysteem
WEB	Wet Elektronische Bekendmakingen
WIBON	Wet Informatieuitwisseling Boven- en Ondergrondse Netten
Wgr	Wet gemeenschappelijke regelingen
Wilma	Referentiearchitectuur van de waterschappen
WION	Wet Informatie-uitwisseling Ondergrondse Netten
WIWB	Weer Informatie Water Beheer
WKP	Water Kwaliteitsportaal
WMB	Werkgroep Muskusratten Bestrijding
WNT	Wet Normering Topinkomens
Woo	Wijzigingswet Wet open overheid
WS	Waterschap
WSS	WaterSchadeSchatter
WTI	Wettelijk Toetings Instrumentarium
WVP	Waterveiligheidsportaal
Z-info	Zuiveringsinformatiesysteem
ZTC	Zaaktypecatalogus

hetWaterschapshuis

De kracht van samen

Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Projectverantwoording

Het Waterschapshuis

Versie 1.0 d.d. 23-03-2021 t.b.v.
Algemeen bestuur 22 april 2021

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Inhoudsopgave

Bijlagen		**3**
1.1	Bijlage 1: Detailrapportage programma 1 Bestuur en Organisatie	3
1.2	Bijlage 2: Detailrapportage programma 2 Kennis en verbinden	9
1.3	Bijlage 3: Detailrapportage programma 3 Innovatie en transformatie	12
1.4	Bijlage 4: Detailrapportage programma 4 Digitale dienstverlening	14
1.5	Bijlage 5: Detailrapportage programma 5 Organisatie en samenwerking	16
1.6	Bijlage 6: Detailrapportage programma 6 Informatie - datastromen	21
1.7	Bijlage 7: Detailrapportage programma 7 Informatieveiligheid en privacy	24
1.8	Bijlage 8: Detailrapportage programma 8 Waterkeringen	29
1.9	Bijlage 9: Detailrapportage programma 9 Watersysteem	30
1.10	Bijlage 10: Detailrapportage programma 10 Waterketen	34
1.11	Bijlage 11: Detailrapportage programma 11 Bedrijfsvoering	38
1.12	Bijlage 12: Detailrapportage programma 12 SAW@	40
1.13	Bijlage 13: Detailrapportage programma 13 AHN/Beeldmateriaal	43
1.14	Bijlage 14: Detailrapportage programma 14 Informatiehuis Water	45
1.15	Bijlage 15: Detailrapportage programma 15 Kassiersfunctie	49
1.16	Bijlage 16: Detailrapportage kostenplaatsen	50
1.17	Bijlage 17: Kostenverantwoording DVO's	51
1.18	Bijlage 18: Begrotingswijziging per deelnemer	54
1.19	Bijlage 19: Saldoafwikkeling en 5e gewijzigde begroting per deelnemer	55

Bijlagen

1.1 Bijlage 1: Detailrapportage programma 1 Bestuur en Organisatie

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Facilitair	De facilitering van de organisatie, waaronder de huisvesting, werkplekken en kantoorautomatisering.	554.711	713.582	129%	554.711	-158.871				In 2020 is de huurovereenkomst opnieuw afgesloten, en is de verbouwing van start gegaan. De planning om deze af te ronden in 2020 is vanwege de coronacrisis niet gehaald. 1 maart 2021 zal het nieuwe kantoor, vergadercentrum en werkcafé in gebruik genomen kunnen worden, mits de coronamaatregelen dit toelaten. Als gevolg van de corona crisis zijn er extra kosten gemaakt voor extra licenties maar ook voor ondersteuning bij het versneld uit te rollen van Teams. Daarnaast zijn extra kosten gemaakt voor een goede ventilatie in het werkcafé en het vergadercentrum.
Organisatie ondersteuning	De kosten (ten behoeve van) de directie zijn hier begroot: secretaris-directeur, plaatsvervangend secretaris-directeur, beleidsadviseur bestuurlijke en juridische zaken en controller. Daarnaast de ondersteuning van de primaire processen van de organisatie in de breedste zin van het woord, waaronder financiën, P&O en juridisch.	1.605.815	1.407.243	88%	1.610.815	203.572				In 2020 zijn goede stappen gemaakt om de organisatie beter te ondersteunen. De vacatures voor functioneel beheer KA-ICT en PMO zijn ingevuld en talentmanagement is opgezet. Doordat de vacatures laat in het jaar zijn ingevuld blijft een deel van het budget onbenut. Er is de afgelopen maanden gewerkt aan de aanpassing van de P&C cyclus op programmagestuurd werken, het verbeterplan voor projectbeheersing en finetuning van het financiële systeem. Corona vormt een duidelijk risico. De extra werkzaamheden in de crisistijd zijn inmiddels onderdeel geworden van het reguliere werk. Bijzonderheden zijn opgevangen in de post onvoorzien.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Organisatie inkoop	De begroting betreft strategische inkoop. Inkoop ten behoeve van de projecten worden doorbelast.	143.334	34.156	24%	143.334	109.178				De uitgaven zijn nagenoeg precies wat is gepland.Doorbelasting valt ongeveer €100.000 hoger uit dan begroot. In 2020 zijn veel kleine opdrachten gegeven die gebundeld kunnen worden in 1 aanvraag. De inkoopadministratie wordt steeds verder ingericht. Dit blijft een aandachtspunt, omdat de leverancier niet altijd tijdig reageert. Het betrekken van de waterschappen bij het werk en de leveranciers is een aantal maanden uigesteld. 2021 zal in het teken staan van het verder invullen van de inkoop en contractmanagement afdeling.
Organisatie capaciteitsmanagement	Capaciteitsmanagement ten behoeve van de instroom, doorstroom en uitstroom van de flexibele schil. De kosten worden doorbelast naar de projecten waarvoor werving of contractverlenging heeft plaatsgevonden.	231.461	-116.419	-50%	231.461	347.880				Het afgelopen jaar heeft de werving vanwege de coronaperikelen even stil gelegen. Helaas is het aantal geraamde wervingen daardoor net niet gehaald. Voor de werving is er op dit moment een langer traject vanwege de arbeidsmarktkrapte. Tot nu toe is het nog gelukt om mensen uit onze sector te halen. Dit jaar wordt er wel geld overgehouden omdat de inzet van de extra recruiter en ondersteuning van de capaciteitsmanagaer (totaal 2fte) niet heeft plaatsgevonden.
Communicatie	De kosten voor communicatie, zoals het magazine It's HWH.	153.019	148.768	97%	153.019	4.251				Het was een intentsief jaar voor communicatie. De digitale samenwerking is versneld opgepakt, waardoor het opstellen van het jaarplan 2021 en de vernieuwing van de huisstijl is uitgesteld naar later in 2020. In september is de nieuwe communicatieadviseur gestart. De eerste opdracht was de aanbesteding van de nieuwe vormgever. Die is begin september gegund. Daarna is een team geformeerd om te komen tot de nieuwe huisstijl. De huisstijl wordt op vele wijze door vertaald: in de nieuwe huisvesting, voor de webinars voor Digitale Tranformatie & Innovatie. De strategisch communicatie adviseur treedt op als procesbegeleider bij de webinars. Daarnaast vraagt deze coronatijd om verbinding met elkaar. Ook daar denk communicatie in mee.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Mobiliteit	Enkele medewerkers van HWH zijn bij de flexibilisering niet bij een andere partij geland en worden beschermd door de SAW tot 1 juli 2021. Hun profiel past niet op de vacatures die HWH binnen haar projecten heeft. Voor deze medewerkers is een dienst ingeregeld om ze elders (bij andere overheden) op uitleen of detacheringsbasis werkzaamheden te laten verrichten die passen bij hun profiel en vermogen. Vergoedingen voor de door hun verrichtte werkzaamheden worden op de kosten in mindering gebracht. Tevens wordt de voorziening personeel aangewend om een deel van de kosten te dekken.	98.296	203.230	207%	145.211	-58.019				Na het derde kwartaal zijn er geen medewerkers meer gedetacheerd naar een andere organisatie. Een medewerker is in 2020 met vervroegd pensioen gegaan, waardoor er eind 2020 geen medewerkers meer gebuik maken van mobiliteit.
Bestuur	Het voorbereiden, faciliteren en het ondersteunen van (de vergaderingen van) het Algemeen bestuur en het Dagelijks bestuur Gr HWH. Hieronder wordt ook inzet van derden begroot, zoals accountantskosten, juridisch advies en strategische planning. Het ondersteunen van het bestuur door inzet van de vaste kern, zoals de secretaris directeur, beleidsadviseur bestuurlijke en juridische zaken, controller en beleidsadviseur financiën.	161.976	178.118	110%	161.976	-16.141				In 2020 is een midterm review uitgevoerd. Met deze kosten was geen rekening gehouden in de begroting 2020. Tezamen met de extra inzet van de fiscaal adviseur inzake de lopende beroepsprocedure tegen de belastingdienst in de BTW kwestie, maakt dit dat er een overschrijding is op de kostenplaats bestuur.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Kwaliteitsverbetering financiële organisatie	Het nieuwe financiële systeem Prosa is gereed. Dit betreft naast de basis administratie de modules voor tijdschrijven, verplichtingen-, projecten- en inkoopadministratie (maatwerk). Tevens dient het nieuwe systeem als archiveringssysteem voor alle financiële documenten. Resteert voor 2020: -Opleiden nieuwe HWH-medewerkers (PL, PMO, etc.) in het gebruik van Prosa -Finetunen administraties -Inrichten rapportage, waarbij extra aandacht voor performance indicatoren (KPI's) -Inrichten functioneel beheer Prosa AllSolutions	33.218	13.442	40%	33.218	19.776				Een nieuwe functioneel beheerder en een nieuwe consultant van AllSolutions zijn beide nu goed ingewerkt. Bijna alle issue's zijn nu ook aangepakt. Alleen de correcties op de verlof module moeten nog in 2021 opgepakt en getest worden.
Project BIWA	Inrichten naar reguliere activiteiten zoals periodieke training medewerkers en controle op gedrag medewerkers door penetratietest, mystery guest, etc. Voor 2020 moeten dan nog zaken opgepakt worden als: -Inrichten van het Information Security Management System (ISMS) -Procesveranderingen na de invoering van Prosa verwerken -Doorgroei naar BIO -Uitkomsten uit penetratietest verwerken	24.793	4.562	18%	24.793	20.231				Inmiddels is de opdrachtverstrekking richting de ciso gestart. Er zijn afspraken over de overdracht met de vorige ciso gemaakt. Helaas heeft die nog niet plaats gevonden. Reactief gaat het prima, pro-actief komt vanwege de niet gedane overdracht in de knel. Inmiddels is er een afspraak georganiseerd voor de overdracht. helaas heeft deze nog steeds niet in zijn geheel plaats gevonden. Er is een uitgebreid Informatieveiligsheid nota voor CT in voorbereiding. Er zijn veel maatregelen getroffen en het bewustzijn is over de gehele linie verhoogd. Doordat er weinig uren zijn geschreven zijn de kosten erg laag uitgekomen.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
							1	2	3	
DIV naar Vechtstromen	Om te kunnen voldoen aan de archiefwet en een goed werkend archief te creëren is een meerjarig programma opgezet. Het uiteindelijk resultaat is een digitaal ingericht en gemanaged archief. Om daar te komen is een programma in fasen opgezet. DIV wordt overgebracht naar een waterschap en de digitale handtekening voor DVO's wordt geimplementeerd. De dienstverlening (inclusief Servicedesk) op het gebied van kantoorautomatisering is overgenomen door Vechtstromen. Rest nog in 2020: -Implementatie van tooling voor rollen, rechten en plichten t.b.v. de beheersprocessen -Implementatie van tooling voor registratie incidenten en mutaties van rechten -Opstellen van governance-handboek	74.594	69.309	93%	74.594	5.286				I.v.m. het vertrek van de beheerder van Join, worden een aantal opdrachten uitgevoerd door de leverancier: strippenkaart beheer, koppeling Office 365 met Join en onderliggende Decos aanpassingen. Door personele wisselingen bij hWh en Vechtstromen en een technische tegenslag is de koppeling met Office 365 nog niet gerealiseerd.
Corporate communicatie	In 2018 is een begin gemaakt met de uitgifte van het periodiek IT's HWH. Deze activiteiten worden voortgezet en maken onderdeel uit van de reguliere begroting. In 2019 is dit gevolgd door een corporate story, een nieuw CMS (website) en bouwen aan community 's. In 2020 zal dat worden gevolgd met de opzet van nieuwe communicatieve uitingen zoals: HWH app, etc.	33.058	31.072	94%	33.058	1.986				Zie toelichting status communicatie.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
							1	2	3	
Huisvesting	Verbouwing HWH, IHW en Vergadercentrum exclusief de inrichtingskosten.	107.257	115.007	107%	107.257	-7.750				Er is een lichte overschrijding van het budget. Dit is veroorzaakt door de herijking van het ontwerp waardoor de ontwerper meer uren heeft moeten maken. Daarnaast bleek de ventilatiecapaciteit onvoldoende in het werkcafé waardoor advies is ingewonnen. De aanpassingen in het ontwerp en het inwinnen van advies heeft de verbouwing tijdelijk on-hold gezet, waardoor de verbouwing niet in 2020 is afgerond. Aangezien het kantoor en vergadercentrum gesloten zijn, is dit voor geen van de betrokkenen een probleem.
Programma 1. Bestuur en organisatie		3.221.533	2.802.070	87%	3.273.450	471.380				In 2020 is de huurovereenkomst opnieuw afgesloten, en is de verbouwing van start gegaan. De planning om deze af te ronden in 2020 is vanwege de coronacrisis niet gehaald. In verband met het vele thuiswerken, levert dit geen organisatorische belemmeringen. Er zijn goede stappen gemaakt om de organisatie beter te ondersteunen.

1.2 Bijlage 2: Detailrapportage programma 2 Kennis en verbinden

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Kennis delen & verbinden	Digitale transformatie staat op de agenda. Ook beseffen de waterschappen dat dit gepaard gaat met organisatorische veranderingen en dat bij een (groot) deel van deze opgave samenwerking noodzakelijk is. HWH is verkenner en verbinder bij deze transformatie en bijbehorende veranderingen en articuleert vragen vanuit de business. Het brengt kennis samen, om kansen te benutten en veranderingen te bewerkstelligen. Daarnaast vervult HWH in de uitvoering van projecten de rol van deskundig begeleider. Vanuit het principe van loden deuren worden deze uren en kosten op uur basis toegerekend aan de projecten.	343.017	458.294	134%	342.750	-115.544				De kosten voor de fase Online samenwerkingstools waterschappen heeft ruim € 40.500 gekost. Daarnaast is er voor € 105.000 aan kosten gemaakt t.b.v. ontwikkelgelden van de programma's Digitale Dienstverlening, Waterketen, Waterkeringen en Watersysteem, inclusief de kosten van gewerkte uren van de programmamanager. Hiervoor was geen budget aanwezig binnen die programma's.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Ondersteuning OGT / I-platform	Dit project voorziet in de noodzakelijk gebleken juridische en secretariële ondersteuning van platforms waarin alle waterschappen zijn vertegenwoordigd. Dat geldt voor de Opdrachtgeverstafel (OGT) waarin de directies zitting hebben, maar ook voor het i-platform waaraan alle i-managers van de waterschappen deelnemen. De ondersteuning heeft tot doel de efficiëntie en de effectiviteit van de platforms te vergroten. Met het beschikbare budget wordt ook de doorontwikkeling van het meerjarenprogramma gefinancierd.	136.635	91.199	67%	136.635	45.436				Loopt nog in lijn met de begroting. Het overschot is te verklaren door thuiswerken/digitaal vergaderen. Geen locaties, lunches, etc.
Capaciteit BUCA	Activiteiten die, in opdracht van de OGT, uitgevoerd worden tot en met de definitieve besluitvorming over de business cases. Deze kosten worden per uitgevoerde business case doorbelast aan de deelnemende waterschappen. Voor zover de business case niet leidt tot een opdracht, worden de kosten opgenomen in instandhouding.	194.972	119.578	61%	194.972	75.394				De verschillende BC worden in november aan de OGT ter besluitvorming voorgelegd. Dat is enkele maanden later dan eerder voorzien. Dit heeft te maken met extra inzet voor afstemming met de deelnemende waterschappen.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
							1	2	3	
Strategienota OGT	I.o.m. de OGT opzetten van een project om te komen tot een update van de strategienota en meerjarenplannen van de programma's.	41.198	34.668	84%	41.198	6.530				De 99% versie van de strategienota is aangeboden aan OGT/DB/AB. Vervolgstappen (dialoogtafels) worden op moment van schrijven vormgegeven. Afstemming vindt plaats met programmamanagers, UO(-T) en overige stakeholders.
Kwaliteitsborging	Structurele inzet op kwaliteitsborging geeft ruimte aan het versterken van de PDCA cyclus binnen de programma's en projecten.	57.288	54.622	95%	57.288	2.666				De structurele inzet op kwaliteitsborging en -ontwikkeling in programma's en projecten krijgt vorm en wordt gestimuleerd. Evaluatie project Digitaal Vergaderen is afgerond en geaccepteerd door DB en OGT. Start gemaakt met evaluatie project / beheer e-HRM.
Vergadercentrum	Het continueren van de dienstverlening ten aanzien van het vergadercentrum: •Inplannen vergaderzalen •Cateringfaciliteiten •Beheer en onderhoud vergadercentrum Het huurcontract voor het vergadercentrum loopt tot en met maart 2030.	484.985	317.962	66%	484.985	167.022				Het vergadercentrum is vanaf 16 maart 2020 gesloten vanwege de corona crisis. Eind januari zal de verbouwing van o.a. het vergadercentrum afgerond zijn, deze is dan 'pandemie proof'. De aanbesteding van de AV-middelen is mislukt, er zal een Europese Aanbesteding gestart worden, installatie van de apparatuur ia eind december nog niet gereed. Dat hoeft is probleem aangezien vanwege corona het vergadercentrum nog gesloten is.
Programma 2. Kennis en verbinden		1.258.094	1.076.323	86%	1.257.827	181.505				Het totale programmabudget is per saldo onderschreden. De aanleiding hiervoor is de thuiswerksituatie door de coronacrisis waardoor een grote onderschrijding bij het vergadercentrum en een overschrijding bij Kennis en verbinden voor uren die aan het advies gewerkt zijn voor de vergadertool en het uitwerken van diverse programmakaarten.

1.3 Bijlage 3: Detailrapportage programma 3 Innovatie en transformatie

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Innovatiemakelaar	Waterschappen hebben behoefte aan een actieve ondersteuning m.b.t innovatie-kennisuitwisseling. Om deze communicatie en kennisuitwisseling mogelijk te maken is naast de inzet van FTE's een jaarbudget nodig.	350.568	416.909	119%	350.568	-66.341				De algemene conclusie op dit onderdeel is dat er maximaal ingezet is op kwaliteit en aandacht voor de waterschappen. Hiermee is er, door in te spelen op komende ontwikkelingen, een budgetoverschrijding geweest binnen dit sub-project. De keus hiervoor is doordacht geweest omdat het binnen het programmabudget geborgd kan worden door het uitblijven van het water innovatiefestival.
Winnovatie	Het innovatieplatform van de waterschappen. Op dit platform kunnen innovaties uitgewisseld worden en kan inspiratie worden opgedaan.	247.360	208.034	84%	247.360	39.326				Winnovatie.ws Inmiddels zijn er 15 waterschappen, Unie en HWH (technisch) aangesloten op het platform. 6 waterschappen en de STOWA zijn nog niet aangesloten. Nadat elk waterschap een eigen challenge heeft gedaan, is nu de verwachting dat er steeds meer waterschapsoverstijgende challenges gestart gaan worden in 2021. Winnovatie.nl Op 1 oktober is de website winnovatie.nl gelanceerd. Deze telt inmiddels 168 innovaties en wordt goed bezocht. Ook is door Delfland de eerste externe challenge gelanceerd met veel aandacht door de media en maar liefst 135 inzendingen door externen. Winnovatie.nl wordt nu ook doorgetest en hier en daar aangepast zodat de waterinnovatieprijs ook via dit platform kan gaan verlopen.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Waterinnovatie Festival	Het organiseren van kennissessies en het waterinnovatie festival.	90.414	24.151	27%	90.414	66.263				Op dit project zouden geen kosten gemaakt worden in 2020. Na overleg en wens van het UO om snelkookpansessies/hackathons uit te werken als middel voor innovatie is er gekozen dit budget aan te spreken voor de uitvoering van één dergelijke sessie in Q4 van 2020. Daarnaast kan het overschot op dit project gebruikt worden om het te kort van de innovatiemakelaar op te vangen.
Leerlijn digitale transformatie	Het ontwikkelen van een leerlijn voor berschillende functies en niveau's.	123.970	90.212	73%	123.970	33.758				Het project is in 2020 binnen budget gebleven. Echter is het door de lock-down niet mogelijk geweest om alle inhoud af te maken. Desondanks zal de kwaliteit worden gewaarborgd en worden geleverd zoals afgesproken. Omtrent planning zijn er grote risico's i.v.m het aanhouden van de lock-down en mogelijk niet tijdig kunnen opnemen van de Webinars.
Pilot DEEP	Een pilot ontwikkelprogramma op het gebied van datascience en dataengineering, wat moet leiden tot goed opgeleide menskracht op het nieuwe vakgebied.	275.630	275.630	100%	275.630	-0				Dit jaar is er voor de deelnemende waterschappen Webinars georganiseerd ter voorbereiding op het programma. Het opleidingsprogramma is omgezet naar een digitaal programma. Daardoor is het programma wel later gestart dan oorspronkelijk de bedoeling was (1-5-2020). Het programma is gestart per 1 september 2020. In augustus was duidelijk met hoeveel waterschappen en deelnemers meedoen. We hebben toen een addendum gemaakt waarin de kosten specifiek zijn gemaakt voor de waterschappen. Het addendum is ook door alle waterschappen ondertekend. Het programma verloopt nu volgens planning. Ondanks dat alles digitaal is worden leerdoelen en resultaten gerealiseerd. Daarnaast wordt geinformeerd en onderzocht bij de waterschappen die niet meedoen aan DEEP wat de behoefte is voor een tweede groep. De eerste opdrachten worden eind maart afgerond waarbij ook een tussentijdse evaluatie plaats vindt.
Onderzoek DataScience en HWH		25.000	25.000	100%	25.000	0				Een kort te doorlopen samenwerking binnen 3 programma's. Deze programma's hebben samen gekozen om met een datascientist aan de gang te gaan om de mogelijkheden van datascience te verkennen binnen hWh. De beoogde kwaliteit van het onderzoek wordt behaald. Het project heeft een doorlooptijd van 5 maanden en zal eind februari worden afgerond.
Programma 3. Innovatie en transformatie		1.112.942	1.039.936	93%	1.112.942	73.006				Het programma heeft een goed jaar doorgemaakt waarin ontwikkeling en groei tot volwassenheid van het programma centraal stond. Een start in 2021 vind plaats met de nodige aandacht op kwaliteit en transparantie die voorheen nog niet op dit niveau is geweest.

1.4 Bijlage 4: Detailrapportage programma 4 Digitale dienstverlening

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Omgevingswet	Dit project ondersteunt waterschappen in de transitie die nodig is als gevolg van de Omgevingswet. TROWA legt de focus op de digitale Waterschapsverordening en de regels die moeten worden toegepast. Omdat alle waterschappen voor vrijwel dezelfde opgave staan wordt gebruikt gemaakt van elkaars kennis en ervaring. Er worden modelteksten en een gezamenlijke structuur ontwikkeld in drie werkpakketten: 'wat' (kennisdeling), 'hoe' (ervaring opdoen) en 'waarmee' (digitale gereedschappen). Het project wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met de Unie van Waterschappen.	347.000	296.633	85%	347.000	50.367				De helpdesk van de leverancier wordt op dit moment zwaarder belast dan verwacht. Een klein aantal Ws beginnen nu pas de games te spelen. De extra vraag leidt tot extra kosten van ongeveer 20k en zal leiden tot extra kosten voor de Ws. Als oplossing voor de extra kosten van € 25.000 is aan het UO voorgesteld om een deel van het budget van het onderdeel Business Cases hiervoor vrij te geven omdat er dit jaar niet gestart zal worden met een nieuwe Business Cases. De opdracht aan de leverancier is inmiddels verstrekt. Strategische Omgevingswet: Er zijn ook3 extra webinars gehouden.
Omgevingswet Overig	5 business cases die onder regie van Trowa worden opgesteld.	76.655	1.342	2%	76.655	75.313				Naar verwachting worden er in 2020 geen business cases gestart. Hierdoor kan het hiervoor gereserveerde budget worden vrijgegeven voor uitgaven binnen Strategische Omgevingswet.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Digitale Aangifte bedrijven	De Digitale Aangifte Bedrijven is een (web-)functionaliteit met behulp waarvan bedrijven aangifte kunnen doen van hun zuiveringsheffing en/of verontreinigingsheffing. Het is ook een hulpmiddel om te bepalen voor hoeveel eenheden een bedrijf heffing moet betalen. De applicatie is in gebruik bij de belastingkantoren en bij waterschappen die zelf nog heffen.	50.824	33.651	66%	50.824	17.173				Met leverancier zijn afspraken gemaakt over de uitfasering. Ontwikkeling van vervangende software, door leverancier is in gang gezet en wordt afgestemd met de gebruikers. HWH levert hier zo nodig een ondersteunende rol. De huidige gebruikers hebben een voorstel ontvangen voor het vervolg. Regelmatig vinden afstemmingsmomenten met de leverancier plaats met betrekking tot voortgang. Met de leden van het I-platform is afgesproken dat ondersteuning van de huidige software door de waterschappen nog een laatste jaar plaatsvindt, in plaats van 2020 wordt dit 2021. De huidige gebruikers worden hierover geïnformeerd. Kennisdagen zijn in 2020 niet doorgegaan door corona. Hierdoor blijft een deel van het budget onbenut.
Programma 4. Digitale dienstverlening		474.479	331.626	70%	474.479	142.853				Door het uitblijven van businesscases bij de Omgevingswet blijft er budget over. Daarnaast kostenbesparing op diverse onderdelen.

1.5 Bijlage 5: Detailrapportage programma 5 Organisatie en samenwerking

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Ontwikkelingsbudget O&S	Voor de continuïteit van de ontwikkeling (verkenningen, business cases, innovatie-pilots, communicatie) heeft het programma een budget van 200k€ per jaar, waarbij het UO gemandateerd is om binnen deze budgettaire ruimte naar eigen inzicht te handelen.	200.000	89.857	45%	200.000	110.143				De teams van de Softwarebrooker en het kenniscentrum zijn van start. Business case team strategische cloud partner is opgestart. Binnenkort wordt een marktverkenning gestart. Het voorstel voor het Microsoft framework meerdere keren besproken in het I-platform. Er worden nu business cases (kosten calculaties) uitgevoerd voor alle waterschappen die dat willen. 09 februari is er vervolg in het I-platform. Het streven is om in maart de besluitvorming in de OGT af te ronden. Kenmerken van het framework zijn: • Er zijn kortingspercentages afgesproken voor de komende 4 jaar die gelden voor de gehele sector en voor meerdere Microsoft producten. • Een verdergaande samenwerking kan worden bereikt door het gebruik van dezelfde producten en functionaliteiten. Informatie kan eenvoudiger voor elkaar ontsloten worden. Er zijn afspraken gemaakt over informatie veiligheid die niet in de algemene voorwaarden van MS voorkomen. Ook niet commerciële organisaties, zoals waternet, belastingsamenwerkingen en laboratoria, waarin waterschappen participeren kunnen profiteren van de afspraken uit het framework.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
							1	2	3	
IPv6	Het huidige internetprotocol (IPv4) bevat onvoldoende adressen om alle apparaten van een adres te voorzien. HWH heeft het proces voor het claimen van de nieuwe IP-nummerreeksen, beschikbaar gesteld door het Rijk, ingeregeld voor de waterschappen. De inspanningen van HWH op dit gebied hebben zich verder toegespitst op voorlichting en kennisoverdracht. De implementatie wordt door de waterschappen zelf uitgevoerd.	4.353	2.252	52%	4.353	2.100				Dit hele jaar zijn er alleen uren gebruikt t.b.v. overleg met Logius over wat we voor de waterschappen zouden kunnen doen e.e.a. heeft niet to het werkelijk organiseren van activiteiten voor waterschappen geresulteerd.
Doorontwikkeling en gebruik WILMA	WILMA staat voor Waterschapsinformatie en Logisch Model Architectuur. Dit project kent vijf projectdoelstellingen: 1) Zorg voor een stevige update van WILMA. 2) Zorg voor structureel beheer van WILMA. 3) Zorg voor een goede communicatie en het creëren van draagvlak richting alle waterschappen en overige doelgroepen. 4) Bied faciliteiten voor de invoering van WILMA door de waterschappen zelf, door het beschikbaar stellen van een toolkit en handvatten voor implementatie. 5) Zorg voor het op afroep beschikbaar hebben van centrale implementatie	775.672	698.350	90%	811.158	112.808				De implementatie van berichtenXL is afgerond. Er wordt eveneens een link met Aquo gerealiseerd. Inmiddels gaan er bij de diverse waterschappen stemmen op om een landelijke aansluiting te realiseren waarbij ook de thesauri die de waterschappen zelf hebben opgebouwd eveneens te linken aan die van HWH. Dit wordt in 2021 verder opgepakt. De architectuurboard is operationeel en is inmiddels een aantal keren bij elkaar geweest. De verbinding met de andere HWH programma's begint steeds meer vorm te krijgen. De WiLMA architecten zijn inmiddels bij de meeste programma's betrokken, ook vinden regelmatig afstemmings overleggen plaats. Begin 2020 stonden er 2 vacatures open. 1 daarvan is in de loop van 2020 ingevuld, maar de ander nog niet. Circa 900 uur is niet ingevuld. Hierdoor is pas later in het jaar de verbinding gelegd tussen de andere programma's en is de invulling van de community's van Wilma Online achter gebleven.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Software catalogus	De Software Catalogus is ontwikkeld door KING/VNG-realisatie en wordt door bijna alle gemeenten gebruikt. De catalogus maakt deel uit van het instrumentarium waarin architectuur, leveranciersmanagement, inkoopondersteuning, voldoen aan standaarden, planning van veranderopgaven en sturingsinformatie bij elkaar komen. Een licht aangepaste variant van de bestaande Software Catalogus wordt via dit project geïmplementeerd bij de waterschappen.	211.852	195.979	93%	211.852	15.873				Op 2 waterschappen na is de Software Catalogus bij alle waterschappen, hWh, UvW, STOWA en SCHW geïmplementeerd. De trainingen zijn gevolgd, maar de lijst met applicaties is aangeleverd, behlave bij de 2 achterblijvende waterschappen. De verwachting is dat het project in januari kan worden afgerond.
Zaak Type Catalogus	Zaakgericht werken is een hulpmiddel voor het gestandaardiseerd: 1. definiëren van bedrijfsprocessen (zaaktypen); 2. registreren en documenteren van procesgangen (zaken); 3. relateren van procesgangen aan personen, objecten en elkaar; 4. communiceren over procesgangen met mensen en systemen. 'Zaakgericht werken' is in de kern. Niets meer of minder dan een set afspraken over hoe we dingen noemen (uitgewerkt in informatiemodellen) als we praten over processen en op welke wijze we er digitaal over communiceren (vastgelegd in XML-uitwisselingsstandaarden).	66.747	28.732	43%	66.747	38.015				Er is op basis van de visie op de ZTC verder, in een werkgroep met vertegenwoordigers van de waterschappen, onderzocht hoe de waterschappen kunnen gaan samenwerken met een gezamenlijke ZTC. Op basis hiervan is het advies uitgebracht om te onderzoeken of er een standaard ZTC kan worden ingekocht. Het voorstel is het starten van het onderzoek, middels een nieuwe business case.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Oracle TECH	Voor de gemeenschappelijke aanschaf en het gezamenlijk gebruik van relevante Oracle-licenties voert HWH het contractbeheer uit. Inmiddels kunnen ook samenwerkingen zoals waterschapsbelastingen en -laboratoria op het contract meeliften. Naar schatting worden met dit gezamenlijke optreden enkele miljoenen euro's bespaard.	959.509	860.006	90%	959.509	99.503				De ULA is afgelopen op 28 mei 2020. Dit betekent dat er geteld is wat het gebruik is van de installed base. Op basis daarvan worden licenties afgegeven door Oracle. Het is nu niet meer mogelijk om systemen waarop Oracle draait uit te breiden. Oracle Tech heeft een budget van €100.000 voor aanvullende producten. Hier is mede door de discussie geen gebruik van gemaakt. Een deel van dit budget wordt gebruikt om het overschot op Oracle Contractmanagement te compenseren.
Oracle Contract mgnt	Voor de gemeenschappelijke aanschaf en het gezamenlijk gebruik van relevante Oracle-licenties voert HWH het contractbeheer uit.	94.478	136.504	144%	94.478	-42.027				De discussie is afgerond, evenals de certificering. Uiteindelijk is op alle vlakken overeenstemming bereikt: - zonder dat er contractuele aanpassingen zijn gedaan - zonder additionele aanschaf - over de aantallen te certificeren producten (=aantallen licenties) - met aanpassingen van de netwerkconfiguratie door een tiental waterschappen. Deze discussie heeft als gevolg dat er meer uren gespendeerd zijn dan begroot. Het te kort in Oracle CM kan worden opgevangen met het overschot op Oracle TECH.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Govroam	Govroam is een beveiligde wifi-verbinding met behulp waarvan waterschapsmedewerkers veilig, probleemloos en snel gebruik kunnen maken bij meer dan 300 organisaties (gemeenten, rijksoverheid, semi overheidsinstellingen en provincies). HWH heeft de implementatie van Govroam begeleid en draagt zorg voor het contractbeheer.	40.592	39.442	97%	40.592	1.149				HWH heeft een raamcontract met govroam om voorkomende zaken t.b.v. de waterschappen te regelen. Zoals b.v. advies t.b.v. nieuwe diensten of andere voorstellen die uit de gebruikersraad komen. Een nieuwe functionaliteit is opgeleverd door govroam en kan worden geïmplementeerd bij de waterschappen.
Programma 5. Organisatie en samenwerking		2.353.201	2.051.123	87%	2.388.687	337.565				Het programma heeft haar weg het afgelopen jaar steeds beter kunnen vinden. Projecten binnen het programma werken goed samen, het team staat en de samenwerking met andere programma's komt op gang. Het komende jaar wordt dit verder uitgebouwd. Voor 2021 is een roadmap op programmaniveau opgesteld en ook het beheerplan zal op programmaniveau worden opgesteld. Het positieve saldo wordt enerzijds veroorzaakt door kostenbesparingen en anderzijds door verschuiving van werkzaamheden naar 2021.

1.6 Bijlage 6: Detailrapportage programma 6 Informatie - datastromen

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Datastromen Pijler 1	Een informatievoorziening om data van waterschappen centraal ter beschikking te stellen.	921.000	828.718	90%	921.000	92.282				Keten 2020 is operationeel: - alle waterschappen leveren data aan de keten - de data wordt gepubliceerd via PDOK, NGR - data van de afvalwaterketen (AWK) wordt via GWSW gepubliceerd op PDOK Het project BRO is voor programma Datastromen afgerond. Er wordt in samenwerking met programma Waterveiligheid en UvW onderzocht of en hoe dit gecontinueerd moet worden. Waterschappen worden actief ondersteund bij het harmoniseren en ontsluiten van gegevens. Er wordt extra aandacht aan besteed i.v.m. de coronacrisis door middel van digitale "bruggen bouwen". Daarnaast vind er een gesprekskaravaan plaats bij de waterschappen om Databewustzijn te vergroten en in gesprek te brengen bij de business en de Gegevensbeheerders van een waterschap. Het intensieve digitale werken vanwege Corona heeft ons anders en dichter bij elkaar gebracht (waterschappen en keten partners). Er is een overschot op de begroting voor 2020. Deze is o.a. veroorzaakt door: - wijzigingen in contracten van medewerkers - er zijn meer uren besteed aan het project HyDAMO van het programma Watersysteem - twee opdrachten voor leveranciers zijn vanwege Corona niet meer uitgevoerd in 2020. Deze zullen in Q1 van 2021 uitgevoerd worden

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Datastromen Pijler 2	Beheer en ontwikkeling van standaarden.	205.000	197.292	96%	205.000	7.709				Deze pijler is gericht op het beheer en ontwikkeling van standaarden. IMWA en DAMO-logisch zijn qua proces op elkaar afgestemd. Daarmee is ook de samenwerking tussen IHW, Datastromen en de waterschappen georganiseerd. De inhoudelijke verbeteringen zijn inzichtelijk gemaakt voor zowel IMWA als DAMO-logisch. Hierdoor werken we samen aan gestandaardiseerde en geharmoniseerde data. Tevens zijn de volgende nieuwe datasets toegevoegd, hydrologische gegevens (HyDAMO), waterschapsgrenzen, INSPIRE. Evenals voor Pijler 1 geldt hier een overschot op uren.
Datastromen Pijler 3	Onderhoud van een kernregistratie (Damo-Fysiek).	105.000	93.068	89%	105.000	11.932				Inmiddels is als onderdeel van het project Keten 2020 een nieuwe versie van DAMO fysiek (v 2.1) beschikbaar. Deze is inclusief AWK en de eerste vastgestelde objecten uit het project HyDAMO. De implementatiedagen zijn vanwege vertragingen verschoven naar 2021 (Q1). De waterschappen worden daarin actief begeleid door het team Datastromen. De BUCA (onderzoek naar toekomstig beheer) van DAMO Fysiek is afgerond. Besluitvorming vindt in Q1 2021 plaats. Evenals voor Pijler 1 geldt hier een overschot op uren.
Datastromen Pijler 4	Doorontwikkeling informatievoorziening data.	254.000	198.307	78%	254.000	55.692				De BUCA doorontwikkeling van de CDL is gerealiseerd. Er is positieve besluitvorming, wordt in 2021 uitgevoerd. Het project Keten 2020 (verbetering van de keten van datastromen) is volgens plan succesvol uitgevoerd.Het overschot wordt verklaard door het niet hoeven inzetten van het risicobudget.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
							1	2	3	
Business cases 2 per jaar miv 2021		0	0	na	0	0				
Doorontwikkeling CDL		0	0	na	0	0				De BUCA doorontwikkeling van de CDL is gerealiseerd. Er is positieve besluitvorming, wordt in 2021 uitgevoerd.
BC Beheer DAMO Fysiek		0	0	na	0	0				Inmiddels is als onderdeel van het project Keten 2020 een nieuwe versie van DAMO fysiek (v 2.1) beschikbaar. Deze is inclusief AWK en de eerste vastgestelde objecten uit het project HyDAMO. De implementatiedagen zijn vanwege vertragingen verschoven naar 2021 (Q1). De waterschappen worden daarin actief begeleid door het team Datastromen. De BUCA (onderzoek naar toekomstig beheer) van DAMO Fysiek is afgerond. Besluitvorming vindt in Q1 2021 plaats.
WIBON (BC)	In deze Business Case wordt onderzocht hoe de waterschappen gezamenlijk kunnen blijven voldoen aan de wetgeving rondom het beschikbaar stellen van kabel en leidinginformatie voor het voorkomen van graafschades.	2.243	2.243	100%	2.243	0				Dit projectnummer is overgegaan naar programma 10.
Programma 6. Informatie - datastromen		1.487.242	1.319.627	89%	1.487.242	167.615				In oktober stond de verbeterde keten van datastromen. De businesscases Doorontwikkeling CDL en DAMO Fysiek zijn uitgewerkt en het project kan in 2021 uitgevoerd worden. Waterschappen worden actief ondersteund bij het harmoniseren en ontsluiten van gegevens. Het positieve saldo wordt veroorzaakt door kostenbesparingen en doorschuiven van werkzaamheden naar 2021.

1.7 Bijlage 7: Detailrapportage programma 7 Informatieveiligheid en privacy

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Programmasturing en interne HWH kosten	De algemene kosten voor de aansturing van het programma informatieveiligheid en privacy.	200.000	105.200	53%	200.000	94.799				De audit die oorspronkelijk voor 2020 is gepland, is uitgesteld naar 2021. En daarmee ook de kosten van 300.000 euro. Dit is inmiddels verwerkt in de HWH-begrotingswijziging. De totale programmauitgaven zijn uitgekomen op € 681.342. Dit komt vooral omdat het werkelijke uurtareif beduidend lager is dan het voorcalculatorische begrotings-tareif. CIW geeft het signaal af dat ze erg blij zijn met de opgeleverde producten / handvaten vanuit het programma, alleen dat ze er niet op dit moment mee aan de slag kunnen vanwege capaciteitsproblemen. Alle projecten binnen het programma hebben een relatie met elkaar. Aan elk project zit een werkgroep verbonden met waterschappers. Ondanks de corona proberen we wel de kruisbestuiving te stimuleren. Dat doen we door kennissessies te organiseren waar alle bloedgroepen (PA, CERT, CIW-ers, etc.) bij elkaar komen. Deze sessies lopen goed. De door ontwikkeling van de BIO liep vast door de transitie van de regie van Berenschot naar ministerie BZK. Inmiddels is dit op orde en kunnen wij als programma ons steentje namens de waterschappen bijdragen.
Advies en kennis I-veiligheid	De waterschapsector van goede adviezen voorzien op het gebied van informatieveiligheid. Bevorderen kennisdeling op het gebied van informatieveiligheid.	47.020	23.710	50%	47.020	23.310				• CIW overleggen in nieuwe vorm lopen succesvol • Alsmede de kennissessies die vanuit het programma zijn georganiseerd

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Advies en kennis Privacy	Met de inwerkingtreding van de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in mei 2018 is het nog belangrijker geworden dat de waterschappen voldoen aan de privacyregels. Het programma Privacy stimuleert hen tot onderlinge samenwerking en biedt ondersteuning bij de implementatie van kwalitatief privacy management. De belangrijkste activiteiten in het programma zijn de coördinatie van het CPW-overleg (Coördinatoren Privacy Waterschappen), bijbehorende werkgroepen en het organiseren van audits.	34.196	28.019	82%	34.196	6.177				Vanwege Corona worden de CPW overleggen gehouden via Teams met een beperkt aantal deelnemers. Dit werkt goed. Uitkomsten worden via mail en Sharepoint gedeeld. -externe deskundigen uitnodigen is nu nog niet aan de orde geweest vanwege Corona. Mocht digitaal vergaderen voorlopig nog noodzakelijk zijn, dan kunnen externen ook uitgenodigd worden om aan het Teams overleg deel te nemen. -Door de hele CPW gedragen adviezen zijn nu alleen mogelijk als daar tijd voor wordt gegeven (twee tot drie weken). Op korte termijn kan de CPW geen adviezen gegeven, die blijven dan beperkt tot de mening van enkele CPW-leden.
CERT-WM	CERT-WM staat voor het Computer Emergency Response Team op het terrein van watermanagement. In dit team werken de waterschappen samen met Rijkswaterstaat. Die samenwerking leidt onder andere tot adviezen aan de waterschappen ten aanzien van kwetsbaarheden in de ICT systemen. Daarnaast worden medewerkers van waterschappen, die tijdelijk in dienst zijn bij het CERT, verder opgeleid in cybersecurity. Die kennis brengen zij over aan de waterschappen. Het CERT-WM is een belangrijk onderdeel van het Programma 'Informatieveiligheid en Privacy' dat is ondergebracht bij HWH.	358.993	289.230	81%	358.993	69.763				De samenwerking met RWS loopt goed, sterker nog, door het BAW heeft de samenwerking verbreed. We spelen met het idee om de samenwerkingsovereenkomst uit te breiden met andere zaken buiten het CERT, zoals de doorontwikkeling en beheer van de CSIR. Om de contacten tussen de verschillende operationele medewerkers te verbeteren, vindt er maandelijks teamoverleg plaats. Dit gaat virtueel met behulp van Teams. Er wordt gezocht naar een goede manier om een beeld te geven van de uitgevoerde werkzaamheden van het CERT-WM. Een deel van de werkzaamheden wordt niet in aantallen vastgelegd, waardoor er niet (goed) op te rapporteren is. Er is overleg geweest met RWS in hoeverre de bij RWS beschikbare Topdesk gebruikt kan worden voor de vastlegging van de activiteiten van het CERT-WM. Dit lijkt een goede oplossing. RWS is gevraagd om het systeem voor het CERT-WM geschikt te maken.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Ontwikkeling kaders	Borgen dat input van de waterschappen wordt meegenomen bij doorontwikkeling BIO. Borgen dat inforamtieveiligheidsparagraaf in waterschapsarchitectuur actueel is.	24.792	17.664	71%	24.792	7.129				Te verwachten resultaten voor 2020: • Borging sectorvertegenwoordiging binnen BIO; • Doorontwikkeling en onderhoud BIO. De doorontwikkeling loopt vertraging op om twee redenen: 1. De coördinatie van het proces vanuit Ministerie van BZK heeft wisselingen gehad. 2. i.v.m. corana zijn aantal bijeenkomsten niet door gegaan. Inmiddels is dit hersteld en loopt het weer.
Vooronderzoek	Activiteiten die verkennen en initiërend van aard zijn. Inzichtelijk krijgen war het programma de waterschappen in kan ondersteunen en wat de kosten/baten hierin zijn.	35.000	14.485	41%	35.000	20.515				Verkennen ideeën die door het CIW zijn geformuleerd voor het ontplooien van nieuwe activiteiten. Deze zijn vastgelegd in jaarplan 2020: We zijn we aan het inventariseren of we de waterschappen kunnen faciliteren met oefeningen. De wisselwerking tussen maken van de Business case SOC en de uitvoering van de pilot SOC (met RWS) is afgestemd met elkaar. • Op dit moment wordt een inventarisatie uitgevoerd om vast te stellen aan welke diensten (binnen een SOC) waterschappen behoefte hebben.
Project Verhogen weerbaarheid PA	Een nieuwe opdracht voor het Programma 'Informatieveiligheid en Privacy' is de sectorbrede versterking van de beveiliging van de procesautomatisering. De Vereniging voor Zuiveringsbeheerders (VvZB) heeft gevraagd in het Programma een vooronderzoek uit te voeren, dat kan leiden tot aanvullende activiteiten.	64.118	77.309	121%	64.118	-13.192				Uitkomsten van de 0-meting moeten nog steeds bij VVZB gepresenteerd worden en is inmiddels 2 x uitgesteld vanwege Corona gepresenteerd bij PA-werkgroep. Hier wordt nog actie op ondernomen. • Werkgroep Test en oefenscenario's hebben in samenwerking met collega's van inkoop een marktconsultatiedocument opgesteld en is uitgezet via tenderned. Doel is alleen informatieve uitvraag aan de markt om daarna de route voor het vervolg te bepalen. • Voor de aanbeveling Referentiearchitectuur is ook een werkgroep gestart en is bezig met bepalen "stip aan de horizon" en de inventarisatie van huidige situatie. • Overleg geborgd met technisch- en omgevingsmanager over afhankelijkheden met o.a. BAW3/5 en CERT.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Project Audits	Aantoonbaar maken weerbaarheid tegen cyber0risico's. Inzichtelijk maken implementatiestatus en verbetermogelijkheden.	367.491	39.060	11%	367.491	328.430				Omdat de audit voor 2020/2021 is gepland, dus over de jaarovergang heen gaat, zal de 300.000 euro daar voor gereserveerd stond niet in 2020, maar in 2021 worden uitgegeven. Deze mutaties is verwerkt in het jaarplan 2021. Verder loopt dit onderdeel volgens de actuele planning. De selectieleidraad gepubliceerd, vragen en antwoorden van en naar leveranciers gereed. De gunningsleidraad en Programma van Eisen (bijlage bij gunningsleidraad) is gereed in versie 0.9 en wordt in januari 2021 afgerond en in februari gepubliceerd. Opzetten PEER-reviews: Afstemming met auditplatform en concerncontrollers van Wetterskip Fryslân en Hollands Noorderkwartier t.b.v. een auditkader. Voor nu is gekozen voor een "leveranciers-onafhankelijk (binnen Nederland gestandaardiseerd) auditkader".
Project Keten	Inzichtelijk maken risico's in de waterketen. Verhogen samenwerking en weerbaarheid in de waterketen.	42.745	19.691	46%	42.745	23.054				De minister wenst versnelling van het programma n.a.v. publicatie over waternet • Samenwerking met RWS verloopt soepel, maar overige partners dragen vooralsnog niet actief bij. • Het project 'Keten-analyse' verloopt volgens planning. • Het project 'kaders voor PA' verloopt goed. Waterschappen en RWS zijn samen bezig de CSIR hiervoor te generaliseren, zodat het niet alleen voor RWS bruikbaar is. • Het SOC-project is toegevoegd aan het BAW-programma. Het ministerie van IenW heeft aangegeven de pilot SOC voor waterschappen in samenwerking met RWS te willen ondersteunen door het financieren van een projectleider. Dit ook met het oog dat andere waterketenpartners hier ook lering uit kunnen trekken.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Project Risicomanagement	Stimuleren risicomanagement en komen tot uniforme benaderingswijze in de keten.	25.647	64.338	251%	25.647	-38.691				Opstellen vooronderzoek uniforme risicomethodiek: Te verwachten resultaten voor 2020: 1. Overzicht van de praktijk van IV-risicomanagement binnen de WS 2. Inzicht in toegevoegde waarde van- en kansen voor uniform IV-risicomanagement binnen de WS 3. Omgevingsfactoren die van invloed zijn op de behoefte aan- en noodzaak tot IV-risicomanagement bij de WS 4. Keuzevarianten voor uniform IV-risicomanagement binnen de WS 5. Implementatiescenario's voor WS-uniform IV-risicomanagement en het voorkeurs-implementatiescenario Status • Bovenstaande resultaten zijn volledig afgerond. • Gestart met opstellen contouren projectplan. • Parallel gestart van uitvoering met focus op stakeholders/hulpbronnen goed in kaart te brengen, gesprekken mee aan te gaan, draagvlak te creëren en potentiële projectleden aan te laten haken om gezamenlijke uitvoering te geven aan het voorkeursimplementatiecenario. • In november zijn hiervoor afspraken geweest met het Sectoroverleg van Controllers en I-Platform.
Project SOC	Het resultaat van deze pilot is een adviesdocument, op basis van de proof of concept, waarin de technische, organisatorische, financiële en praktische facetten beschreven zijn van de haalbaarheid van de levering van een monitoringsdienst vanuit de gezamenlijk CERT-WM/SOC RWS samenwerking voor in eerste instantie procesautomatisering.	0	2.636		0	-2.636				• Project kent lang opstarttraject. Het was even zoeken hoe we als RWS en waterschappen daarin gingen samenwerken. Voor RWS was lastig om capaciteit te alloceren. Maar omdat het nu onderdeel is geworden van de BAW afspraken is er een weg gevonden. Deze pilot is ook belangrijk als input voor de Business case SOC. Een projectleider is aangesteld voor de pilot. Deze wordt gefinancierd vanuit het BAW addendum programma 'versterking cybersecurity. Door administratieve zaken bij ministerie duurde lang voordat deze projectleider daadwerkelijk aan de slag kon. De kosten worden gefinancierd uit het positieve programmasaldo.
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy		1.200.000	681.342	57%	1.200.000	518.658				Het positieve saldo wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door het doorschuiven van de audit naar 2021/2022.

1.8 Bijlage 8: Detailrapportage programma 8 Waterkeringen

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Vangst registratie V2	Landelijk systeem voor de registratie, planning en beheer muskusratten bestrijding. HWH verzorgt beheer, onderhoud, contractmanagement en het functioneel beheer.	38.456	13.236	34%	38.456	25.219				• Plan van aanpak wordt nu afgerond door de nieuwe projectleider.
Vangstregistratie V3	Vangstregistratie is een landelijk systeem voor registratie, planning en beheer van de muskusrattenbestrijding. Bestrijders maken gebruik van een app op hun mobiele telefoon waarmee zij aangeven waar klemmen of kooien zijn geplaatst en welke dieren zijn gevangen. Een landelijk registratiesysteem is belangrijk omdat muskusratten zich niets aantrekken van de grenzen van de waterschappen. Op deze manier is het toch mogelijk van de vangsten een landelijk beeld te krijgen en dat te analyseren. HWH verzorgt het onderhoud, contractmanagement en functioneel beheer van het bestaande systeem en de aanbesteding van de opvolging ervan.	708.078	704.013	99%	708.078	4.065				De V3-trAPP omgeving is op19 oktober 2020 live gegaan. We hebben hierbij gekozen om tot 30 november de gebruikers gelegenheid te geven om aan de nieuwe omgeving te wennen, d.w.z. V3-trAPP wordt naast V2 gebruikt, maar V2 is nog leidend. Op 30 november 2020 is na een extra datamigratie V3-trAPP definitief live gegaan, d.w.z. vanaf 30 november worden de vangsten definitief via trAPP ingevoerd en bijgewerkt. De landelijke rapportage voor 2020 zal, op voorkeur van de landelijke rapporteur nog wel via V2 gebeuren. Er zijn nog een aantal rest punten m.b.t. de backoffice die in jan. 2021 binnen het projectbudget zullen worden afgerond. Het gaat hierbij om verbeterpunten waar de gebruikers nog niet helemaal tevreden over zijn, maar die niet belemmerend zijn voor het in gebruik nemen van de omgeving. Deze zullen volgens de gehanteerde de scrum ontwikkelmethodiek worden aangepast. Volgens de prognose eind 2020 is het project binnen budget worden afgerond. Dit is exclusief het meerwerk wat nog in onderhandeling is en waar extra budget voor moet worden vrijgemaakt.
Ontwikkelingsbudget		0	0	na	0	0				
Programma 8. Waterkeringen		746.534	717.249	96%	746.534	29.284				Het project vangstregistratie is opgeleverd. De oplevering van de functionaliteiten ligt op schema. Het systeem is in oktober in productie genomen. Er zijn nog wat restpunten die opgelost zullen worden.

1.9 Bijlage 9: Detailrapportage programma 9 Watersysteem

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
HyDAMO-NHI	Het maken van een datamodel voor de ondersteuning en vulling van het Nederlands Hydrologisch Instrumentarium. Voor de realisatie van dit verbeteren is twee jaar uitgetrokken. Het project bestaat uit kortweg vier werkpakketten respectievelijk: I, opstellen HyDAMO-model, zowel logisch als fysiek; II, verbeteren kwaliteit bij de waterschappen; III, realiseren HTB, HyDAMO Toolbox; IV, Bewaken consistentie van de ontwikkeling.	530.000	211.690	40%	530.000	318.310				Werkpakket I betreft de ontwikkeling van het HyDAMO-datamodel, in januari is de ontwikkeling van het model gestart en de eerste release is afgerond. De implementatie is voorzien in 2021. Werkpakket II is voor het grootste deel een verantwoordelijkheid van de waterschappen. De voorbereiding in de vorm van gesprekken met alle waterschappen om de mogelijke wijzigingen van de kernregistraties te bespreken is door de impact van de corona-crises niet gelukt in 2020 en is verschoven naar 2021. Werkpakket III betreft de aanbesteding/aanschaf van een toolbox. In het voorjaar is een marktverkenning uitgevoerd en met een MVO-aanbesteding als vervolg. Begin december is een leverancier geselecteerd. De contract-afhandeling is in december gestart en zal in januari worden afgerond. In werkpakket I is digitaal vergaderd waardoor de bestedingen in uren minder zijn geweest dan gepland. Werkpakket II is grotendeels naar 2021 verschoven en de kosten uit werkpakket III komen pas in 2021 naar voren.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
							1	2	3	
De Digitale Watertoets	De Digitale Watertoets is een webapplicatie die op basis van gemeentelijke ruimtelijke ordenings-plannen laat zien wat een gemeente met waterschappen moet regelen. Het gaat dus om planvorming als basis voor het vergunning-, toezicht- en handhavingsproces (VTH). HWH zorgt voor het contractbeheer en het functioneel beheer. Hoewel de applicatie al enige tijd bestaat worden eerst de ontwikkelingen van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) afgewacht voordat functionele aanpassingen worden voorbereid.	207.661	133.297	64%	207.661	74.364				Het oude contract voor het beheer liep in oktober 2020 af en kon dan niet meer verlengd worden. In overleg met UO en gebruikersgroep is afgesproken een aanbesteding te doen om de applicatie nog een paar jaar te laten bestaan en te laten beheren totdat duidelijk is of deze applicatie nog moet blijven bestaan i.v.m. de functionaliteit van de Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). De aanbesteding is afgerond en de oprdracht is gegund. Doordat er aanbesteding is gedaan, is de website niet doorontwikkeld en zijn er geen wenswijzigingen uitgevoerd. Deze zijn wel in de begroting opgenomen. Er is gekozen voor een andere type aanbesteding, waardoor de kosten hiervoor lager uitvallen.
IRC	Het Internationaal Radar Composiet (IRC) verbetert data over actuele en te verwachten regenval aan de bron (het KNMI). Dat gebeurt onder andere door gegevens van buitenlandse stations te gebruiken. Verstorende elementen als ijs in de atmosfeer, insecten, vogels, vliegtuigen etc. worden met IRC beter herkend en weg gefilterd. Dit project wordt medegefinancierd door STOWA en Rijkswaterstaat. HWH beheert het contract met het KNMI en heeft de kassiersfunctie.	191.469	90.795	47%	191.469	100.674				Het gaat om onderzoek ihkv neerslagmetingen. De overeengekomen diensten moeten uiterlijk 31 december 2021 zijn afgerond en bestaan uit zeven deelaspecten c.q. deelopdrachten. In 2020 is het derde deelaspect opgeleverd. Tot voor kort kende het project een planning op een niveau van zes maanden. Deze laatste planning liep steeds uit, om nieuwe uitloop te voorkomen wordt nu om de 14-dagen met het management van het KNMI naar de voortgang gekeken, dit heeft geresulteerd in een gedetailleerde planning op maandniveau met herkendbare mijlpaalproducten. Daar de oplevering van de producten achter loopt op de planning is een groot deel van het budget voor 2020 niet aangesproken. De laatste vier deelaspecten worden binnen de projectopdracht in 2021 uitgevoerd.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
WIWB	Data over de actuele en te verwachten regenval worden met behulp van het Weer Informatie Waterbeheer (WIWB) afgenomen van het KNMI en gedistribueerd naar de waterschappen. In geval van een calamiteit zijn de waterschappen wettelijk verplicht deze data te gebruiken. HWH begeleidde de aanbesteding en implementatie van WIWB bij de waterschappen en draagt zorg voor het contractbeheer.	111.333	76.536	69%	111.333	34.797				De situatie rond de WIWB is stabiel, de helpdesk van HydroLogic krijgt veel vragen binnen maar die hebben vooral te maken met SATDATA 3.0, het IRC en recent het DEEP programma van die waterschappen die meedoen aan dit innovatie-programma. SATDATA 3.0 en het IRC zijn gebaseerd op de infrastructuur van WIWB, en dat leidt nog wel eens tot verwachtingen tav WIWB die terug te voeren zijn naar de details van de projecten zelf en niet het WIWB complex. Het DEEP programma werkt met de WIWB database en doet mbv de nog op te leiden data scientists goede voorstellen voor additioneel gebruik van de data. Het blijft lastig de kwaliteit te beoordelen, HWH kan de data niet zelf bekijken en heeft geen kennis van het gebruik. Dit laatste leidt vaak tot veel discussie met de waterschappen.
Satdata 3.0	SatData 3.0 is de voortzetting van SatData 2.0. Het verzamelen en distribueren van actuele verdampingsgegevens is erdoor verbeterd. Het penvoerderschap van dit project gaat over van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden naar HWH. Daarnaast zijn acht waterschappen toegetreden tot SatData 3.0. De data worden op dezelfde wijze gedistribueerd als in WIWB. HWH gaat voor dit project de aanbesteding begeleiden en het contract beheren, dat hieruit voortvloeit.	357.751	232.744	65%	357.751	125.007				Het project wordt dit jaar qua ontwikkeling afgerond, hierna start de B&O-fase. De operationele levering van de data is op 15 juni gestart, conform het programma van eisen zijn de data met terugwerkende kracht vanaf 1/1/2020 bijgewerkt. Het gebruik door de waterschappen lijkt nog beperkt tot een voorhoede. Op de WIWB-dag is expliciet hieraan aandacht besteed. Dit moet het komende jaar worden herhaald. De zgn. plausibiliteitstoetsen zijn eind december opgeleverd. Een fout in het IRC product final-reanalysis heeft tot vertraging geleid. Er is opdracht tot een Rfc gegeven, deze betreft de verdampingsdata van het IJsselmeer.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
							1	2	3	
Perceelwijzer	De drie Brabantse waterschappen, ZLTO en provincie Noord-Brabant hebben een App laten ontwikkelen die de specifieke behoefte van de agrariër eenvoudig invult; de "Perceelwijzer". Er wordt nu een businesscase opsteld: "Landelijke uitrol App Perceelwijzer".	40.000	47.754	119%	40.000	-7.754				De OGT heeft kennis genomen van de BuCa. De deelname bereidheid is opgehaald.14 waterschappen doen mee. De DVO is opgesteld. Projectfase gaat in in 2021. Dan volgt onderhandse aanbesteding. De businesscase heeft € 7615 aan meerkosten gekost dan begroot. Deze kosten worden opgevangen door onderschrijding op andere projecten binnen het programma.
IHW gegevensaanlevering WKP	Onderzoek onder welke functionele, technische en organisatorische voorwaarden de gegevensverstrekking van de waterschappen naar het IHW geoptimaliseerd kan worden	20.000	0	0%	20.000	20.000				Business case bevindt zich in de opstartfase. Uitvoering loopt via Programma Datastromen.
Ontwikkelingsbudget		0	0	na	0	0				27 november is de behandeling (indien nodig) in het O.G.T.
Programma 9. Watersysteem		1.458.214	792.815	54%	1.458.214	665.399				Een aantal businesscases is gestart en afgerond. De overige projecten zijn gestart en lopen conform planning. Het positieve saldo wordt veroorzaakt door vertraging van activiteiten naar 2021 en kostenbesparingen.

1.10 Bijlage 10: Detailrapportage programma 10 Waterketen

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Z-info	Z-info is sinds 2012 met succes het landelijk systeem voor alle zuiveringsinformatie. Het ondersteunt de waterschappen bij het beheer van afvalwaterzuiveringsprocessen en zorgt voor een uniforme standaard voor meetgegevens en rapportages. Het systeem kan informatie leveren voor de bedrijfsvoering van een afzonderlijke zuiveringseenheid, maar ook voor een landelijke benchmark en voor rapportages aan het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Ten slotte ontsluit Z-Info data van en naar externe (keten-)partners. HWH verzorgt het centrale beheer en het contractmanagement, en regisseert de doorontwikkeling van de functionaliteit.	1.451.118	939.138	65%	1.451.118	511.981				Project(fase) "Doorontwikkeling Z-info" is na de nodige opstart problemen nu goed onderweg en op stoom. Eerste fase van oplevering top3 wenswijzigingen is in 2020 afgerond. De door de waterschappen gewenste vorm van projectleiding is geborgd en het plan van aanpak is goedgekeurd. De sprint sessies m.b.t. ontwikkeling van de 1e 5 items zijn onderweg en lopen vooralsnog volgens planning. Voor de ontwikkeling van de nieuwe trendtool is gekozen voor een eigen release later dit jaar, dit i.v.m. de grootte en te leveren kwaliteit van deze functionaliteit. De algemene voortgang gaat gezien de omstandigheden van de afgelopen periode (o.a. Corona) goed. Conclusie overall is wel dat er veel te weinig budget mogelijkheden zijn om alle gewenste functionaliteiten voor de doorontwikkeling door te kunnen voeren. Naar mogelijke oplossingen hiervoor wordt onderzoek gedaan. Zoals aangegeven in de 2e bestuursrapportage blijft er ca. € 500.000 op het budget over.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
							1	2	3	
BC Gezamelijke prognoses AWK	Rioken (Riolerings Kerngetallen) is een functionaliteit om rioleringsgegevens eenmalig en eenduidig te registreren, actueel te houden en toegankelijk te maken voor (keten-)partners. Met Rioken kunnen ook prognoses van bijvoorbeeld debieten in het rioolstelsel worden gemaakt. HWH zorgt voor het beheer van de software. Momenteel wordt een onderzoek gedaan naar een vervolg op de huidige, verouderde module. In de nieuwe module worden hogere eisen gesteld aan de (gestandaardiseerde) gegevensuitwisseling met gemeenten. Hiervoor moet het gegevensmodel verder worden uitgewerkt (zie ook DAMO Afvalwaterketen).	7.575	30.064	397%	7.575	-22.489				De BC is door de OGT aangehouden in juli en wordt nu op 25 september opnieuw aangeboden en behandeld. De businesscase fase heeft € 21.000 meer gekost door een langere periode dan voorzien aan afstemming met de deelnemers. Na de BC-fase is de projectfase gestart in oktober. De voorziene uitgaven zijn maar deels gerealiseerd omdat de start van het project later is begonnen.
Gezamelijke prognoses AWK	Er is onderzoek gedaan naar een vervolg op de huidige, verouderde module. In de nieuwe module worden hogere eisen gesteld aan de (gestandaardiseerde) gegevensuitwisseling met gemeenten. Hiervoor moet het gegevensmodel verder worden uitgewerkt (zie ook DAMO Afvalwaterketen).	8.270	8.270	100%	8.270	0				Na de BC-fase is de projectfase gestart in oktober. De voorziene uitgaven zijn maar deels gerealiseerd omdat de start van het project later is begonnen.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Gem. P&Ids	P&ID's (Proces & Instrumentatie Diagram) spelen een belangrijke rol bij assetmanagement bij de primaire taken; Afvalwaterketen, Watersysteembeheer en bij Waterveiligheid. Het te realiseren doel is: Eind 2020 hebben alle waterschappen de middelen beschikbaar om uniform gebruik te maken van P&ID's. (opstellen, beheren, uitwisselen) In overleg met de betrokken waterschappen (projectgroepleden) is het doel breder geformuleerd dan enkel het implementeren van de huidige toolbox.	32.700	37.771	116%	32.700	-5.070				Het traject, inclusief de afstemming met het I-Platform, AIVA, Platform Waterketen en VVZB kost veel tijd en veroorzaakt extra kosten boven op de 400 gebudgetteerde uren. Businesscase is afgerond en besproken in het UO en in het I-platform. Het I-platform sprak zich uit over onduidelijkheden op standaardiseringsgebied. Deze onduidelijkheid is weggenomen. Deelnamebereid wordt begin 2021 getoetst.
A-BC SE Tooling	Aanvraag business case System Engineering Tooling. Het doel is om een kwaliteitsverbetering te realiseren door actuele proces- en (standaard)objectgegevens eenduidig beschikbaar te stellen aan alle waterschappen. In de business case wordt onderzocht hoe en of dit is te realiseren door een gezamenlijke inkoop en implementatie van de te gebruiken SE-tooling.	32.969	49.208	149%	32.969	-16.239				We zitten in de afrondende fase. De extra kosten tot 31 december bedragen € 16.000. De deelnamebereidheid gaat nog tijd kosten (omgevingsmanagement). 8 waterschappen doen zeker mee en 6 zeker niet. Het UO wordt op 1 maart 2021 gevraagd in te stemmen met de volgende fase. Projectbeheersing stelt een uitvoeringstoets op.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
							1	2	3	
BC Meetgegevens Decentrale Sanitaire Systemen		20.000	12.291	61%	20.000	7.709				De businesscase is gestart maar er is geen budget beschikbaar. Medio september wordt er een enquête uitgezet bij de WS of er behoefte is aan een centrale database met gegevens over decentrale sanitaire systemen. Budget moet nog geregeld worden. Het UO wordt gevraagd het beschikbare ontwikkelbudget vrij te maken voor de businesscase.
WIBON	In deze Business Case wordt onderzocht hoe de waterschappen gezamenlijk kunnen blijven voldoen aan de wetgeving rondom het beschikbaar stellen van kabel en leidinginformatie voor het voorkomen van graafschades.	9.367	8.459	90%	9.367	908				Er is contact met de leverancier over een voorbeeld contract met de individuele waterschappen. Deze moesten eind mei toegestuurd worden aan de waterschappen. De contracten worden voor 1 oktober getekend. De dienstverlening van de leverancier loopt gewoon door. Deze BC is eind november afgesloten.
Programma 10. Waterketen		1.561.999	1.085.200	69%	1.561.999	476.800				Diverse businesscases zijn gestart en als concept besproken in het UO. Het beheer en onderhoud loopt conform afspraak en de doorontwikkeling heeft een doorstart gemaakt. Voor Z-info wordt gezocht naar mogelijkehden de gewenste functionaliteiten voor de doorontwikkeling door te voeren. Het positieve saldo wordt veroorzaakt door kostenbesparingen en een te hoge begroting 2020.

1.11 Bijlage 11: Detailrapportage programma 11 Bedrijfsvoering

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
CMS 3.0	In 2014 vond voor zes waterschappen de aanbesteding plaats van een nieuw contentmanagement systeem voor het bouwen en beheren van websites. De aanbesteding is door HWH gecoördineerd, net als het functioneel beheer.	21.713	21.962	101%	21.713	-249				Voor 2020 was alleen het beheer en onderhoud van CMS begroot. De rol van HWH in het beheer en onderhoud is beperkt tot contractmanagement. Deze uren zijn geheel volgens planning uitgenut. Vanuit een aantal deelnemende waterschappen is behoefte ontstaat om een aantal zaken in de doorontwikkeling gezamenlijk te verkennen en waar mogelijk gezamenlijk op te pakken. Deze behoefte is nader verkend met de waterschappen.
CMS 3.0 doorontwikkeling	Dit is de doorontwikkeling van CMS 3.0	8.000	8.000	100%	8.000	0				Voor de vervolg samenwerking is 41.000 euro begroot. In 2020 is hier volgens planning ongeveer 8.000 euro van gebruikt.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
B&O eHRM	Dit betreft het centrale beheer van een functionaliteit die de waterschappen in 2015 hebben aangeschaft voor human resource management-processen. De basis van deze functionaliteit bestaat uit faciliteiten voor administratieve processen en de salarisadministratie. Momenteel wordt het systeem uitgebreid met modules, zoals het faciliteren van processen voor loopbaanpaden, strategische- en tactische personeelsplanning, interne kortdurende opdrachten of uitleen, persoonlijke ontwikkeling, opleidingen en duurzame inzetbaarheid.	575.461	324.683	56%	575.369	250.686				Het centrale beheerteam e-HRM doet de coördinatie van het functioneel beheer voor: -de basis module van het e-HRM pakket die door de waterschappen in beheer is genomen -de plus- en top modules die door de waterschappen in beheer zijn genomen De waterschappen hebben vorig jaar besloten om het initiële contract met 1 jaar te verlengen. Er wordt een bedrag van ongeveer 240.000 overgehouden: -de begrote uurtarief waarmee is gerekend voor het beheerteam was hoger dan het werkelijke uurtarief van inleenpersoneel -er is besloten om geen uitvoering meer te geven aan werkzaamheden, zoals het klanttevredenheidsonderzoek en AVG/informatieveiligheidsonderzoek -Facilitering van het Strategisch HR platform is gunstiger uitgevallen doordat zij dit jaar minder vaak bij elkaar zijn gekomen, en dus minder externe procesbegeleiding nodig is geweest
Programma 11. Bedrijfsvoering		605.174	354.645	59%	605.082	250.437				De projecten in het programma lopen goed. Het positieve saldo wordt vooral veroorzaakt doordat er besloten is bepaalde activiteiten niet uit te voerne.

1.12 Bijlage 12: Detailrapportage programma 12 SAW@

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
B&O SAW@ personele inzet	In het samenwerkingstraject SAW@ (Samenwerking Waterbeheerders) zijn Rijkswaterstaat (RWS) en negen waterschappen een samenwerking aangegaan op ICT-gebied voor één integrale oplossing ter ondersteuning van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Hiermee is invulling gegeven aan het Bestuursakkoord Water. Per 1 april 2015 is de samenwerking SAW@ overgegaan in een nieuwe fase van beheer en doorontwikkeling. De beheer-activiteiten worden uitgevoerd door de: •leverancier(s); •Gemeenschappelijke Beheerorganisatie (het GBO); •deelnemers (lokaal beheer). De personele inzet vanuit HWH aan de Gezamenlijke Beheer Organisatie (GBO van SAW@). Dit is in rekening gebracht bij RWS CIV, als beheerder van het gezamenlijke SAW@-beheerbudget.	386.374	425.940	110%	425.940	0				Kassiersfunctie: Dit zijn kosten die RWS betaald (en niet de waterschappen). Op zijn beurt betaald HWH de waterschappen hiervan uit, die personeel hebben uitgeleend aan SAW@. De uren zijn volgens planning gemaakt: begroot zijn 7.671 uren en gerealiseerd zijn 7.539 uren.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
							1	2	3	
B&O SAW@ bijdrage Waterschappen	Betreft de bijdrage van de waterschappen aan SAW@.	1.147.750	946.077	82%	1.147.750	201.673				Binnen dit projectnummer worden de beheeractiviteiten van SAW@ bekostigd. De boekhouding van de uitgaven wordt door RWS bijgehouden. De kosten aan deze projecten worden voor 56% aan de waterschappen doorbelast. Het belangrijkste feit van afgelopen jaar is de verlenging van het contract met Genetics. Na een uitgebreide analyse is door de stuurgroep, op positief advies van de PEC, besloten tot verlenging van het contract tot en met oktober 2023. Gelijktijdig is ook besloten om over te gaan op de nieuwe versie van PowerBrowser, namelijk PB 2020. Deze versie betekent een grote verbetering in gebruiksvriendelijkheid. Ook vermeldingswaard is dat qua informatieveiligheid en privacy er grote stappen zijn gezet. Zo is bijvoorbeeld de test omgeving geanonimiseerd en zijn er allerlei procedures ingeregeld. Financieel gezien is er een klein overschot: de extra inspanning bij Project is gecompenseerd door lagere kosten bij Beheer.
P729 Project SAW@ bijdrage WS	Dit betreft een kassiersfunctie van HWH: De gezamenlijke stuurgroep SAW@ (waterschappen en RWS) heeft middels het jaarplan 2019 het jaarbudget voor de projecten van SAW@ vastgesteld. Het hier genoemde bedrag is de gezamenlijke bijdrage van de deelnemende waterschappen hieraan.	106.906	300.552	281%	106.906	-193.646				In 2020 zijn een drietal projecten succesvol afgerond: 1. Het data op orde project is gerealiseerd, d.w.z. de basisinrichting 2.0 is bij alle deelnemers (RWS en waterschappen) geïmplementeerd en de data controle ingeregeld, zodat daarmee een PDCA op landelijk niveau is geborgd. Hiermee is het voor SAW@ mogelijk geworden om data en informatie met andere overheden te delen. Voor ketensamenwerkingen als Inspectie voor Milieu of omgevingswet is dit randvoorwaardelijk. 2. Inspectieview voor Milieu is geïmplementeerd waarmee de handhavende en toezichthoudende partijen elkaar kunnen informeren door de uitwisseling van inspectiegegevens. 3. Afgelopen jaar is SAW@ 'omgevingswet'- proof geworden. Zowel de aansluiting van PowerBrowser op de DSO, als de implementatie van de samenwerkingsfunctionaliteit zijn gerealiseerd.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
							1	2	3	
SAW@ HWH-werkzaamheden	Aanvullende project gerelateerd aan SAW@ voor de invulling van de IPM rollen.	36.034	103.429	287%	102.893	-536				Deze post heeft betrekking op de interne uren binnen HWH voor de begeleiding van het SAW@-project. Tevens is dit de salderingsrekening met nummer 727, omdat de urendoorbelasting naar RWS gebeurt o.b.v. het begrotingstarief. De doorbelastingen voor interne kosten worden niet separaat doorberekend aan RWS maar verrekend met de opbrengsten uit het begrotingstarief dat vaak iets hoger ligt dan de werkelijk uur-tarieven. Daarnaast is dit jaar voor RWS kosten aan gemeente Amsterdam doorbelast, die weer ten goede kwamen aan Beheer.
Programma 12. SAW@		1.677.064	1.775.998	106%	1.783.489	7.491				Het programma loopt goed. De hogere kosten bij Project SAW@ wordt gedekt uit de onderschrijding bij BenO SAW@.

1.13 Bijlage 13: Detailrapportage programma 13 AHN/Beeldmateriaal

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020-12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
AHN kaartverkoop	De overgebleven gelden van AHN kaartverkoop zijn van RWS en de waterschappen. De stuurgroep AHN gaat over de bestemming van deze gelden.	0	9.000	na	818.805	809.805				Geen risico's voor dit project omdat dit uitgaven betreft uit gereserveerde gelden van vorige jaren. Voor de komende jaren zal een groot deel van dit beschikbare budget worden aangewend aan onderzoeken naar nieuwe methoden en proefprojecten ter verhoging van de kwaliteit.
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)	Rijkswaterstaat en waterschappen werken sinds 1997 samen aan een veilig watersysteem voor Nederland. Samen hebben zij vastgesteld dat actuele en betrouwbare hoogte informatie onontbeerlijk is voor een betrouwbaar beheer van het watersysteem en de waterkeringen in Nederland. In een door beide partijen ondertekend convenant is vastgelegd dat zij voor onbepaalde tijd wensen samen te werken op dit thema en zorg te dragen dat kwalitatief betrouwbare hoogte informatie beschikbaar is voor het waterbeheer in Nederland. Op dit moment wordt gewerkt met AHN4. In dit project wordt er vanuit de huidige 6-jaarlijkse actualisatie van het AHN wordt opgeschaald naar een 3-jaarlijkse actualisatie. Het Waterschapshuis verzorgt de programma- en projectsturing voor dit project en fungeert als kassier voor de waterschappen.	886.879	1.171.680	132%	2.117.390	945.710				De voortgang is niet conform planning. Corona is hier een flinke verstorende factor omdat veel werk in het buitenland uitgevoerd wordt waar lockdowns zijn geweest. De landsdekkende producten zijn ingewonnen en opgeleverd. De controle heeft een aantal fouten in de data boven water gehaald, deze worden op dit moment opgelost. Naar verwachting zal P1 eind januari en P2 halverwege februari worden opgeleverd en geaccepteerd. De hoogdynamische gebieden zijn ingewonnen volgens specificatie. Oplevering is geweest, controles zijn uitgevoerd en afgezien van wat kleine foutjes is deze data ook goedgekeurd. De specials zijn ingewonnen volgens specificatie. Oplevering is geweest, controles zijn uitgevoerd en afgezien van wat kleine foutjes is deze data ook goedgekeurd De controlewerkzaamheden die worden uitgevoerd door Geodelta zijn van hoge kwaliteit en bieden ons inzicht in de kwaliteit van de data. Ook geschiedt en groot deel van deze controles automatisch.

Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
							1	2	3	
Beeld Materiaal (BM4)	Dit betreft de samenwerking tot de gezamenlijke inkoop van beeldmateriaal door verschillende overheidsinstellingen. Samenwerkende partners: de Rijksoverheid (i.e.: Ministerie van Infrastructuur en Milieu (incl. Kadaster, Rijkswaterstaat en Prorail), Ministerie van Economische Zaken (incl. CBS), Ministerie van Defensie, Ministerie van Veiligheid en Justitie, de Nationale Politie, de provincies, De Gasunie, Staatsbosbeheer, een aantal gemeenten en de waterschappen. HWH is verantwoordelijk voor inkoop en leveranciersmanagement.	3.791.908	3.288.602	87%	3.688.343	399.741				BM4 loopt bijna volgens planning. In een aantal percelen zijn kwaliteits- en uitleveringsissues maar voor het grootste deel is het een prima jaar. Voor het gedeelte dat de landelijke partijen zelf hebben aanbesteed loopt alles volgens verwachting. De maatregelen die genomen zijn nav voorgaande jaren werpen hun vruchten af. De deelnemende gemeenten hebben allemaal hun data voor eind augustus binnen. De controlewerkzaamheden door het Kadaster zijn gestroomlijnd en geoptimaliseerd. De uitlevering van data door Het Kadaster is onder de maat en voor HWH slecht inzichtelijk, in 2021 gaan we aandacht besteden aan hier wel inzicht in te krijgen. De budgetten worden waarschijnlijk overschreden met een beperkt bedrag. Extra uitgaven waren nodig omdat de gemeentelijke partners niet de garantie konden bieden dat de data voor 2020 daadwerkelijk geleverd kon worden. Daarnaast zijn niet gebudgetteerde uitgaven van Het Kadaster hier debet aan. Dat de lasten desondanks lager uitkomen wordt veroorzaakt door de afrekening 2017/2018 van € 267.000 en doordat een aantal leveranciers niet in aanmerking komen voor hun maximale bonus.
Beeld Materiaal (BM5)			2.100	na	0	-2.100				Deze kosten zijn gemaakt in aanloop naar BM5 2021 en kunnen worden gefinancierd met de resterende gelden BM4.
Programma 13. AHN/Beeldmateriaal		4.678.787	4.471.382	96%	6.624.538	2.153.156				Onderschrijding doordat niet alle gereserveerde gelden uit kaartverkoop vorige jaren worden aangewend. De stuurgroep heeft besloten tot een afrekening van AHN gelden met de deelnemers. Daarnaast zijn kosten bespaard doordat leveranciers van Beeldmateriaal geen aanspraak kunnen maken op bonus betalingen.

1.14 Bijlage 14: Detailrapportage programma 14 Informatiehuis Water

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Basistaken IHW	Dit betreft de inzet van 7 fte ten behoeve van de basistaken IHW, welke gefinancierd wordt door de waterschappen.	752.066	1.024.905	136%	653.718	-371.187				Er is een groter tekort op personeel ontstaan dan gedurende het jaar was ingeschat. Redenen; 1. De partners RWS en IPO leveren niet het afgesproken aantal FTE tegen nultarief, waardoor IHW deze ontbrekende FTE moet inhuren zonder dat daar een vergoeding tegenover staat. -160 KEUR. Het DO heeft daar kennis van genomen en heeft aangegeven dit tekort pas vanaf 2022 te compenseren. 2. De vergoeding vanuit de waterschappen per FTE voor inlenen via een waterschap is te laag -125 KEUR. Het DO heeft besloten de FTE vergoeding te verhogen naar 135 KEUR per 2021 en daama jaarlijks met 5 KEUR te indexeren. 3. De volledig 7 FTE vergoeding via waterschappen kan niet volledig ingeleend worden via waterschappen een deel daarvan wordt ingehuurd via de markt. -125 KEUR. Het DO heeft daarvan kennis genomen en heeft besloten om in 2021 een voorstel opstellen om tot sluitende begroting te komen. Met de opname in de begroting 2022. 4. Er zijn veel extra uren geschreven op basistaken om bepaalde deadlines te halen. 5. Er zijn extra uren geschreven voor de doorontwikkeling WKP onderdeel van de basistaken.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
ROR-Maatregelenportaal	In opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu wordt een functioneel ontwerp voor het ROR-maatregelenportaal opgesteld. De samenwerkingspartners van het IHW zijn de belangrijkste gebruikers van het portaal.	24.621	12.210	50%	23.533	11.324				De ontvangen opdracht voor Procesbegeleiding rapportage ROR is succesvol uitgevoerd. Het beheer & Onderhoud van het ROR portaal wordt uitgevoerd binnen RWS. Mede hierdoor wordt voor de rest van het jaar geringe personele inspanning verwacht. Het proces rondom het aanleveren van informatie aan de EU moet nog in een breder verband worden besproken. Doordat dit gedeelte nog niet helder is blijft het project op oranje. Er wordt een informatieplan ROR/WVP voorbereid. Goedkeuring en opdrachtverstrekking moeten nog plaatsvinden. Om dat voor elkaar te krijgen is een duidelijke visie & regie nodig vanuit het ministerie.
Externe productkosten	Alle taken van IHW die in het jaarplan van IHW zijn opgenomen onder de noemer: basistaken en doorontwikkeling/vernieuwing IHW. Deze taken worden bekostigd uit de financiële bijdrage die de samenwerkingspartners aan IHW leveren.	260.992	579.848	222%	751.408	171.560				Naast de jaarlijkse basisbekostiging heeft IHW de afgelopen 2 boekjaren geld opzij gezet voor onder meer de doorontwikkeling van het Waterkwaliteitsportaal onderdeel van de basistaken IHW. Dit jaar verwacht IHW daar rond de 400 KEUR vanuit de externe productkosten op uit te geven. Daarmee zal een groot deel van het opzij gezette geld uitgegeven worden. De J.E.V. is aangepast van 100.000 EUR naar 200.000 EUR er wordt waarschijnlijk minder geld van de reservering uitgegeven dan in april verwacht. Het gaat hierbij om de basistaak projecten BO Aquo standaard en DO WKP. Er is uiteindelijk 172 KEUR overgebleven.

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Facilitering IHW door HWH	Dit betreft de bijdrage van IHW aan de faciliteringkosten HWH. Dit wordt gefinancierd door de waterschappen.	243.802	243.804	100%	243.802	-2				De faciliteringbijdrage van IHW door HWH wordt op maandelijkse basis overgemaakt aan het HWH. Dit verloopt conform begroting
Praktijkproef aansluiten op DSO	De verkenning is een vervolg op de Praktijkproef Peilgebieden en Streefpeilen. In de verkenning wordt onderzocht op welke wijze alle bronhouders aangesloten kunnen worden om actuele informatie over peilgebieden en streefpeilen op correcte wijze in Omgevingsloket van het DSO zichtbaar te maken. Op basis van de verkenning wordt een besluit genomen over vervolg.	50.000	-3.364	-7%	47.704	51.068				Memo met adviezen hoe verder te gaan 6 juli in concept opgeleverd. UvW gaat dit jaar commitment ophalen voor het realiseren van een informatieproduct peilgebieden. Bij een positieve reactie wordt IHW gevraagd om een projectplan op te stellen. Realisatie (bij positieve besluitvorming) vindt realisatie in 2021 plaats. Vertraging in het besluitvormingsproces., indien positief besluit zal de realisatie gaan plaatsvinden in 2022. Het overgebleven budget van 51 kEUR zal moeten worden doorgeschoven naar 2022 of een andere bestemming/afrekening krijgen.
Doorontwikkeling Waterveiligheidsportaal	Alle aspecten rondom doorontwikkeling van het Waterveiligheidsportaal vinden onder dit project plaats.	98.484	8.241	8%	8.270	29				De opdracht stappenplan informatiehuishouding HWBP is gestart. De situatie rondom het Coronavirus leidt tot vertraging in de oplevering. Er wordt een pilot protoype dashboard Landelijks veiligheidsbeeld opgestart in een samenwerking met drie partijen IHW, Geon en Nelen & Schuurmans. De eenmalige extra kosten 10 KEUR worden gefinancieerd vanuit het IHW basisbudget

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
							1	2	3	
B&O Waterveiligheidsportaal	Beheer en onderhoud van het Waterveiligheidsportaal.	119.686	129.705	108%	213.248	83.543				Door het uitblijven van opdrachtverstrekking vanuit HWBP naar IHW voor de personele dekking loopt het IHW een financieel risico. Escalatie heeft plaatsgevonden naar de directie van HWBP. In het DO overleg is afgesproken dat deze situatie niet meer acceptabel is vanwege het financiele risico IHW, besloten is tot bestuurlijke escalatie. Het beheer & onderhoud is zoveel mogelijk uitgesteld vanwege deze problematiek. Op het allerlaatste moment in december 2020 is opdrachtgever HWBP over de brug gekomen en het geld voor personele inzet Beheer & Onderhoud beschikbaar gesteld. Doordat er een periode getemporiseerd is en er nog een afrekening moet plaatsvinden vanuit 2019 blijft er saldo over. Dit saldo gaat mee naar 2021. De opdrachtverlening naar de leverancier vindt plaats binnen RWS afdelingen daar is nog niet alles rond.
Programma 14. IHW		1.549.651	1.994.449	129%	1.941.684	-52.765				De partners (Waterschappen, RWS en IPO) kunnen niet de afgesproken FTE leveren. Inhuur is duurder.

1.15 Bijlage 15: Detailrapportage programma 15 Kassiersfunctie

Er wordt gerapporteerd per project met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 in de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
DROP	De Gemeenschappelijke Voorziening Officiële Publicaties (GVOP) bepaalt dat de waterschappen alle officiële publicaties, inclusief versiebeheer, digitaal moeten publiceren. Het Kennis- en exploitatiecentrum Officiële Overheids Publicaties (KOOP) levert daarvoor de voorziening. HWH verzorgt voor deze voorziening het functionele beheer en het contractmanagement. Samen met de Unie van Waterschappen neemt HWH deel aan het gebruikersoverleg.	295.375	260.028	88%	295.375	35.347				Kassiersfunctie. De publicatie is uitgesteld, waardoor een deel van het budget niet is uitgegeven.
NDFF	De Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) bevat gegevens over de verspreiding van planten- en diersoorten in Nederland. De database wordt beheerd door de provincies, maar ook andere organisaties, zoals de waterschappen, kunnen erover beschikken en eigen waarnemingen uploaden. Dankzij die informatie van verschillende partijen is het mogelijk de ecologische doelstellingen in het kader van de Kaderrichtlijn Water te halen. HWH beheert namens de waterschappen het contract dat toegang geeft tot de NDFF.	315.730	297.863	94%	315.730	17.867				Kassiersfuctie, geen bijzonderheden.
Programma 15. Kassiersfunctie		611.105	557.891	91%	611.105	53.214				Kassiersfuctie, geen bijzonderheden.

1.16 Bijlage 16: Detailrapportage kostenplaatsen

De begroting van Het Waterschaphuis kent 1 hoofdkostenplaats. Het resultaat van deze kostenplaats behoort tot het exploitatieresultaat van HWH. Op de kostenplaats worden onder andere (salaris)kosten van medewerkers verantwoord. Deze worden via uren maal tarief doorbelast aan de producten. Vanuit het management wordt erop gestuurd dat kostenplaatsen financieel in evenwicht blijven. Indien productieve uren afwijken ten opzichte van de begroting, leidt dat tot een saldo op de kostenplaatsen. Er wordt gerapporteerd per kostenplaats met een stoplicht rapportage. Voor de betekenis van de kleuren wordt verwezen naar bijlage 1 van de bestuursrapportage.

							Statuskleur 1= 30 april, 2 = 31 augustus, 3 = 31 december			Toelichting status
Naam	Omschrijving	Lasten 2020 begroot	Lasten 2020 12 werkelijk	%	Baten 2020-12 werkelijk	Saldo 2020-12	1	2	3	
Personele kosten	Dit betreft salariskosten, inleen en inhuur. De uren van de medewerkers worden doorbelast naar de producten waaraan ze werken, tegen werkelijk tarief.	0	2.455	na	0	-2.455				Hierin zijn circa 450 improductieve uren opgenomen ivm de corona-crisis. Daarnaast wordt het negatieve saldo veroorzaakt door het ziekteverzuim, welke hoger is dan de norm. Ondanks langdurig ziekteverzuim bij diverse medewerkers, is door de hoge productiviteit bij de andere medewerkers nauwelijks een negatief saldo ontstaan.

1.17 Bijlage 17: Kostenverantwoording DVO's

De bekende detailrapportages per project zijn uitgebreid met een kostenverantwoording over de gehele looptijd van een Dienstverleningsovereenkomst (DVO). Doel: minder nadruk op jaarbudget, meer nadruk op projectbudget over de jaren heen. Dit overzicht wordt de komende tijd intern verder geanalyseerd en aangepast. Toch bieden we het overzicht in deze bestuursrapportage al aan, ter ondersteuning van (programma-overstijgende) prioritering en besluitingvorming door de OGT.

DVO		Realisatie kosten project DVO looptijd				Rolling forward budgetting BERAP3				Totaal verwachte kosten	Verschil tov DVO
Naam	DVO budget totaal	t/m 2019	2020 t/m BERAP3	Forecast restant 2020	Totaal tot en met 2020	2021	2022	2023	2024		
Kennis delen & verbinden	-	320.729	458.294	-	779.023	350.689	350.689	350.689	350.689	-	-
Ondersteuning OGT / I-platform	-	175.627	91.199	-	266.827	100.961	102.235	-	-	-	-
Capaciteit BUCA	-	118.634	119.578	-	238.212	102.621	102.621	102.621	102.621	-	-
Strategienota OGT	-	-	34.668	-	34.668	41.198	41.775	41.775	41.775	-	-
Kwaliteitsborging	-	-	54.622	-	54.622	78.518	78.518	78.518	78.518	-	-
Vergadercentrum	-	270.232	317.962	-	588.194	482.458	526.758	526.758	526.758	-	-
Programma 2. Kennis en verbinden	-	885.224	1.076.323	-	1.961.546	1.156.445	1.202.596	1.100.361	1.100.361	-	-
Innovatiemakelaar	2.479.339	-	416.909	-	416.909	179.399	169.421	-	-	765.729	1.713.610
Winnovatie	-	-	208.034	-	208.034	292.500	190.083	-	-	690.617	690.617-
Waterinnovatie Festival	-	-	24.151	-	24.151	126.323	123.967	-	-	274.441	274.441-
Leerlijn digitale transformatie	-	-	90.212	-	90.212	413.224	342.975	-	-	846.411	846.411-
Pilot DEEP	471.074	-	275.630	-	275.630	243.414	-	-	-	519.044	47.970-
Onderzoek DataScience en HWH	-	-	25.000	-	25.000	15.000	-	-	-	40.000	40.000-
Programma 3. Innovatie en transformatie	**2.950.413**	**-**	**1.039.936**	**-**	**1.039.936**	**1.269.860**	**826.446**	**-**	**-**	**3.136.242**	**185.829-**
Omgevingswet Overig	315.000	66.712	1.342	-	68.054	-	-	-	-	68.054	246.946
Digitale Aangifte bedrijven	320.028	157.468	33.651	-	191.119	50.085	-	-	-	241.204	78.824
Omgevingswet	347.000	-	296.633	-	296.633	300.000	-	-	-	596.633	249.633-
Programma 4. Digitale dienstverlening	**982.028**	**224.180**	**331.626**	**-**	**555.806**	**350.085**	**-**	**-**	**-**	**905.891**	**76.137**
Software catalogus	619.835	38.364	195.979	-	234.343	216.033	218.627	52.857	-	721.860	102.026-
Govroam	256.760	219.354	39.442	-	258.797	42.207	-	-	-	301.004	44.244-
IPv6	33.058	25.513	2.252	-	27.766	-	-	-	-	27.766	5.292
Doorontwikkeling en gebruik WILMA	2.230.970	588.562	698.350	-	1.286.912	763.828	-	-	-	2.050.740	180.230
Zaak Type Catalogus	159.975	56.766	28.732	-	85.498	-	-	-	-	85.498	74.477
Oracle TECH	27.830.978	13.650.875	860.006	-	14.510.881	818.288	834.528	851.092	867.988	17.882.777	9.948.201
Oracle Contract mgnt	1.563.094	369.527	136.504	-	506.032	102.987	105.784	105.784	105.784	926.371	636.723
Ontwikkelingsbudget O&S	400.000	-	89.857	-	89.857	25.000	-	-	-	114.857	285.143
Programma 5. Organisatie en samenwerking	**33.094.670**	**14.948.963**	**2.051.123**	**-**	**17.000.086**	**1.968.343**	**1.158.939**	**1.009.733**	**973.772**	**22.110.873**	**10.983.797**
Datastromen Pijler 1	3.686.384	-	828.718	-	828.718	822.244	830.923	855.596	-	3.337.481	348.903
Datastromen Pijler 2	824.116	-	197.292	-	197.292	208.963	206.029	206.029	-	818.313	5.803
Datastromen Pijler 3	417.384	-	93.068	-	93.068	106.935	-	-	-	200.003	217.381
Datastromen Pijler 4	1.056.244	-	198.307	-	198.307	466.914	470.061	344.061	-	1.479.343	423.099-
Business cases 2 per jaar miv 2021	240.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	240.000
Doorontwikkeling CDL	40.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	40.000
BC Beheer DAMO Fysiek	40.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	40.000
WIBON (BC)	2.243	-	2.243	-	2.243	-	-	-	-	2.243	0
Programma 6. Informatie - datastromen	**6.306.371**	**-**	**1.319.627**	**-**	**1.319.627**	**1.605.056**	**1.507.013**	**1.405.686**	**-**	**5.837.382**	**468.989**

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

DVO		Realisatie kosten project DVO looptijd				Rolling forward budgetting BERAP3				Totaal verwachte kosten	Verschil tov DVO
Naam	DVO budget totaal	t/m 2019	2020 t/m BERAP3	Forecast restant 2020	Totaal tot en met 2020	2021	2022	2023	2024		
Programmasturing en interne HWH kosten	5.688.425	-	105.200	-	105.200	182.218	199.678	199.678	183.038	869.812	4.818.613
Advies en kennis I-veiligheid	-	-	23.710	-	23.710	13.636	47.477	47.477	43.521	175.820	175.820-
Advies en kennis Privacy	-	-	28.019	-	28.019	35.052	34.529	34.529	31.652	163.781	163.781-
CERT-WM	-	-	289.230	-	289.230	353.106	360.928	360.928	330.851	1.695.043	1.695.043-
Ontwikkeling kaders	-	-	17.664	-	17.664	42.180	25.033	25.033	22.947	132.857	132.857-
Vooronderzoek	-	-	14.485	-	14.485	41.741	34.529	34.529	31.652	156.936	156.936-
Project Verhogen weerbaarheid PA	-	-	77.309	-	77.309	192.278	64.742	64.742	59.347	458.418	458.418-
Project Audits	-	-	39.060	-	39.060	245.105	514.024	364.024	333.689	1.495.902	1.495.902-
Project Keten	-	-	19.691	-	19.691	54.968	43.161	43.161	39.565	200.545	200.545-
Project Risicomanagement	-	-	64.338	-	64.338	73.396	25.897	25.897	23.739	213.267	213.267-
Project SOC	-	-	2.636	-	2.636	-	-	-	-	2.636	2.636-
Programma 7. Informatieveiligheid en privacy	**5.688.425**	**-**	**681.342**	**-**	**681.342**	**1.233.678**	**1.349.998**	**1.199.998**	**1.100.001**	**5.565.017**	**123.408**
Vangst registratie V2	353.650	294.907	13.236	-	308.144	3.475	-	-	-	311.619	42.032
Vangstregistratie V3	1.272.513	113.711	704.013	-	817.724	130.957	119.831	122.269	93.167	1.283.948	11.435-
Ontwikkelingsbudget	400.000	-	-	-	-	25.000	-	-	-	25.000	375.000
Programma 8. Waterkeringen	**2.026.163**	**408.618**	**717.249**	**-**	**1.125.868**	**159.432**	**119.831**	**122.269**	**93.167**	**1.620.567**	**405.597**
HyDAMO-NHI	890.000	-	211.690	-	211.690	436.360	64.121	-	-	712.171	177.829
De Digitale Watertoets	1.438.500	869.328	133.297	-	1.002.626	160.100	111.072	111.072	111.072	1.495.942	57.442-
IRC	202.000	126.639	90.795	-	217.434	226.662	-	-	-	444.096	242.096-
WIWB	301.653	284.647	76.536	-	361.183	167.581	151.631	-	-	680.395	378.743-
Satdata 3.0	826.446	97.245	232.744	-	329.989	162.850	140.000	140.000	-	772.839	53.608
Perceelwijzer	40.000	-	47.754	-	47.754	87.975	76.475	59.225	59.225	330.654	290.654-
Ontwikkelingsbudget	400.000	-	-	-	-	25.000	-	-	-	25.000	375.000
Programma 9. Watersysteem	**4.098.599**	**1.377.860**	**792.815**	**-**	**2.170.675**	**1.266.528**	**543.299**	**310.297**	**170.297**	**4.461.096**	**362.497-**
Z-info	11.793.747	3.495.326	939.138	-	4.434.464	1.126.958	606.812	614.781	622.989	7.406.004	4.387.743
BC Gezamelijke prognoses AWK	40.000	43.722	30.064	-	73.786	-	-	-	-	73.786	33.786-
Gezamelijke prognoses AWK	675.000	-	8.270	-	8.270	320.052	150.000	-	-	478.322	196.678
Gem. P&Ids	40.000	1.775	37.771	-	39.546	-	-	-	-	39.546	454
A-BC SE Tooling	40.000	7.031	49.208	-	56.239	-	-	-	-	56.239	16.239-
BC Meetgegevens Decentrale Sanitaire Systeme	-	-	12.291	-	12.291	-	-	-	-	12.291	12.291-
WIBON	32.467	19.671	8.459	-	28.129	-	-	-	-	28.129	4.338
Ontwikkelingsbudget	400.000	-	-	-	-	25.000	-	-	-	25.000	375.000
Programma 10. Waterketen	**13.021.214**	**3.567.525**	**1.085.200**	**-**	**4.652.724**	**1.472.010**	**756.812**	**614.781**	**622.989**	**8.119.317**	**4.901.897**
CMS 3.0	333.825	257.191	21.962	-	279.153	19.977	20.000	20.000	-	339.130	5.305-
CMS 3.0 doorontwikkeling	41.000	-	8.000	-	8.000	33.000	-	-	-	41.000	-
B&O eHRM	3.931.008	1.024.702	324.683	-	1.349.385	475.519	475.356	475.356	475.356	3.250.972	680.036
Programma 11. Bedrijfsvoering	**4.305.833**	**1.281.893**	**354.645**	**-**	**1.636.538**	**528.496**	**495.356**	**495.356**	**475.356**	**3.631.102**	**674.731**
B&O SAW@ personele inzet	1.872.084	959.016	425.940	-	1.384.956	430.778	413.680	413.680	413.680	3.056.773	1.184.689-
B&O SAW@ bijdrage Waterschappen	6.714.463	975.713	946.077	-	1.921.791	1.104.219	1.163.819	1.163.819	1.163.819	6.517.467	196.997
P729 Project SAW@ bijdrage WS	592.005	57.475	300.552	-	358.027	194.456	108.403	108.403	108.403	877.692	285.687-
SAW@ HWH-werkzaamheden	-	34.203	103.429	-	137.633	36.467	36.467	36.467	36.467	283.501	283.501-
Programma 12. SAW@	**9.178.553**	**2.026.408**	**1.775.998**	**-**	**3.802.406**	**1.765.920**	**1.722.369**	**1.722.369**	**1.722.369**	**10.735.432**	**1.556.880-**

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

DVO		Realisatie kosten project DVO looptijd				Rolling forward budgetting BERAP3				Totaal verwachte kosten	Verschil tov DVO
Naam	DVO budget totaal	t/m 2019	2020 t/m BERAP3	Forecast restant 2020	Totaal tot en met 2020	2021	2022	2023	2024		
AHN kaartverkoop	-	40.001	9.000	-	49.001	-	-	-	-	49.001	49.001-
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)	6.000.000	723.936	1.171.680	-	1.895.616	901.640	901.640	-	-	3.698.896	2.301.104
Beeld Materiaal (BM4)	22.772.390	3.566.312	3.288.602	-	6.854.914	-	-	-	-	6.854.914	15.917.476
Beeld Materiaal (BM5)	-	-	2.100	-	2.100	3.848.027	3.848.027	-	-	7.698.154	7.698.154-
Programma 13. AHN/Beeldmateriaal	**28.772.390**	**4.330.249**	**4.471.382**	**-**	**8.801.631**	**4.749.667**	**4.749.667**	**-**	**-**	**18.300.965**	**10.471.425**
Basistaken IHW	3.760.331	867.660	1.024.905	-	1.892.565	822.161	809.917	838.917	867.811	5.231.371	1.471.040-
ROR-Maatregelenportaal	-	149.625	12.210	-	161.835	8.500	-	-	-	170.335	170.335-
Externe productkosten	1.404.959	302.467	578.948	-	881.415	770.877	653.544	298.191	304.155	2.908.182	1.503.224-
Facilitering IHW door HWH	1.219.008	239.666	243.804	-	483.470	247.934	252.066	256.198	260.331	1.499.999	280.991-
Praktijkproef aansluiten op DSO	-	15.349	3.364-	-	11.985	-	-	-	-	11.985	11.985-
Doorontwikkeling Waterveiligheidsportaal	-	434.176	8.241	-	442.417	-	-	-	-	442.417	442.417-
B&O Waterveiligheidsportaal	-	234.996	129.705	-	364.701	165.289	-	-	-	529.990	529.990-
Programma 14. IHW	**6.384.298**	**2.243.939**	**1.994.449**	**-**	**4.238.388**	**2.014.761**	**1.715.527**	**1.393.306**	**1.432.297**	**10.794.279**	**4.409.982-**
DROP	2.539.296	1.116.646	260.028	-	1.376.674	313.000	309.284	316.584	324.067	2.639.609	100.313-
NDFF	2.786.755	1.632.347	297.863	-	1.930.210	309.266	309.497	318.910	316.810	3.184.693	397.938-
Programma 15. Kassiersfunctie	**5.326.051**	**2.748.992**	**557.891**	**-**	**3.306.883**	**622.266**	**618.781**	**635.494**	**640.877**	**5.824.301**	**498.251-**
	122.135.007	36.483.182	21.051.677	-	57.534.859	23.099.394	20.095.028	13.334.567	11.657.139	101.042.465	21.092.542
Totaal instandhouding	-	3.324.555	3.878.393	-	7.202.948	4.093.292	4.530.990	4.425.278	4.426.014	-	-
Totaal programma's en projecten	**122.135.007**	**33.158.627**	**17.173.284**	**-**	**50.331.911**	**19.006.102**	**15.564.038**	**8.909.289**	**7.231.125**	**101.042.465**	**21.092.542**

1.18 Bijlage 18: Begrotingswijziging per deelnemer

BERAP 3 2020	03.0000/ 215	03.0000/ 217	03.0000/ 217	03.0000/ 218	10.0000/ 820	10.0000/ 865/400	11.0000/ 162	11.0000/ 260/xxx	14.0000/ 689	Totaal per deelnemer
	Water-innovatie Festival	Pilot DEEP - wijziging deelnemers	Pilot DEEP - addendum DVO	Onderzoek DataScience en HWH	Z-info	Gezamen-lijke Prognoses AWK	B&O eHRM	CMS 3.0 dooront-wikkeling	Externe product-kosten	
Kostenverdeelsleutel	45/55	VAST	DEELNEMERS	45/55	ONTW	45/55	VERLOON	VAST	VAST	
Aa en Maas	-1.494	4.591	2.651	1.113	-439	368	-487		-476	5.826
AGV/Waternet	-1.999			1.489	-606	493	0		-476	-1.099
Brabantse Delta	-1.568		19.688	1.168	-385	386	-576	1.600	-476	19.838
De Dommel	-1.409			1.049	-431	347	-511	1.600	-476	170
De Stichtse Rijnlanden	-1.543			1.149	-410	380	0		-476	-899
Delfland	-2.251	4.591	-17.037	1.677	-566	555	-506		-476	-14.013
Drents Overijsselse Delta	-1.467	4.591	2.651	1.093	-338	362	-663	1.600	-476	7.352
Fryslân	-1.620			1.207	0	399	0		-476	-490
Hollands Noorderkwartier	-2.178	4.591	2.651	1.623	-513	537	0		-476	6.234
Hollandse Delta	-1.782			1.328	-532	439	-531	1.600	-476	46
Hunze en Aa's	-1.256			935	0	309	0		-476	-487
Limburg	-1.635			1.218	-621	403	-343		-476	-1.453
Noorderzijlvest	-1.148			855	-207	283	-311		-476	-1.004
Rijn en IJssel	-1.344			1.001	-370	331	-397		-476	-1.255
Rijnland	-2.013	4.591	2.651	1.500	-619	496	-750		-476	5.379
Rivierenland	-1.880			1.401	-483	463	-1.067	1.600	-476	-442
Scheldestromen	-1.309			975	-233	323	0		-476	-721
Schieland en de Krimpenerwaard	-1.305	4.591	-17.037	972	-208	322	-370		-476	-13.512
Vallei en Veluwe	-1.633	4.591	22.339	1.217	-593	402	-561		-476	25.285
Vechtstromen	-1.520			1.133	-518	375	-529		-476	-1.536
Zuiderzeeland	-1.203			896	-199	296	-324		-476	-1.010
RWS CIV										0
Unie van Waterschappen							-73			-73
Derden inzake HWH		-32.134								-32.134
Derden inzake IHW										0
IPO										0
Totaal	**-33.556**	**-**	**18.556**	**25.000**	**-8.270**	**8.270**	**-8.000**	**8.000**	**-10.000**	**-0**

1.19 Bijlage 19: Saldoafwikkeling en 5e gewijzigde begroting per deelnemer

	Programma 1. Bestuur en organisatie											
Saldo 2020 per deelnemer BERAP3	Werkplek	Kantoorautomatisering	Facilitair	P&O	Organisatie directie	Organisatie ondersteuning	Organisatie capaciteitsmanagement	Organisatie financiën	Organisatie inkoop	BIWA	Privacy	Communicatie
	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55
Aa en Maas	949	-8.913	893	-541	4.192	6.105	15.485	-2.679	4.860	1.093	892	189
AGV/Waternet	1.270	-11.927	1.195	-724	5.609	8.168	20.720	-3.585	6.503	1.463	1.194	253
Brabantse Delta	996	-9.355	937	-568	4.400	6.407	16.252	-2.812	5.101	1.147	937	199
De Dommel	895	-8.406	842	-511	3.953	5.757	14.603	-2.527	4.583	1.031	841	178
De Stichtse Rijnlanden	980	-9.206	922	-559	4.330	6.305	15.994	-2.767	5.019	1.129	922	195
Delfland	1.430	-13.436	1.346	-816	6.319	9.202	23.341	-4.038	7.325	1.648	1.345	285
Drents Overijsselse Delta	932	-8.757	877	-532	4.118	5.997	15.213	-2.632	4.774	1.074	877	186
Fryslân	1.029	-9.667	968	-587	4.546	6.621	16.794	-2.906	5.270	1.186	968	205
Hollands Noorderkwartier	1.383	-12.997	1.302	-789	6.112	8.902	22.580	-3.907	7.086	1.594	1.301	276
Hollandse Delta	1.132	-10.634	1.065	-646	5.001	7.283	18.473	-3.196	5.798	1.304	1.065	226
Hunze en Aa's	798	-7.493	751	-455	3.524	5.132	13.017	-2.252	4.085	919	750	159
Limburg	1.039	-9.757	977	-593	4.589	6.682	16.950	-2.933	5.320	1.197	977	207
Noorderzijlvest	729	-6.849	686	-416	3.221	4.691	11.899	-2.059	3.734	840	686	145
Rijn en IJssel	854	-8.020	803	-487	3.772	5.493	13.933	-2.411	4.373	984	803	170
Rijnland	1.279	-12.015	1.204	-730	5.650	8.229	20.873	-3.611	6.551	1.474	1.203	255
Rivierenland	1.194	-11.222	1.124	-682	5.278	7.686	19.495	-3.373	6.118	1.376	1.123	238
Scheldestromen	832	-7.812	783	-475	3.674	5.350	13.572	-2.348	4.259	958	782	166
Schieland en de Krimpenerwaard	829	-7.786	780	-473	3.661	5.332	13.526	-2.340	4.245	955	779	165
Vallei en Veluwe	1.037	-9.745	976	-592	4.583	6.674	16.929	-2.929	5.313	1.195	976	207
Vechtstromen	966	-9.073	909	-551	4.267	6.214	15.762	-2.727	4.947	1.113	908	193
Zuiderzeeland	764	-7.178	719	-436	3.376	4.916	12.469	-2.157	3.913	880	719	152
RWS CIV												
Unie van Waterschappen												
Derden inzake HWH												
Derden inzake IHW												
IPO												
Totaal	**21.315**	**200.247-**	**20.061**	**12.163-**	**94.174**	**137.145**	**347.880**	**60.189-**	**109.178**	**24.560**	**20.046**	**4.251**

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

Saldo 2020 per deelnemer BERAP3	Bestuur	Bestuurs ondersteuning	Mobiliteit	DIV naar waterschap	Kwaliteitsverbetering financiele organisatie	Project BIWA	Corporate communicatie	Huisvesting
	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55
Aa en Maas	-1.591	872	-2.583	235	880	901	88	-345
AGV/Waternet	-2.129	1.167	-3.456	315	1.178	1.205	118	-462
Brabantse Delta	-1.670	916	-2.710	247	924	945	93	-362
De Dommel	-1.500	823	-2.435	222	830	849	83	-325
De Stichtse Rijnlanden	-1.643	901	-2.667	243	909	930	91	-356
Delfland	-2.398	1.315	-3.893	355	1.327	1.357	133	-520
Drents Overijsselse Delta	-1.563	857	-2.537	231	865	885	87	-339
Fryslân	-1.725	946	-2.801	255	955	977	96	-374
Hollands Noorderkwartier	-2.320	1.272	-3.766	343	1.284	1.313	129	-503
Hollandse Delta	-1.898	1.041	-3.081	281	1.050	1.074	105	-412
Hunze en Aa's	-1.337	733	-2.171	198	740	757	74	-290
Limburg	-1.741	955	-2.827	258	964	986	97	-378
Noorderzijlvest	-1.222	670	-1.985	181	676	692	68	-265
Rijn en IJssel	-1.431	785	-2.324	212	792	810	80	-310
Rijnland	-2.144	1.176	-3.481	317	1.187	1.214	119	-465
Rivierenland	-2.003	1.098	-3.251	296	1.108	1.134	111	-434
Scheldestromen	-1.394	765	-2.263	206	772	789	77	-302
Schieland en de Krimpenerwaard	-1.390	762	-2.256	206	769	787	77	-301
Vallei en Veluwe	-1.739	954	-2.823	257	962	985	97	-377
Vechtstromen	-1.619	888	-2.629	240	896	917	90	-351
Zuiderzeeland	-1.281	702	-2.080	189	709	725	71	-278
RWS CIV								
Unie van Waterschappen								
Derden inzake HWH								
Derden inzake IHW								
IPO								
Totaal	**35.739-**	**19.597**	**58.018-**	**5.286**	**19.776**	**20.231**	**1.986**	**7.750-**

hetWaterschapshuis
De kracht van samen

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

	Programma 2. Kennis en verbinden						Programma 3. Innovatie en transformatie			
Saldo 2020 per deelnemer BERAP3	Kennis delen & Verbinden	Capaciteit BUCA	Onder steuning OGT / I-platform	Strategienota OGT	Kwaliteitsborging	Vergader centrum	Innovatie-makelaar	Winnovatie	Waterinnovatie festival	Leerlijn digitale transformatie
	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55
Aa en Maas	-5.143	3.356	2.022	291	119	7.434	-2.953	1.750	2.950	1.503
AGV/Waternet	-6.882	4.490	2.706	389	159	9.948	-3.951	2.342	3.947	2.011
Brabantse Delta	-5.398	3.522	2.123	305	125	7.803	-3.099	1.837	3.096	1.577
De Dommel	-4.850	3.165	1.907	274	112	7.011	-2.785	1.651	2.781	1.417
De Stichtse Rijnlanden	-5.312	3.466	2.089	300	123	7.679	-3.050	1.808	3.046	1.552
Delfland	-7.752	5.059	3.049	438	179	11.206	-4.451	2.639	4.446	2.265
Drents Overijsselse Delta	-5.053	3.297	1.987	286	117	7.304	-2.901	1.720	2.898	1.476
Fryslân	-5.578	3.640	2.193	315	129	8.063	-3.203	1.898	3.199	1.630
Hollands Noorderkwartier	-7.499	4.894	2.949	424	173	10.841	-4.306	2.552	4.301	2.191
Hollandse Delta	-6.136	4.004	2.413	347	142	8.869	-3.523	2.088	3.519	1.793
Hunze en Aa's	-4.323	2.821	1.700	244	100	6.249	-2.482	1.471	2.479	1.263
Limburg	-5.630	3.674	2.214	318	130	8.138	-3.232	1.916	3.229	1.645
Noorderzijlvest	-3.952	2.579	1.554	223	91	5.713	-2.269	1.345	2.267	1.155
Rijn en IJssel	-4.628	3.020	1.820	262	107	6.689	-2.657	1.575	2.654	1.352
Rijnland	-6.933	4.524	2.726	392	160	10.021	-3.980	2.360	3.976	2.025
Rivierenland	-6.475	4.225	2.546	366	149	9.360	-3.718	2.204	3.713	1.892
Scheldestromen	-4.508	2.941	1.773	255	104	6.516	-2.588	1.534	2.585	1.317
Schieland en de Krimpenerwaard	-4.492	2.931	1.767	254	104	6.494	-2.579	1.529	2.576	1.313
Vallei en Veluwe	-5.623	3.669	2.211	318	130	8.128	-3.228	1.914	3.225	1.643
Vechtstromen	-5.235	3.416	2.059	296	121	7.568	-3.006	1.782	3.002	1.530
Zuiderzeeland	-4.142	2.702	1.629	234	96	5.987	-2.378	1.410	2.375	1.210
RWS CIV										
Unie van Waterschappen										
Derden inzake HWH										
Derden inzake IHW										
IPO										
Totaal	**115.543-**	**75.394**	**45.436**	**6.530**	**2.666**	**167.022**	**66.341-**	**39.326**	**66.263**	**33.758**

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

	Programma 4. Digitale dienstverlening			Programma 5. Organisatie en samenwerking								
Saldo 2020 per deelnemer BERAP3	Omgevingswet WS	Omgevingswet overig	Digitaal Aangifte bedrijven	Ontwikkel-budget	IPv6	Doorontwikkeling en gebruik WILMA	Software catalogus (Proj + B&O)	Zaak Type Catalogus	Oracle TECH	Oracle Contract mgnt	Govroam	Govroam contractmanagement
	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	LICENTIE	45/55	45/55	45/55
Aa en Maas	2.242	3.352	796	4.903	93	5.021	707	1.692	6.111	-1.988	201	-146
AGV/Waternet	3.000	4.486	1.063	6.560	125	6.719	945	2.264	0	0	0	0
Brabantse Delta	2.353	3.518	835	5.146	98	5.270	742	1.776	4.130	-2.088	211	-154
De Dommel	2.114	3.161	751	4.623	88	4.735	666	1.596	3.669	-1.874	189	-138
De Stichtse Rijnlanden	2.316	3.463	822	5.064	97	5.186	730	1.748	4.267	-2.054	207	-151
Delfland	3.379	5.053	1.197	7.390	141	7.569	1.065	2.551	6.320	-3.008	304	-221
Drents Overijsselse Delta	2.203	3.294	782	4.817	92	4.933	694	1.662	7.289	-1.953	197	-144
Fryslân	2.431	3.636	863	5.317	101	5.446	766	1.835	4.177	-2.158	218	-159
Hollands Noorderkwartier	3.269	4.888	1.158	7.149	136	7.322	1.030	2.467	8.093	-2.909	294	-214
Hollandse Delta	2.675	3.999	948	5.849	112	5.990	843	2.019	7.050	-2.376	240	-175
Hunze en Aa's	1.885	2.818	670	4.121	79	4.221	594	1.422	5.944	-1.668	168	-123
Limburg	2.454	3.670	871	5.367	102	5.497	773	1.852	4.744	-2.178	220	-160
Noorderzijlvest	1.723	2.576	613	3.767	72	3.859	543	1.300	2.496	-1.523	154	-112
Rijn en IJssel	2.017	3.016	717	4.411	84	4.518	636	1.523	4.946	-1.787	180	-131
Rijnland	3.022	4.519	1.071	6.609	126	6.768	952	2.281	5.212	-2.687	271	-198
Rivierenland	2.823	4.221	1.000	6.172	118	6.322	890	2.130	5.559	-2.509	253	-185
Scheldestromen	1.965	2.938	0	4.297	82	4.401	619	1.483	3.590	-1.740	176	-128
Schieland en de Krimpenerwaard	1.958	2.928	696	4.282	82	4.386	617	1.478	2.323	-1.734	175	-128
Vallei en Veluwe	2.451	3.665	870	5.360	102	5.490	772	1.850	4.424	-2.176	220	-160
Vechtstromen	2.282	3.412	810	4.991	95	5.111	719	1.722	4.830	-2.024	204	-149
Zuiderzeeland	1.805	2.700	642	3.948	75	4.043	569	1.363	4.328	-1.597	161	-117
RWS CIV								0				
Unie van Waterschappen												
Derden inzake HWH												
Derden inzake IHW												
IPO												
Totaal	**50.367**	**75.313**	**17.173**	**110.143**	**2.100**	**112.808**	**15.873**	**38.015**	**99.503**	**42.027-**	**4.242**	**3.092-**

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

	Programma 6. Informatie - datastromen				Programma 7. Informatieveiligheid en privacy										
Saldo 2020 per deelnemer BERAP3	Datastromen Pijler 1	Datastromen Pijler 2	Datastromen Pijler 3	Datastromen Pijler 4	Programmasturing en interne HWH kosten	Advies en kennis I-veiligheid	Advies en kennis Privacy	CERT-WM	Ontwikkeling kaders	Vooronderzoek	Project verhogen weerbaarheid PA	Project Audits	Project Keten	Project Risicomanagement	Project SOC
	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55	45/55
Aa en Maas	4.108	343	774	2.479	4.220	1.038	275	3.105	317	913	-587	14.619	1.026	-1.722	-117
AGV/Waternet	5.496	459	0	3.317	5.646	1.388	368	4.155	425	1.222	-786	19.561	1.373	-2.304	-157
Brabantse Delta	4.311	360	811	2.602	4.429	1.089	289	3.259	333	958	-616	15.343	1.077	-1.808	-123
De Dommel	3.874	324	731	2.338	3.979	978	259	2.928	299	861	-554	13.786	968	-1.624	-111
De Stichtse Rijnlanden	4.243	354	798	2.560	4.358	1.072	284	3.207	328	943	-607	15.100	1.060	-1.779	-121
Delfland	6.192	517	1.155	3.737	6.361	1.564	414	4.681	478	1.376	-885	22.036	1.547	-2.596	-177
Drents Overijsselse Delta	4.036	337	0	2.435	4.146	1.019	270	3.051	312	897	-577	14.363	1.008	-1.692	-115
Fryslân	4.455	372	0	2.688	4.576	1.125	298	3.368	344	990	-637	15.855	1.113	-1.868	-127
Hollands Noorderkwartier	5.990	500	1.118	3.615	6.153	1.513	401	4.528	463	1.332	-856	21.317	1.496	-2.511	-171
Hollandse Delta	4.900	409	919	2.957	5.034	1.238	328	3.705	379	1.089	-701	17.441	1.224	-2.055	-140
Hunze en Aa's	3.453	288	654	2.084	3.547	872	231	2.610	267	768	-494	12.289	863	-1.448	-99
Limburg	4.496	376	845	2.714	4.619	1.136	301	3.399	347	1.000	-643	16.003	1.123	-1.885	-128
Noorderzijlvest	3.157	264	600	1.905	3.243	797	211	2.386	244	702	-451	11.234	789	-1.323	-90
Rijn en IJssel	3.696	309	0	2.231	3.797	934	247	2.794	286	822	-528	13.154	923	-1.550	-106
Rijnland	5.537	463	1.036	3.342	5.688	1.399	371	4.186	428	1.231	-792	19.706	1.383	-2.321	-158
Rivierenland	5.171	432	969	3.121	5.313	1.306	346	3.910	400	1.150	-739	18.405	1.292	-2.168	-148
Scheldestromen	3.600	301	0	2.173	3.698	909	241	2.722	278	800	-515	12.813	899	-1.509	-103
Schieland en de Krimpenerwaard	3.588	300	679	2.165	3.686	906	240	2.712	277	798	-513	12.769	896	-1.504	-102
Vallei en Veluwe	4.491	375	844	2.710	4.613	1.134	301	3.395	347	998	-642	15.983	1.122	-1.883	-128
Vechtstromen	4.181	349	0	2.523	4.295	1.056	280	3.161	323	930	-598	14.881	1.045	-1.753	-119
Zuiderzeeland	3.308	276	0	1.996	3.398	836	221	2.501	256	735	-473	11.772	826	-1.387	-94
RWS CIV															
Unie van Waterschappen															
Derden inzake HWH															
Derden inzake IHW															
IPO															
Totaal	**92.282**	**7.709**	**11.932**	**55.692**	**94.799**	**23.310**	**6.177**	**69.763**	**7.129**	**20.515**	**13.192-**	**328.430**	**23.054**	**38.691-**	**2.636-**

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

	Programma 8. Waterkeringen		Programma 9. Watersysteem						
Saldo 2020 per deelnemer BERAP3	Vangst registratie V2	Vangst registratie V3	Hydamo-NHI	De Digitale Watertoets	IRC	WIWB	SATDATA 3.0	Perceelwijzer	IHW gegevens-aanlevering WKP
	45/55	45/55	45/55	VAST	45/55	45/55	45/55	VAST	VAST
Aa en Maas	1.123	181	14.752	4.648	4.481	1.549	5.564	-369	952
AGV/Waternet	1.502	242	19.700	0	5.996	2.073	7.445	-369	952
Brabantse Delta	1.178	190	15.478	0	4.703	1.626	5.840	-369	952
De Dommel	1.059	171	13.919	0	4.226	1.461	5.247	-369	952
De Stichtse Rijnlanden	1.159	187	15.233	4.648	4.628	1.600	5.747	-369	952
Delfland	1.692	273	22.178	0	6.755	2.335	8.387	-369	952
Drents Overijsselse Delta	1.103	178	14.496	4.648	4.403	1.522	5.467	-369	952
Fryslân	1.217	196	15.989	4.648	4.860	1.680	6.035	-369	952
Hollands Noorderkwartier	1.637	264	21.458	4.648	6.534	2.259	8.114	-369	952
Hollandse Delta	1.339	216	17.577	4.648	5.346	1.848	6.638	-369	952
Hunze en Aa's	944	152	12.419	4.648	3.767	1.302	4.677	-369	952
Limburg	1.229	198	16.138	4.648	4.905	1.695	6.091	-369	952
Noorderzijlvest	863	139	11.363	4.648	3.444	1.190	4.276	-369	952
Rijn en IJssel	1.010	163	13.286	4.648	4.032	1.394	5.007	-369	952
Rijnland	1.513	244	19.845	4.648	6.040	2.088	7.500	-369	952
Rivierenland	1.413	228	18.543	4.648	5.642	1.950	7.005	-369	952
Scheldestromen	984	159	0	0	3.928	1.358	4.877	-369	952
Schieland en de Krimpenerwaard	981	158	12.900	4.648	3.914	1.353	4.860	-369	952
Vallei en Veluwe	1.227	198	16.118	4.648	4.899	1.693	6.083	-369	952
Vechtstromen	1.143	184	15.015	4.648	4.561	1.577	5.664	-369	952
Zuiderzeeland	904	146	11.902	4.648	3.609	1.247	4.481	-369	952
RWS CIV									
Unie van Waterschappen									
Derden inzake HWH									
Derden inzake IHW			0						
IPO									
Totaal	**25.219**	**4.065**	**318.310**	**74.364**	**100.674**	**34.797**	**125.007**	**7.754-**	**20.000**

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

	Programma 10. Waterketen						Programma 11. Bedrijfsvoering	
Saldo 2020 per deelnemer BERAP3	Z-info	BC Gezamenlijke prognoses AWK	Gem. P&Ids	A-BC SE Tooling	BC Meetgegevens Decentrale Sanitaire Systemen	WIBON (BC)	B&O eHRM	CMS 3.0
	ONTWERP	VAST	VAST	VAST	VAST	VAST	VERLOON	VAST
Aa en Maas	27.201	-1.071	-241	-773	367	43	15.275	0
AGV/Waternet	37.495	-1.071	-241	-773	367	43	0	0
Brabantse Delta	23.835	-1.071	-241	-773	367	43	18.041	-42
De Dommel	26.672	-1.071	-241	-773	367	43	16.027	-42
De Stichtse Rijnlanden	25.360	-1.071	-241	-773	367	43	0	0
Delfland	35.028	-1.071	-241	-773	367	43	15.846	0
Drents Overijsselse Delta	20.924	-1.071	-241	-773	367	43	20.778	-42
Fryslân	0	-1.071	-241	-773	367	43	0	0
Hollands Noorderkwartier	31.756	-1.071	-241	-773	367	43	0	0
Hollandse Delta	32.954	-1.071	-241	-773	367	43	16.628	-42
Hunze en Aa's	0	-1.071	-241	-773	367	43	0	0
Limburg	38.425	-1.071	-241	-773	367	43	10.735	0
Noorderzijlvest	12.823	-1.071	-241	-773	367	43	9.742	0
Rijn en IJssel	22.916	-1.071	-241	-773	367	43	12.449	0
Rijnland	38.303	-1.071	-241	-773	367	43	23.514	0
Rivierenland	29.873	-1.071	-241	-773	367	43	33.437	-42
Scheldestromen	14.443	-1.071	-241	-773	367	43	0	0
Schieland en de Krimpenerwaard	12.850	-1.071	-241	-773	367	43	11.607	0
Vallei en Veluwe	36.730	-1.071	-241	-773	367	43	17.590	0
Vechtstromen	32.059	-1.071	-241	-773	367	43	16.568	0
Zuiderzeeland	12.335	-1.071	-241	-773	367	43	10.163	-42
RWS CIV								
Unie van Waterschappen							2.285	0
Derden inzake HWH								
Derden inzake IHW								
IPO								
Totaal	**511.981**	**22.489-**	**5.070-**	**16.239-**	**7.709**	**908**	**250.686**	**249-**

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

	Programma 12. SAW@			Programma 13. AHN/ Beeldmateriaal	Programma 15. Kassiersfunctie		Kostenplaatsen
Saldo 2020 per deelnemer BERAP3	B&O SAW@ bijdrage WS aan RWS	Aanvullend project SAW@	SAW@ HWH-werkzaamheden	Actueel Hoogte bestand Nederland	DROP	NDFF	Saldo kostenplaatsen
	45/55	45/55	45/55	M2	45/55	VAST	45/55
Aa en Maas	16.827	-16.157	-45	44.066	1.573	893	-109
AGV/Waternet	22.418	-21.525	-60	19.271	2.105	893	-146
Brabantse Delta	17.646	-16.944	-47	46.731	1.651	893	-115
De Dommel	15.885	-15.252	-42	41.392	1.484	893	-103
De Stichtse Rijnlanden	0	0	0	22.722	1.625	893	-113
Delfland	0	0	0	11.097	2.372	893	-165
Drents Overijsselse Delta	0	0	0	69.928	1.546	893	-107
Fryslân	0	0	0	94.696	1.706	893	-119
Hollands Noorderkwartier	24.404	-23.433	-65	53.753	2.294	893	-159
Hollandse Delta	20.019	-19.222	-53	27.864	1.877	893	-130
Hunze en Aa's	0	0	0	56.654	1.323	0	-92
Limburg	18.392	-17.660	-49	60.472	1.722	893	-120
Noorderzijlvest	12.997	-12.480	-35	39.411	1.209	893	-84
Rijn en IJssel	0	0	0	53.369	1.416	893	-98
Rijnland	0	0	0	29.544	2.121	893	-147
Rivierenland	21.110	-20.270	-56	55.011	1.981	893	-138
Scheldestromen	0	0	0	52.076	1.379	893	-96
Schieland en de Krimpenerwaard	0	0	0	9.610	1.374	893	-95
Vallei en Veluwe	18.370	-17.638	-49	67.008	1.720	893	-119
Vechtstromen	0	0	0	62.140	1.602	893	-111
Zuiderzeeland	13.606	-13.065	-36	41.053	1.267	893	-88
RWS CIV							
Unie van Waterschappen							
Derden inzake HWH							
Derden inzake IHW							
IPO							
Totaal	**201.673**	**193.646-**	**536-**	**957.867**	**35.347**	**17.867**	**2.455-**

Projectverantwoording
Bijlage bestuursrapportage 2020-3

	Recapitulatie 5e gewijzigde begroting 2020 excl. BTW							Verwachte teruggave per deelnemer excl. BTW			
Saldo 2020 per deelnemer BERAP3	**Totaal saldo 2020**					**5e gewijzigde begroting 2020**	**5e gewijzigde begroting 2020 -/- saldo 2020**	Af: voorschot begroting 2020	Af: voorschotten derden	**Totale teruggave 2020 excl. BTW**	**Totale teruggave 2020 incl. BTW**
		Geactualiseerde begroting 2020	2e en 3e Begrotings-wijziging BERAP1	4e begrotings-wijziging BERAP2	5e begrotings-wijziging BERAP3						
Aa en Maas	**206.814**	958.209	44.048	-1.955	5.826	**1.006.128**	**799.313**	-958.209		**-158.896**	**-192.264**
AGV/Waternet	**204.877**	1.052.576	8.663	-3.255	-1.099	**1.056.886**	**852.008**	-1.052.576		**-200.568**	**-242.687**
Brabantse Delta	**207.638**	969.916	4.129	-1.955	19.838	**991.928**	**784.290**	-969.916		**-185.626**	**-224.607**
De Dommel	**190.994**	881.945	15.010	-1.783	170	**895.342**	**704.348**	-881.945		**-177.596**	**-214.892**
De Stichtse Rijnlanden	**169.466**	797.812	-4.450	-1.970	-899	**790.493**	**621.027**	-797.812		**-176.785**	**-213.910**
Delfland	**232.443**	1.128.601	10.679	-3.608	-14.013	**1.121.659**	**889.216**	-1.128.601		**-239.384**	**-289.655**
Drents Overijsselse Delta	**229.742**	866.623	55.620	-1.663	7.352	**927.932**	**698.190**	-866.623		**-168.433**	**-203.804**
Fryslân	**220.779**	831.451	3.727	-1.117	-490	**833.572**	**612.793**	-831.451		**-218.659**	**-264.577**
Hollands Noorderkwartier	**257.950**	1.265.373	43.614	-3.349	6.234	**1.311.871**	**1.053.921**	-1.265.373		**-211.451**	**-255.856**
Hollandse Delta	**219.758**	1.085.455	20.856	-2.692	46	**1.103.665**	**883.907**	-1.085.455		**-201.549**	**-243.874**
Hunze en Aa's	**157.879**	633.455	27.581	-469	-487	**660.080**	**502.201**	-633.455		**-131.254**	**-158.818**
Limburg	**238.905**	1.057.045	4.872	-2.645	-1.453	**1.057.819**	**818.914**	-1.057.045		**-238.131**	**-288.138**
Noorderzijlvest	**153.271**	721.793	2.694	-778	-1.004	**722.705**	**569.435**	-721.793		**-152.359**	**-184.354**
Rijn en IJssel	**195.603**	761.238	22.780	-1.521	-1.255	**781.241**	**585.638**	-761.238		**-175.599**	**-212.475**
Rijnland	**248.010**	1.082.508	24.286	-3.313	5.379	**1.108.861**	**860.850**	-1.082.508		**-221.658**	**-268.206**
Rivierenland	**266.369**	1.190.718	10.172	-2.747	-442	**1.197.701**	**931.332**	-1.190.718		**-259.386**	**-313.857**
Scheldestromen	**151.217**	659.594	7.068	-1.128	-721	**664.814**	**513.597**	-659.594		**-145.998**	**-176.657**
Schieland en de Krimpenerwaard	**136.145**	662.266	31.475	-1.058	-13.512	**679.171**	**543.026**	-662.266		**-119.240**	**-144.280**
Vallei en Veluwe	**250.133**	1.089.408	20.394	-2.575	25.285	**1.132.512**	**882.378**	-1.089.408		**-207.030**	**-250.506**
Vechtstromen	**230.298**	888.384	5.469	-2.192	-1.536	**890.125**	**659.828**	-888.384		**-228.556**	**-276.553**
Zuiderzeeland	**160.042**	744.689	21.187	-857	-1.010	**764.010**	**603.968**	-744.689		**-140.722**	**-170.273**
RWS CIV	**-**			-	-	**-**	**-**			**-**	**-**
Unie van Waterschappen	**2.285**	5.319	-	-	-73	**5.246**	**2.961**	-5.319		**-2.358**	**-2.853**
Derden inzake HWH	**-**	3.796.909	32.134	49.666	-32.134	**3.846.575**	**3.846.575**	-3.796.909	79.916	**129.582**	**156.794**
Derden inzake IHW	**-**	292.792	-	-	-	**292.792**	**292.792**	-292.792		**-**	**-**
IPO	**-**	152.893	-	-	-	**152.893**	**152.893**	-152.893		**-**	**-**
Totaal	**4.330.618**	**23.576.972**	**412.009**	**7.038**	**-0**	**23.996.019**	**19.665.401**	**-23.576.972**	**79.916**	**-3.831.655**	**-4.636.303**

Jufferenwal 30
Postbus 432
8000 AK Zwolle
telefoon (088) 236 9600
e-mail Auditnoord@Flynth.nl

Aan het Algemeen en dagelijks bestuur van
gemeenschappelijke regeling
Het Waterschapshuis
geregistreerd te Amersfoort

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

A. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2020

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2020 van gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis te Amersfoort gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van de gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten als lasten over 2020 als van de activa en passiva per 31 december 2020 in overeenstemming met hoofdstuk 4 paragraaf 4 van het Waterschapsbesluit.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2020 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder verordeningen van de gemeenschappelijke regeling.

De jaarrekening bestaat uit:

1. De exploitatierekening 2020 naar programma's
2. De exploitatierekening 2020 naar kosten- en opbrengstensoorten ;
3. Balans per 31 december 2020;
4. De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol Het Waterschapshuis dat is vastgesteld door het algemeen bestuur op 15 september 2016 en het Controleprotocol 2020. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Flynth Audit B.V. is lid van BKR International. Bankrekeningnummer IBAN NL67 RABO 0106 6642 20 - BIC: RABONL2U.
Beconnummer 269475. Handelsregister 09063021. www.flynth.nl.
Dienstverlening vindt plaats onder algemene voorwaarden, op aanvraag verkrijgbaar en gedeponeerd bij de KvK in Arnhem.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2020 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuurlijke samenvatting en rapportage per programma;
- de paragrafen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit vereist is.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening. Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de bestuurlijke samenvatting en rapportage per programma en de paragrafen in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder verordeningen van Het Waterschapshuis zelf.

In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de gemeenschappelijke regeling in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de gemeenschappelijke regeling te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de gemeenschappelijke regeling haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeenschappelijke regeling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit, het controleprotocol Het Waterschapshuis 2016, het Controleprotocol WNT 2020, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's
    - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude;
    - van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn.
- het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeenschappelijke regeling;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de gemeenschappelijke regeling haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een gemeenschappelijke regeling haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Zwolle, 23 maart 2021
Flynth Audit B.V.

Was getekend

drs. M.R. Quispel RA

Waterschap Aa en Maas

Het Waterschapshuis
t.a.v. het dagelijks bestuur
Postbus 2180
3800 CD AMERSFOORT

Datum	11 juni 2021
Ons kenmerk	923500
Uw kenmerk	Z1732/H010957
Doorkiesnr.	073 61 56 679 / Anja van Koningsbrugge
Onderwerp	Zienswijze ontwerpbegroting 2022

Geacht bestuur,

Op 6 april 2021 ontvingen wij uw ontwerpbegroting 2022 met het verzoek om onze zienswijze hierop kenbaar te maken. Wij hebben uw ontwerpbegroting 2022 en uw jaarstukken 2020 op 11 juni 2021 aan ons Algemeen Bestuur voorgelegd. Middels deze brief brengen wij u op de hoogte van de zienswijze van Waterschap Aa en Maas op uw ontwerpbegroting 2022.

Wij kunnen instemmen met uw ontwerpbegroting 2022. U streeft naar een meer gelijkmatige begroting en heeft diverse maatregelen getroffen om begrotingswijzigingen gedurende het jaar zoveel mogelijk te voorkomen. Daarnaast bent u er samen met de OGT in geslaagd ondanks de vele uitvoeringsverzoeken van de waterschappen door prioritering de begroting niet te snel te laten stijgen.

Wij hebben er vertrouwen in dat de genomen maatregelen hun vruchten afwerpen en begrotingswijzigingen daardoor dit jaar beperkt kunnen blijven. Daarnaast gaan wij er ook vanuit dat door de genomen maatregelen het realisatiegehalte aan het eind van het jaar de begroting dichter nadert en dat grote overschotten, voor zover deze binnen uw beïnvloedingssfeer liggen, tot het verleden behoren.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
het dagelijks bestuur,

drs. P. Sennema
secretaris

drs. M.J.J. Jacobs
dijkgraaf

CONCEPT

Bezoekadres
Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch

Postadres
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 088 178 80 00
info@aaenmaas.nl
www.aaenmaas.nl

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 4.E. **Projectenboeknummer en -naam:** **Corsa dossiernummer:** **Voorstelnummer BABS**: 58243

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. AFZ 20-05-2021	Ketelaars, P.C.M.

Agendaonderwerp: (H) Financiële jaarstukken NBWB (Jaarrekening 2020 en Begroting 2022)
Voorstel: De reactiebrief op de financiële jaarstukken van NBWB conform het ontwerp vast te stellen.

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp:
Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden: 1. 1. Aanbiedingsbrf aan DB-AB's Financien NBWB 2021 2. 2. Baten-Lasten NBWB boekjaar 2020 3. 3. Brf Kascie aan Bestuur tbv NBWB boekjaar 2020 4. 4. Concept Begroting NBWB 2022 5. 5. Concept reactiebrief jaarstukken NBWB

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

VOORSTEL:
De reactiebrief op de financiële jaarstukken van NBWB conform het ontwerp vast te stellen.

PROBLEEMSTELLING
De Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB) is een vereniging die zich ten doel stelt de belangenbehartiging van gemeenschappelijke aard van de waterschappen in de provincie Noord-Brabant. De NBWB telt 4 leden, te weten de waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel en Rivierenland.
Zoals aangegeven in de aanbiedingsbrief (bijlage 1) worden in de ledenvergadering van 23 juni 2021 de financiële jaarstukken 2020 en de conceptbegroting 2022 van de NBWB vastgesteld. De leden wordt gevraagd om voorafgaand een schriftelijke reactie op de financiële jaarstukken in te dienen. Het Dagelijks Bestuur van waterschap Aa en Maas verleent de portefeuillehouder Financiën toestemming om namens het waterschap de financiële jaarstukken in de ledenvergadering van NBWB vast te stellen. Naast de aanbiedingsbrief ontvangt u bijgaand de Jaarrekening 2020 (bijlage 2), het verslag van de kascommissie (bijlage 3) en de Conceptbegroting 2022 (bijlage 4).

Jaarrekening 2020
De jaarrekening 2020 sluit met een positief exploitatieresultaat van € 47.311. Het positieve resultaat komt vooral doordat in 2020 geen sponsorbijdrage is betaald voor de leerstoel Tilburg, er minder kosten voor voorlichting en communicatie zijn gemaakt en de post onvoorzien niet benodigd was.
Aan het bestuur wordt voorgesteld om het positieve exploitatieresultaat in 2021 te verrekenen met de contributiebijdrage 2021.

Conceptbegroting 2022
Het totaal van de conceptbegroting 2022 bedraagt € 122.000 en is daarmee gelijk aan het totaal van de begroting 2021. Ook de door Aa en Maas te betalen contributie voor 2022 blijft met € 37.538 gelijk aan de begrote contributie voor 2021.

BEOOGD EFFECT
Het afgeven van een schriftelijke reactie op de financiële jaarstukken van NBWB.

ARGUMENTEN
Om de volgende reden wordt gevraagd de reactiebrief (bijlage 5) op de financiële jaarstukken van NBWB conform het ontwerp vast te stellen:
1. De conceptbegroting is realistisch
   De inhoud en vertaling van de conceptbegroting 2022 zijn realistisch. De contributie voor 2022 blijft op hetzelfde nivo als die voor 2021. Hierbij wordt opgemerkt dat het bestuur van de NBWB eerder heeft besloten om de kosten van secretariële ondersteuning niet langer via de begroting van de NBWB te laten lopen. Hiermee ontstaat ruimte in de begroting van NBWB voor intensivering van de communicatie en mogelijkheden voor grotere samenwerkingsprojecten en de onderzoeksovereenkomst

met Universiteit Utrecht. Doordat het budget van de NBWB beperkt van omvang was, zijn de afgelopen jaren diverse gemeenschappelijke grotere projecten niet via de NBWB, maar via de lijn van de afzonderlijke waterschappen gefinancierd.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S
n.v.t.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK
Hierna worden de financiële gevolgen voor Aa en Maas aangegeven:
Jaarrekening 2020
De over 2020 betaalde contributie ad € 37.538 is gelijk aan de begrote contributiebijdrage voor 2020. Het aandeel van Aa en Maas in het positieve resultaat over 2020 bedraagt € 14.557 (4/13^{e} deel van het exploitatieresultaat van NBWB over 2020) en wordt verrekend met de betalen contributie voor 2021. Dit voordeel van € 14.557 wordt verantwoord in de nog op te stellen bestuursrapportage over 2021 van het waterschap.

Conceptbegroting 2022
Bij het opstellen van de begroting voor 2022 van Aa en Maas wordt rekening gehouden met een voor 2022 aan NBWB te betalen contributiebijdrage van € 37.538.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP
Geen opmerkingen.

UITVOERING/VERVOLG
Na vaststelling van de reactiebrief door het Algemeen Bestuur wordt deze verstuurd naar NBWB. Vervolgens kan de ledenvergadering van NBWB op 23 juni 2021 de Jaarrekening 2020 en de Begroting 2022 definitief vaststellen.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE
Geen opmerkingen.

BIJLAGEN
0. AB-besluit
1. Aanbiedingsbrief;
2. Jaarrekening 2020;
3. Verslag kascommissie;
4. Conceptbegroting 2022;
5. Concept reactiebrief.

VERSIEDATUM
26 april 2021

AB-BESLUIT

ONDERWERP: JAARREKENING 2020 EN CONCEPTBEGROTING 2022 NBWB

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 26 april 2021;

gezien het advies van de commissie Algemene- en Financiële Zaken van 20 mei 2021;

B E S L U I T:

De reactiebrief op de Jaarrekening 2020 en Conceptbegroting 2022 van NBWB conform het bijgevoegde ontwerp vast te stellen.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de dijkgraaf,

Pieter Sennema Mario Jacobs

Versiedatum: 26 april 2021

Noord-Brabantse Waterschapsbond

Aan het bestuur van:
Waterschap Brabantse Delta
Waterschap Aa en Maas
Waterschap De Dommel
Waterschap Rivierenland

Uw brief van	:	
Uw kenmerk	:	
Ons kenmerk	:	NBWB-FIN2020
Behandeld door	:	T. Boer/M.van Heemstra
Doorkiesnummer	:	06-51199402
E-mail	:	tboer@dommel.nl
Datum	:	1 maart 2020
Verzenddatum	:	26 maart 2021

Onderwerp: Behandeling financiële jaarstukken 2020 en de conceptbegroting 2022 van de Noord-Brabantse Waterschapsbond

Geacht bestuur,

Hierbij bied ik u namens het bestuur van de Noord-Brabantse Waterschapsbond de volgende financiële jaarstukken aan:

- de Jaarrekening over het dienstjaar 2020 incl. toelichting op de staat van baten en lasten boekjaar 2020, de balans ultimo 2020 en de toelichting op de balans per 31 december 2020;
- het verslag Kascommissie over de rekening 2020;
- de Begroting voor het dienstjaar 2022, de toelichting op de begroting 2022 inclusief de toelichting op de voorgenomen communicatieprojecten.

Deze stukken zijn in het bestuur van de NBWB van 3 maart jl. vastgesteld onder voorbehoud van onderstaande toelichting en voorstel:

A. *In 2020 zou 100 euro uit 2019 verrekend worden om het eigen vermogen [tot max €75.000,-] weer op peil te brengen.*
Toelichting: Dat is als gevolg van personele wisselingen niet gebeurd en na sluiting van het boekjaar is dat in 2020 helaas niet meer mogelijk.

Voorstel: Dit restpunt conform de gemaakte afspraken alsnog met de verrekening van de contributies in 2021 af te ronden.

B. *Het verplaatsen van de kostenpost voor secretariële ondersteuning uit de begroting wordt ervaren als een verruiming van het budget voor de NBWB.*
Toelichting: De kosten voor secretariële ondersteuning zijn lager en worden rechtstreeks door waterschap de Dommel verrekend . Het hierdoor vrijgekomen deel van het budget [ca € 50.000,-] wordt conform besluit bestuur NBWB d.d. 2 dec 2020 o.a. ingezet voor een intensivering van de communicatie en mogelijkheden voor grotere samenwerkingsprojecten zoals de onderzoeksovereenkomst met de Universiteit Utrecht (i.p.v. Universiteit Tilburg voorheen)
De besluiten tot het vanuit waterschap de Dommel rechtstreeks verrekenen van de kosten voor personele inzet [van adjunct secretaris, medewerker WerkEenheid NNB en secretariële ondersteuning] zijn weloverwogen bewuste besluiten van het bestuur NBWB geweest. Dit is geen nieuw besluit..

Voorstel: Akkoord te gaan met bovenstaande toelichting

Ik verzoek u vriendelijk de financiële stukken over het jaar 2020 en de begroting 2022 in de vergaderingen van de DB's/AB's van uw waterschap te behandelen en uw reactie schriftelijk kenbaar te maken aan het secretariaat van de NBWB per mail aan secretariaatNBWB@rabantsedelta.nl .

Daarnaast verzoek ik u, evenals voorgaande jaren, één DB-lid per waterschap - niet zijnde een bestuurslid van de NBWB - te mandateren om de financiële stukken namens het waterschap in de ledenvergadering van de NBWB vast te stellen.

Indien mogelijk ontvangen wij uw schriftelijke reactie en de naam van het gemandateerd DB-lid graag vóór 25 mei 2021, daar die dag de financiële stukken voor vaststelling aan de ledenvergadering van de NBWB op 23 juni 2021 worden aangeboden. Indien bestuurlijke behandeling van de financiële stukken ná deze datum plaatsvindt, verzoeken wij u vriendelijk uw schriftelijke reactie uiterlijk 7 juni 2021 per e-mail kenbaar te maken. Uw reactie wordt dan voor de ledenvergadering nagezonden.

Indien u vragen heeft of nadere informatie wenst kunt u contact opnemen met de heer T. Boer, tboer@dommel.nl of telefoonnummer 06-51199402.

Met vriendelijke groet,

A. Meuleman
secretaris-penningmeester NBWB

Noord-Brabantse Waterschapsbond

Staat van baten en lasten Rekening 2020

	2019	2020	
	REKENING	BEGROTING	REKENING
BATEN (in €)			
Contributie	121.000,00	122.000,00	122.000,00
Totaal BATEN	**121.000,00**	**122.000,00**	**122.000,00**

LASTEN (in €)			
Bijdrage Leerstoel Universiteit van Tilburg	-	20.000,00	-
Secretariële ondersteuning	48.736,00	50.000,00	46.589,00
Drukwerk, papier en porto		-	-
Representatie-, vergaderkosten		1.000,00	331,00
Voorlichting communicatie en samenwerkingsprojecten	19.680,00	40.000,00	27.769,00
Onvoorzien		11.000,00	
Exploitatieresultaat	52.584,00		47.311,00
Totaal LASTEN	**121.000,00**	**122.000,00**	**122.000,00**

Toelichting op de staat van Baten & Lasten Rekening boekjaar 2020

BATEN

Contributie
De contributie is conform begroting gefactureerd. Zie tabel hieronder.

Leden	*Verdeling*	*Conform Begroting*
Waterschap De Dommel	4/13e deel	€ 37.538,46
Waterschap Brabantse Delta	4/13e deel	€ 37.538,46
Waterschap Aa en Maas	4/13e deel	€ 37.538,46
Waterschap Rivierenland	1/13e deel	€ 9.384,62
Totaal		**€ 122.000,00**

LASTEN

Bijdrage Leerstoel Universiteit van Tilburg
Op basis van de evaluatie van de leerstoel 'Natuurbeschermings- en waterrecht' is door het bestuur van de NBWB op 10 oktober 2019 besloten de sponsoring van de leerstoel te beëindigen, waardoor het gereserveerde bedrag in 2020 niet is besteed.

Secretariële ondersteuning
De kosten voor secretariële ondersteuning zijn binnen het budget voor 2020 gebleven.

Drukwerk, papier en porto
Deze kosten waren beperkt en zijn rechtsreeks via het secretariaat verrekend.

Representatie-, vergaderkosten
Betreft presentjes bij afscheid ed.

Onvoorzien:
Hiervoor is in 2020 € 11.000,00 begroot. Er is dit jaar van deze post geen gebruik gemaakt.

Voorlichting en communicatie en communicatieprojecten
Er was in totaal € 40.000,00 begroot. Er zijn minder kosten gemaakt. Wel zijn activiteiten en projecten uitgevoerd in het kader van:

- Jaarlijkse bijdrage ten behoeve van onderhoud en service "Waterwise", gezamenlijk digitaal lespakket 2020 [€9.680,00]
- Bijdrage spelontwikkeling "Kraak de klas" [€5.989,50]
- In samenwerking met de provincie een bijdrage aan de planMER procedure mestverwerking [€12.100,00]

Exploitatieresultaat 2020
Het boekjaar 2020 genereert een positief exploitatieresultaat van € 47.311,00.

Aan het bestuur wordt voorgesteld om dit bedrag in 2021 te verrekenen met de contributiebijdrage 2021, zodat het eigen vermogen van de NBWB conform de afspraken niet de vastgestelde € 75.000,00 zal overschrijden.

Noord-Brabantse Waterschapsbond

Balans ultimo 2020 (voor resultaatbestemming)

	Balans per:	
	1-1-2020	31-12-2020
ACTIVA (in €)		
Rekening-courant Nederlandse Waterschapsbank	132.421,00	73.805.00
Contributies		48.058,00
Doorbelasting factuur NSOB aan Aa en Maas	15.786,00	
Doorbelasting factuur NSOB aan De Dommel	15.786,00	
Doorbelasting factuur NSOB aan Brabantse Delta	15.786,00	
Doorbelasting factuur NSOB aan Rivierenland	3.946,00	
Te ontvangen WDD		348,00
Totaal ACTIVA	**183.725,00**	**122.211,00**

PASSIVA (in €)		
Eigen vermogen	74.900,00	74.900,00
Nog te verrekenen resultaat 2019	52.584,00	
Factuur NSOB	51.304.00	-
Nog te betalen secretariële ondersteuning	4.937,00	-
Nog te bestemmen exploitatieresultaat 2020		47.311,00
Totaal PASSIVA	**183.725,00**	**122.211,00**

Toelichting op de Balans per 31 december 2020 (voor resultaatbestemming)

Activa

Rekening-courant Nederlandse Waterschapsbank
Betreft het saldo per 31 december 2020 conform NWB-bankafschrift. Conform de afspraken gemaakt in het bestuur in 2019, zijn in 2020 de kosten van de NSOB opdracht onderling rechtstreeks via de NBWB verrekend.

Contributies € 48.058,00 betreft de in 2021 nog te ontvangen contributies voor het jaar 2020.

Te ontvangen van waterschap de Dommel € 348,00 betreft een foutief geboekte rekening die in 2021 wordt verrekend.

Passiva

Eigen Vermogen
Het Eigen Vermogen bedraagt € 74.900,00,00.

Reserve resultaat 2019

Dit betreft het resultaat 2019 dat nog niet is verrekend, omdat de contributies 2020 nog niet zijn ontvangen met daarop in mindering gebracht het resultaat 2019.

Te bestemmen resultaat 2020

Boekjaar 2020 genereert een positief exploitatieresultaat van € 47.311,00. Dit exploitatie overschot is ontstaan doordat dit jaar geen sponsorbijdrage meer is betaald voor de leerstoel Tilburg terwijl die nog wel was begroot en de kosten voor het onderzoek door de NSOB [Nederlandse School voor Openbaar Bestuur] niet ten laste van de NBWB zijn gelegd, maar conform de afspraak in het bestuur van de NBWB dd. 21 juni 2019, onderling rechtstreeks via de NBWB zijn verrekend. Bovendien zijn onder de post Communicatie in 2020 minder samenwerkingsprojecten uitgevoerd dan verwacht.

Het voorstel is om het resultaat 2020 van € 47.311,00 in 2021 te verrekenen met de contributiebijdrage 2021. Zodat het eigen vermogen van de NBWB conform de afspraken niet de vastgestelde € 75.000,00 zal overschrijden.

Noord-Brabantse Waterschapsbond

Aan het bestuur van de NBWB

Behandeld door : T. Boer
Doorkiesnummer : 06-51 19 94 02

Datum : 09-02-2021
Verzenddatum : 11-02-2021

Onderwerp: Controle Financiële Jaarstukken NBWB 2020

Geachte vergadering,

Op 9 februari 2021 heeft de door uw vergadering benoemde commissie tot onderzoek van de jaarrekening van de Noord-Brabantse WaterschapsBond de jaarrekening over het jaar 2020 aan een onderzoek onderworpen.
De bescheiden, betrekking hebbende op de ontvangsten en uitgaven over 2020 zijn onderzocht, waarbij door de penningmeester waar nodig de gewenste inlichtingen zijn verstrekt.

Geconstateerd is, dat het totaal van de baten op de ontwerp-rekening ad € 122.000,00 juist is en in overeenstemming met de bescheiden.
Ditzelfde geldt voor het totaal aan de lasten ad € 122.000,00
Het saldo van de rekening-courant bij de Nederlandse Waterschapsbank N.V. (rekeningnr. 63.67.55.304) bedraagt € 73.805,00 conform bankafschrift.
Het eigen vermogen bedraagt per 31 december 2020 € 74.900,00.
De commissie constateert dat er een ruim exploitatieoverschot is van € 47.311,00 voor het boekjaar 2020. Dit is o.a. een gevolg van het feit dat de sponsoring van de leerstoel aan de universiteit Tilburg is beëindigd en de kosten voor de opdracht van de NSOB niet via de NBWB maar rechtstreeks onderling zijn verrekend.

De commissieleden stellen uw vergadering voor de rekening van de Noord-Brabantse Waterschapsbond over het jaar 2020 vast te stellen, zoals deze aan de leden is uitgereikt.
De commissie is van oordeel dat de rekening een getrouw beeld geeft van de financiële positie en stelt voor de penningmeester decharge te verlenen.

De commissie vernoemd,

Mevrouw H. Visser - Kieboom, lid Algemeen Bestuur Waterschap Rivierenland

De heer W.J. Plasmeijer, lid Algemeen Bestuur Waterschap Aa en Maas

Noord-Brabantse Waterschapsbond

Toelichting activiteiten NBWB

De Noord-Brabantse Waterschapsbond
De Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB) is in 1928 als een vereniging opgericht door toendertijd ongeveer 250, Noord-Brabantse waterschappen, met als doelstelling de gemeenschappelijke belangen van de waterschappen in Noord-Brabant te behartigen. De eerste vergadering dateert van juli 1929 dus in 2019 is het 90 jarig bestaan geweest. Hoewel het aantal waterschappen in de loop der tijd sterk is teruggelopen is deze doelstelling in de kern nog niet veranderd. Na de stroomgebiedbenadering is er een andere kijk op dijkbeheer en een toenemende zorg voor de waterkwaliteit ontstaan. Deze ontwikkelingen zorgden uiteindelijk voor de situatie zoals deze sinds 1 januari 2005 bestaat en vormen de vier grote integrale Brabantse waterschappen, Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel en Rivierenland de vier leden van de NBWB.
De NBWB is geen besluitvormend orgaan namens de waterschappen. Het bestuur kan wel de intentie uitspreken om eenduidige afspraken te maken of om bijvoorbeeld een gezamenlijk beleid uit te gaan voeren, maar de uiteindelijke besluitvorming ligt bij de individuele waterschapsbesturen.

De belangrijkste activiteiten van de NBWB richten zich op het afstemmen van onderwerpen en standpunten en daarmee het gezamenlijk naar buiten optreden door of namens de vier leden. Dit krijgt zijn beslag in de vorm van reguliere overleggen binnen de NBWB en tussen de NBWB en externe partners. Vanuit het doel van gezamenlijke belangenbehartiging voert de NBWB regulier overleg met Gedeputeerde Staten van de Provincie Noord-Brabant, de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO), de Brabantse MilieuFederatie en de TerreinBeherende Organisaties (TBO's zoals Brabants Landschap, StaatsBosbeheer, Brabants Particulier Grondbezit [BPG] en Natuurmonumenten), Brabant Water en het Brabants bedrijfsleven [waaronder VIW [Vereniging Industrie Water] en BZW [Brabants Zeeuwse Werkgeversvereniging]. In 2019 heeftvoor het eerst overleg plaatsgevonden met het bestuur van de Vereniging Brabantse Gemeenten [VBG].
Daarnaast organiseert de NBWB twee maal per jaar een plenair overleg met de leden van de dagelijkse besturen van de vier waterschappen [het 4DB-overleg]. Daar grote onderwerpen, zoals de aanpak van het landelijk gebied of het grondwaterbeleid, het meest succesvol zijn als deze gezamenlijk worden opgepakt, worden dergelijke onderwerpen in de overleggen van de NBWB met externe partners besproken. De NBWB onderhoudt een goede samenwerking met haar partners en fungeert als adviseur en gesprekspartner voor wateraangelegenheden. De totstandkoming van de Eerste + Tweede Bestuursovereenkomst de STUW [Samenwerkingsovereenkomst tot uitvoering van Waterdoelen] en de Koepelovereenkomst Groen-Blauwe diensten '22-'27 tussen de Brabantse waterschappen en de Provincie Noord-Brabant, waarin een cofinanciering voor de realisatie van de gezamenlijke waterdoelen van waterschappen en provincie is overeengekomen, zijn voorbeelden van successen die door de goede Brabant brede samenwerking zijn gerealiseerd. De STUW afspraken 2016-2021 omvatten vervolgafspraken over de realisatie van waterdoelen voor in totaal ca. €90 Miljoen voor die periode. Begin 2021 hebben de waterschappen de inzet op deze thema's op basis van de ontwerp waterbeheerplannen voor de provincie inzichtelijk gemaakt. Op basis van de ontwerp waterbeheerplannen verwachten de waterschappen in de periode 2022-2027 opnieuw gezamenlijk te investeren in gezamenlijke wateropgaven, waarvan € 100 miljoen wordt gefinancierd door derden (Europa, Rijk, gemeenten).

Een ander voorbeeld van de succesvolle samenwerking is de totstandkoming van het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB), het subsidiefonds van de provincie Noord-Brabant en het bijbehorende bod van de manifestpartners voor de realisatie van de gezamenlijke natuurambities. De provincie heeft via het GOB € 240 mln. plus 2.274 ha. BBL-gronden (Bureau Beheer Landbouwgronden) ter beschikking gesteld. De manifestpartners (waaronder de waterschappen) hebben door middel van een bod aangegeven bereid te zijn om € 160 mln. bij te dragen aan de doelen van het GOB. Voor de waterschappen betreft dit onder andere de cofinanciering van de natte ecologische verbindingszones.

Doordat de waterschappen in de NBWB zijn verenigd, nemen individuele waterschapsbestuurders namens de NBWB zitting in (provinciale) commissies of stuurgroepen zoals de stuurgroep Schoon Water, het Bestuurlijk platform Omgevingsrecht, Fauna Beheer Eenheid [FBE], Van Gogh Nationaal Park enz. Dit zorgt voor een efficiënte tijdsinzet van bestuurders en een sterkere positionering van de waterschappen ten opzichte van relaties zoals de provincie.

De samenwerking van de waterschappen via de NBWB levert ook voor de individuele waterschappen een duidelijke meerwaarde op. Door het bundelen van kennis, afstemmen van beleid en het

gezamenlijk organiseren van overleggen met externen wordt een eenduidiger, krachtiger koers gevaren én tijd en geld bespaard. Enkele voorbeelden van behaalde kleinere en grote successen in de afgelopen jaren zijn:

- Gezamenlijk beleid en Keur aanpassing in het kader van beleid Beregenen uit Grondwater in het kader van het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg [BBG].
- Afstemming en positiebepaling nieuw Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, POP/3.
- Jaarlijkse bijdrage ten behoeve van onderhoud en service WATERWISE digitaal lespakket
- Bijdrage aan programma NATUURRIJK van Omroep Brabant.
- Publicatie in opdracht van de NBWB, rapport van de Universiteit Tilburg en universiteit Utrecht: *"Tot zover het instrumentarium reikt*." Rapport Bastmeijer c.s.
- Gezamenlijk deelname aan het Manifest voor de realisatie van het NatuurNetwerk Brabant en deelname in de WerkEenheid met 1,0 FTE vanuit de Brabantse waterschappen ten behoeve van de realisatie van het NatuurNetwerk Brabant.
- Betrokkenheid bij de totstandkoming van het Provinciaal Milieu- en WaterPlan 2016-2021 en de nieuwe waterbeheerprogramma's 2022-2027 [WBP's].
- Ondertekening STUW [Samenwerkingsovereenkomst Tot Uitvoering van Waterdoelen, totaal ca € 90 miljoen] met de provincie.
- Partner in het Brabants Energie Akkoord [BEA] en afstemming Regionale Energie Strategieën [RES].
- Gezamenlijke deelname met de provincie aan de Dutch Design Week in het kader van Ruimtelijke Adaptatie.
- Gezamenlijk opstellen van de Wateragenda Brabant als inhoudelijke input voor de Provinciale Omgevings Visie.
- Opstellen gezamenlijk Reisgids Klimaat robuuste beekdalen.
- Deelname van de waterschappen aan de prijsvraag Brood en Spelen 2018 van de Rijksbouwmeester en de Rijksadviseur voor het landschap, samen met provincie .
- Deelname aan de organisatie van Wereldvoedseldag 13 oktober 2018 's-Hertogenbosch.
- Gezamenlijke opdracht aan de NSOB gericht op de toekomst van de waterschappen.
- Deelname aan de planMER procedure mestverwerking van de provincie Noord-Brabant 2020.

Jaarlijks wordt in het bestuur van de NBWB een Lange Termijn kalender besproken met daarin de thema's voor samenwerking voor de komende periode. Daarnaast is er ruimte om naar aanleding van het overleg met de partners in te spelen op actuele thema's.

Voor 2022 e.v. zijn te verwachten:

- Uitwerking strategisch **Grondwaterbeleid** samen met de provincie .
- **Uitwerking Waterbeheerprogramma's** 2022-'27 afstemming samenhang en programmering waterschappen en provincie
- **KRW doelen Waterkwaliteit** in relatie tot nutrienten, nieuwe stoffen en plastics
- **Klimaatadapatatie** en de vertaling hiervan naar de Waterbeheerprogramma's, de Waterverordening en de Omgevingsverordening.
- Samenwerking met **gemeenten en regio's**
    - **Klimaatadaptatie** en de vertaalslag naar de gemeentelijk Omgevingsvisies.
    - **Bijdrage en deelname aan de Regionale Energie Strategien [RES]**
- Omgaan met extreme weersomstandigheden als wateroverlast en droogte
- Programmering en uitvoering grote integrale gebiedsgerichte inrichtingsopgaven KRW en NatuurNetwerk Brabant.
- …….

Noord-Brabantse Waterschapsbond

Begroting boekjaar 2022

	2020	2021	**2022**
	Rekening	BEGROTING	BEGROTING

BATEN			
Contributie	122.000,00	122.000,00	122.000,00
Rente bank	0	0	0
Totaal BATEN	**122.000,00**	**122.000,00**	**122.000,00**

LASTEN			
Samenwerking Universiteit Utrecht, adviezen kennisinstellingen	0	20.000,00	60.000,00
Voorlichting en communicatie	27.769,00	40.000,00	50.000,00
Secretariële ondersteuning	46.589,00	52.000,00	0
Onvoorzien/PM drukwerk, porto respresentatie ed.	331,00	10.000,00	12.000,00
Exploitatieresultaat	47.311,00		
Totaal LASTEN	**122.000,00**	**122.000,00**	**122.000,00**

Toelichting op de Begroting 2022

BATEN

Contributie
De contributie betreffende Begroting 2022 wordt conform afspraak verdeeld over de leden van de NBWB:

Leden	***Verdeling***	***Conform Begroting***
Waterschap De Dommel	4/13^{e} deel	€ 37.538,46
Waterschap Brabantse Delta	4/13^{e} deel	€ 37.538,46
Waterschap Aa en Maas	4/13^{e} deel	€ 37.538,46
Waterschap Rivierenland	1/13^{e} deel	€ 9.384,62
Totaal		**€ 122.000,00**

LASTEN

Algemeen
Het bestuur van de NBWB stelt voor de begroting 2022 op gelijk niveau met voorgaande jaren te houden. Sinds december 2020 lopen de kosten voor secretariële ondersteuning niet meer via de rekening/begroting van NBWB maar worden deze conform de bekende verdeelsleutel door waterschap De Dommel aan de waterschappen verrekend. De secretariële ondersteuning is – net als de andere personele bezetting van de NBWB, namelijk adjunct secretaris en medewerker WerkEenheid NNB – in dienst bij waterschap De Dommel. Het besluit om de secretariele ondersteuning niet langer via de begroting van de NBWB te laten lopen is reeds eerder door het bestuur NBWB besloten en vastgesteld.

Doordat de inzet voor de secretariele ondersteuning nu rechtstreeks vanuit de Dommel wordt verrekend ontstaat er ruimte om met gelijkblijvend budget voor de NBWB meer financiële flexibiliteit (ca €50.000,-) te creëren. De ruimte in de begroting 2022 wordt confrom besluit bestuur NBWB d.d. 2 dec 2020 ondermeer ingezet voor een intensivering van de communicatie en mogelijkheden voor grotere samenwerkingsprojecten en de onderzoeksovereenkomst met Universiteit Utrecht (i.p.v. Universiteit Tilburg voorheen)

Mede doordat het budget van de NBWB beperkt van omvang is, zijn de afgelopen jaren diverse gemeenschappelijke projecten vanaf de start al meteen via de lijn van de afzonderlijk waterschappen gefinancierd. Denk aan het rapport Bastmeijer over het instrumentarium KRW, de NSOB [Nederlandse School voor Openbaar Bestuur] over de toekomst van de Brabantse waterschappen, deelname aan onderzoek van vVan Gogh Nationaal Park, enz. Alleen kleinere samenwerkingsprojecten zoals onderhoud educatie pakket Waterwise en bijdrage PlanMER procedure Mestverwerking zijn uit de begroting van de NBWB betaald.
Door het beperkte hiertoe gealloceerde budget van de NBWB konden grotere projecten soms niet vanuit NBWB voldaan worden, waardoor de projecten anders gefinancieerd werden en wat resulteert in onderbesteding van de begroting. Om dit in de toekomst te voorkomen stelt het bestuur voor de financiële armslag voor dergelijke projecten te vergroten, zodat grotere projecten wel door de NBWB kunnen worden gefinancieerd. Dit versterkt mede de herkenbaarheid van de NBWB.
Voor de toekomst wordt voorzien dat steeds vaker projecten vanuit samenwerking met partners en gezamenlijke voorstellen beter en makkelijker vanuit de NBWB kunnen worden bekostigd dan dat ieder waterschap daar afzonderlijk over moet besluiten. Voorstellen en besluiten over besteding van de middelen worden overigens altijd eerst aan het bestuur van de NBWB voorgelegd.

Bijdrage opdrachten, vragen en adviezen kennisinstellingen.
In 2019 is door het bestuur van de NBWB het besluit genomen de vaste sponsoring van de leerstoel Natuur- en Waterrecht aan de universiteit Tilburg te beëindigen en een samenwerking aan te gaan met de Universiteit Utrecht. Op 3 juni 2020 is het bestuur akkoord gegaan met de richtinggevend budget van € 45.000,- / € 55.000,- per jaar. In de bestuursvergadering van 2 dec 2020 is het bestuur van de NBWB op basis van het samenwerkingsvoorstel met de Universiteit Utrecht [Centre for Water, Oceans and Sustainability Law] akkoord gegaan met het voorstel om met ingang van 2022 een bedrag van €60.000,- per jaar op te nemen in de NBWB begroting.
Voor 2021 worden de kosten onderling verrekend volgens de gebruikelijke verdeelsleutel. Volgens afspraak is met prof. M. van Rijswick een moment ingepland voor nadere toelichting over de samenwerking en een presentatie over een nader te bepalen onderwerp. Dit zal waarschijnlijk plaastvinden tijdens het 4DB-overleg op 23 juni 2021.

Voorlichting en communicatie
De jaarlijkse kosten voor communicatie zijn veelal projectgebonden of samenwerkingsprojecten. De werkgroep Communicatie stelt hiervoor een programma van activiteiten op, welke gelijktijdig met de concept-begroting 2022 zal worden voorgelegd aan het bestuur. Het bestuur heeft in 2020 aangegeven behoefte te hebben aan een beperkte verruiming van de middelen voor communicatie vanwege het grote aantal samenwerkingsprojecten waarbij communicatie een belangrijke rol speelt, zoals het Breed Bestuurlijk Grondwater overleg [BBG], de voorbereidingen op de nieuwe regionale WaterBeheer programma's '22-'27, de Brabantse Energie Alliantie, de Regionale Energie [en Klimaat] Strategien en de samenwerking met de Manifestpartners in het kader van de realisatie van het NatuurNetwerk Brabant. Besluitvorming over deelname aan samenwerkingsprojecten en de bijbehorende kosten loopt altijd eerst via het bestuur van de NBWB.

Secretariële ondersteuning
Medio 2020 is het lopende contract voor de inhuur van de secretariele ondersteuning afgelopen. De secretariele ondersteuning van de NBWB wordt met ingang van 1 dec 2020 vanuit eigen personele inzet voorzien. De personele kosten van de medewerkers die via de NBWB worden ingezet worden vanuit waterschap de Dommel rechtstreeks tussen de waterschappen onderling verrekend.

Onvoorzien/PM.
Deze post omvat met ingang van 2022 ook de posten representatie, drukwerk porto ed.

Waterschap Aa en Maas

Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB)
T.a.v. de heer Meuleman
Postbus 5049
5201 GA S-HERTOGENBOSCH

Datum	11 juni 2021
Ons kenmerk	924651
Uw kenmerk	NBWB-FIN2020
Doorkiesnr.	073 61 56 686 / Mark Peters
Onderwerp	Reactie op Jaarrekening 2020 en Conceptbegroting 2022

Geachte heer Meuleman,

Hierbij sturen wij u de reactie van waterschap Aa en Maas op de Jaarrekening 2020 en Conceptbegroting 2022 van de Noord-Brabantse Waterschapsbond.

Wij kunnen ons volledig vinden in beide eerder genoemde documenten. Ook zijn wij akkoord met de voorgestelde resultaatbestemming van het positieve exploitatieresultaat over 2020. Tevens kunnen wij instemmen met de inhoud en financiële uitwerking van de Conceptbegroting 2022.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
het dagelijks bestuur,

drs. P. Sennema
secretaris

drs. M.J.J. Jacobs
dijkgraaf

CONCEPT

Bezoekadres
Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch

Postadres
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 088 178 80 00
info@aaenmaas.nl
www.aaenmaas.nl

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 4.F. **Projectenboeknummer en -naam:** **Corsa dossiernummer:** **Voorstelnummer BABS**: 58474

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. AFZ 20-05-2021	Ketelaars, P.C.M.

Agendaonderwerp: (H) Financiële stukken BSOB (Jaarrekening 2020, 1e Begrotingswijziging 2021 en Conceptbegroting 2022)
Voorstel: 1. Kennis te nemen van de Jaarstukken 2020 BSOB, 1e Begrotingswijziging 2021 BSOB en Ontwerpbegroting 2022 BSOB. 2. De zienswijze op de Ontwerpbegroting 2022 van BSOB conform het ontwerp vast te stellen.

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp: Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden: 1. 1. Jaarstukken 2020_BSOB_definitief 2. 2. Ontwerp - Eerste Begrotingswijziging 2021 BSOB 3. 3. Ontwerpbegroting 2022 def 4. 4. BSOB_kadernota 2022 5. 5. Concept zienswijze B2022

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

VOORSTEL:

1. Kennis te nemen van de Jaarstukken 2019 BSOB, 1e Begrotingswijziging 2020 BSOB en Ontwerpbegroting 2021 BSOB;
2. De zienswijze op de 1e Begrotingswijziging 2020 en Ontwerpbegroting 2021 van BSOB conform het ontwerp vast te stellen.

PROBLEEMSTELLING

Bijgaand ontvangt u van BSOB de Jaarstukken 2020 (bijlage 1), de 1e Begrotingswijziging 2021 (bijlage 2) en de Ontwerpbegroting 2022 (bijlage 3). De deelnemers worden in de gelegenheid gesteld een zienswijze af te geven op de 1e Begrotingswijziging 2021 en Ontwerpbegroting 2022. Tot slot treft u bijgaand (bijlage 4) ter informatie aan de Kadernota 2022 van BSOB, waarin de uitgangspunten en ontwikkelingen staan die zijn gehanteerd en nader uitgewerkt in de Ontwerpbegroting 2022.
De Covid-19 pandemie heeft ook voor BSOB gevolgen gehad voor de bedrijfsvoering. BSOB heeft geprobeerd, middels tijdelijke steunmaatregelen, om zoveel als mogelijk rekening te houden met de negatieve financiële gevolgen van de Covid-19 pandemie voor belastingplichtigen. Zo zijn belastingaanslagen later opgelegd, invorderingsmaatregelen tijdelijk stopgezet en heeft BSOB de invorderingsrente verlaagd. Op pagina 4 van bijlage 1 staat een nadere toelichting op de gevolgen van de coronacrisis op BSOB en de getroffen maatregelen.

BEOOGD EFFECT

Door het afgeven van een zienswijze geeft het waterschap aan het bestuur van BSOB een advies af ten behoeve van de definitieve besluitvorming over de 1e Begrotings-wijziging 2021 en Ontwerpbegroting 2022 door het Algemeen Bestuur (AB) van BSOB op 24 juni 2021.

ARGUMENTEN

De reden voor het afgeven van een positieve zienswijze (zie bijlage 5) is:
2.1 de 1e Begrotingswijziging 2021 en Ontwerpbegroting 2022 bevatten een hoog realiteitsgehalte van zowel inhoud als financiële uitwerking
De 1e Begrotingswijziging 2021 en Ontwerpbegroting 2022 zijn gebaseerd op de laatste inzichten zowel inhoudelijk als financieel. Zo zijn de cijfers gebaseerd op de beschikbare realisatiecijfers over 2020, zoals verantwoord in de Jaarstukken 2020, en actuele ramingen voor inflatie en loonkostenontwikkelingen.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

Doordat de werkelijk te betalen deelnemersbijdragen jaarlijks nacalculatorisch worden vastgesteld, op basis van de werkelijke kosten en de werkelijk verrichte productie voor de deelnemers, kunnen de werkelijke deelnemersbijdragen afwijken van de in de 1e Begrotingswijziging 2021 en Ontwerpbegroting 2022 opgenomen deelnemersbijdragen voor 2021 en 2022.
Ten tijde van het opstellen van de 1e Begrotingswijziging 2021 en Ontwerpbegroting 2022 was Nederland nog in een lockdown vanwege de Covid-19 pandemie. De duur hiervan en de effecten ervan op de bedrijfsvoering van BSOB waren nog niet volledig in te schatten.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

Hierna wordt achtereenvolgens kort ingegaan op de Jaarstukken 2020, 1e Begrotingswijziging 2021 en de Ontwerpbegroting 2022 en de financiële gevolgen voor waterschap Aa en Maas.

1. Jaarstukken 2020 BSOB

   Over 2020 is een negatief exploitatieresultaat behaald van € 5.500. Het negatieve resultaat wordt vooral veroorzaakt door hogere proceskostenvergoedingen inzake WOZ-bezwaren. Voor een beknopt overzicht van de belangrijkste financiële afwijkingen wordt verwezen naar het voorwoord op pagina 3 van bijlage 1. Het AB van BSOB heeft besloten om het negatieve resultaat over 2020 geheel te verrekenen met de deelnemers. Van het positieve exploitatiesaldo over 2018 is een bestemmingsreserve gevormd die kan worden ingezet om bij te dragen in de frictiekosten van toekomstige nieuwe deelnemers. Aangezien er in 2019 en 2020 geen nieuwe deelnemers zijn bijgekomen beschikt BSOB eind 2020 nog altijd over deze bestemmingsreserve ter grootte van € 305.000.
   De totale deelnemersbijdrage voor Aa en Maas bedraagt voor 2020 € 3.081.522. In de begroting van het waterschap was rekening gehouden met een deelnemersbijdrage van € 3.650.991. De lagere deelnemersbijdrage voor Aa en Maas is het gevolg van lager dan begrote directe kosten voor de processen “Heffen” en “Innen” en een lager dan begrote toerekening van overheadkosten aan de processen “Heffen” en “Innen”. De lagere directe kosten betreffen vooral lagere salariskosten en incasso- en deurwaarderskosten. De directe kosten en toegerekende overheadkosten voor het proces “Waarderen” waren beide hoger dan begroot, vooral vanwege inhuur van personeel en hoge proceskostenvergoedingen. Dit komt doordat er een aanzienlijke toename was van het aantal ingediende bezwaren op de WOZ-waarde in de WOZ-beschikking door no cure no pay bureaus.
   De deelnemersbijdrage van het waterschap is alleen gebaseerd op de processen “Heffen” en “Innen”. Aan het proces “Waarderen” betaalt het waterschap niet mee via BSOB, de kosten hiervan worden volledig aan de deelnemende gemeenten doorberekend. Het voordeel op de deelnemersbijdrage van bijna € 570.000 is verantwoord in de Jaarrekening 2020 van het waterschap.

   Daarnaast heeft Aa en Maas over 2020 € 373.000 aan invorderingsopbrengsten ontvangen, terwijl € 845.000 was begroot. Deze opbrengst is fors lager als gevolg van de Covid-19 pandemie en de hierdoor door BSOB getroffen maatregelen. Vanwege de pandemie zijn belastingaanslagen later opgelegd en zijn de invorderingsactiviteiten pas per 1 september 2020 opgepakt, waarbij er als eerste een betalingsherinneringsbrief is verstuurd. Als gevolg van de herinneringsbrief hebben meer mensen alsnog betaald waardoor er in deze gevallen geen invorderingskosten in rekening zijn gebracht. Verder geldt dat vanwege het later versturen van de belastingaanslagen een deel van de invorderingsopbrengsten niet in 2020 wordt ontvangen, maar doorschuift naar 2021. Het nadeel op de invorderingsopbrengsten van € 472.000 is verantwoord in de Jaarrekening 2020 van het waterschap.

2. 1e Begrotingswijziging 2021 BSOB

   Zoals gebruikelijk stelt BSOB in het begin van ieder jaar een eerste begrotingswijziging op voor het lopende jaar. Het betreft een actualisatie van de reeds vastgestelde begroting op basis van de dan beschikbare realisatiecijfers over het voorgaande jaar.

De totale kosten van BSOB komen nu naar verwachting uit op € 9.077.000 terwijl in de primitieve begroting nog werd uitgegaan van € 8.131.000. De toename is het gevolg van fors hogere kosten voor het proces “Waarderen”. De kosten voor “Heffen” en “Innen” blijven nagenoeg gelijk. De toegenomen kosten bij “Waarderen” komen vooral door extra kosten voor inhuur van personeel voor het project waarderen op oppervlakte en een verhoging van de verwachte proceskostenvergoedingen vanwege WOZ-bezwaren. Aangezien het waterschap bij BSOB niet meebetaalt aan het proces “Waarderen” heeft de begrotingswijziging nauwelijks gevolgen voor de deelnemersbijdrage van het waterschap. In de primitieve begroting voor 2021 bedraagt de deelnemersbijdrage voor Aa en Maas € 3.266.455, terwijl deze in de nu voorliggende begrotingswijziging uitkomt op € 3.291.710. Dit betekent een verhoging van de verwachte deelnemersbijdrage voor 2021 van € 25.000.

Daarentegen is de verwachting van BSOB dat de invorderingsopbrengsten in 2021 hoger gaan uitvallen dan eerder werd aangenomen. In de primitieve begroting voor 2021 werd nog uitgegaan van een opbrengst van € 696.568 terwijl nu € 870.710 verwacht wordt. De toename betreft een doorschuiving vanuit 2020, doordat in 2020 vanwege de Corona-steunmaatregelen de belastingaanslagen later zijn opgelegd en de invorderingsactiviteiten pas per 1 september 2020 zijn opgepakt. Echter doordat de gevolgen van de maatregelen (lockdown) van de overheid steeds groter worden, neemt ook de kans op faillissementen toe. Het is dan ook nog onzeker of de toename van de invorderingsopbrengsten daadwerkelijk plaats gaat vinden. Bij het opstellen van de Burap 2021 van het waterschap wordt zowel rekening gehouden met de actuele stand van zaken met betrekking tot de invorderingsopbrengst, als met de bijstelling van de deelnemersbijdrage voor 2021.

3. Ontwerpbegroting 2022 BSOB
   Begin 2021 heeft het AB van BSOB de Kadernota 2022 vastgesteld (zie bijlage 5). In de kadernota zijn de ontwikkelingen, kaders en uitgangspunten vastgelegd waarmee rekening is gehouden bij het opstellen van de Ontwerpbegroting 2022 (bijlage 3). Daarnaast geldt dat in de ontwerpbegroting rekening is gehouden met de actuele inzichten naar aanleiding van de beschikbaarheid van de realisatiecijfers over 2020. Het totaal van de deelnemersbijdragen voor 2021 wordt begroot op € 9.814.290. De voor 2022 begrote deelnemersbijdrage voor Aa en Maas bedraagt € 3.263.576. BSOB verwacht voor Aa en Maas een invorderingsopbrengst voor 2022 van € 670.710. Met beide bedragen wordt rekening gehouden in de Voorjaarsnota 2021 en in de later dit jaar nog op te stellen begroting voor 2022 van het waterschap.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP
n.v.t.

UITVOERING/VERVOLG
Na ontvangst van de zienswijzen van de deelnemers stelt het Algemeen Bestuur van BSOB op 24 juni 2021 de 1e Begrotingswijziging 2021 en Ontwerpbegroting 2022 definitief vast.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE
n.v.t.

BIJLAGEN
0. AB-besluit
1. Jaarstukken 2020 BSOB;
2. 1e Begrotingswijziging 2021 BSOB;
3. Ontwerpbegroting 2022 BSOB;
4. Concept zienswijze Ontwerpbegroting 2022 BSOB;
5. Kadernota 2022 BSOB.

VERSIEDATUM
26 april 2021

AB-BESLUIT

ONDERWERP: JAARSTUKKEN 2020 BSOB, 1e BEGROTINGSWIJZIGING 2021 BSOB EN ONTWERPBEGROTING 2022 BSOB

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 26 april 2021;

gelet op het bepaalde in de Wet gemeenschappelijke regelingen;

gezien het advies van de commissie Algemene- en Financiële Zaken van 20 mei 2021;

B E S L U I T:

De zienswijze op de 1e Begrotingswijziging 2021 en Ontwerpbegroting 2022 van BSOB conform het ontwerp vast te stellen.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de dijkgraaf,

Pieter Sennema Mario Jacobs

Versiedatum: 26 april 2021

Belastingsamenwerking
Oost-Brabant

Jaarstukken 2020

Datum 1-4-2021

Inhoud

1. Voorwoord 3
2. Organisatie-ontwikkelingen 4
3. Leeswijzer 6
Jaarverslag 7
4. Programma-verantwoording - Primaire processen 7
4.1 Waarderen 7
4.2 Heffen 8
4.3 Innen 9
5. De Paragrafen 10
5.1 Lokale heffingen 10
5.2 Weerstandsvermogen & risicobeheersing 10
5.3 Onderhoud van kapitaalgoederen 11
5.4 Financiering/treasury 11
5.5 Bedrijfsvoering 12
5.5.1 Bezwaar en Beroep 12
5.5.2 Frontoffice 14
5.5.3 ICT 14
5.5.4 Personeel en Organisatie – (sociale paragraaf) 15
5.6 Verbonden partijen 18
5.7 Grondbeleid 18
6. Projecten 2020 19
Jaarrekening 20
7. Jaarrekening 20
7.1 Het overzicht en toelichting van baten en lasten / Verschillenanalyse 20
7.2 Toerekening naar programmaonderdeel 23
7.3 BTW en VPB 23
7.4 De balans 24
7.5 Toelichting op de balans 24
7.6 Niet uit de balans blijkende verplichtingen 31
7.7 Wet normering topfunctionarissen (WNT) 32
8. Controleverklaring en bijlagen 34
8.1 Controleverklaring 34
8.2 Prestatie-indicatoren 35
8.3 Bijdragen per deelnemer 37
8.4 Productiecijfers 2020 38
8.5 Invorderingsopbrengsten 2020 39
8.6 Taakvelden 40

1. Voorwoord

Dit jaarverslag is een weergave van de ontwikkelingen, zoals die in 2020 binnen BSOB hebben plaatsgevonden. 2020 zal de geschiedenis in gaan als een heel bijzonder jaar. In maart 2020 werd de volle omvang van de dreiging van Covid19 ofwel het coronavirus bekend. Dit heeft een grote impact gehad op veel belastingplichtigen alsook op de medewerkers van BSOB. "Het nieuwe werken" wat BSOB gefaseerd wilde invoeren in 2020-2021 is per direct verplicht werkelijkheid geworden. Deze bijzondere situatie heeft ook geleid tot extra DB en AB vergaderingen met als doel maatregelen te treffen om zoveel als wettelijk mogelijk recht te doen aan de problemen waar sommige belastingplichtigen, geheel buiten eigen toedoen, mee geconfronteerd werden. Dit heeft geresulteerd in het tijdelijk stopzetten van invorderingsprocedures en daarna het maken van individuele betalingsafspraken met betrokkenen.

De waarderingskamer heeft wederom het oordeel goed, 4 sterren, gegeven voor alle aangesloten deelnemers. Een uitstekend resultaat gezien de grote druk op de organisatie in verband met de wederom significante stijging van de NoCureNoPay bezwaren.

BSOB heeft reeds in maart >99% van alle gemeentelijke aanslagen opgelegd, een knappe prestatie. Daarnaast is BSOB in staat gebleken in deze thuissituatie alle vragen en reacties van belastingplichtigen binnen een nog kortere termijn ten opzichte van voorgaande jaren te beantwoorden.

De verdergaande automatisering binnen de processen van BSOB en de inzet van robotisering voor gestandaardiseerde processen heeft betrekking op repeterende werkzaamheden. Er wordt geen gebruik gemaakt van algoritmen. De robotisering zal niet worden ingezet bij de telefonische behandeling van belastingplichtigen. BSOB vindt het erg belangrijk dat belastingplichtigen, indien zij contact opnemen met BSOB, zij te allen tijde een medewerker aan de telefoon krijgen.

Financieel is het boekjaar 2020 afgesloten met een negatief exploitatie resultaat van *€ 5.500*
Dit resultaat bestaat voornamelijk uit de volgende posten:

Lonen & Salarissen en inhuur:	*€ 32.000*	*Nadeel*
Overige Personeelskosten:	*€ 66.000*	*Voordeel*
Uitvoeringskosten - proceskostenvergoeding	*€ 287.000*	*Nadeel*
Uitvoeringskosten – incasso- en deurwaarderskosten	*€ 61.000*	*Voordeel*
Automatiseringskosten:	*€ 32.000*	*Voordeel*
Algemene en overige kosten	*€ 43.000*	*Voordeel*
Overige opbrengsten	*€ 23.000*	*Voordeel*
BTW	*€ 80.000*	*Voordeel*

Graag wil ik afsluiten met een uiting van trots. Trots op hoe al onze medewerkers zijn omgegaan met de maatregelen, het thuiswerken (soms met de extra belasting van thuisblijvende kinderen) en we toch in staat zijn geweest alles door te laten lopen alsof er niets is gebeurd.

Grard van der Zanden

2. Organisatie-ontwikkelingen

Algemeen
In 2020 was het voornemen een aantal ontwikkelingen op organisatorisch vlak in te zetten. Echter door voortschrijdend inzicht en ontwikkelingen binnen het MT zijn deze ontwikkelingen niet doorgevoerd.

Coronavirus
Indirect is de coronacrisis een extra stimulans geweest voor sommige ontwikkelingen. Samen met Ortec en GBTwente is er een nieuwe app ontwikkeld, die de huisbezoeken van en opnames door taxateurs tot een minimum beperkt. Een mooie nieuwe ontwikkeling, die ook helemaal past binnen deze tijd van het modern werken. Meer dan 60% van alle respondenten heeft direct positief gereageerd op ons verzoek om foto's te maken, die gebruikt kunnen worden voor de waardering.
Ook het "nieuwe werken" heeft een verplichte spurt gemaakt. Een enquête die we begin 2021 hebben uitgevoerd onder alle medewerkers laat zien dat 99% van de medewerkers heeft aangegeven graag 1 of meerdere dagen thuis te willen blijven werken. De uitvoering van alle lopende belastingtaken heeft hier, ondanks de extra druk naar aanleiding van de extra maatregelen en vragen vanuit de deelnemers en belastingplichtigen, geen nadeel van ondervonden.
Het overleg met het dagelijks bestuur (DB) en het algemeen bestuur (AB) heeft in 2020 een andere frequentie gekregen, dat wil zeggen dat er nu maandelijks overlegd wordt, eenmaal in de raadszaal en de rest digitaal. Doel van deze overleggen is met name het bepalen van de wijze waarop de deelnemers willen omgaan met de belastingplichtigen, die getroffen zijn door de maatregelen van onze regering. Dit is van tijdelijke aard en heeft alles te maken met de Covid maatregelen en veranderingen.

In mei heeft BSOB een RaadsInformatieBrief (RIB) opgesteld op verzoek van de AB-leden, waarin voorstellen zijn gedaan hoe te handelen in de nabije toekomst met betrekking tot de maatregelen en de mogelijke effecten hiervan op belastingplichtigen. Te denken valt onder andere aan het tijdelijk stopzetten van de invorderingsprocedures, het sturen van herinneringsbrieven bij het wederom opstarten hiervan.

Voor wat betreft de gevolgen van de maatregelen m.b.t. het coronavirus verwachten we dat we, voor die belastingplichtigen die het betreft, veel extra inzet nodig zullen hebben voor het behandelen van de betalingsproblemen en de daarbij behorende betalingsregelingen en dossiers onvermogen. Een gedeelte heeft in 2020 plaatsgevonden, maar zeer zeker ook in 2021 zal dit extra inzet van onze medewerkers vragen.

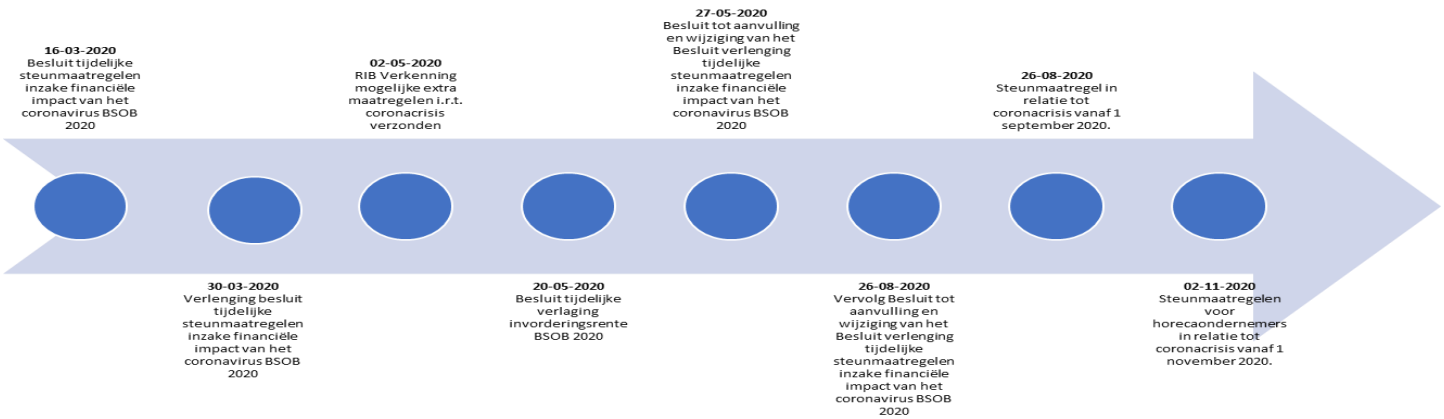

In juli heeft een ingelaste bijeenkomst met de regievoerders plaatsgevonden ter voorbereiding op het te nemen besluit door de AB-leden om met ingang van 1 september de invordering weer op te starten. De wijze waarop deze invordering gestart is, met name het versturen van een eenmalige herinnering, is afwijkend ten opzichte van voorgaande jaren. Echter in het licht van de gebeurtenissen waren alle regievoerders eensgezind met betrekking tot het verzenden van deze eenmalige herinnering.

"Nieuwe werken"
Het gedwongen thuiswerken heeft geleid tot de hierboven omschreven ontwikkelingen. Reden dat voor 2021 veel aandacht komt voor een nog betere ondersteuning op gebied van thuiswerken. Denk hierbij aan met name ict gerelateerde oplossingen (nog meer faciliteiten op telefonie en inzetten van extra hulpmiddelen voor thuiswerken,

denk aan laptop e.d.). Vanaf begin maart heeft BSOB bijgedragen aan nieuwe bureaustoelen voor alle medewerkers, zodat ze thuis eenzelfde ergonomische stoel hebben als op kantoor. Ook heeft elke medewerker een of twee beeldschermen mogen ophalen van kantoor om ook thuis snel en efficiënt te kunnen werken. Daarnaast kent BSOB nu ook een reiskostenvergoeding van het wettelijk toegestane maximum voor het woon-werkverkeer.

Aanpassing website
Eind 2020 zijn we gestart met een nieuwe website. Doel is om de belastingplichtige nog sneller en eenvoudiger wegwijs te maken in vragen en verzoeken. Onder andere kunnen we de belangrijkste items die betrekking hebben op de verstuurde aanslag snel aanpassen op het beginscherm van de nieuwe website. Dat betekent dat de informatie op de website naadloos aansluit bij de op dat moment verzonden aanslag. Ook het zelf regelen heeft een grote verandering ondergaan en betekent dat veel zaken nu erg eenvoudig door de aanvrager zelf kunnen worden aangevraagd. Alle teksten zijn in klare taal geschreven. Ook voldoet de website aan alle nieuwe wetgeving (denk aan onder andere voorleesfunctie).

Verbeteren data en waarderen op oppervlakte
In 2020 is er zeer veel nieuwe informatie aangeleverd, die uiteindelijk heeft geleid tot een nog hogere kwaliteit van de data en de daaraan gerelateerde dienstverlening. Dit naast het gegeven dat er achterstanden waren op gebied van gegevensbeheer betekent dat we hierdoor de planningen niet hebben behaald. Voor 2021 betekent dit een enorme inhaalslag, die we met extra inzet van externen zullen moeten doen. Dit is opgenomen in de 1e BW 2021.

WOZ-bezwaren
Het aantal WOZ-bezwaren is significant toegenomen. We hebben op objectniveau meer dan 5.400[1] bezwaren ontvangen. Voor de gedeeltelijke afhandeling daarvan hebben we de robot ingezet. Dat heeft geresulteerd dat we reeds meer dan 4.850[1] bezwaren hebben afgehandeld.

In 2020 is er fors ingezet op de informele (zonder tussenkomst NCNP) afhandeling van bezwaren. BSOB heeft haar communicatiekanalen maximaal ingezet om zoveel mogelijk reguliere bezwaren te voorkomen. De stijging van het aantal informele contacten t.o.v. 2019 mag zeker een succes worden genoemd. Het risico was anders dat deze als reguliere bezwaren afgehandeld zouden moeten worden, wat relatief veel meer tijd kost en de kans op proceskosten aanzienlijk vergroot. Ook met betrekking tot de klantvriendelijkheid is dit een positief resultaat.

Ondanks de positieve effecten van de informele afhandeling is er toch fors meer inzet gepleegd om de bezwaren tijdig af te handelen. Deze overschrijding van de kosten wordt toegelicht in hoofdstuk 7 en was noodzakelijk gezien het fors aantal toegenomen bezwaarschriften.

Het tweede gevolg is dat de proceskosten dit jaar € 158K hoger zijn dan in de 2e BW 2020 geraamd was.

Robotisering
Dit jaar is BSOB aan de slag gegaan met verdergaande automatisering ofwel in dit specifieke onderdeel, robotisering. In 2020 zijn drie deelprocessen ondersteund door een robot. Nu het effect van de inzet van de robot op onze processen duidelijk is geworden kunnen we niet anders dan concluderen dat het een succes is. De robot doet de handelingen vele malen sneller en geheel foutloos. Dat wil zeggen dat de kwaliteit (omdat enerzijds sprake is van minder foutieve aanslagen en anderzijds de uitval van de robot kan leiden tot verbeteringen in de processen of de workflow) door de robot wordt verbeterd.

GouwIT
In 2020 zijn niet alle beloofde zaken door Gouw opgeleverd zoals was gepland. Dat betekent dat we een gedeelte van de factuur niet hebben voldaan, maar dat we dus ook een gedeelte van de verwachtte efficiency slagen niet hebben kunnen maken. Voor 2021 zijn er nieuwe afspraken gemaakt met 4 andere belastingsamenwerkingen om dit in de toekomst te voorkomen en veel meer gezamenlijk een standpunt te bepalen inzake nieuwe ontwikkelingen en releases.

[1] Bron: afstudeerscriptie BSOB M. Bilandzija

3. Leeswijzer

Jaarverslag
Programma-verantwoording - Primaire processen
De uitvoeringstaak van BSOB bestaat uit één programma te weten de gemeentelijke- en waterschapsbelastingen. In hoofdstuk 4 is de toelichting op de drie programmaonderdelen (zoals opgenomen in de nota financieel beleid) weergegeven. Voor de leesbaarheid van de stukken wordt in plaats van programmaonderdelen gesproken over primaire processen, zijnde waarderen, heffen en innen.
Eerst worden de doelstellingen uit de begroting kort herhaald, waarna de realisatie binnen de processen beschreven wordt. Voor de financiële consequenties van het programmaplan verwijzen wij naar hoofdstuk 7 (de jaarrekening). Om de leesbaarheid te bevorderen zijn deze niet in dit hoofdstuk opgenomen.

De paragrafen
Artikel 9 van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) schrijft voor dat in de Jaarstukken in afzonderlijke paragrafen de beleidslijnen worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten. In hoofdstuk 5 beschrijven wij de ontwikkeling van de volgende paragrafen:

- Weerstandsvermogen & risicobeheersing
- Financiering & treasury
- Bedrijfsvoering/ ondersteunende processen

Projecten 2020
In hoofdstuk 6 wordt er een terugkoppeling gegeven op de begrote projecten.

Jaarrekening
Hoofdstuk 7 geeft alle financiële informatie betreffende de realisatie ten opzichte van de 2^{e} BW 2020.

Controleverklaring en bijlagen
Hoofdstuk 8 bevat de controleverklaring en de bijlagen. De volgende bijlagen zijn opgenomen:

- Deelnemersbijdragen
- Productiecijfers
- Invorderingsopbrengsten
- Taakvelden

Jaarverslag

4. Programma-verantwoording - Primaire processen

De primaire processen (ook wel programma-onderdelen genoemd) van BSOB bestaan uit:
- Waarderen: het vaststellen van de waarden van alle onroerende zaken binnen de gemeentegrenzen van de deelnemende gemeenten.
- Heffen: het opleggen van aanslagen voor de gemeentelijke- en waterschapsbelastingen.
- Innen: het verlenen van kwijtschelding, het verwerken van betalingen en het nemen van invorderingsmaatregelen.

Conform BBV dient BSOB enkele aspecten in de programma-verantwoordingen op te nemen. Deze worden hieronder kort toegelicht.
Bij BSOB is er geen sprake van algemene dekkingsmiddelen. De deelnemersbijdragen betreffen het gerealiseerd saldo van baten en lasten en de BTW-eindgebruiker (€9.449.431). Voor de berekening wordt verwezen naar paragraaf 8.3. Zoals reeds in de leeswijzer toegelicht wordt voor het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten verwezen naar hoofdstuk 7.

De bij ministeriële regeling vastgestelde beleidsindicatoren zijn veelal niet van toepassing op BSOB, deze zijn derhalve niet opgenomen in deze paragraaf.

Beleidsindicator 4: Externe inhuur	16,4% (€891.000/€5.416.00) – zie paragraaf 7.1
Beleidsindicator 5: Overhead	40% (€3.841.000/€8.774.000) voor de interne consistentie is het gerealiseerd saldo baten en lasten gehanteerd in plaats van de lasten)

4.1 Waarderen

Wat willen we bereiken?
We willen dat alle processen binnen het taakveld van het team Waarderen, Bezwaar en Beroep minimaal conform de voortgangseisen van de Waarderingskamer zijn afgerond.

Waardering
Alle objecten gewaardeerd, gecontroleerd en beschikt voor belastingjaar 2020. 98% van de objecten voor 1 maart 2020 en 99,8% van de objecten voor 1 juli 2020.

Vraagprijsanalyse
Na het bekend worden van een vraagprijs middels I-WOZ wordt deze inhoudelijk vergeleken met de object- en waardegegevens, zoals bekend binnen BSOB. Hierna zal de analyse door de taxateur worden afgerond maximaal 4 maanden na het bekend worden van deze vraagprijs.

Permanente Marktanalyse
Na de verwerking van de verkopen via het Kadaster worden maandelijks de koopinlichtingen-formulieren en herinneringen verstuurd. Hierna zal de analyse door de taxateur worden afgerond, maximaal ~~4~~ 6 maanden na verkoopdatum.

Waarderen op oppervlakte
In 2020 zijn alle objectgegevens worden aangevuld met alle relevante data om te kunnen gaan waarderen op oppervlakte en worden de voorbereidingen getroffen om in 2022 werkelijk te kunnen overgaan tot het waarderen op gebruiksoppervlakte. Dit in samenwerking met de BAG-beheerders van de deelnemers en de Woningbouwstichtingen welke onroerend goed bezitten binnen de deelnemende gemeenten.

Wat is er gerealiseerd?
Waardering
We hebben 99% van de objecten voor 1 maart 2020 op kohier gebracht. Op 1 juni 2020 was 98,7% van de objecten beschikt. De oorzaak zit deels in het feit dat de nieuwbouw nog niet volledig op kohier is gebracht nu deze samen met de buiten-reguliere BAG-mutaties wordt aangeleverd. De deelnemers leverden in 2020 meer dan driemaal zoveel mutaties aan, dan regulier (op basis van het verleden) te verwachten was. Zoals eerder vernoemd hebben het wegwerken van deze buiten-reguliere werkzaamheden en de aanwezige achterstanden voor een grote

vertraging gezorgd, onder andere in de verwerking van de nieuwbouw. Dat betekent dat we in een aantal gevallen dit met terugwerkende kracht (1 jaar) moeten opleggen.
In verband met de coronacrisis zijn enkele kohieren, met name de waterschapskohieren (niet zijnde de combikohieren) verlaat opgelegd (eind juni 2020) maar hebben uiteindelijk geen invloed gehad op de realisatie 2020.
We waren graag begonnen met de herwaardering van de WOZ-waarden voor belastingjaar 2021 op 1 augustus 2020, echter vanwege de uitval in de BRK verwerking van GouwIT zijn we pas 1 september 2020 gestart. De prognose ten behoeve van de belastingtarieven 2021 kon daarom pas tegen 1 oktober 2020 afgegeven worden.

Permanente marktanalyse
In het verleden hebben we ons reeds eerder ten doel gesteld de permanente marktanalyse binnen 6 maanden na verkoopdatum af te ronden. Dit lukte zeker niet altijd. Inmiddels is het proces in control, waardoor we er nu wel in slagen dit binnen 6 maanden af te ronden. Vanuit deze realisatie hadden we dan ook ten doel gesteld, om de doorlooptijd terug te brengen naar 4 maanden.
In verband met de BRK-problemen bij GouwIT zijn we er niet in geslaagd dit naar 4 maanden te brengen. Wel zijn we binnen de 6 maanden gebleven, ondanks de opgelopen vertraging vanuit de softwareleverancier.
Dit geldt ook voor de vraagprijsanalyse.

Waarderen op oppervlakte
Door de extra inzet van de deelnemers en de samenwerking tussen de BAG-medewerkers van de deelnemers en medewerkers van BSOB is er in 2020 veel werk verzet. We zijn er echter nog niet. De opleveringen vergen nog veel nacontrole en het opwerken van uitval.
Ondertussen werkt het projectteam verder aan de verdeling van de gebruiksoppervlakte waarvan de deelnemer de totale GBO heeft aangeleverd. In die gevallen waar de projectmedewerkers buiten-reguliere BAG-mutaties tegenkomen, worden deze door de projectmedewerkers integraal meegenomen. Dit is ook de reden dat de systematiek van het doorbelasten is gewijzigd in overleg met de financieel specialisten. In overleg met de waarderingskamer is besproken om de waardering op oppervlakte getrapt uit te voeren, dat wil zeggen een gedeelte in 2021 en de rest in 2022. BSOB heeft met betrekking tot de planning en wijze (lees met name kwaliteit) van uitvoering maandelijks overleg met de waarderingskamer.

4.2 Heffen

Wat willen we bereiken?
- De aanslagoplegging voor de jaren tot en met 2019 geheel afronden.
- In overleg met de deelnemende gemeenten harmoniseren verordeningen gemeentelijke heffingen op de onderdelen belastbaar feit en belastingplicht. Doel: efficiënter werkproces en standaardisering inrichting belastingapplicatie.

Wat is er gerealiseerd?
Efficiënter werkproces en standaardisering inrichting belastingapplicatie
BSOB heeft een sterke wens tot harmoniseren van de afzonderlijke belastingen en rechten. Dat maakt de uitvoering eenvoudiger en voorkomt omissies omdat voor een bepaalde deelnemer net een andere werkwijze geldt. Het doel was om in 2020 in overleg met alle deelnemers te kijken naar de te harmoniseren onderdelen. Uiteindelijk zou dit kunnen leiden tot een BSOB-modelverordening. Maar door de corona-maatregelen is dat in 2020 niet gelukt. In 2021 wil BSOB dit traject opnieuw samen met de deelnemers vorm geven en kijken in hoeverre we kunnen komen tot een harmonisering van de verordeningen.

Er was in 2020 reeds gestart met de inventarisatie van de onderlinge verschillen. Deze informatie is gebruikt om voor 2021 in de concept-verordeningen op details alvast in enige mate een harmonisatie door te voeren. Dat is enkel op de tekstuele vorm van bepalingen in de verordeningen gedaan. Er zijn geen stelselwijzigingen doorgevoerd.

Efficiëntere verwerking van de gegevensstroom WABO/BAG van uit de deelnemers.
De eerste verbeteringen binnen het proces gegevensbeheer hebben we in het eerste kwartaal doorgevoerd. Zo hebben we gezien dat de werkvoorbereiders en de BAG-WOZ medewerkers veel raakvlakken hebben binnen hun uitvoeringstaken. Wij hebben deze twee teams samengevoegd en dat werpt zijn vruchten af. Dit is nog niet direct zichtbaar naar buiten toe, vanwege de stortvloed aan buiten-reguliere BAG-mutaties die in 2020 door de

deelnemers aan BSOB zijn aangeleverd. Wel zien we dat er aanzienlijke efficiënter gewerkt wordt, waardoor er kortere doorlooptijden zijn in de verwerking van de gegevens. Tevens zijn we op een ander manier gaan werken waarbij objecten al veel eerder in z'n volledigheid worden opgenomen in de WOZ en de aansluiting met de basisregistratie BAG blijft gewaarborgd. Door gebruik te maken van de gegevenslevering vanuit de BAG is het ook mogelijk geweest om robots te laten bouwen voor de mutaties bouw gestart en bouw gereed deze zijn in het derde kwartaal 2020 en begin 2021 in gebruik genomen en zullen naarmate er meer objecten volledig zijn opgenomen in de WOZ meer mutaties kunnen verwerken zonder dat daar nog een medewerker aan te pas komt.

Controleren op optimaliseren basisbestanden
Er heeft een grootschalige confrontatie plaatsgevonden tussen de huidige gegevens en de registratie uit de bronbestanden. Samen met onze ICT medewerkers hebben wij veel gegevens geautomatiseerd kunnen opwerken. Dit heeft geleid tot een snellere totstandkoming van een volledige aanslagoplegging.

Beschikken en vaststellen aanslagbiljetten
Alle object- en subjectgebonden heffingen zijn gecontroleerd en beschikt voor belastingjaar 2020. Ondanks de coronacrisis heeft BSOB op 1 juni 2020 98,7% van de objecten beschikt. De kohieren die in maart, april en mei gepland stonden zijn in het kohier van juni mee gegaan.
Met betrekking tot de aanslagoplegging voor de jaren tot en met 2019 is nagenoeg alles opgelegd. Gemiddeld genomen over alle deelnemers en heffingen is in ieder geval opgelegd wat begroot is, dit gezegd hebben kan worden gesteld dat het doel is bereikt.

4.3 Innen

Wat willen we bereiken?
- Continuering van de in 2018 gestarte werkwijze met betrekking tot invorderen
- Inkomende e-mails en overige correspondentie wordt op tijd, volgens de gestelde prestatie-indicatoren, beantwoord. Dit alles tegen zo laag mogelijke kosten.
- Belastingplichtigen maken zo veel mogelijk digitaal gebruik van de producten en raadpleging via MijnOverheid.
- Het efficiënt, effectief en kwalitatief verwerken van betalingen en belastingaanslagen en de respectievelijke invordering.
- Zelf opleggen van alle loonvorderingen (in plaats van bij de deurwaarder).

Wat is er gerealiseerd?
- Sinds dit jaar worden de papieren machtigingsstrookjes voor de automatische incasso extern gescand en gelezen, waardoor er nog maar een klein percentage uitval is wat door een medewerker verwerkt moet worden.
- Er was een eenjarige coulanceregeling die als doel had het stimuleren van de AIC's. Afspraak was dat indien na een aanmaning de belastingplichtige een AIC zou afsluiten dan de aanmaningskosten in mindering gebracht zouden worden. Gezien de situatie rondom corona, adviseren wij dit om dit met een jaar te verlengen.
- Er is een coulanceregeling ingevoerd, deze houdt in dat als een belastingschuldige aangeeft door de landelijke coronamaatregelen het aanslagbiljet te kunnen betalen wij uitstel van betaling verlenen voor een van minimaal 1 maand en maximaal 3 maanden. Mocht de situatie niet veranderen na deze periode dan kan de belastingschuldige wederom om uitstel vragen. Deze manier van werken zorgt ervoor dat de belastingschuldige in contact blijft met ons.
- Eén van andere maatregelen die BSOB heeft genomen om tegemoet te komen aan de impact die de landelijk genomen coronamaatregelen hebben, was om tot 1 september 2020 geen aanmaningen en dwangbevelen te sturen. Daarnaast is er een eenmalige herinneringsbrief verzonden, omdat de invordering sinds februari heeft stilgelegen. De herinneringsbrief en het stilvallen van de invordering in de periode februari tot en met augustus hebben ertoe geleidt dat de opbrengsten uit de aanmanings- en dwangbevelkosten lager zijn uitgevallen dan geprognotiseerd (zie ook paragraaf 8.5).
- Doordat de invordering voor een groot deel van 2020 heeft stilgelegen zijn er meer openstaande vorderingen met een langere doorlooptijd.
- Tevens is de periode om aanvullende stukken aan te leveren voor verzoeken om kwijtschelding verlengd waardoor de behandeltijd is toegenomen met ruim 2 maanden.
- Het aantal verzoeken kwijtschelding dat tijdig is afgehandeld is hierdoor ook lager dan in 2019.
- Wat opvallend is om op te merken is dat in de periode april tot en met december 2020 het percentage van het aantal storneringen van de automatische incasso 0,55% is t.o.v. 0,79% in 2019.

5. De Paragrafen

5.1 Lokale heffingen

BSOB is verantwoordelijk voor de uitvoering van het door de deelnemers geformuleerde beleid over lokale heffingen. De vaststelling van het beleid is voorbehouden aan de deelnemers. BSOB adviseert haar deelnemers over het te voeren beleid.

5.2 Weerstandsvermogen & risicobeheersing

Het weerstandsvermogen is het vermogen van BSOB om niet-reguliere kosten die onverwacht en substantieel zijn op te kunnen vangen, zonder dat de uitvoering van de taken en de bedrijfsvoering in gevaar komt. Het weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de financiële positie van BSOB is. Voor het beoordelen van de 'weerstand' is inzicht nodig in de omvang en de achtergronden van de risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit. Het gaat hierbij alleen om risico's waarvoor geen of wellicht onvoldoende verzekeringen zijn afgesloten, voorzieningen zijn gevormd of budgetten binnen de begroting beschikbaar zijn.

In deze paragraaf komen de volgende onderwerpen aan bod:
- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit
- een inventarisatie van de risico's.

Kaders
Volgens het BBV bestaat het weerstandsvermogen uit de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de geïdentificeerde risico's:

Weerstandscapaciteit:
Gezien de bepalingen, opgenomen in de gemeenschappelijke regeling en de Nota Financieel Beleid aangaande de bestemmingen van resultaten, zijn eigen vermogen, stille reserves of voorzieningen niet noodzakelijk. In artikel 53 van de Gemeenschappelijke Regeling is een zogenoemde garantstelling opgenomen. Dit houdt in dat de deelnemers er zorg voor dragen dat BSOB te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al haar verplichtingen ten opzichte van derden te voldoen. De risico's komen conform de regelingen voor rekening van de deelnemers naar rato van hun aandeel in de bedrijfsactiviteiten (bijdragen).

Conform de geldende verordeningen worden bij een positief saldo het bedrag gerestitueerd aan de deelnemers en wordt er bij een negatief saldo deze aanvullend bij de deelnemers in rekening gebracht. Buiten de bestemmingsreserve is er daarom geen eigen vermogen. Ook is er op dit moment geen lening.

Zoals vastgesteld in de financiële verordening, dienen niet onderkende of financieel afgedekte risico's welke gedurende het begrotingsjaar geschieden, initieel op te worden gevangen ten laste van de post Onvoorzien. In de financiële verordening artikel 4 lid 2 is de post onvoorzien vastgesteld op 0,6% van de begroting met een minimum van € 50.000.

Bovenstaande (inclusief de garantstelling) in ogenschouw genomen geven de, bij ministeriële regeling opgestelde, kengetallen geen zinvolle uitkomsten en informatie over de financiële positie van BSOB en zijn ze daarom niet opgenomen.

Risico's
<u>Coronacrisis</u>
In zowel de jaarstukken 2019 als in de bestuursrapportages 2020 zijn de volgende risico's met betrekking tot de coronacrisis onderkend.
Door het uitstellen van de geplande kohieren van maart, april en mei 2020 en de afspraken in 2020 omtrent het verlenen van uitstel van betaling voor diegenen die daar specifiek om verzoeken, zijn belastinggelden later in het jaar ontvangen en daarmee ook pas later in het jaar door gestort naar de deelnemers.
Eind augustus is er een ingelaste AB-vergadering geweest waarin afspraken gemaakt zijn om de invorderingswerkzaamheden weer op te starten.
De aanvullende repro- en portokosten van deze invorderingswerkzaamheden vielen mee (ongeveer € 5.500) en konden in de begroting opgevangen worden. De begrote post "onvoorzien" zal voor bovenstaande kosten ingezet worden.

Daarnaast was het volgende risico opgenomen: *er is een significant risico dat er meerdere belastingplichtigen niet of niet geheel aan de opgelegde aanslag kunnen voldoen. Het effect op de begroting zal dan zijn, dat er meer betalingsregelingen zullen worden afgesloten en dat dit een niet begrote inzet van medewerkers invordering zal vergen.* In 2020 is genoemde personele inzet binnen de begroting opgevangen.

Mogelijke risico's met betrekking tot de omvang van de geleverde diensten door leveranciers
Vastgesteld is dat in de afgelopen jaren de gezamenlijke omvang van de opdrachten, vanwege hun specifieke branchekennis, per leverancier toeneemt. Om te voorkomen dat er in de toekomst risico gelopen wordt in relatie tot de geldende aanbestedingsregels is het inkoopbeleid geëvalueerd en is deze in de AB-vergadering van december 2020 vastgesteld.

Waarderen op oppervlakte:
De kosten voor het project waarderen op oppervlakte zijn gebaseerd op de tot op heden bekende gegevens. Omdat het project nog in de beginfase is en pas gedurende het project werkelijk de omvang van de juistheid van de gegevens (BAG gegevens deelnemers) kan worden ingeschat, kunnen de begrote kosten (inhuur waarderen) mogelijk gaan afwijken. De voortgang wordt periodiek met de deelnemers afgestemd en is via een applicatie permanent inzichtelijk voor zowel de deelnemers als BSOB.

In de voorgaande jaren werden de kosten voor het opwerken van de niet-reguliere BAG-mutaties apart in rekening gebracht onder de noemer mutatiesignalering. Echter werkzaamheden met betrekking tot de BAG-mutatie hebben een relatie met de werkzaamheden voor het project waarderen op oppervlakte. Er is een voorstel tot facturatie van het deze kosten vastgesteld en deze zijn conform deze afspraken in deze Jaarstukken verwerkt.

WOZ-Bezwaren
Geconstateerd is dat over de afgelopen jaren de hoeveelheid WOZ-bezwaren fors toegenomen is. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de impact van de NCNP-bureaus. Het effect hiervan, op de begroting van BSOB, is tweeledig. Enerzijds is er fors meer personele inzet benodigd om deze bezwaren af te handelen (welke veelal door inhuurmedewerkers wordt uitgevoerd) en anderzijds stijgen de proceskosten fors. BSOB doet er alles aan om deze kosten zo laag mogelijk te houden, maar de verwachting is dat deze kosten in de komende jaren nog gerealiseerd worden.
Geconstateerd is dat de proceskostenvergoeding 2020 hoger ligt dan opgenomen in de 2^{e} BW 2020.

5.3 Onderhoud van kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen van BSOB bestaan uit ICT-hardware (telefooncentrale) en ICT-software. Noodzakelijk onderhoud aan de hardware vormt onderdeel van de afgesloten contracten.

5.4 Financiering/treasury

BSOB conformeert zich aan de regels van de wet FIDO. Een vertaling is opgenomen in het treasury statuut. Aangezien in 2020 (of voorgaande jaren) geen langlopend vreemd vermogen aan is getrokken, is het treasury risico nihil en zijn er geen kengetallen opgenomen met betrekking tot het renterisico en renteresultaat.

BNG
BSOB heeft een bancaire relatie met de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). De BNG verzorgt de bancaire diensten voor de rekening courant en inningsrekening.

EMU-saldo
De minister van Financiën heeft in 2012 een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer ingediend voor de invoering van de wet Houdbare Overheidsfinanciën (de Wet HOF). Het wetsvoorstel stelt regels voor de bijdrage van gemeenten aan het terugdringen van het EMU-tekort.
Het EMU-saldo is het saldo van de inkomsten en uitgaven van de overheid. Hierbij zitten ook inkomsten en uitgaven met een kapitaalkarakter, zoals investeringen en investeringsbijdragen. Het overzicht van het EMU-saldo is bedoeld om op nationaal niveau te kunnen bepalen in hoeverre de verschillende overheden bijdragen aan het nationale EMU-saldo.

Tabel: EMU saldo 2019 - 2021			Bedragen x € 1.000	
Omschrijving		2019	2020	2021
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	230	-6	0
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	60	60	88
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	0	0	0
4	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-170	0	0
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	0	0	0
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiele vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op de exploitatie verantwoord	0	0	0
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	0	0	0
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	0	0	0
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	0	0	0
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	0	0	0
11	Verkoop van effecten:			
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	nee	nee	nee
b	Zo ja, wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?			
	Berekend EMU-saldo	**120**	**54**	**88**

5.5 Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering is ondersteunend aan en mede bepalend voor de kwaliteit van de primaire processen en de realisatie van de beoogde effecten. De interne organisatie staat volledig ten dienste van de primaire processen. Dit betekent dat de kwaliteit en omvang van de organisatie, maar ook faciliteiten als bijvoorbeeld de huisvesting en de automatisering/ICT indirect van grote invloed zijn op het behalen van de gewenste effecten. In deze paragraaf worden de behaalde resultaten van de processen bezwaar en beroep, frontoffice, ICT en personeel en organisatie gepresenteerd.

Bezwaar en beroep is geen primair proces en wordt daarom behandeld bij bedrijfsvoering.

5.5.1 Bezwaar en Beroep

Wat willen we bereiken?

Bezwaren WOZ

Het gehele proces van bezwaarafhandeling, administratief, juridisch en taxatietechnisch afhandelen binnen de wettelijke gestelde termijn. Voor 90% van de bezwaren willen wij in 2020 gaan voldoen aan de door de Hoge Raad gestelde redelijke termijn van een half jaar vanaf datum aanslagoplegging. Daarnaast als prestatie indicator het maximum aantal toegekende bezwaren onder het landelijke gemiddelde.

Bezwaren gemeentelijke heffingen
Het gehele proces van bezwaarafhandeling, administratief en juridisch afhandelen binnen de gestelde termijn van 3 maanden na ontvangst van het bezwaarschrift. De wettelijke afhandelingstermijn bedraagt een jaar (binnen het belastingjaar).

Bezwaren waterschapsheffingen
Het gehele proces van bezwaarafhandeling, administratief en juridisch afhandelen binnen de wettelijk gestelde termijn van 18 weken na ontvangst van het bezwaarschrift.

Beroepsschriften
Afhandeling conform de termijnen die door de Rechtbank en het Gerechtshof worden gesteld. Kwaliteit van de procesvoering op een hoog peil houden, zodat zo min mogelijk beroepen worden verloren op basis van niet weersproken of onvoldoende onderbouwd.

Wat is er gerealiseerd?
Per 2020 waren er een aantal belangrijke veranderingen in het bezwaarproces:
- De bezwaarmodule van Gouw5 is vervangen door de bezwaarmodule van Gouw7R2, waardoor er gewerkt is met een workflow in de belastingapplicatie die de werkvoorraad goed in beeld brengt;
- Door de overgang naar Gouw7R2 is besloten om de teams bezwaar & beroep en heffen gezamenlijk alle bezwaren te laten inboeken, dus de bezwaren WOZ, gemeentelijke - en waterschapsheffingen. Hierdoor is het gelukt om alle bezwaren binnen enkele dagen na ontvangst ingeboekt te hebben;
- Dit jaar is in maart de eerste robot live gegaan, deze verwerkt flitsbezwaren. Dit zijn de informele bezwaren die we telefonisch ontvangen;
- In juni is de tweede robot live gegaan. Deze stelt de uitspraken op voor de regulieren bezwaren WOZ aan de hand van het advies van de taxateur. De robot heeft 3.121 uitspraken gedaan in 2020. Dit is 85% van het totaal, de overige 15% procent betreft uitval. Deze uitval bestaat uit bezwaren die uitgesloten zijn van afhandeling door de robot en afwijkingen eerder in het proces die de robot detecteert.

In onderstaande tabel is het aantal ontvangen bezwaren op aanslagniveau [2]opgenomen.

	2020		
Soort bezwaar	**Aantal ontvangen**	**Afgedaan**	**Percentage afgedaan**
Gemeente bezwaar	3.297	3.229	97,9%
Waterschap bezwaar	2.842	2.799	98,4%
WOZ bezwaar	4.779	4.490	93,9%

Bezwaren gemeentelijke heffingen en waterschapsheffingen
Het niet opleggen van kohieren in maart, april en mei vanwege de coronacrisis heeft een positief effect gehad op de bezwarenafhandeling van zowel de gemeentelijke heffingen als de waterschapsheffingen. Deze zijn voor het grootste deel afgehandeld, omdat hier in het tweede kwartaal de focus op gelegd kon worden.

Afhandeling WOZ-bezwaren en beroepen
Hoewel we een enorme stijging in het aantal bezwaarschriften hebben, zien we ook dat we een daling hebben van het aantal formele bezwaren dat door burgers zelf wordt ingediend[1]. We zien ook dat het aantal informeel afgehandelde bezwaren wederom is toegenomen. De informele benadering heeft wel degelijk een effect, maar wordt helaas overschaduwd door de slagkracht van de NCNP-bureaus. Dit is overigens een landelijk zichtbare trend. Het percentage NCNP-bezwaren ten opzichte van de WOZ-bezwaren betreft 62%. Dit is een significante stijging ten opzichte van 2019 (42%) en 2018 (28%)[1].
Door de enorme stijging in het aantal bezwaarschriften was het helaas niet mogelijk om 99% afgehandeld te krijgen binnen het kalenderjaar, met name omdat veldbezoeken in verband met de COVID-19 uitbraak niet of verminderd mogelijk zijn. Dat heeft geresulteerd in enige uitloop, die direct in 2021 wordt afgehandeld.
Vermeldingswaard is dat de eerder benoemde app in productie is gegaan en dat dit geleid heeft tot een respons van 63%.

[2] Bij de WOZ-bezwaren is het mogelijk dat er op 1 aanslag meerdere objecten staan waartegen bezwaar gemaakt wordt. Dit verklaart het verschil met de getallen in hoofdstuk 2.

Proceskosten
Een grote hoeveelheid bezwaren heeft tot hogere proceskosten € 658K in 2020 (€158K hoger dan begroot in de 2e BW2020).
De hoogte van deze kosten is afhankelijk van het aantal gegronde bezwaren. In beginsel werden deze kosten door BSOB als incidenteel beschouwd. Echter zolang de wet niet verandert zullen deze kosten er blijven. Het is lastig om in te schatten wanneer de inspanningen van BSOB om deze kosten te drukken effect zullen hebben.

5.5.2 Frontoffice

Wat willen we bereiken?
- BSOB streeft een goede bereikbaarheid na. Alle inkomende telefoongesprekken dienen binnen de gestelde prestatie-indicatoren beantwoord te worden. Inkomende e-mails en overige correspondentie dient op tijd, volgens de gestelde prestatie-indicatoren, beantwoord te worden. Dit alles tegen zo laag mogelijke kosten.
- Belastingplichtigen maken zo veel mogelijk digitaal gebruik van de producten en raadpleging via MijnOverheid.
- Steeds meer aansluiting bij de Digitale Agenda 2020 (VNG).

Wat is er gerealiseerd?
- De belangrijkste modules voor het uitvoeren van frontofficewerkzaamheden zijn van Gouw5 naar Gouw7R2 overgegaan. Zo is ook het zaaksysteem overgegaan van Bakerware naar GouwIT; dit zorgt ervoor dat zaken in één pakket afgehandeld kunnen worden.
- De website is op een aantal onderdelen aangepast, waardoor deze meer gebruiksvriendelijk is geworden voor de bezoeker. Daarnaast is er een start gemaakt met de bouw van de nieuwe website, deze zal begin 2021 in de lucht gaan.
- Sinds de overgang van de belastingapplicatie van Gouw5 naar Gouw7R2 is ook de digitale balie van Bakerware overgegaan naar eGouw. De nieuwe digitale balie biedt de belangrijkste producten voor de belastingschuldigen:
    - automatische incasso aanvragen of intrekken;
    - wijzigingen in woonsituatie doorgeven;
    - bezwaar maken of intrekken;
    - kwijtschelding aanvragen en intrekken.
- Door de coronamaatregelen is het grootste deel van de medewerkers van BSOB thuis gaan werken zo ook de frontoffice. Deze overgang is vlekkeloos verlopen, waardoor de belastingschuldige er geen enkele last van heeft ondervonden.
- Sinds half juli is er een BSOB telefoonrooster in werking getreden. Door collega's van de andere afdelingen gedeeltelijk mee te laten bellen wordt de belastingschuldige zo goed en snel mogelijk te woord gestaan, wat een positief effect heeft op de KPI. De KPI is dat 95% van de binnengekomen telefoontjes niet meer dan 3 minuten in de wacht mogen staan, eind 2019 werd de KPI met 92,8 % behaald en eind 2020 met 95,9%. Tevens zorgt het ervoor dat de medewerkers van de frontoffice ook toekomen aan de andere werkzaamheden dan de telefoonbeantwoording.
- Door de toepassing van het BSOB telefoonrooster heeft de frontoffice de taken omtrent insolventie van innen overgenomen.

5.5.3 ICT

Wat willen we bereiken?
- Een volgende stap voor BSOB is het werken met voorspellende analyses. De huidige managementinformatie oplossingen gaan over het verleden. BSOB wil vooruit kunnen kijken en met de beschikbare trendinformatie de nodige inzichten en voorspellingen naar de toekomst toe visueel kunnen weergeven. (Qlikview zo maximaal mogelijk benutten en inzetten)
- Big Data ontwikkelingen maken het mogelijk om verdergaande data-analyses uit te voeren. Dit leidt tot een meer datagedreven organisatie.

- Veilig kunnen inloggen op de digitale balie van BSOB is van groot belang. Het gebruik van inlogmiddelen die meer zekerheid geven over wie je bent, maakt cybercrime en identiteitsfraude moeilijker.
- Door geografische gegevens uit de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT) slim te combineren met de al beschikbare administratieve gegevens uit de basisregistraties BRP, BRK, BAG, WOZ en HR ontstaat binnen BSOB waardevolle kennis en informatie waar ook de deelnemers van kunnen profiteren en kunnen inzetten voor hun andere taken (zoals toepassen bij ruimtelijke ordening, beheer, klantcontacten). Hiervoor natuurlijk ook de verwijzing naar verkenning taakuitbreiding BSOB samen met 9 deelnemers. Door goed gegevensmanagement 'aan de poort' kan de volledigheid geborgd worden.

Wat is er gerealiseerd?

- Door de coronacrisis zijn nagenoeg alle medewerker thuis aan het werk. In korte tijd is gerealiseerd dat alle medewerkers de benodigde randvoorwaarden hebben om zo efficiënt en effectief mogelijk thuis te werken. Thuiswerkplatforms zijn geoptimaliseerd, medewerkers hebben een tweede beeldscherm kunnen lenen en waar nodig hebben medewerkers laptops kunnen lenen.
  Een negatief effect is dat door de huidige opzet van de telefooncentrale (binnenkomende gesprekken worden doorgeschakeld naar thuiswerkers waardoor dit als een extra lijn geldt) de variabele telefoonkosten fors hoger dan begroot zijn. Na een onderzoek van verschillende korte- en lange termijn oplossingen is besloten om mobiele contracten en telefoons in te zetten. In december 2020 zijn 56 mobiele contracten ingezet voor de medewerkers die meedraaien in het belrooster. Op deze wijze zijn er structureel lagere belkosten van vaste BSOB nummers naar thuiswerkers.
- Alle medewerkers weten inmiddels goed hun weg te vinden in Microsoft Teams en het beleid is ook dat er onderling zoveel mogelijk met Teams wordt gecommuniceerd.
- Helaas is de investering Gouw7R2 nog niet afgerond. Echter dit zal begin 2021 plaatsvinden. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar hoofdstuk 2, organisatie-ontwikkeling. Voor de financiële verwerking wordt verwezen naar paragraaf 7.5 (toelichtingen op de balans).
- De eerste drie robots (flitsbezwaren, uitspraken WOZ, inlichtingenformulieren) zijn werkend en de resultaten hiervan mogen zeer positief genoemd worden. Een vierde en vijfde robot zijn op dit moment gebouwd.
- Vanwege het thuiswerken is informatiebeveiliging een extra aandachtspunt, om meer bewustzijn te bevorderen hebben alle medewerkers in juni een uitnodiging gehad om de e-learningcursus 'Veilig thuiswerken' te volgen. Eind 2020 had 75% van alle vaste en ingehuurde medewerkers deze cursus succesvol afgerond.
- De BSOB dashboards in Qlikview hebben enkele uitbreidingen gekregen met inzet van interne en externe capaciteit. In een aantal dashboards is het mogelijk om extra informatie te raadplegen en daarnaast zijn er op diverse plaatsen hulpteksten toegevoegd. De externe toegang tot de Qlikview dashboards is vereenvoudigd en loopt niet meer via Citrix. Via 2-weg authenticatie kan op een veilige wijze inzicht worden verkregen en daarbij is het exporteren van gegevens naar bijvoorbeeld Excel ook vereenvoudigd.
- Voor het automatisch verwerken van gescande automatische incassomachtigingen en digitale incassomachtigingen (e-Mandates) is door ICT een module ontwikkeld, waarmee machtigingskaarten en e-Mandates automatisch verwerkt worden in GouwBelastingen.
- In de zomer van 2020 is een start gemaakt met de implementatie van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Eind 2020 werd gewerkt aan de verwerking van de resultaten uit de interviews (met betrekking tot de status van beheersmaatregelen) en om de GAP-analyse te maken.

5.5.4 Personeel en Organisatie – (sociale paragraaf)

Inleiding

Deze paragraaf geeft informatie over de medewerkers, het uitgevoerde personeelsbeleid, inhuur, ziekteverzuim en ARBO gerelateerde onderwerpen.

Kerncijfers

Er staan 74 medewerkers op de loonlijst (peildatum 31-12-2020). Er zijn per 31-12-2020 geen stagiaires in dienst.
De verdeling man/vrouw is 38%/62%. De gemiddelde leeftijd van de medewerkers is 46 jaar.

Dit is, ondanks de stijgende trend, nog steeds lager dan de landelijke gemiddelde leeftijd van een gemeenteambtenaar en ongeveer gelijk met het landelijk gemiddelde van de beroepsbevolking.

Er was eind 2020 4,8 fte aan formatieruimte (toegestane formatie 69,8 fte, bezetting 65,0 fte). BSOB uit de maatschappelijke betrokkenheid onder andere door het jaarlijks bieden van een aantal stageplaatsen. Helaas zijn er door de coronacrisis minder stageplekken ingevuld, omdat er onvoldoende begeleiding geboden kan worden. In 2020 hebben we desondanks nog twee stagiaires een stageplek kunnen bieden.

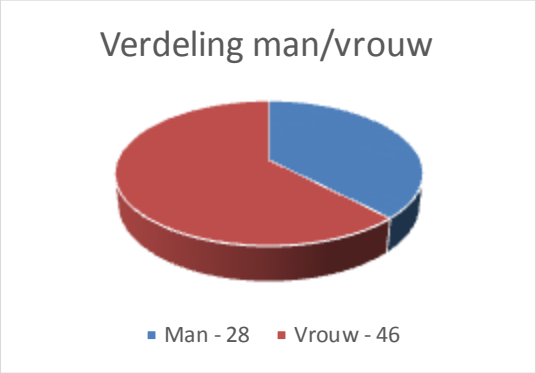

Ontwikkeling van personeel
De medewerker is zelf verantwoordelijk voor zijn of haar persoonlijke ontwikkeling. De leidinggevende en de afdeling P&O ondersteunen daarbij. Met Persoonlijke Ontwikkel Plannen en de inzet van het mobiliteitscentrum wordt ontwikkeling ondersteund en gestimuleerd. Daarnaast is er in 2020 met iedereen tijdens zijn/haar beoordelingsgesprek gesproken over doorgroeimogelijkheden en eventueel benodigde opleidingen daarbij. Dit zal worden opgenomen in het opleidingsplan. In 2020 zijn er meerdere medewerkers geplaatst in een aanloopfunctie om op die manier te werken aan hun ambitie en doorstroom binnen de organisatie. Denk hierbij vooral aan kansrijke beroepen zoals WOZ taxateurs.

Mobiliteit en vitaliteit
Instroom en uitstroom in 2020:

	Aantal	***Reden***
In dienst	10	8 werknemers (waarvan 3 tijdelijke medewerkers) 2 stagiaires
Uit dienst	13	9 werknemers (4 gepensioneerden, 3 tijdelijke medewerkers en 2 overig) 4 stagiaires

In 2020 heeft het mobiliteitscentrum met 5 medewerkers een intake en/of coachgesprek in het kader van hun loopbaan op opleidingswens. Met 3 personen is een startgesprek geweest voor een ontwikkeltraject voor jonge professionals. Daarnaast zijn er twee personen begeleid in verband met werk-naar-werk. Eén van hen is inmiddels succesvol geplaatst op een andere baan bij een nieuwe werkgever. Er loopt momenteel nog één andere werk naar werk traject.

Inhuur
In 2020 is er een aanbestedingsprocedure voor uitzenden en payrolling afgerond.
Voor tijdelijk werk tot en met schaal 10 en payrolling zijn na een aanbesteding twee contracten afgesloten. Voor uitzenden (tijdelijk werk tot en met schaal 10) met Driessen en voor payrolling met Ziezzo Payrolling. De contracten lopen tot respectievelijk 1-4-2022 en kunnen maximaal 5 keer worden verlengd met 1 jaar.

In onderstaande tabel zijn de leveranciers opgenomen waarbij de inhuur >€125.000. Het totaal van de leveranciers <€125.000 bedraagt €277.365. Dit betreffen 7 leveranciers.

Leverancier	Bedrag
Bobeldijck Vastgoed BV	253.950
Eindelijk advies	143.576
SMQ	215.795
Overig (per leverancier <€ 125.000)	277.635
Totaal	890.956

Voor de analyse van de inhuurkosten verwijzen wij naar paragraaf 7.1.

Integriteit
Nieuwe medewerkers leggen na indiensttreding de eed of belofte af. Hiermee verklaren of beloven ze zich te houden aan de gedragscode die in het kader van integriteit is vastgesteld. Verder wordt tijdens een bijeenkomst aandacht besteed aan gewenste houding en gedrag. Alle nieuwe medewerkers hebben in 2020 de eed of belofte afgelegd aan de voorzitter van het Algemeen Bestuur of directeur als plaatsvervanger.

Vertrouwenspersoon
In 2020 hebben er enkele gesprekken plaatsgevonden met de vertrouwenspersoon. Deze hebben echter niet geleid tot meldingen bij de vertrouwenspersoon.

Wij streven naar een sociaal veilige werkomgeving en deze interventie maakt daar onderdeel van uit. Daarom blijft het voor de medewerkers altijd mogelijk om contact op te nemen met de vertrouwenspersoon. We hebben één vast extern aanspreekpunt hiervoor. Informatie hierover is voor iedereen toegankelijk op het intranet.

Ziekteverzuim
In 2020 zijn er extra acties genomen om verzuim onder de aandacht te blijven houden en het huidige verzuimpercentage te laten dalen. Dat is gelukt. In 2020 is het verzuim gedaald van 5,26% (2019) naar 4,2%. Dit is onder andere vanwege het feit dat er meer aandacht wordt gegeven aan frequent verzuim en leidinggevenden blijven in gesprek met medewerkers over ziekteverzuim. Wij vermoeden echter dat ook het thuiswerken hier een positieve bijdrage in heeft gehad. Mensen ervaren de flexibiliteit als zeer prettig en het geeft een betere werk-privé balans. Ook inzet en overleg met de bedrijfsarts, inzet van middelen uit het bedrijfszorgpakket en werkplekonderzoek en –instructies behoren tot de maatregelen.

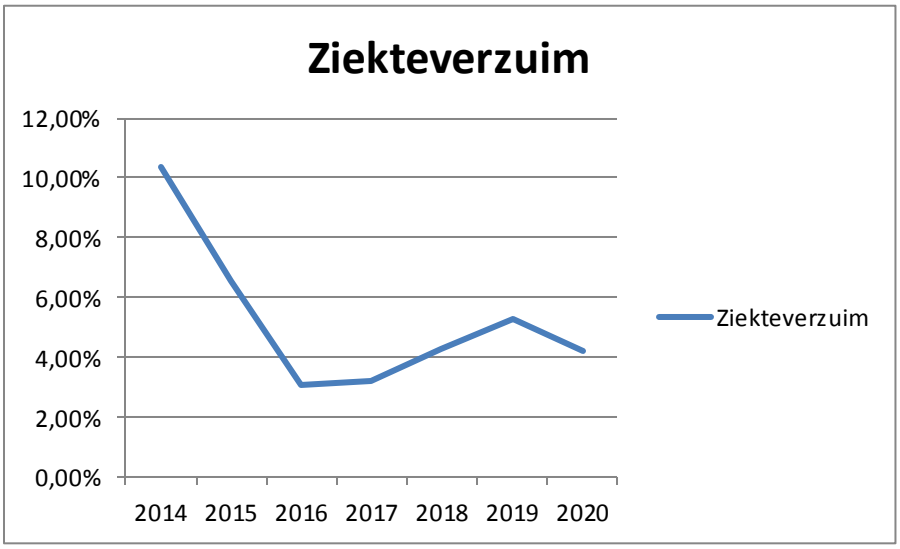

Bedrijfsarts

Ik acht het van belang om te vermelden dat vrijwel alle spreekuurcontacten in het jaar 2020 telefonisch hebben plaatsgevonden als gevolg van de Corona-maatregelen.

Er is in 2020 kennelijk een einde gekomen aan de, sinds enkele jaren, stijgende tendens van het verzuim. Dat is een positieve ontwikkeling. Over het jaar 2020 was het totale verzuimpercentage 4,20%, een opvallende daling t.o.v. 2019 van 1,06%.

In 2020 zijn er in totaal 21 (verzuim)spreekuurcontacten geweest en er zijn 7 probleemanalyses opgesteld. Er is in 2020 geen SMT c.q. overleg met de directie geweest.

Slechts 2 maal werd gebruik gemaakt van het preventieve spreekuur. In verband met de privacy kan daarover in dit overzicht geen nadere informatie worden verschaft.

Verzuim (in dagen)verdeeld naar leeftijdsklassen en diagnosegroepen:
NB: In het algemeen ziet de bedrijfsarts slechts 20-30% van het verzuim, d.w.z. dat er bij het grootste deel van het (kort) verzuim geen diagnose door de bedrijfsarts wordt gesteld.
Verder is het van belang te vermelden dat de onderzoeksgroep "slechts" 74 medewerkers betreft waardoor kleine mutaties procentueel/relatief grote(re) veranderingen te zien kunnen geven.

In de groep 45-54 jaar was het verzuim relatief het hoogst. De oorzaak lag met name in de categorie "overig medisch" met in mindere mate psychische klachten en klachten van het bewegingsapparaat. Het verzuim in de groep 55+ was eveneens hoog o.b.v. klachten van het bewegingsapparaat en "overig medisch. Het verzuim in de groep 25-34 jaar betrof met name de categorie "overig medisch"
Verder is opvallend dat het verzuim in de groep <25 jaar en 35-45 jaar laag was.

Het betrof met name middellang verzuim (8-42 dagen) o.b.v. psychische klachten en klachten van het bewegingsapparaat. In de groep 55+ betrof het met name langdurig verzuim (43-365 dagen) met klachten van het bewegingsapparaat.

Verzuim verdeeld naar diagnosegroepen:
Psychische klachten 10% (was 50% in 2019)
Overig medisch 70% (was 40% in 2019)
Bewegingsapparaat 20% (was 10% in 2019)
Opvallend is toch wel de daling van het "psychisch verzuim". Ik heb van diverse medewerkers wel signalen ontvangen over de (negatieve) gevolgen van veranderingen op het werk, verloop van personeel en toegenomen werkdruk.

Verzuim van afgesloten gevallen verdeeld naar duurklasse:
Kort verzuim <7 dagen: 55%
Middellang 8-42 dagen: 34%
Lang 43-365 dagen: 11%
Zeer lang 1-2 jaar: -

Aanbevelingen:
Het is interessant om nader te onderzoek hoe de aanzienlijke daling van het verzuim ten opzichte van de voorgaande jaren te verklaren is. Verder adviseer ik, o.b.v. de signalen die ik heb ontvangen, om breder te onderzoeken wat er "leeft" bij de medewerkers m.b.t. de werksfeer.
Tot slot: zodra de gegevens met betrekking tot de meldingsfrequentie weer beschikbaar zijn is het van belang om deze alsnog mee te nemen in het beleid. Indien de frequentie nog steeds relatief hoog is (>1.0) blijft het voeren van "het goede gesprek" onveranderd een aandachtspunt (zie de toelichting in voorgaande jaaroverzichten).

5.6 Verbonden partijen

BSOB heeft geen verbonden partijen.

5.7 Grondbeleid

Dit is niet van toepassing op BSOB.

6. Projecten 2020

Voor 2020 staat 1 specifieke project benoemd, namelijk het waarderen op gebruiksoppervlakte.

Waarderen op oppervlakte (€ 184.000 begroot in 2e BW 2020)
Het project waarderen op oppervlakte is voornamelijk uitgevoerd met externe medewerkers (inhuur). Zoals eerder vermeld heeft het project vertraging opgelopen. Dat betekent dat de totale kosten van het project hoger zullen uitvallen dan oorspronkelijk begroot. In nauw overleg met de waarderingskamer wordt het vervolgtraject voor 2021 uitgestippeld. Voor 2020 liggen de totale kosten in lijn met de 2e BW 2020.

De werkelijke besteding in 2020 was als volgt:

* €1.000	2e BW 2020	Realisatie 2020	Verschil realisatie-2e BW 2020
Lonen en salarissen		3	3
Inhuur	184	182	-2
Consultancykosten		2	2
Totaal	**184**	**187**	**3**

De consultancykosten betrof het bouwen van rapportages ten behoeve van de projectleiding.

In 2019 hebben twee deelnemers te kennen gegeven dat ze deze werkzaamheden zelf gaan uitvoeren. Om te voorkomen dat deze deelnemers via de kostenverdeelsystematiek aan deze kosten bijdragen worden de kosten vanaf 2020 gedurende het jaar rechtstreeks bij de deelnemers in rekening gebracht worden.

In de voorgaande jaren werden de kosten voor het opwerken van de niet-reguliere BAG-mutaties apart in rekening gebracht onder de noemer mutatiesignalering. Echter werkzaamheden met betrekking tot de BAG-mutatie hebben een relatie met de werkzaamheden voor het project waarderen op oppervlakte. Dat betekent dat we in 2020 in samenspraak met de deelnemers een nieuwe berekeningswijze hebben opgesteld. Onderdeel van deze berekeningswijze is dat we vooraf toestemming en akkoord hebben van de betreffende deelnemer met betrekking tot de te factureren mutatieverwerkingen.

De opbrengsten waarderen op oppervlakte en mutatiesignalering zijn verwerkt in de jaarstukken, zijnde nog te factureren opbrengsten.

Jaarrekening

7. Jaarrekening

7.1 Het overzicht en toelichting van baten en lasten / Verschillenanalyse

Exploitatiekosten: (*€1.000)			Begroting 2020	1e BW 2020	2e BW 2020	Realisatie 2020	Verschil Realisatie 2020 - 2e BW 2020	Realisatie 2019
Overhead	Lonen en salarissen		1.390	1.547	1.557	1.679	123	1.406
	Overige personeelskosten		218	315	265	158	-106	139
	Inhuur personeel		87	87		-1	-1	115
	Kapitaallasten	Andere vaste bedrijfsmiddelen, afschrijving	60	60	60	60		60
	Automatiseringskosten		423	513	513	488	-25	377
	Uitvoeringskosten	Kosten betalingsverkeer	1	1	1			1
	Huisvestingskosten		349	345	345	333	-13	372
	Duurzame goederen		5	5	5	4		6
	Algemene kosten		246	213	253	275	22	188
	Onvoorzien		50	50	50		-50	
	Uitbestede diensten		508	489	489	500	11	556
	Repro- en portokosten							
	Totale lasten		**3.335**	**3.624**	**3.537**	**3.498**	**-39**	**3.220**
	Overige opbrengsten	Overige baten				-9	-9	-8
	Opbrengsten invordering					-8	-8	-10
	Totale baten					**-17**	**-17**	**-19**
		Totale lasten overhead	**3.335**	**3.624**	**3.537**	**3.481**	**-56**	**3.201**
		Doorbelasting lasten overhead	**-3.335**	**-3.624**	**-3.537**	**-3.481**	**56**	**-3.201**
		Saldo lasten overhead	-	-	-	-	-	-
Waarderen	Lonen en salarissen		1.360	1.433	1.292	1.252	-40	1.296
	Overige personeelskosten					19	19	9
	Inhuur personeel		250	250	935	892	-43	916
	Automatiseringskosten		175	160	203	206	4	167
	Repro- en portokosten		13	10	10	7	-3	9
	Uitvoeringskosten	Proceskostenvergoedingen	228	350	500	787	287	300
	Totale lasten		**2.026**	**2.203**	**2.939**	**3.162**	**222**	**2.697**
	Overige opbrengsten	Opbrengst mutatiesignalering			-55	-34	21	-93
		Opbrengst waarderen op oppervlakte		-250	-184	-187	-3	
		Detacheringsvergoeding				-7	-7	
		Overige baten				-18	-18	-20
	Totale baten			**-250**	**-239**	**-246**	**-7**	**-114**
		Directe lasten waarderen	**2.026**	**1.953**	**2.700**	**2.916**	**215**	**2.583**
		Doorbelasting lasten overhead	**1.297**	**1.711**	**1.669**	**1.643**	**-26**	**1.450**
		Totale lasten Waarderen	**3.324**	**3.663**	**4.370**	**4.559**	**189**	**4.033**
Heffen	Lonen en salarissen		1.635	1.332	1.255	1.270	15	1.250
	Overige personeelskosten					17	17	8
	Inhuur personeel			35				25
	Automatiseringskosten		47	80	82	71	-11	72
	Repro- en portokosten		311	324	324	320	-3	303
	Totale lasten		**1.993**	**1.770**	**1.660**	**1.678**	**18**	**1.658**
	Overige opbrengsten	Overige baten				-7	-7	-9
	Totale baten					**-7**	**-7**	**-9**
		Directe lasten Heffen	**1.993**	**1.770**	**1.660**	**1.671**	**11**	**1.650**
		Doorbelasting lasten overhead	**1.589**	**1.490**	**1.455**	**1.432**	**-23**	**1.328**
		Totale lasten Heffen	**3.582**	**3.260**	**3.115**	**3.103**	**-12**	**2.978**
Innen	Lonen en salarissen		426	372	346	324	-22	351
	Overige personeelskosten					5	5	1
	Inhuur personeel							22
	Repro- en portokosten		88	72	72	75	4	67
	Uitvoeringskosten	Abonnement Inlichtingenbureau	10	10	10	10		10
		Incasso- en deurwaarderskosten	297	185	185	124	-61	184
		Kosten betalingsverkeer	142	142	142	144	2	136
		Uitvoeringskosten kwijtschelding	36	36	36	23	-13	20
	Totale lasten		**1.000**	**817**	**792**	**706**	**-86**	**791**
		Directe lasten Innen	**1.000**	**817**	**792**	**706**	**-86**	**791**
		Doorbelasting lasten overhead	**450**	**423**	**413**	**406**	**-7**	**423**
		Totale lasten Innen	**1.450**	**1.240**	**1.204**	**1.112**	**-92**	**1.214**
Gerealiseerd saldo baten en lasten			**8.356**	**8.164**	**8.689**	**8.774**	**85**	**8.225**
	Deelnemersbijdragen	(incl. BTW)	8.985	8.781	9.444	9.444		9.145
	BTW Eindgebruiker	Exploitatie	629	618	755	675	-80	655
	BTW Eindgebruiker	Investeringsvoorstel				-	-	36
Gerealiseerd totaalsaldo baten en lasten						**-6**	**-6**	**230**
	Voorgesteld							
	Toevoeging aan bestemmingsreserve							
	Onttrekking aan bestemmingsreserve							
Gerealiseerd resultaat						**-6**	**-6**	**230**

Gerealiseerd saldo baten en lasten (*€1.000)	Realisatie 2019	Primaire Begroting 2020	1e BW 2020	2e BW 2020	Realisatie 2020	Verschil realisatie-2e BW 2020
Lonen en salarissen	4.303	4.811	4.684	4.450	4.526	76
Inhuur personeel	1.077	337	372	935	891	-44
Overige personeelskosten	157	218	315	265	199	-66
Uitbestede diensten	556	508	489	489	500	11
Uitvoeringskosten	652	715	724	874	1.088	214
Automatiseringskosten	616	645	753	798	766	-32
Algemene en overige kosten	1.005	1.122	1.078	1.118	1.075	-43
Algemene kosten	*188*	*246*	*213*	*253*	*275*	*22*
Andere vaste bedrijfsmiddelen, afschrijving	*60*	*60*	*60*	*60*	*60*	
Duurzame goederen	*6*	*5*	*5*	*5*	*4*	
Huisvestingskosten	*372*	*349*	*345*	*345*	*333*	*-13*
Onvoorzien		*50*	*50*	*50*		*-50*
Repro- en portokosten	*379*	*412*	*405*	*405*	*403*	*-2*
Overige opbrengsten	-131		-250	-239	-262	-23
Opbrengsten invordering	-10				-8	-8
Gerealiseerd saldo baten en lasten	**8.225**	**8.355**	**8.164**	**8.689**	**8.774**	**85**

De meest significante afwijkingen worden hieronder toegelicht[3].

Lonen en salarissen en inhuur + € 32.000

FTE

In onderstaande tabel is de formatie (bezetting en vacatureruimte) per 31-12-2020 opgenomen.

	Bezetting 31-12-2020	Verdeling Fiscaal-Juridisch	Bezetting 2020 (na verdeling FJ)	Formatie-ruimte	Toegestane Formatie 2020
Overhead	19,67	1,39	21,06	1,52	22,58
Fiscaal-juridisch	4,89	-4,89	0,00	0,00	0,00
Waarderen	18,00	2,50	20,50	1,79	22,29
Heffen	17,68	1,00	18,68	0,74	19,42
Innen	4,75		4,75	0,76	5,51
Totaal	**65,0**	**0,0**	**65,0**	**4,8**	**69,8**

Analyse inhuur – salarissen

	2e BW 2020			Realisatie 2020			
* €1.000	Lonen en salarissen	Inhuur	Totaal	Lonen en salarissen	Inhuur	Totaal	Verschil realisatie-2e BW 2020
Overhead	1.557		1.557	1.679	-1	1.679	122
Waarderen	1.292	935	2.227	1.252	892	2.144	-83
Regulier proces	*1.292*	*751*	*2.043*	*1.249*	*710*	*1.959*	*-84*
Waarderen op oppervlakte		*184*	*184*	*3*	*182*	*185*	*1*
Heffen	1.255		1.255	1.270		1.270	15
Innen	346		346	324		324	-22
	4.450	**935**	**5.385**	**4.526**	**891**	**5.416**	**32**

Overhead

De realisatie van de salariskosten (inclusief inhuur) ligt €122K hoger dan begroot in de 2e BW 2020. Dit heeft voornamelijk het maken met het beëindigen van twee arbeidscontracten met bijbehorende beëindigingsvergoedingen en diverse kleine afwijkingen op persoonsniveau.

Waarderen

Bij het reguliere proces waarderen is zowel bij de lonen en salarissen als bij de inhuur een lagere realisatie te zien dan begroot bij de 2e BW 2020 (totaal -€83K). Dit heeft te maken met het moeilijk opvullen van vacatures, maar ook met het niet volledig kunnen benutten van de inhuurruimte.

[3] In de tabel 'exploitatiekosten' zit een afrondingsverschil primaire begroting 2021 (ten opzichte van het overzicht baten en lasten per programma-onderdeel.

Heffen
De realisatie lonen en salarissen liggen € 15 K hoger dan begroot bij de 2e BW 2020. Dit wordt veroorzaakt door diverse kleine afwijkingen op persoonsniveau.

Innen
De realisatie van de lonen ligt €22K lager dan begroot in de 2e BW 2020. Dit wordt veroorzaakt vacatureruimte naar pensionering en door diverse kleine afwijkingen op persoonsniveau.

Overige personeelskosten: -€66.000
Vanwege de coronacrisis is het beleid dat iedereen zoveel mogelijk thuis werkt. Dit leidt tot lagere reiskostenvergoeding dan opgenomen in de 2e BW 2020. Ook ligt de realisatie opleidings- en studiekosten lager dan begroot in de 2e BW 2020.

Uitvoeringskosten: +€214.000
Proceskostenvergoedingen: +€287.000
De verhoogde inzet op informeel contact heeft geleid tot meer informele bezwaren, wat leidt tot lagere proceskostenvergoeding. Desondanks is het aantal ingediende bezwaren zodanig dat er €787K aan proceskostenvergoedingen uitgekeerd is. Dit is €287K hoger dan opgenomen in de 2e BW 2020.

Incasso- en deurwaarderskosten : -€61.000
Door de maatregelen als gevolg van de coronacrisis liggen de incasso- en deurwaarderskosten €61K lager dan begroot in de 2e BW 2020

Automatiseringskosten: -€32.000
De realisatie van de automatiseringskosten ligt €32K lager dan begroot. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere realisatie van de robotisering.

Algemene en overige kosten -€43.000
Algemene kosten: +€22.000
Door het thuiswerken zijn de variabele telefoonkosten €10K hoger dan begroot in de 2e BW 2020. De telefonie-oplossing was helaas later gerealiseerd dan gepland.
De realisatie van de kosten van mijnoverheid en Digid ligt €13K lager dan begroot, de begroting was gemaakt op basis van een relatief hoog voorschot 2019.
De accountantskosten liggen €36K hoger dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door enerzijds de eindafrekening controle jaarstukken 2019 en anderzijds door een aanvullende controle.

Onvoorzien -€50.000
In 2020 hebben er meerdere incidentele en onvoorziene kosten plaatsgevonden. Deze kosten zijn geboekt op de juiste kostencategorie. De grootste afwijking ten opzichte van de 2e BW 2020 betreft de proceskostenvergoedingen. De post onvoorzien is voor deze post ingezet.

Overige opbrengsten +€23.000
De overige opbrengsten betreffen de doorbelasting van voor het project waarderen op oppervlakte (welke in lijn ligt met de 2e BW 2020) en de opbrengsten voor de mutatiesignalering (waarvan de realisatie lager ligt dan de 2e BW 2020). Ook zijn hier de opbrengsten doorbelasting afwijkende inschaling van medewerkers aan (meest recente) deelnemers opgenomen.

Incidentele lasten
In het gerealiseerd saldo baten en lasten zitten € 914.000 aan incidentele lasten opgenomen.

Financiële consequenties coronacrisis
Op dit moment zijn er met betrekking tot de bedrijfsvoering diverse kosten gemaakt ten gevolge van de coronacrisis. Voor de soort kosten die BSOB gemaakt heeft als gevolg van de coronacrisis zijn geen afspraken gemaakt vanuit de overheid ter compensatie. Intern houdt BSOB hier een overzicht van bij. Op het moment dat er vanuit overheidswege afspraken gemaakt zijn, zal BSOB alle informatie verschaffen die benodigd is voor compensatie.

7.2 Toerekening naar programmaonderdeel

De directe kosten worden zoveel mogelijk direct aan de programmaonderdelen toegerekend. Conform de vastgestelde kostenverdeelsystematiek worden de kosten van de overhead op basis van fte's verdeeld over de primaire processen.

7.3 BTW en VPB

Conform het BTW advies van de accountant uit 2011 wordt als volgt gehandeld:
Gedurende het jaar boekt BSOB de BTW die in rekening wordt gebracht apart.
Na afloop van het kalenderjaar wordt de BTW aan de deelnemers in rekening gebracht op basis van de financiële bijdragen van de deelnemers.
Deze doorgeschoven BTW wordt in rekening gebracht bij de betreffende deelnemer.
De deelnemer verwerkt deze rekening in de opgaaf voor het BTW compensatiefonds (BCF).
De doorschuif BTW werkt alleen voor deelnemers die zelfstandig recht hebben op compensatie van BTW en dus niet voor het waterschap.

In 2020 is er een personeelslid van BSOB gedetacheerd. De bijbehorende BTW is aangegeven bij de Belastingdienst. Deze is daarom niet verwerkt in de doorschuif BTW.

Met betrekking tot de VPB kan BSOB voor de activiteiten 'waarderen ten behoeve van de Wet Woz' en 'heffen en innen van gemeente- en waterschapsbelastingen' - aanspraak maken op een of meerdere objectieve vrijstellingen.

7.4 De balans

Balans per 31 december 2020 (*€1.000)							
Ref	Activa	31-dec-20	31-dec-19	Ref	Passiva	31-dec-20	31-dec-19
	Machines, apparaten en installaties	11	18		Bestemmingsreserve	305	305
	Overige materiële vaste activa	273	326		Resultaat boekjaar	-6	230
1	**Materiële vaste activa**	**283**	**343**	6	**Eigen vermogen**	**299**	**535**
	Totaal vaste activa	**283**	**343**		**Totaal vaste passiva**	**299**	**535**
2	Vorderingen op openbare lichamen	32	242	7	Overige schulden	293	275
3	Overige vorderingen	5					
4	Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	14.285	12.755				
	Totaal uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	**14.323**	**12.996**		**Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar**	**293**	**275**
4	Liquide middelen	79	-1	8	Overlopende passiva	14.440	12.610
5	Overlopende activa	347	82				
	Recht op verliescompensatie krachtens de Wet op VPB 1969						
	Totaal vlottende activa	**14.749**	**13.077**		**Totaal vlottende passiva**	**14.733**	**12.885**
	Totaal activa	**15.032**	**13.420**		**Totaal passiva**	**15.032**	**13.420**

7.5 Toelichting op de balans

BSOB heeft per 31 december 2020 een nadelig resultaat van € 5.589 (voor resultaatsbestemming) behaald. Het resultaat wordt afgerekend met de deelnemers, dit betreft de resultaatsbestemming.

Hieronder wordt een uiteenzetting gegeven van de afzonderlijke balansposten.

Uitgangspunten:

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling
De gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling zijn overeenkomstig het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Materiële vaste activa
Materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschafwaarde, verminderd met afschrijvingen en investeringssubsidies (indien van toepassing). De afschrijvingen worden berekend volgens de lineaire methode op basis van de verwachte economische levensduur (netto-methode). Voor activa die gedurende het jaar in gebruik worden genomen, start de afschrijvingsperiode 1 januari van het jaar erop. De materiële vaste activa worden lineair afgeschreven op basis van de geschatte economische levensduur van 5 respectievelijk 10 jaar.

Ingeval een actief binnen deze periode buiten gebruik wordt gesteld, wordt de - op dat moment geldende - restantboekwaarde in een keer afgeschreven. Er is rekening gehouden met duurzame waardeverminderingen.

Vorderingen (zowel op openbare lichamen als overige vorderingen)
Vorderingen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs onder aftrek van de noodzakelijk geachte voorzieningen wegens verwachte oninbaarheid. Deze voorziening wordt statisch bepaald.

Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd korter dan één jaar en overlopende activa
De uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar en overlopende activa worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. Deze voorziening wordt statisch bepaald.

Liquide middelen
Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Eigen vermogen
Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het resultaat na bestemming volgend uit de programmarekening.

Overige schulden
De overige schulden worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Overlopende passiva
Voor zover in het bovenstaande niet anders is aangegeven worden activa en passiva gewaardeerd tegen nominale waarde.

Wijze van resultaatbepaling
De jaarrekening is opgesteld volgens het principe van het 'Stelsel van baten en lasten'. In het stelsel van baten en lasten worden uitgaven en inkomsten toegerekend aan de jaren waarop ze betrekking hebben. Onder baten worden verstaan de opbrengsten uit dienstverlening als gemeenschappelijke regeling aan de deelnemers plus de overige baten die rechtstreeks aan het jaar zijn toe te rekenen en die in het jaar als gerealiseerd kunnen worden beschouwd. Vanwege het onzekere karakter van de opbrengsten vervolgingskosten worden deze verantwoord op het moment dat de inbaarheid realiseerbaar is. Verwachte baten zijn voorzichtigheidshalve niet als baten verantwoord. De lasten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen voor waardering en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.
Baten worden verantwoord in het jaar waarin de goederen zijn geleverd, c.q. de diensten zijn verricht. Verliezen worden in aanmerking genomen in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn.

Resultaatbestemming
Conform het BBV worden de mutaties in de reserves, zowel bij de begroting als de jaarrekening, separaat verantwoord.

Toelichtingen per balanspost

1) Vaste activa

Staat van vaste activa * €1	Boekwaarde 01-01-2020	Investeringen 2020	Desinvesteringen 2020	Afschrijvingen 2020	Bijdragen van derden	Afwaarderingen	Boekwaarde 31-12-2020
Machines, apparaten, installaties							
Telefooninstallatie	11.171			5.585			5.585
Verbouwing Oss	6.353			1.271			5.082
Totaal machines, apparaten, installatie	**17.523**	**-**	**-**	**6.856**	**-**	**-**	**10.668**
Overige materiele vaste activa							
Belastingapplicatie	-			-			-
Waarderingsapplicatie	-			-			-
Documentmanagement systeem	-			-			-
Digitale balie	-			-			-
Portal	-			-			-
Synchronisatie portal	-			-			-
Webis notaris	-			-			-
Harmonisatie	-			-			-
Qlikview	6.724			6.724			-
GOUW WOZ 7	15.030			7.515			7.515
Waterbank ICT	8.384			4.192			4.192
Investering Landelijke Voorziening	28.912			9.637			19.275
Investering Qlikview	13.981			4.660			9.321
Klantdossier	10.192			2.548			7.644
Qlikview upgrade	21.068			5.267			15.801
AFAS Boekhoudsysteem	15.585			3.896			11.689
Applicatie waarderen op oppervlakte	36.468			9.117			27.351
Gouw7R2	-	169.997		-			169.997
OHW Software *	169.630	-169.630					
		-					-
Totaal overige materiële vaste activa	**325.974**	**367**	**-**	**53.557**	**-**	**-**	**272.783**
Totaal materiële vaste activa	**343.497**	**367**	**-**	**60.413**	**-**	**-**	**283.451**

** Gouw7R2*

Daadwerkelijk in 2020 verrichte investeringen bedragen € 367 aangezien ultimo 2019 een OHW saldo van €169.630 openstond. In 2020 is het project Gouw7R2 geactiveerd. Ten opzichte van het OHW saldo 31-12-2019 hebben er enkele kleine administratieve correcties op het project Gouw7R2 plaatsgevonden. In totaliteit blijft de investering onder het door het AB goedgekeurde investeringsvoorstel.

Conform de nota financieel beleid wordt een project geactiveerd in het jaar van volledige afronding. 2020 heeft in het teken gestaan van de afronding van het project. Eind 2020 was het project in de eindfase van afronding. Begin 2021 zal daarom ook overgegaan worden tot het betalen van de laatste termijn. Vanuit dit oogpunt en gezien de levensduur en mogelijke aanbesteding in de toekomst is ervoor gekozen om het project per eind 2020 te activeren. Dit leidt tot financieel de meest bestendige gedragslijn.

De vaste materiële activa betreffen goederen met een economisch nut conform de Nota afschrijvings- en activeringsbeleid BSOB.

2) *Vorderingen openbare lichamen*

Het saldo vorderingen openbare lichamen wordt bepaald door de verstuurde facturen welke per 31 december 2020 nog niet ontvangen zijn. Deze betreffen onder andere doorbelasting controle arbeidsmigranten en flyerkosten.

In onderstaande tabel zijn de vorderingen per openbaar lichaam opgenomen.

Vorderingen openbare lichamen	2020	2019
Ministerie BZK		74.340
Waterschap Aa en Maas	13.464	
Gemeente Asten	2.022	7.043
Gemeente Bernheze		14.344
Gemeente Boekel	13.377	1.762
Gemeente Deurne		22.520
Gemeente Gemert-Bakel		21.506
Gemeente Laarbeek		27.916
Gemeente Landerd		8.353
Gemeente Meierijstad	1.216	
Gemeente Oss		44.267
Gemeente Sint Anthonis		2.770
Gemeente Someren	2.169	12.501
Gemeente Uden		4.357
Totaal	**32.247**	**241.680**

3) Overige vorderingen
Dit betreft een ontvangen credit-factuur.

4) Geldelijke middelen
De geldelijke middelen bestaan uit de saldi van de belastinggelden en de saldi van de rekening-courant. De geldelijke middelen bestaan uit de liquide middelen en de uitzettingen is ’s Rijks schatkist met een rentetypische looptijd korter dan één jaar.

Geldelijke middelen (*€1.000)	2020	2019
Saldo Kas		
Lopende Rekening	77	-4
Liquide middelen Belastinggelden	*77*	*-4*
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	13.592	12.082
Belastinggelden	**13.668**	**12.078**
Saldo Kas		
Lopende Rekening	3	2
Liquide middelen Rekening-Courant	*3*	*2*
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	693	673
Rekening-Courant	**696**	**675**
Totaal Geldelijke middelen	**14.364**	**12.754**

Decentrale overheden zijn verplicht om hun overtollige middelen in 's Rijks schatkist aan te houden. Om het dagelijkse kasbeheer te vereenvoudigen is er een drempelbedrag, afhankelijk van het begrotingstotaal, dat buiten de schatkist mag worden gehouden.
Dagelijks wordt er op een vast moment afgeroomd waardoor er op enig moment een negatief saldo kan ontstaan. Dit was per jaareinde 2019 het geval op de lopende rekening belastingheffing, omdat daarna de kosten betalingsverkeer van de rekening afgeschreven zijn. Eind 2020 was er geen negatief saldo.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1.000)				
2020				
Drempelbedrag	250	250	250	250
	Kwartaal 1	**Kwartaal 2**	**Kwartaal 3**	**Kwartaal 4**
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's-Rijks schatkist aangehouden middelen	94	108	83	48
Ruimte onder het drempelbedrag	156	142	167	202
Overschrijding van het drempelbedrag	0	0	0	0

Berekening drempelbedrag 2020	
Begrotingstotaal (exclusief BTW) verslagjaar	8.355
Begrotingstotaal (exclusief BTW) na wijziging	8.689
Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	
Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	
Drempelbedrag	250

Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen 2020				
	Kwartaal 1	**Kwartaal 2**	**Kwartaal 3**	**Kwartaal 4**
Som van de per dag buiten 's Rijksschatkist aangehouden middelen	8.547	9.801	7.618	4.438
Dagen in het kwartaal	91	91	92	92

5) Overlopende activa
Het saldo overlopende activa is als volgt te specificeren:

Overlopende activa (*€1.000)	**2020**	**2019**
Vooruitbet/vooruitgefact kosten	92	54
Transitoria		28
Waarborgsommen		
Nog te factureren	254	
Totaal	**347**	**82**

Vooruitbetaalde/vooruitgefactureerde kosten betreft facturen die in 2020 zijn ontvangen, maar betrekking hebben op boekjaar 2021.

De post nog te factureren betreffen voornamelijk de opbrengsten waarderen op oppervlakte en de opbrengsten mutatiesignalering.

6) Eigen vermogen
BSOB had op 31 december 2020 een negatief exploitatieresultaat ad € 5.589.

Eigen vermogen (*€1.000)	**2020**	**2019**
Bestemmingsreserve	305	305
Resultaat boekjaar (af te rekenen met deelnemers)	-6	230
Eigen vermogen	**299**	**535**

De bestemmingsreserve is gevormd met als doel bij te dragen in de frictiekosten van nieuwe toetreders. Het beoogd effect is om nieuwe potentiële deelnemers een incentive te bieden die hen eerder beweegt om aan te sluiten bij de GR van BSOB. In 2020 zijn er geen nieuwe deelnemers toegetreden en zijn er geen mutaties geweest in de bestemmingsreserve.

In onderstaande tabel is het verloopoverzicht van het eigen vermogen opgenomen:

Verloopoverzicht Eigen vermogen (*€1.000)	
Eigen vermogen 31-12-2019	**535**
Toevoeging bestemmingsreserve	
Onttrekking bestemmingsreserve	
Afrekening resultaat boekjaar 2019	-230
Resultaat boekjaar 2020 (af te rekenen met deelnemers)	-6
Eigen vermogen 31-12-2020	**299**

7) Overige schulden
Het saldo van de overige schulden wordt bepaald door de ontvangen facturen welke per 31 december 2020 nog niet betaalbaar zijn gesteld.

8) Overlopende passiva

Overlopende passiva (*€1.000)	2020	2019
Nog te betalen kosten	430	155
Te betalen salarissen	6	5
Te betalen loonheffing	319	308
Te betalen pensioenpremies		53
Af te dragen BTW aan de belastingdienst	1	
Nog af te dragen ontvangsten	13.682	12.089
Totaal	**14.440**	**12.610**

Overlopende passiva betreffen kosten welke betrekking hebben op het boekjaar 2020, maar welke pas in 2021 worden gefactureerd danwel betaald worden.

Nog te betalen kosten zijn kosten die betrekking hebben op boekjaar 2020, maar waarvan de factuur nog ontvangen moet worden. Hierin zijn tevens de proceskostenvergoedingen (€129.000) opgenomen, waarover in 2021 een uitspraak is gedaan. Deze hebben betrekking op eerdere belastingjaren.

De te betalen salarissen zijn loonkosten die in de 13^{e} run van 2020 zijn verwerkt en in 2021 zijn uitbetaald. De te betalen loonheffing betreffen de afdrachten over de salarisperiode december 2020 welke in 2021 betaald worden.

De "af te dragen BTW aan de belastingdienst" betreft BTW inzake detachering waarvan de aangifte reeds verstuurd is, maar die nog betaald dient te worden.

De balanspost "Nog af te dragen ontvangsten" bestaat uit ontvangen bedragen die nog aan een deelnemer uitbetaald moeten worden als ook ontvangsten die nog aan een deelnemer toegewezen moeten worden. In onderstaande tabel worden deze posten uitgesplitst.

Nog af te dragen ontvangsten (*€1.000)	2020	2019
ontvangsten	114	117
nog af te dragen Waterschap Aa en Maas	6.061	5.522
nog af te dragen gemeente Boekel	284	238
nog af te dragen gemeente Deurne	821	651
nog af te dragen gemeente Oss	2.366	2.073
nog af te dragen gemeente Uden	894	780
nog af te dragen gemeente Veghel		1
nog af te dragen gemeente Landerd	433	265
nog af te dragen gemeente Asten	312	342
nog af te dragen gemeente Bernheze	651	594
nog af te dragen gemeente Gemert-Bakel	704	609
nog af te dragen gemeente Laarbeek	448	382
nog af te dragen gemeente Sint Anthonis	237	255
nog af te dragen gemeente Someren	356	259
Totaal	**13.682**	**12.089**

Kortlopende schulden openbare lichamen
Binnen het overige schulden alsmede de overlopende passiva bevinden zich kortlopende schulden openbare lichamen.

Saldo openbare lichamen - Overige schulden/overlopende passiva	2020	2019
ABP Pensioenen	55.336	52.602
Belastingdienst	319.398	307.518
Gemeente Boekel		20.639
Gemeente Boxmeer	684	680
Gemeente Cuijk	937	
Gemeente 's-Hertogenbosch	12.183	12.474
Gemeente Geldrop		306
Gemeente Gemert-Bakel		3.025
Gemeente Grave	435	
Gemeente Helmond	7.281	5.086
Gemeente Heusden	913	834
Gemeente Meierijstad	2.899	620
Gemeente Mill en Sint Hubert	138	
Gemeente Oss	5.625	
Mijngemeentedichtbij (Boxtel en Sint Michielsgestel)		
Loyalis Pensioenen		768
Totaal	**405.828**	**404.551**

7.6 Niet uit de balans blijkende verplichtingen

BSOB heeft de volgende 'niet uit de balans blijkende verplichtingen:

Overeenkomst	Looptijd	Totale verplichting
Dienstverleningsovereenkomsten met deelnemers		
Huur en dienstverleningsovereenkomst BSOB met de gemeente Oss	tot en met 31-12-2023	€ 1.199.911
Dienstverleningsovereenkomst met waterschap Aa en Maas		
* ICT producten en diensten	tot en met 31-12-2021	€ 337.524
Contracten met toeleveranciers looptijd > 1 jaar		
Connectis Connected Information Systems BV	tot 1-12-2023	€ 6.680
Slagboom en Peeters Luchtfotografie B.V.	tot en met 31-12-2023	€ 5.700
Salure	tot en met december 2022	€ 18.216
KPN BV (smart combinations)	tot en met januari 2022	€ 22.031
Contracten met toeleveranciers looptijd < 1 jaar		
Cyclomedia	tot en met december 2021	€ 45.482
Overige NUBBV		
BSOB is vanuit de wet- en regelgeving eigen risicodrager voor de WW. De maximale looptijd is afhankelijk van de achtergrond en de afspraken per medewerker. De maximale looptijd is conform CAO - de maximale duur Nawettelijke uitkering.	Op dit moment zijn er 3 medewerkers die een WW uitkering hebben/naar alle waarschijnlijkheid krijgen. Van 1 medewerker zijn de parameters om het maximale te bedrag aan WW-uitkering te kunnen berekenen bekend en is het bedrag in dit overzicht opgenomen. Voor de overige twee medewerkers is de verplichting redelijkerwijs niet in te schatten valt. Uit deze twee personen volgt wel mogelijk een verplichting en zijn daarom als P.M. opgenomen.	€ 221.783 P.M.
Proceskostenvergoeding	In de jaarrekening zijn alle proceskostenvergoedingen verwerkt waarover in 2021 een uitspraak is gedaan. Voor komende uitspraken over heffingsjaar 2020 en eerder is geen inschatting te maken over de hoogte van de te betalen proceskostenvergoedingen en deze zijn daarom als P.M. opgenomen.	P.M.
Totaal		**€ 1.857.328**

7.7 Wet normering topfunctionarissen (WNT)

De regels voor de (semi)publieke sector zijn vastgelegd in de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Bij BSOB wordt het Bestuur (Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur) beschouwd als topfunctionaris in de zin van de WNT. De bestuursleden zijn niet in dienst bij BSOB en zijn onbezoldigd. De directeur is wel in dienst van BSOB en is verantwoordelijk voor de dagelijkse leiding van BSOB en is in die hoedanigheid een topfunctionaris in de zin van de WNT.
Hieronder is de topfunctionaris van BSOB en de bezoldiging weergegeven. Daarnaast is een overzicht opgenomen van de onbezoldigde bestuursleden.

WNT-verantwoording 2020 BSOB
Op 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. WNT is van toepassing op BSOB. Het voor BSOB toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2020 € 201.000,- overeenstemmend met het algemene bezoldigingsmaximum.

De binnen onze organisatie geïdentificeerde leidinggevende topfunctionarissen met een dienstbetrekking hebben geen dienstbetrekking bij andere WNT-plichtige instelling(en) als leidinggevende topfunctionaris (die zijn aangegaan vanaf 1 januari 2018)

1. Bezoldiging topfunctionarissen

Gegevens 2020	
bedragen x € 1	**G. v.d. Zanden**
Functiegegevens	Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2020	01-01 – 31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	101.679,26
Beloningen betaalbaar op termijn	18.088,44
Subtotaal	*119.767,70*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	201.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	119.767,70
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.
Gegevens 2019	
bedragen x € 1	**G. v.d. Zanden**
Functiegegevens	Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2019	13-05 – 31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	58.962,66
Beloningen betaalbaar op termijn	9.972,52
Subtotaal	*68.935,19*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	123.841,10

Bezoldiging	**68.935,19**

2. Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen
Niet van toepassing.

3. Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT
Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2020 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.
Overzicht bestuursleden 2020:

Naam topfunctionaris	Functie	deelnemer	Periode
De heer H.J. Mak	AB-en DB-lid	gemeente Deurne	Tot 18-12-2020
De heer F.F.G.P. den Brok	AB-en DB-lid	gemeente Oss	Geheel 2020
De heer P.C.M. Ketelaars	AB-en DB-lid	waterschap Aa en Maas	Geheel 2020
De heer P.M.J.H. Bos	AB-lid	gemeente Boekel	Geheel 2020
De heer H. Vereijken	AB-lid	gemeente Landerd	Geheel 2020
De heer F.J.M. van Lankvelt	AB-lid	gemeente Uden	Geheel 2020
De heer H.A.M. van Moorsel	AB-lid DB-lid	gemeente Asten	Geheel 2020 Vanaf 18-12-2020
Mw. M. de Ruiter - van Hoof	oud AB-lid	gemeente Gemert - Bakel	Tot 27-5-2020
Mw. I. van Dijk	AB-lid	gemeente Gemert - Bakel	Vanaf 27-5-2020
Mw. G. Buter	AB-lid	gemeente Laarbeek	Geheel 2020
De heer G.W.H.L. Schoolmeesters	AB-lid	gemeente Someren	Geheel 2020
De heer M.A.W.J.M. Wijdeven	AB-lid	gemeente Bernheze	Geheel 2020
De heer R. Poel	AB-lid	gemeente Sint Anthonis	Geheel 2020

8. Controleverklaring en bijlagen

8.1 Controleverklaring

8.2 Prestatie-indicatoren

Resultaatgebied klanten en leveranciers		
Prestatie-indicator	***Doelstelling 2020***	**Resultaat 2020**
Klachtenafhandeling	· % klachten afgehandeld binnen 6 weken: ≥ 95%	**100%**
	· % klachten afgehandeld binnen 10 weken: 100%	**100%**
Gegronde beroepschriften (nummers)	· Max. 25% gegrond (excl. fiscale compromissen)	**11,4%**
Wachttijd bij telefonisch contact	· Wachttijd ≤ 3 minuten : ≥ 95%	**95,9%**
Postbehandeling	· Alle post binnen 1 werkdag ingescand : 100%	**100%**
Resultaatgebied medewerkers		
Prestatie-indicator	***Doelstelling 2020***	
Ziekteverzuim	· Percentage ziekteverzuim: < 3,5%	**4,20%**
Resultaatgebied bestuur en financiers		
Prestatie-indicator	***Doelstelling 2020***	
De aanslag dient tijdig te worden opgelegd	· Kohieren ≥ 95% conform jaarplanning	**Behaald**
De aanslag dient juist en zo volledig mogelijk te worden opgelegd (huidig heffingsjaar).	· juistheid: aantal vernietigde aanslagregels afgezet tegen totaal aantal opgelegde aanslagregels ≤ 0,5%.	**0,30%**
	· 95% (*gecombineerde*) aanslagregels per object op aanslagbiljet conform gepland aantal aanslagregels	**98,4%**
Verzoek-, bezwaar- en beroepschriften dienen binnen gestelde termijnen te worden afgewerkt.	· Bezwaarschriften op aanslagen waterschapsheffing binnen 18 weken, m.u.v. watersysteemheffing Gebouwd.	**95,1%**
	· Afhandeling WOZ bezwaren 90% vóór 1 oktober en de resterende vóór 31 december; binnenkomst na 20/11 afdoen binnen 12 weken).	**99,80%**
Verzoeken om 100% volledige kwijtscheldingen moeten op juiste wijze (conform beleid) binnen gestelde termijnen worden afgehandeld.	· 100% van de volledige verzoeken binnen 16 weken.	**58,70%**
Oordeel waarderingskamer	· In 2020: 'Goed'	**Goed**
Waardering objecten	· Vóór 1 oktober concept-waardering van ≥ 90% van de objecten beschikbaar voor eerstvolgend tijdvak (=status M in Ortax).	**98,1%**
Gegronde WOZ-bezwaarschriften (nummers)	· ≤ 50% (excl. compromissen).	**41,8%**
Financiële tegenwaarde van de door de deelnemers begrote aanslagen	· ≥ 95 % per 1 juli (Netto opgelegd; minus vernietigingen, verminderingen, kwijtscheldingen e.d.)	**100,0%**
	· ≥ 98% per 31 december (Netto opgelegd; minus vernietigingen, verminderingen, kwijtscheldingen e.d.).	**101,5%**
Betalingsgedrag	· Openstaand bedrag , 1 jaar na dagtekening aanslag: max. 3% open na laatste vervaldag	**1,27%**
	· Openstaand bedrag , 2 jaar na dagtekening aanslag: max. 1% open na laatste vervaldag	**0,63%**
	· Openstaand bedrag , 5 jaar na dagtekening aanslag: max. 0,1% open na laatste vervaldag	**0,12%**
Waardering objecten	· Voor 1 december zoveel mogelijk objecten gecontroleerd: ≥ 90% (=status A in Ortax).	**66,4%**
WOZ-bezwaarschriften (nummers) huidig heffingsjaar	· Aantal ontvangen WOZ-bezwaren t.o.v. WOZ-objecten: ≤ 2%	**3,0%**
WOZ-beroepschriften (nummers) huidig hef	· Aantal ontvangen WOZ-beroepen t.o.v. aantal afgehandelde WOZ-bezwaren: ≤ 2%	**3,3%**
Tijdige aanslagoplegging	· Aantal objecten beschikt vóór 1 maart t.o.v. totaal aantal objecten: ≥ 98%	**98,7%**
	· Aantal objecten beschikt vóór 1 juni t.o.v. totaal aantal objecten: ≥ 99,9%	**98,7%**

Toelichting van niet-behaalde KPI's:

- Verzoek-, bezwaar- en beroepschriften dienen binnen gestelde termijnen te worden afgewerkt. Deze ligt iets lager dan in 2019, ondanks het feit dat er veel meer bezwaren binnen zijn gekomen.
- Kwijtschelding. Deze KPI toetst alleen op volledige verzoeken, houdt geen rekening met gevraagde aanvullende gegevens.
- De KPI betalingsgedrag 'openstaand bedrag 5 jaar na dagtekening van de aanslag' is weliswaar niet behaald, maar is beter dan in 2019

- Waardering van het aantal objecten binnen de gestelde termijnen: De oorzaak zit in de grote hoeveelheid bezwaren en het feit dat de kadasterverwerking maanden heeft stilgelegen. Dit is niet nadelig gebleken voor het oordeel van de waarderingskamer.
- WOZ bezwaarschriften: dit is verlaat door de enorme toename NCNP bureaus en de daaraan gerelateerde bezwaren.
- WOZ-beroepschriften we zien dat met name door de verhoogde inzet van de NCNP bureaus ook het aantal beroepschriften is verhoogd in verband met het verdienmodel dat gebaseerd is op maximale benutting van de proceskosten.
- Tijdige aanslagoplegging: Tussen 1 maart en 1 juni zijn door Corona-maatregelen geen aanslagen meer opgelegd.

8.3 Bijdragen per deelnemer

De realisatie 2020 leidt tot de volgende deelnemersbijdrage 2020.

	Aa en Maas	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Gemert Bakel	Laarbeek	Landerd	Oss	St Anthonis	Someren	Uden	Totaal
Totale bijdrage excl BTW	2.861.301	314.525	530.390	175.614	596.638	557.122	411.219	267.205	1.717.173	208.930	359.557	774.455	**8.774.129**
Percentage van bijdrage	32,61%	3,58%	6,04%	2,00%	6,80%	6,35%	4,69%	3,05%	19,57%	2,38%	4,10%	8,83%	100%
BTW - verdeling op basis van % bijdrage	220.220	24.207	40.822	13.516	45.920	42.879	31.650	20.565	132.162	16.080	27.673	59.606	**675.302**
	3.081.522	doorschuifBTW voor gemeentelijke deelnemers											

In onderstaande tabel is het verschil in deelnemersbijdragen met de 2e BW 2020 opgenomen.

	Aa en Maas	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Gemert Bakel	Laarbeek	Landerd	Oss	St Anthonis	Someren	Uden	Totaal
Deelnemersbijdrage obv 2e BW 2020													
Totale bijdrage excl BTW	2.908.705	305.266	518.805	170.524	577.485	542.115	402.272	261.422	1.685.857	204.474	351.878	760.203	**8.689.006**
BTW - verdeling op basis van % bijdrage	252.686	26.519	45.070	14.814	50.168	47.095	34.946	22.710	146.455	17.763	30.568	66.041	**754.836**
Totale Deelnemers bijdrage incl. BTW	**3.161.391**	**331.785**	**563.875**	**185.338**	**627.653**	**589.210**	**437.218**	**284.132**	**1.832.311**	**222.238**	**382.446**	**826.244**	**9.443.842**
Percentage van bijdrage	33,48%	3,51%	5,97%	1,96%	6,65%	6,24%	4,63%	3,01%	19,40%	2,35%	4,05%	8,75%	100%
	3.161.391	doorschuifBTW voor gemeentelijke deelnemers											
Deelnemersbijdrage obv Realisatie 2020													
Totale bijdrage excl BTW	2.861.301	314.525	530.390	175.614	596.638	557.122	411.219	267.205	1.717.173	208.930	359.557	774.455	**8.774.129**
BTW - verdeling op basis van % bijdrage	220.220	24.207	40.822	13.516	45.920	42.879	31.650	20.565	132.162	16.080	27.673	59.606	**675.302**
Totale Deelnemers bijdrage incl. BTW	**3.081.522**	**338.732**	**571.212**	**189.130**	**642.558**	**600.000**	**442.869**	**287.770**	**1.849.336**	**225.011**	**387.230**	**834.061**	**9.449.431**
Percentage van bijdrage	32,61%	3,58%	6,04%	2,00%	6,80%	6,35%	4,69%	3,05%	19,57%	2,38%	4,10%	8,83%	100%
	3.081.522	doorschuifBTW voor gemeentelijke deelnemers											
Verschil deelnemersbijdrage tov 2e BW 2020	-79.870	6.947	7.337	3.792	14.905	10.790	5.651	3.638	17.024	2.773	4.784	7.817	**5.589**

8.4 Productiecijfers 2020

Productiecijfers 2020 BSOB tbv deelnemersbijdrage

BSOB - Aantallen aanslagen en aanslagregels Productiecijfers 2020	Aa en Maas		Asten		Bernheze		Boekel		Deurne		Gemert-Bakel		Laarbeek		Landerd		Oss		St Anthonis		Someren		Uden		Totaal
	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	
Aantal aanslagbiljetten per deelnemer	402.960		8.728		15.074		5.191		17.013		15.015		11.317		7.962		49.021		5.947		10.120		22.849		571.197
Aanslagen in het basispakket																									
Watersysteemheffing ingezetenen		326.861																							326.861
Watersysteemheffing gebouwd		381.615																							381.615
Watersysteemheffing ongebouwd		114.756																							114.756
Zuiveringsheffing forfait bedrijven		23.159																							23.159
Zuiveringsheffing forfait woningen		353.669																							353.669
Afvalstoffenheffing - vastrecht/ vast bedrag				7.209		13.014		4.438		14.102		13.153		9.858		6.492		41.863		4.894		8.324		19.537	142.884
Reinigingsrecht (aanslagregel op Combi-biljet)												245								75		107			427
Onroerende zaakbelasting eigenaar niet-woning				1.164		1.738		767		2.067		1.750		1.228		1.173		4.159		1.096		1.323		2.481	18.946
Onroerende zaakbelasting eigenaar woning				7.141		12.431		4.144		13.733		12.985		9.756		6.318		41.027		4.527		8.117		19.268	139.447
Onroerende zaakbelasting gebruiker niet-woning				1.130		1.570		690		1.880		1.588		1.129		1.059		3.751		995		1.191		2.239	17.222
Bedrijfsinvesteringszone eigenaar										172															172
Bedrijfsinvesteringszone gebruiker										146															146
Reclamebelasting (aanslagregel op Combi-biljet)				98		65						141		72				398							774
Rioolheffing gebruiker niet-woning								406		1.382		1.278		923		740		3.093		748					8.570
Rioolheffing gebruiker woning								4.369		13.592		12.644		9.633		6.514		41.302		4.555					92.609
Rioolheffing eigenaar niet-woning				1.083		1.542												3.419		781		1.253		1.851	9.929
Rioolheffing eigenaar woning				7.149		12.312												39.570		4.473		8.137		18.415	90.056
Hondenbelasting				1.235						3.169		3.067						8.535				1.604			17.610
Afvalstoffenheffing - DifTar			5.415		10.452				11.064		11.025		8.659								6.755				53.370
Aanslagen in het pluspakket																									
Zuiveringsheffing-Verontrein. bedrijf	9.195																								9.195
Rioolheffing grootverbruik			30				23										840		24				79		996
Toeristenbelasting			125		45		30		42		99				35		93		45		59				573
Forensenbelasting															146										146
Naheffingsaanslag parkeerbelasting									155								638						466		1.259
Kosten parkeerbelasting																									0
Marktgelden									91																91
Reclamebelasting (apart biljet)																							308		308
Graf-/lijkbezorgings-/begrafenisrechten									33																33
Precariobelasting															21										21
Baatbelasting																			23						23
Biljetten	402.960		8.728		15.074		5.191		17.013		15.015		11.317		7.962		49.021		5.947		10.120		22.849		571.197
Regels		1.200.060		26.209		42.672		14.814		50.243		46.851		32.599		22.296		187.117		22.144		30.056		63.791	1.738.852

WOZ-objecten	0	8.276	14.065	4.908	15.709	14.645	10.923	7.485	45.097	5.598	9.488	21.626	157.820	28,89	4.559.100
Aanslagregels op de basisbiljetten heffen	1.200.060	26.209	42.672	14.814	50.243	46.851	32.599	22.296	187.117	22.144	30.056	63.791	1.738.852	1,56	2.708.194
Aanslagen DifTar		5.415	10.452		11.064	11.025	8.659				6.755		53.370	2,70	144.099
Zuiveringsheffing-verontr. Bedrijf - Riool grootv aangift	9.195	30		23					840	24		79	10.191	22,50	229.298
Aanslagen toeristenbelasting		125	45	30	42	99		35	93	45	59		573	22,50	12.893
Aanslagen forensenbelasting								146					146	4,50	657
Aanslagen naheffing parkeerbelasting					155				638			466	1.259	4,50	5.666
Aanslagen marktgelden					91								91	4,50	410
Aanslagen reclamebelasting												308	308	4,50	1.386
Aanslagen graf-/lijkbezorgings-/begrafenisrechten					33								33	4,50	149
Aanslagen precariobelasting								21					21	4,50	95
Aanslagen baatbelasting										23			23	4,50	104
Aanslagbiljetten innen	402.960	8.728	15.074	5.191	17.013	15.015	11.317	7.962	49.021	5.947	10.120	22.849	571.197	1,77	1.011.476
Verzoek om kwijtschelding	4.787	71	113	25	159	167	99	41	821	36	78	310	6.707	15,00	100.605
															8.774.129

8.5 Invorderingsopbrengsten 2020

De invorderingsopbrengsten zijn (vanaf 2019) opgenomen bij de financiële verantwoordingen belastingheffingen. Hierover wordt door de accountant separaat een controleverklaring afgegeven.

In Burap II 2020 is het volgende opgenomen bij de prognose invorderingsopbrengsten:
"Vanaf 1 september zullen de invorderingsactiviteiten worden opgepakt, waarbij er als eerste een eenmalige herinneringsbrief verstuurd zal worden. De effecten hiervan zijn tweeledig, door deze herinneringsbrief te sturen is de verwachting dat meer mensen betalen waardoor er minder invorderingsopbrengsten ontvangen zullen worden.
Tevens leidt het tot het doorschuiven van de invorderingsopbrengsten naar 2021. Daarnaast zullen de gevolgen van de maatregelen van de overheid steeds groter worden, waardoor de kans op faillissementen groter worden. De prognose voor de invorderingsopbrengsten voor 2020 was bij de eerste bestuursrapportage op maximaal vijftig procent van de in de 1e BW 2020 opgenomen invorderingsopbrengsten geschat."

In onderstaande realisatie 2020 is te zien dat dit vooral effect heeft gehad op de invorderingsopbrengsten van Aa en Maas.

Invorderingsopbrengsten	Aa en Maas	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	emert Bak	Laarbeek	Landerd	Oss	St Anthonis	Someren	Uden	Totaal
Realisatie 2019	870.710	19.418	36.397	10.802	45.205	43.204	24.042	26.222	131.585	16.233	19.119	62.563	**1.305.500**
Prognose in Burap I - II 2020	348.284	7.767	14.559	4.321	18.082	17.282	9.617	10.489	52.634	6.493	7.648	25.025	**522.200**
Realisatie 2020	196.548	9.450	17.890	7.005	16.224	23.934	22.674	8.023	59.073	9.461	11.735	27.444	**409.461**

8.6 Taakvelden

Op grond van artikel 24, lid 3 van de BBV provincies en gemeenten dient in de jaarstukken een overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld te worden opgenomen. In beginsel zouden de volgende taakvelden voor BSOB van toepassing zijn.

Taakvelden gemeenten

0. Bestuur en ondersteuning
0.1 Bestuur
0.2 Burgerzaken
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden
0.4 Overhead
0.5 Treasury
0.61 OZB woningen
0.62 OZB niet-woningen
0.63 Parkeerbelasting
0.64 Belastingen overig
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds
0.8 Overige baten en lasten
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)
0.10 Mutaties reserves
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten

Echter, voor BSOB is het niet mogelijk om een adequate verdeling te maken tussen deze taakvelden. Daarom zijn de kosten die direct toe te rekenen zijn aan de belastingen onder taakveld 0.6 verantwoord. Hierbij een onderverdeling gemaakt tussen belastingen OZB en overige belastingen

Taakveld	Taakveldomschrijving		Begroting 2020	1e BW 2020	2e BW 2020	Realisatie 2020	Verschil Realisatie 2020 - 2e BW 2020	Realisatie 2019
0.4	**Overhead**	Totale kosten overhead	3.285	3.574	3.487	3.481	-6	3.201
		Doorbelasting kosten overhead naar programma belastingen	-3.285	-3.574	-3.487	-3.481	6	-3.201
		Saldo kosten overhead	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
0.61 + 0.62	**Belastingen-OZB**	Totale directe lasten	2.026	2.203	2.939	3.162	222	2.697
		Totale directe baten		-250	-239	-246	-7	-114
		Directe kosten belastingen-OZB	**2.026**	**1.953**	**2.700**	**2.916**	**215**	**2.583**
		Doorbelasting kosten overhead	1.278	1.687	1.646	1.643	-3	1.450
		Totale kosten belastingen-OZB	**3.304**	**3.640**	**4.346**	**4.559**	**213**	**4.033**
0.64	**Belastingen-Overig**	Totale directe lasten	2.993	2.587	2.452	2.384	-68	2.449
		Totale directe baten				-7	-7	-9
		Directe kosten belastingen-Overig	**2.993**	**2.587**	**2.452**	**2.377**	**-75**	**2.440**
		Doorbelasting kosten overhead	2.008	1.887	1.841	1.838	-3	1.751
		Totale kosten belastingen-Overig	**5.002**	**4.474**	**4.293**	**4.215**	**-78**	**4.192**
0.8	**Onvoorzien**		**50**	**50**	**50**		**-50**	
	Netto-kosten		**8.356**	**8.164**	**8.689**	**8.774**	**85**	**8.225**
		Deelnemersbijdragen (incl. BTW)	8.985	8.781	9.444	9.444		9.145
		BTW Eindgebruiker - exploitatie	629	618	755	675	-80	655
		BTW Eindgebruiker- investeringen						36
	Exploitatieresultaat					**-6**	**-6**	**230**
0.10	Mutaties reserve							
0.11	**Gerealiseerd resultaat**					**-6**	**-6**	**230**

BESLUIT DAGELIJKS BESTUUR

VOORSTEL

Het Dagelijks Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Oost-Brabant;

gelet op,

- de Wet Gemeenschappelijke Regelingen;
- de bepalingen in de Gemeenschappelijke Regeling BSOB;

B E S L U I T :

1. De Jaarstukken 2020 ter vaststelling aan het Algemeen Bestuur aan te bieden;

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Dagelijks Bestuur van BSOB op 01 april 2021

De voorzitter Dagelijks Bestuur	De secretaris
H.A.M. van Moorsel	G.J.M. van der Zanden

BESLUIT ALGEMEEN BESTUUR

Het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Oost-Brabant;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur d.d. 01 april 2021

gelet op,

- de Wet Gemeenschappelijke Regelingen;
- de bepalingen in de Gemeenschappelijke Regeling BSOB;

B E S L U I T :

1. De Jaarstukken 2020 vast te stellen;
   Deze heeft een negatief saldo van € 5.589 welke afgerekend wordt met de deelnemers

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur van BSOB op 07 april 2021.

De voorzitter Algemeen Bestuur

H.A.M. van Moorsel

De secretaris

G.J.M. van der Zanden

Belastingsamenwerking
Oost-Brabant

1e Begrotingswijziging 2021

-Ontwerp-

Inhoud

1. Inleiding....4
2. Leeswijzer....5
3. De paragrafen....5
3.1 Weerstandsvermogen & risicobeheersing....5
4. Projecten 2021....5
4.1 Waarderen op oppervlakte....5
4.2 Masterplan automatisering....6
5. Financiën....6
5.1 Belangrijkste verschillen vastgestelde begroting 2021 en 1e begrotingswijziging 2021....8
5.2 Bijdragen per deelnemer....11
5.3 Productiecijfers 2020....12
5.4 Prognose invorderingsopbrengsten....14
5.5 KPI 2021....15
5.6 Taakvelden 1e BW 2021....16
Bijlagen....19

1. Inleiding

Algemeen
Voor u ligt de 1e begrotingswijziging 2021 van Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB).
Deze begrotingswijziging betreft alleen een wijziging in de financiële begroting. Daarom is er geen beleidsbegroting opgenomen in dit document.

In de 1e begrotingswijziging 2021 zijn de volgende zaken geactualiseerd:
- De budgetten zijn geactualiseerd naar de realisatie 2020 (inclusief aanpassing inflatiecijfers/indexeringen)
- De nieuwe inzichten met betrekking tot proces waarderen op oppervlakte
- De nieuwe inzichten met betrekking tot de achterstanden bij werkvoorbereiding
- De laatste stand van zaken met betrekking tot NCNP-bezwaren
- Laatste ontwikkelingen met Gouw en verdergaande automatisering
- De productiecijfers 2020 zijn opgenomen ten behoeve van de berekening deelnemersbijdrage

De meerjarenbegroting is opgenomen in de ontwerpbegroting 2022.

Deelnemers
De komende jaren blijft BSOB zich richten op enerzijds efficiënte bedrijfsvoering en anderzijds externe oriëntatie op de omgeving teneinde verdere uitbreiding met nieuwe deelnemers en/of nieuwe taken te kunnen realiseren.

BSOB zal ook in 2021 onverminderd de gesprekken aangaan met de huidige deelnemers en met hun samenwerking- c.q. fusiepartners om nader te verkennen op welke wijze BSOB haar dienstverlening kan verbeteren en uitbreiden met nieuwe diensten.

2. Leeswijzer

Financiële begroting
In hoofdstuk 3 zijn de wijzigingen opgenomen die betrekking hebben op de verplichte paragrafen. Hoofdstuk 4 geeft inzicht in de projecten die verwerkt zijn in de 1e begrotingswijziging en hoofdstuk 5 geeft alle financiële informatie betreffende de 1e begrotingswijziging 2021.

3. De paragrafen

In deze paragraaf worden alleen de verplichte paragrafen opgenomen die gewijzigd zijn ten opzichte van de primaire begroting 2021.

3.1 Weerstandsvermogen & risicobeheersing

In deze paragraaf worden de risico's en ontwikkelingen besproken die impact kunnen hebben op de exploitatie van de BSOB en de daaruit voortvloeiende (individuele) deelnemersbijdrage.

In de begroting 2021 waren er geen geïdentificeerde risico's. Echter onderstaande risico's volgen uit de ontwikkelingen 2020 en zijn toegevoegd aan de 1e BW 2021.

<u>Waarderen op oppervlakte:</u>
De kosten voor het project waarderen op oppervlakte zijn gebaseerd op de tot op heden bekende gegevens. De inschatting van de totale omvang is van meerdere factoren afhankelijk.
Op dit moment, en zolang als het project loopt is de hoogte van de werkelijke tijd die we eraan moeten besteden onzeker. De inschatting is opgebouwd uit meerdere factoren, normen en tarieven. Deze zouden in de loop van het jaar kunnen wijzigen en hebben dan mogelijk een effect op de realisatie van de begroting.
De voortgang wordt periodiek met de deelnemers afgestemd en is via een applicatie inzichtelijk voor zowel de deelnemers als BSOB.

<u>WOZ-Bezwaren</u>
Geconstateerd is dat over de afgelopen jaren de hoeveelheid WOZ-bezwaren fors toegenomen is. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de impact van de NCNP-bureaus. Het effect hiervan, op de begroting van BSOB, is tweeledig. Enerzijds is er fors meer personele inzet benodigd om deze bezwaren af te handelen (welke veelal door inhuurmedewerkers wordt uitgevoerd) en anderzijds stijgen de proceskosten fors. BSOB doet er alles aan om deze kosten zo laag mogelijk te houden, maar de verwachting is dat deze kosten in de komende jaren niet afwijken van de eerdere kostenopgaven.

4. Projecten 2021

Voor 2021 staan twee specifieke projecten benoemd, namelijk het waarderen op gebruiksoppervlakte en masterplan automatisering.

4.1 Waarderen op oppervlakte

Waarderen op oppervlakte (€700.000)
Het project waarderen op oppervlakte dat grotendeels uitgevoerd wordt met externe medewerkers (inhuur) heeft vertraging opgelopen. Deze vertraging is mede ontstaan door de grote hoeveelheid mutaties die zijn aangeleverd in de loop van eind 2019 en het jaar 2020. BSOB is in overleg met de waarderingskamer om te bezien hoe dit kwalitatief hoogwaardig (dus niet met gebruik van rekentools en formules, maar werkelijk inmeten en uitzoeken van de aangeleverde mutaties) zo efficiënt mogelijk kan worden uitgevoerd. Het verzoek is aan de waarderingskamer gericht om de waardebepaling op basis van gebruiksoppervlakte voor BSOB uit te mogen stellen tot 2023. Op moment van schrijven is hier nog geen duidelijkheid over. Wel is afgesproken dat we maandelijks overleg hebben met de waarderingskamer met betrekking tot dit onderwerp.

Tevens hebben in 2019 twee deelnemers aangegeven dat zij de werkzaamheden zelf zullen uitvoeren. Om te voorkomen dat zij bijdragen aan deze kosten zullen de kosten voor het project bij de overige deelnemers separaat gefactureerd worden. In de kwartaalrapportages die verstrekt zullen gaan worden aan de deelnemers zal dit continu worden gemonitord.

4.2 Masterplan automatisering

Masterplan automatisering (€132.500 per jaar)
Het masterplan automatisering is onder andere een samenwerking met drie andere belastingsamenwerkingen en Gouw. Doel van dit project is het "one size fitts all" idee van Gouw om te zetten naar een methodiek die gezamenlijk door de vijf partijen wordt gedragen. Dat betekent dat de best practises vooraf door de vijf partijen worden besproken en dat er maar een best practice wordt uitgevoerd, getest en geïmplementeerd. Dit heeft voordelen met betrekking tot testen (denk aan de benodigde testcapaciteit en de verdeling van de testcapaciteit onder de vier belastingsamenwerkingen), uniformiteit en uiteindelijke kosten. Deze kosten voor deze samenwerking bedraagt €32.500, tot en met 2023 waarbij er jaarlijks geëvalueerd wordt.
Daarnaast zal verdergaande automatisering en robotisering, voor zover deze niet direct geïmplementeerd kan worden in de bestaande applicaties, worden voortgezet met als doel de repeterende werkzaamheden binnen de vastgestelde workflows efficïenter en kwalitatief hoogwaardiger uit te voeren. Hiervoor is €100.000 in de 1e BW 2021 opgenomen.

5. Financiën

In de kadernota 2021 zijn de kaders en uitgangspunten opgenomen waarbinnen BSOB de begroting 2021 inclusief meerjarenraming heeft opgesteld. Deze uitgangspunten zijn op basis van de realisatie 2020 en de septembercirculaire gemeentefonds 2020 geactualiseerd.

In de volgende weergave worden de verschillen tussen de vastgestelde begroting 2021 en 1e begrotingswijziging 2021 inzichtelijk gemaakt.

Exploitatiekosten: (*€1.000)			Vastgestelde begroting 2021	1e BW 2021
Overhead	Lonen en salarissen		1.585	1.550
	Overige personeelskosten		316	317
	Inhuur personeel		88	
	Kapitaallasten	Andere vaste bedrijfsmiddelen, afschrijving	88	88
		Rente		
	Automatiseringskosten		522	572
	Uitvoeringskosten	Kosten betalingsverkeer	1	1
	Huisvestingskosten		351	351
	Duurzame goederen		5	5
	Algemene kosten		216	231
	Onvoorzien		50	50
	Uitbestede diensten		498	528
	Taakstelling/effecten Robotisering			*68*
	Totale lasten		**3.720**	**3.760**
	Overige opbrengsten	Overige baten		
	Opbrengsten invordering			
	Totale baten			
		Totale kosten overhead	**3.720**	**3.760**
Waarderen	Lonen en salarissen		1.390	1.326
	Overige personeelskosten			
	Inhuur personeel		115	1.418
	Automatiseringskosten		163	210
	Repro- en portokosten		10	5
	Uitvoeringskosten	Proceskostenvergoedingen	356	650
	Totale lasten		**2.034**	**3.609**
	Overige opbrengsten	Waarderen op oppervlakte - mutatiesignaler	-115	-737
	Totale baten		**-115**	**-737**
		Directe kosten waarderen	**1.919**	**2.872**
		Doorberekende kosten overhead	**1.714**	**1.732**
		Totale kosten Waarderen	**3.633**	**4.604**
Heffen	Lonen en salarissen		1.296	1.303
	Overige personeelskosten			
	Inhuur personeel			60
	Automatiseringskosten		81	72
	Repro- en portokosten		329	248
	Totale lasten		**1.706**	**1.684**
	Overige opbrengsten	Overige baten		
	Totale baten			
		Directe kosten Heffen	**1.706**	**1.684**
		Doorberekende kosten overhead	**1.563**	**1.580**
		Totale kosten Heffen	**3.270**	**3.263**
Innen	Lonen en salarissen		332	322
	Overige personeelskosten			
	Inhuur personeel			
	Repro- en portokosten		73	59
	Uitvoeringskosten	Abonnement Inlichtingenbureau	11	11
		Incasso- en deurwaarderskosten	188	188
		Kosten betalingsverkeer	144	144
		Uitvoeringskosten kwijtschelding	37	37
	Totale lasten		**785**	**761**
	Overige opbrengsten	Overige baten		
	Totale baten			
		Directe kosten Innen	**785**	**761**
		Doorberekende kosten overhead	**444**	**448**
		Totale kosten Innen	**1.228**	**1.209**
Netto-kosten			**8.131**	**9.077**
	Deelnemersbijdragen	(incl. BTW)	8.758	9.826
	BTW Eindgebruiker	Exploitatie	628	749
	BTW Eindgebruiker	Investeringsvoorstel		
Exploitatieresultaat				

5.1 Belangrijkste verschillen vastgestelde begroting 2021 en 1e begrotingswijziging 2021

Exploitatiekosten: (*€1.000)	Vastgestelde Begroting 2021	1e BW 2021	Verschil 1e BW 2021 en vastgestelde begroting 2021
Lonen en salarissen	4.603	4.502	-101
Inhuur personeel	203	1.478	1.275
Overige personeelskosten	316	317	1
Uitbestede diensten	498	528	30
Uitvoeringskosten	737	1.031	294
Automatiseringskosten	766	853	87
Algemene en overige kosten	1.122	1.037	-86
Algemene kosten	*216*	*231*	*15*
Andere vaste bedrijfsmiddelen, afschrijving	*88*	*88*	
Duurzame goederen	*5*	*5*	
Huisvestingskosten	*351*	*351*	
Onvoorzien	*50*	*50*	
Rente			
Repro- en portokosten	*412*	*312*	*-100*
Overige opbrengsten	-115	-737	-622
Opbrengsten invordering			
Totale exploitatiekosten	**8.131**	**9.009**	**879**
Taakstelling effecten robotisering		*68*	*68*
Totale exploitatiekosten inclusief taakstelling robotiserin	**8.131**	**9.077**	**947**

Bovenstaand overzicht geeft de verschillen per categorie exploitatiekosten weer.

In onderstaande toelichtingen worden de verschillen per programmaonderdeel geanalyseerd.
De lonen en salarissen en de verdeling van de lasten overhead zijn gebaseerd op het volgende toegestane formatie. Voor de overhead is deze met 1 FTE naar beneden bijgesteld in verband met een beëindigingsovereenkomst die geëffectueerd wordt in 2021.

Verdeling Fiscaal-Juridisch	FTE 2021 Vastgestelde Begroting	FTE 2021 1e BW 2021
1,39	22,58	21,58
-4,89	0,00	0,00
2,50	21,29	21,29
1,00	19,42	19,42
0,00	5,51	5,51
0,0	**68,8**	**67,8**

Kosten Overhead:

Lonen en salarissen (- € 35.000)
Op het moment van schrijven zijn de CAO-onderhandelingen bezig. De begrote salariskosten zijn bijgesteld op basis van de realisatie 2020, waarbij er geïndexeerd is met het percentage uit de septembercirculaire gemeentefonds 2020. Tevens is de effectuering van de beëindigingsovereenkomst in de lonen en salarissen verwerkt.

Overige personeelskosten (+ € 1.000)
In deze post hebben twee relatief grote bijstellingen plaatsgevonden. De reiskostenvergoeding is als gevolg van de coronacrisis en de enquete thuiswerken met €50.000 naar beneden bijgesteld. Tevens zijn hier de verwachte/maximale WW-kosten opgenomen als gevolg van de beëindigingsovereenkomst. De inzet is dat deze medewerker zo spoedig mogelijk een baan vindt, echter de duur van de WW is lastig te schatten.

Inhuur personeel (- €88.000)
De post inhuur personeel voor de overhead is naar beneden bijgesteld aan de hand van de realisatie 2020.

Automatiseringskosten (+ € 50.000)
De begrote automatiseringskosten zijn met €50.000 naar boven bijgesteld. Dit heeft diverse oorzaken, er zijn bijstellingen geweest naar aanleiding van de realisatie 2020, daarnaast zijn de afspraken tussen GouwIT en 4 belastingorganisaties verwerkt, evenals de eenmalige implementatie van de BIO en de nieuwe website.

Algemene kosten (+ €15.000)
De algemene kosten zijn naar boven bijgesteld op basis van de verwachte telefoniekosten (nieuw contract).

Uitbestede diensten (+ €30.000)
Deze kosten zijn naar boven bijgesteld omdat in de DVO ondersteuning ICT aanvullende afspraken gemaakt worden ten behoeve van de facilitering van het structurele thuiswerken.

Taakstelling effecten robotisering (+ € 68.000)
De opgenomen kosten effecten taakstelling effecten robotisering betreffen de kosten van het "van-werk-naar-werk'-traject

Kosten proces Waarderen:

Lonen en salarissen (- € 64.000)
Op het moment van schrijven zijn de CAO-onderhandelingen bezig. De begrote salariskosten zijn bijgesteld op basis van de realisatie 2020, waarbij er geïndexeerd is met het percentage uit de septembercirculaire gemeentefonds 2020.

Inhuur personeel (+ € 1.303.000)
Het begrote bedrag inhuur personeel is naar boven bijgesteld als gevolg van de geschatte werkzaamheden voor het project waarderen op oppervlakte (€ 585.000) en wegwerken achterstanden werkvoorbereiding (€90.000) en de inhuur als gevolg van het verhoogde aantal bezwaren (€ 628.000).

Automatiseringskosten (+ € 47.000)
Dit betreffen de eenmalige kosten ondersteuning GIS-tooling ten behoeve van de mutatiesignalering.

Repro-en portokosten (- € 5.000)
De verdeling van de repro-en portokosten over de processen is aangepast naar de realisatie 2020. Tevens zijn deze kosten naar beneden bijgesteld als gevolg van nieuwe prijsafspraken.

Proceskostenvergoedingen (+ €294.000)
Deze kosten zijn bijgesteld naar de (afgeronde) realisatie 2020. Dit was niet opgenomen in de informatienota "doorontwikkeling BSOB" echter gezien de conclusies uit het WODC-rapport is de verwachting dat de proceskostenvergoeding niet zal dalen ten opzichte van 2020.

Overige opbrengsten (- € 622.000)
Dit betreft de facturatie van de kosten van het project waarderen op oppervlakte en de reeds bekende kosten mutatiesignalering.

Kosten proces Heffen:

Lonen en salarissen (+ € 7.000)
Op het moment van schrijven zijn de CAO-onderhandelingen bezig. De begrote salariskosten zijn bijgesteld op basis van de realisatie 2020, waarbij er geïndexeerd is met het percentage uit de septembercirculaire gemeentefonds 2020.

Inhuur personeel (+ € 60.000)
Het begrote bedrag inhuur personeel is naar boven bijgesteld als gevolg van de geschatte werkzaamheden voor het wegwerken achterstanden werkvoorbereiding.

Automatiseringskosten (- € 9.000)
Deze kosten zijn bijgesteld naar aanleiding van de realisatie 2020 en verwachte ontwikkelingen 2021.

Repro-en portokosten (- € 81.000)
De verdeling van de repro-en portokosten over de processen is aangepast naar de realisatie 2020. Tevens zijn deze kosten naar beneden bijgesteld als gevolg van nieuwe prijsafspraken.

Kosten proces Innen

Lonen en salarissen (- € 9.000)
Op het moment van schrijven zijn de CAO-onderhandelingen bezig. De begrote salariskosten zijn bijgesteld op basis van de realisatie 2020, waarbij er geïndexeerd is met het percentage uit de septembercirculaire gemeentefonds 2020.

Repro-en portokosten (- €14.000)
De verdeling van de repro-en portokosten over de processen is aangepast naar de realisatie 2020. Tevens zijn deze kosten naar beneden bijgesteld als gevolg van nieuwe prijsafspraken.

5.2 Bijdragen per deelnemer

In onderstaande tabel zijn de gewijzigde deelnemersbijdragen 2021 opgenomen. Hierbij wordt de kanttekening gemaakt dat de deelnemers de kosten voor het project waarderen op oppervlakte separaat gefactureerd krijgen.

	Aa en Maas	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Gemert Bakel	Laarbeek	Landerd	Oss	St Anthonis	Someren	Uden	Totaal
Totale bijdrage excl BTW	3.040.678	320.780	540.889	179.259	608.632	568.160	419.257	272.743	1.755.594	213.576	366.748	790.373	**9.076.688**
Percentage van bijdrage	33,50%	3,53%	5,96%	1,97%	6,71%	6,26%	4,62%	3,00%	19,34%	2,35%	4,04%	8,71%	100%
BTW - verdeling op basis van % bijdrage	251.032	26.483	44.655	14.799	50.247	46.906	34.613	22.517	144.938	17.632	30.278	65.252	**749.353**
	3.291.710	doorschuifBTW voor gemeentelijke deelnemers											

In onderstaande tabel worden bovenstaande deelnemersbijdragen vergeleken met de deelnemersbijdragen uit de primaire begroting

	Aa en Maas	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Gemert Bakel	Laarbeek	Landerd	Oss	St Anthonis	Someren	Uden	Totaal
Deelnemersbijdrage obv Begroting 2021													
Totale bijdrage excl BTW	3.032.300	269.378	457.875	149.274	509.303	478.384	354.572	228.735	1.494.190	180.558	310.686	665.335	**8.130.589**
BTW - verdeling op basis van % bijdrage	234.156	20.802	35.357	11.527	39.329	36.941	27.380	17.663	115.382	13.943	23.991	51.378	**627.848**
Totale Deelnemers bijdrage incl. BTW	**3.266.455**	**290.180**	**493.232**	**160.801**	**548.632**	**515.325**	**381.952**	**246.398**	**1.609.572**	**194.501**	**334.677**	**716.713**	**8.758.438**
Percentage van bijdrage	37,29%	3,31%	5,63%	1,84%	6,26%	5,88%	4,36%	2,81%	18,38%	2,22%	3,82%	8,18%	**100%**
	3.266.455	doorschuifBTW voor gemeentelijke deelnemers											
Deelnemersbijdrage obv 1e BW 2021													
Totale bijdrage excl BTW	3.040.678	320.780	540.889	179.259	608.632	568.160	419.257	272.743	1.755.594	213.576	366.748	790.373	**9.076.688**
BTW - verdeling op basis van % bijdrage	251.032	26.483	44.655	14.799	50.247	46.906	34.613	22.517	144.938	17.632	30.278	65.252	**749.353**
Totale Deelnemers bijdrage incl. BTW	**3.291.710**	**347.263**	**585.544**	**194.058**	**658.879**	**615.067**	**453.869**	**295.261**	**1.900.532**	**231.208**	**397.026**	**855.625**	**9.826.041**
Percentage van bijdrage	33,50%	3,53%	5,96%	1,97%	6,71%	6,26%	4,62%	3,00%	19,34%	2,35%	4,04%	8,71%	100%
	3.291.710	doorschuifBTW voor gemeentelijke deelnemers											
Verschil deelnemersbijdrage tov 1e BW 2021	25.254	57.083	92.312	33.257	110.247	99.742	71.917	48.863	290.960	36.708	62.348	138.912	**1.067.603**

5.3 Productiecijfers 2020

Productiecijfers 2020 BSOB tbv deelnemersbijdrage 1e BW 2021

BSOB - Aantallen aanslagen en aanslagregels Productiecijfers 2020	Aa en Maas		Asten		Bernheze		Boekel		Deurne		Gemert-Bakel		Laarbeek		Landerd		Oss		St Anthonis		Someren		Uden		Totaal
	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	
Aantal aanslagbiljetten per deelnemer	402.960		8.728		15.074		5.191		17.013		15.015		11.317		7.962		49.021		5.947		10.120		22.849		571.197
Aanslagen in het basispakket																									
Watersysteemheffing ingezetenen		326.861																							326.861
Watersysteemheffing gebouwd		381.615																							381.615
Watersysteemheffing ongebouwd		114.756																							114.756
Zuiveringsheffing forfait bedrijven		23.159																							23.159
Zuiveringsheffing forfait woningen		353.669																							353.669
Afvalstoffenheffing - vastrecht/ vast bedrag				7.209		13.014		4.438		14.102		13.153		9.858		6.492		41.863		4.894		8.324		19.537	142.884
Reinigingsrecht (aanslagregel op Combi-biljet)												245								75		107			427
Onroerende zaakbelasting eigenaar niet-woning				1.164		1.738		767		2.067		1.750		1.228		1.173		4.159		1.096		1.323		2.481	18.946
Onroerende zaakbelasting eigenaar woning				7.141		12.431		4.144		13.733		12.985		9.756		6.318		41.027		4.527		8.117		19.268	139.447
Onroerende zaakbelasting gebruiker niet-woning				1.130		1.570		690		1.880		1.588		1.129		1.059		3.751		995		1.191		2.239	17.222
Bedrijfsinvesteringszone eigenaar										172															172
Bedrijfsinvesteringszone gebruiker										146															146
Reclamebelasting (aanslagregel op Combi-biljet)				98		65						141		72				398							774
Rioolheffing gebruiker niet-woning								406		1.382		1.278		923		740		3.093		748					8.570
Rioolheffing gebruiker woning								4.369		13.592		12.644		9.633		6.514		41.302		4.555					92.609
Rioolheffing eigenaar niet-woning				1.083		1.542												3.419		781		1.253		1.851	9.929
Rioolheffing eigenaar woning				7.149		12.312												39.570		4.473		8.137		18.415	90.056
Hondenbelasting				1.235						3.169		3.067						8.535				1.604			17.610
Afvalstoffenheffing - DifTar			5.415		10.452				11.064		11.025		8.659								6.755				53.370
Aanslagen in het pluspakket																									
Zuiveringsheffing-Verontrein. bedrijf	9.195																								9.195
Rioolheffing grootverbruik			30				23										840		24				79		996
Toeristenbelasting			125		45		30		42		99				35		93		45		59				573
Forensenbelasting															146										146
Naheffingsaanslag parkeerbelasting									155								638						466		1.259
Kosten parkeerbelasting																									0
Marktgelden									91																91
Reclamebelasting (apart biljet)																							308		308
Graf-/lijkbezorgings-/begrafenisrechten									33																33
Precariobelasting															21										21
Baatbelasting																			23						23
Biljetten	402.960		8.728		15.074		5.191		17.013		15.015		11.317		7.962		49.021		5.947		10.120		22.849		571.197
Regels		1.200.060		26.209		42.672		14.814		50.243		46.851		32.599		22.296		187.117		22.144		30.056		63.791	1.738.852

Productiecijfers 2020															
	Aa en Maas	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Gemert-Bakel	Laarbeek	Landerd	Oss	St Anthonis	Someren	Uden	Totaal	Tarief	Opbrengst
WOZ-objecten	0	8.276	14.065	4.908	15.709	14.645	10.923	7.485	45.097	5.598	9.488	21.626	157.820	29,17	4.603.908
Aanslagregels op de basisbiljetten heffen	1.200.060	26.209	42.672	14.814	50.243	46.851	32.599	22.296	187.117	22.144	30.056	63.791	1.738.852	1,65	2.868.653
Aanslagen DifTar		5.415	10.452		11.064	11.025	8.659				6.755		53.370	2,70	144.099
Zuiveringsheffing-verontr. Bedrijf - Riool grootv aangift	9.195	30		23					840	24		79	10.191	22,50	229.298
Aanslagen toeristenbelasting		125	45	30	42	99		35	93	45	59		573	22,50	12.893
Aanslagen forensenbelasting								146					146	4,50	657
Aanslagen naheffing parkeerbelasting					155				638			466	1.259	4,50	5.666
Aanslagen marktgelden					91								91	4,50	410
Aanslagen reclamebelasting												308	308	4,50	1.386
Aanslagen graf-/lijkbezorgings-/begrafenisrechten					33								33	4,50	149
Aanslagen precariobelasting								21					21	4,50	95
Aanslagen baatbelasting										23			23	4,50	104
Aanslagbiljetten innen	402.960	8.728	15.074	5.191	17.013	15.015	11.317	7.962	49.021	5.947	10.120	22.849	571.197	1,94	1.108.769
Verzoek om kwijtschelding	4.787	71	113	25	159	167	99	41	821	36	78	310	6.707	15,00	100.605
															9.076.688

5.4 Prognose invorderingsopbrengsten

In onderstaande tabel is de prognose opgenomen van de invorderingsopbrengsten 2021 opgenomen. Als uitgangspunt wordt gehanteerd de gerealiseerde invorderingsopbrengsten 2019. Normaal zouden we de realisatie van 2020 hiervoor gebruiken, echter omdat deze realisatie een sterk vertekend beeld geeft, door de coronamaatregelen (latere oplegging waterschapsaanslagen en de verstuurde herinneringen) is deze niet objectief. Het later opleggen van de aanslagen voor het waterschap in 2020 zal naar verwachting leiden tot een eenmalige verhoging van de invorderingsopbrengsten in 2021.

Invorderingsopbrengsten	Aa en Maas	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	emert Bak	Laarbeek	Landerd	Oss	St Anthonis	Someren	Uden	Totaal
Realisatie 2019	870.710	19.418	36.397	10.802	45.205	43.204	24.042	26.222	131.585	16.233	19.119	62.563	**1.305.500**
Realisatie 2020	196.548	9.450	17.890	7.005	16.224	23.934	22.674	8.023	59.073	9.461	11.735	27.444	**409.461**
Prognose 1e BW 2021	870.710	19.418	36.397	10.802	45.205	43.204	24.042	26.222	131.585	16.233	19.119	62.563	**1.305.500**

5.5 KPI 2021

Onderstaande tabel is aangepast naar aanleiding van de laatste ontwikkelingen en na overleg met de financieel specialisten en regievoerders.

Resultaatgebied klanten en leveranciers		**KPI**	**KENGETAL**	
Prestatie-indicator	***Doelstelling Vastgestelde begroting 2021***	***Beïnvloedbaar***	***Niet (nauwelijks)-beïnvloedbaar***	***Voorstel 2021 - 2022***
Klachtenafhandeling	· % klachten afgehandeld binnen 6 weken: ≥ 95%	X		100%
	· Aantal klachten: < 15		X	
Gegronde beroepschriften (nummers)	· Max. 25% gegrond (excl. fiscale compromissen)	X		20%
Wachttijd bij telefonisch contact	· Wachttijd ≤ 3 minuten : ≥ 95%	X		
Resultaatgebied medewerkers				
Prestatie-indicator	***Doelstelling Vastgestelde begroting 2021***			
Ziekteverzuim	· Percentage ziekteverzuim: < 3,5%	X		
Meldingsfrequentie	· Gemiddelde meldingsfrequentie ≤ 1,2	X		
Resultaatgebied bestuur en financiers				
Prestatie-indicator	***Doelstelling Vastgestelde begroting 2021***			
De aanslag dient juist en zo volledig mogelijk te worden opgelegd; huidig heffingsjaar	· juistheid: aantal vernietigde aanslagregels afgezet tegen totaal aantal opgelegde aanslagregels ≤ 0,5%.	X		0,25%
	· 95% (*gecombineerde*) aanslagregels per object op aanslagbiljet conform gepland aantal aanslagregels	X		99%
Verzoek-, bezwaar- en beroepschriften dienen binnen gestelde termijnen te worden afgewerkt.	· Bezwaarschriften op aanslagen waterschapsheffing binnen 18 weken, m.u.v. watersysteemheffing Gebouwd.	X		98%
	· Bezwaarschriften op aanslagen gemeentelijke belastingen binnen wettelijke termijn (voor 20/11; binnenkomst na 20/11 afdoen binnen 12 weken).	X		98%
	· Afhandeling WOZ bezwaren (90% vóór 1 oktober en de resterende vóór 31 december; binnenkomst na 20/11 afdoen binnen 12 weken).	X		98%
Verzoeken om 100% **volledige** kwijtscheldingen moeten op juiste wijze (conform beleid) binnen gestelde termijnen worden afgehandeld.	· 100% van de volledige verzoeken binnen 16 weken.	X		98%
Oordeel waarderingskamer	· Minstens 'Goed'	X		
Waardering objecten	· Vóór 1 oktober concept-waardering van ≥ 90% van de objecten beschikbaar voor eerstvolgend tijdvak (=status M in Ortax).	X		
Gegronde WOZ-bezwaarschriften (nummers): huidig heffingsjaar	· ≤ 50% (excl. compromissen).	X		
NCNP bezwaren	· Percentage NCNP bezwaren		X	
Financiële tegenwaarde van de door de deelnemers begrote aanslagen	· ≥ 95 % per 1 juli (Netto opgelegd; minus vernietigingen, verminderingen, kwijtscheldingen e.d.)	X		
	· ≥ 98% per 31 december (Netto opgelegd; minus vernietigingen, verminderingen, kwijtscheldingen e.d.).	X		
Betalingsgedrag	· Openstaand bedrag , 1 jaar na dagtekening aanslag: max. 3% open na laatste vervaldag	X		1,25%
	· Openstaand bedrag , 2 jaar na dagtekening aanslag: max. 1% open na laatste vervaldag	X		0,70%
	· Openstaand bedrag , 5 jaar na dagtekening aanslag: max. 0,1% open na laatste vervaldag	X		
Waardering objecten	· Voor 1 december zoveel mogelijk objecten gecontroleerd: ≥ 90% (=status A of D in Ortax).	X		
WOZ-bezwaarschriften (nummers); huidig heffingsjaar	· Aantal ontvangen WOZ-bezwaren t.o.v. WOZ-objecten: ≤ 2%	X		
WOZ-beroepschriften (nummers); heffingsjaar	· Aantal ontvangen WOZ-beroepen t.o.v. aantal afgehandelde WOZ-bezwaren: ≤ 2%	X		
Tijdige aanslagoplegging	· Aantal objecten beschikt vóór 1 maart t.o.v. totaal aantal objecten: ≥ 98%	X		
	· Aantal objecten beschikt vóór 1 juni t.o.v. totaal aantal objecten: ≥ 99,9%	X		
VOORSTEL NIEUWE INDICATOREN / KENGETALLEN:				
Prestatie-indicator	***Doelstelling***			
Automatische Incasso	· Het percentage belastingplichtigen wellke een AIC heeft afgegeven		X	
Aanslagen verstuurd via MijnOverheid	· Het percentage aanslagen verstuurd via MijnOverheid		X	
Aantal of percentage vorderingen met uitstel v	· Het percentage uitstel van betaling tov totaal aantal vorderingen		X	
Aantal betalingsregelingen	· Het percentage uitstel van betaling tov totaal aantal vorderingen		X	
Aantal storno's	· Het percentage uitstel van betaling tov totaal aantal vorderingen		X	
Aantal (zelf) opgelegde loonvorderingen	· Het percentage zelf opgelegde loonvorderingen tov totaal		X	
Oninbare belastingen	· % bedrag Oninbaar lijden tov bedrag opgelegde gemeentelijke aanslagen van heffingsjaar -3 : < 0,20% · % bedrag Oninbaar lijden tov bedrag opgelegde waterschapsaanslagen van heffingsjaar -3: < 0,20%	X		

5.6 Taakvelden 1e BW 2021

Op grond van artikel 7, lid 3 van de BBV provincies en gemeenten dient in de begroting een overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld te worden opgenomen. In beginsel zouden de volgende taakvelden voor BSOB van toepassing zijn.

Taakvelden gemeenten

0. Bestuur en ondersteuning
0.1 Bestuur
0.2 Burgerzaken
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden
0.4 Overhead
0.5 Treasury
0.61 OZB woningen
0.62 OZB niet-woningen
0.63 Parkeerbelasting
0.64 Belastingen overig
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds
0.8 Overige baten en lasten
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)
0.10 Mutaties reserves
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten

Echter, voor BSOB is het niet mogelijk om een adequate verdeling te maken tussen deze taakvelden. Daarom zijn de kosten die direct toe te rekenen zijn aan de belastingen onder taakveld 0.6 verantwoord. Hierbij een onderverdeling gemaakt tussen belastingen OZB en overige belastingen.[1]

Taakveld	Taakveldomschrijving		Vastgestelde begroting 2021	Begroting 2021 conform Burap II (zie meerjaren-begroting)	1e BW 2021	Verschil 1e BW 2021 en vastgestelde begroting 2021
0.4	**Overhead**	Totale kosten overhead	3.670	3.664	3.710	40
		Doorbelasting kosten overhead naar programma belastingen	-3.670	-3.664	-3.710	-40
		Saldo kosten overhead	**-**	**-**	**-**	**-**
0.61 + 0.62	**Belastingen-OZB**	Totale directe lasten	2.034	2.822	3.609	1.575
		Totale directe baten	-115	-115	-737	-622
		Directe kosten belastingen-OZB	**1.919**	**2.707**	**2.872**	**953**
		Doorbelasting kosten overhead	1.691	1.688	1.709	18
		Totale kosten belastingen-OZB	**3.610**	**4.395**	**4.581**	**971**
0.64	**Belastingen-Overig**	Totale directe lasten	2.491	2.491	2.445	-46
		Totale directe baten				
		Directe kosten belastingen-Overig	**2.491**	**2.491**	**2.445**	**-46**
		Doorbelasting kosten overhead	1.980	1.976	2.001	21
		Totale kosten belastingen-Overig	**4.471**	**4.468**	**4.446**	**-25**
0.8	**Onvoorzien**		**50**	**50**	**50**	
	Netto-kosten		**8.131**	**8.913**	**9.077**	**946**
		Deelnemersbijdragen (incl. BTW)	8.758	9.663	9.826	1.068
		BTW Eindgebruiker - exploitatie	628	751	749	122
		BTW Eindgebruiker- investeringen				
	Exploitatieresultaat					
0.10	Mutaties reserve					
0.11	**Gerealiseerd resultaat**					

[1] Vanwege deze onderverdeling zit er een afrondingsverschil ten opzichte van het exploitatieoverzicht- "verschil 1e BW 2021 en vastgestelde begroting 2021"

BESLUIT DAGELIJKS BESTUUR

VOORSTEL

Het Dagelijks Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Oost-Brabant;

gelet op,

- de Wet Gemeenschappelijke Regelingen;
- de bepalingen in de Gemeenschappelijke Regeling BSOB;

B E S L U I T :

1. De -ontwerp- eerste begrotingswijziging 2021 ter vaststelling aan het Algemeen Bestuur aan te bieden.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Dagelijks Bestuur van BSOB van 15 maart 2021

De voorzitter Dagelijks Bestuur — De secretaris

H.A.M. van Moorsel — G.J.M. van der Zanden

BESLUIT ALGEMEEN BESTUUR

Het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Oost-Brabant;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur d.d. 15 maart 2021

gelet op,

- de Wet Gemeenschappelijke Regelingen;
- de bepalingen in de Gemeenschappelijke Regeling BSOB;

B E S L U I T :

1. De –ontwerp- eerste begrotingswijziging 2021 vast te stellen;

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur van BSOB van 29 maart 2021.

De voorzitter Algemeen Bestuur	De secretaris
H.A.M. van Moorsel	G.J.M. van der Zanden

Bijlagen

Bij Burap II 2020 is er een meerjarenbegroting opgesteld waarbij er ook aanpassingen gedaan zijn ten opzichte van de vastgestelde begroting. Voor de volledigheid zijn de cijfers 2021 uit deze meerjarenbegroting opgenomen in onderstaande tabel en toegelicht.

Exploitatiekosten: (*€1.000)			Vastgestelde begroting 2021	Begroting 2021 conform Burap II (zie meerjaren-begroting)	1e BW 2021	Verschil 1e BW 2021 en begroting 2021 conform Burap II 2020
Overhead	Lonen en salarissen		1.585	1.585	1.550	-35
	Overige personeelskosten		316	316	317	1
	Inhuur personeel		88			
	Kapitaallasten	Andere vaste bedrijfsmiddelen, afschrijving	88	88	88	
		Rente				
	Automatiseringskosten		522	522	572	50
	Uitvoeringskosten	Kosten betalingsverkeer	1	1	1	
	Huisvestingskosten		351	351	351	
	Duurzame goederen		5	5	5	
	Algemene kosten		216	231	231	
	Onvoorzien		50	50	50	
	Uitbestede diensten		498	498	528	30
	Taakstelling/effecten Robotisering			*68*	*68*	
	Totale lasten		**3.720**	**3.714**	**3.760**	**46**
	Overige opbrengsten	Overige baten				
	Opbrengsten invordering					
	Totale baten					
		Totale kosten overhead	**3.720**	**3.714**	**3.760**	**46**
Waarderen	Lonen en salarissen		1.390	1.390	1.326	-64
	Overige personeelskosten					
	Inhuur personeel		115	743	1.418	675
	Automatiseringskosten		163	173	210	37
	Repro- en portokosten		10	10	5	-5
	Uitvoeringskosten	Proceskostenvergoedingen	356	506	650	144
	Totale lasten		**2.034**	**2.822**	**3.609**	**786**
	Overige opbrengsten	Waarderen op oppervlakte - mutatiesignalen	-115	-115	-737	-622
	Totale baten		**-115**	**-115**	**-737**	**-622**
		Directe kosten waarderen	**1.919**	**2.707**	**2.872**	**164**
		Doorberekende kosten overhead	**1.714**	**1.711**	**1.732**	**21**
		Totale kosten Waarderen	**3.633**	**4.418**	**4.604**	**186**
Heffen	Lonen en salarissen		1.296	1.296	1.303	7
	Overige personeelskosten					
	Inhuur personeel				60	60
	Automatiseringskosten		81	81	72	-9
	Repro- en portokosten		329	329	248	-81
	Totale lasten		**1.706**	**1.706**	**1.684**	**-23**
	Overige opbrengsten	Overige baten				
	Totale baten					
		Directe kosten Heffen	**1.706**	**1.706**	**1.684**	**-23**
		Doorberekende kosten overhead	**1.563**	**1.561**	**1.580**	**19**
		Totale kosten Heffen	**3.270**	**3.267**	**3.263**	**-4**
Innen	Lonen en salarissen		332	332	322	-9
	Overige personeelskosten					
	Inhuur personeel					
	Repro- en portokosten		73	73	59	-14
	Uitvoeringskosten	Abonnement Inlichtingenbureau	11	11	11	
		Incasso- en deurwaarderskosten	188	188	188	
		Kosten betalingsverkeer	144	144	144	
		Uitvoeringskosten kwijtschelding	37	37	37	
	Totale lasten		**785**	**785**	**761**	**-24**
	Overige opbrengsten	Overige baten				
	Totale baten					
		Directe kosten Innen	**785**	**785**	**761**	**-24**
		Doorberekende kosten overhead	**444**	**443**	**448**	**5**
		Totale kosten Innen	**1.228**	**1.228**	**1.209**	**-18**
Netto-kosten			**8.131**	**8.913**	**9.077**	**164**
	Deelnemersbijdragen	(incl. BTW)	8.758	9.663	9.826	163
	BTW Eindgebruiker	Exploitatie	628	751	749	-1
	BTW Eindgebruiker	Investeringsvoorstel				
Exploitatieresultaat						

Belangrijkste verschillen begroting 2021 uit burap II en 1e begrotingswijziging 2021

Exploitatiekosten: (*€1.000)	Vastgestelde Begroting 2021	Begroting 2021 conform Burap II (zie meerjaren-begroting)	1e BW 2021	Verschil 1e BW 2021 - Begroting 2021 (MJB BURAP II 2020)
Lonen en salarissen	4.603	4.603	4.502	-101
Inhuur personeel	203	743	1.478	735
Overige personeelskosten	316	316	317	1
Uitbestede diensten	498	498	528	30
Uitvoeringskosten	737	887	1.031	144
Automatiseringskosten	766	776	853	77
Algemene en overige kosten	1.122	1.137	1.037	-100
Algemene kosten	*216*	*231*	*231*	
Andere vaste bedrijfsmiddelen, afschrijving	*88*	*88*	*88*	
Duurzame goederen	*5*	*5*	*5*	
Huisvestingskosten	*351*	*351*	*351*	
Onvoorzien	*50*	*50*	*50*	
Rente				
Repro- en portokosten	*412*	*412*	*312*	*-100*
Overige opbrengsten	-115	-115	-737	-622
Opbrengsten invordering				
Totale exploitatiekosten	**8.131**	**8.845**	**9.009**	**164**
Taakstelling effecten robotisering		*68*	*68*	
Totale exploitatiekosten inclusief taakstelling robotiserir	**8.131**	**8.913**	**9.077**	**164**

Bovenstaand overzicht geeft de verschillen per categorie exploitatiekosten weer.

In onderstaande toelichtingen worden de verschillen per programmaonderdeel geanalyseerd.
De lonen en salarissen en de verdeling van de lasten overhead zijn gebaseerd op het volgende toegestane formatie. Voor de overhead is deze met 1 FTE naar beneden bijgesteld in verband met een beëindigingsovereenkomst die geëffectueerd wordt in 2021.

Verdeling Fiscaal-Juridisch	FTE 2021 Vastgestelde Begroting	FTE 2021 1e BW 2021
1,39	22,58	21,58
-4,89	0,00	0,00
2,50	21,29	21,29
1,00	19,42	19,42
0,00	5,51	5,51
0,0	**68,8**	**67,8**

Kosten Overhead:

Lonen en salarissen (-€ 35.000)
Op het moment van schrijven zijn de CAO-onderhandelingen bezig. De begrote salariskosten zijn bijgesteld op basis van de realisatie 2020, waarbij er geïndexeerd is met het percentage uit de septembercirculaire gemeentefonds 2020. Tevens is de effectuering van de beëindigingsovereenkomst in de lonen en salarissen verwerkt.

Overige personeelskosten (+€ 1.000)
In deze post hebben twee relatief grote bijstellingen plaatsgevonden. De reiskostenvergoeding is als gevolg van de coronacrisis en de enquete thuiswerken met €50.000 naar beneden bijgesteld. Tevens zijn hier de verwachte/maximale WW-kosten opgenomen als gevolg van de beëindigingsovereenkomst. De inzet is dat deze medewerker zo spoedig mogelijk een baan vindt, echter de duur van de WW is lastig te schatten.

Automatiseringskosten (+ € 50.000)
De begrote automatiseringskosten zijn met €50.000 naar boven bijgesteld. Dit heeft diverse oorzaken, er zijn bijstellingen geweest naar aanleiding van de realisatie 2020, daarnaast zijn de afspraken tussen GouwIT en 4 belastingorganisaties verwerkt, evenals de eenmalige implementatie van de BIO en de nieuwe website.

Uitbestede diensten (+ €30.000)
Deze kosten zijn naar boven bijgesteld omdat in de DVO ondersteuning ICT aanvullende afspraken gemaakt worden ten behoeve van de facilitering van het structurele thuiswerken.

Kosten proces Waarderen:

Lonen en salarissen (- € 64.000)
Op het moment van schrijven zijn de CAO-onderhandelingen bezig. De begrote salariskosten zijn bijgesteld op basis van de realisatie 2020, waarbij er geïndexeerd is met het percentage uit de septembercirculaire gemeentefonds 2020.

Inhuur personeel (+ € 675.000)
Het begrote bedrag inhuur personeel is naar boven bijgesteld als gevolg van de geschatte werkzaamheden voor het project waarderen op oppervlakte (€ 585.000) en wegwerken achterstanden werkvoorbereiding (€90.000).

Automatiseringskosten (+ € 37.000)
Dit betreffen de eenmalige kosten ondersteuning GIS-tooling ten behoeve van de mutatiesignalering.

Repro-en portokosten (- € 5.000)
De verdeling van de repro-en portokosten over de processen is aangepast naar de realisatie 2020. Tevens zijn deze kosten naar beneden bijgesteld als gevolg van nieuwe prijsafspraken.

Proceskostenvergoedingen (+ €144.000)
Deze kosten zijn bijgesteld naar de (afgeronde) realisatie 2020. Dit was niet opgenomen in de informatienota "doorontwikkeling BSOB" echter gezien de conclusies uit het WODC-rapport is de verwachting dat de proceskostenvergoeding niet zal dalen ten opzichte van 2020.

Overige opbrengsten (- € 622.000)
Dit betreft de facturatie van de kosten van het project waarderen op oppervlakte en de reeds bekende kosten mutatiesignalering.

Kosten proces Heffen:

Lonen en salarissen (+ € 7.000)
Op het moment van schrijven zijn de CAO-onderhandelingen bezig. De begrote salariskosten zijn bijgesteld op basis van de realisatie 2020, waarbij er geïndexeerd is met het percentage uit de septembercirculaire gemeentefonds 2020.

Inhuur personeel (+ € 60.000)
Het begrote bedrag inhuur personeel is naar boven bijgesteld als gevolg van de geschatte werkzaamheden voor het wegwerken achterstanden werkvoorbereiding.

Automatiseringskosten (- € 9.000)
Deze kosten zijn bijgesteld naar aanleiding van de realisatie 2020 en verwachte ontwikkelingen 2021.

Repro-en portokosten (- € 81.000)
De verdeling van de repro-en portokosten over de processen is aangepast naar de realisatie 2020. Tevens zijn deze kosten naar beneden bijgesteld als gevolg van nieuwe prijsafspraken.

Kosten proces Innen

Lonen en salarissen (- € 9.000)
Op het moment van schrijven zijn de CAO-onderhandelingen bezig. De begrote salariskosten zijn bijgesteld op basis van de realisatie 2020, waarbij er geïndexeerd is met het percentage uit de septembercirculaire gemeentefonds 2020.

Repro-en portokosten (- €14.000)
De verdeling van de repro-en portokosten over de processen is aangepast naar de realisatie 2020. Tevens zijn deze kosten naar beneden bijgesteld als gevolg van nieuwe prijsafspraken.

Belastingsamenwerking
Oost-Brabant

Begroting 2022

Ontwerp

Inhoud

1. Inleiding 3
2. Leeswijzer 4
3. Organisatie-ontwikkeling 5
3.1 Het Organisatieplan 2022-2026 5
3.2 Prestatie-indicatoren 6
4. Het programmaplan - Primaire processen 7
4.1 Waarderen 7
4.2 Heffen 8
4.3 Innen 9
5. De Paragrafen 10
5.1 Lokale heffingen 10
5.2 Weerstandsvermogen & risicobeheersing 10
5.3 Onderhoud kapitaalgoederen 11
5.4 Financiering 11
5.5 Bedrijfsvoering 12
5.5.1 Bezwaar en Beroep 12
5.5.2 Frontoffice 13
5.5.3 ICT 15
5.5.4 Bestuurs- en beleidsondersteuning 16
5.6 Verbonden partijen 16
5.7 Grondbeleid 16
5.8 Mededelingen WNT 16
6. Projecten 17
6.1 Masterplan automatisering 17
7. Financiën 17
7.1 Bijdrage per deelnemer 21
7.2 Bijdragen per deelnemer op basis van de productiecijfers 2020 21
7.3 Productiecijfers 2020 22
7.4 Prognose invorderingsopbrengsten 23
8. Bijlagen 24
8.1 Vergelijkende cijfers 2020 - 1e BW 2021 - 2022 24
8.2 Prestatie-indicatoren 25
8.3 Taakvelden 26

1. Inleiding

Algemeen
Voor u ligt de begroting 2022 van Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB).
Deze begroting bestaat uit een beleidsbegroting en een financiële begroting. De beleidsbegroting is opgebouwd uit de organisatie-ontwikkeling (inclusief primaire processen), de paragrafen (inclusief bedrijfsvoering) en de projecten.
In de financiële begroting komt de begroting 2022 inclusief meerjarenraming aan bod. De vertaling wordt daarbij gemaakt naar de bijdrage per deelnemer.

Doel van de begroting
In de begroting 2022 worden de ontwikkelingen uit de kadernota 2022 naar concrete plannen die we willen realiseren en worden de financiële consequenties inzichtelijk gemaakt.

Deelnemers
De komende jaren zal voor BSOB met name staan in het nog verder optimaliseren van de processen. Dit vertaalt zich in verdergaande automatisering en daardoor ook verhoging van de kwaliteit. De externe oriëntatie op de omgeving teneinde verdere uitbreiding met nieuwe deelnemers en/of nieuwe taken zal steeds in samenwerking met het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur worden verkend en respectievelijk opgepakt.
BSOB zal ook in 2022 onverminderd de gesprekken aangaan met de huidige deelnemers en met hun samenwerking- c.q. fusiepartners om nader te verkennen op welke wijze BSOB haar dienstverlening kan verbeteren en uitbreiden met nieuwe diensten. In 2020 heeft de gemeente St. Anthonis aangegeven uit te moeten treden in verband met de samenvoeging van deze gemeenten met drie andere gemeenten. Dat betekent dat in de kostenverdeelsystematiek een deelnemer minder betrokken wordt. In de loop van 2021 zal meer inzicht verkregen worden met betrekking tot de uittredingskosten en de wijze waarop hiermee omgegaan wordt.

De dienstverlening naar en voor alle belastingplichtigen zal continu hoog op de agenda staan. De website wordt steeds meer een interactief podium met als doel veel voorkomende vragen snel en efficiënt te kunnen beantwoorden en verzoeken om kwijtschelding of taxatieverslagen direct beschikbaar te stellen.

2. Leeswijzer

Conform BBV bestaat de begroting uit een beleidsbegroting en een financiële begroting. In hoofdstuk 3 wordt een korte schets van de organisatie-ontwikkeling gegeven.

Beleidsbegroting
De uitvoeringstaak van BSOB bestaat uit één programma te weten de gemeentelijke- en waterschapsbelastingen. In hoofdstuk 4 is de toelichting op de drie programmaonderdelen (zoals opgenomen in de nota financieel beleid) weergegeven. Voor de leesbaarheid van de stukken wordt in plaats van programmaonderdelen gesproken over primaire processen, zijnde waarderen, heffen en innen.

Bij de beschrijving van de primaire processen worden de volgende zaken beschreven:

Algemeen
Onder dit kopje staat een korte toelichting op de activiteiten van het primaire proces.
Kaders
Hier wordt aangegeven binnen welke beleidskaders/wet en regelgeving dit proces opereert.
Ontwikkelingen omgeving
Hierin worden de (externe) ontwikkelingen toegelicht die effect hebben op de primaire processen.
Wat willen we bereiken?
Per proces presenteren wij de doelstellingen voor 2021.
Wat gaan we daarvoor doen?
Bij dit onderdeel presenteren wij de wijze waarop de doelstellingen 2021 behaald zullen worden, vertaald in activiteiten. Het bestaande beleid, de zaken die we al deden en gewoon zijn blijven doen, worden niet opgenomen.

De paragrafen
Artikel 9 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) schrijft voor dat de paragrafen de beleidslijnen vastleggen met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, alsmede lokale heffingen. Deze informatie vindt u in hoofdstuk 5.

Projecten
Onderdeel van de programma-verantwoording is hoofdstuk 6 projecten. Hierin wordt kort de status per project weergegeven.

Financiële begroting
In hoofdstuk 7 vindt u de informatie die conform BBV opgenomen moeten zijn, zijnde het overzicht van de baten en lasten (inclusief toelichting) en de uiteenzetting van de financiële positie en toelichting.
In overeenstemming met voorgaande jaren heeft BSOB geen overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld opgenomen.
Hoofdstuk 8 bevat de bijlagen, zoals vergelijkende cijfers, prestatie-indicatoren en het overzicht taakvelden.

3. Organisatie-ontwikkeling

3.1 Het Organisatieplan 2022-2026

Het meerjarenperspectief vormt een richtinggevend kader waarbij de eerder vastgestelde missie, visie en hoofddoelstellingen leidend blijven.
De organisatie ontwikkeling wordt gekenmerkt als volgt:

- Aan het eind van de planperiode wordt het waarderen, heffen en innen van de gemeentelijke en waterschapsbelastingen op een professionele wijze gedaan (**Operational Excellence**) tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.
- Daarnaast, als de gelegenheid zich voordoet, wordt samen met bestuurders gericht gestuurd om binnen het werkgebied Oost-Brabant verder te groeien in het aantal deelnemers.
- Tevens zal aan de hand van een nog te maken businesscase (doorkijk 2021 – 2025) een definitief besluit genomen moeten worden in welke mate en tempo BSOB de automatisering vorm gaat geven. Dit gerelateerd aan een strategisch HRM beleid. Meerjarig is er een taakstelling/effecten robotisering verwerkt.

Missie:
BSOB is een regionaal samenwerkingsverband tussen waterschap Aa en Maas en de gemeenten Asten, Bernheze, Boekel, Deurne, Gemert-Bakel, Laarbeek, Landerd, Oss, Someren en Uden. BSOB is opgericht om de kwaliteit, dienstverlening, efficiency en continuïteit van de waardering, heffing en inning van gemeentelijke en waterschapsbelastingen te verbeteren. En wel tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.

Visie:
BSOB bestaat bij de gratie van haar deelnemers. Als deelnemers vinden dat wij effectief en efficiënt werken, kunnen wij met succes doorgroeien. Want dan zullen ook andere organisaties graag willen toetreden tot BSOB.
BSOB blijft zich verbeteren en ontwikkelen, mede gebaseerd op technologische ontwikkelingen en ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving, waarbij zij de ambitie heeft om dit kwalitatief zo hoogwaardig mogelijk en tegelijkertijd tegen zo laag mogelijk maatschappelijke kosten te realiseren.
Daarnaast wil BSOB een moderne en aantrekkelijke werkgever zijn voor al haar medewerkers.

Hoofddoelstellingen/Wat willen we bereiken:
Optimaliseren kwaliteit dienstverlening en klantgerichtheid
Continue aandacht voor het minimaliseren uitvoeringskosten onder andere door optimale automatisering
Een klankbord voor de deelnemers op gebied van gemeentelijke- en waterschapsbelastingen

Afgeleid van de missie en visie van de organisatie zijn de vier kernwaarden van de organisatie bepaald. Deze kernwaarden zijn bepalend voor het kunnen realiseren van de missie, visie en prestatie-indicatoren.
Om de organisatiedoelstelling vorm te kunnen geven, dienen namelijk alle medewerkers vanuit dezelfde waarden te werken. Het bewustzijn daarvan geeft richting aan ieders handelen en daardoor kan de organisatie voldoen aan het beeld dat zij van zichzelf wil geven. Met het benoemen van de vier kernwaarden en het concrete gewenste onderliggende gedrag is gezamenlijk de cultuur van de organisatie bepaald.
De vier kernwaarden die zijn benoemd en omschreven, zijn:

Kernwaarden:
Resultaatgericht:
Het behalen van overeengekomen resultaten en doelstellingen. Dit met maximale aandacht voor de medewerkers en een continue focus op kwaliteit en de maatschappelijke kosten.

Klantgericht:
Ons handelen is gericht op de wensen en behoeften van de interne of externe "klant". Wij anticiperen op behoeften van deelnemers, belastingplichtigen en medewerkers. Dit uit zich in een hoge prioriteit voor servicebereidheid en klant- en medewerkerstevredenheid.

Kostenbewustzijn:
In alle besluiten en acties binnen de organisatie is de continue aandacht voor de financiële consequenties van de (voor)genomen maatregelen. Dat betekent dat wij altijd oog hebben voor enerzijds een zo maximaal en kwalitatief hoogwaardige mogelijke uitvoering tegen zo laag mogelijke kosten. Wij bewaken het budget of de (project)begroting en leggen daarover verantwoording af.

Professionaliteit:
Ons handelen is gebaseerd op vakkennis, integriteit en collegialiteit. Wij werken aan succes, willen continu verbeteren en streven naar kwaliteit en hoge mate van dienstverlening. Dat betekent dat er zeer veel aandacht is voor het op peil houden van de kennis van al onze medewerkers. Dit uit zich onder andere in vakinhoudelijke scholing, updaten van de website en invulling geven aan "modern werkgeverschap".

BSOB richt zich enerzijds op efficiënte bedrijfsvoering en anderzijds op de omgeving teneinde verdere uitbreiding met nieuwe deelnemers en/of nieuwe taken te kunnen realiseren.

3.2 Prestatie-indicatoren

Om de missie, visie en kernwaarden een concrete vertaling te geven, zijn er in de SLA prestatie-indicatoren benoemd. Bij het opstellen van deze begroting zijn deze herzien en opgenomen in hoofdstuk 8.2

4. Het programmaplan - Primaire processen

De primaire processen van BSOB bestaan uit:
- Waarderen: het vaststellen van de waarden van alle onroerende zaken binnen de gemeentegrenzen van de deelnemende gemeenten. Hierbij behoort ook bezwaar en beroep: wat de behandeling omvat van bezwaarschriften tegen de belastingaanslagen.
- Heffen: het opleggen van aanslagen voor de gemeentelijke- en waterschapsbelastingen.
- Innen: het verlenen van kwijtschelding, het verwerken van betalingen en het nemen van invorderingsmaatregelen.

Voor de financiële consequenties van het programmaplan verwijzen wij naar hoofdstuk 7. Om de leesbaarheid te bevorderen zijn deze niet in dit hoofdstuk opgenomen.

4.1 Waarderen

Algemeen
BSOB voert voor haar deelnemers de wet Waardering Onroerende Zaken (wet WOZ) uit.
Dit omvat het beheer van gegevens van objecten binnen de Basisregistratie WOZ, benodigd om tot een jaarlijkse waardebepaling en waardevaststelling van die objecten te komen en deze gegevens en waarden beschikbaar te stellen aan de interne processen en externe afnemers.

Binnen het proces waarderen vinden de volgende deelprocessen plaats:
- Permanente Marktanalyse uitvoeren
- Herwaarderen
- Controleren volledigheid WOZ-administratie

BSOB voert het gehele WOZ proces inclusief de taxaties in eigen beheer uit. De uitvoering van de activiteiten dient plaats te vinden conform het toetsingskader en de richtlijnen van de Waarderingskamer, waarbij gestreefd wordt naar het oordeel 'uitstekend' in 2022. Dit oordeel wordt toegekend als meerdere achtereenvolgende jaren het oordeel 'goed' is toegekend.

Kaders
- Wet Waardering Onroerende Zaken (Wet WOZ)
- Waterschapswet
- Gemeentewet
- Algemene Wet Rijksbelastingen (AWR)
- Algemene Wet Bestuursrecht (AWB)
- Beleidsregels
- Proceskostenvergoeding
- Belastingverordeningen
- Service Level Agreement (SLA)
- Gegevensleveringsovereenkomst (GLO)

Ontwikkelingen omgeving
De volgende ontwikkelingen (maatschappelijk, wettelijk etc.) hebben invloed op de producten van waarderen:
- Grondslag waarderen (waardering woningen op gebruiksoppervlakte)

Vanaf 2022 is de wettelijke verplichting vanuit de Waarderingskamer dat gemeenten en samenwerkingen gaan waarderen op basis van de gebruiksoppervlakte. Op moment van schrijven van deze begroting bestaat nog onzekerheid met betrekking tot het waarderen op oppervlakte. BSOB heeft enorm veel mutaties ontvangen in met name 2020 en is nog steeds in overleg met de waarderingskamer. Dit overleg zal duidelijkheid geven of BSOB nog uitstel krijgt voor het waarderen op oppervlakte van een jaar. Dat zou mogelijk betekenen dat pas in 2023 werkelijk wordt gewaardeerd op gebruiksoppervlakte.

Wat willen we bereiken?

We willen dat alle processen binnen het taakveld van het team Waarderen, Bezwaar en Beroep minimaal conform de voortgangseisen van de Waarderingskamer zijn afgerond.

Waardering
Alle objecten gewaardeerd, gecontroleerd en beschikt voor belastingjaar 2022. 99% van de objecten voor 1 maart 2022 en 99,9% van de objecten voor 1 juli 2022.

Vraagprijsanalyse
Na het bekend worden van een vraagprijs middels I-WOZ wordt deze inhoudelijk vergeleken met de object- en waardegegevens, zoals bekend binnen BSOB. Hierna zal de analyse door de taxateur worden afgerond maximaal 4 maanden na het bekend worden van deze vraagprijs.

Permanente Marktanalyse
Na de verwerking van de verkopen via het Kadaster worden maandelijks de koopinlichtingen-formulieren en herinneringen verstuurd. Hierna zal de analyse door de taxateur worden afgerond, maximaal 6 maanden na verkoopdatum. We onderzoeken de mogelijkheden om dit proces grotendeels te automatiseren.

Waarderen op oppervlakte
In 2022 zullen alle objectgegevens worden aangevuld met alle relevante data om te kunnen gaan waarderen op oppervlakte en worden de voorbereidingen getroffen om in 2023 of anders, afhankelijk van de laatste stand van zaken van het permanente overleg hierover met de waarderingskamer, werkelijk te kunnen overgaan tot het waarderen op gebruiksoppervlakte. Dit in samenwerking met de BAG-beheerders van de deelnemers en de Woningbouwstichtingen welke onroerend goed bezitten binnen de deelnemende gemeenten. Dat betekent dat duidelijkheid hieromtrent pas in de loop van 2021 gegeven kan worden.

Wat gaan we daarvoor doen?
Waardering, vraag-en marktanalyse
We voeren de werkzaamheden uit conform de geldende waarderingsinstructie. Belangrijke aandachtspunten uit deze waarderingsinstructie zijn samengevat in een jaarschema: De WOZ-tijdlijn. Daarnaast is belangrijk dat de gestelde beheersingsmaatregelen worden gevolgd volgens de systematiek van de waarderingsinstructie. Deze zijn inmiddels geïmplementeerd in ons beheerprogramma, om datgene wat wij willen bereiken ook te borgen.

Het reeds ingezette automatiseringstraject met softwareleverancier Ortax wordt gecontinueerd. We streven er naar om repeterende werkzaamheden te robotiseren of automatiseren. We willen investeren om toekomstbestendige inrichting op te tuigen waarbij het taxatiepakket het werk van de taxateur zeker voor de woningen in grotere mate gaat overnemen. Ook het taxatiemodel moet daar in steeds 'slimmer' worden. Minimaal elk kwartaal zal BSOB met de softwareleverancier overleggen en samen kijken hoe we deze slimmere en nieuwe functionaliteit kunnen toepassen op ons waarderingsgebied.

4.2 Heffen

Algemeen
BSOB vervaardigt en verzendt aanslagbiljetten voor de gemeentelijke- en waterschapsbelastingen. Het proces heffen bestaat uit de volgende deelprocessen:
- Bijwerken en optimaliseren van de basis bestanden voor de gemeentelijke- en waterschapsheffingen
- Beschikken WOZ-waarde
- Vaststellen van alle aanslagbiljetten
- Het afhandelen van bezwaarschriften.

Kaders
- Belastingverordeningen van alle deelnemers
- Wet-WOZ
- Waterschapswet
- Gemeentewet
- Omgevingswet
- Algemene Wet Rijksbelastingen (AWR)
- Algemene Wet Bestuursrecht (AWB)
- Beleidsregels

Ontwikkelingen omgeving
Digitalisering van de informatievoorziening
- Aanbieden van digitale producten
- Beschikbaar stellen van documenten via 'MijnOverheid'
- Mogelijkheid inzien status lopende zaken

Wat willen we bereiken?
- De aanslagoplegging van 2021 en mogelijke aanslagen 2022 in zijn geheel in 2022 op te leggen.
- In overleg met de deelnemende gemeenten harmoniseren verordeningen gemeentelijke heffingen op de onderdelen belastbaar feit en belastingplicht. Doel: efficiënter werkproces en standaardisering inrichting belastingapplicatie.

Wat gaan we daarvoor doen?
- In de kohierenplanning de nakohieren voor oude belastingjarenjaren inplannen en de uitval tijdig verwerken, zodat dit leidt tot aanslagoplegging.
- Het proces rondom de uitval van kohieren die geautomatiseerd worden gestopt verbeteren door middel van stuurcontroles, zodat het werkproces efficiënter wordt ingericht.
- Regelmatige afstemming met gegevensbeheer, over de mutatie van afwijkende/bijzondere heffingsobjecten.
- Rekening houden met de bezwaarcyclus, als waterschapsheffingen later worden verzonden.
- Voorstellen tot verbetering c.q. harmonisatie zullen conform de modelverordeningen van de VNG worden gedaan. Deze harmonisatie zal in eerste instantie vooral gericht zijn op de verordeningen afvalstoffenheffing, rioolheffing, toeristenbelasting en hondenbelasting, aangezien BSOB bij deze verordeningen verwacht het meeste effect te kunnen behalen.

4.3 Innen

Algemeen
BSOB verwerkt de reacties met betrekking tot het invorderingsproces en vordert de opgelegde belastingaanslagen in.
Het proces innen bestaat uit de deelprocessen:
- Verwerken van betalingen
- (Dwang)invordering
- Behandelen van kwijtscheldingsverzoeken
- Beehandelen van onvermogendossiers

Kaders
- Invorderingswet 1990
- Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990
- Uitvoeringsbesluit Invorderingswet 1990
- Leidraad Invordering BSOB
- Burgerlijk Wetboek
- Faillissementswet
- Algemene wet bestuursrecht
- Waterschapswet
- Gemeentewet
- Intern beleid (oninbaar verklaren, afboeken kleine bedragen)
- Kostenwet
- Burgerlijk Rechtsvordering

Ontwikkelingen omgeving
Digitalisering van de informatievoorziening
- Aanbieden van digitale producten
- Beschikbaar stellen van documenten via 'MijnOverheid'
- Mogelijkheid inzien status lopende zaken

Wat willen we bereiken?

- Continuering van de huidige werkwijze met betrekking tot invorderen.
- Alle processen binnen invordering toetsen aan de menselijke maat en waar nodig aanpassen.
- Inkomende e-mails en overige correspondentie worden op tijd, volgens de gestelde prestatie-indicatoren, beantwoord. Dit alles tegen zo laag mogelijke kosten.
- Belastingplichtigen maken zo veel mogelijk digitaal gebruik van de producten en raadpleging via MijnOverheid.
- Eerder in het invorderproces detecteren dat een belastingschuldige niet kan betalen en daar naar handelen (sociaal invorderen).
- Het toetsen van belemmeringen bij aanvragen kwijtschelding bij 60% van de gevallen door het belastingsysteem laten uitvoeren in plaats van door een medewerker.
- Het proces verwerken ambtsberichten deurwaarder grotendeels automatiseren.
- De doorstortingen van de deurwaarder geheel geautomatiseerd verwerken.
- Loonvordering, vordering huurpenningen, bankbeslag administratief leggen zonder tussenkomst van de deurwaarder.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Automatische betalingsverwerking blijven bevorderen, door hier permanent de aandacht op te blijven vestigen.
- Betaling via automatische incasso blijven bevorderen op alle brieven van invordering.
- Regulier (1 maal per maand) oninbare vorderingen afboeken.
- Aanpassing van aanslagbiljet voor verzending via MijnOverheid.
- Een koppeling tussen de digitale balie en het belastingpakket zorgt ervoor dat de burger meer zelf kan regelen en dat het aan de achterkant geautomatiseerd verwerkt wordt.
- Toepassen van verdergaande automatisering op de diverse sub processen binnen innen.

5. De Paragrafen

5.1 Lokale heffingen

BSOB is verantwoordelijk voor de uitvoering van het door de deelnemers geformuleerde beleid over lokale heffingen. De vaststelling van het beleid is voorbehouden aan de deelnemers. BSOB adviseert haar deelnemers over het te voeren beleid.

5.2 Weerstandsvermogen & risicobeheersing

Volgens de BBV bestaat het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de geïdentificeerde risico's:
Het weerstandsvermogen is het vermogen van BSOB om niet-reguliere kosten die onverwacht en substantieel zijn op te kunnen vangen, zonder dat de uitvoering van de taken en de bedrijfsvoering in gevaar komt. Het weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de financiële positie van BSOB is. Voor het beoordelen van de 'weerstand' is inzicht nodig in de omvang en de achtergronden van de risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit. Het gaat hierbij alleen om risico's waarvoor geen of wellicht onvoldoende verzekeringen zijn afgesloten, voorzieningen zijn gevormd of budgetten binnen de begroting beschikbaar zijn.

In deze paragraaf komen de volgende onderwerpen aan bod:

- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit
- een inventarisatie van de risico's.

Weerstandscapaciteit:

Gezien de bepalingen, opgenomen in de gemeenschappelijke regeling en de Nota Financieel Beleid aangaande de bestemmingen van resultaten, zijn eigen vermogen, stille reserves of voorzieningen niet noodzakelijk. In artikel 53 van de Gemeenschappelijke Regeling is een zogenoemde garantstelling opgenomen. Dit houdt in dat de deelnemers er zorg voor dragen dat BSOB te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al haar verplichtingen ten opzichte van derden te voldoen. De risico's komen conform de regelingen voor rekening van de deelnemers naar rato van hun aandeel in de bedrijfsactiviteiten (bijdragen).

Conform de geldende verordeningen worden bij een positief saldo het bedrag gerestitueerd aan de deelnemers. Buiten de bestemmingreserve is er daarom geen eigen vermogen. Ook is er op dit moment geen lening.

Zoals vastgesteld in de financiële verordening, dienen niet onderkende of financieel niet voorzienbare risico's welke gedurende het begrotingsjaar geschieden, initieel op te worden gevangen ten laste van de post Onvoorzien. In de financiële verordening artikel 4 lid 2 is de post onvoorzien vastgesteld op 0,6% van de begroting met een minimum van € 50.000. In 2022 is een bedrag van € 50.000 voorzien.

Bovenstaande (inclusief de garantstelling) in ogenschouw genomen geven de, bij ministeriële regeling opgestelde, kengetallen geen zinvolle uitkomsten en informatie over de financiële positie van BSOB en zijn ze daarom niet opgenomen.

Waarderen op oppervlakte:
In overleg met de waarderingskamer is besproken om de waardering op oppervlakte getrapt uit te voeren, dat wil zeggen een gedeelte in 2021 en de rest in 2022. BSOB heeft met betrekking tot de planning en wijze (lees met name kwaliteit) van uitvoering maandelijks overleg met de waarderingskamer.

WOZ-Bezwaren
Geconstateerd is dat over de afgelopen jaren de hoeveelheid WOZ-bezwaren fors toegenomen is. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de impact van de NCNP-bureaus. Het effect hiervan, op de begroting van BSOB, is tweeledig. Enerzijds is er fors meer personele inzet benodigd om deze bezwaren af te handelen (welke veelal door inhuurmedewerkers wordt uitgevoerd) en anderzijds stijgen de proceskosten fors. BSOB doet er alles aan om deze kosten zo laag mogelijk te houden, maar de verwachting is dat deze kosten in de komende jaren nog gemaakt worden.

5.3 Onderhoud kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen van BSOB bestaan uit installaties (telefooncentrale) en ICT-Software. Noodzakelijk onderhoud vormt onderdeel van de afgesloten contracten.

5.4 Financiering

BSOB conformeert zich aan de regels van de wet FIDO. Een vertaling is opgenomen in het treasury statuut. Aangezien in de afgelopen jaren geen langlopend vreemd vermogen aan is getrokken, is het treasury risico nihil en zijn er geen kengetallen opgenomen met betrekking tot het renterisico en renteresultaat.

BNG
BSOB heeft een bancaire relatie met de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). De BNG verzorgt de bancaire diensten voor de rekening courant en inningsrekening van BSOB.

EMU-Saldo
De Wet HOF stelt regels voor de bijdrage van gemeenten aan het terugdringen van het EMU-tekort.
Het EMU-saldo is het saldo van de inkomsten en uitgaven van de overheid. Hierbij zitten ook inkomsten en uitgaven met een kapitaalkarakter, zoals investeringen en investeringsbijdragen. Het overzicht van het EMU-saldo is bedoeld om op nationaal niveau te kunnen bepalen in hoeverre de verschillende overheden bijdragen aan het nationale EMU-saldo.

Ingevolge de voorschriften (BBV) presenteren wij de berekening van ons EMU-saldo:

Tabel: EMU saldo 2020 - 2022 Omschrijving		Bedragen x € 1.000 2020	2021	2022
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	123	0	0
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	60	88	70
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	0	0	0
4	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	0	0	0
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	0	0	0
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiele vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op de exploitatie verantwoord	0	0	0
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	0	0	0
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	0	0	0
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	0	0	0
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	0	0	0
11 a	Verkoop van effecten: Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	nee	nee	nee
b	Zo ja, wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?			
	Berekend EMU-saldo	**183**	**88**	**70**

5.5 Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering is ondersteunend aan en mede bepalend voor de kwaliteit van de primaire processen en de realisatie van de beoogde effecten. De interne organisatie staat volledig ten dienste van de primaire processen. Dit betekent dat de kwaliteit en omvang van de organisatie, maar ook faciliteiten als bijvoorbeeld de huisvesting en de automatisering/ICT indirect van grote invloed zijn op het behalen van de gewenste effecten.
In deze paragraaf worden de plannen van de processen bezwaar en beroep, frontoffice en ICT.

5.5.1 Bezwaar en Beroep

Wat willen we bereiken?
Bezwaren WOZ
Het gehele proces van bezwaarafhandeling, administratief, juridisch en taxatietechnisch afhandelen binnen de wettelijke gestelde termijn. Voor 90% van de bezwaren willen wij in 2022 gaan voldoen aan de door de Hoge Raad gestelde redelijke termijn van een half jaar vanaf datum aanslagoplegging. Daarnaast als prestatie indicator het maximum aantal toegekende bezwaren onder het landelijke gemiddelde. Door optimale berichtgeving zowel vanuit BSOB alsook vanuit al haar deelnemers de belastingplichtigen zoveel mogelijk bewegen om geen gebruik te maken van de zogenoemde NCNP bureaus, maar rechtsreeks contact op te nemen met BSOB.

Bezwaren gemeentelijke heffingen
Het gehele proces van bezwaarafhandeling, administratief en juridisch afhandelen binnen de gestelde termijn van 3 maanden na ontvangst van het bezwaarschrift. De wettelijke afhandelingstermijn bedraagt een jaar (binnen het belastingjaar).

Bezwaren waterschapsheffingen
Het gehele proces van bezwaarafhandeling, administratief en juridisch afhandelen binnen de wettelijk gestelde termijn van 18 weken na ontvangst van het bezwaarschrift.

Beroepsschriften
Afhandeling conform de termijnen die door de Rechtbank en het Gerechtshof worden gesteld. Kwaliteit van de procesvoering op een hoog peil houden, zodat zo min mogelijk beroepen worden verloren op basis van niet weersproken of onvoldoende onderbouwd.

Wat gaan we daarvoor doen?
Bezwaren WOZ, gemeentelijke en waterschapsheffingen
We proberen bezwaren zo veel mogelijk te voorkomen. BSOB zet maximaal in op informeel contact na de aanslagoplegging (telefonisch contact, inpandige opnamen, inloopavonden bij deelnemende gemeenten). Het blijkt dat de ingezette weg in 2020 met als doel de burger direct BSOB te laten bellen en daarvoor maximaal aandacht te vragen bij de belastingplichtigen die daarvan gebruik hebben gemaakt positief bevonden wordt. Daarnaast gaat BSOB ook deelnemers (gemeenteraden) betrekken in het streven om dit te bereiken. Ook de deelnemers kunnen bestuurlijke druk uitoefenen op de landelijke politiek, met als doel het verdienmodel voor de NCNP bureaus te veranderen. Als naar aanleiding van dit informeel contact blijkt dat de inwoner gelijk heeft, dan wordt een aanslag direct ambtshalve verminderd en een bezwaar voorkomen.

Aanvullend neemt BSOB, indien dit mogelijk is, ook na het ontvangen van een bezwaarschrift telefonisch contact op met belanghebbende om het bezwaar informeel te kunnen behandelen, dan wel te komen tot een fiscaal compromis.

Beroepsschriften
Om de kwaliteit van de procesvoering op een hoog peil te houden, zodat we zo min mogelijk beroepen verliezen op basis van niet weersproken of onvoldoende onderbouwd, wordt binnen dit werkproces het vier-ogen principe toegepast bij alle taxaties en verweren. Objecten in het kader van de Wet WOZ worden in de beroepsfase altijd inpandig opgenomen, zodat de taxateur ook altijd het object volledig heeft kunnen beoordelen.

5.5.2 Frontoffice

Algemeen
De frontoffice is het eerste aanspreekpunt van BSOB. De frontoffice geeft antwoord op vragen die binnenkomen via de post, mail of telefoon of zorgt dat vragen op een goede manier worden doorgeleid naar de backoffice. Klantgerichtheid, resultaatgerichtheid en professionaliteit zijn belangrijke kernwaarden voor de frontoffice. Een goede bereikbaarheid is belangrijk met in het achterhoofd het kostenbewustzijn.

Ontwikkelingen omgeving
De volgende ontwikkelingen (maatschappelijk, wettelijk etc.) hebben invloed op de producten van de frontoffice:
- Sociaal invorderen
- AVG

BSOB blijft uitvoeringsbeleid ontwikkelen op het gebruik van de onderscheidende communicatiemiddelen in de klantcontacten als bijvoorbeeld:
- het steeds meer producten digitaal aanbieden
- het beschikbaar stellen van documenten via MijnOverheid
- openingstijden telefonische bereikbaarheid
- Terugbelmogelijkheid via website
- Faciliteren dat burger steeds meer zelf digitaal kan regelen

Wat willen we bereiken?
- BSOB streeft een goede bereikbaarheid na. Alle inkomende telefoongesprekken dienen binnen de gestelde prestatie-indicatoren beantwoord te worden. Inkomende e-mails en overige correspondentie dient op tijd, volgens de gestelde prestatie-indicatoren, beantwoord te worden. Dit alles tegen zo laag mogelijke kosten.
- Belastingplichtigen maken zo veel mogelijk digitaal gebruik van de producten en raadpleging via MijnOverheid.

Wat gaan we daarvoor doen?
- Management informatie analyseren en daarmee het belgedrag van de klant beïnvloeden.
- De processen voor het verwerken van e-mails en overige correspondentie beter op elkaar afstemmen. Hierdoor zal de belastingplichtige sneller een antwoord op zijn vraag ontvangen.
- Meer producten digitaal aanbieden.

5.5.3 ICT

Algemeen

Bevat alle ICT-activiteiten om de werkzaamheden binnen de andere activiteiten te ondersteunen, hiertoe worden de volgende deelprocessen uitgevoerd:

- Applicaties beheren (zoals inrichten, upgrades verzorgen en scripts draaien).
- Autorisaties verlenen.
- Gebruikers ondersteunen (zoals verzorgen handleidingen en storingen verhelpen).
- Opstarten en monitoren productieruns, beheren van documentproductie.
- Databasebeheer en uitvoeren van data-analyses.
- Ontwikkelen van Business Intelligence oplossingen.
- Beheren en onderhouden van ICT contracten.
- Opstellen en realiseren van Informatiemanagement en –beleid.
- Realiseren van projecten.

Ontwikkelingen omgeving

De volgende ontwikkelingen (maatschappelijk, wettelijk etc.) hebben invloed op de bedrijfsvoering;

- Verdergaande digitalisering van de maatschappij zodat makkelijker en sneller contact gelegd kan worden tussen e-overheid en burger.
- Met behulp van slimme inzet van ICT kunnen hogere kwaliteit, snellere dienstverlening en lagere exploitatiekosten bereikt worden.
- Verdere ontwikkeling en uitbreiding van BI-tool (Qlikview). Dit om zowel intern als extern (deelnemers) frequenter en optimaler te informeren met betrekking tot de processen en financiën van BSOB.
- Overheidsinstanties bieden steeds meer open-data aan voor nuttige toepassingen.

Wat willen we bereiken?

- Optimaal gebruik maken van GouwZaak en Workflow: werkprocessen zoveel mogelijk automatiseren en robotiseren.
- Betrouwbaar met Data voor onze deelnemers en belastingplichtigen: slim, veilig en efficiënt inzetten van data en basisregistraties.
- Geautomatiseerd doorvoeren van mutaties in basisregistraties: de ontsluiting van gegevens uit basisregistraties flexibeler en minder complex maken door toepassing van Common Ground principes en de gegevens rechtstreeks afnemen bij de landelijke basisregistraties.
- Optimaal gebruik maken van GIS oplossingen en beschikbaar beeldmateriaal.
- Datagedreven sturing: medewerkers zijn in staat kritische vragen te stellen over data, kennis op te bouwen en de beschikbare data optimaal te benutten in besluitvormingsprocessen. We zetten daar ook nieuwe ontwikkelingen voor in zoals Datascience, robotisering en kunstmatige intelligentie.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Inzetten van Business Analytics oplossingen zodat BSOB meer sturing op processen kan realiseren.
- Inzetten van Big Data ontwikkelingen, technieken en tools maakt het mogelijk om uit grote hoeveelheden ongestructureerde en gestructureerde data maximale inzichten te verkrijgen. Dit gaat ook andere eisen aan medewerkers stellen, er zal meer kennis op het gebied van data-analyse nodig zijn in plaats van data-entry. Dit betekent ook een geleidelijke verschuiving van taken in de komende jaren.
- Implementeren van Idensys, wat zorgt voor afspraken over strenge eisen aan veiligheid, betrouwbaarheid en bescherming van persoonlijke gegevens tussen overheden en bedrijven. Zo kunnen belastingplichtigen straks met één inlogmiddel van hun keuze veilig inloggen.
- Verdergaand implementeren en aansluiten op het Stelsel van Basisregistraties met de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT) en Basisregistratie Personen (BRP).

Automatisering

BSOB is in 2019 gestart met "Operational Excellence" hetgeen staat voor zo efficiënt mogelijk de hoogst mogelijke kwaliteit te bieden in dienstverlening naar onze deelnemers.

Het hart van de belastingorganisatie bestaat, naast medewerkers, in hoofdlijnen uit twee automatiseringsapplicaties (pakketten). Dit zijn de belastingapplicatie van Gouw (Gouw7R2) en de waarderingsmodule Ortec Finance van Ortax.

Alle operationele medewerkers werken met een of beide pakketten. Deze pakketten hebben weer koppelingen met externe databanken onder andere de LV (landelijke Voorzieningen). In 2020 is BSOB gestart met zogenaamde Key-users. Dit zijn medewerkers die zelf continue werken in de verschillende applicaties en elk op het eigen kennis/vakgebied constateren dat er naast efficiëntere processen (dit wordt maandelijks overlegd met de leveranciers van de applicaties) ook veel repeterende werkzaamheden plaatsvinden binnen BSOB.

In overleg en op initiatief van en met de Key-users worden al deze repeterende werkzaamheden geanalyseerd en daar waar het een significante tijdsbesteding betreft geautomatiseerd. Deze automatisering kan plaatsvinden door aanpassingen van het belastingpakker of de waarderingsmodule, workarounds buiten de systemen om door toepassing van query's of het toepassen van robotisering. Dit zal de komende jaren een steeds prominentere plek in de organisatie krijgen. Het effect voor BSOB breed is dat op termijn de kosten voor de uitvoering van de diensten voor de deelnemers steeds lager worden en de kwaliteit steeds hoger. Zie ook paragraaf 6.2 masterplan automatisering.

5.5.4 Bestuurs- en beleidsondersteuning

Algemeen
Onder bestuurs- en beleidsondersteuning wordt verstaan het adviseren van de organisatie bij het beleid in brede zin zoals bijvoorbeeld op het gebied van archief, gemeenschappelijke regeling, toetreding en uittreding, bestuursadvisering en voorbereiding van besluitvorming.

Onder fiscaal-juridische ondersteuning wordt verstaan het adviseren en ondersteunen van afdelingen en management bij bezwaren, beroepen en complexe fiscale vraagstukken. Daarbij hoort ook het bijhouden van nieuwe ontwikkelingen, wetswijzigingen en jurisprudentie. Voorts valt fiscaal-juridische ondersteuning ook het opstellen van beleidsregels, de leidraad invordering, de jaarlijkse procedure betreffende de belastingverordeningen en de advisering bij het opstellen van nieuwe belastingverordeningen.

Wat willen we bereiken?
- Tijdige en kwalitatief goede integrale advisering richting het bestuur. Hierbij willen we het besluitvormingsproces beter bewaken en de kwaliteit van bestuurlijke stukken verbeteren.
- Tijdige beantwoording van vragen en een tijdige levering van concept-verordeningen aan de deelnemers. Vervolgens willen we bereiken dat de deelnemers tijdig de definitieve verordeningen naar ons sturen en ook vaststellen zodat wij het kunnen implementeren binnen de organisatie. Voorgaande geldt ook voor overige besluiten. Het is enorm van belang dat wij op hoogte gehouden worden van de ontwikkelingen, beslissingen en andere voornemens met betrekking tot de belastingen. Dit is noodzakelijk zodat wij de benodigde aanpassingen en/of de heffingen hierop kunnen baseren.
- We handelen WOB-verzoeken binnen de wettelijke termijn af. Bij een WOB-verzoek achten wij klantvriendelijkheid enorm van belang. Dientengevolge zorgen wij ervoor dat we zo transparant mogelijk zijn ten opzichte van de verzoeker.

5.6 Verbonden partijen

BSOB heeft geen verbonden partijen.

5.7 Grondbeleid

Dit is niet van toepassing op BSOB.

5.8 Mededelingen WNT

In het kader van de Wet Normering Topinkomens is BSOB verplicht melding te maken van eventuele topinkomens. Het doel van de WNT is het tegengaan van bovenmatige beloningen en ontslagvergoedingen bij instellingen in de (semi) publieke sector. In de WNT worden inkomens en ontslagvergoedingen van topfunctionarissen bij instellingen met een publieke taak, genormeerd en openbaar gemaakt. Jaarlijks worden de bezoldigingsnormen in een ministeriële regeling vastgesteld en geïndexeerd.
BSOB blijft binnen de gestelde norm en voldoet hiermee aan de WNT.

6. Projecten

Voor 2022 staan één specifiek project benoemd, namelijk het masterplan automatisering.

6.1 Masterplan automatisering

Masterplan automatisering (€ 132.500 per jaar)
Het masterplan automatisering is onder andere een samenwerking met drie andere belastingsamenwerkingen en Gouw. Doel van dit project is het "one size fitts all" idee van Gouw om te zetten naar een methodiek die gezamenlijk door de vijf partijen wordt gedragen. Dat betekent dat de best practises vooraf door de vijf partijen worden besproken en dat er maar een best practice wordt uitgevoerd, getest en geïmplementeerd. Dit heeft voordelen met betrekking tot testen (denk aan de benodigde testcapaciteit en de verdeling van de testcapaciteit onder de vier belastingsamenwerkingen) en uiteindelijke kosten. Deze kosten voor deze samenwerking bedraagt in 2022 (en 2023) € 32.500
Daarnaast zal verdergaande automatisering en robotisering, voor zover deze niet direct geïmplementeerd kan worden in de bestaande applicaties, worden voortgezet met als doel de repeterende werkzaamheden binnen de vastgestelde workflows efficïenter en kwalitatief hoogwaardiger uit te voeren. Hiervoor is € 100.000 in de begroting 2022 opgenomen.

7. Financiën

In dit hoofdstuk is een overzicht opgenomen van de begroting 2022. In de kadernota 2021 zijn de kaders en uitgangspunten opgenomen waarbinnen BSOB de begroting 2022 inclusief meerjarenraming opstelt. Dit zijn onder andere de prijscorrecties volgend uit de septembercirculaire 2020.

Prijsmutaties overheidsconsumptie 2022 (conform septembercirculaire 2020)

	2022
Netto materiele consumptie	1,5%
Lonen en salarissen	1,5%

Naast deze uitgangspunten zijn de volgende punten verwerkt:

- Taakstelling effecten robotisering (kosten 'van-werk-naar-werk'-traject) € - 68.000
- Afspraken samenwerking Gouw (onderdeel masterplan automatisering) € + 32.500
- Wegwerken achterstanden werkvoorbereiding
    - Inhuur waarderen € + 90.000
    - Inhuur heffen € + 60.000

Exploitatiekosten: (*€1.000)			2022
Overhead	Lonen en salarissen		1.552
	Overige personeelskosten		325
	Inhuur personeel		
	Kapitaallasten	Andere vaste bedrijfsmiddelen, afschrijving	70
		Rente	
	Automatiseringskosten		550
	Uitvoeringskosten	Kosten betalingsverkeer	1
	Huisvestingskosten		357
	Duurzame goederen		5
	Algemene kosten		234
	Onvoorzien		50
	Uitbestede diensten		536
	Taakstelling/effecten Robotisering		*68*
	Totale lasten		**3.746**
	Overige opbrengsten	Overige baten	
	Opbrengsten invordering		
	Totale baten		
		Totale kosten overhead	**3.746**
Waarderen	Lonen en salarissen		1.346
	Overige personeelskosten		
	Inhuur personeel		728
	Automatiseringskosten		175
	Repro- en portokosten		5
	Uitvoeringskosten	Proceskostenvergoedingen	660
	Totale lasten		**2.914**
	Overige opbrengsten	Waarderen op oppervlakte - mutatiesignalering	
	Totale baten		
		Directe kosten waarderen	**2.914**
		Doorberekende kosten overhead	**1.764**
		Totale kosten Waarderen	**4.678**
Heffen	Lonen en salarissen		1.241
	Overige personeelskosten		
	Inhuur personeel		60
	Automatiseringskosten		73
	Repro- en portokosten		252
	Totale lasten		**1.626**
	Overige opbrengsten	Overige baten	
	Totale baten		
		Directe kosten Heffen	**1.626**
		Doorberekende kosten overhead	**1.526**
		Totale kosten Heffen	**3.152**
			499
Innen	Lonen en salarissen		327
	Overige personeelskosten		
	Inhuur personeel		
	Repro- en portokosten		59
	Uitvoeringskosten	Abonnement Inlichtingenbureau	11
		Incasso- en deurwaarderskosten	191
		Kosten betalingsverkeer	147
		Uitvoeringskosten kwijtschelding	38
	Totale lasten		**773**
	Overige opbrengsten	Overige baten	
	Totale baten		
		Directe kosten Innen	**773**
		Doorberekende kosten overhead	**456**
		Totale kosten Innen	**1.229**
Netto-kosten			**9.059**
	Deelnemersbijdragen	(incl. BTW)	9.814
	BTW Eindgebruiker	Exploitatie	755
	BTW Eindgebruiker	Investeringsvoorstel	
Exploitatieresultaat			

De meerjarenraming BSOB[1] ziet er als volgt uit:

Exploitatiekosten: (*€1.000)			2022	2023	2024	2025	2026
Overhead	Lonen en salarissen		1.552	1.581	1.611	1.647	1.680
	Overige personeelskosten		325	327	287	277	163
	Inhuur personeel						
	Kapitaallasten	Andere vaste bedrijfsmiddelen, afschrijving	70	56	35	34	
		Rente					
	Automatiseringskosten		550	558	534	542	550
	Uitvoeringskosten	Kosten betalingsverkeer	1	1	1	1	1
	Huisvestingskosten		357	362	367	373	379
	Duurzame goederen		5	5	5	5	5
	Algemene kosten		234	238	241	245	249
	Onvoorzien		50	50	50	50	50
	Uitbestede diensten		536	544	552	560	569
	Taakstelling/effecten Robotisering		*68*	*-585*	*-585*	*-585*	*-585*
	Totale lasten		**3.746**	**3.137**	**3.098**	**3.148**	**3.059**
	Overige opbrengsten	Overige baten					
	Opbrengsten invordering						
	Totale baten						
		Totale kosten overhead	**3.746**	**3.137**	**3.098**	**3.148**	**3.059**
Waarderen	Lonen en salarissen		1.346	1.371	1.398	1.428	1.457
	Overige personeelskosten						
	Inhuur personeel		728	499	506	514	521
	Automatiseringskosten		175	178	181	183	186
	Repro- en portokosten		5	5	5	5	5
	Uitvoeringskosten	Proceskostenvergoedingen	660	670	680	690	700
	Totale lasten		**2.914**	**2.723**	**2.769**	**2.820**	**2.870**
	Overige opbrengsten	Waarderen op oppervlakte - mutatiesignalering					
	Totale baten						
		Directe kosten waarderen	**2.914**	**2.723**	**2.769**	**2.820**	**2.870**
		Doorberekende kosten overhead	**1.764**	**1.477**	**1.459**	**1.482**	**1.440**
		Totale kosten Waarderen	**4.678**	**4.200**	**4.228**	**4.302**	**4.310**
Heffen	Lonen en salarissen		1.241	1.180	1.202	1.228	1.253
	Overige personeelskosten						
	Inhuur personeel		60				
	Automatiseringskosten		73	74	75	76	77
	Repro- en portokosten		252	256	260	264	268
	Totale lasten		**1.626**	**1.509**	**1.537**	**1.568**	**1.598**
	Overige opbrengsten	Overige baten					
	Totale baten						
		Directe kosten Heffen	**1.626**	**1.509**	**1.537**	**1.568**	**1.598**
		Doorberekende kosten overhead	**1.526**	**1.278**	**1.262**	**1.282**	**1.246**
		Totale kosten Heffen	**3.152**	**2.787**	**2.799**	**2.851**	**2.844**
			499				
Innen	Lonen en salarissen		327	333	340	347	354
	Overige personeelskosten						
	Inhuur personeel						
	Repro- en portokosten		59	60	61	62	63
	Uitvoeringskosten	Abonnement Inlichtingenbureau	11	11	11	11	11
		Incasso- en deurwaarderskosten	191	194	197	200	203
		Kosten betalingsverkeer	147	149	151	153	156
		Uitvoeringskosten kwijtschelding	38	38	39	39	40
	Totale lasten		**773**	**785**	**799**	**813**	**827**
	Overige opbrengsten	Overige baten					
	Totale baten						
		Directe kosten Innen	**773**	**785**	**799**	**813**	**827**
		Doorberekende kosten overhead	**456**	**382**	**378**	**384**	**373**
		Totale kosten Innen	**1.229**	**1.168**	**1.176**	**1.196**	**1.200**
Netto-kosten			**9.059**	**8.154**	**8.203**	**8.350**	**8.354**
	Deelnemersbijdragen	(incl. BTW)	9.814	8.869	8.915	9.070	9.065
	BTW Eindgebruiker	Exploitatie	755	715	712	721	711
	BTW Eindgebruiker	Investeringsvoorstel					
Exploitatieresultaat							

[1] Vanwege de kostenstructuur en samenstelling de balans van BSOB is er in deze ontwerpbegroting 2022 geen geprognosticeerde balans opgenomen, daar dit geen verdere financiële inzichten verschaft voor de gebruikers van de begroting.

Voor de meerjarenbegroting zijn bij de uitgangspunten de parameters vanuit de septembercirculaire 2020 van het gemeentefonds aangehouden. Jaar 2026 is geen onderdeel van de septembercirculaire. Deze is daarom naar beste inschatting bepaald.:

Prijsmutaties overheidsconsumptie 2021-2025 (conform septembercirculaire 2020)

	2021	2022	2023	2024	2025	*2026*
Netto materiele consumptie	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%	*1,5%*
Lonen en salarissen	1,8%	1,5%	1,9%	1,9%	2,2%	*2%*

Daarnaast is 2023 het laatste jaar dat er een begroot bedrag (€32.500) is opgenomen voor de samenwerking met Gouw (masterplan automatisering).
Tevens is er vanaf 2023 een taakstelling inverdieneffecten robotisering opgenomen van € 585.000.

Tevens is de volgende toegestane formatie gebruikt bij het opstellen van de meerjarenbegroting.

	Verdeling Fiscaal-Juridisch	**FTE 2022**	**FTE 2023**	**FTE 2024**	**FTE 2025**	**FTE 2026**
Overhead	1,39	21,58	21,58	21,58	21,58	21,58
Fiscaal-juridisch	-4,89	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Waarderen	2,50	21,29	21,29	21,29	21,29	21,29
Heffen	1,00	18,42	18,42	18,42	18,42	18,42
Innen	0,00	5,51	5,51	5,51	5,51	5,51
Totaal	**0,0**	**66,8**	**66,8**	**66,8**	**66,8**	**66,8**

7.1 Bijdrage per deelnemer

De lasten van BSOB worden voornamelijk door de deelnemers (kosten) gedragen. Mocht de BSOB in een jaar opbrengsten genereren, dan leidt dit tot lagere kosten voor de deelnemers.
Voor de doorberekening van de kosten aan de deelnemers is gezocht naar een kostenverdeelsleutel die recht doet aan het principe dat naarmate een deelnemer meer werk inbrengt bij BSOB, deze ook een groter aandeel krijgt in de kosten van de organisatie.

7.2 Bijdragen per deelnemer op basis van de productiecijfers 2020

Sint Anthonis treedt per 2022 uit. Daarom is deze uit de berekening deelnemersbijdrage gehaald.

	Aa en Maas	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Gemert Bakel	Laarbeek	Landerd	Oss	Someren	Uden	Totaal
Totale bijdrage excl BTW	3.012.406	333.039	561.817	186.561	631.906	589.811	435.510	283.895	1.820.601	380.809	822.610	**9.058.965**
Percentage van bijdrage	33,25%	3,68%	6,20%	2,06%	6,98%	6,51%	4,81%	3,13%	20,10%	4,20%	9,08%	100%
BTW - verdeling op basis van % bijdrage	251.170	27.768	46.844	15.555	52.688	49.178	36.312	23.671	151.799	31.751	68.588	**755.325**
	3.263.576	doorschuifBTW voor gemeentelijke deelnemers										

7.3 Productiecijfers 2020[2]

Productiecijfers 2020 BSOB tbv deelnemersbijdrage

BSOB - Aantallen aanslagen en aanslagregels Productiecijfers 2020	Aa en Maas		Asten		Bernheze		Boekel		Deurne		Gemert-Bakel		Laarbeek		Landerd		Oss		Someren		Uden		Totaal
	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	Biljetten	Regels	
Aantal aanslagbiljetten per deelnemer	402.960		8.728		15.074		5.191		17.013		15.015		11.317		7.962		49.021		10.120		22.849		565.250
Aanslagen in het basispakket																							
Watersysteemheffing ingezetenen		326.861																					326.861
Watersysteemheffing gebouwd		381.615																					381.615
Watersysteemheffing ongebouwd		114.756																					114.756
Zuiveringsheffing forfait bedrijven		23.159																					23.159
Zuiveringsheffing forfait woningen		353.669																					353.669
Afvalstoffenheffing - vastrecht/ vast bedrag				7.209		13.014		4.438		14.102		13.153		9.858		6.492		41.863		8.324		19.537	137.990
Reinigingsrecht (aanslagregel op Combi-biljet)												245								107			352
Onroerende zaakbelasting eigenaar niet-woning				1.164		1.738		767		2.067		1.750		1.228		1.173		4.159		1.323		2.481	17.850
Onroerende zaakbelasting eigenaar woning				7.141		12.431		4.144		13.733		12.985		9.756		6.318		41.027		8.117		19.268	134.920
Onroerende zaakbelasting gebruiker niet-woning				1.130		1.570		690		1.880		1.588		1.129		1.059		3.751		1.191		2.239	16.227
Bedrijfsinvesteringszone eigenaar										172													172
Bedrijfsinvesteringszone gebruiker										146													146
Reclamebelasting (aanslagregel op Combi-biljet)				98		65						141		72				398					774
Rioolheffing gebruiker niet-woning								406		1.382		1.278		923		740		3.093					7.822
Rioolheffing gebruiker woning								4.369		13.592		12.644		9.633		6.514		41.302					88.054
Rioolheffing eigenaar niet-woning				1.083		1.542												3.419		1.253		1.851	9.148
Rioolheffing eigenaar woning				7.149		12.312												39.570		8.137		18.415	85.583
Hondenbelasting				1.235						3.169		3.067						8.535		1.604			17.610
Afvalstoffenheffing - DifTar			5.415		10.452				11.064		11.025		8.659						6.755				53.370
Aanslagen in het pluspakket																							
Zuiveringsheffing-Verontrein. bedrijf	9.195																						9.195
Rioolheffing grootverbruik			30				23										840				79		972
Toeristenbelasting			125		45		30		42		99				35		93		59				528
Forensenbelasting															146								146
Naheffingsaanslag parkeerbelasting									155								638				466		1.259
Kosten parkeerbelasting																							0
Marktgelden									91														91
Reclamebelasting (apart biljet)																					308		308
Graf-/lijkbezorgings-/begrafenisrechten									33														33
Precariobelasting															21								21
Baatbelasting																							0
Biljetten	402.960		8.728		15.074		5.191		17.013		15.015		11.317		7.962		49.021		10.120		22.849		565.250
Regels		1.200.060		26.209		42.672		14.814		50.243		46.851		32.599		22.296		187.117		30.056		63.791	1.716.708

[2] In de productiecijfers is de BIZ voor gemeente Someren (nog) niet meegenomen, omdat de omvang hiervan (nog) niet bekend is.

Productiecijfers 2020														
	Aa en Maas	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Gemert-Bakel	Laarbeek	Landerd	Oss	Someren	Uden	Totaal	Tarief	Opbrengst
WOZ-objecten	0	8.276	14.065	4.908	15.709	14.645	10.923	7.485	45.097	9.488	21.626	152.222	30,73	4.677.529
Aanslagregels op de basisbiljetten heffen	1.200.060	26.209	42.672	14.814	50.243	46.851	32.599	22.296	187.117	30.056	63.791	1.716.708	1,61	2.759.294
Aanslagen DifTar		5.415	10.452		11.064	11.025	8.659			6.755		53.370	2,70	144.099
Zuiveringsheffing-verontr. Bedrijf - Riool grootv aangift	9.195	30		23					840		79	10.167	22,50	228.758
Aanslagen toeristenbelasting		125	45	30	42	99		35	93	59		528	22,50	11.880
Aanslagen forensenbelasting								146				146	4,50	657
Aanslagen naheffing parkeerbelasting					155				638		466	1.259	4,50	5.666
Aanslagen marktgelden					91							91	4,50	410
Aanslagen reclamebelasting											308	308	4,50	1.386
Aanslagen graf-/lijkbezorgings-/begrafenisrechten					33							33	4,50	149
Aanslagen precariobelasting								21				21	4,50	95
Aanslagen baatbelasting												0	4,50	0
Aanslagbiljetten innen	402.960	8.728	15.074	5.191	17.013	15.015	11.317	7.962	49.021	10.120	22.849	565.250	2,00	1.128.979
Verzoek om kwijtschelding	4.787	71	113	25	159	167	99	41	821	78	310	6.671	15,00	100.065
														9.058.965

7.4 Prognose invorderingsopbrengsten

In onderstaande tabel is de prognose opgenomen van de invorderingsopbrengsten 2022 opgenomen. Als uitgangspunt wordt gehanteerd de gerealiseerde invorderingsopbrengsten 2019. Normaal zouden we de realisatie van 2020 hiervoor gebruiken, echter omdat deze realisatie een sterk vertekend beeld geeft, door de coronamaatregelen (latere oplegging waterschapsaanslagen en de verstuurde herinneringen) is deze niet objectief. Daarom is de prognose invorderingsopbrengsten gelijk gehouden aan de realisatie 2019.

Invorderingsopbrengsten	Aa en Maas	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	emert Bak	Laarbeek	Landerd	Oss	Someren	Uden	Totaal
Realisatie 2019	870.710	19.418	36.397	10.802	45.205	43.204	24.042	26.222	131.585	19.119	62.563	**1.289.267**
Prognose B2022	670.710	19.418	36.397	10.802	45.205	43.204	24.042	26.222	131.585	19.119	62.563	**1.089.267**

8. Bijlagen

8.1 Vergelijkende cijfers 2020 - 1e BW 2021 - 2022

Exploitatiekosten: (*€1.000)			Realisatie 2020	1e BW 2021	B2022
Overhead	Lonen en salarissen		1.679	1.550	1.552
	Overige personeelskosten		158	317	325
	Inhuur personeel		-1		
	Kapitaallasten	Andere vaste bedrijfsmiddelen, afschrijving	60	88	70
		Rente			
	Automatiseringskosten		488	572	550
	Uitvoeringskosten	Kosten betalingsverkeer		1	1
	Huisvestingskosten		333	351	357
	Duurzame goederen		4	5	5
	Algemene kosten		275	231	234
	Onvoorzien			50	50
	Uitbestede diensten		500	528	536
	Repro- en portokosten				
	Taakstelling/effecten robotisering			68	68
	Totale lasten		**3.498**	**3.760**	**3.746**
	Overige opbrengsten	Overige baten	-9		
	Opbrengsten invordering		-8		
	Totale baten		**-17**		
		Totale kosten overhead	**3.481**	**3.760**	**3.746**
		Doorbelasting kosten overhead	**-3.481**	**-3.760**	**-3.746**
		Saldo kosten overhead	-	-	-
Waarderen	Lonen en salarissen		1.252	1.326	1.346
	Overige personeelskosten		19		
	Inhuur personeel		892	1.418	728
	Automatiseringskosten		206	210	175
	Uitbestede diensten				
	Repro- en portokosten		7	5	5
	Uitvoeringskosten	Proceskostenvergoedingen	658	650	660
	Totale lasten		**3.033**	**3.609**	**2.914**
	Overige opbrengsten	Opbrengst mutatiesignalering	-34	-737	
		Opbrengst waarderen op oppervlakte	-187		
		Detacheringsvergoeding	-7		
		Overige baten	-18		
	Totale baten		**-246**	**-737**	
		Directe kosten waarderen	**2.787**	**2.872**	**2.914**
		Doorbelasting kosten overhead	**1.643**	**1.732**	**1.764**
		Totale kosten Waarderen	**4.430**	**4.604**	**4.678**
Heffen	Lonen en salarissen		1.270	1.303	1.241
	Overige personeelskosten		17		
	Inhuur personeel			60	60
	Automatiseringskosten		71	72	73
	Repro- en portokosten		320	248	252
	Totale lasten		**1.678**	**1.684**	**1.626**
	Overige opbrengsten	Overige baten	-7		
	Totale baten		**-7**		
		Directe kosten Heffen	**1.671**	**1.684**	**1.626**
		Doorbelasting kosten overhead	**1.432**	**1.580**	**1.526**
		Totale kosten Heffen	**3.103**	**3.263**	**3.152**
Innen	Lonen en salarissen		324	322	327
	Overige personeelskosten		5		
	Inhuur personeel				
	Repro- en portokosten		75	59	59
	Uitvoeringskosten	Abonnement Inlichtingenbureau	10	11	11
		Incasso- en deurwaarderskosten	124	188	191
		Kosten betalingsverkeer	144	144	147
		Uitvoeringskosten kwijtschelding	23	37	38
	Totale lasten		**706**	**761**	**773**
		Directe kosten Innen	**706**	**761**	**773**
		Doorbelasting kosten overhead	**406**	**448**	**456**
		Totale kosten Innen	**1.112**	**1.209**	**1.229**
Netto-kosten			**8.645**	**9.077**	**9.059**
	Deelnemersbijdragen	(incl. BTW)	9.444	9.826	9.814
	BTW Eindgebruiker	Exploitatie	675	749	755
	BTW Eindgebruiker	Investeringsvoorstel	-	-	
Exploitatieresultaat			**123**		
	Voorgesteld				
	Dotatie aan bestemmingsreserve (projectresultaat)				
Gerealiseerd resultaat			**123**		

8.2 Prestatie-indicatoren

Resultaatgebied klanten en leveranciers		**KPI**	**KENGETAL**	
Prestatie-indicator	***Doelstelling Vastgestelde begroting 2021***	***Beinvloedbaar***	***Niet (nauwelijks)-beinvloedbaar***	***Voorstel 2021 - 2022***
Klachtenafhandeling	· % klachten afgehandeld binnen 6 weken: ≥ 95%	X		100%
	· Aantal klachten: < 15		X	
Gegronde beroepschriften (nummers)	· Max. 25% gegrond (excl. fiscale compromissen)	X		20%
Wachttijd bij telefonisch contact	· Wachttijd ≤ 3 minuten : ≥ 95%	X		
Resultaatgebied medewerkers				
Prestatie-indicator	***Doelstelling Vastgestelde begroting 2021***			
Ziekteverzuim	· Percentage ziekteverzuim: < 3,5%	X		
Meldingsfrequentie	· Gemiddelde meldingsfrequentie ≤ 1,2	X		
Resultaatgebied bestuur en financiers				
Prestatie-indicator	***Doelstelling Vastgestelde begroting 2021***			
De aanslag dient juist en zo volledig mogelijk te worden opgelegd; huidig heffingsjaar	· juistheid: aantal vernietigde aanslagregels afgezet tegen totaal aantal opgelegde aanslagregels ≤ 0,5%	X		0,25%
	· 95% (*gemonbineerde*) aanslagregels per object op aanslagbiljet conform gepland aantal aanslagregels	X		99%
Verzoek-, bezwaar- en beroepschriften dienen binnen gestelde termijnen te worden afgewerkt.	· Bezwaarschriften op aanslagen waterschapsheffing binnen 18 weken, m.u.v. watersysteemheffing Gebouwd.	X		98%
	· Bezwaarschriften op aanslagen gemeentelijke belastingen binnen wettelijke termijn (voor 20/11; binnenkomst na 20/11 afdoen binnen 12 weken).	X		98%
	· Afhandeling WOZ bezwaren (90% vóór 1 oktober en de resterende vóór 31 december; binnenkomst na 20/11 afdoen binnen 12 weken).	X		98%
Verzoeken om 100% **volledige** kwijtscheldingen moeten op juiste wijze (conform beleid) binnen gestelde termijnen worden afgehandeld.	· 100% van de volledige verzoeken binnen 16 weken.	X		98%
Oordeel waarderingskamer	· Minstens 'Goed'	X		
Waardering objecten	· Vóór 1 oktober concept-waardering van ≥ 90% van de objecten beschikbaar voor eerstvolgend tijdvak (=status M in Ortax).	X		
Gegronde WOZ-bezwaarschriften (nummers): huidig heffingsjaar	· ≤ 50% (excl. compromissen).	X		
NCNP bezwaren	· Percentage NCNP bezwaren		X	
Financiële tegenwaarde van de door de deelnemers begrote aanslagen	· ≥ 95 % per 1 juli (Netto opgelegd; minus vernietigingen, verminderingen, kwijtscheldingen e.d.)	X		
	· ≥ 98% per 31 december (Netto opgelegd; minus vernietigingen, verminderingen, kwijtscheldingen e.d.).	X		
Betalingsgedrag	· Openstaand bedrag , 1 jaar na dagtekening aanslag: max. 3% open na laatste vervaldag	X		1,25%
	· Openstaand bedrag , 2 jaar na dagtekening aanslag: max. 1% open na laatste vervaldag	X		0,70%
	· Openstaand bedrag , 5 jaar na dagtekening aanslag: max. 0,1% open na laatste vervaldag	X		
Waardering objecten	· Voor 1 december zoveel mogelijk objecten gecontroleerd: ≥ 90% (=status A of D in Ortax).	X		
WOZ-bezwaarschriften (nummers); huidig heffingsjaar	· Aantal ontvangen WOZ-bezwaren t.o.v. WOZ-objecten: ≤ 2%	X		
WOZ-beroepschriften (nummers); heffingsjaar	· Aantal ontvangen WOZ-beroepen t.o.v. aantal afgehandelde WOZ-bezwaren: ≤ 2%	X		
Tijdige aanslagoplegging	· Aantal objecten beschikt vóór 1 maart t.o.v. totaal aantal objecten: ≥ 98%	X		
	· Aantal objecten beschikt vóór 1 juni t.o.v. totaal aantal objecten: ≥ 99,9%	X		
VOORSTEL NIEUWE INDICATOREN / KENGETALLEN:				
Prestatie-indicator	***Doelstelling***			
Automatische Incasso	· Het percentage belastingplichtigen wellke een AIC heeft afgegeven		X	
Aanslagen verstuurd via MijnOverheid	· Het percentage aanslagen verstuurd via MijnOverheid		X	
Aantal of percentage vorderingen met uitstel v	· Het percentage uitstel van betaling tov totaal aantal vorderingen		X	
Aantal betalingsregelingen	· Het percentage uitstel van betaling tov totaal aantal vorderingen		X	
Aantal storno's	· Het percentage uitstel van betaling tov totaal aantal vorderingen		X	
Aantal (zelf) opgelegde loonvorderingen	· Het percentage zelf opgelegde loonvorderingen tov totaal		X	
Oninbare belastingen	· % bedrag Oninbaar lijden tov bedrag opgelegde gemeentelijke aanslagen van heffingsjaar -3 : < 0,20% · % bedrag Oninbaar lijden tov bedrag opgelegde waterschapsaanslagen van heffingsjaar -3: < 0,20%	X		

8.3 Taakvelden

Op grond van artikel 7, lid 3 van de BBV provincies en gemeenten dient in de begroting een overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld te worden opgenomen. In beginsel zouden de volgende taakvelden voor BSOB van toepassing zijn.

Taakvelden gemeenten

0. Bestuur en ondersteuning
0.1 Bestuur
0.2 Burgerzaken
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden
0.4 Overhead
0.5 Treasury
0.61 OZB woningen
0.62 OZB niet-woningen
0.63 Parkeerbelasting
0.64 Belastingen overig
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds
0.8 Overige baten en lasten
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)
0.10 Mutaties reserves
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten

Echter, voor BSOB is het niet mogelijk om een adequate verdeling te maken tussen deze taakvelden. Daarom zijn de kosten die direct toe te rekenen zijn aan de belastingen onder taakveld 0.6 verantwoord. Hierbij een onderverdeling gemaakt tussen belastingen OZB en overige belastingen.

Taakveld	Taakveldomschrijving		2022	2023	2024	2.025	2026
0.4	**Overhead**	Totale kosten overhead	3.696	3.087	3.048	3.098	3.009
		Doorbelasting kosten overhead naar programma belastingen	-3.696	-3.087	-3.048	-3.098	-3.009
		Saldo kosten overhead	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
0.61 + 0.62	**Belastingen-OZB**	Totale directe lasten	2.914	2.723	2.769	2.820	2.870
		Totale directe baten					
		Directe kosten belastingen-OZB	**2.914**	**2.723**	**2.769**	**2.820**	**2.870**
		Doorbelasting kosten overhead	1.740	1.453	1.435	1.459	1.417
		Totale kosten belastingen-OZB	**4.654**	**4.176**	**4.204**	**4.279**	**4.286**
0.64	**Belastingen-Overig**	Totale directe lasten	2.399	2.295	2.335	2.381	2.425
		Totale directe baten					
		Directe kosten belastingen-Overig	**2.399**	**2.295**	**2.335**	**2.381**	**2.425**
		Doorbelasting kosten overhead	1.956	1.633	1.613	1.639	1.592
		Totale kosten belastingen-Overig	**4.355**	**3.928**	**3.949**	**4.021**	**4.017**
0.8	**Onvoorzien**		**50**	**50**	**50**	**50**	**50**
	Netto-kosten		**9.059**	**8.154**	**8.203**	**8.350**	**8.354**

BESLUIT DAGELIJKS BESTUUR

VOORSTEL

Het Dagelijks Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Oost-Brabant;

gelet op,

- de Wet Gemeenschappelijke Regelingen;
- de bepalingen in de Gemeenschappelijke Regeling BSOB;

B E S L U I T :

1. De Ontwerpbegroting 2022 ter vaststelling aan het Algemeen Bestuur aan te bieden.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Dagelijks Bestuur van BSOB van 15 maart 2021

De voorzitter Dagelijks Bestuur	De secretaris
H.A.M van Moorsel	G.J.M. van der Zanden

BESLUIT ALGEMEEN BESTUUR

Het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Oost-Brabant;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur d.d. 15 maart 2021

gelet op,

- de Wet Gemeenschappelijke Regelingen;
- de bepalingen in de Gemeenschappelijke Regeling BSOB;

B E S L U I T :

1. De Ontwerpbegroting 2022 vast te stellen;

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur van BSOB van 29 maart 2021.

De voorzitter Algemeen Bestuur — De secretaris

H.A.M. van Moorsel — G.J.M. van der Zanden

Kadernota 2022

Datum 18-2-2021
Status versie 1.0

Inhoud

1. Inleiding 4
2. BSOB organisatie 5
3. Ontwikkelingen 6
3.1 Landelijke ontwikkelingen 6
3.2 Ontwikkelingen in de bedrijfsvoering 8
3.3 Aanpassen werkprocessen 10
4. Financiën 12
BESLUIT VASTSTELLING KADERNOTA 2022 12

1. Inleiding

Voor u ligt de kadernota van Belastingsamenwerking Oost-Brabant met de belangrijkste plannen vanaf 2021.

Deze kadernota geeft de uitgangspunten voor de meerjarenbegroting 2022-2025 weer. We schetsen (beleids)ontwikkelingen die in de begroting verder uitgewerkt en financieel vertaald worden.

De directie, het management en de DB leden hebben zich gebogen over de toekomstige ontwikkelingen. 2020 is een jaar geweest waarin naast Covid-19 erg veel gebeurd is. Deze gebeurtenissen zijn besproken met alle bestuurders. Deze evaluatie en de daarin opgenomen oplossingen samen met de toekomstige ontwikkelingen die we allen zien voor BSOB vormen de input voor deze kadernota.

Meerjarenperspectief
Het jaar 2020 stond in het teken van het Covid-19 virus, hierover later in deze kadernota meer info. Voor 2021 staan een aantal belangrijke zaken op de agenda, te weten de voorlopige uittreding van de gemeente Sint Anthonis en de mogelijke samenvoeging van de gemeenten Uden en Landerd. Op moment van schrijven is dit echter nog niet door de Tweede Kamer bekrachtigd. De uittreding van de gemeente Sint Anthonis heeft te maken met de vorming van een nieuwe gemeente samen met de gemeente Cuijk, Mill en Sint Hubert en Boxmeer. Daarnaast is er het project waarderen op oppervlakte en de problematiek rondom automatisering die als een rode draad door de werkzaamheden loopt. Binnen het werkgebied Oost-Brabant wordt nog steeds gericht gestuurd om verder te groeien in het aantal deelnemers.

BSOB heeft na de groei in 2018 een meerjarenperspectief geboden dat met name gericht is op het continue verbeteren van de interne en externe kwaliteit. Deze verhoging van de kwaliteit heeft zich op een aantal terreinen in 2020 doorgezet. Meer dan 98% van alle combiaanslagbiljetten zijn voor 1 maart 2020 opgelegd. Dit is een knappe prestatie. De overige (veelal) waterschapsaanslagbiljetten zijn in overleg met het waterschap later in tranches opgelegd. Dit resultaat willen we continueren voor de komende jaren.

Doordat in de gehele Nederlandse gemeentelijke overheid veel aandacht is voor het BAG-proces en met name de afhankelijkheid daarvan in de komende waardering op oppervlakte in plaats van de gebruikelijke m3 zien we dat er veel verbeteringen bij onze deelnemers worden doorgevoerd die een direct gevolg hebben voor het verbeteren van de kwaliteit van ons WOZ bestand. Dit alles is opgenomen in het project waarderen op oppervlakte. Met name de objectkenmerken worden aanzienlijk verbeterd. Dit heeft ook weer een direct gevolg op de juistheid van de waarderingen.

De opgave om continu te werken aan de kwaliteit blijft onverminderd overeind. Hiermee bedoelen we dat we zowel aan de interne- alsook de externe kwaliteit blijven werken.

Met de interne kwaliteit bedoelen we de volledigheid van de data, het waarderingsproces, heffen en innen van de gemeentelijke en waterschapsbelastingen. Dit willen we zo professioneel mogelijk uitvoeren, dat wil zeggen de hoogst haalbare kwaliteit op de meest efficiënte wijze uitgevoerd. Hieronder verstaan we dat de belastingtaakuitvoering in één keer goed gebeurt en daardoor de aanslagoplegging actueel en volledig is. Met behulp van verdergaande automatisering en de direct daaraan gerelateerde controles verhogen we de kwaliteit, verlagen we de kwetsbaarheid en bereiken we een grotere efficiency. De inzet van de automatisering zorgt onder andere voor de benodigde extra inzet op het project waarderen op oppervlakte.

Met de externe kwaliteit bedoelen we de dienstverlening naar onze deelnemers en alle belastingplichtigen. De komende jaren willen we de belastingplichtige nog sneller antwoord geven. De website wordt begin 2021 geheel vernieuwd. Dat nieuwe website heeft naast een veel beter en leesbaarder taalgebruik invoering “klare taal” (alle tekstblokken zijn aangepast) ook een snellere en aan de situatie aanpasbare zoekfunctie heeft. Dat wil zeggen dat we de belangrijkste onderwerpen op de website kunnen aanpassen aan de verzonden belastingaanslagen. Zodat de belastingplichtige direct een relatie vind met de ontvangen aanslag. Ook creëren we de mogelijkheid om veel zaken direct door de belastingplichtige zelf te regelen.
Tevens zal de nieuwe website voldoen aan de wettelijk verplichtingen toegankelijkheid, denk hierbij aan het vergroten van teksten en voorleesopties.
Naast de dienstverlening middels de website is ook in 2020 voor het eerst in de piekmomenten (na het versturen van de grote kohieren) een groot gedeelte van de bemensing (circa 50 telefoonlijnen) ingezet om belastingplichtigen sneller te woord te kunnen staan. Dit heeft geleid tot een zeer snelle respons op de telefonische vragen en ook dit willen we blijven continueren.

In 2021 en de komende jaren zal BSOB flink investeren in scholing en op maat opleiding van al het personeel. Dit met als doel medewerkers naast verdieping op het eigen vakgebied ook breder te laten oriënteren. Deze bredere oriëntatie en kennisvergaring is ook van belang bij het genereren van een beter inzicht in de gehele belastingketen en beantwoording van de vragen van onze belastingplichtigen.

2. BSOB organisatie

BSOB is opgericht om de kwaliteit van de dienstverlening en continuïteit van de waardering, heffing en inning van gemeentelijke- en waterschapsbelastingen te garanderen. Uitgangspunten die hierbij gehanteerd worden zijn de 3 K's, Kwaliteit, Kosten en Kwetsbaarheid.

Deze 3 K's zijn als het ware een beslissingskader dat gehanteerd wordt bij alle processen en nieuwe ontwikkelingen van BSOB.

Voor 2021 en verder wil BSOB ook sterk inzetten op Modern werkgeverschap. De afgelopen periode heeft laten zien dat telewerken uitstekend past bij een organisatie als BSOB. Hierbij dragen we ook bij aan een duurzamere maatschappij. Een enquête die we begin 2021 hebben uitgevoerd onder alle medewerkers laat zien dat 99% van de medewerkers heeft aangegeven graag 1 of meerdere dagen thuis te willen blijven werken.
Het creëren van een nieuwe werkomgeving die meer past bij de toekomst, het kantoor van de toekomst zijn aandachtspunten zoals ontmoeten en vergaderen. Vergaderen zowel fysiek alsook fysiek in combinatie met conference calls. Met onze verhuurder, die dezelfde ideeën heeft zijn we in overleg hierover.

BSOB wil een werkgever zijn waar medewerkers zich veilig voelen en zal de uitkomsten van het in het voorjaar van 2021 te houden medewerkerstevredenheidsonderzoek meenemen in de toekomstige ontwikkelingen.

Onze klanten, de deelnemers en alle belastingplichtigen staan centraal in de dienstverlening. We blijven transparant in onze uitvoering, alle deelnemers hebben toegang tot ons DataWareHouse en kunnen actueel meekijken in de voortgang van de belastingprocessen.

BSOB zal met gepaste voorzichtigheid de uitbreiding van de belastingsamenwerking blijven verkennen en alert blijven voor de ontwikkelingen om ons heen. Samen met het DB en AB vindt deze verkenning plaats.

Werkgebied
BSOB is een gemeenschappelijke regeling van waterschap Aa en Maas en 11 gemeenten.
Het huidige werkgebied van BSOB ziet als volgt uit: Dit plaatje zal veranderen door de onder inleiding besproken zaken rondom de gemeente Sint Anthonis en de samenvoeging van de gemeente Landerd en Uden.

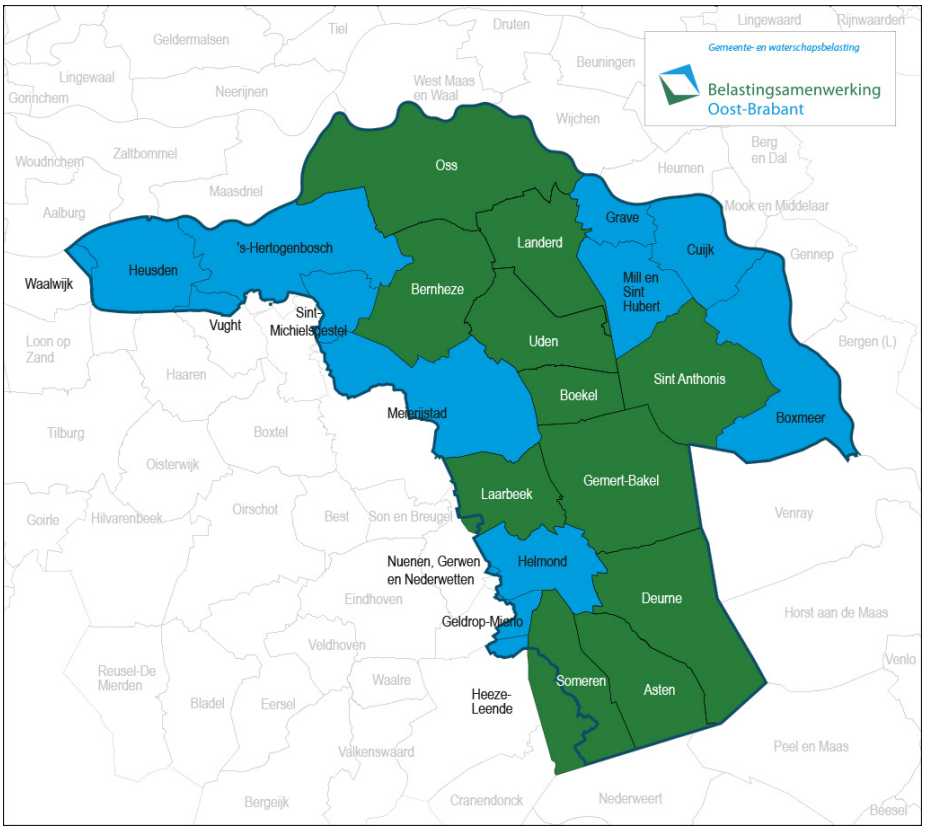

Taken
BSOB is belast met de heffing en inning van lokale heffingen voor zowel de deelnemende gemeenten als waterschap en is verantwoordelijk voor uitvoering van de Wet WOZ voor de deelnemende gemeenten. Naast de uitvoering van deze (wettelijke) basistaak voert BSOB een aantal aanvullende taken uit voor een of meerdere deelnemers. Al deze taken zijn standaard onderdeel van de dienstverlening van BSOB voor de deelnemers.
In de kostenverdeelmethode worden alle kosten die gemaakt worden voor de specifieke deelnemers conform het rekenmodel ook doorbelast aan de betreffende deelnemer. In het volgende overzicht is in beeld gebracht welke heffingen/belastingen door de deelnemers bij BSOB zijn ondergebracht (per 2022).

Heffingen	Aa en Maas	Asten	Bernheze	Boekel	Deurne	Gemert-Bakel	Laarbeek	Landerd	Oss	Someren	Uden
Afvalstoffenheffing		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Bedrijfsinvesteringszone (BIZ)					x					x	
Diftar		x	x		x	x	x			x	
Forensenbelasting								x			
Grafrechten / Lijkbezorgingsrechten					x						
Hondenbelasting		x			x	x			x	x	
Marktgelden					x						
OZB		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Parkeerbelasting					x				x		x
Precariobelasting								x			
Reclamebelasting		x	x			x	x		x		x
Reinigingsrecht						x					
Rioolheffing		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
(Water)Toeristenbelasting		x	x	x	x	x		x	x	x	
Watersysteemheffing Gebouwd / Ongebouwd	x										
Watersysteemheffing Ingezetenen	x										
Verontreinigingsheffing	x										
Zuiveringsheffing	x										

3. Ontwikkelingen

Er doen zich de komende jaren ontwikkelingen voor die invloed hebben op de bedrijfsvoering van BSOB voor de jaren 2021 en verder. We maken onderscheid in de volgende categorieën:

- Landelijke ontwikkelingen (wettelijke regelingen)
- Ontwikkelingen in de bedrijfsvoering
- Aanpassingen werkprocessen

3.1 Landelijke ontwikkelingen

Landelijke maatregelen Covid19-virus
De landelijke maatregelen tegen het coronavirus hebben een grootse impact gehad op BSOB en de belastingschuldigen. Om de impact op de belastingschuldigen te beperken zijn er op diverse momenten in 2020 maatregelen genomen door BSOB zoals tijdelijk geen kohieren, aanmaningen en dwangbevel sturen, uitstel van betaling en betalingsregelingen verleend. De gevolgen van de landelijke en eigen maatrelen zullen in 2021 en de jaren daarna nog gevoeld worden door BSOB en haar deelnemers. Daarnaast heeft het ook effect gehad op de organisatie en haar medewerkers. De overgang van kantoor naar thuiswerken is bijzonder goed verlopen en zal ertoe leiden dat de komende jaren steeds minder belangrijk wordt vanuit waar het werk gedaan wordt zolang het maar op het gewenste niveau aan kwaliteit en kwantiteit wordt gedaan. BSOB heeft eenmalig in 2020 herinneringen gestuurd om de belastingplichtigen tegemoet te komen nadat de inning voor langere perioden zijn opgeschort.

Kwaliteitseisen Waarderingskamer uitvoering Wet WOZ
De Waarderingskamer stelt steeds hogere eisen aan de kwaliteit, continuïteit en efficiency van de WOZ uitvoering. De nieuwe Waarderingsinstructie legt het accent op de interne beheersing en kwaliteitszorg van alle WOZ-werkzaamheden door gemeenten en voor gemeenten werkende samenwerkingsverbanden. Ook aan de secundaire objectkenmerken en de plaatselijke controle daarop worden steeds hogere eisen gesteld.

Daarnaast zijn bijna alle taxateurs ingeschreven in het Nederlands Register Vastgoed Taxateur (NRVT), als zijnde Register Taxateur. Om deze titel te behouden zijn de taxateurs verplicht de jaarlijkse bijscholing(en) te volgen. Dat betekent dat alle hiervoor in aanmerking komende taxateurs (je moet meer dan 3 jaren ervaring hebben) geregistreerd zijn. Voor alle junior taxateurs betekent dit dat we als eis stellen dat ze na deze periode ook worden ingeschreven, ofwel moeten voldoen aan de daarbij behorende eisen.

De waarderingskamer beoordeeld de kwaliteit van de WOZ-taxaties met sterren één tot en met vijf, waarin één het laagste en vijf het hoogste is. BSOB heeft op dit moment voor alle deelnemers vier sterren en dat staat voor de kwalificatie ‘goed’. Per deelnemer waarvoor je meerdere jaren deze kwalificatie hebt gehaald krijg je de kwalificatie ‘goed meerdere jaren’ en dat zijn vijf sterren. BSOB heeft weliswaar een verzoek ingediend voor de vijfde ster, maar ook mede door corona zal de behandeling ervan een jaar later plaatsvinden.

Omgevingswet
De Omgevingswet is uitgesteld en gaat in per 1 januari 2022. De regels voor ruimtelijke ontwikkelingen worden vereenvoudigd en samengevoegd. Zo wordt het makkelijker om ruimtelijke projecten te starten. Bijvoorbeeld woningbouw op voormalige bedrijventerreinen of de bouw van windmolenparken.

Zonnepanelen buiten de OZB belasting
Onderzocht is de mogelijkheid van het opnemen van een vrijstelling voor zonnepanelen. De conclusie is om dit niet te doen om de volgende redenen. Er wordt in de taxatie geen aparte onderdeelwaarde toegekend aan zonnepanelen, zij maken deel uit het begrip ‘duurzaamheid van een woning’. De invloed van dit totale pakket wordt zowel in de individuele waardebepaling als in de marktanalyse afgevangen door correct gebruik van KOUDV factoren. Omdat er geen individuele waarde wordt toegekend aan zonnepanelen is het niet uitvoerbaar om een OZB-vrijstelling op te nemen. Daarnaast is het impact zeer beperkt, in geval het dat een WOZ-waarde van € 5.000,- toegekend zou kunnen worden aan het enkele onderdeel zonnepanelen dan zou dat een vrijstelling van ongeveer € 25,- aan OZB, inkomstenbelasting en watersysteemheffing gezamenlijk opleveren. De vraag is in hoeverre een dergelijke besparing of andersom extra bedrag aan belastingen de keuze voor het wel of niet nemen van zonnepanelen beïnvloed.

Als de wens er is om de belastingschuldigen die verduurzamen te belonen dan zou een subsidieregeling waarbij een OZB-teruggaaf wordt verstrekt een meer passende oplossing kunnen zijn.

Krapte arbeidsmarkt vakgebied
We willen een aantrekkelijke werkgever blijven voor huidige en toekomstig personeel.
BSOB heeft in 2019 invulling gegeven aan modern werkgeverschap door aspecten van duurzaamheid, mobiliteit, telewerken en vitaliteit te integreren. Ook voor 2021 en verder blijft dit een aandachtspunt voor het management.

De krapte op de arbeidsmarkt is met uitzondering voor de taxateurs achterhaald. In 2020 is BSOB gestart om samen met een andere belastingsamenwerking, de waarderingskamer en de leverancier van onze taxatieapplicatie het zelflerend effect van de applicatie (het modelmatig waarderen) sterk te vergroten zodat er voor veel niet unieke objecten meel modelmatig kan worden gewaardeerd. Dit betekent minder inzet van taxateurs en dus afscheid nemen van de continue noodzaak van inhuur op dit vlak.

Wijziging wet gemeenschappelijke Regeling
Er is een wetsvoorstel tot wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) gepubliceerd. Het doel van deze wetswijziging is om democratische legitimatie van de gemeenschappelijke regelingen te versterken door middel van het verruimen van de mogelijkheden voor vertegenwoordigende organen van de decentrale overheden, om invloed uit te oefenen op de bestuursvoering van de samenwerkingsverbanden die hun grondslag vinden in de Wet gemeenschappelijke regelingen.
De consultatieperiode van dit wetsvoorstel is op 12 oktober 2019 afgelopen. Op moment van schrijven is het wetsvoorstel nog niet aangepast naar aanleiding van de reacties. In december 2020 is nog een voorstel van wet tot wijziging van de Wet gemeenschappelijke regeling ingediend. Het kan nog enige tijd duren voordat dit definitief wordt.

Rechtmatigheidsverantwoording
Tot en met 2020 geeft de accountant bij de jaarstukken een controleverklaring af inzake de rechtmatigheid. Door een wetswijziging moet het algemeen bestuur vanaf 2021 zelf een rechtmatigheidsverantwoording opstellen, welke gecontroleerd zal worden door de externe accountant. Op het moment van schrijven van deze kadernota is de wet nog niet bekrachtigd. De commissie BBV is van plan de definitieve notitie Rechtmatigheidsverantwoording in het eerste kwartaal van 2021 te publiceren. Dit is nog afhankelijk van de wetswijziging die deze verschuiving definitief maakt. Mogelijk is de wetswijziging later definitief, waardoor de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording wordt uitgesteld naar boekjaar 2022.

No Cure No Pay (NCNP)
We hebben moeten constateren dat de gemiddelde uitbetaalde proceskosten per aanslagbiljet fors zijn gestegen. Buiten dat, is het absoluut percentage bezwaren gestegen, en ook het aandeel NCNP bureaus ten opzichte van alle bezwaarindieners. Echter het percentage toegekende bezwaren is nagenoeg gelijk gebleven, wat een knappe prestatie is. Dit houdt in dat over de hele lijn de proceskosten fors stijgen. In het belastingjaar 2020 is een totaalbedrag van € 658.000 uitbetaalt aan proceskosten. Inmiddels is dit een serieus landelijk probleem geworden. Er is door de tweede kamer een onderzoek ingelast naar de gang van zaken rondom de NCNP bureaus en de gevolgen van de sterke toename daarvan. Door de crisis rondom corona is dit vertraagd. Dit onderzoek is inmiddels medio februari 2021 aangeboden aan de tweede kamer. De uitkomsten van dit onderzoek zijn echter van een dermate slechte kwaliteit dat er vanuit verscheidene kanten aandacht voor wordt gevraagd. BSOB is in gesprek met o.a. waarderingskamer en VNG en heeft een inhoudelijke reactie naar deze instanties en collega-directeuren gestuurd, die met veel bijval zijn ontvangen. Op moment van schrijven is niet bekend hoe dit zich verder ontwikkelt. Echter als dit rapport ongewijzigd behandeld wordt zal dit een zeer negatieve impact hebben op het aantal door NCNP-bureaus ingediende bezwaren en zullen de daaraan gerelateerde proceskosten jaarlijks zullen stijgen.

Sociaal invorderen
Mede dankzij de inzet van de nationale ombudsman is de laatste jaren meer aandacht voor de schuldenproblematiek in Nederland en de bijdrage die de overheid daarin speelt. Helaas bleek de conclusie dat de manier waarom overheid en andere schuldeisers hun vorderingen invorderen de schuldenaar meer in de problemen brengen. Het advies van de ombudsman om meer behoorlijk te gaan invorderen, meer rekening houden met de daadwerkelijke situatie. Daarnaast preventief aan de slag gaan en bij de eerste signalen van betalingsachterstanden de schuldenaar benaderen en hulp aanbieden. Per 1 januari 2021 treed de wet vereenvoudiging beslagvrije voet en is er een wijziging in de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening

Wet vereenvoudiging beslagvrije voet
Kort samengevat komt het erop neer dat de beslagvrije voet wordt berekend aan de hand van informatie uit de administratie van het UWV, er is een rekentool beschikbaar gesteld aan gemeente, waterschappen en samenwerkingsverbanden hiervan om deze te kunnen berekenen. Tot 2021 werd van de schuldenaar gevraagd dat hij/zij allerlei informatie leverde voor het correct kunnen bereken van de beslagvrije voet wat op zeer beperkte mate ook daadwerkelijk gebeurde, waardoor vaak de meest minimale beslagvrije voet werd toegepast en deze vaak veel te laag bleek te zijn. Het zal vanaf 2021 ook niet meer mogelijk zijn dat er meerdere verschillende beslagen op het inkomen worden gelegd met allemaal een eigen beslagvrije voet. Als er meerdere beslagen zijn dat wordt er een coördinerende deurwaarder aangewezen. Dit allemaal lijkt een goede stap richting het beschermen van de schuldenaar te onnodige opeenstapeling van beslagen en oplopende kosten.

Wijziging Wet gemeentelijke Schuldhulpverlening
Per 1 januari 2021 vind er een wijziging in de Wet gemeentelijke Schuldhulpverlening plaats die het voor gemeenten mogelijk maakt om gegevens van burgers met betalingsachterstanden in een vroeg stadium uit te wisselen met een aantal belangrijke partijen als woningcorporaties, energie- en drinkwaterbedrijven en

zorgverzekeraars. BSOB is benaderd door vijf peelgemeenten om ook deze gegeven inzake de belastingaanslagbiljetten uit te wisselen met hen.

3.2 Ontwikkelingen in de bedrijfsvoering

Bestuurlijke besluitvorming
In 2021 heeft er een verandering in de samenstelling van het DB en het AB plaatsgevonden. Dat betekent onder andere dat in verband met het vertrek van de zittende voorzitter (bereiken pensioengerechtigde leeftijd) een nieuwe voorzitter van het DB en AB is benoemd.

Contact met gemeenteraden

Covid-19 en de landelijke maatregelen tegen de spreiding hiervan hebben gevraagd om hier als organisatie op te acteren. Hier is invulling aan gegeven door gedurende 2020 specifieke maatregelen te nemen om de belastingschuldigen tegemoet te komen. Deze maatregelen zijn vastgesteld door het voltallige Algemeen Bestuur van BSOB en zijn middels raadsinformatiebrieven ook gebruikt om de raden zo optimaal mogelijk te informeren van de extra genomen maatregelen. BSOB biedt alle deelnemers aan om een keer per jaar de gemeenteraden te informeren zodat naast informatie de raadsleden ook direct vragen kunnen stellen.

Aansluiting op de landelijke voorzieningen
Alle overheden moeten voor de uitvoering van hun publieke taken gebruik maken van gegevens uit het stelsel van basisregistraties. Vanuit de gedachte: eenmalig kwalitatief goede vastlegging voor meervoudig gebruik. Ook BSOB maakt daar gebruik van. Daarnaast is BSOB als bronhouder belast met de basisregistratie WOZ voor haar gemeentelijke deelnemers. Bij het in gang gezette traject waarbij alle overheden verplicht aangesloten worden op de landelijke voorzieningen (WOZ, NHR, BRK, BAG, BGT etc.) loopt BSOB soms tegen inefficiency aan.
Dit komt met name door capaciteits- en uitvoeringsproblemen bij de automatiseringsleveranciers. BSOB beschikt dan over tijdelijke oplossingen om toch over de gewenste gegevens te kunnen beschikken. BSOB is een uitvoeringsorganisatie belast met geautomatiseerde bulkprocessen. Automatisering is de ruggengraat van de organisatie en op het moment dat deze uitvalt, stagneert of fouten geeft, levert dit direct grote organisatorische problemen op met financiële gevolgschade. Een onwenselijk gevolg kan zijn dat mogelijke efficiencyvoordelen later dan wel niet gaan optreden. Om een stabiele en kwalitatief hoogwaardige organisatie te blijven, blijft de focus de aankomende jaren op deze aansluitingen gericht.

Waarderen op gebruiksoppervlakte
De Waarderingskamer stelt waardering op de gebruiksoppervlakte vanaf 2022 verplicht. Hieraan ligt een aantal belangrijke overwegingen ten grondslag. De meeste marktinformatie over woningen (Funda etc.) is gekoppeld aan de gebruiksoppervlakte van de woning. Ook in de Basisregistraties adressen en gebouwen (BAG) is de gebruiksoppervlakte beschikbaar. Vanaf 1 oktober 2016 zijn de WOZ-waarden van woningen openbaar geworden en de WOZ-waarden worden gepresenteerd in combinatie met gegevens uit andere basisregistraties, waaronder de gebruiksoppervlakte uit de BAG. Vanuit praktische overwegingen wordt het hierdoor steeds lastiger uit te leggen dat de WOZ-taxaties doorgaans gebaseerd zijn op de inhoud. Overstappen naar waarderen op gebruiksoppervlakte levert voordeel (en een hogere klanttevredenheid en duidelijkheid) op voor onze burgers, het levert (tijd)voordeel op in de procesuitvoering.
BSOB is in 2017 gestart met een verkenning in samenwerking met de BAG specialisten van de deelnemende gemeenten. In 2018 is een gezamenlijk plan van aanpak opgesteld en een project gestart om minimaal in 2022 te kunnen voldoen aan deze verplichting. In 2019 hebben veel deelnemers de eerste stappen gemaakt om de totale gebruiksoppervlakte van de GBO geometrie te valideren. In 2020 is BSOB aan de slag gegaan met het opknippen van de gebruiksoppervlakte naar de WOZ-deelobjecten. Deze taak is ook in de begroting van 2021 en verder opgenomen als specifiek project binnen BSOB. De uitvoering zal door interne medewerkers in combinatie met externe medewerkers geschieden om de kennisopbouw binnen BSOB te garanderen. Er is sprake van een incidenteel tijdelijk project. Echter zoals eerder verwoord is de omvang van de aangeleverde mutaties en de direct daarmee samenhangende werkzaamheden voor BSOB erg afwijkend van de in 2018 geformuleerde uitgangspunten en begroting. Dit heeft als gevolg dat het zeer de vraag is of BSOB in staat is om tijdig alle mutaties conform de ook door de waarderingskamer gewenste kwaliteit en tijdigheid te kunnen voldoen. Wij zijn hierover in continue overleg met de waarderingskamer.

Informatiebeveiliging en Privacy
Verdergaande automatisering en robotisering biedt niet alleen kostenvoordelen maar kan ook voorzien in de steeds hogere eisen die gesteld worden aan de kwaliteit van de medewerkers en het 'in control" zijn van de interne organisatie. De eisen die gesteld worden aan informatiebeveiliging en privacy vormen daar een onderdeel van.

In 2020 is de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) van kracht geworden. BSOB gaat in 2021 de resultaten van de GAP analyse verder implementeren. Dit traject bestaat uit:
Bepalen van maatregelen;
Actualiseren van procesbeschrijvingen en register van verwerkingen;
Dataclassificatie richtlijn opstellen en dataclassificatie uitvoeren;

Inrichten van PDCA-cyclus met periodieke managementrapportage;
Opstellen beveiligingsplan (implementatieplan maatregelen).

Kunstmatige intelligentie (AI) en algoritmes
Steeds meer bedrijven en organisaties maken gebruik van algoritmes en AI. Dit biedt voordelen en leidt tot nieuwe nuttige toepassingen. Maar de inzet van AI en algoritmes kent ook risico's en schadelijke effecten. Onverantwoordelijk gebruik van algoritmes kan leiden tot foutieve beslissingen, tot uitsluiting van mensen en tot discriminatie. De AP is als toezichthouder verantwoordelijk voor het toezicht op de verwerking van persoonsgegevens, en daarmee ook op de toepassing van AI en algoritmes waarbij persoonsgegevens worden gebruikt. Momenteel worden de eerste stappen gezet op de inzet van AI bij belastingheffing en dan met name bij de waardering in het kader van de uitvoering van de Wet WOZ.
Alhoewel deze vorm van gebruik van AI object-gerelateerd is, is het niet denkbeeldig dat AI op termijn, bijv. als hulpmiddel in het kader van invorderen, ingezet kan gaan worden. In de loop van 2021 zal BSOB dan ook onderzoek doen om te kunnen beoordelen of AI, in enige vorm, een toegevoegde waarde zou kunnen hebben in de bestaande bedrijfsprocessen voor invordering.

Dienstverlening
BSOB stuurt op kwaliteit en is hierbij klantgericht. Het bieden van moderne betaalfaciliteiten en het snel en in één keer goed helpen van onze belastingplichtigen, ongeacht het gekozen kanaal, zijn hierbij belangrijk. Onze gegevens zijn op orde met betrouwbare data. We willen onnodige gesprekken voorkomen en betrekken de belastingplichtigen proactief bij wat we doen op basis van klantprofilering. Een pragmatische aanpak staat hierbij steeds voorop, we moeten het niet onnodig ingewikkeld maken voor onze belastingplichtigen. We zullen maximaal inzetten op online gebruikersgemak voor onze klant waarbij we streven naar een toegankelijke, gebruiksvriendelijke en veilige omgeving waarbij we zelfservice stimuleren. Begin 2021 wordt een nieuwe website in productie genomen en in de loop van het jaar wordt ook de digitale balie van BSOB vernieuwd.

Basisregistraties
Basisregistratie personen (BRP)
GouwIT is in 2020 gestart met het ontwikkelen van een rechtstreekse koppeling met de BRP. De verwachting is dat deze versie van GouwBelastingen medio 2021, na intensieve testen, in productie zal gaan. Hiermee zal het contract voor BRP mutaties met de dienstverlener T&T Vertrouwd Verbonden niet meer nodig zijn.

Basisregistratie kadaster (BRK)
Het Kadaster vervangt de BRK 1.0 door een nieuwe versie, de BRK Levering 2.0. Dit moet in de loop van 2022 zijn afgerond. Na een impactanalyse door VNG Realisatie (in samenwerking met de VNG, het ministerie van Binnenlandse Zaken en het Gemeentelijke GEO-Beraad) wordt gemeenten aangeraden niet over te gaan naar BRK 2.0, maar op een later tijdstip te migreren naar de zogenaamde 'Haal Centraal' API (Application Programming Interface). Voor de bulkproductie bij BSOB is dit mogelijk een minder gewenste oplossing. In 2021 zal met GouwIT verder overleg plaatsvinden over de ontwikkelingen en inzet op gebied van BRK 2.0.
Naast de basisregistraties spelen er op het vlak van ICT ook nog andere ontwikkelingen, zoals Common Ground, GDI en GGI die gevolgen gaan hebben voor de bedrijfsvoering binnen de afdeling Heffen. Werkprocessen zullen op een andere wijze moeten worden opgezet, mogelijk worden werkprocessen in de uitvoering gecompliceerder.

Aanbesteding telefonie
Het contract met KPN voor onze telefoondiensten (VoIP telefoniesysteem en verbindingen) loopt eind 2021 af. Voor het sluiten van een nieuw contract wordt onderzocht of een Europese aanbesteding moeten worden opgestart of een onderhandse offertetraject moet worden gevolgd. In 2020 heeft al een marktverkenning plaatsgevonden.

Archivering
BSOB voert haar werkzaamheden bijna 10 jaar uit. In de afgelopen jaren heeft de focus vooral gelegen op het zoveel mogelijk verzamelen en bewaren van gegevens. Naast de van toepassing zijnde regelgeving op het gebied van archivering (Archiefwet e.d.) speelt ook de AVG bij de archivering een belangrijke rol. Op basis van de AVG dient er te worden gestreefd naar dataminimalisatie. Dat wil zeggen dat een organisatie niet meer gegevens mag verzamelen dan strikt noodzakelijk voor het beoogde doel. Dit, in combinatie met het recht op vergetelheid, verhoogt de druk op het verder en tijdig 'opruimen' van gearchiveerde documenten, die gebonden zijn aan een maximale bewaartermijn.
In 2021 wordt een opschoon actie, in overleg met de toezichthouder BHIC, voor de fysieke archieven uitgevoerd. Ook in de digitale archivering zullen de nodige documenten en gegevens verwijderd worden. Daarnaast probeert BSOB aan de voorkant te voorkomen dat documenten worden gearchiveerd die niet benodigd zijn voor de uitvoering van de werkzaamheden (bijv. kopieën van ID bewijzen, doktersverklaringen) maar regelmatig wel worden overlegd bijv. bij verzoeken tot kwijtschelding.

3.3 Aanpassen werkprocessen

Denken vanuit de klant (deelnemers, belastingplichtigen)
BSOB heeft vanuit de taakuitvoering jaarlijks contact met alle inwoners en bedrijven.
We luisteren naar de inwoners en weten wat er speelt. We zorgen ervoor dat inwoners op een laagdrempelige manier informatie kunnen vinden en vragen kunnen stellen. BSOB blijft alle medewerkers (intern) opleiden en bijscholen. Deze gewenste verhoging van het kennisniveau heeft onder andere als doel dat de gehele organisatie bij grote aanslagruns kan worden ingezet om de vragen van de belastingplichtige te beantwoorden. In 2021 zal hier invulling aan gegeven worden aan door een centrale kennisbank op te zetten, daarnaast zal er ook kennisoverdracht plaatsvinden door interne cursussen. Het jaar 2020 heeft ons geleerd dat fysiek bijeenkomen niet meer zo vanzelfsprekend is als in verleden jaren, daarom zal voor de inhoud van de kennisbank ook gekeken worden naar meer digitale oplossingen als instructies video's en infographics die vanuit thuis geraadpleegd kunnen worden.

Automatisering / robotisering
BSOB is er om de kwaliteit, dienstverlening, efficiency en continuïteit van de waardering, heffing en inning van gemeentelijke en waterschapsbelastingen te garanderen. En wel tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Naast een bijdrage te leveren aan het stelsel van basisregistraties (eenmalige registratie, meervoudig gebruik), is de aansturing erop gericht om de ingezette systemen en de standaarden zo optimaal mogelijk te gebruiken en vervolgens ook zo vastleggen (bijdrage aan kwaliteitsmanagement). In 2019 is een grote aanzet gemaakt met procesverbeteringen door het benoemen en opleiden van interne procesbegeleiders. Dat houdt in dat medewerkers getriggerd worden, door de procesbegeleiders om zelf de verbetervoorstellen te initiëren. De eerste successen zijn al geboekt. Dit is een standaard onderdeel die we continue toepassen op alle processen binnen de gehele organisatie .
In 2020 is gestart met verdergaande automatisering. Een eerste aanzet proef met robotisering is gemaakt. Inmiddels zijn er robots actief in de processen: flitsbezwaren, reguliere bezwaren en inlichtingenformulieren. We willen verder gaan bouwen aan de volgende robots: onvermogen, bouw aan en uit en 1-op-1-verkopen. Het uiteindelijke doel is alle eenvoudige repeterende werkzaamheden volledig te automatiseren. Dit betekent dat door deze automatiseringsslag alleen de complexere vraagstukken overblijven ter verwerking. Het zal medewerkers continu blijven uitdagen en betrekken bij procesverbeteringen.
Deze veranderende werkwijze gaat andere competenties van de medewerkers vragen. Daarnaast levert deze mate van automatisering een belangrijke bijdrage aan de kwaliteit van de dienstverlening van BSOB. Enerzijds omdat er een 100% zekerheid is op de juistheid van de verzending en anderzijds omdat de uitval (niet uitvoerbare opdrachten door de automatisering leidt tot nader onderzoek van de oorzaak, hetgeen vaak weer verbeteringen oplevert.

Focus op kwaliteit en stabilisatie
De doelstelling is om als organisatie "in control" te zijn. In control zijn is een zaak die begint met het hebben van doelen, voor het halen van doelen zijn processen nodig. Het "in control" zijn vereist dus het (onder)kennen van de processen van de gehele organisatie. Er wordt in de dagelijkse aansturing en de operatie gebruik gemaakt van het sturingsvierkant (directeur-controller-afdelingshoofd-adviseur kwaliteitsmanagement) en interne stuurinformatie (Qlikview).

De kwaliteit van het product van de afdelingen frontoffice, invordering, stelselbeheer en bezwaar en beroep wordt gewaarborgd door de toepassing van het vierogenprincipe op alle werkzaamheden. De "controle" wordt gemeten middels diverse voorgangsrapportages. Het klantcontact wordt op niveau gehouden doordat de medewerkers de kennis van het werkgebied hebben en behouden door middel van trainingen en begeleiding.

Toekomstige ontwikkelingen:
Het is de bedoeling dat onze reeds deelnemende gemeenten Landerd en Uden met ingangsdatum 1 januari 2022 één gemeente worden. Omdat dit nog niet door de Tweede Kamer is bekrachtigd is hierover nog geen zekerheid. Dit zal dan als project worden opgepakt om aanwezige bestanden samen te voegen en er zal een harmonisatieslag plaatsvinden tussen de beide gemeenten met betrekking tot het te voeren beleid en belastingsoorten (verordeningen). In het jaar 2021 zal een werkgroep vanuit BSOB en de betrokken gemeenten duidelijkheid geven met betrekking tot de impact en verdere uitvoering teneinde een soepele overgang voor 2022 te garanderen.

4. Financiën

Indexering
De (meerjaren)begroting van BSOB wordt geïndexeerd overeenkomstig de vastgestelde nota Financieel Beleid. De prijscorrectie op basis van de Macro Economische Verkenningen uit de laatst bekende septembercirculaire van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, onderdelen " netto materiele consumptie" en " lonen en salarissen" (voor de personele kosten) en onderdeel " netto materiële consumptie" (voor de materiële kosten).

Prijsmutaties overheidsconsumptie 2021-2025 (conform septembercirculaire 2020)

	2021	2022	2023	2024	2025	*2026*
Netto materiele consumptie	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%	*1,5%*
Lonen en salarissen	1,8%	1,5%	1,9%	1,9%	2,2%	*2%*

De septembercirculaire gemeentefonds 2020 is gebruikt voor de bovenstaande tabel. Jaar 2026 is geen onderdeel van de septembercirculaire. Deze is daarom naar beste inschatting bepaald.

Salaris/cao-ontwikkeling
De CAO Samenwerkende Gemeentelijke Organisaties geldt voor de periode 1 januari 2020 tot 1 januari 2021. OP het moment van schrijven van deze kadernota zijn de onderhandelingen voor de CAO SGO 2021 in volle gang.

Financiële impact beleidsontwikkelingen
Het doel van BSOB is om een toekomstbestendige en stabiele begroting te hebben. Met de deelnemers is afgesproken om bij elke begrotingswijziging een meerjarenbegroting toe te voegen. Omdat de 1e BW 2021 gelijktijdig geagendeerd is met de Begroting 2022 is de meerjarenbegroting alleen opgenomen bij de Begroting 2022.
De genoemde ontwikkelingen hebben voor het grootste gedeelte een minimale financiële impact op de begroting. Uitzonderingen hierop zijn het project waarderen op oppervlakte en de impact van de NCNP-bureaus. Over deze punten zal in elke bestuursrapportage gerapporteerd worden.

Naast bovenstaande punten zijn er diverse ontwikkelingen met financiële impact geweest. In de ontwerp-1e BW 2021 en ontwerp-Begroting 2022, worden deze ontwikkelingen nader toegelicht. Gezien de gelijktijdige agendering van de kadernota, ontwerp-1e BW 2021 en ontwerp-Begroting 2022 worden ze in de kadernota niet verder toegelicht, maar staan ze hieronder samengevat.

Referentie	**Omschrijving**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
1. Gouw7R2	Afspraken samenwerking Gouw	+€32.500	+€32.500	+€32.500		
2. WOZ-bezwaren	Vooralsnog geen aanpassingen.	P.M.				
3. Project Waarderen op oppervlakte	Inhuur Waarderen Overige Opbrengsten waarderen[1]	+€585.000 - €585.000				
4. Achterstand en Werkvoorbereiding	Inhuur waarderen Inhuur heffen	+€90.000 +€60.000	+€90.000 +€60.000			
* Taakstelling Robotisering	Taakstelling/effecten robotisering	+€68.000	+€68.000	-€585.000	-€585.000	-€585.000
Totaal aanpassing netto-kosten meerjarenbegroting		**+€182.500**	**+€182.500**	**-€585.000**	**-€585.000**	**-€585.000**

[1] Een minbedrag bij overige opbrengsten is een stijging van de opbrengsten. Dit staat als een minbedrag omdat het de netto-kosten verlaagt.

Bovenstaande uitgangspunten alsmede de realisatie 2020 zullen verwerkt worden in de 1e BW 2021 en het opstellen van de begroting 2022.

BESLUIT VASTSTELLING KADERNOTA 2022

Het Dagelijks Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Oost-Brabant besluit:

- In te stemmen met de kadernota 2022;
- In te stemmen met de daarin opgenomen kaders en uitgangspunten;

Oss, d.d. 15 maart 2021:

De voorzitter Dagelijks Bestuur	De secretaris
H.A.M. van Moorsel	G.J.M. van der Zanden

BESLUIT

Het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Oost-Brabant besluit:

- In te stemmen met de kadernota 2022;
- In te stemmen met de daarin opgenomen kaders en uitgangspunten;

Oss, d.d. 29 maart 2021:

De voorzitter Algemeen Bestuur	De directeur
H.A.M. van Moorsel	G.J.M. van der Zanden

Waterschap
Aa en Maas

Waterschapshuis
Pettelaarpark 70
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 088 178 80 00
F 088 178 80 01
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)
T.a.v. het Dagelijks Bestuur
Postbus 154
5340 AD OSS

Datum 11 juni 2021
Ons kenmerk
Doorkiesnr. 073 61 56 686 / Mark Peters
Onderwerp Zienswijze 1e Begrotingswijzing 2021 en Ontwerpbegroting 2022

Geacht bestuur,

Op 8 april 2021 ontvingen wij voor zienswijzeprocedure uw 1e Begrotingswijziging 2021 en de Conceptbegroting 2022. Wij hebben deze op 11 juni 2021 samen met uw Jaarstukken 2020 aan ons Algemeen Bestuur voorgelegd. Middels deze brief brengen wij u op de hoogte van de zienswijze van waterschap Aa en Maas.

Wij kunnen instemmen met de 1e Begrotingswijziging 2021 en de Ontwerpbegroting 2022. Beide documenten bevatten een hoog realiteitsgehalte, zowel wat de inhoud als de financiële uitwerking betreft. Wij zijn positief over de door u getroffen tijdelijke steunmaatregelen, om zoveel als mogelijk rekening te houden met de negatieve financiële gevolgen van de Covid-19 pandemie voor belastingplichtigen. Vooral het sturen van een betalingsherinneringsbrief vinden wij een prima maatregel die heeft voorkomen dat belastingplichtigen zijn geconfronteerd met aanmaningskosten. Verder zien wij graag dat de coulanceregeling om aanmaningskosten te laten vervallen als belastingplichtigen een automatische incasso afgeven in 2021 wordt toegepast.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Het Dagelijks Bestuur,

de secretaris, de dijkgraaf,

drs. P. Sennema drs. M.J.J. Jacobs

CONCEPT

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 4.G. **Projectenboeknummer en -naam:** n.v.t **Corsa dossiernummer:** **Voorstelnummer BABS**: 58240

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. AFZ 20-05-2021	Ketelaars, P.C.M.

Agendaonderwerp: (H) Wijziging gemeenschappelijke regeling BHIC i.v.m. uittreding gemeente Haaren
Voorstel: 1. In te stemmen met wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling BHIC in verband met de uittreding van de gemeente Haaren, overeenkomstig het bijgevoegde wijzigingsbesluit BHIC; 2. Toestemming te verlenen aan het Dagelijks Bestuur om eveneens in te stemmen met bovengenoemde wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling BHIC.

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp: Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden: 1. 1. (concept) wijzigingsbesluit BHIC opheffing Haaren 2. 2. (concept) DB-besluit wijz Gr BHIC tbv DB 22 juni

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

VOORSTEL:

1. In te stemmen met wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling BHIC in verband met de uittreding van de gemeente Haaren, overeenkomstig het bijgevoegde wijzigingsbesluit BHIC;
2. Toestemming te verlenen aan het Dagelijks Bestuur om eveneens in te stemmen met bovengenoemde wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling BHIC.

PROBLEEMSTELLING

De gemeente Haaren is met ingang van 1 januari 2021 opgeheven en gesplitst. De opheffing van de gemeente Haaren noopt tot een beperkte wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC).

BEOOGD EFFECT

Actuele Gemeenschappelijke Regeling BHIC met daarin de juiste deelnemers opgenomen.

ARGUMENTEN

1. *Met de voorliggende wijziging is de Gemeenschappelijke Regeling BHIC weer up to date*
   De uittreding van de gemeente Haaren dient in de Gemeenschappelijke Regeling BHIC verwerkt te worden. Het wijzigingsbesluit BHIC is als bijlage 1 bij deze nota gevoegd.

2. *AB dient DB formeel toestemming te geven bij wijziging van een gemeenschappelijke regeling*
   Dit is noodzakelijk als gevolg van artikel 61 lid 2 en 3 van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Deze toestemming kan slechts worden onthouden wegens strijd met het recht of het algemeen belang.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

n.v.t.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

Op de uittreding van de gemeente Haaren is de vigerende uittredingsregeling van het BHIC van toepassing. De uittreding heeft geen gevolgen voor de bijdrage van de andere deelnemers.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

n.v.t.

UITVOERING/VERVOLG

Na toestemming van het AB moet het DB instemmen met de wijziging van de GR van de GR BHIC. De besluitvorming moet bekend gemaakt worden in het Waterschapsblad. Alle deelnemers dienen hun besluiten toe te zenden aan de Minister van Onderwijs, Cultuur

en Wetenschap. De gemeente Meierijstad draagt na de definitieve besluitvorming zorg voor deze verzending aan het Ministerie van OCW en ook aan Gedeputeerde Staten. Hierna zal de minister publiceren in de Staatscourant.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE
Bekendmaking wijzigingsbesluiten van het Algemeen - en Dagelijks Bestuur door publicatie in het Waterschapsblad.

BIJLAGEN
0. AB-besluit
1. (concept) wijzigingsbesluit BHIC
2. (concept) DB-besluit t.b.v. DB 22 juni 2021

VERSIEDATUM
26 april 2021

AB-BESLUIT

ONDERWERP: Wijziging Gemeenschappelijke Regeling BHIC i.v.m. uittreding gemeente Haaren

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:
INVESTERINGSBESLUIT:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 26 april 2021;

gelet op het bepaalde in
- Artikel 61 van de Wet gemeenschappelijke regelingen;
- Artikel 36 van de Gemeenschappelijke Regeling Brabants Historisch Informatie centrum;

gezien het advies van de commissie AFZ van 20 mei 2021;

overwegende dat:
- De gemeente Haaren, bestaande uit de dorpen Haaren, Helvoirt, Esch en Biezenmortel, ingaande 1 januari 2021 is opgeheven en gesplitst;
- Het dorp Haaren is toegevoegd aan de gemeente Oisterwijk, het dorp Helvoirt is toegevoegd aan de gemeente Vught, het dorp Esch is toegevoegd aan de gemeente Boxtel, en het dorp Biezenmortel is toegevoegd aan de gemeente Tilburg;
- De opheffing van Haaren geen inhoudelijke consequenties heeft voor de Gemeenschappelijke Regeling Brabants Historisch Centrum maar wel noopt tot een technische wijziging van de gemeenschappelijke regeling;
- Op grond van artikel 41, vierde lid Wet algemene regels herindeling (Wet Arhi) de deelnemers binnen zes maanden na de datum van herindeling de uit de gewijzigde gemeentelijke indeling voortvloeiende voorzieningen (waaronder de wijziging van de gemeenschappelijke regeling) dienen te treffen;

B E S L U I T:

1. In te stemmen met wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling BHIC in verband met de uittreding van de gemeente Haren, overeenkomstig het bijgevoegde wijzigingsbesluit BHIC;
2. Toestemming te verlenen aan het Dagelijks Bestuur om eveneens in te stemmen met bovengenoemde wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling BHIC.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de dijkgraaf,

Pieter Sennema Mario Jacobs

Bijlage: wijzigingsbesluit BHIC

Wijzigingsbesluit BHIC

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Bernheze, Boekel, Boxmeer, Boxtel, Cuijk, Grave, Landerd, Meierijstad, Mill en Sint Hubert, Oss, Sint Anthonis, Sint-Michielgestel, Uden en Vught en de algemene en dagelijkse besturen van de waterschappen Aa en Maas en De Dommel,

Overwegende dat:

- De gemeente Haaren, bestaande uit de dorpen Haaren, Helvoirt, Esch en Biezenmortel, ingaande 1 januari 2021 is opgeheven en gesplitst;
- Het dorp Haaren is toegevoegd aan de gemeente Oisterwijk, het dorp Helvoirt is toegevoegd aan de gemeente Vught, het dorp Esch is toegevoegd aan de gemeente Boxtel, en het dorp Biezenmortel is toegevoegd aan de gemeente Tilburg;
- Artikel 41, vierde lid Wet algemene regels herindeling (Wet Arhi) bepaalt dat de deelnemers aan een gemeenschappelijke regeling als bedoeld in het derde lid Wet Arhi, binnen zes maanden na de datum van herindeling met toepassing van de Wet gemeenschappelijke regelingen de uit de gewijzigde gemeentelijke indeling voortvloeiende voorzieningen treffen;
- De opheffing van de gemeente Haaren noopt tot een beperkte wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling Brabants Historisch Informatie Centrum;
- De gemeenteraden van de deelnemende gemeenten en de algemene besturen van de deelnemende waterschappen, toestemming hebben gegeven tot wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling Brabants Historisch Informatie Centrum;

Gelet op
Artikel 61 van de Wet gemeenschappelijke regelingen;
Artikel 36 van de Gemeenschappelijke regeling Brabants Historisch Informatie Centrum;

Besluiten de Gemeenschappelijke regeling Brabants Historisch Informatie Centrum (*Stcrt.* 2016, nr. 41195) als volgt te wijzigen:

ARTIKEL I
Artikel 1, onder b., komt te luiden:
b. *de gemeenten*: de gemeenten Bernheze, Boekel, Boxmeer, Boxtel, Cuijk, Grave, Landerd, Meierijstad, Mill en Sint Hubert, Oss, Sint Anthonis, Sint-Michielsgestel, Uden en Vught,

ARTIKEL II

Dit wijzigingsbesluit treedt in werking op 1 juni 2021.

DB-BESLUIT

ONDERWERP: Wijziging gemeenschappelijke regeling BHIC i.v.m. uittreding gemeente Haaren

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:
INVESTERINGSBESLUIT:

Het Dagelijks Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelet op:
- Artikel 61 van de Wet gemeenschappelijke regelingen;
- Artikel 36 van de Gemeenschappelijke Regeling Brabants Historisch Informatie centrum;
- Dat het Algemeen Bestuur, overeenkomstig artikel 61, tweede en derde lid, van de Wet gemeenschappelijke regelingen, in zijn vergadering van 11 juni 2021, aan het Dagelijks Bestuur toestemming heeft verleend om in te stemmen met wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling BHIC in verband met de uittreding van de gemeente Haren, overeenkomstig het bijgevoegde wijzigingsbesluit BHIC;

overwegende dat:
- De gemeente Haaren, bestaande uit de dorpen Haaren, Helvoirt, Esch en Biezenmortel, ingaande 1 januari 2021 is opgeheven en gesplitst;
- Het dorp Haaren is toegevoegd aan de gemeente Oisterwijk, het dorp Helvoirt is toegevoegd aan de gemeente Vught, het dorp Esch is toegevoegd aan de gemeente Boxtel, en het dorp Biezenmortel is toegevoegd aan de gemeente Tilburg;
- De opheffing van Haaren geen inhoudelijke consequenties heeft voor de Gemeenschappelijke Regeling Brabants Historisch Centrum maar wel noopt tot een technische wijziging van de gemeenschappelijke regeling;
- Op grond van artikel 41, vierde lid Wet algemene regels herindeling (Wet Arhi) de deelnemers binnen zes maanden na de datum van herindeling de uit de gewijzigde gemeentelijke indeling voortvloeiende voorzieningen (waaronder de wijziging van de gemeenschappelijke regeling) dienen te treffen;

B E S L U I T:

1. In te stemmen met wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling BHIC in verband met de uittreding van de gemeente Haren, overeenkomstig het bijgevoegde wijzigingsbesluit BHIC;

Aldus vastgesteld door het Dagelijks Bestuur in zijn vergadering van 22 juni 2021,

de secretaris,	de dijkgraaf,
drs. P. Sennema	drs. M.J.J. Jacobs

Bijlage: wijzigingsbesluit BHIC

Versiedatum:

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 4.H. **Projectenboeknummer en -naam:** -- **Corsa dossiernummer:** **Voorstelnummer BABS**: 58639

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. AFZ 20-05-2021	Ketelaars, P.C.M.

Agendaonderwerp: (H) Jaarplan Regio Noordoost Brabant
Voorstel: In te stemmen met het concept-jaarplan met begroting 2022 RNOB en geen gebruik te maken van de mogelijkheid een zienswijze in te dienen.

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp: Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden: 1. Jaarplan en begroting 2022 Regio Noordoost Brabant versie voor zienswijzen 2. RNOB-2021-064_Mogelijkheid voor indienen zienswijze concept-Jaarplan RNOB 2022_

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

VOORSTEL:
In te stemmen met het concept-jaarplan met begroting 2022 RNOB en geen gebruik te maken van de mogelijkheid een zienswijze in te dienen.

PROBLEEMSTELLING
Bij brief van 13 april 2021 (zie bijlage 1) verzoekt het Dagelijks Bestuur RNOB (voorheen: Regio Noordoost Brabant) de leden van de gemeenteraden en algemeen besturen om een zienswijze kenbaar te over het concept-jaarplan met begroting 2022 van RNOB (zie bijlage 2). Na consultatie van de gemeenteraden en de algemene besturen zal het jaarplan 2022 op 8 juli 2021 definitief worden vastgesteld door het Dagelijks Bestuur RNOB.

BEOOGD EFFECT
Met deze instemming geeft het AB aan betrokken te zijn bij en in te stemmen met de voortgang van de regionale samenwerking in RNOB.

ARGUMENTEN
1. Het concept-jaarplan en begroting vallen binnen de reeds vastgestelde beleids- en financiële kaders
Dit jaarplan is gebaseerd op de kaders van de nieuwe Samenwerkingsagenda en Samenwerkingsconvenant 2020-2024, zoals deze op 21 februari 2020 al door het AB van Aa en Maas zijn vastgesteld. Met het voorliggende concept-jaarplan met begroting voor 2022 is op hoofdlijnen een stap gezet in verdere actualisering en uitwerking van de Samenwerkingsagenda en het Uitvoeringsplan 1.0. Deze laatste is op 14 januari 2021 door het DB RNOB vastgesteld en op 26 februari ter kennisname aan het AB voorgelegd.

Vervolgens hebben de portefeuillehouders op de Regiodag van 25 maart j.l. (voorbesproken in PO Ketelaars van 23 maart) een bestuurlijke inbreng geleverd als laatste stap in de voorbereiding van thans voorliggende concept jaarplan en begroting 2022.

Met de inbreng via het DB RNOB (Lambert Verheijen) en de Regiodag (Peter Ketelaars) was/is het waterschapsbelang voldoende geborgd in jaarplan en begroting en is een formele zienswijze niet nodig.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S
Onbekend is welke zienswijzen er door de andere regiopartners worden ingediend en in hoeverre die leiden tot wijziging van het voorliggende concept, die voor het waterschap gevolgen zouden kunnen hebben. Indien dat laatste het geval is zal het DB hierover hierover tijdig worden geïnformeerd.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK
Aan dit besluit zijn geen financiële consequenties verbonden.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP
Duurzaamheidsaspecten maken deel uit van het totale maatregelpakket van de Regio. Het Programma Klimaatadaptatie is één van de onderdelen daarvan.

UITVOERING/VERVOLG
DB: 6 mei
Cie AFZ: 20 mei
AB: 11 juni

Vaststelling van Jaarplan 2022 en begroting vindt plaats in het DB RNOB van 8 juli 2021.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE
Na 11 juni zal het DB RNOB worden geïnformeerd over de besluitvorming door het waterschapsbestuur.

BIJLAGEN
1. Aanbiedingsbrief concept-jaarplan met begroting 2022 RNOB
2. Concept-jaarplan met begroting 2022 RNOB

VERSIEDATUM
6 mei 2021

AB-BESLUIT

ONDERWERP: **Concept-jaarplan en begroting 2022 Regio Noordoost Brabant**

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:
INVESTERINGSBESLUIT:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 6 mei 2021;

gezien het advies van de commissie AFZ van 20 mei 2021;

overwegende de ingediende / in te dienen zienswijze

B E S L U I T:

In te stemmen met het concept-jaarplan met begroting 2022 RNOB.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de dijkgraaf,

Pieter Sennema Mario Jacobs

RNOB

CONCEPT
Jaarplan en begroting RNOB 2022

(versie voor mogelijkheid indienen zienswijzen voor gemeenteraden en AB-waterschappen)

Status/planning jaarplan 2022 RNOB	
25 februari 2021	Concept-jaarplan in Dagelijks Bestuur
25 maart 2021	Concept-jaarplan in portefeuillehoudersoverleggen op Bestuurlijke Regiodag
8 april 2021	Adviezen uit portefeuillehoudersoverleggen en vaststellen concept-jaarplan in Dagelijks Bestuur
April-juni 2021	Concept-jaarplan voorleggen aan gemeenteraden en AB-waterschappen voor zienswijzen
8 juli 2021	Ingekomen zienswijzen en definitieve vaststelling jaarplan in Dagelijks Bestuur

Samenwerken is gewoon dóen

Samenwerken is gewoon dóen. Wij zien de regio Noordoost-Brabant daarbij als een gebied waar we dingen samen mogelijk maken. Als een soort canvas waar je op kunt schilderen om het maximale eruit te halen voor inwoners en bedrijven.

Dat bereiken we door gericht te werken aan de gezamenlijke opgaven die we tijdens de Regioreis samen hebben vastgesteld. Opgaven die over de gemeentegrenzen heen gaan. En waarvan de aanpak om een lange adem vraagt. We nemen elkaar hierin voortdurend mee en sturen bij waar nodig. We spelen in op veranderingen, zoals Covid-19, stikstof en schone lucht. RNOB biedt daarvoor het platform en de ruimte voor ontmoeting. Hopelijk kunnen we in 2022 elkaar ook weer fysiek blijven treffen.

2022 is het tweede uitvoeringsjaar van onze Samenwerkingsagenda ‘Richting 2030’. Het tweede jaar ook van een aangescherpte en daadkrachtiger organisatie. De onlangs doorgevoerde naamsverandering van ‘Regio Noordoost Brabant’ naar RNOB geeft onze samenwerking een eigen identiteit. We zorgen voor meer onderlinge afstemming tussen de opgaven die je niet los van elkaar kunt zien. Van al deze kruisbestuivingen zullen inwoners en bedrijven zeker de vruchten plukken.

In een integrale aanpak kun je als overheid niet zonder bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke instanties. De samenwerking met AgriFood Capital bijvoorbeeld is nu beter ingebed in onze organisatiestructuur. Op deze manier kunnen we gerichter samenwerken aan de verduurzaming van de landbouw en voedselverwerking en tegelijkertijd aan een gezonde en schone leefomgeving. Voor de werkgelegenheid geldt die gerichte samenwerking met Noordoost Brabant Werkt.

Maar niet alleen binnen de regio werken we meer en beter samen. Ook met andere regio’s, provincie en rijk. Dat wordt de komende jaren letterlijk zichtbaar in het Peel-gebied, dat sinds 2021 de status van ‘NOVI-gebied’ heeft. Daar wordt de ingewikkelde puzzel gelegd om urgente opgaven als transitie landbouw, klimaatadaptatie, energietransitie, leefbaarheid in de dorpen en natuurontwikkeling integraal op te pakken. Uiteraard heeft de Regio Deal op dat vlak eveneens versnelling gebracht en Noordoost-Brabant op de kaart gezet.

Zo beschilderen we met elkaar het canvas en werken we aan een gezonde en veerkrachtige regio. Een regio waar mensen graag zijn én naar toe komen. Een regio om trots op te zijn!

Jack Mikkers,
Voorzitter RNOB

René Peerenboom,
Regiomanager RNOB

Inhoudsopgave

Samenwerken is gewoon dóen 2
Samenvatting 4
1. Uitgangspunten jaarplan 5
2. Vitale Leefomgeving 7
2.1. Klimaatadaptatie 8
2.2. Natuur en Landschap 9
2.3. Energietransitie 9
2.4. Transitie landbouw 10
3. Duurzaam bereikbaar 12
3.1. Slimme en schone mobiliteit 12
3.2. Verkeersveiligheid 14
3.3. Robuuste infrastructuur 15
4. Aantrekkelijk vestigen 17
4.1. Vestigingslocaties 17
4.2. Innovaties en bedrijvigheid 18
4.3. Experimenteerruimte 20
5. Behoud van talent 21
5.1. Blijfklimaat 21
5.2. Wonen 23
6. Een sterk verhaal 25
7. Samenwerking 26
7.1. Bestuurlijke samenwerking 26
7.2. Regionale samenwerking 26
7.4. Internationale samenwerking 28
8. Communicatie en organisatie 29
8.1. Communicatie 29
8.2. Financieel beheer, personeel en huisvesting 29
9. Begroting 2022 30
9.1. Regiorekening 30
9.2. Inkomsten 30
9.3. Uitgaven 31

Samenvatting

Samenwerken is gewoon dóen. Wij zien de regio Noordoost-Brabant daarbij als een gebied waar we dingen samen mogelijk maken. Als een soort canvas waar je op kunt schilderen om het maximale eruit te halen voor inwoners en bedrijven.

De volgende uitgangspunten zijn gehanteerd voor dit jaarplan:

- De Samenwerkingsagenda en de uitwerking daarvan in het Uitvoeringsplan zijn leidend.
- Jaarplan is op hoofdlijnen, uitwerking vindt later dit jaar plaats in werkplannen.
- Begroting blijft binnen de gestelde financiële kaders, zodat er geen extra bijdrage nodig is.
- Jaarplan heeft een nieuwe opzet, die aansluit bij de opgaven uit Samenwerkingsagenda:

1. Vitale leefomgeving
    a. Klimaatadaptatie
    b. Natuur en landschap
    c. Energietransitie
    d. Transitie landbouw

2. Duurzaam bereikbaar
    a. Slimme en schone mobiliteit
    b. Verkeersveiligheid
    c. Robuuste infrastructuur

3. Aantrekkelijk vestigen
    a. Vestigingslocaties
    b. Innovaties en bedrijvigheid
    c. Experimenteerruimte

4. Behoud van talent
    a. Blijfklimaat
    b. Wonen

5. Een sterk verhaal

Regionale raadsledenbijeenkomst in gemeentehuis Oss.

In het jaarplan wordt voor elk programma het strategisch doel voor 2030 en de rol van de regio uit de Samenwerkingsagenda aangegeven en hoe deze vertaald zijn in het Uitvoeringsplan. Voor 2022 zijn de belangrijkste concrete activiteiten genoemd. Voor de samenwerking staan o.a. de volgende acties voor 2022 op het programma om het Uitvoeringsplan 1.0 en de monitoring van de hoofdopgaven en Regio Deal projecten verder uit te werken. Ook intensiveren we de samenwerking met de provincie Noord Brabant, het Rijk en Europa.

RNOB beheert de middelen uit de Regiorekening, totaal ruim € 3,6 miljoen. De bijdragen vanuit RNOB aan de Regio Deal en aan het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland (IBP) en de MKB-innovatieregeling (voormalige Economie en Innovatie (E&I)-regeling) zijn in dit jaarplan en begroting verwerkt. De begroting is sluitend.

1. Uitgangspunten jaarplan

Het jaarplan 2022 is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- Samenwerkingsagenda is leidend.
  De opgaven uit de Samenwerkingsagenda 'Richting 2030" zijn leidend voor de jaarplannen. Deze richt zich op mobiliteit en ruimte, leefomgeving en vestigingsklimaat. De ambitie is een slimme, veerkrachtige regio, op weg naar een circulaire economie. Een regio waarin ruimte blijft om te pionieren. Waarin hard wordt gewerkt en het leven nog steeds goed is.

  Een regio waarin ook stad en platteland met elkaar in balans zijn, waar we elkaar waarderen en elkaar ook nodig hebben. Een regio met sterke steden met een menselijke maat en een leefbaar platteland dat aan de basis staat van een duurzame, slimme en maatschappelijk houdbare voedselproductie. Omgaan met én inspelen op veranderingen vormen dus de rode draad in deze nieuwe Samenwerkingsagenda. Covid-19 zal veel invloed hebben op veel opgaven uit de regio. We zijn daar alert op. In de werkplannen van 2022 zullen de maatregelen ingebed worden.

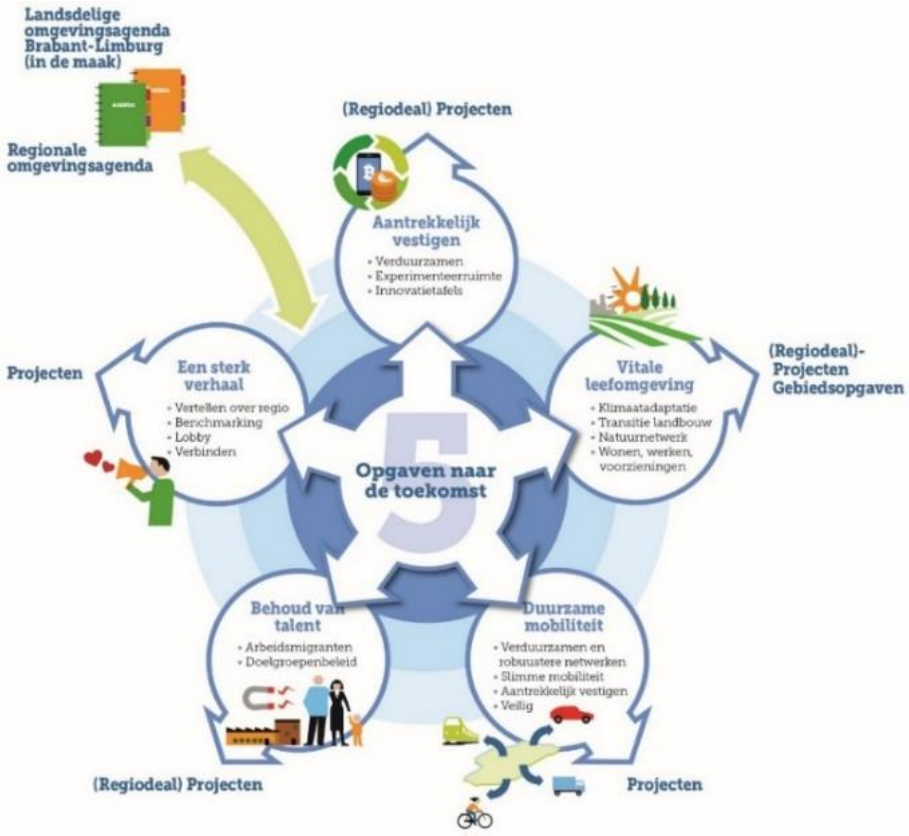

Samenhang opgaven-programma's-projecten-gebiedsopgaven.

Deze Samenwerkingsagenda is in 2020 door alle gemeenteraden en AB-waterschappen vastgesteld. Voor een goede uitvoering is deze Samenwerkingsagenda uitgewerkt in een Uitvoeringsplan 1.0 2021-2022

- <u>Op hoofdlijnen.</u>
  Net als voorgaande jaren is dit een jaarplan op hoofdlijnen. De verdieping van het jaarplan vindt plaats in de tweede helft van 2021, met aparte werkplannen voor de (deel)programma's. De betreffende portefeuillehoudersoverleggen stellen de werkplannen vast. Daarna worden deze werkplannen ter informatie aan de gemeenteraden en waterschapsbesturen voorgelegd.

- <u>Nieuwe opzet jaarplan.</u>
  De opzet van dit jaarplan is gerelateerd aan de opgaven uit de Samenwerkingsagenda. Daarmee maken we een eerste stap om de planning & control duidelijker te maken. In 2021 gaan we dit verder uitwerken en zullen we extra aandacht besteden aan een goede monitoring. Hierbij zullen we de Klankbordgroep Raadsleden betrekken.

- <u>Binnen financiële kaders.</u>
  De begroting in dit jaarplan blijft binnen de vastgestelde financiële kaders. We vragen geen extra bijdrage.

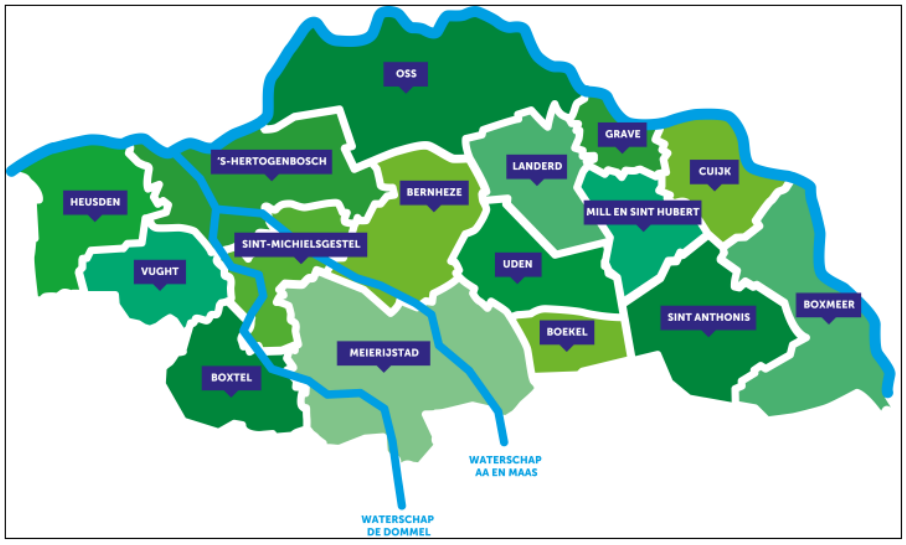

Door de beoogde herindelingen van de gemeenten Boxmeer, Cuijk, Grave, Mill en Sint Hubert en Sint Anthonis (gemeente Land van Cuijk i.o.) en de gemeenten Uden en Landerd (gemeente Maashorst i.o.) zal het aantal gemeenten in RNOB per 1-1-2022 dalen van 16 naar 11 gemeenten.

2. Vitale Leefomgeving

Over het programma ‘vitale leefomgeving’ is in de Samenwerkingsagenda het volgende vastgelegd:

a. Strategisch doel 2030

Ons strategisch doel is een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving met sterke steden en een vitaal platteland, waarbij we nog nadrukkelijker de samenwerking opzoeken tussen stad en platteland. De kern van die samenwerking is elkaar opzoeken en gebruikmaken van elkaars kracht. Het platteland biedt daarbij een gezonde omgeving, met name als bron voor duurzame energiewinning, groen, water, biodiversiteit, ontspanning, vrijetijdsbesteding, nieuwe economische dragers en een duurzaam en gezond voedselproductiesysteem. De steden zijn daarbij krachtige economische motoren, ofwel centra van innovatie en verduurzaming, met de nodige belangrijke voorzieningen.

b. De manier waarop we als regio het verschil maken

Door als gemeenten en waterschappen samen op te trekken bij belangrijke transitie- en verdelingsvraagstukken zijn we een betrouwbare gesprekspartner voor andere regio’s, de provincie, het Rijk en Europa. We agenderen bovenlokale ruimtelijke verdelingsvraagstukken en proberen daarin gezamenlijk koers te bepalen en keuzes te maken. Niet op de laatste plaats omdat sommige vraagstukken niet bij de gemeentegrens ophouden en samen oppakken ook goedkoper en effectiever is. Lastige vraagstukken gaan we daarbij niet uit de weg. We maken zelf keuzes in plaats van dat ze voor ons worden gemaakt!

c. Deelprogramma’s

Het programma ‘vitale leefomgeving’ bevat de volgende deelprogramma’s:

1. Klimaatadaptatie
2. Natuur en Landschap
3. Energietransitie
4. Transitie landbouw

Deze deelprogramma’s worden opgepakt in het portefeuillehoudersoverleg Duurzame Leefomgeving.

2.1. Klimaatadaptatie

In het Uitvoeringsplan 2021-2022 is opgenomen:

Concrete actie	Beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB	Relatie met
1. Vergroenen en verblauwen: a) Bedrijventerreinen b) Gezonde inrichting Gebouwde Omgeving	a) Een handelings-perspectief voor gemeenten en bedrijven met de mogelijkheid voor proefprojecten (instrumenten, 5 pilots, leeromgeving) b) Doelgroepen bewust maken van de gevolgen van klimaatverandering en de mogelijkheden om hun omgeving gezonder en klimaatbestendiger in te richten (maatregelen, kennisdeling, hitteplannen)	a) Bedrijventerreinen zijn klimaatbestendig (bestand tegen wateroverlast en hitte) en zijn een gezondere omgeving voor mensen. b) Een klimaatbestendig woon-, leef, en werkomgeving in de gebouwde omgeving.	Trekker van gemeente overstijgend programma klimaatadaptatie met daarbij o.a. zorg voor fondsenwerving en kennisdeling a) Platform b) Platform	Energietransitie Verstedelijkings-strategie Natuurnetwerk
2. Aanpak gevolgen hittestress/ risicodialogen	Een regionaal uitvoeringsprogramma voor de aanpak van hittestress en klimaat-bewustzijn in 2023 2021: klimaatdialogen 2022: de gemeentelijke klimaatadaptatie-strategieën, ontwikkelen leergemeenschap.	Ruimte anders ontwerpen, inrichten en beheren (schaduw, oppervlaktewater). Gebouwen anders ontwerpen en realiseren. Terreinen anders beheren (ontstenen, groenblauwer). Kwetsbare inwoners informatie en aandacht bieden.	Platform	Verstedelijkings-strategie Natuurnetwerk
3. Vasthouden water a) in beekdalen, natuurgebieden en agrarische productiegebieden b) versterken sponswerking bodem	a) Inzicht bij betrokkenen in het systeem als basis voor het nemen van maatregelen om de beeklandschappen beter bestand te maken tegen droogte en de omgeving te beschermen tegen wateroverlast. b) inzicht in hoeverre verhoging organisch stof bijdraagt aan watervasthoudend vermogen en een verkenning naar een bredere scope van maatregelen.	a) Voorkomen van wateroverlast, verdroging en het ontstaan van een tekort aan grond- en drinkwater b) Versterkte sponswerking van de bodem in het landelijk gebied om het gehele systeem droogtebestendiger en natuurlijker te maken. Dit draagt verder bij aan het voorkomen van wateroverlast en verbeteren biodiversiteit	Platform	Natuurnetwerk Landbouwtransitie (o.a. instrumenten-koffer en ontwikkelen verdienmodel voor agrariërs) Watersamen-werkingen
4. Klimaatbewustzijn/ faciliteren particuliere initiatieven	Communicatieactiviteiten (educatiemateriaal; onderhoudsvrije tuinen, klimaatactiematerialaal en online 'klimaatwarenhuis') om burgers en bedrijven bewuster te maken van de gevolgen van klimaatverandering en handelingsperspectief te bieden voor het nemen van maatregelen	Een klimaatbestendige woon-, leef, en werkomgeving in Noordoost-Brabantse dorpen en steden	Platform	

Specifieke activiteiten voor 2022

- We richten ons vooral op concrete projecten in de bebouwde en onbebouwde omgeving. Daarin zetten we in op projecten gericht op specifieke doelgroepen:
    - Klimaatbewustzijn
    - Regionale Risicodialogen
    - Klimaatrobuuste Beekdallandschappen
    - Klimaatadaptieve bedrijventerreinen
    - Groene gezondheid
    - Versterking Sponswerking Bodem
- Verder zetten we in op een goede koppeling met aanpalende programma's en projecten,

met name Regionale Energietransitie, Project Puzzelen met Ruimte van de Regiodeal en programma Landbouwtransitie van de Regio.
- RNOB vervult het overkoepelende programmamanagement. De watersamenwerkingen financieren de projecten.
- Doelgroepgerichte aanpak is een belangrijk aandachtspunt.
- We blijven zoeken naar verbindingen met andere sectoren (economie, natuur, transitie landbouw et cetera).

2.2. Natuur en Landschap

In het Uitvoeringsplan 2021-2022 is opgenomen:

Concrete actie	Beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB	Relatie met
Programma-sturing op het realiseren van 5 grote natuurgebieden én Ecologische VerbindingsZones (EVZ's).	Een ge-update uitvoeringsprogramma opstellen met een planningshorizon, zicht op uitvoeringsmiddelen en een permanente monitoring op fondsen en koppelkansen.	Een robuust natuurnetwerk in 2027 bestaande uit 5 grote natuurgebieden en EVZ's (in de vorm van o.a. beekdallandschappen.)	Trekker van het programma (afstemming, fondsenwerving, lobby etc.) Uitvoering ligt bij gemeenten/ waterschappen	Verstedelijkings-strategie Landbouwtransitie Klimaatadaptatie Energietransitie Mobiliteitsagenda Bossenstrategie

Specifieke activiteiten voor 2022

- Een impuls geven aan de uitvoering van het natuurnetwerk in de regio door een actualisering van de aanpak via natuurnetwerken uit 2016, nieuwe fondsenwerving, meer aandacht voor de verbindingen en slimme koppelingen met andere ruimtevragers zoals energie en water en ruimtebieders zoals de landbouw (sanering).
- Verder zetten we in op een goede koppeling met aanpalende programma's en projecten, met name Regionale Energietransitie, Project Puzzelen met Ruimte van de Regiodeal en programma's Transitie Landbouw en Klimaatadaptatie.

2.3. Energietransitie

In het Uitvoeringsplan 2021-2022 is opgenomen:

Concrete actie	Beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB	Relatie met
Uitwerken RES 1.0 naar integrale en regionale aanpak	Inzicht in de Lange Termijn vraag-aanbod verhouding energie in de regio en de ruimtelijke mogelijkheden om te voorzien in regionale energiebehoefte m.b.v. zon en wind.	Reductie van 49% CO2-reductie uit de gezamenlijke landelijke doelstellingen van de klimaattafels Elektriciteit en Gebouwde Omgeving in 2030.	Platform: RNOB biedt overlegtafel waarin o.a. ruimtelijke claims vanuit energie worden geconfronteerd met andere ruimteclaims.	Landbouwtransitie Klimaatadaptatie Natuurnetwerk Verstedelijkings-strategie

Specifieke activiteiten voor 2022

- We bieden een platform voor de bestuurders voor nadere afstemming voor het opstellen van een Regionale EnergieStrategie (RES). De verantwoordelijkheid hiervoor is belegd bij de

Stuurgroep RES, waar gemeenten, provincie en energiemaatschappijen zijn vertegenwoordigd.

- Het koppelen van de aanpak Regionale Energie Strategie (RES) en Klimaatadaptatie. Hier liggen niet alleen koppelkansen, maar ook een opgave om ruimteclaims op regionaal niveau met elkaar af te wegen.
- Verder zetten we in op een goede koppeling met aanpalende programma's en projecten, met name Project Puzzelen met Ruimte van de Regiodeal en het programma Transitie Landbouw.

2.4. Transitie landbouw

In het Uitvoeringsplan 2021-2022 is opgenomen:

Concrete actie	Beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB	Relatie met
1. Transitie landbouw (ruimtelijk spoor: saneren en ontwikkelen)	Het mogelijk maken van de sanering in de landbouw op basis van geurhinder en stikstofuitstoot en het herontwikkelen en hergebruik van vrijkomende stallen.. Maar ook koppelkansen energie en klimaat	Een gezonde sector die in balans is met de omgeving (wonen, landschap, water, natuur) en op weg naar emissievrije productiemethoden	RNOB is partner van Rijk en PNB in het ruimtelijk spoor en faciliteert in de fondsenwerving en adviseert Rijk en PNB op de beleidskaders. Uitvoering ligt bij gemeenten.	Energietransitie Klimaatadaptatie Innovatie-spoor
2. MER-studie mestbewerking	Een MER met concrete locaties voor mestbewerking	Een vermindering van de geur- overlast, een reductie in de uitstoot en minder km's transport	Trekker	
3.Doorontwik-keling (sectorale spoor – innovatie in de keten en in de landbouw)	1) Instrumentenkoffer: verkenning naar inzet instrumentarium zoals grondbank, slim slopen, kavelruil voor landbouwtransitie en realiseren groene en blauwe opgaven en energie opwekken 2) netwerk met GGD en ODBN versterken 3) uitrol regiodeal projecten 4)Innovatie stimuleren o.a. via AgroProeftuin de Peel 5) Samenwerking aan landbouwvisies	1) Relatief snelle grondruil-mogelijkheden voor een snelle(re) herinrichting van het landelijk gebied 2) gezondheid als thema in ruimtelijke inrichting en handhaving 3) kennisdeling, lobby en samenwerking.	1) Partner; verkenning via regiodeal project 'Puzzelen met Ruimte' i.o.v. waterschap Aa en Maas. 2) Trekker 3) Partner; primair zijn hier de trekkers van de regiodeal projecten verantwoordelijk. RNOB kan hierin faciliteren. 4) Partner gebiedssamenwerking Peel / NOVI	

Specifieke activiteiten voor 2022

- Als onderdeel van de transitie van de landbouw schetsen we niet alleen een nieuw perspectief voor de 'blijvers', maar werken we ook aan de ingrijpende maatschappelijke en fysieke gevolgen van die transitie voor de regio en lokale gemeenschappen.
- We stimuleren en faciliteren nieuwe innovaties binnen de landbouw die enerzijds bijdragen aan een toekomstbestendige voedselproductie maar anderzijds ook aan een goed woon-, werk- en leefklimaat in het buitengebied. Waarbij we het ruimtelijk spoor (o.a. stoppende agrariërs, herontwikkeling van vrijgekomen stallen) verbinden met het innovatiespoor in de vorm van vernieuwing en verduurzaming van productiemethoden en echt nieuwe systeemsprongen zoals in AgroProeftuin de Peel. Dit zijn beide Regio Deal-projecten.
- We stimuleren ook nieuwe initiatieven op het snijvlak van landbouwtransitie, klimaatadaptatie en energietransitie. Voorbeeld is het Regio Deal project 'Direct energie uit mest'.

- Als onderdeel van de transitie van de landbouw vinden we in afstemming met de andere Brabantse regio's en de Provincie gedragen locaties voor mestbewerking.
- We zijn partner en geven mede vorm aan de gebiedssamenwerking Peel in Brabant en Limburg (tevens aangemerkt als zogeheten 'NOVI gebied'). Binnen de samenwerking worden grote opgaven als de transitie van de landbouw, energietransitie, klimaatopgaven en stikstofcrisis in samenhang aangepakt. Het doel is het verbinden van de vele initiatieven en opgaven in de Peel ('schakelkast') om regelruimte te creëren voor nieuwe initiatieven en ruimtelijke en economische dragers. In de Peel komen veel regionale uitdagingen samen. Met het Rijk, de provincies Noord-Brabant en Limburg, gemeenten, waterschappen en andere regio's werken we samen met de mensen die er wonen, werken en recreëren aan een gebiedsopgave waarbij we samen als één overheid optreden.
- De regio zorgt voor de verbinding tussen deze samenwerking en de vele initiatieven en opgaven die in de regio al lopen.
- Op allerlei niveaus wordt gewerkt aan het opstellen van "landbouwvisies". Dit gebeurt op gemeentelijke en provinciale schaal, maar bijv. ook op nationale en Europese schaal. Vanuit het programma Transitie Landbouw hebben we niet de ambitie om een eigen regionale landbouwvisie op te stellen. Wel willen we nadrukkelijk samenwerken aan landbouwvisies. Daarom kijken we of er uit de bestaande visies gemene delers te vinden zijn, waarmee we de regio op de kaart kunnen zetten. Dit doen we door kennis en ervaringen te delen en vanuit de ambitie een ontwikkel- en/of afwegingskader te creëren waarmee anderen hun eigen landbouwvisie kunnen vormgeven.
- We bevorderen kennisdeling en -verwerving op regionale schaal. Voor veel van de complexe opgaven waarmee we in de Transitie Landbouw te maken krijgen is specialistische kennis noodzakelijk. Dit is voor individuele gemeenten lastig te realiseren. Door hierin samen op te trekken kunnen we meer bereiken. Maar het gaat uiteindelijk ook om het vinden van (creatieve) oplossingen die we met elkaar kunnen en moeten delen.
- Verder zetten we in op een goede koppeling met aanpalende programma's en projecten, met name Regionale Energietransitie en Project Puzzelen met Ruimte van de Regiodeal.

3. Duurzaam bereikbaar

Over het programma ‘duurzaam bereikbaar’ is in de Samenwerkingsagenda het volgende vastgelegd:

a. Strategisch doel 2030

Ons doel is om Noordoost Brabant optimaal te verbinden met de omliggende regio’s. Binnen de regio zorgen we primair voor goede verbindingen voor fiets en (H)OV. We werken aan een verschuiving van autogebruik naar fiets en (H)OV, en bundelen ruimtelijke ontwikkelingen. Mobiliteit verduurzamen en voorzieningen voor iedereen bereikbaar houden.

b. De manier waarop we als regio het verschil maken

We versterken de goede samenwerking met het Rijk, Provincie en de buurregio’s om de belangrijkste mobiliteitsknelpunten in Brabant op te lossen. Daarom participeren we als regio ook in de vertaling van de Nationale en Brabantse Omgevingsvisie naar een Omgevingsagenda Zuid-Nederland. Met Provincie Noord-Brabant maken we afspraken over bijdragen aan infrastructurele projecten. Daarnaast agenderen en benoemen we bereikbaarheidsvraagstukken die op de schaal van de (deel)regio spelen. Daarbij trekken we samen op met Provincie en het Rijk.

c. Deelprogramma’s

Het programma ‘duurzaam bereikbaar’ bevat de volgende deelprogramma’s:

1. Slimme en schone mobiliteit
2. Verkeersveiligheid
3. Robuuste infrastructuur

Deze deelprogramma’s worden opgepakt in het portefeuillehoudersoverleg Ruimte, Mobiliteit en Wonen.

3.1. Slimme en schone mobiliteit

In het Uitvoeringsplan 2021-2022 is opgenomen:

concrete actie	beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB	Relatie met
Slimme multimodale bereikbaarheid: samen werken aan slimme multimodale bereikbaarheid belangrijkste locaties voor werken, onderwijs, aantrekkelijke voorzieningen	a) Schoner vervoer en schonere vervoerskeuzes. b) Sterk inzetten op werkgeversbenadering c) Analyse van de strategische locaties voor werken, wonen en andere aantrekkelijke voorzieningen vertalen in mobiliteitsprogramma d) Leren van elkaar e) Heesch-West meteen goed opzetten		Partner	Verstedelijkings-strategie Wonen, werken en voorzieningen
Slimme multimodale bereikbaarheid: afspraken maken over duurzamer, veiliger en slimmer vervoer van goederen, o.a. logistieke hubs en delen van data.	Goederenstromen optimaal geleiden en duurzaam faciliteren en gebruiken. Data en bundeling is onderdeel van agenda AFC, Infra van overheden. Relatie met corridoraanpak A50 en krachtenbundeling smart mobility.		Platform	Werken
Data en smart mobility: krachtenbundeling smart mobility en datagedreven mobiliteitsbeleid organiseren	Verkeer slim en optimaal door Brabant en samen organiseren van data-inzameling, analyse en dashboard voor studies en beleidskeuzes.		Partner	

concrete actie	beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB	Relatie met
Robuuste hoofdwegenstructuur en MIRT afspraken over: a) MIRT A2 Deil-Vught N65 b) SmartwayZ A2 randweg Eindhoven-Veghel c) A50 Nijmegen-Eindhoven d) N65 Vught-Haaren e) PHS Meteren-Boxtel	MIRT-afspraken. In aanvulling op afspraken met rijk: OV2040/A50-aanpak	a) Duurzame en robuuste kwaliteit en beschikbaarheid van de infrastructuur in NOB b) Het bieden van voldoende capaciteit, technische kwaliteit en betrouwbaarheid (is de staat van onderhoud op orde) en functionaliteit (kan ik vlot en veilig de infra gebruiken) c): meer ruimte voor vervoer over spoor	Verbinder (tussen centrum-stad als deelnemer aan BO MIRT en regio)	Verstedelijkings-strategie Industriële hotspot Meierijstad Wonen, werken en voorzieningen
Optimalisatie en uitbouw (H)OV-netwerk: samen optrekken in de uitwerking van het OV-toekomstbeeld, in het bijzonder Maaslijn + Spoorbrug Ravenstein.	a) Kwaliteitssprong van het spoor en HOV-netwerkrichting 2040 waarbij ingezet wordt op de kracht van het OV. b) Jaarlijkse groei van het aantal gebruikers van het (H)OV.	Idem als hierboven	Verbinder (tussen centrumstad als deelnemer aan BO MIRT en regio)	Verstedelijkings-strategie Wonen, werken en voorzieningen
Duurzaam bereikbaar/ lobbyopgave tbv a) Maaslijn, spoorbrug Ravenstein b) A2 c) A50/Paalgraven, A59/Bankhoef, d) A73 (veiligheid; LvC aan zet voor PvA) e) oostwest verbinding/ verbinding LvC met Brainport (eerst LvC aan zet met een PvA)	In aanvulling op afspraken met rijk: OV2040/A50-aanpak	Idem als hierboven	Verbinder tussen PNB (trekker van veel lobby-opgaven) en regio)	Verstedelijkings-strategie Industriële hotspot Meierijstad Wonen, werken en voorzieningen
Duurzaam bereikbaar/lobby tbv spoor: IC verbinding Nijmegen-Eindhoven & 's-Hert-Breda & verkenning beter OV LvC-Eindhoven	In aanvulling op afspraken met rijk:OV2040/A50-aanpak	Idem als hierboven	Verbinder tussen PNB (trekker van veel lobby-opgaven) en regio)	Verstedelijkings-strategie
Optimalisatie en uitbouw (H)OV-netwerk: samen ontwikkelen visie op uitbouw HOV-netwerk in Noordoost-Brabant, in het bijzonder van en naar Uden/Veghel vanuit Oss-Eindhoven-'s-Hertogenbosch-Nijmegen Provincie en regio richten zich meer op HOV, OV en mobiliteitstransitie	HOV+ netwerk naar Nijmegen, Den Bosch, Oss en Eindhoven, goede verbinding met spoor, basis voor verstedelijking. Visie op de doorontwikkeling	Jaarlijkse groei van het aantal (H)OVreizigers	Trekker	Verstedelijkings-strategie Leefbaarheid Wonen, werken, voorzieningen
Optimalisatie en uitbouw HOV-netwerk: Visie ontwikkelen op ontwikkeling regionale mobiliteitshubs in Noordoost Brabant / Actie-agenda OV-knooppunten Provincie en regio richten zich meer op HOV, OV en mobiliteitstransitie	a) regie op hubdiscussie organiseren b) visie ontwikkelen op type hubs voor de regio, locatie van hubs, ook vanuit perspectief reizigers zelf	Jaarlijkse groei van het aantal (H)OVreizigers	Co-Trekker	Verstedelijkings-strategie Industriële hotspot Meierijstad Wonen, werken en voorzieningen

concrete actie	beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB	Relatie met
Schaalsprong Fiets: realiseren en verkennen uitbouw (snelfiets)netwerk met aandacht voor promotie, fietsveiligheid, datasamenwerking, werknemersaanpak Fiets als belangrijk instrument tot verduurzamen van mobiliteitssysteem, voorzieningen voor iedereen bereikbaar houden, zeker in combinatie met trein en OV en bevordering gezondheid	Een optimaal (snelfiets)routenetwerk: a) Sterke feeders naar de gerealiseerde snelfietsroutes b) Een analyse van het basisnetwerkfiets in verband met de toenemende drukte op fietsroutes vanuit het oogpunt van verkeersveiligheid c) Het stimuleren van fietsen en sterk inzetten op werkgevers-benadering d) Marketing van het gebruik van de fiets en routes e) Uitwerking van het klimaatakkoord ondersteunen	Goede bereikbaarheid van voorzieningen vanuit dorpen en wijken. Jaarlijks groeiend aantal gebruikers van gedeelde mobiliteitsconcepten. Jaarlijks groeiend aantal fietsers (het landelijke doel is groei van aantal fietskilometers van 20%) Jaarlijkse groei van participerende werkgevers	Partner	Leefbaarheid Wonen, werken voorzieningen

Specifieke activiteiten voor 2022

- Slimme en efficiënte mobiliteit in het programma krachtenbundeling Smart Mobility
- Het inzetten van data om bereikbaarheid en mobiliteit te verbeteren. Het verzamelen van data organiseren we samen organiseren evenals het uitwisselen van leerervaringen. Als lid van het Brabantse Regionaal Data-Team zijn we goed aangesloten op ontwikkelingen. De Staat van Brabant biedt hierin voor gemeenten en regio een centraal dashboard.
- Het realiseren van lokale zero-emissiezones en een goede laadpaleninfrastructuur. Hiermee dragen we bij aan de klimaatdoelen en het schone luchtakkoord. Brabant werkt toe naar het instellen van een nul-emissie zone voor stadslogistiek in 2025. De eerste actie is het vaststellen van de omvang van de nul-emissie zone in 2020 in onze regio, primair gericht op ‘s-Hertogenbosch, Oss, Uden en Meierijstad. ’s-Hertogenbosch heeft als eerste het landelijke akkoord hierover ondertekend.

3.2. Verkeersveiligheid

In het Uitvoeringsplan 2021-2022 is opgenomen:

concrete actie	beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB	Relatie met
Brabantse aanpak verkeersveiligheid ‘Nul’ verkeersslachtoffers: Vanuit risico gestuurde analyse inzetten op gedrag, educatie, handhaving en veilige infrastructuur	Gezamenlijke en proactieve aanpak verkeersveiligheid met maatschappelijke partners, politie en Openbaar Ministerie: risico gestuurd en datagedreven. Een (regionaal) uitvoeringsprogramma verkeersveiligheid, gericht op het treffen en uitvoeren van gerichte interventies en maatregelen, zodat het aantal risico’s en het aantal verkeersslachtoffers in de periode 2020-2024 jaarlijks daalt. Voor gemeenten met spoor zijn onveilige gelijkvloerse spoorkruisingen een belangrijk aandachtspunt. Hierbij sluit de regio aan bij de ambitie uit de provinciale koers: in 2030 geen overwegen meer.	Nul’ verkeersslachtoffers: een in de periode 2020-2024 jaarlijkse daling van het aantal risico’s en van het aantal verkeersslachtoffers. Veilig van A naar B kunnen reizen.	Verbinden	Leefbaarheid

Specifieke activiteiten voor 2022

a. Risicogestuurde invulling van het programma Veilige mobiliteit, als uitwerking van het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 van het rijk en het Brabants VerkeersveiligheidsPlan.
b. Het streven naar 'nul' verkeersslachtoffers. Vanuit een jaarlijks (regionaal) uitvoeringsprogramma met acties en maatregelen om de verkeersveiligheid te verbeteren. Hierdoor zal het aantal risico's en het aantal verkeersslachtoffers in de periode 2020-2024 jaarlijks dalen. Voor gemeenten met spoor zijn onveilige gelijkvloerse spoorkruisingen een belangrijk aandachtspunt. Hierbij sluit de regio aan bij de ambitie uit de provinciale koers: in 2030 geen onbewaakte overwegen meer.

3.3. Robuuste infrastructuur

In het Uitvoeringsplan 2021-2022 is opgenomen:

concrete actie	beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB	Relatie met
Behoud bereikbaarheid voorzieningen vanuit de dorpen/ wijken	Een fijnmazig vervoerssysteem met OV, deelsystemen & doelgroepenvervoer om voorzieningen bereikbaar te houden vanuit de Dorpen (Nieuwe mobiliteitsconcessie per 1-1-2025)	Goede bereikbaarheid van voorzieningen vanuit dorpen en wijken Jaarlijks groeiend aantal van gebruikers van gedeelde mobiliteits-concepten	Verbinder (afstemming)	Leefbaarheid Wonen, werken en voorzieningen
Uitbouwen Station 's-Hertogenbosch tot nationale spoorknoop en overstapmachine.	Realisatie Type 1 (stedelijk) knooppunt als onderdeel van een geplande grotere gebieds-ontwikkeling met hoogstedelijk karakter en hoge plaatswaarde. Afspraken met Rijk richten zich vooral op spoor en HOV	a) versterken vestigingsklimaat met hoogstedelijk gebied b) beter en robuuster OV-systeem en daarmee meer overstappers per dag > 35.000.	Verbinder (afstemming)	Verstede-lijkings-strategie Wonen, werken en voorzieningen
Uitwerking van het Klimaatakkoord mobiliteit: lokale zero-emissiezones.	Brabant werkt toe naar het instellen van een nul-emissie zone voor stadslogistiek in 2025. 1e actie vaststellen van de omvang van de nul-emissie zone. Primair gericht op 's-Hertogenbosch, Oss, Uden en Meierijstad. Relatie met schone luchtakkoord	Versterking van klimaataanpak	Platform (voor kennisuitwisse ling)	
Uitwerking van het Klimaatakkoord mobiliteit: realiseren van voldoende laadpaalinfra-structuur	Uitvoering geven aan Nationale agenda laadinfrastructuur. Relatie met schone luchtakkoord	Versterking van klimaataanpak	Platform (voor kennisuitwis-seling)	

Specifieke activiteiten voor 2022

- Duurzame bereikbaarheid en robuuste netwerken, zoals de MIRT-trajecten en Maaslijn.
- Het nadrukkelijker zoeken van de verbinding tussen Brabantstad (als deelnemer aan het BO MIRT) en de gemeenten en waterschappen in de regio.
- Leefbaar en aantrekkelijk, zoals het verstedelijkingsakkoord en de multimodale bereikbaarheid van toplocaties in de regio om talent te behouden en gedeelde mobiliteit om voorzieningen voor iedereen bereikbaar te houden.
- Het inrichten van een robuuste infrastructuur met een aanpak van de A2, A50/A59 en N65 en het oplossen van knelpunten op het spoor zoals de spoorbrug bij Ravenstein en de Maaslijn. Het Land van Cuijk neemt het initiatief voor een lobby om de aanpak van de A73 en een oostwest-verbinding op de agenda van het BO MIRT te krijgen.
- Het beter benutten van de belangrijke noordzuid- en oostwest-spoorverbindingen.

- Het ontwikkelen van de industriële hotspot Meierijstad waar de bereikbaarheid de groei van het bedrijfsleven niet kan bijhouden.
- Het uitbouwen van het (H)OV- en fietsnetwerk. Hierbij spelen regionale mobiliteitshubs een belangrijke rol spelen. We streven naar een optimaal (snelfiets)routenetwerk, met aansluiting op sterke feeders (die mobiliteitgebruikers geven) naar de gerealiseerde snelfietsroutes. We maken een analyse van het basisnetwerk van de fiets in verband met de toenemende drukte op fietsroutes vanuit het oogpunt van verkeersveiligheid en we stimuleren fietsen waarbij we sterk inzetten op marketing en een werkgevers-benadering.
- Het laten uitgroeien van de mobiliteitshubs tot belangrijke stedelijke centra waarbij de spoorzone in ’s-Hertogenbosch zelfs van nationaal niveau is.

De Bossche Broek in ’s-Hertogenbosch.

4. Aantrekkelijk vestigen

Over het programma ‘aantrekkelijk vestigen’ is in de Samenwerkingsagenda het volgende vastgelegd:

a. Strategisch doel 2030

We werken aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat en bieden ruimte voor de banen van de toekomst. We creëren voldoende ruimte voor innovatie- en experimenteerruimte in de sectoren waar de regio sterk in is. Hetzelfde geldt voor vernieuwende circulaire bedrijventerreinen. Ook zoeken we samen nieuwe bestemmingen voor vrijkomende agrarische bebouwing en industrieel erfgoed.

b. De manier waarop we als regio het verschil maken

We staan als overheden voor een gezond vestigingsklimaat. We volgen een heldere koers, bieden continuïteit over de bestuursperiodes heen, proberen obstakels in wet- en regelgeving weg te (laten) nemen en zorgen voor voldoende en voldoende gevarieerde ruimte voor bedrijven om zich te vestigen of door te groeien. Het verbeteren van de interbestuurlijke samenwerking met de provincie en het Rijk is daarbij een must. We proberen met één mond te spreken naar bedrijven en andere overheden, we delen kennis, maken samen beleid en stemmen (soms verplicht) af waar ruimte is voor (nieuwe) bedrijven. Het versterken en vernieuwen van het innovatieklimaat ligt primair op het bordje van AgriFood Capital.

c. Deelprogramma’s

Het programma ‘aantrekkelijk vestigen’ bevat de volgende deelprogramma’s:

1. Vestigingslocaties
2. Innovaties en bedrijvigheid
3. Experimenteerruimte

Deze deelprogramma’s worden opgepakt in het portefeuillehoudersoverleg Economie.

4.1. Vestigingslocaties

In het Uitvoeringsplan 2021-2022 is opgenomen:

Concrete actie	Beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB	Relatie met
Afspraken maken over aanpak verduurzaming bedrijventerreinen: **circulair en klimaat adaptief inrichten, ruimte maken voor energiewinning**	N.a.v. ervaringen op Heesch-West een PvA maken voor een uitrol naar andere bedrijventerreinen.	In 2024 is minimaal 5 % van de bedrijven op grotere bedrijventerreinen circulair. Minimaal 10% van de energiebehoefte komt van niet fossiele bronnen.	Trekker	Wonen, Werken en voorzieningen Klimaatadaptatie Energiestrategie

Specifieke activiteiten voor 2022

- Het verduurzamen van bedrijventerreinen in de regio, om een bijdrage te leveren aan de regionale energietransitie.
- Via de regio worden afspraken gemaakt over duurzaamheids-eisen voor nieuwe vestigers op bedrijventerreinen en voor collectieve duurzaamheidsacties op de bestaande bedrijventerreinen.
- Het verduurzamen en circulair maken van onze bedrijventerreinen. Met het bedrijventerrein

Heesch West als belangrijk voorbeeld en het Regio Deal-project Green Tech Park Brabant.

- Een evaluatie van de regionale detailhandelsvisie. Dit moet ons helpen om ook op dat terrein de planvoorraad op orde te hebben.

Lifescience in Oss.

4.2. Innovaties en bedrijvigheid

In het Uitvoeringsplan 2021-2022 is opgenomen:

Concrete actie	Beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB	Relatie met
a) uitbreiden van de huidige één-loketfunctie **met een acquisitie-functie** **b)** verbinden van dit loket met het WerkGeversPunt **NOB met vragen over personeel**	a) Een stappenplan b) invulling en operationalisering en afstemmen werkzaamheden WSP-accountmanagers met account managers EZ	a) herkenbare regio voor ruimtevragers, regionaal afstemmen van ruimtevragende bedrijven, actueel houden van website bedrijfskavels en afstemmen en bundelen van krachten in regionale acquisitie b) verminderen bureaucratie door werkgevers eenduidig te ondersteunen door heldere verwijzing naar elkaars loketten	Trekker	Wonen, werken en voorzieningen
Organiseren innovatietafels voor MKB	Structurele dialoog met bedrijfsleven in gemeenten over waar overheid kan faciliteren in innovatie en het aanjagen van crossovers	a) Toename van het aantal bedrijven dat innoveert en toename van aantal starters. b) Plan vaan aanpak in 2021	Trekker of Ver-binder	

Specifieke activiteiten voor 2022

- Het verder optimaliseren van de samenwerking bij verzoeken om ruimte op bedrijventerreinen via het 1-loket. Vraaggerichte ontwikkeling staat centraal. Daar waar geen passende bedrijfskavels meer beschikbaar zijn, werken we aan aanvulling van het aanbod.
- Het uitbouwen van de éénloketfunctie voor ruimtevragende bedrijven met een acquisitiefunctie. We koppelen deze aan een reeds bestaand regionaal loket waar MKB bedrijven terecht kunnen met vragen over personeel. Daarmee werken we aan een herkenbare regio voor ruimtevragers, stemmen ruimtevragende bedrijven regionaal af, houden de regionale website van bedrijfskavels actueel en bundelen de krachten in regionale acquisitie. Door bureaucratie te verminderen kunnen we werkgevers sneller en beter helpen.
- Het brede MKB in de regio betrekken bij lopende projecten binnen de Regiodeal, via onder meer innovatietafels.
- We zetten ons in voor de verdere groei van de regionale agrifood-economie. Dit doen we door:

  - Regelmatige bestuurlijke afstemming met Stichting Agrifood Capital, onze regionale triple helix-organisatie voor dit doel.
  - de uitvoering van de 9 economische projecten in de Regiodeal Noordoost Brabant te bewaken en te verbinden aan het regionaal MKB en het onderwijs.
  - Deel te nemen in FoodNL, het samenwerkingsverband tussen 3 voedselregio's in Midden- en Zuid-Nederland. Via dit collectief nemen we initiatieven voor het verkrijgen van EU-subsidies.
  - Het stimuleren van innovaties samen met AgriFood Capital en MKB in haalbare businesscases zoals in AgroProeftuin de Peel. Het provinciale beleidskader Landbouw en Voedsel gebruiken wij om te komen tot concrete koppelkansen in die innovaties.
- Het houden van een structurele dialoog met het MKB over het vestigings- en innovatieklimaat in onze regio. Het MKB is van groot belang voor onze regio en we willen aantrekkelijke voorwaarden kunnen bieden. Net als in voorgaande jaren stelt RNOB middelen beschikbaar om MKB'ers financieel te ondersteunen bij samenwerking aan innovatieprojecten. Het beschikbare budget voor de innovatieregelingen voor het MKB is naar verwachting totaal € 620.000. Daarvan komt € 175.000 uit het regiofonds en het overige deel vanuit de provincie en het Rijk:
  - vanuit de bijdrageregeling verwachten we 40-45 projecten te ondersteunen in 2022;
  - vanuit de subsidieregeling verwachten we 8-10 projecten te ondersteunen in 2022.
- We zetten in op het gebruiken, versterken en verbinden van bestaande initiatieven in de regio. Vanuit RNOB richten we ons, als overheden, in eerste instantie op een beperkt aantal relevante doelgroepen, zoals jeugd, midden- en kleinbedrijf en lokale horeca.
- In een regio die zich duidelijk onderscheidt op het gebied van voedsel, voedselproductie en food-bedrijven is Voeding & Gezondheid een logisch en relevant thema. Hierbij wordt beweging op Voeding & Gezondheid in Nederland verder verstevigd. De interregionale samenwerking in FoodNL (samenwerking met Regio Foodvalley en Greenport-Venlo) verwerft steeds meer bekendheid en zij oefent steeds meer invloed uit op politieke processen en keuzes bij de Rijksoverheid en op Europees niveau.
- Via de stuurgroep Voeding & Gezondheid worden relevante goede voorbeelden ontwikkeld en aangeleverd voor de samenwerking in FoodNL. Enerzijds wordt hierdoor nieuwe wet- en regelgeving (incl. stimuleringsmiddelen) beïnvloed en anderzijds zorgt dit voor een doorgeefluik of versterker naar de eigen ondernemers en instellingen voor de laatste stand van zaken. Het project Voedseleducatie uit de Regio Deal sluit hierop aan.
- Nieuwe initiatieven blijven onderdeel uitmaken van regionale afstemming.

Stuurgroep Voeding & Gezondheid

4.3. Experimenteerruimte

In het Uitvoeringsplan 2021-2022 is opgenomen:

Concrete actie	Beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB	Relatie met
Samen doorontwikkelen kennis- en experimenteer-omgevingen	Diverse programma's van RNOB en AFC in dialoog vertalen in een specifieke behoefte aan experimenteerruimte	Het experiment mogelijk blijven maken en dit nadrukkelijker koppelen aan lopende programma's en wensen uit de markt.	Trekker (in afstemming met AFC en PNB)	Landbouwtransitie Klimaatadaptatie

Specifieke activiteiten voor 2022

- Het creëren van voldoende ruimte voor innovatie- en experimenteerruimte in agrifood. Hierbij koppelen we de vereiste transitie in de gehele voedselketen aan een andere kracht van de regio: data. Dit doen we samen met AgriFood Capital (AFC). Hierbij zetten we de speerpunten in ons regionale agrifood-hightech-data-beleid nadrukkelijker om in door de markt gesteunde vestigingsmogelijkheden en maken gebruik van de ervaringen uit het Regio Deal-project 'Data Gedreven AgriFood Regio'.
- Het inzetten op andere experimenteeromgevingen als AgroProeftuin de Peel zoals het Circular Food Centre en Greentech Park Brabant. AgriFood Capital is trekker van de experimenteeromgevingen in de Regio Deal-projecten 'AgriFood Innovation', 'SPARK makers zone' en 'Ontwikkel- en expertisecentrum voor duurzame eiwitten (ODE)'.
- We experimenteren in de 'innovatietafels' voor het mkb rondom bijzondere maatschappelijke opgaven, zoals een verantwoord voedselsysteem, vermindering van geuroverlast en gezondheidsrisico's, en het tegengaan van verdroging.
- RNOB heeft mede-geïnvesteerd in het Leisure Ontwikkel Fonds (LOF). Met een actieve rol van RNOB in het LOF vergroten we de kansen voor ondernemers uit de regio om gebruik te maken van het fonds.
- We breiden experimenteerruimtes uit, zoals De Grasso in 's-Hertogenbosch, De Verspillingsfabriek in Veghel, AgroProeftuin De Peel, Pivot Park in Oss en Greentechpark Brabant in Boxtel. Dit mede met het doel om innovatieve startups vast te houden in onze regio.

Pixelfarming voor transitie landbouw met nieuwe technologieën.

5. Behoud van talent

Over het programma ‘behoud van talent’ is in de Samenwerkingsagenda het volgende vastgelegd:

a. Strategisch doel 2030

We willen jongeren langer in Noordoost Brabant laten blijven wonen en jonge gezinnen terug laten keren naar onze streek. Daarmee willen we bijdragen aan knelpunten op de arbeidsmarkt en tegelijkertijd borgen we de leefbaarheid van de regio op de lange termijn.

b. De manier waarop we als regio het verschil maken

Noordoost Brabant Werkt biedt het platform aan gemeenten, bedrijven en partners om acute arbeidsmarktproblemen op te lossen en toekomstige problemen te voorkomen. RNOB wil daarnaast ook voorzien in de juiste randvoorwaarden, zoals betaalbare woningen, bereikbare voorzieningen en een aantrekkelijk leefklimaat.

c. Deelprogramma’s

Het programma ‘behoud van talent’ bevat de volgende deelprogramma’s:

1. Blijfklimaat
2. Wonen

Deze deelprogramma’s worden opgepakt: Blijfklimaat in het portefeuillehoudersoverleg Duurzame Leefomgeving en Wonen in portefeuillehoudersoverleg Ruimte, Mobiliteit en Wonen.

5.1. Blijfklimaat

In het Uitvoeringsplan 2021-2022 is opgenomen:

Concrete actie	Beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB	Relatie met
Afstemming tussen economische agenda en arbeidsmarktagenda’s van RNOB/NOBW en PNB	Doel is een betere match tussen EZ beleid en arbeidsmarkt beleid in de regio Noordoost Brabant: welk talenten hebben we en waar hebben we een te kort aan?		Verbinden	Wonen, werken en voorzieningen
Doelgroepenonderzoek en beleid om talent en jonge gezinnen te behouden	a) Inzicht in welke doelgroepen voor de regio van belang zijn om te behouden en b) wat dit vraagt van overheden	Gerichtere maatregelen voor een blijfklimaat: * Woonvoorkeuren * gewenste voorzieningen * vrijetijds-behoefte * verplaatsingsbehoefte * onderwijsvoorzieningen	Trekker	Wonen, werken en voorzieningen Duurzame mobiliteit
Afspraken maken over huisvesting, gezondheid en integratie arbeidsmigranten, uitgesplitst naar seizoenwerkers en nieuwe Brabanders	a) Start regionaal programma arbeidsmigranten b) Opschalen lessen uit de pilot huisvesting arbeidsmigranten in Meierijstad en elders toepasbaar maken.		Trekker	Wonen, werken en voorzieningen.

Concrete actie	Beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB	Relatie met
Deelname aan uitwerking nationale Omgevings-agenda landsdeel Brabant Limburg	Verankering van Regionale Omgevingskoers en Brabantse Omgevingsagenda in het uitvoeringsprogramma van de Nationale Omgevingsvisie Landsdeel Brabant Limburg. Uiteindelijk doel is een gezamenlijk investeringsprogramma met Rijk en PNB	Optreden als één overheid: beleid, projecten en programma's samen uitvoeren met gezamenlijke inzet van capaciteit, middelen en investeringen.	Partner; Rijk is trekker van de landsdelige omgevingsagenda Brabant Limburg voortkomend uit de NOVI	Verstedelijkingsstrategie NOVI-aanpak De Peel RES Klimaatadaptatie Transitie landbouw
Afstemming wonen, werken, voorzieningen	1) Een (sub)regionaal woningbouwprogramma, bedrijventerreinen-beleid en detailhandelsvisie 2) Doorvertaling van de diverse programma's naar ruimtelijke consequenties en integrale weging daarvan.	Sterke steden en een vitaal platteland Evenwichtige vraag-aanbod verhouding	Platform in 2021 en 2022 Trekker in 2023 e.v.	Detailhandelsvisie Brabantse agenda wonen Afspraken over bedrijventerreinen

Specifieke activiteiten voor 2022

- Uitvoering geven aan gezamenlijke doelen voor de regionale economie- en arbeidsmarktprogramma's. De programma's hanteren een gezamenlijke werkgeversbenadering en nemen initiatieven om regionale mobiliteit (van werk naar werk) te stimuleren. Ook faciliteren we een regionaal traineeprogramma, van belang voor aantrekken en behoud van talent. Daarmee willen we knelpunten op de arbeidsmarkt oplossen en tegelijkertijd borgen we de leefbaarheid van de regio op de lange termijn. Dit project wordt getrokken door Noordoost Brabant Werkt.
- We stemmen onze Samenwerkingsagenda goed af op die van Noordoost Brabant Werkt. Dat betekent: samen zorgen voor de juiste opleidingen en stimuleren en aantrekken van de juiste bedrijvigheid.
- We doen onderzoek naar de specifieke doelgroepen (die we willen behouden en/of aantrekken) en hun behoeften (zoals woningen en voorzieningen) en kijken wat we kunnen leren van buurregio's. De resultaten daarvan vertalen we door in lokaal en regionaal beleid zoals voor de woningmarkt.
- Het aanpakken van de opgave voor huisvesting en integratie van arbeidsmigranten is opgepakt in 2020 en verder verwerkt in 2021, richting eindresultaat en uitvoering in 2022. Dit is een Regio Deal-project.
- Het deelnemen in Expatcenter Zuid-Nederland en het via het Expatcenter faciliteren van maatwerk-ondersteuning voor expats in Noordoost Brabant.
- Het ondersteunen van zzp-ers in hun ondernemerschap en talentontwikkeling, via het programma ZZPBoost, een coproductie met Noordoost Brabant Werkt.
- Ook voor de stoppende boeren een aparte aanpak.
- Waar nodig zorgen we er samen voor dat belangrijke voorzieningen voor de regio behouden blijven en versterkt worden (met name middelbaar en hoger beroepsonderwijs en belangrijke sport- en culturele voorzieningen). Dit is een Regio Deal-project.
- Vervolg geven aan de (uitkomsten van) het doelgroepenonderzoek, ter versterking van het blijfklimaat.
- Het opstellen van een op elkaar afgestemd pakket aan maatregelen en investeringen op het gebied van wonen, werken, voorzieningen, mobiliteit en natuur en landschap in de stedelijke

regio ‘s-Hertogenbosch. De steden zijn krachtige economische motoren in onze regio. Het zijn centra van innovatie en verduurzaming met de nodige belangrijke voorzieningen. De stedelijke regio ’s-Hertogenbosch, bestaande uit Waalwijk, Heusden, ’s-Hertogenbosch, Vught, Sint-Michielsgestel, Oss, Meierijstad en Uden vormt steeds meer een samenhangend (Daily Urban System). We zetten ook in op afstemming met andere delen van de regio. ’s-Hertogenbosch en provincie Noord-Brabant zijn ‘eigenaar’ van dit verstedelijkingsakkoord. RNOB biedt in haar rol als platform de overlegtafel hiervoor. Het Land van Cuijk is onderdeel van het daily urban system Nijmegen en is als zodanig onderdeel van dát verstedelijkingsakkoord (vanaf 1 januari formeel de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen-Foodvalley). Dit is onderdeel van overleg tussen beide provincies. Ook hiervoor biedt RNOB in principe een overlegtafel.

- Het meer in samenhang bezien van de ruimtelijke consequenties van sectorale ontwikkelingen op het gebied van Wonen, Werken en Voorzieningen. Deze consequenties zullen hun plek krijgen in een actualisering van onze Regionale Omgevingskoers uit 2018 waarvoor het portefeuillehoudersoverleg Ruimte en Mobiliteit aan zet is.
- Het behouden en verbeteren van de leefbaarheid van de regio. Belangrijke transformatieopgaven in de centra van middelgrote en grote gemeenten dragen daar aan bij. Via het Regio Deal-project ‘Transformatie centra steden’ wordt dit uitgevoerd. In het Land van Cuijk start een omvangrijk programma ‘Goei Leven’ dat zich richt op behoud van werk en talent, voorzieningen en burgerkracht. Hiervoor is het Regio Deal-project ‘Leefbaarheid kleine dorpen’ in uitvoering.

5.2. Wonen

In het Uitvoeringsplan 2021-2022 is opgenomen:

Concrete actie	Beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB	Relatie met
Gebieds-opgave De Peel (status van uitwerkings-gebied in kader van NOVI)	Samenhangende integrale gebiedsaanpak: (1) stip op horizon; (2) samenhang aanbrengen in bestaande projecten; (3) verbinden en kiezen in projecten (‘schakelkast’); (4) versnellen, verbinden, vermenigvuldigen (à la puzzelen met ruimte)	leefbaarheid en economische vitaliteit van de Peel voor mensen die er wonen, werken en recreëren te verbeteren en een toekomstbestendige, gezonde en natuurlijke leefomgeving te realiseren.	Partner Rijk is trekker (BZK .	Energietransitie Landbouwtransitie Klimaatadaptatie Natuurnetwerk Wonen en werken en Voorzieningen Leefbaarheid
Gebieds-opgave industriële hotspot Meierijstad	Beschrijving gebiedsopgaven met taken, rollen en middelen van alle betrokken partijen: Focus op integrale aanpak, o.a. duurzame bereikbaarheid, energie- en warmtetransitie, circulaire economie, klimaatadaptatie en bio-diversiteit	De bereikbaarheid, woningaanbod, landschappelijke en ecologische kwaliteiten meer in verhouding brengen met de economische potenties.	Platform t.z.t onderdeel van het verstedelijkings-akkoord voor de stedelijke regio ‘s-Hertogenbosch	Mobiliteitsagenda Natuurnetwerk Energietransitie Klimaatadaptatie Werken en wonen en Voorzieningen Verstedelijkings-strategie

Specifieke activiteiten voor 2022

- Het nemen van regionale regie op het thema wonen en het beter verbinden van dit thema met andere thema’s en bestuurlijke overleggen op de regiodagen/ontwikkeldagen, waardoor dit ook beter in relatie tot andere ruimtelijke onderwerpen wordt afgewogen. Het huidige onderscheid tussen woningmarkten in het oosten en west van de regio en de daarbij behorende governance blijft bestaan.
- We synchroniseren woonprogramma’s van gemeenten en stemmen die af op de gewenste specifieke doelgroepen. Concreet: we zorgen voor de bouw van de juiste woningen voor

jongeren en jonge gezinnen, te beginnen met betaalbare woningen voor starters en doorstarters.

- We zorgen voor een goede bereikbaarheid van (groot)stedelijke voorzieningen.
- We vertellen onze doelgroepen over de aantrekkingskracht van onze regio (landschappelijk, cultuurhistorisch, over het woonklimaat, over onze aantrekkelijke steden met een menselijke maat). Daarbij lichten we specifieke kwaliteiten uit, zoals ‘Tuin op het Zuiden’ in het Land van Cuijk, Cultuurstad van het Zuiden ’s-Hertogenbosch en ‘Made in Meierijstad’.
- RNOB gaat inzetten op de volgende gebiedsgerichte opgaven:
    - Agroproeftuin De Peel met transitie landbouw als hoofdopgave, als onderdeel van NOVI-gebied De Peel.
    - Corridoraanpak Nijmegen-Eindhoven met daarin bereikbaarheid Meierijstad met mobiliteit, A50, N264 en N279 als hoofdopgave.
- Vanuit het Regio Deal project Puzzelen met Ruimte zullen een aantal lopende gebiedsprocessen in onze regio ondersteund worden (Aadal, Dommeldal, Raamvallei, Maashorst, Maasheggen, ‘t Laar en Margriet).
- Een vervolgstap te maken in een integraal afgestemd (sub)regionaal woningbouwprogramma, bedrijventerreinenbeleid en detailhandelsvisie.
    - In goede afstemming met de regionale programma’s, ‘Puzzelen met ruimte’ uit de Regiodeal, NOVI-gebied De Peel onder bestuurlijke verantwoordelijkheid van Duurzame Leefomgeving en de Regionale Energiestrategie.

Partners Regio Deal Noordoost-Brabant: samen aan de slag voor een goed leven, fijn wonen en anders werken in Noordoost-Brabant!

6. Een sterk verhaal

Over het programma ‘een sterk verhaal’ is in de Samenwerkingsagenda het volgende vastgelegd:

a. Strategisch doel 2030

De regio staat nationaal en internationaal op de kaart. De deuren staan zichtbaar open voor innovatie en voor nieuwe bedrijven, bewoners en talenten. Het is ook algemeen bekend dat onze regio een betekenisvolle rol speelt in Brabant, Nederland en Europa. Op economisch gebied, op onderwijsgebied en als prettig woongebied. We dragen onze kracht en trots zichtbaar en proactief uit.

b. De manier waarop we als regio het verschil maken

Door als bestuurders en politiek onze trots op de regio uit te dragen, nemen we groepen uit de Brabantse samenleving mee en zorgen we samen voor grotere bekendheid en aantrekkingskracht. Samen vormen we zo een groeiende kring van ambassadeurs!

In het Uitvoeringsplan 2021-2022 is opgenomen:

Concrete actie	Beoogd resultaat	Beoogd effect	Rol RNOB
Alle partners dragen de trots op onze regio uit **en we inspireren anderen om zich in te zetten als ambassadeur.**	1) strategische marketing/lobby aanpak en communicatiestrategie 2) narratief voor verschillende doelgroepen 3) projectenportfolio 4) public affaires organiseren op belangrijke dossiers	Meer en beter toegang tot meer netwerken met als effect: betere beleid beïnvloeding en grotere kans op cofinanciering.	Trekker (i.s.m AFC, NOBW en OL+)
We creëren een platform **(jaarlijks netwerkevent)**	Een jaarlijks netwerkevent	Meer en beter toegang tot meer netwerken	Trekker (i.s.m AFC, NOBW en OL+)
We zorgen ervoor dat we kunnen vergelijken via benchmarking en leren van andere regio’s.	p.m.	p.m.	p.m.
QuickScan van kansrijke Europese subsidiemogelijkheden	EU- Subsidieaanvragen op projectportfolio	Europese cofinanciering op projecten.	Partner Trekker is AFC.
We ‘verbinden’ onze regio met andere reeds succesvolle (promotie)netwerken, zoals Brabantstad en G40.	Meer en beter toegang tot meer netwerken en investeringsfondsen zoals MIRT en Groeifonds	Meer en beter toegang tot meer netwerken en daarmee grotere kans op cofinanciering en beleidsbeïnvloeding	Trekker
We verbinden onze regio aan belangrijke netwerken in de Duitse buurregio’s.	p.m.		

Specifieke activiteiten voor 2022

- We creëren een platform (jaarlijks netwerkevent) met de belangrijkste stakeholders en ambassadeurs (‘deel je trots’) en/of sluiten slim aan bij de bestaande netwerkevents.
- Bij het uitdragen van de boodschap stemmen we (samen) af en werken we samen met Stichting AgriFood Capital, OndernemersLift+, Noordoost Brabant Werkt. Ook met de gemeenten die al een citymarketingstrategie voeren en daarin de boodschap, de trots en de kwaliteiten van de regio al hebben opgenomen of willen opnemen en uitlichten.
- We verbinden onze regio aan belangrijke netwerken in de Duitse buurregio’s. We zorgen er daarbij voor dat we onze lobby op niveau krijgen en dat we steviger achter mogelijke co-financieringsbronnen (kunnen) aangaan. Bovendien benoemen we per onderwerp een bestuurlijk ‘gezicht’ van de regio.

7. Samenwerking

7.1. Bestuurlijke samenwerking

Wát we doen, hebben we vastgelegd in de Samenwerkingsagenda ‘Richting 2030’. Hoe we het doen, hebben we vastgelegd in een Samenwerkingsconvenant. In onze samenwerking hebben we samen onze spelregels bepaald. In een kort animatiefilmpje is de organisatie van de samenwerking toegelicht.

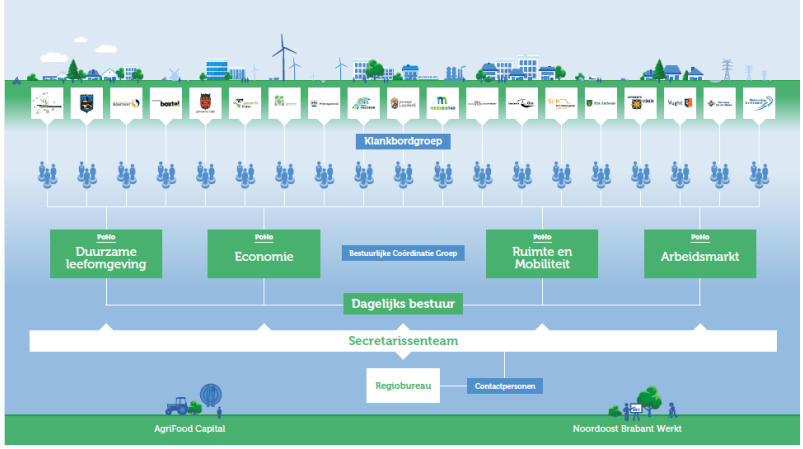

Organisatie van de samenwerking in RNOB.

7.2. Regionale samenwerking

De regionale Samenwerkingsagenda is voorzien van een Uitvoeringsplan 1.0. (UP) Hiermee ontstaat een instrument om beter regie te voeren op regionale programmatische opgaven en de verbinding met gemeentelijke opgaven en opgaven bij de waterschappen. Hier ligt een kans voor efficiencywinst. Het UP wordt nog voorzien van een regionale monitoring. Zowel het instrument van het UP als de monitoring wordt in 2022 verder verfijnd en aangevuld. Zoals bekend is het immers een ‘groeimodel’.

Specifieke activiteiten voor 2022

- Nadere uitwerking van het Uitvoeringsplan 1.0 en de monitoring van de hoofdopgaven en Regio Deal projecten.
- Verkennen van efficiëntere inzet van ambtelijke capaciteit op sommige opgaven uit de Samenwerkingsagenda (bijv. op strategie, city-marketing en de energieopgave).

7.3. Nationale samenwerking

RNOB zoekt actief de samenwerking met andere partijen. Natuurlijk in de eerste plaats met de afzonderlijke deelnemers in ons samenwerkingsconvenant. Een belangrijke samenwerkingspartner is de provincie Noord-Brabant. In 2022 trekken we op een aantal opgaven voor onze regio meer als één overheid op. Dat doen we op basis van een in 2021 nog vast te stellen Regionale Omgevingsagenda waarin provincie Noord Brabant en RNOB afspreken op welke onderdelen we gezamenlijk beter en efficiënter kunnen sturen.

Programmatische opgaven bij zowel provincie als RNOB (zoals bijv. klimaatadaptatie) gaan we structureler afstemmen. Ook gaan we de programmatische opgaven nadrukkelijker naast elkaar leggen om zodoende koppelkansen en knelpunten (eerder of sneller) in zicht te krijgen. Dat doen we overigens ook op het gebied van mobiliteit in de vorm van een Mobiliteitsagenda en op het gebied van landbouw & voedsel (nieuw provinciaal Beleidskader Landbouw en Voedsel)

Datzelfde gaan we ook met het Rijk. Regio-overstijgende programma's en projecten gaan we afstemmen met het Rijk. Daartoe werken we aan een landsdelige Omgevingsagenda Brabant Limburg. Landelijk zoeken we ook weer nadrukkelijk de samenwerking met bijvoorbeeld de ministeries van Economische Zaken en Klimaat (EZK), Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), Infrastructuur en Waterstaat en Binnenlandse zaken. Met deze ministeries is een innigere samenwerking ontstaan onder het kopje van de Regio Deal. Genoemde ministeries dragen ook in belangrijke mate aan onze regionale programmatische opgaven.

RNOB werkt ook samen met andere regio's. Heel actief doen we dat in de NOVI-aanpak van de Peel met de Metropoolregio Eindhoven (MRE) en Noord en Midden Limburg. Ook in sommige lobby-dossiers trekken we samen op zoals in de A50-corridor (met MRE) en in de nog op te stellen verstedelijkingsakkoorden waar we als RNOB de overlegtafel bieden voor stedelijke regio's die (provincie)grensoverschrijdend zijn zoals de stedelijk regio 's-Hertogenbosch met daarin Waalwijk (Midden Brabant) en gemeenten in Rivierenland. Voor het Land van Cuijk bieden we een overlegtafel met de Groene metropoolregio Arnhem-Nijmegen-Foodvalley. Verder neemt de RNOB deel aan het netwerk Regionaal Samenwerken van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

Met o.a. de andere regio's en triple helix samenwerkingen in de provincie blijven we de mogelijkheden verkennen om te komen tot gezamenlijke voorstellen voor nationale en internationale investeringsfondsen zoals het Nationale Groeifonds.

Specifieke activiteiten voor 2022

- Intensiveren van de samenwerking met het Rijk waarbij we nadrukkelijker middelen en instrumenten op het schaalniveau van de regio ("daar komt alles samen") willen gaan inzetten zoals met de Regio Deal is gebeurd. Dat doen we samen en in goed overleg met de provincie Noord Brabant.
- Met het Rijk en de provincie Noord-Brabant voeren we een aantal gezamenlijk gemaakte opgaven beter en slimmer uit (landsdelige Omgevingsagenda Brabant Limburg)
- De samenwerking met de provincie Noord-Brabant maken we concreet aan de hand van afspraken in de Regionale Omgevingsagenda, Mobiliteitsagenda en Beleidskader Landbouw en Voedsel. In 2022 moet dat leiden tot nog meer regie en een betere en slimmere inzet van capaciteit en middelen op onze en provinciale programmatische opgaven.
- Waar mogelijk zoeken we de samenwerking met andere regio's in projecten om ons te kandideren voor aanvragen uit investeringsfondsen.
- Zoeken naar versterking van de samenwerking met BrabantStad. Bij voorkeur aan de hand van concrete dossiers.
- Opstellen van een lobby-agenda met uitvoeringskracht. Samen met stichting AFC en NOBW.

7.4. Internationale samenwerking

2020 was een ongelukkig jaar voor een effectieve lobby en presentie in ‘Brussel’. In 2022 willen we dat zeker inhalen door ons regelmatig te laten zien en minimaal één Eurocommissaris en minimaal één (Nederlandse) Europarlementariër met agrifood in zijn of haar werkpakket in onze regio te ontvangen. Dit doen we samen met de andere FoodNL regio’s waarbij delegaties uit de drie regio’s aanschuiven bij een bezoek. Ook zijn we zelf zichtbaar in “Brussel”, bijvoorbeeld door met een delegatie deel te nemen aan Europese Week van de Regio’s en Steden (European Week of Regions and Cities). Onze zichtbaarheid vergroten we daarnaast door onze actieve deelname aan het netwerk van de European Regions for Innovation in Agriculture, Food and Forestry (ERIAFF). Hierbij werken we nauw samen met de provincie Noord-Brabant en AgriFood Capital om op thema’s zoals kringlooplandbouw, digitalisering en de cross-over tussen hightech en agrifood onze regionale positie te versterken.

De samenwerking in FoodNL wordt op Voeding & Gezondheid en Eiwittransitie geïntensiveerd. Hiertoe creëren twee taskforces elk hun eigen dynamiek en stappen zijn zo nodig in waar dit kansrijk lijkt vanuit hun focus, vanuit de coördinatie van FoodNL. Door de werkwijze met taskforces is er tegelijkertijd een hybride samenwerking tussen AgriFood Capital en RNOB, waardoor Voeding & Gezondheid als thema de bovenregionale uitstraling verder versterkt.

Door de samenwerking met Regio Foodvalley en Regio Greenport Venlo in FoodNL hebben we de afgelopen jaren bij de Europese instellingen, belangenbehartigers en politici in Brussel onze zichtbaarheid weten te vergroten. Wij weten “Brussel” te vinden en andersom. Mede hierdoor leveren we een bijdrage aan het Nationaal Strategisch Plan (onderlegger voor Europees Gemeenschappelijk Landbouw Beleid) van het ministerie van LNV(de nationale onderlegger voor Gemeenschappelijk Landbouw Beleid) dat in 2022 gereed moet zijn en de basis is voor een aantal Europese subsidies. De samenwerking in FoodNL heeft ook geleid tot het begin van een innigere samenwerking tussen de regio’s op de dossiers eiwittransitie en voeding & gezondheid. In 2022 moet dat leiden tot minimaal één gezamenlijk project waarmee we uitvoering geven aan de Farm-to-Fork strategie van Europa en waarvoor we ook gezamenlijk Europese steun zoeken.

Specifieke activiteiten voor 2022

- Het doorontwikkelen van de samenwerking met provincie Noord-Brabant, AgriFood Capital en andere regionale spelers op het internationale agrifood dossier onder andere in het samen optrekken in relevante Europese netwerken.
- Net als in de voorgaande jaren spelen we actief in op kansen om (project)subsidies naar de regio te halen. Dit kan door zelf als partner op te treden of door een van de netwerkpartners binnen de regio in een consortium te laten toetreden.
- Het zijn van een volwaardige gesprekspartner voor ‘Brussel’ en ‘Den Haag’ voor belangrijke Europese dossiers op het gebied van agrifood zoals Farm to Fork en het Nationaal Strategisch Plan.
- Minimaal één project op de thema’s Eiwittransitie of Voedsel & Gezondheid waarin we als FoodNL samenwerken en samen zoeken naar mogelijkheden voor EU-subsidie.

8. Communicatie en organisatie

8.1. Communicatie

Met de naamsverandering van ‘Regio Noordoost Brabant’ naar RNOB en de nieuwe huisstijl werd in 2021 het herpositioneringstraject van onze regionale samenwerking afgerond. Vanuit een nieuwe, frisse en krachtige identiteit zetten we in 2022 de koers verder om onze regio op de (inter)nationale kaart te zetten. Dat doen we door continu zichtbaar te maken wat samenwerken in RNOB oplevert, met name voor inwoners en bedrijven.

Samen met AgriFood Capital en Noordoost Brabant Werkt hebben we in 2021 het brede verhaal (de kernboodschap) van de regio geschreven. Dit verhaal vormt ook in 2022 de basis van onze communicatie- én lobbyactiviteiten. Hierbij is de website het centrale middel. Met ervaringsverhalen van direct betrokkenen, actualiteiten en programma- en projectresultaten. Ook brengen we elke maand een nieuwsbrief uit en zijn we actief op social media. Rond specifieke onderwerpen organiseren we themabijeenkomsten, al dan niet samen met stakeholders. De Klankbordgroep Raadsleden ondersteunt daarin en adviseert over de aansluiting tussen RNOB en de gemeenten en waterschappen.

Zo vertellen we samen over de kracht en trots van onze regio. De Regio Deal biedt daar nog eens extra aanknopingspunten voor. We vertellen over onze regio om 1) elkaar (raden/AB-waterschappen, bestuurders en ambtelijke organisaties) te inspireren en te versterken in de rollen in RNOB, 2) stakeholders, waaronder provincie, rijk en bedrijfsleven, bij onze samenwerking te betrekken en 3) bedrijven en talenten naar de regio te halen en te behouden. We laten zien dat ‘samenwerken loont’, ons nieuwe mantra! Met al deze activiteiten geven we tevens invulling aan de opgave ‘Een sterk verhaal’ van onze samenwerkingsagenda.

8.2. Financieel beheer, personeel en huisvesting

RNOB werkt nauw samen met de werkorganisaties AgriFood Capital, Noordoost Brabant Werkt en OndernemersLift+. Samen streven we naar maximale samenhang en synergie door gezamenlijk op te trekken op het gebied van huisvesting, communicatie, administratie, secretariaat en overlegstructuren. Ook draagt de gezamenlijke huisvesting (op een deel van de tweede verdieping) in Agri & Food Plaza bij aan de netwerksamenwerking met de stakeholders die ook hier en in de nabijheid gevestigd zijn.

Het Regiobureau van RNOB bestaat uit een regiomanager, twee parttime secretaresses en een parttime regisseur Communicatie. Daarnaast detacheren de gemeenten en waterschappen parttime medewerkers, zoals een strateeg, programmaregisseurs, administratiemedewerker, een controller en de secretarissen voor portefeuillehoudersoverleggen. Incidenteel huurt het Regiobureau mensen in. Een ingehuurde administratief medewerker en de controller zorgen voor de strategische en dagelijkse afhandeling van de inkomende en uitgaande geldstromen. De slagkracht wordt voornamelijk bepaald door de ambtelijke capaciteit die door de deelnemende gemeenten en waterschappen zelf ter beschikking wordt gesteld. De afspraak is gemaakt dat iedereen naar rato levert. Kan de capaciteit niet geleverd worden, dan staat daar een financiële vergoeding tegenover. Facilitaire zaken worden afgenomen bij Agri & Food Plaza op de Onderwijsboulevard in ’s-Hertogenbosch.

9. Begroting 2022

9.1. Regiorekening

RNOB beheert de middelen uit de Regiorekening, totaal ruim € 3,6 miljoen. Om deze reden wordt in dit jaarplan de Regiorekening gepresenteerd. De bijdragen vanuit RNOB aan de Regio Deal en aan het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland (IBP) en de MKB-innovatieregeling (voormalige Economie en Innovatie (E&I)-regeling) zijn in dit jaarplan en begroting verwerkt. Hierbij geldt dat dit alleen de bijdragen zijn, die lopen via RNOB. Veruit de meeste middelen gaan rechtstreeks naar de eigenaren van de betreffende projecten.

9.2. Inkomsten

INKOMSTEN		
Omschrijving	**Financier**	**Bedrag**
Bijdrage convenantpartners (obv schatting 651.000 inw.) - RNOB: € 1.081.571 - Stichting Agrifood Capital: € 998.374 - Noordoost Brabant Werkt: € 606.865	Gemeenten en Waterschappen	€ 2.686.810
Regiodeal AgroProeftuin de Peel - MKB innovatieregeling	AgriFood Capital BV	€ 175.000
Regiodeal AgroProeftuin de Peel - Beheer MKB innovatieregeling	AgriFood Capital BV	€ 27.548
IBP - AgroProeftuin de Peel	Ministerie LNV (via provincie)	€ 305.073
IBP - AgroProeftuin de Peel - Beheer Subsidies	Ministerie LNV (via provincie)	€ 20.756
Bijdrage MKB innovatieregeling	Provincie Noord Brabant	€ 300.000
Bijdrage Beheer MKB innovatieregeling	Provincie Noord-Brabant	€ 51.250
Bijdrage Partners Regiodeal	AFC | PNB | NOB Werkt	€ 60.000
Bijdrage Partners Regiodeal	Ministerie LNV (via 's-Hertogenbosch)	€ 30.333
TOTAAL		**€ 3.656.770**

Op basis van de afspraken in het Samenwerkingsconvenant storten de gemeenten en waterschappen uit de regio een financiële bijdrage op Regiorekening. Voor de gemeenten is dit jaarlijks € 3 per inwoner. De bijdrage van beide waterschappen voor het Regiorekening is 6,5% van de totale bijdragen van alle gemeenten (op basis van € 3,-). Daarnaast is er een jaarlijkse bijdrage van de gemeenten uit de arbeidsmarktregio Noordoost-Brabant. Deze bedraagt € 1 per inwoner voor het programma arbeidsmarkt, dat wordt uitgevoerd door de organisatie Noordoost Brabant Werkt. Met deze bijdragen ontstaat een werkbudget. De gemeente Heusden en de waterschappen zijn geen onderdeel van de arbeidsmarktregio Noordoost-Brabant en dragen dan ook niet bij.

De middelen worden vervolgens op grond van het bestuursconvenant 2021-2024 verdeeld over de organisaties RNOB (€ 1,56 per inwoner), AgriFood Capital (€ 1,44 per inwoner) en Noordoost Brabant Werkt (€ 1,00 euro per inwoner). Samenwerken in RNOB, AgriFood Capital en Noordoost Brabant Werkt stelt ons in staat om financiering te krijgen van met name Provincie, Rijk en Europa. Deze bijdragen zijn bedoeld voor projecten die de gemeentegrenzen overstijgen. Het is altijd geoormerkt geld; dit kan alleen gebruikt worden voor specifieke doelstellingen. In de meeste gevallen gaat het om bijdragen op basis van cofinanciering: van de deelnemende gemeenten of de regionale samenwerking zelf wordt ook een bijdrage gevraagd. Zo leidt de samenwerking tot extra mogelijkheden.

9.3. Uitgaven

UITGAVEN			
Programma	**Deelprogramma**	**Portefeuillehouders**	**Bedrag**
Vitale leefomgeving	Algemeen	Duurzame Leefomgeving	€ 75.000
	Klimaatadaptatie	Duurzame Leefomgeving	€ 20.000
	Natuur en Landschap	Duurzame Leefomgeving	€ 20.000
	Energietransitie	Duurzame Leefomgeving	
	Transitie Landbouw - Beleid en ondersteuning - AgroProeftuin de Peel	Duurzame Leefomgeving	 € 75.000 € 480.073
Duurzaam bereikbaar	Algemeen	Ruimte, Mobiliteit en Wonen	€ 50.000
	Slimme en Schone mobiliteit	Ruimte, Mobiliteit en Wonen	
	Verkeersveiligheid	Ruimte, Mobiliteit en Wonen	
	Robuuste infrastructuur	Ruimte, Mobiliteit en Wonen	
Aantrekkelijk vestigen	Algemeen	Economie	€ 75.000
	Vestigingslocaties	Economie	
	Innovaties en bedrijvigheid - MKB innovatieregeling - voedsel & gezondheid - Internationale samenwerking	Economie	 € 475.000 € 50.000 € 25.000
	Experimenteerruimte	Economie	
Behoud van talent	Blijfklimaat	Ruimte, Mobiliteit en Wonen	
	Wonen	Ruimte, Mobiliteit en Wonen	(*)
Een sterk verhaal		Dagelijks bestuur	€ 20.000
Partners			
Economie	AgriFood Capital	Economie	€ 999.000
Arbeidsmarkt	Noordoost Brabant Werkt	Arbeidsmarkt	€ 606.865
Regiodeal		Dagelijks bestuur	€ 117.000
Bestemmingreserve (nieuwe kansen)		Dagelijks bestuur	€ 47.357
TOTAAL PROGRAMMATISCHE UITGAVEN			**€ 3.135.295**
Organisatie			
Bestuurlijke Samenwerking	DB | BCG | Colleges/DB-waterschap | Raden/AB	Dagelijks bestuur	€ 25.000
Regiobureau	Personeel	Dagelijks bestuur	€ 328.120
	Inhuur	Dagelijks bestuur	€ 30.375
	Organisatiekosten	Dagelijks bestuur	€ 71.875
Subsidiebeheer MKB innovatieregeling		Dagelijks bestuur	€ 66.105
TOTAAL EXPLOITATIEKOSTEN			**€ 521.475**
TOTAAL UITGAVEN			**€ 3.656.770**
BEGROTINGSSALDO			**€ 0**

(*) budget uit 'algemeen' van poho Ruimte, Mobiliteit en Wonen

RNOB

Onderwijsboulevard 225
5223 DE 's-Hertogenbosch

Postbus 315
5201 AH 's-Hertogenbosch

073 - 720 08 48
info@rnob.nl
www.rnob.nl

IBAN NL75 BNGH 0285 1738 63

Aan gemeenteraden en algemeen besturen waterschappen van RNOB

Datum : 13 april 2021
Ons Kenmerk : RNOB 2021-064
Bijlage : Concept-jaarplan 2022 RNOB
Betreft : Mogelijkheid voor indienen zienswijze

Geachte leden van de gemeenteraden en algemeen besturen,

Hierbij bieden wij u het concept-jaarplan met begroting 2022 van RNOB (voorheen: Regio Noordoost Brabant) aan. Wij willen u graag verzoeken om uw eventuele zienswijze aan ons kenbaar te maken.

Het jaarplan 2022 zal definitief worden vastgesteld door het Dagelijks Bestuur op 8 juli 2021. Uw eventuele zienswijze zien wij graag tijdig tegemoet, zodat deze bij de definitieve vaststelling meegewogen kan worden. Dat kan tot 1 juli 2021. U kunt uw reactie mailen naar secretariaat@rnob.nl.

Bij voorbaat hartelijk dank!

Met vriendelijke groet,
Namens het Dagelijks Bestuur,

Drs. R.P.J.M. Peerenboom
Regiomanager RNOB

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 4.I. **Projectenboeknummer en -naam:** PJB 006 en 094 **Corsa dossiernummer:** **Voorstelnummer BABS**: 58194

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. WB 20-05-2021	Groot, E.H.J.M. de

Agendaonderwerp: (H) Investeringskrediet Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat
Voorstel: In het kader van het project Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL) een investeringskrediet beschikbaar te stellen van: - €182.000,- voor de realisatie van de EVZ Baardwijkse Overlaat en EVZ Voordijk; - €593.000,- voor de realisatie van 2 noodzakelijke Verzoeken Tot Wijziging (VTW's) ten opzichte van het referentie ontwerp GOL.

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp: Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden: 1. Bijlage 1 kostenraming FP IB2021 15 GOL en VTW 140421 2. Bijlage 2 FP15a EVZ IB2021 GOL en VTW 140421 3. Bijlage 3 FP15b VTW IB2021 GOL en VTW 140421 4. Bijlage 4 toelichting VTW's

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

VOORSTEL:
In het kader van het project Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL) een investeringskrediet beschikbaar te stellen van:

- €182.000,- voor de realisatie van de EVZ Baardwijkse Overlaat en EVZ Voordijk
- €593.000,- voor de realisatie van 2 noodzakelijke Verzoeken Tot Wijziging (VTW's) ten opzichte van het referentie ontwerp GOL.

PROBLEEMSTELLING
Waterschap Aa en Maas werkt samen met de provincie Noord-Brabant en de gemeenten Heusden, Waalwijk en 's-Hertogenbosch aan de Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL). Het GOL is primair een verkeersproject waarbij oa de snelweg A59 tussen Waalwijk en 's-Hertogenbosch bij is betrokken. Aa en Maas is betrokken vanuit de realisatie van EVZ's en de realisatie van de laatste fase van HoWaBo, namelijk de ecotunnel onder de A59 en compartimenteringsdijken zodat het bergingsgebied Engelermeer kan worden ingezet.

Met het concretiseren van het uitvoeringsontwerp is geconstateerd dat twee belangrijke zaken niet goed in het ontwerp zijn geborgd. Deze zaken zijn 1. het ontbreken van het aflaatkunstwerk tbv het bergingsgebied Engelermeer en 2. realisatie van een lagere waterkering dan de huidige waterkering bij het Drongelens kanaal. Beide zaken staan in bijlage 4 meer concreet uitgewerkt en toegelicht. Om te zorgen dat het aflaatkunstwerk en de juiste hoogte van de waterkering toch worden meegenomen in dit project, zijn 2 verzoeken tot wijziging noodzakelijk. Deze verzoeken tot wijziging komen voor rekening en risico van het waterschap.

Op basis van de geactualiseerde projectraming wordt middels deze nota het verzoek voor de voor ons waterschap resterende financiële bijdrage aan de GOL voorgelegd. Dit verzoek heeft betrekking op de financiering van 2 onderdelen:

1. De restantbijdrage voor de realisatie van de EVZ's Baardwijkse Overlaat en Voordijk, conform de eerder in de Uitvoeringsovereenkomst GOL 4474127 gemaakte afspraken.
2. De 2 noodzakelijke Verzoeken Tot Wijziging (VTW's).

Insteek van de actuele planning is de aannemer uiterlijk 2 juli 2021 groen licht te geven voor het opstarten van de uitvoeringsorganisatie. Hierdoor kan per 1 oktober 2021 de daadwerkelijke uitvoering van het project GOL uit de startblokken komen. Of deze planning ook wordt gehaald, hangt nog van een aantal aspecten af waar bij de kanttekeningen/risico's verderop in deze nota op wordt ingegaan.

BEOOGD EFFECT
Het waterschapsdeel van het GOL-project gereed maken voor uitvoering, inclusief beide VTW's, met ingang van 1 oktober as; oplevering project eind maart 2023, met een mogelijke uitloop naar eind juni 2023.

ARGUMENTEN

1.1 Restant bijdrage realisatie EVZ's is conform gemaakte afspraken

Het bedrag van €182.000,- is conform de hierover vastgelegde afspraken in de Uitvoeringsovereenkomst GOL 4474127 van 19 februari 2019.

1.2 Aflaatkunstwerk is noodzakelijk voor goede werking HoWaBo Engelermeer

Dit aflaatkunstwerk is door ons waterschap niet opgenomen in de uiteindelijke versie van het Programma van Eisen (PvE). Dit PvE is de basis van de Uitvoeringsovereenkomst GOL én de scope van de aannemer waardoor dit aflaatkunstwerk nu als VTW moet worden opgevoerd.
Het aflaatwerk is noodzakelijk om het Engelermeer te kunnen inzetten als hoogwaterberging, het aflaatwerk sluit het gebied namelijk af. Tevens is dit aflaatkunstwerk nodig om de waterberging na inzet gereguleerd leeg te laten lopen. In bijlage 4 zijn meer details over de functie opgenomen.

1.3 Waterkering langs Drongelens Kanaal ook in de toekomst voldoende robuust

De huidige oostelijke (regionale) waterkering langs het Drongelens kanaal wordt over een lengte van ongeveer 500 meter landinwaarts opgeschoven. Hierdoor kan langs het kanaal een ecologische verbindingszone (EVZ) en de toekomstige randweg worden gerealiseerd.

In het PvE van ons waterschap is voor dit gedeelte van de betreffende waterkering als eis de huidige norm opgenomen. De huidige waterkering langs het Drongelens kanaal is echter hoger en breder dan de huidige norm voorschrijft, wat ruimte geeft bij een mogelijke hogere afvoer richting de Maas in de toekomst.
Wanneer wordt gekozen om het PvE en dus de huidige norm aan te houden, wordt de nieuwe waterkering over een lengte van 500 meter lager en smaller gerealiseerd ten opzichte van de rest van de waterkering langs het Drongelens kanaal. Dit is, met het oog op de toekomst en de verwachting dat dit nieuwe deel waterkering dan alsnog een keer moet worden verhoogd en verbreed, onwenselijk. In bijlage 4 is meer in detail de huidige en mogelijk nieuwe situatie omschreven.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

2.1 Aannemer krijgt geen "go" per 2 juli 2021

In uw vergadering van 26 februari 2021 hebben wij u middels een informatienota op de hoogte gesteld van de opgetreden vertraging in dit project en de hieraan verbonden (financiële) gevolgen. Door een aantal factoren is het nog onzeker of de aannemer een "go" krijgt richting de uitvoeringsfase op 2 juli. Een "no go" richting aannemer betekent verdere vertraging of kan zelfs tot het stoppen van het gehele GOL project leiden. Deze factoren zijn:

- De 3 risicodragende partijen (Heusden, Waalwijk en Provincie) moeten akkoord gaan met aanvullende krediet. Besluitvorming voor dit krediet vindt uiterlijk 2 juli as plaats. De 3 partijen hebben bestuurlijk vertrouwen uitgesproken ten aanzien van dit aanvullend krediet.
- De Raad van State heeft tot dusver nog geen (tussen)uitspraak gedaan en er is nog geen concreet zicht op een gewijzigd provinciaal inpassingsplan.
  De verwachting is dat de Raad van State een (tussen)uitspraak doet waarbij de provincie 6 maanden tijd krijgt om geconstateerde gebreken te herstellen. De mogelijkheid bestaat, gelet op de huidige perikelen rondom het provinciaal en landelijk stikstofbeleid, dat de Raad van State deze nadere onderbouwing onvoldoende acht en alsnog besluit het Provinciaal InpassingsPlan (PIP) te

vernietigen. In dit geval wordt het project beëindigd en wordt de aannemer vergoed voor de reeds gemaakte kosten. De provincie heeft echter haar vertrouwen uitgesproken dat eventuele gebreken van het PIP tijdig kunnen worden hersteld.

De besluitvorming over het krediet voor beide aanvullende werkzaamheden hoeft niet te wachten op het geven van groen licht aan de aannemer. Ingeval op 2 juli as geen "go" wordt gegeven, vervalt de opdracht voor de VTW's.

2.2 Hoogte kosten VTW's wijzigt

De hoogte van de uiteindelijke bijdrage aan beide VTW's is nog niet geheel zeker, hierover wordt nog onderhandeld. In deze adviesnota wordt daarom rekening gehouden met een maximaal bedrag om tijdig te kunnen beschikken over voldoende financiële middelen.

2.3 Meerdere discussiepunten over het referentie ontwerp met de aannemer

Op dit moment is ten aanzien van een drietal punten in het referentie ontwerp sprake van discussie tussen ons waterschap en de aannemer. Het betreft voor ons noodzakelijke aanpassingen waarvan de aannemer vindt dat deze buiten het referentie ontwerp vallen en dus voor rekening van het waterschap dienen te komen. Mogelijk leidt dit nog tot een juridisch geschil.
Ons waterschap en het projectbureau van de provincie zijn van mening dat de geschilpunten binnen de huidige scope van het project en contract vallen.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

Uw Algemeen Bestuur heeft op 20 november 2020 de Programmabegroting 2021 vastgesteld. Het Projectenboek 2021 maakt onderdeel uit van de besluitvorming en daarin is het volgende opgenomen:

PIB-nr.	Projectnaam	Investeringsproject	Fase	Besluiten AB	Uitgaven/inkomsten	Totaal	
006	Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL)	EVZ Baardwijkse Overlaat	Voorbereiding	11-12-2015	Uitgaven	€	40.000
			Uitvoering	-	Uitgaven	€	143.600
		EVZ Voordijk	Voorbereiding	11-12-2015	Uitgaven	€	48.500
			Uitvoering	-	Uitgaven	€	35.500
Opgenomen in Projectenboek 2021					Totaal BRUTO	€	267.600
					Totaal NETTO	€	267.600

Ter voorbereiding is eerder door het Algemeen Bestuur een investeringskrediet van €88.500 (inclusief interne rente) toegekend voor de EVZ Baardwijkse Overlaat en EVZ Voordijk (zie BABS 29526). De uitgaven hierop zijn nihil.

Gevraagd krediet

a. Om te kunnen voldoen aan de afspraken in de GOL-overeenkomst wordt gevraagd om de resterende €182.000 ter beschikking te stellen. Dit bedrag (inclusief interne rente) is als volgt te verdelen over de twee EVZ's:
- EVZ Baardwijkse Overlaat €145.500
- EVZ Voordijk €36.500.

b. Om de VTW's te kunnen realiseren, wordt gevraagd om hiervoor een investeringskrediet van €593.000 beschikbaar te stellen.

Voor een nadere specificatie van de kosten van beide VTW's is bijlage 1; "Kostenraming FP IB2021 15 GOL en VTW 2" bijgevoegd.

Dekking
De aanvraag voor de EVZ's is voorzien in de meerjarenraming, weliswaar alleen voor de bijdrage an sich (dus exclusief de interne rente van €2.900).
Dit geldt niet voor de aanvraag van middelen voor de VTW's, deze is niet voorzien. Voor dit jaar heeft dit geen nadelige financiële gevolgen; de verwachte uitgaven voor dit jaar passen binnen het doorgerekende investeringsvolume. Het effect voor latere jaren is doorgerekend in het meerjarig kader. Daarmee maakt het project onderdeel uit van de geactualiseerde programmering en zal het zichtbaar zijn in het eerstvolgende Projectenboek. Overigens wordt momenteel ook onderzocht of de realisatie van het aflaatwerk HoWaBo Engelermeer subsidiabel is.

Effect op de exploitatie
Op basis van de normkosten zullen de jaarlijkse onderhouds- en beheerkosten (exploitatie) naar verwachting toenemen met:
a. €2.300 voor de natuurlijk ingerichte gebieden (de EVZ´s)
b. €7.400 voor de noodzakelijke aanpassingen aan/bij de regionale kering.

De financiële consequenties van deze aanvraag zijn zichtbaar gemaakt in bijgevoegde financiële paragraaf (bijlagen 2 en 3).

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP
Uitvoering van de GOL draagt door vervolmaking van HoWaBo en de aanleg van de EVZ's bij aan een klimaat robuust watersysteem.

UITVOERING/VERVOLG
Op dit moment is de aannemer aan de slag met de voorbereidende werkzaamheden. Start van de daadwerkelijke uitvoeringswerkzaamheden is gepland op 1 oktober as. Afronding van het GOL-project is voorzien eind maart 2023, met een mogelijke uitloop tot eind juni 2023.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE
Communicatie rondom de GOL vindt centraal plaats vanuit de GOL/Provincie Noord-Brabant.

BIJLAGEN
0. AB-besluit
1. Kostenraming FP IB2021 15 GOL en VTW 2
2. Financiële paragraaf 15a EVZ IB2021 15 GOL en VTW 2
3. Financiële paragraaf 15b VTW IB2021 GOL en VTW 2
4. Toelichting op noodzakelijke VTW's

AB-BESLUIT

ONDERWERP: BESCHIKBAAR STELLEN INVESTERINGSKREDIET GOL

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:
INVESTERINGSBESLUIT: 15/2021

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 26 april 2021;

gelet op het bepaalde in de Uitvoeringsovereenkomst GOL 4474127 van 19 februari 2019;

gezien het advies van de commissie Watersysteembeheer van 20 mei 2021;

overwegende dat het gewenst is dat in het kader van het GOL-project de laatste fase van de HoWaBo (aanleg Ecotunnel A59 en compartimenteringsdijken) en de EVZ's worden gerealiseerd;

B E S L U I T:

In het kader van het project Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL) een investeringskrediet beschikbaar te stellen van:
a. €182.000 voor de realisatie van de EVZ Baardwijkse Overlaat en EVZ Voordijk;
b. €593.000 voor de realisatie van twee noodzakelijke Verzoeken Tot Wijziging (VTW's) ten opzichte van het referentie ontwerp GOL.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de dijkgraaf,

Pieter Sennema Mario Jacobs

BIJLAGE KOSTENRAMING *11-6-2021*

Kredietraming Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL)

Bedragen inclusief BTW en afgerond op honderdtallen	*IB2015-34*	**IB2021-15**	*TOTAAL*
	voorbereiding	*uitvoering*	*totaal project*
Bijdrage EVZ Baardwijkse Overlaat *(zie tabel hieronder*)	€ 39.200	€ 144.400	€ 183.600
Interne rente	€ 800	€ 1.100	€ 1.900
Bijdrage EVZ Voordijk *(zie tabel hieronder)*	€ 47.500	€ 36.500	€ 84.000
Interne rente	€ 1.000	€ -	€ 1.000
(Sub)totaal	€ 88.500	**€ 182.000**	€ 270.500
VTW: Aflaatwerk Howabo Engelenseweg *)		€ 330.000	€ 330.000
VTW: Handhaven huidige kruinhoogte waterkering Drongelens Kanaal		€ 240.000	€ 240.000
Eigen uren G&I		€ 7.400	€ 7.400
Eigen uren O&R		€ 9.000	€ 9.000
Interne rente		€ 6.600	€ 6.600
(Sub)totaal	€ -	**€ 593.000**	€ 593.000
TOTAAL KREDIETAANVRAAG	**€ 88.500**	**€ 775.000**	**€ 863.500**
Netto-kosten waterschap Aa en Maas	€ 88.500	€ 775.000	€ 863.500

*) uitgaande van bedieningsmogelijkheid op afstand (TMX)

Tabel met de verdeling uit de overeenkomst:

				Bijdrage kosten		
EVZ	**aantal km**	**Uitvoering door**	**Datum**	**GOL**	**waterschap**	**GOB**
- EVZ Baardwijkse overlaat (oost-west)	1,2	GOL	2020	€ 137.700	€ 183.600	€ 596.700
- EVZ Voordijk	1,5	GOL	2020	€ 63.000	€ 84.000	€ 273.000
- EVZ Drongelens kanaal	2,0	waterschap	2017	€ 326.000	€ -	€ -
- EVZ Koningsvliet	2,5	waterschap	2019	€ -	€ 256.550	€ 476.450
Totaal	**7,2**			**€ 526.700**	**€ 524.150**	**€ 1.346.150**

Printdatum: 26-3-2021

INVESTERING

IB-nummer	15a / 2021

FINANCIELE PARAGRAAF

Waterschap Aa en Maas

Datum DB:	26-4-2021
Datum AB:	11-6-2021

Algemeen

Sector/staf	Watersysteembeheer
(Staf)afdeling	Grondzaken & Inrichting
Naam Budgethouder/projectleider	Hoften, L.
Naam investering	**Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL) specifiek de EVZ's**
Soort investering	**B2**

Financieel		Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Gevraagd krediet		€ 182.000	€ -	€ 182.000
Projectenboek 2021	PJBnr. 006	€ 267.600	€ -	€ 267.600

Verdeling krediet	Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Grond	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electr.	€ -	€ -	€ -
Bouwkundige werken	€ -	€ -	€ -
Waterlopen en eenvoudige watersysteemkunstwerken	€ 182.000	€ -	€ 182.000
Totaal	**€ 182.000**	**€ -**	**€ 182.000**

Kapitaallasten eerste jaar:	2022	Lasten over het 1e volledig jaar berekend!
Rente %	2,00%	

Verdeling activa	Afschr.termijn	Afschrijving	Rente	Totaal kapitaallast.
Grond	40	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electr.	15	€ -	€ -	€ -
Bouwkundige werken	40	€ -	€ -	€ -
Waterlopen en eenvoudige watersysteemkunstwerken	40	€ 4.550	€ 3.640	€ 8.190
Totaal		€ 4.550	€ 3.640	€ 8.190
Toename overige jaarlijkse exploitatielasten (standaard is 1,25% van gevraagd krediet)				€ 2.300
Afname jaarlijkse exploitatielasten				€ -
Totale lasten				€ 10.490

Verdeling totale lasten over de taken	
Watersysteembeheer	100,0%
Zuiveringsbeheer	0,0%

Kostentoedeling: Watersysteembeheer			eenheden	
Ingezetenen	29,0%	€ 3.042,10	314.300	€ 0,01
Gebouwd	58,6%	€ 6.147,14	114.788.000.000	0,00001%
Ongebouwd	12,2%	€ 1.279,78	101.675	€ 0,01
Natuurterreinen	0,2%	€ 20,98	25.300	€ 0,00
Kostentoedeling: Zuiveringsbeheer			**eenheden**	
Per vervuilingseenheid (v.e.)		€ -	1.197.800	€ -
Totaal Generaal		**€ 10.490,00**		

Overige gegevens

Projectnummer	:	I10039/I10041	EVZ Baardwijkse Overlaat en Voordijk
Programma	:	100%	Gezond en Natuurlijk Water
Beleidsveld	:	62100000	Inrichting en onderhoud watersystemen
Werkplanproductnummer	:	62121002	Aanleg EVZ

Printdatum: 30-3-2021

INVESTERING

IB-nummer	15b / 2021

FINANCIELE PARAGRAAF

Waterschap Aa en Maas

Datum DB:	26-4-2021
Datum AB:	11-6-2021

Algemeen

Sector/staf	Watersysteembeheer
(Staf)afdeling	Grondzaken & Inrichting
Naam Budgethouder/projectleider	Hoften, L.
Naam investering	**Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL) specifiek de VTW's**
Soort investering	**C**

Financieel		Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Gevraagd krediet		€ 593.000	€ -	€ 593.000
Projectenboek 2021	Niet voorzien	€ -	€ -	€ -

Verdeling krediet	Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	NETTO
Grond	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electr.	€ -	€ -	€ -
Bouwkundige werken	€ -	€ -	€ -
Overige keringen	€ 593.000	€ -	€ 593.000
Totaal	**€ 593.000**	**€ -**	**€ 593.000**
Kapitaallasten eerste jaar:	2022	Lasten over het 1e volledig jaar berekend!	
Rente %	2,00%		

Verdeling activa	Afschr.termijn	Afschrijving	Rente	Totaal kapitaallast.
Grond	40	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electr.	15	€ -	€ -	€ -
Bouwkundige werken	40	€ -	€ -	€ -
Overige keringen	40	€ 14.825	€ 11.860	€ 26.685
Totaal		€ 14.825	€ 11.860	€ 26.685
Toename overige jaarlijkse exploitatielasten (standaard is 1,25% van gevraagd krediet)				€ 7.400
Afname jaarlijkse exploitatielasten				€ -
Totale lasten				€ 34.085

Verdeling totale lasten over de taken	
Watersysteembeheer	100,0%
Zuiveringsbeheer	0,0%

Kostentoedeling: Watersysteembeheer			eenheden	
Ingezetenen	29,0%	€ 9.884,65	314.300	€ 0,03
Gebouwd	58,6%	€ 19.973,81	114.788.000.000	0,00002%
Ongebouwd	12,2%	€ 4.158,37	101.675	€ 0,04
Natuurterreinen	0,2%	€ 68,17	25.300	€ 0,00
Kostentoedeling: Zuiveringsbeheer			**eenheden**	
Per vervuilingseenheid (v.e.)		€ -	1.197.800	€ -
Totaal Generaal		**€ 34.085,00**		

Overige gegevens

Projectnummer	:	In behandeling	GOL, de VTW's
Programma	:	100%	Veilig en bewoonbaar beheergebied
Beleidsveld	:	61100000	Aanleg en onderhoud waterkeringen
Werkplanproductnummer	:	61123001	Aanleg/verwerving regionale kering

Bijlage 4; Toelichting op noodzakelijke VTW's

1. Aflaatwerk Howabo

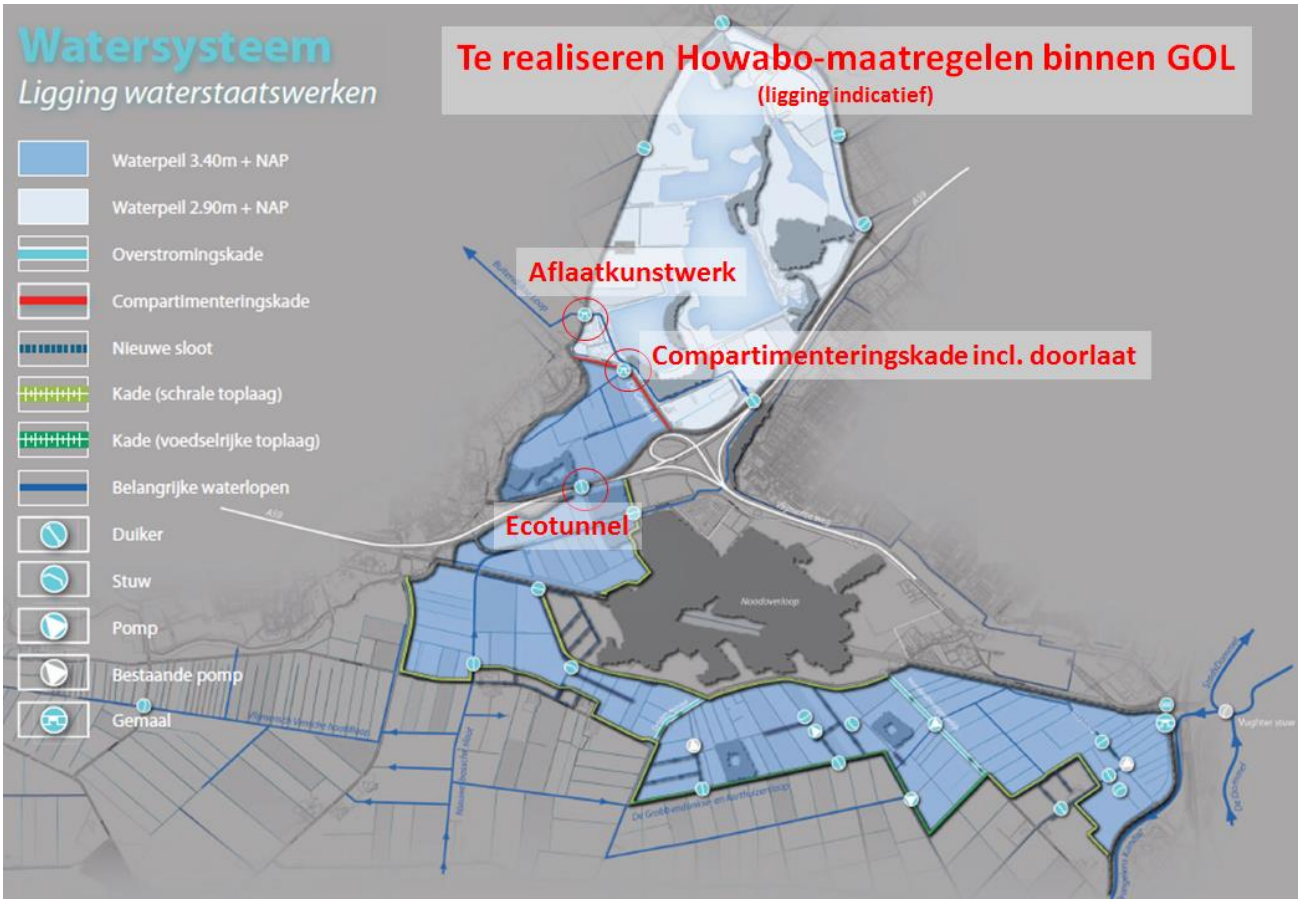

Functie aflaatkunstwerk binnen de waterberging

- Dit betreft het laatst te realiseren kunstwerk om het compartiment van het Engelermeer af te kunnen sluiten tijdens inzet van de waterberging. Tevens wordt dit kunstwerk gebruikt om de waterberging na inzet gereguleerd leeg te laten lopen.
- Ter plaatse van het aflaatwerk is het oppervlaktewaterpeil onder normale omstandigheden NAP +1,57/1,26m (zomerpeil/winterpeil conform peilbesluit Koningsvliet). Bij inzet van de waterberging is het te reguleren waterbergingspeil NAP +2,90m
- Het kunstwerk komt direct ten oosten van de Engelenseweg in A-watergang de Bossche sloot. Uitvoering van het aflaatkunstwerk wordt gecombineerd met de te verplaatsen stuw 117MR. Door deze op te hogen, kan deze zowel voor dagelijks peilbeheer als bij inzet van de waterberging functioneren.

Hoewel het aflaatwerk Howabo in het voortraject van het project GOL wel aan de orde is gekomen, is deze uiteindelijk abusievelijk niet benoemd in het Programma van Eisen van het waterschap en daardoor niet in het referentie ontwerp GOL beland.

2. Kruinhoogte Drongelens kanaal

De oostelijke (regionale) waterkering langs het Drongelens kanaal wordt verlegd zodat ter plaatse van de onderdoorgang van de A59 en de toekomstige randweg langs het kanaal een ecologische verbinding kan worden gerealiseerd. De kering wordt 25m opgeschoven over een lengte van ongeveer 500 m.

In het Programma van Eisen is voor de betreffende waterkering als eis de formeel kerende kruinhoogte van NAP +4,80m opgenomen. Deze hoogte is bepaald op basis van de bestaande norm en de op dit moment daarbij behorende waterstand.

De huidige kering heeft echter een kruinhoogte van ca NAP +5,30m. De regionale waterkering is over de hele lengte van het Drongelens kanaal dus hoger dan de huidige norm voorschrijft.

Met deze overhoogte is er nu al ruimte om ook in de toekomst hogere waterstanden als gevolg van hogere afvoeren op het regionaal systeem en/of de Maas te kunnen keren. Door de huidige hoogte terug te brengen bij de verlegging, blijft deze ruimte aanwezig.

Meenemen van deze VTW in het project GOL vraagt hoogstwaarschijnlijk een lagere financiering dan wanneer hier in de toekomst separaat een project op ingericht moet worden. Daarnaast zou dit tweemaal forse werkzaamheden in dit gebied betekenen.

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 4.J. **Projectenboeknummer en -naam:** 303, OMDISK **Corsa dossiernummer:** 20.D02844 **Voorstelnummer BABS**: 58283

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. WB 20-05-2021	Dijk, P.M.J. van

Agendaonderwerp: (H) Investeringskrediet 'Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement voor Grondwater'
Voorstel: Een investeringskrediet “Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement voor Grondwater” (OMDISK-grondwater) van € 1.560.000,-- incl. BTW beschikbaar te stellen voor de onderdelen: I. Meetnet; II. Dataplatform; III. Dashboarding.

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp: Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden: 1. Bijlage 1 Financiële paragraaf OMDISK Grondwater

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

VOORSTEL:
Beschikbaar stellen van een investeringskrediet “Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement voor Grondwater” (OMDISK-grondwater) van € 1.560.000,-- incl. BTW voor de onderdelen:

I Meetnet;
II Dataplatform;
III Dashboarding.

In het Bestuursakkoord is vastgelegd dat we effectiever willen worden in het voorkomen van (de gevolgen van) droogte, gedefinieerd als ‘klimaatrobuustheid’. Met onderhavig voorstel geven we daar voor de component grondwater invulling aan.

PROBLEEMSTELLING
De afgelopen jaren (2018, 2019 en 2020) zijn extreem droog geweest. Op diverse momenten is gebleken dat ons meetnet beperkingen kent en een extra impuls nodig heeft om de metingen op een goede manier te kunnen benutten. Zowel voor het beregenings- en onttrekkingenbeleid als instrumenten voor het duurzaam beheer van de strategische grondwatervoorraad. Maar ook voor het evalueren van maatregelen en het evalueren van natuurbeleid.

BEOOGD EFFECT
Met dit investeringsvoorstel realiseren we de uitbreiding van enkele grondmeetnetten waarmee we cruciale informatie beschikbaar maken voor operationele en tactische besluitvorming in het watersysteem. Ook zijn we in staat om verwachtingen voor de toestand van het grondwater te geven, zodat we eerder in staat zijn in te spelen op de situatie buiten. Diezelfde data worden gebruikt om beter te kunnen anticiperen op (beleids)ontwikkelingen op het gebied van klimaat en waterkwaliteit. In beide lijnen, operationeel en beleidsmatig, geven we met dit voorstel invulling aan een versnelling van data-gestuurd waterbeheer, zoals is verwoord in de Strategie Digitale Transformatie.

Na realisatie van het voorliggende investeringsproject beschikken we als Aa & Maas:
- Over meer real-time data én grondwater verwachtingen waarmee we informatie kunnen genereren voor alle operationele niveaus;
- waardoor we met de bestaande infrastructuur (watersysteem) beter kunnen anticiperen op klimaat- en andere ontwikkelingen;
- en we dus qua informatiemanagement maximaal bijdragen aan de bestuurlijke ambitie om te komen tot een (klimaat)robuuste inrichting en beheer van ons gebied,
- en we Terreinbeheerders, Agrariërs en (Drinkwater)bedrijven, informatie kunnen verstrekken waarmee zij hun eigen taken en bedrijfsprocessen kunnen verbeteren,
- waaronder het inschatten van (bedrijfs)risico’s en het mogelijk verzekeren tegen optredende schade.

- en bovendien Burgers beter geïnformeerd zijn over de toestand van hun leefomgeving en de taken die het waterschap daarin verricht.

ARGUMENTEN

1. Door het meetnet voor grondwaterstanden te verbeteren, en waar nodig uit te breiden, zijn we beter in staat de *juiste adviezen en inzichten te geven*;
2. Door het koppelen van de meetdata aan onze modellen, zijn we in staat betere real-time verwachtingen af te geven;
3. Bij droogte, overlast en andere calamiteiten beschikken we over de juiste informatie om op basis van vooraf verkende handelingsperspectieven *adequate besluiten te nemen en snel de juiste maatregelen te treffen*;
4. Door het vergroten van inzicht in het grondwater zijn we beter in staat *verantwoording af te leggen en evaluaties uit te voeren* (GGOR, Natura 2000, beregeningsbeleid ed);
5. Door deze informatie actief te delen met onze partners (agrariërs, terreinbeheerders, Provincie) *vergroten we onze transparantie*;
6. Door de eigenschappen van de omgeving van het meetpunt mee te nemen in de interpretatie van de data, zijn we in staat deze *informatie beter te kunnen duiden*;
7. We *voorkomen dat we afhankelijk zijn van derden* voor de in inzameling van data, die we gebruiken bij de advisering van voor ons cruciale processen (o.a. beregeningsbeleid);
8. Met uitvoering van dit voorstel krijgt *Data Gestuurd Waterbeheer* een stimulans;
9. Met de data uit het meetnet rond de nog aan te pakken dijkversterkingstrajecten in het kader van het HWBP kan mogelijk *flink bespaard worden* in de aanlegkosten van die dijkvakken en daarmee in de bijbehorende kapitaalslasten.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

1. De subsidie programma's rond het Deltaplan Hoge zandgronden van Rijk en Provincie, voor de periode na 2021, dienen nog vastgesteld te worden. Daarna pas kunnen wij om een bijdrage vragen. Daarmee is dit geld nog iets verder van ons weg. Tegelijkertijd, staan alle seinen op groen, zijn wij betrokken bij het invullen van de nieuwe programma's met de betreffende partners;
2. De in te richten techniek, zowel fysiek in het veld als de techniek rond de dataverwerking, dient in overeenstemming te zijn met de techniek die binnen andere (deel)projecten wordt neergezet. Door vroegtijdig aan te sluiten bij het de eisen en randvoorwaarden die hierbij zijn gesteld, borgen we deze uitwisselbaarheid.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

In het Projectboek 2021, voor kennisname aangeboden bij de vastgestelde Programmabegroting 2021, is voor het project OMDISK het volgende opgenomen:

PJB-nr.	Projectnaam	Omschrijving	Uitgaven / Inkomsten	Totaal
270	Maatregelen digitale transformatie		Uitgaven	€ 130.000
			Inkomsten	€ -
303	OMDISK	I1022400	Uitgaven	€ 4.625.000
			Inkomsten	€ -2.017.500
Opgenomen in projectenboek 2021			Totaal bruto	**€ 4.755.000**
			Totaal netto	€ 2.147.500

Krediet IB 2020-15 (52953) behandeld in AB-vergadering d.d. 3-7-2020	Uitgaven	€ 4.625.000
	Inkomsten	-€ 2.017.500

Aanvullend investeringskrediet	**€ 1.560.000**

Bijdragen van Derden (aanvullend)	-€ 849.000

Projectkosten Waterschap (aanvullend)	€ 711.000

Gevraagd krediet:

Het totaal benodigde krediet ten behoeve van de uitbreiding van het meetnet en data voor het grondwater bedraagt € 1.560.000. Dit project is een uitbreiding op het vorig jaar in het AB van 3-7-2020 gevoteerde investeringskrediet OMDISK. Dit hoofdproject is momenteel onderverdeeld in 3 deelprojecten, te weten:

- Uitbreiding meetnet en data waterkwantiteit;
- Uitbreiding meetnet en data infrastructuur waterkwaliteit
- Uitbreiding meetnet en data infrastructuur afvalwaterketen

Gevraagd wordt om aan het hoofdproject een extra deelproject toe te voegen, te weten:

- Uitbreiding meetnet en data grondwater

Dekking/verklaring afwijkingen:

Onder PJB-nr. 270 (Digitale Transitie) is een bedrag van € 130.000 beschikbaar. Het aanvullend benodigde netto krediet past binnen het totale investeringsvolume voor watersysteemprojecten.

OMDISK Grondwater komt in aanmerking voor 50% DHZ subsidie. Vanaf 2022 komt een nieuwe DHZ-subsidiepot beschikbaar waar we dit project zullen inbrengen.

De verwachting is dat de kosten voor Waterveiligheid (onderdeel Ontwerp en inrichting meetnet Waterveiligheid uit paragraaf Uitvoering) te verhalen zijn op het HWBP (maximaal 90% bijdrage).

Effect op exploitatie:
De financiële consequenties van dit voorstel zijn zichtbaar in bijgaande financiële paragraaf (bijlage 1). Als gevolg van dit voorstel worden, buiten de kapitaalslasten, € 152.600 exploitatielasten verwacht. Dit kan worden opgevangen binnen de exploitatiebudgetten van de betreffende programma's van watersysteembeheer.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP
De kennisproducten en data uit dit voorstel leveren een belangrijke bijdrage aan een robuust en duurzaam watersysteem. Het zo slim mogelijk benutten van kunstwerken en waterlopen, spaart immers, zoveel mogelijk, ingrepen en aanvullende kunstwerken uit. Het risico op verdroging en wateroverlast wordt verkleind (planet en profit). Bovendien verkleinen we door sturing op afstand onze logistieke bewegingen en vergroten wij onze logistieke efficiëntie in het gebied.

UITVOERING/VERVOLG
Hieronder is per projectonderdeel een beschrijving van de deelprojecten opgenomen incl. kostenraming. Deze raming is op basis van een schatting vooraf en dus geen besteksraming. De uitvoering van dit project loopt tot 31-12-2024. De eerste tussenresultaten zullen echter al in de loop van 2021 worden opgeleverd.

(Meet)Data verzamelen, meetnet (€ 760.000 incl. BTW)
Een goede informatievoorziening begint met het inzamelen van de juiste (meet)data. Maar het gaat ook over informatie rond het meetpunt om een juiste duiding aan de meetdata mee te kunnen geven. Naast analyse van het huidige meetnet worden binnen deze stap waar nodig extra meetpunten aangelegd om informatieleemten in te kunnen vullen. Het resultaat van deze stap is een afgewogen en volledig meetnet waarmee de vragen van nu en in de toekomst kunnen worden beantwoord.

Product	**Kosten** *X €1000*	**Resultaat**
Meetplan	60	Een compleet beeld van de doelen van de bestaande meetnetten. Inventarisatie huidige en toekomstige meetdoelen. Check witte gaten en meetnetontwerp voor invullen van deze witte gaten
Meta - informatie	100	Voldoende inzicht in meetdata om deze op een goede manier te kunnen interpreteren. Het gaat dan niet alleen om technische informatie, maar (vooral) ook informatie over de omgeving / invloeden van buitenaf van het meetpunt
Verdere samenwerking mede overheden	60	Nu zijn we voor de informatievoorziening van belangrijke processen afhankelijk van data van mede overheden. Dat geeft vaak problemen. Door het overnemen van deze meetpunten en/of datastromen kunnen we direct invloed uitoefenen op de continuïteit van deze data
Geoptimaliseerd meetnet	180	Optimalisatie van de meetnetten door waar nodig inrichten van nieuwe meetlocaties, gericht op de doelen. Deze worden bepaald door

		beleidstoepassingen. Denk hierbij aan het Beleidsmeetnet Verdroging en Beregeningsmeetnet. Maar ook aan invulling van het advies van de Rekenkamercommissie om projectevaluaties meetbaar te maken
Ontwerp en inrichting meetnet Waterveiligheid	360	Ontwerp meetnet en uitbreiden peilbuizen netwerk primaire waterkeringen om meer inzicht te krijgen in de grondwaterstroming ten behoeve van dijkverbeteringsprojecten en in de periode tot aan de versterking. De meetgegevens vormen tevens input voor het GAP (geohydrologische aanpak piping)
Totaal	**760**	

Dataplatform (€ 345.000 incl. BTW)
Professionaliseren van het vastleggen van (meta) informatie per meetpunt. Daarnaast het inrichten van een geautomatiseerd validatieproces, zodat we de kwaliteit van onze meetdata kennen en hiermee betere adviezen kunnen geven. Het resultaat van deze stap is dat de data breed toepasbaar en bruikbaar is en dat de kwaliteit van deze data bekend is.

Product	**Kosten** *X €1000*	**Resultaat**
Data beter en breder beschikbaar	120	Samen met ons Datalab professionaliseren we het proces van vastleggen van de (meet)data. Het resultaat hiervan is dat de data centraal ontsloten wordt waardoor data breder beschikbaar is
Kwaliteitslabels	95	Door het uitvoeren van geautomatiseerde validatie zijn we in staat een kwaliteitsoordeel aan de data mee te geven. Hierdoor tillen we de kwaliteit van de informatievoorziening naar een hoger niveau
Real-time verwachtingen	95	Door de meetdata real time te koppelen aan operationele modellen (grondwater, lokale bodem- en gewasgroeimodellen), zijn we in staat betere real time verwachtingen af te geven.
Flexibiliteit naar informatieproducten	35	Door de datastructuur zo in te richten dat data direct te exporteren is naar de dashboards, blijven we altijd flexibel in het doorvoeren van wijzigingen in deze informatieproducten
Totaal	**345**	

Geautomatiseerd informatie genereren (analyse), opslaan en ontsluiten, dashboarding (€ 245.000)
Data wordt pas waardevol als het informatieve waarde heeft. Juist om van deze data informatie te maken is het voorstel om dat geautomatiseerd te doen, zodat we altijd de laatste input gebruiken bij het duiden van deze informatie. Als resultaat van deze stap wordt de data altijd op een juiste manier geduid. Ook is het systeem flexibel waardoor we flexibel zijn in de presentatie van de informatie

Product	**Kosten** *X €1000*	**Resultaat**
Duiding altijd up to date	60	Om de data op een juiste manier te duiden, passen we geautomatiseerd de laatste informatie / statistiek toe. Hierdoor is de duiding van de informatie altijd up to date en worden veranderingen in de omgeving hierin meegenomen
Aantonen van effecten	100	Met behulp van operationele tijdreeksmodellen inzichtelijk maken wat ieder meetpunt verklaart. Dit helpt bij het aantonen van effecten van verandering in systeem en dus maatregelen / klimaat op ieder willekeurig moment van de tijd (afwijkingen van trends)
Aanpassen aan beleidstoepassingen	60	De informatie is toegespitst op de specifieke (beleids)toepassing waarvoor het meetpunt / meetnet is ingericht. Het ingerichte proces geeft de vrijheid om snel op veranderingen te kunnen inspelen. Doordat we de instrumenten operationeel maken hebben we iedere dag actuele stand van zaken. Daarmee zijn we in staat om op ieder moment beleidsvragen te beantwoorden.
Up to date en flexibel informatieportaal	25	De informatie wordt opgenomen in ons informatieportaal. Zo kan deze informatie in combinatie met andere watersysteeminformatie worden gepresenteerd. Niet alleen intern, maar ook extern. Denk hierbij aan Basis Registraties en informatie richting het Waterschapshuis
Totaal	**245**	

Voorbereiding en begeleiding uitvoering (€ 210.000)
Voor de voorbereiding en begeleiding van de uitvoering zijn eigen uren nodig. Ook zijn er interne rentekosten.

Product	**Kosten** *X €1000*	**Resultaat**
Uren	200	Voorbereiding en begeleiding uitvoering, interne uren
Interne rente	10	
Totaal	**210**	

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE
Grondwater is belangrijk voor de agrarische ondernemers terreinbeheerders, gemeenten, bedrijven en verzekeraars. Deze informatie zal ontsloten worden in informatieportalen.

Voorafgaand aan het plaatsen van benodigde meetpunten zal uiteraard intensief overleg plaatsvinden met de grondeigenaren.

BIJLAGEN
0. AB-besluit
1. Financiële paragraaf

VERSIEDATUM
6 mei 2021

AB-BESLUIT

ONDERWERP: OMDISK GRONDWATER

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:
INVESTERINGSBESLUIT:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 6 mei 2021;

gezien het advies van de commissie Watersysteembeheer van 20 mei 2021;

B E S L U I T:

In te stemmen met bijgaand voorstel voor het:
Beschikbaar stellen van een investeringskrediet “Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement voor Grondwater” (OMDISK-grondwater) van € 1.560.000,-- incl. BTW voor de onderdelen:

I. Meetnet;
II. Dataplatform;
III. Dashboarding.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de dijkgraaf,

Pieter Sennema Mario Jacobs

Printdatum: 6-5-2021

INVESTERING

nummer	17 / 2021

FINANCIELE PARAGRAAF

Waterschap Aa en Maas

Datum DB:	6-mei-21
Datum AB:	11-jun-21

Algemeen

Sector/staf	:	Watersysteembeheer
(Staf)afdeling	:	Onderzoek & Monitoring
Naam Budgethouder/projectleider	:	F. van der Bolt / J. de Wilt
Naam investering	:	**OMDISK Grondwater**
Soort investering	:	**C**

Financieel

Krediet uitgaven	€	**1.560.000**
Krediet inkomsten	€	**-849.000**
Netto uitgaven/ inkomsten	€	**711.000**

		Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	Netto
Projectenboek 2021	PJB-nr. 270	€ 130.000	€ -	€ 130.000
Totaal uitgaven/inkomsten		€ 130.000	€ -	€ 130.000

Verdeling krediet	Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	Netto
Grond	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electr.	€ -	€ -	€ -
Bouwkundige werken	€ -	€ -	€ -
Overig	€ 1.560.000	€ 849.000-	€ 711.000
Totaal	**€ 1.560.000**	**€ 849.000-**	**€ 711.000**

Kapitaallasten eerste jaar:	:	2023 Lasten over het 1e volledig jaar berekend!
Rente %	:	2,00%

Verdeling activa	Afschr.termijn	Afschrijving	Rente	Totaal kapitaallast.
Grond	40	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electr.	15	€ -	€ -	€ -
Bouwkundige werken	30	€ -	€ -	€ -
Overige	5	€ 142.200	€ 14.220	€ 156.420
Totaal		€ 142.200	€ 14.220	€ 156.420
Toename overige jaarlijkse exploitatielasten		(in 2022 € 76.300)		€ 152.600
Afname jaarlijkse exploitatielasten				€ -
Totale lasten				€ 309.020

Verdeling totale lasten over de taken	
Watersysteembeheer	100,0%
Zuiveringsbeheer	0,0%

Kostentoedeling: Watersysteembeheer			eenheden	
Ingezetenen	29,0%	€ 89.615,80	314.300	€ 0,285
Gebouwd	58,6%	€ 181.085,72	114.788.000.000	0,00016%
Ongebouwd	12,2%	€ 37.700,44	101.675	€ 0,371
Natuurterreinen	0,2%	€ 618,04	25.300	€ 0,024

Kostentoedeling: Zuiveringsbeheer		eenheden	
Per vervuilingseenheid (v.e.)	€ -	1.197.800	€ -
Totaal Generaal	**€ 309.020,00**		

Overige gegevens

Projectnummer	:	I1022404	OMDISK Grondwater
Programma	:	25%	Veilig en Bewoonbaar
		75%	Voldoende en robuust
Beleidsveld	:	6216	Monitoring watersysteem
Werkplanproductnummer	:	62161001	Monitoring waterkwantiteit

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 4.K. **Projectenboeknummer en -naam:** nvt **Corsa dossiernummer:** **Voorstelnummer BABS**: 57423

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. WB 20-05-2021	Dijk, P.M.J. van

Agendaonderwerp: (H) Voorstel GGOR evaluatie 2012-2020
Voorstel: 1. Kennis te nemen van de Evaluatie GGOR Landbouw 2012-2020; 2. Kennis te nemen van de brief en oplegnotitie van de Rekenkamercommissie over de evaluatie; 3. In te stemmen met de DB-besluiten over de uitwerking van de suggesties voor GGOR 2.0 uit de Evaluatie GGOR Landbouw 2012-2020 en de oplegnotitie van de Rekenkamercommissie.

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp: Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden: 1. Aanbiedingsbrief oplegnotitie GGOR 2. Evaluatie GGOR 2012-2020 3. Oplegnotitie GGOR definitief Rekenkamer mrt21

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

VOORSTEL:

1. Kennis te nemen van de Evaluatie GGOR Landbouw 2012-2020;
2. Kennis te nemen van de brief en oplegnotitie van de Rekenkamercommissie over de evaluatie;
3. In te stemmen met de DB-besluiten over de uitwerking van de suggesties voor GGOR 2.0 uit de Evaluatie GGOR Landbouw 2012-2020 en de oplegnotitie van de Rekenkamercommissie.

PROBLEEMSTELLING

In de begroting 2019 en het bestuursakkoord 2019-2023 is de evaluatie van de GGOR aangekondigd. In het bestuursakkoord is omschreven dat 'we de afgeronde GGOR projecten evalueren en in deze bestuursperiode starten met een integrale GGOR 2.0 in vier gebieden met als hoofddoel klimaatadaptatie.'

De evaluatie is inmiddels afgerond (bijlage 1). De evaluatie laat zien dat GGOR als proces en product in de tijd is geëvolueerd tot een integraal, participatief en gebiedsgericht traject waarin klimaatadaptatie reeds als hoofddoel is neergezet. De verschillende projecten leiden tot een beter stuurbaar systeem dat kan anticiperen op droogte, water conserveert en versneld kan afvoeren in het geval van wateroverlast.

In de praktijk bestaat GGOR 2.0 al. De ingeslagen weg waarbij het GGOR proces met het vaststellen van de streefpeilen onderdeel is van het integrale gebiedsproces wordt voortgezet. Wel wordt in de evaluatie een tweetal suggesties gedaan voor het vervolg.

1. Het doel van GGOR 2.0 wordt 'Vanuit een integrale gebiedsgerichte aanpak werken aan een klimaatbestendig, robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem in overleg (co-creatie/participatie) met belanghebbenden.'
   Om dit doel te kunnen realiseren, is het wenselijk om te onderzoeken:
   - hoe de begrenzing van een gebied verdergaand kan bijdragen aan het realiseren van de hydrologische doelstellingen in NNP's, Natura 2000 gebieden en EHS. Het onderscheid van gebieden met enkel GGOR Landbouw of NNP's komt hiermee te laten vervallen;
   - welke mogelijkheden met welke effectiviteit er toegepast kunnen worden voor het vasthouden en infiltreren van grondwater en dus hydrologisch herstel.

   Voorgesteld wordt om aan de hand van twee pilotgebieden, namelijk de Peelvenen en de Maashorst, het grond- en oppervlaktewater-systeem verder te optimaliseren. Beide voorgestelde projecten staan aan de start en kennen grote integrale opgaven rondom natuurherstel en landbouw. Aan de hand van deze twee pilotprojecten kan GGOR 2.0 verder uitgewerkt worden waarbij speciale aandacht zal zijn voor de begrenzing, het hydrologisch herstel van natuur en van grondwater.

2. Om sneller te kunnen reageren op het extremer wordend klimaat lijkt het zinvol om de streefpeilen en streefpeilbesluiten vaker te evalueren. Voorgesteld wordt om te onderzoeken welke bijdrage een jaarlijkse evaluatie zou kunnen leveren aan het functioneren van het klimaatrobuust watersysteem.

De Rekenkamercommissie heeft de evaluatie GGOR voorzien van een aanbiedingsbrief en oplegnotitie (bijlage 2a en b). In deze brief van 16 maart 2021 geeft de Rekenkamercommissie aan dat zij op basis van de evaluatie GGOR vooralsnog geen aanleiding ziet tot nader onderzoek. Wel wil de Rekenkamercommissie in algemene zin aan het Dagelijks Bestuur meegeven om, ook bij nieuw op te starten projecten, processen en (pakketten van) maatregelen,

naast het aan de voorkant helder formuleren van de doelstellingen, ook nadrukkelijk aandacht te besteden aan het meetbaar en toetsbaar maken van de doelstellingen om het (continu) leren en verbeteren te optimaliseren.

BEOOGD EFFECT
De evaluatie sec heeft geen consequenties of effecten. De evaluatie geeft een overzicht van de verschillende GGOR-landbouw projecten in de periode 2012-2020, het proces, de uitgevoerde maatregelen en de outcome.

ARGUMENTEN
3. Nadere uitwerking van de suggesties voor GGOR 2.0 door DB
De voorgestelde suggesties voor GGOR 2.0 worden aan de hand van twee pilotprojecten Peelvenen en Maashorst uitgewerkt en gekoppeld aan lopende acties en activiteiten voor een klimaatrobuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem. Daarnaast zal worden onderzocht of en zo ja hoe het jaarlijks evalueren van streefpeilen kan bijdragen aan het watersysteem. In de uitwerking worden de opmerkingen en aanbevelingen ten aanzien van heldere, meetbare en toetsbare doelstellingen van de Rekenkamercommissie meegenomen.

De suggesties voor het vervolg kunnen consequenties hebben voor de GGOR 2.0 opgave. Het AB wordt gevraagd in te stemmen om deze pilots en onderzoek naar het jaarlijks evalueren van peilen op te starten en verder uit te laten werken.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S
Op dit moment worden er geen risico's voorzien. De nadere uitwerking van de suggesties kan dat veranderen; een voorstel voor GGOR 2.0 zal te zijner tijd opnieuw aan het DB worden voorgelegd.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK
Dit voorstel heeft geen financiële consequenties.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP
De GGOR projecten dragen direct bij aan het klimaatrobuust watersysteem.

UITVOERING/VERVOLG
De suggesties uit de evaluatie en van de Rekenkamercommissie worden door het DB verder uitgewerkt in de lijn met het werken aan het klimaatrobuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem naast het werken aan heldere, meet- en toetsbare doelstellingen.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE
N.v.t.

BIJLAGEN
Bijlage 0 – AB-besluit
Bijlage 1 - Evaluatie GGOR Landbouw 2012 – 2020
Bijlage 2a – Aanbieding oplegnotitie Rekenkamercommissie bij evaluatie GGOR
Bijlage 2b – Oplegnotitie Rekenkamercommissie

VERSIEDATUM
30 maart 2021

AB-BESLUIT

ONDERWERP: GGOR evaluatie 2012-2020

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:
INVESTERINGSBESLUIT:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 30 maart 2021;

gezien het advies van de commissie Watersysteembeheer van 20 mei 2021;

B E S L U I T:

1. Kennis te nemen van de Evaluatie GGOR Landbouw 2012-2020;
2. Kennis te nemen van de brief en oplegnotitie van de Rekenkamercommissie over de evaluatie;
3. In te stemmen met de DB-besluiten over de uitwerking van de suggesties voor GGOR 2.0 uit de Evaluatie GGOR Landbouw 2012-2020 en de oplegnotitie van de Rekenkamercommissie

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de dijkgraaf,

Pieter Sennema Mario Jacobs

Waterschap Aa en Maas

Waterschap Aa en Maas
Dagelijks Bestuur
t.a.v. voorzitter Dagelijks Bestuur
Pettelaarpark 70
5201 GA 's-Hertogenbosch

Datum	16 maart 2021
Zaaknummer	18947
Doorkiesnr.	+31736156680/John Kapteijns
Onderwerp	Aanbieding oplegnotitie bij evaluatie GGOR

Geachte heer Verheijen,

Op verzoek van de heer Smit bieden we u hierbij de oplegnotitie van de Rekenkamercommissie aan bij de evaluatie GGOR die u ons op 23 februari jl. heeft toegezonden.

Allereerst dankt de Rekenkamercommissie het Dagelijks Bestuur dat ze gebruik wenst te maken van het aanbod van 2019 om de evaluatie te voorzien van een oplegnotitie; wij gaan er vanuit dat dit het besluitvormingsproces ten goede kan komen. In bijgevoegde oplegnotitie geeft de Rekenkamercommissie zoals toegezegd aan óf en in hoeverre de evaluatie antwoord geeft op de door haar gestelde vragen en meegegeven aandachtspunten.

In algemene zin wil de Rekenkamercommissie op basis van de bevindingen het Dagelijks Bestuur meegeven om, ook bij nieuw op te starten projecten, processen en (pakketten van) maatregelen, naast het aan de voorkant helder formuleren van de doelstellingen, ook nadrukkelijk aandacht te besteden aan het meetbaar en toetsbaar maken van de doelstellingen om het (continu) leren en verbeteren te optimaliseren.

De Rekenkamercommissie wenst het Dagelijks Bestuur succes bij de afronding van de lopende en nog op te starten GGOR-projecten en het invulling geven aan de geconstateerde verbeterpunten en de “suggesties voor 2.0” genoemd in de evaluatie.

De Rekenkamercommissie ziet vooralsnog geen aanleiding om het onderwerp nader te onderzoeken en zal het onderwerp op haar groslijst plaatsen. Mocht het bestuurlijk relevant of gewenst zijn dan kan de Rekenkamercommissie het onderwerp op een later moment als onderzoek programmeren.

Hoogachtend,

Rekenkamercommissie Aa en Maas,

drs. J.P.M. Kapteijns
secretaris

drs. G.T. Schermers
voorzitter

Deze brief is digitaal ondertekend

Bezoekadres
Pettelaarpark 70
5216 PP ’s-Hertogenbosch

Postadres
Postbus 5049
5201 GA ’s-Hertogenbosch

T 088 178 80 00
info@aaenmaas.nl
www.aaenmaas.nl

Evaluatie GGOR 2012-2020

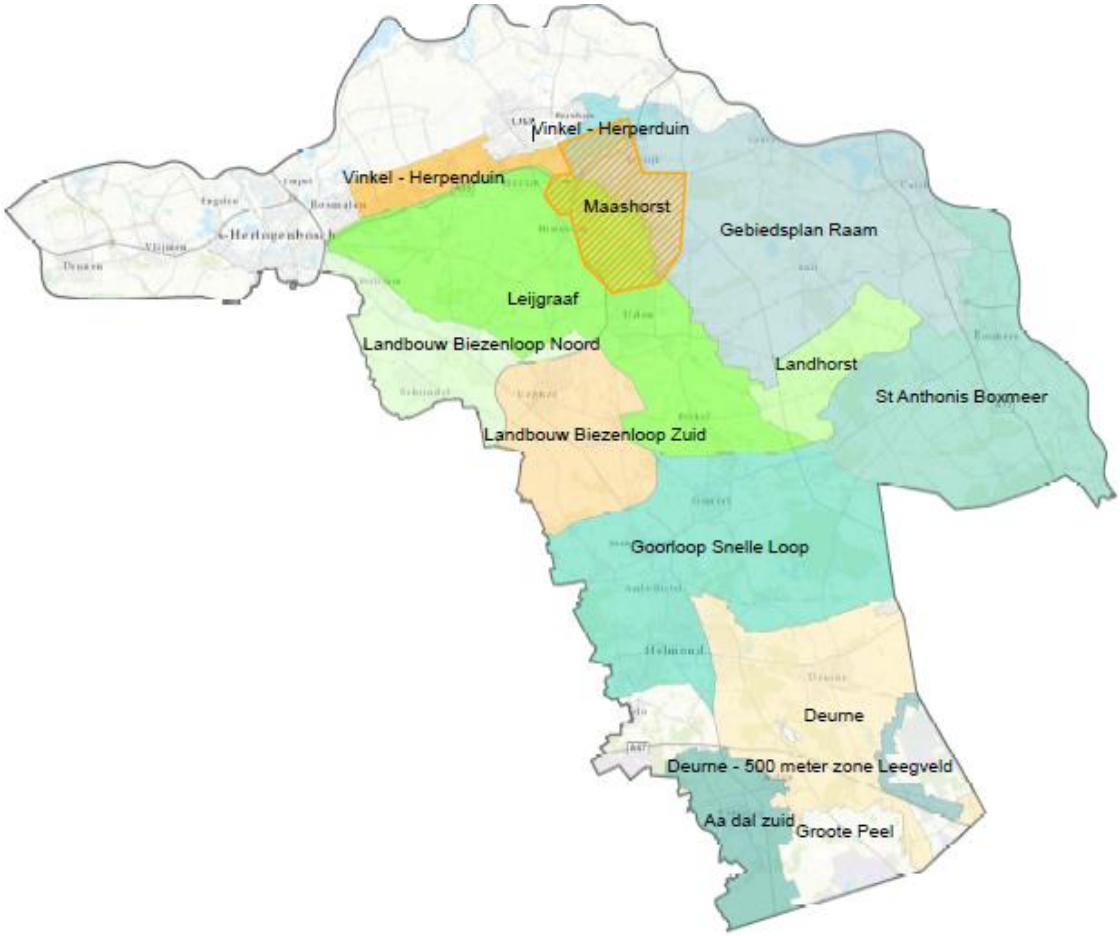

Document titel	Evaluatie GGOR 2012-2020
Versie	13 april 2021
Opdrachtgever	Waterschap Aa en Maas

Waterschap Aa en Maas

Inhoud

..... 1

1. Inleiding 3

2. Wat is GGOR? 3

2.1 Algemeen 3

2.2 Uitwerking GGOR door Waterschap Aa en Maas 4

2.3 Stand van zaken 2012 - 2020 5

2.4 Positionering GGOR in relatie tot andere beleidsopgaven 7

2.5 Maatregelen 8

2.6 Evaluatie GGOR projecten 9

2.7 Enkele opmerkingen 10

3. Aandachtspunten voor vervolg 13

4. Suggesties voor 2.0 15

5. Tot slot 17

Bijlage 1. Peilbeheer over de jaren 18

Bijlage 2. Voorbeelden maatregelen 19

Bijlage 3. Evaluatie streefpeilen GGOR Landhorst en GGOR Leijgraaf 22

1. Inleiding

In 2012 heeft waterschap Aa en Maas het programma opgestart om voor de vrij-afwaterende gebieden het Gewenste Grond- en Oppervlaktewater Regiem (GGOR) te bepalen en het waterbeheer daarop in te richten. Basisafspraak is dat de GGOR elke 10 jaar geactualiseerd wordt. In het bestuursakkoord Waterbewust Samen Werken met Water 2019-2023 staat hierover dat we de afgeronde GGOR-projecten evalueren en in deze bestuursperiode starten met een integrale GGOR 2.0 waar klimaatadaptatie het hoofddoel wordt.

Deze notitie evalueert de inhoud en ontwikkelingen rondom GGOR van de afgelopen jaren en doet een aantal voorzetten voor GGOR 2.0. Tevens beantwoord deze notitie vragen van de rekenkamer commissie.

2. Wat is GGOR?

2.1 Algemeen

In een GGOR-traject gaat het waterschap in gesprek met gebruikers van een gebied waarbij afspraken worden gemaakt over optimalisatie van het watersysteem met als uiteindelijke resultaat het gewenste peilbeheer. GGOR-trajecten monden uit in projectplannen Waterwet, met daarin maatregelen om de waterhuishouding te optimaliseren en streefpeilbesluiten (zie kader).

Het GGOR is tevens een gebiedsproces; door in gesprek te gaan met beheerders en grondgebruikers van een gebied worden knelpunten en wensen ten aanzien van peilbeheer en maatregelen geïnventariseerd. Daarna worden die maatregelen opgepakt en uitgevoerd voor zover ze bijdragen aan de optimalisering van het watersysteem en binnen de taakverantwoordelijkheid van het waterschap vallen. Het programma van maatregelen wordt ontwikkeld waarbij de uiteindelijk streefpeilen het resultaat zijn van overleg. Dit betekent dat het resultaat niet altijd optimaal is voor alle functies en belangen. Het resultaat is vooral ook een compromis waarbij bestuurlijke, beleids- en technische afwegingen bepalen welke doelen gerealiseerd kunnen worden.

‘Het product GGOR is een beschrijving van het te realiseren en te behouden grond- en oppervlaktewaterregime, afgestemd op de functies die er voorkomen en de doelstellingen voor duurzaam beheer van het watersysteem. Er wordt gesproken over een regime, omdat het niet gaat om een gemiddelde situatie in een jaar maar om het verloop van waterstanden door het jaar heen. Knelpunten worden uitgewerkt in een programma van maatregelen. De precieze vorm van het eindproduct is afhankelijk van het doorlopen traject’ (uit: provincie Noord-Brabant, 2005. Kaders voor het GGOR. Gewenst grond- en oppervlaktewater regime in Noord-Brabant).

Nota Peilbeheer, het streefpeilenbesluit en GGOR
Het streefpeilenbesluit in de vrij afwaterende gebieden van het waterschap is een besluit van de te hanteren streefpeilen. Dit besluit biedt voor intern en externe partijen helderheid over de te hanteren streefpeilen in een gebied. Het vaststellen van streefpeilen is een van de belangrijkste onderdelen van het GGOR-proces. Het gaat in het GGOR-proces immers om het inventariseren van

wensen en knelpunten in het watersysteem en deze hebben dikwijls een relatie met het gehanteerde waterpeil. De wensen en knelpunten worden dus geïnventariseerd en door het waterschap uitgewerkt in een GGOR ontwerp visie met een voorstel over te nemen maatregelen voor wateroverlast, droogte en waterconservering en de te hanteren streefpeilen. De streefpeilen zijn randvoorwaarde voor de uitwerking van de plannen.

Kenmerkend voor streefpeilen is dat de waterpeilen niet altijd kunnen worden gegarandeerd. Een en ander is uitgewerkt in de beleidsnota 'Peilbeheer in vrij afwaterende gebieden'. Deze nota biedt het kader voor het streefpeilbesluit. De meest recente versie van het beleidsdocument (april 2020) omschrijft het streefpeil met daarbij een beheer- én conserveringsmarge. De beheermarges zijn nodig om de peilbeheerder dat peil in te laten stellen dat hoort bij het jaargetijde en weersomstandigheden. De conserveringsmarge biedt de mogelijkheid om gedurende lange perioden van droogte en in de regenrijke winterperiode extra water vast te houden door de peilen hoog op te zetten. De eerste ervaringen en de reacties daarop uit het veld zijn positief en dragen bij aan het watervoerend houden van waterlopen, droogtebestrijding en de grondwateraanvulling.

In bijlage 1 wordt een overzicht gegeven van de gehanteerde peilen in de afgelopen 30 jaar waarbij de trend om zowel in de winter als zomer steeds hogere waterpeilen te hanteren duidelijk zichtbaar is.

2.2 Uitwerking GGOR door Waterschap Aa en Maas

GGOR is ontstaan uit de wens om verdrogingsbestrijding structureel aan te pakken. Voor 2012 had dit betrekking op de aanpak van verdroging van natuurgebieden in de zogenaamde Natte Natuurparels (NNP's) ofwel GGOR Natuur. Het ging dan om kwetsbare natuurgebieden met bijzondere natuurwaarden die sterk afhankelijk zijn van hydrologische omstandigheden.

Met de vaststelling van het Waterbeheerplan 2010-2015 (WBP) werd verdrogingsbestrijding in het werkgebied van Aa en Maas ook van toepassing in gebieden met hoofdfunctie landbouw. Onder de term GGOR Landbouw ontstond naast de aanpak voor Natte Natuurparels een nieuw traject voor droogtebestrijding in gebieden met hoofdfunctie landbouw en overige EHS (Ecologische Hoofdstructuur, nu Natuur Netwerk Brabant).

GGOR	Uitwerking A&M	Start	Opgave
Natuur	Natte Natuurparels (NNP's)	Jaren '90	Verdrogingsbestrijding
Landbouw	GGOR-Landbouw	2012	Reduceren van wateroverlast en droogte

Figuur 1. GGOR Natuur en GGOR Landbouw in de tijd

In eerste instantie zette het Aa en Maas in op een GGOR aanpak van specifieke knelpunten. Deze aanpak werd al snel verbreed naar een gebiedsdekkende benadering. Het Algemeen Bestuur (AB)

besloot[1] dat het Deltaplan Hoge Zandgronden, de GGOR natuur en de GGOR Landbouw in samenhang opgepakt zou moeten worden. Het in 2012 beoogde effect was 'om gebiedsgericht extra water te conserveren, aanvullend daarop de wateraanvoer te optimaliseren, de watervraag te beperken en onder de aandacht te brengen'.

Aa en Maas gaf hier in 2013 invulling aan door vaststelling van het programma GGOR Landbouw. In dit programma werd álle landbouwgebied op hoge zandgronden opgenomen naast de (niet natte) natuur (overige Ecologische Hoofdstructuur). De aanpak kent twee samenhangende sporen[2]:

1. Extra waterconservering door per stroomgebied een GGOR proces te doorlopen gericht op afspraken maken over gewenst peilbeheer (10 jaar) en waar nodig aanpassing van infrastructuur (stuwen, gemalen) en watersysteem (waterlopen);
2. Optimaliseren wateraanvoer door binnen het huidig aanvoersysteem naar mogelijkheden te zoeken voor slimme aanpassingen in het operationele waterbeheer.

Met de vaststelling van het WBP zette het waterschap verder in op aanpak van de verdrogingsopgave en dus op het conserveren van water in het systeem. Dit gebeurt via de aanpak in Natura 2000 gebieden, Natte Natuurparels (NNP's) en GGOR Landbouw. In de planning van het WBP 2016-2021 staat dat in 2021 in alle vrij-afwaterende gebieden een GGOR-project is doorlopen met een streefpeilbesluit als resultaat. Naast verdroging en conservering wordt ook wateroverlast meegenomen in het proces.

Een GGOR proces start met het intern en extern ophalen van de verschillende waterhuishoudkundige kansen en knelpunten in een gebied. Als deze zijn geïnventariseerd zijn, worden rondom het algemene doel, clusters van knelpunten en wensen gevormd. Het projectteam beschrijft deze, toetst deze aan de praktijk en beleidsuitgangspunten en werkt in samenspraak met de belanghebbenden een voorkeursoplossing uit. Het resultaat belandt in een gebiedsplan en ontwerp GGOR visie. Dit ontwerp wordt door het Algemeen Bestuur (AB) vastgesteld, waarna de ontwerpvisie ter inzage wordt gelegd en zienswijzen kunnen worden ingediend. Na vaststelling van de GGOR visie wordt deze uitgewerkt in een projectplan Waterwet. Ook dit projectplan Waterwet wordt ter visie gelegd na goedkeuring door veelal het DB. Na afronding van dit traject kan worden gestart met de uitvoering. In bijlage 2 worden een aantal voorbeelden gegeven uit vastgestelde GGOR visies en projectplannen Waterwet.

2.3 Stand van zaken 2012 - 2020

Om lange voorbereiding- en uitvoeringstrajecten te voorkomen is er in 2012 gekozen voor een 'pragmatische maar zorgvuldige aanpak´. De GGOR Landhorst werd als pilot uitgevoerd waarbij in een gebiedsgerichte benadering de grondgebruikers werden betrokken om het GGOR te bepalen en maatregelen te definiëren. Na de opstartfase zijn de GGOR opgaven zoals in Leijgraaf, Biezenloop en St. Anthonis Boxmeer onderdeel geworden van de gebiedsgerichte aanpak voor gebieden en worden

[1] Programma GGOR AB 28/9/2012, 6.4 voorstel 12040

[2] Waterschap Aa en Maas, 2013. Programma GGOR Landbouw. Een passende watervoorziening voor elke regio.

verschillende opgaven en doelstellingen (GGOR, Deltaplan Zoet Water, Ecologische verbindingszones, beekherstel, enz.) gecombineerd in een gebiedsgerichte aanpak.

In totaal omvat GGOR 12 projecten met een totale oppervlakte van ruim 90.000 ha (85.000 ha landbouw en 5.000 ha niet natte EHS), waarvan eind 2020 46% is uitgevoerd, 36% in uitvoering en 18% nog te starten. Voor de 4 afgeronde projecten is een streefpeilbesluit vastgesteld. Daarvan zijn er inmiddels twee geëvalueerd (Landhorst en Leijgraaf). Voor Vinkel en restopgave Deurne is het GGOR-traject nog niet opgestart.

De totale investering is geprognotiseerd op € 14,1 miljoen (exclusief Deurne 500m zone Leegveld, restopgave Deurne en Maashorst). Tot en met 2020 beloopt de investering € 8,2 miljoen.

In het bestuursakkoord is opgenomen dat in deze bestuursperiode een integrale GGOR 2.0 wordt uitgevoerd in de Peelrijt, de Maashorst, St. Anthonis en Westerbeek. Peelrijt is opgenomen in het lopende project GGOR Aa-dal Zuid; Westerbeek en St. Anthonis in de GGOR St. Anthonis Boxmeer. Voor de Maashorst wordt in 2021 gestart met het gebiedsgericht proces.

	Projectnaam	Oppervlakte in ha	Uitvoering van maatregelen[1]	Uitgaven t/m 2020 (miljoen €)	Prognose totale investering (miljoen €)[2]	Streefpeil besluit[3]
1	Landhorst	4.013	Afgerond	0,8	0,8	Definitief[4]
2	Leijgraaf	28.711	Afgerond	2,0	2,7	Definitief
3	Groote Peel[7]	3.030	Afgerond	0,2	0,6	Definitief
4	Biezenloop	7.024	Afgerond	1,1	1,1	Definitief
5	Aa-dal Zuid	2.534	In uitvoering	2,3	2,3	Gedeeltelijk[6]
6	Gebiedsplan Raam	12.295	In uitvoering	0,5	1,8	Streefpeilen plan
7	St Anthonis Boxmeer (Raam Zuid)[5]	9.713	Visie	0,8	2,8	Streefpeilen plan
8	Goorloop Snelle Loop (Gemert Bakel)	9.136	In uitvoering	0,5	1,7	Streefpeilen plan
9	Deurne 500m zone Leegveld[7]	900	Gestart in 2020	0	?[8]	-
10	Restopgave Deurne	5.500		0	?[8]	
11	Maashorst	5.718	Start in 2021	0	?[8]	
12	Vinkel Herperduin	1.940	Herperduin opgestart[9]	0	0,3	-
	Totaal	**90.514**		**8,2**	**14,1**	

Tabel 1. Stand van zaken GGOR Landbouw 2012 – 2020

1 Fase van uitvoering. Geen betrekking op de financiële afhandeling of streefpeilbesluit.
2 Prognoses. Bij afgeronde projecten kan de financiële afhandeling nog lopen.

3 Na het vaststellen van de nota Peilbeheer in 2015 zijn vooruitlopend op de streefpeilbesluiten en GGOR processen voor alle stuwpanden in het hele gebied de streefpeilen en beheermarges vastgelegd als vervanging van de zomer- en winterpeilen maar zijn nog niet vastgesteld door het DB.
4 Voor de streefpeilen voor Landhorst is als onderdeel van de pilot GGOR Landhorst een ontwerp streefpeilenkaart vastgesteld door het Dagelijks Bestuur (DB). De peilen in dit gebied zijn nu onderdeel van de GGOR St Anthonis Boxmeer, dat nog door het DB moet worden vastgesteld.
5 Inclusief de GGOR-maatregelen in het project Oeffeltse Raam
6 Een deel van de streefpeilen voor Aa-dal Zuid zijn in het Projectplan Waterwet Aa-dal Zuid opgenomen.
7 Gaat om de attentiezone rondom het Natura 2000 gebied
8 Nog niet gebudgetteerd.
9 Herperduin wordt in de GGOR Maashorst meegenomen: Vinkel is nog niet gepland.

In figuur 2 wordt de ligging van de GGOR gebieden weergegeven.

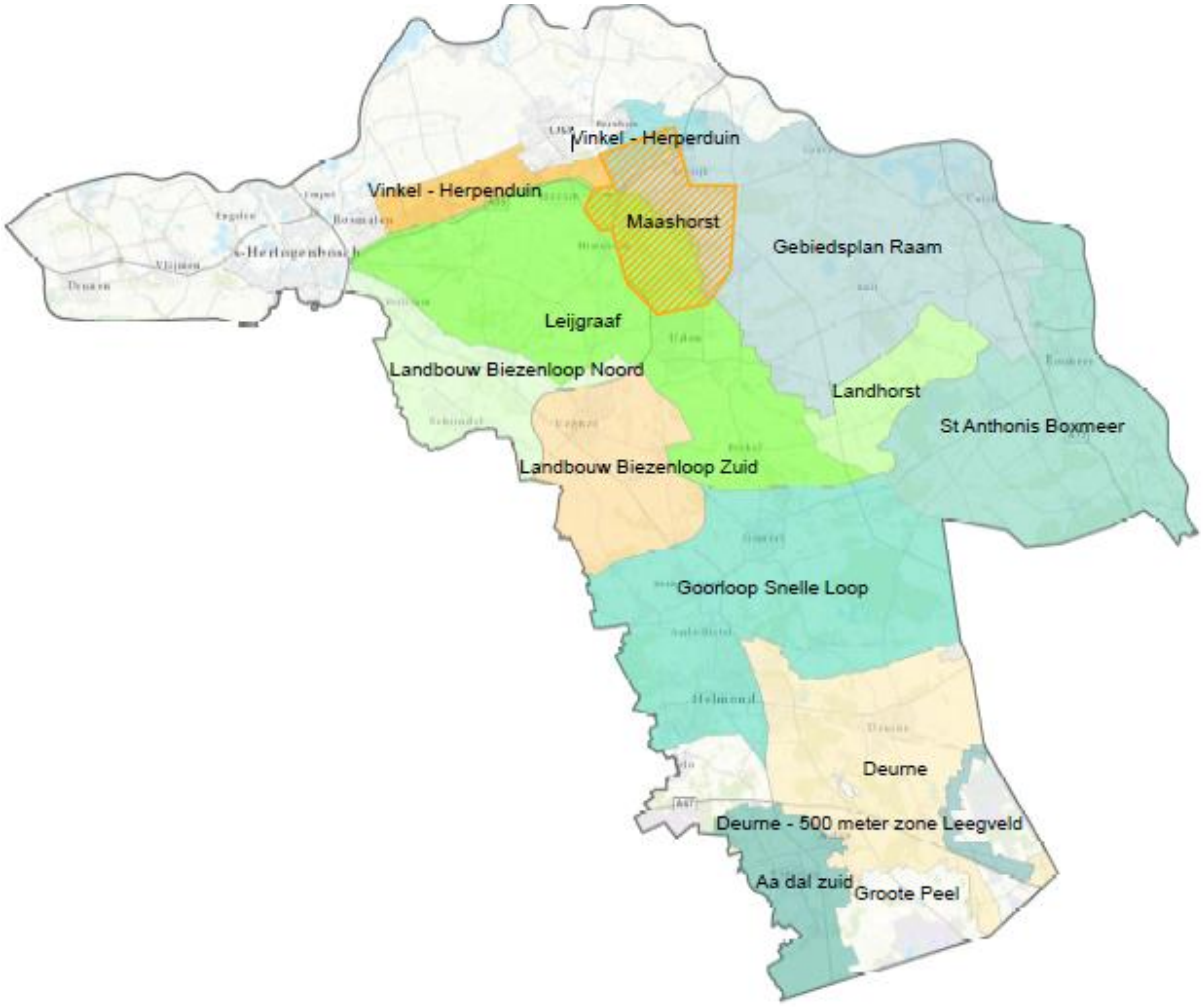

Figuur 2: Ligging GGOR gebieden

2.4 Positionering GGOR in relatie tot andere beleidsopgaven

Waar GGOR Landbouw startte met de pilot in Landhorst enkel gericht op het realiseren van het gewenste grond- en oppervlaktewaterregime, werden de daarop volgende projecten integraal opgepakt in gebiedsprocessen waarbij de opgaven uit verschillende beleidsdossiers worden

gecombineerd. Nationale en provinciale beleidsopgaven worden samen met de wensen en knelpunten uit het gebied vertaald naar integrale gebiedsplannen en een GGOR-visie. De gebiedsplannen en GGOR-visie beschrijven de gewenste ontwikkeling, de benodigde streefpeilen en de maatregelen die nodig zijn.
De streefpeilen die worden voorgesteld en vervolgens voor het watersysteem worden vastgesteld, vormen de randvoorwaarden voor de verdere uitwerking van het gebiedsplan in projectplannen Waterwet. In de onderstaande figuur een overzicht waar het GGOR proces speelt naast het doel van de maatregelen in relatie tot andere beleidsopgaven.

Beleid			Oppervlaktewater			Grond water	Water kwaliteit
			Voldoende water	Water overlast	Verdroging		
Landelijk	DHZ		*		*	*	
	NBW			*			
	DPRA			*	*	*	*
	Delta Aanpak Zoetwater en waterkwaliteit						*
	KRW		*		*		*
Provinciaal	Kaders GGOR Landbouw		*	*	*	*	*
	NNB	Natura 2000/NNP	*		*	*	*
		Overige EHS	*		*	*	
Waterschap	Nota Peilbeheer		*	*	*	*	
			Uitwerking in gebiedsplannen (GGOR proces)				

*Figuur 3. Overzicht verschillende beleidsopgaven en de positionering van GGOR Landbouw. Met de kleur geel wordt aangegeven wanneer GGOR van toepassing kan zijn; met het * of het beleid van toepassing is.*

2.5 Maatregelen

De maatregelen die worden genomen bij het uitwerken van een GGOR variëren van participatietrajecten en onderzoek, tot technische maatregelen aan infrastructuur (stuwen, gemaal) en watersysteem (waterlopen, streefpeilen). De technische maatregelen zijn gericht op verdrogingsbestrijding, waterconservering en het voorkomen van wateroverlast. De technische maatregelen leiden voor een deel tot een stuurbaar systeem (automatiseren en bijplaatsen stuwen, gemaal). Andere maatregelen leiden tot een watersysteem waar beter water kan worden geconserveerd (dempen watergangen, infiltratie) en of water kan worden aan- en afgevoerd (duikers, dammen, watergangen herprofileren).

In het figuur hieronder een overzicht van de technische maatregelen van de vier afgeronde GGOR-projecten Landgraaf, Leijhorst, Groote Peel en Biezenloop.

Technische maatregel		Aantal
Stuwen	Nieuw	23
	Vervangen	3
	Automatiseren	24
	Verplaatsen	6
	LOP-stuwen	5
	Verwijderen	1
Aanleg dam		4
Aanleg water aan- of afvoerverbinding		4
Duikers	Nieuw	3
	Vervangen	20
	Afsluiter geplaatst	5
	Verlagen	1
Watergangen	Herprofileren	6
	Dempen	25
Infiltratievoorziening		1
Plaatsen energieneutraal gemaal		1
Vastgestelde streefpeilen		100%

Figuur 4. Overzicht GGOR-maatregelen in afgeronde GGOR-projecten

2.6 Evaluatie GGOR projecten

Om GGOR projecten te evalueren is door de Commissie Watersysteembeheer[3] een algemeen toetsingskader besproken en zijn de bevindingen van belanghebbenden geëvalueerd.

Algemeen Toetsingskader

In het toetsingskader wordt een GGOR als geslaagd beschouwd als:

- 85% van de voorgenomen maatregelen is uitgevoerd;
- de streefpeilen gerealiseerd kunnen worden die in de GGOR- visie werden beoogd;
- het streefpeilbesluit als sluitstuk van de GGOR kan worden vastgesteld.

Bij de projecten wordt meer dan 85% van de voorgenomen **maatregelen** uitgevoerd. In sommige projecten zoals voor de Biezenloop benadert het de 100%. Deze hoge realisatiegraad heeft te maken met het doorlopen proces: immers wat in de (deel-)projectplannen Waterwet wordt vastgesteld wordt vrijwel altijd uitgevoerd.

Zoals reeds werd omschreven is in de periode 2012 - 2020 46% van de projecten gerealiseerd, 36% in uitvoering en 18% nog te starten. Voor de vier vastgestelde projecten is tevens een streefpeilbesluit vastgesteld.

[3] Commissie Watersysteembeheer 20 september 2018

Bevindingen belanghebbenden

In Landgraaf en Leijgraaf zijn de belanghebbenden betrokken geweest bij een evaluatie. In bijlage 3 is een korte samenvatting opgenomen. Uit deze evaluaties blijkt dat er vooral gekeken is naar de impact van het streefpeilenbesluit en de **ervaringen van gebruikers** en dus niet gekeken is naar de individuele maatregelen of de outcome van de projecten. Uit beide evaluaties blijkt dat recente weersomstandigheden invloed hebben op de tevredenheid van belanghebbenden en dat waar het voor een belanghebbende te nat is, een andere belanghebbende positief is over het verminderen van de droogte.

2.7 Enkele opmerkingen

GGOR Landbouw en EHS

In de initiatiefase van een project worden wensen en knelpunten verzameld en tegen elkaar afgewogen; dit geldt voor landbouw én natuur. In situaties waar sprake is van conflicterende wensen tussen landbouw en natuur wordt volgens de provinciale kaders GGOR[4] gekeken naar de functie en doelstelling van een gebied zoals beschreven in de verschillende beleidsplannen. Binnen deze kaders is het aan het waterschap om afwegingen te maken over het waterbeheer. Daarbij is het volgende van belang:

- Voor de Natte Natuurparels (NNP's) en de omliggende uitstralingszones in het landbouwgebied dient het waterbeheer op de natuurdoelen afgestemd te worden onder de afgesproken randvoorwaarden (akkoord van Cork);
- In het landbouwgebied buiten de uitstralingszones dient de waterhuishouding afgestemd te worden op de functie landbouw, zoveel mogelijk volgens de beleidsuitgangspunten voor het duurzaam inrichten en beheer van het watersysteem uit het provinciaal waterhuishoudingsplan (nu provinciaal milieu- en waterplan);

De functie van een gebied is dus leidend in de afweging die wordt gemaakt. Het waterschap hanteert de lijn dat de voorgestelde maatregelen geen negatieve invloed mogen hebben op de reeds aanwezige natuurwaarden. Waar kansen liggen voor hydrologisch herstel of verbetering worden die meegenomen. Voor de reeds aanwezige natuur en natuurwaarden in een GGOR Landbouw omgrenzing betekent dit in de praktijk dat minimaal de status quo wordt gehandhaafd.

Binnen de begrenzing van GGOR-Landbouw gaat het overigens veelal om natuur met drogere natuurdoeltypen. Voor de hydrologische verbetering van NNP's en Natura 2000 gebieden lopen immers aparte projecten (zie ook kader).

[4] Provincie Noord-Brabant, 2005. Kaders voor het GGOR. Gewenst grond- en oppervlaktewater regime in Noord-Brabant.

Natte Natuurparels (NNP's) en Natura 2000 gebieden
In NNP's is de ecologische waarde en ontwikkeling sterk afhankelijk van de hydrologische kwaliteit. Het gaat om hoogveengebieden zoals de Groote Peel, of plekken waar kwel (wijst) aan de oppervlakte komt. De maatregelen in deze projecten zijn vooral gericht op het vasthouden en verhogen van de waterstanden. Dit gebeurt onder meer door het verhogen van de grondwaterstand rondom deze gebieden door de peilen extreem hoog te plaatsen, door het dempen van waterlopen, het dichten van lekken in ondoorlatende lagen, het beëindigen van onderbemaling en afplaggen.

Het ecologisch herstel en hydrologisch herstel van de NNP's wordt volgens de Toestandsrapportage Verdroging Noord-Brabant 2017 niet gehaald. Oorzaken hebben betrekking op grondverwerving, de begrenzing van de Natte Natuurparels, het beoordelingsmoment van hydrologisch herstel en de grondwaterkwaliteit. Ook worden de geringe stijghoogte in de ondergrond veroorzaakt door afnemende kweldruk en de kwaliteit van het grondwater genoemd als knelpunten voor het realiseren van natuurdoelen. Het achterblijven van grondverwerving maakt dat herstelprojecten niet tijdig kunnen worden gerealiseerd. Daarnaast bestaan er problemen met de huidige begrenzing van Natte Natuurparels. Deze begrenzing is niet altijd logisch werkbaar; de te nemen maatregelen vallen soms binnen, soms buiten de begrenzing en bovendien wordt bij herstelmaatregelen aangelopen tegen conflicterende belangen van functies van aan NNP's grenzende gebieden.

In het beheergebied van Aa en Maas zijn 14 NNP's te vinden waarvan 5 Natura 2000 gebieden. In totaal gaat het om ca. 6.500 ha.

Effect van de maatregelen: outcome

In algemene zin kunnen we constateren dat de realisatie van de GGOR-projecten prima verloopt. Daarbij hebben de verschillende maatregelen geleid tot een beter stuurbaar watersysteem dat kan anticiperen op droogte en versneld afvoeren bij wateroverlast. Door het automatiseren en bijplaatsen van stuwen in combinatie met het gewijzigde peilbeheer kan meer en langer water worden geconserveerd en (zo nodig) versneld worden afgevoerd in situaties wanneer er een teveel aan water is.

Hoeveel water geconserveerd kan worden door de GGOR-maatregelen en het instellen van streefpeilen met beheer- en conserveringsmarge blijkt een ingewikkelder vraagstuk.
Theoretisch kan berekend worden wat het effect is van 20 cm verhoging van het waterpeil. Hieruit blijkt dat circa 140 m^3/ha kan worden geconserveerd. Dit komt overeen met een waterschijf van 14 mm. Wat er daadwerkelijk wordt geconserveerd, hangt van een aantal factoren af waarbij de actuele grondwaterstand, droogte, verdamping, beregening en het peil sterk bepalend is op wat er in werkelijkheid geconserveerd kan worden.
Op dit moment is een project in voorbereiding om ons grondwatermeetnet uit te breiden. Het gaat dan om een project vergelijkbaar met OMDISK.

Doorlooptijd GGOR-trajecten

Zoals staat aangegeven in het WBP 2016-2021 is het de bedoeling dat in 2021 voor alle vrij-afwaterende gebieden een GGOR-project is doorlopen en een streefpeilbesluit is vastgesteld. Deze

planning zal niet gehaald worden. Op dit moment wordt afronding van de projecten in 2024 voorzien.
In algemene zin is er meer tijd om goede integrale plannen met belanghebbenden te maken, het wettelijke proces voor projectplannen Waterwet te doorlopen en de maatregelen uit te voeren.

Streefpeilenbesluit

Er lijkt een ontwikkeling dat het streefpeilenplan niet altijd meer tegelijkertijd met het projectplan Waterwet wordt vastgesteld. In Aa-dal zuid werd een deel van de streefpeilen in het projectplan Waterwet opgenomen (2018). De andere streefpeilen worden in een volgende fase in projectplannen vastgesteld. Voor het project GGOR visie St. Anthonis/Boxmeer (december 2019) worden de streefpeilen pas na een proefperiode van twee jaar vastgesteld. Dit biedt mogelijkheden om de inrichting van het watersysteem verder te optimaliseren.

3. Aandachtspunten voor vervolg

Op basis van de bevindingen in het vorige hoofdstuk, ontstaat het volgende beeld van GGOR:

Sterke punten GGOR-proces

- Maatwerk;
- Gebiedsgericht en participatief: gebruik makend van kennis over knelpunten en oplossingen van belanghebbenden, externen en eigen organisatie;
- De scoop van de maatregelen gericht op verkleinen van de impact van droogtebestrijding, waterconservering én wateroverlast maakt het mogelijk om verschillende beleidsopgaven te combineren waardoor de maatregelen integraal en in samenhang uitgevoerd kunnen worden.

Sterke punten GGOR-product

- Door de automatisering en het bijplaatsen van stuwen is (naast een aantal andere maatregelen) de stuurbaarheid van het systeem verder vergroot;
- Door streefpeilen vast te stellen wordt zowel intern als extern duidelijkheid gecreëerd over de te hanteren peilen. Zoals in de nota Peilbeheer staat aangegeven kennen de streefpeilen kennen een beheer- en conserveringsmarge. Vanwege de extremen in het klimaat is het peilbeheer met deze aanpassingen beter stuurbaar geworden; het watersysteem kan hierdoor beter anticiperen en reageren op de extremen in het klimaat.
- De realisatiegraad van maatregelen nadert de 100%;
- Als er maatregelen niet of onvoldoende effect hebben, komen de reacties van belanghebbenden bij het district terecht, die veelal door kleine aanpassingen in het watersysteem lokaal kunnen bijsturen. Deze nazorg en ‘finetuning’ vindt plaats nadat het project is afgerond en wordt door alle belanghebbenden als positief en essentieel ervaren.

Punten voor verbetering GGOR-proces

- Het initiële doel van het GGOR proces is niet zo duidelijk geformuleerd: want wat is het gewenste grond- en oppervlaktewater regime, voor wie en wie bepaalt wat gewenst is? In de praktijk kan dit er toe leiden dat lokaal maatregelen worden getroffen die minder gunstig zijn voor het functioneren van het totale watersysteem.
- Door intensieve voorbereidingstrajecten (participatie, aanvullende studies, toepassing nieuwe technologie) duren de GGOR processen langer dan gepland;
- Hoewel het proces cyclisch wordt genoemd is een 10 jaar cyclus vrij lang, zeker nu de klimaatomstandigheden extremer worden en mogelijk sneller actie gewenst is;
- Bij de afsluiting van een project is het van belang een evaluatiemoment in te bouwen waarbij de outcome van het project onderzocht kan worden;
- De participatietrajecten gaan over maatregelen die het waterschap kan nemen. Het is cruciaal om te onderzoeken hoe en wat andere grondgebruikers kunnen bijdragen op het punt van klimaat en met name ook de droogtebestrijding. Immers voor het water vasthouden en bergen zijn maatregelen tot in de haarvaten van het watersysteem nodig en daarvoor zijn alle grond- en watergebruikers nodig.

Extremer klimaat: een bedreiging en kans
In de afgelopen jaren worden we geconfronteerd met extreme weersomstandigheden, zowel in wateroverlast (2016) als droogte (2018, 2019 en 2020). Waar de GGOR zich richt op de gemiddelde situatie worden we geconfronteerd met de behoefte tot bijsturing in extremere omstandigheden: snelle reactie bij natte situaties (in de zomer) en hogere peilen bij droogte (conserveringsmarge). Door de weersextremen worden de wensen die grondgebruikers (landbouw, natuurorganisaties, andere particuliere grondbezitters, gemeenten) aan waterbeheer en waterbeheerder stellen, groter en ingewikkelder. Het inzicht dat er wat moet gebeuren in het totale watersysteem is de laatste jaren snel en sterk gegroeid, net zoals het gevoel van urgentie om maatregelen te nemen.

Ruimte: een bedreiging en kans
Voor de inrichting van een klimaatrobuust watersysteem is ruimte nodig. Deze ruimte kan door de verschillende overheidsopgaven (bouw, energie, stikstof, klimaat, landbouwtransitie) schaars worden. Tegelijkertijd biedt een integrale aanpak kansen voor het combineren van functies.

Integrale aanpak van landbouw en natuur: een kans
Tot nu toe volgt het waterschap veelal twee verschillende sporen voor landbouw en natuur. Voor landbouwgebieden is dat de GGOR Landbouw en voor natuur en de realisatie van de EHS, Natura 2000 en de NNP's trajecten. Hoewel door de integrale aanpak in gebiedsplannen en verdere focus op het functioneren van het totale watersysteem deze 'scheiding' vermindert, zou het centraal stellen van NNP's natuur in de begrenzing van een GGOR een kans bieden om vergaand het watersysteem in te richten op het hydrologisch herstel van natte natuur.

4. Suggesties voor 2.0

Zoals gezegd is in het bestuursakkoord Waterbewust Samen Werken met Water 2019-2023 aangegeven dat in deze bestuursperiode wordt gestart met een integrale GGOR 2.0 waar klimaatadaptatie het hoofddoel wordt. Met deze evaluatie kijken we kort terug, maar ook vooruit naar hoe we in de toekomst toe kunnen werken aan een watersysteem dat zowel robuust, veerkrachtig als stuurbaar is.

- *GGOR 2.0: Gebiedsgericht werken aan een klimaatrobuust watersysteem*

Door de landelijke en provinciale beleidsopgaven te combineren met de wensen en knelpunten van verschillende belanghebbenden in een gebied, bestaat de GGOR 2.0 met klimaatadaptatie als hoofddoel in de praktijk al. In de gebiedsplannen worden de verschillende wateropgaven, inclusief een GGOR-visie met streefpeilen integraal en participatief uitgewerkt en vervolgens in projectplannen Waterwet vastgesteld. In de projectplannen worden maatregelen opgenomen; dat kunnen GGOR maatregelen zijn, maar ook maatregelen voor beekherstel of de realisatie van ecologische verbindingszones. Waar GGOR uniek in is, is dat de streefpeilen worden vastgesteld voor het watersysteem en vervolgens een randvoorwaarde vormen voor de verdere uitwerking van het gebiedsplan.

GGOR 2.0	Uitwerking A&M
Proces	Integrale gebiedsplannen inclusief GGOR-visie met streefpeilen waarna gedetailleerde uitwerking in projectplannen Waterwet
Producten	1. Maatregelen voor een klimaatrobuust veerkrachtig en stuurbaar watersysteem
	2. Streefpeilbesluiten

Figuur 5. GGOR 2.0

De ingeslagen weg waarbij het GGOR proces met het vaststellen van de streefpeilen onderdeel is van het integrale gebiedsproces wordt dus voortgezet. Op basis van deze evaluatie zijn er nog een paar belangrijke aandachtspunten en suggesties:

1. Het doel van GGOR 2.0 wordt '**Vanuit een integrale gebiedsgerichte aanpak werken aan een klimaatbestendig, robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem in overleg (co-creatie/participatie) met belanghebbenden**.';
2. Het is wenselijk om het onderscheid en de begrenzing van gebieden met enkel GGOR Landbouw of NNP's te laten vervallen. Voorgesteld wordt te onderzoeken hoe de begrenzing van een gebied verdergaand kan bijdragen aan het realiseren van de hydrologische doelstellingen in NNP's, Natura 2000 gebieden en EHS.
3. Om sneller te kunnen reageren op het extremer klimaat lijkt het zinvol om de streefpeilen en streefpeilbesluiten vaker te evalueren. Voorgesteld wordt om te onderzoeken welke bijdrage een

jaarlijkse evaluatie zou kunnen leveren aan het functioneren van het klimaatrobuust watersysteem.

4. Meer inzicht in grondwater is noodzakelijk. Als het gaat om tegengaan en reduceren van de impact van droogte is het essentieel meer kennis, inzicht en sturingsmogelijkheden te ontwikkelen ten aanzien van grondwater. In de stuurgroep Droogte van de drie Brabantse waterschappen en het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg wordt hier samen met de provincie verder invulling aan gegeven. Op waterschapsniveau wordt een (grond)watermeetsysteem in de geest van OMDISK ontwikkeld en is een plan van aanpak in ontwikkeling.

5. Tot slot

In 2012 startte de GGOR Landbouw in landbouwgebieden naast het al lopende proces voor de NNP's (GGOR Natuur). In het participatieve traject met landeigenaren werd gekeken naar het gewenste grondwater en oppervlakte regime en werden tal van maatregelen gepland en uitgevoerd.

Acht jaar verder zien we dat GGOR in de praktijk is geëvolueerd van een pilot in Landhorst waar 13 stuwen werden geplaatst en streefpeilen werden vastgesteld tot een integraal én participatief gebiedsgericht project op watersysteem niveau dat in grote mate bijdraagt aan het verder vergroten van de stuurbaarheid van het watersysteem. De koppeling van GGOR aan streefpeilbesluiten uit de Nota Peilbeheer was daarbij een uitstekende keuze. De streefpeilen geven niet alleen intern en extern duidelijkheid over de te hanteren peilen maar maken het ook mogelijk te anticiperen op droogte en sneller te reageren bij wateroverlast.

Uiteraard liggen er nog verschillende uitdagingen waarbij de optimalisatie van het watersysteem in het extremer wordende klimaat en het houden van voldoende water centraal staan. In deze evaluatie wordt een aantal aanknopingspunten weergegeven voor het verdere traject waarin we nog meer dan nu kunnen kijken naar integratie en vroegtijdig afstemmen van wateropgaven en participatie van landgebruikers zodat we samen kunnen werken aan een klimaatrobuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem.

Bijlage 1. Peilbeheer over de jaren

Uit de herziene nota Peilbeheer (Algemeen Bestuur, 10 april 2020) een tabel die een overzicht geeft van de ontwikkelingen van peilbeheer in de tijd en de versterkte inzet op waterconservering.

Periode	Soort peilbeheer	Peilen	Drooglegginge n
Jaren 90-2010	Gericht op ontwatering in de winter en watervoorziening in de zomer	Standaard hoog zomerpeil, laag winterpeil	Winter 90-70 cm Zomer 60-40 cm
2010-2015	Stappen zetten met waterconservering in de winter, met forse peilverlaging tijdens zaaien en bemesten. Doorgaans wat eerder naar hoog zomerpeil dan voorheen	Hoog zomerpeil en wat minder laag winterpeil	Winter 70-60 cm Zomer 50-30 cm
2015 Nota Peilbeheer	Conserveren in zomer én winter met flexibiliteit om in te kunnen spelen op wisselende omstandigheden	**Jaarrond vast streefpeil met beheermarge** om te kunnen anticiperen	Winter en zomer 40 cm
2019 Aangescherpte Nota Peilbeheer nav droogte 2018/2019	Maximaal conserveren waar het moet en kan, met behulp van conserveringsmarge bovenop de beheermarge	**Jaarrond vast streefpeil met beheermarge en conserveringsmarge** om te kunnen anticiperen	Winter en zomer 40 cm. Teruglopend van 40 naar 0 cm bij inzet conserveringsmarge

Bijlage 2. Voorbeelden maatregelen

Uit een drietal plannen worden voorbeelden gegeven van de maatregelen die zijn opgevoerd. Maatregelen omvatten zaken als verbeteren van de communicatie met een streek, hydrologisch onderzoek, het plaatsen en automatiseren van stuwen en het vaststellen van streefpeilen.

Uit: Projectplan GGOR Landhorst op Peil (definitief 6 mei 2014)

'Binnen dit projectplan worden de volgende maatregelen getroffen:
1. Plaatsen van dertien nieuwe stuwen voor een verbeterde peilbeheersing;
2. Streefpeilen voor acht nieuwe stuwen opnemen in het streefpeilenplan voor dit gebied;
3. Realiseren van twee wateraanvoerverbindingen, voor een betere waterverdeling in het gebied.'

Uit: Definitief GGOR ontwerp visie Leijgraaf (definitief 4 december 2013) - Samenvatting

Waterschap Aa en Maas heeft de taak het peilbeheer voor gebieden af te stemmen op de omgeving en de doelen die aan een watersysteem gekoppeld zijn. Deze taak maakt inzichtelijk dat tegenstrijdige belangen vragen om compromissen ten aanzien van peilbeheer. Om voor het waterbeheer zo goed mogelijk tegemoet te komen aan de diverse doelen, is een GGOR project gestart voor het stroomgebied van de Leijgraaf. In diverse stappen en in intensief overleg met vertegenwoordigers uit het projectgebied zijn gebiedskenmerken, beleidsdoelen, knelpunten en mogelijke oplossingen geïnventariseerd. De voorgestelde maatregelen moeten leiden tot een optimalisatie van het peilbeheer.
In de voorgaande hoofdstukken is vanuit de huidige situatie een set maatregelen voorgesteld. De maatregelen zijn opgesteld voor twee algemene knelpunten en voor de vier deelgebieden. In onderstaande tabel is hiervan de samenvatting weergegeven.

Knelpunt	**Maatregelset**
Knelpunt 1. Communicatie	• Regulier overleg lokaal niveau. • Onderhoud GGOR: in gesprek blijven met omgeving.
Knelpunt 2. Reageren op weersomstandigheden	• Flexibel peilbeheer: inspelen op actuele en verwachtte waterbehoefte. • Capaciteit gemaal Veluwe verminderen bij sterkte toename afvoer • Debietgestuurd peilbeheer. Verlaging stuwpeil automatische stuwen bij hoge afvoer.
Deelgebied 1: Boekel / Venhorst	• Water conserveren in Boekel / Venhorst • Automatiseren stuwen in Peelse Loop om wateraanvoer te verbeteren. • Basis op Orde
Deelgebied 2: Bovenloop Leijgraaf	• Bodemprofiel vergroten bestaande EVZ's t.b.v. waterafvoer. • Bodemprofiel vergroten nog te verwerven gronden t.b.v. waterafvoer.
Deelgebied 3: Benedenloop Leijgraaf	• Basis op orde. • Flexibel peilbeheer.
Deelgebied 4: Grootte Wetering	• Behouden wateraanvoer. • Basis op orde. • Flexibel peilbeheer.

4.1 Betere balans tussen de lokale waterbehoefte

De maatregelen benoemd bij de algemene knelpunten 1 en 2 dragen bij aan de gewenste optimalisatie van het waterbeheer. We blijven in gesprek met de streek over het gevoerde peilbeheer en wensen vanuit de gebruikers. Daar waar mogelijk wordt het peilbeheer beter afgestemd op de lokale waterbehoefte op dat moment. Ook door het frequent updaten van de GGOR kan beter ingespeeld worden op veranderingen in het beleid of in het gebied.
Ook het gedoseerd bedienen van stuwen en gemalen leidt tot een optimalisatie die meer aansluit bij de gebiedskenmerken, weersomstandigheden en wensen van gebruikers. Dit vraagt om een aanpassing in zowel de stuwen en gemalen, een toename voor de capaciteit t.b.v. bediening, alsook een kleine aanpassing van kaders waarbinnen het peilbeheer wordt uitgevoerd.

4.2 Vermindering wateroverlast

Het knelpunt wateroverlast speelt met name in deelgebied 2 (bovenloop Leijgraaf) en deelgebied 3 (benedenloop Leijgraaf) en deels in deelgebied 4 (Groote Wetering). Door het uitvoeren van de benoemde maatregelen zoals verruimen van het bodemprofiel en toepassen van debietgestuurd peilbeheer wordt het effect verminderd. Dit is effectief in de beekdalen en is een voorwaarde om hoge streefpeilen ten behoeve van aanvoer te kunnen blijven hanteren. Voor de hoger gelegen peilvakken van de Leijgraaf leidt het vergroten van het profiel tot vermindering van de overlast. Flexibel peilbeheer heeft hier betrekking op het verlagen van de gemaalcapaciteit tijdens grote neerslag. Dit vermindert de lokale en periodieke overlast die in de huidige situatie ervaren wordt.

4.3 Vermindering watertekort

Het knelpunt van watertekort speelt met name in deelgebied 1 (Boekel/Venhorst) en deels in deelgebied 4 (Groote Wetering). Door de benoemde maatregelen wordt water optimaler gestuurd naar dit droge gebied en wordt het water aldaar beter verdeeld en geconserveerd. Op deze manier kan in droge tijden de continuïteit van wateraanvoer gegarandeerd worden. Hierdoor wordt langere tijd tegemoet gekomen aan de waterbehoefte. Ook in deze situatie blijft het zo dat tijdens lange droge perioden de waterbehoefte groter zal zijn dan het aanbod.

4.4 Positieve effecten realiseren op (ecologische) waterkwaliteitsdoelen

Met name de maatregel flexibel peilbeheer heeft een licht positief effect op de ecologische doelstellingen die binnen het plangebied gelden. Door flexibel peilbeheer wordt meer ingespeeld op weersomstandigheden en dit komt op bepaalde momenten dichter bij natuurlijk peilbeheer. Doordat de peilen nog steeds onnatuurlijk blijven (hoog in de zomer, laag in de winter) heeft de maatregel geen grootschalig positief effect op de Kaderrichtlijn Water doelen. Maar het heeft ook geen negatief effect op ecologische functies vanuit de groenblauwe mantel (o.a. de ecologische verbindingszones). Met de voorgestelde maatregelen wordt een haalbare, lichte verbetering of gelijkblijvende situatie voor eerder genoemde doelen bereikt. Daarnaast wordt beoogd de EVZ op enkele plekken uit te breiden. Door het automatiseren van drie stuwen in de aanvoerroute kan het water beter worden gestuurd. Dit zorgt voort minder overlast en wordt de waterbeschikbaarheid constanter.

Uit: Projectplan Waterwet Biezenloop-Noord (definitief: 6 oktober 2017)

Uit het definitieve projectplan Waterwet Biezenloop-Noord komt de volgende tabel:

Knelpunt	Categorie	Locatie	Opmerking
15A (= 50T)	Wateroverlast	Steegsche Loop traject Steeg – 203BAD	Alleen sturing mogelijk middels stuw 203IB. Maatregel: afsluiter 203BAD vervangen door automatische kantelstuw.
30B	Watertekort	Nabij De Bus 5 in Schijndel	Benedenstrooms stuw 206ED. Maatregel: eventueel bijplaatsen extra stuw.
50A 50N	Wateroverlast	Afsluiter 217GDW bij A50	Debiet moeilijk regelbaar. Maatregel: afsluiter 217GDW vervangen door automatische kantelstuw
50D 50^{E}	Overig	Inlaat Biezenloop 217BSC/217M bij Zuid-Willemsvaart	Debiet moeilijk regelbaar. Maatregel: bestaande stuw automatiseren
50X	Wateroverlast	Gebied tussen de Boschweg – Lieseindsestraat – Lieseinds Heike – Lieseindsedijk – Molendijk-Noord – Nieuwe Slender in Schijndel	Huidige afwateringsstructuur onduidelijk. Nader onderzoeken en detailplan uitwerken.
50Y	Wateroverlast	Gebied ten oosten van de Olieeindsestraat 2 in Schijndel	Natte percelen door onvoldoende afwatering. Detailplan uitwerken.
71A	Wateroverlast	Hoek Olieeindsestraat - Boschweg in Schijndel	Deel perceel (circa 5.000 m^2) loopt onder water bij piekafvoer Schijndelse Loop en als riooloverstorten kern Schijndel overlopen. Nader onderzoeken en detailplan uitwerken.

Tabel 1 Overzicht knelpunten en locaties zoals in de Visie GGOR Landbouw Biezenloop Noord aangegeven

Bijlage 3. Evaluatie streefpeilen GGOR Landhorst en GGOR Leijgraaf

Waterschap Aa en Maas werkt het GGOR uit via streefpeilbesluiten. Voor de eerste twee projecten Landhorst en Leijgraaf zijn deze streefpeilen geëvalueerd.

GGOR Landhorst
Volgens afspraak met de klankbordgroep Boxmeer St. Anthonis zijn in de **GGOR Landbouw Landhorst** de nieuwe streefpeilen in 2016 geëvalueerd middels een anonieme enquête onder een groep van grondgebruikers. Deze groep geeft aan enthousiast te zijn over structurele hogere peilen, maar bij waterbezwaar/ hevige regenval wensen ze meer flexibiliteit en snellere actie om het water af te voeren. Uit de reacties kan worden afgeleid dat er behoefte is aan (bij)sturing in extreme omstandigheden, waar de GGOR zich juist richt op de gemiddelde situatie.

Enkele opmerkingen uit de evaluatie na een extreem natte juni 2016:

- Opzetten peil vanuit onder andere Peelkanaal geeft meer kwel. Zowel positief als negatief;
- Het kan beter te droog zijn als te nat;
- De streefpeilen zijn vastgesteld aan de bovenkant van wat toelaatbaar is. Wanneer dan gevraagd wordt om een peil tijdelijk te verlagen omdat het erg nat is, moet daar flexibel mee omgegaan worden. Omhoog als het kan, omlaag als het MOET;
- Met regenval moet waterschap stuwen verlagen. We kunnen beter verdrogen dan verzuipen. Ik ben voor water vasthouden maar ik hoef niet te verzuipen;
- Ik vind het jammer dat met name in ons gebied, met een hoge droogte gevoeligheid in de tweede helft van het seizoen minder water krijgen.

In deze GGOR betrokken medewerkers van het waterschap geven aan voldoende flexibiliteit te ervaren om aan wensen van de grondgebruikers tegemoet te komen: het peilbeheer is niet alleen een kwestie van stuwinstelling, maar is samenspel van stuwinstelling, maaibeheer en dimensionering van de sloot naast aanvoer van en mogelijke afvoer naar omliggende gebieden.

GGOR Leijgraaf
In de GGOR **Leijgraaf** is gesteld dat 2 jaar na vaststelling van het streefpeilbesluit, de streefpeilen worden geëvalueerd. De evaluatie was gericht op het bijstellen van de beheermarge en heeft dus een sterk operationeel karakter.
Uit deze evaluatie in 2018 bleek dat op een aantal plaatsen de streefpeilen te ambitieus zijn ingesteld. Dat betekent dat in de praktijk niet voldaan werd aan de randvoorwaarden vanuit de nota peilbeheer die uitgaat van minder dan 40 cm drooglegging op laagste percelen. Het ging om een aanpassing van 54 stuwen (17%) van de in totaal 312 stuwen. Het bijstellen van de streefpeilen vergroot de flexibiliteit in het peilbeheer waarmee beter geanticipeerd kan worden op extremen in zowel droge en natte tijden.
Na reacties uit de regio is na 2 jaar een voorstel geformuleerd voor het bijstellen van het streefpeilbesluit, wat is geformaliseerd en verwerkt in het beheerregister.

Het algemene beeld en ervaringen met het peilbeheer binnen GGOR Leijgraaf werden gedeeld met de werkgroep peilbeheer Bernheze. Vanuit deze werkgroep kwam het initiatief over de

mogelijkheden om meer te conserveren te onderzoeken. Vanuit een andere werkgroep in dit plangebied was er geen aanleiding en animo voor een dergelijke bijeenkomst.

O P L E G N O T I T I E

Aan : Dagelijks Bestuur

Van : Rekenkamercommissie

Datum : 16 maart 2021

Onderwerp : Oplegnotitie Rekenkamercommissie bij evaluatie GGOR Aa en Maas

---

Inleiding

Zoals geschreven in de *Rekenkamerbrief* van 9-10-2019 heeft de Rekenkamercommissie aangeboden de door de organisatie te maken GGOR-evaluatie, vóórdat deze aan het AB wordt gerapporteerd, te voorzien van een oplegnotitie, waarbij de Rekenkamercommissie aangeeft *óf en in hoeverre* de evaluatie antwoord geeft op de door haar in 2019 gestelde vragen en meegegeven aandachtspunten. Deze notitie dient dat doel.

In de bijlage is voor de context / het beleidskader een paar citaten opgenomen met betrekking tot GGOR (= Gewenste Grond- en oppervlaktewaterregime) zoals vermeld in het WBP 2016-2021, de Nota peilbeheer in vrij afwaterende gebieden en de Visie GGOR Raam, om hiermee een korte indruk van het onderwerp te krijgen.

Onderstaand volgen de vragen die de Rekenkamercommissie de organisatie in 2019 heeft meegegeven t.b.v. de evaluatie en per vraag een score ('ja/deels/nee') die de mate van beantwoording aangeeft. Aansluitend volgt daarop een korte reactie van de Rekenkamercommissie op de wijze en mate van beantwoording inclusief een suggestie voor het vervolg. De Rekenkamercommissie geeft hiermee een **kwantitatieve beoordeling** van de (mate van) beantwoording van de vragen die in 2019 als suggestie aan het DB zijn meegegeven om te betrekken bij de evaluatie en geeft dus uitdrukkelijk **geen kwalitatief oordeel** over de evaluatie.

Mate van beantwoording van de vragen gesteld door Rekenkamercommissie op 9-10-2019

Aard van de vraag	Nr	Vraag	Mate van beantwoording
Kaders	1	Op basis van welke criteria zijn wensen van betrokkenen gehonoreerd?	deels
	2	a) Waaruit bestaat een evaluatie (per GGOR)? b) Is er een standaard aanpak?	ja
Uitvoering	3	Zijn in iedere GGOR dezelfde afwegingscriteria op dezelfde wijze toegepast met vergelijkbare uitkomst?	deels
	4	Voor hoeveel procent van de landbouwgebieden op de droge zandgronden zijn (op 1-1-2019 respectievelijk 1-1 -2020) streefpeil-besluiten genomen?	ja (eind 2020 46%)
	5	Hoeveel procent van het bovengenoemde streefpeilbesluiten zijn op 1-1-2019 respectievelijk 1-1-2020 geëvalueerd?	ja (2/11 = 18%)
	6	a) Op welke manier heeft voor, tijdens en na een GGOR monitoring plaatsgevonden? b) Zijn er voor iedere GGOR representatieve (nul)metingen gedaan/beschikbaar? c) Is per GGOR het effect van het pakket aan voorgenomen maatregelen vooraf doorgerekend vóórdat er definitief is besloten over de te nemen maatregelen? d) Hoe is al deze monitoringsinformatie meegenomen in de afzonderlijke GGOR evaluaties (per GGOR gebied)?	nee
Controle en Bijsturing	7	In welke mate hebben de maatregelen (per soort maatregel) opgeleverd wat er van verwacht werd?	deels
	8	In welk soort maatregelen blijkt de meeste 'winst' te zitten (kosteneffectiviteit)?	nee
	9	Welke soort gebiedsproces blijkt het meest effectief en efficiënt?	deels

Nadere toelichting inclusief duiding Rekenkamercommissie van de mate van beantwoording:

- Ad 1 en 3: “Het resultaat is vooral ook een compromis waarbij bestuurlijke, beleids- en technische afwegingen bepalen welke doelen gerealiseerd kunnen worden” (pag. 1 van de evaluatie).
  “De streefpeilen zijn randvoorwaarde voor de uitwerking van de plannen” (pag.3). De tabel in bijlage 1 bij de evaluatie geeft een overzicht van de ontwikkelingen van peilbeheer in de tijd en de versterkte inzet op waterconservering.
  “GGOR Landbouw en EHS: In de initiatiefase van een project worden wensen en knelpunten verzameld en tegen elkaar afgewogen; dit geldt voor landbouw én natuur. In situaties waar sprake is van conflicterende wensen tussen landbouw en natuur wordt volgens de provinciale kaders GGOR gekeken naar de functie en doelstelling van een gebied zoals beschreven in de verschillende beleidsplannen. Binnen deze kaders is het aan het waterschap om afwegingen te maken over het waterbeheer.” (pag.9).
  ⇨ De vraag dringt zich dan wel op hoe al deze afwegingen uiteindelijk tot een conclusie worden gebracht. Transparantie over de wijze waarop de afwegingscriteria worden gehanteerd en gewogen zijn, zou helpen meer inzicht te krijgen in gemaakte keuzen. Juist de feitelijke technische en beleidsmatige feiten zouden op tafel moeten liggen, waarbij de bestuurlijke (af)weging daarvan helder zou moeten zijn voor politiek-bestuurlijke beoordeling.
- Ad 2: “Om GGOR projecten te evalueren is door de Commissie Watersysteembeheer (20 september 2018) een algemeen toetsingskader opgesteld en zijn de bevindingen van belanghebbenden geëvalueerd. In het toetsingskader wordt een GGOR als geslaagd beschouwd als:
  - 85% van de voorgenomen maatregelen is uitgevoerd;
  - de streefpeilen gerealiseerd kunnen worden die in de GGOR- visie werden beoogd;
  - het streefpeilbesluit als sluitstuk van de GGOR kan worden vastgesteld.” (Pag. 8)

  “Volgens afspraak met de klankbordgroep Boxmeer St. Anthonis zijn in de GGOR Landbouw Landhorst de nieuwe streefpeilen in 2016 geëvalueerd middels een anonieme enquête onder een groep van grondgebruikers. [..]
  In de GGOR Leijgraaf is gesteld dat 2 jaar na vaststelling van het streefpeilbesluit, de streefpeilen worden geëvalueerd. De evaluatie was gericht op het bijstellen van de beheermarge en heeft dus een sterk operationeel karakter. Na reacties uit de regio is na 2 jaar een voorstel geformuleerd voor het bijstellen van het streefpeilbesluit, wat is geformaliseerd en verwerkt in het beheerregister.” (Bijlage 2, pag. 21).
  ⇨ In de commissie Watersysteembeheer van 20 september 2018 is volgens de evaluatie een (summier) algemeen toetsingskader vastgesteld.
- Ad 4 en 5: “In totaal omvat GGOR 11 projecten met een totale oppervlakte van ruim 90.000 ha (85.000 ha landbouw en 5.000 ha niet natte EHS), waarvan eind 2020 46% is uitgevoerd, 36% in uitvoering en 18% nog te starten. Voor de 4 afgeronde projecten is een streefpeilbesluit vastgesteld. Daarvan zijn er inmiddels twee geëvalueerd (Landhorst en Leijgraaf).” (pag. 5 van de evaluatie).
  ⇨ Tezamen zijn Landhorst en Leigraaf goed voor bijna 33.000 ha, zijnde 36% van de 90.000 ha. Dit betekent dat dus nog 2/3^{e} qua oppervlaktetotaal op de rol staat.
- Ad 6: “Hoeveel water geconserveerd kan worden door de GGOR-maatregelen en het instellen van streefpeilen met beheer- en conserveringsmarge blijkt een ingewikkelder vraagstuk. [..] Op dit moment is een project in voorbereiding om ons grondwatermeetnet uit te breiden. Het gaat dan om een project vergelijkbaar met OMDISK.” (pag. 10 van de evaluatie).
  ⇨ Uit de evaluatie is niet op te maken of er nulmetingen beschikbaar zijn en in welke mate monitoring heeft plaatsgevonden. Hoe tot de keuze is gekomen van maatregelen, gezien het inzicht vooraf, is onduidelijk. De effectiviteit van deze maatregelen is ook nog niet te bepalen. De GGOR-evaluaties hebben zich gericht op andere aspecten dan op de waterconservering.
- Ad 7 en 8: “Uit deze [2] evaluaties blijkt dat er vooral gekeken is naar de impact van het streefpeilenbesluit en de ervaringen van gebruikers en dus niet gekeken is naar de individuele maatregelen of de outcome van de projecten.” (pag. 9 van de evaluatie).
  ⇨ De evaluatie heeft zich vooral gericht op de streefpeilen en op de mate van realisatie van de uitvoeringsmaatregelen. In bijlage 2 van de evaluatie wordt in beschrijvende zin melding gemaakt van het bereiken van doelen in relatie tot de uitgevoerde maatregelen en de ervaringen van gebruikers. De evaluatie geeft geen inzicht in de kosteneffectiviteit van de maatregelen.
- Ad 9: “Zoals staat aangegeven in het WBP 2016-2021 is het de bedoeling dat in 2021 voor alle vrij-afwaterende gebieden een GGOR-project is doorlopen en een streefpeilbesluit is vastgesteld. Deze planning zal niet gehaald worden. Op dit moment wordt afronding van de projecten in 2024 voorzien. In algemene zin is er meer tijd om goede integrale plannen met belanghebbenden te maken, het wettelijke proces voor projectplannen Waterwet te doorlopen en de maatregelen uit te voeren.” (pag. 10-11 van de evaluatie).
  ⇨ In de evaluatie wordt geen uitspraak gedaan over welk soort gebiedsproces het meest effectief of efficiënt is. Wel wordt aangegeven dat het gebiedsproces in de tijd is geëvolueerd.

Conclusie Rekenkamercommissie

Het betreft een evaluatie op hoofdlijnen, resulterend in een beeld van diverse sterke punten van het GGOR-proces en -product en geeft daarnaast stof tot nadenken in de vorm van punten voor verbetering van het GGOR-proces, inclusief kansen en bedreigingen, en suggesties voor "*GGOR 2.0*".

De evaluatie beantwoordt enkele vragen van de Rekenkamercommissie die in oktober 2019 middels een brief aan het DB zijn gesteld. De insteek van de evaluatie wijkt af van de gestelde vragen door de Rekenkamercommissie, zeker waar het gaat om monitoring en bijsturing. Een deel van de vragen is dan ook niet of slechts deels beantwoord. In de evaluatie wordt gesteld dat het initiële doel van het GGOR-proces niet zo duidelijk is geformuleerd. Verder blijkt uit de evaluatie niet of een nulmeting is uitgevoerd en of bruikbare monitoringsgegevens beschikbaar zijn. Dit is wel nodig om een aantal vragen van de Rekenkamercommissie te kunnen beantwoorden.

De Rekenkamercommissie begrijpt dat het weinig zinvol is om per *individuele* maatregel te kijken wat het effect ervan is, omdat nu eenmaal *'Het geheel meer is dan de som der delen'*. Wel had de Rekenkamercommissie verwacht dat de evaluatie inzicht zou geven in de effectiviteit van de verschillende ***soorten maatregelen*** (zie vragen 7 en 8). Denk bijvoorbeeld aan *dempen*, *extra stuwen plaatsen, duikers aanpassen* of *het stimuleren van een ander landgebruik of bodembewerking*. Ook had de Rekenkamercommissie verwacht dat de evaluatie meer inzicht zou geven in de wijze van meten, monitoren en evalueren (zie vragen 2 en 6), alsook de optimalisering van het gebiedsproces (zie vraag 9).

De Rekenkamercommissie vindt het positief dat in de evaluatie, naast de sterke punten, ook voorwaarden en verbeterpunten worden genoemd die kunnen bijdragen aan een effectief en waar mogelijk efficiënt proces van gebiedsontwikkeling ten behoeve van het (samen met anderen) realiseren van de waterdoelen, voor een maatschappelijk aanvaardbare prijs. Hierbij wordt bijvoorbeeld genoemd het meer aandacht schenken aan: *heldere doelformulering vanuit een integrale visie op het gewenste watersysteem, lokaal belang versus belang van het geheel, doorlooptijd van de GGOR's, tussentijds bijstellen indien nodig, inplannen van evaluaties en meten van de outcome* en -als laatste genoemd maar daardoor niet van mindere waarde- *het belang van maatregelen in de haarvaten van het systeem*.

Op basis van het bovenstaande adviseert de Rekenkamercommissie voor het vervolg bij nieuw op te starten projecten, processen en (pakketten van) maatregelen, naast het aan de voorkant helder formuleren van de doelstellingen, ook nadrukkelijk aandacht te besteden aan het meetbaar en toetsbaar maken van de doelstellingen, om het (continu) leren en verbeteren te optimaliseren. Een evaluatie moet zich op die manier meer kunnen uitspreken over de inhoud (de resultaten; output en outcome) dan over het gelopen proces.

Bijlage: Context / beleidskader

In deze bijlage treft u voor de context / het beleidskader een paar citaten met betrekking tot GGOR (= *Gewenste Grond- en oppervlaktewaterregime)* zoals vermeld in het *WBP 2016-2021*, de *Nota peilbeheer in vrij afwaterende gebieden* en de *Visie GGOR Raam* om een korte indruk van het onderwerp te krijgen.

WBP 2016-2021 - Programma Voldoende water en Robuust watersysteem:
"In alle landbouw- en overige EHS gebieden is samen met belanghebbenden de waterhuishouding geoptimaliseerd. Wij noemen deze optimalisatieslag het Gewenste Grond- en oppervlaktewater-regime, kortweg GGOR. Het GGOR mondt uit in een streefpeilbesluit en een aantal maatregelen om de waterhuishouding te optimaliseren".

"We gaan op veel plekken aan de slag, maar niet alles is mogelijk. We geven aan wat we kunnen leveren, en wat niet. Dat noemen we het voorzieningenniveau dat we onder meer vastleggen in (streef)peilbesluiten als onderdeel van GGOR-trajecten. Zo hebben ingelanden en maatschappelijke partners duidelijkheid over wat ze kunnen verwachten. Zij kunnen daar hun eigen plannen op afstemmen".

"Samenwerken met Rijkswaterstaat en andere waterschappen aan 'slim watermanagement'. Dat betekent dat we gebruikmaken van de modernste technieken en real-time informatie om het water zo optimaal mogelijk te sturen".

"Bij de zorg voor voldoende water in het algemeen en de GGOR projecten in het bijzonder hebben we oog voor waterkwaliteitsaspecten. We houden rekening met de effecten van wateraanvoer op de waterkwaliteit en de kansen die een verbeterde (agrarische) bodemkwaliteit biedt voor zowel droogte, overlast als waterkwaliteit".

Nota peilbeheer in vrij afwaterende gebieden (10-4-2020):
"Optimaal peilbeheer betekent een integraal afgewogen bijdrage aan de doelen uit het waterbeheerplan tegen aanvaardbare maatschappelijke kosten".

"De afspraken die in een GGOR proces gemaakt worden ten aanzien van de streefpeilen en inrichtingsmaatregelen slaan de brug tussen het beleid en het dagelijkse beheer in het veld".

"De landgebruiks- en waterhuishoudkundige functies bepalen het type peilbeheer: door middel van welk type peilbeheer wordt het beleidsdoel behaald? Vervolgens bepaalt het waterschap aan de hand van de gebieds- en watersysteemkenmerken in het GGOR proces wat het bijbehorende streefpeil en de beheermarges zijn. Deze beheermarges zijn nodig om de peilbeheerder dat peil in te laten stellen dat hoort bij de tijd van het jaar en inspeelt op de geldende weersomstandigheden".

Uit **Visie GGOR Raam (19-9-2018):**
"Concreet moet de GGOR Raam leiden tot:
- Duidelijkheid over het te voeren streefpeilbeheer.
- Vermindering van wateroverlast.
- Vermindering van watertekort.
- Verbetering van de waterkwaliteit.
- Een betere balans tussen de mogelijkheden voor wateraanvoer en de lokale waterbehoefte.
- Positieve effecten op de ecologische opgaven in het gebied.
- Een betere balans tussen de gebiedskenmerken, het watersysteem en het grondgebruik.
- Positieve effecten op de ecologische, recreatieve, cultuurhistorische en landschappelijke opgaven in het gebied.

Binnen de ruimtelijke functie landbouw staat de waterhuishouding ten behoeve van de landbouw voorop, maar mag dit niet ten koste gaan van de natuur. Bij de ruimtelijke functie natuur is het ecologisch peilbeheer leidend, waarbij uitstralingseffecten naar de landbouw zo veel mogelijk worden beperkt. Andere waterdoelen zullen, daar waar mogelijk, meegenomen worden. Het te voeren peilbeheer wordt vastgesteld in een streefpeilbesluit. Tegelijkertijd heeft het GGOR-proces tot doel om de communicatie met de streek te versterken".

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 4.L. **Projectenboeknummer en -naam:** PJB_286 Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel **Corsa dossiernummer:** **Voorstelnummer BABS**: 57484

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. EB 20-05-2021 Cie. EB 18-03-2021	Dijk, P.M.J. van

Agendaonderwerp: (H) Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel
Voorstel: Een investeringskrediet beschikbaar te stellen van € 3.400.000,-- om het rioolwater capaciteit knelpunt in Bakel op te lossen.

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp: Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden: 1. Aangepaste AB-adviesnota (3e NAZENDING) 2. Aangepaste bijlage 2 Toelichting overstortlocaties_20210526 (3e NAZENDING) 3. Aangepaste bijlage 3 Impressie van de huidige en nieuwe situatie (3e NAZENDING) 4. bijlage 1 Geografische ligging van rioolwater overnamepunt Bakel 5. bijlage 2 Toelichting overstortlocaties 6. bijlage 3 Impressie van de huidige en nieuwe situatie overnamepunt Bakel 7. Bijlage 4 Financiële paragraaf uvk oplossen knp Bakel - v2.0 8. bijlage 5 Raming oplossing capaciteitsknelpunt Bakel

AB voorblad

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

VOORSTEL:
Een investeringskrediet beschikbaar te stellen van € 3.400.000,-- om het afvalwater capaciteit knelpunt in Bakel op te lossen.

PROBLEEMSTELLING
Op 4 oktober 2019 is in de vergadering van het Algemeen Bestuur (voorstelnummer 49182) ten behoeve van project "Oplossen capaciteit knelpunt Bakel" een investeringskrediet voor de voorbereiding van € 300.000 ter beschikking gesteld.

Bij rioolwater overnamepunt Bakel, een complexe civiele constructie, komt het afvalwater vanuit Deurne (onder druk) en Bakel (vrij verval) samen, waarna het onder vrij verval richting rwzi Aarle-Rixtel stroomt. Zie **bijlage 1** voor de geografische ligging.

Uit metingen en praktijkervaring blijkt dat tijdens regensituaties de afvoer vanuit Deurne (1900 m3/uur) de afvoer vanuit Bakel (500 m3/uur) wegdrukt; afvoer vanuit de kern Bakel is dan niet goed mogelijk. Dit heeft tot gevolg dat de overstorten in Bakel sneller en langer in werking treden, het rioolstelsel van Bakel langer gevuld blijft en de kans op wateroverlast vergroot wordt. Zie **bijlage 2** voor een toelichting op de overstortlocaties en het aantal overstortingen de afgelopen jaren.

Om wateroverlast tijdens regenwater situaties in de kernen Bakel en Milheeze te verminderen en om minder hemelwater af te voeren naar rwzi Aarle-Rixtel, zal de gemeente Gemert-Bakel ongeveer 10 ha verhard oppervlak afkoppelen. Ondanks deze inspanning zijn er aanvullende maatregelen nodig om de afvoer vanuit Bakel richting de rwzi te waarborgen en dit "capaciteit knelpunt" ter plaatse van het overnamepunt in Bakel op te lossen.

Bijkomend probleem is dat door de huidige constructie optredende verstoppingen moeilijk zijn te verhelpen. Dit resulteert in arbeidsintensieve reinigingsklussen met een verhoogd veiligheidsrisico. Uitgebreid reinigen is twee keer per jaar nodig.

In de voorbereiding is een inventarisatie van het betreffende afvalwaterstelsel uitgevoerd gevolgd door een variantenstudie voor de oplossing van het probleem. Met als beste resultaat de variant: een nieuw te bouwen rioolgemaal op dezelfde locatie als het huidige overnamepunt. Deze variant scoort het best op betrouwbaarheid en TCO (Total Cost of Ownership) en is de meest robuuste keuze.

De variant is tijdens de voorbereiding uitgewerkt en vormt de basis voor de uitvraag aan de markt (aanbesteding) zodat een opdrachtnemer hier invulling aan kan geven.

BEOOGD EFFECT
De realisatie van een doelmatig, veilig en bedrijfszeker transportsysteem waarmee de afvoer van al het afvalwater vanuit de kernen Bakel en Deurne voor de komende 15 jaar is gewaarborgd.

ARGUMENTEN
1.1 We voldoen aan de afnameverplichtingen.
Door het realiseren van een bedrijfszeker, onderhoudbaar en regelbaar systeem in de vorm van een rioolgemaal voldoen we aan de afgesproken afnameverplichtingen (van 500 m3/uur en 1900 m3/uur).

1.2 We dragen bij aan het Waterschapsbeleid WBP 2016-2021.
Overstortingen bij Bakel op de Fabrieksloop en de Esperloop worden verminderd omdat de maximale hoeveelheid water kan worden afgevoerd. Een goede waterkwaliteit is een vereiste voor gezond en natuurlijk water voor mens, dier en plant. Wij investeren in onderhoud, aanpassing en vernieuwing van onze afvalwaterzuiveringen, rioolgemalen en transportleidingen.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S
1.1 Het vrij verval stelsel vanaf Bakel naar de rwzi moet in de nieuwe situatie meer water afvoeren. Op basis van uitvoerige inspecties is in de voorbereiding geconstateerd dat aanpassingen en renovatie van een deel van dit stelsel nodig zijn, om het geschikt te maken voor de nieuwe situatie.
Deze werkzaamheden vallen onder de "vervangingsinvestering transportleidingen" en kunnen integraal worden uitgevoerd binnen dit project (werk met werk maken).

1.2 Voor een aantal inprikkers (derden die direct op ons stelsel pompen) zal de tegendruk iets stijgen.
Uit inventarisatie en overleg met deze inprikkers blijkt dat hier geen aanpassingen nodig zijn.

1.3 Door de bouw van een rioolgemaal verandert de invulling van de locatie.
Er heeft al vooroverleg plaatsgevonden met de gemeente Gemert-Bakel over de nieuwe invulling bij Bakel. Het ontwerp past in het bestemmingsplan, hierdoor kan een regulier vergunning traject worden doorlopen. Voor een impressie van de huidige en nieuwe situatie zie **bijlage 3.**

1.4 De minder gunstige marktomstandigheden, mede door corona en stijging van prijzen van bouwstoffen.
De marktomstandigheden zijn dusdanig dat er ruim voldoende werk is en aannemers kunnen kiezen welk werk zij uitvoeren. Dit heeft een prijsopdrijvend effect.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

PJB-nr.	Projectnaam	Omschrijving	Uitgaven / Inkomsten	Totaal
286	Oplossen capaciteit knelpunt Bakel	I1021501 voorbereiding	Uitgaven	€ 300.000
			Inkomsten	€ -
		I1021501 uitvoering	Uitgaven	€ 2.800.000
			Inkomsten	€ -
229	Vervangingsinvesteringen transportleidingen		Uitgaven	€ 600.000
			Inkomsten	€ -
Opgenomen in projectenboek 2021			Totaal bruto	**€ 3.700.000**
			Totaal netto	€ 3.700.000

Voorbereidingskrediet IB 2019 25 behandeld in AB-vergadering d.d. 4-10-2019	€ 300.000
Investeringskrediet	**€ 3.400.000**
Bijdragen van Derden	€ 0
Projectkosten Waterschap	€ 3.700.000

Gevraagd krediet:
Ten behoeve van de uitvoering om het afvalwater capaciteit knelpunt in Bakel op te lossen is een investeringskrediet benodigd van € 3.400.000 inclusief BTW en toegerekende rente.

Dekking/verklaring afwijkingen:
Voor de bouw van het nieuwe gemaal is in het Projectenboek behorende bij de Begroting 2021 € 2,8 mln opgenomen. De benodigde € 0,6 mln voor het leidingstelsel is in het projectenboek (onder nummer 229) gedekt vanuit de post voor vervangingsinvesteringen transportleidingen.

Effect op exploitatie:
Dit krediet heeft buiten de kapitaalslasten geen invloed op exploitatielasten.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP
Het oplossen van het knelpunt door het realiseren van een rioolgemaal zorgt ervoor dat het waterschap voldoet aan de afnameverplichting waardoor overstortingen worden verminderd en de waterkwaliteit verbetert. Bedrijfszekerheid wordt gegarandeerd.

-Naar een energieneutraal waterschap:
De pompselectie en het (technisch) rendement van de pompen is volgens de best beschikbare techniek, zodat er een minimaal energieverbruik is en een optimale afvoer naar rwzi Aarle Rixtel.
-Duurzame mobiliteit en technologische innovaties:
De nieuwe werkomgeving zal aan de meest recente Arbo-eisen voldoen.
-Innovaties voor een circulaire economie:
Bij de renovatie zal waar mogelijk hergebruik van materiaal plaatsvinden en herbruikbaar materiaal toegepast worden.

Versiedatum: 9 februari 2021

UITVOERING/VERVOLG
De voorbereiding van het project is uitgevoerd in 2019 en 2020.
Het ontwerp is inmiddels gereed en in Q1 2021 wordt gestart met de voorbereiding van een aanbesteding.

Na instemming voor de uitvoering door het Algemeen Bestuur volgt een aanbesteding in Q2 2021. Realisatie van het werk is dan gepland in het tweede deel van 2021 en loopt door in 2022.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE
Het waterschap heeft middels ambtelijk overleg de gemeente Gemert-Bakel bij de voorbereiding van het project betrokken en daarin de wensen van de gemeente afgestemd. Ook is in gezamenlijk besluit de nieuwe afnameafspraak vastgelegd.

Er heeft in de voorbereiding constructief overleg plaatsgevonden met aangrenzende landeigenaren en met derden die op ons stelsel lozen.

Omwonenden zullen worden geïnformeerd binnen de mogelijkheden van het geldende coronabeleid.

Bijlagen
bijlage 0: AB-besluit
bijlage 1: Geografisch ligging van rioolwater overnamepunt Bakel
bijlage 2: Toelichting op de overstortlocaties
bijlage 3: Impressie van de huidige en nieuwe situatie
bijlage 4: Raming investeringskrediet
bijlage 5: Financiële paragraaf

AB-BESLUIT

ONDERWERP: Oplossen afvalwater capaciteit knelpunt Bakel

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:
INVESTERINGSBESLUIT:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 9 februari 2021 gelet op het bepaalde in de Waterschapswet, de Algemene wet bestuursrecht en de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen;

gezien het advies van de Commissie Emissiebeheer van 20 mei 2021,

B E S L U I T:

Een investeringskrediet beschikbaar te stellen van € 3.400.000,-- om het afvalwater capaciteit knelpunt in Bakel op te lossen.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de dijkgraaf,

Pieter Sennema Mario Jacobs

Versiedatum: 9 februari 2021

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

VOORSTEL:
Een investeringskrediet beschikbaar te stellen van € 3.400.000,-- om het rioolwater capaciteit knelpunt in Bakel op te lossen.

PROBLEEMSTELLING
Op 4 oktober 2019 is in de vergadering van het Algemeen Bestuur (voorstelnummer 49182) ten behoeve van project "Oplossen capaciteit knelpunt Bakel" een investeringskrediet voor de voorbereiding van € 300.000 ter beschikking gesteld.

Bij rioolwater overnamepunt Bakel, een complexe civiele constructie, komt het rioolwater vanuit Deurne (onder druk) en Bakel (vrij verval) samen, waarna het onder vrij verval richting rwzi Aarle-Rixtel stroomt. Zie **bijlage 1** voor de geografische ligging.

Uit metingen en praktijkervaring blijkt dat tijdens regensituaties de afvoer vanuit Deurne (1900 m3/uur) de afvoer vanuit Bakel (500 m3/uur) wegdrukt; afvoer vanuit de kern Bakel is dan niet goed mogelijk. Dit heeft tot gevolg dat de overstorten in Bakel sneller en langer in werking treden, het rioolstelsel van Bakel langer gevuld blijft en de kans op wateroverlast vergroot wordt. Zie **bijlage 2** voor een toelichting op de overstortlocaties en het aantal overstortingen de afgelopen jaren.

Om wateroverlast tijdens regenwater situaties in de kernen Bakel en Milheeze te verminderen en om minder hemelwater af te voeren naar rwzi Aarle-Rixtel, zal de gemeente Gemert-Bakel ongeveer 10 ha verhard oppervlak afkoppelen. Ondanks deze inspanning zijn er aanvullende maatregelen nodig om de afvoer vanuit Bakel richting de rwzi te waarborgen en dit "capaciteit knelpunt" ter plaatse van het overnamepunt in Bakel op te lossen.

Bijkomend probleem is dat door de huidige constructie optredende verstoppingen moeilijk zijn te verhelpen. Dit resulteert in arbeidsintensieve reinigingsklussen met een verhoogd veiligheidsrisico. Uitgebreid reinigen is twee keer per jaar nodig.

In de voorbereiding is een inventarisatie van het betreffende rioolwaterstelsel uitgevoerd gevolgd door een variantenstudie voor de oplossing van het probleem. Met als beste resultaat de variant: een nieuw te bouwen rioolgemaal op dezelfde locatie als het huidige overnamepunt. Deze variant scoort het best op betrouwbaarheid en TCO (Total Cost of Ownership) en is de meest robuuste keuze.

De variant is tijdens de voorbereiding uitgewerkt en vormt de basis voor de uitvraag aan de markt (aanbesteding) zodat een opdrachtnemer hier invulling aan kan geven.

BEOOGD EFFECT

De realisatie van een doelmatig, veilig en bedrijfszeker transportsysteem waarmee de afvoer van al het rioolwater vanuit de kernen Bakel en Deurne voor de komende 15 jaar is gewaarborgd.

ARGUMENTEN

1.1 We voldoen aan de afnameverplichtingen.

Door het realiseren van een bedrijfszeker, onderhoudbaar en regelbaar systeem in de vorm van een rioolgemaal voldoen we aan de afgesproken afnameverplichtingen (van 500 m3/uur en 1900 m3/uur).

1.2 We dragen bij aan het Waterschapsbeleid WBP 2016-2021.

Overstortingen bij Bakel op de Fabrieksloop en de Esperloop worden verminderd omdat de maximale hoeveelheid water kan worden afgevoerd. Een goede waterkwaliteit is een vereiste voor gezond en natuurlijk water voor mens, dier en plant. Wij investeren in onderhoud, aanpassing en vernieuwing van onze rioolwaterzuiveringen, rioolgemalen en transportleidingen.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

1.1 Het vrij verval stelsel vanaf Bakel naar de rwzi moet in de nieuwe situatie meer water afvoeren. Op basis van uitvoerige inspecties is in de voorbereiding geconstateerd dat aanpassingen en renovatie van een deel van dit stelsel nodig zijn, om het geschikt te maken voor de nieuwe situatie.

Deze werkzaamheden vallen onder de "vervangingsinvestering transportleidingen" en kunnen integraal worden uitgevoerd binnen dit project (werk met werk maken).

1.2 Voor een aantal inprikkers (derden die direct op ons stelsel pompen) zal de tegendruk iets stijgen.

Uit inventarisatie en overleg met deze inprikkers blijkt dat hier geen aanpassingen nodig zijn.

1.3 Door de bouw van een rioolgemaal verandert de invulling van de locatie.

Er heeft al vooroverleg plaatsgevonden met de gemeente Gemert-Bakel over de nieuwe invulling bij Bakel. Het ontwerp past in het bestemmingsplan, hierdoor kan een regulier vergunning traject worden doorlopen. Voor een impressie van de huidige en nieuwe situatie zie **bijlage 3.**

1.4 De minder gunstige marktomstandigheden, mede door corona en stijging van prijzen van bouwstoffen.

De marktomstandigheden zijn dusdanig dat er ruim voldoende werk is en aannemers kunnen kiezen welk werk zij uitvoeren. Dit heeft een prijsopdrijvend effect.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

PJB-nr.	Projectnaam	Omschrijving	Uitgaven / Inkomsten	Totaal
286	Oplossen capaciteit knelpunt Bakel	I1021501 voorbereiding	Uitgaven	€ 300.000
			Inkomsten	€ -
		I1021501 uitvoering	Uitgaven	€ 2.800.000
			Inkomsten	€ -
229	Vervangingsinvesteringen transportleidingen		Uitgaven	€ 600.000
			Inkomsten	€ -
Opgenomen in projectenboek 2021			Totaal bruto	**€ 3.700.000**
			Totaal netto	€ 3.700.000

Voorbereidingskrediet IB 2019 25 behandeld in AB-vergadering d.d. 4-10-2019	€ 300.000
Investeringskrediet	**€ 3.400.000**
Bijdragen van Derden	€ 0
Projectkosten Waterschap	€ 3.700.000

Gevraagd krediet:
Ten behoeve van de uitvoering om het rioolwater capaciteit knelpunt in Bakel op te lossen is een investeringskrediet benodigd van € 3.400.000 inclusief BTW en toegerekende rente.

Dekking/verklaring afwijkingen:
Voor de bouw van het nieuwe gemaal is in het Projectenboek behorende bij de Begroting 2021 € 2,8 mln opgenomen. De benodigde € 0,6 mln voor het leidingstelsel is in het projectenboek (onder nummer 229) gedekt vanuit de post voor vervangingsinvesteringen transportleidingen.

Effect op exploitatie:
Dit krediet heeft buiten de kapitaalslasten geen invloed op exploitatielasten.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

Het oplossen van het knelpunt door het realiseren van een rioolgemaal zorgt ervoor dat het waterschap voldoet aan de afnameverplichting waardoor overstortingen worden verminderd en de waterkwaliteit verbetert. Bedrijfszekerheid wordt gegarandeerd.

-Naar een energieneutraal waterschap:
De pompselectie en het (technisch) rendement van de pompen is volgens de best beschikbare techniek, zodat er een minimaal energieverbruik is en een optimale afvoer naar rwzi Aarle Rixtel.
-Duurzame mobiliteit en technologische innovaties:
De nieuwe werkomgeving zal aan de meest recente Arbo-eisen voldoen.
-Innovaties voor een circulaire economie:
Bij de renovatie zal waar mogelijk hergebruik van materiaal plaatsvinden en herbruikbaar materiaal toegepast worden.

Versiedatum: 9 februari 2021

UITVOERING/VERVOLG

De voorbereiding van het project is uitgevoerd in 2019 en 2020.
Het ontwerp is inmiddels gereed en in Q1 2021 wordt gestart met de voorbereiding van een aanbesteding.

Na instemming voor de uitvoering door het Algemeen Bestuur volgt een aanbesteding in Q2 2021. Realisatie van het werk is dan gepland in het tweede deel van 2021 en loopt door in 2022.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

Het waterschap heeft middels ambtelijk overleg de gemeente Gemert-Bakel bij de voorbereiding van het project betrokken en daarin de wensen van de gemeente afgestemd. Ook is in gezamenlijk besluit de nieuwe afnameafspraak vastgelegd.

Er heeft in de voorbereiding constructief overleg plaatsgevonden met aangrenzende landeigenaren en met derden die op ons stelsel lozen.

Omwonenden zullen worden geïnformeerd binnen de mogelijkheden van het geldende coronabeleid.

Bijlagen

bijlage 0: AB-besluit
bijlage 1: Geografisch ligging van rioolwater overnamepunt Bakel
bijlage 2: Toelichting op de overstortlocaties
bijlage 3: Impressie van de huidige en nieuwe situatie
bijlage 4: Raming investeringskrediet
bijlage 5: Financiële paragraaf

AB-BESLUIT

ONDERWERP: Oplossen rioolwater capaciteit knelpunt Bakel

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:
INVESTERINGSBESLUIT:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 9 februari 2021 gelet op het bepaalde in de Waterschapswet, de Algemene wet bestuursrecht en de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen;

gezien het advies van de Commissie Emissiebeheer van 20 mei 2021,

B E S L U I T:

Een investeringskrediet beschikbaar te stellen van € 3.400.000,-- om het rioolwater capaciteit knelpunt in Bakel op te lossen.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de dijkgraaf,

Pieter Sennema Mario Jacobs

Versiedatum: 9 februari 2021

bijlage 2: Toelichting overstortlocaties en keuze oplossing

Rioolstelsel Bakel

Het rioolstelsel van Bakel bestaat uit drie rioleringsdeelgebieden die het rioolwater onder vrijverval afvoeren naar het overnamepunt Bakel. Door de aanwezige hoogteverval stroomt rioolwater grofweg vanuit het noordoosten naar het zuidwesten van Bakel. Vanaf het overnamepunt Bakel voert het rioolwater samen met het rioolwater uit de kern Deurne onder vrijverval af richting rwzi Aarle-Rixtel. De afvoer van rioolwater naar de rwzi vindt geheel onder vrij verval plaats, er is bij het overnamepunt geen gemaal aanwezig.

De drie rioleringsgebieden in Bakel hebben ieder een overstort die bij piekbuien in werking kunnen treden (zie figuur 1 en 2).

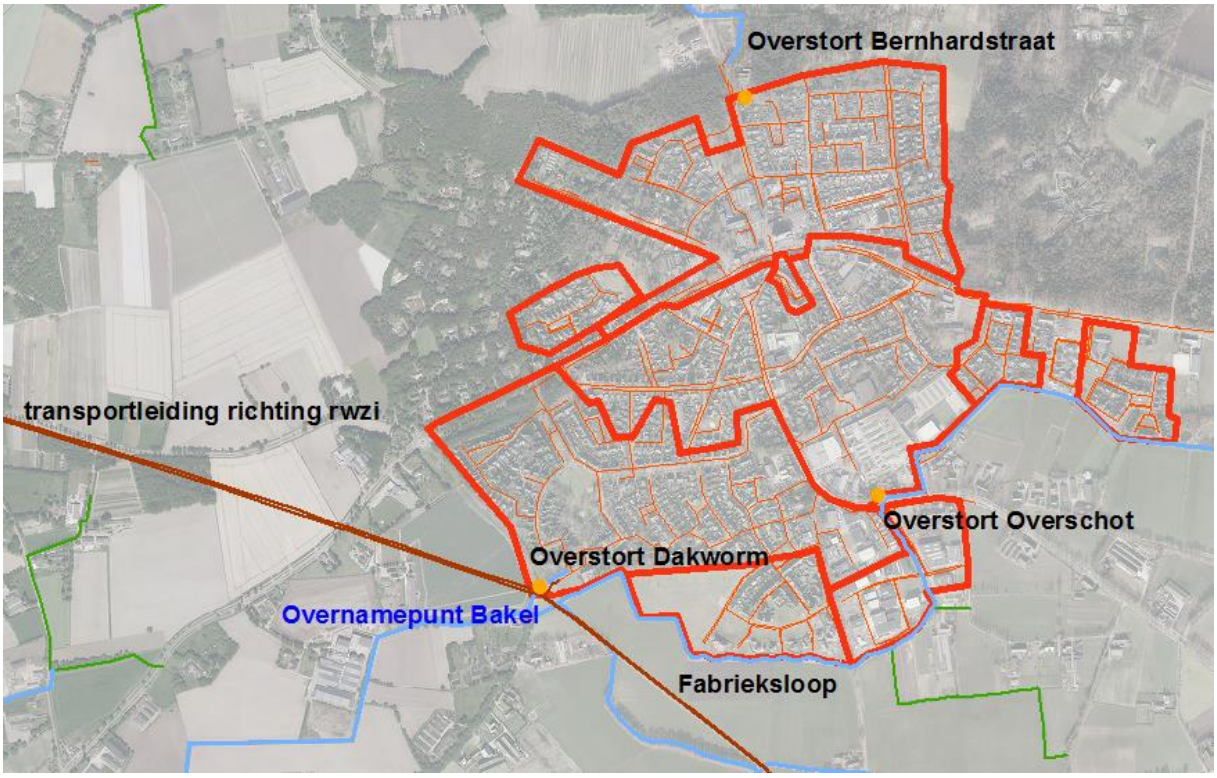

Figuur 1 Overstortlocaties, rioleringsdeelgebieden en ligging rioolwater overnamepunt Bakel

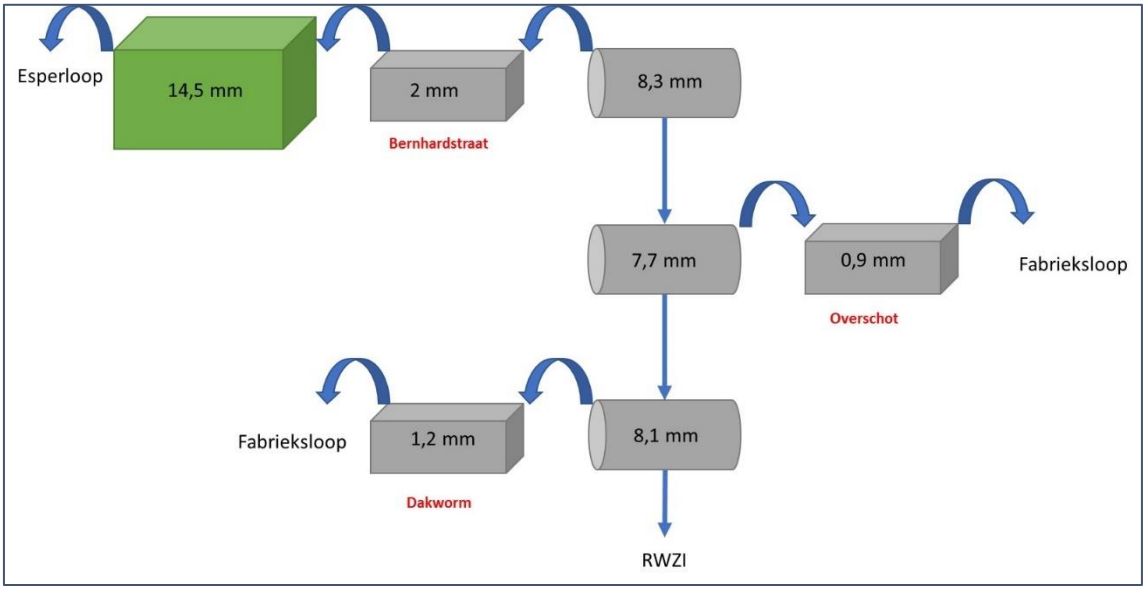

Figuur 2 Schematische weergave rioolstelsel Bakel; Cilinders geven de berging in het rioolstelsel weer, de rechthoeken de berging van de bergbezinkbassins en het groene rechthoek de berging in de groene retentie

De overstorten zijn allen voorzien van een bergbezinkbassin (BBB). Overstort Bernhardstraat is zelfs, naast dit BBB, van een extra groene retentie voorzien (zie figuur 3 en 4). Dit ter bescherming van de natuurwaarde van de Esperloop. Bij piekbuien zal eerst de BBB zich vullen, blijft het regenen dan zal eerst nog de extra groene retentie zich vullen voordat overstort op de Esperloop plaatsvindt. Dat de BBB zich vult en overstort betekent dus niet dat ook 1 op 1 een overstorting op de Esperloop plaatsvindt (zie tabel 1).

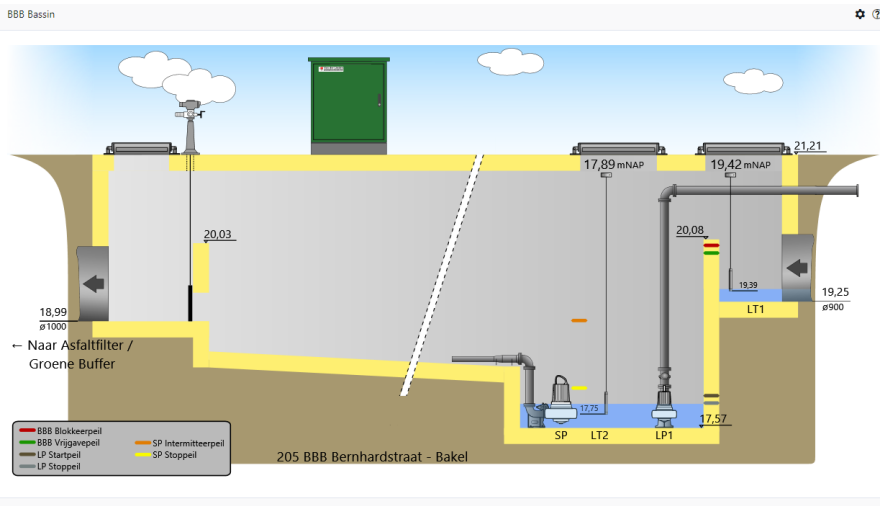

Figuur 3 Bergbezinkbassin Bernhardstraat

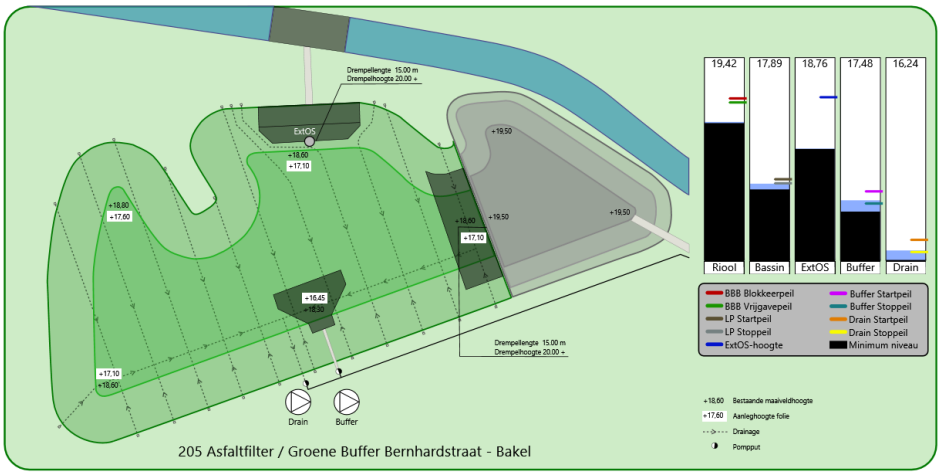

Figuur 4 Groene berging Bernhardstraat

Het rioolstelsel voldoet aan de Wet Milieubeheer en de Keur. Bij een normale werking van een gemengd rioolstelsel zal gemiddeld 5-6 keer per jaar de overstort in werking treden. Door de aanwezigheid van de groene retentie, neemt de hoeveelheid bering toe (zie figuur 2). Hierdoor vindt maar eens per 2-5 jaar een overstort plaats op de Esperloop.

Aanleiding onderzoek

Op 30 april 2018 heeft de gemeente Gemert-Bakel gemeld dat overstort Dakworm al meer dan 10 uur aan het overstorten was. We zijn direct met de gemeente ter plaatse gaan kijken.

Bij inspectie ter plaatse bleek geen stroming waarneembaar, waardoor het vermoeden bestond dat er weinig tot geen afvoer vanuit Bakel plaatsvond. Dit vermoeden werd bevestigd uit analyse van de meetdata (debieten en hoogten) en een uitgevoerde modelstudie.

Uit de meetdata blijkt dat bij regenweer weinig afvoer via overnamepunt Bakel mogelijk is. In plaats van 500 m3/uur wordt maar 100 m3/uur behaald. Gemaal Deurne draait dan wel op maximale capaciteit.

Conclusie: bij regenweer wordt de vrijverval afvoer vanuit Bakel door de afvoer vanuit Deurne weggedrukt. Hierdoor voldoen wij niet aan de afnameafspraken met de gemeente Gemert-Bakel (tekort afvoercapaciteit ca 400 m3/h). Dit met als gevolg veel ongewenste en langdurige overstorten en een grotere kans op water op straat in Bakel.

Toelichting overstorten

In tabel 1 is het aantal overstortingen weergegeven van de afgelopen 2 jaar.

Tabel 1 Overstorten 2018-2020

Overstort			
		Bernhardstraat	
Dakworm	Overschot	Op groene berging	Van groene berging op Esperloop
8-6-2018		8-6-2018	
9-8-2018	9-8-2018	9-8-2018	
23-9-2018			
30-10-2018		30-10-2018	
8-12-2018		8-12-2018	
21-12-2018			
10-2-2019			
10-3-2019			
13-3-2019			
6-6-2019			
12-6-2019			
18-9-2019			
1-10-2019		2-10-2019	
6-10-2019			
9-2-2020	9-2-2020		
23-2-2020	23-2-2020		
26-2-2020			
27-2-2020			
5-3-2020	5-3-2020		
11-3-2020	11-3-2020		
12-6-2020			
17-6-2020	17-6-2020	17-6-2020	
26-6-2020			
1-7-2020			
26-9-2020			
7-10-2020	7-10-2020	7-10-2020	

Uit tabel 1 blijkt dat overstort Dakworm zelfs in relatief droge jaren 26 keer in werking is getreden, terwijl de overstorten Overschot en Bernhardstraat (op groene berging) een “normaal” overstortfrequentie hebben. Dat overstort Dakworm eerder en vaker in werking treedt, komt doordat deze overstort op een locatie ligt met de laagste maaiveldhoogte en overstortdrempel ten opzichte van de andere twee overstorten.

Analyse mogelijke oplossingen/maatregelen

In het voortraject zijn verschillende maatregelen onderzocht (zie tabel 2)

Tabel 2 Resultaten analyse

Maatregel	Kosten	Tijd	Overstortfrequentie (3 overstortlocaties)
VV Bakel verleggen	*Lost knelpunt niet op*		
Realisatie gemaal	€3,4 miljoen	Korte termijn	Verminderd
Sturing	*Lost knelpunt niet op*		
Afkoppelen	minimaal €15 miljoen (57 ha)	Lange termijn >15 jaar	Verminderd Wel lokaal meer regenwater op watersysteem
Overstorten verplaatsen	*Technisch niet uitvoerbaar*		

Drie maatregelen komen te vervallen omdat ze het knelpunt niet oplossen of technisch niet uitvoerbaar zijn. De twee potentiële maatregelen, afkoppelen en het plaatsen van een gemaal, zijn nader onderzocht waarbij het plaatsen van een gemaal de voorkeur krijgt. Dit omdat:

- Het waterschap niet over het afkoppelen van verhard oppervlak van het gemengde rioolstelsel gaat; dit doen de gemeenten. Het waterschap kan enkel particulieren stimuleren om af te gaan koppelen door middel van de bestaande stimuleringsregeling.
- Afkoppelen is een maatregel met een lange realisatietijd. In het huidige afkoppeltempo duurt het ongeveer 15 jaar om 57 ha (dit staat gelijk aan een afvoercapaciteit van 400 m^3/uur) verhard oppervlak af te koppelen. Het afkoppelen van 57 ha heeft veel effect op de openbare ruimte.
- De kosten voor afkoppelen aanzienlijk hoger zijn. In tabel 2 is ervan uitgegaan dat van werk werk gemaakt wordt (afkoppelen bij rioolvervanging bijvoorbeeld), wanneer afkoppelen versneld uitgevoerd moet worden, zijn de kosten nog hoger.

bijlage 3: Impressie van de huidige en nieuwe situatie van overnamepunt Bakel

Huidige situatie: Rioolwater overnamepunt Bakel. Het rioolwater uit Deurne en Bakel komen hier samen. Het overnamepunt is een complexe, moeilijk toegankelijke civiele constructie waarin de rioolwaterstromen oncontroleerbaar zijn.

Nieuwe situatie: Rioolgemaal Bakel. Een modern gemaal volgens de huidige ARBO-norm, waarin de rioolwaterstromen optimaal regelbaar zijn.

De nieuwe installatie kan binnen de huidige perceelsgrenzen worden gerealiseerd.

bijlage 1**.** Geografische ligging van rioolwater overnamepunt Bakel.

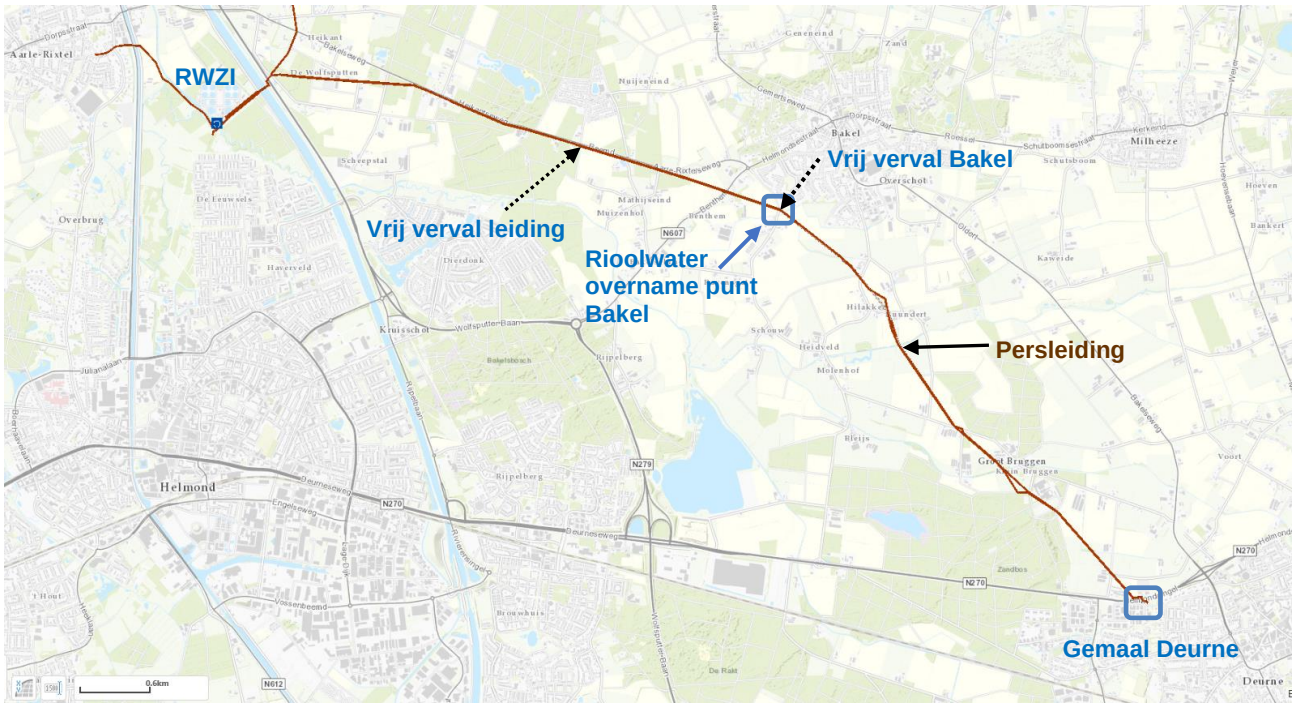

Locatie overnamepunt Bakel in transportleiding Deurne/ rwzi Aarle-Rixtel

Rioolgemaal Deurne perst het water naar rioolwater overnamepunt Bakel waar het samen met het vrij verval van Bakel verder stroomt naar rwzi Aarle-Rixtel. Bij regenwaterafvoer vanuit Deurne wordt het vrij verval vanuit Bakel weggedrukt; afvoer vanuit de kern Bakel is dan niet goed mogelijk.

bijlage 2: Toelichting overstortlocaties

Rioolstelsel Bakel

Het rioolstelsel van Bakel voert het afvalwater onder vrijverval via rioolwater overnamepunt Bakel af richting rwzi Aarle-Rixtel. Bij piekbuien kan het rioolstelsel op drie locaties overstorten (zie onderstaande figuur). Alle overstorten zijn voorzien van een randvoorziening, overstort Bernhardstraat is zelfs van een extra open retentie voorzien.

Figuur 1 Overstortlocaties en ligging rioolwater overnamepunt Bakel

Aanleiding onderzoek

Op 30 april 2018 heeft de gemeente Gemert-Bakel gemeld dat overstort Dakworm al meer dan 10 uur aan het overstorten was. Er is direct met de gemeente naar de situatie ter plaatse gekeken.

Daarnaast bleek dat er geen stroming was ter hoogte van de aansluiting op overnamepunt Bakel.

Ook uit de meetdata blijkt dat er weinig afvoer via overnamepunt Bakel mogelijk was. In plaats van 500 m3/uur werd maar 100 m3/uur behaald. Gemaal Deurne draaide wel op maximale capaciteit.

Er is toen besloten de capaciteit van gemaal Deurne tijdelijk terug te schroeven, waardoor Bakel meer kon afvoeren. Met als effect dat overstort Dakworm stopte met overstorten.

Hierna is ook uit een modelstudie gebleken dat de vrijverval afvoer van Bakel bij pieksituaties wordt weggedrukt.

In tabel 1 is het aantal overstortingen weergegeven van afgelopen 2,5 jaar.

Tabel 1 Overstorten 2018-2020

	Overstort		
	Dakworm	**Overschot**	**Bernhardstraat***
1	8-6-2018		8-6-2018
2	9-8-2018	9-8-2018	9-8-2018
3	23-9-2018		
4	30-10-2018		30-10-2018
5	8-12-2018		8-12-2018
6	21-12-2018		
7	10-2-2019		
8	10-3-2019		
9	13-3-2019		
10	6-6-2019		
11	12-6-2019		
12	18-9-2019		
13	1-10-2019		2-10-2019
14	6-10-2019		
15	9-2-2020	9-2-2020	
16	23-2-2020	23-2-2020	
17	26-2-2020		
18	27-2-2020		
19	5-3-2020	5-3-2020	
20	11-3-2020	11-3-2020	
21	12-6-2020		
22	17-6-2020	17-6-2020	17-6-2020
23	26-6-2020		
24	1-7-2020		
25	26-9-2020		
26	7-10-2020	7-10-2020	7-10-2020

*betreft overstort op open berging. Open berging heeft niet op oppervlaktewater overgestort.

Uit bovenstaande overstortdata blijkt dat overstort Dakworm zelfs in een relatief droge jaren 26 keer in werking is getreden, terwijl de andere overstorten een “normaal” overstortpatroon volgen. Ook de overstortduur van overstort Dakworm blijkt langer te zijn dan zou worden verwacht (tot max. 12 uur).

bijlage 3: Impressie van de huidige en nieuwe situatie van overnamepunt Bakel

Huidige situatie: Rioolwater overnamepunt Bakel. Het afvalwater uit Deurne en Bakel komen hier samen. Het overnamepunt is een complexe, moeilijk toegankelijke civiele constructie waarin de afvalwaterstromen oncontroleerbaar zijn.

Nieuwe situatie: Rioolgemaal Bakel. Een modern gemaal volgens de huidige ARBO-norm, waarin de afvalwaterstromen optimaal regelbaar zijn.

De nieuwe installatie kan binnen de huidige perceelsgrenzen worden gerealiseerd.

Printdatum: 3-5-2021

INVESTERING

nummer	8 / 2021

FINANCIELE PARAGRAAF

Waterschap Aa en Maas

Datum DB:	9-feb-21
Datum AB:	11-jun-21

Algemeen

Sector/staf	:	Zuiveringsbeheer
(Staf)afdeling	:	Ontwerp & Realisatie
Naam Budgethouder/projectleider	:	E. Andriessen / E. Andriessen
Naam investering	:	**Oplossen capaciteit knelpunt Bakel**
Soort investering	:	**B**

Financieel

Krediet uitgaven	€	3.400.000
Krediet inkomsten	€	-
Netto uitgaven/ inkomsten	€	3.400.000

		Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	Netto
Projectenboek 2021	PJB-nr. 286	€ 2.800.000	€ -	€ 2.800.000
Projectenboek 2021	PJB-nr. 229	€ 600.000	€ -	€ 600.000
Totaal uitgaven/inkomsten		€ 3.400.000	€ -	€ 3.400.000

Verdeling krediet	Krediet uitgaven	Krediet inkomsten	Netto
Grond	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electr.	€ 405.000	€ -	€ 405.000
Bouwkundige werken	€ 2.995.000	€ -	€ 2.995.000
Waterlopen/-berging en eenvoudige kunstwerken	€ -	€ -	€ -
Totaal	**€ 3.400.000**	€ -	**€ 3.400.000**

Kapitaallasten eerste jaar:	:	2022
Rente %	:	2,00%

Lasten over het 1e volledig jaar berekend!

Verdeling activa	Afschr.termijn	Afschrijving	Rente	Totaal kapitaallast.
Grond	40	€ -	€ -	€ -
Mechanisch/electr.	15	€ 27.000	€ 8.100	€ 35.100
Bouwkundige werken	30	€ 99.833	€ 59.900	€ 159.733
Overige	5	€ -	€ -	€ -
Totaal		€ 126.833	€ 68.000	€ 194.833
Toename overige jaarlijkse exploitatielasten				€ -
Afname jaarlijkse exploitatielasten				€ -
Totale lasten				€ 194.833

Verdeling totale lasten over de taken	
Watersysteembeheer	0,0%
Zuiveringsbeheer	100,0%

Kostentoedeling: Watersysteembeheer			eenheden	
Ingezetenen	29,0%	€ -	314.300	€ -
Gebouwd	58,6%	€ -	114.788.000.000	0,00000%
Ongebouwd	12,2%	€ -	101.675	€ -
Natuurterreinen	0,2%	€ -	25.300	€ -

Kostentoedeling: Zuiveringsbeheer			eenheden	
Per vervuilingseenheid (v.e.)	€	194.833,33	1.197.800	€ 0,163
Totaal Generaal	**€**	**194.833,33**		

Overige gegevens

Projectnummer	:	I1021501	Oplossen capaciteit knelpunt Bakel
Programma	:	100%	Schoon Water
Beleidsveld	:	6311	Getransporteerd afvalwater
Werkplanproductnummer	:	63111001	Bouw en verwerving transportstelsels

Oplossing capaciteitsknelpunt Bakel

12-jan-21

Overzicht investeringskrediet (incl. btw)

	Voorbereiding IB 2019-25	Uitvoering IB 2021-08	Totale kosten investering	
Uitgaven				
Voorbereidingskosten extern	€ 155.000	€ 20.000	€ 175.000	
Begeleidingskosten O&R	€ 100.000	€ 25.000	€ 125.000	
	€ **255.000**	€ **45.000**	€ **300.000**	+
Civiele-/bouwkundige kosten		€ 2.510.000	€ 2.510.000	
Wertuigbouwkundige kosten		€ 320.000	€ 320.000	
Elektrotechnische kosten & PA		€ 130.000	€ 130.000	
		€ **2.960.000**	€ **2.960.000**	+
Subtotaal	€ **255.000**	€ **3.005.000**	€ **3.260.000**	
Bijkomende kosten	€ 10.000	€ 0	€ 10.000	
Onvoorzien en afronding	€ 26.000	€ 344.000	€ 370.000	
Toegekende rente	€ 9.000	€ 51.000	€ 60.000	+
Totaal Uitgaven	€ **300.000**	€ **3.400.000**	€ **3.700.000**	
Benodigd (uitvoerings)krediet:		€ **3.400.000**		

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 4.M. **Projectenboeknummer en -naam:** **Corsa dossiernummer:** **Voorstelnummer BABS**: 58454

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. EB 20-05-2021	Ketelaars, P.C.M.

Agendaonderwerp: (H) Financiële stukken AQUON (Jaarrekening 2020 en Conceptbegroting 2022)
Voorstel: 1. Kennis te nemen van de Jaarstukken 2020 Aquon en Conceptprogrammabegroting 2022 Aquon; 2. De zienswijze op de Conceptprogrammabegroting 2022 Aquon conform het ontwerp vast te stellen.

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp: Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden: 1. 1. AQUON-Jaarstukken 2020 2. 2. AQUON-Programmabegroting2022 3. 3. Concept zienswijze PB2022

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

Voorstel:

1. Kennis te nemen van de Jaarstukken 2020 Aquon en de Conceptprogrammabegroting 2022 Aquon;
2. De zienswijze op de Conceptprogrammabegroting 2022 Aquon conform het ontwerp vast te stellen.

Probleemstelling

Waterschap Aa en Maas is samen met 8 andere waterschappen sinds 2011 eigenaar van het gemeenschappelijke waterschapslaboratorium Aquon. In de beprijzing van haar dienstverlening maakt Aquon gebruik van productiepunten. Elke analyse/activiteit die op het laboratorium wordt uitgevoerd, is gekoppeld aan een aantal productiepunten (zo wordt bijvoorbeeld een eenvoudige analyse uitgevoerd voor 2 productiepunten, terwijl voor een uitgebreide analyse 100 productiepunten staan). Jaarlijks stelt Aquon een producten- en dienstencatalogus vast met daarin opgenomen de “beprijzing” in productiepunten van alle analyses/activiteiten van Aquon.

Bijgaand ontvangt u ter kennisname de Jaarstukken 2020 van Aquon (bijlage 1). Verder ontvangt u bijgaand ter zienswijzevorming de Conceptprogrammabegroting 2022 van Aquon (bijlage 2). Conform het bepaalde in de Wet gemeenschappelijke regelingen worden de deelnemers in de gelegenheid gesteld hun zienswijze kenbaar te maken op de conceptprogrammabegroting. Vervolgens kan het Algemeen Bestuur (AB) van Aquon, rekening houdende met de ontvangen zienswijzen van de deelnemers, op 5 juli 2021 de ontwerpprogrammabegroting definitief vaststellen.

<u>Context Aquon</u>

In 2016 is door de deelnemende waterschappen samen met Aquon een strategische herijking uitgevoerd (behandeld in het AB van Aa en Maas op 8 juli 2016). De afgelopen jaren is door Aquon en de deelnemende waterschappen gewerkt aan een ombouw van de organisatie ten einde een professionaliseringsslag te maken en kostenreductie te bereiken (Aquon 2.0). Met het programma Aquon 2.0 werd het proces ingezet om de organisatie, het management, de bedrijfscultuur en de hoofdprocessen aan te passen aan de nieuwe strategie en governance zoals vastgesteld in de strategische herijking in 2016. Onderdeel van Aquon 2.0 was o.a. het teruggaan van 3 naar 2 productielocaties middels het sluiten van het laboratorium in Breda.
Voortkomend uit de strategische herijking is in 2017 een voorgenomen bestuurlijk besluit genomen om de activiteiten van Aquon te concentreren op één locatie. Randvoorwaarde bij het voorgenomen besluit was dat een in 2019 op te stellen businesscase het één locatiebesluit zou rechtvaardigen. In uw vergadering van 21 februari 2020 heeft u kennisgenomen van de Businesscase centralisatie Aquon en van de Trendstudie en Scenario-onderzoek inzake de Informatiebehoeften Waterkwaliteit.
Het AB van Aquon heeft 3 maart 2020 unaniem ingestemd met de centralisatieplannen van Aquon en daarmee te gaan centraliseren op een nieuwe locatie. Daarbij is afgesproken dat bij de verdere uitwerking aandacht is voor een flexibele / wendbare inrichting van zowel de organisatie als de huisvesting van Aquon. Het AB van Aquon heeft op 29 maart 2021 besloten het nieuw te bouwen laboratorium te gaan vestigen in de gemeente Houten. Voor de aankoop van de benodigde grond in Houten is een krediet

beschikbaar gesteld van bijna € 3,4 miljoen. Dit is aanzienlijk lager dan de benodigde € 4,7 miljoen voor de grondaankoop waarvan is uitgegaan in de Businesscase Huisvesting. Overigens heeft de lagere investering alleen effect op de rentekosten aangezien op grond niet wordt afgeschreven.

In hoofdstuk 5 van de Conceptprogrammabegroting 2022 staat een nadere weergave van de vervolgstappen die gezet gaan worden om uiteindelijk in 2024 te komen tot de centralisatie van de huisvesting.

Beoogd effect
Middels de zienswijze geeft het waterschap aan het AB van Aquon een advies af ten behoeve van de definitieve besluitvorming over de Conceptprogrammabegroting 2022 door het AB van Aquon op 5 juli 2021.

Argumenten
Om de volgende reden wordt voorgesteld een positieve zienswijze (bijlage 3) af te geven:
2.1. De conceptbegroting is realistisch
De inhoud en vertaling van de Conceptprogrammabegroting 2022 zijn realistisch. Bij de verdere uitwerking van de nieuwe huisvesting wordt rekening gehouden met een flexibele / wendbare inrichting van de organisatie en huisvesting. Dit is een eerder door u vastgestelde randvoorwaarde voor de vervolgstappen om te komen tot centralisatie van de huisvesting van Aquon.

Kanttekeningen/Risico's
Doordat de werkelijk te betalen deelnemersbijdragen jaarlijks nacalculatorisch worden vastgesteld, op basis van de werkelijke kosten van Aquon en de werkelijk afgenomen productie door de deelnemers, geldt ook voor 2022 dat de werkelijke deelnemersbijdragen af kunnen wijken van de begrote deelnemersbijdragen.

Financiën/Subsidies/projectenboek

Net als voorgaande jaren bestaat zowel de Jaarrekening 2020 als de Conceptprogrammabegroting 2022 uit de volgende twee programma's:
a. Programma 1: Laboratorium Aquon
   Dit programma bestaat uit de reguliere laboratoriumactiviteiten.
b. Programma 2: Eigenaarsdeel GR Aquon
   Dit programma bestaat uit de kosten inzake de ombouw en herinrichting van Aquon en daarmee de gevolgen van nieuwe strategische keuzes van de eigenaren.

Onderstaand wordt nader ingegaan op de Jaarstukken 2020 en de Conceptprogramma-begroting 2022 van Aquon en de financiële gevolgen voor waterschap Aa en Maas.
1. Jaarstukken 2020 Aquon
   De Jaarstukken 2020 bestaan uit het jaarverslag en de jaarrekening over het verslagjaar 2020. Aquon heeft wederom een prima jaar achter de rug. De productie was 21,2% hoger dan begroot, de hiermee samenhangende laboratoriumkosten voor de deelnemers waren 16,5% hoger dan begroot. Het begrote tarief per productiepunt was € 1,80 terwijl volgens de jaarrekening het werkelijke tarief is uitgekomen op € 1,73. Vooral de kosten voor uitbestede analyses en voor inhuur van productiepersoneel waren hoger dan begroot. Beide overschrijdingen zijn hoofdzakelijk een gevolg van de fors hogere productievraag vanuit de waterschappen en de Covid-19 pandemie. Covid-19 heeft geleid tot een verminderde arbeidsproductiviteit bij Aquon waardoor meer werk moest worden uitbesteed. De uitbestede werkzaamheden betreffen (kostbare)

onderzoeken die door specialistische partners worden uitgevoerd. Het gaat hier om specialistisch onderzoek waar Aquon zelf niet toe uitgerust is (PFAS, medicijnen, bestrijdingsmiddelen, GenX).
De door de waterschappen te betalen eigenaarskosten waren € 150.000 (24%) lager dan begroot. De lagere kosten zijn het gevolg van geen afvloeiingskosten inzake personeel en het later (pas in de 2e helft van het jaar) in dienst komen van de projectleider centralisatie huisvesting.

De in 2020 door Aquon voor Aa en Maas geleverde productie is uitgekomen op 1.659.617 productiepunten, 40% hoger dan de 1.181.000 productiepunten zoals opgenomen in de begroting voor 2020 van Aquon. De toename wordt vooral veroorzaakt door waterbodemonderzoeken vanwege de PFAS-problematiek. Het niet goed kunnen voorspellen van de aanwezigheid van PFAS, nader brononderzoek en het afperken van verontreinigingslocaties zorgen dit jaar voor een hogere inspanning dan begroot. Daarnaast wordt de hogere productie veroorzaakt door een aantal projecten voor Zuiveren (o.a. legionellaonderzoek, project PACAS/ Poederkool Oijen en extra metingen rondom de Renovatie Den Bosch) en voor Monitoring (o.a. Gen-X-onderzoek, Meten rondom sensoren en extra metingen ivm de KRW).

Financieel gezien kwamen de totale laboratoriumkosten uit op € 2.650.000, wat in lijn is met het in de waterschapsbegroting voor 2020 opgenomen budget van € 2.679.000 (in de waterschapsbegroting was al uitgegaan van een fors hogere productievraag). Daarnaast was in onze begroting rekening gehouden met € 61.000 aan eigenaarskosten terwijl dit in werkelijkheid € 47.000 is.
Per saldo zijn over 2020 de totale Aquon-kosten € 43.000 lager dan begroot. Dit voordeel is reeds verantwoord in de Jaarrekening 2020 van het waterschap.

2. <u>Conceptprogrammabegroting 2022 Aquon</u>
Wat de laboratoriumbegroting betreft is de totale meetvraag voor 2022 van de deelnemers begroot op 15,3 miljoen productiepunten tegen 14,2 miljoen begroot voor 2021 (realisatie over 2020 was 15,4 miljoen). Daarnaast begroot Aquon voor 2022 nog 2,8 miljoen productiepunten in verband met Covid-bemonsteringen. De Unie van Waterschappen heeft afspraken gemaakt met het ministerie van VWS (en het RIVM) over een vijfjarige samenwerking op het gebied van afvalwatersurveillance. In eerste instantie gaat dat om het bemonsteren van het rioolwater voor COVID, met als ambitie om dit dagelijks te gaan uitvoeren. 2021 zal daarbij als een overgangsjaar gelden waarbij er van een frequentie van 1 keer per week wordt opgeschaald naar dagelijkse bemonsteringen. Vanaf 2022 is de verwachting dat alle zuiveringen dagelijks worden bemonsterd ten behoeve van deze afwatersurveillance. Ter dekking van de Covid-bemonsteringen ontvangen de waterschappen een vergoeding van het ministerie.
Sinds 2020 neemt Aquon jaarlijks een innovatiebudget van € 400.000 op in de begroting. Ook voor 2022 is dit budget opgenomen in de begroting en wordt dit vooral ingezet voor digitalisering, eDNA en sensortechnologie.

De begrote kosten voor 2022 komen uit op € 32,3 miljoen tegen € 25,3 miljoen voor 2021. Deze toename komt vooral door de extra kosten vanwege de Covid-bemonsteringen, waar een van het ministerie van VWS te ontvangen bijdrage van in totaal € 5 miljoen tegenover staat. Voor 2022 komt de gemiddelde prijs per productiepunt uit op € 1,778, wat iets lager is dan de voor 2021 begrote gemiddelde prijs van € 1,784. Dat er een daling van de prijs per productiepunt wordt verwacht komt doordat de productie toeneemt en alleen de daarmee samenhangende variabele

kosten tot een stijging leiden. De vaste kosten van de organisatie nemen niet toe en kunnen worden verdeeld over een grotere productie.
Specifiek voor Aa en Maas geldt dat voor 2022 wordt uitgegaan van een begrote meetvraag van 1.661.000 productiepunten. Voor Covid-bemonsteringen komen hier nog 136.757 bij. De begrote deelnemersbijdrage voor Aa en Maas is € 3.293.000. Dit is inclusief de kosten voor de Covid-bemonsteringen, waar Aa en Maas een vergoeding van het ministerie voor ontvangt van € 242.725 (insteek is dat de vergoeding gelijk is aan de kosten zodat de waterschappen geen tot weinig financieel risico hebben). De netto-kosten voor Aquon worden voor 2022 dan ook begroot op € 3.050.275.
Het aandeel voor Aa en Maas in de kosten van het eigenaarsdeel 2022 is € 108.000.
In de nog op te stellen begroting voor 2022 van waterschap Aa en Maas wordt vooralsnog rekening gehouden met de door Aquon begrote netto-deelnemersbijdrage voor 2022 van in totaal € 3.158.275 (laboratoriumkosten € 3.293.000, eigenaarskosten € 108.000 en een opbrengst voor de Covid-bemonsteringen van € 242.725).

Bijdrage duurzaam waterschap

N.v.t.

Uitvoering/vervolg

Na vaststelling van de zienswijze wordt deze naar Aquon gestuurd zodat het AB van Aquon deze kan betrekken bij de definitieve vaststelling op 5 juli 2021 van de Programmabegroting 2022.

Communicatie/participatie

N.v.t.

Bijlagen

0. AB-besluit
1. Jaarstukken 2020 Aquon
2. Conceptprogrammabegroting 2022 en meerjarenraming 2023 – 2026
3. Concept zienswijze

AB-BESLUIT

ONDERWERP: JAARREKENING 2020 EN CONCEPTBEGROTING 2022 AQUON

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 26 april 2021;

gelet op het bepaalde in de Wet gemeenschappelijke regelingen;

gezien het advies van de commissie Emissiebeheer van 20 mei 2021;

B E S L U I T:

De zienswijze op de Conceptprogrammabegroting 2022 Aquon conform het ontwerp vast te stellen.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de dijkgraaf,

drs. P. Sennema drs. M.J.J. Jacobs

Versiedatum: 26 april 2021

Waterschap
Aa en Maas

Kon pagina 1 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 2 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 3 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 4 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 5 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 6 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 7 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 8 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 9 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 10 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 11 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 12 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 13 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 14 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 15 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 16 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 17 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 18 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 19 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 20 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 21 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 22 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 23 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 24 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 25 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 26 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 27 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 28 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 29 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 30 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 31 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 32 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 33 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 34 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 35 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 36 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 37 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 38 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 39 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 40 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 41 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 42 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 43 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 44 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 45 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 46 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 47 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 48 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 49 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 50 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 51 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 52 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 53 uit document 1. AQUON-Jaarstukken 2020 niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

PROGRAMMABEGROTING 2022

BEGROTING 2022 EN DE MEERJARENRAMING 2023-2026

Wateronderzoek en advies

Datum rapportage: 17 maart 2021
Versie: 1.2
Opgesteld door: Chantal van Heuven

Wij zijn AQUON

AQUON is de ideale partner voor watergerelateerd onderzoek en advies. We zijn een innovatieve fullservice partner voor negen waterschappen en hoogheemraadschappen in Midden- en Zuid-Nederland. Ook gemeenten, overheid en bedrijven schakelen ons steeds vaker in voor professioneel wateronderzoek, deskundige voorlichting en betrouwbaar advies. Ons onderzoek geeft inzicht in de waterkwaliteit en vormt daarmee de basis voor gezond en duurzaam waterbeheer.

Kernwaarden

Water is belangrijk voor iedereen. Voor leven, gezondheid en recreatie.
Wij dragen hieraan bij vanuit onze kernwaarden: Samen, verantwoordelijk en professioneel.

MISSIE

AQUON realiseert gedegen inzicht in waterkwaliteit. Hiermee dragen wij als geïntegreerd ketenpartner van de waterschappen bij aan een gezond en duurzaam watersysteem.

Samen werken we aan een gezond leefgebied voor flora en fauna, veilig zwemwater en schoon oppervlaktewater voor mens en dier.

Want goed water is goed leven.

VISIE

AQUON is net als water altijd in beweging. Een heldere organisatie, met kennis en innovatie als drijvende kracht. Als expert op het gebied van wateronderzoek leveren wij kwalitatief uitstekende data en verstrekken we informatie die noodzakelijk is voor degelijk waterbeheer door de waterschappen. Nu en in de toekomst.

Om expert te blijven op het gebied van wateronderzoek, geven we prioriteit aan kennisbehoud, samenwerking en innovatie. Hiervoor zoeken we verbinding met de waterschappen en andere deskundige partijen.

Werken bij AQUON betekent flexibiliteit, deskundigheid en verantwoordelijkheid. AQUON biedt haar medewerkers een inspirerende omgeving met ruimte om professioneel te werken en hun talent optimaal te ontwikkelen.

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding **4**
2. AQUON met haar waterschappen **5**
3. Ontwikkelingen in de omgeving **8**
4. Ontwikkelingen in het jaar 2022 **9**
5. AQUON gaat centraliseren **10**
6. Meetvraag productie 2022-2026 **12**
6.1 Meetvraag 2022 12
6.2 Meetvraag 2022-2026 13
6.3 Effect van de productieverwachtingen 14
7. AQUON kent twee programma's **16**
7.1 Samenvatting begroting 2022 en meerjarenraming 2023-2026 16
7.2 Begroting voor Programma 1: Laboratorium activiteiten 18
7.3 Begroting voor Programma 2: Eigenaren GR AQUON 22
8. Kostentoerekening en de bijdrageregeling **25**
8.1 Jaarlijkse exploitatiekosten laboratorium (Programma 1) 25
8.2 Kosten Eigenaren (Programma 2) 25
9. Risicomanagement **30**

Bijlagen:
1. Bijdrageregeling en kostenverdeling 36

1 INLEIDING

Deze programmabegroting 2022 geeft planvorming en een financiële uitwerking van de programma's van AQUON. Het bestuur van AQUON heeft op 3 maart 2020 de strategie 20202030 vastgesteld en daarbij ingestemd met de centralisatie van de bedrijfsactiviteiten van AQUON. De kaders voor het programmajaar 2022 zijn vastgelegd in de Kadernota 2022, die in de algemene bestuursvergadering van 29 maart 2021 wordt besproken en vastgesteld.

TIJDPAD EN ACTIVITEITEN

De begrotingsbehandeling 2022 loopt volgens een bekend tijdspad. De planning is conform de bestuurlijke kalender en ziet er als volgt uit:

BESTUURLIJKE PLANNING	
Behandeling concept programmabegroting 2022 in adviesorgaan platform eigenaren en het Dagelijks Bestuur	maart 2021
Zienswijzeperiode waterschappen	april-juni 2021
Ontwerpbegroting en reactienota in adviesorgaan platform eigenaren en het Dagelijks Bestuur	juni 2021
Vaststellen door het Algemeen Bestuur	juli 2021

ACTUALITEIT TEN TIJDE OPSTELLING PROGRAMMABEGROTING: COVID-19

Op het moment van schrijven van deze begroting bevindt Nederland zich nog in een lockdown vanwege de heersende Covid-19-pandemie. Dit heeft veel invloed op het functioneren van AQUON. De vaccinatie van de bevolking is opgestart, maar heeft op het moment van schrijven nog geen wezenlijke invloed op de besmettingscijfers. Deze begroting is opgesteld in de veronderstelling dat in 2022 alle invloeden van de pandemie achter ons liggen en we terug zijn gegaan naar een situatie als voorafgaand aan de pandemie.

Duidelijk is echter dat de COVID-19-pandemie een enorme maatschappelijke impact heeft, die ook zijn weerslag kent op AQUON. Voor het management van AQUON is het voor de komende jaren een uitdaging om alle medewerkers betrokken te houden. Door lange lockdown periodes en het structureel thuiswerken, bestaat de kans dat de interactie en (informeel) contact tussen manager en medewerker en medewerkers onderling migreert naar bijvoorbeeld een sociaal isolement. Deze manier van werken en leidinggeven vraagt om een aangepaste aanpak binnen de organisatie om strategie, doelen en ontwikkeling te blijven borgen en het werkgeluk van onze medewerkers te blijven garanderen.

2 AQUON MET HAAR WATERSCHAPPEN

AQUON heeft op 7 november 2019 de strategienota 2020-2030 opgesteld. Deze strategie is opgenomen in het rapport 'Strategie 2020-2030 & businesscase Centralisatie AQUON, versie 1.1'. Uitgangspunten in deze strategie zijn de missie en visie van AQUON enerzijds en relevante omgevingsontwikkelingen anderzijds. Naast inspelen op deze ontwikkelingen ligt de focus voor AQUON op het borgen van de behaalde resultaten uit het verleden en het verhogen van de klantgerichtheid. Op basis van deze strategie 2020-2030 kan AQUON invulling geven aan het takenpakket zoals verwoord is in de GR AQUON 2018.

MISSIE & VISIE AQUON

AQUON realiseert inzicht in waterkwaliteit. Hiermee draagt AQUON, als geïntegreerd ketenpartner van de waterschappen, bij aan een gezond en duurzaam watersysteem. Samen werken we aan een gezond leefgebied voor flora en fauna, veilig zwemwater en schoon oppervlaktewater voor mens en dier. Want goed water is goed leven. AQUON is net als water altijd in beweging. Een heldere organisatie, met kennis en innovatie als drijvende kracht. Als expert op het gebied van wateronderzoek levert AQUON kwalitatief uitstekende data en verstrekt zij de informatie die noodzakelijk is voor duurzaam waterbeheer door de waterschappen. Nu en in de toekomst. Om expert te blijven op het gebied van wateronderzoek, geeft AQUON prioriteit aan kennisontwikkeling, kennisbehoud, samenwerking en innovatie. Hiervoor zoekt AQUON verbinding met de waterschappen en andere deskundige partijen.

Werken bij AQUON betekent flexibiliteit, deskundigheid en verantwoordelijkheid. AQUON biedt haar medewerkers een inspirerende omgeving met ruimte om professioneel te werken en hun talent optimaal te ontwikkelen.

TOEKOMSTIGE OMGEVINGSONTWIKKELINGEN

De omgevingsontwikkelingen zijn een belangrijk uitgangspunt voor de tienjaar-strategie van AQUON. De toenemende aandacht voor natuur, milieu en biodiversiteit (maatschappelijk, politiek en in de media) maakt dat er meer en hogere eisen aan de kwaliteit van analyseresultaten worden gesteld. De snelle opkomst van de behoefte aan informatie uit het rioolwater en zuiveringswater in verband met volksgezondheid leiden tot (nationale) samenwerkingsmogelijkheden en bieden kansen in het kader van afvalwatersurveillance. De positie van de zuiveringen in de afvalwaterketen zijn een onmisbare schakel bij dergelijke vraagstukken. De ontwikkelingen waarvan AQUON verwacht dat zij de grootste invloed hebben op de meetvraag, blijven de toename van de milieuvreemde stoffen, klimaatverandering, de wetgeving (en normering) en de innovaties. Daarnaast zijn er enkele andere ontwikkelingen (politieke stroming en media-aandacht, waaronder gezondheidsvraagstukken in de afvalwaterketen) die meer kwalitatief zijn te beschouwen of pas invloed hebben als ze optreden (milieu-incidenten en calamiteiten) of die naar verwachting geen directe invloed hebben op de meetvraagontwikkeling.

<u>Politiek debat over natuur en milieu</u>

AQUON begrijpt welke rol de waterschappen spelen in het publieke debat over duurzaamheid, natuur en milieu en welke rol AQUON heeft in het ondersteunen van de waterschappen. In een wereld waar steeds meer

aandacht is voor natuur en milieu en milieu-incidenten steeds prominenter worden uitgemeten, is het van belang dat onderzoeksresultaten door AQUON volledig, betrouwbaar en tijdig worden opgeleverd. AQUON heeft als enige waterlaboratorium een calamiteitendienst waardoor metingen 24/7 (dus ook in het weekend en buiten reguliere (kantoor)uren) kunnen worden verricht. Haar accreditatie maakt dat ze voldoet aan alle wettelijke eisen en dat de kwaliteit en betrouwbaarheid gegarandeerd zijn.

Kennis

Als kennisorganisatie borgt AQUON dat voor elk proces de kennis in huis aanwezig is om als professioneel ketenpartner én als opdrachtgever te kunnen functioneren. Dit betekent dat AQUON weloverwogen keuzes maakt wat betreft het al dan niet uitbesteden van haar werk. Zij kiest er daarbij voor om een deel van het werk zelf te doen, zowel op basis van bedrijfseconomische afwegingen als op basis van kennisbehoud en -ontwikkeling. Als grootste waterschapslaboratorium van Nederland is AQUON een factor van betekenis binnen de markt. In een sterke oligopolitische markt, waar enkele grote Europese spelers de markt steeds meer domineren, heeft AQUON een stevige (onderhandelings-)positie (zowel op kwaliteit, continuïteit als prijs). Door eigen vaktechnisch inzicht kan in voldoende mate worden beoordeeld of de geleverde producten en diensten voldoen aan de gewenste kwaliteit. Waar mogelijk zoekt AQUON de samenwerking met haar eigenaren en andere partijen zoals externe kennisinstituten, participeert zij in nationale subsidie- en innovatieprojecten om up-to-date te blijven van de ontwikkelingen, bij te dragen aan de kennisontwikkeling of deze te vergroten c.q. te behouden.

Innovatie

AQUON omarmt de kansen die innovatie biedt. Inzicht in en beheersing van de waterkwaliteit vergen, vooral in het licht van de toenemende hoeveelheid milieuvreemde stoffen, steeds meer en betere gegevens. AQUON heeft in afstemming met de waterschappen een focus aangebracht op de verwachten innovaties. In de strategie 2020-2030 zijn drie prioriteiten in de innovatieve ontwikkelingen onderscheiden, te weten sensortechnologie, DNA-gerelateerde technieken en big data.

Op het gebied van sensortechnologie is het dienstenpakket van AQUON reeds uitgebreid in 2020 en voor eDNA/qPCR zal dat in 2021 gebeuren. Het implementeren van deze innovatieve ontwikkelingen in de werkprocessen vraagt aandacht en tijd, mede ook omdat de ontwikkelingen zich verder zullen verdiepen en verbreden.

De aandacht voor digitale transformatie (data, databeheer en datamanagement) krijgt na de opstart in 2021 extra focus, want de borging en ontsluiting van data staan aan de basis van het geven van goed inzicht in waterkwaliteit. De overige innovatieve ontwikkelingen op het gebied van bio-assays, microverontreinigingen en meer effectgericht onderzoek worden vooralsnog nauwlettend gevolgd, in goede afstemming met de ambtelijke vertegenwoordigers van de waterschappen. De strategie voor nieuwe innovatieve ontwikkelingen is dat AQUON die pas oppakt nadat hier specifiek door de waterschappen om wordt gevraagd, of wanneer deze zich nadrukkelijk hebben bewezen.

Verdere toekomst

AQUON onderkent relatief grote en invloedrijke ontwikkelingen in haar omgeving, waarop zij met haar strategie, organisatie, middelen en huisvesting inspeelt. Op lange termijn (2030 en volgende jaren) is onzeker hoe de werkelijkheid eruit zal zien, zoals ook beschreven in het scenario-onderzoek van de waterschappen, opgesteld door adviesbureau IPR-Normag (rapport d.d. 5 februari 2020).

AQUON zal de wendbaarheid en flexibiliteit van haar organisatie, systemen, middelen en huisvesting hier continu op blijven aanpassen en beheersen. Het AQUON-bestuur en de governance-structuur worden hier ook in 2022 en verdere jaren actief bij betrokken.

AQUON blijft nauwlettend volgen hoe de maatschappelijke en politieke aandacht voor waterkwaliteit zich ontwikkelt en met welke snelheid technologieën op het gebied van waterkwaliteit worden geoperationaliseerd. Juist samen met de negen waterschappen wenst AQUON hierin haar weg te vinden zodat de toekomstige vraag van de opdrachtgevers in relatie tot de omgevingsfactoren van AQUON aansluit.

Het scenario-onderzoek van IPR NORMAG geeft een belangrijk 'startsein' om hierover met de waterschappen in gesprek te zijn. AQUON zal de wendbaarheid en flexibiliteit van haar organisatie, systemen, middelen en huisvesting hier continu op blijven aanpassen en beheersen. Wendbaarheid en flexibiliteit staat daarom nadrukkelijk centraal in het nieuwbouwproject van AQUON. Het volgende hoofdstuk geeft inzicht in de omgevingsfactoren van AQUON.

3 ONTWIKKELINGEN IN DE OMGEVING

De ontwikkelingen in de metingstechnologie, laboratoria-instrumenten en in het vergaren en beheren van data gaan snel. AQUON is zich bewust van haar positie in deze snel veranderende technologische wereld. Vanuit de AQUON-strategie 2020-2030 worden vanuit deze veranderende omgeving in opdracht van of in samenwerking met de opdrachtgevers veel initiatieven opgestart. Juist dát geeft AQUON veel energie om organisatorisch de juiste dingen te doen.

AQUON voert het merendeel van al haar waterkwaliteitsmonitoring zelf uit in de vorm van bemonstering- en laboratoriumwerkzaamheden en sensormonitoring. Vanuit een financiële afweging (make or buy) kan er voor gekozen worden om samen te werken met diverse marktpartners. Voor extra capaciteit en/of specialistisch onderzoek werkt AQUON samen met de waterschaps- en commerciële laboratoria, maar ook met andere marktpartijen en met onderzoeksinstituten. In ILOW-verband wordt meer en meer samengewerkt met alle waterschapslaboratoria waarbij ook het laboratorium van Rijkswaterstaat is aangesloten.

De markt van bemonstering en hydrobiologie blijft met een zeer beperkt aantal partijen klein, waarbij AQUON inmiddels het grootste hydrobiologische laboratorium heeft. De marktvraag voor chemische analyses is omvangrijk, wordt bediend door een beperkt aantal grote (internationale) partijen en begint monopolistische trekken te vertonen. De aanbodzijde van de markt van laboratoriumonderzoek laat zich in het algemeen kenmerken door bedrijfsovernames, procesautomatisering en concentratie van activiteiten op centrale locaties.

Voor AQUON is het belangrijk de toepassingsmogelijkheden van (nieuwe) technologische ontwikkelingen in de praktijk te volgen. Voor een eventuele operationele toepassing is het van belang de nieuwe techniek uit te proberen en, bij eventuele kansrijke toepassing, verder te ontwikkelen alvorens de techniek wordt ingevoerd. In de praktijk blijkt dat de beleidsmatige ontwikkelingen, die nodig zijn om deze nieuwe technologieën te mogen toepassen, erg veel tijd vragen. Dat komt vooral omdat bewijsvoering vereist wordt dat de nieuwe technieken minimaal vergelijkbaar zijn met de traditionele technieken. De afgelopen jaren is AQUON bij specifieke nieuwe ontwikkelingen betrokken geweest. Enkele voorbeelden zijn PFAS-analyses, passive sampling, vele vergelijkingsonderzoeken, eDNA/qPCR onderzoeken, toxine-analyses, zwemwaterprotocol en dergelijke. AQUON krijgt hiermee nieuwe belangrijke kennis.

In het kader van de technologische ontwikkelingen en de gewenste dienstverlening van de opdrachtgevers anticipeert AQUON op een gestructureerde manier op noviteiten. Dit in nauwe samenwerking met haar opdrachtgevers. AQUON heeft hiervoor een concrete kennis- en innovatieagenda ontwikkeld. Ook voor de samenwerking met de ILOW-partners is inmiddels een kennis- en innovatieagenda geïnitieerd. Nieuwe ontwikkelingen worden voorzien rondom de inzet van sensoren en andere nieuwe (laboratorium-) technologieën en datamanagement.

Om een en ander financieel te kunnen ondersteunen is een apart innovatiebudget gealloceerd. Deze gelden zijn in nauw overleg met haar opdrachtgevers vanaf het jaar 2020 op 400.000 euro begroot. In het jaar 2022 wordt met name geïnvesteerd in digitalisering, eDNA en sensortechnologie. Deze innovatiegelden worden overigens in nauwe samenspraak met de waterschappen naar behoefte ingezet. Hiermee kunnen individuele waterschappen hun eigen budget bewaken. Voor de komende jaren wordt een gelijke inspanning aan financiële middelen verwacht. In de begroting van 2022 (en verdere jaren) is voorlopig opnieuw 400.000 euro opgenomen.

4 ONTWIKKELINGEN IN HET JAAR 2022

AQUON levert een essentiële bijdrage door inzicht te verschaffen in de waterkwaliteit. De noodzaak voor verdergaande ketensamenwerking van de waterschappen en AQUON vormde de basis voor AQUON2.0. Dit heeft geresulteerd in een aantal ambities die de waterschappen hebben vastgelegd in de Gemeenschappelijke Regeling 2018 en het formuleren van een heldere missie en visie van AQUON. Vanaf 2016 zijn in de uitwerking daarvan goede stappen gezet waarbij de centralisatie het sluitstuk is. De ervaringen uit recente jaren en de externe ontwikkelingen leiden vervolgens tot een aangescherpte focus:

- Het handhaven van het huidige hoge kwaliteitsniveau van de monitoring van waterkwaliteit, het voortzetten van de ontwikkelingen op de bestaande dienstverlening en het verstevigen van de unieke positie van AQUON als inwinner van data. Sensormonitoring, waar nog steeds in wordt doorontwikkeld, is reeds opgenomen in de standaard dienstverlening van AQUON. Daar bovenop verwacht AQUON een toenemende belangstelling op projectniveau op het gebruik van DNA technologie (eDNA/qPCR) voor oppervlaktewater en zuiveren.

- Het verbeteren van de AQUON inwinning- en laboratoriumprocessen, zodat de beschikbare data optimaal kan worden opgeslagen en uitgewisseld. Eenmalige opslag voor meervoudig gebruik is daarbij het uitgangspunt. De roadmap voor deze digitale transformatie, die in 2021 wordt opgesteld, zal de leidraad zijn voor de komende jaren om daar invulling aan te geven. AQUON zal hierbij nauw aansluiten bij de ontwikkelingen en de concrete wensen van haar partners zodat hiermee in de keten optimaal voordeel kan worden behaald.

AQUON levert met deze programmabegroting een plan voor het jaar 2022. We constateren al enkele jaren een aanhoudende groei in meetvraag. De grotere meetvraag betreft voornamelijk nieuwe producten en diensten, waarbij derhalve geen voordelen als gevolg van schaalgrootte optreden. Daarnaast zorgt de groeiende meetvraag ervoor dat AQUON tegen de beperking van haar beschikbare capaciteit (in mensen en middelen) loopt. In de businesscase is gerekend met een stabiele meetvraag van 13 miljoen punten per jaar. Het gevolg van de groei is dat in het bijzonder de uitbestedingen tot aan het moment van centralisatie in 2024 een substantiële post zullen zijn. Vanaf 2025 zullen de voorziene besparingen ten opzichte van het 0-scenario, zoals geschetst in de businesscase, zichtbaar worden in de exploitatie.

5 AQUON GAAT CENTRALISEREN

Op 3 maart 2020 heeft het algemeen bestuur van AQUON besloten om de activiteiten van AQUON te centraliseren op een nieuwe locatie. Het zoeken van een geschikte locatie en het opstellen van een programma van eisen voor het nieuwe laboratorium is voortvarend opgepakt. We staan op het moment van schrijven van deze begroting aan de vooravond van de bestuurlijke keuze over de locatie. Het concept programma van eisen is getoetst aan de uitgangspunten van de businesscase met als uitslag dat de doelstellingen van de nieuwbouw onveranderd haalbaar zijn.

In de businesscase, die ten grondslag ligt aan de bestuurlijke besluitvorming, zijn investeringsbedragen voor dit scenario opgenomen. Het betreft een investeringsproject van 24,9 miljoen euro (exclusief 4,7 miljoen euro voor aankoop grond). Uitgangspunt bij de opstelling van de business case was een gezamenlijke, jaarlijks stabiele, opdrachtomvang van de waterschappen van 13 miljoen vraagpunten. Inmiddels is duidelijk dat de opdrachtstelling vanaf 2022 op een niveau van 18 miljoen vraagpunten zal liggen (+ 40 procent). De bijbehorende dimensionering van AQUON zal daarmee richting 30 miljoen euro liggen (+ 20 procent) met schaalgroottevoordelen welke ook op 20 procent zullen liggen van de businesscaseberekeningen. Verdere detaillering wordt, in verband met vertrouwelijkheid, hier niet opgenomen. De waterschappen hebben alle onderliggende detailinformatie, samengevat in de businesscase Centralisatie AQUON.

Deze (financiële) businesscase-uitgangspunten zijn het fundament voor deze begroting. De concrete realisatie van de centralisatie wordt volgens afgegeven planning in het jaar 2024 verwacht. De begroting voor het jaar 2022 is gebaseerd op de ‘Strategie 2020-2030 & de businesscase Centralisatie AQUON’, waarbij de geactualiseerde ontwikkelingen in de verwachte meetvraag verwerkt zijn. Alle financiële informatie uit die uitwerking is overgenomen in de begroting. Waar de exploitatiecijfers in deze begroting van de businesscase afwijken, wordt dat expliciet vermeld.

De eenmalige kosten voor realisatie van de bouw zijn geraamd op 3,9 miljoen euro. Deze exploitatiekosten worden zoveel als mogelijk geëgaliseerd over de periode 2021-2025.

De kosten voor afvloeiing van het personeel zijn vooreerst begroot op 3,3 miljoen euro. Door middel van strategische personeelsplanning zal AQUON de komende jaren proberen haar personele bezetting op de gewenste wijze te ontwikkelen, waardoor enerzijds wordt gewerkt aan een sterke organisatie en anderzijds ook voor afvloeiingskosten minder budget nodig zal zijn. Indien noodzakelijk zal hierbij de samenwerking over mogelijke doorstroom van medewerkers van en naar de waterschappen nodig zijn.
De financiële uitgangspunten, en ook het exploitatie effect, worden opgenomen in de programmabegroting 2022 en de meerjarenraming 2023-2026.
In samenspraak met de deelnemende waterschappen worden deze afvloeiingskosten nog niet geëgaliseerd over de jaren. Een succesvolle strategische personeelsplanning kan namelijk de geraamde eenmalige kosten positief beïnvloeden, waardoor egalisatie minder eenduidig is.

De vervolgstappen in 2022

Ten tijden van de totstandkoming van de begroting 2022 is AQUON al in een gevorderd stadium met betrekking tot de locatiekeuze. De aankoop van de grond zal naar verwachting in 2021 worden gecontracteerd, waarna de ontwerpfases worden doorlopen en de omgevingsvergunning wordt aangevraagd. Nadat de omgevingsvergunning onherroepelijk is geworden, vindt de grondtransactie plaats, dit is voorzien voor 2022. Parallel aan de Technisch Ontwerp fase en de omgevingsvergunning procedure wordt de aanbesteding van het werk opgestart. AQUON verwacht aan het einde van het jaar 2021 een aanbestedingsvoorstel voor ontwerp en realisatie van het pand aan het bestuur te kunnen voorleggen. Naar verwachting wordt in het derde kwartaal van 2022 het werk gegund en kan gestart worden met de bouwvoorbereiding. Begin 2023 wordt de start bouw verwacht met een voorziene oplevering na de bouwvakvakantie van 2024.

6 MEETVRAAG PRODUCTIE 2022-2026

De opdrachtgevers van de waterschappen hebben hun verwachte meetvraag op hoofdlijnen tot en met 2026 opgegeven. Op basis hiervan heeft AQUON een beeld van de te verrichten werkzaamheden in de komende jaren en op welke wijze zij haar bedrijfsvoering kan inrichten.

6.1 MEETVRAAG 2022

Productie/ meetvraag	Werkelijke productie						Meetvraag*	
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Aa en Maas	893.292	1.049.358	1.271.294	1.332.033	1.517.791	1.659.617	1.719.000	1.661.000
Brabantse Delta	1.334.034	1.441.403	1.409.153	1.581.271	1.581.747	1.456.317	1.798.000	1.703.000
De Dommel	1.067.775	1.053.718	1.231.814	1.110.595	1.207.329	1.149.110	1.265.500	1.323.500
Delfland	817.032	862.471	1.045.245	1.217.577	1.016.877	1.256.499	1.328.000	1.338.000
Hollandse Delta	1.816.933	1.872.081	2.258.381	2.132.654	1.992.050	2.375.815	2.394.150	2.324.163
Rijnland	2.138.194	2.077.621	2.045.304	2.077.238	2.634.567	2.348.512	2.680.000	2.860.000
Rivierenland	1.917.717	1.957.972	1.872.099	2.461.413	2.885.211	2.849.439	2.153.000	2.153.000
Schieland en Kr'waard	553.193	658.059	593.166	688.105	794.876	914.139	755.600	755.600
Stichtse Rijnlanden	802.044	745.931	782.101	854.907	1.376.621	1.382.142	1.311.500	1.226.500
Subtotaal	**11.340.214**	**11.718.614**	**12.508.557**	**13.455.793**	**15.007.069**	**15.391.590**	**15.404.750**	**15.344.763**
Indexcijfer jaar 2014 = 100	106	109	116	125	140	143	143	143
COVID bemonsteringen**						137.831	1.406.644	2.813.288
Totaal						**15.529.421**	**16.811.394**	**18.158.051**

* bijgestelde opgaaf meetvraag dec 2020/jan 2021

** Betreft COVID-bemonsteringen in verkooppunten

Tabel 1: De ontwikkeling in de meetvraag.

De Unie van Waterschappen (UvW) heeft afspraken gemaakt met het ministerie van VWS (en het RIVM) over een vijfjarige samenwerking op het gebied van afvalwatersurveillance. In eerste instantie gaat dat om het bemonsteren van het rioolwater voor COVID, met als ambitie om dit dagelijks te gaan uitvoeren. 2021 zal daarbij als een overgangsjaar gelden waarbij er van een frequentie van 1 keer per week wordt opgeschaald naar dagelijkse bemonsteringen. Vanaf 2022 is de verwachting dat alle zuiveringen dagelijks worden bemonsterd ten behoeve van deze afwatersurveillance.

De COVID-bemonstering is voor 2020 in euro's per bemonstering afgerekend. Vanaf 2021 zal ook deze activiteit via de reguliere verrekening van verkooppunten worden gedaan. Alle activiteiten ten behoeve van de COVID-bemonsteringen zijn separaat inzichtelijk. Op deze manier hebben de waterschappen inzicht in de omvang van deze inspanningen en worden ze in de administratie volledig apart gehouden.

Dagelijkse COVID-bemonstering resulteert in een toename van de meetvraag met ruim 2,8 miljoen punten per jaar. In de tabellen over de meetvraag is een aparte regel toegevoegd om zo een beeld te geven van de totale omvang van AQUON's activiteiten.

Uit ervaring blijkt dat de productie (ook) wordt beïnvloed door onvoorziene projecten. Voor 2021 is in overleg met de opdrachtgevers de originele opgegeven meetvraag in eerste instantie dan ook verhoogd met een post 'onvoorzien' van vijf procent. Hiermee werd in 2021 het verwachte productieniveau 14.200.000 punten. De uitvraag eind 2020 heeft in een duidelijk hogere meetvraag geresulteerd. Op basis van de ontwikkeling van de opgegeven meetvraag (tabel 1) heeft AQUON het begrote productieniveau inclusief COVID bemonsteringen voor 2021 gesteld op 16,8 miljoen productiepunten voor de opdrachtgevers van de deelnemende waterschappen en aanvullend ongeveer 0,2 miljoen voor externe klanten.

6.2 MEETVRAAG 2022-2026

Het meerjarig perspectief op de verwachte productie van de individuele deelnemende waterschappen wordt in tabel 2 weergegeven. Op basis van uitvraag baseert AQUON haar productieniveau voor haar meerjarenbegrotingsperspectief inclusief COVID-bemonsteringen in 2022 op 18.2 miljoen productiepunten voor deelnemende waterschappen.

PRODUCTIE/ MEETVRAAG	MEETVRAAG*				
	2022	2023	2024	2025	2026
Aa en Maas	1.661.000	1.653.000	1.733.000	1.598.000	1.563.000
Brabantse Delta	1.703.000	1.703.000	1.703.000	1.703.000	1.703.000
De Dommel	1.323.500	1.210.500	1.275.500	1.256.000	1.221.000
Delfland	1.338.000	1.203.000	1.163.000	1.213.000	1.173.000
Hollandse Delta	2.324.163	2.269.023	2.205.456	2.349.163	2.499.023
Rijnland	2.860.000	2.540.000	2.570.000	2.650.000	2.650.000
Rivierenland	2.153.000	2.153.000	2.128.000	2.128.000	2.128.000
Schieland en Kr'waard	755.600	755.600	755.600	755.600	755.600
Stichtse Rijnlanden	1.226.500	1.250.500	1.246.500	1.226.500	1.226.500
Subtotaal	**15.344.763**	**14.737.623**	**14.780.056**	**14.879.263**	**14.919.123**
indexcijfer jaar 2014=100	143	137	138	138	139
COVID Bemonstering **	2.813.288	2.813.288	2.813.288	2.813.288	2.813.288
Totaal	**18.158.051**	**17.550.911**	**17.593.344**	**17.692.551**	**17.732.411**

* volgens opgave waterschappen

** Betreft COVID-bemonsteringen in verkooppunten, gebaseerd op dagelijkse bemonstering

Tabel 2: De opgave van de verwachte meetvraag 2022-2026.

6.3 EFFECT VAN DE PRODUCTIEVERWACHTINGEN

De opdrachtgevers/waterschappen zijn zelf verantwoordelijk voor hun opgegeven meetvraag voor de komende jaren. Deze productieverwachting is een belangrijk gegeven voor de bedrijfsvoering van AQUON. AQUON heeft de productieverwachting vooraf doorgesproken met haar opdrachtgevers.

In de tabel met productiewaarden is de trend door middel van een indexcijfer weergegeven. Op basis van het indexcijfer kan geconcludeerd worden dat de productie jaarlijks stijgt. Deze stijging is in de afgelopen jaren hoger geweest dan de jaarlijkse opgave van de opdrachtgevers. Dit wordt over het algemeen veroorzaakt doordat gedurende het jaar aanvullende monitoring en projecten gewenst worden.

AQUON heeft de structurele en toenemende overschrijding van de productierealisatie in relatie tot de begrote meetvraag uit de afgelopen jaren met haar opdrachtgevers doorgesproken. De verschillen zijn in afgelopen jaren namelijk hoog opgelopen, waardoor AQUON geconfronteerd werd met risico's met betrekking tot de borging van de kwaliteit, problemen in de beschikbaarheid van huisvesting en andere organisatorische belemmeringen.

Eind 2020 is, in nauwe samenwerking met de opdrachtgevers van de deelnemende waterschappen, een begin gemaakt met een analyse van de verschillen tussen de niveaus van de uitvraag en de werkelijk gerealiseerde meetvraag. De uitkomsten zullen naar verwachting leiden tot verbetering van de meetvraaggegevens en een betere aansluiting met de realiteit. Eind 2020 is ook een hernieuwde inschatting opgevraagd voor 2021. De oorspronkelijke inschatting voor de meetvraag 2022 was 14,2 miljoen verkooppunten. De herziene inschatting voor 2022 bedraagt nu 15,3 miljoen verkooppunten exclusief COVID bemonsteringen.
De meetvraag van de opdrachtgevers is vooral voor het jaar 2022 in dit samenspel meer realistischer ingeschat. Rekening houdend met de COVID bemonsteringen wordt een productieniveau van 18 miljoen verkooppunten begroot voor de komende jaren. De meerjaren meetvraag ligt daarmee 5 miljoen punten boven de aanname van de businesscase Centralisatie AQUON. De reële inschatting van de meerjaren meetvraag door de waterschappen behoeft nog enige aandacht. Gezien de groeilijn in de realisatie van de afgelopen 5 jaar schatten wij in dat de voorspelde afvlakking in de meerjarenbegroting minder sterk zal zijn, in het licht van maatschappelijke en politieke trend van aandacht voor het milieu, duurzaamheid en circulariteit.

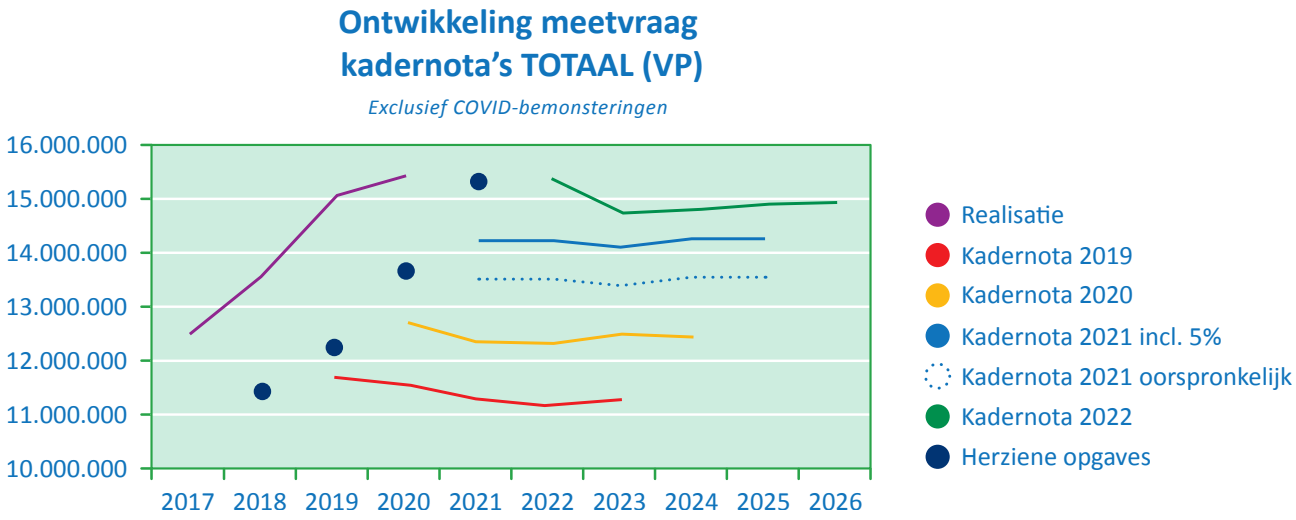

Figuur 1: Meetvraag ontwikkeling in de tijd.

In de meetvraag is een ingeschat aandeel onderzoeken opgenomen waartoe AQUON zelf niet is uitgerust en/of dat boven haar bezettingsgraad uit zal komen. Deze onderzoeken worden door AQUON uitbesteed aan partners. AQUON constateert dat de vraag naar specialistische analyses stijgt. Specialistisch onderzoek zoals bijvoorbeeld het landelijk medicijnrestenonderzoek blijft in omvang toenemen. Ook is er een toename in de diversiteit van de te onderzoeken stoffen in de afgelopen jaren te zien. Vanaf 2021 heeft AQUON een eigen productielijn voor PFAS-analyses in gebruik. Op verzoek van de opdrachtgevers worden ook de vooronderzoeken ten behoeve van waterbodemonderzoek in toenemende mate in eigen huis uitgevoerd.

Hiermee wordt verwacht dat de gevraagde verhoogde productie in vooronderzoeken waterbodem en PFAS met eigen mensen zal worden uitgevoerd. Aangezien dit vooral nieuwe producten en diensten betreft, zullen nog geen efficiency voordelen als gevolg van schaalgrootte optreden. Als gevolg van deze verschuivingen en de stijging in de meetvraag ten opzichte van de aanname in de businesscase stijgt de begrote post voor uitbestedingen naar een niveau van 6,7 miljoen euro (ten opzichte van 4,1 miljoen euro zoals vermeld in de businesscase Centralisatie).

De opgegeven productiewaarden hebben gevolgen voor de opdrachtgevers. De opdrachtgevers ontvangen namelijk vier maal per jaar een voorschotfactuur gebaseerd op de begrote kosten en de begrote productie-waarden. Echter de werkelijke jaarkosten worden door AQUON op basis van de werkelijke productiewaarden afgerekend. Hiertoe is een bijdrageregeling opgesteld, opgenomen in de GR AQUON en in bijlage 1 is de berekening voor het jaar 2022 (en verdere jaren) nader uitgewerkt.

In de AQUON bijdrageregeling wordt rekening gehouden met het feit dat opdrachtgevers meer en/of minder productie afroepen. De opdrachtgever/waterschap die uiteindelijk meer productie vraagt dan de opgegeven meetvraag ontvangt met haar jaarlijkse afrekening een hogere kostenfactuur.

7 AQUON KENT TWEE PROGRAMMA'S

AQUON werkt met twee programmabegrotingen, te weten Programma 1: Laboratorium AQUON en Programma 2: Eigenaar GR AQUON.

Programma 1: Laboratorium AQUON
In dit programma zijn de reguliere laboratoriumactiviteiten opgenomen. In deze programmabegroting zijn de AQUON-hoofdprocessen opgenomen. De kostenstructuur opgenomen is een afgeleide van de werkprocessen van AQUON.

Programma 2: Eigenaren GR AQUON
In de tweede programmabegroting Eigenaar GR AQUON is opgenomen op welke wijze de financiering verloopt van de ombouw en herinrichten van AQUON en daarmee de gevolgen van nieuwe strategische keuzes van de eigenaren.

7.1 EEN SAMENVATTING VAN DE BEGROTING 2022 EN MEERJARENRAMING 2023-2026

Een samenvatting per programma kan als volgt worden weergegeven. In de volgende hoofdstukken wordt de programmabegroting in detail toegelicht.

LABORATORIUM Bedragen x €1.000	Begroting en ramingen tijdreeks 2022-2026				
	2022 begroot	2023 geraamd	2024 geraamd	2025 geraamd	2026 geraamd
Personeelskosten*	12.509	12.821	12.795	12.616	12.567
- toename personeelskosten	1.386	1.428	1.471	1.515	1.560
- toename personeelskosten COVID	1.640	1.689	1.740	1.792	1.846
Overige bedrijfslasten*	2.962	2.790	2.769	2.746	2.774
- toename ov bedrijfslasten	1.537	1.568	1.599	1.631	1.664
Goederen en diensten*	2.913	2.942	2.905	2.868	2.897
- toename goederen en diensten	609	621	634	646	659
Uitbestedingen*	4.080	4.121	4.320	4.522	4.567
- toename uitbestedingen	2.620	1.500	1.535	1.670	1.739
Kapitaalslasten*	1.933	2.155	2.151	3.024	3.024
Onvoorziene lasten*	400	400	400	400	100
Mutatie bestemmingsreserve*	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting*	4	4	4	4	4
Totale kosten	32.593	32.039	32.322	33.434	33.401
Bijdrage derden*	300	300	300	300	300
Bijdragen waterschappen	32.293	31.739	32.022	33.134	33.101
Totale inkomsten	32.593	32.039	32.322	33.434	33.401

*Cijfers overgenomen uit afgegeven BC centralisatie AQUON (nov '19)

EIGENAREN Bedragen x €1.000	Begroting en ramingen tijdreeks 2022-2026				
	2022 begroot	2023 geraamd	2024 geraamd	2025 geraamd	2026 geraamd
Personeelskosten*	270	770	1.995	1.163	0
Overige bedrijfslasten*	0	0	400	0	0
Goederen en diensten*	0	0	0	0	0
Uitbestedingen*	0	0	0	0	0
Kapitaalslasten*	0	0		767	0
Onvoorziene lasten*	100	100	1.000	100	0
Mutatie bestemmingsreserve*	683	483	-1.462	-187	0
Vennootschapsbelasting*	0	0	0	0	0
Totale kosten	1.053	1.353	1.933	1.843	0
Bijdrage derden	0	0	0	0	0
Bijdragen waterschappen	1.053	1.353	1.933	1.843	0
Totale inkomsten	1.053	1.353	1.933	1.843	0

* Cijfers overgenomen uit afgegeven BC centralisatie AQUON (nov '19)

Tabel 3: Samenvatting begroting 2022 en meerjarenraming 2022-2026 beide programma's.

FINANCIËLE BEHEERSING

Conform de presentatie van de jaarcijfers in de afgegeven jaarrekeningen kent AQUON een adequate beheersing van haar financiële middelen en geven de cijfers een getrouw beeld van de werkelijkheid. In deze programmabegroting wordt een verwachting weergegeven over de ontwikkeling in het jaar 2022. Aangezien AQUON zich volop ontwikkelt, is het mogelijk dat gedurende het jaar 2022 AQUON zich door (ver-) nieuwe inzichten en/of omgevingsfactoren dient aan te passen. Mocht er aanleiding zijn op basis van een veranderde omgeving de programmabegroting aan te passen dan zal AQUON dit door middel van een begrotingswijziging kenbaar maken bij het algemeen bestuur.

Gelijk aan het begrotingsjaar 2021 heeft AQUON haar begroting 2022 in twee programma's ondergebracht. Het eerste programmaonderdeel betreft de reguliere laboratoriumactiviteiten en het tweede de eigenaarskosten. Hiermee geeft AQUON een splitsing weer tussen operationele kosten en transitiekosten. Operationele kosten zijn gekoppeld aan de AQUON-productieorganisatie in al haar operationele facetten. Het eigenaarsdeel heeft overigens een tijdelijk karakter, zodra de centralisatie van AQUON is afgewikkeld, zal dit programma niet meer benodigd zijn.

Op basis van de planning- en controlcyclus stuurt AQUON met name op enkele prestatie-indicatoren, productieoutput en acceptabele kosten. Dit vraagt een goede beoordeling van de resultaten om zo aan te kunnen geven waar bijsturingsmogelijkheden aanwezig zijn. Dit geeft het management een stuur, een houvast om haar dienstverlening te kunnen uitvoeren. Het LIMS, de urenverantwoording en het financiële systeem leveren rapportages, maandelijks worden de cijfers op bedrijfsvoering niveau met het management doorgesproken en periodiek worden de resultaten tussen de directie en de betreffende teammanager in het P&C-gesprek besproken.

Sturing wordt door het management mede vormgegeven door het realiseren van de productievraag van de deelnemende waterschappen op basis van het beschikbare budget. In 2022 wordt het algemeen bestuur in het halfjaarrapport geïnformeerd over de ontwikkelingen zodat tijdige (bij-)sturing mogelijk wordt. De belangrijkste prestatie-indicatoren zijn bij AQUON hiervoor uitgewerkt en functioneren. Een dergelijk dashboard kan natuurlijk altijd beter. Een verdere uitwerking kost tijd, maar mag in het jaar 2022, conform het P&C statuut AQUON, beperkt worden verwacht.

7.2 BEGROTING VOOR PROGRAMMA 1: LABORATORIUM ACTIVITEITEN

Programma 1 LABORATORIUM	Begroting 2022	*	Begroting 2021	Realisatie 2020
Personeelslasten				
Salarissen	9.170.000	1	9.630.000	7.850.272
Sociale lasten	2.630.000	2	2.750.000	2.205.912
Overige personeelslasten	800.000	3	770.000	646.579
Personeel van derden	2.935.000	4	400.000	2.660.358
Personeelslasten	15.535.000		13.550.000	13.363.121
Overige bedrijfslasten				
Diensten van derden	2.200.000	5	1.100.000	1.177.356
Huren en rechten	66.000	6	66.000	46.956
Leaseauto's	1.175.000	7	720.000	741.853
Verzekeringen	48.000	8	47.000	45.637
Belastingen	40.000	9	40.000	16.167
Onderhoud door derden	970.000	10	962.000	774.301
Overige bedrijfslasten	4.499.000		2.935.000	2.802.270
Goederen en diensten				
Ge- en verbruiksgoederen	2.900.000	11	2.268.000	2.693.330
Duurzame gebruiksgoederen	354.000	12	350.000	183.038
Energie	268.000	13	265.000	271.446
Goederen en diensten	3.522.000		2.883.000	3.147.814
Uitbestedingen				
Externe analyses	6.700.000	14	4.040.000	6.595.100
Uitbestedingen	6.700.000		4.040.000	6.595.100
Kapitaalslasten				
Afschrijvingen	1.600.000	15	1.550.000	1.141.781
Rentelasten	333.000	16	230.000	230.862
Kapitaalslasten	1.933.000		1.780.000	1.372.643
Normale exploitatiekosten	32.189.000		25.188.000	27.280.948
Onvoorzien	400.000	17	400.000	0
Totaal lasten	32.589.000		25.588.000	27.280.948
Vrijval (bestemmings-) reserve		18		0
Bijdrage derden	-300.000	19	-300.000	-485.653
Totale kosten	**32.289.000**		**25.288.000**	**26.795.295**
Vennootschapsbelasting	4.000	20	3.000	8.136
Bijdrage waterschappen	32.293.000		25.291.000	26.803.431

Tabel 4: Begroting programma 1: Laboratorium activiteiten.

TOELICHTING OP DE BEGROTING LABORATORIUM ACTIVITEITEN

Uitgangspunten vermeld in de kadernota 2022, welke op 29 maart 2021 aan het algemeen bestuur wordt aangeboden, zijn leidend geweest bij het opstellen van de begroting. In het algemeen kan gesteld worden dat er rekening is gehouden met een inflatiecorrectie van maximaal 1,0 procent op desbetreffende kostencategorieën. Voor salaris (CAO) ontwikkeling 2,0 procent.

De begroting is gebaseerd op reguliere kostenbegroting passend bij de opgegeven productieaantallen door opdrachtgevers van AQUON (18,2 miljoen verkooppunten). Hierbij dient te worden opgemerkt dat de financiële bijdrage die de waterschappen terug ontvangen vanuit het miniserie inzake de COVID bemonsteringen 5 miljoen euro bedraagt. Alle kostencategorieën zijn in basis in lijn met de vermelde kostenposten zoals weergeven in de businesscase Centralisatie. Indien door de substantiële stijging in de meetvraag danwel de toevoeging van de COVID bemonsteringen de kostencategorie een toename presenteert, zal dit hieronder transparant weergegeven.

- Personeelskosten (totaal toename t.o.v. de businesscase: 3,026 miljoen euro)
  De verhouding eigen personeel versus inhuur is aangepast om meer aansluiting met de realiteit te krijgen. Van alle vacatures in de formatie is in de begroting 50 procent onder salarissen en sociale lasten en 50 procent onder personeel derden gepresenteerd.

  1-2. De opgenomen salariskosten zijn gebaseerd op een personeelsformatie. Er is in 2022 een financiële ruimte benodigd van 0,5 procent voor de reguliere groei in de salarisschalen (‘periodieken’). Een eventuele cao-verhoging is ingeschat op 2 procent. Met deze indexcijfers is ook in de businesscase Centralisatie gerekend. In vergelijking met de Businesscase is in de programmabegroting van 2021 reeds een aanvulling opgenomen als gevolg van het insourcen van werk waterbodems vooronderzoek en werk PFAS, bijstellen CAO verhogingen, doorontwikkeling advies en toename productie. Deze aanvulling is in de samenvatting vermeld op de regel ‘toename personeelskosten’ en is voor deze begroting gecontinueerd (toename voor 2022 1,386 miljoen euro). In aanvulling hierop zijn voor 2022 de personeelskosten voor een planner en managementondersteuning voor COVID-bemonsteringen opgenomen voor een bedrag van 90.000 euro.

  3. De overige personeelskosten zijn relatief in lijn met reguliere jaren. Een groot deel van de begroting is opgenomen voor ontwikkeling & opleiding. Ook aspecten als ARBO zorg, werkgeversvereniging en personeelstevredenheidmeting zijn hierin opgenomen. Voor 2022 is een aanvulling ten behoeve van de COVID bemonsteringen van 50.000 euro opgenomen.

  4. Personeel van derden bestaat uit flexibele inzet van productiepersoneel en inzet van specialisten noodzakelijk voor de bedrijfsvoering. Voor 2022 is een aanvulling ten behoeve van de COVID bemonsteringen van 1.500.000 euro opgenomen, te weten de kosten van inhuur van 27 monsternemers op uitzendbasis.

- Overige bedrijfslasten (toename 1,537 miljoen euro)

  5. Ten behoeve van de AQUON-organisatieontwikkeling is voor huidige gewenste procesinnovatie een bedrag opgenomen van 400.000 euro. Een nadere toelichting over innovatiekracht van de organisatie is opgenomen in hoofdstuk 3. In samenspraak met opdrachtgevers wordt het bedrag besteed. De stijging in de diensten van derden ad 1,087 miljoen euro wordt voornamelijk veroorzaakt door het opnemen van de COVID bemonsteringen. Door de opschaling van de capaciteit zullen intern diverse processen moeten worden aangepast. De infrastructuur in de automatisering zal uitgebreid moeten worden, waarbij datatransitie een grote rol zal gaan spelen.

  6. De huren zijn conform businesscase en verplichtingen.

  7. De leasekosten stijgen met 450.000 euro als gevolg van de uitbreiding van het wagenpark ten behoeve van de COVID bemonsteringen.

  8-10 Deze kostencategorieën zijn conform verplichtingen, historische ervaringen en productie-verwachtingen begroot. Een toename in onderhoud wordt voorzien bij de huidige panden (met name voor het verouderde pand in Leiden).

- Goederen en diensten (toename 609.000 euro)

  11. De stijging ten opzichte van de businesscase ligt geheel in de ge- en verbruiksgoederen. Hiervan is 300.000 euro direct te relateren aan de COVID bemonsteringen. Het restant van de stijging betreft een aanpassing op basis van de realisatie van voorgaande jaren, als resultaat van de stijging van de meetvraag.

  12. De kosten voor duurzame gebruiksgoederen zijn ingeschat conform de businesscase.

  13. De kosten voor energie zijn conform businesscase en op huidig prijspeil ingeschat.

- Uitbestedingen (toename 2,620 miljoen euro)

  14. Ten behoeve van externe uitgevoerde onderzoeken, veelal veroorzaakt door het feit dat het laboratorium niet is uitgerust voor alle gevraagde (specialistische) onderzoeken, wordt een bedrag begroot dat gerelateerd is aan de opgegeven meetvraag van de opdrachtgevers/ waterschappen. Mocht de werkelijke productie van uitbestede (specialistisch) analyses hoger zijn dan begroot dan stijgt deze begrotingspost.

     In de kadernota 2022 zijn hierover de uitgangspunten en financiële richtlijnen opgenomen, maar ook in de businesscase strategie 2020-2030 is een verdere aanwijzing in de product-strategie van AQUON opgenomen. Hierin staat beschreven waarop AQUON haar ‘uitbestedingen’

baseert. Het kostenniveau van uitbestedingen is voorgaande jaren in de begroting gelijk gehouden met de waarde zoals opgenomen in de businesscase Centralisatie, waar het bedrag berekend was op basis van een constante productie van 13 miljoen verkooppunten. Dit heeft geleid tot aanzienlijke verschillen in realisatie ten opzichte van de begroting. De financiële verordening van AQUON staat toe dat een productietoename een geaccepteerde kostentoename kan veroorzaken.

Het productieniveau voor 2022 is vastgesteld op 18,2 miljoen verkooppunten. Rekening houdend met de correctie van COVID bemonsteringen, welke AQUON zelf uitvoert, en de insourcing van de analyses voor het vooronderzoek waterbodems en de PFAS-analyses resulteert dit in een extra post uitbestedingen van 2,62 miljoen euro ten opzichte van de businesscase.

- Kapitaalslasten

15-16. Onder de kapitaalslasten worden de rente en afschrijvingen gepresenteerd, conform businesscase.

- Onvoorziene lasten

17. AQUON heeft een bedrag voorzien van 400.000 euro voor mogelijke kosten welke onvoorzien kunnen passeren. Het is tevens een begrotingspost waarmee risico's, beschreven in de risicoparagraaf, kunnen worden gefinancierd. Deze post is in het jaar 2022 relatief hoog; veroorzaakt door de huidige (verouderde) staat van het pand in Leiden. De risico's zijn hier omgezet in een begrotingspost.

- Bijdrage derden

19. AQUON realiseert productie voor derden, zijnde klanten welke juist niet de opdrachtgevers vanuit de deelnemende waterschappen betreffen. Vanuit huidige contracten en ervaringscijfers is de omzet ingeschat.

- Vennootschapsbelasting

20. AQUON valt voor een deel van haar omzet (omzet derden) onder de reguliere vennootschapsbelasting. De winstbelasting is voorgecalculeerd.

7.3 BEGROTING VOOR PROGRAMMA 2: EIGENAREN GR AQUON

Programma 2 EIGENAREN	Begroting 2022	*	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Begroting 2021	Realisatie 2020
	** Deze exploitatiekosten betreffen de eenmalige kosten uit de BC Centralisatie **							
Personeelslasten								
Salarissen	200.000	1	500.000	700.000	700.000		200.000	22.347
Sociale lasten	50.000	2	50.000	200.000	113.000		40.000	7.809
Overige personeelslasten	20.000	3	120.000	895.000	250.000		100.000	15.680
Personeel van derden	0	4	100.000	200.000	100.000		100.000	15.191
Personeelslasten	270.000		770.000	1.995.000	1.163.000	0	440.000	61.028
Overige bedrijfslasten								
Diensten van derden	0	5	0	400.000	0	0	0	0
Huren en rechten	0	6	0	0	0	0	0	0
Leaseauto's	0	7	0	0	0	0	0	0
Verzekeringen	0	8	0	0	0	0	0	0
Belastingen	0	9	0	0	0	0	0	0
Onderhoud door derden	0	10	0	0	0	0	0	
Overige bedrijfslasten	0		0	400.000	0	0	0	0
Goederen en diensten								
Ge- en verbruiksgoederen	0	11	0	0	0	0	0	0
Duurzame gebruiksgoederen	0	12	0	0	0	0	0	0
Energie	0	13	0	0	0	0	0	0
Goederen en diensten	0		0	0	0	0	0	0
Uitbestedingen								
Externe analyses	0	14	0	0	0	0	0	0
Uitbestedingen	0		0	0	0	0	0	0
Kapitaalslasten								
Afschrijvingen	0	15	0	0	767.000	0	0	187.587
Rentelasten	0	16	0	0	0	0	0	0
Kapitaalslasten	0		0	0	767.000	0	0	187.587
Normale exploitatiekosten	270.000		770.000	2.395.000	1.930.000	0	440.000	406.280
Onvoorzien	100.000	17	100.000	1.000.000	100.000	0	100.000	73.574
Totaal lasten	370.000		870.000	3.395.000	2.030.000	0	540.000	479.854
Opbouw bestemmingsreserve	683.000	18	483.000	-1.462.000	-187.000	0	483.000	0
Bijdrage derden	0	19	0	0	0	0	0	0
Totale kosten	**1.053.000**		**1.353.000**	**1.933.000**	**1.843.000**	**0**	**1.023.000**	**479.854**
Vennootschapsbelasting	0	20	0	0	0	0	0	0
Bijdrage waterschappen	1.053.000		1.353.000	1.933.000	1.843.000	0	1.023.000	479.854
	** Deze kosten (7,2 mio) betreffen de eenmalige kosten uit de BC Centralisatie **							

Tabel 5: Begroting programma 2: Eigenaarsdeel.

TOELICHTING OP DE BEGROTING EIGENAREN GR AQUON

De vermelde kosten in het programma 'Eigenaar GR' betreffen de kosten overgenomen uit de businesscase Centralisatie AQUON, versie 1.1 (november 2019). Andere kosten zijn niet aan de orde. AQUON heeft de begrote eenmalige projectkosten uit het plan geëgaliseerd over de jaren 2021-2025. Een totaaloverzicht van deze eenmalige projectkosten wordt in tabel 6 weergegeven.

1. AQUON verwacht dat vanaf het moment dat bekend is waar AQUON de nieuwe locatie gaat vestigen, enige (gewenste en/of ongewenste) personeelsfrictie gaat ontstaan. Deze kosten zijn globaal begroot, echter wellicht schuiven deze begrote uitgaven door in de tijd. De tijd tijdens de bouwperiode van AQUON (de jaren 2021-2024) zal het leren.

2. De sociale lasten zijn evenredig voorzien.

3. In de kosten overige personeelskosten is een hoge uitgave voor reistijdvergoeding personeel (aspect sociaal plan) in 2024 opgenomen.

4. Onder personeel derden is de inzet van externe personeel ten behoeve van het change-programma opgenomen. In tabel 5 worden deze kosten nader geduid. Vanaf 2023 zal een toename druk ontstaan bij het centralisatievraagstuk ten aanzien van de personeelsrechten. Vanaf 2023 wordt dan ook een personeelsfunctionaris voorzien die de rechten van het personeel uitwerkt en regisseert.

17. Conform de businesscase Centralisatie is een hoge kostenpost opgenomen in het jaar 2023. Deze kostenpost onvoorzien werd in november 2019 als een percentage van de bouwkosten vastgesteld.

18. AQUON werkt in de jaren 2021-2025 op verzoek van de waterschappen met een bestemmingsreserve. Deze reserve wordt gevoed door een vaste bijdrage van de deelnemende waterschappen Dit betreft een bestemmingsreserve voor de te maken eenmalige kosten tijdens de nieuwbouw. Deze kosten gedurende het vijfjarig project bedragen totaal ongeveer 3,9 miljoen euro. De bijdrage is gedurende deze jaren 783.000 euro per jaar. De werkelijke kosten worden telkens onttrokken aan deze reserve. Op deze wijze wordt voorkomen dat de deelnemende waterschappen in de jaren 2023/ 2024 (verwachte hoogtepunt van de eenmalige kosten) geconfronteerd worden met een hoge kostenpost.

    De bestemmingsreserve heeft geen betrekking op de te verwachte eenmalige kosten ten aanzien van mogelijke afvloeiing personeel. Deze kosten zijn per jaar in deze programmabegroting geraamd onder personeelskosten en zijn in totaal 3,3 miljoen euro.

    In de tabel op de volgende pagina worden de totale eenmalige kosten schematisch weergegeven.
    De hoogte van deze eenmalige kosten zijn geheel gelijk met de gepresenteerde informatie in de businesscase centralisatie, welke bestuurlijk is vastgesteld op 3 maart 2020.

Businesscase Centralisatie	Details van de eenmalige kosten zie overzicht 5 businesscase Centralisatie			
Eenmalige kosten:				
Compensatie reistijd (Sociaal Stratuut)	645			
Change programma AQUON organistie	700	>>>	Begeleiding herplaatsing personeel	200
Boekwaarde verliezen	767		Interne & externe communicatie	100
Verhuizen & Installeren	400		Stimulansprogramma personeel	100
Onvoorzien	1.400		Werving & selectie	100
Frictiekosten door herplaatsting personeel	3.293		Improductieviteit & overige	200
Totaal eenmalige kosten	**7.205**			**700**

Verloop (begroting) van de eenmalige kosten	2021	2022	2023	2024	2025	Totaal
Vastomlijnde eenmalige kosten nav Nieuwbouw						
Jaarlijkse inleg van waterschappen	783	783	783	783	780	3.912
Verwachte kosten, in het programmajaar	-300	-100	-300	-2.245	-967	-3.912
Saldo Mutatie	483	683	483	-1.462	-187	0
Saldo verloop bestemmingsreserve Nieuwbouw	483	1.166	1.649	187	0	
Geraamde eenmalige kosten frictie personeel	240	270	570	1.150	1.063	3.293
Totale eenmalige kosten per jaarlaag	1.023	1.053	1.353	1.933	1.843	7.205

Tabel 6: Totaaloverzicht eenmalige projectkosten.

8 KOSTENTOEREKENING EN DE BIJDRAGEREGELING

8.1 JAARLIJKSE EXPLOITATIEKOSTEN LABORATORIUM (PROGRAMMA 1)

ALGEMEEN

De jaarlijkse reguliere exploitatiekosten worden ingedeeld naar vaste kosten en variabele kosten. Deze vaste en variabele kosten hebben een eigen basisberekening in de bijdrageregeling. De bijdrage van een individueel waterschap bestaat daarmee uit een aandeel in de vaste kosten en een aandeel in de variabele kosten. De opbrengsten door derden wordt in mindering gebracht op de jaarlijkse reguliere exploitatiekosten. Het geheel van de resterende jaarlijkse reguliere bedrijfskosten wordt vervolgens geheel door de (negen) deelnemende waterschappen bijgedragen.

DE KOSTENVERDELING

De vaste kosten zijn de kosten van de bedrijfsinrichting en deze kostencategorie wordt verondersteld 75 procent van de normale reguliere jaarlijkse exploitatiekosten te zijn. In tegenstelling tot de vaste kosten bewegen de variabele kosten mee met de jaarlijkse productie en deze worden verondersteld 25 procent van de reguliere jaarlijkse exploitatiekosten te zijn.

CONSEQUENTIES VOOR EEN INDIVIDUEEL WATERSCHAP

Elk waterschap draagt een percentage van de vaste kosten bij. Het percentage aan vaste kosten dat een individueel waterschap bijdraagt, is afhankelijk van de gemiddelde afgenomen productie in de drie afgesloten jaren voorafgaand aan het desbetreffende verslagjaar. Het verhoudingscijfer van deze drie jaren productie ten opzichte van de totale productie in hetzelfde tijdvak (opgenomen in de meest recente jaarrekening), geeft het relatieve kostenaandeel van een individueel waterschap.
De jaarlijkse variabele kosten worden in verhouding van de werkelijke afgenomen productie in het desbetreffende verslagjaar toegerekend aan een individueel deelnemend waterschap.

8.2 KOSTEN EIGENAREN (PROGRAMMA 2)

De eenmalige exploitatiekosten naar aanleiding van de centralisatie van AQUON zijn in het programma eigenaren opgenomen. Deze kosten, welke over een aantal jaren zijn geëgaliseerd, worden doorberekend op eenzelfde wijze als de vaste inrichtingskosten (3-jaars, voortschrijdend gemiddelde, vermeld in de meest recente jaarstukken). Door middel van deze berekeningswijze betaalt elk waterschap een percentage van de programmabegroting Eigenaar GR AQUON.

Mocht de bestemmingsreserve niet afdoende zijn dan betaalt ieder waterschap relatief hetzelfde deel bij (conform dezelfde verdeelsleutel). Andersom werkt het hetzelfde: mocht de bestemmingsreserve na de realisatie een overschot bevatten, dan wordt dit surplus terugbetaald aan de desbetreffende waterschappen.

WETTELIJKE PARAGRAFEN

Overeenkomstig het waterschapbesluit artikel 4.11 zijn in de programmabegroting 2022 en de meerjaren-raming 2023-2026 de paragrafen opgenomen welke verplicht zijn te vermelden. Met deze paragrafen wordt bereikt dat de uitgangspunten, de hoofdlijnen van het (nieuwe) beleid met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, evenals de financiële gevolgen van dat beleid worden verankerd.

UITGANGSPUNTEN EN NORMEN

In de opzet van de begroting 2022 is geen structurele verandering in de opzet van begroten doorgevoerd. AQUON kent vanaf het begrotingsjaar 2016 twee programmabegrotingen. De eerste programmabegroting wordt 'laboratorium AQUON' genoemd en het tweede programma 'eigenaar GR AQUON'. In deze begroting 2022 wordt ook de meerjarenraming 2023-2026 in beeld gebracht.

Vanaf het jaar 2017 valt AQUON onder de reguliere vennootschapsbelasting. In de begroting 2022 worden een winstberekening en afdracht vennootschapsbelasting gemaakt voor de omzet voor derden. De activiteiten vanuit het samenwerkingsverband (t.b.v. waterschappen) zijn vrijgesteld van deze belasting.

INCIDENTELE BATEN EN LASTEN

In de programmabegroting 2022 is een bedrag van 400.000 euro als incidentele lasten voorzien. Deze relatief hoge kostenpost wordt ingegeven door de slechte staat van het pand Leiden.

ONTTREKKING AAN OVERIGE BESTEMMINGSRESERVES EN VOORZIENINGEN

AQUON had in het jaar 2022 geen bestemmingsreserve en/of voorzieningen tot haar beschikking. Aan het eind van het jaar 2022 heeft AQUON een bestemmingsreserve ten behoeve van de voorziene relatief hoge eenmalige exploitatiekosten in de jaren tot en met 2025. In de programmabegroting eigenaren wordt deze kostenpost verder geduid.

WATERSCHAPSBELASTING

AQUON int geen belastingen en daarom is deze paragraaf niet van toepassing.

WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOPROFILERING

AQUON kent geen (algemene) reserves. Voor wat betreft de financiële risico's geldt dat de deelnemers van de GR AQUON aansprakelijk zijn voor de niet afgedekte risico's.

AQUON staat al enige jaren voor grote organisatieveranderingen en daarmee zijn de risico's groter. In het hoofdstuk risicobeheersing wordt een uitgebreide weergave gegeven van de mogelijke risico's door aanpassing van de organisatiestructuur en bijbehorende kostenstructuur. Deze paragraaf was ook in het jaar 2017-2018 opgenomen, gezien de importantie wordt deze integraal echter geüpdatet opgenomen. Inmiddels hebben de deelnemende waterschappen gezamenlijk uitgesproken dat zij de beleidslijnen (nieuwe strategie) gezamenlijk onderschrijven. Hierdoor zijn de bestuurlijke risico's afgenomen.

In het begrotingsjaar 2022 en in de meerjarenraming 2023-2026 is op de mogelijke financiële risico's zo adequaat mogelijk geanticipeerd. AQUON heeft vanuit een kwantitatieve risicoanalyse vastgesteld dat er inderdaad risico's met een financieel effect zijn. De belangrijkste risico's met een financieel effect zijn:

- Toename in gevraagde dienstverlening van waterschappen waartoe het laboratorium AQUON niet toe is ingericht. Deze diensten worden uitbesteed aan partners. AQUON heeft zo goed als mogelijk samen met de waterschappen deze dienstverlening geïnventariseerd en daaruit volgend eenzelfde kostenniveau gehanteerd als in 2021. Het toe te passen verrekensysteem voorziet in eventuele meer-productie zodat deze door de veroorzaker wordt betaald.
- In de risicoparagraaf wordt uitgebreid stil gestaan bij deze en andere risico's. Voor eventuele andere risico's is een begrotingspost onvoorzien opgenomen.

FINANCIERING

In 2013 zijn vanwege de aanschaf van de panden leningen aangetrokken. Deze langlopende leningen, inclusief kortlopende faciliteiten, leiden niet tot een herziening van de leningenportefeuille voor het begrotingsjaar 2022. Verwacht wordt dat de financieringsbehoefte in het jaar 2022 geheel in het huidige financieringsarrangement met de bankinstelling past.

In het jaar 2022 dient AQUON in verband met haar verhoogd investeringsniveau (bouw) aanvullende bedrijfs-financiering te verkrijgen. Vanaf het jaar 2022 zal AQUON de behoefte aan meer financiële middelen hebben. AQUON is overigens zelfstandig bevoegd leningen uit de geld- en/of kapitaalmarkt aan te gaan. Hiertoe zal AQUON een plan opstellen welke voorgelegd gaat worden aan het algemeen bestuur van AQUON. Een totale herziening van de bestaande leningenportefeuille kan (indien mogelijk) hierbij worden overwogen.

VERBONDEN PARTIJEN

AQUON kent geen verbonden partijen. Deze paragraaf is niet van toepassing.

KAPITAALGOEDEREN

AQUON is met haar specifieke apparatuur een kapitaalintensieve organisatie, en wenst efficiëntie door te voeren en continuïteit te borgen in haar operationele processen. Hiervoor dient AQUON voortdurend te investeren in haar reguliere bedrijfsvoering. Verouderde laboratoriumapparatuur wordt vervangen om het gewenste kwaliteitsniveau te behouden. Robotisering en vergaande automatisering zijn nodig om de efficiëntieverbeteringen en slimmere processen en methoden te ondersteunen. Nieuwe technologieën vervangen (deels) de bestaande methoden, waarmee een toekomstbestendig AQUON wordt gerealiseerd.

Het benodigd investeringsniveau 2022/2023 ten behoeve van de operationele activiteiten wordt op 3,0 miljoen euro per twee begrotingsjaren voorzien. Een investering vergt veel onderzoek vooraf, veroorzaakt door sterke verbeteringen in technologie. Hierdoor is het complex te voorspellen in welk begrotingsjaar een investering valt. Daarnaast is jaarlijks ongeveer 0,7 miljoen euro investeringsruimte nodig voor facilitaire - en ICT ontwikkelingen. Ook de reguliere facilitaire investeringen vragen aandacht, al zijn deze in het licht van het centralisatievraagstuk overigens minimaal voorzien. In de exploitatielasten wordt echter wel rekening gehouden met de verouderde status van het pand Leiden. In 2020 is besloten om sensoring op te nemen in de Producten- en Diensten Catalogus. Dit leidt tot aanvullende investeringen die gedreven worden door de uitrol van de sensoren over het werkgebied van de deelnemende waterschappen, de verwachte toename van het aantal verschillende soorten metingen en de benodigde ICT-ondersteuning in software en hardware. Voor 2022 wordt een investering in sensoren verwacht van 0,5 miljoen euro, gevolgd door investeringen van 1,0 miljoen euro in de daarop volgende jaren. De investeringen in de ondersteunende ICT zal naar voorlopige inschatting jaarlijks 0,2 miljoen euro bedragen.

Op 3 maart 2020 heeft het bestuur ingestemd met de strategie 2020-2030 en daarbij het centraliseren van de activiteiten van AQUON. AQUON werkt in de jaren 2020 en 2021 haar nieuwe huisvestingsplannen uit (voorbereidingsfase) zodat daarna de uitvoering (realisatiefase) kan worden opgepakt. Verhuizing en in gebruikname van de nieuwe locatie wordt in het jaar 2024 voorzien. Voor de beheersing van project centralisatie zijn 2 bestuursleden vertegenwoordigd in de stuurgroep. Daarnaast staat dit structureel op de agenda bij DB en AB vergaderingen.

De businesscase voorziet in een investering in gebouw, inrichting en installaties van 24,9 miljoen euro, vermeerderd met maximaal 20% in verband met 40% stijging van de meetvraag ten opzichte van het uitgangspunt van 13 miljoen punten. Voor de grondaankoop is in de businesscase een bedrag van 4,7 miljoen euro voorzien, welke investering naar de huidige inzichten onderschreden zal worden, ondanks een groter voorzien perceel.

Als onderdeel van de vermelde totale projectinvestering verwacht AQUON in 2022 een bedrag van 13,5 miljoen euro benodigd te hebben (dit bedrag is inclusief de grondaankoop). Gedurende het jaar 2021 zal hier meer inzicht worden verkregen. Bestuurlijke verantwoording vindt plaats tijdens de reguliere bestuursvergaderingen.

AQUON kent geen investeringsstatuut aangezien zij regulier een beperkte mate van investeringen kent. Een vervanging van een laboratoriuminstrument betekent veelal een project waar een langere doorlooptijd mee is gemoeid. In 2022 worden meerdere investeringsprojecten voorzien. Afhankelijk van het project-startmoment vindt de investering in 2021 of in 2022 plaats. Voorafgaand aan vervanging wordt een operationele business case uitgewerkt. De vermelde ontwikkelingen geven daarbij een richting.

EMU – SALDO

In het kader van een verantwoorde ontwikkeling van de economie en het monetaire stelsel binnen de landen die deelnemen aan de Economisch en Monetaire Unie (EU) zijn afspraken gemaakt over het overheidstekort. Binnen de overheid van Nederland is het aanvaardbaar het tekort te verdelen over het Rijk en de decentrale overheden. In principe zal het exploitatietekort van AQUON elk jaar 0 zijn, omdat alle netto kosten worden doorberekend aan de deelnemers. Het EMU-saldo kan hoger of lager zijn dan 0, door investeringen, afschrijvingen en de invloed van reserves en voorzieningen.

Onderstaand is het verwachte EMU saldo voor 2022 weergegeven:

EMU Saldo 2022		
Vervangingsinvesteringen per 2 jaren (2022/2023) 3 miljoen	-1.500.000	
Facilitaire en ICT & data ontwikkelingen	-700.000	
Investeringen Sensoring	-700.000	
(Voorbereidingen) centralisatie	-13.500.000	
Bruto investeringsuitgaven		*-16.400.000*
Afschrijvingen en waardeverminderingen		1.600.000
EMU saldo		**-14.800.000**

WET NORMERING TOPINKOMENS

Bijgaand een overzicht met actuele informatie.

Naam topfunctionaris	Functie
Dhr. J.K. Bouma	Directeur
Dhr. P.H. Daverveldt	Technisch voorzitter
Dhr. C.G. Jansen op de Haar	Voorzitter
Dhr. J. van Driel	Bestuurder
Dhr. W. von Faber	Bestuurder
Dhr. G. den Hartog	Bestuurder
Dhr. P.C.M. Ketelaars	Bestuurder
Dhr. V.E.C. Lokin	Bestuurder
Dhr. P. Ouwendijk	Bestuurder
Dhr. J. Verdoold	Bestuurder
Dhr. H.P. Verroen	Bestuurder

Tabel 7: Overzicht actuele informatie in kader van Wet Normering Topinkomens.

9 RISICOMANAGEMENT

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste en gesignaleerde risico's in beeld gebracht. Er komen voortdurend, ook door voortschrijdend inzicht, nieuwe risico's op AQUON af. In dit hoofdstuk wordt een uiteenzetting gedaan van mogelijke risico's, de wijze waarop individuele risico's tegemoet worden getreden (risico respons) en een beschrijving van de impact van de risico's op de resultaten en/of financiële positie. AQUON heeft een financiële vertaling gemaakt voor haar risico's. Onder meer is een verhoogde kostenpost onvoorzien opgenomen. Bij de uitwerking is onderscheid gemaakt in risico's met betrekking tot de volgende aspecten:

- Bestuurlijke aspecten: de risico's hangen samen met bestuurlijke besluiten
- Organisatorische aspecten: de risico's zijn direct gerelateerd aan de organisatie
- Personele aspecten: de risico's hangen samen met de personele bezetting
- Locatie aspecten: de risico's hangen samen met locatie(s)

RISICO'S M.B.T. BESTUURLIJKE ASPECTEN

De eigenaren hebben met de besluiten tot AQUON 2.0 aangegeven dat zij de nieuwe strategie en beleidslijnen ondersteunen en onderschrijven. Hiermee vervalt een groot deel van de risico's op bestuurlijk terrein, die de afgelopen jaren de bedrijfsvoering van AQUON hebben beïnvloed. De bestuurlijke risico's blijven bestaan, maar de kans dat zo'n risico zich voordoet is aanmerkelijk afgenomen.

Risico: uittreden van deelnemende waterschappen

Het risico van uittreden van een van de deelnemende waterschappen blijft altijd aanwezig. Belangrijk is dat de consequenties van het uittreden in beeld zijn gebracht. In de GR 2018 is een uittreedregeling opgenomen, zodat AQUON kan blijven werken aan haar continuïteit.

Risico: bestuurlijke verandering: consequenties koers

De GR AQUON verkrijgt om de vier jaar een nieuw bestuur met mogelijk andere bestuursleden. Het bestuur geeft de strategische richting aan de GR AQUON. Door nieuwe inzichten van bestuursleden in een vierjaarlijkse zittingsperiode kunnen afwijkende strategische keuzes worden onderzocht en worden uitgewerkt. Opgemerkt wordt dat AQUON een kapitaalintensief onderzoeksbedrijf is, waarbij veel kapitaal langdurig is geïnvesteerd. Het bestuur geeft bij (nieuwe) strategische keuzes daarmee richting aan doorontwikkeling van AQUON, die een langere periode bestrijkt dan de vier jaar van de bestuurlijke zittingsperiode. Door bestuursleden vooraf goed te informeren over effecten van wijzigingen in strategie kunnen verantwoorde keuzes worden gemaakt. Een zorgvuldig besluitvormingsproces is belangrijk.

Risico: negen waterschappen op één lijn

De GR AQUON is in gezamenlijk eigendom van negen waterschappen. Voor strategische veranderingen is het belangrijk dat de negen eigenaren zichzelf herkennen en gezamenlijk (blijven) staan voor de uiteindelijke keuze die nu gemaakt moet worden. Een gezamenlijke visie op de toekomst is belangrijk, niet slechts voor de grote investeringen die de GR AQUON wenst te plegen. Grote investeringen zonder gezamenlijke visie vormen een groot bedrijfsrisico. Door middel van (bijvoorbeeld) periodieke werksessies kan toetsing en herijking van de integrale strategie plaatsvinden. Inzicht verkrijgen in wat de markt kan bieden en daarnaast een uitwerking

van een nauwe samenwerking met de markt geeft essentiële informatie voor deze keuzes ten aanzien van toekomstige bedrijfsinrichting.

RISICO'S M.B.T. ORGANISATORISCHE ASPECTEN

Risico: nieuwe ontwikkelingen vergen meer
Het wateronderzoek wordt geconfronteerd met nieuwe technologische en overige ontwikkelingen. Hierbij kan worden gedacht worden aan:

- Wijzigingen in werkmethodes, werkpakket en werklast. Mede dankzij beleidsontwikkelingen in het waterbeheer, zoals kaderrichtlijn Water, verandert de behoefte aan laboratoriumondersteuning. Risico in trendbreuk kan op een juiste wijze worden geregisseerd door frequent contact en overleg met waterbeheerders (de klant) zodat hier tijdig op kan worden gereageerd.
- Verbreding van het analysepakket. De accenten in het laboratoriumonderzoek worden verlegd naar andere stoffen. De verwachting is met name dat hydrobiologisch en geïntegreerd onderzoek zich verder zal ontwikkelen. Risico bestaat dat AQUON niet klaar is voor deze ontwikkeling. AQUON bereidt zich erop voor deze ontwikkelingen te volgen met de inzet van een innovatiemanager en door samenwerking met andere kennisinstituten en overheidslaboratoria. Indien gewenst worden nieuwe analyses in overleg met opdrachtgevers opgenomen in het dienstenpakket. AQUON heeft daarnaast strategische kennis- en uitvoeringspartners om snel te kunnen inspelen op ontwikkelingen.
- Ontwikkelingen en introductie van automatisering en technologie. Arbeidsintensieve analyses worden steeds meer geautomatiseerd. Met uitbreiding van de analysemogelijkheden neemt bovendien de complexiteit van de benodigde techniek en technologie toe. Dit betekent dat de vereiste professionaliteit toeneemt (opleidingsniveau) en de behoefte aan voldoende financieel draagvlak voor benodigde professionaliteit en de aanschaf van vaak kapitaalintensieve apparatuur.

Risico: productiedaling en/of stijging.
AQUON is aanvankelijk (in 2011) bedrijfsmatig ingericht voor dertien miljoen productiepunten. Na een aantal jaren van daling (richting 11 miljoen productiepunten) stijgt de het productieniveau van AQUON sinds 2014 jaarlijks tussen de 3 en (ruim) 20 procent. Inmiddels is de verwachte productie voor 2022 achttien miljoen punten. De verwachte meetvraag van de opdrachtgevers/ waterschappen verkrijgt verdere focus door gezamenlijke vraagarticulatie.

Het risico van stijging van de meetvraag heeft mogelijk gevolgen voor de prijs per verkooppunt. In de meetvraag is een ingeschat aandeel onderzoeken opgenomen waartoe AQUON zelf niet is uitgerust en/of dat boven haar bezettingsgraad uit zal komen. Deze onderzoeken worden door AQUON uitbesteed aan partners, waarbij mogelijk efficiencyvoordelen door schaalgrootte niet behaald worden.

Het risico van een daling heeft consequenties voor de bedrijfsinrichting en bedrijfsvoering en heeft financiële gevolgen. Bij duurzame verandering (bijvoorbeeld door het centralisatievraagstuk) is herschikking van het bedrijf noodzakelijk. Door middel van professioneel leiderschap en adequaat inspelen op een eventuele duurzame wijziging in de klantvraag is aanpassing van de bedrijfsinrichting te realiseren. AQUON bereidt zich daarnaast voorzichtig voor, voor bepaalde productiesegmenten, op het werken vanuit een regierol. AQUON wenst hier een gevoel bij te krijgen en zal dit in geschikte pilotsituaties toepassen. Door meer ervaring op te doen met onder regie uitvoeren van routinematige analyses kan een nieuw optimum worden gevonden met de markt (make or buy).

Het financiële risico van een productiedaling en/of productiestijging wordt beperkt doordat het (nieuwe) kosten-verrekensysteem voor de deelnemende waterschappen antwoord geeft op een individuele productie-verandering. Een deelnemend waterschap staat voor drie jaar borg voor het relatieve aandeel in de vaste kosten. De referentieperiode van drie jaren rolt mee in de tijd met het desbetreffende productiejaar. Het verrekensysteem voorziet tevens in een jaarlijkse afwikkeling van marginale kosten bij meer/of minder gerealiseerde productie per opdrachtgever/waterschap.

Risico: accreditatiebehoud

AQUON werkt met de hoogst mogelijke gekwalificeerde werkprocessen. AQUON heeft haar werkprocessen integraal geaccrediteerd en jaarlijks vindt toetsing door de RvA plaats. Deze hoge kwaliteitsnorm is nodig voor de waterschappen indien zij met mogelijke juridische geschillen worden geconfronteerd. Het risico bestaat dat tijdens de ombouw de werkprocessen niet volgens kwaliteitsprotocollen verlopen. AQUON heeft ervaring met deze veranderingen en schakelt de RvA in om de kwaliteitsnormen te blijven behalen.

Risico: tevredenheid opdrachtgevers

Bij veranderingen ontstaat mogelijk een daling van tevredenheid van de opdrachtgevers. De AQUON-organisatie is in deze fase mogelijk sterk intern gefocust en kan daarbij het klantbelang deels uit het oog verliezen. Een onwenselijke situatie, maar gerealiseerde reorganisaties tonen aan dat dit mogelijk ontstaat. AQUON heeft speciaal hiervoor de bedrijfsinrichting aangepast. Het organisatieonderdeel Servicebureau legt de focus op de klant en de start van alle werkprocessen. Deze organisatie-aanpassing moet klaar zijn voor de ombouw van AQUON. Door frequent contact met de klant, waarbij informatie-uitwisseling centraal staat, verwacht AQUON het risico beheersbaar te houden. Een te ontwikkelen communicatieplan behoort bij het ombouwplan van AQUON.

Risico: management- en bedrijfscultuur

Belangrijke succesfactor voor de bedrijfsvoering is de management- en bedrijfscultuur. De organisatie heeft behoefte aan een heldere organisatiestructuur, waarbij een efficiënte bedrijfsvoering wordt gerealiseerd. De bedrijfscultuur dient daarbij klantgericht te zijn en kwaliteit dient centraal te staan in handelen en denken. Door de inrichting van de topstructuur van AQUON is een belangrijke managementverandering doorgevoerd. Het (nieuwe) strategische personeelsmanagement zal worden aangevuld met normen en waarden (kernwaarden), waarbij voorbeeldgedrag wordt ontwikkeld.

De COVID-19-pandemie heeft een enorme maatschappelijke impact, die ook zijn weerslag kent op de organisatie AQUON. Door lange lockdown periodes en het structureel thuiswerken, bestaat de kans dat de interactie en (informeel) contact tussen manager en medewerker en medewerkers onderling migreert naar bijvoorbeeld een sociaal isolement. Dit risico vereist een sterke betrokkenheid van het management bij de medewerkers, om nadelige effecten tijdig te signaleren.

Risico: rol en invloed van OR

De Ondernemingsraad (OR) heeft een belangrijke invloed op de doorontwikkeling van AQUON. In 2021 is een nieuwe OR gekozen en geïnstalleerd binnen AQUON. De Ondernemingsraad wordt intensief betrokken bij de ontwikkeling van de organisatie en daarnaast wordt de OR ruimte geboden om zichzelf hierin voor te bereiden. In het eerste jaar van een nieuwe OR zal AQUON investeren in opleiding en vaardigheden van de leden, om hen de vereiste bagage mee te geven zodat zij een juiste gesprekspartner worden voor management en bestuur van AQUON. Mocht de OR zich niet kunnen vinden in de plannen van het bedrijf dan is dit een groot risico voor de uiteindelijke operationalisering van alle plannen. Tijdens de reguliere overlegvergaderingen is de

doorontwikkeling een belangrijk gespreksonderwerp en waar noodzakelijk worden de (reguliere) trajecten van instemming- en advies doorlopen.

Risico: aannames in de businesscase t.b.v. besluitvorming
In de businesscase Centralisatie van AQUON werd gewerkt met aannames, aangezien er een doorkijk is gemaakt op basis van uitgangspunten. Aannames zijn onderhevig aan veranderingen. De aannames worden met de beste inzichten opgesteld en doorvertaald in een uitwerking. Werken met aannames brengt risico's met zich mee. Door middel van adequate projectbeheersing en regulier terugkerende jaarlijkse begrotingscycli worden steeds opnieuw de opgenomen aannames beoordeeld. Mocht er een aanleiding ontstaan de aannames te wijzigen dan worden deze beargumenteerd in deze werkprocessen zichtbaar.

RISICO'S M.B.T. PERSONELE ASPECTEN

Risico: personeelsverloop: kennis- en productieverlies
Bij het verplaatsen van werk naar een andere locatie is het mogelijk dat personeelsleden de keuze maken om een andere werkkring te zoeken. De vraag is hoe ernstig dit is voor een organisatie die voor de routinematige werkzaamheden juist een kleiner vast personeelsbestand nastreeft. Vooral voor specialistische en hydrobiologische onderzoeken is het van belang dat kennis wordt behouden. Voor medewerkers worden (eventueel individuele) maatregelen uitgewerkt zodat kennisbehoud centraal staat.

Risico: veranderingsbereidheid personeel
Het cultuuraspect verdient ruime aandacht binnen AQUON. Vanaf het jaar 2011 zijn verschillende organisatieonderdelen bij elkaar gebracht. De AQUON-organisatieonderdelen hebben hun eigen werkpakket. De organisatie is sinds 1 januari 2017 op twee locaties gevestigd, waarbij in de afgelopen jaren bedrijfsbreed team- en cultuurontwikkeling heeft plaatsgevonden. Kernwaarden zijn daarbij gedefinieerd en actief ontwikkeld en uitgedragen. De gewenste cultuur heeft in het ombouwplan grote waarde en verkrijgt prominent aandacht. Risico bestaat dat de gestelde bedrijfsdoelen niet worden behaald door een ongewenste (onderontwikkelde?) cultuur. Door vanuit verschillende invalshoeken hierop te sturen is een ontwikkeling te verwachten. Juist om deze reden is ingezet op locatiekeuze, herinrichting van organisatie en ontwikkeling van het topmanagement. Het traject van cultuurverandering is een actief onderdeel van het strategische personeelsmanagement.

Risico: onvoldoende kennis en expertise verandermanagement
Afhankelijk van de bestuurlijke keuzes kunnen de te realiseren veranderingen voor AQUON groot zijn. In deze periode van veranderen zal een groot beroep worden gedaan op de veranderbereidheid van de medewerkers. De medewerkers zijn daartoe niet geschoold en van nature is de mens niet uit op verandering. Tijdens de transitie kan er een tekort zijn aan kennis en expertise om dit veranderproces te begeleiden. AQUON stelt voor om dit aspect nadrukkelijk aandacht te geven. Naast communicatie zal ook het veranderproces speciale aandacht vergen en daarvoor moet de noodzakelijke begeleiding worden gezocht om de uiteindelijke doelen te bereiken.

Risico: stijgende en veranderende meetvraag: onvoldoende kennis en expertise medewerkers
Door de ontwikkelingen in de markt en de veranderende behoefte van onze opdrachtgevers, de waterschappen, is steeds nieuwe kennis en expertise van onze medewerkers benodigd. Veranderende actualiteiten vragen soms ook om nieuwe expertises. AQUON stelt een opleidingsbudget beschikbaar voor haar medewerkers om zich te bij te scholen en verder te ontwikkelen. Indien dit niet mogelijk is, zullen we nieuwe medewerkers uit een krappe arbeidsmarkt moeten halen om toch de expertise in huis te halen.

RISICO'S M.B.T. LOCATIE ASPECTEN

Risico: taxatiewaarden panden

In februari 2019 heeft AQUON haar twee panden opnieuw laten taxeren. De taxateur heeft hiermee aangegeven dat er een toenemende belangstelling is voor laboratoriumruimte. Zij geeft daarbij ook aan dat individuele laboratoriumruimten specifiek zijn in een toepassingsproces. AQUON loopt het risico dat deze taxatiewaarden tegenvallen en/of de tijdslijn van een eventuele vervreemding anders zal verlopen. Het risico van daling en stijging van verkoopwaarde wordt niet eerder zichtbaar dan op het verkoopmoment. Voor dit risico zijn verder geen maatregelen opgenomen bij gebrek aan andere bruikbare informatie.

Risico: onderhoudstoestand panden

De twee laboratoriumpanden van AQUON in Tiel en Leiden zijn niet geschikt en niet ingericht op de aanstaande veranderde werkprocessen. De inzichten op het kwalitatief en efficiënt uitvoeren van chemische en hydrobiologische analyses zijn vergaand veranderd in de afgelopen 15-30 jaar. De huidige staat van de panden verhinderen AQUON de hoge kwaliteit in producten en diensten op termijn te realiseren.

De onderhoudsstaat van het laboratoriumpand in Leiden is zorgelijk. Het pand is ongeveer 35 jaar oud, heeft een onderhoudsachterstand en de laboratorium- en gebouw-gebonden installaties zijn volgens externe deskundigen technisch vrijwel geheel afgeschreven. Als maatregel heeft AQUON haar kostenpost 'onvoorzien' aanzienlijk verhoogd. Een jaarlijkse toename hierin op basis van dit risico is voorzien op 300.000 euro.

Risico: uitgangspunten businesscase Centralisatie raken achterhaald

Een van de uitgangspunten bij de businesscase Centralisatie (maart 2020) is dat de meetvraag tot en met 2025 stabiel zou blijven op 13 miljoen verkooppunten. Inmiddels is de reële verwachting dat er vanaf 2022 een meetvraag van 18 miljoen punten per jaar zal zijn. Een overschrijding van 40 procent binnen een jaar na goedkeuring van de businesscase, zal ook impact hebben op de benodigde investering. Goed projectmanagement, tijdige bijsturing en hercalculatie van de plannen is hierbij noodzakelijk.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1
BIJDRAGEREGELING EN KOSTENVERDELING

TOELICHTING OP BEREKENING BIJDRAGEREGELING

Programma 1: Laboratorium
De vaste kosten van de AQUON-organisatie (75 procent) worden verrekend op basis van de gerealiseerde productie (drie jaargemiddelde) van de afgelopen jaren voorafgaand aan het desbetreffende jaar. Het driejaar-gemiddelde kan worden berekend aan de hand van de tabel met gerealiseerde en te verwachten productie. In bijlage 1 is de opgegeven productieverwachting opgenomen; bij de definitieve jaarafrekening worden deze aantallen vervangen door de werkelijke productieaantallen.

Programma 2: Eigenaren GR AQUON
De kostenverrekening van het eigenaarsdeel vindt plaats op basis van de relatieve gerealiseerde productie van de afgelopen drie jaren.

BIJDRAGE PER WATERSCHAP IN DE JAREN 2022-2026

Bijdrage regeling Programma 1							Kostenverdeling Programma 2				Totale kosten
2022	Totale kosten in dit programma: 32.293						Totale kosten in dit programma: 1.053				2022
	Vaste kosten		Variabele kosten			Totale	Eenmalige projectkosten centralisatie 2021-2025				
	Procent	Bedrag	Productie	Procent	Bedrag	kosten		Procent	Kosten	Totaal	Totaal
Aa en Maas	10,3%	2.493	1.797.757	9,9%	799	3.293	Aa en Maas	10,3%	108	108	3.401
Brabantse Delta	10,5%	2.540	2.035.124	11,2%	905	3.445	Brabantse Delta	10,5%	110	110	3.556
De Dommel	8,0%	1.933	1.479.794	8,1%	658	2.590	De Dommel	8,0%	84	84	2.674
Delfland	7,9%	1.923	1.513.831	8,3%	673	2.596	Delfland	7,9%	84	84	2.680
Hollandse Delta	14,9%	3.610	2.793.044	15,4%	1.242	4.852	Hollandse Delta	14,9%	157	157	5.009
Rijnland	16,1%	3.893	3.231.198	17,8%	1.437	5.330	Rijnland	16,1%	169	169	5.499
Rivierenland	18,7%	4.524	2.836.785	15,6%	1.261	5.786	Rivierenland	18,7%	197	197	5.982
Schieland en de Kr	5,4%	1.316	931.431	5,1%	414	1.730	Schieland en de Kr	5,4%	57	57	1.787
Stichtse Rijnlanden	8,2%	1.987	1.539.088	8,5%	684	2.671	Stichtse Rijnlanden	8,2%	86	86	2.758
Totaal	100,0%	24.220	18.158.052	100,0%	8.073	32.293	Totaal	100,0%	1.053	1.053	33.346

2023	Totale kosten in dit programma: 31.739						Totale kosten in dit programma: 1.535				2023
	Vaste kosten		Variabele kosten			Totale					
	Procent	Bedrag	Productie	Procent	Bedrag	kosten		Procent	Kosten	Totaal	Totaal
Aa en Maas	10,5%	2.504	1.789.757	10,2%	809	3.313	Aa en Maas	10,5%	142	142	3.455
Brabantse Delta	10,6%	2.516	2.035.124	11,6%	920	3.436	Brabantse Delta	10,6%	143	143	3.579
De Dommel	7,9%	1.873	1.366.794	7,8%	618	2.491	De Dommel	7,9%	106	106	2.598
Delfland	7,8%	1.861	1.378.831	7,9%	623	2.485	Delfland	7,8%	106	106	2.590
Hollandse Delta	14,8%	3.533	2.737.904	15,6%	1.238	4.771	Hollandse Delta	14,8%	201	201	4.972
Rijnland	16,6%	3.954	2.911.198	16,6%	1.316	5.270	Rijnland	16,6%	225	225	5.495
Rivierenland	17,4%	4.146	2.836.785	16,2%	1.283	5.428	Rivierenland	17,4%	236	236	5.664
Schieland en de Kr	5,4%	1.286	931.431	5,3%	421	1.708	Schieland en de Kr	5,4%	73	73	1.781
Stichtse Rijnlanden	9,0%	2.131	1.563.088	8,9%	707	2.837	Stichtse Rijnlanden	9,0%	121	121	2.958
Totaal	100,0%	23.804	17.550.912	100,0%	7.935	31.739	Totaal	100,0%	1.353	1.353	33.092

2024	Totale kosten in dit programma: 32.022						Totale kosten in dit programma: 1.933				2024
	Vaste kosten		Variabele kosten			Totale					
	Procent	Bedrag	Productie	Procent	Bedrag	kosten		Procent	Kosten	Totaal	Totaal
Aa en Maas	10,4%	2.501	1.869.757	10,6%	851	3.352	Aa en Maas	10,4%	201	201	3.551
Brabantse Delta	10,8%	2.602	2.035.124	11,6%	926	3.528	Brabantse Delta	10,8%	209	209	3.735
De Dommel	7,9%	1.894	1.431.794	8,1%	652	2.546	De Dommel	7,9%	152	152	2.697
Delfland	8,3%	1.996	1.338.831	7,6%	609	2.606	Delfland	8,3%	161	161	2.764
Hollandse Delta	15,5%	3.718	2.674.337	15,2%	1.217	4.935	Hollandse Delta	15,5%	300	300	5.253
Rijnland	16,8%	4.027	2.941.198	16,7%	1.338	5.366	Rijnland	16,8%	324	324	5.686
Rivierenland	16,2%	3.901	2.811.785	16,0%	1.279	5.181	Rivierenland	16,2%	314	314	5.491
Schieland en de Kr	5,3%	1.282	931.431	5,3%	424	1.706	Schieland en de Kr	5,3%	103	103	1.808
Stichtse Rijnlanden	8,7%	2.093	1.559.088	8,9%	709	2.802	Stichtse Rijnlanden	8,7%	168	168	2.969
Totaal	100,0%	24.017	17.593.345	100,0%	8.006	32.022	Totaal	100,0%	1.933	1.933	33.955

Bijdrage regeling Programma 1							Kostenverdeling Programma 2				Totale kosten
2025	Totale kosten in dit programma: 33.134						Totale kosten in dit programma: 1.843				2025
	Vaste kosten		Variabele kosten			Totale					
	Procent	Bedrag	Productie	Procent	Bedrag	kosten		Procent	Kosten	Totaal	Totaal
Aa en Maas	10,2%	2.543	1.734.757	9,8%	812	3.355	Aa en Maas	10,2%	188	188	3.544
Brabantse Delta	11,5%	2.855	2.035.124	11,5%	953	3.808	Brabantse Delta	11,5%	212	212	4.020
De Dommel	8,0%	1.983	1.412.294	8,0%	661	2.644	De Dommel	8,0%	147	147	2.791
Delfland	8,2%	2.039	1.388.831	7,8%	650	2.689	Delfland	8,2%	151	151	2.840
Hollandse Delta	15,5%	3.861	2.818.044	15,9%	1.319	5.180	Hollandse Delta	15,5%	288	288	5.468
Rijnland	17,2%	4.262	3.021.198	17,1%	1.414	5.677	Rijnland	17,2%	316	316	5.993
Rivierenland	15,6%	3.865	2.811.785	15,9%	1.316	5.181	Rivierenland	15,6%	286	286	5.468
Schieland en de Kr	5,2%	1.281	931.431	5,3%	436	1.717	Schieland en de Kr	5,2%	95	95	1.812
Stichtse Rijnlanden	8,7%	2.162	1.539.088	8,7%	721	2.883	Stichtse Rijnlanden	8,7%	160	160	3.043
Totaal	100,0%	24.851	17.692.552	100,0%	8.284	33.134	Totaal	100,0%	1.843	1.843	34.977

2026	Totale kosten in dit programma: 33.401						Totale kosten in dit programma: -				2026
	Vaste kosten		Variabele kosten			Totale					
	Procent	Bedrag	Productie	Procent	Bedrag	kosten		Procent	Kosten	Totaal	Totaal
Aa en Maas	10,2%	2.565	1.699.757	9,6%	800	3.365	Aa en Maas	10,2%	0	0	3.365
Brabantse Delta	11,5%	2.869	2.035.124	11,5%	958	3.828	Brabantse Delta	11,5%	0	0	3.828
De Dommel	8,0%	2.011	1.377.294	7,8%	649	2.659	De Dommel	8,0%	0	0	2.659
Delfland	7,9%	1.989	1.348.831	7,6%	635	2.624	Delfland	7,9%	0	0	2.624
Hollandse Delta	15,4%	3.856	2.967.904	16,7%	1.398	5.254	Hollandse Delta	15,4%	0	0	5.254
Rijnland	17,0%	4.269	3.021.198	17,0%	1.423	5.692	Rijnland	17,0%	0	0	5.692
Rivierenland	15,9%	3.988	2.811.785	15,9%	1.324	5.312	Rivierenland	15,9%	0	0	5.312
Schieland en de Kr	5,2%	1.313	931.431	5,3%	439	1.752	Schieland en de Kr	5,2%	0	0	1.752
Stichtse Rijnlanden	8,7%	2.191	1.539.088	8,7%	725	2.915	Stichtse Rijnlanden	8,7%	0	0	2.915
Totaal	100,0%	25.051	17.732.412	100,0%	8.350	33.401	Totaal	100,0%	0	0	33.401

PROGRAMMABEGROTING 2022
BEGROTING 2022 EN DE MEERJARENRAMING 2023-2026

MAART 2021

Waterschap
Aa en Maas

Waterschapshuis
Pettelaarpark 70
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 088 178 80 00
F 088 178 80 01
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

AQUON
T.a.v. het Dagelijks Bestuur
Postbus 328
4000 AH TIEL

Datum	11 juni 2021
Ons kenmerk	
Doorkiesnr.	073 61 56 686 / Mark Peters
Onderwerp	Zienswijze Conceptprogramma-begroting 2022

Geacht bestuur,

Op 1 april 2021 ontvingen wij uw Conceptprogrammabegroting 2022 met het verzoek om onze zienswijze hierop kenbaar te maken. Wij hebben uw Conceptprogrammabegroting 2022 en uw Jaarstukken 2020 op 11 juni 2021 aan ons Algemeen Bestuur voorgelegd. Middels deze brief brengen wij u op de hoogte van de positieve zienswijze van waterschap Aa en Maas ten aanzien van uw Conceptprogrammabegroting 2022.

Wij kunnen instemmen met de Conceptprogrammabegroting 2022. Het document bevat een hoog realiteitsgehalte, zowel wat betreft de inhoud als de financiële uitwerking. In het bijzonder zijn wij verheugd over de wijze waarop u invulling geeft aan innovatie en hoe dit is toegelicht in de programmabegroting. Zoals wij vorig jaar ook al in onze zienswijze hebben opgemerkt, vinden wij het belangrijk dat bij de verdere uitwerking van de centralisatie van de huisvesting rekening wordt gehouden met het flexibel en wendbaar inrichten van zowel de huisvesting als organisatie zelf. Wij wensen u veel succes bij de vervolgstappen die gezet gaan worden om uiteindelijk in 2024 te komen tot de centralisatie van de huisvesting. Graag worden wij op daarvoor geëigende momenten geïnformeerd over de voortgang van het gehele proces.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Het Dagelijks Bestuur,

de secretaris,

drs. P. Sennema

de dijkgraaf,

drs. M.J.J. Jacobs

CONCEPT

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 4.N. **Projectenboeknummer en -naam:** n.v.t. **Corsa dossiernummer:** **Voorstelnummer BABS**: 57637

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. AFZ 20-05-2021	Ketelaars, P.C.M.

Agendaonderwerp: (H) Regionale Energie (en Klimaat) Strategie 1.0 - RE(K)S
Voorstel: 1. In te stemmen met de Regionale Energiestrategie Noordoost Brabant; 2. Kennis te nemen van Brief klankbordgroep RES NOB en Reactie SG RES NOB op brief Klankbordgroep; 3. In te stemmen met de Regionale Energie- en Klimaatstrategie Hart van Brabant; 4. Kennis te nemen van de concept-Regionale Energiestrategie 1.0 Metropoolregio Eindhoven en Voorlopige planMER RES MRE; 5. In te stemmen met de bestuurlijke reactie op de concept-Regionale Energiestrategie 1.0 Metropoolregio Eindhoven.

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp: Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden: 1. 01. Samenvatting aandachtspunten RES'en voor Aa en Maas 2. 02. RES 1.0 Noordoost Brabant 3. 03. Beantwoording zienswijzen concept-RES NOB 4. 04. 2021-03-03 Brief klankbordgroep RES NOB DEF 5. 05. Reactie SG RES NOB op brief Klankbordgroep 6. 06. Waterschap Aa en Maas AB - aanbiedingsbrief definitieve REKS 7. 07. REKS 1.0 Hart van Brabant 8. 08. Reacties op het concept bod REKS 9. 09. Aanbiedingsbrief waterschap Aa en Maas verzoek reactie op concept RES 1.0

AB voorblad

Metropoolregio Eindhoven

10. 10. Concept-RES 1.0 Metropoolregio Eindhoven
11. 11. Voorlopige planMER RES MRE
12. 12. Reacties concept RES MRE
13. 13. Brief Bestuurlijke reactie concept-RES 1.0 Metropoolregio Eindhoven CONCEPT

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

VOORSTEL:

1. In te stemmen met de Regionale Energiestrategie Noordoost Brabant;
2. Kennis te nemen van Brief klankbordgroep RES NOB en Reactie SG RES NOB op brief Klankbordgroep;
3. In te stemmen met de Regionale Energie- en Klimaatstrategie Hart van Brabant;
4. Kennis te nemen van de concept-Regionale Energiestrategie 1.0 Metropoolregio Eindhoven en Voorlopige planMER RES MRE;
5. In te stemmen met de bestuurlijke reactie op de concept-Regionale Energiestrategie 1.0 Metropoolregio Eindhoven.

PROBLEEMSTELLING

In het kader van het Nationaal Klimaatakkoord worden in Nederland in 30 energieregio's Regionale Energiestrategieën (RES'en) opgesteld door gemeenten, provincie en waterschappen. Met de RES wordt inzicht gegeven in de beoogde realisatie aan grootschalige opwek duurzame energie in 2030 en de verduurzaming van de warmte in de gebouwde omgeving. De RES is een dynamisch document dat iedere 2 jaar wordt geactualiseerd. Waterschap Aa en Maas draagt bij aan de RES'en van Noordoost-Brabant (NOB), Metropoolregio Eindhoven (MRE) en Hart van Brabant (HvB). De regio Hart van Brabant heeft de regionale klimaatopgave integraal meegenomen en levert dan ook een Regionale Energie- en Klimaatstrategie (REKS) op.

Op 5 juni 2020 heeft u kennis genomen van de 3 Concept RES'en en bijbehorende zienswijzen van het Dagelijks Bestuur. In het afgelopen jaar hebben de regio's, mede op basis van binnengekomen bestuurlijke reacties, de concept strategieën verder uitgewerkt tot 1.0 versies. Deze worden vastgesteld door de afzonderlijke gemeenteraden uit de regio, de Algemeen Besturen van de waterschappen en de Provinciale Staten.[1] Na besluitvorming wordt de RE(K)S 1.0 uiterlijk op 1 juli 2021 aangeboden aan het Rijk.

LEESWIJZER

De RE(K)S documenten en bijlagen betreffen lijvige documenten, waarvan het merendeel vooral relevant is voor gemeenten. Als bijlage 1 bij dit voorstel is daarom een samenvatting opgenomen met de belangrijkste aandachtspunten binnen de huidige RES documenten. Voor de besluitvorming over dit onderwerp is het raadzaam om hier kennis van te nemen en de overige bijlagen desgewenst als naslagwerk te raadplegen. Onderaan dit voorstel zijn daarnaast enkele links opgenomen naar o.a. publieksversies van de RES en Q&A's.

---

[1] De RES MRE is een van de 5 regio's in Nederland die als pilot een planMER procedure doorlopen. Omdat het proces van de planMER niet gelijkloopt aan de oplevering van de RES 1.0, is besloten om de RES 1.0 in deze regio pas eind 2021 aan te bieden voor vaststelling door volksvertegenwoordigers. Het tussenproduct (concept-RES 1.0) wordt u voorgelegd ter consultatie. Aan de regionale bestuurders wordt de ruimte gegeven om een reactie te geven voor de verdere uitwerking naar de definitieve RES 1.0 van de Metropoolregio Eindhoven.

BEOOGD EFFECT

- Bijdragen aan de realisatie van de landelijke doelstellingen uit het Klimaatakkoord, te weten CO_2-reductie van 49% in 2030 ten opzichte van 1990 via het verduurzamen van het energieverbruik in de regio.
- Benutten van koppelkansen voor hernieuwbare energieopwekking met klimaatadaptatie, waterbeheer en onze ambitie energie neutraal waterschap 2030.
- Bijdragen aan de warmtetransitie in de gebouwde omgeving door het faciliteren van aquathermie.

ARGUMENTEN

a. *De bestuurlijke aandachtspunten vanuit Aa en Maas, welke meegegeven zijn bij vaststelling van de concept-RE(K)S, zijn terug te vinden in de RE(K)S 1.0*

Op basis van de Concept RE(K)S heeft het Dagelijks Bestuur specifiek aandacht gevraagd voor:

1. het integraal afwegen van de diverse belangen, waaronder het watersysteem- en bodembeheer, in het bepalen van zoekgebieden en opweklocaties voor grootschalige hernieuwbare energie;
2. bij de uitwerking van 50% lokale participatie rekening te houden met de bijzondere positie van de waterschappen als zowel lokale ontwikkelaar en decentrale overheid met een eigen verduurzamingsopgave;
3. koppelkansen op het gebied van o.a. klimaatadaptatie met de realisatie van zonne-energie;
4. verdere uitwerking van het onderdeel aquathermie in de Regionale Structuur Warmte (NOB).

In de betreffende regio's zijn deze aandachtspunten meegenomen in de verdere uitwerking van de RE(K)S 1.0 of krijgen een plek in het vervolgproces met gemeenten.

ad. 1:

- Noordoost Brabant: De RES 1.0 bevat de bijlage 'Handreiking Overwegingskader', waarin specifiek aandacht wordt gegeven aan het waterbeheer binnen de pijlers landschap en koppelkansen. Aan de hand van deze handreiking zal in de stuurgroep ook het gesprek worden gevoerd gericht op het voorkomen van een suboptimale verdeling van duurzame energie in de regio.
- Hart van Brabant: De locaties voor grootschalige opwekking (de negen clusters voor windenergie, al dan niet in combinatie met zonnevelden) in de REKS 1.0 zijn tot stand gekomen na een ruimtelijke beoordeling van de regio, waarbij de regio in drie kenmerkende delen is ingedeeld. De functionaliteit van het landschap is daarmee leidend geweest. Daarnaast zijn zes gebiedsopgaven voor klimaatadaptatie in het kader van het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie opgenomen.
- Metropoolregio Eindhoven: Globale zoekgebieden voor wind en zon in de regio zijn tot stand gekomen op basis van ontwerpend onderzoek en een onderliggende landschapsanalyse. Hierbij is gekeken naar de mogelijkheden voor het inpassen, aanpassen en transformeren van landschappen en is nadrukkelijk gezocht naar de kansen voor verbinding van de energieopgave met andere opgaven. De zoekgebieden voor grootschalige opwekking worden geconcretiseerd in een PlanMER-procedure. Potentiële locaties worden, naast de reguliere milieueffecten, getoetst aan ruimtelijke ontwikkelingen. Specifiek voor water zijn drie thema's opgenomen. Daarnaast zijn de thema's landbouw en natuur opgenomen welke

indirect gerelateerd zijn aan het watersysteem. Aa en Maas is betrokken bij dit proces en heeft o.a. advies gegeven op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau.

ad. 2:

- Noordoost Brabant: Bij de RES 1.0 is de bijlage 'handreiking 50% eigendomsparticipatie' opgenomen als handvat voor gemeenten bij het stimuleren van lokaal eigendom. Hierin is ook een mogelijke inspanningsplicht genoemd die gemeenten kunnen opnemen in hun energiebeleid. Gemeenten worden bij de uitwerking daarvan gevraagd om expliciet rekening te houden met de verduurzamingsopgave van de waterschappen.
- Hart van Brabant: Door de gemeenten is een samenwerkingsovereenkomst met lokale energiecoöperaties gesloten. De samenwerkingsovereenkomst is erop gericht om participatie van de energiecoöperaties bij te ontwikkelen duurzame energie te regelen. Het waterschap heeft zich, gezien de functionele taakstelling, niet verbonden aan deze overeenkomst.
- Metropoolregio Eindhoven: In de concept-RES 1.0 wordt uitgegaan van een flexibel model waarbij een ontwikkelfonds per gemeente/project wordt opgericht om daaruit minimaal 50% in een project in te brengen. Dit wordt later verder uitgewerkt. In ieder geval heeft de stuurgroep expliciet afgesproken dat de uitkomst voor participatie lokaal maatwerk betreft en afhankelijk is van de kenmerken van een project.

ad. 3:
In Noordoost Brabant wordt in het overwegingskader ingegaan op koppelkansen bij de keuze voor zoekgebieden en opweklocaties. Daarnaast wordt, los van de RES 1.0, onderzocht hoe binnen de regio het thema energietransitie kan worden meegenomen in de overige regionale programma's zoals klimaatadaptatie en transitie landbouw. In Hart van Brabant is de benutting van koppelmogelijkheden voor zonnevelden als uitgangspunt opgenomen. Binnen de Metropoolregio Eindhoven worden koppelkansen geplaatst onder 'energie ten dienste van andere opgaven'. Verdere uitwerking vindt op gemeentelijk niveau plaats.

ad. 4:
Onderdeel aquathermie in de Regionale Structuur Warmte van de RES 1.0 Noordoost Brabant is verder uitgewerkt door Aa en Maas, in afstemming met Rijkswaterstaat en Brabant Water.

b. *De RE(K)S is tot stand gekomen in samenwerking met een groot aantal maatschappelijke partijen.* De projectorganisatie van de RE(K)S kent een organisatiestructuur met een bestuurlijke stuurgroep, projectgroep en werkgroepen. Vertegenwoordigers van gemeenten, provincie, waterschappen en netbeheerder hebben hieraan deelgenomen. Daarnaast zijn via verschillende sporen de inbreng vanuit natuurorganisaties, woningcorporaties, ZLTO, bedrijven, energiecoöperaties en jongeren georganiseerd. Hiermee zijn breed gedragen producten tot stand gekomen.

c. *Aquathermie is opgenomen als potentiële bron voor de verwarming van de gebouwde omgeving.* Een onderdeel van de RE(K)S is de Regionale Structuur Warmte. De Regionale Structuur warmte geeft inzicht in de regionale warmtevraag en –aanbod en dient als input voor de Transitievisie Warmte van de afzonderlijke gemeenten (afronding 2021). Voor de drie regio's wordt aquathermie beschouwd

als een aanvullende bron met lokale potentie. De drie Brabantse waterschappen hebben het afgelopen jaar gewerkt aan een strategie voor aquathermie. Deze strategie heeft als doel om de ontwikkeling van aquathermie te stimuleren vanuit een verantwoord beheer van de ecologische waterkwaliteit. Hierbij worden twee maatschappelijke belangen bij elkaar gebracht.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

a. *Een integrale aanpak, waarmee het belang van een duurzaam waterbeheer wordt meegenomen bij de realisatie van grootschalige opwek, is niet van zelfsprekend en vraagt om een blijvende actieve rol vanuit het waterschap op RES niveau, maar ook op gemeenteniveau waar de plannen geborgd zullen worden in het omgevingsbeleid.* Het is voor het waterschap dan ook van belang dat we bij de ontwikkeling van omgevings- en gebiedsplannen goed aangehaakt zijn bij de gemeenten. Het waterverhaal dat aan gemeenten aangeboden is in het kader van de nieuwe Omgevingsvisie draagt hieraan bij. Daarnaast spelen de gebiedsteams een belangrijke rol in het toetsen van energie initiatieven op opgaveconflicten en koppelkansen binnen ons gebied.

b. *Aa en Maas heeft, als het gaat om het aanbieden van grondeigendommen (assets) voor de opwek van duurzame elektriciteit, de regio weinig te bieden.* Aa en Maas heeft het afgelopen jaar een verkenning laten doen naar de potentie van assets in het beheergebied voor de opwek van duurzame zonne- en windenergie. Hieruit kwam een vrij beperkte potentie voor de opwek op onze eigen terreinen. Aangezien we alle potentie hard nodig zullen hebben voor het realiseren van onze eigen energieneutraliteitsopgave, kunnen we onze assets, geschikt voor de opwek van zonne- en windenergie, niet zonder meer ter beschikking stellen aan de regio.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

Aan het vaststellen van de RE(K)S zijn geen directe financiële verplichtingen verbonden.

In het kader van het artikel 2 onderzoek Klimaatakkoord is door het bureau AEF het rapport 'Uitvoeringskosten van het Klimaatakkoord voor decentrale overheden in 2022 – 2030' uitgebracht. Vervolgens heeft de Raad van Openbaar Bestuur (ROB) hierop een advies gegeven. De gemeenten hebben een substantiële bijdrage nodig om de taken uit te voeren. Een onderdeel hiervan zijn de taken die behoren tot het uitvoeren van de RES. De rapportage inclusief het ROB advies maakt onderdeel uit van de kabinetsonderhandelingen voor een financiering vanuit het Rijk. Specifiek voor de waterschappen is geadviseerd dat de ambities die gerelateerd zijn aan de eigen opgave/bedrijfsvoering uit eigen inkomsten gefinancierd kunnen worden. Daarbij is ervan uitgegaan dat de waterschappen niet financieel bijdragen aan de proces- en uitvoeringskosten voor de regionale energieopgave.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

De RES is onderdeel van het klimaatakkoord om te komen tot een CO2 reductie van 49% in 2030 ten opzicht van 1990. De waterschappen maken deel uit van de stuur- en werkgroepen binnen de verschillende RES'en. Door te participeren in de RES draagt Aa en Maas bij aan de energietransitie in de drie regio's en daarmee aan de transitie van Nederland. Bovendien biedt de RES kansen voor het versterken van de eigen ambities op het gebied van energie- en klimaatneutraliteit en circulaire economie en klimaatadaptatie.

UITVOERING/VERVOLG

- Het besluit wordt voor 1 juli 2021 door de portefeuillehouder teruggekoppeld aan de (voorzitter van de) stuurgroep RE(K)S van de betreffende regio.
- De bestuurlijke reactie op de concept-RES 1.0 Metropoolregio Eindhoven wordt voor 23 juni verzonden naar de regio via energie@metropoolregioeindhoven.nl.
- Het waterschap blijft bestuurlijk betrokken bij de stuurgroepen van de RES regio's, waarbij rechtstreeks in Noordoost Brabant en middels bestuurlijke vertegenwoordiging door waterschappen De Dommel en Brabantse Delta in de regio's Hart van Brabant en Metropoolregio Eindhoven.
- Elke twee jaar wordt de RE(K)S geëvalueerd, herijkt en opnieuw voorgelegd voor vaststelling;
- Eventuele deelname aan een publieke uitvoeringsorganisatie voor de regio Hart van Brabant wordt in 2021 verkend. Bij het voornemen om een verbintenis aan te gaan wordt dit voorgelegd aan het Algemeen Bestuur.
- De definitieve RES 1.0 Metropoolregio Eindhoven wordt omstreeks eind 2021 ter besluitvorming voorgelegd aan het Algemeen Bestuur.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

Er wordt op verschillende niveaus gecommuniceerd over de RES.

- Nationaal Programma RES communiceert over de RES in het algemeen en binnen de verschillende RES regio's specifiek.
- De 3 RES regio's communiceren allemaal vanuit eigen werkgroepen communicatie, van waaruit communicatiemiddelen en informatiebijeenkomsten voor inwoners en bestuurders worden georganiseerd. Deze worden aangeboden aan de betrokken organisaties, om deze te gebruiken in hun eigen communicatie uitingen en/of stakeholders uit te nodigen.
- Over de RES is binnen Aa en Maas periodiek afstemming met communicatie om eventuele communicatiekansen te benutten.
- Intern zijn medewerkers betrokken vanuit de afdeling Advies Zuiveren, Beleid en Advies, de Districten, Communicatie, Planadvies en Vergunningen en Juridische Zaken.

BIJLAGEN

0. AB-besluit
1. Samenvatting aandachtspunten RES'en voor Aa en Maas
2. RES 1.0 Noordoost Brabant
3. Beantwoording zienswijzen concept-RES NOB
4. 2021-03-03 Brief klankbordgroep RES NOB DEF
5. Reactie SG RES NOB op brief Klankbordgroep.docx
6. Waterschap Aa en Maas AB - aanbiedingsbrief definitieve REKS
7. REKS 1.0 Hart van Brabant
8. Reacties op het concept bod REKS
9. Aanbiedingsbrief waterschap Aa en Maas verzoek reactie op concept RES 1.0 Metropoolregio Eindhoven
10. Concept-RES 1.0 Metropoolregio Eindhoven
11. Voorlopige planMER RES MRE
12. Reacties concept RES MRE
13. Brief: Bestuurlijke reactie concept-RES 1.0 Metropoolregio Eindhoven

Aanvullende informatie over de RES en losse bijlagen waarvan de strekking is opgenomen in de RE(K)S 1.0 zijn te vinden op:

Noordoost Brabant: Publicaties en Rapporten - Energiewerkplaats Brabant
Hart van Brabant: Downloads REKS - Regio Hart van Brabant (regio-hartvanbrabant.nl)
Metropoolregio Eindhoven: Waar staan we nu - Energieregio MRE

Publieksversies:

- NOB: Infographic RES NOB
- REKS: Korte publieksversie REKS + Animatiefilm REKS

Q&A's :

- Q&A NOB
- Q&A NP RES

VERSIEDATUM 26 APRIL 2021

AB-BESLUIT

ONDERWERP: Regionale Energie (en Klimaat) Strategie 1.0 - RE(K)S

AGENDAPUNT:

BESLUITNUMMER:

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 26 april 2021;

gelet op het bepaalde in het Nationaal Klimaatakkoord;

gezien het advies van de commissie Algemene en Financiële Zaken van 20 mei 2021;

overwegende dat:

a. *De bestuurlijke aandachtspunten vanuit Aa en Maas, welke meegegeven zijn bij vaststelling van de concept-RE(K)S, zijn terug te vinden in de RE(K)S 1.0;*
b. *De RE(K)S is tot stand gekomen in samenwerking met een groot aantal maatschappelijke partijen en;*
c. *Aquathermie is opgenomen als potentiële bron voor de verwarming van de gebouwde omgeving.*

B E S L U I T:

1. In te stemmen met de Regionale Energiestrategie Noordoost Brabant;
2. In te stemmen met de Regionale Energie- en Klimaatstrategie Hart van Brabant;
3. In te stemmen met de bestuurlijke reactie op de concept-Regionale Energiestrategie 1.0 Metropoolregio Eindhoven.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 11 juni 2021,

de secretaris, de dijkgraaf,

Pieter Sennema Mario Jacobs

veilig voldoende schoon water

Waterschap Aa en Maas

Regionale Energie Strategie 1.0

Commissie AFZ 18 maart 2021

Inhoud

- RES en rol waterschap
- Inhoud RES'en 1.0
  - Algemeen
  - RES Noordoost Brabant
  - RES Metropoolregio Eindhoven
  - REKS Hart van Brabant
- Vervolgproces
  - Interne besluitvorming
  - Doorkijk naar de toekomst

veilig voldoende schoon water

Waterschap Aa en Maas

RES en rol waterschap

Meer dan 100 partijen verlagen de CO_2- uitstoot van Nederland met **49%** ten opzichte van 1990 via het

Klimaatakkoord

Klimaat-beraad

Maatschappelijke organisaties

Bedrijfsleven

Overheden

Reductie-opgave is **48,7 Mt** minder CO_2-uitstoot

Elektriciteit

20,2 Mt minder CO_2-uitstoot

Bedrijfsleven | Overheden | Maatschappelijke organisaties

Mobiliteit

7,3 Mt minder CO_2-uitstoot

Bedrijfsleven | Overheden | Maatschappelijke organisaties

Industrie

14,3 Mt minder CO_2-uitstoot

Bedrijfsleven | Overheden | Maatschappelijke organisaties

Landbouw en landgebruik

3,5 Mt minder CO_2-uitstoot

Bedrijfsleven | Overheden | Maatschappelijke organisaties

Samenleving

De samenleving doet mee. Meer dan 200 bedrijven en organisaties praten mee, aan tafel of op een andere manier. Mensen kunnen ook bijeenkomsten in het land bijwonen en zelf ideeën insturen via de site.

Gebouwde omgeving

3,4 Mt minder CO_2-uitstoot

Bedrijfsleven | Overheden | Maatschappelijke organisaties

De Regionale Energie Strategie

Instrument voor langjarige samenwerking om te komen tot regionaal gedragen keuzes

1 Bod voor opwek elektriciteit;

2 Inzicht in warmtevraag en -bronnen (regionale structuur warmte): aquathermie

3 Inzicht in de benodigde infrastructuur;

4 Realisatie draagvlak, participatie (min. 50 % ‘lokaal eigendom’);

5 Ruimtelijke inpassing (meervoudig ruimtegebruik, koppelkansen, opgaveconflicten)

6 Regionale accenten (bijv. Klimaatadaptatie regio Hart van Brabant)

Afstemming tussen 3 regio’s (i.r.t. stroomgebied en kerntaken)

Aquathermie en koppelkansen/opgaveconflicten

Binnen de RES zijn voor het waterschap alleen de onderdelen warmte en ruimtelijke inpassing relevant.

- De Regionale Structuur Warmte. Waar inzicht wordt gegeven in de regionale warmtevraag en de beschikbaarheid van hernieuwbare warmtebronnen in de regio. Voor ons waterschap interessant vanwege aquathermie (warmte uit het oppervlaktewater dat wij beheren, of warmte uit ons afvalwater) en in mindere mate biogas. De Regionale Structuur Warmte vormt mede input voor de Transitievisie Warmte die gemeenten voor eind 2021 moeten opstellen.

- Ruimtelijke inpassing van grootschalige energie. Voor het waterschap betekent dit het sturen op de waarborging van onze waterbeheertaken, het adresseren van koppelkansen met onze wateropgaven, (klimaatadaptatie), en mogelijk het benutten van kansen voor onze eigen ambities voor energieneutraliteit. **Voor het waterschap gaat het niet zozeer over het wat, maar over het ‘hoe’. Integraliteit en kwaliteit. Bijgesloten kaartmateriaal is dan ook vooral bedoeld ter illustratie.**

RES regio's Aa en Maas?

RES Noordoost Brabant

- Lid stuurgroep Peter Ketelaars
- Aa en Maas vertegenwoordigt De Dommel

RES Metropoolregio Eindhoven

- Agendalid Stuurgroep RES MRE
- Aa en Maas vertegenwoordig door De Dommel

REKS Hart van Brabant

- Agendalid Stuurgroep REKS
- Aa en Maas vertegenwoordig door Brabantse Delta

Landelijk proces

N.B. RES MRE wijkt af van de landelijke planning!

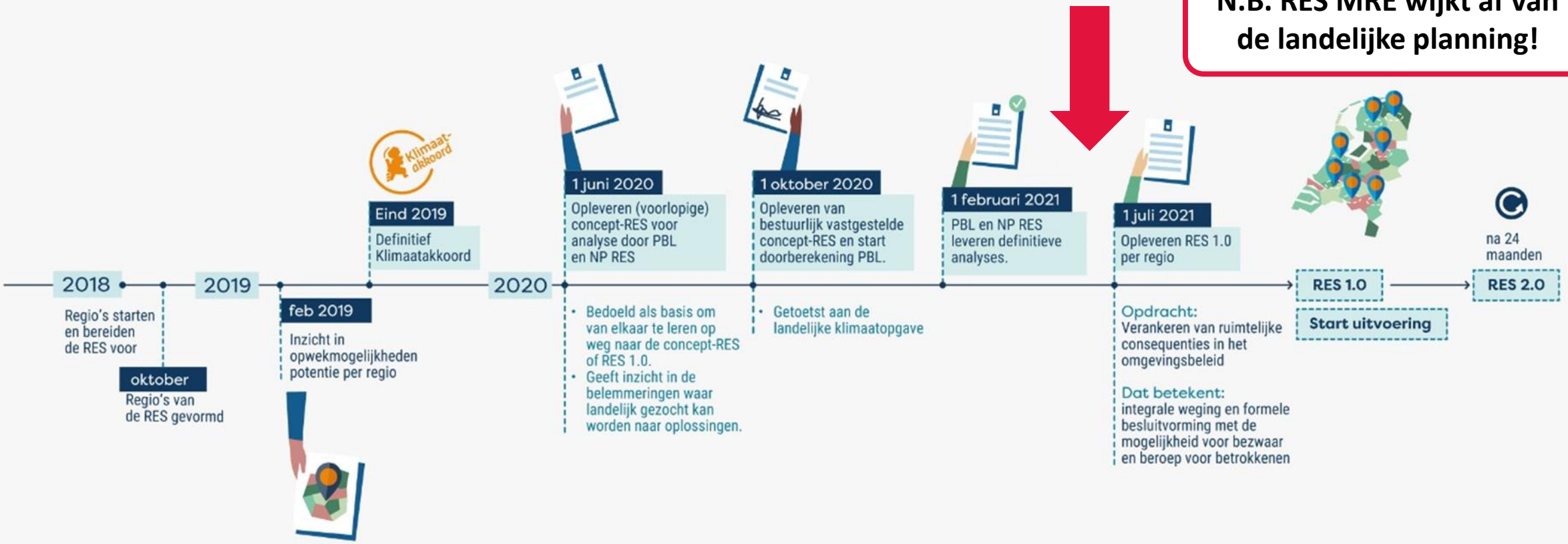

veilig voldoende schoon water

Waterschap
Aa en Maas

Inhoud RES'en 1.0

Algemeen

Ontwikkelingen t.o.v. Concept RES

Niet veranderd:

- Bod voor opwek elektriciteit en warmte
- Principes voor inrichting zoekgebieden/landschap
- Zonneladder provincie

Wel ontwikkelingen:

- Handreiking/afspraken over lokaal eigendom/participatie
- Individuele transitie visies warmte gemeenten

Waterschap:

- Beschikbaar stellen assets zeer beperkte optie: grondeigendommen nodig voor eigen energieneutraliteit -> geen rol van betekenis vervullen voor derden.
- Brabant brede strategie aquathermie in concept gereed
- Districten en gebiedsteams geïnformeerd en betrokken bij lokale ruimtelijke ontwikkelingen RES. -> **Omgevingswet.**

Algemeen (uitlichting enkele onderdelen)

Zonneladder provincie:
Motie PS zonneladder (dec. 2020) verandert niets in provinciale verordening. Legt enkel extra nadruk op maximaal benutten potentie zon op dak door gemeenten.

Waterschap:
Wat betreft grondeigendommen geschikt voor de opwek van duurzame elektriciteit, heeft Aa en Maas de regio weinig te bieden. Uit de verkenning van 2020 bleek dat de potentie voor de opwek op onze eigen terreinen zeer beperkt is. Deze potentie is hard nodig het realiseren van onze eigen energieneutraliteitsopgave. Grondeigendommen kunnen hiervoor niet ter beschikking worden gesteld aan de regio. (Aquathermie en zon op water uitgezonderd.)

Rol districten en gebiedsteams
Het is voor het waterschap van belang dat we richting de RES 2.0, ook op thema energie, bij de ontwikkeling van omgevings- en gebiedsplannen goed aangehaakt zijn bij de gemeenten. De gebiedsteams spelen een belangrijke rol in het toetsen van energie initiatieven op opgaveconflicten en koppelkansen binnen ons gebied.

RES 1.0 Noordoost Brabant

Aandachtspunt Concept RES	RES 1.0
Vasthoudendheid lokale autonomie -> risico suboptimale verdeling en ruimtegebruik regio.	Handreiking overwegingskader -> gemeentelijke onderbouwing wordt besproken in Stuurgroep RES regio. Voorlopig geen planMER, heroverwegen voor RES 2.0
Uitwerking bescherming en versterking water en bodembelangen bij de realisatie van duurzame energie.	Niet in RES 1.0, moet plek krijgen in lokale plannen. Link waterverhaal. Daarnaast toets ontwikkelingen aan KEUR en Waterwet.
Verdere uitwerking aquathermie onderdeel nodig.	WS heeft, in afstemming met RWS en Brabantwater, aanpassing verzorgd.
50% lokaal eigendom versus energieneutraliteit waterschap	Handreiking opgesteld, gemeenten gevraagd expliciet rekening te houden met de bijzondere positie van de waterschappen (lokale ontwikkelaar + decentrale overheid met verduurzamingsopgave bedrijfsprocessen.)

Zoekgebieden Wind RES 1.0 NOB

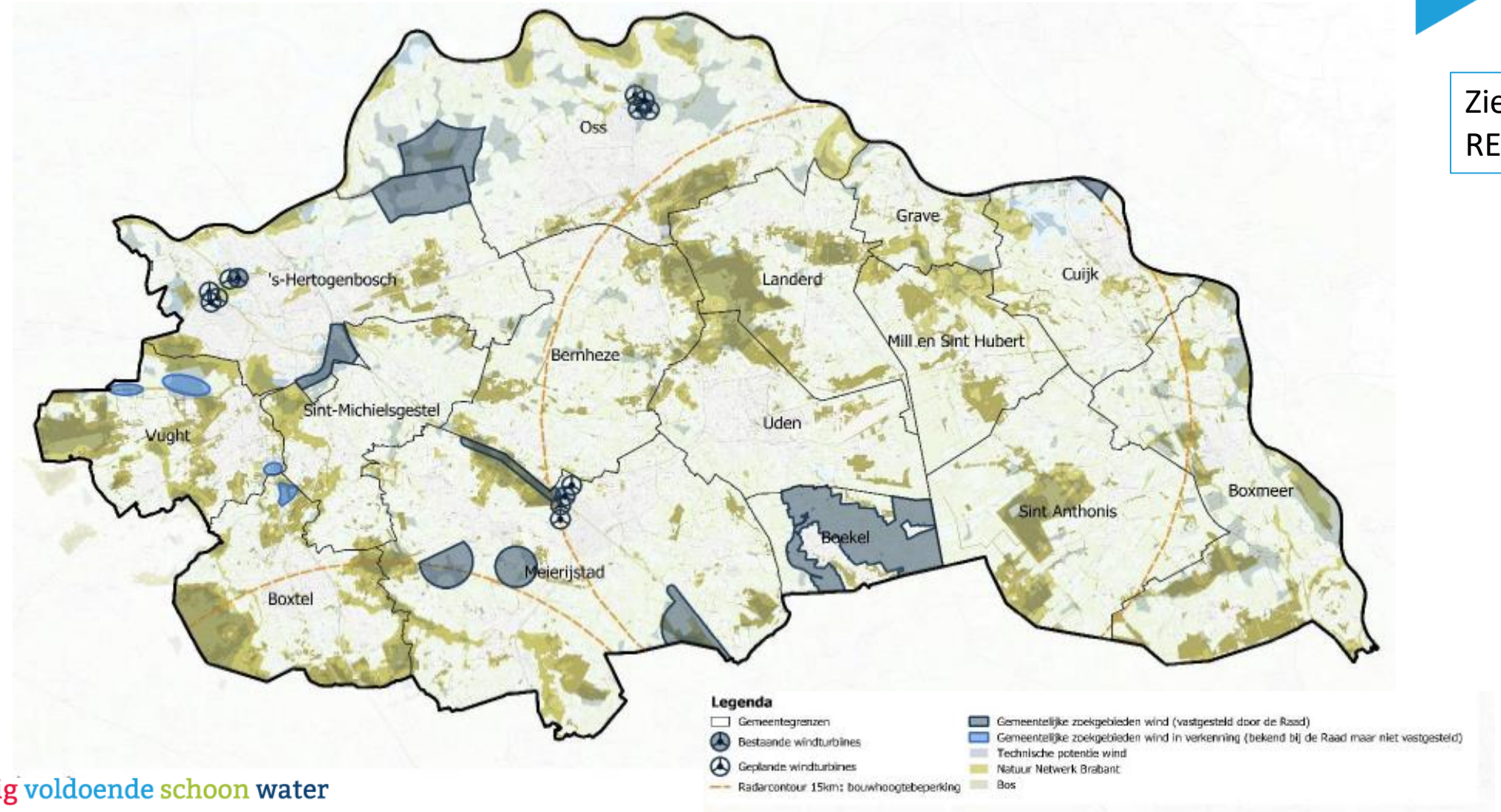

Zie ook p. 26
RES NOB

Zoekgebieden Zon RES 1.0 NOB

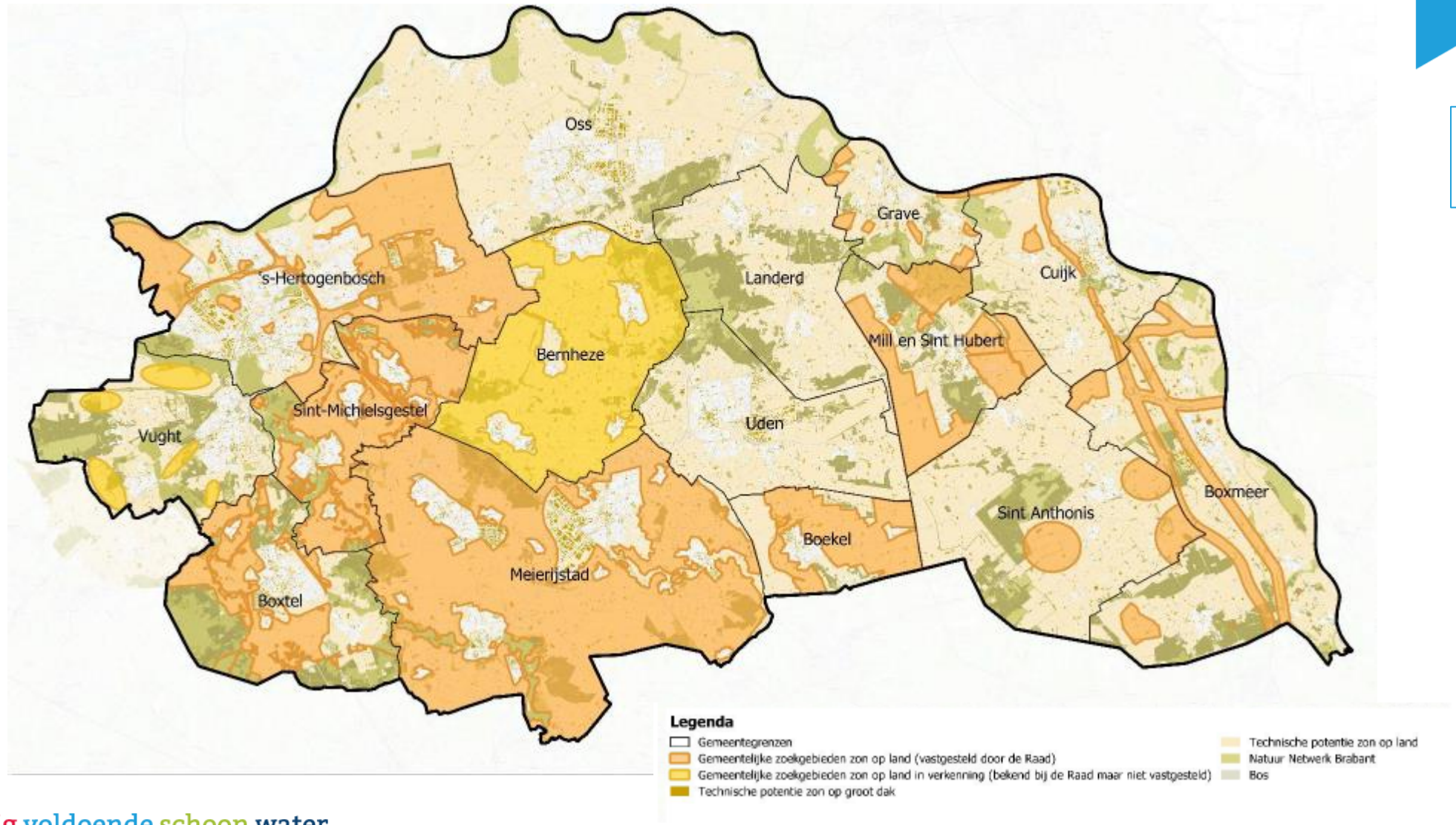

Zie ook p. 27
RES NOB

RES 1.0 Metropoolregio Eindhoven

Aandachtspunt Concept RES	RES 1.0
Regierol waterschap uitvoering?	Niet in RES 1.0, halverwege 2021 verschillende scenario's voor samenwerking in de uitvoering.
Effecten duurzame energie op ecologie en biodiversiteit worden onderzocht.	Onderdeel effectbeoordeling van de planMER
50% lokaal eigendom versus energieneutraliteit waterschap	Flexibel model stichting/ontwikkelfonds. Stuurgroep: participatie betreft altijd lokaal maatwerk.
planMER	PlanMER procedure niet afgerond, daarom RES MRE geen vaststelling voor juli 2021, maar eind 2021. Huidige versie geeft stand van zaken effectbeoordeling. (Wateranalyse niet afgerond!)

Ruimtelijke weergave tussenresultaten planMER de Peel

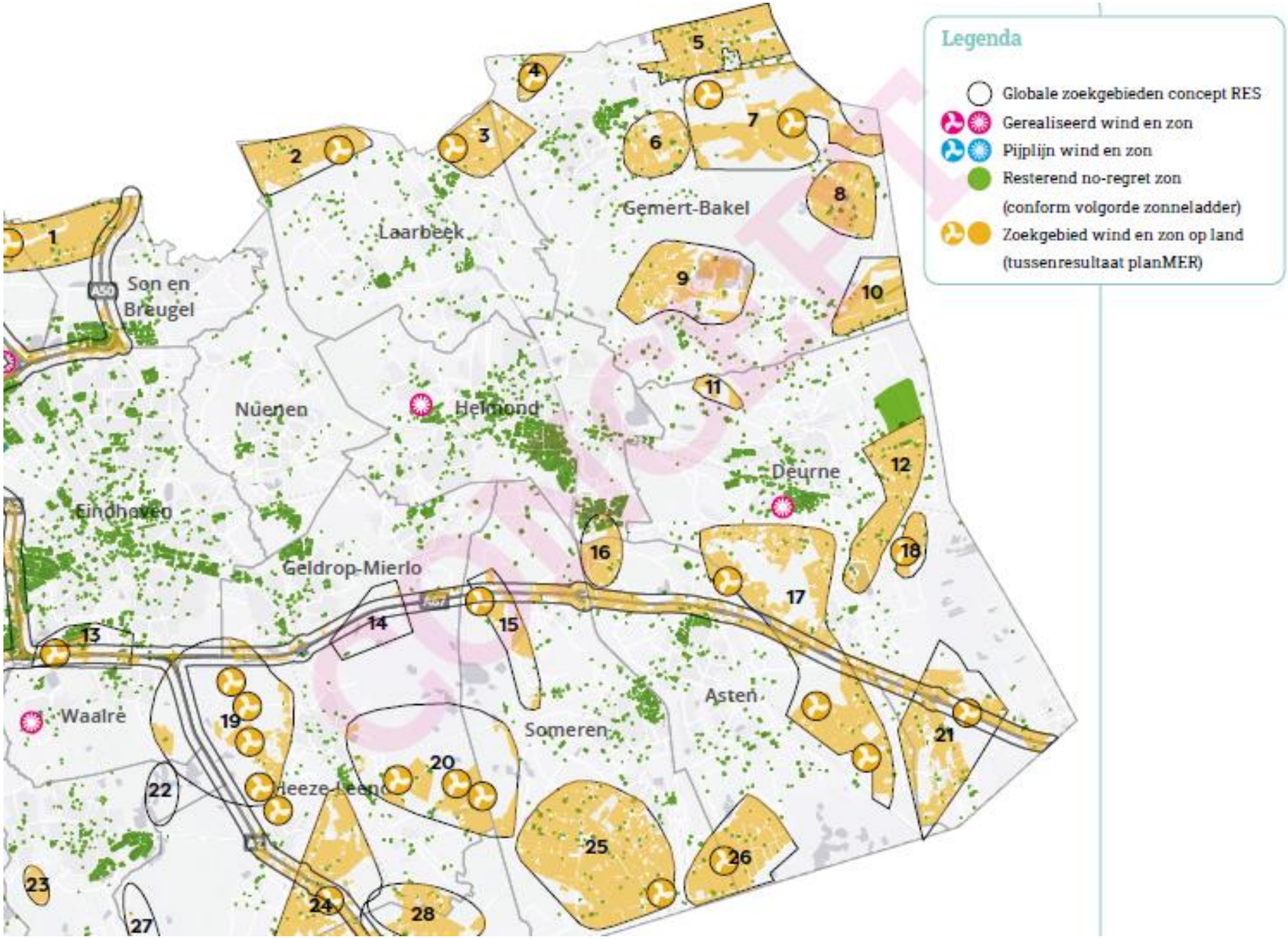

Zie ook p. 58
Concept RES 1.0 MRE

Water in voorlopige planMER concept RES 1.0 MRE

Water

Zonneparken kunnen een positief effect hebben op de waterhuishouding, omdat een zonnepark samen kan gaan met waterbergingsgebieden. Onder een zonnepark kan het waterpeil hoger zijn, waardoor de capaciteit van het gebied verbetert. Daarbij komt dat er minder water onttrokken hoeft te worden op gronden met zonneparken dan (bijvoorbeeld) gronden die agrarisch worden ingezet.
Daarnaast kunnen zonneparken een (indirect) positief effect hebben op de waterkwaliteit, aangezien er minder uitspoeling optreedt bij een zonnepark ten opzichte van een bemest perceel.

Criterium: effect op grond- en oppervlaktewater	
0	Buiten waterbergingsgebied en zonder onttrekkingsverbod[31].
+	Ligging in waterbergingsgebied of met onttrekkingsverbod.
++	Ligging in waterbergingsgebied met onttrekkingsverbod.
Criterium: effect op waterkwaliteit	
0	Ligging buiten grondwaterbescherming- of waterwingebied.
+	Ligging binnen grondwaterbescherming- of waterwingebied.

Zie ook p.113 en 154-155 in Voorlopige planMER concept RES 1.0 MRE

N.B. H1 van de planMER betreft een samenvatting van het document.

Water

Windturbines hebben een klein direct ruimtebeslag en veroorzaken geen vervuiling van grondwater door uitspoeling of uitloging.
Windparken hebben geen invloed op de waterkwaliteit en slechts in beperkte mate invloed op de waterbergingscapaciteit van een gebied.
Enkel wanneer binnen een zoekgebied een windparklocaties (deels) in een waterbergingsgebied staat zal dit tot een score voor dat zoekgebied leiden.

Criterium: effect op waterbergingscapaciteit	
0	Geen windparklocaties (deels) binnen waterbergingsgebieden.
-	Tenminste 1 windparklocatie (deels) binnen een waterbergingsgebied.

Water in voorlopige planMER concept RES 1.0 MRE

Effect op waterhuishouding

Ter bevordering van de mogelijkheden tot klimaatadaptatie zijn de volgende mogelijkheden door de waterschappen benoemd:

- Het zo lang mogelijk vasthouden van neerslag binnen een zonnepark door dit niet via greppels, slootjes of drainage af te voeren, maar jaarrond op het zonnepark op te vangen en te laten infiltreren naar het grondwater.
- Het geschikt maken van het zonnepark om een grondwaterstijging aan te kunnen: 10 cm in peilgestuurde gebieden en enkele decimeters in hellende gebieden op de zandgronden.
- Het inrichten van zonneparken om ook water van elders in de winter op te vangen om daarmee het grondwater te voeden en een buffer te maken voor het voorjaar en de zomer.
- Het meenemen van het bodemtype bij het ontwerp van concrete zonneparken om negatieve invloed op de waterhuishouding vroegtijdig te ontdekken.

Zie ook p. 173 in Voorlopige planMER concept RES 1.0 MRE

Aandachtspunt bij criterium effect grond- en oppervlaktewater in de effectbeoordeling is dat nu per definitie een positieve score toegekend wordt voor zoekgebieden met een onttrekkingsverbod grondwater. De daadwerkelijke inrichting van het zonnepark is echter bepalend is voor de mate waarin (on)gunstige effecten op het grondwater optreden.
Wens Aa en Maas: mitigerende maatregelen in de definitieve RES 1.0 verankeren als ontwerpuitgangspunten voor de inrichting specifieke locaties voor zonneparken.

REKS 1.0 Hart van Brabant

Aandachtspunt Concept RES	RES 1.0
Voorstel uitvoeringsorganisatie	Model publiek ontwikkelbedrijf dat uitvoering regisseert. Mogelijke rol waterschap nog uitgewerkt, maar grote rol ligt gezien beperkt belang in REKS niet voor de hand. Besluitvorming 2e helft 2021.
Onderzoek de effecten van grondgebonden zonnepanelen Wageningen University & Research	Volgen ontwikkelingen vanuit ecologie. Ook co financier onderzoek integratie zonne-energiesystemen -> vergroten van sociaal draagvlak
Kerntaken waterschap, veilig, voldoende en schoon water, in alle landschapstypen waarborgen.	Ontwikkeling van de energiehubs uitgewerkt in integrale gebiedsontwikkelingen, waterschap = stakeholder.
Samenwerkingsovereenkomst Lokale Energiecoöperaties uitgewerkt. Gericht op 50% lokale participatie.	Betreft SOK tussen gemeenten en Lokale Energie Coöperaties. In huidige vorm niet passend bij bevoegdheden en rol waterschap.

REKS 1.0 Hart van Brabant
Duurzame opwek, warmtetransitie en klimaatadaptatie

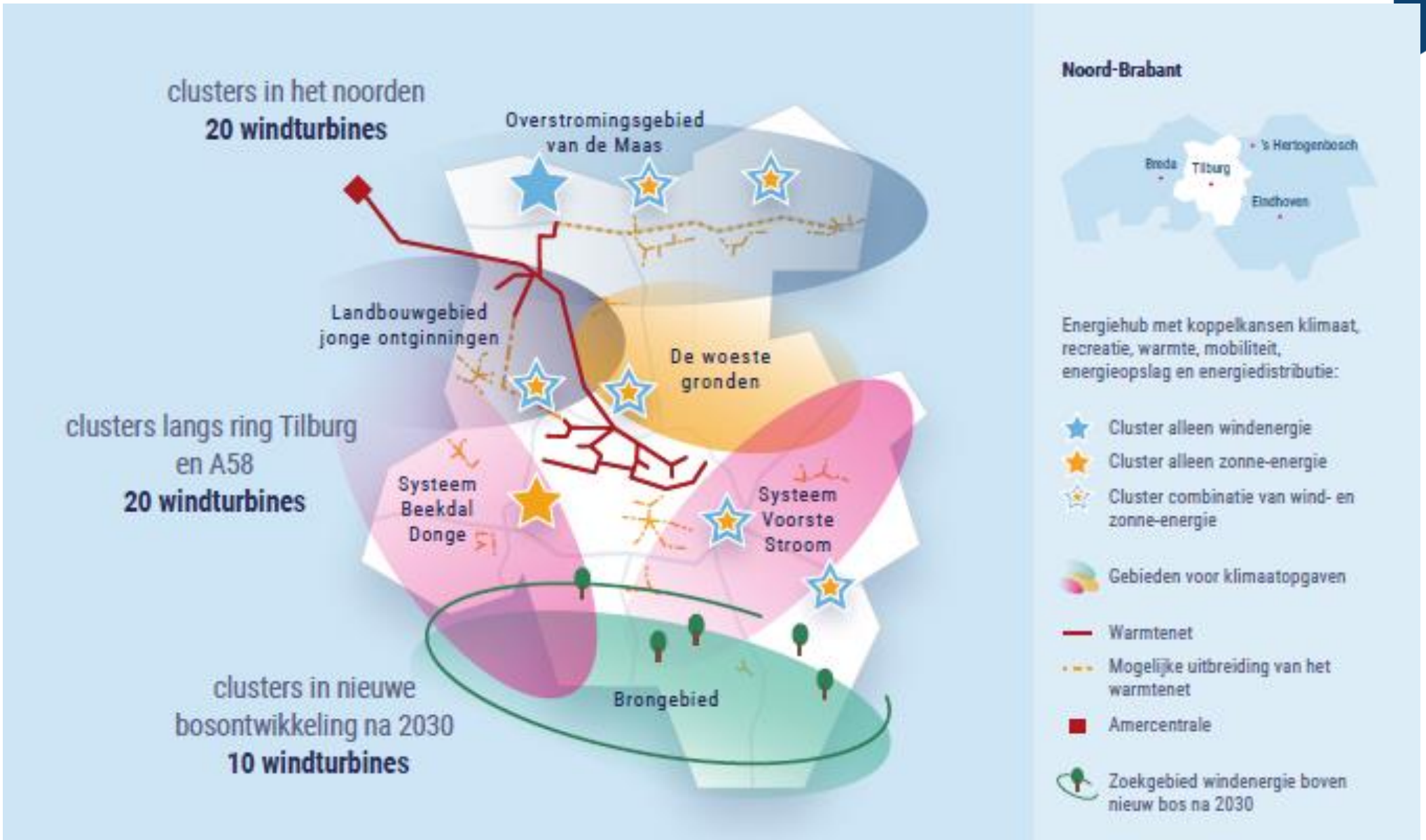

Ontwikkelingen in ons gebied

veilig voldoende schoon water

Algemene constateringen

- Veel (kleine) initiatieven voor zon. Worden getoetst (Planadvies & Vergunningen).
- Grondspeculatie hindert grondverwerving en indirect onze opgaven
- Schaarste elektriciteitsnetwerk, Provincie coördineert vervolggesprekken netbeheer

Elektriciteit

- Windmolens duurzame polder
  - Financieel participeren i.k.v. energieneutraliteit?
  - Gebiedsontwikkeling
- Verkenning: droogteaanpak te koppelen met energie?
- Interesse zon op water (‘s-Hertogenbosch)
- Interesse zon op keringen (dijkversterkingsprogramma’s)

Warmte

- AQUATHERMIE -> Q2 Strategienotitie Brabant Breed
- Haalbaarheidsstudie warmte uit effluent Aarle-Rixtel
- Diverse initiatieven gemeente ‘s-Hertogenbosch, o.a. Proeftuin Aardgasvrije Wijken ‘t Zand.

veilig voldoende schoon water

Waterschap Aa en Maas

Vervolgproces

Vervolgproces voor Aa en Maas

1 juli – vastgestelde RES 1.0 naar NP RES

(m.u.v. MRE: conceptversie + zienswijzen)

Nu t/m RES 2.0 (juli 2023): inbreng leveren omgevingsvisies, omgevingsplannen op waterbeheertaken, koppelkansen en opgaveconflicten.

De verwachting is dat op regio niveau het abstractieniveau hoog blijft en dat de voor het waterschap relevante ontwikkelingen gaan spelen op gebieds- en gemeenteniveau. -> Rol gebiedsteams en districten.

Doorlopende herijking

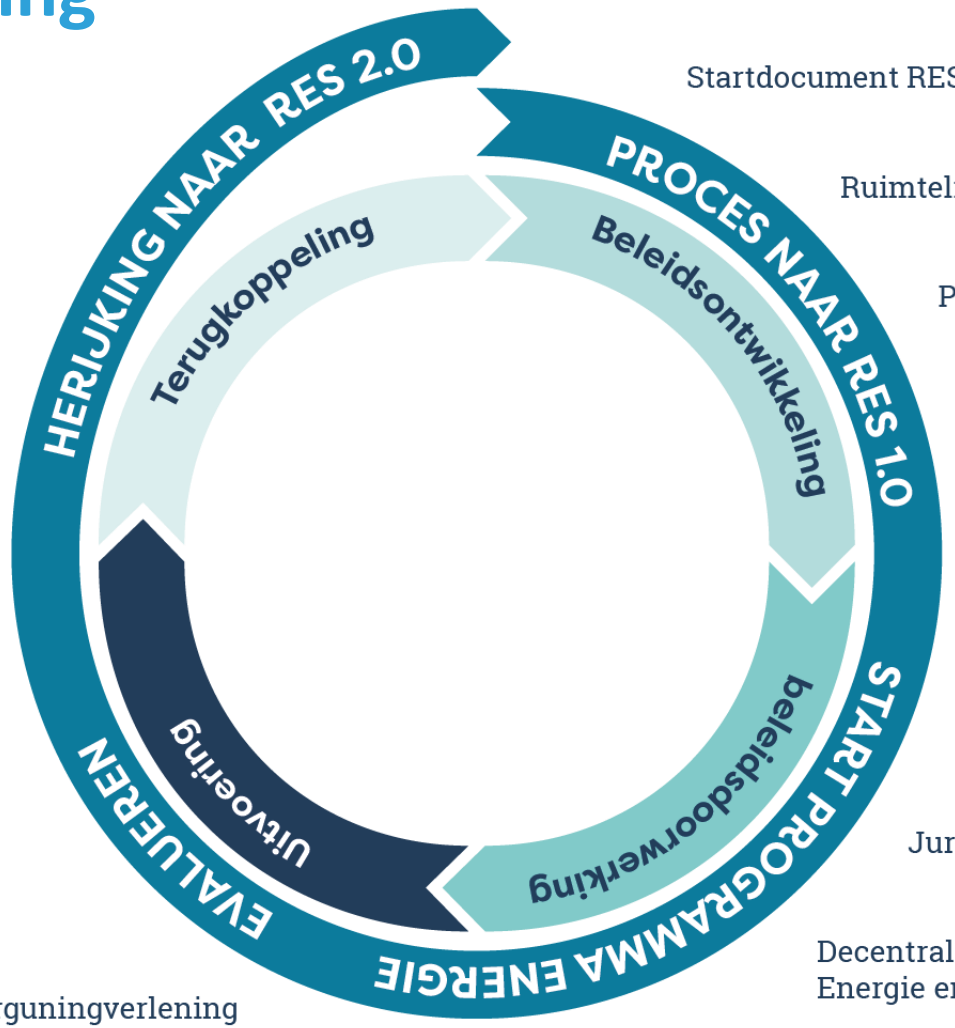

Startdocument RES

Ruimtelijke Analyse

Procesparticipatie

Ontwerpateliers

Concept RES

Verankering RES 1.0 Omgevingsvisie

MER procedure

Juridische regels Energie

Decentrale programma's
Energie en Warmte

Vergunningverlening
zon en wind voor 2025

Projectparticipatie

Meer informatie?

Publieksversies:

- NOB: Infographic RES NOB
- REKS: Korte publieksversie REKS + Animatiefilm REKS

Q&A's :

- Q&A NOB
- Q&A NP RES

Analyse Planbureau voor de Leefomgeving van de Concept RES

- https://www.regionale-energiestrategie.nl/Nieuws/1877814.aspx?t=35-TWh-duurzame-energie-op-land-in-2030-binnen-bereik-dankzij-werk-van-regio%E2%80%99s-
- https://www.pbl.nl/publicaties/monitor-concept-res

Inspiratiefilm RES Noord-Holland-Noord over meervoudig ruimtegebruik in combinatie met zonne-energie:

- https://www.youtube.com/watch?v=nKbA1_UY3-E

Noordoost-Brabant RES Regionale Energie Strategie

RES 1.0

Regio Noordoost-Brabant

Datum: 25 maart 2021
Versie: Definitieve versie

Colofon

Opgesteld door: Rosalie Adan, Robert Aerts, Claudia Beckers, Thijs de Booij, Reinout Crince, Mara Dankers, Frank Ermers, Marlous Goeman, Udo Holtappels, Monique Jansen, Paul Jansen, Luc Joosten, Leon Kiggen, Anne Kruft, Jan Maessen, Wilma van de Poll, Edith Roelofs, Freek Reffeltrath, Pauline Slaa, Theo Schulpen, Kim van Uden, Jan van Vlijmen, Ruben Weggenmans, Roel Wouters, Raimond van der Zee, John van Zuijlen.

Projectleiding: Jacinta Kannekens en Eric Spies

Tekst: Els Wouda

Opmaak: Simone Mink

Foto's: NPRES, Wing, Energie Werkplaats Brabant

Dit document is tot stand gekomen in samenwerking met veel betrokken partijen. Naast de 16 gemeenten in de regio, Provincie Noord-Brabant, Waterschappen en Enexis, waren de volgende partijen in meer of minder intensieve mate betrokken: BMF, ZLTO, Rabobank, jongRES, VNO-NCW, Woningbouwcorporaties, Platform Energie corporaties en Rijksvastgoedhoudende diensten (Rijkswaterstaat, Defensie, Staatsbosbeheer).

Namens de RES Stuurgroep danken wij allen voor uw betrokkenheid en bijdrage in deze belangrijke opgave binnen onze mooie regio!

Voorwoord: Geef elkaar de ruimte

‘Geef elkaar de ruimte.’ Deze zin waait door mijn hoofd als ik denk aan de complexe opgave waar we als gemeenten, regio, provincie en wereld voor staan. Een opgave die op alles en iedereen zoveel impact heeft en gaat hebben, dat we er alleen samen voor kunnen zorgen dat ze slaagt. Daarvoor hebben we energie nodig, energie van elkaar. Geef elkaar daarvoor de ruimte! Ruimte is in mijn beleving op twee manieren te lezen. Ik zie onze landschappelijke ruimte, de omgeving waarin we met zijn allen fijn willen leven én ik zie de ruimte als een plek die we innemen, met onze zorgen en dromen, onze inzichten en denkbeelden.

De energietransitie, de RES, is niet alleen een technisch traject dat gaat over de opwek van grote hoeveelheden energie en een enorme besparing, de RES draait ook en misschien wel vooral om samenwerken. De essentie daarbij is dat je je moet kunnen inleven in de ander. Waarom denkt iemand zo, waarom begrijp ik niet wat er wordt bedoeld? Het zijn maar twee vragen van de vele die ik tegenkom. De enige manier om te weten wat er leeft is door naar elkaar te luisteren, met elkaar te praten, te discussiëren, te horen waarom iets wel en of iets niet kan. Zodat je weet waar het schuurt en waar de weerstand zit. En er vervolgens iets mee doet. Dat kost energie, veel energie! Maar het is energie die iets oplevert en vaak leidt tot slimmere oplossingen.

Voor u ligt de RES 1.0, de regionale energiestrategie Noordoost-Brabant. Het is een indrukwekkend document geworden, een uitwerking van de concept-RES, die precies een jaar geleden uitkwam. Deze RES 1.0 is ook een momentopname, een document dat laat zien waar we nu staan op de weg naar 2030 en verder. In de paar maanden waarin ik voorzitter ben van de stuurgroep heb ik gezien hoe gedreven iedereen is die bij de totstandkoming betrokken is. Iedereen voelt de noodzaak om een bijdrage te leveren en de ambitie om er echt voor te gaan.

“Samenwerken zit in onze natuur en onze natuur vraagt om samenwerken. Geef elkaar de ruimte.”

Het is mijn rol om alle belangen en perspectieven bij elkaar te brengen en ze de ruimte te geven die ze verdienen. Natuurlijk ervaar ik ook de weerstand en de zorgen die er leven. Bij raadsleden, bij inwoners en andere betrokkenen. Deze opgave is zo ingrijpend. Bestuurders moeten keer op keer uitleggen waarom we doen wat we doen. Het is goed om stil te staan bij wat er speelt en leeft in de maatschappij, hoeveel haast we ook moeten maken. Het is toch ‘onze’ ruimte waarover we het hebben. In het woord ‘onze’ zit tenslotte al het ‘gemeenschappelijke’. Samenwerken zit in onze natuur en onze natuur vraagt om samenwerken. Geef elkaar de ruimte.

Marieke Moorman
Voorzitter stuurgroep RES Noordoost-Brabant

Inhoudsopgave

1. Inleiding 5

2. RES op weg naar 2030 7

DEEL I: DE OPGAVE

3. De opgave - regionaal afgestemd, lokaal gerealiseerd 11

3.1 Opgave Elektriciteit 12

3.2 Opgave Warmte 19

3.3 Besparing elektriciteit en warmte 24

4. Zoekgebieden zon en wind in NOB 25

4.1 Stand van zaken 25

DEEL II: UITVOERING

5 Hoe gaan we dit samen realiseren? 29

5.1. Proces naar 2030 29

5.2 Regionaal samen werken in RES-verband 30

5.3. Borging in beleid 34

5.4. Participatie en communicatie met de regio 35

6 Randvoorwaarden realisatie (naar het Rijk) 39

DEEL III: HANDREIKINGEN

7. Overwegingskader als handreiking 42

7.1. De potentie in Brabant is er! 44

7.2. Het landschap biedt de ruimtelijke kaders 48

7.3. Met slimme koppelmogelijkheden meer waarde! 51

7.4 Maatschappelijke acceptatie - lokaal eigenaarschap 54

7.6. Maatschappelijke kosten en baten 55

8. Participatie 50% lokaal eigendom 57

BIJLAGEN

Bijlage 1: Overzicht zienswijze op concept RES en verkorte reactie

Bijlage 2: Rapport Achtergrond verbruik en potentie RES NOB

Bijlage 3: Regionale Structuur Warmte RES NOB 1.0

Bijlage 4: Handreiking overwegingskader

Bijlage 4a: Afwegingskader Landschap RES NOB

Bijlage 4b: Overzicht Maatschappelijke kosten & baten energietransitie

Bijlage 5: Handreiking 50% lokaal eigendom

1. Inleiding

Eind september 2020 bood de voorzitter van de stuurgroep van de RES in Noordoost-Brabant een concept-RES aan het Nationale Programma RES (NPRES) aan. En nu ligt de opvolger er al. De RES 1.0. Deze 1.0 versie is een stuk concreter en geeft inzicht in de stand van zaken bij alle deelnemende partijen. Bovendien bevat deze RES 1.0 twee handreikingen voor de lastige keuzes die vooral gemeenten de komende tijd moeten maken.

Regionale Energie Strategie

Samen staan we voor een enorme opgave. Het klimaat verandert in een snel tempo. De aarde wordt warmer, de zeespiegel stijgt. In 2015 is het akkoord van Parijs gesloten. Hierin hebben 197 landen afspraken gemaakt om verdere opwarming van de aarde een halt toe te roepen. In Nederland is dit vertaald in het Klimaatakkoord. Daarin staat dat in 2050 de CO_2-uitstoot met 95% gereduceerd moet zijn ten opzichte van 1990. In 2030 moet de uitstoot van CO_2 met 49% terug zijn gebracht, ten opzichte van 1990. Onderdeel van het Klimaatakkoord is de afspraak dat alle 30 regio's in Nederland een Regionale Energiestrategie (RES) opstellen: de regio's zijn aan zet om ieder een deel van de opgaven van de energietransitie te realiseren. Op regionale schaal zoeken partijen naar mogelijkheden om energie te besparen en naar kansen om duurzame energie op te wekken. Hierbij spelen verschillende vragen, waaronder: Waar is ruimte voor energie opwek? Welke locatie is geschikt? Welke koppelkansen zijn te benutten? Welke combinaties van functies zorgen voor toegevoegde waarde? Waar is maatschappelijk draagvlak voor? Wat is de haalbaarheid en betaalbaarheid van de plannen? En kan het energienetwerk de duurzame energie aan? Een tal van vragen die leiden tot een worsteling om een goede afweging te maken. Ook in relatie tot andere opgaven waarvoor we staan, zoals klimaatadaptatie en de landbouwtransitie.

RES-NOB (Noordoost-Brabant)

In de regio Noordoost-Brabant werken de gemeenten Bernheze, Boekel, Boxmeer, Boxtel, Cuijck, Grave, 's-Hertogenbosch, Landerd, Meierijstad, Mill en Sint Hubert, Oss, Sint Anthonis, Sint-Michielsgestel, Uden en Vught, de waterschappen Aa en Maas en De Dommel en de provincie Noord-Brabant samen. Ook Enexis is een belangrijke partner, zonder netwerk komt de energie niet waar die nodig is. Namens alle partijen zit een bestuurder (wethouder, lid van het dagelijks bestuur, gedeputeerde en directielid) in de stuurgroep. De stuurgroep geeft een gezamenlijke richting op bovenlokale en -regionale vraagstukken en monitort of de met elkaar vastgestelde opgaven worden gerealiseerd. Maar de stuurgroep besluit niet hoe gemeenten en waterschappen de opgaven realiseren. De lokale autonomie is leidend, met deze werkwijze wordt de lokale democratie gewaarborgd. Deze vorm van samenwerking bevordert het delen van kennis, we leren veel van elkaar. In subregionaal verband wordt soms al gekeken of samenwerking tot andere oplossingen, bijvoorbeeld voor het landschap, leidt. In de toekomst zullen deze gesprekken waarschijnlijk ook vaker op subregionaal niveau worden gevoerd.
Het programmateam van de RES-organisatie bestaat uit medewerkers van verschillende gemeenten, Enexis en de Waterschappen en voert opdrachten van de stuurgroep uit, waaronder het opstellen van regionale handreikingen. Daarnaast adviseert het programmateam de stuurgroep vrijblijvend. De stuurgroep wordt kritisch bijgestaan door de klankbordgroep waarin de volgende maatschappelijke partijen zijn georganiseerd: Platform coöperatief duurzaam, Brabant Wonen, Brabantse Milieufederatie, ZLTO, Omgevingsdienst BN, VNO-NCW Brabant-Zeeland, Staatsbosbeheer, JongRES, Agrifood-Capital, Regio Noordoost-Brabant, Rijkswaterstaat en Rabobank Hart van de Meijerij. Zij geven vooraf in verschillende werkgroepen inbreng vanuit hun deskundigheid en betrokkenheid en geven hun reactie voor de bespreking in de stuurgroep mee. Terugkerende thema's zijn dat de klankbordgroep belang hecht aan regionale afstemming en zij de inbreng van burgers en maatschappelijke organisaties graag eerder in het proces ziet.

Waar staan we nu?

In de concept-RES werden gezamenlijk de opgaven tot 2030 per gemeente geïdentificeerd. Ook maakte men de eerste afspraken over samenwerking; de leidende principes werden opgesteld en de contouren van de zoekgebieden werden zichtbaar. In 2020 gingen de gemeenten aan de slag om samen met haar inwoners te kijken hoe de opgaven gerealiseerd konden worden. Er werd beleid voor zon- en wind vastgesteld en zoekgebieden werden concreter ingevuld. De resultaten van die inspanningen zijn te vinden in deze RES 1.0. Ook geeft de RES 1.0 antwoord op de zienswijzen die naar aanleiding van de concept RES zijn ingediend. In de loop van 2020 werd steeds duidelijker hoe belangrijk de zeggenschap over de duurzaam opgewekte energie is voor de inwoners. Om hierbij te ondersteunen is de handreiking over 50% lokaal eigendom opgesteld en toegevoegd aan de RES 1.0. Daarnaast is een handreiking overwegingskader opgesteld om gemeenten te helpen bij de onderbouwing van hun keuzes voor beleid en zoekgebieden.
De RES 1.0 is een momentopname van de stand van zaken, inzichten en afspraken op weg naar het doel in 2030. De RES NOB wordt elke twee jaar geüpdatet. Dit betekent dat de RES 2.0 volgt in juli 2023. De vormgeving van de nationale RES-aanpak is uniek, en daardoor ook een gezamenlijke zoektocht. In stappen vooruit en achteruit wordt steeds duidelijker wat werkbaar is in de regio NOB en waar we elkaar versterken.

Inwoners doen mee

De energietransitie raakt iedereen. Aan inwoners wordt gevraagd om zuiniger met energie om te gaan en huizen te verduurzamen. Ook hun omgeving verandert. Het Brabantse landschap dat zij kennen komt er anders uit te zien. Er worden locaties gezocht voor zonneparken en windmolens. Burgers richten energiecoöperaties op, ondernemers vragen vergunningen voor zonneparken aan. Het is vanzelfsprekend dat inwoners hun stem laten horen bij ontwikkelingen die zo dichtbij komen en hen raken. Participatie hoort in de eerste plaats bij gemeenten thuis. Maar afstemming en het vormgeven van participatie is door de COVID19-pandemie extreem uitdagend geworden. Gemeenten zijn inventief en er worden zowel digitaal als fysiek meer inwoners gehoord dan ooit. In regioverband is een netwerkconsultatie gehouden. Voor inwoners, raadsleden en andere belangstellenden worden seminars georganiseerd. De RES NOB deed mee aan een themabijeenkomst over de regio voor raadsleden, georganiseerd door de griffies. Er verschijnt regelmatig een nieuwsbrief en er is een website waar men ook met vragen terecht kan.

Hoe nu verder?

De komende jaren moeten ingrijpende keuzes gemaakt worden en niet iedereen zal tevreden zijn. Maar, zoals gezegd, niets doen is geen optie. Via een democratisch proces komen de volksvertegenwoordigers voor lastige dilemma's te staan. Aan bestuurders de taak om de afwegingen vanuit de energieopgave goed inzichtelijk te maken. In de regio Noordoost-Brabant mogen we trots zijn dat er een vorm is gevonden die ons als regio verder helpt in het realiseren van de energieopgave. We moeten alert zijn op de effecten die deze aanpak met zich meebrengt, zoals verrommeling van het (regionale) landschap, hoge maatschappelijke kosten en verschillen tussen (buur)gemeenten in bijvoorbeeld vergunningen of subsidies die moeilijk uit te leggen zijn. We moeten zoeken naar een evenwichtige verdeling van lusten en lasten. In de regio is er gekozen om de regionale opgave te verdelen over de gemeenten. In de realisatie van die verdeelde opgave worden vanuit de RES-organisatie structuur en handreikingen gegeven waar dit voor voordelen heeft of voor een efficiënter proces zorgt.

Tegelijkertijd zijn we in RES-verband alert op het tijdig realiseren van de opgave. Concreet betekent dit dat de vergunningen voor grootschalige zon- en windprojecten op 1 januari 2025 vergund moeten zijn. En dat de zoekgebieden voor grote windprojecten uiterlijk in de eerste helft van 2022 bekend moeten zijn. Er ligt een grote verantwoordelijkheid bij de individuele partijen maar ook bij alle partijen gezamenlijk om niet alleen te zorgen voor een tijdige uitvoering maar ook voor een energietransitie die de kwaliteit van de regio versterkt en oog heeft voor een duurzame toekomst voor iedereen.

2. RES op weg naar 2030

De vormgeving van de nationale RES-aanpak is uniek, en daardoor ook een gezamenlijke zoektocht. In stappen vooruit en achteruit wordt steeds duidelijker wat werkbaar is in de regio NOB en waar we elkaar versterken.

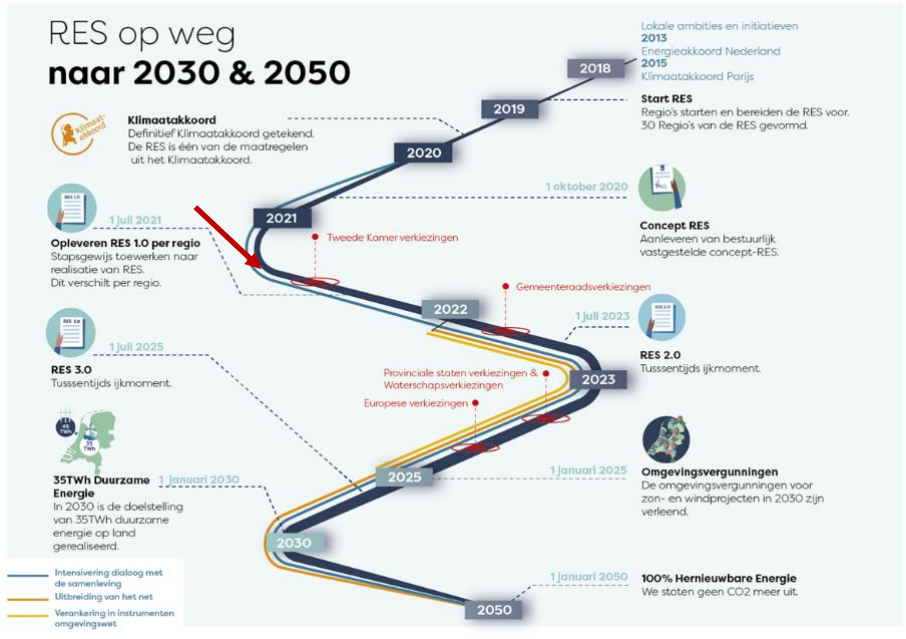

Figuur 1: RES op weg naar 2030 & 2050

Verwerking zienswijze

In juli 2020 zijn met de vaststelling van de concept-RES verschillende moties, amendementen en zienswijzen ingediend. Hiermee is richting gegeven voor verdere uitwerking richting de RES 1.0. Een overzicht van de zienswijze staat in bijlage 1, waarin ook staat vermeld op welke wijze de reacties zijn meegenomen in de RES 1.0.

Toets PBL (Planbureau voor de Leefomgeving)

Op 1 februari 2021 heeft het PBL een analyse van de 30 RES-regio's openbaar gemaakt. Deze analyse brengt in beeld in hoeverre de doelstelling voor de opwekking van 35 TWh hernieuwbare elektriciteit wordt gehaald op basis van de concept-RES'en. De conclusie is dat de ambities en plannen van de 30 RES-regio's vertrouwen geven in het behalen van deze opgave in 2030. Er is momenteel geen aanleiding om de regio's te vragen een grotere opgave dan de opgave uit de RES na te streven. De RES-opgave wordt gezien als inspanningsverplichting.
Er wordt benadrukt dat 'alle hens aan dek' nodig zijn om daadwerkelijk de aangedragen opgave van 35 TWh opwerk van duurzame energie te realiseren in 2030. De algemene conclusie is:

- De 30 RES-regio's hebben veel werk verzet met als resultaat goed onderbouwde documenten met daarin alle gevraagde hoofdingrediënten.
- De regio's laten in de Concept-RES'en grote bereidheid en ambitie zien om bij te dragen aan de doelen van het Klimaatakkoord.
- Sinds de tussentijdse analyse van 1 juli is er door alle partijen met veel energie verder gewerkt. Discussies over hoe regio's hun ambities kunnen vormgeven worden scherper. Dat is ook nodig om de RES'en concreter te maken.
- Het doel van 35 TWh valt binnen de bandbreedte die door het PBL is benoemd. De realisatie is wel afhankelijk van de mate waarin het lukt om de plannen daadwerkelijk te realiseren. De hernieuwbare elektriciteitsproductie in 2030 ligt naar schatting tussen de 31,2 TWh en de 45,7 TWh, met een middenwaarde van 38,2 TWh.
- Alle regio's zijn gestart met het opstellen van de RSW, maar de mate van uitwerking verschilt.

Verschil met de concept-RES

De RES 1.0 is een uitwerking van de concept-RES. Met de vaststelling van de concept-RES hebben partijen zich gecommitteerd aan de regionale opgave, de lokale resultaatsverplichting (zie hoofdstuk 3) en de leidende regionale principes. Verder bevat de concept-RES een inhoudelijk afwegingskader, randvoorwaarden naar het Rijk en het proces na de concept-RES.

In de RES 1.0 is er geen aanleiding gezien om de regionale opgave (elektriciteit, warmte en besparing) te actualiseren. De opgaven zijn realistisch, voldoende om bij te dragen aan de nationale opgave uit het klimaatakkoord en stevig om te realiseren. Waarbij de klankbordgroep heeft aangegeven graag een hoger ambitieniveau te zien voor de besparingsopgave. De leidende principes zijn aangevuld op punt VI met het uitgangspunt dat er circulair materiaal wordt toegepast bij de realisatie.

Er worden met deze RES 1.0 geen zaken top-down bepaald. Samen is het zoeken en proberen naar de beste vorm voor de samenwerking, met als uitgangspunt dat de lokale autonomie volledig behouden blijft. De volgende punten zijn toegevoegd aan de RES 1.0 ten opzichte van de concept-RES:

- Handreikingen die gemeenten helpen invulling te geven aan het streven naar 50% lokaal eigendom, het vormen van beleid en beoordelen van zoekgebieden.
- Procesafspraken die zorgen voor het vroegtijdig voeren van het regionale gesprek over de effecten van de lokale keuzes.
- Effecten en aanpak op de bovenlokale opgaven van de netwerkinfrastructuur.
- De inzichten van warmtebronnen zijn verwerkt in de Regionale Structuur Warmte. Dit is bruikbare input voor gemeenten bij het opstellen van de Transitievisies Warmte.
- Een stand van zaken hoever de regio is ten opzichte van de vastgestelde opgaven.

Omdat de RES in deze fase inzet op kennisdeling en leren van elkaar, zijn door het document in diverse kaders voorbeelden over onderdelen van opwek van duurzame energie vanuit de gemeenten opgenomen.

WAT IS EN DOET DE RES NOB…

…WEL:

1. Faciliteert **regionaal gesprek** over lokale afwegingen om te komen tot zoekgebieden.
2. Bespreekt vroegtijdig de **effecten van lokale keuzes/afwegingen.**
3. Adviseert gemeenten met **optimalisatie vanuit het regionaal perspectief.**
4. Zorgt voor **afstemming op bovenlokale thema's** tussen gemeenten.
5. **Richtinggevend** (niet-bindend) vanuit een regionaal perspectief.
6. **Kennisdeling** waarmee gezamenlijk thema's worden uitgewerkt en als handreiking worden meegegeven aan gemeenten.
7. **Vraagt gemeenten om extra inspanning** om het regionaal perspectief lokaal mee te wegen én deze afwegingen regionaal te bespreken.
8. Zorgt dat **gemeenten minder inspanning** hoeven te plegen op uitwerking van inhoudelijke thema's, afstemming met de netbeheerder, Provincie en Rijk.
9. **Monitort de voortgang** van de regionale opgave en lokale resultaatsverplichting.
10. **Collectieve afstemming met de netbeheerder** door het proces te faciliteren om te komen tot een kosten- en technisch efficiënt netwerkinfrastructuur in de regio.
11. **Afstemming met maatschappelijke organisatie** vanuit een regionaal perspectief.

…NIET:

1. **Toetsingsorgaan** waar goedkeuring op lokale projecten of beleid gegeven wordt.
2. **Top-down** het bepalen van zoekgebieden grootschalige opwek.
3. Gemeenten afrekenen op het realiseren van hun eigen opgave.
4. Het maken van beleid.
5. Verzorgen van (lokale) participatie en communicatie.

LEIDENDE PRINCIPES RES NOORDOOST-BRABANT

I. De regionale **energietransitie opgave (RES) is een gegeven**, voortkomend uit het Nationale Klimaatakkoord met de opgave van 49% CO_2 reductie in 2030.
II. De energietransitie gaat iedereen in de regio aan. Wij hechten aan een **sterke lokale procesparticipatie** van inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties bij de realisatie van de opgave via een omgevingsdialoog zoals bedoeld in de Omgevingswet.
III. De **lokale democratie besluit** over de borging en uitvoering van de RES-opgave, waarbij we rekening houden met het regionaal perspectief om te komen tot de beste locaties in de regio, waarin ook mogelijke kansen en/of knelpunten voor de toekomstige opgave na 2030 worden afgewogen (no-regret).
IV. Iedereen neemt zijn verantwoordelijkheid in de regio Noordoost-Brabant. **Alle partijen zijn verantwoordelijk** voor de realisatie van de RES-opgave, welke **lokaal en regionaal afgewogen**, **technisch haalbaar** (lees: aansluitbaar op netwerk uiterlijk in 2030) en **vóór 2025 vergund** zijn.
V. Uitgangspunt is dat de **omgeving evenredig profiteert** van de maatschappelijke lusten ten opzichte van de maatschappelijke lasten van de energietransitie.
VI. We willen de energietransitie benutten om de regio **economisch, ecologisch en sociaal te versterken**. Waarbij het gebruik van **circulair materiaal een uitgangspunt is.**
VII. We beogen een **adaptieve benadering** en staan steeds open voor innovatieve ontwikkelingen om betere (technische en financieel haalbare) keuzes te maken.
VIII. We streven een **zorgvuldig** en waar mogelijk **meervoudig gebruik van ruimte** in de regio na.

Noordoost-Brabant RES Regionale Energie Strategie

DEEL I:

De opgave

3. De opgave - regionaal afgestemd, lokaal gerealiseerd

De RES-opgave komt voort uit het Klimaatakkoord, waarmee zowel het Rijk als de gemeenten, waterschappen en provincies hebben ingestemd. Het Rijk vraagt de regio om vorm te geven aan de taakstelling van 49% CO_2-reductie uit de gezamenlijke landelijke doelstellingen van de klimaattafels Elektriciteit en Gebouwde Omgeving in 2030. Deze taakstelling moet gerealiseerd worden door energiebesparing en nieuwe duurzame energieproductie met bestaande technieken (teneinde in 2030 operationeel te zijn).
In de regio Noordoost-Brabant is gekeken naar waar we moeten staan in 2030 én wat realistisch is om de uiteindelijke doelstelling in 2050 te realiseren. Onderstaand figuur geeft inzicht in een mogelijke combinatie van technieken om 1 PJ aan duurzame energie op te wekken.

1 windmolen van circa 210m tiphoogte (4,2 MW) produceert in de regio NOB ongeveer 14.700.000 KWh of 52 TJ (uitgaande van 3.500 vollasturen)
1 zonnepaneel van 300 Wp produceert in de regio NOB circa ongeveer 285 Kwh of 0,001 TJ (uitgaande van 950 vollasturen).

Figuur 2: Wat is er nodig om 1PJ aan duurzame energie op te wekken?

Toelichting eenheden elektriciteit

Er worden verschillende eenheden voor elektriciteit gebruikt, bijvoorbeeld Joule (J), Watt (W) en wattuur (Wh). Vaak in combinatie met de algemene voorvoegsels kilo-, mega-, giga-, tera-, of peta-. Deze geven aan dat men niet spreekt over 1 Joule, maar over veelvouden daarvan. Er wordt met verschillende eenheden gewerkt omdat warmte wordt uitgedrukt in Joule (J), en elektriciteit in wattuur (Wh).

TWh	MWh	KWh	PJ
1	1.000.000	1.000.000.000	3,6
1,6	1.600.000	1.600.000.000	5,8

De joule is de algemene eenheid van energie en wordt vaak gebruikt om de hoeveelheid vraag en aanbod van verschillende energiebronnen met elkaar te kunnen vergelijken en verrekenen. Vaak in termen van terajoule (TJ) of petajoule (PJ). Wanneer wordt gesproken over elektriciteitsverbruik wordt dit aangegeven in wattuur (Wh). Waar energie wordt uitgedrukt in joule, drukken we elektriciteit uit in wattuur. Dit is de hoeveelheid energie die gebruikt of opgewekt wordt door een machine met een vermogen van 1 watt gedurende 1 uur. Bij huishoudens spreek men voor het elektriciteitsverbruik van kilowattuur (kWh), of de opgave van 35 terawattuur (TWh) die het Klimaatakkoord stelt voor de klimaattafel Elektriciteit.

Het vermogen van een machine wordt aangeduid in Watt en zegt iets over de snelheid waarmee deze elektriciteit kan gebruiken of opwekken. 1 watt betekent een snelheid van 1 joule per seconde. Bij windturbines of zonnepanelen wordt gesproken van een opgesteld vermogen in termen van megawatt (MW). Echter, 1 MW opgesteld vermogen van een windmolen wekt in de praktijk meer elektriciteit op dan 1 MW opgesteld vermogen aan zonnepanelen. Simpelweg, omdat een windturbine meer uren per dag elektriciteit kan opwekken. Het waait immers ’s nachts ook.

3.1 Opgave Elektriciteit

Voor 2030 spreken we in de regio NOB over een opgave van hernieuwbare elektriciteit van minimaal 5,8 PJ. Deze is tot stand gekomen met als vertrekpunt het totale huidige elektriciteitsverbruik (2017 = 12,3 PJ). Het gaat hier om het totale elektriciteitsverbruik in de regio, dus naast de gebouwde omgeving ook van de industrie, landbouw, mobiliteit, etc.
In de komende jaren verwachten we dat het verbruik verandert en dat komt door een aantal dingen. Ten eerste door de autonome groei van de vraag naar elektriciteit en ten tweede omdat er steeds meer mensen komen. Omdat we tegelijkertijd ook steeds efficiëntere apparaten hebben is deze toename te overzien.

Besparing elektriciteit

Regionaal zien we dat een gemiddelde besparingsopgave van 21% elektriciteit in 2050 (en 11% in 2030) haalbaar moet zijn. Tot 2030 is dit naar schatting ongeveer 1% per jaar[1]. Tegelijkertijd laten we kansen om een grotere besparing te realiseren in de regio niet liggen. Immers, Hoe meer we besparen, hoe minder we hernieuwbaar hoeven op te wekken. De genoemde besparingsopgave is groter dan de autonome groei van de vraag, maar de vraag naar elektriciteit neemt in de toekomst door een aantal ontwikkelingen verder toe, zoals een koudevraag, laadvraag elektrische mobiliteit en elektrificatie van de warmtevraag. Echter, wanneer gemeentes kiezen voor elektrische opwek van warmte wordt daarbij de elektriciteitsopgave van de betreffende gemeente groter. Voor 2030 is de vraag naar elektriciteit redelijk te voorspellen, voor 2050 is dit erg onzeker en afhankelijk van beleidskeuzes en technische ontwikkelingen.

De opgave in 2030

De opgave in 2030 is opgebouwd uit twee delen:

1. Het hernieuwbaar opwekken van een deel van het huidige elektriciteitsverbruik, op weg naar 100% hernieuwbaar in 2050. Dit is circa 3,6 PJ (1 TWh), plus.
2. Het hernieuwbaar opwekken van de extra 2,2 PJ (0,6 TWh) elektriciteitsvraag uit figuur 3.

Hiervan mag het deel elektriciteit dat reeds hernieuwbaar wordt opgewekt (0,1 TWh/ 0,3 PJ) worden afgetrokken. Als we dat realiseren liggen we als regio op koers voor ons uiteindelijke doel in 2050.

De regio NOB gaat hiermee in 2030 1,6 TWh (gelijk aan 5,8 PJ) hernieuwbare elektriciteit bijdragen aan de doelstelling van de nationale tafel Elektriciteit uit het Klimaatakkoord (4,6% van de 35 TWh).

In het concept RES bod hebben we afgesproken om als RES-regio 1,6 TWh aan duurzame energie op te wekken in 2030. We zijn daarbij uitgegaan van:

- 0,4 TWh zogenaamde pijplijnprojecten. Het gaat dan om projecten die zijn vergund, waarvoor subsidie is verleend of die zijn opgenomen in vastgesteld beleid.
- 0,4 TWh te realiseren grootschalig zon-op-dak (140.400 woningdaken).
- 0,7 TWh te realiseren wind en zon-op-veld (48 windmolens of 794 ha aan zonnevelden).
- 0,1 TWh reeds regealiseerd.

[1] Bron: Landelijke voorspellingen uit de KEV en NEV gekeken naar de specifieke situatie in de regio en wat er daarbij haalbaar geacht wordt.

Daarnaast hebben we afgesproken om 11% te besparen op ons energieverbruik (elektriciteit en warmte) en om 3 PJ duurzame warmte op te wekken. Ten opzichte van de concept-RES wordt er in de RES 1.0 opgesplitst in zon en wind. Deze indeling sluit aan bij de klimaatmonitor (waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen zon-op-dak en zon-op-veld). Vanuit de RES-organisatie is er wel behoefte aan dergelijke data.

Figuur 3: Toename elektriciteitsvraag in 2030 door ander soort vraag

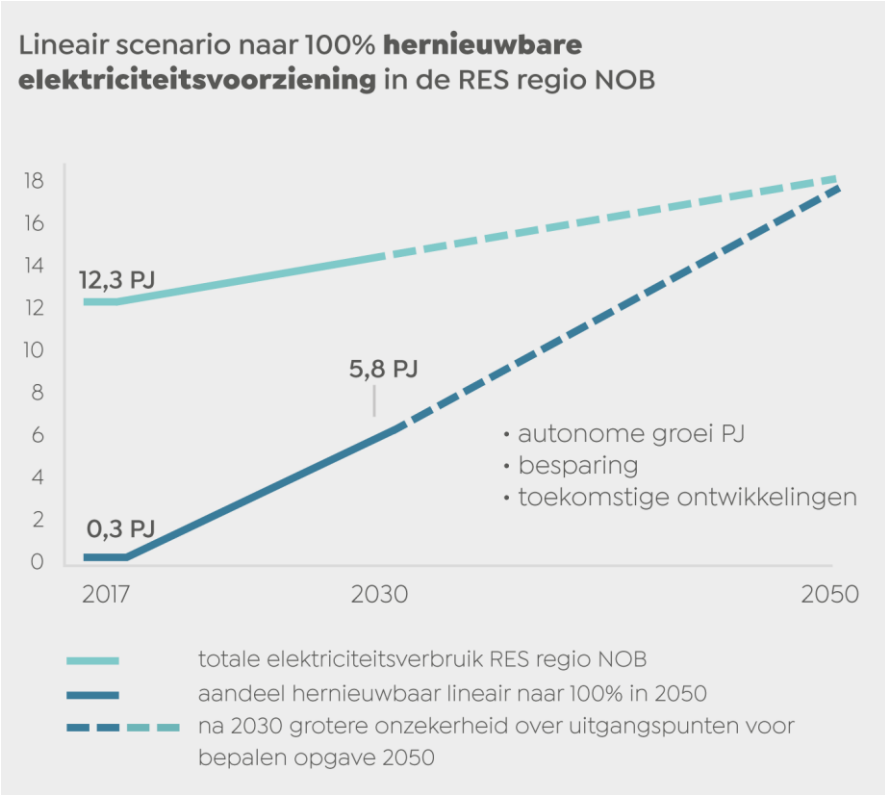

Figuur 4: Opgave richting 2030 en 2050 (besparing is hierin verwerkt)

Uitgangspunten

Om de toekomstige energievraag in de regio te bepalen zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De verwachting is dat de bevolking (beperkt) zal groeien tot 2050. De aangehouden groei van het energieverbruik als gevolg daarvan is 10%. Deze groei heeft vooral effect op het verwachte energieverbruik in de sectoren mobiliteit en industrie, omdat er voor nieuwe woningen wordt voorzien dat deze minimaal voldoen aan de BENG-norm (Bijna Energie Neutrale Gebouw-eisen).
- De verwachting is dat er een forse toename zal zijn van het aantal elektrische voertuigen dat wordt opgeladen in de gebouwde omgeving. Uitgaande van een groei van circa 20% per jaar ten opzichte van nu is de verwachte laadvraag in de gebouwde omgeving circa 0,4 PJ in 2030[2].
- De verwachting is dat de huidige koelvraag in de gebouwde omgeving toe zal nemen. Dit als gevolg van warmere zomers en een toenemend aantal airco-units in woningen. Uitgaande van een penetratiegraad van airco's in 2030 van 25% van de woningen (huidig is 5%) en 268.843 woningen in de regio NOB levert dit een aanvullende elektriciteitsvraag op van 0,2 PJ[3].
- Zonne-energie op woningdaken wordt gerekend als besparing, omdat deze opgewekte elektriciteit voornamelijk rechtstreeks in de woning wordt gebruikt, waarmee de totale elektriciteitsvraag (aan het net) afneemt.
- Veel alternatieve warmtevoorzieningen ter vervanging van aardgas maken gebruik van elektriciteit. Afhankelijk van de uiteindelijke energiemix zorgt dit dus voor een verhoogde elektriciteitsvraag.

Gevolgen COVID-19 voor de cijfers in de RES

De COVID-19 pandemie heeft grote gevolgen voor de Nederlandse economie op korte termijn. De economie is in 2020 dan ook gekrompen, waarmee ook het energieverbruik is gedaald (gemiddeld zo'n 7% in de eerste helft van 2020). Het Planbureau voor de Leefomgeving verwacht echter dat deze krimp en daling slechts tijdelijk is. Met de vaccinaties in zicht zit de economie naar verwachting over een paar jaar weer op hetzelfde niveau als voor de coronacrisis. Wel is de verwachting dat er een verschuiving van de vraag plaats gaat vinden. We werken bijvoorbeeld meer thuis, waardoor de huizen in plaats van kantoren verwarmd worden, maar we reizen weer iets minder.
Hoe groot deze verschuiving is en wat dit exact betekent is nu niet te voorspellen. Voor de RES 1.0 betekent dit dat de cijfers over verwacht energieverbruik op de langere termijn (in 2030 en 2050) niet aangepast zullen worden. Bij het actualiseren van de RES in de versie 2.0 (in 2023) wordt dit opnieuw bekeken.

Opgave en stand van zaken

Iedere gemeente heeft een eigen energie-/klimaatdoelstelling, deze doelstellingen zijn vaak ambitieuzer dan de RES-opgave. De RES is geen extra opgave daarbovenop, maar is onderdeel van de lokale opgave. De RES maakt het mogelijk ook regionaal afwegingen te maken. Dit om zaken efficiënter of samen te doen, met meerwaarde en met oog voor aanpalende, bovenlokale opgaven.

Om inzicht te geven in wat de RES-opgave betekent voor iedere gemeente is de opgave vertaald per gemeente. Iedereen doet wat. Het is aan gemeenten om te bepalen hoe hier invulling aan gegeven kan worden: de keuzes worden lokaal

[2] Bron: Nationaal Programma RES data (analysekaarten versie 3.0)

[3] Bron: NVKL marktmonitor, 2020

gemaakt. Gemeenten spannen zich in om te doen wat mogelijk is op eigen grondgebied. Daarnaast werken we goed samen om het regionaal gerealiseerd te krijgen en afstemming te zoeken met andere belangen en opgaven in de (sub)regio. Hierbij is een sterke constructieve regionale samenwerking dus belangrijk.

In totaal is het aandeel duurzaam opgewekte elektriciteit op dit moment ongeveer 1,35 PJ. In het Klimaatakkoord is waterkracht niet genoemd en wordt dan ook niet meegeteld in de nationale opgave. Ook voor biomassa geldt dat deze niet meetelt voor de RES. Voor het gebruik van biomassa als energiedrager en grondstof worden, in overeenstemming met het Klimaatakkoord, met andere klimaatsectoren nadere afspraken gemaakt om een kader te ontwikkelen. Exclusief elektriciteit uit biomassa en waterkracht is het huidige vertrekpunt in de regio dat 0,3 PJ wordt opgewekt met windenergie en zonnepanelen (ongeveer 3% van het totale elektriciteitsverbruik).

Innovaties

Innovaties zijn in de toekomst nodig om de opgave te realiseren. Zeker de opgave richting 2050. Het gaat hierbij om innovaties in de volle breedte; van technische tot sociale innovaties. Binnen de RES NOB is een adaptieve houding één van de leidende principes. Innovaties die bijdragen aan het realiseren van de opgave worden overwogen. De RES heeft hierin een reactieve houding. Innovaties moeten de kans krijgen, maar zullen niet actief worden aangejaagd vanuit de RES. We zien dat gemeenten, provincie, waterschappen, netbeheerders en overige stakeholders in de regio volop bezig zijn om innovaties te verkennen en door te voeren. Zo verkent het Rijk op dit moment de mogelijkheden voor kernenergie.

Projecten in de pijplijn

Voor de regio NOB is in beeld gebracht waar we in 2030 staan als de grootschalige hernieuwbare elektriciteitsprojecten (>15 kWp) worden gerealiseerd die nu in de pijplijn zitten, conform de data uit de Klimaatmonitor (stand 2019). Zonprojecten zitten in de pijplijn als hiervoor een SDE-subsidie is verleend. Op dit moment wordt circa 50% procent hiervan gerealiseerd. Windprojecten zitten in de pijplijn als de ruimtelijke verkenning loopt. De totale pijplijn-projecten hebben een potentieel van 0,31 TWh. Hierbij is uitgegaan van:

- Vergunde of in procedure zijnde windprojecten: Windpark Elzenburg de Geer (Uitspraak Raad van State volgt eerste helft van 2021), Windpark Veghel en windpark de Rietvelden (0,13 TWh).
- SDE-beschikte projecten zon-op-dak en veld. Dit betreft circa 204 ha verspreid door de regio (0,18 TWh).

Transportschaartse (zie paragraaf 7.1) heeft mogelijk invloed op de haalbaarheid van de projecten in de pijplijn.

Hoever zijn we met het realiseren van onze RES-opgave?

Op basis van de meest recente cijfers van de Klimaatmonitor (peiljaar 2019) ontstaat voor de RES-NOB als geheel het volgende beeld:

- 0,29 TWh gerealiseerd zon (NB: Klimaatmonitor maakt geen onderscheid tussen zon-op-dak en veld).
- 0,01 TWh gerealiseerd wind.
- De besparing op ons energieverbruik kunnen we – voor de regio als geheel – op dit moment niet nauwkeurig bepalen. Dit komt omdat in de Klimaatmonitor bij vijf regiogemeenten de verbruiksgegevens in het peiljaar (2019) en/of het referentiejaar (2017) niet compleet zijn. De gerealiseerde besparing ligt bij benadering rond de 3%.

Gemeenten zijn conform het Klimaatakkoord verantwoordelijk voor het opstellen van een Transitievisie Warmte (TVW) in 2021. Uit een regio brede inventarisatie blijkt dat alle gemeenten aangeven dat zij voor 31-12-2021 een TVW door de raden hebben laten vaststellen. Pas nadat alle TVW's zijn vastgesteld wordt binnen de RES NOB de realisatie van de regionale warmteopgave gemonitord.

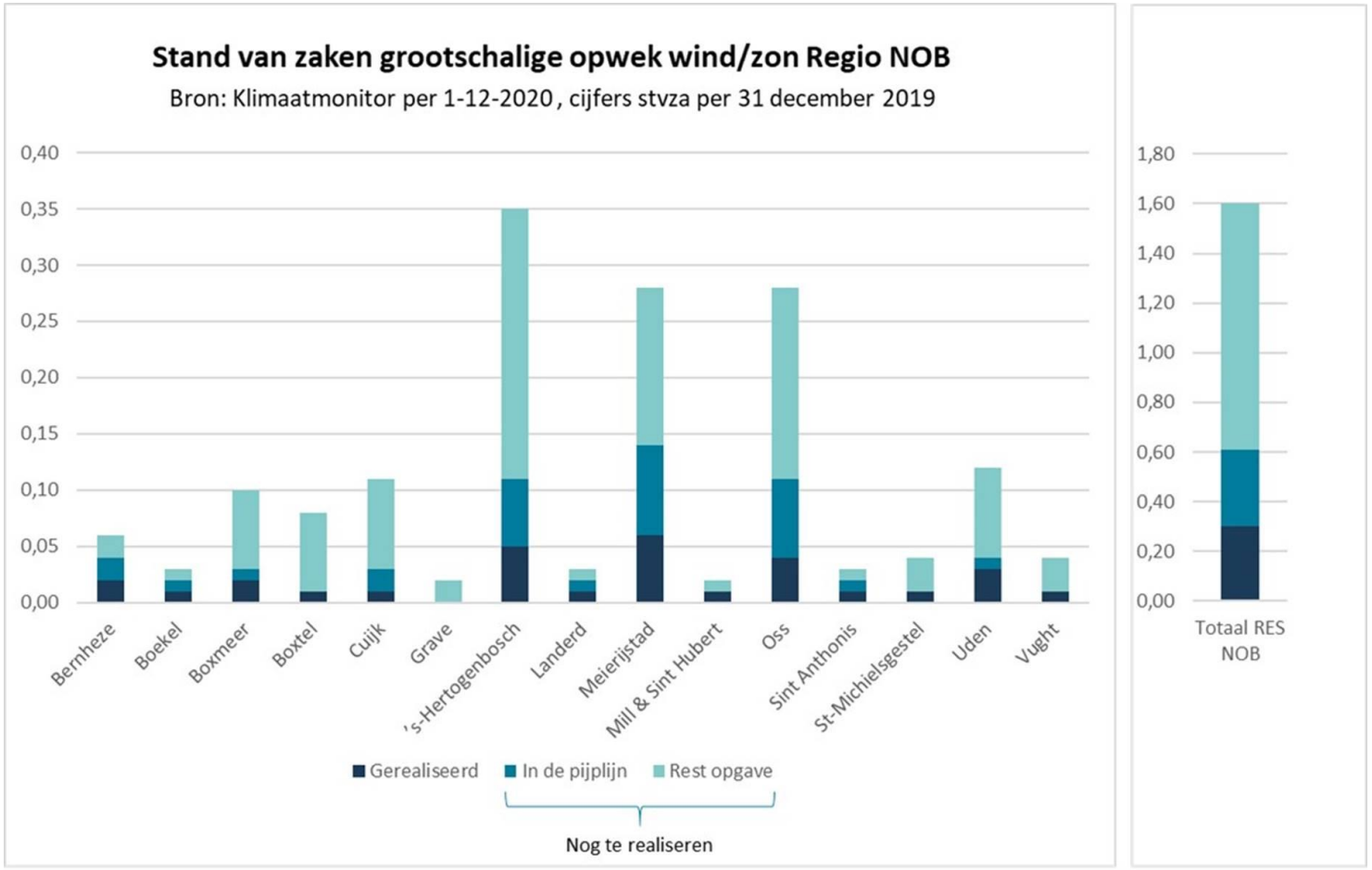

Grafiek 1 + tabel 1 (volgende pagina)): stand van zaken per gemeente o.b.v. lokale resultaatsverplichting

* * Schatting o.b.v. onvolledige informatie in Klimaatmonitor (peiljaar: 2019). Zie volgende pagina voor de leeswijzer en de cijfers achter de grafiek.

Gemeente	Opgave (TWh)	Gerealiseerd (TWh)	Nog te realiseren (TWh)	Waarvan in de pijplijn (TWh)	Gerealiseerde energiebesparing
Bernheze	0,06	0,02	0,04	0,02	1,4%*
Boekel	0,03	0,01	0,02	0,01	2,70%
Boxmeer	0,10	0,02	0,08	0,01	5,10%
Boxtel	0,08	0,01	0,07	0,00	3,2%*
Cuijk	0,11	0,01	0,10	0,02	2,80%
Grave	0,02	0,00	0,02	0,00	1,3%*
's-Hertogenbosch	0,35	0,05	0,30	0,06	3,60%
Landerd	0,03	0,01	0,02	0,01	0,3%*
Meierijstad	0,28	0,06	0,22	0,08	0,60%
Mill & Sint Hubert	0,02	0,01	0,01	0,00	2,4%*
Oss	0,28	0,04	0,24	0,07	2,50%
Sint Anthonis	0,03	0,01	0,02	0,01	3,50%
St-Michielsgestel	0,04	0,01	0,03	0,00	2,1%*
Uden	0,12	0,03	0,09	0,01	3,10%
Vught	0,04	0,01	0,03	0,00	3,50%
Totaal	**1,6**	**0,3**	**1,29**	**0,31**	**3,0%***

Tabel 1 + grafiek 1 (vorige pagina)): stand van zaken per gemeente o.b.v. lokale resultaatsverplichting

LEESWIJZER

Stand van zaken grootschalige opwek wind/zon Regio NOB

- De grafiek geeft aan hoe het staat met realisatie van de deelopgaves per gemeente. De totale lengte van de staaf geeft de totale bruto opgave van de betreffende gemeente in de RES NOB weer.
- Anders dan bij het bepalen van de zoekgebieden sluiten we aan bij de systematiek van de Klimaatmonitor en kijken we uitsluitend naar concrete zon- en windprojecten. Op die manier weten we zeker dat de cijfers van gemeenten betrouwbaar, objectief en onderling vergelijkbaar zijn.
- We kijken dus niet naar vastgesteld beleid, maar alleen naar wind- en zonprojecten die al zijn gerealiseerd en projecten die 'in de pijplijn' zitten. Zonprojecten zitten in de pijplijn als hiervoor een SDE-subsidie is verleend. Uit een analyse van de cijfers voor de RES regio zien we dat hiervan 50% wordt gerealiseerd*. Windprojecten zitten in de pijplijn als de ruimtelijke verkenning loopt.
- De Klimaatmonitor loopt één jaar achter en wordt steeds bijgewerkt in december. De gebruikte cijfers dateren dus van december 2019.
- De cijfers zoals in het tabel hiernaast weergegeven zijn overgenomen uit de Klimaatmonitor (peiljaar 2019). Hierop is door ons een correctiefactor van 50% voor de realisatiegraad van zonprojecten toegepast. Voor windprojecten is geen correctiefactor toegepast.
- De cijfers zijn afgerond op twee demicalen na de komma.

* Het PBL geeft aan dat er voor zon projecten gemiddeld een realisatiegraad van 60% bestaat voor projecten die SDE beschikking hebben. In de regio NOB ligt dit percentage lager op circa 50%.

In de regio: Ambitieuze doelstellingen

De gemeente Boxtel heeft een ambitieuze doelstelling geformuleerd: energieneutraal in 2030. Om deze doelstelling te behalen heeft de gemeente eind 2020 een tender uitgeschreven voor 50 hectare zonnepark. De inschrijving is nu beëindigd en de beoordeling kan beginnen.

Een tender voor zonneparken heeft volgens de gemeente een aantal grote voordelen. Ten eerste zorgt het ervoor dat initiatiefnemers maximaal worden uitgedaagd om aan de hand van de zonneladder maximaal te scoren op door de gemeente geformuleerde criteria: ruimtelijke kwaliteit, participatie, toename van biodiversiteit, maatschappelijke kosten en een vergroting van de toeristisch of recreatieve waarde. John van Zuijlen, beleidsmedewerker duurzaamheid en binnen de RES betrokken vanuit de gemeenten Boxtel en Sint-Michielsgestel, zegt hier het volgende over: “Hiermee worden koppelkansen in het gebied zoveel mogelijk benut. Daarbij kan ook de maatschappelijke meerwaarde van zonneparken verantwoord worden aan de omwonenden en inwoners van de gemeente.”

De gemeente heeft voor gemeentegronden ook een principeverzoek voor een zonnepark van 18 hectare ingediend. Peter van de Wiel, wethouder Ruimtelijke ontwikkeling, volkshuisvesting, milieu en duurzaamheid van de gemeente Boxtel: “Door zelf de regie te nemen kan maximale maatschappelijke meerwaarde gerealiseerd worden en leggen we de lat hoger voor de andere initiatiefnemers.”

De tender draagt bij aan de lokale resultaatverplichting uit de RES. Andersom ondersteunt de RES ook deze tender door het kader te scheppen en handreikingen te bieden voor de uitvoering en regionale samenwerking.

“Het betrekken van lokale belangengroepen bij het bepalen van de voorkeursvolgorde en het duidelijk aangeven op welke criteria initiatieven beoordeeld gaan worden is heel belangrijk, ook in de RES”, aldus Peter. Ook participatie, een omgevingsdialoog en maatschappelijke meerwaarde zijn aspecten waar grote waarde aan moet worden gehecht.

Inspiratiefoto zonnepark Uden

3.2 Opgave Warmte

Voor de opwek van duurzame warmte is de opgave bepaald op 3,0 PJ. Ook hier is gekeken naar de warmtevraag in 2050. In plaats van een lineaire toename van de productie van duurzame warmte, is hier een s-curve gehanteerd. Duurzame opwekking van warmte is een nieuwe opgave (anders dan duurzame elektriciteitsopwekking of energiebesparing). Op dit moment wordt geëxperimenteerd met het aardgasvrij maken van wijken in geheel Nederland (onder andere Programma Aardgasvrije Wijken). Na deze fase zal vanaf 2030 waarschijnlijk een opschaling mogelijk zijn, waardoor meer snelheid mogelijk is.

Regionale Structuur Warmte

De warmtetransitie is een van de complexere uitdagingen van de energietransitie. Het vraagt veel aanpassingen in de fysieke ruimte: Infrastructuur, installaties en isolatie van gebouwen. De impact op bewoners en bedrijven is groot. Er zijn dan ook veel stakeholders betrokken. De Regionale Structuur Warmte (RSW) brengt de uitdaging in kaart en legt afspraken vast voor regionale samenwerking rondom deze opgave. De RSW geeft de regio duidelijkheid en een kader om de warmtetransitie efficiënt en doelgericht vorm te geven. Uit de RSW blijkt dat er op dit moment geen regionale bronnen in beeld zijn waardoor er lokale oplossingen nodig zijn.

Besparing warmte

De komende jaren is de opgave om vanuit de Transitievisies Warmte (TVW's)[4] die elke gemeente opstelt, de voorbereidingen te treffen om samen met de markt de grote uitrol van de vervanging van aardgas door duurzame bronnen te realiseren. De warmtetransitie is volop in ontwikkeling en bevindt zich in een leercurve waarin, rekening houdende met grote onzekerheid, een koers richting 2050 uitgezet moet worden. Deze koers zal per gemeente in de Transitievisie gemaakt worden.

[4] Gemeenten geven in de TVW een planning wanneer wijken van het aardgas gaan. Voor de wijken die voor 2030 van het aardgas gaan, beschrijven zij tevens de mogelijke alternatieve infrastructuren voor warmte. In de totstandkoming stemmen zij af met betrokken (bestuurlijke) stakeholders.

Een belangrijke opgave voor 2030 zal de besparing zijn op de vraag naar warmte. De huidige warmtevraag (2017) in de regio NOB is 16,2 PJ. De verwachting is, dat deze warmtevraag door middel van energiebesparende maatregelen in de gebouwde omgeving omlaag gebracht kan worden tot 14,3 PJ in 2030 en tot 12,2 PJ in 2050. De besparing tot 2030 is ingeschat op 11% (1,9 PJ).

Eenheden warmte

De warmtevraag van de gebouwde omgeving wordt uitgedrukt in PJ. 1 PJ is te vergelijken met het huidige gasverbruik van 20.000 woningen.

Figuur 5: besparing en duurzame opwek warmte

Duurzame bronnen

- De resterende warmtevraag na besparing (12,2 PJ in 2050) zal opgewekt worden uit duurzame bronnen.
- Elke gemeente formuleert een gemeentelijke doelstelling voor energiebesparing en duurzame opwek van warmte. Deze wordt gepubliceerd in de gemeentelijke Transitievisies Warmte.
- De regio Noordoost-Brabant kent op dit moment geen bronnen die een bovengemeentelijke potentie hebben. Dat betekent dat de gemeenten in de Transitievisie Warmte de afweging maken welke lokale bron aan de warmtevraag gekoppeld wordt. Mogelijkheden in de toekomst voor aardwarmte worden duidelijk in de SCAN-onderzoek (2022).
- Voor aquathermie geldt dat de in het water aanwezige warmte regenereerbaar is. Bij onttrekking van warmte wordt het water weer opgewarmd door de zon en/of de aanwezige bodemwarmte. Hoe snel dit plaatsvindt en in hoeverre cumulatieve effecten optreden bij onttrekking op meerdere plaatsen is vooralsnog onduidelijk. Er is dan ook nog geen uitsluitsel over de benodigde minimale afstand tussen aquathermieprojecten. Kaders hiervoor zijn ontwikkeling, maar hoe dan ook betekent het dat binnen en soms tussen gemeenten goede afstemming en afweging plaats moet vinden, om te zorgen dat aquathermie projecten elkaar niet bijten.
- Van een aantal grote bronnen is de potentie onduidelijk (met name geothermie, restwarmte). In de toekomst kan het na onderzoek wel nodig zijn om regionaal afspraken te maken over de verdeling van deze bronnen. Richting RES 2.0 wordt de RSW 2.0 opgesteld waarin deze potentie mogelijk wel duidelijk wordt.
- Een groot aantal duurzame warmtebronnen heeft een elektriciteitsbehoefte. De gekozen technieken om de warmtevraag te verduurzamen hebben effect op de totaal op te wekken hoeveelheid duurzame elektriciteit in de regio. Er is nu nog niet bekend met behulp van welke technieken de warmtevraag verduurzaamd wordt. Daarom is een inschatting gemaakt van de extra elektriciteitsbehoefte op basis van de beschikbare bronnen en uitgaande van een scenario waarbij relatief veel technieken worden toegepast die veel elektriciteit vragen. Daarmee is een prognose gemaakt van ca. 1,6 PJ extra benodigde elektriciteit als gevolg van verduurzaming van de warmtevraag in 2030.
- Er zijn onzekerheden in dit potentieel: sommige openbare data bieden onvoldoende duidelijkheid, vragen om meer onderzoek of lokale verificatie. En niet al het potentieel wat theoretisch beschikbaar is, is ook bruikbaar: theoretisch potentieel moet omgezet worden in maatschappelijk potentieel en uiteindelijk in een sluitende businesscase.

Naast deze locatie gebonden warmtebronnen zijn er ook oplossingen mogelijk die overal en individueel toepasbaar zijn (denk aan warmte uit de lucht en zonthermie).

Opwek duurzame Warmte

Duurzame opwekking van warmte is een nieuwe opgave (anders dan duurzame elektriciteitsopwekking of energiebesparing). Op dit moment wordt geëxperimenteerd met het aardgasvrij maken van wijken in geheel Nederland (onder andere Programma Aardgasvrije Wijken). In het Klimaatakkoord is een doelstelling afgesproken, dat ca. 1,5 miljoen woningen in 2030 aardgasvrij zijn.'. Uitgaande van de prognose voor de warmtevraag in de regio NOB in 2050, komt dat overeen met 3 PJ verduurzaming van de warmtevraag in 2030 (ca 21 % van de woningen). Na deze fase zal vanaf 2030 waarschijnlijk een opschaling mogelijk zijn, waardoor meer snelheid mogelijk is. De opwek van 3,0 PJ staat gelijk aan de verduurzaming van 60.000 woningen[5] of 6.1 miljoen m^2 utiliteitsruimte[6] in de regio.

[5] Gebaseerd op het gemiddelde huidige verbruik van woningen in de regio

[6] Gebaseerd op huidige warmteverbruik van utiliteitsruimte in de regio

Hiermee realiseert de regio een reductie van CO_2-uitstoot van ongeveer 0,18 Mton (5.3% van de nationale doelstelling van 3,4 Mton CO_2-reductie). De gemeenten bepalen in hun Transitievisies Warmte het tempo voor de omschakeling naar duurzame opwek, rekening houdend met de lokale mogelijkheden.

Leidende principes Regionale Structuur Warmte

- Reductie van de warmtevraag.
- Een juiste match vanuit techniek.
- Laagste maatschappelijke kosten.
- Gemeente heeft regierol voor collectieve systemen.
- Beperk impact op de elektriciteitsvraag.
- Schaarste en duurzaamheid van bronnen.

Zie bijlage 3 voor een nadere uitwerking.

Voorbeeld: scan onderzoek

In 2019 is het ministerie van Economische Zaken en Klimaat een nationaal onderzoek gestart, om de beschikbare data te verrijken en vast te stellen waar de ondergrond in Nederland mogelijk geschikt is voor aardwarmtewinning. De eerste resultaten van deze Seismische Campagne Aardwarmte Nederland (SCAN)voor de regio NOB zullen op zijn vroegst in 2022 beschikbaar komen. De data uit deze studies kunnen gebruikt worden om bijvoorbeeld kaarten te maken met lagen die potentieel geschikt zijn voor geothermie en bijbehorende diepte/temperatuur en dikte (zie figuur 6). Dit figuur is een voorbeeld en geeft geen compleet beeld. Voor meer informatie: Zie RSW.

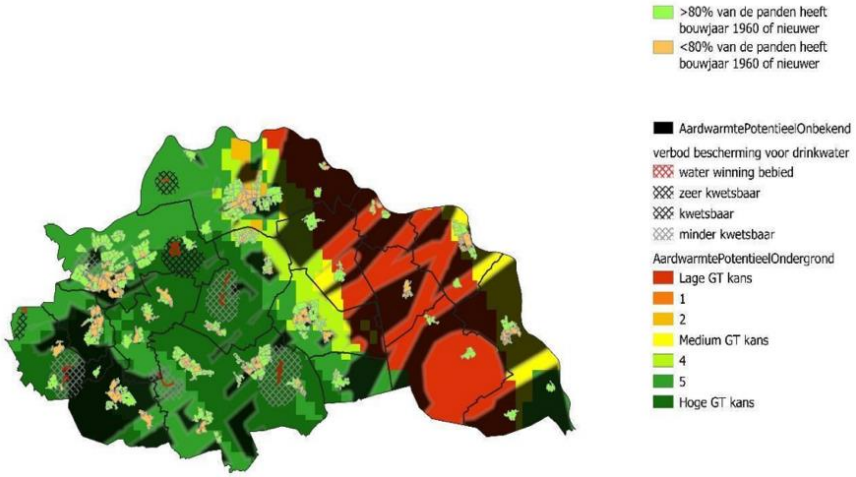

Figuur 6: potentieel voor Lage Temperatuur Aardwarmte en diepe geothermie in clusters geschikt voor collectieve levering van warmte.

Monitoring in de RES

Gemeenten zijn conform het Klimaatakkoord verantwoordelijk voor het opstellen van een Transitievisie Warmte (TVW) in 2021. Daarin geven zij een planning van wanneer wijken van het aardgas gaan. Voor wijken die voor 2030 van het aardgas gaan, beschrijven zij ook de mogelijke alternatieve infrastructuren voor warmte. Om de gemeenten ruimte te geven hun visie te vormen, schetste de RES de regionale opgave voor duurzame opwek, besparing op de warmtevraag en elektriciteitsvraag als gevolg van duurzame opwek van warmte. De RSW biedt de gemeenten een handreiking, door de beschikbare bronnen inzichtelijk te maken en leidende principes voor de inzet van die bronnen.

- De RES zal bij het ontwikkelen van de RES 2.0 gebruik maken van de gemeentelijke TVW's en de daarin gestelde doelen om de opgaven voor warmte uit de RES 1.0 te herijken.
- De RES monitort de besparingsdoelstellingen en de doelstellingen voor duurzame opwek van warmte in de TVW: tellen alle gemeentelijke doelstellingen op tot de regionale opgave?
- RES monitort de voortgang van de realisatie van de gemeentelijke doelstellingen: halen we de regionale opgave in 2030?
- De RES monitort de extra elektriciteitsbehoefte als gevolg van keuzes in warmtebronnen in de TVW.

Op dit moment zijn alle gemeenten in de regio gestart met het opstellen van de TVW en liggen zij op koers om deze dit jaar vast te stellen.

Organisatie en samenwerking

- Koppeling van warmtebronnen en -vraag wordt vastgelegd in de gemeentelijke Transitievisies.
- Als samenwerking rond regionale bronnen relevant wordt, richt de regio daarvoor een warmtetafel op. De provincie biedt ondersteuning in de vorm van een regionaal adviseur warmte en het Expertiseteam Warmte.
- De woningcorporaties spelen een rol als 'startmotor' en zijn belangrijke partners in het formuleren van de gemeentelijke TVW. Bij het opstellen van de besparingsopgave zijn deze partijen en de netbeheerder al betrokken.

In de regio: Samenwerken voor de Transitievisie Warmte

De Transitievisie Warmte (TVW) is voor veel gemeenten en grote en vooral nieuw opgave. In tegenstelling tot elektriciteit kan warmte slechts op korte afstand getransporteerd worden, waardoor het vraagt om een lokale aanpak. De gemeenten Bernheze, Boekel, Landerd en Uden zagen hierin een kans om samen te werken. Aan de ene kant omdat ze in een aantal opzichten op elkaar lijken. Het zijn agrarische gemeenten, de woningen komen overeen en ze hebben te maken met dezelfde voor de energietransitie relevante stakeholders: energieleveranciers, netbeheerder, commerciële verhuurders en woningbouwcorporaties. Samenwerken lag hierdoor voor de hand. Aan de andere kant zagen ze een aantal voordelen van samenwerken. Zo kunnen ze middelen en opgedane kennis delen, gebruiken ze elkaar als sparringpartner en hebben ze samen een aanbesteding kunnen doen. Freek Reffeltrath van de Gemeente Bernheze vat het samen: "Doordat we bij elkaar zitten krijgen we zoveel meer inzicht dan wanneer we allemaal individueel aan deze opgave zouden werken. Je kunt gebruik maken van elkaars ervaring en specialisme en komt tot betere ideeën."

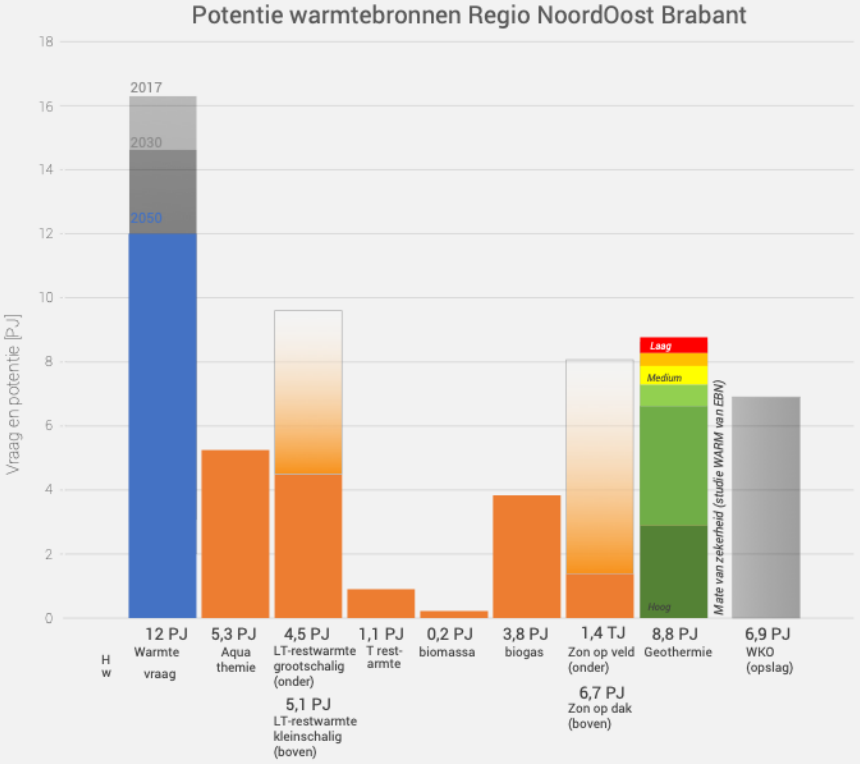

Opmerkingen bij gebruik van deze figuur:

Algemeen: Van alle bronnen is hier de theoretische potentie weergegeven op basis van openbare data en beschikbare onderzoeksrapporten, tenzij anders vermeld. Winbaarheid van deze bronnen hangt enerzijds af van de businesscase en ontwikkeling van technieken.

Geothermie: Over de beschikbaarheid van geothermie zijn op dit moment nog weinig gegevens bekend. De potentie is weergegeven als de maximaal af te zetten warmte in de daarvoor geschikte distributieclusters. In deze totale potentie is de kans op geothermie weergegeven (rood weinig kans, groen veel kans)

Biomassa en biogas: Bij biomassa en biogas is het reeel verwachte potentieel weergegeven.

Zonthermie (veld en dak): Bij zonthermie op daken is geen rekening gehouden met reeds gebruikte daken voor PV-panelen, of plannen hiervoor. Voor zon op veld is uitgegaan van maximaal 4% gebruik van landbouwgronden, die bovendien binnen een straal van 200 m van de bebouwde omgeving.

Individuele oplossingen: Potentie van individuele oplossingen is in deze figuur niet weergegeven, aangezien deze potentie onafhankelijk is van lokaal beschikbare bronnen.

Restwarmte: Ten aanzien van met name restwarmte is verificatie van deze data noodzakelijk op gemeentelijk niveau.

Aquathermie: hieronder wordt verstaan de potentie van thermische energie uit oppervlaktewater (TEO), drinkwater (TED) als afvalwater (TEA), waarbij rekening is gehouden met de geschiktheid van de gebieden voor afzet hiervan.

Figuur 7: Potentie warmtebronnen Regio Noordoost-Brabant

3.3 Regionale ondersteuning op besparing elektriciteit en warmte

Zoals in bovenstaande paragrafen beschreven werkt elke gemeente individueel aan de RES-opgave van 11% energie en warmte besparing voor 2030. Om voor versnelling te zorgen kiest de regio voor een gebundelde ondersteuning voor het werken aan deze opgave.
Ondersteuning vindt plaats op de volgende vier punten:

1. Delen van kennis en ervaring op gebied van energiebesparing (zowel warmte als elektriciteit incl. kleinschalige opwek) tussen gemeenten ter versterking van de strategieontwikkeling van de individuele gemeenten.
2. Benutten van gezamenlijke kansen ten behoeve van het behalen van de opgave 11% besparing in 2030 in RES tov 2017.
3. Elkaar stimuleren en inspireren om de opgave te realiseren.
4. Vormgeven van gezamenlijke lobby, bijvoorbeeld om financiering te organiseren.

Figuur 8

4. Zoekgebieden zon en wind in NOB

Het realiseren van de RES-opgave heeft een grote impact op de leefomgeving. Niet alleen fysiek qua ruimte, maar ook qua beleving van de inwoners en mensen die werken en recreëren in de regio. In de regio NOB wordt bottom-up gewerkt. Gemeenten hebben op basis van hun lokale opgave de afgelopen periode samen met inwoners en lokale partijen bepaald welke gebieden geschikt zijn voor wind- en zonprojecten. Hierin zijn inzichten vanuit de RES over het algemeen in meegewogen. Sommige gemeenten hebben de zoekgebieden al vastgesteld in beleid, anderen zitten nog in dit proces. De lokaal bepaalde zoekgebieden vormen de regionale zoekgebieden in de RES NOB. Hier wordt vervolgens het regionale gesprek over gevoerd. Dit geeft gemeenten vervolgens input voor verdere invulling en het nemen van besluiten.

De zoekgebieden in de RES 1.0 bestaan uit de gebieden die:

- Lokaal zijn vastgesteld door gemeenteraden;
- Lokaal worden verkend en bekend zijn bij de gemeenteraad en inwoners.

Daar waar dit nog niet is gebeurd is de technische potentie (lees: uitsluiting door wettelijke belemmeringen) aangegeven.
De zoekgebieden geven niet aan dat daar met zekerheid wind en/of zon wordt gerealiseerd. Voor deze gebieden geldt dat er nog nader onderzoek nodig is én het gesprek met belanghebbenden nog plaats vindt/ moet vinden.

Stand van zaken

Onderstaande kaart bevat een weergave van de raadsbesluiten over de minimale zoekgebieden per gemeente. Deze kaart geeft inzicht in welke gemeenten er zoekgebieden voor zon en/of wind hebben vastgesteld. Het linker icoontje is het zoekgebied voor zon, het rechter voor wind. Een icoon kleurt ook groen als een gemeenteraad heeft besloten dat er geen ruimte is voor bijvoorbeeld wind.

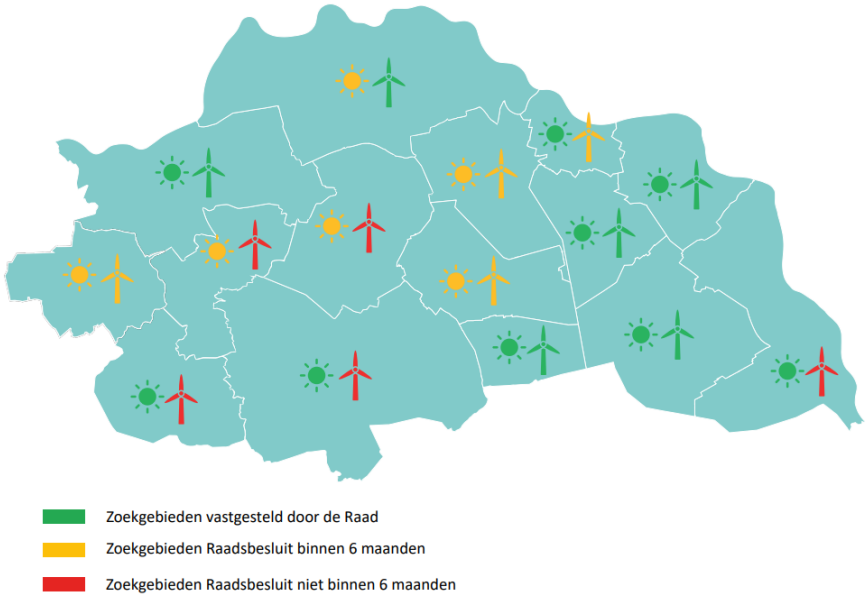

Figuur 9: Zoekgebieden zon & wind, stand van zaken per 10-3-2021

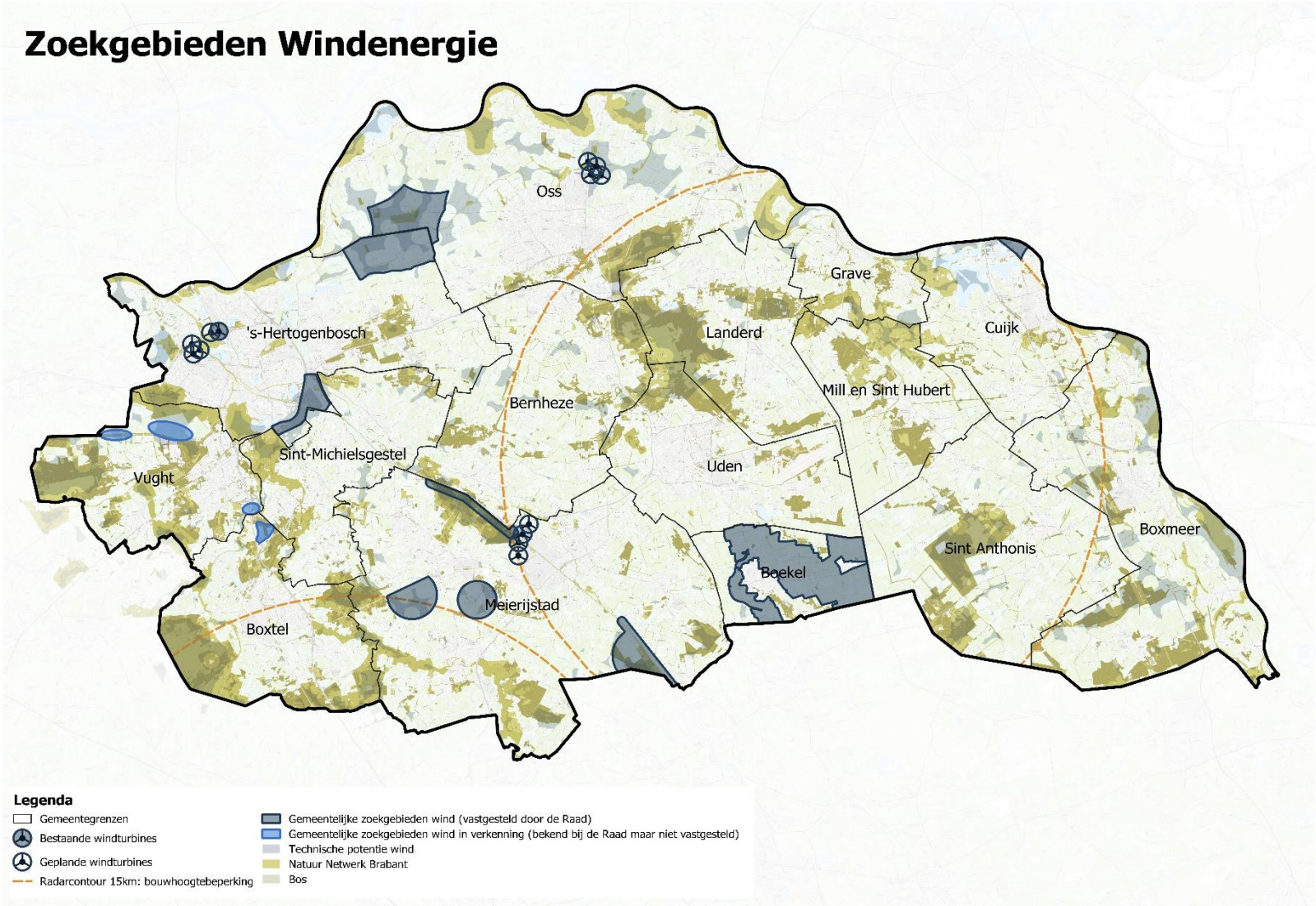

DISCLAIMER: De kaarten met zoekgebieden zijn zorgvuldig afgestemd met de gemeenten, maar er kunnen geen rechten aan worden ontleend.

*De zoekgebieden in Cuijk worden momenteel herzien en liggen in mei ter besluitvorming voor aan de gemeenteraad.

**Het zoekgebied voor wind Wilhelminapark is als verkenning door de gemeente Boxtel opgenomen in door de raad vastgesteld beleid. Dit zoekgebied is niet door de gemeente Sint-Michielsgestel opgenomen.

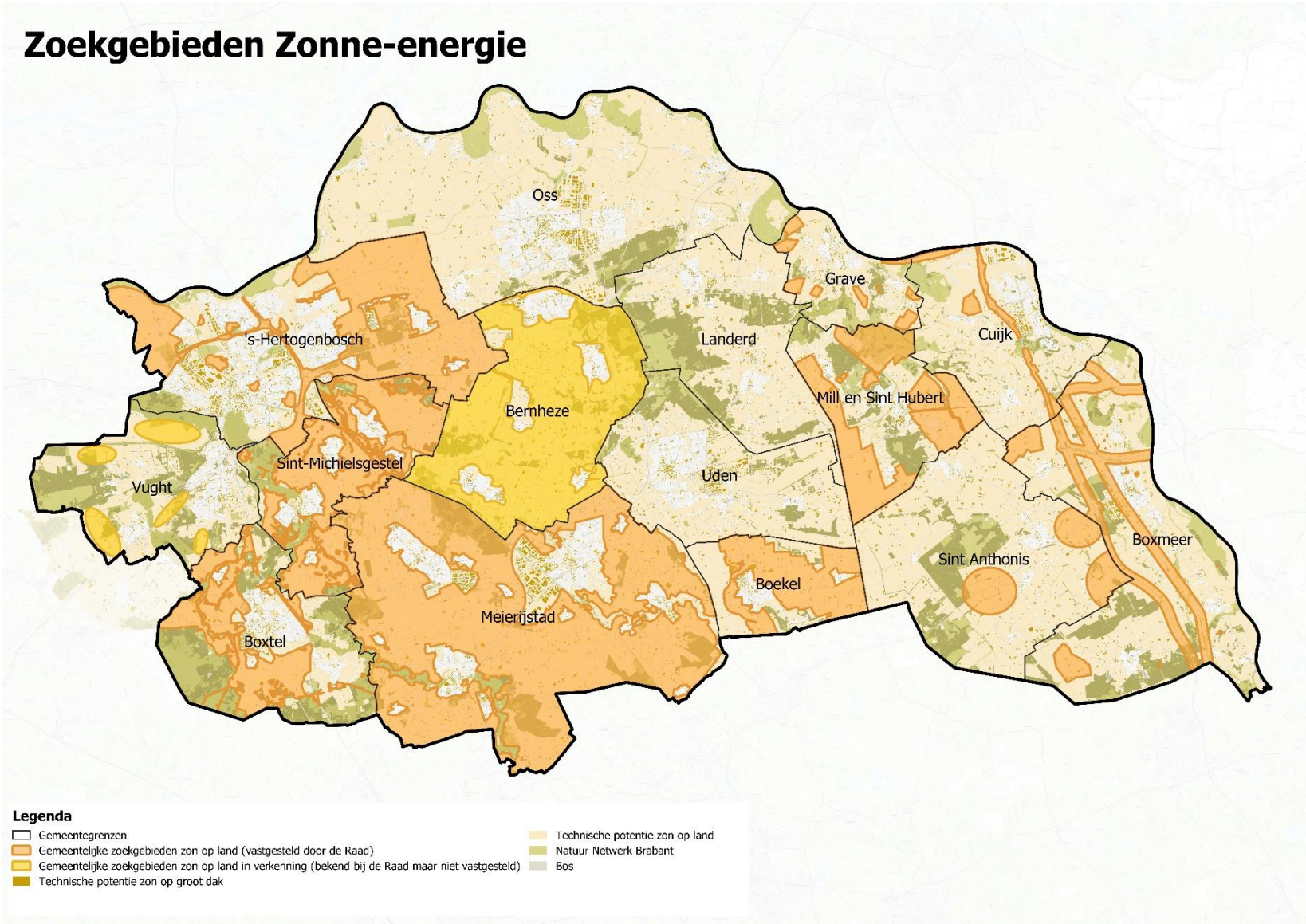

DISCLAIMER: De kaarten met zoekgebieden zijn zorgvuldig afgestemd met de gemeenten, maar er kunnen geen rechten aan worden ontleend.

*De zoekgebieden in Cuijk worden momenteel herzien en liggen in mei ter besluitvorming voor aan de gemeenteraad.

Noordoost-Brabant RES Regionale Energie Strategie

DEEL II:

Uitvoering

5 Hoe gaan we dit samen realiseren?

5.1 Proces naar 2030

In de regio zijn we ons ervan bewust dat er flink doorgewerkt moet worden om in 2030 de opgave (hernieuwbare opwek van 1,6 TWh elektriciteit en 3,0 PJ warmte) te realiseren. Daarbij komt ook nog de besparingsopgave van 11%. In het klimaatakkoord is afgesproken om vóór 1 januari 2025 de vergunningen voor grootschalige hernieuwbare elektriciteit te hebben verstrekt. Het proces voor warmte wordt op dit moment verder uitgewerkt in de Transitievisies Warmte en buiten beschouwing gelaten in de RES 1.0. Op dit moment is er 0,1 TWh elektriciteit gerealiseerd in de regio, 2025 is over 4 jaar. Wat betekent dit?

Druk op het proces

De afspraak in het Klimaatakkoord is om vóór 1 januari 2025 alle vergunningen te hebben verstrekt voor de projecten waarmee (minimaal) de opgave wordt gerealiseerd. Figuur 9 geeft een beeld van de doorlooptijd tot vergunningverlening bij windprojecten. Hier zijn alle wettelijke termijnen meegenomen en ook een procedure bij Raad van State. Hieruit kan worden geconcludeerd dat in de eerste helft van 2022, voor in ieder geval windprojecten, de zoekgebieden bekend zijn waarmee de resultaatsverplichting wordt gerealiseerd.
Voor zon ligt dat anders, deze procedures zijn over het algemeen korter omdat er geen m.e.r. wordt opgesteld en de milieuonderzoeken eenvoudiger zijn. Ongeveer zes maanden voorbereidingstijd (incl. projectparticipatie) en 26 weken voor de vergunningprocedure is hierbij realistisch. Het belangrijkste is dat er zicht komt op de realisatie van de opgave in 2030. De duur van het participatieproces is een onzekerheid in het schema, zowel in de beleidsvormende fase als in de projectvormende fase. Iedere gemeente volgt haar eigen proces en aanpak rondom participatie en marktconsultatie. In de regio zien we dat veel gemeenten nog in de beleidsvormende fase zitten. De eerste tenders voor zon worden uitgezet en initiatiefnemers - melden zich.

Elektriciteitsnetwerk

Naast de tijdsdruk vanuit de procedures is het ook vanuit netwerkcapaciteit belangrijk om zicht te krijgen op de locaties. Om een initiatief te ontwikkelen moet er een vergunning afgegeven worden door de gemeente en moet er een aansluiting gerealiseerd worden door de netbeheerder. Procedures voor het verzwaren/ uitbreiden van het elektriciteitsnetwerk kunnen vijf á zeven jaar in beslag nemen. Vroegtijdige afstemming met netbeheerder Enexis is essentieel en wordt op regionaal niveau vormgegeven via de RES.

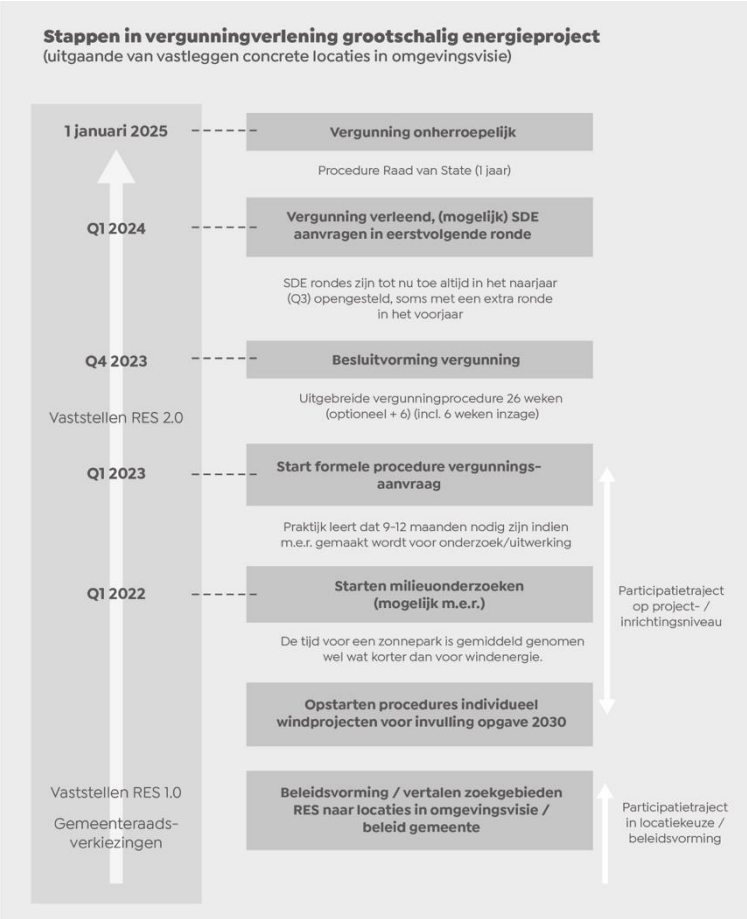

Figuur 10: Kritisch pad vergunningverlening grootschalig windprojecten

5.2 Regionaal samen werken in RES-verband

We hebben elkaar in de regio nodig om de opgave in deze tijdspanne te realiseren en volledige afwegingen te kunnen maken. Er is daarom nagedacht over een efficiënte en waardevolle regionale samenwerking, resulterend in het volgende:

1. De RES-organisatie blijft in dezelfde vorm samenwerken. Richting de RES 2.0 wordt bekeken hoe de samenwerking geoptimaliseerd kan worden, zodat het blijft aansluiten bij behoefte van partijen, lokale processen en de fase van de RES richting 2030.
2. Er zijn procesafspraken opgesteld om het regionale gesprek over de realisatie van opgave richting 2030 optimaal te faciliteren. De afspraken staan later in het hoofdstuk beschreven.

1. RES-organisatie

De RES-organisatie werkt samen richting de RES 2.0 met de volgende doelen:

- Nieuwe projecten en beleid worden met elkaar besproken.
- Delen van kennis en ervaringen.
- Efficiëntie in het gezamenlijk uitwerken van generieke en regionale thema's.
- Regionale afstemming met de netbeheerders.
- Betrekken van belangenbehartigers.
- Verbinding met de andere opgaven in de regio om kansen te benutten en knelpunten te bespreken.
- Monitoren van de voortgang richting de opgaven.

De stuurgroep RES heeft invulling gegeven aan de RES-samenwerking waarbij het Programmateam de Stuurgroep vrijblijvend adviseert. Dit doet het Programmateam aan de hand van de opgestelde handreikingen en de door gemeenten aangeleverde motivering op het voorgenomen beleid en de aanwijzing of invulling van de zoekgebieden. De gemeenten zijn dus verantwoordelijk voor het vaststellen van het beleid en het bepalen en invulling geven van de zoekgebieden. Advisering door het Programmateam heeft vooral betrekking op het aangeven van mogelijke regionale oplossingen, lange termijneffecten en het benoemen van koppelkansen.

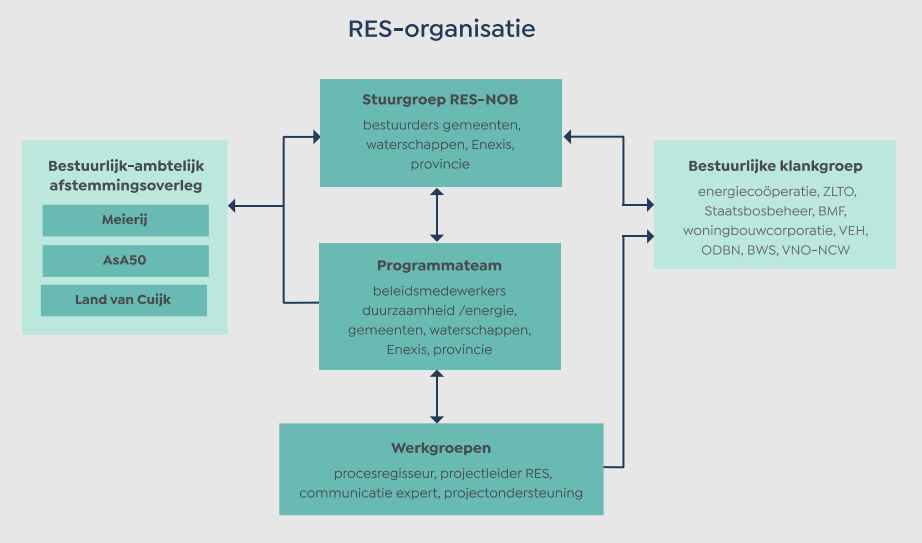

Figuur 11: RES-organisatie

De Stuurgroep kan op deze manier (on)gewenste effecten vanuit regionaal oogpunt signaleren, dit bespreekbaar maken en dit meegeven aan gemeenten. De samenwerking waarborgt de lokale democratie, voegt waarde toe door van elkaar te leren en is erop gericht om geen onnodige belasting te zijn voor partijen ten aanzien van middelen en capaciteit.

Werken met werkgroepen/ bestuurlijke trekkers

Het Programmateam bestaat uit een aantal medewerkers van verschillende gemeenten, waterschap, netbeheerder en provincie en voert de opdrachten van de Stuurgroep uit. De opdrachten worden uitgewerkt in verschillende thematische werkgroepen, bijvoorbeeld voor besparing. Elke werkgroep heeft minimaal één en bij voorkeur twee bestuurlijk trekkers die de verbinding tussen de werkgroepen en de stuurgroepen verzorgen.

Klankbordgroep

De inbreng van stakeholders is van essentieel belang om te komen tot een ‘gedragen’ RES. In de regio NOB is in overleg met de partijen in de bestuurlijke klankbordgroep gezocht naar een werkbare vorm, resulterende in de volgende inrichting van de rol van de klankbordgroep:

- De klankbordgroep overstijgt de belangen van individuele stakeholders tot een gezamenlijk belang en zij vormt een gezamenlijk gedragen standpunt.
- De Klankbordgroep heeft een adviserende rol en de bevoegdheid om gevraagd en ongevraagd advies uit te brengen over de RES NOB op zowel inhoud als proces.
- Leden van de klankbordgroep kunnen tevens betrokken worden als inhoudelijk adviseur bij de werkgroepen.

Partijen in de klankbordgroep hebben bij de stuurgroep aangegeven dat zij graag eerder in het proces al hun inhoudelijke kennis en visie inbrengen. Dit wordt richting RES 2.0 gezamenlijk verder onderzocht.

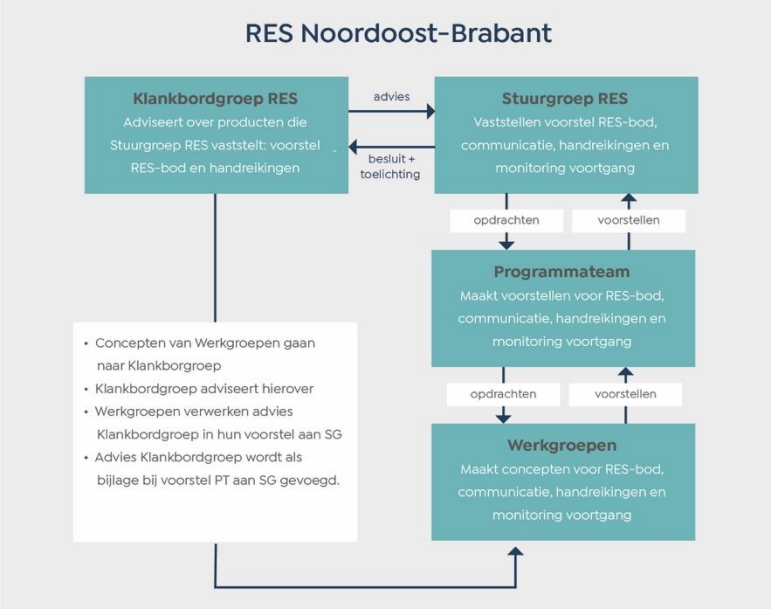

Figuur 12: klankbordgroep RES

Bovenregionale afstemming

Ook in andere regio’s wordt gewerkt aan het inrichten van uitvoeringsorganisaties om gezamenlijk grootschalige energieprojecten te realiseren. In de regio NOB blijven we het op onze manier doen, maar leren we wel graag van andere regio’s. Daarnaast is de opgave in enkele gevallen grens overstijgend. Naast de andere Brabantse regio’s is er afstemming met de regio’s Noord-Midden Limburg, Rivierenland en Arnhem- Nijmegen. De regio’s overleggen gezamenlijk over:

- Gebieden die regiogrenzen overschrijden, zoals de Peel.
- Aansluiting op stations van Enexis en TenneT die zijn namelijk niet regio- of gemeentegebonden.
- Het effect van energieprojecten aan de regiogrenzen.

Capaciteit & Financiering

De capaciteit van gemeenten en andere betrokken organisaties is ontoereikend voor het uitvoeren van de energietransitie opgave. Niet alle projecten kunnen daarom gelijktijdig in procedure worden genomen. Hiervoor is aandacht met een gezamenlijke lobby van de Brabantse regio’s en de Provincie richting het Rijk.

In het voorjaar van 2020 is de benodigde en beschikbare ambtelijke capaciteit voor de RES-NOB geïnventariseerd. De conclusie is dat de uren voldoende zijn, maar dat deze niet evenredig worden geleverd door de betrokken gemeenten. Het is daarom belangrijk om op korte termijn aanvullende afspraken over de capaciteitsverdeling te maken. Vanaf 1 juli 2021 vervalt het RES-budget van het Rijk, deze is tot 1 januari 2022 toereikend. Voor die tijd moet het duidelijk zijn welk budget de RES NOB jaarlijks nodig heeft en wat de bijdrage per gemeente wordt. Op basis van een recent uitgevoerd onderzoek door het ROB (Raad voor het Openbaar Bestuur) is het Rijk geadviseerd over de omvang van de uitvoering van het Klimaatakkoord. Na de Tweede Kamer verkiezingen zal meer duidelijkheid komen over wat gemeenten via het gemeentefonds ontvangen.

Optimalisatie samenwerking richting RES 2.0

Richting de RES 2.0 wordt onderzocht hoe de regionale samenwerking kan worden geoptimaliseerd. Te denken valt aan: capaciteitsverdeling/ inzet van mensen, budgetverdeling, uitwerking van het regionaal perspectief en lokale besluitvorming daaromtrent, relatie met de Regio NOB, escalatie indien niet voldaan kan worden aan de gemaakte (prestatie)afspraken, rol en betrokkenheid van stakeholders. Daarnaast vindt er richting de RES 2.0 een herijking van werkgroepen plaats.

2. Procesafspraken toepassing handreikingen

Met de uitwerking van de RES 1.0 zijn twee nieuwe handreikingen opgesteld (zie Deel III), waaronder de handreiking Overwegingskader. De handreikingen zijn geen extra beleidskaders. De handreiking ondersteunt gemeenten bij het maken van keuzes bij het opstellen van beleid voor grootschalige opwek en/of invulling van de zoekgebieden. Het verrijkt gemeenten om een completer beeld te krijgen van de afwegingen die gemaakt moeten worden en met de effecten die worden gezien vanuit regionaal oogpunt. Het overwegingskader wordt niet toegepast op reeds door de gemeenteraden gemaakte keuzes. Er zijn procesafspraken op hoofdlijnen geformuleerd met als doel om vanuit regionaal oogpunt vroegtijdig een gesprek te voeren over de effecten van de lokale afwegingen. Het helpt bij het creëren van een gelijk speelveld en input voor een waardevol regionaal gesprek en bij het delen van kennis. Vroegtijdig betekent dat gemeenten afwegingen ambtelijk delen met de RES-organisatie, voordat het beleid wordt vastgesteld. Het moment waarop en de vorm wordt nog nader uitgewerkt. Het advies van de RES-organisatie heeft geenszins een bindend karakter. Het uitgangspunt blijft dat de lokale autonomie niet wordt aangetast. Dit vraagt aan de voorkant extra inspanning van een gemeente. Echter is dit nodig om zaken op elkaar af te stemmen en kennis te delen. De verwachting is dat in veel gevallen deze tijd later in het proces wordt terugverdiend doordat er eerder zicht is op de mogelijke discussiepunten en dit afgewogen kan worden bij de verdere uitwerking. Het voeren van een vroegtijdig gesprek draagt er teven aan bij dat partijen zich beter gehoord voelen, wat mogelijk het wederzijds begrip bevordert voor de te maken keuzes.

Regionale procesafspraken toepassing handreikingen (op hoofdlijnen)

1. Voor het creëren van een gelijk speelveld voor een waardevol regionaal gesprek leggen gemeenten bij het opstellen en/of actualiseren van beleid en/of invulling van de zoekgebieden de handreiking overwegingskader naast hun voorgenomen afwegingen/keuzes.
2. De lokale afwegingen/ keuzes die gemeenten maken in relatie tot de handreiking worden onderbouwd.
3. De lokale afwegingen worden door een regionale ambtelijke werkgroep binnen de RES bekeken vanuit een regionaal oogpunt.
4. De regionale werkgroep brengt de belangrijkste leer- en bespreekpunten in de stuurgroep RES NOB als constatering, met of zonder advies.
5. De stuurgroep en waar mogelijk de klankbordgroep geven vanuit regionaal oogpunt een niet-bindend advies aan de lokale bestuurder in de stuurgroep.
6. De lokale bestuurder besluit hoe hij/zij omgaat met dit advies en of het wordt meegenomen in de verdere uitwerking/ actualisatie van het lokale beleid.
7. De verantwoordelijkheid voor het maken van de uiteindelijke keuzen en het vaststellen van het beleid en/of invulling van de zoekgebieden ligt ten alle tijden bij de gemeenteraad van de desbetreffende gemeente.

Zorgvuldig omgaan met vertrouwelijke informatie

In dit proces van delen en bespreken wordt er zorgvuldig omgegaan met vertrouwelijke informatie. Dit betekent bijvoorbeeld dat de gemeente zelf bepaalt of informatie in een vroegtijdige stadium besproken kan worden met de stakeholders in de klankbordgroep. Het betrekken van de klankbordgroep biedt gemeenten de mogelijkheid om partijen vroegtijdig en op een efficiënte manier te betrekken. Partijen kunnen vanuit een regionaal en meer strategisch oogpunt het lokale proces verrijken met mogelijke kansen en knelpunten.

Richting uitwerking

In de Stuurgroep is afgesproken dat gemeenten voor 1 juli 2021 voor de eerste keer een onderbouwing geven van lokale afwegingen aan de hand van de handreiking overwegingskader. Reeds vastgesteld beleid worden met deze exercitie niet langs het overwegingskader gelegd. Aan de hand van deze excersitie worden de procesafspraken gezamenlijk verder uitgewerkt en geoptimaliseerd.

In de regio: samenwerken voor energieneutraal rioolbeheer Land van Cuijk gemeenten

De Land van Cuijk gemeenten (Boxmeer, Cuijk, Grave, Mill & Sint Hubert en Sint Anthonis) willen gaan samenwerken om hun rioolbeheer energieneutraal te maken. Voor het verpompen van afvalwater naar de rioolwaterzuivering wordt veel energie gebruikt. Door deze energie met een zonnepark op te wekken wordt niet alleen bijgedragen aan de energietransitie, maar zal ook op energiekosten worden bespaard.

Samenwerken voor één gezamenlijk zonnepark is in veel opzichten efficiënter dan de ontwikkeling van vijf kleinere parken. Zo zijn de kosten voor de aanleg, het beheer, het onderhoud en de aansluiting bij de netbeheerder in verhouding lager bij een groter zonnepark. Ook is het ruimte-efficiënt en hoeft de procedure van vergunningverlening maar één keer doorlopen te worden. Participatie van omwonenden speelt een belangrijke rol in dit project. Marlous Goeman, binnen de RES werkzaam voor de gemeenten Cuijk, Grave en Mill & Sint Hubert, zegt daar het volgende over: “We willen komen tot mede-eigenaarschap met omwonenden. Daarom betrekken we hen al vanaf het begin en hebben ze zowel inspraak over de ruimtelijke inpassing als de mogelijkheid om financieel deel te nemen. Door als gemeenten samen te werken bundelen we de kennis.”

Per 1 januari 2022 worden de gemeenten Boxmeer, Cuijk, Mill & Sint Hubert en Sint Anthonis samengevoegd tot de nieuw te vormen gemeente Land van Cuijk. Vooruitkijkend stemt deze samenwerking positief. Marlous: “Binnen de regio Land van Cuijk is er al langer een goede samenwerking op onder andere de RES. Door de samenwerking binnen dit project merk je dat we op meer onderdelen elkaar steeds beter weten te vinden.”

5.3 Borging in beleid

De RES wordt vastgesteld door alle gemeenteraden, Algemene Besturen van de waterschappen in de regio en door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant. De afspraken binnen de RES betreffen enerzijds een opgave die gezamenlijk gerealiseerd gaat worden en een vertaling daarvan naar de minimale opgave per gemeente. Anderzijds zijn het handreikingen over het lokaal afwegen en regionaal samenwerken voor het realiseren van die opgave.

Provinciaal beleid

Het provinciale beleid is vastgelegd in de Omgevingsvisie Noord-Brabant en de Interim Omgevingsverordening Noord-Brabant. De RES valt onder de hoofdopgave 'Werken aan de Brabantse energietransitie' uit de omgevingsvisie. In de Interim Omgevingsverordening zijn concrete regels opgenomen waar we rekening mee moeten houden. De Provincie onderschrijft dat we met elkaar, gemeenten, waterschappen, netbeheerder en provincie, in samenspraak met alle andere stakeholders gezamenlijk op moeten trekken om onze doelstellingen te kunnen halen.

Gemeentelijk omgevingsbeleid

Iedere gemeente is aan zet om de opgave te vertalen in ruimtelijk beleid. De gezamenlijk opgave kan pas uitgevoerd worden als ze zijn vastgelegd in beleid en regels voor de leefomgeving. Voor 1 januari 2025 moeten deze projecten en plannen een tijdelijke vergunning hebben. Totdat de Omgevingswet in werking treedt kunnen projecten onder de huidige Wet ruimtelijke ordening worden gerealiseerd. Wel kan vooruitgelopen worden op de Omgevingswet, zoals ook bij gemeenten in de regio NOB gebeurt. Zo worden zoekgebieden voor grootschalige duurzame energieopwekking opgenomen in een omgevingsvisie. De ruimtelijke keuzes in relatie tot andere belangen en opgaven moeten landen in de instrumenten van de Omgevingswet. Het omgevingsplan is het instrument om ervoor te zorgen dat de ruimte gereserveerd blijft en dat de plannen en projecten uit de RES ook daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden.

Water(beheer)programma

Een waterbeheerprogramma (WBP) is een verplicht programma onder de Omgevingswet en beschrijft op strategisch en tactisch niveau de gewenste resultaten van de overheid rondom waterbeheer. Het waterschap stelt het waterbeheerprogramma vast. Elke zes jaar leggen waterschappen de hoofdlijnen van het beleid met betrekking tot de waterveiligheid, het oppervlaktewater- en grondwaterbeheer en het beheer van de afvalwaterketen, vast in een zogeheten waterbeheerplan. Dit plan is kaderstellend voor te nemen maatregelen. De waterschappen borgen de hoofdpunten uit het waterbeheerplan ruimtelijk in de Omgevingsvisies en geven hier uitwerking aan via de (gemeentelijke) Omgevingsplannen. Concrete uitvoeringsmaatregelen worden vervolgens in projectplannen uitgewerkt. Een bestuursorgaan toetst een omgevingsvergunning aan het relevante water(beheer)programma. Het gaat daarbij om omgevingsvergunningen voor milieubelastende activiteiten met gevolgen voor watersystemen en wateractiviteiten. Een waterschap kan omgevingsvergunningen voor drijvende zonnepanelen of aquathermieprojecten afgeven.

M.e.r. (Milieueffectenrapportage)

Voor de regio NOB is het nut van een m.e.r.-procedure onderzocht. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen een plan-m.e.r. en een project-m.e.r.

- Een plan-m.e.r. is vereist voor plannen of programma's waarin de locatie voor een activiteit met potentieel aanzienlijke milieueffecten, zoals een windpark, wordt aangewezen, of als voor dit plan een zogenaamde 'Passende beoordeling' dient te worden opgesteld, waarin de effecten op een Natura 2000-gebied in beeld worden gebracht.
- Een project-m.e.r. is vereist voor besluiten (zoals een omgevingsvergunning) over activiteiten met potentieel aanzienlijke milieueffecten. Het project m.e.r. heeft betrekking op de milieueffecten van de concrete uitwerking van een plan. Het gaat hierbij dus met name om de inrichting van een gebied.

Op basis van de bovenstaande definitie is een m.e.r.-procedure niet verplicht, omdat de RES geen plan of programma is zoals bedoeld in het besluit m.e.r. Een m.e.r. op de RES (of zelfs RES overstijgend) kan helpen om inzicht te verkrijgen in het grotere plaatje en voorkomt dat keuzes in de ene gemeente of regio gevolgen hebben voor de andere of lastig uit te leggen zijn aan de inwoners. Hier is echter op regionaal niveau wel mandaat voor nodig, en dit past niet binnen de regionale RES-samenwerking in de NOB. Daarnaast zou deze m.e.r. op RES-niveau voor enkele gemeenten te laat komen, omdat de zoekgebieden al zijn aangewezen. Een m.e.r.- procedure past daarom voorlopig niet binnen de RES.

5.4 Participatie en communicatie met de regio

De energietransitie raakt iedereen. Daarom is goede, toegankelijke communicatie over de plannen en de uitvoering belangrijk. Ook de klankbordgroep pleit voor transparantie en goede communicatie rondom gemaakte overwegingen. De RES-organisatie voert een aantal communicatieactiviteiten voor verschillende doelgroepen uit, zodat de stakeholders duidelijk en eerlijk worden geïnformeerd over de RES. Vanuit communicatie is het belangrijk dat inwoners, bestuurders, raadsleden, ambtenaren en bedrijven op de hoogte zijn van de ontwikkelingen binnen de RES en wat daarbij hun eigen rol is. Wat kunnen zij zelf doen en wat zijn de ontwikkelingen binnen de RES? We leggen hierbij continu de verbinding van lokaal naar regionaal en van regionaal naar provinciaal en pakken hierin een faciliterende, verbindende rol. (Rijk → provincie → regio → gemeente).

Kernelementen communicatie

- Gemeenten zijn het aanspraakpunt voor lokale plannen en inwoners, de RES-regio is het aanspreekpunt voor regionale vraagstukken.
- Lokaal eigenaarschap (maak het klein, zowel voor interne als externe stakeholders).
- Vertrouwen behouden en terugwinnen waar nodig.
- Het eerlijke verhaal (wat betekent de transitie voor de regio en voor mij? Positief en reëel)-transparant met informatie voor iedereen beschikbaar en toegankelijk. De kansen van de RES laten zien, maar ook de (gevoelens van) bedreigingen serieus nemen.
- Duidelijkheid over zeggenschap: inwoner heeft zeggenschap binnen het lokale participatie- en besluitvormingsproces. De raden beslissen uiteindelijk over de te maken keuzes.
- Kennisniveau op peil brengen (het verhaal eerst binnen de RES-organisatie afstemmen, vervolgens extern communiceren).
- Communiceer helder en transparant over de opgave en de berekeningen. Refereer zo veel mogelijk naar dezelfde bronnen en maak zoveel mogelijk gebruik van dezelfde eenheden (TWh/kWh/PJ/CO_2). Geef uitleg over het onderscheid in potentiële energiebronnen voor 2030 en voor 2050

Doelgroepen voor communicatie en participatie

In de regio Noordoost-Brabant is lokale autonomie een belangrijk thema. Dit betekent dat gemeenten zelf verantwoordelijk zijn voor het opstellen van lokale plannen voor grootschalige opwek van wind- en zonne-energie. Deze lokale verantwoordelijkheid werkt door in de manier waarop communicatie en participatie is vormgegeven in de RES-regio. Er is afgesproken dat gemeenten zelf verantwoordelijk zijn voor communicatie en participatie richting inwoners over lokale plannen die bijdragen aan de RES. De RES-organisatie ondersteunt hierin. Daarnaast richt de RES-organisatie zich op de georganiseerde stakeholders die een regionale oriëntatie hebben en op raadsleden in de regio. Hieronder volgt een overzicht van de doelgroepen, communicatiemiddelen en de rolverdeling tussen de regio en de gemeenten per doelgroep.

Doelgroep	Communicatiemiddelen vanuit de RES-regio	Rolverdeling regio/gemeenten
Inwoners	Internetconsultatie, afstemming tussen communicatieadviseurs, monitoringsrapportages over het betrekken van jongeren.	• Gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor de communicatie- en participatiemiddelen die ze inzetten richting inwoners. • De regio adviseert en ondersteunt hierbij. Bijvoorbeeld met kant- en-klare teksten, maar ook door kennis en expertise aan te bieden over lokale en online participatie.
Georganiseerde stakeholders	EnergiewerkplaatsBrabant.nl/resnob, nieuwsbrieven, onlinestakeholderbijeenkomsten (webinars), overzicht van de stand van zaken bij alle gemeenten,	• Gemeenten zijn de inhoudelijk leidende en zichtbare partij richting georganiseerde stakeholders bij communicatie en participatie over lokale plannen. • De RES-regio heeft daarnaast een zelfstandige rol in communicatie en participatie bij regionale vraagstukken die spelen bij het proces richting de RES. Daarnaast communiceert de RES-regio richting stakeholders over mijlpalen in het proces van de RES.
Raadsleden & AB Waterschap	Webinars, nieuwsbrieven, monitoringrapportages die ingaan op de stand van zaken in de regio.	• De gemeente is leidend bij communicatie met raadsleden over lokale plannen. • De regio neemt initiatief in communicatie over het proces naar de RES en werkt daarbij samen met lokale beleidsambtenaren.
Ambtelijke organisatie en bestuurders	Nieuwsbrief, monitoringsrapportages.	• De RES-regio is leidend in de communicatie richting de ambtelijke organisatie en bestuurders in de regio. De RES-regio faciliteert daarnaast onderlinge kennisdeling tussen gemeenten.

Tabel 2: Communicatiedoelgroepen

Participatie

Zonder participatie geen RES. Het is belangrijk om inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties op passende wijze te betrekken bij het opstellen en uitvoeren plannen rondom duurzame energie opwek. De meeste participatie vindt op lokaal niveau plaats en wordt gefaciliteerd of georganiseerd door de gemeenten. In regioverband is een internetconsultatie en webinar georganiseerd. Door de maatregelen rondom corona heeft digitale participatie zich in het afgelopen halfjaar snel ontwikkeld. Voor de RES 1.0 heeft er een combinatie van zowel offline als online participatie plaatsgevonden. De RES-organisatie stimuleert richting de RES 2.0 gemeenten om de aandacht voor participatie intensiveren.

Stakeholders zijn op de volgende manieren betrokken bij het proces richting de RES 1.0

Vanuit de provincie is er een internetconsultatie georganiseerd. Alle RES-regio's uit Brabant hebben hieraan deelgenomen. Het doel van de consultatieronde was om een betrouwbaar beeld te genereren van de manier waarop inwoners aankijken tegen verschillende onderdelen van de RES. De consultatie is online uitgevoerd met een vragenlijst. Het onderzoek ging op 29 oktober 2020 online en heeft tot en met 10 december 2020 'open' gestaan. De vragenlijst is door 1.655 inwoners uit Noordoost-Brabant ingevuld. Op moment van schrijven (4 februari) is het rapport met de uitkomsten in ontwikkeling, deze zal later worden gedeeld met de RES-organisatie.

Webinar

De RES-regio voorziet stakeholders in de informatievoorziening door middel van webinars. Op 20 januari 2021 vond een webinar plaats voor de stakeholders van de RES NOB. Deze webinar werd voor een breed publiek georganiseerd en zowel door raadsleden als inwoners bijgewoond. Tijdens het webinar is er met elkaar gesproken over de inhoud van de RES 1.0. De volgende onderwerpen kwamen hierbij onder meer aan bod: de bestuurlijke samenwerking, lokaal eigendom van zonnevelden en windparken, de rol van de klankbordgroep en de rol van de regio.

Klankbordgroep en JongRES

Zoals beschreven in hoofdstuk 5.2 denken verschillende stakeholders via klankbordgroep actief mee over de inhoud van de RES 1.0. De leden van de klankbordgroep RES NOB komen vanuit verschillende organisaties en zijn een brede vertegenwoordiging van belangen en perspectieven uit de regio (Platform coöperatief duurzaam, Brabant Wonen, Brabantse Milieufederatie, ZLTO, ODBN, VNO-NCW Brabant-Zeeland, Staatsbosbeheer, JongRES, Agrifood-Capital, Regio Noordoost-Brabant, Rijkswaterstaat en Rabobank Hart van de Meijerij).

JongRES is vertegenwoordigd in de klankbordgroep en zorgt er daarnaast voor dat jongeren uit de regio worden betrokken bij de RES. JongRES heeft onder andere een podcast uitgebracht waarin gasten met verschillende professionele achtergronden werden bevraagd over hoe we gezamenlijk een mooiere wereld kunnen verwezenlijken. JongRES is ook betrokken bij het schrijven van een publieksversie van de RES 1.0. De publieksversie wordt een toegankelijke vertaling van de RES 1.0 en verschijnt in het voorjaar van 2021.

Website

De RES-organisatie informeert stakeholders over kennis en ontwikkelingen via:
www.energiewerkplaatsbrabant.nl/resnob
Op deze website is onder meer het volgende te vinden:

- Achtergrondinformatie;
- Nieuwsupdates uit de regio en over het RES-proces (tevens het archief van de nieuwsbrief van de regio);
- Registraties van webinars van de regio;
- Informatie over de RES-organisatie en de samenstelling van de klankbordgroep;
- Contactgegevens van de resorganisatie: info@resnob.nl.

In de regio: participatieproces Zonnepark Wilbertoord

Het participatieproces van Zonnepark Wilbertoord is een goed voorbeeld van het betrekken van inwoners, bedrijven en lokale organisaties. De gemeente Mill en Sint Hubert is in een vroeg stadium met de projectontwikkelaar in gesprek gegaan over het participatieproces. De focus lag hierbij eerst op de direct omwonenden en later op de hele gemeente. Er is door de projectontwikkelaar vroegtijdig contact gelegd met omwonenden om het ontwerp van de zonneweide toe te lichten. Ze hebben een informatieavond georganiseerd. Omwonenden konden ook naderhand één op één in gesprek met de ontwikkelaar en de betrokken landschapsarchitect. De bijeenkomsten vonden eerst fysiek plaats, in coronatijd is er geschakeld naar een online bewonersavond om het aangepaste ontwerp toe te lichten. De ontwikkelaar heeft daarbij goed geluisterd naar de wensen van omwonenden. Zo was er behoefte aan een visueel ontwerp. Met een visueel ontwerp konden mensen zien hoe het ontwerp er vanaf hun tuin uit zou zien. Het ontwerp werd vervolgens aangepast op basis van de behoeften van omwonenden. De panelen werden lager zodat je er gemakkelijker overheen kon kijken. Een direct omwonende is imker en heeft een grote bijenkas. In overleg met hem is rekening gehouden met de bloemen en plantensoorten die ze gaan inzaaien en er komen extra insectenkasten. In de gesprekken kwam ook naar voren dat in de buurt een dassenburcht zit met ruim 30 tot 40 dieren. Als eis van de gemeente moet er tien meter rand om de zonneweide komen. Die is dus op verschillende manieren benut. Er zat al een kruidenrijk stukje in het ontwerp en nu dus ook een bijenhotel, insectenkasten en een dassenakker. De gemeente kijkt terug op een succesvol participatietraject waarbij de inspraak van inwoners serieus is genomen en juist nieuwe kansen bood voor de businesscase van de projectontwikkelaar. De gemeente had slechts een ondersteunende rol in het proces.

6 Randvoorwaarden realisatie (naar het Rijk)

Rol van het Rijk

Het realiseren van dit 'bod' vraagt een forse inzet van partijen in de regio. Vertrouwen en een sterke regionale samenwerking is hiervoor nodig. Voor de uitvoering van de RES zijn ook aanvullende instrumenten, regels en middelen van het Rijk en de provincie noodzakelijk. Zonder deze aanvullende instrumenten, regels en middelen kunnen de projecten en afspraken uit deze RES niet tot stand komen. De belangrijkste van deze aanvullende instrumenten, regels en middelen zijn:

- Het duidelijk communiceren als één overheid (Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen) over de elektrictieitsopgave richting 2030, namelijk 35 TWh gerealiseerd door wind en zon. Andere technieken zijn niet haalbaar voor 2030 en zijn dus geen onderdeel van de RES of afwegingen die nu gemaakt worden.
- Het opereren als één overheid, dus ook de Rijksoverheid (o.a. Rijkswaterstaat, Defensie, Rijksvastgoedbedrijf) moet leveren voor optimaal grondgebruik in Noordoost-Brabant. Met name Defensie moet duidelijkheid geven en soepeler omgaan met de beperkingen die de radar stelt.
- Het pakket aan financiële stimulering voor grootschalige- en kleine energieprojecten (subsidie, fiscale regelingen, gebouw gebonden financiering, saldering), gericht op het betaalbaar maken/houden van de energietransitie, gegarandeerd tot 2030.
- De doelen voor grootschalig 'zon op dak' kunnen worden behaald, mits:
    - Er binnen de verbrede SDE++ voldoende financiële stimulans blijft voor gebouw-eigenaren en projectontwikkelaars om zon op dak te realiseren;
    - Het bouwbesluit wordt aangepast, om te bewerkstelligen dat nieuwe daken altijd geschikt zijn om zonnepanelen op te plaatsen;
    - Zonsystemen prominenter op de Vamil en Eia lijst komen, zodat bedrijven rendabele maatregelen zullen uitvoeren.
- De postcoderoosregeling vereenvoudigd wordt.
- Per 1 januari 2022 daadwerkelijke invoering van de wettelijke mogelijkheid dat gemeenten 'Zon op bedrijfsdaken' kunnen verplichten bij nieuwbouw.
- Voldoende budget vanuit het Klimaatakkoord voor scholing en uitvoeringscapaciteit bij onder andere netbeheerders, gemeenten, waterschappen, energiecoöperaties, woningbouwcorporaties, omgevingsdienst.
- Door het Rijk te ontwikkelen instrumenten die het mogelijk maken de energierekening in te zetten als investering voor het energiezuinig maken van de woning en afkoppeling van het aardgas (bijvoorbeeld woning gebonden financiering of een energiefonds).
- Leveren van middelen en regels, die leiden tot een financieel aantrekkelijke businesscase voor warmte(net)projecten.
- Maatregelen die de business case van warmtenetten verbeteren, onder andere gericht op financiering, financiële risico's en marktordening;
- Het ontwikkelen van standaards voor open netten, zodat meerdere leveranciers warmte kunnen leveren en afnemers kunnen kiezen tussen diverse aanbieders;
- Het stimuleren van de benutting van restwarmte door beprijzing of verbod op het lozen van restwarmte.
- Het doorzetten van een energielabel voor kantoorgebouwen van C naar A.
- Een regeling voor het meenemen van particuliere woningen bij het verduurzamen van complexen die grotendeels in het bezit zijn van woningcorporaties;
- De mogelijkheden voor gebouwgebonden financiering op korte termijn te regelen:
- Het creëren van mogelijkheden voor warmtenetten in de bermen van Rijkswegen.
- Voldoende investeringsmogelijkheden & -middelen voor netbeheerders.
- Voldoende ruimte in wetgeving om netbeheerders proactief deel te laten nemen aan de energietransitie.

Een kader voor de verdeling van de schaarse netcapaciteit, analoog aan de verdeling van het woningbouwprogramma; liever samen programmeren dan van bovenaf opgelegd. De verdeling van deze schaarste speelt al op de korte en middellange termijn voor geplande capaciteitsuitbreidingen die nog niet zijn gerealiseerd. Op de lange termijn speelt dit in de vorm van het eventueel afkoppelen van elektriciteitsbronnen op piekmomenten. Dit leidt tot de volgende verzoeken aan provincie en Rijk:

1. Het wettelijk mogelijk maken elektriciteitsbronnen op piekmomenten af te koppelen (curtailment).
2. Het mogelijk maken van een flexibele inzet van de reservecapaciteit in de stations en het net (de 'vluchtstrook').
3. Het combineren van wind en zon samen op één kabel (cable pooling).
4. Het mogelijk maken van 'Meerdere Leveranciers Op Een Aansluiting ('Mloea'), bijvoorbeeld voor de combinatie van zonnepark en windpark.
5. Het wettelijk mogelijk maken om nieuwe bronnen op een 'wachtlijst voor aansluiting' te zetten.
6. Het uitwerken van een provinciale rol bij de verdeling van netcapaciteit als men er in de regio niet uitkomt.

- Extra stimulans van het Rijk (en lagere overheden) voor 'zon op dak' door subsidie te verlenen voor 'niet-aan-het-net-leveren': voor particulieren moet het aantrekkelijk worden om meer zonne- energie op te wekken dan voor eigen gebruik nodig is.
- Het stimuleren van energiebesparing in de gebouwde omgeving door de markt op grote schaal woningen te kunnen laten isoleren. Dit kan met een provinciaal programma, gefinancierd met maatschappelijk kapitaal (pensioenfondsen en opbrengsten participatie windmolens). In het verlengde vragen we het Rijk de heffingskorting voor woningcorporaties te vervangen door een isolatiesubsidie.
- Een uniforme toetsings-/ monitoringstool voor alle RES-regio's, te ontwikkelen door het Rijk in samenspraak met provincies en netbeheerders.
- Duidelijkheid vanuit het Rijk in de volgende fasen van de energietransitie.
  De regio NOB is niet berekend op een extra opgave. Bijvoorbeeld doordat er nu vanuit Europa een opgave is vastgesteld van 55% CO_2 reductie in 2030. De opgave om te voorzien in het eigen energieverbruik is al groot voor de regio NOB. Onduidelijkheid over het toebedelen van een extra opgave, bijvoorbeeld als surplus vanuit de Randstad, maakt het politieke - en publieke debat lastiger.

Noordoost-Brabant RES Regionale Energie Strategie

DEEL III:

Handreikingen

In het kader van de RES 1.0 zijn twee *handreikingen* opgesteld, deze handreikingen helpen gemeenten bij het maken van keuzes.

- **Handreiking overwegingskader**

  Het overwegingskader is een kwalitatieve benardering voor de onderbouwing van keuzes voor beleid en zoekgebieden en bedoeld als handreiking voor overwegingen op zowel lokaal als regionaal niveau. Het overwegingskader bestaat uit vijf pijlers: potentie, landschap, maatschappelijke kosten & baten, koppelkansen en maatschappelijke acceptatie. Voor de peiler *landschap is een afwegingskader opgesteld*, deze maakt samen met de andere peilers *onderdeel uit van het overwegingskader*.

- **Handreiking 50% lokaal eigendom**

  Deze handreiking is bedoeld om gemeenten handvatten te bieden om invulling te geven aan het streven naar minimaal 50% lokaal eigendom.

7. Overwegingskader als handreiking

Met de RES ligt er een aanpak die een belangrijk doel heeft, namelijk: hoe gaan we de opgave die er ligt samen realiseren? Een strategie die verschillende perspectieven bij elkaar brengt, de opgave integraal bekijkt en waarin verschillende partijen samen optrekken, kritisch maar constructief. Deze transitie naar een duurzame energievoorziening heeft op veel vlakken ingrijpende gevolgen voor onze samenleving. Voor een succesvolle energietransitie is het daarom nodig om rekening te houden met onder andere draagvlak, combinaties in de vorm van koppelkansen en de ruimtelijke vormgeving van nieuwe energielandschappen en de manier waarop die tot stand komen. Een andere manier van denken: niet het ruimtelijk inpassen, maar het creëren van een nieuwe geaccepteerde leefomgeving; landschappen die door mensen worden gewaardeerd, economisch haalbaar zijn en ruimte bieden aan andere maatschappelijke waarden.

5 pijlers

In regionaal verband is een overwegingskader ontwikkeld. Het overwegingskader RES is een handreiking voor de onderbouwing van keuzes voor beleid en zoekgebieden voor grootschalige opwek van hernieuwbare elektriciteit. We spreken van een overwegingskader omdat het gaat om een kwalitatieve benadering, (in tegenstelling tot de term 'afweging' die meer past bij een kwantitatieve benadering). Het overwegingskader is bedoeld als handreiking voor overwegingen op 2 niveaus:

1. Overweging van lokale gebieden voor grootschalige opwek.
2. Regionale overweging, van de lokale zoekgebieden en hun onderbouwing, op basis waarvan het programmateam RES een vrijblijvend advies aan de stuurgroep RES uit kan brengen.

De RES-benoemde 5 pijlers die de verschillende perspectieven op de energietransitie belichten komen samen in het overwegingskader. De pijlers zijn met betrokken partijen uitgewerkt met inhoudelijke uitgangspunten als resultaat.

Het overwegingskader (zie bijlage 4 voor een volledige uitwerking) is een regionale handreiking die wordt aangeboden aan gemeenten. Deze handreiking is een hulpmiddel voor gemeenten om een integrale kwalitatieve overweging te maken voor de keuze voor lokale zoekgebied en/of projecten aan de hand van het doorlopen van een set open vragen. Het overwegingskader is naast zon en wind ook bruikbaar om innovatieve technieken in de overweging te betrekken. Het overwegingskader dient twee doelen:

1. Afdoende bescherming voor inwoners, landschap en natuur.
2. Voldoende ruimte voor economisch haalbare initiatieven.

De 5 pijlers zijn:

- **POTENTIE** - theoretische potentie op basis van techniek en wet- en regelgeving voor warmte en elektriciteit.
- **LANDSCHAP** - behoud en versterking van belangrijke landschappelijke waarden en beleving en betekenis van de leefomgeving voor mens en dier.
- **MAATSCHAPPELIJKE KOSTEN & BATEN** - de effecten van de energietransitie uitgedrukt in 'harde data' (geld of andere kwantiteiten) gecombineerd met 'zachte data' (maatschappelijke effecten, leefbaarheid en kwaliteit).
- **KOPPELKANSEN** - gebiedsgerichte aanpak van kansen en knelpunten met andere (regionale - en lokale) opgaven, zoals landbouwtransitie, natuurlijkontwikkeling, goed waterbeheer en klimaatadaptatie. Het gaat om ruimtebeslag en het effectief benutten hiervan.
- **MAATSCHAPPELIJKE ACCEPTATIE** - het gaat om het betrekken van inwoners, bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties, waardoor de verandering in de leefomgeving door de energietransitie geaccepteerd wordt.

In bijlage 4 wordt deze pijlers nader toegelicht. Deze documenten bevatten feitelijke achtergrondinformatie, uitgewerkt door experts in het vakgebied. De integrale afweging en besluitvorming ligt primair bij de gemeenten.

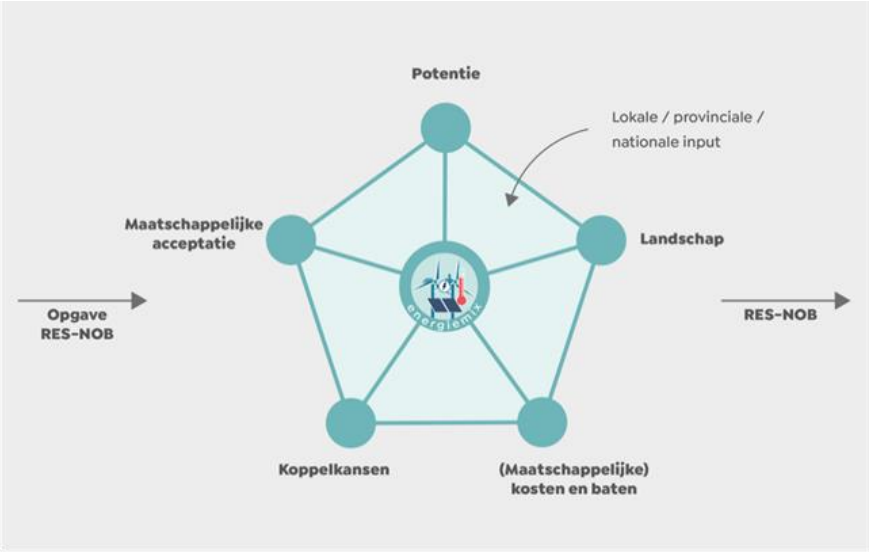

Figuur 13: de 5 pijlers

Lokale overweging door individuele gemeenten

Het overwegingskader is **niet gericht** op het verantwoorden van gemaakte of te maken keuzes. Het kader biedt individuele gemeenten een instrument dat erin ondersteunt om zowel (zoek)gebieden als ook projecten voor grootschalige opwek integraal te overwegen en te bepalen. In een latere fase, wanneer binnen zoekgebieden concrete projecten moeten worden geïdentificeerd, kan het overwegingskader bovendien (opnieuw) worden gebruikt. De **lokale democratie besluit** over de (zoek)gebieden en/of projecten, waarbij, volgens leidend principe III van de RES, rekening wordt gehouden met het regionale perspectief. Het overwegingskader gaat in op het regionale perspectief doordat in het overwegingskader enerzijds participatie met inwoners en buurgemeenten en anderzijds (regionale)koppelkansen overwogen worden.[78]

De resultaten van de lokale overweging is een motivering, gebaseerd op de vragen uit het overwegingskader (zie bijlage 4), van de keuze voor een zoekgebied/beleid. De klankbordgroep ziet graag dat er richting de RES 2.0 een verschuiving plaatsvindt van lokaal naar regionaal afwegen. Zodat er mogelijkheid is om regionale afspraken te maken over belangrijke onderwerpen, zoals bijvoorbeeld het landschap en maatschappelijke betrokkenheid.

Regionale overweging

Op 8 april 2020 is door de stuurgroep RES gekozen voor een samenwerkingsscenario. Onderdeel van dit scenario is dat het programmateam de **stuurgroep vrijblijvend adviseert** over de door gemeenten aangeleverde zoekgebieden wind en zon. Basis voor de advisering vormt deze opgestelde handreiking. Het advies heeft vooral betrekking op het aandragen van (koppel)kansen, mogelijke effecten van zoekgebieden op de langere termijn en hoe de aangedragen zoekgebieden passen binnen het regionale perspectief en sluiten bovendien aan op de voor de RES 1.0 leidende principes II, III, VI en VIII. Hierbij gelden dezelfde kaders als bij de lokale overweging. De regionale overweging is niet bedoeld om gemeenten verantwoording af te laten leggen. Het advies is gericht op het kunnen voeren van een dialoog gericht op het bereiken van een regionaal geaccepteerde leefomgeving. Het regionaal perspectief is hierbij een belangrijk onderwerp. Wat hieronder wordt verstaan dient nog door de stuurgroep geconcretiseerd en vastgesteld te worden.

Het is aan de partijen (vooral gemeenten) om de uitgangspunten wel of niet lokaal verder uit te werken en te borgen in het beleid. De 5 pijlers zijn hierbij een hulpmiddel. Lokaal kunnen ook andere aspecten een rol spelen in de te maken keuzes.

7

[8] Deze onderdelen van het overwegingskader zijn afgestemd met de sub werkgroep koppelkansen en de werkgroep communicatie & participatie.

Binnen de RES-organisatiestructuur informeren gemeenten elkaar over de lokale stappen in de energietransitie. De regionale dialoog zorgt ervoor dat de effecten van lokale besluiten op regionaal niveau in beeld worden gebracht.

Dynamisch en flexibel

Het overwegingskader is een dynamisch document. Het geeft gemeenten een flexibel instrument dat individuele gemeenten, desgewenst aangevuld met eigen overwegingen, kunnen toepassen. Het overwegingskader kan bovendien aanpassing behoeven naar aanleiding van toepassingservaringen door gebruikers. Voorstellen hiertoe worden door gebruikers via het projectteam ingebracht. Op basis van de ervaringen zal bovendien in opmaat naar de RES 2.0 worden overwogen of verdere uitwerking van dit overwegingskader wenselijk is. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een toevoeging waarbij resultaten van de overwegingen gevisualiseerd worden in een stoplicht-model. Hierdoor zou op relatief eenvoudige wijze een snel overzicht verkregen kunnen worden.

Binnen de RES-organisatie is afgesproken dat iedere gemeente binnen de RES NOB voor 1 juli 2021 een onderbouwing van de lokale zoekgebieden voor de grootschalige opwek van hernieuwbare elektriciteit aanlevert aan een regionale werkgroep binnen het programmateam RES. Bij voorkeur volgens het format van het overwegingskader.

7.1 De potentie in Brabant is er!

De dynamische kaarten met de potentie voor de verschillende energiebronnen liggen op tafel. Er is lokaal en regionaal zicht op waar er wettelijk gezien windmolens en zonneparken mogelijk zijn. Of anders gezegd, waar ze niet mogelijk zijn. Er is op basis hiervan voldoende potentie om de opgave tot 2030 te realiseren. Het is alleen de vraag welke potentie we - rekening houdend met de pijlers- lokaal, en daarmee regionaal, willen benutten. Voor de opgave in 2050 geldt dat de potentie in de regio ook toereikend lijkt, maar dat deze nog nader geanalyseerd en afgewogen zal moeten worden. Het is belangrijk dat we voortdurend werken met de laatst beschikbare technieken en dat we innovatie niet blokkeren. Ruimte binnen de radarcontouren kan de potentie aanzienlijk vergroten. Hierover wordt nog steeds het gesprek gevoerd met het Rijk. Een actueel overzicht van de huidige potentie voor elektriciteit en warmte staan in bijlage 2 en bijlage 3.

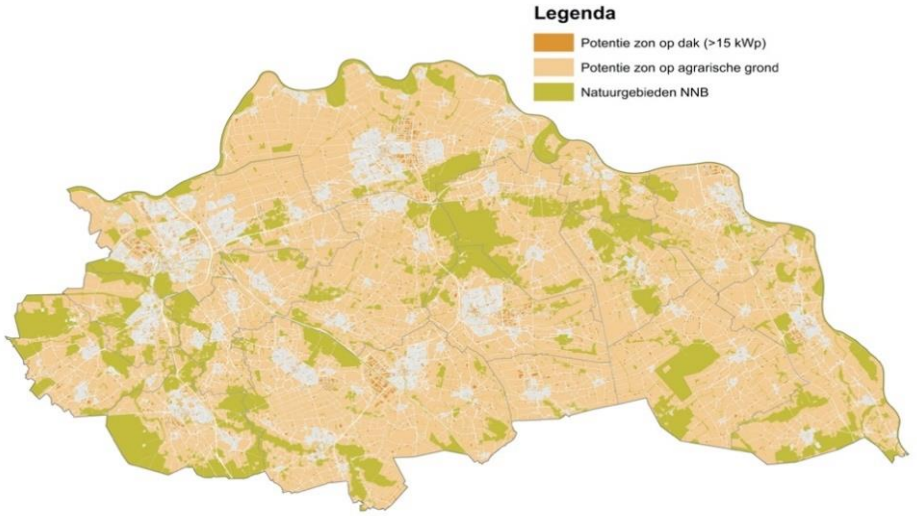

Figuur 14: potentie

Het elektriciteitsnetwerk

Naast de potentiële kansen voor het opwekken van hernieuwbare warmte en elektriciteit moet de geproduceerde energie ook kunnen worden gedistribueerd. Elektriciteitsnetten zijn in het verleden ontwikkeld op een capaciteit die gebaseerd is op de vraag naar elektriciteit met zo laag mogelijke kosten voor de gebruikers. In meer landelijke gebieden is deze vraag relatief beperkt en zijn de netten daarom niet uitgelegd op een grote vraag en dus ook niet voor een grote opwekopgave. De tijdsintensieve uitbreiding van de elektriciteitsnetten, die nodig is om elektriciteit uit deze buitengebieden te transporteren, houdt geen gelijke pas met de snelle

realisatie van duurzame opwek op land. Daarbij spelen de hoogte van investeringskosten, de opwek locatie, maar ook een tekort aan geschikte arbeidskrachten een belangrijke rol. Ook de beschikbaarheid van ruimte voor de noodzakelijke netuitbreidingen kan een knelpunt vormen. Dit alles bij elkaar zet grote druk op het elektriciteitssysteem en leidt tot transportschaarste op dit netwerk, ook in de regio Noordoost-Brabant. Transportschaarste houdt in dat er onvoldoende of beperkte capaciteit is op het huidige netwerk om de nieuwe teruglevering van zonneparken en windmolens op te vangen. In de meeste gebieden in de regio is transportschaarste al een feit. Deze transportschaarste maakt de grote RES-opgave inzake duurzame opwek zonder ingrijpen en het doen van grote investeringen moeilijk realiseerbaar.

Randvoorwaarden

- De RES-opgave vraagt de komende 10 tot 15 jaar grote investeringen in het netwerk. De komende vijf tot zeven jaren is er te weinig capaciteit voor teruglevering van elektriciteit door duurzame opwek. Het is daarom belangrijk om in de komende vijf jaar (sub)regionale afstemming plaats te laten vinden. Met als doel om investeringen en aansluitingsmogelijkheden op elkaar af te stemmen.
- Om de transportcapaciteit te waarborgen moeten zowel Enexis als Tennet beschikken over voldoende transportcapaciteit. Als Tennet onvoldoende transportcapaciteit heeft, dan heeft dit als direct gevolg voor Enexis dat zij nieuwe duurzame opwek niet kan aansluiten. De netbeheerders, in het geval van NOB Tennet en Enexis, moeten voldoende investeringsmiddelen beschikbaar hebben om de gevraagde aanpassingen te kunnen realiseren.

Om de opwek van duurzame energie in goede banden te leiden, qua timing, investeringsbeslissingen, beschikbaarheid van mensen en middelen, kosten efficiëntie en ruimtelijke afstemming over gemeentegrenzen heen, is continue afstemming tussen de (regionale) overheden en de netbeheerder noodzakelijk.

De kaart op de volgende pagina geeft inzicht in de schaarste op het elektriciteit netwerk van Enexis in de regio NOB. De kaart geeft de situatie op 15 januari 2021 weer.

Enexis is als netbeheerder intensief betrokken bij de RES. Daarnaast neemt Enexis de gegevens uit de RES 1.0 mee in een doorrekening en toekomstige investeringsbeslissingen. De doorrekening geeft een indicatie waar er nog ruimte is in het elektriciteitsnetwerk en waar aanpassing nodig is.

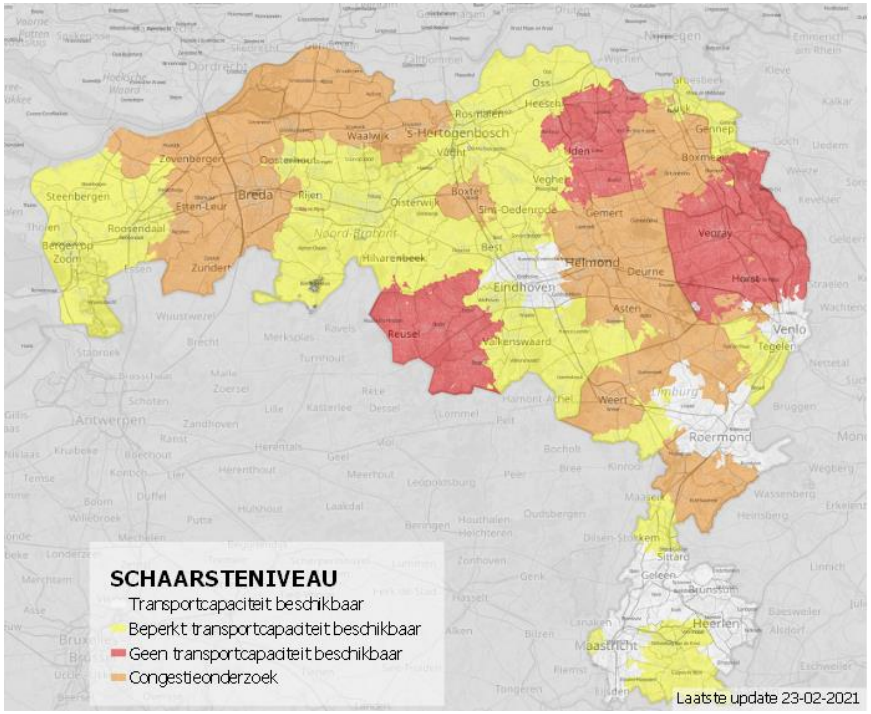

Figuur 15: Stand van zaken schaarsteniveau 02-03-2021
bron https://www.enexis.nl/zakelijk/duurzaam/beperkte-capaciteit/gebieden-met-schaarste

Problematiek rondom transportschaarste vanuit het perspectief van de gemeenten

- Op dit moment kan een initiatiefnemer reeds een overeenkomst met de netbeheerder aangaan (en dus netcapaciteit reserveren) los van het feit of een gemeente toestemming gaat verlenen aan een initiatief. Wens is dat deze zaken volgorderlijk aan elkaar worden verbonden. Dus eerst een vergunning/dan wel een positieve beschikking van de gemeente, daarna pas toekenning van netcapaciteit.
- De vraag vanuit de netbeheerders om tot een verdere verfijning op locaties te komen kan voor gemeenten lastig zijn. Vanuit de provincie is er een lijn om aan de voorkant minder sturend te zijn op locaties om grondspeculatie te voorkomen. Dit zorgt ervoor dat in goed overleg met de netbeheerder afgesproken moet worden wat een acceptabel schaalniveau is voor zoekgebieden van opwek.
- We geven gezamenlijk invulling aan de energietransitie, waarbij participatie, draagvlak en maatschappelijke kosten een belangrijke rol spelen. Er is een botsing van timing tussen netbeheerders en gemeenten. Zo zien we dat gemeenten vooral sturen op participatie en draagvlak, wat om lange processen vraagt. Terwijl netbeheerders meer sturen op efficiency van het netwerk waarbij kortere termijn keuzes horen.
- Vanuit beide kanten is het gewenst om in een vroeg stadium met zoveel mogelijk openheid, desnoods in vertrouwen, met elkaar te spreken en af te stemmen op lokaal of (sub)regionaal niveau. Wanneer hier niet aan voldaan kan worden, ~~is~~ dan ontstaat er veel onduidelijkheid rondom duurzame opwek en toekomstige investeringen. Dit terwijl er voor netuitbreidingen dan wel aanpassingen vaak een termijn benodigd is van 5-7 jaar.

Problematiek rondom transportschaarste vanuit het perspectief van de netbeheerders

- Er mist in dit stadium van de RES nog veel informatie die netbeheerders nodig hebben om met voldoende zekerheid te kunnen zeggen welke netwerkaanpassingen nodig zijn bij de realisatie van de RES'en.
- Op dit moment zijn netbeheerders volop aan de slag om te investeren in het elektriciteitsnetwerk. Gezien de enorme aanvraag van duurzame initiatieven en krapte op de arbeidsmarkt van voldoende geschoold technisch personeel zal dit een uitdaging worden. Daarnaast zien de netbeheerders graag dat er de komende jaren een uitvoeringsprogramma opgesteld wordt waarin gezamenlijk met provincie, gemeente en waterschap de werkzaamheden worden geprioriteerd.
- Aangezien de netbeheerders TenneT en Enexis grote investeringen moeten doen om het elektriciteitsnetwerk geschikt te maken voor de toekomstige energieopgaven en hiervoor investeringsplannen opstellen,

De problematiek rondom transportschaarste is complex voor de netbeheerders Enexis en Tennet, gemeenten en investeerders in duurzame opwek. Voor het efficiënter gebruik maken van het netwerk op de korte termijn zullen gemeenten en netbeheerders mogelijke oplossingsrichtingen gaan verkennen, zoals opslag van duurzame energie en cablepooling. Structurele afstemming aan de voorkant is op de lange termijn nodig om de opwekcapaciteit in een gebied zo goed mogelijk te realiseren.

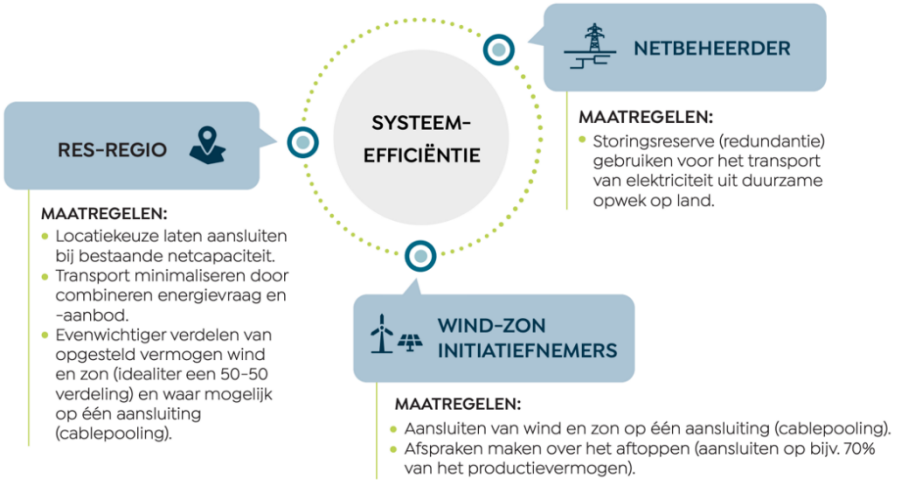

Figuur 16: systeemefficiëntie

Overweging bepalen energiemix

Netwerk technisch gezien is wind een efficiëntere energiebron dan zon. Er is minder opgesteld vermogen nodig voor dezelfde energie-opwek. De wind waait vaker dan de zon schijnt, zomer, winter, dag en nacht. In de winter is er veel vraag naar warmte en zijn er weinig zonuren. De wind biedt in de wintermaanden dan meer mogelijkheden voor opwek van duurzame energie dan zon. Daarnaast zijn de netinvesteringen voor opgewekte zonne-energie drie keer hoger dan die van opgewekte windenergie. Momenteel zijn de subsidies voor zonne-energie op land hoger dan die voor het exploiteren van windturbines. Daarnaast leggen windturbines minder beslag op de schaarse ruimte; een huidige windturbine staat qua opwek gelijk aan circa 13 ha zonneweide. Het is van belang om te kiezen voor een energiemix die goed past bij het energieprofiel van de regio.

We constateren een toename van opwek door zon tussen concept bod t.o.v. definitief bod. De investeringen in het net worden gezien als onderdeel van de maatschappelijke kosten, omdat deze uiteindelijk gedekt worden uit het vastrecht op de energierekening of belastingen van inwoners en bedrijven. Hogere maatschappelijke kosten voor netinvesteringen of subsidies betekenen dus een hogere energierekening of hogere belasting voor inwoners en bedrijven.

Aandachtspunten opwek i.r.t. het energienetwerk

Hoe netinvesteringen (en daarmee maatschappelijke kosten) beperken?

1. Bespaar! Wat je niet verbruikt hoef je ook niet op te wekken.
2. Zon op dak (of gevel)! Deel wordt verbruikt, deel komt op het (bestaande) net.
3. Kies een opweklocatie in de buurt van een bestaand/gepland station en/of vraag; houd rekening met de beschikbare capaciteit en mogelijkheden en afname.
4. Investering in extra netcapaciteit op laten wegen tegen op te wekken vermogen.
5. Cluster meerdere windturbines en grotere zonnevelden rond een locatie: liever één groot cluster, dan verspreide locaties. Dit i.v.m. de hoogte van de investeringskosten en de belasting van het laag-/middenspanningsnet door bijvoorbeeld zon op dak en vraag nieuwbouw.
6. Combineer opwek zon en wind.
7. (sub)Regio samenwerking en vroegtijdig afstemmen initiatieven om sneller investeringen mogelijk te maken.

Wind	**Zon**
Netinvesteringen (globale inschatting)	Netinvesteringen (globale inschatting)
€	€
+ Lager vermogen benodigd voor zelfde energie → lagere netinvestering	
+ Kleiner grondoppervlak bedekt → kleinere aanwezigheid in landschap	
+ Subsidie wind op land 0,013 €/kWh → grondgebonden zonnepanelen 0,028 €/kWh	

Figuur 17: Wind versus zon, met dezelfde energie-opwek

7.2 Het landschap biedt de ruimtelijke kaders

De energietransitie heeft grote invloed op de beleving van het landschap en de leefomgeving. De energietransitie biedt kansen voor nieuwe landschappen maar kan gewaardeerde kwaliteiten van bestaande landschappen ook onder druk zetten. Daarom maken de gemeenten bewust de keuze waar wel en waar geen energie of warmte wordt opgewekt in het landschap.

Bij het maken van keuzes staan een fijne leefomgeving en zorgvuldig ruimtegebruik centraal. Clustering en concentratie zijn daarbij belangrijk. We willen landschappen die uniek en bijzonder zijn voor Noordoost-Brabant behouden en kiezen voor gebieden die recreatief minder aantrekkelijk zijn. We zoeken naar mogelijkheden om de energietransitie te combineren met andere opgaves zoals bijvoorbeeld de landbouwtransitie.

- We hebben oog voor de kwaliteiten van het landschap, waar wel en waar geen grootschalige opwek kan worden gerealiseerd.
- We moeten in beeld hebben wat de consequenties zijn van de keuzes.
- Het behoud van kwaliteit van de leefomgeving voor mensen, dieren, de economie, het totale systeem zorgt voor de kaders.

Door de energietransitie gaat het landschap ingrijpend veranderen. Daar komen we niet onderuit. Het is slim zoveel mogelijk zonne-energie te realiseren op daken en restgronden. Dit betekent niet dat eerst alle daken vol moeten en daarna pas de velden aan bod komen. Beide zijn noodzakelijk om de opgave te halen. Ook landbouwgronden zullen nodig zijn, bij voorkeur nabij bebouwd gebied. In het landelijk gebied combineren we grote zonneweides en windenergie in grootschalige, open landschappen, zoals de komgronden, de Peelkernontginning en de jonge heideontginning. Zo blijft het Noordoost-Brabantse landschap leefbaar en divers.

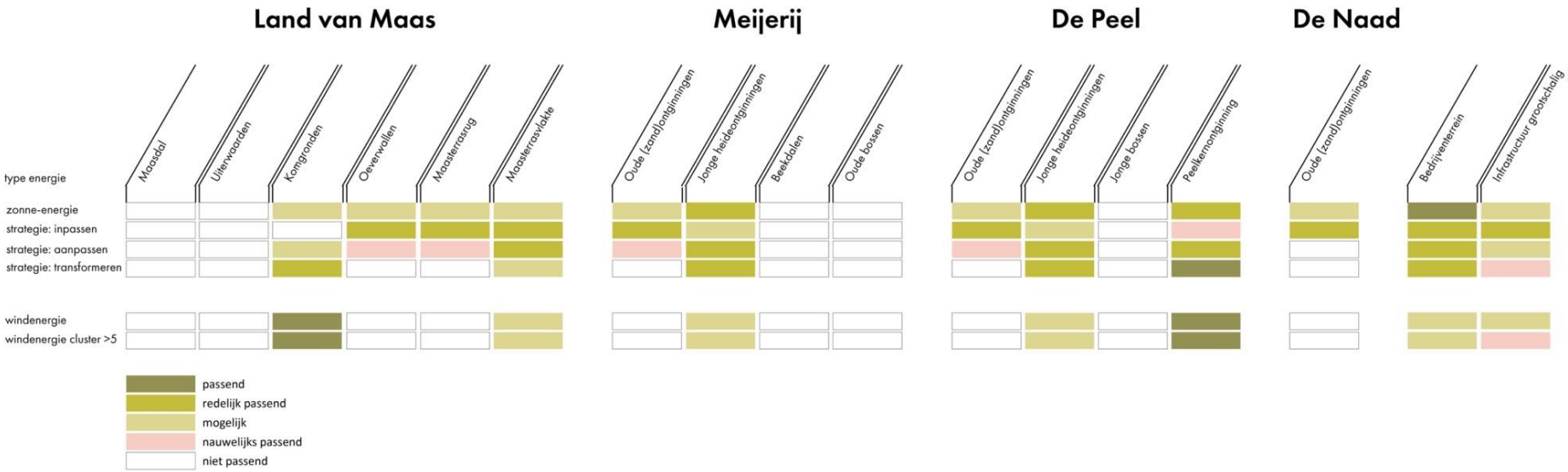

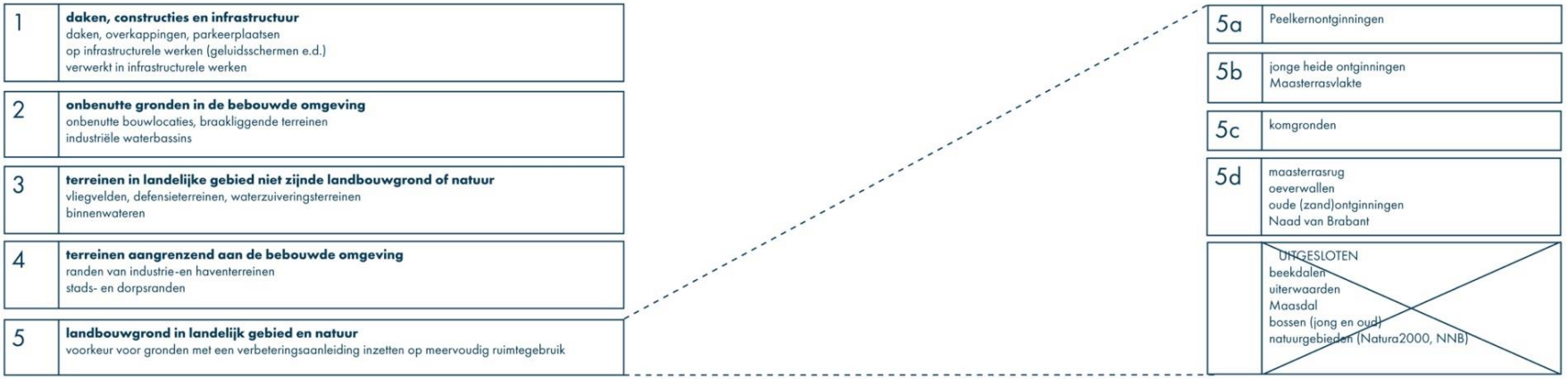

Figuur 18: zonneladder specifiek voor regio NOB

Uitgangspunten landschappelijke afweging

Voor een efficiënt ruimtegebruik en behoud van landschappelijke kwaliteit op de lange termijn (na 2030) zien we vanuit regionaal landschapsperspectief en in aanvulling op bovenstaande de volgende uitgangspunten:

- Zorg voor regionale differentiatie door clustering: concentreren en leeghouden. Voor zon is de zonneladder NOB van toepassing. De clustering van wind voorkomt een spreiding door het gehele gebied en voorkomt daardoor:
  - Overal beleving van windturbines.
  - Hoge maatschappelijk kosten i.v.m. aansluiten netwerk en infrastructuur
- Sluit natuurgebieden (Natura 2000, Natuur Netwerk Brabant) en bestaande bossen uit voor zonneweiden en windturbines.
- Combineer en verbind opgaven: zie de energietransitie als onderdeel van een gebiedsopgave.
- Gebruik de beschikbare ruimte meervoudig en efficiënt.
- Zet energietransitie in als hefboom voor kwaliteitsverbetering van het gebied.
- Beschouw de RES als een ontwerpopgave.
- Sluit aan bij en/of ontwerp met gebiedsspecifieke kenmerken.
- Sluit aan bij de landbouwkundige structuren.
- Kies een passende plaatsingsstrategie (inpassing, aanpassing of transformatie).
- Wees zorgvuldig met cultuurhistorisch waardevolle elementen en structuren.
- Wees voorzichtig met de ondergrond en het watersysteem.
- Zorg voor draagvlak onder de bevolking.

Zie voor een verdere uitwerking bijlage 4a.

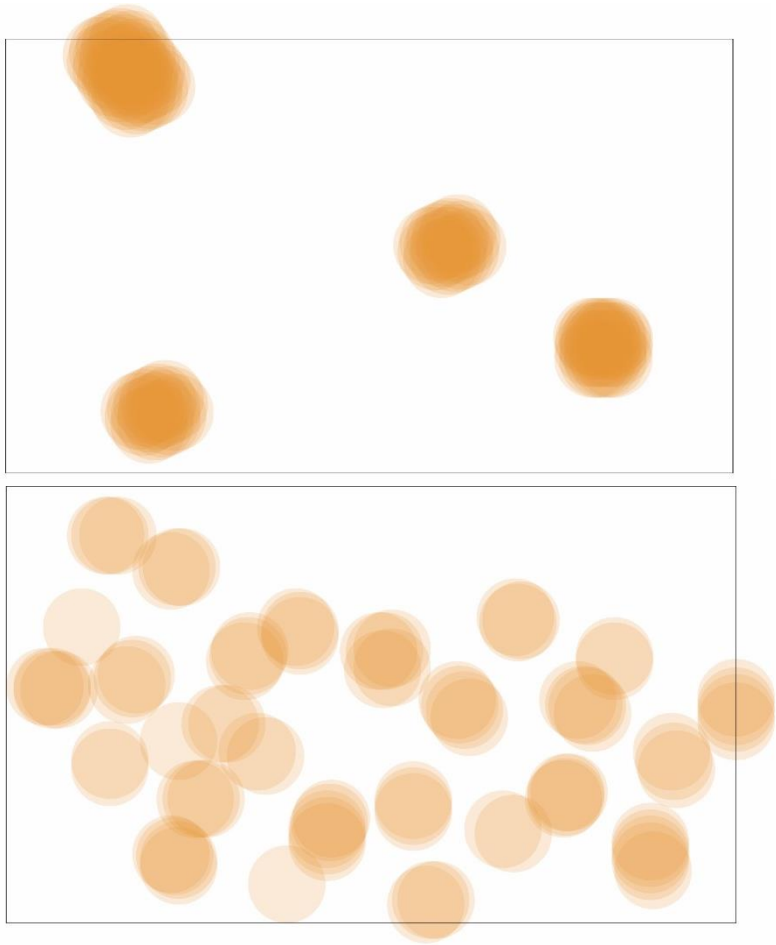

Figuur 19: beleving van winturbines bij clustering tegenover spreiding van windturbines in het landschap.

7.3 Met slimme koppelmogelijkheden meer waarde!

Er is maar één regio Noordoost-Brabant. Er zijn meerdere opgaven die beslag leggen op onze ruimte, denk hierbij aan de regionale opgaven landbouwtransitie, klimaatadaptatie, maar ook natuurherstel en -ontwikkeling en een goed waterbeheer. Het koppelen van opgaven kan de lokale acceptatie vergroten. Het niet koppelen (lees: rekenen houden met) kan tot weerstand of vertraging leiden. Door met de energietransitie aan te sluiten bij specifieke opgaven in een gebied, stad of dorp ontstaat er een gevoel van win-win, bij inwoners, bedrijven en overheden. Hiermee is de kans op succesvolle energieprojecten over het algemeen groter.

Bij het koppelen kunnen kansen ontstaan maar ook opgaveconflicten. Dit zijn conflicten tussen maatschappelijke opgaven die ontstaan als de ene opgave de andere belemmert. Bijvoorbeeld op het gebied van ruimte, financiën of belangen. Er zal dan afgewogen moeten worden welke principes leidend zijn voor de ontwikkeling.

Energietransitie en omgevingsbeleid

Integrale beleidsontwikkeling is ook gewenst met het oog op de omgevingswet.
De inrichtingsprincipes van de NOVI helpen om de weging tussen belangen te maken:

1. Combineren van oplossingen gaat boven enkelvoudige oplossingen.
2. Kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal.
3. Afwentelen naar tijd en plaats voorkomen.

In de RES worden als uitwerking van deze principes de volgende ruimtelijke principes genoemd om te komen tot een zorgvuldige ruimtelijke afweging voor de opgaven die voortkomen uit de energietransitie:

1. Zuinig en meervoudig ruimtegebruik.
2. Vraag en aanbod zo veel mogelijk dicht bij elkaar: dit bespaart ruimte voor infrastructuur.
3. Combineren van opgaven en investeringen met andere opgaven.
4. Aansluiten bij en gebruik maken van specifieke kenmerken van gebieden.

Het lokaliseren van koppelkansen kan op verschillende schaalniveaus. Op elk niveau vraagt dit een andere inzet en zijn andere spelers aan zet.

Lokaal

Het koppelen van opgaven ligt primair bij de gemeente(n). Lokaal heb je zicht op waar de ruimtelijke claims elkaar raken. De gemeente heeft een belangrijke rol in het identificeren van koppelkansen. Dit kan vanuit ingezet beleid, en/of vanuit partijen (inwoners, bedrijven, organisaties) die al bezig zijn met een initiatief of idee. Bij koppelkansen die relevant zijn op lokaal niveau komen bij de verkenning vaak al gerichte locatie specifieke vragen in beeld. Gemeenten kunnen gebruik op dat moment gebruik maken van het overwegingskader (zie hoofdstuk 7).

Provinciaal/ Regionaal

Op dit niveau spelen koppelkansen die relevant zijn voor de opgaven op regionaal, provinciaal en landelijk niveau. Op dit niveau is de strategische agenda van de Regio Noordoost-Brabant hiervoor van belang om koppelkansen te identificeren en uit te werken.

Regionale programma's die lokale koppelkansen stimuleren

Tot slot worden concrete, lokale kansen ook regionaal gestimuleerd in programma's die zich richten op het integreren van opgaven binnen een gebied. Het leren over de integrale aanpak staat in deze programma's dan ook centraal. In de regio NOB zijn de programma's Puzzelen met Ruimte en NOVI gebied de Peel (waaronder AgriFood Capital de Peel) relevant om op aan te sluiten vanuit energie.

Lopende trajecten om op aan te sluiten

Binnen de regio NOB lopen trajecten waarbij de opgaven met een ruimtelijke claim samen komen.

- *Puzzelen met Ruimte vanuit de regiodeal NOB*
  Puzzelen met ruimte is integraal werken in het landelijk gebied, in lopende gebiedsontwikkelingen, van onderop.
- *NOVI gebied de Peel*
  In NOVI gebieden is extra aandacht nodig voor de ontwikkeling van een integrale, gebiedsgerichte aanpak om verschillende opgaven goed te laten landen. Hier wordt door belanghebbenden vanuit projecten gewerkt aan een integrale gebiedsaanpak.

Energie(transitie) is hier een vast thema. De belangen van en ruimtevraag vanuit energie worden niet behartigd vanuit een ander regionaal programma dan de RES.

Leerervaringen opdoen en breed delen

De strategie om koppelkansen te realiseren, zowel bestuurlijk als in de planvorming en realisatie is learning by doing. Het leren vindt plaats in de gebieden/projecten waar koppelkansen worden gesignaleerd en samenwerking plaatsvindt. De kennis en ervaring wordt vanuit het perspectief van energie opwek opgehaald door en voor de RES-organisatie, bij gemeenten en in samenwerking met Landbouwtransitie NOB, Klimaatadaptatie NOB en de hierboven genoemde gebiedsprocessen. Dit stimuleert de kansrijkheid van koppelkansen op de lange termijn.

Voorbeeld

Een voorbeeld is goed bodembeheer. In de regio NOB hebben we op de hoge zandgronden te maken met ernstige droogteproblematiek. Dit betekent dat behoud en verbetering van de bodemkwaliteit en bijbehorende grondwater (kwaliteit en kwantiteit) een hoge prioriteit hebben. De verwachting is dat we binnen de regio de bodem veelvuldig zullen gaan gebruiken voor onze energiehuishouding. Hiervoor dient bij de keuze voor grootschalige opwek (zowel elektriciteit als warmte) regionaal tijdig aandacht te zijn, zodat nadelige effecten voor de bodem voorkomen worden. Daarbij valt te denken aan de plaatsing van zonnepanelen: waar en hoe dienen deze te worden geplaatst zodat verschraling van de bodem voorkomen wordt (en mogelijk zelfs bodemverbetering wordt bereikt?) En wat zijn richtlijnen voor het slaan van bronnen en plaatsen van WKO's (warmte-koude opslag) in onze bodem? Dergelijke vragen dienen te worden beantwoord, zodat hier binnen de regio en waar nodig zelfs Brabantbreed, duidelijke afspraken over kunnen worden gemaakt.

Met de potentiekaart is een eerste verkenning uitgevoerd waar bodem en energie opgaven elkaar raken; er zijn koppelkansen maar ze moeten wel nader uitgewerkt worden. Door bijvoorbeeld het combineren van de aanleg van waterbergingsgebieden met grootschalige energieopwekking of het bestrijden van droogte door plaatsing van zonnepanelen die de sponswerking van de bodem bevordert.

Koppelkansen tussen klimaatadaptatie en energieopwekking liggen op combinaties met

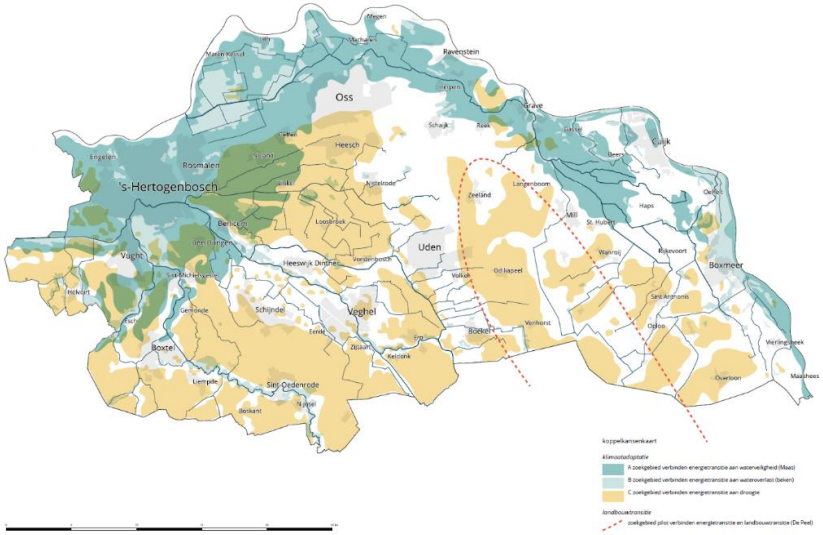

Figuur 20: potentiekaart.

waterveiligheid, droogtebestrijding en wateroverlast. Op het thema hittestress zien we ook mogelijkheden, die zijn meer van lokale aard, zoals vergroening of positieve effecten van thermische energie uit oppervlaktewater.

Aandachtspunten

- Voor het maken van combinaties is commitment nodig om onze ruimte optimaal te benutten en de opgaven slim te combineren. Dat vraagt om alertheid op koppelkansen en inzet om deze te verkennen van alle belanghebbenden. Hiervoor moet continu over grenzen gekeken worden.
- Extra tijd en middelen zijn een vereiste. De identificatie en toepassing van koppelkansen vraagt tijd, inzet en middelen. Evenals het ophalen van voorbeelden, leren en het delen van de kennis.
- Als regio moeten we een systeem van leren inrichten dat borgt dat opgaven niet eenmalig maar consequent aan elkaar gekoppeld worden. Laat zien wat slim combineren kan betekenen en opleveren.

Binnen de RES wordt momenteel nagedacht hoe er aan bovengenoemde punten kan worden voldaan.

In de regio: zonnepanelen en innovatie op RWZI's

Waterschap Aa en Maas

Waterschap Aa en Maas is bezig met het aanleggen van zonneweides op alle rioolwaterzuiveringen (RWZI) in Oost-Brabant. In de RES-regio Noordoost-Brabant gaat dit om de RWZI's Den Bosch, Heeswijk-Dinther, Oijen, Vinkel en Land van Cuijk. Het waterschap heeft het doel om in 2030 energieneutraal te zijn. De zonneweides op alle 7 zuiveringen van het waterschap zorgen voor 40% hiervan. Het waterschap plaatst de panelen op onbenutte plekken op de RWZI-terreinen en wekt de energie daar op waar het direct gebruikt wordt.
Bij RWZI's in Heeswijk-Dinther en Vinkel worden zogenaamde bi-facial panelen toegepast. Deze laten meer licht door, zodat er meer begroeiing kan ontstaan. In Vinkel onderzoekt het waterschap welke opstelling optimaal is voor de opbrengst én de ecologie. Ook wordt in samenwerking met de TU Eindhoven en aannemer Volta Solar gekeken naar de mogelijkheid van warmteopvang en de opvang van regenwater.

7.4 Maatschappelijke acceptatie - lokaal eigenaarschap

De overheid heeft vanuit het Klimaatakkoord de kaders in de RES zo weten te stellen dat inwoners, bedrijven en maatschappelijke stakeholders zo lokaal mogelijk betrokken kunnen worden. Op die manier kan de RES bijdragen aan het versterken van de lokale samenhang in Noordoost-Brabant. Daarbij is het belangrijk te benoemen dat de RES een doorgaand proces is; we streven ernaar verschillende belangen te verbinden, en lusten en lasten zo goed mogelijk te verdelen. Zo werken we aan maatschappelijke acceptatie van de (inhoudelijke) keuzes die we maken, en de positieve en soms negatieve gevolgen die daarmee gepaard gaan. Inwoners blijken grootschalige opwek in het buitengebied lastig te vinden, vooral als er nog zo weinig zichtbaar is op daken. Voor draagvlak is zichtbare actie van zon-op-dak dus belangrijk.

Overkoepelende standpunten

Zonder te stellen dat we alle betrokkenen hebben gehoord, kunnen we wel stellen dat er vanuit de volle breedte van de samenleving verschillende stakeholders zijn gehoord. Zowel het proces van de concept-RES als de RES 1.0. Dit levert de volgende breed gedragen overkoepelende standpunten op:

- De overheden moeten duidelijke kaders stellen voor burgerinitiatieven en bedrijfsleven.
- Heb goed de aandacht voor de effecten op de gezondheid.
- Ga uit van de kracht van onderop, laat overheden een stevige inspanning leveren om lokale initiatieven verder te brengen (faciliteren) zodat ze een serieuze impact kunnen hebben op de energietransitie.
- Er moet een redelijke en transparante verdeling zijn tussen lasten en lusten, tussen stad en platteland, tussen bedrijven en inwoners.
- Zorg dat er sterk wordt ingezet op het informeren en de bewustwording van inwoners in de regio. Een onafhankelijk loket waar men terecht kan voor vragen en informatie kan daarbij helpen. Ook moet duidelijk zijn waar bezwaar aangetekend kan worden.
- Houd bij alles wat je doet rekening met de lokale situatie.
- Het informeren en betrekken van alle stakeholders vraagt een enorme communicatieve inspanning. Hier zouden overheden en maatschappelijke partners op moeten samenwerken en substantieel tijd en middelen voor beschikbaar moeten hebben.

7.6 Maatschappelijke kosten en baten

Bij veranderen hoort een verschuiving van bestaande belangen, het loslaten van oude patronen en het introduceren van nieuwe elementen in ons dagelijks leven. Het gaat dus ook gepaard met belangenbehartiging. Het gaat om het zien van kansen en bedreigingen, ieders belangen afwegend, voor de toekomst van onze maatschappij in het algemeen en die van Noordoost-Brabant in het bijzonder. Maatschappelijke kosten en baten bestaan uit zachte en harde indicatoren. Binnen de RES ligt de focus om een beeld te krijgen van de maatschappelijke kosten op de volgende thema's: energie-infrastructuur, opwek van windstroom, opwek van zonnestroom, warmtetransitie in de gebouwde omgeving en energiebesparing. Op het moment van de RES 1.0 geldt:

- De investeringen in het lokale, (boven)-regionale en landelijke netwerk zijn groot.
- Het totale investeringsvolume voor de realisatie van de opwekking van wind en zon is (nog) niet in beeld, omdat de plannen en de energiemix nog niet duidelijk genoeg zijn.
- De kosten voor besparing en warmte kunnen in beeld worden gebracht op basis van Transitie Visie Warmte richting RES 2.0 die gemeenten nu aan het opstellen zijn.

Bijlage 5b geeft een nader inzicht in de lusten en lasten. Dit helpt lokale partijen om mogelijk ook andere zaken mee te nemen bij de lokale afwegingen als het gaat over lusten en lasten en de verdeling daarvan.

Als we kijken naar de lusten, dan zien we dat gemeenten individueel onderzoeken hoe de lusten lokaal terug kunnen komen. Er wordt gekeken naar gebieds- en omgevingsfondsen. Binnen de RES zijn deze instrumenten benoemd in de handreiking 50% lokaal eigendom. Ook zijn de businesscases van zon- en windprojecten uitgewerkt om in beeld te brengen welke rendement van een project naar de omgeving toe zou kunnen en het wel betaalbaar blijft. Bij het kijken naar de lusten en lastenverdeling hebben partijen binnen de RES NOB de volgende uitgangspunten benoemd:

- De energietransitie raakt ons allemaal.
- De kosten klimaatverandering beperken en lusten en lasten verdelen.
- De energierekening benutten voor de energietransitie.
- De maatschappelijke kosten van de aanpassing van het netwerk beperken.
- Een duurzaam bedrijfsleven betekent ook aantrekkelijk werkgeverschap.
- Aanjager van innovatie en nieuw ondernemerschap.
- De energietransitie gaat vooral ook over energiebesparing.
- Het ontstaan van energiecoöperaties en gebiedscoöperaties verbindt.
- Onafhankelijkheid van grondstoffen en buitenlandse energiebronnen en regimes.
- Verbetering van gezondheid, luchtkwaliteit etc.

Landelijk beeld

Uit de tussentijdse analyse van het PBL van de concept-RES'en komt naar voren dat regio's beperkt zicht hebben op de totale kosten en baten van energieprojecten en de financiering hiervan. Uit nader onderzoek door adviesbureau E&E blijkt het volgende:

- De meeste RES-regio's geven aan de maatschappelijke kosten van de plannen uit de RES gedeeltelijk kwantitatief in beeld te hebben.
- Het gaat voornamelijk om de benodigde investeringen in netinfrastructuur. Dit komt waarschijnlijk door de netimpactscan die in 93% van de RES-regio's is uitgevoerd.
- Circa 32% van de onderzochte RES-regio's heeft inzicht in de kosten van windenergie en circa 29% in de kosten van zon-PV. Er is nauwelijks zicht op de kosten van de warmtetransitie en energiebesparing.
- Regio's hebben minder zicht op de maatschappelijke baten van de plannen uit de RES.
- Ruim de helft van de RES-regio's geeft aan inzicht te hebben in een of meerdere typen maatschappelijke baten. Het gaat bijvoorbeeld om werkgelegenheidseffecten, vermindering van energielasten en behoud van geldstromen voor de regio.

Energie armoede

Om de opgave te realiseren is het belangrijk dat iedereen mee kan doen. Er moeten namelijk veel woningen worden verduurzaamd. Voor het verduurzamen van woningen is vrijwel altijd een flinke investering nodig. Voor mensen met een lager inkomen is zo'n investering vaak niet mogelijk. Hierdoor kunnen zij niet profiteren van lagere energiekosten. Laat staan dat het financieel participeren in lokale energieprojecten mogelijk is. Het effect is dat deze groep in de toekomst een steeds hogere energierekening moet betalen door andere het verhogen van belastingen of huurprijzen en daarbij ook niet kan profiteren van de energietransitie (lusten). Als de energielasten uiteindelijk te hoog worden om in de benodigde energie te voorzien, noemen we dit energiearmoede. In de regio Noordoost-Brabant hebben naar schatting 8% van alle huishoudens met energiearmoede te maken, dit komt neer op 20.864 huishoudens[9].

Bij het ontwerpen van beleid rondom de energietransitie zijn het Klimaatakkoord en de Klimaatwet leidend. Alle EU-lidstaten zijn verplicht om een nationaal energie- en klimaatplan in te dienen. Een economie waarin de overgang naar schone energie wordt gestimuleerd en de toegang tot schone energie voor alle burgers wordt gewaarborgd. In artikel 3 lid 3 (sub d) staat specifiek, dat lidstaten moeten rapporteren over energiearmoede. In artikel 29 van Electriciteitsrichtlijn 2019/944 wordt lidstaten ook opgedragen een set criteria voor energiearmoede te ontwikkelen en te publiceren. Aan de andere kant wordt op dit moment in het Klimaatakkoord energiearmoede niet expliciet genoemd. Problemen van algemene armoede en energiearmoede zijn uiteraard sterk met elkaar verweven. Financiële moeilijkheden leiden tot onbetaalde energierekeningen, de stress daarvan leidt tot gezondheidsklachten die hun weerslag kunnen hebben op inkomen, werkloosheid, sociale isolatie, etc.

Binnen de RES NOB wordt het belang van aandacht voor het thema energiearmoede gezien. Dit is geborgd in het programma 'Energie Voor Iedereen' vanuit de provincie Noord-Brabant. Dit programma heeft als doel dat iedereen mee kan doen aan de energietransitie. Gemeenten worden door het programma gefaciliteerd om handen en voeten te geven aan de problematiek. Op dit moment lopen er verschillende pilotprojecten in de regio waarbij gemeenten samen met inwoners onderzoeken naar wat hen zou helpen bij het verduurzamen van hun huis.

In de regio: energie voor iedereen

Woningcorporatie Area, actief in Uden en Veghel, voorziet tussen 2018 en 2021 zonnepanelen op 4000 van hun eengezinswoningen. Hernieuwbare energie wordt hierdoor ook beschikbaar voor mensen met een huurhuis. Bij het plaatsen van de panelen houdt leverancier Tenten Solar rekening met de ligging, oriëntatie en hellingshoek van het dak om optimaal gebruik te maken van de zonnepanelen. De huur gaat met een afgesproken bedrag omhoog, maar de energiebesparing is voor de huurder met een lagere energierekening tot gevolg. Netto worden de woonlasten voor de huurder lager en draagt Area bij aan het verduurzamen van woningen in de regio.

[9] Gebaseerd op een nationale inschatting van de TNO

8. Participatie 50% lokaal eigendom

Partijen in de RES Noordoost-Brabant delen de afspraak uit het Klimaatakkoord om bij wind en grootschalige zonprojecten (>15 kWp) en minimaal 50% lokaal eigendom na te streven. Eigendom gaat verder dan de mogelijkheid tot financiële participatie die we nu veelal tegenkomen. Met eigendom wordt zeggenschap aan financiële participatie gekoppeld. Hierdoor ben je als bewoner nauw betrokken bij het betreffende project. Dat betekent dat wanneer we streven naar 50% lokaal eigendom, we naast financiële participatie ook streven naar vroegtijdig zeggenschap vanaf de planfase (procesparticipatie) en zeggenschap tijdens de exploitatie (over met name de geldstromen). Daarmee sturen we op intensievere samenwerkingen tussen omwonenden/ omgeving en ontwikkelaars. Uitgangspunt is dat de lusten en lasten van de energietransitie evenredig verdeeld worden. En ook dat het zeggenschap niet alleen ligt bij degenen die voldoende financiële middelen hebben.

Definitie 50% lokaal eigendom

Bij 50% lokaal eigendom gaat het erom het draagvlak voor/betrokkenheid bij wind- en zonprojecten te vergroten door:

- De *lusten* zoveel mogelijk naar de omgeving die de lasten draagt, te laten vloeien.
- De omgeving zoveel mogelijk zeggenschap te geven over de ontwikkeling, realisatie en exploitatie van het project.
- Het aandeel van '50%' is gekozen om de lokale omgeving als gelijkwaardige partner (naast een commerciële partij) te laten deelnemen in het zon- of windproject. Dit kan de initiatiefnemer aantonen met een zogenaamd profijtplan (zie ook hierna).

Kern van lokaal eigendom is de combinatie van 'lusten' en 'zeggenschap'. Of, zoals het in ons concept RES bod staat beschreven: *"Met eigendom wordt zeggenschap aan financiële participatie gekoppeld."* Die koppeling is van belang, vanuit het idee dat draagvlak en betrokkenheid worden vergroot als inwoners niet alleen kunnen delen in de lusten, maar ook zeggenschap hebben over de ontwikkeling, realisatie en exploitatie van het wind- of zonproject. Bij 50% lokaal eigendom betekent dit dat de omgeving in een vroeg stadium als gelijkwaardige partner deelneemt in het project en daarbij ook deelneemt in de risico's die er in die fase nog zijn.

In de Participatiewaaier wordt lokaal eigendom beschreven onder het kopje 'Mede-eigenaarschap': *"Omwonenden profiteren mee als mede-eigenaar van een wind- of zonneproject, via een vereniging of coöperatie."*

Handreiking 50% lokaal eigendom

Er is een handreiking opgesteld om op een lokaal niveau de richting te bepalen hoe er vorm kan worden gegeven aan lokaal eigendom (zie bijlage 6). Deze handreiking is in samenwerking met Holland Solar, NWEA, Platform Coöperatief Noord-Oost Brabant, BMF en Energiesamen opgesteld. Het document wordt aangeboden als handreiking voor de gemeenten.

In de regio: Bodegraven

Een goed voorbeeld is te vinden bij de gemeente Bodegraven: "Bij de ontwikkeling en exploitatie van windturbines en zonneweiden heeft de omgeving een actieve en betrokken rol. Opbrengsten vloeien maximaal terug naar de gemeenschap. Wind- en zonneprojecten die coöperatief ontwikkeld zijn, en dus van en voor de eigen inwoners en lokale ondernemers zijn, heeft sterk de voorkeur. Initiatiefnemers worden getoetst op basis van een plan van aanpak voor procesparticipatie en op basis van een profijtplan."

Bron: Lokaal Eigendom in Beleid – EnergieSamen

Noordoost-Brabant

RES Regionale Energie Strategie

Regio Noordoost Brabant
RES Regionale Energie Strategie

Bijlage 1 - RES NOB 1.0 – Beantwoording zienswijzen op concept-RES NOB

Datum: 4 februari 2021

Met de besluitvorming van de concept-RES heeft de Stuurgroep diverse reacties. Formele reacties in de vorm van zienswijze (5), amendementen (2) en een appreciatiebrief van de Provincie.
Alle partijen hebben een ontvangstbevestiging ontvangen waarin staat dat de Stuurgroep deze waardevolle input in overweging neemt bij de uitwerking van de RES 1.0.

In de onderstaande tabel is aangegeven welke aandachtspunten zijn meegegeven in de reacties. Er is per punt aangegeven hoe dit is verwerking met het opstellen van de RES 1.0.

Aandachtspunt	Indiener	Reactie en verwerking in de RES 1.0
ALGEMEEN		
Geef invulling aan de proactief **arbeidsmarktbeleid** in samenspraak met onder meer de arbeidsmarktregio en de onderwijs- en kennisinstellingen bij de totstandkoming van de RES 1.0.	Provincie (kenmerk C2254875/4661951)	Dit thema wordt op andere plekken in de regio besproken, daar wordt aangehaakt. Er wordt binnen de RES zelf geen invulling aan gegeven.
In het regionale samenwerkingsverband voor de uitvoering van de RES te pleiten voor het circulair gebruik van materialen. Te onderzoeken of bij de initiatieven die invulling gaan geven aan de RES de circulaire inzet van materialen als een van de beoordelingscriteria kan worden gehanteerd.	Den Bosch (Agendanummer 9 Motie 4 7 juli 2020)	Het circulair gebruik van materiaal bij de uitvoering van de energieprojecten is opgenomen als uitgangspunt in de RES 1.0. Het is toegevoegd aan het leidende principe waar het benutten van de energietransitie op economisch, ecologisch en sociaal vlak staan verwoord.
KWANTITEIT ELEKTRICITEIT EN KWANTITEIT WARMTE		
Houdt rekening met de uitrol van publieke laadinfrastructuur voor personenvervoer cf de **Nationale Laadinfrastructuur (NAL)**.	Provincie (kenmerk C2254875/4661951)	Bij het bepalen van de regionale elektriciteitsopgave in de concept-RES is hier rekening mee gehouden. In de RES 1.0 zijn eventueel ontwikkelingen verwerkt.
Ga op zoek naar toepassingsmogelijkheden voor (Brabantse) **innovaties** die de energietransitie kunnen vormgeven.	Provincie (kenmerk C2254875/4661951)	Er is een adaptieve houding als het gaat om innovaties. Voor de RES 1.0 is geconstateerd dat er geen innovaties zijn die significant bijdrage om de opgave 2030 te realiseren.
Onderzoek alle versies van duurzame energieopwekking, maar ten minste van **kernenergie, kernfusie, thorium, gebruik waterstof**.	Motie M 04 Algemene motie, gedeeld met alle gemeenteraden in NL.	Een adaptieve houding is vastgesteld als leidende principe. Dus als er nieuwe technieken zijn die bewezen en te realiseren zijn voor 2030 nemen we dit mee in de afweging. Binnen de RES wordt niet pro-actief onderzoek gedaan naar dergelijke andere technieken. Uitgangspunt, zoals vastgelegd in het Klimaatakkoord is de opgave te realiseren met zon en wind.
Houd rekening met de bijzondere positie van het waterschap in de rol van zowel lokale ontwikkelaar als decentrale	Waterschap Aa en Maas (kenmerk 900173)	De positie van het waterschap wordt onderschreven. Om deze reden is het waterschap actief betrokken bij de uitwerking

overheid, als het gaat om het streven naar **50% lokaal eigendom**.		van het handvat 50% lokaal eigendom in de RES 1.0.
Neem **vervangingsinvesteringen** van zonnepanelen en windmolen mee in het financiële plaatje.	Gemeente Haaren (kenmerk 2020 05 07 2 RES)	Dit is buiten de scope van de RES en is aan de investeerders en ontwikkelaars van grootschalige energieprojecten.
Lage ambitie **elektriciteitsopwekking** (5,5 PJ)	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	De ambitie wordt gezien als realistisch en uitdagend om te realiseren. De RES kent een adaptieve houding, dus als er aanleiding is kan bijstelling van de ambitie bespreekbaar worden gemaakt.
Lage ambitie **energiebesparing**	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	De ambitie wordt gezien als realistisch en uitdagend om te realiseren. De RES kent een adaptieve houding, dus als er aanleiding is kan bijstelling van de ambitie bespreekbaar worden gemaakt.
Stimuleren **kleinschalig zon-op-dak**	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	Stimulering kleinschalig zon-op-dak is aan gemeenten en valt binnen de besparingsopgave. Binnen de RES is aandacht om kennis en maatregelen ter stimulering te ontwikkelen en te delen.
ZORGVULDIG RUIMTEGEBRUIK		
Bewaak de uitdaging om te komen tot **regionale integrale afwegingen**.	Waterschap de Dommel (kenmerk: Z61717/U129979)	Binnen de RES wordt dit belang onderschreven. Gemeenten zijn aan zet om lokaal beleid te vormen. Er wordt binnen sub-regio's samengewerkt. De RES geeft inzicht en draagt zorg voor de juiste regionale discussie over de effecten van het lokale beleid vanuit regionaal perspectief. Er is een handreiking overwegingskader opgesteld waarmee gemeente worden ondersteund om dit regionale perspectief mee te nemen bij hun lokale afwegingen.
Geen **regionaal afgewogen keuzes**, Gevaar voor het landschap. Aangegeven zoekgebieden in strijd met afwegingskader Landschap.	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	
Zorg voor een **goede samenhang** tussen lokaal beleid en een regionale afweging.	Waterschap Aa en Maas (kenmerk 900173)	
Zorg voor richtinggevende keuzes ten aanzien van **locaties windenergie**.	Provincie (kenmerk C2254875/4661951)	In de RES 1.0 worden de richtinggevende kaders mee gegeven aan gemeenten. Zij maken de keus en de effecten hiervan worden regionaal binnen de RES besproken.
Randvoorwaarden richting het Rijk in de RES 1.0 aanvullen met **belemmeringen van laagvliegroutes en militaire radar** in relatie tot windmolens.	Provincie (kenmerk C2254875/4661951)	Dit is meegenomen in de RES 1.0. Er wordt ook gesproken met partijen als defensie om hier duidelijkheid te krijgen over de (on-) mogelijkheden.
Pak in samenwerking met de Provincie de **verduurzaming van grote bedrijventerreinen** op middels een gebiedsgerichte aanpak. Rietvelden, Ladonk/Vorst, de Dubbelen, Vorstengrafdonk, Moleneind, Elzenburg en Laarakker te zijn. Voor deze terreinen lijkt de energietransitie een economische kans te zijn om zich te ontwikkelen als (regionale) energiehub.	Provincie (kenmerk C2254875/4661951)	Binnen de RES wordt de koppeling gemaakt met klimaatadaptatie. Vanuit deze regionale agenda wordt al actie ondernomen op bedrijventerreinen. Dit thema wordt niet verder naar de RES toegetrokken.

Zonnepanelen op bedrijfsgebouwen zeer kansrijk.	Gemeente Haaren (kenmerk 2020 05 07 2 RES)	Vanuit de zonneladder wordt het belang van de zon-op-dak onderschreven. Het is aan gemeenten om dit toe te passen en bedrijven te stimuleren. Op dit moment zijn er vanuit regionaal, provinciaal en landelijk nog geen stimuli om de potentie van zon-op-dak verder te benutten. Dit is als aandachtspunt en randvoorwaarden (naar het Rijk) opgenomen in de RES 1.0.
Werk het **afwegingskader** uit de concept-RES uit tot een integraal kader zonder tegenstrijdige punten en in samenhang met elkaar.	Waterschap Aa en Maas (kenmerk 900173)	Het afwegingskader is verder uitgewerkt met een handreiking voor gemeenten om overwegingen te maken. Hierin is het regionaal perspectief vanuit de onderdelen aangegeven. Gemeenten koppelen de overwegingen in lokaal beleid terug aan de RES, waarna de effecten op regionaal niveau in beeld worden gebracht en met partijen worden besproken.
Benut de voordelen voor het **watersysteem en biodiversiteit** op de vrij te houden aangrenzende percelen van de watersystemen.	Waterschap Aa en Maas (kenmerk 900173)	Dit is opgenomen in de handreiking overwegingskader onder de pijler Koppelkansen.
Zorg voor regionale meerwaarde met aandacht voor een duurzaam **watersysteem en klimaatadaptatie**	Waterschap de Dommel (kenmerk: Z61717/U129979)	
Neem in de RES 1.0 de koppelkansen met **waterberging** op, in het bijzonder met hoogwaterbescherming Den Bosch.	Waterschap de Dommel (kenmerk: Z61717/U129979)	
Heb aandacht voor geologische structuren en breuken in de ondergrond bij bijvoorbeeld geothermie en funderingspalen voor windturbines	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	
Ga er niet van uit dat de **grenzen van de regio** niet de meeste mogelijkheden beiden.	Gemeente Haaren (kenmerk 2020 05 07 2 RES)	Er wordt door (rand)gemeenten samengewerkt met buurgemeenten in andere regio's. Er vindt vanuit de RES ook afstemming plaats op bovenregionaal niveau op diverse thema's.
Werk gebiedsgericht en gemeentegrens overschrijdend.	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	Gebiedsgericht koppelen van kansen en knelpunten wordt benoemd in de RES 1.0 als onderdeel van het handvat overwegingskader. Er wordt door (rand)gemeenten samengewerkt met buurgemeenten in andere regio's. Er vindt vanuit de RES ook afstemming plaats op bovenregionaal niveau op diverse thema's.

Expliciet aandacht voor zon op **verharde oppervlakte**	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	Dit is opgenomen in de handreiking overwegingskader en is aan gemeenten om deze kansen te signaleren en mogelijk te benutten.
Zonnepanelen boven parkeerterreinen groter dan 1 ha bekijken.	Gemeente Haaren (kenmerk 2020 05 07 2 RES)	Dit punt is benoemd in het overwegingskader. Hiermee wordt het lokaal afgewogen in de keuzes en regionaal besproken. .
Bewaak de sterke toename van het gebruik van de **hydrologische ondergrond** bij warmte energiesystemen.	Waterschap de Dommel (kenmerk: Z61717/U129979)	
Aandacht voor het behoud van de (gezonde) **bodemkwaliteit** en daaraan gekoppeld de regionale waterhuishouding.	Waterschap de Dommel (kenmerk: Z61717/U129979)	
Windladder uit de pijler landschap van het afwegingskader opnemen in de RES.	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	De uitgangspunten van de windladder worden meegenomen in het handvat afwegingskader richting gemeenten.
Vrijwaren van ongerepte natuurpanorama's voor wind: de Maashorst, de Maasheggen, het Maasdal, Het Groene Woud en de Loonse en Drunense Duinen.	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	Dit is reeds geborgd in het 'Manifest Brabants Mozaïek in ontwikkeling' wat door gemeenten binnen de RES en de andere manifestpartners wordt ondersteund. Dit wordt door gemeenten dus meegenomen in de overwegingen bij het realiseren van hun RES-opgave. Hoofdstuk .. p. ..
Zoekgebied ten noorden van Vehgel langs de N279 onaanvaardbaar.	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	Het is lokaal aan de desbetreffende gemeenten om deze afweging te maken en dit te borgen in beleid.
De westelijke helft van het zoekgebied Rooise Heide ongeschikt als **zoekgebied** grootschalig opwek.	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	
Schrappen van het zoekgebied De Kloosterstraat bij Den Bosch (als integraal onderdeel van het Bossche Broekzone)	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	
Grootschalige heideontginningen langs de Middenpeelweg (N277) potentieel zoekgebied voor windenergie	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	
Grote zorgen voor **weidevogels** in Lithse Polder	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	Onderzoek naar en de afweging ten aanzien van de effecten op weidevolgels in de Lithse Polder is een afweging die lokaal gemaakt dient te worden.
Kies op basis van de zonneladder en een regionale afweging de geschikte locaties voor zon.	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	Lokaal worden de afweging gemaakt voor geschikte locaties. Binnen de RES en sub-regionaal worden de effecten van deze afwegingen besproken.
Onderzoek de koppelkans om nieuw bos te realiseren in combinatie met windenergie.	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	In de RES wordt de kans naar windbossen benoemd.

BESTUURLIJK EN MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK		
Belangrijk om de verdere uitwerking van de RES zo dicht mogelijk bij de inwoners te beleggen en staan dan ook positief tegenover overdracht van onze bevoegdheden. Dit onder borging van de sociale randvoorwaarden ('sociale inclusiviteit')	Provincie (kenmerk C2254875/4661951)	De uitwerking van de RES en het gesprek met inwoners zal door gemeenten worden vormgegeven, waarbij de RES gemeenten ondersteunt én het regionale perspectief houdt en bespreekbaar maakt. Het is aan gemeenten (gezamenlijk) om met Provincie in gesprek te gaan over het overdragen van bevoegdheden.
Sociale participatie is één van de belangrijkste onderdelen van de energietransitie.	Provincie (kenmerk C2254875/4661951)	Vanuit de Provincie wordt hier actief het programma 'Energie voor iedereen' op uitgevoerd. Een thema als 'Energiearmoede' krijgt hierin de aandacht. Binnen de RES wordt een handreiking gemaakt voor 50% lokaal eigendom waar dit thema ook aandacht krijgt.
Zorg voor integraliteit binnen de RES-sen	Waterschap Aa en Maas (kenmerk 900173)	De Provincie Noord-Brabant faciliteert de afstemming tussen de Brabantse-regio, daarnaast zien we dat als regio ook als onze eigen verantwoordelijkheid. Net als de afstemming met de andere aangrenzende regio's Noord-Midden Limburg, Rivierenland en Arnhem-Nijmegen.
Richt tijdig een adequate regionale **uitvoeringsorganisatie** in met voldoende menskracht en middelen.	Provincie (kenmerk C2254875/4661951)	Het is van belang dat hier tijdig aandacht voor is. Richting RES 2.0 wordt verder uitgewerkt hoe partijen invulling geven aan de regionale samenwerking. Nog in 2021 worden afspraken hoe er om wordt gegaan met menskracht en middelen.
Kom tot een hogere participatiegraad door behulp van een **coöperatieve samenwerking**.	Gemeente Haaren (kenmerk 2020 05 07 2 RES)	De participatiegraad wordt bepaald door gemeenten. Binnen de RES kijken hoe we gemeenten hierin kunnen faciliteren.
Het Osse beleid en de **Osse afwegingskaders zijn leidend** voor het invullen van de RES-opgave voor de gemeente Oss.	Gemeente Oss (amendement dd 16 april 2020)	Elke gemeente stelt haar eigen afwegingskaders vast. Vanuit de RES krijgen gemeenten een handreiking. De RES brengt vanuit regionaal perspectief de effecten van de lokale afwegingen in beeld en maakt deze bespreekbaar.
Ga na in hoeverre een plan-m.e.r. wenselijk of noodzakelijk is.	Provincie (kenmerk C2254875/4661951)	Er is uitgewerkt hoe wenselijk een plan-m.e.r. is na de RES 1.0. In het proces tot de RES 1.0 is geen plan-m.e.r. procedure gevolgd.
Aanbeveling om voor de RES 1.0 een plan-MER op te stellen.	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	
Aandacht voor het **participatieproces** bij regionale vraagstukken. Verspeel niet het **vertrouwen** door stakeholders uit te nodigen om mee te denken en vervolgens besluit te nemen op louter lokale afwegingen.	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	Om te komen tot een gedragen RES 1.0 en verder te werken richting realisatie is vertrouwen erg belangrijk. Binnen de RES NOB wordt een werkwijze en participatieproces vormgegeven waarin partijen zich gehoord voelen. Met het overwegingskader in de RES 1.0 wordt een stap gezet om het regionaal

		perspectief mee te nemen in de lokale afwegingen en besluiten.
Zorg voor een **transparant en begrijpelijk verhaal** dat u aan iedere inwoner kan uitleggen.	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	In de RES 1.0 is nadrukkelijk aandacht voor een gezamenlijk verhaal en er wordt een publieksversie gemaakt.
ENERGIESYSTEEMEFFICIËNTIE		
Blijf in gesprek met **Enexis en TenneT over** het loslaten van de optie N-1	Boxmeer Motie 9k. 'Transport-schaarste' dd 11 juni 2020	Er is een nauwe samenwerking met Enexis (en TenneT) om samen een efficiënt systeem vorm te geven.
Transportschaarste blijven bespreken met provincie Noord-Brabant en het Rijk en de consequenties voor de gemeente Boxmeer	Boxmeer Motie 9k. 'Transport-schaarste' dd 11 juni 2020	Stuurgroep RES NOB zal dit thema blijven agenderen bij provincie en Rijk totdat het is opgelost.
Wees bewust van het belang van zowel een effectieve verhouding zonne- en windenergie als van zoekgebieden in de nabijheid van de energiehoofdinfrastrcutur.	Provincie (kenmerk C2254875/4661951)	In nauwe samenwerking met Enexis (en TenneT) zijn effecten van de lokale afwegingen in de RES 1.0 doorgerekend.
Combineer zon en wind zoveel als mogelijk op één locatie.	Provincie (kenmerk C2254875/4661951)	In de RES 1.0 worden de richtinggevende kaders mee gegeven aan gemeenten. Zij maken de keus en de effecten hiervan worden regionaal binnen de RES besproken.
Zorgen over regionale coördinatie bij het inrichten en realiseren van de energie-infrastructuur.	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	Zowel regionaal als provinciaal (Energiek Brabant) wordt hier samen met gemeenten en de netbeheerders aan gewerkt. In het proces richting RES 2.0 worden plannen concreter en wordt er gewerkt aan een goede programmering.
Tegen de aanleg van energie-infrastructuur in het Natuur Netwerk Brabant	BMF (kenmerk EN 03.10-1747-sl)	In de RES 1.0 worden de richtinggevende kaders mee gegeven aan gemeenten. Zij maken de keus en de effecten hiervan worden regionaal binnen de RES besproken.

Regio Noordoost Brabant
RES Regionale Energie Strategie

Brief	
Van:	Klankbordgroep RES NOB
Aan:	Stuurgroep RES NOB
Datum:	3 maart 2021
Onderwerp:	Reactie op de RES 1.0

Aanleiding
Op 28 januari jl. heeft een aantal leden van de klankbordgroep een informeel gesprek gevoerd met een aantal leden van de stuurgroep. Daaruit hebben we kunnen opmaken dat we allemaal werken aan een gemeenschappelijk doel. Dat verbindt ons. Vanuit die verbinding op het gezamenlijk belang ontstond binnen de klankbordgroep de wens om te komen tot een gezamenlijke reactie op de RES 1.0, om daarmee het gesprek met de stuurgroep op constructieve wijze voort te zetten.

Hierbij ontvangt u de gemeenschappelijke reactie van de klankbordgroep op de RES 1.0. die in maart in alle gemeenteraden ter besluitvorming zal worden aangeboden. Wij vragen u om deze brief met uw raden te delen, zodat zij kennis kunnen nemen van de inbreng van de klankbordgroep. Naast deze gemeenschappelijke brief kunnen leden van de klankbordgroep afzonderlijk nog aanvullende inhoudelijke reacties sturen. We lichten hieronder eerst onze zorgen toe over de RES 1.0 en doen daarna graag een handreiking aan de stuurgroep voor het vervolg van de samenwerking binnen de RES NOB.

Zorgen over de RES 1.0
De voornaamste zorg van de klankbordgroep is dat de gemeentelijke autonomie voorop blijft staan ten koste van de regionale afweging. De handreiking ‘overwegingskader grootschalige opwek’ is een mooi instrument mits het minder vrijblijvend wordt ingezet. We pleiten ervoor dat het programmateam een advies uitbrengt aan de gemeente en dat de gemeente alleen gemotiveerd kan afwijken van dat advies. Om een transparant besluitvormingsproces te waarborgen pleiten we er ook voor dat het advies en de motivering openbaar beschikbaar komen. We begrijpen dat de besluitvorming lokaal moet plaatsvinden in de gemeenteraden. Tegelijkertijd moeten we ons realiseren dat een regionale afweging noodzakelijk is om suboptimale oplossingen te voorkomen, doordat we ons door gemeentegrenzen hebben laten beperken. We zien dat andere RES regio’s daar andere uitgangspunten in gekozen hebben. Zo heeft de RES West-Brabant, in tegenstelling tot de RES NOB, bijvoorbeeld wel gekozen voor een sterkere regionale regierol in de uitvoering van de RES.

De klankbordgroep ziet de volgende concrete risico’s ten aanzien van de in de RES 1.0. geformuleerde doelen (en daarmee de doelen uit het Klimaatakkoord), wanneer een transparant en regionaal afwegingskader ontbreekt:
- grootschalige opwek van zon en wind wordt mogelijk niet op de daarvoor meest geschikte plaatsen in de regio gerealiseerd;
- zorgvuldig ruimtegebruik en toepassing van de zonneladder zijn niet geborgd, wat mogelijk leidt tot onnodige aantasting van natuur en landschap;
- kansen voor agrarische structuurversterking en het verhogen van de kwaliteit van de leefomgeving worden mogelijk gemist;
- bij het voorleggen van plannen aan de gemeenteraad dreigt het NIMBY effect. Immers, als de reactie komt ‘Waarom moet het bij ons?’, ontbreekt zonder dat regionale afwegingskader de inhoudelijke onderbouwing. Als we wel komen tot een regionaal

afwegingskader, met draagvlak van inwoners en andere belanghebbenden, ziet men zich gesterkt in de procesgang naar gemeenteraad.
- De input van jongeren in de regio wordt onvoldoende meegenomen in de keuze voor bepaalde oplossingen. Hoewel jongeren zich niet perse op de regio richten, wil een groot deel van hen wel betrokken worden bij plannen rondom duurzame energie. Of dat gaat om plannen voor Nederland of in hun woonplaats maakt daarbij niet uit.

Een regionaal afwegingskader kan raden helpen om tot een zorgvuldige afweging te komen met een regionale bril. We hebben de stuurgroep eerder geadviseerd over dit punt. We zouden graag in gesprek met de stuurgroep de procesafspraken verder uitwerken tot een werkbaar proces met toegevoegde waarde.

Rol van de klankbordgroep
In de klankbordgroep hebben we onszelf de vraag gesteld hoe we vanuit onze positie kunnen bijdragen aan het oplossen van geconstateerde zorgen en risico's ten aanzien van de RES 1.0. Daarnaast hebben we geïnventariseerd welke rol de klankbordgroep zou kunnen innemen in het vervolg van het RES-proces, in aanloop naar de RES 2.0. Hierover willen we graag van gedachten wisselen met de stuurgroep.

Als klankbordgroep zijn we van mening dat we van grote toegevoegde waarde kunnen zijn binnen het RES-proces; door onze wortels in de Brabantse samenleving, de grote en diverse achterban[1], onze expertise en uitvoeringskracht etc. Om die reden vinden we het jammer dat het betrekken van de klankbordgroep in een vroegtijdig stadium als een bedreiging gezien kan worden door gemeenten (RES 1.0 pag. 32), want vanuit onze positief kritische houding denken we graag constructief mee in de RES. Graag benadrukken wij dat de klankbordgroep wat ons betreft juist een efficiënte manier is om de (strategisch) inbreng van stakeholders te ontvangen, onze achterban actief te betrekken, draagvlak te creëren en tijdwinst in het proces te behalen. Juist als er weerstand vanuit de lokale bevolking wordt verwacht, kan het voor een gemeentebestuur waardevol zijn om de inzichten vanuit de klankbordgroep te kennen en vanuit de inbreng van verschillende stakeholders een goede afweging, en daarmee een zorgvuldig besluit, te kunnen nemen.

De klankbordgroep ziet het als haar taak om signalen vanuit hun achterban actief op te halen en te delen in de klankbordgroep en met de stuurgroep. Daarnaast kunnen de leden ondersteunen bij het informeren vanuit de RES-organisatie naar de achterban, en helpen bij het creëren van draagvlak voor de energietransitie in hun achterban. Daar kan een wethouder in relatie tot de gemeenteraad ook voordeel van hebben. Ook zet de klankbordgroep zich graag in voor gezamenlijke lobbyactiviteiten, bijvoorbeeld richting het Rijk of NP RES. Daarnaast blijft de klankbordgroep uiteraard beschikbaar voor het inhoudelijk beoordelen van documenten en het signaleren van verbeterkansen vanuit de eigen expertise. Hierbij is het wel nodig dat de klankbordgroep in de gelegenheid gesteld wordt om advies uit te brengen, ook als het spannend wordt gevonden door gemeenten. De klankbordgroep hecht groot belang aan transparantie van het proces om inwoners, ondernemers en bedrijven in onze regio goed te kunnen betrekken bij het proces. Het is onze stellige overtuiging dat wanneer we een open en transparant proces aangaan met de omgeving, de kans op realisatie van de doelen groter is.

[1] In de klankbordgroep zitten vertegenwoordigers vanuit verschillende organisaties, waaronder jongeren, agrarische ondernemers, bedrijfsleven, woningbouwcoöperaties, energiecoöperaties, omgevingsdienst en natuur- en milieuorganisaties.

Tot slot

We hebben als klankbordgroep alle begrip voor de positie van lokale bestuurders en erkennen de gemeentelijke belangen die spelen. Toch vinden wij het van belang om als klankbordgroep middels deze brief nogmaals onze zorg ten aanzien van de vrijblijvendheid van het overwegingskader en de rol van de klankbordgroep met u te delen. Dit doen we vanuit onze betrokkenheid en omdat we ons medeverantwoordelijk voelen voor het slagen van de RES-opgave. We willen ons graag inzetten voor deze samenwerking, richting gemeenteraden, de inwoners en andere betrokkenen in de regio.

Graag blijft de klankbordgroep met de stuurgroep in gesprek. Wij zien de uitdagingen die deze opgave met zich meebrengt en denken graag actief mee over hoe wij gezamenlijk de ambities uit de RES 1.0 kunnen realiseren. We gaan samen op weg naar de RES 2.0, waarbij we mogelijkheden zien om de toegevoegde waarde van de klankbordgroep te vergroten.

Regio Noordoost Brabant
RES Regionale Energie Strategie

24 maart 2021

Aan de klankbordgroep RES Noordoost Brabant
Onderwerp: uw brief van 3 maart 2021 over de RES 1.0

Geachte leden van de klankbordgroep,

Namens de stuurgroep van de Regionale Energiestrategie in noordoost Brabant, wil ik graag reageren op bovengenoemde brief over de RES 1.0 en op het verzoek deze door te geleiden naar de gemeenteraden. De stuurgroep heeft deze brief besproken in de vergadering van 24 maart en is daarbij ingegaan op de twee belangrijkste punten uit uw brief, namelijk uw zorgen over de RES 1.0 en de rol van de klankbordgroep in het vervolgproces. Ik licht dat hieronder kort toe. Wij zullen deze reactie samen met uw brief aan de colleges van B&W en de dagelijks besturen van waterschappen en provincie sturen met het verzoek deze door te geleiden naar gemeenteraden en algemeen bestuur.

De klankbordgroep vertegenwoordigt een aantal belangrijke maatschappelijke organisaties en de stuurgroep hecht dan ook zeer aan uw inbreng. Leden van de klankbordgroep denken vanuit hun deskundigheid mee in diverse werkgroepen en de klankbordgroep geeft voorafgaand aan vergaderingen van de stuurgroep haar visie over voorstellen die in de stuurgroep worden besproken. De stuurgroep luistert daar uiteraard goed naar, maar maakt uiteindelijk de eigen afwegingen. U heeft zich steeds kritisch getoond over de keuze van de stuurgroep voor een regionaal bod met een lokale resultaatsverplichting en licht dat in uw brief nogmaals toe. De stuurgroep voelt net als u een grote maatschappelijke verantwoordelijkheid. Er moeten nu besluiten genomen worden met een grote impact. Deze besluiten worden genomen op lokaal niveau door de gemeenteraden. De gemeenteraden vertalen de ambities uit het klimaatakkoord tot 2030 in plannen die in en door gemeenten uitgevoerd zullen worden. Daar is lokaal een goed draagvlak voor nodig. Deze besluitvorming wordt in de ogen van de stuurgroep het best gediend door te zorgen dat de gemeenteraad goed in positie wordt gebracht met lokale verantwoordelijkheid als uitgangspunt. De stuurgroep is van mening dat de handreiking overwegingskader gemeenten hierbij voldoende aanknopingspunten biedt voor een zorgvuldige afweging van de maatschappelijke opgaven waarover u in uw brief spreekt.

Zoals gezegd, vindt de stuurgroep de inbreng van de klankbordgroep waardevol en stelt uw streven naar één gezamenlijke visie op prijs. Ook de stuurgroep wil het gesprek met u graag voorzetten, ook al zijn we het niet altijd met elkaar eens. Wij hopen daarom op korte termijn met u verder te spreken over de wijze waarop de samenwerking in aanloop naar de RES 2.0 het best vorm kan krijgen om te zorgen dat de energietransitie de kwaliteit van de regio versterkt en bijdraagt aan een duurzame toekomst voor iedereen.

Met vriendelijke groet,

Marieke Moorman,
Voorzitter stuurgroep Regionale Energiestrategie noordoost Brabant.

REGIO HART VAN BRABANT

Aan het Algemeen Bestuur van het Waterschap Aa en Maas

Tilburg, 9 maart 2021

onderwerp: Definitieve REKS Hart van Brabant
kenmerk: GB/TZ/2021-22

Geachte leden van het Algemeen Bestuur,

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat elke regio in Nederland een 'Regionale Energie Strategie' maakt. In de Regio Hart van Brabant is het thema klimaatadaptatie daaraan toegevoegd. Dit heeft geleid tot een 'Regionale Energie en Klimaatstrategie Hart van Brabant (REKS)'.
Afgelopen twee jaar heeft de Regio Hart van Brabant intensief samengewerkt met de voormalige gemeente Haaren, de drie waterschappen, de provincie Noord Brabant en een groot aantal stakeholders om te komen tot een definitieve REKS.

Op 4 maart 2021 heeft het portefeuillehoudersoverleg Milieu & Afval van de Regio Hart van Brabant samen met de drie waterschappen en de provincie Noord Brabant de definitieve REKS vastgesteld en vrijgegeven voor de lokale besluitvorming. Ik heb de definitieve REKS met bijbehorende stukken inmiddels aangeboden aan uw Dagelijks Bestuur. Zij zullen eerst een besluit nemen en met een reactie vervolgens dit aan u voorleggen, waarna u als Algemeen Bestuurslid aanzet bent.

Het maken van de REKS is een intensief traject geweest waarbij wij zoveel mogelijk bewoners, bedrijven, maatschappelijke partijen en uw als raadsleden hebben proberen te betrekken. In de afgelopen maanden zijn er 12 webinars voor bewoners georganiseerd waaraan enkele duizenden mensen hebben deelgenomen. Aan de regionale internet enquête hebben meer dan 2.100 bewoners meegedaan. Waardevolle inzichten, meningen en aanbevelingen zijn gedaan.
Naar aanleiding van het concept bod REKS hebben wij van gemeenten, de waterschappen, de provincie, natuurorganisaties en energie coöperaties reacties op het concept bod REKS ontvangen. Alle reacties die wij hebben ontvangen en de waardevolle input vanuit o.a. de webinars en de internet enquête zijn reden geweest om de REKS aan te scherpen. Maar, de REKS is geen einddocument maar een tussenproduct naar een klimaatneutrale en bestendige toekomst. Kortom, alle informatie die de afgelopen periode is ontvangen is ook input voor het vervolg.

postadres Postbus 788, 5000 AT Tilburg bezoekadres Burgemeester Brokxlaan 12, 5041 SB Tilburg
tel 013 744 0406 e-mail info@regio-hartvanbrabant.nl web www.regio-hartvanbrabant.nl
KvK 61911909 IBAN NL65 BNGH 0285 1651 19 BTW 854544975B01

WERKEN
Dongen
Gilze en Rijen
Goirle
Heusden
Hilvarenbeek
Loon op zand
Oisterwijk
Tilburg
Waalwijk
SAMEN

Landelijk is afgesproken dat alle 30 regio's in Nederland voor 1 juli 2021 de definitieve RES indienen bij het Programmabureau NPRES. Ik wil u dan ook vragen om voor deze datum een besluit te nemen. De stukken kunt u vinden op de website www.regio-hartvanbrabant.nl/REKS/downloads.

Tot slot bedank ik u voor uw input tijdens de vele radenavonden die regionaal aan dit onderwerp zijn gewijd. We mogen trots zijn op het resultaat tot dusver.

Met vriendelijke groet

G. Bruijniks

Voorzitter Portefeuillehoudersoverleg Milieu en Afval regio Hart van Brabant
Wethouder Loon op Zand

postadres Postbus 788, 5000 AT Tilburg bezoekadres Burgemeester Brokxlaan 12, 5041 SB Tilburg
tel 013 744 0406 e-mail info@regio-hartvanbrabant.nl web www.regio-hartvanbrabant.nl
KvK 61911909 IBAN NL65 BNGH 0285 1651 19 BTW 854544975B01

WERKEN
Dongen
Gilze en Rijen
Goirle
Heusden
Hilvarenbeek

Loon op zand
Oisterwijk
Tilburg
Waalwijk
SAMEN

Kon pagina 1 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 2 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 3 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 4 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 5 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 6 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 7 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 8 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 9 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 10 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 11 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 12 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 13 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 14 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 15 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 16 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 17 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 18 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 19 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 20 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 21 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 22 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 23 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 24 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 25 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 26 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 27 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 28 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 29 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 30 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 31 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 32 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 33 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 34 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 35 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 36 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 37 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 38 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 39 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 40 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 41 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 42 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 43 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 44 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 45 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 46 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 47 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 48 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 49 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 50 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 51 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 52 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 53 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 54 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 55 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 56 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 57 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 58 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 59 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 60 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 61 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 62 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 63 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 64 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 65 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 66 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 67 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 68 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 69 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 70 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 71 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 72 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 73 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 74 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 75 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 76 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 77 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 78 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 79 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 80 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 81 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 82 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 83 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 84 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 85 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 86 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 87 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 88 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 89 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 90 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 91 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 92 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 93 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 94 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 95 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 96 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 97 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 98 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 99 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 100 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 101 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 102 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 103 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 104 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 105 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 106 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 107 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 108 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 109 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 110 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 111 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 112 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 113 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 114 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 115 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 116 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 117 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 118 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 119 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 120 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 121 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 122 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 123 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 124 uit document 07. REKS 1.0 Hart van Brabant niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Reacties op het concept bod REKS

Reactie Hilvarenbeek	
Vraag / opmerking	Op de volgende manier verwerkt
In de REKS wordt vooral ingezet op windenergie. Voor zon op land is een "Handreiking voor duurzame opwek in buitengebied" opgenomen. De raad van Hilvarenbeek ziet deze handreiking als leidraad maar bepaalt in haar eigen Visie Grootschalige Opwek Hilvarenbeek (VGO) de ambitie voor de hoeveelheid zonneparken en locaties waar die al dan niet in Hilvarenbeek kunnen worden gerealiseerd. In het 4e kwartaal van dit jaar evalueren we onze VGO. Hierbij maken we nieuwe keuzes voor ons beleid voor de komende jaren. We vragen om een concretere uitwerking van de REKS zodat we deze kunnen mee nemen tijdens de evaluatie. De uitwerking van de definitieve REKS en onze VGO kunnen hierdoor op elkaar worden afgestemd.	In samenspraak met o.a. de gemeente Hilvarenbeek is een Regionale Strategie zonnevelden opgesteld.
Het bod voorziet in 10 windturbines boven nieuw bos na 2030 in het zuiden van Hilvarenbeek. Die ontwikkeling is nog in geen enkel beleidskader aan de orde geweest. We zien ook dat de druk op het buitengebied toeneemt. Met de claim van wind boven nieuw bos kunnen we pas instemmen als hierover discussie is geweest in onze raad en dit verankerd is in een integrale gemeentelijke visie of beleidskader.	Er is een aparte paragraaf Wind boven bos opgenomen.
De regio Hart van Brabant heeft met haar concept bod REKS een hoge ambitie. De visie voor de Hub 'knooppunt De Baars' wordt gezien als een eerste vertaling naar de uitvoering. Er zijn echter nog veel onduidelijkheden hierover. We zien in de uitwerking van de definitieve REKS graag een concretere uitwerking van de haalbaarheid van de plannen, zowel financieel als maatschappelijk.	Plannen voor de Baars worden parallel aan het maken van het bod ontwikkeld
Onze raad juicht toe dat in de REKS ambities zijn opgenomen voor vergroening van het buitengebied en de waterberging. Echter, papier is	Een voorstel is opgenomen in het hoofdstuk klimaatadaptatie van de REKS

geduldig en de praktijk weerbarstig. In de uitwerking van de definitieve REKS zien we graag hoe de regio die klimaatadaptatie denkt te realiseren.	
In het verdere proces richting het definitieve REKS-bod en de bijbehorende uitvoeringsplannen vraagt de Raad van Hilvarenbeek de mogelijkheid te houden om zelfstandig en onafhankelijk te kunnen besluiten over deelname aan projecten met financiële consequenties voor gemeente Hilvarenbeek. Voor de uitvoering van de REKS heeft de regio HvB de ambitie uitgesproken om te acteren als één gemeente, en dat er een verdeelsleutel komt voor lasten en baten. Omdat de kosten van projecten en daarmee de impact op onze gemeentelijke financiën niet duidelijk zijn, wenst de Raad hierover zelfstandig te kunnen besluiten.	Gemeenteraden blijven zelf altijd aan zet zeker als het gaat om financiën.
Onze raad hecht groot belang aan brede, lokale participatie bij duurzame projecten. De raad juicht dan ook de actieve rol van de lokale energie coöperaties binnen de REKS toe. Het streven naar 50% financiële participatie moet een meer voorwaardelijk karakter gaan krijgen voor het vergunnen van duurzame energieprojecten. Onze raad verzoekt de regio de lokale participatie als belangrijkste speerpunt van de uitwerking van de REKS te maken en dit zo bestendig mogelijk vast te leggen in het definitieve bod REKS.	Zie hoofdstuk participatie en de samenwerkingwerkingsovereenkomst met de LEC's.
Ook vraagt ons college een verkenning van de mogelijkheden om als gezamenlijke overheden te investeren, rekening houdend met alle regels die betrekking hebben op overheidsdeelnemingen (marktwerking, staatssteun, etc.).	In het kader van de uitvoeringsorganisatie wordt dit uitgewerkt
Realisatie van de beoogde doelen in 2030 zal meest afhankelijk zijn van het enthousiasme, draagvlak en ondersteuning van onze inwoners. In het proces naar de definitieve REKS vragen wij daarom voldoende tijd in te ruimen voor communicatie met de samenleving.	Er is veel tijd besteed aan het houden van webinars voor bewoners die over het algemeen ook goed bezocht zijn. Ook is er nauw contact met de LEC's.

Reactie Loon op Zand	
Motie	Op de volgende manier verwerkt
Om de eerste aanbeveling 'Monitor en stuur op realisatie van het aandeel hernieuwbare energie in de komende jaren' van de Rekenkamercommissie over te brengen en mee te nemen naar het HvB REKS platform in de uitwerking van het definitieve REKS bod;	In het REKS-bod is een hoofdstuk opgenomen over monitoring. Deze monitoring zal in 2021 geïmplementeerd worden
In de gesprekken over het definitieve REKS bod en de uitvoeringsplannen expliciet ermee rekening te houden dat de Raad van de Gemeente Loon op Zand te allen tijde zelfstandig en onafhankelijk moet kunnen besluiten over het wel of niet deelnemen aan projecten met financiële consequenties voor gemeente Loon op Zand;	Gemeenteraden blijven verantwoordelijk voor het nemen van dergelijke besluiten

Reactie Haaren	
Vraag / opmerking	Op de volgende manier verwerkt
Denk goed na over de duurzaamheid van zonnepanelen en windmolens. De levensduur is niet oneindig en eventuele vervangingsinvesteringen op termijn moeten worden meegenomen in het financiële plaatje. Niet alleen van windmolens en zonnepanelen zelf maar ook van de benodigde infrastructuur	Vervangingsinvesteringen worden meegenomen in businesscases.
Ga er op voorhand niet vanuit dat de – nu al schaarse – groene gebieden kunnen worden volgebouwd met zonnepanelen of windmolens. Kijk kritisch naar de mogelijkheden in de gehele regio. Ons advies is: ga er daarbij niet a-priori vanuit dat bij de grenzen van de regio de meeste mogelijkheden zijn.	Hierop is invulling gegeven met het ontwikkelscenario en de regionale strategie zonnevelden
Zonnepanelen op bedrijfsgebouwen zien wij als zeer kansrijk: wees creatief met het onderzoek naar mogelijkheden, bijvoorbeeld bouwkundige aanpassingen die eventueel (financieel) worden ondersteund. Zonnepanelen op daken is o.i. vanuit landschappelijk oogpunt vele malen	Daarom is er ook de ambitie van 25% opgenomen.

aantrekkelijk dan natuur of weilanden volbouwen. Ook het voorbeeld dat reeds in de REKS (regio Hart van Brabant) gegeven wordt over zonnepalen boven partkeerplaatsen zoals bij de Efteling heeft onze voorkeur. Dit zou voor alle partplaatsen groter dan een hectare moeten worden bekeken. Ook vanuit het infrastructurele oogpunt, aangezien deze veelal in de bebouwde kom liggen waar de opgewekte elektriciteit gebruikt kan worden.	
Onderzoek de mogelijkheden om bijvoorbeeld met behulp van coöperatieve samenwerkingen te komen tot een hogere participatiegraad. Wij zien coöperaties (lokaal of regionaal) als een kansrijke mogelijkheid die het onderzoeken en faciliteren meer dan waard zijn.	Er wordt gewerkt aan een samenwerkingsovereenkomst met de LEC's.

Reactie Aa en Maas	
Vraag / opmerking	Op de volgende manier verwerkt
Provinciale afstemming Integraliteit is echter niet alleen belangrijk binnen de regio, maar ook binnen de provincie Noord- Brabant als geheel. Nu, in opmaat naar de REKS 1.0, is het moment om actieve uitwisseling en afstemming tussen de RES'en te organiseren. Alleen dan kunnen de regio's tot een zo optimaal mogelijke invulling van het landschap komen en kan worden voorkomen dat er keuzes worden gemaakt waar we op de langere termijn last van krijgen. Bovendien staan de regio's in Noord-Brabant allen voor vergelijkbare opgaven en zijn zij gebaat bij het onderling uitwisselen van expertise, onderzoeksresultaten en best-practices. Zo wordt in de verschillende regio's voorgenomen nader onderzoek naar de effecten van zonne-energie op bodem en water te doen en heeft iedere regio de ambitie optimaal te willen inspelen op innovaties. Door samen te werken – Ons kenmerk: 900176 2/2 wellicht ligt hier een coördinerende rol voor de provincie Noord-Brabant – zou op deze onderwerpen niet alleen een efficiëntieslag, maar ook kwaliteitsverbetering behaald kunnen worden.	Er wordt binnen de Stuurgroep Brabant goed samengewerkt en worden zaken afgestemd. Ook op onderdelen wordt samengewerkt zoals bij het uitvoeren van een MKBA voor warmte (samen met West Brabant)
Houd rekening met de verduurzamingsopgave van de waterschappen Voor het onderdeel participatie wordt in de concept RES aangegeven dat 50% lokaal eigendom wordt nagestreefd. Zoals benoemd in het Klimaatakkoord hebben de waterschappen hierin echter de bijzondere positie van zowel lokale ontwikkelaar als decentrale overheid met een verduurzamingsopgave, die bij de uitwerking van 50% lokaal eigendom dan ook in acht moet worden genomen.	Wij proberen maximale invulling te geven aan 50% participatie
Rol waterschap Aa en Maas In de uitwerking van de REKS 1.0 en in de fasen daarna, verdelen wij onze inzet graag zo slim mogelijk over de diverse RES regio's waar wij betrokken zijn. Voor de regio Hart van Brabant gaat onze aandacht specifiek uit naar de gebiedsopgave voor het overstromingsgebied van de Maas en in het bijzonder de energiehub	Waterschap Aa en Maas is intensief betrokken bij de uitwerking van gebiedsopgave 6 en zal t.z.t. ook betrokken worden bij de uitwerking van de energiehub Heusden. Ook bij het nader uitwerken van coalities voor bijvoorbeeld aquathermie zal het waterschap betrokken worden.

te Heusden. Bij de nadere uitwerking worden we graag betrokken om mee te denken over de relatie met het waterbeheer, specifieke koppelkansen en het benutten van aquathermie. Daarnaast kunnen wij als waterschap, vanwege onze betrokkenheid bij drie RES'en (Noordoost Brabant, Metropoolregio Eindhoven en Hart van Brabant) een rol spelen in de afstemming met deze regio's in relatie tot onze kerntaken.	

Reactie BMF, natuurmonumenten en Brabants Landschap	
Vraag / opmerking	Op de volgende manier verwerkt
De regio stelt een 'bod' voor elektriciteitsopwekking vast van 1 TWh. Dat lijkt op het eerste gezicht een redelijke bijdrage aan de landelijke doelstelling van 35 TWh, mede gezien de omvang van de regio. Echter, in de Concept REKS merkt u terecht op dat bij de warmtetransitie een aanvullende elektriciteitsvraag ontstaat van ca. 0,5 TWh. Dat betekent dat met het bod van 1 TWh de beoogde 50% hernieuwbare energie in 2030 niet gerealiseerd kan worden. Dit vraagt nog om een oplossing, die in onze ogen overigens niet gezocht moet worden in nog meer windturbines of zonnevelden, vanwege het overwegende kwetsbare landschap in een groot deel van het gebied Hart van Brabant.	Dit moet worden ingebracht in het landelijke klimaatberaad
• Voor de warmtetransitie is geen ambitie voor 2030 opgenomen. In het Klimaatakkoord wordt landelijk gestreefd naar het verduurzamen van 1,5 miljoen woningen. Voor de REKS regio zou dat neerkomen op zo'n 43.000 woningen in 2030 (op basis van dezelfde verdeelsleutel als de 35 TWh (1/35ste deel)). Met uitzondering van energiebesparing (zie volgende punt) zien we hiervan nog geen concrete uitwerking in uw Concept REKS. Ter inspiratie verwijzen wij graag naar het project Thuisbaas van Urgenda (https://www.thuisbaas.nl/), waarbij woningen voor circa 30.000 euro worden verduurzaamd met een integrale	Klopt, eerst moet er een warmtestrategie zijn. Deze uitwerking zal hoogstwaarschijnlijk komen in de REKS 2.0.

systeemaanpak die bewoners ontzorgt en lokaal/regionaal voor veel werkgelegenheid zorgt.	
• Besparing krijgt in de REKS expliciete aandacht, en dat is wat ons betreft terecht want voor elke Joule besparing hoeft minimaal drie Joules minder energie opgewekt te worden. De Concept REKS streeft naar 20% energiebesparing in 2030. Dat is vooruitstrevender dan de meeste andere Brabantse RES regio's, maar ons inziens nog steeds te beperkt. Daarnaast lijkt deze besparing vooral over warmte te gaan en is er geen expliciete besparingsdoelstelling opgenomen voor elektriciteit. We roepen u op om nog steviger in te zetten op besparing, niet alleen voor warmte, maar ook voor elektriciteit.	Er is een uitgewerkt hoofdstuk besparing opgenomen. Dat gaat niet alleen over warmte maar ook over elektriciteit.
• Er wordt expliciet aandacht besteed aan zon-op-dak. Dat vinden we positief. De ambitie om 25% van de grote daken te benutten is een goede start, maar zou wat ons betreft nog ambitieuzer mogen zijn. U kunt een voorbeeld nemen aan de RES Noordoost Brabant die inzet op 40% van de daken.	Wij hebben navraag gedaan wat een reële aanname is. 25% is ambitieus, maar wel reëel.
• We missen expliciet aandacht voor zon op verharde oppervlaktes, zoals parkeerplaatsen en parkeergarages. We vragen u om ook zon op kleine daken niet te vergeten. Boven de (autonome landelijke ontwikkeling van) 7 TWh telt dit wel mee in de *extra* opgave voor grootschalige opwekking [1]. Bij de REKS gaat dit bijvoorbeeld over de extra 0,5 TWh voor elektrificatie bij de warmtetransitie.	Ook deze punten hebben de aandacht binnen de werkgroep energiebesparing/zon op dak. In de regionale strategie zonnevelden is er ook aandacht voor zon op parkeerterreinen.
• Als natuur- en milieuorganisaties zijn we op hoofdlijnen zeer te spreken over de opname van de zonneladder. In de zonneladder is het Natuurnetwerk Brabant uitgesloten, wat we zeer toejuichen. We vragen ook nadrukkelijk aandacht voor het uitsluiten van	Er is in het definitief bod een regionale strategie zonnevelden opgenomen. De natuurorganisaties zijn bij de opstelling ervan betrokken geweest.

weidevogelgebieden. Daarnaast is er een duidelijke handreiking opgenomen voor zonnevelden in het buitengebied. Met name het uitschrijven van een tender is positief. Tot onze spijt is het tot nu toe niet gelukt om tot een *regionaal sturend* kader voor de afweging van locaties te komen, waardoor er bij ons een grote zorg blijft ten aanzien van regie op zonnevelden in het landschap. Wij dringen er op aan om dat regionaal sturende kader alsnog te ontwikkelen. Ook dringen wij erop aan om, vanuit uw uitgangspunt dat zonnevelden niet de voorkeur hebben (vanwege het sparen van landbouwgrond en het landschap) een maximumoppervlakte vast te leggen voor zonnevelden in de regio.	
• Voor de windlocaties tot 2030 zijn naar onze mening de meest logische gebieden aangewezen, zoals de noordelijke polders en agrarische landschappen bij Waalwijk en Heusden en nabij stedelijk gebied (rondom ring Tilburg), waarbij uitgegaan is van het behoud van ongerepte natuurpanorama's en waarbij het Natuurnetwerk Brabant is uitgesloten. Dat is zeer belangrijk voor de ruimtelijke kwaliteit, het landschap en de natuur in Hart van Brabant en wij willen u hiermee complimenteren. Wij gaan er vanuit dat bij de concretisering van initiatieven in deze gebieden goed rekening wordt gehouden met de aanwezige waarden (natuur, landschap, cultuurhistorie). De voorgestelde ontwikkelingen in het zuiden (bij Goirle en Hilvarenbeek) na 2030 moeten wat ons betreft kritisch bekeken worden op basis van een 'windladder' die een hiërarchie van voorkeurslocaties beschrijft. De windlocatie Kattenberg vraagt overigens in de nadere detaillering om maatwerk, om de ongestoorde horizon van de Kampina en het weidevogelgebied Moergestels Broek niet aan te tasten.	Bij de nadere uitwerking van de hubs zullen deze punten meegenomen worden
• De Concept REKS kiest expliciet voor concentratie van windturbines, eventueel in combinatie met zonnevelden. Dat ondersteunen wij van harte om zo een 'confetti' van windturbines in	

het landschap te voorkomen.	
• Bij geothermie en funderingspalen voor windturbines vragen wij expliciet aandacht voor de geologische structuren en breuken in de ondergrond.	Zal bij de uitwerking meegenomen worden
• We zijn positief over het opnemen van het streven naar 50% lokaal eigendom en aandacht voor het ondersteunen en versterken van lokale partijen en energiecoöperaties op regionale schaal. Denk daarbij niet alleen aan financiële ondersteuning (bijvoorbeeld met een Ontwikkelfonds), maar ook aan het ondersteunen van kennis, kunde en professionalisering van de burgerbeweging.	
• We bevelen ten zeerste aan om voor de REKS 1.0 een plan MER te laten opstellen, in navolging van het advies van Commissie MER van 28 oktober 2019. De commissie noemt enkele overduidelijke voordelen, waaronder: verbetering van de kwaliteit van besluitvorming, een snellere uitvoering van energieprojecten, en borging van participatie.	We hebben er uiteindelijk voor gekozen nu geen plan MER te doen, maar in en later stadium wordt bekeken of we nog een plan MER gaan doen
• We zijn positief over de manier waarop u invulling geeft aan procesparticipatie bij de REKS. Uw REKS is in Brabant onderscheidend door het opnemen van vertegenwoordigers van natuur- en milieuorganisaties en lokale energiecoöperaties in de Stuurgroep. We roepen u op om ook jongeren een stem te geven, bijvoorbeeld door de JongRES vertegenwoordiger een plek te geven in de Stuurgroep, zodat jongeren structureel betrokken worden bij de REKS 1.0. Voor de procesparticipatie naar de REKS 1.0 raden wij u aan om meer aandacht te besteden aan de terugkoppeling van de inbreng van stakeholders bij werkateliers. Nu is vaak onduidelijk hoe	We nemen in het definitief bod nog iets op over het jongerenmanifest (hoofdstuk bestuurlijk draagvlak en participatie)

hun inbreng is verwerkt in de Concept REKS.	
• Het idee om energiehubs in te richten nabij stedelijke gebieden laat zien dat deze REKS oog heeft voor maatschappelijke kosten en baten. Dat vinden wij positief. Voor de ontwikkelingen in de zuidelijke gebieden rondom Goirle en Hilvarenbeek na 2030 moeten forse investeringen gedaan worden in netinfrastructuur. We vragen ons af of dit een goede keuze is.	
• Bij nieuwe tracés voor energie-infrastructuur vragen wij extra aandacht voor verstoring en aantasting van natuurgebieden. We zijn tegen aanleg van energie-infrastructuur in het Natuurnetwerk Brabant.	
• We lezen in de Concept REKS niet veel over bovenregionale Brabantse afstemming en afstemming met de Belgische buren. Voor de Amercentrale is afstemming met West-Brabant natuurlijk nodig, maar ook voor andere energiebronnen geldt dat de oplossing dichter bij de buurregio's kan liggen dan in de eigen regio.	We hebben regelmatig afstemming met omliggende regio's en hebben dat af en toe ook in het definitieve bod genoemd

Reactie Gemeente Dongen = gekregen zienswijzen van de raad	
Vraag / opmerking	Op de volgende manier verwerkt
Het CDA vindt het jammer dat landbouw in het zuidelijk gebied met meer een economische prioriteit is zij ziet graag dat er rekening gehouden wordt met de impact die landbouw heeft op het ruimtelijk gebied in de vorm van een stukje natuur zij is benieuwd naar de mogelijkheden voor verwarming via oppervlaktewater, aquathermie	Wij hebben de ZLTO nadrukkelijk betrokken bij de uitwerking van het definitieve bod. We gaan de mogelijkheden van aquathermie nog verder verkennen
D66 is in grote lijnen blij met het bod zij vraagt aandacht voor de uitwerking van sociale participatie zij vraagt zich af of er wel genoeg SE plus subsidie voor zon- en windenergie is om zonne-energie op daken te realiseren en maakt zich zorgen over de toenemende weerstand tegen windenergie door windmolens die steeds hoger worden D66 vraagt zich af met welke maatregelen Dongen de inwoners meekrijgt om een warmtereductie van 20% te realiseren Is er wel een actieplan voor de vergroening voor huizen? D66 vraagt zich tevens af of er wel draagvlak is voor En natuurlijk en hoe het staat met de gewasderving in 's Gravenmoer	
WD zet in op de productie van duurzame energie zij heeft de volgende prioriteiten mee zonnepanelen gebruiken op daken heeft de voorkeur boven zonnevelden in de vrije ruimte Voorkeur voor windmolens boven zonneweide Als er zonneweiden komen, kunnen deze worden geïntegreerd in natuurgebieden Er is ruimte voor grote windmolens van 4 a 5 meter De WD vindt innovatie heel belangrijk om steeds weer opnieuw er bij te betrekken De WD sluit zich aan bij Provinciale Staten voor de inzet op kernenergie en denkt zelf dat waterstof ook een belangrijke rol spelen Tevens vraagt zij aandacht voor klimaatadaptie, te weten goed waterbeheer in tijden van overvloed en tekort	Ook de REKS geeft aan dat zonnevelden beperkt moeten worden. In het REKS-bod is ook een paragraaf opgenomen over innovatie en waterstof. Ook pleitten we voor het nemen van zogenaamde 'no-regret' maatregelen. Kernenergie vinden we een discussie op landelijk niveau.
De Volkspartij Dongen gaat voor samenwerken met natuur en samenleving zij heeft voor energie een voorkeur voor collectieve maatregelen i p v individuele maatregelen Het mag met zo zijn dat woningen die ingericht zijn op hoge temperatuurvoorziening, door de lage temperatuurvoorzienmg van aardgas allemaal aangepast zouden moeten worden De Volkspartij zet ook in op besparen van energie die je met nodig hebt door bijvoorbeeld isolatie Het gaat om een goede balans tussen ondernemers, landbouw en inwoners zij ziet het liefst zonnepanelen op daken en zonneweides in combinatie met	De combinatie van windmolens en zonnevelden wordt ook in de REKS nagestreefd

wateropslag bij windmolens moet heel nadrukkelijk gekeken worden naar de inpassing in de natuur en voor de omgeving Waterstof vindt de Volkspartij Dongen een goede ontwikkeling, maar meer voor lange termijn De Volkspartij Dongen denkt dat kernenergie geen weg is omdat er geen oplossing is voor de afvalstromen zij vindt CO2 absorptie ook een optie zeker in kassen waar vaak vraag is naar CO2 Het tekort en overschot van water kan wat betreft de Volkspartij Dongen worden opgepakt in combinatie met afvalwater en biodiversiteit Bijvoorbeeld groente en fruit afval afvoeren via riool en daarmee geschikt maken voor biomassa De Volkspartij heeft nog twee aanvullende vragen aan de Rijksoverheid De saneringsregeling wordt afgebouwd, wordt het daardoor met veel minder interessant om zonnepanelen neer te leggen? Wordt het aardgasprobleem met verplaatst in plaats van verminderd omdat de landen om ons heen de overstap maken naar aardgas en Hart van Brabant wel gaat voor verminderen	
De PvdA vindt dat er te weinig aandacht is voor glastuinbouw, want dat zorgt voor kwart CO2 CO2 kan gebruikt worden voor groei gewassen en de partij vraagt zich af of daar subsidiemogelijkheden voor zijn? De PvdA vraagt zich ook af wat we kunnen op gemeentelijk niveau, bijvoorbeeld zonnepanelen op gemeentelijke sportaccommodaties De PvdA is met enthousiast over biomassa zij geeft tevens aan dat er wellicht nog meer input komt naar aanleiding van de Regionale Radenavond REKS die verwerkt zal worden in de opimeweergaven	Glastuinbouw hoort formeel niet tot de REKS maar hebben we bijvoorbeeld in de RSW wel meegenomen

Reactie Provincie NB	
Vraag / opmerking	Op de volgende manier verwerkt
Klimaatadaptatie Brabant Klimaatproof is een van de hoofdopgaven in de provinciale omgevingsvisie 'De kwaliteit van Brabant – Visie op de Brabantse Leefomgeving'. Bij de verdere uitwerking moeten afwegingen goed worden onderbouwd, zodat de krachten tussen provincie en regio gebundeld kunnen worden. De feitelijke klimaatadaptieve maatregelen worden opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland.	Klimaatadaptatie is in het definitieve bod verder uitgewerkt.
Ruimtegebruik De REKS is nog abstract. Graag wil de provincie in nauwe samenwerking met de reigo verder vorm en inhoud geven aan de verdere concretisring van initaiteven warbij de nieuwe manier van samenwerken uit de Brabantse omgevingsvisie met diep-, rond-, en breed kijken leidraad is. In dit kader verzoekt de provincie om na te gaan in hoeverre een plan MER voor de (onderdleen van) de REKS wenselijk of noodzakelijk zijn.	We hebben de wens om het voeren van een MER verkend maar uiteindelijk besloten om dit uit te stellen.
Systeemefficiency Voor de verdere uitwerking richting RES 1.0 bevelen wij u aan om ook voor de HUBS waar nu enkel sprake is van windenergie de toevoeging van zonne-energie af te wegen. Daarnaast achten wij het wenselijk dat u onderling afspraken maakt over de volgorde waarin zonne-energie in het buitengebied wordt gerealiseerd, waarbij de feitelijke geschiktheid van de locaties en het slim en efficiënt benutten van het netwerk en niet de gemeentegrenzen leiden zijn.	In de meeste hub is een combinatie van wind en zon gewenst. In onze regionale strategie zonnevelden geven we hier invulling aan.
Ruimtelijke procedures De provincie vindt het van belang om de verdere uitwerking van de REKS zo dicht mogelijk bij de inwoners te belggen en staat dan ook positief tegenover overdracht van bevoegdheden van windparken.	
Sociale participatie In het concept REKS bod is hier al een goede invulling aangegeven. Bij de verdere uitwerking kan een beroep worden gedaan bij de provincie.	
SER advies inzake 'RES en arbeidsmarkt'	We hebben in het bod een plan voor arbeidsmarktbeleid opgenomen

De SER heeft in juni 2019 geadviseerd om de uitdagingen van de energietransitie op het gbied van proactief arbeidsmarktbeleid ook deel in te bedeen in de RES'sen. De provincie beschouwt dit als een opdroep tot het benutten van kansen voor de toekomstige werkgelegenheid en roept op om in het REKS bod 1.0 een nadere invulling aan te geven.	
Nationale Agenda Laadinfrastructuur De provincie geeft in overwegin om bij de doorontwikkeling van de REKS ook rekening te houden met de uitrol van de publieke laadinfrastructuur voor personenvervoer. Het opnemen hiervan in de besluitvormingsstructuur van de REKS zorgt voor een goede afstemming van duurzame lokale energieopwekking met een planmatige uitrol van de laadinfrastructuur.	Richting REKS 2.0 zullen we ook de laadinfrastructuur meenemen
Aanpak werklocaties De provincie wil samen met de regio het initiatief nemen om de komend drie jaar drie bedrijventerreinen te verduurzamen. Uit een eerste inventarisatie komen ook de bedrijventerreinen Katsbogten en Loven naar voren.	
Toepassingsmogelijkheden voor innovaties Bij de verdere doorontwikkeling van de REKS vragen wij u op zoek te gaan naar toepassingsmogelijkheden voor (Brabantse) innovaties die de energietransitie mede kunnen vormgeven.	We gaan de komende tijd meer aandacht besteden aan innovaties (zie ook het definitieve bod)
Randvoorwaarden richting het Rijk Er wordt aangegeven dat ook de provincie een brief hierover naar het rijk stuurt. Ze vragen om ook in het definitieve bod de aspecten laagvliegroutes en militaire radar in relatie tot windmolens op te nemen.	Is iets opgenomen over de radarproblematiek
Regionale uitvoeringsorganisatie Ze vragen om een uitwerking voor een regionale uitvoeringsorganisatie.	Een eerste uitwerking is gegeven in het REKS-bod

Reactie LEC's	
Vraag / opmerking	Op de volgende manier verwerkt
<u>Bedrijfsdaken</u> Onder 3.1 "Inleiding" staat dat het de ambitie is om 270 ha bedrijfsdaken te beleggen met zonnepanelen. Dat is ongeveer 25% van alle bedrijfsdaken. Hierop inzetten om dat percentage te verhogen lijkt ons zinvol. Het scheelt vele kostbare maaiveld-hectares. Wij denken dat samenwerking van de gemeenten en de LEC's HvB mogelijk nieuwe aanpakken kan opleveren! Opgedane ervaringen kunnen daarbij worden meegenomen.	Wij hebben navraag gedaan wat een reële aanname is. 25% is ambitieus, maar wel reëel.
<u>Besparing 20%</u> De aanname dat t.b.v. de becijfering van de benodigde duurzame hoeveelheden energie wordt uitgegaan van een besparing van 20% kent een risico (onder 3.2 "De relatie met de REKS en Transitievisie Warmte"). Het is immers lastig om mensen aan het besparen te krijgen. Toch moeten we alles op alles zetten om zeker de 20% besparing te halen. Daarbij zou zelfs het streven moeten zijn om meer dan 20% (25 tot 50%) te halen. Wij merken op dat er voor de besparingsopgave een rol voor de LEC's HvB ligt om inwoners te stimuleren maatregelen te nemen. De aanpak, zoals op dit moment wordt uitgezet in Tilburg (samenwerkingsverband gemeente met de vijf Tilburgse EC's), kan daarbij wellicht als voorbeeld dienen. Dit geldt tevens voor de samenwerking van de energiecoöperaties in Dongen, Loon op Zand, Goirle, Hilvarenbeek en Oisterwijk en hun gemeenten met lokale Energie-Loketten om inwoners te stimuleren. Deze coach-aanpak kan, afhankelijk van de betreffende gemeente, indien mogelijk gecombineerd worden met een bredere buurtaanpak.	Wij werken ook samen met de LEC's aan een versterkte aanpak van energiebesparing waarbij een regionaal loket met coaches ook een rol speelt.

<u>Woningcorporaties</u> Onder 3.4.4 “Energie coöperaties” staat dat woningcoöperaties de startmotor zijn van de gebouwde omgeving. Diverse LEC’s in HvB hebben ervaring in de samenwerking met woningcorporaties. Met name als het gaat om de aanpak van het zogenaamd “gespikkeld bezit” (gemengd huur- en eigen woningen in een project). Daarbij moet worden opgemerkt dat de samenwerking niet altijd overal even vlot verloopt. Het is zeer zinvol om ervaringen te delen. Hieruit kunnen weer betere aanpakken ontstaan. Het devies daarbij luidt daarom: zoveel als mogelijk samen optrekken met corporaties.	Wij ondersteunen die gezamenlijke aanpak!
<u>Lokaal Eigendom</u> In het concept bod is onder “5.4.5 Maatschappelijke Participatie” aangegeven dat maatschappelijke participatie nog verder uitgewerkt moet worden. Onder 9.2.1 “Financiële participatie in projecten” is aangegeven dat het streven naar 50% lokaal eigendom een algemeen streven is voor 2030. Hiertegen nemen wij als LEC’s HvB krachtig stelling. Het lokaal eigendom moet per grootschalige opwek aan de voorkant (voorafgaande aan de RO-procedure) via vastgesteld beleid opgelegd worden door de gemeente/vergunningverlener. Dat kan en moet veel eerder dan 2030. Vroegtijdige betrokkenheid van de LEC’s HvB is noodzakelijk om de participatie (proces, financieel, sociaal) vanaf de start van het project goed te kunnen inbedden in het project. De LECs HvB zijn er van overtuigd, mede door de ervaring van Spinderwind, dat er draagvlak kan en zal ontstaan in de omgeving en bij alle inwoners als deze ook invloed hebben op het gehele proces vanaf het prille begin. Daarbij hoort dat de LEC’s HvB namens inwoners/bedrijven een rol nemen en krijgen om 50% participatie in te vullen en de	Deze discussie wordt in het kader van de vorming van de Samenwerkingsovereenkomst met de LEC’s gevoerd.

vrijblijvendheid wordt opgeheven die er nu vaak is. Er moet transparantie en gelijkwaardige invloed zijn over het voorontwerp, ontwerp en businessplan zodat de LEC's HvB op een faire manier de 50% participatie kunnen invullen. Daarnaast moet tevens de participatie m.b.t. het proces worden vorm gegeven. Dit betekent het meenemen van de burgers en bedrijven in de verandering van zowel het landschap als ook het energiesysteem. Hierin hebben de LEC's HvB een belangrijke rol. Zij willen dit invullen zoals toegelicht in een recent overleg met u over de totstandkoming van een samenwerkingsovereenkomst. Door juiste en voldoende aandacht voorkom je weerstand tegen plannen. Opgemerkt wordt dat het ons gaat om gelijkwaardig eigendom, rendement en zeggenschap direct van, voor en door burgers. Indien deze vorm van participeren niet mogelijk is en de gemeenten en/of anderen de participatie invullen dan moet worden afgesproken dat een substantieel deel van het rendement ten goede komt aan een "duurzaamheidsfonds". Ten alle tijden moet het uitgangspunt zijn dat burgers deelgenoot kunnen worden van de opbrengsten uit de duurzame energie projecten.	
<u>Waterstof</u> Onder 6.3 "Warmteaanbod" (kader onder "Biogas en biomassa") is aangegeven dat waterstof nog niet wordt meegenomen omdat op korte termijn geen groene waterstof beschikbaar is. Dat is wel een merkwaardige reden om het niet op te nemen; bijna alle plannen en acties van het REKS bod hebben een looptijd die ver in de toekomst reikt. Ook het ministerie heeft een waterstofbeleidsplan. Het gaat er volgens deze rijks plannen (en de EU) zeker komen. Het feit dat naar de huidige verwachtingen waterstof pas over 10 jaar voldoende beschikbaar is laat onverlet dat de inzet van	In het definitieve bod is een waterstofstrategie opgenomen

waterstof een visie verdient. Ons voorstel is om nu een waterstof paragraaf op te nemen. Immers toepassen over 10 jaar betekent dat nu al beleid moet worden geformuleerd, innovaties moeten worden opgestart en keuzes moeten worden gemaakt. Wij kijken uit naar het in ontwikkeling zijnde position paper waterstof.	
<u>Wind boven bos</u> In het concept bod is opgenomen dat in het zuiden van Hart van Brabant boven nog aan te leggen bos windmolens zijn gepland in 2030. Aan het formuleren van het uiteindelijke concept-bod is een zorgvuldig proces vooraf gegaan. Een van de belangrijkste redenen om wind boven bos in het zuiden van de HvB regio pas tegen 2030 te plannen is het niet beschikbaar zijn van een voldoende krachtig netwerk. Ook het omvormen van het landschap (adaptatie) vergt tijd. In het concept bod is aangegeven dat veel extra elektriciteit nodig is. Zo is onder 4.5 "Wat wordt de opgaaf tot 2030" aangegeven dat er 451 miljoen kWh nodig is en dat er over-programmering gewenst is. Verder staat onder 6.10 "Extra elektriciteitsvraag om de warmtebronnen nuttig in te zetten" dat door de warmtevraag er naar verwachting de helft van de elektriciteit opgave bijkomt voor 2030 (ongeveer 500 miljoen kWh) door de inschakeling van warmtepompen. Ook zal door extreme temperaturen de vraag naar elektriciteit (door airco's) toenemen. Zowel met de gewenste over-programmering, extra vraag door warmtepompen en airco's is in de huidige plannen nog helemaal geen rekening gehouden. De regio HvB zal dus niet alleen aan over-programmering moeten maar ook aan extra programmering. Het naar voren halen van de wind boven bos in het zuiden van HvB is daarvoor een reële mogelijkheid. In het begin van	In het definitieve bod is een paragraaf over wind boven bos opgenomen.

hoofdstuk 7 “Energie-efficiëntie” is aangegeven dat de doorlooptijd voor uitbreiding bestaande stations zoals Tilburg Zuid 4 a 6 jaar bedraagt. Waarom is dan de uitvoering van de windmolen plannen in het zuiden van HvB pas na 2030 gepland? De LEC’s HvB zien mogelijkheden om plaatsing van windmolens boven het bos sneller te realiseren. Ons voorstel is om te borgen dat per ommegaande wordt gestart met het in kaart brengen van de noodzakelijke activiteiten om wind boven bos mogelijk te maken in 2030 of als het kan eerder. Daarbij wordt opgemerkt dat combi’s (o.a. met betrekking tot het netwerk) mogelijk zijn met lopende initiatieven van zon op land (40 ha alleen al in Goirle – is zelfde netcapaciteit als 6 á 8 windmolens).	
Onder 3.5 “Aanpak” staat onder punt 4 een passage dat er een overleg zal worden gestart met de 14 LEC’s over verduurzaming van de woningen. Dit moet uiteindelijk leiden tot een samenwerkingsovereenkomst tussen de regio en de LEC’s HvB.	
Onder 5.3.4 “Zoekgebieden windenergie en energie-hubs in de ring van Tilburg” is de Baars aangegeven als energiehub. In figuur 1 zijn wind en zon ingetekend. Volgens onze contacten kan vanwege radar beperkingen bij de Baars geen wind worden gerealiseerd. Is er al bekend of Defensie voor deze locatie wind toestaat en voor welke hoogte? Is wind daar niet toegestaan dan zijn er op andere locaties extra windmolens noodzakelijk.	Binnen de Baars lijken er voldoende mogelijkheden om windmolens te plaatsen
Onder hoofdstuk 11 “Vervolg en vragen aan het rijk”: hoe wordt het proces ingericht waarop er enerzijds controle plaats vindt of het rijk antwoorden geeft en anderzijds de verkregen rijks informatie snel bij alle achterbannen terecht komt. Bijvoorbeeld	In overleg met NPRES wordt de vinger aan de pols gehouden over de reacties ie op de vragen komen.

een van de vragen is of defensie soepeler omgaat met radarbeperking; nogal relevant voor energie hub de baars)	
Bijzondere aandacht vraagt de waarneming dat gemeenten lijken te koersen op een eigen publieke uitvoeringsorganisatie voor grote projecten. Hierbij zou snel financieel ontwikkel rendement voor gemeenten drijfveer kunnen zijn en er toe kunnen leiden dat projectontwikkelaars en grote investeerders zowel in ontwikkelrendement participeren en het operationeel rendement grotendeels toucheren. Grote(re) projecten vragen om betrokkenheid van de 'omgeving' – in planning, financiering en exploitatie en dus ook burgerrendement in/bij al deze facetten. Participatie betekent hierbij het creëren van draagvlak en mede-eigenaarschap bij burgers en bedrijven als belangrijk aspect voor het slagen van de energietransitie. Onze opstelling daarbij is dat we als LEC's HvB samen – coöperatief – komen tot samenwerking op de schaal die bij ons past. Deze is gericht op de toekomst en de omgeving waaruit we voortkomen en waarvan we onderdeel zijn. Het algemeen en gezamenlijk belang is daarbij uitgangspunt	We spreken met de LEC's over de UO

METROPOOL
REGIO
EINDHOVEN

Metropoolregio Eindhoven
040 259 45 94
info@metropoolregioeindhoven.nl
www.metropoolregioeindhoven.nl

Bezoekadres
Raiffeisenstraat 18
5611 CH Eindhoven
Postadres
Postbus 985
5600 AZ EINDHOVEN

Aan het Dagelijks Bestuur van
Waterschap Aa en Maas

uw kenmerk	**uw brief van**	**ons kenmerk**	**datum**
		100176-1931\BMA\MGE	19 maart 2021

Onderwerp
Aanbieding concept RES 1.0
met verzoek reacties kenbaar te maken

e-mailadres
r.kraus@metropoolregioeindhoven.nl

Geacht college,

Wij hebben u eerder geïnformeerd over het zorgvuldige proces, dat wij als regio doorlopen om tot een Regionale Energiestrategie (RES) te komen, middels informatiebrieven en webinars. Om een zorgvuldige analyse van zoekgebieden voor grootschalige opwek van duurzame elektriciteit te kunnen maken, laten we een uitgebreid milieueffecten-onderzoek uitvoeren, een planMER. Hiermee maken we een verdiepingsslag op de eerste analyses in de concept-RES, die in de zomer van 2019 in alle raden is besproken. Met de keuze voor deze procedure volgen wij een eigen zorgvuldig proces naar de RES 1.0, dat weliswaar wat langer duurt, maar wel completer is en de kans geeft om met elkaar goed over de inhoud in gesprek te gaan. Het regionale Portefeuillehoudersoverleg Energietransitie heeft ervoor gekozen de gemeenteraden en de besturen van provincie en waterschappen dit voorjaar een reactie te vragen op een concept RES 1.0 en nog niet een RES 1.0 te laten vaststellen. Op deze manier kunnen we deze reacties meenemen voor voltooiing van de RES 1.0.

Er is ook periodieke afstemming met onze Adviesgroep RES met een vertegenwoordiging van regionale stakeholders, zoals ZLTO, BMF, energiecoöperaties, woningcorporaties en een vertegenwoordiging van het bedrijfsleven. De reacties van de Adviesgroep RES met de regionale stakeholders zijn in een bijlage bij de concept RES 1.0 opgenomen.

Verzoek
Hiermee bied ik u de concept RES 1.0 aan, inclusief alle bijlagen (via onderstaande link). Ik verzoek u, namens de Stuurgroep RES en het Portefeuillehoudersoverleg Energietransitie, de concept RES 1.0 voor te leggen aan uw Algemeen Bestuur en ons uiterlijk 23 juni 2021 een reactie te geven op de concept RES 1.0.

De concept RES 1.0 delen we uiterlijk 1 juli 2021 met het Rijk. De reacties van de gemeenteraden, waterschappen en provincie voegen we toe in een bijlage. Deze reacties worden vervolgens betrokken in het uitwerken en afronden van de RES 1.0, waarin onder andere een verdere selectie van zoekgebieden wordt opgenomen.

U kunt de reactie toesturen aan energie@metropoolregioeindhoven.nl.

Voltooiing RES 1.0

De concept RES 1.0 is opnieuw een tussenresultaat. In de periode tot juni 2021 ligt tevens de planMER ter inspraak. In het vervolgtraject – na 1 juli – kunnen we met alle input van de raden en vanuit de PlanMER-procedure komen tot een verdere selectie in de zoekgebieden voor grootschalige duurzame opwekking van energie. Ook worden scenario's voor de warmtebronnen verder uitgewerkt. Daarnaast wordt in samenwerking met de betreffende stakeholders verder gewerkt aan besparingsmodules per doelgroep. Denk bijvoorbeeld aan het gezamenlijk afspreken van 'green deals' met bedrijven. Ook wordt in kaart gebracht hoe de uitvoering van de verschillende taken op (meer) efficiënte wijze georganiseerd kan worden.

Met alle beschikbare informatie en input wordt de RES 1.0 voltooid en uiterlijk in november ter besluitvorming aan volksvertegenwoordigers voorgelegd. In de onderstaande figuur is de tijdlijn naar de RES 1.0 op hoofdlijn grafisch weergegeven.

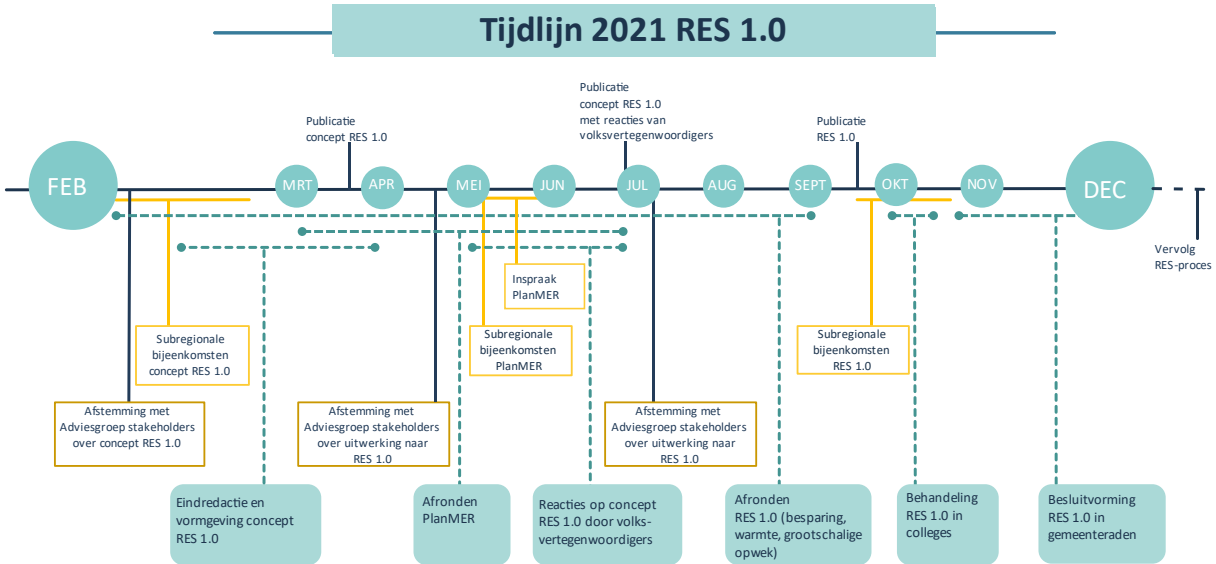

METROPOOL
REGIO
EINDHOVEN

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en wens u veel succes met de bespreking met uw gemeenteraad. Als u nog vragen heeft, dan kunt u die stellen aan Ronald Kraus (r.kraus@metropoolregioeindhoven.nl).

Hoogachtend,

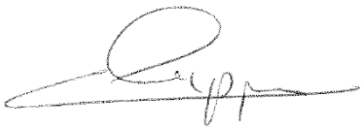

Frans Kuppens,
voorzitter Stuurgroep Regionale Energiestrategie en het Portefeuillehoudersoverleg Energietransitie van de Metropoolregio Eindhoven

Bijlage: Concept RES 1.0 met bijlagen: via de website energieregiomre.nl[1].

[1] De planMER is één van de bijlagen bij de concept RES 1.0 en is via onze website (bovenstaande link) te downloaden. Eind april is de definitieve versie van de planMER die ter inspraak wordt gelegd beschikbaar en wordt de voorlopige versie die nu op de website staat vervangen door de laatste versie.

Regionale Energiestrategie 1.0

Metropoolregio Eindhoven

Hoofddocument

Versie maart 2021

CONCEPT

Energiek en innovatief!

Samen stap voor stap over op duurzame energie in onze regio

Metropoolregio Eindhoven
RES Regionale Energie Strategie

Metal fuels:
ijzerpoeder voor opslag van duurzame energie

Het metaalbrandstofsysteem (metal fuels) gebruikt ijzerpoeder om duurzame energie op te slaan. Door de hoge energiedichtheid is ijzerpoeder zeer compact en gemakkelijk te transporteren als energiedrager. Een ander groot voordeel is dat metaalbrandstoffen herbruikbaar zijn, zodat je het poeder maar één keer hoeft te maken. En het is CO_2-vrij. De warmte kan worden gebruikt om stoom op te wekken, die industriële processen kan aandrijven of stroomturbines voor elektriciteit kan aandrijven. De resterende roest kan gemakkelijk worden opgevangen en weer worden omgezet in ijzerpoeder, met behulp van elektriciteit uit wind of zon. Het metaalbrandstofsysteem is ontwikkeld door de TU/e, studententeam Team Solid en een consortium van industriële partners. Bij Swinkels Family Brewers (Bavaria) in Laarbeek is een test uitgevoerd waarbij het systeem is aangesloten op het productieproces.

Disclaimer: Vorig jaar gaven volksvertegenwoordigers en stakeholders hun reacties op de Concept-RES. Reacties op de zoekgebieden voor wind- en zonne-energie op land zijn niet verwerkt in deze Concept RES 1.0. Wij kozen er namelijk als regio voor om een milieueffectprocedure (planMER) te doorlopen om ons te helpen samen op een zorgvuldige manier een verdere selectie in de zoekgebieden te maken. Inmiddels is er voor elk zoekgebied een milieueffectbeoordeling en zijn de zoekgebieden uit de concept-RES verfijnd op basis van tussenresultaten van de planMER. Dit voorjaar vragen we volksvertegenwoordigers en stakeholders, onder andere gevoed door lokale stakeholders en inwoners, om een reactie op de verfijnde zoekgebieden voor wind- en zonne-energie, die in deze Concept RES 1.0 zijn opgenomen. Daarna zal een nadere selectie van zoekgebieden in de planMER worden beoordeeld en worden vergeleken met andere alternatieven. Via een zienswijze procedure en een adviesvraag aan de Commissie voor de Milieueffectrapportage en Brabant Advies ronden wij de planMER af. Op basis van de planMER, de lokale input en overige relevante informatie kan de RES 1.0 worden voltooid en aan volksvertegenwoordigers ter vaststelling worden voorgelegd, inclusief een verdere selectie van zoekgebieden.

Voorwoord

Met veel genoegen presenteer ik u namens de stuurgroep de RES 1.0 van de Metropoolregio Eindhoven. Deze bestaat uit een hoofddocument en achtergrondinformatie met een toelichting op de thema's en de keuzes. Met de RES 1.0 zetten we een grote volgende stap in de energietransitie voor onze regio. Ons devies: samen inzetten op besparen én stap voor stap over op duurzame energie, opgewekt in onze eigen regio. De RES is een gezamenlijke strategie die we inrichten met de gemeenten, waterschappen, provincie, netbeheerder en onze stakeholders: inwoners, bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke partners. Samen komen we zo tot afgewogen en gedragen keuzes.

In de zomer van 2020 is de concept-RES in de regio besproken door de raden en is zij vastgesteld door de colleges van de 21 gemeenten en de besturen van de waterschappen en provincie. De reacties op de concept-RES zijn meegenomen in deze RES 1.0. De concept-RES was een belangrijke eerste stap in de voortgang van de energietransitie van onze regio Zuidoost-Brabant. Op 1 oktober is het document aangeboden aan NP RES. De concept-RES is doorgerekend door het Planbureau voor de Leefomgeving. De RES 1.0 is een volgende stap in de uitwerking van onze regionale strategie. In dit hoofddocument staan de belangrijkste stappen vermeld, de uitwerking met analyses en overwegingen vindt u in de bijlagen.

Met deze RES 1.0 worden we steeds concreter, onder andere via het uitvoeren van een planMER op MRE-niveau (in navolging van De Kempen), via de uitwerking van de energiebespaarplannen, de Regionale Structuur Warmte en de doorrekening van ons regionale elektriciteitsnetwerk. Met de planMER doorlopen we een zorgvuldig proces om te komen tot zoekgebieden in de regio, rekening houdend met milieueffecten, lokale belangen en de kansen om de energieopgave te verbinden aan andere opgaven in onze regio.

Naast een grote technische opgave is de regionale energiestrategie vooral ook een maatschappelijke, financiële en een ruimtelijke opgave. Bovendien is er sprake van een groot aantal uitdagingen, zoals de uitbreiding van de capaciteit van het netwerk. Dat maakt het onmogelijk om in één keer een compleet uitgewerkte strategie te hebben. De komende jaren vullen we in meerdere 'rondes' de opgave steeds concreter in: het is een 'ongoing' proces. Overheden leggen bestuurlijke keuzes vast, tenminste voor de periode tot 2030, in onder meer omgevingsvisie en omgevingsplannen. Ik wens u veel inspiratie.

Frans Kuppens
Voorzitter stuurgroep Regionale Energie Strategie

RES

Inhoud

Inhoud hoofddocument concept-RES 1.0

Voorwoord 3

1. Opgave en kader 7

2. De thema's van RES Metropool Regio Eindhoven 12

3. Samen de energieambitie realiseren 18

4. Besparen - duurzame warmte - duurzame opwek 26
   - 4.1 Besparen 28
   - 4.2 Duurzame warmte 36
   - 4.3 Duurzame opwek 40

5. Stap voor stap naar uitvoering 52

6. Begrippenlijst 64

Bijlagen concept-RES 1.0

Bijlagen worden separaat beschikbaar gesteld.

Bijlage 1 Participatie
- 1.1 Resultaten Internetconsultatie
- 1.2 Financiële participatie en lokaal eigendom

Bijlage 2 Besparing
- 2.1 Doelgroep Wonen
- 2.2 Doelgroep Bedrijven
- 2.3 Doelgroep Maatschappelijk Vastgoed

Bijlage 3 Duurzame Warmte
- 3.1 Regionale Structuur Warmte

Bijlage 4 Duurzame Opwek
- 4.1 No-Regretmaatregelen
- 4.2 PlanMER RES Metropoolregio Eindhoven

Bijlage 5 Netinfrastructuur
- 5.1 Netimpactrapportage RES 1.0

Bijlage 6 Reacties op de concept RES 1.0
- 6.1 Overheden
- 6.2 Stakeholders

1

	Electriciteit	Warmte
Energie verbruik	5,55 TWh	8,7 TWh
Aantal inwoners	±800.000	

Samenwerking

Besparen

Participatie

Duurzame opwek

Koppeling met andere thema's

Duurzame warmte

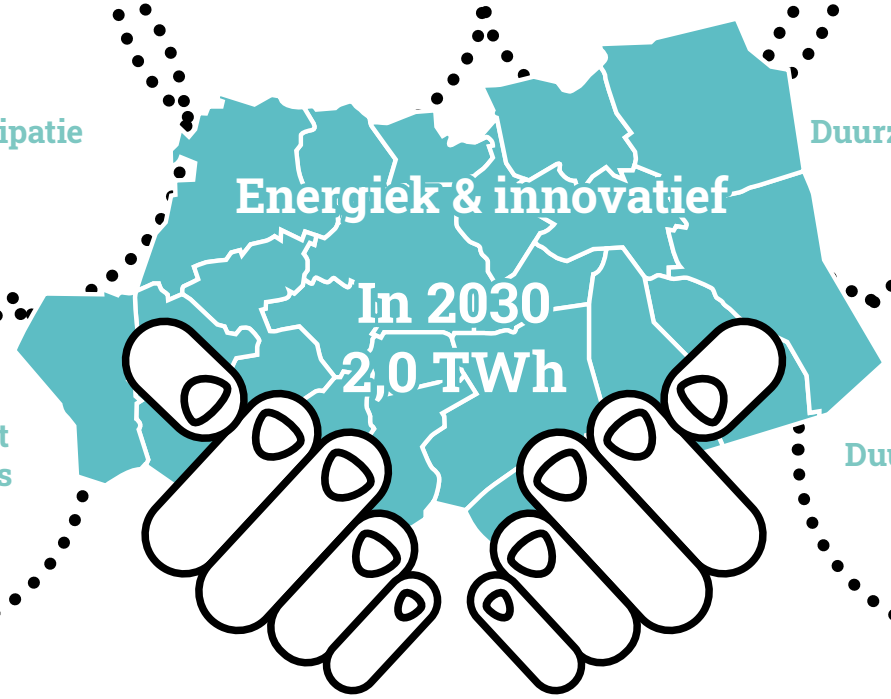

Leidende principes

Toekomstgericht
Iedereen draagt bij
Behoud ruimtelijke kwaliteit
Kans voor de regio
Voordelen zijn voor iedereen

Stap voor stap naar uitvoering!

1. Opgave en kader

Op basis van de Klimaatwet moet in 2050 de CO_2-uitstoot met 95% zijn afgenomen en streven we ernaar om in 2030 de uitstoot van CO_2 met 49% te verminderen. In het kader van het Nationaal Klimaatakkoord heeft het Rijk aan alle 30 regio's in Nederland gevraagd te onderzoeken hoe en waar ze energie kunnen besparen en energie duurzaam kunnen opwekken. Voor grootschalige duurzame opwek is landelijk een opgave vastgesteld van 35 TWh. Regio's stellen hiervoor een Regionale Energiestrategie (RES) op. Voor u ligt de Regionale Energiestrategie (RES) 1.0 van de Metropoolregio Eindhoven. De RES 1.0 beschrijft wat de mogelijkheden zijn voor besparing en het grootschalig opwekken van elektriciteit en warmte in de regio. Stap voor stap gaan we over van fossiele brandstoffen op duurzame energie.

Opgave, ambitie en leidende principes

De Metropoolregio Eindhoven wil voorop lopen in de energietransitie, met als einddoel om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Als tussenstap willen we als regio uiterlijk in 2030 49% minder CO_2 uitstoten dan in 1990. Daarnaast is het uitgangspunt dat we vanuit de draagkracht van ons landschap bepalen wat haalbaar is voor opwek van duurzame elektriciteit. Zoals in de concept-RES is uitgewerkt gaan we nu uit van een bijdrage van 2 TWh voor onze regio aan de landelijke opgave van 35 TWh. Kleinschalige zon-op-dak-installaties worden in het Klimaatakkoord niet meegeteld voor het doel van 35 TWh. In deze doelstelling is immers al rekening gehouden met een autonome groei van kleinschalig zon-op-dak tot ongeveer 7 TWh. Uiteraard zien we wel het belang van zon-op-dak en onderzoeken we de mogelijkheden om zon-op-dak te stimuleren en bewoners aan te zetten tot besparing en duurzame opwek van energie (Basisdocument hoofdstuk besparing).

“Iedereen gaat iets merken van de energietransitie. Het landschap zal van kleur veranderen en woningen en bedrijven worden anders verwarmd. Maar de energietransitie levert vooral veel op. Een schonere wereld met een gezonde lucht en een klimaat dat niet te heet is. Als samenleving werken we toe naar een nieuwe, groene economie. De opgave is groot, het belang ook. In Nederland en in de Metropoolregio Eindhoven werken we samen aan onze toekomst en aan die van onze kinderen en kleinkinderen.”

Frans Kuppens, voorzitter stuurgroep

De inzet op besparing is de basis voor de regionale strategie.

Onze leidende principes

De RES wordt uitgewerkt op basis van onze leidende principes: een kader van (maatschappelijke) uitgangspunten, richtinggevende afspraken en hoofdlijnen. Voor de Metropoolregio Eindhoven hebben we de volgende leidende principes benoemd:

✓ Een toekomstgerichte strategische visie	⇨ De focus op 2030, een doorkijk naar 2050!
✓ Een gezamenlijke opgave en iedereen draagt bij	⇨ Alle belanghebbenden dragen bij naar vermogen.
✓ Focus op maximaal behouden van ruimtelijke kwaliteit	⇨ Inzet op besparen en een zorgvuldig proces (o.m. via planMER en Zonneladder); van grofmazig naar fijn.
✓ De energietransitie als kans voor de regio	⇨ De RES als hefboom voor kwaliteitsverbetering (ruimtelijk, economisch, ecologisch en sociaal).
✓ Maatschappelijk draagvlak en bewustzijn staan centraal	⇨ Ervoor zorgen dat iedereen meeprofiteert.

De bovenstaande leidende principes bieden de gemeenten, provincie en waterschappen de handvatten voor een uitwerking van de RES en voor de vertaalslag naar het eigen beleid. De concretisering van de leidende principes krijgt in het verloop van het proces steeds verder vorm.

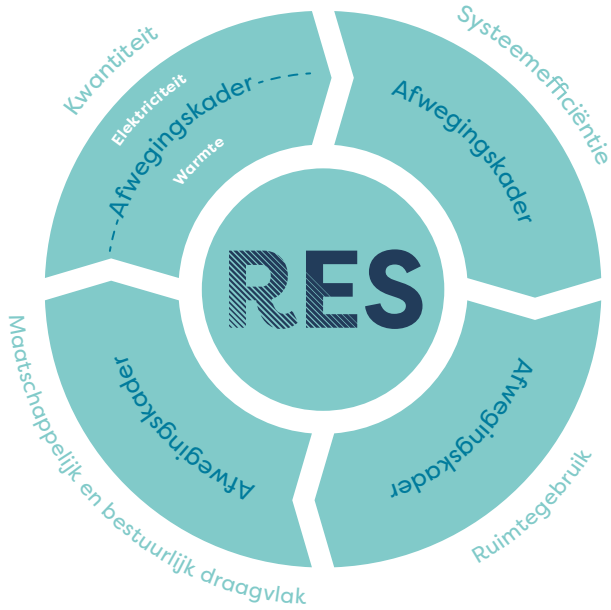

Afwegingskader

De bovenstaande leidende principes sluiten aan bij het afwegingskader van het Nationaal Programma RES (NP RES) dat bestaat uit vier onderdelen:

1. Kwantiteit opwek
2. Ruimtelijke inpassing
3. Systeemefficiëntie
4. Maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak

Het afwegingskader van NP RES helpt bij het maken van keuzes in het proces van de RES. De keuzes die we maken, analyseren en toetsen we op de vier onderdelen. Voor onze regio is het uitgangspunt dat we vanuit de draagkracht van ons landschap (ruimtelijke inpassing) bepalen wat haalbaar is voor opwek van duurzame elektriciteit (kwantiteit opwek) en het duurzaam benutten van regionale warmtebronnen. We doen onderzoek naar

nieuwe aansluitmogelijkheden en zorgen voor afstemming op regionaal niveau over verdeling van de beschikbare capaciteit en juiste prioritering van toekomstige investeringen en innovaties in het elektriciteitsnet (systeemefficiëntie). Door belanghebbenden in een vroegtijdig stadium te betrekken creëren we draagvlak voor beslissingen en waarborgen we de kwaliteit van beslissingen (maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak). Uiteindelijk gaat het erom dat elke regio bijdraagt en we gezamenlijk de landelijke doelstelling behalen van 35 TWh. Elke regio kiest afzonderlijk voor een goede balans tussen de vier onderdelen.

Elke regio is uniek en elke regio maakt dus haar eigen afweging.

Een momentopname, zorgvuldig vastgesteld

Onze RES 1.0 is een momentopname. Ze geeft aan waar we op dit moment staan op de weg naar 2030 en verder, de weg naar 2050. De energiestrategie is tenslotte een dynamisch proces dat permanent in verandering is. Veranderende omstandigheden, nieuwe technologieën, nieuwe en andere stakeholders hebben invloed op het proces.

We gebruiken alle kennis en de gezamenlijke kunde en ervaring van de betrokken partijen om regionaal weloverwogen afspraken te maken. Het belang van samenwerking in de regio is groot. De afgelopen tijd hebben we gezien dat er op tal van vlakken wordt samengewerkt in onze regio. Want we hebben niet alleen een flexibele energiestrategie nodig om in een telkens veranderende wereld, de huidige en toekomstige energiedoelstellingen te blijven behalen, maar ook een stevig samenwerkingsnetwerk. We werken 'bottom-up' en we sluiten aan op lokale initiatieven.

Het proces van startnotitie, via concept-RES naar RES 1.0 en verder

We zijn begonnen met een startnotitie voor de basis van het proces en de eisen waaraan onze RES moet voldoen. In de startnotitie hebben we de gezamenlijke leidende principes vastgesteld voor het vormgeven van de energietransitie in onze regio. Vervolgens hebben we samen met alle gemeenten, waterschappen en provincie gewerkt aan de concept-RES. Dit eerste concept is richtinggevend voor de aanpak van de regionale energietransitie en de inzet (het bod aan het Rijk) voor het te realiseren regionale aandeel duurzame energie. Afgelopen zomer stelden de colleges, provincie en waterschappen de concept-RES vast en hebben gemeenteraden hun reacties gegeven. De reacties van stakeholders en volksvertegenwoordigers op de concept-RES hebben we betrokken in de uitwerking van deze concept-RES 1.0. Als bijlage is een tabel opgenomen met de reacties die destijds op de Concept-RES zijn gegeven en op welke plek in deze concept-RES 1.0 wordt ingegaan op het onderwerp van een specifieke reactie.

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) heeft in zijn eerste Monitor van de concept-Regionale Energiestrategieën een nadere analyse en precisering uitgevoerd van het kwantitatieve bod van alle RES-regio's samen. Het PBL heeft berekend dat de optelsom van de regionale plannen leidt tot een bod van 52,5 TWh. De realisatie van de regionale plannen is echter met de nodige onzekerheid omgeven. Nadere verkenning levert een inschatting voor hernieuwbare elektriciteitsproductie in 2030 op met een bandbreedte van 31,2 tot 45,7 TWh, en een middenwaarde van 38,2 TWh. Of het doel van 35 TWh wordt gehaald, is nog geen gegeven.

Deze concept-RES 1.0 wordt voorgelegd aan alle gemeenten, de waterschappen en de provincie. Vervolgens bieden we onze concept-RES 1.0 aan het Rijk aan. Daarna werken we de concept-RES 1.0 verder uit tot de RES 1.0.

De energietransitie is een opgave die iedereen aangaat.

De RES 1.0 biedt een toekomstgerichte strategische visie, door de leidende principes, afwegingskaders en zoekgebieden tot 2030 te identificeren. Hiermee biedt de RES 1.0 een raamwerk en procesafspraken. Ondanks dat we op veel fronten al aan de slag zijn moeten er nog veel stappen gezet worden om de RES nog verder te concretiseren en de doelstellingen van de RES ook écht te halen. De consequenties van nog openstaande keuzes moeten nader onderzocht worden, de besluitvorming moet verder geconcretiseerd worden, er moet tot uitvoering over worden gegaan, en er moet monitoring worden opgezet om de voortgang te bewaken en waar nodig bij te sturen. Dit alles uiteraard in overleg en samenwerking met de diverse stakeholders.

Doorkijk naar 2050

De nadruk ligt in de RES 1.0 op de doelstellingen voor 2030, en focust op grootschalige opwek, een warmtestrategie en besparen van energie. De RES is echter op de lange termijn een belangrijk instrument om het toekomstige volledig CO_2-neutrale energiesysteem nader vorm te geven. De beslissingen die hier de komende jaren gemaakt worden zullen dan ook verstrekkende gevolgen hebben.

Het toekomstige energiesysteem zal drastisch verschillen van het huidige energiesysteem. Het gebruik van aardgas en kolencentrales wordt afgebouwd en hoewel het huidige elektriciteitsnet in Nederland zeer betrouwbaar is, vormt de combinatie van verouderende assets, de transitie naar duurzame energie en de elektrificatie van mobiliteit en verwarming een grote uitdaging voor de toekomstige betrouwbaarheid en voor de langetermijnplanning van het toekomstige energiesysteem.

Het toekomstige energiesysteem:

- wordt een multi-energiesysteem, waarin meerdere energiedragers (bijvoorbeeld elektriciteit, warmte, waterstof) worden geproduceerd door verschillende energie-opwekkers, worden getransporteerd en / of worden opgeslagen en verbruikt. Dit leidt tot een toenemende onderlinge afhankelijkheid tussen verschillende dragers door warmtekrachtkoppeling, energieopslag van specifieke dragers en conversies tussen energiedragers;
- zal zeer dynamisch zijn, aangezien het afhankelijk zal zijn van de toenemende penetratie van hernieuwbare energiebronnen, de elektrificatie van mobiliteit (bv. elektrische auto's) en verwarming (bv. warmtepompen), warmtekrachtkoppeling, en intermitterende energiebronnen in het algemeen. Dit zal de eisen aan het energienetwerk drastisch veranderen omdat er sprake gaat zijn van sterke fluctuaties en een disbalans tussen vraag en aanbod;
- zal multi-schaal zijn, doordat deze zowel meer geïnternationaliseerd als meer gedecentraliseerd zal zijn. Enerzijds vereist de intermitterende en lokale aard van de grootschalige opwekking van hernieuwbare energie sterkere inter-regionale en zelfs geïnternationaliseerde energiemarkten. Anderzijds zal de gedistribueerde opwekking en opslag van hernieuwbare energie, gecombineerd met elektrificatie van zowel voertuigen als verwarming, leiden tot een gedecentraliseerd energiesysteem met lokale energiemarkten en peer-to-peer energiehandel.

De grootste uitdagingen van dit nieuwe energiesysteem gaan we pas ná 2030 tegenkomen omdat we tot die tijd nog gebruik kunnen maken van

fossiele brandstoffen om vraag en aanbod in balans te houden en het aandeel hernieuwbare energie nog niet groot genoeg is om grootschalige opslag noodzakelijk te maken. Hoe meer hernieuwbaar de energiemix wordt, hoe groter de bovengenoemde uitdagingen worden. Daarom zijn opslag en conversie cruciale puzzelstukken van het uiteindelijke CO_2 neutrale energiesysteem. Hier moet echter nog veel technologische ontwikkeling op plaats vinden.

Daarom is het nodig om naast de doorrekening van de plannen voor 2030, ook een integrale benadering van het gehele CO_2-neutrale energiesysteem in 2050 te ontwikkelen. Hierin moet de verduurzaming van alle sectoren integraal benaderd worden, van de Transitievisies Warmte voor de gebouwde omgeving tot de mobiliteit en industrie. Er moeten ook regio-overstijgende keuzes gemaakt worden over de import van energie uit het buitenland bijvoorbeeld, en over de nationale energiemix en energie-infrastructuur.

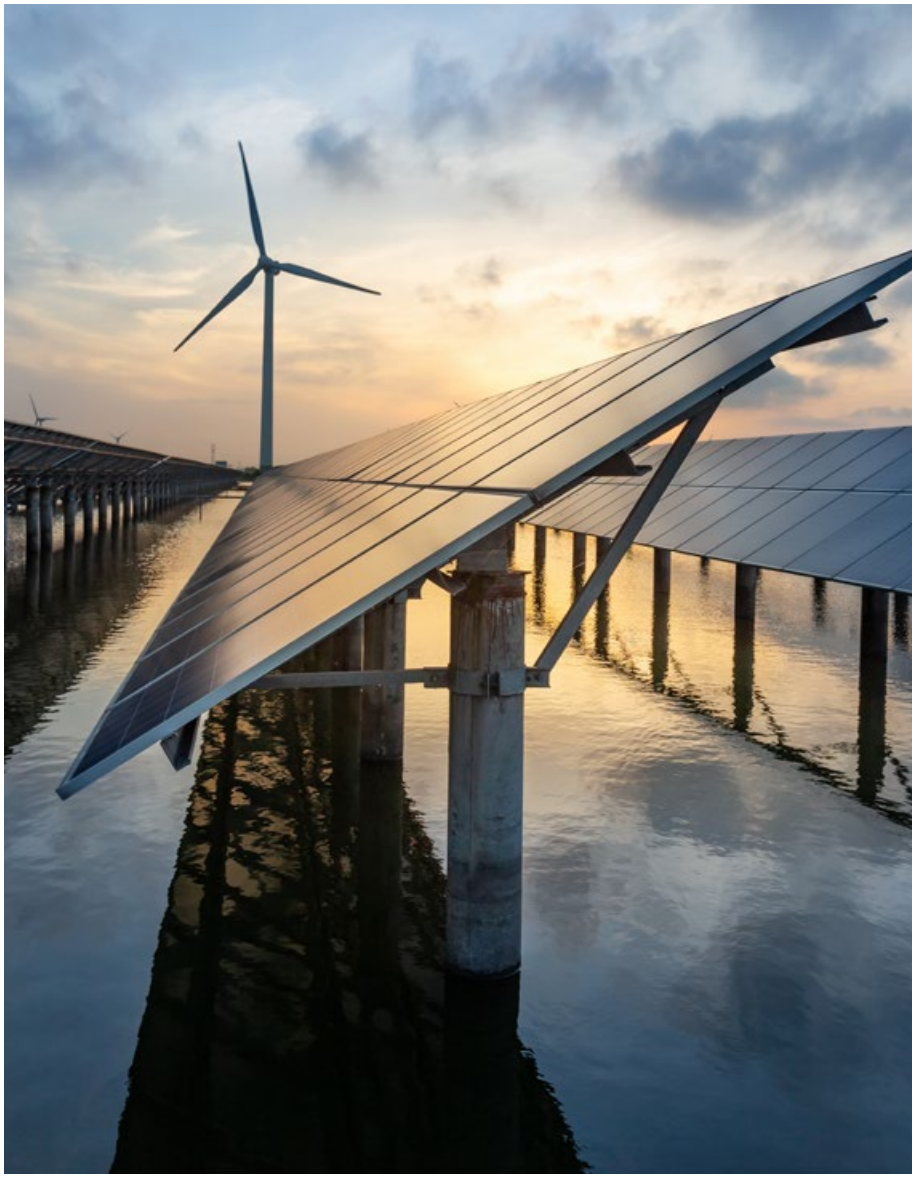

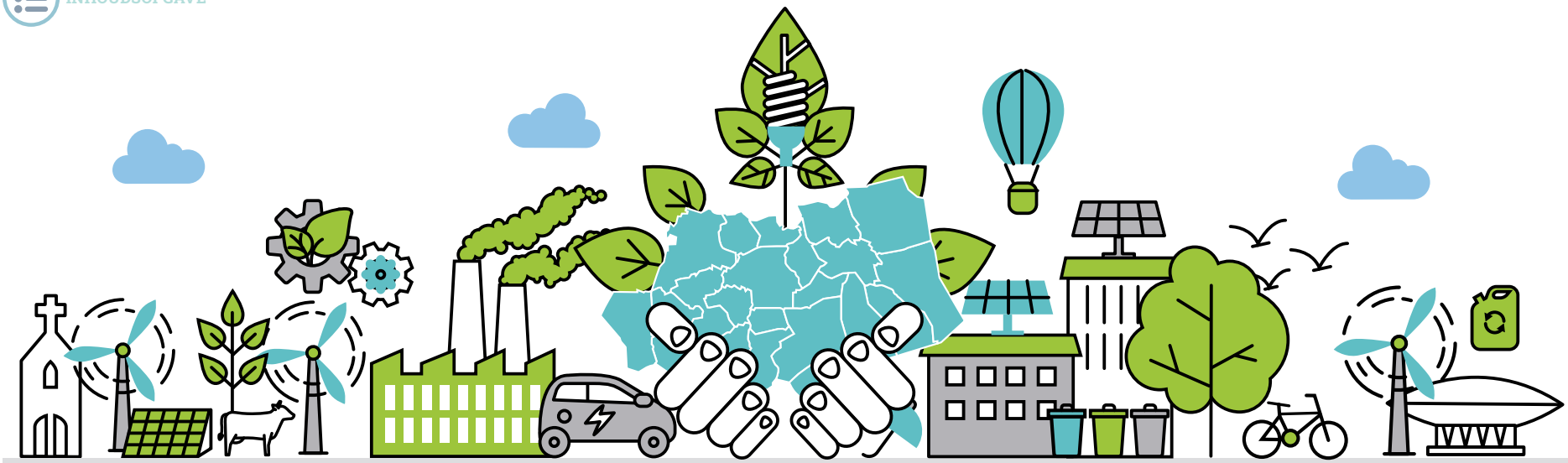

2018 - 2019	dec 2019 - mei 2020	juni 2020 - dec 2021	2022 - 2030
FASE 1 en FASE 2	**FASE 3**	**FASE 4**	**FASE 5**
Voorbereiding Analyse & ambitie	Uitwerking en opleveren concept-RES	Uitwerking en opleveren RES 1.0	Verankeren, uitvoeren en monitoren

Energiebespaarplannen

Regionale Structuur Warmte

Zoekgebieden

Financiële participatie

Leidende principes

Cyclisch Proces (2-jaarlijks)

Startnotitie RES Metropool Regio Eindhoven	Concept-RES Metropool Regio Eindhoven	RES 1.0 Metropool Regio Eindhoven	RES 2.0 - RES 3.0 - etc... Metropool Regio Eindhoven

2. Metropoolregio Eindhoven

De regionale energietransitie geven we vorm vanuit onze waarden, de kracht en de verschillen van de regio en uitdagingen op andere thema's. Daarmee is de regionale energietransitie een niet opzichzelfstaand vraagstuk. De verbrede kijk naar de energietransitie binnen de Metropoolregio Eindhoven belichten we hier.

De regionale thema's: economie, mobiliteit, transitie landelijk gebied en energietransitie

Welvaart én welzijn voor onze inwoners en ondernemers.

Metropoolregio Eindhoven richt zich op het verbeteren van de leef-, verblijf- en werkomstandigheden van onze inwoners, bezoekers en bedrijven. Duurzaamheid staat daarbij centraal. We willen samen een evenwichtige regio zijn waarin we werken aan een excellente economie en aan een inclusieve en duurzame regio. Welvaart én welzijn voor inwoners en ondernemers, daar gaat het om. We zetten samen de schouders eronder en maken onze regio sterker, beter en toekomstbestendig. Door de bijzondere samenwerking tussen overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven, is de regio Zuidoost-Brabant erin geslaagd een succesverhaal neer te zetten waar niet alleen binnen Nederland maar zelfs wereldwijd naar wordt gekeken. De sleutel tot dit succes is samenwerken: overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen weten elkaar te vinden en te versterken. Het is dan ook logisch dat we samen een RES opstellen.

Mobiliteit, ons landelijk gebied én onze economie krijgen een impuls van de energietransitie

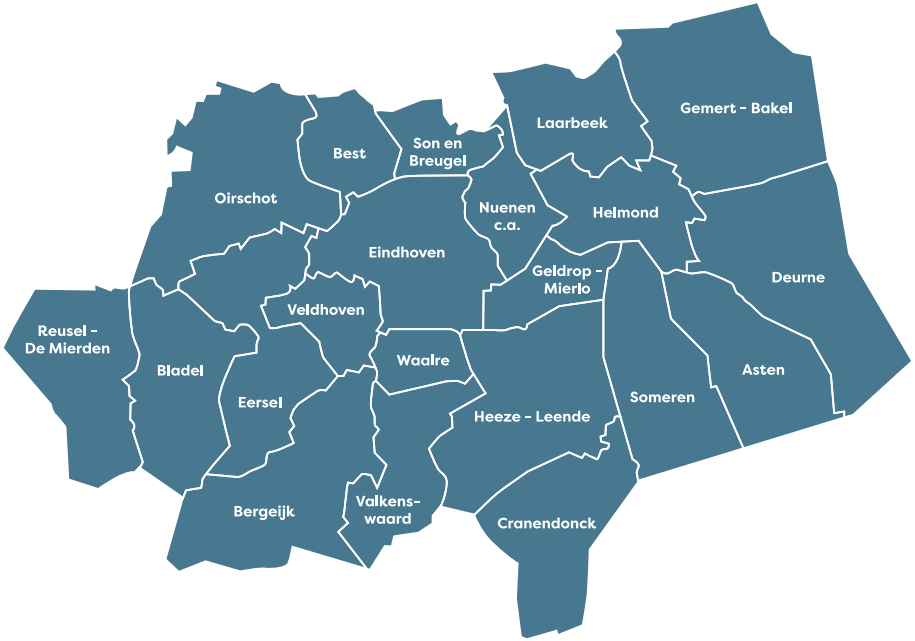

Onze unieke regio is een hecht netwerk van stedelijk gebied en natuur.

Verschillen maken onze regio sterk

De Metropoolregio Eindhoven is een regio van contrasten. Dat maakt haar uniek. Ze is een hecht netwerk van steden, stedelijke randgemeenten, dorpen, natuurgebieden, fraaie diverse landschappen, een grote schatkist aan cultuurhistorisch erfgoed, dynamische economische en innovatieve hotspots en gemoedelijk bewoond landelijk gebied. De kracht van onze regio is de diversiteit. De stad en het landelijk gebied versterken elkaar en profiteren in hoge mate van elkaars kwaliteiten en functioneren als een geheel. Dit is dan ook kenmerkend voor het vestigingsklimaat van de regio, zowel voor inwoners als ondernemers. Deze kwaliteiten staan echter onder druk. Het is daarom belangrijk dat betrokken overheden samen blijven werken aan het versterken van de uitgangspositie van de regio: een gezonde, veilige en aantrekkelijke woon-, werk- en leefomgeving met ruimte voor gewenste ontwikkelingen en het versterken van het duurzaam verdienvermogen.

Toptechnologieregio Brainport: inzet op energie-innovaties

De Brainportregio is de bakermat van de hightech industrie en draagt aanzienlijk bij aan het verdien- en innovatievermogen van Nederland. Koplopers in technologie op het gebied van mobiliteit, gezondheid, voeding en energie vinden in Brainport hun logische thuisbasis. De energietransitie en het behalen van de energie- en klimaatdoelstellingen is een wereldwijde uitdaging die alle facetten van ons leven raakt en dicht bij huis begint. Voor een duurzame economie en een duurzaam ruimtelijke ontwikkeling is de ontwikkeling van energie-innovaties erg belangrijk. Verschillende vormen van hernieuwbare energie opwekken, die vervolgens opslaan tegen steeds lagere kosten en de reductie van materialen; dat is waar bedrijven, kennisinstellingen en overheden in Brainport Eindhoven voor gaan. Een uitdaging die kansen biedt voor de kennisintensieve maakindustrie in deze regio. Er is een reeks ontwikkelingen en producten uit onze eigen regio die direct effect kunnen hebben op klimaat- en energiedoelstellingen. Dit is onderdeel van de Brainport Agenda en daarmee zetten we grote stappen in het economisch verdienvermogen voor de regio en behalen we maatschappelijke doelen op het vlak van energie. Dit geldt voor duurzame en slimme mobiliteit, LED-verlichting, laadinfrastructuur, de inzet van waterstof en opwekkingsmogelijkheden zoals dunne film-zonnecellen. Door een concrete marktvraag te ontwikkelen kan de opschaling van deze bestaande technologieën versnellen. Door op regionaal niveau samen te werken met onder meer Brainport Development en kennisinstellingen kunnen we de innovatie kracht in de regio benutten en versterken, bijvoorbeeld door innovatie in te zetten om in onze regio met de netschaarste om te gaan.

Een vitaal landelijk gebied

Zuidoost-Brabant is niet alleen een toonaangevende hightechregio. Het is samen met aangrenzende delen van Noordoost-Brabant en Noord- en Midden-Limburg tevens één van de belangrijkste voedselproducerende regio's van Nederland. Duizenden agrarische bedrijven in de intensieve land- en tuinbouw (met name intensieve veehouderij, maar ook vollegronds groenteteelt en boomteelt) en een daaraan gekoppelde toeleverde en afnemende industrie en dienstverlening zorgen voor veel werkgelegenheid in de regio. De intensiteit van activiteiten stelt de regio ook voor uitdagingen. In delen van het landelijk gebied staan leefbaarheid, omgevings- en milieukwaliteit (lucht-, geur-, bodem- en waterkwaliteit) onder druk.
De ambitie van de 21 samenwerkende gemeenten uit de regio Zuidoost-Brabant is dat het landelijk gebied leefbaar, toekomstbestendig en economisch vitaal blijft. Stedelijk en landelijk gebied zijn daarin een samenhangend geheel. Daartoe is een 'Streefbeeld landelijk gebied' met richtinggevende uitspraken vastgesteld door alle raden. Hierin zijn de ambities beschreven over de gewenste ontwikkeling van het landelijk gebied. Hierbij is een integrale benadering nodig. De versterking van ruimtelijke en ecologische kwaliteiten hangt samen met de veranderende economische en sociale structuur in het landelijk gebied en de verbinding tussen landelijk en stedelijk gebied.

We realiseren experimenteerruimte voor innovaties op het gebied van duurzame energie.

Energie-innovatie in de Brainport Agenda

Ontwikkeling van opslag en conversie technologieën als essentiële schakel in het realiseren van de energietransitie

Ontwikkeling van het Battery Competence Centre

Inzetten van regionale competenties (o.a. HTSM en Automotive) t.b.v. de waterstoftransitie

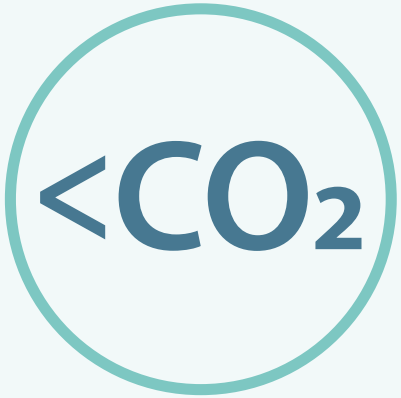

Ontwikkeling van nieuwe technologieën en producten t.b.v. de CO_2 reductie

Versneld naar de markt krijgen van grootschaliger inzetten van bestaande energie innovaties

Brainport Smart District: nieuwe inzichten en technieken toegepast

In de Helmondse wijk Brandevoort wordt de slimste wijk ter wereld ontwikkeld, Brainport Smart District (BSD). De nieuwste inzichten en technieken op het gebied van participatie, gezondheid, data, mobiliteit, energie en circulariteit worden hier ingezet om een duurzame en mooie woonomgeving te creëren. BSD wordt een slimme woon en werkwijk waarin bewoners zelf een centrale rol spelen bij de ontwikkeling van hun eigen leefomgeving. De ontwikkeling van BSD is een co-creatieproces tussen onder andere bewoners, professionals en andere stakeholders.

Wat we gaan doen!

- ✓ We gaan samenwerken met Brainport Development en kennisinstellingen om de innovatie kracht in de regio te benutten en te versterken. We stellen daarvoor een actieprogramma op.
- ✓ We werken samen met Brainport Development en de arbeidsmarktregio's om inzicht te krijgen in de gevolgen van de energietransitie op de regionale arbeidsmarkt.
- ✓ We stemmen de energietransitie af op de andere regionale opgaven.

De Brainportregio is de bakermat van de hightech industrie.

Onderwijs en arbeidsmarkt en de energietransitie

De energietransitie brengt niet alleen veranderingen in de omvang van werkgelegenheid en verdeling ervan over sectoren met zich mee, maar ook in het type werk en de kennis en competenties die daarvoor nodig zijn. De energietransitie biedt een groot aantal kansen, ook voor groepen die nu nog aan de kant van de arbeidsmarkt staan. Maar er zijn nu al tekorten in diverse, vooral technische, beroepen die hierbij relevant zijn: machine- en servicemonteurs, bouw- en infravaklieden, elektriciens, elektromonteurs en installateurs, operators, informatici en software engineers, elektrotechnisch ingenieurs, enzovoorts. Er liggen grote uitdagingen om voldoende mensen op te leiden en beschikbaar te hebben voor het werk dat samenhangt met de energietransitie.

Er liggen grote uitdagingen om voldoende mensen op te leiden en beschikbaar te hebben voor het werk dat samenhangt met de energietransitie.

We werken samen met Brainport Development en de arbeidsmarktregio's Zuidoost-Brabant en Helmond-De Peel, om een beter beeld te krijgen van de gevolgen van de energietransitie op de regionale arbeidsmarkt. We verkennen de opgaven en maken de vertaling daarvan naar concrete acties. Werkgevers en onderwijsinstellingen uit de regio worden daarbij betrokken. Daarnaast zorgen we ervoor dat, via het PACT Brabant en het Kennispact MBO Brabant, op provinciale schaal en met de andere Brabantse arbeidsmarktregio's afstemming en kennisdeling plaats vindt. Op deze manier wordt gebruik gemaakt van elkaars informatie en kennis en worden krachten waar mogelijk gebundeld. Ook voorkomen we zo dat werkgevers en instellingen, met vestigingen of activiteiten in meerdere regio's, tegelijkertijd vanuit de verschillende RES-regio's worden benaderd.

De RES als hefboom voor andere regionale opgaven

De regio wordt naast de energietransitie geconfronteerd met een aantal andere grote opgaven, zoals de transitie van het landelijk gebied, circulaire economie en klimaatadaptatie. De nieuwe grote opgaven moeten ruimtelijk worden ingepast. In de ruimtelijke afweging van kansrijke zoekgebieden is de samenhang met andere opgaven cruciaal. Het realiseren van wind- en zonneparken betekent (nog) meer druk op de schaarse ruimte in een dichtbevolkte regio. Afspraken zijn nodig voor de versnelling en afstemming van de transitie van de agrarische sector, klimaatadaptatie, natuurontwikkeling en de inpassing van duurzame opwek van energie. Dit draagt bij aan de kwaliteit van het vestigingsklimaat van Brainport en aan de leefbaarheid van de regio als totaal. De Omgevingsagenda Zuidoost-Brabant faciliteert de samenwerking tussen de betrokken overheden en de realisatie van de gemaakte afspraken. De RES willen we inzetten als hefboom voor kwaliteitsverbetering (ruimtelijk, economisch, ecologisch en sociaal). Dit door de energietransitie te koppelen aan andere opgaven en te kijken of de energieprojecten een (deel van de) oplossing kunnen zijn. Hierdoor komen mogelijke oplossingen voor de integrale opgaven eerder in beeld. In de omgevingsagenda is aangegeven dat nieuwe woningen voldoen aan nieuwe eisen op het gebied van energie, circulair bouwen en klimaat.

Er zijn afspraken nodig voor de versnelling en afstemming van de transitie van de agrarische sector, klimaatadaptatie, natuurontwikkeling en de inpassing van duurzame opwek van energie.

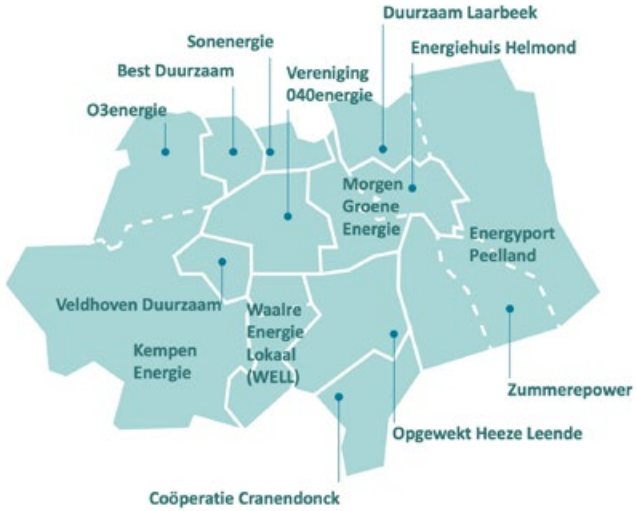

Op verschillende niveaus werken we al samen aan de energietransitie binnen onze regio. Het project De Groene Zone, de Green Deal Zorg en de energiecoöperaties zijn voorbeelden hiervan.

3

3. Samen de energieambitie realiseren

Regionale samenwerking

De RES van de Metropoolregio Eindhoven is een regionaal samenwerkingsverband van de gemeenten Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Laarbeek, Nuenen, Oirschot, Reusel-De Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre, de waterschappen Aa en Maas en De Dommel, de provincie Noord-Brabant en Enexis Netbeheer. De gemeenten werken met elkaar samen via de subregio's de Peel, de Kempen, de A2-gemeenten en het Stedelijk Gebied Eindhoven.

Op tal van gebieden werken gemeenten en clusters van gemeenten samen.

Hier staan we voor in onze regio

Samen onderzoeken we de mogelijkheden om de energietransitie uit te voeren. Voor een succesvolle transitie bekijken we het verbruik aan elektriciteit en warmte, de opwek van duurzame energie en de distributie daarvan in samenhang. Daar komt bij dat de energietransitie in de gebouwde omgeving ook wordt beïnvloed door de ontwikkelingen in het verduurzamen van de mobiliteit en industrie. Innovatiekracht is nodig om tot effectieve en efficiënte oplossingen te komen. We onderzoeken waar en hoe we het beste duurzame elektriciteit, zoals wind- en zonne-energie kunnen opwekken. Daarbij maken we optimaal gebruik van de beschikbare ruimte en het gezamenlijk elektriciteitsnetwerk. Het uitgangspunt is om de ruimtelijke kwaliteit van onze regio te behouden. We weten welke warmtebronnen er zijn in de regio, zodat wijken en gebouwen van het aardgas af kunnen. Daarnaast kijken we hoe we slim gebruik kunnen maken van de inzet van regionale kennis, innovatie en vakmensen. De besluiten daarover worden lokaal genomen. Gemeenten zijn dus zelf aan zet. Daarbij realiseren wij ons dat de mogelijkheden en kansen en fasering per gemeente kunnen verschillen.

Het proces om tot de Regionale Energiestrategie te komen wordt zowel top down als bottom up beïnvloed. Het Rijk bepaalt hoeveel duurzame energie opgewekt moet worden in 2030 (35 TWh), de decentrale overheden bepalen hoe, met wie en waar dit ingevuld wordt. Dat bekijken we regionaal en leggen we vast in de RES. Het is een regionale strategie en de gemeenten gebruiken de RES om lokaal beleid (verder) uit te werken voor o.a. warmte, besparing en grootschalige opwek. De besluiten daarover, worden lokaal genomen. Gemeenten zijn dus zelf aan zet.

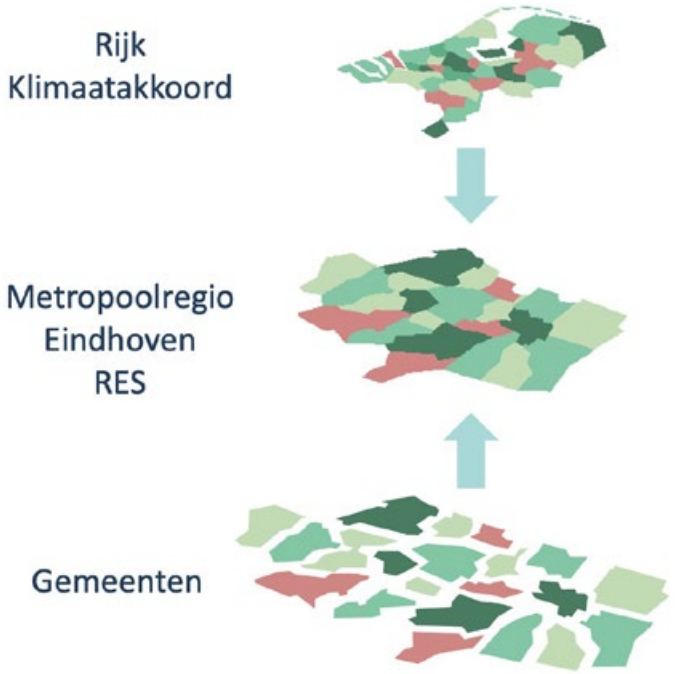

Overzicht participatiemomenten

2018 - 2019	dec 2019 - mei 2020	juni 2020 - dec 2021	2022 - 2030
FASE 1 en FASE 2	**FASE 3**	**FASE 4**	**FASE 5**
Voorbereiding Analyse & ambitie	Uitwerking en opleveren concept-RES	Uitwerking en opleveren RES 1.0	Verankeren, uitvoeren en monitoren
• Brainstormsessies • Werkateliers	• Subregionale inloopavonden • Werkateliers Huis van Waalre, stakeholders en ambtelijk • Werkateliers Seats2Meet, stakeholders en ambtelijk	• Online vragenuurtjes, inwoners en volksvertegenwoordigers • Online sessies Warmte deel 1 RSW en lokale TVW, ambtenaren • Online maatschappelijke partners (adviesgroep i.o.) • Online Bouwstenenatelier PlanMER stakeholders • Inspraakprocedure PlanMER • Masterclass RES i.r.t. Omgevingswet ambtelijk • Enquête en online Bouwstenenatelier Duurzame Opwek, ambtenaren • Online sessie warmte deel 2 uitgangsprincipes RSW, ambtenaren • Webinar Energiebesparing bij bedrijven, stakeholders • Talkshow Innovatie in de regio, alle doelgroepen • Online Bouwstenenatelier deel 2 Presentatie tussenresultaten PlanMER, stakeholders • Online sessie adviesgroep Maatschappelijke partners • Internetconsultatie, inwoners • Online sessie Waterstof, ambtenaren, bestuurders en volksvertegenwoordigers. • Subregionale online meet-ups, inwoners en volksvertegenwoordigers • Presentatie RES 1.0	**Nog in te vullen...** **Dit wordt te zijner tijd opgenomen op de website en de activiteitenkalender**

Participatie: samen werken aan betrokkenheid

Door de energietransitie gaan ons landschap en onze omgeving er de komende jaren anders uitzien. Met de komst van energiebronnen als zon en wind wordt de duurzame energievoorziening steeds zichtbaarder. Draagvlak en acceptatie onder omwonenden en andere inwoners en bedrijven uit de omgeving van projecten zijn daarbij van cruciaal belang. Samenwerken betekent vanzelfsprekend dat er concessies gedaan moeten worden. Door belanghebbenden in een vroegtijdig stadium te betrekken creëren we draagvlak voor beslissingen en waarborgen we de kwaliteit van beslissingen. Belanghebbenden zijn onder meer woningcorporaties, energiecorporaties, jongeren, agrariërs, natuurbeheerders, energiedeskundigen, raadsleden, colleges en inwoners. Onderzoek laat zien dat het draagvlak voor verduurzaming van de energievoorziening in Brabant over het algemeen hoog is. Echter is algemeen draagvlak niet hetzelfde als acceptatie van (lokale) effecten. Bij het creëren van draagvlak is inzicht in wat leeft bij bewoners van groot belang. Het is belangrijk dat we bij de verschillende fasen van beleidsvorming tot projectimplementatie, inclusief keuzes van locaties, inwoners goed meenemen.

We moeten inzicht hebben in wat er leeft bij inwoners.

Iedereen in onze regio bekend maken met RES

Zonder participatie geen RES. De afgelopen periode hebben we participatie dan ook op verschillende manieren gerealiseerd, door middel van webinars, werkateliers, internetconsultaties en kennissessies. Ook houden we een actueel overzicht bij met antwoorden op vragen over de RES via onze website RES MRE. Om meer inwoners bekend te maken met de RES bekijken we in overleg met gemeenten wat nodig is om op lokaal niveau participatie te versterken.

Participatie: een continu proces

Participatie is een continu proces dat op twee niveaus plaatsvindt: intern en extern. Bij de interne participatie betrekken werkgroepen voor hun opdracht stakeholders en ambtenaren voor informatie en advies, bijvoorbeeld over de landschappelijke inpassing, energiebespaarplannen, ruimtegebruik en de bepaling van de zoekgebieden. Op basis hiervan geven de werkgroepen invulling aan hun onderdeel van de RES. Tussenresultaten worden vervolgens extern getoetst. Stakeholders worden op diverse momenten geconsulteerd om de opbrengst te beoordelen en input te geven. Inwoners hebben de mogelijkheid om onder andere via bijeenkomsten en het planMER-traject reacties te geven en zienswijzen in te dienen. Volksvertegenwoordigers kunnen tussentijds input geven via hun bestuurders en stellen uiteindelijk de RES vast.

De consultatie op de concept-RES heeft geleid tot aanpassingen in deze 1.0-versie

We blijven informeren

Om inwoners, volksvertegenwoordigers en stakeholders te informeren over de ontwikkeling en het proces van de RES zijn er afgelopen jaar online-vragenuurtjes en webinars georganiseerd. Naast algemene informatie zijn specifieke doelgroepen over onderdelen bijgepraat en geconsulteerd, zoals tijdens de bouwstenenateliers over de milieuonderzoeken in het kader van Plan-MER. Om inwoners mee te nemen in de toekomst van de RES is er op 2 december een talkshow georganiseerd over lokale innovaties die bijdragen aan een duurzame energievoorziening.

Inwoners Zuid-Oost Brabant willen meer betrokken worden

De weg naar een duurzame leefomgeving gaat stapsgewijs. De energietransitie zal in de komende decennia verandering brengen in onze leefomgeving. Om zoveel mogelijk aan te sluiten bij wat inwoners belangrijk vinden en wat zij zelf kunnen bijdragen aan de energietransitie, is de internetconsultatie gehouden.

Deze enquête is door ruim 1.700 inwoners ingevuld en liep 20 oktober tot 14 december 2020. De enquête is bedoeld om voorkeuren, suggesties en zorgen van Brabanders naar boven te halen. De deelnemers aan het onderzoek, de respondenten, variëren in leeftijd van 16 tot 70 en ouder, komen uit alle 21 gemeenten en zijn overwegend hoger opgeleid. Omdat de resultaten gewogen zijn naar gemeente, leeftijd en opleidingsniveau geeft de enquête een representatief beeld.
Voor een ruime meerderheid van de respondenten is de klimaatverandering een probleem (64%): zij staan (zeer) positief tegenover het stimuleren van duurzame energie (60%). Een kleine groep respondenten denkt daar anders over en vindt de aandacht voor klimaatverandering overdreven (12%).

Om in huis meer energie te besparen, is bijna de helft van mening dat zowel de overheid als de huiseigenaren het voortouw moet nemen in het versnellen van energiebesparing. Bijna tweederde wil dat de overheid zich richt op het verlenen subsidies. Bij de installatie van zonnepanelen geeft bijna de helft aan advies op maat nodig te hebben. 60% maakt zich zorgen over de kosten om je huis aan te passen naar een aardgasvrije woning.

Inwoners hebben een duidelijke voorkeur om nieuwe zonne- en windparken te plaatsen bij bestaande infrastructuur, zoals snelwegen en energielocaties. Dit sluit aan bij het voorstel uit de concept RES (de zogenaamde “no regret” maatregelen). Er bestaat geen uitgesproken voorkeur voor de opwekking van wind- of zonne-energie. 40% vindt dat de regio volop moet inzetten op windenergie, 30% is het hier niet mee eens. Terwijl 42% vindt dat de regio volop zou moeten inzetten op zonneparken, 25% vindt van niet. Bijna de helft van de respondenten ziet windmolens bij voorkeur in een cluster geplaatst.

Respondenten zien de opbrengsten van zonne- en windparken zien graag terug vloeien naar de samenleving, bijvoorbeeld naar direct omwonenden (39%), naar inwoners in de regio via een fonds (33%) of naar inwoners in de gemeente (32%). Dit sluit aan op de doelstellingen van concept RES. De helft van de respondenten wil graag kunnen investeren in een zonneproject of een windproject in de eigen regio en er zo zelf geld aan verdienen.
De enquête maakt duidelijk dat veel respondenten nog niet bekend zijn met de RES. Van de respondenten is 18% op de hoogte van de RES. Desondanks is er een grote bereidheid om mee te denken en uitvoering te geven aan de RES. Bijna tachtig procent van de respondenten wil door hun gemeente betrokken en/of geïnformeerd worden over de plannen. Bovendien willen inwoners graag meedenken bij projecten voor windmolens of zonneparken (76%).

De enquête bood de gelegenheid om in gesprek te gaan over de enquête en de regionale energiestrategie via een zogenaamde Research Community. In deze community gaan de respondenten met de onderzoekers gesprek over de aandachtspunten van de enquête en de regionale energiestrategie. Dit geeft de kans om de resultaten te toe te lichten en standpunten van respondenten te verdiepen. Het animo onder de respondenten was erg groot. De community biedt maximaal plek voor 80 deelnemers. De aandachtspunten uit de enquête worden ook meegenomen in het vervolg van de RES.

De resultaten van de enquete zijn opgenomen in bijlage 1.1.

Participatie: betrokkenheid omgeving

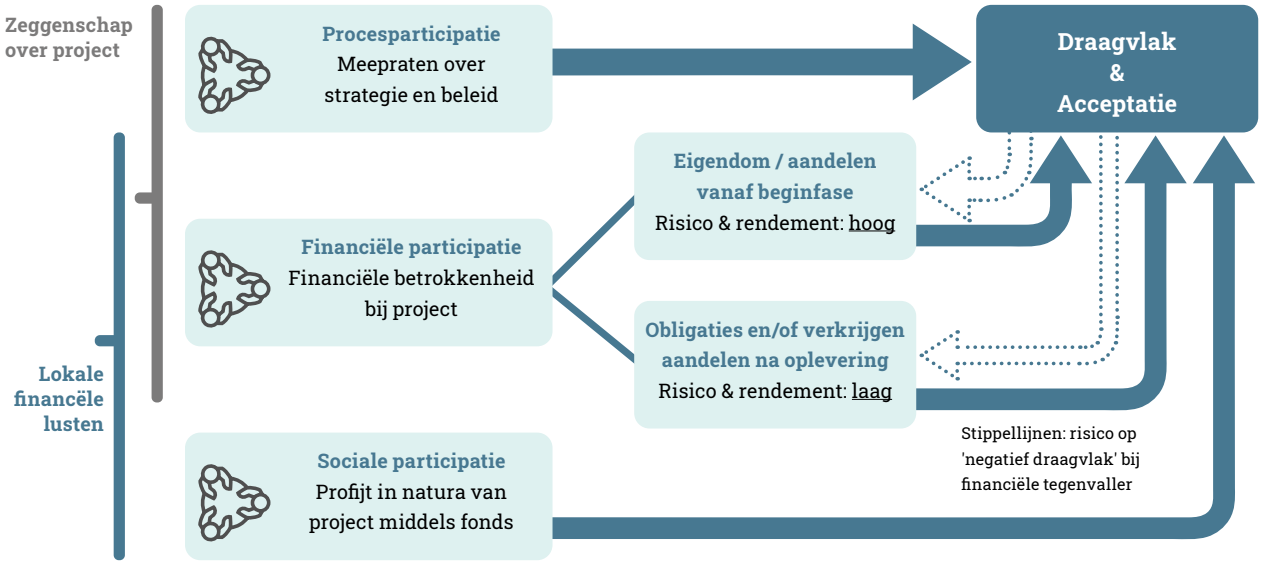

Procesparticipatie is direct gericht op communicatie over en eventuele verbetering van het project ten behoeve van draagvlak en acceptatie.

Sociale participatie kan bijdragen aan draagvlak en acceptatie. Dit door de positieve bijdrage vanuit het project aan de lokale samenleving, niet door zeggenschap bij het project (eventueel wel zeggenschap bij het/een fonds).

Financiële participatie kan bijdragen aan draagvlak en acceptatie. Bij eigendom is er sprake van zeggenschap over het project vanaf begin. Bij obligaties/aandelen is dat pas later, over aanleg van het project is dan niets meer te zeggen. Daarnaast kunnen er positieve financiële gevolgen zijn van het project. Het kan echter ook financieel negatief uitpakken; dan draagt het niet bij aan draagvlak en acceptatie.

We raadplegen continu

Om voldoende draagvlak te verwerven onder inwoners is er inzicht nodig in hun standpunten ten opzichte van de energietransitie en de RES. Om hiervan een beeld te krijgen is begin 2020 een flitspeiling gehouden. In aanvulling hierop is recentelijk een internetconsultatie onder inwoners uitgezet. Ruim 1.700 respondenten hebben de vragenlijst ingevuld.

Het vervolg

We gaan door met het organiseren van online-bijeenkomsten en zodra het weer kan fysieke bijeenkomsten, zoals vragenuurtjes, en organiseren - mede op verzoek van werkgroepen en specifieke doelgroepen zoals ambtenaren - webinars of kennisbijeenkomsten. Dit gebeurt volgens een activiteitenkalender, die terug te vinden is op onze website www.energieregiomre.nl.

Zonder participatie geen energietransitie.

Financiële participatie - impact

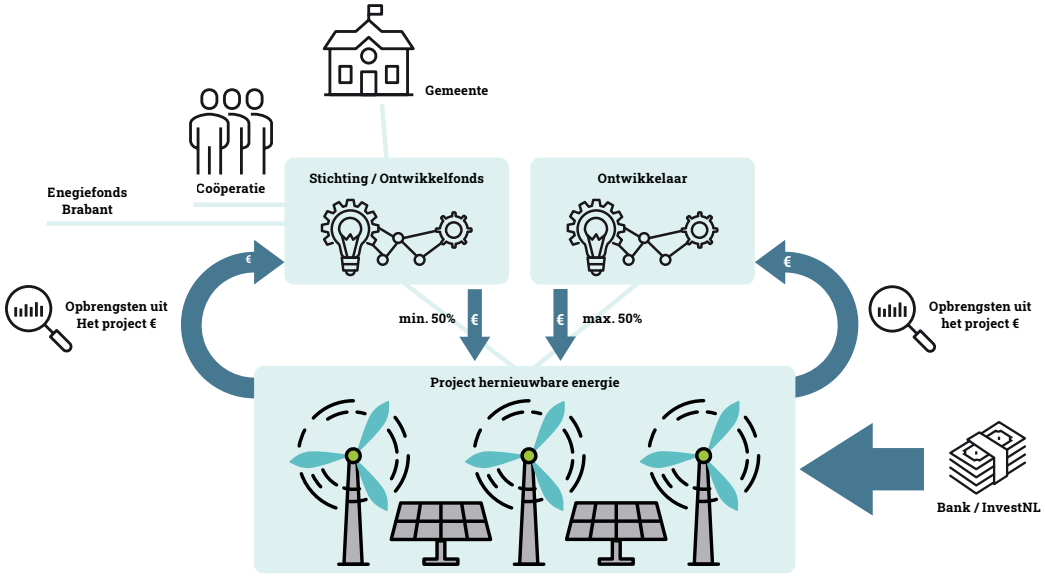

Financiële participatie: Iedereen moet kunnen profiteren van de energietransitie

Naast procesparticipatie, zoals hierboven uitgewerkt, is het van belang dat er ook sprake is van 'financiële participatie'. We willen dat iedereen voordeel kan hebben van de wind- en zonne-energie die we in onze regio opwekken. Hierbij sluiten we aan bij het Klimaatakkoord waarin het uitgangspunt is opgenomen om te streven naar 50% lokaal eigendom van de nieuwe zonne- en windparken. Ook houden we rekening met de provinciale handreiking 'Juridische uitwerking 50% participatie'. Lokaal eigenaarschap levert geld op voor de regio en kan ook leiden tot een grotere betrokkenheid van mensen bij lokale projecten, acceptatie van energieprojecten en grotere gemeenschapszin. We streven als regio naar maximale lokale participatie en het maximaal lokaal benutten van de opbrengsten. We geloven in lokaal maatwerk op het niveau van individuele projecten.

Model financiële participatie en lokaal eigendom

Om te garanderen dat er invulling gegeven wordt aan minimaal 50% lokaal eigenaarschap is er de intentie om te werken vanuit het model dat hiernaast is weergegeven. Het voorstel voor dit flexibele model dat we in de RES 1.0 aanreiken, gaat uit van de oprichting van een stichting/ontwikkelfonds per gemeente en/of project om minimaal 50% van het eigen vermogen in een project in te brengen. Opbrengsten vloeien terug naar de stichting/in het ontwikkelfonds en naar de investeerders in het project. De stichting/ het ontwikkelfonds kan hiermee vervolgens maatschappelijke projecten, bij voorkeur op het gebied van de energietransitie, financieren. Gemeente én energiecoöperatie zijn vertegenwoordigd in de stichting. Als men gebruik maakt van het Energiefonds Brabant is het mogelijk dat er in de ontwikkelfase geen financiële risico's zijn voor individuele burgers of leden van energiecoöperaties. Tot maximaal 50% van het eigen vermogen wordt ingebracht door een ontwikkelaar. Naast de eigen inbreng vanuit de stichting en de ontwikkelaar worden projecten voor de resterende projectkosten (zo'n 80%) met vreemd vermogen gedekt. Het model biedt ruimte voor lokaal maatwerk.Een nadere toelichting is opgenomen in bijlage 1.2.

Wat we gaan doen!

- ✓ We faciliteren stakeholders, ambtenaren, volksvertegenwoordigers en inwoners om alle ins en outs van de energietransitie tot zich te nemen.
- ✓ We gaan door met het organiseren van bijeenkomsten en communicatie-momenten.
- ✓ We zorgen ervoor dat iedereen in onze regio voordeel heeft van de energie die we met wind en zon in de regio opwekken.
- ✓ We bieden een model voor lokaal eigendom van zonne- en windparken, wat leidt tot grotere betrokkenheid van de inwoners.
- ✓ We financieren met de opbrengsten andere projecten, met name op het gebied van energietransitie.

4

Het zonnepark in Budel-Dorplein met een capaciteit van 44 megawatt is een gezamenlijk initiatief van provincie Noord-Brabant, gemeente Cranendonck en het zonne-energiebedrijf Solarcentury. Het park is gebouwd op het terrein dat vroeger werd gebruikt door zinksmelter Nyrstar in Budel. In de verhoogde 'dijken' achter de fabriek zijn afvalstoffen van het bedrijf opgeslagen. Er wordt voldoende duurzame elektriciteit geproduceerd voor bijna 12.000 huishoudens in de regio.

4. Besparen - duurzame warmte - duurzame opwek

De focus op besparen en duurzaam opwekken

De RES is een instrument om met maatschappelijke betrokkenheid te komen tot regionale keuzen voor besparen en duurzaam opwekken. In de concept-RES hebben we een bod gedaan van 2 TWh. In deze RES 1.0 hebben we de invulling daarvan concreter gemaakt. Met meer zekerheid kunnen we dit bod, maar ook de andere onderdelen, nu onderbouwen. Het verbruik aan elektriciteit en warmte, opwek van duurzame energie en de distributie daarvan beschouwen we in samenhang. Energiebesparing is cruciaal in onze energietransitie; de energie die we niet (meer) verbruiken hoeven we ook niet meer op te wekken. Daarom zetten wij als regio primair en maximaal in op besparing.

Wat is nieuw in deze RES 1.0? De thema's in samenhang...

De energiebespaarplannen voor wonen, bedrijven en maatschappelijk vastgoed zijn verder uitgewerkt. Hiermee geven we handvatten aan de gemeenten om inwoners en bedrijven te ondersteunen en te stimuleren om energie te besparen. Voor de energie die we (nog) nodig hebben zetten we als eerste in op de 'no-regret' maatregelen: zon op daken, langs infrastructuur, in 'pauze'- en energielandschappen. In de regio zien we daarnaast nog meer kansen voor duurzame opwek via wind en zon op land. Met een planMER is nader onderzoek gedaan naar milieueffecten en koppeling met andere thema's om te kunnen komen tot een integrale gebiedsontwikkeling. Ook is een nieuwe doorrekening gemaakt van het elektriciteitsnetwerk op basis van de resultaten van de planMER. Dit heeft geresulteerd in een eerste schets van een 'voorkeursalternatief' (VKA) voor locaties voor grootschalige duurzame opwek. Voor de warmtetransitie zijn de warmtebronnen en de warmtevraag verder in beeld gebracht in de 'Regionale Structuur Warmte' en zijn er afspraken gemaakt over het vervolg.

Onze RES 1.0 is gebaseerd op de volgende elementen:

- Besparing binnen de gebouwde omgeving.
- Inpassen opwekking van duurzame elektriciteit op land (wind en zon).
- Warmtetransitie in de gebouwde omgeving door het opstellen van lokale transitievisies warmte ondersteund door een Regionale Structuur Warmte.
- Een benodigde infrastructuur voor transport en opslag van energie.

Nieuwe ontwikkelingen nauwgezet volgen en inzetten

De RES richt zich op de thema's Gebouwde omgeving en Elektriciteit. Aan de andere klimaattafels wordt gekeken naar thema's als mobiliteit, industrie en landbouw. Voor de opwek van elektriciteit kijken wij nu naar twee beproefde technieken: zon en wind, maar houden zeker ook rekening met ontwikkelingen in de toekomst. Met andere technieken zoals waterstof en thorium worden pilots gedaan. We blijven verbinding zoeken met innovaties. Die zullen een prominentere plek moeten krijgen in de vervolgstappen en bij de ontwikkeling van nieuw beleid.

Warmtebatterij: zomerwarmte opslaan voor gebruik in de winter

De innovatieve warmtebatterij maakt gebruik van thermochemisch materiaal om duurzame energie op een goedkope en verliesvrije manier op te slaan. Dit helpt om kortere periodes te overbruggen, vooral in de wintermaanden, wanneer er minder of geen energie uit zon, wind of andere duurzame bronnen beschikbaar is. De warmtebatterij is stabiel, werkt zonder verlies van energie en gaat bij correct gebruik zeker 20 jaar mee. De warmtebatterij is ontwikkeld door de TU/e en TNO.

4.1 Besparen

Besparen is een werkwoord

Energiebesparing is cruciaal in de energietransitie; de energie die we niet verbruiken hoeven we ook niet op te wekken. Daarom richten wij ons als regio maximaal op besparing. Je kunt op een aantal manieren besparing stimuleren en dat gebeurt ook al in de regio. Gemeenten kiezen zelf voor wat ze doen en via welke samenwerkingsverbanden. (zie bouwsteen besparing in bijlage) Onder besparen beschouwen we ook kleinschalige duurzame opwek van elektriciteit en warmte, die verbonden is aan het gebouw.

Wat niet wordt verbruikt,
hoeft ook niet te worden opgewekt.

Bij besparen zetten we met name in op gedragsverandering. Dat vertaalt zich naar besparing bij gebruik, bij de aankoop van apparaten en bij gebouwaanpassingen, zoals isoleren en renoveren. We werken aan verschillende aanpakken die gemeenten kunnen gebruiken, om zo tot een passende oplossing te komen per situatie. Die is tenslotte afhankelijk van de situatie per betreffende persoon of organisatie en de staat van het gebouw. Met innovaties in techniek, werkprocessen en aanpakken komen er in de toekomst meer mogelijkheden. Door goed samen te werken versnellen we de verduurzaming binnen de doelgroepen Wonen, Bedrijven en Maatschappelijk Vastgoed.

De Groene Zone: zonnepanelen op 7000 woningen
Binnen het thema besparen onderzoeken we de mogelijkheden om zon-op-dak te stimuleren en bewoners aan te zetten tot besparing en duurzame opwek van energie. De Groene Zone is een initiatief van 12 gemeentes in de regio Zuidoost Brabant en heeft als doel om in twee jaar tijd 7000 woningen te voorzien van zonnepanelen. Huiseigenaren die meedoen aan dit initiatief worden volledig ontzorgd. Technische kennis en inzet van eigen geld is niet nodig.

Duurzame gedragsverandering
door weerstanden weg te nemen en
handelingsperspectief te bieden.

Energiebesparing en duurzaamheid staan sinds de jaren ’90 jaarlijks ‘op de agenda’, met wisselend succes. Het is onze ambitie om mensen in onze regio duurzaam in beweging te krijgen zodat ze zoveel mogelijk energie gaan besparen, waarmee we onze CO_2-uitstoot reduceren. Hierbij is het noodzakelijk om de boodschap te richten op specifieke doelgroepen, situaties en mogelijkheden, weerstanden weg te nemen en mensen handelingsperspectief te bieden: wat kunnen ze concreet doen om te besparen. Met de klantreis breng je precies in beeld welke stappen iemand doorloopt om de stap te zetten tot het nemen van maatregelen.

De grootste uitdaging zit bij gedragsverandering!

4.1

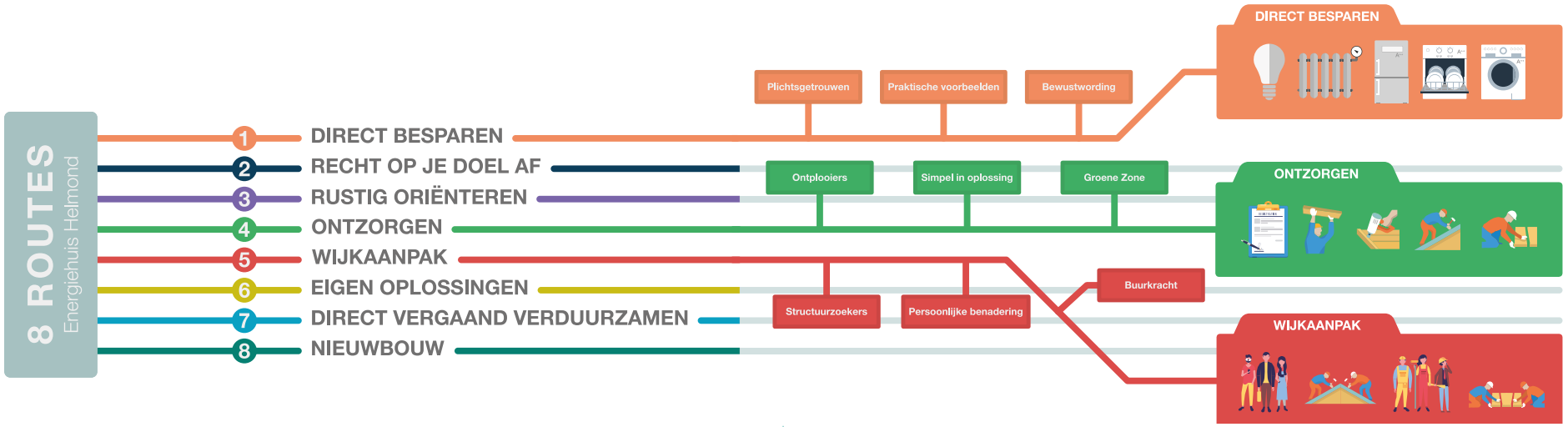

De doelgroepen

In deze concept-RES richten we ons op de doelgroepen Wonen, Bedrijven en Maatschappelijk Vastgoed. Per doelgroep is de besparingsaanpak toegelicht.

Doelgroep wonen: woningbezitters en woningcorporaties

Binnen de doelgroep wonen kennen we de doelgroepen particuliere woningeigenaren, woningbouwcorporaties, particuliere huurwoningen, VvE's en sociale koopwoningen. In de RES 1.0 ligt de focus op het aanpakken voor particuliere woningeigenaren en woningbouwcorporaties. Deze zijn namelijk het grootste qua aantal woningen waardoor de grootste besparingswinst te behalen is. Bovendien zijn het de groepen waar de meeste gemeenten zich met hun duurzaamheidsbeleid op concentreren. Het doel is om de realisatie van de energiebesparing te versnellen. Op basis van een gedragsanalyse in samenwerking met stakeholders (onder andere energiecoöperaties en woningcorporaties) is bij de doelgroepen gekeken naar hoe mensen besparen. Op basis van die analyse is een achttal 'bespaarroutes' opgesteld.

Handelingsperspectief voor iedere vorm van besparing. Wat kan ik doen?

De routes voor bewoners

Er zijn routes voor bewoners die kleine maatregelen nemen om energie te besparen tot routes voor mensen die aan de slag willen gaan met forse verduurzamingsmaatregelen. Sommigen weten wat ze willen, anderen doen het liever samen of worden graag ontzorgd. Dit geeft inzicht in wat een gemeente kan doen om een bepaalde route goed te faciliteren of te organiseren zoals het aanscherpen van de communicatie waardoor weerstanden worden weggenomen en handelingsperspectief wordt vergroot. Voor meer informatie zie bijlage 2.1 (basisdocument wonen).

Kees Bakker, Energiehuis Helmond
"Eigenaren van woningen volgen verschillende routes als het gaat om energiebesparing of verduurzaming van hun woning. De route hangt af van het doel, van de mogelijkheden en omstandigheden."

De routes voor woningcorporaties

Voor woningcorporaties liggen kansen/uitdagingen op het gebied van

- De ruimtelijke ordening en vergunningen (b.v. beperkingen bestemmingsplan, leges).
- Het stimuleren van duurzaam gedrag van bewoners.
- De warmtetransitie (innovatie en het gebrek aan zekerheid van duurzame oplossingen).

We gaan met woningcorporaties in gesprek om afspraken te maken over de kansen en uitdagingen. De nadruk zal vanuit besparing liggen op duurzame gedragsverandering.

Omgevingsagenda Zuidoost-Brabant: goede en betaalbare woningen
Om te komen tot een voldoende aanbod van kwalitatief goede en betaalbare woningen moet het kwantitatieve woningtekort in de regio worden aangepakt. Deze opgave betreft het gehele stedelijke netwerk, inclusief de vitale kernen van het landelijk gebied. Belangrijk bij deze opgave is dat deze nieuwe woningen voldoen aan nieuwe eisen op het gebied van energie, circulair bouwen en klimaat. (Omgevingsagenda Zuidoost-Brabant, MRE 2020)

Ultra-duurzame Brabantse corporatie Thuis: 'Aan de slag gaan belangrijker dan doelen halen'

De Brabantse corporatie Thuis, met het hoofdkantoor in Eindhoven, wil graag vooroplopen in verduurzaming van het woningbezit en is bereid om daarvoor meer te doen dan nodig is volgens het Bouwbesluit. "Verduurzaming is een van de grote maatschappelijke opgaven. Wij voelen ons als corporatie verantwoordelijk om daar een bijdrage aan te leveren. Dat past binnen het Klimaatakkoord."

De Willem en De Zwijger in Best winnen duurzaamheidsprijs

Het bouwproject De Willem en De Zwijger van corporatie 'Thuis' aan de Willem de Zwijgerweg in Best heeft in 2018 de prijs voor het meest duurzame bouwproject van vakblad Cobouw gewonnen. De twee appartementencomplexen zijn een project van aannemer BAM Wonen BV, NB-Architecten uit Best en woonstichting 'Thuis' uit Eindhoven.

Helmondse Energie Community gericht op duurzaam en energiebewust ondernemen
In 2013 ondertekenden 18 Helmondse bedrijven het Helmondse Energie Convenant (HEC). Het doel was om in drie jaar tijd gezamenlijk 10% energie te besparen en te verduurzamen, onder andere door te leren van elkaar. Inmiddels is het samenwerkingsplatform uitgegroeid tot de Helmondse Energie Community, een netwerk van bedrijven die kennis en ervaring uitwisselen op het gebied van duurzaam en energiebewust ondernemen.

De doelgroep bedrijven: 'handhaving en handreiking'

Focus & urgentie op bedrijventerreinen en kantoren

Binnen de doelgroep Bedrijven zijn er vier sub doelgroepen: bedrijventerreinen, kantoren, retail en agrarische bedrijven. De focus ligt in de eerste fase van de RES 1.0 op bedrijventerreinen en kantoren. Met name bij kantoorgebouwen is er urgentie om aan de slag te gaan met besparing: het ministerie van Binnenlandse Zaken voert per 1 januari 2023 de energielabel C-verplichting in voor kantoren van minimaal 100 vierkante meter. Alle bedrijven met een verbruik van minimaal 50.000 kWh aan elektriciteit of 25.000 m³ gas zijn gebonden aan het doorvoeren van energiebesparende maatregelen (EML) en hierover te rapporteren. Voor meer informatie zie bijlage 2.2 (basisdocument bedrijven).

Meer dan de helft van ons totale energieverbruik ligt bij bedrijven. We zijn met bedrijven niet alleen in gesprek over (energie)besparing, maar nemen ook kansen mee voor energieopwekking of warmte-uitwisseling en eventuele meekoppelkansen met andere opgaven.

Méér handelingsperspectief

We creëren meer urgentie; we ondersteunen bedrijven met besparen zodat ze zich op hun business kunnen richten. We willen ze ontzorgen door bijvoorbeeld Greendeals op te zetten. Daarnaast zijn er landelijke subsidies en zijn er belastingvoordelen die het financieel aantrekkelijker maken om te verduurzamen. We zetten handhaving in bij bedrijven die niet of onvoldoende met energiebesparing aan de slag gaan, waarbij de Omgevingsdienst uiteraard ook een rol heeft. Naast handhaving leggen we de nadruk op het bieden van ondersteuning.

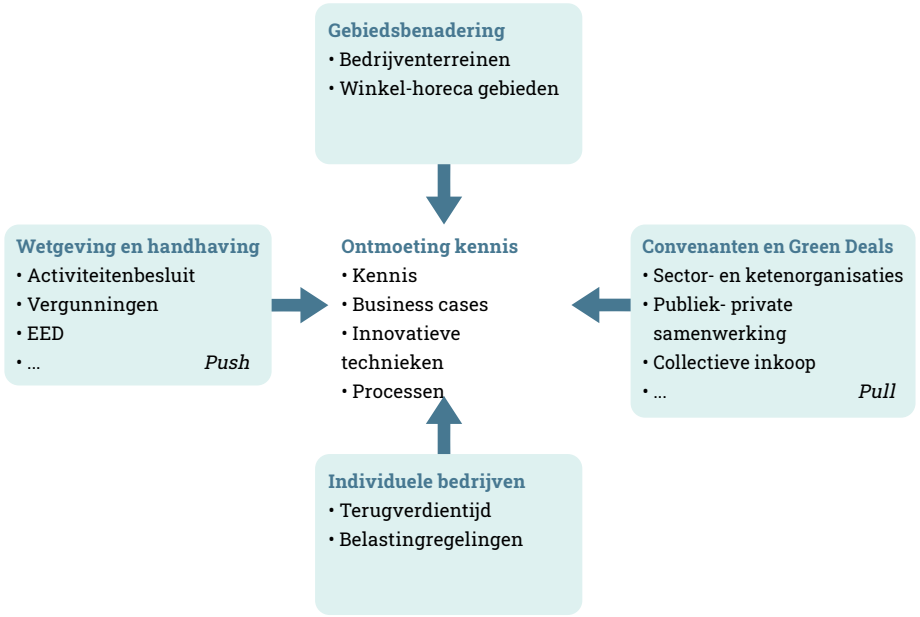

Gemeenten geven prioriteit aan de verduurzaming van vastgoed

Binnen de MRE regio zijn er ruim 3.600 (geregistreerde) maatschappelijke vastgoedobjecten. De gemeenten zijn van ruim 2.700 objecten eigenaar. Dat zorgt voor 3% van de totale uitstoot in de gebouwde omgeving. Een groot deel van de vastgoedobjecten is toe aan duurzaam onderhoud, renovatie of complete ombouw. Om forse stappen te maken in deze verduurzaming is het van belang dat gemeenten prioriteit geven aan duurzame projecten en het toewijzen van voldoende financiële middelen en capaciteit. Ook ambtenaren moeten de urgentie gaan voelen om versneld de gebouwen te verduurzamen. Gemeenten hebben een belangrijke (voorbeeld)rol bij het verduurzamen van de gebouwde omgeving.

Goed voorbeeld doet goed volgen. Gemeenten laten zich zien!

"Er is nog veel te leren over het verduurzamen van het maatschappelijk vastgoed. Gemeenten krijgen bij het opstellen en uitvoeren van hun eigen portefeuilleroutekaart te maken met nieuwe vraagstukken; er komt veel kijken bij het verduurzamen van bijvoorbeeld zwembaden, schoolgebouwen, buurthuizen, bibliotheken en gemeentelijke kantoorpanden. De vraagstukken gaan over de inhoudelijke aanpak, ook over hoe je dit het beste kunt organiseren. De samenwerking tussen gemeentelijke vastgoedadviseurs in de RES-regio Eindhoven is een fantastisch voorbeeld van slim organiseren. Gemeenten kunnen zo optimaal gebruik maken van de beschikbare kennis en capaciteit." Inka Vogelaar, projectleider Verduurzamen Maatschappelijk Vastgoed, VNG

Ambitie 2021 - 2022 Besparing bij bedrijven

Handhaving en handreiking

Duurzaam Doen!

Zoveel mogelijk mensen, bedrijven en organisaties in beweging krijgen om de CO_2 uitstoot van hun energieverbruik op een technisch mogelijke, financieel haalbare, maatschappelijk acceptabele manier maximaal te verminderen.

Deelname aan x kennissessies | **Delen van kennis en ontwikke-lingen** | **Monitoring en evaluatie**

Pilots VNO-NCW archetypen

Op dit moment worden zijn 3 pilots gestart om bedrijventerreinen te verduurzamen. Op basis van deze pilots wordt een aanpak voor archetypen van bedrijventerreinen opgesteld en gedeeld.

Energie-plan ODZOB

In iedere gemeente toezicht en vergunningverlening gericht op energiebesparing bij bedrijven.

Data-analyse

Voor de regio wordt de data op het gebied van besparing bij bedrijven inzichtelijk gemaakt en geanalyseerd. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt waar kansen zijn voor besparing.

Basisinfrastructuur
Deelname 21 gemeenten

Green deals opzetten

Aanpak energielabel C kantoren

Gebiedsgerichte aanpak VNO-NCW

Online platform voor bedrijven

Aanpak agrarische bedrijven

Duurzaamsheidafspraken nieuwbouw

Aanscherpen handhaving

Opzetten ondernemersfonds

Aanpak zon op dak

Additionele modules
Keuzevrijheid gemeente

Ambitie 2021 - 2022 Gemeentelijk vastgoed

Samen werken aan de individuele opgave

Werkwijze Samen slimmer duurzaam bezig

Deelname aan 6 kennissessies | **Delen van kennis en ontwikke-lingen** | **Samen werken aan de opgave**

Routekaart maatschappelijk vastgoed

Iedere gemeente beschikt over een portefeuille routekaart.

Monitoring

Iedere gemeente heeft een actueel inzicht in het eigen gebruik.

Collectieve projecten

Uitvoering van projecten die een collectief doel hebben (bijvoorbeeld toezicht, subsidie financiering)

Basisinfrastructuur
Deelname 21 gemeenten

Uitvoering duurzame projecten:

Project 1

Project 2

Project 3

Project 4

Project...

O.b.v. de ingebrachte projecten worden de additionele modules bepaald. Mogelijke projecten:

Greendeal zorg
Led verlichting
Schooldakrevolutie
Inkoop Duurzame Energie
Postcoderoos

Additionele modules
Keuzevrijheid gemeente

Green Deal Zorg
Met de Green Deal Zorgsector Eindhoven krijgen ondertekenaars drie jaar de tijd om hun bedrijfsvoering te verduurzamen en toe te werken naar een integraal milieukeurmerk zoals de Milieuthermometer Zorg.

Stappenplan voor verduurzaming ambtelijke huisvesting, onderwijs en sport

Binnen de besparingsaanpak voor het gemeentelijk vastgoed ligt de focus op ambtelijke huisvesting, onderwijs en sport. Dit betreft ruim de helft van al het gemeentelijk vastgoed. De vastgoedambtenaren zijn bekend met deze objecten en hebben vaak dezelfde opgave. De behoeften binnen deze focus zijn opgehaald en vervolgens samen met nationale kenniscentra vertaald naar de werkwijze 'Samen Slimmer Duurzaam Bezig'. Doel van deze werkwijze is om door structurele samenwerking te voorzien in de kennis- en capaciteitsbehoeften en zo meer resultaten te behalen, zonder extra tijdsbesteding en tegen gelijke of lagere kosten. Het voorstel is dat iedere gemeente jaarlijks twee projecten inbrengt. Zie bijlage 2.3 (basisdocument maatschappelijk vastgoed) + link 21 gemeenten in de Metropoolregio Eindhoven verduurzamen maatschappelijk vastgoed - YouTube)

Wat we gaan doen!

- ✓ We komen gezamenlijk tot keuzes voor besparen en kleinschalig duurzaam opwekken.
- ✓ We verlagen de warmte- en elektriciteitsbehoefte: wat je bespaart, hoef je ook niet op te wekken.
- ✓ Gemeenten geven het goede voorbeeld door eigen vastgoed te verduurzamen.
- ✓ We zetten in op gedragsverandering; de sleutel voor het in beweging brengen van bewoners, bedrijven en gemeenten.
- ✓ De acht bespaarroutes vormen de basis van concrete besparingsactiviteiten.
- ✓ We stimuleren inwoners, bedrijven en gemeenten om mee te doen
- ✓ Samenwerking gemeenten & stakeholders is de basis voor duurzame versnelling: kennis en ervaring delen, monitoren en slim bijsturen.

4.2

Actueel informatieplatform

"We werken aan een platform waarop alle informatie is verzameld. Dit platform biedt een actueel overzicht van de beschikbare bronnen en hun potentie, de lopende en de geplande warmteprojecten."

4.2 Duurzame warmte: Regionale Structuur Warmte op hoofdlijnen

Geen regio van overvloed

De Metropoolregio Eindhoven kent geen overvloed aan bovenlokale warmte-bronnen. Er is bijvoorbeeld geen grote industriële sector die veel restwarmte produceert en er is een gedeelte van de regio dat grondwaterbeschermingszones heeft, waardoor er voorzichtig om moet worden gegaan met de bodem en het gebruiken van aardwarmte. Daarnaast staat de duurzaamheid van biomassaverbranding ter discussie. Meer elektriciteitsverbruik voor lokale duurzame opwekking van warmte zorgt voor veel extra belasting van ons net. Vanwege deze redenen is het van belang dat de 21 gemeenten, de provincie en de 2 waterschappen samenwerken om te komen tot keuzes voor de regio met een optimale inzet van de bovenlokale bronnen die we wél hebben. Daarom maken we als regio gezamenlijk een 'Regionale Structuur Warmte'.

De Metropoolregio Eindhoven kent geen overvloed aan bovenlokale warmtebronnen.

1,5 TWh aan elektrische (hulp)energie

Het overschakelen op duurzame warmte betekent, afhankelijk van de toegepaste duurzame warmtebron, meestal een toename in het gebruik van elektrische (hulp)energie. Dit leidt tot een extra belasting van het toch al zwaar belaste elektriciteitsnet. Als de gehele warmtevraag gedekt wordt door duurzame warmtebronnen moet gemiddeld genomen een derde van deze warmteproductie komen uit elektriciteit. Bij een optimale warmtetransitie is dat in 2050 bij een verwachte warmtevraag van 4,4 TWh gelijk aan 1,5 TWh aan elektriciteit.

Nog hogere netbelasting op sommige plekken

Dit betekent dat er een forse toename is van de belasting op het elektriciteitsnet en de vraag naar duurzame elektriciteit. Op sommige plekken in de regio komt mogelijk de warmtevraag uit volledig elektrische oplossingen (met individuele warmtepompen bijvoorbeeld), wat betekent dat de belasting op het net op deze locaties nog hoger is. Dat pleit ervoor om maximaal in te zetten op besparing.

Doelstellingen Regionale Structuur Warmte (RSW)

Met de Regionale Structuur Warmte willen we:

- De bovenlokale / regionale bronnen optimaal benutten;
- Desinvesteringen voorkomen;
- Maatschappelijke kosten laag houden en daarbij rekening houden met inwoners en bedrijven in nabijgelegen gemeenten.

Visievorming in de steigers

De Regionale Structuur Warmte geeft inzicht in de potentie van verschillende warmtebronnen in de regio. De RSW brengt vraag en aanbod in beeld, zodat op lokaal niveau vraag en aanbod aan elkaar kunnen worden gekoppeld. Echter, deze informatie is nog grofmazig en moeten we aanvullen met lokale informatie. Gelijktijdig aan het opstellen van de RSW wordt op lokaal niveau beleid geschreven voor het verduurzamen van de gebouwde omgeving. Elke gemeente stelt uiterlijk in december 2021 een Transitie Visie Warmte vast, waarin staat in welke wijken voor 2030 wordt begonnen en welke duurzame warmtebron daarvoor in aanmerking komt. Om de informatie en bestuurlijke keuzes op lokaal en regionaal niveau zoveel mogelijk op elkaar aan te laten sluiten is goede afstemming nodig. Naarmate er meer duidelijkheid komt over de lokale invulling van duurzame warmte, geeft dit op regionaal niveau inzicht in waar het schuurt en/of kansen biedt. Zo vindt er een wisselwerking plaats tussen lokale beleidsontwikkeling en regionale

visievorming. Vroegtijdige en regelmatige uitwisseling van informatie voorkomt de ontwikkeling van onuitvoerbare plannen en desinvesteringen. Richting RES 2.0 worden afspraken gemaakt hoe deze uitwisseling structureel vorm gaat krijgen.

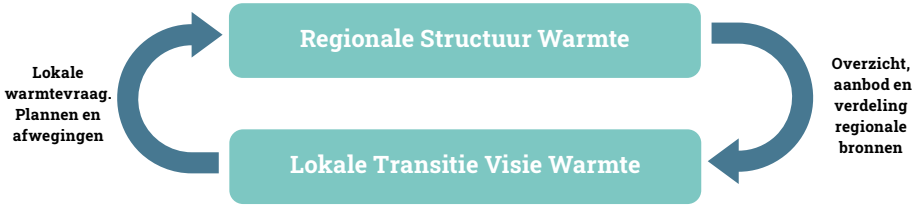

Actueel informatieplatform

We werken aan een platform waarop alle informatie is verzameld. Dit platform biedt een actueel overzicht van de beschikbare bronnen en hun potentie, de lopende en de geplande warmteprojecten. Dit platform helpt gemeenten bij het opstellen en aanscherpen van hun lokale Transitievisies Warmte en geeft inzicht in mogelijke samenwerkingen (bijvoorbeeld met buurgemeenten, een waterschap of bedrijven). De opgave om de bebouwde omgeving duurzaam en aardgasvrij te verwarmen is een groot en langdurig traject. Met de tijd wordt er meer ervaring opgedaan en komt er nieuwe informatie beschikbaar. De kennis neemt dus toe en daarmee nemen de onzekerheden in warmteprojecten af. Een actueel informatieplatform helpt om de ervaringen en kennis te delen en uiteindelijk het proces te versnellen. (Link platform)

Regionaal afwegingskader

De gemeenten in de MRE hebben maar beperkte toegang tot duurzame warmtebronnen. Het is waarschijnlijk dat er situaties ontstaan waarin meerdere gebieden aanspraak kunnen maken op eenzelfde warmtebron. Op basis daarvan wordt dan besloten hoe en waar de bron wordt ingezet en door wie de bron wordt ontsloten? Daarom is het essentieel om regionaal afspraken te maken over hoe we met deze (sub)regionale bronnen omgaan en op basis waarvan een bepaalde bron wordt toegekend aan een bepaalde (deel)wijk. Hiervoor ontwikkelen we richting RES 2.0 een methodiek waarin de maatschappelijke kosten en baten kunnen worden gewogen. Met de 21 gemeenten komen we tot overeenstemming over de weging van deze maatschappelijke kosten en baten en het belang van verschillende indicatoren, zoals landschappelijke inpassing, laagste kosten eindgebruiker, toegang tot alternatieve oplossingen, draagvlak, etc.

Kennis- en leerprogramma

Gemeenten krijgen met de warmtetransitie een regierol, terwijl het momenteel nog ontbreekt aan kennis en expertise op dit vlak. In een korte tijd leren we al doende in projecten rondom duurzame warmte. Een gezamenlijk kennis- en leerprogramma kan dan een grote hulp zijn om grote hoeveelheden informatie begrijpelijk en toepasbaar te maken. Denk hierbij aan de nieuwe warmtewet of het proces omtrent ontwikkeling van een warmtenet, verschillende vormen van eigendom en eigenaarschap. Daarnaast staat de MRE bekend als technologische topregio. Een regio bij uitstek waar we inzetten op innovatie en kennisontwikkeling. Deze innovatie hebben we hard nodig in de transitie naar duurzame aardgasvrije warmte. Des te meer omdat in onze regio geen overvloed aan bronnen is. Omdat we deze moeilijke opgave slim aan willen pakken, maken we afspraken over een gezamenlijke kennis- en leeragenda waarbij we samenwerken met kennisinstellingen en bedrijven.

Voor meer informatie zie bijlage 3.1 (Regionale Structuur Warmte).

Wisselwerking tussen lokale beleidsontwikkeling en regionale visievorming.

Er komt een gezamenlijke kennis- en leeragenda. Hiermee maken we informatie begrijpelijk en toepasbaar.

Wat we gaan doen!

- ✓ Gemeenten, provincie en waterschappen werken samen om optimaal gebruik te maken van de schaarse bovenlokale bronnen en/of gezamenlijke voorzieningen.
- ✓ Gemeenten kunnen voor het opstellen van hun lokale Transitie Visies Warmte gebruik maken van de informatie uit de Regionale Structuur Warmte.
- ✓ We besparen maximaal om de toename in het elektriciteitsverbruik voor de warmtetransitie te minimaliseren en daarmee de aanvullende belasting op het net te beperken, evenals de vraag naar duurzame elektriciteit.
- ✓ In december 2021 weten we met welke wijken we beginnen en welke duurzame (regionale) warmtebron wordt ingezet.
- ✓ Er is een online platform met een actueel overzicht van de beschikbare bronnen, de potentie en de lopende en geplande projecten.
- ✓ Er komt een gezamenlijke kennis- en leeragenda.

4.3 Zonneladder Metropoolregio Eindhoven

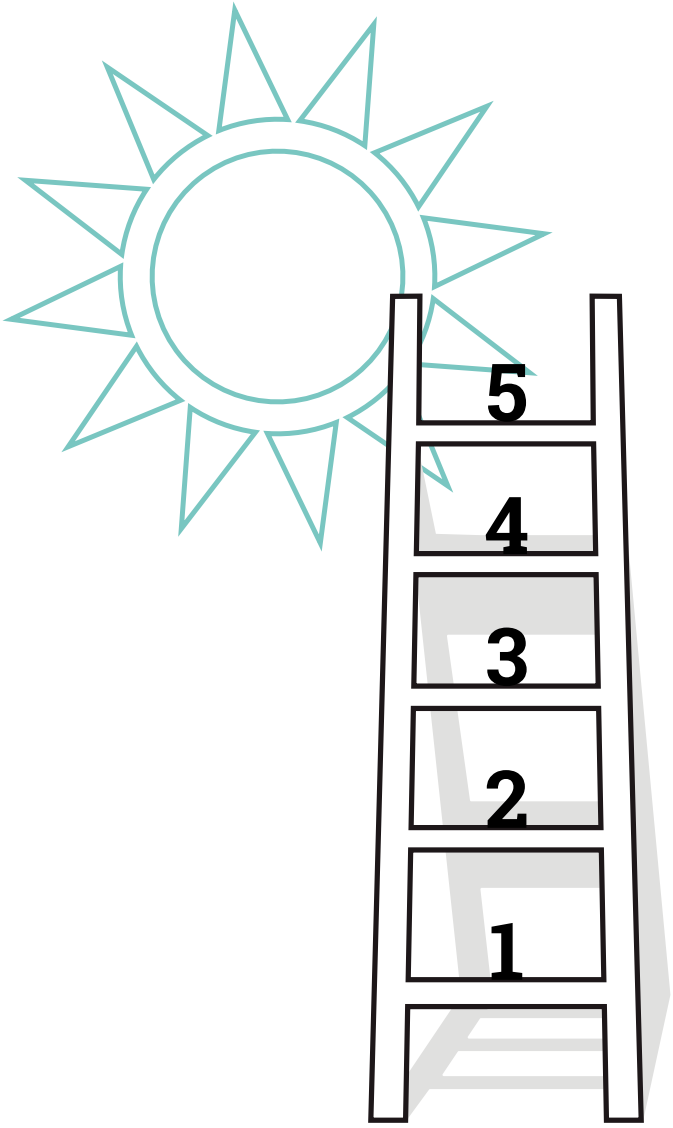

1. **Zon op dak**

2. **Op braakliggende grond en pauzelandschappen**

3. **Langs grootschalige infrastructuur en op industriële plassen (geen natuur)**

4. **Combinatie van energie met andere opgaven en functies, zoals:**
   - Langs stads- of dorpsrand: bijv. gecombineerd met recreatie- en natuurfunctie
   - Landbouwgronden met meervoudig ruimtegebruik
   - Op recreatieplassen (geen natuur)
   - Buffer rondom natuurgebieden: ter vervanging van agrarisch gebruik
   - Recreatiegebieden, zoals: landgoederen, uitloopgebieden, parken en tuinen

5. **Op landbouwgronden, mits:**
   - Goed ingepast
   - In verbinding met andere gebiedsopgaven

Dus. Niet in natuurgebieden:
- Niet in Natura 2000
- Niet in Natuurnetwerk Brabant; uitzondering mogelijk langs infrastructuur

4.3 Duurzame opwek: op weg naar concrete projecten

Ontwerpend onderzoek in de concept-RES

In de concept-RES maakten we gebruik van ontwerpend onderzoeken om te komen tot ons bod en tot globale zoekgebieden voor wind en zon in de regio. We hebben onszelf de vraag gesteld: hoe kan het landschap op een gedragen manier geladen worden met de energieopwekking van de toekomst? De zoekgebieden in de concept-RES voor windturbines en zonnevelden zijn tot stand gekomen door enerzijds de maximale potentie te bepalen op basis van de wet- en regelgeving en technische haalbaarheid en anderzijds op basis van een ruimtelijke onderbouwing. De ruimtelijke onderbouwing is een regiobrede inventarisatie en eenduidige omschrijving van de landschapstypes. We hebben een eerste analyse gedaan van de landschappelijke draagkracht van de verschillende landschapstypes en we hebben de mogelijke energiebouwstenen in kaart gebracht. Hierbij is gekeken naar de mogelijkheden voor het inpassen, aanpassen en transformeren van landschappen waarin op kleine of grotere schaal grootschalige opwekking is opgenomen. We hebben nadrukkelijk gezocht naar de kansen voor verbinding van de energieopgave met andere opgaven. De zoekgebieden met de daaraan gekoppelde potentie aan opwekvermogens zijn tevens doorgerekend door Enexis Netbeheer. Onderzocht is wat de impact is van de verschillende zoekgebieden voor grootschalige duurzame opwek via zon en wind op het net met betrekking op tijd, geld en ruimtebeslag.

We willen in totaal 2TWh bijdragen aan grootschalige duurzame energie-initiatieven in 2030

Verfijning van de resultaten in de RES 1.0

Op basis van de voorgenoemde stappen en de doorrekening van het bod door Enexis hebben we in de concept-RES geconcludeerd dat we 2 TWh kunnen bijdragen aan de landelijke doelstelling van 35 TWh. Deze inschatting is gemaakt op basis van een optelsom van enerzijds de bestaande en geplande projecten en anderzijds van de verwachte realisatie van duurzame energie projecten in de zoekgebieden en van de ‘no regret’ maatregelen (zoals zon op grote daken). De afgelopen jaren hebben we al 0,51 TWh aan zonnedaken, -velden en windturbines gerealiseerd. De gerealiseerde projecten rekenen we mee in ons totale bod. Ook 0,64 TWh zonnedaken, -velden en windturbines die in voorbereiding zijn (pijplijn) rekenen we mee. We hebben dus in totaal al 1,15 TWh aan grootschalige duurzame opwek gerealiseerd of in voorbereiding. Vervolgens zetten we ons maximaal in voor realisatie van ‘no regret’ maatregelen, ofwel het laaghangend fruit.

Zonneladder

Uitgangspunt voor de zonneladder voor de Metropoolregio Eindhoven is de voorkeursvolgorde die het Rijk is overeengekomen met decentrale overheden, de landbouwsector, de zonne-energiesector en netbeheerders. We kijken eerst of zonnepanelen op gebouwen gelegd kunnen worden (eerste trede). Daarna op ongebruikte terreinen in bebouwd gebied. Buiten de bebouwde kom gaat de voorkeur uit naar het combineren van functies. Bijvoorbeeld zonnepanelen op (voormalige) stortplaatsen en in bermen van spoor- en autowegen. Met deze eerste stappen op de zonneladder verwachten we 0,28 TWh te kunnen realiseren. We hebben in onze zonneladder ook aandacht voor zonnevelden in combinatie met andere opgaven en functies. Pas daarna kijken we naar mogelijkheden op landbouwgronden.

MER en RES

1. Zoekgebieden concept-RES

2. Belemmeringenkaart en randvoorwaarden

3. Effectbeoordeling zoekgebieden en MER-alternatieven
   a. Inventarisatie 'slechtste' locaties.
   b. Check haalbaarheid RES-bod
   c. Verdere 'objectieve ordening' niet mogelijk

Concept RES 1.0 Zoekgebieden minus belemmeringen

4. Input volksvertegenwoordigers en stakeholders
   a. Reactie volksvertegenwoordigers
   b. Lokaal participatieproces
   c. Input stakeholders

5. Leidt tot voorkeursalternatief (VKA)
   a. Vergelijking VKA met MER-alternatieven
   b. Indien onvoldoende voor RES-bod: aanpassen

RES 1.0 VKA-locaties (bijlage MER)

Concept-RES

Globale zoekgebieden op basis van:
- Landschapsanalyse
- Verbinding met andere opgaven
- Technische en wettelijke belemmeringen

Concept RES 1.0

Verfijning en detaillering zoekgebieden op basis van planMER:
- Milieueffecten
- Verbinding met andere opgaven

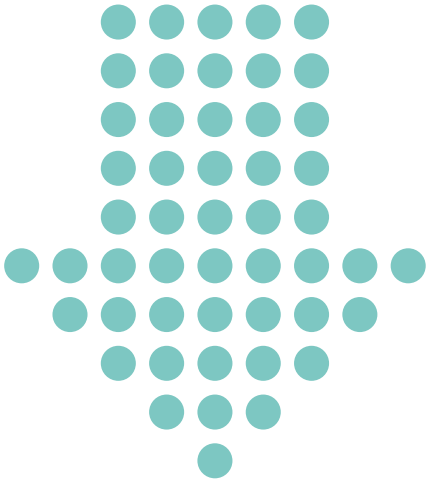

Voorkeursalternatief RES 1.0

Inzet op no-regret maatregelen

De Metropoolregio Eindhoven zet zich ervoor in om grootschalige daken optimaal te benutten als zonnedaken. We zetten ons in om de mogelijke belemmeringen weg te nemen. We roepen het Rijk op om ons hierbij te helpen. In de bijlage 4.1 'Optimale realisatie no-regret maatregelen' gaan we in op de belemmeringen in realisatie van de no-regret maatregelen, de regionale aanpak voor deze belemmeringen en bieden we enkele handvatten voor de praktische uitvoering.

Opwek 'Ten dienste van andere opgaven'

Gemeenten geven lokaal ook invulling aan kleinschaliger energie-opwekking binnen de categorie 'Ten dienste van andere opgaven'. Deze categorie gaat over de mogelijkheden om energie in te zetten ondergeschikt aan een andere gebiedsopgave. In elke gemeente in de regio kunnen kansen liggen voor deze vorm van energieopwekking en ook deze categorie draagt bij aan ons bod. Een voorbeeld is de realisatie van kleinschalige zonnevelden bij de transformatie van uitloopgebieden van de stedelijke regio's naar stadsboerderijen of voedselbossen. De inkomsten uit de duurzame energie-projecten kunnen dan worden gebruikt om de businesscases rendabel te maken. Doordat energie hier ten dienste van een andere opgave dient, is de bijdrage in TWh minimaal. Vanwege het detailniveau waarop naar inpassing van deze categorie moet worden gekeken, heeft de regio de ruimtelijke visualisatie op regionaal niveau in de concept-RES 1.0 achterwege gelaten.

Zorgvuldig proces

Naast de inzet op de 'no-regret maatregelen', zullen we ons ook moeten richten op realisatie van zonnevelden en windturbines. We hebben hiervoor een zorgvuldig proces ingezet met behulp van ontwerpend onderzoek in de concept-RES. Het document dat wordt opgesteld noemen we MER, de procedure noemen we milieueffectrapportage (m.e.r.). Het planMER geeft ons een beeld van de keuzemogelijkheden in onze regio en kan worden gebruikt om de verschillende (conflicterende) belangen af te wegen. De betrokken overheden in de regio kunnen de milieu-informatie later inzetten bij hun planprocedures. In het schema op pagina 36, zijn de stappen aangegeven die we doorlopen in het kader van de voorlopige planMER (bijlage 4.2).
Met behulp van de eerste drie stappen zoals weergegeven in het schema zijn de globale zoekgebieden uit de concept-RES nader afgebakend en ontstaat er inzicht in de milieu-effecten (leefomgeving, landschap en ecologie), de kansen voor koppeling aan andere thema's (landbouw, economie, natuur en klimaat) en de mogelijke energie-opbrengst van de zoekgebieden. Hierbij worden ook de opties voor combinaties van wind- en zonne-energie onderzocht, evenals de mogelijkheden en onmogelijkheden voor de aansluiting op het elektriciteitsnet.

De tussenresultaten in de concept RES 1.0 op basis van planMER

Op de kaart op pagina 46 zijn de zoekgebieden in onze regio op basis van de tussenresultaten (stap 1 t/m 3) van de planMER weergegeven. De globale zoekgebieden uit de concept-RES zijn nader afgebakend en meer in detail aangegeven. Van al de zoekgebieden zijn de effecten van duurzame opwek middels wind en zon in beeld gebracht. Er lijkt voldoende potentie aanwezig ter ondersteuning van onze bijdrage van 2 TWh duurzame energie in 2030. Dat een locatie buiten het planMER valt betekent niet per se dat die locatie onmogelijk is.

Lokaal maatwerk

Gemeenten gaan aan de slag met de invulling van de zoekgebieden en onderzoeken of (lokaal) maatwerk benodigd en mogelijk is. Bijvoor-beeld het ontwikkelen van grootschalige opwek van duurzame energie langs bestaande doorsnijdingen in het landschap (snelwegen en spoorwegen) waarbij de natuurcompensatie wordt gerealiseerd in aanliggende natuurgebieden.

We werken stap voor stap toe van (globale) zoekgebieden naar concrete locaties voor zonne- en windenergie.

Omdat er belemmeringen kunnen zijn op basis van de huidige regelgeving zal hiervoor het gesprek moeten worden aangegaan met het bevoegd gezag voor de betreffende locaties. De ontwikkeling van grootschalige opwek biedt de kans om andere problemen zoals het klimaatbestendig maken van en versterking van de biodiversiteit in het natuurgebied, aan te kunnen pakken en hiermee te zorgen dat de natuurgebieden in de toekomst niet verdwijnen door de klimaatveranderingen.

Vervolg en afronding RES 1.0

De tussenresultaten van het planMER (stap 1 t/m 3) delen we met onze volksvertegenwoordigers en stakeholders. Met behulp van hun input en de resultaten van de eerste drie stappen zelf, formuleren we een voorkeursalternatief. Voor het voorkeursalternatief wordt een gedetailleerde effectbeoordeling uitgevoerd en wordt vergeleken met de geformuleerde MER-alternatieven. Indien het voorkeursalternatief onvoldoende bijdraagt aan ons RES bod volgt een aanpassingsronde. Vervolgens wordt het planMER afgerond en kunnen de resterende procedure stappen doorlopen worden. Het planMER wordt gedurende zes weken voor iedereen ter inzage gelegd en er worden (digitale) informatiebijeenkomsten gehouden. De ontvangen zienswijzen worden, middels een Nota van Beantwoording, beantwoord. Tijdens de terinzagelegging wordt tevens advies gevraagd aan de Commissie voor de m.e.r.
Op basis van de planMER, lokale input en overige relevante informatie kan de RES 1.0 worden voltooid.

Landelijke pilot

Hoe kan milieueffectrapportage bijdragen aan de RES? Vijf RES-regio's onderzoeken dat in een pilot, samen met het NP RES en de Commissie voor de m.e.r. Naast twee Noord-Hollandse RES-regio's doen de regio's Rivierenland, Holland Rijnland en ook de Metropoolregio Eindhoven mee aan de pilot. De regio's, NP RES en de commissie voor de m.e.r. wisselen onderling ervaringen uit met het gebruik van het instrument m.e.r. voor de RES.

Vervolgstappen na de RES 1.0 en doorkijk naar 2050

Om het bod van 2 TWh in 2030 te verwezenlijken moet de RES vertaald worden naar beleid, regels en uitvoeringsprojecten. Het realiseren van de no-regret maatregelen heeft daarbij prioriteit omdat dit leidt tot de kleinst mogelijke belasting van de schaarse ruimte in onze regio. Het realiseren van grootschalige zon- en windprojecten vraagt veel voorbereidingstijd en resulteert direct in grote stappen richting ons doel. Beide routes moeten we tegelijk bewandelen om ons doel voor 2030 te halen. Met de informatie die beschikbaar komt krijgen we ook inzicht in de zoekgebieden die waarschijnlijk een langer traject vragen en pas na 2030 in beeld komen.

Wat we gaan doen!

- ✓ We maken zorgvuldige keuzes over de ruimtelijke inpassing van grootschalige opwek en andere opgaven.
- ✓ We hebben al 1,15 TWh aan grootschalige duurzame opwek gerealiseerd of in voorbereiding (pijplijn).
- ✓ Het realiseren van no-regret maatregelen heeft prioriteit, in de volgorde die onze zonneladder voorschrijft.
- ✓ We gaan bedrijven benaderen om hen te helpen met het wegnemen van belemmeringen voor zon op dak.
- ✓ We bepalen zoekgebieden waarmee we de opgave voor 2030 realiseren. Onze ambitie is om in 2030 in totaal 2 TWh op te wekken.
- ✓ We werken stap voor stap toe naar gedragen locaties voor zon en wind.
- ✓ Gemeenten kunnen lokaal invulling geven aan de categorie 'Ten dienste van andere opgaven'.
- ✓ We bewaken de voortgang. Actualisatie en nadere duiding van data nemen we op in het monitoringssysteem.

Disclaimer: Vorig jaar gaven volksvertegenwoordigers en stakeholders hun reacties op de Concept-RES. Reacties op de zoekgebieden voor wind- en zonne-energie op land zijn niet verwerkt in deze Concept RES 1.0. Wij kozen er namelijk als regio voor om een milieueffectprocedure (planMER) te doorlopen om ons te helpen samen op een zorgvuldige manier een verdere selectie in de zoekgebieden te maken. Inmiddels is er voor elk zoekgebied een milieueffectbeoordeling en zijn de zoekgebieden uit de concept-RES verfijnd op basis van tussenresultaten van de planMER. Dit voorjaar vragen we volksvertegenwoordigers en stakeholders, onder andere gevoed door lokale stakeholders en inwoners, om een reactie op de verfijnde zoekgebieden voor wind- en zonne-energie, die in deze Concept RES 1.0 zijn opgenomen. Daarna zal een nadere selectie van zoekgebieden in de planMER worden beoordeeld en worden vergeleken met andere alternatieven.Via een zienswijze procedure en een adviesvraag aan de Commissie voor de Milieueffectrapportage en Brabant Advies ronden wij de planMER af. Op basis van de planMER, de lokale input en overige relevante informatie kan de RES 1.0 worden voltooid en aan volksvertegenwoordigers ter vaststelling worden voorgelegd, inclusief een verdere selectie van zoekgebieden.

Ruimtelijke weergave tussenresultaten planMER totale regio

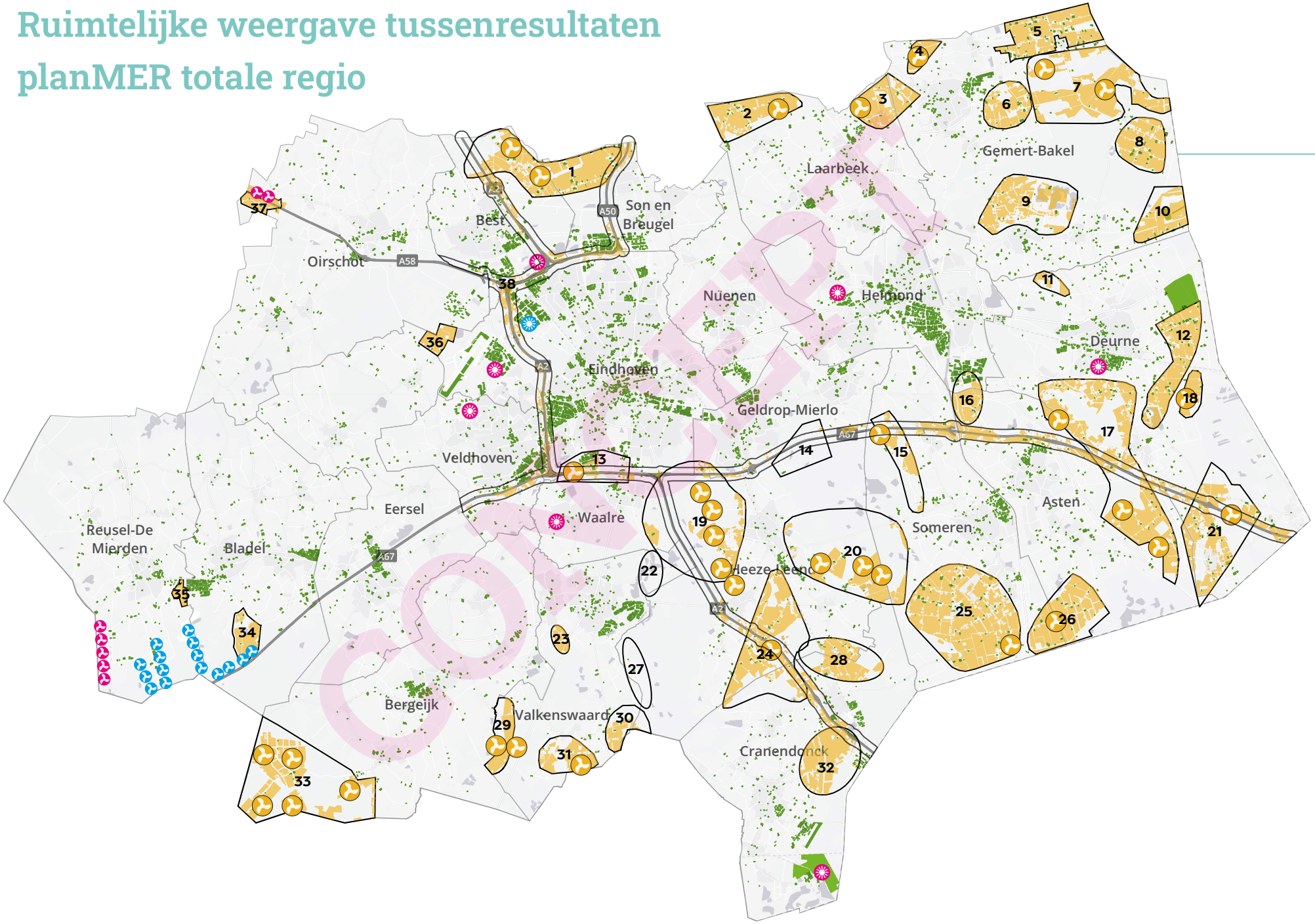

Legenda

- Globale zoekgebieden concept RES
- Gerealiseerd wind en zon
- Pijplijn wind en zon
- Resterend no-regret zon (conform volgorde zonneladder)
- Zoekgebied wind en zon op land (tussenresultaat planMER)

De ruimtelijke weergave van de mogelijkheden voor duurzame opwek is gelaagd opgebouwd:

- Het eerste deel van ons bod voor grootschalige opwek zijn de **gerealiseerde** grootschalige hernieuwbare elektriciteitsprojecten (groter dan 15 kWh).
- Het tweede deel bestaat uit de projecten die nu in de **pijplijn** zitten. Dit zijn windturbineparken, grootschalige zonnedaken en zonnevelden waarvoor een SDE+ subsidie is aangevraagd. Er is van uitgegaan dat 60% van deze projecten daadwerkelijk wordt gerealiseerd.
- Vervolgens kijken we naar de eerste twee treden van de zonneladder, zodat we de **resterende no-regretkansen** voor zon optimaal benutten. We monitoren de ontwikkelingen van deze stappen en zetten ons er gezamenlijk voor in deze kansen maximaal te benutten.
- Het resterende gedeelte van ons bod realiseren we in de vorm van **grootschalige zonnevelden** en **windturbineparken**.

Eerder hebben we uitgelegd dat het planMER ons helpt om te komen tot zorgvuldige keuzes voor de zoekgebieden voor grondgebonden zonnevelden en windturbineparken. Er geldt een belangrijke kanttekening voor de zoekgebieden voor zonnevelden. In het milieueffectrapport is voor de zonnevelden een uitgebreid onderzoek uitgevoerd naar de intensiteit van de verschillende zoekgebieden. De aanpak van inpassen, aanpassen en transformeren die we in de concept-RES hebben ingezet is in dit onderzoek verfijnd en verdiept. Binnen de 'zoekgebieden voor zonnevelden' is op basis van dit onderzoek een intensiteit van het gebied bepaald dat daadwerkelijk ingezet kan worden voor zonnevelden. Het ene gebied kan daarmee een grotere bijdrage aan ons bod leveren dan het andere gebied. Dit betekent ook dat nooit het volledige gebied als zonneveld wordt ingezet. In het milieueffectenrapport wordt dit verder uitgewerkt.

CONCEPT

Netinfrastructuur en programmering

Elektriciteitsnetwerk

Elektriciteitsnetten zijn in het verleden ontwikkeld met een capaciteit die is gebaseerd op de vraag naar elektriciteit. In meer landelijke gebieden is deze vraag relatief beperkt en de netten zijn daarom niet berekend op het afvoeren van grote volumes elektriciteit vanuit deze gebieden. De uitbreiding van de elektriciteitsnetten, die nodig is om elektriciteit uit deze buitengebieden te transporteren, kost veel tijd en houdt geen gelijke pas met de snelle realisatie van onder andere zonnevelden op land en zonnepanelen op (grote) daken. Dit zet grote druk op het elektriciteitssysteem en leidt tot transportschaarste op het netwerk, ook in de Metropoolregio Eindhoven.

De vergunningen voor zon- en windprojecten moeten uiterlijk in 2025 zijn afgegeven om realisatie van projecten in 2030 ook daadwerkelijk mogelijk te maken. Al deze projecten zullen uiteindelijk op het elektriciteitsnetwerk aangesloten moeten worden. Om dit in goede banen te leiden, qua timing, capaciteit van mensen en middelen, kostenefficiëntie en ruimtelijke

De kansen voor de inzet van waterstof

Waterstof wordt – naast metal fuels, mierezuur en andere substanties – veelvuldig aangedragen als een goede energiedrager ter vervanging van aardgas en andere fossiele brandstoffen. Een uitdaging bij de inzet van waterstof is dat een positieve businesscase voor een waterstofstation vanwege de opstartende markt van vraag en aanbod nog moeilijk te maken is en dat derhalve stimuleringsregelingen ingezet moeten worden om de financiering rond te krijgen. De businesscase wordt op dit moment echter gunstiger vanwege de optredende congestie op het electriciteitsnet vanwege de teruglevering van het grote aantal op handen zijnde duurzame opwek initiatieven. Het electriciteitsnet van Enexis/TeneT kan deze teruglevering op dit moment maar moeilijk verwerken – bijvoorbeeld in de Kempen is teruglevering via Station Hapert bijvoorbeeld al voorlopig op slot gezet. Er kunnen daar geen nieuwe grootschalige opwek initiatieven (zon en wind) op het net aangesloten worden voor teruglevering, noch op daken, noch op land. Omzetting van elektriciteit in een makkelijk op te slaan energiedrager als waterstof is daarmee een interessant alternatief. De overcapaciteit van elektriciteitsopwek kan worden omgezet in waterstof, wat vervolgens op meerdere manieren in de MRE regio ingezet kan worden:

- Direct geïnjecteerd in het gasnet. Op dit moment laat de wet maar een beperkte hoeveelheid bijmenging van H2 in het gasnet toe vanwege vermeende veiligheidsoverwegingen. Er wordt op dit moment onderzoek uitgevoerd in Uithoorn om te bezien of deze verzwaarde veiligheidsoverweging voor H2 injectie in een bestaand gasnet gerechtvaardigd is. Mocht dit niet het geval zijn, dan is injectie van waterstof in bestaande gasnetten een alternatief voor warmteopwek op hoge temperatuur. Vooral monumenten kunnen hierdoor beter afgekoppeld worden, omdat lage temperatuur opties hier vaak niet toepasbaar zijn.
- Aanleg van warmtenetten met H2 als warmtebron. Waterstof verbrandingsovens kunnen ingezet worden als duurzame energiebron voor warmte opwek via losgekoppelde warmtenetten.
- Gebruik van H2 als alternatieve brandstof voor verkeer en vervoer. Er komen steeds meer voertuigen en vaartuigen (en mogelijk zelfs vliegtuigen) die op waterstof lopen. Er worden dan ook plekken (Clean Energy Hubs) binnen de regio beoogd om vulpunten (tankstations) voor alternatieve brandstoffen aan te leggen, waar ook waterstof getankt zou moeten kunnen worden.
- Gebruik van H2 als brandstof of grondstof in procesindustrie. Waterstof kan ook dienen als brandstof voor verhittingsprocessen in de procesindustrie. Of als grondstof voor productieprocessen, waarbij ook het 'rest'product zuurstof uit het omzettingsproces van elektriciteit naar waterstof goed benut kan worden.
- Een waterstof hub (GreenH2UB) als tussenstation op de tracés van duurzame opwek initiatieven kan dus enerzijds zorgen voor opslag van de overcapaciteit van de duurzame opwek initiatieven in een andere energiedrager en daarmee voor een oplossing van de netcongestie zorgen en anderzijds als aanjager van de energietransitie op basis van waterstof fungeren – ter verduurzaming van verkeer en vervoer en in de warmtetransitie.

afstemming over gemeentegrenzen heen, is continue afstemming tussen de regionale overheden en de netbeheerder noodzakelijk.

Onderzoek naar nieuwe aansluit- en opslagmogelijkheden, afstemming in de regio over verdeling van de beschikbare capaciteit en juiste prioritering van toekomstige investeringen in het elektriciteitsnet, is noodzakelijk. Ook de blik op de toekomst voor gezamenlijke agendering – zoals met het provinciale programma Energiek Brabant - is relevant, evenals inzicht in welke aanpassingen in wet- en regelgeving nodig zijn om onze doelstellingen te kunnen bereiken.

Een Netimpactanalyse van Enexis

Enexis heeft een Netimpactanalyse opgesteld die inzicht geeft in de noodzakelijke aanpassingen in het elektriciteitsnetwerk om ontwikkelingen in de verschillende zoekgebieden uit de concept RES 1.0 van de MRE te kunnen faciliteren. De analyse gaat een stap verder dan de Netimpactanalyse die is gemaakt voor de concept-RES van de MRE. Op basis van een eerste ambtelijke inventarisatie is een verdere selectie gemaakt van wenselijke ontwikkelingen in de zoekgebieden op basis van huidig(e) beleid(sontwikkeling), zodat daarmee een eerste verkenning kon worden gedaan van de mogelijke impact op het netwerk. De Netimpactanalyse is als bijlage 5.1 toegevoegd. TenneT rondt op dit moment een netvisie voor Zuid Nederland af, waarmee zij inzicht zal geven in noodzakelijke aanpassingen in de configuratie van het Hoogspanningsnet.

De komende periode wordt toegewerkt naar een selectie van zoekgebieden die in de RES 1.0 wordt opgenomen en die ter vaststelling aan volksvertegenwoordigers wordt voorgelegd. De analyses van Enexis en TenneT worden betrokken in de overwegingen om tot de verdere selectie van zoekgebieden te komen.

Uitkomsten van de Netimpactanalyse

De grootschalige productie van duurzame elektriciteit bestaat uit een mix van zonne- en windenergie. Ten opzichte van de vorige doorrekening van de zoekgebieden uit de concept-RES zien we een toename van circa 850 MW aan grootschalige zonnevelden. Daarnaast is er een afname van circa 140 MW aan wind op land. Deze verschuiving heeft grote impact op kosten van infrastructuur elektriciteit en ruimte in het landschap. Deze aandachtspunten zullen worden meegenomen in de verdere uitwerking.
De doorrekening levert een eerst inschatting op dat 5 HS/MS stations uitgebreid moeten worden door Enexis. Voor deze stations geldt dat de beschikbare capaciteit op het net van Enexis pas benut kan worden na uitbreiding van het hoogspanningsnet van TenneT. Op alle 11 stations zijn investeringen van TenneT benodigd voor uitbreiding van het hoogspanningsnet. Daarnaast moeten er 2 nieuwe HS/MS-stations worden gerealiseerd, in aanvulling op de investeringen in de 11 bestaande stations. Het gaat hier naar verwachting over een nieuw station in de omgeving Hapert en in het gebied tussen de regio's Hart van Brabant, Noordoost Brabant en Metropoolregio Eindhoven.

Afstemming en programmering

Het is belangrijk dat de netbeheerders Tennet en Enexis en de gemeentelijke overheden, die het bevoegd gezag zijn voor het verlenen van vergunningen, meer samenwerken. De netbeheerders zijn gebonden aan wet- en regelgeving, maar door samenwerking kunnen er slimme keuzes worden gemaakt in het haalbaar en betaalbaar houden van netaansluitingen.

Door samen te werken, kan regie gevoerd worden aan de voorkant van het proces in plaats van reageren achteraf.

Afstemming aan de voorkant betekent ook dat gemeenten onderling en in samenspraak met de netbeheerder de bestaande capaciteit in een gebied zo goed mogelijk kunnen benutten. Dit voorkomt teleurstelling op het moment dat ontwikkelende partijen een omgevingsvergunning hebben gekregen maar er op dat moment geen aansluitcapaciteit beschikbaar is. In dat soort gevallen kan, in samenspraak met de netbeheerder en andere partijen, gekeken worden of andere oplossingen mogelijk zijn. Aangezien de netbeheerders TenneT en Enexis grote investeringen moeten doen om het netwerk geschikt te maken voor de toekomstige energieopgaven en hiervoor investeringsplannen opstellen, is het belang van een planningshorizon van projecten en de mate van zekerheid van investeringen van initiatiefnemers groot. Uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk vergt langdurige processen met grote ruimtelijke impact zowel ondergronds als bovengronds. Een degelijke en afgestemde uitvoeringsplanning biedt zekerheid om te komen tot nieuwe investeringen. Realisatie van uitbreidingen van het elektriciteitsnetwerk kunnen worden gekoppeld aan het ontwikkelen van projecten. Hiermee kan efficiënt gebruik worden gemaakt van maatschappelijk geld en komt ook niemand voor verrassingen te staan. Hiermee creëren we eerlijke en transparante verwachtingen.

Afstemming in de regio over verdeling van de beschikbare capaciteit.

Wat we gaan doen!

- ✓ Er is continue afstemming tussen netbeheerder en de lokale en regionale overheden.
- ✓ We stemmen de verdeling van de beschikbare capaciteit en noodzakelijke investeringen in de toekomst regionaal af.
- ✓ Er wordt gewerkt aan een systeemstudie door de provincie om inzicht te krijgen in de wenselijke energiemix voor 2050.
- ✓ Netbeheerders ontwikkelen uitbreidingen van het net en voeren (locatie) studies uit voor deze uitbreiding (o.a. hoogspanningsstations).
- ✓ We zetten in op innovatie om met netschaarste om te gaan.

5

5. Stap voor stap naar uitvoering

We hebben als gemeenten, provincie en waterschappen binnen de regio grote ambities op het gebied van de energietransitie die we met elkaar gerealiseerd willen zien. Om deze RES naar een efficiënte en effectieve uitvoering te brengen zijn grote stappen nodig. Op het strategische niveau is de samenwerking goed georganiseerd, waarbij de afstemming plaatsvindt in de wethoudersoverleggen en ambtelijke overleggen met de 21 gemeenten. De uitdaging is nu om dit ook op het tactische en uitvoeringsniveau samen goed te organiseren tussen gemeenten, maar ook met maatschappelijke partners, die ook van de gemeenten vragen om eenduidig op te treden. De uitvoering is immers bij verschillende partijen belegd, op verschillende schaalniveaus (lokaal, subregionaal, regionaal). De beleidsmatige afspraken/plannen moeten worden omgezet in concrete (uitvoerings)programma's en onderliggende projecten.

Op veel fronten zijn we al aan de slag.

Het gaat erom dat de gemeenten de regionale opgaven ook daadwerkelijk gerealiseerd krijgen. In het nadenken over realisatiekracht en de verschillende rollen die iedereen daarin heeft is het van belang dat we dezelfde begrippen gebruiken. Bestuurlijke samenwerking vraagt een andere vorm van organisatie en inzet dan bijvoorbeeld de uitvoeringskracht in de operatie. Met en door betrokken (gemeente)ambtenaren verkennen we verschillende varianten van samenwerkingsvormen en samenwerkingsafspraken die bijdragen aan de te realiseren projecten om zo de uiteindelijke ambities op energietransitie gezamenlijk te halen. Naar verwachting zullen we halverwege 2021 verschillende scenario's voor samenwerking in de uitvoering kunnen voorleggen aan de gemeenten, provincie en waterschappen. Om vervolgens afspraken te maken om als gezamenlijke

overheden, in samenwerking met de betrokken stakeholders, slimmer en efficiënter stappen te zetten in de realisatie van de energietransitie.

Doorvertaling naar omgevingsbeleid

De RES 1.0 wordt verankerd in het omgevingsbeleid van de gemeenten, provincies en waterschappen. Het Rijk heeft voor klimaat en energie in de NOVI richtinggevende principes opgenomen. Vanaf 1 januari 2022 kunnen de afspraken uit de RES verankerd worden in de instrumenten van de Omgevingswet. Het uitgangspunt daarbij is dat de koppeling wordt gelegd met de andere ruimtelijke opgaven op het gebied van landbouw, natuur, klimaat en dergelijke. En dat dit concreet wordt doorvertaald in het lokale omgevingsbeleid of boven lokale programma's (zoals NOVI De Peel). Daarbij kan gebruik worden gemaakt maken van de informatie die ten behoeve van de RES is verzameld, zoals de landschapsprincipes en landschapsmatrix en het planMER.

Aanbevelingen aan het Rijk

Met de andere Brabantse regio's en de provincie vindt afstemming plaats over de inhoud van de RES'en en over wat de rol van het Rijk moet zijn om tot uitvoering van de RES te komen. Ook andere RES-regio's en partijen zoals de netbeheerders, de Nederlandse Vereniging voor Duurzame Energie, de Nationale Milieufederaties en het Planbureau voor de Leefomgeving hebben knelpunten benoemd die het realiseren van de RES'en in de weg staan. Deze knelpunten kunnen we alleen in samenwerking tussen de verschillende partijen tot oplossingen brengen. Dit omdat we vaak te maken hebben met verschillende inzichten en tegenstrijdige belangen.

Het gaat daarbij onder meer om de volgende elementen:

- Een pakket aan financiële stimulering voor grootschalige- en kleine energieprojecten (subsidie, fiscale regelingen, gebouwgebonden financiering, saldering), gericht op het betaalbaar maken/houden van de energietransitie wordt gegarandeerd tot 2030.

- Voldoende budget voor scholing van onder andere installateurs en uitvoeringscapaciteit bij netbeheerders, gemeenten, waterschappen, energiecoöperaties, woningbouwcorporaties, omgevingsdienst etc. In de RES 1.0 gaan wij dit vanuit de regio nader specificeren.

- Het opereren als één overheid, dus ook op Rijksniveau (o.a. Rijkswaterstaat, Defensie, Rijksvastgoedbedrijf) is afstemming nodig in relatie tot het behalen van de energiedoelstellingen. Zoals bij het vernieuwen van Rijkswegen, om die opgave breder te trekken en te benaderen als infrastructuur in de brede zin van het woord: voor verkeer en als energiecorridor.

- De haalbaarheid en betaalbaarheid voor de samenleving op basis van onder meer het onderzoek naar de mate, spreiding en clustering van woonlastenneutraliteit bij verschillende woningtypen en warmteoplossingen, wordt geborgd.

- Instrumenten die het mogelijk maken de energierekening in te zetten als investering voor het energiezuinig maken van de woning en afkoppeling van het aardgas (bijvoorbeeld woninggebonden financiering of een energiefonds).

- Afspraken over collectieve warmte gemaakt, waarbij we - waar het zinvol is - komen tot nieuwe warmtesystemen. Onder andere door het wegnemen van financiële belemmeringen waar gemeenten nu tegenaan lopen bij de aanleg van warmtenetten.

- We komen tot een gezamenlijk kader voor de verdeling van de schaarse netcapaciteit en het bieden van extra mogelijkheden om te kunnen sturen op de netcapaciteit, onder andere door:
  - het wettelijk mogelijk te maken elektriciteitsbronnen op piekmomenten af te koppelen;
  - het mogelijk maken van een flexibele inzet van de reservecapaciteit in de stations en het net;
  - het mogelijk maken van 'Meerdere Leveranciers Op Een Aansluiting ('Mloea'), bijvoorbeeld voor de combinatie van zonnepark en windpark;
  - het wettelijk mogelijk maken om nieuwe bronnen op een 'wachtlijst voor aansluiting' te zetten.

- Het extra stimuleren van 'zon op dak' door:
  - subsidie te verlenen voor 'niet-aan-het-net-leveren';
  - 'zon op bedrijfsdaken' te stimuleren door verplichtingen bij nieuwbouw en financiële impulsen bijvoorbeeld;
  - het voor particulieren aantrekkelijk te maken om meer zonne-energie op te wekken dan voor eigen gebruik nodig is.

- Besparen van energie in de gebouwde omgeving willen we stimuleren door de markt op grote schaal woningen te laten isoleren. Dit kan met een provinciaal programma, gefinancierd met maatschappelijk kapitaal (pensioenfondsen en opbrengsten participatie windturbines). In het verlengde vragen we het Rijk de heffingskorting voor woningcorporaties te vervangen door een isolatie-/duurzaamheidssubsidie.

- Windturbines hebben naar verwachting te maken met beperkingen vanwege radarinstallaties voor vliegverkeer. Dit kan soms worden ondervangen met lagere turbines die alleen (technisch-financieel) haalbaar zijn als het Rijk er voldoende subsidie voor beschikbaar stelt. De radar voor vliegverkeer heeft in onze regio mogelijk veel gevolgen voor het realiseren van windturbines.

- Regels en middelen die leiden tot financieel aantrekkelijke business-cases voor warmte(net)projecten.

- We verzoeken het Rijk om, in samenspraak met provincies en netbeheerders, een uniforme toetsings-/monitoringstool voor alle RES-regio's, te ontwikkelen door het Rijk in samenspraak met provincies en netbeheerders.

Met de andere Brabantse regio's en de provincie heeft afstemming plaatsgevonden over de randvoorwoorden. Deze lijst met randvoorwaarden wordt vanuit de RES regio's en de Provincie aan het Rijk meegegeven bij de indiening van de concept-RES'en. Mogelijk dat er in de komende periode nog andere randvoorwaarden naar voren komen.

Vanuit het Nationaal Programma RES zijn werkgroepen opgericht met een onafhankelijk karakter. De leden van de werkgroepen zijn werkzaam voor een breed palet aan organisaties, met deskundigheid en /of ervaring op de betreffende thema's. De werkgroepen werken aan oplossingsrichtingen voor korte en middellange termijn, binnen en buiten bestaande kaders.

Ruimtelijke weergave tussenresultaten planMER Stedelijk Gebied Eindhoven

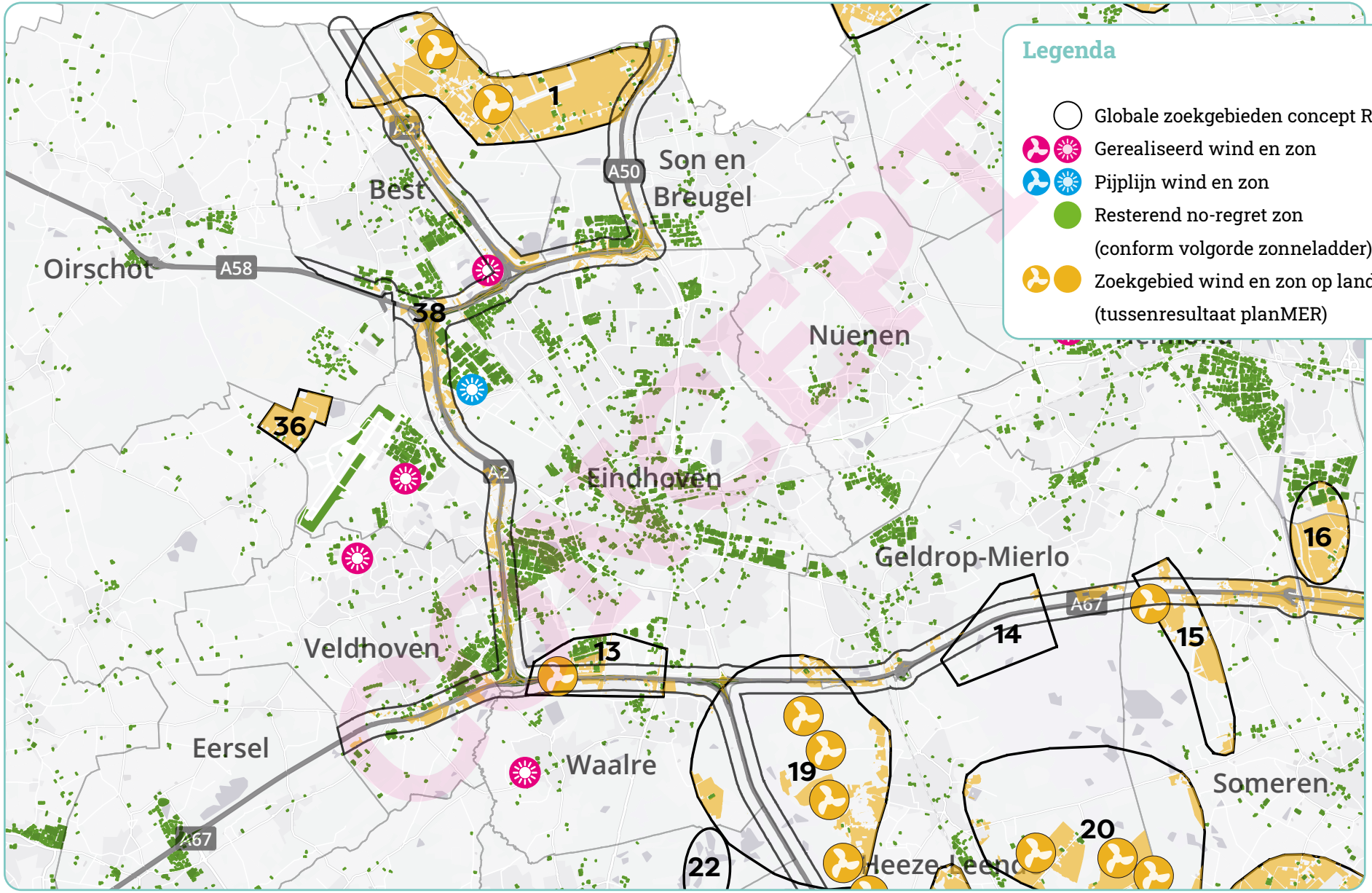

Effectbeoordeling wind zoekgebieden SGE

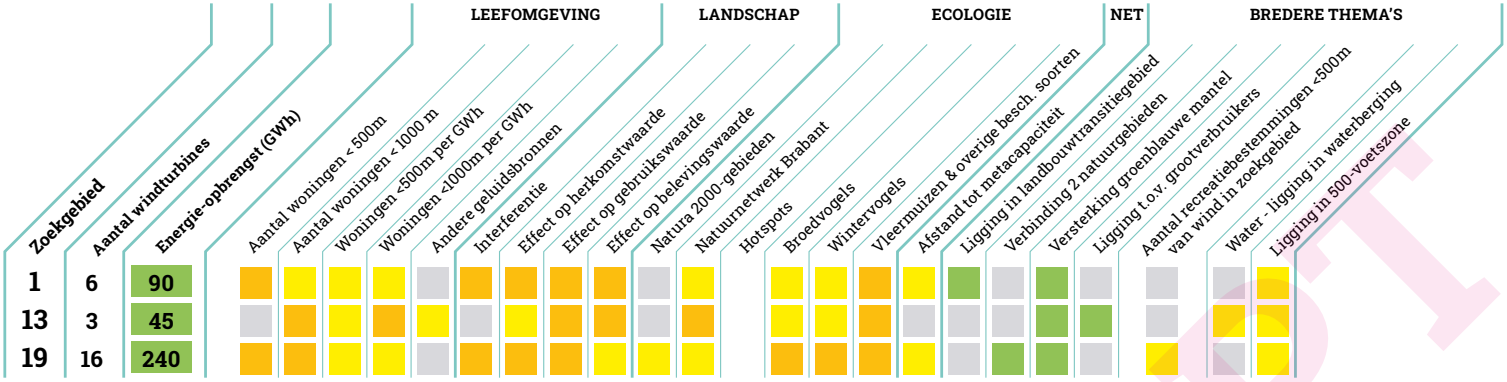

Netuitbreiding urgent

Grote kans op negatieve effecten of kans op grote negatieve effecten

Kans op negatieve effecten

Kleine kans op positieve/negatieve effecten of kans op kleine positieve/ negatieve effecten

Kans op positieve effecten

Grote kans op positieve effecten of kans op grote positieve effecten

Effectbeoordeling zon zoekgebieden SGE

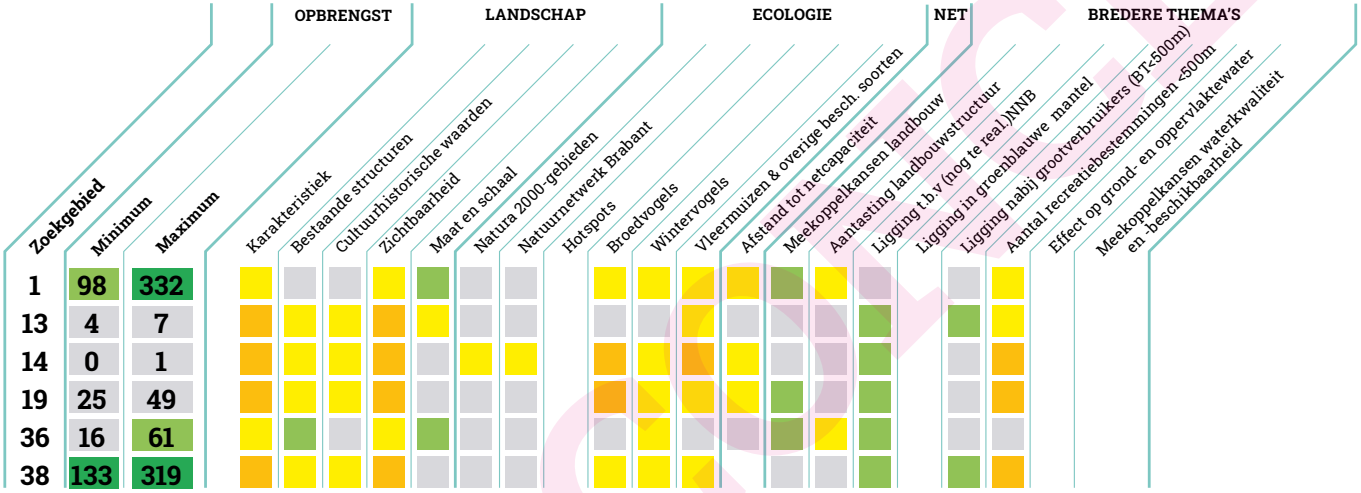

Disclaimer:
Deze effectbeoordeling betreft voorlopige resultaten van het MER die nog aan verandering onderhevig kunnen zijn. Voor enkele beoordelingscriteria is de effectbeoordeling nog niet afgerond. Deze resultaten worden later toegevoegd. Aan deze resultaten kunnen geen rechten worden ontleend.

N.B. Gepaste zorgvuldigheid bij het gebruik van deze tabel wordt aanbevolen. De hier getoonde samenvattingstabel kan pas in samenhang met het volledige milieueffectrapport juist worden geïnterpreteerd.

CONCEPT

Ruimtelijke weergave tussenresultaten planMER De Peel

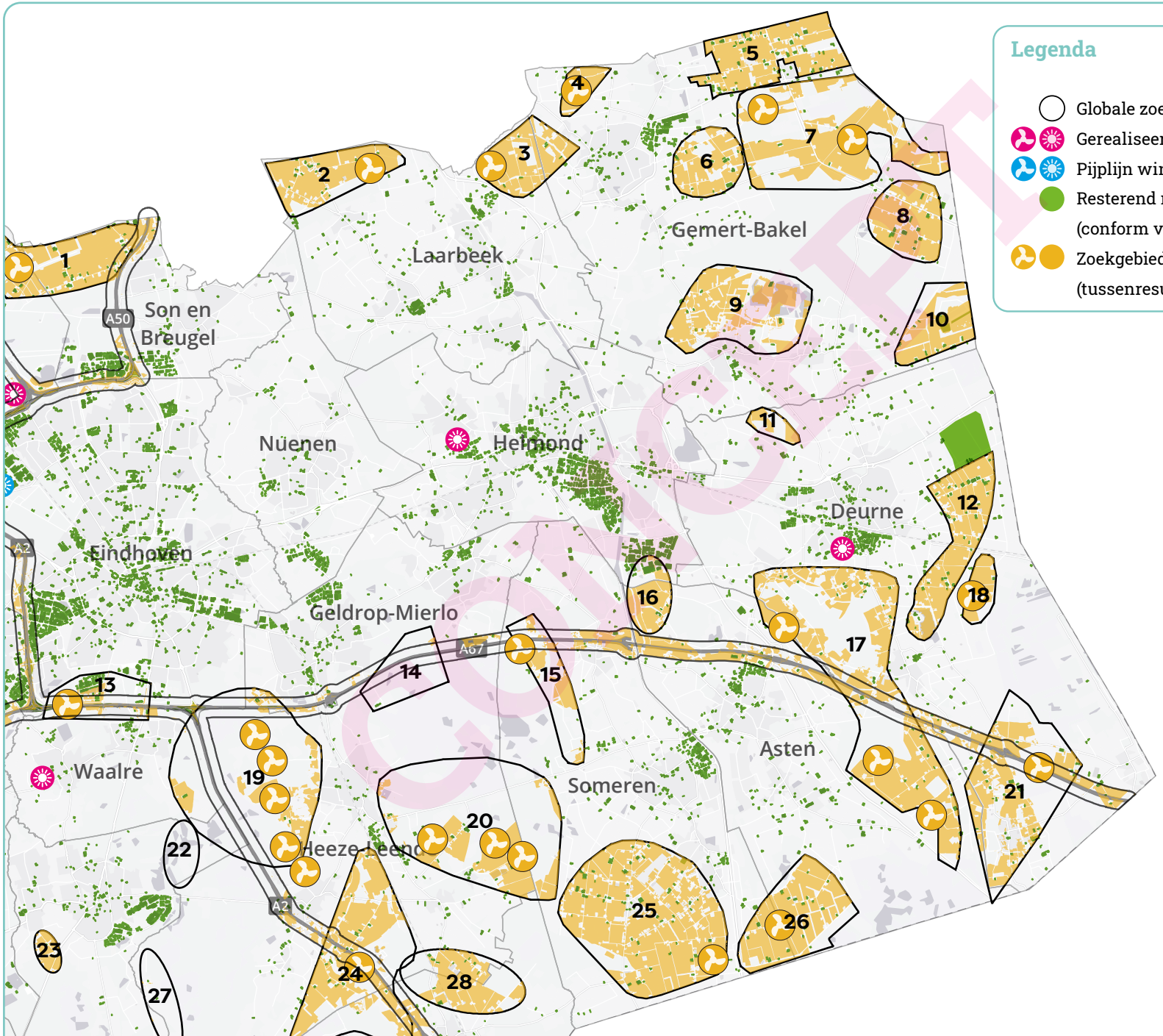

Effectbeoordeling wind zoekgebieden De Peel

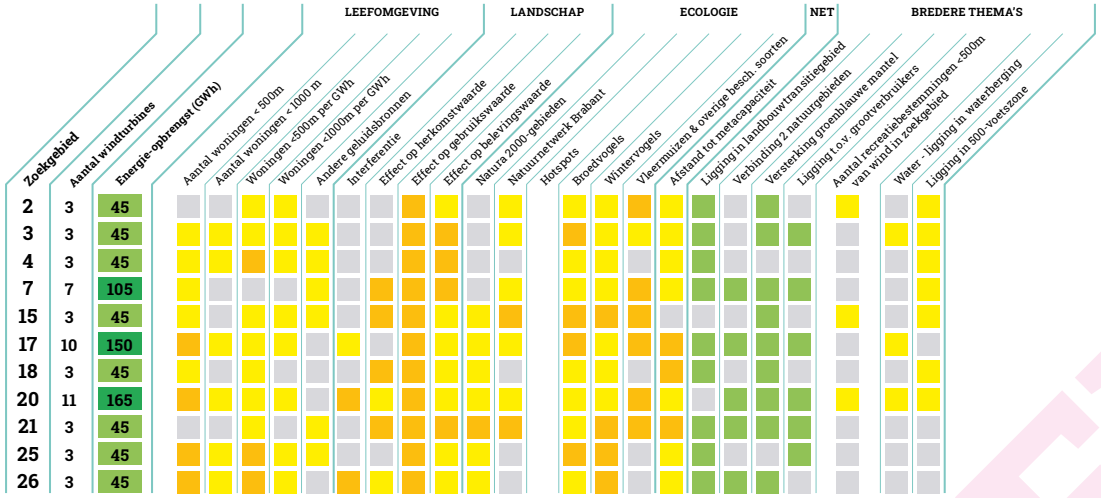

Effectbeoordeling zon zoekgebieden De Peel

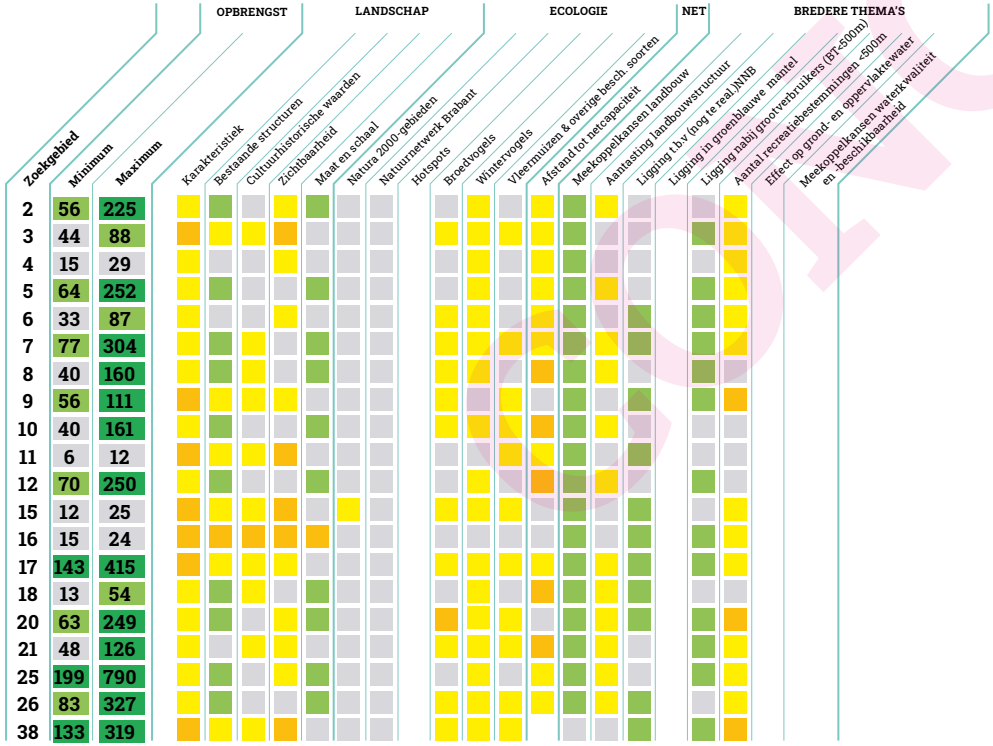

CONCEPT

- Netuitbreiding urgent
- Grote kans op negatieve effecten of kans op grote negatieve effecten
- Kans op negatieve effecten
- Kleine kans op positieve/negatieve effecten of kans op kleine positieve/ negatieve effecten
- Kans op positieve effecten
- Grote kans op positieve effecten of kans op grote positieve effecten

Disclaimer:
Deze effectbeoordeling betreft voorlopige resultaten van het MER die nog aan verandering onderhevig kunnen zijn. Voor enkele beoordelingscriteria is de effectbeoordeling nog niet afgerond. Deze resultaten worden later toegevoegd. Aan deze resultaten kunnen geen rechten worden ontleend.

N.B. Gepaste zorgvuldigheid bij het gebruik van deze tabel wordt aanbevolen. De hier getoonde samenvattingstabel kan pas in samenhang met het volledige milieueffectrapport juist worden geïnterpreteerd.

Ruimtelijke weergave tussenresultaten planMER A2 gemeenten

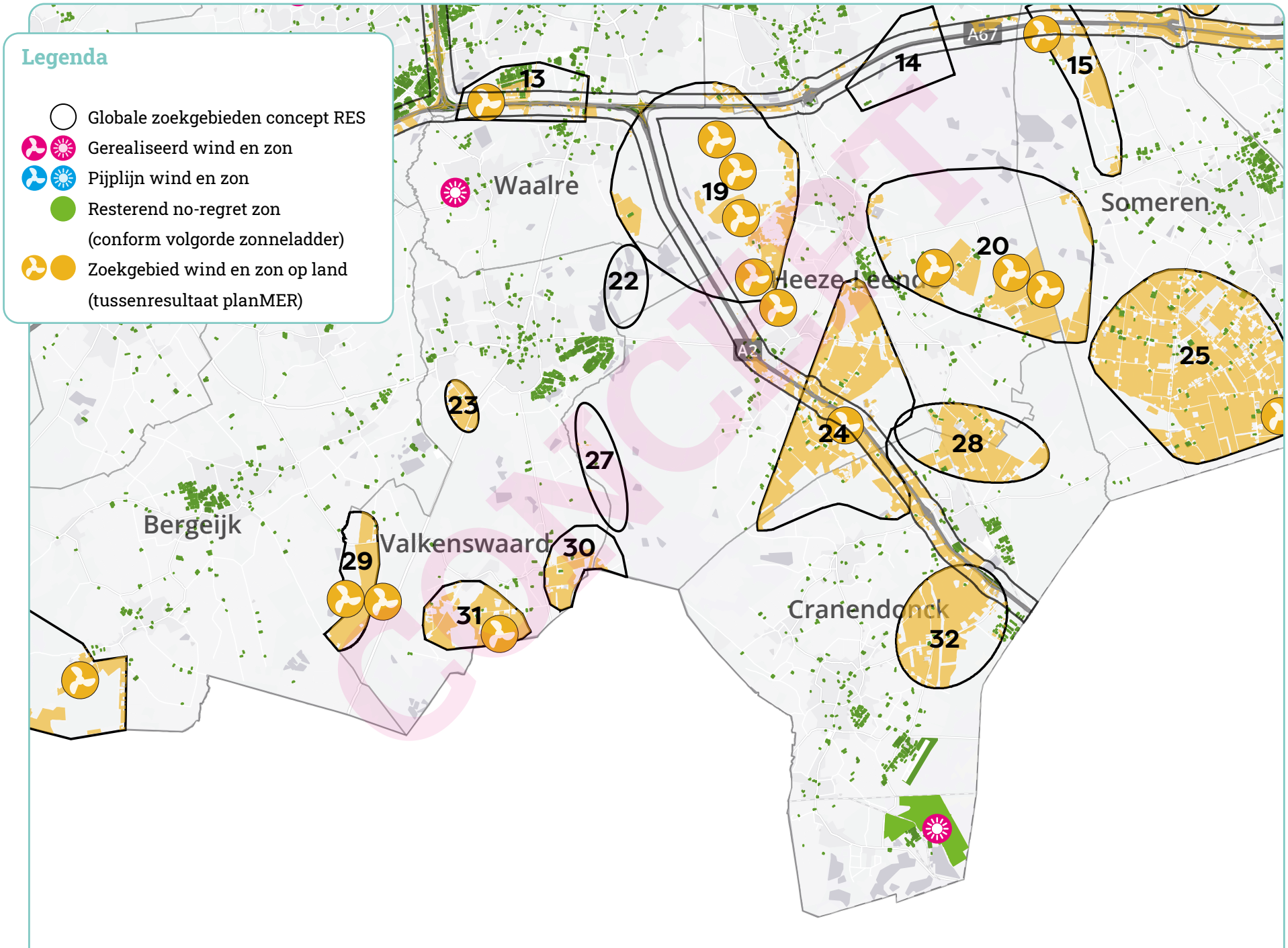

Effectbeoordeling wind zoekgebieden A2 gemeenten

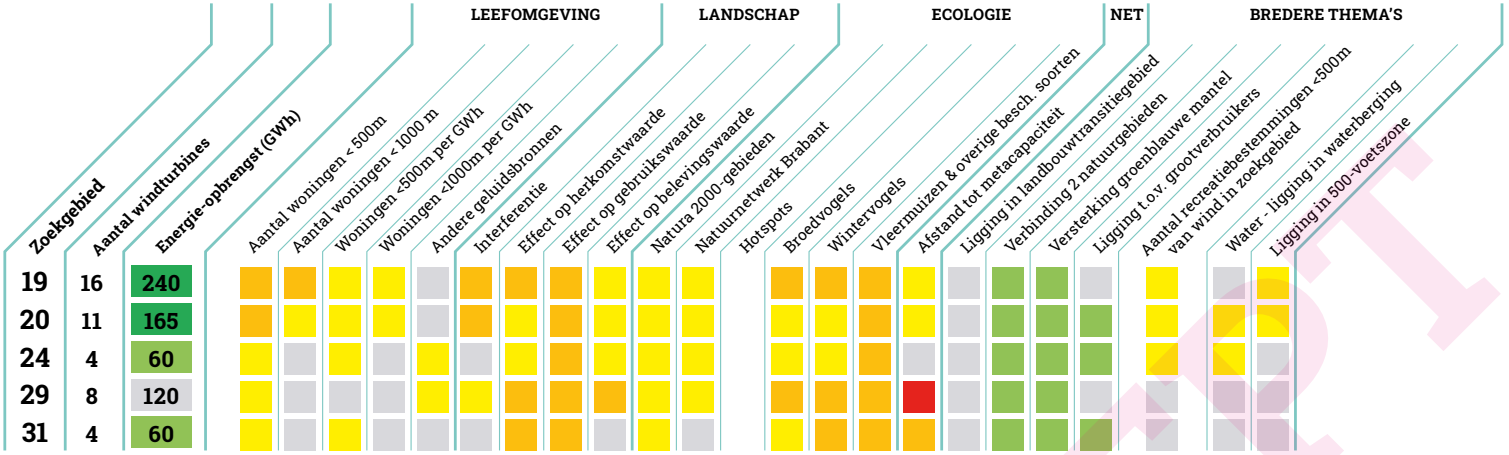

- Netuitbreiding urgent
- Grote kans op negatieve effecten of kans op grote negatieve effecten
- Kans op negatieve effecten
- Kleine kans op positieve/negatieve effecten of kans op kleine positieve/ negatieve effecten
- Kans op positieve effecten
- Grote kans op positieve effecten of kans op grote positieve effecten

Effectbeoordeling zon zoekgebieden A2 gemeenten

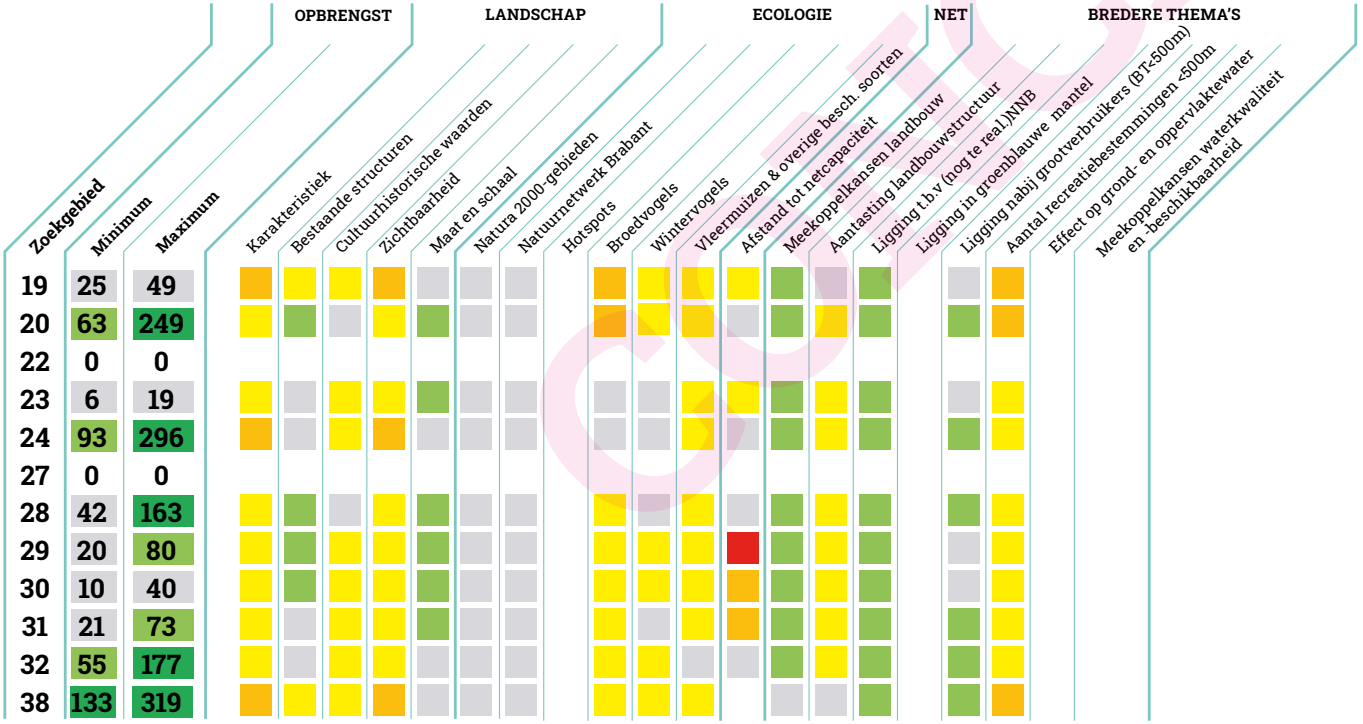

Disclaimer:
Deze effectbeoordeling betreft voorlopige resultaten van het MER die nog aan verandering onderhevig kunnen zijn. Voor enkele beoordelingscriteria is de effectbeoordeling nog niet afgerond. Deze resultaten worden later toegevoegd. Aan deze resultaten kunnen geen rechten worden ontleend.

N.B. Gepaste zorgvuldigheid bij het gebruik van deze tabel wordt aanbevolen. De hier getoonde samenvattingstabel kan pas in samenhang met het volledige milieueffectrapport juist worden geïnterpreteerd.

CONCEPT

Ruimtelijke weergave tussenresultaten planMER De Kempen

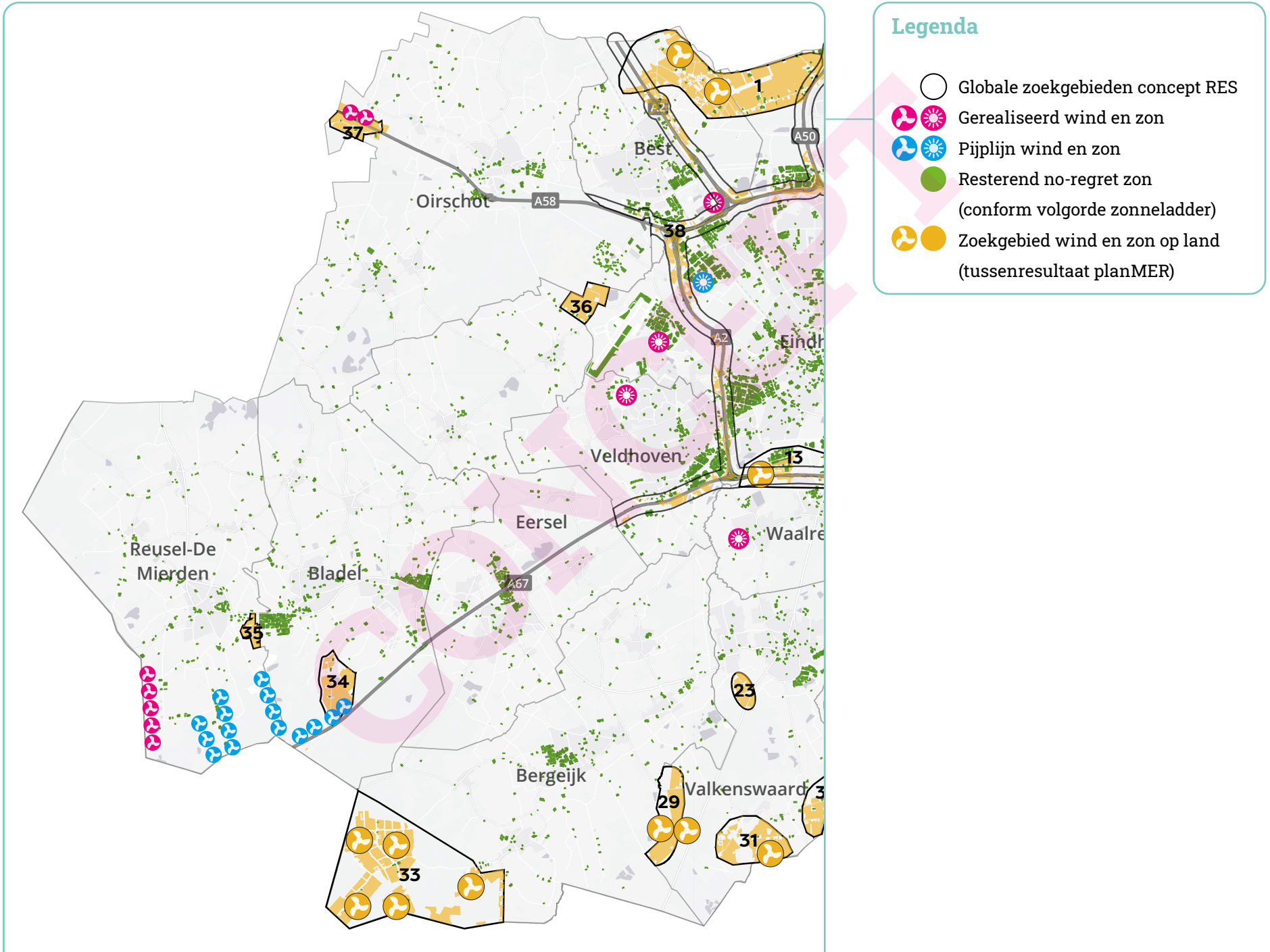

Effectbeoordeling wind zoekgebieden De Kempen

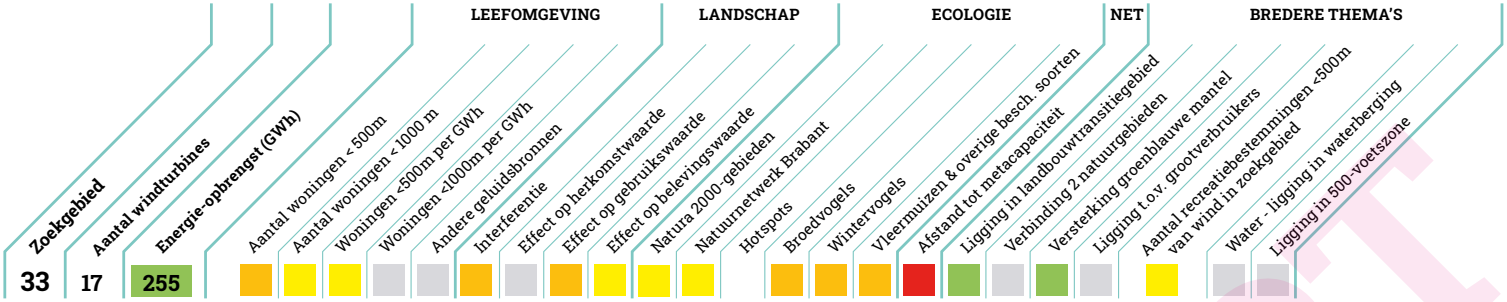

Netuitbreiding urgent

Grote kans op negatieve effecten of kans op grote negatieve effecten

Kans op negatieve effecten

Kleine kans op positieve/negatieve effecten of kans op kleine positieve/ negatieve effecten

Kans op positieve effecten

Grote kans op positieve effecten of kans op grote positieve effecten

Effectbeoordeling zon zoekgebieden De Kempen

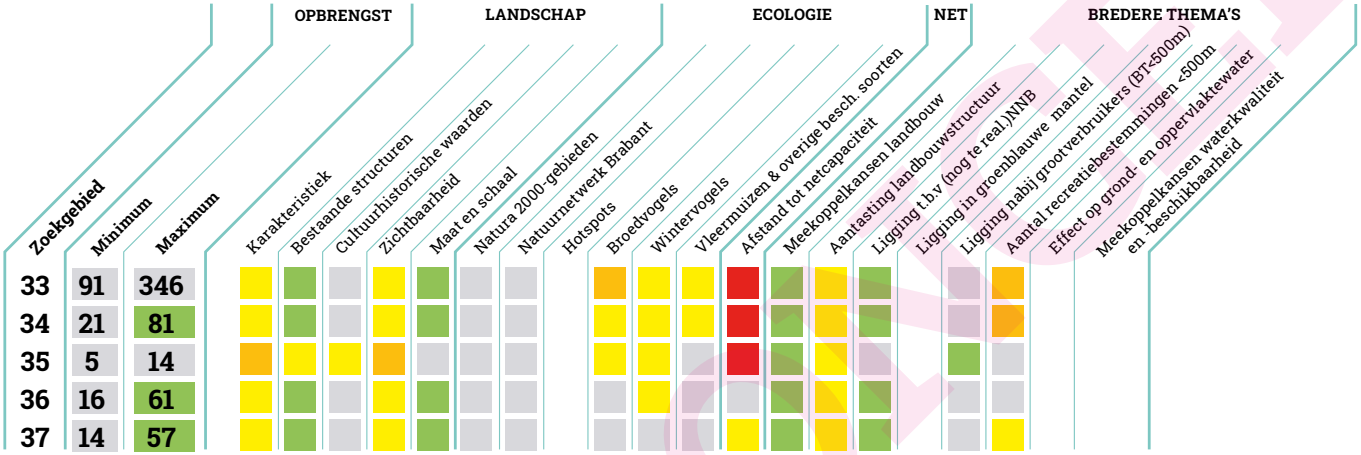

Disclaimer:
Deze effectbeoordeling betreft voorlopige resultaten van het MER die nog aan verandering onderhevig kunnen zijn. Voor enkele beoordelingscriteria is de effectbeoordeling nog niet afgerond. Deze resultaten worden later toegevoegd. Aan deze resultaten kunnen geen rechten worden ontleend.

N.B. Gepaste zorgvuldigheid bij het gebruik van deze tabel wordt aanbevolen. De hier getoonde samenvattingstabel kan pas in samenhang met het volledige milieueffectrapport juist worden geïnterpreteerd.

CONCEPT

Vinden

Zoek of typ hier

Begrippenlijst A - Z

Ter verduidelijking van de begrippen en ander jargon die in de RES 1.0 regelmatig worden gebruikt, is de onderstaande begrippenlijst opgesteld.

Aardgasvrij
Niet aangesloten op de fossiele brandstof aardgas. Dit betekent niet gasloos; er kan groen gas worden toegepast.

Adaptatie
Adaptatie omvat het aanpassen aan de gevolgen van een probleem, bijvoorbeeld aan veranderende omstandigheden zoals een veranderend klimaat. Onder klimaatadaptatie valt ook het verminderen van de kwetsbaarheid van de samenleving voor klimaatverandering of het profiteren van de kansen die een veranderend klimaat kan bieden.

Afwegingskader
Afwegingen en keuzes ten aanzien van de RES worden gemaakt op basis van een afwegingskader. Dit omvat een viertal onderdelen:
- Kwantitatieve bijdrage
- Ruimtelijke kwaliteit
- Energiesysteemefficiëntie
- Bestuurlijk en maatschappelijke draagvlak

Een nadere uitwerking hiervan staat in de concept-RES beschreven.

Aquathermie
Bij aquathermie wordt gebruik gemaakt van de temperatuur van het water voor de verwarming en/of koeling van gebouwen. De warmte en/of koude wordt daarbij gewonnen uit oppervlaktewater (zoals meren, rivieren en kanalen), uit (gezuiverd)afvalwater of uit drinkwater.

Bio-energie en biomassa
Energie die gewonnen wordt uit biomassa heet bio-energie. Biomassa bestaat uit hout en organisch afval, zoals planten, groente- en fruitresten. Bij de verbranding van deze materialen komt energie vrij en die energie noemen we bio-energie.

Biogas
Biogas is een gasmengsel dat ontstaat als gevolg van gisting van biologisch materiaal, zoals GFT-afval, mest of rioolslib. Het gas kan gebruikt worden als brandstof in warmtekrachtcentrales, of worden bijgemengd in het aardgasnet. Wanneer dit laatste gebeurt, spreken we van ‘groen gas’.

Broeikaseffect
Het broeikaseffect is de werking van gassen in de atmosfeer die warmte op aarde vasthouden. Zonder broeikaseffect is leven op aarde niet mogelijk. Het zou hier namelijk gemiddeld zo’n -30 graden Celsius zijn. Broeikasgassen zijn onder andere methaan, koolstofdioxide en waterdamp. Door verbranding van fossiele brandstoffen worden er meer broeikasgassen uitgestoten, die bijdragen aan de klimaatverandering. Dit noemt met het versterkte broeikaseffect.

Cultuurhistorische waarden en kenmerken
Waarden en kenmerken van een gebied of daar aanwezige zaken, verband houdend met het bouwkundig erfgoed, het stedenbouwkundig erfgoed, de historische groenwaarden, het historisch-geografisch erfgoed en de bekende en verwachte archeologische waarden.

Duurzame energie
Duurzame energie of groene energie is energie die is opgewekt met behulp van duurzame, hernieuwbare energiebronnen. Bij winning en omzetting van duurzame energie zijn er nauwelijks schadelijke effecten voor het klimaat. Voorbeelden zijn windenergie of zonne-energie.

Ecologisch verbindingszone (EVZ)
De ecologische verbindingszones vormen een essentiële bouwsteen van het Natuurnetwerk Brabant. Door groene verbindingen te leggen tussen de natuurgebieden zorgen zij ervoor dat dieren en planten niet geïsoleerd raken.

Energie infrastructuur
De energie infrastructuur omvat het gehele netwerk van opwek en transport van energie, van de energiebron via de leidingen, verdeelinstallaties naar de gebruiker. Dit kan per energietype worden uitgesplitst, bijvoorbeeld elektriciteitsinfrastructuur en warmte-infrastructuur.

Energiecorridor
Zone (bijvoorbeeld een snelweg) waarlangs veel duurzame/groene energie wordt opgewekt.

Energieneutraal
Dit houdt in dat alle gebruikte energie uit duurzame/hernieuwbare bronnen wordt opgewekt.

Energietransitie
De energietransitie omvat het omschakelen van fossiele energiebronnen naar duurzame energiebronnen, zoals overeengekomen in het Parijs-akkoord.

Gebouwde omgeving
De verzameling van alle gebouwen, waaronder woningen en maatschappelijk en commercieel vastgoed (incl. bedrijfsgebouwen). Bedrijfsprocessen in de industrie en landbouw maken geen onderdeel uit van de gebouwde omgeving.

Geothermie
Dit wordt ook vaak aardwarmte genoemd. Bij geothermie wordt gebruik gemaakt van warmte uit de grond. Warm water wordt hieruit omhoog gepompt om bijvoorbeeld water in een warmtenet te verwarmen. Dit kan als alternatief dienen voor aardgas.

Groene energie
Groene energie of duurzame energie is energie die is opgewekt met behulp van duurzame energiebronnen. Duurzaam betekent dat de energiebron onuitputtelijk is, dat de groene energie schoon en betrouwbaar is en dat er bij winning en omzetting nauwelijks schadelijke effecten voor het klimaat zijn.

Grootschalige opwek
Binnen de concept-RES is dit de opwek van schone/duurzame energie op grote schaal, met name zonneparken en windparken.

Joule

Een joule is de natuurkundige eenheid voor energieverbruik. Een megajoule (MJ) is een miljoen joule. Een gemiddeld huishouden verbruikt circa 1.500 m3 gas en 3.300 KWh. Dit staat gelijk aan jaarlijks 54.000 MJ aan warmte en 11.880 MJ aan elektriciteit. In totaal gebruikt dus een huishouden 65.880 MJ aan energie. Een petajoule (PJ) is een biljard joule. Het totale energieverbruik (elektriciteit en warmte) in Nederland is ongeveer 3.000 PJ per jaar.

Voor de leesbaarheid van de RES is er gekozen om alle informatie aan te duiden in TWh.

Klimaatakkoord

Op 28 juni 2019 heeft het kabinet het Klimaatakkoord gepresenteerd en zijn we begonnen met de uitvoering. In het akkoord staan meer dan 600 afspraken om de uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan. Op regionaal niveau wordt onder andere via de RES vorm gegeven aan de afspraken in het Klimaatakkoord. De RES gaat over de klimaattafels gebouwde omgeving en elektriciteit.

Klimaatneutraal

Dit betekent dat bij het opwekken van de energie die gebruikt wordt geen broeikasgassen worden uitgestoten, waardoor deze opwek niet bijdraagt aan de klimaatverandering.

Klimaattafels

Circa 150 partijen overlegden in het kader van het Klimaatakkoord aan vijf klimaattafels over Elektriciteit, Industrie, Gebouwde Omgeving, Landbouw en Landgebruik en Mobiliteit. Daarnaast en ten dienste van die tafels hebben vele werkgroepen en taakgroepen gewerkt aan onderdelen van sectoren en aan gemeenschappelijke thema's zoals innovatie, financiering en de arbeidsmarkt.

Kilowattuur

In Nederland wordt elektrische energie veelal uitgedrukt in het aantal Watt per uur. Bijvoorbeeld van een machine met een vermogen van 1.000 Watt (1 kW) en die een uur draait, is het energieverbruik 1 kilowattuur (kWh). Het gemiddelde Nederlandse huishouden gebruikt jaarlijks ongeveer 3.300 kWh aan elektriciteit en 15.000 KWh aan warmte. Het elektriciteitsverbruik wordt op nationaal en regionaal niveau vaak uitgedrukt in terrawattuur (TWh). Dit is 1 miljard kWh. Om 1 TWh op te wekken zijn er circa 50/60 windturbines van 5,6 MW of 110/130 windturbines van 3 MW of 1100 tot 1500 HA zonnepark nodig.
Het bod voor grootschalige opwek van elektriciteit is op basis van TWh. Voor de leesbaarheid van de RES is er gekozen om de meeste cijfers daarom aan te duiden in TWh. Als uitgangspunt is gehanteerd dat 1 TWh gelijk staat aan 3,6 Petajoule.

Landschappelijke waarden en kenmerken

Gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde van het landschap, gericht op ruimtelijke, ecologische, cultuurhistorische en recreatieve aspecten.

Leidende principes

De concept-RES wordt uitgewerkt op basis van een kader van (maatschappelijke) uitgangspunten, richtinggevende afspraken en hoofdlijnen: dit zijn de leidende principes. Voor de Metropoolregio Eindhoven zijn de volgende leidende principes benoemd:

1. Een toekomstgerichte strategisch visie;
2. Een gezamenlijke opgave en iedereen draagt bij;
3. Focus op maximaal behouden van ruimtelijke kwaliteit;
4. De energietransitie als kans voor de regio;
5. Maatschappelijk draagvlak en bewustzijn staan centraal.

Meekoppelkansen

Meekoppelkansen zijn de kansen die zich aandienen om de RES te koppelen aan andere projecten, waardoor er een win-win situatie ontstaat. Denk hierbij aan bouwprojecten, waarin klimaatmaatregelen mee kunnen worden genomen.

Mitigatie

Mitigatie omvat het aanpakken van een probleem door de oorzaak weg te nemen. In het geval van het klimaat omvat dit maatregelen om de opwarming van de aarde tegen te gaan, door bijvoorbeeld de uitstoot van broeikasgassen te reduceren via besparing en duurzame opwek.

Natura 2000

Om kwetsbare natuurgebieden te beschermen is er Natura 2000. Dit is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden.

Natuur Netwerk Brabant

Samenhangend netwerk van natuurgebieden van nationaal en internationaal belang met als doel de veiligstelling van ecosystemen met de daarbij behorende soorten bestaande uit de meest waardevolle natuur- en bosgebieden en andere gebieden met belangrijke aanwezige en te ontwikkelen natuurwaarden.

Netbeheerder

Het bedrijf verantwoordelijk voor het beheer van het elektriciteitsnet. Voor de provincie Noord-Brabant is dit Enexis.

Netvisie

Netvisie beschrijft een studie en integraal ontwerp voor noodzakelijke aanpassingen in de elektriciteitsinfrastructuur van Enexis en TenneT op basis van toekomstige ontwikkelingen.

Opgave

De landelijke opgave is om voor 2030 ten minste 35 TWh aan schone elektriciteit op te wekken.

Regionale Structuur Warmte (RSW)

Dit is een onderdeel van de RES. Hierin maken gemeenten, waterschappen en de netbeheerder in de Metropoolregio Eindhoven op hoofdlijnen regionale afspraken over hoe in de nabije toekomst om te gaan met de beschikbare bronnen, ruimte en infrastructuur ten aanzien van warmte. De RSW wordt door gemeenten op lokaal en wijkniveau vertaald naar een transitievisie warmte.

Restwarmte
Restwarmte is warmte-energie die overblijft bij een energieomzetting. Bijvoorbeeld warmte die ontstaat bij een productieproces. Deze warmte kan worden opgevangen en nuttig worden ingezet door koppeling met een warmtenet.

Ruimtelijke kwaliteit
De kwaliteit van een plek of gebied die bepaald wordt door een goed samenspel van herkomstwaarde, belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde.

SDE
Stimuleringsregeling Duurzame Energieproductie. Dit omvat subsidies voor het realiseren van schone en duurzame energiebronnen. Deze subsidie kent verschillende latere versies zoals SDE+. Vanaf 2020 heet deze regeling SDE++. De regeling richt zich met name op bedrijven en (non-profit) organisaties.

Terrawattuur (TWh)
Het elektriciteitsverbruik wordt op nationaal en regionaal niveau vaak uitgedrukt in terrawattuur (TWh). Dit is 1 miljard kWh. Om 1 TWh op te wekken zijn er circa 50/60 windturbines van 5,6 MW of 110/130 windturbines van 3 MW of 1100 tot 1500 HA zonnepark nodig.

Transitievisies Warmte (TVW)
Naar aanleiding van de RES werken de gemeenten met hun partners op lokaal niveau de plannen voor duurzame warmte verder uit in de zogeheten Transitievisies Warmte (TVW). Hierin staat de aanpak omschreven hoe een gemeente, onder andere op wijkniveau, de overstap naar een duurzame warmtevoorziening wil realiseren.

Warmtenet
Een warmtenet is een netwerk van leidingen onder de grond, waardoor warm water stroomt. Dat warme water wordt gebruikt om huizen en gebouwen te verwarmen. Het water in een warmtenet kan verwarmd worden door duurzame warmtebronnen zoals zonthermie, geothermie en aquathermie. Daardoor hoeft er niet meer in ieder huis een cv-ketel te hangen die op aardgas brandt.

Zoekgebieden
Gebieden die potentieel in aanmerking kunnen komen om grootschalige opwek door zonneparken en windparken te realiseren. De zoekgebieden in concept-RES zijn tot stand gekomen door de maximale potentie te bepalen op basis van de geldende restricties, technische haalbaarheid en ruimtelijke onderbouwing. De zoekgebieden worden in het vervolgproces naar RES 1.0 verder op milieueffecten gewogen door middel van een PlanMER. Ook wordt het maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak getoetst met gemeenteraden en inwoners.

Zonthermie
Zonthermie is het opwarmen van water met behulp van zonlicht. Dit gebeurt door zonnecollectoren. Zie dit als zonnepanelen die de energie van de zon niet omzetten in elektriciteit, maar in warmte.

Zonne-energie
Bij zonne-energie wordt zonlicht opgevangen op zonnepanelen en direct omgezet in elektriciteit. Zonne-energie is een duurzame energiebron.

Regionale Energiestrategie 1.0 (RES)

Metropoolregio Eindhoven

Maart 2021

CONCEPT

Metropoolregio Eindhoven

RES Regionale Energie Strategie

Regionale Energiestrategie 1.0

Metropoolregio Eindhoven

4. Duurzame Opwek

Bijlage 4.2 PlanMER RES Metropoolregio Eindhoven

Metropoolregio Eindhoven

RES Regionale Energie Strategie

Bosch & van Rijn
Franz-Lisztplantsoen 220
3533 JG Utrecht
030 – 677 6466

Auteurs
Steven Velthuijsen
Quinten Isselman
Martijn Disco

Opdrachtgever
Provincie Noord-Brabant
Metropoolregio Eindhoven

Voorlopig PlanMER grootschalige zon en wind
Regionale Energiestrategie (RES)
Metropoolregio Eindhoven

Voorlopig PlanMER grootschalige zon en wind

Regionale Energiestrategie (RES)

Metropoolregio Eindhoven

Versie
26 februari 2020

Bosch & Van Rijn
Franz-Lisztplantsoen 220
3533 JG Utrecht

Tel: 030-677 6466
Mail: info@boschenvanrijn.nl
Web: www.boschenvanrijn.nl

© Bosch & Van Rijn 2021
Behoudens hetgeen met de opdrachtgever is overeengekomen, mag in dit rapport vervatte informatie niet aan derden worden bekendgemaakt. Bosch & Van Rijn BV is niet aansprakelijk voor schade door het gebruik van deze informatie

Inhoudsopgave

HOOFDSTUK 1 SAMENVATTING II
1.1 Inleiding en overzicht doelen iii
1.2 Belemmeringen en mogelijkheden v
1.3 Afbakening vii
1.4 Omgevingseffecten wind viii
1.5 Omgevingseffecten zon xii
1.6 Alternatieven en milieubeoordeling xvi
1.7 Mitigerende maatregelen xix
1.8 Aanzet tot evaluatieprogramma xxi

HOOFDSTUK 2 INLEIDING 23
2.1 Aanleiding 24
2.2 Waarom een plan-/project-MER 25
2.3 Betrokken partijen 26
2.4 Onderzoeksopgave (Doel) 27
2.5 Opbouw van het MER 28
2.6 MER i.r.t. stappenplan commissie m.e.r. 29
2.7 Beleidskader 30
2.8 Leeswijzer 30

HOOFDSTUK 3 CONTEXT 31
3.1 Inleiding 32
3.2 Procesgeschiedenis RES MRE 32
3.3 Reikwijdte en Detailniveau van het MER 35
3.4 Totstandkoming zoekgebieden 36
3.5 Overige uitgangspunten 36
3.6 Referentiesituatie en autonome ontwikkelingen 37

HOOFDSTUK 4 BELEMMERINGEN 39
4.1 Inleiding 40
4.2 Windenergie 40
4.3 Zonne-energie 45

HOOFDSTUK 5 AFBAKENING 48
5.1 Inleiding 49
5.2 Beschrijving windparklocaties 50
5.3 Beschrijving zonneparken 52

HOOFDSTUK 6 OMGEVINGSEFFECTEN WIND 58
6.1 Inleiding effectbeoordeling wind 59
6.2 Beoordelingsmethodiek 59
6.3 Energieopbrengst windparklocaties 60
6.4 Effecten windparklocaties op leefomgeving 63
6.5 Effecten windparklocaties op landschap 71
6.6 Effecten windparklocaties op ecologie 88
6.7 Windparklocaties en netinpassing 96
6.8 Samenvatting effectbeoordeling windparklocaties 97
6.9 Effectbeoordeling zoekgebieden windenergie – milieuthema's 99
6.10 Effectbeoordeling zoekgebieden windenergie - bredere thema's 105
6.11 Samenvatting effectbeoordeling zoekgebieden – windenergie 111

HOOFDSTUK 7 OMGEVINGSEFFECTEN ZON 113
7.1 Inleiding effectbeoordeling zon 114
7.2 Effecten zonneparken op leefomgeving 114
7.3 Effecten zonneparken op landschap 116
7.4 Effecten zonneparken op ecologie 136
7.5 Energieopbrengst zonneparken 143

7.6 Zonneparken en netinpassing 149
7.7 Bredere thema's zon 151
7.8 Samenvattende beoordelingstabel zon 156

HOOFDSTUK 8 ALTERNATIEVEN 157
8.1 Inleiding en totstandkoming alternatieven 158
8.2 Milieubeoordeling alternatieven 161
8.3 Analyse alternatieven 166

HOOFDSTUK 9 MITIGERENDE MAATREGELEN 167
9.1 Windturbines 168
9.2 Zonneparken 169
9.3 Mitigatie van landschappelijke effecten van zonneparken 170

HOOFDSTUK 10 LEEMTEN IN KENNIS EN AANZET VERVOLGONDERZOEK 177
10.1 Leemten in kennis 178
10.2 Discussie Ecologie 178
10.3 Evaluatieprogramma 181

BIJLAGEN 182
BIJLAGE A AFKORTINGEN 183
BIJLAGE B BELEIDSKADER 184
B.1 Inleiding 184
B.2 Europees en rijksbeleid 184
B.3 Provinciaal beleid 186
B.4 Regionaal en gemeentelijk beleid 190

BIJLAGE C TECHNISCHE BIJLAGE LANDSCHAP 193
BIJLAGE D TECHNISCHE BIJLAGE ECOLOGIE 193

Hoofdstuk 1 Samenvatting

1.1 Inleiding en overzicht doelen

Dit document is een milieueffectrapport (MER[1]) dat de milieugevolgen beschrijft van grootschalige zonne- en windparken in vooraf bepaalde zoekgebieden binnen de metropoolregio Eindhoven (MRE).
De MRE is een samenwerkingsverband van 21 gemeenten, de waterschappen Aa en Maas en de provincie Noord-Brabant.

Figuur 1 **De Metropoolregio Eindhoven (MRE)**

De MRE stelt een Regionale Energiestrategie (RES) op. In de concept-RES die de regio vorig jaar heeft gepubliceerd staat dat het doel is om in 2030 2 TWh aan duurzame elektriciteit te produceren[2].

Een deel hiervan (ca. 0,57 TWh) zal met grootschalige nieuwe zonne- en windparken moeten worden opgewekt. In de concept-RES waren ook zoekgebieden aangewezen waarbinnen deze doelstelling voor grootschalige opwek moet worden gerealiseerd.

1 Er zijn twee soorten MER: een planMER en een projectMER. Een planMER dient ter onderbouwing van een plan of beleid. Een projectMER dient ter onderbouwing van een vergunningaanvraag voor een concreet project. Dit rapport betreft een planMER, maar voor de leesbaarheid wordt vaak volstaan met MER.

2 De landelijke doelstelling van de 30 regio's die elk een RES opstellen is 35 TWh duurzame (grootschalige) elektriciteitsproductie in 2030.

1.1.1 *Doel MER*

Het MER heeft drie doelen:

- Onderzoeken of de doelstelling binnen de zoekgebieden haalbaar is.
- In beeld brengen wat de milieueffecten zijn van grootschalige zonne- en windparken binnen alle zoekgebieden, zodat de regio nadere keuzes kan maken over welke (delen van) zoekgebieden te benutten.
- Sturing bieden aan besluitvorming door aan de hand van alternatieven de milieugevolgen van beleidskeuzes inzichtelijk te maken.

Het opstellen van een MER voor de hele regio heeft als voordeel dat ook gezocht kan worden naar een 'regionaal optimum' en niet elke gemeente binnen haar grondgebied de beste plekken uitzoekt. Wel blijft het zo dat elke gemeente uiteindelijk gaat over haar eigen grondgebied, en is het MER (en de RES) vooral een hulpmiddel in de energietransitie.

Dit MER bevat objectieve informatie over de effecten van zonne- en windparken, maar maakt geen keuzes en geeft geen voorkeuren aan; de beoordeling moet voor zich spreken en de regio ondersteunen bij het maken van locatiekeuzes.

Omdat het MER veel verschillende thema's onderzoekt is het niet eenvoudig om 'de beste' locaties aan te wijzen. Een locatie kan op het ene thema goed scoren, maar op een ander thema juist minder. Uit het onderzoek blijkt dat er weinig locaties zijn die over de breedte beschouwd 'goed' of 'slecht' geschikt zijn.
Daadwerkelijke keuzes voor welke (delen van) zoekgebieden worden ingezet voor grootschalige opwek zullen een belangenafweging zijn waarbij zowel milieutechnische, maar ook maatschappelijke, economische en politieke belangen een rol spelen. Doel van het MER is om te zorgen dat het milieubelang in deze afweging een volwaardige plaats heeft.

Dit document is een 'voorlopig MER' omdat het nog geen 'Voorkeursalternatief' bevat. Dat komt omdat de initiatiefnemers van het MER (de gemeenten, waterschappen en provincie) eerst de objectieve resultaten van het MER willen bestuderen, voordat zij definitieve keuzes maken.

1.1.2 *Uitgangspunten*

De belangrijkste uitgangspunten van het MER zijn:

- De notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD), samen met de daarop ontvangen zienswijzen, het advies van de commissie voor de m.e.r. en het advies van Brabant Advies dienen als uitgangspunt van het MER.
- De zoekgebieden uit de concept-RES zijn leidend. Wel is voor windenergie in het MER onderzocht in hoeverre er buiten de zoekgebieden nog mogelijkheden zijn. Voor zon bouwt het MER voort op het ontwerpend onderzoek dat is uitgevoerd ten behoeve van de concept-RES en beschouwt het MER alleen de milieueffecten van zonneparken binnen de zoekgebieden.
- Het MER beperkt zich tot de milieueffecten van grootschalige zonne- en windparken. Voor windparken geldt een ondergrens van 3 windturbines, conform de Interim Omgevingsverordening van de provincie Noord-Brabant. Reden om enkel naar zon en wind te kijken is dat deze opwekvormen veruit de grootste potentie hebben, zeker omdat gekeken wordt naar de periode tot 2030 en eventuele innovatieve alternatieve opwekvormen naar verwachting voor die tijd nog geen belangrijke bijdrage kunnen leveren.

- Het detailniveau van het MER is passend bij het plangebied. Dat betekent dat er geen detailberekeningen of veldbezoeken zijn uitgevoerd.
- Beschermde natuurgebieden (Natuurnetwerk Nederland, waaronder alle Natura 2000-gebieden) worden in dit MER uitgesloten voor grootschalige opwek[3].
- Het MER volgt de aanpak uit het stappenplan dat de onafhankelijke commissie voor de milieueffectrapportage heeft opgesteld om te komen tot een MER voor een RES.

1.1.3 *Doelbereik*

De MRE wil in 2030 over 2 TWh aan duurzame opwekcapaciteit beschikken. Deze opwekcapaciteit is als volgt opgebouwd:

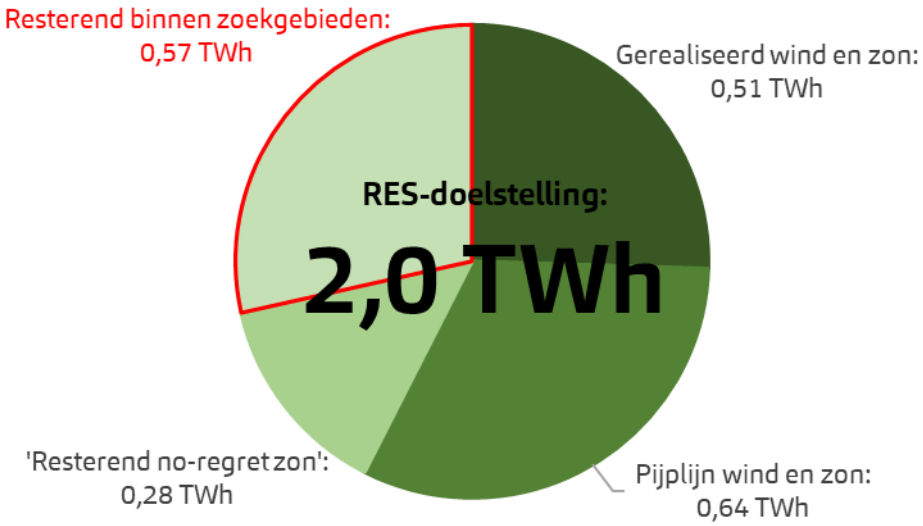

Dat betekent dat het MER moet onderzoeken in hoeverre het haalbaar is om 0,57 TWh aan elektriciteitsproductie met zon en wind mogelijk te maken in (delen van) de zoekgebieden[4].

1.2 Belemmeringen en mogelijkheden

Diverse belemmeringen beperken de ruimte voor grootschalige opwek door wind en zon. Denk hierbij aan bijvoorbeeld woningen, beschermde natuurgebieden en infrastructuur. Zie Hoofdstuk 4 voor een volledig overzicht van de meegenomen belemmeringen. Een GIS[5]-analyse brengt de resterende mogelijkheden in beeld.

Er zijn veel ruimtelijke belemmeringen voor windenergie. Onderstaande figuur toont deze belemmeringen.

[3] Er wordt een kleine uitzonderingsmogelijkheid gelaten voor windparken langs grootschalige infrastructuur: als deze enkel te realiseren zijn wanneer zij voor een klein gedeelte in NNB staan is maatwerk mogelijk.

[4] In de Concept-RES werd nog rekening gehouden met een opgave voor grootschalige zon en wind binnen de zoekgebieden van 1,1 TWh. Door toename van de pijplijn en voortschrijdend inzicht is deze opgave afgenomen tot 0,57 TWh.

[5] GIS: geografisch informatiesysteem.

Figuur 2 **Harde belemmeringen voor windenergie binnen de MRE.**

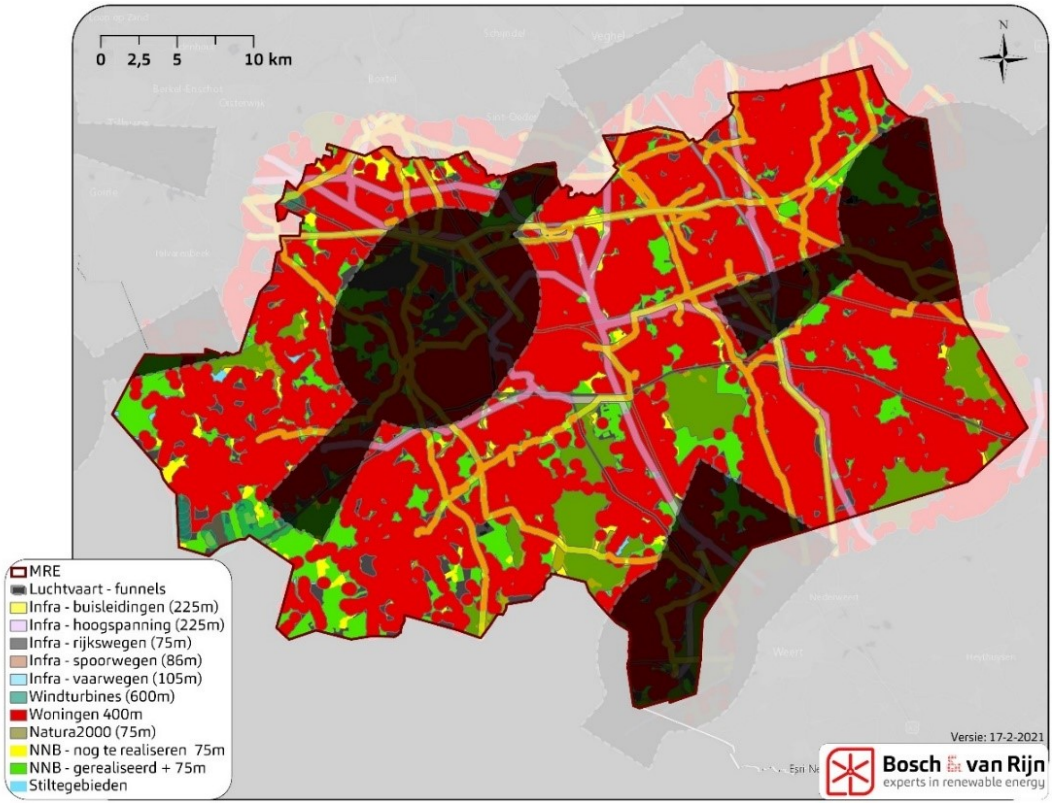

De belemmeringenkaart voor zonneparken is veel minder restrictief, omdat er wettelijk minder afstand hoeft te worden aangehouden tot bijvoorbeeld woningen.

Figuur 3 **Harde belemmeringen voor zonne-energie binnen de MRE.**

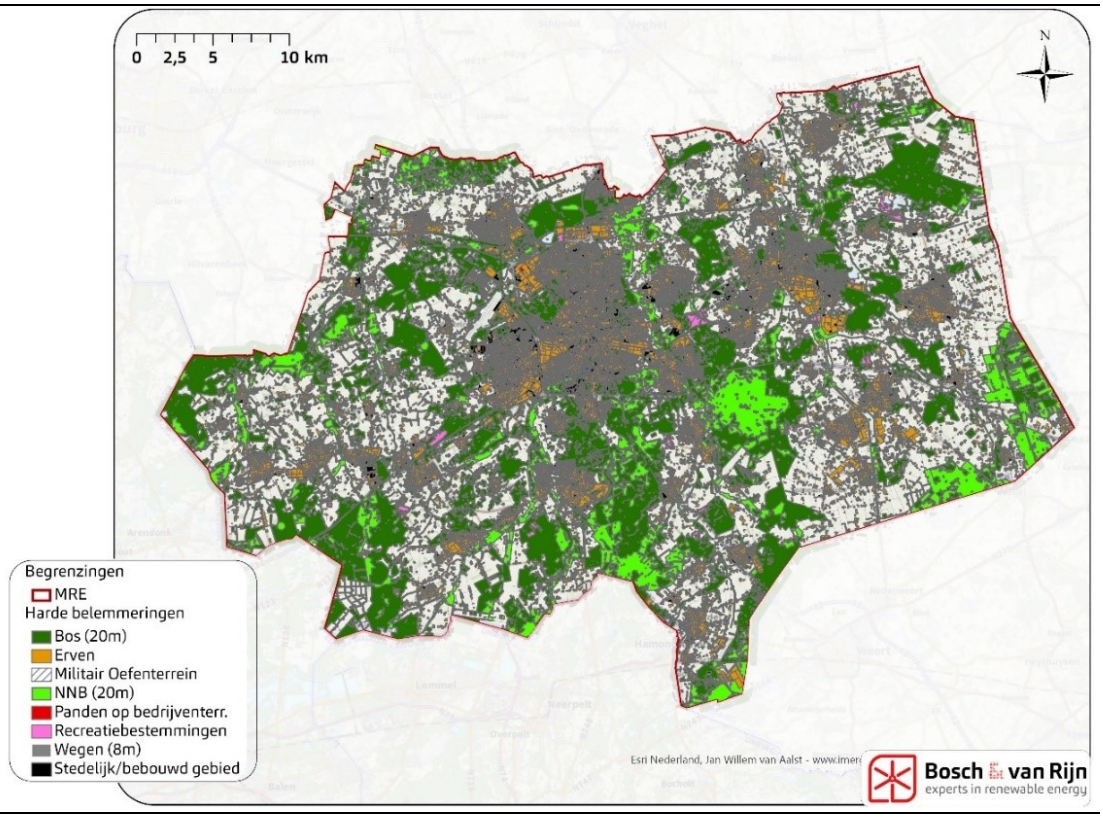

1.3 Afbakening

1.3.1 *Windparklocaties*

Voor windenergie zijn zogenaamde ‘windparklocaties’ ingetekend binnen de onbelemmerde gebieden. Dit zijn indicatieve opstellingen die aangeven hoe een windpark er uit zou te zien. Daarbij is de bewuste keuze gemaakt om geen individuele windturbines in te tekenen; dergelijke projectinrichting past niet bij het detailniveau van dit MER en kan een verkeerde indruk wekken van hoe ver individuele plannen gevorderd zijn.

Bij het intekenen van windparklocaties is onder meer rekening gehouden met de onderlinge afstand van windturbines, waarbij is uitgegaan van representatieve, moderne windturbines met een ashoogte van 150 meter en een rotordiameter van 150 meter. Dergelijke windturbines hebben een tiphoogte van 225 meter.

Figuur 4 **De grijze vlakken zijn de samengevoegde harde belemmeringen voor windenergie binnen de MRE zoals ook getoond in Figuur 2. Zoals blijkt uit de figuur zijn er maar weinig plekken waar windenergie past (de kleine witte vlekjes). In die mogelijke gebieden zijn indicatieve windparklocaties ingetekend, die het MER op hun milieueffecten onderzoekt.**

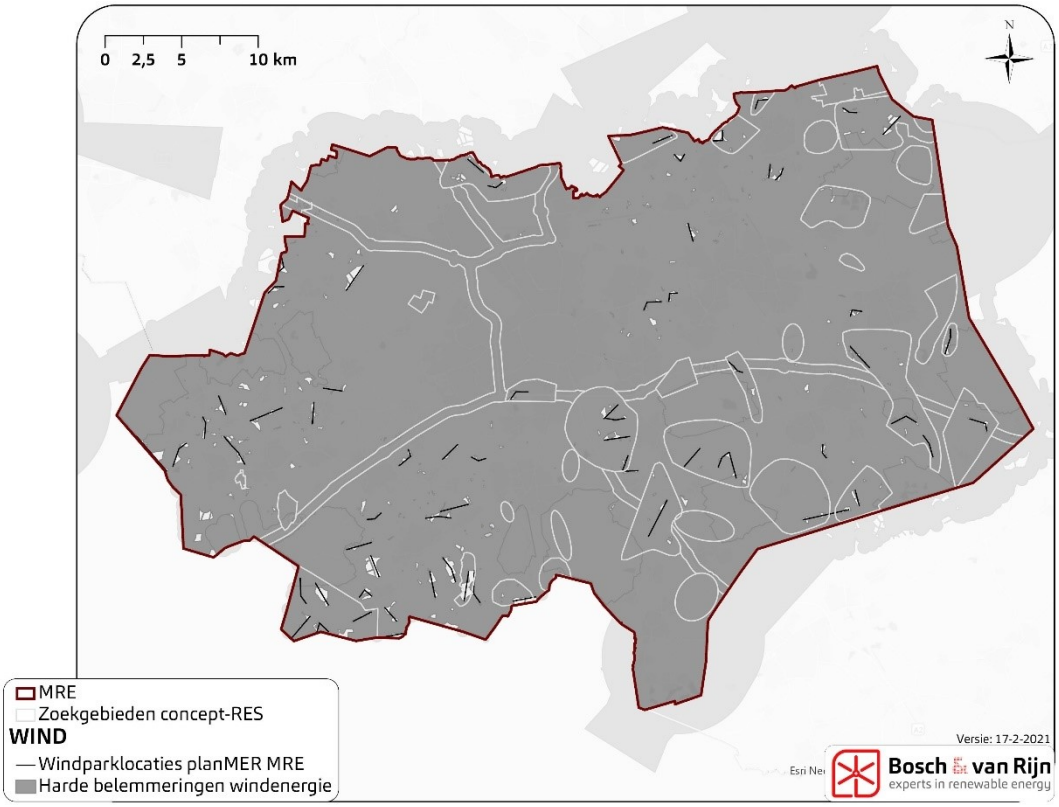

De meeste windparklocaties liggen binnen de zoekgebieden uit de concept-RES. Voor een beschrijving van de windparklocaties die daarbuiten liggen, zie paragraaf 5.2.

1.3.2 *Zoekgebieden*

De zoekgebieden uit de concept-RES zijn, zoals gezegd, het uitgangspunt van de effectbeoordeling in dit MER. Voor alle zoekgebieden zijn de milieueffecten van mogelijke zonneparken en windparklocaties onderzocht.

Figuur 5 **Onbelemmerde ruimte voor zonneparken binnen de zoekgebieden. De kleur zegt iets over het landschapstype aldaar.**

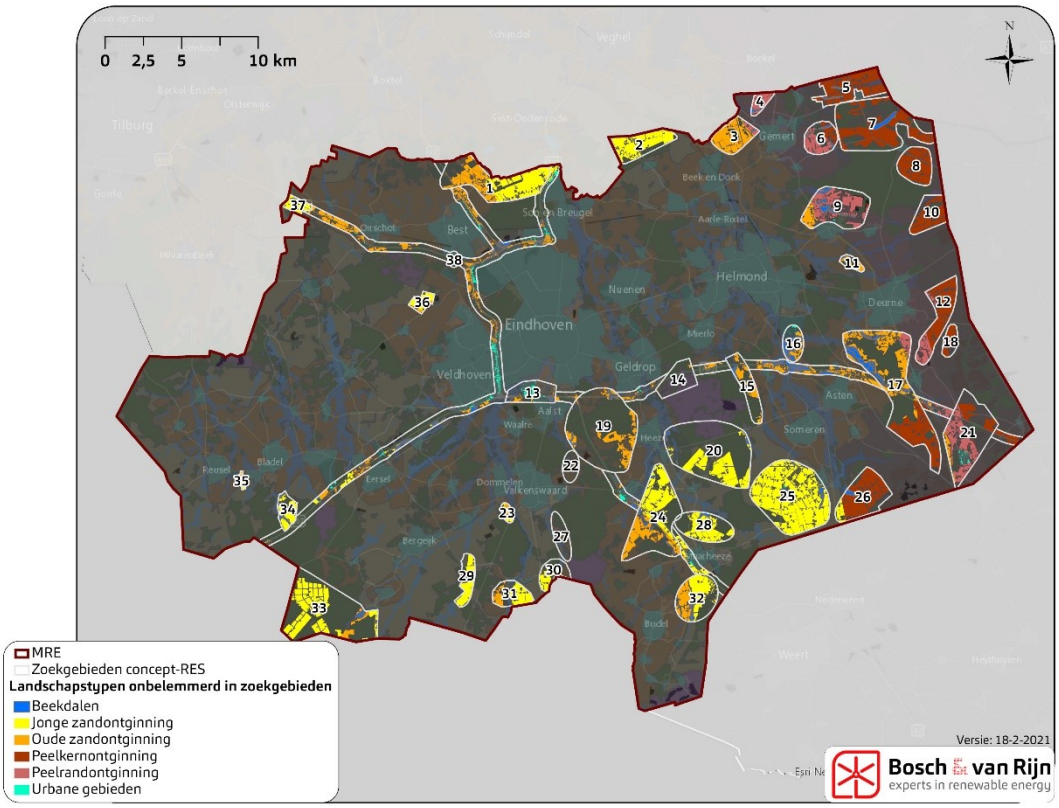

1.4 Omgevingseffecten wind

De beoordeling van de milieueffecten van windenergie in de zoekgebieden is gedaan aan de hand van de onderstaande thema's en beoordelingscriteria.

Tabel 1 **Samenvatting van het beoordelingskader voor windenergie.**

Beoordelingscriterium	Korte omschrijving
Opbrengst	
Verwachte jaarlijkse elektriciteitsproductie.	De elektriciteitsproductie is het belangrijkste 'positieve' milieueffect: duurzame elektriciteit vermijdt fossiele opwek met bijbehorende schadelijke emissies. Een vermenigvuldiging van de geschatte elektriciteitsproductie van 1 windturbine met het geschatte aantal windturbines binnen een zoekgebied levert de opwekpotentie van dat zoekgebied voor windenergie. Voor locaties in de omgeving van Enexis-hoofdstation Hapert geldt dat het hier onzeker is of voor 2030 voldoende netcapaciteit beschikbaar is; daar is in de effectbeoordeling rekening mee gehouden.

Leefomgeving	
Aantal woningen binnen 500m van windparklocaties binnen een zoekgebied.	Het aantal woningen in de directe (binnen 500m) en wijdere (binnen 1000m) omgeving van een windpark biedt een goede indicatie van de verwachte hinder als gevolg van geluid en slagschaduw van representatieve windturbinetypes, zoals toegelicht in paragraaf 6.4.
Aantal woningen binnen 1000m van windparklocaties binnen een zoekgebied.	
Aantal woningen binnen 500m van windparklocaties binnen een zoekgebied, gedeeld door de energieproductie van die windparklocaties.	Door niet alleen naar het absolute aantal woningen te kijken, maar dat aantal ook te relateren aan de energieproductie wordt een genuanceerder beeld geschetst.
Aantal woningen binnen 1000m van windparklocaties binnen een zoekgebied, gedeeld door de energieproductie van die windparklocaties.	
Aanwezigheid van andere geluidsbronnen binnen 1 km van windparklocaties binnen een zoekgebied.	Om op het detailniveau van het planMER iets te kunnen zeggen over eventuele hinder als gevolg van cumulatie van geluid is gekeken of er in de omgeving van de windparklocaties andere belangrijke geluidsbronnen aanwezig zijn, zoals vliegvelden en rijkswegen.

Landschap	
Visuele interferentie van windparklocaties die op minder van 4 km van elkaar liggen.	Indien binnen een zoekgebied meerdere windparklocaties op korte afstand van elkaar (of van bestaande of geplande windparken) staan kan dit visuele interferentie veroorzaken.
Effect op herkomstwaarde	Effect op herkomstwaarde: ligging t.o.v. cultuurhistorisch waardevolle landschappen en het effect daarvan op cultuurhistorische waarden.
Effect op gebruikswaarde	Ligging t.o.v. gebieden waarvan de gebruikswaarde door windparken wordt aangetast.
Effect op belevingswaarde	Beleving van windturbines als opstelling en t.o.v. de aansluiting op landschappelijke structuren en karakteristiek.

Ecologie	
Ligging t.o.v. Natura 2000-gebieden	De afstand van windparklocaties tot een nabijgelegen Natura 2000-gebied, en de aard van dat gebied geven een inschatting van het verwachte effect. Hierbij is speciale aandacht voor gebieden waar de kraanvogel voorkomt.
Ligging t.o.v. Natuurnetwerk Brabant (NNB)	De afstand van windparklocaties tot nabijgelegen NNB geeft een inschatting van het verwachte effect.
'Hotspots' voor kwetsbare (vogel)soorten	Het onderzoek naar zogenaamde hotspots voor kwetsbare (vogel)soorten is nog niet afgerond en daarom is het niet mogelijk dit criterium te beoordelen.
Aantal soorten broedvogels nabij windparklocaties binnen een zoekgebied	Op basis van SOVON-gegevens is geschat hoeveel broed- en wintervogels er in de omgeving van windparklocaties voorkomen.
Aantal soorten wintervogels nabij windparklocaties binnen een zoekgebied.	
Effect op vleermuizen en andere beschermde soorten.	Voor vleermuizen is gekeken of er binnen 200m van windparklocaties binnen een zoekgebieden bossen of bomenrijen voorkomen. Voor overige beschermde soorten is een effectafstand aangehouden van 200 meter tot locaties waar dergelijke soorten zijn waargenomen.

Netinpassing	
Afstand tot hoofdstation	De afstand van windparklocaties binnen de zoekgebieden tot hoofdstations zegt iets over de haalbaarheid van windenergie en dus over de kans dat de daar verwachte opbrengst ook daadwerkelijk voor 2030 gerealiseerd kan worden. Daarom is extra aandacht voor het hoofdstation in Hapert, waar op dit moment al geen capaciteit meer is.

Beoordelingscriterium	**Korte omschrijving**
Landbouw	
Ligging in kleinschalig agrarisch landschap.	Wanneer een windparklocatie gelegen is in kleinschalig agrarisch landschap is er een mogelijke (financiële) meekoppelkans.
Natuurontwikkeling	
Ligging van windparklocaties nabij nog niet gerealiseerde NNB.	Het plaatsen van windturbines kan gepaard gaan met natuurcompensatie of omgevingsfondsen die aangewend kunnen worden voor natuurversterking, die het beste tot zijn recht komt wanneer daarmee de ecologische structuur kan worden versterkt.
Ligging van windparklocaties nabij groenblauwe mantel.	
Economie	
Ligging t.o.v. bedrijventerreinen	Windparklocaties in de directe omgeving (<500m) van bedrijventerreinen kunnen mogelijkheden bieden voor lokale afname door grootverbruikers.
Aantal recreatiebestemmingen binnen 500m van windparklocaties binnen een zoekgebied.	Wanneer er veel recreatiebestemmingen in de omgeving van een windparklocatie liggen kan dat er op duiden dat een gebied veel voor recreatie wordt ingezet en daarom mogelijk minder geschikt is voor windenergie.
Water	
Ligging in waterbergingsgebieden	Windturbines hebben een (klein) effect op de waterbergingscapaciteit van een gebied.
Ligging in 500-voetszone	De 500-voetszone is een gebied rondom de vliegvelden Eindhoven, Volkel en de Peel (zie Figuur 9). Hierbinnen gelden strenge normen voor radartoetsing, die mogelijk de realisatie van windparken belemmeren. Omdat deze belemmering niet op voorhand vaststaat is deze niet opgenomen in de belemmeringenkaart.

De tabel met de daadwerkelijke scores per zoekgebied voor alle hierboven beschreven beoordelingscriteria staat op de volgende pagina. Onderstaande figuur toont de nummering van de zoekgebieden.

Figuur 6 **Ligging en nummering van de zoekgebieden. De effectbeoordeling van de windparklocaties die niet binnen een zoekgebied liggen staat in paragraaf 6.8.**

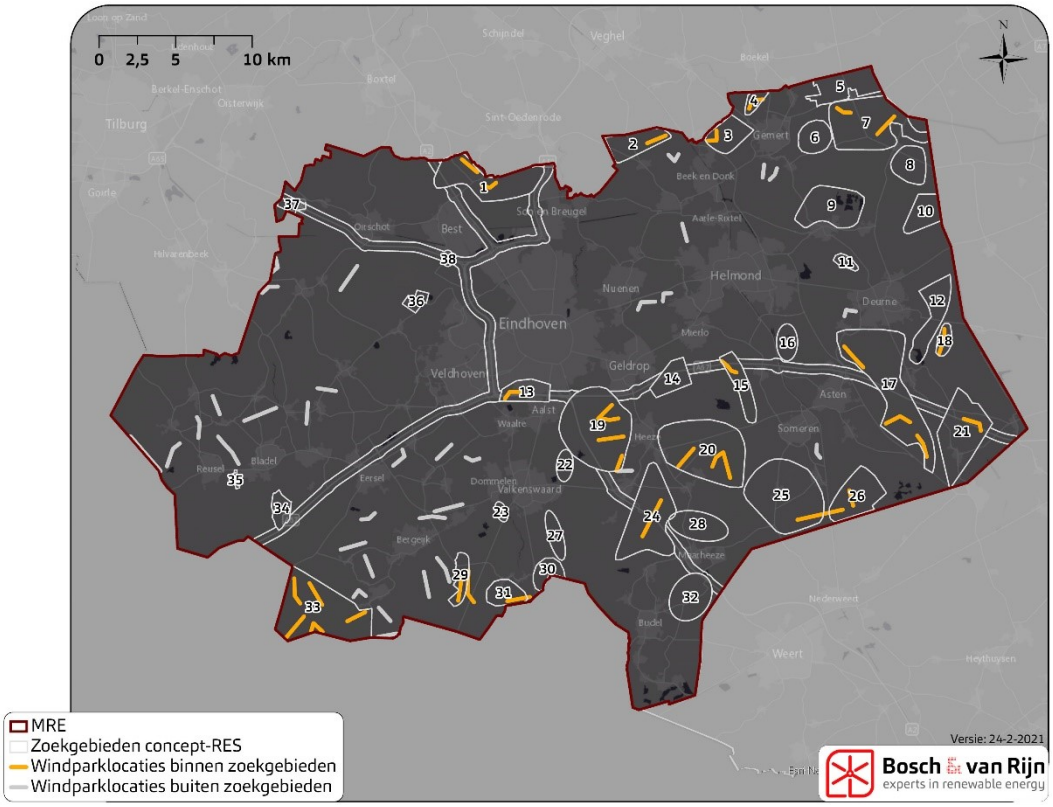

De kleuren in onderstaande tabel corresponderen met de vijfpuntsschaal uit de effectbeoordeling:

	Beoordeling	Opmerking
++	Positief effect	Deze score is alleen toegekend voor het onderdeel opbrengst, voor zoekgebieden waar veel opwek mogelijk is (meer dan 100 GWh oftewel 0,1 TWh).
+	Beperkt positief effect	
0	Neutraal effect	Bij het onderdeel opbrengst iseen score '0' toegekend voor gebieden waar realisatie van grootschalige opwek voor 2030 niet kansrijk is i.v.m. netinpassing.
-	Beperkt negatief effect	
- -	Negatief effect	
- - -	Groot negatief effect*	Deze score is alleen toegepast voor het onderdeel netinpassing, voor zoekgebieden waar realisatie voor 2030 niet kansrijk is i.v.m. netinpassing.

Tabel 2 **Effectbeoordeling windenergie. De tabel toont alleen de zoekgebieden waar volgens de belemmeringenstudie windparklocaties mogelijk zijn.**

	Opbr.	Leefomgeving					Landschap				Ecologie						Net	Bredere thema's						
Zoekgebied	Energie-opbrengst (GWh)	Aantal woningen < 500m	Aantal woningen < 1000 m	Woningen<500m per GWh	Woningen<1000m per GWh	Andere geluidsbronnen	Interferentie	Effect op herkomstwaarde	Effect op gebruikswaarde	Effect op belevingswaarde	Natura 2000-gebieden	Natuurnetwerk Brabant	Hotspots	Broedvogels	Wintervogels	Vleermuizen & overige besch. srt	Afstand tot netcapaciteit	Landbouw - meekoppelkansen	Natuur - nabij nog te real. NNB	Natuur - nabij groenbl. mantel	Ligging t.o.v. grootverbruikers	Recreatiebestemmingen	Water - in waterberging	Radar - Ligging in 500-voetszone
1	90	35	173	0,4	1,9	nee	--	--	--	--	0	-		-	-	--	-	+	0	+	0	0	0	-
2	45	8	44	0,2	1,0	nee	0	0	--	-	0	-		-	-	--	-	0	0	+	0	-	0	-
3	45	13	294	0,3	6,5	ja	0	0	--	--	0	-		--	-	-	-	+	0	+	+	0	-	-
4	45	24	118	0,5	2,6	ja	0	0	--	--	0	0		-	-	0	-	+	0	0	0	0	0	-
7	105	10	72	0,1	0,7	ja	0	--	--	--	0	-		-	-	--	-	0	0	+	+	0	0	-
13	45	6	1611	0,1	35,8	ja	0	-	--	--	0	--		-	-	--	0	0	+	+	+	0	-	-
15	45	12	45	0,3	1,0	ja	0	--	--	-	-	--		--	--	--	0	0	+	+	0	-	0	-
17	150	44	150	0,3	1,0	nee	-	0	--	-	-	-		--	-	--	--	+	0	+	+	0	-	0
18	45	13	41	0,3	0,9	nee	0	--	--	-	-	0		-	-	0	--	0	+	+	0	0	0	-
19	240	61	1579	0,3	6,6	nee	--	--	--	-	-	-		--	--	--	-	+	+	+	0	-	0	-
20	165	31	183	0,2	1,1	nee	--	-	--	-	-	-		-	-	--	-	0	+	+	+	-	-	-
21	45	6	35	0,1	0,8	ja	0	--	--	--	--	--		-	--	--	--	0	+	+	+	0	0	0
24	60	16	48	0,3	0,8	ja	0	-	--	-	-	-		-	-	--	0	0	+	0	+	-	-	0
25	45	41	112	0,9	2,5	ja	0	0	--	-	-	0		--	--	0	-	0	0	0	+	0	0	0
26	45	50	149	1,1	3,3	nee	--	-	--	-	-	0		-	--	0	-	0	0	+	0	0	0	0
29	120	10	33	0,1	0,3	ja	-	--	--	--	0	-		-	-	--	---	0	+	+	0	0	0	0
31	60	11	39	0,2	0,7	nee	0	--	--	0	-	0		-	--	--	--	0	+	+	+	0	0	0
33	255	43	196	0,2	0,8	nee	--	0	--	-	-	-		--	--	--	---	0	0	+	0	-	0	0

Alle zoekgebieden samen hebben een potentie voor grootschalige opwek met windenergie van 1,65 TWh.

1.5 Omgevingseffecten zon

De beoordeling van de milieueffecten van zonneparken in de zoekgebieden is gedaan aan de hand van de thema's en beoordelingscriteria uit de tabel op de volgende pagina.
Zie voor een uitgebreidere toelichting Hoofdstuk 7, waarin ook per thema is beschreven welk resultaat leidt tot welke score op een vijfpuntsschaal.

Als onderdeel van het MER is een zeer uitgebreid landschappelijk onderzoek uitgevoerd waarin de verschillende landschapstypen binnen de MRE zijn beschreven, en voor elk landschapstype is onderzocht in hoeverre zonneparken van verschillende afmetingen daarbinnen passen en wat de effecten zijn. Tevens is per landschapstype bepaald wat de draagkracht is: hoeveel procent van gebieden voor zonneparken kan worden benut zonder dat het landschap zijn karakteristiek verliest. Daarbij zijn drie landschapsstrategieën tegen het licht gehouden:

- **Inpassen** is een strategie waarbij in kleinschalig landschap met veel ruimtelijke kwaliteiten kleinschalige energieprojecten worden geplaatst. De kwaliteiten van het landschap veranderen niet.
- Bij **aanpassen** zijn de ingrepen in het landschap groter. De ingrepen passen bij het landschap, maar de ingreep heeft wel impact op het landschap. Deze verandering is gewenst, omdat in dat gebied vraagstukken spelen die vragen om een landschappelijke aanpassing, bijvoorbeeld het herstel van landschap (beekdalherstel), het verbeteren van bestaande structuren of het toevoegen van ruimtelijke kwaliteit.
- Wanneer de vraagstukken in een gebied zo groot zijn dat het nodig is om de fysieke ruimte drastisch anders in te richten, spreken we over **transformatie**. Grootschalige landschappen krijgen een nieuwe betekenis. De impact van transformatie is groot. Deze landschappen lenen zich beter voor grootschalige energiemaatregelen.

De landschappelijke beoordeling is opgenomen in paragraaf 7.3.

Tabel 3 Samenvatting van het beoordelingskader voor zonneparken.

Beoordelingscriterium	Korte omschrijving
Opbrengst	
Verwachte jaarlijkse elektriciteitsproductie.	Hoeveel energie er binnen een zoekgebied met zonneparken kan worden opgewekt hangt af van het onbelemmerde oppervlak, de draagkracht van de aanwezige landschapstypen en de landschapsstrategie (inpassen, aanpassen of transformeren). Op basis hiervan is per zoekgebied een bandbreedte bepaald in GWh/jr.
Landschap	
Effect op landschappelijke karakteristiek	Is de uitstraling van een zonnepark (incl. bijpassende landschappelijke inpassing) passend bij het karakter en de aard van het gebied?
Effect op bestaande structuren en kenmerken	Zijn opstellingen (incl. bijpassende landschappelijke inpassing) passend te maken in de bestaande structuren en kenmerken van het gebied?
Effect op cultuurhistorische waarden	Komen bijzondere cultuurhistorische waarden binnen het zoekgebied onder druk te staan door het toevoegen van zonneparken in het gebied en hoe groot is de negatieve impact?
Zichtbaarheid	Is het wenselijk dat een zonnepark zichtbaar is in het landschap en bestaan er goede passende mogelijkheden om zicht op het zonnepark te minimaliseren?
Ecologie	
Ligging t.o.v. N2000-gebieden	Inschatting in hoeverre er binnen het zoekgebied effecten optreden die van negatieve invloed zijn op nabijgelegen Natura 2000-gebieden.
Ligging t.o.v. NNB-gebieden	Inschatting in hoeverre er binnen het zoekgebied effecten optreden die van negatieve invloed zijn op nabijgelegen NNB-gebieden.
'Hotspots' voor kwetsbare (vogel)soorten	Het onderzoek naar zogenaamde hotspots voor kwetsbare (vogel)soorten is nog niet afgerond en daarom is het niet mogelijk dit criterium te beoordelen.
Aantal soorten broedvogels nabij windparklocaties binnen een zoekgebied	Op basis van SOVON-gegevens is geschat hoeveel broed- en wintervogels er in de omgeving van de zoekgebieden voorkomen.
Aantal soorten wintervogels nabij windparklocaties binnen een zoekgebied.	
Overige beschermde soorten	Op basis van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) is een schatting gemaakt van het aantal beschermde soorten binnen het zoekgebied.
Netinpassing	

Afstand tot hoofdstation	De afstand van zoekgebieden tot hoofdstations zegt iets over de haalbaarheid van zonneparken en dus over de kans dat de daar verwachte opbrengst ook daadwerkelijk in 2030 gerealiseerd kan worden. Daarom is extra aandacht voor het hoofdstation in Hapert, waar op dit moment al geen capaciteit meer is.
Mogelijkheid voor combinatie wind/zon	Een combinatie van zon en wind binnen een zoekgebied is gunstig vanuit het oogpunt van systeemefficiëntie. Een zoekgebied scoort positief als er zowel zon als wind mogelijk is.
Beoordelingscriterium	**Korte omschrijving**
Landbouw	
Aantasting landbouwstructuur	Gebieden waar het meest efficiënt geboerd kan worden worden het meest aangetast indien binnen dergelijke gebieden zonneparken worden gerealiseerd die zorgen voor versnippering van de agrarische structuur.
Natuurontwikkeling	
Ligging nabij groenblauwe mantel	De plaatsing van zonneparken in de groenblauwe mantel kan betekenen dat de landschappelijke inpassing (groene randen) van een zonnepark kan bijdragen aan de functie van de groenblauwe mantel en de ecologische structuur.
Economie	
Ligging nabij bedrijventerreinen	Zoekgebieden in de directe omgeving (<500m) van bedrijventerreinen kunnen mogelijkheden bieden voor lokale afname door grootverbruikers.
Aantal recreatiebestemmingen in en nabij (<500m) het zoekgebied.	Wanneer er veel recreatiebestemmingen in de omgeving van een zoekgebied liggen kan dat er op duiden dat een gebied veel voor recreatie wordt ingezet en daarom mogelijk minder geschikt is voor zonneparken.
Water	
Ligging t.o.v. waterbergingsgebieden en gebieden met een onttrekkingsverbod.	Zonneparken kunnen een positief effect hebben op de waterhuishouding, omdat een zonnepark samen kan gaan met waterbergingsgebieden. Onder een zonnepark kan het waterpeil hoger zijn, waardoor de capaciteit van het gebied verbetert. Daarbij komt dat er minder water onttrokken hoeft te worden op gronden met zonneparken dan (bijvoorbeeld) gronden die agrarisch worden ingezet.
Ligging t.o.v. grondwaterbescherming- en waterwingebieden.	Zonneparken kunnen een (indirect) positief effect hebben op de waterkwaliteit, aangezien er minder uitspoeling optreedt bij een zonnepark ten opzichte van een bemest perceel.

De kleuren in Tabel 4 zijn gebaseerd op de vijfpuntsschaal die de effectbeoordeling gebruikt:

Beoordeling	Opmerking
++ Positief effect	Deze score is alleen toegekend voor het onderdeel opbrengst, voor zoekgebieden waar veel opwek mogelijk is (meer dan 100 GWh oftewel 0,1 TWh).
+ Beperkt positief effect	
0 Neutraal effect	Deze score is toegekend wanneer er geen of weinig effecten worden verwacht. Daarnaast is bij het onderdeel opbrengst een score '0' toegekend voor gebieden waar realisatie van grootschalige opwek voor 2030 niet kansrijk is i.v.m. de netinpassing.
- Beperkt negatief effect	
- - Negatief effect	
- - - Groot negatief effect*	Deze score is alleen toegepast voor het onderdeel netinpassing, voor zoekgebieden waar het vanwege de netinpassing niet kansrijk is dat voor 2030 grootschalige opwek gerealiseerd kan worden.

Tabel 4 **Samenvattende beoordelingstabel zonneparken in de zoekgebieden van de MRE.**

	Opbrengst		Landschap					Ecologie						Net		Bredere thema's					
Zoekgebied	Opwekpotentie, min.	Opwekpotentie, max.	Karakteristiek	Bestaande structuren	Cultuurhistorische waarden	Zichtbaarheid	Maat en schaal	Natura 2000-gebieden	Natuurnetwerk Brabant	Hotspots	Broedvogels	Wintervogels	Vleermuizen & overige besch. srt	Afstand tot netcapaciteit	Combi zon/wind	Aantasting landbouwstructuur	Ligging in groenbl mantel	Ligging nabij grootverbruikers	Recreatie	Grond- en oppervlaktewater	Waterkwaliteit
1	98	271	-	0	0	-	+	0	0		-	-	-	-	+	-	+	0	-	+	+
2	56	224	-	+	0	-	+	0	0		0	-	0	-	+	-	0	0	-	+	0
3	0	88	--	-	-	--	0	0	0		-	-	-	-	+	0	+	+	-	++	0
4	0	29	-	0	0	-	0	0	0		0	-	0	-	+	0	0	0	-	+	0
5	63	251	-	+	0	0	+	0	0		0	-	0	-	0	-	0	+	-	+	0
6	32	65	-	0	0	-	0	0	0		-	-	0	-	0	0	0	+	-	+	0
7	75	302	-	+	-	0	+	0	0		-	-	-	-	+	-	+	+	-	+	0
8	40	160	-	+	-	0	+	0	0		-	-	0	--	0	-	0	+	0	+	0
9	2	110	--	-	-	-	0	0	0		-	0	-	0	0	0	+	+	--	+	0
10	40	161	-	+	0	0	+	0	0		-	-	-	--	0	-	+	0	0	+	0
11	0	12	--	-	-	--	0	0	0		0	0	-	-	0	0	0	0	0	+	0
12	70	221	-	+	0	0	+	0	0		0	-	0	--	0	-	0	+	0	++	0
13	0	7	--	-	-	--	-	0	0		0	0	-	0	+	0	+	+	-	+	+
14	0	1	--	-	-	--	0	-	-		--	-	--	-	0	0	+	0	--	+	0
15	2	24	--	-	-	--	0	-	0		-	-	-	0	+	0	+	0	-	+	0
16	0	24	--	--	--	--	--	0	0		0	0	0	0	0	0	+	+	-	++	0
17	134	277	--	-	-	-	0	0	0		-	-	-	-	+	-	+	+	-	++	+
18	13	54	-	+	-	0	+	0	0		0	-	0	--	+	-	+	0	0	+	0
19	0	49	--	-	-	--	0	0	0		--	-	-	-	+	0	+	0	--	0	+
20	62	248	-	+	0	-	+	0	0		--	-	-	0	+	-	+	+	--	+	0
21	48	96	-	0	-	-	0	0	0		-	-	-	--	+	-	+	+	-	+	0
22	0	0																			
23	6	14	-	0	-	-	+	0	0		0	0	-	-	0	-	+	0	-	+	0
24	91	224	--	0	-	--	0	0	0		0	0	-	0	+	-	+	+	-	+	0
25	197	788	-	+	0	-	+	0	0		0	-	0	-	+	-	0	+	-	+	+
26	82	326	-	+	0	0	+	0	0		-	-	-	-	+	-	+	0	-	++	0
27	0	0																			
28	40	162	-	+	0	-	+	0	0		-	0	-	0	0	-	0	+	-	+	0
29	20	80	-	+	-	-	+	0	0		-	-	-	---	+	-	+	0	-	+	0
30	10	39	-	+	-	-	+	0	0		-	-	-	--	0	-	+	0	-	+	0
31	21	61	-	0	-	-	+	0	0		-	0	-	--	+	-	+	+	-	+	0
32	54	136	-	0	-	-	0	0	0		-	-	0	0	0	-	0	+	-	+	0
33	90	330	-	+	0	-	+	0	0		--	-	-	---	+	-	+	0	--	+	+
34	20	81	-	+	0	-	+	0	0		-	-	-	---	0	-	+	0	--	+	0
35	5	11	--	-	-	--	0	0	0		-	-	0	---	0	-	+	+	0	0	0
36	16	58	-	+	0	-	+	0	0		0	-	0	0	0	-	0	0	0	0	0
37	14	56	-	+	0	-	+	0	0		0	0	0	-	0	-	0	0	-	+	0
38	121	253	--	-	-	--	0	0	0		-	-	-		0	0	+	+	--*	++	+

Alle zoekgebieden samen hebben een potentie voor grootschalige opwek met zonne-energie van 1,5 tot 5,3 TWh.

N.B. de maximale berekende opwekpotentie wil niet zeggen dat de zoekgebieden daarmee volledig met zonneparken bedekt worden; bij het berekenen van de potentie is ook rekening gehouden met de *draagkracht* van het betreffende landschap, waarbij grootschalige landschappen (zoals jonge zand- en peelkernontginningsgebieden) een hogere draagkracht hebben dan kleinschalige landschappen (zoals oude ontginningen en beekdalen), maar overal geldt dat er een mix moet blijven tussen zonneparken en overige bestemmingen.

1.6 Alternatieven en milieubeoordeling

Nu de effecten van zonne- en windparken binnen de zoekgebieden in de MRE bekend zijn is het ook waardevol om de zoekgebieden voor grootschalige opwek op verschillende manieren in te richten en regionaal te combineren. Door verschillende keuzes te maken en te zien welke milieueffecten deze keuzes hebben wordt het voor de regio als geheel en de gemeenten individueel makkelijker om te komen tot een voorkeursalternatief: een nadere inrichting van de zoekgebieden met gemeentelijk draagvlak *en* volwaardig meegewogen milieubelang.

Hiertoe onderzoekt het MER drie alternatieven, die elke op een andere manier omgaan met de beschikbare ruimte:

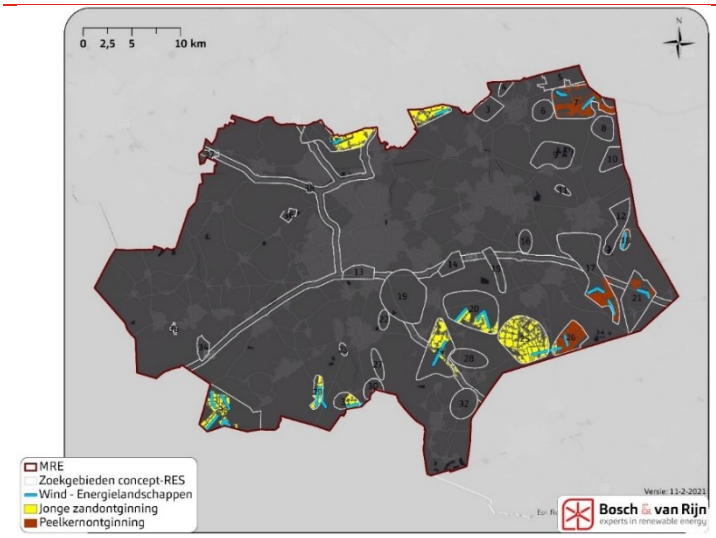

Alternatief 'Energielandschappen'. Focus op clustering. Alleen (delen van) zoekgebieden benutten waar de combinatie van zon en wind mogelijk is in de jonge ontginningsgebieden, waar grootschalige zonneparken passen. Hierbij wordt voor zonneparken de landschapsstrategie 'transformeren' toegepast.
Er zijn 13 zoekgebieden waar de combinatie van wind met zon in jonge ontginningsgebieden voorkomt en die dus 'meedoen' in het alternatief Energielandschappen. De betreffende zoekgebieden bevinden zich bijna allemaal aan de noord- en zuidrand van het MRE gebied. Het alternatief bevat 20 windparklocaties.

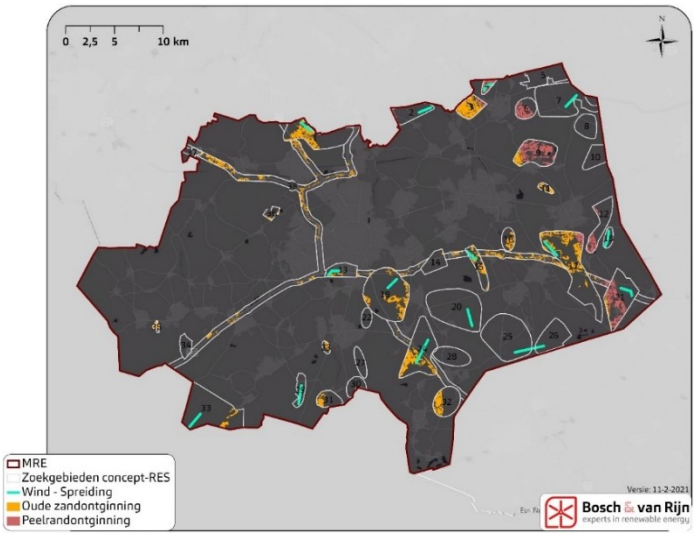

Alternatief 'Spreiding'. Focus op kleinschaligheid. Windparken op grote afstand van elkaar (>5km) om interferentie of te zware landschappelijke belasting te voorkomen. Daarbij kleinschalige zonneparken conform de landschapsstrategie 'inpassen' in de kleinschalige landschappen binnen de zoekgebieden. Het alternatief Spreiding omvat (delen van) 25 zoekgebieden voor zon en 14 windparklocaties.

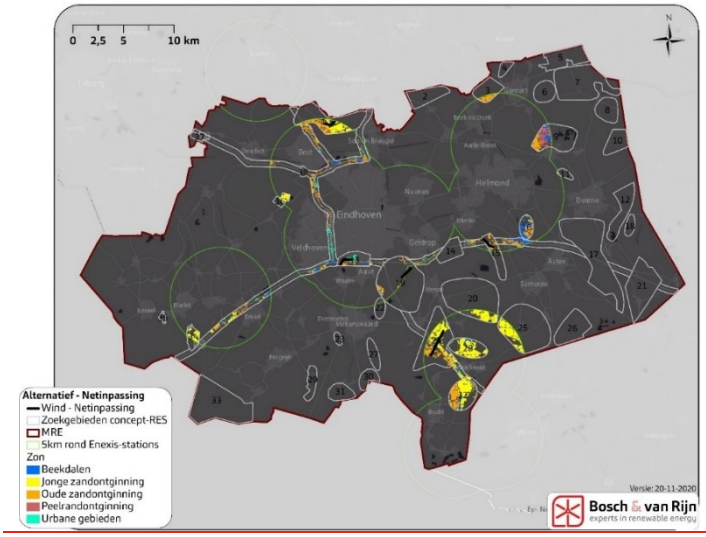

Alternatief 'Netinpassing': Focus op systeemefficiëntie. Alleen (delen van) zoekgebieden die op korte afstand (<5km) van hoofdstations gelegen zijn. Voor zonneparken wordt hierbij de landschapsstrategie 'aanpassen' toegepast.
In totaal zijn er 16 zoekgebieden voor zon en 5 windparklocaties die aan deze voorwaarde voldoen.

Deze drie alternatieven zijn op dezelfde wijze beoordeeld als de individuele zoekgebieden. In sommige gevallen bevat een alternatief slechts een gedeelte van een zoekgebied (bijvoorbeeld een specifiek landschapstype, of een gedeelte dat binnen 5 km van een hoofdstation gelegen is). Dit kan leiden tot een aangepaste score. De volledige beoordelingstabellen van alle zoekgebieden binnen de 3 alternatieven zijn te vinden in paragraaf 8.2. Tabel 5 geeft de opgetelde effectbeoordeling per beoordelingscriterium, waarbij een *relatieve beoordeling* is toegepast van de alternatieven ten opzichte van elkaar.

Tabel 5 **Samenvattende effectbeoordeling van de 3 alternatieven.**

Beoordelingscriterium	Alternatief		
	Energie-landschappen	Spreiding	Netinpassing
Energieproductie			
Opwek wind (TWh/jr)	1,1	0,8	0,2
Opwek zon (TWh/jr)	3,2	0,5	0,8
Opwek wind + zon (TWh/jr)	4,3	1,3	1,1
Wind Leefomgeving			
Aantal woningen < 500m	--	-	0
Aantal woningen < 1000 m	0	--	-
Woningen<500m per GWh	-	-	0
Woningen<1000m per GWh	0	-	--
Andere geluidsbronnen	-	--	0
Wind Landschap			
Visuele Interferentie	-	0	0
Effect op herkomstwaarde	--	--	-
Effect op gebruikswaarde	--	--	-
Effect op belevingswaarde	--	--	-
Wind Ecologie			
Natura 2000-gebieden	--	-	0
Natuurnetwerk Brabant	-	--	0
Hotspots			
Broedvogels	-	--	0
Wintervogels	-	--	0
Vleermuizen & overige besch. srt	-	--	0
Wind Netaansluiting			
Afstand tot hoofdstation	--	-	0
Zon Landschap			
Karakteristiek	0	--	-
Bestaande structuren	+	-	0
Cultuurhistorische waarden	0	--	-
Zichtbaarheid	0	-	-
Maat en schaal	+	0	0
Zon Ecologie			
Natura 2000-gebieden	0	-	-
Natuurnetwerk Brabant	0	-	0
Hotspots			
Broedvogels	-	--	0
Wintervogels	-	--	0
Vleermuizen & overige besch. srt	0	-	0
Zon Netaansluiting			
Afstand tot netcapaciteit	-	--	0
Combi zon wind	+	+	0
Bredere thema's			
Landbouw - Aantasting landbouwstructuur (zon)	--	0	-
Natuur - nog te realiseren NNB (wind)	+	+	0
Natuur - versterking groenblauwe mantel (wind)	+	+	0
Natuur - versterking groenblauwe mantel (zon)	+	+	+
Economie - Ligging t.o.v. grootverbruikers (wind)	+	+	0
Economie - Ligging t.o.v. grootverbruikers (zon)	0	+	+
Economie - Ligging t.o.v. recreatiebestemmingen (wind)	-	-	-
Economie - Ligging t.o.v. recreatiebestemmingen (zon)	-	--	-
Water - Effect op waterbergingscapaciteit (wind)	-	-	-
Water - Effect op waterbergingscapaciteit (zon)	+	+	+
Water - Effect op waterkwaliteit	+	++	+
Radar - Ligging windparken in 500-voetszone	-	--	-

De drie alternatieven hebben een duidelijk verschillend karakter:

- Het aantal zoekgebieden waarbinnen grootschalige opwek mogelijk wordt gemaakt varieert van 13 (Energielandschappen) tot 28 (Spreiding). Bij clustering zijn de milieueffecten binnen de aangewezen gebieden groter, maar wordt ook een groter gedeelte van de regio gevrijwaard van grootschalige opwek.
- De landschapsstrategie voor zonneparken (inpassen, aanpassen of transformeren) heeft een groot effect op de totale opwekpotentie.

- De opwekpotentie varieert van 1,1 TWh/jr (Netinpassing) tot 4,4 TWh/jr (Energielandschappen).
- Het aandeel windenergie in de zon/wind-verdeling varieert van 23% (Netinpassing) tot 61% (Spreiding).

Deze variatie kan helpen bij het kiezen van een regionale strategie voor grootschalige opwek. Hierbij moet ook de koppeling met systeemefficiëntie in acht worden genomen: grote wind- en zonneparken, clustering van opweklocaties en een groter aandeel windenergie worden door de netbeheerder gezien als gunstige ontwikkelingen die helpen de maatschappelijke kosten te drukken.

Figuur 7 **Opwekpotentie van de drie MER-alternatieven, en hun verdeling in zonne- en windenergie.**

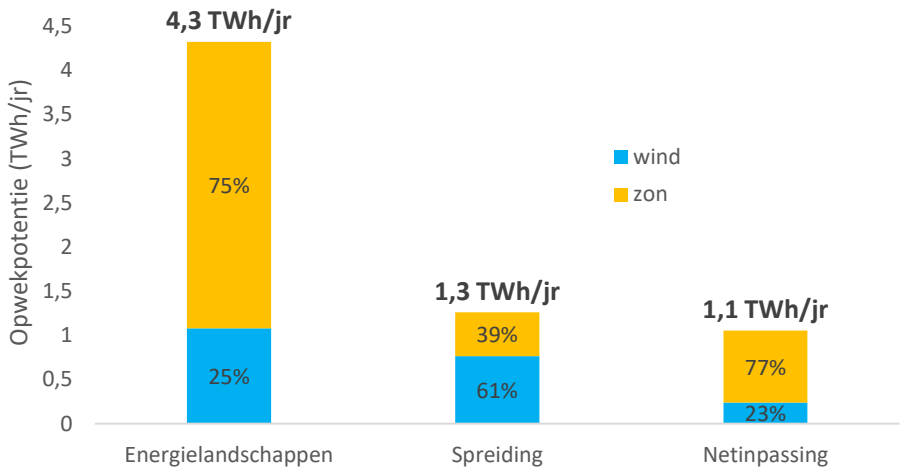

Uit de analyse volgt ook dat alle drie de MER-alternatieven voldoende potentie hebben om invulling te geven aan de 0,57 TWh grootschalige opwek in het RES-bod van de MRE.

1.7 Mitigerende maatregelen

Op det detailniveau van dit planMER kunnen geen concrete, individuele mitigerende maatregelen worden beschreven; daarvoor zijn de projecten nog te ver weg. Wel geeft het MER enkele algemene en veelgebruikte maatregelen ter overweging mee, die van pas kunnen komen in het vervolgtraject.

1.7.1 *Windturbines*

Geluid
Windturbines produceren geluid. Indien dit zou leiden tot normoverschrijding bieden alle windturbinefabrikanten standaard stillere instellingen waar een windturbine tijdelijk gebruik van kan maken, bijvoorbeeld in de nachtperiode. Dergelijke

maatregelen hebben enig productieverlies tot gevolg. Dergelijke maatregelen kunnen ook worden toegepast indien uit onderzoek blijkt dat (geluids)verstoring van vogels optreedt.

Slagschaduw
Wanneer windturbines meer slagschaduw op omliggende woningen zouden produceren dan wettelijk toegestaan dienen zij stilgezet te worden, totdat de slagschaduw niet langer over de betreffende woningen beweegt. Dergelijke stilstand is geautomatiseert, waarbij de gegevens van omliggende woningen tijdens de bouw worden ingeregeld. Onderdeel van de vergunningprocedure is onderzoek of eventuele wettelijke verplichting tot stilstand leidt tot een onrendabel project. De ervaring leert dat bij afstanden vanaf ca. 400-500 meter dergelijke stilstand geen significante gevolgen voor de business case meer heeft.

Vleermuizen
Indien uit projectspecifiek ecologisch onderzoek blijkt dat een windpark een significant negatief effect op vleermuizen heeft kunnen mitigerende maatregelen getroffen worden in de vorm van een stilstandregeling, waarbij windturbines in bepaalde omstandigheden automatisch stilgezet worden. Vleermuizen zijn doorgaans met name actief in de schermerperiode van de late zomer en vroege herfst, mits het niet te hard waait en/of regent. In dergelijke omstandigheden leveren windturbines niet veel energie, waardoor het tijdelijk stilzetten geen groot effect heeft op de economische haalbaarheid.

Vogels
Er zijn mitigerende maatregelen bekend voor omstandigheden waarbij het risico voor bepaalde vogelsoorten kan worden verlaagd. Zo is bij windpark Krammer (in Zeeland) een beelddetectiesysteem in gebruik waarmee de nabijheid van zeearenden kan worden geregistreerd en bepaalde windturbines tijdelijk worden stilgezet. Dergelijke systemen zijn kostbaar en op dit moment alleen voor relatief grote windparken rendabel te installeren. Noodzaak en haalbaarheid van eventuele toepassing van dergelijke systemen zal op projectniveau moeten worden onderzocht.

1.7.2 *Zonneparken*

Effecten op bodem
Bekend is dat de inrichting van een zonnepark van grote invloed is op het effect op de bodem: het verder uit elkaar plaatsen van tafels van zonnepanelen en het toepassen van smalle tafels hebben beide een positief effect op de bodemkwaliteit. Ook is er een verschil tussen zuid-georiënteerde en oost-westgeoriënteerde parken; doordat in de laatste een veel hogere bedekkingsgraad optreedt is ook het effect op de bodem groter.

Effect op waterhuishouding
Ter bevordering van de mogelijkheden tot klimaatadaptatie zijn de volgende mogelijkheden door de waterschappen benoemd:

- Het zo lang mogelijk vashouden van neerslag binnen een zonnepark door dit niet via greppels, slootjes of drainage af te voeren, maar jaarrond op het zonnepark op te vangen en te laten infiltreren naar het grondwater.

- Het geschikt maken van het zonnepark om een grondwaterstijging aan te kunnen: 10 cm in peilgestuurde gebieden en enkele decimeters in hellende gebieden op de zandgronden.
- Het inrichten van zonneparken om ook water van elders in de winter op te vangen om daarmee het grondwater te voeden en een buffer te maken voor het voorjaar en de zomer.
- Het meenemen van het bodemtype bij het ontwerp van concrete zonneparken om negatieve invloed op de waterhuishouding vroegtijdig te ontdekken.

Effecten op biodiversiteit
Om eventuele achteruitgang van de biodiversiteit binnen een zonnepark te voorkomen zijn er diverse mogelijkheden: het laten van voldoende ruimte tussen de tafels met zonnepanelen en ook onder de zonnepanelen helpt, evenals het werken met afrastering die kleine diersoorten de doorgang niet blokkeert. Daarbij zij aangemerkt dat uit een recent onderzoek van Universiteit Wageningen[6] blijkt dat de biodiversiteit binnen een aantal onderzochte zonneparken van minimaal 1 jaar oud hoger ligt dan in een gemiddeld productielandschap, ook voor de meest compacte opstellingen. Wel stelt het onderzoek dat toepassing van maaibeheer een groot positief effect kan hebben op de biodiversiteit.

Effecten op vogels
Effecten op vogels hebben vooral betrekking op de geschiktheid van een gebied voor vogels om te broeden of te foerageren. De parkinrichting kan hierbij een groot effect hebben. Extensief beheerde percelen met zonneparken in intensieve landbouwgebieden bieden gelegenheid om voor Rode Lijst-soorten geschikte habitat te creëren. Een voorwaarde daarbij is dat een substantieel deel van het grondoppervlak niet wordt beschaduwd door de panelen en braak ligt of als vogelakker wordt beheerd. (Bron: Kwetsbare soorten voor energie-infrastructuur in Nederland, *Wageningen Environmental Research*, 2018)

Effecten op landschap
Voor wat betreft landschap trachten mitigerende maatregelen de impact op ruimtelijke kwaliteit te beperken/voorkomen. Impact op ruimtelijke kwaliteit heeft met name te maken met het ruimtebeslag, het eventuele zicht op het zonnepark en hoe dit voor een onrustig of negatief veranderd beeld kan zorgen. Voor landschap gaat het daarom vooral om zichtbelemmerende maatregelen.

1.8 Aanzet tot evaluatieprogramma

Monitoring kan betrekking hebben op het doelbereik vanuit duurzame energieopbrengst en op een evaluatie van de veronderstelde milieueffecten. De toets op doelbereik kan gevolgd worden door de geprognotiseerde energieopbrengst voor zowel wind- als zonne-energie af te zetten tegen de werkelijk gemeten opbrengst. Technisch is dit goed in beeld te brengen met behulp van medewerking van initiatiefnemers en energietransporteurs. Ook de energiebehoefte, die mede afhankelijk

[6] Verkenning van bodem en vegetatie in 25 zonneparken in Nederland, Schotman et al, Wageningen Environmental Research, 2021.

is van maatschappelijke en economische ontwikkelingen en ontwikkeling van energiebesparende technieken,,technocratisering, robotisering zal gemonitord worden. Daarnaast dienen toekomstige technische ontwikkelingen beschouwd te worden om aanpassingen en transities te overwegen met een lager effect op leefbaarheid, ecologische en landschappelijke waarden.
De beschreven milieueffecten kunnen mee- of tegenvallen. De in het MER veronderstelde milieueffecten zullen eveneens gemonitord worden. Dit geldt ook voor de milieueffectreducerende maatregelen (zoals detectiesystemen voor vleermuizen en vogels, stillere types windmolens, stopzetten van turbines bij overschrijding van de slagschaduwnormen) en landschappelijke inpassing en ecologische inrichting van zonnevelden. Deze effecten zijn goed monitorbaar. Dit geldt ook voor de biodiversiteit van zonnevelden. Aangegeven zal worden of deze effecten passen binnen acceptabele grenzen.
Het monitoringsprogramma moet dit helder maken en is een bron voor bijsturing van beleid en kaderstelling. Een jaarlijks monitoringsprogramma lijkt een wenselijke frequentie.

Hoofdstuk 2 Inleiding

2.1 Aanleiding

In juni 2019 heeft het kabinet het Klimaatakkoord[7] gepresenteerd. Aan vijf sectortafels is overlegd op welke wijze Nederland uitvoering gaat geven aan de op internationaal niveau gemaakte klimaatafspraken. De opgave voor één van deze sectortafels, Elektriciteit, is om in 2030 de uitstoot van CO_2 met 20,2 Mton te reduceren (als bijdrage aan de totale doelstelling van 49% CO_2 reductie ten opzichte van 1990). Dat is alleen mogelijk als het aandeel elektriciteit uit hernieuwbare bronnen toeneemt. Het concrete doel in het Klimaatakkoord is om in 2030, rekening houdend met energiebesparing, een opwekvermogen van 84 TWh te realiseren. Deels wordt deze doelstelling met wind op zee en met rijksbeleid ingevuld. De resterende opgave voor de elektriciteitsproductie op land bedraagt 35 TWh.

Metropoolregio Eindhoven (MRE) is één van de 30 regio's die in het kader van het Nationaal Klimaatakkoord een Regionale Energiestrategie (RES) opstellen voor het leveren van een regionale bijdrage aan de landelijke doelstelling van 35 TWh aan hernieuwbare energie in 2030.
De regio's worden daarbij ondersteund door het Nationaal Programma RES. De RES voor de MRE is in mei 2020 in concept gepubliceerd. In deze concept RES is de doelstelling voor de MRE bepaald op 2 TWh. De betrokken partijen werken nu aan de RES 1.0 die in maart 2021 gereed moet zijn zodat deze na bestuurlijke besluitvorming in juni 2021 aan het NP RES kan worden aangeboden.

Het Nationaal Programma RES heeft in oktober 2019 de Commissie voor de milieueffectrapportage (Cie-MER) gevraagd te adviseren over de mogelijkheid om het instrument milieueffectenrapportage (m.e.r.) in te zetten voor de Regionale Energiestrategieën. De Cie-MER heeft daarover advies uitgebracht. Alhoewel een RES geen aangewezen plan is waarop de plan-m.e.r.-plicht van toepassing is kan de uitvoering van een 'strategische milieueffectrapportage' de kwaliteit van de besluitvorming over de RES verhogen. De RES heeft immers tevens het kenmerk van een ruimtelijke visie waarin activiteiten mogelijk worden gemaakt met aanzienlijke milieueffecten. De RES is een instrument om te komen tot keuzes voor de opwek van duurzame elektriciteit, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag en infrastructuur. In die zin vormt het RES een kader voor toekomstige besluitvorming over m.e.r.-(beoordelings)plichtige activiteiten. Door milieueffecten vroegtijdig in beeld te brengen via de m.e.r-procedure en hierbij verschillende alternatieven te beschouwen, wordt systematisch en correct gewerkt en wordt tijdig ruimte geboden voor procesparticipatie.

Metropoolregio Eindhoven heeft besloten zich aan te melden als pilotregio voor het uitvoeren van een planMER ten behoeve van de RES 1.0. De bedoeling is om samen met andere pilotregio's in Noord-Holland, Zuid-Holland en Gelderland te leren en ervaringen te delen met andere regio's.

7 https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/06/28/klimaatakkoord

2.2 Waarom een plan-/project-MER[8]

Europese en nationale wetgeving schrijven voor dat voor plannen en besluiten die activiteiten met potentieel aanzienlijke milieueffecten mogelijk maken, de m.e.r.-procedure of m.e.r.-beoordelingsprocedure wordt doorlopen. M.e.r. staat voor milieueffectrapportage. Het doel van een milieueffectrapportage is om het milieubelang een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over dergelijke activiteiten.

De activiteiten waarop dit van toepassing is zijn gegeven in het Besluit m.e.r. (windparken worden vermeld in onderdeel D van de bijlage van het besluit). De m.e.r.-procedure resulteert in een milieueffectrapport (MER). Er wordt onderscheid gemaakt tussen de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en structuurvisies (plan-m.e.r.) en projecten (project-m.e.r.). Een plan-m.e.r. wordt uitgevoerd op milieueffecten die op hoofdlijnen worden beoordeeld, terwijl een project-m.e.r. specifiek en gedetailleerd ingaat op milieueffecten op de locatie waar een ontwikkeling geprojecteerd is (bijvoorbeeld vegetatie en doelsoorten).

De RES vormt geen plan als bedoeld in kolom 3 van bijlage C en D van het Besluit m.e.r.[9] en is daarom niet plan-m.e.r-plichtig. Omdat de RES wel het karakter heeft van een strategisch plan dat vooruitloopt op besluitvorming over m.e.r.-(beoordelings)plichtige activiteiten wordt voor de RES vrijwillig een planMER uitgevoerd en wordt vrijwillig de m.e.r.-procedure gevolgd zoals is voorgeschreven in hoofdstuk 7 van de Wet milieubeheer. Deze m.e.r.-beoordelingsplichtige activiteit betreft de oprichting of wijziging van een windpark van 3 windturbines of meer (categorie D22.2 bijlage Besluit m.e.r.). Het feit of activiteiten wel of niet zijn genoemd vormt overigens geen criterium voor het wel of niet onderzoeken van milieueffecten, ook van grondgebonden zonneparken worden milieueffecten op het schaalniveau van het planMER onderzocht. Zonneparken zijn niet m.e.r.-(beoordelings)plichtig.

Dit planMER beschouwt de milieueffecten van grootschalige zonne- en windenergieprojecten op een hoog abstractieniveau met een brede en algemene insteek vanwege de reikwijdte. Het is uitgevoerd om de milieugevolgen te onderzoeken van de locatiekeuzes uit de concept-RES en biedt hulp bij het komen tot een RES 1.0. Indien zich na afronding van de RES 1.0 concrete projecten aandienen, moet per project (of combinatie van projecten) worden nagegaan of een m.e.r.-beoordeling nodig is of mogelijk een aanvullend projectMER moet worden opgesteld[10], gekoppeld aan het ruimtelijk plan of besluit waarmee het project juridisch planologisch wordt mogelijk gemaakt. Een dergelijke m.e.r.-beoordeling of MER kent een hoger detailniveau dan het voorliggende planMER en gaat bovendien uit van een concreet voornemen waarvoor een vergunning wordt aangevraagd. Wanneer in voorliggend document wordt gesproken over ‘het MER’ dan wordt daarmee dit planMER bedoeld.

8 De afkorting m.e.r. wordt gehanteerd bij aanduiding van de procedure. De onderzoeksresultaten worden gepubliceerd in het milieueffectrapport (MER). Wanneer wordt gesproken over MER, wordt het rapport bedoeld.

9 https://wetten.overheid.nl/BWBR0006788/2018-07-01

10 Indien het betreffende project m.e.r.(beoordelings)plichtig is.

2.3 Betrokken partijen

Initiatiefnemers
De initiatiefnemers voor het MER zijn de 21 gemeenten in de Metropoolregio Eindhoven, Provincie Noord-Brabant en de Waterschappen Aa en Maas en de Dommel.

Bevoegd gezag
De Regio betreft geen bestuursorgaan dat kan optreden als het bevoegd gezag als bedoeld in de Wet milieubeheer. De Gedeputeerde Staten (GS) van Noord-Brabant treden op als bevoegd gezag voor het planMER. GS maakt deel uit van de Regio MRE. Daarnaast zijn GS en Provinciale Staten (PS) na afronding van de RES 1.0 verantwoordelijk voor de doorwerking ervan in het provinciaal ruimtelijk beleid, hetgeen een kader biedt voor gemeentelijke omgevingsplannen en vergunningen.

Adviseurs en bestuursorganen
Alle adviseurs en bestuursorganen die op grond van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en het Besluit m.e.r. een rol hebben, worden betrokken. Dit zijn in elk geval Ministerie van Defensie, Rijkswaterstaat, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Inspectie Leefomgeving en Transport, Provinciale Raad voor de Leefomgeving (Brabant Advies), de GGD en de Waterschappen De Dommel en Aa en Maas. Ook relevante bestuursorganen in België zullen van de publicatie van de NRD op de hoogte worden gebracht.
Omdat de 21 gemeenten die deel uitmaken van de MRE mede-initiatiefnemer zijn voor het planMER, worden de gemeenteraden niet als overlegpartner beschouwd en daarom niet formeel geraadpleegd. De colleges en gemeenteraden hebben immers als initiatiefnemer al invloed op de inhoud van het MER. Verder is van belang dat de gemeenteraden een rol hebben in de besluitvorming over de vaststelling van de RES 1.0, waarin de resultaten van het MER worden verwerkt.

Daarnaast zullen ervaringen en kennis worden uitgewisseld en gedeeld met de overige pilotprojecten in onder andere Noord-Holland, Zuid-Holland en Gelderland, alsmede andere RES-regio's in Brabant.

Overlegpartners
Belangengroepen en stakeholders in Brabant worden eveneens actief bij de m.e.r.-procedure betrokken en in de gelegenheid gesteld zienswijzen in te dienen op de concept NRD. Dit betreffen onder meer de Brabantse natuur-, landschaps- en milieuorganisaties, de recreatiesector en ZLTO (Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie). Ook netbeheerder Enexis vormt een overlegpartner.

Commissie voor de milieueffectrapportage.
De onafhankelijke Commissie voor de milieueffectrapportage (Cie-m.e.r.) toetst zowel de concept NRD als het afgeronde MER op juistheid en volledigheid. De Cie-m.e.r. is daarnaast betrokken bij het proces vanuit haar rol als initiatiefnemer voor het pilottraject waar de planMER MRE onderdeel van uitmaakt.

Brabant Advies
Brabant advies is een onafhankelijke adviescommissie die bestaat uit vier deelraden; de Sociaal-Economische Raad Brabant, de Provinciale Raad voor de Leefomgeving, de Provinciale Raad Gezondheid en Young Professionals Brabant. De adviesraden brengen gevraagd en ongevraagd deskundig en onafhankelijk advies uit aan GS.

Overige belanghebbenden
In de fase van de tervisielegging van deze concept NRD heeft eenieder de mogelijkheid zienswijzen kenbaar te maken via schriftelijke reacties. Tijdens de terinzagelegging worden tevens gelegenheden gecreëerd voor het stellen van vragen (waarschijnlijk in digitale vorm). Voor de rest van de procedure wordt aangesloten bij de structuur en organisatie van het participatieproces voor de RES. Voor meer informatie zie www.energieregiomre.nl.

2.4 Onderzoeksopgave (Doel)

Het MER heeft de volgende drie doelen:
- Onderzoeken of de RES-doelstelling binnen de zoekgebieden haalbaar is.
- In beeld brengen wat de milieueffecten zijn van grootschalige zonne- en windparken binnen alle zoekgebieden, zodat de regio nadere keuzes kan maken over welke (delen van) zoekgebieden te benutten.
- Sturing bieden aan besluitvorming door aan de hand van alternatieven de milieugevolgen van beleidskeuzes inzichtelijk te maken.

In het MER wordt per zoekgebied en zowel voor zon als wind berekend hoeveel energie er naar verwachting geproduceerd kan worden. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat de RES geen blauwdruk is voor de ruimtelijke ontwikkeling van de regio. Dat betekent dat de mix van bronnen waarmee de opgave van 2,0 TWh wordt behaald niet vastligt. Als gevolg van de ontwikkeling van technieken en kostprijzen kunnen hierin de komende jaren veranderingen optreden.

Voor de scope van het MER gelden 2 belangrijke uitgangspunten:
1. Het MER onderzoekt de mogelijkheden voor grootschalige opwek van duurzame energie. Dat betekent dat een keur aan kleinschalige oplossingen niet aan bod komt in het MER. Deze bronnen leveren op verschillende manieren een bijdrage een de energietransitie maar leiden niet tot de aanzienlijke milieueffecten die bedoeld zijn in de m.e.r.-wetgeving en onderzocht moeten worden. Het gaat vaak om ‘no-regret’ maatregelen waarvoor initiatiefnemers vandaag de dag al mee kunnen starten.
2. Er zijn op dit moment 2 technieken voorhanden die voor de grootschalige opwek van duurzame elektriciteit kunnen worden ingezet: windenergie met moderne windturbines en zon-pv, waarbij ’pv’ staat voor ‘fotovoltaïsch’, ter onderscheid met technieken die gebruik maken van zonthermie. Omdat beide technieken ruimtelijk relevante milieuaspecten hebben ligt in het MER de nadruk op het onderzoek naar deze twee bronnen. Overige technieken met beperkte ruimtelijk relevante milieueffecten (maar wellicht wel overige milieuef-

fecten), zoals geothermie, komen niet aan de orde in het planMER. Dat betekent niet dat deze technieken geen deel uitmaken van de verkenningen in het kader van de RES. In de Regionale Strategie Warmte van de regio en gemeentelijke transitievisies komen deze onderwerpen uitgebreid aan bod. Het is alleen niet doelmatig om milieueffecten op regionale schaal te onderzoeken en te vergelijken met zon-pv en windenergie.

In het planMER worden de milieueffecten van zoekgebieden en alternatieven met elkaar vergeleken. De resultaten van dit milieueffectenonderzoek zullen dienen als input voor de bestuurlijke besluitvorming over het onderscheiden van geschikte (delen van) zoekgebieden voor zon-pv en windenergie in de RES 1.0. Daarbij wordt ingegaan op kansen voor koppeling met de bredere thema's en doelstellingen.

2.5 Opbouw van het MER

Het MER geeft op hoofdlijnen inzicht in de milieueffecten van de realisatie van windturbines en grootschalige zonneparken in de MRE-gemeenten. Het MER beschrijft het beleid, de relevante wet- en regelgeving, het studiegebied en de te verwachten effecten.
Het strategisch plan RES 1.0 waar het MER een onderbouwing van is wijst gebieden aan waar, al dan niet onder voorwaarden, de plaatsing van windturbines en grootschalige zonneparken al dan niet gewenst is.

De algemene structuur van het MER sluit zoveel mogelijk aan op de indeling zoals die door de commissie voor de milieueffectrapportage is gepresenteerd in de factsheet 'In 7 stappen een milieueffectrapport bij een Regionale Energie Strategie'.

Eerst wordt een startkaart opgesteld met uitsluitingsgebieden voor zonne- en windenergie. Dit zijn gebieden waar harde belemmeringen de ontwikkeling van wind en zonprojecten niet toelaten, zoals de aanwezigheid van hoogspanningsverbindingen, gebieden met hoogtebeperkingen rond luchtvaartterreinen en beschermde natuurgebieden.
Voor windenergie worden individuele 'windparklocaties' geïdentificeerd. Dit zijn plekken waar op basis van de harde belemmeringen opstellingen van tenminste 3 windturbines niet op voorhand zijn uitgesloten. Deze ondergrens van 3 windturbines volgt uit de provinciale omgevingsvisie en wordt in dit planMER als harde randvoorwaarde beschouwd.

Waar de belemmeringenkaart en de windparklocaties afwijken van eerder onderzoek ten behoeve van de concept-RES worden de verschillen geduid.

Voor zon worden de onbelemmerde gebieden, voor zover deze gelegen zijn binnen de zoekgebieden uit de concept-RES, opgedeeld in de verschillende landschapstypen zoals die binnen de metropoolregio voorkomen.
Vervolgens worden milieueffecten van zonne- en windenergie in de zoekgebieden inzichtelijk gemaakt en beoordeeld.

Voor windenergie wordt hiertoe eerst een beoordeling per windparklocatie uitgevoerd (paragraaf 6.3. t/m 6.8) De beoordeling per zoekgebied is grotendeels een aggregatie van de scores van alle windparklocaties binnen dat zoekgebied (paragraaf 6.9). De beooordeling van de milieueffecten van zonneparken is te vinden in paragraaf 7.2 t/m 7.6.
In deze fase wordt ook aandacht besteed aan de bredere thema's (zie paragraaf 6.10 voor wind en paragraaf 7.7 voor zon).

Daarna zijn drie alternatieven geformuleerd waarmee het doel voor grootschalige opwek binnen de MRE kan worden behaald. Deze alternatieven bestaan uit zowel zonne- als windenergie en zijn geformuleerd om effecten van verschillende beleidskeuzen te onderscheiden.

Deze werkstappen gezamenlijk geven een 'objectief' beeld van de milieuffecten zoals die door grootschalige zonne- en windparken veroorzaakt kunnen worden. Mede op basis hiervan, en lokale input vanuit de individuele gemeenten is een Voorkeursalternatief geformuleerd. Dit is een combinatie van windparklocatie en gebieden voor zonneparken die gezamenlijk voldoende zijn voor het behalen van de doelstelling van de RES.

2.6 MER i.r.t. stappenplan commissie m.e.r.

De commissie voor de m.e.r. heeft een stappenplan opgesteld voor het opstellen van een milieueffectrapport bij een Regionale Energiestrategie.
Onderstaand schema toont het verband tussen dat stappenplan en voorliggend MER.

Stap	Toelichting	Plaats in het planMER
1 – Overzicht doelen	Maak een overzicht van de energiedoelen en het bestaand omgevingsbeleid van betrokken overheden over landschap, natuur en leefbaarheid.	Hoofdstuk 2 en 3
2 – Belemmeringen-/kansenkaart	Geef 'harde' belemmeringen en kansen aan voor windturbineparken en zonneparken.	Hoofdstuk 4
3 – Afbakening	Cluster de kansgebieden tot afgebakende gebieden.	Hoofdstuk 5
4 – Omgevingseffecten	Bepaal de omgevingseffecten van de geselecteerde afgebakende gebieden. Maak onderscheid tussen leefbaarheid, natuur, landschap en veiligheid. Geef per gebied de geschiktheid aan om de doelen te halen.	Hoofdstuk 6 (wind) en Hoofdstuk 7 (zon)
5 – Alternatieven	Ontwikkel verschillende alternatieven om de doelen zoveel mogelijk te halen.	Hoofdstuk 8
6 – Milieubeoordeling	Maak een milieubeoordeling van de alternatieven op basis van de beschreven effecten in stap 4.	Hoofdstuk 8
7 – Keuze en randvoorwaarden	Voorgaande stappen leiden tot een set milieurandvoorwaarden op grond waarvan in de RES onderbouwde keunzen gemaakt kunnen worden.	Dit deel van het stappenplan is geen onderdeel van het MER: de keuze is nog nog niet gemaakt.

2.7 Beleidskader

Bijlage B geeft een overzicht van de beleidskaders die van belang zijn bij het opstellen van beleid voor grootschalige opwek van duurzame elektriciteit. Denk hierbij aan:

- Europees en rijksbeleid
- Provinciale omgevingsvisie en interim omgevingsverordening
- Regionaal beleid, zoals het Streefbeeld landelijk gebied.

2.8 Leeswijzer

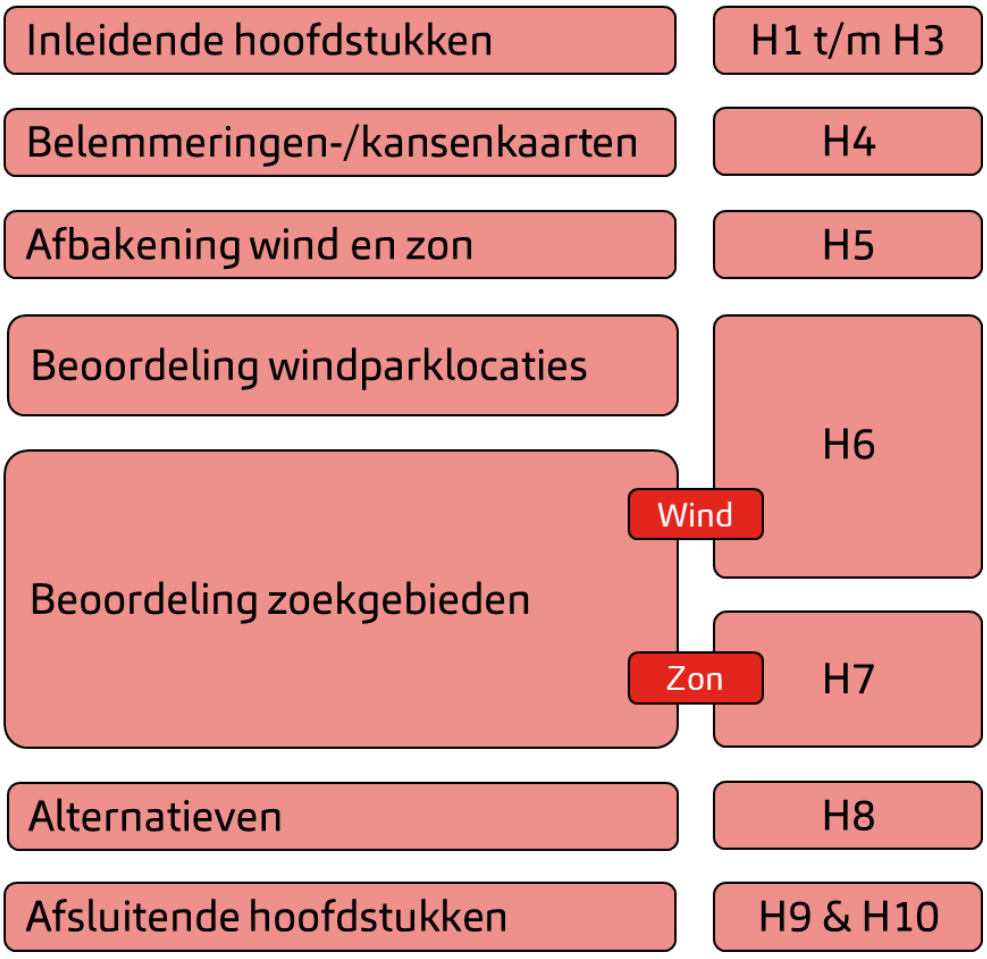

Hoofdstuk 3 Context

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de positionering van het MER binnen het proces van de RES. Tevens komen andere ruimtelijke ontwikkelingen kort aan bod die mogelijk concurrerend zijn met de opgave voor grootschalige opwek.

3.2 Procesgeschiedenis RES MRE

Hieronder beschrijven we hoe de Metropoolregio Eindhoven tot de globale zoekgebieden, voor grootschalige opwek met wind en zon, in de concept-RES zijn gekomen. Die zoekgebieden en bijbehorende onderzoeken en analyses dienen als uitgangspunt voor het milieueffectrapport.

3.2.1 *De verschillende stappen*

We hebben drie hoofdstappen doorlopen om te komen tot de globale zoekgebieden in de concept-RES. Voor de eerste twee stappen hebben we bovendien input opgehaald tijdens verschillende werkateliers met een brede groep stakeholders:

Landschappelijke analyse met regionale landschapstypen en energiebouwstenen
De energietransitie landt in de fysieke leefomgeving. De Metropoolregio Eindhoven is daarom gestart met een analyse van het landschap van de regio om de ruimtelijke kwaliteiten in beeld te krijgen. Ook is een verkenning gedaan naar de ruimtelijke inpassing van energieopwek binnen de verschillende landschapstypen van de regio. Het resultaat van de analyse is een overzicht van de meest kenmerkende landschapstypen van de Metropoolregio Eindhoven binnen de grotere context van Noord-Brabant en een energiebouwstenenmatrix. In de matrix staat per landschapstype beschreven of zij zich lenen voor inpassing, aanpassing en/of transformatie van het landschap ten behoeve van energieopwekking. Daarnaast is samen met de stakeholders gekeken in hoeverre de verschillende landschapstypen geschikt zijn om ruimte te bieden voor grootschalige opwekking van zon en/of windenergie. En hoe intensief dit kan zonder de landschappelijke kwaliteiten te schaden.

Kansen voor energieopwekking door verbinding met andere opgaven
De regio wil zorgvuldige keuzes maken over de ruimtelijke inpassing van grootschalige opwek van duurzame elektriciteit. Hierbij willen zij oog hebben voor andere relevante, soms urgente, en vaak ook complexe maatschappelijk vraagstukken. Intuïtief maakt men complexe vraagstukken vaak kleiner door ze op te knippen, maar in het geval van de RES is het juist verstandig om te onderzoeken of de energieprojecten een (deel van de) oplossing van andere opgaven kunnen zijn. Denk aan andere gebiedsopgaven zoals het tegengaan van verdroging (klimaatadaptatie), het versterken of herstellen van het landschap (beekdalherstel, aanleg bossen), natuurontwikkeling en de landbouwtransitie. De energiebouwstenenmatrix bevat daarom naast bouwstenen gericht op energieopwekking ook mogelijke bouwstenen gericht op gebiedsopgaven in combinatie met energieopwekking. De landschapsanalyse, energiebouwstenen en koppelkansen leverden samen de eerste kansenkaart met op gebieden waar energieopwekking wenselijk en mogelijk zou kunnen zijn.

De technische en wettelijke mogelijkheden voor zonnevelden en windparken
De technische potentie van windturbines wordt in belangrijke mate bepaald door enkele harde restricties. Zo leggen verschillende luchthavens in en rondom de regio bouwhoogtebeperkingen op vanwege de veiligheid voor het vliegverkeer. Ook kunnen er beperkingen zijn in verband met verstoring van de radar. Een andere restrictie is de afstand die aangehouden moet worden tot gevoelige objecten (zoals woningen, ziekenhuizen of onderwijsgebouwen) of de afstand in relatie tot veiligheid rondom bijvoorbeeld wegen of hoogspanningslijnen. Bovendien gelden er restricties voor de ontwikkeling van zon en wind in natuurgebieden. Door confrontatie van de belemmeringenkaart, waarop de restricties zijn aangegeven, met de ruimtelijke kansen (kansenkaart) heeft de regio een eerste beeld verkregen van de kansrijke zoekgebieden.

3.2.2 *Het resultaat van die stappen*

De Metropoolregio Eindhoven heeft in de concept-RES een zonneladder opgenomen die zij in de zoektocht naar zoekgebieden voor zon gehanteerd hebben. Een uitgangspunt bij de zonneladder is zo veel mogelijk meervoudig ruimtegebruik. Voor een nadere uitwerking van de zonneladder uit de concept-RES verwijzen we naar het hoofdstuk grootschalige opwek in de RES 1.0. Het gaat hierbij om een voorkeursvolgorde, waarbij de regio zich ervan bewust is dat ze gezien de enorme opgave ook de laatste treden moeten benutten. De keuze voor die gebieden moet zorgvuldig gemaakt worden.
Bovendien vindt de regio het belangrijk om energie in te zetten ter versterking van de regio. Dit kan bijvoorbeeld door de energie te combineren met andere opgaven en functies. De regio heeft in de RES enkele brede thema's geformuleerd die kenmerkend zijn voor de regio. Voor invulling van een specifieke locatie is het van belang dat ook de verbinding wordt gezocht met de lokale opgaven die zijn opgenomen in de gemeentelijke omgevingsvisies. De brede thema's uit de RES zijn:

- Een vitale agrarische economie
- Een veerkrachtig natuurlijk systeem
- Een duurzame en innovatieve economie
- Een veerkrachtig watersysteem en klimaatadaptatie

De informatie die in het voorgenoemde proces is opgehaald is getoetst, samengebracht en vervolgens vertaald naar de wijze waarop de Metropoolregio Eindhoven energie duurzaam gaat opwekken. Op basis daarvan zijn de volgende drie categorieën bepaald:

1. Via no-regret maatregelen;
2. In zoekgebieden voor grootschalige opwek;
3. Via energie-opwek ten dienste van andere opgaven en doelen.

Het planMER houdt zich enkel bezig met categorie 2: zoekgebieden voor grootschalige opwek.

3.2.3 *De opbouw van het RES bod*

Met de resultaten van de voorgenoemde stappen heeft de Metropoolregio Eindhoven een inschatting gegeven van hun bijdrage aan de landelijke doelstelling van 35 TWh.

"We willen in totaal 2 TWh bijdragen aan grootschalige duurzame-energie initiatieven in 2030."

Het bod voor grootschalige opwek is gelaagd opgebouwd.

- Het eerste deel van het bod voor grootschalige opwek zijn de gerealiseerde grootschalige hernieuwbare elektriciteitsprojecten (groter dan 15 kWh). Gezamenlijk zijn deze projecten goed voor 0,51 TWh aan duurzaame opwek per jaar.
- Het tweede deel van het bod bestaat uit de projecten die in de pijplijn zitten, dit zijn windturbineparken, grootschalige zonnedaken en zonnevelden waarvoor een SDE+ subsidie is beschikt. Hiervoor is in de RES een inschatting gemaakt van 0,64 TWh.
- Het realiseren van no-regret maatregelen heeft vervolgens prioriteit. En wel in de volgorde die de zonneladder in de RES 1.0 voorschrijft. Een deel daarvan is al gerealiseerd of zit in de pijplijn. Het resterende deel aan no-regret maatregelen is jaarlijks goed voor 0,28 TWh.
- Tot slot gaat de regio een deel van de potentie van de zoekgebieden die in de concept-RES en de RES 1.0 zijn opgenomen benutten. Het planMER geeft hierbij een nadere onderbouwing van de zoekgebieden met een significante bijdrage en helpt bij het maken van vervolgkeuzes. Dit gaat om totaal nog 0,57 TWh. Dit is het **doelbereik** van het MER.

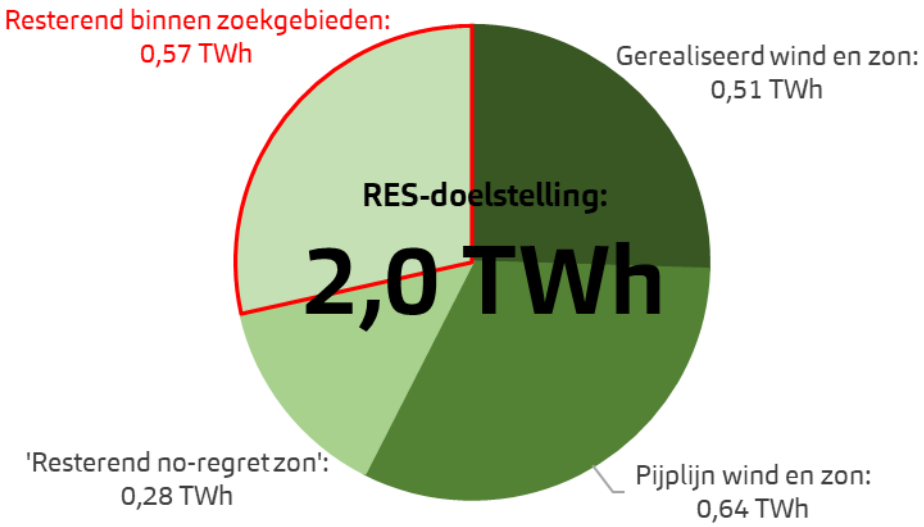

3.2.4 *Van concept-RES naar RES 1.0*

In de concept-RES zijn al veel stappen doorlopen om te komen tot de globale zoekgebieden en het bijbehorende bod, maar de regio was nog niet klaar. Met de resultaten hebben zij een inschatting kunnen geven van hun bijdrage van 2 TWh aan de landelijke doelstelling van 35 TWh en in welke zoekgebieden de projecten in potentie kunnen landen. Voordat de regio nadere keuzes kan maken voor (delen van) zoekgebieden was echter aanvullend onderzoek nodig. De Metropoolregio Eindhoven heeft ervoor gekozen om dit onder meer te doen met behulp van het milieueffectrapport.

Tevens is inmiddels beter zicht op de wijze waarop de 2,0 TWh wordt ingevuld; in de concept-RES was het gedeelte dat met grootschalige opwek binnen de zoekgebieden moet worden gerealiseerd een stuk hoger dan ten tijde van de RES 1.0: 1,1 TWh in plaats van 0,57.

Het (voorlopige) MER geen uitsluitsel biedt over de gebieden waar de grootschalige opwek het beste kan plaatsvinden; dat is een belangenafweging waarbij ook de stem van de individuele gemeenteraden gehoord moet worden. Wel zijn de milieueffecten in beeld gebracht *en* volgt uit het MER dat het behalen van het doelbereik van 0,57 TWh binnen de zoekgebieden goed mogelijk is, en dat er zelfs ruimte is voor overdimensionering, optimalisatie of potentie die kan worden ingezet in de periode na 2030.

3.3 Reikwijdte en Detailniveau van het MER

De Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) benoemt welke milieutechnische aspecten in het MER worden onderzocht en vormt samen met de daarop ontvangen zienswijzen het uitgangspunt van het MER. Zowel de NRD als de nota van beantwoording van zienswijzen hierop zijn te raadplegen via de website van de MRE.

Hieronder staat een korte samenvatting van wijzigingen in de aanpak die zijn voortgekomen uit de zienswijzen en adviesreacties.

- Zoekgebieden voor duurzame energie in omliggende RES-regio's (nabij de regiogrens) worden benoemd bij de beschrijving 'referentiesituatie en autonome ontwikkeling'. Zoekgebieden kunnen echter niet gekwalificeerd worden als autonome ontwikkeling, en worden daarom ook niet als zodanig meegenomen in de milieueffectbeoordeling.
- Er zal in het MER een alternatief worden onderzocht waarbij korte ligging nabij netinpassing een ontwerpcriterium is.
- Cumulatieve effecten op vogels en vleermuizen worden waar mogelijk en passend bij het detailniveau van het MER beschreven.
- Het planMER zal een gespecificeerd overzicht en kaartbeeld bevatten van de belemmeringen die zijn meegenomen in de analyse.
- Het planMER zal een duidelijke toelichting bevatten waarom de aanpak met richtafstanden voldoende inzicht biedt in de effecten van windturbines op de leefomgeving om ter onderbouwing te dienen van de RES 1.0.
- De ligging van een zoekgebied voor windparken binnen een radarvlak waar een beperking geldt wordt als beoordelingscriterium opgenomen in het planMER.
- De ligging van windparklocaties ten opzichte van recreatiebestemmingen zal worden betrokken in de beoordeling van het bredere thema Economie.
- Het aantal recreatieondernemingen wordt per zoekgebied bepaald en betrokken in de effectbeoordeling voor zon.
- De aanpak voor het PlanMER beperkt gewijzigd t.o.v. hoe deze is beschreven in de Concept NRD: er worden in fase 1 (MRE-breed) geen alternatieven onderzocht. Dit gebeurt pas nadat de milieueffecten binnen de zoekgebieden bekend zijn.

3.4 Totstandkoming zoekgebieden

3.4.1 *Zoekgebieden concept-RES*

De zoekgebieden zijn voornamelijk tot stand gekomenlijk door middel van ontwerpend onderzoek waarbij meekoppelkansen met natuur, landbouw en infrastructuur bepalend waren.

Zie paragraaf 3.2 voor een uitgebreide toelichting op de totstandkoming van de zoekgebieden.

De zoekgebieden hebben in de concept-RES ook een categorie toegewezen gekregen, die iets zegt over de aard van het gebied en de daar spelende factoren:
Energie langs infrastructuur,
Energie voor de versterking van de agrarische economie,
Energie voor natuurontwikkeling.
Deze categorieën zijn in het MER buiten beschouwing gelaten: alle zoekgebieden zijn op dezelfde manier beoordeeld. Wel zijn de potentie voor versterking van de agrarische economie en de potentie voor natuurontwikkeling opgenomen als aanvullende beoordelingscriteria (voor *alle* zoekgebieden).

3.4.2 *Zoekgebieden Kempengemeenten*

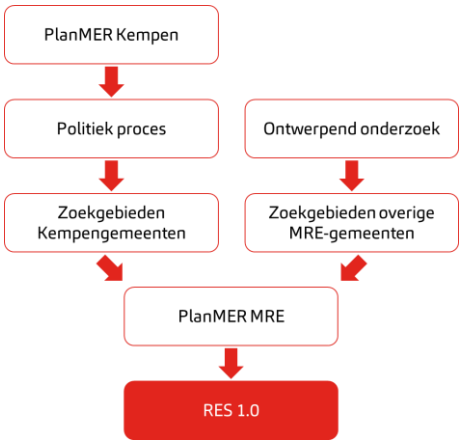

Belangrijk verschil tussen de het planMER voor de Kempengemeenten en het planMER voor de Metropoolregio is de rol van zoekgebieden. In het planMER Kempengemeenten zijn geen zoekgebieden aangewezen: het MER doet enkel uitspraken over de geschiktheid van de verschillende landschapstypen (met name de jonge en oude zandontginningsgebieden) en windparklocaties. In het daaropvolgende proces zijn door de verschillende Kempengemeenten zoekgebieden aangewezen. In drie van de gemeenten (Bergeijk, Oirschot en Reusel – De Mierden) is het beleidskader, samen met deze zoekgebieden, vastgesteld. In de andere twee gemeenten (Bladel en Eersel) zijn wel zoekgebieden bepaald, maar is het beleidskader niet vastgesteld.

3.5 Overige uitgangspunten

Windenergie

- Alleen opstellingen van tenminste 3 windturbines worden in dit MER beschouwd, om aan te sluiten bij de Interim omgevingsverordening van de provincie.

- Plaatsing binnen Natuurnetwerk Brabant en Natura 2000-gebieden wordt op voorhand uitgesloten. Daaronder valt ook overdraai boven deze gebieden. Dat betekent dat in de belemmeringenkaart een minimumafstand ter grootte van de wieklengte van de referentiewindturbines wordt aangehouden tot alle NNB- en Natura 2000-gebieden. Beschermde natuurgebieden buiten de provincie Noord-Brabant (in Limburg en België) worden op dezelfde manier behandeld.
- Uitzondering op bovenstaande is de mogelijkheid voor wind in NNB-gebieden langs grootschalige infrastructuur. Hiertoe is in de Interim omgevingsverordening een uitzondering mogelijk gemaakt (artikel 3.38). Uitgangspunt in dit planMER is daarbij dat deze uitzondering bedoeld is om een windpark (van tenminste 3 windturbines) toch mogelijk maken als de ligging van 1 windturbine binnen NNB langs grootschalige infrastructuur daarbij de kritische factor is en het windpark *zonder* die betreffende windturbine dus niet mogelijk zou zijn. Onder grootschalige infrastructuur wordt in dezen verstaan: rijks- en provinciale wegen, doorgaande vaarwegen en spoorwegen.

Zonne-energie
- Plaatsing binnen Natuurnetwerk Brabant en Natura 2000-gebieden wordt op voorhand uitgesloten.

Algemeen
- Tijdshorizon is 2030. Oplossingen en locaties die realistisch gezien niet leiden tot grootschalige opwek in 2030 blijven in dit planMER buiten beschouwing, tenzij expliciet anders vermeld.

3.6 Referentiesituatie en autonome ontwikkelingen

De milieueffecten van de onderzochte alternatieven worden beoordeeld ten opzichte van de referentiesituatie: dat is de situatie die in de toekomst zal ontstaan als het project niet wordt gerealiseerd. De referentiesituatie bestaat uit de huidige situatie plus relevante autonome ontwikkelingen.

3.6.1 *Autonome ontwikkelingen*

Onder autonome ontwikkelingen worden in een MER verstaan: die ontwikkelingen waarvan reeds een ontwerp is gepubliceerd. Het betreft dus redelijk concrete plannen, met een grote kans van doorgang. Algemene ontwikkelingen, zoals de landbouwtransitie of infrastructurele projecten in de vooronderzoeksfase, vallen niet onder de definitie van autonome ontwikkeling en worden dus niet beschouwd.

Onderstaande lijst geeft een overzicht van dergelijke autonome ontwikkelingen.

Tabel 6 **Autonome ontwikkelingen**

Gemeente	Locatie
Deurne	Funnel/restrictievlak vliegbasis De Peel Ontwikkeling nieuw bedrijventerrein Kranenmortel-Zuid
Geldrop-Mierlo	MIRT-verkenning A67

	Ontwikkeling zonnepark Verhoeven (buiten zoekgebied)
Gemert-Bakel	Mogelijke nieuwe waterbergingslocaties in het Hemelwaterstructuurplan.
Laarbeek	Zonneparken in ontwikkeling Aanpassingen aan de N279 Veghel - Asten
Nuenen	Bedrijventerrein Eeneind-West Uitbreidingsplan Nuenen-West

3.6.2 *Stedelijke ontwikkeling*

Naast de in de vorige paragraaf beschreven autonome ontwikkelingen is het tevens mogelijk dat het stedelijk gebied wordt uitgebreid. Onderstaande kaart uit de Interim omgevingsverordening van de provincie Noord-Brabant illustreert dit.

Omdat deze uitbreidingsgebieden op dit moment niet concreet in ontwikkeling zijn worden zij niet als autonome ontwikkeling beschouwd, maar dient hun opname in het MER als 'geheugensteun' voor het vervolgtraject.

Figuur 8 **Stedelijke ontwikkeling in de Interim omgevingsverordening Noord-Brabant.**

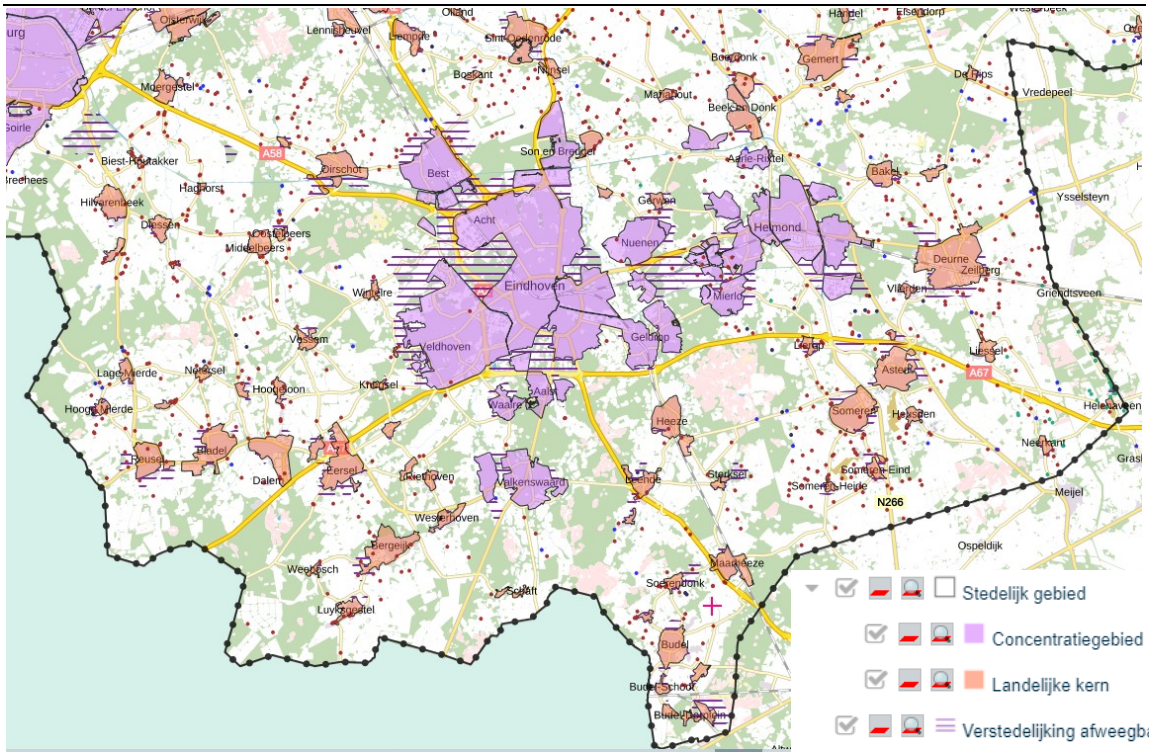

Hetzelfde geldt voor het toekomstige regionale bedrijventerrein in de Peel waarvoor op dit moment nog geen locatie bekend is.

Hoofdstuk 4 Belemmeringen

4.1 Inleiding

Belangrijk uitgangspunt van een planMER is een belemmeringenkaart voor zonne- en windenergie. Het heeft immers alleen zin om de potentiële effecten te onderzoeken van realiseerbare zonne- en windparken.

In dit planMER maken wij onderscheid tussen harde belemmeringen en zachte belemmeringen. Het verschil bestaat eruit dat harde belemmeringen *op voorhand* de ontwikkeling van zonne- en windparken verhinderen, terwijl dat voor zachte belemmeringen nog niet met zekerheid te zeggen is.

Omdat de belemmeringen voor zonne- en windparken niet hetzelfde zijn worden beide opwekvormen in dit hoofdstuk apart behandeld.

N.B. ten behoeve van de concept-RES is reeds ruimtelijk onderzoek verricht. Hiernaar wordt in dit planMER verwezen als 'Vooronderzoek'. De concept-RES en bijlagen zijn te vinden op www.energieregiomre.nl.

4.2 Windenergie

Voor windenergie geldt dat de omvang van de belemmeringen in veel gevallen afhangt van de afmetingen van de windturbines. Zo geldt bijvoorbeeld als afstandseis voor hoogspanningsverbindingen dat windturbines minimaal de tiphoogte afstand moeten aanhouden[11].
Dit MER gaat uit van een referentiewindturbinetype met een ashoogte en rotordiameter van 150 meter (en dus een tiphoogte van 225 meter). Dit is hetzelfde type als werd aangehouden bij het planMER Kempengemeenten. Eventuele gevolgen van het toepassen van grotere (of kleinere) windturbines valt buiten het detailniveau van dit planMER en is onderdeel van de voorbereiding van concrete projecten.

Bij de totstandkoming van de concept-RES is gerekend met een groter windturbinetype (tiphoogte 240 i.p.v. 225 meter). De keuze om daar in dit planMER van af te wijken is tweeledig:
1) Aansluiten bij aanpak planMER Kempengemeenten
2) Niet op voorhand teveel ruimte uitsluiten; de precieze afmetingen zijn onderwerp van het lokale ontwerpproces.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de manier waarop verschillende belemmeringen in de belemmeringenkaart van het planMER zijn opgenomen. Indien deze aanpak verschilt met het voortraject t.b.v. de concept-RES is daarover een toelichting toegevoegd.

[11] tiphoogte = hoogte van de mast + de lengte van een wiek.

Tabel 7 Belemmeringen windenergie

Belemmering	Minimale afstand	Opmerking
Harde belemmeringen		
Buisleidingen	225 meter (tiphoogte)	In het Vooronderzoek werd 240m aangehouden i.v.m. andere referentie-afmetingen.
Hoogspanning	225 meter (tiphoogte)	De hoogspanningsbuffer van BvR omvat twee trajecten die niet aanwezig zijn in het Vooronderzoek, te weten een traject ten noordwesten van Oirschot en een traject gelegen tussen Eindhoven en Veldhoven. In het Vooronderzoek werd 240m aangehouden i.v.m. andere referentie-afmetingen.
Natura 2000 en Natuurnetwerk Brabant (NNB)	75 meter (wieklengte)	In het Vooronderzoek werd geen wieklengte afstand tot beschermde natuurgebieden aangehouden. Deze buffer zorgt ervoor dat het planMER beter aansluit bij het provinciaal beleid dat ook overdraai geldt als 'plaatsing in'. Dit is tevens een verschil met de methode in het planMER voor de Kempen. Een tweede verschil t.o.v. dat eerdere planMER is dat nog-te-realiseren NNB nu eveneens als harde belemmering is opgenomen.
Panden	75 meter (wieklengte)	Niet meegenomen in het Vooronderzoek. Deze minimumafstand voorkomt overdraai boven gebouwen.
Spoorwegen	86 meter (wieklengte + 11m)	Afstandseis Prorail. Er is een verschil van enkele meters met het Vooronderzoek i.v.m. andere referentie-afmetingen.
Vaarwegen	105 meter (wieklengte + 30m)	In dit planMER wordt de Beleidslijn Rijkswaterstaat gevolgd. Het Vooronderzoek gaat uit van een bufferafstand van 50 meter.
Vliegverkeer en radar	n.v.t	De invliegfunnels (meer specifiek de 300-voetszone) worden zowel in het Vooronderzoek als in het planMER als harde belemmering gezien voor windenergie. Zie ook Figuur 9.
Wegen – rijkswegen	75 meter (wieklengte)	In het Vooronderzoek werd ook tot provinciale wegen de adviesafstand van Rijkswaterstaat aangehouden. Het planMER hanteert deze afstand alleen voor rijkswegen, aangezien de beleidsregel niet gaat over provinciale wegen. In de praktijk zal dit verschil slechts in zeer uitzonderlijke gevallen tot andere uitkomsten leiden.
Wegen – overige wegen	20 meter (fundering)	Niet meegenomen in het Vooronderzoek. Deze minimumafstand tot wegen is opgenomen, omdat de fundering van de windturbine vrij van de verharding moet liggen.
Windturbines	600 meter	Vuistregel ter voorkoming van windafvang: 4 x rotordiameter
Woningen	400 meter	N.B. de 400 meter is geen harde afstandseis, maar een vuistregel ter voorkoming van normoverschrijding geluid en slagschaduw. De daadwerkelijk minimaal aan te houden afstand kan verschillen van project tot project en is daarom op het detailniveau van een planMER niet te bepalen. Verschil met het Vooronderzoek is dat de woningen op de Ruyter van Steveninckkazerne in de belemmeringenkaart van het planMER wel opgenomen zijn als geluidsgevoelige objecten.
Zachte belemmeringen		
Vliegverkeer en radar	In het Vooronderzoek zijn de CNS-vlakken rond militaire bases aangeduid als belemmering. Dit planMER beschouwt daarnaast ook de 500-voetszone als zachte belemmering: binnen dit (grotere) gebied gelden zeer strenge regels ten aanzien van radarverstoring. Hoewel de kansrijkheid van windturbines binnen deze	

	zone niet groot wordt geacht (door TNO), is realisatie op voorhand niet uit te sluiten, daarom is de 500-voetszone als zachte belemmering meegenomen.
NNB langs grootschalige infra	Een strook van 400m aan weerszijden van grootschalige infrastructuur wordt gezien als zachte belemmering als het gaat om het intekenen van windparklocaties, om recht te doen aan artikel 3.38 Interim omgevingsverordening Noord-Brabant. 300 meter is als afstand gekozen om enerzijds de koppeling met de grootschalige infrastructuur niet te verliezen en anderzijds nog enige schuifruimte te hebben voor individuele windturbines. Windparklocaties mogen niet geheel binnen deze zone vallen. Onder grootschalige infrastructuur wordt in dezen gezien: rijks- en provinciale wegen, doorgaande vaarwegen en spoorwegen.
Niet meegenomen	
Stedelijke ontwikkeling	Wel beschouwd in de ruimtelijke analyse van de MRE, maar niet meegenomen in het planMER. Alleen 'echte' autonome ontwikkelingen, waarvan een ontwerp is gepubliceerd worden als belemmering beschouwd. Eventuele 'vagere' plannen en voornemens leiden niet tot uitsluiting van gebieden, maar kunnen in een later stadium altijd nog aanleiding zijn om een bepaalde locatie niet in te zetten voor grootschalige opwek.
Inrichtingen	Niet meegenomen in de belemmeringenkaart van BvR (valt buiten detailniveau).
BRZO	Niet meegenomen in de belemmeringenkaart van BvR (valt buiten detailniveau).

Figuur 9 **Verschillende belemmeringsvlakken radar en luchtvaart. Het planMER beschouwt de invliegfunnels (zwart) als harde belemmering en de 500-voetszone (blauw gearceerd) als zachte belemmering. De paarse (toetsings)vlakken zijn niet op voorhand als (zachte) belemmering meegenomen, omdat juridische grondslag daarvoor ontbreekt.**

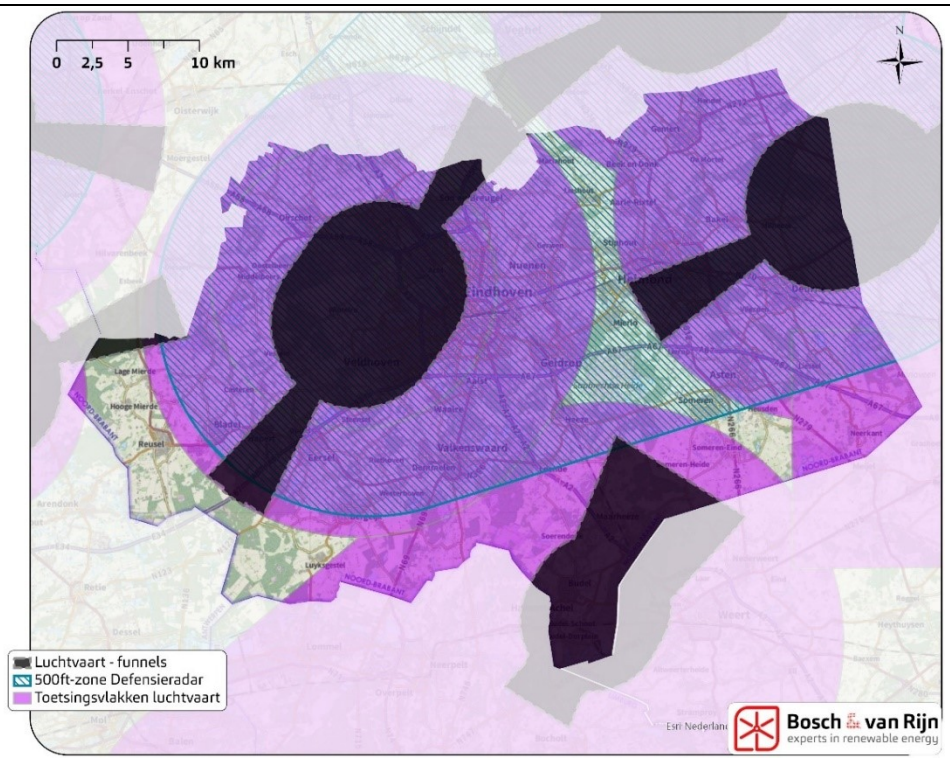

Figuur 10 **Alle harde belemmeringen voor windenergie zoals beschreven in Tabel 7.**

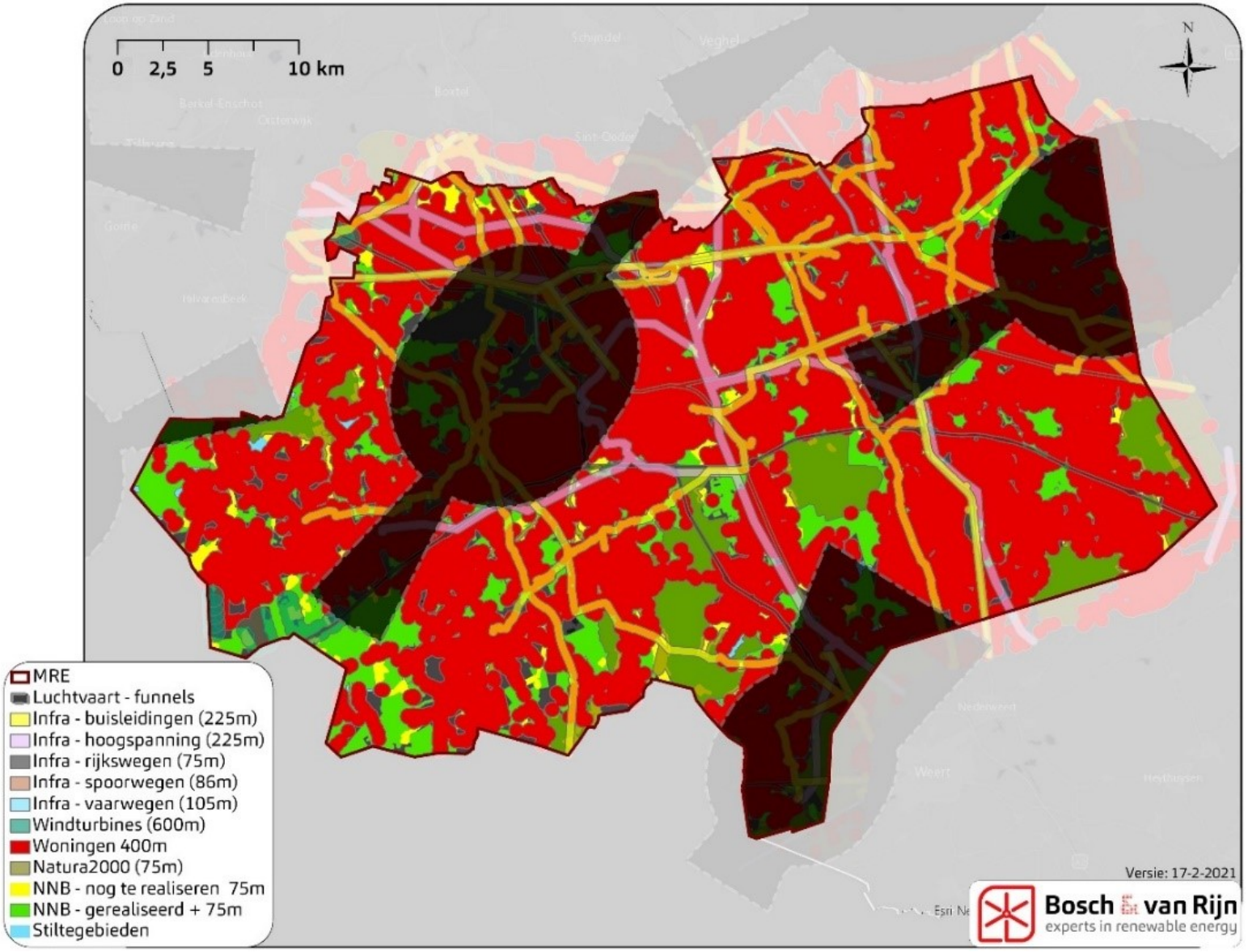

Figuur 11 **De 'Kansenkaart windenergie' voor de MRE ontstaat door alleen die gebieden te tonen waar geen harde belemmeringen optreden.**

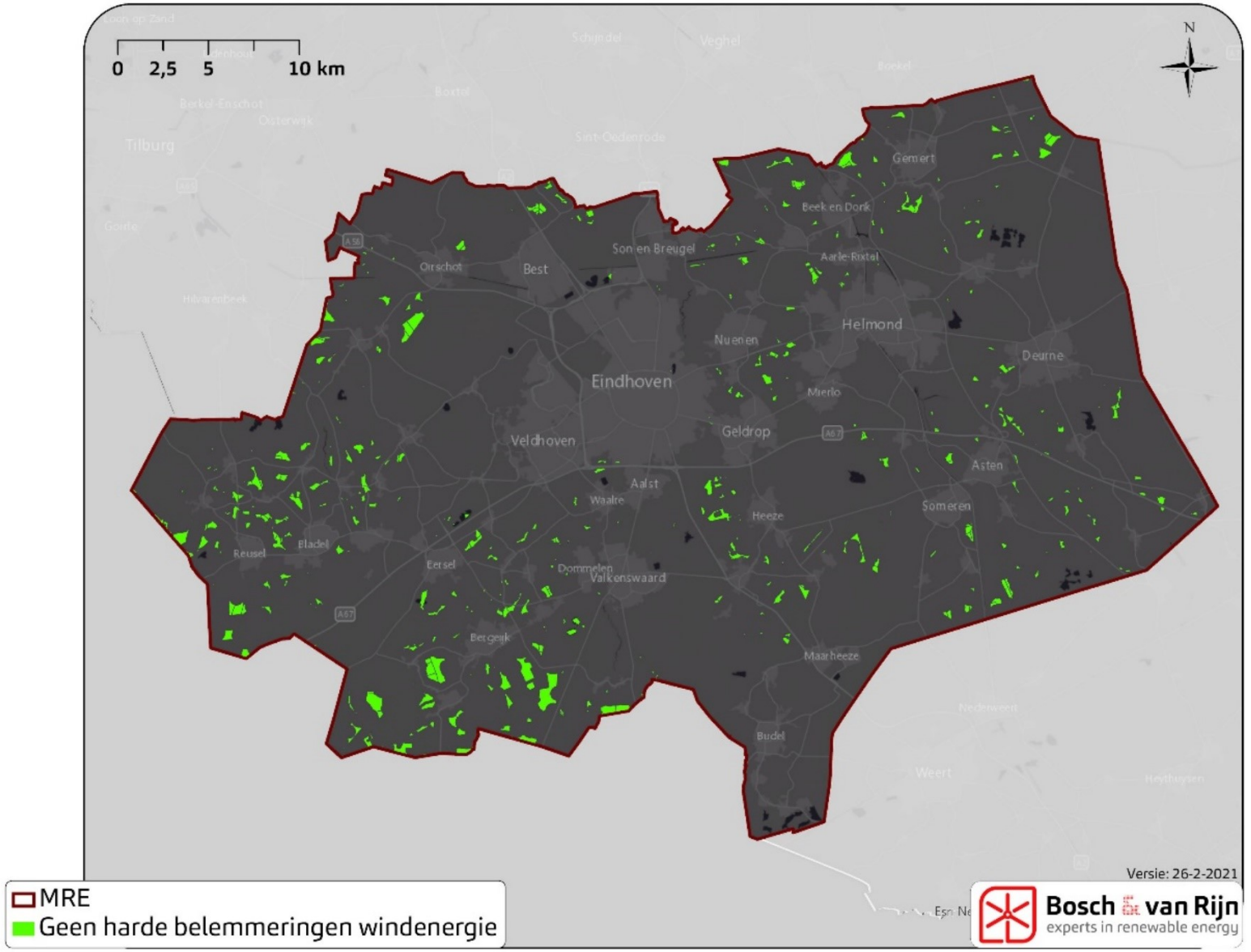

4.3 Zonne-energie

Ook voor zonne-energie is een overzicht gemaakt van harde belemmeringen. Doordat de aan te houden minimumafstanden voor zon veel kleiner zijn dan voor wind is er minder belemmerd oppervlak.

Tabel 8 Overzicht van belemmeringen voor grootschalige zonneparken.

Belemmering	Omschrijving
Bos (20m)	Deze belemmering is uit de top10NL terrein kaart gehaald. Ook hier is een buffer van 20 meter gehanteerd om schaduwwerping te voorkomen.
NNB (20m)	NNB wordt met een buffer van 20 meter als belemmering meegenomen.
Natura 2000 (20m)	Natura 2000 wordt met een buffer van 20 meter als belemmering meegenomen.
Militair oefenterrein	Ten noorden van Eindhoven Airport ligt een militair oefenterrein dat in deze analyse als geheel is uitgesloten voor de ontwikkeling van zonneparken.
Panden op bedrijventerreinen	Om de mogelijkheden op bedrijventerreinen te onderzoeken, maar wel rekening te houden met de belemmeringen die daar spelen is voor de bedrijventerreinen een buffer aangehouden van 20 meter rondom aldaar gelegen panden.
Recreatiebestemmingen	In de belemmeringenkaart zijn gebieden met enkelbestemming recreatie meegenomen als belemmering.
Wegen (8m)	Wegen worden met een buffer van 8 meter vanuit de hartlijn als belemmering meegenomen.
Woonkernen	In de belemmeringenkaart zijn alle woonkernen meegenomen als belemmering.

Figuur 12 Harde belemmeringen zonne-energie.

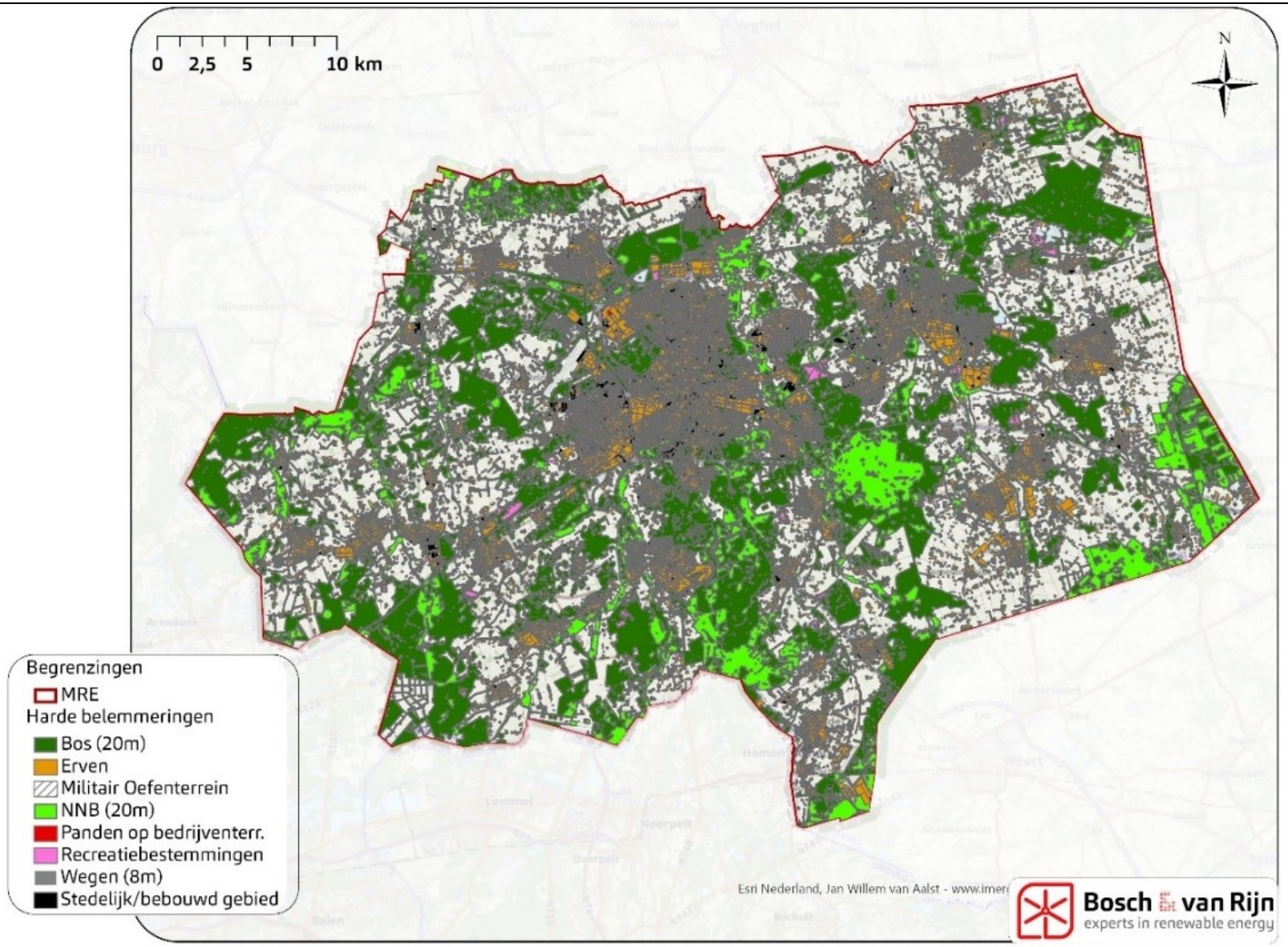

Figuur 13 Onbelemmerde gebieden voor zon, inclusief het landschapstype.

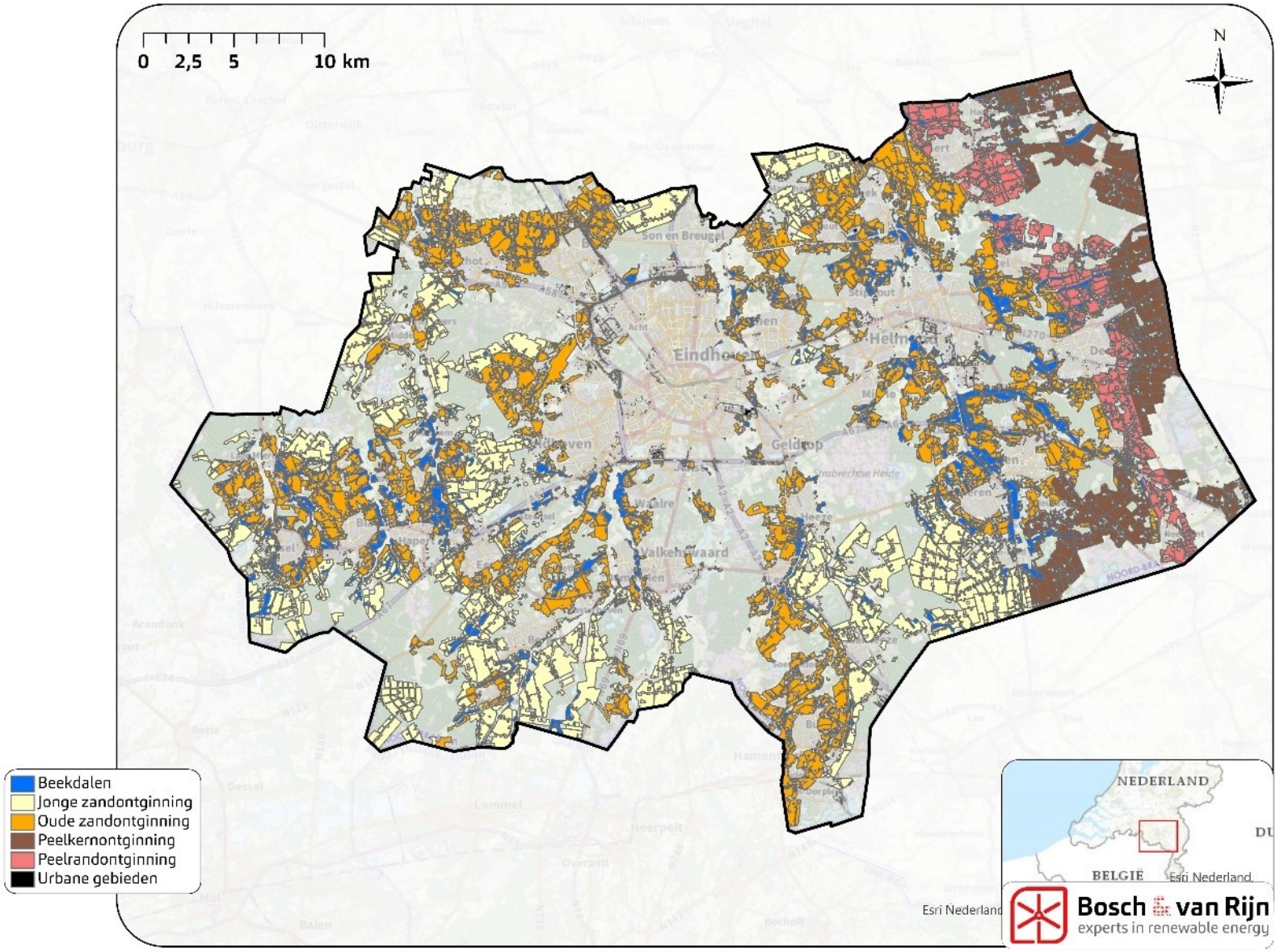

Hoofdstuk 5 Afbakening

5.1 Inleiding

Het planMER dient ter onderbouwing voor de keuze van de locaties waar grootschalige opwek van duurzame elektriciteit door middel van wind- en zonneparken wordt mogelijk gemaakt.

Ten dienste van datzelfde doel is in de voorbereiding van de concept-RES (begin 2020) reeds een eerste 'zeef' toegepast: een uitgebreid ontwerpend onderzoek heeft geresulteerd in een aantal zoekgebieden voor grootschalige opwek, die zijn vastgesteld door de stuurgroep en vervolgens voorgelegd aan de portefeuillehouders van de MRE-gemeenten. De concept-RES is vervolgens bestuurlijk vastgesteld door gemeenten, waterschappen en provincie. Zie voor toelichting ook paragraaf 3.4.
Aan de zoekgebieden is, op basis van de tekst van paragraaf 4.2 onder kop 2 van de concept-RES, een extra zoekgebied toegevoegd: een strook van 300 meter aan weerszijden van de snelwegen A2, A50, A58 en A67, voor zover deze gebieden niet reeds aan een ander zoekgebied toegewezen zijn. Dit aanvullende zoekgebied is als nummer 38 bestempeld.

In het planMER ligt de focus op de effectbeoordeling van zonne- en windenergie binnen deze zoekgebieden, weergegeven in Figuur 14.

Figuur 14 **Zoekgebieden.**

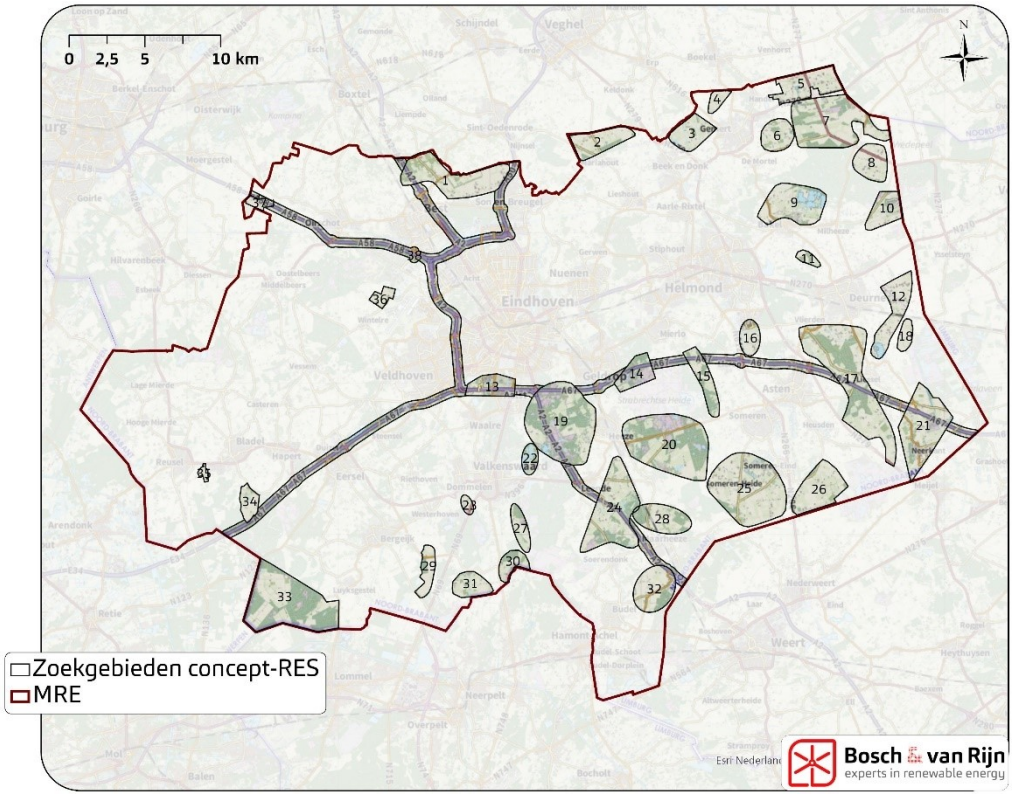

Om te voorkomen dat geschikte locaties die niet in deze zoekgebieden liggen ten onrechte buiten beschouwing blijven wordt wel een check gedaan:

- alle windparklocaties die op basis van de belemmeringenanalyse naar voren komen zijn beoordeeld op hun milieueffecten. Deze effectbeoordeling kunnen de gemeenten gebruiken om eventuele 'gemiste kansen' alsnog in overweging te nemen.
- voor zonneparken geldt dat niet het gehele grondgebied van de metropoolregio wordt onderzocht; dat gaat de onderzoeksopgave van dit planMER te buiten. Wel is een uitgebreide landschappelijke beoordeling uitgevoerd van zowel de verschillende landschapstypen als het effect van zonneparken daarop. Op basis hiervan is het voor gemeenten of andere belanghebbenden mogelijk om potentiële alternatieve locaties voor zonneparken aan dezelfde beoordeling te onderwerpen als in dit planMER voor de zoekgebieden gebeurd is.

5.2 Beschrijving windparklocaties

5.2.1 *Niet-belemmerde gebieden en windparklocaties*

Op basis van bovenstaande harde belemmeringen zijn in de niet-belemmerde gebieden individuele windparklocaties ingetekend: dit zijn indicatieve (lijn)opstellingen waar tenminste 3 windturbines passen. In sommige gevallen liggen lijnen zo dicht bij elkaar dat ook gesproken zou kunnen worden van een cluster. De geaggregeerde (cluster)beoordeling komt aan bod wanneer dergelijke lijnen samen in een zoekgebied liggen, of in hetzelfde alternatief zijn opgenomen (zie Hoofdstuk 8).
Onderstaande figuur toont de indicatieve windparklocaties in de Metropoolregio Eindhoven.

Figuur 15 Indicatieve windparklocaties, op basis van de harde belemmeringen binnen de MRE.

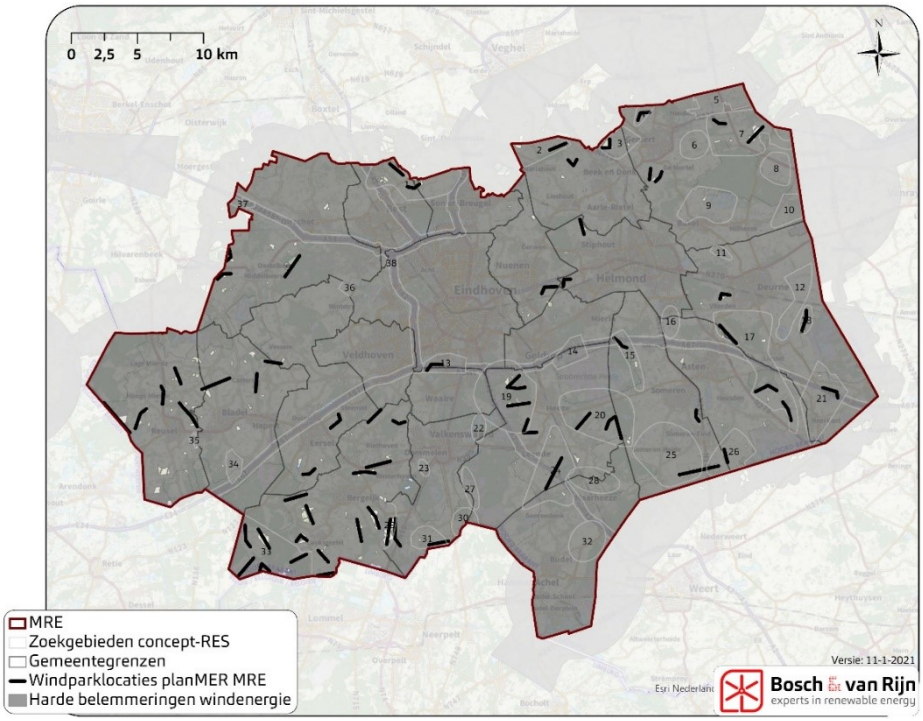

Van de 65 windparklocaties zijn er:
> 33 gelegen binnen de zoekgebieden uit de concept-RES. Deze windparklocaties hebben een aanduiding gekregen waaruit direct afleidbaar is binnen welk zoekgebied zij liggen. Zo zijn bijvoorbeeld de drie windparklocaties binnen zoekgebied 17 aangeduid als 17-1, 17-2 en 17-3.
24 gelegen buiten de zoekgebieden, maar binnen de Kempengemeenten. Deze windparklocaties hebben een aanduiding gekregen die aansluit bij de benaming die deze windparklocatie ontving in het planMER voor de Kempengemeenten. In dat MER waren de windparklocaties genummerd van 1 t/m 53. In voorliggend planMER beginnen deze locatienamen met een 'K', zodat in een oogopslag duidelijk is dat deze locaties ook in het planMER Kempengemeenten zijn beschouwd. Als er kleine verschillen optreden tussen de windparklocaties in beide MERren als gevolg van de gewijzigde is dit aangeduid met een 'b'. Zo is Kempen-windparklocatie 24 omgedoopt tot K24 en Kempen-windparklocatie 23 tot K23b. Aanleiding voor deze verschillen en een kaart waarop beide versie worden getoont staat in paragraaf 5.2.2.
8 gelegen buiten de zoekgebieden, buiten de Kempengemeenten. Deze windparklocaties zijn genummerd van B1 t/m B8.

Elk van deze windparklocaties wordt eerst individueel beoordeeld op de milieuthema's uit het planMER. Vervolgens worden de windparklocaties binnen de zoekgebieden ook nog in verschillende combinaties beschouwd: per zoekgebied (zie paragraaf 6.9) en per alternatief (zie Hoofdstuk 8).

5.2.2 *Verschil met aanpak Kempen*

Het planMER voor de Kempen was in sommige opzichten anders van opzet dan het planMER voor de RES van de Metropoolregio Eindhoven.
Belangrijkste verschil in de belemmeringenanalyse t.o.v. het planMER voor de Kempengemeenten is dat voor de MRE overdraai boven NNB op voorhand wordt uitgesloten. Deze aanpassing komt deels voort uit lessen die geleerd zijn bij het planMER voor de Kempengemeenten: het is niet zinvol om dergelijke gebieden te beschouwen als potentiële windlocaties. Dit leidt er ook toe dat meerdere windparklocaties zoals die eerder geformuleerd waren niet langer mogelijk zijn of net anders komen te liggen. Onderstaand figuur laat de verschillen zien tussen de beide aanpakken.

Figuur 16 **Windparklocaties uit het planMER Kempengemeenten wijken af doordat 1) nog te realiseren NNB in het planMER voor de MRE als harde belemmering wordt gezien, conform de provinciale omgevingsverordening en 2) omdat in het planMER voor de MRE overdraai boven beschermde natuurgebieden op voorhand wordt uitgesloten, waardoor meerdere windparklocaties uit het planMER voor de Kempengemeenten niet uit de belemmeringen-/kansenkaart naar voren komen.**

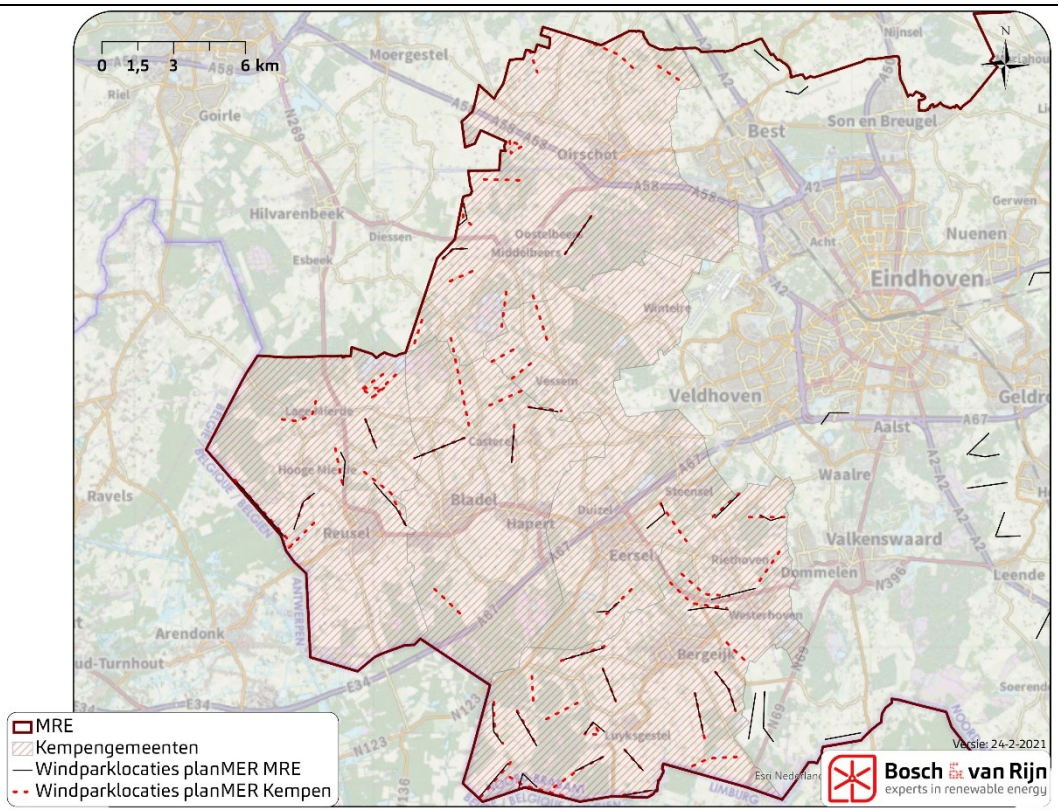

5.3 Beschrijving zonneparken

Een zonnepark is een installatie voor de grootschalige opwek van duurzame elektriciteit.

Onder een 'grootschalig zonnepark' wordt verstaan: alle initiatieven van op de grond geplaatste zonnepanelen in een aaneengesloten veld, inclusief de landschappelijke rand.

Binnen een zonnepark zijn verschillende delen te onderscheiden. Het panelenveld, het functionele deel van het zonnepark waar de zon-installaties staan. Dit wordt ook wel de opstelling genoemd.
In principe worden er twee opstellingen onderscheiden: oost-west gerichte en zuid-gerichte opstellingen.

In het MER wordt geen onderscheid gemaakt tussen een zuid-gerichte en oost-west opstelling. Dit past niet bij het detailniveau.

Afhankelijk van de vorm en oriëntatie van een perceel kan worden afgeweken van deze oriëntaties, maar vaak probeert men altijd zo nauwkeurig mogelijk één van deze twee oriëntaties te behouden. Bij afwijking kan een verlies in efficiëntie ontstaan. Over het algemeen worden dezelfde bandbreedtes qua indeling en dimensies van een opstelling gehandhaafd, maar deze kunnen ook afwijken wegens locatiespecifieke omstandigheden, soorten panelen of andere afwegingen.
De panelenopstellingen kunnen een hoogte hebben tot circa één meter, maar gebruikelijker is een hoogte tussen de twee tot drie meter.

Naast bovenstaande opstellingen zijn er vaak ook eisen voor het ontwerp van het gehele zonnepark die impact hebben op het ruimtebeslag. De meest voorkomende eisen zijn een hekwerk (i.v.m. diefstal – verzekeringstechnisch), toegangsweg en onderhoudspaden om onderhoud uit te kunnen voeren. Daarnaast is er vaak sprake van landschappelijke inpassing. Ook het landschappelijke inpassen van een opstelling heeft impact op het ruimtebeslag van het gehele zonnepark.
Het is projectafhankelijk hoe hiermee wordt omgegaan. Als vuistregel kunnen de dimensies en ontwerpprincipes aangehouden worden zoals beschreven in Tabel 9:

Tabel 9 **Beschrijving van veel voorkomende eisen bij het ontwerp van een zonnepark.**

Hekwerk	Vaak wordt deze om de gehele zonnepanelenopstelling heen toegepast, met 2,5 meter afstand aan de buitenzijde van het hekwerk voor onderhoud (een grasmaaier moet er kunnen rijden).
Toegangsweg/onderhoudspaden	Vaak wordt deze om de gehele zonnepanelenopstelling heen toegepast. Bij grotere projecten liggen deze ook tussen de opstellingen. Vaak wordt voor wegen/paden 3,5 tot 4 meter breedte aangehouden.
Landschappelijke inpassing	Vaak een eis vanuit het bevoegd gezag. Er kunnen geen vuistregels aan verbonden worden. Wel bestaat er een 'Gedragscode Zon op Land'[12] welke veel gehandhaafd wordt. De code beschrijft dat minimaal 25 procent (van bovenaf gezien) van het grondoppervlak van een zonnepark onbedekt moet blijven. Dit moet o.a. waarborgen dat de bodem voldoende water en zonlicht krijgt.
Sloten/watergangen	Vaak aanwezig rondom de kavelgrenzen. Minimaal 2,5 meter afstand voor onderhoud (grasmaaier/baggermachine moet er kunnen rijden). Meestal worden grotere afstanden aangehouden i.v.m. eisen vanuit het desbetreffende waterschap.

In Figuur 17 is een voorbeeld weergegeven. Het betreft een indicatief zijaanzicht van een zonnepark met landschappelijke inpassing. Het gaat hierbij om een zuidgerichte opstelling.

[12] Gedragscode Zon op Land, Code voor de fysieke en procesmatige wijze van ontwikkeling, inpassing, vormgeving en beheer van zon op land projecten, Holland Solar, NLVOW, Greenpeace, Milieudefensie, Natuur & Milieu, de Natuur en Milieufederaties, Natuurmonumenten, de Vogelbescherming en Energie Samen (november 2019).

Figuur 17 **Zijaanzicht voorbeeld indeling zonnepark incl. landschappelijke inpassing. Paneelopstellingen zuid-gericht. Matenzijn indicatief en kunnen verschillen per project.**

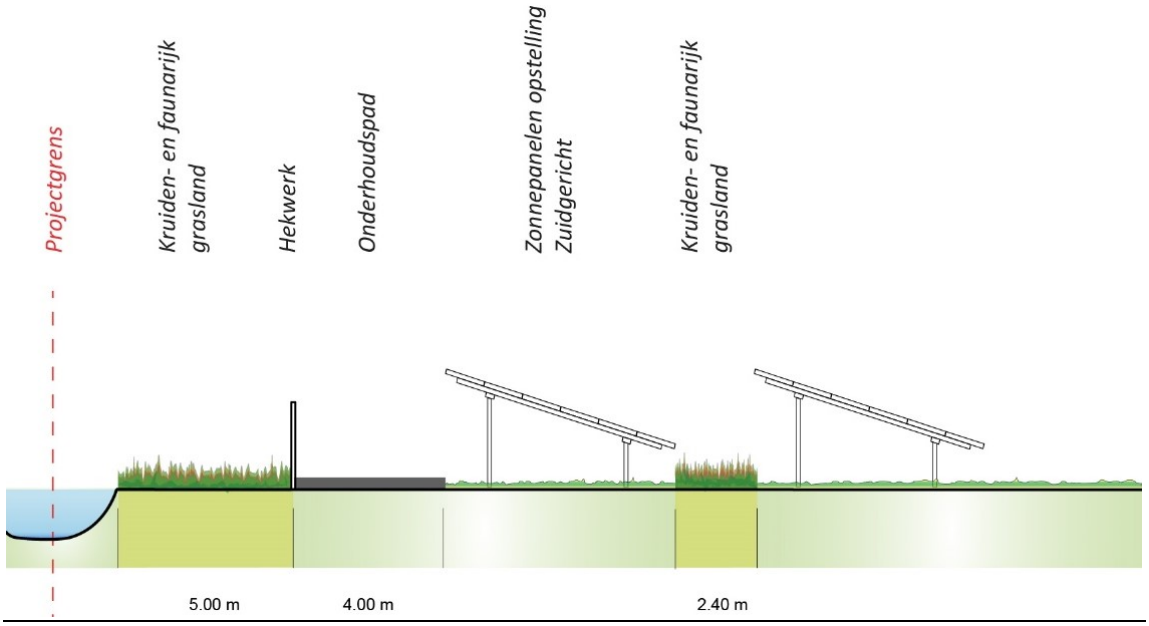

Figuur 18 **Hoe ziet een zonnepark er uit?**

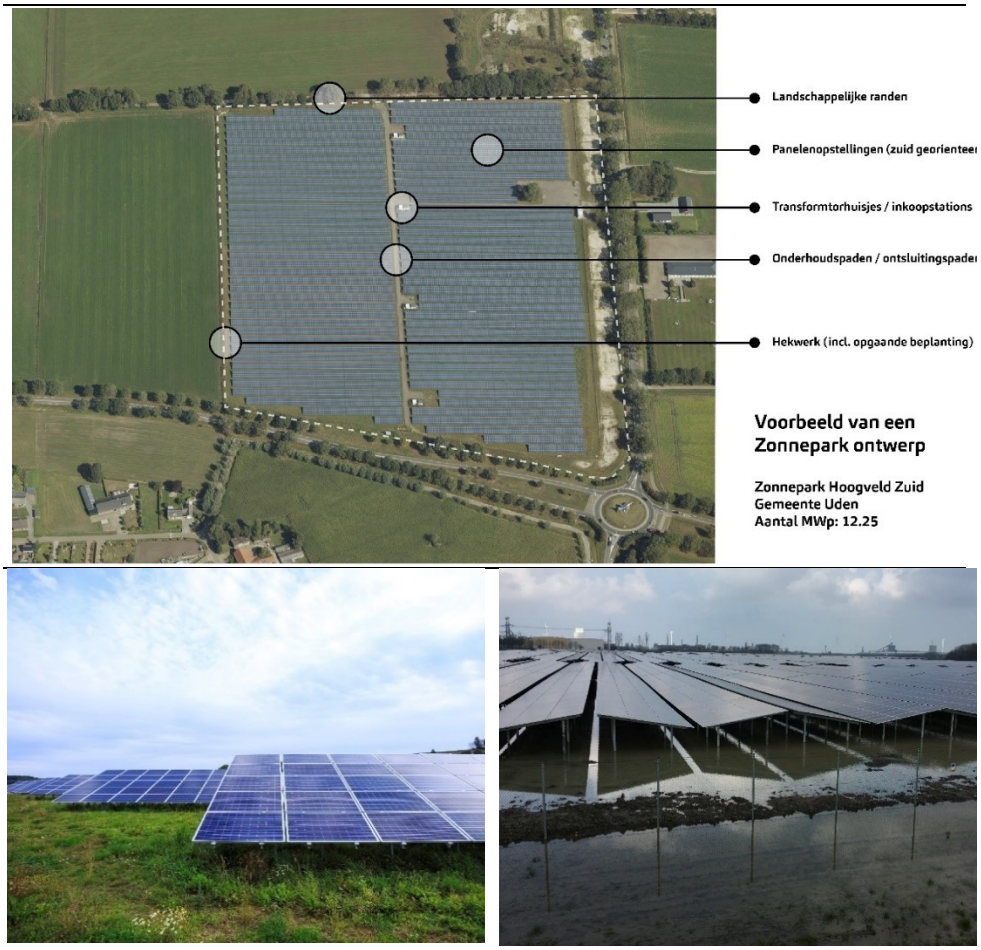

5.3.1 *Landschappelijke randen zijn onderdeel van een zonnepark*

Grootschalige zonneparken bestaan uit meer dan alleen de zonnepanelenopstelling(en). Om verlies van ruimtelijke kwaliteit zoveel mogelijk tegen te gaan, wordt vaak gebruik gemaakt van mitigerende maatregelen. Binnen het planMER is ruimtelijke kwaliteit een belangrijk onderwerp. Bij de bruto draagkrachtberekening en de landschappelijke effectbeoordeling wordt daarom het volgende uitgangspunt aangehouden:

Het planMER beschouwt een 'grootschalig zonnepark' als de combinatie van paneelopstellingen en 'landschappelijke randen'.
Het planMER gaat verder niet in op welke specifieke randen bij de inpassing van grootschalige zonneparken worden toegepast. Dat past niet binnen het detailniveau van het planMER. Er wordt alleen vanuit gegaan dat er een gebiedseigen landschappelijke rand wordt toegepast.

Bovenstaand gegeven is belangrijk voor de landschappelijke beoordeling van zonneparken. Dit wordt toegelicht aan de hand van twee voorbeelden.

Voorbeeld I:
Wanneer 'een groene en natuurlijke uitstraling' een ruimtelijke kwaliteit is van een landschapstype, dan gaat het planMER er niet vanuit dat deze direct wordt aangetast door de komst van een zonnepark. Door de mitigerende maatregel 'landschappelijke randen' toe te passen ontstaat er een nieuwe gebiedseigen groene en natuurlijke rand. Het zonnepark heeft daardoor in kleine mate invloed op de beleefbaarheid van deze ruimtelijke kwaliteit. Zoals eerder benoemd, duurt het enkele jaren om beplanting te laten groeien, waardoor grootschalige zonneparken in de beginfase wel deels zichtbaar zijn en deze de ruimtelijke kwaliteit kunnen aantasten. Er wordt tijdens de beoordeling geen rekening gehouden met deze te overbruggen tijdsspanne.

Voorbeeld II:
Wanneer 'openheid of herkenbare structuren' een ruimtelijke kwaliteit is van een landschapstype, dan gaat het planMER er wel vanuit dat deze direct kan worden aangetast door de komst van een zonnepark. Een zonnepark inclusief landschappelijke randen kunnen namelijk de openheid en het zicht op en beleving van de herkenbare structuren aantasten.

5.3.2 *Voorbeeldvisualisaties*

Onderstaande foto's geven een indruk van verschillende wijzen waarop een zonnepark omrand kan zijn. Welke omranding gekozen wordt is onderdeel van de projectinrichting. In het hoofdstuk met mitigerende maatregelen wordt een voorzet gedaan voor een aantal gebiedseigen randen binnen de metropoolregio Eindhoven. Zie paragraaf 9.3.

Figuur 19 **Visualisatie van een zonnepark, afgesloten met een hekwerk.**

Figuur 20 **Visualisatie van zonnepark, deels aan het zicht onttrokken door een lage grondwal met struweel.**

Figuur 21 **Visualisatie van zonnepark, waarbij een open zone is aangehouden tot de weg.**

Hoofdstuk 6 Omgevingseffecten wind

6.1 Inleiding effectbeoordeling wind

6.1.1 *Beoordeling per windparklocatie*

In dit hoofdstuk van het planMER zijn de te verwachten milieueffecten van windenergie beschreven. De beoordeling van de milieuthema's is eerst per individuele windparklocatie uitgevoerd, waarbij de windparklocaties worden beoordeeld op:

- Energieopbrengst (paragraaf 6.3)
- Leefomgeving (paragraaf 6.4)
- Landschap (paragraaf 6.5)
- Ecologie (paragraaf 6.5.6)
- Netinpassing (paragraaf (6.7)

Een samenvattende tabel met de effectbeoordeling van alle 65 windparklocaties wordt gegeven in paragraaf 6.8.

6.1.2 *Beoordeling per zoekgebied*

Vervolgens zijn de zoekgebieden uit de concept-RES beoordeeld. Wanneer een zoekgebied ruimte biedt aan 1 windparklocatie is de effectbeoordeling van de milieuthema's gelijk aan die van de betreffende windparklocatie. Als binnen een zoekgebied meerdere locaties mogelijk zijn is de effectbeoordeling van het totale zoekgebied een aggregatie van de individuele scores van de windparklocaties. In sommige gevallen worden hier nog beoordelingscriteria aan toegevoegd die enkel voortkomen uit de samenhang van meerdere windparklocaties (zoals eventuele landschappelijke interferentie van nabij elkaar gelegen windparken).
Naast de hierboven genoemde thema's is bij de beoordeling van de zoekgebieden ook een aantal bredere thema's meegenomen, te weten:
Landbouw (paragraaf 6.10.1), Natuurontwikkeling (paragraaf 6.10.2), Economie (paragraaf 6.10.3), Water (paragraaf 6.10.4) en Radar (paragraaf 6.10.5)

Een samenvattende tabel met de effectbeoordeling windenergie van alle 38 zoekgebieden wordt gegeven in paragraaf 6.11.

6.2 Beoordelingsmethodiek

Voor de beoordeling van de effecten wordt gewerkt met een vijfpuntsschaal[13].

Tabel 10 **Effectbeoordeling**

Effect	Beoordeling
++	Positief effect
+	Beperkt positief effect
0	Neutraal effect
-	Beperkt negatief effect
- -	Negatief effect

[13] Uitzondering is het milieuthema 'Netinpassing', waar voor een specifiek geval gebruik is gemaakt van de beoordeling '- - -'. Zie paragraaf 6.7 voor een toelichting.

Hoewel voor alle milieuthema's een vijfpuntsschaal is gehanteerd, hebben alleen de milieuthema's 'Landschap' en 'Energieopbrengst' een mogelijk positief effect (0, +, ++). De overige thema's worden neutraal of negatief gescoord (0, -, --). Dit gaat voorbij aan eventuele positieve effecten op bijvoorbeeld ecologie door compensatiemaatregelen voor ecologie of een omgevingsfonds voor omwonenden, aangezien deze aspecten niet direct door de windparken worden veroorzaakt en de windparklocaties voor deze afgeleide effecten slechts in geringe mate onderscheidend zijn.

Dat deze nadere invulling van de beoordelingscriteria pas wordt uitgevoerd *na* het bepalen van de milieueffecten is gedaan om ervoor te zorgen dat er voldoende onderscheid tussen de windparklocaties optreedt: het doel van planMER is immers niet alleen om de milieueffecten in beeld te brengen, maar ook om een zinnige vergelijking tussen locaties mogelijk te maken.

6.3 Energieopbrengst windparklocaties

6.3.1 *Beoordelingskader*

Wanneer windturbines elektriciteit produceren wordt op dat moment minder 'grijze' stroom door kolen- en (vooral) gascentrales geproduceerd, met bijbehorende vermindering van CO_2-, fijnstof en emissies van verzurende stoffen.
Per windparklocatie wordt een inschatting gemaakt van de energieopbrengst. In Nederland wordt per opgewekte GWh gemiddeld 480 ton CO_2 uitgestoten[14]. Deze uitstoot wordt met de opwekking van wind- en zonne-energie verlaagd. De vermindering van deze emissies is een direct gevolg van de energieopbrengst. Het MER gebruikt de hoeveelheid opgewekte elektriciteit als beoordelingscriterium voor dit thema.

Tabel 11 **Beoordelingscriteria energieopbrengst en vermeden emissies windenergie**

Thema	Beoordelingscriterium	Methode
Energieopbrengst en vermeden emissies	Elektriciteitsproductie (MWh/jaar)	Kwantitatief

6.3.2 *Verduidelijking vermogen en productie*

Het vermogen van windturbines wordt uitgedrukt in MW (megawatt). 1 MW = 1.000.000 Watt.

De elektriciteitsproductie van windturbines wordt uitgedrukt in MWh (megawattuur). Een windturbine met een vermogen van 4,2 MW die een uur lang op vol vermogen draait produceert in die tijd 4,2 MWh. Ter vergelijking: een gemiddeld Nederlands huishouden verbruikt ca. 3,2 MWh per jaar.

[14] Wielders en Nusselder, *Emissiekentallen elektriciteit*, CE Delft, **januari 2020**.

In de concept-RES van de Metropoolregio Eindhoven is een doelstelling opwek van hernieuwbare elektriciteit opgenomen van 2,0 TWh per jaar. 1 TWh (terawattuur) = 1.000.000 MWh.

6.3.3 *Onderzoek*

Eerst is een inschatting gemaakt van de jaarlijkse energieproductie van 1 windturbine. Vervolgens is deze productie vermenigvuldigd met het aantal windturbines, en is er indien van toepassing een afslag voor parkeffecten opgenomen.

Voor de berekening van de verwachte jaarlijkse energieproductie zijn de volgende invoergegevens nodig:

- **Windsnelheidsverdeling op ashoogte** – het KNMI heeft in november 2018 een database gepubliceerd met de gemiddelde windsnelheidsverdeling op ashoogte in heel Nederland, gebaseerd op het HARMONIE meteorologisch model[15].
- **Vermogen (power curve) van de windturbines** – Om een inschatting te maken van de energieproductie van een windturbine gaan we uit van de gegevens van een concreet type, te weten de Vestas V150 4,2 MW. De power curve van deze windturbine geeft aan welk vermogen deze windturbine levert bij welke windsnelheid. De power curve is aangeleverd door de fabrikant.

Bovengenoemde aspecten zijn in Figuur 22 grafisch weergegeven.

Figuur 22 **Windsnelheidsverdeling op ashoogte (linkeras) en power curve van de onderzochte windturbines (rechteras).**

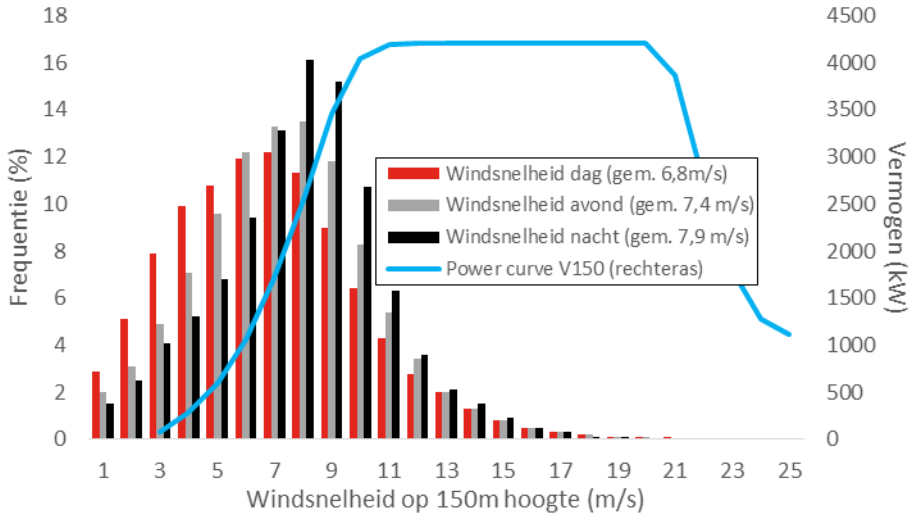

Door voor elke windsnelheid het aantal verwachte uren in een jaar te vermenigvuldigen met het bij die windsnelheid horende vermogen is de bruto jaarproductie van een windturbinetype te berekenen. Vervolgens wordt hierop 15% in mindering gebracht. Deze afslag is een schatting die termen bevat voor parkverliezen, onderhoud, storing en transportverliezen.

[15] Ditzelfde model wordt gebruikt in de 'Windviewer' van RVO.

De berekening per alternatief bestaat uit het vermenigvuldigen van de netto productie per windturbine met het aantal windturbines in het betreffende alternatief.

Tabel 12 **Productiegegevens van de referentiewindturbine die in het MER wordt doorgerekend**

Type	Vestas V150
Gem. windsnelheid (m/s)	7,3
Vermogen (MW)	4,2
Bruto productie per windturbine (MWh/jaar)	18.000
Netto productie per windturbine (MWh/jr)	15.300

Op basis van bovenstaande berekening produceert elke windturbine ca. 15.000 MWh oftewel 15 GWh per jaar aan duurzame elektriciteit. Per windparklocatie is de opwekpotentie berekend door deze jaarproductie te vermenigvuldigen met het aantal windturbines.

De jaarproductie zoals hierboven beschreven wordt ook gebruikt bij het bepalen van de relatieve effectbeoordeling van de milieuthema's geluid en slagschaduw.

Opbrengst per windturbine is uiteraard sterk afhankelijk van het precieze type en afmetingen. Dit betreft echter projectspecifieke eigenschappen die het detailniveau van dit MER te boven gaan. Het gekozen referentietype is representatief en biedt voldoende inzicht in de opwekpotentie binnen de MRE.

6.3.4 *Beoordelingscriterium en effectbeoordeling*

In het kader van het MER zijn de windparklocaties met elkaar vergeleken op verwachte energieproductie. Aangezien alle windparklocaties bestaan uit 3 of 4 windturbines is het onderscheid duidelijk.

Enige aanpassing hierop is dat windparklocaties die gelegen zijn in het verzorgingsgebied van hoofdstation Hapert een neutrale beoordeling ('0') hebben gekregen, omdat uit correspondentie met de netbeheerder Enexis is gebleken dat hier een gerede kans is dat nieuwe grootschalige opwek pas na 2030 gerealiseerd kan worden, aangezien eerst de netinfrastructuur moet worden verzwaard en/of uitgebreid.

Tabel 13 **Beoordelingscriterium energieproductie**

Beoordeling	
0	Locaties binnen het verzorgingsgebied van hoofdstation Hapert
+	3 windturbines / 45 GWh/jr
++	4 windturbines / 60 GWh/jr

De effectbeoordeling conform bovenstaande tabel is opgenomen in Tabel 25 op pagina 97.

Figuur 23 **Ligging van het verzorgingsgebied van station Hapert.**

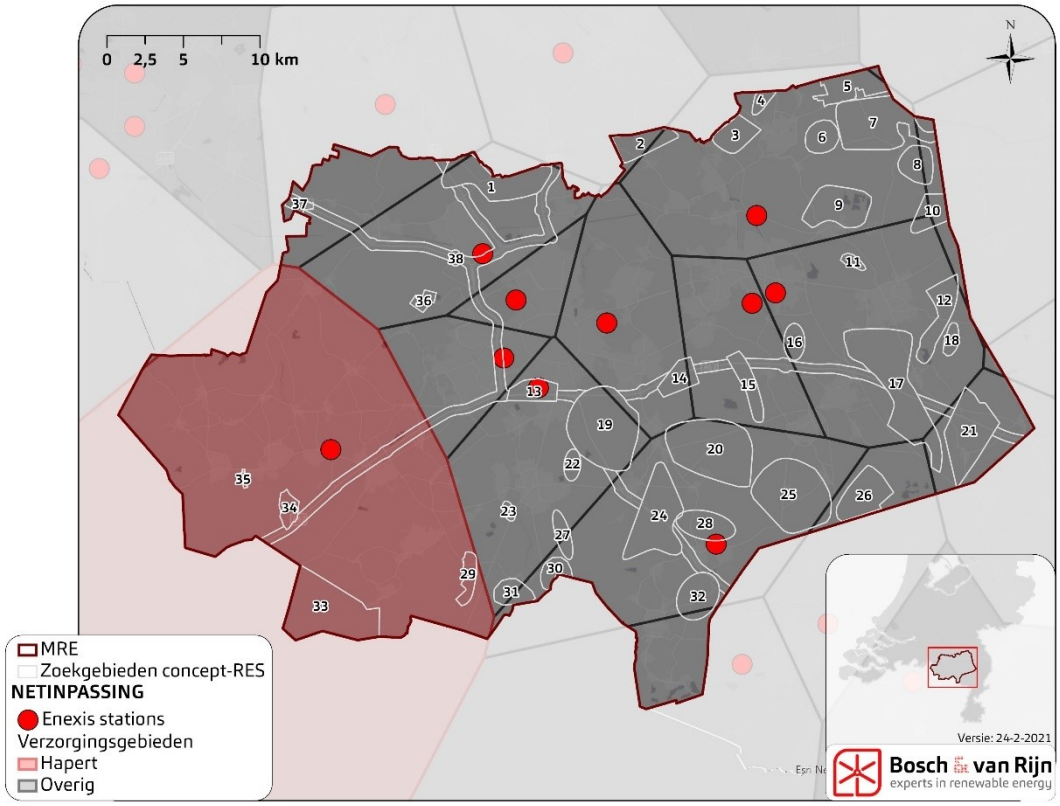

6.4 Effecten windparklocaties op leefomgeving

De effecten van windturbines op de leefomgeving zijn onder te verdelen in

- Geluid
- Slagschaduw
- Gezondheid
- Externe veiligheid

(Het effect op het uitzicht wordt behandeld bij het milieuthema ‘Landschap’).

6.4.1 *Beoordelingscriteria*

In dit planMER worden geen berekeningen gemaakt voor geluid, slagschaduw en veiligheid. In plaats daarvan wordt gerekend met afstandsvuistregels: de beoordeling van de mogelijke opstellingen gebeurt op basis van het aantal woningen[16] binnen 500 meter en binnen 1000 meter van voorbeeldlijnopstellingen. Dit sluit beter aan bij het detailniveau van een planMER. In deze paragraaf zullen wel de toetsingskaders voor geluid, slagschaduw en veiligheid worden beschreven (voor gezondheid geldt geen aanvullend toetsingskader).

[16] Feitelijk zijn alle objecten meegenomen die op grond van artikel 1 van de Wet geluidhinder als ‘geluidsgevoelig’ zijn aangemerkt. Het betreft dus naast woningen ook ziekenhuizen, scholen etc., maar voor de leesbaarheid van de tekst hanteren wij hiervoor de term ‘woningen’.

Uit de sectorale toelichting in de hieropvolgende paragrafen blijkt dat de genoemde vuistregelafstanden een goed beeld geven van de invloed die windturbines op de leefomgeving hebben, zowel als gevolg van geluid als slagschaduw.

Tabel 14 **Beoordelingscriteria Leefomgeving**

Beoordelingscriterium
- aantal gevoelige objecten binnen 500m
- aantal gevoelige objecten binnen 1000m
- aantal gevoelige objecten binnen 500m gedeeld door de verwachte energieproductie
- aantal gevoelige objecten binnen 1000m gedeeld door de verwachte energieproductie
- Aanwezigheid van belangrijke andere geluidsbronnen

Door de aantallen woningen te delen door de verwachte energieproductie wordt ook een relatieve beoordeling toegepast, die zorgt dat locaties die meer energie opwekken beter scoren dan locaties die minder energie opwekken bij een gelijke hoeveelheid nabijgelegen woningen.

6.4.2 *Sectorale toelichting - geluid*

Windturbines produceren geluid, dat meestal wordt omschreven als suizend of zoevend. Er is veel onderzoek gedaan naar windturbinegeluid en de effecten van blootstelling aan dit geluid. Op basis van deze onderzoeken zijn relaties bepaald tussen de hinderbeleving en de blootstelling aan geluidniveaus. Dit zijn zogeheten dosis-effectrelaties, waarbij met de mate van blootstelling een bepaalde mate van effect gepaard gaat. Deze relaties vormen de basis van de geluidwetgeving in Nederland.

6.4.2.1 Toetsingskader geluid

Windturbines vallen onder het Activiteitenbesluit milieubeheer. Volgens dit besluit is de maximaal toegestane waarde ter plaatse van geluidsgevoelige objecten[17] 47 dB L_{den} en 41 dB L_{night}. De L_{den} (Engels: Level day-evening-night) is een maat om de geluidsbelasting door omgevingslawaai uit te drukken. Hierbij wordt de geluidsbelasting die optreedt gedurende de nacht en de avond zwaarder meegewogen dan geluid overdag. Met de norm wordt recht gedaan aan het feit dat geluid ’s nachts en ’s avonds als storender ervaren kan worden dan overdag. Het geluid wordt berekend als een gemiddelde, waarbij ’s avonds en ’s nachts respectievelijk 5 en 10 dB bij de berekende geluidsbelasting moet worden opgeteld. De norm staat beschreven in artikel 3.14a van het Activiteitenbesluit milieubeheer. In dit artikel staat ook vermeld dat het bevoegd gezag bij ‘bijzondere lokale omstandigheden’ normen met een andere waarde vast mag stellen.

Voor moderne windturbines geldt dat op een afstand van ca. 400 meter aan de norm wordt voldaan. Dat wil echter niet zeggen dat de windturbines op grotere afstand niet langer hoorbaar zijn.

[17] Onder geluidsgevoelige objecten worden verstaan: woningen, onderwijsgebouwen, ziekenhuizen, verpleeghuizen, verzorgingstehuizen, psychiatrische inrichtingen, kinderdagverblijven, woonwagenstandplaatsen en ligplaatsen voor woonschepen. Bron: Wet geluidhinder.

6.4.2.2 *Voorbeeldberekening geluid*

Ter illustratie is van een denkbeeldige opstelling van 3 windturbines met onderlinge afstand 600 meter en een rotordiameter en ashoogte van 150 meter (en dus een tiphoogte van 225 meter) berekend hoeveel geluid deze produceert[18]. Onderstaande figuur toont de 47 dB L_{den}-contour (de normgrens) alsmede de 42 dB L_{den}-contour, omdat voldoen aan de norm niet betekent dat de windturbines niet hoorbaar zijn.

Tevens zijn de vuistregelafstanden weergegeven.

Figuur 24 **Geluidsberekening van een voorbeeldopstelling. Zoals blijkt komen de vuistregelafstanden (500 en 1000 meter) redelijk overeen met de 47 en 42 dB L_{den}-contouren.**

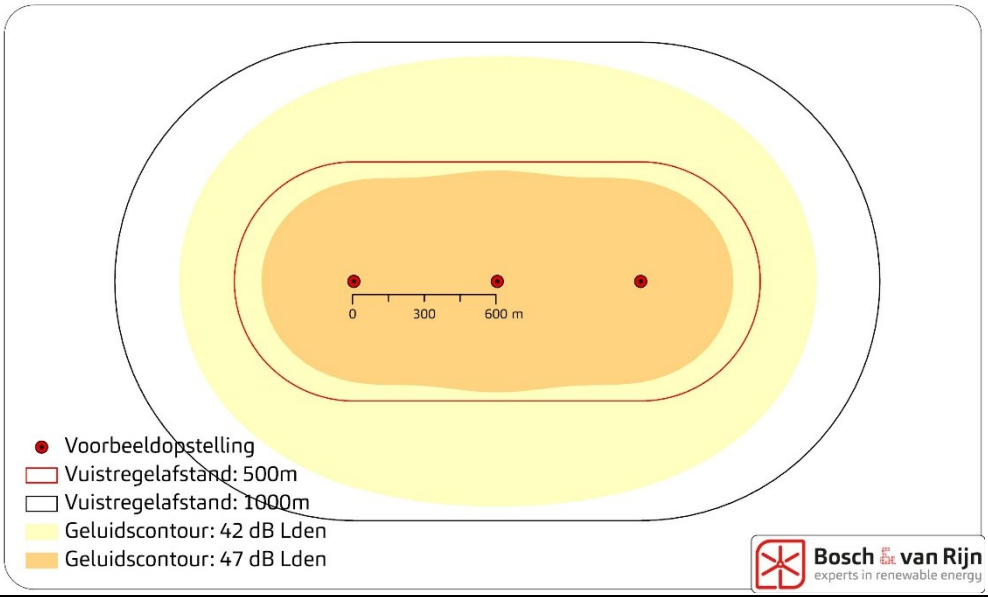

6.4.2.3 *Cumulatie met andere geluidsbronnen*

Het geluid van windturbines komt bovenop de reeds bestaande geluidsbelasting voor woningen. De zoekgebieden kennen slechts op enkele locaties zware geluidsbelasters (zoals gebieden met zware industrie of drukke snelwegen), waardoor cumulatie van het geluid van windturbines met andere bronnen niet overal aan de orde is.

Om het aspect cumulatie een plaats te geven in het planMER die aansluit bij het detailniveau, is per windparklocatie gekeken naar de aanwezigheid van significante geluidsbronnen, te weten:

- Rijkswegen
- Provinciale wegen
- Luchtvaartgeluid

Deze aan- of afwezigheid vertaalt zich in een aanvullend beoordelingscriterium.

[18] Voor deze berekening is uitgegaan van de Vestas V150 4,2 MW. Dit type is qua geluidsproductie representatief voor windturbines met dergelijke afmetingen.

Voor concrete windprojecten zal cumulatie met andere geluidsbronnen onderdeel zijn van de ruimtelijke onderbouwing of (indien van toepassing) van het project-MER.

6.4.2.4 Laagfrequent geluid

Een gedeelte van het geluid dat windturbines produceren heeft een frequentie van 4-125 Hz en wordt daarom geclassificeerd als laagfrequent geluid. Uit zienswijzen op eerdere windprojecten is gebleken dat de vrees bestaat dat laagfrequent geluid mensen ziek maakt en dat de Nederlandse geluidsnorm onvoldoende bescherming biedt, omdat bij de vaststelling van de voor windturbinegeluid geldende norm van 47 dB op basis van L_{den} met deze informatie geen rekening zou zijn gehouden.

Om deze reden heeft de Staatssecretaris van I&M een brief aan de Tweede Kamer gestuurd[19] met twee onderzoeken van het Rijksinstituut voor Volksgezond en Milieu (RIVM) en een literatuurstudie naar laagfrequent geluid door Bureau LBP|Sight. Op grond van inzichten uit deze onderzoeken concludeert de Staatssecretaris dat de huidige norm voor geluidhinder van windturbines (47 dB-L_{den} en 41 dB-L_{night}) en het bijbehorende reken- en meetvoorschrift voldoen en geen wijzigingen behoeven.

Citaat uit de kamerbrief: *"Laagfrequent geluid draagt inderdaad voor een klein deel bij aan de hinderervaring van windturbinegeluid. Echter, deze hinder is op een verantwoorde manier voldoende beperkt door de huidige norm. De Staatssecretaris erkent dat gemiddeld 9 procent van de bewoners van woningen die op de normgrens belast zijn met windturbinegeluid zal zijn gehinderd. Dat is ook in lijn met de toelichting in 2009 van de toenmalige minister van VROM op de ontwerp-norm voor windturbinegeluid. Zoals al eerder is betoogd, is dat een beleidskeuze geweest waarbij de verschillende belangen zijn afgewogen."*

De 47 dB L_{den}-norm is gebaseerd op de mate van hinderlijkheid die wordt ervaren. Hierbij is gebruik gemaakt van empirisch onderzoek, waarbij ook rekening is gehouden met laagfrequent geluid (met een frequentie van 125 Hz of minder), wat een onderdeel van het geluidsspectrum van windturbinegeluid is. In dit MER wordt laagfrequent geluid niet apart beschouwd, omdat het een integraal onderdeel uitmaakt van de beoordeling van de L_{den}-normering en het planMER qua vuistregels bij die normering aansluit.

Het geluid van moderne windturbines heeft een groter aandeel laagfrequent geluid dan oudere, kleinere windturbines. Dit kan zorgen voor enige toename van laagfrequent geluid ter plaatse van geluidsgevoelige objecten. De hoeveelheid laagfrequent geluid die windturbines produceren is echter nog steeds gering. De conclusie die in de brief van de Staatssecretaris wordt getrokken: dat de huidige L_{den}-normering voor windturbinegeluid ook voldoende bescherming biedt tegen laagfrequent geluid, blijft onveranderd. Deze conclusie is recent bevestigd in een publicatie van de Duitse federale milieudienst van november 2016: "*In terugblik op de akoestische effecten kan voor het laagfrequente geluid door windturbines met de huidige stand*

[19] Kenmerk brief: IENM/BSK-2014/44564.

van onderzoek ervan uitgegaan worden dat deze in vergelijk met andere (natuurlijke en menselijke) bronnen zeer gering is, waardoor er geen negatieve effecten op de gezondheid optreden." [20]

6.4.3 *Sectorale toelichting - slagschaduw*

6.4.3.1 Toetsingskader slagschaduw

Windturbines veroorzaken als gevolg van de draaiende rotor een bewegende schaduw, de zogenoemde slagschaduw. Voor slagschaduw die valt op ramen van woningen is een landelijke norm gesteld in de Activiteitenregeling milieubeheer.
De norm schrijft voor dat op gevels van woningen die ramen bevatten niet meer dan 17 keer per jaar meer dan 20 minuten slagschaduw mag optreden. Een strenge uitleg van deze norm is stellen dat de maximale slagschaduw die een woning mag ondervinden gelijk is aan 17 x 20 minuten, oftewel 340 minuten, oftewel 5:40 uur per jaar.

Hoe meer woningen er dichtbij het windpark gelegen zijn, des te vaker zullen de windturbines moeten worden stilgezet ('stilstandvoorziening') om aan de slagschaduwnorm te voldoen. Op afstanden vanaf ca. 400 meter kan met zekerheid worden gezegd dat de rentabiliteit van het project niet in gevaar komt als gevolg van de opgelegde stilstand die volgt uit de norm.

6.4.3.2 Voorbeeldberekening slagschaduw

Ter illustratie is van een denkbeeldige opstelling van 3 windturbines met onderlinge afstand 600 meter en een rotordiameter en ashoogte van 150 meter (en dus een tiphoogte van 225 meter) berekend hoeveel slagschaduw deze produceert. Onderstaande figuur toont de slagschaduwcontour waarbinnen de windturbines af en toe moeten worden stilgezet om aan de norm te kunnen voldoen.

[20] *Mögliche gesundheitliche Effekte von Windenergieanlagen*, Umwelt Bundesamt, november 2016. Vertaling: Bosch & van Rijn.

Figuur 25 **Slagschaduwberekening van een voorbeeldopstelling. Binnen het blauwe vlak is de verwachte slagschaduw meer dan 5:40 uur per jaar en zou er dus een stilstandvoorziening moeten worden getroffen voor binnen het vlak liggende woningen.**

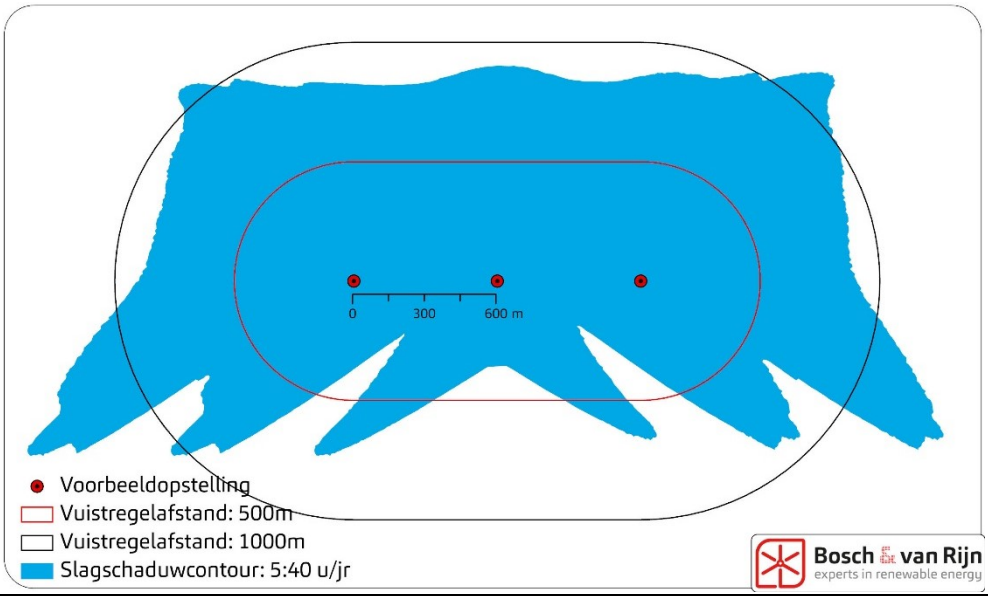

De onregelmatige vorm van de bovenstaande slagschaduwcontour wordt veroorzaakt door de stand van de zon door het jaar heen:

- In de zomer komt de zon in het noordoosten op (lange schaduw naar het zuidwesten) en gaat in het noordwesten onder (lange schaduw naar het zuidoosten.
- In de winter komt de zon in het zuidoosten op (lange schaduw naar het noordwesten), blijft relatief laag (de schaduw blijft gedurende de hele dag lang) en gaat in het zuidwesten onder (lange schaduw naar het noordoosten).

6.4.4 *Sectorale toelichting - gezondheid*

Om het MER objectief te houden behandelt deze paragraaf enkel gezondheidseffecten van windenergie die wetenschappelijk zijn aangetoond.

Energie is voor de in Nederland wonende bevolking een onmisbare nutsvoorziening. Bij de overweging van mogelijke gezondheidsrisico's van windturbines in vergelijk met conventionele energiewinningen (zoals het verbranden van fossiele brandstoffen) is het belangrijk te realiseren dat er naast een kleine hoeveelheid broeikasuitstoot bij de bouw geen verdere schadelijke emissie van stoffen optreedt. Dat leidt tot een direct positief effect op zowel gezondheid als milieu in vergelijking met bijvoorbeeld bruin- of steenkoolcentrales, die door de veroorzaakte emissies aantoonbare gezondheidsgevaren met zich meebrengen (Bron: Umwelt Bundesamt, 2016).

De laatste jaren zijn diverse windprojecten bij de Raad van State terechtgekomen, die zich daarbij ook heeft gebogen over het onderwerp gezondheid. Het uitgangspunt van de Raad van State is dat er geen sprake is van ontoelaatbare gezondheidseffecten als aan de wettelijke normen wordt voldaan. Hierbij baseert de Raad zich onder meer op het rapport van het RIVM en de GGD getiteld "Health effects related

to wind turbine sound" uit 2017[21]. Dit rapport bevat een overzicht van de conclusies van recente wetenschappelijke onderzoeken met betrekking tot de gezondheidseffecten van het geluid van windturbines. Ook blijkt uit divers wetenschappelijk onderzoek (zie bijvoorbeeld de recente overzichtsstudie[22] geen direct verband tussen windturbines en gezondheidsklachten.

Op gebied van gezondheid speelt met name het onderwerp geluid (zowel hoorbaar als laagfrequent). Dit volgt ook uit een recent onderzoek van het RIVM en GGD Amsterdam, waarin wordt geconcludeerd:

"Sleep disturbance is found to be related to annoyance, but there is no clear relation with the level of wind turbine sound. From knowledge about transportation sound, sleep disturbance can be expected at high levels of wind turbine sound. There is no evidence for other direct health effects."[23] Vertaling: *"Uit het onderzoek blijkt een verband tussen slaapverstoring en hinder, maar er is geen duidelijke relatie met het geluidsniveau a.g.v. windturbines. Naar aanleiding van eerdere onderzoeken naar verkeerslawaai is de verwachting dat slaapverstoring optreedt bij hoge windturbine-geluidsniveaus. Er is geen bewijs voor andere directe gezondheidseffecten."*

Voor het hoorbare en laagfrequente geluid wordt verwezen naar paragraaf 6.4.1. Uit eerder onderzoek door het RIVM is gebleken dat de Nederlandse geluidsnormen voldoende bescherming bieden tegen de effecten van laagfrequent geluid. Omdat gezondheid met name te maken heeft met de hoeveelheid geluid die woningen ondervinden van windturbines kan gesteld worden dat de beoordeling voor het thema 'Leefomgeving' ook voor wat betreft het onderwerp 'Gezondheid' een goede vergelijking van de alternatieven mogelijk maakt.

Er is aangetoond dat bij slechte informatievoorziening angsten en bedenkingen kunnen ontstaan onder omwonenden van een windpark. Dit kan tot stress leiden, wat gezondheidsrisico's met zich meebrengt (Bron: Umwelt Bundesamt, 2016). Daarom worden omwonenden, in het kader van de goede ruimtelijke ordening en de beperking van gezondheidsrisico's, al in een vroeg stadium geïnformeerd over de plannen en potentiële effecten van de beoogde windturbines. Omdat dit afhangt van persoonlijke ervaring en niet te meten is als milieueffect wordt dit onderdeel van gezondheid niet meegenomen in de effectbeoordeling van dit MER.

6.4.5 *Sectorale toelichting - externe veiligheid*

De aanwezigheid van windturbines kan een verhoogd risico opleveren voor de omgeving. Mogelijke risico's rond een windturbine zijn mastbreuk, het afbreken van de gondel en de afworp van een wiek. Deze risico's zijn onder te verdelen in de deelthema's

[21] van den Berg en van Kamp, Health effects related to wind turbine sound, GGD Amsterdam, 2017.
[22], Expert Panel on Wind Turbine Noise and Human Health, Understanding the Evidence: Wind Turbine Noise, Council of Canadian Academies, 2015.

- Risico's met gevaarlijke stoffen (een deel van een windturbine raakt bijvoorbeeld een gastank of een buisleiding)
- (Beperkt) kwetsbare objecten (een deel van een windturbine raakt een persoon)[24]
- Waterkeringen (een deel van een windturbine raakt een waterkering)
- Wegen, spoorwegen en vaarwegen (een deel van een windturbine komt erop terecht)
- Hoogspanning (een deel van een windturbine raakt een hoogspanningslijn)

De hoogte van het risico hangt af van veel factoren (afstand tot de windturbine, faalkans van de windturbine, aantal mensen aanwezig, etc.).

Doordat de eventuele effecten zo sterk gelokaliseerd zijn rond de windturbines, en er al een eerste schifting heeft plaatsgevonden bij het bepalen van de windparklocaties op basis van harde belemmeringen is een nadere beoordeling in dit planMER niet zinvol. De externe veiligheid van te plaatsen windturbines moet als onderdeel van de voorbereidingsprocedure op projectniveau plaatsvinden, op basis van individuele windturbineposities. Er is derhalve geen beoordelingscriterium voor het subthema externe veiligheid opgenomen.

6.4.6 *Effectbeoordeling Leefomgeving*

De effectbeoordeling in dit MER wordt gegeven in de genoemde 5-punts schaal van '--' tot '++'. Voor het milieuthema Leefomgeving wordt elk beoordelingscriterium op deze vijfspuntsschaal als volgt gescoord.

De effecten worden eerst per windparklocatie bepaald (er zijn 53 windparklocaties). De beoordeling van de alternatieven (die elk uit meerdere windlocaties bestaan) is een aggregatie van de individuele beoordelingen.

Tabel 15 **Beoordeling thema Leefomgeving a.d.h.v. 5 beoordelingscriteria.**

Score	Beoordeling van windparklocaties
Aantal gevoelige objecten binnen 500m	
- -	≥ 30 gevoelige objecten
-	10 tot 30 gevoelige objecten
0	< 10 gevoelige objecten
Aantal gevoelige objecten binnen 1000m	
- -	≥ 500 gevoelige objecten
-	100 tot 500 gevoelige objecten
0	< 100 gevoelige objecten
Aantal gevoelige objecten binnen 500m, gedeeld door de jaarproductie	
- -	≥ 0,5 gevoelige objecten per GWh
-	0,1 tot 0,5 gevoelige objecten per GWh
0	<0,1 gevoelige objecten per GWh
Aantal gevoelige objecten binnen 1000m, gedeeld door de jaarproductie	
- -	≥10 gevoelige objecten per GWh
-	1 tot 10 gevoelige objecten per GWh
0	<1 gevoelige objecten per GWh

[24] Kwetsbare objecten zijn bijvoorbeeld woningen en grote kantoorgebouwen (>1500 m^2). Beperkt kwetsbare objecten zijn bijvoorbeeld kleine kantoorgebouwen (≤1500 m^2) en opslagloodsen.

Cumulatie met andere geluidsbronnen	
- -	n.v.t.
-	Andere geluidsbron binnen 1 km
0	Geen andere geluidsbron binnen 1 km

De relatieve waarden in bovenstaande tabellen zijn verkregen door het aantal woningen binnen de betreffende contour te delen door de verwachte jaarproductie in GWh/jr, zoals berekend in paragraaf 6.7.

De effectbeoordeling conform bovenstaande tabel is opgenomen in Tabel 25 op pagina 97.

6.5 Effecten windparklocaties op landschap

Bij het bepalen van de landschappelijke effecten van windenergie wordt een aantal beoordelingscriteria gehanteerd. Daarbij is in deze paragraaf aandacht voor de landschappelijke effecten van individuele windparklocaties. De beoordeling van meerdere windparklocaties in elkaars nabijheid komt aan bod bij de beoordeling van zoekgebieden (paragraaf 6.9.3) en de MER-alternatieven (Hoofdstuk 8) in de vorm van visuele interferentie.

6.5.1 *Beoordelingscriteria*

De beoordeling van windparklocaties op het onderdeel 'landschap' vindt plaats aan de hand van een aantal beoordelingscriteria die zijn vastgelegd in de NRD en die gebaseerd zijn op de 'ruimtelijke kwaliteit' zoals bedoeld in de Interim omgevingsverordening van Noord-Brabant. Het gaat bij ruimtelijke kwaliteit om de volgende waarden: herkomstwaarde, gebruikswaarde, toekomstwaarde en belevingswaarde.

De beoordelingscriteria zijn als volgt:

- Effect op gebruikswaarde: ligging t.o.v. gebieden waarvan de gebruikswaarde door windparken wordt aangetast.
- Effect op herkomstwaarde: ligging t.o.v. cultuurhistorisch waardevolle landschappen en het effect daarvan op cultuurhistorische waarden.
- Effect op toekomstwaarde: De invloed van windparken op de toekomstwaarde van het landschap is gering: het betreft een tijdelijke ontwikkeling, waardoor dit thema geen onderscheidende rol speelt bij de beoordeling van windenergie. **Het beoordelingscriterium 'Effect op toekomstwaarde' wordt derhalve niet meegenomen in de landschappelijke beoordeling van windenergie.**
- Effect op belevingswaarde: Beleving van windturbines als opstelling en t.o.v. de aansluiting op landschappelijke structuren en karakteristiek

6.5.2 *Beoordelingsschaal*

Het realiseren van windparken in het landschap hoeft niet per se negatief te zijn op alle beoordelingscriteria. Windturbines en windparken geven een nieuwe dynamiek aan het landschap en kunnen kwaliteiten toevoegen of versterken, maar zullen door hun omvang ook altijd bestaande kwaliteiten aantasten. Daarom worden binnen dit planMER de beoordelingscriteria nooit beoordeeld met de score 'Positief' (++).
De beoordeling van de criteria vindt plaats aan de hand van een score uit de beoordelingsschaal. Deze schaal wordt weergegeven in Tabel 16:

Tabel 16 **Beoordelingsschaal voor de landschappelijke beoordeling van windenergie.**

--	Negatief	Het voornemen leidt tot een sterk merkbare negatieve verandering
-	Licht negatief	Het voornemen leidt tot een merkbare negatieve verandering
0	Neutraal	Het voornemen onderscheidt zich niet van de referentiesituatie
+	Licht positief	Het voornemen leidt tot een merkbare positieve verandering
++	*Positief*	*n.v.t.*

Onderstaande paragrafen geven per beoordelingscriterium een toelichting en gaan in op de beoordelingswijze. Bij de beoordelingswijze wordt tevens een vraag opgesteld die centraal staat bij de beoordeling van het betreffende criterium.
Aan elk antwoord wordt een score uit de beoordelingsschaal gekoppeld. De scoreniveaus staan bij elk criterium als laatste beschreven in een overzicht.
De beoordeling is gedaan aan de hand van GIS[25]-analyses, die in kaartvorm zijn weergeven. De manier waarop is beoordeeld en met welke uitgangspunten er rekening is gehouden, staat per beoordelingscriterium beschreven. De data waarop de GIS-analyses zijn gebaseerd zijn terug te lezen in de technische bijlage landschap (Bijlage C).

6.5.3 *Effect op gebruikswaarde*

Bij gebruikswaarde speelt voornamelijk de ligging van windturbines ten opzichte van gebieden die veel worden 'gebruikt' een rol, bijvoorbeeld nabij stedelijke of recreatiegebieden

Moderne windturbines van ca. 200 tot 225 meter hoog zijn al snel te zien vanaf enkele kilometers afstand. De afstand tussen waarnemer en de windturbines speelt daarbij mee, maar ook de mate waarin bestaande beplanting en bebouwing aanwezig is heeft voor de waarnemer invloed op de zichtbaarheid van windturbines (Figuur 26) Daarnaast zijn grote windturbines beter zichtbaar op langere afstanden dan kleine windturbines.

[25] Geografisch Informatie Systeem

Figuur 26 **Illustratie van het effect van openheid van het landschap op de zichtbaarheid van windturbines. Bron: Handreiking waardering landschappelijke effecten van windenergie', H+N+S Landschapsarchitecten, 2013.**

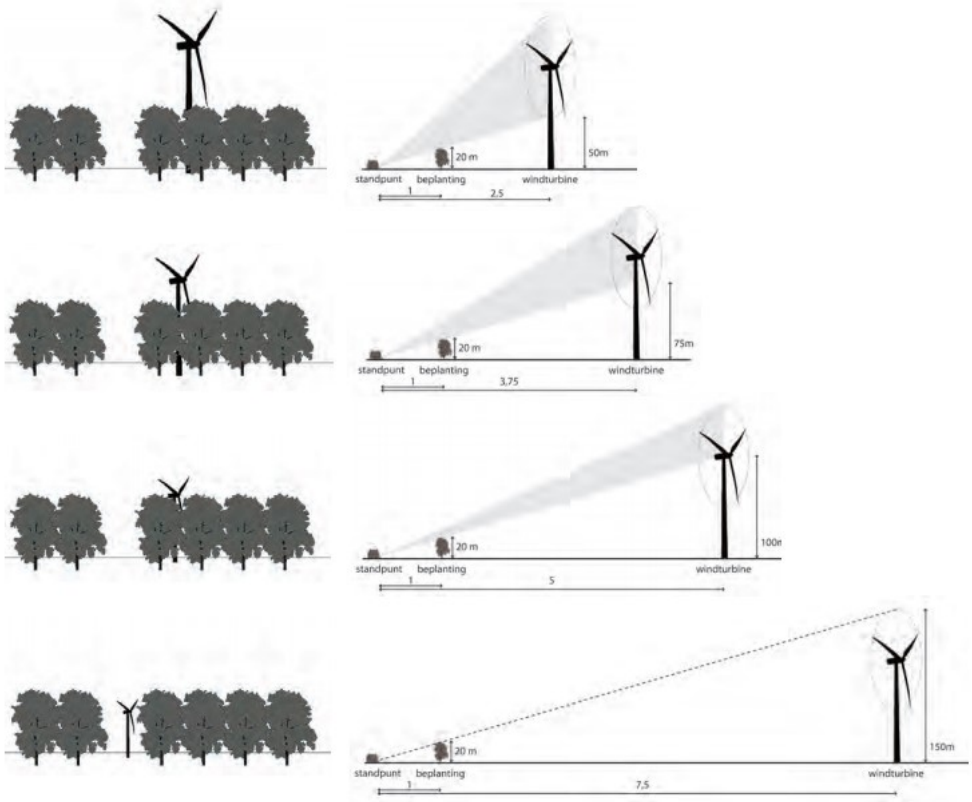

De afstand tussen windturbine en beplantingselementen staat in relatie tot de zichtbaarheid van de windturbine

Daarnaast kan ook het reliëf van het landschap effect hebben op de zichtbaarheid van de windturbines. Een windturbine op een heuvel is beter zichtbaar. Een windturbine achter een heuvel kan, afhankelijk van de afstand van de waarnemer ten opzichte van de heuvel, helemaal verscholen zijn. Voor de eigenschappen van windturbines zelf geldt dat de kleur en eventuele bestickering, verlichting en de bouwstijl een rol spelen bij de zichtbaarheid.

In het planMER worden deze laatste genoemde aspecten niet meegenomen, omdat het niet past bij het detailniveau. Er wordt alleen gekeken naar de afstand van windturbines ten opzichte van de waarnemers (gebruikers).

6.5.3.1 Voorbeeldvisualisaties

Deze paragraaf bevat een aantal voorbeeldvisualisaties vanaf verschillende afstanden tot windturbines, om te laten zien hoe groot de visuele invloed van windturbines is ten opzichte van de afstand tot de waarnemer (zie Figuur 27, Figuur 28, Figuur 29, Figuur 30). Hiervoor zijn locaties van buiten het MRE gebied gebruikt[26].

[26] Bron: windpark Bijvanck, Landschappelijke beoordeling. N.B. de windturbines op deze visualisaties hebben een tiphoogte van 185 meter. Omdat de afstand tot de waarnemer wordt uitgedrukt in tiphoogtes maakt dit voor de schijnbare grootte geen verschil.

Figuur 27 **Windpark op een afstand van ca. 23 keer de tiphoogte; de windturbines zijn nog wel zichtbaar, maar niet dominant aanwezig.**

Figuur 28 **Windpark op een afstand van ca. 17 keer de tiphoogte. De windturbines zijn zichtbaar, maar kunnen door begroeiing of bebouwing aan het zicht worden onttrokken.**

Figuur 29 **Windpark op een afstand van ca. 10 keer de tiphoogte: de windturbines zijn goed zichtbaar.**

Figuur 30 **Windpark op een afstand van 5 keer de tiphoogte; de windturbines zijn beeldbepalend aanwezig.**

6.5.3.2 Beoordeling gebruikswaarde

Het beoordelingscriterium 'Effect op gebruikswaarde' wordt beoordeeld aan de hand van de locatie van een windpark ten opzichte van veel 'gebruikte' gebieden of van gebieden waar het zicht op een windpark niet gewenst is vanwege esthetische of recreatieve waarde. Het planMER beschouwt de volgende gebieden daartoe:

- **Heidegebieden**

  Heidegebieden worden binnen de MRE beschouwd als een waardevol landschap. Tevens hebben deze gebieden over het algemeen een open karakter, waardoor er mogelijk meer zicht is op windturbines in de omgeving. Ook zijn deze gebieden vaak natuurrijk (ze bevinden zich meestal in een natuurpark) en worden ze veel voor recreatieve doeleinden gebruikt. Zicht op windturbines vanuit heidegebieden is daarom niet wenselijk. Onder andere ongerepte natuurpanorama's worden als waardevol beschouwd. Natuurpanorama's zijn gebieden van waaruit in alle richtingen (360 graden) natuur 'beleefd' kan worden Deze bevinden zich binnen de MRE meestal in of rondom heidegebieden .. Mede hierdoor worden heidegebieden meegenomen bij deze beoordeling.

- **Veenrestantgebieden**

  Ook veenrestantgebieden zijn een waardevol landschap binnen de MRE. Net als heidegebieden hebben veenrestantgebieden over het algemeen een open karakter, waardoor er mogelijk meer zicht is op windturbines in de omgeving. Ook zijn de gebieden vaak natuurrijk. Ook hier is zicht op windturbines daarom niet wenselijk. Mede hierdoor worden veenrestantgebieden meegenomen bij deze beoordeling.

- **Dichtbebouwde woongebieden**

  Met dichtbebouwde woongebieden worden alle steden, dorpen en gehuchtkernen bedoeld waarbij een cluster van meerdere huizen (en/of andere bebouwing) bij elkaar staat. In deze gebieden zullen zich de meeste waarnemers (gebruikers) bevinden waardoor het (negatieve) effect van de windturbines daar het grootst is.

Wegens de relatief gesloten landschappen die in de MRE te vinden zijn, wordt er gemeten met een straal van 2 kilometer.
Er wordt alleen maar een score 'negatief' en 'licht negatief' gegeven. Windparken zijn namelijk wegens hun omvang altijd zichtbaar in het landschap en daarmee tasten ze ook altijd de gebruikswaarde aan.

De vraag die bij dit beoordelingscriterium kan worden gesteld, luidt:

In hoeverre is het windpark zichtbaar vanuit gebieden waar dit vanwege de gebruikswaarde niet wenselijk is (woongebieden, heidegebieden en veenrestantgebieden)?

Het antwoord op deze vraag bepaalt de score van de windparklocaties op dit beoordelingscriterium. De antwoorden en scores die daaraan gekoppeld zijn staan hieronder in Tabel 17 weergegeven.

Tabel 17 **Beoordelingsschema voor het beoordelingscriterium 'Effect op gebruikswaarde: ligging t.o.v. gebieden waarvan de gebruikswaarde door windparken wordt aangetast'.**

Negatief	Licht negatief
Het windpark is zichtbaar doordat het binnen een straal van 2 kilometer is gesitueerd ten opzichte van gebieden van waaruit dit niet is gewenst. Het gaat daarbij om de dichtbebouwde woongebieden en plaatsen van waaruit dit wegens esthetische of recreatieve waarden niet is gewenst zoals de heide- en veenrestantgebieden.	Het windpark is minimaal zichtbaar doordat het verder dan een straal van 2 kilometer is gesitueerd ten opzichte van gebieden van waaruit dit niet is gewenst. Het gaat daarbij om de dichtbebouwde woongebieden en plaatsen van waaruit dit wegens esthetische of recreatieve waarden niet is gewenst zoals de heide- en veenrestantgebieden.
Neutraal	Licht positief
Niet van toepassing.	Niet van toepassing.

Figuur 31 **Kaart met dichtbebouwde woongebieden en open gebieden (heide- en veenrestantgebieden) binnen de MRE. Mogelijke windturbine lijnopstellingen zijn in het groen aangegeven. De lichtblauwe kleur rondom de open- en dichtbebouwde woongebieden is de twee kilometer bufferzone.**

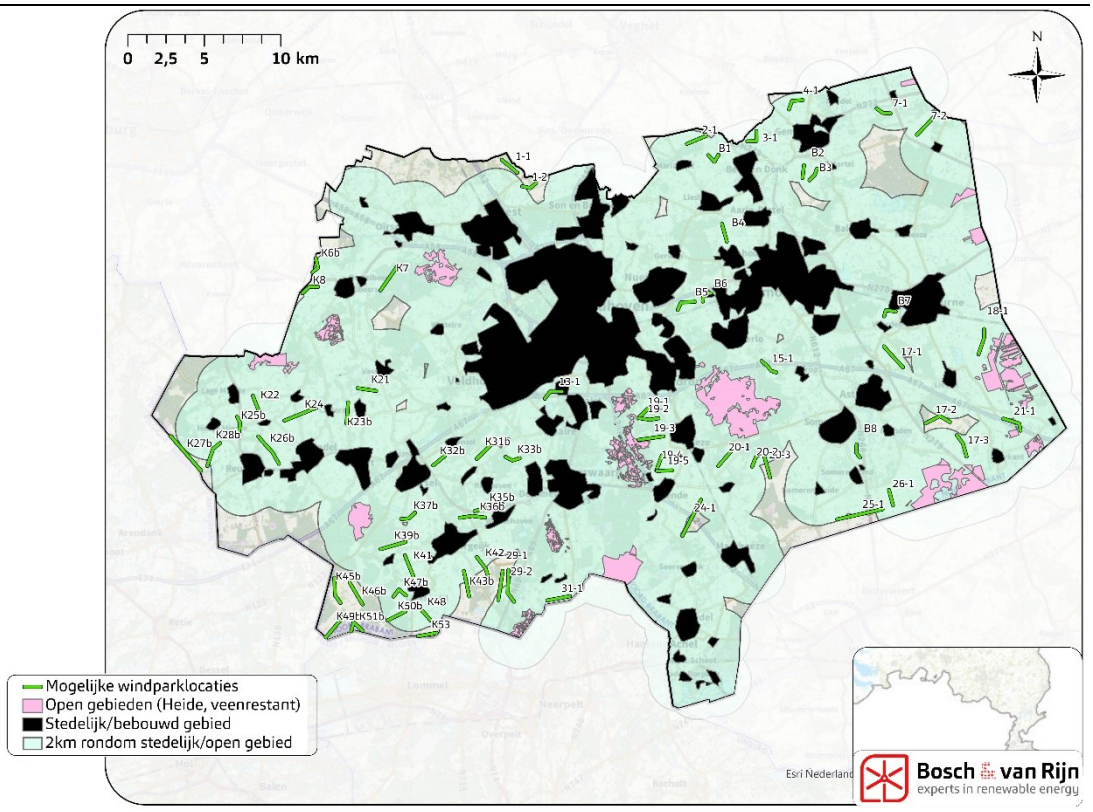

6.5.4 *Effect op herkomstwaarde (CHW)*

Bij het effect van windparken op cultuurhistorische waarden (CHW) gaat het voornamelijk om het verstorende effect op de beleving. Deze waarden worden vaak gevormd door herkenbare structuren in het landschap die cultuurhistorische ontwikkelingen laten zien. Ook kunnen er waardevolle overgebleven relicten aanwezig zijn die de cultuurhistorische ontwikkeling laten zien. Windturbines die een landschapoverstijgend karakter hebben, kunnen er voor zorgen dat de beleving van deze herkenbare structuren of relicten wordt aangetast. Kleinschalige dynamische vormen

kunnen bijvoorbeeld karakter verliezen door naastgelegen grote rechte windturbineopstellingen.

6.5.4.1 Beoordeling herkomstwaarde

Het beoordelingscriterium 'Effect op herkomstwaarde: ligging t.o.v. cultuurhistorisch waardevolle landschappen en effect op cultuurhistorische waarden' wordt beoordeeld aan de hand van de locatie van het windpark ten opzichte van cultuurhistorisch waardevolle landschappen. Hieronder vallen alle cultuurhistorisch waardevolle landschappen (CHW-landschappen) gedefinieerd door de provincie Noord-Brabant.

Cultuurhistorisch waardevolle complexen
Voor de beoordeling van de cultuurhistorische waarde is er ook gekeken naar de Cultuurhistorische Waardevolle Complexen. De provincie wil in deze gebieden de cultuurhistorische waarden verder ontwikkelen, beschermen en toeristisch-recreatief ontsluiten.

Om deze complexen en bijbehorende historische kwaliteiten te beschermen, is het belangrijk om nieuwe ontwikkelingen goed in te passen. Om passende maatregelen te treffen, zal per complex moeten worden bekeken wat de impact van windturbines is op het complex. Het past niet binnen het detailniveau van het planMER om hier richtlijnen voor op te stellen.

Wel kan er in zekere zin rekening worden gehouden met landschappelijke bedreigingen die windparken met zich meebrengen. Met name als het gaat om het beschermen van het cultuurhistorische verleden en de toeristisch-recreatieve waarden van de complexen is het wenselijk dat er voorzichtig wordt omgegaan met het realiseren van windparken nabij de complexen. Bij de complexen gaat het om ensembles bestaande uit één gebouw of een verzameling van gebouwen waarbij een bepaalde samenhang is met de directe omgeving. Daarom is onderzocht of er windparken binnen een straal van 500 meter voorkomen rondom de Cultuurhistorisch Waardevolle Complexen. Dit is weergegeven op Figuur 32. Bij alle complexen geldt dat de windparken op een grotere afstand staan dan 500 meter. De complexen hebben daarom geen invloed op de beoordeling van Het beoordelingscriterium 'Effect op herkomstwaarde: ligging t.o.v. cultuurhistorisch waardevolle landschappen en effect op cultuurhistorische waarden'.

Figuur 32 **Kaart met de cultuurhistorisch waardevolle complexen binnen de MRE van de provincie Noord-Brabant. Mogelijke windparklocaties zijn aangegeven in het zwart. De blauwe cirkel rondom de CHW-windparken geeft de 500 meter bufferzone aan.**

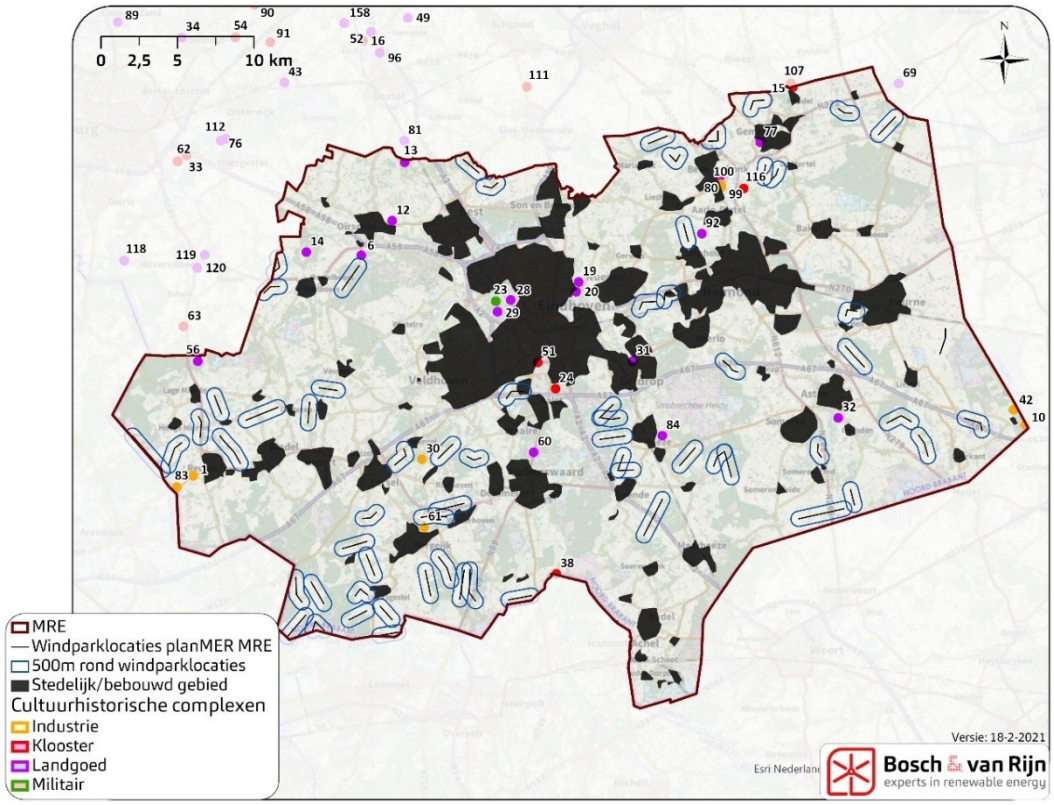

Cultuurhistorisch waardevolle landschappen[27]

Moderne windturbines van ca. 200 – 225 meter hoog zijn al snel te zien vanaf enkele kilometers afstand. Windturbines kunnen daarom ook al een aantasting zijn voor de beleving van de cultuurhistorisch waardevolle landschappen wanneer deze nabij dergelijke landschappelijke gebieden staan.
De afstand tussen waarnemer en de windturbines speelt daarbij mee, maar ook de mate waarin bestaande beplanting en bebouwing aanwezig is, heeft voor de waarnemer invloed op de zichtbaarheid van windparken.
Wegens het relatief gesloten karakter van de landschappen die in de MRE te vinden zijn, wordt er gemeten met een straal van 2 kilometer (10x de tiphoogte van 200m).

De vraag die bij dit beoordelingscriterium kan worden gesteld, luidt:

Is het windpark zichtbaar vanuit cultuurhistorisch waardevolle landschappen van de provincie Noord-Brabant?

Het antwoord op deze vraag bepaalt de score van de windparklocaties op dit beoordelingscriterium. De antwoorden en scores die daaraan gekoppeld zijn, staan hieronder in Tabel 18 weergegeven.

[27] De provincie Noord-Brabant onderscheidt diverse cultuurhistorisch waardevolle *gebieden*, die elk liggen binnen grotere cultuurhistorisch waardevolle *landschappen*. Passend bij het detailniveau van dit MER is enkel gekeken naar de cultuurhistorisch waardevolle landschappen als overkoepelende gevoelige structuur. In de technische bijlage landschap (Bijlage C) wordt dit nader toegelicht.

Tabel 18 **Beoordelingsschema voor het beoordelingscriterium 'Effect op herkomstwaarde: ligging t.o.v. cultuurhistorisch waardevolle landschappen en effect op cultuurhistorische waarden'.**

Negatief	Licht negatief
Wanneer een windpark binnen of grotendeels binnen één of meerdere cultuurhistorisch waardevolle gebieden is gesitueerd.	Wanneer een windpark buiten de cultuurhistorisch waardevolle gebieden is gesitueerd, maar binnen of grotendeels binnen een straal van 2 kilometer ligt ten opzichte van één of meerdere van deze gebieden.
Neutraal	**Licht positief**
Het windpark is minimaal zichtbaar vanuit de cultuurhistorisch waardevolle gebieden omdat het (grotendeels) verder dan 2 kilometer is gesitueerd ten opzichte van deze gebieden.	Niet van toepassing.

Figuur 33 **Kaart met de cultuurhistorisch waardevolle landschappen binnen de MRE van de provincie Noord-Brabant. Mogelijke windparklocaties zijn aangegeven in het groen. De lichte kleur rondom de CHW-gebieden geeft de twee kilometer bufferzone aan.**

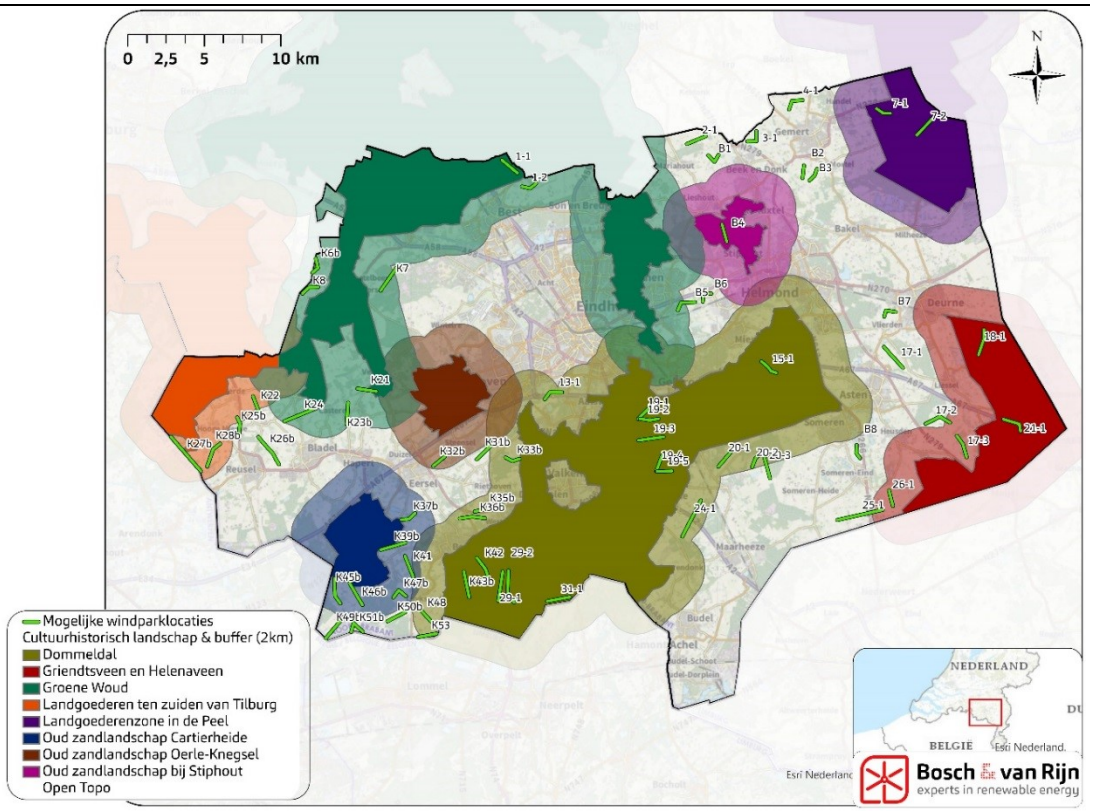

6.5.5 *Effect op belevingswaarde*

Het beoordelingscriterium 'Effect op belevingswaarde: Beleving van windturbines als opstelling en t.o.v. de aansluiting op landschappelijke structuren en karakteristiek' wordt beoordeeld aan de hand van drie beoordelingsaspecten:

- Aansluiting op de landschappelijke structuur
- Aansluiting op de landschappelijke karakteristiek
- Herkenbaarheid van de opstelling van een windpark

6.5.5.1 Aansluiting op de landschappelijke structuur

De structuren in het landschap zijn onder te verdelen in verschillende schaalniveaus. Met structuren worden de grote lijnen in het landschap bedoeld, zoals grote (hoofd)wegen, watergangen en spoorwegen. Sommige structuren kunnen gemakkelijk worden waargenomen wanneer men zich door het landschap beweegt, zoals…. Andere structuren zijn zo groot dat het moeilijk is om deze vanuit één waarnemingspunt in het landschap te overzien. Windparken zullen kleinschalige structuren vaak overtreffen. Enkel op macroniveau kan er verbinding gelegd worden tussen landschappelijke structuren en windparken. Deze aansluiting met landschappelijke structuren kan als positief ervaren worden, bijvoorbeeld wanneer een windpark parallel loopt aan een structuur en deze de beleving van de structuur versterkt (zie Figuur 34). Anderzijds kan een windpark negatieve landschappelijke effecten opleveren, wanneer de beleving van de structuur minder herkenbaar of verstoord wordt door een windpark.
Vanuit de landschappelijke analyse (zie technische bijlage landschap in Bijlage C) is een aantal landschappelijke lijnen (structuren) naar voren gekomen. Het gaat daarbij om de landschappelijke lijnen op het macroniveau. Deze landschappelijke structuren worden bij de beoordeling van dit criterium gehanteerd.

Figuur 34 **Voorbeeldvisualisatie van een windpark langs een snelweg: WP de Pals, gemeente Bladel. Het windpark versterkt de beleving van de landschappelijke lijn (de snelweg) die in een bocht naar rechts loopt.**

Het beoordelingscriterium ‘Aansluiting op de landschappelijke structuur’ wordt beoordeeld aan de hand van de locatie van het windpark ten opzichte van de landschappelijke structuren op macroniveau. Er wordt beoordeeld of het windpark ‘aansluit’ bij de landschappelijke structuren en in hoeverre het windpark de beleving van deze structuren beïnvloedt. (zie Figuur 35)

Moderne windturbines van ca. 200 – 225 meter hoog zijn al snel te zien vanaf enkele kilometers afstand. De afstand tussen waarnemer en de windturbines speelt daarbij mee, maar ook de mate waarin bestaande beplanting en bebouwing aanwezig is, heeft voor de waarnemer invloed op de zichtbaarheid van windparken. De

afstand van de waarnemer ten opzichte van het windpark speelt een belangrijke rol. Ook de mate waarin voornamelijk bestaande beplanting en bebouwing aanwezig is heeft invloed op de zichtbaarheid van de windparken.
Wegens het relatief gesloten karakter van de landschappen die in de MRE te vinden zijn, wordt er gemeten met een straal van 2 kilometer (10x de tiphoogte van 200m).

De vraag die bij dit beoordelingscriterium kan worden gesteld, luidt:

Vindt er interventie plaats tussen het windpark en de landschappelijke structuren en hoe groot is de invloed van het windpark op deze structuren?

Het antwoord op deze vraag bepaalt de score van de windparklocaties op dit beoordelingscriterium. De antwoorden en scores die daaraan gekoppeld zijn, staan hieronder in Tabel 19 weergegeven.

Tabel 19 **Beoordelingsschema voor het beoordelingscriterium 'Effect op belevingswaarde: aansluiting op landschappelijke structuren'.**

Negatief	Licht negatief
Wanneer het windpark niet aansluit bij de landschappelijke structuren (lijnen) en daardoor kan zorgen voor een onduidelijk beeld. Dit geldt voor de windparken die, binnen een straal van twee kilometer, in een duidelijk andere vorm of lijnrichting zijn gesitueerd ten opzichte van de bestaande macrostructuren in het landschap. Hierdoor heeft het (grote) negatieve invloed op de beleving en leesbaarheid van de structuren.	Wanneer het windpark niet aansluit bij de landschappelijke structuren (lijnen) en daardoor kan zorgen voor een onduidelijk beeld. Dit geldt voor de windparken die, binnen een straal van twee kilometer, in een lichte andere vorm of lijnrichting zijn gesitueerd ten opzichte van de bestaande macrostructuren in het landschap. Hierdoor heeft het weinig tot geen negatieve invloed op de beleving en leesbaarheid van de structuren.
Neutraal	**Licht positief**
Wanneer het windpark aansluit bij de landschappelijke structuren (lijnen), maar deze niet van toegevoegde waarde is voor de beleving en leesbaarheid ervan. Dit geldt voor de windparken die, binnen een straal van twee kilometer, in een zelfde lijnrichting zijn gesitueerd ten opzichte van de bestaande macrostructuren in het landschap. De winparken hebben geen positieve of negatieve invloed op de beleving en leesbaarheid van de structuren.	Wanneer dankzij het windpark de structuren van het landschap worden verduidelijkt en deze het landschap leesbaarder maakt. Hierbij kan gedacht worden aan lijnen (zoals een dijk) tussen land en water waarin het windpark kan helpen met het ervaren van deze overgang.

Figuur 35 **Kaart met grote landschappelijke lijnen binnen de MRE. Mogelijke windparklocaties zijn in het groen aangegeven. De beige kleur rondom de lijnen is de twee kilometer bufferzone.**

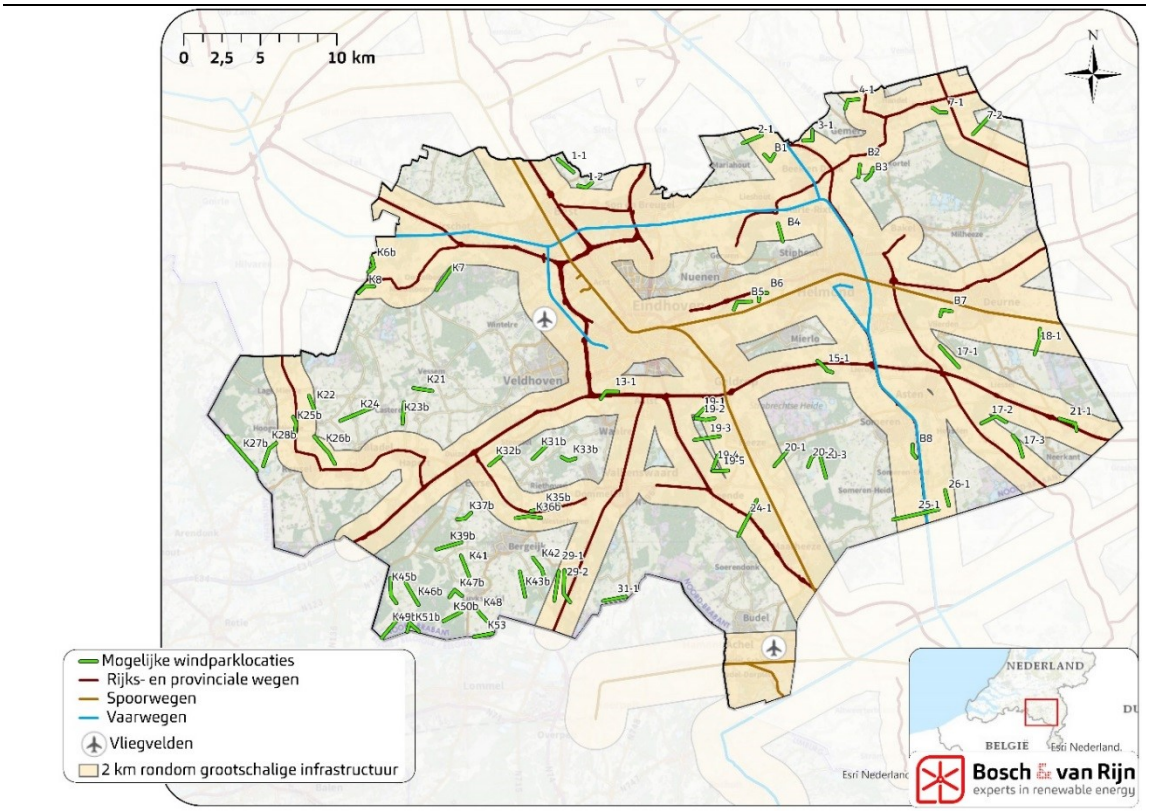

6.5.5.2 Aansluiting op de landschappelijke karakteristiek

De karakteristieken van het landschap kunnen per landschapstype verschillen. Enkele karakteristieken zijn bijvoorbeeld de rust en openheid die het landschap kenmerkt, cultuurhistorische waarden die het landschap draagt of zichtlijnen en ruimtevormende elementen (de schaal) of macro- of mesostructuren die het landschap leesbaarder maken. Vaak worden deze karakteristieken ook als kernkwaliteiten van het landschapstype beschouwd. Belangrijk is om eerst de kernkwaliteiten van het landschap te onderzoeken waarin het windpark wordt geplaatst. Zie daarvoor de technische bijlage landschap (Bijlage C).

De landschapstypen met bijbehorende kernkwaliteiten zijn weergegeven in Tabel 20. Hierbij zijn de provinciaal aangewezen cultuurhistorische waardevolle landschappen (CHW) niet meegenomen. Deze landschappen zijn namelijk gebaseerd op kleine onderscheidende kenmerken ten opzichte van de algemene gebiedsindeling van landschapstypen. Het gaat daarbij om landschappelijke eigenschappen op kleine schaal. De schaal van de windparken overstijgt deze in de meeste gevallen. Daarom worden de CHW gebieden niet meegenomen bij de beoordeling. Ook wordt het landschapstype ‘urbane gebieden’ niet meegenomen, omdat geen enkele windparklocatie in dit landschapstype is gelegen.

Tabel 20 **Grootschalige landschapstypen binnen de MRE en de bijbehorende kernkwaliteiten.**

Landschapstype	Kernkwaliteiten
Bos en Heide landschap	*Droge Bos en Heide* Grote, rationele strokenverkaveling zonder een hoofdrichting Rechte waterwegen, boomrijen, boerenerven *Natte Bos en Heide* Open en rationeel verkaveling, afgewisseld door verspreid liggende kleinere bosgebieden, oude zandwegen, boom- en singelbeplanting en verspreid voorkomende bebouwing.
Beekdalen	Contrastvorming tussen hogere zandgronden Besloten door bos en boomsingels Langgerekte kavels met dichtbegroeide boomsingels Natuurwaarden
Jonge zandontginningen	Grote schaal Rationele strokenverkaveling Rechte waterwegen, boomrijen, en boerenerven. Veel openheid
Oude zandontginningen	Kleinschalig Grillige verkaveling deels omzoomd door houtwallen. Wegen veelal krom. Beek kronkelend door het landschap Gesloten landschap met coulissen Akkercomplexen met 'open' bolle akkers
Peelkernontginningen	Rationeel ingericht Rastervormige wegen- en waterlopenstructuur Intensieve veehouderijen en glastuinbouw Verkaveling bestaat uit regelmatig gevormde blokken of stroken
Peelrandontginningen	Gevarieerd zandlandschap Cultuurhistorisch waardevol Schaalvergroting in de landbouw van kleinschalig naar middelgroot

Er wordt per windpark bekeken in welk landschapstype deze is gesitueerd. De beoordeling is gedaan aan de hand van Figuur 36. De vraag die bij dit beoordelingscriterium kan worden gesteld, luidt:

In welk landschapstype is het windpark gesitueerd en in hoeverre worden kernkwaliteiten van dat landschapstype daardoor aangetast?

Het antwoord op deze vraag bepaalt de score van de windparklocaties op dit beoordelingscriterium. De antwoorden en scores die daaraan gekoppeld zijn staan hieronder in Tabel 21 weergegeven.

Tabel 21 **Beoordelingsschema voor het beoordelingscriterium 'Effect op belevingswaarde: aansluiting op landschappelijke karakteristiek'.**

Negatief	Licht negatief
De landschappelijke kernkwaliteiten worden aangetast door het windpark en verliezen hierdoor (grotendeels) waarde of beleef-/ herkenbaarheid. *Hieronder vallen: Alle windparken die volledig of grotendeels in Bos, Heide & veenrestant zijn gesitueerd.*	De invloed die het windpark heeft op de landschappelijke kernkwaliteiten zijn van kleine aard en verstoren in kleine mate de waarde of beleef-/ herkenbaarheid van deze kwaliteiten. *Hieronder vallen: Alle windparken die volledig of grotendeels in het beekdalen landschap, oude zandontginningen landschap of peelrandontginninglandschap zijn gesitueerd.*
Neutraal	**Licht positief**
Het windpark heeft weinig tot geen invloed op de landschappelijke kernkwaliteiten of de kernkwaliteiten worden juist versterkt. *Hieronder vallen alle windparken die volledig of grotendeels in het jonge zandontginningen landschap of peelkernontginningslandschap zijn gesitueerd.*	Niet van toepassing.

Figuur 36 **Kaart met de landschapstypen binnen de MRE. Aangeven in het groen zijn de windturbine lijnopstellingen.**

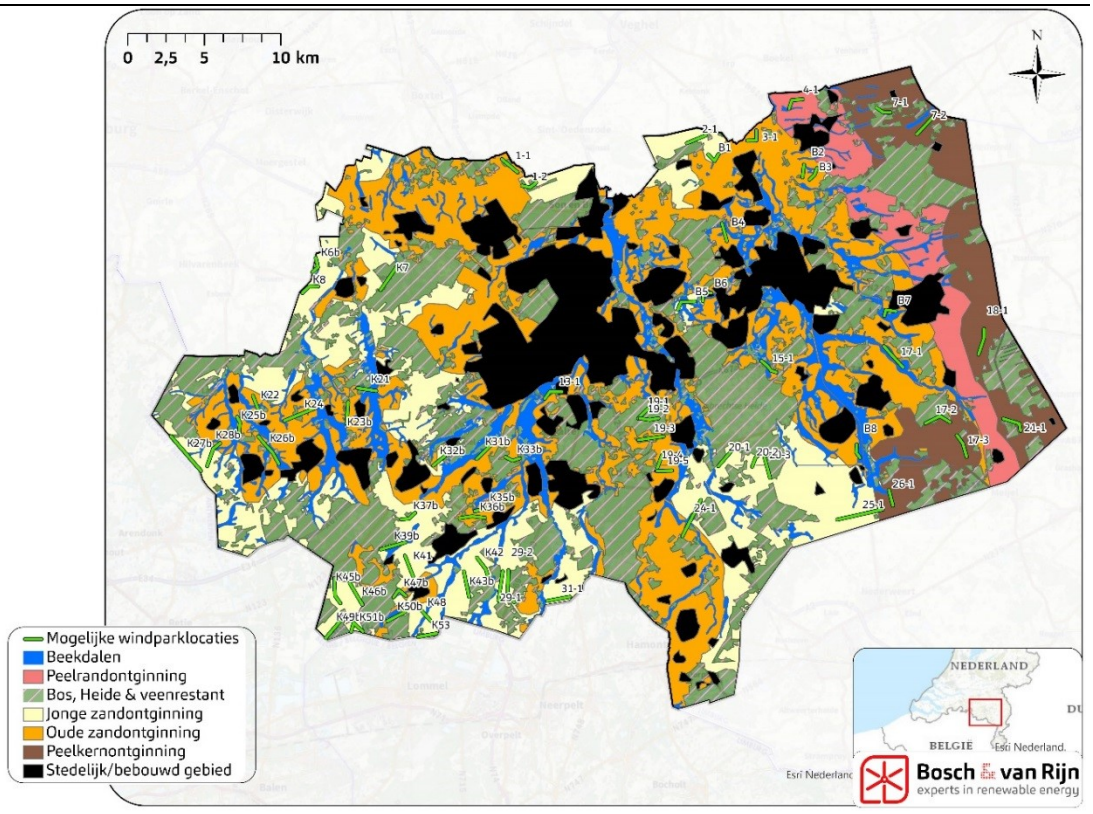

6.5.5.3 Herkenbaarheid van de opstelling van een windpark

Met de herkenbaarheid van de opstelling wordt verstaan dat individueel geplaatste windturbines en het cluster (windpark) dat ze vormen herkenbaar zijn.
Strakke en duidelijke geometrische lijnen zijn vaak eerder herkenbaar dan willekeurig geplaatste windturbines (in één windpark) met verschillende onderlinge afstanden. Het is belangrijk om hierin hierbij het perspectief van de waarnemer t.o.v. de windturbineopstelling mee te nemen. Door de hoogte en onderlinge afstand van windturbines (binnen één windpark) treed er een vergroot perspectief beeld op t.o.v. andere elementen in het landschap. Hierdoor kan een lichte knik of vervorming in een lijn al een negatieve invloed hebben op de leesbaarheid en herkenbaarheid van een opstelling.

Figuur 37 **Voorbeeld van een lijnopstelling met een lichte knik die vanuit bepaalde hoeken niet als zodanig waarneembaar is (Windpark Autena Vianen, gemeente Vijfheerenlanden).**

Het beoordelingscriterium 'Herkenbaarheid van de opstelling van een windpark' wordt beoordeeld aan de hand van de specifieke eigenschappen van de individuele opstellingen van alle 65 windparklocaties. Er wordt per windpark bekeken of de cluster (de lijn) die gevormd wordt door individuele windturbines in het windpark herkenbaar en logisch is. De beoordeling is gedaan aan de hand van Figuur 38.

De vraag die bij dit beoordelingscriterium kan worden gesteld, luidt:

Vormen de windturbines binnen een windpark gezamenlijk een duidelijke lijn of cluster en is deze lijn of cluster ook herkenbaar vanuit verschillende waarnemingspunten?

Het antwoord op deze vraag bepaalt de score van de windparklocaties op dit beoordelingscriterium. De antwoorden en scores die daaraan gekoppeld zijn, staan hieronder in Tabel 22 weergegeven.

Tabel 22 **Beoordelingsschema voor het beoordelingscriterium 'Effect op belevingswaarde: 'Herkenbaarheid van de opstelling van een windpark'.**

Negatief	Licht negatief
Wanneer de opstelling van de windturbines binnen een windpark niet herkenbaar zijn als één cluster en bijvoorbeeld niet als één duidelijke geometrische lijn kan worden ervaren. Hieronder vallen alle windparken waarbij de windturbines niet een duidelijke, strakke en rechte geometrische lijn vormen.	Wanneer de opstelling van de windturbines binnen een windpark grotendeels ervaren kunnen worden als een herkenbare lijn, maar dit vanuit bepaalde waarnemingspunten niet het geval hoeft te zijn. Hieronder vallen alle windparken waarbij, door een lichte knik, de herkenbaarheid als één cluster of één duidelijke geometrische lijn iets kan worden verstoord.
Neutraal	**Licht positief**
Wanneer vanuit alle verschillende hoeken de windturbines in een windpark een duidelijke stramien volgen en deze herkenbaar gesitueerd zijn als een cluster of rechte strakke lijn in het landschap.	Niet van toepassing.

Figuur 38 **Kaart met in het groen aangegeven de windparklocaties en in het blauwe de zoekgebieden uit de concept-RES van de MRE.**

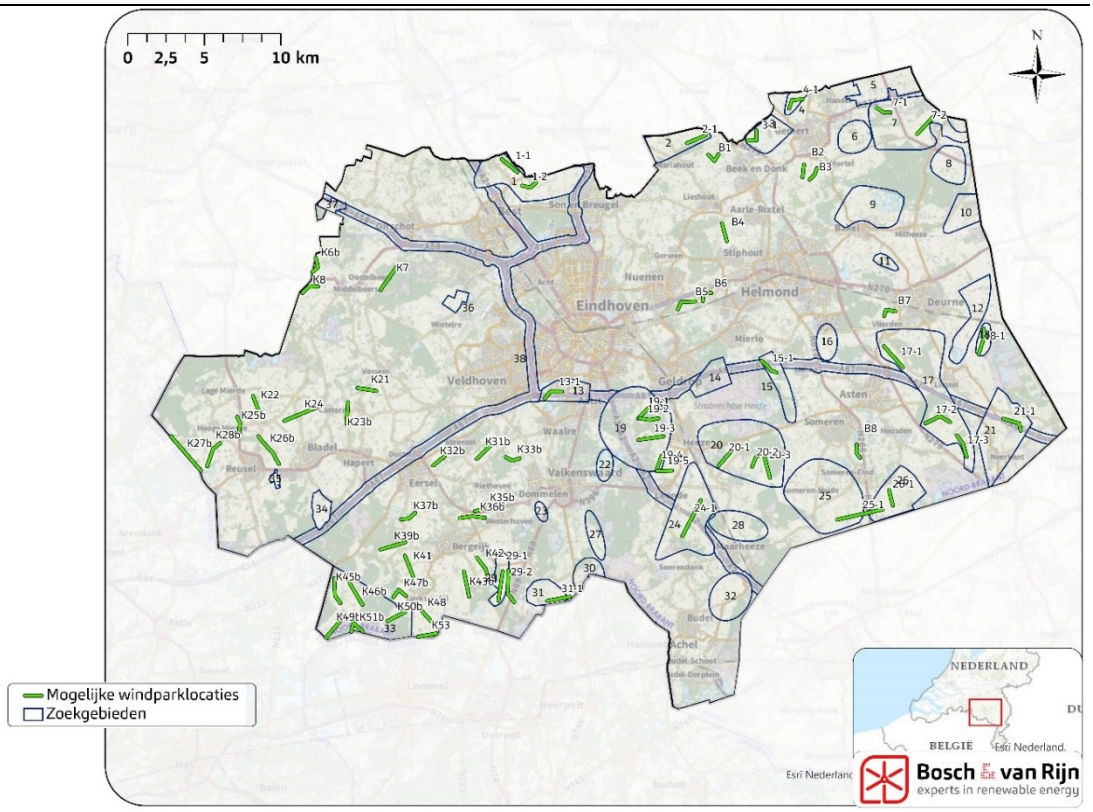

6.5.6 *Beoordeling*

De effectbeoordeling conform bovenstaande paragrafen is opgenomen in Tabel 25 op pagina 97.

6.6 Effecten windparklocaties op ecologie

Voor de beoordeling windparklocaties is een specifieke beoordeling gehanteerd, die aansluit bij de gevolgen van windenergie op soorten- en gebiedsniveau. In onderstaande subparagrafen is dit per thema uiteengezet.

6.6.1 *Effecten op Natura 2000-gebieden*

Binnen de Metropoolregio Eindhoven (MRE) liggen zeven Natura 2000-gebieden (deels). Daarnaast liggen er nog een aantal Natura 2000-gebieden tegen de grens van de MRE aan of in de buurt (<1km).

Binnen de MRE liggen de volgende Natura 2000-gebieden: 'Kempenland-West', 'Kampina & Oisterwijkse Vennen', 'Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux', 'Weerter- en Budelerbergen & Ringselven', 'Strabrechtse Heide & Beuven', 'Groote Peel' en 'Deurnsche Peel & Mariapeel'.

Daarnaast liggen een aantal Natura 2000-gebieden tegen de grens of op enkele meters afstand van één (of meerdere) MRE-gemeenten. Dit zijn de Natura 2000-gebieden: 'Hageven met Dommelvallei, Beverbeekse heide, Warmbeek en Wateringen' (BE), 'Valleigebied van de Kleine Nete met brongebieden, moerassen en heiden, de Zegge en de Ronde Put' (BE) en 'Vennen, heiden en moerassen rond Turnhout, Arendonk, Merksplas, Oud-Trune vennengebied' (BE).

Binnen 10 kilometer van de grens van één (of meerdere) MRE-gemeenten liggen tevens de volgende Natura 2000-gebieden: 'Regte Heide & Riels Laag', 'Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen', 'Bocholt, Hechtel-Ekse, Meeuwen-Gruitrode en Peer' (BE), 'Vallei- en brongebieden van de Zwarte Beek, Bolisserbeek en Dommel met heide en vengebieden' (BE), 'Bovenloop van de Grote Nete met Zammels Broek, Langdonken en Goor' (BE), 'Abeek met aangrenzende moerasgebieden' (BE), 'Itterbeek met Brand, Jagersborg en Schootsheide en Bergerven' (BE) en 'Sarsven en De Banen'.

Overige Natura 2000-gebieden liggen op dermate grote afstand (>10km) dat negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen bij voorbaat kunnen worden uitgesloten.

Geen van de gebieden voor windenergie ligt binnen de begrenzing van Natura 2000-gebieden. Om deze reden kan er alleen sprake zijn van effecten door eventuele externe werking. Deze externe effecten kunnen worden onderverdeeld in effecten door stikstofdepositie, door verstoring, afname leefgebied en door aanvaringsslachtoffers (in het geval van windturbines). Van stikstofdepositie is alleen

sprake bij de aanleg van de voorzieningen en incidenteel bij onderhoud. Deze effecten blijken in de praktijk meestal mee te vallen, hoewel de ligging van de ontsluitingswegen wel invloed kan hebben op de stikstofdepositiewaarden. Er zal in het MER geen stikstofberekening per inrichting worden gemaakt; dit past beter bij het detailniveau van individuele projecten. Effecten van verstoring, afname leefgebied en van aanvaringsslachtoffers worden in het vervolg van voorliggend rapport wel per 'inrichting' nader besproken en beoordeeld.

Figuur 39 **Natura 2000-gebieden in en nabij de Metropoolregio Eindhoven.**

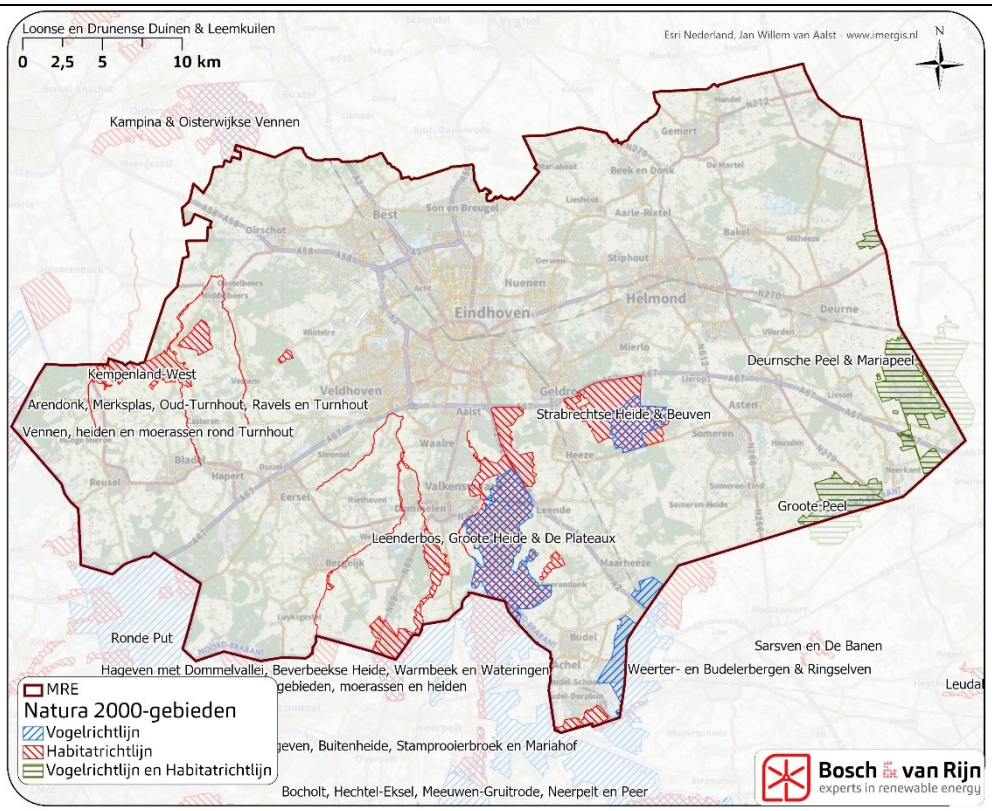

De effecten op Natura 2000-gebieden verschillen per Natura 2000-gebied. Zo is de reikwijdte van externe werking van vogelrichtlijngebieden vaak groter dan die van habitatrichtlijngebieden.. Derhalve onderscheiden we in de beoordeling Natura 2000-gebieden die aangewezen zijn als vogelrichtlijngebied van de Natura 2000-gebieden die zijn aangewezen als habitatrichtlijngebied.

Een aantal vogelrichtlijngebieden, 'Strabrechtse Heide & Beuven', 'Deurnsche Peel & Mariapeel' en 'Groote Peel', binnen de Metropoolregio Eindhoven is aangewezen voor de 'kraanvogel'. De kraanvogel is icoonsoort voor deze regio, waarvan de aantallen de afgelopen (tientallen) jaren toegenomen zijn. Hoewel sommige onderzoeken uitwijzen dat de kans op aanvaring van kraanvogels met windturbines laag is (Busse P. 2016 en Drachmann et al. 2020) zijn aanvaringen niet uit te sluiten. Gelet op de vlieghoogte, aantallen en foerageerafstanden is de kraanvogel als een risicosoort van windenergie te beschouwen. Ondanks de toenemende aantallen zijn deze nog relatief laag en kan sterfte van één of twee individuen al een behoor-

lijke impact op de populatie hebben. De maximale foerageerafstand van de kraanvogel ligt op circa 6 kilometer (Alonso & Alonso 1992). Dit is dan ook de effectafstand die gehanteerd wordt voor beoordeling op dit onderdeel.

Voor de overige vogelrichtlijngebieden hanteren we een effectafstand van 500m. Dit vanwege het feit dat geluid van windturbines een verstoringsafstand heeft van maximaal 450-500 meter (Hötker et al. 2006; Nolet et al. 2009; Steinborn et al. 2011; Langgemach & Dürr 2015), met name voor ganzen- en zwanensoorten. Ook sterfte van aangewezen doelsoorten (onder vogels) is binnen deze afstand niet uit te sluiten. Dit betekent niet dat windparken op meer dan 500 meter afstand tot Natura 2000-gebieden geen significant negatieve effecten kunnen veroorzaken op de aangewezen doelsoorten. Zo is sterfte van aangewezen doelsoorten op meer dan 500 meter afstand van Natura 2000-gebieden niet uitgesloten. Hoewel van de meeste vogelsoorten de maximale foerageerafstanden bekend zijn, is dit sterk locatie gebonden (afhankelijk van voedselaanbod). Derhalve is een planMER-niveau niet het juiste detailniveau om dit aspect (volledig) mee te nemen, dit zal op projectniveau moeten worden onderzocht.

Voor habitatrichtlijngebieden hanteren we een effectafstand van 75m. Dit is gelijk aan de overdraai van de windturbine. Habitatsoorten zijn over het algemeen minder gevoelig voor verstoring door geluid. Door een effectafstand van 75m te hanteren is er geen sprake van ruimtebeslag en vervalt de grootste geluidsbelasting. Mogelijke stikstofdepositie kan wel aan de orde zijn, maar dit zal op projectniveau in kaart moeten worden gebracht. Uitzondering op bovenstaande regels zijn de Belgische Natura 2000-gebieden die zijn aangewezen voor vleermuissoorten. Aangezien vleermuizen mogelijk buiten het Natura 2000-gebied foerageren worden deze Natura 2000-gebieden hetzelfde behandeld als de vogelrichtlijngebieden.

6.6.2 *Effecten op het Natuurnetwerk Brabant*

Binnen de Metropoolregio Eindhoven (MRE) liggen grote delen van het Natuurnetwerk Brabant. Deze gebieden zijn merendeels verbonden met elkaar, middels een directe verbinding of via de zogenoemde ‘stepping stones’.

De onderdelen van het Natuurnetwerk Brabant hebben specifieke beheertypen toegewezen gekregen. Echter hebben ze vaak geen specifieke instandhoudingsdoelstellingen, zoals we die bij bijvoorbeeld Natura 2000-gebieden wel kennen. Waar mogelijk wordt er verschillend getoetst per beheertype. Bij het beoordelingscriterium Natuurnetwerk Brabant zal voornamelijk worden getoetst aan het ruimtebeslag en verstoring (door met name geluid).

In het planMER wordt het Natuurnetwerk Brabant zelf uitgesloten van de plaatsing van wind- en zonne-energie.

Figuur 40 **Natuurnetwerk Brabant binnen de Metropoolregio Eindhoven**

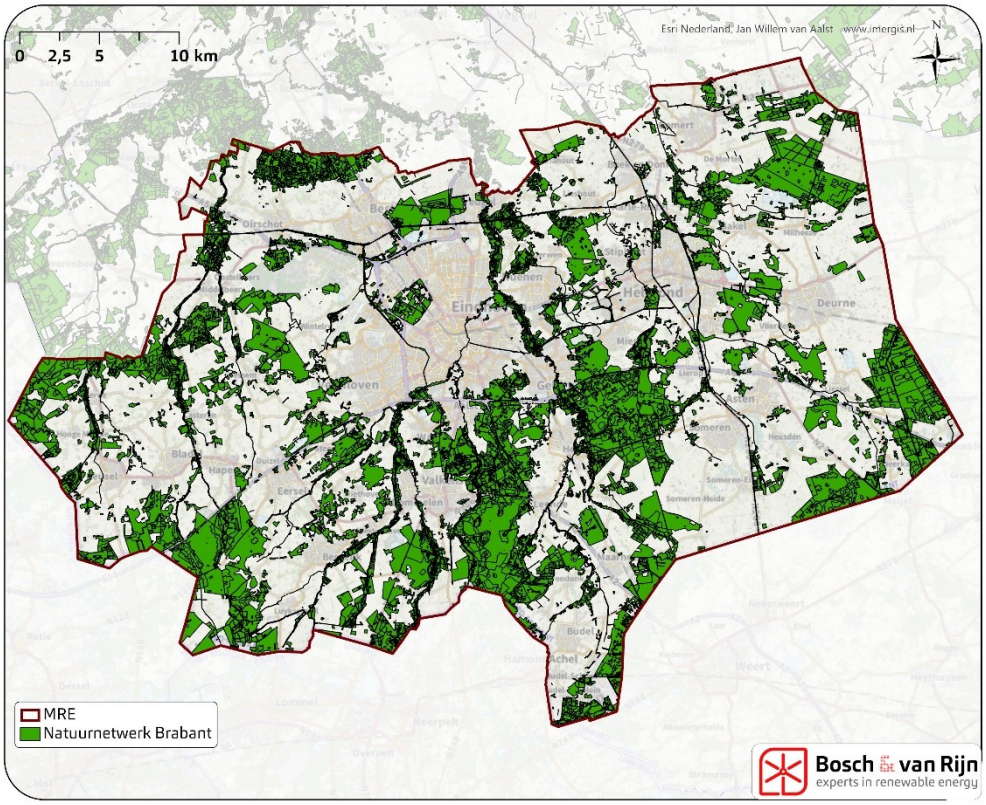

Het Natuurnetwerk Brabant kent verscheidene natuurbeheertypen. Voor dit detailniveau is het toch wenselijk om een effectafstand te formuleren. De gekozen effectafstand op NNB is vastgelegd op 200m. Dit vanwege het feit dat o.a. zang, roof- en weidevogels een verstoringsafstand van 75m-200m hebben (Reichenbach 2003; Hötker 2006; Steinborn et al. 2011; Steinborn & Steinmann 2014; Pearce-Higgins et al. 2012). Voor vleermuizen is eveneens een verminderd effect bij een afstand van meer dan 200m waargenomen. De grootste geluidsbelasting komt eveneens bij deze afstand te vervallen, waardoor ook andere soortgroepen, naar verwachting, geen significant negatieve effecten meer ondervinden. Alleen NNB natuur- en landschapselementtypen waarbij geen, voor windenergie, kwetsbare kwalificerende soorten zijn 'aangewezen' geldt de 200m effectafstand niet. Dit zijn de NNB-delen met code: L01.01 (Poel en kleine historische wateren), L01.05 (Knip- of scheerheg), L02.02 (Historisch bouwwerk en erf), N03.01 (Beek en Bron), N04.02 (Zoete Plas), N06.01 (Veenmosrietland en moerasheide), N06.05 (Zwakgebufferd ven), N06.06 (Zuur ven en hoogveenven) en N11.01 (Droog schraalgrasland). Dit zijn voornamelijk natuur- en landschapselementtypen met kwalificerende soortgroepen als flora, libellen, amfibieën en vissen. Deze soorten zijn niet gevoelig voor windenergie. Voor alle andere NNB-delen blijft de 200m effectafstand gehandhaafd.

Voor de NNB-beoordeling van de indicatieve is niet strikt de lijn getoetst maar mogelijke stippen van windturbines op of direct aangrenzend aan de indicatieve lijn. Indien een kleine verschuiving (rekening houdend met de andere belemmeringen), mitigerende maatregelen (zoals iets kleinere rotordiameter) of het schrappen van

een extra stip in een andere beoordeling resulteert dan is dit als zodanig doorgevoerd, met dien verstande dat windparklocaties altijd uit minimaal 3 windturbines moeten blijven bestaan.

6.6.3 *Effecten op akker- en weidevogelgebieden ('hotspots')*

Er zijn gebieden binnen de MRE waar zich veel of vaak akker- en/of weidevogels bevinden, die verstoord kunnen worden door windturbines. Dergelijke gebieden ook wel 'hotspots' genoemd, hebben in het beleid van de provincie Noord-Brabant geen wettelijke status. Echter is Noord-Brabant wel een belangrijk weidevogel- en akkervogelgebied; zo broedt 20% van de 'Nederlandse' kieviten in Noord-Brabant[28]. Dit zijn geen 'ruimtelijke' begrensde gebieden, maar deze worden vormgegeven door verhoogde aanwezigheid van diverse vogelsoorten. Uit de literatuur blijkt dat weidevogels een verstoringsafstand van maximaal 200m hebben (Reichenbach 2003; Hötker 2006). Derhalve wordt de effectafstand voor de hotspots op 200m vastgelegd.
Doordat definitieve afstemming over de ligging van dergelijke gebieden met de provincie ten tijde van publicatie van het voorlopige MER nog niet is voltooid kan de effectbeoordeling nog niet worden afgerond.

6.6.4 *Effecten op beschermde soorten*

Binnen de Metropoolregio Eindhoven (MRE) komen veel beschermde soorten flora en fauna voor, die vallen onder een aantal beschermingsregimes: vogelrichtlijn, habitatrichtlijn en overige soorten. Vogels en vleermuizen zijn wijdverspreid binnen de MRE. Dit zijn de soortgroepen die extra gevoelig zijn voor met name windenergie (en in mindere mate voor zonne-energie). Dit vanwege de kans op aanvaring met een draaiende windturbine.

Binnen de MRE is geen sprake van gestuwde vogeltrek (macro stuwing), zoals deze aanwezig is in de kustgebieden van Nederland (LWVT/Sovon 2002). In het binnenland treedt gestuwde trek in beperktere mate op langs het Markermeer en IJsselmeer. Op kleinere schaal kan verdichting (micro- of mesostuwing) plaatsvinden langs grote rivieren en andere potentiële barrières, maar dat laat zich qua intensiteit niet vergelijken met gestuwde vogeltrek langs de kustgebieden. Bovendien ontbreken binnen de MRE ook dergelijke barrières, zoals grote rivieren. Binnen de MRE zal derhalve geen sprake zijn van stuwing van seizoenstrek.

Voor vogels maakt de beoordeling gebruik van het beschikbare kaartmateriaal van SOVON. Onder leiding van SOVON hebben duizenden vrijwilligers iedere vierkante kilometer in Nederland geteld op vogels. Hierdoor is veel informatie beschikbaar over verspreiding van soorten en aantallen vogels in Nederland. Voor de provincie Noord-Brabant heeft SOVON een kaart opgesteld met het aantal vogelsoorten per 250x250m cel. Dit is voor zowel broedvogels als wintervogels gedaan. Daarnaast worden vogels ook (in)direct via andere beleidsregels en/of beschermingsregimes beschermd. Zo zijn vogels die voornamelijk in bossen voorkomen worden binnen

[28] Brabants Landschap, 01-04-2018; https://www.brabantslandschap.nl/actueel/nieuws/natuurstreken/?region=all&area=all

de MRE grotendeels 'beschermd' door het beschermingsregime beschermde gebieden. Dit vanwege het feit dat binnen de MRE de robuuste bosgebieden veelal zijn opgenomen in het Natuurnetwerk Brabant. Hiervoor geldt dat er, over het algemeen, geen wind- en zonneparken binnen de begrenzing gerealiseerd zullen worden. Desalniettemin dient bij realisatie van een concreet project een uitgebreide toetsing plaats te vinden op lokaal niveau.

Voor vleermuizen zijn er geen recente, detailleerde en overzichtelijke kaarten beschikbaar. Wel is bekend dat vleermuizen gebruikmaken van lijnelementen als oriëntatie van en naar hun foerageergebieden. Binnen de MRE-gemeenten zijn dit met name robuuste bomenrijen of -randen. De vliegroutes bevinden zich voornamelijk binnen een afstand van 200 meter tot robuuste lijnelementen.

Tot slot is het belangrijk dat er op alle soorten flora en fauna een zorgplicht van toepassing is. Dit betekent dat men moet voorkomen om handelingen uit te voeren die nadelige gevolgen kunnen hebben voor in het wild levende dieren en planten. Dit geldt voor iedere handeling en is derhalve niet onderscheidend.

Broedvogels

Voor de beoordeling van dit criterium zal gekeken worden naar de hoeveelheid soorten per 250m-cel die de indicatieve windparklijn doorkruisen. Niet alleen naar de lijn zelf, maar ook de overdraai (75m) zal worden meegenomen. De scoring gebeurt op basis van onderscheidende categorieën.

Figuur 41 **Aantal broedvogelsoorten per 250x250m cel binnen de Metropoolregio Eindhoven**

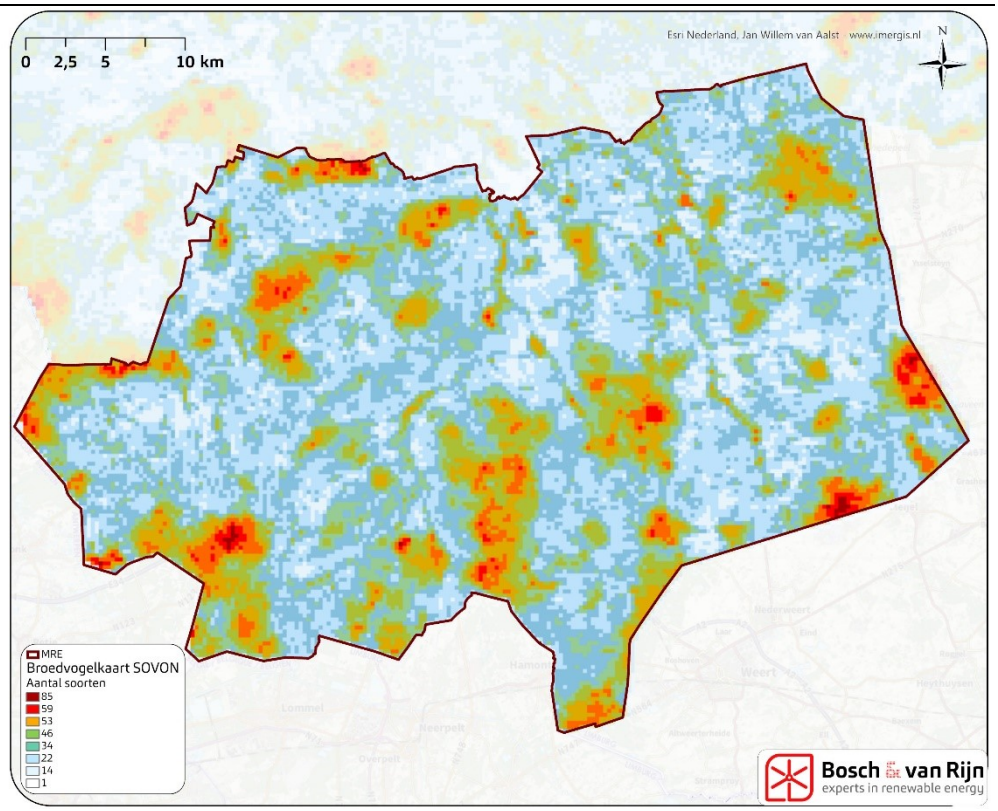

Wintervogels

Voor de beoordeling van dit criterium zal gekeken worden naar de hoeveelheid soorten per 250m-cel die de indicatieve windparklijn doorkruisen. Niet alleen naar de lijn zelf, maar ook overdraai (75m) zal worden meegenomen. De scoring gebeurt op basis van onderscheidende categorieën.

Figuur 42 **Aantal wintervogelsoorten per 250x250m cel binnen de Metropoolregio Eindhoven**

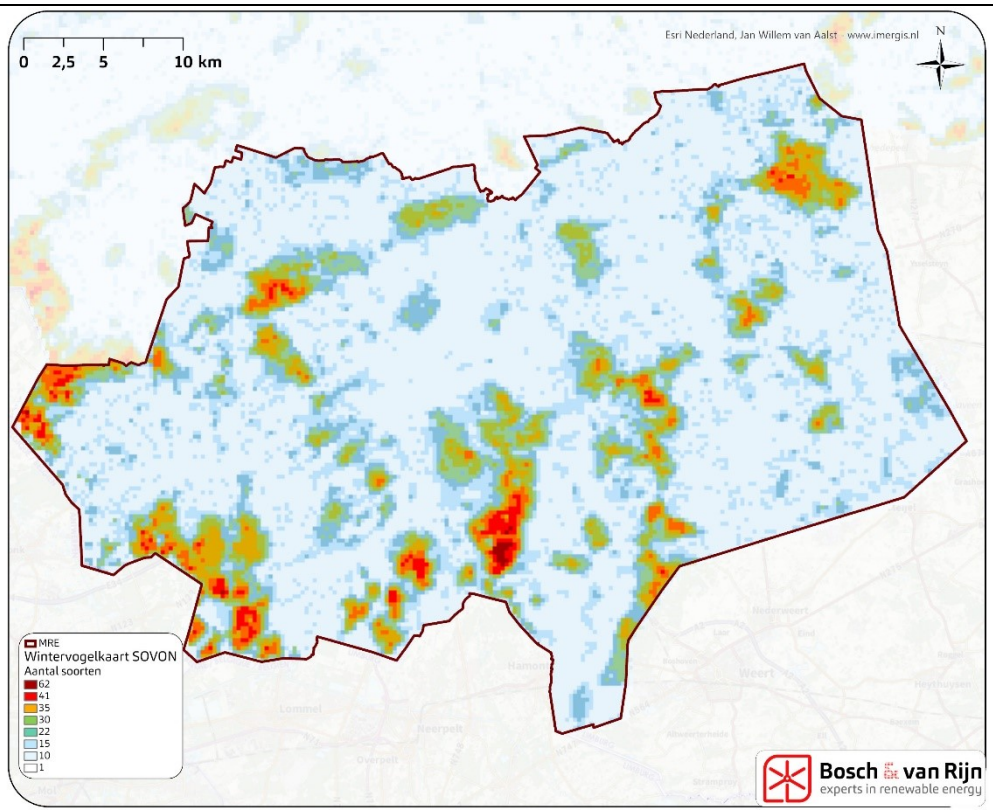

Vleermuizen

Zoals eerder is beschreven maken vleermuizen gebruik van robuuste lijnelementen voor hun vliegroutes. In diverse ecologische onderzoeken van windparken hanteren ecologische adviesbureaus de grens van 200m tot bosschages/bossen als grens voor de inschatting van het aantal slachtoffers (Winkelman et al. 2008, Rydell et al. 2012).

Overige beschermde soorten

Voor de beoordeling van overige beschermde soorten is gebruik gemaakt van de Nationale Databank Flora & Fauna (NDFF). Hierin worden waarnemingen geregistreerd. Het beoordelingscriterium is dan of er beschermde soorten binnen 200m van een windparklocatie zijn waargenomen. Gewenning zal naar verwachting snel op treden. Wel is het zo dat als een beschermde soort binnen 200m van de windparklocatie is waargenomen dat de deze locatie mogelijkerwijs tot het leefgebied behoort. Derhalve is de effectafstand van 200m een goede eerste zeef.

Figuur 43 **Beschermde overige soorten binnen de Metropoolregio Eindhoven. Bron: NDFF.**

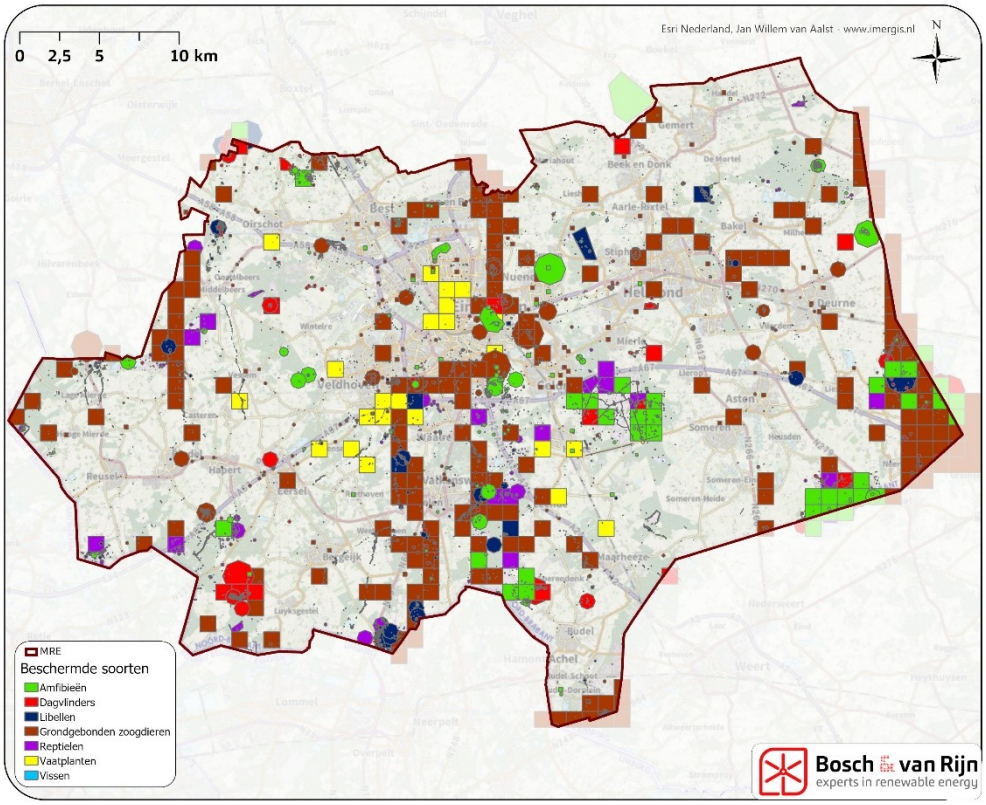

6.6.5 *Beoordelingskader*

Zoals in de vorige subparagrafen te lezen valt, is er een effectbeoordeling geformuleerd. Dit ziet er als volgt uit:

Tabel 23 **Scores effectbeoordeling**

Score	Beschermde gebieden			
	N2000		NNB	Hotspots A&W
	VR (en HR in BE)	HR		
0	>6000m kraanvogel of >500m anders	>75m	>200m	>200m
-	<6000m kraanvogel of 500m anders	<75m	<200m (bij NNB voor kwalificerende vogels/vleermuizen)	<200m
--	In of overdraai N2000 of 200m kraanvogel	In N2000	In of overdraai NNB	In akker- en weidevogelgebied
Score	**Beschermde soorten**			
	Broedvogels	**Wintervogels**	**Overig beschermde soorten**	
			Vleermuizen	**Overig**
0	<22	<15	>200m	>200m
-	22-46	15-30	n.v.t.	<200m
--	>46	>30	<200m	n.v.t.

De effectbeoordeling conform bovenstaande tabel is opgenomen in Tabel 25 op pagina 97.

6.7 Windparklocaties en netinpassing

Zoals ook genoemd in de concept-RES is netinpassing een belangrijk onderdeel van de energietransitie. Op dit onderwerp hebben de MRE-gemeenten, de waterschappen en de provincie Noord-Brabant nauw contact met netbeheerder Enexis.

In het planMER is gekozen om de windparklocaties voor dit thema te beoordelen op de afstand tot het dichtsbijgelegen hoofdstation van de hoogspannings-infrastuctuur. Deze afstand zegt globaal iets over de haalbaarheid van een individueel windproject.

Aanvullend daarop, en afwijkend van de vijfpuntsschaal die verder in het MER gehanteerd wordt, is een extra beoordelingsklasse toegevoegd ('---') voor locaties die gelegen zijn in het verzorgingsgebied van hoofdstation Hapert. Van dit gebied heeft Enexis aangegeven dat de aansluiting van meer grootschalige opwek op korte- en middellange termijn niet mogelijk is, omdat eerst de capaciteit van het station moet worden uitgebreid. Dit heeft deels te maken met de recente aansluiting van enkele grote windparken in de gemeenten Reusel – De Mierden (windpark High Tech Agrocampus) en Bladel (Windpark De Pals). Omdat met dit capaciteitsprobleem de kans bestaat dat realisatie voor 2030 niet mogelijk is kunnen windparklocaties in dit gebied mogelijk geen bijdrage leveren aan de RES, die kijkt naar de mogelijkheden tot 2030.

Tabel 24 **Beoordelingskader netinpassing windenergie**

Score	Beoordeling van windparklocaties
Afstand tot hoofdstation	
- - -	Ligging in verzorgingsgebied van hoofdstation Hapert.
- -	> 10 km afstand tot hoofdstation
-	5 tot 10 km afstand tot hoofdstation
0	<5 km tot hoofdstation

N.B. een belangrijk voordeel voor systeemefficiëntie is dat zonne- en/of windparken bij elkaar in de buurt liggen, zodat ofwel gebruik gemaakt kan worden van cable pooling ofwel de eventuele verzwaring van het net op een efficiënte manier kan worden opgepakt. Daarom zijn locaties waar zowel zon als wind mogelijk zijn gunstig vanuit het oogpunt van systeemefficiëntie. Omdat wind meer ruimtelijke belemmeringen kent en er wel zon-locaties zijn waar geen wind mogelijk is, maar geen windparklocaties waar geen zonneparken mogelijk zijn, is een beoordelingscriterium op dit onderwerp (combinatie zon/wind) alleen opgenomen als beoordelingscriterium voor zon. Zie daarvoor paragraaf 7.6.

De effectbeoordeling conform bovenstaande tabel is opgenomen in Tabel 25 op pagina 97.

6.8 Samenvatting effectbeoordeling windparklocaties

Tabel 25 **Samenvattende beoordelingstabel windparklocaties.**

		OPBR.	LEEFOMGEVING					LANDSCHAP			ECOLOGIE							NET
Parklocatie	Zoekgebied	Energie-opbrengst (GWh)	Woningen < 500m	Woningen < 1000 m	Woningen<500m per GWh	Woningen<1000m per GWh	Andere geluidsbronnen	Effect op herkomstwaarde	Effect op gebruikswaarde	Effect op belevingswaarde	Natura 2000-gebieden	Natuurnetwerk Brabant	Hotspots	Broedvogels	Wintervogels	Vleermuizen	Overige besch. srt.	Afstand tot netcapaciteit
Windparklocaties binnen zoekgebieden concept-RES																		
01-1	01	45	22	88	0,5	2,0	0	--	-	-	0	-		-	-	--	0	-
01-2	01	45	17	130	0,4	2,9	0	-	--	--	0	-		-	-	--	0	0
03-1	03	45	13	294	0,3	6,5	-	0	--	--	0	-		--	-	0	-	-
04-1	04	45	24	118	0,5	2,6	-	0	--	--	0	0		-	-	0	0	-
07-1	07	45	4	41	0,1	0,9	-	--	--	--	0	-		-	-	--	0	-
07-2	07	60	6	31	0,1	0,5	-	--	--	-	0	-		-	--	--	0	-
13-1	13	45	6	1611	0,1	35,8	-	-	--	--	0	--		-	-	--	-	0
15-1	15	45	12	45	0,3	1,0	-	--	--	-	-	--		--	--	--	0	0
17-1	17	60	24	83	0,4	1,4	0	0	--	-	-	-		--	-	--	-	-
17-2	17	45	9	34	0,2	0,8	-	0	--	--	-	-		--	-	--	0	--
17-3	17	45	11	44	0,2	1,0	0	-	--	-	-	-		--	-	--	0	--
18-1	18	45	13	41	0,3	0,9	0	--	--	-	-	0		-	-	0	0	0
19-1	19	45	1	67	0,0	1,5	0	--	--	-	-	-		--	--	--	-	0
19-2	19	45	1	6	0,0	0,1	0	--	--	--	-	-		--	--	--	-	0
19-3	19	60	4	738	0,1	12,3	0	--	--	-	-	-		--	-	--	-	-
19-4	19	45	27	369	0,6	8,2	0	--	--	-	-	-		-	-	--	0	-
19-5	19	45	35	768	0,8	17,1	0	--	--	-	-	-		0	0	--	0	-
02-1	2	45	22	81	0,5	1,8	0	0	--	-	0	-		-	-	--	-	-
20-1	20	60	6	97	0,1	1,6	0	-	--	-	-	-		-	-	--	0	-
20-2	20	45	7	15	0,2	0,3	0	-	--	-	-	-		--	--	--	0	-
20-3	20	60	8	44	0,1	0,7	0	0	--	0	-	-		-	-	--	-	0
21-1	21	45	6	35	0,1	0,8	-	--	--	--	--	--		-	--	--	-	--
24-1	24	60	16	48	0,3	0,8	-	-	--	-	-	-		-	-	--	-	0
25-1	25	45	41	112	0,9	2,5	-	0	--	-	-	0		--	--	0	0	-
26-1	26	45	9	44	0,2	1,0	0	-	--	-	-	0		-	--	0	0	-
29-1	29	60	2	18	0,0	0,3	0	--	--	-	0	-		--	--	--	0	---
29-2	29	60	9	26	0,2	0,4	-	--	--	--	0	-		-	-	--	0	---
31-1	31	60	11	39	0,2	0,7	0	--	--	0	-	0		-	--	--	-	--
K45b	33	60	9	27	0,2	0,5	0	-	-	-	-	-		--	--	--	-	---
K46b	33	45	2	17	0,0	0,4	0	-	-	0	0	-		--	--	--	-	---
K49b	33	60	6	13	0,1	0,2	0	0	-	0	0	-		--	--	--	-	---
K50b	33	45	23	156	0,5	3,5	0	0	--	-	0	-		-	-	--	-	---
K51b	33	45	4	6	0,1	0,1	0	0	-	-	-	-		-	--	--	-	---
Windparklocaties buiten zoekgebieden, buiten de Kempengemeenten																		
B1	geen	45	27	107	0,6	2,4	0	0	--	--	0	0		-	-	0	-	-
B2	geen	45	21	242	0,5	5,4	0	0	--	-	0	-		-	0	--	0	0
B3	geen	45	14	429	0,3	9,5	0	0	--	-	0	-		0	0	--	0	0
B4	geen	45	55	826	1,2	18,4	0	--	--	-	0	-		-	-	--	-	0
B5	geen	45	2	457	0,0	10,2	-	-	--	--	0	-		-	-	--	-	0
B6	geen	45	7	628	0,2	14,0	-	0	--	--	-	-		-	-	--	-	0
B7	geen	45	63	1455	1,4	32,3	0	0	--	--	0	-		0	0	--	0	-
B8	geen	45	23	759	0,5	16,9	-	0	--	--	-	0		-	-	--	0	-
Windparklocaties buiten zoekgebieden, binnen de Kempengemeenten																		
K06b	geen	45	20	66	0,4	1,5	0	-	--	-	0	0		-	0	0	0	--
K07	geen	60	0	55	0,0	0,9	0	-	--	-	0	-		--	--	--	0	-
K08	geen	45	31	81	0,7	1,8	-	-	--	--	0	0		-	--	0	-	---
K21	geen	45	4	131	0,1	2,9	0	-	--	-	0	-		-	0	--	-	---

K22	geen	45	35	357	0,8	7,9	0	-	--	-	0	0	-	-	0	0	---
K23b	geen	45	25	700	0,6	15,6	0	-	--	-	0	-	-	-	--	0	---
K24	geen	60	23	491	0,4	8,2	0	-	--	-	0	-	-	-	--	-	---
K25b	geen	45	8	97	0,2	2,2	-	0	--	-	0	--	-	-	--	-	---
K26b	geen	60	13	272	0,2	4,5	-	0	--	-	0	-	-	-	--	-	---
K27b	geen	60	2	15	0,0	0,3	0	-	-	0	-	0	--	--	--	0	---
K28b	geen	45	26	79	0,6	1,8	0	-	--	-	0	0	--	-	0	0	---
K31b	geen	45	12	157	0,3	3,5	0	--	--	-	0	-	--	-	--	-	-
K32b	geen	45	60	1210	1,3	26,9	-	-	--	-	0	-	-	0	--	-	---
K33b	geen	45	2	372	0,0	8,3	0	-	--	-	0	-	-	-	--	-	-
K35b	geen	45	12	785	0,3	17,4	-	-	--	-	0	-	-	--	--	0	-
K36b	geen	45	27	633	0,6	14,1	-	-	--	-	0	-	--	-	--	0	---
K37b	geen	45	13	69	0,3	1,5	0	-	--	-	0	-	-	-	--	0	---
K39b	geen	60	22	251	0,4	4,2	0	-	--	-	0	-	-	-	--	-	---
K41	geen	45	20	462	0,4	10,3	0	-	--	0	0	0	-	-	0	0	---
K42	geen	60	4	44	0,1	0,7	0	--	--	-	0	-	--	-	--	-	---
K43b	geen	60	10	50	0,2	0,8	0	--	--	0	0	-	--	--	--	0	---
K47b	geen	45	63	647	1,4	14,4	0	-	--	-	0	-	-	-	--	-	---
K48	geen	45	13	478	0,3	10,6	0	-	--	0	0	-	-	-	0	0	---
K53	geen	45	21	77	0,5	1,7	0	-	-	0	-	-	-	-	--	0	---

6.8.1 *Duiding windparklocaties buiten zoekgebieden*

De locaties binnen de Kempengemeenten, maar buiten zoekgebieden in de concept-RES zijn ook reeds in het planMER voor de Kempengemeenten aan bod gekomen, en worden verder niet in dit planMER aangehaald. Zie ook paragraaf 3.4.2 over de status en totstandkoming van zoekgebieden en windparklocaties in de Kempengemeenten.

De locaties buiten de zoekgebieden en buiten de Kempengemeenten (windparklocaties B1 t/m B8) worden hieronder in detail op kaart getoond. Aangezien deze bestuurlijk reeds zijn afgevallen worden deze locaties niet verder betrokken in de alternatievenontwikkeling, maar de effectbeoordeling kan wellicht in de toekomst nog van dienst zijn als een of meerdere van deze locaties alsnog in overweging genomen worden.

Figuur 44 **Windparklocaties buiten de zoekgebieden en buiten de Kempengemeenten. De effectbeoordeling van deze locaties is te vinden in Tabel 25.**

6.9 Effectbeoordeling zoekgebieden windenergie – milieuthema's

De effectbeoordeling van de zoekgebieden is grotendeels een aggregatie van de milieueffecten van de individuele windparklocaties die binnen die zoekgebieden gelegen zijn, met uitzondering van cumulatieve effecten van windparklocaties binnen 1 zoekgebied.

6.9.1 *Energieopbrengst*

De aantallen windturbines van de verschillende windparklocaties binnen een zoekgebied opgeteld geven de verwachte energieproductie van dat zoekgebied. De aanname van 15 GWh per windturbine per jaar zoals beschreven in paragraaf 6.3 blijft onveranderd. Om een onderscheidende beoordeling te geven zijn de beoordelingsklassen als volgt:

Tabel 26 **Beoordelingscriterium energieproductie zoekgebieden windenergie.**

Beoordelingklassen	
0	Zoekgebied binnen het verzorgingsgebied van hoofdstation Hapert
+	6 of minder windturbines / ≤ 90 GWh/jr
++	7 of meer windturbines / ≥ 105 GWh/jr

Tabel 27 **Effectbeoordeling energieproductie zoekgebieden windenergie.**

Zoekgebied	Aantal windturbines	Energie-opbrengst (GWh)
1	6	90
2	3	45
3	3	45
4	3	45
7	7	105
13	3	45
15	3	45
17	10	150
18	3	45
19	16	240
20	11	165
21	3	45
24	4	60
25	3	45
26	3	45
29	8	120
31	4	60
33	17	255

6.9.2 *Leefomgeving*

Binnen de zoekgebieden is onderzocht hoeveel woningen er binnen 500 en 1000 meter liggen van *tenminste een windparklocatie*. Het beoordelingskader is ongewijzigd ten opzichte van de beoordeling van individuele windparklocaties in paragraaf 6.4.

Tabel 28 **Effectbeoordeling leefomgeving zoekgebieden windenergie.**

Zoekgebied	Woningen <500m	Woningen <1000 m	Woningen <500m per GWh	Woningen <1000m per GWh	Andere geluidsbronnen
1	35	173	0,4	1,9	nee
2	8	44	0,2	1,0	nee
3	13	294	0,3	6,5	ja
4	24	118	0,5	2,6	ja
7	10	72	0,1	0,7	ja
13	6	1611	0,1	35,8	ja
15	12	45	0,3	1,0	ja
17	44	150	0,3	1,0	nee
18	13	41	0,3	0,9	nee
19	61	1579	0,3	6,6	nee
20	31	183	0,2	1,1	nee
21	6	35	0,1	0,8	ja
24	16	48	0,3	0,8	ja
25	41	112	0,9	2,5	ja
26	50	149	1,1	3,3	nee
29	10	33	0,083	0,3	ja
31	11	39	0,2	0,7	nee
33	43	196	0,2	0,8	nee

6.9.3 *Landschap*

Het beoordelingskader uit paragraaf 6.5 gaat ook op voor de zoekgebieden. In aanvulling daarop is er een aanvullend beoordelingscriterium te formuleren:

- Visuele interferentie tussen windparken: de mate van samenhang of verstoring tussen mogelijke nieuwe windparken onderling en met bestaande windparken in de nabije omgeving.

6.9.3.1 Visuele interferentie

De wijze van inpassing van nieuwe windparken ten opzichte van bestaande windparken kan grote invloed uitoefenen op hoe de windparken door de waarnemer worden beleefd.

Windparken kunnen de beleving van elkaars inpassing versterken of juist onduidelijkheid scheppen. Nabijgelegen windparken die van elkaar verschillen in opstellingsvorm en richting kunnen (negatieve) invloed op elkaar uitoefenen. Daarnaast kunnen verschillen in bouwvorm en hoogte van windparken bijdragen aan een rommelig totaalbeeld en daardoor negatief bijdragen aan de landschappelijke beleving. Verschillen in bouwvorm en hoogte tussen bestaande en nieuwe windturbines vallen buiten het detailniveau van het planMER en worden daarom niet meegenomen in de analyse.

Om een vergelijking te kunnen maken, wordt ervan uitgegaan dat alle windparklocaties binnen een zoekgebied gerealiseerd zijn.

Moderne windturbines van ca. 200 – 225 meter hoog zijn al snel te zien vanaf enkele kilometers afstand. De afstand van de waarnemer ten opzichte van de twee windparken speelt een belangrijke rol. Ook de mate waarin bestaande beplanting en bebouwing aanwezig is heeft invloed op de zichtbaarheid van de windparken. Wegens de relatief gesloten landschappen die in de MRE te vinden zijn, wordt er gemeten met een straal van 2 kilometer (10x de tiphoogte van 200m). Bestaande windparken en windparken in ontwikkeling worden meegenomen in de vergelijking. Per windparklocatie die binnen de zoekgebieden valt wordt bekeken in welk landschapstype deze zijn gesitueerd.

De vraag die bij dit beoordelingscriterium kan worden gesteld, luidt:

Vindt er visuele interferentie tussen windparken plaats en wat is hierdoor de invloed die de windparken op elkaar hebben?

Het antwoord op deze vraag bepaalt de score van de windparklocaties op dit beoordelingscriterium. De antwoorden en scores die daaraan gekoppeld zijn, staan in Tabel 29 weergegeven.

Tabel 29 **Beoordelingsschema voor het beoordelingscriterium 'Visuele interferentie tussen windparken'.**

Negatief	Licht negatief
Wanneer windparken binnen een straal van twee kilometer bij elkaar staan, er veel interferentie plaatsvindt en er geen eenduidige opstellingsstructuur is tussen de windparken.	Wanneer er bij windparken binnen een straal van twee kilometer een eenduidige opstellingsstructuur is, maar er toch een kleine opstellingsverschil is wat de beleving van elkaars inpassing kan beïnvloeden.
Neutraal	**Licht positief**
Wanneer windparken binnen twee kilometer t.o.v. elkaar geen negatieve invloed op elkaars uitstraling of positionering als geheel hebben. De kenmerken tussen de windparken zijn eenduidig en op grote lijnen vergelijkbaar. De ruimtelijke kenmerken waarin de windturbines zijn gepositioneerd ten opzichte van elkaar blijven gelijk. De mogelijke windturbineopstelling scoort ook neutraal wanneer er geen ander windpark is (binnen twee kilometer) waarmee interferentie kan ontstaan	Wanneer windparken, binnen een straal van twee kilometer, met vergelijkbare eigenschappen op een dusdanige manier worden gepositioneerd waardoor ze de (ruimtelijke) herkenbaarheid van elkaars opstelling versterken.

Figuur 45 **Kaart met in het zwart aangegeven de windturbine lijnopstellingen van de windturbineopstellingen die in de zoekgebieden uit de concept-RES liggen. De blauwe en groene kleur rondom de lijnen is de twee kilometer bufferzone.**

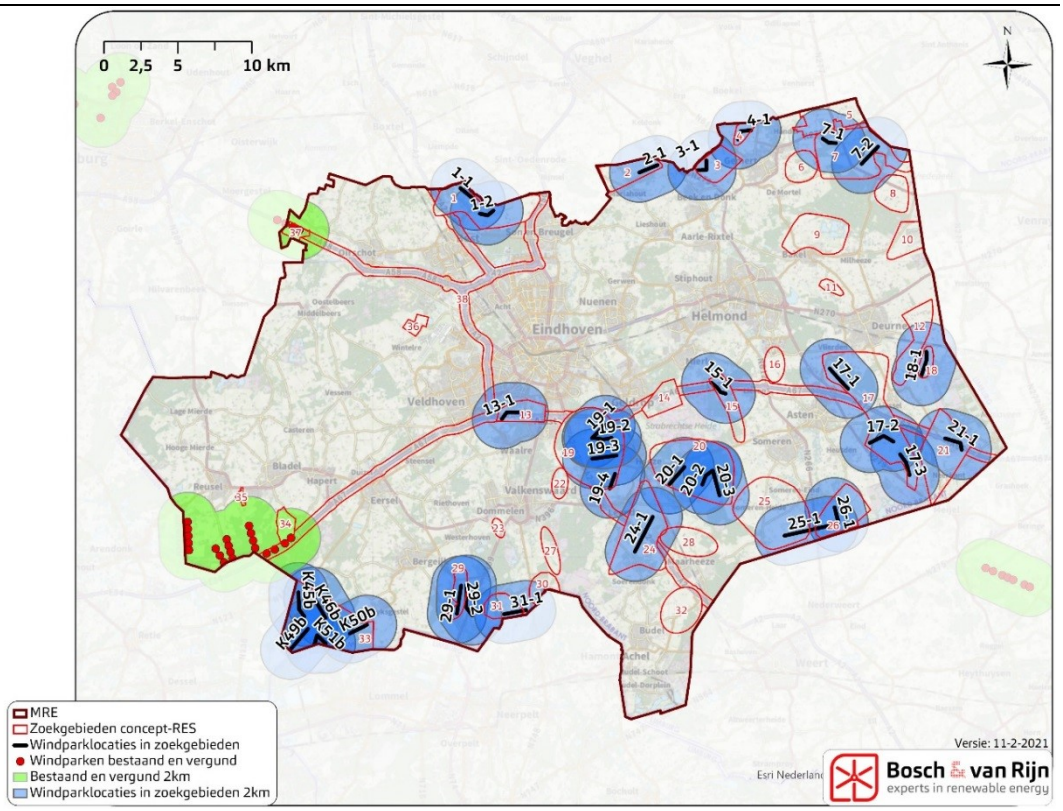

Het beoordelingscriterium interferentie wordt toegevoegd aan de beoordelingscriteria uit paragraaf 6.5 om te komen tot een volledige landschappelijke effectbeoordeling per zoekgebied:

Tabel 30 **Effectbeoordeling landschap zoekgebieden windenergie.**

Zoekgebied	Interferentie	Effect op: Herkomstwaarde	Gebruikswaarde	Belevingswaarde
1	--	--	--	--
2	0	0	--	-
3	0	0	--	--
4	0	0	--	--
7	0	--	--	--
13	0	-	--	--
15	0	--	--	-
17	-	0	--	-
18	0	--	--	-
19	--	--	--	-
20	--	-	--	-
21	0	--	--	--
24	0	-	--	-
25	0	0	--	-
26	--	-	--	-
29	-	--	--	--
31	0	--	--	0
33	--	0	--	-

6.9.4 *Ecologie*

Binnen de zoekgebieden is onderzocht wat de mogelijke effecten zijn op ecologie. Het beoordelingskader is ongewijzigd ten opzichte van de beoordeling van individuele windparklocaties in paragraaf 6.5.6. De beoordeling van het zoekgebied is de aggregatie van de mogelijke windparklocaties, waarbij per beoordelingscriterium de meest negatieve score is overgenomen. Alleen indien één enkele windparklocatie zorgt voor een negatievere beoordeling is dit niet als maatgevend meegenomen.

Tabel 31 **Effectbeoordeling ecologie zoekgebieden windenergie.**

Zoekgebied	N2000	NNB	Hot-spots	Broedvogels	Wintervogels	Vleermuizen & overige besch. srt
1	0	-		-	-	--
2	0	-		-	-	--
3	0	-		--	-	-
4	0	0		-	-	0
7	0	-		-	-	--
13	0	--		-	-	--
15	-	--		--	--	--
17	-	-		--	-	--
18	-	0		-	-	0
19	-	-		--	--	--
20	-	-		-	-	--
21	--	--		-	--	--
24	-	-		-	-	--
25	-	0		--	--	0
26	-	0		-	--	0

29	0	-	-	-	--
31	-	0	-	--	--
33	-	-	--	--	--

6.9.5 *Netinpassing*

De effectbeoordeling voor het thema netinpassing is ongewijzigd ten opzichte van de beoordeling van de individuele windparklocaties in paragraaf 6.7.

Tabel 32 **Effectbeoordeling netinpassing zoekgebieden windenergie.**

Zoekgebied	Afstand tot station
1	-
2	-
3	-
4	-
7	-
13	0
15	0
17	--
18	--
19	-
20	-
21	--
24	0
25	-
26	-
29	---
31	--
33	---

6.10 Effectbeoordeling zoekgebieden windenergie - bredere thema's

Naast de milieuthema's zijn in de concept-RES ook enkele andere onderwerpen benoemd die belangrijk zijn binnen de metropoolregio en daarom ook in de ruimtelijke afweging voor grootschalige opwek betrokken moeten worden.
Onderstaande paragrafen schetsen de wijze waarop deze thema's betrokken zijn bij de beoordeling van de zoekgebieden en tonen diverse kaarten om deze beoordeling te illustreren. De beoordeling zelf is voor alle bredere thema's gebundeld weergegeven in paragraaf 6.10.6.

6.10.1 *Landbouw*

Windturbines staan als elementen buiten het huidige en toekomstige gebruik van de omgeving waarin zij staan. Eventuele meekoppelkansen voor de landbouw zijn met name financieel van aard (de grondvergoeding wordt door de agrariër gebruikt om zijn bedrijfsvoering te verduurzamen of, in geval van bedrijfsbeëindiging, om afbraak van bedrijfsgebouwen te bekostigen.
Dergelijke situaties zullen zich overwegend voordoen in de kleinschaliger landschappen, waar de structuren zich minder lenen voor efficiënte agrarische bedrijfsvoering.

Criterium: meekoppelkansen landbouwtransitie	
0	Windparklocatie geheel buiten kleinschalig landschap.
+	Windparklocatie (gedeeltelijk) gelegen binnen kleinschalig landschap.

Figuur 46 **Ligging van windturbines t.o.v. kleinschalige landschappen, waar meekoppelkansen met de landbouwtransitie te verwachten zijn.**

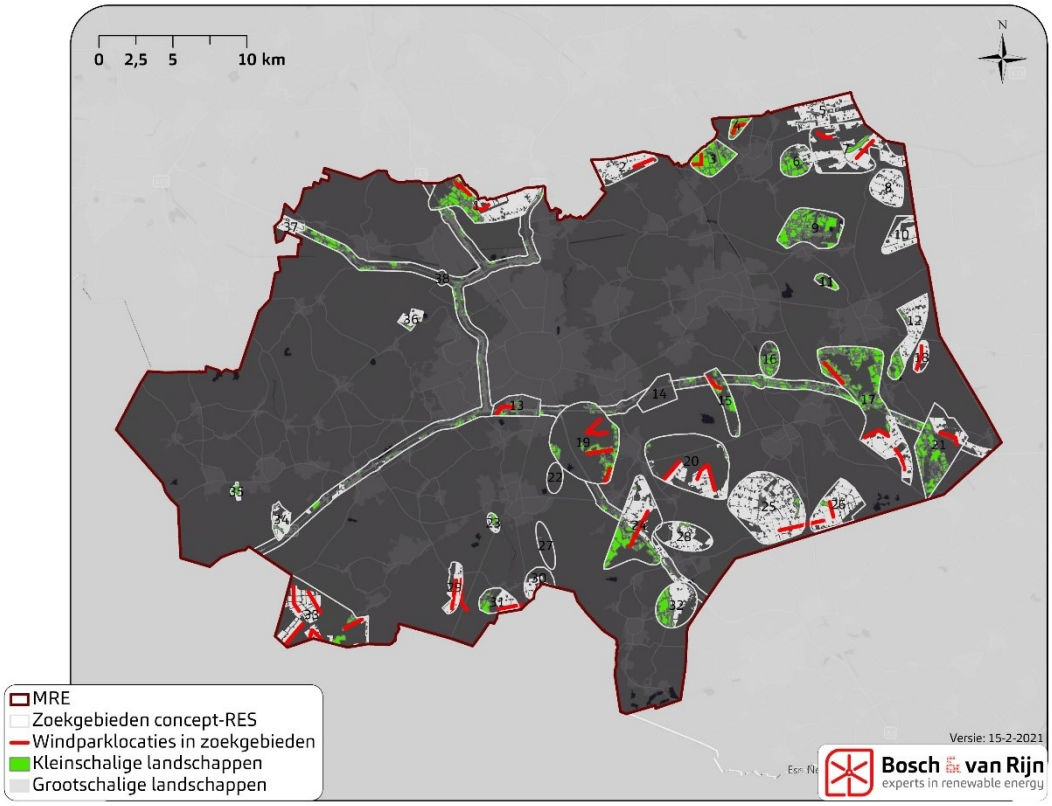

6.10.2 *Natuurontwikkeling*

Zoals in de concept-RES beschreven kan de realisatie van windparken een indirect positief gevolg hebben voor natuurontwikkeling in de vorm van compensatie door nieuw in te richten (natuur)percelen. Dit kan gebeuren door invulling van de gebieden die planologisch al tot het Natuurnetwerk Brabant (NNB) behoren, maar nog niet fysiek tot natuur zijn ontwikkeld.
Eventuele natuurversterking buiten het natuurnetwerk zal logischerwijs plaatsvinden in een bufferzone tussen natuurgebieden en overige gebieden. Dergelijke gebieden zijn reeds in het provinciale beleid van een aanduiding voorzien: de Groenblauwe mantel. Met de groenblauwe mantel worden gebieden aangeduid met multifunctioneel cultuurlandschap die dienen als buffer voor waardevolle natuurgebieden tegen invloeden van buitenaf. Met de Groenblauwe mantel wordt tevens de structuur van het NNB versterkt. Binnen de Groenblauwe mantel moet op zoek worden gegaan naar nieuwe economische dragers waarmee ecologische waarden (biodiversiteit, stikstofreductie) en overige waarden kunnen worden gecreëerd. Energieprojecten kunnen worden ingezet om de ontwikkeling van natuurgebieden en de Groenblauwe mantel mogelijk te maken.

Hoewel de concept-RES ook de mogelijkheid noemt van verdienmodellen die kunnen worden ingezet voor natuurontwikkeling wordt deze lijn in het planMER niet verder doorgezet: dergelijke koppeling hoeft geen geografische component te hebben (de te ontwikkelen natuur hoeft niet nabij het te ontwikkelen windpark te liggen), waardoor geen onderscheidende beoordeling op dit onderwerp mogelijk is.

Criterium: natuurversterking door inrichting nog te realiseren NNB	
0	Geen nog te realiseren NNB nabij windparklocaties in zoekgebied.
+	Zoekgebied met windparklocatie(s) en nog te realiseren NNB
Criterium: natuurversterking door versterking groenblauwe mantel	
0	Geen groenblauwe mantel nabij windparklocaties in zoekgebied
+	Zoekgebied met windparklocatie(s) (deels) binnen de groenblauwe mantel.

Figuur 47 **Ligging van bestaand (donkergroen) en nog te realiseren NNB (lichtgroen). Ligging van een windpark nabij de lichtgroene gebieden leidt tot een positieve score voor het betreffende zoekgebied.**

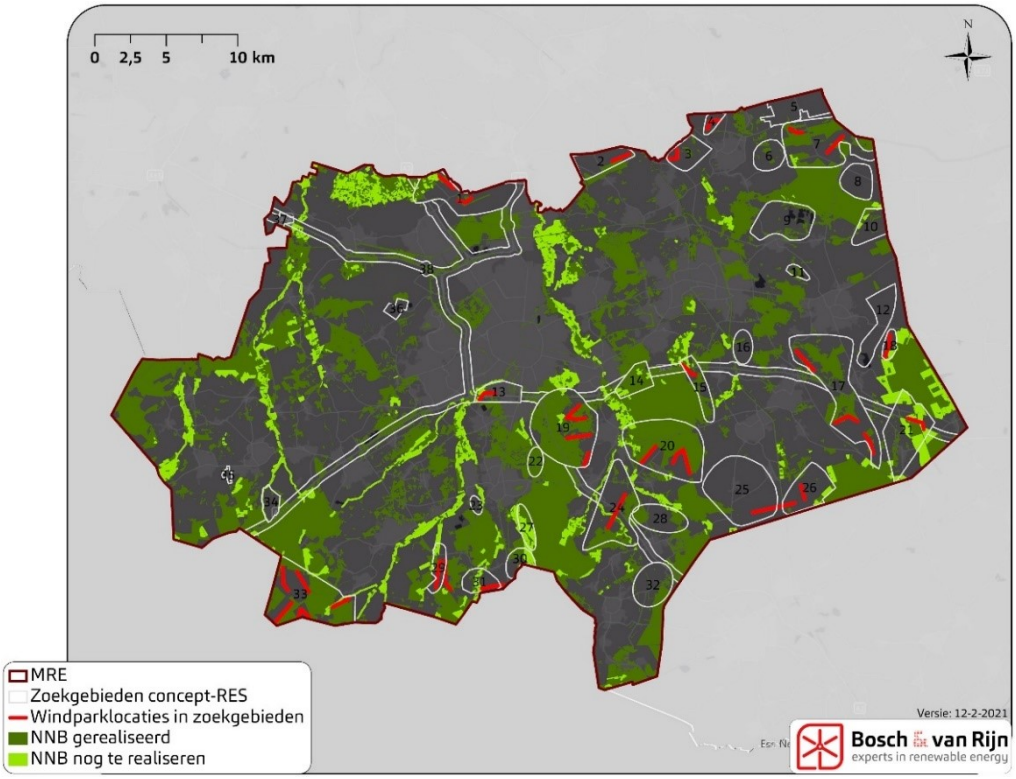

Figuur 48 **Ligging van de groenblauwe mantel t.o.v. de windparklocaties binnen de zoekgebieden.**

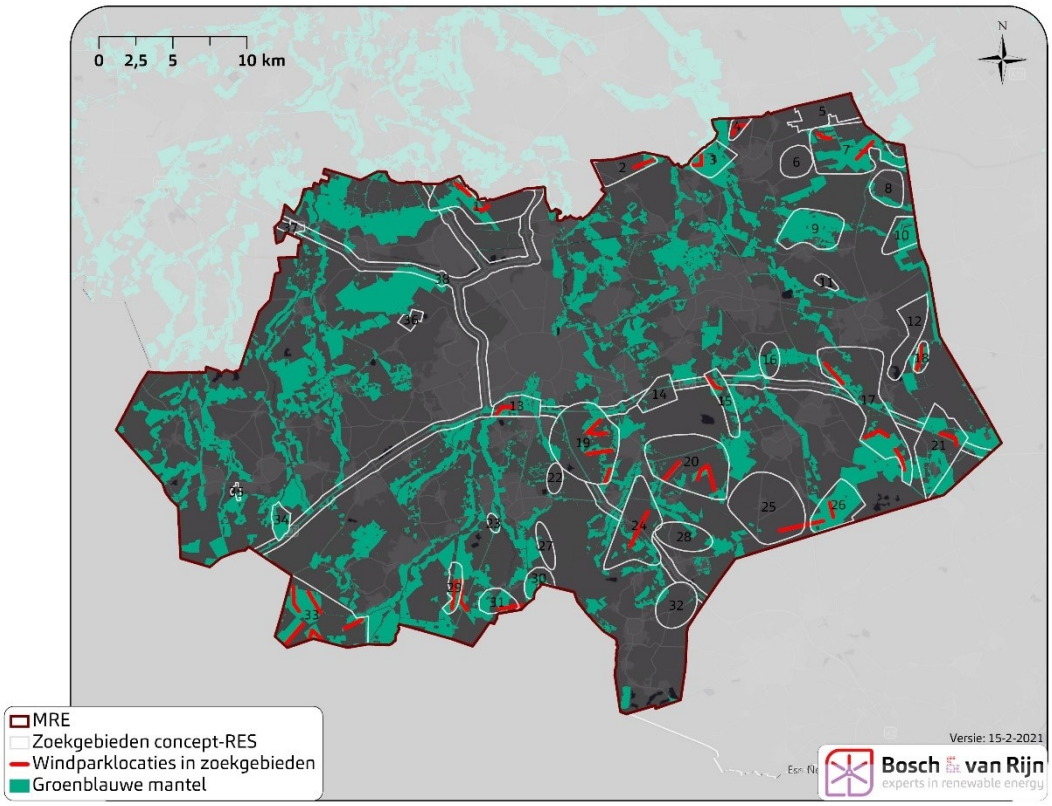

6.10.3 *Economie*

Aangezien het planMER de onderbouwing is voor de RES 1.0 die ziet op 2030, valt toepassing van nieuwe technologieën buiten de reikwijdte van het planMER. Toekomstige werkgelegenheid kan samengaan met (de bouw en exploitatie) van windparken, maar zorgt niet voor onderscheidende effecten.
Beoordelingscriteria die wel een raakvlak hebben met dit bredere thema zijn

- Ligging t.o.v. grootverbruikers van energie (dichtbij scoort beter i.v.m. directe koppeling, verduurzaming (innovatieve) bedrijfsvoering en verlichting van de belasting op het net). Score is toegekend op basis van ligging t.o.v. bedrijventerreinen.
- Aantal recreatiebestemmingen binnen 500 meter van windparklocaties binnen de zoekgebieden.

Criterium: economische meekoppelkans door ligging nabij bedrijventerrein(en)	
0	Geen bedrijventerrein binnen 500m van windparklocaties binnen zoekgebied.
+	Tenminste 1 bedrijventerrein binnen 500m van windparklocatie binnen zoekgebied.
Criterium: economische hinder door (vermeend) effect op recreatie.	
0	Niet meer dan 1 recreatiebestemming binnen 500m van windparklocatie in zoekgebied.
-	Meer dan 1 recreatiebestemming binnen 500m van windparklocatie in zoekgebied.

Figuur 49 **Ligging van windparklocaties en zoekgebieden ten opzichte van bedrijventerreinen en recreatiebestemmingen.**

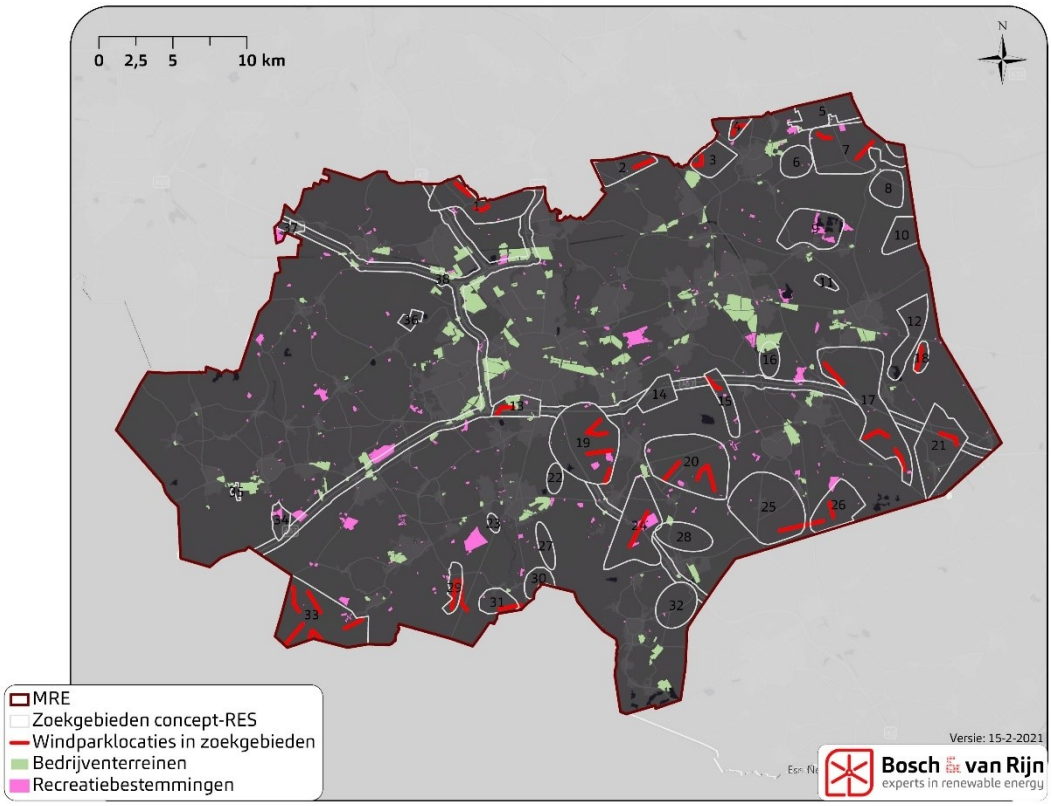

6.10.4 *Water*

Windturbines hebben een klein direct ruimtebeslag en veroorzaken geen vervuiling van grondwater door uitspoeling of uitloging.
Windparken hebben geen invloed op de waterkwaliteit en slechts in beperkte mate invloed op de waterbergingscapaciteit van een gebied.
Enkel wanneer binnen een zoekgebied een windparklocaties (deels) in een waterbergingsgebied staat zal dit tot een score voor dat zoekgebied leiden.

Criterium: effect op waterbergingscapaciteit	
0	Geen windparklocaties (deels) binnen waterbergingsgebieden.
-	Tenminste 1 windparklocatie (deels) binnen een waterbergingsgebied.

Figuur 50 **Ligging van windparklocaties t.o.v. waterbergingsgebieden.**

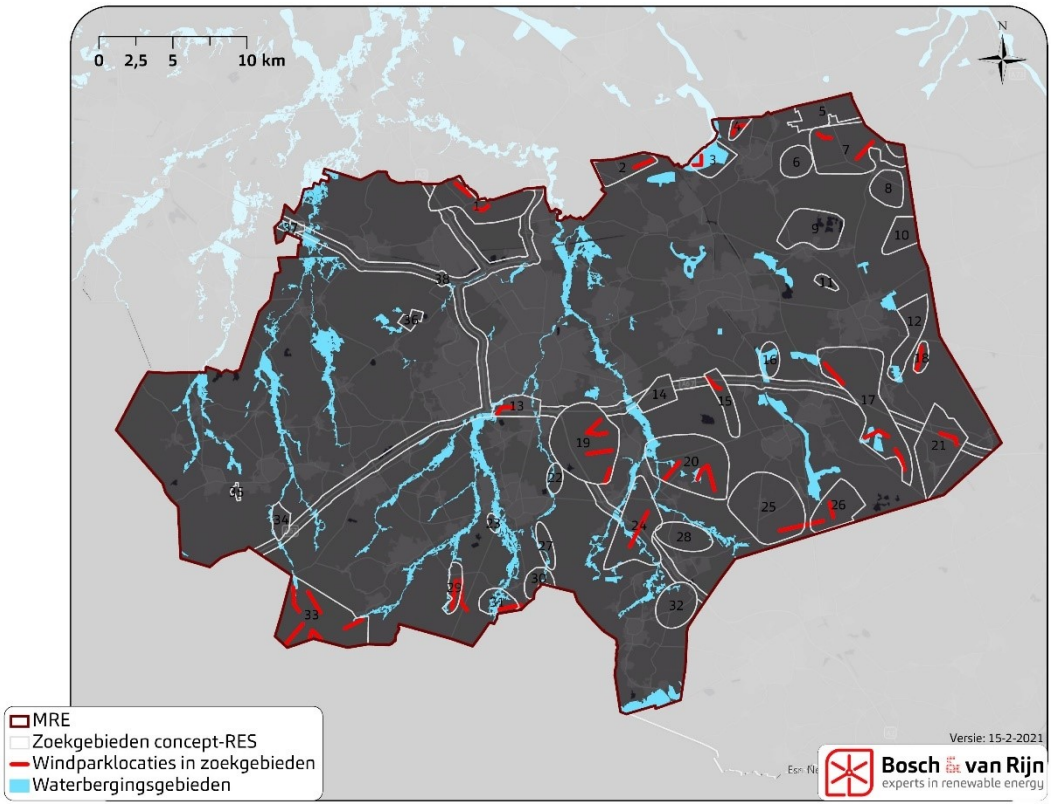

6.10.5 *Radar*

Zoals aangegeven in het overzicht van harde en zachte belemmeringen (paragraaf 4.2) liggen sommige zoekgebieden geheel of gedeeltelijk binnen de 500-voetszone van de vliegvelden Eindhoven-Volkel-de Peel. In dat geval scoort het betreffende zoekgebied '-'.

Criterium: ligging binnen 500-voetszone	
0	Geen windparklocaties (deels) binnen 500-voetszone.
-	Tenminste 1 windparklocatie (deels) binnen 500-voetszone.

Figuur 51 **Ligging van de 500-voetszone ten opzichte van de windparklocaties en zoekgebieden in de MRE. Overige toetsingsvlakken voor luchtvaart (opgenomen in Figuur 9) gelden als minder 'harde' belemmering en zijn daarom niet in dit beoordelingscriterium betrokken.**

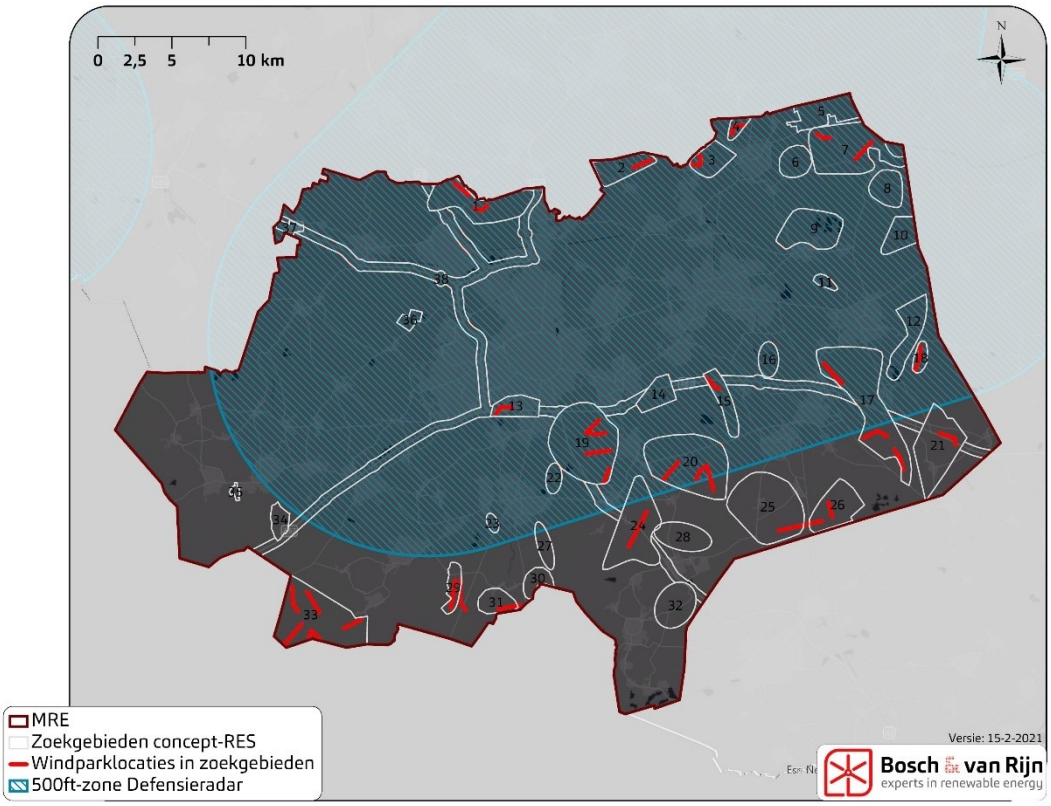

6.10.6 *Effectbeoordeling bredere thema's wind*

Tabel 33 **Effectbeoordeling bredere thema's zoekgebieden windenergie.**

Zoekgebied	Landbouw	Natuur - nog te real. NNB	Natuur - groenbl. mantel	Economie – Ligging nabij grootverbruikers	Economie – Ligging nabij recreatiebestemmingen	Water - in waterberging	Radar - in 500-voetszone
1	+	0	+	0	0	0	-
2	0	0	+	0	-	0	-
3	+	0	+	+	0	-	-
4	+	0	0	0	0	0	-
7	0	0	+	+	0	0	-
13	0	+	+	+	0	-	-
15	0	+	+	0	-	0	-
17	+	0	+	+	0	-	0
18	0	+	+	0	0	0	-
19	+	+	+	0	-	0	-
20	0	+	+	+	-	-	-
21	0	+	+	+	0	0	0
24	0	+	0	+	-	-	0
25	0	0	0	+	0	0	0
26	0	0	+	0	0	0	0
29	0	+	+	0	0	0	0

31	0	+	+	+	0	0	0
33	0	0	+	0	-	0	0

6.11 Samenvatting effectbeoordeling zoekgebieden – windenergie

De tabel op de volgende pagina toont alleen de zoekgebieden met windparklocaties. Per zoekgebied zijn zowel de milieuthema's als de bredere thema's weergegeven.

Tabel 34 Effectbeoordeling windenergie zoekgebieden – milieuthema's en bredere thema's.

	Opbrengst		Leefomgeving					Landschap				Ecologie						Net	Bredere thema's						
Zoekgebied	Aantal windturbines	Energie-opbrengst (GWh)	Aantal woningen < 500m	Aantal woningen < 1000 m	Woningen<500m per GWh	Woningen<1000m per GWh	Andere geluidsbronnen	Interferentie?	Effect op herkomstwaarde	Effect op gebruikswaarde	Effect op belevingswaarde	Natura 2000-gebieden	Natuurnetwerk Brabant	Hotspots	Broedvogels	Wintervogels	Vleermuizen & overige besch.	Afstand tot netcapaciteit	Landbouw - meekoppelkansen	Natuur - nabij nog te real. NNB	Natuur - nabij groenbl. mantel	Ligging t.o.v. grootverbruikers	Recreatiebestemmingen	Water - in waterberging	Radar - Ligging in 500-voetszone
1	6	90	35	173	0,4	1,9	nee	--	--	--	--	0	-		-	-	--	-	+	0	+	0	0	0	-
2	3	45	8	44	0,2	1,0	nee	0	0	--	-	0	-		-	-	--	-	0	0	+	0	-	0	-
3	3	45	13	294	0,3	6,5	ja	0	0	--	--	0	-		--	-	-	-	+	0	+	+	0	-	-
4	3	45	24	118	0,5	2,6	ja	0	0	--	--	0	0		-	-	0	-	+	0	0	0	0	0	-
7	7	105	10	72	0,1	0,7	ja	0	--	--	--	0	-		-	-	--	-	0	0	+	+	0	0	-
13	3	45	6	1611	0,1	35,8	ja	0	-	--	--	0	--		-	-	--	0	0	+	+	+	0	-	-
15	3	45	12	45	0,3	1,0	ja	0	--	--	-	-	--		--	--	--	0	0	+	+	0	-	0	-
17	10	150	44	150	0,3	1,0	nee	-	0	--	-	-	-		--	-	--	--	+	0	+	+	0	-	0
18	3	45	13	41	0,3	0,9	nee	0	--	--	-	-	0		-	-	0	--	0	+	+	0	0	0	-
19	16	240	61	1579	0,3	6,6	nee	--	--	--	-	-	-		--	--	--	-	+	+	+	0	-	0	-
20	11	165	31	183	0,2	1,1	nee	--	-	--	-	-	-		-	-	--	-	0	+	+	+	-	-	-
21	3	45	6	35	0,1	0,8	ja	0	--	--	--	--	--		-	--	--	--	0	+	+	+	0	0	0
24	4	60	16	48	0,3	0,8	ja	0	-	--	-	-	-		-	-	--	0	0	+	0	+	-	-	0
25	3	45	41	112	0,9	2,5	ja	0	0	--	-	-	0		--	--	0	-	0	0	0	+	0	0	0
26	3	45	50	149	1,1	3,3	nee	--	-	--	-	-	0		-	--	0	-	0	0	+	0	0	0	0
29	8	120	10	33	0,083	0,3	ja	-	--	--	--	0	-		-	-	--	---	0	+	+	0	0	0	0
31	4	60	11	39	0,2	0,7	nee	0	--	--	0	-	0		-	--	--	--	0	+	+	+	0	0	0
33	17	255	43	196	0,2	0,8	nee	--	0	--	-	-	-		--	--	--	---	0	0	+	0	-	0	0

Hoofdstuk 7 Omgevingseffecten zon

7.1 Inleiding effectbeoordeling zon

In zonneparken wordt elektrische energie opgewekt met pv-panelen die aaneengeschakeld en in rijen opgesteld zijn. Dit is het panelenveld, het functionele deel van het zonnepark. De opstelling van de panelen kan daarbij zowel zuid- als oost-westgericht zijn. De panelenopstellingen kunnen een hoogte hebben tot circa één meter, maar gebruikelijker is een hoogte tussen de twee tot drie meter. Buiten het panelenveld is nog ruimte nodig voor de inrichting van een entree, de transformator-gebouwtjes, afscherming door een hekwerk of sloot en ruimte voor het inpassen in het landschap. Hoeveel dit zal zijn, hangt af van het landschapstype, de grootte van het terrein en de hoeveelheid schaduw op het terrein.
In dit deel van het MER zijn te verwachten milieueffecten van zonneparken in de zoekgebieden beschreven en beoordeeld.
Daarbij komen achtereenvolgens de volgende milieuthema's aan bod:

- Leefomgeving (paragraaf 7.2, niet beoordeeld)
- Landschap & cultuurhistorie (paragraaf 7.3)
- Ecologie (paragraaf 7.4)
- Energie-opbrengst (paragraaf 7.5)
- Netinpassing (paragraaf 7.6)

Daarnaast kijkt dit planMER ook naar de bredere thema's:

- Landbouw (paragraaf 7.7.1)
- Natuurversterking (paragraaf 7.7.2)
- Economie (paragraaf 7.7.3)
- Water (paragraaf 7.7.4)

7.2 Effecten zonneparken op leefomgeving

Onder 'effecten op de leefomgeving' worden fysieke effecten verstaan, zoals die ook bij windturbines optreden. Hieronder valt dus niet 'verandering van de leefomgeving' of 'aantasting van de beleving'. Dergelijke aspecten vallen onder de landschappelijke beoordeling in paragraaf 7.3.

7.2.1 *Geluid*

Anders dan bij bijvoorbeeld windturbines is er bij zonneparken geen sprake van bewegende delen waardoor aerodynamisch geluid optreedt. Voor constructies zoals zonneparken zijn geen geluidseffecten bekend of te verwachten, ook niet als gevolg van wind die langs de constructies met panelen scheert. Het geluid van transformatorhuisjes is dermate gering ten opzichte van de aan te houden afstand tot geluidsgevoelige objecten dat ook op dit punt het milieuaspect geluid niet aan de orde is. Dergelijke transformatoren zijn vergelijkbaar met de transformatorhuisjes in woonwijken. Hierbij geldt een richtafstand van 30 meter.

Zonneparken veranderen de bodemreflectiefactor, waardoor geluid van andere bronnen zich anders gaat gedragen. Op planMERniveau levert dit geen onderscheid tussen de alternatieven op. Wel is dit een aandachtspunt tijdens het vervolgonderzoek bij zonneparkprojecten in omgevingen met een hoge geluidsbelasting (bijvoorbeeld als gevolg van vliegverkeer).

7.2.2 *Lichthinder*

In de omgeving van zonneparken kan in theorie sprake zijn van lichtschittering voor weggebruikers of omwonenden. Zonnepanelen zijn bedoeld om zoveel mogelijk energie uit het zonlicht te halen; bijna per definitie is de reflectie daarom beperkt. Uit onderzoek[29] blijkt dat de intensiteit van de reflectie van zonnepanelen significant lager is dan reflectie van bijvoorbeeld glas of staal. Daarnaast reflecteren de panelen ook minder licht dan vlak natuurwater.

Bij laagstaande zon kan desalniettemin enige reflectie optreden. In het landschappelijke ontwerp voor concrete zonneparken zal daarom aandacht moeten worden besteed aan dit aspect.

Het is niet mogelijk op dit punt een kwantitatief oordeel te geven over de mate van lichthinder die optreedt bij zonneparken in de zoekgebieden in de MRE.

7.2.3 *Elektromagnetische straling en -velden*

Elektromagnetische straling is overal om ons heen. Zonlicht zelf is ook elektromagnetische straling.

Elektrische velden ontstaan door een elektrische lading of door veranderende magnetische velden. Magnetische velden ontstaan door een bewegende lading of door veranderende elektrische velden. Als de elektrische en magnetische velden aan elkaar gekoppeld zijn spreken we van ‘elektromagnetische velden’. Dergelijke velden zijn overal om ons heen:

- Rond hoogspanningsverbindingen is sprake van ‘extreem laagfrequente elektromagnetische velden’ (ELF-EMV).
- Rondom zendmasten voor mobiele telefonie is sprake van ‘radiofrequente elektromagnetische velden’ (RF-EMV).
- Ook binnenshuis zijn elektromagnetische velden aanwezig, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van stopcontacten, wifiverbindingen, magnetrons etc.

Omdat in zonneparken elektriciteit wordt opgewekt en getransporteerd is hier sprake van elektromagnetische straling en elektromagnetische velden. Voor de bekabeling van het zonnepark, de omvormers en de transformatoren geldt dat sprake is van ELF-EMV. Langdurig contact met straling, bijvoorbeeld binnen enkele meters van transformatoren, moet worden vermeden. Om die reden worden transformatoren bij voorkeur niet inpandig gebouwd. In het geval van zonneparken geldt dat binnen enkele meters van dergelijke installaties niet langdurig mensen verblijven. Voorbij enkele meters afstand van de installatie is geen sprake meer van waarneembare invloed.

Omdat een afstand van 50 meter ten opzichte van alle panden is aangehouden bij het bepalen van het uitsluitingsgebied is er een minimumafstand tot woningen en

[29] Zie bijvoorbeeld Panoche Valley Solar Farm Project Glint and Glare study, *Solargen Energy,* 2010.

andere verblijfsplaatsen. Er bestaat geen aanleiding voor nader onderzoek naar gezondheidseffecten van (elektromagnetische velden van) zonneparken.

7.2.4 *Luchtkwaliteit*

Omdat bij zonneparken sprake is van een functie waar geen bedrijfsactiviteiten met luchtemissies plaatsvinden, zijn er geen effecten op de luchtkwaliteit.

7.2.5 *Veiligheid*

Doordat gasleidingen zijn aangemerkt als uitsluitingsgebieden is er geen sprake van risico's met gevaarlijke stoffen.

Er vindt geen grondroering plaats, waardoor er geen sprake is van verhoogde veiligheidsrisico's.

Zonnepanelen bevatten geen gevaarlijke uitlogende stoffen die bij breuk kunnen uitspoelen en vervuiling kunnen veroorzaken.

7.2.6 *Geen beoordeling*

De hierboven genoemde overwegingen voor 'leefomgeving' gelden voor alle zonneparken, ongeacht de grootte of de omgeving. Aangezien er geen effecten op de (fysieke) leefomgeving te verwachten zijn wordt geen effectbeoordeling toegepast voor het milieuthema Leefomgeving.

7.3 Effecten zonneparken op landschap

7.3.1 *Inleiding*

De landschappelijke beoordeling van het effect van zonneparken op het landschap is grofweg in twee onderdelen te splitsen, namelijk

1. Beoordeling van de effecten van zonneparken op het landschap, met daarbinnen de stappen:
    a. Beschrijving van het landschap zoals dat voorkomt in de metropoolregio Eindhoven en onderverdeling in onderscheidende landschapstypen.
    b. Beschrijving van de effecten van zonneparken op de landschapstypen
    c. Beoordelen van de zoekgebieden aan de hand van stappen a en b, in combinatie met de enkele beoordelingscriteria.
2. Bepalen van de landschappelijke draagkracht van individuele gebieden. Met landschappelijke draagkracht wordt bedoeld: welk percentage van een gebied kan benut worden voor zonneparken zonder dat het landschap te veel wordt aangetast. Per zoekgebied volgt een potentieberekening in hectares (en GWh).

De effecten op het landschap (onderdeel 1) zijn de input voor de landschappelijke effectbeoordeling in dit MER. De landschappelijke draagkracht (onderdeel 2) is input voor de berekening van de potentiële energieopbrengst van de zoekgebieden en staat beschreven in paragraaf 7.5.

De landschappelijke beoordeling bouwt voort op het onderzoek dat in het kader van de concept-RES is uitgevoerd door de bureaus H+N+S en OverMorgen. Het hoofddocument van het MER focust op de landschappelijke effectbeoordeling en de draagkracht (onderdelen 1c en 2 hierboven). Een volledige landschappelijke analyse is opgenomen in de technische bijlage landschap (Bijlage C).

7.3.2 *Beoordelingscriteria*

De beoordeling van het onderdeel 'landschap' voor zonne-energie gebeurt aan de hand van de onderstaande beoordelingscriteria:

Tabel 35 **Beoordelingscriteria landschappelijke beoordeling zonne-energie voor het planMER**

Thema	Beoordelingscriterium
Landschap	Effect op de landschappelijke karakteristiek
	Effect op bestaande structuren en kenmerken
	Effect op cultuurhistorische waarden
	Zichtbaarheid
	Maat en schaal

De beoordeling is als volgt:

- Eerst worden de landschapstypen op deze criteria beoordeeld. De beoordeling in het MER is op de volgende manier opgebouwd. Eerst wordt een korte beschrijving gegeven van het beoordelingscriterium, waarbij de te beoordelen aspecten worden geconcretiseerd. Vervolgens wordt een vraag aan het beoordelingscriterium gekoppeld. Daarna worden kort de belangrijkste waarden van ruimtelijke kwaliteit benoemd. Daaropvolgend wordt per landschapstype een beschrijving gegeven van de beoordelingsaspecten op het betreffende beoordelingscriterium. In Tabel 43 is deze beoordeling samengevat.
- Vervolgens krijgen de zoekgebieden per criterium een score die het gewogen gemiddelde is op basis van de verdeling van de verschillende landschapstypen binnen dat zoekgebied. Zie Tabel 48 voor deze verdeling per zoekgebied.

7.3.3 *Beoordelingsschaal*

De beoordeling vindt plaats aan de hand van de verschillende scores uit de beoordelingsschaal. De verschillende treden van de beoordelingsschaal staan centraal bij de uiteindelijke beoordeling van de zoekgebieden en alternatieven van het planMER. In Tabel 36 wordt de schaal weergeven:

Tabel 36 **Overzicht van de beoordelingsschaal voor het onderdeel 'Landschap'**

Score		
--	Het voornemen leid tot een sterk merkbare negatieve verandering	Negatief
-	Het voornemen leid tot een merkbare negatieve verandering.	Beperkt negatief
0	Het voornemen onderscheid zich niet van de referentiesituatie.	Neutraal
+	Het voornemen leid tot een merkbare positieve verandering.	Beperkt positief
++	Het voornemen leid tot een sterk merkbare positieve verandering	Positief

7.3.4 *Landschapstypen per zoekgebied*

De effectbeoordeling per zoekgebied is voor een belangrijke mate gebaseerd op de landschapstypen die binnen dat zoekgebied voorkomen. Onderstaande tabel toont hoe elk zoekgebied is opgebouwd.

N.B. De zoekgebieden 22 en 27 hebben een onbelemmerd oppervlak dat kleiner is dan een gemiddeld zonnepark. Daarom zijn deze zoekgebieden in de verdere landschappelijke beoordeling en draagkrachtberekening buiten beschouwing gelaten. De conclusie van het MER is dat binnen deze zoekgebieden geen zonneparken passen.

Tabel 37 **Landschapstypen per zoekgebied. De landschapstypen zijn: Beekdalenlandschap (BD), Jonge zandontginningen (JZ), Oude zandontginningen (OZ), Peelkernontginning (PK), Peelrandontginning (PR), Urbane Gebieden (UG). De verdeling is gebaseerd op *onbelemmerd oppervlak*.**

Zoek-gebied	Opbouw zoekgebied uit landschapstypen						Percentage zoekgebied in CHW landschap
	BD	JZ	OZ	PK	PR	UG	
1	0%	61%	39%	0%	0%	0%	29%
2	1%	99%	0%	0%	0%	0%	0%
3	1%	0%	90%	0%	9%	0%	0%
4	7%	0%	0%	0%	93%	0%	0%
5	3%	0%	0%	97%	0%	0%	45%
6	7%	0%	0%	29%	64%	0%	0%
7	6%	0%	0%	94%	0%	0%	95%
8	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%
9	12%	0%	17%	1%	70%	0%	0%
10	0%	0%	0%	100%	0%	0%	0%
11	8%	0%	92%	0%	0%	0%	0%
12	0%	0%	0%	77%	23%	0%	31%
13	22%	0%	78%	0%	0%	0%	5%
14	0%	0%	100%	0%	0%	0%	0%
15	9%	3%	89%	0%	0%	0%	100%
16	50%	0%	50%	0%	0%	0%	0%
17	13%	0%	40%	42%	6%	0%	0%
18	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%
19	7%	0%	88%	0%	0%	6%	94%
20	5%	95%	0%	0%	0%	0%	3%
21	0%	0%	8%	29%	63%	0%	94%
22	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
23	0%	54%	46%	0%	0%	0%	100%
24	5%	56%	39%	0%	0%	0%	9%

25	2%	98%	0%	0%	0%	0%	0%
26	3%	8%	0%	89%	0%	0%	0%
27	0%	33%	67%	0%	0%	0%	100%
28	7%	93%	0%	0%	0%	0%	0%
29	2%	98%	0%	0%	0%	0%	100%
30	3%	96%	1%	0%	0%	0%	100%
31	1%	68%	31%	0%	0%	0%	100%
32	6%	56%	37%	0%	0%	1%	0%
33	2%	88%	9%	0%	0%	0%	1%
34	8%	92%	0%	0%	0%	0%	0%
35	0%	28%	72%	0%	0%	0%	0%
36	0%	87%	13%	0%	0%	0%	0%
37	0%	99%	1%	0%	0%	0%	0%
38	18%	14%	59%	6%	3%	1%	29%

7.3.5 *Effect op karakteristiek*

Het beoordelingscriterium ‘karakteristiek’ gaat in op de vraag of grootschalige zonneparken een aantasting zijn van de karakteristiek van het landschap. Hier wordt beoordeeld in hoeverre een initiatief aansluit bij de omgeving, in hoeverre het initiatief zichtbaar is vanuit de omgeving en zichtbaar is vanuit aangrenzende landschapstypen van waaruit zicht op zonneparken minder gewenst is.
Het landschappelijk inpassen van zonneparken kan op basis van verschillende uitgangspunten. Binnen dit planMER wordt uitgegaan van een zonnepark waarbij de mitigerende maatregel ‘landschappelijke randen’ wordt toegepast. Met deze mitigerende maatregel wordt zicht op het zonnepark tegengegaan of geminimaliseerd. Hierdoor kan een zonnepark als een structuurversterker dienen. Desondanks past een grootschalig zonnepark in meer of mindere mate binnen een bepaald landschapstypen. Natuurrijke landschappen of cultuurhistorisch waardevolle landschappen lenen zich minder voor het inpassen van grootschalige (vaak industriële en monotone) zonneparken. Bij kwalitatief hoogwaardige landschappen betekent de visuele toevoeging van een zonnepark dus een grotere aantasting, dan bij landschappen waar een zonnepark meer aansluit bij de ‘karakteristiek’ van het landschap.
Een ander aspect is de vraag of een zonnepark het zicht belemmert op bijvoorbeeld de weidsheid van de horizon. Dit speelt met name in landschapstypen die een open karakter hebben dat van belang is voor de kwaliteit van dat landschapstype. Ook met de mitigerende maatregel ‘landschappelijke randen’ zal een zonnepark impact hebben op de horizon.
Ook kan een landschap intensief wordt gebruikt voor bewoning of recreatie, waardoor een zonnepark niet gewenst is.

De vraag die bij het beoordelingscriterium ‘Karakteristiek’ beantwoord dient te worden is als volgt:

Is de uitstraling van een zonnepark (incl. bijpassend mitigerende maatregel ‘landschappelijke randen’) passend bij het karakter en de aard van het gebied?

Ruimtelijke kwaliteit
Het beoordelingscriterium 'karakteristiek' is sterk verbonden met de ruimtelijke kwaliteit en dan met name de herkomst- en belevingswaarde. Er wordt daarom ook bekeken in hoeverre het toepassen van een zonnepark impact heeft op deze twee waarden.

Hieronder wordt per landschapstype een toelichting gegeven wat de impact van zonneparken is op de karakteristiek. Als laatste wordt een algemene beoordeling gegeven op basis van de beoordelingsschaal.

7.3.5.1 Beekdalen

De beekdalen hebben een ecologische kwaliteit, omdat ze van belang zijn voor de veerkracht van het watersysteem. Daarnaast zijn beekdalen van cultuurhistorisch belang omdat ze de historische ingebruikname van het landschap op een andere manier tonen.(herkomstwaarde). De beekdalen binnen landbouwgebieden hebben in de huidige situatie een open karakter binnen de landbouwgebieden en een meer besloten karakter in de karakteristieke vorm (belevingswaarde). Het beleid is gericht op het terugbrengen van het meer besloten, kleinschalige karakter en het versterken van de veerkracht van het watersysteem. Zonneparken kunnen een plek krijgen tussen de singelstructuren langs de beekdalen of kunnen nieuwe passende structuren aanbrengen, indien dit de veerkracht van het watersysteem niet aantast. De uitstraling van de beekdalen en de cultuurhistorische en natuurwaarde maken echter dat zonneparken minder passend zijn in dit landschap. Veel delen van de beekdalen zijn onderdeel van Natuurnetwerk Brabant, met name gebieden dicht langs de beken. De dalen zijn echter breder gedefinieerd in dit onderzoek waardoor er wel ruimte is voor zonneparken. Met name op plekken waar beekdalherstel kan plaatsvinden is ruimte voor zonneparken.

7.3.5.2 Jonge zandontginningen

De jonge zandontginningen worden gekenmerkt door hun halfopen karakter en rationele verkavelingsstructuren (belevingswaarde). Percelen en landschappelijke ruimtes op de jonge zandontginningen zijn middelgroot tot groot. Wegen door het gebied zijn veelal voorzien van laanbeplanting zonder onderbegroeiing. Hierdoor is het landschap in kleinere landschappelijke kamers verdeeld, maar blijft het zicht relatief open, waardoor de grotere ruimte te ervaren is. De randen van de jonge zandontginningen worden gevormd door meer besloten landschapstypen, zoals bos en oude zandontginningen. Daardoor komen langs de randen van dit onderzoeksgebied wel dichte landschappelijke randen voor. Historisch gezien zijn de jonge zandontginningen een jong agrarisch landschap met grootschalige landbouw (herkomstwaarde). Daarom heeft dit type landschap minder (cultuur)historische waarden dan bijvoorbeeld de beekdalen en de oude ontginningen. Dit zorgt ervoor dat zonneparken hier minder storend zijn in vergelijking met andere landschapstypen.

7.3.5.3 *Oude zandontginningen*

De oude zandontginningen worden gekenmerkt door hun kleinschaligheid en dynamiek van bebouwing en infrastructuur. Deze kleinschaligheid en dynamiek dragen bij aan de (positieve) belevingswaarde. Percelen en landschappelijke ruimtes op de oude zandontginningen zijn klein. Door de aanwezigheid van veel bosperceelen, bomen en houtwallen zijn er 'kamers' in het landschap, waardoor het gehele gebied kleinschalig aanvoelt. De historische kwaliteiten (herkomstwaarde) van het landschap maken de uitstraling van zonneparken minder geschikt voor de omgeving. Ook zijn verschillende dorpen gelegen op de oude zandontginningen. Daarom wordt veel recreatief gebruik wordt gemaakt van dit gebied.

7.3.5.4 *Peelkernontginningen*

Het gebied van de Peelkernontginningen kent planmatige heideontginningsdorpen en voormalige veenkoloniën. Het gebied wordt gekenmerkt door rationele verkavelings-, ontwaterings- en wegstructuren (herkomstwaarde). Langs doorgaande wegen staan forse wegbeplantingen van met name Amerikaanse eiken. De niet voor landbouwkundig gebruik geschikte heidegronden die niet voor landbouwkundig gebruik geschikt zijn, zijn ingeplant met bos en hebben zich tot landgoederen ontwikkeld. De Peelkern is een grootschalig en primair landbouwgebied (belevingswaarde). Intensieve veehouderij en glastuinbouw zijn sterk ontwikkeld. In het gebied komt akkerbouw voor, voornamelijk in de vorm van maisteelt. Daarnaast is een toenemende ontwikkeling van andere teelten zoals graszoden, boomteelt en vollegrondstuinbouw. Net als de jonge zandontginningen zijn de peelkernontginningen een jong agrarisch landschap met grootschalige landbouw en minder (cultuur)historische waarden dan bijvoorbeeld de beekdalen en de oude zandontginningen. Dit maakt dat zonneparken hier minder storend zijn in vergelijking met andere landschapstypen.

7.3.5.5 *Peelrandontginningen*

De peelrandontginningen zijn de eerste vormen van ontginning langs de rand van De Peel. De indeling was kleinschalig, met een regelmatige, rationele verkavelingsstructuur van rechte lijnen (belevingswaarde). De peelrandontginningen kenden tot de jaren '50 van de vorige eeuw een besloten karakter door de beplanting langs de percelen (herkomstwaarde). In de tweede helft van de 20^{e} eeuw is door schaalvergroting in de landbouw veel van deze kleinschaligheid en beslotenheid verdwenen. De percelen en landschappelijke ruimtes zijn op veel plekken nog wel kleiner dan bijvoorbeeld de peelkernontginningen. De historische kwaliteiten van het landschap maken de uitstraling van zonneparken minder geschikt voor de omgeving. Wel kunnen zonneparken helpen met het terugbrengen van het kleinschalige karakter. Ook zijn verschillende dorpen gelegen op peelrandontginningen. Daarom wordt veel gebruik wordt gemaakt van dit gebied.

7.3.5.6 Urbane gebieden

De urbane gebieden zijn de gebieden op en rondom de bedrijfsterreinen en hebben relatief weinig herkomstwaarden en belevingswaarden. Het zijn stedelijke en industriële gebieden waar zonneparken minder storend zijn. Zonneparken kunnen 'verstopt' worden tussen bedrijfspanden en groenstructuren. Zonneparken doen weinig afbreuk aan het karkater van dit gebied, maar versterken de gebieden ook niet.

Tabel 38 Impact van grootschalige zonneparken op de karakteristiek van de landschapstypen.

Beekdalen	--
Jonge zandontginning	-
Oude zandontginning	--
Peelkernontginning	-
Peelrandontginning	-
Urbane gebieden	0

7.3.6 *Effect op structuren en kenmerken*

Het beoordelingscriterium 'Bestaande structuren en kenmerken' beoordeelt in hoeverre grootschalige zonneparken een aantasting zijn van de bestaande structuren, kenmerken en de samenhangende onderdelen (ensembles) van het landschap. Hier wordt ook beoordeeld in hoeverre een zonnepark aansluit op deze structuren en kenmerken. Is een zonnepark zichtbaar aansluitend aan het landschap vanuit de omgeving c.q. zichtbaar aangrenzend aan de structuur zonder dat dit de kenmerken (patronen) van het landschap negatief beïnvloeden? Het landschappelijk inpassen van zonneparken kan op basis van verschillende uitgangspunten. Binnen dit planMER wordt uitgegaan van een zonnepark waarbij de mitigerende maatregel 'landschappelijke randen' wordt toegepast. Met deze mitigerende maatregel wordt zicht op het zonnepark tegengegaan of geminimaliseerd. Hierdoor kan een zonnepark als een structuurversterker dienen en patronen en kenmerken - die vaak worden gevormd door landschappelijke randen - meer herkenbaar maken. Kleinschalige landschappen waarin veel groenstructuren lopen, kunnen dus versterkt worden door het toepassen van verspreid liggende kleinere zonneparken met groene randen.

Desondanks sluiten grootschalige zonneparken in meer of mindere mate aan bij bepaalde structuren en patronen binnen een bepaald type landschap. Binnen kleinschalige en meer dynamische landschappen is het toepassen van grootschalige en statische zonneparken minder gewenst.

Zonneparken 'passen' beter bij grootschalige infrastructuur zoals snelwegen dan midden in het landschappelijke ruimtes. Het landschap wordt veel doorkruist door deze relatief jonge landschappelijke lijnen. Gebieden rondom deze wegen kennen vaak al een minder herkenbaar structuur. Het koppelen van zonneparken aan deze structuur heeft dus een lager negatief effect.

De vraag die bij het beoordelingscriterium 'Bestaande structuren en kenmerken' beantwoord dient te worden, is als volgt:

Zijn opstellingen (incl. bijpassende mitigerende maatregel 'landschappelijke randen') passend te maken in de bestaande structuren en kenmerken van het gebied?

Ruimtelijke kwaliteit
Het criterium 'bestaande structuren en kenmerken' is sterk verbonden met de ruimtelijke kwaliteit, waaronder met name de gebruikerswaarde en belevingswaarde. Er wordt daarom ook bekeken in hoeverre het toepassen van een zonnepark impact heeft op deze twee waarden.

De Peelrandbreuklijn en wijstgronden
Voor de beoordeling van de bestaande structuren en kenmerken is er ook gekeken naar de Peelrandbreuk en wijstgronden. De provincie wil deze gebieden beschermen, herstellen en toeristisch-recreatief ontsluiten. De gemeenten Bernheze, Landerd, Uden, Boekel, Gemert-Bakel en Deurne ondertekenden in 2016 de intentieverklaring 'De breuk van Peel naar Maas wijst je de weg' om dit te bevorderen.

Om deze natuurverschijnselen en herkenbare structuren te beschermen, is het belangrijk om nieuwe ontwikkelingen zoals zonne-energie goed in te passen. Om passende maatregelen te treffen, zal per gebied moeten worden beoordeeld wat de draagkracht is van het omringende landschap. Het past niet binnen het detailniveau van het planMER om hier richtlijnen voor op te stellen.

Wel kan er in zekere zin rekening worden gehouden met (landschappelijke) bedreigingen die zonneparken met zich meebrengen. Met name als het gaat om het beschermen van de zichtbaarheid van de Peelrandbreuk en wijstgronden. Daarom is onderzocht binnen welke zoekgebieden de peelrandbreuk wijstgronden voorkomen.

Voor wat betreft de wijstgronden betreft het alleen zoekgebieden 9, 12 en 21. De Peelrandbreuk loopt ook voor een heel klein deel door zoekgebied 17. Bij een potentiële zonnepark initiatief in de buurt nabij deze gebieden zal moeten worden beoordeeld wat het effect is op de wijstgronden en peelrandbreuk. Met name zoekgebieden 9 en 21 hebben een groter wijstgrond gebied en deel van de peelrandbreuk in verhouding met de totale onbelemmerde oppervlakte van het zoekgebied. Deze worden daarom strenger beoordeeld ten aanzien van het criterium 'bestaande structuren en kenmerken'.

Figuur 52 **De breuklijnen en wijstgronden in de zoekgebieden-zon binnen de MRE.**

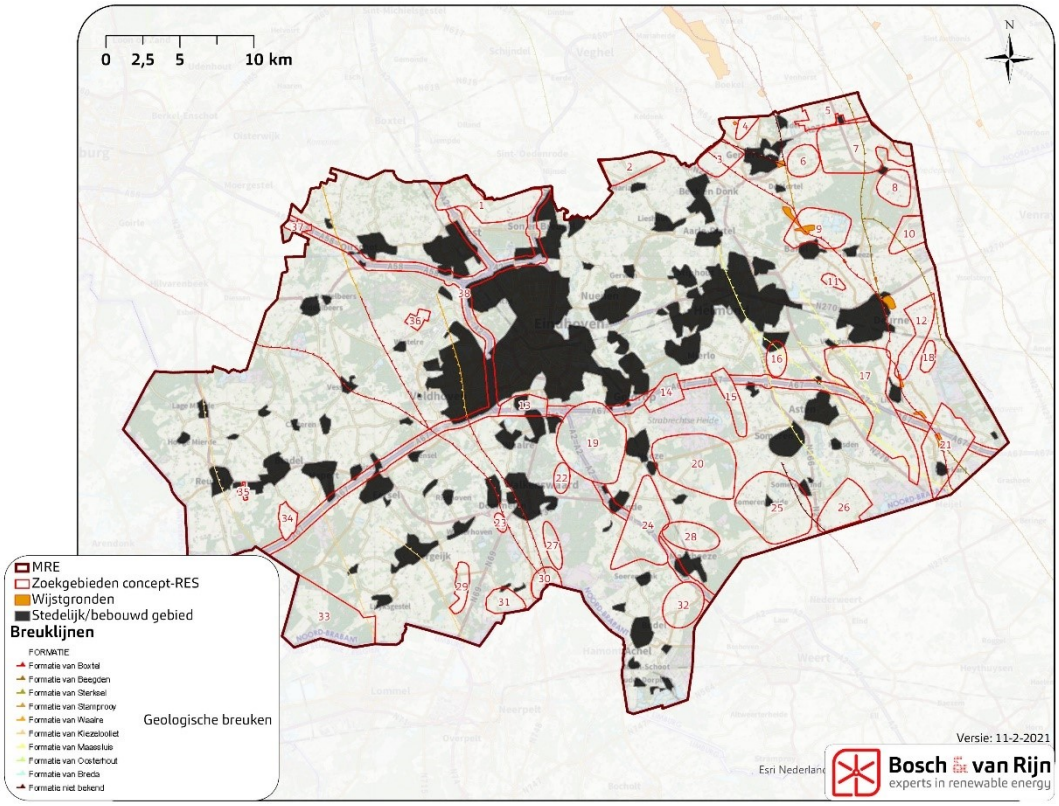

Hieronder wordt per landschapstype een toelichting gegeven wat de impact van zonneparken is op de bestaande structuren en kenmerken. Als laatste wordt er een algemene beoordeling gegeven op basis van de beoordelingsschaal.

7.3.6.1 Beekdalen

De beekdalen hebben binnen de landbouwgebieden in de huidige situatie een open karakter en een meer besloten karakter in de karakteristieke vorm (belevingswaarde).
Zonneparken kunnen een plek krijgen tussen de singelstructuren langs beekdalen, of kunnen nieuwe passende structuren aanbrengen, indien dit de veerkracht van het watersysteem niet aantast en wanneer nieuwe structuren zorgen voor het beekdalherstel. De structuren moeten wel kleinschalig worden ontwikkeld. Dit maakt grootschalige zonneparken moeilijk in te passen. De karakteristieke vorm van een beekdal is dynamisch en groenstructuren staan als kleinschalige patronen op de beek. Een zonnepark past moeilijk binnen dit patroon.

7.3.6.2 Jonge zandontginningen

De jonge zandontginningen worden gekenmerkt door hun rationele verkavelingsstructuren (belevingswaarde). Percelen en landschappelijke ruimtes op de jonge zandontginningen zijn middelgroot tot groot. Wegen door het gebied zijn veelal voorzien van laanbeplanting zonder onderbegroeiing. Dit zijn vaak lange rechte

(half open) structuren. Het is een jong agrarisch landschap met grootschalige landbouw en ruimte (gebruikerswaarde). Dit maakt dat grootschalige zonneparken hier makkelijker in te passen zijn. Tevens kunnen zonneparken zorgen voor meer structuur en belevingswaarde.

7.3.6.3 Oude zandontginningen

De oude zandontginningen worden gekenmerkt door hun kleinschaligheid en dynamiek van bebouwing en infrastructuur. Deze dragen bij aan de belevingswaarde. Percelen en landschappelijke ruimtes op de oude zandontginningen zijn klein en onregelmatig (gebruikerswaarde). De wegen door het gebied lopen veelal onregelmatig en dynamisch. Dit maakt dat het inpassen van grootschalige en statische zonneparken hier moeilijk is. Wel zijn er relatief meer bospercelen en groenstructuren aanwezig die als landschappelijke rand kunnen dienen voor zonneparken. Tevens kunnen nieuwe landschappelijke randen rondom zonneparken helpen bij het versterken van de groenstructuren en kleinschalige patronen van het landschap.

7.3.6.4 Peelkernontginningen

Het gebied van de peelkernontginningen kent planmatige heideontginningsdorpen en voormalige veenkoloniën. Het gebied wordt gekenmerkt door rationele en rechte patronen van verkavelings-, ontwaterings- en wegstructuren, een afwisseling van uitgestrekte akkers en grootschalige bebossingen. De Peelkern is een grootschalig en primair landbouwgebied. Dit heeft invloed op de belevingswaarde. Intensieve veehouderij en glastuinbouw zijn sterk ontwikkeld. Net als de jonge zandontginningen zijn de peelkernontginningen jonge agrarische landschappen met grootschalige landbouw en veel ruimte (gebruikerswaarde). Dit maakt dat grootschalige zonneparken hier makkelijker in te passen zijn. Tevens kunnen zonneparken zorgen voor meer structuur en belevingswaarde, met name in de delen waar herkenbare structuren (grotendeels) zijn verdwenen. Belangrijk is om geen zonneparken toe te passen op of direct naast de Peelrandbreuklijn. Grootschalige zonneparken kunnen deze kenmerkende structuur aantasten.

7.3.6.5 Peelrandontginningen

De peelrandontginningen waren kleinschalig, met regelmatige, rationele verkavelingsstructuren van rechte lijnen (belevingswaarde). Kenmerkend aan de peelrandontginningen zijn de Peelrandbreuk wijstgronden. De peelrandontginningen kenden tot de jaren ’50 van de vorige eeuw een besloten karakter door de beplanting langs de percelen. In de tweede helft van de 20^{e} eeuw is door schaalvergroting in de landbouw veel van deze kleinschaligheid verdwenen. Percelen en landschappelijke ruimtes zijn op veel plekken wel kleiner dan bij bijvoorbeeld de peelkernontginningen (gebruikerswaarde). Hierdoor kunnen grootschalige zonneparken minder goed ingepast worden. Wel kunnen zonneparken helpen met het terugbrengen van het kleinschalige (groen)structuren. Belangrijk is om geen zonneparken toe te passen op of direct naast de Peelrandbreuklijn en/of wijstgronden. Grootschalige zonneparken kunnen deze kenmerkende structuren aantasten.

7.3.6.6 Urbane gebieden

De urbane gebieden zijn de gebieden op en rondom de bedrijfsterreinen die variëren in schaalgrootte en ruimte (belevingswaarde en gebruikerswaarde). Grootschalige zonneparken zijn minder storend maar wel moeilijker in te passen binnen de structuren.

Tabel 39 Impact van zonneparken op bestaande structuren en kenmerken van landschapstypen

Beekdalen	--
Jonge zandontginning	+
Oude zandontginning	-
Peelkernontginning	+
Peelrandontginning	0
Urbane gebieden	-

7.3.7 *Effect op cultuurhistorische waarden*

Het beoordelingscriterium 'Cultuurhistorische waarden' gaat in op de mate en wijze van aantasting van cultuurhistorische waarden van het landschap door grootschalige zonneparken. Binnen dit criterium wordt beoordeeld in hoeverre de komst van een eventueel zonnepark invloed heeft op de beleving en zichtbaarheid van de cultuurhistorische waarden van het landschap. Ook wordt beoordeeld wat dit betekent voor de toekomstige zichtbaarheid van deze cultuurhistorische waarden.

Het landschappelijk inpassen van zonneparken kan op basis van verschillende uitgangspunten. Binnen dit planMER wordt uitgegaan van een zonnepark waarbij de mitigerende maatregel 'landschappelijke randen' wordt toegepast. Met deze mitigerende maatregel wordt zicht op het zonnepark tegengegaan of geminimaliseerd. Hierdoor kan een zonnepark als een structuurversterker dienen en minder zichtbaar zijn. In principe zullen zonneparken nooit aansluiten of een versterking zijn voor de cultuurhistorische waarden, omdat het om een niet-passende moderne toevoeging gaat.

Het is belangrijk terughoudend te zijn met het plaatsen van zonneparken in landschappen met veel cultuurhistorische waarden. Daarnaast kunnen mitigerende maatregelen ervoor zorgen dat de negatieve impact van zonneparken op cultuurhistorische waarden minder sterk is.
Binnen sommige landschappen zijn cultuurhistorische waarden beter zichtbaar en beter te beleven dan in andere landschappen. Zonneparken zijn dus in meer of mindere mate een storende factor binnen de verschillende landschapstypen.

Bij de beoordeling van dit criterium is ook gekeken naar de mate waarin de zoekgebieden zelf binnen cultuurhistorisch waardevolle landschappen zijn gelegen. Zie hiervoor de verdieping in de technische bijlage landschap.

De vraag die bij het beoordelingscriterium ‘Cultuurhistorische waarden’ beantwoord dient te worden is als volgt:

Komen bijzondere cultuurhistorische waarden binnen het landschapstype onder druk te staan door het toevoegen van zonneparken in het gebied (incl. bijpassende mitigerende maatregel ‘landschappelijke randen) en hoe groot is de negatieve impact?

Ruimtelijke kwaliteit
Het criterium ‘cultuurhistorische waarden’ is sterk verbonden met de ruimtelijke kwaliteit. Met name de herkomst-, belevings-, en toekomstwaarde staan hier centraal. Er wordt daarom bekeken in hoeverre het toepassen van een zonnepark impact heeft op deze drie waarden.

De Cultuurhistorisch Waardevolle Complexen
Voor de beoordeling van de cultuurhistorische waarde is er ook gekeken naar de Cultuurhistorische Waardevolle Complexen. De provincie wil in deze gebieden de cultuurhistorische waarden verder ontwikkelen, beschermen en toeristisch-recreatief ontsluiten.

Om deze complexen en bijbehorende historische kwaliteiten te beschermen, is het belangrijk om nieuwe ontwikkelingen als zonne-energie goed in te passen. Om passende maatregelen te treffen, zal gebied specifiek moeten worden bekeken wat de draagkracht van het omringende landschap is. Het past niet binnen het detailniveau van het planMER om hier richtlijnen voor op te stellen.

Wel kan er in zekere zin rekening worden gehouden met landschappelijke bedreigingen die zonneparken met zich meebrengen. Met name als het gaat om het beschermen van het cultuurhistorische verleden en de toeristisch-recreatieve waarden van de gebieden is het wenselijk dat er voorzichtig wordt omgegaan met het realiseren van zonneparken nabij de complexen. Daarom is onderzocht binnen welke zoekgebieden Cultuurhistorisch Waardevolle Complexen voorkomen. Enkel in zoekgebied 20 is een Cultuurhistorisch Waardevol Complex gelegen. In de noordoost hoek van dit zoekgebied is Kasteel Heeze gesitueerd. Wegens de omvang van zoekgebied 20 wordt dit verder niet meegenomen in de beoordeling. Bij een zonnepark initiatief in de buurt van het kasteel zal goed moeten worden beoordeeld wat het effect is op het kasteel.

Figuur 53 **De cultuurhistorische waardevolle complexen van de provincie Noord-Brabant en de zoekgebieden-zon binnen MRE.**

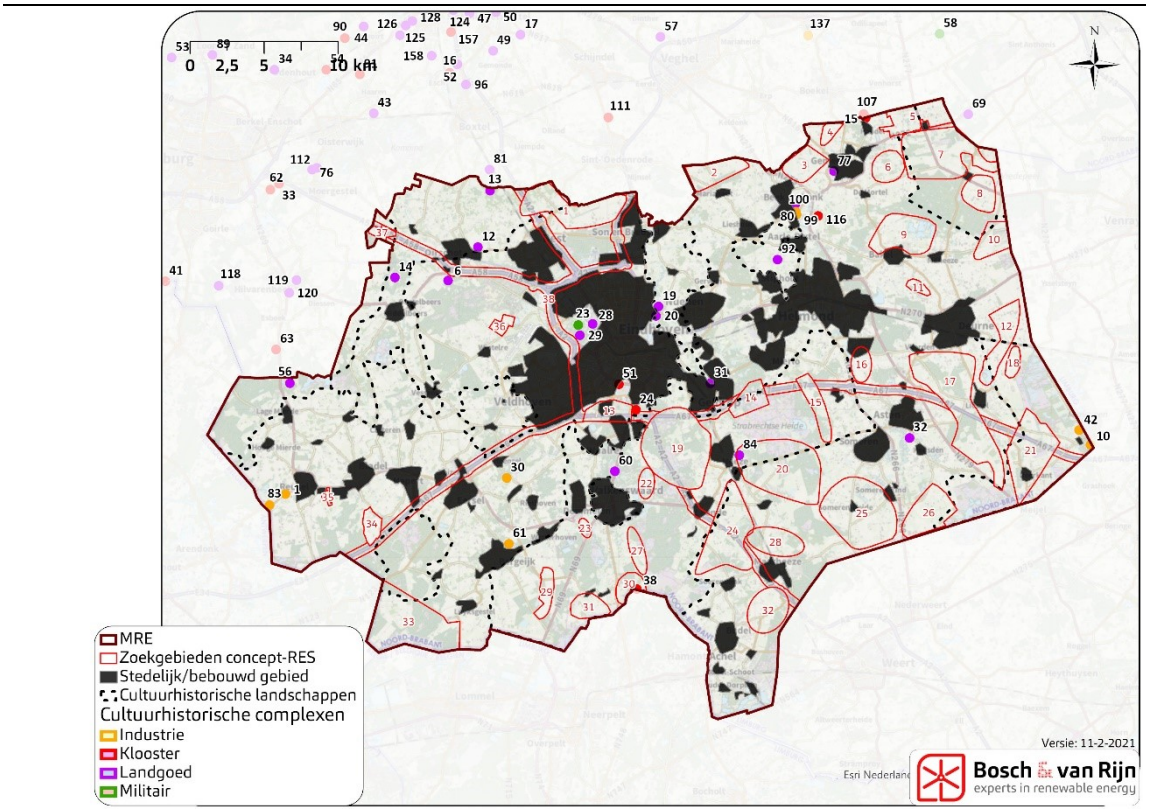

Hieronder wordt per landschapstype een toelichting gegeven van de impact van zonneparken op cultuurhistorische waarden. Als laatste wordt er een algemene beoordeling gegeven op basis van de beoordelingsschaal.

7.3.7.1 Beekdalen

De open delen nabij de traditionele beekdalen zijn vanwege de kwaliteit van de omgeving en de vele hoogopgaande beplanting niet geschikt voor zonneparken. Het beleid is gericht op het behoud en beter beleefbaar maken van sporen van oud watermanagement in beekdalen, zoals vloeiweides, viskwekerijen en watermolens bij de beken (herkomstwaarde). Het versterken van het contrast tussen de oude zandontginningen met akkers enerzijds en de jonge zandontginningen anderzijds is gewenst. Ook is het versterken van het natte karakter van de beekdalen en (voormalige) vennen wenselijk. Op veel plekken is het beekdal veelal grootschalig geworden, waardoor het contrast tussen de zandontginningen en het beekdal onduidelijk is geworden. Dit heeft de belevingswaarde beïnvloed. De uitstraling van de beekdalen en de cultuurhistorische en natuurwaarde maken dat zonneparken minder passend zijn in dit landschap. Het toevoegen van zonneparken kan echter een aanleiding zijn om de kleinschaligheid terug te brengen in de verkavelings- en beplatingsstructuren van het beekdal. Nieuwe structuren kunnen ook zorgen dat de cultuurhistorische waarde worden teruggebracht en in de toekomst beter zichtbaar zijn. Hierdoor kunnen toekomstwaarden worden versterkt.

7.3.7.2 *Jonge zandontginningen*

De jonge zandontginningen zijn hebben een open en grootschalige structuur doordat het jonge ontginningen zijn (herkomstwaarde). In de jonge zandontginningen komt veelal grootschalige landbouw voor. Daarom zijn er minder (cultuur)historische waarden aanwezig (belevingswaarde). Hierdoor zijn zonneparken minder storend dan in andere gebieden waarbinnen cultuurhistorische waarden meer zichtbaar zijn. Wel is het van belang dat zonneparken de openheid niet te veel verstoren, zodat het contrast tussen deze en de andere landschapstypen duidelijk blijft (toekomstwaarde).

7.3.7.3 *Oude zandontginningen*

De oude zandontginningen zijn het landschap van de kampontginningen. De kampen zijn de eerste bewoningsplekken op de hoger gelegen zandgronden naast de beken, waar ook nu nog de meeste bewoning plaatsvindt. De kampen zijn kleinschalig, hebben een onregelmatige verkavelingsstructuur en een besloten karakter, omdat ze de eerste bewoningsplekken waren (herkomstwaarde). Binnen de oude zandontginningen zijn de open 'bolle' akkers kenmerkend en is het gewenst dat deze kenmerken behouden blijven. De kleine ruimtes die gevormd worden door houtwallen zijn karakteristiek voor de oude zandontginningen. Het historisch gebruik hiervan zorgt voor cultuurhistorische waarde en belevingswaarde. Dit maakt de oude zandontginningen minder geschikt voor het plaatsen van zonneparken. Wel kunnen zonneparken ingepast worden in de groenstructuren, waardoor ze niet altijd zichtbaar hoeven te zijn. Op die manier wordt er minder afbreuk gedaan aan de cultuurhistorische waarden. Nieuwe structuren kunnen er ook voor zorgen dat cultuurhistorische waarden, en dan met name herkenbare structuren, worden teruggebracht en in de toekomst beter zichtbaar zijn. Hierdoor kan er meer toekomstwaarde worden gecreëerd (toekomstwaarde). Over het algemeen blijven zonneparken echter een aantasting van de cultuurhistorische waarden binnen de oude zandontginningen.

7.3.7.4 *Peelkernontginningen*

De peelkernontginningen zijn open en grootschalig omdat het jonge ontginningen zijn (herkomstwaarde). In de peelkernontginningen komt veelal grootschalige landbouw voor. Daarom zijn er minder te beleven (cultuur)historische waarden aanwezig. Hierdoor zijn zonneparken een mindere aantasting van de karakteristiek. Dit maakt dat zonneparken hier minder storend zijn dan in veel van de andere gebieden waarbinnen meer cultuurhistorische waarden zichtbaar zijn. Wel is het van belang dat zonneparken de openheid en de herkenbare structuren niet verstoren, zodat het contrast tussen deze en de andere landschapstypen duidelijk blijft.

7.3.7.5 *Peelrandontginningen*

De peelrandontginningen zijn de eerste ontginningen aan de rand van de Peel. Ze waren kleinschalig, hadden een regelmatige verkavelingsstructuur en een besloten karakter omdat ze de eerste ontginningen waren (herkomstwaarde). De peelrandontginningen kenden tot de jaren '50 van de vorige eeuw dit karakter. In de tweede

helft van de 20e eeuw is door schaalvergroting in de landbouw veel van deze kleinschaligheid en beslotenheid verdwenen en daarmee ook de cultuurhistorische waarden. Op slechts enkele plekken zijn deze cultuurhistorische waarden nog zichtbaar (belevingswaarde). De kleinschalige cultuurhistorische structuren zorgen ervoor dat het gebied minder geschikt is voor het plaatsen van grootschalige zonneparken. Wel kunnen kleinere zonneparken ingepast worden in de nog bestaande groenstructuren waardoor ze niet altijd zichtbaar hoeven te zijn. Daarmee kan ook de kleinschaligheid worden teruggebracht. Nieuwe structuren kunnen ook zorgen dat de cultuurhistorische waarde worden teruggebracht en in de toekomst beter zichtbaar zijn. Dit heeft een positieve invloed op de toekomstwaarden.

7.3.7.6 Urbane gebieden

De urbane gebieden zijn de gebieden op en rondom de bedrijfsterreinen (herkomstwaarde). Het zijn stedelijke en industriële gebieden waar zonneparken minder storend zijn, omdat de belevingswaarden hier relatief laag zijn. Binnen urbane gebieden zijn er niet of nauwelijks cultuurhistorische waarden zichtbaar. Zonneparken doen hier weinig tot geen afbreuk aan eventuele aanwezige cultuurhistorische waarden.

Tabel 40 Impact van zonneparken op de cultuurhistorische waarden van de landschapstypen.

Beekdalen	--
Jonge zandontginning	0
Oude zandontginning	-
Peelkernontginning	0
Peelrandontginning	0
Urbane gebieden	0

7.3.8 *Zichtbaarheid*

Het beoordelingscriterium ‘zichtbaarheid’ gaat over de vraag of grootschalige zonneparken makkelijk zichtbaar zijn in het landschap en hoe groot de negatieve impact is van deze zichtbaarheid. Belangrijk daarbij is de vraag of met mitigerende maatregelen - met name landschappelijke randen - de zichtbaarheid geminimaliseerd kan worden, maar ook of dit passend is binnen het landschap.

Het landschappelijk inpassen van zonneparken kan op basis van verschillende uitgangspunten. Binnen dit planMER wordt uitgegaan van een zonnepark waarbij de mitigerende maatregel ‘landschappelijke randen’ wordt toegepast. Met deze mitigerende maatregel wordt zicht op het zonnepark tegengegaan of geminimaliseerd. Hierdoor kan een zonnepark als een structuurversterker dienen en minder zichtbaar zijn. In principe zullen zonneparken nooit volledig aansluiten of een versterking zijn voor het landschap, omdat het om een moderne en afwijkende toevoeging gaat. De vraag is hoe erg het is dat een zonnepark zichtbaar is c.q. hoe erg het is dat het landschap veranderd qua openheid door landschappelijke randen. Dit hangt

ook samen met de hoogte van de zonnepanelen en dus met de hoogte van de landschappelijke randen. Het planMER gaat echter niet in op dit detailniveau.

In landschapstypen met veel openheid zal een zonnepark eerder opvallen. Ook een zonnepark met een brede landschappelijke rand zal minder passend zijn. Mitigerende maatregelen en terughoudend zijn met het inpassen van zonneparken in deze landschappen kan zorgen voor een minder negatieve impact op de zichtbaarheid van zonneparken in het landschap.

De vraag die bij het beoordelingscriterium 'Zichtbaarheid' beantwoord dient te worden is als volgt:

Is het wenselijk dat een zonnepark zichtbaar is in het landschap en bestaan er goede passende mogelijkheden om zicht op het zonnepark te minimaliseren?

Ruimtelijke kwaliteit
Het criterium 'zichtbaarheid' is sterk verbonden met de ruimtelijke kwaliteit en dan met name de belevingswaarde. Er wordt daarom bekeken in hoeverre het inpassen van een zonnepark impact heeft op de belevingswaarde.

Hieronder wordt per landschapstype een toelichting gegeven wat de impact van zichtbaarheid van zonneparken is. Als laatste wordt er een algemene beoordeling gegeven op basis van de beoordelingsschaal.

7.3.8.1 Beekdalen

Het beeld van een zonnepark past niet bij de beekdalen. De beekdalen liggen veelal direct naast of zijn onderdeel van Cultuurhistorisch Waardevolle Landschappen. Het is dus niet gewenst dat zonneparken vanuit omliggende gebieden te zien zijn, want dit zou de belevingswaarden aantasten. Hoewel de kleinschaligheid op veel plekken verdwenen is, kan deze worden teruggebracht door de plaatsing van zonneparken. De zichtbaarheid van zonneparken is dus ongewenst, maar verdichting hoeft geen aantasting van de waarden van de beekdalen te zijn.

7.3.8.2 Jonge zandontginningen

In de jonge zandontginningen is het minder noodzakelijk om zonneparken uit het zicht te plaatsen. De landschappen in de MRE (afgezien van de Peel) liggen echter zo sterk door elkaar op relatief korte afstanden, dat zicht vanuit aangrenzende afwijkende landschapstypen voorkomt. Ook vanuit natuurgebieden of gebieden die toeristisch, cultuurhistorisch waardevol zijn. Zonneparken kunnen hier uit het zicht worden ingepast door dichte landschappelijke randen te creëren. Het toevoegen van dichte randen in de jonge zandontginningen tast echter wel de openheid van het landschap aan. Dit zorgt ervoor dat de herkenbaarheid van de jonge zandontginningen ten opzichte van andere landschapstypen verdwijnt. Dit heeft dan een negatieve invloed op de belevingswaarde. Er kan derhalve gesteld worden dat op bepaalde plekken in de jonge zandontginningen het aanbrengen van zonneparken met landschappelijke randen, waardoor het landschap verdicht, geen grote aantas-

ting van de karakteristiek is. Bijvoorbeeld tegen bestaande bospercelen aan als vergroting van dat bos. Op andere plekken kan het verdichten van het landschap het contrast tussen verschillende landschapstypen doen vervagen. Het toevoegen van grootschalige zonneparken is mogelijk, maar dit kan niet overal gebeuren zonder aantasting van de karakteristiek van de jonge zandontginningen.

7.3.8.3 Oude zandontginningen

In de oude zandontginningen is het wenselijk om zonneparken uit het zicht te plaatsen. Hier wordt namelijk veel gerecreëerd en zonneparken passen niet bij het karakter van het landschap (belevingswaarde). Verdichting van het landschap (doormiddel van landschappelijke randen) tast de karakteristieken van oude zandontginningen niet aan, dus het toevoegen van beplanting om dit te verwezenlijken is mogelijk. Dit geldt echter niet voorde open bolle akkers. Nabij of aansluitend aan dorpen en recreatieterreinen is het extra wenselijk om zonneparken volledig aan het zicht te onttrekken. Zichtbare zonneparken zijn echter wel een grote aantasting van de beleving van het landschap binnen de oude zandontginningen.

7.3.8.4 Peelkernontginningen

In de peelkernontginningen is het minder noodzakelijk om zonneparken uit het zicht te plaatsen. Zonneparken kunnen uit het zicht worden geplaatst door dichte landschappelijke randen te maken. Het toevoegen van dichte randen in de peelkernontginningen kan echter de openheid van het landschap aantasten. Maar ook kunnen landschappelijke randen op bepaalde plekken de herkenbare structuur van het landschap terugbrengen, en hiermee de belevingswaarde versterken. Er kan derhalve gesteld worden dat op bepaalde plekken in de peelkernontginningen het aanbrengen van zonneparken in met landschappelijke randen, waardoor het landschap verdicht, geen grote aantasting van de karakteristiek is.

7.3.8.5 Peelrandontginningen

Het is wenselijk om de zonneparken uit het zicht te plaatsen in de peelrandontginningen. Hier wordt namelijk meer gerecreëerd en (grootschalige) zonneparken passen niet bij het karakter van het landschap (belevingswaarde). Verdichting van het landschap door middel van landschappelijke randen is geen aantasting van de karakteristiek, dus het toevoegen van beplanting om dit te verwezenlijken is mogelijk. Zichtbare zonneparken zijn een aantasting van de beleving van het landschap binnen de peelrandontginningen.

7.3.8.6 Urbane gebieden

De urbane gebieden zijn gebieden op en rondom bedrijfsterreinen. Het zijn stedelijke en industriële gebieden waar zichtbare zonneparken minder storend zijn (belevingswaarde). Zonneparken kunnen ‘verstopt’ worden tussen bedrijfspanden en groenstructuren en daardoor goed aan het zicht worden onttrokken.

Tabel 41 **Impact van zichtbaarheid van grootschalige zonneparken in de landschapstypen.**

Beekdalen	--
Jonge zandontginning	-
Oude zandontginning	--
Peelkernontginning	0
Peelrandontginning	-
Urbane gebieden	0

7.3.9 *Maat en schaal*

Het beoordelingscriterium 'Maat en schaal' beoordeelt of grootschalige zonneparken bij de maat en schaal van het landschap passen. Ook wordt beoordeeld hoe een initiatief aansluit op de maat van het landschap. Is een grootschalig zonnepark passend te maken en sluit het aan bij de maat en schaal van het landschap?

Het landschappelijk inpassen van zonneparken kan op basis van verschillende uitgangspunten. Binnen dit planMER gaan we uit van een zonnepark inclusief de mitigerende maatregel 'landschappelijke randen'. Voor de maat en schaal maakt deze mitigerende maatregel weinig uit. Wel kan er een verkleinend effect optreden door hoogopgaande groenstructuren rondom een zonnepark en opzichte van de schaal van het omliggende landschap. Het past echter niet bij het detailniveau van het planMER om dit in beeld te brengen.

Grootschalige zonneparken passen minder goed in kleinschalige landschappen (landschappen waarin veel groenstructuren lopen), dus scoren kleinschalige landschappen minder hoog dan grootschalige landschappen op het criterium 'Maat en schaal'.

De vraag die bij het beoordelingscriterium 'maat en schaal' beantwoord dient te worden is als volgt:

Passen grotere zonneparken (incl. bijpassende mitigerende maatregel 'landschappelijke randen') bij de maat en schaal van het gebied?

<u>Ruimtelijke kwaliteit</u>
Het criterium 'maat en schaal' is sterk verbonden met de ruimtelijke kwaliteit en met name de belevingswaarde en toekomstwaarde. Er wordt daarom bekeken in hoeverre het toepassen van een zonnepark impact heeft op deze twee waarden.

Hieronder wordt per landschapstype een toelichting gegeven wat de impact van zonneparken is op de maat en schaal. Als laatste wordt er een algemene beoordeling gegeven op basis van de beoordelingsschaal.

<u>Landschappelijke perceelgrootte</u>
Het criterium 'maat en schaal' is sterk verbonden aan landschappelijke perceelgroorte waarbinnen zonneparken ontwikkeld kunnen worden. De omvang van de toe te passen zonnepark speelt een belangrijke rol bij ruimtelijke kwaliteit. Tijdens

de beoordeling is daarom rekening gehouden met de landschappelijke perceelgrootte. Deze is berekend in de technische bijlage landschap.

7.3.9.1 Beekdalen

In de beekdalen komen wisselende maten voor. Van oudsher bestaat de indeling uit kleine kavels, soms met een maximale omvang van een halve hectare. Door schaalvergroting zijn veel grotere aaneengesloten ruimtes ontstaan. Deze zijn in verhouding met de andere landschapstypen nog steeds klein. In veel gevallen is de kavelindeling daarbij ook verdwenen. De grote, rationele verkavelingen zijn geschikter voor zonneparken dan kleinschalige kavels, maar grootschalige zonneparken zijn in principe niet gewenst in de beekdalen. Zonneparken van enkele hectare (tot max ca. 5 hectare) kunnen geplaatst worden in sommige delen van de beekdalen, kleiner is echter gewenst. Het plaatsen van zonneparken incl. landschappelijke randen kan helpen om de kleinschaligheid terug te brengen. De landschappelijke randen vormen nieuwe (kleinschalige) structuren die ook nog kunnen blijven bestaan nadat het zonnepark weg is.

7.3.9.2 Jonge zandontginningen

De meeste kavels in de jonge zandontginningen zijn groot. Veelal vormen meerdere kavels samen aaneengesloten ruimtes in het landschap. De ruimtes kunnen grote oppervlaktes beslaan van meer dan 50 hectare. Het past beter bij het landschap van de jonge zandontginningen om grootschalige zonneparken te ontwikkelen. De grote schaal kan door de zonneparken geaccentueerd worden waardoor er een groter contrastverschil ontstaat met de andere omliggende landschapstypen. Zonneparken tot ca. 25 hectare zijn nog passend te maken in het gebied.

7.3.9.3 Oude zandontginningen

De maat en schaal van de oude zand ontginningen zijn wisselend van zeer klein tot middelgroot. De landschappelijke ruimtes van aaneengesloten kavels, die omkaderd worden door bos, dorp en/of laanbeplanting, hebben onregelmatige vormen. Het past niet bij het karakter van de oude zandontginningen om grootschalige zonneparken van meer dan 12 hectare toe te passen.

7.3.9.4 Peelkernontginningen

De meeste kavels in de peelkernontginningen zijn groot. Veelal vormen meerdere kavels samen aaneengesloten ruimtes in het landschap. De ruimtes kunnen grote oppervlaktes beslaan van meer dan 50 hectare. Het past beter bij het landschap van de peelkernontginningen om grootschalige zonneparken te ontwikkelen. De grote schaal kan door geaccentueerd worden de zonneparken, waardoor er een groter contrastverschil ontstaat met de andere omliggende landschapstypen. Zonneparken tot ca. 20- 25 hectare zijn nog passend te maken in het gebied.

7.3.9.5 Peelrandontginningen

De meeste kavels in de peelrandontginningen zijn klein tot middelgroot. Vaak vormen meerdere kavels samen aaneengesloten ruimtes in het landschap. De kleinschaligheid is slechts op enkele plekken nog terug te vinden. De ruimtes kunnen grote oppervlaktes beslaan van meer dan 30 hectare. Het past niet bij het landschap van de peelrandontginningen om zeer grote grootschalige zonneparken te ontwikkelen. Grootschalige zonneparken onder de 15 hectare kunnen helpen met het terugbrengen van het kleinschalige karakter.

7.3.9.6 Urbane gebieden

De urbane gebieden zijn gebieden op en rondom bedrijfsterreinen. Zonneparken kunnen 'verstopt' worden tussen bedrijfspanden en groenstructuren, maar het is bijna niet mogelijk om grote grootschalige zonneparken toe te passen. Er bestaat ook geen gemiddelde grootte voor de urbane gebieden. Oppervlakten variëren te veel van ca. 0 tot 4 hectare.

Tabel 42 **Impact van grootschalige zonneparken op de maat en schaal van de landschapstypen.**

Beekdalen	--
Jonge zandontginning	+
Oude zandontginning	0
Peelkernontginning	+
Peelrandontginning	0
Urbane gebieden	--

7.3.10 *Effectbeoordeling landschap zon*

Bovenstaande beoordelingscriteria zijn samen te vatten tot de volgende beoordelingstabel per landschapstype:

Tabel 43 **Effectbeoordeling zonneparken per landschapstype.**

Landschapstype	Karakteristiek	Bestaande structuren	Cultuurhistorische waarden	Zichtbaarheid	Maat en schaal
Beekdalen	--	--	--	--	--
Jonge zandontginning	-	+	0	-	+
Oude zandontginning	--	-	-	--	0
Peelkernontginning	-	+	0	0	+
Peelrandontginning	-	0	0	-	0
Urbane gebieden	0	-	0	0	--

De uiteindelijke beoordeling per zoekgebied is tenslotte een gewogen gemiddelde op basis van de percentages van elk landschapstype die binnen dat zoekgebied voorkomen.

Tabel 44 **Effectbeoordeling zoekgebieden landschap zon**

Zoekgebied	Karakteristiek	Bestaande structuren	Cultuurhistorische waarden	Zichtbaarheid	Maat en schaal
1	-	0	0	-	+
2	-	+	0	-	+
3	--	-	-	--	0
4	-	0	0	-	0
5	-	+	0	0	+
6	-	0	0	-	0
7	-	+	-	0	+
8	-	+	-	0	+
9	--	-	-	-	0
10	-	+	0	0	+
11	--	-	-	--	0
12	-	+	0	0	+
13	--	-	-	--	-
14	--	-	-	--	0
15	--	-	-	--	0
16	--	--	--	--	--
17	--	-	-	-	0
18	-	+	-	0	+
19	--	-	-	--	0

Zoekgebied	Karakteristiek	Bestaande structuren	Cultuurhistorische waarden	Zichtbaarheid	Maat en schaal
20	-	+	0	-	+
21	-	0	-	-	0
22					
23	-	0	-	-	+
24	--	0	-	--	0
25	-	+	0	-	+
26	-	+	0	0	+
27					
28	-	+	0	-	+
29	-	+	-	-	+
30	-	+	-	-	+
31	-	0	-	-	+
32	-	0	-	-	0
33	-	+	0	-	+
34	-	+	0	-	+
35	--	-	-	--	0
36	-	+	0	-	+
37	-	+	0	-	+
38	--	-	-	--	0

7.4 Effecten zonneparken op ecologie

Voor de beoordeling van de mogelijke zonlocaties is een specifieke beoordeling gehanteerd, die aansluit bij de gevolgen van zonnevelden op soorten- en gebiedsniveau. In onderstaande subparagrafen is dit per thema uiteengezet.

7.4.1 *Effecten op Natura 2000-gebieden*

Binnen de Metropoolregio Eindhoven (MRE) liggen zeven Natura 2000-gebieden (deels). Daarnaast liggen er nog een aantal Natura 2000-gebieden tegen de grens van de MRE aan of in de buurt (<1km).

Binnen de MRE liggen de volgende Natura 2000-gebieden: ‘Kempenland-West’, ‘Kampina & Oisterwijkse Vennen’, ‘Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux’, ‘Weerter- en Budelerbergen & Ringselven’, ‘Strabrechtse Heide & Beuven’, ‘Groote Peel’ en ‘Deurnsche Peel & Mariapeel’.

Daarnaast liggen een aantal Natura 2000-gebieden tegen de grens of op enkele meters afstand van één (of meerdere) MRE-gemeenten. Dit zijn de Natura 2000-gebieden: ‘Hageven met Dommelvallei, Beverbeekse heide, Warmbeek en Wateringen’ (BE), ‘Valleigebied van de Kleine Nete met brongebieden, moerassen en heiden, de Zegge en de Ronde Put’ (BE) en ‘Vennen, heiden en moerassen rond Turnhout, Arendonk, Merksplas, Oud-Trune vennengebied’ (BE).

Binnen 10 kilometer van de grens van één (of meerdere) MRE-gemeenten liggen tevens de volgende Natura 2000-gebieden: ‘Regte Heide & Riels Laag’, ‘Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen’, ‘Bocholt, Hechtel-Ekse, Meeuwen-Gruitrode en Peer’ (BE), ‘Vallei- en brongebieden van de Zwarte Beek, Bolisserbeek en Dommel met heide en vengebieden’ (BE), ‘Bovenloop van de Grote Nete met Zammels Broek, Langdonken en Goor’ (BE), ‘Abeek met aangrenzende moerasgebieden’ (BE), ‘Itterbeek met Brand, Jagersborg en Schootsheide en Bergerven’ (BE) en ‘Sarsven en De Banen’.

Overige Natura 2000-gebieden liggen op dermate grote afstand (>10km) dat negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen bij voorbaat kunnen worden uitgesloten.

Algemeen geldt in de MRE dat Natura 2000-gebied is uitgesloten voor zonne-energie. Om deze reden kan er alleen sprake zijn van effecten door eventuele externe werking. Deze externe effecten kunnen worden onderverdeeld in effecten door stikstofdepositie, door verstoring, afname leefgebied en door aanvaringsslachtoffers (in het geval van windturbines). Van stikstofdepositie is alleen sprake bij de aanleg van de voorzieningen en incidenteel bij onderhoud. Deze effecten blijken in de praktijk meestal mee te vallen, hoewel de ligging van de ontsluitingswegen wel invloed kan hebben op de stikstofdepositiewaarden. Er zal in het MER geen stikstofberekening per inrichting worden gemaakt; dit past beter bij het detailniveau van individuele projecten. Effecten van verstoring, afname leefgebied en van aanvaringsslachtoffers worden in het vervolg van voorliggend rapport wel per ‘inrichting’ nader besproken en beoordeeld.

Figuur 54 **Natura 2000-gebieden in en nabij de Metropoolregio Eindhoven.**

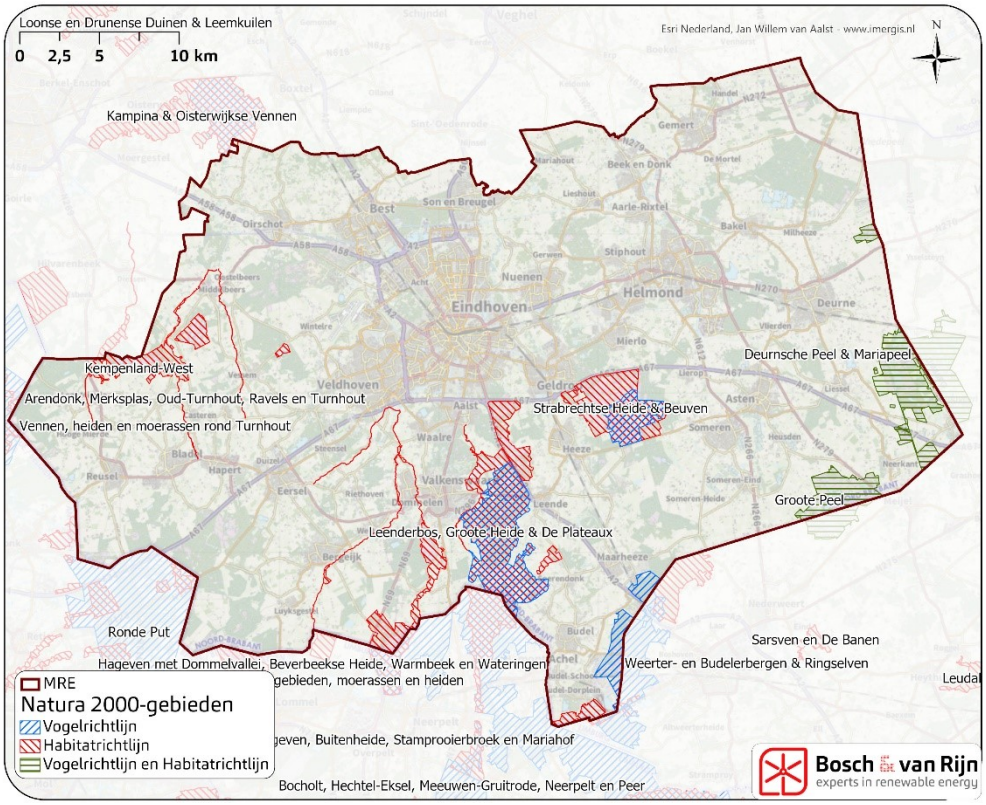

De effecten op Natura 2000-gebieden verschillen per Natura 2000-gebied. Wel kan gesteld worden dat de plaatsing van een zonnepark binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied een grote impact kan hebben. Bij een dergelijke ontwikkeling zal er niet alleen sprake zijn van ruimtebeslag, maar ook mogelijk verlies van leefgebied, verstoring en stikstofdepositie. In het planMER worden de Natura 2000-gebieden gevrijwaard van zonneparken. Hierdoor zal er geen sprake zijn van ruimtebeslag en worden de meest negatieve effecten voorkomen.

De Natura 2000-gebieden kennen externe werking. Dit betekent dat ook initiatieven die buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied gelegen zijn, getoetst moeten worden of zij effecten hebben op het betreffende natuurgebied. Voor zonneparken zal met name een eventueel verlies van foerageergebied van vogels voor een dergelijk extern effect zorgen. Daarnaast kan ook stikstofdepositie door de werkzaamheden tijdens de aanlegfase niet uitgesloten worden.

7.4.2 *Effecten op het Natuurnetwerk Brabant*

Binnen de Metropoolregio Eindhoven (MRE) liggen grote delen van het Natuurnetwerk Brabant. Deze gebieden zijn merendeels verbonden met elkaar, middels een directe verbinding of via de zogenoemde ‘stepping stones’.

De onderdelen van het Natuurnetwerk Brabant hebben specifieke beheertypen toegewezen gekregen. Echter hebben ze vaak geen specifieke instandhoudingsdoelstellingen, zoals we die bij bijvoorbeeld Natura 2000-gebieden wel kennen.

Waar mogelijk wordt er verschillend getoetst per beheertype. Bij het beoordelingscriterium Natuurnetwerk Brabant zal voornamelijk worden getoetst aan het ruimtebeslag en verstoring (door met name geluid).

In het planMER wordt het Natuurnetwerk Brabant zelf uitgesloten van de plaatsing van wind- en zonne-energie.

Figuur 55 **Natuurnetwerk Brabant binnen de Metropoolregio Eindhoven**

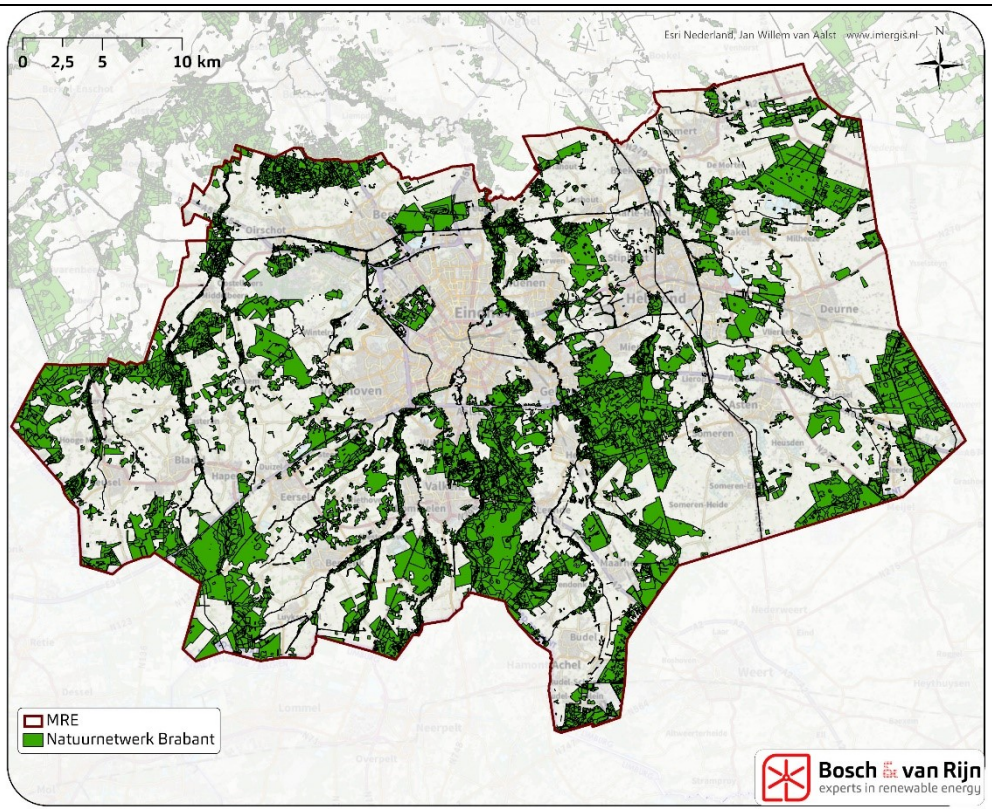

Het Natuurnetwerk Brabant kent verscheidene natuurbeheertypen. Wel kan gesteld worden dat de plaatsing van een zonnepark in het Natuurnetwerk Brabant een grote impact kan hebben. Bij een dergelijke ontwikkeling zal er niet alleen sprake zijn van ruimtebeslag, maar ook mogelijk verlies van leefgebied en verstoring. In het planMER wordt het Natuurnetwerk Brabant gevrijwaard van zonneparken. Hierdoor zal er geen sprake zijn van ruimtebeslag en worden de meest negatieve effecten voorkomen.

Het Natuurnetwerk Brabant kent tevens externe werking. Dit betekent dat ook initiatieven die buiten de begrenzing van het NNB gelegen zijn, getoetst moeten worden of zij effecten hebben op het betreffende natuurgebied. Deze toetsing bestaat uit het in kaart brengen van de mogelijke effecten op aangewezen doelsoorten.

7.4.3 *Effecten op akker- en weidevogelgebieden ('Hotspots')*

Bij plaatsing van zonneparken binnen een hotspot voor akker- en weidevogels zijn negatieve effecten op deze soorten te verwachten. Plaatsing van zonnepanelen op dergelijke gronden kan leiden tot een afname van deze soortgroepen. Alternatieven waarbinnen dergelijke hotspots zijn gelegen scoren derhalve negatiever dan de alternatieven waarbinnen geen hotspots zijn gelegen.
Doordat definitieve afstemming over de ligging van dergelijke gebieden met de provincie ten tijde van publicatie van het voorlopige MER nog niet is voltooid kan de effectbeoordeling nog niet worden afgerond.

7.4.4 *Effecten op beschermde soorten*

Binnen de Metropoolregio Eindhoven (MRE) komen veel beschermde soorten flora en fauna voor, die vallen onder een aantal beschermingsregimes: vogelrichtlijn, habitatrichtlijn en overige soorten. Vogels en vleermuizen zijn wijdverspreid binnen de MRE. Dit zijn de soortgroepen die extra gevoelig zijn voor met name windenergie (en in mindere mate voor zonne-energie). Dit vanwege de kans op aanvaring met een draaiende windturbine.

Binnen de MRE is geen sprake van gestuwde vogeltrek (macro stuwing), zoals deze aanwezig is in de kustgebieden van Nederland (LWVT/Sovon 2002). In het binnenland treedt gestuwde trek in beperktere mate op langs het Markermeer en IJsselmeer. Op kleinere schaal kan verdichting (micro- of mesostuwing) plaatsvinden langs grote rivieren en andere potentiële barrières, maar dat laat zich qua intensiteit niet vergelijken met gestuwde vogeltrek langs de kustgebieden. Bovendien ontbreken binnen de MRE ook dergelijke barrières, zoals grote rivieren. Binnen de MRE zal derhalve geen sprake zijn van stuwing van seizoenstrek.

Voor vogels maakt de beoordeling gebruik van het beschikbare kaartmateriaal van SOVON. Onder leiding van SOVON hebben duizenden vrijwilligers iedere vierkante kilometer in Nederland geteld op vogels. Hierdoor is veel informatie beschikbaar over verspreiding van soorten en aantallen vogels in Nederland. Voor de provincie Noord-Brabant heeft SOVON een kaart opgesteld met het aantal vogelsoorten per 250x250m cel. Dit is voor zowel broedvogels als wintervogels gedaan. Daarnaast worden vogels ook (in)direct via andere beleidsregels en/of beschermingsregimes beschermd. Zo zijn vogels die voornamelijk in bossen voorkomen worden binnen de MRE grotendeels 'beschermd' door het beschermingsregime beschermde gebieden. Dit vanwege het feit dat binnen de MRE de robuuste bosgebieden veelal zijn opgenomen in het Natuurnetwerk Brabant. Hiervoor geldt dat er, over het algemeen, geen wind- en zonneparken binnen de begrenzing gerealiseerd zullen worden. Desalniettemin dient bij realisatie van een concreet project een uitgebreide toetsing plaats te vinden op lokaal niveau.

Voor vleermuizen zijn er geen recente, detailleerde en overzichtelijke kaarten beschikbaar. Wel is bekend dat vleermuizen gebruikmaken van lijnelementen als oriëntatie van en naar hun foerageergebieden. Binnen de MRE-gemeenten zijn dit met name robuuste bomenrijen of -randen. De vliegroutes bevinden zich voornamelijk binnen een afstand van 200 meter tot robuuste lijnelementen.

Tot slot is het belangrijk dat er op alle soorten flora en fauna een zorgplicht van toepassing is. Dit betekent dat men moet voorkomen om handelingen uit te voeren die nadelige gevolgen kunnen hebben voor in het wild levende dieren en planten. Dit geldt voor iedere handeling en is derhalve niet onderscheidend.

Broedvogels
Voor de beoordeling van dit criterium zal gekeken worden naar de hoeveelheid soorten per 250m-cel die de indicatieve windparklijn doorkruisen. Niet alleen naar de lijn zelf, maar ook de overdraai (75m) zal worden meegenomen. De scoring gebeurt op basis van onderscheidende categorieën.

Figuur 56 **Aantal broedvogelsoorten per 250x250m cel binnen de Metropoolregio Eindhoven**

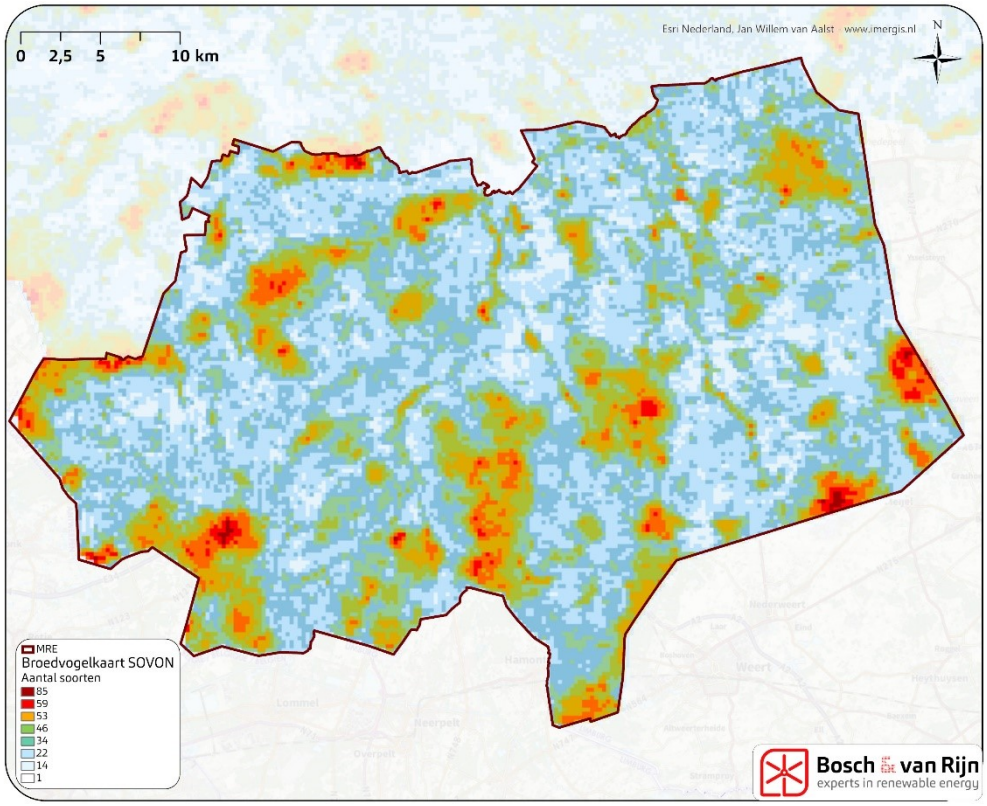

Beschermde soorten komen wijdverspreid binnen de MRE voor. Zodoende is het aannemelijk dat bij een ontwikkeling van een zonnepark mogelijke effecten op beschermde soorten te verwachten zijn. Bij een concreet project zal een projectspecifiek ecologisch onderzoek moeten worden opgestart om mogelijke effecten in kaart te brengen.

Hoewel het ecologisch onderzoek ten behoeve van het planMER op hoofdlijnen is uitgevoerd en niet locatiespecifiek, zijn er toch inzichten te delen. Zo is de kans op overtreding van verbodsbepalingen door de realisatie van zonnepark op intensieve agrarische percelen kleiner dan op de meeste andere locaties, zoals bosgebieden, kruidenrijke weides of extensief agrarische percelen. In zijn algemeenheid komen er minder soorten voor op intensieve agrarische percelen en zijn deze gronden minder vaak onderdeel van het functioneel leefgebied van diverse soortgroepen zoals

reptielen, amfibieën en zoogdieren. Daarnaast is bij de realisatie van zonnepanelen op agrarische percelen het kappen van bomen vaak niet noodzakelijk. Zodoende zijn de effecten op nesten, verblijfplaatsen en het verlies van lijnelementen voor de vliegroutes van vleermuizen eerder uit te sluiten.

7.4.5 *Beoordelingscriteria*

Zoals in de vorige subparagrafen te lezen valt, is er een effectbeoordeling geformuleerd. Dit ziet er als volgt uit:

Tabel 45 **Scores effectbeoordeling**

Score	Beschermde gebieden **N2000**	**NNB**	**Hotspots**
0	Niet op voorhand effecten te verwachten	Niet op voorhand effecten te verwachten	Buiten akker- en weidevogelgebied(en)
-	Binnen het gehele zoekgebied worden effecten verwacht	Binnen het gehele zoekgebied worden effecten verwacht	Gedeeltelijk binnen akker- en weidevogelgebied(en)
--	In N2000	In NNB	Geheel binnen akker- en weidevogelgebied(en)
Score	Beschermde soorten **Broedvogels**	**Wintervogels**	**Overige soorten**
0	Gemiddeld <22 broedvogelsoorten aanwezig binnen zoekgebied.	Gemiddeld <15 wintervogelsoorten aanwezig binnen zoekgebied	(Nagenoeg) geen beschermde soorten aanwezig
-	Gemiddeld 22-46 broedvogelsoorten aanwezig binnen zoekgebied	Gemiddeld 15-30 wintervogelsoorten aanwezig binnen zoekgebied	Wijdverspreid beschermde soorten aanwezig
--	Gemiddeld >46 broedvogelsoorten aanwezig binnen zoekgebied	Gemiddeld >30 wintervogelsoorten aanwezig binnen zoekgebied.	Binnen het gehele effecten verwacht

7.4.6 *Beoordelingstabel zoekgebieden zon t.a.v. milieuthema ecologie*

In onderstaande tabel is de effectbeoordeling per zoekgebied weergegeven op het milieuthema ecologie.

Tabel 46 **Effectbeoordeling zoekgebieden ecologie zon**

Zoekgebied	Natura 2000-gebieden	Natuurnetwerk Brabant	Hotspots	Broedvogels	Wintervogels	Vleermuizen & overige besch. srt
1	0	0		-	-	-
2	0	0		0	-	0
3	0	0		-	-	-
4	0	0		0	-	0
5	0	0		0	-	0
6	0	0		-	-	0
7	0	0		-	-	-
8	0	0		-	-	0
9	0	0		-	0	-
10	0	0		-	-	-
11	0	0		0	0	-
12	0	0		0	-	0
13	0	0		0	0	-
14	-	-		--	-	--
15	-	0		-	-	-
16	0	0		0	0	0
17	0	0		-	-	-
18	0	0		0	-	0
19	0	0		--	-	-
20	0	0		--	-	-
21	0	0		-	-	-
22						
23	0	0		0	0	-
24	0	0		0	0	-
25	0	0		0	-	0
26	0	0		-	-	-
27						
28	0	0		-	0	-
29	0	0		-	-	-
30	0	0		-	-	-
31	0	0		-	0	-
32	0	0		-	-	0
33	0	0		--	-	-
34	0	0		-	-	-
35	0	0		-	-	0
36	0	0		0	-	0
37	0	0		0	0	0
38	0	0		-	-	-

7.5 Energieopbrengst zonneparken

7.5.1 *Beoordelingskader*

Wanneer zonnepanelen elektriciteit produceren wordt op dat moment minder ‘grijze’ stroom door kolen- en (vooral) gascentrales geproduceerd, met bijbehorende vermindering van CO_2-, fijnstof en emissies van verzurende stoffen. In Nederland wordt per opgewekte GWh gemiddeld 480 ton CO_2 uitgestoten[30]. Deze uitstoot wordt met de opwekking van wind- en zonne-energie gemitigeerd. De vermindering van deze emissies is een direct gevolg van de energieopbrengst.

[30] Wielders en Nusselder, *Emissiekentallen elektriciteit*, CE Delft, **januari 2020**.

Door de aard en het detailniveau van het planMER is het niet mogelijk om gedetailleerde opbrengstberekeningen te maken; de precieze locaties, omvang en inrichting van zonneparken staan immers nog niet vast. Wel zal in deze paragraaf een inschatting gemaakt worden van de 'potentiële opwek' van de zoekgebieden. Dit is een indicatie van de mate waarin elk zoekgebied in theorie kan bijdragen aan de regionale doelstelling en geldt ook als het beoordelingscriterium voor het milieuthema Energieopbrengst.
Om tot deze potentiële opwek te komen kijken wij niet alleen naar het *onbelemmerd oppervlak* waar binnen de zoekgebieden zonneparken gerealiseerd kunnen worden, maar ook naar de *draagkracht* van dat gebied, op basis van het landschapstype en verschillende *landschapsstrategieën.*
Deze aanpak wordt hieronder nader toegelicht; voor verdieping zie de technische bijlage landschap (Bijlage C).

- **Onbelemmerd oppervlak**: op basis van de belemmeringenkaart voor zon (zie paragraaf 4.3) zijn de gebieden duidelijk geworden waar zonneparken op voorhand niet onmogelijk zijn. Daarbij zijn dus harde belemmeringen zoals beschermde natuurgebieden, woningen, wegen etc. weggefilterd.
- **Landschapsstrategieën**: algemeen worden er drie manieren onderscheiden waarop zonneparken in het landschap kunnen worden geplaatst: inpassen, aanpassen en transformeren. Deze drie strategieën verschillen in de omvang en het aantal zonneparken binnen een bepaald gebied.
- **Draagkracht**: De draagkracht van een landschap is een manier om aan te duiden hoeveel zonneparken kunnen worden gerealiseerd zonder dat de kenmerkende karakteristiek van dat landschap wordt aangetast. Draagkracht wordt uitgedrukt in een percentage van het onbelemmerde oppervlak. De draagkracht verschilt per landschapstype *en* per landschapsstrategie.

7.5.2 *Aannames potentiële energieproductie*

Om de potentie van geschikte gebieden te bepalen hanteren we de volgende globale aannames:

- Een zonnepark heeft een vermogen van 1 MWp/ha. Een MWp (megawatt-piek) is het maximale vermogen van het zonnepark onder bepaalde (laboratorium-) omstandigheden.
- Een zonnepark in de Metropoolregio produceert jaarlijks 1.000 MWh/MWp
- Zonneparken produceren dus 1.000 MWh/ha., oftewel 1 GWh/ha.

N.B. Er zijn verschillende aspecten van de inrichting van een zonnepark die effect hebben op de hoeveelheid energie die dat zonnepark per hectare produceert. Denk hierbij aan de opstellingsvorm (zuidgeoriënteerd vs. oostwest-georiënteerd), de afstand tussen de 'tafels' van panelen en de diepte van de landschappelijke omranding. Dergelijke verschillen vallen buiten het detailniveau van dit planMER en zullen onderdeel zijn van gemeentelijk beleid en/of projectspecifieke inrichting. Uit ervaring blijkt dat de algemene aanname van 1 GWh/ha een goede gemiddelde voorspelling geeft.

Door per landschapstype een (in de de technische bijlage landschap onderbouwde) inschatting te maken van zowel de gemiddelde afmeting van een zonnepark als het aantal zonneparken dat binnen dat landschapstype per vierkante kilometer past zonder de landschappelijke karakteristieken aan te tasten kunnen wij een snelle inschatting maken van de hoeveelheid energie die per hectare kan worden opgewekt.

Tabel 47 **Berekening draagkracht per landschapstype.**

Landschapstype	Opp. gemiddeld zonnepark				Aantal zonneparken per 100 ha (=km²)			Draagkracht		
	klein (ca. 3 ha.)	middel (ca. 10 ha.)	groot (ca. 20 ha.)	gem. opp. (ha.)	Inpassen	Aanpassen	Transformeren	Inpassen	Aanpassen	Transformeren
Beekdalen	✓	✗	✗	3	✗	2	✗	✗	6%	✗
Jonge Zandontginning	✗	✓	✓	15	1	2	4	15%	30%	60%
Oude Zandontginning	✓	✓	✗	6,5	2	4	✗	13%	26%	✗
Peelkernontginning	✗	✓	✓	15	1	2	4	15%	30%	60%
Peelrandontginning	✓	✓	✗	6,5	2	4	✗	13%	26%	✗
Urbane gebieden	✓	✗	✗	3	3	✗	✗	9%	✗	✗

Een draagkracht van 60% wil zeggen dat er binnen een gebied van 100 hectare 60 hectare kan worden benut voor zonneparken (inclusief hun landschappelijke randen en ruimte tussen de panelen). Dat betekent dus ook dat dat gebied een opwekpotentie heeft van 60 GWh per jaar.

De opwekpotentie van een zoekgebied kan dus worden berekend door eerst te kijken uit welke landschapstypen dat zoekgebied bestaat en vervolgens per landschapstype het onbelemmerd oppervlak te vermenigvuldigen met de draagkracht. Door dit voor de drie landschapsstrategieën (inpassen, aanpassen, transformeren) te doen kan een bandbreedte worden bepaald.

Rekenvoorbeeld :
Zoekgebied X bevat 100 hectare onbelemmerd oppervlak waarvan 50 hectare jonge zandontginning, 30 hectare oude zandontginning, 10 hectare beekdalen en 10 hectare urbane gebieden.

De berekening van de opwekpotentie per landschapsstrategie is dan als volgt (zie Tabel 47 voor de percentages).

Bij de landschapsstrategie ‘inpassen’ is de draagkracht in de jonge zandontginning 15%, in de oude zandontginning 13%, in de beekdalen 0% en in urbane gebieden 9%. Vermenigvuldiging van de oppervlakten met deze draagkracht levert een opwekpotentie van:
Jonge zandontginning: 15% x 50 ha. = 7,5 ha.
Oude zandontginning: 13% x 30 ha. = 3,9 ha.
Beekdalen: niet mogelijk bij inpassen = 0 ha.
Urbane gebieden: 9% x 10 ha. = 0,9 ha.
Totale draagkracht bij ‘Inpassen’: 7,5 + 3,9 + 0 + 0,9 = 12,3 ha. met een potentie van 12,3 GWh/jr.

Bij de landschapsstrategie ‘aanpassen’ is de draagkracht in jonge zandontginning 30%, in de oude zandontginning 26%, in de beekdalen 6% en in de urbane gebieden 0%. Vermenigvuldiging van de oppervlakten met deze draagkracht levert een opwekpotentie van:
Jonge zandontginning: 30% x 50 ha. = 15 ha.

Oude zandontginning: 26% x 30 ha. = 7,8 ha.
Beekdalen: 6% x 10 ha. = 0,6 ha.
Urbane gebieden: niet mogelijk bij aanpassen = 0 ha.
Totale draagkracht bij 'aanpassen': 15 + 7,8 + 0,6 +0 = 23,4 ha, met een potentie van 23,4 GWh/jr.

Bij de landschapsstrategie 'transformeren' is de draagkracht in jonge zandontginning 60%, in de oude zandontginning 0%, in de beekdalen 0% en in de urbane gebieden 0%. Vermenigvuldiging van de oppervlakten met deze draagkracht levert een opwekpotentie van:
Jonge zandontginning: 60% x 50 ha. = 30 ha.
Totale draagkracht bij 'transformeren': 30 + 0 + 0 + 0 = 30 ha, met een potentie van 30 GWh/jr.
In dit (fictieve) rekenvoorbeeld is de bandbreedte in de opwekpotentie dus 12,3 tot 30 GWh/jr.

Indien een (deel van een) zoekgebied in cultuurhistorisch waardevol landschap is gelegen is de draagkracht van dat gebied 75% van de hierboven berekende waarde, om recht te doen aan de grotere kwetsbaarheid van dergelijke gebieden voor aantasting.

Voor de berekening van de opwekpotentie per zoekgebied toont onderstaande tabel de onderverdeling van de zoekgebieden in de verschillende landschapstypen:

Daarbij zij opgemerkt dat binnen zoekgebied 22 is geen onbelemmerd oppervlak aanwezig is. Bij zoekgebied 27 gaat het om slechts ca. 1 hectare. Doordat het onbelemmerd oppervlak binnen deze zoekgebieden zo klein is worden deze twee zoekgebieden verder niet meegenomen in de beoordeling.

Tabel 48 **Landschapstypen per zoekgebied t.b.v. draagkrachtberekening. De landschapstypen zijn: Beekdalenlandschap (BD), Jonge zandontginningen (JZ), Oude zandontginningen (OZ), Peelkernontginning (PK), Peelrandontginning (PR), Urbane Gebieden (UG).**

Zoek-gebied	Onbelemmerd oppervlak (ha)	Opbouw zoekgebied uit landschapstypen						Percentage zoekgebied in CHW landschap
		BD	JZ	OZ	PK	PR	UG	
1	741	0%	61%	39%	0%	0%	0%	29%
2	377	1%	99%	0%	0%	0%	0%	0%
3	342	1%	0%	90%	0%	9%	0%	0%
4	117	7%	0%	0%	0%	93%	0%	0%
5	488	3%	0%	0%	97%	0%	0%	45%
6	251	7%	0%	0%	29%	64%	0%	0%
7	701	6%	0%	0%	94%	0%	0%	95%
8	355	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%
9	464	12%	0%	17%	1%	70%	0%	0%
10	269	0%	0%	0%	100%	0%	0%	0%
11	49	8%	0%	92%	0%	0%	0%	0%
12	520	0%	0%	0%	77%	23%	0%	31%
13	32	22%	0%	78%	0%	0%	0%	5%
14	4	0%	0%	100%	0%	0%	0%	0%
15	131	9%	3%	89%	0%	0%	0%	100%
16	153	50%	0%	50%	0%	0%	0%	0%
17	1105	13%	0%	40%	42%	6%	0%	0%
18	119	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%
19	281	7%	0%	88%	0%	0%	6%	94%
20	433	5%	95%	0%	0%	0%	0%	3%

21	460	0%	0%	8%	29%	*63%*	*0%*	94%
22	0	0%	0%	0%	0%	*0%*	*0%*	0%
23	58	0%	54%	46%	0%	*0%*	*0%*	100%
24	691	5%	56%	39%	0%	*0%*	*0%*	9%
25	1340	2%	98%	0%	0%	*0%*	*0%*	0%
26	560	3%	8%	0%	89%	*0%*	*0%*	0%
27	1	0%	33%	67%	0%	*0%*	*0%*	100%
28	290	7%	93%	0%	0%	*0%*	*0%*	0%
29	181	2%	98%	0%	0%	*0%*	*0%*	100%
30	91	3%	96%	1%	0%	*0%*	*0%*	100%
31	198	1%	68%	31%	0%	*0%*	*0%*	100%
32	408	6%	56%	37%	0%	*0%*	*1%*	0%
33	624	2%	88%	9%	0%	*0%*	*0%*	1%
34	146	8%	92%	0%	0%	*0%*	*0%*	0%
35	40	0%	28%	72%	0%	*0%*	*0%*	0%
36	110	0%	87%	13%	0%	*0%*	*0%*	0%
37	95	0%	99%	1%	0%	*0%*	*0%*	0%
38	1187	18%	14%	59%	6%	*3%*	*1%*	29%

7.5.3 *Beoordelingscriterium en effectbeoordeling*

Voor alle zoekgebieden is voor de drie landschapsstrategieën een opwekpotentie berekend. Per zoekgebied is gekeken welke van de drie strategieën de laagste, en welke de hoogste potentie heeft. Deze beide getallen vormen een bandbreedte voor de totale opwekpotentie van dat zoekgebied.
Enige aanpassing hierop is dat zoekgebieden die gelegen zijn in het verzorgingsgebied van hoofdstation Hapert een neutrale beoordeling (‘0’) hebben gekregen ongeacht hun opwekpotentie, omdat uit correspondentie met de netbeheerder Enexis is gebleken dat hier een gerede kans is dat nieuwe grootschalige opwek pas na 2030 gerealiseerd kan worden, aangezien eerst de netinfrastructuur moet worden verzwaard en/of uitgebreid.

Tabel 49 **Beoordelingscriterium energieproductie zonneparken**

	Beoordeling minimale en maximale potentie
0	<50 GWh/jr of ligging in verzorgingsgebied Hapert.
+	50 t/m 100 GWh/jr
++	> 100 GWh/jr

Tabel 50 **Effectbeoordeling zoekgebieden energieproductie zon.**

Zoekgebied	Opwekpotentie (GWh/jr), min.	Opwekpotentie (GWh/jr), max.	Zoekgebied	Opwekpotentie (GWh/jr), min.	Opwekpotentie (GWh/jr), max.
1	98	271	20	62	248
2	56	224	21	48	96
3	0	88	22	0	0
4	0	29	23	6	14
5	63	251	24	91	224
6	32	65	25	197	788
7	75	302	26	82	326
8	40	160	27	0	0
9	2	110	28	40	162
10	40	161	29	20	80
11	0	12	30	10	39
12	70	221	31	21	61
13	0	7	32	54	136
14	0	1	33	90	330
15	2	24	34	20	81
16	0	24	35	5	11
17	134	277	36	16	58
18	13	54	37	14	56
19	0	49	38	121	253

Figuur 57 **Ligging van het verzorgingsgebied van station Hapert.**

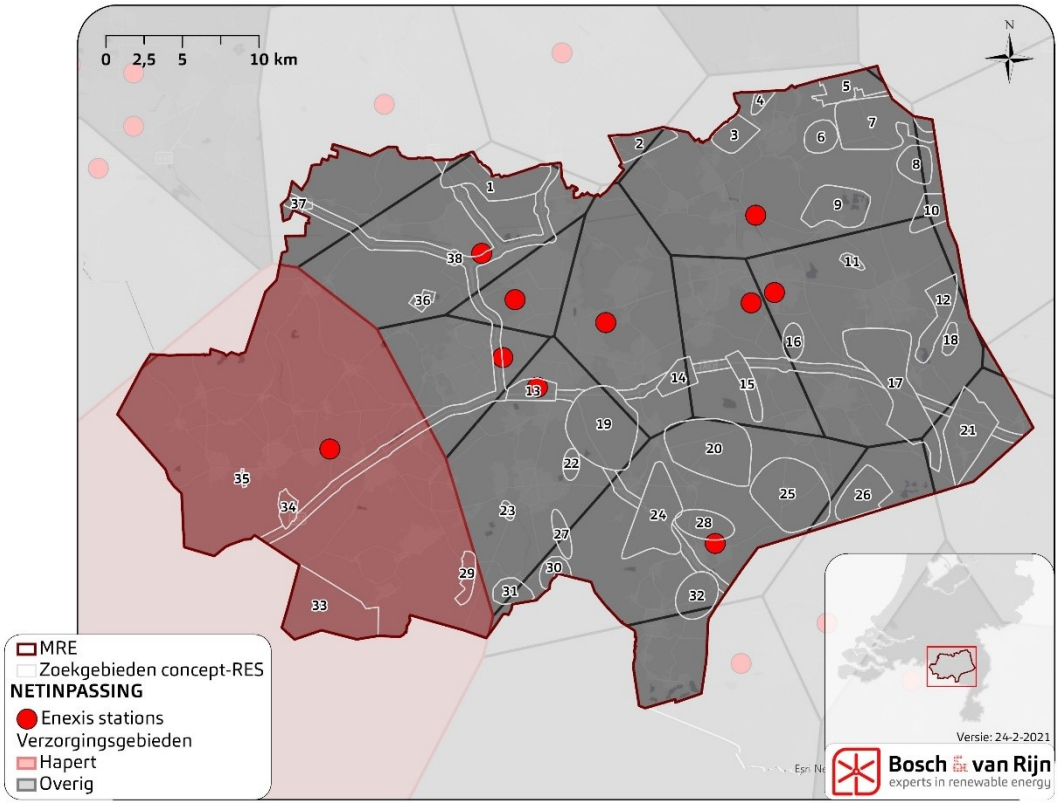

7.6 Zonneparken en netinpassing

Zoals ook genoemd in de RES is netinpassing een belangrijk onderdeel van de energietransitie. Op dit onderwerp hebben de MRE-gemeenten, de waterschappen en de provincie Noord-Brabant nauw contact met netbeheerder Enexis.

In het planMER is gekozen om de zoekgebieden voor dit thema te beoordelen op de afstand tot het dichtstbij gelegen hoofdstation van de hoogspanningsinfrastructuur. Deze afstand zegt globaal iets over de haalbaarheid van een individueel zonnepark.

Aanvullend daarop, en afwijkend van de vijfpuntsschaal die verder in het MER gehanteerd wordt, is een extra beoordelingsklasse toegevoegd (‘---‘) voor locaties die gelegen zijn in het verzorgingsgebied van hoofdstation Hapert. Van dit gebied heeft Enexis aangegeven dat de aansluiting van meer grootschalige opwek op korte- en middellange termijn niet mogelijk is, omdat eerst de capaciteit van het station moet worden uitgebreid. Dit heeft deels te maken met de recente aansluiting van enkele grote windparken in de gemeenten Reusel – De Mierden (windpark High Tech Agrocampus) en Bladel (Windpark De Pals). Omdat met dit capaciteitsprobleem de kans bestaat dat realisatie voor 2030 niet mogelijk is kunnen windparklocaties in dit gebied mogelijk geen bijdrage leveren aan de RES, die kijkt naar de mogelijkheden tot 2030.

Een belangrijk voordeel voor systeemefficiëntie is dat zonne- en/of windparken bij elkaar in de buurt liggen, zodat ofwel gebruik gemaakt kan worden van cable pooling ofwel de eventuele verzwaring van het net op een efficiënte manier kan worden opgepakt. Daarom zijn locaties waar zowel zon als wind mogelijk zijn gunstig vanuit het oogpunt van systeemefficiëntie. Omdat wind meer ruimtelijke belemmeringen kent en er wel zon-locaties zijn waar geen wind mogelijk is, maar geen windparklocaties waar geen zonneparken mogelijk zijn, is een beoordelingscriterium op dit onderwerp (combinatie zon/wind) niet opgenomen als beoordelingscriterium voor wind.

Tabel 51 **Beoordelingskader netinpassing zonne-energie**

Score	Beoordeling van zoekgebieden zon
Afstand tot hoofdstation	
- - -	Ligging in verzorgingsgebied van hoofdstation Hapert.
- -	> 10 km afstand tot hoofdstation
-	5 tot 10 km afstand tot hoofdstation
0	<5 km tot hoofdstation
Combinatie zon/wind mogelijk	
0	Geen combinatie zon/wind mogelijk
+	Combinatie zon/wind mogelijk

Tabel 52 **Effectbeoordeling zoekgebieden netinpassing zon**

Zoekgebied	Afstand tot netcapaciteit	Combi zon/wind	Zoekgebied	Afstand tot netcapaciteit	Combi zon/wind
1	-	+	20	0	+
2	-	+	21	--	+
3	-	+	22		
4	-	+	23	-	0
5	-	0	24	0	+
6	-	0	25	-	+
7	-	+	26	-	+
8	--	0	27		
9	0	0	28	0	0
10	--	0	29	---	+
11	-	0	30	--	0
12	--	0	31	--	+
13	0	+	32	0	0
14	-	0	33	---	+
15	0	+	34	---	0
16	0	0	35	---	0
17	-	+	36	0	0
18	--	+	37	-	0
19	-	+	38		0

7.7 Bredere thema's zon

Naast de milieuthema's zijn in de concept-RES ook enkele andere onderwerpen benoemd die belangrijk zijn binnen de metropoolregio en daarom ook in de ruimtelijke afweging voor grootschalige opwek betrokken moeten worden.

Onderstaande paragrafen schetsen de wijze waarop deze thema's betrokken zijn bij de beoordeling van de zoekgebieden en tonen diverse kaarten om deze beoordeling te illustreren. De beoordeling zelf is voor alle bredere thema's gebundeld weergegeven in paragraaf 7.8.

7.7.1 *Landbouw*

Hoewel de gedachte bij de ontwerpende sessies (die hebben geleid tot de zoekgebieden) was dat zonneparken een belangrijke rol kunnen spelen bij de transitie naar natuur-inclusieve of energie-inclusieve landbouw is uit het bouwstenenatelier met stakeholders naar voren gekomen dat dit beeld niet gedeeld wordt door de agrarische sector. Voor natuur-inclusieve landbouw en extensivering is meer ruimte nodig, wat niet samengaat met het gedeeltelijk gebruiken van de schaarse landbouwgrond voor zonneparken. Grootschalige zonneparken zijn rendabel (daar stuurt de SDE ook op); kleinere zonneparken zijn niet of nauwelijks rond te rekenen en kunnen dus ook weinig (financieel) bijdragen aan de landbouwtransitie, is het idee.

Het feit dat landbouwgrond schaars is en schaarser wordt, en de stelling vanuit de stakeholders dat de bodem onder een zonnepark niet direct na uitgebruikname weer voor agrarische activiteiten kan worden ingezet, leiden tot een vermeend negatief effect van zonneparken op landbouwgrond, met name op de gebieden met grotere percelen, waar efficiënt geboerd kan worden.

Criterium: aantasting landbouwstructuur	
0	Zoekgebied bestaat voornamelijk uit kleinschalig landschap.
-	Zoekgebied bestaat voornamelijk uit grootschalig landschap.

Figuur 58 **In grootschalige landschappen wordt efficiënt geboerd. Realisatie van zonneparken in dergelijke gebieden kan aantasting van de landbouwstructuur tot gevolg hebben.**

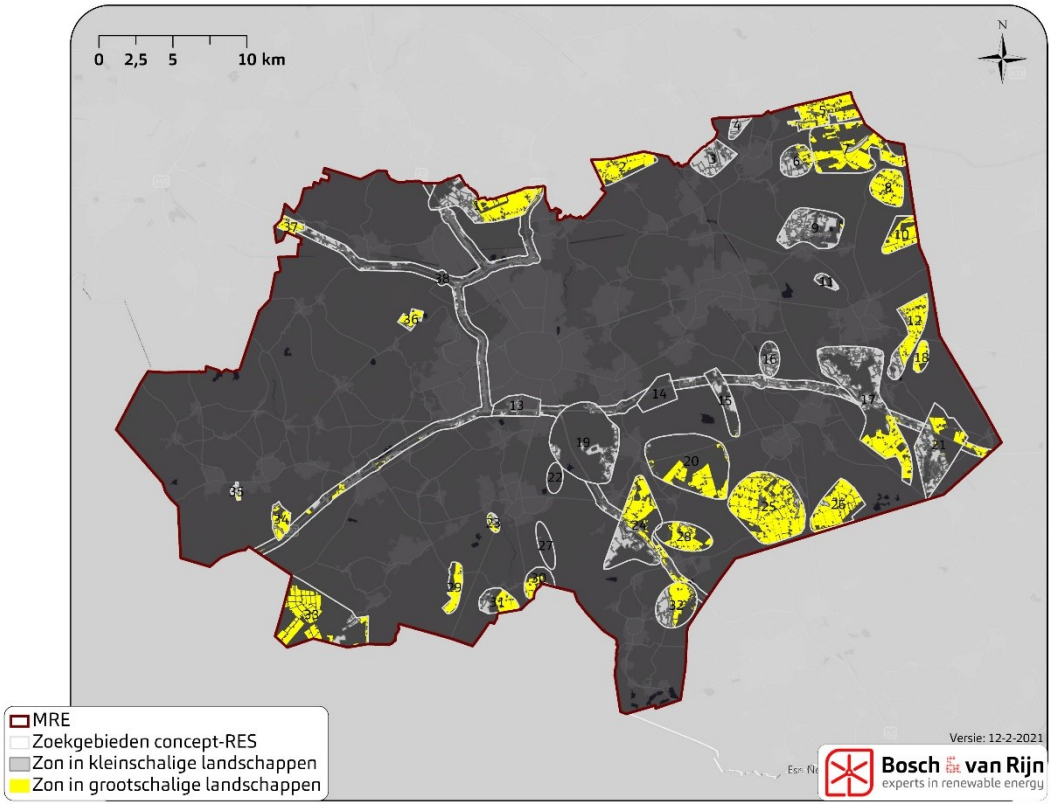

7.7.2 *Natuurontwikkeling*

Effecten van zonneparken op de bodem zijn op het detailniveau van het planMER niet zeer onderscheidend; daarvoor is het te onderzoeken gebied, maar ook de inrichting van zonneparken nog te weinig concreet.

Ook vanuit de natuurorganisaties is tijdens het bouwstenenatelier naar voren gekomen dat de kansen om met de revenuen van zonneparken nieuwe natuur te realiseren gering zijn, door de bescheiden rentabiliteit van zonneparken, met uitzondering van de zeer grote zonneparken.
Hoewel de concept-RES de mogelijkheid noemt van verdienmodellen die kunnen worden ingezet voor natuurontwikkeling wordt deze lijn in het planMER niet verder doorgezet: dergelijke koppeling hoeft geen geografische component te hebben (de te ontwikkelen natuur hoeft niet nabij het te ontwikkelen zonnepark te liggen), waardoor geen onderscheidende beoordeling op dit onderwerp mogelijk is.

In sommige gevallen kan een zonnepark een positief effect hebben op de omliggende natuur. Het gaat dan met name om de groene randen van het zonnepark en het feit dat binnen het zonnepark geen intensieve (agrarische) activiteiten worden ontplooid.
Positieve effecten van zonneparken zijn met name te verwachten op landbouwgrond direct aansluitend op natuurgebieden: dit kan leiden tot lagere stikstofuitstoot op die gebieden en biedt mogelijkheden voor het vernatten van de grond.

Dergelijke gebieden zijn reeds in het provinciale beleid van een aanduiding voorzien: de Groenblauwe mantel. Groenblauwe mantel betreft gebieden met multifunctioneel cultuurlandschap die dienen als buffer voor waardevolle natuurgebieden tegen invloeden van buitenaf. Met de Groenblauwe mantel wordt tevens de structuur van het NNB versterkt. Binnen de Groenblauwe mantel moet op zoek worden gegaan naar nieuwe economische dragers waarmee ecologische waarden (biodiversiteit, stikstofreductie) en overige waarden kunnen worden gecreëerd. Energieprojecten kunnen worden ingezet om de ontwikkeling van natuurgebieden en de Groenblauwe mantel mogelijk te maken.

Criterium: kansen groenblauwe mantel	
0	Zoekgebied geheel of grotendeels buiten groenblauwe mantel.
+	Zoekgebied geheel of grotendeels binnen groenblauwe mantel.

Figuur 59 **Ligging zoekgebieden met mogelijkheden voor zon ten opzichte van de groenblauwe mantel.**

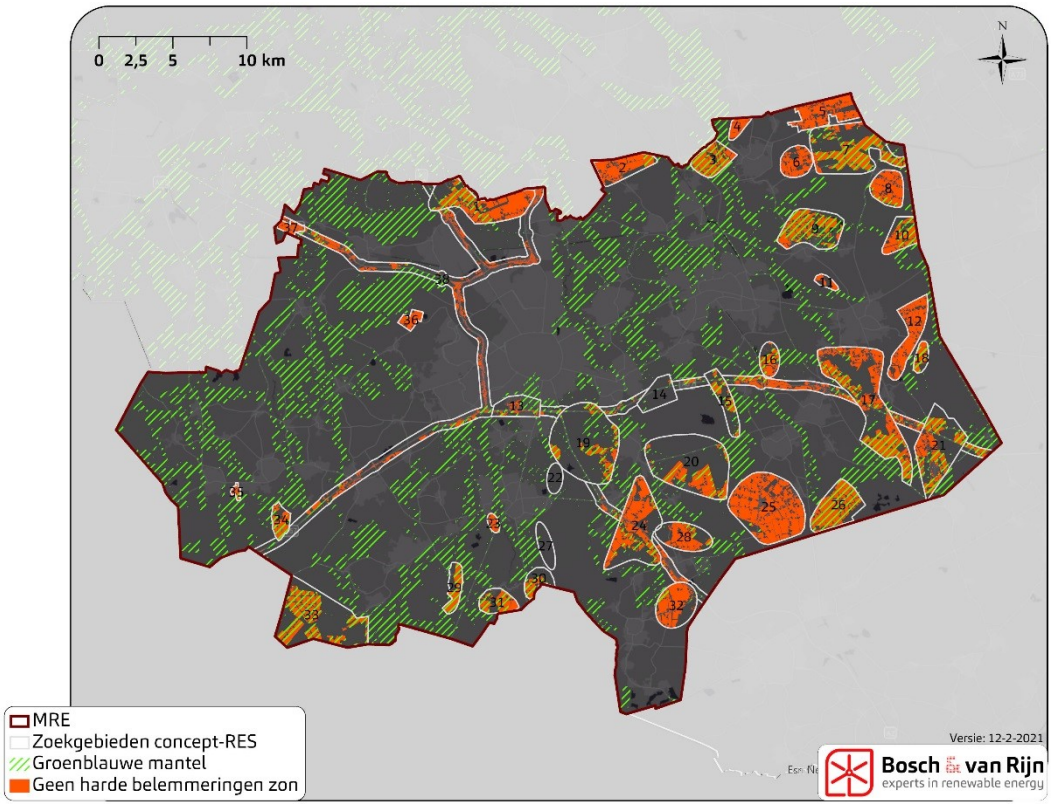

7.7.3 *Economie*

Aangezien het planMER de onderbouwing is voor de RES 1.0 die ziet op 2030 valt toepassing van nieuwe technologieën buiten de reikwijdte van het planMER. Toekomstige werkgelegenheid kan samengaan met (de bouw en exploitatie) van zonneparken, maar zorgt niet voor onderscheid tussen de zoekgebieden.
Beoordelingscriteria die wel een raakvlak hebben met dit bredere thema:

- Ligging t.o.v. grootverbruikers van energie (dichtbij scoort beter i.v.m. directe koppeling, verduurzaming (innovatieve) bedrijfsvoering en verlichting van de belasting op het net).

- Aantal recreatiebestemmingen in en nabij het zoekgebied. Dit is een indicator van de recreatieve waarde van (de omgeving van) een zoekgebied.

Criterium: ligging t.o.v. grootverbruikers	
0	Geen bedrijventerreinen binnen 500m van zoekgebied.
+	Tenminste 1 bedrijventerrein binnen 500m van zoekgebied.
Criterium: Aantal recreatiebestemmingen nabij zoekgebied.	
0	Geen recreatiebestemmingen binnen 500m van zoekgebied.
-	Minder dan 10 recreatiebestemmingen binnen 500m.
--	10 of meer recreatiebestemmingen binnen 500m.

Figuur 60 **Ligging van bedrijventerreinen en recreatiebestemmingen binnen de MRE.**

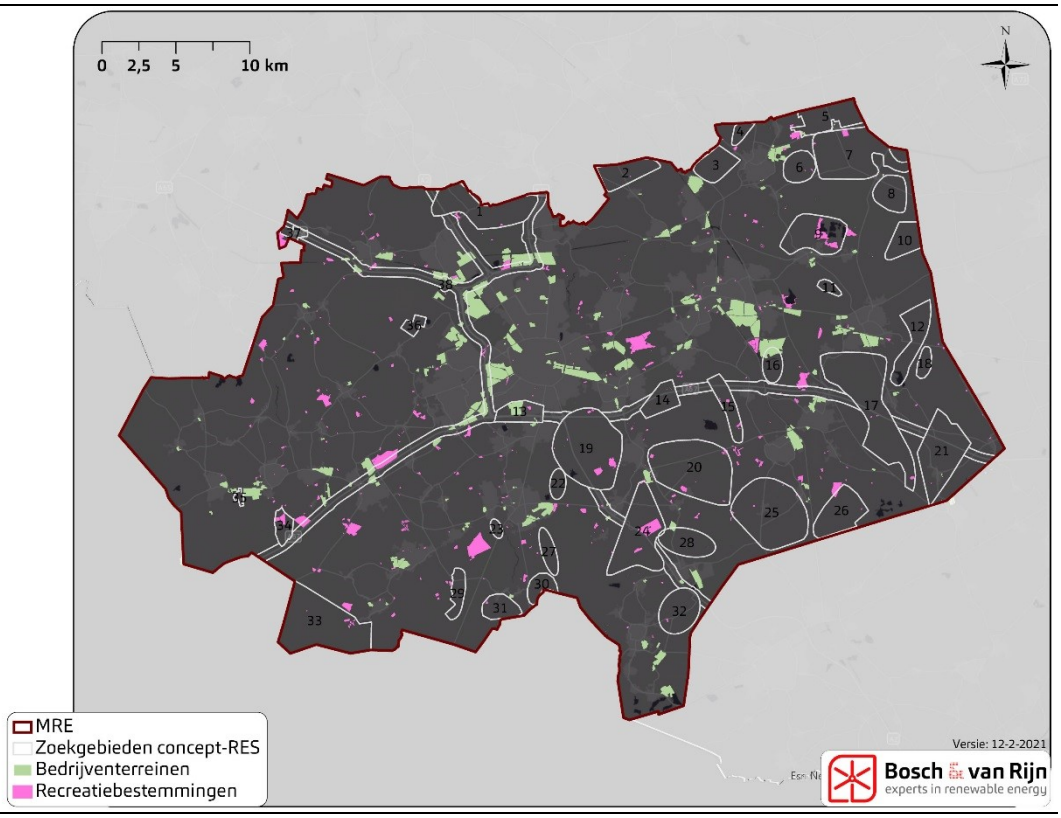

7.7.4 *Water*

Zonneparken kunnen een positief effect hebben op de waterhuishouding, omdat een zonnepark samen kan gaan met waterbergingsgebieden. Onder een zonnepark kan het waterpeil hoger zijn, waardoor de capaciteit van het gebied verbetert. Daarbij komt dat er minder water onttrokken hoeft te worden op gronden met zonneparken dan (bijvoorbeeld) gronden die agrarisch worden ingezet.
Daarnaast kunnen zonneparken een (indirect) positief effect hebben op de waterkwaliteit, aangezien er minder uitspoeling optreedt bij een zonnepark ten opzichte van een bemest perceel.

Criterium: effect op grond- en oppervlaktewater

0	Buiten waterbergingsgebied en zonder onttrekkingsverbod[31].
+	Ligging in waterbergingsgebied of met onttrekkingsverbod.
++	Ligging in waterbergingsgebied met onttrekkingsverbod.
Criterium: effect op waterkwaliteit	
0	Ligging buiten grondwaterbescherming- of waterwingebied.
+	Ligging binnen grondwaterbescherming- of waterwingebied.

Figuur 61 **Ligging van waterbergings-, grondwaterbeschermings- en waterwingebieden in de MRE.**

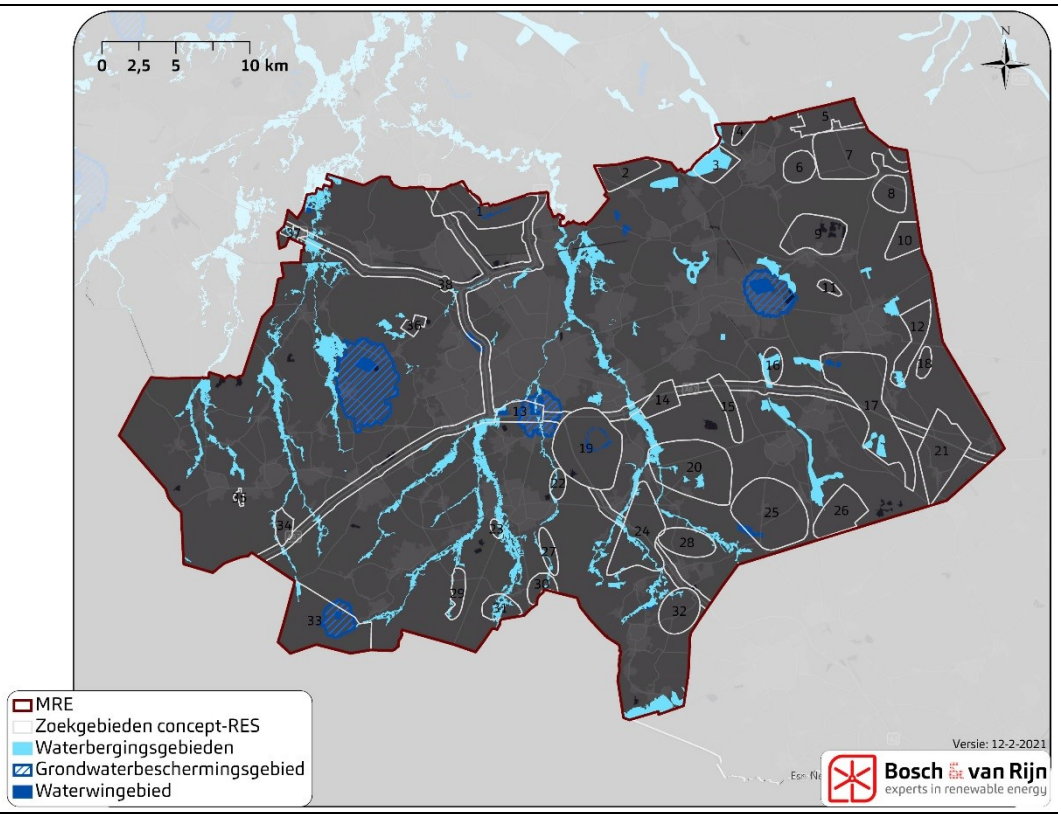

[31] Peildatum onttrekkingsverboden: 27 januari 2021.

7.8 Samenvattende beoordelingstabel zon

	Opbrengst		Landschap					Ecologie						Net		Bredere thema's					
Zoekgebied	Opwekpotentie, min.	Opwekpotentie, max.	Karakteristiek	Bestaande structuren	Cultuurhistorische waarden	Zichtbaarheid	Maat en schaal	Natura 2000-gebieden	Natuurnetwerk Brabant	Hotspots	Broedvogels	Wintervogels	Vleermuizen & overige besch. srt	Afstand tot netcapaciteit	Combi zon/wind	Aantasting landbouwstructuur	Ligging in groenbl mantel	Ligging nabij grootverbruikers	Recreatie	Grond- en oppervlaktewater	Waterkwaliteit en -beschikbaarheid
1	98	332	-	0	0	-	+	0	0		-	-	-	-	+	-	+	0	-	+	+
2	56	225	-	+	0	-	+	0	0		0	-	0	-	+	-	0	0	-	+	0
3	44	88	--	-	-	--	0	0	0		-	-	-	-	+	0	+	+	-	++	0
4	15	29	-	0	0	-	0	0	0		0	-	0	-	+	0	0	0	-	+	0
5	64	252	-	+	0	0	+	0	0		0	-	0	-	0	-	0	+	-	+	0
6	33	87	-	0	0	-	0	0	0		-	-	0	-	0	0	0	+	-	+	0
7	77	304	-	+	-	0	+	0	0		-	-	-	-	+	-	+	+	-	+	0
8	40	160	-	+	-	0	+	0	0		-	-	0	--	0	-	0	+	0	+	0
9	56	111	--	-	-	-	0	0	0		-	0	-	0	0	0	+	+	--	+	0
10	40	161	-	+	0	0	+	0	0		-	-	-	--	0	-	+	0	0	+	0
11	6	12	--	-	-	--	0	0	0		0	0	-	-	0	0	0	0	0	+	0
12	70	250	-	+	0	0	+	0	0		0	-	0	--	0	-	0	+	0	++	0
13	4	7	--	-	-	--	-	0	0		0	0	-	0	+	0	+	+	-	+	+
14	0	1	--	-	-	--	0	-	-		--	-	--	-	0	0	+	0	--	+	0
15	12	25	--	-	-	--	0	-	0		-	-	-	0	+	0	+	0	-	+	0
16	15	24	--	--	--	--	--	0	0		0	0	0	0	0	0	+	+	-	++	0
17	143	415	--	-	-	-	0	0	0		-	-	-	-	+	-	+	+	-	++	+
18	13	54	-	+	-	0	+	0	0		0	-	0	--	+	-	+	0	0	+	0
19	25	49	--	-	-	--	0	0	0		--	-	-	-	+	0	+	0	--	0	+
20	63	249	-	+	0	-	+	0	0		--	-	-	0	+	-	+	+	--	+	0
21	48	126	-	0	-	-	0	0	0		-	-	-	--	+	-	+	+	-	+	0
22	0	0																			
23	6	19	-	0	-	-	+	0	0		0	0	-	-	0	-	+	0	-	+	0
24	93	296	--	0	-	--	0	0	0		0	0	-	0	+	-	+	+	-	+	0
25	199	790	-	+	0	-	+	0	0		0	-	0	-	+	-	0	+	-	+	+
26	83	327	-	+	0	0	+	0	0		-	-	-	-	+	-	+	0	-	++	0
27	0	0																			
28	42	163	-	+	0	-	+	0	0		-	0	-	0	0	-	0	+	-	+	0
29	20	80	-	+	-	-	+	0	0		-	-	-	---	+	-	+	0	-	+	0
30	10	40	-	+	-	-	+	0	0		-	-	-	--	0	-	+	0	-	+	0
31	21	73	-	0	-	-	+	0	0		-	0	-	--	+	-	+	+	-	+	0
32	55	177	-	0	-	-	0	0	0		-	-	0	0	0	-	0	+	-	+	0
33	91	346	-	+	0	-	+	0	0		--	-	-	---	+	-	+	0	--	+	+
34	21	81	-	+	0	-	+	0	0		-	-	-	---	0	-	+	0	--	+	0
35	5	14	--	-	-	--	0	0	0		-	-	0	---	0	-	+	+	0	0	0
36	16	61	-	+	0	-	+	0	0		0	-	0	0	0	-	0	0	0	0	0
37	14	57	-	+	0	-	+	0	0		0	0	0	-	0	-	0	0	-	+	0
38	133	319	--	-	-	--	0	0	0		-	-	-		0	0	+	+	--*	++	+

Hoofdstuk 8 Alternatieven

8.1 Inleiding en totstandkoming alternatieven

In de RES moeten keuzes gemaakt worden die de regio enerzijds in staat stellen voldoende duurzame energie op te wekken met wind- en zonneparken, maar daarbij ook voldoende rekening houden met het milieu en systeemefficiëntie (kortgezegd: de kosten van het aansluiten van alle opwek op het elektriciteitsnet).

Om te helpen bij het maken van deze keuzes beschrijft het planMER 3 alternatieven, die op verschillende ontwerpprincipes gebaseerd zijn. Bij het ontwerpen van deze alternatieven is input opgehaald bij diverse stakeholders en initiatiefnemers. Tevens zijn de ruimtelijke principes uit het Klimaatakkoord betrokken.

Ruimtelijke principes Klimaatakkoord

1. Zuinig en zo veel mogelijk meervoudig ruimtegebruik.
Dit kan door niet meer ruimte voor energietransitie te gebruiken dan strikt noodzakelijk is en zo de impact voor landschap, natuur en landbouw zoveel mogelijk te beperken.

2. Combineren van opgaven en investeringen met andere opgaven.
Energietransitie is vaak niet de enige opgave in een regio. Ook voor woningbouw, bedrijventerreinen, verbetering bereikbaarheid, transitie in de landbouw zal ruimte nodig zijn. Deze andere opgaven bieden ook kansen voor de energietransitie.

3. Vraag en aanbod zo dicht mogelijk bij elkaar
Dit beperkt de hoeveelheid ruimte die nodig is voor infrastructuur. Denk bij elektriciteit onder andere aan hoogspanningsverbindingen. Daarbij vragen niet alleen de verbindingen veel ruimte, maar ook de bijbehorende elektriciteitsstations. Bij bovengrondse verbindingen hebben masten een grote impact op de omgeving.

4. Aansluiten bij gebiedsspecifieke kenmerken
Iedere regio/ieder gebied in Nederland is uniek. Kansen en mogelijkheden in steden zijn anders dan in het landelijk gebied. De open polderlandschappen zijn anders dan de coulisselandschappen.

De alternatieven zijn:

Alternatief 'Energielandschappen'. Focus op clustering. Alleen (delen van) zoekgebieden benutten waar de combinatie van zon en wind mogelijk is in de jonge ontginningsgebieden, waar grootschalige zonneparken passen. Hierbij wordt voor zonneparken de landschapsstrategie 'transformeren' toegepast.
Er zijn 13 zoekgebieden waar de combinatie van wind met zon in jonge ontginningsgebieden voorkomt en die dus 'meedoen' in het alternatief Energielandschappen. De betreffende zoekgebieden bevinden zich bijna allemaal aan de noord- en zuidrand van het MRE gebied. Het alternatief bevat 20 windparklocaties. Dit alternatief sluit aan bij het ruimtelijke principe van meervoudig ruimtegebruik.

Alternatief 'Spreiding'. Focus op kleinschaligheid. Windparken op grote afstand van elkaar (>5km) om interferentie of te zware landschappelijke belasting te voorkomen. Daarbij kleinschalige zonneparken conform de landschapsstrategie 'inpassen' in de kleinschalige landschappen binnen de zoekgebieden. Het alternatief Spreiding omvat (delen van) 25 zoekgebieden voor zon en 14 windparklocaties. Dit

alternatief sluit aan bij het ruimtelijke principe van aansluiten bij gebiedsspecifieke kenmerken.

Alternatief 'Netinpassing': Focus op systeemefficiëntie. Alleen (delen van) zoekgebieden die op korte afstand (<5km) van hoofdstations gelegen zijn. Voor zonneparken wordt hierbij de landschapsstrategie 'aanpassen' toegepast.
In totaal zijn er 16 zoekgebieden voor zon en 5 windparklocaties die aan deze voorwaarde voldoen. Dit alternatief sluit aan bij het ruimtelijke principe van vraag en aanbod zo dicht mogelijk bij elkaar.

Onderstaande figuren tonen de 3 alternatieven.

Figuur 62 **Alternatief Energielandschappen**

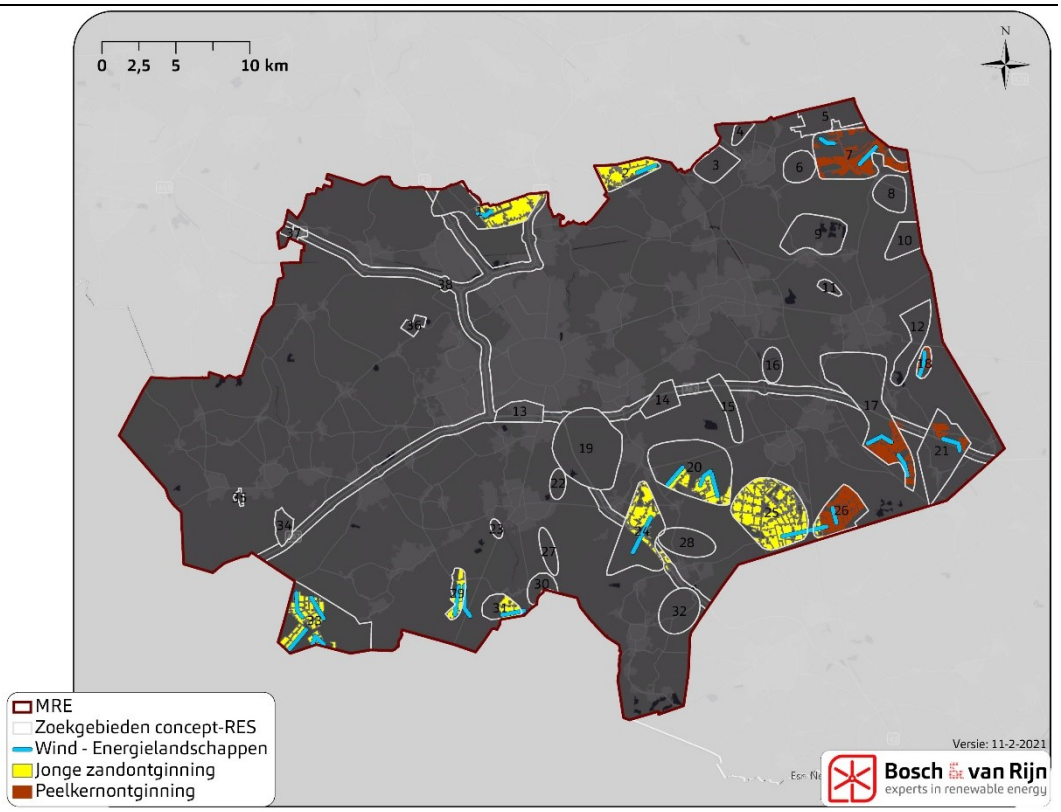

Figuur 63 Alternatief Spreiding

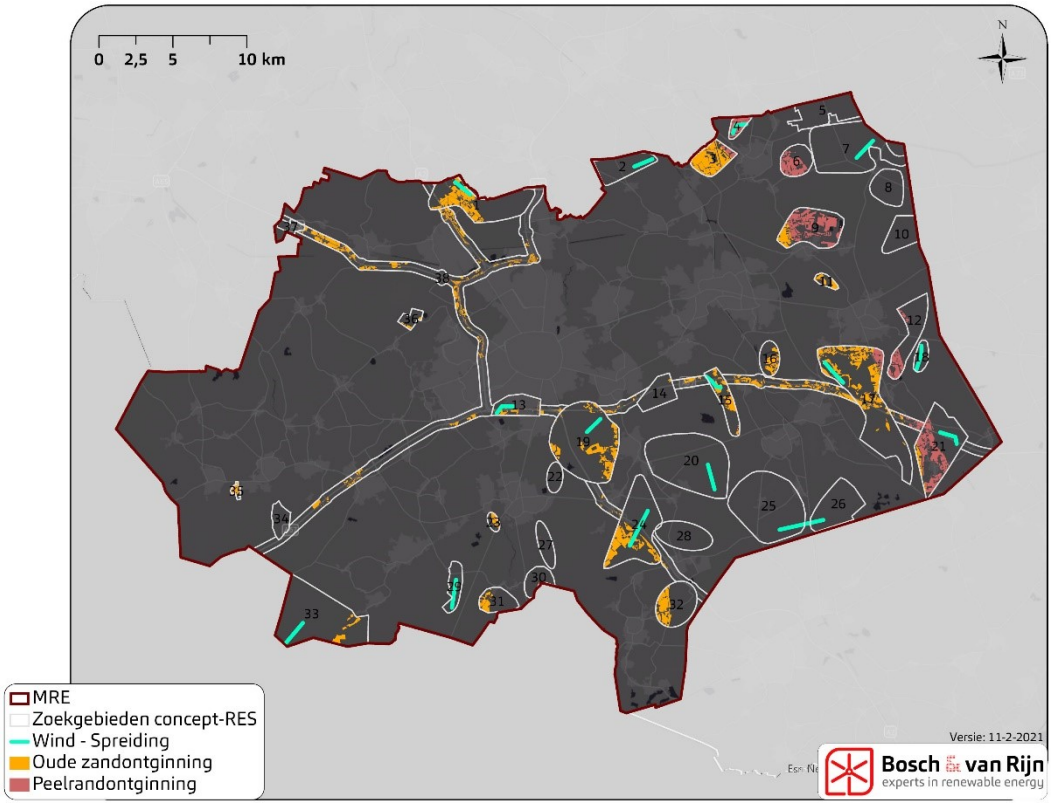

Figuur 64 Alternatief Netinpassing

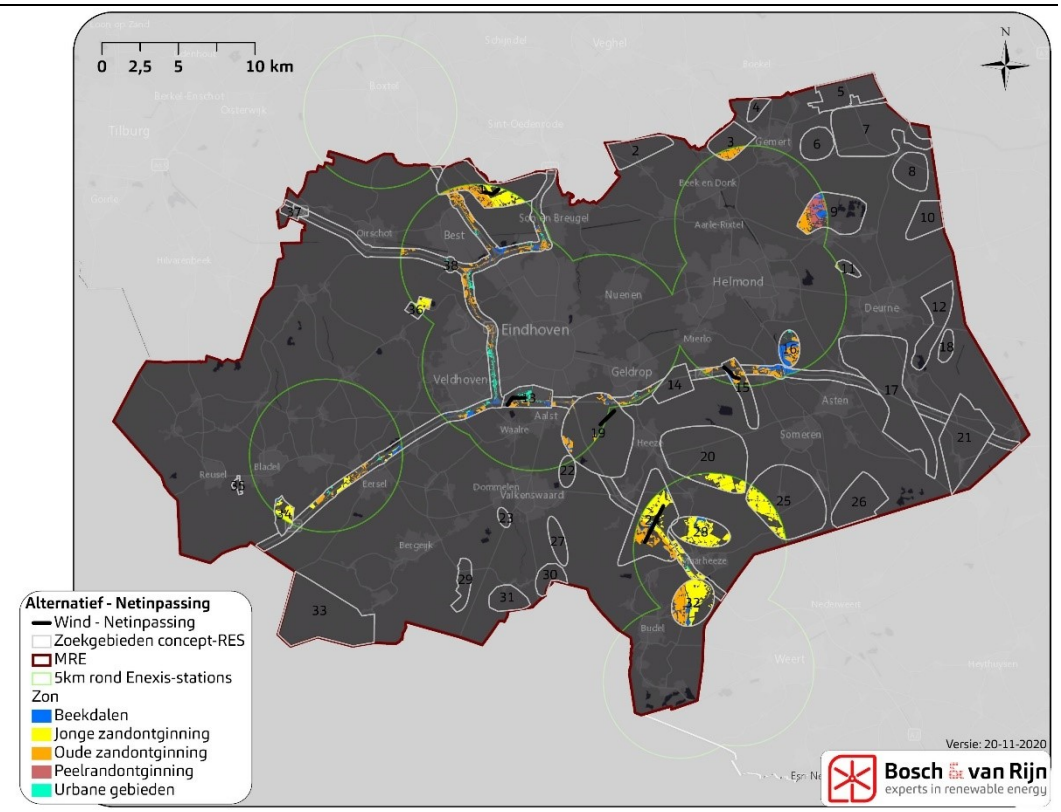

8.2 Milieubeoordeling alternatieven

Deze drie alternatieven zijn op dezelfde wijze beoordeeld als de individuele zoekgebieden. In sommige gevallen bevat een alternatief slechts een gedeelte van een zoekgebied (bijvoorbeeld een specifiek landschapstype, of een gedeelte dat binnen 5km van een hoofdstation gelegen is). Dit kan leiden tot een aangepaste score. De volgende pagina's tonen zowel de volledige beoordelingstabellen per alternatief als een geaggregeerde (en beter leesbare) totaaltabel.

De alternatieven zijn elk opgebouwd uit delen van zoekgebieden. Daarom zal de detailbeoordeling per zoekgebied iets afwijken van de effectbeoordeling van dat gehele zoekgebied. Daarnaast gaat het bij de MER-alternatieven om combinaties van zonne- en windenergie.
Zie ook de technische bijlage landschap (Bijlage C) voor de nieuwe verdeling in landschapstypen die aan de aangepaste beoordeling ten grondslag ligt en de aangepaste draagkrachtberekening.

Onderstaande tabellen geven per alternatief de effectbeoordeling op alle thema's.

Tabel 53 Totale effectbeoordeling Alternatief 'Energielandschappen'. Zoekgebieden waar geen zon of wind mogelijk is zijn niet getoond.

				Milieuthema's wind													Milieuthema's zon										Bredere thema's wind							Bredere thema's zon							
Zoekgebied	Opwek wind	Opwek zon	Opwek zon + wind	Aantal woningen < 500m	Aantal woningen < 1000 m	Woningen<500m per GWh	Woningen<1000m per GWh	Andere geluidsbronnen	Visuele Interferentie	Effect op herkomstwaarde	Effect op gebruikswaarde	Effect op belevingswaarde	Natura 2000-gebieden	Natuurnetwerk Brabant	Broedvogels	Wintervogels	Vleermuizen & overige besch. srt	Karakteristiek	Bestaande structuren	Cultuurhistorische waarden	Zichtbaarheid	Maat en schaal	Natura 2000-gebieden	Natuurnetwerk Brabant	Broedvogels	Wintervogels	Vleermuizen & overige besch. srt	Potentie voor natuurontwikkeling	Versterking groenblauwe mantel	Ligging t.o.v. grootverbruikers	Aantal recreatiebestemmingen <500m	Afstand tot netcapaciteit	Water - Waterberging	Radar - Ligging in 500-voetszone	Aantasting landbouwstructuur	Ligging in groenblauwe mantel	Ligging nabij grootverbruikers (BT<500m)	Aantal recreatiebestemmingen <500m	Grond- en oppervlaktewater	Waterkwaliteit en -beschikbaarheid	Afstand tot netcapaciteit	Combi zon wind
1	45	271	316	35	173	0,4	1,9	nee	0	--	--	--	0	-	-	-	--	-	+	0	-	+	0	0	0	0	-	0	+	0	0	-	0	-	-	0	0	-	+	+	-	+
2	45	224	269	8	44	0,2	1,0	nee	0	0	--	-	0	-	-	-	--	-	+	0	-	+	0	0	0	-	0	0	+	0	-	-	0	-	-	0	0	-	+	0	-	+
7	105	302	407	10	72	0,1	0,7	ja	0	--	--	--	0	-	-	-	--	-	+	-	0	+	0	0	-	-	-	+	+	+	0	-	0	-	-	+	+	-	+	0	-	+
17	90	275	365	44	150	0,3	1,0	nee	--	0	--	-	-	-	--	-	--	-	+	0	0	+	0	0	-	-	-	+	+	+	0	--	-	0	-	+	+	-	++	+	-	+
18	45	54	99	13	41	0,3	0,9	nee	0	--	--	-	-	0	-	-	0	-	0	-	0	+	0	0	0	-	0	0	+	0	0	--	0	-	-	+	0	0	+	0	--	+
20	165	248	413	31	183	0,2	1,1	nee	--	-	--	-	-	-	-	-	--	-	+	0	-	+	0	0	--	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+	+	--	+	0	0	+
21	45	60	105	6	35	0,1	0,8	ja	0	--	--	--	--	--	-	--	--	-	+	-	0	+	0	0	-	-	-	+	+	+	0	--	0	0	-	+	+	-	+	0	--	+
24	60	224	284	16	48	0,3	0,8	ja	0	-	--	-	-	-	-	-	--	-	+	0	-	+	0	0	0	0	-	+	+	+	-	0	-	0	-	+	+	-	+	0	0	+
25	45	788	833	41	112	0,9	2,5	ja	0	0	--	-	-	0	--	--	0	-	+	0	-	+	0	0	0	-	0	0	0	+	0	-	0	0	-	0	+	-	+	+	-	+
26	45	326	371	50	149	1,1	3,3	nee	--	-	--	-	-	0	-	--	0	-	+	0	0	+	0	0	-	-	-	+	+	0	0	-	0	0	-	0	+	-	++	0	-	+
29	120	80	200	10	33	0,1	0,3	ja	-	--	--	--	0	-	-	-	--	-	+	-	-	+	0	0	-	-	-	+	+	0	0	---	0	0	-	0	+	-	+	0	---	+
31	60	61	121	11	39	0,2	0,7	nee	0	--	--	0	-	0	-	--	--	-	+	-	-	+	0	0	-	0	-	+	+	+	0	--	0	0	-	0	+	-	+	0	--	+
33	210	330	540	43	196	0,2	0,8	nee	--	0	--	-	-	-	--	--	--	-	+	0	-	+	0	0	--	-	-	0	+	0	-	---	0	0	-	+	0	--	+	+	---	+

Tabel 54 **Tabel 55** **Totale effectbeoordeling Alternatief 'Spreiding'. Zoekgebieden waar geen zon of wind mogelijk is zijn niet getoond.**

				Milieuthema's wind													Milieuthema's zon										Bredere thema's wind							Bredere thema's zon							
Zoekgebied	Opwek wind	Opwek zon	Opwek zon + wind	Aantal woningen < 500m	Aantal woningen < 1000 m	Woningen<500m per GWh	Woningen<1000m per GWh	Andere geluidsbronnen	Visuele Interferentie	Effect op herkomstwaarde	Effect op gebruikswaarde	Effect op belevingswaarde	Natura 2000-gebieden	Natuurnetwerk Brabant	Broedvogels	Wintervogels	Vleermuizen & overige besch. srt	Karakteristiek	Bestaande structuren	Cultuurhistorische waarden	Zichtbaarheid	Maat en schaal	Natura 2000-gebieden	Natuurnetwerk Brabant	Broedvogels	Wintervogels	Vleermuizen & overige besch. srt	Potentie voor natuurontwikkeling	Versterking groenblauwe mantel	Ligging t.o.v. grootverbruikers	Aantal recreatiebestemmingen <500m	Afstand tot netcapaciteit	Water - Waterberging	Radar - Ligging in 500-voetszone	Aantasting landbouwstructuur	Ligging in groenblauwe mantel	Ligging nabij grootverbruikers (BT<500m)	Aantal recreatiebestemmingen <500m	Grond- en oppervlaktewater	Waterkwaliteit en -beschikbaarheid	Afstand tot netcapaciteit	Combi zon wind
1	45	31	76	22	88	0,5	2,0	nee	0	--	--	--	0	-	-	-	--	--	-	-	-	0	0	0	0	-	-	0		0	0	-	0	-	0	+	0	-	+	+	-	+
2	45		45	22	81	0,5	1,8	nee	0	0	--	-	0	-	-	-	--											0		0	-	-	0	-								
3		44	44															--	-	-	-	0	0	0	-	-	-								0	+	+	-	++	0	-	0
4	45	14	59	24	118	0,5	2,6	ja	0	0	--	--	0	0	-	-	0	-	0	0	-	0	0	0	0	-	0	0		0	0	-	0	-	0	0	0	-	+	0	-	+
6		21	21															-	0	0	-	0	0	0	-	-	0								0	0	+	-	+	0	-	0
7	60		60	6	31	0,1	0,5	ja	0	--	--	--	-	-	-	-	--											+		+	0	-	0	-								
9		53	53															-	0	0	-	0	0	0	-	0	-								0	+	+	--	+	0	0	0
11		6	6															--	-	-	-	0	0	0	0	0	-								0	0	0	0	+	0	-	0
12		14	14															-	0	-	-	0	0	0	0	-	0								0	0	+	0	++	0	--	0
13	45	3	48	6	1611	0,1	35,8	ja	0	-	--	--	0	-	-	--	--	--	-	-	-	0	0	0	0	0	-	0		+	0	0	-	-	0	+	+	-	+	+	0	+
14			0															--	-	-	-	0	-	-	--	-	--								0	+	0	--	+	0	-	0
15	45	11	56	12	45	0,3	1,0	ja	0	--	--	-	0	--	-	-	--	--	-	-	-	0	-	0	-	-	-	0		0	-	0	0	-	0	+	0	-	+	0	0	+
16		10	10															--	-	-	-	0	0	0	0	0	0								0	+	+	-	++	0	0	0
17	60	65	125	24	83	0,4	1,4	nee	0	0	--	-	--	--	-	--	--	--	-	-	-	0	0	0	0	0	-	+		+	0	--	-	0	0	+	+	-	++	+	-	+
18	45		45	13	41	0,3	0,9	nee	0	--	--	-	-	--	--	--	--											0	+	0	0	--	0	-								
19	45	24	69	1	67	0,0	1,5	nee	0	--	--	-	-	-	--	-	--	--	-	-	-	0	0	0	--	-	-	+		0	-	-	0	-	0	+	0	--	0	+	-	+
20	60		60	8	44	0,1	0,7	nee	0	-	--	-	-	-	-	-	--											+		+	-	-	-	-								
21	45	33	78	6	35	0,1	0,8	ja	0	--	--	--	-	0	-	-	0	-	0	-	-	0	0	0	-	-	-	+		+	0	--	0	0	0	+	+	-	+	0	--	+
23		3	3															--	-	-	-	0	0	0	0	0	-								0	+	0	-	+	0	-	0
24	60	35	95	16	48	0,3	0,8	ja	0	-	--	-	-	0	--	--	0	--	-	-	-	0	0	0	0	0	-	+		+	-	0	-	0	0	+	+	-	+	0	0	+
25	45		45	41	112	0,9	2,5	ja	0	0	--	-	-	-	--	--	--											0		+	0	-	0	0								
29	60		60	2	18	0,0	0,3	nee	0	--	--	--	0	-	--	--	--											+		0	0	---	0	0								
31		6	6															--	-	-	-	0	0	0	-	0	-						0		0	+	+	-	+	0	--	0
32		20	20															--	-	-	-	0	0	0	0	0	0								0	+	+	-	+	0	0	0
33	60	8	68	2	17	0,0	0,4	nee	0	0	--	-	0	-	--	--	--	--	-	-	-	0	0	0	--	-	-	0		0	-	---	0	0	0	+	0	--	+	+	---	+
35		4	4															--	-	-	-	0	0	0	-	-	0								0	+	+	0	0	0	---	0
36		2	2															--	-	-	-	0	0	0	0	0	0								0	0	0	0	0	0	0	0
38		88	88															-	-	-	-	0	0	0	-	-	-								0	+	+	--*	++	+		0

Tabel 56 Totale effectbeoordeling Alternatief 'Netinpassing'. Zoekgebieden waar geen zon of wind mogelijk is zijn niet getoond.

				Milieuthema's wind												Milieuthema's zon										Bredere thema's wind							Bredere thema's zon							
Zoekgebied	Opwek wind	Opwek zon	Opwek zon + wind	Aantal woningen < 500m	Aantal woningen < 1000 m	Woningen<500m per GWh	Woningen<1000m per GWh	Andere geluidsbronnen	Visuele Interferentie	Effect op herkomstwaarde	Effect op gebruikswaarde	Effect op belevingswaarde	Natura 2000-gebieden	Natuurnetwerk Brabant	Broedvogels	Wintervogels	Vleermuizen & overige besch. srt	Karakteristiek	Bestaande structuren	Cultuurhistorische waarden	Zichtbaarheid	Maat en schaal	Natura 2000-gebieden	Natuurnetwerk Brabant	Broedvogels	Wintervogels	Vleermuizen & overige besch. srt	Potentie voor natuurontwikkeling	Versterking groenblauwe mantel	Ligging t.o.v. grootverbruikers	Aantal recreatiebestemmingen <500m	Afstand tot netcapaciteit	Water - Waterberging	Radar - Ligging in 500-voetszone	Aantasting landbouwstructuur	Ligging in groenblauwe mantel	Ligging nabij grootverbruikers (BT<500m)	Aantal recreatiebestemmingen <500m	Grond- en oppervlaktewater	Waterkwaliteit en -beschikbaarheid	Afstand tot netcapaciteit	Combi zon wind
1	45	77	122	17	130	0,4	2,9	nee	0	--	--	--	0	-	-	-	--	-	0	0	-	0	0	0	0	0	-	0	+	0	0	-	0	-	-	+	0	-	+	+	-	+
3		19	19															--	-	-	--	0	0	0	-	-	-								0	+	+	-	++	0	-	0
9		53	53															--	-	-	-	0	0	0	0	0	0								0	+	+	--	+	0	0	0
11		1	1															--	-	-	--	0	0	0	0	0	-								0	0	0	0	+	0	-	0
13	45	7	52	6	1611	0,1	35,8	ja	0	-	--	--	0	--	-	-	--	-	-	-	-	-	0	0	0	0	-	0	+	+	0	0	-	-	0	+	+	-	+	+	0	+
15	45	12	57	12	45	0,3	1,0	ja	0	--	--	-	-	--	--	--	--	--	-	-	--	0	-	0	-	-	-	0	+	0	-	0	0	-	0	+	0	-	+	0	0	+
16		24	24															--	-	--	--	-	0	0	0	0	0								0	+	+	-	++	0	0	0
19	45	13	58	1	67	0,0	1,5	nee	0	--	--	-	-	-	--	--	--	--	-	-	--	0	0	0	--	-	-	+	+	0	-	-	0	-	0	+	0	--	0	+	-	+
20		51	51															-	+	0	-	+	0	0	-	-	0								-	+	+	--	+	0	0	0
24	60	114	174	16	48	0,3	0,8	ja	0	-	--	-	-	-	-	-	--	-	0	-	-	0	0	0	0	0	-	+	+	+	-	0	-	0	-	+	+	-	+	0	0	+
25		74	74															-	+	0	-	+	0	0	0	-	0								-	0	+	-	+	+	-	0
28		82	82															-	+	0	-	+	0	0	-	0	-								-	0	+	-	+	0	0	0
32		109	109															-	0	-	-	0	0	0	-	-	0								-	0	+	-	+	0	0	0
34		24	24															-	+	0	-	+	0	0	-	-	-								-	+	0	--	+	0	---	0
36		18	18															-	+	0	-	+	0	0	0	-	0								-	0	0	0	0	0	0	0
38		137	137															--	-	-	--	0	0	0	-	-	-								0	+	+	--*	++	+		0

Tabel 57 toont de opgetelde effectbeoordeling per beoordelingscriterium, waarbij een *relatieve beoordeling* is toegepast van de alternatieven ten opzichte van elkaar. Dat wil zeggen dat de kleuren in de tabel met name iets zeggen over hoeveel beter of slechter een alternatief scoort dan de andere alternatieven. De opgestelde beoordeling is direct gebaseerd op de beoordeling van de individuele zoekgebieden waar elk alternatief uit bestaat.

Tabel 57 **Samenvattende effectbeoordeling van de 3 alternatieven.**

Beoordelingscriterium	Alternatief		
	Energie-landschappen	Spreiding	Netinpassing
Energieproductie			
Opwek wind (TWh/jr)	1,1	0,8	0,2
Opwek zon (TWh/jr)	3,2	0,5	0,8
Opwek wind + zon (TWh/jr)	4,3	1,3	1,1
Wind Leefomgeving			
Aantal woningen < 500m	--	-	0
Aantal woningen < 1000 m	0	--	-
Woningen<500m per GWh	-	-	0
Woningen<1000m per GWh	0	-	--
Andere geluidsbronnen	-	--	0
Wind Landschap			
Visuele Interferentie	-	0	0
Effect op herkomstwaarde	--	--	-
Effect op gebruikswaarde	--	--	-
Effect op belevingswaarde	--	--	-
Wind Ecologie			
Natura 2000-gebieden	--	-	0
Natuurnetwerk Brabant	-	--	0
Hotspots			
Broedvogels	-	--	0
Wintervogels	-	--	0
Vleermuizen & overige besch. srt	-	--	0
Wind Netaansluiting			
Afstand tot hoofdstation	--	-	0
Zon Landschap			
Karakteristiek	0	--	-
Bestaande structuren	+	-	0
Cultuurhistorische waarden	0	--	-
Zichtbaarheid	0	-	-
Maat en schaal	+	0	0
Zon Ecologie			
Natura 2000-gebieden	0	-	-
Natuurnetwerk Brabant	0	-	0
Hotspots			
Broedvogels	-	--	0
Wintervogels	-	--	0
Vleermuizen & overige besch. srt	0	-	0
Zon Netaansluiting			
Afstand tot netcapaciteit	-	--	0
Combi zon wind	+	+	0
Bredere thema's			
Landbouw - Aantasting landbouwstructuur (zon)	--	0	-
Natuur - nog te realiseren NNB (wind)	+	+	0
Natuur - versterking groenblauwe mantel (wind)	+	+	0
Natuur - versterking groenblauwe mantel (zon)	+	+	+
Economie - Ligging t.o.v. grootverbruikers (wind)	+	+	0
Economie - Ligging t.o.v. grootverbruikers (zon)	0	+	+
Economie - Ligging t.o.v. recreatiebestemmingen (wind)	-	-	-
Economie - Ligging t.o.v. recreatiebestemmingen (zon)	-	--	-
Water - Effect op waterbergingscapaciteit (wind)	-	-	-
Water - Effect op waterbergingscapaciteit (zon)	+	+	+
Water - Effect op waterkwaliteit	+	++	+
Radar - Ligging windparken in 500-voetszone	-	--	-

8.3 Analyse alternatieven

De drie alternatieven hebben een duidelijk verschillend karakter:

- Het aantal zoekgebieden waarbinnen grootschalige opwek mogelijk wordt gemaakt varieert van 13 (Energielandschappen) tot 28 (Spreiding).
- De opwekpotentie varieert van 1,1 TWh/jr (Netinpassing) tot 4,4 TWh/jr (Energielandschappen). Daarmee is wel duidelijk dat het goed mogelijk is om het gewenste aandeel grootschalige opwek in de RES (0,57 TWh/jr) te behalen, en dat het daarbij mogelijk is om te optimaliseren voor (bijvoorbeeld) milieueffecten, systeemefficiëntie en/of lokaal draagvlak. Daarnaast bieden de zoekgebieden ook potentie voor aanvullende grootschalige opwek na 2030.
- Het aandeel windenergie in de zon/wind-verdeling varieert van 23% (Netinpassing) tot 61% (Spreiding).

Deze variatie kan helpen bij het kiezen van een regionale strategie voor grootschalige opwek. Hierbij moet ook de koppeling met systeemefficiëntie in acht worden genomen: grote wind- en zonneparken, clustering van opweklocaties en een groter aandeel windenergie worden door de netbeheerder gezien als gunstige ontwikkelingen die helpen de maatschappelijke kosten te drukken.

Figuur 65 **Opwekpotentie van de drie MER-alternatieven, en hun verdeling in zonne- en windenergie.**

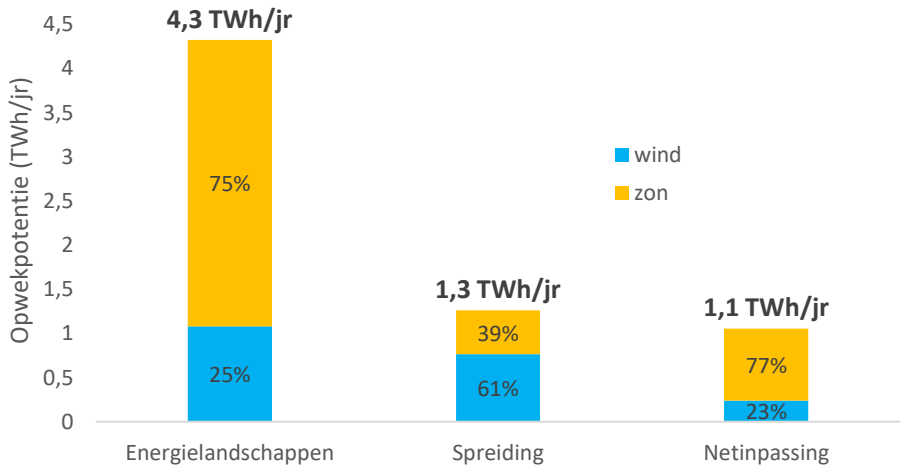

Hoofdstuk 9 Mitigerende maatregelen

Er zijn verschillende mitigerende en compenserende maatrelegen om negatieve milieueffecten te verzachten, te voorkomen of te compenseren. De toepassing van dergelijke maatregelen valt buiten het detailniveau en de reikwijdte van dit MER, maar deze paragraaf geeft op hoofdlijnen een overzicht. Daarbij dient voorop gesteld te worden dat locatiekeuze vaak de belangrijkste potentiële mitigerende maatregel is: locaties kiezen voor zonne- en windparken op die plekken waar de negatieve effecten het kleinst zijn. Aangezien locatiekeuze een belangenafweging is zal het toch voorkomen dat op bepaalde plekken toch negatieve effecten kunnen optreden. In dat geval geven onderstaande beschrijvingen een eerste aanzet voor mitigatiemaatregelen.

9.1 Windturbines

9.1.1 *Geluid*

Windturbines produceren geluid. Indien dit zou leiden tot normoverschrijding bieden alle windturbinefabrikanten standaard stillere instellingen waar een windturbine tijdelijk gebruik van kan maken, bijvoorbeeld in de nachtperiode. Dergelijke maatregelen hebben enig productieverlies tot gevolg. Dergelijke maatregelen kunnen ook worden toegepast indien uit onderzoek blijkt dat (geluids)verstoring van vogels optreedt.

9.1.2 *Slagschaduw*

Wanneer windturbines meer slagschaduw op omliggende woningen zouden produceren dan wettelijk toegestaan dienen zij stilgezet te worden, totdat de slagschaduw niet langer over de betreffende woningen beweegt. Dergelijke stilstand is geautomatiseert, waarbij de gegevens van omliggende woningen tijdens de bouw worden ingeregeld. Onderdeel van de vergunningprocedure is onderzoek of eventuele wettelijke verplichting tot stilstand leidt tot een onrendabel project. De ervaring leert dat bij afstanden vanaf ca. 400-500 meter dergelijke stilstand geen significante gevolgen voor de business case meer heeft.

9.1.3 *Vleermuizen*

Indien uit projectspecifiek ecologisch onderzoek blijkt dat een windpark een significant negatief effect op vleermuizen heeft kunnen mitigerende maatregelen getroffen worden in de vorm van een stilstandregeling, waarbij windturbines in bepaalde omstandigheden automatisch stilgezet worden. Vleermuizen zijn doorgaans met name actief in de schermerperiode van de late zomer en vroege herfst, mits het niet te hard waait en/of regent. In dergelijke omstandigheden leveren windturbines niet veel energie, waardoor het tijdelijk stilzetten geen groot effect heeft op de economische haalbaarheid.

9.1.4 *Vogels*

Er zijn mitigerende maatregelen bekend voor omstandigheden waarbij het risico voor bepaalde vogelsoorten kan worden verlaagd. Zo is bij windpark Krammer (in Zeeland) een beelddetectiesysteem in gebruik waarmee de nabijheid van zeearenden kan worden geregistreerd en bepaalde windturbines tijdelijk worden stilgezet. Dergelijke systemen zijn kostbaar en op dit moment alleen voor relatief grote windparken rendabel te installeren. Noodzaak en haalbaarheid van eventuele toepassing van dergelijke systemen zal op projectniveau moeten worden onderzocht.

9.2 Zonneparken

9.2.1 *Effecten op bodem*

Bekend is dat de inrichting van een zonnepark van grote invloed is op het effect op de bodem: het verder uit elkaar plaatsen van tafels van zonnepanelen en het toepassen van smalle tafels hebben beide een positief effect op de bodemkwaliteit. Ook is er een verschil tussen zuid-georiënteerde en oost-westgeoriënteerde parken; doordat in de laatste een veel hogere bedekkingsgraad optreedt is ook het effect op de bodem groter.

9.2.2 *Effect op waterhuishouding*

Ter bevordering van de mogelijkheden tot klimaatadaptatie zijn de volgende mogelijkheden door de waterschappen benoemd:

- Het zo lang mogelijk vashouden van neerslag binnen een zonnepark door dit niet via greppels, slootjes of drainage af te voeren, maar jaarrond op het zonnepark op te vangen en te laten infiltreren naar het grondwater.
- Het geschikt maken van het zonnepark om een grondwaterstijging aan te kunnen: 10 cm in peilgestuurde gebieden en enkele decimeters in hellende gebieden op de zandgronden.
- Het inrichten van zonneparken om ook water van elders in de winter op te vangen om daarmee het grondwater te voeden en een buffer te maken voor het voorjaar en de zomer.
- Het meenemen van het bodemtype bij het ontwerp van concrete zonneparken om negatieve invloed op de waterhuishouding vroegtijdig te ontdekken.

9.2.3 *Effecten op biodiversiteit*

Om eventuele achteruitgang van de biodiversiteit binnen een zonnepark te voorkomen zijn er diverse mogelijkheden: het laten van voldoende ruimte tussen de tafels met zonnepanelen en ook onder de zonnepanelen helpt, evenals het werken met afrastering die kleine diersoorten de doorgang niet blokkeert. Daarbij zij aangemerkt dat uit een recent onderzoek van Universiteit Wageningen[32] blijkt dat de biodiversiteit binnen een aantal onderzochte zonneparken van minimaal 1 jaar oud hoger ligt dan in een gemiddeld productielandschap, ook voor de meest compacte

[32] Verkenning van bodem en vegetatie in 25 zonneparken in Nederland, Schotman et al, Wageningen Environmental Research, 2021.

opstellingen. Wel stelt het onderzoek dat toepassing van maaibeheer een groot positief effect kan hebben op de biodiversiteit.

9.2.4 *Effecten op vogels*

Effecten op vogels hebben vooral betrekking op de geschiktheid van een gebied voor vogels om te broeden of te foerageren. De parkinrichting kan hierbij een groot effect hebben. Extensief beheerde percelen met zonneparken in intensieve landbouwgebieden bieden gelegenheid om voor Rode Lijst-soorten geschikte habitat te creëren. Een voorwaarde daarbij is dat een substantieel deel van het grondoppervlak niet wordt beschaduwd door de panelen en braak ligt of als vogelakker wordt beheerd. (Bron: Kwetsbare soorten voor energie-infrastructuur in Nederland, *Wageningen Environmental Research*, 2018)

9.2.5 *Effecten op landschap*

Voor wat betreft landschap trachten mitigerende maatregelen de impact op ruimtelijke kwaliteit te beperken/voorkomen. Impact op ruimtelijke kwaliteit heeft met name te maken met het ruimtebeslag, het eventuele zicht op het zonnepark en hoe dit voor een onrustig of negatief veranderd beeld kan zorgen. Voor landschap gaat het daarom vooral om zichtbelemmerende maatregelen.
De navolgende paragraaf gaat wat dieper in op enkele maatregelen die genomen kunnen worden om zonneparken beter in het landschap in te passen, of om de effecten te verminderen.

9.3 Mitigatie van landschappelijke effecten van zonneparken

9.3.1 *Landschappelijke inpassing*

Bij landschappelijke inpassing wordt rekening gehouden met onder andere:

- *De hoogte van de zonnepanelen:* Door deze lager te houden, kunnen lage landschappelijke randen het zicht op grootschalige zonneparken beperken. Daardoor kan bijvoorbeeld het open karakter van het landschap behouden blijven.
- *Afstemmen op kavelstructuur en uitlijnen van de opstellingen:* Door opstellingen en rijen van zonnepanelen netjes uit te lijnen en goed af te stemmen met de bestaande kavelstructuur ontstaat er een logischer en rustiger beeld.
- *Afstand tot de waarnemer:* Een inpassing kan plaatsvinden op alleen grotere afstanden van waarnemers. Door het zonnepark op grote afstand van de waarnemer te plaatsen, ontstaat een wijdte tussen waarnemer en rand van het zonnepark, waardoor details vervagen en het zonnepark begint te vervallen tegen de achtergrond.

Invulling van dergelijke maatregelen is projectspecifiek. Locatiespecifieke omstandigheden kunnen er toe leiden dat bepaalde mitigerende maatregelen niet kunnen worden toegepast of weinig effect hebben. Binnen het detailniveau van het planMER wordt gekeken naar hoe grootschalige zonneparken kunnen worden ingepast in het landschap van de MRE en wat het effect daarvan is. Bovenstaande mitigerende maatregelen passen niet bij het detailniveau van het planMER, omdat in het

planMER geen specifieke locaties voor grootschalige zonneparken worden aangewezen.

9.3.2 *Landschappelijke randen*

Een andere mitigerende maatregel is het creëren van landschappelijke randen rondom de opstellingen van zonnepanelen. Een landschappelijk rand kan met name zicht op zonnepark minimaliseren of helemaal doen verdwijnen. Hierdoor kan (in veel gevallen) ruimtelijke kwaliteit van het landschap behouden worden.

Het landschappelijk inpassen van grootschalige zonneparken kan op verschillende manieren en met verschillende landschappelijke elementen. Toegepaste voorbeelden in Nederland zijn bijvoorbeeld duinen, houtwallen, grondwallen, brede stroken struikbeplantingen en nat-draszones met rietkragen. Kavelstructuren worden vaak gevormd door dit soort randen. Deze randen zijn veelal streekeigen en kenmerkend voor het landschap. Met name voor de inpassing van grootschalige zonneparken zijn ze van belang om gebiedspassende inpassing te creëren.

9.3.3 *Mitigerende maatregelen per landschapstype*

Het uitgangspunt van mitigerende maatregelen binnen de MRE is om ruimtelijke kwaliteit te behouden. Het is daarom belangrijk gebiedseigen oplossingen toe te passen, zoals landschapstype-eigen beplanting of gebiedseigen elementen. Kavelranden en de inrichting ervan kunnen verschillen per landschapstype.

Landschappelijke randen zijn niet altijd effectief voor het jaarrond afschermen van zonneparken. Afhankelijk van de diepte van de randen en de soorten beplanting kan het voorkomen dat dit soort randen ‘s zomers een gesloten karakter hebben, maar ’s winters meer zicht doorlaten. Een ander nadeel van beplantingsranden is dat het enkele jaren kost om ze te laten groeien, waardoor zonneparken in de beginfase wel deels zichtbaar zijn en pas later volledig aan het zicht worden onttrokken.

Tabel 58 geeft een overzicht weer van de landschappelijke randen die voorkomen in het gebied van de MRE. Landschappelijke randen zijn er in meerdere vormen en kunnen verschillen in openheid, dus ook in welke mate ze geschikt zijn om zonneparken aan het zicht te onttrekken. Hier is verder geen rekening mee gehouden, omdat het niet past bij het detailniveau van het planMER.

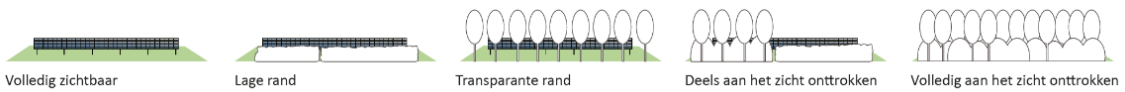

Tabel 58 **Gebiedseigen mitigerende maatregelen per landschapstype.**

Mitigerende maatregel : Landschappelijke randen	BD	JZ	OZ	PR	PK	UG
Kanaaldijk		O	✓			
Watergang	✓	✓	✓			
Watergang met rietzoom	O	O				
Watergang met lage begroeiing	✓	O	✓			
Watergang met singel	✓					
Beek	✓					
Beek met begeleidende beplanting	✓					
Lage smalle beplantingsrand		O	✓	O	O	O
(Bredere) Struweelranden	✓	O	✓	✓	✓	✓
Transparante laanbeplanting	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Transparante perceelscheiding		✓	✓	✓	✓	
Dichte singels	✓		✓			
Broekbos	✓					
Bos	✓	✓	✓	✓	✓	
Omsloten erf		O	✓		✓	
Beukenhaag		O	✓		✓	
Begroeiing tegen en rondom hekwerk		O	✓	O	O	0

✓ *= Toepasbaar*
O = Weinig voorkomend of toepasbaar en/of niet kenmerkend voor het gebied maar wel aanwezig.

** Beekdalenlandschap (BD), Jonge zandontginningen (JZ), Oude zandontginningen (OZ), Peelkernlandschap (PK), Peelrandlandschap (PR), Urbane Gebieden (UG).*

Onderstaand is op foto's weergegeven hoe de landschappelijke randen eruitzien binnen de MRE.

Figuur 66 **Landschappelijke randen van de landschapstypen binnen de MRE.**

Kanaaldijk

Beek

Beek begeleidende beplanting

Watergang

Watergang met riet

Lage begroeiing en hekwerk

Watergang met lage begroeiing zoals Braam

Watergang met singel

Broekbos

Struweelranden

Dichte singels

Beukhaag

Transparante laanbeplanting

Omsloten erf

Bos

Transparante perceelscheiding

9.3.4 *Percentage nuttig te gebruiken zonnepark*

Zonneparken bestaan uit een combinatie van paneelopstellingen en landschappelijke inpassing. De verhouding tussen ruimte voor paneelopstelling en landschappelijke inpassing verschilt per zonnepark. Voor het nader bepalen van de draagkracht op projectniveau zijn indicatieve verhoudingen vastgesteld, waarmee de draagkracht berekend kan worden.

9.3.4.1 Uitleg methode

Bij het bepalen van de verhouding tussen het deel wat daadwerkelijk te gebruiken is en de totaaloppervlakte van een perceel is een standaardmaat voor een landschappelijke inpassingsrand van 10 meter aangehouden. Vervolgens heeft een aantal aspecten invloed op de verhouding nuttig te gebruiken oppervlakte en de landschappelijke inpassing. Figuur 67 geeft de invloed van deze aspecten weer en deze worden vervolgens verder toegelicht.

Figuur 67 **Aspecten die de verhouding tussen de perceeloppervlakte en de nuttig te gebruiker ruimte voor een zonnepark beïnvloeden.**

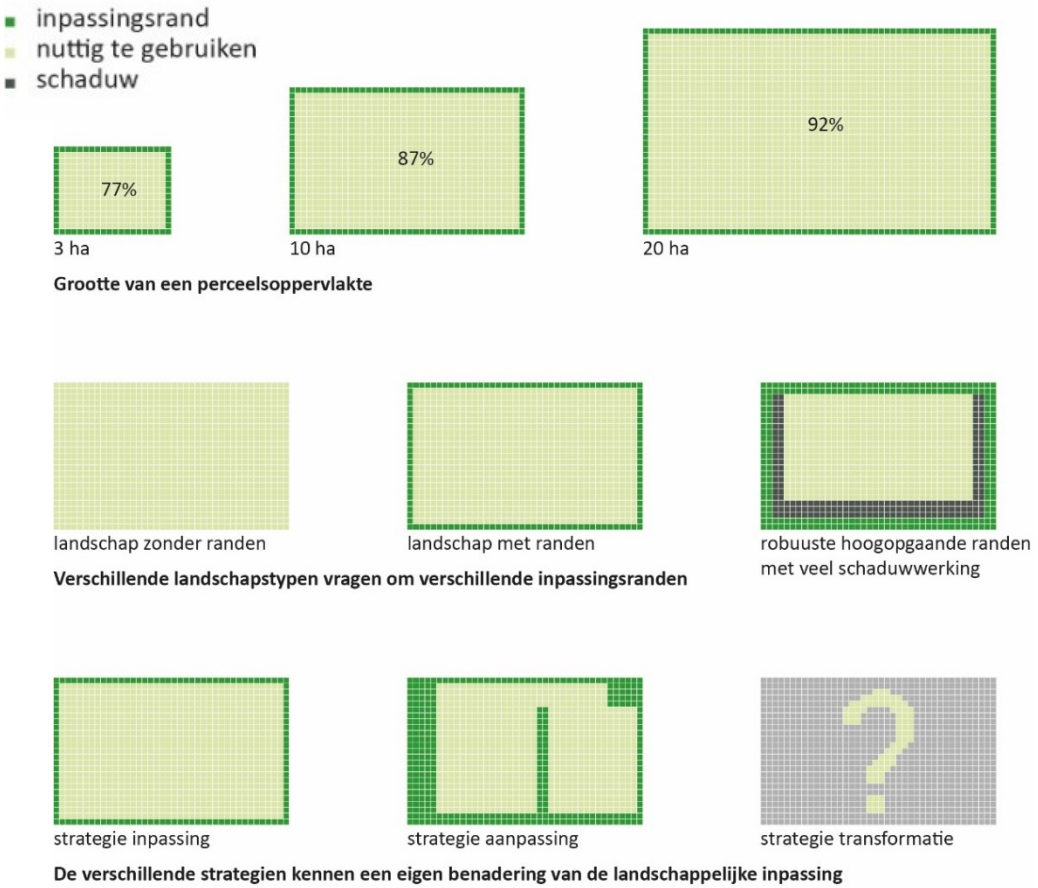

De perceelgrootte heeft invloed op de verhouding nuttig te gebruiken oppervlakte voor zon, omdat de breedtes van inpassingsranden niet mee schalen van kleinere naar grotere zonneparken.

De landschappelijke kenmerken, bijvoorbeeld micro reliëf, sloten, kleine bosschages en structuur van de verkaveling, van landschapstypen zijn medebepalend voor de verhouding nuttig te gebruiken oppervlakte voor zon. In verschillende landschapstypen komen verschillende landschappelijke randen voor met elk hun eigen kenmerken. Het uitgangspunt is dat gebiedseigen landschappelijke randen worden toegepast per landschapstype. In dichtere landschapstypen kunnen dus meer en dichtere randen worden toegepast. In meer open landschappen worden randen eenvoudiger en/of lager. Het zou zelf kunnen dat inpassingsranden bomen, bosschages, heggen e.d. rondom het zonnepark ongewenst zijn in een open landschap. In plaats daarvan zou een park begrensd kunnen worden met een (brede) watergang (of greppel). Dit heeft invloed op de verhouding tussen de perceeloppervlakte en de nuttig te gebruiken ruimte. Waarbij ook rekening wordt gehouden met de schaduwwerking van hoogopgaande beplanting.

De drie strategieën kennen een eigen landschappelijke benadering die invloed heeft op de verhouding nuttig te gebruiken oppervlakte voor zon. De strategie inpassing gaat uit van het behoud van de huidige perceelvorm, een eenvoudige inpassingsrand langs de buitenranden en het gebruik van reeds bestaande randen. Bij de strategie aanpassen worden zonneparken ingezet om het landschap te versterken of terug te brengen naar een oude staat. Dit betekent in sommige landschappen bijvoorbeeld het terugbrengen van een kleinere perceelindeling en/of beplantingsranden. Dit soort ingrepen vraagt om extra ruimte voor landschappelijke inpassing en kan de verhouding nuttig te gebruiken oppervlakte omlaag brengen. Voor de strategie transformatie moet een aanname worden gedaan, omdat hiervoor geen concrete voorbeelden of ontwerpen beschikbaar zijn. De hoogste verhouding binnen het landschapstype is aangehouden, omdat er wordt uitgegaan van een bewuste omvorming van het landschap naar energielandschap, waarbij landschappelijke inpassing minder essentieel wordt geacht.

Vanwege de kwantitatieve aard van de percentagebepalingen worden deze afgerond op vijftallen.

9.3.4.2 Korte beschrijving van het bepalen van de percentages

Een veel voorkomende perceelgrootte in de beekdalen is 3,5 ha. Dit geeft een basispercentage van 80% aan nuttig te gebruiken oppervlakte bij een inpassingsrand van 10 meter breed. De strategieën inpassen en transformeren worden niet toegepast in de beekdalen. De strategie aanpassen vraagt in dit landschapstype om schaalverkleining en het aanbrengen van extra beplantingsranden, waardoor de verhouding nuttig te gebruiken oppervlakte met 15% extra zakt naar 65%.

Een veel voorkomende perceelgrootte in de jonge zandontginningen is 14 ha. Dit geeft een basispercentage van 89% aan nuttig te gebruiken oppervlakte bij een inpassingsrand rondom van 10 meter breed. De strategie inpassen komt neer op dit soort randen, waarvan een deel wellicht al aanwezig is, waardoor het percentage naar boven wordt afgerond naar 90%. Voor de strategie transformeren wordt dezelfde verhouding aangehouden. De strategie aanpassen vraagt in dit landschapstype om weinig verschil met de basisverhouding vanwege de grote schaal van het

landschap, waardoor de verhouding nuttig te gebruiken oppervlakte slechts met 5% extra zakt naar 85%.

Een veel voorkomende perceelgrootte in de oude zandontginningen is 5,5 ha. Dit geeft een basispercentage van 83% aan nuttig te gebruiken oppervlakte bij een inpassingsrand rondom van 10 meter breed. Dit landschap kent echter relatief dichte en hoogopgaande randen, waardoor er extra verlies optreed door schaduwwerking. Binnen de strategie inpassen kunnen gedeeltelijk bestaande randen worden gebruikt, waardoor een deel nuttiger gebruikt kan worden. Dit middelt uit tot een percentage nuttig te gebruiken oppervlakte van 75%. De strategie aanpassen vraagt in dit landschapstype om enig verschil met de strategie inpassen, vanwege de schaal van het landschap en de extra toe te passen beplantingsranden. Daardoor zakt de verhouding nuttig te gebruiken oppervlakte met 10% naar 65%. De strategie transformeren wordt niet toegepast in de oude zandontginningen.

Een veel voorkomende perceelgrootte in de peelkernontginningen is 11,5 ha. Dit geeft een basispercentage van 88% aan nuttig te gebruiken oppervlakte bij een inpassingsrand rondom van 10 meter breed. Zowel het basispercentage als de aard van het landschap zijn sterk vergelijkbaar met de jonge zandontginningen, waardoor de verhoudingen overeenkomen hiermee.

Een veel voorkomende perceelgrootte in de peelrandontginningen is 6 ha. Dit geeft een basispercentage van 84% aan nuttig te gebruiken oppervlakte bij een inpassingsrand rondom van 10 meter breed. Binnen de strategie inpassen kunnen gedeeltelijk bestaande randen worden gebruikt, waardoor omhoog wordt afgerond naar 85%. De strategie aanpassen vraagt in dit landschapstype om schaalverkleining en het aanbrengen van extra beplantingsranden, waardoor de verhouding nuttig te gebruiken oppervlakte met 15% extra zakt naar 70%. De strategie transformeren wordt niet toegepast in de peelrandontginningen.

In urbane gebieden wordt alleen de strategie inpassen toegepast, waarbij slechts beperkt inpassingsranden verwacht worden.

9.3.4.3 Overzicht percentage nuttig te gebruiken deel van een perceel voor zon

Tabel 59 **Overzicht percentage nuttig te gebruiken deel van het zonnepark per landschapsstrategie.**

	Inpassen	Aanpassen	Transformeren
Beekdalen	×	65%	×
Jonge zandontginning	90%	85%	90%
Oude zandontginning	70%	65%	×
Peelkernontginning	90%	85%	90%
Peelrandontginning	85%	70%	×
Urbane gebieden	95%	×	×

** × = Niet toepasbaar*

Hoofdstuk 10 Leemten in kennis en aanzet vervolgonderzoek

In dit hoofdstuk geven wij aan op welke punten nog informatie ontbreekt, of aanvullend onderzoek vereist is. Tevens worden er op het gebied van ecologie een aantal algemene constateringen gedaan op het gebied van cumulatie.

10.1 Leemten in kennis

- Voor concrete windprojecten dient nog een radartoets te worden uitgevoerd op de projectlocatie, om aan te tonen dat aan de eisen van het ministerie van Defensie kan worden voldaan. Met name binnen de 500-voetszone rondom Eindhoven/Volkel/De Peel kan radar een belangrijke belemmering zijn voor windparken.
- Er zijn in het kader van dit planMER geen veldbezoeken uitgevoerd t.b.v. het ecologisch onderzoek. Voor concrete projecten is een ecologisch onderzoek (inclusief veldbezoek) een belangrijk onderdeel van de onderbouwing.
- Windturbinetypes en –opstellingen zijn indicatief om zoekgebieden te vergelijken. Gedetailleerd milieuonderzoek kan pas plaatsvinden in een eventuele projectfase.
- Voor zonneparken zijn de milieueffecten alleen op hoofdlijnen beschouwd, in lijn met het detailniveau van een planMER. Bij besluitvorming over individuele initiatieven moet een landschappelijk ontwerp worden opgesteld en moeten onderzoeken worden uitgevoerd op basis waarvan het zonnepark kan worden ingepast.
- Voor grondgebonden opstellingen met zonnepanelen geldt dat voor een deel bekend is dat zuidgerichte opstellingen leiden tot andere effecten dan oost-west opstellingen. Voor een deel zijn de effecten echter ook nog niet bekend. Voor oost-west opstellingen geldt dat onderzoek nodig is naar de effecten op de bodem en het bodemleven als gevolg van de gewijzigde daglichttoetreding en infiltratie van hemelwater. Gelet op het detailniveau van het planMER hebben deze effecten nog geen rol gespeeld bij de effectbeoordeling, ze spelen wel een rol bij besluitvorming over individuele projecten.
- In het geval van gecombineerde opstellingen van zonne- en windparken kan het geluid van windturbines verder reiken doordat de zonneparken de bodemreflectie veranderen (geluid reikt verder over een harde bodem/procesinstallatie). Hiervoor moet aandacht zijn in vervolgonderzoek op locaties met gecombineerde zon- en windparken.

10.2 Discussie Ecologie

10.2.1 *Sterfte door aanvaringen in breder perspectief*

Tijdens de gebruiksfase van windturbines zal er sprake zijn van aanvaringsslachtoffers onder vogels en vleermuizen. In voorgaande hoofdstukken is gekeken per mogelijke windparklocatie wat de mogelijke effecten zijn. Echter kan door het realiseren van meerdere windparken binnen de Metropoolregio Eindhoven een gestapeld effect (=cumulatie) optreden op de betreffende vogel- en/of vleermuispopulaties.

Voor vogels zijn de populaties vaak groot en wijdverspreid waardoor sterfte, zelfs bij de realisatie van meerdere windparken tegelijk vaak niet tot een effect op de staat van instandhouding van de betreffende soort leidt. Echter zijn de populaties van aangewezen doelsoorten voor Natura 2000-gebieden vaak kleiner en lokaal te 'definiëren'. Hierdoor kunnen er sneller effecten op de staat van instandhouding van N2000-soorten optreden. Evenwel kan dit optreden bij zowel één windpark als bij meerdere windparken. Met name windparken in de nabijheid (<6km) van Natura 2000-gebieden die zijn aangewezen voor de kraanvogel zijn een aandachtspunt.

Voor vleermuizen zijn de populaties vaak beter lokaal te definiëren. Sterfte door aanvaringen met een enkel windpark leidt vaak niet tot een effect op de staat van instandhouding van betreffende soort. Sterfte door mogelijke windparklocaties per zoekgebied leidt derhalve waarschijnlijk niet tot een effect op de staat van instandhouding, wellicht de grotere zoekgebieden als 17, 19, 20 en 33 uitgezonderd. De verwachte sterfte onder vleermuizen binnen de Metropoolregio Eindhoven is 3 á 5 vleermuisslachtoffers per jaar. Dit betreft voornamelijk de algemenere vleermuissoorten als gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en in mindere mate laatvlieger. Van de gewone dwergvleermuis worden normaliter de meeste slachtoffers verwacht. De 1%-mortaliteitsnorm, zie uitleg tekstkader, voor de gewone dwergvleermuis ligt op circa 51 individuen per jaar. Dit betekent dat bij realisatie van meerdere windparklocaties er goed naar de cumulatie van de windparken gekeken dient te worden. Zodoende zijn bij realisatie alle mogelijke windparklocaties bij de alternatieven zeker effecten op de staat van instandhouding van vleermuizen te verwachten. Geadviseerd wordt dan ook om bij realisatie van meerdere windparken het opleggen van mitigerende maatregelen, zoals toepassing van een stilstandvoorziening, in overweging te nemen.

Effect op de gunstige staat van instandhouding
Bij een aanvraag ontheffing Wet natuurbescherming onderdeel soortenbescherming dient men aannemelijk te maken dat er geen effect op de Staat van Instandhouding (SvI) van de betreffende soort optreedt. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de 1%-mortaliteitsnorm, wat gelijk staat aan 1% van de jaarlijkse sterfte van de betrokken populatie. Wanneer de voorziene sterfte onder de 1%-mortaliteitsnorm blijft kan een effect op de SvI van de betrokken populatie met zekerheid uitgesloten worden. De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) acht dit een acceptabele werkwijze.

NB: Tijdens de gebruiksfase van zonneparken zal er geen sprake zijn van voorzienbare aanvaringsslachtoffers.

10.2.2 *Stikstof*

Bij realisatie van wind- en zonneparken zal er sprake zijn van een tijdelijke en relatief beperkte stikstofuitstoot. Dit wordt veroorzaakt door machinerie tijdens de aanlegfase, zoals kranen en transport. De exacte uitstoot is afhankelijk van de gebruikte machines door aannemer, aanvoerroutes en omvang opstelling. Binnen de Metropoolregio Eindhoven zijn veel Natura 2000-gebieden gelegen. De meeste ini-

tiatieven kunnen derhalve een (beperkte) stikstofdepositie veroorzaken op stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. De verwachting is dat bij de zoekgebieden in het uiterste noorden van de MRE, zoals zoekgebied 1, 2, 3, 4, 5, 6 en 7 significante effecten omtrent stikstof zijn uitgesloten. De overige gebieden zullen bij realisatie wellicht wel resulteren in een tijdelijke en beperkte stikstofdepositie. Dit kan resulteren een Wnb-vergunning verplichting, maar de verwachting is dat het aspect stikstof niet zal zorgen voor significant negatieve effecten (wellicht bouw direct tegen N2000 uitgesloten). Dit zal echter op projectniveau moeten worden berekend en onderbouwd.

NB: De aanleg van een windpark zorgt doorgaans voor een hogere stikstofuitstoot dan de aanleg van een zonnepark, vanwege de inzet van groter materieel.

10.2.3 *Cumulatie zon en wind*

Cumulatie van de effecten door wind- en zonneparken is vaak lastig te duiden. Voor windenergie is sterfte door aanvaring het grootste effect, voor zonne-energie is dit het verlies aan foerageergebied. De concentratie van wind- en zonneparken kan dus zorgen voor sterfte én een verlies aan foerageergebied. Dit kan mogelijkerwijs grotere effecten hebben dan de plaatsing van enkel een wind- of zonnepark. Aan de andere kant leidt concentratie van effecten op één locatie wel tot vrijwaring van effecten in andere gebieden. Indien de locatie van de concentratie zorgvuldig gekozen wordt kan dit per saldo minder negatief uitpakken dan de verspreiding van opstellingen binnen de regio.

Daarnaast kan de realisatie van een zonnepark, bijvoorbeeld door verlies van foerageergebied, een verandering van vliegroutes tot gevolg hebben, waardoor een hogere of juist lagere aanvaringskans voor vogels bij een nabijgelegen windpark kan optreden. Andersom kan de realisatie van een windpark ook zorgen voor barrièrewerking waardoor foerageergronden niet langer of juist wel worden bezocht. Deze effecten zijn niet middels een bureaustudie te beoordelen, maar dienen bij een concreet initiatief nader beschreven te worden.

Wat in dit onderzoek wel beschreven is, zijn de verwachte negatieve effecten door plaatsing van wind- en zonneparken rondom Natura 2000-gebieden. Met name de insluiting van Natura 2000-gebieden die aangewezen zijn voor vogelsoorten door wind- en zonneparken is zeer onwenselijk. Dit is bijvoorbeeld te zien bij het alternatief Energielandschappen, hier worden de Natura 2000-gebieden ‘Groote Peel’ en ‘Deurnsche Peel & Mariapeel’ bij volledige invulling van dit alternatief omringd door zonnevelden en windturbines. De cumulatie van effecten wind en zon is in dit voorbeeld evident.

10.2.4 *Aanbevelingen natuuronderzoek*

Wanneer wind- en zonneparkinitiatieven concreet gemaakt worden is het noodzakelijk om locatiespecifiek nader natuuronderzoek uit te voeren. Met behulp van dit onderzoek kan definitief bepaald worden of er overtredingen van verbodsbepalingen plaatsvinden en of dit vergund kan worden, al dan niet door het treffen van mitigerende of compenserende maatregelen. Veldonderzoek op locatie geeft een

goed beeld van de vliegbewegingen en vliegintensiteit van vogel- en vleermuissoorten. Dit zijn vaak langdurige en intensieve onderzoeken. Het is daarom zaak op dit op tijd op te starten, zodat deze resultaten ook eerder in het proces een sturende rol kunnen krijgen op het formuleren van de definitieve windturbine- en zonneparklocaties.

10.3 Evaluatieprogramma

Monitoring kan betrekking hebben op het doelbereik vanuit duurzame energieopbrengst en op een evaluatie van de veronderstelde milieueffecten. De toets op doelbereik kan gevolgd worden door de geprognotiseerde energieopbrengst voor zowel wind- als zonne-energie af te zetten tegen de werkelijk gemeten opbrengst. Technisch is dit goed in beeld te brengen met behulp van medewerking van initiatiefnemers en energietransporteurs. Ook de energiebehoefte, die mede afhankelijk is van maatschappelijke en economische ontwikkelingen en ontwikkeling van energiebesparende technieken, technocratisering, robotisering zal gemonitord worden. Daarnaast dienen toekomstige technische ontwikkelingen beschouwd te worden om aanpassingen en transities te overwegen met een lager effect op leefbaarheid, ecologische en landschappelijke waarden.
De beschreven milieueffecten kunnen mee- of tegenvallen. De in het MER veronderstelde milieueffecten zullen eveneens gemonitord worden. Dit geldt ook voor de milieueffectreducerende maatregelen (zoals detectiesystemen voor vleermuizen en vogels, stillere types windmolens, stopzetten van turbines bij overschrijding van de slagschaduwnormen) en landschappelijke inpassing en ecologische inrichting van zonnevelden. Deze effecten zijn goed monitorbaar. Dit geldt ook voor de biodiversiteit van zonnevelden. Aangegeven zal worden of deze effecten passen binnen acceptabele grenzen.
Het monitoringsprogramma moet dit helder maken en is een bron voor bijsturing van beleid en kaderstelling. Een jaarlijks monitoringsprogramma lijkt een wenselijke frequentie.

Bijlagen

Bijlage A Afkortingen

GIS	Geografisch informatiesysteem
MER	Milieueffectrapport
m.e.r.	milieueffectrapportageprocedure
MRE	Metropoolregio Eindhoven, bestaande uit **gemeenten** Asten, Bergeijk ,Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Laarbeek, Nuenen, Oirschot, Reusel-De Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven, Waalre, **waterschappen** Aa en Maas en Dommel en **provincie** Noord-Brabant.
NRD	Notitie Reikwijdte en Detailniveau
NNB	Natuurnetwerk Brabant, het Brabantse deel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN).
NNN	Natuurnetwerk Nederland
RES	Regionale Energiestrategie
TWh	1 terawattuur (TWh) is een hoeveelheid energie gelijk aan ➢ 1.000 gigawattuur (GWh) ➢ 1.000.000 megawattuur (MWh) ➢ 1.000.000.000 kilowattuur (kWh) ➢ het jaarlijkse elektriciteitsverbruik van ca. 300.000 huishoudens ➢ 3,6 petajoule (PJ)

Bijlage B Beleidskader

B.1 Inleiding

In dit hoofdstuk is, op hoofdlijnen, het relevante beleidskader van het Rijk, de provincie en gemeenten geschetst. Het ruimtelijke beleidskader is relevant omdat het een kader geeft waarbinnen onderzoek wordt gedaan naar de milieueffecten van nieuwe ruimte vragende functies. Anderzijds is het nadrukkelijk de bedoeling dat wordt gezocht naar oplossingen voor meervoudige opgaven waarbij bestaand ruimtelijk beleid niet op voorhand als een belemmering moet worden beschouwd. Daarom worden in dit hoofdstuk tevens regionale beleidsopgaven geschetst die zijn verbonden aan de energietransitie, te weten een vitale agrarische economie, een veerkrachtig natuurlijk systeem, een duurzame en innovatieve economie en een veerkrachtig en klimaatbestendig watersysteem (zie tevens par. 2.2 concept RES)

B.2 Europees en rijksbeleid

De Raad en Europees parlement hebben richtlijn 2009/28/EG vastgesteld op grond waarvan Nederland wordt verplicht om in 2020 14% van het totale bruto eindverbruik aan energie op te wekken met behulp van hernieuwbare bronnen. Deze richtlijn vormt de basis voor het rijksbeleid ten aanzien van de opwekking van duurzame energie. In het verlengde van het Klimaatakkoord van Parijs hebben de lidstaten zich gecommitteerd aan een verdere reductie van de uitstoot van broeikasgassen tot 40% ten opzichte van 1990, te bereiken in 2030. Nederland heeft als lidstaat de lat hoger gelegd en zich gecommitteerd aan een reductiedoelstelling van 49%.

Op 28 juni 2019 is het Nationale Klimaatakkoord gepubliceerd door het kabinet. In dat akkoord staan maatregelen om het doel van de 49% CO2 reductie te bereiken en in het verlengde daarvan toe te werken naar een CO2 neutrale economie in 2050. De opgave voor de RESsen, voortkomend uit de afspraken een de Klimaattafel Elektriciteit is om ten minste 35 terawattuur (TWh) aan hernieuwbare energie op land te realiseren. De invulling is techniekneutraal hetgeen betekent dat geen specifieke techniek is voorgeschreven om het doel aan hernieuwbare energie op land te realiseren.

B.2.1 Nationale Omgevingsvisie (NOVI)

In de Nationale Omgevinsgvisie wordt het omgevingsbeleid van het Rijk vormgegeven. In dit instrument van de nieuwe Omgevingswet zijn het Nationaal Milieubeleidsplan en de Rijksnatuurvisie opgegaan. De NOVI vervangt ook vrijwel geheel de Struuctuurvisie Infrastructuur en Ruimte.
De NOVI is met het oog op duurzame ontwikkeling, de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu, gericht op het in onderlinge samenhang: (a) bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving, en een goede omgevingskwaliteit en (b) doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.

In de NOVI worden ook richtingen meegegeven aan de verschillende RES-regio's:

Keuzes bij inpassing duurzame energie
Richtingen die meegegeven worden aan de RES zijn:
1. Voorkeur voor grootschalige clustering
Grootschalige clustering van de productie van duurzame energie (door windmolens, eventueel in combinatie met zonnevelden) vermindert de ruimtelijke afwenteling en draagt bij aan kostenreductie. Waar mogelijk heeft dit de voorkeur. Hier ligt echter wel een expliciete afweging tegenover andere waarden, zoals landschappelijke kenmerken, nationale veiligheid, natuur, cultureel erfgoed, water en bodem en maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak. Voorwaarde is dat bewoners echt goed betrokken zijn, invloed hebben op het gebruik en waar dat kan meeprofiteren in de opbrengsten. Het is van belang aandacht te besteden aan natuurinclusief ontwerp en beheer bij duurzame energieprojecten om verstoring of aantasting van natuur en biodiversiteit zoveel mogelijk te voorkomen. Daarnaast zijn er ook mogelijkheden natuur te versterken, door bijvoorbeeld onderwaternatuur te realiseren bij windprojecten op water.

2. Voorkeursvolgorde voor zon-PV
Op dit moment worden in toenemende mate zonneparken in veldopstelling ontwikkeld, soms ten koste van de kwaliteit van het landelijk gebied. Om te stimuleren dat locaties zorgvuldig worden uitgekozen, heeft het Rijk in samenwerking met medeoverheden en andere belanghebbenden een voorkeursvolgorde uitgewerkt. De afwegingprincipes van de NOVI leiden tot een voorkeur voor zonnepanelen op daken en gevels van gebouwen. Het inpassen op daken en gevels draagt niet alleen bij aan het combineren van functies. Omdat hier al sprake is van bebouwing, zal het introduceren van zonnepanelen op deze plekken doorgaans minder invloed hebben op de kenmerken of identiteit van een gebied. Vanuit diezelfde principes hebben daarna onbenutte terreinen in bebouwd gebied de voorkeur. Om aan de gestelde energiedoelen te voldoen, kan blijken dat ook locaties in het landelijk gebied nodig zijn. Ook in dat geval gaat de voorkeur uit naar het zoeken van slimme functiecombinaties. Hoewel natuur- en landbouwgebieden daarbij niet volledig worden uitgesloten, ligt de voorkeur bij gronden met een andere primaire functie dan landbouw of natuur, zoals waterzuiveringsinstallaties, vuilnisbelten, binnenwateren of areaal in beheer van het Rijk (zoals Rijkswaterstaat, ProRail, Staatsbosbeheer), waaronder waar mogelijk bermen van spoor- en autowegen. Nationale Omgevingsvisie | 87 Deze voorkeursvolgorde houdt geen volgtijdelijkheid in. Na het verkennen van mogelijkheden voor het toepassen van zon-PV kan worden begonnen met het gelijktijdig benutten van gekozen mogelijkheden. Deze voorkeursvolgorde wordt meegenomen in de Regionale Energie Strategieën. Als onderdeel van het RES-proces zullen deze kwalitatief gewaardeerd worden in het Nationaal Programma RES. In deze waardering wordt gekeken hoe ruimtelijke belangen tegen elkaar zijn afgewogen. Daarbij zal voor zon-PV worden nagegaan of de voorkeursvolgorde uit de NOVI in deze afweging goed is betrokken. Daarnaast zal het Besluit Bouwwerken Leefomgeving (BBL) worden gewijzigd, waardoor gemeenten meer mogelijkheden krijgen voor het bevorderen van zon-PV op daken. Ook wordt de subsidieregeling SDE++ aangepast waardoor deze bijdraagt aan de voorkeursvolgorde.

3. Energiebesparing, warmtenetten en ander gebruik van bestaande gasleidingen
De warmtetransitie in de gebouwde omgeving vraagt om een strategie op regionale en lokale schaal. In deze strategie is energiebesparing een belangrijke eerste stap (ook omdat dat de ingreep in de omgeving beperkt). Voor de resterende warmtevraag moeten alternatieven voor verwarmen met aardgas gerealiseerd worden, zoals restwarmte, geothermie, aquathermie, duurzame gassen en volledig elektrische

oplossingen. De keuze voor een alternatieve warmtevoorziening is van vele aspecten afhankelijk, waaronder de beschikbaarheid van warmtebronnen, de warmtevraag, de bouwtechnische mogelijkheden om te isoleren, de kosten, de mogelijkheid om de warmtetransitie te combineren met andere maatschappelijke opgaven ('slim combineren') en ruimtelijke aspecten. Waar gekozen wordt voor warmtenetten, moet de ruimtelijke planning van warmtenetten zorgvuldig worden afgewogen en gecombineerd met andere functies in de ondiepe ondergrond. Gemeenten voeren de regie over de planning, aanleg en uitfasering van netwerken van kabels en leidingen. Onderhoud en beheer van die verschillende infrastructuren zijn in handen van netbeheerders en warmtebedrijven. Waar mogelijk worden deze activiteiten gecombineerd met andere maatschappelijke opgaven, zoals klimaatadaptatie. Bij activiteiten in de ondergrond worden de uitgangspunten van de Structuurvisie Ondergrond in acht genomen. Om ook in de toekomst over voldoende schoon grondwater voor drinkwater te kunnen beschikken, worden door provincies Aanvullende Strategische Voorraden (ASV's) aangewezen (met een bijbehorend beschermingsregime). Bij de afweging voor geothermie moet regionaal rekening worden gehouden met deze ASV's. In de RES worden ook mogelijkheden verkend voor winning van hernieuwbare energie uit de ondergrond (geothermie, bodemenergie), tijdelijke opslag van energie en aquathermie. Waar mogelijk worden deze activiteiten gecombineerd met andere maatschappelijke opgaven, zoals aanleg en onderhoud van rioleringen, kabels en leidingen. Als dat nodig is, reserveren overheden ruimte voor 'backbones' tussen lokale warmtenetten. Vanuit ruimtelijk perspectief heeft duurzame warmteproductie vaak het voordeel dat het minder zichtbare installaties nodig heeft dan voor duurzame elektriciteit nodig zou zijn. Dat is bijvoorbeeld het geval als veel restwarmte vanuit de industrie aanwezig is of er mogelijkheden voor geothermie aanwezig zijn. Door het gebruik hiervan via warmtenetten wordt elders ruimte gespaard voor de productie van duurzame elektriciteit (wind of zon), die anders voor de verwarming van woningen en andere gebouwen nodig zou zijn. Dat voordeel van warmtenetten sluit dus aan op het afwegingsprincipe 'voorkomen van afwenteling'. Om die reden moeten warmtenetten goed worden verkend en expliciet afgewogen tegen andere opties.

B.3 Provinciaal beleid

B.3.1 Omgevingsvisie Noord-Brabant - 2018

In dit document wordt een toekomstbeeld geschetst met daarin een belangrijke rol voor windparken en zonnevelden ''die een eigen karakter toevoegen aan het landschap''. Zo is beschreven dat de provincie Noord-Brabant via een enorme groeispurt grootschalig gebruik wil gaan maken van wind, zon, water en warmte. Voor de periode tot 2030 zet de provincie daarom vol in op het mogelijk maken van zoveel mogelijk zon- en breed gedragen windprojecten, binnen de spelregels van de Verordening Ruimte en de Omgevingsverordening. De provincie ziet Brabant als innovatief gidsgebied en proeftuin voor de energietransitie. Daarbij wordt de energieopgave zoveel mogelijk gekoppeld aan andere opgaven.

B.3.2 Interim Omgevingsverordening Noord-Brabant (2019)

Windenergie

In de interim verordening zijn regels opgenomen voor windturbines. Gemeenten moeten onderzoeken op welke plekken de plaatsing van windturbines inpasbaar is in de omgeving. In het algemeen geldt dat hierbij zo veel als mogelijk wordt aangesloten bij de karakteristiek van het landschap. Vanwege het grootschalige karakter

van de turbines heeft de ontwikkeling bij zogenaamde grootschalige landschappen, zoals grootschalige (middel)zware bedrijventerreinen, hoofdinfrastructuur en het grootschalige polderlandschap de voorkeur. Overige randvoorwaarden voor windturbines in landelijk gebied zijn:

- Clustering
  Om verrommeling tegen te gaan zijn er geen mogelijkheden voor de ontwikkeling van solitaire windturbines. Er moet minimaal sprake zijn van drie windturbines in een lijn- of clusteropstelling.

- Tijdelijke karakter
  Aan de ontwikkeling van windturbines in landelijk gebied is de voorwaarde verbonden dat deze uitsluitend gerealiseerd kunnen worden met de toepassing van een omgevingsvergunning inhoudende afwijking van het bestemmingsplan waaraan een maximale gebruikstermijn van 25 jaar is verbonden. Hierbij moet zijn verzekerd dat de windturbines na afloop van deze periode worden verwijderd en dat de situatie van voor de realisatie van windturbines wordt hersteld.

- Maatschappelijke meerwaarde
  Om de betrokkenheid van de inwoners en draagvlak voor duurzame energie te vergroten, geldt als randvoorwaarde dat een ontwikkeling maatschappelijke meerwaarde geeft. Een maatschappelijke meerwaarde wordt onderbouwd door de maatregelen die zijn getroffen om de impact van de windturbines op de omgeving te beperken en de bijdrage aan maatschappelijke doelen.

- Afstemming
  Vanuit een zorgvuldig gebruik van de open ruimte, afstemming van duurzame energieprojecten in een gebied en de beperkte capaciteit van het netwerk, geldt als randvoorwaarde dat projecten zijn afgestemd met omliggende gemeenten, het ministerie van Defensie en de netbeheerder Enexis.

Daarnaast gelden overige regels uit de Omgevingsverordening die relevant zijn voor de beoordeling van milieueffecten, zoals de externe werking die uitgaat van Natuur Netwerk Brabant (NNB) gebieden en regels voor nieuwe ontwikkelingen binnen het NNB.

Zonne-energie
GS van Noord-Brabant heeft een voorkeur voor plaatsing van zonnepanelen op daken of op braakliggende gronden in of aansluitend op stedelijk gebied. Er zijn mogelijkheden voor grondgebonden zonneparken in stedelijk gebied, in zoekgebieden verstedelijking en op bestaande bebouwde locaties in het landelijk gebied zoals rioolzuiveringsinstallaties, stortplaatsen maar ook op vrijkomende agrarische locaties tot een omvang van 5.000 m^2. Deze benadering heeft overeenkomsten met de zonneladder uit de Nationale Omgevingsvisie die bij de totstandkoming van de regionale energiestrategieën moet worden betrokken.

De verwachting is dat dergelijke locaties onvoldoende blijken om in de behoefte voor opwek van duurzame energie te voorzien. Daarom is er ook een mogelijkheid om onder voorwaarden zelfstandige opstellingen van zonne-energie te ontwikkelen in landelijk gebied. Randvoorwaarden zijn:

- Afwegingskader
  De noodzaak van de ontwikkeling moet blijken uit een onderzoek. Het onderzoek biedt een gedegen ruimtelijke onderbouwing van de behoefte aan duurzame energie en een afweging van locaties. Bij de afweging van locaties wordt specifiek aandacht gevraagd voor transformatie en meervoudig gebruik van locaties zoals op vliegvelden, langs snelwegen, stortplaatsen, zuiveringsinstallaties, grond- en slibdepots, gunstig gelegen vrijkomende locaties in het buitengebied etc.

- Afstemming
  Vanuit een zorgvuldig gebruik van de open ruimte, afstemming van duurzame energieprojecten in een gebied en de beperkte capaciteit van het werk, geldt als randvoorwaarde dat projecten zijn afgestemd met omliggende gemeenten en de netwerkbeheerder.

- Maatschappelijke meerwaarde
  Op voorhand worden geen beperkingen gesteld aan de locatie waar zonneparken ontwikkeld kunnen worden of aan de omvang daarvan. Daarom is in de voorwaarden een bepaling opgenomen rondom maatschappelijke meerwaarde. Naarmate de inbreuk op de basisregels groter is, verwachten wij een grotere inspanning op het gebied van een bijdrage aan maatschappelijke doelen.

- Tijdelijkheid
  In beginsel gaat de provincie ervan uit dat de realisatie van zonneparken voorziet in een tijdelijke behoefte. Vanwege dit tijdelijke karakter van zelfstandige opstellingen voor zonne-energie is de ontwikkeling daarom uitsluitend mogelijk met de toepassing van een omgevingsvergunning inhoudende afwijking van het bestemmingsplan. Aan een dergelijke vergunning kan een termijn worden verbonden en de voorwaarde dat na afloop van de termijn de situatie van voor de vergunningverlening wordt hersteld. De maximale termijn is 25 jaar.

B.3.3 CONCEPT - Omgevingsverordening Noord-Brabant

Momenteel werkt de provincie Noord-Brabant aan haar Omgevingsverordening. Om met belanghebbenden, gemeenten, waterschappen en omgevingsdiensten het gesprek aan te gaan heeft zij in september 2020 een concept van de Omgevingsverordening opgesteld. Het concept heeft geen status en is niet vastgesteld. Om een gedegen beeld te krijgen van mogelijke ontwikkelingen in provinciaal beleid worden in deze subparagraaf de relevante wijzigingen voor wind- en zonne-energie t.o.v. de Interim Omgevingsverordening benoemd.

Windenergie

Een omgevingsplan kan de ontwikkeling van windturbines mogelijk maken in Landelijk gebied als deze ontwikkeling past binnen de door de gemeente vastgestelde visie op duurzame energie, waarin aantoonbaar rekening is gehouden met de provinciale belangen die deze verordening beoogt te beschermen.
Tot het tijdstip dat een visie als hierboven bedoeld is vastgesteld, geldt dat een omgevingsplan in Landelijk gebied windturbines met een bouwhoogte van tenminste 25 meter, gemeten van de bovenkant van de fundering tot aan de wiekenas, kan mogelijk maken als wordt voldaan aan de in de Interim Verordening genoemde randvoorwaarden (zie paragraaf B.3.2).

In de Omgevingsverordening zijn tevens aanvullende regels voor windturbines in Natuur Netwerk Brabant opgenomen. Het betreft een regeling voor het tijdelijk toelaten van windturbines langs hoofdinfrastructuur (o.a. rijkswegen, provinciale wegen en hoofdvaarwegen ten behoeve van doorgaand (vaar)verkeer) binnen het NNB. Om aan energiedoelen te kunnen voldoen, blijkt dat er vaak mogelijkheden bestaan voor het tijdelijk oprichten van windturbines langs hoofdinfrastructuur. Langs deze hoofdinfrastructuur ligt echter ook vaak NNB. Als het vanuit het belang van een lijnopstelling of geclusterde opstelling nodig is dat de plaatsing plaatsvindt in het NNB, is dat nu alleen mogelijk na grenswijziging van het NNB. Hierbij wordt niet alleen de plaatsing van de voet maar ook de overdraai van de bladen buiten het NNB geplaatst, terwijl de natuurfunctie na plaatsing van de turbines blijft voortbestaan én de plaatsing van de turbines tijdelijk is. Om de plaatsing van turbines te vereenvoudigen, is daarom een regeling opgenomen waarbij tijdelijke plaatsing in het NNB mogelijk is.

De aantasting van waarden door de plaatsing van de voet en de aanleg van de weg en aansluiting moeten hierbij volledig gecompenseerd worden overeenkomstig Artikel 4.39 Compensatie.

Voor de compensatie van de verstoring (overdraai van de wieken over het NNB door geluid etc.) gelden andere uitgangspunten. De omvang daarvan wordt per geval via maatwerk bepaald. De bepalingen over de verstoring vanwege externe werking van ontwikkelingen buiten het NNB uit Artikel 4.33, is van overeenkomstige toepassing.

Zonne-energie
Zoals ook aangegeven in de omgevingsvisie is een integraal ontwerpende aanpak van belang bij de ontwikkeling van duurzame energie. Om een dergelijke aanpak te stimuleren is, net als hierboven bij windenergie aangegeven, een koppeling gelegd met een visie op duurzame energie. Als de ontwikkeling binnen die vastgestelde visie past, hoeft een omgevingsplan geen invulling te geven aan de in de Interim Verordening genoemde randvoorwaarden (zie paragraaf B.3.2). Voorwaarde daarbij is wel dat de visie rekening houdt met de provinciale belangen. Dat kan onder andere blijken uit een overlegreactie reactie van de provincie op een ontwerp-visie.

B.3.4 Energieagenda 2019-2030

Gelijktijdig met de Omgevingsvisie is ook de nieuwe Energie Agenda 2019-2030 door provinciale staten vastgesteld. In deze energieagenda is het Energiebeleid van de provincie Noord-Brabant, dat op hoofdlijnen in de Omgevingsvisie is benoemd, nader uitgewerkt. De impact van duurzame energieopwekking, -transport en -opslag op de ruimte in Noord-Brabant zal groot zijn. De strategische hoofdlijnen van het nieuwe energiebeleid zijn: het mobiliseren van de samenleving voor de energietransitie, selectief en slim stimuleren van koplopers en slim integraal combineren. Bij de uitvoering van de agenda neemt de provincie een regisserende en verbindende rol en sluit zij aan bij de verschillende klimaattafels uit het Energieakkoord. Voor wat betreft elektriciteitsopwekking zijn concrete doelen benoemd. In 2030 wil de provincie in totaal 88 PJ opwekken uit grootschalige zonne- en windenergie.

B.3.5 Natuur Netwerk Brabant

Provincie Noord-Brabant heeft het Natuur Netwerk Brabant (NNB) en het gebied Groenblauwe mantel aangewezen. Het gebied Groenblauwe mantel betreft een gebied met multifunctioneel cultuurlandschap dat dient als buffer voor waardevolle natuurgebieden tegen invloeden van buitenaf. Met de Groenblauwe mantel wordt

tevens de structuur van het NNB versterkt. Binnen de Groenblauwe mantel moet op zoek worden gegaan naar nieuwe economische dragers waarmee ecologische waarden (biodiversiteit, stikstofreductie) en overige waarden kunnen worden gecreëerd. Energieprojecten kunnen worden ingezet om de ontwikkeling van natuurgebieden en de Groenblauwe mantel mogelijk te maken. Waar mogelijk wordt ook versterking van het landschap mogelijk gemaakt, bv de aanleg van bos of het uitvoeren van beekdalherstel.

B.3.6 Brabantse bossenstrategie

De provincie gaat Brabants bos klimaatadaptief revitaliseren. Doel is productiebossen om te vormen tot weerbare gevarieerde bossen met een vitale bodem met herstel van de nutriëntenbalans. Dit moet onder meer worden bereikt door verlaging van de stikstofdepositie. De provincie gaat het areaal bos in Brabant met 13.000 hectare vergroten en de kwaliteit ervan verbeteren (rijkere en gevarieerde bostypen). De afzet van hout wordt verduurzaamd. Een deel van de opbrengst van windenergie kan worden benut als financiering voor bosaanleg.

B.4 Regionaal en gemeentelijk beleid

De Metropoolregio Eindhoven bestaat uit 21 samenwerkende gemeenten. In de structuur van de RES zijn daar Provincie Brabant en de waterschappen Aa en Maas en De Dommel, zowel in ambtelijke als bestuurlijke vertegenwoordiging aan toegevoegd. Met de doelstelling voor de productie van 2 TWh in 2030 levert MRE een aandeel ter grootte van 6,67% van de landelijke opgave. De regio heeft te maken met kansen en bedreigingen op verschillende thema's waarvan de energietransitie er één is.

Figuur 68 Figuur begrenzing plangebied planMER RES Metropoolregio Eindhoven

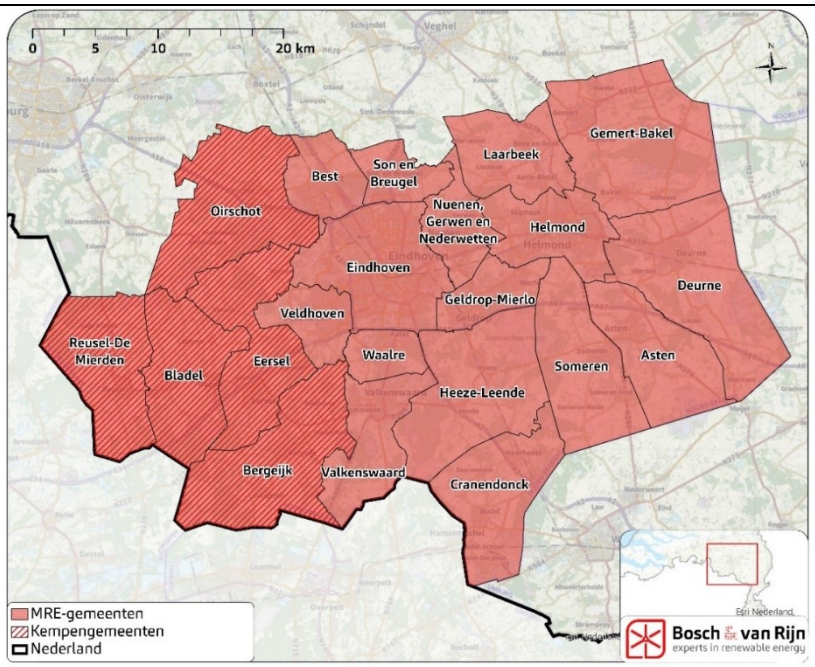

Verduurzaming van de energievoorziening is noodzakelijk én een kans om als regio sterker te worden. De RES wordt daarom ook ingezet als hefboom voor kwaliteitsverbetering (ruimtelijk, economisch, ecologisch en sociaal). Dit door de energietransitie te koppelen aan andere opgaven en te kijken of de energieprojecten een (deel van de) oplossing kunnen zijn. Hierdoor komen mogelijke oplossingen voor de

integrale opgaven eerder in beeld. In de concept-RES zijn de volgende ontwikkelrichtingen geformuleerd:

Vitale agrarische economie
Tegen de achtergrond van de transitie naar een circulaire en biologische landbouw met minder impact op mens en milieu, die is gericht het sluiten van kringlopen en op regionale afzetmarkten, moet worden verkend op welke wijze koppeling met energie en bijvoorbeeld zorg en leisure kan bijdragen een het creëren van economische, ecologische en maatschappelijke meerwaarde in het landelijk gebied.

Veerkrachtig natuurlijk systeem
Bestaande natuur staat onder druk als gevolg van verdroging en stikstofdepositie. De opwek van duurzame energie kan worden gecombineerd met natuurontwikkeling. Het is van belang dat bijvoorbeeld het Van Gogh Nationaal Park, Landschapspark de Kempen, de Groote Heide en Peelvenen verder worden ontwikkeld. Verdienmodellen uit de duurzame energiesector kunnen daarvoor mogelijk worden ingezet.

Duurzame en innovatieve economie
De MRE wil haar positie als leidende innovatieve tech-regio versterken. Het gaat dan bijvoorbeeld om de ontwikkeling van nieuwe technologieën en duurzame energiesystemen voor de toekomst. Investeringen in duurzame energieprojecten gaan bij voorkeur samen met het benutten van kansen voor de toekomstige werkgelegenheid.

Veerkrachtig en klimaatbestendig watersysteem
Het realiseren van een klimaatbestendige omgeving is bij uitstek een integrale opgave. Verkend moet worden op welke wijze adaptatie aan de effecten van extreem weer, met name overschot van en tekort aan water, kan worden vormgegeven in combinatie met de energietransitie. Daarbij moet ook worden gekeken naar een klimaatbestendig distributienet.

Deze ontwikkelrichtingen vertalen zich naar zogenaamde ‘bredere thema’s’ die in het MER, naast de gebruikelijke milieuthema’s, worden beschouwd.

10.3.1 *Streefbeeld Landelijk Gebied*

Voor Metropoolregio Eindhoven is in 2020 het ‘Streefbeeld Landelijk gebied’ vastgesteld. Het streefbeeld is een concretisering van de opgaven uit het samenwerkingsakkoord 2019-2022 en heeft in principe dezelfde doorlooptijd. Het beschrijft het perspectief voor de (samenwerkende) gemeenten. Het landelijk gebied moet hierin bijdragen aan de versterking van het concurrerend vestigingsklimaat van en de leefbaarheid in de regio totaal (Brainport) en is op zichzelf leefbaar, toekomstbestendig en economisch vitaal. Dit streefbeeld beschrijft de ambities van de regio met richtinggevende uitspraken over de gewenste ontwikkeling van het landelijk gebied:

1. We versterken landschap, natuur en de verbinding tussen stad en platteland en creëren ruimte voor klimaatadaptatie en energietransitie.
2. We streven naar een ruimtegebruik van onze regio dat in balans is met de natuurlijke systemen.
3. We zoeken samen met de landbouwsector en andere stakeholders naar mogelijkheden om in het landelijk gebied meer maatschappelijke en economische

meerwaarde te genereren. Door bijvoorbeeld een bijdrage te leveren aan een gezonde bodem, maatschappelijke aspecten (vitaliteit en leefbaarheid), biodiversiteit, duurzame energieopwekking, klimaatadaptatie en landschappelijke kwaliteit.

Bijlage C Technische bijlage landschap

Bijlage D Technische bijlage ecologie

Bosch & van Rijn
experts in duurzame energie

Franz-Lisztplantsoen 220
3533 JG Utrecht
www.boschenvanrijn.nl

Bosch & van Rijn
Franz-Lisztplantsoen 220
3533 JG Utrecht
030 – 677 6466

Auteurs
Quinten Isselman

Opdrachtgever
Provincie Noord-Brabant

Technische bijlage landschap

bij: PlanMER Metropoolregio Eindhoven

Technische bijlage landschap

bij: PlanMER Metropoolregio Eindhoven

Datum
26 februari 2021

Versie
1.0

Bosch & Van Rijn
Franz-Lisztplantsoen 220
3533 JG Utrecht

Tel: 030-677 6466
Mail: info@boschenvanrijn.nl
Web: www.boschenvanrijn.nl

© Bosch & Van Rijn 2021
Behoudens hetgeen met de opdrachtgever is overeengekomen, mag in dit rapport vervatte informatie niet aan derden worden bekendgemaakt. Bosch & Van Rijn BV is niet aansprakelijk voor schade door het gebruik van deze informatie

Inhoudsopgave

HOOFDSTUK 1 INLEIDING 4
DEEL 1: LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE 5
HOOFDSTUK 2 CONTEXT 6
2.1 Afbakening 6
2.2 Landschappelijk beleidskader 6
HOOFDSTUK 3 DE HISTORISCHE OPBOUW VAN HET LANDSCHAP 12
3.1 De ondergrond, bodem, geomorfologie en hoogte 12
3.2 Peelrandbreuk en Wijstgronden 14
3.3 De ontwikkeling van het landgebruik 15
HOOFDSTUK 4 HET HUIDIGE LANDSCHAP VAN DE MRE 17
4.1 Kempen 17
4.2 Meierij 18
4.3 Peelrand 18
4.4 Peelkern 18
HOOFDSTUK 5 LANDSCHAPSTYPEN UIT DE CONCEPT-RES 19
5.1 Oude zandontginningen 19
5.2 Beekdalenlandschap 20
5.3 Jonge zandontginningen 21
5.4 Peelkernontginningen 22
5.5 Peelrandontginningen 24
5.6 Bos en Heidelandschap 25
5.7 Infrastructuur & Urbane gebieden 26
HOOFDSTUK 6 CULTUURHISTORIE 28
6.1 Cultuurhistorisch waardevolle gebieden en landschappen 28
6.2 Cultuurhistorisch waardevolle complexen 32
HOOFDSTUK 7 LANDSCHAPPELIJKE STRUCTUREN 34
7.1 Landschappelijke structuren op macroniveau (windenergie) 34
7.2 Landschappelijke structuren op mesoniveau (zonne-energie) 37
DEEL 2: VERDIEPING BEOORDELING ZON 39
HOOFDSTUK 8 LANDSCHAPSTYPEN NADER BESCHOUWD 40
8.1 De 'hoofdlandschapstypen-zon' 40
8.2 Uitzonderingen en speciale gevallen 41
8.3 Energiebouwstenen uit de concept-RES 44
HOOFDSTUK 9 RUIMTELIJKE KWALITEIT 45
9.1 Ruimtelijke kwaliteit per hoofdlandschapstype-zon 45
9.2 Herkomstwaarde 45
9.3 Belevingswaarde 46
9.4 Gebruikswaarde 46
9.5 Toekomstwaarde 46
9.6 Samenvatting ruimtelijke kwaliteit 47
HOOFDSTUK 10 ZONNEPARKEN IN HET LANDSCHAP 49
10.1 Landschappelijke perceelgrootte van de hoofdlandschapstype-zon 49
10.2 Effect op ruimtelijke kwaliteit 49
10.3 Omvang 'grootschalige zonneparken' binnen het planMER MRE 52
HOOFDSTUK 11 DRIE LANDSCHAPSSTRATEGIEËN 55
11.1 Beschrijving van de landschapsstrategieën 55
11.2 De landschapsstrategieën per hoofdlandschapstypen-zon 57

11.3 *De inpassingsaspecten en ontwerpprincipes* *57*
11.4 *Landschapsstrategieën bij de cultuurhistorisch waardevolle landschappen* *63*

HOOFDSTUK 12 DRAAGKRACHT 64
12.1 *Draagkracht per hoofdlandschapstype-zon* *64*
12.2 *Draagkracht in cultuurhistorisch waardevolle landschappen* *73*
12.3 *Draagkracht samengevat* *73*

HOOFDSTUK 13 ZOEKGEBIEDEN 75

HOOFDSTUK 14 VERDIEPING EFFECTBEOORDELING 77
14.1 *Uitgebreide toelichting beoordelingsmethode* *77*
14.2 *Score o.b.v. percentage aanwezig cultuurhistorisch waardevol landschap* *78*
14.3 *Effectbeoordeling zoekgebieden* *79*

HOOFDSTUK 15 DRAAGKRACHT VAN DE ZOEKGEBIEDEN 80

HOOFDSTUK 16 DE ALTERNATIEVEN VAN HET PLANMER 81
16.1 *Beschrijving alternatieven* *81*
16.2 *Beoordeling van de alternatieven* *85*
16.3 *Draagkracht van de alternatieven* *87*

Hoofdstuk 1 Inleiding

Deze technische bijlage bevat berekeningen en verdiepende analyse ter onderbouwing van de effectbeoordeling en de draagkrachtberekening voor zonne-energie uit het MER.

De bijlage bestaat uit twee delen:

Deel 1: Landschappelijke analyse

De landschappelijke analyse is het resultaat van een bureaustudie gecombineerd met data en ervaring uit het voortraject van concept-RES van de MRE. De studie is uitgevoerd door Bosch & van Rijn met ondersteuning van adviesbureau Roenom.

De landschappelijke analyse wordt gebruikt bij de effectbeoordeling van zowel wind- als zonneparken.

Deel 2: Effectbeoordeling landschap zon

De beoordeling van landschappelijke effecten van zonneparken gaat op sommige punten te diep voor het hoofddocument van het planMER. Verdiepende analyse is opgenomen in dit deel.

Deel 1: Landschappelijke analyse

Hoofdstuk 2 Context

2.1 Afbakening

Ten behoeve van de landschappelijke effecten van het RES-bod voor de Metropoolregio Eindhoven (MRE), is tijdens het concept-RES traject al gedegen onderzoek gedaan naar het landschap van de MRE.
Een landschappelijke analyse is uitgevoerd door de bureaus H+N+S en OverMorgen (zie bijlage 2 van Concept-RES). De uitvoerders van de landschappelijke analyse voor de MRE hebben voortgebouwd op reeds aanwezige data die is voortgekomen uit eerdere landschapsanalyses. De aanwezige data betreffende de landschappelijke beschrijving is een goed startpunt voor het planMER.

Alvorens de verschillende landschapstypen worden beschreven, wordt er eerst ingegaan op de algemene landschappelijke beschrijving en de ontstaansgeschiedenis. De landschappelijke beschrijving en analyse begint daarmee op een hoog niveau. Van daaruit wordt er langzaam ingezoomd op de verschillende landschapstypen en de daarbij behorende karakteristieken en kernkwaliteiten die binnen de MRE te vinden zijn.

Het planMER focust zich op grootschalige wind- en zonneparken. Windturbines laten zich vanwege hun omvang niet landschappelijk inpassen, omdat ze landschap overstijgend zijn. Wel kan een windturbineopstelling van een windpark in zekere mate ‘aansluiten’ bij het landschap. Bij windparken gaat het vooral om de vraag hoe zij zich tot het aanwezige landschap verhouden en welke koppeling gelegd kan worden op het macroniveau. Windparken kunnen in zekere zin ‘navolgbaar’ zijn wanneer deze grote structuren volgen of bepaalde macro-eigenschappen accentueren. Een windpark kan bijvoorbeeld de overgang tussen land en water markeren.

Afhankelijk van de schaal kunnen zonneparken in zekere zin wel ruimtelijk worden ingepast. Zonnevelden zijn vanuit hun geringe hoogte dusdanig ‘inpasbaar’ dat zij van grotere afstand nauwelijks hoeven op te vallen. Voor de toetsing van zonneparken zijn de landschappelijke structuren op mesoniveau van belang, zoals de maat en structuur van de verkaveling, ritmiek, plekken met een cultuurhistorische waarde en bijvoorbeeld de aanwezigheid van landschapselementen (hagen, bosschages, struweelranden) die dienst kunnen doen bij de inrichting van de randen van zonneparken.

In de volgende paragrafen wordt de landschappelijke analyse toegelicht. De analyse richt zich op zowel het macro- als mesoniveau.

2.2 Landschappelijk beleidskader

Deze paragraaf beschrijft beknopt het beleid ten aanzien van de landschappelijke aspecten. Alleen de belangrijkste beleidsaspecten op rijks- en provinciaal niveau worden beschreven.

2.2.1 *Rijksbeleid*

Nationaallandschap Groene Woud

Het Groene Woud is aangewezen als Nationaal Landschap. De Nationale landschappen zijn in de Nota Ruimte van het Ministerie van VROM uit 2004 aangewezen als landschappen van nationaal belang. Een Nationaal Landschap is een gebied in Nederland waarvan is aangegeven dat er zich een unieke combinatie van agrarisch gebied, natuur en cultuurhistorie bevindt. Het landschap van het Groene Woud is ook opgenomen in de Cultuurhistorische waardevolle landschappen van de Provincie Noord-Brabant. In Hoofdstuk 6 wordt verder ingegaan de op ruimtelijke structuren en kenmerken van deze cultuurhistorisch waardevolle landschappen. Deze paragraaf gaat tevens in op de beleidsregels zoals gedefinieerd door de provincie.

Nationaal park De Grote Peel

Het nationaal park De Groote Peel is een van de laatste, grotendeels ontgonnen hoogveengebieden die niet in cultuur zijn gebracht. Dit hoogveenrestant ligt aan weerszijden van de grens van Noord-Brabant en Limburg, in de driehoek Meijel - Asten - Nederweert. Vroeger werd er veel turf gestoken, maar tegenwoordig is het een vogelrijk natuurgebied dat bij uitstek geschikt is om wandelend te beleven.
Het gebied is ruim 1400 hectare groot en wordt niet doorsneden door autowegen, hoogspanningsleidingen of andere ontsierende infrastructurele werken. De Groote Peel is nu een aaneengesloten natuurgebied. Vanwege de grote betekenis voor watervogels is De Groote Peel een internationaal erkend ‘wetland’. Er broeden veel verschillende vogelsoorten en in het voor- en najaar strijken talloze trekvogels er voor langere of kortere tijd neer. Vanwege zijn omvang en zijn uitzonderlijke natuurkwaliteit is De Groote Peel in 1993 uitgeroepen tot nationaal park.

Nationaalpark De Grote Peel wordt meegenomen bij de beoordeling van zonne- en windenergie.

Van Gogh Nationaal Park

Het Van Gogh Nationaal Park is nog in oprichting. Het wordt geen park met harde grenzen, maar een kerngebied met fluïde grenzen. Het Van Gogh Nationaal Park ligt op de plekken waar Vincent van Gogh zich liet inspireren door het Brabantse land. Er zijn bijna 40 erfgoedlocaties te vinden, zoals watermolens, pastorieën en kerktorens die hij heeft geschilderd in zijn werken. Ook het landschap dat hij schilderde kan hier nog worden beleefd. Anders dan in veel andere nationale parken, die doorgaans gedragen worden door een bepaald type natuurlandschap,
komen in het Van Gogh Nationaal Park juist veel kwaliteiten samen. Zo omvat het Van Gogh Nationaal Park zowel het Brabantse bekenlandschap, waardevolle natuurgebieden, landgoederenzones en het erfgoed van Van Gogh, als het rijke boerenland en de innovatieve dynamiek van Brabant Stad en Brainport Eindhoven.
Verschillende betrokken partijen (overheden, bedrijven, organisaties en particulieren) hebben samen hun ambities vastgelegd in een Masterplan. Het Masterplan is eind maart 2020 opgesteld door de stuurgroep Van Gogh Nationaal Park en door de Provincie Noord-Brabant ingediend bij de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Met deze aanvraag zijn de Provincie Noord-Brabant en stuurgroep Van Gogh Nationaal Park voornemens de status van Nationaal Park te verwerven.

Het Van Gogh Nationaal Park kent nog geen definitieve parkgrenzen. Tevens zijn de specifieke kernwaarden van het gebied niet vastgesteld. Het past niet bij de reikwijdte van het planMER om dit gebied te definiëren en de kernkwaliteiten individueel mee te nemen en te beoordelen. Bij vaststelling van de specifieke gebiedskenmerken zal beoordeeld moeten worden wat de betekenis is van zonneparken in het Van Gogh Nationaal Park.

2.2.2 *Provinciaal beleid*

Omgevingsvisie Noord-Brabant

In deze visie streeft de provincie Noord-Brabant naar een energieneutrale samenleving in 2050 en tenminste 50 procent duurzame energieopwekking in 2030 binnen de eigen provincie. Om dat voor elkaar te krijgen, zet de provincie fors in op het besparen van energie en het opwekken en gebruiken van duurzame energie. Hiervoor stelt de provincie Noord-Brabant samen met de vier RES-regio's binnen de provincie een strategie op, die zich richt op het integraal ontwerpen en ontwikkelen van een moderne energievoorziening voor de provincie en de RES-regio's. Sociale participatie speelt daarbij een belangrijke rol. Er wordt ingezet op verschillende energiebronnen, waarvan zonne- en windenergie de belangrijkste pijlers zijn. De provincie ziet Noord-Brabant als innovatief gidsgebied en proeftuin voor de energietransitie. Daarbij wordt de energieopgave zoveel mogelijk gekoppeld aan andere opgaven.

Omgevingsverordening Noord-Brabant

Gedeputeerde Staten (GS) van Noord-Brabant geeft een voorkeur voor plaatsing van zonnepanelen op daken of op braakliggende gronden in of aansluitend op stedelijk gebied. Er zijn mogelijkheden voor grondgebonden zonneparken in stedelijk gebied, in zoekgebieden verstedelijking en op bestaande bebouwde locaties in het landelijk gebied, zoals rioolzuiveringsinstallaties, stortplaatsen en op vrijkomende agrarische locaties tot een omvang van 5.000 m^2. Deze benadering heeft overeenkomsten met de zonneladder uit de Nationale Omgevingsvisie die bij de totstandkoming van de regionale energiestrategieën moet worden betrokken.

De verwachting is dat dergelijke locaties onvoldoende blijken om in de behoefte voor opwek van duurzame energie te voorzien. Daarom is er ook een mogelijkheid om - onder voorwaarden - zelfstandige opstellingen van zonne-energie te ontwikkelen in landelijk gebied.

Artikel 3.32 landschappelijke waarden in de groenblauwe mantel

De provincie streeft naar samenhangende aanpak van natuur, landschap en water, die de omgevingskwaliteit en recreatiemogelijkheden versterkt. Daardoor kunnen de gevolgen van klimaatveranderingen voor de natuur en het watersysteem beter worden opgevangen. Om de robuustheid van het systeem te bevorderen, zijn er gebieden opgenomen als verbinding tussen het Natuur Netwerk Brabant en het Landelijk gebied, genaamd de groenblauwe mantel.

Het beleid in de groenblauwe mantel is gericht op het behoud en de ontwikkeling van natuur, watersysteem en landschap. Binnen natuurbehoud en -ontwikkeling ligt de focus op versterking van de leefgebieden voor plant- en diersoorten en de bevordering van de biodiversiteit buiten het NNB. Voor water wordt vooral ingezet op kwantitatief en kwalitatief herstel van kwelstromen, zoals het 'Wijstverschijnsel'

(het opstuwen van grondwater) op de Peelrandbreuk in Oost-Brabant, in de beekdalen en op de overgangen van zand en veen naar klei in de 'Naad van Brabant'.

Binnen de groenblauwe mantel is volop ruimte voor de ontwikkeling van gebruiksfuncties, zoals landbouw en recreatie, met een meer extensief karakter en als die bijdragen aan de kwaliteiten van natuur, water en landschap. De ontwikkeling van nieuwe (kapitaal)intensieve functies, zoals stedelijke ontwikkeling of intensieve vormen van recreatie of en landbouw (zoals de bouw van kassen, (bezoekers-)intensieve recreatie, of concentratiegebieden voor intensieve landbouwfuncties) passen minder bij het karakter van deze gebieden. Daarom gelden binnen de groenblauwe mantel soms aanvullende regels voor de ontwikkeling van die functies, bijvoorbeeld stedelijke ontwikkeling die vanwege de groen-rood verhouding juist bijdraagt aan de ontwikkeling van de kwaliteiten van gebied.

De waarden in de groenblauwe mantel zijn vaak gekoppeld aan het bodem-watersysteem (zoals de aanwezigheid van een kwel), aan landschapselementen (zoals houtwallen en heggen), of aan het voorkomen van bijzondere planten en dieren. Het beleid binnen de groenblauwe mantel richt zich niet alleen op het beschermen van die waarden, maar juist ook op de ontwikkeling daarvan. Daarom geldt binnen de groenblauwe mantel dat ontwikkelingen bijdragen aan de natuur- en landschapswaarden en het bodem- en watersysteem. Het beleid richt zich ook op een toename van de belevingswaarde en de recreatieve waarde van het landschap. Nieuwe ontwikkelingen passen daarom qua aard en schaal bij het ontwikkelingsperspectief voor de groenblauwe mantel en houden rekening met omliggende waarden.

De Groenblauwe mantels worden gedefinieerd en zijn meegenomen met de beoordeling van de bredere thema's voor zonne- en windenergie. De waarden en karakteristieken van de groenblauwe mantels zijn vaak gekoppeld aan het bodem-watersysteem. Deze systemen kunnen per gebied verschillen. Het beleid richt zich op een toename van de belevingswaarde en de recreatieve waarde van het landschap in deze zones. Het past niet bij het detailniveau van het planMER om de karakteristieken van deze gebieden individueel te analyseren en te beoordelen.

Artikel 3.29 cultuurhistorische waarden

De bescherming van cultuurhistorisch waardevol gebied is belangrijk, omdat deze onvervangbaar zijn. In deze verordening zijn daarom de cultuurhistorische vlakken in de cultuurhistorische landschappen opgenomen, zoals aangegeven op de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW, versie 3.0).

Het doel van het beschermen van cultuurhistorische waarden is om wezenlijke cultuurhistorische kenmerken en waarden van gebieden te behouden en ervoor te zorgen dat ontwikkelingen in deze gebieden de waarden en kenmerken niet aantasten. In geval dat er een samenloop is met gebieden waar stedelijke ontwikkeling afweegbaar is, betekent dit dat vroegtijdig overleg nodig is, zodat cultuurhistorische waarden vanaf het begin van de planontwikkeling worden meegenomen.

Binnen cultuurhistorische gebieden is het verder belangrijk dat een bestemmingsplan voorziet in een beschermende regeling, zoals een vergunningstelsel en - waar nodig - verbodsbepalingen. De wezenlijke waarden en kenmerken van de gebieden zijn beschreven in de Cultuurhistorische Waardenkaart. De bevoegdheid om de Cul-

tuurhistorische Waardenkaart vast te stellen, hebben provinciale staten gedelegeerd aan gedeputeerde staten (artikel 5.10 Nadere regels cultuurhistorische- en aardkundige waarden).

De Cultuurhistorische Waardevolle Landschappen worden gedefinieerd en meegenomen bij de beoordeling van de zonne- en windenergie. Het doel van de provincie is de bescherming van de wezenlijke kenmerken en waarden van die gebieden en dat er bij ontwikkelingen in die gebieden rekening wordt gehouden met bestaande waarden en kenmerken, zodat deze niet worden aangetast. Het past niet bij het detailniveau van het planMER om deze gebieden individueel te analyseren en te beoordelen. Wel kan er in het algemeen rekening gehouden worden met de inpassing van wind- en zonneparken in deze gebieden. Op projectniveau zullen de specifieke gebiedskenmerken moeten worden geanalyseerd en moet worden beoordeeld wat de betekenis is van zonneparken in of nabij de Cultuurhistorische Waardevolle Gebieden.

Artikel 3.31 complex van cultuurhistorisch belang

Deze regeling richt zich op bestaande cultuurhistorisch waardevolle complexen in het buitengebied. Er liggen ook cultuurhistorisch waardevolle complexen binnen stedelijk gebied. De verordening bevat hiervoor geen regels omdat dit onder de verantwoordelijkheid valt van de gemeenten om hierover een afweging te maken.

Bij cultuurhistorisch waardevolle complexen gaat het om ensembles bestaande uit één gebouw of een verzameling van gebouwen waarbij een bepaalde samenhang is met de directe omgeving. De waardevolle complexen zijn als werkingsgebied in deze verordening opgenomen en nader beschreven op de Cultuurhistorische Waardenkaart. Het betreft oude kloostercomplexen, militaire complexen, industriële complexen en landgoederen.

Doel van de regeling is dat bij ontwikkelingen behoud en versterking van de karakteristieke waarden van het complex worden gewaarborgd. Nieuwe functies zijn vanwege het streven naar behoud van deze complexen alleen mogelijk als ze bijdragen aan het behouden en versterken van karakteristieke cultuurhistorische gebouwen, als ook naar andere zaken van cultuurhistorisch belang in de directe omgeving.

In paragraaf 6.2 wordt beknopt ingegaan de op de complexen die in de MRE zijn gesitueerd.

De Cultuurhistorische Waardevolle Complexen zijn gedefinieerd en worden meegenomen bij de beoordeling van de zonne- en windenergie. De waarden en karakteristieken van de complexen zijn individueel en verschillen per complex. Het beleid richt zich op het streven naar behoud van deze complexen. Ontwikkelingen zijn mogelijk als ze bijdragen aan het behouden en versterken van karakteristieke cultuurhistorische complexen. Het past niet bij het detailniveau van het planMER om de karakteristieken van deze complexen individueel mee te nemen en te beoordelen. Op projectniveau zullen de specifieke gebiedskenmerken moeten worden geanalyseerd en moet worden beoordeeld wat de betekenis is van zonneparken nabij Cultuurhistorische Waardevolle Complexen.

Ruimtelijke kwaliteit en Omgevingskwaliteit Noord-Brabant

Ruimtelijke kwaliteit is onderdeel van omgevingskwaliteit zoals bedoeld in de Interim omgevingsverordening Noord-Brabant. Ruimtelijke kwaliteit is tevens één van de leidende principes van de concept-RES MRE. Bij de zorgplicht voor een goede omgevingskwaliteit gaat het zowel om het beschermen van waarden, als het bijdragen aan de ontwikkeling van waarden en functies in een gebied. De Interim omgevingsverordening Noord-Brabant zegt daarover het volgende:

''De provincie wil de omgevingskwaliteit van Brabant bevorderen, in combinatie met een veilige en gezonde leefomgeving. Bij omgevingskwaliteit gaat het om de kwaliteit van een plek of gebied, die bepaald wordt door een goed samenspel van herkomstwaarde, belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde.''

Bij de beoordeling van zonne- en windenergie van het planMER worden de waarden van omgevingskwaliteit meegenomen. Het gaat daarbij om herkomstwaarde, gebruikswaarde, toekomstwaarde en belevingswaarde.

Structuurvisie Noord-Brabant

In de Structuurvisie Ruimtelijke Ordening van de provincie Noord-Brabant zijn de kernkwaliteiten beschreven. Deze kernkwaliteiten zijn uitgewerkt in de gebiedspaspoorten. Hierin gaat het zowel om kenmerken als ambities, voor ieder gebied zijn die weergegeven op verschillende kaarten en in verschillende teksten.

De Verordening Ruimte van de provincie Noord-Brabant meldt het volgende:
'Een bestemmingsplan moet aangeven hoe nieuwe ruimtelijke ontwikkeling buiten bestaand stedelijk gebied bijdraagt aan de verbetering van de kwaliteit van het landschap. Hiervoor is in 2011 een handreiking kwaliteitsverbetering van het landschap opgesteld, waarin verschillende methodieken zijn uitgewerkt.'

De gebiedspaspoorten zijn gedefinieerd en worden meegenomen bij de beoordeling van de zonne- en windenergie. De specifieke landschapstypen binnen de gebiedspaspoorten worden verder uitgekristalliseerd in het planMER. De gebiedspaspoorten worden beknopt beschreven.

Hoofdstuk 3 De historische opbouw van het landschap

De Metropoolregio Eindhoven (MRE) bestaat uit de landschappelijke eenheden de Kempen, de Meierij, Peelrand en de Peelkern. Deze eenheden zijn benoemd vanuit een samenhang in de historische opbouw en eenheid in ontwikkeling van het landschap.

3.1 *De ondergrond, bodem, geomorfologie en hoogte*

De ondergrond geeft een goed beeld van de processen die de landschappen van de Kempen, de Meierij en de Peel hebben gevormd.

Op de bodemkundige kaart op Figuur 1 is het dekzandlandschap te zien. Deze kent hoge arme zandgronden, lokaal afgewisseld door leemgronden, overgaand in humeuze, eerdgronden op de hellingen en vochtige humeuze beekdalgronden in de laagste delen. De beken hebben de gronden doorsneden en hebben uitspoelingswaaiers en glooiingen achtergelaten aan de beekdalzijden. (Hoog)veengronden komen voor in de Peel. Deze zijn duidelijk waarneembaar op de kaart.
Deze afzettingen vormen de basis van het historisch gebruik van de gronden.

Figuur 1 **Bodemkundige hoofdeenheden op landschappelijke basis**

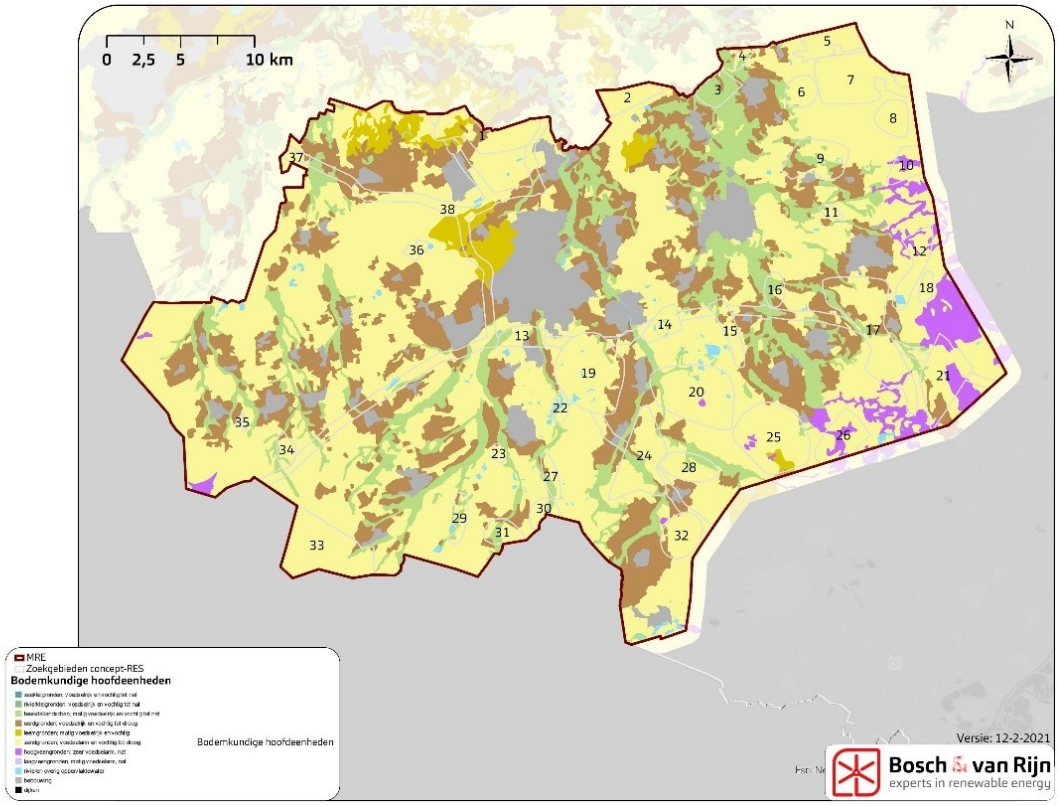

De geormorfologische kaart op Figuur 2 laat zien dat de Kempen, de Meierij en de Peelrand bestaan uit terrasafzettingen. De bovenlopen van de beken snijden hier

door heen. Noordelijker – vanaf het snoer met de dorpen die op de plateaurand liggen – worden de beekdalen breder en ontstaan afzettingsgebieden van dekzand-vlaktes en -ruggen.
De Peelkern is een hoogveengebied dat is ontstaan op een horst. Een horst is een ondoordringbare kleilaag op geringe diepte, waardoor het grondwater niet door de bodem naar het grondwater kan doorsijpelen.

Op de hoogtekaart op Figuur 3 zijn de bovenlopen van de beken op de hoogste delen van het plateau zichtbaar, waarna ze in rechte lijnen hun weg naar de lagere delen vinden. De hoogte van de Peel is hierop ook goed zichtbaar.

Figuur 2 **Geomorfologische kaart van de MRE**

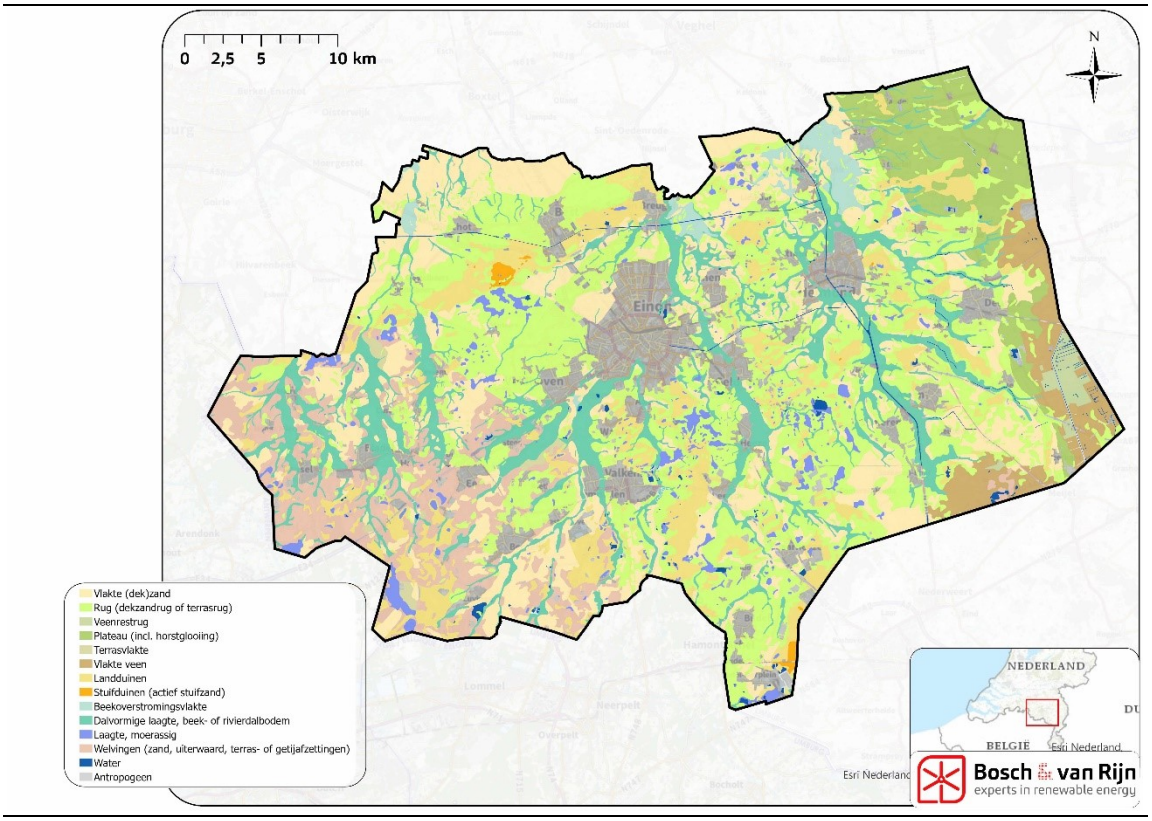

Figuur 3 **Hoogtekaart van de MRE**

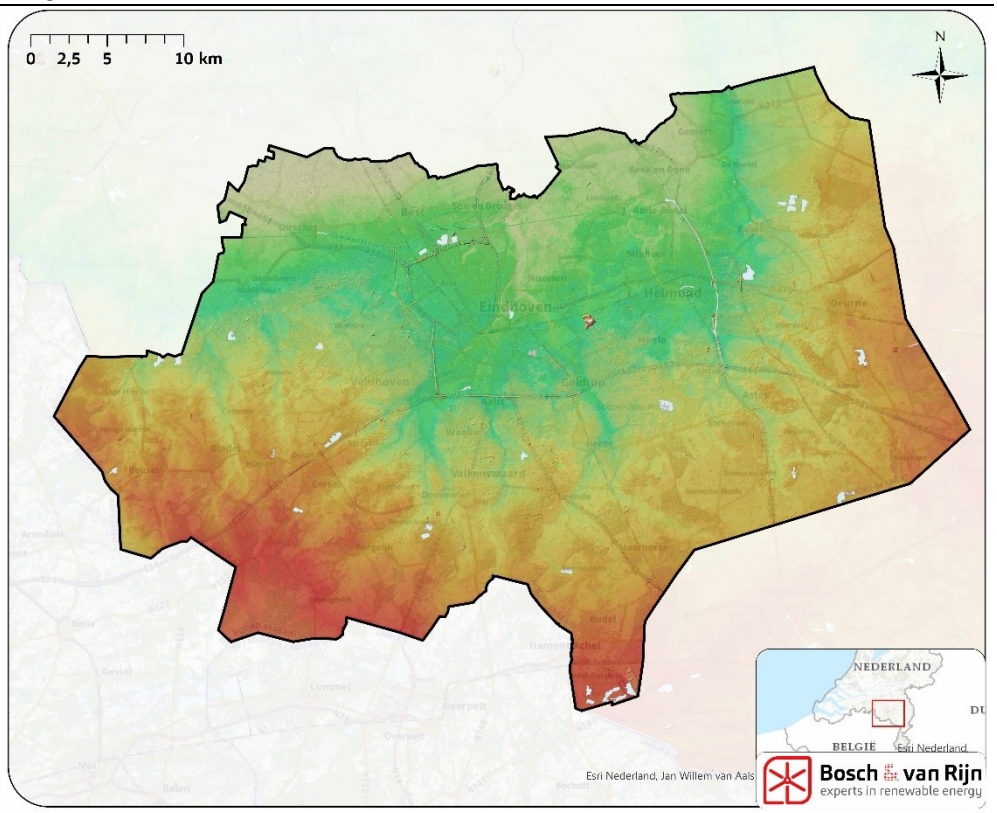

3.2 Peelrandbreuk en Wijstgronden

De ondergrond van Nederland wordt doorsneden door een groot aantal breuken. Deze breuken zijn vaak niet waarneembaar. Alleen in Noord-Brabant zijn er enkele op de oppervlakte te zien.
Bekende daarvan zij de Peelrandbreuk en de Feldbissbreuk. Het oorspronkelijke hoogteverschil door de breuken, van zo'n tweehonderd meter, is overal verdwenen; de steilrand bij Uden (ca. vijf meter hoog) is nog het meest zichtbare restant van de originele steile helling. Plaatselijk is de breuk hier en daar nog goed te zien. Ook de aanwezigheid van wijst is een aanwijzing voor een breukzone. Andere nevenbreuken zijn niet of nauwelijks meer zichtbaar in het landschap.

Grondwater stroomt bij de Peelrandbreuk van hoog naar laag. Op het breukvlak wordt de doorstroming bemoeilijkt door lagen die geen water doorlaten waardoor het ter plekke opstijgt en als kwel aan de oppervlakte verschijnt. De hoge gronden zijn dus nat en blijven de lager gelegen gronden droog. Deze bijzondere vorm van kwel noemen we wijst.

Wijstgronden zijn unieke natuurgebiedjes. Juist vanwege de specifieke omstandigheden waaronder wijst voorkomt hebben ze een heel eigen planten- en dierenwereld. Je vindt ze aan de rand van de Peelrandbreuk als kleinschalige besloten landschappen.[1]

[1] Bron: https://www.geologievannederland.nl/landschap/landschapsvormen/wijstgronden, bekeken op 10-02-2020

Figuur 4 **De breuklijnen met de Peelrandbreuk en wijstgronden in de MRE.**

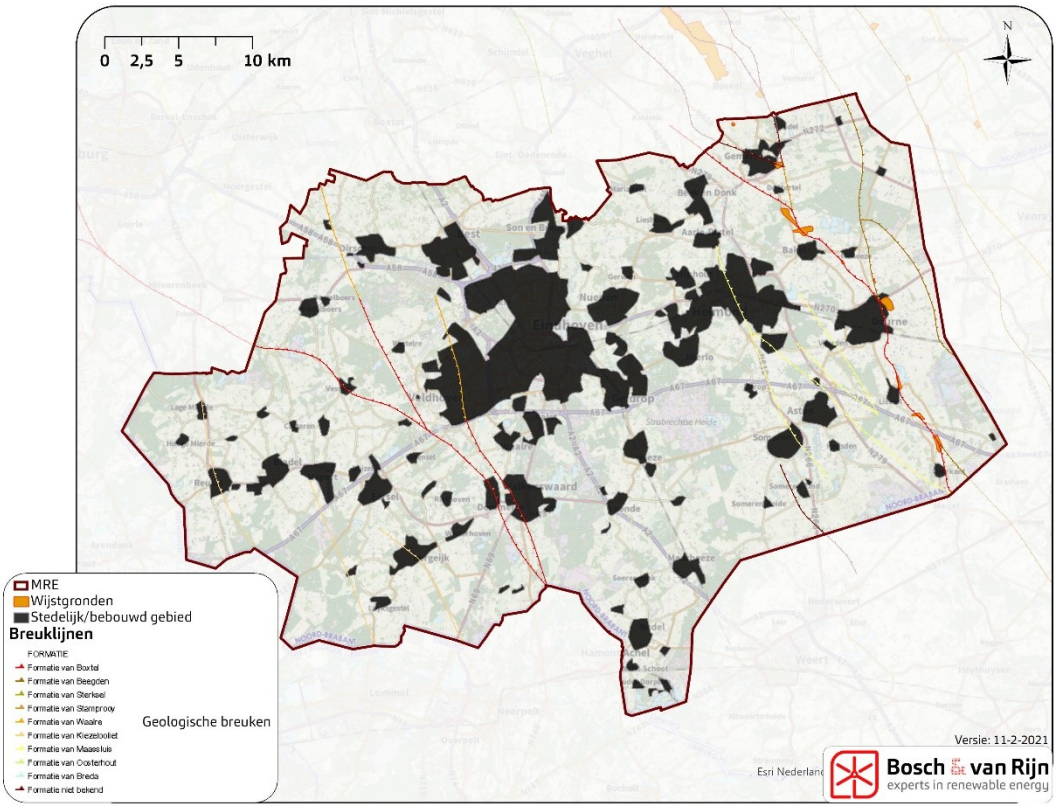

3.3 De ontwikkeling van het landgebruik

In de Kempen, de Meierij en de Peelrandontginning is de ontwikkeling van het (cultuur)historisch grondgebruik hoofdzakelijk gebaseerd op het systeem van de kampontginningen. In dit systeem zijn nederzettingen ontstaan op de overgang van laagtes langs de beek naar hoger gelegen zandgronden. De hoogte en ligging van de gronden bepaalden in dit systeem het gebruik van het land. De lager gelegen gebieden naast de beek werden bevloeid om de grond bruikbaar te maken als grasland – de beemden. De hogere, minder vruchtbare gronden werden gebruikt om schapen op te laten grazen. Enkele delen van de heide werden hierdoor zo schraal dat ze in stuifzanden veranderden. Om dit te voorkomen werden er in deze gebieden bomen geplaatst.
Met de uitvinding van kunstmest veranderde dit systeem, omdat woeste onvruchtbare gronden nu een stuk makkelijker gebruikt konden worden als akker- of grasland. In deze periode zijn grote stukken heidegrond in de Kempen ontgonnen voor de landbouw. Gepaard met deze jonge ontginning kwam de ontwikkeling van de industrie en mijnbouw op, waarvoor hout nodig was. Om aan deze vraag te voldoen, werd er op de oude heidegrond ook veel naaldbos geplaatst. Na de eerste wereldoorlog, rond de jaren ’30, begon dit proces in de Kempengemeenten op gang te komen. Het duurde tot de jaren ’50 totdat alle heidegebieden omgezet waren in agrarische gronden. Slechts enkele, kleine heidegebieden zijn bewaard gebleven.

Vanaf de jaren ‘70 zorgen ruilverkavelingen voor steeds grotere, rechtere en aanééngesloten stukken grond, maar ook voor kanalisering van beken en de aanleg van landbouwwegen. In deze periode zijn de beekdalen veelal van kleinschalig in grootschalig veranderd. Ook hebben moderne ontwikkelingen zoals snelweg- en

elektriciteitsinfrastructuur enstad- en dorpsuitbreiding gezorgd voor veranderingen in het landschap.

De Peel is een jong heide-en hoogveenontginningslandschap en is systematisch en planmatig ontgonnen tussen 1850 en 1960. De eerste ontginningen vonden plaats in de randen, waarna planmatig grote delen van het hoogveengebied is ontgonnen.

De Peel is eeuwenlang het landschap van de vervening en turfwinning geweest. Tot 1900 gebeurde dit op kleine schaal door de boeren vanaf de rand van het veen, vanaf 1850 start de grootschalige vervening door de ontginningsmaatschappijen. De ontginningen zijn rationeel en dit leidt tot een grootschalig en primair landbouwgebied. Er is een afwisseling van uitgestrekte akkers met ontginningsdorpen en grootschalige bebossing met natuur, recreatie en kassencomplexen.

Hoofdstuk 4 Het huidige landschap van de MRE

In de structuurvisie RO van de provincie zijn de kernkwaliteiten van Brabant beschreven: de natuurlijke basis, het ontginningslandschap en het moderne landschap. Deze kernkwaliteiten komen terug in zogenaamde gebiedspaspoorten (zie Figuur 5).
Binnen het gebied van de MRE zijn 4 verschillende gebiedspaspoorten te onderscheiden. Deze zijn als volgt:

- Kempen
- Meierij
- Peelrand
- Peelkern

Figuur 5 Gebiedspaspoorten binnen MRE

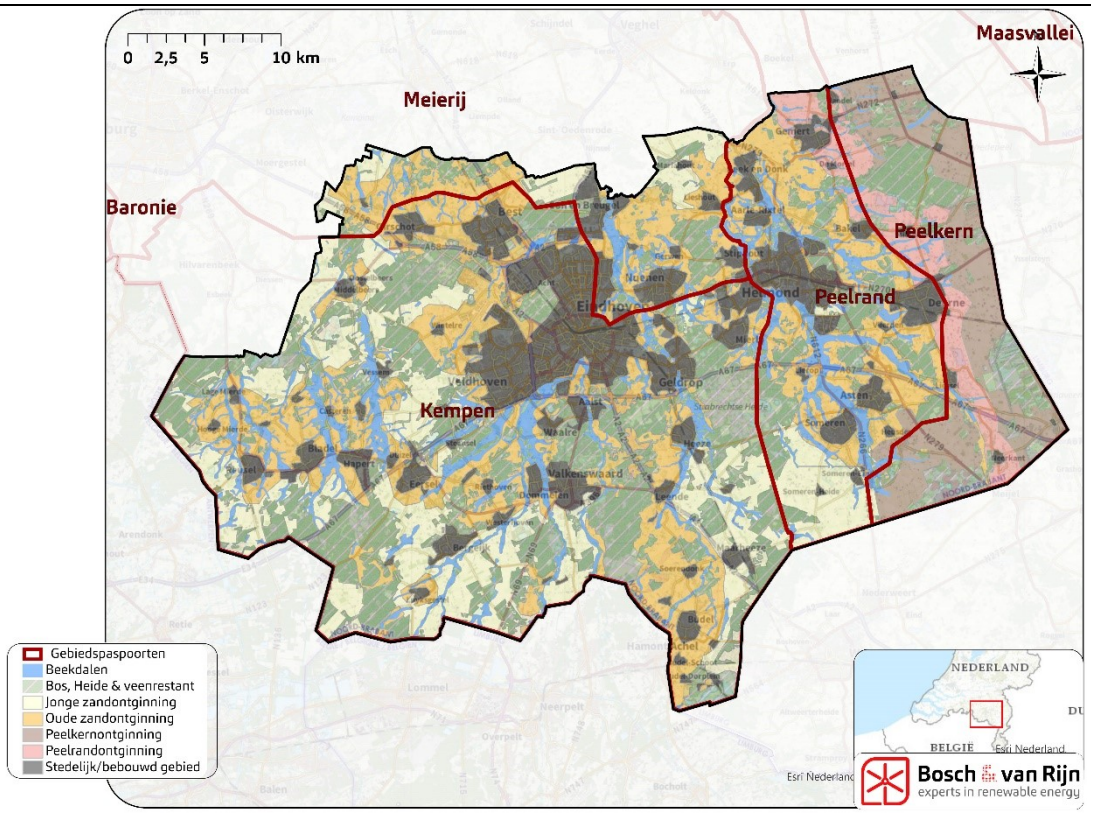

Hieronder wordt kort ingegaan op de karakteristieken en het cultuurhistorische belang van de gebieden.

4.1 Kempen

De verschillen tussen jonge- en oude zandontginningen zijn steeds kleiner geworden. Het huidige landschap bestaat uit een landelijk gebied met een sterke menging van landbouw, natuur, wonen en recreatie. Binnen de landbouwbedrijven zijn grote verschillen, die uiteenlopen van verbrede landbouw met inzet op natuur- en landschapsbeheer, recreatie en zorg tot gespecialiseerde intensieve veehouderijen.

Het afwisselende en kleinschalige landschap draagt bij aan de aantrekkelijkheid van dit gebied als woonomgeving. Landinrichtingen en kavelverbeteringen hebben het landschap haar huidige vorm gegeven. Er zijn sterke contrasten tussen het kleinschalige landbouwbedrijf en rationeel ingerichte landbouwgebieden in de Zuidelijke Kempen.

4.2 Meierij

De Meierij wordt gezien als het groene hart van Brabant. Het Groene Woud en de grote natuurgebieden zijn met het groene afwisselende landschap een uitloopgebied voor de stedelijke gebieden van Tilburg, 's Hertogenbosch en Eindhoven. De landbouw is meegegroeid met de ontwikkeling van een primaire productie naar een menging van activiteiten op het gebied van recreatie, zorg, landschapsbeheer, streekproducten en educatie. Een verdere verbreding van natuur en landschap, een sterke gerichtheid op grondgebonden veehouderij en investeringen in natuur en landschap vormen het huidige landschap.

Intensivering van de veehouderij vindt plaats in kleinere landbouwontwikkelingsgebieden. Verspreid liggen grote, rationeel ingerichte en ontsloten landbouwenclaves met grondgebonden veehouderij en mais.

4.3 Peelrand

De Peelrand is primair een grootschalig agrarisch gebied, met landbouw (intensieve veehouderij en glastuinbouw) als ruimtelijke dominante functie. Aan de randen van het gebied liggen 'mixlandschappen' met landbouw, rechtgetrokken beken, natuur en wonen. Agrarische lintbebouwing tussen de dorpen hebben een multifunctioneel karakter. Aan de rand van de peel loopt tevens de Peelrandbreuk.

4.4 Peelkern

De Peelkern is een grootschalig en primair landbouwgebied. Er is een afwisseling van uitgestrekte akkers met ontginningsdorpen en grootschalige bebossing die belangrijk zijn voor natuur en recreatie. De intensieve veehouderij en glastuinbouw hebben zich krachtig ontwikkeld.

Hoofdstuk 5 Landschapstypen uit de concept-RES

De fysieke ondergrond (de geologie en geomorfologie) en de ontwikkelingen in het landgebruik hebben geleid tot verschillende verschijningsvormen van het huidige landschap: de landschapstypen. Binnen de gebiedspaspoorten zoals beschreven in de vorige paragraaf zijn deze verschillende landschapstypen te onderscheiden. Om aan te sluiten bij de concept-RES worden de landschapstypen die tijdens het concept-RES traject zijn voortgekomen (zie Figuur 6) ook als basis gebruikt voor het planMER.
Deze landschapstypen zijn overgenomen uit de landschappelijke analyse die is uitgevoerd door het landschapsbureau H+N+S en OverMorgen. Het gaat om de volgende landschapstypen:

- Oude zandontginningen
- Beekdalenlandschap
- Jonge zandontginningen
- Peelkernontginningen
- Peelrandontginningen
- Bos en Heide landschap
- Ruimtelijke structuren
    - Urbane gebieden
    - Infrastructuur

Figuur 6 **De landschapstypen binnen MRE uit de concept-RES.**

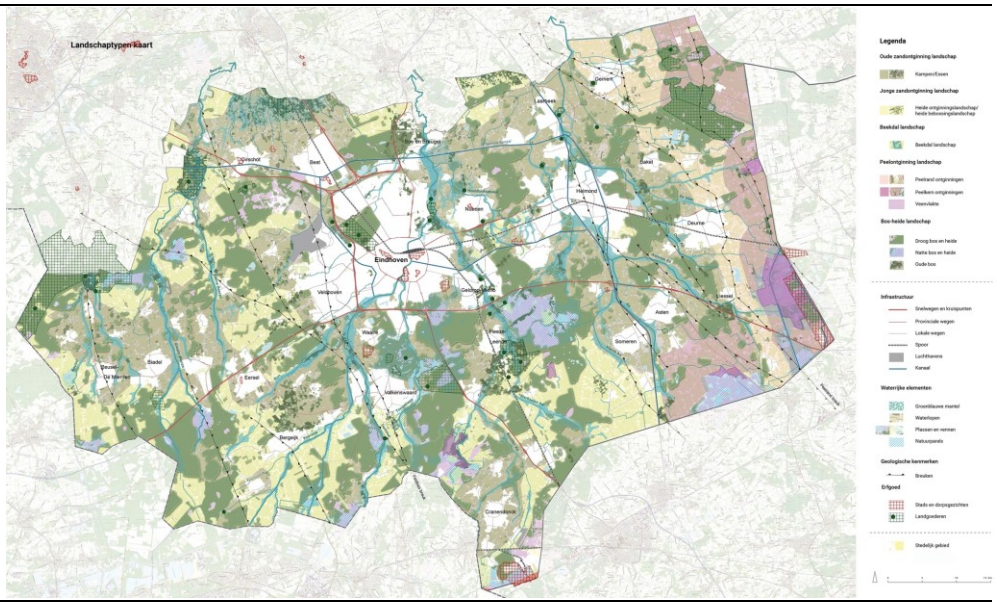

5.1 Oude zandontginningen

De oude zandontginningen is het landschap van de kampontginningen. De kampen zijn de eerste bewoningsplekken op de hoger gelegen zandgronden naast de beken, waar ook nu nog de meeste bewoning plaatsvindt. De meeste huidige dorpen en steden liggen in dit landschapstype. De kampen zijn kleinschalig, hebben een onregelmatige verkavelingsstructuur en een besloten karakter (coulissen). Karakteristiek zijn de bolle akkers met houthakbosjes en houtwallen met Eik en struikgewas.

Uitbreiding van bebouwing bij de dorpen en ruilverkaveling in de landbouw hebben geleid tot het verlies aan kleinschaligheid in dit landschap.

Figuur 7 **Onderstaand figuur toont een schetsmatig voorbeeld van het landschapstype: Oude zandontginningen. Een es (bruine cirkel), de kleinschalige structuren en het afwisselden landschap is zichtbaar op de illustratie. Bron: concept-RES.**

Hieronder worden de belangrijke karakteristieken van de Oude zandontginningen benoemd. De omschrijving van deze karakteristieken komt uit de beschrijving van het landschap uit bijlage 6 van de concept-RES.

- *De dragers zijn essen, kampen, oude erven (al dan niet geclusterd) en weidegronden langs beken.*
- *kleinschalige grillige verkaveling (Behalve op de essen), deels omzoomd door houtwallen.*
- *Essen zijn opvallende grote ruimten in het landschap.*
- *Wegen veelal krom.*
- *Beek kronkelend door het landschap.*
- *Bouwland hogerop, weiland bij de beek.*
- *Afwisseling van coulissen (houtwal, bosjes en lanen) en open ruimtes.*
- *Microreliëf door essen & kampen, soms in de vorm van een steilrand.*

5.2 Beekdalenlandschap

Het landschap van de MRE wordt doorsneden door beeksystemen. De van zuid naar noord lopende beken liggen in ondiepe, dalvormige laagten en vormen lijnen in het landschap. In de dalen rondom de beek zorgen uitspoelingswaaiers en glooiingen voor lokale hoogteverschillen in het landschap. In de beekdalen wordt het landschap afwisselend gevormd door bos waardoor de beek stroomt, of door ontgonnen stukken voormalige hooiland met langgerekte kavels en dichtbegroeide bomensingels haaks op de beek. De voormalige hooilanden waren kleinschalig verkaveld, maar door schaalvergroting in de landbouw in het tweede deel van de 20e eeuw is veel van deze kleinschaligheid verdwenen. De meanderende ligging van de beken is op veel plaatsen verdwenen. Beken vormen belangrijke ecologische (verbindings-)zones en worden gezien als verbindingen tussen de natuurgebieden.

Figuur 8 **Onderstaand figuur toont een schetsmatig voorbeeld van het landschapstype: Beekdalenlandschap. De kromlopende beek (blauwe lijn), de op beek haaks staande structuren en het verschil in hoogte is op zichtbaar op de illustratie. Bron: concept-RES**

Hieronder worden de belangrijke karakteristieken van de oude zandontginningen benoemd. De omschrijving van deze karakteristieken komt uit de beschrijving van het landschap uit bijlage 6 van de concept-RES.

- *De Kempen, de Meierij en de Peelrand maken onderdeel uit van het zwak golvende dekzandplateau dat doorsneden wordt door de bovenlopen van de beeksystemen Grote en Kleine Dommel, Beerze, Reusel en Aa.*
- *De beekdalen vormen een contrast met hogere zandgronden met daarop de dorpen. Ze zijn besloten door bos en boomsingels, zoals broekbossen met elzen en berken en langgerekte kavels met dichtbegroeide boomsingels met elzen.*
- *Belangrijk voor natuurwaarden als verbindingszones.*
- *Delen van de Dommel en de Beerze zijn cultuurhistorisch gave beeklandschappen. Het beeklandschap van de Dommel ligt ten zuiden van Eindhoven (Belvedèregebied). Kenmerkend zijn vloeiweiden en viskwekerijen, watermolens, omvangrijke bossen met heidevelden en vennen en aangrenzend cultuurlandschap. Het cultuurhistorisch gave beeklandschap van de Beerze ligt in het noordelijke deel van de Kempen en maakt deel uit van het Nationale Landschap Het Groene Woud. De identiteit wordt bepaald door bossen met heide en vennen en nieuwe natuur in het beekdal.*

5.3 Jonge zandontginningen

Jonge zandontginningen zijn de vanaf 1850 ontgonnen woeste heidegronden. Op de gronden waar de bodem een lagere kwaliteit had, is bos geplant. De bodems van hogere kwaliteit werden in gebruik genomen voor de landbouw. In eerste instantie ging het om kleine gebieden, maar na 1900 ging het proces sneller. Deze ontginningen werden in korte tijd en op grote schaal uitgevoerd, waardoor er grootschalige open gebieden zijn ontstaan met een rationele indeling met rechte kavels en wegen. Beplanting komt wel voor langs wegen en kavelranden, maar deze beplanting heeft vaak geen onderbegroeiing, waardoor het landschap een halfopen karakter heeft. Deze karakteristieken zijn versterkt door moderne ruilverkavelingen. Daarnaast hebben de ruilverkavelingen ervoor gezorgd dat de verschillen tussen de

oude en jonge zandontginningen en de beekdalen zijn vervaagd, omdat ook in die gebieden schaalvergroting heeft plaatsgevonden.

Figuur 9 **Onderstaand figuur toont een schetsmatig voorbeeld van het landschapstype: Jonge zandontginningen. De rechte en open structuren, grote boscomplexen en laanbeplanting is zichtbaar op de illustratie. Bron: concept-RES**

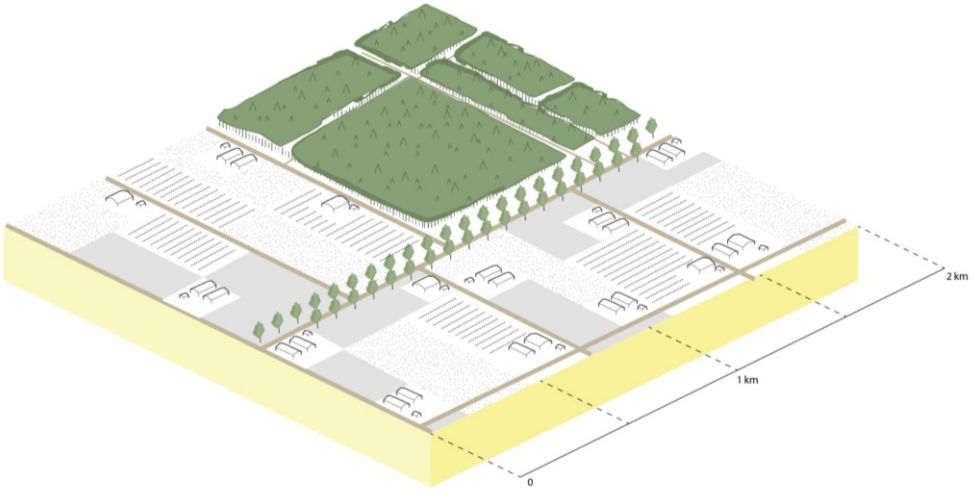

Hieronder worden de belangrijke karakteristieken van de Jonge zandontginningen benoemd. De omschrijving van deze karakteristieken komt uit de beschrijving van het landschap uit bijlage 6 van de concept-RES.

- *De jonge zandontginningen krijgen hun huidige karakteristieken van ontwikkelingen vanaf 1850.*
- *Ze zijn grootschaliger en minder kenmerkend dan de oude zandontginningslandschappen.*
- *De grote percelen hebben rationele strokenverkaveling met rechte waterwegen, boomrijen, en boerenerven, grote percelen, en zijn kenmerkend door openheid.*
- *De heide- en bosontginninglandschappen liggen op hoge zandruggen en zijn dus droog met stukken natuur van heide en dennen.*

5.4 Peelkernontginningen

De Peelkern, een monumentaal ontginningslandschap, is ontstaan door systematische en planmatige ontginningen tussen 1850 en 1960. Het gebied kent planmatige heideontginningsdorpen en voormalige veenkoloniën. Rationele verkavelings-, ontwaterings- en wegstructuren zijn kenmerkend. Langs de doorgaande wegen staan forse wegbeplantingen van met name Amerikaanse eiken. De niet voor landbouwkundig gebruik geschikte heidegronden zijn ingeplant met bos en hebben zich tot landgoederen ontwikkeld. De Bult, de Groote Peel en de Deurnse Peel zijn restanten van de hoogveenontginningen en zijn belangrijke natuurgebieden. De typerende landschapselementen zijn de lanen, de kanalen, de landgoederen, de plantages en ontginningsdorpen met dorpsbosjes.

De Peelkern is een grootschalig en primair landbouwgebied. Intensieve veehouderij en glastuinbouw zijn sterk ontwikkeld. In het gebied komt akkerbouw voor, voor-

namelijk in de vorm van maisteelt en er is een toenemende ontwikkeling van andere teelten zoals graszoden, boomteelt en vollegrondstuinbouw. Lokaal zijn recreatieve complexen in de jonge heidebebossing aanwezig.

Figuur 10 **Onderstaand figuur toont een schetsmatig voorbeeld van het landschapstype: Peelkernontginningen. De systematische rechte structuren, rechte kanalen en laanbeplanting is zichtbaar op de illustratie Bron: concept-RES**

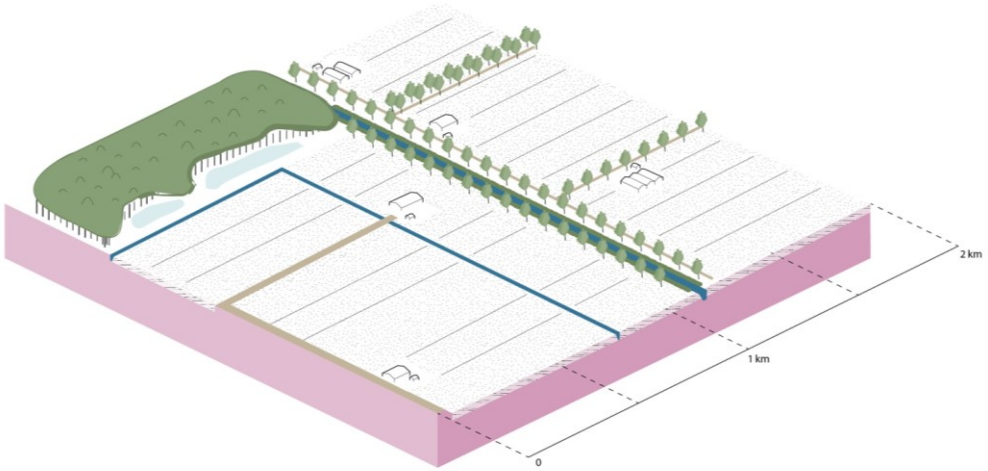

Figuur 11 **Onderstaand figuur toont een schetsmatig voorbeeld van het landschapstype: Peelkernontginningen. Op de plekken waar intensieve veehouderij en glastuinbouw zich hebben ontwikkeld is eeen net iets andere structuur ontstaan. Dit is goed te zien op onderstaande illustratie. Bron: concept-RES**

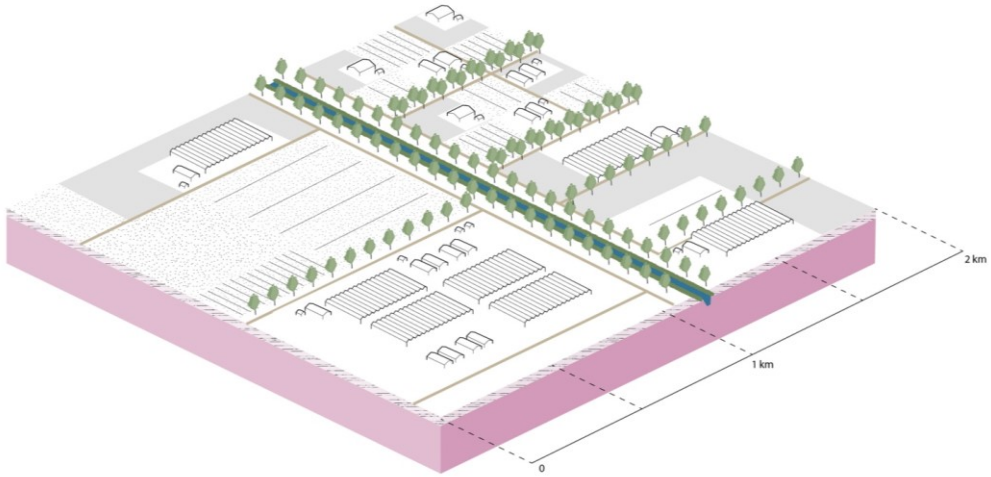

Hieronder worden de belangrijke karakteristieken van het Oude zandontginningen benoemd. De omschrijving van deze karakteristieken komt uit de beschrijving van het landschap uit bijlage 6 van de concept-RES.

- *Rationeel ingericht met een rastervormige wegen- en waterlopenstructuur.*
- *Verkaveling bestaat uit regelmatig gevormde blokken of stroken.*
- *Monumentale en grootschalig hoofdstructuur gevormd door voormalig veenontginning.*
- *Was vroeger een belangrijke inzijgingsgebied, maar door de ontginningen werd het water afgevoerd via rechtgetrokken beken en nieuwe waterlopen.*

- *Afwisseling tussen uitgestrekte akkers (hoofdzakelijk maisteelt en een toeneming van graszoden, boomteelt en vollegrond tuinbouw) met bebouwing en grootschalig bossen.*
- *Intensieve veehouderijen en glastuinbouw hebben zich ontwikkeld in dit gebied.*

5.5 Peelrandontginningen

De peelrandontginningen vormden de overgang van de meeste oostelijke oude zandontginningen naar het hoogveen van de peelkernontginningen. Het zijn de eerste vormen van ontginning langs de rand van De Peel. De kernen Handel, Gemert, De Mortel, Bakel, Milheeze, Deurne, Liessel en Neerkant liggen aan deze rand op zandopduikingen. Vanuit deze kernen en de tussenliggende oude bebouwingslinten is het gebied ontgonnen. De indeling was kleinschalig, met een regelmatige, rationele verkavelingsstructuur van rechte lijnen. De peelrandontginningen kenden tot de jaren '50 van de vorige eeuw een besloten karakter door de beplanting langs de percelen. In de tweede helft van de 20e eeuw is door schaalvergroting in de landbouw veel van deze kleinschaligheid en beslotenheid verdwenen.

Figuur 12 **Onderstaand figuur toont een schetsmatig voorbeeld van het landschapstype: Peelrandontginningen. De kleinschalige en onregelmatige structuren en het afwisselend landschap is zichtbaar op de illustratie Bron: concept-RES**

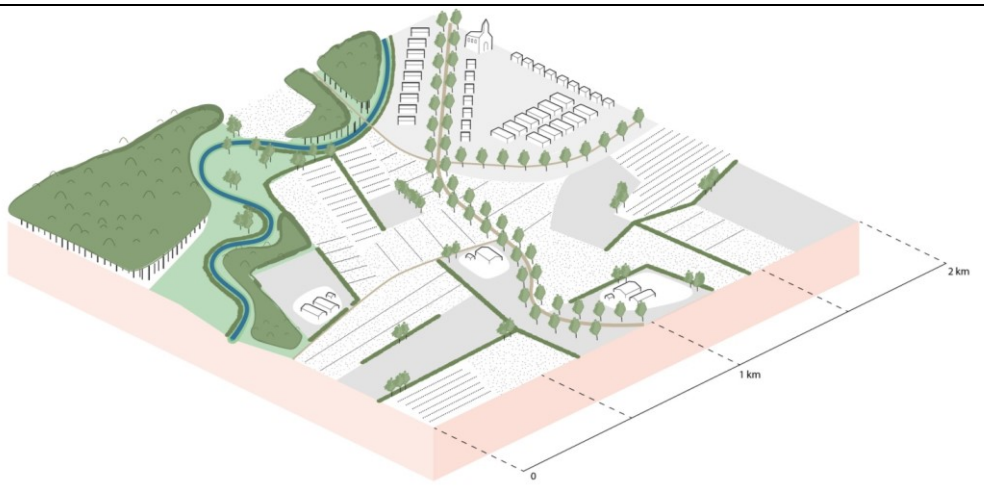

** Bovenstaande illustratie betreft De Peelrand, peelrandontginningen zijn delen die binnen de Peelrandzone liggen.*

Hieronder worden de belangrijke karakteristieken van het Peelrandontginningen (De peelrand) benoemd. De omschrijving van deze karakteristieken komt uit de beschrijving van het landschap uit bijlage 6 van de concept-RES.

- *De Peelrand is een overwegend oud en gevarieerd zandlandschap met een kralensnoer van agrarische nederzettingen, akkercomplexen, weilanden en bossen.*
- *De Peelrandbreuk.*
- *Het westelijk gedeelte is begrenst met het open Aa beeklandschap en is na WWII sterk verstedelijkt. De oude dorpen omringen en kijken uit naar het voormalig hoogveengebied met jonge ontginningen en boscomplexen er tussen.*

- *Er zijn veel kloostercomplexen, kerken en processieparken. Met cultivatie kwam meer waterregulatie. Bestaande beken werden rechtgetrokken en stroomopwaarts verlengd en er zijn tal van nieuwe waterlopen gegraven.*

De peelrandontginningen kennen de volgende kenmerken:

- *Overgangsrand tussen de dekzandruggen en De Peel.*
- *Eerste ontginningen van De Peel vanuit de kernen en bebouwingslinten.*
- *Vrij rationele verkavelingspatronen, die door schaalvergroting in de landbouw van kleinschalig naar middelgroot- tot grootschalig zijn veranderd, waarbij de historische beslotenheid grotendeels verloren is gegaan.*

5.6 Bos en Heidelandschap

De bossen hebben een sterk besloten karakter en worden door hun verschijningsvorm en aanwezige ecologische waarden hooggewaardeerd. De meeste bossen zijn jong. Ze liggen verspreid over het gebied, met name op de dekzandruggen. Binnen de jonge ontginningsgebieden werden eind 19e eeuw op gronden met een lagere bodemkwaliteit de jonge bossen aangeplant, met als doel de houtproductie. Er liggen nog een paar oude bossen. In de beekdalen komen broekbossen voor.

Het heidelandschap heeft een open karakter en wordt door de verschijningsvorm en aanwezige ecologische waarden hooggewaardeerd. Binnen en rondom de aangeplante bossen en ontginningen zijn nog enkele stukken heide bewaard gebleven.

Figuur 13 **Onderstaand figuur toont een schetsmatig voorbeeld van het landschapstype: Bos en Heidelandschap. Grote bosgebieden en heidegebieden zijn zichtbaar op de illustratie. Bron: concept-RES**

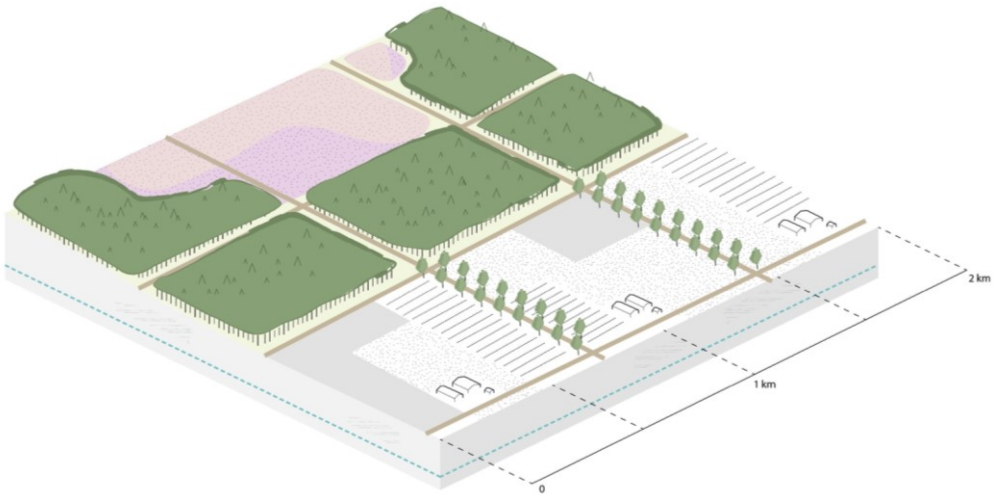

Hieronder worden de belangrijke karakteristieken van de droge- en natte bos- en heidelandschappen benoemd. De omschrijving van deze karakteristieken komt uit de beschrijving van het landschap uit bijlage 6 van de concept-RES.

Droge Bos en Heide

- *Liggend op de drogere dekzandruggen*
- *Grote, rationele strokenverkaveling zonder een hoofdrichting*
- *Rechte waterwegen, boomrijen, boerenerven, kenmerkend door openheid met percelen naaldbossen voor bosbouw*
- *Losse boerderijen en linten. Bebouwing vaak voorzien met erfbeplanting.*

- *Het verschil tussen natte en droge heideontginning is bijna niet herkenbaar, maar in de nattere delen zijn er meer sloten*

Natte Bos en Heide

- *Gelegen op verspoelde dekzandvlaktes, laagten, en beekoverstroomings-vlaktes.*
- *Lager gelegen dan heideontginningen. Hierdoor vind je veel populieren, wilgen, en natte delen binnen de natuurgebieden.*
- *Open en rationeel verkaveling, afgewisseld door verspreid liggende kleinere bosgebieden, oude zandwegen, boom- en singelbeplanting en verspreid voorkomende bebouwing.*

5.7 Infrastructuur & Urbane gebieden

De concept-RES beschrijft ook een aantal grootschalige structuren en stedelijke gebieden. Het gaat hierbij om de volgende structuren en gebieden:

- Snelwegen en provinciale wegen.
- Kassenclusters, stedelijk gebied, bedrijventerreinen
- Sporen en kanalen
- Vliegveld(en)

Naast de in vorige paragraaf beschreven hoofdlandschapstypen worden er in de concept-RES ook twee andere ‘’Landschapstypen’’ onderscheiden. Het gaat om de volgende typen:

- Urbane gebieden
- Infrastructuur

5.7.1 *Urbane gebieden*

Onder de ‘Urbane gebieden’ worden steden en dorpen en hun directe stedelijke omgeving verstaan. In de concept-RES wordt er bij de urbane gebieden gesproken over:

- *Stad-land relatie, vaak afgesneden door infrastructuur*
- *Woningbouwopgave*
- *Behoefte vanuit stedeling om te recreëren in buitengebied*
- *Hoge druk vanuit stedelijke programma’s.*
- *Ontwikkeling kassencomplexen*
- *Industriële gebieden*
- *Bedrijventerrein*
- *Pauzelandschappen*
- *Braakliggende terreinen*

Figuur 14 **Stad-land relatie die behoren tot de 'Urbane gebieden'. Bron: concept-RES.**

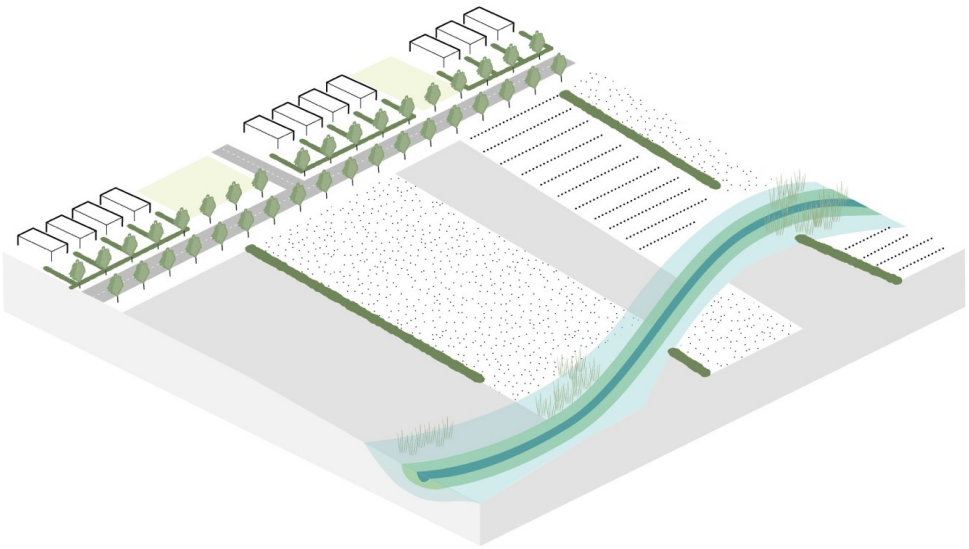

5.7.2 *Infrastructuur*

Onder 'infrastructuur' worden alle (hoofd) infrastructurele lijnen beschouwd, zoals wegen, spoorwegen en kanalen. Deze lijnen lopen door de andere landschapstypen heen en creëren (nieuwe) ruimtelijke structuren. In de concept-RES wordt bij het landschapstype Infrastructuur gesproken over:

- *Snelwegen en provinciale wegen*
- *Sporen en kanalen*
- *Vliegveld(en)*
- *Transferhubs*

Sporen en kanalen zijn niet meegenomen in de bouwstenen voor.
''Stakeholders gaven aan dat zij het niet wenselijk vinden om deze ruimtelijke structuren te accentueren met energiemaatregelen. Sporen en kanalen zijn daarom niet meegenomen als bouwsteen in de zoekgebieden.''

Hoofdstuk 6 Cultuurhistorie

6.1 Cultuurhistorisch waardevolle gebieden en landschappen

De provincie Noord-Brabant heeft in de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) gebieden aangewezen met een hoge cultuurhistorische en landschappelijke waarde. De provincie wil in deze gebieden de cultuurhistorische waarden verder ontwikkelen, beschermen en toeristisch-recreatief ontsluiten. Deze cultuurhistorische waardevolle gebieden vallen binnen de Cultuurhistorische waardevolle landschappen van de provincie Noord-Brabant. Op Figuur 15 zijn de landschappen met daarin de gebieden aangegeven.

Figuur 15 De cultuurhistorische waardevolle gebieden en landschappen van de provincie Noord-Brabant

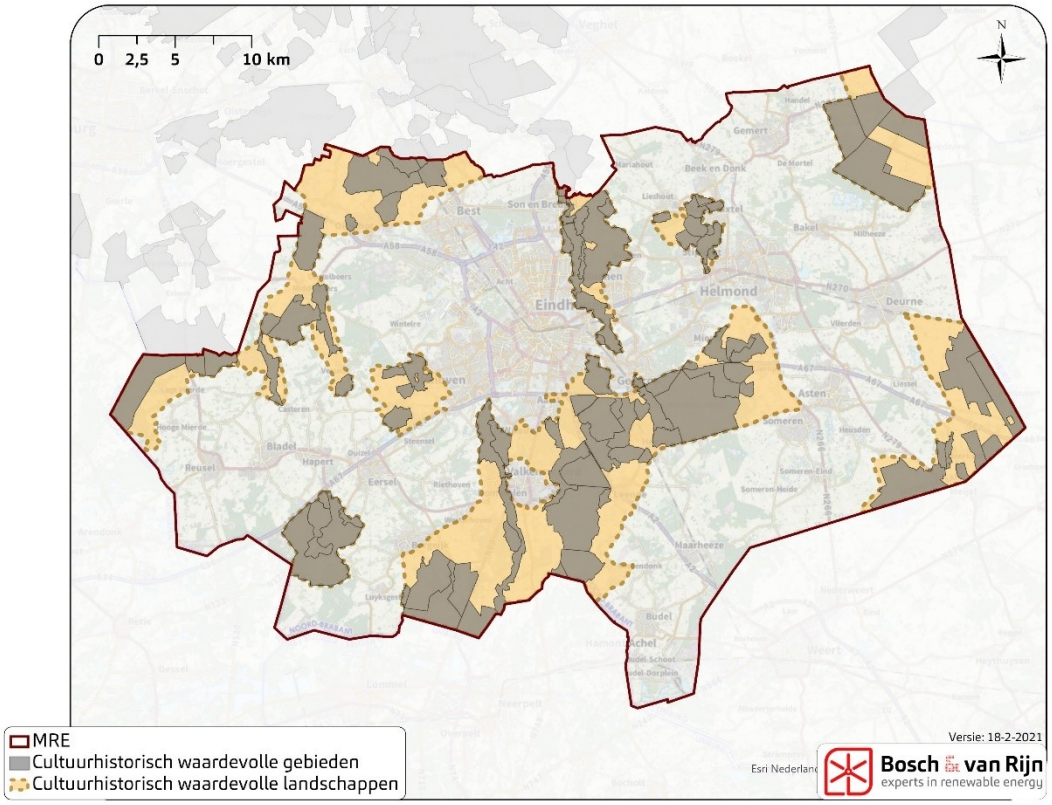

Deze cultuurhistorisch waardevolle gebieden en cultuurhistorisch waardevolle landschappen vallen ook weer binnen de landschapstypen zoals in de vorige paragraaf beschreven. Ze kunnen op sommige landschappelijke karakteristieken onderscheiden worden t.o.v. overige karakteristieken van landschapstypen.
De cultuurhistorisch waardevolle gebieden liggen allemaal binnen een cultuurhistorisch waardevol landschap en kennen individueel allemaal een eigen karakter. Het past niet bij het detailniveau van het planMER om deze gebieden individueel mee te nemen en te beoordelen. Wel kan er in het algemeen rekening gehouden worden met de inpassing van wind- en zonneparken in deze gebieden. Daarom wordt er niet naar de individuele gebieden gekeken, maar naar de cultuurhistorische waardevolle landschappen als geheel (zie Figuur 16). Het gaat hierbij om de volgende cultuurhistorisch landschappen:

- Landgoederen ten zuiden van Tilburg
- Oud zandlandschap Cartierheide
- Dommeldal
- Oud zandlandschap Oerle-Knegsel
- Groene Woud
- Oud zandlandschap bij Stiphout
- Griendtsveen en Helenaveen
- Landgoederenzone in de Peel

Figuur 16 **De cultuurhistorische waardevolle landschappen van de provincie Noord-Brabant**

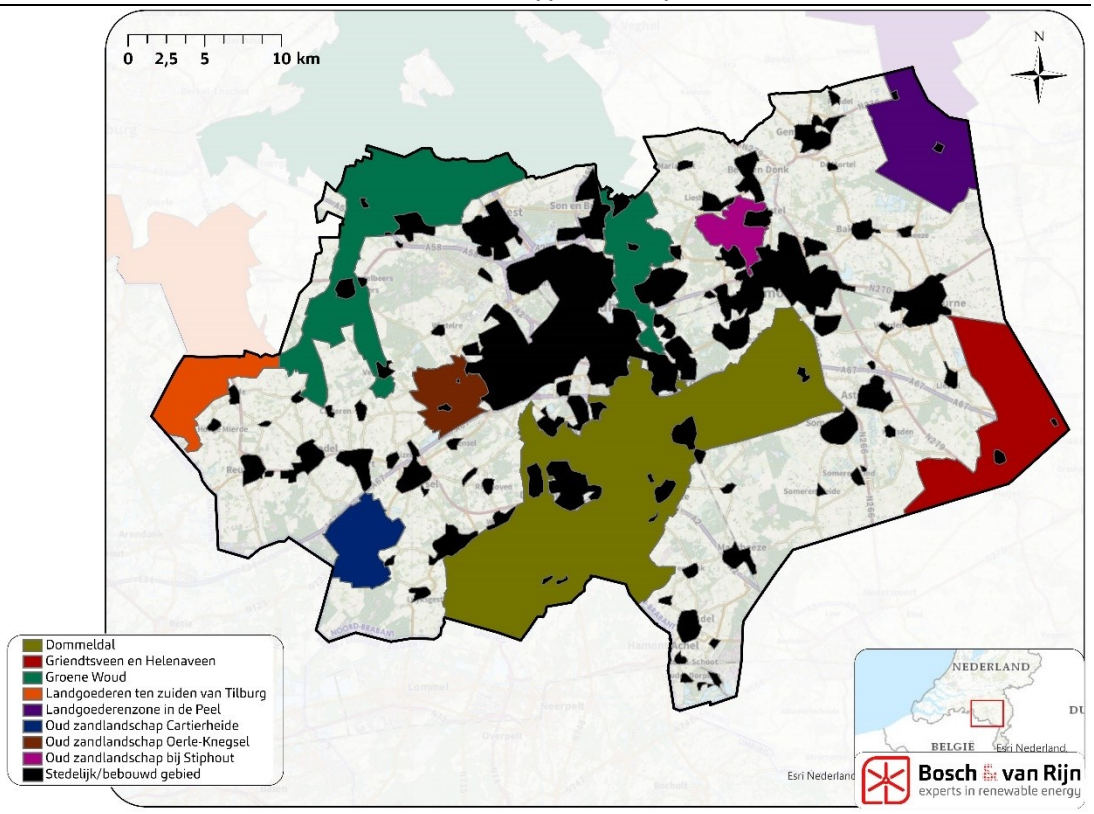

In de volgende paragrafen wordt er een beknopte beschrijving gegeven van deze cultuurhistorische waardevolle landschappen.

6.1.1 *Landgoederen ten zuiden van Tilburg*

Landgoed De Utrecht
Ten zuiden van Tilburg liggen meerdere landgoederen. Eén van deze landgoederen, De Utrecht, ligt voor een deel in de gemeente Reusel- de Mierden. Het landgoed loopt aan de oostkant langs de grens met België en loopt in noordelijke richting over de grens met gemeente Hilvarenbeek. Het landgoed werd als investering ontgonnen tot landbouwgrond en productiebos. Rond 1920 werd er meer ingezet op het behouden van het heidelandschap, waardoor de heide tussen de Flaes en Het Goorven behouden bleef.

Landgoed Wellenseind
Ten zuiden van het landgoed De Utrecht, rondom de Reusel en Raamsloop, ligt landgoed Wellenseind. Binnen dit landgoed is de kleinschalige percelering haaks op de

beken goed bewaard gebleven. Het landgoed werd in de 20e eeuw gesticht voor de productie van zowel naald- als loofhout op de hogere gronden voor de textielindustrie. De oude percelering werd hierbij gehandhaafd. De lagere gronden werden gebruikt voor landbouw.

6.1.2 *Oud zandlandschap Cartierheide*

In en rondom de Cartierheide ten zuiden van de lijn Bladel – Hapert – Eersel is het oude zandontginningslandschap nog goed te herkennen. Hier lag een uitgestrekt heidegebied tussen de beken de Aa en de Run. In dit heidegebied zijn rond de middeleeuwen hoeves en buurtschappen in de heide ontstaan (Witrijt, Klein Witrijt, De Pan en de Heestert) met kampen als eilandjes . Hierdoor is er een scherp contrast ontstaan tussen ontginningen en het grote stuk onontgonnen heide. Rond de 19e eeuw is op een groot deel van de heide bos geplant. Het noordelijke deel is bewaard gebleven als woeste heidegrond. Een groot deel van dit gebied is aangewezen als Natuurnetwerk Brabant.

6.1.3 *Dommeldal*

Het Dommeldal bestaat uit een zwak golvend dekzandlandschap dat doorsneden wordt door een aantal beken. Tussen de beekdalen liggen de wat hoger gelegen zandgronden, waar vroegere uitgestrekte heidevelden, vennen en kleine hoogveentjes en de kernen lagen. Het Dommeldal bestaat uit een combinatie van de landschapstypen (oude) zandontginningen, beekdalen, bos en heide, waarvan de samenhang het systeem van de kampontginningen mogelijk maakte. Vanaf eind 19e eeuw begon dit gebruik te veranderen en ging men landgoederen aanleggen voor onder andere houtproductie. Daarnaast werden de arbeidsintensieve vloeivelden overbodig en werden deze deels omgevormd tot visvijvers.

6.1.4 *Oud zandlandschap Oerle-Knegsel*

Het gebied rondom Oerle, Zandoerle en Knegsel is kenmerkend voor het landschap van de zandontginningen. Er zijn nog veel elementen aanwezig van dit oude landschap, zoals de bolle akkers. Aan de randen van deze akkers liggen enkele hakhoutbosjes en houtwallen. Ook zijn bij enkele akkers de oude zandwegen nog zichtbaar. Daarnaast vormen ook de oude grafheuvels, handelsroutes en nederzettingen cultuurhistorische elementen in dit gebied. Er zijn karakteristieke en relatief kleinschalige jonge heideontginningen terug te vinden bij deze dorpen. De bossen in dit gebied zijn aangewezen als Natuurnetwerk Brabant.

6.1.5 *Groene Woud*

Het Groene Woud is aangewezen als Nationaal Landschap. Kenmerkend is de opbouw van het gebied in beekdalen en dekzandplateaus en de inrichting die nauw

gerelateerd is aan de terreingesteldheid. Kleinschalige middeleeuwse ontginningslandschappen worden afgewisseld met uitgestrekte bossen, heidevelden, zandverstuivingen en jonge ontginningen. Specifieke elementen zijn laanstructuren, kastelen en buitenplaatsen en watermolens.

6.1.6 *De Mortelen*

Binnen het Groene Woud ligt een cultuurhistorisch deelgebied genaamd De Mortelen. Door het gebied lopen meerdere beken. Rondom deze beken ontstonden broekbossen en moerassen en op hogere delen kwamen eiken en berkbossen voor. In de middeleeuwen werden de gronden in gebruik genomen door boeren die in andere nederzettingen bleven wonen. Hierdoor is het gebied niet intensief gebruikt en ontgonnen. De gronden werden gebruikt als hooiland, weides of om plaggen heide te steken. De percelen werden afgesloten met sloten of houtsingels, waardoor er een kleinschalig besloten landschap ontstond. Later zijn rond de beken op rabatten productiebossen aangelegd. De heidevelden in het gebied zijn na 1900 ontgonnen tot landbouwgrond of productiebos. Bij deze ontginningen is het kenmerkende kleinschalige karakter behouden gebleven. Ook zijn de kenmerkende oude kleine zandwegen behouden gebleven.

6.1.7 *Oud zandlandschap bij Stiphout*

De omgeving van Stiphout is een samenhangend en relatief gaaf oud zandlandschap met akkercomplexen en beekdalen. Bijzonder voor dit gebied zijn de oude kerklocaties van de verplaatste dorpen Aarle, Lieshout, Rixtel en Stiphout. De percelering kan deels nog dateren uit de periode 1250-1500, toen grote delen van de beekdalen werden ontgonnen. In het gebied liggen landgoed Croy (met kasteel) en landgoed Warande, een oud jachtpark van het kasteel van Helmond.

6.1.8 *Griendtsveen en Helenaveen*

Het gebied van Griendtsveen en Helenaveen bestaat uit (gedeeltelijk) verveende delen van de Peel. De cultuurhistorische betekenis van het gebied is vooral gelegen in de resten van de verveningsactiviteiten, zowel de boerenverveningen als de systematische verveningen door speciaal daarvoor opgerichte maatschappijen. De veenkolonie Helenaveen is een beschermd dorpsgezicht. Bijzonder is dat grote delen, zoals de Astensche Peel en de Deurnese Peel niet helemaal verveend zijn en ook niet in landbouwgrond of bos zijn omgezet.

In plaats van evenwijdig aan elkaar lopende wijken te graven, loodrecht op het hoofdkanaal (Kanaal van Deurne of Helenavaart), werden wijken gegraven die zich na driehonderd meter vertakten (het gaffel- of drietandsysteem).

In de jaren '30 van de vorige eeuw werd de Peel-Raamstelling aangelegd, een verdedigingslinie tussen Grave en Budel-Dorplein bij de Belgische grens. In het gebied Griendtsveen-Helenaveen lag de linie langs het Kanaal van Deurne.

6.1.9 *Landgoederenzone in de Peel*

Het landschap bestaat hier uit een ensemble van landgoederen. Bijzonder voor dit gebied zijn de grootschalige, jonge ontginningen waarvan de landgoederen deel uitmaken. De lange rechte lijnen worden grotendeels bepaald door laatmiddeleeuwse dorpsgrenzen. De laanbeplantingen zijn vaak monumentaal.

6.2 Cultuurhistorisch waardevolle complexen

De provincie Noord-Brabant heeft in de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) complexen aangewezen met een hoge cultuurhistorische en/of landschappelijke waarde. De provincie wil deze complexen en de cultuurhistorische waarden verder ontwikkelen, beschermen en toeristisch-recreatief ontsluiten. Bij cultuurhistorisch waardevolle complexen gaat het om ensembles bestaande uit één gebouw of een verzameling van gebouwen waarbij een bepaalde samenhang is met de directe omgeving. De waardevolle complexen zijn onder te verdelen in een aantal types: oude kloostercomplexen, militaire complexen, industriële complexen en landgoederen. De complexen liggen verspreid door het landschap. Op Figuur 17 worden de complexen op de kaart weergegeven. Het gaat om de volgende complexen:

Naam van het complex	Gemeente	Complextype
Sigarenfabriek Karel I	Reusel-De Mierden	Industrie
Landgoed 's-Heerenvijvers	Oirschot	Landgoed
Tabaksschuur Helenaveen	Deurne	Industrie
Kasteel Bijsterveld	Oirschot	Landgoed
Landgoed Heerenbeek	Oirschot	Landgoed
Landgoed De Baest	Oirschot	Landgoed
Kapucijnenklooster	Gemert-Bakel	Klooster
Landgoed Soeterbeek	Nuenen, Gerwen en Nederwetten	Landgoed
Kasteel Eckart	Eindhoven	Landgoed
Constant Rebeque kazerne	Eindhoven	Militair
Klooster Eikenburg	Eindhoven	Klooster
Landgoed De Grote Beek	Eindhoven	Landgoed
Landgoed De Wielewaal	Eindhoven	Landgoed
Gresbuizenfabriek Steensel	Eersel	Industrie
Kasteel Geldrop	Geldrop-Mierlo	Landgoed
Kasteel Asten	Asten	Landgoed
Klooster Achelse Kluis	Valkenswaard	Klooster
Turfstrooiselfebriek Helenaveen	Deurne	Industrie
Clarissenklooster	Eindhoven	Klooster
Landgoed Wellenseind	Reusel-De Mierden	Landgoed
Landgoed Treeswijk	Waalre	Landgoed
Weverij De Ploeg	Bergeijk	Industrie
Kasteel Gemert	Gemert-Bakel	Landgoed
Kasteel Eijkenlust	Laarbeek	Landgoed
Tramstation Reusel	Reusel-De Mierden	Industrie
Kasteel Heeze	Heeze-Leende	Landgoed
Kasteel Croy	Laarbeek	Landgoed
Kousenfabriek Coolen	Laarbeek	Industrie
Fabriek Willemstraat 3	Laarbeek	Industrie

Missieklooster Heilig Bloed	Laarbeek	Klooster

Figuur 17 **De cultuurhistorische waardevolle complexen van de provincie Noord-Brabant**

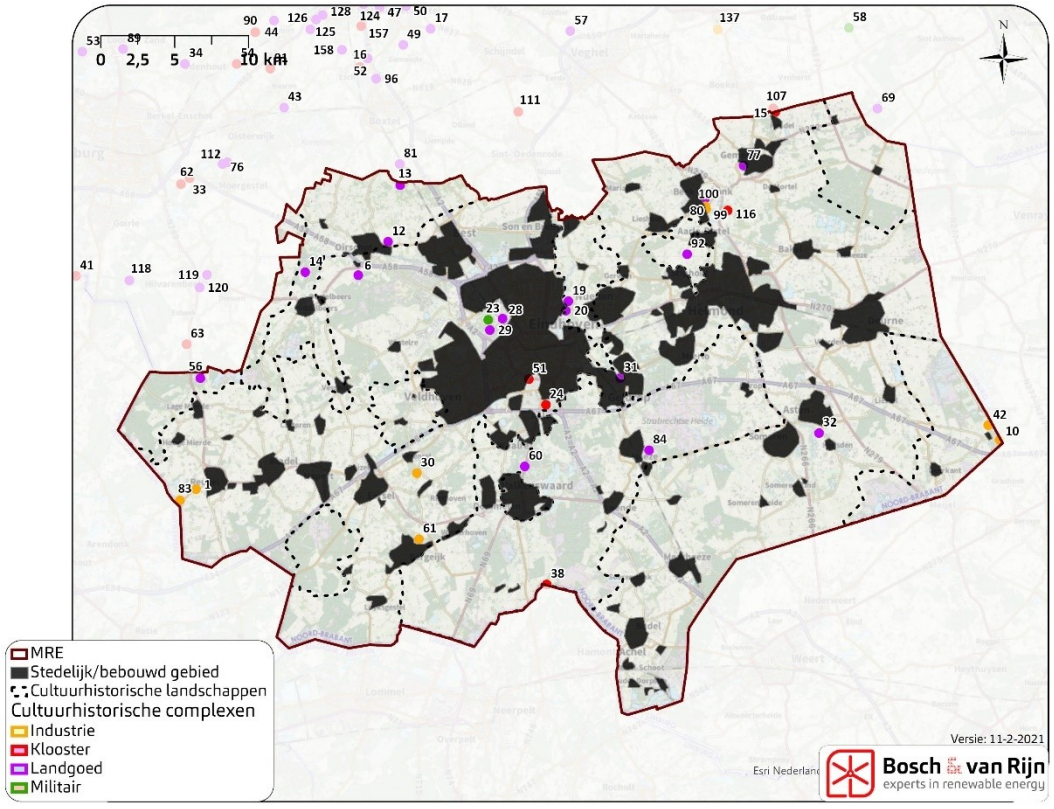

Hoofdstuk 7 Landschappelijke structuren

Naast de verschillende landschapstypen zijn er ook landschappelijke structuren in het landschap te onderscheiden. Grofweg zijn de structuren te onderscheiden in macro-, meso-, en microniveau.
Vaak is er een correlatie te vinden tussen de structuren op het meso- en microniveau en de landschapstypen. De macrostructuren zijn vaak overstijgende structuren die zich in het landschap bevinden.

Voor windenergie (windparken) zijn voornamelijk de structuren op macroniveau van belang. Windparken zullen de kleinschalige structuren vaak overtreffen. Enkel op het hoogste/grootste niveau kan er verbinding gelegd worden tussen landschappelijke structuren en windparken. Windparken, die vaak in een lijnopstelling worden geplaatst, beslaan vaak een groot gebied. 3 tot 5 windturbines in één lijn kunnen al uitgestrekt liggen over 1.2 tot 2.4 kilometer uitgestrekt liggen. Windparken kunnen daarmee 'aansluiten' op een landschappelijke structuur op het macroniveau.

Voor zonne-energie zijn voornamelijk de structuren op meso- of microniveau van belang. Zonneparken zijn vanuit hun geringe hoogte dusdanig 'inpasbaar' dat zij van grotere afstand nauwelijks hoeven op te vallen en inpasbaar zijn in meso- en soms microstructuren.

Het past niet bij het detailniveau van het planMER om naar specifieke microniveau structuren te kijken. Daarom worden alleen de structuren op macro- en mesoniveau beschreven.

7.1 Landschappelijke structuren op macroniveau (windenergie)

Het macroniveau gaat over samenhangende landschappelijke ruimtes, elementen of lijnen met een (korrel)grootte van meerdere kilometers en groter. De regionale- of macrostructuren van het landschap zijn gevormd door de hoogteverschillen, de beken en het gebruik. De geologische lagen hebben gezorgd voor een plateau en afwatering naar de lagere delen, waardoor de ruggen zijn ontstaan. Hierop komt gebiedseigen flora en fauna voor, wat op haar beurt weer gebruikt zijn door de mens. Menselijk ingrijpen heeft nieuwe lagen in het landschap opgeleverd: de vormen van gebruik, het aanplanten of kappen van bomen, het aanleggen van wegen, et cetera. Langer geleden waren deze ingrepen slechts kleinschalig en lokaal, maar tegenwoordig zijn die ingrepen ook grootschalig en vormen soms een heel belangrijke veranderingen in het uiterlijk van een landschap. Structuren op macroniveau zijn dus veelal aanwezig vanwege de overstijgende schaal van de geomorfologie en bijna allemaal gecreëerd door menselijke ingrepen.

Lange lijnstructuren
De langere lijnen in het landschap zijn doorgaande wegen, de snel- en autowegen, hoogspanningstracés en spoor- en vaarwegen. De oudere lijnen, zoals beken en historische routes, liggen over het algemeen meer meanderend door het landschap. Meer recente, infrastructurele lijnen zijn rechter.

Er zijn twee manieren om langere lijnen in het landschap te ervaren. Ten eerste door de lange lijnstructuren te aanschouwen vanuit het omliggende landschap. Hierdoor kan een lijn als een doorsnijding of begrenzing van dit landschap ervaren kan worden. Ten tweede staande op of bewegende over een lijn, wanneer deze als een continu of als logisch doorgaand element ervaren kan worden. Door hun verschijningsvorm overstijgen de meeste langere lijnen in het landschap ter plaatse het mesoniveau niet. Een voorbeeld hiervan is dat beken smal zijn en op veel plekken niet meer worden begeleid door opgaande elementen. Dit maakt dat de meeste lange landschappelijke lijnen in combinatie met het relatief besloten landschap slechts waarneembaar zijn van dichtbij en van buiten de lijn moeilijk tot niet waarneembaar zijn als langere lijn in het landschap. Beken en hoogspanningstracés zijn moeilijk te ervaren vanaf de lijn zelf. Zij worden veelal slechts waargenomen wanneer men ze kruist. Historische en lokale wegen door het landschap kunnen wel ervaren worden door hierover te bewegen, maar kennen een te laag eigen continu karakter om als macroniveau aangewezen te worden. De landschappelijke lijnen op macroniveau zijn derhalve enkele stukken snel- en autowegen, water- en spoorwegen, omdat deze door de manier van vormgeving een sterk continu karakter hebben.

In Figuur 18 worden de ruimtelijke open en gesloten gebieden en de landschappelijke structuren op macroniveau weergegeven.

Open gebieden
Er zijn in de MRE geen kenmerkende grote open gebieden. Het gehele landschap is relatief besloten. Op een aantal plekken zijn langere zichten mogelijk, maar bijna nooit verder dan slechts een aantal kilometer en bijna altijd in één enkele kijkrichting. Vrije zichten van meerdere kilometers in alle richtingen, zoals deze bijvoorbeeld voorkomen in grootschalige open polder- of heidelandschappen, komen niet voor in de MRE.
Wanneer de groenstructuren worden geabstraheerd (de kleine groenstructuren en elementen worden weg gefilterd) dan zijn er wel wat open ruimtes te definiëren. Deze ruimtes worden aangeduid, maar zijn op het detailniveau van het planMER niet onderscheidend.

Figuur 18 **De grootschalige landschappelijke structuren en open en gesloten gebieden op macroniveau.**

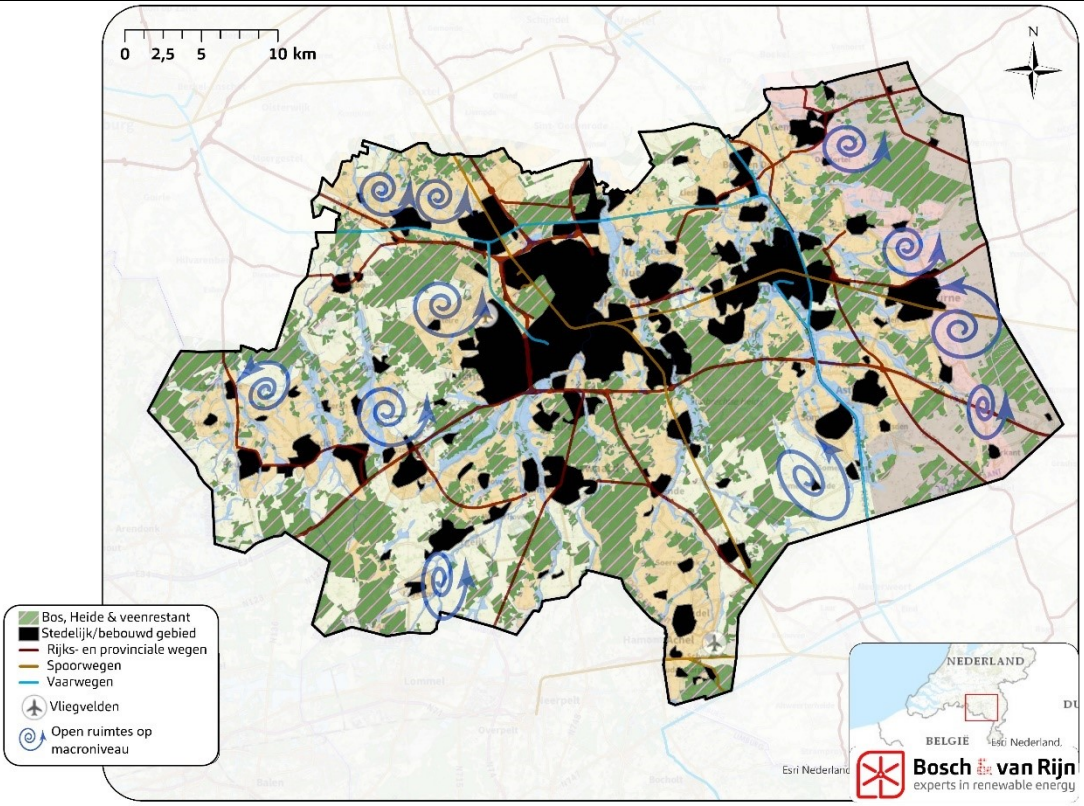

Voor windenergie (windparken) zijn voornamelijk de lijnstructuren op macroniveau van belang. Windparken die vaak een lijnvormige opstelling hebben kunnen 'aansluiten' op een landschappelijke lijnen op het macroniveau. Figuur 19 toont daarom alleen op macroniveau de landschappelijke lijnen.

Figuur 19 **De grootschalige landschappelijke lijnstructuren op macroniveau.**

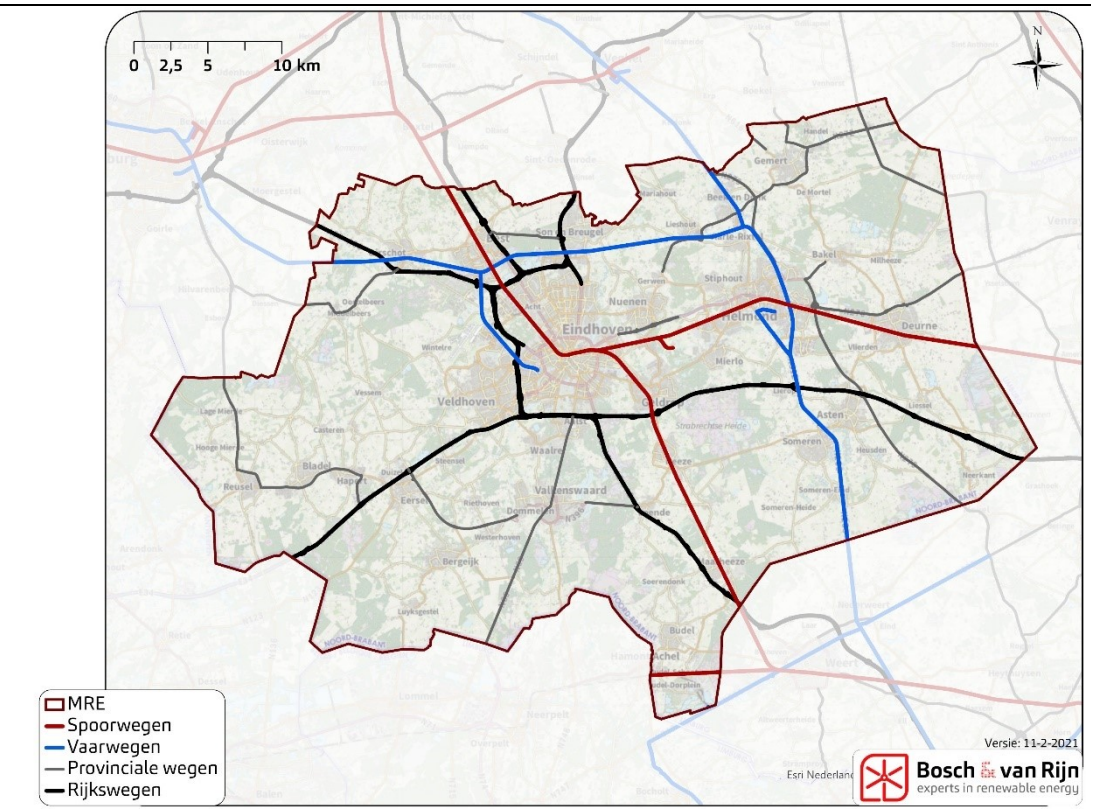

7.2 Landschappelijke structuren op mesoniveau (zonne-energie)

Het mesoniveau is van groter belang voor grootschalige zonneparken. Op mesoniveau wordt de openheid van het landschap bepaald door kavelranden. Openheid is terug te vinden in het jonge ontginningen en is door schaalvergroting gerealiseerd. De kavelstructuur wordt gevormd door de randen. Deze randen zijn veelal streekeigen en kenmerkend voor het landschap. Met name voor de inpassing van zonneparken zijn ze van belang om gebiedspassende inpassing te creëren. De randen van kavels verschillen per landschapstype. Het gevolg is dat de richtingen van de patronen in de MRE sterk volgend zijn op de ontwikkeling en de schaal van het landschap.

In de oudere delen zoals de beekdalen, de oude zandontginningen en nog op enkele plaatsen bij de randveenontginningen hebben de patronen de kleinste schaal en lopen in de richting van de oude ontwikkelingslijnen. Kavelgrenzen volgen de krommingen van de beken, dorpen en wegen. De beken vormen in sommige delen herkenbare dynamische structuren. Wegen verbinden de dorpen en zijn historisch ontstaan op de meest geschikte plekken van de ondergrond, waardoor zij ook met het landschap meebewegen. Doordat langs veel wegen en kavelgrenzen opgaande beplanting staat en er in het landschap veel bos aanwezig is, zijn de landschappelijke ruimtes relatief klein en kennen organische vormen.
De peelrandontginningen kennen zowel meer dynamische als rechtere structuren. De Peelrandbreuk is op enkele plekken als een herkenbare structuur terug te vinden.

De jonge zandontginningen en peelkernontginningen kennen een veel rationelere opzet, met grotere open ruimtes en rechtere lijnen. Deze gebieden zijn planmatig ontgonnen, waarbij de structuren zelf sterk rationeel, ruimer en orthogonaal zijn opgezet. Langs de erven is minder beplanting aanwezig en langs de wegen staan vaak alleen bomen en komt geen onderbegroeiing voor, waardoor het landschap een meer open karakter heeft in vergelijking tot de oudere ontginningen.

De meest rationale verkavelingsstructuren zijn te vinden in en langs de bossen, omdat deze veelal zijn aangeplant met het oog op productie. Figuur 20 toont de landschappelijke structuren op mesoniveau.

Figuur 20 De landschappelijke structuren op mesoniveau

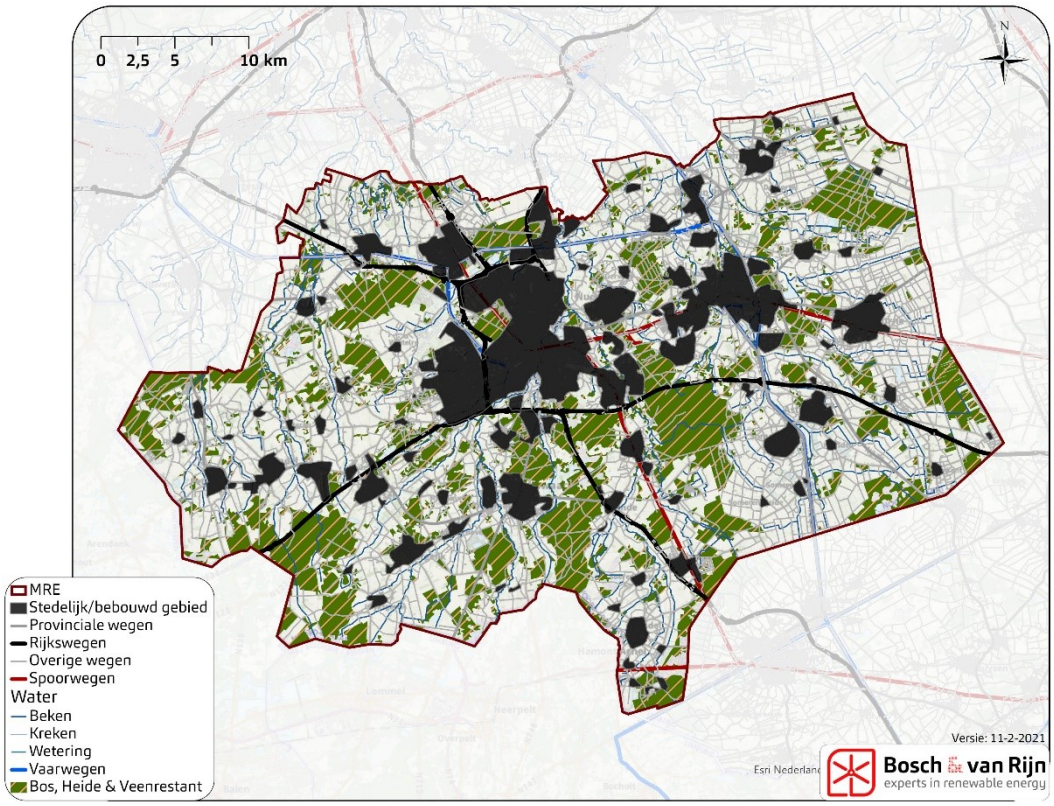

Deel 2: Verdieping beoordeling zon

Hoofdstuk 8 Landschapstypen nader beschouwd

8.1 De ‘hoofdlandschapstypen-zon’

Op basis van de landschappelijke analyse in Deel 1 hanteren wij bij de effectbeoordeling en de draagkrachtberekening de volgende hoofdlandschapstypen-zon.

- Oude zandontginningen
- Beekdalenlandschap
- Jonge zandontginningen
- Peelkernlandschap
- Peelrandlandschap
- Urbane Gebieden

In de landschappelijke analyse komen nog enkele andere landschapstypen voor. Deze worden niet in de effectbeoordeling betrokken. De toelichting daarvoor staat in paragraaf 8.2.

Figuur 21 **Hoofdlandschapstypen-zon. Tevens zien hierbij getoond Bos, Heide & Veenrestant en Bebouwd gebied. Beide landschapstypen vallen buiten de analyse, omdat deze worden gezien als belemmerd gebied.**

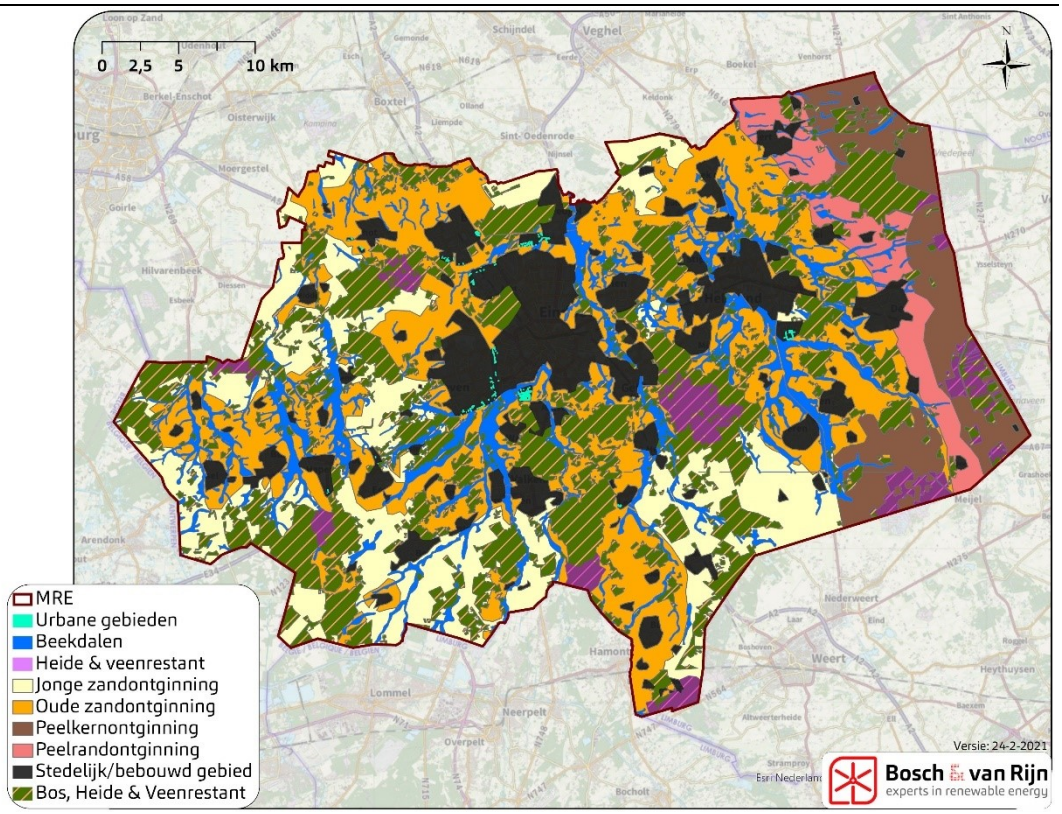

Op Figuur 22 zijn de onbelemmerde gebieden weergeven, waar geen harde belemmeringen optreden zoals beschreven in hoofdstuk 4 van het MER.

Figuur 22 **Kaart met alle onbelemmerde 'hoofdlandschapstypen-zon' binnen de MRE.**

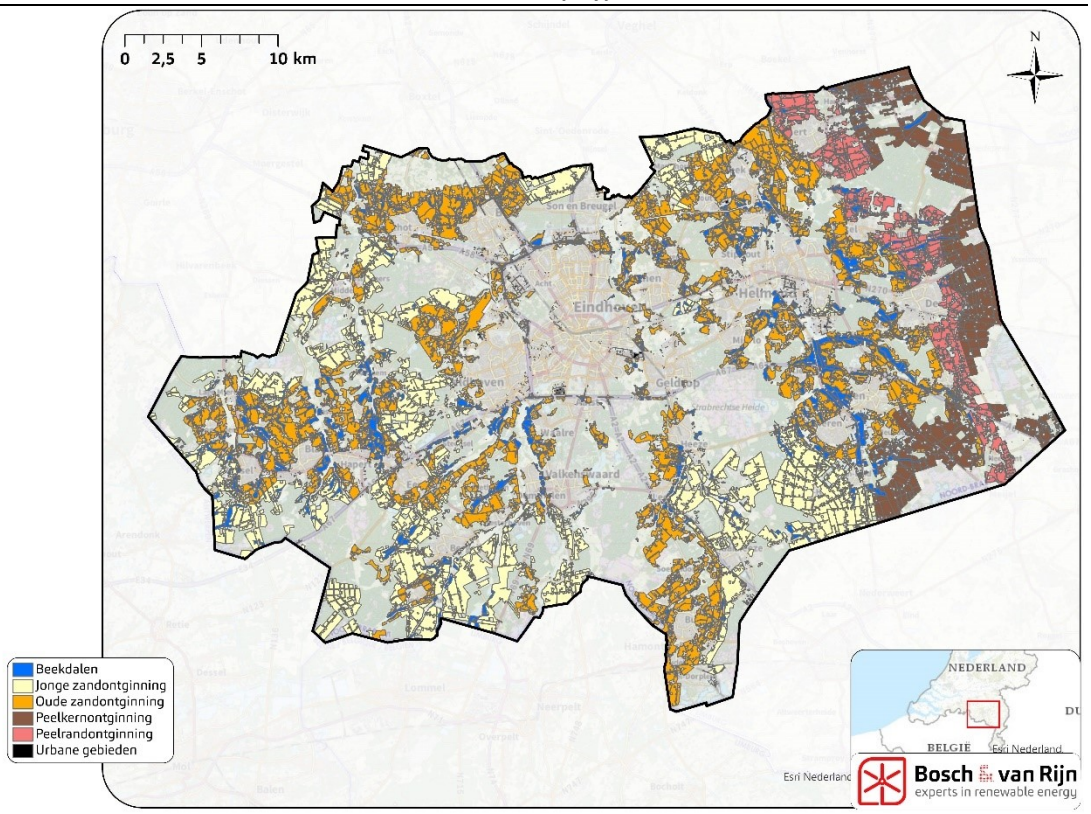

8.2 Uitzonderingen en speciale gevallen

Deze paragraaf beschrijft enkele aandachtspunten voor het onderzoek van grootschalige zonneparken binnen de MRE.

8.2.1 *Het landschapstype 'Bos en Heide landschap'*

Een groot deel van de MRE bestaat uit beschermde natuurgebieden in de vorm van NNB en (soms) Natura 2000-gebieden. Deze gebieden overlappen vrijwel geheel met de landschapstypen Bos, Heide en Veenrestant. Door wettelijke en ruimtelijke belemmeringen kunnen hier geen grootschalige zonneparken worden gerealiseerd. Daarom wordt het landschapstype 'Bos en heide landschap' niet verder meegenomen bij de beoordeling en bruto draagkrachtberekening van het planMER.

8.2.2 *Het landschapstype 'urbane gebieden'*

In de concept-RES wordt er bij de 'urbane gebieden' gesproken over: stad-land relatie, vaak afgesneden door infrastructuur, industriële gebieden, bedrijventerrein, pauzelandschappen, braakliggende terreinen.

Voor wat betreft stad-land relatie, pauzelandschappen en braakliggende terreinen geldt dat op het detailniveau van het planMER het niet gedefinieerd kan worden waar deze gebieden liggen.

Pauzelandschappen en braakliggende terreinen die in het stedelijk gebied liggen worden dus niet meegenomen. Grootschalige zonneparken zijn niet in steden, dorpen, wijken en buurtschappen in te passen, maar wel in het landschap.

Het planMER categoriseert de gebieden die in de Concept-RES worden beschreven als 'stad-land relatie' niet als 'urbane gebieden'. Deze gebieden worden meegenomen bij één van de landschapstypen. Dit geldt voor de gebieden tegen de rand van het stedelijk gebied en tussen het stedelijk gebied en (infrastructurele) landschappelijke lijn liggen. Het past niet bij het detailniveau van het planMER om deze gebieden te definiëren en te onderscheiden met de overige landschapstypen.

Op onderstaande Figuur 23 en Figuur 24 wordt dit principe toegelicht.

Figuur 23 **Voorbeeld van de globale beschrijving uit de Concept-RES betreffende stad-land relatie die vaak is afgesneden door infrastructuur/landschappelijke lijn. Het rood gearceerde gebied tussen de 'grens stedelijk gebied' en de landschappelijke lijn (op het voorbeeld een beek) wordt in de concept-RES beschreven als 'urbane gebieden'.**

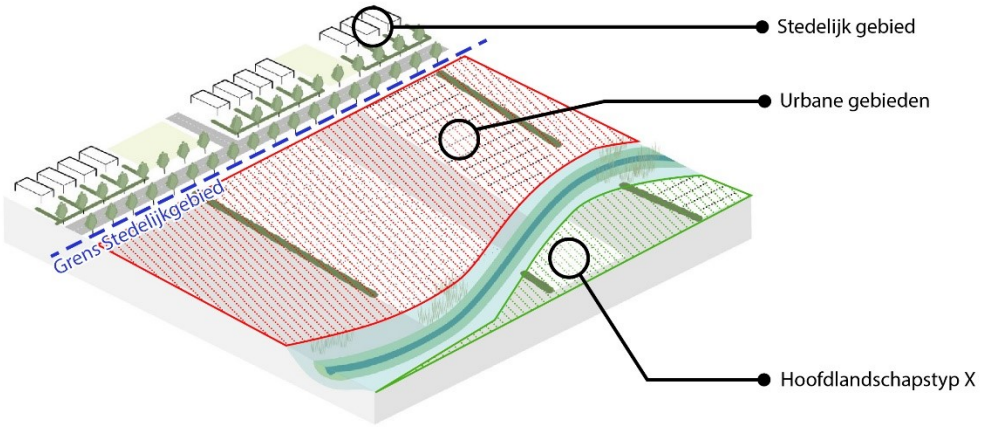

Figuur 24 **Uitgangspunt van het planMER betreffende stad-land relatie die vaak is afgesneden door infrastructuur/landschappelijke lijn. Het groen gearceerde gebied tussen de 'grens stedelijk gebied' en de landschappelijke lijn (op het voorbeeld een beek) wordt toegekend aan de hoofdlandschapstypezon.**

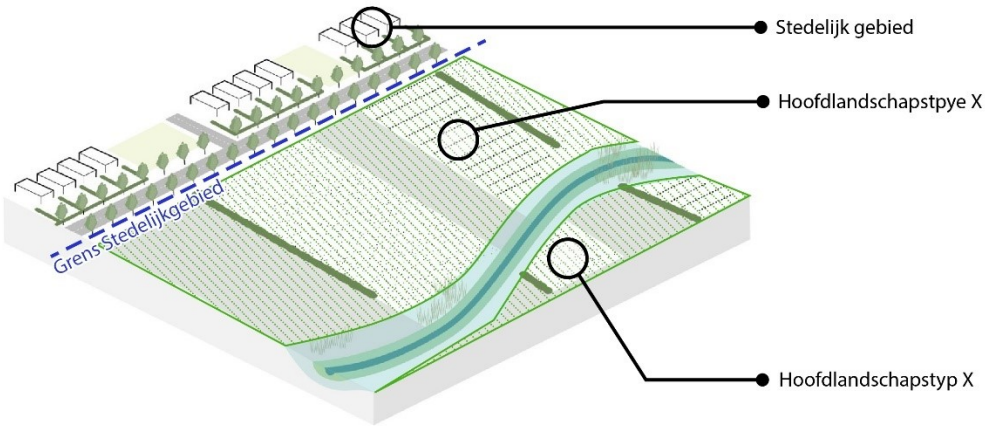

De industriële gebieden en bedrijventerreinen kunnen wel worden gedefinieerd op het detailniveau van het planMER. Ook kunnen pauzelandschappen en braakliggende terreinen op de industriële gebieden en bedrijventerreinen worden meegenomen. Deze worden echter niet als zodanig benoemd, maar worden allemaal gecategoriseerd als industrieel gebied en/of bedrijventerrein.

Het uitgangspunt van het planMER is al volgt: Onder 'urbane gebieden' wordt verstaan alle industriële gebieden en bedrijventerreinen met eventuele in deze gebieden liggende 'pauzelandschappen' of 'braakliggende terreinen'.

Op onderstaande Figuur 25 worden de 'urbane gebieden' van het planMER weergeven. Dit zijn de paarse gebieden. Tevens worden de infrastructurele lijnen aangegeven.

Figuur 25 **Het landschapstype 'urbane gebieden' voor zonne-energie binnen het planMER.**

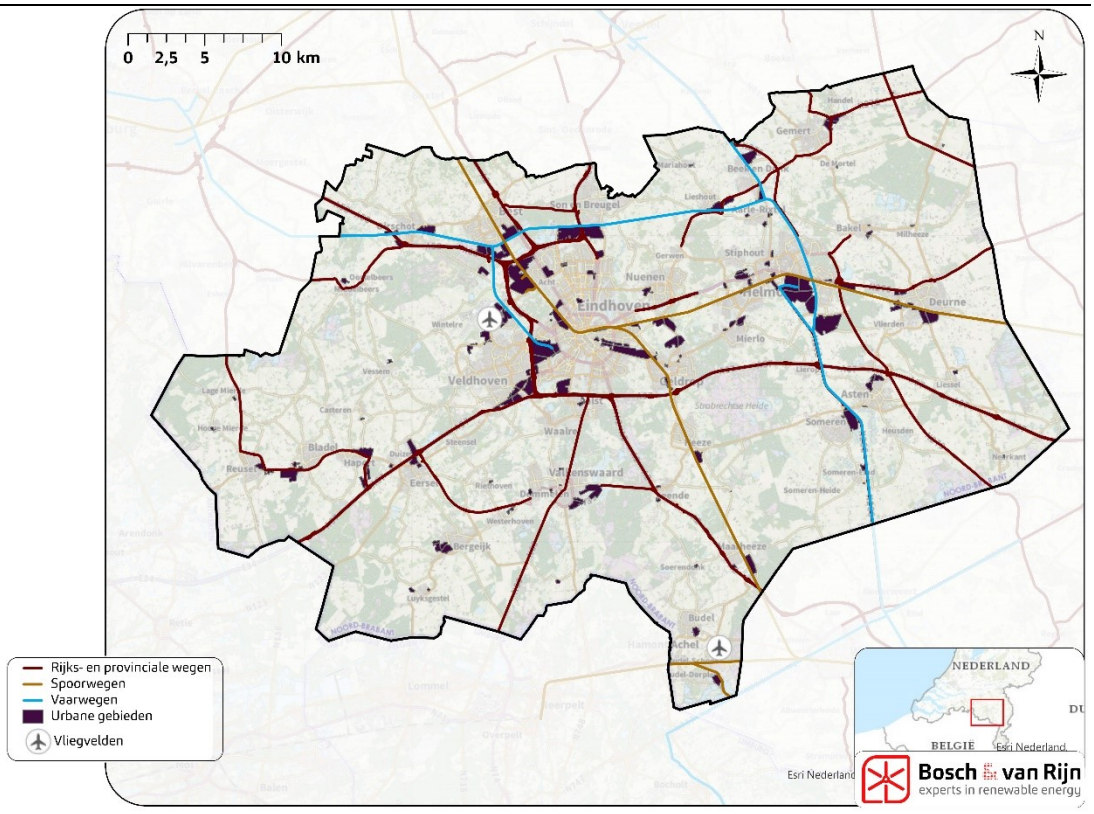

8.2.3 *Het landschapstype 'infrastructuur'*

Onder 'infrastructuur' worden alle (hoofd) infrastructurele lijnen beschouwd, zoals wegen, spoorwegen en kanalen. Deze lijnen lopen door de andere landschapstypen heen en creëren (nieuwe) ruimtelijke structuren. In de concept-RES wordt bij het landschapstype Infrastructuur gesproken over: snelwegen en provinciale wegen, sporen en kanalen, vliegveld(en) en transferhubs.

Er is onderzocht waar deze infrastructurele lijnen liggen, maar het is gebiedsafhankelijk welke ruimten rondom deze lijnen nog gedefinieerd kunnen worden als 'infrastructuur'. Op het detailniveau van het planMER past het niet om deze gebieden te definiëren. De beslissing om duurzame energie in de omgeving van infrastructuur

te plaatsen is een beleidsbesluit. In Nederland wordt dit ook veel gedaan. Ten behoeve daarvan is er in de concept-RES een speciaal zoekgebied ontwikkeld om zonneparken langs grote infrastructuur mogelijk te maken. Het betreft een strook van 300 meter aan weerszijden van de snelwegen A2, A50, A58 en A67, voor zover deze gebieden niet reeds aan een ander zoekgebied toegewezen zijn. Dit aanvullende zoekgebied is als nummer 38 bestempeld.
Dit zoekgebied wordt ook meegenomen bij de bruto draagkrachtberekening en de landschappelijke beoordeling.

Binnen het planMER wordt 'infrastructuur' niet gezien als een landschapstype. (Grootschalige) infrastructuur is een laag binnen het landschap die door alle landschapstypen ligt. Wel weegt het feit dat infrastructuur in een bepaald type landschap ligt mee binnen de beoordeling. (Grootschalige) infrastructuur kan namelijk effect hebben op het karakteristiek van het al daar liggende landschap.

8.3 Energiebouwstenen uit de concept-RES

In de concept-RES van de MRE zijn energiebouwstenen ontwikkeld. De energiebouwstenen zijn per landschapstype gecategoriseerd en omvatten data welke tijdens verschillende ruimtelijke ateliers en door experts in de concept-RES fase zijn ontwikkeld. De energiebouwstenen zijn niet doorontwikkeld in het planMER voor het onderdeel landschap (zowel voor zonne- als windenergie), maar vormen wel de basis van verschillende uitgangspunten die binnen de landschappelijke beoordeling en bruto draagkrachtberekening voor zonne-energie zijn gehanteerd.

Hoofdstuk 9 Ruimtelijke kwaliteit

9.1 Ruimtelijke kwaliteit per hoofdlandschapstype-zon

Ruimtelijke kwaliteit is onderdeel van omgevingskwaliteit zoals bedoeld in de Interim omgevingsverordening Noord-Brabant. Ruimtelijke kwaliteit is tevens één van de leidende principes van de concept-RES MRE. Bij de zorgplicht voor een goede omgevingskwaliteit gaat het zowel om het beschermen van waarden als het bijdragen aan de ontwikkeling van waarden en functies in een gebied.

Om te onderzoeken wat de impact van grootschalige zonneparken op ruimtelijke kwaliteiten is, is het van belang dat eerst wordt beschreven wat wordt bedoeld met deze term. Hieronder wordt kort ingegaan op de vier waarden.

Figuur 26 geeft tevens een grafische weergave van hoe deze waarden elkaar kunnen beïnvloeden.

Ook binnen de beoordeling van het onderdeel 'zonne-energie' staat ruimtelijke kwaliteit centraal. In de landschappelijke analyse is bekeken welke landschapstypen er zijn binnen de MRE. Voortbordurend daarop wordt in dit document de ruimtelijke kwaliteit van de landschapstypen beschreven. Vervolgens wordt de impact van zonne-energie op ruimtelijke kwaliteit beoordeeld. Het gaat bij ruimtelijke kwaliteit om de volgende waarden: herkomstwaarde, gebruikswaarde, toekomstwaarde en belevingswaarde.

Tabel 1 **Ruimtelijke kwaliteit binnen de landschappelijke beoordeling**

Thema	Ruimtelijke kwaliteitscriteria
Ruimtelijke kwaliteit (landschap)	Effect op herkomstwaarde
	Effect op gebruikswaarde
	Effect op toekomstwaarde
	Effect op belevingswaarde

9.2 Herkomstwaarde

Het criterium herkomstwaarde beschrijft de leesbaarheid van het ontstaan van het gebied en de ontstaansgeschiedenis, de karakteristieken en de eigenheid van het gebied. De herkomstwaarde van een gebied gaat in op het besef van de herkomst van het gebied.

'De karakteristiek van een plek of gebied bestaat uit herkomst- en belevingswaarden. Onderling zijn deze nauw verbonden en geworteld in een lang historisch ontwikkelingsproces. Herkomstwaarde gaat onder andere over verbondenheid, eigenheid en herkenbaarheid, cultuurhistorische verscheidenheid en leesbaarheid van de omgeving in tijd en ruimte.'

9.3 Belevingswaarde

Het criterium belevingswaarde beschrijft de invloed op de waarde die wordt toegekend aan dat wat men beleeft. Belevingswaarde gaat over de beïnvloeding van visueel-ruimtelijke kenmerken van het landschap: in welke mate wordt de ruimtelijke beleving c.q. de belevingswaarde en daarmee de ervaring van het landschap beïnvloed?

'*Voorbeelden van belevingswaarde zijn uitstraling en aantrekkelijkheid, de schoonheid van de omgeving en een omgeving met contrasten, diversiteit, rust en ruimte.'*

9.4 Gebruikswaarde

Bij gebruikswaarde staat de bruikbaarheid van het landschap en de ruimte voor deze functies centraal. Het criterium gebruikswaarde beschrijft de invloed van het gebruik cq. geschiktheid voor activiteiten in het landschap en de aansluiting bij functies in het gebied. Gebruiksfuncties als wonen, verkeer, landbouw, recreatie, natuur en water staan daarbij centraal.

'De gebruiks- en toekomstwaarden van een plek of gebied zijn vooral verbonden met de maatschappelijke en ruimtelijke dynamiek. Actuele maatschappelijke opgaven en vraagstukken zijn veelal in grote mate bepalend voor de toekomstige kwaliteit van de leefomgeving.
Gebruikswaarde heeft onder andere betrekking op een goede bereikbaarheid en functionaliteit van locaties, effectiviteit en productiviteit, externe veiligheid, een schoon milieu en een goede waterhuishouding.'

9.5 Toekomstwaarde

Bij toekomstwaarde spelen ook begrippen als duurzaamheid, robuustheid en flexibiliteit in relatie tot toekomstige ontwikkelingen zoals klimaatverandering/waterveiligheid, landbouwtransitie (bijvoorbeeld Novi-ontwikkelingen in het gebied) of verstedelijking.
'Bij toekomstwaarde gaat het bijvoorbeeld om stabiliteit en flexibiliteit, duurzaamheid, draagvlak voor een betekenisvolle toekomst, erfgoed, rekening houden met ecologische voorraden en duurzame ecosystemen.'

9.6 Samenvatting ruimtelijke kwaliteit

Figuur 26 **Samenwerking van de vier waarden zoals beschreven in Interim omgevingsverordening Noord-Brabant. Bron: Dauvellier Planadvies**

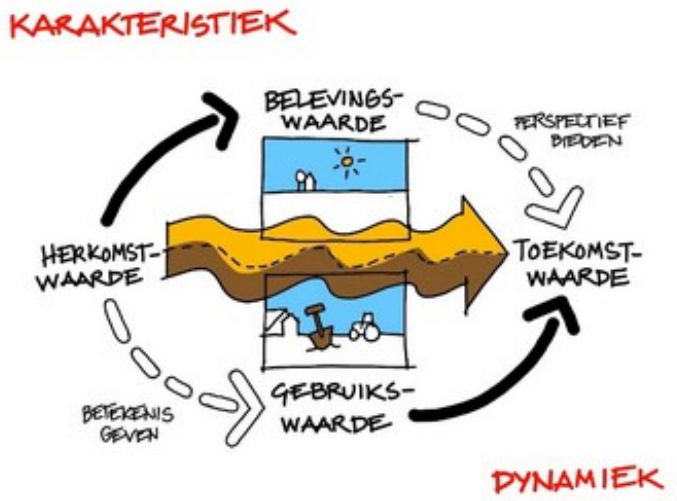

Per hoofdlandschapstype-zon binnen de MRE is gekeken wat de vier waarden over ruimtelijke kwaliteit inhouden. De beknopte beschrijving per waarde is gebaseerd op de data uit de landschappelijke analyse in Deel 1. De beschrijving is te vinden in Tabel 3.

Op gebieds-/regionaalniveau kunnen er verschillen zitten in de ruimtelijke kwaliteit van eenzelfde hooflandschapstype-zon. Het past echter niet bij het detailniveau van het planMER om deze verschillen te definiëren.

Tevens is in Tabel 2 in algemene zin (-/0/+) beoordeeld in hoeverre de waarden zichtbaar zijn en landschappelijke waarde kennen. Dit overzicht speelt geen rol bij de beoordeling, maar geeft een abstracte weergave van de ruimtelijke kwaliteit per hoofdlandschapstype-zon.

Tabel 2 **Abstracte weergave van de ruimtelijke kwaliteit per hoofdlandschapstype-zon.**

Landschapstype	Herkomst-waarde	Gebruikers-waarde	Toekomst-waarde	Belevings-waarde
Beekdalen	+	+	+	+
Jonge zandontginning	0	0	+	0
Oude zandontginning	-	+	0	-
Peelkernontginning	0	+	0	-
Peelrandontginning	-	+	0	-
Urbane gebieden	-	+	+	-

Tabel 3 Beknopte beschrijving van de ruimtelijke kwaliteit per hoofdlandschapstype-zon.

Landschapstype	Herkomstwaarde	Gebruikerswaarde	Toekomstwaarde	Belevingswaarde
Oude zandontginningen	Veel historische waarde, Verleden goed leesbaar in landschap	Bereikbaarheid goed – goed ontsloten, intensief gebruikt voor wonen en leven	Goed landschap voor wonen, door diversiteit, kleinschalig landgebruik.	Diversiteit, Kleinschaligheid Historische karakter/ Afwisseling buitengebied – kernen, afwisseling met natuur
Beekdalen	Als de originele loop van beek natuurlijk door het landschap loopt, is de herkomstwaarde groot, bijvoorbeeld door vloeivelden en broekbossen. Bij kanalisatie is dit veel minder. Doordat de beken zowel origineel als gekanaliseerd voorkomen, is de herkomstwaarde neutraal.	Functionaliteit beekdalen kan verschillend zijn. Zijn er bijvoorbeeld delen die aangepakt worden? Bij originele beeklopen recreatieve en ecologische gebruik.	Ecologische waarde, waterhuishoudkundige waarde.	Belevingswaarde afhankelijk van het landschap waar het doorheen stroomt, bijvoorbeeld door kanalisatie, verlies beekbegeleidende beplanting. Beleving van meanderen beken is hoog.
Jonge zandontginningen	Historie is duidelijk af te lezen, maar het is relatief jong gebied en daarom is er sprake van een minder lang historisch ontwikkelproces. Er is niets meer zichtbaar uit de oude tijd.	Gericht op agrarisch landgebruik en voorzieningen zijn daarvoor goed ingericht	Wel dynamisch maar door het monotone gebruik kan toekomstwaarde onder druk komen te staan. (bijvoorbeeld nadelen intensieve veehouderij).	Recreatieve aantrekkingskracht minder doordat de diversiteit minder is door de grootschaligheid. Natuurgebieden hebben een hele andere waarde, deze is positiever. Ontginningslijnen in structuur van landschap waarneembaar.
Peelkernontginning	Er is wel historie afleesbaar in het landschap, namelijk het veen ontginningenlandschap. Maar dit is lang niet overal duidelijk. Veenkoloniën geven de tijd weer.	Gericht op agrarische landgebruik en de voorzieningen zijn daarvoor goed ingericht. Veenkoloniën geven de tijd weer.	Wel dynamisch, maar door het monotone gebruik kan toekomstwaarde onder druk komen te staan (bijvoorbeeld nadelen intensieve veehouderij).	De belevingswaarde in ontginningen is laag door het grootschalige monotone landschap. Natuurgebieden hebben een hele andere waarde, deze is positiever.
Peelrandontginning	De kleinschaligheid van de Peelrand en het turfwinningslandschap is niet meer zichtbaar in het landschap. Peelrandbreuk en reliëf is af te lezen.	Gericht op agrarische landgebruik en de voorzieningen zijn daarvoor goed ingericht.	Wel dynamisch maar door het monotone gebruik kan toekomstwaarde onder druk komen te staan. (bijvoorbeeld nadelen intensieve veehouderij).	Kleinschalige en diversiteit is vaak verdwenen in grootschaligheid en monotoon. Daarvoor vergelijkbaar met Peel. Weinig divers, intensieve veehouderij. Samenhang mist op kleinschalig niveau.
Urbane gebieden	Op bedrijventerreinen is de historie weinig af te lezen	Goed bereikbaar, genoeg ruimte, let op veiligheid	Goed voor economische doeleinden, maar niet voor recreatieve of landschappelijke waarde.	De belevingswaarde op bedrijventerreinen is niet interessant

Hoofdstuk 10 Zonneparken in het landschap

10.1 Landschappelijke perceelgrootte van de hoofdlandschapstype-zon

Ten behoeve van het toepassen van grootschalige zonneparken in de hoofdlandschapstypen-zon is beken wat de gemiddelde landschappelijke perceelgroottes van deze landschapstypen zijn. De perceelgrootte heeft invloed op de toe te passen zonnepark omvang. De omvang van grootschalige zonneparken heeft ook invloed op ruimtelijke kwaliteit van het betreffende gebied waarin grootschalige zonneparken gesitueerd worden.

De landschappelijke perceelgroottes zijn opgesteld op basis van steekproefsgewijze metingen. De gegevens zijn weergeven in Tabel 4. Er is per hoofdlandschapstype-zon grof bekeken wat gemiddeld een kleine en een grote landschappelijke 'kamer' is. Aan de hand daarvan is er een gemiddelde berekend. Voor de urbane gebieden worden er geen getallen weergeven. Onbelemmerde gebieden in de urbane gebieden zijn te heterogeen om op het detailniveau van het planMER dergelijke groottes te berekenen.

Tabel 4 **Landschappelijke perceelgrootte per hoofdlandschapstype-zon. De grootte zijn bepaalde aan de hand van steekproefsgewijze metingen. De hoeveelheden zijn gemiddelde en indicatief.**

Landschappelijke perceelgrootte o.b.v. geschiktheid zonneparken per landschapstype

	Gemiddeld		Klein	Groot
Beekdalen	3,5		1	6
Jonge zandontginning	14		6	24
Oude zandontginning	5,5		2	12
Peelkernontginning	11,5		6	20
Peelrandontginning	6		2	15
Urbane gebieden	X		X	X

10.2 Effect op ruimtelijke kwaliteit

Het inpassen van grootschalige zonneparken binnen de hoofdlandschapstypen-zon kan van invloed zijn op de ruimtelijke kwaliteit van die landschappen. Openheid kan verloren gaan of de uitstraling en belevingswaarde van een landschap kan veranderen. Toch hoeft het niet zo te zijn dat de komst van grootschalige zonneparken een negatief effect heeft op de ruimtelijke kwaliteit. Vooral niet wanneer de tijdsspanne van een zonnepark in acht wordt genomen. De Interim Omgevingsverordening van de Provincie Noord-Brabant stelt ook dat het gaat over de tijdelijkheid van grootschalige zonneparken (max. 25 jaar). De provincie vindt het belangrijk dat de tijdelijkheid van grootschalige opwekking van duurzame energie in het landelijk gebied is geborgd.

10.2.1 *Versterken landschappelijke structuren*

Bevoegd gezagen eisen vaak dat het inpassen van grootschalige zonneparken samen moet gaan met het ontwikkelen van gebiedseigen landschappelijke randen. Binnen het planMER wordt hier ook vanuit gegaan. In gebieden waar de landschappelijke randen verdwenen zijn of beginnen uit te dunnen, kan een zonnepark helpen om deze randen terug te brengen of te versterken. Een voorwaarde voor de ontwikkeling kan zijn om ook binnen het zonnepark dergelijke randen aan te brengen, met als doel bepaalde structuren te versterken. Vanwege de tijdelijke aard van grootschalige zonneparken, kan na beëindiging en verwijdering van het zonnepark een sterker en rijker landschap achterblijven dan de situatie voor de komst van het zonnepark. Het is daarbij zaak om de landschappelijke ingrepen op plekken te doen die passend zijn bij de karakteristiek van het landschap.

Aan de hand van de informatie in de voorgaande paragrafen wordt in de volgende paragraaf beschreven wat de impact van grootschalige zonneparken kan zijn op de ruimtelijke kwaliteit.

10.2.2 *Kansen en bedreigingen ruimtelijke kwaliteit*

Onderstaand in Tabel 5 worden per hoofdlandschapstype-zon de kansen en bedreigen op de ruimtelijke kwaliteit benoemd. De beschrijving van de ruimtelijke kwaliteit is gebaseerd op de data uit de landschappelijke analyse in deel I van dit rapport.

Tabel 5 Kansen en bedreigingen voor de ruimtelijke kwaliteit per hoofdlandschapstype-zon.

	Herkomstwaarde	Gebruikswaarde	Toekomstwaarde	Belevingswaarde
Oude zandontginningen				
Beschrijving ruimtelijke kwaliteit van het landschapstype	Veel historische waarde, Verleden goed leesbaar in landschap	Bereikbaarheid goed – goed ontsloten, intensief gebruikt voor wonen en leven	Goed landschap voor wonen, door diversiteit, kleinschalig landgebruik.	Diversiteit, Kleinschaligheid Historisch karakter/ Afwisseling buitengebied – kernen, afwisseling met natuur
Kansen	Historische structuren kunnen teruggebracht worden door grootschalige zonneparken op een passende wijze binnen de structuren te plaatsen.	Mogelijkheden verbrede landbouw.	Structuren aangebracht door zonnepark bieden extra diversiteit.	Beleving van kleinschaligheid vergroten. Beleving van natuur vergroten middels mitigerende maatregelen.
Bedreigingen	Schaal kan vergroten door grootschalige zonneparken. Markante structuren minder zichtbaar.	Woon en recreatieruimte verdwijnt	Woon en recreatieruimte verdwijnt (korte termijn). Vermindering diversiteit landgebruik.	Schaal kan vergroten door grootschalige zonneparken.

	Herkomstwaarde	Gebruikswaarde	Toekomstwaarde	Belevingswaarde
Beekdalenlandschap				
Beschrijving ruimtelijke kwaliteit van het landschapstype	Als de originele loop van beek natuurlijk door het landschap loopt, is de herkomstwaarde groot, bijvoorbeeld door vloeivelden en broekbossen. Bij kanalisatie is dit veel minder. Doordat beken zowel	Functionaliteit beekdalen kan verschillend zijn. Zijn er bijvoorbeeld delen die aangepakt worden? Bij originele beeklopen recreatieve en ecologische gebruik.	Ecologische waarde, waterhuishoudkundige waarde.	Belevingswaarde afhankelijk van het landschap waar het doorheen stroomt, bijvoorbeeld door kanalisatie, verlies beekbegeleidende beplanting. Beleving van meanderen beken is hoog.

	origineel als gekanaliseerd voorkomen is de herkomstwaarde neutraal.			
Kansen	Bij gekanaliseerde stukken kleinschaligheid en structuur beter zichtbaar door mitigerende maatregelen bij kleine grootschalige zonneparken.	Verbetering functie voor wateradaptie/ vloeivelden.	Ecologische waarde verhoogd door aanleg groen rondom grootschalige zonneparken.	Herkenbare structuur van beekbegeleidende beplanting verhoogd. Kleinschalige structuren terugbrengen.
Bedreigingen	Schaal kan vergroten door grootschalige zonneparken. Markante structuren minder zichtbaar. Beek minder prominent aanwezig. Rechte structuren.	Minder ruimte voor wateradaptatie, recreatieve waarden.	Bij stukken waar originele loop van beek zichtbaar is meer gekanaliseerd of vertraging in beekdalherstel. Grootschalige zonneparken.	Bij stukken waar originele loop van beek (meanderen) zichtbaar is wordt het minder zichtbaar. Kleinschaligheid en structuur verdwijnen. Grootschalige zonneparken.

	Herkomstwaarde	Gebruikerswaarde	Toekomstwaarde	Belevingswaarde
Jonge zandontginningen				
Beschrijving ruimtelijke kwaliteit van het landschapstype	Historie is duidelijk af te lezen, maar is relatief jong gebied en daarom is er sprake van een minder lang historisch ontwikkelproces. Er is niets meer zichtbaar uit de oude tijd.	Gericht op agrarische landgebruik en de voorzieningen zijn daarvoor goed ingericht	Wel dynamisch maar door het monotone gebruik kan toekomstwaarde onder druk komen te staan. (bijvoorbeeld nadelen intensieve veehouderij).	Recreatieve aantrekkingskracht minder doordat de diversiteit minder is door de grootschaligheid. Natuurgebieden hebben een hele andere waarde, deze is positiever. Ontginningslijnen in structuur van landschap waarneembaar.
Kansen	-	Grootschalige opstellingen van zonneparken sluit aan bij grote kavelmaten van gebied waardoor schaal niet veranderd.	Meer afwisseling in monotone gebruikerswaarde.	Versterking natuurwaarde en daarmee de recreatieve aantrekkingskracht.
Bedreigingen	Rommelig effect in de schaalgrootte door toepassen grootschalige zonneparken.	Voorzieningen en grootschaligheid voor agrarische functie verdwijnt.	Grootschaligheid voor agrarische functie verdwijnt door mitigerende maatregelen (randen) rondom grootschalige zonneparken.	Beeld van een zonnepark. Mitigerende maatregelen minder goed toepasbaar.

	Herkomstwaarde	Gebruikerswaarde	Toekomstwaarde	Belevingswaarde
Peelkernontginning				
Beschrijving ruimtelijke kwaliteit van het landschapstype	Er is wel historie afleesbaar in het landschap, namelijk het veen ontginningenlandschap, maar dit is lang niet overal duidelijk. Veenkoloniën geven de tijd weer.	Gericht op agrarisch landgebruik en de voorzieningen zijn daarvoor goed ingericht. Veenkoloniën geven de tijd weer.	Wel dynamisch maar door het monotone gebruik kan toekomstwaarde onder druk komen te staan (bijvoorbeeld nadelen intensieve veehouderij).	De belevingswaarde in ontginningen is laag door het grootschalige monotone landschap. Natuurgebieden hebben een hele andere waarde, deze is positiever.
Kansen	Structuren van het veen ontginningenlandschap terugbrengen door mitigerende maatregelen.	-	Meer afwisseling in monotone gebruikerswaarde.	Versterking natuurwaarde en recreatieve aantrekkingskracht. Meer afwisseling in monotone gebruikerswaarde.
Bedreigingen	Verrommeling in de schaalgrootte door toepassen te kleine grootschalige zonneparken.	Voorzieningen en grootschaligheid voor agrarische functie verdwijnt.	Grootschaligheid voor agrarische functie verdwijnt door mitigerende maatregelen (randen) rondom te kleine grootschalige zonneparken.	Beeld van een zonnepark. Mitigerende maatregelen minder goed toepasbaar.

	Herkomstwaarde	Gebruikerswaarde	Toekomstwaarde	Belevingswaarde
Peelrandontginning				
Beschrijving ruimtelijke kwaliteit van het landschapstype	De kleinschaligheid van de Peelrand en het turfwinningslandschap is niet meer zichtbaar in het landschap. Peelrandbreuk en reliëf is af te lezen.	Gericht op agrarisch landgebruik en de voorzieningen zijn daarvoor goed ingericht.	Wel dynamisch maar door het monotone gebruik kan toekomstwaarde onder druk komen te staan, bijvoorbeeld nadelen intensieve veehouderij.	Kleinschalige en diversiteit is vaak verdwenen in grootschaligheid en monotoon. Daarvoor vergelijkbaar met Peel. Weinig divers, intensieve veehouderij. Samenhang mist op kleinschalig niveau.
Kansen	Structuren van het turf ontginningenlandschap terugbrengen door mitigerende maatregelen.	-	Meer afwisseling in monotone gebruikerswaarde.	Kleinschaligheid terugbrengen door te kleine grootschalige zonneparken met mitigerende maatregelen
Bedreigingen	Zichtbaarheid van de peelrandbreuk verdwijnt en het reliëf is minder af te lezen.	Voorzieningen en grootschaligheid voor agrarische functie verdwijnt.	Grootschaligheid voor agrarische functie verdwijnt door mitigerende maatregelen (randen) rondom kleine grootschalige zonneparken.	Kleinschaligheid verdwijnt nog meer door grootschalige zonneparken.

	Herkomstwaarde	Gebruikerswaarde	Toekomstwaarde	Belevingswaarde
Urbane gebieden				
Beschrijving ruimtelijke kwaliteit van het landschapstype	In de urbane gebieden is de historie weinig af te lezen.	Goed bereikbaar, genoeg ruimte, let op veiligheid	Goed voor economische doeleinden, maar niet voor recreatieve of landschappelijke waarde.	De belevingswaarde op bedrijventerreinen is niet interessant
Kansen	-	Aanleg recreatieve voorzieningen rondom zonnepark.	Ruimte groene voorzieningen rondom grootschalige zonneparken.	Beleving van een groene ruimte verhoogd door beplanting rondom zonnepark.
Bedreigingen	-	Verlies ruimte voor andere functies	-	-

10.3 Omvang ‘grootschalige zonneparken’ binnen het planMER MRE

De term ‘grootschalig zonnepark’ zegt weinig over de omvang van het zonnepark. Wel heeft de omvang van het zonnepark direct invloed op de ruimtelijke kwaliteit van het landschap. Om de kleinschaligheid van de oude zandontginningen te behouden, kunnen daar beter geen zeer grote grootschalige zonneparken van tientallen hectare worden ingepast. Dit is omgekeerd ook bij grootschalige landschappen zoals bij de jonge ontginningen. Mitigerende maatregelen zoals landschappelijke randen kunnen zorgen voor kleine plukjes structuur binnen de grootschalige structuren van het jonge zandontginningen landschap. Dit kan een rommelig effect veroorzaken.

Om die reden wordt er binnen het planMER rekening gehouden met verschillende toepasbare formaten van grootschalige zonneparken. Er zijn daarom drie typen formaten van zonneparken opgesteld. Bij het opstellen van de omvangtypes is rekening gehouden met landschappelijke perceelgroottes. Onderstaand wordt toegelicht wat de drie omvangtypes inhouden:

10.3.1 *Zonnepark type 1 klein*

- Wordt toegepast in kleinschalige landschappen.
- Wordt toegepast wanneer hoge natuurlijke of cultuurhistorische waarden onder druk komen te staan door de komst van grote grootschalige zonneparken..
- Landschappelijke (kavel)grenzen zijn leidend voor structuur en mogen niet verdwijnen.
- Zonnepark kan worden ingezet als structuurversterker in kleinschalige landschappen.

De type 1 klein zonneparken hebben een omvang van 1 tot 5 hectare

10.3.2 *Zonnepark type 2 middel*

- Wordt toegepast in landschapstypen met kleine tot middelgrote kavelsstructuren en landschappen.
- Wordt toegepast wanneer natuurlijke of cultuurhistorische waarden door de komst van grootschalige zonneparken niet gelijk onder druk komen te staan, maar grootschalige zonneparken moeten wel zorgvuldig moeten worden ingepast.
- Landschappelijke (kavel)grenzen zijn leidend voor structuur en dienen zoveel mogelijk intact te blijven.
- Zonnepark kan worden ingezet als structuurversterker in kleinschalige tot middelgrote landschappen.

De *type 2 middel* zonneparken hebben een omvang van 5 tot 15 hectare

10.3.3 *Zonnepark type 3 groot*

- Wordt toegepast in grootschalige landschappen met middel tot grote kavelsstructuren.
- Wordt toegepast wanneer natuurlijk/cultuurhistorische waarden, door de komst van grootschalige zonneparken, niet gelijk onder druk komen te staan.
- Landschappelijke (kavel)grenzen zijn leidend voor structuur en dienen zoveel mogelijk intact te blijven. Wel kunnen meerdere grenzen binnen één park worden samengevoegd.
- Zonnepark kan worden ingezet als structuurversterker in middelgrote tot grootschalige landschappen.

De *type 3 groot* zonneparken hebben een omvang van 15 – 25 hectare en groter (mits passend binnen de structuren van het landschap)

10.3.4 *Gemiddelde afmeting per landschapstype*

Tabel 6 geeft tevens de minimale, maximale en gemiddelde omvang weer van elk omvangtype zonnepark.

Tabel 6 **Minimale, maximale en de gemiddelde grootte van de drie omvangtypes.**

Omvangtype	Minimaal	Maximaal	Gemiddeld
Klein type 1	*1*	*5*	*3*
Middel type 2	*5*	*15*	*10*
Groot type 1	*15*	*25*	*20*

Tabel 7 geeft tenslotte een overzicht van het toe te passen type zonnepark in de hoofdlandschapstypen-zon. Er wordt per hoofdlandschapstype-zon bekeken of de drie omvangtypen (klein, middel en groot) kunnen worden toegepast binnen dat landschap.

De keuze van toepassen van verschillende omvangtypes van grootschalige zonneparken per hoofdlandschapstype-zon is gebaseerd op de landschappelijke analyse en steekproefsgewijze analyses van de maat en schaal van de (landschappelijke) kavels.

Tabel 7 **Gemiddelde afmetingen zonneparken per hoofdlandschapstype-zon.**

Omvangtype	gem. opp. (ha.)	BD	JZ	OZ	PK	PR	UG
Type 1 klein	3	✓	✗	✓	✗	✓	✓
Type 2 middelgroot	10	✗	✓	✓	✓	✓	✗
Type 3 groot	20	✗	✓	✗	✓	✗	✗
Gemiddelde afmeting (ha.)		3	15	6,5	15	6,5	3

** Beekdalenlandschap (BD), Jonge zandontginningen (JZ), Oude zandontginningen (OZ), Peelkernlandschap (PK), Peelrandlandschap (PR), Urbane Gebieden (UG).*
✓ = Toepasbaar
✗ = Niet toepasbaar

Hoofdstuk 11 Drie landschapsstrategieën

11.1 Beschrijving van de landschapsstrategieën

In de concept-RES wordt een drietal landschapsstrategieën beschreven. De strategieën helpen om inpassingsmogelijkheden van grootschalige zonneparken te categoriseren, om ze vervolgens op de juiste locatie en in de juiste context in de zoekgebieden te laten landen. Landschapsstrategieën spelen een grote rol bij het komen tot een soortgelijke draagkrachtberekening binnen het planMER. Ten behoeve hiervan zijn de strategieën geconcretiseerd. Hieronder worden de strategieën kort beschreven. De beschrijving is deels afkomstig uit de concept-RES.

11.1.1 *Inpassen*

Bij inpassen is het belangrijk dat de ontwikkeling aansluit bij de gebiedsidentiteit. Grootschalige zonneparken dienen aan te sluiten bij landschappelijke, stedelijke en functionele structuren in het gebied. Bij inpassen ligt de nadruk op de beleving van het gebied. (Positieve) belevingswaarde van het huidige landschap dienen intact te blijven. Mitigerende maatregelen zoals inpassingsmaatregelen en visuele afscherming zijn nodig om de ruimtelijke kwaliteit te behouden.

'Inpassen is een strategie waarbij in kleinschalig landschap met veel ruimtelijke kwaliteiten kleinschalige energieprojecten worden geplaatst. De kwaliteiten van het landschap veranderen niet.'

De uitgangspunten voor de strategie inpassen van zonneparken in het landschap zijn als volgt:

- Toepassing alleen met kleine grootschalige zonneparken (Type 1 klein, uitzondering in de grootschalige landschappen waar zonneparken dienen aan te sluiten op bestaande (grootschalige) kavelgrenzen).
- De bestaande kwaliteiten/ gebiedsidentiteit is leidend en dient behouden te worden.
- Minimale impact op het landschap: acupunctuur/puntsgewijze implementatie.
- Mitigerende maatregelen dienen te zorgen voor het behoud van de ruimtelijke kwaliteit. Maatregelen passend en aansluitend bij structuur en karakteristiek van het bestaande landschap.
- Behoud schaal van het landschap: volgen van verkavelingsstructuur, de verhouding van het landschap en de kavelgrenzen.

11.1.2 *Aanpassen*

Ook bij aanpassen is het belangrijk dat de ontwikkeling aansluit bij de gebiedsidentiteit. Zonneparken dienen (deels) aan te sluiten bij landschappelijke, stedelijke en functionele structuren in het gebied, maar kunnen in kleine mate ook leiden tot een veranderde landschappelijke structuur. Deze structuur is in lijn met de gebiedseigen

identiteit. Mitigerende maatregelen zoals inpassingsmaatregelen zijn nodig om de ruimtelijke kwaliteit te behouden of te verbeteren.

'Bij aanpassen zijn de ingrepen in het landschap groter. De ingrepen passen bij het landschap, maar de ingreep heeft wel impact op het landschap. Deze verandering is gewenst, omdat in dat gebied vraagstukken spelen die vragen om een landschappelijke aanpassing, bijvoorbeeld het herstel van landschap (beekdalherstel) of het verbeteren van bestaande structuren en ruimtelijke kwaliteit toe te voegen.'

De uitgangspunten voor de strategie aanpassen van zonneparken in het landschap zijn als volgt:

- Toepassing met zowel kleine als middelgrote zonneparken (Type 1 klein en type 2 middel)
- Creëer synergie met gebiedsopgaven zoals recreatie en agricultuur
- Herstel/behoud schaal van het landschap: volg verkavelingsprincipe
- Herstel/behoud bestaande openheid en dichtheid van het landschap: gebruik bestaande vegetatie
- (Zicht belemmerende) mitigerende maatregelen belangrijk om landschappelijke karakteristiek te behouden en/of te versterken.
- Wordt toegepast wanneer natuurlijk/cultuurhistorische waarden, door de komst van zonneparken, niet gelijk onder druk komen te staan en zonneparken (mits goed ingepast) kunnen helpen met herstel ervan.

11.1.3 *Transformeren*

Bij transformeren is het mogelijk dat de ontwikkelingen de gebiedsidentiteit verandert. Zonneparken dienen aan te sluiten bij grote landschappelijke, stedelijke en functionele structuren, maar kunnen ook tot herstructurering leiden. Door de ontwikkeling ontstaat een nieuwe ruimtelijke kwaliteit. Mitigerende maatregelen zoals inpassingsmaatregelen zijn nodig om de nieuwe ruimtelijke kwaliteit te versterken, maar dienen niet (per se) als behoud van oude structuren en identiteit.

'Wanneer de vraagstukken in een gebied zo groot zijn dat het nodig is om de fysieke ruimte drastisch anders in te richten, spreken we over transformatie. Grootschalige landschappen krijgen een nieuwe betekenis. De impact van transformatie is groot. Deze landschappen lenen zich beter voor grootschalige energiemaatregelen. Een voorbeeld van een subregio waar op plaatsen sprake kan zijn van transformatie is De Peel. Daar spelen veel vraagstukken die vragen om ingrijpende keuzes.'

De uitgangspunten voor de strategie transformeren van zonneparken in het landschap zijn als volgt:

- Grootschalige intensieve zonneparken (Type 2 middel en type 3 groot)
- Grootste bestaande structuren blijven nog intact, maar karakteristieken kunnen (deels) veranderen. Kavelgrenzen zijn leidend maar er kan van afgeweken worden, mits passend bij hoofdstructuren.
- Eventueel introduceren van nieuwe identiteit en/of structuren
- Eventueel introduceren van nieuwe landschappen

11.2 De landschapsstrategieën per hoofdlandschapstypen-zon

De drie landschapsstrategieën kunnen op verschillende manieren worden toegepast binnen de hoofdlandschapstypen-zon. Niet alle strategieën kunnen gehanteerd worden binnen elk hoofdlandschapstype-zon. Wanneer natuurlijke/cultuurhistorische karakteristieken van grote waarde zijn, en deze door de komst van grootschalige zonneparken te snel onder druk komen te staan, kan het zijn dat een strategie niet kan worden gehanteerd. In Tabel 8 is weergegeven welke strategieën op welke hoofdlandshapstypen-zon kunnen worden toegepast.

De toepassing van de landschapsstrategieën op de verschillende hoofdlandschapstypen-zon is gebaseerd op de data van de beschrijving van de ruimtelijke kwaliteit van de landschapstypen en de impact die zonneparken daarop hebben en op de data uit de landschappelijke analyse uit deel 1.

Tabel 8 **Toepasbare landschapsstrategie per hoofdlandschapstype-zon.**

Toepassing van de landschapsstrategieën op de landschapstypen			
	Inpassen	**Aanpassen**	**Transformeren**
Beekdalen	✗	✓	✗
Jonge zandontginning	✓	✓	✓
Oude zandontginning	✓	✓	✗
Peelkernontginning	✓	✓	✓
Peelrandontginning	✓	✓	✗
Urbane gebieden	✓	✗	✗

** ✓ = Toepasbaar*
✗ = Niet toepasbaar

11.3 De inpassingsaspecten en ontwerpprincipes

Gezamenlijk met het uitgangspunt dat het planMER zonneparken incl. landschappelijke randen beschouwt, wordt de verzamelde data uit voorgaande hoofdstukken gebruikt om tot inpassingsaspecten en ontwerpprincipes te komen. Deze data betreft:

- Data uit de energiebouwstenen van de Concept-RES
- Beschrijving ruimtelijke kwaliteit per hoofdlandschapstype-zon
- Beschrijving effect van zonneparken op ruimtelijke kwaliteit
- Beschrijving omvangtypes zonneparken

De volgende paragrafen geven een beknopte beschrijving van deze inpassingsaspecten en ontwerpprincipes per hoofdlandschapstype-zon verdeeld over de drie landschapsstrategieën.

11.3.1 *Beekdalen*

Toepassing van de landschapsstrategie: Inpassen	
Beekdalen	Energiemaatregelen uitgesloten. Geen ruimte voor het inpassen van zonneparken.

Toepassing van de landschapsstrategie: Aanpassen	
Beekdalen	Kleinere zonneparken die zijn ingepast binnen verkavelingsstructuur.
	Daar waar landschappelijke kwaliteiten of identiteit is verdwenen, kunnen kleine grootschalige zonneparken worden ingezet voor beekdalherstel, aan de randen van de beek. (landschapsherstel van de beekdalen) '*meer ruimte moet worden gezocht voor klimaatadaptatie binnen beekdalen*'
	Zoveel mogelijk aansluitend aan bestaande opgaande (beplantings)structuren of nieuwe passende structuren introduceren.

Toepassing van de landschapsstrategie: Transformeren	
Beekdalen	Geen ruimte voor transformatie strategie

Figuur 27 **Onderstaand figuur toont een schetsmatig voorbeeld van ingepaste zonneparken in het landschapstype: Beekdalenlandschap. Bron: concept-RES**

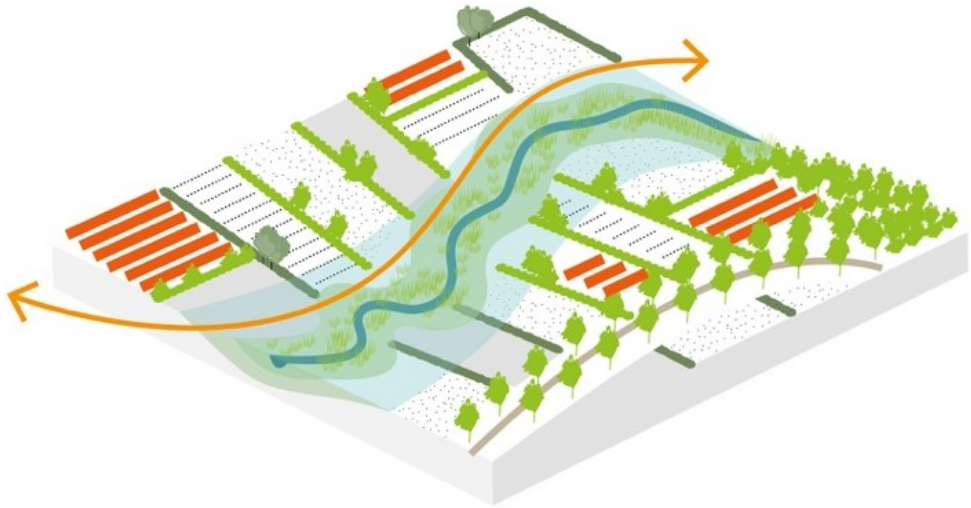

11.3.2 *Jonge zandontginningen*

Toepassing van de landschapsstrategie: Inpassen	
Jonge zandontginning	De grote en open schaal van het landschap wordt behouden door zonneparken te spreiden van elkaar.
	De rationele structuren worden gevolgd door zonneparken in te passen binnen één of enkele kavelgrenzen. Kavelgrenzen blijven zichtbaar en intact waardoor grootschalige zonneparken mogelijk zijn, maar geen kleine zonneparken.
	Zonneparken volgen de hoofdstructuren van het landschap en passen qua verhouding bij het landschap.
	Zonneparken worden bij voorkeur geplaatst aangrenzend aan natuurgebieden en (opgaande) landschappelijke elementen zoals bomenlanen.

	Minimale impact op het landschap: acupunctuur/puntsgewijze implementatie.

Toepassing van de landschapsstrategie: Aanpassen	
Jonge zand-ontginning	De grote en open schaal van het landschap wordt (deels) behouden door zonneparken in kleine groepen te concentreren of in kleine mate te spreiden.
	Zonneparken volgen de hoofdstructuren van het landschap en passen qua verhouding bij het landschap.
	Zonneparken worden bij voorkeur geplaatst aangrenzend aan natuurgebieden en (opgaande) landschappelijke elementen zoals bomenlanen. Daarnaast is het mogelijk wanneer ze zorgen voor een nieuwe passende structuur.

Toepassing van de landschapsstrategie: Transformeren	
Jonge zand-ontginning	De open schaal van het landschap verdwijnt grotendeels door zonneparken in grote groepen te concentreren. Agrarisch medegebruik tussen de zonneparken.
	De huidige rationele structuren worden zoveel mogelijk gevolgd.

Figuur 28 **Onderstaand figuur toont een schetsmatig voorbeeld van ingepaste zonneparken in het landschapstype: Jonge zandontginningen. Bron: concept-RES**

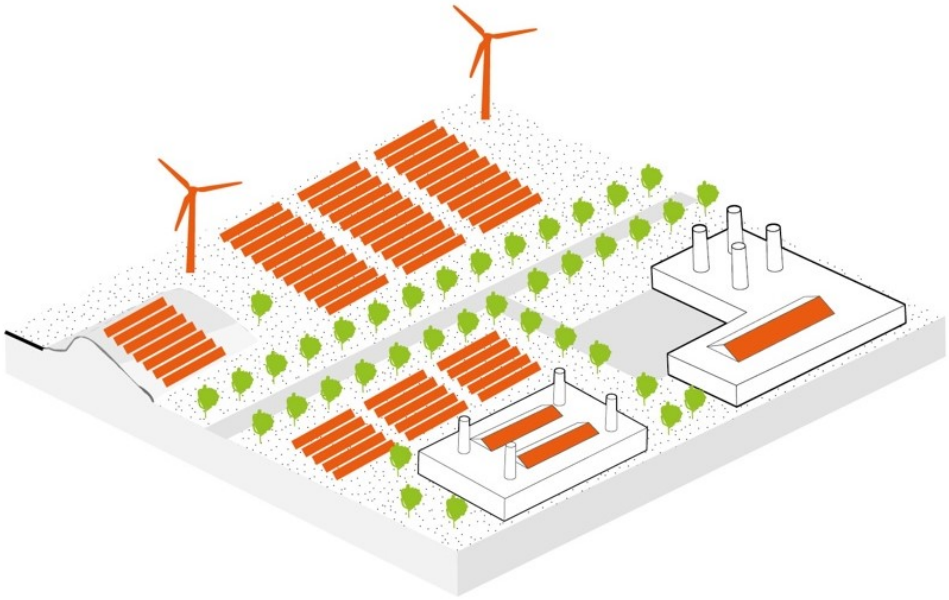

11.3.3 *Oude zandontginningen*

Toepassing van de landschapsstrategie: Inpassen	
Oude zand-ontginning	Kleinere tot middelgrote zonneparken die zijn ingepast binnen verkavelingsstructuur
	Zoveel mogelijk aansluitend aan bestaande opgaande (beplantings)structuren
	Energiemaatregelen op essen uitgesloten
	Behoud schaal van het landschap: volgen van verkavelingsstructuur, de verhouding van het landschap en de kavelgrenzen.
	Mitigerende maatregelen sluiten aan bij structuur en karakteristiek van het bestaande landschap.
	Minimale impact op het landschap: acupunctuur/puntsgewijze implementatie.

Toepassing van de landschapsstrategie: Aanpassen	
Oude zand-ontginning	Kleine tot middelgrote zonneparken die zijn ingepast binnen verkavelingsstructuur.
	Daar waar landschappelijke kwaliteiten/ identiteit is verdwenen kunnen kleine of mid-delgrote zonneparken worden ingezet voor landschapsherstel
	Zoveel mogelijk aansluitend aan bestaande opgaande (beplantings)structuren of nieuwe passende structuren introduceren.
	Energiemaatregelen op essen uitgesloten

Toepassing van de landschapsstrategie: Transformeren	
Oude zand-ontginning	Geen ruimte voor transformatie strategie

Figuur 29 **Onderstaand figuur toont een schetsmatig voorbeeld van ingepaste zonneparken in het landschaps-type: Oude zandontginningen. Bron: concept-RES**

11.3.4 *Peelkernontginningen*

Toepassing van de landschapsstrategie: Inpassen	
Peelkern-ontginning	De grote en open schaal van het landschap wordt behouden door zonneparken te spreiden van elkaar.
	De rationele structuren worden gevolgd door zonneparken in te passen binnen één of enkele kavelgrenzen. Kavelgrenzen blijven zichtbaar en intact waardoor grootschalige zonneparken beter mogelijk zijn dan kleine zonneparken.
	Zonneparken volgen de hoofdstructuren van het landschap en passen qua verhouding bij het landschap.
	Zonneparken worden bij voorkeur geplaatst aangrenzend aan natuurgebieden en (opgaande) landschappelijke elementen zoals bomenlanen.
	Minimale impact op het landschap: acupunctuur/puntsgewijze implementatie.

Toepassing van de landschapsstrategie: Aanpassen	
Peelkern-ontginning	De grote en open schaal van het landschap wordt (deels) behouden door zonneparken in kleine groepen te concentreren of in kleine mate te spreiden.
	De rationele structuren worden gevolgd door zonneparken in te passen binnen de kavelgrenzen. Kavelgrenzen blijven zichtbaar.
	Zonneparken volgen de hoofdstructuren van het landschap en passen qua verhouding bij het landschap.
	Zonneparken worden bij voorkeur geplaatst aangrenzend aan natuurgebieden en (opgaande) landschappelijke elementen zoals bomenlanen of zorgen voor een nieuwe passende structuur.

Toepassing van de landschapsstrategie: Transformeren	
Peelkern-ontginning	De open schaal van het landschap verdwijnt grotendeels door zonneparken in grote groepen te concentreren. Agrarisch medegebruik tussen de zonneparken.
	De huidige rationele structuren worden zoveel mogelijk gevolgd en blijven nog deels intact.

Figuur 30 **Onderstaand figuur toont een schetsmatig voorbeeld van ingepaste zonneparken in het landschapstype: Peelkernontginningen. Bron: concept-RES**

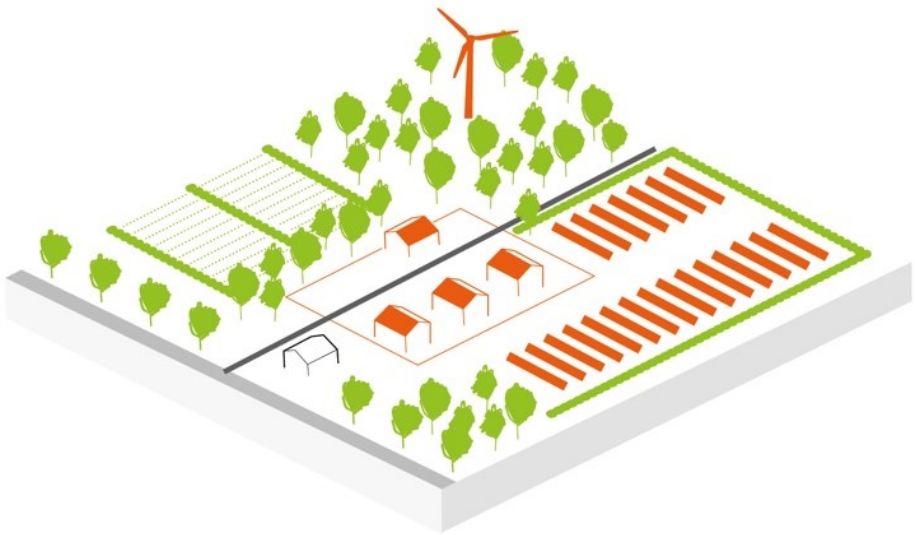

11.3.5 *Peelrandontginningen*

Toepassing van de landschapsstrategie: Inpassen	
Peelrand-ontginning	Kleinere tot middelgrote zonneparken die zijn ingepast binnen de (kleinschalige) verkavelingsstructuur
	De rationele structuren worden gevolgd door zonneparken in te passen binnen één of enkele kavelgrenzen. Kleinschalige kavelgrenzen blijven zichtbaar en intact.
	Zonneparken volgen de hoofdstructuren van het landschap en passen qua verhouding bij het landschap.
	Zonneparken worden bij voorkeur geplaatst aangrenzend aan natuurgebieden en (opgaande) landschappelijke elementen zoals bomenlanen.
	Minimale impact op het landschap: acupunctuur/puntsgewijze implementatie.

Toepassing van de landschapsstrategie: Aanpassen	
Peelrand-ontginning	Kleine tot middelgrote zonneparken die zijn ingepast binnen verkavelingsstructuur.
	Daar waar landschappelijke kwaliteiten/ identiteit is verdwenen kunnen kleine of middelgrote zonneparken worden ingezet voor landschapsherstel
	Zoveel mogelijk aansluitend aan bestaande opgaande (beplantings)structuren en/of nieuwe (kleinschalige) passende structuren introduceren of het terugbrengen van de kleinschalige structuren.

Toepassing van de landschapsstrategie: Transformeren	
Peelrand-ontginning	Geen ruimte voor transformatie strategie.

11.3.6 *Urbane Gebieden*

Toepassing van de landschapsstrategie: Inpassen	
Urbane gebieden	Kleinere zonneparken mits ingepast binnen verkavelingsstructuur tussen de bedrijven.
	Zonneparken alleen op grotere restruimtes

Toepassing van de landschapsstrategie: Aanpassen	
Urbane gebieden	Geen ruimte voor strategie aanpassen.

Toepassing van de landschapsstrategie: Transformeren	
Urbane gebieden	Geen ruimte voor transformatie strategie.

Zie ook paragraaf 8.2.2 voor nadere toelichting over urbane gebieden.

11.4 Landschapsstrategieën bij de cultuurhistorisch waardevolle landschappen

De hoofdlandschapstypen-zon worden anders beoordeeld wanneer deze binnen de cultuurhistorisch waardevolle landschappen (CHW-landschappen) van de provincie Noord Brabant behoren. De provincie wil in deze gebieden de cultuurhistorische waarden verder ontwikkelen, beschermen en toeristisch-recreatief ontsluiten. Het doel van de bescherming is dat de wezenlijke kenmerken en waarden van die gebieden blijven behouden. En dat ontwikkelingen hiermee rekening houden zodat de waarden en kenmerken niet worden aangetast.

Om deze gebieden en ook de historische kwaliteiten te beschermen, is het belangrijk om nieuwe ontwikkelingen, waaronder die van zonne-energie, goed in te passen. Om passende maatregelen te treffen, zal gebied specifiek moeten worden bekeken wat de draagkracht van het landschap is. Het past niet binnen het detailniveau van het planMER om hier richtlijnen voor op te stellen .

Wel kan er in zekere zin rekening worden gehouden met (landschappelijke) bedreigingen die zonneparken met zich meebrengen. Met name als het gaat om het beschermen van het cultuurhistorische verleden en de toeristisch-recreatieve waarden van de gebieden is het niet wenselijk dat in alle CHW-landschappen zonneparken worden gerealiseerd.

Landschapsstrategie ‘Transformeren’ wordt uitgesloten in de cultuurhistorisch waardevolle landschappen.

Voor de strategieën ‘Inpassen’ en ‘Aanpassen’ geldt dat deze wel kunnen worden toegepast binnen de CHW-landschappen. Daarbij is het belangrijk dat er zorgvuldig naar de karakteristieken van de CHW-landschappen wordt gekeken. Zonneparken dienen goed te worden ingepast om het cultuurhistorische verleden en de toeristisch-recreatieve waarden te beschermen of versterken.

Hoofdstuk 12 Draagkracht

Aan de hand van verschillende steekproefsgewijze voorbeeldinpassingen is berekend hoeveel zonneparken er per strategie in de verschillende hoofdlandschapstypen-zon passen. Er is gekeken naar gebied van één vierkante kilometer. Deze grootte geeft een beeld van het hoofdlandschapstype-zon en de daarbij behorende karakteristieken en schaalgrootte. De invulling is gedaan aan de hand van de beschreven inpassingsaspecten en ontwerpprincipes van de landschapsstrategieën per hoofdlandschapstype-zon en de toepasbare type-grootte aan zonneparken. Bij elke inpassing is dus rekening gehouden met de karakteristieken en ruimtelijke kwaliteiten van de hoofdlandschapstypen-zon.
Uitkomst hiervan is de 'draagkracht' van het landschap. Kortgezegd is dit het percentage van een bepaald gebied dat ingezet kan worden voor zonneparken zonder dat de landschappelijke karakteristiek verloren gaat.

12.1 Draagkracht per hoofdlandschapstype-zon

Aan de hand van steekproefsgewijze voorbeeldinpassingen kan er een algemene berekening worden gemaakt van de soortelijke draagkracht per hoofdlandschapstype.-zon. Hieronder worden per hooflandschapstype-zon de voorbeeldinpassingen weergegeven.

12.1.1 *Beekdalenlandschap*

Figuur 31 en Figuur 32 geven fictieve voorbeeldinpassingen weer van zonneparken binnen het beekdalenlandschap in de MRE. Ter indicatie is er een rechthoek van één vierkante kilometer in de kaart getekend. Voor het beekdalenlandschap geldt alleen de landschapsstrategie: *Aanpassen (oranje).* Ook worden er alleen '*Zonneparken Type 1 klein'* zonneparken toegepast. Bij de fictieve voorbeeldinpassing is gekeken naar beekdallandschappen binnen de MRE. Verder gelden de volgende inpassingsaspecten en ontwerpprincipes voor de fictieve voorbeeldinpassing van zonneparken in het beekdalenlandschap:

Aanpassen

Kleinere zonneparken die zijn ingepast binnen verkavelingsstructuur.
Daar waar landschappelijke kwaliteiten of identiteit is verdwenen, kunnen kleine grootschalige zonneparken worden ingezet voor landschapsherstel. (landschapsherstel van de beekdalen) '*meer ruimte moet worden gezocht voor klimaatadaptatie binnen beekdalen'*
Zoveel mogelijk aansluitend aan bestaande opgaande (beplantings)structuren of nieuwe passende structuren introduceren.

Figuur 31 **Fictieve voorbeeldinpassing (1) van zonneparken binnen het beekdalenlandschap in de MRE.**

Figuur 32 **Fictieve voorbeeldinpassing (2) van zonneparken binnen het beekdalenlandschap in de MRE.**

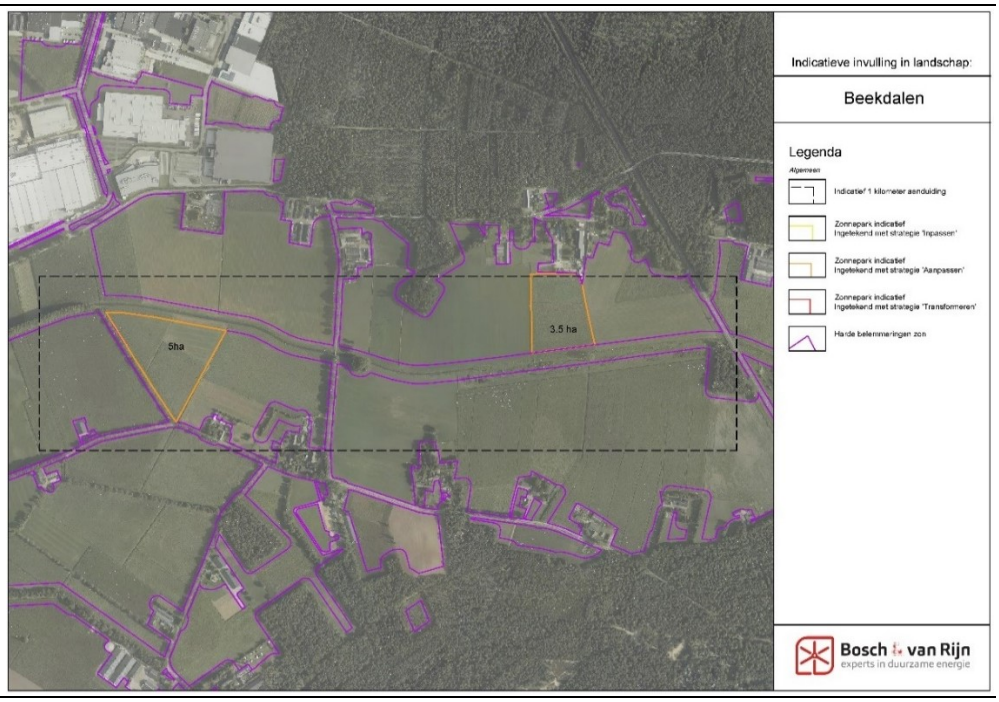

12.1.2 *Jonge zandontginningen*

Figuur 33 en Figuur 34 geven fictieve voorbeeldinpassingen weer van zonneparken binnen het jonge zandontginningen-landschap in de MRE. Voor de jonge zandontginningen gelden alle landschapsstrategieën: *Inpassen (geel), Aanpassen (geel + oranje)* en *Transformeren (geel + oranje + rood).* Ter indicatie is er een vierkant van één vierkante kilometer in de kaart getekend. Er worden alleen '*Zonneparken Type*

2 middel' en '*Zonneparken Type 3 groot'* zonneparken toegepast. De volgende inpassingsaspecten en ontwerpprincipes gelden voor de fictieve voorbeeldinpassing van zonneparken in de jonge zandontginningen:

Inpassen

De grote en open schaal van het landschap wordt behouden door zonneparken te spreiden van elkaar.
De rationele structuren worden gevolgd door zonneparken in te passen binnen één of enkele kavelgrenzen. Kavelgrenzen blijven zichtbaar en intact waardoor grootschalige zonneparken mogelijk zijn maar geen kleine zonneparken.
Zonneparken volgen de hoofdstructuren van het landschap en passen qua verhouding bij het landschap.
Zonneparken worden bij voorkeur geplaatst aangrenzend aan natuurgebieden en (opgaande) landschappelijke elementen zoals bomenlanen.
Minimale impact op het landschap: acupunctuur/puntsgewijze implementatie.

Aanpassen

De grote en open schaal van het landschap wordt (deels) behouden door zonneparken in kleine groepen te concentreren of in kleine mate te spreiden.
De grote en open schaal van het landschap wordt (deels) behouden door zonneparken in kleine groepen te concentreren of in kleine mate te spreiden.
Zonneparken volgen de hoofdstructuren van het landschap en passen qua verhouding bij het landschap.
Zonneparken worden bij voorkeur geplaatst aangrenzend aan natuurgebieden en (opgaande) landschappelijke elementen zoals bomenlanen of zorgen voor een nieuwe passende structuur.

Transformeren

De open schaal van het landschap verdwijnt grotendeels door zonneparken in grote groepen te concentreren. Agrarisch medegebruik tussen de zonneparken.
De huidige rationele structuren worden zoveel mogelijk gevolgd.

Figuur 33 **Fictieve voorbeeldinpassing (1) van zonneparken binnen de jonge zandontginningen in de MRE.**

Figuur 34 **Fictieve voorbeeldinpassing (2) van zonneparken binnen de jonge zandontginningen in de MRE.**

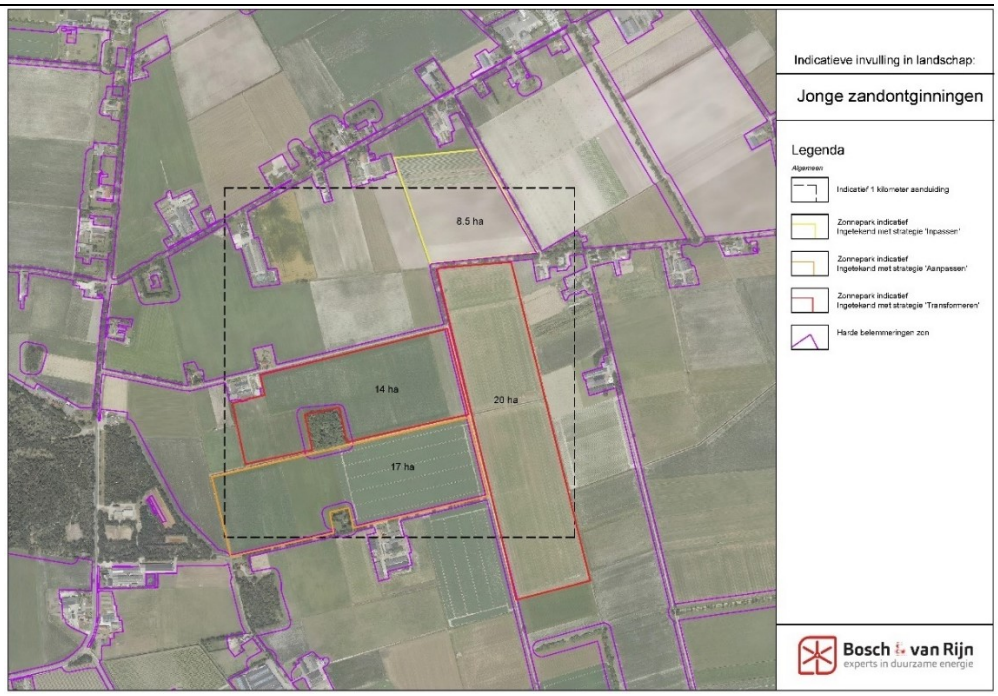

12.1.3 *Oude zandontginningen*

Figuur 35 en Figuur 36 geven fictieve voorbeeldinpassingen weer van zonneparken binnen het oude zandontginningen-landschap in de MRE. Voor de oude zandontginningen gelden de landschapsstrategieën: *Inpassen (geel)* en *Aanpassen (geel + oranje).* Ter indicatie is er een vierkant van één vierkante kilometer in de kaart getekend. Er worden alleen '*Zonneparken Type 1 klein'* en '*Zonneparken Type 2 middel'* zonneparken toegepast. Verder gelden de volgende inpassingsaspecten en

ontwerpprincipes voor de fictieve voorbeeldinpassing van zonneparken in de jonge zandontginningen:

Inpassen

Kleinere tot middelgrote zonneparken die zijn ingepast binnen verkavelingsstructuur
Zoveel mogelijk aansluitend aan bestaande opgaande (beplantings)structuren
Energiemaatregelen op essen uitgesloten
Behoud schaal van het landschap: volgen van verkavelingsstructuur, de verhouding van het landschap en de kavelgrenzen.
Mitigerende maatregelen sluiten aan bij structuur en karakteristiek van het bestaande landschap.
Minimale impact op het landschap: acupunctuur/puntsgewijze implementatie.

Aanpassen

Kleine tot middelgrote zonneparken die zijn ingepast binnen verkavelingsstructuur.
Daar waar landschappelijke kwaliteiten/ identiteit is verdwenen kunnen kleine of middelgrote zonneparken worden ingezet voor landschapsherstel
Zoveel mogelijk aansluitend aan bestaande opgaande (beplantings)structuren of nieuwe passende structuren introduceren.
Energiemaatregelen op essen uitgesloten

Figuur 35 **Fictieve voorbeeldinpassing (1) van zonneparken binnen de oude zandontginningen in de MRE.**

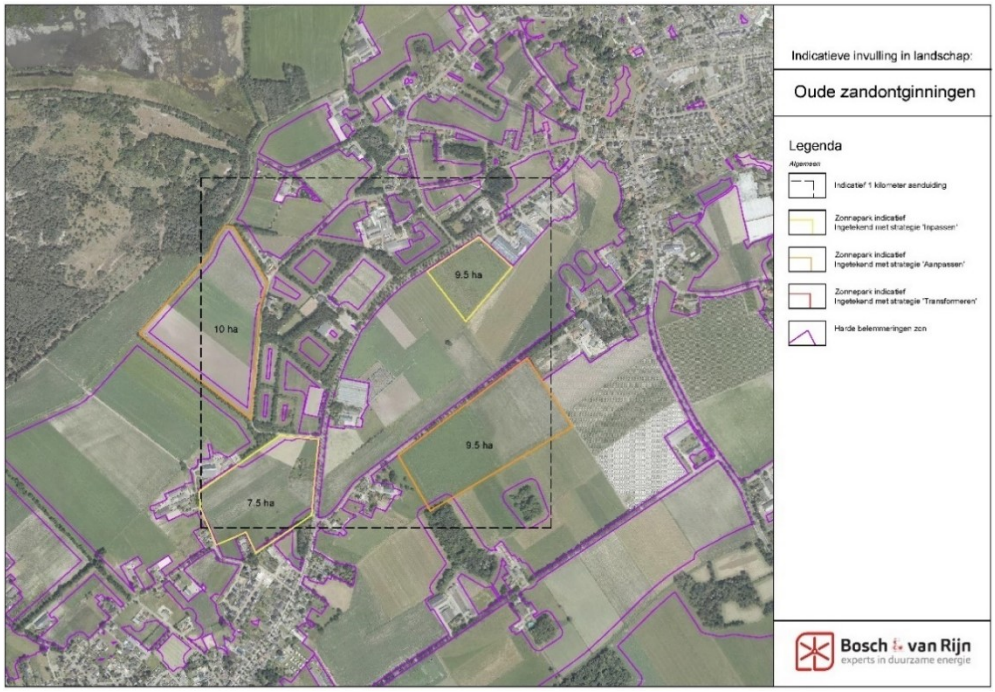

Figuur 36 **Fictieve voorbeeldinpassing (2) van zonneparken binnen de oude zandontginningen in de MRE.**

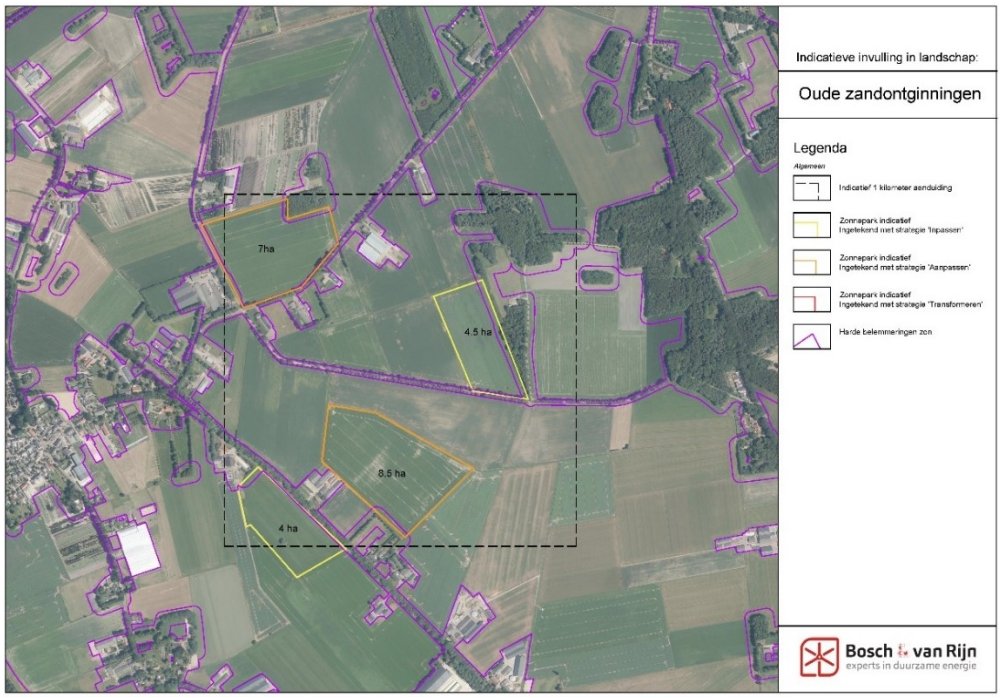

12.1.4 *Peelkernlandschap*

Figuur 37 en Figuur 38 geven fictieve voorbeeldinpassingen weer van zonneparken binnen het peelkernlandschap in de MRE. Voor het peelkernlandschap gelden alle landschapsstrategieën: *Inpassen (geel), Aanpassen (geel + oranje)* en *Transformeren (geel + oranje + rood).* Ter indicatie is er een vierkant van één vierkante kilometer in de kaart getekend. Er worden alleen '*Zonneparken Type 2 middel'* en '*Zonneparken Type 3 groot'* zonneparken toegepast. Verder gelden de volgende inpassingsaspecten en ontwerpprincipes voor de fictieve voorbeeldinpassing van zonneparken in de peelkernlandschappen:

Inpassen

De grote en open schaal van het landschap wordt behouden door zonneparken te spreiden van elkaar.
De rationele structuren worden gevolgd door zonneparken in te passen binnen één of enkele kavelgrenzen. Kavelgrenzen blijven zichtbaar en intact waardoor grootschalige zonneparken beter mogelijk zijn dan kleine zonneparken.
Zonneparken volgen de hoofdstructuren van het landschap en passen qua verhouding bij het landschap.
Zonneparken worden bij voorkeur geplaatst aangrenzend aan natuurgebieden en (opgaande) landschappelijke elementen zoals bomenlanen.
Minimale impact op het landschap: acupunctuur/puntsgewijze implementatie.

Aanpassen

De grote en open schaal van het landschap wordt (deels) behouden door zonneparken in kleine groepen te concentreren of in kleine mate te spreiden.
De rationele structuren worden gevolgd door zonneparken in te passen binnen de kavelgrenzen. Kavelgrenzen blijven zichtbaar.
Zonneparken volgen de hoofdstructuren van het landschap en passen qua verhouding bij het landschap.

Zonneparken worden bij voorkeur geplaatst aangrenzend aan natuurgebieden en (opgaande) landschappelijke elementen zoals bomenlanen of zorgen voor een nieuwe passende structuur.

Transformeren

De open schaal van het landschap verdwijnt grotendeels door zonneparken in grote groepen te concentreren. Agrarisch medegebruik tussen de zonneparken.
De huidige rationele structuren worden zoveel mogelijk gevolgd en blijven nog deels intact.

Figuur 37 **Fictieve voorbeeldinpassing (1) van zonneparken binnen het peelkernlandschap in de MRE.**

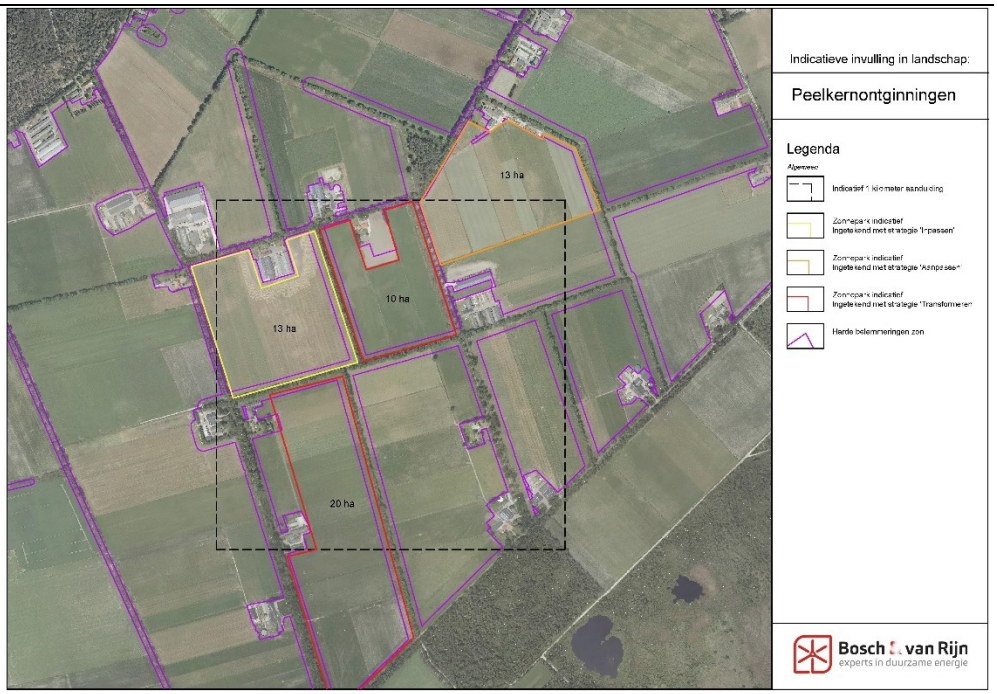

Figuur 38 Fictieve voorbeeldinpassing (2) van zonneparken binnen het peelkernlandschap in de MRE.

12.1.5 *Peelrandlandschap*

Figuur 39 en Figuur 40 geven fictieve voorbeeldinpassingen weer van zonneparken binnen het peelrandlandschap in de MRE. Voor het peelrandlandschap gelden de landschapsstrategieën: *Inpassen (geel)* en *Aanpassen (geel + oranje).* Ter indicatie is er een vierkant van één vierkante kilometer in de kaart getekend. Er worden alleen '*Zonneparken Type 1 klein'* en '*Zonneparken Type 2 middel'* zonneparken toegepast. Verder gelden de volgende inpassingsaspecten en ontwerpprincipes voor de fictieve voorbeeldinpassing van zonneparken in het peelrandlandschap:

Inpassen

Kleinere tot middelgrote zonneparken die zijn ingepast binnen de (kleinschalige) verkavelingsstructuur
De rationele structuren worden gevolgd door zonneparken in te passen binnen één of enkele kavelgrenzen. Kleinschalige kavelgrenzen blijven zichtbaar en intact.
Zonneparken volgen de hoofdstructuren van het landschap en passen qua verhouding bij het landschap.
Zonneparken worden bij voorkeur geplaatst aangrenzend aan natuurgebieden en (opgaande) landschappelijke elementen zoals bomenlanen.
Minimale impact op het landschap: acupunctuur/puntsgewijze implementatie.

Aanpassen

Kleine tot middelgrote zonneparken die zijn ingepast binnen verkavelingsstructuur.
Daar waar landschappelijke kwaliteiten/ identiteit is verdwenen kunnen kleine of middelgrote zonneparken worden ingezet voor landschapsherstel
Zoveel mogelijk aansluitend aan bestaande opgaande (beplantings)structuren en/of nieuwe (kleinschalige) passende structuren introduceren/ het terugbrengen van de kleinschalige structuren.

Figuur 39 **Fictieve voorbeeldinpassing (1) van zonneparken binnen het peelrandlandschap in de MRE.**

Figuur 40 **Fictieve voorbeeldinpassing (2) van zonneparken binnen het peelkernlandschap in de MRE.**

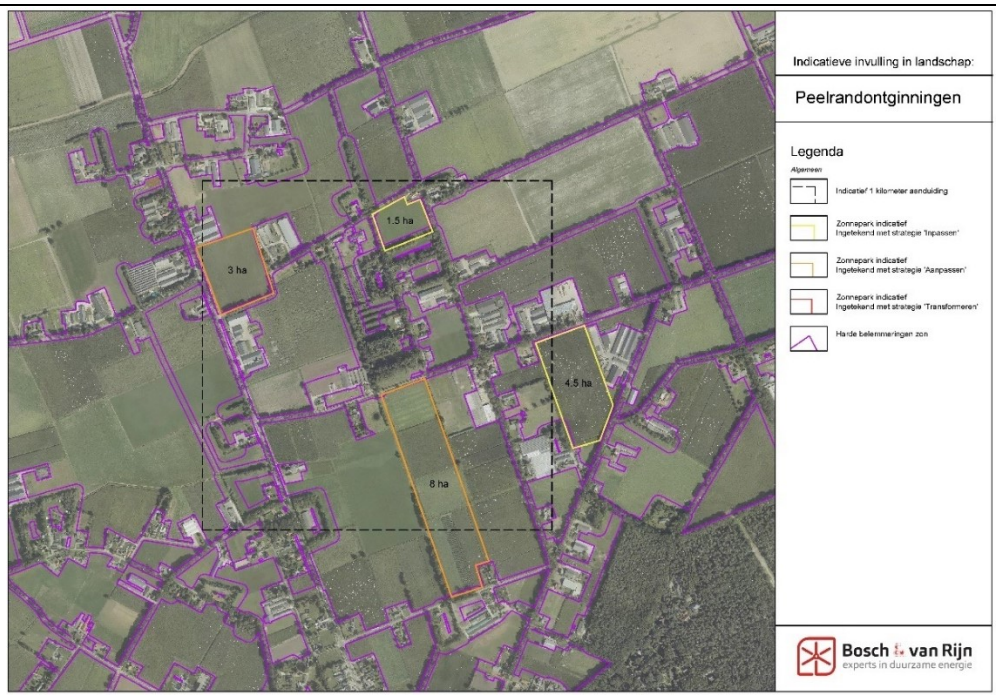

12.1.6 *Urbane Gebieden*

Voor de urbane gebieden geldt de landschapsstrategie: *Inpassen.* Er worden alleen '*Zonneparken Type 1 klein'* zonneparken toegepast.'

Urbane gebieden zijn dermate klein en verschillend dat inpassingsaspecten en ontwerpprincipes zoals zijn ontwikkeld bij de andere landschapstypen niet van toegevoegde waarden zijn.

De invulling van het aantal zonneparken binnen urbane gebieden is gedaan aan de hand van steekproefsgewijze metingen, maar daarvan is geen gemiddelde berekend. De voorbeeldinpassingen van urbane gebieden zijn namelijk te onregelmatig om daadwerkelijk als een standaard/ voorbeeld te kunnen fungeren. Daarom is op basis van schattingen een gemiddeld getal gekozen. Deze is als volgt:

Het planMER gaat uit van drie zonneparken per vierkante kilometer in de urbane gebieden.

De impact van dit getal is over de gemiddelde aantallen van de hele MRE extreem laag aangezien het onbelemmerd oppervlak van de urbane gebieden heel klein is.

12.2 Draagkracht in cultuurhistorisch waardevolle landschappen

Inpassing of aanpassen van cultuurhistorisch waardevolle landschappen, omwille van het ontwikkelen van zonneparken, moet met extra voorzichtigheid worden toegepast. Er moet voldoende ruimte blijven voor andere ontwikkelingen die kunnen bijdragen aan het beschermen of versterken van het cultuurhistorische verleden en de toeristisch-recreatieve waarden.

De draagkracht binnen cultuurhistorisch waardevolle landschappen wordt daarom met 25% verlaagd ten opzichte van de hierboven berekende getallen.

De omvang van zonneparken binnen de CHW-landschappen blijft gelijk omdat er met de strategieën 'inpassing' en 'aanpassen' al wordt gekeken naar passende zonneparken die de karakteristieken van het landschap niet aantasten of juist versterken. Het past daarom niet om hier bijvoorbeeld kleinere zonneparken toe te passen. Deze kunnen dan door middel van mitigerende maatregelen juist voor een andere (mogelijk niet gewenste) structuur zorgen.

12.3 Draagkracht samengevat

De beschrijving per landschapstype is in onderstaande tabel samengevat.

Tabel 9 **Aantal zonneparken per vierkante kilometer aangegeven per landschapsstrategie.**

Aantal zonneparken per landschapsstrategie (per km2)			
	Inpassen	**Aanpassen**	**Transformeren**
Beekdalen	✗	2	✗
Jonge zandontginning	1	2	4
Oude zandontginning	2	4	✗
Peelkernontginning	1	2	4
Peelrandontginning	2	4	✗
Urbane gebieden	3*	✗	✗

✗ *= Niet toepasbaar*

** De invulling van het aantal zonneparken binnen urbane gebieden is gedaan aan de hand van steekproefsgewijze metingen. De aantallen zijn echter niet representatief voor alle urbane gebieden. Urbane gebieden zijn namelijk te onregelmatig aanwezig in het landschap om aan de hand van een aantal steekproefsgewijze voorbeeldinpassingen exacte cijfers te geven over het aantal zonneparken per km². Het gekozen aantallen (3) is op basis van schattingen. De impact van dit getal is over de gemiddelde aantallen van de hele MRE zeer laag.*

De combinatie van het aantal zonneparken (Tabel 9) en de gemiddelde grootte van die zonneparken (Tabel 7) leidt samen tot de draagkracht per landschapstype per landschapsstrategie.

Tabel 10 **Draagkracht per landschapstype en per landschapsstrategie.**

Landschapstype	Opp. gemiddeld zonnepark				Aantal zonneparken per 100 ha (=km²)			Draagkracht		
	klein (ca. 3 ha.)	middel (ca. 10 ha.)	groot (ca. 20 ha.)	gem. opp. (ha.)	Inpassen	Aanpassen	Transformeren	Inpassen	Aanpassen	Transformeren
Beekdalen	✓	✗	✗	3	✗	2	✗	✗	6%	✗
Jonge Zandontginning	✗	✓	✓	15	1	2	4	15%	30%	60%
Oude Zandontginning	✓	✓	✗	6,5	2	4	✗	13%	26%	✗
Peelkernontginning	✗	✓	✓	15	1	2	4	15%	30%	60%
Peelrandontginning	✓	✓	✗	6,5	2	4	✗	13%	26%	✗
Urbane gebieden	✓	✗	✗	3	3	✗	✗	9%	✗	✗

Hoofdstuk 13 Zoekgebieden

Figuur 41 geeft de kaart van alle zoekgebieden weer met daarin de hoofdlandschapstypen-zon. Tevens staan de cultuurhistorische waardevolle landschappen aangegeven. De zoekgebieden uit de concept-RES, waarin het onbelemmerd oppervlak van de hoofdlandschapstype-zon wordt weergegeven, worden de 'Zoekgebieden-zon' genoemd.

Figuur 41 **De zoekgebieden-zon uit de Concept-RES met de hoofdlandschapstypen-zon.**

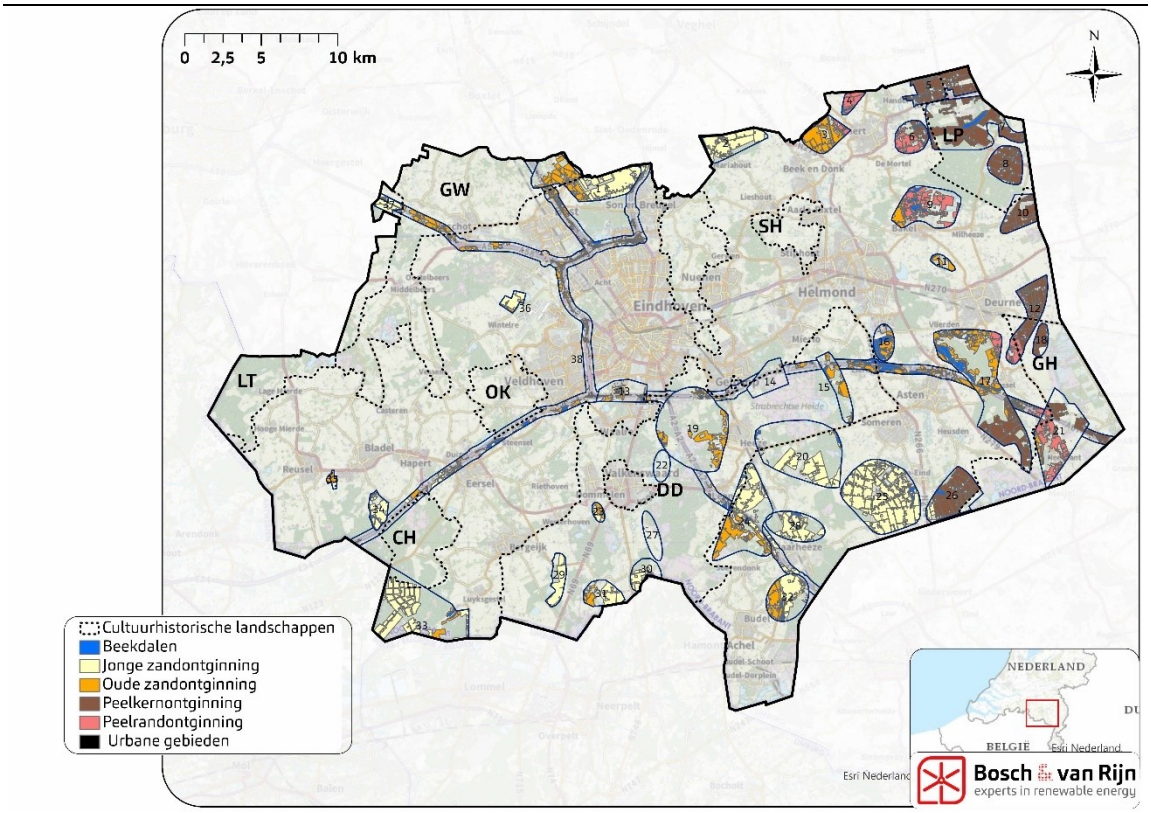

In totaal zijn er 38 zoekgebieden-zon. Ze bevinden zich voornamelijk aan de oost- en zuidzijde van de MRE. De jonge ontginningen (de landschapstypen jonge zandontginningen en peelkernlandschap) zijn gezamenlijk de meest voorkomende hoofdlandschapstypen-zon binnen alle zoekgebieden-zon. De oppervlakten van de hoofdlandschapstypen-zon (dus het onbelemmerd gebied) binnen de zoekgebieden-zon variëren van ca. 1 hectare t/m ca. 1340 ha.

Binnen zoekgebied-zon 22 is geen hoofdlandschapstype-zon aanwezig. Zoekgebied-zon 27 telt slechts ca. 1 hectare. Doordat het onbelemmerd oppervlak binnen deze zoekgebieden-zon te klein of helemaal afwezig is, worden deze twee zoekgebieden-zon niet meegenomen tijdens de beoordeling.

Enkele zoekgebieden liggen geheel in het een Cultuurhistorisch Waardevol Landschap (CHW-landschap). Andere zoekgebieden vallen gedeeltelijk of helemaal buiten de CHW-landschappen. Tabel 11 geeft weer wat de totale grootte is aan onbelemmerd oppervlak binnen de zoekgebieden. Daarnaast geeft de tabel weer welk percentage van het onbelemmerd oppervlak binnen een CHW-landschap ligt. Tevens wordt weergegeven hoeveel procent van het onbelemmerd oppervlak binnen elke zoekgebied valt onder de verschillende hoofdlandschapstypen-zon.

Tabel 11 **Hoofdlandschapstypen-zon per zoekgebied-zon.**

Zoek-gebied	Totale grootte zoekge-bied (ha)	Percentage in CHW landschap	BD	JZ	OZ	PK	PR	UG
1	741	29%	0%	61%	39%	0%	0%	0%
2	377	0%	1%	99%	0%	0%	0%	0%
3	342	0%	1%	0%	90%	0%	*9%*	0%
4	117	0%	7%	0%	0%	0%	*93%*	0%
5	488	45%	3%	0%	0%	97%	0%	0%
6	251	0%	7%	0%	0%	29%	*64%*	0%
7	701	95%	6%	0%	0%	94%	0%	0%
8	355	100%	0%	0%	0%	100%	0%	0%
9	464	0%	12%	0%	17%	1%	*70%*	0%
10	269	0%	0%	0%	0%	100%	*0%*	0%
11	49	0%	8%	0%	92%	0%	0%	0%
12	520	31%	0%	0%	0%	77%	*23%*	0%
13	32	5%	22%	0%	78%	0%	0%	0%
14	4	0%	0%	0%	100%	0%	0%	0%
15	131	100%	9%	3%	89%	0%	0%	0%
16	153	0%	50%	0%	50%	0%	0%	0%
17	1105	0%	13%	0%	40%	42%	*6%*	0%
18	119	100%	0%	0%	0%	100%	0%	0%
19	281	94%	7%	0%	88%	0%	0%	*6%*
20	433	3%	5%	95%	0%	0%	0%	0%
21	460	94%	0%	0%	8%	29%	*63%*	0%
22	0	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
23	58	100%	0%	54%	46%	0%	0%	0%
24	691	9%	5%	56%	39%	0%	0%	0%
25	1340	0%	2%	98%	0%	0%	0%	0%
26	560	0%	3%	8%	0%	89%	0%	0%
27	1	100%	0%	33%	67%	0%	0%	0%
28	290	0%	7%	93%	0%	0%	0%	0%
29	181	100%	2%	98%	0%	0%	0%	0%
30	91	100%	3%	96%	1%	0%	0%	0%
31	198	100%	1%	68%	31%	0%	0%	0%
32	408	0%	6%	56%	37%	0%	0%	*1%*
33	624	1%	2%	88%	9%	0%	0%	0%
34	146	0%	8%	92%	0%	0%	0%	0%
35	40	0%	0%	28%	72%	0%	0%	0%
36	110	0%	0%	87%	13%	0%	0%	0%
37	95	0%	0%	99%	1%	0%	0%	0%
38	1187	29%	18%	14%	59%	6%	*3%*	*1%*

** Beekdalenlandschap (BD), Jonge zandontginningen (JZ), Oude zandontginningen (OZ), Peelkern-landschap (PK), Peelrandlandschap (PR), Urbane Gebieden (UG).*

Hoofdstuk 14 Verdieping effectbeoordeling

14.1 Uitgebreide toelichting beoordelingsmethode

De algemene beoordeling van de beoordelingscriteria per hoofdlandschapstype-zon is gebaseerd op verschillende aspecten. Deze zijn als volgt:

- De algemene score van ruimtelijke kwaliteit per hoofdlandschapstypen-zon zoals weergegeven in Tabel 2. Deze score is kwalitatief meegenomen.
- De beschrijving van kansen en bedreigingen van grootschalige zonneparken op ruimtelijke kwaliteit van hoofdlandschapstypen-zon zoals beschreven in Tabel 5. Deze score is kwalitatief meegenomen.
- Kwalitatieve beoordeling van de impact van zonneparken op de hoofdlandschapstypen-zon op basis van de ruimtelijke beschrijving van de hoofdlandschapstypen.

De beoordeling richt zich op de impact van zonneparken op de landschappelijke eigenschappen van de hoofdlandschapstypen-zon. Ook de mitigerende maatregel 'landschappelijke randen' wordt hierbij meegenomen.

De beoordeling in het MER is op de volgende manier opgebouwd. Eerst wordt een korte beschrijving gegeven van het beoordelingscriterium, waarbij de te beoordelen aspecten worden geconcretiseerd. Vervolgens wordt een vraag aan het beoordelingscriterium gekoppeld. Daarna worden kort de belangrijkste waarden van ruimtelijke kwaliteit benoemd. Daaropvolgend wordt per hoofdlandschapstype-zon een beschrijving gegeven van de beoordelingsaspecten op het betreffende beoordelingscriterium. Aan het eind wordt de score per hoofdlandschapstype-zon weergeven.

Het al dan niet toepassen van één van de drie strategieën is een beleidskeuze die per gebied gemaakt kan worden. De strategieën hebben elk een andere impact op de hoofdlandschapstypen-zon. De inpassingsaspecten en ontwerpprincipes uit paragraaf 11.2, en daarmee ook de bruto draagkrachtberekening, houden daar ook rekening mee. Tevens zijn de belangrijkste negatieve impact aspecten al uitgesloten. Dit is bijvoorbeeld gedaan door op een andere manier om te gaan met de inpassing van zonneparken in cultuurhistorisch waardevol gebied of het uitsluiten van de strategie 'Transformeren' bij beekdalen.
Het past niet in het planMER om een beoordeling te geven aan diverse mogelijke ontwerpkeuzes. Het planMER kijkt objectief naar de impact van zonneparken op het landschap en geeft een algemeen en onderbouwd oordeel over het milieuthema 'Landschap'. Het planMER neemt ook andere milieuthema's in ogenschouw en de thema's moeten gelijkwaardig beoordeeld worden. Er wordt daarom tijdens de beoordeling geen onderscheid gemaakt tussen de drie landschapsstrategieën.

De drie landschapsstrategieën worden buiten beschouwing gelaten tijdens de beoordeling.

Ook worden de drie omvangtypen zonneparken (zie paragraaf 10.3) die zijn ontwikkeld voor de bruto draagkrachtberekening niet meegenomen tijdens de beoordeling. Wel wordt er bij de beoordeling rekening gehouden met de landschappelijke kavelgrootte. Hiervoor geldt hetzelfde als voor de landschapsstrategieën.

De drie omvangtypen zonneparken worden buiten beschouwing gelaten tijdens de beoordeling.

14.2 Score o.b.v. percentage aanwezig cultuurhistorisch waardevol landschap

Om meer rekening te houden dat de waarden en kenmerken van de cultuurhistorisch waardevolle landschappen niet worden aangetast. En om beter aan te sluiten bij het doel om de cultuurhistorische waarden te ontwikkelen en te beschermen, wordt per zoekgebied-zon de eventuele aanwezigheid van cultuurhistorisch waardevolle landschap (CHW-landschap) meegenomen in de beoordeling. Deze data wordt meegenomen bij de beoordeling van het criterium 'cultuurhistorische waarden'.

De aanwezigheid van CHW-landschap binnen een zoekgebied en de impact op de bruto draagkracht zit ook verwerkt in het aantal hectare aan zonneparken dat ingepast kan worden. Dit wordt beschreven in paragraaf 11.4

De extra beoordeling ten aanzien van de impact van zonneparken op cultuurhistorische waarden wordt berekend aan de hand van de eventuele aanwezigheid van CHW-landschap in de zoekgebieden. De hoeveelheid CHW-landschap wordt per zoekgebied in percentage uitgedrukt. Aan verschillende percentagehoogten wordt een beoordeling gekoppeld. De beoordeling is verdeeld in drie categorieën welke te zien zijn in onderstaande Tabel 12.

De algemene score ten aanzien van de percentagehoogte aan cultuurhistorisch waardevolle landschappen is voor alle hoofdlandschapstypen-zon gelijk. Het past niet bij de detailniveau van het planMER om gedetailleerde beoordeling van hoofdlandschapstype-zon binnen specifieke cultuurhistorisch waardevol landschappen te beoordelen.

Voorbeeld I:
Wanneer een zoekgebied bestaat uit alleen het hoofdlandschapstype-zon 'jonge zangontginningen', dan scoort deze volgens de algemene beoordeling op het beoordelingscriterium 'cultuurhistorische waarde' een '0'.
Als dit zoekgebied voor meer dan 50% in één of meerdere cultuurhistorische waardevolle landschappen ligt, dan krijgt deze voor de score 'score o.b.v. percentage aanwezig cultuurhistorisch waardevol landschap' een (- -).
Gemiddeld scoort dit zoekgebied op het criterium 'cultuurhistorische waarde' dan een (-).

Tabel 12 **Algemene score ten aanzien van de percentagehoogte aan cultuurhistorisch waardevolle landschappen in een zoekgebied**

Algemene score t.a.v. het percentage CHW-landschap in een zoekgebied			
	<15%	**15-50%**	**>50%**
Hoofdlandschapstypen-zon binnen zoekgebied in CHW-landschap	0	-	--

14.3 Effectbeoordeling zoekgebieden

De beoordeling is gebaseerd op het percentage van het aantal aanwezige hoofdlandschapstypen-zon per zoekgebied. Wanneer een zoekgebied uit meerdere hoofdlandschapstypen-zon bestaat, dan is het gemiddelde van elke score per hoofdlandschapstype-zon berekend.

De beoordeling van het criterium 'cultuurhistorische waarden' is opgebouwd uit twee scores. Naast de algemene beoordeling van de (gemiddelde) landschapstypen-zon in het zoekgebied, is ook gekeken naar de ligging van het zoekgebied in een cultuurhistorisch waardevol landschap. Uit die twee beoordelingen is een gemiddelde score gekomen die de definitieve score vormt.
De scores op de vijf criteria worden per zoekgebied hieronder in Tabel 13 weergegeven. Zoekgebied 22 en 27 zijn buiten beschouwing gelaten, omdat het onbelemmerd oppervlak in deze gebieden kleiner is dan een gemiddeld zonnepark.

Tabel 13 Beoordeling van de zoekgebieden.

Zoekgebied	Onbelemmerd oppervlak (ha)	Karakteristiek	Bestaande structuren	Cultuurhis. Waarden	Zichtbaarheid	Maat en schaal
1	741	-	0	0	-	+
2	377	-	+	0	-	+
3	342	--	-	-	--	0
4	117	-	0	0	-	0
5	488	-	+	0	0	+
6	251	-	0	0	-	0
7	701	-	+	-	0	+
8	355	-	+	-	0	+
9	464	--	--*	-	-	0
10	269	-	+	0	0	+
11	49	--	-	-	--	0
12	520	-	+	0	0	+
13	32	--	-	-	--	-
14	4	--	-	-	--	0
15	131	--	-	-	--	0
16	153	--	--	--	--	--
17	1105	--	-	-	-	0
18	119	-	+	-	0	+
19	281	--	-	-	--	0
20	433	-	+	0	-	+
21	460	-	-*	-	-	0
22	0	X	X	X	X	X
23	58	-	0	-	-	+
24	691	--	0	-	--	0
25	1340	-	+	0	-	+
26	560	-	+	0	0	+
27	1	--	0	-	--	0
28	290	-	+	0	-	+
29	181	-	+	-	-	+
30	91	-	+	-	-	+
31	198	-	0	-	-	+
32	408	-	0	-	-	0
33	624	-	+	0	-	+
34	146	-	+	0	-	+
35	40	--	-	-	--	0
36	110	-	+	0	-	+
37	95	-	+	0	-	+
38	1187	--	-	-	--	0

** Beoordeling op basis van zoekgebied met veel wijstgronden.*

Hoofdstuk 15 Draagkracht van de zoekgebieden

De rekenmethode is in het MER toegelicht. Onderstaande tabel toont per zoekgebied in detail de berekende aantallen zonneparken en de draagkracht x het onbelemmerde oppervlak.

Tabel 14 De bruto draagkracht van de zoekgebieden op basis van de drie landschapsstrategieën. Aangezien de verwachte energieopbrengst van zonneparken ca. 1 GWh/ha. is kan de onderstaande draagkracht per zoekgebied ook gelezen worden als de opwekpotentie in GWh van dat zoekgebied.

		Inpassen		Aanpassen		Transformeren	
Zoekgebied	**Onbelemmerd oppervlak (ha)**	**Aantal zonneparken**	**Draagkracht (ha.)**	**Aantal zonneparken**	**Draagkracht (ha.)**	**Aantal zonneparken**	**Draagkracht (ha.)**
1	741	9	98	18	197	18	271
2	377	4	56	8	112	15	224
3	342	7	44	14	88	0	0
4	117	2	14	5	29	0	0
5	488	4	63	9	126	17	251
6	251	4	32	8	65	3	44
7	701	5	75	10	153	20	302
8	355	3	40	5	80	11	160
9	464	8	53	17	110	0	2
10	269	3	40	5	81	11	161
11	49	1	6	2	12	0	0
12	520	6	70	12	139	15	221
13	32	0	3	1	7	0	0
14	4	0	0	0	1	0	0
15	131	2	12	4	24	0	2
16	153	2	10	5	24	0	0
17	1105	15	134	32	277	18	275
18	119	1	13	2	27	4	54
19	281	4	24	7	49	0	0
20	433	4	62	8	125	17	248
21	460	6	48	12	96	4	60
22	0	X	X	X	X	X	X
23	58	1	6	1	12	1	14
24	691	9	91	19	184	15	224
25	1340	13	197	27	396	53	788
26	560	5	82	11	164	22	326
27	1	X	X	X	X	X	X
28	290	3	40	6	82	11	162
29	181	1	20	3	40	5	80
30	91	1	10	1	20	3	39
31	198	2	21	4	42	4	61
32	408	5	54	11	109	9	136
33	624	7	90	14	181	22	330
34	146	1	20	3	41	5	81
35	40	1	5	1	11	0	7
36	110	1	16	2	32	4	58
37	95	1	14	2	29	4	56
38	1187	16	121	35	253	9	131
	Totaal:	**155**	**1686**	**324**	**3418**	**318**	**4768**

Hoofdstuk 16 De alternatieven van het planMER

Ten behoeve van het planMER zijn er drie alternatieven opgesteld. In dit hoofdstuk worden de alternatieven beschreven en beoordeeld. Het betreft:

- Energielandschappen
- Spreiding
- Netinpassing

Hieronder volgt een landschappelijke beschrijving, alsmede de beoordeling en de draagkrachtberekening van de alternatieven.

16.1 Beschrijving alternatieven

16.1.1 *Alternatief Energielandschappen*

Figuur 42 Alternatief Energielandschappen

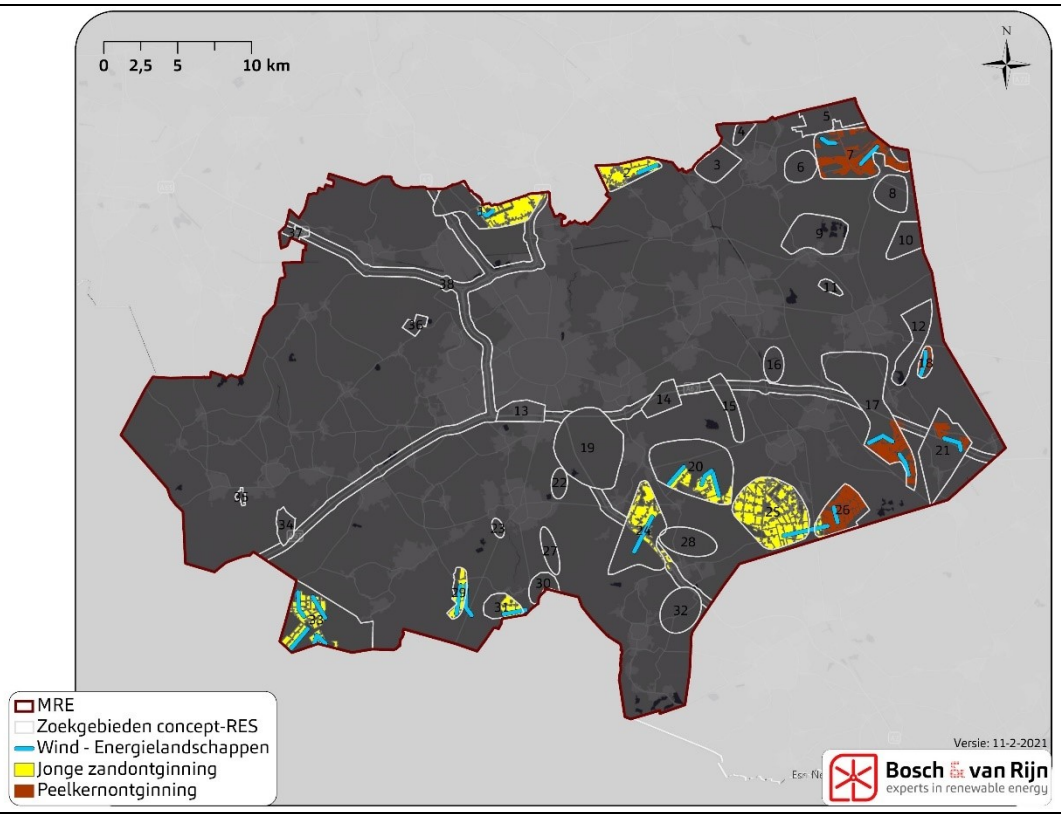

Figuur 42 geeft de zoekgebieden-zon voor het alternatief Energielandschappen weer. In totaal zijn er 13 zoekgebieden-zon binnen het alternatief Energielandschappen. Alleen de jonge ontginningen (waaronder landschapstypen jonge zandontginningen en peelkernontginningen) zijn meegenomen in dit alternatief. De zoekgebieden-zon bevinden zich bijna allemaal aan de noord- en zuidrand van het MRE gebied. De oppervlakten van de hoofdlandschapstypen-zon binnen de zoekgebieden-zon variëren van ca. 133 hectare t/m ca. 1313 ha. Gemiddeld zijn de oppervlakten van de zoekgebieden-zon groter dan bij de andere alternatieven.

Enkele zoekgebieden-zon liggen geheel in een cultuurhistorisch waardevolle landschap (CHW-landschappen). Andere zoekgebieden-zon vallen gedeeltelijk of helemaal buiten de CHW-landschappen.

In Tabel 15 is weergegeven wat de totale grootte is aan onbelemmerd oppervlak binnen de zoekgebieden-zon en hoeveel in percentage van het onbelemmerd oppervlak binnen een CHW-landschap ligt. Verder wordt weergegeven hoeveel procent van het onbelemmerd oppervlak binnen zoekgebieden-zon is onderverdeeld bij de verschillende hoofdlandschapstypen-zon. De hoofdlandschapstypen beekdalen, oude zandontginningen, peelrandontginning en urbane gebieden zijn uitgesloten.

Tabel 15 **Hoofdlandschapstypen-zon per zoekgebied-zon in het alternatief 'energielandschappen'.**

Zoekgebied	Totale grootte zoekgebied (ha)	Percentage in CHW gebied	BD	JZ	OZ	PK	PR	UG
1	452	0%	X	100%	X	0%	X	X
2	374	0%	X	100%	X	0%	X	X
7	660	95%	X	0%	X	100%	X	X
17	459	0%	X	0%	X	100%	X	X
18	119	100%	X	0%	X	100%	X	X
20	414	1%	X	100%	X	0%	X	X
21	133	100%	X	0%	X	100%	X	X
24	386	14%	X	100%	X	0%	X	X
25	1313	0%	X	100%	X	0%	X	X
26	544	0%	X	9%	X	91%	X	X
29	178	100%	X	100%	X	0%	X	X
31	136	100%	X	100%	X	0%	X	X
33	552	2%	X	100%	X	0%	X	X

16.1.2 *Alternatief Spreiding*

In totaal zijn er 25 zoekgebieden-zon binnen het alternatief Spreiding. Deze zijn weergegeven in Figuur 43. Alleen de landschapstypen oude zandontginningen en peelrandontginningen zijn meegenomen in dit alternatief. De zoekgebieden-zon bevinden zich verspreid over het hele MRE gebied. De oppervlakten van de hoofdlandschapstypen-zon binnen de zoekgebieden-zon variëren van ca. 1 hectare t/m ca. 733 ha. Dit alternatief kent het meeste zoekgebieden-zon van de drie alternatieven. Wel zijn er relatief veel kleinere zoekgebieden-zon.

De zoekgebieden-zon 10, 27, 30 en 37 tellen slechts ca. 0 tot 1 hectare aan onbelemmerd oppervlak. Doordat het onbelemmerd oppervlak binnen deze zoekgebieden-zon te klein is, worden deze drie zoekgebieden-zon niet meegenomen tijdens de beoordeling.

Enkele zoekgebieden-zon liggen geheel in een CHW-landschap. Andere zoekgebieden vallen gedeeltelijk of helemaal buiten de CHW-landschappen.

Figuur 43 **Alternatief Spreiding**

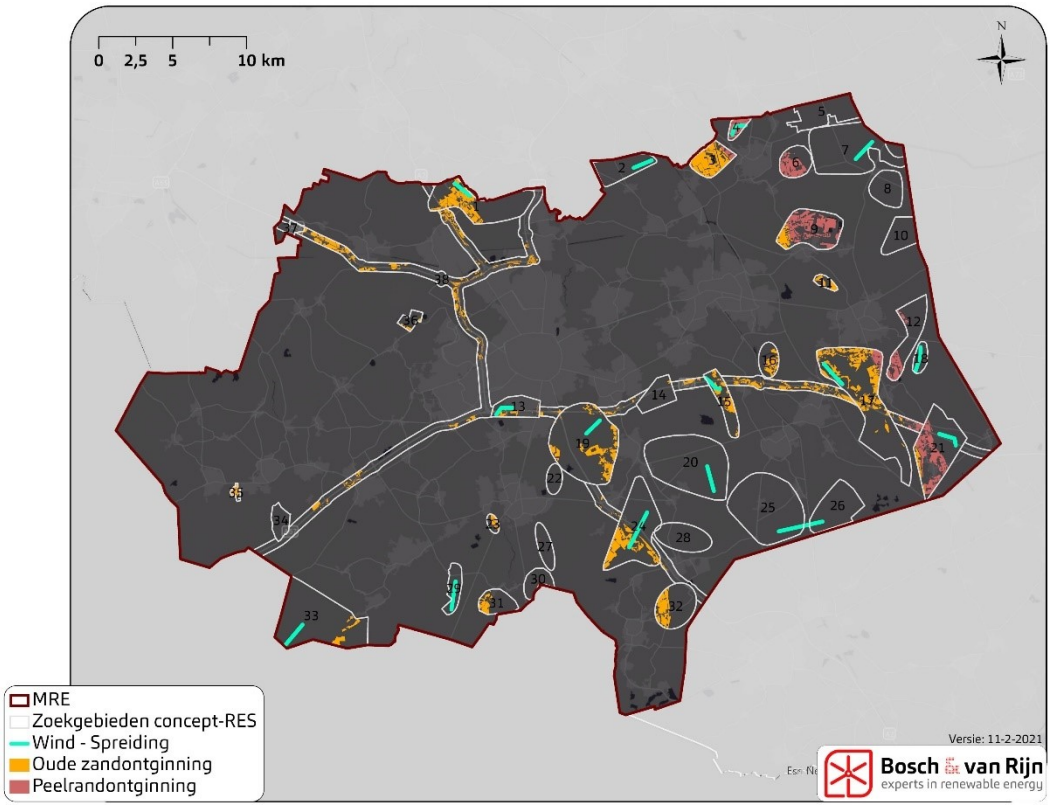

In Tabel 16 is weergegeven wat de totale grootte is aan onbelemmerd oppervlak binnen de zoekgebieden-zon en welk percentage van het onbelemmerd oppervlak binnen een CHW-landschap ligt. Verder wordt weergegeven hoeveel procent van het onbelemmerd oppervlak binnen zoekgebieden-zon is onderverdeeld bij de verschillende hoofdlandschapstypen-zon. De hoofdlandschapstypen-zon beekdalen, jonge zandontginningen, peelkernontginning en urbane gebieden zijn uitgesloten.

Tabel 16 **Hoofdlandschapstypen-zon per zoekgebied zon in het alternatie 'spreiding'.**

Zoek-ge-bied	Totale grootte zoekge-bied (ha)	Percen-tage in CHW ge-bied	BD	JZ	OZ	PK	PR	UG
1	288	74%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
3	337	0%	X	X	91%	X	*9%*	*X*
4	109	0%	X	X	0%	X	*100%*	*X*
6	160	0%	X	X	0%	X	*100%*	*X*
9	405	0%	X	X	20%	X	*80%*	*X*
10	0	0%	X	X	0%	X	*100%*	*X*
11	45	0%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
12	120	32%	X	X	0%	X	*100%*	*X*
13	25	4%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
14	4	0%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
15	116	100%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
16	77	0%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
17	503	0%	X	X	88%	X	*12%*	*X*
19	246	100%	X	X	100%	X	*0%*	*X*

21	327	89%	X	X	12%	X	*88%*	*X*
23	26	100%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
24	270	1%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
27	1	100%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
30	1	100%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
31	61	100%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
32	150	0%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
33	58	0%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
35	29	0%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
36	14	0%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
37	1	0%	X	X	100%	X	*0%*	*X*
38	733	31%	X	X	95%	X	*5%*	*X*

16.1.3 *Alternatief Netinpassing*

Figuur 44 **Alternatief Netinpassing**

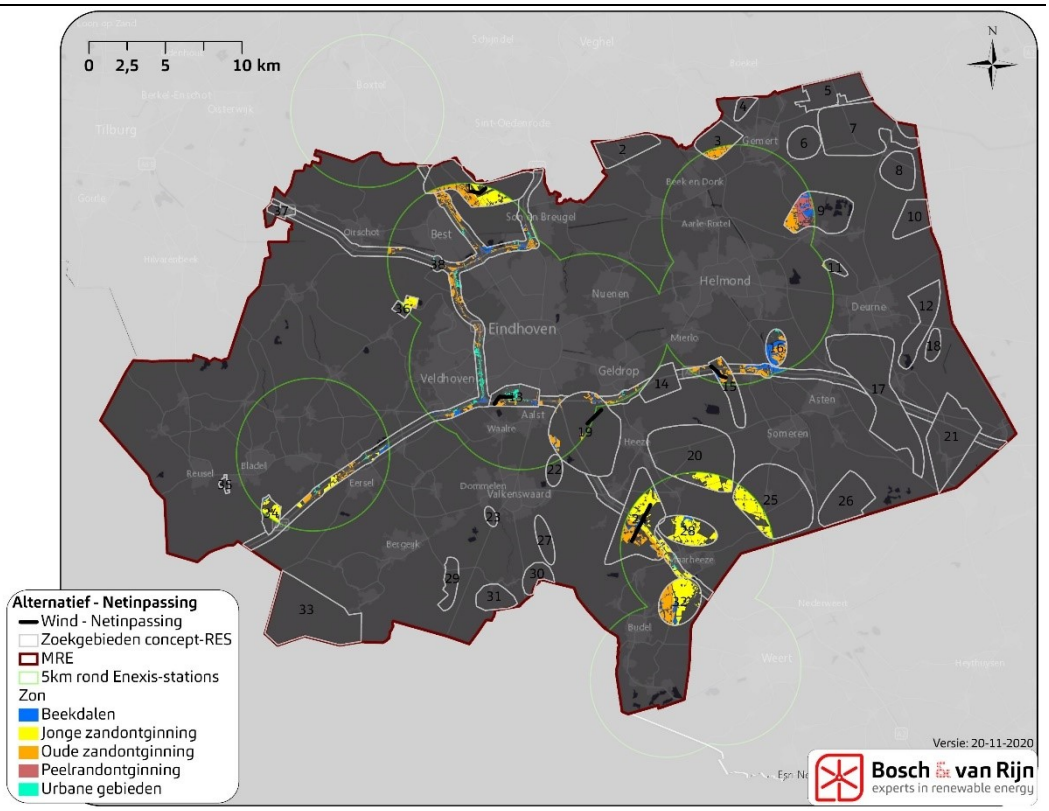

In totaal zijn er 16 zoekgebieden-zon binnen het alternatief Netinpassing. Deze zijn weergegeven in Figuur 44. Alle hoofdlandschapstypen-zon zijn meegenomen binnen dit alternatief. Alleen de hoofdlandschapstypen-zon binnen een straal van 5 kilometer rondom een Enexis-station zijn meegenomen. Dit betekent dat zoekgebieden-zon soms in het geheel, soms gedeeltelijk en soms helemaal niet worden meegenomen binnen dit alternatief. Het overgrote deel van de zoekgebieden-zon ligt in de buurt van stedelijk gebied, omdat daar de meeste Enexis-stations liggen. De oppervlakten van de hoofdlandschapstypen-zon binnen de zoekgebieden-zon variëren van ca. 4 hectare t/m ca. 729 ha.

Slechts twee zoekgebieden-zon liggen geheel in het een CHW-landschap, drie zoekgebieden-zon vallen gedeeltelijk binnen een CHW-landschap en rest ligt buiten de CHW-landschappen.

In Tabel 17 is weergegeven wat de totale grootte is aan onbelemmerd oppervlak binnen de zoekgebieden-zon en welk percentage van het onbelemmerd oppervlak binnen een CHW-landschap ligt. Verder wordt weergegeven hoeveel procent van het onbelemmerd oppervlak binnen zoekgebieden-zon is onderverdeeld bij de verschillende hoofdlandschapstypen-zon.

Tabel 17 **Hoofdlandschapstypen-zon per zoekgebied zon in het alternatief 'netinpassing'.**

Zoekgebied	Totale grootte zoekgebied (ha)	Percentage in CHW-landschap	BD	JZ	OZ	PK	PR	UG
1	284	17%	0%	56%	44%	0%	*0%*	*0%*
3	72	0%	0%	0%	100%	0%	*0%*	*0%*
9	237	0%	18%	0%	34%	0%	*48%*	*0%*
11	4	0%	6%	0%	94%	0%	*0%*	*0%*
13	60	3%	12%	0%	41%	0%	*0%*	*47%*
15	66	100%	17%	0%	83%	0%	*0%*	*0%*
16	158	0%	48%	0%	49%	0%	*0%*	*3%*
19	80	100%	23%	0%	77%	0%	*0%*	*0%*
20	166	0%	0%	100%	0%	0%	*0%*	*0%*
24	380	0%	7%	55%	39%	0%	*0%*	*0%*
25	246	0%	0%	100%	0%	0%	*0%*	*0%*
28	290	0%	7%	93%	0%	0%	*0%*	*0%*
32	404	0%	7%	56%	37%	0%	*0%*	*0%*
34	82	0%	4%	96%	0%	0%	*0%*	*0%*
36	60	0%	0%	93%	7%	0%	*0%*	*0%*
38	729	18%	17%	15%	54%	0%	*0%*	*14%*

16.2 Beoordeling van de alternatieven

De beoordeling van de zoekgebieden-zon per alternatief is gebaseerd op het percentage van het aantal aanwezig hoofdlandschapstypen-zon per zoekgebied. Wanneer een zoekgebied-zon uit meerdere hoofdlandschapstypen-zon bestaat, dan is het gemiddelde daarvan berekend.

De beoordeling van het criterium 'cultuurhistorische waarden' is opgebouwd uit twee scores. Naast de algemene beoordeling van de (gemiddelde) landschapstypen-zon in het zoekgebied-zon, is ook gekeken naar de ligging van het zoekgebied-zon in een cultuurhistorisch waardevol landschap (CHW-landschap). Dit is ook beschreven in pararaaf 14.2. Van die twee beoordelingen is een gemiddelde score berekend, die de definitieve score vormt.

De scores op de vijf criteria worden per zoekgebied zon hieronder weergegeven. Zoekgebied 22 en 27 zijn buiten beschouwing gelaten. In het alternatief 'Spreiding'

worden ook zoekgebieden 10, 27, 30 en 37 buiten beschouwing gelaten zoals toegelicht in paragraaf 16.1.2. De beoordelingen van de alternatieven worden weergegeven in Tabel 18, Tabel 19 en Tabel 20.

16.2.1 *Alternatief Energielandschappen*

Tabel 18 **Beoordeling per zoekgebied-zon van het alternatief 'energielandschappen'.**

Zoek-ge-bied	Totale grootte zoekge-bied (ha)	Karakteris-tiek	Bestaande structuren	Cultuurhis. Waarden	Zichtbaar-heid	Maat en schaal
1	452	-	+	0	-	+
2	374	-	+	0	-	+
7	660	-	+	-	0	+
17	459	-	+	0	0	+
18	119	-	0	-	0	+
20	414	-	+	0	-	+
21	133	-	+	-	0	+
24	386	-	+	0	-	+
25	1313	-	+	0	-	+
26	544	-	+	0	0	+
29	178	-	+	-	-	+
31	136	-	+	-	-	+
33	552	-	+	0	-	+

16.2.2 *Alternatief Spreiding*

Tabel 19 **Beoordeling per zoekgebied-zon van het alternatief 'spreiding'.**

Zoek-ge-bied	Totale grootte zoekge-bied (ha)	Karakteris-tiek	Bestaande structuren	Cultuurhis. Waarden	Zichtbaar-heid	Maat en schaal
1	288	--	-	-	-	0
3	337	--	-	-	-	0
4	109	-	0	0	-	0
6	160	-	0	0	-	0
9	405	-	-*	0	-	0
10	0	X	X	X	X	X
11	45	--	-	-	-	0
12	120	-	0	-	-	0
13	25	--	-	-	-	0
14	4	--	-	-	-	0
15	116	--	-	-	-	0
16	77	--	-	-	-	0
17	503	--	-	-	-	0
19	246	--	-	-	-	0
21	327	-	-*	-	-	0
23	26	--	-	-	-	0
24	270	--	-	-	-	0
27	1	X	X	X	X	X
30	1	X	X	X	X	X

31	61	--	-	-	-	0
32	150	--	-	-	-	0
33	58	--	-	-	-	0
35	29	--	-	-	-	0
36	14	--	-	-	-	0
37	1	X	X	X	X	X
38	733	-	-	-	-	0

** Beoordeling op basis van zoekgebied met veel wijstgronden.*

16.2.3 *Alternatief Netinpassing*

Tabel 20 **Beoordeling per zoekgebied-zon van het alternatief 'spreiding'.**

Zoek-ge-bied	Totale grootte zoekge-bied (ha)	Karakteris-tiek	Bestaande structuren	Cultuurhis. Waarden	Zichtbaar-heid	Maat en schaal
1	284	-	0	0	-	0
3	72	--	-	-	--	0
9	237	--	--*	-	-	0
11	4	--	-	-	--	0
13	60	-	-	-	-	-
15	66	--	-	-	--	0
16	158	--	-	--	--	-
19	80	--	-	-	--	0
20	166	-	+	0	-	+
24	380	-	0	-	-	0
25	246	-	+	0	-	+
28	290	-	+	0	-	+
32	404	-	0	-	-	0
34	82	-	+	0	-	+
36	60	-	+	0	-	+
38	729	--	-	-	--	0

** Beoordeling op basis van zoekgebied met veel wijstgronden.*

16.3 Draagkracht van de alternatieven

De bruto draagkracht van het oppervlak aan zonneparken (in hectares) per alternatief wordt bepaald door de gemiddelde omvang van de toe te passen zonneparken (type 1, 2 en/of 3), de maximale draagkracht van het aantal zonneparken per vierkante kilometer en het aantal hectares hoofdlandschapstypen-zon binnen de zoekgebieden die behoren tot een alternatief.

Tevens is bij de bruto draagkracht van het gemiddelde aantal zonneparken per zoekgebied-zon berekend. Dit is bepaald op basis van de gemiddelde omvang van de toe te passen zonneparken (type 1, 2 en/of 3) en de toe te passen landschapsstrategie per hoofdlandschapstype-zon die in de zoekgebieden-zon voorkomen.
Bij beide berekeningen is rekening gehouden met cultuurhistorische waardevolle landschappen, die met een maximaal percentage van 75% ingepast worden.

Tabel 21, Tabel 22 en Tabel 23 geven de bruto draagkracht per alternatief weer en maken ook onderscheid tussen de drie landschapsstrategieën en de zoekgebieden die tot het betreffende alternatief horen.
Zoekgebied 22 en 27 zijn opnieuw buiten beschouwing gelaten.
In het alternatief 'Spreiding' worden zoekgebied-zon 10, 30 en 37 buiten beschouwing gelaten zoals toegelicht in paragraaf 16.1.2.

16.3.1 *Alternatief Energielandschappen*

Tabel 21 **De bruto draagkracht van de zoekgebieden van het alternatief 'energielandschappen' op basis van de drie landschapsstrategieën.**

		Inpassen		Aanpassen		**Transformeren**	
Zoek-ge-bied	**Totale grootte zoekgebied-zon (ha)**	**Totaal aan-tal zonne-parken**	**Totaal ge-middeld aantal zon-nepark in hectare**	**Totaal aan-tal zonne-parken**	**Totaal ge-middeld aantal zon-nepark in hectare**	**Totaal aan-tal zonne-parken**	**Totaal ge-middeld aantal zon-nepark in hectare**
1	452	5	68	9	136	**18**	**271**
2	374	4	56	7	112	**15**	**224**
7	660	5	75	10	151	**20**	**302**
17	459	5	69	9	138	**18**	**275**
18	119	1	13	2	27	**4**	**54**
20	414	4	62	8	124	**17**	**248**
21	133	1	15	2	30	**4**	**60**
24	386	4	56	7	112	**15**	**224**
25	1313	13	197	26	394	**53**	**788**
26	544	5	82	11	163	**22**	**326**
29	178	1	20	3	40	**5**	**80**
31	136	1	15	2	31	**4**	**61**
33	552	5	82	11	165	**22**	**330**
Totaal		**54**	**811**	**108**	**1621**	**216**	**3243**

16.3.2 *Alternatief Spreiding*

Tabel 22 **De bruto draagkracht van de zoekgebieden van het alternatief 'spreiding' op basis van de drie landschapsstrategieën.**

		Inpassen		Aanpassen		Transformeren	
Zoek-gebied	Totale grootte zoekgebied-zon (ha)	Totaal aantal zonneparken	Totaal gemiddeld aantal zonnepark in hectare	Totaal aantal zonneparken	Totaal gemiddeld aantal zonnepark in hectare	Totaal aantal zonneparken	Totaal gemiddeld aantal zonnepark in hectare
1	288	**5**	**31**	9	61	0	0
3	337	**7**	**44**	13	88	0	0
4	109	**2**	**14**	4	28	0	0
6	160	**3**	**21**	6	42	0	0
9	405	**8**	**53**	16	105	0	0
10	0	**0**	**0**	0	0	0	0
11	45	**1**	**6**	2	12	0	0
12	120	**2**	**14**	4	29	0	0
13	25	**0**	**3**	1	6	0	0
14	4	**0**	**0**	0	1	0	0
15	116	**2**	**11**	3	23	0	0
16	77	**2**	**10**	3	20	0	0
17	503	**10**	**65**	20	131	0	0
19	246	**4**	**24**	7	48	0	0
21	327	**5**	**33**	10	66	0	0
23	26	**0**	**3**	1	5	0	0
24	270	**5**	**35**	11	70	0	0
27	1	**0**	**0**	0	0	0	0
30	1	**0**	**0**	0	0	0	0
31	61	**1**	**6**	2	12	0	0
32	150	**3**	**20**	6	39	0	0
33	58	**1**	**8**	2	15	0	0
35	29	**1**	**4**	1	8	0	0
36	14	**0**	**2**	1	4	0	0
37	1	**0**	**0**	0	0	0	0
38	733	**14**	**88**	27	176	0	0
Totaal		**76**	**494**	**152**	**988**	**0**	**0**

16.3.3 *Alternatief Netinpassing*

Tabel 23 **De bruto draagkracht van de zoekgebieden van het alternatief 'netinpassing' op basis van de drie landschapsstrategieën.**

		Inpassen		Aanpassen		Transformeren	
Zoek-ge-bied	**Totale grootte zoekge-bied (ha)**	**Totaal aan-tal zonne-parken**	**Totaal ge-middeld aantal zon-nepark in hectare**	**Totaal aan-tal zonne-parken**	**Totaal ge-middeld aantal zon-nepark in hectare**	**Totaal aan-tal zonne-parken**	**Totaal ge-middeld aantal zon-nepark in hectare**
1	284	4	39	**8**	**77**	6	96
3	72	1	9	**3**	**19**	0	0
9	237	4	25	**9**	**53**	0	0
11	4	0	0	**0**	**1**	0	0
13	60	0	3	**1**	**7**	0	0
15	66	1	6	**2**	**12**	0	2
16	158	2	10	**5**	**24**	0	0
19	80	1	6	**2**	**13**	0	0
20	166	2	25	**3**	**51**	7	101
24	380	5	56	**11**	**114**	10	148
25	246	2	37	**5**	**74**	10	147
28	290	3	40	**6**	**82**	11	162
32	404	5	54	**11**	**109**	9	136
34	82	1	12	**2**	**24**	3	47
36	60	1	9	**1**	**18**	2	33
38	729	8	65	**19**	**137**	5	68
Totaal		**40**	**396**	**88**	**813**	**63**	**941**

Bosch & van Rijn
experts in duurzame energie

Franz-Lisztplantsoen 220
3533 JG Utrecht
www.boschenvanrijn.nl

Bosch & van Rijn
Franz-Lisztplantsoen 220
3533 JG Utrecht
030 – 677 6466

Auteurs
Ing. Martijn Disco

Opdrachtgever
Provincie Noord-Brabant
m.m.v. Metropoolregio Eindhoven

Technische bijlage ecologie

bij: PlanMER Metropoolregio Eindhoven

Technische bijlage ecologie

bij: PlanMER Metropoolregio Eindhoven

Versie
26 februari 2021

Bosch & Van Rijn
Franz-Lisztplantsoen 220
3533 JG Utrecht

Tel: 030-677 6466
Mail: info@boschenvanrijn.nl
Web: www.boschenvanrijn.nl

© Bosch & Van Rijn 2021
Behoudens hetgeen met de opdrachtgever is overeengekomen, mag in dit rapport vervatte informatie niet aan derden worden bekendgemaakt. Bosch & Van Rijn BV is niet aansprakelijk voor schade door het gebruik van deze informatie

Inhoudsopgave

HOOFDSTUK 1 INLEIDING 3
1.1 Inleiding 3
1.2 Hotspots 3
1.3 Beleidskader ecologie 3
1.4 Bronnen 5

HOOFDSTUK 2 WINDENERGIE 6
2.1 Beoordeling zoekgebieden 6
2.2 Samenvattende tabel beoordeling windparklocaties 30

HOOFDSTUK 3 ZONNE-ENERGIE 32
3.1 Beoordeling zoekgebieden 32

HOOFDSTUK 4 BEOORDELING ALTERNATIEVEN 75
4.1 Alternatief Energielandschappen 75
4.2 Alternatief Spreiding 76
4.3 Alternatief Netinpassing 78

HOOFDSTUK 5 LITERATUUR 80

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Inleiding

Deze bijlage bevat detailinformatie ten dienste van de effectbeoordeling uit het MER.
Naast een overzicht van het sectorale beleidskader voor ecologie in paragraaf 1.3 bevat deze bijlage een gedetailleerde beschrijving en beoordeling per zoekgebied voor windenergie (Hoofdstuk 2) en zonne-energie (Hoofdstuk 3).
In Hoofdstuk 4 wordt de effectbeoordeling van de 3 alternatieven gegeven, voor zowel wind als zon.

1.2 Hotspots

Er zijn gebieden binnen de MRE waar zich veel of vaak akker- en/of weidevogels bevinden, die verstoord kunnen worden door windturbines. Dergelijke gebieden ook wel 'hotspots' genoemd, hebben in het beleid van de provincie Noord-Brabant geen wettelijke status. Echter is Noord-Brabant wel een belangrijk weidevogel- en akkervogelgebied; zo broedt 20% van de 'Nederlandse' kieviten in Noord-Brabant[1]. Dit zijn geen 'ruimtelijke' begrensde gebieden, maar deze worden vormgegeven door verhoogde aanwezigheid van diverse vogelsoorten. Uit de literatuur blijkt dat weidevogels een verstoringsafstand van maximaal 200m hebben (Reichenbach 2003; Hötker 2006). Derhalve wordt de effectafstand voor de hotspots op 200m vastgelegd.

Doordat definitieve afstemming over de ligging van dergelijke gebieden met de provincie ten tijde van publicatie van het voorlopige MER nog niet is voltooid kan de effectbeoordeling nog niet worden afgerond.

Vooralsnog is in onderstaande hoofdstukken het beoordelingscriterium 'Hotspots' buiten beschouwing gelaten.

1.3 Beleidskader ecologie

Voor de beoordeling van het PlanMER op het gebied van ecologie wordt getoetst aan diverse beschermingsregimes, zowel wettelijk als bovenwettelijk. De beoordelingscriteria zijn hieronder weergegeven.

[1] Brabants Landschap, 01-04-2018; https://www.brabantslandschap.nl/actueel/nieuws/natuurstreken/?region=all&area=all

1.3.1 *Wet natuurbescherming (gebiedsbescherming)*

In de Wet natuurbescherming zijn in hoofdstuk 2 de Natura 2000-gebieden beschermd. Alle Natura 2000-gebied hebben hun eigen instandhoudingsdoelstellingen. De aanwijzing van deze gebieden gebeurt door het Rijk, inclusief de formulering van de instandhoudingsdoelstellingen. Het beheerplan en de toetsing van werkzaamheden bij Natura 2000-gebieden activiteiten gebeurt door het bevoegd gezag. Sinds 2017 is de provincie het bevoegd gezag, uitzondering daargelaten (bijvoorbeeld bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid).

Voor de beoordeling van dit beoordelingscriterium is nagegaan of het voornemen significante negatieve effecten kan veroorzaken op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden. Dit is op hoofdlijnen en kwalitatief onderzocht en beschreven. Deze kwalitatieve beoordeling kan niet worden gebruikt voor een vergunningaanvraag voor een specifieke voorgenomen ontwikkeling van een wind- of zonnepark.

1.3.2 *Natuurnetwerk Brabant*

De bescherming van het Natuurnetwerk Nederland, voorheen Ecologische Hoofdstructuur (EHS), ligt bij de provincies. De bescherming van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) ligt derhalve bij de provincie Noord-Brabant en is vastgelegd in de provinciale verordening (Interim Omgevingsverordening Noord-Brabant, geconsolideerd maart 2020).

In het vigerende beleid van de provincie Noord-Brabant is de realisatie van wind- en zonne-energie binnen de begrenzing van het Natuurnetwerk Brabant in principe uitsloten (incl. overdraai). In tegenstelling tot de Verordening Ruimte biedt de Interim Omgevingsverordening wel uitzonderingsregels voor plaatsing van wind- en/of zonneparken in NNB. De ontwikkeling van zon- en windenergie in Natuurnetwerk Brabant is onder bepaalde voorwaarden mogelijk, maar alleen direct langs grootschalgie infrastructuur. Daarnaast is op projectniveau herbegrenzing van het Natuurnetwerk Brabant een mogelijkheid, mits dit gepaard gaat met een versterking van het NNB.

1.3.3 *Wet natuurbescherming (soortenbescherming)*

Op hoofdlijnen is nagegaan voor welke beschermde soort(groep)en flora en fauna een wind- of zonnepark mogelijk negatieve effecten veroorzaakt. In de Wet natuurbescherming zijn er drie beschermingsregimes:

- Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn
- Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn
- Beschermingsregime andere soorten

Gezien de gevoeligheid van vogels en vleermuizen voor windturbines, vanwege aanvaringskansen met windturbines, zullen deze soortgroepen extra worden uitgelicht. De overige beschermde soorten worden apart onderzocht en beschreven.

1.4 Bronnen

De beoordeling is uitgevoerd met behulp van bestaande gegevens, opgedane kennis uit veldonderzoeken binnen de Metropoolregio Eindhoven en op basis van expert judgement. Deze bestaande gegevens bestaan uit het kaartmateriaal van SOVON en verspreidingsgegevens van flora en fauna in de Metropoolregio Eindhoven tussen 2015 en 2020 (NDFF geraadpleegd in november 2020). Het gebruik van bestaande gegevens heeft enkele beperkingen ten opzichte van gericht verspreidingsonderzoek. Niet ieder zoekgebied is even nauwkeurig onderzocht. Beschermde soorten die in een zoekgebied voorkomen kunnen hierdoor in de gebruikte bronnen ontbreken. Aan de andere kant kunnen beschermde soorten inmiddels zijn verdwenen.

Met behulp van deze studie is het mogelijk, zover het natuurwaarden betreft, een afweging te maken welke zoekgebieden het meest kansrijk zijn voor een zonne- of windparkinitiatief. Dit wordt in de conclusie toegelicht en indien mogelijk, wordt er een advisering voor vervolgonderzoek beschreven.

Hoofdstuk 2 Windenergie

2.1 Beoordeling zoekgebieden

In onderstaande paragrafen zijn de zoekgebieden voor windenergie beoordeeld. De beoordeling van elk zoekgebied is de worst-case van beoordeling van de individuele windparklocaties. Alleen indien één enkele windparklocatie zorgt voor een negatievere beoordeling is dit niet als maatgevend meegenomen, wel is dit duidelijk aangegeven.

2.1.1 *Zoekgebied 1*

Dit zoekgebied bevat windparklocaties 1-1 en 1-2 en ligt in het noorden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Son en Breugel.

2.1.1.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocaties van zoekgebied 1 liggen buiten de verstoringsafstanden van de dichtstbijzijnde Natura 2000-gebieden. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Hoewel bij de situering van de windparklocaties het Natuurnetwerk Brabant gevrijwaard is van windturbines, scoren de windparklocaties toch negatief '-'. Dit komt omdat de windparklocaties geheel of grotendeels binnen de verstoringsafstand van het NNB liggen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve negatief '-'.

2.1.1.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of mindere mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocaties binnen zoekgebied 1 liggen in gebieden met een gemiddeld aantal broed- en wintervogels (22-46 broedvogelsoorten en 15-30 wintervogelsoorten). De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve negatief '-'.

Vleermuizen
De windparklocaties binnen zoekgebied 1 liggen beide binnen 200 meter van mogelijke lijnelementen voor vleermuizen. Het is de verwachting dat op deze locaties meer vleermuizen voorkomen dan op locaties zonder duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is

dit negatief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten is derhalve dubbel negatief '--'.

Overige soortengroepen
Uit de analyse vormen overige soortgroepen geen bijzonder aandachtspunt. Binnen 200m van de windparklocaties zijn geen (recente) waarnemingen van beschermde overige soorten bekend.

2.1.1.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 1 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', negatief op Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Wintervogels' en dubbel negatief op 'Overige soorten'.

Tabel 1 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 1**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
1-1	0	-	-	-	--
1-2	0	-	-	-	--
Totaal	0	-	-	-	--

2.1.2 *Zoekgebied 2*

Dit zoekgebied bevat windparklocatie 2-1 en ligt in het noorden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Laarbeek.

2.1.2.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocatie van het zoekgebied 2 ligt buiten de verstoringsafstanden van de dichtstbijzijnde Natura 2000-gebieden. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Hoewel bij de situering van de windparklocatie het Natuurnetwerk Brabant gevrijwaard is van windturbines, scoort de windparklocatie toch negatief '-'. Dit komt omdat de windparklocatie grotendeels binnen de verstoringsafstand van het NNB ligt. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve negatief '-'.

2.1.2.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of mindere mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks

vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocaties binnen zoekgebied 2 liggen in gebieden met een gemiddeld aantal broed- en wintervogels (22-46 broedvogelsoorten en 15-30 wintervogelsoorten). De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve negatief '-'.

Vleermuizen
De windparklocatie binnen zoekgebied 2 ligt binnen 200 meter van mogelijke lijnelementen voor vleermuizen. Het is de verwachting dat op deze locatie meer vleermuizen voorkomen dan op locaties zonder duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit negatief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten is derhalve dubbel negatief '--'.

Overige soortengroepen
Naast de, voor windenergie gevoelige, soorten komen er ook diverse andere beschermde soorten in de omgeving van de windparklocaties voor. Bij windparklocatie 2-1 zijn een aantal beschermde soorten waargenomen. Zo zijn de das en de bunzing waargenomen rondom windparklocatie 2-1. Hoewel dit geen, voor windenergie gevoelige, soorten zijn dient men (met name tijdens de aanlegfase van een project) hier rekening mee te houden.

2.1.2.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 2 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', negatief op Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Wintervogels' en dubbel negatief op 'Overige soorten'.

Tabel 2 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 2**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
2-1	0	-	-	-	--
Totaal	0	-	-	-	--

2.1.3 *Zoekgebied 3*

Dit zoekgebied bevat windparklocatie 3-1 en ligt in het noorden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Laarbeek.

2.1.3.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocatie van zoekgebied 3 ligt buiten de verstoringsafstanden van de dichtstbijzijnde Natura 2000-gebieden. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Hoewel bij de situering van de windparklocatie het Natuurnetwerk Brabant gevrijwaard is van windturbines, scoort de windparklocatie toch negatief '-'. Dit komt omdat de windparklocatie grotendeels binnen de verstoringsafstand van het NNB ligt. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve negatief '-'.

2.1.3.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of minder mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocatie binnen zoekgebied 3 ligt in gebieden met een meer dan gemiddeld aantal broedvogels en een gemiddeld aantal wintervogels (>46 broedvogelsoorten en 15-30 wintervogelsoorten). De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is dubbel negatief '--' en wintervogels negatief '-'.

Vleermuizen
De windparklocatie van zoekgebied 3 ligt op een open agrarisch gebied zonder duidelijke lijnelementen. Het is de verwachting dat op deze locatie minder vleermuizen voorkomen dan op locaties met duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit positief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten wordt derhalve bepaald door de aanwezigheid van overige soort(groepen).

Overige soortengroepen
Naast de, voor windenergie gevoelige, soorten komen er ook diverse andere beschermde soorten in de omgeving van de windparklocaties voor. Bij windpark-locatie 3-1 zijn een aantal beschermde soorten waargenomen. Zo zijn de alpenwatersalamander, bever (en grote modderkruiper) waargenomen rondom windparklocatie 3-1. Hoewel dit geen, voor windenergie gevoelige, soorten zijn dient men (met name tijdens de aanlegfase van een project) hier rekening mee te houden. Gezien de aanwezigheid van beschermde overige soorten scoort zoekgebied 3 op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten negatief '-'.

2.1.3.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 3 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', negatief op 'Natuurnetwerk', 'Wintervogels' en 'Overige soorten' en dubbel negatief op 'Broedvogels'.

Tabel 3 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 3**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
3-1	0	-	--	-	-
Totaal	0	-	--	-	-

2.1.4 *Zoekgebied 4*

Dit zoekgebied bevat windparklocatie 4-1 en ligt in het noorden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Gemert-Bakel.

2.1.4.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocatie van zoekgebied 4 ligt buiten de verstoringsafstanden van de dichtstbijzijnde Natura 2000-gebieden. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
De situering van de windparklocatie is buiten het Natuurnetwerk Brabant, ook ligt de windparklocatie niet binnen de verstoringsafstand van 200m van NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve neutraal '0'.

2.1.4.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of mindere mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocatie binnen zoekgebied 4 ligt

in een gebied met een gemiddeld aantal broed- en wintervogels (22-46 broedvogelsoorten en 15-30 wintervogelsoorten). De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve negatief '-'.

Vleermuizen
De windparklocatie van zoekgebied 4 ligt op een open agrarisch gebied zonder duidelijke lijnelementen. Het is de verwachting dat op deze locatie minder vleermuizen voorkomen dan op locaties met duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit positief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten wordt derhalve bepaald door de aanwezigheid van overige soort(groepen).

Overige soortengroepen
Uit de analyse vormen overige soortgroepen geen bijzonder aandachtspunt. Binnen 200m van de windparklocaties zijn geen (recente) waarnemingen van beschermde overige soorten bekend.

2.1.4.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 4 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk' en 'Overige soorten' en negatief op 'Broedvogels' en 'Wintervogels'.

Tabel 4 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 4**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
4-1	0	0	-	-	0
Totaal	0	0	-	-	0

2.1.5 *Zoekgebied 7*

Dit zoekgebied bevat windparklocaties 7-1 en 7-1 en ligt in het noordoosten van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Gemert-Bakel.

2.1.5.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocaties van het zoekgebied 7 liggen buiten de verstoringsafstanden van de dichtstbijzijnde Natura 2000-gebieden. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Hoewel bij de situering van de windparklocaties het Natuurnetwerk Brabant gevrijwaard is van windturbines, zijn scoren de windparklocaties toch negatief '-'. Dit komt omdat de windparklocaties geheel of grotendeels binnen de

verstoringsafstand van het NNB liggen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve negatief '-'.

2.1.5.2 *Effecten op beschermde soorten*

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of minder mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocaties binnen zoekgebied 7 liggen in gebieden met een gemiddeld aantal broed- en wintervogels (22-46 broedvogelsoorten en 15-30 wintervogelsoorten). Echter ligt een klein deel van windparklocatie 7-2 in gebied met een meer dan gemiddeld aantal wintervogelsoorten (>30 wintervogelsoorten). Echter, gezien de mogelijkheid voor een verschuiving of inkorting van de windparklocatie, kunnen de effecten behoorlijk beperkt worden. Daarom zal deze windparklocatie niet als maatgevend worden beschouwd. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve negatief '-'.

Vleermuizen
De windparklocaties binnen zoekgebied 7 liggen beide binnen 200 meter van mogelijke lijnelementen voor vleermuizen. Het is de verwachting dat op deze locaties meer vleermuizen voorkomen dan op locaties zonder duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit negatief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten is derhalve dubbel negatief '--'.

Overige soortengroepen
Uit de analyse vormen overige soortgroepen geen bijzonder aandachtspunt. Binnen 200m van de windparklocaties zijn geen (recente) waarnemingen van beschermde overige soorten bekend.

2.1.5.3 *Conclusie*

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 7 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', negatief op Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Wintervogels' en dubbel negatief op 'Overige soorten'.

Tabel 5 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 7**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
7-1	0	-	-	-	--
7-2	0	-	-	--	--
Totaal	0	-	-	-*	--

* Bij één afwijkende beoordeling wordt deze niet als worst-case overgenomen

2.1.6 *Zoekgebied 13*

Dit zoekgebied bevat windparklocatie 13-1 en ligt in het midden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeenten Eindhoven en Waalre.

2.1.6.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocatie van het zoekgebied 4 ligt buiten de verstoringsafstanden van de dichtstbijzijnde Natura 2000-gebieden. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Hoewel bij de situering van de windparklocaties in principe het Natuurnetwerk Brabant is gevrijwaard van windturbines, zijn er toch windparklocaties die dubbel negatief '--' scoren. Dit komt omdat realiseren van windturbine(s) in NNB langs grootschalige infrastructuur onder voorwaarden mogelijk is. Hoewel plaatsing van windturbines in NNB beleidstechnisch mogelijk is, kan er wel degelijk sprake zijn van een negatief effect. Windparklocatie 13-1 is gelegen binnen een voor windenergie 'gevoelig' NNB-deel. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve dubbel negatief '--'.

2.1.6.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of mindere mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocatie binnen zoekgebied 13 ligt in een gebied met een gemiddeld aantal broed- en wintervogels (22-46 broedvogelsoorten en 15-30 wintervogelsoorten). De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve negatief '-'.

Vleermuizen
De windparklocatie binnen zoekgebied 13 ligt binnen 200 meter van mogelijke lijnelementen voor vleermuizen. Het is de verwachting dat op deze locatie meer vleermuizen voorkomen dan op locaties zonder duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit negatief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten is derhalve dubbel negatief '--'.

Overige soortengroepen
Naast de, voor windenergie gevoelige, soorten komen er ook diverse andere beschermde soorten in de omgeving van de windparklocatie voor. Zo zijn diverse soortgroepen als amfibieën, reptielen, grondgebonden zoogdieren, libellen etc. waargenomen binnen 200m van de gesitueerde windparklocatie. Hoewel dit geen, voor windenergie gevoelige, soorten zijn dient men (met name tijdens de aanlegfase van een project) hier rekening mee te houden.

2.1.6.3 *Conclusie*

In onderstaande tabel is conclusie van zoekgebied 13 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', negatief op 'Broedvogels' en 'Wintervogels' en dubbel negatief op 'Natuurnetwerk' en 'Overige soorten'.

Tabel 6 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 13**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
13-1	0	--	-	-	--
Totaal	0	--	-	-	--

2.1.7 *Zoekgebied 15*

Dit zoekgebied bevat windparklocatie 15-1 en ligt in het midden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Someren.

2.1.7.1 *Effecten op beschermde gebieden*

Natura 2000
De windparklocatie ligt niet binnen 200m van Natura 2000-gebieden. Echter ligt het Natura 2000-gebied 'Strabrechtse Heide & Beuven' wel in de nabijheid (ca 500m). Dit Natura 2000-gebied is aangewezen voor de kraanvogel. Het betreffende vogelrichtlijngebied ligt op circa 1,4 km van de windparklocatie. Gezien de foerageerafstanden van kraanvogels is een negatief effect niet uitgesloten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve negatief '-'.

NNB
Hoewel bij de situering van de windparklocaties in principe het Natuurnetwerk Brabant is gevrijwaard van windturbines, zijn er toch windparklocaties die dubbel negatief '--' scoren. Dit komt omdat realisatie van windturbine(s) in NNB langs grootschalige infrastructuur onder voorwaarden mogelijk is. Hoewel plaatsing van windturbines in NNB beleidstechnisch mogelijk is, kan er wel degelijk sprake zijn van een negatief effect. Windparklocatie 15-1 is gelegen binnen een voor windenergie 'gevoelig' NNB-deel. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve dubbel negatief '--'.

2.1.7.2 *Effecten op beschermde soorten*

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of mindere mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocatie binnen zoekgebied 15 ligt in een gebied met een meer dan gemiddeld aantal broed- en wintervogels (>46 broedvogelsoorten en >30 wintervogelsoorten). De score van dit zoekgebied op het

beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve dubbel negatief '--'.

Vleermuizen
De windparklocatie in zoekgebied 15 ligt binnen 200 meter van mogelijke lijnelementen voor vleermuizen. Het is de verwachting dat op deze locatie meer vleermuizen voorkomen dan op locaties zonder duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit negatief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten is derhalve dubbel negatief '--'.

Overige soortengroepen
Uit de analyse vormen overige soortgroepen geen bijzonder aandachtspunt. Binnen 200m van de windparklocaties zijn geen (recente) waarnemingen van beschermde overige soorten bekend.

2.1.7.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 15 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied negatief scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en dubbel negatief op 'Natuurnetwerk', 'Broedvogels', 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 7 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 15**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
15-1	-	--	--	--	--
Totaal	-	--	--	--	--

2.1.8 *Zoekgebied 17*

Dit zoekgebied bevat windparklocaties 17-1, 17-2 en 17-3 en ligt in het oosten van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeenten Deurne en Asten.

2.1.8.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocaties liggen niet binnen 200m van Natura 2000-gebieden. Echter liggen Natura 2000-gebieden 'Groote Peel' en/of 'Deurnsche Peel & Mariapeel' wel binnen de verstoringsafstand. Deze Natura 2000-gebieden zijn namelijk aangewezen voor de kraanvogel. Betreffende vogelrichtlijngebied(en) ligt binnen 6km van de windparklocaties. Gezien de foerageerafstanden van kraanvogels is een negatief effect niet uitgesloten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve negatief '-'.

NNB

Hoewel bij de situering van de windparklocaties het Natuurnetwerk Brabant gevrijwaard is van windturbines, zijn scoren de windparklocaties toch negatief '-'. Dit komt omdat de windparklocaties geheel of grotendeels binnen de verstoringsafstand van het NNB liggen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve negatief '-'.

2.1.8.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of mindere mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocaties binnen zoekgebied 17 liggen in gebieden met een meer dan gemiddeld aantal broedvogels (>46 broedvogelsoorten) en een gemiddeld aantal wintervogels (15-30 wintervogelsoorten). De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is dubbel negatief '--' en voor wintervogels negatief '-'.

Vleermuizen
De windparklocaties binnen zoekgebied 17 liggen binnen 200 meter van mogelijke lijnelementen voor vleermuizen. Het is de verwachting dat op deze locaties meer vleermuizen voorkomen dan op locaties zonder duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit negatief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten is derhalve dubbel negatief '--'.

Overige soortengroepen
Uit de analyse vormen overige soortgroepen geen bijzonder aandachtspunt bij windparklocaties 17-2 en 17-3. Binnen 200m van deze windparklocaties zijn geen (recente) waarnemingen van beschermde overige soorten bekend. Bij windparklocatie 17-1 zijn een aantal beschermde soorten waargenomen. Zo zijn de beekrombout, eekhoorn, das en bever waargenomen rondom windparklocatie 17-1. Hoewel dit geen, voor windenergie gevoelige, soorten zijn dient men (met name tijdens de aanlegfase van een project) hier rekening mee te houden.

2.1.8.3 Conclusie

In onderstaande tabel is conclusie van zoekgebied 17 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied negatief scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk' en 'Wintervogels' en dubbel negatief op 'Broedvogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 8 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 17**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
17-1	-	-	--	-	--
17-2	-	-	--	-	--
17-3	-	-	--	-	--
Totaal	-	-	--	-	--

2.1.9 *Zoekgebied 18*

Zoekgebied 18 bevat windparklocatie 18-1 en ligt in het oosten van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Deurne.

2.1.9.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocatie ligt niet binnen 200m van Natura 2000-gebieden. Echter ligt het Natura 2000-gebied 'Deurnsche Peel & Mariapeel' wel in de nabijheid (ca 500m). Dit Natura 2000-gebied is aangewezen voor de kraanvogel. Gezien de foerageerafstanden van kraanvogels is een negatief effect niet uitgesloten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve negatief '-'.

NNB
Het Natuurnetwerk Brabant is gevrijwaard van windturbines. De situering van de windparklocatie ligt buiten het Natuurnetwerk Brabant. Ook is situering van windturbines buiten de verstoringsafstand van 200m van 'gevoelig' NNB mogelijk. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve neutraal '0'.

2.1.9.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of mindere mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocatie binnen zoekgebied 18 ligt in een gebied met een gemiddeld aantal broed- en wintervogels (22-46 broedvogelsoorten en 15-30 wintervogelsoorten). De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve negatief '-'.

Vleermuizen
De windparklocatie van zoekgebied 4 ligt op een open agrarisch gebied zonder duidelijke lijnelementen. Het is de verwachting dat op deze locatie minder vleermuizen voorkomen dan op locaties met duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit positief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten wordt derhalve bepaald door de aanwezigheid van overige soort(groepen).

Overige soortengroepen
Uit de analyse vormen overige soortgroepen geen bijzonder aandachtspunt. Binnen 200m van de windparklocaties zijn geen (recente) waarnemingen van beschermde overige soorten bekend.

2.1.9.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 18 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natuurnetwerk' en 'Overige soorten' en negatief op 'Natura 2000', 'Broedvogels' en 'Wintervogels'.

Tabel 9 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 18**

Wind-parklo-catie	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
18-1	-	0	-	-	0
Totaal	-	0	-	-	0

2.1.10 *Zoekgebied 19*

Dit zoekgebied bevat windparklocaties 19-1, 19-2, 19-3, 19-4 en 19-5 en ligt in het midden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Heeze-Leende.

2.1.10.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocaties liggen niet binnen 75m van Natura 2000-gebieden. Echter ligt het Natura 2000-gebied 'Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux' wel in de nabijheid (100-500m van de windparklocaties). Dit N2000-deel is aangewezen in het kader van de habitatrichtlijn, waardoor geen significante effecten te verwachten zijn door sterfte of verstoring, op de aangewezen doelsoorten. Daarnaast is het zoekgebied gelegen binnen de mogelijke invloedssfeer van het Natura 2000-gebied 'Strabrechtse Heide & Beuven'. Dit Natura 2000-gebied is namelijk aangewezen voor de kraanvogel. Het betreffende vogelrichtlijngebied ligt binnen 6km van de windparklocaties (circa 4km). Gezien de foerageerafstanden van kraanvogels is een negatief effect niet uitgesloten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve negatief '-'.

NNB
Hoewel bij de situering van de windparklocaties het Natuurnetwerk Brabant gevrijwaard is van windturbines, scoren de windparklocaties toch negatief '-'. Dit komt omdat de windparklocaties geheel of grotendeels binnen de verstoringsafstand van het NNB liggen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve negatief '-'.

2.1.10.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of minder mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocaties binnen zoekgebied 19 liggen

in gebieden met een meer dan gemiddeld aantal broedvogels (>46 broedvogelsoorten) en een bovengemiddeld aantal wintervogels (>30 wintervogelsoorten). Er zijn echter wel verschillen zo komen er rond de windparklocaties 19-4 en 19-5 beduidend minder vogelsoorten voor dan bij windparklocaties 19-1 t/m 19-3. Echter is de meest negatieve maatgevend. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve dubbel negatief '--'.

Vleermuizen
De windparklocaties binnen zoekgebied 19 liggen binnen 200 meter van mogelijke lijnelementen voor vleermuizen. Het is de verwachting dat op deze locaties meer vleermuizen voorkomen dan op locaties zonder duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit negatief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten is derhalve dubbel negatief '--'.

Overige soortgroepen
Naast de, voor windenergie gevoelige, soorten komen er ook diverse andere beschermde soorten in de omgeving van de windparklocaties voor. Met uitzondering van de windparklocaties 19-4 en 19-5, hier zijn geen (recente) waarnemingen van beschermde overige soorten bekend. In de omgeving van windparklocaties 19-1 t/m 19-3 zijn wel veel waarnemingen gedaan. Zo zijn diverse soortgroepen als amfibieën, reptielen, grondgebonden zoogdieren, libellen etc. waargenomen binnen 200m van de gesitueerde windparklocatie. Hoewel dit geen, voor windenergie gevoelige, soorten zijn dient men (met name tijdens de aanlegfase van een project) hier rekening mee te houden.

2.1.10.3 Conclusie

In onderstaande tabel is conclusie van zoekgebied 19 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied negatief scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en 'Natuurnetwerk' en dubbel negatief op 'Broedvogels', 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 10 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 19**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
19-1	-	-	--	--	--
19-2	-	-	--	--	--
19-3	-	-	--	-	--
19-4	-	-	-	-	--
19-5	-	-	0	0	--
Totaal	-	-	--	--	--

2.1.11 *Zoekgebied 20*

Dit zoekgebied bevat windparklocaties 20-1, 20-2 en 20-3 en ligt in het midden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Heeze-Leende.

2.1.11.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocatie ligt niet binnen 200m van Natura 2000-gebieden. Echter ligt het Natura 2000-gebied 'Strabrechtse Heide & Beuven' wel in de nabijheid (ca 600m). Dit Natura 2000-gebied is aangewezen voor de kraanvogel. Gezien de foerageerafstanden van kraanvogels is een negatief effect niet uitgesloten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve negatief '-'.

NNB
Hoewel bij de situering van de windparklocaties het Natuurnetwerk Brabant gevrijwaard is van windturbines scoren de windparklocaties toch negatief '-'. Dit komt omdat de windparklocaties geheel of grotendeels binnen de verstoringsafstand van het NNB liggen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve negatief '-'.

2.1.11.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of minder mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocaties binnen zoekgebied 20 liggen in een gebied met een gemiddeld aantal broed- en wintervogels (22-46 broedvogelsoorten en 15-30 wintervogelsoorten). Windparklocatie ligt wel in nabijheid van een gebied waar een meer dan gemiddeld aantal broed- en wintervogelsoorten voorkomen, echter zal deze score niet als maatgevend worden beschouwd. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve negatief '-'.

Vleermuizen
De windparklocaties binnen zoekgebied 20 liggen binnen 200 meter van mogelijke lijnelementen voor vleermuizen. Het is de verwachting dat op deze locaties meer vleermuizen voorkomen dan op locaties zonder duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit negatief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten is derhalve dubbel negatief '--'.

Overige soortgroepen
Uit de analyse vormen overige soortgroepen geen bijzonder aandachtspunt. Binnen 200m van de windparklocaties zijn geen (recente) waarnemingen van beschermde overige soorten bekend. De enige uitzondering hierop is een waarneming van een eekhoorn nabij windparklocatie 20-3. Hoewel dit geen, voor windenergie gevoelige, soort is dient men (met name tijdens de aanlegfase van een project) hier rekening mee te houden.

2.1.11.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 20 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied negatief scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000',

'Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Wintervogels' en dubbel negatief op 'Overige soorten'.

Tabel 11 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 20**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
20-1	-	-	-	-	--
20-2	-	-	--	--	--
20-3	-	-	-	-	--
Totaal	-	-	-*	-*	--

* Bij één afwijkende beoordeling wordt deze niet als worst-case overgenomen

2.1.12 *Zoekgebied 21*

Dit zoekgebied bevat windparklocatie 21-1 en ligt in het zuidoosten van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Deurne.

2.1.12.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocatie is gelegen tussen onderdelen van het Natura 2000-gebied 'Deurnsche Peel & Mariapeel'. Hoewel de windturbines van windparklocatie 21-1 niet gesitueerd zijn in het Natura 2000-gebied grenzen deze wel in de nabijheid gelegen (<200m). Dit Natura 2000-gebied is aangewezen voor de kraanvogel. Gezien de situering tussen de mogelijke foerageergebieden van de kraanvogel is dit een groot risico. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve dubbel negatief '--'.

NNB
Hoewel bij de situering van de windparklocaties in principe het Natuurnetwerk Brabant is gevrijwaard van windturbines, zijn er toch windparklocaties die dubbel negatief '--' scoren. Dit komt omdat realisatie van windturbine(s) in NNB langs grootschalige infrastructuur onder voorwaarden mogelijk is. Hoewel plaatsing van windturbines in NNB beleidstechnisch mogelijk is, kan er wel degelijk sprake zijn van een negatief effect. Windparklocatie 21-1 is gelegen binnen een voor windenergie 'gevoelig' NNB-deel. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve dubbel negatief '--'.

2.1.12.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of mindere mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocatie binnen zoekgebied 15 ligt in een gebied met een gemiddeld aantal broedvogels (22-46 broedvogelsoorten) en een meer dan gemiddeld aantal wintervogels (>30 wintervogelsoorten). De

score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is negatief '-' en voor wintervogels dubbel negatief '--'.

Vleermuizen
De windparklocatie in zoekgebied 21 ligt binnen 200 meter van mogelijke lijnelementen voor vleermuizen. Het is de verwachting dat op deze locatie meer vleermuizen voorkomen dan op locaties zonder duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit negatief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten is derhalve dubbel negatief '--'.

Overige soortengroepen
Naast de, voor windenergie gevoelige, soorten komen er ook diverse andere beschermde soorten in de omgeving van de windparklocaties voor. Bij windparklocatie 21-1 zijn een aantal beschermde soorten waargenomen. Zo zijn de wolf, bever, das en de levendbarende hagedis waargenomen rondom windparklocatie 21-1. Hoewel dit geen, voor windenergie gevoelige, soorten zijn dient men (met name tijdens de aanlegfase van een project) hier rekening mee te houden.

2.1.12.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 21-1 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied negatief scoort op de beoordelingscriteria 'Broedvogels' en dubbel negatief op 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk', 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 12 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 21**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
21-1	--	--	-	--	--
Totaal	--	--	-	--	--

2.1.13 *Zoekgebied 24*

Dit zoekgebied bevat windparklocatie 24-1 en ligt in het zuiden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Heeze-Leende.

2.1.13.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocatie ligt niet binnen 200m van Natura 2000-gebieden. Echter ligt de windparklocatie wel binnen de mogelijke invloedssfeer van het Natura 2000-gebied 'Strabrechtse Heide & Beuven'. Dit Natura 2000-gebied is namelijk aangewezen voor de kraanvogel. Het betreffende vogelrichtlijngebied ligt binnen 6km van de windparklocatie (circa 4km). Gezien de foerageerafstanden van kraanvogels is een

negatief effect niet uitgesloten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve negatief '-'.

NNB
Hoewel bij de situering van de windparklocatie het Natuurnetwerk Brabant gevrijwaard is van windturbines, scoort de windparklocatie toch negatief '-'. Dit komt omdat de windparklocatie geheel binnen de verstoringsafstand van het NNB ligt. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve negatief '-'.

2.1.13.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of mindere mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocatie binnen zoekgebied 24 ligt in een gebied met een gemiddeld aantal broed- en wintervogels (22-46 broedvogelsoorten en 15-30 wintervogelsoorten). De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve negatief '-'.

Vleermuizen
De windparklocatie binnen zoekgebied 24 ligt binnen 200 meter van mogelijke lijnelementen voor vleermuizen. Het is de verwachting dat op deze locatie meer vleermuizen voorkomen dan op locaties zonder duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit negatief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten is derhalve dubbel negatief '--'.

Overige soortengroepen
Naast de, voor windenergie gevoelige, soorten komen er ook diverse andere beschermde soorten in de omgeving van de windparklocaties voor. Bij windparklocatie 24-1 zijn een aantal beschermde soorten waargenomen. Zo zijn de alpenwatersalamander, bosbeekjuffer, bever en de hazelworm waargenomen rondom windparklocatie 24-1. Hoewel dit geen, voor windenergie gevoelige, soorten zijn dient men (met name tijdens de aanlegfase van een project) hier rekening mee te houden.

2.1.13.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 24 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied negatief scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Wintervogels' en dubbel negatief op 'Overige soorten'.

Tabel 13 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 24**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
24-1	-	-	-	-	--
Totaal	-	-	-	-	--

2.1.14 *Zoekgebied 25*

Zoekgebied 25 bevat windparklocatie 25-1 en ligt in het zuiden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Someren.

2.1.14.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocatie ligt niet binnen 500m van Natura 2000-gebieden. Echter ligt de windparklocatie wel binnen de mogelijke invloedssfeer van het Natura 2000-gebied 'Groote Peel'. Dit Natura 2000-gebied is namelijk aangewezen voor de kraanvogel. Het betreffende vogelrichtlijngebied ligt binnen 6km van de windparklocatie (circa 1,5km). Gezien de foerageerafstanden van kraanvogels is een negatief effect niet uitgesloten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve negatief '-'.

NNB
Het Natuurnetwerk Brabant is gevrijwaard van windturbines. De situering van de windparklocatie ligt buiten het Natuurnetwerk Brabant. Ook is situering van windturbines buiten de verstoringsafstand van 200m van 'gevoelig' NNB mogelijk. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve neutraal '0'.

2.1.14.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of mindere mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocatie binnen zoekgebied 15 ligt in een gebied met een meer dan gemiddeld aantal broed- en wintervogels (>46 broedvogelsoorten en >30 wintervogelsoorten). De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve dubbel negatief '--'.

Vleermuizen
De windparklocatie van zoekgebied 25 ligt op een open agrarisch gebied zonder duidelijke lijnelementen. Het is de verwachting dat op deze locatie minder vleermuizen voorkomen dan op locaties met duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit positief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten wordt derhalve bepaald door de aanwezigheid van overige soort(groepen).

Overige soortengroepen
Uit de analyse vormen overige soortgroepen geen bijzonder aandachtspunt. Binnen 200m van de windparklocaties zijn geen (recente) waarnemingen van beschermde overige soorten bekend.

2.1.14.3 *Conclusie*

In onderstaande tabel is conclusie van zoekgebied 25 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natuurnetwerk' en 'Overige soorten', negatief op 'Natura 2000' en dubbel negatief op 'Broedvogels' en 'Wintervogels'.

Tabel 14 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 25**

Wind-parklo-catie	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
25-1	-	0	--	--	0
Totaal	-	0	--	--	0

2.1.15 *Zoekgebied 26*

Zoekgebied 26 bevat windparklocatie 26-1 en ligt in het zuiden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Someren.

2.1.15.1 *Effecten op beschermde gebieden*

Natura 2000
De windparklocatie ligt niet binnen 500m van Natura 2000-gebieden. Echter ligt de windparklocatie wel binnen de mogelijke invloedssfeer van het Natura 2000-gebied 'Groote Peel'. Dit Natura 2000-gebied is namelijk aangewezen voor de kraanvogel. Het betreffende vogelrichtlijngebied ligt binnen 6km van de windparklocatie (circa 800m). Gezien de foerageerafstanden van kraanvogels is een negatief effect niet uitgesloten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve negatief '-'.

NNB
Het Natuurnetwerk Brabant is gevrijwaard van windturbines. De situering van de windparklocatie ligt buiten het Natuurnetwerk Brabant en de verstoringsafstand van 200m van 'gevoelig' NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve neutraal '0'.

2.1.15.2 *Effecten op beschermde soorten*

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of mindere mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocatie binnen zoekgebied 26 ligt in een gebied met een gemiddeld aantal broedvogels (22-46 broedvogelsoorten) en een meer dan gemiddeld aantal wintervogels (>30 wintervogelsoorten). De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is negatief '-' en voor wintervogels dubbel negatief '--'.

Vleermuizen
De windparklocatie van zoekgebied 26 ligt op een open agrarisch gebied zonder duidelijke lijnelementen. Het is de verwachting dat op deze locatie minder vleermuizen voorkomen dan op locaties met duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit positief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten wordt derhalve bepaald door de aanwezigheid van overige soort(groepen).

Overige soortengroepen
Uit de analyse vormen overige soortgroepen geen bijzonder aandachtspunt. Binnen 200m van de windparklocaties zijn geen (recente) waarnemingen van beschermde overige soorten bekend.

2.1.15.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 26 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natuurnetwerk' en 'Overige soorten', negatief op 'Natura 2000' en 'Broedvogels' en dubbel negatief op 'Wintervogels'.

Tabel 15 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 26**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
26-1	-	0	-	--	0
Totaal	-	0	-	--	0

2.1.16 *Zoekgebied 29*

Dit zoekgebied bevat windparklocaties 29-1 en 29-2 en ligt in het zuiden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Valkenswaard.

2.1.16.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocaties liggen niet binnen 75m van Natura 2000-gebieden. Echter ligt het Natura 2000-gebied 'Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux' wel in de nabijheid (150-200m van de windparklocaties). Dit N2000-deel is aangewezen in het kader van de habitatrichtlijn, waardoor geen significante effecten te verwachten zijn, door sterfte of verstoring, op de aangewezen doelsoorten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Hoewel bij de situering van de windparklocaties het Natuurnetwerk Brabant gevrijwaard is van windturbines, scoren de windparklocaties toch negatief '-'. Dit komt omdat de windparklocaties geheel of grotendeels binnen de verstoringsafstand van

het NNB liggen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve negatief '-'.

2.1.16.2 *Effecten op beschermde soorten*

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of mindere mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocaties binnen zoekgebied 29 liggen in gebieden met een gemiddeld aantal broed- en wintervogels (22-46 broedvogelsoorten en 15-30 wintervogelsoorten). Echter ligt een deel van windparklocatie 29-1 in gebied met een meer dan gemiddeld aantal broed- en wintervogelsoorten (>46 broedvogelsoorten en >30 wintervogelsoorten). Echter, gezien de mogelijkheid voor een verschuiving of inkorting van de windparklocatie, kunnen de effecten behoorlijk beperkt worden. Daarom zal deze windparklocatie niet als maatgevend worden beschouwd. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve negatief '-'.

Vleermuizen
De windparklocaties binnen zoekgebied 29 liggen binnen 200 meter van mogelijke lijnelementen voor vleermuizen. Het is de verwachting dat op deze locaties meer vleermuizen voorkomen dan op locaties zonder duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit negatief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten is derhalve dubbel negatief '--'.

Overige soortgroepen
Uit de analyse vormen overige soortgroepen geen bijzonder aandachtspunt. Binnen 200m van de windparklocaties zijn geen (recente) waarnemingen van beschermde overige soorten bekend. De windparklocaties zijn wel in een kilometerhok gelegen in een kilometerhok waar de bever en eekhoorn zijn waargenomen. Echter is niet duidelijk of deze waarneming in de nabijheid van de windparklocatie is gedaan.

2.1.16.3 *Conclusie*

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 29 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', negatief op 'Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Wintervogels' en dubbel negatief op 'Overige soorten'.

Tabel 16 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 29**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
29-1	0	-	--	--	--
29-2	0	-	-	-	--
Totaal	0	-	-*	-*	--

* Bij één afwijkende beoordeling wordt deze niet als worst-case overgenomen

2.1.17 *Zoekgebied 31*

Dit zoekgebied bevat windparklocatie 31-1 en ligt in het zuiden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Valkenswaard.

2.1.17.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocatie ligt niet binnen 75m van Natura 2000-gebieden. Echter ligt het Vlaamse Natura 2000-gebied 'Hageven met Dommelvallei, Beverbeekse heide, Warmbeek en Wateringen' wel in de nabijheid (ca 250m van de windparklocatie). Dit N2000-deel is aangewezen in het kader van de habitatrichtlijn en in dit geval ook voor vleermuizen. Gezien de nabijheid zijn negatieve effecten niet uitgesloten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve negatief '-'.

NNB
Het Natuurnetwerk Brabant is gevrijwaard van windturbines. De situering van de windparklocatie ligt buiten het Natuurnetwerk Brabant. Ook is situering van windturbines buiten de verstoringsafstand van 200m van 'gevoelig' NNB mogelijk, bijvoorbeeld door een kleine verschuiving of het schrappen van één windturbine. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve neutraal '0'.

2.1.17.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of mindere mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocatie binnen zoekgebied 31 ligt in een gebied met een gemiddeld aantal broedvogels (22-46 broedvogelsoorten) en een meer dan gemiddeld aantal wintervogels (>30 wintervogelsoorten). De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is negatief '-' en voor wintervogels dubbel negatief '--'.

Vleermuizen
De windparklocatie binnen zoekgebied 24 ligt binnen 200 meter van mogelijke lijnelementen voor vleermuizen. Het is de verwachting dat op deze locatie meer vleermuizen voorkomen dan op locaties zonder duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit negatief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten is derhalve dubbel negatief '--'.

Overige soortengroepen
Naast de, voor windenergie gevoelige, soorten komen er ook diverse andere beschermde soorten in de omgeving van de windparklocaties voor. Bij windparklocatie 31-1 zijn een aantal beschermde soorten waargenomen. Zo zijn de poelkikker, bosbeekjuffer, gevlekte glanslibel, beekrombout en bever waargenomen rondom windparklocatie 31-1. Hoewel dit geen, voor windenergie gevoelige, soorten zijn

dient men (met name tijdens de aanlegfase van een project) hier rekening mee te houden.

2.1.17.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 31 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natuurnetwerk' en negatief op 'Natura 2000' en 'Broedvogels' en dubbel negatief op 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 17 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 31**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
31-1	-	0	-	--	--
Totaal	-	0	-	--	--

2.1.18 *Zoekgebied 33*

Dit zoekgebied bevat windparklocaties K45b, K46b, K49b, K50b en K51b en ligt in het zuidwesten van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Bergeijk.

2.1.18.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De windparklocaties liggen niet binnen 75m van Natura 2000-gebieden. Echter ligt het Vlaamse Natura 2000-gebied 'Valleigebied van de Kleine Nete met brongebieden, moerassen en heiden, de Zegge en de Ronde Put' wel in de nabijheid (ca 250m van diverse windparklocaties). Dit N2000-deel is aangewezen in het kader van de habitatrichtlijn en in dit geval ook voor vleermuizen. Gezien de nabijheid zijn negatieve effecten niet uitgesloten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve negatief '-'.

NNB
Hoewel bij de situering van de windparklocaties het Natuurnetwerk Brabant gevrijwaard is van windturbines, scoren de windparklocaties toch negatief '-'. Dit komt omdat de windparklocaties geheel of grotendeels binnen de verstoringsafstand van het NNB liggen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium NNB is derhalve negatief '-'.

2.1.18.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Vogels komen binnen de Metropoolregio Eindhoven overal voor, in meer of mindere mate. Alle (beoogde) windparklocaties binnen de MRE zullen jaarlijks vogelslachtoffers kennen door aanvaringen. De windparklocaties binnen zoekgebied 33 liggen in gebieden met een meer dan gemiddeld aantal broedvogels (>46

broedvogelsoorten) en een bovengemiddeld aantal wintervogels (>30 wintervogelsoorten). Er zijn echter wel verschillen, zo komen er rond de windparklocaties K50b en K51b minder vogelsoorten voor dan bij windparklocaties K45b, K46b en K49b. Echter is de meest negatieve maatgevend. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve dubbel negatief '--'.

Vleermuizen
De windparklocaties binnen zoekgebied 33 liggen binnen 200 meter van mogelijke lijnelementen voor vleermuizen. Het is de verwachting dat op deze locaties meer vleermuizen voorkomen dan op locaties zonder duidelijke lijnelementen. Aangezien vleermuizen gevoelig zijn voor sterfte door toedoen van windturbines is dit negatief. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium vleermuizen/overige soorten is derhalve dubbel negatief '--'.

Overige soortgroepen
Naast de, voor windenergie gevoelige, soorten komen er ook diverse andere beschermde soorten in de omgeving van de windparklocaties voor. Zo zijn diverse soortgroepen als reptielen, grondgebonden zoogdieren, vlinders etc. waargenomen binnen 200m van de gesitueerde windparklocatie(s). Hoewel dit geen, voor windenergie gevoelige, soorten zijn dient men (met name tijdens de aanlegfase van een project) hier rekening mee te houden.

2.1.18.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 33 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied negatief scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en 'Natuurnetwerk' en dubbel negatief op 'Broedvogels', 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 18 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie zoekgebied 33**

Windparklocatie	Natura 2000	Natuurnetwerk	Broedvogels	Wintervogels	Overige soorten
K45b	-	-	--	--	--
K46b	0	-	--	--	--
K49b	0	-	--	--	--
K50b	0	-	-	-	--
K51b	-	-	-	--	--
Totaal	-	-	--	--	--

2.2 Samenvattende tabel beoordeling windparklocaties

			Gebiedsbescherming			Beschermde soorten			
		Aantal windturbines	N2000	NNB	Hotspot	Broedvogels	Wintervogels	Vleermuizen	Overige besch. srt.
Windparklocaties binnen de zoekgebieden uit de concept-RES									
01-1	1	3	0	-*		-	-	--	0
01-2	1	3	0	-*		-	-	--	0
13-1	13	3	0	--		-	-	--	-
15-1	15	3	-	--		--	--	--	0

17-1	17	4	-	-*	--	-	--	-
17-2	17	3	-	-*	--	-	--	0
17-3	17	3	-	-*	--	-	--	0
18-1	18	3	-	0*	-	-	0*	0
19-1	19	3	-	-*	--	--	--	-
19-2	19	3	-	-*	--	--	--	-
19-3	19	4	-	-*	--	-	--	-
19-4	19	3	-	-*	-	-	--	0*
19-5	19	3	-	-	0*	0	--	0
20-1	20	4	-	-	-	-	--	0
20-2	20	3	-	-	--	--	--	0
20-3	20	4	-	-	-	-	--	-
02-1	2	3	0	-	-	-	--	-
21-1	21	3	--	--	-*	--	--	-
24-1	24	4	-	-*	-	-	--	-
25-1	25	3	-	0*	--	--	0*	0*
26-1	26	3	-	0	-	--	0*	0
29-1	29	4	0	-*	--	--	--	0*
29-2	29	4	0	-*	-	-	--	0*
03-1	3	3	0	-*	--	-	0*	-
31-1	31	4	-	0*	-	--	--	-
04-1	4	3	0	0	-	-	0	0
07-1	7	3	0	-*	-	-	--	0
07-2	7	4	0	-*	-	--	--	0
Windparklocaties buiten zoekgebieden, buiten de Kempengemeenten								
B1	geen	3	0	0	-	-	0	-
B2	geen	3	0	-*	-	0*	--	0
B3	geen	3	0	-*	0	0	--	0
B4	geen	3	0	-*	-	-	--	-
B5	geen	3	-	-*	-	-	--	-
B6	geen	3	-	-*	-	-	--	-
B7	geen	3	0	-*	0	0	--	0
B8	geen	3	-	0	-	-	--	0
Windparklocaties buiten zoekgebieden, binnen de Kempengemeenten								
K21	geen	3	0*	-*	-	0	--	-
K22	geen	3	0	0	-	-	0*	0
K23b	geen	3	0	-*	-	-	--	0
K24	geen	4	0	-*	-	-	--	-
K25b	geen	3	0	--	-	-	--	-
K26b	geen	4	0	-*	-	-	--	-
K27b	geen	4	-	0*	--	--	--	0
K28b	geen	2	0	0*	--	-	0*	0
K31b	geen	3	0*	-*	--	-	--	-
K32b	geen	3	0	-	-	0	--	-
K33b	geen	3	0	-	-	-	--	-
K35b	geen	3	0	-*	-	--	--	0
K36b	geen	3	0	-	--	-	--	0
K37b	geen	3	0	-	-	-	--	0
K39b	geen	4	0	-*	-	-	--	-
K41	geen	3	0	0	-	-	0*	0
K42	geen	4	0	-*	--	-	--	-
K43b	geen	4	0	-*	--	--	--	0
K45b	33	4	-	-*	--	--	--	-
K46b	33	3	0	-	--	--	--	-
K47b	geen	3	0	-*	-	-	--	-
K48	geen	3	0	-*	-	-	0*	0
K49b	33	4	0	-	--	--	--	-
K50b	33	3	0	-*	-	-	--	-
K51b	33	3	-	-*	-	--	--	-
K53	geen	3	-	-*	-	-	--	0
K06b	geen	3	0	0	-	0*	0	0*
K07	geen	4	0	-*	--	--	--	0
K08	geen	3	0	0	-	--	0*	-

Hoofdstuk 3 Zonne-energie

3.1 Beoordeling zoekgebieden

In onderstaande paragrafen zijn de zoekgebieden voor zonne-energie beoordeeld. De mogelijke zonlocaties beslaan vaak grote oppervlaktes. Hierdoor is de kans op een negatieve beoordeling groter dan bij een kleinere afbakening. Bij een concreet project binnen een zoekgebied kunnen de effecten derhalve een stuk minder ingrijpend zijn dan in dit onderzoek is beschreven.

3.1.1 *Zoekgebied 1*

Dit zoekgebied ligt in het noorden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Son en Breugel.

3.1.1.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op meer dan 6,5km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal ‘0’.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal ‘0’.

3.1.1.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig broed- en wintervogels aanwezig. In het westen van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor. Echter in het overgrote deel van het zoekgebied komen lage aantallen broed- en wintervogelsoorten (<22 broedvogelsoorten en <15 wintervogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve neutraal ‘0’.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk grondgebonden zoogdieren en in mindere mate dagvlinders. De

kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.1.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 1 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Wintervogels' en negatief op 'Overige soorten'.

Tabel 19 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 1

Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
1	0	0	0	0	-

3.1.2 *Zoekgebied 2*

Dit zoekgebied ligt in het noorden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Laarbeek.

3.1.2.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op meer dan 14km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.2.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig broedvogels aanwezig. In het zuiden van het zoekgebied komen hogere aantallen broedvogelsoorten voor. Echter in het overgrote deel van het zoekgebied komen lage aantallen broedvogelsoorten (<22 broedvogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is derhalve neutraal '0'.

Binnen het zoekgebied zijn grote verschillen in het aantal wintervogelsoorten. Zo zijn er veel vlakken binnen het zoekgebied waar heel weinig wintervogelsoorten

(<15 wintervogelsoorten) voorkomen en zijn er veel vlakken waar een gemiddeld aantal wintervogelsoorten (15-30 broedvogelsoorten) voorkomen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen de mogelijke zonlocaties zijn nagenoeg geen beschermde soorten waargenomen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is gering. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '0'.

3.1.2.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 2 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Overige soorten' en negatief op 'Wintervogels'.

Tabel 20 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 2

Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Winter-vogels	Overige soorten
2	0	0	0	-	0

3.1.3 *Zoekgebied 3*

Dit zoekgebied ligt in het noorden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Laarbeek.

3.1.3.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op meer dan 13km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.3.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal broed- en wintervogels aanwezig. In het westen van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels en wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk amfibieën en grondgebonden zoogdieren en in mindere mate vissen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.3.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 3 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk' en negatief op 'Broedvogels', 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 21 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 3

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	3	0	0	-	-	-

3.1.4 *Zoekgebied 4*

Dit zoekgebied ligt in het noorden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Gemert-Bakel.

3.1.4.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op meer dan 13km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal ‘0’.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal ‘0’.

3.1.4.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig broedvogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen broedvogelsoorten voor. Echter in het grootste deel van het zoekgebied komen lage aantallen broedvogelsoorten (<22 broedvogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is derhalve neutraal ‘0’.

Binnen het zoekgebied zijn grote verschillen in het aantal wintervogelsoorten. Zo zijn er veel vlakken binnen het zoekgebied waar heel weinig wintervogelsoorten (<15 wintervogelsoorten) voorkomen en zijn er veel vlakken waar een gemiddeld aantal wintervogelsoorten (15-30 broedvogelsoorten) voorkomen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve negatief ‘-’.

Overige beschermde soorten
Binnen de mogelijke zonlocaties zijn nagenoeg geen beschermde soorten waargenomen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is gering. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief ‘0’.

3.1.4.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 4 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria ‘Natura 2000’, ‘Natuurnetwerk’, ‘Broedvogels’ en ‘Overige soorten’ en negatief op ‘Wintervogels’.

Tabel 22 **Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 4**

Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Winter-vogels	Overige soorten
4	0	0	0	-	0

3.1.5 *Zoekgebied 5*

Zoekgebied 5 ligt in het noordoosten van de Metropoolregio Eindhoven, binnen de gemeente Gemert-Bakel.

3.1.5.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op meer dan 9km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal ‘0’.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal ‘0’.

3.1.5.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig broedvogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen broedvogelsoorten voor. Echter in het grootste deel van het zoekgebied komen lage aantallen broedvogelsoorten (<22 broedvogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is derhalve neutraal ‘0’.

Binnen het zoekgebied zijn grote verschillen in het aantal wintervogelsoorten. Zo zijn er veel vlakken binnen het zoekgebied waar heel weinig wintervogelsoorten (<15 wintervogelsoorten) voorkomen en zijn er veel vlakken waar een gemiddeld aantal wintervogelsoorten (15-30 broedvogelsoorten) voorkomen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve negatief ‘-’.

Overige beschermde soorten
Binnen de mogelijke zonlocaties zijn nagenoeg geen beschermde soorten waargenomen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is gering. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief ‘0’.

3.1.5.3 *Conclusie*

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 5 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Overige soorten' en negatief op 'Wintervogels'.

Tabel 23 **Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 5**

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Winter-vogels	Overige soorten
	5	0	0	0	-	0

3.1.6 *Zoekgebied 6*

Zoekgebied 6 ligt in het noordoosten van de Metropoolregio Eindhoven, binnen de gemeente Gemert-Bakel.

3.1.6.1 *Effecten op beschermde gebieden*

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op meer dan 8km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.6.2 *Effecten op beschermde soorten*

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal broed- en wintervogels aanwezig. In het midden van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels en wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen de mogelijke zonlocaties zijn geen beschermde soorten waargenomen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is gering. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve neutraal '0'.

3.1.6.3 *Conclusie*

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 6 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk' en 'Overige soorten' en negatief op 'Broedvogels' en 'Wintervogels'.

Tabel 24 **Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 6**

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	6	0	0	-	-	0

3.1.7 *Zoekgebied 7*

Dit zoekgebied ligt in het noordoosten van de Metro-poolregio Eindhoven, in de gemeente Gemert-Bakel.

3.1.7.1 *Effecten op beschermde gebieden*

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op circa 6km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.7.2 *Effecten op beschermde soorten*

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal broed- en wintervogels aanwezig. In het zuiden van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor. Dit vanwege het natuurgebied 'Stippelberg', gelegen ten zuiden van het zoekgebied. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels en wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk amfibieën en reptielen en in mindere mate grondgebonden zoogdieren. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.7.3 *Conclusie*

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 7 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en 'Natuurnetwerk' en negatief op 'Broedvogels', 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 25 **Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 7**

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	7	0	0	-	-	-

3.1.8 *Zoekgebied 8*

Zoekgebied 8 ligt in het noordoosten van de Metropoolregio Eindhoven, binnen de gemeente Gemert-Bakel.

3.1.8.1 *Effecten op beschermde gebieden*

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op circa 3km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.8.2 *Effecten op beschermde soorten*

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal broed- en wintervogels aanwezig. In het zuidwesten van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor. Dit vanwege het natuurgebied 'Stippelberg', gelegen ten zuidwesten van het zoekgebied. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels en wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen de mogelijke zonlocaties zijn nagenoeg geen beschermde soorten waargenomen. De waarnemingen binnen het zoekgebied bestaan voornamelijk uit waarnemingen van amfibieën op de grens van het zoekgebied (op de rand van natuurgebied 'Stippelberg'. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij

realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is gering. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '0'.

3.1.8.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 8 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk' en 'Overige soorten' en negatief op 'Broedvogels' en 'Wintervogels'.

Tabel 26 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 8

Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
8	0	0	-	-	0

3.1.9 *Zoekgebied 9*

Dit zoekgebied ligt in het noordoosten van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Gemert-Bakel.

3.1.9.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op circa 4,5km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.9.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn grote verschillen in het aantal broedvogelsoorten. Zo zijn er veel vlakken binnen het zoekgebied waar heel weinig broedvogelsoorten (<22 broedvogelsoorten) voorkomen en zijn er veel vlakken waar een gemiddeld aantal broedvogelsoorten (22-46 broedvogelsoorten) of zelfs bovengemiddeld aantal broedvogelsoorten (>46 broedvogelsoorten) voorkomen. De hoge(re) concentraties worden met name veroorzaakt door het natuurgebied 'Stippelberg', gelegen ten noordoosten van het zoekgebied. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is derhalve negatief '-'.

Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig wintervogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen wintervogelsoorten voor. Echter in het overgrote deel van het zoekgebied komen lage aantallen wintervogelsoorten (<15 wintervogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve neutraal '0'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk grondgebonden zoogdieren en reptielen en in mindere mate amfibieën. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.9.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 9 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk' en 'Wintervogels' en negatief op 'Broedvogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 27 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 9

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Winter-vogels	Overige soorten
	9	0	0	-	0	-

3.1.10 *Zoekgebied 10*

Dit zoekgebied ligt in het noordoosten van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Gemert-Bakel.

3.1.10.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op circa 250m van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied, Natura 2000-gebied 'Deurnsche Peel & Mariapeel'. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. Bovendien zijn er binnen het zoekgebied voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.10.2 *Effecten op beschermde soorten*

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal broed- en wintervogels aanwezig. In het midden van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels en wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft amfibieën, dagvlinders, libellen, grondgebonden zoogdieren, reptielen en vaatplanten. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.10.3 *Conclusie*

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 10 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en 'Natuurnetwerk' en negatief op 'Broedvogels', 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 28 **Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 10**

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	10	0	0	-	-	-

3.1.11 *Zoekgebied 11*

Dit zoekgebied ligt in het oosten van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Deurne.

3.1.11.1 *Effecten op beschermde gebieden*

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op meer dan 4,5km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op

NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.11.2 *Effecten op beschermde soorten*

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig broed- en wintervogels aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve neutraal '0'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied is de bever veelvuldig waargenomen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.11.3 *Conclusie*

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 11 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Wintervogels' en negatief op 'Overige soorten'.

Tabel 29 **Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 11**

Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
11	0	0	0	0	-

3.1.12 *Zoekgebied 12*

Dit zoekgebied ligt in het oosten van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Deurne.

3.1.12.1 *Effecten op beschermde gebieden*

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op circa 1km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied, Natura 2000-gebied 'Deurnsche Peel & Mariapeel'. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. Bovendien zijn er binnen het zoekgebied voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze

gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.12.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig broedvogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen broedvogelsoorten voor. Echter in het grootste deel van het zoekgebied komen lage aantallen broedvogelsoorten (<22 broedvogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is derhalve neutraal '0'.

Binnen het zoekgebied zijn grote verschillen in het aantal wintervogelsoorten. Zo zijn er veel vlakken binnen het zoekgebied waar heel weinig wintervogelsoorten (<15 wintervogelsoorten) voorkomen en zijn er veel vlakken waar een gemiddeld aantal wintervogelsoorten (15-30 broedvogelsoorten) voorkomen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen de mogelijke zonlocaties zijn nagenoeg geen beschermde soorten waargenomen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is gering. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '0'.

3.1.12.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 12 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Overige soorten' en negatief op 'Wintervogels'.

Tabel 30 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 12

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Winter-vogels	Overige soorten
	12	0	0	0	-	0

3.1.13 *Zoekgebied 13*

Dit zoekgebied ligt in het midden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeenten Eindhoven en Waalre.

3.1.13.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op meer dan 800m van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied 'Leenderbos, Groote

Heide & De Plateaux'. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.13.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig broed- en wintervogels aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve neutraal '0'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft amfibieën, dagvlinders, libellen, grondgebonden zoogdieren en reptielen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.13.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 13 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Wintervogels' en negatief op 'Overige soorten'.

Tabel 31 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 13

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	13	0	0	0	0	-

3.1.14 *Zoekgebied 14*

Zoekgebied 14 ligt in het midden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeenten Geldrop-Mierlo en Heeze-Leende.

3.1.14.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
Het zoekgebied ligt grotendeels in het Natura 2000-gebied 'Strabrechtse Heide & Beuven'. Hoewel Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken, heeft

de mogelijke zonlocatie binnen dit zoekgebied mogelijkerwijs een negatief effect. Met name op de aangewezen broedvogels (roerdomp) en niet-broedvogels (kraanvogel) zijn effecten niet op voorhand uit te sluiten. Bovendien is er geen ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder mogelijke effecten op Natura 2000-gebieden. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve negatief '-'.

NNB
Het zoekgebied bestaat nagenoeg helemaal uit het Natuurnetwerk Brabant. Hoewel het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken, heeft de mogelijke zonlocatie binnen dit zoekgebied mogelijkerwijs een negatief effect. Externe werking, o.a. verlies van foerageergronden voor doelsoorten, is niet op voorhand uit te sluiten. Bovendien is er geen ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder mogelijk effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve negatief '-'.

3.1.14.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied komen een bovengemiddeld aantal broedvogelsoorten (>46 broedvogelsoorten) voor. De hoge concentraties worden met name veroorzaakt door de Strabrechtse Heide, gelegen ten zuiden van het zoekgebied. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is derhalve dubbel negatief '--'.

Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal wintervogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen wintervogelsoorten voor. Echter in het overgrote deel van het zoekgebied komen een gemiddeld aantal wintervogelsoorten (15-30 wintervogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk amfibieën en reptielen en in mindere mate grondgebonden zoogdieren, libellen en dagvlinders. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. Te meer omdat er geen mogelijke zonlocaties binnen het zoekgebied zijn gelegen waar geen beschermde soorten zijn waargenomen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve dubbel negatief '--'.

3.1.14.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 14 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied negatief scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk' en 'Wintervogels' en dubbel negatief op 'Broedvogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 32 **Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 14**

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	14	-	-	--	-	--

3.1.15 *Zoekgebied 15*

Dit zoekgebied ligt in het midden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Someren.

3.1.15.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
Het zoekgebied ligt deels in het Natura 2000-gebied 'Strabrechtse Heide & Beuven'. Hoewel Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken, hebben de mogelijke zonlocaties binnen dit zoekgebied mogelijkerwijs een negatief effect. Met name op de aangewezen broedvogels (roerdomp) en niet-broedvogels (kraanvogel) zijn effecten niet op voorhand uit te sluiten. Bovendien is er geen ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder mogelijke effecten op Natura 2000-gebieden. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve negatief '-'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.15.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal broed- en wintervogels aanwezig. In het westen van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor. Dit vanwege het natuurgebied 'Strabrechtse Heide', gelegen ten westen van het zoekgebied. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels en wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk de eekhoorn, rugstreeppad en kleine ijsvogelvlinder. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.15.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 15 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natuurnetwerk' en negatief op 'Natura 2000', 'Broedvogels', 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 33 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 15

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	15	-	0	-	-	-

3.1.16 *Zoekgebied 16*

Zoekgebied 16 ligt in het midden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeenten Helmond en Asten.

3.1.16.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op meer dan 3,5km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.16.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig broed- en wintervogels aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve neutraal '0'.

Overige beschermde soorten
Binnen de mogelijke zonlocaties zijn geen beschermde soorten waargenomen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is gering. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '0'.

3.1.16.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 16 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 34 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 16

Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
16	0	0	0	0	0

3.1.17 *Zoekgebied 17*

Dit zoekgebied ligt in het oosten van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeenten Deurne en Asten.

3.1.17.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt in het zuiden tegen het Natura 2000-gebied 'Groote Peel' aan. Binnen het zoekgebied zijn voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.17.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal broed- en wintervogels aanwezig. In de natuurgebieden 'Dennendijkse Bossen' en 'Galgenberg' komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor, maar de rest van het zoekgebied komen gemiddelde aantallen (of zelfs lagere aantallen voor). De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels en wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk grondgebonden zoogdieren en in mindere mate libellen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen

dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.17.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 17 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en 'Natuurnetwerk' en negatief op 'Broedvogels', 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 35 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 17

Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
17	0	0	-	-	-

3.1.18 *Zoekgebied 18*

Zoekgebied 18 ligt in het oosten van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Deurne.

3.1.18.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt in het oosten tegen het Natura 2000-gebied 'Deurnsche Peel & Mariapeel' aan. Binnen het zoekgebied zijn voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.18.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig broedvogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen broedvogelsoorten voor. Echter in het grootste deel van het zoekgebied komen lage aantallen broedvogelsoorten (<22 broedvogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is derhalve neutraal '0'.

Binnen het zoekgebied zijn grote verschillen in het aantal wintervogelsoorten. Zo zijn er veel vlakken binnen het zoekgebied waar heel weinig wintervogelsoorten

(<15 wintervogelsoorten) voorkomen en zijn er veel vlakken waar een gemiddeld aantal wintervogelsoorten (15-30 wintervogelsoorten) voorkomen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen de mogelijke zonlocaties zijn geen beschermde soorten waargenomen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is gering. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '0'.

3.1.18.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 18 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Overige soorten' en negatief op 'Wintervogels'.

Tabel 36 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 18

Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Winter-vogels	Overige soorten
18	0	0	0	-	0

3.1.19 *Zoekgebied 19*

Dit zoekgebied ligt in het midden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeenten Waalre en Heeze-Leende.

3.1.19.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
Het zoekgebied ligt voor een groot deel in het Natura 2000-gebied 'Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux'. Natura 2000-gebieden zijn echter gevrijwaard van zonneparken. Binnen het zoekgebied zijn voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.19.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels

Binnen het zoekgebied komen een bovengemiddeld aantal broedvogelsoorten (>46 broedvogelsoorten) voor. De hoge concentraties worden met name veroorzaakt door de talrijke heide- en bosgebieden binnen het zoekgebied. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is derhalve dubbel negatief '--'.

Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal wintervogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen wintervogelsoorten voor. Echter in het overgrote deel van het zoekgebied komen een gemiddeld aantal wintervogelsoorten (15-30 wintervogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk amfibieën, reptielen, grondgebonden zoogdieren en libellen en in mindere mate dagvlinders. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.19.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 19 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en 'Natuurnetwerk' en negatief op 'Wintervogels' en 'Overige soorten' en dubbel negatief op 'Broedvogels'.

Tabel 37 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 19

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	19	0	0	--	-	-

3.1.20 *Zoekgebied 20*

Dit zoekgebied ligt in het midden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeenten Heeze-Leende en Someren.

3.1.20.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
Het zoekgebied ligt deels in het Natura 2000-gebied 'Strabrechtse Heide & Beuven'. Natura 2000-gebieden zijn echter gevrijwaard van zonneparken. Binnen het zoekgebied zijn voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB

Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.20.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied komen een bovengemiddeld aantal broedvogelsoorten (>46 broedvogelsoorten) voor. De hoge concentraties worden met name veroorzaakt door de talrijke heide- en bosgebieden binnen het zoekgebied. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is derhalve dubbel negatief '--'.

Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal wintervogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen wintervogelsoorten voor. Echter in het overgrote deel van het zoekgebied komen een gemiddeld aantal wintervogelsoorten (15-30 wintervogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk amfibieën, reptielen, grondgebonden zoogdieren en libellen en in mindere mate dagvlinders en vaatplanten. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.20.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 20 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en 'Natuurnetwerk' en negatief op 'Wintervogels' en 'Overige soorten' en dubbel negatief op 'Broedvogels'.

Tabel 38 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 20

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	20	0	0	--	-	-

3.1.21 *Zoekgebied 21*

Dit zoekgebied ligt in het zuidoosten van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Deurne.

3.1.21.1 *Effecten op beschermde gebieden*

Natura 2000
Het zoekgebied ligt deels in het Natura 2000-gebied 'Deurnsche Peel & Mariapeel'. Natura 2000-gebieden zijn echter gevrijwaard van zonneparken. Binnen het zoekgebied zijn voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.21.2 *Effecten op beschermde soorten*

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal broed- en wintervogels aanwezig. In het midden van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels en wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk grondgebonden zoogdieren en mindere mate reptielen, dagvlinders en libellen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.21.3 *Conclusie*

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 21 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en 'Natuurnetwerk' en negatief op 'Broedvogels', 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 39 **Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 21**

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	21	0	0	-	-	-

3.1.22 *Zoekgebied 22*

Zoekgebieden 22 ligt in het midden van de Metropoolregio Eindhoven, binnen de gemeente Valkenswaard.

3.1.22.1 *Effecten op beschermde gebieden*

Natura 2000
Het zoekgebied ligt grotendeels in het Natura 2000-gebied 'Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux'. Hoewel Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken, zijn er geen mogelijke zonlocaties binnen dit zoekgebied zonder een mogelijk negatief effect realiseerbaar. Met name op de aangewezen broedvogels zijn effecten niet op voorhand uit te sluiten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve negatief '-'.

NNB
Het zoekgebied bestaat nagenoeg helemaal uit het Natuurnetwerk Brabant. Hoewel het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken, zijn er geen mogelijke zonlocaties binnen dit zoekgebied zonder een mogelijk negatief effect realiseerbaar. Externe werking, o.a. verlies van foerageergronden voor doelsoorten, is niet op voorhand uit te sluiten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve negatief '-'.

3.1.22.2 *Effecten op beschermde soorten*

Vogels
Binnen het zoekgebied komen een bovengemiddeld aantal broed- en wintervogelsoorten (>46 broedvogelsoorten en >30 wintervogelsoorten) voor. De hoge concentraties worden met name veroorzaakt door water- en bosrijke omgeving van het zoekgebied. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve dubbel negatief '--'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk grondgebonden zoogdieren, amfibieën en libellen en in mindere mate reptielen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. Te meer omdat er geen mogelijke zonlocaties binnen het zoekgebied zijn gelegen waar geen beschermde soorten zijn waargenomen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve dubbel negatief '--'.

3.1.22.3 *Conclusie*

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 22 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied negatief scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en 'Natuurnetwerk' en dubbel negatief op 'Broedvogels', 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 40 **Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 22**

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	22	-	-	--	--	--

3.1.23 *Zoekgebied 23*

Zoekgebieden 23 ligt in het midden van de Metropoolregio Eindhoven, binnen de gemeente Valkenswaard.

3.1.23.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt in het oosten tegen het Natura 2000-gebied 'Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux' aan. Binnen het zoekgebied zijn voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.23.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig broed- en wintervogels aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve neutraal '0'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn de eekhoorn en de bever waargenomen. Daarnaast komt de Kartuizer anjer ook in het gebied voor. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.23.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 23 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Wintervogels' en negatief op 'Overige soorten'.

Tabel 41 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 23

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	23	0	0	0	0	-

3.1.24 *Zoekgebied 24*

Dit zoekgebied ligt in het zuiden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Heeze-Leende.

3.1.24.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
Het zoekgebied ligt deels in het Natura 2000-gebied 'Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux'. Natura 2000-gebieden zijn echter gevrijwaard van zonneparken. Binnen het zoekgebied zijn voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.24.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig broed- en wintervogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor. Echter in het overgrote deel van het zoekgebied komen een minder dan gemiddeld aantal broed- en wintervogelsoorten (22-46 broedvogelsoorten en 15-30 wintervogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve neutraal '0'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk grondgebonden zoogdieren, libellen, amfibieën en reptielen en mindere mate vaatplanten. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.24.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 24 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Wintervogels' en negatief op 'Overige soorten'.

Tabel 42 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 24

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten

24	0	0	0	0	-

3.1.25 *Zoekgebied 25*

Zoekgebied 25 ligt in het zuiden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Someren.

3.1.25.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op meer dan 600m van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied 'Weerter- en Budelerbergen & Ringselven'. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.25.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig broedvogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen broedvogelsoorten voor, met name in het zuidelijk deel. Echter in het grootste deel van het zoekgebied komen lage aantallen broedvogelsoorten (<22 broedvogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is derhalve neutraal '0'.

Binnen het zoekgebied zijn grote verschillen in het aantal wintervogelsoorten. Zo zijn er veel vlakken binnen het zoekgebied waar heel weinig wintervogelsoorten (<15 wintervogelsoorten) voorkomen en zijn er veel vlakken waar een gemiddeld aantal wintervogelsoorten (15-30 wintervogelsoorten) of zelfs bovengemiddeld aantal wintervogelsoorten (>30 wintervogelsoorten) voorkomen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen de mogelijke zonlocaties zijn nagenoeg geen beschermde soorten waargenomen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is gering. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '0'.

3.1.25.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 25 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Overige soorten' en negatief op 'Wintervogels'.

Tabel 43 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 25

Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Winter-vogels	Overige soorten
25	0	0	0	-	0

3.1.26 *Zoekgebied 26*

Zoekgebied 26 ligt in het zuiden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeenten Someren en Asten.

3.1.26.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
Het zoekgebied ligt deels in het Natura 2000-gebied 'Groote Peel'. Natura 2000-gebieden zijn echter gevrijwaard van zonneparken. Binnen het zoekgebied zijn voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.26.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal broed- en wintervogels aanwezig. In het oosten van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor. Dit vanwege de ligging van het natuurgebied 'De Groote Peel'. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels en wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk grondgebonden zoogdieren en mindere mate reptielen, amfibieën en dagvlinders. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.26.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 26 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en 'Natuurnetwerk' en negatief op 'Broedvogels', 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 44 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 26

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	26	0	0	-	-	-

3.1.27 *Zoekgebied 27*

Zoekgebied 27 ligt in het zuiden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeenten Heeze-Leende en Valkenswaard.

3.1.27.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
Het zoekgebied ligt deels in het Natura 2000-gebied 'Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux'. Natura 2000-gebieden zijn echter gevrijwaard van zonneparken. Binnen het zoekgebied zijn voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het zoekgebied bestaat nagenoeg helemaal uit het Natuurnetwerk Brabant. Hoewel het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken, zijn er geen mogelijke zonlocaties binnen dit zoekgebied zonder een mogelijk negatief effect realiseerbaar. Externe werking, o.a. verlies van foerageergronden voor doelsoorten, is niet op voorhand uit te sluiten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve negatief '-'.

3.1.27.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied komen een bovengemiddeld aantal broedvogelsoorten (>46 broedvogelsoorten) voor. De hoge concentraties worden met name veroorzaakt door de talrijke heide- en bosgebieden binnen het zoekgebied. De score van dit

zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is derhalve dubbel negatief '--'.

Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal wintervogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen wintervogelsoorten voor. Echter in het overgrote deel van het zoekgebied komen een gemiddeld aantal wintervogelsoorten (15-30 wintervogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk amfibieën, reptielen, grondgebonden zoogdieren en libellen en in mindere mate dagvlinders. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.27.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 27 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en negatief op 'Natuurnetwerk', 'Wintervogels' en 'Overige soorten' en dubbel negatief op 'Broedvogels'.

Tabel 45 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 27

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	27	0	-	--	-	-

3.1.28 *Zoekgebied 28*

Zoekgebied 28 ligt in het zuiden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeenten Heeze-Leende en Cranendonck..

3.1.28.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op meer dan 1,4km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied 'Weerter- en Budelerbergen & Ringselven'. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op

NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.28.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn grote verschillen in het aantal broedvogelsoorten. Zo zijn er veel vlakken binnen het zoekgebied waar heel weinig broedvogelsoorten (<22 broedvogelsoorten) voorkomen en zijn er veel vlakken waar een gemiddeld aantal broedvogelsoorten (22-46 broedvogelsoorten) of zelfs bovengemiddeld aantal broedvogelsoorten (>46 broedvogelsoorten) voorkomen. De hoge(re) concentraties worden met name veroorzaakt door het natuurgebied 'Pan', gelegen ten noordoosten van het zoekgebied. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is derhalve negatief '-'.

Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig wintervogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen wintervogelsoorten voor. Echter in het overgrote deel van het zoekgebied komen lage aantallen wintervogelsoorten (<15 wintervogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve neutraal '0'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft de levendbarende hagedis, smalle raai, spits havikskruid en drijvende waterweegbree. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.28.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 28 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk' en 'Wintervogels' en negatief op 'Broedvogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 46 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 28

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	28	0	0	-	0	-

3.1.29 *Zoekgebied 29*

Dit zoekgebied ligt in het zuiden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Valkenswaard.

3.1.29.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt in het oosten tegen het Natura 2000-gebied 'Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux' aan. Binnen het zoekgebied zijn voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.29.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal broed- en wintervogels aanwezig. In het oosten van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor. Dit vanwege de ligging van het natuurgebied 'Koolblieks ven'. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels en wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk grondgebonden zoogdieren en libellen en in mindere mate reptielen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.29.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 29 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en 'Natuurnetwerk' en negatief op 'Broedvogels', 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 47 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 29

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	29	0	0	-	-	-

3.1.30 *Zoekgebied 30*

Zoekgebied 30 ligt in het zuiden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeenten Valkenswaard en Heeze-Leende.

3.1.30.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
Het zoekgebied ligt deels in het Natura 2000-gebied 'Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux'. Natura 2000-gebieden zijn echter gevrijwaard van zonneparken. Binnen het zoekgebied zijn voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.30.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal broed- en wintervogels aanwezig. In het oosten van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor. Dit vanwege de ligging van het natuurgebieden 'Leenderbos' en 'Groote Heide'. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels en wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk grondgebonden zoogdieren, reptielen en libellen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.30.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 30 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en 'Natuurnetwerk' en negatief op 'Broedvogels', 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 48 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 30

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	30	0	0	-	-	-

3.1.31 *Zoekgebied 31*

Dit zoekgebied ligt in het zuiden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Valkenswaard.

3.1.31.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
Het zoekgebied ligt deels in het Natura 2000-gebied 'Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux'. Natura 2000-gebieden zijn echter gevrijwaard van zonneparken. Binnen het zoekgebied zijn voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.31.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn grote verschillen in het aantal broedvogelsoorten. Zo zijn er veel vlakken binnen het zoekgebied waar heel weinig broedvogelsoorten (<22 broedvogelsoorten) voorkomen en zijn er veel vlakken waar een gemiddeld aantal broedvogelsoorten (22-46 broedvogelsoorten) of zelfs bovengemiddeld aantal broedvogelsoorten (>46 broedvogelsoorten) voorkomen. De hoge(re) concentraties worden met name veroorzaakt door het natuurgebied 'Horsten', gelegen in het zuiden van het zoekgebied. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is derhalve negatief '-'.

Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig wintervogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen wintervogelsoorten voor. Echter in het overgrote deel van het zoekgebied komen lage aantallen wintervogelsoorten (<15 wintervogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve neutraal '0'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk grondgebonden zoogdieren, amfibieën en libellen en in mindere mate reptielen en dagvlinders. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.31.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 31 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk' en 'Wintervogels' en negatief op 'Broedvogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 49 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 31

Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Winter-vogels	Overige soorten
31	0	0	-	0	-

3.1.32 *Zoekgebied 32*

Zoekgebied 32 ligt in het zuiden van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Cranendonck.

3.1.32.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
Het zoekgebied ligt deels in het Natura 2000-gebied 'Weerter- en Budelerbergen & Ringselven'. Natura 2000-gebieden zijn echter gevrijwaard van zonneparken. Binnen het zoekgebied zijn voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.32.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal broed- en wintervogels aanwezig. In het oosten van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor. Dit vanwege de heide- en bosgebieden aldaar. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels en wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen de mogelijke zonlocaties zijn nagenoeg geen beschermde soorten waargenomen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is gering. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '0'.

3.1.32.3 *Conclusie*

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 32 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk' en 'Overige soorten' en negatief op 'Broedvogels' en 'Wintervogels'.

Tabel 50 **Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 32**

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	32	0	0	-	-	0

3.1.33 *Zoekgebied 33*

Dit zoekgebied ligt in het zuidwesten van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Bergeijk.

3.1.33.1 *Effecten op beschermde gebieden*

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt in het westen en zuiden tegen het Natura 2000-gebied 'Valleigebied van de Kleine Nete met brongebieden, moerassen en heiden, de Zegge en de Ronde Put' aan. Binnen het zoekgebied zijn voldoende mogelijkheden waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.33.2 *Effecten op beschermde soorten*

Vogels
Binnen het zoekgebied komen een bovengemiddeld aantal broedvogelsoorten (>46 broedvogelsoorten) voor. De hoge concentraties worden met name veroorzaakt door de talrijke heide- en bosgebieden binnen het zoekgebied. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is derhalve dubbel negatief '--'.

Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal wintervogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen wintervogelsoorten voor. Echter in het overgrote deel van het zoekgebied komen een gemiddeld aantal

wintervogelsoorten (15-30 wintervogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk reptielen, grondgebonden zoogdieren en dagvlinders en in mindere mate amfibieën en libellen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.33.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 33 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en 'Natuurnetwerk' en negatief op 'Wintervogels' en 'Overige soorten' en dubbel negatief op 'Broedvogels'.

Tabel 51 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 33

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	33	0	0	--	-	-

3.1.34 *Zoekgebied 34*

Dit zoekgebied ligt in het zuidwesten van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Bladel.

3.1.34.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op meer dan 1,5km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.34.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels

Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal broed- en wintervogels aanwezig. In het zuiden van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor dan in het noorden van het zoekgebied. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels en wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk grondgebonden zoogdieren en mindere mate reptielen, libellen en vaatplanten. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief '-'.

3.1.34.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 34 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000' en 'Natuurnetwerk' en negatief op 'Broedvogels', 'Wintervogels' en 'Overige soorten'.

Tabel 52 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 34

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	34	0	0	-	-	-

3.1.35 *Zoekgebied 35*

Zoekgebied 35 ligt in het zuidwesten van de Metropoolregio Eindhoven, binnen de gemeente Reusel-De Mierden.

3.1.35.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op meer dan 3,5km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.35.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels

Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal broed- en wintervogels aanwezig. In het midden van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels en wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen de mogelijke zonlocaties zijn geen beschermde soorten waargenomen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is gering. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve neutraal '0'.

3.1.35.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 35 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk' en 'Overige soorten' en negatief op 'Broedvogels' en 'Wintervogels'.

Tabel 53 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 35

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	35	0	0	-	-	0

3.1.36 *Zoekgebied 36*

Zoekgebied 36 ligt in het westen van de Metropoolregio Eindhoven, in de gemeente Eersel.

3.1.36.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op circa 3km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal '0'.

3.1.36.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels

Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig broedvogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen broedvogelsoorten voor. Echter in het grootste deel van het zoekgebied komen lage aantallen broedvogelsoorten (<22 broedvogelsoorten) voor. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels is derhalve neutraal '0'.

Binnen het zoekgebied zijn grote verschillen in het aantal wintervogelsoorten. Zo zijn er veel vlakken binnen het zoekgebied waar heel weinig wintervogelsoorten (<15 wintervogelsoorten) voorkomen en zijn er veel vlakken waar een gemiddeld aantal wintervogelsoorten (15-30 wintervogelsoorten) of zelfs bovengemiddeld aantal wintervogelsoorten (>30 wintervogelsoorten) voorkomen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve negatief '-'.

Overige beschermde soorten
Binnen de mogelijke zonlocaties zijn geen beschermde soorten waargenomen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is gering. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve neutraal '0'.

3.1.36.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 36 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria 'Natura 2000', 'Natuurnetwerk', 'Broedvogels' en 'Overige soorten' en negatief op 'Wintervogels'.

Tabel 54 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 36

Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Winter-vogels	Overige soorten
36	0	0	0	-	0

3.1.37 *Zoekgebied 37*

Zoekgebieden 37 ligt in het noordoosten van de Metropoolregio Eindhoven, binnen de gemeente Oirschot.

3.1.37.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op circa 2,5km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. Gelet op de afstand zijn effecten niet op voorhand te verwachten. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal '0'.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen

het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal ‘0’.

3.1.37.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn over het algemeen weinig broed- en wintervogels aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium wintervogels is derhalve neutraal ‘0’.

Overige beschermde soorten
Binnen de mogelijke zonlocaties zijn nagenoeg geen beschermde soorten waargenomen. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is gering. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief ‘0’.

3.1.37.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 37 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria ‘Natura 2000’, ‘Natuurnetwerk’, ‘Broedvogels’, ‘Wintervogels’ en ‘Overige soorten’.

Tabel 55 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 37

Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
37	0	0	0	0	0

3.1.38 *Zoekgebied 38*

Dit zoekgebied ligt door heel de Metropoolregio Eindhoven. Dit is een zoekgebied wat zich concentreert langs de rijkswegen.

3.1.38.1 Effecten op beschermde gebieden

Natura 2000
De Natura 2000-gebieden zijn gevrijwaard van zonneparken. Het zoekgebied ligt op sommige locaties tegen Natura 2000-gebieden aan. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op Natura 2000-gebieden. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natura 2000 is derhalve neutraal ‘0’.

NNB
Het Natuurnetwerkwerk Brabant is gevrijwaard van zonneparken. Wel grenzen de mogelijke zonlocaties aan delen van het NNB. Zonneparken in de buurt van deze gebieden hebben mogelijk externe effecten. Echter is er voldoende ruimte binnen het zoekgebied waar zonneparken gerealiseerd kunnen worden zonder effect op

NNB. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium Natuurnetwerk is derhalve neutraal ‘0’.

3.1.38.2 Effecten op beschermde soorten

Vogels
Binnen het zoekgebied zijn een gemiddeld aantal broed- en wintervogels aanwezig. In het sommige delen van het zoekgebied komen hogere aantallen broed- en wintervogelsoorten voor en in andere delen lagere aantallen. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium broedvogels én wintervogels is derhalve negatief ‘-’.

Overige beschermde soorten
Binnen het zoekgebied zijn meerdere beschermde soorten waargenomen. Dit betreft voornamelijk grondgebonden zoogdieren en mindere mate overige beschermde soorten. De kans op het overtreden van verbodsbepalingen bij realisatie van een zonnepark binnen dit zoekgebied is aanwezig. De score van dit zoekgebied op het beoordelingscriterium overige soorten is derhalve negatief ‘-’.

3.1.38.3 Conclusie

In onderstaande tabel is de conclusie van zoekgebied 38 weergegeven. Hieruit blijkt dat het zoekgebied neutraal scoort op de beoordelingscriteria ‘Natura 2000’ en ‘Natuurnetwerk’ en negatief op ‘Broedvogels’, ‘Wintervogels’ en ‘Overige soorten’.

Tabel 56 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie zoekgebied 38

	Zoekgebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
	38	0	0	-	-	-

Hoofdstuk 4 Beoordeling alternatieven

In onderstaande subparagrafen zijn de alternatieven beoordeeld. Doordat de alternatieven zijn opgebouwd uit de diverse zoekgebieden heeft de beoordeling grotendeels al plaatsgevonden. Echter kan het voorkomen dat, in tegenstelling de beoordeling aldaar, de potentie van de zoekgebieden niet volledig benut wordt. Hierdoor kan het voorkomen dat de beoordeling van het gehele zoekgebied afwijkt van de beoordeling van het zoekgebied in het alternatief. Indien dit aan de orde is wordt dit toegelicht. Zoekgebieden waar de beoordeling niet verandert wordt de beoordeling een-op-een overgenomen zonder extra toelichting.

4.1 Alternatief Energielandschappen

Het alternatief energielandschappen bestaat uit 13 zoekgebieden waar één of meerdere mogelijke windparklocaties zijn gesitueerd (in totaal 21 windparklocaties) en 13 zoekgebieden met mogelijke zonlocaties. Eerst wordt de tabel windenergie weergegeven gevolgd door de tabel zonne-energie.

Tabel 57 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie alternatief Energielandschappen**

Zoek-gebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
1*	0	-	-	-	--
2	0	-	-	-	--
7	0	-	-	-	--
17*	-	-	--	-	--
18	-	0	-	-	0
20	-	-	-	-	--
21	--	--	-	--	--
24	-	-	-	-	--
25	-	0	--	--	0
26	-	0	-	--	0
29	0	-	-	-	--
31	-	0	-	--	--
33*	-	-	--	--	--
Totaal	-**	-**	--	--	--

* Hoewel windparklocatie 1-1 (zoekgebied 1), windparklocatie 17-1 (zoekgebied 17) en windparklocatie K50b (zoekgebied 33) niet terugkomen in dit alternatief heeft dit geen andere beoordeling van het zoekgebied tot gevolg.

** Bij één afwijkende beoordeling wordt deze niet als worst-case overgenomen.

Tabel 58 **Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie alternatief Energielandschappen**

Zoek-gebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
1*	0	0	0	0	-
2	0	0	0	-	0
7	0	0	-	-	-

17*	0	0	-	-	-
18	0	0	0	-	0
20	0	0	--	-	-
21*	0	0	-	-	-
24*	0	0	0	0	-
25	0	0	0	-	0
26	0	0	-	-	-
29	0	0	-	-	-
31*	0	0	-	0	-
33*	0	0	--	-	-
Totaal	0	0	--	-	-

* Het aantal mogelijke zonlocaties bij deze zoekgebieden is fors beperkt. Echter leidt dit niet tot een andere beoordeling. De overige zoekgebieden bevatten (nagenoeg) hetzelfde aantal mogelijke zonlocaties.

Conclusie

Zowel het windenergiedeel als het zonne-energiedeel van het alternatief Energielandschappen bevat zoekgebieden die minder geschikt zijn en zoekgebieden die wel goed scoren op het thema ecologie. Indien alle mogelijke locaties van dit alternatief worden ingevuld met zon en wind kan dit grote effecten hebben op instandhoudingsdoelstellingen van met name Natura 2000-gebieden. Met name de invulling van zoekgebied 17, 18, 20, 21, 24, 25 en 26 kan zorgen voor een verlies aan foerageergebied en een sterk verhoogde kans op aanvaringen met windturbines. De Natura 2000-gebieden 'Groote Peel' en 'Deurnsche Peel & Mariapeel' worden bij volledige invulling van dit alternatief omringd door zonnevelden en windturbines, met alle gevolgen van dien. De cumulatie van effecten wind en zon spelen hierbij nadrukkelijk ook een rol.

4.2 Alternatief Spreiding

Het alternatief energielandschappen bestaat uit 15 zoekgebieden waar één mogelijke windparklocatie is gesitueerd en 22 zoekgebieden met mogelijke zonlocaties. Eerst wordt de tabel windenergie weergegeven gevolgd door de tabel zonne-energie.

Tabel 59 Conclusie ecologie; Deel A Windenergie alternatief Spreiding

Zoek-gebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
1*	0	-	-	-	--
2	0	-	-	-	--
4	0	0	-	-	0
7**	0	-	-	--**	--
13	0	--	-	-	--
15	-	--	--	--	--
17*	-	-	--	-	--
18	-	0	-	-	0
19*	-	-	--	--	--
20*	-	-	-	-	--
21	--	--	-	--	--

24	-	-	-	-	--
25	-	0	--	--	0
29**	0	-	--**	--**	--
33**	0**	-	--	--	--
Totaal	-***	--	--	--	--

* Hoewel windparklocatie 1-2 (zoekgebied 1), windparklocaties 17-2 en 17-3 (zoekgebied 17), windparklocaties 19-2 t/m 19-5 (zoekgebied 19) en windparklocaties 20-1 en 20-2 (zoekgebied 20) niet terugkomen in dit alternatief heeft dit geen andere beoordeling van het zoekgebied tot gevolg.
** Afwijkende score t.o.v. de totaalscore zoekgebied (0). Voor zoekgebied 7 en 29 uit bovenstaande tabel betekent dit een slechtere score vanwege een hogere dichtheid vogels bij de mogelijke windparklocatie uit het alternatief. Voor zoekgebied 33 uit bovenstaande tabel betekent dit een betere score vanwege een grotere afstand tot N2000 in vergelijking met andere windparklocaties uit het zoekgebied die niet zijn opgenomen in dit alternatief.
*** Bij één afwijkende beoordeling wordt deze niet als worst-case overgenomen.

Tabel 60 Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie alternatief Spreiding

Zoek-gebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
1**	0	0	0	-**	-
3	0	0	-	-	-
4	0	0	0	-	0
6*	0	0	-	-	0
9	0	0	-	0	-
11	0	0	0	0	-
12*	0	0	0	-	0
13*	0	0	0	0	-
14	-	-	--	-	--
15	-	0	-	-	-
16*	0	0	0	0	0
17**	0	0	0**	0**	-
19	0	0	--	-	-
21*	0	0	-	-	-
23*	0	0	0	0	-
24*	0	0	0	0	-
31*	0	0	-	0	-
32**	0	0	0**	0**	0
33*	0	0	--	-	-
35*	0	0	-	-	0
36**	0	0	0	0**	0
38*	0	0	-	-	-
Totaal	-	0***	--	-	-***

* Het aantal mogelijke zonlocaties bij deze zoekgebieden is fors beperkt. Echter leidt dit niet tot een andere beoordeling. De overige zoekgebieden bevatten (nagenoeg) hetzelfde aantal mogelijke zonlocaties.
** Afwijkende score t.o.v. de totaalscore zoekgebied (Hoofdstuk 3). Voor zoekgebied 1 uit bovenstaande tabel betekent dit een slechtere score vanwege een hoge dichtheid wintervogels bij mogelijke zonlocaties uit het alternatief. Voor zoekgebied 17, 27, 32 en 36 uit bovenstaande tabel betekent dit een betere score vanwege een lage dichtheid beschermde soorten bij de (beperkte) mogelijke zonlocaties uit het alternatief.
*** Bij één afwijkende beoordeling wordt deze niet als worst-case overgenomen.

Conclusie

Zowel het windenergiedeel als het zonne-energiedeel van het alternatief Spreiding bevat zoekgebieden die minder geschikt zijn en zoekgebieden die wel goed scoren op het thema ecologie. Indien een aantal hoogrisico locaties (ecologie) afvallen heeft dit aannemelijk positief effect op de totaalscore van dit alternatief. Cumulatie van effecten zon en wind zijn voor dit alternatief niet concreet te duiden.

4.3 Alternatief Netinpassing

Het alternatief netinpassing bestaat uit 5 zoekgebieden waar één mogelijke windparklocatie is gesitueerd en 16 zoekgebieden met mogelijke zonlocaties. Eerst wordt de tabel windenergie weergegeven gevolgd door de tabel zonne-energie.

Tabel 61 **Conclusie ecologie; Deel A Windenergie alternatief Netinpassing**

Zoek-gebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
1*	0	-	-	-	--
13	0	--	-	-	--
15	-	--	--	--	--
19*	-	-	--	--	--
24	-	-	-	-	--
Totaal	-	--	--	--	--

* Hoewel windparklocatie 1-1 (zoekgebied 1) en windparklocaties 19-2 t/m 19-5 (zoekgebied 19) niet terugkomen in dit alternatief heeft dit geen andere beoordeling van het zoekgebied tot gevolg.

Tabel 62 **Conclusie ecologie; Deel B Zonne-energie alternatief Netinpassing**

Zoek-gebied	Natura 2000	Natuur-netwerk	Broedvo-gels	Wintervo-gels	Overige soorten
1*	0	0	0	0	-
3*	0	0	-	-	-
9**	0	0	0**	0	0**
11*	0	0	0	0	-
13	0	0	0	0	-
15*	-	0	-	-	-
16	0	0	0	0	0
19*	0	0	--	-	-
20**	0	0	-**	-	0**
24*	0	0	0	0	-
25*	0	0	0	-	0
28	0	0	-	0	-
32	0	0	-	-	0
34*	0	0	-	-	-
36*	0	0	0	-	0
38*	0	0	-	-	-
Totaal	0***	0	-***	-	-

* Het aantal mogelijke zonlocaties bij deze zoekgebieden is fors beperkt. Echter leidt dit niet tot een andere beoordeling. De overige zoekgebieden bevatten (nagenoeg) hetzelfde aantal mogelijke zonlocaties.

** Afwijkende score t.o.v. de totaalscore zoekgebied (Hoofdstuk 3). Voor zoekgebied 9 en 20 uit bovenstaande tabel betekent dit een betere score vanwege een lage dichtheid beschermde soorten bij de (beperkte) mogelijke zonlocaties uit het alternatief.
*** Bij één afwijkende beoordeling wordt deze niet als worst-case overgenomen.

Conclusie

Zowel het windenergiedeel als het zonne-energiedeel van het alternatief Netinpassing bevat zoekgebieden die minder geschikt zijn en zoekgebieden die wel goed scoren op het thema ecologie. Indien een aantal hoogrisico locaties (ecologie) afvallen heeft dit aannemelijk positief effect op de totaalscore van dit alternatief. Cumulatie van effecten zon en wind zijn voor dit alternatief niet concreet te duiden.

Hoofdstuk 5 Literatuur

Alonso, J.C. & Alonso, J.A. 1992. Daily activity and intake rate patterns of wintering Common Cranes Grus grus. Ardea 80: 343-351.

Busse, P., 2016. Some aspect of the occurrence and behaviour of the crane Grus grus in Poland in light of pre-investment wind-farm monitoring. Ring 38: 3-23.

Drachmann, J., S. Waagner & H. Haaning Nielsen, 2020. Klim Vindmollepark Monitering af fuglekollisioner. Vattenfall Vindkraft A/S.

Hötker, H, 2006. The impact of repowering of wind farms on birds and bats. Bergenhusen, Oktober 2006.

Hötker, H., K.-M. Thomsen & H. Köster, 2006. Impacts on biodiversity of exploitation of renewable energy sources: the example of birds and bats. Facts, gaps in knowledge, demands for further research, and ornithological guidelines for the development of renewable energy exploitation. Michael-Otto-Institut im NABU, Bergenhusen.

Langgemach, T. & T. Dürr, 2015. Informationen über Einflüsse der Windenergienutzung auf Vögel. Stand 16. Dezember 2015, Aktualisierungen auβer Fundzahlen hervorgehoben. Landesambt für Umwelt Brandenburg. Staatliche Vogelschutzwarte, Buckow.

LWVT/SOVON, 2002. Vogeltrek over Nederland 1976-1993. Schuyt & Co, Haarlem.

Nolet, B.A., J.M. Baveco & H. Kuipers, 2009. Evaluatie opvangbeleid 2005-2008 overwinterende ganzen en smienten. Deelrapport 2. Een model-berekening van de capaciteit van opvanggebieden voor overwinterende ganzen en smienten. Alterra rapport 1840. Alterra, Wageningen.

Pearce Higgins, J.W., L. Stephen, A. Douse & R.H.W. Langston, 2012. Greater impacts of wind farms on bird populations during construction than subsequent operation: results of a multi site and multi species analysis. Journal of Applied Ecology 49(2): 386 394.

Reichenbach, M., 2003. Auswirkungen von Windenergieanlagen auf Vögel - Ausmaß und planerische Bewältigung. Technische Universität Berlin, Berlin.

Rydell, J., H. Engström, A. Hedenström, J. Kyed Larsen, J. Pettersson & M. Green, 2012. The effect of wind power on birds and bats A synthesis. Swedish Environmental Protection Agency, Stockholm.

Steinborn, H. & P. Steinmann, 2014. 13 Jahre später wie entwickeln sich die Wiesenvogelbestände im Windpark Hinrichsfehn? ARSU GmbH, Oldenburg.

Steinborn, H., M. Reichenbach & H. Timmerman, 2011. Windkraft Vögel Lebensräume. Ergebnisse einer siebenjährigen Studie zum Einfluss von Windkraftanlagen und Habitatparametern auf Wiesenvögel. ARSU Gmbh

Winkelman, J.E., F.H. Kistenkas & M.J. Epe, 2008. Ecologische en natuurbeschermingsrechtelijke aspecten van windturbines op land. Alterra rapport 1780. Alterra, Wageningen.

Bosch & van Rijn
experts in duurzame energie

Franz-Lisztplantsoen 220
3533 JG Utrecht
www.boschenvanrijn.nl

Regionale Energiestrategie 1.0

Metropoolregio Eindhoven

Metropoolregio Eindhoven
RES Regionale Energie Strategie

7. Reacties op de concept RES

Bijlage 7.1 Reacties op de concept RES

Datum	Afzender	titel	reactie-zienswijze-kanttekening	Antwoord	Verwijzing
2020-06-02	Waterschap De Dommel	formeel	*Integrale aanpak* Waterschap De Dommel ziet een sterke meerwaarde in een regionale aanpak, waarbij regionale vraagstukken integraal worden benaderd. Door ruimtelijke opgaven te combineren dragen we gezamenlijk bij aan de ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit en het beperken van de maatschappelijke kosten. Daarnaast hecht Waterschap De Dommel veel waarde aan de opgave uit het Klimaatakkoord, om de CO2-emissie structureel te verlagen (klimaatmitigatie) en tegelijkertijd de negatieve effecten van de klimaatverandering te beheersen (klimaatadaptatie)	Dit sluit aan bij de aanpak die we voor de RES voor de Metropoolregio Eindhoven volgen. De opgaven binnen de RES worden gekoppeld aan andere ruimtelijke en maatschappelijke opgaven in onze regio, waaronder klimaatadaptatie.	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven** Koppeling aan andere opgaven. **Hoofdstuk 4: Besparen-duurzame warmte-duurzame opwek** **- Duurzame opwek** Beoordeling zoekgebieden op bredere thema's.
			In de concept-RES zien we de intentie van een integrale aanpak terug, maar missen we nog de eerste stappen in de uitwerking. Bij de verdere concretisering van de zoekgebieden voor grootschalige opwek vragen wij specifiek om aandacht te hebben voor een duurzaam watersysteem en klimaatadaptatie, zodat onder andere koppelkansen met waterberging tot uiting komen in de RES 1.0. Daarbij willen we graag onze positieve ervaring met de regio Hart van Brabant delen, waar klimaatadaptatie, zijnde de eerste fase uit het Deltaprogramma ruimtelijke adaptatie, integraal is meegenomen.	In het kader van de PlanMER gaan wij zorgvuldig naar de zoekgebieden kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen. De opgaven voor de energietransitie worden gekoppeld aan andere ruimtelijke en maatschappelijke opgaven in onze regio, waaronder klimaatadaptatie.	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven** Koppeing aan andere opgaven. **Hoofdstuk 4. Besparen-duurzame warmte-duurzame opwek** **- Duurzame opwek** Met een planMER wordt nader onderzoek gedaan naar milieueffecten en koppeling met andere thema's om te kunnen komen tot een integrale gebiedsontwikkeling
			Het "Bod" voor grootschalige opwek van 2 TWh zien wij als een ambitieuze, maar eveneens reële uitdaging voor de regio als bijdrage aan het Klimaatakkoord.	Het bod van 2 TWh is uitgangspunt voor de verdere concretisering richting RES 1.0.	
			Grootschalige opwek in relatie tot de hydrologische bodemkwaliteit In aanvulling op zon op daken zijn zonneweiden noodzakelijk voor het behalen van de klimaatdoelen. Naast de ruimtelijke impact hiervan vragen wij aandacht voor het behoud van de (gezonde) bodemkwaliteit en daaraan gekoppeld de regionale waterhuishouding, in relatie tot enerzijds de toekenning van terreinen en anderzijds de inrichting van de zonneweiden.	In het kader van de PlanMER gaan wij zorgvuldig naar de zoekgebieden kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen. De opgaven voor de energietransitie worden gekoppeld aan andere ruimtelijke en maatschappelijke opgaven in onze regio, waaronder klimaatadaptatie. De kwaliteit van de bodem is hier onderdeel van.	**Hoofdstuk 4: Besparen-duurzame warmte-duurzame opwek** **- Duurzame opwek** Het milieueffectrapport (planMER) helpt om alle (milieu en ruimtelijke) belangen en claims zichtbaar te maken en onderling af te wegen.
			Om een duurzaam beheer van de bodemkwaliteit in relatie tot het waterbeheer te borgen vragen wij om te komen tot regionale afspraken en –kaders voor de ontwikkeling van windparken en zonneweiden. Een uitwerking hiervan zien we graag terug in de RES 1.0.	Als regio doorlopen we ons RES-proces op de manier en de snelheid die nodig is om hierover zorgvuldig tot keuzes, afstemming en uitvoeringsafspraken te komen. De zoekgebieden voor wind en zon die in 2030 ingevuld moeten zijn, worden verankerd in het omgevingsbeleid van de gemeenten. Ook de provincie en de waterschappen bieden deze ruimte in hun beleid. Gemeenten maken of actualiseren beleid voor zonne- en/of windenergie en verankeren dit eveneens in hun omgevingsbeleid	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **De RES als hefboom voor andere regionale opgaven** **Koppeling aan andere opgaven.** **Hoofdstuk 3.Samen de energieambitie realiseren** **Regionale samenwerking** **Hoofdstuk 4: Besparen-duurzame warmte-duurzame opwek** **Duurzame opwek** **Onderzoek naar milieu-effecten en bredere thema's.** **Na de RES 1.0: verankering in omgevingsbeleid.**
			Warmte en hydrologische bodemkwaliteit Met de verduurzaming van de warmte gaat een sterke toename van het gebruik van de hydrologische ondergrond plaats vinden in de vorm van open- en gesloten energiesystemen. Dit neemt risico's met zich mee voor het beheer van het schaarse grondwater en bescherming van de grondwaterkwaliteit. Wij vragen u specifiek om hier regionaal aandacht voor te hebben bij de nadere uitwerking in de RSW en de RES 1.0, zodat dit een plek kan krijgen in de gemeentelijke transitievisies warmte. Op het gebied van de inzet van duurzame warmte in de gebouwde omgeving leveren wij onze bijdrage aan het creëren van ontwikkel- en beleidsruimte voor de toepassing van aquathermie.	Voor alle opties voor duurzame warmte wordt een SWOT-analyse uitgevoerd. De resultaten daarvan dienen als input voor de scenario's en visie die op regionaal niveau worden opgesteld.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Leidende principes en afwegingskader** Het afwegingskader van NP RES en de leidende principes. **Hoofdstuk 4. Besparen-duurzame warmte-duurzame opwek** **- Duurzame warmte** **- Regionale Structuur Warmte.**
2020-06-30	Waterschap Aa en Maas	formeel	*Kijk verder dan alleen financiële koppelkansen* In de zoekgebieden voor duurzame opwek wordt onder 3 'Energie ten dienste van andere opgaven en doelen' benoemd. Hier wordt gesteld onder de paragraaf over koppeling met landschapsherstel dat energie hierbij een nadrukkelijk een financieringsmogelijkheid om andere opgaven te kunnen realiseren. Het gebruik van (tijdelijke) energie is een interessante koppelmogelijkheid met opgaven zoals watersysteemherstel, maar zeker niet de enige. Zo zijn er ook tastbare koppelkansen mogelijk waarbij er aan beide kanten positieve effecten optreden. Zoals de toepassing van aquathermie uit oppervlaktewater in stedelijk gebied kan bij dragen aan het reduceren van hittestress, het zonnepanelen goed kunnen combineren met de teelt van schaduwgewassen en te droge of te natte landbouwgronden ingezet kunnen worden voor energiegebruik. Onze oproep is dan ook om de energie ten dienste van andere opgaven, breder in te steken dan alleen financieel.	In het kader van de PlanMER gaan wij zorgvuldig naar de zoekgebieden kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen. De opgaven voor de energietransitie worden gekoppeld aan andere ruimtelijke en maatschappelijke opgaven in onze regio.	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven** Koppeling aan andere opgaven. **Hoofdstuk 4. Besparen-duurzame warmte-duurzame opwek** **- Duurzame Opwek** Het milieueffectrapport (planMER) helpt om alle (milieu en ruimtelijke) belangen en claims zichtbaar te maken en onderling af te wegen.
			Provinciale afstemming Integraliteit is niet alleen belangrijk binnen de regio, maar ook binnen de provincie Noord-Brabant als geheel. Nu, in opmaat naar de RES 1.0, is het moment om actieve uitwisseling en afstemming tussen de RES'en te organiseren. Alleen dan kunnen de regio's tot een zo optimaal mogelijke invulling van het landschap komen en kan worden voorkomen dat er keuzes worden gemaakt waar we op de langere termijn last van krijgen. Bovendien staan de regio's in Noord-Brabant allen voor vergelijkbare opgaven en zijn zij gebaat bij het onderling uitwisselen van expertise, onderzoeksresultaten en best-practices. Zo wordt in de verschillende regio's voorgenomen nader onderzoek naar de effecten van zonne-energie op bodem en water te doen en heeft iedere regio de ambitie optimaal te willen inspelen op innovaties. Door samen te werken – wellicht ligt hier een coördinerende rol voor de provincie Noord-Brabant – zou op deze onderwerpen niet alleen een efficiëntieslag, maar ook kwaliteitsverbetering behaald kunnen worden.	Er vindt regelmatig afstemming plaats met de provincie, de Brabantse regio's en met de buurregio's. Daarbij komt een breed scala aan onderwerpen aan de orde.	**Hoofdstuk 5.Stap voor stap naar uitvoering** **- Aanbeveling aan het rijk** Met de andere Brabantse regio's en de provincie vindt afstemming plaats over de inhoud van de RES'en en over wat de rol van het Rijk moet zijn om tot uitvoering van de RES te komen. Er is een lijst met aanbevelingen en knelpunten opgesteld die vanuit de RES-regio's en de Provincie aan het Rijk is meegegeven.
			Houd rekening met de verduurzamingsopgave van de waterschappen Voor het onderdeel participatie wordt in de concept RES aangegeven dat 50% lokaal eigendom wordt nagestreefd. Zoals benoemd in het Klimaatakkoord hebben de waterschappen hierin echter de bijzondere positie van zowel lokale ontwikkelaar als decentrale overheid met een verduurzamingsopgave, die bij de uitwerking van 50% lokaal eigendom dan ook in acht moet worden genomen.	Dit wordt meegenomen in het vervolgtraject	**Hoofdstuk 3: Samen de energie ambitie realiseren** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** Model voor financiële participatie. Het model biedt ruimte voor lokaal maatwerk.
			Rol waterschap Aa en Maas In de uitwerking van de RES 1.0 en de fasen daarna, in het bijzonder in de toekomstige gebiedsontwikkelingen, zien wij voor het waterschap een belangrijke rol met het oog op koppelkansen (energie ten dienste van andere opgaven), waterbeheer en aquathermie. Onder leidend principe 2 'een gezamenlijke opgave en iedereen draagt bij' wordt een regierol in de realisatie van de energietransitie voor gemeenten, provincie en waterschappen benoemd. Wij willen graag bijdragen aan de realisatie van de energietransitie, maar zien daarin voor onszelf geen regierol. Wel spelen we als waterschap, vanwege onze betrokkenheid bij drie RES'en (Noordoost Brabant, Metropoolregio Eindhoven en Hart van Brabant) graag een rol in de afstemming met deze regio's in relatie tot onze kerntaken.	Dit wordt meegenomen in het vervolgtraject	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven** Koppeling aan andere opgaven. **Hoofdstuk 3.Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **Hoofdstuk 4: Besparen-duurzame warmte-duurzame opwek** **- Duurzame opwek** Onderzoek naar milieu-effecten en bredere thema's. Na de RES 1.0: verankering in omgevingsbeleid.

2020-07-09	Gemeente Oirschot	formeel	*Samen de energie ambitie realiseren* De gemeenteraad kan zich grotendeels vinden in de hoofdlijnen van dit onderdeel van de concept-RES en merkt op: *onderzoek naar behoud/duurzaam gebruik huidig gasinfrastructuur (vanwege waterstof of andere 'milieuvriendelijke(re)' gassen) is belangrijk. *Verder betekent 'van het gas af' vaak dat er alternatieven worden ingezet waardoor het stroomverbruik (vaak grijs opgewekt) sterk stijgt; waarbij stroom minder efficiënt energie afgeeft dan gas (er is meer energie in de vorm van elektriciteit nodig dan energie in de vorm van gas). Wat ons betreft blijven we aangekoppeld totdat dit efficiënter is en de schone opwekking van energie toereikend is voor de energiebehoefte. Aanvullingen voor dit onderdeel om mee te nemen naar RES 1.0: *RES als centrale regisseur om veranderingen op gang te brengen is op zichzelf prima, maar in de uitvoering zijn we vaak geneigd top-down te werken, terwijl uitvoerings-initiatieven die bottom-up zijn ontwikkeld beter gedragen zijn en een grotere kans van slagen hebben. Ga bijvoorbeeld aan de slag met energie-scans en keukentafelgesprekken (uitgevoerd door lokale energie coöperaties die hierin veel expertise hebben) en vraag hoe je mensen kunt ondersteunen in de stappen die ze zelf graag zouden willen maken. De energietransitie moet hierdoor in de uitvoering niet aanvoelen als 'opgelegd' maar als een 'initiatief van ons allen'. Hier moet absoluut meer aandacht naar uit gaan. *Niet alleen kijken naar 'waar kan wat' maar juist ook 'wat hebben we nodig'.	Ook de bestaande infrastructuur wordt in kaart gebracht in het kader van de RES. De mogelijkheden om gebruik te maken van de infrastructuur wordt meegenomen. We maken gebruik van de lokale kennis en initiatieven op het gebied van de energietransitie, voor alle thema's. We werken samen met vertegenwoordigers van lokale energie coöperaties, onder andere binnen de werkgroep Participatie & Eigendom.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **Hoofdstuk 4: Besparen-duurzame warmte-duurzame opwek** **- Duurzame warmte** De Regionale Structuur Warmte brengt vraag en aanbod in beeld, zodat op lokaal niveau vraag en aanbod aan elkaar kunnen worden gekoppeld. **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorkijk naar 2030** De uitdaging is nu om dit ook op het tactische en uitvoeringsniveau samen goed te organiseren tussen gemeenten, maar ook met maatschappelijke partners, die ook van de gemeenten vragen om eenduidig op te treden. De uitvoering is immers bij verschillende partijen belegd, op verschillende schaalniveaus (lokaal, subregionaal, regionaal).
			Onze aanpak voor de (concept) RES *Er is niet aangegeven of er een prioriteit geldt, dat zou bijvoorbeeld kunnen in de zin van volgorde van belang. Aanvullingen voor dit onderdeel om mee te nemen naar RES 1.0: • De koppelingen die onder punt d. genoemd worden wel kritisch bekijken. Maken we daar de RES daarmee niet 'groter' dan waarvoor hij bedoeld is? • Breng prioritering aan in verschillende onderdelen. • Het woord "vitale" onder d) is te breed interpreteerbaar (liever vervangen of aangevuld met bijvoorbeeld: veilig-schoon/duurzaam) • Bottom up ontwikkeling is belangrijk. • Betrek ook wijk- en dorpsraden. • Stappen die gezet moeten worden, gaan hand in hand met initiatiefnemers. Zij kunnen niets zonder ons, en wij niets zonder hen. Hierbij is een intensieve samenwerking nodig die van extensief naar intensief kan lopen naarmate de kansrijkheid toeneemt. Prioriteiten die wij geven (type en locatie) is daarmee ook afhankelijk van ontwikkelingen (dus niet alleen bij ons maar ook bij hen). Van het grootste belang is daarbij een vroegtijdige afstemming. Ruim hiervoor dus z.s.m. ruimte voor in, nog voordat je plannen uitwerkt.	In het vervolg van de RES wordt steeds concreter invulling gegeven aan de leidende principes, de strategie en de concrete aanpak. Daarbij bekijken we ook welke prioriteiten kunnen worden gesteld. Het RES-proces richt zich op het uitwerken van de energietransitie en de opgaven, waarvan we nu denken dat deze hiermee zijn te koppelen. We maken gebruik van de lokale kennis en initiatieven op het gebied van de energietransitie, voor alle thema's. We werken samen met vertegenwoordigers van lokale energie coöperaties, onder andere binnen de werkgroep Participatie & Eigendom.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Leidende principes en afwegingskader** Afwegingskader en leidende principes. **Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorkijk naar 2030** De uitdaging is nu om dit ook op het tactische en uitvoeringsniveau samen goed te organiseren tussen gemeenten, maar ook met maatschappelijke partners, die ook van de gemeenten vragen om eenduidig op te treden. De uitvoering is immers bij verschillende partijen belegd, op verschillende schaalniveaus (lokaal, subregionaal, regionaal).
			Besparing • Wij vinden in deze fase van de ontwikkelingen besparing het belangrijkste item, nog belangrijker dan het opwekken zelf. Dat levert ook direct al voordeel op voor alle inwoners en dat is goed voor het draagvlak. Heel goed dat focus ligt op energie besparen, en dat daarna pas extra opwek volgt. • Te summier, welke sporen gaan we bewandelen? Welke partijen gaan we hierbij betrekken? enz. Dat hoeft geen uitvoering te zijn maar op zijn minst denkrichtingen. Aanvullingen voor dit onderdeel om mee te nemen naar RES 1.0: • Blijf die focus op besparing behouden. • Wij zouden toch willen pleiten om een serieuze poging te doen om ook de besparingsopgaven te kwantificeren om het vrijblijvende eraf te halen. Kempen heeft ook gekwantificeerd dus zou moeten kunnen. Of desnoods niet in TWh maar bijvoorbeeld in isolatie-termen of investeringen in besparende maatregelen of ander kwantificeerbaar/meetbare doelstellingen. • Definitie van grootschalig en kleinschalig toevoegen: grootschalig waarschijnlijk overheid gestuurd, kleinschalig is gedragen vanuit participatie. • Een belangrijke vorm van elektrische energie besparing is om transitie van accu auto's naar waterstof auto's te maken waarbij een tankstation netwerk in de MRE regio onontbeerlijk is (nu alleen in Helmond op de automotive campus). • Sluit meer aan bij kennis die er al is, ook bij bestaande organisaties. Faciliteer deze organisaties ook middels subsidies of geef hen een podium. • Pak hier ook vooral de rol op die je al hebt bij landelijke regelgeving. Denk aan registratieplicht en onderzoeksplicht. Faciliteer professionals door openstelling van subsidies en/of het geven van podium. Ga in overleg en bedenk samen oplossingen.	Er is in de fase van de concept-RES geen generieke doelstelling voor het onderdeel besparing opgenomen. De besparingsaanpak wordt afgestemd op de doelgroep, de stakeholders en het gebouw. Deze aanpak wordt uitgewerkt in energiebesparingsplannen per doelgroep. Hierin wordt per doelgroep en soort gebouw in beeld gebracht welke besparingsaanpak (route, aanbod, communicatie) hier het beste bij aansluit en dus het grootste effect zal hebben. De aanpak wordt in het traject richting RES 1.0 vertaald in afspraken over samenwerking en ambities, met gemeenten en met stakeholders. We gaan in het kader van de RES verder aan de slag met de aanpak voor kleinschalige opwek. We maken gebruik van de lokale kennis en initiatieven op het gebied van de energietransitie, voor alle thema's. We werken samen met vertegenwoordigers van lokale energie coöperaties en andere partijen. We maken daarbij gebruik van/sluiten aan bij bestaande organisaties(tructuren).	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Besparen** Inzet op 3 doelgroepen, besparen en kleinschalige opwek. **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorkijk naar 2030** De uitdaging is nu om dit ook op het tactische en uitvoeringsniveau samen goed te organiseren tussen gemeenten, maar ook met maatschappelijke partners, die ook van de gemeenten vragen om eenduidig op te treden. De uitvoering is immers bij verschillende partijen belegd, op verschillende schaalniveaus (lokaal, subregionaal, regionaal).
			Duurzame opwek • De gemeenteraad kan zich vinden in de hoofdlijnen. Opwek moet plaatsvinden op de plekken waar het ook daadwerkelijk gaat worden gebruikt t.b.v. efficiëntie en ter voorkoming van onnodig 'verlies'. • Goed te zien dat aanpak/ervaring in De Kempen meegenomen gaat worden in de rest van de MRE regio. We hadden echter verwacht dat op andere vlakken in de MRE op datzelfde niveau andere onderwerpen opgepakt zouden zijn (GeoThermie, besparing en andere alternatieven). Daar zien we helaas niets van terug. Duidelijk wordt nu ook dat de totale opgave niet alleen door zon/wind gerealiseerd kan/moet worden, maar dat dat breder is. Ook voor onze Kempengemeenten. • In samenvatting RES pagina 4: zin over landschappelijk gebied is tegenstrijdig. • Elke regio levert gemiddeld 0,67 TWh, MRE gaat voor 2 TWh, waarom een 3 keer zo hoge ambitie? Voldoen aan minimaal 0,67 TWh? • Duurzame opwek daar waar het wordt verbruikt. Aanvullingen voor dit onderdeel om mee te nemen naar RES 1.0: • Wij vinden dat er gebruik moet worden gemaakt van de uitgebreidere (constructieve) zonneladder van de natuur en milieu federaties (NMF's). De in het document gebruikte zonneladder vinden we te beperkt. Wij vinden dat de zonneladder strak moet worden toegepast in de uiteindelijke uitvoering. Om stroomnetwerken stabiel te houden en energie-opwekkers niet stil te laten staan op momenten dat het netwerk overbelast is willen we de rol van het opslaan in waterstof absoluut benadrukken en onderstrepen. Wij moeten als innovatieve regio laten zien wat wij allemaal kunnen met dit medium. (proeftuin). Wat zou het mooi zijn om waterstof auto's van onze inwoners gratis te laten rondrijden op de overcapaciteit van het netwerk! • Creëer als innovatieve regio proeftuinen voor nieuwe technieken voor duurzame opwek. We zijn de 'slimste regio'. • Zet in op de meest efficiënte invulling van duurzame energieopwekking. Een goede energiemix is belangrijk en houd aandacht voor de verhouding tussen bijvoorbeeld wind en zon. • Kijk niet alleen naar welk type opwek waar kan komen maar vooral ook wat de ideale mix is (ook om kwetsbaarheid te minimaliseren) en zet vooral als brainportregio ook in op innovatieve opslagmethodes • Biogas/biomassa mits echt groen (van lokale restproducten). • Stel maatregelen /wetgeving voor om de berekende uitval van 25% van de daken voor zonnepanelen te verkleinen. • Er is in de concept notitie gesteld geen doelstelling te hebben op grootschalige opwekking van energie in landschappelijk gebied of op water: "nee tenzij", hoe rijmt dit met alle stellingen tot nu toe in dit stuk en met zoekgebieden? • Ga in gesprek met initiatiefnemers om hun enthousiasme te behouden en niet te frustreren. Initiatiefnemers hebben ook tijdsdruk. Neem die tijdsdruk ook mee in prioritering. • Zie ook eerdere opmerking m.b.t. contact initiatiefnemers.	Er wordt breed in kaart gebracht welke opties voor opwek en opslag haalbaar zijn binnen de energiestrategie voor onze regio. In de afweging wordt rekening gehouden met o.a. potentie en systeem efficiëntie. In het kader van de RES maken we gebruik maken van de kennis en ervaring die in de regio aanwezig is, o.a. in De Kempen. Het bod van 2 TWh is uitgangspunt voor de verdere concretisering richting RES 1.0. We bewaken de ruimtelijke kwaliteit door expliciet te streven naar: - maximale inzet op besparing, zuinig en meervoudig ruimtegebruik; - het benutten van de gebiedspecifieke meekoppelkansen; - waar mogelijk energievraag en -aanbod zo dicht mogelijk bij elkaar te houden; - het hanteren van de 'zonneladder' bij het bepalen van de locaties voor zonne-energie. Bij de verdere uitwerking van de zoekgebieden, waaronder ook het zoekgebied 'no-regret' voor opwekking van energie uit zon op daken en restgronden, wordt ook de toepassing van de zonneladder verder uitgewerkt. In het kader van de RES willen we gebruik maken van de kennis en technologie die in de regio aanwezig is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES. Voor alle opties voor duurzame warmte wordt een SWOT-analyse uitgevoerd. De resultaten daarvan dienen als input voor de scenario's en visie die op regionaal niveau worden opgesteld. We brengen in beeld welke bestaande instrumenten kunnen worden ingezet om tot uitvoering te komen. Daarnaast geven we aan welke aanpassingen of aanvullingen in wet- en regelgeving, beleid en instrumentarium nodig zijn om ambities en plannen tot uitvoering te kunnen brengen.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Leidende principes en afwegingskader** **- Het proces naar RES 1.0 en verder** **Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- Toptechnologie regio Brainport: Inzet op energie-innovaties** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Focus op besparen** **- Nieuwe ontwikkelingen** We blijven verbinding zoeken met innovaties. Die zullen een prominentere plek moeten krijgen in de vervolgstappen en bij de ontwikkeling van nieuw beleid. **- Duurzame warmte** Regionale Structuur Warmte **- Duurzame opwek** PlanMER, verankering in omgevingsbeleid.

			Duurzame warmte • Te weinig richting gevend. Welke stappen, met wie (in plaats van bijvoorbeeld regionaal). Aanvullingen voor dit onderdeel om mee te nemen naar RES 1.0: • Warmte uit wegen moet niet worden vergeten! Iedere kans om een weg aan het warmtenet te koppelen moet benut worden. • Zorg dat dit punt concreter wordt richting RES 1.0. Nu nog erg vrijblijvend, terwijl het een (groot) deel van de opgave betreft. • Creëer als innovatieve regio proeftuinen voor nieuwe technieken voor duurzame warmte. • Kijk zeer kritisch naar bodemwarmte en effecten op de bodem door geothermie. We hebben vernomen dat dit schadelijk kan zijn dus hier zal meer onderzoek naar gedaan worden en risico's moeten in beeld worden gebracht zodat hier een gedegen keuze over gemaakt kan worden. • Uitsluiten van bodembronnen die de aardlagen verstoren. Ook warmteopwekkingsplannen met aardwarmte zoals Helmond-Veghel doorbreken mogelijk aardlagen en verstoren hiermee waterhuishouding en veroorzaken sneller vervuiling grondwater. • Maak het concreter en geef meer richting.	Alle opties voor duurzame warmte worden meegenomen in een SWOT-analyse. Daarbij wordt aangegeven of deze een lokaal c.q. boven lokaal/regionaal karakter/ potentie hebben. De resultaten daarvan dienen als input voor de scenario's en visie die op regionaal niveau worden opgesteld. De afstemming tussen regionaal en lokaal is uitgangspunt voor de aanpak van het thema duurzame warmte richting de RES 1.0. In de RES 1.0 geven wij inzicht in de mogelijke wisselwerking tussen lokale bronnen en de regionale bronnen en infrastructuren en welke scenario's voor warmtevoorziening er daarbij zijn. In het kader van de RES willen we gebruik maken van de kennis en innovatieve technologie die, o.a.in de regio, aanwezig is.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** Voor de warmtetransitie zijn de warmtebronnen en de warmtevraag verder in beeld gebracht in de 'Regionale Structuur Warmte' en zijn er afspraken gemaakt over het vervolg. **- Duurzame warmte**
			Van strategie naar uitvoering De gemeenteraad kan zich vinden in de hoofdlijnen voor dit onderdeel. Aanvullingen voor dit onderdeel om mee te nemen naar RES 1.0: • Zet in op participatie, betrek inwoners, initiatiefnemers, ontwikkelaars, etc. Inwoners en stakeholders willen gehoord worden. Door ze te betrekken creëer je draagvlak. • Geef inwoners niet alleen de lasten, maar ook de lusten van de enorme veranderingen die er aan staan te komen. Dat is enigszins geregeld met de '50%-regeling'. Wij vinden dat dit zo concreet en aantrekkelijk mogelijk vorm moet krijgen voor onze inwoners(!) Nu kan een initiatiefnemer zelf de grootte van het compensatie-gebied kiezen en zelf een voorstel doen hoe de bewoners in dat gebied worden gecompenseerd. Dat kan in de uitvoering leiden tot ongelijkheid of willekeur bij de diverse projecten. Wij zouden het eerlijker vinden als een percentage van dit bedrag per definitie altijd terecht komt bij fondsen waarmee woningen kunnen verduurzamen zonder dat de huren stijgen of ter financiering van de door onze inwoners gemaakte keukentafel-gespreksplannen n.a.v. de energiescans. • Ook hier: concreet maken en duidelijke planning/tijdlijn en doelen formuleren. • Geef in de RES duidelijk aan wat regionaal opgepakt moet worden en wat lokaal geïmplementeerd moet worden. • Dat gebruik van aardwarmte (boringen) nooit de drinkwaterlagen (waarvan de meerderheid in Nederland voor drinkwater van afhankelijk is en met de toenemende droogte door klimaatverandering nog belangrijker worden) op enigerlei wijze in gevaar mogen brengen. Dus ook geen vervuilde grond in mag lekken. • Vraag met de RES ook om behoud van salderingsregeling voor zonnepanelen. • Algemeen: Windenergie is efficiënter en minder investeringsintensief dan zonne-energie en verbruikt minder grondoppervlakte. Omdat de publieke opinie ten aanzien van windenergie meer afwijzend is geworden zijn de plannen in de 30 regio's samen aan het verschuiven van de verhouding 60-40 wind-zon naar 20-80 wind-zon. We moeten oppassen dat we door deze mogelijke verschuiving in de toekomst niet onevenredig veel kosten maken die de inwoners van onze regio's gaan opbrengen.	Om tot een succesvolle ontwikkeling én realisatie te komen van de RES streven wij naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn, onder andere door: - de opbrengsten, in bijvoorbeeld duurzame energie en/of geld, zoveel mogelijk ten goede te laten komen aan de inwoners, bedrijven en instellingen in onze regio, hetzij aan de ontwikkeling van de regio; - te zorgen dat de energietransitie voor iedereen haalbaar en betaalbaar is; - lokaal eigenaarschap van energieprojecten, waarbij we streven naar maximale lokale participatie. De komende periode richting RES 1.0 wordt dit verder uitgewerkt. Alle opties voor duurzame warmte worden meegenomen in een SWOT-analyse. We brengen in beeld welke bestaande instrumenten kunnen worden ingezet om tot uitvoering te komen. Daarnaast geven we aan welke aanpassingen of aanvullingen in wet- en regelgeving, beleid en instrumentarium nodig zijn om ambities en plannen tot uitvoering te kunnen brengen. Er wordt breed in kaart gebracht welke opties voor opwek en opslag haalbaar zijn binnen de energiestrategie voor onze regio. In de afweging wordt rekening gehouden met o.a. potentie en systeem efficiëntie.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Leidende principes en afwegingskader** **Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Regionale Structuur Warmte.** Met een planMER wordt nader onderzoek gedaan naar milieueffecten en koppeling met andere thema's om te kunnen komen tot een integrale gebiedsontwikkeling **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Aanbeveling aan het rijk** **- Doorkijk naar 2030**

2020-07-14	Gemeente Best	formeel	*Samen de energie ambitie realiseren* Gemeente Best onderschrijft het belang dat de regio gezamenlijk werkt aan de energietransitie. Daarnaast sluit het afstemmen met de subregio SGE aan bij de voorkeur die Best heeft voor de SGE samenwerking. Ook lokaal zijn steeds meer partijen betrokken bij de energietransitie. Zo werken we samen aan projecten met de lokale coöperatie Best Duurzaam en kunnen inwoners meedenken over belangrijke thema's. Volgens de gemeente Best is participatie zoals hierboven beschreven bij 1c, belangrijk voor voldoende draagvlak in de samenleving om zo samen de energieambitie te realiseren. Waar maatschappelijke partners en bedrijfsleven nu al zijn betrokken, zal er in het vervolgtraject naar de RES 1.0 ook meer ruimte komen voor inwonerparticipatie. Kanttekeningen: • Tijdsdruk mag niet ten koste gaan van kwaliteit en draagvlak. Er is tijd nodig om inwoners tijdig en goed te betrekken en te laten participeren (informeren, draagvlak en bewustzijn creëren, motiveren en stimuleren), zeker omdat door Covid-19 de communicatie over de concept-RES anders vormgegeven moest worden. De gemeente maakt zich dan ook zorgen over de haalbaarheid van de planning. • Aandacht voor het betrekken van jongeren. De energietransitie is van groot belang voor de volgende generatie. Het betrekken van jongeren verdient dan ook de aandacht bij de totstandkoming van de RES op zowel lokaal, regionaal als landelijk niveau. Dit kan onder andere door hen te betrekken in participatietrajecten, alsmede via educatie en voorlichting.	De zorgvuldigheid in termen van kwaliteit en draagvlak staat voorop in de aanpak voor de RES. Ook jongeren betrekken we actiever bij de energiestrategie. Zo gaan we op regionaal niveau in gesprek met Jong RES over hun betrokkenheid bij de energietransitie.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** Jong RES heeft zitting in de adviesgroep van de stakeholders.
			Onze aanpak voor de (concept) RES Gemeente Best staat achter de aanpak zoals die hierboven is beschreven. Daarnaast kan Best zich vinden in de genoemde leidende principes als afwegingskader. Dit afwegingskader is juist belangrijk bij de integrale aanpak van duurzame energieopwekking, om in het groter geheel meer doelen te kunnen behalen. Leefbaarheid heeft daarbij absolute prioriteit met het behoud van specifieke kenmerken van Best en natuur als kernpunten.	In het vervolg van de RES wordt steeds concreter invulling gegeven aan de leidende principes, de strategie en de concrete aanpak. We houden daarbij rekening met de specifieke kenmerken van onze regio.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Leidende principes en afwegingskader** **Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- Verschillen maken onze regio Sterk**
			Besparing De energie die niet wordt verbruikt, hoeft ook niet te worden opgewekt. Gemeente Best onderschrijft dan ook het belang van besparing op energieverbruik en CO2 met daarbij tevens nadrukkelijke aandacht voor de stimulering van kleinschalige energieopwekking als een belangrijk onderdeel in de energietransitie. Om meer besparing te realiseren is bewustzijn en gedragsverandering nodig. De energietransitie vraagt veel van inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners. Zij moeten hun gedrag aanpassen of zelf hun gebouwen verduurzamen, wat vaak een grote stap buiten hun comfortzone is. Door als gemeente het goede voorbeeld te geven, kunnen we niet alleen zelf stappen zetten maar ook anderen beter ondersteunen in dit ingrijpende proces. Er lopen nu al een aantal projecten in Best om hier meer aandacht aan te geven, zoals het Energieloket, De Groene Zone en een overkoepelende communicatiestrategie. Door mensen bewust te maken van de impact die zij met hun gedrag hebben, kan er meer energie en CO2 bespaard worden. Daarom zet gemeente Best de komende jaren hier nog meer op in, ook in samenwerking met andere partners, zoals de Taskforce Duurzaamheid. Kanttekeningen: • Energiebesparing en kleinschalige opwek wél onderdeel bod Besparing is één van de moeilijkste opgaven. Om met energiebesparing en kleinschalige opwek resultaat te behalen, zijn inspanningen nodig van o.a. inwoners en bedrijven. Voor het draagvlak is het essentieel dat deze resultaten dan ook concreet onderdeel uit maken van het bod.	Wij zetten als regio maximaal in op besparing. Door een combinatie van het beperken van de energievraag, duurzame warmtevoorziening en gebouwgebonden energieopwekking is CO2-uitstoot maximaal te reduceren. De besparingsaanpak wordt in de fase richting RES 1.0 afgestemd op de doelgroep, de stakeholders en het gebouw. De aanpak wordt uitgewerkt in energiebesparingsplannen per doelgroep. Hierin wordt per doelgroep en soort gebouw in beeld gebracht welke besparingsaanpak (route, aanbod, communicatie) hier het beste bij aansluit en dus het grootste effect zal hebben. De aanpak wordt in het traject richting RES 1.0 vertaald in afspraken over samenwerking en ambities, met gemeenten en met stakeholders. Het bevorderen van kleinschalige opwerk wordt meegenomen in de aanpak.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Besparen** Focus op besparen, 3 doelgroepen, inclusief kleinschalige opwek.
			Duurzame opwek Gemeente Best onderschrijft van harte de focus op maximaal behoud van ruimtelijke kwaliteit en de no-regret maatregelen die aansluiten bij de zonneladder. De regio heeft in drie stappen veiligheidsmarges ingebouwd in het bod van 2TWh: 1. Intensiteit categorieën: Als eerste wordt er rekening gehouden met de intensiteit van de zoekgebieden die verschilt per categorie. Zo wordt maar een klein percentage van de totale oppervlakte van een categorie meegerekend als opwekmogelijkheden; 2. Haalbaarheid voor 2030: Vervolgens wordt er rekening gehouden met de haalbaarheid van de zoekgebieden voor 2030. Daardoor wordt een klein deel van potentie van stap 1 meegenomen als potentie voor het bod; 3. Bod regio: Het bod van onze regio van 2TWh is significant lager dan de potentie die uit stap 2 komt. Daarmee is er op verschillende manieren rekening gehouden met de opwekpotentie in de regio en heeft Best vertrouwen in het bod van 2TWh. Kanttekeningen • De lokale visie is leidend in gemeente Best. Momenteel wordt de lokale visie voor energieopwekking in het buitengebied van Best opgesteld. Best geeft vorm aan deze visie door in gesprek te gaan met inwoners, organisaties en ondernemers. Hieronder staat een uitsnede van de voorlopige visie voor zonnevelden (links) en windturbines (rechts). Participatie en besluitvorming moeten hierop nog plaatsvinden zodat daarna duidelijk wordt of deze locaties blijven. De gemeenteraad van Best heeft aangegeven dat deze visie bepalend is. • Haalbaarheid zoekgebieden niet kansrijk We verwachten dat de haalbaarheid voor delen van het genoemde zoekgebied in Best voor de opwek van duurzame energie niet kansrijk is. Energieopwekking in combinatie met natuurontwikkeling is hier niet mogelijk, omdat de natuur in Het Groene Woud al grotendeels ontwikkeld is. Er is reeds sprake van ingerichte natuur binnen het Natuur Netwerk Brabant. Een ander belangrijk argument is dat dit gebied centraal ligt in het landschappelijk en cultuurhistorisch geladen Van Gogh Nationaal Park en het door het Rijk aangewezen cultuurhistorisch waardevolle wederopbouwgebied De Scheeken. Deze en andere cultuurhistorische waarden zijn op dit moment niet meegenomen in de zoekgebieden van de concept RES. Het is belangrijk in de RES 1.0 wel wordt meegenomen. In de attentiegebieden rondom Het Groene Woud is onder kwalitatieve voorwaarden energieopwekking mogelijk of afweegbaar. Dit zal echter geen significante bijdrage zijn aan het RES bod, maar eerder kleinschalig en op ingepaste gebieden. • Criteria niet voldoende getoetst in Best Wij zijn van mening dat de criteria die genoemd zijn onder 2c niet voldoende en zorgvuldig zijn getoetst aan het in Best opgenomen zoekgebied. Dit heeft impact op de kaarten die de potentie voor duurzame opwek weergeven. Uit eigen onderzoek blijkt dat windmolens hier slechts zeer beperkt mogelijk zijn.	In het kader van de PlanMER gaan wij zorgvuldig naar de zoekgebieden voor grootschalige opwek kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. Die gebieden zijn naar voren gekomen, rekening houdende met wetgeving die andere gebieden uitsluit. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Leidende principes en afwegingskader** **Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- Koppeling aan andere opgaven** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** Met een planMER is nader onderzoek gedaan naar milieueffecten en koppeling met andere thema's om te kunnen komen tot een integrale gebiedsontwikkeling
			Duurzame warmte De gemeente Best vindt het belangrijk dat ook voor duurzame warmte gemeente overstijgende kansen worden meegenomen. De RSW dient als een goede basis die we in Best gebruiken als input voor de lokale Transitie Visie Warmte. De voortgang van de lokale aanpak gaat gezamenlijk op met de ontwikkeling van de RSW waarover tussentijds wordt afgestemd met de regio. Kanttekening: • Lokale Transitie Visie Warmte leidend in Best Waar de RSW als goede basis dient, zal de Transitie Visie Warmte leidend zijn voor gemeente Best. Hierin worden specifieke kenmerken van gemeente Best meegenomen, zoals lokale kennis en koppelkansen. Zo moeten ook de SWOT-analyse van de warmtebronnen en de gemeten energiepotenties uit de RSW nog verder vertaald worden naar lokale inzichten in de gemeente Best. Het zou kunnen dat daardoor de potentie lokaal lager uitvalt.	De afstemming tussen regionaal en lokaal is uitgangspunt voor de aanpak van het thema duurzame warmte richting de RES 1.0. In de RES 1.0 geven wij inzicht in de mogelijke wisselwerking tussen lokale bronnen en de regionale bronnen en infrastructuren en welke scenario's voor warmtevoorziening er daarbij zijn.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **Duurzame warmte** **Regionale Structuur Warmte.**

			Van strategie naar uitvoering Gemeente Best vindt het belangrijk dat er zowel regionaal als lokaal draagvlak is voor de gemaakte afspraken. In het kader van samenwerking is de gemeente Best het daarnaast eens dat regionale plannen ook met andere regio's afgestemd dienen te worden. Kanttekeningen: • Tijdsdruk mag niet ten koste gaan van kwaliteit en draagvlak. Ook voor dit onderdeel geldt dat de haalbaarheid van de planning de gemeente Best zorgen baart. De tijdsdruk mag niet ten koste gaan van kwaliteit en draagvlak. De terugkoppeling van PBL staat gepland voor februari 2021. Als op dat moment pas bekend wordt dat het bod niet voldoet, en er grote aanpassingen nodig zijn, komt het proces in het gedrang. Waar in de concept RES veel zaken regionaal zijn afgestemd, moet dit proces lokaal nog grotendeels worden opgestart. Lokale nuancering en bestuurlijke keuzes zijn belangrijk om tot een gedragen RES 1.0 te komen. Daarom is een tijdige terugkoppeling gewenst, zodat er voldoende tijd is om dit proces zorgvuldig te doorlopen. • Ook buiten regio kansen benutten. In het kader van samenwerking vindt de gemeente Best naast regio overstijgende afstemming, het ook belangrijk dat we kansen buiten de regio benutten. Hierbij is afstemming met regionale en provinciale ruimtelijke opgaven en planambities belangrijk. Besproken is om objectief over de grenzen heen te kijken op basis van landschappen en locaties. Insteek is geen afwenteling maar een integrale analyse op provinciaal, en beter nog landelijk, niveau. Een integrale analyse, die niet eendimensionaal (energieopwekking) maar multidimensionaal kijkt. Daarom stellen wij dat de concept-RES'sen van de vier Brabantse regio's op elkaar moeten worden afgestemd, voordat er over wordt besloten. Landschapskwaliteiten dienen leidend te zijn bij de aanwijzing en inrichting van grootschalige opweklocaties. Dit kan betekenen dat er in de ene regio meer ruimte wordt geboden voor windturbines en in een andere regio bijvoorbeeld natuurgebieden worden uitgesloten. Provinciale doelen, zoals met Van Gogh Nationaal Park, en Rijksdoelen zoals met het wederopbouwgebied De Scheeken, dienen daarbij te worden gewogen.	De zorgvuldigheid in termen van kwaliteit en draagvlak staat voorop in de aanpak voor de RES. Er vindt regelmatig (tussentijds) afstemming plaats met provincie, de Brabantse regio's en met de andere buurregio's. De provincie vervult hierin een coördinerende rol. In de RES worden gezamenlijke randvoorwaarden meegegeven richting het Rijk.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** De RES 1.0 wordt verankerd in het omgevingsbeleid van de gemeenten, provincies en waterschappen. **- Aanbeveling aan het rijk** Met de andere Brabantse regio's en de provincie vindt afstemming plaats over de inhoud van de RES'en en over wat de rol van het Rijk moet zijn om tot uitvoering van de RES te komen. Er is een lijst met aanbevelingen en knelpunten opgesteld die vanuit de RES-regio's en de Provincie aan het Rijk is meegegeven. **- Doorkijk naar 2030** De uitdaging is nu om dit ook op het tactische en uitvoeringsniveau samen goed te organiseren tussen gemeenten, maar ook met maatschappelijke partners, die ook van de gemeenten vragen om eenduidig op te treden. De uitvoering is immers bij verschillende partijen belegd, op verschillende schaalniveaus (lokaal, subregionaal, regionaal).

2020-07-14	Gemeente Waalre	formeel	1. De gemeenteraad kan zich vinden in de hoofdlijnen van de concept-RES. 2. De gemeenteraad het met name van belang vindt dat verwachtingen naar onze inwoners goed worden gemanaged en dat het proces van transitie, zowel op het punt van besparing, warmte als grootschalige opwek, zoveel mogelijk met en voor onze inwoners vormt krijgt.		**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee**
			1. standpunt college 'Samen de energie ambitie realiseren' Wij vinden het erg belangrijk dat alle belanghebbenden op een goede en transparante manier betrokken worden bij de totstandkoming van de RES. Wij hechten grote waarde aan een zorgvuldig proces en de daadwerkelijk implementatie hiervan. Wij zien tot nog toe dat maatschappeiijke partners en het bedrijfsleven in het proces hun inbreng kunnen leveren. Tot op heden is de inbreng van onze inwoners echter beperkt gebieven. Voor het welslagen van de RES, moeten onze inwoners og een transparante en zorgvuldige wijze meegenomen worden. In het vervolgtraject naar de RES 1.0 van de RES vinden wij het essentieel dat onze inwoners goed meegenomen worden en kunnen bijdragen aan een gedragen RES. Hierbij is verwachtingenmanagement erg belangrijk: goed borgen wat, wanneer en hoe onze inwoners kunnen en mogen participeren in het proces en weike invloed zij hebben op het resultaat. Dit kan bijvoorbeeld middels een plan van aanpak per wijk of buurt. Ook in de fase van concrete uitvoering van strategie naar realisatie van projecten is communicatie een onlosmakeiijk en cruciaal onderdeel. Recentelijk hebben wij een communicatiestrategie duurzaamheid opgesteld, die wij de komende maanden concretiseren naar een strategisch communicatieplan. Thema's zoals de energiestrategie maken een belangrijk onderdeel uit van onze communicatiestrategie en -plan. Een belangrijke voorwaarde voor het slagen van de RES is dat het betaalbaar en haalbaar is. Wij constateren dat hier in de RES rekening mee wordt gehouden en dat dit belangrijke uitgangspunten zijn. Wij onderschrijven dit en benadrukken dat betaalbaarheid en haalbaarheid voor onze inwoners de pijler is voor een succesvolle energietransitie. Iedereen moet kunnen meedoen. De RES is belangrijke input voor de omgevingsvisies en -plannen die gemeenten aan het maken zijn. Om het Klimaatakkoord tot een succes te maken, is het van cruciaal belang dat de RES in de omgevingsvisie en daaruit vloeiende omgevingsplannen vertaald en geborgd worden. Wij zijn druk bezig met de ontwikkeling van de Waa rese omgevingsvisie. Via een iteratief proces zal de RES hierin goed vertaald en verankerd worden.	De ambitie is om in de Metropoolregio Eindhoven een RES te maken die gezamenlijk gedragen is, die gebiedsgericht is en die energieprojecten verbindt aan andere ruimtelijke, infrastructurele of sociale opgaven. In de periode voorafgaand aan deze concept-RES zijn de diverse partijen op verschillende momenten geïnformeerd en geconsulteerd/bevraagd over en meegenomen in de achtergrond, de opgave en het proces van de RES. In het proces naar de RES 1.0, in de 2e helft van 2020 en in de 1e helft van 2021, gaan we concreter - regionaal en lokaal - in gesprek met partners, inwoners en belanghebbenden over locaties, projecten en activiteiten. Voor de verschillende thema's.	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven** **Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** Met een planMER is nader onderzoek gedaan naar milieueffecten en koppeling met andere thema's om te kunnen komen tot een integrale gebiedsontwikkeling **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Aanbeveling aan het rijk** **- Doorkijk naar 2030**
			2. Standpunt college 'Onze aanpak voor de (concept) RES' Wij ondersteunen de aanpak zoals in de RES beschreven en hechten aan het openhouden van zoveel mogelijk opties. Het is belangrijk om geen opties op voorhand uit te sluiten, waardoor deze in de toekomst niet meer ingezet kunnen worden: de opgave is daarvoor te groot en complex. We gaan aan de slaq niet bewezmmaatreflelen die we nu kunnen nemen en spelen in op innovaties die gaande de rit zich aandoen. Daarbij zetten we in op de innovatiekracht die onze regio rijk is en maken we de vertaling naar nieuwe maatregelen en oplossingen. We voorkomen de inzet op maatregelen die geen zin hebben. Wij hechten aan solidariteit in de regio. Dit betekent geen 'free rider gedrag. Iedereen moet bijdragen. Alle gemeenten, dus ook Waaire, draagt naar iformnaen bü aan de RES en de realisatie daarvan. Dit betekent dat wij bijdragen aan de uitvoering die past bij de maat en schaal van onze gemeente zowel vanuit landschappelijk als financieel oogpunt, maar ook vanuit organisatorisch perspectief (kennis en capaciteit). Aandacht voor ruimtelijke kwaliteit vinden wij een belangrijk uitgangspunt voor het bod richting de rijksoverheid. We zien dat dit uitdrukkelijk is meegenomen voor het onderdeel grootschalige opwek. Wii onderschrijven dat de ruimtehike kwaliteit m;ivimaal wordt behouden, We gaan als gemeente Waaire concreet aan de slag, waarbij een zorgvuldige ruimtelijke inpassingen van zon- en windenergieprojecten uitgangspunt is. De energietransitie biedt kansen voor onder meer het versterken van de regionale en lokale economie, de werkgelegenheid, het stimuleren van innovaties en natuur- en landbouwontwikkeling. Waaire ziet de energietransitie als opgave waar kansen mee zhn gemoeid. Gebruik deze kansen om bewustwording bij inwoners te creëren, maar bijvoorbeeld ook om agrariërs te helpen met het genereren van aanvullende financiële middelen. Bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak zullen wij in de uitvoering voor elkaar moeten krijgen, juist met inwoners. Het meenemen en -krijgen van onze inwoners kan alleen als we dit transparant doen met veel aandacht voor inwoners. Wij benadrukken -nogmaals- dat dit thema in het vervolgtraject van groot belang is, maar tegelijk ook complex en lastig is. Wil hechten zwaar aan het leidende principe van maatschappelijke draagvlak voor de RES en bewustwording bii onze inwoners. De energietransitie is noodzakelijk om in onze toekomstige behoeftes te voorzien en de gevolgen van klimaatverandering te minimaliseren.	We zetten als eerste in op no-regret maatregelen en we geven randvoorwaarden aan richting Rijk en provincie die nodig zijn om dat mogelijk te maken. Ook innovatieve oplossingen worden meegenomen. Er wordt breed in kaart gebracht welke opties voor opwek en opslag haalbaar zijn binnen de energiestrategie voor onze regio. In de afweging wordt rekening gehouden met o.a. potentie en systeem efficiëntie en wordt afstemming gezocht met andere partijen. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Iedere gemeente is verantwoordelijk voor een deel van de opgave. Voor elke gemeente gelden dezelfde regels en verwachtingen. Alle gemeenten dragen naar vermogen bij aan de RES en de realisatie daarvan. We bewaken de ruimtelijke kwaliteit door expliciet te streven naar: - maximale inzet op besparing, zuinig en meervoudig ruimtegebruik; - het benutten van de gebiedspecifieke meekoppelkansen; - waar mogelijk energievraag en -aanbod zo dicht mogelijk bij elkaar te houden; - het hanteren van de 'zonneladder' bij het bepalen van de locaties voor zonne-energie.De ambitie is om in de Metropoolregio Eindhoven een RES te maken die gezamenlijk gedragen is, die gebiedsgericht is en die energieprojecten verbindt aan andere ruimtelijke, infrastructurele of sociale opgaven. In het proces naar de RES 1.0, in de 2e helft van 2020 en in de 1e helft van 2021, gaan we concreter - regionaal en lokaal - in gesprek met partners, inwoners en belanghebbenden over locaties, projecten en activiteiten. Voor de verschillende thema's.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Leidende principes en afwegingskader** **Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** Met een planMER is nader onderzoek gedaan naar milieueffecten en koppeling met andere thema's om te kunnen komen tot een integrale gebiedsontwikkeling **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Doorkijk naar 2030**

			3. Standpunt college 'Besparing' Wij constateren dat energiebesparing een groot en complex vraagstuk is en een ingewikkelde en kostbare opgave in de uitvoering. We hebben hierin echter relatief weinig te kiezen; wij zullen als regio en lokale overheden de focus hierop moeten leggen. Het maken van een regionale energiebesparingsplan met daaraan gekoppeld voldoende financiële middelen en uitvoeringskracht, zien wij als belangrijke voorwaarde om de uitvoering op lokaal niveau te initiëren. In het vervolgtraject naar de RES 1.0 en de uitvoering van de RES zelf, moet een grote nadruk en focus zijn op dit thema. Het energiebesparingsplan en de uitvoerbaarheid daarvan is een essentieel onderdeel om de RES-doelen te realiseren. De toepassing van kleinschalige opwek vinden wij belangrijk, maar dit mag niet ten koste gaan van de besparingsmogelijkheden voor warmtereductie in woningen. Wij zien goede aanknopingspunten om de isolatieopgave gezamenlijk op te pakken om haalbaar en betaalbare besparing te realiseren. Gezamenlijk aannak is nodig om te zorgen voor haalbare en betaalbare bespaarmooelikheden voor onze inwoners. Hierbij zien wij het regionale zonnepanelenproject de Groene Zone als voorbeeld voor een regionaal isolatieprogramma (particulier- en huurwoningen) die lokaal door gemeenten wordt uitgerold. Door de handen in één te slaan zorgen we voor regionale slagkracht, maken we het tastbaar en concreet en ontzorgen wij onze inwoners op lokaal niveau. We onderzoeken hoe we al dan niet op regionaal niveau financiële prikkels kunnen inzetten om te stimuleren dat huishoudens gewenste maatregelen gaan nemen.	De besparingsaanpak wordt afgestemd op de doelgroep, de stakeholders en het gebouw. Deze aanpak wordt uitgewerkt in energiebesparingsplannen per doelgroep. Hierin wordt per doelgroep en soort gebouw in beeld gebracht welke besparingsaanpak (route, aanbod, communicatie) hier het beste bij aansluit en dus het grootste effect zal hebben. De aanpak wordt in het traject richting RES 1.0 vertaald in afspraken over samenwerking en ambities, met gemeenten en met stakeholders.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** De energie bespaarplannen voor wonen, bedrijven en maatschappelijk vastgoed zijn verder uitgewerkt. Hiermee geven we handvatten aan de gemeenten om inwoners en bedrijven te ondersteunen en te stimuleren om energie te besparen. **- Besparen** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Doorkijk naar 2030** De uitdaging is nu om dit ook op het tactische en uitvoeringsniveau samen goed te organiseren tussen gemeenten, maar ook met maatschappelijke partners, die ook van de gemeenten vragen om eenduidig op te treden.
			4. Standpunt college 'Duurzame opwek' Wij steunen de geschetste aanpak en zijn van mening dat de ambitie om 2TWh aan duurzame opgewekte elektriciteit in 2030 te realiseren, realistisch en haalbaar is. Met de potentiële zoekgebieden kan circa 5 TWh aan duurzame elektriciteit worden opgewekt. Het bod gaat uit van het realiseren van circa 20% van deze zoekgebieden. Op basis hiervan achten wij het conceot-bod van de realo voor grootschalige opwek wil realistisch en haalbaar. Door het uitvoeren van de regionale planMER wordt de haalbaarheid en impact van de verschillende zoekgebieden zichtbaar. Samen met de omgeving geven wij als gemeente uiteindelijk concreet en lokaal invulling aan deze zoekgebieden in de vorm van realiseerbare projecten. Het realiseren van concrete projecten moet in onze ogen gebeuren door en met onze inwoners en lokale stakeholders. Alleen op deze manier krijgen we de lokale gemeenschap mee. De gemeente Waalre gaat haar inwoners maximaal in positie brengen door lokaal eigenaarschap van zon- en windenergieprojecten zo veel als mogelijk te faciliteren.	Dit wordt onderschreven. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen en uitwerkingen.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame opwek** **- Na de RES 1.0**
			5. Standpunt college 'Duurzame warmte' Wij onderschrijven het belang mee te werken aan de overstap op een toekomstbestendige warmtevoorziening door de inzet van duurzame warmtebronnen. Daarbij merken wij op dat praktisch gezien er weinig beschikbaar is zowel qua warmtebronnen als opslagmogelijkheden. Dit onderstreept nogmaals de urgentie om vol in te zetten op het verminderen van de warmtevraag door middel van isolatie van woningen en gebouwen. Wij hechten er aan dat bij omschakeling naar duurzame warmtebronnen het nemen van isolatiemaatreaelen een intrinsiek onderdeel vormt. Een aanvullende reden om sterk in te zetten op isolatie is dat de beschikbaarheid van warmte veelal in de vorm van Laagtemperatuur Verwarming (LTV) (temperaturen tot maximaal 45°C) is. Een voorwaarde om LTV te kunnen toepassen is dat de gebouwschil voldoende goed geïsoleerd is. De beschikbare warmte is veelal van laoe temperatuur, waardoor het grootschalig isoleren van de bestaande oebouwvoorraad noodzakelijk is. Isoleren is een 'no regret' maatregel, die nu genomen kan en moet worden om de warmtevraag te reduceren en laagtemperatuurverwarming op grote schaal mogelijk te maken. Daarbij is het van groot belang om de vertaling te maken naar onze inwoners. Hoe concreter, betaalbaarder en realistischer we deze vertaling kunnen maken, hoe beter inwoners en corporaties in staat en bereid zijn om maatregelen te nemen.	Dit wordt onderschreven. We zetten in de RES volop in op besparing, o.a. door het treffen van isolatiemaatregelen.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Besparen** **- Duurzame warmte**
			6. Standpunt college 'Van strategie naar uitvoering' De grootste uitdaging van deze energietransitie is maatschappelilk draagvlak en het laten participeren van en organiseren van eigenaarschap voor al onze inwoners. Wij vragen uitdrukkelijk aandacht voor deze sociale exercitie, waarbij transparantie, in gesprek gaan en lokaal eigenaarschap belangrijke elementen zijn. In dit kader heeft de gemeenteraad van Waaire recentelijk beleidsregels vastgesteld, waarmee maximale participatie in de vorm van lokaal eigenaarschap in zon- en windenergieprojecten wordt geborgd/gestimuleerd. Wij benadrukken dat het van groot belang is dat voor het succesvol uitvoeren van de RES voldoende financiële middelen, menskracht, juiste instrumentarium en kennis beschikbaar komt, zodat gemeenten de regie kunnen pakken en concreet handen en voeten geven aan de energietransitie. Brede ondersteuning vanuit het Rijk en de provincie is nodig voor een succesvolle uitvoering van de RES op lokaal niveau. Wij gaan er vanzelfsprekend vanuit dat het Rijk de lokale overheden langdurig en consistent ondersteunt in de uitvoering. Van de provincie Noord-Brabant verwachten wij dat zij samen met de drie Brabantse regio's en gemeenten hard blijft werken om de RES en de uitvoering van de RES een succes te maken. Het recente Coalitieakkoord van de provincie is hierin leidend en geeft ons houvast voor de samenwerking op de lange termijn. Tot slot missen we een prominente rol voor de ontwikkeling van het regionale energiebesparingsplan. Wij pleiten voor een prominente rol, focus en een vervolg op korte termijn. Het regionale eneroiebesoarinosplan moet met prioriteit worden opoeoakt en moet onderdeel zijn van de eerstvolgende stappen (genoemd onder 6g van de hoofdlijnennotitie) die na de concept RES opgepakt worden.	Om tot een succesvolle ontwikkeling én realisatie te komen van de RES streven wij naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn, onder andere door: - de opbrengsten, in bijvoorbeeld duurzame energie en/of geld, zoveel mogelijk ten goede te laten komen aan de inwoners, bedrijven en instellingen in onze regio, hetzij aan de ontwikkeling van de regio; - te zorgen dat de energietransitie voor iedereen haalbaar en betaalbaar is; - lokaal eigenaarschap van energieprojecten, waarbij we streven naar maximale lokale participatie. Wij streven ernaar om in de RES op een zorgvuldige manier tot keuzes, afstemming en uitvoeringsafspraken te komen. We brengen in beeld welke bestaande instrumenten kunnen worden ingezet om tot uitvoering te komen. Daarnaast geven we aan welke aanpassingen of aanvullingen in wet- en regelgeving, beleid en instrumentarium, kennis, menskracht e.d. nodig zijn om ambities en plannen tot uitvoering te kunnen brengen. We zetten als regio vol in op besparing.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Besparen**

2020-07-15	Gemeente Bladel	formeel	*1. Samen de energie ambitie realiseren* Gemeenteraad Bladel stemt in met de standounten van hoofdstuk 1		
			2. Onze aanpak voor de (concept)- RES Standpunt gemeenteraad Bladel: -Wij missen concretisering van punt 2b-4. Graag zien wij hier dat de energietransitie als kans wordt gezien voor het versterken van een economisch en ecologisch vitale regio. In onze optiek zou energieopwekking namelijk een bijdrage moeten leveren aan lokale maatschappelijke doelstellingen in de brede zin van het woord. -In navolging van bovenstaande zien wij bij punt 2c graag dat gekozen wordt voor de stelling 'kwalitatieve bijdrage aan ruimtelijke kwaliteit'. Dit sluit ons inziens ook beter aan bij hoofdpunt 2d. -Wij zien graag dat bij 4d de vier punten worden samengevat in drie punten voor een meer kernachtige boodschap. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door agrarische economie onder de overige economie te scharen. -Ons inziens moet de stelling worden opgenomen dat de regio klimaatbestendig en waterrobuust is, conform vastgestelde doelstelling in het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie.	In het vervolg van de RES wordt steeds concreter invulling gegeven aan de leidende principes, de strategie en de concrete aanpak. Daarbij bekijken we ook welke prioriteiten daarbij kunnen worden gesteld. Het RES-proces richt zich op het uitwerken van de energietransitie en de opgaven, waarvan we nu denken dat deze hiermee zijn te koppelen. Daarbij blijven we continu alert op aanvullende te maken koppelingen.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Leidende principes en afwegingskader** **Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven**
			3. Besparing Standpunt gemeenteraad Bladel: - Ons inziens is deze doelstelling te weinig geconcretiseerd; o Ten eerste missen wij een beschrijving van doelstelling en haalbaarheid. De energievraag is de afgelopen jaren, ondanks besparingsmaatregelen, nauwelijks gedaald. Landelijk gaat het PBL in de energieverkenning 2019 uit van een besparing van 0,9% perjaarvoorde periode 2020-2030, hoeveel zouinzetop besparing dan volgend het MRE kunnen bijdragen? o Ten tweede is voor ons onvoldoende duidelijk welke rol van gemeenten venvacht wordt in de besparingsdoelstelling.	Er is in de fase van de concept-RES geen generieke doelstelling voor het onderdeel besparing opgenomen. De besparingsaanpak wordt afgestemd op de doelgroep, de stakeholders en het gebouw. Deze aanpak wordt uitgewerkt in energiebesparingsplannen per doelgroep. Hierin wordt per doelgroep en soort gebouw in beeld gebracht welke besparingsaanpak (route, aanbod, communicatie) hier het beste bij aansluit en dus het grootste effect zal hebben. De aanpak wordt in het traject richting RES 1.0 vertaald in afspraken over samenwerking en ambities, met gemeenten en met stakeholders.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Besparen** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorkijk naar 2030**
			4. Duurzame opwek Standpunt gemeenteraad Bladel: Wij stemmen in met de standpunten van hoofdstuk 4 en benadrukken dat de Kempengemeenten zelf hun zoekgebieden aanleveren voor de concept RES naar aanleiding van ons gezamenlijke beleid voor grootschalige wind en zon.		
			5. Duurzame warmte - Biomassa is wat ons betreft geen bron van duurzame, hernieuwbare energie en willen wij bij voorkeur ook niet als zodanig in de RES erkennen.	Voor alle opties voor duurzame warmte wordt een SWOT-analyse uitgevoerd. De resultaten daarvan dienen als input voor de scenario's en visie die op regionaal niveau worden opgesteld en besproken.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is er nieuw?** **- Duurzame warmte**
			6. Van strategie naar uitvoering Standpunt gemeenteraad Bladel: Wij missen een beschrijving van hoe stakeholders in de regio mede eigenaar worden gemaakt van de oplossingen, om zo ook de gewenste kansen voor de economie te realiseren en draagvlak te houden voor (met name) ruimtelijke ingrepen bij grootschalige opwekking?	We gaan verder in gesprek met stakeholders over de gezamenlijke ambities in het kader van de energietransitie en op welke wijze we willen gaan samenwerken in het kader van de RES.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorkijk naar 2030**

2020-07-21	Gemeente Nuenen	formeel	*1. Samen de energie ambitie realiseren* *Wij vinden het van belang dat we in Nuenen, als onderdeel van MRE, onze bijdrage leveren aan de landelijke klimaatdoelstellingen. *Wij vinden het belangrijk dat we hierin als regiogemeenten gezamenlijk optrekken, waarbij de nadruk ligt op een effectieve en efficiënte samenwerking en er aandacht is voor het lokaal beleid in relatie tot de regionale plannen. *Wij zetten ons in om de RES in het gemeentelijk (omgevings)beleid te verwerken/verankeren, mits passend in het lokaal beleid.		**Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Aanbeveling aan het rijk** **- Doorkijk naar 2030** .
			2. Onze aanpak voor de (concept)-RES *Wij ondersteunen de leidende principes voor de aanpak binnen de RES. *Daarnaast vinden wij verduurzaming van de energievoorziening als hefboom voor kwaliteitsverbetering (ruimtelijk, economisch, ecologisch en sociaal) een belangrijke voorwaarde voor het laten slagen van de RES. Bij de uitwerking van de ze ontwikkelrichtingen moet er aandacht zijn voor effectieve samenwerking vanuit de MRE met samenwerkingsverbanden die nu al bestaan, bij voorbeeld op sub-regionaal niveau of op specifieke beleidsonderdelen.	In het vervolg van de RES wordt steeds concreter invulling gegeven aan de leidende principes, de strategie en de concrete aanpak. Daarbij bekijken we ook welke prioriteiten daarbij kunnen worden gesteld. Het RES-proces richt zich op het uitwerken van de energietransitie en de opgaven, waarvan we nu denken dat deze hiermee zijn te koppelen. Daarbij blijven we continu alert op aanvullende te maken koppelingen. We gaan in gesprek met stakeholders over de gezamenlijke ambities in het kader van de energietransitie en op welke wijze we willen gaan samenwerken in het kader van de RES. We maken gebruik van bestaande organisaties(tructuren).	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven**
			3. Besparing *Wij ondersteunen het idee dat het terugdringen van de lokale en regionale energievraag de eerste stap is en dat besparing daarom prominente aandacht behoeft. Het in beweging krijgen van inwoners, instellingen en bedrijven is een uitdaging. Samenwerking en kennisuitwisseling op regionaal niveau is daarom belangrijk. *Bij de uitwerking van energiebesparing moet er voldoende aandacht zijn voor de haalbaarheid en betaalbaarheid van maatregelen voor de inwoners en bedrijven. *In het huidige Nuenens beleid is reeds aandacht voor energiebesparing in combinatie met het leggen van zonnepanelen op daken. Dit beleid wordt momenteel uitgewerkt in een uitvoeringsplan. Het energiebesparingsplan dat voor de RES 1.0 wordt uitgewerkt zien wij als een aanvulling hierop.	De besparingsaanpak wordt afgestemd op de doelgroep, de stakeholders en het gebouw. Deze aanpak wordt uitgewerkt in energiebesparingsplannen per doelgroep. Hierin wordt per doelgroep en soort gebouw in beeld gebracht welke besparingsaanpak (route, aanbod, communicatie) hier het beste bij aansluit en dus het grootste effect zal hebben. Haalbaarheid en betaalbaarheid worden in de aanpak meegenomen.De aanpak wordt in het traject richting RES 1.0 vertaald in afspraken over samenwerking en ambities, met gemeenten en met stakeholders.	**Hoofdstuk 4. Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Besparen**
			4. Duurzame opwekking *Wij ondersteunen de bijdrage van 2 TWh aan duurzame energieopwikking vanuit onze regio en kunnen ons vinden in de redenering van dit bod. Nuenen wil waar mogelijk een bijdrage leveren aan het duurzaam opwikken van energie. *Wij zijn het er mee eens dat er eerst moet worden gekeken naar het realiseren van no-regret maatregelen lokaal (en in de regio). *Op Nuenens grondgebied worden er in de RES geen zoekgebieden aangewezen voor grootschalige opwekking. Dit betekent niet dat er op Nuenens grondgebied geen mogelijkheden zijn hierovor. Wel hebben we reeds besloten terughoudend om te gaan met initiatieven voor grootschalige energieopwikking die een negatieve invloes hebben op de kernkwaliteiten van Nuenen. *Er is in Nuenen nog geen vastgesteld beleid m.b.t. zonne- en windenergie, maar er zijn intussen wel meerdere principeverzoeken ingediend voor het aanleggen van zonnevelden. Om op gemeenteniveau duidelijkeid te scheppen over de mogelijkheden en wenselijkheid m.b.t. grootschalige energieopwekking wordt er een lokaal afwegingskader zonne- en windenergie opgesteld. *In het geval dat wij op eigen grondgebied grootschalige energieopwekking realiseren, zetten we in op semipermanente, grootschalige zonne- en windprojecten. Deze kunnen na de exploitatieperiode eventueel weer worden ontmanteld, waarna de gronden weer voor andere doeleinden kunnen worden gebruikt. We houden voor het opwekken van duurzame energie daarmee op de lange termijn de mogelijkhden open voor toekomsteige technologisch innovaties die landschappelijk minder grote impact hebben	Het bod van 2 TWh is uitgangspunt voor de verdere concretisering richting RES 1.0. We zetten als eerste in op no-regret maatregelen en we geven randvoorwaarden aan richting Rijk en provincie die nodig zijn om dat mogelijk te maken. Ook innovatieve oplossingen worden meegenomen. In het kader van de PlanMER gaan wij zorgvuldig naar de zoekgebieden voor grootschalige opwek kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. Die gebieden zijn naar voren gekomen, rekening houdende met wetgeving die andere gebieden uitsluit. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame opwek**
			5. Duurzame warmte *Wij onderschrijven het belang van een regionale sturctuur warmte (RSW) voor de exploitatie en verdeling van duurzame warmte. De gemeente start dit jaar met het lokaal opstellen van de transitievisie warmte, die eind 2021 ter vaststelling aan de raad vowrdt aangeboden. Vanwege de omvang van deze opgave en de belangrijke rol van inwoners en ondernemers hierin, worden zij betrokken bij het uitwerken van de visie. Nuenen wil in het proces van de transitievisie warmte niet zelf het wiel uitvinden, maar samenwerken en informatie uitwisselen met de andere MRE-gemeenten. *Afspraken uit de RSW worden overgenomen, mits passend binnen de uitkomsten in de gemeentelijke transitievisie warmte.	De afstemming tussen regionaal en lokaal is uitgangspunt voor de aanpak van het thema duurzame warmte richting de RES 1.0. In de RES 1.0 geven wij inzicht in de mogelijke wisselwerking tussen lokale bronnen en de regionale bronnen en infrastructuren en welke scenario's voor warmtevoorziening er daarbij zijn.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is er nieuw in de RES 1.0?** **- Duurzame warmte**
			6. Van strategie naar uitvoering *Wij ondersteunen de stappen om van strategie naar uitvoering te gaan en zien graag uitgewerkt hoe de (lokale) omgeving wordt betrokken in de uitwerking van de RES 1.0. *Daarnaast vragen wij om naar de RES 1.0 nader te concretiseren hoe de energietransitie voor iedereen haalbaar en betaalbaar wordt gemaakt. *Afspraken uit de RES worden opgenomen in het gemeentelijk (omgevings)beleid, mits passend in het lokaal beleid.	Voor de thema's 'besparing', 'grootschalige opwek' en 'warmte' doorlopen wij als regio ons RES-proces op de manier en de snelheid die nodig zijn om zorgvuldig tot keuzes, afstemming en uitvoeringsafspraken te komen. Om tot een succesvolle ontwikkeling én realisatie te komen van de RES streven wij naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn, onder andere door: - de opbrengsten, in bijvoorbeeld duurzame energie en/of geld, zoveel mogelijk ten goede te laten komen aan de inwoners, bedrijven en instellingen in onze regio, hetzij aan de ontwikkeling van de regio; - te zorgen dat de energietransitie voor iedereen haalbaar en betaalbaar is; - lokaal eigenaarschap van energieprojecten, waarbij we streven naar maximale lokale participatie.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Doorkijk naar 2030**

2020-07-23	Gemeente Asten	formeel	*1. Samen de energie ambitie realiseren* Standpunt gemeenteraad Asten: a. Wij zien de Concept RES MRE als een belangrijke tussenstap in het proces naar de RES MRE 1.0. Alle colleges en gemeenteraden krijgen nu een eerste zicht op hoe sterk wij moeten inzetten op energiebesparing, en in het bijzonder het sterk terugdringen van de warmtevraag van de bestaande gebouwde omgeving. Maar ook hoe groot ons gezamenlijk bod en daarmee collectieve opgave voor grootschalige opwek met zon en wind, is. Voor het onderdeel warmte geeft de RSW een eerste inzicht in de mogelijke vervangende duurzame bronnen waarmee wij de warmtevraag invullen richting 2050, het jaar waarin we uiterlijk aardgasvrij moeten zijn. b. Uit de RES komen projecten voort die meerdere gemeenten raken. Ook hebben we elkaar nodig om in 2050 uiteindelijk klimaatneutraal te zijn. Door samen te werken kunnen we hier op een effectieve en efficiënte wijze invulling aan geven aan onze lokale, subregionale en regionale opgaven. c. Het opstellen van de Concept RES MRE heeft geresulteerd in zeer goede samenwerking in de subregio De Peel op het gebied van de Energietransitie, zowel op bestuurlijke en ambtelijke vlak. d. Wij hebben bewust gekozen om de RES MRE zo veel mogelijk met eigen mensen op te stellen. Zo blijft de opgedane kennis voor het vervolg in de RES 1.0, 2.0 en verder, maar ook voor de verankering in lokaal beleid, zoals de Omgevingsvisie en Omgevingsplannen en verder lokaal beleid en uitvoering voorhanden. e. Exact op de dag waarop landelijk de eerste beperkende maatregelen in de strijd tegen Corona werden afgekondigd zouden 's avonds de gemeenteraden en inwoners van de MRE in het Evoluon in Eindhoven worden geïnformeerd over het proces dat we hebben gevolgd bij het opstellen van de Concept RES MRE, zoals die nu ter consultatie aan u voorligt. Wij hadden graag gezien dat wij u op een andere wijze en eerder hadden kunnen informeren, dan de Webinars die in juni als vervanging van die fysieke informatie bijeenkomst in maart is gehouden. In het vervolgproces naar RES MRE 1.0 zullen wij u en de inwoners uitgebreid betrekken.	De ambitie is om in de Metropoolregio Eindhoven een RES te maken die gezamenlijk gedragen is, die gebiedsgericht is en die energieprojecten verbindt aan andere ruimtelijke, infrastructurele of sociale opgaven. In de periode voorafgaand aan deze concept-RES zijn de diverse partijen op verschillende momenten geïnformeerd en geconsulteerd/bevraagd over en meegenomen in de achtergrond, de opgave en het proces van de RES. In het proces naar de RES 1.0, in de 2e helft van 2020 en in de 1e helft van 2021, gaan we concreter - regionaal en lokaal - in gesprek met partners, inwoners en belanghebbenden over locaties, projecten en activiteiten. Voor de verschillende thema's.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee**
			2. Onze aanpak voor de (concept) RES Standpunt gemeenteraad Asten: 2.1 Wij onderschrijven de bovenvermelde aanpak geheel. Wij gaan zorgvuldig om met onze waardevolle landschappen en natuurgebieden. Grote delen van de gemeente Asten zijn landschappelijk en ecologisch, cultuurhistorisch en economisch kwetsbaar door de ligging van de gemeente tussen 2 beekdalen en natura2000gebied de Groote Peel. De waarden van deze gebieden willen we behouden en versterken. 2.2 Wij zoeken nadrukkelijk de meekoppelkansen met andere ontwikkelingen in het buitengebied, zoals waterberging en bodemverbetering, transitie landelijk gebied en VAB locaties. Het ontwikkelen van zonne- en windparken biedt economische kansen voor de agrarische sector die nu gelijktijdig met meerdere transities geconfronteerd wordt. De mogelijkheden voor het koppelen van gebiedsopgaven met de energieopgave is voor Asten de basis voor het uitwerken van de zoekgebieden voor zonne- en windenergie richting RES 1.0.	In het vervolg van de RES wordt steeds concreter invulling gegeven aan de leidende principes, de strategie en de concrete aanpak. Daarbij bekijken we ook welke prioriteiten daarbij kunnen worden gesteld. Het RES-proces richt zich op het uitwerken van de energietransitie en de opgaven, waarvan we nu denken dat deze hiermee zijn te koppelen. Daarbij blijven we continu alert op aanvullende te maken koppelingen.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Leidende principes en afwegingskader** **Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven**
			3. Besparing Standpunt gemeenteraad Asten: 3.1 Gemeente Asten vindt het van belang om maximaal in te zetten op energiebesparing, waarbij de nadruk op het verkleinen van de warmtevraag in de bestaande gebouwde omgeving ligt en in de kassen. Daar ligt namelijk onze grootste uitdaging en opgave. Zoals in het rapport Concept RES MRE gaan we in de verdere uitwerking van de RES MRE 1.0 per doelgroep in gesprek met vertegenwoordigers van die doelgroep over welke besparing technisch maar vooral ook financieel mogelijk en maatschappelijk haalbaar is. Instrumenten die het Rijk mogelijk zal moeten maken, zoals gebouwgebonden financiering zijn noodzakelijk om inwoners en bedrijven echt in de uitvoerings-stand te krijgen. 3.2 Wij vragen bij het opstellen van het regionaal energiebesparingsplan aandacht voor de uitvoerbaarheid en de betaalbaarheid. Wij verzoeken een zo concreet mogelijk plan op te stellen met handreikingen, instrumenten of gereedschappen waarmee we na vaststelling van RES 1.0 zo snel mogelijk lokaal aan de slag te kunnen. Wij vragen aandacht voor de grote verscheidenheid aan woningen en woonsituaties van onze inwoners en de daarbij behorende verscheidenheid aan zorgen over en kansen om te verduurzamen. Het besparingsplan dient aan te sluiten bij deze verscheidenheid aan zorgen en kansen. 3.3 Van bedrijven in de Brainportregio verwachten wij inzet op innovatieve bouw- en installatiemethoden, waardoor het energieneutraal maken van woningen goedkoper en sneller kan. Opleidingsinstituten in onze regio dienen te zorgen voor het opleiden van grote getalen vaklieden (MBO-ers) tot en met ingenieurs die zorg gaan dragen voor het fysiek op grote schaal aanpakken van bestaande woningen en bedrijfspanden.	3.1/3.2 De besparingsaanpak wordt afgestemd op de doelgroep, de stakeholders en het gebouw. Deze aanpak wordt uitgewerkt in energiebesparingsplannen per doelgroep. Hierin wordt per doelgroep en soort gebouw in beeld gebracht welke besparingsaanpak (route, aanbod, communicatie) hier het beste bij aansluit en dus het grootste effect zal hebben. De aanpak wordt in het traject richting RES 1.0 vertaald in afspraken over samenwerking en ambities, met gemeenten en met stakeholders. 3.3 In het kader van de RES willen we gebruik maken van de kennis en technologie die in de regio aanwezig is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES. Het thema 'Onderwijs en arbeidsmarkt' in relatie tot de energiestrategie wordt meegenomen in het vervolg en er is inmiddels een startnotitie over dit thema opgesteld en besproken met de stuurgroep.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Besparen**
			4. Duurzame opwek Standpunten gemeenteraad Asten: 4.1 Wij onderschrijven als raad van de gemeente Asten het regionale bod van 2,0 TWh voor de tot 2030 in de gehele regio te realiseren zon en windparken. Dit bod is de som van 0,7 TWh van projecten in de pijplijn (vooral zon op grote daken met SDE+ subsidie) 0,2 TWh grootschalig op daken van industrie en (agrarische) bedrijven, 0,5 TWh aan wind en zon in de Kempen en 0,6 TWh aan wind en zon in de rest van de MRE-regio. 4.2 In de planMER worden de milieueffecten van de verschillende zoekgebieden nader gewogen om tot een verdere verfijning van de zoekgebieden in de brede zin te komen. Deze verdere verfijning is van belang voor Asten omdat de zoekgebieden voor grootschalige energie opwek juist zijn voorzien in de omgeving van de kwetsbare gebieden Groote Peel, de Dennendijkse bossen en het beekdal bij de Diesdonk. Juist in deze gebieden worden kansen gezien voor het combineren van gebiedsopgaven met opwek van energie. Uit de planMER moet blijken of en hoe dit milieutechnisch verantwoord kan worden gerealiseerd. 4.3 Ook buiten de zoekgebieden die opgenomen worden in de RES kunnen (kleinere) wenselijke initiatieven ontstaan voor grondgebonden zonneparken. Gemeente Asten zal hiervoor beleid voor opstellen dat aanvullend is aan het beleid van de RES. 4.4 Uit de doorrekening van de zoekgebieden voor zonne- en windparken door netbeheerder ENXIS is gebleken dat in de MRE-regio het netwerkstation in Hapert (in De Kempen) direct moet worden uitgebreid. Verder moeten 3 netwerkstations al vóór of in 2020 zijn uitgebreid en 8 netstations na 2025 worden uitgebreid en vóór 2030 2 nieuwe netstations (1 in De Kempen en 1 in De Peel) gebouwd worden om ons regionale bod van 2 TWh vóór 2030 aan te kunnen sluiten. Daarbovenop is ook uitbreiding van het hoogspanningsnet van Tennet nodig. Het netstation Helmond-Zuid, waar wij in Asten op aangewezen zijn, behoort tot de netstations die vóór of uiterlijk in 2025 uitgebreid moeten zijn. Om als gemeente Asten ons verantwoordelijkheid te kunnen nemen voor de opwek van duurzame energie geven we dan ook als harde voorwaarde naar het Rijk mee dat nu al volop moet worden ingezet op het uitbreiden van het elektriciteitsnet door Enexis en Tennet. 4.5 De technische ontwikkelingen volgen elkaar in hoog tempo op terwijl de energietransitie door loopt tot 2050. We verwachten dat nieuwe en betere technieken ontwikkeld worden voor opwek en opslag van elektriciteit. We vragen dan ook in de RES aandacht en ruimte voor andere vormen van opwek dan zonne- en windenergie.	4.1 Het bod van 2 TWh is uitgangspunt voor de verdere concretisering richting RES 1.0. 4.2 In het kader van de PlanMER gaan wij zorgvuldig naar de zoekgebieden voor grootschalige opwek kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. Die gebieden zijn naar voren gekomen, rekening houdende met wetgeving die andere gebieden uitsluit. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen. 4.4 Dit nemen we mee in het traject richting RES 1.0. Het overleg hierover met Enexis is inmiddels opgestart, zowel ambtelijk als bestuurlijk. 4.5 In het kader van de RES willen we gebruik maken van de kennis en technologie die (in de regio) aanwezig en in ontwikkeling is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame opwek** **- Netinfrastructuur en programmering**
			5. Duurzame warmte Standpunt gemeenteraad Asten: 5.1 In potentie hebben we regio breed voldoende duurzame bronnen om in 2050 in volledig aardgasvrije warmtevoorziening voor de gehele regio te voorzien. Als gevolg van de beperkende factoren zoals ruimte, kosten, draagvlak en locatie is de daadwerkelijke toepassing van verschillende potentiële bronnen nog een grote uitdaging om dit in praktische zin daadwerkelijk voor elkaar te krijgen richting 2050. We zien echter op dit moment nog weinig bronnen die regionaal kunnen worden ingezet. De vraag is in hoeverre een RSW aan de orde is. Wel zien wij de noodzaak af te stemmen met onze buurgemeenten waar het gaat om het benutten van bijvoorbeeld geothermie. 5.2 We zullen veel verschillende bronnen, zoals geothermie, zonthermie, groen gas (subregionaal opgewerkt uit lokale vergisting) en collectieve of individuele WKO moeten inzetten om duurzaam in onze warmtevraag te voorzien. 5.3 We zijn terughoudend als het gaat om vaste biomassa (hout) als duurzame warmtebron voor onze gemeente. Vaste biomassa leidt afhankelijk van de gebruikte installatie tot verhoging van de fijnstofconcentratie. In gemeente Asten en meer specifiek in Heusden zijn deze concentraties al te hoog. 5.4 Wij sluiten echter geen enkele duurzame bron of techniek van warmte op voorhand uit. Ook op dit gebied volgen de ontwikkelen elkaar in hoog tempo op waardoor we op dit moment niet kunnen voorzien welke bron of techniek in de toekomst in een specifieke situatie de beste keuze is. 5.5 De inzet van duurzame warmtebronnen leiden afhankelijk van welke bronnen (kunnen) worden ingezet tot een grotere of kleinere toename van de elektriciteitsvraag richting 2030 en 2050. 5.6 De lokale invulling vindt plaats in de Transitievisie Warmte, die voor 31 december 2021 bij het Rijk ingediend moet zijn. De voorbereidingen voor het opstellen van deze visie zijn gestart. In september zullen we de eerste (technische) inzichten voor onze gemeente delen met de raad.	5. De afstemming tussen regionaal en lokaal is uitgangspunt voor de aanpak van het thema duurzame warmte richting de RES 1.0. In de RES 1.0 geven wij inzicht in de mogelijke wisselwerking tussen lokale bronnen en de regionale bronnen en infrastructuren en welke scenario's voor warmtevoorziening er daarbij zijn. Voor alle opties voor duurzame warmte wordt een SWOT-analyse uitgevoerd. De resultaten daarvan dienen als input voor de scenario's en visie die op regionaal niveau worden opgesteld en besproken.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame warmte**

			6. Van strategie naar uitvoering Standpunt gemeenteraad Asten: 6.1 In de Omgevingsvisie en Omgevingsplannen is een verplichte Energieparagraaf opgenomen waarin de hoofdlijnen van de RES worden vastgelegd en daarmee geborgd in lokaal omgevingsbeleid. In de uitwerking naar lokaal beleid worden specifiek Astense aspecten opgenomen en kan ook aandacht zijn voor opwek op kleinere schaal zoals kleinschalige zonneparken op VAB's. 6.2 Wij vinden het erg belangrijk om de mogelijkheden om als gemeente in grootschalige financieel te participeren in wind- en zonneparken nader te onderzoeken op weg naar de RES 1.0. 6.3 Behalve ruime mogelijkheden voor financiële participatie vindt gemeente Asten het van belang dat zo veel mogelijk initiatieven voor besparing, grootschalige opwek en duurzame warmte van onderop tot stand komen en 'van en voor de lokale inwoners/economie' zijn. Hierbij is een breed en duurzaam draagvlak niet het doel van participatie maar het gevolg. 6.4 Wij vinden het erg belangrijk voor het vervolg goed te overwegen of en waar regionale en subregionale samenwerking meerwaarde heeft en enkel dan hierop in te zetten. 6.5 Wij vinden het zeer belangrijk om zowel u als onze inwoners maximaal te betrekken bij de stappen die bij de uitwerking naar de RES MRE 1.0 en verdere uitwerking in beleid en uitvoering worden gezet. Daar spannen wij ons maximaal voor in.	6. In de RES beschrijven wij hoe we tot een succesvolle ontwikkeling én realisatie willen komen van de RES door te streven naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn. In het proces naar de RES 1.0 passen wij dat verder toe en werken dat verder uit met de gemeenten, subregio's, provincie, waterschappen en stakeholders. Denk aan afstemming over mogelijke invulling van zoekgebieden, koppelingen van warmtevraag en aanbod, mogelijke besparingsaanpakken en manieren om lokaal eigenaarschap mogelijk te maken. We maken gebruik van de lokale kennis en initiatieven op het gebied van de energietransitie, voor alle thema's. We werken samen met vertegenwoordigers van lokale energie coöperaties.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Doorkijk naar 2030**

2020-08-13	Gemeente Cranendonck	formeel	*1. Samen de energie ambitie realiseren* Aandacht wordt gevraagd voor een gedegen proces, de rol van de gemeente en haar inwoners/ stakeholders en draagvlak. Het doel van de concept RES moet niet uit het oog verloren raken. Levert alle inzet in de RES wel wat het op moet leveren, namelijk CO2 reductie. En waarom beperkt de RES zich tot zon en windenergie?	De ambitie is om in de Metropoolregio Eindhoven een RES te maken die gezamenlijk gedragen is, die gebiedsgericht is en die energieprojecten verbindt aan andere ruimtelijke, infrastructurele of sociale opgaven. Er wordt breed in kaart gebracht welke opties voor opwek en opslag haalbaar zijn binnen de energiestrategie voor onze regio. In het kader van de RES willen we gebruik maken van de kennis en technologie die (in de regio) aanwezig en ontwikkeling is.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Opgave en ambitie** **Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Doorkijk naar 2030**
			2. Onze aanpak voor de (concept) RES De meerderheid van de fracties geeft aan het hier mee eens te zijn. Aandacht wordt gevraagd voor de rol van de gemeente, communicatie omtrent de concept RES en definities. Wanneer ben je als regio sterker?	In het vervolg van de RES wordt steeds concreter invulling gegeven aan de leidende principes, de strategie en de concrete aanpak. Daarbij bekijken we ook welke prioriteiten daarbij kunnen worden gesteld. Het RES-proces richt zich op het uitwerken van de energietransitie en de opgaven, waarvan we nu denken dat deze hiermee zijn te koppelen. Daarbij blijven we continu alert op aanvullende te maken koppelingen. De ambitie is om in de Metropoolregio Eindhoven een RES te maken die gezamenlijk gedragen is, die gebiedsgericht is en die energieprojecten verbindt aan andere ruimtelijke, infrastructurele of sociale opgaven. In de periode voorafgaand aan deze concept-RES zijn de diverse partijen op verschillende momenten geïnformeerd en geconsulteerd/bevraagd over en meegenomen in de achtergrond, de opgave en het proces van de RES. In het proces naar de RES 1.0, in de 2e helft van 2020 en in de 1e helft van 2021, gaan we concreter - regionaal en lokaal - in gesprek met partners, inwoners en belanghebbenden over locaties, projecten en activiteiten voor de verschillende thema's.	**Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Doorkijk naar 2030**
			3. Besparing Begin met energiebesparing. Energie die je niet gebruikt hoef je ook niet op te wekken. Meerdere fracties geven aan dat dit een belangrijk onderdeel is dat niet vergeten mag worden.	Energiebesparing is cruciaal in de energietransitie; de energie die we niet verbruiken hoeven we ook niet op te wekken. Daarom zetten wij als regio maximaal in op besparing.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Besparen**
			4. Duurzame opwek Geen van de fracties geeft aan het niet eens te zijn met een bod van 2 TWh. De opwek moet maatschappelijk en verantwoord in te passen zijn. Eén fractie geeft aan tegen windenergie te zijn. Meerdere fracties zien mogelijkheden in zonne-energie. Ook wordt aandacht gevraagd voor de zonneladder. Met de nota zonneparken en het zonnepark bij Nyrstar is er al een goed begin. De zorg of het elektriciteitsnet de opwek van stroom aankan wordt benoemd. Eén fractie geeft aan dat, doordat de opgave dusdanig groot is, het starten met de hoofdinfrastructuur belangrijk is zodat de regio daar op aan kan sluiten.	Het bod van 2 TWh is uitgangspunt voor de verdere concretisering richting RES 1.0. In het kader van de PlanMER gaan wij zorgvuldig naar de zoekgebieden voor grootschalige opwek kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. Die gebieden zijn naar voren gekomen, rekening houdende met wetgeving die andere gebieden uitsluit. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen. We bewaken de ruimtelijke kwaliteit door expliciet te streven naar: - maximale inzet op besparing, zuinig en meervoudig ruimtegebruik; - het benutten van de gebiedspecifieke meekoppelkansen; - waar mogelijk energievraag en -aanbod zo dicht mogelijk bij elkaar te houden; - het hanteren van de 'zonneladder' bij het bepalen van de locaties voor zonne-energie. Bij de verdere uitwerking van de zoekgebieden, waaronder ook het zoekgebied 'no-regret' voor opwekking van energie uit zon op daken en restgronden, wordt ook de toepassing van de zonneladder verder uitgewerkt. We nemen als voorwaarde mee, naar het Rijk dat nu al volop moet worden ingezet op het uitbreiden van het	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Duurzame opwek** **- Netinfrastructuur en programmering**
			5. Duurzame Warmte Eén fractie geeft aan dat "er geen wijken van het gas af mogen tenzij de inwoners dit minstens kostenneutraal en zonder enig verlies van woongenot kunnen doen". Ook wordt er aandacht gevraagd voor minder energie gebruiken. Een andere fractie geeft aan tegen biomassa te zijn. Zelfredzaamheid wordt benoemd. Ook rijst de vraag om een analyse van onze warmteinfrastructuur (gasnet), of deze op een andere manier gebruikt kan worden.	De afstemming tussen regionaal en lokaal is uitgangspunt voor de aanpak van het thema duurzame warmte richting de RES 1.0. In de RES 1.0 geven wij inzicht in de mogelijke wisselwerking tussen lokale bronnen en de regionale bronnen en infrastructuren en welke scenario's voor warmtevoorziening er daarbij zijn. Alle opties voor duurzame warmte worden meegenomen in een SWOT-analyse. De resultaten daarvan dienen als input voor de scenario's en visie die op regionaal niveau worden opgesteld. Ook de bestaande infrastructuur wordt in kaart gebracht in het kader van de RES. De mogelijkheden om gebruik te maken van de infrastructuur wordt meegenomen.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0?** **- Duurzame warmte**
			6. Van strategie naar uitvoering Opmerkingen variëren dat fracties zich onvoldoende meegenomen voelen in het proces en niet voor voldongen feiten willen komen te staan tot fracties die veel vertrouwen in het proces hebben. Deze fractie benoemt dit als volgt: Wat we gaan doen in de RES 1.0 moet realistisch, uitvoerbaar én uitlegbaar blijven. Er is vertrouwen dat dit ook gaat gebeuren.	Voor de thema's 'besparing', 'grootschalige opwek' en 'warmte' doorlopen wij als regio ons RES-proces op de manier en de snelheid die nodig zijn om zorgvuldig tot keuzes, afstemming en uitvoeringsafspraken te komen.	**Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Aanbeveling aan het rijk** **- Doorkijk naar 2030**

2020-08-18	Gemeente Reusel-De Mierden	formeel	*1. Samen de energie ambitie realiseren* Standpunt college: Geen zienswijzen of bedenkingen.		
			2. Onze aanpak voor de (concept) RES Standpunt college: Kritisch bekeken zijn punten a-d geen aanpak. Het is mooi om leidende principes te hebben en ontwikkelingsrichting maar hoe dienen die om keuzes te maken tussen duurzame opwek en een 'vitale agrarische economie'? In feite zijn dat afwegingen die bij elke ruimtelijke verandering een rol spelen. Voor de werkwijze in Reusel-De Mierden hebben deze leidende principes dan ook geen ingrijpende gevolgen.	In het vervolg van de RES wordt steeds concreter invulling gegeven aan de leidende principes, de strategie en de concrete aanpak. Daarbij bekijken we ook welke prioriteiten daarbij kunnen worden gesteld. Het RES-proces richt zich op het uitwerken van de energietransitie en de opgaven, waarvan we nu denken dat deze hiermee zijn te koppelen. Daarbij blijven we continu alert op aanvullende te maken koppelingen.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Leidende principes en afwegingskader**
			3. Besparing Standpunt college: Kritische noot: Iedereen wil besparen maar ook hier is het vaag. Wat betekend maximaal besparen? Hoe ziet een energiebesparingsplan eruit? Zienswijze: Voorgestelde aanpassing: toevoegen van "het toepassen van innovaties en het monitoren van ontwikkelingen en toepassingsmogelijkheden van innovaties (c.q. het benoemen van beschikbare technieken -bv waterstof)."	De besparingsaanpak wordt afgestemd op de doelgroep, de stakeholders en het gebouw. Deze aanpak wordt uitgewerkt in energiebesparingsplannen per doelgroep. Hierin wordt per doelgroep en soort gebouw in beeld gebracht welke besparingsaanpak (route, aanbod, communicatie) hier het beste bij aansluit en dus het grootste effect zal hebben. In het kader van de RES willen we gebruik maken van de kennis en technologie die (in de regio) aanwezig en in ontwikkleing is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Nieuwe ontwikkelingen** **- Besparen**
			4. Duurzame opwek Standpunt college: Dit is uitgebreid afgestemd en De Kempen heeft hier zijn input in geleverd. Voor Reusel-De Mierden is dit niet spannend met de ontwikkelingen voor windenergie. We lopen hierin binnen MRE voorop. Hier mogen we trots op zijn. Het is positief dat er een planMER wordt uitgevoerd.		
			5. Duurzame warmte Standpunt college: Hier is eigenlijk nog geen uitkomst beschreven. De reden hiervoor is dat de organisatie van de RES werkgroep warmte moeizaam is verlopen. Het college kan als standpunt innemen dat dit te beperkt is om te oordelen of dat dit verder uitwerking nodig heeft. De RES zou moeten gaan over de RSW en de ontsluiting van regionale warmtebronnen en afstemming tussen vraag en aanbod van gemeenten. Het moeten laten zien welke keuzes gemaakt worden en waarom. Dit doet het nog niet.	De afstemming tussen regionaal en lokaal is uitgangspunt voor de aanpak van het thema duurzame warmte richting de RES 1.0. In de RES 1.0 geven wij inzicht in de mogelijke wisselwerking tussen lokale bronnen en de regionale bronnen en infrastructuren en welke scenario's voor warmtevoorziening er daarbij zijn. Alle opties voor duurzame warmte worden meegenomen in een SWOT-analyse. De resultaten daarvan dienen als input voor de scenario's en visie die op regionaal niveau worden opgesteld. Ook de bestaande infrastructuur wordt in kaart gebracht in het kader van de RES. De mogelijkheden om gebruik te maken van de infrastructuur wordt meegenomen.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame warmte**
			6. Van strategie naar uitvoering Standpunt college: We missen hier is de financiële implicaties van de RES en de vraag hoe en wie er wanneer voor gaat betalen. Ook is de vraag wie wat uit gaat voeren nog niet duidelijk. Dit kan meegegeven worden als reactie. Geen bedenkingen of zienswijzen.	Om tot een succesvolle ontwikkeling én realisatie te komen van de RES streven wij naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn, onder andere door: - de opbrengsten, in bijvoorbeeld duurzame energie en/of geld, zoveel mogelijk ten goede te laten komen aan de inwoners, bedrijven en instellingen in onze regio, hetzij aan de ontwikkeling van de regio; - te zorgen dat de energietransitie voor iedereen haalbaar en betaalbaar is; - lokaal eigenaarschap van energieprojecten, waarbij we streven naar maximale lokale participatie. In dat kader maken we een start met de financiële doorvertaling van de RES.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren**

2020-08-19	Gemeente Bergeijk	formeel	*1. Samen de energie ambitie realiseren* Standpunten / aanvullingen Gemeenteraad Bergeijk: • Bestaande (gas)leidingnetwerk onder de grond niet zomaar verwijderen aangezien dit in de toekomst mogelijk ook nog bruikbaar is voor andere duurzame toepassingen/alternatieven zoals bijvoorbeeld waterstof en/of groen gas; • Volgens de gehele gemeenteraad zou punt E specifieker moeten worden beschreven in de RES 1.0. Voor een gedeelte van de gemeenteraad is op termijn van het aardgas afgaan prima, maar niet wanneer dan vervolgens bijvoorbeeld biomassa een vervanger van het aardgas is; • Voor een gedeelte van de gemeenteraad is het onvoldoende duidelijk op welke manier inwoners betrokken worden bij de RES. Hoe kunnen inwoners gestimuleerd worden om stappen te zetten?	Alle opties voor duurzame warmte worden meegenomen in een SWOT-analyse. De resultaten daarvan dienen als input voor de scenario's en visie die op regionaal niveau worden opgesteld. Ook de bestaande infrastructuur wordt in kaart gebracht in het kader van de RES. De mogelijkheden om gebruik te maken van de infrastructuur wordt meegenomen. De besparingsaanpak wordt afgestemd op de doelgroep, de stakeholders en het gebouw. Deze aanpak wordt uitgewerkt in energiebesparingsplannen per doelgroep (w.o inwoners). Hierin wordt per doelgroep en soort gebouw in beeld gebracht welke besparingsaanpak (route, aanbod, communicatie) hier het beste bij aansluit en dus het grootste effect zal hebben. De aanpak wordt in het traject richting RES 1.0 vertaald in afspraken over samenwerking en ambities, met gemeenten en met stakeholders.	
			2. Onze aanpak voor de (concept)-RES Standpunten / aanvullingen Gemeenteraad Bergeijk: • Punt C: bij het afwegingskader ook expliciet de toetsing omtrent flora en faunabeheer meenemen wanneer dit nog niet gebeurd is; • Punt B: belangrijk om te borgen welke mogelijkheden verschillende gemeenten hebben qua duurzame opwek (stedelijk gebied heeft wellicht minder mogelijkheden dan buiten-stedelijk gebied), zodat ook getoetst kan worden of de mogelijkheden daadwerkelijk beperkt zijn bijvoorbeeld; • Punt B: de gemeentelijke toekomstige keuzes voor verschillende vormen van duurzame opwek (bijvoorbeeld enkel zonne-energie) zouden moeten worden verantwoord binnen de RES 1.0; • Belangrijk om inwoners met bijvoorbeeld minder beschikking tot financiële middelen ook de ruimte te bieden om aan te kunnen haken bij de energietransitie; • Een gedeelte van de gemeenteraad acht het in deze fase van de RES nog niet van belang om bezig te zijn met 'verdeelsleutels' of contouren om afspraken te maken tussen verschillende gemeenten over de opwek van duurzame energie. Een gedeelte van de gemeenteraad vindt het voeren van dergelijke gesprekken wel zinvol; • Een hoog ambitieniveau van gemeenten omtrent de energietransitie kan niet op een later moment in de RES gebruikt worden om aan te geven dat gemeenten eventuele doelen niet bereikt hebben (en vice versa in geval van minder ambitieuze gemeenten); • In de RES zou een regeling moeten worden opgenomen dat gemeenten met minder mogelijkheden en ook het Rijk de gemeenten die de ruimtelijke lasten dragen (bijv. voor wat betreft grootschalige opwek) financieel, dan wel op een andere manier, dienen te compenseren; • Ambitie niveau is hoog maar we moeten ook opletten dat we niet te ver vooruit lopen ten opzichte van andere gemeenten/gebieden in Nederland; • Punt B: voor een gedeelte van de gemeenteraad geldt dat iedere regio en gemeenten in deze fase allereerst eigen ambitie bepalen welke opgenomen wordt in de RES; een controlemechanisme is hierbij vooralsnog niet nodig. Als een bepaalde gemeente bijvoorbeeld meer ambitie heeft dan de rest, dan is dat prima; • Voor een gedeelte van de gemeenteraad geldt dat gemeenten die minder realiseren geen compensatie dienen te verrichten ten aanzien van andere gemeenten. Enkel als blijkt dat de doelen niet haalbaar zijn, dan kan dit een afweging worden; • Voor een gedeelte van de gemeenteraad geldt dat wanneer blijkt dat het opwekken van duurzame energie redelijkerwijs niet mogelijk is voor een bepaalde gemeente dat er dan gekeken moet worden naar een alternatief. Het moet voor een gemeente niet mogelijk zijn om bijvoorbeeld met financiële middelen een gedeelte af te kunnen kopen. Men moet beargumenteerd afwijken van een verdeelsleutel; • Voor een gedeelte van de gemeenteraad is het erg belangrijk om nu al op gemeenteniveau de gesprekken te voeren omtrent de opwek van duurzame energie. Dan kan er achteraf geen teleurstelling ontstaan. Een goede verdeelsleutel moet nu al bepaald worden.	Het uitgangspunt voor de Concept-RES is dat we vanuit regionaal perspectief bekijken waar in de regio nieuwe opwekking van duurzame energie het beste kan landen, gegeven een goede landschappelijke inpassing en mogelijke koppelingen met andere opgaven. In het kader van de PlanMER gaan wij zorgvuldig naar de zoekgebieden voor grootschalige opwek kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. Die gebieden zijn naar voren gekomen, rekening houdende met wetgeving die andere gebieden uitsluit. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen over locatiekeuzes. Ook de potentie van het zoekgebied 'no-regret' voor opwekking van energie uit zon op daken en restgronden wordt verder onderzocht. Er is geen sprake van een van tevoren vastgestelde verdeling van een opgave. Het elektriciteitsverbruik in de regio is alleen gebruikt om te kijken of het bod een naar verhouding reëel aandeel van de landelijke doelstelling van 35 TWh betreft. Om tot een succesvolle ontwikkeling én realisatie te komen van de RES streven wij naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn, onder andere door: - de opbrengsten, in bijvoorbeeld duurzame energie en/of geld, zoveel mogelijk ten goede te laten komen aan de inwoners, bedrijven en instellingen in onze regio, hetzij aan de ontwikkeling van de regio; - te zorgen dat de energietransitie voor iedereen haalbaar en betaalbaar is; - lokaal eigenaarschap van energieprojecten, waarbij we streven naar maximale lokale participatie.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Aanbeveling aan het rijk** **- Doorkijk naar 2030**
			3. Besparing Standpunten / aanvullingen Gemeenteraad Bergeijk: • Voorstel om verplichting van besparingen in beleid, bestemmingsplannen en aanbestedingen op te nemen (vrijwilligheid is onvoldoende). Anders dan stimuleren en aanjagen door de overheid zou besparing een 'verplichting' worden. De betrokken partijen weten dan op voorhand waar ze aan toe zijn; • Apart dat kleinschalige opwek binnen de RES onder besparing valt en niet onder de noemer van duurzame opwek; • Afweging maken of energiebesparing niet afgetrokken zou moeten worden van de totale opgave van 35TWh aan duurzame opwek; • In de RES 1.0 moet concreter duidelijk worden wat de precieze besparingspotentie voor de MRE is (in TWh bijvoorbeeld). Over welke opgave hebben we het? Op dit moment is dat niet inzichtelijk/duidelijk; • Duidelijke boodschap richting het Rijk dat het van belang is om ook de energiebesparingshoeveelheid vanuit de verschillende RES'en mee te nemen in de modellen om te bepalen wat we landelijk moeten besparen en daarbij aan de andere kant dus ook wat we landelijk moeten opwekken; • Voor een gedeelte van de gemeenteraad geldt dat er te weinig concrete actiepunten worden benoemd om te besparen op het verbruik van energie; dit geldt zowel voor de publieke sector alsmede het bedrijfsleven voor zowel aardgas- als elektriciteitsverbruik; • Voor een gedeelte van de gemeenteraad geldt dat ze graag meer stimulerende maatregelen willen zien om woningen te verduurzamen (zowel koop- als huurwoningen). Definieer bijvoorbeeld ook het aantal woningen dat jaarlijks verduurzaamd wordt en bepaal het huidige energielabel (inclusief streefwaarde na aanpassing).	Het is een bewuste keuze geweest om geen getal op te nemen als ambitie voor besparing in de concept-RES, maar om af te spreken om besparing maximaal te stimuleren. Het besparingspercentage is per individuele woning of bedrijf namelijk verschillend en is achteraf niet te meten in relatie tot de genomen maatregelen. Voorop staat het gesprek met belanghebbenden om ze te stimuleren om consequent stappen te zetten naar een steeds duurzamer bedrijf, woning of kantoorpand. De besparingsaanpak wordt afgestemd op de doelgroep, de stakeholders en het gebouw. Deze aanpak wordt uitgewerkt in energiebesparingsplannen per doelgroep. Hierin wordt per doelgroep en soort gebouw in beeld gebracht welke besparingsaanpak (route, aanbod, communicatie) hier het beste bij aansluit en dus het grootste effect zal hebben. De aanpak wordt in het traject richting RES 1.0 vertaald in afspraken over samenwerking en ambities, met gemeenten en met stakeholders. In de meeste gevallen is er geen wettelijke basis om mensen tot besparingsacties te verplichten. In landelijke afspraken wordt rekening gehouden met een vast percentage aan energiebesparing tot 2030. Op basis hiervan is een opgave van 35TWh voor opwekkig van duurzame energie op land bepaald. Gezien de energiebesparing die afgelopen 10 jaar is bereikt, kan het ingeboekte percentage als zeer ambitieus worden gezien. Op landelijk niveau is ook afgesproken dat kleinschalige opwek tot op zekere hoogte wordt gerekend tot besparing. Wanneer er via deze weg meer wordt opgewekt dan een vooraf gestelde autonome groei, dan kan de kleinschalige opwek worden gerekend tot duurzame opwek.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Besparen**
			4. Duurzame opwek Standpunten / aanvullingen Gemeenteraad Bergeijk: • Punt D: zorg wordt uitgesproken over de netwerkcapaciteit en afhankelijkheid van de netwerkinfrastructuur (Enexis/TenneT). Daarnaast ook de keuzes die gemaakt worden door Enexis en TenneT om bepaalde projecten aan te sluiten op het net. Wie bepaald welk project voorrang krijgt?; • Er is veel aandacht voor participatie onder bijvoorbeeld inwoners en stakeholders, maar uiteindelijk zijn het wel de netwerkbeheerders die beslissen welk project aangesloten zal worden. Dit komt niet met elkaar overeen; • Belangrijk om de planMER procedure richting de RES 1.0 ook af te stemmen met de Kempengemeenten en te bekijken wat er voor de Kempen nog nodig is qua aanvullend onderzoek, zodat uitgesloten kan worden dat er iets gemist wordt; • PlanMER onderzoek dient ook rekening te houden met grensoverschrijdende gevolgen voor wat betreft gemeenten. Het kan niet zo zijn dat in de ene gemeente een gebied op basis van planMER afvalt en in de andere gemeente net over de grens eenzelfde gebied wel als kansrijk aangeduid wordt. Het onderzoek zou breed- en grensoverschrijdend ingestoken moeten worden; • Het gebied in Valkenswaard, aangrenzend aan Bergeijk Zuid-Oost, wordt in de concept-RES aangeduid als zoekgebied voor grootschalige opwek terwijl in het planMER van de Kempengemeenten is gebleken dat dit geen kansrijk gebied is. Extra aandacht aan dit gebied besteden tijdens het planMER onderzoek; • Voor een gedeelte van de gemeenteraad geldt dat het gebied Bergeijk Zuid-Oost een meer dan gemiddelde natuurwaarde heeft. Het gebied 'Koolbliek' in Valkenswaard niet enkel aanduiden als 'geen kansrijk gebied', maar aanduiden als een gebied waar grootschalige opwek van energie met behulp van windmolens ongewenst is; de schade aan de kwetsbare natuurgebieden in de gemeente Bergeijk kan groot zijn. Daarbij is 'Koperbliek' voor vogels een risicogebied kijkende naar de locatie langs Natura 2000 en op basis van de Nationale Windmolen-risicokaart; • Door een gedeelte van de gemeenteraad wordt betwist dat het gebied Bergeijk Zuid-Oost niet kansrijk is voor grootschalige opwek op basis van planMER; • Er zou meer aandacht moeten zijn voor de netwerkbeheerder; hoe zorgen we voor een neutrale houding van de netwerkbeheerder? Niet enkel kijkende naar momenteel onvoldoende capaciteit in een bepaald gebied; • In de concept-RES ontbreken cijfers over de investeringen in de netwerkinfrastructuur ten aanzien van uitbreiding en verzwaring. Het moet helder zijn welk gedeelte hiervan voor rekening van inwoners komt;	Nemen we mee in de vervolguitwerking. In het kader van de PlanMER gaan wij zorgvuldig naar de zoekgebieden voor grootschalige opwek kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. Die gebieden zijn naar voren gekomen, rekening houdende met wetgeving die andere gebieden uitsluit. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen.De resultaten van het PlanMER onderzoek voor de Kempen worden verrijkt met de resultaten uit dit nieuwe PlanMER onderzoek en andersom. De netbeheerder doet verder onderzoek naar de haalbaarheid van netuitbreiding in de zoekgebieden. Enexis geeft aan dat er problemen worden voorzien m.b.t. aanvragen van offertes waarmee capaciteit wordt geclaimd op het net, waardoor ook kleinere projecten in de knel komen. Dit gaat om grote aantallen in heel Nederland. Enexis is in gesprek op Rijksniveau om te bespreken wat de mogelijkheden zijn voor prioritering voor projecten. In de regio maken we ambtelijk een eerder gestarte inventarisatie van aanvragen van netcapaciteit af, zodat we met Enexis kunnen bekijken wat de knelpunten zijn voor een door ons gewenste programmering en hoe we zouden kunnen sturen naar deze programmering.In de Stuurgroep RES wordt met Enexis op bestuurlijk niveau gesproken over de situatie en hoe we samen zouden kunnen sturen op prioritering van projecten.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame opwek** **- Netinfrastructuur en programmering** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorkijk naar 2030**

			• Voor een gedeelte van de gemeenteraad geldt dat ze graag concrete doelstellingen willen zien om het percentage daken met zonnepanelen de komende jaren fors te doen stijgen (voor zowel koop- als huurwoningen en gericht op eigen verbruik). Ook voor publieke- en bedrijfsgebouwen doelstellingen formuleren voor het installeren van zonnepanelen. Daarnaast zou er specifiek gekeken moeten worden naar overkapte bedrijfsparkeergelegenheden uitgerust met zonnepanelen op een staalconstructie; • Voor een gedeelte van de gemeenteraad geldt dat windparken op zee maximaal ontwikkeld zouden moeten worden. Meer aandacht voor wind op zee in plaats voor wind op land. Indien het toch nodig blijkt om wind op land te ontwikkelen, dan niet in de buurt van Natura 2000 (zoals bijvoorbeeld 'de Maai' tussen Bergeijk en Valkenswaard) en bij voorkeur een maximum van 3 windturbines in een bepaald gebied; • Voor een gedeelte van de gemeenteraad geldt dat een heldere definitie van 'draagvlak van de omgeving' vastgesteld moet worden. Het moet helder zijn wanneer er geen windturbines geplaatst worden vanwege een gebrek aan draagvlak; • Voor een gedeelte van de gemeenteraad geldt dat er onderzoek verricht moet worden naar kleinere windturbines bij sportparken, bedrijventerreinen en woningclusters in het buitengebied; • Voor een gedeelte van de gemeenteraad geldt dat vóór de plaatsing van windturbines er eerst contractueel vastgelegd moet worden hoe- en wie de winturbines afbreekt, verwijdert en afvoert wanneer deze niet meer rendabel blijken; • Er moet gezorgd worden voor een eenduidige rapportage over de voortgang van de realisatie van alle doelstellingen. Zowel qua investeringen, besparingen en actueel verbruik; • Een gedeelte van de gemeenteraad pleit voor onderzoek naar de mogelijkheden om geluidsschermen te voorzien van zonnepanelen.	Wordt meegenomen in de uitwerking van de besparingsaanpakken en het 'no-regret' zoekgebied. Het uitganspunt voor de Concept-RES is de opdracht vanuit het Rijk om te kijken waar in de regio opwekking van duurzame energie zou kunnen passen. Vanuit regionaal perspectief bekijken we waar in de regio nieuwe opwekking van duurzame energie het beste kan landen, gegeven een goede landschappelijke inpassing en mogelijke koppelingen met andere opgaven. In het kader van de PlanMER gaan wij zorgvuldig naar de zoekgebieden voor grootschalige opwek kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. Die gebieden zijn naar voren gekomen, rekening houdende met wetgeving die andere gebieden uitsluit. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen over locatiekeuzes. Ook de potentie van het zoekgebied 'no-regret' voor opwekking van energie uit zon op daken en restgronden wordt verder onderzocht. Het vaststellen van draagvlak en de uitwerking van concrete projecten komt nadrukkelijker aan bod op lokaal niveau, waar straks concretere keuzes worden gemaakt met de PlanMER als ondersteunend regionaal perspectief.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame opwek**
			5. Duurzame warmte Standpunten / aanvullingen Gemeenteraad Bergeijk: • Een gedeelte van de gemeenteraad acht biomassa en biogas met in achtneming van bepaalde kaders opportuun als toekomstige warmtebron. Een ander gedeelte van de gemeenteraad erkent biomassa en biogas pertinent niet als duurzame warmtebron; • Voor een gedeelte van de gemeenteraad worden productiebossen in combinatie met energie uit biomassa niet beschouwd als duurzame warmtebron; • Voor een gedeelte van de gemeenteraad kan biomassa onder bepaalde voorwaarden en bij bepaalde soorten biomassa/biogas van toegevoegde waarde zijn (als er sprake is van korte CO2 kringlopen). Zaken als mestvergisting en het kappen van bomen past voor een gedeelte van de gemeenteraad niet bij een duurzame energietransitie; • Een gedeelte van de gemeenteraad vindt dat er een hoofdstuk toegevoegd dient te worden over het geschikt maken van ons huidige gasnet in relatie tot het gebruik van waterstofgas; • Kernenergie wordt niet erkend als duurzame energiebron door een gedeelte van de gemeenteraad.	Er wordt breed in kaart gebracht welke opties voor opwek en opslag haalbaar zijn binnen de energiestrategie voor onze regio. In de afweging wordt rekening gehouden met o.a. potentie en systeem efficiënte Alle opties voor duurzame warmte worden meegenomen in een SWOT-analyse. De resultaten daarvan dienen als input voor de scenario's en visie die op regionaal niveau worden opgesteld.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Nieuwe ontwikkelingen** **- Duurzame warmte**
			6. Van strategie naar uitvoering Standpunten / aanvullingen Gemeenteraad Bergeijk: • Belangrijk om te bekijken en te toetsen hoe gemeenten in de RES 1.0 de afweging maken tussen de inzet van bijvoorbeeld zonne- of windenergie in hun strategie voor duurzame opwek.	Wordt meegenomen in het vervolg.	**Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Doorkijk naar 2030**

21-8-2020	Gemeente Deurne	formeel	*Conclusie hoofdstuk 1 - samen de energie ambitie realiseren* Snelheid en stappen zetten staat voorop. Wel kan er enige mate van flexibiliteit geboden worden voor goede duurzame oplossingen ten aanzien van de deadline van 2030.	Er wordt in de RES onderscheid gemaakt wat haalbaar is vóór 2030 en wat erna.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Opgave en ambitie** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Doorkijk naar 2030**
			Conclusie hoofdstuk 2 - Onze aanpak voor de (concept) RES Geen aanvullingen.		
			Conclusie hoofdstuk 3 - Besparing • De mogelijkheden van isoleren extra benadrukken. • Op een positieve wijze inwoners en het bedrijfsleven stimuleren om stappen te zetten. In beginsel vrijwillige bijdrage middels beloningen. • De overheid dient het goede voorbeeld te geven.	Wordt meegenomen in de verdere uitwerking.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Besparen**
			Conclusie hoofdstuk 4 - Duurzame opwek Geen aanvullingen.		
			Conclusie hoofdstuk 5 - Duurzame warmte Geen aanvullingen.		
			Conclusie hoofdstuk 6 - Van strategie naar uitvoering • Belangrijk is om naar nieuwe vormen van energie te kijken. Kijk naar nieuwe technologische ontwikkelingen en focus daarmee niet alleen op wind- en zonne-energie. De VVD wil daarbij benadrukken dat hiervoor ook naar kernenergie gekeken moet worden. • Aandacht voor de grondpolitiek per gemeente en de inrichting van de organisatie hiervoor. • De PvdA benadrukt dat mensen zonder eigen woning ook mee moeten kunnen profiteren van de wind- en zonenergie.	In het kader van de RES willen we gebruik maken van de kennis en technologie die in de regio aanwezig is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES. Er wordt breed in kaart gebracht welke opties voor opwek en opslag haalbaar zijn binnen de energiestrategie voor onze regio. In de afweging wordt rekening gehouden met o.a. potentie en systeem efficiëntie en wordt afstemming gezocht met andere partijen. Welke procedures of wettelijke instrumenten overheden zullen toepassen in relatie tot verwerving van gronden is afhankelijk van het lokale proces en lokaal beleid. We bieden vanuit de RES wel inzicht in de mogelijkheden. Om tot een succesvolle ontwikkeling én realisatie te komen van de RES streven wij naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn, onder andere door: - de opbrengsten, in bijvoorbeeld duurzame energie en/of geld, zoveel mogelijk ten goede te laten komen aan de inwoners, bedrijven en instellingen in onze regio, hetzij aan de ontwikkeling van de regio; - te zorgen dat de energietransitie voor iedereen haalbaar en betaalbaar is; - lokaal eigenaarschap van energieprojecten, waarbij we streven naar maximale lokale participatie.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **Nieuwe ontwikkelingen**
			Conclusie proces en governance • Een brede betrokkenheid van inwoners, stakeholders en andere belanghebbenden is zeer wenselijk. • Zorg ervoor dat iedereen ervan mee profiteert, zodat er voor zoveel mogelijk draagvlak gezorgd kan worden.	In de Concept-RES beschrijven wij hoe we tot een succesvolle ontwikkeling én realisatie willen komen van de RES door te streven naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn. In het proces naar de RES 1.0 passen wij dat verder toe en werken dat verder uit met stakeholders. Denk aan afstemming over mogelijke invulling van zoekgebieden, koppelingen van warmtevraag en aanbod, mogelijke besparingsaanpakken en manieren om lokaal eigenaarschap mogelijk te maken. Om tot een succesvolle ontwikkeling én realisatie te komen van de RES streven wij naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn, onder andere door: - de opbrengsten, in bijvoorbeeld duurzame energie en/of geld, zoveel mogelijk ten goede te laten komen aan de inwoners, bedrijven en instellingen in onze regio, hetzij aan de ontwikkeling van de regio; - te zorgen dat de energietransitie voor iedereen haalbaar en betaalbaar is; - lokaal eigenaarschap van energieprojecten, waarbij we streven naar maximale lokale participatie.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren**

27-8-2020	Gemeente Helmond	formeel	*1. Samen de energie ambitie realiseren* * Wij zien de Concept RES MRE als een belangrijke tussenstap in het proces naar de RES MRE 1.0. Alle colleges en gemeenteraden krijgen nu een eerste zicht op hoe sterk wij moeten inzetten op energiebesparing, en in het bijzonder het sterk terugdringen van de warmtevraag van de bestaande gebouwde omgeving. Maar ook hoe groot ons gezamenlijk bod en daarmee collectieve opgave voor grootschalige opwek met zon en wind, is. Voor het onderdeel warmte geeft de RSW een eerste inzicht in de mogelijke vervangende duurzame bronnen waarmee wij de warmtevraag invullen richting 2050, het jaar waarin we uiterlijk aardgasvrij moeten zijn. * Uit de RES komen projecten voort die meerdere gemeenten raken. Ook hebben we elkaar nodig om in 2050 uiteindelijk klimaatneutraal te zijn. Door samen te werken kunnen we hier op een effectieve en efficiënte wijze invulling geven aan onze lokale, subregionale en regionale opgaven. * Het opstellen van de Concept RES MRE heeft geresulteerd in zeer goede samenwerking in de subregio De Peel op het gebied van de Energietransitie, zowel op bestuurlijke en ambtelijke vlak. * Wij hebben bewust gekozen om de RES MRE zo veel mogelijk met eigen mensen op te stellen. Zo blijft de opgedane kennis voor het vervolg in de RES 1.0, 2.0 en verder, maar ook voor de verankering in lokaal beleid, zoals de Omgevingsvisie en Omgevingsplannen en verder lokaal beleid en uitvoering voorhanden. Wel dient er aandacht te zijn voor de in te brengen fte per gemeente en subregio. * Exact op de dag waarop landelijk de eerste beperkende maatregelen in de strijd tegen Corona werden afgekondigd zouden 's avonds de gemeenteraden en inwoners van de MRE in het Evoluon in Eindhoven worden geïnformeerd over het proces dat we hebben gevolgd bij het opstellen van de Concept RES MRE, zoals die nu ter consultatie aan u voorligt. Wij hadden graag gezien dat wij u op een andere wijze en eerder hadden kunnen informeren, dan de Webinars die in juni als vervanging van die fysieke informatie bijeenkomst in maart is gehouden. In het vervolgproces naar RES MRE 1.0 zullen wij u en de inwoners uitgebreid betrekken. Ook moeten we het totale proces inzake participatie bezien vanuit de ontwikkelingen rondom corona waarin we ons op dit moment bevinden. * Wij verzoeken MRE en betrokken gemeentes zowel gemeenteraden als bewoners sterker te betrekken bij de ontwikkeling van RES 1.0. Zeker omdat in deze fase de basis gelegd moet worden voor een traject op lange termijn. Waarbij draagvlak en betaalbaarheid van groot belang is.	In het vervolgproces is er aandacht voor het betrekken van gemeenteraden en inwoners. Onder andere via het proces van de PlanMER, maar ook via informele vragenuurtjes, die digitaal goed zijn te organiseren.Het actief betrekken van inwoners kan deels via regionale bijeenkomsten plaatsvinden, maar zal in belangrijke mate ook lokaal moeten worden georganiseerd, waarbij het regionale verhaal ondersteunend is aan de lokale uitwerking.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **Regionale samenwerking** **Hoofdstukl 5: Stap voor stap naar uitvoering** **Doorkijk naar 2030**
			2. Onze aanpak voor de (concept)-RES * Wij onderschrijven de bovenvermelde aanpak geheel. Wij gaan zorgvuldig om met onze waardevolle landschappen en natuurgebieden. Deze afwegingen hebben we ook gebruikt voor de kaders binnen onze visie zonnevelden d.d. 2020. * Wij zoeken nadrukkelijk de meekoppelkansen met andere ontwikkelingen in het buitengebied, zoals waterberging, Transitie landelijk gebied en VAB locaties. Het ontwikkelen van zonne- en windparken biet economische kansen voor de agrarische sector die nu gelijktijdig met meerdere transities geconfronteerd wordt. En het opstellen van de omgevingsvisie is tevens een kans. * Wij verzoeken een duidelijkere positie te geven aan de innovatie binnen het traject en de kansen die er op dat gebied binnen de regio zijn. Hieraan gekoppeld dan echter ook enige terughoudendheid ten aanzien van de massale inzet van huidige technieken en afschaling van bestaande voorzieningen.	In het kader van de RES willen we gebruik maken van de kennis en technologie die in de regio aanwezig is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES.	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- Toptechnologie regio Brainport: Inzet op energie-innovaties** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven**
			3. Besparing * Wij zetten maximaal in op energiebesparing, waarbij de nadruk op het verkleinen van de warmtevraag in de bestaande gebouwde omgeving ligt. Daar ligt namelijk onze grootste uitdaging en opgave. Zoals in het rapport Concept RES MRE gaan we in de verdere uitwerking van de RES MRE 1.0 per doelgroep in gesprek met vertegenwoordigers van die doelgroep over welke besparing technisch maar vooral ook financieel mogelijk en maatschappelijk haalbaar zijn. We hebben hierin als Helmond natuurlijk al stappen gezet met onze samenwerking op het gebied van het convenant aardgasvrij, het Energiehuis en alle lichten op groen. Voor het vervolg zou afstemming inzake ambities binnen de MRE regio aan de orde moeten zijn in het kader van besparing om de term maximaal verder vorm te geven. Wij beseffen ons dat de opgave besparing en warmte voor onze gemeente omvangrijker is dan voor andere gemeentes binnen onze regio. Hier staat tegenover dat voor die gemeentes de opgave van opwek weer meer uitdagingen biedt. * Van bedrijven in de Brainportregio verwachten wij inzet op innovatieve bouw- en installatiemethoden, waardoor het energieneutraal maken van woningen goed-koper en sneller kan. Opleidingsinstituten in onze regio dienen te zorgen voor het opleiden van grote getalen vaklieden tot en met ingenieurs die zorg gaan dragen voor het fysiek op grote schaal aanpakken van bestaande woningen en bedrijfspanden. * Het vast stellen van een gezamenlijke ambitie voor de (sub)regio zou onderzocht moeten worden. Zodat zowel nieuwe ontwikkelingen volgens de doelstelling gerealiseerd worden en transitieplannen hierop eveneens aansluiten. Middels gezamenlijkheid kan shoppen door ontwikkelaars, en bedrijven voorkomen worden.	Wordt overwogen in de verdere uitwerking.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Besparen**
			4. Duurzame opwek * Wij onderschrijven als college het regionale bod van 2,0 TWh voor de tot 2030 in de gehele regio te realiseren zon en windparken. Dit bod is de som van 0,7 TWh van projecten in de pijplijn (vooral zon op grote daken met SDE+ subsidie) 0,2 TWh grootschalig op daken van industrie en (agrarische) bedrijven, 0,5 TWh aan wind en zon in de Kempen en 0,6 TWh aan wind en zon in de rest van de MRE-regio. Wel vragen wij aandacht voor de koppeling van het traject binnen de MRE-regio als geheel en de Kempen, waar het traject inzake grootschalige opwek al enige tijd loopt. Zorg voor gelijkwaardige kaders en afwegingen is noodzakelijk. * In de planMER worden de milieueffecten van de verschillende zoekgebieden nader gewogen om tot een verdere verfijning van de zoekgebieden in de brede zin te komen. Dit heeft vooral impact op de mogelijkheden in (nieuwe) natuur en in beekdalen. *Uit de doorrekening van de zoekgebieden voor zonne- en windparken door netbeheerder ENXIS is gebleken dat in de MRE-regio verschillende netwerkstation aandacht vragen. Er moeten in de gehele regio 3 netwerkstations al vóór of in 2020 zijn uitgebreid en 8 netstations na 2025 worden uitgebreid en vóór 2030 2 nieuwe netstations (1 in De Kempen en 1 in De Peel) gebouwd worden om ons regionale bod van 2 TWh vóór 2030 aan te kunnen sluiten. Daarbovenop is ook uitbreiding van het hoogspanningsnet van Tennet nodig. Wij geven dan ook als harde voorwaarde naar het Rijk mee dat nu al volop moet worden ingezet op het uitbreiden van het elektriciteitsnet door Enexis en Tennet. * Het netstation Helmond-Zuid, behoort tot de netstations die vóór of uiterlijk in 2025 uitgebreid moeten zijn. Waarbij we niet alleen afhankelijk zijn van dit station voor de uitrol van de RES in onze peelregio maar tevens van dit station afhankelijk zijn voor onze eigen verdere invulling van bijvoorbeeld de visie zonnevelden. College stelt dan ook direct de vraag deze uitbreiding in te zetten. Die concrete vraag is noodzakelijk voordat ENEXIS en Tennet investeringsbeslissingen mogen nemen. * De zoekgebieden die nu op de kaart staan in de concept-RES zijn alle 'globale' zoekgebieden waar op het moment van het onderzoek technisch en wettelijk zonnevelden of windturbineparken mogelijk zijn. Wettelijk betekent dit, dat zon in te passen is en er ten minste 3 windturbines bij elkaar in het gebied passen. In het zoekgebied op de grens van de gemeente Helmond en Asten passen in totaal ten minste drie windturbines. Enkel en alleen op basis van de locatie Helmond kunnen geen windmolens geplaatst worden en omgekeerd. De meeste potentie van dit gebied ligt in de gemeente Asten. Op basis van deze kans is door Asten verzocht deze locatie toch op te nemen bij de onderzoeksgebieden voor de RES. Aangezien we gekozen hebben voor een zorgvuldig proces, waarbij we niet bij voorbaat gebieden uitsluiten, maar op basis van gedegen onderzoek naar de 'beste' locaties zoeken. Ook richting RES 1.0 zetten we dit voort door een milieueffectenonderzoek uit te voeren. Na het milieueffectenonderzoek hebben we een nadere (ruimtelijke) onderbouwing voor de zoekgebieden en komen 'voorkeursalternatieven' in beeld. Het kan zijn dat dit zoekgebied met die onderbouwing kansrijk blijkt of juist niet kansrijk. We willen in elk geval aan dit onderzoek deelnemen. Daarmee is afstemming tussen planMER en indienen RES 1.0 van cruciaal belang. Wellicht weegt in dit geval inhoud zwaarder , dan landelijk opgelegde terminen. Gezien het feit dat we pilot regio inzake MER zijn, zou hierover een gesprek moeten worden opgestart. 6.Niet alleen moeten bewoners meegenomen worden ten aanzien van de lokaties waar kansen liggen, maar er moet (beter) uitgelegd worden waarom sommige locaties juist niet geschikt zijn. Zodat ook de witte vlekken uitlegbaar zijn en er draagvlak ontstaat voor de zoekgebieden vanuit dat perspectief.	Wordt meegenomen in de verdere uitwerking.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Duurzame opwek** **- Netinfrastructuur en programmering**
			5. Duurzame warmte * In potentie hebben we regio breed voldoende duurzame bronnen om in 2050 in volledig aardgasvrije warmtevoorziening voor de gehele regio te voorzien. Als gevolg van de beperkende factoren zoals ruimte, kosten, draagvlak en locatie is de daadwerkelijke toepassing van verschillende potentiële bronnen nog een grote uitdaging om dit in praktische zin daadwerkelijk voor elkaar te krijgen richting 2050. We zien echter op dit moment nog weinig bronnen die boven regionaal kunnen worden ingezet. Vraag is in hoeverre een RSW aan de orde is. * We zullen veel verschillende bronnen, zoals groen gas (subregionaal opgewerkt uit lokale vergisting) geothermie, zonthermie en collectieve of individuele WKO moeten inzetten om duurzaam in onze warmtevraag te voorzien. De inzet van duurzame warmtebronnen leiden afhankelijk van welke bronnen (kunnen) worden ingezet tot een grotere of kleinere toename van de elektriciteitsvraag richting 2030 en 2050. * De lokale invulling vindt plaats in de Transitievisie Warmte, die voor 31 december 2021 bij het Rijk ingediend moet zijn. Onze transitievisie is al vergevorderd en ligt eveneens bij u voor. Wij lopen hierin voor op de regio en deze geeft dan ook al verdere invulling. * Houtgestookte biomassa zou wat ons betreft voor deze regio geen optie zijn. * Ten aanzien van groengas en waterstof dient aangegeven te worden in hoeverre deze hoeveelheden een bijdrage zouden kunnen leveren en aan welke doelgroep	Wordt meegenomen in de verdere uitwerking.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame warmte**

			6. Van strategie naar uitvoering * In de Omgevingsvisie en Omgevingsplannen is een verplichte Energieparagraaf opgenomen waarin de hoofdlijnen van de RES worden vastgelegd en daarmee geborgd in lokaal omgevingsbeleid. * Wij vinden het erg belangrijk de mogelijkheden om als gemeente in (grootschalige) financieel te participeren in wind- en zonneparken nader te onderzoeken op weg naar de RES 1.0. * Wij achter het erg belangrijk voor het vervolg goed te overwegen of en waar regionale samenwerking meerwaarde heeft en enkel dan hierop in te zetten * Wij vinden het zeer belangrijk om zowel u als onze inwoners maximaal te betrekken bij de stappen die bij de uitwerking naar de RES MRE 1.0 en verdere uitwerking in beleid en uitvoering worden gezet. Daar spannen wij ons maximaal voor in.	Wordt meegenomen in de verdere uitwerking.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Doorkijk naar 2030**

24-8-2020	Gemeente Veldhoven	formeel	*Biomassa* De gemeenteraad is zeer kritisch over het inzetten van biomassa in de energietransitie en wil voorkomen dat in binnen- en buitenland bossen gekapt worden om in Nederland in biomassa centrales verbrand te worden. Het gaat hierbij specifiek om biomassa centrales die bedoeld zijn voor het verbranden van biomassa, Voor biomassa installaties die bedoeld zijn om groen gas uit biologisch materiaal te winnen door bijvoorbeeld vergisting is meer draagvlak.	Alle opties voor duurzame warmte worden meegenomen in een SWOT-analyse. De resultaten daarvan dienen als input voor de scenario's en visie die op regionaal niveau worden opgesteld. Als er voor de toepassing van biomassa in binnen- en buitenland bossen gekapt moeten worden, dan wordt dat meegenomen in deze analyse.	
			Bomen/bossen De gemeenteraad mist in de concept Regionale Energiestrategie plannen om grootschalig bomen / bossen aan te planten om COz vast te leggen. Naast het vastleggen van COz hebben bomen een belangrijke functie als het gaat om het vasthouden van water, het bieden van schaduw en het bevorderen van de biodiversiteit en de gezondheid en het welzijn van mensen. Het aanplanten van bossen kan prima samengaan met de opgave om grootschalig duurzame energie op te wekken.	Mogelijke koppelingen in het gebied tussen energie-opwekking en natuur worden onderzocht.	
			Aandacht voor communicatie Communicatie met inwoners dient een belangrijke plek te krijgen in het proces richting de Regionale Energiestrategie 1.0. Naast reguliere voorlichting gericht op het informeren van inwoners dienen inwoners ook uitgenodigd te worden om input te leveren voor de Regionale Energiestrategie. Daarnaast is er behoefte aan een campagne om het bewustwordingsproces over de noodzaak en de voordelen van het zelf nemen van verduurzamingsmaatregelen te bevorderen.	Wordt meegenomen in het vervolg.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee**
			Duurzame energiebronnen naast wind en zon De gemeenteraad ziet graag dat er naast zon- en windenergie ook aandacht is voor andere duurzame energiebronnen. Hierbij moet onder andere gedacht worden aan het genereren van groen gas (CNG/LNG) en het benutten van geothermie. Daarnaast wordt aangegeven dat kernenergie mogelijk niet in de regio maar zeker landelijk in de zoektocht naar een duurzame energievoorziening meegenomen moet worden.	Er wordt breed in kaart gebracht welke opties voor opwek en opslag haalbaar zijn binnen de energiestrategie voor onze regio. In de afweging wordt rekening gehouden met o.a. potentie en systeem efficiënte. Alternatieven zoals groen gas (CNG/LNG) en het benutten van geothermie worden onderzocht in het kader van de toepassing van duurzame warmtebronnen. Alle opties voor duurzame warmte worden meegenomen in een SWOT-analyse. De resultaten daarvan dienen als input voor de scenario's en visie die op regionaal niveau worden opgesteld.	
			Waterstof De gemeenteraad vraagt aandacht voor de rol van groen waterstof als energiedrager en opslagmedium. Hierbij wordt verwezen naar een onderzoek dat TNO onlangs in opdracht van 30 bedrijven heeft uitgevoerd, In dit onderzoek is gekeken naar de mogelijkheden om op de Noordzee (het overschot aan) windenergie te gebruiken om waterstof te produceren. Daarnaast wordt er in dit onderzoek gekeken naar de mogelijkheden om COz op te slaan in lege gasvelden onder de Noordzee. Waterstof kan een belangrijke rol gaan spelen in het verwarmen van een deel van onze huizen. Dat betekent dat het gasleidingnetwerk in sommige wijken behouden moet blijven. Dit is relevant voor de Regionale Energiestrategie.	Er wordt breed in kaart gebracht welke opties voor opwek en opslag haalbaar zijn binnen de energiestrategie voor onze regio. In de afweging wordt rekening gehouden met o.a. potentie en systeem efficiënte.	**Hoofdstuk 3: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Nieuwe ontwikkelingen**
			Zon- en windenergie De gemeenteraad geeft aan dat bij de'no regret' maatregelen ook de mogelijkheden van zonnepanelen en/of zonnecollectoren aan gevels meegenomen moet worden. Daarnaast vraagt de gemeenteraad zich af waarom er in de concept Regionale Energiestrategie alleen grote (2 en 5,6 MW) windturbines onderzocht zijn terwijl er ook kleinere windmolens bestaan die een minder grote impact op de omgeving hebben. Ten aanzien van zonneweides vraagt de gemeenteraad aandacht voor de onlangs door de provincie aangenomen motie waarin zonneweides alleen nog onder strikte voorwaarde mogelijk zijn. Tenslotte wordt er nog gewezen op de optie om aggregaten in te zetten om zonne-energie op te slaan.	In het kader van de RES willen we gebruik maken van de kennis en technologie die in de regio aanwezig is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn, zoals wellicht voor zonnepanelen op gevels. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES. Bij de verdere uitwerking van de zoekgebieden wordt de toepassing van de zonneladder verder uitgewerkt. Wij kijken bij nader onderzoek naar de invulling van de zoekgebieden naar nu beschikbare technieken voor de opwek van duurzame energie. Dat betreft ook kleinere windmolens. Tot slot wordt er breed in kaart gebracht welke opties voor opwek en opslag haalbaar zijn binnen de energiestrategie voor onze regio.	
			Warmtetransitie De gemeenteraad pleit er voor om het gasleidingnetwerk in bestaande wijken te laten liggen zolang er geen alternatieve warmtebron beschikbaar is. Het netwerk kan dan in de toekomst mogelijk gebruikt worden voor de distributie van groen gas. Eventueel zouden nieuwbouwwijken ook van een gasnet voor groen gas voorzien kunnen worden.	Ook de bestaande infrastructuur wordt in kaart gebracht in het kader van de RES. De mogelijkheden om gebruik te maken van de infrastructuur wordt meegenomen. Alternatieven zoals groen gas (CNG/LNG) en het benutten van geothermie worden onderzocht in het kader van de toepassing van duurzame warmtebronnen. Alle opties voor duurzame warmte worden meegenomen in een SWOT-analyse. De resultaten daarvan dienen als input voor de scenario's en visie die op regionaal niveau worden opgesteld.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame warmte**
			Overige Naast de, in de Regionale Energiestrategie opgenomen, plannen voor de klimaattafels gebouwde omgeving en elektriciteit heeft de gemeenteraad behoefte aan meer aandacht op regionaal niveau voor duurzame mobiliteit (o.a. auto's op waterstof) en de overgang naar een circulaire economie (o.a. bouw van houten huizen). En tenslotte vraagt de gemeenteraad om in de oplegnotitie ook aandacht te besteden aan een aantal onderwerpen die een bovenregionale aanpak behoeven. Hierbij gaat het in het bijzonder over het verhogen van de prijs van de COz-emissierechten en de productie en het gebruik van waterstof.		**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Nieuwe ontwikkelingen**

2020-08-27	Gemeente Eersel	formeel	Fractie Eersel Samen Anders (W&B = wensen en bedenkinen) *2 TWh Bijdrage* -"We verwachten dat we in totaal 2 TWh kunnen bijdragen aan grootschalige duurzame energie-initatieven in 2030." Is te lezen in de Concept RES MRE. Er is verder geen concrete uitwerking te lezen. W&B: Hoe is deze 2 TWh onderbouwd, dit nader omschrijven en opnemen. -Er staat beschreven dat er 0,7 TWh in de 'pijplijn' zit van de 2 TWh opgave. W&B: Beschrijf ook waar deze projecten (welke gemeente) liggen en wat zij omvatten. *Opgave, Naar Rato Verdelen over de MRE gemeenten* -De vraag naar grootschalige opwekking Wind / Zon-op-Veld en No-Regret (2 TWh) wordt op dit moment niet naar rato verdeeld over de gemeenten! Dit werd zo ook bevestigd tijdens webinar RES MRE d.d. 3 juni. W&B: Verdeel duurzame opwekking naar rato. Concreet houdt dit in 35 TWh op Land (Klimaatakkoord) / 30 RES Regio's = 1,17 TWh per RES Regio. 1,17 TWh RES MRE / 21 MRE gemeenten = 0,055 TWh per gemeente. Dit maakt tevens concrete doelstellingen per gemeente. Hiermee wordt de opgave per gemeente hanteerbaar en niet alles komt bij enkele gemeenten op 'zijn bordje'. (Zie als voorbeeld ook de Concept RES N-O Brabant. In deze RES wordt per gemeente in kaart gebracht wat zij dienen te bij te dragen aan de opgave en wat zij al gerealisserd hebben.) -W&B: Worden de 0,7 TWh welke in de 'pijplijn' zitten ook gereduceerd van de naar-rato-verdeelde energieopgave voor deze gemeenten? M.a.w. als een gemeente al projecten heeft gerealiseerd dan kunnen deze TWh in mindering worden gebracht van de naar-rato-verdeelde vraagstelling. (zie ook Concept RES N-O Brabant) *Grootheden, getallen en bronvermeldingen* -W&B: Creëer een helder overzicht tussen energie grootheden. TWh / PJ / MWh afstemmen. (ter info; De conceptRES N-O Brabant heeft een duidelijke uiteenzetting tussen de grootheden. Daar zouden we kunnen 'afkijken'.) -W&B: Wordt de autonome groei van onze energievraag meegenomen, zoals meer gebruik electrische auto's, airco, overige apparatuur? Wat betekent dit in de energievraag in de komende jaren? (ter info; De conceptRES N-O Brabant heeft een paragraaf opgenomen specifiek gericht op de autonome groei van onze energievraag, deze is hiermee gekwantificeerd en en verwerkt) -Figuur 4.1 laat de aantallen windturbines en zonneweide zien voor opwek 1 TWh. De RES MRE beschrijft ook dat er maximaal wordt ingezet om dakoppervlak (>500m2) ook te gebruiken voor grootschalige energie opwekking (pg 28, no-regret). W&B: Neem in deze figuur ook een illustratie op van de benodigde aantal m2 dakoppervlak voor 1 TWh. -W&B: Pg 34, 4.3 Wat is al gerealiseerd of gepland? Waar is de bronvermelding van de m.b.t. de gerealiseerd en geplande TWh? Over welke gemeenten zijn deze waarden verdeeld? Graag opnemen. -W&B: Pg 21, 3. Besparing. In de inleiding wordt het totale energieverbruik van de regio beschreven. Waar is de bronvermelding te vinden van het onderzoek naar dit energieverbruik? Graag opnemen. -W&B: Pg 41, 5.1 Warmtevraag en potentie van duurzame warmtebronnen. Waar is de bronvermelding van de m.b.t. de gerealiseerd en geplande TWh? Graag opnemen	Het uitganspunt voor de Concept-RES is dat we vanuit regionaal perspectief bekijken waar in de regio nieuwe opwekking van duurzame energie het beste kan landen, gegeven een goede landschappelijke inpassing en mogelijke koppelingen met andere opgaven. In het kader van de PlanMER gaan wij zorgvuldig naar de zoekgebieden voor grootschalige opwek kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. Die gebieden zijn naar voren gekomen, rekening houdende met wetgeving die andere gebieden uitsluit. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen over locatiekeuzes. Ook de potentie van het zoekgebied 'no-regret' voor opwekking van energie uit zon op daken en restgronden wordt verder onderzocht. Er is geen sprake van een van tevoren vastgestelde verdeling van een opgave. Het elektriciteitsverbruik in de regio is alleen gebruikt om te kijken of het bod een naar verhouding reëel aandeel van de landelijke doelstelling van 35 TWh betreft. In vervolgrapportages zal zoveel mogelijk een bronvermelding worden gegeven en zal in duidelijke en eenduidige eenheden voor energie-opwekking worden gerapporteerd.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Het proces naar RES 1.0 en verder** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Duurzame opwek** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Aanbeveling aan het rijk** **- Doorkijk naar 2030**
			Besparing *-W&B: Toevoegen dat er nadrukkelijk afspraken komen over energiereductie binnen deze regio. Naar rato verdelen over de 21 MRE gemeenten.Participatie* -Er staat beschreven "Een energietransitie voor iedereen betekent ook dat we iedereen de kans willen bieden om te profieren van de wind- en zonne-energie die we in onze regio opwekken." Concrete voorstellen hiervoor zijn er niet te lezen. W&B: Neem meer en concreet uitgewerkte voorstellen op in RES MRE om deze kansen te creëren. (De concept RES Hart van Brabant heeft m.b.t. participatie een sterk sociaal model uit geschreven. Waarin heel duidelijk naar voren komt wie welke rol op zich neemt. In dit HvB participatie model wordt ook nadrukkelijk aandacht besteed aan een verbindende partij in de vorm van een energiecoöperatie.) -W&B: Ten behoeve van participatie en maatschappelijk draagvlak graag opnemen dat de RES MRE voornemens is om expertise te gebruiken van lokale ervaringspartijen zoals installateurs, energiecoöperaties, omgevingspartijen (dorpsraden, buurten). -W&B: Beschrijf expliciet hoe inwoners / bedrijven / omgevingspartijen geinformeerd over dit proces en hoe zij in de komende perioden worden betrokken. Tijdens de webinar RES MRE d.d. 4 juni gaven veel participanten aan dat de webinar hun eerste moment was om te participeren. Zij gaven ook aan graag verder betrokken worden. Kaarten (figuur 4.8 en 4.9) -W&B: Zorg voor hoge resolutie beeldmateriaal. -W&B: Neem in de kaart op de A67 (tenminste gedeelte Kempen gemeente Eersel) met een blauwe arcering 'Energie langs infrastructuur'. Dit voorstel ligt voor in de gemeente Eersel. -W&B: Er staat meer 'groene sterren' op de kaart. Beschrijf deze projecten ook nader. Dit zijn mooie voorbeelden. Plaats de sterren op de juiste plaats. (die in de gemeente Eersel lijkt niet te kloppen) Overige punten -W&B: Beschrijf expliciet hoe er aandacht wordt besteed aan de nieuwste methoden/manieren hernieuwbare energieopwekking, met geen of zo weinig mogelijk belasting voor mens en omgeving. -W&B: Beschrijf expliciet hoe er aandacht wordt besteed aan het gebruik van moderne opslagmogelijkheden voor duurzame energie. Enkel het opwekken van duurzame energie biedt niet de volledige oplossing. Deze energie dient ook opgeslagen te kunnen worden. -W&B: De RES-MRE bestaat naast 21 gemeenten ook uit de provincie en twee waterschappen. Geef aan wat hun bijdrage is in de evenredige opgave.	Er is in de fase van de concept-RES geen generieke doelstelling voor het onderdeel besparing opgenomen. De besparingsaanpak wordt afgestemd op de doelgroep, de stakeholders en het gebouw. Deze aanpak wordt uitgewerkt in energiebesparingsplannen per doelgroep. Hierin wordt per doelgroep en soort gebouw in beeld gebracht welke besparingsaanpak (route, aanbod, communicatie) hier het beste bij aansluit en dus het grootste effect zal hebben. De aanpak wordt in het traject richting RES 1.0 vertaald in afspraken over samenwerking en ambities, met gemeenten en met stakeholders. Om tot een succesvolle ontwikkeling én realisatie te komen van de RES streven wij naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn, onder andere door: de opbrengsten, in bijvoorbeeld duurzame energie en/of geld, zoveel mogelijk ten goede te laten komen aan de inwoners, bedrijven en instellingen in onze regio, hetzij aan de ontwikkeling van de regio; te zorgen dat de energietransitie voor iedereen haalbaar en betaalbaar is; lokaal eigenaarschap van energieprojecten, waarbij we streven naar maximale lokale participatie. In het vervolg werken we dat concreter uit. We gaan in gesprek met stakeholders over de gezamenlijke ambities in het kader van de energietransitie en op welke wijze we willen gaan samenwerken in het kader van de RES. In de Concept-RES beschrijven wij hoe we tot een succesvolle ontwikkeling én realisatie willen komen van de RES door te streven naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn. In het proces naar de RES 1.0 passen wij dat verder toe en werken dat verder uit met stakeholders. Denk aan afstemming over mogelijke invulling van zoekgebieden, koppelingen van warmtevraag en aanbod, mogelijke besparingsaanpakken en manieren om lokaal eigenaarschap mogelijk te maken. Kaartmateriaal wordt aangepast voor vervolgrapportages. In het kader van de RES willen we gebruik maken van de kennis en technologie die in de regio aanwezig is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Nieuwe ontwikkelingen** **- Besparen**
			Fractie VVD: *Algemeen* Voorliggend concept-RES document is de basis voor een enorme transitie waar alle gemeenten, waterschappen en provincie moeten bijdragen om te komen tot energie- en klimaatneutraliteit. Allereerst opgemerkt: in verhouding tot andere concept-RES documenten, laat de concept-RES van de MRE veel 'ruimte'. Het gevaar dreigt voor vrije interpretatie en gebrek aan binding tot daadwerkelijke doelstellingen die binnen de regio ingebracht dient te worden. Daarnaast betekent dit ook dat er voor (gemeente)raden geen sturing en controle op concrete cijfers mogelijk is. De VVD-fractie stelt voor SMART of transparante getallen op te stellen. *Opgave* Gezien de landelijke opgave om 35TWh grootschalige energieopwekking te realiseren voor 2030, zou het goed zijn als de energieregio MRE in passende verhouding bijdraagt en als er vervolgens binnen energieregio ook gelijkmatig verantwoordelijkheid wordt genomen. Het onlangs vastgestelde MRE Streefbeeld Landelijk Gebied spreekt van evenredige opgave voor de 21 MRE gemeenten. Wat de verdeelsleutel daarvoor zou moet zijn, moet dan nog bevestigd worden. In reactie op beantwoording door de RES op vragen: "Uitgangspunt is dat we kijken waar in de regio het meest logisch is om grootschalige duurzame energie-opwekking te realiseren. De draagkracht van het landschap en de landschappelijke inpassing en de kansen in relatie tot andere gebiedsopgaven is hierbij leidend."; hier wordt ons inziens wordt hier een ander beeld geschetst. De VVD-fractie stelt voor om vanuit Eersel duidelijkheid te scheppen. Wij stellen voor de bijdrage vanuit Eersel voor grootschalige opwekking op een evenredige opgave vast te stellen (0.055TWh te behalen voor 2030). *Realisatie* Om de treden van de zonneladder te volgen, betekent deze opgave dat de oplossing primair dient te worden gevonden op bestaande bebouwing en dat buitengebied niet zonder goede verdere redenen als zoekgebied kan worden aangewezen. Ambitieuze ambities ondersteunen wij op de volgende manier. Alles boven een evenredige bijdrage, dient gerealiseerd te worden met 'no-regret', dus waar van een win-win situatie voor iedereen sprake is. Er zou een prominente aandacht moeten zijn voor energiereductie, het serieus bereiken van opwekking door zon-op-dak en alternatieve ('vriendelijke') manieren van energie-opwekking. Een eerste heel concrete invulling kan zijn dat de MRE er mede alles op alles op zet om een energie/geluids-wal voorzien van zonnepanelen te realiseren langs de A67. Dit gebied dient dan ook zo concreet te worden aangeduid in de concept-RES. *Draagvlak* Naast het getalsmatig opwekken van energie, is het draagvlak bij uitvoering van belang. Hoewel invulling binnen de gemeente kan plaatsvinden, dient in algemene zin de aandacht voor participatie in het proces en in de gevolgen van uitwerking alle aandacht te krijgen. De rol van burgerparticipatie en de lokale energie coöperaties dient een plaats te krijgen.	Het uitganspunt voor de Concept-RES is dat we vanuit regionaal perspectief bekijken waar in de regio nieuwe opwekking van duurzame energie het beste kan landen, gegeven een goede landschappelijke inpassing en mogelijke koppelingen met andere opgaven. In het kader van de PlanMER gaan wij zorgvuldig naar de zoekgebieden voor grootschalige opwek kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. Die gebieden zijn naar voren gekomen, rekening houdende met wetgeving die andere gebieden uitsluit. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen over locatiekeuzes. Ook de potentie van het zoekgebied 'no-regret' voor opwekking van energie uit zon op daken en restgronden wordt verder onderzocht. Er is geen sprake van een van tevoren vastgestelde verdeling van een opgave. Er wordt maximaal ingezet op besparing en de zonneladder wordt toegepast. Om tot een succesvolle ontwikkeling én realisatie te komen van de RES streven wij naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn, onder andere door: de opbrengsten, in bijvoorbeeld duurzame energie en/of geld, zoveel mogelijk ten goede te laten komen aan de inwoners, bedrijven en instellingen in onze regio, hetzij aan de ontwikkeling van de regio; te zorgen dat de energietransitie voor iedereen haalbaar en betaalbaar is; lokaal eigenaarschap van energieprojecten, waarbij we streven naar maximale lokale participatie. In het vervolg werken we dat concreter uit.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Opgave en ambitie** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame opwek** **Hoofdsuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Aanbeveling aan het rijk** **- Doorkijk naar 2030**

			Fractie Kernbeleid: In grote lijnen akkoord met concept RES *Besparen* Naast opwekken is besparen een belangrijke en een eerste stap. Er wordt weinig tot niet gestuurd op de besparing die de mensen zelf kunnen realiseren. Wel wordt gewezen op de voorbeeldfunctie van de gemeenten. En om de uitvoering van de RES succesvol te laten verlopen zijn aanvullende instrumenten, regels en middelen van het Rijk en de provincie noodzakelijk om de projecten en afspraken uit deze RES tot stand te kunnen brengen. Het is jammer dat er wel een opsomming is gegeven van de tekortkomingen maar dat er nog geen resultaat verwachtingen zijn. *Leidende principes* Eén van de leidende principes en afwegingskader is verwoord als; "Focus op maximaal behouden van ruimtelijke kwaliteit". Echter de ruimtelijke kwaliteit lijkt te worden losgelaten als er sprake is van meervoudig ruimtegebruik of meekoppelkansen zich aandienen. Wij vinden het jammer dat het begrip ruimtelijke kwaliteit niet beter wordt beschreven. In de begrippenlijst wordt gesproken over "De kwaliteit van een plek of gebied die bepaald wordt door een goed samenspel van herkomstwaarde, belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde". Maar niet duidelijk wordt gemaakt wie daarover een beslissing neemt?	De besparingsaanpak wordt afgestemd op de doelgroep, de stakeholders en het gebouw. Deze aanpak wordt uitgewerkt in energiebesparingsplannen per doelgroep. Hierin wordt per doelgroep en soort gebouw in beeld gebracht welke besparingsaanpak (route, aanbod, communicatie) hier het beste bij aansluit en dus het grootste effect zal hebben. Via de PlanMER wordt meer duiding gegeven aan wat wij kunnen zien als positieve en negatieve effecten van de invulling van de zoekgebieden. Gemeenteraden zullen uiteindelijk keuzes maken over opwekking van duurzame energie op hun eigen grondgebied.	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Besparen**

2020-08-31	Gemeente Laarbeek	formeel	*Samen de ambitie realiseren* Laarbeek ondersteunt het uitgangspunt om met de andere gemeenten en binnen de subregio samen te werken en af te stemmen.		
			Onze aanpak voor de (concept-)RES Laarbeek onderschrijft de leidende principes en de toetsingscriteria die het afwegingskader vormen. We spreken onze zorg uit dat dit afwegingskader voor elke gemeente gehanteerd moet blijven zodat voor elke gemeenten dezelfde regels en verwachtingen gelden, die niet moeten worden gepasseerd door politieke belangen. In de concept-RES is niet beschreven hoe we omgaan met het bestaan of ontbreken van draagvlak bij het ontwikkelen van een mogelijk zoekgebied. Het is bijvoorbeeld onduidelijk wat een gebrek aan draagvlak betekent voor de verplichting voor gemeenten voor invulling van de zoekgebieden. In het bestuursakkoord van de provincie wordt dit echter zwaar aangezet. Laarbeek verwacht een uitwerking van hoe wordt omgegaan met draagvlak, maatschappelijke participatie en weerstand in de RES 1.0.	Iedere gemeente gaat over ontwikkelingen op haar eigen grondgebied. Via de RES worden vooralsnog geen verplichtingen opgelegd.	**Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Doorkijk naar 2030**
			Besparing Laarbeek onderschrijft de aanpak waarbij verschillende doelgroepen maatwerk wordt aangeboden. Wel benadrukken we daarbij het vrijwillige karakter van medewerking van onze inwoners, bedrijven en organisaties. We ondersteunen daarom van harte de oproep aan het Rijk om door middel van subsidies en andere activiteiten (zoals gebouwgebonden financiering) besparing rendabeler en aantrekkelijker te maken voor inwoners.		
			Grootschalige opwek De no-regret maatregelen bestaan voor Laarbeek vooral uit het plaatsen van zonnepanelen op bedrijfsdaken. Hoewel wij dit een goed idee vinden, zien we enkele praktische bezwaren. Zo heeft de gemeente niet de mogelijkheid (of de intentie) om dit soort investeringen af te dwingen, en zullen veel bedrijfsdaken qua constructie ongeschikt zijn. We verwachten daarom dat de bijdrage van deze maatregelen, in Laarbeek maar ook in de hele regio, beperkt zal zijn. Het Laarbeekse beleid rondom grootschalige opwek sluit goed aan op de uitgangspunten van de MRE. We zien twee zoekgebieden binnen onze gemeente, waarvan één zoekgebied zich leent voor de mogelijke ontwikkeling van een windpark. Wij zullen deze mogelijkheid samen met onze inwoners verder onderzoeken. Laarbeek spreekt de wens uit dat gemeenten die hun zoekgebieden al voor 2025 moeten invullen, daarbij ondersteund worden door de MRE en/of door gemeenten met een kleinere opgave voor grootschalige opwek. Laarbeek ziet knelpunten ontstaan bij enkele Enexis-stations, en uit haar zorgen over de haalbaarheid van de benodigde uitbreidingen van netcapaciteit in de komende jaren. We vragen dan ook om aandacht voor de ontwikkeling van infrastructuur om grootschalige opwek te faciliteren. Laarbeek is kritisch over het gebruik van biomassa. Houtgestookte biomassa op een grotere schaal dan voor een huishouden vinden wij onwenselijk. Het gebruik van biomassa mag wat ons betreft de natuur niet schaden. In een prioritering van energiebronnen zetten wij biomassa onderaan. Liever kijken wij bijvoorbeeld naar waterstof en andere innovaties. Hier zien wij zeker voor onze brainport-regio een kans. Wat betreft zonne-energie vinden we het belangrijk dat zoveel mogelijk eerst de daken worden volgelegd met zonnepanelen. Op dit moment is het bijvoorbeeld onmogelijk om op het dak van de buren panelen te leggen, en wordt de postcoderoosregeling versoberd. Er kan worden gelobbyd voor landelijk beleid dat zon op andermans daken mogelijk en belastingtechnisch aantrekkelijk maakt, om bijvoorbeeld wijkprojecten te stimuleren. Ook zouden er landelijk andere financiële stimulerende maatregelen voor zon op dak moeten komen, bijvoorbeeld om te stimuleren dat men meer opwekt dan het eigen gebruik.	Deze constructieve input wordt meegenomen in de verdere uitwerkingen van de verschillende thema's.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Nieuwe ontwikkelingen** **- Duurzame opwek** **- Netinfrastructuur en programmering**
			Duurzame warmte Uiterlijk in december 2021 moet in elke gemeente een lokale Transitievisie Warmte (TVW) worden vastgesteld. Gezien de duur van een zorgvuldig proces binnen Laarbeek is er weinig tijd voor regionale of sub-regionale afstemming: de concept-RES in juli 2021 komt daarvoor te laat. Daarnaast concludeert de Regionale Structuur Warmte dat er weinig warmtebronnen zijn die gemeentegrenzen overschrijden. Laarbeek pakt de taak van de TVW dan ook vooral lokaal op. We maken daarbij graag gebruik van de kennis die via de MRE beschikbaar wordt over de technische, economische en maatschappelijke potentie van warmtebronnen. Laarbeek plaatst vraagtekens bij de haalbaarheid van het volledig aardgasvrij zijn in 2050, als gevolg van beperkende factoren zoals ruimte, kosten, draagvlak, locatie en efficiëntie en betrouwbaarheid van de verschillende warmtebronnen. Op regionaal niveau zou onderzoek gedaan kunnen worden naar de mogelijkheden van mestvergisting.	Deze constructieve input wordt meegenomen in de verdere uitwerkingen van de verschillende thema's.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Nieuwe ontwikkelingen** **- Duurzame warmte** **- Duurzame opwek**
			Van strategie naar uitvoering Het 'streven naar maximale lokale participatie en het maximaal lokaal benutten van opbrengsten' is een uitgangspunt dat in Laarbeek van harte wordt onderschreven. In de concrete invulling van de uitgangspunten is de samenwerking binnen subregio De Peel het afgelopen jaar van grote meerwaarde gebleken. Laarbeek zet dan ook in op verdere samenwerking in De Peel waarbij de mogelijkheden en meerwaarde van beleidsharmonisatie wordt onderzocht. Laarbeek is geïnteresseerd in de mogelijkheden en voor- en nadelen van het opzetten van een (sub-)regionaal energiebedrijf en participeert in het onderzoeken van deze optie. Ten slotte suggereert Laarbeek dat aan het landelijke programma RES verzocht kan worden om snelle aanpassing van de wetgeving, daar waar deze knelt met regionale en lokale ambities en plannen. Een eerder aangehaald voorbeeld zijn belastingmaatregelen voor zon op dak. De energietransitie kan op lokaal niveau alleen vorm krijgen als deze door landelijke wetgeving wordt gefaciliteerd.	Deze constructieve input wordt meegenomen in de verdere uitwerkingen van de verschillende thema's.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Aanbeveling aan het rijk** **- Doorkijk naar 2030**

2020-09-01	Gemeente Gemert-Bakel	formeel	*Hoofdstuk 1: Samen de energie ambitie realiseren* Gemert-Bakel ondersteunt het uitgangspunt om met de andere gemeenten en binnen de subregio samen te werken en inwoners, maatschappelijke partners en bedrijfsleven goed te betrekken. Om een goed vervolg te kunnen geven aan de samenwerking en behoud van opgedane kennis, moet voldoende fte per gemeente en subregio beschikbaar zijn.	De werkgroepen monitoren de voortgang en vragen om extra ondersteuning vanuit gemeenten indien zij daar aanleiding voor zien.	
			Hoofdstuk 2: Onze aanpak voor de (concept-)RES Gemert-Bakel onderschrijft de aanpak voor de concept-RES met de leidende principes en het afwegingskader. Iedere gemeente is verantwoordelijk voor een deel van de opgave. De verdeling van de opgave moet per gemeente in beeld worden gebracht en als inspanningsverplichting worden verankerd.	Wordt meegenomen in de verdere uitwerking.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Aanbeveling aan het rijk** **- Doorkijk naar 2030**
			Hoofdstuk 3: Besparing Gemert-Bakel onderschrijft het belang van maximale energiebesparing, waarbij de nadruk ligt op het verkleinen van de warmtevraag in bebouwde omgeving. We roepen mede het Rijk en provincie op om instrumenten aan te reiken zoals subsidies en gebouwgebonden financiering om inwoners en bedrijven te stimuleren besparingsmaatregelen te nemen.	Wordt meegenomen in de verdere uitwerking.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Besparen**
			Hoofdstuk 4: Grootschalige opwek Gemert-Bakel onderschrijft het regionale bod van 2 TWh. De doorgerekende zoekgebieden hebben nog geen bestuurlijk of maatschappelijk draagvlak. De planMER procedure brengt de gevolgen voor milieu in beeld. Daarnaast verwachten we een gedegen participatietraject wat inzicht geeft in het draagvlak. Het bestuurlijk traject zal daarna uitwijzen wat de hoogte van het bod kan worden en wat daarbij de bijdrage van Gemert-Bakel kan zijn. Als de regio van gemeente Gemert-Bakel bij de vaststelling van de RES 1.0 een hogere bijdrage verwacht dan het eigen energieverbruik, dan worden er voorwaarden gesteld. Alleen met een verrekening, in welke vorm dan ook, is een extra taak ten behoeve van de regio bespreekbaar. Binnen Gemert-Bakel is een gebrek aan aansluitmogelijkheden voor de beoogde grootschalige opwek vanuit de zoekgebieden. Er zijn nu wel aansluitmogelijkheden voor de kleinere zonnevelden die we mogelijk willen maken met onze lokale afwegingskaders, ook buiten de geschetste zoekgebieden. We pleiten ervoor dat het netwerk voldoende capaciteit biedt om deze eerste slag te maken. Eventuele investeringen hiervoor moeten voorrang krijgen. Datzelfde geldt voor de andere gemeenten, met name voor stedelijk gebied zoals Helmond, zodat ook zij maximaal kunnen bijdragen aan de duurzame opwek. Wij vragen aandacht voor de koppeling van het traject binnen de MRE-regio als geheel en de Kempen, waar het traject inzake grootschalige opwek al enige tijd loopt. Gelijkwaardige kaders en afwegingen zijn noodzakelijk voor de hele regio. We kunnen de RES 1.0 pas vaststellen als alle informatie uit de planMER en participatietraject gereed is. Wij onderschrijven het vol inzetten op de no-regret maatregelen, zoals zonnepanelen op daken. Wij roepen Rijk en provincie op om instrumenten aan te reiken dit maximaal te stimuleren, bijvoorbeeld door subsidie voor onrendabele grote daken.	Wordt meegenomen in de verdere uitwerking.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Netinfrastructuur en programmering** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorkijk naar 2030**
			Hoofdstuk 5: Duurzame warmte Uit de Regionale Structuur Warmte blijken (nog) geen regionale bronnen beschikbaar voor Gemert-Bakel. Wij zullen de transitievisie warmte dan ook vooral lokaal oppakken, waarbij we wel de regionale ontwikkelingen volgen.	Wordt meegenomen in de verdere uitwerking.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame warmte**
			Hoofdstuk 6: Van strategie naar uitvoering Wij staan volledig achter de ambitie van maximaal lokaal benutten van de opbrengsten. Wij willen daarbij samen met andere gemeenten de kansen en bedreigingen onderzoeken om als gemeente of subregio financieel te participeren in wind- en zonneparken. Wij blijven met de Peelgemeenten in gesprek om te kijken waar wij als sub-regio gezamenlijk in willen optrekken om mogelijk eenduidig Peel beleid op te stellen.	Wordt meegenomen in de verdere uitwerking.	

2020-08-26	Gemeente Valkenswaard	formeel	*Hoofdstuk 1 - Samen de energie ambitie realiseren* De gemeenteraad realiseert zich dat elke gemeente een bijdrage moeten leveren aan de energietransitie, zo ook de gemeente Valkenswaard. Belangrijk uitgangspunt is dat op regionale schaal gezocht wordt naar de "beste locatie". Dit is een afweging tussen mogelijkheden en belangen vanuit een wederzijdse solidariteit. In het proces richting RES 1.0 dienen de inwoners actief betrokken te worden om op deze manier draagvlak te creëren of weerstand te voorkomen/ verminderen. Acceptatie door de gemeenschap is van wezenlijk belang. Zoek naar draagvlak.	Wordt meegenomen in de verdere uitwerking. Kanttekening: Het actief betrekken van inwoners kan deels via regionale bijeenkomsten plaatsvinden, maar zal in belangrijke mate lokaal moeten worden georganiseerd, waarbij het regionale verhaal ondersteunend is aan de lokale uitwerking.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee**
			Hoofdstuk 2 - Onze aanpak voor de (concept) RES Naast zon- en windenergie is het van belang om oog te blijven houden voor nieuwe technieken die een bijdrage kunnen leveren in de transitie naar een volledig schone energievoorziening. Waterstof en de opslag van energie kunnen hierin een belangrijke rol gaan vervullen. De gemeente Valkenswaard beschikt over waardevolle landschappen en natuurgebieden. Bij ontwikkelingen dient te alle tijde de balans gezocht te worden tussen landelijke opgave en lokale belangen en moet zorgvuldig getoetst worden aan vastgestelde afwegingskaders. Maatschappelijk draagvlak is hierbij van essentieel belang, zodoende dienen inwoners, ondernemers en maatschappelijk organisaties actief geïnformeerd en betrokken te worden. Als regio kunnen we ons profileren als voorloper in de energietransitie. Mogelijk kan de gemeente Valkenswaard hier een rol in spelen als locatie voor pilots of in een andere vorm.	In het kader van de RES willen we gebruik maken van de kennis en technologie die in de regio aanwezig is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES. In het kader van de PlanMER gaan wij zorgvuldig naar de zoekgebieden voor grootschalige opwek kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. Die gebieden zijn naar voren gekomen, rekening houdende met wetgeving die andere gebieden uitsluit. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen. Het PlanMER proces is een vastomlijnd proces met vaste formele gelegenheden voor inspraak. In de Concept-RES beschrijven wij hoe we tot een succesvolle ontwikkeling én realisatie willen komen van de RES door te streven naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn. In het proces naar de RES 1.0 passen wij dat verder toe en werken dat verder uit met stakeholders. Denk aan afstemming over mogelijke invulling van zoekgebieden, koppelingen van warmtevraag en aanbod, mogelijke besparingsaanpakken en manieren om lokaal eigenaarschap mogelijk te maken.	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- Toptechnologie regio Brainport: Inzet op energie-innovaties** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Nieuwe ontwikkelingen** **- Duurzame opwek** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorkijk naar 2030**
			Hoofdstuk 3 - Besparing Het besparen van energie is een belangrijke eerste stap. Inwoners, instellingen en bedrijven dienen hiervoor in beweging te komen. Gemeenten hebben een belangrijke voorbeeldrol met het verduurzamen van het eigen vastgoed.		**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Besparen**
			Hoofdstuk 4- Duurzame opwek Iedere gemeente zal een bijdrage moeten leveren aan de energietransitie, zo ook de gemeente Valkenswaard. Hierbij moet oog zijn voor de waardevolle landschappen en natuurgebieden in de gemeente. Daarnaast dient er rekening gehouden te worden met de ambities en plannen die de gemeente heeft m.b.t. recreatie in het buitengebied. Tevens dient de impact op de leefomgeving zorgvuldig in kaart gebracht te worden. Vijf zoekgebieden die opgenomen zijn in de concept RES liggen in Valkenswaard. Dit is confronterend. De raad wil deze zoekgebieden echter niet op voorhand afwijzen. Dit neemt niet weg dat er op voorhand zeker twijfels zijn bij een of meerdere zoekgebieden. De gemeente Valkenswaard beschikt over waardevolle natuur (Natura-2000) en cultuurhistorische gebieden wat invloed heeft op de mogelijkheden voor grootschalige opwek. Naast zon- en windenergie zijn er in de nabije toekomst mogelijk andere technieken die ingezet kunnen worden voor het realiseren van een schone energievoorziening met een kleinere ruimtelijk en sociale impact. Denk hierbij aan waterstof en de opslag van energie. De keuzes die nu gemaakt worden mogen deze ontwikkelingen niet in de weg staan. De raad vindt de concept RES nu wel heel eenzijdig gericht op zon, wind en biomassa (waarbij biomassa als een niet gewenste ontwikkeling gezien wordt). Nadrukkelijk wordt verzocht om naaste bestaande technieken nadrukkelijk naar de nieuwe(re) technieken te kijken, bijvoorbeeld waterstof. De MRE regio is een slimme regio. Gebruik die slimheid. De ruimtelijke impact moet te allen tijde goed, volgens vastgestelde afwegingskaders, worden getoetst. De Plan-MER procedure moet uitwijzen welke zoekgebieden geschikt kunnen zijn voor grootschalige opwek. Tevens dient er bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak te zijn, dit is bij de totstandkoming van de concept RES nog niet gedaan. Belangrijk is om de regie m.b.t. het realiseren van grootschalige opwek lokaal en regionaal te behouden. We willen niet in een situatie te komen dat het Rijk deze regie overneemt. Daarnaast dient het uitgangspunt te zijn dat de lusten en lasten eerlijk verdeeld worden. Om deze reden dient o.a. de financiële participatie in energieprojecten geborgd te worden. Tot slot wordt verzocht om bij elk voorstel/project nadrukkelijk te kijken naar ten minste deze twee parameters: •De kostenefficiency: kosten afgezet tegen opgewekte hoeveelheid energie •De CO2 uitstoot. Tot hoeveel CO2reductie leidt een project.	Om te komen tot zoekgebieden voor grootschalige opwek wordt nadrukkelijk rekening gehouden met ruimtelijke kwaliteit en de landschapstypen in onze regio. We voeren een planMER uit om alle relevante effecten in kaart te brengen. De zorgvuldigheid in termen van kwaliteit en draagvlak staat daarbij voorop. Er wordt breed in kaart gebracht welke opties voor opwek en opslag haalbaar zijn binnen de energiestrategie voor onze regio. In de afweging wordt rekening gehouden met o.a. potentie en systeem efficiëntie en wordt afstemming gezocht met andere partijen. In het kader van de RES willen we gebruik maken van de kennis en technologie die in de regio aanwezig is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES. Om tot een succesvolle ontwikkeling én realisatie te komen van de RES streven wij naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn, onder andere door: - de opbrengsten, in bijvoorbeeld duurzame energie en/of geld, zoveel mogelijk ten goede te laten komen aan de inwoners, bedrijven en instellingen in onze regio, hetzij aan de ontwikkeling van de regio; - te zorgen dat de energietransitie voor iedereen haalbaar en betaalbaar is; - lokaal eigenaarschap van energieprojecten, waarbij we streven naar maximale lokale participatie.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0**
			Hoofdstuk 5 - Duurzame warmte De potentie aan duurzame bronnen is groot, maar de vraag is hoeveel van deze potentie daadwerkelijk ingezet kan worden. Dit vraagt een goede voorlichting richting inwoners en bedrijfsleven zodat zij goede keuzes kunnen maken in de route maar een aardgasvrije samenleving.	De afstemming tussen regionaal en lokaal is uitgangspunt voor de aanpak van het thema duurzame warmte richting de RES 1.0. In de RES 1.0 geven wij inzicht in de mogelijke wisselwerking tussen lokale bronnen en de regionale bronnen en infrastructuren en welke scenario's voor warmtevoorziening er daarbij zijn. Voorlichting richting inwoners past bij de lokale gesprekken voor de lokale transitievisie Warmte en Warmteplannen. het regionale perspectief kan hier als ondersteuning dienen.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Duurzame warmte**
			Hoofdstuk 6 - Van strategie naar uitvoering Om te zorgen dat de lusten en lasten eerlijk verdeeld worden is het belangrijk dat er afspraken gemaakt worden over de sociale en financiële participatie. Uitgangspunt hierbij is maximale lokale participatie en het maximaal lokaal benutten van de opbrengsten. In het proces richting RES 1.0 dienen de inwoners actief betrokken te worden om op deze manier draagvlak te creëren of weerstand te voorkomen / verminderen. Acceptatie door de gemeenschap is van wezenlijk belang. De 21 MRE-gemeenten bevinden zich in een regio waar veel innovatie plaatsvindt. Hoe kunnen we deze innovatie nog beter en slimmer benutten in de transitie naar een schone energievoorziening? En hoe leggen we hierbij de link met de lokale voorlopers? En hoe kunnen we ons, als regio of als individuele gemeente, positioneren als proeftuin voor de energietransitie? De raad maakt zich zorgen over de zogenaamde "energie cowboys". Het is zaak dat de regio zich stevig weert tegen de energie cowboys. De inspanningen en de regionale overheden moeten echt ten goede komen van de inwoners en niet leiden tot onevenredige verrijking van bedrijven of individuen.	In het kader van de RES willen we gebruik maken van de kennis en technologie die in de regio aanwezig is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES. Om tot een succesvolle ontwikkeling én realisatie te komen van de RES streven wij naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn, onder andere door: - de opbrengsten, in bijvoorbeeld duurzame energie en/of geld, zoveel mogelijk ten goede te laten komen aan de inwoners, bedrijven en instellingen in onze regio, hetzij aan de ontwikkeling van de regio; - te zorgen dat de energietransitie voor iedereen haalbaar en betaalbaar is; - lokaal eigenaarschap van energieprojecten, waarbij we streven naar maximale lokale participatie.	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- Economie, mobiliteit, transitie landelijk gebied en energietransitie** **- Toptechnologie regio Brainport: Inzet op energie-innovaties** **Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren**
			Motie Regionale Energiestrategie In de raadsvergadering van 25 juni 2020 is een motie RES ingediend. Deze motie (met vier beslispunten) is deels aanvaard. Aanvaard zijn de volgende twee beslispunten: •Om in samenspraak met de collega's te zoeken naar de mogelijkheid om waterstofproductie in de nabijheid mogelijk te maken. •Zich ook in te zetten voor andere, nog te ontwikkelen energiebronnen, die zonder belasting van het milieu en of omgeving inzetbaar zijn c.q. toegepast kunnen worden.	Er wordt breed in kaart gebracht welke opties voor opwek en opslag haalbaar zijn binnen de energiestrategie voor onze regio. In de afweging wordt rekening gehouden met o.a. potentie en systeem efficiënte. In het kader van de RES willen we gebruik maken van de kennis en technologie die in de regio aanwezig is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES.	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- Toptechnologie regio Brainport: Inzet op energie-innovaties** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Nieuwe ontwikkelingen**

2020-09-09	Gemeente Geldrop-Mierlo	formeel	*Hoofdstuk 1 - Samen de energie ambitie realiseren* Wij vinden het belangrijk dat inwoners, maatschappelijke partners en bedrijfsleven nauw betrokken worden bij dit proces. Wij zijn dus positief over deze aanpak. Wel vinden wij het belangrijk dat op korte termijn concreter gemaakt wordt hoe deze partijen betrokken worden en hoe hun inbreng meegenomen wordt. Wat ons betreft kunnen we hier nu al mee aan de slag. Participatie zal voor een deel regionaal georganiseerd moeten worden, maar wij vinden het ook belangrijk om lokaal inwoners te betrekken. Om draagvlak te creëren is het belangrijk dat inwoners binnen hun eigen gemeente in dit proces kunnen participeren. Wij vragen u dan ook om hierbij gemeenten te ondersteunen met bijvoorbeeld communicatiemiddelen en uw proces zo in te richten dat de lokale inbreng ook meegenomen wordt bij het verder uitwerken van de RES 1.0. Wij zijn op dit moment bezig met ons omgevingsbeleid, onze transitievisie Warmte, onze duurzaamheidsnota en onze beleidsvisie zon en wind. De RES zal in al deze stukken een plaats krijgen. Wij zijn het er dan ook mee eens dat zoekgebieden verankerd worden in het omgevingsbeleid van alle betrokken overheden. Afstemming moet echter niet alleen voor zoekgebieden plaatsvinden. Ook de besparings- en de warmteopgave zullen een plaats moeten krijgen in lokaal omgevingsbeleid. Het is wenselijk dat afstemming op al deze onderwerpen tussen overheden plaatsvindt en dat dit vanuit de RES opgepakt wordt. Verder vinden wij het belangrijk dat op korte termijn, maar in ieder geval voor vaststelling van de RES 1.0, uitgewerkt wordt hoe de uitvoering van de RES geborgd wordt. Belangrijk is dat wij na vaststelling van de RES 1.0 meteen de eerste stappen kunnen zetten in de uitvoering van de gemaakte plannen. Samenwerken met onze regio-gemeenten kan hier zeker aan bijdragen. Wij staan er dan ook open voor om te verkennen op welke onderwerpen samenwerking mogelijk is.	De ambitie is om in de Metropoolregio Eindhoven een RES te maken die gezamenlijk gedragen is, die gebiedsgericht is en die energieprojecten verbindt aan andere ruimtelijke, infrastructurele of sociale opgaven. In de periode voorafgaand aan deze concept-RES zijn de diverse partijen op verschillende momenten geïnformeerd en geconsulteerd/bevraagd over en meegenomen in de achtergrond, de opgave en het proces van de RES. In het proces naar de RES 1.0, in de 2e helft van 2020 en in de 1e helft van 2021, gaan we concreter - regionaal en lokaal - in gesprek met partners, inwoners en belanghebbenden over locaties, projecten en activiteiten. Voor de verschillende thema's. Een agenda met bijeenkomsten is terug te vinden op nieuwe website www.energieregiomre.nl. Er worden tools beschikbaar gesteld voor de lokale bijeenkomsten. Het is een belangrijk aandachtspunt dat ook besparing en warmte een plek moeten krijgen in de lokale omgevingsplannen. Om de gemeenten hiermee te helpen wordt dit najaar een serie masterclasses georganiseerd voor de RO-ambtenaren in de regio over de koppeling RES-Omgevingswet. Uitvoering is inderdaad een belangrijk aandachtspunt: hoe gaan we dit organiseren? Op welk schaalniveau? Het Team MRE gaat niet over de uitvoering, maar we zullen wel de verkenning hierover faciliteren, zoals ook het MRE Werkprogramma voor 2021 wordt opgenomen.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Doorkijk naar 2030**
			Hoofdstuk 2 - Onze aanpak voor de (concept) RES Wij staan achter de leidende principes, het kader en de vier ontwikkelrichtingen. Wel zien wij bredere mogelijkheden om aansluiting te zoeken bij andere opgaven. Nu wordt alleen gekeken naar opgaven die direct te koppelen zijn aan de energietransitie, maar het is wenselijk ook maatschappelijke opgaven die geen directe link hebben mee te nemen. Wij zijn positief over de ambitie om de RES als hefboom voor kwaliteitsverbetering in te zetten. In het vervolgtraject moet dit echter wel concreter gemaakt worden. Een verdere uitwerking van wat de ontwikkelrichtingen inhouden en hoe wij hiermee tot kwaliteitsverbetering gaan komen is gewenst. Ook zien wij graag uitgewerkt hoe afstemming tussen de verschillende opgaven en taakvelden regionaal geborgd gaat worden. Verder wordt genoemd dat de visie voor 2050 bepaalt wat er nu moet gebeuren (backcasting). In de concept-RES wordt deze visie voor 2050 echter niet genoemd. Wij kunnen ons erin vinden dat de focus vooralsnog op 2030 ligt, maar wel moet geborgd worden dat op termijn (bijvoorbeeld vanaf 2027) gestart wordt met het opstellen van beleid voor na 2030. Daarnaast is het zinvol langere termijn ambities regionaal te bespreken.	Er is inderdaad voor gekozen om de analyse vanuit de technische potentie te starten. In de komende periode gaan wij aan de hand van een PlanMER-procedure zorgvuldig naar de zoekgebieden voor grootschalige opwek kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen, zoals nieuwe economische dragers, klimaatadaptatie, natuurontwikkeling en impact op de netinfrastructuur. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen. Goede inbreng om de langere termijn (na 2030) niet uit het oog te verliezen: hier zullen we in het proces richting RES 1.0 handen en voeten aan gaan geven.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Opgave en ambitie** **- Het proces naar RES 1.0 en verder** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorkijk naar 2030**
			Hoofdstuk 3 - Besparing Wij zijn blij dat besparing als belangrijk onderdeel van de RES wordt gezien. In het stuk zelf mag dit wat ons betreft nog meer onderstreept worden. Wij staan volledig achter het standpunt dat wij door sterk in te zetten op besparing onze opgave voor duurzame opwek zo veel mogelijk moeten zien te beperken. Wij zijn positief over een energiebesparingsplan. Wij staan achter het uitgangspunt dat de aanpakken in dit plan technisch mogelijk, financieel haalbaar en maatschappelijk acceptabel moeten zijn. Daarom vinden wij dat ook de kosten van maatregelen in beeld gebracht moeten worden. De energietransitie moet eerlijk en rechtvaardig zijn, dus besparing moet ook mogelijk worden gemaakt voor inwoners met beperkte middelen. Wel moet verder uitgewerkt worden hoe de resultaten van dat plan gemonitord worden. Want hoe bepalen we of we op koers liggen om het doel van optimale of maximale besparing te behalen? Wij verzoeken u een concretere doelstelling op te nemen, daar waar mogelijk deze doelen in cijfers uit te drukken en de besparingsambities SMART te maken. Zo stelt het Platform Duurzaam voor om op te nemen dat in 2050 de gehele gebouwde omgeving zelf in haar energie voorziet. Verder moet ook de uitvoering van het energiebesparingsplan geborgd wordt. Afstemming over wat lokaal en wat regionaal opgepakt wordt, is hier onderdeel van. Ruimte voor lokale inbreng is gewenst, maar daar waar door samenwerking efficiëntie behaald kan worden, moet dit zeker benut worden. Onze pilot op bedrijventerrein de Spaarpot is hier een goed voorbeeld van. Onze aanpak is afgestemd op de lokale situatie, maar door de samenwerking met VNO-NCW worden kennis en aanpakken regionaal gedeeld. Ook zien wij het belang van een nauwe samenwerking met de betrokken doelgroepen en andere stakeholders. Besparing is juist een opgave waar wij als gemeente minder invloed op hebben, omdat besparing alleen gebeurt als inwoners, instellingen en bedrijven hier zelf voor kiezen. Besparing is immers in veel gevallen geen verplichting. Aandacht moet daarom besteed worden aan hoe wij inwoners, instellingen en bedrijven in dit proces meenemen, zeker gezien de recente berichtgeving over terugverdientijden. Om stappen te zetten moeten we de energietransitie aantrekkelijk maken voor hen en moeten we ze in dit proces faciliteren. Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan collectieve aanpakken. Daarbij moet er voor gewaakt worden dat praktische belemmeringen de noodzakelijke transitie niet in de weg staan. Wij verzoeken u dit ook mee te nemen in de aanpakken in het energiebesparingsplan. Natuurlijk moeten wij als gemeente wel het goede voorbeeld geven. Hoe wij deze rol verder oppakken werken wij uit in onze duurzaamheidsnota. Echter wat ons betreft zou het sterk zijn als wij hier als regio een concrete ambitie in uitspreken. Daarnaast zijn wij positief over het maximaal bevorderen van kleinschalige opwek. Hiervoor is een regionale aanpak wenselijk.	Er is in de fase van de concept-RES geen generieke doelstelling voor het onderdeel besparing opgenomen. De besparingsaanpak wordt afgestemd op de doelgroep, de stakeholders en het gebouw. Deze aanpak wordt uitgewerkt in energiebesparingsplannen per doelgroep. Hierin wordt per doelgroep en soort gebouw in beeld gebracht welke besparingsaanpak (route, aanbod, communicatie) hier het beste bij aansluit en dus het grootste effect zal hebben. Monitoring en uitvoering zijn belangrijke aandachtspunten. In het proces naar de RES 1.0, in de 2e helft van 2020 en in de 1e helft van 2021, gaan we concreter - regionaal en lokaal - in gesprek met partners, inwoners en belanghebbenden over locaties, projecten en activiteiten. Voor de verschillende thema's. We werken samen met o.a. VNO/NCW, Brainport Development, terreinbeheerders, kennisinstellingen, woningcorporaties en lokale energiecoöperaties.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Besparen**
			Hoofdstuk 4 - Duurzame opwek Wij zijn positief over het zoekgebied dat in onze gemeente aan de A67 is opgenomen (tussen Geldrop en Mierlo). Dit is het gebied waar het college zelf ook mogelijkheden ziet voor grootschalige opwek. Over het zuidwestelijke puntje van onze gemeente ligt ook een zoekgebied. Wij zijn benieuwd welke mogelijkheden voor duurzame opwek hier gezien worden. In onze eigen inventarisatie komt dit gebied niet direct naar voren als een gebied waar veel mogelijkheden zijn voor duurzame opwek. Wij vragen u daarom duidelijker inzicht te geven in hoe zoekgebieden tot stand gekomen zijn en hoe u duurzame opwek in deze gebieden voor u ziet. Verder zien wij eventueel mogelijkheden voor duurzame opwek op Gulbergen. Dit zal echter pas verder onderzocht kunnen worden als er meer duidelijkheid is over de toekomst en ontwikkelrichting van dit gebied. Dit betekent dat dit gebied niet in de RES 1.0 opgenomen kan worden, maar eventueel pas terugkomt in een latere actualisatie. Wij staan achter de aanpak om, via onder andere een planMER, bij alle zoekgebieden de effecten van duurzame opwek op deze gebieden in kaart te brengen. Hierbij vinden we het belangrijk dat er aandacht is voor natuur en landschappelijke inpassing. Wij vragen u daarom ook zorgvuldig te kijken naar de kritiek die Brabantse Milieufederatie (BMF) en ons lokale Platform Duurzaam op dit punt geleverd heeft. Er moet onderzocht worden of de ladders die zij voorstellen een plaats in de RES kunnen krijgen. Toch kan onze opgave ook juist een positief effect hebben op natuur door opbrengsten van duurzame opwek in natuur te investeren. Als wij de effecten van duurzame opwek per zoekgebied in beeld hebben kunnen we bewust kiezen om voor 2030 juist die gebieden te ontwikkelen waar de negatieve effecten van duurzame opwek het meest beperkt zijn. Hierover zullen we wel regionaal het gesprek moeten voeren. Want hoe worden de lusten en lasten van grootschalige opwek eerlijk over de gemeenten verdeeld? Solidariteit is hierbij belangrijk. Wij zien graag snel een plan van aanpak met planning voor de verdere uitwerking van de zoekgebieden. Hierin moet ook beschreven worden wat de rol van de gemeente is en wat de rol van de regio is. Dit is nodig om onze lokale plannen af te stemmen op de RES. Wij zien verder ook een kans om een aanpak voor het stimuleren van no-regret maatregelen regionaal op te pakken. Zonder deze aanpak is niet goed te onderbouwen waarom wij regionaal zoekgebieden in het buitengebied aanwijzen, zonder dat wij investeren in de eerste twee treden van de zonneladder. Een versnelling van zon op dak is dus nodig. Deze is echter ingewikkeld omdat je te maken hebt met veel verschillende belangen en er (nog) geen wetgeving is die zon op dak verplicht maakt. Een complex probleem dus waarbij regionale samenwerking meerwaarde kan bieden. Ook stellen wij voor te onderzoeken of het rijk in deze opgave kan ondersteunen.	We zetten als eerste in op no-regret maatregelen en we geven randvoorwaarden aan richting Rijk en provincie die nodig zijn om dat mogelijk te maken. Ook innovatieve oplossingen worden meegenomen. Er wordt breed in kaart gebracht welke opties voor opwek en opslag haalbaar zijn binnen de energiestrategie voor onze regio. In de afweging wordt rekening gehouden met o.a. potentie en systeem efficiëntie en wordt afstemming gezocht met andere partijen. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Iedere gemeente is verantwoordelijk voor een deel van de opgave. Voor elke gemeente gelden dezelfde regels en verwachtingen. Alle gemeenten dragen naar vermogen bij aan de RES en de realisatie daarvan. We bewaken de ruimtelijke kwaliteit door expliciet te streven naar: - maximale inzet op besparing, zuinig en meervoudig ruimtegebruik; - het benutten van de gebiedspecifieke meekoppelkansen; - waar mogelijk energievraag en -aanbod zo dicht mogelijk bij elkaar te houden; - het hanteren van de 'zonneladder' bij het bepalen van de locaties voor zonne-energie. De ambitie is om in de Metropoolregio Eindhoven een RES te maken die gezamenlijk gedragen is, die gebiedsgericht is en die energieprojecten verbindt aan andere ruimtelijke, infrastructurele of sociale opgaven. In het proces naar de RES 1.0, in de 2e helft van 2020 en in de 1e helft van 2021, gaan we concreter - regionaal en lokaal - in gesprek met partners, inwoners en belanghebbenden over locaties, projecten en activiteiten.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame opwek**
			Hoofdstuk 5 - Duurzame warmte Wij zijn positief over een regionale aanpak en zien de noodzaak voor het maken van regionale afspraken over gemeentegrensoverstijgende opgaven en warmtebronnen. Hierbij is het wel belangrijk dat concreet gemaakt wordt wat de rol van de gemeente is en wat de rol van de regio is. Een verdere uitwerking van hoe afstemming plaatsvindt is gewenst. Ook zien wij de noodzaak van een goede afstemming met Enexis. Daarbij moet niet alleen gekeken worden naar wat duurzame opwek voor het netwerk betekent, maar ook naar wat nodig is om de extra elektravraag als gevolg van de warmtetransitie aan te kunnen als wij in 2050 aardgasloos zijn. Ook moet gekeken worden naar het effect van klimaatverandering (minder koude winters en warmere zomers) op onze warmte (en koude) vraag. Wij zullen Enexis dus zeker betrekken bij onze Transitievisie Warmte (TVW) en ook bij onze opgave voor grootschalige opwek. Ook lijkt het ons goed om te verkennen of wij als regio een standpunt in kunnen en willen nemen met betrekking tot biomassa als duurzame warmtebron. Daarnaast zullen de verschillende opgaven op elkaar afgestemd moeten worden. Wij vragen ons bijvoorbeeld af in hoeverre bij warmte gerekend wordt met de maximale besparing die in hoofdstuk 3 geschetst wordt. Een besparing van 24% van warmte klinkt niet maximaal. Ook vragen wij ons af of en zo ja hoe rekening wordt gehouden met zonthermie bij de keuze voor locaties voor duurzame opwek.	De afstemming tussen regionaal en lokaal is uitgangspunt voor de aanpak van het thema duurzame warmte richting de RES 1.0. In de RES 1.0 geven wij inzicht in de mogelijke wisselwerking tussen lokale bronnen en de regionale bronnen en infrastructuren en welke scenario's voor warmtevoorziening er daarbij zijn. Voor alle opties voor duurzame warmte wordt een SWOT-analyse uitgevoerd. De resultaten daarvan dienen als input voor de scenario's en visie die op regionaal niveau worden opgesteld en besproken. De netcapaciteit is inderdaad een essentieel aspect, zowel bij grootschalige opwek als bij warmte. Enexis is goed aangehaakt in ons proces, zowel op ambtelijk als op bestuurlijk niveau. Het thema biomassa is door meerdere partijen ingebracht; dit heeft onze aandacht.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Nieuwe ontwikkelingen** **- Duurzame warmte**

			Hoofdstuk 6 - Van strategie naar uitvoering Wij zijn positief over de te nemen stappen, maar willen wel snel meer duidelijkheid over wat deze stappen betekenen. Een plan van aanpak met planning is gewenst. Er moet uitgewerkt worden wat de verschillende stappen inhouden en wat zij gaan opleveren. Daarbij vragen wij in deze planning nadrukkelijk aandacht voor het betrekken van de raad. Raadsleden moet gedurende het traject mogelijkheden geboden worden om input te geven op de RES 1.0. Om deze voor juli 2020 vast te kunnen stellen moeten zij immers achter deze strategie staan. Aangegeven wordt dat afspraken gemaakt moeten worden over de verankering van onze leidende principes in beleid, over sociale en financiële participatie, over de uitvoering van het energiebesparingsplan en over de monitoring van de resultaten die we boeken. Wij staan hier achter maar willen benadrukken dat deze afspraken ook concreet moeten worden. Hiervoor is op korte termijn een uitgewerkt voorstel nodig dat subregionaal en in de stuurgroep besproken kan worden. Ook is het nodig hier te bespreken hoe wij na de RES 1.0 borgen dat de gemaakte plannen ook uitgevoerd worden. Wij zijn positief over de inzet op een grote mate van participatie, maar hebben behoefte aan de concrete invulling hiervan en ondersteuning hierbij. Zeker in de huidige tijd, waar vaak alternatieven gezocht moeten worden voor de gebruikelijke vormen van participatie. Maximale lokale participatie en maximaal lokaal benutten van de opbrengsten is een mooi streven, maar een verdere uitwerking van wat maximaal inhoudt is nodig om dit streven in regels te borgen en vervolgens te kunnen monitoren of dit streven ook bereikt wordt. Zo voorkomen we dat situaties kunnen ontstaan waar participatie onvoldoende wordt meegenomen. Wij pleiten ervoor dat participatie hier in de brede zin van het woord gezien wordt. Want bij participatie gaat het niet alleen om 'eigendom' in juridische zin, maar ook om zeggenschap en gelijkwaardigheid. Zeker ook omdat financiële participatie niet voor alle omwonenden wenselijk of mogelijk zal zijn. Dit vraagt er ook om dat nagedacht wordt over hoe lokale partijen en energiecoöperaties ondersteund kunnen worden in dit proces. Verder vinden wij dat nadrukkelijker ingezet moet worden op innovatie. Als Brainportregio moeten we innovatie stimuleren en nu al kansen benutten om innovatieve ideeën in de praktijk toe te passen. Hierbij moet ook zeker gedacht worden aan innovatie op het gebied van opslag en transport van energie. Als wij meer energie duurzaam gaan opwekken zal het ook steeds belangrijker worden dat wij energie kunnen opslaan om schommelingen in opwek op te kunnen vangen. Wij vragen u in de RES 1.0 meer aandacht aan dit onderwerp te schenken. Over het algemeen geldt dat snelle concretisering nodig is om lokaal verder te kunnen met het integreren van de RES in lokaal beleid en op deze manier lokaal de uitvoering van de RES te borgen. Dit betekent ook dat in onze gemeente opnieuw gekeken moeten worden naar onze ambitie om in 2040 energieneutraal te worden. De mogelijkheden voor duurzame opwek binnen onze gemeentegrenzen die in de RES geschetst worden zijn onvoldoende om deze ambitie waar te maken. Wij zullen dit nader onderzoeken in onze duurzaamheidsnota.	Er is een procesplan opgesteld en besproken met de stuurgroep RES met het tijdspad naar RES 1.0. Dit wordt periodiek geactualiseerd. De komende periode worden raadsleden intensiever betrokken bij het RES-proces. In de vorm van webinars, vragenuurtjes en inloopbijeenkomsten, zowel op regionaal niveau als aansluitend bij de lokale ontwikkelingen/discussies over lokaal beleid. Wij onderschrijven uw oproep om afspraken te maken over de verankering van de leidende principes in het gemeentelijke beleid. De komende periode zullen de werkgroepen tot een concretiseringsslag komen. In de praktijk werken we toe naar minimaal 50% lokaal eigendom, waarbij we het Klimaatakkoord volgen. Bij lokaal eigendom hoort ook dat de inwoners en bedrijven in de MRE-regio het eigen vermogen van het lokale aandeel bij elkaar (kunnen) brengen en er de mogelijkheid is voor iedereen om mee te kunnen doen (kleine participaties). Dit zijn zaken die wij in de komende periode gaan onderzoeken en bespreken. Ook kijken we hoe gemeenten kunnen participeren in het lokale eigendom en hoe zij haar inwoners daarmee kunnen helpen in de energie- en/of warmtetransitie. In het kader van de RES willen we inderdaad gebruik maken van de kennis en technologie die in de regio aanwezig is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES. Het thema 'Onderwijs en arbeidsmarkt' in relatie tot de energiestrategie wordt meegenomen in het vervolg en er is inmiddels een startnotitie over dit thema opgesteld en besproken met de stuurgroep.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Het proces naar RES 1.0 en verder** **Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Doorkijk naar 2030**

9-9-2020	Gemeente Someren	formeel	De volgend berichten, die ná de behandeling in de raadsvergadering zijn binnengekomen, geven aanleiding tot enkele aanscherpingen op onze eerdere reactie richting onze gemeenteraad: *het e-mailbericht van ENEXIS, van 8 juli 2020, over transportschaarste in Zuid Nederland, gericht aan alle gemeenten in de MRE-regio; *het lokale ambtelijk overleg met ENEXIS over de impact, van slechts 1 zonnepark met een aansluitcapaciteit t/m 6 kVA in de Lungendonk, op het 10 kV-net op het grondgebied van Gemeente Someren, vanaf het netstation Helmond-Zuid tot de noordzijde van de kern Lierop1; * een landelijke persbericht van netbeheerder Liander, van 11 augustus 2020, naar aanleiding van de verhouding tussen zon- en wind in de RES-sen overall. Zoals bij u bekend loopt Gemeente Someren in de MRE-regio voorop ten aanzien van de ontwikkeling en realisatie van zonneparken. Nadat in 2019/2020 voor 50 ha zonneparken van de eerste tranche zijn vergunningen verleent, heeft onze gemeen-teraad op 2 juli 2020 de (tweede) 'Evaluatie beleid zonneparken en windmolens 2020' vastgesteld. Op 28 juli 2020 is op basis van de evaluatie de tender zonneparken voor de tweede tranche van 50 MW in de markt gezet. Wij lopen hiermee als één van de eerste gemeenten in de MRE-regio tegen de praktische gevolgen van de afgekondigde transportschaarste aan. Wij wijzen u er in dit kader nadrukkelijk op, om de punten 4.11 t/m 4.16 (aanvul-lende standpunten van het college van B&W van Someren) mee te nemen in de verdere uitwerking naar RES MRE 1.0 in de reactie naar NPRES (het Rijk).	Het vraagstuk van de beperkingen in de netcapaciteit staat inderdaad hoog op de agenda. Er worden bestuurlijke gespekken gevoerd om deze kwestie ook landelijk goed onder de aandacht te brengen, omdat dit ook aanpassingen in de wetgeving vergt. Enexis is overigens goed aangehaakt in ons proces, zowel op ambtelijk als op bestuurlijk niveau.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Netinfrastructuur en programmering**
			Hoofdstuk 1: Samen de energie ambitie realiseren 1.1. Wij zien de Concept RES MRE als een belangrijke tussenstap in het proces naar de RES MRE 1.0. Alle colleges en gemeenteraden krijgen nu een eerste zicht op hoe sterk wij moeten inzetten op energiebesparing, en in het bijzonder het sterk terugdringen van de warmtevraag van de bestaande gebouwde omgeving. Maar ook hoe groot ons gezamenlijk bod en daarmee collectieve opgave voor grootschalige opwek met zon en wind, is. Voor het onderdeel warmte geeft de RSW een eerste inzicht in de mogelijke vervangende duurzame bronnen waarmee wij de warmtevraag invullen richting 2050, het jaar waarin we uiterlijk aardgasvrij moeten zijn. 1.2. Uit de RES komen projecten voort die meerdere gemeenten raken. Ook hebben we elkaar nodig om in 2050 uiteindelijk klimaatneutraal te zijn. Door samen te werken kunnen we hier op een effectieve en efficiënte wijze invulling aan geven aan onze lokale, subregionale en regionale opgaven. 1.3. Het opstellen van de Concept RES MRE heeft geresulteerd in zeer goede samenwerking in de subregio De Peel op het gebied van de Energietransitie, zowel op bestuurlijke en ambtelijke vlak. 1.4. Wij hebben bewust gekozen om de RES MRE zo veel mogelijk met eigen mensen op te stellen. Zo blijft de opgedane kennis voor het vervolg in de RES 1.0, 2.0 en verder, maar ook voor de verankering in lokaal beleid, zoals de Omgevingsvisie en Omgevingsplannen en verder lokaal beleid en uitvoering voorhanden. 1.5. Exact op de dag waarop landelijk de eerste beperkende maatregelen in de strijd tegen Corona werden afgekondigd zouden 's avonds de gemeenteraden en inwoners van de MRE in het Evoluon in Eindhoven worden geïnformeerd over het proces dat we hebben gevolgd bij het opstellen van de Concept RES MRE, zoals die nu ter consultatie aan u voorligt. Wij hadden graag gezien dat wij u op een andere wijze en eerder hadden kunnen informeren, dan de Webinars die in juni als vervanging van die fysieke informatie bijeenkomst in maart is gehouden. In het vervolgproces naar RES MRE 1.0 zullen wij u en de inwoners uitgebreid betrekken.	Wij onderschrijven uw punten.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **Hoofdstukl 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorkijk naar 2030**
			Hoofdstuk 2 - Onze aanpak voor de (concept) RES 2.1 Wij onderschrijven de bovenvermelde aanpak geheel. Wij gaan zorgvuldig om met onze waardevolle landschappen en natuurgebieden. Het grote zoekgebied voor zonneparken ligt daarom in de jonge heideontginen in het zuidwesten van onze gemeente. Dit is zowel het grootste gebied als het gebied met de grootste draagkracht van het landschap alle landschapstypen, waar volgens ons gemeentelijke 'Beleid zonneparken in het buitengebied 2017' zonneparken gerealiseerd kunnen worden. 2.2. Wij zoeken nadrukkelijk de meekoppelkansen met andere ontwikkelingen in het buitengebied, zoals waterberging, Transitie landelijk gebied en VAB locaties. Het ontwikkelen van zonne- en windparken biet economische kansen voor de agrarische sector die nu gelijktijdig met meerdere transities geconfronteerd wordt. **Raadsmotie:** R1.1 Burgerparticipatie optimaal te benutten bij de verdere uitwerking naar de RES MRE 1.0 en verder en de uitvoering die daar aansluitend uit voort vloeit	Wij onderschrijven uw punten. De komende periode worden raadsleden intensiever betrokken bij het RES-proces. In de vorm van webinars, vragenuurtjes en inloopbijeenkomsten, zowel op regionaal niveau als aansluitend bij de lokale ontwikkelingen/discussies over lokaal beleid.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee**
			Hoofdstuk 3 - Besparing 3.1 Wij zetten maximaal in op energiebesparing, waarbij de nadruk op het verklei-nen van de warmtevraag in de bestaande gebouwde omgeving ligt. Daar ligt namelijk onze grootste uitdaging en opgave. Zoals in het rapport Concept RES MRE gaan we in de verdere uitwerking van de RES MRE 1.0 per doelgroep in gesprek met vertegenwoordigers van die doelgroep over welke besparing technisch maar vooral ook financieel mogelijk en maatschappelijk haalbaar zijn. Instrumenten die het Rijk mogelijk zal moeten maken, zoals gebouwgebonden financiering zijn noodzakelijk om inwoners en bedrijven echt in de uitvoerings-stand te krijgen. 3.2 Van bedrijven in de Brainportregio verwachten wij inzet op innovatieve bouw- en installatiemethoden, waardoor het energieneutraal maken van woningen goedkoper en sneller kan. Opleidingsinstituten in onze regio dienen te zorgen voor het opleiden van grote getalen vaklieden (MBO-ers) tot en met ingenieurs die zorg gaan dragen voor het fysiek op grote schaal aanpakken van bestaande woningen en bedrijfspanden.	3.1 De energiebesparingsaanpakken worden de komende periode uitgewerkt, afgestemd op de doelgroep, de stakeholders en het gebouw. Deze aanpak wordt uitgewerkt in energiebesparingsplannen per doelgroep: wonen, bedrijven en gemeentelijke/maatschappelijk vastgoed. Hierin wordt per doelgroep en soort gebouw in beeld gebracht welke besparingsaanpak (route, aanbod, communicatie) hier het beste bij aansluit en dus het grootste effect zal hebben. De aanpak wordt in het traject richting RES 1.0 vertaald in afspraken over samenwerking en ambities, met gemeenten en met stakeholders. De uitvoering moet op lokaal niveau plaatsvinden. 3.2 In het kader van de RES willen we inderdaad gebruik maken van de kennis en technologie die in de regio aanwezig is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES. Het thema 'Onderwijs en arbeidsmarkt' in relatie tot de energiestrategie wordt meegenomen in het vervolg en er is inmiddels een startnotitie over dit thema opgesteld en besproken met de stuurgroep.	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- Toptechnologie regio Brainport: Inzet op energie-innovaties** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Besparen**
			Hoofdstuk 4 - Duurzame opwek 4.1 Wij onderschrijven als college van de gemeente Someren het regionale bod van 2,0 TWh voor de tot 2030 in de gehele regio te realiseren zon en wind-parken. Dit bod is de som van 0,7 TWh van projecten in de pijplijn (vooral zon op grote daken met SDE+ subsidie) 0,2 TWh grootschalig op daken van industrie en (agrarische) bedrijven, 0,5 TWh aan wind en zon in de Kempen en 0,6 TWh aan wind en zon in de rest van de MRE-regio. 4.2 De landschappen en intensiteit waarin grootschalige zonneparken in de gemeente Someren in de Concept RES MRE zijn opgenomen zijn geheel in lijn met het beleid 'Beleid zonneparken in het buitengebied 2017' dat u in december 2017 heeft vastgesteld. 4.3 De zoekgebieden voor wind zijn de bij u bekende locaties Diepenhoek en bij de A67, ten westen van Lierop. 4.4 In de tweede evaluatie van het lokale beleid voor zonneparken, dat in juli 2020 ter vaststelling aan u wordt aangeboden, sluit goed aan op de Concept RES MRE. Omdat de uiteindelijke opgaven van de gemeente Someren om in 2050 energieneutraal te zijn vele malen groter is bieden we binnen het lokale beleid meer mogelijkheden (zoals VAB-locaties). 4.5 In de planMER worden de milieueffecten van de verschillende zoekgebieden nader gewogen om tot een verdere verfijning van de zoekgebieden in de brede zin te komen. Dit heeft vooral impact op de mogelijkheden in (nieuwe) natuur en in beekdalen. 4.6 Uit de doorrekening van de zoekgebieden voor zonne- en windparken door netbeheerder ENXIS is gebleken dat in de MRE-regio het netwerkstation in Hapert (in De Kempen) direct moet worden uitgebreid. Verder moeten 3 netwerkstations al vóór of in 2020 zijn uitgebreid en 8 netstations na 2025 worden uitgebreid en vóór 2030 2 nieuwe netstations (1 in De Kempen en 1 in De Peel) gebouwd worden om ons regionale bod van 2 TWh vóór 2030 aan te kunnen sluiten. Daarbovenop is ook uitbreiding van het hoogspanningsnet van Tennet nodig. **Wij geven dan ook als harde voorwaarde naar het Rijk mee dat nu al volop moet worden ingezet op het uitbreiden van het elektriciteitsnet door Enexis en Tennet.** 4.7 De netstations Maarheeze en Helmond-Zuid, waar wij in Someren op aange-wezen zijn, behoren tot de netstations die vóór of uiterlijk in 2025 uitgebreid moeten zijn. Het is in ons voordeel dat u in juni 2020 de tweede evaluatie van het beleid voor zonneparken vaststelt. Daarmee lopen voorop de omliggende gemeenten, waardoor de noodzaak van uitbreiding in de vorm van concrete projecten vroeg op tafel komt. Die concrete vraag is noodzakelijk voordat ENEXIS en Tennet investeringsbeslissingen mogen nemen.	Het vraagstuk van de beperkingen in de netcapaciteit staat inderdaad hoog op de agenda. Er worden bestuurlijke gespekken gevoerd om deze kwestie ook landelijk goed onder de aandacht te brengen, omdat dit ook aanpassingen in de wetgeving vergt. Enexis is overigens goed aangehaakt in ons proces, zowel op ambtelijk als op bestuurlijk niveau.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Netinfrastructuur en programmering**

			AANVULLENDE REACTIE VAN HET COLLEGE VAN B&W N.A.V. DE BERICHTEN OVER DE TRANSPORTSCHAARSTE IN HET NETWERK VAN ENEXIS EN TENNET 4.11 De impact op het lokale 10 kV-net tussen netstation Helmond-Zuid en hart kern Someren (door ENEXIS op 6 juli 2020 in een ambtelijk overleg gepresenteerd, naar aanleiding van 1 opdracht voor het aansluiten van een zonnepark t/m 6 kVA in de Lungendonk) geven aanleiding om binnen de verdere uitwerking van grootschalige opwek richting RES MRE 1.0 (en zo nodig verder) **veel meer nadruk te leggen op de netimpact** van de verfijning van zoekgebieden naar ontwikkelgebieden (met behulp van de planMER). Spreiding van zonneparken, zoals onze gemeenteraad dit nu voorstaat, heeft zonder aanvullende maatregelen in het elektriciteitsnet, zoals bijv. 10 kV-hubs zo'n impact op zowel de kosten van het netwerk als de civiele als landschap-pelijke inrichting van de gemeente dat dit niet wenselijk is. 4.12 Het bericht van ENEXIS (8-7-2020) over de transportschaarste in de netwerken van zowel ENEXIS en TENNET zetten enerzijds aan tot het explicieter bij de uitwerking naar RES MRE 1.0 te kijken naar grote gecombineerde wind- en zonneparken, zo dit mogelijk bij bestaande uit te breiden netstations en nieuwe netstations, als het nog meer bij het Rijk bepleiten van het op zeer korte termijn mogelijk maken van de absoluut noodzakelijke uitbreidingen van de netwerken van ENEXIS en TENNET, uitbreiding van en nieuwbouw van netstations. **Die tijdige uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk en wetgeving die daarvoor nodig is een harde voorwaarde om het bod van 2,0 TWh vóór 2030 gestand te kunnen doen.** 4.13 Gelet op de projecten van grootschalige opwek (vooral zon) die in de pijplijn zitten, heeft de transportschaarste direct een grote impact op de tweede tranche zonneparken van 50 MW in Someren (vastgesteld op 2 juli 2020). Dit baart ons zorgen in het kader van de veel grotere opgaven die we met zijn allen in de MRE-regio hebben richting 2030. 4.14 Gelet op het landelijke bericht van Liander over de extra maatschappelijke kosten, die rechtstreeks verband houden met de verhouding tussen van zon en wind (80/20) als gemene deler van de RES-sen overall, moeten wij in de MRE-regio, bij de uitwerking richting RES MRE 1.0, nadrukkelijk sturen in de richting van een 50/50 verhouding van zon en wind. Waarschijnlijk is die verhouding per netstation wenselijk, dan wel noodzakelijk, om de maatschappelijke kosten in de hand te houden. De impact van de financiële draagkracht voor onze inwoners zal daarmee een veel grotere impact hebben op de noodzaak van realisatie van windparken in de gehele MRE-regio en de lokale keuze tussen zon- en wind, dan gemeenteraden tot nu toe hebben kunnen bevroeden. 4.15 Laten we in de MRE-regio, gelet op het beteugelen van de maatschappelijke kosten van het aansluiten van zonneparken op het elektriciteitsnet, voor zolang dat niet wettelijk is geregeld, afspreken dat we in het lokale beleid opnemen dat zonneparken een aansluiting met een capaciteit (in MVA) krijgen van maximaal 75 % van het opgestelde piekvermogen van de opgestelde zonnepanelen (MWp). Daarnaast dagen wij allen inschrijvers bij tenders uit door op een nog lagere aansluitwaarde in te schrijven, door bij voorbeeld het toepassen van 24 uurs netbalancering met zogenaamde 'buurtbatterijen'. 4.16 Laten we als Brainportregio, in gebieden waar veel ontwikkellocaties voor windparken liggen en op subregionaal niveau veel windturbines mogelijk zijn (zoals in De Kempen) het elektriciteitsnet voor het ontsluiten van die duurzame productie zo inrichten, dat we subregionaal voldoende schaalgrote creëren, om nu nog		**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame opwek**
			Hoofdstuk 5: Duurzame warmte 5.1 In potentie hebben we regiobreed ruim genoeg voldoende duurzame bronnen om in 2050 in volledig aardgasvrije warmtevoorziening voor de gehele regio te voorzien. Als gevolg van de beperkende factoren zoals ruimte, kosten, draagvlak en locatie is de daadwerkelijke toepassing van verschillende potentiële bronnen nog een grote uitdaging om dit in praktische zin daadwerkelijk voor elkaar te krijgen richting 2050. 5.2 We zullen veel verschillende bronnen, zoals groen gas (subregionaal opgewerkt uit lokale vergisting) geothermie, zonthermie en collectieve of individuele WKO moeten inzetten om duurzaam in onze warmtevraag te voorzien. De inzet van duurzame warmtebronnen leiden afhankelijk van welke bronnen (kunnen) worden ingezet tot een grotere of kleinere toename van de elektriciteitsvraag richting 2030 en 2050. 5.3 De lokale invulling vindt plaats in de Transitievisie Warmte, die voor 31 december 2021 bij het Rijk ingediend moet zijn. Hierin hebben we een eerste stap gezet om duidelijk te krijgen welke nieuwere wijken met lage temperatuur vooruit kunnen en welke vooral oudere wijken ook na isolatiemaatregelen toch een midden- tot hoge temperatuur nodig hebben. Binnenkort zullen die eerste inzichten met u delen, zodat u keuzes kunt maken welke mogelijke bronnen per wijk we nader gaan onderzoeken.	Wij onderschrijven uw punten.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame warmte**
			Hoofdstuk 6: Van strategie naar uitvoering 6.1 In de Omgevingsvisie en Omgevingsplannen is een verplichte Energieparagraaf opgenomen waarin de hoofdlijnen van de RES worden vastgelegd en daarmee geborgd in lokaal omgevingsbeleid. 6.2 De tweede evaluatie van ons lokale beleid voor zonneparken is bewust naar juni/juli 2020 doorgeschoven voor behandeling in de gemeenteraad. Op die wijze konden wij waarborgen dat lokaal beleid niet strijdig is met zoekgebieden in de Concept RES MRE. Het lokale beleid geeft veel meer landschapstypen en daarnaast ook mogelijkheden voor kleinschaligere zonneparken op VAB-locaties aan. Dat is goed, aangezien de lokale opgave om in 2050 energieneutraal te zijn vele malen groter is dan hetgeen we met de Concept RES MRE tot 2030 gaan invullen. 6.3 Met de tweede evaluatie van ons lokale beleid voor zonneparken zetten we nu weer een stap om het tijdig voor 2025 kunnen afgeven van vergunningen voor zonneparken. Het in de markt zetten van een nieuwe tranche na een volgende evaluatie is wel noodzakelijk om voldoende grote stappen te zetten richting 2030 en 2050. Met het opstellen van lokaal beleid en de twee evalua-ties hebben als eerste gemeente voldaan aan de opdracht van het vertalen van de Concept RES MRE naar lokaal beleid. Dit heeft een groot exposure op de andere gemeenten. 6.4 Wij vinden het erg belangrijk om de mogelijkheden om als gemeente financieel te participeren in wind- en zonneparken nader te onderzoeken op weg naar de RES 1.0. 6.5 Wij vinden het zeer belangrijk om zowel u als onze inwoners maximaal te betrekken bij de stappen die bij de uitwerking naar de RES MRE 1.0 en verdere uitwerking in beleid en uitvoering worden gezet. Daar spannen wij ons maximaal voor in. **Raadsmotie:** R6.1 Zorg voor een gelijkwaardige last voor het platteland en het stedelijk gebied. Het platteland hoeft niet de dupe te worden van de opgave van het stedelijk MRE gebied door onevenredig veel windturbines en zonnevelden toe te laten, zonder dat dit gecompenseerd wordt. R6.2 Binnen de MRE te bespreken wat de compensatiemaatregelen zijn voor gemeentes die een gedeeltelijke opgave voor het stedelijk gebied invullen.	Wij onderschrijven uw punten. Naar aanleiding van uw raadsmotie: We zetten als eerste in op no-regret maatregelen en we geven randvoorwaarden aan richting Rijk en provincie die nodig zijn om dat mogelijk te maken. Ook innovatieve oplossingen worden meegenomen. Er wordt breed in kaart gebracht welke opties voor opwek en opslag haalbaar zijn binnen de energiestrategie voor onze regio. In de afweging wordt rekening gehouden met o.a. potentie en systeem efficiëntie en wordt afstemming gezocht met andere partijen. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Iedere gemeente is verantwoordelijk voor een deel van de opgave. Voor elke gemeente gelden dezelfde regels en verwachtingen. Alle gemeenten dragen naar vermogen bij aan de RES en de realisatie daarvan. We bewaken de ruimtelijke kwaliteit door expliciet te streven naar: - maximale inzet op besparing, zuinig en meervoudig ruimtegebruik; - het benutten van de gebiedspecifieke meekoppelkansen; - waar mogelijk energievraag en -aanbod zo dicht mogelijk bij elkaar te houden; - het hanteren van de 'zonneladder' bij het bepalen van de locaties voor zonne-energie.De ambitie is om in de Metropoolregio Eindhoven een RES te maken die gezamenlijk gedragen is, die gebiedsgericht is en die energieprojecten verbindt aan andere ruimtelijke, infrastructurele of sociale opgaven. In het proces naar de RES 1.0, in de 2e helft van 2020 en in de 1e helft van 2021, gaan we concreter - regionaal en lokaal - in gesprek met partners, inwoners en belanghebbenden over locaties, projecten en activiteiten.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Doorkijk naar 2030**

18-9-2020	Gemeente Eindhoven	formeel	*1. Samen de energie ambitie realiseren* Het college onderschrijft het belang dat de regio gezamenlijk werkt aan de energietransitie. Veel structuren en netwerken overstijgen tenslotte de gemeentegrenzen en samenwerking biedt kansen voor draagvlak, betaalbaarheid en ruimtelijke kwaliteit. Ook de afstemming met de subregio Stedelijk Gebied Eindhoven vindt het college belangrijk. In Eindhoven zijn steeds meer partijen betrokken bij de energietransitie. We werken intensief samen met energiecoöperaties, we doen pilots met buurten om aardgasvrij te worden en we trekken in het Duurzaamheidspact samen op met strategische partners. Het college ziet hun betrokkenheid (zoals genoemd onder 1c) als een belangrijke voorwaarde voor draagvlak. Waar maatschappelijke partners en bedrijfsleven nu al zijn betrokken, zal er in het vervolgtraject naar de RES 1.0 ook meer ruimte komen voor inwonerparticipatie. Met de Warmtevisie2020 zijn we al op weg naar een Transitievisie Warmte en met pilots in een viertal wijken verkennen we de betekenis om van het aardgas af te gaan. De fracties in de raad zijn positief over de regionale samenwerking in energieambities en hopen dat deze blijft in de uitvoering. Wat bronnen van duurzame energie betreft is Eindhoven afhankelijk van de regio, erkend wordt dat een constructieve houding in de regio nodig is. De strategie wordt door een aantal fracties nog weinig concreet bevonden. Er wordt aandacht gevraagd voor haalbaarheid en draagbaarheid en gevraagd om een financiële doorvertaling in de definitieve RES.	Richting RES 1.0 zal inderdaad gewerkt worden aan een verdere concretisering. We streven naar maatschappelijk draagvlak en bewustzijn, onder andere door: - de opbrengsten, in bijvoorbeeld duurzame energie en/of geld, zoveel mogelijk ten goede te laten komen aan de inwoners, bedrijven en instellingen in onze regio, hetzij aan de ontwikkeling van de regio; - te zorgen dat de energietransitie voor iedereen haalbaar en betaalbaar is; - lokaal eigenaarschap van energieprojecten, waarbij we streven naar maximale lokale participatie. De komende periode richting RES 1.0 wordt dit verder uitgewerkt.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren**
			2. Onze aanpak voor de (concept) RES Het college staat achter de aanpak, de uitgangspunten en het afwegingskader zoals die in de Concept RES zijn beschreven. Dit afwegingskader maakt een integrale benadering van de energietransitie mogelijk en maakt de energietransitie onderdeel van de bredere ruimtelijk-economische ontwikkeling van onze regio. De raad acht draagvlak belangrijk, met name onder jongeren zoals JongRES. Daarnaast wordt aandacht gevraagd voor de vraag hoe minder kapitaalkrachtigen kunnen profiteren.	Ook jongeren betrekken we actiever bij de energiestrategie. Zo zijn we op regionaal niveau in gesprek met Jong RES over hun betrokkenheid bij de energietransitie. We hebben als regio de ambitie om te streven naar maximale lokale participatie en het maximaal lokaal benutten van de opbrengsten. In de praktijk werken we toe naar minimaal 50% lokaal eigendom, waarbij we het Klimaatakkoord volgen. Bij lokaal eigendom hoort ook dat de inwoners en bedrijven in de MRE-regio het eigen vermogen van het lokale aandeel bij elkaar (kunnen) brengen en er de mogelijkheid is voor iedereen om mee te kunnen doen (kleine participaties). Dit zijn zaken die wij in de komende periode gaan onderzoeken en bespreken. Ook kijken we hoe gemeenten kunnen participeren in het lokale eigendom en hoe zij haar inwoners daarmee kunnen helpen in de energie- en/of warmtetransitie.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren**

			3. Besparing Energie die we besparen, hoeft ook niet opgewekt te worden. Het college onderschrijft dan ook het belang van energiebesparing. Daaronder valt ook kleinschalige energieopwekking als onderdeel van de energietransitie. Het in 2020 vast te stellen Klimaatplan 2021-2025 beoogt het college te koppelen aan een maatschappelijke Klimaatbeweging en Klimaatdeals met belangrijke spelers. De voorgenomen maatregelen worden afgemeten aan hun Impact, Inclusiviteit en Innovatiewaarde. Uitgangspunt is dat de energietransitie betaalbaar is voor iedereen. Tegelijkertijd levert de transitie economische kansen voor de bedrijven in de regio. Met het programma Slim Verduurzamen Vastgoed geeft de gemeente als overheid het goede voorbeeld en ontstaat een vliegwiel dat ook anderen aanzet tot duurzame samenwerking. De raad ziet veel potentie voor besparing, maar ziet de uitwerking in de RES tegemoet. Gewezen wordt op de kans om aan te sluiten bij het lokale bedrijfsleven en de kennisinstituties van Brainport.	In het kader van de RES willen we inderdaad gebruik maken van de kennis en technologie die in de regio aanwezig is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES. Het thema 'Onderwijs en arbeidsmarkt' in relatie tot de energiestrategie wordt meegenomen in het vervolg en er is inmiddels een startnotitie over dit thema opgesteld en besproken met de stuurgroep.	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- Economie, mobiliteit, transitie landelijk gebied en energietransitie** **- Toptechnologie regio Brainport: Inzet op energie-innovaties** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Besparen**
			4. Duurzame opwek Het college onderschrijft het belang van maximaal behoud van ruimtelijke kwaliteit en de no-regret maatregelen die aansluiten bij de zonneladder: bij voorkeur op (grootschalige) daken, dan in pauzelandschappen en pas als laatste in groene gebieden. De regio heeft in drie stappen veiligheidsmarges ingebouwd in het bod van 2TWh: 1. Intensiteit categorieën: Als eerste wordt er rekening gehouden met de intensiteit van de zoekgebieden die verschilt per categorie. Zo wordt maar een klein percentage van de totale oppervlakte van een categorie meegerekend als opwekmogelijkheden; 2. Haalbaarheid voor 2030: Vervolgens wordt er rekening gehouden met de haalbaarheid van de zoekgebieden voor 2030. Daardoor wordt een klein deel van potentie van stap 1 meegenomen als potentie voor het bod; 3. Bod regio: Het bod van onze regio van 2TWh is significant lager dan de potentie die uit stap 2 komt. Daarmee is er op verschillende manieren rekening gehouden met de opwekpotentie in de regio en heeft het college vertrouwen in het bod van 2TWh. Kanttekening: lokale visie is meer gedetailleerd De beleidsvisie Zonneparken en windmolens die tegelijk met de Concept RES besproken is met de raad en positief door de raad is ontvangen, maakt duidelijk dat de zoekgebieden zoals weergegeven in de RES nog aan belangrijke criteria getoetst moeten worden. Zo omvat het zoekgebied aan de zuidkant bij de A2/A67 de bebouwing van de High Tech Campus (veiligheid), het cultuurlandschap van het Dommeldal (erfgoedwaarde) en het recreatieve landschap van de Genneper Parken (gebruikswaarde). Wel ziet het college kansen in de directe omgeving van de snelweg. Wat betreft de zonneparken is er steun voor het (tijdens dezelfde vergadering behandelde) raadsvoorstel van het college om prioriteit te geven aan zonnepanelen op daken en - indien nodig - aanvullend langs infrastructuur. De raad ziet graag dat de potentie voor opwekking van wind- en zonne-energie rond bijvoorbeeld de A67 opgepakt wordt met de aangrenzende gemeenten, Provincie en Rijkswaterstaat.	Vervolgonderzoek en goed overleg met betrokkenen moet uitwijzen welke locaties het meest geschikt zijn. Hiervoor doorlopen we een planMER-traject.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Duurzame opwek**
			5. Duurzame warmte Het college vindt het belangrijk dat ook voor de warmteopgave gemeentegrens overstijgende kansen worden onderzocht en overwogen. Er zijn in Eindhoven nu nog weinig alternatieven voor aardgas: beperkte mogelijkheden voor biomassaverbranding, geen hoge-temperatuurwarmte uit de industrie of afvalverbranding en (nog) geen geothermie. Tegelijk maakt de Warmtevisie2020 al duidelijk dat er in een straal rondom het centrum kansrijke gebieden zijn voor warmtenetten. Om verzwaring van het elektriciteitsnet voorkomen, met de bijkomende maatschappelijke investeringen en druk op de openbare ruimte, is het belangrijk alle potentiële warmtebronnen mee te nemen. De verdere ontwikkeling van de RSW zal input leveren voor het proces van Warmtevisie tot Transitievisie Warmte. Daarover zal regelmatig tussentijds afgestemd worden. Kanttekening: samenhang RSW - TWV De Regionale Structuur Warmte (RSW, bijlage 9) biedt een goede eerste inventarisatie van de huidige situatie en theoretische potentie in de regio. Het proces richting RES 1.0 zal meer inzicht bieden in de werkelijke kansen op regionale schaal. De parallelle ontwikkeling van de RSW en de Eindhovense Transitievisie Warmte biedt kans voor kennisuitwisseling en versterking van draagvlak. Toch blijft de Transitievisie Warmte leidend voor onze gemeente, omdat hierin lokale kennis en koppelkansen meegenomen worden en we ons eigen proces met onze stakeholders en inwoners hebben. Kanttekening: biomassa In de (concept-)RSW is aangegeven dat er bij de 21 gemeenten niet eenduidig wordt gedacht over de toepassing van biomassa. In de Warmtevisie 2020 staat biomassa omschreven als een transitiebrandstof, nodig om op korte termijn te voldoen aan de warmtevraag. Uitgangspunt is geen nieuwe biomassacentrales, tenzij er vanuit de energievoorziening een aantoonbaar zwaarwegend belang is. Voor een warmtetransitie met Impact is het cruciaal dat biomassa op een verstandige en duurzame manier wordt toegepast. Er wordt aandacht gevraagd in de raad voor de landelijke studie HyWay 27, waarin onderzocht wordt of het nationale gasnet hergebruikt kan worden voor waterstof. Er is steun vanuit de raad voor onze ingezette lijn, waarin biomassa wordt gezien als transitiebrandstof en uitbreiding van of bouw van nieuwe biomassacentrales als onwenselijk wordt gezien.	De aandachtspunten die vanuit de raad worden meegegeven nemen we mee in de verdere uitwerking van de Regionale Structuur Warmte.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame warmte**
			6. Van strategie naar uitvoering Het college onderschrijft het belang van zowel regionaal als lokaal draagvlak voor de energietransitie. In lijn met de principes van de Warmtevisie2020 (Impact, iedereen doet mee, en Innovatie) hecht het college belang aan participatie en lokaal eigenaarschap. Tot slot onderschrijft het college het belang van afstemming met het Rijk, de Provincie en de andere regio's. De raad plaatst twijfels bij de ruimte om haar rol te vervullen in het proces bij het vaststellen van de RES 1.0. Er wordt een plan van aanpak verwacht vanuit de procesleiding hoe het democratische besluitvormingsproces naar de definitieve RES wordt doorlopen waarin de positie van de raden alsmede de participatie van de inwoners is geborgd.		**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Het proces naar RES 1.0 en verder** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorkijk naar 2030**

27-8-2020	Gemeente Heeze-Leende	formeel	De algemene conclusie is dat de uitwerking van de concept-RES nog niet concreet genoeg is. Enerzijds is helder verwoord voor welke opgaven we met elkaar staan. Anderzijds zijn de ideeën voor het oppakken van deze opgave nog weinig concreet uitgewerkt, zowel ten aanzien van de inhoud als hoe zo'n strategie uiteindelijk tot uitvoering gaat komen. Het bod van 2 TWh is een redelijk ambitieus bod richting het Rijk met de opmerking dat het bod te wwenig concreet is, behalve dat 0,7 TWh in de pijplijn zit. Daarnaast dient het echte doel niet uit het oog te worden verloren. Het getal van 2 TWh dient vooral te worden gebruikt om de omvang van de opgave te markeren en als stok achter de deur om te laten zien dat er echt beweging nodig is. Het echte doel is reductie van CO2 uitstoot zodanig dat de klimaatverandering en de gevolgen beperkt blijven. Het hanteren van getallen is goed, maar de regio moet vooral werk maken van anders denken, kansen creëren, gedrag aanpassen, investeren in nieuwe technologieën, etc. Binnen het bestaande op zoek gaan naar 2 TWh leidt niet tot de echte verandering die nodig is.	Het bod van 2 TWh is uitgangspunt voor de verdere concretisering richting RES 1.0. In het kader van de PlanMER gaan wij zorgvuldig naar de zoekgebieden voor grootschalige opwek kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. Die gebieden zijn naar voren gekomen, rekening houdende met wetgeving die andere gebieden uitsluit. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen en uitwerkingen. In het Samenwerkingsakkoord MRE is de volgende ambitie opgenomen: "De regio wil koploper zijn in de energietransitie, met als einddoel om uiterlijk in 2050 klimaatneutraal te zijn. Als tussenstap zullen we uiterlijk in 2030 49% minder CO2 uitstoten dan in 1990." Met de RES geven we deels invulling aan deze ambitie. We zullen het verband tussen beide benoemen in de RES 1.0.	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- Verschillen maken onze regio Sterk** **- Toptechnologie regio Brainport: Inzet op energie-innovaties** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven**
			1. Samen de energie ambitie realiseren 1.Het college beaamt dat de concept-RES een schets is van de eerste contohren van een regionale strategie voor besparing, grootschalige opwek van duurzame energie en warmte. De inhoud van de concept-RES zit nu op een hoog abstractieniveau en vanuit de concept-RES valt de opgave voor de gemeente Heeze-Leende niet af te leiden. De RES 1.0 beschrijft uitgebreider de doelstelling. Vanuit de RES 1.0 is op te maken wat de opgave gaat zijn voor de gemeente Heeze-Leende. 2.Om de plannen m.b.t. grootschalige opwek vóór 2030 te realieren dienen er voor 2025 de benodigde vergunningen voor wind- en zonprojecten te zijn verleend. De tijd dringt. Het vaststellen van zoekgebieden dient bij voorkeur te gebeuren op basis van een advies vanuit een planMERtraject in RES 1.0. Het college twijfelt of het mogelijk is om een compleet planMERtraject te doorlopen tot aan vaststelling RES 1.0. Draagvlak van stakeholders is een belangrijk aspect in dit proces. Draagvlak maakt de kans groter dat de benodigde vergunningen tijdig zijn verleend. Een aantal zoekgebieden ligt binnen de gemeente Heeze-Leende. Voornamelijk binnen natuur. Natuur is belangrijk voor de gemeente Heeze-Leende. Het college stelt dat het voor de gemeente Heeze-Leende zeer moeilijk gaat worden om zoekgebieden vast te laten stellen waarvoor voldoende draagvlak is, maar spant zich hier wel voor in en stelt voor om ook andere opties (soorten opwekkingen en locaties, bijvoorbeeld langs bestaande infrastructuur) te bekijken en mee te nemen in RES 1.0. Ook voor de periode tot aan 2030. 3.In de titel van dit hoofdstuk staat 'Samen de energieambitie realiseren'. Eerder heeft de MRE- regio ook een ambitie op het vlak van energie uitgesproken, namelijk om de eerste energieneutrale regio van Nederland te worden. Het opstellen en uitvoeren van de RES helpt om deze ambitie te realiseren. In de concept-RES staat geen koppeling met deze opgave. 4.In de tekst van de concept RES, maar ook tijdens overleggen wordt gezegd dat de RES of de opgave van de MRE is. Dit is niet correct. De MRE is de partij die is aangezocht om de kar te trekken; de RES is van de 21 gemeenten, 2 waterschappen, de provincie Noord-Brabant en netbeheerder Enexis. Voor een passend gevoel van eigenaarschap is het wenselijk om dit helder voor ogen te hebben en te houden. 5.In het verlengde van voorgaand punt ligt de constatering dat de opgave sterk naar overheden wordt getrokken. De overheden hebben zondermeer een belangrijke rol binnen de opgave, maar dit is zo'n grote opgave dat het alleen kan slagen als inwoners en bedrijven zich net zo goed verantwoordelijk voelen, hun gedrag aanpassen en - waar zij kunnen - gaan investeren in energiebesparing, duurzaam opwekken en een andere warmtevoorziening. De RES spreekt over betrekken van stakeholders, maar de concept RES geeft het beeld dat er nog te weinig op echte participatie is ingestoken. De oproep is om specifiek aandacht te geven aan welke ruimte overheden kunnen creëren voor veelbelovende initiatieven van (groepen) inwoners en bedrijven. 6.Een voorstel over het verdelingsvraagstuk over de verschillende subregio's/gemeenten. Door de keuze die is gemaakt om grootschalige opwek te gaan plannen waar het in de regio het beste kan/het meest logisch is (zie Q&A webinair 3 juni) kunnen er grote verschillen ontstaan tussen gemeenten in de regio. Voor het draagvlak bij gemeenten is dit een belangrijk onderwerp.	2. Om tot keuzes te komen voor de opwek van duurzame elektriciteit, met aandacht voor de ruimtelijke opgaven en inpasbaarheid, staat zorgvuldigheid voorop. Daarom wordt een PlanMER-procedure gevolgd. De PlanMER kent een formele procedure voor onderzoek en participatie. Hiermee ontstaat inderdaad spanning met de planning van het Rijk voor de RES 1.0. De termijn voor de indiening van zienswijzen voor de pPlanMER eindigt volgens planning half april 2021 en ook het oordeel van de Commissie MER over de in onze regio doorlopen procedure volgt rond die tijd. Dat is ook het moment dat de RES 1.0 aan gemeenteraden moet worden aangeboden. We spannen ons maximaal in om de planning te halen. Gemeenteraden worden in december 2020 al geïnformeerd over de inhoud van de PlanMER, zodat de periode erna optimaal door gemeenten kan worden benut om zich voor te bereiden op bespreking in de gemeenteraden in april 2021. Zodra we verder zijn in het proces en er meer van de inhoud van de PlanMER bekend is, bepalen we wat we precies kunnen en willen aanleveren bij het Rijk. 3. In het Samenwerkingsakkoord MRE is de volgende ambitie opgenomen: "De regio wil koploper zijn in de energietransitie, met als einddoel om uiterlijk in 2050 klimaatneutraal te zijn. Als tussenstap zullen we uiterlijk in 2030 49% minder CO2 uitstoten dan in 1990." Met de RES geven we invulling aan deze ambitie. We zullen deze koppeling in de RES 1.0 opnemen. 4. Met de MRE wordt hier bedoeld de 21 samenwerkende gemeenten (niet de ondersteuningsorganisatie). Maar de opgave is inderdaad niet alleen van de 21 germeenten, maar ook van provincie en de 2 waterschappen, dit moeten we blijven benadrukken. 5. De ambitie is om in de Metropoolregio Eindhoven een RES te maken die gezamenlijk gedragen is, die gebiedsgericht is en die energieprojecten verbindt aan andere ruimtelijke, infrastructurele of sociale opgaven. In de periode voorafgaand aan deze concept-RES zijn de diverse partijen op verschillende momenten geïnformeerd en geconsulteerd/bevraagd over en meegenomen in de achtergrond, de opgave en het proces van de RES. In het proces naar de RES 1.0, in de 2e helft van 2020 en in de 1e helft van 2021, gaan we concreter - regionaal en lokaal - in gesprek met partners, inwoners en belanghebbenden over locaties, projecten en activiteiten. Voor de verschillende thema's. 6. Iedere gemeente is verantwoordelijk voor een deel van de opgave. Voor elke gemeente gelden dezelfde regels en verwachtingen. Alle gemeenten dragen naar vermogen bij aan de RES en de realisatie daarvan. Op bestuurlijk niveau gaan de gemeenten hierover met elkaar in overleg.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: Iedereen moet kunnen profiteren**
			2. Onze aanpak voor de (concept)-RES 1.Het college onderschrijft de gekozen aanpak en de gestelde doelstellingen. 2.Het college is van mening dat het streven naar kwaliteitsverbetering (koppeling met andere opgaven) zeer wenselijk is en verwacht dat in de RES 1.0 een verdere uitwerking komt te staan. De uitwerking moet inzicht geven welke (realistische) koppelkansen er mogelijk zijn op regionaal niveau. 3.De concept-RES haalt aan dat de MRE de slimste regio is van de wereld. De concept- RES geeft aan dat er gebruikt moet worden gemaakt van alle kennis en innovatie die plaats vindt in de regio. De concept-RES beschrijft nog geen strategie om dit te realiseren. Het college pleit ervoor om in de RES 1.0 een apart hoofdstuk aan innovatie te wijden waarin staat hoe de beschikbare kennis en innovatie kan helpen om de doelstelling van de RES-regio MRE te behalen. Het college merkt op dat de concept RES traditioneel is ingestoken qua technieken voor opwekking door wind en zon in de periode tot en met 2030. De bestaande technieken leveren weerstand op bij stakeholders. Het inzetten van nieuwe innovatie technieken en innovatief denken bij inpassing in het landschap kan deze weerstand wegnemen. Het is gewenst dat in de RES 1.0 nadrukkelijker de Brainportregio naar voren komt en dat er concrete koppelkansen en innovaties worden genoemd. Het college is voorstander om ook gebieden aan te wijzen waar het mogelijk is om innovatieve technieken en ideeën kunnen worden uitgetest.	In het kader van de RES willen we gebruik maken van de kennis en technologie die in de regio aanwezig is. Er is o.a. contact gelegd met Brainport Development en de TU/e (Differ en EIRES) over nieuwe technologie en de concrete kansen die er nu al zijn. Dit verbinden we met de opgaven die voortkomen uit de thema's binnen de RES. Het thema 'Onderwijs en arbeidsmarkt' in relatie tot de energiestrategie wordt meegenomen in het vervolg en er is inmiddels een startnotitie over dit thema opgesteld en besproken met de stuurgroep. Het thema innovatie zal expliciet een plek krijgen in de RES 1.0.	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- Economie, mobiliteit, transitie landelijk gebied en energietransitie** **- Verschillen maken onze regio Sterk** **- Toptechnologie regio Brainport: Inzet op energie-innovaties** **- Onderwijs en arbeidsmarkt en de energietransitie** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven**
			3. Besparing 1.Het college onderschrijft het belang van besparing binnen de energietransitie. Besparen is stap 1 in de energietransitie. Kort gezegd alles wat wordt bespaard, hoeft niet te worden opgewekt. 2.Wat het energiebesparingsplan betreft worden vooral de opgaven beschreven en nog niet echt de aanpak van die opgaven. De goede intentie is er, maar feitelijk is er nog niet sprake van een 'concept'. Duidt concreet aan welke relevante innovaties, ervaringen en inzichten er nu zijn. Dit geldt ook de thema's grootschalige opwek en warmte. Zet in op het ontwikkelen van effectieve technologie. De bestaande technologieën leveren maar beperkt rendement en zijn ongewenst. 3.Daarnaast is het belangrijk is om ook te focussen op de doelgroep waar de meeste besparing is te realiseren op een snelle manier. 4.De agrarische ondernemers staan onder druk om hun sector te verduurzamen op verschillende gebieden (waaronder uitstoot van stikstof). Om deze reden adviseert het college de stuurgroep RES om de besparingsopgave voor de landbouw indien mogelijk, via andere lopende processen mee te nemen, zoals het proces transitie landelijk gebied of transitie veehouderijen (koppelkansen). 5.Het college steunt de aanpak om te komen tot energiebesparingsplannen in samenwerking met doelgroepen en stakeholders. Het college vraagt aandacht voor de vraag 'Hoe krijgen wij stakeholders (inwoners, bedrijven, verenigingen, instellingen etc.) zover dat zij aan de slag gaan met besparing?. Deze vraag is niet makkelijk te beantwoorden en verschilt per stakeholder en doelgroep.	De besparingsaanpakken worden de komende periode uitgewerkt, afgestemd op de doelgroep, de stakeholders en het gebouw. Deze aanpak wordt uitgewerkt in energiebesparingsplannen per doelgroep: wonen, bedrijven en gemeentelijke/maatschappelijk vastgoed. Hierin wordt per doelgroep en soort gebouw in beeld gebracht welke besparingsaanpak (route, aanbod, communicatie) hier het beste bij aansluit en dus het grootste effect zal hebben. De aanpak wordt in het traject richting RES 1.0 vertaald in afspraken over samenwerking en ambities, met gemeenten en met stakeholders. De uitvoering moet op lokaal niveau plaatsvinden. Landbouw is niet als aparte doelgroep gedefinieerd vanuit de werkgroep Besparing. Wel vindt overleg plaats met ZLTO om slimme koppelingen te leggen. Ook worden verbindingen gelegd vanuit het MRE-thema Transitie landelijk gebied, specifiek op het deelthema 'Versterken economische structuur'	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Besparen**

		4.Duurzame opwek 1.Het college betreurt de gekozen aanpak om te komen tot zoekgebieden door o.a. de technische potentie te bepalen door de wettelijke beperkingen in beeld te brengen. De opgave van de energietransitie is een nieuw soort en complexe opgave. Dit vraagt om een andere aanpak, namelijk een aanpak kijkend vanuit een ruimtelijk oogpunt. Hierdoor was het mogelijk geweest om te kijken waar ontwikkelingen met betrekking tot de energietransitie wenselijk zijn. Vervolgens had de stap kunnen worden gezet om te kijken wat er nodig is om de wettelijke beperkingen op te heffen om zo tot realisatie te kunnen komen. Daarbij wel in rekening houdend met het landschap (ruimtelijk aspect) zoals is gedaan in de concept-RES. De huidige regelgeving is opgesteld in een periode dat er geen sprake was van klimaatverandering en dus ook niet van een benodigde energietransitie. De energietransitie is hard nodig om te zorgen dat de biodiversiteit in stand blijft. 2.Realisatie van grootschalige opwek langs bestaande infrastructuur heeft de voorkeur, maar niet allemaal in en om Heeze-Leende. Met de twee mega windmolens bij Maarheeze en de Hightech Campus en de ideeën voor maatregelen rondom Heeze-Leende, lijkt het de intentie om een relatief groot deel van de te beloven 2 TWH in en om Heeze-Leende op te wekken en zeker niet alleen langs infrastructuur. 3.Het college wil graag zien in RES 1.0 wat het bod concreet betekent per gemeente en meer specifiek voor de gemeente Heeze - Leende en de in onze gemeente aangewezen zoekgebieden. In het bepalen van de bouwstenen zijn al keuzes gemaakt die bepaalde mogelijkheden uitsluiten of juist tot een beeld van potentie leiden. Deze keuzes vallen binnen het ontwerpend onderzoek en komen minder expliciet naar voren in de concept-RES zelf. 4.Het college, zoals eerder aangegeven, twijfelt of de uitkomst van de planMER tijdig beschikbaar is voor het nemen van een besluit over de RES 1.0. Het standpunt van het college is dat zonder advies op basis van een planMER het voor gemeente Heeze-Leende, vanwege de hoeveelheid aanwezige natuur binnen de gemeente Heeze-Leende, niet mogelijk is om definitieve zoekgebieden aan te wijzen. Dit betekent dat de kans groot is dat het niet mogelijk is om vergunningen te verlenen voor 2025 binnen de gemeente Heeze- Leende voor grootschalige opwekking van duurzame energie. De aanbeveling is om te kijken of dit proces kan worden versneld zonder het proces geweld aan te doen. Een mogelijkheid hierbij is om het onderzoek te beperken tot die zoekgebieden die op korte termijn (gericht op 2030) kansrijk zijn en waarbij binnen dezelfde termijn ook aansluitmogelijkheden zijn op de infrastructuur van Enexis. 5.Het college is voorstander om grootschalige opwekking van duurzame energie door wind en zon langs bestaande infrastructuur te organiseren met dien verstande dat bestaande natuur langs infrastructuur wordt gerespecteerd. Hierbij dient te worden bepaald wat de kwaliteit van de natuur is langs bestaande infrastructuur. De bestaande infrastructuur heeft een impact op de aanliggende natuur bijvoorbeeld vanwege het continue aanwezige geluid bij snelwegen. Het is mogelijk dat een natuurgebied langs bestaande infrastructuur groen oogt, maar niks bijdraagt aan het behoud van de biodiversiteit doordat bijvoorbeeld door het geluid er geen vogels broeiden. Het college is voorstander om de kwaliteit van bestaande natuur te verbeteren door langs bestaande infrastructuur grootschalige opwekking toe te staan en op andere locaties de natuur te versterken door ontwikkeling van nieuwe natuur. Eventueel in combinatie met opwek. Het college is van mening dat bestaande natuur door de aanwezigheid van projecten voor grootschalige opwek van duurzame energie langs bestaande infrastructuur wordt beschermd tegen bijvoorbeeld verbreding van de infrastructuur. Met het verplaatsten van projecten is veel geld gemoeid.	1. Er is inderdaad voor gekozen om de analyse vanuit de technische potentie te starten. In de komende periode gaan wij aan de hand van een PlanMER-procedure zorgvuldig naar de zoekgebieden voor grootschalige opwek kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen, zoals nieuwe economische dragers, klimaatadaptatie, natuurontwikkeling en impact op de netinfrastructuur. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen. 2/3. Er zijn nog geen keuzes gemaakt. Zoals aangegeven volgen wij een zorgvuldige procedure om te bepalen welke zoekgebieden de voorkeur hebben. 4. Zie de reactie onder bovenstaand punt. 5. Uw voorkeur voor grootschalige opwek langs infrastructuur zal worden ingebracht.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Het proces naar RES 1.0 en verder** **- Metropoolregio Eindhoven** **Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Duurzame opwek**
		6.De RES-regio MRE wil 2 TWh gaan opwekken. De 2 TWh is gebaseerd op wat er inmiddels is gerealiseerd en wat in de pijplijn zit. Als het gaat om realisatie op korte termijn wordt al snel gekeken naar regio de Kempen. Hier loopt een traject om grootschalige opwekking te realiseren. Bij navraag blijkt dat de Kempen van 0,5 tot ongeveer 1,5 TWh kan gaan realiseren. Het college pleit ervoor om te onderzoeken of er andere (innovatieve) mogelijkheden van opwekking zijn die bij kunnen dragen aan het behalen van de doelstelling van 2.0 TWh om de kans te vergroten dat de doelstelling van 2 TWh wordt gehaald. 7.Het college wil graag zien in de RES 1.0 de verwachting dat eraan grootschalige opwek mogelijk is bij zon op dak (> 15KwP) in de regio en specifiek per gemeente (lees de gemeente Heeze-Leende). 8.Het college wil graag zien in de RES 1.0 dat daadwerkelijk en concreet rekening is gehouden met de extra elektriciteitsvraag die te verwachten is de komende jaren (bovenop de huidige vraag). Dit als gevolg van het gebruik van elektriciteit voor het opwekken van warmte (o.a. warmtepompen) en het gebruik van elektrische auto's. 9.De doorrekening van Enexis laat zien dat de realisatie van de opwekking op korte termijn, tot 2030, wordt 'beperkt' door de huidige capaciteit van het netwerk. Binnen de gemeente Heeze-Leende liggen een aantal zoekgebieden voor realisatie van grootschalige opwekking in het landschapsthema 'Energie voor natuur'. Het college verwacht dat de ontwikkeling van deze zoekgebieden op korte termijn niet realistisch is gezien de aanwezig capaciteit op het netwerk van Enexis.' 10.Het college adviseert de Stuurgroep RES om ook Tennet te gaan benaderen om te overleggen welke mogelijkheden Tennet kan bieden om de energietransitie binnen de RES- regio MRE te realiseren.	6. Innovatie krijgt volop aandacht (zie hierboven). Echter hebben wij de opdracht gekregen vanuit het Rijk om een bod te doen op basis van bewezen technieken, waardoor we in ieder geval moeten inzetten op zon en wind. 7. Het zoekgebied 'no-regret' voor opwekking van energie uit zon op daken en restgronden wordt verder uitgewerkt. 8. Er is in de landelijke doelstelling van 35TWh rekening gehouden met een stijging in de energievraag. In de concept-RES is het elektriciteitsverbruik in de regio gebruikt als toets of het bod een naar verhouding reëel aandeel van de landelijke doelstelling van 35 TWh betreft. Indien in een verdere uitwerking ambities worden gekoppeld aan energieverbruik, dan zal rekening worden gehouden met een stijging in dit verbruik. Bij de verdere uitwerking van de thema's warmte en besparing wordt rekening gehouden met de invloed van besparingsmaatregelen op de warmtevraag en de invloed van warmte-oplossingen op de vraag naar elektriciteit. 9/10. Het probleem van de beperkte netcapaciteit heeft alle aandacht. Bestuurlijk worden op regionaal, provinciaal en landeijk niveau hierover gesprekken gevoerd. Dit vergt ook aanpassingen in de wetgeving.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Nieuwe ontwikkelingen** **- Duurzame opwek**
		5. Duurzame Warmte Met betrekking tot de concept-RSW heeft het college de volgende opmerkingen: 1.Het maatschappelijk draagvlak voor bio-energie is laag en de verbranding van biomassa is controversieel. Het college is voorstander om niet regionaal de afweging te maken maar lokaal. Uit het onlangs vastgestelde coalitieakkoord van Provincie Noord-Brabant blijkt dat de Provincie Noord-Brabant ook geen voorstander is van de inzet van biomassa voor de opwekking van energie. 2.Het college heeft grote bezwaren met het punt dat de verdeling van groengas landelijk moet worden gedaan. Momenteel stelt het ministerie van EZK een Routekaart Groengas op waarin de verdeling wordt gemaakt, mogelijk op basis van oppervlakte en aantal inwoners in een regio. Het toewijzen welke regio en welke gemeente groengas mag gebruiken als warmtebron, is volgens gemeente Heeze-Leende geen (uitsluitend) landelijke bevoegdheid. De gemeente waar het biogas /groengas wordt geproduceerd zou hierin een grote stem moeten hebben en een recht om dit gas voor haar gebouwde omgeving te mogen gebruiken. De belangrijkste reden voor dit standpunt is om draagvlak te krijgen bij haar inwoners voor de energietransitie. Een verbrandingsinstallatie en zelfs een biovergistingsinstallatie geeft zoals eerder gezegd controverse en de nodige overlast in een gemeente. Daar dient een juiste compensatie tegenover te staan en geeft het recht om deze warmtebron op logische plekken in de eigen gemeente in te zetten, gezien ook de grote capaciteit van deze installaties.	Alle opties voor duurzame warmte worden meegenomen in een SWOT-analyse. Daarbij wordt aangegeven of deze een lokaal c.q. boven lokaal/regionaal karakter/ potentie hebben. De resultaten daarvan dienen als input voor de scenario's en visie die op regionaal niveau worden opgesteld.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Nieuwe ontwikkelingen** **- Duurzame warmte** **- Netinfrastructuur en programmering**
		3.Er is een online document (http://rhk.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=98782fc28d2a4bOa8bcOf5d9a3db e407 (let op, 6° tabblad gaat over de MRE)) opgesteld vanuit de RES MRE over de inzet van biomassa. Dit document is inhoudelijk van hoge kwaliteit en geeft inzicht in de verschillende termen die worden gebruikt bij het spreken over biomassa. Ook geeft dit stuk een betrouwbare weergave van de toepassing en de toekomst van biomassa in de MRE, naast de zeer interessante aanbevelingen. Het college stelt dat dit online MRE-document als vervanger moet dienen van onderdeel D van bijlage 3 van de concept-RSW. De concept-RSW haalt in het onderdeel over biomassa de verschillende begrippen door elkaar en het kaartmateriaal in de RSW maakt de onduidelijkheid zelfs groter. 4.Het college heeft geconstateerd dat de concept RSW zeker nog niet volledig is en sterker mag. Het college adviseert de RES werkgroep Warmte om naar de volgende punten aandachtig te kijken: -de SWOT-analyses van de verschillende warmtebronnen zijn niet allemaal even sterk en zeker nog niet compleet. Ook zijn de SWOT-analyses door wijzigingen (bijv. bij SWOT-analyse aquathermie en bij restwarmte) minder sterk geworden. De zwakten en bedreigingen zijn onnodig uit de tekst gehaald, bijvoorbeeld om bepaalde bronnen maatschappelijker geaccepteerd te maken. Dit maakt het stuk meer van politieke aard, dan de oorspronkelijke inventariserende functie van de RSW. Ook zijn de SWOT-analyses van houtkachels en hybrideketels zeer onvolledig. -De opslagmethode WKO (warmte-koudeopslag) wordt meermaals beschreven als een warmtebron, wat een dermate grote fout is dat de toepasbaarheid van de RSW als bron voor de lokale TVW's sterk verminderd wordt. Het begrip WKO behelst slechts de opslag van warmte of koude, zodat het over de seizoenen heen kan worden gebruikt. Ook haalt de beschrijving van WKO (op een andere plek in de RSW) ondiepe geothermie en lage temperatuur aardwarmte door elkaar. Op weer een andere plek in de RSW wordt WKO gezien als synoniem met een bodemwarmtepomp. Echter, sóms is de WKO aangesloten op een bodemwarmtepomp, soms op een andere warmtebron. Ook staat onder onderdeel G 'beknopte SWOT-analyse warmteketel'.Dit is wel heel vreemd, want de term warmteketel is niet in gebruik. Waarschijnlijk wordt een bodemwarmtepomp bedoeld. Echter, de RSW zal op het onderwerp all electric eveneens onderscheid moeten maken tussen een bodemwarmtepomp en een luchtwarmtepomp en deze verschillende technieken elk in een eigen SWOT-analyse moeten behandelen. Want er zit toch echt een groot verschil tussen. -Ook is in de figuur 13 van de RSW het nabijheidscriterium van thermische zonnevelden tot de kernen die de warmte gaan gebruiken niet afdoende meegenomen, waardoor een vertekend beeld ontstaat op de mogelijke opbrengst. Dit nadeel is daarnaast niet afdoende opgenomen in de SWOT-analyse van zonthermievelden, terwijl het een belangrijke beperkende factor is.		**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **- Opgave en ambitie** **- Leidende principes en afwegingskader** **- Het proces naar RES 1.0 en verder**

			6. Van strategie naar uitvoering Het college hecht veel waarde aan de borging in gemeentelijk beleid. De energietransitie is een bouwsteen voor de Omgevingsvisie. Het college gaat in gesprek met de gemeenteraad via het traject van de Omgevingsvisie. Meer evenwicht laten zien in de verschillende onderdelen van de RES bij de verdere uitwerking richting RES 1.0. Dit t.o.v. de huidige (begrijpelijke) focus op grootschalige opwek via zon en wind. Hierbij dient te worden gedacht met name aan de onderwerpen energiebesparing, burgerparticipatie, betaalbaarheid en haalbaarheid voor burgers en ondernemers. Voor het college is het belangrijk dat de energietransitie voor de inwoners van Heeze-Leende betaalbaar blijft. Het betaalbaar blijven is één van de reden waarom eerder is aangegeven dat binnen de gemeente geproduceerd biogas beschikbaar moet zijn voor de inwoners van Heeze- Leende. Biogas biedt de mogelijkheid (als tussenstap) om op relatieve eenvoudige en goedkope manier de bestaande woningen binnen de gemeente van het aardgas af te koppelen zonder dat de inwoners grote kosten moeten maken om de woningen te elektrificeren. Isoleren van woningen blijft noodzakelijk om de vraag naar biogas zo klein mogelijk te houden waardoor er meer biogas voor de rest van de regio beschikbaar komt. Voor de 2-jaarlijkse herijking van de RES is het wenselijk dat hierop geanticipeerd is bij het vaststellen van de definitieve RES. Wat zijn aandachtspunten die tot herijking kunnen leiden en hoe wordt hier de juiste aandacht voor georganiseerd		**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **Hoofdstuk 5: Stap voor stap naar uitvoering** **- Doorvertaling omgevingsbeleid** **- Aanbeveling aan het rijk** **- Doorkijk naar 2030** .
			Reacties raadsfractie Bovenstaande reactie van het college is mede opgesteld aan de hand van diverse reacties afkomstig van raadsfracties. De reacties zijn bijgevoegd. Hier volgt een overzicht van de belangrijkste punten uit de ingediende reacties: 1) De definitieve RES, vooral de bijdrage van gemeente Heeze-Leende, dient via participatie tot stand komen; 2) De gemeenteraad adviseert het college om de gemeenteraad steeds in positie te houden, zeker naarmate de contouren van de definitieve RES zich steeds concreter gaan aftekenen; 3) Uitgangspunt is en blijft dat de benodigde energietransitie voor iedereen betaalbaar blijft; 4) Voor de gemeente Heeze-Leende geldt dat de aanpak rekening houdt met het behoud van de van de ruimtelijke kwaliteit; 5) Als het gaat om grootschalige opwek door zon volg de zonneladder zoals deze is opgenomen in het gemeentelijk duurzaamheidsbeleid; 6) Het realiseren van zonneparken op landbouwgronden past niet binnen het heersende landschappelijk karakter binnen de gemeente Heeze-Leende; 7) De beschreven wens tot een goede 'landschappelijke inpassing' van windturbines zal nooit te realiseren zijn. Om deze reden moet vol worden ingezet op het ontwikkelen van betere technologieën; 8) Blijf zoeken naar alternatieve energiebronnen zoals groen gas en aardwarmte; 9) Zorg voor een concrete invulling van het energiebesparingsplan; 10) Voor wat betreft het vaststellen van de RES bestaan er zorgen over voldoende gemeentelijke betrokkenheid en vraagt de raad om een doorkijk te geven naar het vast te stellen gemeentelijk beleid. Wij verzoeken u om deze reacties naast onze reactie mee te nemen in de nog op te stellen oplegnotitie / samenvatting.	1) De ambitie is om in de Metropoolregio Eindhoven een RES te maken die gezamenlijk gedragen is, die gebiedsgericht is en die energieprojecten verbindt aan andere ruimtelijke, infrastructurele of sociale opgaven. In de periode voorafgaand aan deze concept-RES zijn de diverse partijen op verschillende momenten geïnformeerd en geconsulteerd/bevraagd over en meegenomen in de achtergrond, de opgave en het proces van de RES. In het proces naar de RES 1.0, in de 2e helft van 2020 en in de 1e helft van 2021, gaan we concreter - regionaal en lokaal - in gesprek met partners, inwoners en belanghebbenden over locaties, projecten en activiteiten. Voor de verschillende thema's. 2) De komende periode worden raadsleden intensiever betrokken bij het RES-proces. In de vorm van webinars, vragenuurtjes en inloopbijeenkomsten, zowel op regionaal niveau als aansluitend bij de lokale ontwikkelingen/discussies over lokaal beleid. 3) Dit onderschrijven wij; zie ook punt hierboven. 4) Dit onderschrijven wij. 5/6) We bewaken de ruimtelijke kwaliteit door expliciet te streven naar: - maximale inzet op besparing, zuinig en meervoudig ruimtegebruik; - het benutten van de gebiedspecifieke meekoppelkansen; - waar mogelijk energievraag en -aanbod zo dicht mogelijk bij elkaar te houden; - het hanteren van de 'zonneladder' bij het bepalen van de locaties voor zonne-energie. Bij de verdere uitwerking van de zoekgebieden, waaronder ook het zoekgebied 'no-regret' voor opwekking van energie uit zon op daken en restgronden, wordt ook de toepassing van de zonneladder verder uitgewerkt. We nemen als voorwaarde mee naar het Rijk dat nu al volop moet worden ingezet op het uitbreiden van het elektriciteitsnet door Enexis en Tennet. 7/8) Innovatie krijgt volop aandacht (zie ook hierboven). Echter hebben wij de opdracht gekregen vanuit het Rijk om een bod te doen op basis van bewezen technieken, waardoor we in ieder geval moeten inzetten op zon en wind. 9) De energiebesparingsplannen worden de komende periode verder uitgewerkt, samen met de betreffende doelgroepen (zie ook antwoord hierboven).	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren**

2020-09-03	Gemeente Son en Breugel	formeel	De concept reactie is opgebouwd uit 6 procesmatige en inhoudelijke thema's. De thema's zijn gebaseerd op de hoofdstukken uit de hoofdlijnennotitie van de concept RES en starten met een samenvatting (kader). Per thema is er ambtelijk een voorzet gemaakt voor de wensen en bedenkingen van de gemeenteraad richting het college. De voorzet is bedoeld om het makkelijker te maken om met een eensluidende reactie vanuit de raad te komen Cursief is de ambtelijke onderbouwing voor de gesuggereerde tekst.		
			1. Samen de energie ambitie realiseren 1.1 De reactie is gericht aan het college met het verzoek hier rekening mee te houden bij de vaststelling van de concept RES. 1.2 Het college de reactie van de gemeenteraad mee neemt in de regio richting de RES 1.0. 1.3 Het college de reactie van de gemeenteraad mee neemt in het Duurzaamheidsbeleid 1.4 Dat lokale belanghebbenden moeten worden betrokken, maar belangrijker is dat geïnteresseerde belanghebbenden oog hebben voor het lokale en regionale belang. *Toelichting: de gemeenteraad is nog onvoldoende betrokken in het proces, maar krijgt uiteindelijk de RES 1.0 ter vaststelling voorgelegd in het tweede kwartaal van 2021. Het college stelt de concept RES vast. De reactie van de gemeenteraad geeft een indicatie wat zij belangrijk vinden in het proces richting de RES 1.0. De reactie gaat verder dan enkel de regionale samenwerking. Het geeft ook richting het college aan wat belangrijk is om te realiseren binnen de eigen gemeente.*	De komende periode worden raadsleden intensiever betrokken bij het RES-proces. In de vorm van webinars, vragenuurtjes en inloopbijeenkomsten, zowel op regionaal niveau als aansluitend bij de lokale ontwikkelingen/discussies over lokaal beleid.	**Hoofdstuk 1: Opgave en kader** **0 Het proces naar RES 1.0 en verder** **Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren**
			2. Onze aanpak voor de concept RES 2.1 Voor het succes van de energietransitie moeten de opbrengsten lokaal worden geïnvesteerd. 2.2 De betaalbaarheid van de energietransitie blijft een aandachtspunt. 2.3 De RES moet pilots ontwikkelen voor inwoners met een smalle beurs. Zodat we gezamenlijk voorkomen dat zij die het goed hebben er straks op vooruit gaan en inwoners die het nu al minder hebben straks slechter af zijn (Mattheuseffect). *Toelichting: de leidende principes zijn ten opzichte van de startnotitie verder uitgewerkt. Er is meer aandacht gekomen voor de ruimtelijke kwaliteit, het maatschappelijk draagvlak en de* *betaalbaarheid van de opgave. De werkgroep financiële participatie is gestart om te onderzoeken hoe de opbrengsten van de energietransitie lokaal kunnen worden ingezet, om* *onder andere de betaalbaarheid te borgen. Waarbij het belangrijk is om oog te houden op de groep met onvoldoende middelen om de energietransitie zelfstandig te financieren.*	We hebben als regio de ambitie om te streven naar maximale lokale participatie en het maximaal lokaal benutten van de opbrengsten. In de praktijk werken we toe naar minimaal 50% lokaal eigendom, waarbij we het Klimaatakkoord volgen. Bij lokaal eigendom hoort ook dat de inwoners en bedrijven in de MRE-regio het eigen vermogen van het lokale aandeel bij elkaar (kunnen) brengen en er de mogelijkheid is voor iedereen om mee te kunnen doen (kleine participaties). Dit zijn zaken die wij in de komende periode gaan onderzoeken en bespreken. Ook kijken we hoe gemeenten kunnen participeren in het lokale eigendom en hoe zij haar inwoners daarmee kunnen helpen in de energie- en/of warmtetransitie.	**Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Financiële participatie: iedereen moet kunnen profiteren**
			3. Besparing 3.1 Het is belangrijk voor het draagvlak dat de besparing ook daadwerkelijk wordt gerealiseerd. 3.2 Er moet een heldere afweging komen tussen activiteiten die regionaal en lokaal geborgd worden. 3.3 De besparingsopgave moet voor inwoners en bedrijven betaalbaar en financierbaar zijn. 3.4 Het college moet, onder andere samen met de OVE, een continue aanpak voor Ekkersrijt ontwikkelen, waarbij oog is voor de benodigde besparing, het realiseren van zon op grootschalig dak en ruimte is voor innovatie. 3.5 Er in de bovengenoemde aanpak moet worden onderzocht op welke manier er strengere duurzaamheidseisen kunnen gelden bij nieuwbouw. *Toelichting: de MRE geeft terecht aan dat besparing de basis is van de regionale opgave. De huidige aanpak is gebaseerd op het ontwikkelen van draagvlak bij (regionale)* *belanghebbenden. In de RES 1.0 moet er een besparingsaanpak komen per doelgroep. Tegelijkertijd zijn er al regionale projecten opgezet met wisselend succes (Groene Zone,* *Energieloket). Er moet geleerd worden van deze processen. Uiteindelijk moet de regionale strategie straks (gedeeltelijk) geborgd worden in het lokale beleid.* *Binnen de werkgroep besparing is er een subgroep die zich bezig is met het organiseren van bedrijventerreinenaanpakken. Op lokaal niveau is de intentie uitgesproken om te komen tot* *een masterplan Ekkersrijt. Duurzaamheid zal onderdeel zijn van het masterplan. Tegelijkertijd zal er via de transitievisie warmte een apart traject gestart worden voor de warmteopgave* *op Ekkersrijt.*	De besparingsaanpak wordt afgestemd op de doelgroep, de stakeholders en het gebouw. Deze aanpak wordt uitgewerkt in energiebesparingsplannen per doelgroep: wonen, bedrijven en gemeentelijke/maatschappelijk vastgoed. Hierin wordt per doelgroep en soort gebouw in beeld gebracht welke besparingsaanpak (route, aanbod, communicatie) hier het beste bij aansluit en dus het grootste effect zal hebben. De aanpak wordt in het traject richting RES 1.0 vertaald in afspraken over samenwerking en ambities, met gemeenten en met stakeholders. De uitvoering moet op lokaal niveau plaatsvinden.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Besparen**
			4. Duurzame opwek 4.1De zonneladder is de basis van de systematiek van de RES, maar dit betekent niet dat de volgende trede pas wordt ingezet als de voorgaande trede ten volste is benut. 4.2 De opgave zo groot is dat het bestaande dak oppervlakte (ruimschoots) onvoldoende is. 4.3 Grootschalige opwek van elektriciteit op land alleen mogelijk is als: - Er een integrale afweging is gemaakt van alle belangen. - Lokale opgaven gekoppeld worden aan de energieopgave. - De ruimtelijke kwaliteit gewaarborgd blijft. - De opbrengsten lokaal terugvloeien in de samenleving. - Er een gedegen proces wordt doorlopen met de belanghebbenden in onze gemeente. 4.4 Er een integrale visie komt op de toekomst van Sonniuswijk (binnen de omgevingsvisie). 4.5 Lokaal deze unieke kans voor bedrijven in het buitengebied benut wordt, om een bijdrage te laten leveren aan het transitie van het landelijk gebied. Waardoor de negatieve uitstoot (stikstof, ammoniak, CO^3, drijfmest) kan worden omgezet naar een positieve impact. 4.6 Er zo veel mogelijk gebruik gemaakt wordt van de potentie van de inpassing langs bestaande infrastructuur. In het geval van Son langs de A50 en het Wilhelminakanaal. *4.7 Het college vragen om actief grondbeleid te onderzoeken voor energieopwekking*	Wat betreft de punten die worden genoemd die betrekking hebben op de regionale aanpak kan het volgende worden aangevuld: In het kader van de PlanMER gaan wij zorgvuldig naar de zoekgebieden voor grootschalige opwek kijken, die uit de eerste analyse naar voren zijn gekomen. Die gebieden zijn naar voren gekomen, rekening houdende met wetgeving die andere gebieden uitsluit. In het planMER worden omgevings- en milieuaspecten onderzocht en de mogelijke (financiële) koppelingen met brede thema's die in de concept-RES naar voren zijn gekomen. Dit vormt de basis voor verdere afwegingen. We bewaken de ruimtelijke kwaliteit door expliciet te streven naar: - maximale inzet op besparing, zuinig en meervoudig ruimtegebruik; - het benutten van de gebiedspecifieke meekoppelkansen; - waar mogelijk energievraag en -aanbod zo dicht mogelijk bij elkaar te houden; - het hanteren van de 'zonneladder' bij het bepalen van de locaties voor zonne-energie. Bij de verdere uitwerking van de zoekgebieden, waaronder ook het zoekgebied 'no-regret' voor opwekking van energie uit zon op daken en restgronden, wordt ook de toepassing van de zonneladder verder uitgewerkt. We nemen als voorwaarde mee naar het Rijk dat nu al volop moet worden ingezet op het uitbreiden van het elektriciteitsnet door Enexis en Tennet.	**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Duurzame opwek**
			Toelichting: in het duurzaamheidsbeleid van 2012 en 2016 heeft de gemeenteraad de ambitie uitgesproken om in 2030 een klimaatneutrale gemeenschap te zijn. De opgave van *de RES is ingrijpend, maar gaat veel minder ver dan de lokale ambitie. Het bod van de MRE aan de Rijksoverheid is 2 TWh. 0.9 TWh van deze 2 TWh bestaat uit noregret* *maatregelen (daken, infrastructuur, pauzelandschappen, etc.) of al bestaande projecten. De rest van het bod (1.1 TWh) moet komen vanuit grootschalige opwekking van* *elektriciteit op land (zon of wind). Het totale elektriciteitsgebruik in de regio is 5.55 TWh en de totale energievraag (exclusief mobiliteit) is 14.25 TWh (zie bijlag+D248e 5 van de concept RES). De RES gaat dus maar over 36% van het totale elektriciteitsgebruik en 14% van de totale energievraag in de regio (exclusief mobiliteit). De ambitie de gemeenteraad van Son en Breugel gaat dus veel verder (100% van de totale energievraag duurzaam inclusief mobiliteit in 2030). Het bod is in lijn met de ambitie van het klimaatakkoord (70% van de elektriciteitsverbruik in Nederland is in 2030 duurzaam opwekt en 38% van de duurzame elektriciteitsopwekking moet komen uit de opgave van de RES).* *De zoekgebieden voor de overige opwekking van grootschalige elektriciteit zijn nog indicatief. Binnen Son en Breugel is Sonniuswijk is aangewezen als een zoekgebied op basis* *van de potentie. De Sonniuswijk is bied kansen door onder andere het aantal agrariërs dat gaat stoppen en de ligging onder de aanvliegroute van Eindhoven Airport. Er is nu al een* *verandering gaande in het gebied. Op ambtelijk niveau wordt er nu gewerkt aan een integrale visie op Sonniuswijk (waar mogelijk, binnen de omgevingswet). De RES is een* *bouwsteen voor de integrale visie, maar er spelen ook andere belangen zoals de natuurontwikkeling, agrarische belangen, cultureel erfgoed en woningbouwprogrammering.* *De verandering biedt ook de kans voor het buitengebied om een substantiële positieve bijdrage te leveren op het gebied van energie.* *Uiteindelijk blijft de gemeenteraad aan zet met het vaststellen van de omgevingsvisie en het omgevingsplan. We pleiten voor energiecorridors, langs het kanaal, de A50, A2, A58, A67. Langs deze wegen op de zogenaamde restgronden is veel mogelijk. Dan hoeven we beperkt gebruik te maken van vruchtbare landbouwgrond en natuurgebied.* *Een bundeling van kleinere maatregelen kan ook een grote energiebijdrage betekenen. Voor grote windturbines is meer grond nodig en de gemeente zou hier een*		

			5. Duurzame warmte 5.1 Het lokale proces van de Transitievisie warmte wordt afgewacht. 5.2 Lokale belanghebbenden moeten een belangrijke rol krijgen in het proces van de Transitievisie warmte. *Toelichting: de regionale warmtestructuur is vrij technisch van aard. In praktijk zijn er nauwelijks tot geen regionale bronnen en infrastructuur. De lokale vertaling vindt plaats in* *de Transitievisie warmte. De transitievisie warmte bestaat uit 3 delen:* *- Een technische analyse van de beschikbare bronnen en de warmtevraag van gebouwen.* *- Een financiële vertaling van de technische mogelijkheden.* *- Een participatietraject over de gewenste strategie naar een oplossing.* *Alle gemeenteraden moeten deze uiterlijk in 2021 vaststellen. Dit proces is formeel nog niet gestart in Son en Breugel, maar er zijn al wel voorbereidingen gaande. De ambitie is om in Q3* *2020 de startnotitie te laten vaststellen door het college en ter kennisname te sturen naar de gemeenteraad. De lokale stakeholders krijgen een rol in het proces van de transitievisie*		**Hoofdstuk 4: Besparen, Duurzame warmte, Duurzame opwek** **- Wat is nieuw in de RES 1.0** **- Duurzame warmte**
			6. Van strategie naar uitvoering 6.1 Er intensiever samengewerkt moet worden met lokale energie coöperaties, woningbouwcorporaties en andere partners van de gemeente(n). 6.2 Inwoners de kans moeten krijgen om zich uit te spreken over de Regionale Energie Strategie in aanloop van de RES 1.0. We roepen het college op om dit te organiseren. 6.3 Gebruik te maken van bestaande organisatiestructuren, zoals het SGE, zodat er voorkomen wordt dat er verschillende samenwerkingsverbanden ontstaan met aangrenzende opdrachten. *Toelichting: gedurende het afgelopen jaar heeft het externe proces steeds meer vorm gekregen. Zo zijn er bijvoorbeeld afspraken gekomen over de samenwerking met de lokale* *energie coöperaties, is er nu een inventarisatie gaande bij de woningbouwstichtingen. Het proces dient echter nog versneld en verbetert te worden. Uiteindelijk zijn de partners nodig om de ambitie van de RES te laten slagen.Door het af lasten van de bijeenkomst in verband met coronacrisis op 11 maart 2020 zijn inwoners nog beperkt betrokken in het proces. De webinar op 4 juni 2020 was de eerste (digitale) informatiebijeenkomst over de RES voor inwoners. Voor het draagvlak is het aan te raden om inwoners de mogelijkheid te geven te reageren. Ondanks dat er ook andere lokale processen lopen waar straks een deel van de opgave moet landen (b.v. de omgevingswet).* *Op veel thema's wordt er al actief samengewerkt binnen de MRE en het SGE. De energietransitie kan een thema zijn binnen deze bestaande samenwerkingsverbanden, als er* *al sprake is van een bestaande opgave. Ter illustratie: de verduurzaming van bedrijventerreinen kan beter opgepakt worden door het SGE economie, die al verantwoordelijk zijn voor het sub-regionale bedrijventerreinenbeleid. Hierdoor wordt de inzet van ambtelijke capaciteit beperkt, de bestaande kennis benut en*	De ambitie is om in de Metropoolregio Eindhoven een RES te maken die gezamenlijk gedragen is, die gebiedsgericht is en die energieprojecten verbindt aan andere ruimtelijke, infrastructurele of sociale opgaven. In de periode voorafgaand aan deze concept-RES zijn de diverse partijen op verschillende momenten geïnformeerd en geconsulteerd/bevraagd over en meegenomen in de achtergrond, de opgave en het proces van de RES. In het proces naar de RES 1.0, in de 2e helft van 2020 en in de 1e helft van 2021, gaan we concreter - regionaal en lokaal - in gesprek met partners, inwoners en belanghebbenden over locaties, projecten en activiteiten. Voor de verschillende thema's.	**Hoofdstuk 2: Metropoolregio Eindhoven** **- Toptechnologie regio Brainport: Inzet op energie-innovaties** **- De RES als hefboom voor andere regionale opgaven** **Hoofdstuk 3: Samen de energieambitie realiseren** **- Regionale samenwerking** **- Participatie: Iedereen doet mee**

Waterschap Aa en Maas

Per e-mail
Metropoolregio Eindhoven
Frans Kuppens, voorzitter Stuurgroep RES en Poho
Energietransitie MRE
Postbus 985
5600 AZ EINDHOVEN

Datum	17 juni 2021
Ons kenmerk	923122
Uw kenmerk	100176-1931\BMA\MGE
Doorkiesnr.	073 61 58 257 / Edith Roelofs-Schellings
Onderwerp	Bestuurlijke reactie concept RES 1.0 MRE

Geachte heer Kuppens,

Hierbij ontvangt u onze zienswijze op de concept RES 1.0 Metropoolregio Eindhoven, welke door u is aangeboden op 22 maart 2021.

Op 11 juni 2021 heeft ons Algemeen Bestuur kennis genomen van de concept RES 1.0. Wij onderschrijven het belang van het doorlopen van de PlanMER-procedure, waarbij de gebruikelijke milieuthema's zijn uitgebreid met de zogenaamde brede thema's. Wij constateren met tevredenheid dat u op basis van onze eerdere feedback het thema water hierin een plek heeft gekregen. Het getuigt van zorgvuldigheid en oog voor kwaliteit, dat voor het adequaat afronden van deze procedure de vaststelling van de RES 1.0 is uitgesteld. Dit komt ons inziens de definitieve RES 1.0 ten goede.

De opname van het brede thema water in de effectbeoordeling van de voorlopige PlanMER draagt bij aan een integrale afweging van zoekgebieden voor opweklocaties voor wind- en zonne-energie. Door de gekozen criteria zien wij bovendien dat de koppelkansen met waterberging, droogtebestrijding en waterkwaliteit, waarvoor wij in onze zienswijze op de Concept RES aandacht hebben gevraagd, nu expliciet onderdeel zijn van de analyse. Dit zien wij als een waardevolle toevoeging aan de PlanMER en de RES. Dit geldt ook voor de mitigerende maatregelen ter bevordering van klimaatadaptatie bij zonneparken onder par. 9.2.2.

Een aandachtspunt bij het criterium effect grond- en oppervlaktewater in de effectbeoordeling is dat nu per definitie een positieve score toegekend wordt voor zoekgebieden met een onttrekkingsverbod grondwater. Terwijl de daadwerkelijke inrichting van het zonnepark uiteindelijk bepalend is voor de mate waarin (on)gunstige effecten op het grondwater optreden. Dit wordt ook door u bevestigd in de mitigerende maatregelen voor bodem en water (par. 9.2.1 en 9.2.1). Daarom zouden wij deze mitigerende maatregelen in de definitieve RES 1.0 graag verankerd zien als ontwerpuitgangspunten voor de inrichting specifieke locaties voor zonneparken.

Met vertrouwen kijken wij uit naar de aanbieding van de RES 1.0, die wij ter vaststelling zullen aanbieden aan ons Algemeen Bestuur.

CONCEPT

Bezoekadres
Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch

Postadres
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 088 178 80 00
info@aaenmaas.nl
www.aaenmaas.nl

Waterschap Aa en Maas

Hoogachtend,
het dagelijks bestuur,

drs. P. Sennema
secretaris

drs. L.H.J. Verheijen
dijkgraaf

Deze brief is digitaal ondertekend

CONCEPT

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 4.O. **Projectenboeknummer en -naam:** N.v.t. **Corsa dossiernummer:** N.v.t. **Voorstelnummer BABS**: 57889

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. WB 20-05-2021 Cie. EB 20-05-2021 Cie. AFZ 20-05-2021	Ketelaars, P.C.M.

Agendaonderwerp: (B) Jaarverslag 2020 waterschap Aa en Maas
Voorstel: 1. De Jaarverslaglegging 2020 van waterschap Aa en Maas vast te stellen en in te stemmen met de bij “Voorstel en Besluit” opgenomen punten; 2. Kennis te nemen van het verslag van de accountant n.a.v. de controle van de Jaarverslaglegging 2020 met bijbehorende reactie van het Dagelijks Bestuur (DB); 3. Kennis te nemen van de controllersparagraaf; 4. Kennis te nemen van het sociaaljaarverslag 2020. Van het sociaal jaarverslag is ook een digitale versie die u kunt bekijken via https://aa-en-maas.maglr.com/sociaal-jaarverslag-2020/voorpagina-en-voorwoord

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp: Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden: 1. 1. Jaarverslag 2020 versie 1.1 DEF 2. 2. _2020 Accountantsverslag WAM 3. 3._ Reactie DB op accountantsverslag 2020 4. 4. _Controllersparagraaf jrr2020 vs DB 5. 5._ Uitvoeringsinformatie bij het Jaarverslag 2020 versie 1.0 DEF 6. 6._Aa_en_Maas_Sociaal_jaarverslag_2020_def4 7. 7. Inlegvel Jaarverslag 2020 (3e NAZENDING) 8. Motie Milieu- en Duurzaamheidsrapportage 11.06.21

AB voorblad

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

Voorstel:

1. De Jaarverslaglegging 2020 van waterschap Aa en Maas vast te stellen en in te stemmen met de bij "Voorstel en Besluit" opgenomen punten;
2. Kennis te nemen van het verslag van de accountant n.a.v. de controle van de Jaarverslaglegging 2020 met bijbehorende reactie van het Dagelijks Bestuur (DB);
3. Kennis te nemen van de controllersparagraaf;
4. Kennis te nemen van het sociaaljaarverslag 2020.

Probleemstelling

De jaarverslaglegging 2020 geeft een goed en getrouw beeld van de uitgevoerde werkzaamheden en de daarmee samenhangende financiële feiten. Een groot deel van de Programmabegroting 2020 is gerealiseerd conform planning. Ten opzichte van de vastgestelde begrote nettolasten bedraagt de realisatie 96% en voor de investeringen bedraagt het totale realisatiepercentage 82% (2019: 54%; 2018: 58%) van het begrote bedrag.

De Jaarrekening is afgesloten met een voordelig exploitatiesaldo, voor resultaats-bestemming, van € 6,35 miljoen. Het voordelig exploitatiesaldo is vooral ontstaan door incidentele baten als de vrijval van onbenutte subsidie inkomsten vanuit de verkenningsfase van dijkverbeteringsproject Ravenstein Lith (€ 2,46 miljoen) en extra belastingopbrengsten (€ 1,77 miljoen). Daarnaast zijn de exploitatielasten wat lager uitgevallen en de baten hoger.
Het genormaliseerde jaarrekeningresultaat bedraagt 3,89 miljoen positief en dit is afgerond 3,2% van de exploitatie (netto lasten € 119,5 miljoen).

In de Bestuursrapportage bent u reeds geïnformeerd over het feit dat een aantal kosten/bijdragen lager uit gaan vallen en opbrengsten positiever uitvallen dan begroot. Bij het opstellen van het jaarverslag blijkt dat de voordelen nog beter uitpakken:

- De kosten voor de anti-afhaaksubsidie valt € 0,54 miljoen lager uit. Bij de Burap werd een voordeel verwacht van € 0,27 miljoen lager dan begroot;
- de lagere deelnemersbijdrage aan de BSOB die met € 0,57 miljoen lager nog gunstiger uitvalt dan verwachte € 0,39 miljoen;
- de hogere ontvangsten voor de detachering van personeel bedragen € 0,34 miljoen terwijl bij de Burap € 0,15 werd verwacht.

De extra belastingopbrengsten ad € 1,77 miljoen zijn inzichtelijk geworden na het opstellen van de Bestuursrapportage en in 2021 zijn de nog op te leggen aanslagen van de BSOB ontvangen zodat wij u in 2020 hierover niet hebben kunnen informeren.

Voor een toelichting op het resultaat wordt verwezen naar “Financiën” dat hierna wordt uiteengezet. In het kort is het voordelig resultaat als volgt tot stand gekomen:

Analyse resultaat Jaarrekening 2020 (x 1 mln.€)		
Begrotingssaldo	0,00	
Jaarrekening werkelijk	-6,35	
Saldo voordelig t.o.v. begroting voor resultaatbestemming	**6,35**	**V**
Hogere belastingopbrengsten	-1,77	V
Bestemmingsreserves mutaties	-0,48	V
Vrijval subsidie verkenningsfase dijkverbeteringsproject Ravenstein Lith	-2,46	V
Lagere uitgaven lasten	-0,01	V
Hogere ontvangsten baten	-1,61	V
Positief jaarrekening saldo 2020 (voor resultaatbestemming)	**-6,35**	V
V= voordeel N= nadeel		

Beoogd effect
Door middel van de oplevering van de diverse Jaarverslagleggingsstukken 2020 legt het Dagelijks Bestuur verantwoording af over de uitvoering van de Programmabegroting 2020.

Argumenten
1 Opgeleverde producten als onderdeel van de P&C cyclus.
Het uitbrengen van het jaarverslag; de jaarrekening en het sociaal jaarverslag maakt onderdeel uit van de planning- & control cyclus. Hiermee wordt voldaan aan de verplichtingen van de Waterschapswet en het Waterschapsbesluit.

2 Controleverklaring accountant volgt op accountantscontrole
De accountantscontrole van de Jaarverslaglegging 2020 is afgerond en de accountant heeft een goedkeurende controleverklaring afgegeven.
Het accountantsverslag; de controleverklaring en de reactie namens het DB hierop worden ter kennisgeving aangeboden.

3 *Reactie Dagelijks Bestuur op de controllersparagraaf*
Het Dagelijks Bestuur wil ten aanzien van twee opmerkingen in de controllersparagraaf een kanttekening plaatsen.
- In de controllersparagraaf wordt aangegeven dat het programma Voldoende Water en Robuust Watersysteem kampt met forse onderschrijdingen. Doordat enkele ‘2019 projecten’ financieel zijn afgerond in 2020 is de realisatiegraad in 2020 hoger uitgevallen. Dit betreft overigens 12% van het gerealiseerde volume binnen dit programma. In het jaarverslag is de onderschrijding voldoende toegelicht.
- In de controllersparagraaf wordt aangegeven dat bij het programma Schoon Water wordt vermeld dat bij de toegekende anti-afhaaksubsidies een voordeel van € 549.000 is gerealiseerd vanwege een toegenomen lozing van ve’s naar de rwz en dat dit tegenstrijdig lijkt maar voortkomt uit de gestelde subsidievoorwaarden. Het Dagelijks Bestuur wil hieraan toevoegen dat dit geheel volgens de afspraken in het afhaakbeleid is.

Kanttekeningen / Risico's

Weerstandsvermogen / risico's

In de jaarverslaglegging 2020 wordt in de paragraaf Weerstandvermogen (vanaf pagina 58) de voortgang van de benoemde risico's toegelicht. Ook is aangegeven welke risico's overgaan naar het jaar 2021 en welke risico's zijn afgerond of zijn ontstaan in 2020.

Corona virus

De uitbraak van het Corona virus begin 2020 heeft grote impact op de Nederlandse samenleving. De gevolgen van deze virusuitbraak heeft ook zijn invloed op de bedrijfsvoering en de exploitatie van het waterschap. Het waterschap heeft beheersmaatregelen getroffen om onder deze omstandigheden uitvoering te kunnen geven aan de primaire wettelijke taken. De belangrijkste onzekerheid voor het waterschap bestaat uit het effect van de Coronapandemie op de belastingopbrengsten en de daarmee samenhangende invorderingsopbrengsten. De financiële gevolgen van de Coronapandemie op de belastingopbrengsten zullen pas in 2021 in belangrijke mate inzichtelijk worden op basis van definitieve aanslagoplegging. Voor een toelichting op de mogelijke risico's wordt verwezen naar de paragraaf weerstandsvermogen.

Voor het jaarverslag 2020 zijn geen financiële risico ontstaan. In 2020 zijn 2 risico's afgerond; 'Dividenduitkering; en Cao-onderhandelingen'. Er zijn 13 benoemde risico's die overgaan naar 2021.

Financiën/Subsidies/Projectenboek

Het resultaat voor resultaatsbestemming komt uit op een positief exploitatieresultaat van € 6,35 miljoen. Het voordelig exploitatiesaldo is vooral ontstaan door incidentele baten als de vrijval van onbenutte subsidie inkomsten vanuit de verkenningsfase van dijkverbeterings-project Ravenstein Lith (€ 2,46 miljoen) en extra belastingopbrengsten (€ 1,77 miljoen).

De vrijval van onbenutte subsidie inkomsten vanuit de verkenningsfase van dijkverbeterings-project Ravenstein Lith wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserve waterveiligheid. Het vrijvallen van de inkomsten in de exploitatie en het toevoegen aan de bestemmingsreserve waterveiligheid vindt plaats volgens de systematiek van financiële wet- en regelgeving.

Analyse resultaat Jaarrekening 2020 (x 1 mln.€)		
Belastingopbrengsten:		
De belastingopbrengsten (over voorgaande jaren) zijn hoger	-1,77	V
Bestemmingsreserves mutaties:		
Overige mutaties bestemmingsreserves	-0,48	V
Vrijval subsidie:		
Vrijval van subsidiemiddelen van verkenningsfase	-2,46	V
HWBP dijkverbeteringsproject Ravenstein Lith		
Lasten:		
Minder kapitaallasten	-1,02	V
Hogere personeelslasten	0,72	N
Goederen en diensten en bijdragen aan derden (incl. energie; huren en verzekeringen)	1,10	N
Lagere deelnemersbijdrage BSOB	-0,57	V
Hogere kosten onderhoud rwzi en transportstelsel	0,59	N
Lagere bijdrage anti-afhaaksubsidie	-0,54	V
Vrijval onvoorziene kosten	-0,30	V
Totaal lagere lasten	-0,01	V
Baten:		
Lagere interne rentebaten	0,52	N
Hogere financiele baten; dividenduitkering	-0,24	V
Hogere vergoeding detachering personeel	-0,34	V
Hogere grondverkopen; overige goederen en opbrengst uit grond en water	-0,47	V
Lagere bijdrage diensten voor derden	0,09	N
Hogere bijdrage overheden (o.a. subsidies)	-1,96	V
Hogere bijdrage van overigen	-0,34	V
Lagere opbrengst invorderingskosten	0,52	N
Lagere opbrengsten geactiveerde uren	0,62	N
Totaal hogere baten	-1,61	V
Positief jaarrekening saldo 2020 (voor resultaatbestemming)	**-6,35**	**V**
V= voordeel N= nadeel		

Investeringen

In het jaarverslag 2020 is de realisatie van de investeringen weergegeven zoals deze in de begroting 2020 is opgenomen; de realisatie van de investeringsprojecten wordt afgezet tegen de bruto investeringen.

In 2020 is gestart met een andere manier van rapporteren over de realisatiegraad van de investeringen; de investeringen zijn geschoond van de post onvoorzien en het aanbestedingsvoordeel. Deze andere manier sluit aan bij de wijze waarop de kapitaallasten zijn doorberekend in de diverse programma's. Doordat de realisatie wordt vergeleken met de doorberekende kapitaallasten in de begroting wordt de vergelijking tussen de begrote investeringen en realisatie reëler weergegeven. Gebaseerd op de realisatiecijfers over 2020 laat onderstaand overzicht zien welke invloed dit heeft op de realisatiegraad van de investeringen.

Programma's	Aandeel in bruto-investering 2020 primair	Aandeel gecorrigeerde bruto investeringen	Realisatie 2020	Verschil	%
Veilig en Bewoonbaar Beheergebied	18.991	17.677	19.488	1.811	110%
Voldoende water en Robuust watersyst	14.015	13.067	6.932	-6.135	53%
Gezond en Natuurlijk water	8.536	7.967	5.421	-2.546	68%
Schoon water	17.998	16.753	17.625	872	105%
Organisatie van maatschappelijke meer	3.625	3.374	2.101	-1.273	62%
Totaal bruto	63.165	58.839	51.566	-7.272	88%

Deze nieuwe methodiek van rapporteren over de realisatiegraad van investeringen is niet toegepast op de realisatiecijfers die genoemd worden bij 'Probleemstelling" waarmee deze adviesnota start. Daar wordt vergeleken met de in de begroting opgenomen cijfers. De nieuwe methodiek zou leiden tot een hoger percentage van de realisatiegraad.

In onderstaande tabel wordt een nadere analyse gegeven van het gerealiseerde exploitatieresultaat ten opzichte van de Begroting en Bestuursverslag.

LASTEN (x € 1.000)	Begroting 2020	Begrotings-wijzigingen	Begroting 2020 na wijzigingen	Verwacht resultaat 2020 Bestuursverslag	Realisatie Jaarrekening (tov begroting)	Verklaring
Kapitaallasten	35.958		35.958	-950	-1.016	In de realisatie van de afschrijvingen zijn de effecten van jaarsfsluiting 2019 verwerkt. De lagere investeringsuitgaven in dat jaar resulteren in een lagere boekwaarde per 01-01-2020 met als gevolg dat de kapitaallasten lager uitvallen.
Personeelslasten	40.619		40.619	858	720	De salariskosten vallen hoger uit doordat de in 2019 afgesloten Cao voor 2020 niet in de begroting is verwerkt omdat het Cao-akkoord pas eind november 2019 definitief werd. Dit effect bedraagt € 600.000.
Goederen & diensten	49.112		49.112	1.261	812	Hogere uitgaven t.l.v. diverse onderhoudsbudgetten. Zo zijn er meer chemicalien bij zuiveringen verbruikt en is het onderhoud aan de watergangen duurder.
Bijdragen aan derden	9.677		9.677	-1.088	-203	Lagere kosten voor de bijdrage aan de BSOB en anti-afhaaksubsidie. Hier wordt de hogere bijdrage aan HWH verantwoord; de HWH teruggaven worden verantwoord bij de opbrengsten.
Onvoorzien	300		300	-100	-300	Onvoorzien is niet benut in 2020.
Toevoegingen reserves	3.398		3.398	0	-18	Diverse mutaties op reserves.
Totaal lasten	**139.064**		**139.064**	**-19**	**-5**	
Financiële Baten	445		445	0	-517	De bespaarde rente over de reserves vallen lager uit door een lagere interne rente.
Dividenden en bonusuitkeringen	630		630	235	235	De NWB heeft haar dividenduitkering hervat. De uitkering valt hoger uit dan begroot.
Personeelsbaten	650		650	105	341	De hogere baten worden veroorzaakt door de hogere detacheringsopbrengsten.
Goederen en diensten aan derden	2.030		2.030	90	385	De (incidentele) baten zijn hoger door grondverkopen.
Bijdrage van derden	2.314		2.314	0	4.231	Diverse bijdragen van overheden (o.a. subsidies) vallen hoger uit. De HWH teruggaaf is hier verantwoord en ook heeft de vrijval van de HWBP subsidie "Meanderende Maas"(€ 2,5 miljoen) hier plaatsgevonden.
Geactiveerde lasten	5.105		5.105	-787	-622	Minder uren zijn geactiveerd op investeringen waardoor de doorberekende exploitatieuren hoger uitvallen.
Interne verrekeningen/reserveringen	3.962		3.962	500	518	Dit betreft het aanwenden van de bestemmingsreserve baggeren en diverse mutaties op reserves.
Totaal overige baten	**15.137**		**15.137**	**143**	**4.571**	
Netto lasten	**123.927**		**123.927**	**-162**	**4.576**	
Waterschapsbelastingen	123.927		123.927	0	1.774	Hogere netto belastingopbrengsten 2020 door een verdere bestandsoptimalisatie van de BSOB. Het WOZ-areaal is aanzienlijk hoger en er wordt meer zuiveringsheffing ontvangen van bedrijven.
Saldo 2020	**0**		**0**	**162**	**6.350**	**Resultaat voor resultaatsbestemming**

Bijdrage duurzaam waterschap

De bijdrage aan duurzaamheid wordt in de Jaarverslaglegging 2020 beschreven. Vandaar dat wordt verwezen naar het Jaarverslag.

Uitvoering / vervolg
Na vaststelling worden de Jaarverslaglegging 2020 voor 15 juli 2021 aangeboden aan Gedeputeerde Staten.

Communicatie/Participatie
n.v.t.

Bijlagen
1. Jaarverslaglegging 2020;
2. Accountantsverslag inclusief Controleverklaring accountant;
3. Reactie namens DB op het accountantsverslag;
4. Controllersparagraaf;
5. Het Sociaaljaarverslag 2020.

Versiedatum
26 april 2021

Waterschap
Aa en Maas

Jaarverslag 2020

status	: Definitief
kenmerk	**:** Jaarverslag 2020
datum	**:**
opgesteld door	**:** Financiën
vastgesteld door	**:** Dagelijks bestuur, d.d. 26 april 2021
paraaf	**:**

KERNGEGEVENS

GEBIED		
Oppervlakte in hectare	161.000	
Aantal gemeenten	25	
Aantal bedrijven	18.466	
Aantal inwoners	771.730	

TAKEN			
Watersysteembeheer	110	km primaire waterkering
	198	km niet-primaire waterkering
	4.140	km watergangen/-lopen
	114	gemalen
Zuiveringsbeheer	7	rioolwaterzuiveringsinstallaties
	102	rioolgemalen
	400	km transportleiding
	1.190.390	capaciteit zuiveringen i.e.

	Begroting	Rekening
FINANCIEN		
Watersysteembeheer		
Aantal ingezetenen	307.100	312.105
Waarde gebouwd in miljarden	€ 108,8	€ 110,0
Aantal herleide ha ongebouwd	101.300	101.731
Aantal ha natuurterreinen	25.300	25.356
Aantal directe lozingen t.b.v watersysteemheffing	4.500	4.539
Netto kosten in miljoenen	€ 67,5	€ 63,4
Opbrengst heffingen in miljoenen (inclusief beschikking reserves)	€ 66,1	€ 66,8
Tarief ingezetenen	€ 61,50	€ 61,50
Tarief gebouwd in % van de WOZ-waarde	0,03554%	0,03554%
Tarief ongebouwd	€ 80,85	€ 80,85
Tarief natuurterreinen	€ 5,30	€ 5,30
Tarief verontreinigingsheffing	€ 49,08	€ 49,08
Bruto investeringen in miljoenen	€ 44,1	€ 33,2
Zuiveringsbeheer		
Aantal ve's	1.178.200	1.190.390
Netto kosten in miljoenen	€ 56,6	€ 56,1
Opbrengst heffingen in miljoenen (inclusief beschikking reserves)	€ 57,8	€ 58,9
Tarief zuiveringsheffing	€ 49,08	€ 49,08
Bruto investeringen in miljoenen	€ 19,1	€ 18,4

ORGANISATIE			
Bestuur		1	Dijkgraaf
		30	Leden algemeen bestuur
			waarvan 3 leden dagelijks bestuur
Totale organisatie	fte	464,97	466,90

INLEIDING 5

1 JAARVERSLAG 2020 10

Programmarealisatie 2020 10

1.1 Veilig en bewoonbaar beheergebied 12
1.1.1 Doelstellingen 12
1.1.2 Prestaties en activiteiten 12
1.1.3 Financieel 16

1.2 Voldoende water en robuust watersysteem 19
1.2.1 Doelstellingen 19
1.2.2 Prestaties en activiteiten 19
1.2.3 Financieel 24

1.3 Gezond en natuurlijk water 27
1.3.1 Doelstellingen 27
1.3.2 Prestaties en activiteiten 27
1.3.3 Financieel 31

1.4 Schoon water 34
1.4.1 Doelstellingen 34
1.4.2 Prestaties en activiteiten 35
1.4.3 Financieel 39

1.5 Leveren en organiseren van maatschappelijke meerwaarde 42
1.5.1 Prestaties en activiteiten 42
1.5.2 Financieel 48

1.6 De verplichte paragrafen volgens het Waterschapsbesluit 50
1.6.1 Ontwikkelingen in het vorig begrotingsjaar 50
1.6.2 Incidentele lasten en baten 52
1.6.3 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen 54
1.6.4 Waterschapsbelastingen 55
1.6.5 Weerstandsvermogen 55
1.6.6 Financiering 61
1.6.7 Verbonden partijen 65
1.6.8 Bedrijfsvoering 66
1.6.9 EMU-saldo 66
1.6.10 Investeringen 67

2 JAARREKENING 2020 70

2.1 Kostenverdeelstaat 72

2.2 Exploitatierekening naar kostendragers 73
2.2.1 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager Watersysteembeheer 73
2.2.2 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager Zuiveringsbeheer 80

2.3 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten 85

2.4 Balans voor resultaatbestemming 89
2.4.1 Grondslagen bij de balans en resultaatbepaling 91
2.4.2 Toelichting activa 93
2.4.3 Toelichting Passiva 99

2.4.4 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector 109

VOORSTEL EN BESLUIT 110

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT 113

BIJLAGE SISA VERANTWOORDING 116

BIJLAGE REALISATIE NAAR BELEIDSVELDEN 117

Veilig en Bewoonbaar Beheergebied 117

Voldoende Water en Robuust Watersysteem 118

Gezond en Natuurlijk Water 119

Schoon Water 120

BIJLAGE VERBONDEN PARTIJEN 121

VERKLARENDE WOORDENLIJST EN AFKORTINGEN 134

Inleiding

Voor u ligt het Jaarverslag 2020 van waterschap Aa en Maas. Deze bestaat uit het jaarverslag en de jaarrekening. Samen vormen zij de verantwoording van wat ons waterschap afgelopen jaar heeft gedaan en behaald, in woord, getal én beeld.

Wanneer we terugkijken op 2020, dan kunnen we niet om het woord 'corona' heen. Vanuit het niets dook het virus op en veroverde binnen enkele weken de wereld. Iedereen kreeg ermee te maken. Een effect voor waterschap Aa en Maas was dat onze organisatie anders is gaan werken. De financiële effecten bleven, in verhouding tot het begrotingstotaal, relatief beperkt.

Dit jaar gaat ook de boeken in als het derde jaar van droogte. Net als in de voorgaande jaren heeft de droogte tot waterproblemen geleid in Nederland en ook in ons beheergebied. De droogte heeft het waterschap op de kaart gezet en als organisatie raken wij beter op de droogte ingesteld. Het heeft laten zien dat het waterschap naast de beleidsmatige ontwikkelingen ook in staat is om innovatieve experimenten met het peilbeheer uit te voeren. Zo hebben we onder andere de aanvoer van Maaswater via de Sambeekse Uitwatering mogelijk gemaakt om maximaal in te zetten op wateraanvoer. Daarnaast is alles op alles gezet om water zoveel mogelijk vast te houden. We hebben hoge stuwstanden ingesteld, een aantal vistrappen afgesloten en we zijn gestart met het treffen van waterconserverende maatregelen, waaronder het plaatsen van rijplaatstuwen.

Ook hebben we aandacht voor schoon water. In het bestuursakkoord is de ambitie opgenomen om op drie zuiveringen een aanvullende zuivering te realiseren voor het verwijderen van medicijnresten. De voorbereiding hiervan is in gang gezet; voor rwzi Oijen is het uitvoeringsbesluit in 2021 genomen.

Verder bereidt het waterschap zich voor op de enorme dijkversterkingsopgave die voor ons ligt. De doelen (mijlpalen) van de waterveiligheids- en dijkverbeteringsprojecten langs de Maas voor 2020 zijn behaald. Meanderende Maas heeft de verkenningsfase afgerond met de vaststelling van het voorkeursalternatief.

Daarnaast werken we aan het verminderen van onze eigen voetafdruk. Voorbeelden hiervan zijn het verwerken van (extern) slib en het leveren van biogas. We hebben grote stappen gezet op weg naar energieneutraliteit. In 2020 zijn de eerste grondgebonden zonnepanelen geïnstalleerd op de terreinen van de zuiveringen van 's-Hertogenbosch, Vinkel en Dinther. De voorbereidingen voor de eerste waterkrachtcentrale zijn gereed.

Met al deze mooie ambities en resultaten is het waterschap erin geslaagd om ook 2020 positief af te sluiten. Vooral door een aantal incidentele baten komt het positieve resultaat uit op € 6,35 miljoen. Het genormaliseerde jaarrekeningresultaat bedraagt over 2020 € 3,89 miljoen.

Samenvatting jaarverslaggeving 2020
Met het jaarverslag legt het college van dijkgraaf en dagelijks bestuursleden verantwoording af aan het algemeen bestuur over de realisatie van de in de begroting opgenomen doelstellingen en maatregelen over het afgelopen jaar. Hieraan is de verantwoording van de kosten en opbrengsten en de financiële positie van het waterschap gekoppeld.

Van een aantal velden binnen het werk van het waterschap zijn interessante mijlpalen of onderwerpen te benoemen. Deze volgen hierna. Ten slotte volgt een beknopt overzicht van de totstandkoming van het financieel resultaat.

Invloed van de coronacrisis op investeringsprojecten
In 2020 hebben de inrichtingsprojecten invloed ondervonden van de coronacrisis en de daarbij geldende restricties. Het sluiten van basisscholen en kinderdagverblijven had een grote invloed op de inzetbaarheid van medewerkers. Dat merken we ook bij onze partners, waar men met dezelfde problemen kampte. We hebben flink gewerkt om de projecten zo goed mogelijk door te laten gaan. Zo zijn we direct gestart met het organiseren van online informatiebijeenkomsten, om de streek te blijven informeren. Ook hebben we veel digitaal overlegd. Gedurende het jaar merkten we wel dat online informeren een goed middel is, maar dat het lastig is om via de digitale weg ook daadwerkelijk tot samen schetsen of co-creatie te komen. Het winnen van vertrouwen en het creëren van draagvlak zijn juist zaken die we het liefst in direct contact doen. Ook grondverwerving is een proces dat juist aan de keukentafel het meeste tot zijn recht komt.

In 2020 hebben we veel van de geplande resultaten bereikt. Voor 2021 streven we dit ook na, al zijn de gevolgen van de voortdurende crisis en de daarbij behorende maatregelen steeds meer van invloed op onze planningen. Via de gebruikelijke wegen rapporteren we daarover.

Beoordeling, HWBP en HWBP-verkenning
De veiligheidsbeoordelingen van de primaire waterkering zijn voor diverse dijktrajecten uitgevoerd en het Rijk (ILT) is akkoord met deze beoordeling. Hiermee heeft waterschap Aa en Maas als een van de eerste dijkbeheerders in Nederland deze beoordeling geheel afgerond.
De doelen (mijlpalen) voor 2020 van de waterveiligheids- en dijkverbeteringsprojecten langs de Maas zijn behaald. Meanderende Maas heeft de verkenningsfase afgerond met de vaststelling van het voorkeursalternatief, de instemming met de bestuursovereenkomst, de vaststelling van de interprovinciale structuurvisie door Gelderland en Noord-Brabant en de afronding van de bijbehorende PlanMER.

Wegwerken baggerachterstand; vervangen krappe duikers en automatisering stuwen
Afgelopen jaar hebben we in totaal 227 kilometer waterloop gebaggerd in het kader van cyclisch groot onderhoud en het wegwerken van baggerachterstanden. Het wegwerken van de baggerachterstand is grotendeels volgens planning verlopen.

Onderhoud kunstwerken
In totaal hebben we 270 krappe duikers vervangen. Dit ondanks het feit dat we in het voorjaar terughoudend moesten zijn bij onze gesprekken met de eigenaren van deze duikers vanwege de coronacrisis. Het automatiseren van stuwen verloopt nagenoeg volgens planning. Dit jaar zijn 46 van de beoogde 51 stuwen geautomatiseerd, waardoor onze handelingssnelheid verbeterd is bij hevige buien en bij een slimmere verdeling van schaars water bij droogte.

Instandhouding watersysteem
Waterschap Aa en Maas versterkt de communicatie met zijn inwoners over het maaibeheer in het algemeen en over het maaitijdstip in het bijzonder. We lanceerden de Perceelwijzer-app voor boeren: actuele informatie over percelen in een handige app. Denk aan: informatie over onttrekkingsverboden, neerslagverwachtingen en waterstanden.

Het maaien van 2450 kilometer aan waterlopen is grotendeels volgens planning verlopen. Van 350 kilometer sloten hebben we de begroeiing van de waterbodem al vóór 1 juni gemaaid. Dit heeft te maken met de hoge temperaturen in april en mei, waardoor de begroeiing sneller op gang kwam. In het najaar hebben we een klein deel van de waterlopen wat later gemaaid in verband met een lage waterstand.

Gezond en natuurlijk watersysteem
In 2020 is bij het werken aan een gezond en natuurlijk watersysteem 7 km beekherstel, 7,1 km ecologische verbindingszone, 11,9 km natuurvriendelijke oevers en 6 vispassages gerealiseerd. Daarmee hebben we weer een stapje gezet richting een watersysteem dat voldoet aan de eisen van de Kaderrichtlijn Water.

Thema verbeteren effluentkwaliteit
De zuiveringen worden één voor één verder geoptimaliseerd om de effluentkwaliteit te verbeteren ten aanzien van nutriënten. Voor Oijen is het ontwerp gereed – in combinatie met de renovatie – en wordt een uitvoeringskrediet aangevraagd. Intussen is ook één voorbereidingskrediet aangevraagd voor de aanvullende zuivering voor nutriënten (en medicijnresten) op de rwzi Dinther. Voor de rwzi Vinkel hebben we een pilot voorbereid voor de verwijdering van fosfor en medicijnresten.

Duurzaamheid en energieneutraliteit
Het landelijke klimaatakkoord stuurt op het terugdringen van broeikasgasemissies. Waterschap Aa en Maas is in 2020 gestart met het in kaart brengen van zijn grondstofstromen op basis van CO_2-equivalenten. We hebben onderzoek gedaan naar het terugdringen van lachgas emissies (N_2O) uit de zuiveringen.

We hebben de ambitie om als waterschap energieneutraal te worden. In 2020 zijn de eerste grondgebonden zonnepanelen geïnstalleerd op de terreinen van de zuivering van ’s-Hertogenbosch. Verder zijn er zonnepanelen geïnstalleerd op de daken van onze districtskantoren, gemaal Gewande en de kantoren van de zuiveringen in ’s-Hertogenbosch, Dinther, Aarle-Rixtel, Asten; Land van Cuijk en is Vinkel aanbesteed.

Een eerste waterkrachtcentrale wordt begin 2021 gerealiseerd als pilot. In 2020 hebben we ook de mogelijkheden van zon en wind op onze landelijk gelegen assets verkend. Daarnaast verkenden we het potentieel van aquathermie voor eigen gebruik.

Financieel resultaat 2020
Het exploitatieresultaat voor bestemming in de jaarrekening 2020 betreft € 6,35 miljoen positief. Het voordelig exploitatiesaldo is vooral ontstaan door incidentele baten als de vrijval van onbenutte subsidie inkomsten vanuit de verkenningsfase van dijkverbeteringsproject Ravenstein Lith (€ 2,46 miljoen) en extra belastingopbrengsten (€ 1,77 miljoen). Daarnaast zijn de exploitatielasten wat lager uitgevallen en de baten hoger. Het genormaliseerde jaarrekeningresultaat bedraagt 3,89 miljoen positief en dit is afgerond 3,2% van de exploitatie (netto lasten € 119,7 miljoen).

Hieronder geven we in het kort aan hoe dit positieve resultaat tot stand is gekomen.

Analyse resultaat Jaarrekening 2020 (x 1 mln.€)		
Begrotingssaldo	0,00	
Jaarrekening werkelijk	-6,35	
Saldo voordelig t.o.v. begroting voor resultaatbestemming	**6,35**	**V**
Hogere belastingopbrengsten	-1,77	V
Bestemmingsreserves mutaties	-0,48	V
Vrijval subsidie verkenningsfase dijkverbeteringsproject Ravenstein Lith	-2,46	V
Lagere uitgaven lasten	-0,01	V
Hogere ontvangsten baten	-1,61	V
Positief jaarrekening saldo 2020 (voor resultaatbestemming)	**-6,35**	V
V= voordeel N= nadeel		

Analyse resultaat Jaarrekening 2020 (x 1 mln.€)		
Belastingopbrengsten:		
De belastingopbrengsten (over voorgaande jaren) zijn hoger	-1,77	V
Bestemmingsreserves mutaties:		
Overige mutaties bestemmingsreserves	-0,48	V
Vrijval subsidie:		
Vrijval van subsidiemiddelen van verkenningsfase	-2,46	V
HWBP dijkverbeteringsproject Ravenstein Lith		
Lasten:		
Minder kapitaallasten	-1,02	V
Hogere personeelslasten	0,72	N
Goederen en diensten en bijdragen aan derden (incl. energie; huren en verzekeringen)	1,10	N
Lagere deelnemersbijdrage BSOB	-0,57	V
Hogere kosten onderhoud rwzi en transportstelsel	0,59	N
Lagere bijdrage anti-afhaaksubsidie	-0,54	V
Vrijval onvoorziene kosten	-0,30	V
Totaal lagere lasten	-0,01	V
Baten:		
Lagere interne rentebaten	0,52	N
Hogere financiele baten; dividenduitkering	-0,24	V
Hogere vergoeding detachering personeel	-0,34	V
Hogere grondverkopen; overige goederen en opbrengst uit grond en water	-0,47	V
Lagere bijdrage diensten voor derden	0,09	N
Hogere bijdrage overheden (o.a. subsidies)	-1,96	V
Hogere bijdrage van overigen	-0,34	V
Lagere opbrengst invorderingskosten	0,52	N
Lagere opbrengsten geactiveerde uren	0,62	N
Totaal hogere baten	-1,61	V
Positief jaarrekening saldo 2020 (voor resultaatbestemming)	**-6,35**	**V**
V= voordeel N= nadeel		

Voorstellen binnen deze jaarrekening

In het Voorstel en Besluit binnen deze jaarrekening wordt in het kader van de resultaatbestemming voorgesteld, conform het Besluit van het algemeen bestuur d.d. 26 februari 2021, voor het nog

onbenutte deel van de HWBP-subsidie en bijdragen van partners voor de verkenningsfase van Meanderende Maas een bestemmingsreserve Waterveiligheid te vormen.

Leeswijzer

Door het afronden van getallen komt de optelling daarvan soms niet overeen met het gepresenteerde totaal.
Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben en zijn in de jaarrekening verwerkt tot 23 maart 2021.

Daar waar sprake is van investeringen, zijn deze in te delen in drie categorieën:

A-investeringen: Kredieten zijn volledig geautoriseerd (via een investeringsbesluit) door het algemeen bestuur.

B1-investeringen: De vervangingsinvesteringen, inclusief bijbehorende afspraken en kaders. Voor een aantal B1-investeringen geldt dat via de programmabegroting het algemeen bestuur goedkeuring wordt gevraagd voor autorisatie door het dagelijks bestuur van deze investeringen voor Watersysteembeheer, Zuiveringsbeheer en de Algemene dienst. De hiervoor gehanteerde richtlijnen zijn:

- Watersysteembeheer: maximaal € 3 miljoen per jaar en € 350.000 per project.
- Zuiveringsbeheer: maximaal € 10 miljoen per jaar en € 1 miljoen per project.

Voor de overige B1-investeringen zal via een investeringsbesluit goedkeuring gevraagd worden aan het algemeen bestuur.

B2-investeringen: Het uitvoeringsdeel behorende bij een al toegekend A-krediet. Er is een besluit genomen over de start van het project. Er is echter maar een deel van het krediet toegekend. Over het toekennen van het uitvoeringsdeel moet het algemeen bestuur nog een besluit nemen.

C-investeringen: Een door het algemeen bestuur toe te kennen krediet. Er is nog geen besluit genomen over de start van het project of toekenning van het krediet.

In de Functionele Commissies zal het jaarverslag integraal aan de orde gesteld worden. Daarbij geldt dat in de Commissie AFZ alle hoofdstukken behandeld worden en in de Commissies EB en WB enkele hoofdstukken, conform onderstaande tabel.

Tabel 1: Leeswijzer

Document	Hoofd-stuk	Omschrijving	Pagina	Cie AFZ	Cie EB	Cie WB
Waterschapsblad / voorstel				X	X	X
Jaarverslag 2020	alle	Jaarverslag 2020		X		
	1.1	Veilig en bewoonbaar beheergebied	12-18			X
	1.2	Voldoende water en robuust watersysteem	19-26			X
	1.3	Gezond en natuurlijk water	27-33		X	X
	1.4	Schoon water	34-41		X	
	1.5	Leveren en organiseren van maatschappelijke meerwaarde	42-49		X	X
	1.6	De paragrafen	50-69		X	X
	2.1	Kostenverdeelstaat	72		X	X
	2.2.1	Exploitatierekening naar kostendrager WSB	73-79			X
	2.2.2	Exploitatierekening naar kostendragers ZB	80-84		X	
		Voorstel en besluit	110-112		X	X
Accountantsverslag				X	X	X
Reactie DB op accountantsverslag				X	X	X
Controllersparagraaf				X	X	X

1 Jaarverslag 2020

Het hoofdstuk Jaarverslag 2020 is opgebouwd conform het Waterschapsbesluit en begint met een overzicht van de programma's naar de kostendragers Watersysteembeheer en Zuiveringsbeheer. Vervolgens lichten we per programma de realisatie toe ten opzichte van de Programmabegroting 2020, voor zowel de output als de input. Het laatste deel van het hoofdstuk bevat de toelichting op de verplichte paragrafen.

Programmarealisatie 2020

Exploitatie
Per programma zijn de gemaakte kosten toe te delen aan de taken/kostendragers van het waterschap. Voor Watersysteembeheer betreft dit per programma onder andere:

- Veilig en bewoonbaar beheergebied: de keringswerkzaamheden, voorkomen van wateroverlast en oplossen van knelpunten in het stedelijk gebied.
- Voldoende water en robuust watersysteem: het aanleggen en onderhouden van de waterlopen, het onderhouden van de kunstwerken, cyclisch groot onderhoud en verdrogingsbestrijding.
- Gezond en natuurlijk water: de kwaliteitsmaatregelen voor het oppervlaktewater, het aanleggen en onderhouden van evz's, natuurvriendelijke oevers, vispassages, beekmondingen, het uitvoeren beekherstel, en recreatie.

Voor de taak/kostendrager Zuiveringsbeheer geldt: binnen het programma Schoon water worden alle zuiveringsactiviteiten verantwoord van het transporteren en zuiveren van afvalwater en het verwerken van het zuiveringsslib.

De gerealiseerde input voor het (sub)programma Leveren en organiseren van maatschappelijke meerwaarde is verwerkt in de vier hoofdprogramma's. Onder de dekkingsmiddelen zijn de belastingopbrengsten 2020 en het begrotingsresultaat verantwoord.

Voor 2020 ziet de totale realisatie per programma er als volgt uit:

*Tabel 2: Programma's naar taken/kostendragers (bedrag * € 1.000)*

Programma	Totaal Begroting 2020	Begrotings-wijziging	Totaal Begroting 2020 incl. wijziging	Realisatie Water-systeem-beheer	Realisatie Zuiverings-beheer	Totaal Realisatie 2020	Verschil v=voordeel, n=nadeel	
Veilig en bewoonbaar beheergebied	13.220		13.220	12.094		12.094	V	1.126
Voldoende water en robuust watersysteem	45.528		45.528	42.875		42.875	V	2.653
Gezond en natuurlijk water	8.750		8.750	8.397		8.397	V	353
Schoon water	56.565		56.565		56.121	56.121	V	444
Dekkingsmiddelen	-124.064		-124.064	-68.211	-57.626	-125.837	V	1.774
Eindtotaal	**0**	**0**	**0**	**-4.845**	**-1.505**	**-6.350**	**V**	**6.350**

De realisatie per programma verdeeld naar beleidsvelden wordt in de bijlagen weergegeven.

*Grafiek 1: Programmarealisatie 2020 (bedrag * € 1.000)*

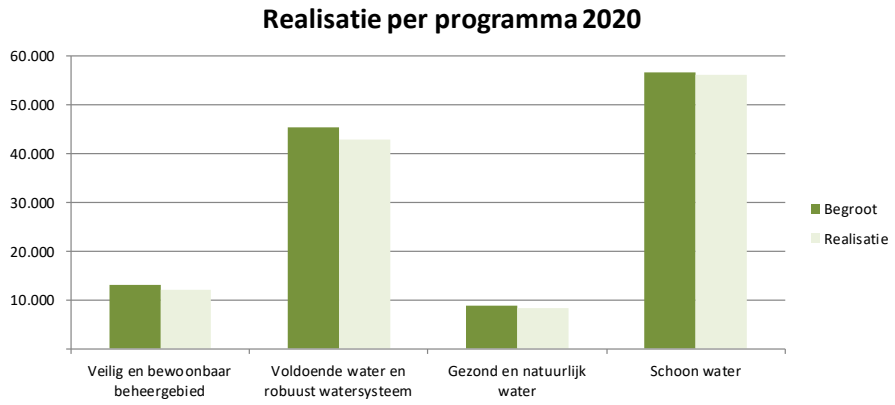

Investeringen

De realisatie van de bruto investeringen 2020 ten opzichte van de begroting wordt in onderstaande tabel weergegeven.

*Tabel 3: Bruto investeringen naar programma (bedrag * € 1.000)*

Totaal bruto investering programma's	Begroot	Realisatie	Verschil v=voordeel, n=nadeel	
Veilig en bewoonbaar beheergebied	18.991	19.488	N	-497
Voldoende water en robuust watersysteem	14.015	6.932	V	7.083
Gezond en natuurlijk water	8.536	5.421	V	3.115
Schoon water	17.998	17.625	V	373
Organisatie van maatschappelijke meerwaarde	3.625	2.101	V	1.524
TOTAAL*	**63.165**	**51.566**	**V**	**11.599**

*Binnen de programma's zijn de investeringen/mutaties ten laste van de grondbank niet meenomen. Per saldo resulteert dit in lagere uitgaven van € 4,9 miljoen. In de uitsplitsing van de uitgaven naar de taken en de staatjes van de balans (mva) wordt wel rekening gehouden met de boekingen ten laste van de grondbank.

*Grafiek 2: Programmarealisatie 2020 (bedrag * € 1.000)*

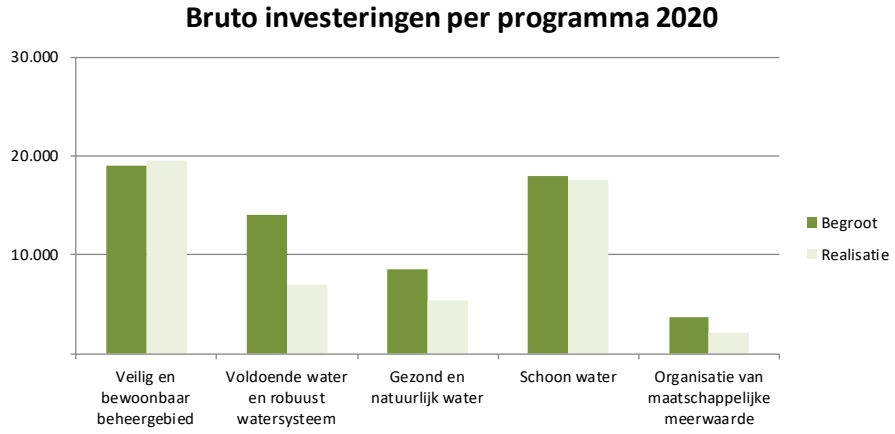

In § 1.1 tot en met § 1.5 wordt de realisatie per programma nader toegelicht.

1.1 Veilig en bewoonbaar beheergebied

Dit programma gaat in op de bescherming tegen hoog water op de Maas en het voorkomen van wateroverlast vanuit het regionale watersysteem. Ook de afhandeling van calamiteiten die zijn gerelateerd aan het watersysteem valt hieronder.

1.1.1 Doelstellingen

De maatschappelijke doelstellingen voor veilig en bewoonbaar zijn:

- Voor bewoners en bedrijven is de veiligheid tegen overstromingen door de Maas optimaal.
- Inwoners en bedrijven zijn voldoende beschermd tegen wateroverlast uit het regionale systeem.

Concreet vertaalt zich dit naar een opgave om ervoor te zorgen dat:

- primaire waterkeringen in 2050 aan de (nieuwe) normen voldoen;
- regionale keringen, inclusief kunstwerken, aan de normen uit de Verordening water voldoen (een datum hiervoor wordt nog samen met de provincie vastgesteld);
- het regionale watersysteem in 2021 voldoet aan de normen voor wateroverlast uit de Verordening water.

1.1.2 Prestaties en activiteiten

Onderstaande tabel geeft voor het programma Veilig en bewoonbaar beheergebied weer welke prestaties voor 2020 opgenomen zijn in de programmabegroting, wat er tot nu toe is gerealiseerd en wat de prognose voor het eind van het jaar bij het Bestuursverslag tot en met juni 2020 was.

Tabel 4: Overzicht begrote en gerealiseerde prestaties en activiteiten

Prestaties/Activiteiten	PJB	Eenheid	Meerjaren-begroting	Begroting 2020	Prognose Burap 2020	Realisatie 2020	T.o.v. Begroting 2020
Beoordeling primaire keringen		km	110	39	36,97	36,97	
Verbeteren regionale keringen	32	km	3	-	-	-	
Voorkomen wateroverlast		ha	420	208,5	62,4	59,5	
Oplossen knelpunten stedelijk gebied:		aantal		1	1	2	

Kaart 1: Grafische weergave van activiteiten die vallen binnen het programma Veilig en bewoonbaar beheergebied

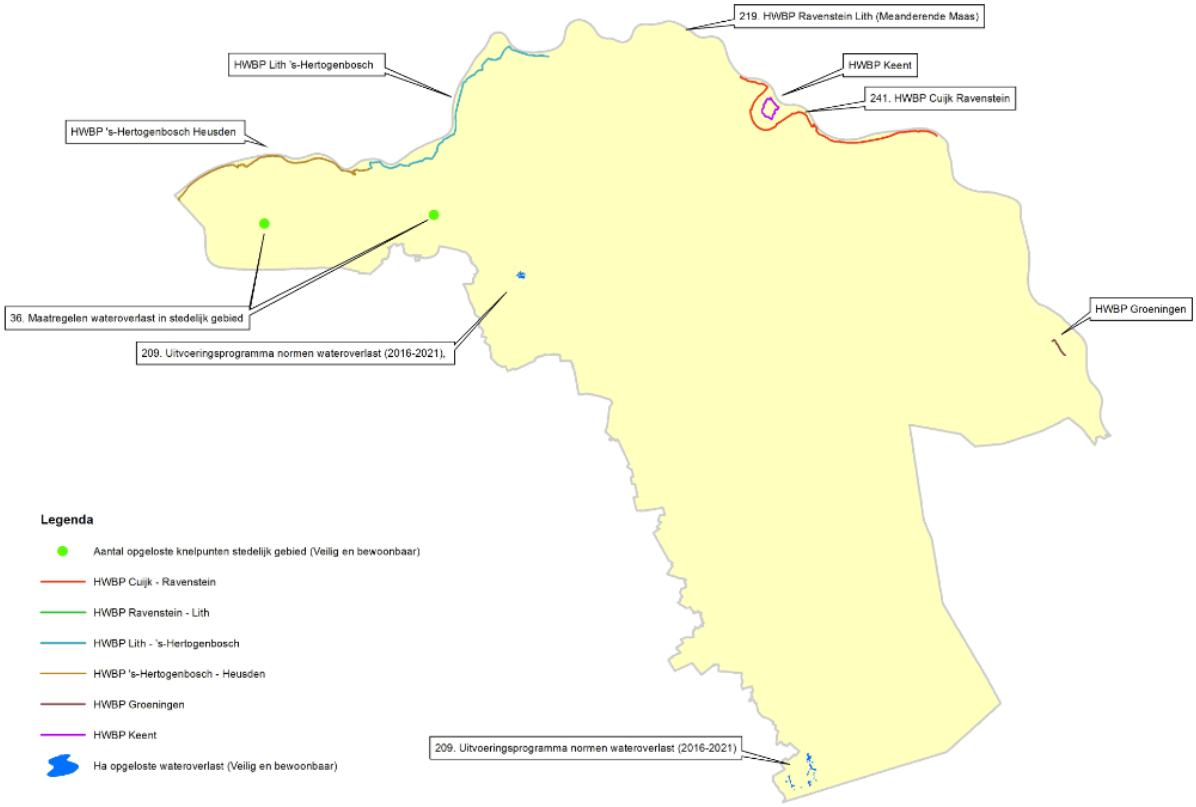

- De veiligheidsbeoordelingen van de primaire waterkering zijn uitgevoerd voor dijktraject 36-4 Lith-'s-Hertogenbosch, 36-5 's-Hertogenbosch-Heusden, 36a-1 Keent (ringdijk) en 58-1 Groeningen. Het Rijk (ILT) is akkoord met deze beoordeling. Hiermee heeft waterschap Aa en Maas als een van de eerste dijkbeheerders in Nederland deze beoordeling geheel afgerond. Op basis van de beoordeling voldoen onze dijktrajecten niet aan de gestelde norm voor het jaar 2050. Momenteel is de waterveiligheid wel geborgd.
- In 2020 zijn 4 van de 12 afgekeurde kunstwerken in de regionale keringen versterkt. De overige 8 zitten ook in de versterkingsaanpak.
- In het kader van het Tweede Uitvoeringsprogramma wateroverlast zijn 59,5 hectare én twee punten van de Stedelijke Wateropgave (SWO) gerealiseerd. De opgave uit het programma kent diverse verschuivingen. Op diverse knelpuntlocaties is de situatie zo veranderd ten opzichte van de toetsing uit 2013 dat er geen sprake meer is van een knelpunt. Dit zal bij de afronding van het programma worden gerapporteerd.

Tabel 5: Verkenningen en beleid voor 2020

Verkenningen en beleid voor 2020			
Verkenning Meanderende Maas, voorkeursalternatief vaststellen en start planuitwerking	Vaststellen		
Verkenning Cuijk-Ravenstein	Opstellen		
Invulling activiteiten 'Weer, een uitdaging'	Uitvoeren		
3e Uitvoeringsprogramma normen wateroverlast	Vaststellen		

- De doelen (mijlpalen) voor 2020 van de waterveiligheids- en dijkverbeteringsprojecten langs de Maas zijn behaald. Meanderende Maas heeft de verkenningsfase afgerond met de vaststelling van het voorkeursalternatief, de instemming met de bestuursovereenkomst, de vaststelling van de interprovinciale structuurvisie door Gelderland en Noord-Brabant en de afronding van de bijbehorende PlanMER. Het besluit over de start van de planuitwerkingsfase is genomen, waarbij ook de benodigde (financiële) middelen zijn toegekend. Voortschrijdend inzicht in de tijd die nodig is voor een planfaseovergang, leidt ertoe dat de start van de realisatie nu in 2023 gepland

staat. Het voorkeursalternatief is op onderdelen nader uitgewerkt en er is een voorlopig ontwerp voor de dijk gemaakt. Ook is het aanbestedingstraject gestart en loopt de selectie van de aannemer.

- Het algemeen bestuur heeft een investeringskrediet toegekend aan het project Cuijk-Ravenstein. Ook heeft het HWBP een subsidiebeschikking toegekend. Daaropvolgend hebben de projectpartners een intentieovereenkomst ondertekend: de provincie, de gemeenten Cuijk, Grave, Landerd en Oss, Rijkswaterstaat en waterschap Aa en Maas zelf. Lokaal zijn acht informatieavonden gehouden en is gestart met werkateliers per deelgebied met de vertegenwoordigers van dorpsraden, maatschappelijke organisaties en bewoners.
- Op initiatief van gemeenten en werkregio's voert het waterschap stresstesten uit in het kader van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA). Het accent van het werk in de werkregio's ligt op de bebouwde omgeving en overgangszones. Gewenste maatregelen die uit de stresstesten kunnen voortkomen, komen vanaf 2021 in aanmerking voor de Impulsregeling DPRA. In de werkregio Land van Cuijk en de werkregio Meierij zijn al voorstellen ontwikkeld.
- Na de derde toetsing van 2019 is in 2020 het Derde Uitvoeringsprogramma Wateroverlast opgeleverd. Daarbij is zo veel mogelijk gezocht naar een combinatie met andere uitvoeringsprojecten. In september 2020 is dit derde programma gepresenteerd aan de commissie Watersysteembeheer. De uitvoering is opgestart. De ambitie is om in 2024 de opgave te hebben afgerond.
- Na de toetsing van 2019 voor het hele beheergebied is voor de regio 's-Hertogenbosch een nadere toetsing uitgevoerd (HoWaBo), samen met waterschap De Dommel. Daar is een grote opgave uit naar voren gekomen. In 2020 zijn de resultaten met de gebiedspartners gedeeld om hen te betrekken bij de mogelijke oplossingen. Het proces om tot oplossingen te komen is opgestart en zal naar verwachting geruime tijd vergen. Vanwege de relatie met de Maas is HoWaBo ingebracht als mogelijke pilot bij het Integraal Rivier Management, een programma van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Daar is positief op gereageerd en het voorstel is gehonoreerd. Naast de cofinanciering is HoWaBo hierdoor (verder) onder de aandacht van het Rijk gebracht.

Beleidsmatige ontwikkelingen

HWBP-programma en afdeling Waterveiligheid

- De nieuwe normen voor waterveiligheid van de primaire keringen zijn sinds 2017 van kracht. Daarmee is een nieuwe periode gestart waarin een grote dijkverbeteringsopgave voor de Maasdijk centraal staat. Deze zal naar verwachting twee decennia duren en voor het beheergebied van waterschap Aa en Maas een investering van zo'n € 800 miljoen vragen. Met het verder op orde brengen van de bemensing van de nieuwe afdeling Waterveiligheid zijn in 2020 flinke stappen gezet.
- Naar aanleiding van het Rekenkameronderzoek naar de governance van het project Meanderende Maas is een dashboard Waterveiligheid ontwikkeld. Hiermee nemen we het bestuur ook tussentijds al mee in de voortgang van het HWBP-programma en de bijbehorende projecten. Hierbij wordt ingegaan op de financiële voortgang en de bijbehorende risico's, techniek, planning en omgeving, en een overzicht van genomen en te nemen bestuurlijke besluiten.
- Waterschap Aa en Maas heeft een actieve meedenkende rol vervuld in de voorbereiding van het besluit van de minister over de status van de gebieden achter de Limburgse keringen. Een Maassysteem met een goede waterbergende werking bij hoogwater, vooral in het Lob van Gennep, leidt namelijk tot lagere maatgevende Maaswaterstanden langs het beheergebied.
- Begin februari vond de aftrap plaats van het programma Integraal Riviermanagement (IRM). Hierin werken het Rijk en de partners van het Deltaprogramma Rivieren/Maas, waaronder

waterschap Aa en Maas, samen aan de ontwikkeling van een beleidskader. Dit project heeft door de coronamaatregelen een halfjaar vertraging opgelopen. Voor de Maas is een Beeld op de Rivier opgesteld. Dit is een inventarisatie van rivierkarakteristieken, functies, opgaven, kansen, ambities en dilemma's als bouwsteen voor de ontwikkeling van maatregelenpakketten. Vooruitlopend op de vaststelling van IRM als een programma onder de Omgevingswet (medio 2022) is in november 2020 in het BO MIRT een besluit genomen over negen IRM-pilots, waarvan zes pilots langs de Maas. Langs de bedijkte Maas betreft dit de Verkenning Alem (trekker is gemeente Maasdriel en firma Dekker), het doorlaatbaar maken van het Gelderse landhoofd van de Maasbrug bij de verbreding van de A2 (trekker is Rijkswaterstaat) en de onderzoeks-pilot HoWaBo over de samenhang tussen het regionale watersysteem en het hoofdsysteem (trekker is waterschap Aa en Maas).

- Waterschap Aa en Maas heeft via een externe deskundige veel kennis over graverij door dieren (vooral bevers) binnengehaald en gedeeld. Op grond daarvan worden nu acties uitgezet, zoals een gebiedsanalyse, en wordt input geleverd voor dijkversterking. Daarnaast is samen met de STOWA en de Unie van Waterschappen kennis gedeeld in landelijke bijeenkomsten. Parallel daaraan wordt gewerkt aan een landelijk kenniscentrum Bever (STOWA, Unie van Waterschappen, ProRail, Rijkswaterstaat en IPO).
- In het kader van de zorgplicht (PDCA-cyclus) voor de primaire keringen heeft een halfjaarlijkse evaluatie plaatsgevonden van alle processen en is succesvol gestart met peerreviews met waterschap Brabantse Delta, waterschap Limburg en Rijkswaterstaat Zuid-Nederland.
- Voor de kunstwerken in de primaire en regionale keringen is begonnen met een risico-inventarisatie en evaluatie. Het doel hiervan is het verhogen van de veiligheid van medewerkers en burgers rondom het kunstwerk.
- Naar aanleiding van de in 2019 afgeronde toetsing van de regionale keringen is op drie locaties een verbetertraject voor de grasbekleding opgestart. Daarbij wordt gekeken hoe de kering bij De Brand verbeterd kan worden. Verder is een inventarisatie gestart om in meer detail te kijken welke bomen risicovol zijn voor de regionale waterkering en welke niet. Voor leidingen die in de toetsing zijn afgekeurd, is in het najaar een risico-inventarisatie uitgevoerd.
- Activiteiten in het kader van de calamiteitenbestrijding zijn deels vertraagd vanwege beperkte capaciteit en corona. Begin 2020 is wel de samenwerking in geval van hoogwater met de districten Hertogswetering en Raam versterkt via werksessies. Ook zijn stappen gezet om kennis uit de beoordeling van de primaire keringen te vertalen naar een systematiek die actuele inzichten kan geven over de sterkte van de keringen. Eind 2020 hebben we een nieuwe groep (burger)dijkwachten opgeleid. De trainingen en oefeningen daarvoor vonden online plaats. Fysieke oefeningen worden gepland in 2021.
- Het informatieplan waterkeringen is opgesteld en er is gestart met concrete activiteiten, waaronder:
  - het aanvullen van datasets die niet compleet of verouderd waren in het kader van de zorgplicht;
  - het implementeren van een project-informatiesysteem voor de HWBP-projecten;
  - het omzetten van gegevens in een formaat dat voor de Omgevingswet noodzakelijk is.

  Daarnaast is aansluiting gezocht bij landelijke initiatieven van andere waterschappen en Het Waterschapshuis, die zijn gericht op de verbetering van informatiemanagement.

Wateroverlast en Weer, een uitdaging

- Eind 2020 zijn alle bestaande calamiteitenbestrijdingsplannen geactualiseerd en samengevoegd tot een calamiteitenbestrijdingsplan waarin per hoofdstuk de verschillende calamiteittypen beschreven zijn. Alle informatie staat hiermee eenvoudig en eenduidig in één plan, wat een gecoördineerde aanpak van verschillende calamiteittypen eenvoudiger maakt.
- Het Beslissing Ondersteunend Systeem (BOS) is in 2020 tot tevredenheid van de Brabantse waterschappen en Rijkswaterstaat opgeleverd. In een gezamenlijke sessie met hydrologen en

adviseurs van de Brabantse en Limburgse waterschappen en Rijkswaterstaat is aan de verdere implementatie van het BOS gewerkt binnen een calamiteit op het gebied van wateroverlast.
- Vanwege de coronacrisis hebben we nog geen werk gemaakt van de verkenning of inwoners het waterschap als waterwacht willen ondersteunen bij wateroverlast of droogte.

Veilig en bewoonbaar bebouwd gebied
- In het kader van het Tweede Uitvoeringsprogramma Wateroverlast zijn maatregelen getroffen om op twee locaties in bebouwd gebied (Ei van Drunen en Hintham) aan de normen voor wateroverlast te voldoen.
- Zoals eerder aangegeven, zijn we een proces gestart waarin we bepalen wat er nodig is om ’s-Hertogenbosch voldoende te blijven beschermen tegen wateroverlast.

1.1.3 Financieel

Exploitatie

Tabel 6: Saldo lasten en baten

INPUT-VERANTWOORDING VEILIG EN BEWOONBAAR BEHEERGEBIED *(bedragen * € 1.000)*							
Omschrijving	**Primaire Begroting 2020**	**Begrotings-wijziging**	**Begroting 2020 incl. wijziging**	**Realisatie 2020**	**Realisatie %**	**Verschil v=voordeel, n=nadeel**	
Totaal lasten	13.820		13.820	15.199	110%	N	1.378
Totaal baten	544		544	3.069	564%	V	2.525
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	**13.276**		**13.276**	**12.129**	**91%**	**V**	**1.147**
Totaal beschikking bestemmingsreserves	56		56	35	63%	N	21
Netto lasten	**13.220**		**13.220**	**12.094**	**91%**	**V**	**1.126**

Belangrijkste onderwerpen binnen de lasten en baten
Binnen dit programma vallen de baten en de lasten hoger uit. Per saldo zorgen de hogere baten voor een voordelig nettolasten-resultaat van € 1.126.000 (een realisatiegraad van 91%).

De hogere baten (€ 2.525.000) bestaan voor een substantieel deel uit het overschot aan onbenutte inkomsten (€ 2.464.000) vanuit de verkenningsfase van het dijkverbeteringsproject Ravenstein Lith (Meanderende Maas). Dit bedrag vormt de basis voor de nog te vormen bestemmingsreserve Waterveiligheid.
Daarnaast worden de hogere baten vooral veroorzaakt door de hogere dividenduitkering van de NWB.
Voor een toelichting op de baten, en de verdeling van de baten over de overige programma's binnen Watersysteembeheer, wordt verwezen naar § 2.2.1 Toelichting op de kostenverdeelstaat naar kostendrager Watersysteembeheer.

De personeelslasten vallen vooral hoger dan begroot (€ 1.406.000) en veroorzaakt mede het nadelig resultaat van 1.378.000 van dit programma. De toelichting hiervan is als volgt:
- Een deel van de hogere personeelslasten is toe te schrijven aan de per 1 januari 2020 gestarte en in te richten afdeling Waterveiligheid. Vanuit andere afdelingen zijn verschillende functionarissen overgekomen, maar het (verder) bemensen van deze afdeling gedurende het jaar leidt tot hogere personeelslasten. De totale omvang van de afdeling was bij het indienen van de begroting niet volledig in beeld. Weliswaar worden alle HWBP-project gerelateerde uren ten laste gebracht van de investeringen (activeren van uren), de overige uren komen ten laste van de exploitatie.
- De salarissen zijn hoger uitgevallen doordat het effect (loonstijging van 0,5% en hogere sociale premies) van de in november 2019 overeengekomen cao niet meer kon worden meegenomen in de begroting van 2020.

- De actualisatie van het te reserveren bedrag voor het saldo verlofuren en de plus- en min-uren per balansdatum valt hoger uit.

Per saldo kennen de goederen en diensten en bijdragen aan derden een hogere besteding (€ 108.000). Dit betreft vooral het onderhoud aan de primaire en regionale waterkeringen en de calamiteitenbestrijding. Deze hogere lasten worden enigszins gecompenseerd door de lagere onderhoudskosten op de overige waterkeringen.
De doorberekende kosten voor ondersteuning (kosten in het kader van informatiebeleid en automatisering, Geografisch Informatie Systeem (GIS), huisvesting, overhead en de uitgaven op de ondersteunende producten) zijn hoger uitgevallen (€ 114.000). Reden hiervoor is dat door de nieuwe afdeling Waterveiligheid een verschuiving plaatsvindt van een deel van deze kosten vanuit het programma Voldoende water en robuust watersysteem naar dit programma.

De kapitaallasten vallen lager uit (€ 202.000). De boekwaarde per 1 januari 2020 is lager doordat de investeringen in het vorig boekjaar een lagere realisatiegraad kennen. Hierdoor ontstaan lagere rente- en afschrijvingslasten.

Kosten die worden gemaakt in het kader van het Persoonsgebonden budget (PBB) worden gedekt vanuit de bestemmingsreserve PBB. De onttrekking valt (€ 21.000) lager uit dan begroot. Zie hiervoor § 1.6.3.

Investeringen

Onderstaande grafiek vergelijkt de gerealiseerde bruto-investeringen met de Begroting 2020.

Grafiek 3: Bruto investeringsuitgaven

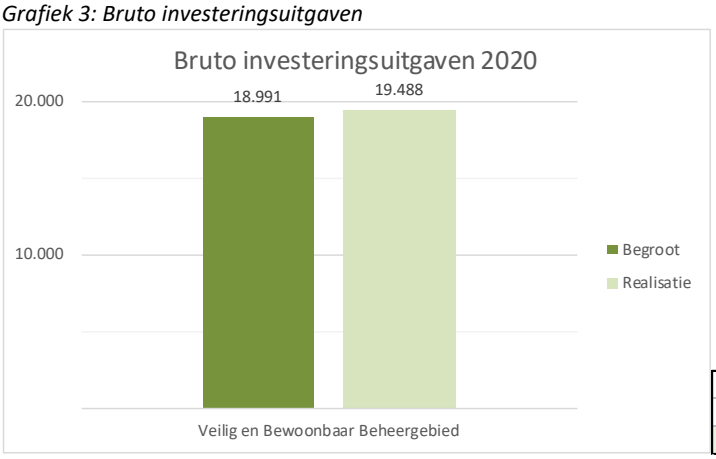

Realisatie	19.488
Begroting	18.991
% Realisatie t.o.v. begroting	103%

Een overzicht van de stand van zaken van de investeringen is opgenomen in § 1.6.10.

Binnen dit programma is sprake van een overschrijding (3%) van het begrote volume. Samen met de jaarlijkse bijdrage aan het HWBP Deltaprogramma nemen de twee dijkverbeteringsprojecten (de trajecten Ravenstein Lith en Cuijk Ravenstein) het overgrote deel (81%) van de behaalde realisatie voor hun rekening. Daarnaast zorgen de projecten waarin de stuwen worden geautomatiseerd, wateroverlast wordt tegengegaan en waar de kunstwerken in de regionale kering worden aangepakt die eerder als onvoldoende uit de toetsing zijn gekomen voor hogere uitgaven. Ook het innovatieproject Gebiedsgerichte aanpak piping en de Veiligheidsbeoordeling primaire waterkeringen zorgen voor een hogere besteding binnen dit programma.

In de eerste helft van 2020 is het project Ravenstein Lith (Meanderende Maas) overgegaan van de verkenningsfase naar de planuitwerkingsfase. De financiële afronding heeft inmiddels plaatsgevonden en daarmee is in 2020 de verkenningsfase definitief afgesloten. Deze fase van het project kent voor het waterschap een gunstiger netto-resultaat dan werd voorzien bij het toekennen van het investeringskrediet en zorgt voor een lagere afschrijvingslast.
Het voordeel is het gevolg van lagere kosten én hogere inkomsten (bijdragen van derden en subsidie). Het onbenutte deel aan inkomsten (€ 2.464.000) vormt de basis van de bestemmingsreserve Waterveiligheid en blijft daarmee ter beschikking voor de resterende twee fasen van het project Meanderende Maas. In de vergadering van het algemeen bestuur d.d. 26 februari 2021 heeft hierover besluitvorming plaatsgevonden.

Uitgelicht project: Ravenstein – Lith 'Meanderende Maas'

Project Meanderende Maas gaat de ruim 26 kilometer lange dijk aan de Brabantse zijde van Ravenstein tot aan de sluis bij Lith versterken, de rivier meer ruimte geven en het gebied mooier en economisch sterker maken.

Samenwerking

Waterschap Aa en Maas is trekker van het project Meanderende Maas en werkt samen met:

- Provincies Noord-Brabant en Gelderland;
- Gemeenten Oss, West Maas en Waal en Wijchen;
- Waterschap Rivierenland;
- Natuurmonumenten;
- Rijkswaterstaat;
- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

Bestuurders van deze tien organisaties vormen samen de stuurgroep Meanderende Maas, onder voorzitterschap van dijkgraaf Lambert Verheijen. In het Hoogwaterbeschermingsprogramma is Meanderende Maas opgenomen als één van de meest urgente dijktrajecten.

Mijlpalen

In 2020 is het project overgegaan naar de planuitwerkingsfase. Het vertrekpunt voor de planuitwerking is het voorkeursalternatief waarmee aan het eind van de verkenningsfase is ingestemd door alle betrokken organisaties. Het is een samenhangend pakket maatregelen voor de realisatie van waterveiligheid en gebiedsontwikkeling. Er zijn meer mijlpalen bereikt: de structuurvisie die de gewenste ontwikkeling van het gebied weergeeft is vastgesteld door de provincie Noord-Brabant en Gelderland én de bestuursovereenkomst met de afspraken voor de planuitwerkingsfase is door alle partners ondertekend. Het Voorkeursalternatief is op onderdelen nader uitgewerkt in overleg met de omgeving (via gebiedsessies, individuele gesprekken, informatiebijeenkomsten, nieuwsbrieven etc). Daarnaast is het succesvolle innovatieproject ‘piping’ opgeleverd en is gestart met toepassing in het project. In het kader van de programmatische aanpak grote wateren is in aanvulling op het project Meanderende Maas een plan uitgewerkt dat zich richt op versnelde realisatie van natuurdoelen die het rijk en de provincie Noord-Brabant nastreven. Om in 2021 met de aannemer voortvarend te kunnen werken aan het definitief ontwerp is een de aanbestedingsprocedure gestart en het voorlopig ontwerp opgesteld.

Planning

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Afronding verkenning	Planuitwerking in samenwerking met aannemer en inwoners		Start uitvoering		Maasdijk voldoet aan de eisen			Afronding alle werkzaamheden

Financieel overzicht

Meer informatie:
www.meanderendemaas.nl

Verkenning

Begroot totaal krediet: € 13.900.000

Totale uitgaven: € 11.957.456

Planuitwerking

Begroot totaal krediet: € 9.000.000

Totale uitgaven: € 5.280.121

Uitgelicht project: Verkenning Cuijk-Ravenstein

Het klimaat verandert waardoor het water in de Maas in de toekomst extreem hoog kan komen te staan. Het gebied moet daarom voldoen aan de nieuwe normen voor waterveiligheid. Daarom gaat waterschap Aa en Maas de dijk tussen Cuijk (spoorbrug) en Ravenstein (A50) verbeteren.

Verkenning gestart met informatiebijeenkomsten en werkateliers

In 2020 is de veiligheidsopgave nader in beeld gebracht door grondonderzoek en onderzoek aan sluizen en andere constructies in de dijk. Om de gewenste aanpak goed te bepalen is gesproken met andere organisaties in het gebied. Op 2 juli hebben de gemeenten Cuijk, Grave, Landerd en Oss samen met de provincie Noord-Brabant en het waterschap een intentieovereenkomst voor de verkenning ondertekend. Ook Rijkswaterstaat doet mee.
In het ruimtelijk kwaliteitskader zijn de kenmerken en kwaliteiten vastgelegd. Denk hierbij aan historische plekken, verkeerssituaties, waardevolle natuur en ontwikkelingsmogelijkheden. Hierbij is gebruik gemaakt van een onderzoek naar de beleving en het gebruik van het gebied.
In de deelgebieden zijn eerst acht algemene informatiebijeenkomsten gehouden. In oktober is begonnen met werkateliers in de drie deelgebieden, Cuijk, Grave en Neerloon/Overlangel/Reek. Hieraan nemen vertegenwoordigers van dorpsraden, maatschappelijke organisaties en dijkbewoners deel. Zij inventariseren kansen en uitdagingen. Dat gaat bijvoorbeeld over de inpassing van de historische vesting van Grave of over recreatieve wensen.

Waterveiligheid

Participatie

Planning

2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Besluit AB start project	Besluit scope en aanpak verkenning		Besluit voorkeurs-alternatief			Projectbesluit			Oplevering

Financieel overzicht

Begroot totaal krediet: € 9.900.000

Totale uitgaven: € 2.403.777

Meer informatie:
www.aaenmaas.nl/cuijkravenstein

1.2 Voldoende water en robuust watersysteem

Waterschap Aa en Maas zorgt voor een adequate en duurzame watervoorziening voor de diverse gebruiksfuncties in hun onderlinge samenhang. Hiervoor zorgen we door het optimale peil en debiet na te streven in beken, kanalen, sloten én in de ondergrond (voorraadbeheer). Het waterschap wil voldoende zijn opgewassen tegen weersextremen en blijft werken aan een robuust en veerkrachtig watersysteem als basis voor een klimaatbestendige ruimtelijke inrichting en landgebruik. Daarom maakt het waterschap afspraken met de omgeving over het Gewenste Grond- en Oppervlaktewater Regime (GGOR) en stemmen we de inrichting en het beheer van het watersysteem hierop af.

1.2.1 Doelstellingen

De doelstellingen van het programma Voldoende water en robuust watersysteem zijn:

- het in stand houden van het watersysteem:
  het beheer en onderhoud van het watersysteem heeft als doel de afgesproken omstandigheden voor alle gebruiksfuncties en waterdoelen te realiseren;
- een robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem:
  het waterschap werkt aan een gezond, robuust en veerkrachtig watersysteem, dat voldoende is opgewassen tegen weersextremen (piekbuien, extreme droogte en hittestress) en dat flexibel kan worden ingezet om voldoende water voor verschillende functies te leveren.

Concreet betekent dit dat het waterschap zorgt voor:

- hydrologisch herstel in de Natura 2000-gebieden en in de Natte natuurparels;
- een optimalisatieslag in de waterhuishouding via GGOR-projecten en (streef)peilbesluiten;
- het realiseren van maatregelen uit het werkprogramma DHZ (Deltaplan Hoge Zandgronden), waaronder uitbreiding en optimalisatie van de aanvoer via de Noordervaart;
- de implementatie van het beleid voor sub-irrigatie;
- meer stuurbaarheid in het watersysteem door stuwen te automatiseren;
- het verder optimaliseren van beheer en onderhoud, inspelend op nieuwe technologische ontwikkelingen en klimaatverandering.

1.2.2 Prestaties en activiteiten

Onderstaande tabel toont voor het programma Voldoende water en robuust watersysteem welke prestaties voor 2020 waren opgenomen in de programmabegroting en wat daarvan gerealiseerd is. Om beter recht te doen aan de inspanningen die wel geleverd worden, maar die niet terug te zien zijn in de gerealiseerde prestaties hebben we voor het eerst ook een kolom toegevoegd met inspanningsprestaties.
Waar tot nu toe alleen 100% van de prestatie werd meegeteld na afronding van een project, wordt bij de inspanningsprestaties rekening gehouden met de voortgang van een project:

- 10% van de prestatie in een project telt mee als het plan van aanpak af is.
- 30% telt mee als er een vastgesteld voorkeursalternatief is.
- 60% telt mee als het projectplan Waterwet is vastgesteld.
- 100% telt mee na afronding van het project (daadwerkelijke realisatie).

Tabel 7: Overzicht begrote en gerealiseerde prestaties en activiteiten

Prestaties/Activiteiten	PJB	Eenheid	Meerjaren-begroting	Begroting 2020	Prognose Burap 2020	Realisatie 2020	T.o.v. Begroting 2020	Prognose inspannings-hectares 2020
Investeringsprojecten								
Natura 2000		ha	2.250	-	-	-		
Natte Natuurparels	211	ha	1.000	88	0	0		53
Overige EHS (bv Maashorst, Raam vallei)		ha	5.000	300	0	0		
Wijstherstel		ha	83	10	0	0		
GGOR landbouw (waterconservering)	48	ha	61.000	3.933	3.933	3.933		3.933
Wegwerken baggerachterstand	53	km	500	41	41	25		nvt
Verbreden te krappe profielen/aanpak krappe duikers	240	aantal	1.200	485	485	270		nvt
Automatiseren stuwen	268	aantal		50	51	46		nvt
Exploitatie								
Maaien		km		2.466	2.466	2.466		nvt
Cyclisch groot onderhoud		km		200	200	185		nvt
Wijzer onderhoud		km		200	125	53		nvt

Kaart 2: Grafische weergave van activiteiten die vallen binnen het programma Voldoende water en robuust watersysteem

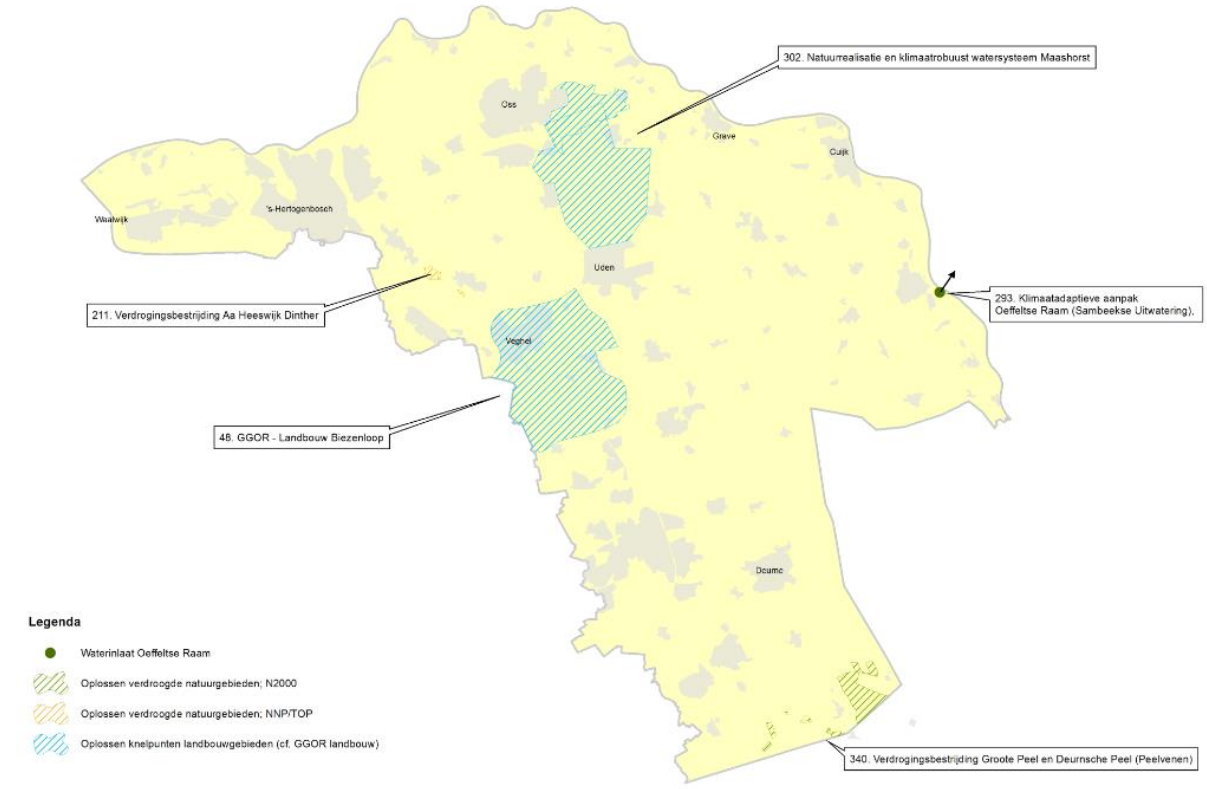

- Peelvenen is een van de eerste gebieden waar voor het vervolg op het lopende project een verkenning is gestart naar een integrale gebiedsgerichte aanpak. Daarin wordt naast de natuurdoelstellingen tegelijkertijd gewerkt aan de stikstofproblematiek, landbouwtransitie en wateropgaven. Extra maatregelen moeten vooral in de zone net buiten het Natura 2000-gebied getroffen worden. Voor dit soort extra maatregelen, die zijn gericht op natuurherstel in stikstofgevoelige Natura2000-gebieden, stelt het Rijk voor de komende jaren € 300 miljoen per jaar (voor heel Nederland) beschikbaar. In september heeft de zitting bij de Raad van State voor het lopende project Peelvenen plaatsgevonden.
- In de eerste helft van 2020 is een investeringskrediet toegekend voor de realisatie van de maatregelen voor de Natte Natuurparel Aa Heeswijk-Dinther. De inspraakprocedure van het plan is doorlopen en de aanbesteding is afgerond. Het project loopt voorspoedig, maar de afronding valt in 2021. In de overige natte natuurparels was in 2020 geen realisatie voorzien. De voortgang in die projecten is wisselend. Gesprekken over grondverwerving waren lastiger te voeren door de coronacrisis.
- Maatregelen voor de overige EHS (Natuurnetwerk Brabant) vormen een onderdeel van de GGOR-projecten. In de eerste helft van 2020 zijn afspraken gemaakt met Staatsbosbeheer, de provincie

en gemeenten dat het waterschap de trekkersrol op zich zal nemen voor (hydrologisch) herstel op de Maashorst. Dit wordt gecombineerd met de GGOR. Vooruitlopend zijn al diverse knijpstuwen (rijplaten) geplaatst om extra water te conserveren. Op basis van een landschapsecologische systeemanalyse (LESA) worden in 2021 maatregelen getroffen in de Venloop, die bijdragen aan het hydrologisch herstel van de Maashorst.

- Op diverse locaties wordt samengewerkt met gemeenten en de provincie aan wijstherstel. Dit is een belangrijk spoor binnen het project Geopark Peelhorst en Maasvallei. De herstelde wijstgronden zijn potentiële 'pareltjes' voor het Geopark. Met het herstel en het benutten van de hydrologische werking bij de breuken (zoals de Peelrandbreuk), worden gronden op de Peelhorst natter en kan een belangrijke bijdrage worden geleverd aan de droogtebestrijding en een duurzaam watersysteem. In 2020 is de voorbereiding gestart van ongeveer 18 projecten in ons gebied waarbij de komende jaren zo'n 120 hectare hydrologisch wordt hersteld.
- Voor GGOR is conform de planning het proces in het gebied Biezenloop afgerond. In de afgelopen jaren zijn diverse maatregelen gerealiseerd die bijdragen aan een betere beheersbaarheid van het waterpeil. In 2020 is het streefpeilbesluit vastgesteld.
- Het wegwerken van de baggerachterstand verloopt grotendeels volgens planning. Alleen de werkzaamheden in Beneden Aa (16 kilometer) zijn vertraagd en starten begin 2021.
- Krappe duikers worden vergroot, zodat ze minder gevoelig zijn voor verstoppingen. Zo ontstaat een robuuster watersysteem. De gesprekken met de eigenaren van de duikers verliepen vanwege de coronacrisis wat moeizamer. Toch heeft dit project de gewenste voortgang kunnen houden. In totaal zijn 270 krappe duikers vervangen. Daarnaast hebben we voor 434 als krap aangemerkte duikers vastgesteld dat ze niet vervangen hoeven te worden. Het afwaterend gebied is erg klein en de verstoppingsgevoeligheid is gering.
- Het automatiseren van stuwen verloopt nagenoeg volgens planning. Dit jaar zijn 46 van de in de Bestuursrapportage beoogde 51 stuwen geautomatiseerd. Hierdoor verbetert onze handelingssnelheid bij hevige buien en kunnen we het schaarse water bij droogte slimmer verdelen. Door vertraagde baggerwerkzaamheden en de uitloop van het project vismigratie worden de resterende 5 stuwen naar verwachting gerealiseerd in het tweede kwartaal van 2021.
- Bij het maaien wordt een deel van de begroeiing ontzien mits de waterfunctie dit toelaat. Van 350 kilometer sloten is de begroeiing van de waterbodem al vóór 1 juni gemaaid. Dit is wat meer dan gebruikelijk en heeft te maken met de hoge temperaturen in april en mei, waardoor de begroeiing sneller op gang kwam. In het najaar is een klein deel van de waterlopen wat later gemaaid vanwege een lage waterstand.
- Bij de uitvoering van het cyclisch groot onderhoud zorgt de nieuwe regelgeving rondom PFAS voor extra uitdagingen bij de afzet van baggerspecie en de toepassing van grond bij inrichtingsprojecten. Daardoor lopen enkele baggerwerkzaamheden uit. De totale opgave wordt nog steeds gehaald en wordt ook nog dit baggerseizoen (2020-2021) uitgevoerd. De oplevering van enkele trajecten vindt daardoor plaats in het eerste kwartaal van 2021.
- Eind 2019 is een strakke planmatige aanpak voor wijzer onderhoud ontwikkeld om de realisatie te versnellen. Een belangrijk onderdeel in deze aanpak zijn de besluitvormingsbijeenkomsten met aangrenzende grondeigenaren. Deze bijeenkomsten zijn door de coronacrisis noodgedwongen uitgesteld. Enkele alternatieve werkwijzen zijn uitgewerkt en getest, zoals het digitaal opgeven van voorkeuren en het reageren op een schriftelijk voorstel. Dit heeft ertoe geleid dat we in 2020 toch nog op 53 kilometer de doelstellingen van wijzer onderhoud hebben kunnen realiseren.

Tabel 8: Verkenningen en beleid voor 2020

Verkenningen en beleid voor 2020			
Klimaatadaptatie (DHZ)	Uitvoeren		
Slim Sturen	Planvorming/ Uitvoering		
Beregeningsbeleid	Evaluatie		

- We geven invulling aan de afspraken rondom het Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) met het Rijk en de provincie. Dat doen we vooral via de GGOR-projecten, de strategie wateraanvoer en 'slimmer sturen' (OMDISK, zie hieronder bij *Kennisvragen*) als onderdeel van de digitale transformatie. Naast de uitvoering van fase 1 wordt fase 2 van het Deltaprogramma Zoet Water (2021-2027) voorbereid. Ook de stresstesten in het kader van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie leveren informatie op over de gevolgen van klimaatverandering en de te nemen maatregelen.
- Verder vergroten we de stuurbaarheid van het watersysteem door verdere professionalisering en door de procesautomatisering verder uit te breiden. Zoals hierboven aangegeven, zijn er in 2020 46 stuwen geautomatiseerd. Daarnaast hebben we ingezet op een uitbreiding/verbetering van onze meetsystemen en op het opstellen van gebiedsregelingen.
- In 2020 zijn we, in samenwerking met onze grondwaterpartners in het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg, gestart met de herijking van het grondwaterbeleid (met het beleid ten aanzien van beregening als onderdeel hiervan).

Beleidsmatige ontwikkelingen

Waterconservering
Conform het Bestuursakkoord 2019-2023 hebben we verkend wat de mogelijke extra maatregelen zijn om de waterbeschikbaarheid in tijden van droogte voor de natuur en agrarische ondernemers te vergroten. In het voorjaar van 2020 zijn drie acties uitgezet:
1. herstel van bestaande LOP-stuwen (in samenwerking met de eigenaren);
2. plaatsen van stalen stuwen in de haarvaten van het oppervlaktewatersysteem;
3. plaatsen van nieuwe LOP-stuwen in samenwerking met ZLTO.

Kennisvragen
De zomers van 2018, 2019 en 2020 hebben de urgentie duidelijk gemaakt van (real time) inzicht in (de toestand en) de werking van de meteorologie en het bodemvocht-, grondwater- en oppervlaktewatersysteem. Dit wordt opgepakt binnen het project OMDISK (Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement in Systeem en Keten), waarvoor het algemeen bestuur op 3 juli 2020 een investeringskrediet beschikbaar heeft gesteld.

Er spelen ook kennisvragen rond de klimaatbestendige inrichting van het watersysteem. Denk hierbij aan de bodem, de stroming ten behoeve van de KRW en de effecten van hydrologische ingrepen en maatregelen, zoals maximale conservering via peilbeheer. Daarbij kijken we ook naar de risico's, vraagstukken rondom beregening, de visie op beekdalontwikkeling, vraagstukken rondom de wateraanvoerverdeling en de inzet van regelbare drainage met subirrigatie. Op dit gebied hebben we aansluiting gezocht bij het onderzoeksprogramma KLIMAP om samen met andere overheden en kennisinstituten kennis te ontwikkelen.

Evaluatie GGOR en peilbeheer
In 2013 is het waterschap gestart met het programma GGOR Landbouw en de overige EHS. Om meer richting te geven aan de streefpeilbesluiten, hebben we in 2015 de nota Peilbeheer vastgesteld. De basis voor de evaluatie van de GGOR is gelegd en deze zal begin 2021 worden afgerond.

In het voorjaar van 2020 is de partiële herziening van de nota Peilbeheer vastgesteld door het algemeen bestuur. Hiermee is het experiment om de peilen gedurende de zomer, herfst en winter zeer hoog te houden beleidsmatig vastgelegd.

Beheer en onderhoud watersysteem

Peilbeheer

2020 werd gekenmerkt door aanhoudende perioden van droogte. Hierdoor zijn de grondwaterstanden, die in de winterperiode grotendeels hersteld waren, weer onder het normale peil gezakt. Om de waterlopen zo veel mogelijk watervoerend te houden, was het nodig om een onttrekkingsverbod voor oppervlaktewater in te stellen en is bovendien maximaal ingezet op wateraanvoer. Zo hebben we onder andere de aanvoer van Maaswater via de Sambeekse Uitwatering weer mogelijk gemaakt. Daarnaast is alles op alles gezet om water zo veel mogelijk vast te houden. Er zijn hoge stuwstanden ingesteld, een aantal vistrappen zijn afgesloten en er is een start gemaakt met het treffen van waterconserverende maatregelen in de B- en C-waterlopen, waaronder het plaatsen van rijplaatstuwen. Voor het droge jaar 2020 is, net als voor 2018 en 2019, weer een evaluatie 'droogte' opgesteld. Deze evaluatie is begin 2021 gedeeld met het algemeen bestuur.

Onderhoud kunstwerken

Voor de waterbeheersingsgemalen is een – eerste versie – Lange Termijn Asset Planning (LTAP) opgesteld. De LTAP is een hulpmiddel om het groot onderhoud aan gemalen objectief en risico gestuurd te prioriteren en het meerjarenprogramma te maken. Via multidisciplinaire inspecties wordt de LTAP jaarlijks geactualiseerd, door de actuele conditie van de gemalen te vergelijken met de verwachte conditie. Zo kunnen renovatiewerkzaamheden waar mogelijk worden uitgesteld of waar nodig naar voren worden gehaald.
Daarnaast zijn we gestart met diverse innovaties rondom kunstwerken, zoals de gebiedsregelingen in Boven Aa en Beneden Aa en cameratoezicht om verstoppingen bij krooshekreinigers te kunnen signaleren.

Maaien

In juni is de app Perceelwijzer gelanceerd. Via deze app kan de gebruiker informatie ontvangen over het maaionderhoud langs zijn percelen.

Cyclisch groot onderhoud

Ook dit jaar ondervonden we nog hinder van de PFAS-problematiek bij het uitvoeren van cyclisch groot onderhoud. Baggertrajecten die in 2019 stil zijn komen te liggen, zijn dit jaar aanvullend bemonsterd op de aanwezigheid van PFAS. Hiermee is het gelukt om in korte tijd weer in de reguliere baggercyclus te komen. De analyses tonen aan dat PFAS een nog moeilijk te vatten stofgroep is. In gebieden waar de stoffen niet worden verwacht, worden deze soms aangetroffen. In gebieden die wel verdacht zijn, wordt – gelukkig – vaak niks gevonden. De onvoorspelbaarheid van PFAS, nader brononderzoek en het afperken van verontreinigingslocaties zorgden dit jaar voor een hogere inspanning aan laboratoriumdiensten dan begroot.

Ook in de uitvoering van baggerwerken zorgt de PFAS-problematiek nog steeds voor onduidelijkheid en terughoudendheid bij verwerkers en ontvangende aangelanden. Daardoor moest de realisatie in voorkomende gevallen uitgesteld worden en enkele baggertrajecten worden pas begin 2021 uitgevoerd.

Voldoende water en robuust watersysteem in bebouwd gebied

- In 'Klimaatbestendig Land van Cuijk' werken wij sinds 2014 aan het klimaatbestendig maken van ons gebied. We zijn inmiddels halverwege het derde uitvoeringsprogramma. In 2020 zijn twee schoolpleinen groenblauw ingericht. Drie schoolpleinen zijn in voorbereiding. Met de gemeenten hebben we kennissessies georganiseerd en zijn we gestart met het in beeld brengen van het klimaatadaptatiebeleid van de vijf gemeenten. Vervolgens willen we toewerken naar een uniform beleid, om in 2030 klimaatbestendig te zijn. Ook gaan we de klimaatlabels verder uitrollen in het Land van Cuijk, gericht op het goed meenemen van droogte, hitte en wateroverlast in alle projecten.

- In de gemeente Someren is gestart met een pilot voor een gezamenlijke aanpak. Daarin wordt onder andere een watercoach ingezet, die inwoners gaat helpen met het afkoppelen en vergroenen van hun woningen. Als dit een succes blijkt, wordt bekeken of dit breder uitgerold kan worden. Ook de andere Peelgemeenten (Asten, Laarbeek, Gemert-Bakel en Deurne) hebben inmiddels een eigen subsidieregeling afkoppelen en vergroenen vastgesteld. Deze regelingen zijn stapelbaar gemaakt met de regeling van het waterschap.
- In juni 2020 heeft het dagelijks bestuur ingestemd met een verbeterde stimuleringsregeling. Daarbij is de regeling onder andere toegankelijker gemaakt voor inwoners. De digitale aanvraag verloopt nu via DigiD, waarbij een koppeling is gemaakt met het zaaksysteem van het waterschap. Daardoor hoeven mensen de basisgegevens voortaan maar één keer in te vullen.
- Voor bedrijven is in het vierde kwartaal een digitale aanvraag mogelijk geworden via e-herkenning.
- De stimuleringsregeling is in 2020 bijzonder succesvol gebleken. In totaal zijn er zo'n 160 aanvragen gedaan. Daarmee is het totaalbudget volledig benut. Het algemeen bestuur is in oktober in kennis gesteld van het overschrijden van het jaarlijkse budget.
- Eind 2020 is een online communicatiecampagne gelanceerd om de subsidieregeling nog meer bekend te maken onder inwoners, wijk- en dorpsraden en hoveniers.
- Ook hebben we nadrukkelijker de samenwerking opgezocht met woningstichtingen in ons beheergebied. Vanuit de woningstichtingen zijn de eerste aanvragen binnengekomen.
- We zijn gestart met de voorbereidingen voor een pilot met een micro-waterkrachtcentrale bij de Kilsdonkse Molen.

1.2.3 Financieel

Exploitatie

Tabel 9: Exploitatie

INPUT-VERANTWOORDING VOLDOENDE WATER EN ROBUUST WATERSYTEEM *(bedragen * € 1.000)*							
Omschrijving	Primaire Begroting 2020	Begrotings-wijziging	Begroting 2020 incl. wijziging	Realisatie 2020	Realisatie %	Verschil v=voordeel, n=nadeel	
Totaal lasten	46.444		46.444	44.715	96%	V	1.729
Totaal baten	804		804	1.269	158%	V	465
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	**45.641**		**45.641**	**43.446**	**95%**	**V**	**2.195**
Totaal beschikking bestemmingsreserves	113		113	571	507%	V	458
Netto lasten	**45.528**		**45.528**	**42.875**	**94%**	**V**	**2.653**

Belangrijkste onderwerpen binnen de lasten en baten

Dit programma kent een voordelig nettolasten-resultaat in 2020 van € 2.653.000 (realisatiegraad van 94%).

De afwijkingen in de lasten hebben de volgende oorzaken:

- De kapitaallasten vallen lager uit (€ 1.177.000). De boekwaarde per 1 januari 2020 is lager doordat de investeringen in het vorig boekjaar een lagere realisatiegraad kennen. Hierdoor ontstaan lagere rente- en afschrijvingslasten.
- De doorberekende kosten voor ondersteuning zijn lager (€ 841.000). Dit betreft kosten in het kader van informatiebeleid en automatisering, het Geografisch Informatie Systeem (GIS), huisvesting, overhead en de uitgaven op de ondersteunende producten. Door de nieuwe afdeling Waterveiligheid vindt een verschuiving plaats van een deel van deze kosten naar het programma Veilig en bewoonbaar beheergebied.
- De salarissen zijn hoger uitgevallen (€ 245.000) doordat het effect (loonstijging van 0,5% en hogere sociale premies) van de in november 2019 overeengekomen cao niet meer kon worden meegenomen in de begroting van 2020.

- De kosten voor goederen en diensten en bijdragen aan derden kennen een overschrijding (€ 140.000). Dit betreft voornamelijk hogere kosten voor eigen planvorming (bijvoorbeeld het waterbeheerplan en de thema- en gebiedsgerichte plannen) en de inrichting en het onderhoud van de watersystemen (bijvoorbeeld peilbeheer, monitoring watersystemen en CGO). Voor het cyclisch groot onderhoud waren aanvullende waterbodemonderzoeken nodig vanwege de PFAS-problematiek. Hiervoor is de bestemmingsreserve baggeren ingezet, dit conform besluitvorming. De lagere kosten voor onderhoud aan de peilregulerende en de overige kunstwerken in het watersysteem compenseren deels de hogere besteding aan de goederen en diensten.

Per saldo vallen de baten voordelig uit. Dit komt door de hogere dividenduitkering van de NWB, de hogere opbrengst bij incidentele verkoop van gronden en de hogere bijdragen van derden. Binnen de baten zijn er ook tegenvallers te melden; de begrote opbrengst voor het uitlenen van eigen personeel is niet gerealiseerd, de bespaarde rente op eigen financieringsmiddelen valt lager uit door de negatieve rente en een lagere opbrengst bij de diensten voor derden.

De onttrekking uit de bestemmingsreserves is hoger (€ 458.000).
Vanuit de bestemmingsreserve Baggeren is het volledige bedrag (€ 500.000) onttrokken ter dekking van de hogere kosten voor het cyclisch groot onderhoud.
De kosten die zijn gemaakt vanuit het Persoonsgebonden budget (PBB) zijn lager dan voorzien en daardoor valt de onttrekking vanuit de bestemmingsreserve PBB lager uit (€ 42.000). Zie hiervoor ook § 1.6.3.

Investeringen

Onderstaande grafiek vergelijkt de gerealiseerde bruto-investeringen met de Begroting 2020.

*Grafiek 4: Vergelijking bruto investeringen (bedragen * € 1.000)*

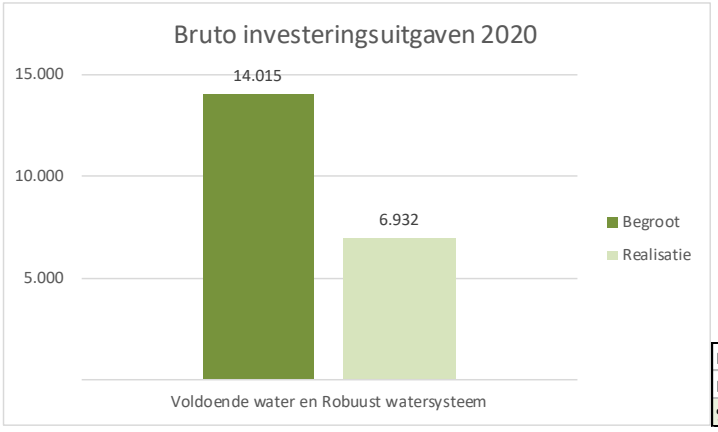

Realisatie	6.932
Begroting	14.015
% Realisatie t.o.v. begroting	49%

Een overzicht van de stand van zaken van rondom de investeringen is opgenomen in § 1.6.10.

Dit programma kent een realisatiegraad van 49% ten opzichte van het begrote volume voor dit jaar. De volgende projecten, met een substantieel aandeel binnen dit programma (17%), laten een lage realisatie zien; Gebiedsplan Raam, Uitvoeringsprogramma Noordervaart/Peelkanalen (eerder toegelicht in de Jaarrekening 2019), Aanpakken hoogwaterafvoer sluis 0 en GGOR Goorloop Snelle Loop.

De investeringen in de NNP-projecten zijn lager dan gepland. Het project Aa Heeswijk-Dinther heeft eind 2020 de aanbesteding voltooid en verwacht daarmee in 2021 de realisatie af te ronden. De

andere twee projecten, Wijboschbroek en vooral Sang en Goorkens, ondervinden hinder bij de grondverwerving onder andere door de coronamaatregelen.
De realisatie wordt grotendeels bepaald door het aanpakken van krappe duikers, het automatiseren van stuwen, het wegwerken van a chterstanden in het cyclisch groot onderhoud en het uitbreiden van het meetnet. Ook het project GGOR St. Anthonis Boxmeer behoort hiertoe.

Daarnaast zijn er enkele projecten die vorig jaar zijn opgeleverd, maar die een (financiële) afronding hebben in 2020 en die niet zijn voorzien in de begroting. Voorbeelden hiervan zijn de projecten Renovatie Bovenlandse Sluis, baggeren Hertogswetering, vervangen stuwen Peelkanaal, renovatie waterbeheersingsgemaal Groote Wetering en renovatie diverse objecten WSK. Gezamenlijk zijn ze goed voor 12% van het gerealiseerde volume binnen dit programma.

Uitgelicht project: Noordervaart - Peelkanaal

Het uitvoeringsprogramma Noordervaart - Peelkanaal voorziet in een integrale aanpak van onlosmakelijk met elkaar verbonden wateropgaven voor droogtebestrijding in de Peelregio, natuurbescherming en het voorkomen van wateroverlast. Het programma volgt uit het WATAK 1994 en de overeenkomst uit 2014 tussen Rijkswaterstaat, waterschap Limburg en waterschap Aa en Maas om de wateraanvoer voor de Peelregio substantieel te vergroten.

Opgave en activiteiten

Herstel / optimalisatie hydraulisch profiel

> Baggeren van het Kanaal van Deurne en de Helenavaart
> Saneren van drie hydraulische knelpunten in het Peelkanaal

Herstel van kanaalkades en -oevers

> Herstel van waakhoogtes en oeverstabiliteit
> Herstel van inspectie-, onderhoudspaden en -voorzieningen

Renovatie verdeelwerken (stuwen en inlaatwerken)

> Renovatie of nieuwbouw van stuwen en inlaatwerken
> Stuwautomatisering

In dit programma brengen de waterschappen Limburg en Aa en Maas hun Peelkanalen samen op orde. Dit zijn het Kanaal van Deurne, de Helenavaart en het Defensie- of Peelkanaal. In februari 2019 stelde het algemeen bestuur een investeringskrediet van ruim tien miljoen beschikbaar voor realisatie van - ons deel van - de integrale opgave.

Wat is er in 2020 gedaan?

- Voorbereiding Waterakkoord Peelkanalen en Samenwerkingsovereenkomst (SOK) tussen waterschappen Limburg en Aa en Maas.
- Voortzetting participatietraject voor versterken van lokale cultuurhistorische-, natuur- en recreatieve waarden.
- Afstemming bevoegd gezag vergunning Wet Natuurbescherming.
- Start aanbestedingsprocedure Groot onderhoud Peelkanalen: baggeren en kadeherstel Kanaal van Deurne (KvD) en Helenavaart (HV).
- Start voorbereiding renovatie / nieuwbouw kunstwerken hoofdwatersysteem (Limburg en Noord-Brabant).
- Start voorbereiding sanering knelpunten Peelkanaal (Noord-Brabant).

Planning

2020				2021			
Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Plan van aanpak gereed	Start voorbereiding WATAK Peelkanalen en SOK	Varianten-studie gereed	Vastgesteld voorkeurs-alternatief	Vastgesteld WATAK Peelkanalen en SOK	Gunning contract A Groot onderhoud Peelkanalen	Oplevering sanering knelpunten Peelkanaal (Noord-Brabant)	Start uitvoering Groot onderhoud Peelkanalen (KvD en HV)

Financieel overzicht

Begroot totaal krediet: € 10.480.000

Uitgaven: € 840.897

1.3 Gezond en natuurlijk water

Waterschap Aa en Maas werkt toe naar een watersysteem met een goede waterkwaliteit, dat ecologisch goed functioneert en waar de inwoners en bezoekers van ons werkgebied van kunnen genieten.

1.3.1 Doelstellingen

De doelstellingen voor dit programma zijn:

- een ecologisch goed functionerend watersysteem;
- een waterkwaliteit die voldoet aan de randvoorwaarden van een ecologisch goed functionerend systeem en die een bijdrage levert aan de gezondheid van de mens (recreatie, beleving, et cetera).

Concreet betekent dit dat het waterschap zorgt voor:

- een verbeterde ecologische waterkwaliteit door beekherstel, evz's, natuurvriendelijke oevers en vispassages en aangepast beheer en onderhoud;
- een verbeterde chemische waterkwaliteit (ook gericht op gezond water voor mens, dier en plant);
- Mooi en beleefbaar water.

1.3.2 Prestaties en activiteiten

Onderstaande tabel geeft voor het programma Gezond en natuurlijk water weer welke prestaties voor 2020 zijn opgenomen in de programmabegroting. Daarnaast toont de tabel wat er in 2020 gerealiseerd is.
Om beter recht te doen aan de inspanningen die wel geleverd worden, maar die niet terug te zien zijn in de gerealiseerde prestaties, hebben we voor het eerst ook een kolom toegevoegd met de inspanningsprestaties.

Tabel 10: Overzicht begrote en gerealiseerde prestaties en activiteiten

Prestaties/Activiteiten	PJB	Eenheid	Meerjaren-begroting	Begroting 2020	Prognose Burap 2020	Realisatie 2020	T.o.v. Begroting 2020	Prognose inspannings-kilometers 2020
Beekherstel			60	9,4	4,2	7,0		8,6
Gebiedsplan Raam	*7*			-	-	*0,7*		*0,7*
IGP Bakel Milheeze	*12*			*0,7*	*0,7*	*0,0*		*0,4*
Astense Aa fase 2	*77*	km		*4,2*	*0,0*	*0,0*		*0,4*
EVZ Soeloop (voorheen onderdeel PJB_77)	*298*			-	-	-		*0,2*
Astense Aa de Berken	*77*			-	-	*2,5*		*2,5*
Kleine Aa (Aa-dal Zuid)	*76*			*1,0*	*0,0*	*0,0*		*0,6*
Beekherstel en EVZ Snelle Loop - benedenloop	*4*			*3,5*	*3,5*	*3,8*		*3,8*
Ecologische verbindingszones:			80	10,7	3,1	7,1		8,4
Integrale aanpak Roode Wetering	*100*			-	-	*4,0*		*4,0*
Koningsvliet	94			-	*2,5*	*2,5*		*2,5*
Astense Aa fase 2		km		*4,2*	*0,0*	*0,0*		*0,4*
Astense Aa fase 3	*299*			-	-	-		*0,2*
EVZ Soeloop (voorheen onderdeel PJB_77)	*298*			-	-	-		*0,1*
Aa en Kleine Aa bij Asten (Aa-dal Zuid)	*76*			*5,3*	*0,0*	*0,0*		*0,53*
Beekherstel en EVZ Snelle Loop - benedenloop	*4*			*1,2*	*0,6*	*0,6*		*0,6*
Natuurvriendelijke oevers:				10,0	11,2	11,9		11,9
Beekherstel Peelse Loop Zwarte water Aa	*83*			-	-	*0,7*		*0,7*
Koningsvliet	*94*			-	2,5	*2,5*		*2,5*
Natuurvriendelijke oevers Clusterproject NVO	*239*	*km*	*90*	*10,0*	*7,2*	*7,2*		*7,2*
Gebiedsplan Raam -Peelkanaalzone	*7*			-	*1,5*	*1,5*		*1,5*
Vispassages:			80	18	6	6		*7,6*
Clusteraanpak vismigratie	217			-	*4*	*4*		*4*
Beekherstel en EVZ Snelle Loop - benedenloop	*4*	aantal		*3*	*2*	*2*		*2*
Astense Aa fase 2	*77*			*8*	*0*	*0*		*0,8*
EVZ Soeloop (voorheen onderdeel PJB_77)	*298*			-	-	-		*0,1*
Kleine Aa (Aa-dal Zuid)	*76*			*7*	*0*	*0*		*0,7*
Beekmondingen		aantal	2	-	-	-		
Recreatie		aantal	60	12	18	20		

Kaart 3: Grafische weergave van de activiteiten die vallen binnen het programma Gezond en natuurlijk water

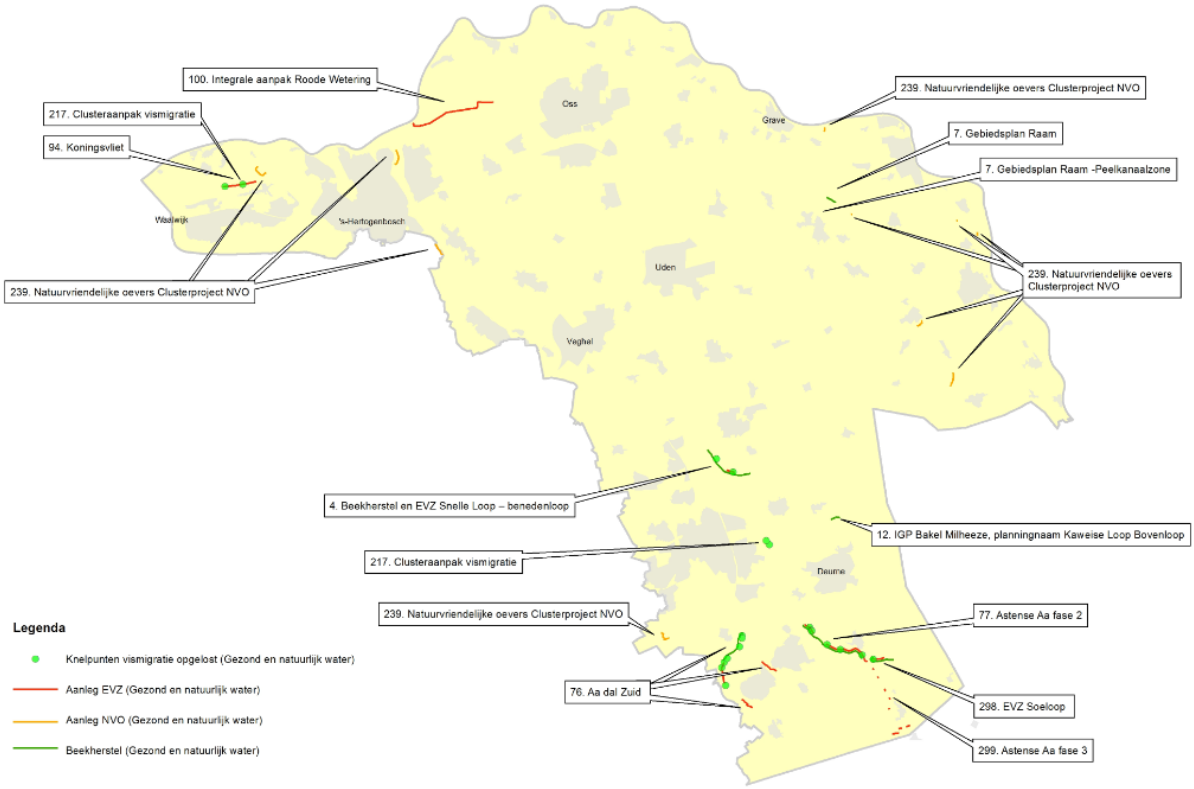

- In 2020 hebben we 7,0 kilometer beekherstel gerealiseerd. Dit betreft 3,8 kilometer in de benedenloop van de Snelle Loop, conform de planning. Voor 2,5 kilometer bij de Astense Aa (traject De Berken) hebben we geconcludeerd dat er geen herinrichting nodig is. Ten slotte betreft het 0,7 kilometer in Gebiedsplan Raam (Beerseweg - Vissteeg). Opgeteld is dit iets minder dan begroot, maar iets meer dan verwacht in het Bestuursverslag tot en met juni 2020.
  In het project Astense Aa fase 2 treedt vertraging op. Vanwege de actuele grondposities is het niet mogelijk om fase 2 van het beektraject op korte termijn te realiseren. Vanwege betere kansen op snelle realisatie pakken we eerst fase 3 op. Vanwege procedures (bezwaar en beroep) is de beekontwikkeling in IGP Bakel Milheeze nog niet gereed. De verwachting is dat dit traject in 2021 kan worden afgerond. In de Programmabegroting 2020 hadden we rekening gehouden met een versnelling in de realisatie van het beekherstel, de evz en de vispassage in het project Aa-dal Zuid, zodat de realisatie al in 2020 zou plaatsvinden. Mede door de coronacrisis is het niet gelukt om deze versnelling te behalen. Deze prestaties worden pas in 2021 en verder gerealiseerd.
- De provincie heeft in 2020 de opgave voor de evz geactualiseerd en herijkt, vooral op basis van de Wet natuurbescherming. Voor het GOB-bod is geanalyseerd langs welke trajecten er kansen liggen om voor eind 2021 ecologische verbindingszones te realiseren. In 2020 leidt dit tot de realisatie van 3,1 kilometer ecologische verbindingszone in de projecten Koningsvliet (2,5 kilometer) en in de benedenloop van de Snelle Loop (0,6 kilometer). Daarnaast is vier kilometer evz gerealiseerd langs de Roode Wetering. Deze was gepland in 2019, maar is in 2020 afgerond.
- In 2019 is de taskforce Natuurvriendelijke Oevers opgericht, naar aanleiding van de vraag om de realisatie van natuurvriendelijke oevers te versnellen. Deze taskforce bestaat uit enkele medewerkers van het waterschap die zich focussen op het in beeld brengen van de kansen voor realisatie van natuurvriendelijke oevers. De taskforce heeft in het voorjaar van 2020 de NVO-opgave geïnventariseerd en heeft hiermee in duidelijk gemaakt welke trajecten al als gereed kunnen worden beschouwd of in 2020 en 2021 gerealiseerd kunnen worden. Hierdoor is in 2020 11,9 kilometer gerealiseerd.

- In 2020 was de planning om 18 vispassages te realiseren. Hiervan zijn vier stuks in het voorjaar van 2020 gerealiseerd (clusteraanpak vismigratie) en twee in het najaar bij de benedenloop van de Snelle Loop). De overige vispassages zouden worden gerealiseerd in het project Astense Aa fase 2 en het project Aa-dal Zuid. In beide trajecten heeft geen realisatie plaatsgevonden in 2020.
- Met Rijkswaterstaat geven we invulling aan de uitvoering van het convenant Beekmondingen. In 2018 is de beekmonding bij het Drongelens Kanaal/Bovenlandse Sluis gerealiseerd. Voor 2021 staat de realisatie van de beekmondingen Campagnebeek en Tochtsloot op de planning. De herinrichting van de Campagnebeek loopt mee met het gebiedsproces Smakterbroek. In 2020 heeft de planuitwerking hiervoor plaatsgevonden, wat resulteerde in een definitief ontwerp. Het definitieve ontwerp voor de Tochtsloot (NVO) is begin 2020 vastgesteld. Bij de Hertogswetering/Roode Wetering heeft in het voorjaar van 2020 een extra vismonitoring plaatsgevonden om een optimaal voorstel op te stellen voor de herinrichting. De opgave hier is groter dan verwacht en de realisatie vindt plaats na 2021.
- Op het gebied van recreatie en educatie ondersteunen we projecten die aansluiten bij wat we binnen het waterschap doen. In 2020 betreft het 18 projecten, waaronder het natuurbelevingspad in Boekel, de ondergrondse waterval in Deurne (wijstverschijnsel), de waterwand in bezoekerscentrum Maashorst en het onderzoek van HAS-studenten naar de inzet van beweiden bij natuurlijk ingerichte gebieden.
- Ten aanzien van water en erfgoed richt het waterschap zich vooral op het benutten van meekoppelkansen voor het beter zichtbaar maken van cultuurhistorisch waardevol erfgoed en landschap. We maken ons in lopende projecten bijvoorbeeld sterk voor het beter zichtbaar maken van de Beerse Overlaat/Beerse Maas. Onze inzet bij de Zuiderwaterlinie heeft bijgedragen de uitgave van recreatieve wandel-, fiets- en autoroutes. Daarnaast heeft waterschap Aa en Maas meegewerkt aan de publicatie 'Watermolens in Noord-Brabant' (2020).

Tabel 11: Verkenningen en beleid voor 2020

Verkenningen en beleid voor 2020			
Watersysteemanalyses	Uitvoeren		
Verbreden grondstrategie	Uitvoeren		
Kennisontwikkeling kleinschalige beheer- en inrichtingsmaatregelen	Uitvoeren		
Beleidsontwikkeling vitaal platteland incl. bodem (voorheen strategie landbouw)	Opstellen		
Afvalwaterstrategie (reeds afgerond)	Opstellen		
Waterverdeling - voldoende water	Opstellen		
Kennisontwikkeling waterkwaliteit	Uitvoeren		
Beïnvloeden en stimuleren aanpak diffuse bronnen	Uitvoeren		

In 2020 is gewerkt aan de volgende zaken voor het onderdeel natuurlijk water:

- Een belangrijke activiteit was het bepalen van de KRW-doelen en de bijbehorende maatregelen. In het voorjaar heeft het algemeen bestuur de technische actualisatie van de KRW-doelen vastgesteld op basis van de nationale handreiking (inclusief wijzigingen in de begrenzingen en de typologie van enkele waterlichamen). Vervolgens zijn deze doelen via het Informatiehuis Water gedeeld met de provincie en het Rijk. De provincie heeft een second opinion uitgevoerd en neemt de doelen ongewijzigd over in haar ontwerp Regionaal Water en Bodem Programma (RWBP) 2022-2027. Intern heeft waterschap Aa en Maas de vertaalslag gemaakt naar een concreet maatregelpakket en zijn we gestart met de programmering per waterlichaam. Het maatregelpakket is in zijn geheel opgenomen in het ontwerp-WBP, dat in het algemeen bestuur van 18 december 2020 is vastgesteld. Belangrijke zaken die in de vertaalslag worden meegenomen, zijn de resultaten van de taskforce NVO's en de realiteitschecks vanuit de districten. Zo zijn we gestart met de programmering van alle maatregelen in lijn met de KRW-looptijd (periode 2022-2027). Daarnaast blijft het een uitdaging om op schema te blijven met de realisatie van het huidige WBP (2020-2021). Vooralsnog is de verwachting dat een deel van de geplande maatregelen moet worden doorgeschoven naar de nieuwe planperiode 2022-2027. Uiteindelijk stelt de provincie Noord-Brabant eind 2021 de doelen formeel vast in haar definitieve RWBP. Dan worden deze ook opgenomen in een nieuw stroomgebiedsbeheerplan Maas.

- In 2020 is de actualisatie van het Brabant brede plaagsoortenbeleid afgerond. Dit wordt begin 2021 aan het bestuur voorgelegd.
- Eind 2020 hebben we een intern webinar biodiversiteit gegeven. Ook zijn we gestart met de opzet van een actieplan biodiversiteit.
- We hebben meer ingezet op de monitoring van de effectiviteit van onze maatregelen (beheer, inrichting, rwzi's). Daarnaast zijn we in 2020 een aantal evaluaties gestart.
- Overmatige blauwalgbloei, zoals in de Maas (2018) en in de Rijkskanalen (2019), kan mogelijk effect hebben op ons regionale watersysteem via inlaatwater. Daarom is in 2020 een beslisschema voor het inlaten van water met blauwalgen opgesteld: STOWA 2020-35.pdf. Dit document is opgesteld met de waterschappen Aa en Maas, Rivierenland, Brabantse Delta, Limburg en de STOWA. Het is een eerste aanzet voor een handelingsperspectief wanneer waterbeheerders in tijden van droogte, geconfronteerd worden met hoge concentraties blauwalgen in hun innamewater. De bevindingen worden opgenomen in het bestrijdingsplan droogte.
- Eind 2020 zijn we gestart met de herijking van de opgave voor vispassages.

In 2020 hebben we gewerkt aan de volgende zaken voor het onderdeel waterkwaliteit:

- Het bedrijfswaterplan onder het beregeningsbeleid is uitgebreid met een component bodem- en waterkwaliteit: Het BedrijfsBodemWaterPlan (BBWP). Dit is getest onder een groep van 30 BodemUP-deelnemers. Met dit BBWP wordt de toekomstige advisering van ondernemers op bedrijfsniveau geprofessionaliseerd. Ook worden de prestaties op perceelniveau gemonitord en afgezet tegen de gebiedsopgaven. Zo moet het effect van bovenwettelijke trajecten (DAW) inzichtelijk worden.
- Binnen Sensorgestuurd boeren is het monitoringsnetwerk compleet ingericht op basis van het meetplan. Dit hebben we samen met de kennisinstituten uit de Kennisimpuls waterkwaliteit en de deelnemende boeren ontwikkeld. De metingen zijn nu goed op gang. Parallel is een knelpuntenanalyse per perceel ingezet, op basis waarvan een perceelproef wordt uitgezet in 2021 en 2022. Deze zijn ondergebracht in een project onder het InterBestuurlijk Programma (IBP) Vitaal platteland, waardoor een verlenging van de metingen tot 2024 mogelijk is geworden.
- In juli is het investeringskrediet OMDISK goedgekeurd door het algemeen bestuur, waarmee de monitoringsinzet wordt uitgebreid en geprofessionaliseerd. Een belangrijk deel hiervan richt zich op waterkwaliteit.
- Het POP3-project Grondig boeren met mais is voortgezet tot en met 2022, met een nieuwe POP-subsidie en cofinanciering vanuit de Brabantse waterschappen. Daarnaast lopen nog BodemUP-projecten binnen en buiten de grondwaterbeschermingsgebieden. De waterschappen hebben toegezegd dit de komende jaren te ondersteunen, in combinatie met het gebruik van het BBWP. Het project Erfafspoeling veehouderijen is weer op stoom gekomen, na een jaar met minder animo.
- Het project Schoon Water voor Brabant (looptijd tot en met 2020) is lerend geëvalueerd. De stuurgroep heeft opdracht gegeven om scenario's voor een vervolg uit te werken. Dit loopt door in 2021.
- Waterschap Aa en Maas neemt deel aan de opvolger van het Groenblauw STImuleringsKAder (STIKA): de Stimuleringsregeling Landbouw (STILA). Deze regeling is vereenvoudigd in de uitvoering en uitgebreid met maatregelen rondom het thema klimaat.
- We dragen ook bij aan een pilot rond de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij, die wordt uitgevoerd onder het programma Brabants Bodem in het Van Gogh Nationaal Park i.o. Dit wordt mede gefinancierd vanuit het Interbestuurlijke Programma (IBP).
- Met inbreng van waterschap Aa en Maas hebben drie hoogleraren een rapport opgesteld over de gewenste inzet van rijksinstrumentarium om de emissies van nutriënten vanuit de landbouw te kunnen reguleren.

- Vanuit de bronaanpak medicijnen hebben we via werkeenheden gewerkt aan bewustwording met actieve gemeenten als ‘s-Hertogenbosch, Oss, en Uden en apothekersgroepen. We hebben deelgenomen aan de landelijke inzamelingsweek en we hebben nieuw communicatiemateriaal ontwikkeld en verspreid, zoals bedrukte medicijnzakjes. In samenwerking met de Unie van Waterschappen hebben we landelijk gelobbyd voor bestuurlijke afspraken binnen de versnellingstafel medicijnresten, die binnenkort worden ondertekend.
- In samenwerking met de Unie van Waterschappen hebben we gelobbyd om de juiste onderzoeken uit te voeren naar PFAS in waterbodems, grond en water en de resultaten te duiden. Dit heeft geleid tot de actualisatie Tijdelijk Handelingskader PFAS in juli 2020. Nieuw is het inzicht dat het toepassen van grond in oppervlaktewater niet tot hogere risico’s leidt dan het toepassen van bagger. Inrichtingsprojecten, die stillagen, zijn weer opgestart zonder dat de waterkwaliteit in het geding komt.
- STOWA is in mei gestart met het onderzoek naar PFAS in rwzi’s (influent, slib en effluent). Waterschap Aa en Maas is betrokken bij de begeleidingscommissie en er zijn monsters genomen op twee rwzi’s. Aangezien voor enkele PFAS ook zeer strenge KRW-normen in oppervlaktewater gelden, is brononderzoek erg belangrijk.
- Tot slot hebben we in 2020 continu specifieke GenX-metingen uitgevoerd in de waterketen en het watersysteem nabij een voormalige lozingsbron in Helmond. Dit, omdat er nog altijd (verhoogde) gehaltes werden aangetroffen in het watersysteem. Het waterschap trekt hierin samen op met de Omgevingsdienst en de gemeente, en heeft gesprekken gevoerd met het betreffende bedrijf.

Natuurlijk en gezond water in bebouwd gebied

We adviseerden diverse gemeenten bij meldingen van waterkwaliteitsproblemen in verband met blauwalg of botulisme, al dan niet via aanvullend onderzoek. Waar we in het verleden samen met gemeenten hebben gewerkt aan herinrichtingen om waterkwaliteitsproblemen te voorkomen, hebben we de effecten gemonitord. Daarnaast hebben we in samenwerking met diverse gemeenten (zoals ’s-Hertogenbosch, Heusden en Oss) meetnetten opgezet om meer kennis van het watersysteem op te bouwen. Zo willen we beter sturen op een goede waterkwaliteit.

1.3.3 Financieel

Exploitatie

Tabel 12: Exploitatie

INPUT-VERANTWOORDING GEZOND EN NATUURLIJK WATER *(bedragen * € 1.000)*							
Omschrijving	Primaire Begroting 2020	Begrotings-wijziging	Begroting 2020 incl. wijziging	Realisatie 2020	Realisatie %	Verschil v=voordeel, n=nadeel	
Totaal lasten	9.286		9.286	9.064	98%	V	222
Totaal baten	480		480	632	132%	V	152
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	**8.806**		**8.806**	**8.432**	**96%**	**V**	**374**
Totaal beschikking bestemmingsreserves	56		56	35	63%	N	21
Netto lasten	**8.750**		**8.750**	**8.397**	**96%**	**V**	**353**

Belangrijkste onderwerpen binnen de lasten en baten

Het saldo van de lasten en baten heeft vooral betrekking op de monitoring, de aanleg, de verbetering en het onderhoud van natuurlijk ingerichte gebieden en het maken van plannen. Dit programma kent een realisatiegraad van 96% en daarmee een voordelig nettolasten-resultaat van € 353.000.

Het voordelige resultaat ontstaat onder andere door de lagere lasten (€ 134.000) aan doorberekende kosten ondersteuning.
Ook is de besteding aan goederen en diensten en bijdragen aan derden lager (€ 181.000), met name binnen de voorziening verwante belangen watersysteembeheer.

De kapitaallasten vallen hoger uit (€ 23.000) mede als gevolg van de extra afschrijving van € 56.000 op het project EVZ/BHS Snelle Loop Benedenloop die al was gemeld in het Bestuursverslag tot en met juni 2020.
De salarissen zijn hoger uitgevallen (€ 118.000). Reden hiervoor is dat het effect (loonstijging van 0,5% en hogere sociale premies) van de in november 2019 overeengekomen cao niet meer kon worden meegenomen in de begroting van 2020 en de actualisatie van het te reserveren bedrag voor het saldo verlofuren en de plus- en min-uren per balansdatum valt hoger uit.

Per saldo tonen ook de baten een voordelig resultaat (€ 152.000). Deze baten bestaan uit een hogere dividenduitkering van de NWB, een hogere opbrengst bij de incidentele verkoop van gronden, een hogere opbrengst door uitgevoerde diensten voor derden, hogere (erf)pacht opbrengsten en hogere bijdragen van derden.
Deze hogere opbrengsten worden deels tenietgedaan doordat de begrote opbrengst voor het uitlenen van eigen personeel niet is gerealiseerd en doordat de bespaarde rente op eigen financieringsmiddelen lager uitvalt door de negatieve rente.

De kosten die zijn gemaakt vanuit het Persoonsgebonden budget (PBB) zijn lager (€ 21.000) dan voorzien. Deze worden gedekt door de onttrekking vanuit de bestemmingsreserve PBB (zie hiervoor ook § 1.6.3).

Investeringen

Onderstaande grafiek vergelijkt de gerealiseerde bruto-investeringen met de Begroting 2020.

*Grafiek 5: Vergelijking bruto investeringen (bedragen * € 1.000)*

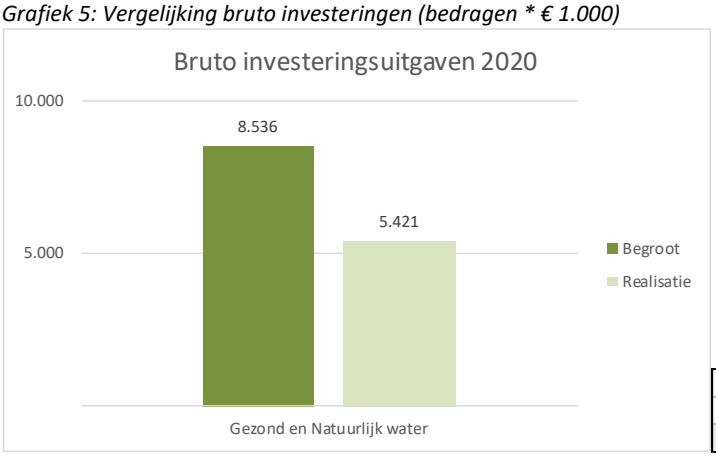

Realisatie	5.421
Begroting	8.536
% Realisatie t.o.v. begroting	64%

Een overzicht van de stand van zaken van de investeringen is opgenomen in § 1.6.10.

De realisatiegraad van de investeringen binnen dit programma bedraagt 64%.
De projecten die substantieel bijdragen (61%) aan het begrote investeringsvolume, zijn: Aa-dal Zuid, EVZ Roode Wetering, Uitvoeringsprogramma 't Gulden Land en Gebiedsplan Raam. De laatste twee projecten kennen een tegenvallende realisatiegraad, waardoor 20% minder is uitgegeven van het begrote volume.
Projecten die achterblijven qua investeringen zijn: Aa-dal Noord, verdrogingsbestrijding Aa Heeswijk-Dinther (realisatie in 2021) en de clusteraanpak NVO.
De realisatie van de twee evz's binnen het gebiedsontwikkelingsproject GOL (Voordijk en Baardwijkse Overlaat) is doorgeschoven naar 2021.
Enkele geplande projecten, zoals EVZ Meerkensloop, Snoertse Plak, EVZ Hertogswetering (Grave) en gebiedsontwikkeling Heieindsche loop, zijn niet opgestart.

De projecten BHS Snelle Loop (deeltraject Benedenloop), EVZ Koningsvliet en de clusteraanpak vismigratie hebben een uitloop vanuit het vorige begrotingsjaar en hebben met 33% invloed op de huidige realisatie.

Uitgelicht project: Aa-dal Zuid

Een klimaatbestendig beekdal, waar functies op het gebied van water, natuur, landbouw, recreatie, cultuurhistorie en landschap elkaar versterken. Dat is het doel van project ‘t Aa-dal Zuid. Waterschap Aa en Maas doet dit samen met betrokkenen uit de streek en het project is onderdeel van Onweerstaanbaar Someren.

Opgave project

Ecologisch verbindingszone (incl. NVO) 17,34km

Beekherstel 12,92 km

Vismigratie 19 knelpunten

GGOR landbouw 2.534 ha

Overige EHS 125 ha

Wateroverlast opgelost 45,9 ha

We werken aan beekdalontwikkeling langs de Aa en de kleine Aa, zetten stappen met wateroverlast, het automatiseren van stuwen, vispassages en NVO opgaves bij de Beekerloop, we werken aan wateroverlast, het automatiseren van stuwen en waterberging bij de Slievenseloop en zijn bezig met wateroverlast en droogteknelpunten bij de Parallelloop/Steegstraat en de Diepenhoekseloop. Ook onderzoeken we optimalisatie in Meerven (Peelrijt). Binnen het deelproject beekdalontwikkeling zijn in 2020 samen met de omgeving varianten verkend en is een voorkeursvariant uitgewerkt. Op basis daarvan is een projectplan waterwet vastgesteld in november 2020 door het algemeen bestuur. Tegelijkertijd is het definitief ontwerp opgesteld en werken we aan het bestek. Ook zijn projectplannen opgesteld voor de Beekerloop en Slievenseloop, welke ter inzage gelegd worden in 2021. De andere deelprojecten bevinden zich in de ontwerpfase. Ook is 2020 een opstelplaats voor een noodpomp bij de kleine Aa gerealiseerd.

Planning

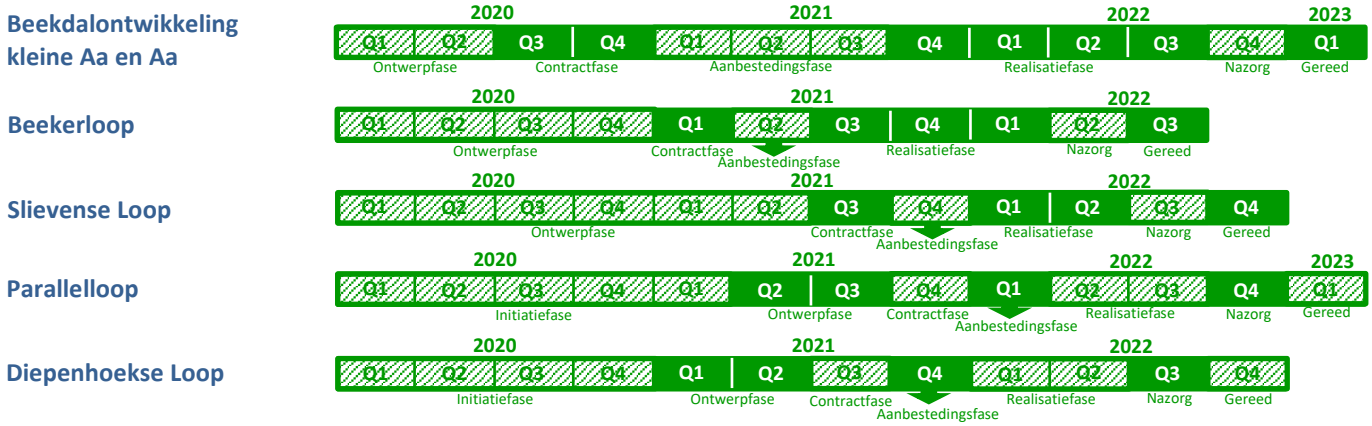

Nog te programmeren projecten (pre-projectfase): Meerven/Peelrijt, Voordeldonkse Broekloop, Kleine Aa kassengebied, Aa Starkriet fase 2, Kleine Aa fase 2 en een tweede deel van de Diepenhoekseloop.

Financieel overzicht

Begroot totaal krediet: € 16.700.000

Totale uitgaven: € 2.298.949

Meer informatie:
www.aaenmaas.nl/aadalzuid

Uitgelicht project: Gebiedsplan Raam

Het gebied van de ‘Verborgen Raamvallei’ is een attractief uitloopgebied met vele recreatieve en toeristische mogelijkheden, maar staat onvoldoende in verbinding met zijn omgeving. Er ligt een noodzakelijke waterbergingsopgave en een behoefte om het watersysteem te verbeteren vanuit waterpeil, waterkwaliteit, beekherstel en ecologische verbindingszone.

Opgave project

Ecologisch verbindingszone 26,4 km

Natuurvriendelijke oever 9,1 km

Beekherstel 22 km

Vismigratie 13 knelpunten

GGOR landbouw 12.297 ha

Overige EHS 1.018 ha

Natte natuurparels 250 ha

Waterberging 172 ha

Het stroomgebied van de Raam bestaat uit beken, plassen en vennen. Het gebied heeft veel functies op het gebied van water, natuur, landbouw, recreatie, landschap en cultuurhistorie. Waterschap Aa en Maas wil deze functies samenbrengen en het gebied beter toegankelijk via het project ‘Gebiedsplan Raam’. Naast de water-, natuur- en landbouwopgave maken we de Peel-Raamstelling, Beerse Overlaat en de Zuiderwaterlinie weer zichtbaar en leggen we wandel- en fietsverbindingen aan. Ook denken we mee over het behoud en de versterking van de landgoederen. Samenwerken is het sleutelwoord in dit project, zowel tijdens de uitvoering, het beheer, het onderhoud en de monitoring.

Wat is er in 2020 gedaan?

- Beekontwikkeling Lage Raam deeltraject Beerseweg-Vissteeg opgeleverd;
- Schetsontwerp moerasbeekontwikkeling Lage Raam opgesteld;
- Grondwatermodelstudie en concept schadeberekeningen peilverhoging Egweg uitgevoerd;
- Keukentafelgesprekken rondom het gebiedsproces peilverhoging Egweg;
- Online informatiebijeenkomsten rondom Voorlopig Ontwerp Graafsche Raam en gebiedsproces peilopzet Egweg;
- Voorlopig Ontwerp Graafsche Raam opgesteld;
- GGOR maatregelen (optimalisatie peilbeheer): ontwerp projectplan ‘overstort Reek’ vastgesteld en tijdelijke rijplaatstuwen geplaatst in de omgeving van Zeeland.

Planning

Lage Raam

2021	2022	2023	2024
Schetsontwerp gereed	Voorlopig ontwerp gereed	Vaststellen Projectplan Waterwet	Oplevering

Hooge Raam

2021	2022	2023
Schetsontwerp en voorlopig ontwerp gereed	Vaststellen Projectplan Waterwet	Oplevering

Graafsche Raam

2021	2022	2023
Vaststellen Projectplan Waterwet		Oplevering

GGOR

2021
Uitvoering en oplevering

Financieel overzicht

Begroot totaal krediet: € 7.475.000

Totale uitgaven: € 4.323.517

Meer informatie:
www.aaenmaas.nl/gebiedsplanraam

1.4 Schoon water

Het programma Schoon water houdt zich bezig met het doelmatig en duurzaam transporteren en behandelen van stedelijk afvalwater. Het waterschap heeft een wettelijke taak om het afvalwater zodanig te zuiveren dat de kwaliteit van het effluent voldoet aan de vergunningseisen voor lozing op oppervlaktewater. Daarnaast beoogt het programma deze activiteiten duurzaam en doelmatig uit te voeren. We winnen waar mogelijk en haalbaar energie en grondstoffen terug uit afvalwater of slib. We leveren ook een bijdrage aan het realiseren van de waterkwaliteitsdoelen van het ontvangende oppervlaktewater (het watersysteem waar het effluent uit de zuiveringen op uitkomt).

1.4.1 Doelstellingen

De doelstelling voor dit programma is te komen tot een duurzame en doelmatige afvalwaterketen.

Concreet betekent dit dat het waterschap zorgt voor:

- het in stand houden van rwzi's, rioolgemalen en transportleidingen door risico-gestuurd onderhoud en renovatie met behulp van assetmanagement;
- het voldoen aan de afnameverplichting en het in stand houden van de huidige dienstverlening op basis van afspraken met gemeenten (waaronder beheer en tweedelijns-onderhoud van rioolgemalen);
- een bijdrage te leveren aan het realiseren van kwaliteitsdoelstellingen voor het ontvangende oppervlaktewater;
- het nemen van aanvullende zuiveringsmaatregelen om stikstof en fosfor verder te verlagen en waar zinvol nieuwe stoffen (opkomende stoffen, met name medicijnresten) te verwijderen;
- waar mogelijk de bedrijfsvoering te verbeteren door de inzet van 5S, Lean Six Sigma, procesautomatisering en nieuwe typen sensoren en regelingen. We zetten hierbij data om in informatie, die we gebruiken om beter te sturen;
- het optimaliseren van de effluentkwaliteit, kosten, energie en chemicaliën van de zuiveringen;
- het realiseren van kostenbesparingen conform de afspraken in het Bestuursakkoord Water (13% kostenbesparing ten opzichte van 2010);
- het reduceren van ons energiegebruik conform de MJA-3 (Meerjarenafspraken energie-efficiency) en het zelf (duurzame) energie opwekken conform het klimaatakkoord;
- het optimaliseren van de productie en de bestemming van slib in samenwerking met partners in de slibketen;
- het verkennen van mogelijkheden om grondstoffen en energie terug te winnen conform de routekaart afvalwaterketen. Belangrijk aspect hierin is het zoeken naar geschikte afzetmogelijkheden voor de geproduceerde energie en grondstoffen als rendabele bijdrage aan een circulaire economie. Het accent ligt hierbij op biogas, struviet en cellulose. Samenwerken met verschillende partners in de verwaardingsketen is noodzakelijk;
- het stimuleren van het afkoppelen van hemelwater door gemeenten om minder schoon water naar de rwzi's af te voeren. Dit is vooral relevant bij grootschalige renovaties, omdat de aanvoer van hemelwater mede de benodigde hydraulische capaciteit bepaalt. We verwachten pas op langere termijn een lagere hydraulische capaciteit nodig te hebben.

1.4.2 Prestaties en activiteiten

Onderstaande tabel toont de begrote en gerealiseerde prestaties en activiteiten. Op de kaart staat een geografisch overzicht hiervan.

Tabel 13: Overzicht begrote en gerealiseerde prestaties en activiteiten

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Meerjaren begroting	Begroting 2020	Realisatie 2020	Prognose Burap 2020	T.o.v. Begroting 2020
Uitvoeren wettelijke taak: Zuiveren van afvalwater						
Voldoen aan afnameafspraak, operationele beschikbaarheid	*%*		*> 98*	*98,4*	*> 98*	
Voldoen aan lozingseis tav P per rwzi	*j/n*		*j*	*j*	*j*	
Voldoen aan lozingseis tav N per rwzi	*j/n*		*j*	*j*	*j*	
Verwijdering P over alle rwzi's	*%*		*>89*	*90*	*>90*	
Verwijdering N over alle rwzi's	*%*		*>86*	*87*	*>86*	
Doelmatige bedrijfsvoering:						
Slibproductie	*% droge stof*		*>23*	*23,6*	*>23*	
Duurzame bedrijfsvoering:						
Energiebesparing	*% tov 2005*	*30*	*30*	*39*	*39*	
Winnen energie en grondstoffen*						
Productie biogas	*m^3*		*7.000.000*	*7.402.841*	*>7.000.000*	
Productie struviet	*ton*		*600*	*129*	*102*	
Productie zeefgoed	*ton*		*3.300*	*1.802*	*2.700*	

** We sturen niet op het winnen van zoveel mogelijk energie en grondstoffen.*

Kaart 4: Grafische weergave van activiteiten die vallen binnen het programma Schoon water

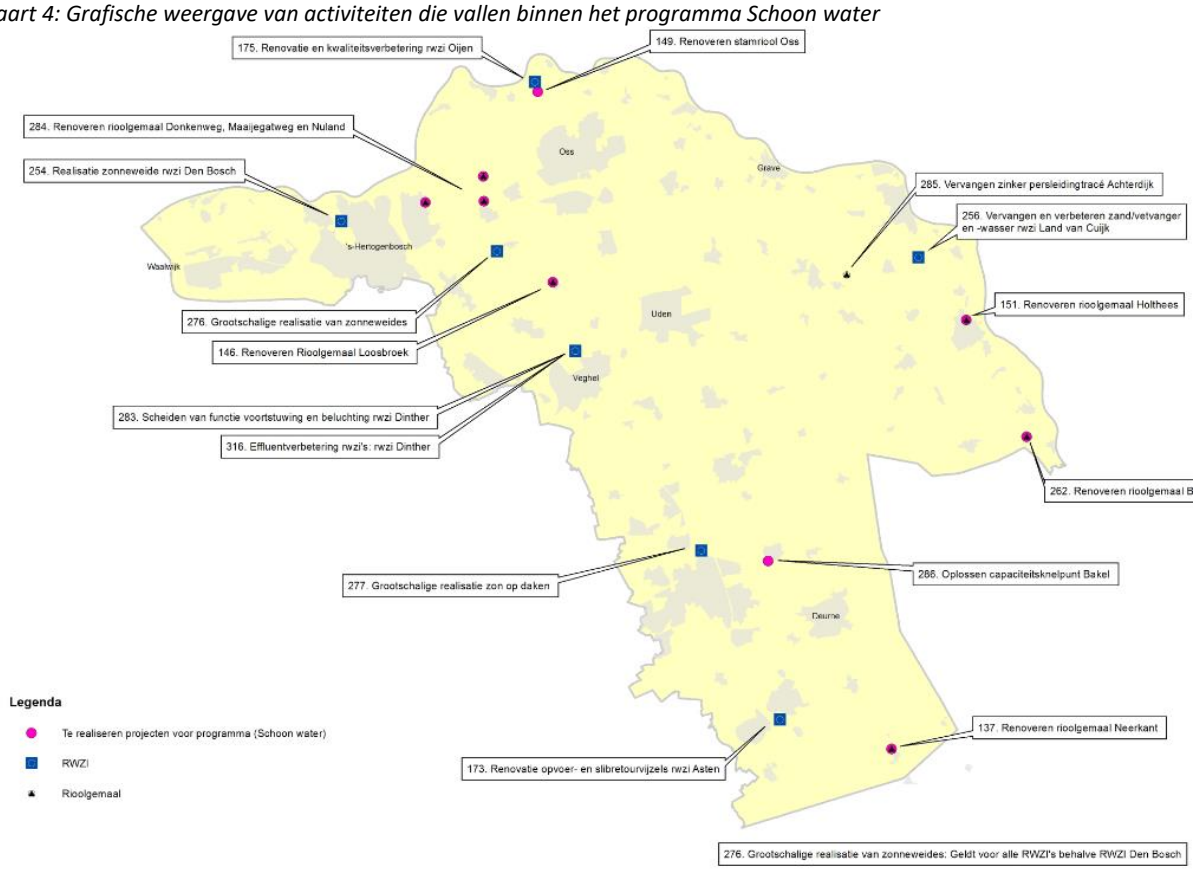

Toelichting prestaties

Ondanks de coronacrisis was de personele bezetting bijna normaal en hebben de zuiveringen goed gepresteerd. We hebben voldaan aan de lozingseisen.

- De operationele beschikbaarheid, de prestaties van de zuivering (op het gebied van stikstof en fosfor) en het droge stofgehalte van het slib voldoen aan de doelen uit de begroting. De gemiddelde N-verwijdering wordt naar beneden getrokken doordat de prestaties uitblijven die

we met de aannemer zijn overeengekomen bij de renovatie van de rwzi ‘s-Hertogenbosch (79,7%).

- Doordat de slibverwerking op de rwzi ‘s-Hertogenbosch zeer goed functioneert, hebben we 3.341 ton minder slib afgevoerd naar de SNB dan begroot (74.459 ton, inclusief zeefgoed van de rwzi Aarle-Rixtel). Om het droge stofgehalte van het af te voeren slib op de rwzi ‘s-Hertogenbosch voldoende te verhogen, waren extra chemicaliën (polyetheen) nodig ten opzichte van de begroting.
- De productie van biogas op de rwzi ‘s-Hertogenbosch is conform begroting. De gisting op de rwzi Asten is gestopt. Er is tijdelijk een stagnatie opgetreden in de afname van het biogas, vanwege een technisch probleem bij de afnemer (ketels bij Heineken).
- De struvietproductie op de rwzi ‘s-Hertogenbosch is minder dan begroot door problemen in het productieproces.
- De terugwinning van zeefgoed is minder dan begroot, doordat de maximale capaciteit niet beschikbaar is en doordat er nog geen duurzame afzet van cellulose plaatsvindt.

Tabel 14: Verkenningen en beleid voor 2020

Verkenningen en beleid voor 2020		
Klimaat neutrale afvalwaterketen	Planvorming	
Afvalwaterstrategie	Uitwerken	
Visie Zuivering van de toekomst (rwzi Aarle-Rixtel)	Evalueren	

Het plan van aanpak voor een klimaatneutrale afvalwaterketen voor de periode 2021-2023 is afgerond en gepresenteerd in een themabijeenkomst van het algemeen bestuur in januari 2021. Dat geldt ook voor de uitwerking van de afvalwaterstrategie voor een betere effluentkwaliteit. Deze uitwerking heeft een plaats gekregen in het ontwerp-WBP 2022-2027. In voorbereiding op het maken van een visie ‘zuivering van de toekomst’ voor de rwzi Aarle-Rixtel zijn we in dit gebied een integraal onderzoek gestart naar de samenhang van inrichtingsmaatregelen voor de KRW, maatregelen om de effluentkwaliteit te verbeteren en maatregelen gericht op een klimaatrobuust systeem. Dit om een integrale afweging van investeringen te kunnen maken.

Projecten

De meeste projecten liggen op schema, behalve de renovatie van de rwzi ‘s-Hertogenbosch. De voortgang van de investeringsprojecten is goed op peil gebleven, ondanks de impact van de coronacrisis. Dit hebben we bereikt, door actief te sturen op de planning en door te versnellen waar mogelijk. Het wordt wel steeds moeilijker om goede afstemming te houden in de projectteams. Naar verwachting heeft dit effect op de prestaties in 2021. In een aantal aanbestedingstrajecten merken we dat stijgende materiaalprijzen en een krappe markt voor een prijsopdrijvend effect zorgen. Dit effect zet zich vermoedelijk door in 2021.

De renovatie van de rwzi ‘s-Hertogenbosch heeft nog niet geleid tot de gewenste effluentkwaliteit. De gesprekken met de opdrachtnemer om dit met aanvullende maatregelen alsnog te realiseren, hebben niet tot een bevredigend resultaat geleid. Intussen heeft de rechter waterschap Aa en Maas in een kort geding in het gelijk gesteld. De aannemer heeft het werk nog niet hervat en de juridische procedures daarvoor lopen nog in 2021.

De belangrijkste behaalde mijlpalen op het gebied van investeringsprojecten over 2020 zijn:

- Realisatie zonneweide rwzi Den Bosch : opgeleverd
- Vervangen zand/vetvanger rwzi Land van Cuijk : opgeleverd
- Scheiding voortstuwing en beluchting rwzi Dinther : opgeleverd
- Renovatie rioolgemaal Loosbroek : opgeleverd
- Renovatie rioolgemaal Neerkant : opgeleverd
- Vervangen zinker persleidingtracé Achterdijk : opgeleverd

- Realisatie zonneweides rwzi Dinther en rwzi Vinkel : aanbesteed en uitvoering op locatie rwzi Dinther grotendeels gereed
- Renovatie rioolgemalen Holthees en Boxmeer : aanbesteed en uitgevoerd
- Renovatie rioolgemalen Donkenweg, Maaijegatweg en Nuland : aanbesteed en uitvoering gestart
- Renovatie opvoer- en slibretourvijzels rwzi Asten : aanbesteed
- Renovatie en kwaliteitsverbetering rwzi Oijen : definitief ontwerp grotendeels gereed
- Renovatie stamriool Oss: fase 3 : bouwteam geformeerd
- Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel : variantenstudie gereed

Op projectniveau zijn een aantal bijzonderheden te melden:
- Realisatie Zonneweides rwzi Dinther en rwzi Vinkel: versnelling door programmatische project-aanpak;
- Renovatie rwzi 's-Hertogenbosch: lagere uitgaven en niet-begrote inkomsten door het inroepen van de bankgarantie;
- Renovatie opvoer- en slibretourvijzels rwzi Asten: aanbestedingsvoordeel.

Beleidsmatige ontwikkelingen
Hieronder worden de belangrijkste ontwikkelingen toegelicht die in 2020 van invloed waren op het programma Schoon water.

Verbeteren effluentkwaliteit
Nutriënten
De zuiveringen worden één voor één verder geoptimaliseerd om de effluentkwaliteit te verbeteren ten aanzien van nutriënten. Op de rwzi Asten wordt een installatie gerealiseerd voor de dosering van ijzerchloride om het fosfaatgehalte in het effluent te kunnen verlagen. Voor Oijen is het ontwerp gereed (in combinatie met de renovatie) en wordt een uitvoeringskrediet aangevraagd. Intussen is ook een voorbereidingskrediet aangevraagd voor de aanvullende zuivering voor nutriënten (en medicijnresten) op de rwzi Dinther.
Voor de rwzi Vinkel is een pilot voorbereid voor de verwijdering van fosfor en medicijnresten.

Medicijnresten
Voor de rwzi's Oijen en Dinther is een financiële bijdrage aangevraagd bij het Ministerie van IenW. Deze is bedoeld voor de poederkooldosering op de rwzi Oijen en een combinatie van poederkool en ozon op de rwzi Dinther. De poederkooldosering op de rwzi Oijen is onderdeel van de renovatie en gaat naar verwachting medio 2022 in bedrijf. Voor de rwzi Dinther wordt een vergelijkende proef voorbereid, waarbij de poederkooldosering wordt vergeleken met de dosering van ozon. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de ervaringen die zijn opgedaan in de pilotinstallatie op de rwzi Aarle-Rixtel (ozon) en de ervaringen met poederkool op de rwzi Papendrecht in het kader van de Schone Maaswaterketen. Voor de rwzi Vinkel is een proefproject met poederkool in combinatie met doekfiltratie voorbereid. In het kader van de Schone Maaswaterketen hebben we – in samenwerking met collega-waterschappen en de betreffende drinkwaterbedrijven – ambities geformuleerd om de concentratie van medicijnresten en andere opkomende stoffen in de Maas en haar zijrivieren te verlagen.

Verwaarden afvalwater
Vanwege een aantal droge jaren achter elkaar staat het hergebruik van effluent in de belangstelling. Bovendien streeft de provincie Noord-Brabant naar een plafond voor de grondwateronttrekking. Effluent wordt bij droogte al ingelaten in de Laarakkerse Waterleiding (rwzi Land van Cuijk) en in de

Hazelbergse Loop (rwzi Dinther). In een nieuwbouwwijk in Helmond (Brainport Smart District) werken we samenwerking met het drinkwaterbedrijf, waterschap De Dommel en de gemeente aan drinkwaterbesparing om de druk op het (diepe) grondwater te verminderen. We onderzoeken mogelijkheden voor de lokale verwerking en bestemming van huishoudelijk afvalwater. Daarnaast starten we een project om te zien of de opwerking van effluent tot proceswater voor de industrie en glastuinbouw haalbaar is. Concreet lijken er mogelijkheden te zijn voor het bedrijventerrein Helmond (vanaf de rwzi Asten) en voor een bedrijventerrein in Oss (vanaf de rwzi Oijen). Innovatieve technologie, zoals capillaire nanofiltratie, lijkt de technische en economische haalbaarheid dichterbij te brengen. Landelijk is hergebruik van effluent benoemd als 'waterfabriek'.
De samenwerking in de energie- en grondstoffenfabriek (EFGF) krijgt een nieuwe dimensie nu het thema 'bijdrage aan de circulaire economie' meer aandacht krijgt. Naast struviet en zand voeren we nu ook roostergoed af naar Aquaminerals.
Op de rwzi Land van Cuijk zijn voorbereidingen getroffen voor een pilot met een innovatieve slibbehandelingsmethode (Torwash). In 2021 wordt een pilotinstallatie ontworpen en gerealiseerd.

Samenwerking in de afvalwaterketen
Samen met gemeenten werken we aan de optimalisatie van het aanvoerstelsel van afvalwater via meten en monitoren. Zo willen we pieken in de droog-weer-aanvoer afvlakken en daarmee een beter zuiveringsrendement behalen. Voor het optimaliseren van de buffering in het aanvoerstelsel lopen twee pilots: in Laarbeek en 's-Hertogenbosch. Waterschap Aa en Maas werkt zelf in het aanvoerstelsel van Asten aan debietmetingen in het vrij-verval-stelsel.
Gemeenten zijn in het kader van DPRA (Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie) bezig met het uitvoeren van klimaatstresstesten. Het waterschap is betrokken bij de uitwerking van het thema wateroverlast.
Om tot een logischere en doelmatigere verdeling in de afvalwaterketen te komen, hebben de gemeente Oss en waterschap Aa en Maas de positie van de overnamepunten herijkt. Als gevolg daarvan dragen we twee gemalen over aan de gemeente en krijgen we twee gemalen van de gemeente in eigendom.

Energie, klimaat en circulair
Om in 2030 energieneutraal te zijn, zijn op de rwzi 's-Hertogenbosch zonnepanelen geïnstalleerd en in bedrijf genomen. De realisatie van zonneweides op de rwzi's Dinther en Vinkel is gestart. (Dit project is naar voren gehaald.) Naast de realisatie van zonnepanelen verkennen we de mogelijkheden voor windenergie. Het blijkt erg lastig om geschikte locaties voor windmolens te vinden. Verder verkennen we de mogelijkheden voor aquathermie; het winnen van thermische energie uit afvalwater (TEA) of oppervlaktewater (TEO). De invloed van TEA op de prestaties van de rwzi's en de invloed van TEO op de ecologie wordt onderzocht. Er komen steeds meer aanvragen voor aquathermieprojecten, vooral vanuit gemeenten in kader van de energietransitie. We bundelen onze kennis om integraal advies te geven aan de initiatiefnemers.
Op de rwzi Land van Cuijk zijn sensoren geïnstalleerd om lachgas te meten. Op basis van een analyse en inzicht in de onderliggende processen, passen we de beluchting aan in een poging om de uitstoot van lachgas (een sterk broeikasgas) te verminderen.
Er is een grondstoffenstromenanalyse uitgevoerd voor het hele waterschap. Deze geeft inzicht in de broeikasgasemissie vanuit de grondstoffenstromen. Dit vormt de basis om maatregelen te prioriteren om onze voetafdruk te reduceren en op termijn klimaatneutraal te zijn. Deze studie wordt afgerond in 2021.

1.4.3 Financieel

Exploitatie

Tabel 15: Exploitatie

INPUT-VERANTWOORDING SCHOON WATER *(bedragen * € 1.000)*							
Omschrijving	**Primaire Begroting 2020**	**Begrotings-wijziging**	**Begroting 2020 incl. wijziging**	**Realisatie 2020**	**Realisatie %**	**Verschil v=voordeel, n=nadeel**	
Totaal lasten	60.187		60.187	60.284	100%	N	96
Totaal baten	3.360		3.360	3.829	114%	V	469
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	**56.827**		**56.827**	**56.455**	**99%**	**V**	**372**
Totaal beschikking bestemmingsreserves	262		262	334	127%	V	72
Netto lasten	**56.565**		**56.565**	**56.121**	**99%**	**V**	**444**

Belangrijkste onderwerpen binnen de lasten en baten
Het saldo van de lasten en baten omvat vooral het beheer en onderhoud van de rwzi's en het bijbehorende transportstelsel.

Het totaal van de lasten en baten laat een voordelig saldo van € 444.000 zien (bij een realisatiegraad van 99%).

Naar de SNB is 74.459 ton slibkoek afgevoerd. De centrale slibgisting in 's-Hertogenbosch heeft in 2020 meer slib omgezet naar biogas dan begroot. Hierdoor is er 3.141 ton slibkoek minder naar de SNB is afgevoerd dan begroot. Samen met de lagere bijdrage in de definitieve begroting van de SNB levert dat, ondanks een hoger dan begroot eenheidstarief, een voordeel op van € 214.000.

Voor het inregelen van de rwzi 'sHertogenbosch en procesaanpassingen ter verbetering van de effluentkwaliteit op de rwzi Aarle-Rixtel is in 2020 aan het gebruik van chemicaliën 33% meer uitgegeven dan de begrote € 2.307.000. Bij het onderhoud van zuiveringen en het transportstelsel is per saldo € 598.000 meer uitgegeven. De belangrijkste posten hiervoor zijn:

- kosten voor de instandhouding van de rwzi Oijen (€ 78.000);
- het uitvoeren van verbeteringen in het kader van veiligheid, het herstel van kleine gebreken en enkele optimalisaties op de in onderhoud verkregen zuiveringsdelen bij de rwzi 's-Hertogenbosch (€ 406.000 meerkosten);
- kosten voor het amoveren van de slibgisting (€ 108.000) en het leveren van een Fe_2Cl_3-doseerinstallatie (€ 86.000) op de rwzi Asten;
- schades aan het transportstelsel van de rwzi Land van Cuijk eind 2019 en begin 2020 (€ 103.000).

Tegenover de hogere dan begrote onderhoudskosten van de instandhouding van de rwzi Oijen en de schades aan het transportstelsel van de rwzi Land van Cuijk staan een onttrekking uit de bestemmingsreserve en uitkeringen van verzekeringsmaatschappijen.

Bij de toegekende anti-afhaaksubsidies is een voordeel ten opzichte van de begrote uitgaven gerealiseerd van € 549.000 door een toegenomen lozing van vervuilingseenheden naar de rwzi. Daarvan heeft € 279.000 nog betrekking op 2019.
Door een vertraging van de overdracht van gemalen aan de gemeente Oss vielen de incidentele lasten in 2020 € 421.000 lager uit. Deze lasten zullen nu deels in 2021 en voor het overige in 2022 komen.
Voor de heffing en invordering van de belastingen zijn € 255.000 minder lasten gerealiseerd dan begroot, aan subsidies ter bevordering van het verminderen van de hoeveelheid te zuiveren rioolwater € 38.000 meer.

De opbrengsten binnen het programma vallen in 2020 € 469.000 hoger uit.

- De grootste opbrengst binnen dit programma is de bijdrage van waterschap De Dommel voor de verwerking van het afvalwater van Vught op de rwzi 's-Hertogenbosch. Deze viel € 119.000 hoger uit door meer aangesloten ve's en een nabetaling van eerdere jaren.
- Voor werkzaamheden die uitgevoerd zijn voor de gemeenten binnen het verzorgingsgebied van het waterschap is in 2020 € 34.000 meer ontvangen dan begroot.
- De opbrengsten voor grondstoffen uit het zuiveringsproces (biogas en struviet) zijn met € 634.000 nagenoeg gelijk aan de begroting.
- Aa en Maas ontving meer dividend van de NWB, waarvan € 33.000 toe te rekenen is aan het programma Schoon Water.
- De bespaarde rente over eigen middelen valt € 269.000 lager uit.
- Verder zijn een aantal niet begrote opbrengsten ontvangen.
    - De laatste bijdrage van het ministerie van IenW van € 100.000 vanwege de afgeronde rapportage van de pilot medicijnresten is in 2020 ontvangen (in plaats van in 2019). Samen met de bijdragen die in 2019 zijn ontvangen, is nu de volledige door het Rijk toegezegde bijdrage van € 400.000 ontvangen.
    - Voor enkele leidingbreuken uit 2019 en 2020 is € 290.000 aan uitkeringen van verzekeringsmaatschappijen ontvangen.
    - Vanwege de afkoop van de dubbelfunctie van transportgemalen is een bijdrage ontvangen van € 87.000.
    - Er is SDE-subsidie (€ 117.000) ontvangen voor de productie van zonne-energie en groengas.

Bij de bestemminsreserve extra afschrijving renovatie rwzi 's-Hertogenbosch is het restsaldo van € 24.637 van de bestemmingsreserve in 2020 gebruikt ter dekking van versnelde afschrijvingen.
Na de onttrekking uit de bestemmingsreserve Instandhouding rwzi Oijen van € 168.000 om de kosten van 2020 te dekken, resteert nog een bedrag van € 847.022.

Investeringen

Onderstaande grafiek vergelijkt de gerealiseerde bruto-investeringen met de Begroting 2020.

*Grafiek 6: Vergelijking bruto investeringen (bedragen * € 1.000)*

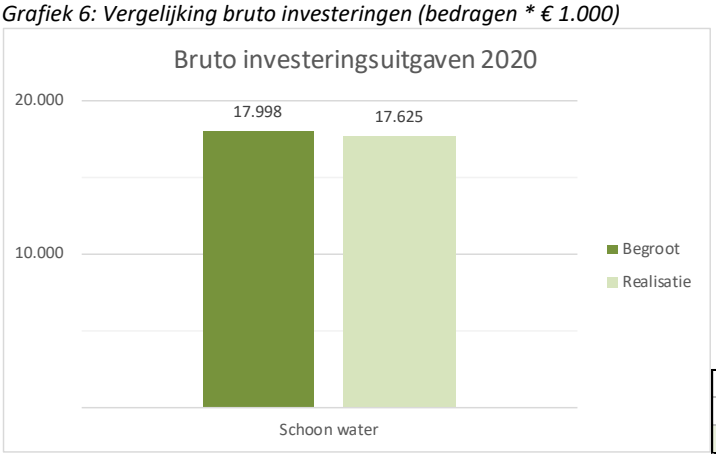

Realisatie	17.625
Begroting	17.998
% Realisatie t.o.v. begroting	98%

Een overzicht van de stand van zaken van de investeringen is opgenomen in § 1.6.10.
De financiële realisatie van de investeringen over 2020 wordt vooral bepaald door de volgende investeringsprojecten:

- de renovatie van de rwzi 's-Hertogenbosch;
- de voorbereiding van de renovatie en kwaliteitsverbetering van de rwzi Oijen;
- de aanleg van de zonneweide bij de rwzi's 's-Hertogenbosch, Dinther en Vinkel;

- de renovatie van de rioolgemalen Donkenweg, Maaijegatweg en Nuland;
- de renovatie van rioolgemaal Boxmeer.

De uitgaven ten opzichte van het Projectenboek 2020 liggen met 98% ruim tweemaal zo hoog als in 2019. De versnelde uitvoering van de zonneweides, met een realisatiepercentage van 183%, dragen hier voor een belangrijk deel aan bij. Maar ook de realisatiegraad van de projecten aan het transportstelsel (81%) draagt flink bij aan de realisatiegraad van het programma Schoon Water.

Uitgelicht project: Renovatie en kwaliteitsverbetering RWZI Oijen

De RWZI Oijen is een van de grootste zuiveringen in het beheersgebied van Aa en Maas en is in de jaren 70 opgericht door de gemeente Oss. Door de jaren heen is de zuivering functioneel uitgebreid en aangepast. Hierbij zijn procesonderdelen aan- en bijgebouwd. De laatste aanpassing stamt uit 2017/2018 waarbij een effluentkwaliteitsverbetering is doorgevoerd om te voldoen aan het activiteitenbesluit. Echter, het waterlichaam de Hertogswetering voldoet nog niet aan de Kader Richtlijn Water doelen voor nutriënten en de RWZI draagt bij aan de nutriëntenbelasting. Conform de afvalwaterstrategie heeft het algemeen bestuur in 2017 ingestemd met het voorbereiden van zowel een verdere effluentkwaliteitsverbetering, als een noodzakelijke renovatie van RWZI Oijen.

Opgave project

Een toekomstbestendige RWZI Oijen. In 2020 is het DO en bijbehorende kostenraming voor verbetering van effluentkwaliteit en renovatie, alsmede de aanbestedingsstrategie voor RWZI Oijen afgerond en begin 2021 door het algemeen bestuur vastgesteld, waardoor eerst de contractering en aansluitend vanaf begin 2022 de realisatiefase kan worden gestart.

Planning

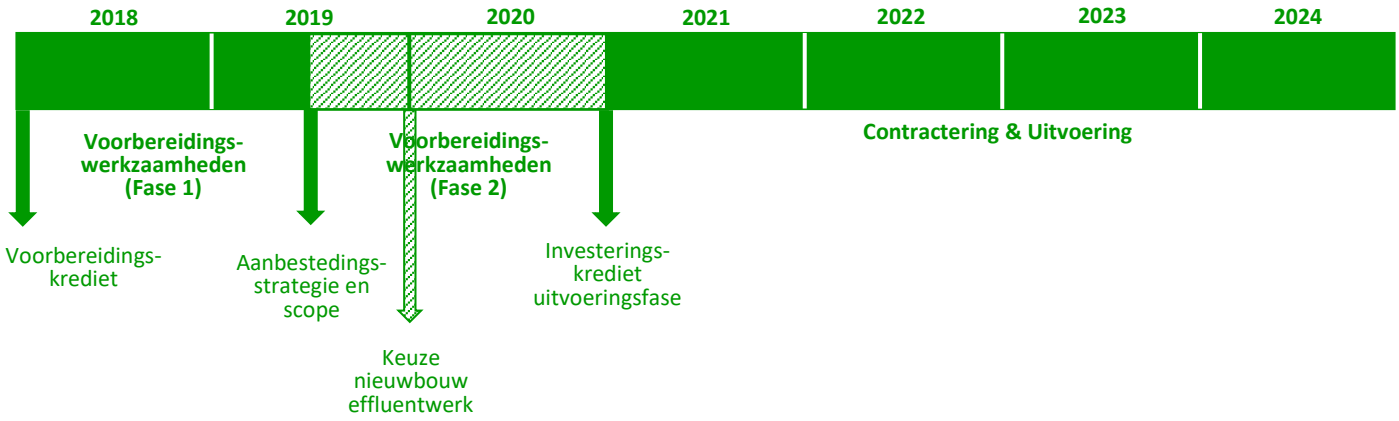

Financieel overzicht

Begroot totaal krediet: € 60.500.000

Totale uitgaven: € 3.417.956

Uitgelicht project: Aanleg zonneweides

Met de energietransitie wil waterschap Aa en Maas in 2030 energieneutraal worden. Binnen dit programma worden zonneweides op RWZI's aangelegd, de daken van de buitenlocaties worden voorzien van zonnepanelen en in waterlopen wordt onderzocht wat de mogelijkheden zijn voor de omzetting van waterkracht naar elektriciteit.

Inmiddels zijn alle daken van de regio- en districtskantoren voorzien van zonnepanelen. Op RWZI 's-Hertogenbsoch en Dinther zijn de zonneweides gerealiseerd. Met deze investeringen wordt op jaarbasis ca. de helft van het elektriciteitsverbruik van de betreffende RWZI opgewekt.

In Q1 van 2021 wordt de RWZI in Vinkel van een zonneweide voorzien. Dit wordt een testlocatie waar we verschillende opstellingen van panelen, een zonvolgsysteem, warmte-terugwinning en een automatische schoonmaakinstallatie testen.

Opgewekt, naar energie-neutraal

Waterschap Aa en Maas

De zonneweides worden op een ecologische wijze gerealiseerd, door toepassing van lichtdoorlatende panelen (bifacials). Voor de RWZI in Aarle-Rixtel en navolgende weides worden de panelen zo opgesteld dat de flora en fauna op de ondergrond nog meer tot ontwikkeling kan komen.

Planning

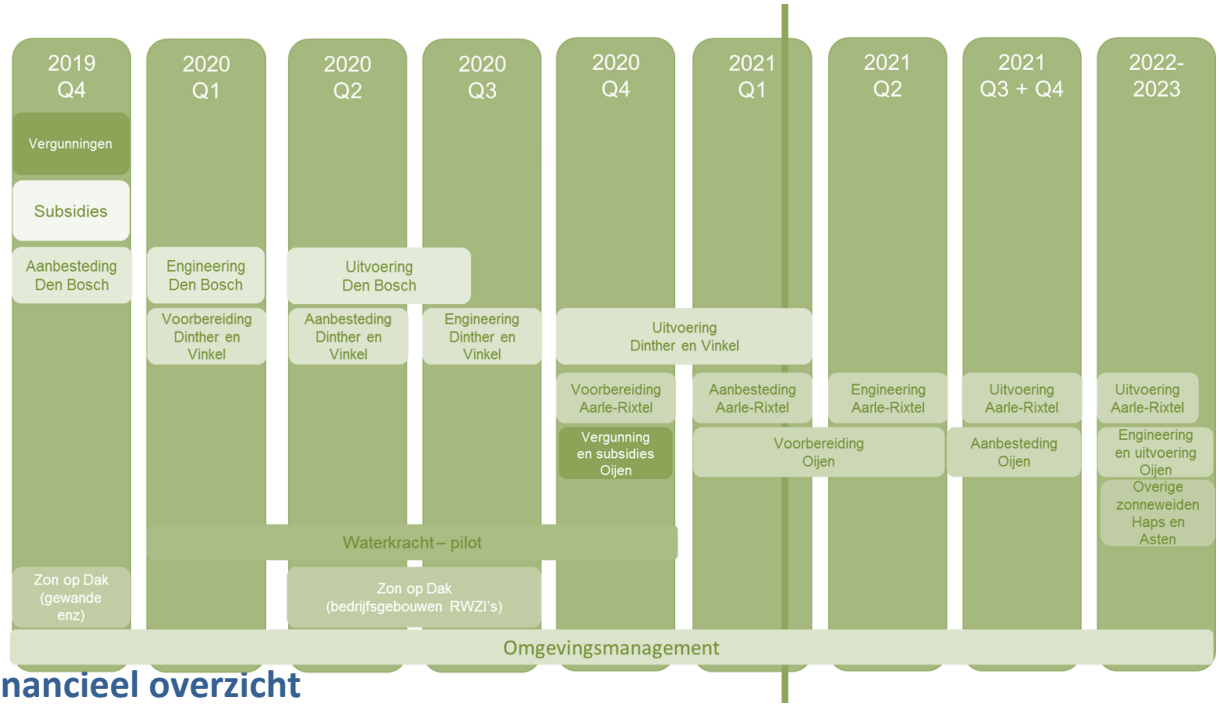

Financieel overzicht

Begroot totaal krediet: € 22.410.000

Totale uitgaven: € 5.733.791

www.aaenmaas.nl/zonneweides

1.5 Leveren en organiseren van maatschappelijke meerwaarde

Diverse activiteiten van het waterschap zijn overkoepelend over de inhoudelijke programma's. Bovendien is waterschap Aa en Maas er niet alleen om zijn eigen waterdoelen te realiseren; we hebben ook een maatschappelijke rol. Daar gaan we in deze paragraaf dieper op in.

1.5.1 Prestaties en activiteiten

Strategie en organisatieontwikkeling
Waterschap Aa en Maas is in 2020 goed blijven functioneren, ondanks de belemmeringen vanwege de coronapandemie. Dit getuigt van een flexibele en wendbare organisatie. Gekoppeld aan het nieuwe WBP voor de periode 2022-2027 werken we uit hoe de organisatie zich verder kan ontwikkelen. Wat is er nodig om de grote opgaven die voor ons liggen te realiseren? Dit krijgt vorm in een hernieuwde invulling van MOOI, het meerjaren-organisatie-ontwikkelplan dat in 2021 afloopt.

Gebiedsgericht werken en samenwerking met partners
In 2020 is het ontwerp-WBP opgesteld. We hebben intensief met partners afgestemd over de koers van dit nieuwe WBP en de samenwerkingskansen. Ook hebben we diverse omgevingstafels georganiseerd waarin geïnteresseerde belangenverenigingen en inwoners van ons werkgebied mee hebben gedacht over het nieuwe WBP. De afstemming met partners en geïnteresseerden loopt door in 2021.
Met de provincie en de andere Brabantse waterschappen hebben we een intentieovereenkomst opgesteld over de samenwerking aan de water- en natuurdoelen tot en met 2027. Deze overeenkomst is voor het gebied van waterschap Aa en Maas uitgewerkt in een maatwerkovereenkomst. Met deze afspraken is de provinciale cofinanciering voor de komende jaren geregeld. De insteek is bovendien om goed samen op te trekken als provincie en waterschap, en elkaar te helpen zodra er obstakels dreigen in de realisatie van groene of blauwe opgaven.
Met de provincie en terreinbeherende organisaties hebben we afgesproken om een verkenning te starten naar een brede integrale gebiedsgerichte aanpak in de gebieden Peelvenen, Strabrechtse Heide (inclusief Sang en Goorkens), Aa-dal Noord en Vughtse Gement. In die verkenningen wordt uitgezocht of het helpt om de water- en natuuropgaven in samenhang op te pakken met andere opgaven, zoals die rond stikstof, de landbouwtransitie en de energietransitie. Ook worden in die verkenningen afspraken gemaakt over rollen en financiering.

In 2020 hebben alle samenwerkende overheden in de regio Noordoost-Brabant ingestemd met een nieuw bestuursconvenant voor de periode tot en met 2024. Daarnaast is ook een nieuwe strategische agenda opgesteld, die tot 2030 vooruitkijkt.
Vanuit de derde tranche regiodeals van het Rijk is circa € 10 miljoen toebedeeld aan de regio Noordoost-Brabant. Hiervoor is door de regio een uitvoeringsprogramma uitgewerkt. In meerdere projecten daarvan is waterschap Aa en Maas actief. We dragen bij aan doelstellingen op het vlak van klimaatbestendigheid, gezonde leefomgeving, bodem en waterkwaliteit.

In de Metropoolregio Eindhoven (MRE) is tijdens de regionale ontwikkeldag op 17 december 2020 de eerste Regionale Omgevingsagenda vastgesteld, met inbreng van de regio, de waterschappen en de provincie. Hierin is de afspraak gemaakt om in het landelijk gebied én in bebouwd gebied werk te maken van klimaatadaptatie.

Tijdens de kabinetsformatie hebben het Rijk en de koepels IPO, VNG en UvW afspraken gemaakt over interbestuurlijke samenwerking. Deze zijn vastgesteld in interbestuurlijke programma's. Een van deze programma's is het interbestuurlijke programma Vitaal Platteland (IBPVP). Begin 2020 heeft het Rijk

(via het ministerie van LNV) positief besloten over de ingediende actieprogramma's van 14 gebieden in heel Nederland. Voor waterschap Aa en Maas zijn twee gebiedssamenwerkingen relevant: Van Gogh National Park én Zuidoostelijke Zandgronden. Vooral bij de Zuidoostelijke Zandgronden vervult het waterschap een actieve rol. Vanuit het Rijk heeft aan deze gebiedssamenwerking € 6,9 miljoen toegekend, bedoeld voor kennisdeling en de uitvoering van projecten op het vlak van omgevingskwaliteit en kringlooplandbouw.

In het kader van de nationale omgevingsvisie (NOVI) wordt voor Noord-Brabant en Limburg gewerkt aan een omgevingsagenda. De Peel is door het Rijk aangeduid als zogeheten NOVI-gebied: een aandachtsgebied voor de transitie van het landelijke gebied. Voor dit gebied is in 2020 – in samenhang met het IBPVP Zuidoostelijke Zandgronden (zie hierboven) – een governance ingericht tussen de vier betrokken regio's, twee provincies, twee waterschappen en het Rijk. Doel van de samenwerking is om de uitvoeringskracht in het gebied te vergroten, de interbestuurlijke samenwerking te vergroten en lopende programma's (zoals de Peelvenen) maximaal te laten renderen. Inmiddels ligt er een plan van aanpak voor de komende periode en hebben de partners middelen beschikbaar gesteld om tot uitvoering te komen.

In 2020 was het Groene Woud/Van Gogh Nationaal Park beoogd gastheer voor de Landschapstriënnale 2020, een driejaarlijks evenement over het cultuurlandschap van Nederland. Vanwege de coronacrisis zijn de activiteiten doorgeschoven naar 2021.

Digitale transformatie

Zorgen voor schoon water, water vasthouden waar het kan en water keren en afvoeren waar het moet. Dat doen we elke dag slimmer dankzij data en technologie. Hoe we dat doen en welke stappen we daarin zetten, staat in onze Strategie digitale transformatie 2020-2024. Deze strategie is door het dagelijks bestuur vastgesteld op 30 juni 2020. In het eerste kwartaal van 2021 ontwikkelen wij het Uitvoeringsprogramma 2021-2024 dat hoort bij deze strategie, mede als opvolger van het Informatiebeleidsplan (IBP). Over de ontwikkelingen en resultaten van onze digitale transformatie hebben wij het algemeen bestuur op 9 oktober 2020 geïnformeerd. Daarnaast is digitale transformatie verankerd in het nieuwe WBP.
2020 werd gekenmerkt door de coronacrisis. In deze tijd zijn het bestuur en de organisatie professioneel gegroeid in hun digitale vitaliteit. Mensen werkten zo veel mogelijk thuis en vergaderden digitaal. Alle medewerkers kregen een mobiele werkplek om veilig en met de juiste middelen te kunnen werken. Thuis, in het veld of flexibel op kantoor. De organisatie en het bestuur hebben kennis gemaakt met nieuwe mogelijkheden om effectief en efficiënt samen te kunnen werken.
Deze steile groeicurve zetten we voort, ondersteund door het project 'Werken nu en morgen', waarin de digitale en hybride werkplek centraal staat. Deze wordt nog beter afgestemd op de behoeften van medewerkers en teams. Zo werken we aan een wendbare organisatie met mensen die vertrouwen hebben in onze (digitale) toekomst.

Het aantal verplichtingen vanuit landelijke wet- en regelgeving is dermate groot dat de waterschappen gezamenlijk een minimaal ambitieniveau *Baseline Basis op Orde* hebben opgesteld. Hierin worden belangrijke onderwerpen als veiligheid, dienstverlening en transparantie geregeld. De impact op de waterschappen is groot.
De *Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO)* is sinds 2020 van kracht. De BIO verving de Baseline Informatieveiligheid Waterschappen (BIWA). Met de BIO is één gezamenlijk normenkader ontstaan voor informatiebeveiliging binnen de hele overheid. Helder, actueel en veilig.
De *Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)* is sinds 2018 van toepassing. Dat betekent dat in de hele Europese Unie (EU) dezelfde privacywetgeving geldt. De AVG is op orde, maar vraagt continue aandacht voor de borging. In 2020 zijn de voorbereidingen gestart voor een externe audit van de BIO en de AVG in 2021.

Verder hebben we in 2020 belangrijke stappen gezet in de versterking van ons informatiemanagement. We hebben een nieuw werkproces ontworpen, waarmee informatievraagstukken integraal geprioriteerd en succesvol opgepakt kunnen worden. Daarnaast werken we ook aan de opbouw van het relatief nieuwe domein datamanagement.
Concrete projecten en activiteiten waarbij data, informatie en technologie een belangrijke rol spelen, zijn: de uitrol van Zaakgericht Werken, de doorontwikkeling van de app Perceelwijzer, het vernieuwende project 'autonome zuivering Aarle-Rixtel', de pilot met kunstmatige intelligentie op de zuivering, de slimme gebiedsregeling Peelkanalen en de professionalisering van de Waterkamer.

Medio 2020 is het (investerings)project *Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement in Systeem en Keten (OMDISK)* gestart. Met deze impuls vergroten we niet alleen de hoeveelheid beschikbare data, maar komt deze ook via dashboards real-time beschikbaar voor de beheertaken in het watersysteem en de waterketen.

In het Datalab van waterschap Aa en Maas zetten we data om naar informatie om daarmee het beheer en onderhoud doelmatiger uit te voeren. In 2020 hebben we hier onze data-expertise verder opgebouwd. We hebben verschillende dashboards ontwikkeld om processen te monitoren en te sturen. Omdat de technische en inhoudelijke ontwikkelingen (sensoren, datavalidatie, realtime sturing) snel gaan, blijven we continu investeren in meetinfrastructuur, databeheer en -analyse.

Communicatie en participatie
Voor veel collega's was 2020 een spannend en onzeker jaar vol vragen. Hier lag dan ook een belangrijke taak voor communicatie. Op verschillende manieren hielden we contact met onze collega's, zoals via Spraakwatergroepen en livestreams met de directie. Dit zorgde ervoor dat iedereen goed was geïnformeerd. De manier waarop waterschap Aa en Maas in 2020 met de crisis is omgegaan, werd intern zeer gewaardeerd, zo blijkt uit onderzoek onder de collega's.

Ook in 2020 was er vanaf het vroege voorjaar weer sprake van droogte. Vroeger dan ooit is een onttrekkingsverbod uit oppervlaktewater ingesteld. Steeds meer realiseren inwoners van ons werkgebied zich dat droogte, na de eerdere twee droge jaren, een probleem is en dat ook zij daar een rol in hebben. Ook de media besteedden hier veel aandacht aan. We zijn relevant voor inwoners en maken gebruik van de kansen die er liggen om het waterbewustzijn te vergroten. Waar mogelijk werken we samen met andere partijen, zoals ZLTO, natuurorganisaties, gemeenten en de provincie om weersextremen onder de aandacht te brengen en handelingsperspectief te schetsen.
De corporate communicatiestrategie is opgesteld en het plan van aanpak voor educatie en crisiscommunicatiestrategie is gereed. De opgefriste huisstijl is uitgerold in de organisatie, de corporate brochure is gereed en aan de film over ons werk wordt gewerkt.

Via sociale media blijven we actief aandacht vragen voor het werk van het waterschap en we krijgen daar de nodige respons op. Verder blijft het coachen en ondersteunen van collega's in hun communicatie met de omgeving van het waterschap een belangrijk speerpunt (communicatievere organisatie).
Vanwege de coronacrisis liepen veel participatie-activiteiten in 2020 vertraging op. We stonden daarin niet alleen: ook gemeenten en andere organisaties hebben dat gemerkt. Onze activiteiten zijn zo veel mogelijk doorgegaan, vaak in een aangepaste, digitale vorm.

In onze inrichtingsprojecten hebben we zo veel mogelijk digitaal gecommuniceerd. We hebben digitale en interactieve informatiebijeenkomsten georganiseerd, voor grote en kleinere projecten. Het bleek echter lastig om keukentafelgesprekken en schetssessies online te houden. Daarmee bleek co-creatie lastig haalbaar.
De voorgenomen participatie in het kader van het nieuwe Waterbeheerplan 2022-2027 heeft in 2020 volledig online plaats kunnen vinden. Eén-op-één contact met mensen in het veld is daarnaast

veelvuldig mogelijk gebleken gedurende het grootste deel van het jaar, al kregen we tijdens de tweede lockdown met meer beperkingen te maken. Alleen toezicht en handhaving konden eind 2020 nog plaatsvinden. Ook heeft de coronacrisis veel impact gehad op het (gezamenlijk met gemeenten) voeren van de klimaatdialogen in het kader van Ruimtelijke Adaptatie – hier is veel vertraging opgetreden. Het Deltaprogramma 2021 houdt hier rekening mee.

Tenslotte waren er vele initiatieven van inwoners van ons werkgebied. Het gaat hierbij om klimaat- en wateronderwerpen bij mensen thuis, zoals: samen met de buurt afkoppelen, een 'tegels eruit - plantje erin'-actie of het bevorderen van schoon water en biodiversiteit. Voorbeelden zijn: het initiatief 'Met elkaar voor mekaar' in Sint-Michielsgestel (anders omgaan met hemelwater), Deltaplan biodiversiteit, een voedselbos in Berlicum en het verbeteren van de waterkwaliteit van de gracht in Grave.

Omgevingswet
Het afgelopen jaar is er gewerkt aan de kerninstrumenten van de Omgevingswet, te weten de waterschapsverordening met werkingsgebieden, het projectbesluit & vergunning eigen dienst, het WBP en de omgevingsvergunning. Met de benodigde aanpassingen voor de waterschapsverordening zijn we nagenoeg klaar voor inwerkingtreding van de Omgevingswet. Aandacht voor verrijking van (algemene- en beleids-) regels blijft bestaan. Hier wordt in 2021 aan gewerkt.
Daarnaast is de vergunningchecker binnen waterschap Aa en Maas opgeleverd. De digitale tool omvat de data van de waterschapsverordening, toepasbare regels en werkingsgebieden. De gebruiker/aanvrager krijgt na het antwoorden van een aantal vragen over zijn/haar locatie en geplande activiteiten inzichtelijk of er een vergunning dient te worden aangevraagd en zo ja, welk type vergunning. De vergunningchecker wordt nu intern gebruikt. Na het ophalen en verwerken van de feedback van collega's wordt de vergunningchecker extern uitgerold. De externe uitrol vindt gelijktijdig plaats met de andere Brabantse waterschappen.

Vergunningverlening en handhaving
Het Uitvoeringsprogramma voor Toezicht en Handhaving loopt door de coronacrisis op een aantal punten achter op de afspraken. Dit heeft tot een verschuiving in het toezicht geleid en er is alleen in zeer urgente situaties gehandhaafd. Hiervan wordt uitgebreid verslag gedaan in het jaarverslag Vergunningverlening en Handhaving. Enkele actuele aandachtspunten zijn:

- In 2019 heeft 92% van de vergunningsplichtigen een opgave gedaan van de onttrokken hoeveelheid grondwater. In 2020 zijn deze opgaven gecontroleerd. Hierop hebben we extra capaciteit ingezet, wat resulteerde in een beter naleefgedrag. Bovendien is het proces gedigitaliseerd, zodat bedrijven online hun opgave kunnen doen.
- Toezicht op de naleving van regelgeving is vanwege de coronacrisis op een aangepaste wijze doorgegaan:
    - Er zijn meer perceelcontroles uitgevoerd dan geprogrammeerd (mestvrije zones, gebruik gewasbeschermingsmiddelen, ingetrokken onttrekkingsvergunningen). Er waren 16 controles gepland en er zijn 70 controles uitgevoerd.
    - Bedrijfscontroles (zowel industrieel als agrarisch) zijn in 2020 beperkt uitgevoerd. In plaats van een fysieke controle hebben we er voor een andere vorm van toezicht gekozen: zelfcontrole. Hiermee komen we versneld tegemoet aan het bestuursakkoord (onder andere preventie, optimale dienstverlening en digitale transformatie). Rond de zomer is het toezicht volledig hervat, met uitzondering van de nertshouderijen en pluimveebedrijven.
    - We hebben voorbereidingen uitgevoerd voor gezamenlijke controles met ketenpartners (omgevingsdiensten, NVWA) op het gebied van indirecte lozingen en het gebiedsgericht handhaven op mestfraude. Hiermee zorgen we ervoor dat dit toezicht bij versoepelingen van de beperkende maatregelen snel kan worden uitgevoerd.

- We hebben promotiemateriaal gemaakt (filmpjes) waarin we de regels uitleggen rond (1) het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij watergangen (spuitvrije zone), (2) het bemesten langs watergangen (mestvrije zone) en (3) het ploegen tot de insteek.
- Vanwege de droogte is extra toezicht uitgevoerd. Het naleefgedrag heeft nauwelijks geleid tot handhaving. Er zijn circa tien relevante meldingen binnengekomen en actief toezicht in het veld heeft ook tot enkele handhavingsacties geleid.

Het koersdocument Effectief Preventief is al geëvalueerd en wordt verwerkt in een nieuwe preventiestrategie waarin we ons richten op het voorkomen dat regels (opnieuw) overtreden worden. Een advies om preventie breder in te zetten is in ontwikkeling.

Kennisontwikkeling en innovatie
Dit voorjaar zijn we samen met de gemeente ‘s-Hertogenbosch en Rijkswaterstaat gestart met het online meten van blauwalg in de Zuid-Willemsvaart. Hiermee willen we vroegtijdig signalen krijgen over aanstaande algenbloei, waardoor we eerder en beter in staat zijn om maatregelen te treffen. Alle technieken blijken te werken, maar er heeft zich op deze locatie geen algenbloei voorgedaan, waardoor de tijdigheid en effectiviteit van de maatregelen niet kon worden getoetst. De wens van de gemeente ’s-Hertogenbosch is om dit systeem ook op andere plaatsen uit te rollen.

Ook binnen het project Sensorgestuurd Boeren wordt geëxperimenteerd met het gebruik van sensoren om op lokale schaal de waterkwaliteit in het landelijk gebied realtime te monitoren. Hiermee willen we het bedrijfsmatig handelen van agrariërs en waterbeheerders terug kunnen lezen in de concentraties van nutriënten in het oppervlaktewater, om zodoende effectieve maatregelen te kunnen definiëren voor het behalen van de KRW-doelen. In 2020 zijn de systemen online gekoppeld en beschikten we over de eerste meetreeksen. De volgende stap is om deze meetreeksen te vergelijken met de bedrijfshandelingen van de agrariërs die bij het project zijn aangesloten.

Waterschap Aa en Maas is een van de initiatiefnemers van het programma Lumbricus. Het doel daarvan is kennisontwikkeling en de inrichting voor een klimaatrobuust bodem- en watersysteem. 2020 was het laatste jaar van het programma waarin de aangedragen kennis is verankerd in een modelinstrumentarium en beleidsinitiatieven. Waar mogelijk zijn de verkregen inzichten ook direct geïmplementeerd binnen inrichtingsprojecten, vooral in de Raamvallei.

Parallel aan de afronding van Lumbricus is waterschap Aa en Maas als een van de penvoerders het kennisprogramma Klimaatadaptatie in de Praktijk (KLIMAP) gestart. Dit programma is vooral gericht op de interactie van bodemprocessen (bodemvocht, verdamping) en dus op mogelijkheden voor droogtebestrijding. Hierbij wordt ook geëxperimenteerd met satellietbeelden. Dit kennisprogramma maakt deel uit van het eerdergenoemde OMDISK. Dit project versterkt de relatie tussen experimenteel onderzoek, modellering en data-analyses.

In 2020 is het digitale Winnovatie-platform uitgerold, een initiatief van de Brabantse waterschappen. Dit wordt in 2021 door Het Waterschapshuis bij álle waterschappen geïmplementeerd. De eerste campagnes zijn al uitgevoerd en de ideeën daaruit zijn geïmplementeerd. Op www.winnovatie.nl zijn al ruim 50 innovaties van waterschap Aa en Maas opgenomen.

Afgelopen jaar is de bronaanpak van geneesmiddelen op verschillende niveaus uitgevoerd:
- via de Vital Zone-wijkaanpak (inclusief uitwerking wijkwatermeting);
- via voorlichting bij FTO’s (overleg voor huisartsen en apothekers);
- via het netwerk Medicijn voor Gezond Water;
- via de Schone Maaswaterketen;

- door aandacht voor de gezondheid van eigen medewerkers (onder andere via Vital Zone Aa en Maas en een Winnovatie-challenge).

Verder hebben we een belangrijke landelijke bijdrage geleverd aan de ontwikkeling en uitvoering van de COVID-metingen in het afvalwater. Dit was een opmaat naar de verdere toepassing van data uit afvalwater ('Big Brown Data').
De centrale verwerking van cellulose met meerdere waterschappen is in 2020 nog niet geslaagd. De businesscase en de samenwerking met marktpartijen zal ook begin 2021 nog nadere uitwerking vragen, in samenwerking met AquaMinerals. Verder hebben we samen met Brabant Water twee cases voor het hergebruik van effluent onderzocht: op de rwzi Asten/Helmond en op de rwzi Oijen/Oss. Die laatste case wordt in 2021 met de gemeente Oss en de provincie nader uitgewerkt. Tot slot is voor slibverwerking, samen met de STOWA, een test gedaan met de TORWASH-technologie: een methode waarbij het slib onder hoge druk en temperatuur nagenoeg volledig wordt ontwaterd. De eindproducten zijn biopellets (groene brandstof) en restwater dat nog goed vergist kan worden.

Verder hebben we diverse andere innovaties verkend, zoals:
- 3D-maaien (met GPS wordt direct het profiel van de watergang ingemeten);
- de inzet van wormen voor de afbraak van waternavel;
- algoritme-ontwikkeling voor de benutting van luchtfoto's voor het beheerregister;
- de inzet van poederkool van drinkwaterbedrijf Dunea;
- het verkrijgen van koolstofcredits door CO_2-afvang met biomassa-aanwas;
- de productie van bitumen uit slib (Bintell).

Energieneutraal en duurzaamheid
Het landelijke klimaatakkoord stuurt op het terugdringen van de emissies van broeikasgassen. Daarmee gaan broeikasgassen als CO_2, CH_4 en N_2O een nog belangrijkere rol spelen. Waterschap Aa en Maas is in 2020 begonnen om zijn grondstofstromen in kaart te brengen op basis van CO_2-equivalenten. We oriënteren ons nu op een monitoringsmethodiek. We hebben onderzoek gedaan naar het terugdringen van lachgas-emissies (N_2O) uit de zuiveringen. Via de tool Ambitieweb hebben we binnen projecten invulling gegeven aan de methodiek Duurzaam GWW. Om toe te werken naar een CO_2-monitoring en een klimaatneutraal waterschap, hebben we onderzocht wat er de komende jaren intern staat te gebeuren op het gebied van klimaat en circulaire economie. Daarnaast hebben we een regisseur circulaire economie en klimaat aangetrokken om dit met de organisatie verder vorm te geven. Als concrete actie is het aantal laadpalen op ons terrein uitgebreid om het elektrisch rijden beter te ondersteunen.

We hebben de ambitie om energieneutraal te worden. In 2020 zijn de eerste grondgebonden zonnepanelen geïnstalleerd op de terreinen van de zuiveringen in 's-Hertogenbosch, Dinther en Vinkel. De panelen in 's-Hertogenbosch zijn in 2020 ook in bedrijf genomen. Voor de zonneweides bij de overige zuiveringen is een meerjarenplanning en -begroting geactualiseerd. Ook zijn er zonnepanelen geïnstalleerd op de daken van onze districtskantoren, gemaal Gewande en de kantoren van de zuiveringen. Voor deze eigen duurzame opwek worden onze bijbehorende GVO-certificaten (Garanties van Oorsprong) geadministreerd, wat verplicht is sinds 1 januari 2020. Uit onderzoek bleek dat twee van de zes geplande waterkrachtcentrales niet haalbaar waren. Een eerste waterkrachtcentrale wordt begin 2021 gerealiseerd als pilot. Afhankelijk van de resultaten bouwen we ook de overige drie waterkrachtcentrales. In 2020 hebben we ook de mogelijkheden van zon en wind op onze landelijk gelegen assets verkend en het potentieel van aquathermie voor eigen gebruik.

Waterschap Aa en Maas neemt deel aan een aantal samenwerkingsverbanden:

- We zijn een actieve deelnemer binnen de Regionale Energie Strategieën (RES'sen) binnen ons stroomgebied in Noordoost- en Zuidoost-Brabant. We denken mee over de strategie en hebben inhoudelijk vooral aandacht voor koppelkansen met klimaatadaptatie. Op het gebied van de warmtetransitie is de verwachting dat aquathermie – met een substantieel potentieel aan duurzame warmte/koude – in alle drie de RES-regio's een belangrijke rol zal spelen. Voor de toepassing van aquathermie zijn in 2020 de kaders uitgewerkt, in samenwerking met de Brabantse waterschappen.
- Omdat we ook in de toekomst altijd elektriciteit blijven inkopen, hebben we voorbereidingen getroffen voor de inkoop van elektriciteit per 2021. Daarbij wordt de ingekochte elektriciteit liefst opgewekt in de eigen regio. De aanbesteding vond in 2020 plaats met de drie Brabantse waterschappen gezamenlijk.
- De gemeente 's-Hertogenbosch heeft geen vervolg gegeven aan de beoogde werkgroep Duurzaam Pettelaarpark. Wel hebben we met een energiemakelaar van de gemeente een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar de inzet van warmte uit bodemenergie voor waterschap Aa en Maas, in samenwerking met de Volksbank.

Buitenlandactiviteiten

Ook ons internationale werk onder de vlag van de Blue Deal werd door de coronacrisis geraakt. In januari en februari 2020 hebben we nog diverse bezoeken afgelegd, maar na medio maart hebben we alleen nog digitaal contact onderhouden. Ondanks de reisbeperkingen gingen de werkzaamheden door. In het kader van onze duurzaamheidsambities kunnen we hiervan leren en de vliegreizen beperken tot daar waar het echt niet anders kan. We hebben vooral diverse trainingen en workshops gegeven. Niet alle geplande activiteiten zijn uitgevoerd. Een groot deel is vooruitgeschoven naar 2021.

Bedrijfsvoering

De meest relevante ontwikkelingen binnen de bedrijfsvoering zijn ondergebracht onder het kopje *Digitale transformatie*.

1.5.2 Financieel

Investeringen

Onderstaande grafiek vergelijkt de gerealiseerde bruto-investeringen met de Begroting 2020.

*Grafiek 7: Vergelijking bruto investeringen (bedragen * € 1.000)*

Realisatie	2.101
Begroting	3.625
% Realisatie t.o.v. begroting	58%

De realisatie van de investeringsprojecten blijft achter bij de begroting. Dat de prognose lager uitvalt dan de begroting, is echter niet te wijten aan één investeringsproject. Het investeringskrediet ICT uitwijk wordt dit jaar afgesloten met een lichte kredietoverschrijding. Van een aantal investeringskredieten (zaakgericht werken; digitale transformatie cybersecurity en vervoermiddelen 2020) ligt het totaal van de verwachte uitgaven € 1.244.000 lager dan begroot. De voornaamste redenen hiervoor zijn het gebrek de beschikbaarheid van (inleen)personeel door de coronaproblematiek en vertraagde leveringen van vervoermiddelen.

Uitgelicht project: Digitale Transformatie; deelproject Zaakgericht Werken

Met Zaakgericht Werken verbetert Aa en Maas de (digitale) dienstverlening naar onze klanten (o.a. voldoen aan randvoorwaarden van Omgevingswet, creëren integraal klantbeeld), richten we interne werkprocessen efficiënter in en werken we meer digitaal samen.

Digitale dienstverlening

De samenleving digitaliseert. Deze digitale transformatie is ook voor waterschappen noodzakelijk. Nieuwe wetgeving geeft burgers het recht om digitaal zaken te doen met ons als waterschap.

In 2019 is daarom gestart met de stapsgewijze invoering van Zaakgericht Werken. Een “zaak” kan een verzoek of een melding van een klant zijn. Denk aan een vergunningaanvraag, een schadeclaim of een melding van vissterfte. Klanten kunnen de voortgang van hun “zaak” volgen via Mijn Aa en Maas op onze website.
Dat betekent uiteraard dat onze informatie veilig, betrouwbaar en toegankelijk moet zijn.

Het implementeren van Zaakgericht Werken is een Brabant breed verandertraject, waarbij de waterschappen zoveel mogelijk van elkaar leren. Op de landelijke ranglijst van digitale dienstverlening bij de waterschappen staat ons waterschap op een gedeelde eerste plaats.

Hoe doen we het met onze digitale dienstverlening?

Dienstverlening op de eigen website

Bron: Baseline Basis op Orde 2020 v.09

Legenda

	(slimme) eFormulieren op eigen website
	Via de eigen website met eMail
	Website beschrijft schriftelijke procedures
	Niet vindbaar op eigen website
B	Beveiligd met Digid, eHerkenning, eIDAS
X	Alleen vindbaar via externe website
N	Niet van toepassing

Nr	Dienst	Aa en Maas (2018)	Aa en Maas (2020)	AGV / Waternet	Brabantse Delta	De Dommel	Delfland	Drents Overijsselse Delta	Fryslân	Hollandse Delta	Hollands Noorderkwartier	Hunze en Aa's	Limburg	Noorderzijlvest	Rijn en IJssel	Rijnland	Rivierenland	Scheldestromen	Schieland en Krimpenerwaard	Stichtse Rijnlanden	Vallei en Veluwe	Vechtstromen	Zuiderzeeland
1	Bezwaar tegen een besluit	X	B					B			B		B	B	B	B	B		B	B	B		
2	Wettelijke klacht indienen (gedragingen)		B								B	B	B	B	B				B	B			
3	Klacht aanbesteding		B								B		B	B									
4	Nadeelcompensatie		B					B			B	B	B	B									
5	Handhavingsverzoek		B								B									B			
6	Melding lozing afvalwater huishoudens			B	B		B				B		B	B	B	B				B	B		B
7	Zienswijze indienen		B	B				B			B		B				B			B			
8	Subsidieverzoek behandelen		B		N						B			N						B			N
9	Verzoek om (milieu) informatie / WOB		B					B					B	B	B								
10	Verzoek om kwijtschelding waterschapsbelasting	X	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B		B	B	B	X	B	B	B
11	Bezwaar tegen waterschapsbelasting	X	B	B	B	B	X		B	B	B	B	B	B		X	B	B	B	X	B	X	B
12	Rectificatie en aanvulling persoonsgegevens (AVG)		B								B				B	X							
13	Aanvraag vergunning	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B
14	Verplichte melding activiteiten	B	B	B	B	X	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B

23-feb-21

Financieel overzicht

Begroot totaal krediet: € 1.473.000

Totale uitgaven: € 603.787

1.6 De verplichte paragrafen volgens het Waterschapsbesluit

Hierna wordt ingegaan op de verplichte paragrafen volgens het Waterschapsbesluit. In deze paragrafen staat de verantwoording van hetgeen in de overeenkomstige paragrafen in de begroting is opgenomen.

1. Ontwikkelingen in het vorig begrotingsjaar;
2. Incidentele baten en lasten;
3. Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen;
4. Waterschapsbelastingen;
5. Weerstandsvermogen;
6. Financiering;
7. Verbonden partijen;
8. Bedrijfsvoering;
9. EMU-saldo.

1.6.1 Ontwikkelingen in het vorig begrotingsjaar

De uitbraak van het Coronavirus heeft wereldwijd grote gevolgen en heeft ook zijn invloed op de activiteiten van het waterschap. Wat alle (in)directe gevolgen van de Coronapandemie zullen zijn, is nog altijd moeilijk te overzien. Via de (geactualiseerde) 'memo risico-inventarisatie corona crisis' is inzicht gegeven in de risico's. Daar waar mogelijk zijn deze gekwantificeerd en maken onderdeel uit van het weerstandstandsvermogen.
2020 stond in het teken van corona, maar de focus lag ook op droogte en het bedenken van slimme oplossingen voor onze wateropgaven.

Onderhoud en beheer van dijken en sloten
Wij beheren, controleren, versterken en onderhouden 170 km aan dijken in Noord-Brabant. Als sloten en beken dichtgroeien, belemmert dat de aanvoer en afvoer van water. Wat deden we in 2020?

- We maaiden de dijken langs de Maas twee keer.
- We zetten schapen in als mini grasmaaiers.
- We baggerden 227 (2019: 117) kilometer waterloop.
- We vergrootten 270 (2019: 215) krappe duikers (zodat ze minder snel verstopt raken).

Zuiveren van rioolwater
In onze rioolwaterzuiveringsinstallaties zuiveren we het afvalwater van de inwoners en bedrijven in ons gebied. Maar we doen meer op het gebied van rioolwaterzuivering: wat deden we in 2020?

- We zuiverden 99,8 miljoen kubieke meter water.
- We produceerden 7,3 (2019: 6,3) miljoen kubieke meter biogas.
- We kenden voor alle locaties van waterschap Aa en Maas het energielabel A toe.
- We voerden in samenwerking met het ministerie steeds uitgebreider corona-bemonsteringen uit op onze zuiveringen, zichtbaar in het landelijke dashboard.
- We optimaliseerden de zuivering in Asten zo sterk dat een record aan stikstofverwijdering werd verbroken.

Innovaties
De waarde van water is onbetaalbaar. Aa en Maas innoveert en werkt samen met andere waterschappen en partners. Wat deden we in 2020?

- We experimenteerden met de inzet van satellietbeelden voor onze handhavingsdoeleinden, maar ook voor ons maaibeheer.
- We lanceerden het innovatieplatform Www.winnovatie.nl en startte meerdere campagnes voor vernieuwing van onze business.
- We werkte aan bronaanpak van medicijnresten via de Stichting Vital Zone, o.a. via wijkwatermetingen.
- We realiseerden COVID-metingen in ons eigen afvalwater en creëerden een opmaat voor Big Brown Data: toepassing van diverse data uit ons rioolwater.
- Samen met Brabant Water zijn twee verkenningen gestart voor de levering van effluent aan regionale bedrijven, de zogenaamde Waterfabrieken.
- We startte met 3D-maaien: tijdens het maaien van de watergang direct inmeten van het profiel en via GPS-data in onze systemen invoeren.
- Voor een betere waterkwaliteit werkten we aan Sensorgestuurd Boeren: met real-time monitoring effectieve maatregelen voor landbouwpraktijken ontwikkelen.
- We onderzochten drie nieuwe technieken voor onze slibverwerking op RWZI's: superkritisch vergassen, TORWASH en de productie van bitumen (Bintell).
- We werkten succesvol aan de inzet van wormen voor de afbraak van waternavel.
- We automatiseerden 70 (2019: 14) stuwen en gemalen.
- Om te zorgen voor verbeterde stabiliteit van mobiele verbindingen bouwden we 110 rioolgemalen om van 3G naar 4G communicatie.
- We hingen een nieuw waterrad op in de Aa. Medio 2021 is de stroomopwekking vergelijkbaar met verbruik van ca 10 gezinnen.
- We werkten voor het eerst met een data-gedreven maaiadvies dashboard. Op basis van metingen geeft het systeem een advies om te maaien.

Projecten
We zijn volop bezig met projecten die bijdragen aan schoon, veilig en voldoende water. Wat deden we in 2020?

- We ontwikkelden meerdere kilometers aan beek om beter om te gaan met de gevolgen van de klimaatverandering, zoals bij de Lage Raam in Mill.
- We werkten aan de uitwerking van de plannen voor de dijkversterking tussen Ravenstein en Lith.
- We legden meerdere vispassages aan waardoor vissen langs een stuw verder de beek op kunnen zwemmen. De meest unieke was in de Hertogswetering nabij Oss: de eerste XL Vislift van de wereld.

Een energieneutraal waterschap
Aa en Maas wil in 2030 alle energie die we verbruiken zelf opwekken. Wat deden we in 2020?

- Op de rwzi 's-Hertogenbosch realiseerden we een zonneweide met 9.360 panelen en met een jaarlijkse opbrengst van 3.300 Megawattuur.
- Ook de laatste hiervoor geschikte daken van onze dienstgebouwen zijn voorzien van zonnepanelen. Waar het kan, liggen er nu panelen op het dak; bij elkaar goed voor 150 megawattuur per jaar.
- In 2020 werd Aa en Maas zo'n 5% meer energieneutraal (van 40% in 2019 naar 45% in 2020).

Verder verbeteren van onze dienstverlening
Wij vinden het belangrijk om onze dienstverlening aan inwoners, boeren, ondernemers en samenwerkingspartners te blijven verbeteren. Wat deden we in 2020?

- We lanceerden een persoonlijke inlogpagina waar burgers en bedrijven hun lopende aanvragen kunnen volgen.
- We lanceerden de Perceelwijzerapp voor boeren: actuele informatie over percelen in een handige app. Denk bijvoorbeeld aan informatie over onttrekkingsverboden, neerslagverwachtingen en waterstanden.

Bestuurlijk

Het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas heeft op vrijdag 18 december unaniem besloten om Mario Jacobs aan te bevelen bij de Kroon als nieuwe dijkgraaf.

Overzicht realisatie uitgangspunten ten opzichte van vastgestelde norm bij de Programmabegroting 2020

Tabel 16: Verschil norm en werkelijk

Variabelen / uitgangspunten / normen	Norm 2020	Werkelijk 2020
Inflatiecorrectie	1,40%	1,30%
Formatie omvang	464,97	466,9
Loonontwikkeling	2,00%	3,00%
Rente toerekening reserves	1,00%	-0,14%

1.6.2 Incidentele lasten en baten

In onderstaande tabellen worden de incidentele lasten en baten weergegeven (geselecteerd op bedragen > € 25.000) welke gerealiseerd of deels gerealiseerd zijn in 2020.

Tabel 17: Incidentele lasten

Omschrijving	Begrote incidentele last	Realisatie incidentele last	Uitgevoerd ja / nee / deels
PMO Preventief medisch onderzoek	€ 50.000	€ -	nee
Doorontwikkelen U4F/specialistische kennis Zaakgericht Werken	€ 60.000	€ 59.438	ja
Voorbereiden nwe WBP (klimaatadaptatie en waterkwaliteit/KRW 2022-2027)	€ 300.000	€ 204.496	ja
INTERREG VB-NWE Carbon Connects 2019-2021	€ 30.000	€ 23.111	ja
Expl proj Carbon Connects (Interreg VB-NWE), inhuur projectleider	€ 30.000	€ 19.238	ja
Assistent projectleider/detachering vanuit ws Brab Delta	€ 78.000	€ 50.826	deels
Optimalisatie Ossestraat Macharen (onveilige situatie)	€ 30.000	€ -	nee
AQUON, Verwijd en verspreid baggerspecie, Gen-X-onderzoek	€ 74.174	€ 111.198	ja
AQUON, Beheer zuiveringsinstallaties, legionella op de zuiveringen	€ 37.087	€ 61.271	ja
Bijdrage Schone Maaswaterketen (2019-2021)	€ 32.500	€ 65.000	ja
Potentiële deelname in proefnemingen	€ 25.000	€ 24.078	deels
Extra kosten tbv biogas installatie (OH DMT, filterwissel Bidox, analyses etc.)	€ 40.000	€ 19.947	ja
Overdracht RG Berghem en Huisseling	€ 490.000	€ 68.965	deels
Debietmeter influent (o.a.)	€ 80.000	€ 86.663	ja
Revisie borstelbeluchters	€ 50.000	€ 67.229	ja
Revisie vergunning, onderzoeken KRW doelstelling	€ 25.000	€ -	nee
Regelbare schuif AT, debietmeter influent	€ 40.000	€ 52.819	ja
Ontvangstruimte aanpassen tbv rwzi v/d toekomst	€ 75.000	€ -	nee
Gefaseerd vervangen ontluchters (N279) en afsluiters. Smartpiggen	€ 120.000	€ 218.304	ja
Inspecties RG's, gefaseerd FO's vervangen ivm beveiliging RG's	€ 25.000	€ 5.109	deels
Werk vanuit SGA fijnzeef, proeven fijn zeef doeken	€ 30.000	€ 27.316	ja
Autom. sluitend kleppen vergisting / instandhouden vergisting	€ 25.000	€ -	nee
Totaal	**€ 1.746.761**	**€ 1.165.006**	

Tabel 18: Incidentele lasten naar taak

Kostendrager	Begrote incidentele last	Realisatie incidentele last
Ondersteuning	110.000	59.438
Watersysteembeheer	542.174	329.814
Waterzuiveringsbeheer	1.094.587	775.753
Totaal	**1.746.761**	**1.165.006**

Over het algemeen kan worden gesteld dat de begrote incidentele lasten qua besteding lager uitvallen. Enerzijds door verschuiving in de tijd, anderzijds door lagere uitvoeringskosten. Voor de niet gerealiseerde lasten geldt dat ze of zijn uitgesteld naar 2021 (PMO i.v.m. Corona en Optimalisatie Ossestraat Marcharen), niet nodig zijn door nieuwe inzichten (revisievergunning rwzi Dinther), her prioritering (ontvangstruimte t.b.v. Rwzi van de Toekomst) of door het besluit de slibvergisting bij de rwzi Asten te amoveren (instandhouding vergisting).

De grootste begrote incidentele last, de overdracht van gemalen aan de gemeente Oss is vertraagd. Een deel van de lasten zullen nu in 2021 en 2022 vallen. De kosten voor het opstellen van WBP zijn lager dan begroot. Het WBP krijgt een vervolg in 2021. Bij de gefaseerde vervanging van ontluchters en afsluiters heeft een versnelling plaatsgevonden, waardoor hier meer lasten zijn gerealiseerd. Ook zijn meer lasten gerealiseerd voor aanvullende waterbodemonderzoeken (AQUON) binnen het cyclisch groot onderhoud. De bijdrage aan Schone Maaswaterketen is hoger uitgekomen omdat ook de bijdrage voor 2019 nog gerealiseerd moest worden

Tabel 19: Incidentele baten

Omschrijving	Begrote incidentele baat	Realisatie incidentele baat	Uitgevoerd ja / nee / deels
Subsidie project Blue deal Ghana	€ -	€ 121.557	ja
Bijdrage Rijk pilot medicijnresten	€ -	€ 100.000	ja
Verkoop gronden	€ -	€ 235.184	ja
Uitkering verzekeringsmaatschappijen voor schades door derden	€ -	€ 290.462	ja
Overeenkomst afkoop dubbelfunctie rioolgemalen Gemeente Heusden	€ -	€ 87.004	ja
Totaal	**€ -**	**€ 834.207**	

Tabel 20: Incidentele baten naar taak

Kostendrager	Begrote incidentele baat	Realisatie incidentele baat
Ondersteuning		
Watersysteembeheer		356.741
Waterzuiveringsbeheer		477.466
Totaal		**834.207**

Voor het project Blue deal Ghana is voor € 121.557 aan baten (subsidie vanuit UvW) gerealiseerd. Deels voor de kosten uit 2019 en deels voor die uit 2020. In de vorm van de bijdrage van het ministerie van Infrastructuur en Milieu voor de pilot medicijnresten is in 2020 voor € 100.000 aan baten gerealiseerd.

Gronden afkomstig uit de Grondbank zijn verkocht voor meer dan de boekwaarde. Dit resulteert in een incidentele baat voor 2020 van € 235.184. Uitkeringen van verzekeringsmaatschappijen voor schades aan het transportstelsel leveren incidentele baten op van € 290.462. Met de gemeente Heusden is een overeenkomst gesloten voor het opheffen van de onderlinge verrekeningen voor de dubbelfunctie van rioolgemalen. Hiervoor is € 87.004 ontvangen.

1.6.3 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

Tabel 21: Bestemmingsreserves (€ 1.000)*

Omschrijving	Stand aan het begin van het dienstjaar	Mutaties in dienstjaar				Stand aan het einde van het dienstjaar	Bespaarde rente welke niet is toegevoegd
		Vermeerderingen		Verminderingen			
		Interne		Interne			
		Rente	Mutaties	Rente	Mutaties		Bedrag
Bestemmingsreserves							
Natschadeloket Peilopzet Maas	1.427	-2		-2		1.427	-2
Extra afschrijving renovatie rwzi Den Bosch	25				25		
Bestemmingsreserve PBB	1.163	-2		-2	271	892	-2
Bestemmingsreserve IBP2016-2021	350				11	339	
Bestemmingsreserve t.b.v. uitvoeren extra bagge	500	-1		-1	500		-1
Bestemmingsreserve t.b.v. instandhouding rwzi (	1.015	-1		-1	168	847	-1
Totaal bestemmingsreserves	**4.480**	**-6**		**-6**	**975**	**3.505**	**-6**

Tabel 22: Voorzieningen (€ 1.000)*

Omschrijving	Stand aan het begin van het dienstjaar	Mutaties in dienstjaar				Stand aan het einde van het dienstjaar	Bespaarde rente welke niet is toegevoegd
		Vermeerderingen		Verminderingen			
		Interne		Interne	Externe		
		Rente	Overige				Bedrag
Voorzieningen							
Vz arbeidsgerelateerde vpl wachtgelden	20		51		59	12	
Vz arbeidsgerelateerde vpl pensioenen	405	-1		-1	84	321	-1
Totaal voorzieningen	**425**	**-1**	**51**	**-1**	**142**	**333**	**-1**

Onder bestemmingsreserves wordt verstaan: een reserve waaraan het algemeen bestuur een bepaalde bestemming heeft gegeven. In het algemeen houdt het instellen en opbouwen van een bestemmingsreserve verband met een gewenste ontwikkeling waarvoor het waterschap gedurende een aantal jaren middelen wil reserveren.
In 2020 zijn met betrekking tot de vermeerderingen/verminderingen van de overige bestemmingsreserves en voorzieningen de volgende boekingen gedaan:

- De hoogte van de bestemmingsreserve Natschadeloket Peilopzet Maas is in 2020 niet gewijzigd, omdat geen uitbetaling van schadeclaims heeft plaatsgevonden;
- Jaarlijks vindt een extra afschrijving plaats op het project Renovatie rwzi ’s-Hertogenbosch. Door vertragingen is niet de gehele bestemmingsreserve in 2019 ingezet. In 2020 is het restantbedrag van € 25.000 ingezet ter dekking van de versnelde afschrijving voor het instandhoudingsproject;
- De kosten die zijn gemaakt voor het Persoonsgebonden budget (PBB) worden gedekt uit de bestemmingsreserve. In 2020 bedraagt dit € 271.000;
- De bestemmingsreserve Informatiebeleidsplan 2016-2021 (IBP) is voor € 11.000 aangewend;
- De bestemmingsreserve baggerwerkzaamheden is in 2019 niet gebruikt, omdat door de PFAS-problemen niet alle baggerwerkzaamheden volgens de contractuele verplichtingen uitgevoerd konden worden. De beschikbare € 500.000 is in 2020 vrijgevallen in de exploitatie vanwege de baggerwerkzaamheden dit jaar. Het algemeen bestuur heeft ingestemd met de vrijval als onderdeel van het Bestuursverslag tot en met juni 2020;
- Instandhouding rwzi Oijen is in 2020 voor € 168.000 aangewend.

Voorzieningen

- De mutatie op de voorziening arbeidsgerelateerde verplichting wachtgeld betreft enerzijds de rechtstreekse uitkeringen in 2020 van € 58.502 en anderzijds de storting van € 50.791 om de voorziening op het gewenste peil te brengen conform de laatst bekende informatie;
  - De rechtstreekse uitkeringen bestaan uit wachtgeld voor oud-bestuurders € 7.711 en uit WW-uitkeringen voor voormalig personeel € 50.591;
- De mutatie op de voorziening arbeidsgerelateerde verplichting pensioen bestaat enerzijds uit rechtstreekse uitkeringen in 2020 van € 54.382 en anderzijds uit een onttrekking van € 29.510 zodat de voorziening voldoet aan de toekomstige verwachting van uitgaven.

1.6.4 Waterschapsbelastingen

In onderstaande tabellen worden de belastingopbrengsten van de taken weergegeven.

Grafiek 8: Belastingopbrengsten Watersysteembeheer 2020

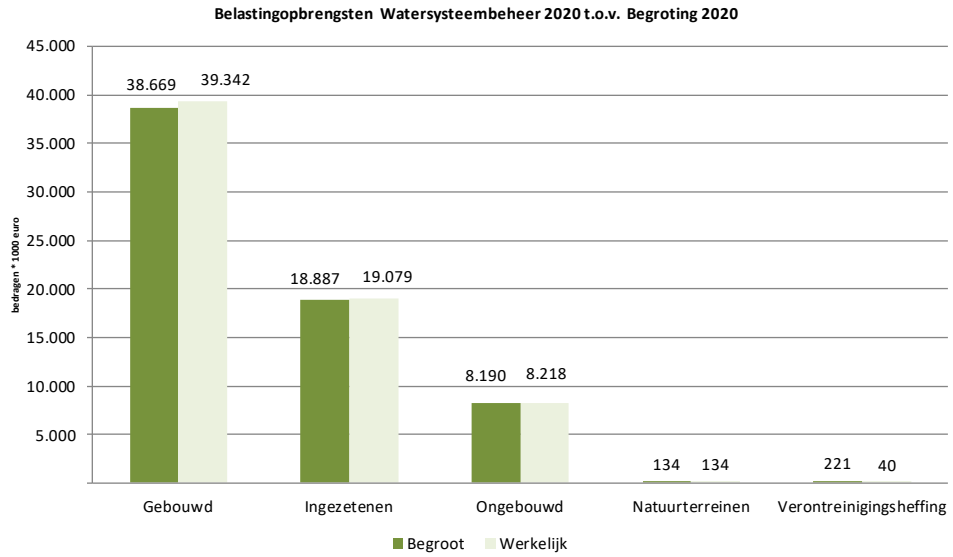

Grafiek 9: Belastingopbrengsten Zuiveringsbeheer 2020

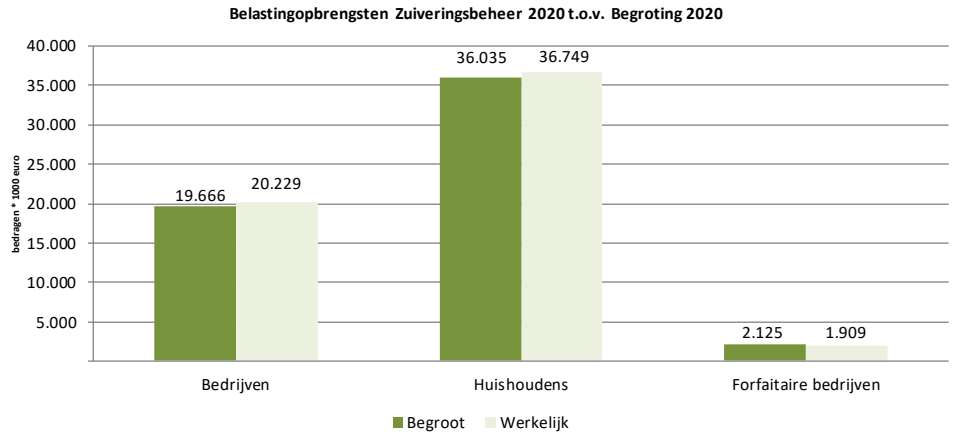

In hoofdstuk 2 Jaarrekening 2020 wordt bij de toelichting van de realisatie per taak de belastingopbrengst per categorie nader toegelicht.

1.6.5 Weerstandsvermogen

1.6.5.1 Weerstandsvermogen

In 2020 zijn de risico's geactualiseerd wat niet heeft geleid tot het aanpassen van de gevormde reserves.

Voor de bepaling van het weerstandsvermogen wordt de risico-inventarisatie periodiek herijkt. Hierbij wordt een methode gehanteerd waarbij de geïnventariseerde risico's vertaald zijn naar financiële omvang op basis van kans en financiële impact.

Voor de bepaling van het weerstandvermogen wordt de weerstandscapaciteit vergeleken met de financiële omvang van de geïnventariseerde risico's.

Schematisch:

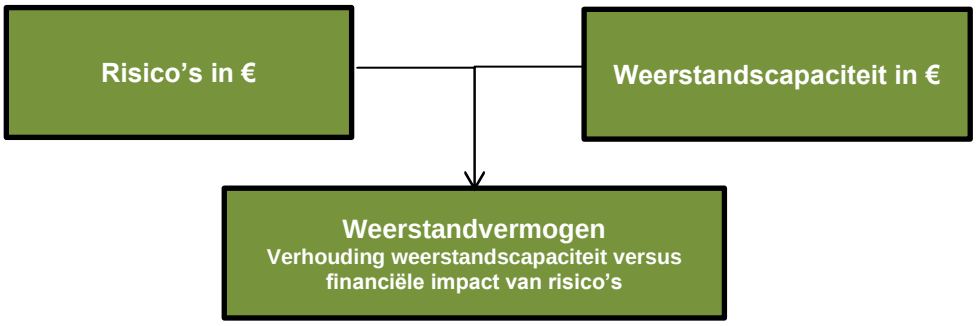

Uitgaande van de kans van het optreden van risico's zijn drie scenario's doorgerekend (optimistisch, gematigd en pessimistisch). Afhankelijk van het gekozen rekenscenario is de totale financiële impact van de geïnventariseerde risico's na het nemen van preventieve, repressieve en correctieve maatregelen als volgt:

Financiële impact van de risico's:

Scenario	Financiële omvang van alle risico's
Optimistisch	€ 1.504.500
Gematigd	€ 2.459.500
Pessimistisch	€ 3.414.500

1.6.5.2 Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit van Aa en Maas in 2020 bestaat uit de volgende componenten:

- Een reserve van € 3.350.000 als specifiek aangemerkte weerstandsreserve;
- Overige algemene reserves;
- Het vermogen om extra inkomsten te genereren door het verhogen van de belastingen;
- Het vermogen om uitgaven te verminderen door middel van bezuinigingen/temporiseren (creëren van extra begrotingsruimte).

Dit levert het volgende beeld op waarbij voor het gemak de weerstandscapaciteit beperkt is tot de specifiek gehanteerde weerstandsreserves. De weerstandscapaciteit is afgezet tegen de geldwaarde van de risico's. Een weerstandsvermogen <1 is dan als onvoldoende te kwantificeren. Een weerstandsvermogen >1 is dan als voldoende aan te merken.

Scenario	Financiële weerstandsvermogen
Optimistisch	2,23
Gematigd	1,36
Pessimistisch	0,98

Conclusie
De specifieke gevormde weerstandsreserve van € 3.350.000 is alleen in het pessimistisch scenario ontoereikend (het tekort bedraagt € 64.500) voor de geïnventariseerde risico's. Dit wordt

voornamelijk veroorzaakt door de risico's samenhangend met de renovatie van de rwzi 's-Hertogenbosch en de coronacrisis. De ontwikkeling van de algemene reserve en bestemmingsreserve's laten zien dat de omvang van de reserve's de risico's kunnen opvangen.

1.6.5.3 Risico's

Van onderstaande risico's is waar mogelijk een indicatieve schatting gegeven van de hoogte van het risicobedrag. Daarnaast kan nog het volgende worden opgemerkt.

De van belang zijnde risico's in 2020, worden hieronder nader toegelicht. Deze worden verdeeld in drie categorieën, namelijk;
1. Risico's die doorlopen in het nieuwe jaar;
2. Lopende het jaar nieuw ontstane risico's;
3. Gedurende boekjaar afgeronde risico's.

Risico's die doorlopen in het nieuwe jaar

Risico's SNB
SNB is door haar maatschappelijke functie en met haar ondernemende bedrijfsvoering blootgesteld aan strategische, operationele, financiële en compliance risico's. Risicomanagement is daarom een integraal onderdeel van de bedrijfsvoering. Het nemen van risico's is inherent aan ondernemen. Door een bewuste afweging te maken tussen doelstellingen en de risico's die SNB bereid is te nemen, streeft SNB naar een bestendige en maatschappelijk verantwoorde bedrijfsvoering. Dit betekent dat SNB maximaal een laag tot gematigd risico accepteert. Het risicomanagementsysteem van SNB heeft tot doel significante risico's te identificeren, de realisatie van doelstellingen te bewaken en het naleven van relevante wet- en regelgeving te waarborgen. Het risicomanagement is geïntegreerd in de gehele bedrijfsvoering en de planning- en controlecyclus.
In de keten zullen partijen afstemming moeten gaan zoeken om sub-optimalisaties in de keten te vermijden. Waterschap Aa en Maas tracht deze afstemming met SNB en de overige aandeelhouders te vinden.

Fiscale risico's
SNB is vrijgesteld van Vennootschapsbelasting en Omzetbelasting (BTW) voor de activiteiten die verricht worden voor de aandeelhouders. Hierover zijn afspraken gemaakt met de Belastingdienst. Deze afspraken kunnen wijzigen door o.a. nieuwe fiscale wetgeving en jurisprudentie, en veranderingen in activiteiten met mogelijk financiële gevolgen voor de aandeelhouders. SNB is zich hiervan bewust en voert daarom regelmatig overleg met de belastingdienst hierover. Momenteel loopt er een discussie over de toepassing van de BTW-koepelvrijstelling, waarbij de afspraken over de wijze waarop de vrijstelling toegepast moet worden bij SNB, pro forma zijn opgezegd door de belastingdienst per 1 januari 2021. SNB is met haar adviseurs met de belastingdienst in overleg om te komen tot een gezamenlijk gedragen oplossing.

Nieuwe kostenverdeling
De aandeelhoudende waterschappen van SNB hebben in 2019 bestuurlijk besloten om een wijziging van de kostenverdeelmethodiek met terugwerkende kracht tot 1 januari 2018 door te voeren. Door de waterschappen is hierbij als voorwaarde gesteld dat dit geen consequenties mag hebben voor de BTW-Koepelvrijstelling. Omdat nog geen overeenstemming is bereikt met de belastingdienst over de

toepassing van de koepelvrijstelling wordt door SNB vooralsnog de bestaande kosten-verdeelmethodiek gehanteerd voor de verdeling van de kosten van slibverwerking over de aandeelhoudende waterschappen. Op grond van het oordeel van fiscaal specialisten dat de BTW-koepelvrijstelling ook bij het hanteren van de nieuwe kosten-verdeelmethodiek mag worden toegepast, verantwoord het waterschap de kosten van slibverwerking op basis van de nieuwe kostenverdeelsystematiek.

Risico's rond renovatie rwzi 's-Hertogenbosch

Technologie

De beoogde innovatieve technologie waarmee de aannemer heeft ingeschreven functioneert niet op de rwzi 's-Hertogenbosch.

Contract

Doordat de beoogde technologie niet functioneert op rwzi 's-Hertogenbosch zal de aannemer het werk niet op kunnen leveren. Op 14 september 2020 heeft de uitspraak in het kort geding plaatsgevonden. De insteek van het kort geding was dat de aannemer de werkzaamheden en ontwerptraject voor de aanpassing van de zuivering weer op gaat pakken om te komen tot een opgeleverd werk dat voldoet aan de contractuele eisen. Dit kort geding heeft het waterschap gewonnen. De aannemer heeft hoger beroep aangetekend. Dit zal in het voorjaar van 2021 spelen. Daarnaast loopt er een bodemprocedure die voornamelijk gaat over de contractuele schades en boetes. Naar verwachting speelt dit medio 2021.
Onze sterke juridische positie op basis van het contract biedt vertrouwen in de uitkomsten van dat traject.

Legionella

In een installatieonderdeel (deelstroombehandeling Demon) is legionella aangetroffen. De installatie is essentieel om de stikstofvracht, die vrijkomt bij het verwerken van het slib, te behandelen. De Demon blijkt bij uitstek omstandigheden te creëren om legionella te ontwikkelen. Er worden frequent metingen uitgevoerd in het kader van de volksgezondheid en om tot oplossingen te komen die legionella voorkomen of verminderen. Vooralsnog wordt ingezet op de temperatuurbeheersing van de Demontanks. In 2020 is de temperatuur gemonitord en zijn ontwerpen gemaakt voor een grotere koelinstallatie (installatie in 2021). Het blijkt dat bij temperatuur <30°C de legionellavorming sterk gereduceerd wordt. Ook wordt in 2021 een installatie voor de dosering van een desinfectiemiddel op de output van de Demon aangebracht die de legionellabacteriën afdoodt.

Geur

De aanvoer van extern slib, de verwerking ervan en het leveren van biogas naar zowel Heineken als naar de Afvalstoffendienst verlopen goed, maar het ontvangen en verwerken van het slib geeft regelmatig geuroverlast voor de omgeving. Metingen en proeven met een pilotinstallatie hebben een sterke reductie op geleverd van de geurstoffen die overlast veroorzaken. De benodigde techniek (chemische wasser) is een voor waterschappen nieuwe techniek om geur te reduceren. In 2021 wordt de afzuiginstallatie en de geurbehandelingsinstallatie van het slibgebouw aangepast op basis van de verkregen inzichten.

Wateroverlast

Als gevolg van de extreem hevige neerslag in de periode mei-juni 2016 is met name in het zuidoosten van het beheergebied van Aa en Maas veel schade ontstaan door wateroverlast. Naar aanleiding hiervan heeft het waterschap 268 schadeclaims ontvangen van of namens gedupeerden. De laatst ingediende claim is van begin mei 2018.
Een grove inschatting van de totaal geclaimde schade (vooral gewasschade) komt uit op ongeveer € 8 miljoen met een bandbreedte van € 2 miljoen. Het merendeel van de schadeclaims is door het

waterschap en/of de verzekeraar beoordeeld. Momenteel staan nog vier claims open. Voor deze claims is op verzoek van de wederpartijen een deskundig onderzoek gelast voor de rechtbank. De deskundige die in eerste instantie is benoemd, is op verzoek van wederpartijen van zijn taken ontheven. Er is inmiddels een nieuwe deskundige benoemd door de rechtbank. Wederpartijen moeten naar aanleiding van het hydrologisch rapport besluiten de procedure voort te zetten of te staken.
Van de beoordeelde schadeclaims heeft het waterschap in het merendeel van de gevallen de aansprakelijkheid afgewezen. In elf gevallen is aansprakelijkheid erkend. Acht van deze claims zijn aangemerkt als één gebeurtenis en vallen onder de dekking van onze aansprakelijkheidsverzekering. Hiervoor geldt een eigen risico van € 50.000. Daarnaast is in vier gevallen besloten om tot vergoeding van nadeelcompensatie over te gaan. In totaal is bij benadering € 108.000 uitgekeerd, hieronder begrepen het eigen risico dat aan onze aansprakelijkheidsverzekeraar moet worden betaald.
Naar aanleiding van de afwijzingen heeft het waterschap tien dagvaardingen ontvangen en negen verzoeken om nadeelcompensatie op grond van artikel 7.14 Waterwet. Voor de nadeelcompensatieverzoeken lopen nog twee hoger beroepszaken, in de overige gevallen is de afwijzing van het verzoek om nadeelcompensatie inmiddels onherroepelijk. In vijf gevallen is in de dagvaardingsprocedure hoger beroep ingediend, in twee gevallen moet nog een vonnis worden gewezen in eerste aanleg en in één geval loopt de termijn van hoger beroep nog.

Exoten
De belangrijkste plaagsoort in ons gebied is nog steeds de Grote Waternavel. De Grote Waternavel kan slecht tegen vorst, maar groeit vaak massaal na een zachte winter. Eliminatie is moeilijk te realiseren vanwege de moeilijk te traceren nieuwe groeiplekken. Dit zorgt ervoor dat de kosten van bestrijding vooraf moeilijk zijn in te schatten en vandaar worden deze niet opgenomen in de begroting. De dekking wordt gezocht binnen de bestaande onderhoudsbegroting.
De uitgaven voor de bestrijding van exoten varieert de laatste jaren tussen € 150.000 en € 300.000 op jaarbasis. In 2020 was dit c.a. € 221.000. Deze uitgaven hebben vrijwel geheel betrekking op de Grote Waternavel. De uitgaven voor de bestrijding van de Japanse Duizendknoop zijn nog beperkt en betreft vooral het afvoeren van het maaisel. Watercrasula komen we op steeds meer plaatsten tegen en zijn nieuwe groeiplekken, net als waternavel, moeilijk te traceren.
De verwachting is dat de kosten de komende jaren zullen stijgen door het toenemen van de verspreiding en de soorten.

Aanleg ecologische verbindingszone (evz)
In 2017 heeft de provincie de subsidies aan gemeenten voor de aanleg van ecologische verbindingszones tijdelijk verhoogd van 50% naar 75%. Na deze verhoging zijn alle gemeenten benaderd om opnieuw de ambitie voor realisatie van evz's te bepalen. Voor een aantal gemeenten biedt de verruiming inderdaad nieuwe mogelijkheden. Deze zijn in een gezamenlijk bod aan het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) aangeboden. Het bod is definitief, ondanks het feit dat een gemeente alleen voor 75% subsidie in aanmerking komt bij het volledig functioneren van de evz. Het effect van de verhoging van het subsidiepercentage voor gemeenten voor de realisatie van evz's is pas over enkele jaren zichtbaar, uiterlijk eerste kwartaal 2024. Een en ander is afhankelijk van de snelheid van vooral de grondverwerving. Mocht realisatie achterblijven, dan is een verlenging van 3 jaar van de projectperiode mogelijk.

Calamiteiten/handhavingszaken
Het waterschap loopt het risico op onvoorziene kosten die handhavingszaken met zich meebrengen. Denk aan het opruimen van afvalstoffen (onder andere drugsafval) en herstelkosten bij calamiteiten waarbij de kosten niet op derden verhaald kunnen worden. Dit was niet het geval in 2020.

Als gevolg van de COVID19 maatregelen is het opleiden en trainen van de crisisorganisatie beperkt tot een minimum en wordt gezocht naar alternatieven methoden. Ook het toezicht ondervindt

hinder van de COVID19 maatregelen doordat fysiek contact met collega's en ingelanden tot het hoogstnoodzakelijke is beperkt. Hierdoor zijn bijvoorbeeld de nertshouderijen niet bezocht.

Subsidierisico's
Diverse projecten van het waterschap ontvangen subsidies op basis van Europese, nationale of provinciale regelingen. In een aantal gevallen in gezamenlijkheid met andere partners. Daarbij moet worden voldaan aan de (soms aanvullende) voorwaarden die de subsidiegever stelt. In veel gevallen zijn separate accountantsverklaringen nodig. De definitieve uitbetaling van de subsidiegelden is gekoppeld aan tijdige uitvoering, voldoen aan inhoudelijke randvoorwaarden en een accurate financiële verantwoording.

Schadevergoeding waterberging
Voor schade bij inzet van waterbergingsgebieden (zoals Diesdonk, Bakelse Beemden, Groene Peelvallei, Ham-Havelt, Dynamisch Beekdal, HoWaBo) is door het DB in de vergadering van 14 februari 2012 een schadevergoedingsregeling in het leven geroepen (Vergoeding schade bij waterberging (inundatieschade)). Vooraf is niet in te schatten of in een bepaald jaar inzet van waterbergingsgebieden en daarmee uitkering van schadevergoedingen nodig is.

ICT-kosten
De Unie van Waterschappen (UVW) heeft gemeld dat de rijksoverheid steeds meer voorzieningen direct gaat factureren bij de waterschappen en belastingkantoren. Dit betreft onder andere kosten voor: Mijn Overheid, Digid, (Digi)-Koppelingen en Basis Registratie Personen (BRP).

Afhaakproblematiek
Waterschap Aa en Maas is zich ervan bewust dat het wegvallen van inkomsten, wanneer grote bedrijven besluiten om hun afvalwater zelf te gaan zuiveren, een negatieve invloed kan hebben op de zuiveringsheffing van de overige belastingbetalers. Om dit risico te reduceren is gekozen voor het actief onderhouden van de relatie met industriële lozers. Samen met de bedrijven worden kansen tot samenwerking verkend, problemen geïnventariseerd en wordt indien nodig advies gegeven. Hierbij wordt gestreefd naar win-win situaties.

Superkritisch vergassen
In het kader van het project Superkritisch vergassen fase 2 (Supersludge) is door het algemeen bestuur in 2015 een investeringskrediet beschikbaar gesteld van totaal € 600.000.
In 2020 zijn wederom vertragingen opgelopen als gevolg van technische issues bij het opstarten van de pilotinstallatie op rwzi Dinther, waarbij de prognose is dat begin 2021 wordt gestart met het verder uitvoeren van het proefprogramma voor deelfase 2a. Van het door het algemeen bestuur beschikbaar gestelde krediet voor fase 2 is tot eind 2020 circa € 180.000 gebruikt. Op 17 september 2020 is een presentatie gegeven aan de commissie Emissiebeheer van het algemeen bestuur, waarin de vervolgstrategie met betrekking tot Superkritisch vergassen is voorgesteld.

PFAS in waterbodems
Ook dit jaar werd nog hinder ondervonden van de PFAS-problematiek bij het uitvoeren van cyclisch groot onderhoud. Baggertrajecten die in 2019 stil waren komen te liggen, zijn afgelopen jaar aanvullend bemonsterd op de aanwezigheid van PFAS. Hiermee is het gelukt om in korte tijd qua voorbereiding weer in de reguliere baggercyclus te komen. De analyses tonen dat PFAS een nog moeilijk te vatten stofgroep is. In gebieden waar de stoffen niet worden verwacht, worden deze soms aangetroffen. In gebieden die wel verdacht zijn, wordt -gelukkig- vaak niks gevonden. Het niet goed kunnen voorspellen van de aanwezigheid van PFAS, nader brononderzoek en het afperken van verontreinigingslocaties zorgden dit jaar voor een hogere inspanning aan laboratoriumdiensten dan begroot.

Bij de afzet van baggerspecie zien we dat de eenheidsprijzen bij verwerkers omhoog zijn gegaan vanwege de strenge PFAS-normen. Ook is geconstateerd dat baggerpartijen die PFAS boven de toepassingsnorm bevatten maar op basis van andere stoffen relatief schoon zijn (circa 1% van ons baggervolume), vooralsnog niet worden geaccepteerd door stortlocaties. Dit probleem speelt bij meerdere waterschappen. De Unie van Waterschappen is in overleg met het ministerie om hier oplossingen voor te vinden.
De onzekerheid rond PFAS in waterbodems is nog niet weg. Ook voor 2021 blijft het risico bestaan op het niet –of alleen tegen hogere kosten– kunnen verwerken van baggerspecie. Naar verwachting stelt het Rijk medio 2021 een definitief handelingskader PFAS vast.

Coronapandemie
De uitbraak van de coronapandemie eind december 2019/begin 2020 heeft grote impact op de Nederlandse samenleving. De gevolgen van deze virusuitbraak heeft ook zijn invloed op de bedrijfsvoering en de exploitatie van het Waterschap. De kosten die gemaakt zijn om het thuiswerken te faciliteren en om medewerkers en bestuurders te beschermen tegen een Covid-19 besmetting zijn in 2020 ten laste van exploitatie gebracht. Deze kosten vloeien direct voort uit de door het kabinet opgelegde coronamaatregelen.

De belangrijkste onzekerheid voor het waterschap bestaat uit het effect van de Coronapandemie op de belastingopbrengsten en de daarmee samenhangende invorderingsopbrengsten. De financiële gevolgen van de Coronapandemie op de belastingopbrengsten zullen pas in 2021 in belangrijke mate inzichtelijk worden op basis van definitieve aanslagoplegging. Daarnaast bestaat het risico op een toename van oninbaarheid van belastingvorderingen. Ook hiervoor geldt dat, mede afhankelijk van de duur van de Corona(steun)maatregelen, de effecten pas op termijn zichtbaar zullen worden.

Lopende het jaar nieuw ontstane risico's
Geen.

Afgeronde risico's

Dividenduitkering
De Nederlandse Waterschapsbank heeft haar dividenduitkeringen hervat. Het dividendbedrag is verhoogd met € 235.000 naar € 865.000.

Cao-onderhandelingen
Het effect van de cao die in 2019 is afgesloten is in dit Jaarverslag verwerkt.

1.6.6 Financiering

De paragraaf financiering is in samenhang met het treasurystatuut op basis van artikel 108 van de Waterschapswet een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie.
Voor het beheersen van de financiële (rente)risico's zijn de volgende twee instrumenten gehanteerd:
- Kasgeldlimiet (renterisico vlottende schuld);
- Renterisiconorm (renterisico vaste schuld).

Kasgeldlimiet

Volgens de wet FIDO mag maximaal 23% van de begroting kortlopend worden gefinancierd. De kasgeldlimiet beperkt het renterisico op de korte financiering. De voor 2020 vastgestelde kasgeldlimiet bedroeg € 31,2 miljoen.
In 2020 was er geen extra financieringsbehoefte en hoefde er niet met kort geld gefinancierd te worden. Aa en Maas beschikt over een rekening-courantlimiet van € 36 miljoen.
De kasgeldlimiet is in 2020 niet overschreden.
Aa en Maas beschikt over een overschot aan middelen zoals blijkt uit
Grafiek *10* Liquiditeitsprognose 2020. Dit overschot is mede ontstaan door een ontvangen voorschot van het ministerie van L en W RWS voor HWBP € 16,4 miljoen en een uitkering Agioreserve SNB € 6,8 miljoen.

Renterisiconorm

De renterisiconorm geeft de beperking weer voor de lange schuldpositie en heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering te beheersen. De norm voor de waterschappen is 30% van het begrotingstotaal, oftewel voor 2020 een renterisiconorm van € 40,7 miljoen. De aflossing op bestaande vaste geldleningen bedroeg € 27,9 miljoen. Er waren geen leningen waarvan de rente in 2020 is herzien. Hiermee bleef het waterschap binnen de renterisiconorm in 2020.

Tabel 23: Berekening en toetsing renterisiconorm

Renterisiconorm en renterisico's vaste schuld in jaar 2020 (bedragen x € 1.000)			
		Begroot	**Werkelijk**
1.	Renteherzieningen	€ 0	€ 0
2.	Aflossingen	€ 27.862	€ 27.862
3.	**Renterisico (1+2)**	**€ 27.862**	**€ 27.862**
4.	**Renterisiconorm (4a*4b)**	**€ 40.718**	**€ 40.716**
5a = (4>3)	ruimte onder renterisiconorm	**€ 12.856**	**€ 12.854**
5b= (3>4)	Overschrijding renterisiconorm		
Berekening	**RENTERISICONORM**		
4a	Begrotingstotaal (netto)	€ 135.726	€ 135.720
4b	Bij ministerie vast gesteld %	30%	30%

Ontwikkeling van de rente

De tarieven in de geld- en kapitaalmarkt bevinden zich nog steeds op een historisch laag niveau. In de Begroting 2020 is rekening gehouden met 2,0% rente op het verwachte financieringstekort. Daarnaast waren de tarieven op de geldmarkt (kort geld) nog steeds negatief in 2020.

Geldmarkt

Op de geldmarkt vinden transacties plaats met een korte looptijd (< 1 jaar). Bij de Begroting 2020 is uitgegaan van een rentepercentage van gemiddeld -0,45%. Het werkelijke percentage op 31 december 2020 bedroeg -0,49%.

Kapitaalmarkt

Op de kapitaalmarkt worden financieringsmiddelen met een lange looptijd (> 1 jaar) verhandeld. Het gedrag op de kapitaalmarkt (op de langere termijn) wordt voornamelijk beïnvloed door institutionele beleggers. Medio december rond de 0,95% (10 jaar fix).

Liquiditeit en schuldenpositie

Liquiditeitsprognose

Voor 2020 was geen financieringstekort voorzien dat moest worden opgelost met het aantrekken van een nieuwe lening. De liquiditeitsprognose 2020 is gebaseerd op de Programmabegroting 2020

en het geactualiseerde projectenboek aangevuld met recente ontwikkelingen op het gebied van investeringen. Gezien de ervaringen met de realisatie van investeringen van de afgelopen jaren is 80% hiervan opgenomen in de liquiditeitsprognose.

Financieringsbehoefte
In 2020 was er geen financieringsbehoefte. De liquide middelen waren ruim voldoende om de uitgaven te doen.

Schatkistbankieren
Decentrale overheden moeten overtollige middelen, boven de vastgestelde drempel van € 250.000, afstorten bij het ministerie van Financiën. Het toetsen of de regeling op de juiste wijze wordt uitgevoerd, vindt plaats op kwartaalbasis. In 2020 was de drempel van 0,75% van de begroting (€ 1.018.000) niet overschreden.

In onderstaande grafiek wordt per maand het eindsaldo van de liquide middelen weergegeven ten opzichte van de toegestane kasgeldlimiet.

Grafiek 10: Liquiditeitsprognose 2020 (saldi x € 1.000)

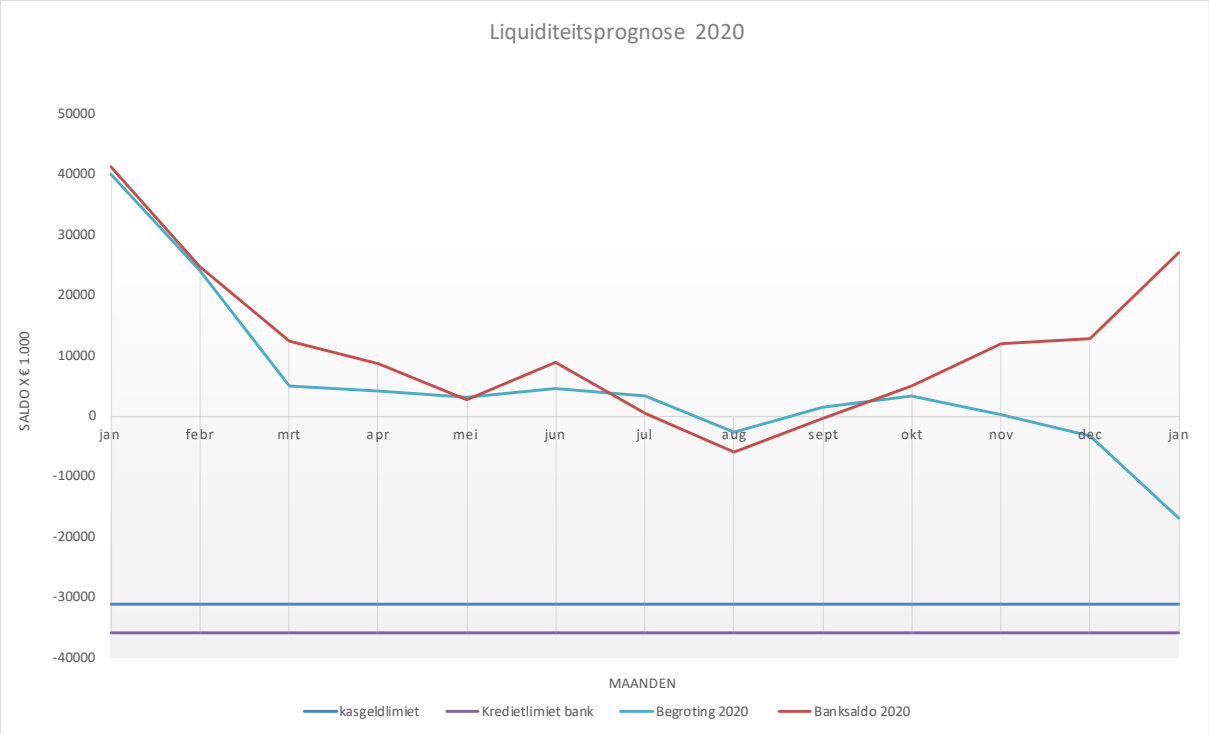

Schuldenpositie
Een robuuste financiële huishouding maakt het voor het waterschap mogelijk om ook op de lange termijn de wettelijke taken uit te voeren tegen maatschappelijk aanvaarbare lasten. Waterschappen investeren en activeren veelal de uitgaven die een meerjarig nut hebben volgens het geldende financieel beleid. Investeringen worden over langere perioden afgeschreven omdat investeringen langjarig nut afwerpen. Het activeren in combinatie met langjarig afschrijven betekenen lagere kosten per jaar waardoor de effecten op de tarieven zoveel mogelijk worden beperkt. De investeringsuitgaven worden gefinancierd door leningen aan te trekken.

Toezicht
De Waterschapswet schrijft voor dat de provincies toezicht houden op de waterschappen (interbestuurlijk toezicht). Gedeputeerde Staten moeten onder meer vaststellen of de begroting en

jaarrekening aan een aantal formele eisen voldoen. De schuldpositie of de hoogte van de kapitaallasten zijn nooit een punt van discussie, omdat er geen wettelijke normen bestaan voor een maximale schuld en andere financiële parameters.

Schuldenpositie Aa en Maas
De herfinanciering van een aantal geldleningen heeft vanaf 2015 geleid tot een daling van het rentedeel. Het effect op het aflossingsdeel is dat dit nu langer verspreid wordt over de nieuwe looptijd van de lening. Het verloop van de vaste schulden wordt in onderstaande grafiek weergegeven.

Grafiek 11: Lang vreemd vermogen

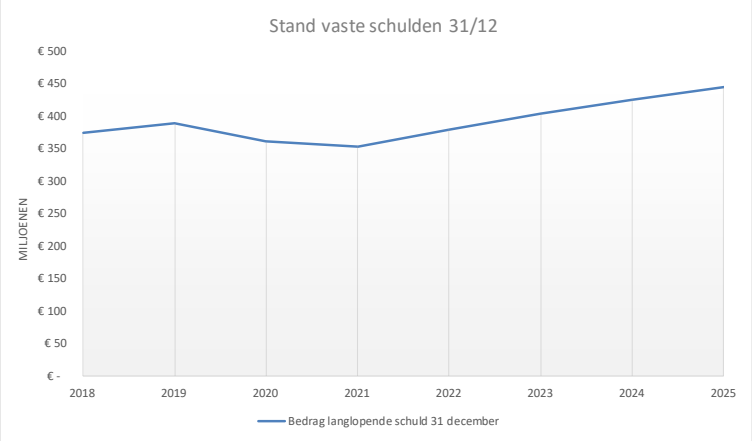

De toename van de schuld tot 2019 komt met name door de financiering van de investeringen in het kader van het WBP (voorkeursalternatief) en rwzi 's-Hertogenbosch. In 2019 en 2020 zijn de belastingopbrengsten hoger dan begroot en valt de realisatie van de investeringen lager uit dan verwacht; door gebruikt te maken van de rekening-courant ruimte hoefde er geen beroep gedaan te worden op de kapitaalmarkt.
Voor het meerjarig kader is vanaf 2022 rekening gehouden met een gemiddeld benodigde lening van € 55 miljoen per jaar. De verhouding tussen de aflossingen en de afschrijvingen wordt in onderstaande grafiek gepresenteerd.

Grafiek 12: Verhouding tussen aflossingen en afschrijvingen

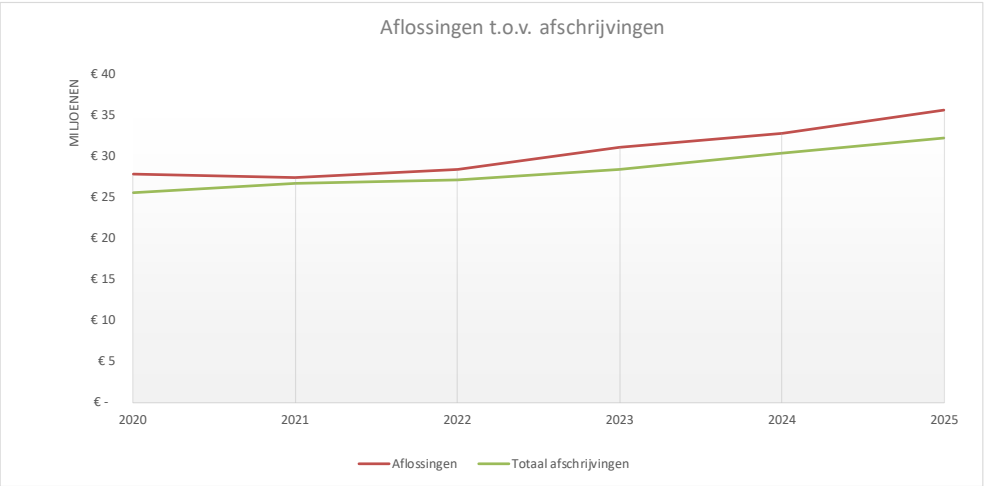

De aflossingen en afschrijvingen zijn voor 2020 nagenoeg gelijk. Vanaf 2022 ontstaat een constant verschil tussen de aflossingen en afschrijvingen. De reden hiervoor is dat de volledige investeringsuitgaven gedekt worden door de voor de investeringen afgesloten geldlening. Daarnaast

leidt het inzetten van de reserve watersysteembeheer tot een groter verschil tussen de aflossingen en afschrijvingen.

De verhouding tussen langlopend vreemd vermogen en de belastinginkomsten is in onderstaande grafiek tot uitdrukking gebracht. Een veelgebruikt kengetal dat inzicht geeft in de omvang van het vreemd vermogen van een organisatie is de netto-schuldquote. Dit is de verhouding tussen de omvang van het vreemd vermogen en de inkomsten. Voor waterschappen geeft de verhouding tussen de netto-schuld en de belastingopbrengsten een goed beeld, omdat de belastingopbrengsten verreweg de grootste inkomstenbron zijn. Er is geen (wettelijke) norm voor de netto-schuldquote.

Grafiek 13: Schuldpositie

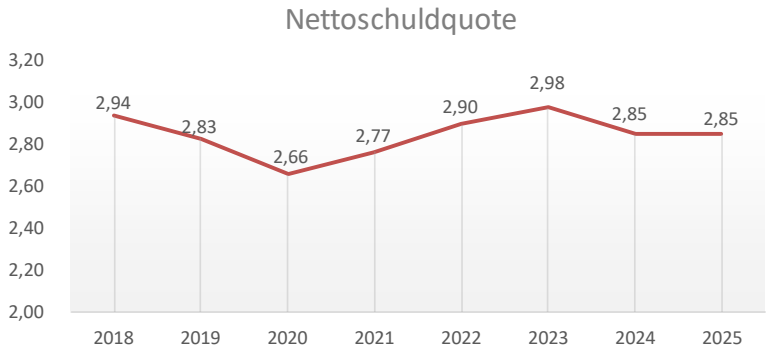

2018 tm 2020 is realisatie; 2021tm 2025 is begroot

1.6.7 Verbonden partijen

Waterschap Aa en Maas neemt deel in verschillende verbonden partijen. Verbonden partijen zijn rechtspersonen waarmee het waterschap een bestuurlijke en financiële band heeft.
Deze verbonden partijen voeren beleid uit voor het waterschap. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan een zetel in het bestuur van een participatie of het hebben van stemrecht. Van financieel belang is sprake wanneer het waterschap middelen ter beschikking heeft gesteld en die kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op het waterschap.

Ons beleid ten aanzien van verbonden partijen is vastgelegd in de beleidsnota Verbonden partijen/Good Governance, vastgesteld door het algemeen bestuur op 16 december 2011.

Om inzicht te geven in de bijdragen aan de verbonden partijen zijn in onderstaand overzicht de voor 2020 betaalde en verantwoorde bedragen gepresenteerd. In de bijlage Verbonden partijen worden daar waar bekend de definitieve bedragen opgenomen.
De eventueel aanwezige financiële risico's met betrekking tot de verbonden partijen zijn verder uitgewerkt in § 1.6.5 weerstandsvermogen.

Tabel 24: Verbonden partijen

Verbonden partijen (bedragen *€1.000)	Deelname / belang*	Begroot 2020	Begrotings-wijziging 2020	Begroting 2020 inclusief wijziging	Realisatie 2020	Verschil
Gemeenschappelijke Regeling Afvalwater Vught met waterschap De Dommel	n.v.t.	€ -1.659	€ -	€ -1.659	€ -1.730	€ -71
Aquaminerals	546 aandelen (€ 40)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
AQUON	9%	€ 2.251	€ -	€ 2.251	€ 2.697	€ 446
BHIC (Brabants Historisch Informatiecentrum)	2%	€ 114	€ -	€ 114	€ 114	€ -
BSOB (Belastingsamenwerking Oost-Brabant)		€ 3.651	€ -	€ 3.651	€ 3.086	€ -565
HWH (Het Waterschapshuis)	5%	€ 989	€ -	€ 989	€ 967	€ -22
Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant	33%	€ 837	€ -	€ 837	€ 837	€ -
NBWB (Noord-Brabantse Waterschapsbond)	31%	€ 38	€ -	€ 38	€ 38	€ -
NWB (De Nederlandse Waterschapsbank N.V.)	627 aandelen (€ 211)	€ -630	€ -	€ -630	€ -865	€ -235
SNB (NV Slibverwerking Noord-Brabant)	29,42%	€ 5.597	€ -	€ 5.597	€ 5.630	€ 33
STOWA (Stichting toegepast onderzoek water)	5,01%	€ 437	€ -	€ 437	€ 436	€ -1
UVW (Unie van Waterschappen)	4%	€ 460	€ -	€ 460	€ 460	€ -
Totalen		**€ 12.085**	**€ -**	**€ 12.085**	**€ 11.670**	**€ -415**

*aandeel Aa en Maas in het begrotingstotaal van de verbonden partij

Enkele belangrijke (beleids)ontwikkelingen bij de verbonden partijen in het afgelopen jaar zijn:

- De Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB); met ingang van 2019 keert de NWB weer dividend aan de aandeelhouders uit, ook in 2020 heeft de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA) besloten dividend uit te keren. Echter vanwege een dringende aanbeveling van de Europese Centrale Bank mogen Europese banken vooralsnog niet overgaan tot uitbetaling van het gereserveerde dividend; wel is het dividendbedrag als vordering opgenomen.
- NV Slibverwerking Noord-Brabant (SNB); in 2020 is bestuurlijke overeenstemming bereikt over eigen financiering van SNB onder garantiestelling door de aandeelhouders. Eind 2020 heeft SNB bij de NWB een lening afgesloten van € 27 miljoen. Dit heeft voor Aa en Maas geleid tot een vervroegde terugbetaling van agio van € 7,9 miljoen. Ook is in 2020 bestuurlijke overeenstemming bereikt over aanpassingen in de governance. In 2020 heeft SNB een nieuw ondernemingsplan voor de periode 2021-2026 opgesteld, welke in december 2020 door de AvA is vastgesteld.
- Het algemeen bestuur van Aquon heeft in maart 2020 op basis van een opgestelde business case unaniem besloten tot centralisatie van Aquon's laboratoria door middel van nieuwbouw van een eenlaags-gebouw op een centrale locatie.

Voor nadere toelichting op de afzonderlijke verbonden partijen, zie Bijlage Verbonden partijen.

1.6.8 Bedrijfsvoering

De stand van zaken ten aanzien van de bedrijfsvoering is opgenomen in het subprogramma Leveren en organiseren van maatschappelijke meerwaarde § 1.5.

1.6.9 EMU-saldo

In het kader van een verantwoorde ontwikkeling van de economie en het monetaire stelsel binnen de landen die deelnemen aan de EMU (Economische en Monetaire Unie), zijn in het Verdrag van Maastricht een aantal afspraken gemaakt. Een belangrijke afspraak is dat het EMU-tekort (lees overheidstekort; het totaal van de inkomsten minus de uitgaven) van een lidstaat niet meer mag bedragen dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Het EMU-saldo is opgebouwd uit het totaal van het Rijk, de sociale fondsen, gemeenschappelijke regelingen en de decentrale overheden.

In onderstaand overzicht wordt het EMU-saldo van de Rekening 2020 en de Begroting 2020 weergegeven. De referentiewaarde 2020 is voor het waterschap vastgesteld op € 17.600.000 (afgerond). Onder- of overschrijding van de referentiewaarde geeft aan dat het waterschap een positieve, dan wel negatieve bijdrage heeft geleverd in EMU-saldo.

Tabel 25: EMU-saldo

OPBOUW EMU-SALDO (bedragen x € 1.000)		**Begroot 2020**	**Rekening 2020**
1 EMU-exploitatiesaldo:		-€ 137	€ 6.350
2 Invloed investeringen:			
bruto-investeringsuitgaven	-/-	€ 60.407	€ 51.952
investeringssubsidies	+	€ 15.387	€ 11.134
verkoop materiële en immateriële activa	+		
afschrijvingen	+	€ 26.124	€ 25.645
3 Invloed voorzieningen:			
toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	+		€ 51
onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie	-/-		€ 30
onttrekkingen rechtstreeks uit voorzieningen	-/-		€ 113
4 Deelnemingen en aandelen:			
boekwinst	-/-		
boekverlies	+		
EMU-SALDO		**-€ 19.033**	**-€ 8.915**
Toegestaan EMU-Saldo volgens referentiewaarde Unie		-€ 17.600	-€ 17.600
Verschil		**-€ 1.433**	**€ 8.685**

Met het positieve verschil (lager EMU-saldo dan referentiewaarde) levert het waterschap een positieve bijdrage aan het EMU-saldo. De lagere realisatie van de investeringen, lagere afschrijvingskosten en het hogere EMU-exploitatiesaldo (inclusief de verwerking van de mutaties uit de reserves conform vastgestelde begroting) bepalen met name het resultaat.

1.6.10 Investeringen

In 2020 zijn diverse investeringsprojecten uitgevoerd en voltooid. Bij de toelichting op de programma's wordt inhoudelijk ingegaan op de gerealiseerde output van de investeringen. In onderstaande tabel wordt algemene informatie weergegeven van de investeringen 2020.

Tabel 26: Algemene informatie investeringen 2020 (€ 1.000)*

omschrijving	aantal	bruto bedrag
Gevoteerde kredieten door AB in 2020	19	60.601
Gevoteerde kredieten door AB in 2020 via bestuursverslag	1	30
Gestarte B1 kredieten gevoteerd door DB	8	4.026
Voorbereidingskredieten algemeen	3	172
Totaal geblokkeerd aanbestedingsvoordeel per 31-12-2020	2	1.962
Onderhandenwerken per 31-12-2020	89	158.340
Afgewikkelde projecten 2020	22	50.711
Investeringen met kredietoverschrijding (overschreden bedrag)	5	-407

Onderstaand overzicht geeft de vergelijking van de bruto investeringen per taak tussen de Begroting 2020 en de Realisatie 2020 weer.

Grafiek 14: Totale Realisatiecijfers 2020

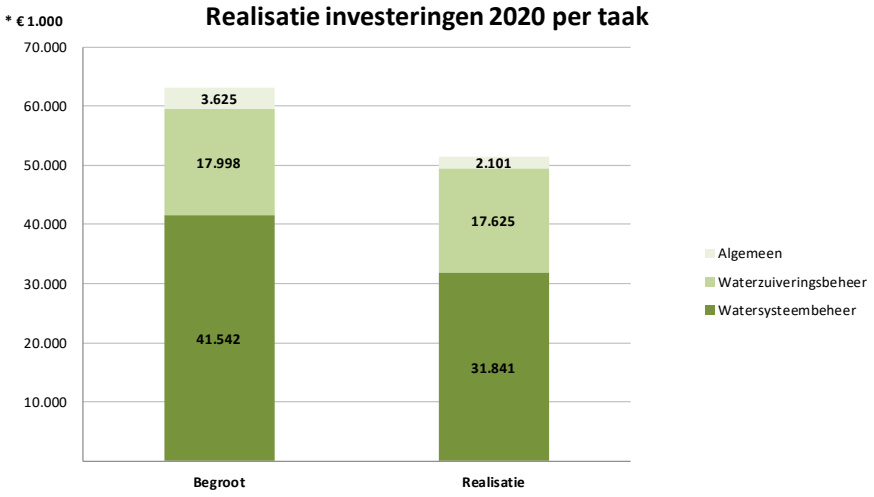

De realisatie per taak 2020 ziet er ten opzichte van het vastgestelde Projectenboek 2020-2025 als volgt uit:

Tabel 27: Realisatie per taak (€ 1.000)*

Taak	Uitgaven			Inkomsten		
	Begroot	Realisatie	%	Begroot	Realisatie	%
Watersysteembeheer	41.542	31.841	77%	10.605	11.133	105%
Waterzuiveringsbeheer	17.998	17.625	98%			-
Algemeen	3.625	2.101	58%			-
Totaal	**63.165**	**51.566**	**82%**	**10.605**	**11.133**	**105%**

Investeringsprojecten met (verwachte) kredietoverschrijdingen

Bij de behandeling van het Bestuursverslag t/m juni 2020 is het investeringskrediet Aa-dal Zuid toegelicht dat een overschrijding kende. In het AB van november 2020 is deze overschrijding door een separate aanvraag hersteld. Bij het opmaken van het jaarverslag blijkt dat een vijftal kredieten is overschreden voor totaal € 407.000 en dat één project een overschrijding verwacht en daarvoor is een aanvullend krediet gewenst. In onderstaand overzicht zijn deze projecten weergegeven en nader toegelicht. Via het Voorstel en Besluit punt 3 en 4 wordt goedkeuring gevraagd aan het algemeen bestuur voor de afhandeling van de ontstane en verwachte overschrijdingen.

Tabel 28: Investeringen met (verwachte) kredietoverschrijding (€ 1.000)*

Investeringskrediet/-project	Krediet cfm. investerings-besluit	Totaal uitgaven (incl. uren/rente)	Openstaande verplichtingen	Totaal gerealiseerd	Restant beschikbaar krediet	Benodigd aanvullend krediet
10113 - Instandhouding RWZI DB verv	1.000	1.034		1.034	-34	
10173 - Zonneweide rwzi Den Bosch	3.150	3.214		3.214	-64	
10197 - Renovatie RG Loosbroek	290	296		296	-6	
10209 - ICT uitwijklocatie	600	608		608	-8	
Afgeronde projecten	***5.040***	***5.152***		***5.152***	***-112***	
10160 - Renovatie uitbr rwzi Oijen	3.500	3.418	378	3.796	-296	
10230 tm 10232 - Clusteraanpak EVZ's Deurne	172	31	110	141	31	50
Niet afgeronde projecten	***3.672***	***3.449***	***487***	***3.936***	***-264***	***50***
Totaal investeringsprojecten	**8.712**	**8.600**	**487**	**9.088**	**-376**	**50**

Toelichting afgeronde projecten met kredietoverschrijding

Instandhouding RWZI Den Bosch

Bij de afronding van het project is een overschrijding ontstaan.

Zonneweide rwzi Den Bosch
Omdat de zonneweide op het terrein van de rwzi 's-Hertogenbosch de eerste aangelegde zonneweide binnen Aa en Maas is, is tijdens de voorbereiding en aanleg van de zonneweide meer extern advies nodig geweest dan begroot. De opgedane kennis zal ingezet worden bij de aanleg van de overige zonneweides, waardoor de verwachting is dat daar besparingen mogelijk zijn ten opzichte van het vastgestelde krediet.

Renovatie RG Loosbroek
Bij de afronding van de werkzaamheden van het project is een kleine overschrijding ontstaan.

ICT-uitwijk
De overschrijding van het uitwijkkrediet is het gevolg van een meerprijs voor benodigde licenties.

Toelichting doorlopende projecten met verwachte kredietoverschrijding

Renovatie en uitbreiding rwzi Oijen
In de aanloop naar de kredietaanvraag voor de uitvoering van de renovatie en kwaliteitsverbetering bij de rwzi Oijen zijn enkele orders aangemaakt, mede voor de uitvoeringsfase. Met het door het AB op 26 februari 2021 goedgekeurde krediet voor de uitvoering is de overschrijding ongedaan gemaakt.

Clusteraanpak EVZ/NVO Deurne
Bij herijking van de opgave blijkt dat zes extra vismigratieknelpunten in de Oude Aa opgelost kunnen worden. Daarnaast is vanuit het gebied voorgesteld om kleinschalige maatregelen ter versterking van de ecologische kwaliteit (t.b.v. de kamsalamander en de boomkikker) te nemen in de Astense Aa de Berken. De aanvullende maatregelen ten behoeve van de vismigratie worden uitgewerkt in het ontwerp-projectplan Waterwet (PPWW) voor de Oude Aa. Voor de maatregelen in de Astense Aa de Berken wordt een apart (extra) ontwerp-projectplan waterwet uitgewerkt. Het investeringskrediet (in september 2020 toegekend door het dagelijks bestuur vanuit het Algemeen Voorbereidingskrediet) ten behoeve van de voorbereiding is niet toereikend voor de extra advies- en ontwerpkosten én de toename in omvang van de conditionerende onderzoeken. Conform planning zal in de tweede helft van 2021 de definitieve projectplannen waterwet aan het algemeen bestuur worden voorgelegd. Op hetzelfde moment wordt gevraagd om een investeringskrediet ten behoeve van de uitvoering beschikbaar te stellen.
In het 'voorstel en besluit' van dit jaarverslag wordt gevraagd om in te stemmen met het beschikbaar stellen van een aanvullend investeringskrediet van € 50.000 ten behoeve van de voorbereiding.

2 Jaarrekening 2020

In de navolgende hoofdstukken wordt de toelichting van de jaarrekening 2020 gepresenteerd.

Toelichting realisatie exploitatie naar programma's:

Programma overstijgend:
De consequenties van de lagere bijdragen aan de BSOB en het Waterschapshuis (verbonden partijen) en de lagere invorderingsopbrengsten hebben effect op alle programma's. Daarnaast zijn door het achterblijven van de realisatie op de investeringen minder uren geactiveerd. Deze uren zijn volledig ingezet bij andere programma's t.b.v. droogtebestrijding bijvoorbeeld.

Binnen de baten hebben de boekwinst op de gronden en de ontvangen dividenduitkering van de NWB (beperkt) effect op alle programma's.

Per programma:

Veilig en bewoonbaar beheergebied

Tabel 29: Realisatie exploitatie (€ 1.000)*

Omschrijving	Primaire Begroting 2020	Begrotings-wijziging	Begroting 2020 incl. wijziging	Realisatie 2020	Realisatie %
Totaal lasten	13.820		13.820	15.199	110%
Totaal baten	544		544	3.069	564%
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	**13.276**		**13.276**	**12.129**	**91%**
Totaal beschikking bestemmingsreserves	56		56	35	63%
Netto lasten	**13.220**		**13.220**	**12.094**	**91%**

Het programma kent in 2020 een realisatiegraad van 91%.
Het hogere bedrag aan baten bestaat voor een substantieel aandeel in het overschot aan subsidie vanuit de verkenningsfase van het dijkverbeteringsproject Ravenstein Lith ('Meanderende Maas'). Binnen dit programma zijn de baten hoger dan de lasten. Het nadelig resultaat binnen de lasten ontstaat voornamelijk door de hogere personeelslasten en ook kennen de goederen en diensten en bijdragen aan derden een hogere besteding (onderhoud aan de primaire en regionale waterkeringen en de calamiteitenbestrijding).

Voldoende en robuust watersysteem

Tabel 30: Realisatie exploitatie (€ 1.000)*

Omschrijving	Primaire Begroting 2020	Begrotings-wijziging	Begroting 2020 incl. wijziging	Realisatie 2020	Realisatie %
Totaal lasten	46.444		46.444	44.715	96%
Totaal baten	804		804	1.269	158%
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	**45.641**		**45.641**	**43.446**	**95%**
Totaal beschikking bestemmingsreserves	113		113	571	507%
Netto lasten	**45.528**		**45.528**	**42.875**	**94%**

Het totaal aan lasten toont een voordelig saldo (met een realisatiegraad van 94%). De kapitaallasten zijn aanzienlijk lager en ook de doorberekende kosten ondersteuning (kosten in het kader van informatiebeleid en automatisering etc.). Ten behoeve van het cyclisch groot onderhoud waren aanvullende waterbodemonderzoeken nodig in relatie tot de PFAS-problematiek en hiervoor is de bestemmingsreserve baggeren ingezet. De lagere kosten voor onderhoud aan de peilregulerende en de overige kunstwerken in het watersysteem compenseren deels de hogere besteding voor goederen en diensten.

Per saldo tonen de baten eveneens een voordelig resultaat. De hogere dividenduitkering van de NWB, hogere opbrengst bij incidentele verkoop van gronden en hogere bijdragen van derden liggen hieraan ten grondslag.

Gezond en natuurlijk water

Tabel 31: Realisatie exploitatie (€ 1.000)*

Omschrijving	Primaire Begroting 2020	Begrotings-wijziging	Begroting 2020 incl. wijziging	Realisatie 2020	Realisatie %
Totaal lasten	9.286		9.286	9.064	98%
Totaal baten	480		480	632	132%
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	**8.806**		**8.806**	**8.432**	**96%**
Totaal beschikking bestemmingsreserves	56		56	35	63%
Netto lasten	**8.750**		**8.750**	**8.397**	**96%**

Het totaal aan lasten kent een positief saldo (realisatiegraad 96%).
Het saldo van de lasten en baten heeft voornamelijk betrekking op de monitoring, aanleg, verbetering en onderhoud van natuurlijk ingerichte gebieden en het maken van plannen.
Het voordelig resultaat ontstaat enerzijds door de lagere lasten aan doorberekende kosten ondersteuning. Deze lagere lasten worden deels gecompenseerd door de hogere kapitaallasten als gevolg van de extra afschrijving van op het project EVZ/BHS Snelle Loop Benedenloop.
Per saldo tonen de baten eveneens een voordelig resultaat; onder andere een hogere dividenduitkering van de NWB zorgt voor de hogere baten.

Schoon water

Tabel 32: Realisatie exploitatie (€ 1.000)*

Omschrijving	Primaire Begroting 2020	Begrotings-wijziging	Begroting 2020 incl. wijziging	Realisatie 2020	Realisatie %
Totaal lasten	60.187		60.187	60.284	100%
Totaal baten	3.360		3.360	3.829	114%
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	**56.827**		**56.827**	**56.455**	**99%**
Totaal beschikking bestemmingsreserves	262		262	334	127%
Netto lasten	**56.565**		**56.565**	**56.121**	**99%**

Het totaal van de lasten laat een realisatiegraad van 99% zien. Het totaal van de lasten en baten laat een voordelig saldo zien. Binnen de lasten zijn er een paar grote kostenposten. Naar de SNB is 74.459 ton slibkoek afgevoerd en samen met de lagere bijdrage in de definitieve begroting van de SNB levert dit een voordeel op. Voor het inregelen van de rwzi 's-Hertogenbosch en procesaanpassingen ter verbetering van de effluentkwaliteit op de rwzi Aarle-Rixtel is aan het gebruik van chemicaliën 33% meer uitgegeven. Bij het onderhoud van zuiveringen en het transportstelsel is eveneens meer uitgegeven. Bij de toegekende anti-afhaaksubsidies is een voordeel gerealiseerd vanwege een toegenomen lozing van vervuilingseenheden naar de rwzi. Door vertraging van de overdracht van gemalen aan de gemeente Oss zijn minder lasten gerealiseerd.
De opbrengsten binnen het programma vallen bijna zonder uitzondering hoger uit waarvan de grootste extra opbrengst binnen het programma de bijdrage van waterschap De Dommel voor de verwerking van het afvalwater van Vught is.

De kostenverdeelstaat van de programma's naar de kostendragers wordt in onderstaande staat gepresenteerd.

Tabel 33: Realisatie Programma's naar kostendragers (€ 1.000)*

Programma	Totaal Begroting 2020	Begrotings-wijziging	Totaal Begroting 2020 incl. wijziging	Realisatie Water-systeem-beheer	Realisatie Zuiverings-beheer	Totaal Realisatie 2020	Verschil v=voordeel, n=nadeel	
Veilig en bewoonbaar beheergebied	13.220		13.220	12.094		12.094	V	1.126
Voldoende water en robuust watersysteem	45.528		45.528	42.875		42.875	V	2.653
Gezond en natuurlijk water	8.750		8.750	8.397		8.397	V	353
Schoon water	56.565		56.565		56.121	56.121	V	444
Dekkingsmiddelen	-124.064		-124.064	-68.211	-57.626	-125.837	V	1.774
Eindtotaal	**0**	**0**	**0**	**-4.845**	**-1.505**	**-6.350**	**V**	**6.350**

2.1 Kostenverdeelstaat

Deze paragraaf presenteert de financiële effecten naar kostendragers. Vanuit de totale kostenverdeelstaat wordt per kostendrager een nadere toelichting gegeven.

Tabel 34: Kostenverdeelstaat

(Bedrag x € 1.000)	Totaal	Afdelingskosten-plaats	Ondersteuning	Watersysteem-beheer	Zuiverings-beheer	Geactiveerde kosten
Totaal lasten	*135.720*	*1.090*	*886*	*68.978*	*60.284*	*4.483*
Totaal baten	*15.258*	*1.090*	*886*	*4.970*	*3.829*	*4.483*
Saldo voor beschikking bestemmingsreserves	***120.462***			***64.007***	***56.455***	
Totaal beschikking bestemmingsreserves	*975*			*641*	*334*	
Netto lasten	***119.487***			***63.366***	***56.121***	
Totaal belastingopbrengsten	*125.701*			*66.813*	*58.887*	
Saldo resultaat voor bestemming	***6.214***			***3.447***	***2.766***	
Totaal resultaatbestemming	*137*			*1.398*	*-1.261*	
Nog te bestemmen resultaat	**6.350**			**4.845**	**1.505**	

Ten opzichte van de vastgestelde begrote nettolasten (€ 124.064.000) komt de realisatie van € 119.487.000 uit op 96%.

2.2 Exploitatierekening naar kostendragers

2.2.1 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager Watersysteembeheer

Tabel 35: Kostenverdeelstaat Watersysteembeheer

(Bedrag x € 1.000)	Watersysteembeheer				
	Primaire Begroting 2020	Begrotings-wijziging	Begroting 2020 incl. wijziging	R2020	Verschil tov B2020 incl. wijziging)
Lasten					
Kapitaallasten	14.265		14.265	12.909	1.355
Personeelslasten (direct)	210		210	871	-660
Personeelslasten (uren verantwoording)	25.253		25.253	26.362	-1.109
Goederen en diensten van derden	17.567		17.567	17.017	551
Bijdragen aan derden	4.703		4.703	5.321	-618
Reserveringen	60		60	-9	68
Voorzieningen				25	-25
Onvoorzien	150		150		150
Doorberekende kosten ondersteuning	7.342		7.342	6.481	861
Totaal lasten	*69.551*		*69.551*	*68.978*	*574*
Baten					
Financiële baten	764		764	719	45
Personeelsbaten	78		78		78
Goederen en diensten aan derden	900		900	1.160	-260
Bijdragen van derden	85		85	3.076	-2.991
Onttrekkingen aan voorzieningen				15	-15
Totaal baten	*1.827*		*1.827*	*4.970*	*-3.143*
Saldo voor beschikking bestemmingsreserves	***67.724***		***67.724***	***64.007***	***3.716***
Beschikking bestemmingsreserves					
IBP 2016-2021				6	-6
Uitvoeren extra baggerwerkzaamheden				500	-500
PBB	225		225	136	89
Totaal beschikking bestemmingsreserves	*225*		*225*	*641*	*-416*
Netto lasten	***67.499***		***67.499***	***63.366***	***4.133***
Belastingsopbrengsten					
Gederfde baten agv kwijtscheldingen	-793		-793	-836	43
Gederfde baten agv oninbaarverklaringen				-72	72
Opbrengst omslag gebouwd	19.680		19.680	19.973	-293
Opbrengst ingezetenenomslag	38.669		38.669	39.355	-686
Opbrengst omslag ongebouwd	8.190		8.190	8.220	-30
Opbrengst natuurterreinen	134		134	134	
Opbrengst verontreinigingsheffing t.b.v. WB	221		221	40	181
Totaal belastingopbrengsten	*66.101*		*66.101*	*66.813*	*-712*
Dekkingsmiddelen					
Beschikking categoriereserve ingezetenen	-384		-384	-384	
Beschikking categoriereserve gebouwd	-1.663		-1.663	-1.663	
Beschikking categoriereserve ongebouwd	-23		-23	-23	
Beschikking categoriereserve natuurterreinen	-6		-6	-6	
Beschikking egalisatiereserve watersysteembeheer	3.475		3.475	3.475	
Totaal resultaatbestemming	***1.398***		***1.398***	***1.398***	
Nog te bestemmen resultaat				**-4.845**	**4.845**

De totaal te dekken lasten vermindert met de totale dekkingsmiddelen resulteert voor de taak Watersysteembeheer in een positief exploitatieresultaat van € 4.844.930. De afwijkingen ten opzichte van de Begroting 2020 worden in onderstaande toelichting nader verklaard.

2.2.1.1 Lasten

Kapitaallasten (€ 1.355.000 lager)
De kapitaallasten bestaan uit rente- en afschrijvingslasten. De werkelijke boekwaarde per 1 januari 2020 is lager in vergelijking met de boekwaarde die bij de begroting als uitgangspunt is gehanteerd. Dit is het gevolg van een lagere realisatiegraad in eerdere jaren op de investeringen. Lagere rente- en afschrijvingslasten zijn het effect.
Daarnaast is op één project binnen watersysteembeheer een bedrag van € 56.000 versneld afgeschreven. Het betreft het project EVZ/BHS Snelle Loop Benedenloop en deze versnelde afschrijving is eerder gemeld in de bestuursrapportage t/m juni 2020.

Personeelslasten (direct) (€ 660.000 hoger)
Het berekende bedrag van het saldo aan verlofuren en de plus- en min-uren per balansdatum zorgt voor een bijstelling naar boven in het te reserveren bedrag. Een post als deze wordt niet begroot. Daarnaast hogere zijn de salariskosten en sociale premies hoger uitgevallen.

Personeelslasten (urenverantwoording) (€ 1.109.000 hoger)
Het nadelig saldo bedraagt 4% en wordt als volgt toegelicht:

- Een deel van de hogere personeelslasten is toe te schrijven aan de per 1 januari 2020 gestarte en in te richten nieuwe afdeling Waterveiligheid. Vanuit andere afdelingen zijn verschillende functionarissen overgekomen, maar het (verder) bemensen van deze afdeling gedurende het jaar leidt tot hogere personeelslasten. De totale omvang van de afdeling was bij het indienen van de begroting niet volledig in beeld. Alle HWBP-project gerelateerde uren worden ten laste gebracht van de investeringen (activeren van uren), de overige uren komen ten laste van de exploitatie.
- Een ander deel van de hogere lasten is als gevolg van vertraging bij sommige projecten binnen watersysteembeheer door de coronamaatregelen. Dit heeft geleid tot een lager aantal te activeren uren en daarmee komen deze uren ten laste van de exploitatie.
- Daarnaast zorgt de in november 2019 afgesloten CAO voor hogere personeelslasten en de effecten daarvan (loonstijging van 0,5% en hogere sociale premies) konden door het late tijdstip in het jaar niet meer worden opgenomen in de Begroting 2020.

Goederen en diensten en bijdragen aan derden (€ 67.000 hoger)
Het nadelig saldo kan worden verklaard door de hogere besteding (€ 177.000) bij eigen planvorming (de thema- en gebiedsgerichte plannen). Per saldo is er een toename (€ 43.000) in onderhoudskosten voor de waterkeringen (hogere kosten voor onderhoud aan de primaire en regionale waterkeringen en lagere kosten voor de overige keringen en de muskusrattenbestrijding keringen).
Ook zijn per saldo de kosten voor inrichting en onderhoud van de watersystemen hoger (€ 441.000). Enerzijds door het volledig afgewerkte programma van cyclisch groot onderhoud aan de watergangen. Deze kent een hogere besteding (€ 263.000) als gevolg van de aanvullende waterbodemonderzoeken in relatie tot de PFAS-problematiek. De calamiteitenbestrijding en de daaruit voortkomende hersteltaken zorgt voor onvoorziene lasten binnen watersysteembeheer (€ 255.000). Daarnaast is er een hogere besteding bij monitoring watersystemen (€ 93.000), evenals bij peilbeheer (€ 83.000) en bij het onderhoud aan de waterlopen en de natuurlijk ingerichte gebieden (€ 212.000).
Anderzijds zijn de onderhoudskosten aan de kunstwerken (peilregulerend en passieve watersysteembeheersing) lager (€ 185.000) dan begroot. Dat betreft ook de besteding op de voorziening verwante belangen watersysteembeheer (€ 280.000).

De kosten voor heffing en invordering van de belastingen zijn lager (€ 450.000) ten opzichte van het begrote bedrag. Dit geldt ook voor de reguleringstaken binnen watersysteembeheer, de kosten hiervan vallen lager uit (€ 144.000).

Reserveringen, voorzieningen en onvoorzien (€ 193.000 lager)
Het waterschap kent een voorziening voor arbeidsgerelateerde verplichtingen wachtgeld en pensioenen. De jaarlijkse dotatie vanuit de taak watersysteem- en waterzuiveringsbeheer bedraagt in 2020 in totaal € 50.791, hiervan valt € 25.395 ten laste van de taak watersysteembeheer. Een dergelijke post wordt niet begroot.
De post onvoorzien van € 150.000 is in 2020 niet aangewend.

Doorberekende kosten ondersteuning (€ 861.000 lager)
De doorberekende kosten (kosten in het kader van informatiebeleid en automatisering, Geografisch Informatie Systeem (GIS), huisvesting, overhead en de uitgaven op de ondersteunende producten) zijn lager uitgevallen.

2.2.1.2 Baten

Baten (€ 3.143.000 hoger)
De baten voor watersysteembeheer zijn hoger als gevolg van een hogere dividenduitkering van NWB (€ 202.000) en door boekwinst op de incidentele verkoop van gronden (€ 235.000). Daarnaast zijn de inkomsten vanuit het pachtkohier (pacht, erfpacht) en de grondwateronttrekkingen hoger dan begroot (€ 96.000). De opbrengst als gevolg van uitvoering bestuursdwang is hoger (€ 34.000). Vanuit de provincie is een subsidie verstrekt als vergoeding voor de eerder gemaakte kosten voor het N2000-gebied De Bult (€ 168.000), deze subsidie was niet begroot. Aanvullend zijn de hogere bijdragen van waterschappen en gemeenten voor uitgevoerde diensten (€ 248.000). Vanuit de voorziening arbeidsgerelateerde verplichtingen wachtgeld en pensioenen heeft een onttrekking plaatsgevonden voor watersysteembeheer (€ 15.000). Een substantieel aandeel in de hogere baten is het overschot (het onbenutte deel) aan subsidie (€ 2.464.000) vanuit de verkenningsfase van het dijkverbeteringsproject Ravenstein Lith ('Meanderende Maas'). Daarnaast is voor een bedrag van € 40.000 aan extra opbrengsten gegenereerd, alsook niet begrote opbrengsten in het kader van beheer niet reglementaire taken (€ 184.000). Als laatste zijn er een aantal kleine posten, zoals bijvoorbeeld uitkeringen verzekeringsmaatschappijen, die mede zorgen voor de hogere baten. Daarentegen zijn de begrote personeelsbaten niet gerealiseerd (€ 78.000) en zijn de verwachte invorderingsopbrengsten (€ 280.000) lager uitgevallen. Tevens is de bespaarde rente op de eigen financieringsmiddelen lager (€ 247.000) als gevolg van de negatieve rente (-0,14%) in plaats van de begrote rente van 1%.

Beschikking bestemmingsreserves (€ 416.000 hoger)
Voor de taak watersysteembeheer is € 6.000 onttrokken uit de bestemmingsreserve IBP 2016-2021 als aanvullende dekking voor de extra automatiseringsmiddelen als gevolg van de coronamaatregelen. De bestemmingsreserve Baggeren van € 500.000 is volledig als dekkingsmiddel ingezet voor met name de aanvullende waterbodemonderzoeken rondom de PFAS-problematiek bij het cyclisch groot onderhoud. Uit de bestemmingsreserve Persoonsgebonden budget (PBB) is € 89.000 minder onttrokken dan waarmee in de begroting rekening is gehouden. En als laatste wordt vermeld dat in 2020 geen onttrekking heeft plaatsgevonden vanuit de bestemmingsreserve Natschadeloket Peilopzet Maas.

2.2.1.3 Belastingopbrengsten Watersysteembeheer

Belastingopbrengsten (€ 712.000 hoger)
De meeropbrengst heeft hoofdzakelijk te maken met een hogere economische waarde van de onroerende zaken dan waarvan in de begroting is uitgegaan. Ook is er een kleine meeropbrengst in de watersysteemheffing ingezetenen doordat meer eenheden zijn opgelegd dan begroot.

In de overzichten die volgen wordt een nadere toelichting gegeven over de diverse belastingcategorieën. Hierbij wordt de netto belastingopbrengst 2020 gepresenteerd alsmede de netto-opbrengst over voorgaande jaren.

De bruto/netto berekening ziet er als volgt uit:

Tabel 36: Belastingopbrengsten Watersysteembeheer

Watersysteembeheer	Totaal		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2020	66.894	67.787	893
Oninbaar		-4	-4
Dubieus		-79	-79
Kwijtschelding	-793	-805	-11
Netto belastingopbrengst 2020	**66.101**	**66.900**	**799**
Belastingopbrengst vgj		-20	-20
Oninbaar vgj		-69	-69
Dubieus		33	33
Kwijtschelding vgj		-32	-32
Netto belastingopbrengst vgj		**-87**	**-87**
Totaal netto belastingopbrengst	**66.101**	**66.813**	**712**

Watersysteemheffing Ingezetenen

Tabel 37: Belastingopbrengsten Ingezetenen

Watersysteembeheer	Ingezetenen		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2020	19.680	19.984	304
Oninbaar		-3	-3
Dubieus		-58	-58
Kwijtschelding	-793	-805	-11
Netto belastingopbrengst 2020	**18.887**	**19.119**	**232**
Belastingopbrengst vgj		14	14
Oninbaar vgj		-55	-55
Dubieus		33	33
Kwijtschelding vgj		-31	-31
Netto belastingopbrengst vgj		**-40**	**-40**
Totaal netto belastingopbrengst	**18.887**	**19.079**	**192**

In de begroting is uitgegaan van een bruto aantal eenheden, vóór kwijtschelding, van 320.000. Het aantal kwijtscheldingsverzoeken is geraamd op 12.900, waarmee het netto geraamde aantal ingezetenen uitkomt op 307.100.
Op basis van vervaardigde aanslagen is het bruto aantal ingezetenen (opgelegd-/-vernietiging, vermindering en overig biljet) voor kwijtschelding 325.190. In 2020 is aan 13.085 eenheden kwijtschelding verleend. In totaal zijn er netto 312.105 eenheden opgelegd, wat 1,6% hoger is dan de prognose.
Voor de nog op te leggen aanslagen wordt verwacht dat dit zal leiden tot een negatieve opbrengst van in totaal -/- € 8.100.

Watersysteemheffing Gebouwd

Tabel 38: Belastingopbrengsten Gebouwd

Watersysteembeheer	Gebouwd		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2020	38.669	39.210	540
Oninbaar		-1	-1
Dubieus		-13	-13
Kwijtschelding			
Netto belastingopbrengst 2020	**38.669**	**39.195**	**526**
Belastingopbrengst vgj		142	142
Oninbaar vgj		-12	-12
Dubieus		16	16
Kwijtschelding vgj			
Netto belastingopbrengst vgj		**146**	**146**
Totaal netto belastingopbrengst	**38.669**	**39.342**	**673**

Voor Watersysteemheffing gebouwd is bij de Begroting 2020 de totale waarde in het economisch verkeer van alle onroerende zaken (WOZ-waarde) in het gebied geraamd op bijna € 109 miljard.
De werkelijke WOZ-waarde, binnen de Watersystemheffing gebouwd in 2020 bedroeg afgerond € 110,0 miljard. Dit heeft geresulteerd in een belastingopbrengst van ruim € 39 miljoen. De afwijking is 1,4% positief ten opzichte van de begroting.
De nog op te leggen aanslagen van in totaal € 99.600 zijn in de belastingopbrengsten verantwoord.

Watersysteemheffing Ongebouwd

Tabel 39: Belastingopbrengsten Ongebouwd Incl. wegen

Watersysteembeheer	Ongebouwd		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2020	8.190	8.237	47
Oninbaar			
Dubieus		-7	-7
Kwijtschelding			
Netto belastingopbrengst 2020	**8.190**	**8.229**	**39**
Belastingopbrengst vgj		6	6
Oninbaar vgj		-2	-2
Dubieus		-16	-16
Kwijtschelding vgj			
Netto belastingopbrengst vgj		**-11**	**-11**
Totaal netto belastingopbrengst	**8.190**	**8.218**	**28**

Bij de begroting is uitgegaan van 101.300 herleide ha voor de berekening van de Watersysteemheffing ongebouwd. Het aantal toe te rekenen kadastrale ha naar herleide ha wordt berekend door toepassing van de wegendifferentiatie met 100%. Het is een opslag van het tarief per ha voor de wegen van 100%. Daarbij worden de buitendijks gelegen kadastrale ha slechts voor 25% in de heffing betrokken.
Het aantal herleide ha dat in de aanslagen 2020 betrokken is, bedraagt 101.731 ha.
Dit sluit nagenoeg aan bij de begroting, waarbij een kleine meeropbrengst is gerealiseerd die grotendeels een meeropbrengst op Wegen betreft.
Naar verwachting zal nog ongeveer € 16.900 aan Ongebouwd worden opgelegd.

Watersysteemheffing Ongebouwd Natuurterreinen

Tabel 40: Belastingopbrengsten Natuurterreinen

Watersysteembeheer Bedragen * € 1000	Natuurterreinen		
	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2020	134	134	
Oninbaar			
Dubieus			
Kwijtschelding			
Netto belastingopbrengst 2020	**134**	**134**	
Belastingopbrengst vgj			
Oninbaar vgj			
Dubieus			
Kwijtschelding vgj			
Netto belastingopbrengst vgj			
Totaal netto belastingopbrengst	**134**	**134**	

Het werkelijk aantal ha dat in de aanslag betrokken is, bedroeg 25.356.
Deze opbrengst sluit naadloos aan bij de Begroting 2020.

Verontreinigingsheffing ten behoeve van Watersysteembeheer

Tabel 41: Belastingopbrengsten verontreinigingsheffing t.b.v. Watersysteembeheer

Watersysteembeheer Bedragen * € 1000	Verontreinigingsheffing		
	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2020	221	223	2
Oninbaar			
Dubieus			
Kwijtschelding			
Netto belastingopbrengst 2020	**221**	**223**	**2**
Belastingopbrengst vgj		-183	-183
Oninbaar vgj			
Dubieus			
Kwijtschelding vgj			
Netto belastingopbrengst vgj		**-183**	**-183**
Totaal netto belastingopbrengst	**221**	**40**	**-181**

Bij de begroting is uitgegaan van 4.500 ve voor de berekening van de opbrengst verontreinigingsheffing. De door de BSOB opgelegde verontreinigingsheffing 2020, op basis van de aangeleverde gegevens (4.539 ve), heeft betrekking op belastingjaar 2020. Deze komt nagenoeg overeen met de begroting.
De negatieve opbrengst voorgaande jaren wordt veroorzaakt door het feit dat de werkelijk opgelegde aanslagen 2018 en 2019 (€ 119.137) lager uitgevallen zijn dan de geprognosticeerde nog op te leggen aanslagen bij de jaarverslaglegging 2019 (€ 302.200).

2.2.1.4 Resultaatbestemming

Beschikking categorie- en egalisatiereserves (nihil)
De beschikking van de categorie- en egalisatiereserves heeft geheel conform begroting plaatsgevonden, waarbij het volgende is verantwoord.

- € 383.730 toevoeging categorie Ingezetenen;
- € 1.663.472 toevoeging categoriereserve Gebouwd;
- € 23.299 toevoeging categoriereserve Ongebouwd;
- € 6.484 toevoeging Natuurterreinen.
- € 3.474.753 onttrekking egalisatiereserve watersysteembeheer.

2.2.1.5 Nog te bestemmen resultaat

Na verwerking van alle gegevens ten behoeve van Watersysteembeheer blijft een voordelig saldo van € 4.844.930 over.

De resultaatbestemming is binnen Voorstel en Besluit pagina 110 opgenomen in dit Jaarverslag.

2.2.2 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager Zuiveringsbeheer

Tabel 42: Kostenverdeelstaat Zuiveringsbeheer

(Bedrag x € 1.000)	Zuiveringsbeheer				
	Primaire Begroting 2020	Begrotings-wijziging	Begroting 2020 incl. wijziging	R2020	Verschil tov B2020 incl. wijziging)
Lasten					
Kapitaallasten	19.064		19.064	19.188	-124
Personeelslasten (direct)	108		108	211	-103
Personeelslasten (uren verantwoording)	11.393		11.393	11.265	127
Goederen en diensten van derden	21.808		21.808	23.361	-1.552
Bijdragen aan derden	3.743		3.743	2.712	1.031
Reserveringen					
Voorzieningen				25	-25
Onvoorzien	150		150		150
Doorberekende kosten ondersteuning	3.921		3.921	3.520	401
Totaal lasten	*60.187*		*60.187*	*60.284*	*-96*
Baten					
Financiële baten	311		311	74	237
Personeelsbaten	23		23		23
Goederen en diensten aan derden	1.130		1.130	1.228	-99
Bijdragen van derden	1.897		1.897	2.512	-615
Onttrekkingen aan voorzieningen				15	-15
Totaal baten	*3.360*		*3.360*	*3.829*	*-469*
Saldo voor beschikking bestemmingsreserves	***56.827***		***56.827***	***56.455***	***372***
Beschikking bestemmingsreserves					
IBP 2016-2021				*5*	-5
Extra afschrijving renovatie rwzi Den Bosch				25	-25
Bestemmingsreserve PBB	225		225	136	89
Instandhouding rwzi Oijen	37		37	168	-131
Totaal beschikking bestemmingsreserves	*262*		*262*	*334*	*-72*
Netto lasten	***56.565***		***56.565***	***56.121***	***444***
Belastingopbrengsten					
Gederfde baten agv kwijtscheldingen	-1.502		-1.502	-1.276	-226
Gederfde baten agv oninbaarverklaringen				-146	146
Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	19.666		19.666	20.271	-605
Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	37.536		37.536	38.114	-577
Opbrengst zuiveringsheffing ff bedrijven	2.125		2.125	1.924	201
Totaal belastingopbrengsten	*57.826*		*57.826*	*58.887*	*-1.061*
Dekkingsmiddelen					
Beschikking egalisatiereserve zuiveringsbeheer	-1.261		-1.261	-1.261	
Totaal resultaatbestemming	*-1.261*		*-1.261*	*-1.261*	
Nog te bestemmen resultaat				**-1.505**	**1.505**

De totaal te dekken lasten, vermindert met de totale dekkingsmiddelen, geeft voor de taak Zuiveringsbeheer een positief exploitatieresultaat van € 1.505.355. De verklaring van de verschillen ten opzichte van de Begroting 2020 worden in onderstaande toelichting verklaard.

2.2.2.1 Lasten

Kapitaallasten (€ 124.000 hoger)

Door het amoveren van de slibgisting moest € 482.000 versneld worden afgeschreven (AB besluit 9 oktober 2020). De kapitaallasten van de overige investeringskredieten vallen € 358.000 lager uit.

Directe Personeelslasten (€ 103.000 hoger)
Het berekende bedrag van het saldo van de verlofuren en de plus- en min-uren per balansdatum zorgt voor een bijstelling naar boven in het te reserveren bedrag (€ 90.000). Een post als deze wordt niet begroot. De overige toegerekende personeelslasten (onder andere de uitkeringen voormalig personeel, uitkeringen pensioenen voormalig personeel en Bestuur) kennen per saldo een verschil van € 13.000 met de begroting.

Personeelslasten (urenverantwoording) (€ 127.000 lager)
Minder lasten dan begroot zijn via de uren en uurtarieven toegerekend aan de primaire taken van zuiveringsbeheer. Hier tegenover staat dat de in november 2019 afgesloten CAO zorgt voor hogere personeelslasten en de effecten daarvan (loonstijging van 0,5% en hogere sociale premies) konden door het late tijdstip in het jaar niet meer worden opgenomen in de Begroting 2020. Per saldo is er een voordeel van € 127.000.

Goederen en diensten van derden (€ 1.552.000 hoger)
SNB
De reguliere bijdrage aan de SNB komt uit op € 5.630.000. Dit levert een voordeel op van € 214.000.

Chemicaliën
Voor het inregelen van de rwzi ’s-Hertogenbosch en procesaanpassingen ter verbetering van de effluentkwaliteit op de rwzi Aarle-Rixtel en Dinther is in 2020 aan het gebruik van chemicaliën 33% meer uitgegeven dan de begrote € 2.307.000 (€ 769.000 nadeel).

Onderhoud
Bij het onderhoud van zuiveringen en het transportstelsel is per saldo € 598.000 meer uitgegeven. Een bedrag van € 78.000 was hiervan voor het in stand houden van de rwzi Oijen. Hier staat een onttrekking uit de bestemmingsreserve tegenover. Voor de rwzi ’s-Hertogenbosch zijn extra kosten gemaakt voor het uitvoeren van verbeteringen in het kader van veiligheid, het herstel van kleine gebreken en enkele optimalisaties op de in onderhoud verkregen zuiveringsdelen (€ 406.000). Verder zijn niet begrote kosten gemaakt voor het amoveren van de slibgisting op de rwzi Asten (€ 108.000) en het leveren van een Fe2Cl3-doseerinstallatie (€ 86.000).

Calamiteiten in het transportstelsel van de rwzi Land van Cuijk in 2020 hebben tot € 103.000 aan kosten geleid. Tegenover een deel van deze lasten en die als gevolg van een calamiteit uit 2019, staan uitkeringen van verzekeringsmaatschappijen (zie baten).

Overig
Voor Covid-bemonsteringen is € 18.000 uitgegeven. Hier staan ook voor eenzelfde bedrag aan inkomsten van het Rijk tegenover.

Bijdragen aan derden (€ 1.031.000 lager)
Anti-afhaaksubsidies
Bij de kosten voor de anti-afhaaksubsidies is een voordeel gerealiseerd van € 549.000. Daarvan heeft € 279.000 nog betrekking op 2019.

Overdracht gemalen met de gemeente Oss
De overdracht van de gemalen met de gemeente Oss is vertraagd. Dit zorgt voor € 421.000 lagere lasten in 2020. Deze lasten zullen nu deels in 2021 en voor het overige in 2022 komen.

Bijdrage Schone Maaswaterketen
De bijdrage aan het samenwerkingsverband Schone Maaswaterketen over 2019 is in 2020 verantwoord, hierdoor is € 99.000 meer uitgegeven dan begroot. Hier staan € 67.000 aan eveneens van 2019 uitgestelde inkomsten tegenover.
Kosten voor heffing en invordering belasting
De kosten voor heffing en invordering van de belastingen zijn lager (€ 255.000) ten opzichte van het hiervoor begrote bedrag. Aan subsidies ter bevordering van het verminderen van de hoeveelheid te zuiveren rioolwater is € 38.000 meer besteed dan begroot.

Beschikking Reserves/voorzieningen en onvoorzien (€ 125.000 lager)
De bij de begroting vastgestelde post onvoorzien van € 150.000 voor de taak Zuiveringsbeheer is niet gebruikt.
Er is een voorziening opgenomen voor de aan arbeid gerelateerde verplichtingen wachtgeld. De dotatie hieraan voor de taak Zuiveringsbeheer is € 25.000.

Doorberekende kosten ondersteuning (€ 401.000 lager)
De doorberekende kosten (kosten in het kader van informatiebeleid en automatisering, Geografisch Informatie Systeem (GIS), huisvesting, overhead en de uitgaven op de ondersteunende producten) vallen lager uit. De oorzaak hiervan zijn de lagere uitgaven op de ondersteunende producten.

2.2.2.2 Baten

Baten (€ 469.000 hoger)
In 2020 is dividend ontvangen van de NWB. Dit was hoger dan begroot en levert daardoor een voordeel op van € 33.000 voor dit programma. Daarentegen is de bespaarde rente over de eigen middelen € 269.000 lager uitgevallen. De begrote personele baten zijn niet gerealiseerd.
Er is meer werk uitgevoerd voor het beheer en onderhoud van de rioolgemalen van de gemeenten. Dit heeft geleid tot € 34.000 hogere opbrengsten. Voor enkele leidingbreuken uit 2019 en 2020 in het transportstel van de rwzi Land van Cuijk zijn voor een bedrag van € 290.000 uitkeringen van verzekeringsmaatschappijen ontvangen. In verband de afkoop van de dubbelfunctie van transportgemalen is een bijdrage gerealiseerd van € 87.000.
Door de gemeente Vught zijn in 2020 meer ve's aan afvalwater aangeboden. Inclusief een nabetaling van eerder jaren resulteert dit in een hogere bijdrage van waterschap De Dommel voor de behandeling ervan (€ 119.000 voordeel). De laatste bijdrage van € 100.000 van het ministerie van IenW voor de pilot medicijnresten is in 2020 ontvangen (was begroot in 2019). Voor de productie van groengas en zonne-energie is SDE-subsidie ontvangen. In 2020 levert dat een voordeel op van € 117.000.

Beschikking bestemmingsreserves/voorzieningen
- € 24.637 is vrijgevallen uit de bestemmingsreserve voor het dekken van versnelde afschrijvingslasten als gevolg van de renovatie rwzi 's-Hertogenbosch;
- Van de bestemmingsreserve PBB is € 89.000 minder gebruikt dan begroot;
- In 2020 is er € 168.000 onttrokken aan de bestemmingsreserve instandhouding rwzi Oijen;
- Uit de bestemmingsreserve IBP2016-2021 is € 5.000 onttrokken.
- Uit de voorziening voor de aan arbeid gerelateerde verplichtingen pensioenen is € 15.000 onttrokken.

2.2.2.3 Belastingopbrengsten Waterzuiveringsbeheer

Belastingopbrengsten, incl. kwijtscheldingen en oninbaarverklaringen (€ 1.061.000 hoger)
De hogere belastingopbrengsten zuiveringsheffing hebben voor een groot deel te maken met de meeropbrengst woningen, doordat meer huishoudens in de aanslagen betrokken waren dan begroot. Daarnaast zijn minder kwijtscheldingen aangevraagd.

In de overzichten hierna wordt duidelijk welke opbrengsten betrekking hebben op het huidige belastingjaar en welke opbrengsten betrekking hebben op aanslagoplegging van voorgaande jaren.

De bruto/netto berekening ziet er als volgt uit:

Tabel 43: Belastingopbrengsten Zuiveringsbeheer

Zuiveringsbeheer	Totaal		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2020	59.328	60.352	1.024
Oninbaar		-22	-22
Dubieus		-88	-88
Kwijtschelding	-1.502	-1.215	287
Netto belastingopbrengst 2020	**57.826**	**59.027**	**1.201**
Belastingopbrengst vgj		-31	-31
Oninbaar vgj		-125	-125
Dubieus		76	76
Kwijtschelding vgj		-61	-61
Netto belastingopbrengst vgj		**-140**	**-140**
Totaal netto belastingopbrengst	**57.826**	**58.887**	**1.061**

Zuiveringsheffing Woningen en forfaitaire bedrijven

Tabel 44: Belastingopbrengsten Woningen en forfaitaire bedrijven

Zuiveringsbeheer	Woningen / ff bedrijven		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2020	39.662	39.967	305
Oninbaar		-5	-5
Dubieus		-88	-88
Kwijtschelding	-1.502	-1.215	287
Netto belastingopbrengst 2020	**38.160**	**38.659**	**499**
Belastingopbrengst vgj		101	101
Oninbaar vgj		-99	-99
Dubieus		58	58
Kwijtschelding vgj		-61	-61
Netto belastingopbrengst vgj		**0**	**0**
Totaal netto belastingopbrengst	**38.160**	**38.659**	**499**

Voor de woningen geldt dat de grondslag voor de heffing is gerelateerd aan het aantal bewoners volgens de inschrijving in de GBA.
Dus bij de begroting is uitgegaan van 667.200 ve van meerpersoonshuishoudens en 97.600 ve van eenpersoonshuishoudens. Na aanslagoplegging is gebleken dat het aantal ve bij meerpersoonshuishoudens 678.283 bedraagt en het aantal ve bij eenpersoonshuishoudens 98.108. Ook is minder kwijtschelding aangevraagd (24.761 ve) en verleend voor huishoudens dan begroot (30.600 ve).
De verwachting met betrekking tot de nog op te leggen aanslagen voor 2020 en 2019 leidt tot een negatieve opbrengst van € 15.700.
Voor wat betreft de vervuilingseenheden forfaitaire bedrijven werd bij de begroting uitgegaan van 43.300 ve. Werkelijk is voor 37.664 ve aan aanslagen opgelegd.
De nog op te leggen aanslagen van € 44.200 zijn in de belastingopbrengsten verantwoord.

Zuiveringsheffing bedrijven

Tabel 45: Belastingopbrengsten bedrijven

Zuiveringsbeheer	Bedrijven		
Bedragen * € 1000	Begroting	Rekening	Verschil
Belastingopbrengst 2020	19.666	20.385	719
Oninbaar		-17	-17
Dubieus			
Kwijtschelding			
Netto belastingopbrengst 2020	**19.666**	**20.368**	**702**
Belastingopbrengst vgj		-132	-132
Oninbaar vgj		-26	-26
Dubieus		19	19
Kwijtschelding vgj			
Netto belastingopbrengst vgj		**-139**	**-139**
Totaal netto belastingopbrengst	**19.666**	**20.229**	**563**

Tegenover het begrote aantal heffingseenheden voor bedrijven (400.700 ve) zijn werkelijk in 2020 iets meer aanslagen opgelegd (405.535 ve).
Daarnaast zijn de nog op te leggen aanslagen voor een bedrag van € 476.500 in de belastingopbrengsten verantwoord.
De negatieve opbrengst voorgaande jaren is het gevolg van minder opgelegde aanslagen 2018 en 2019 (€ 238.050) ten opzichte van de aanname in de jaarverslaglegging 2019 (€ 396.000).

2.2.2.4 Resultaatbestemming

Beschikking egalisatiereserve (nihil)
De beschikking van de egalisatiereserve betreft de toevoeging aan de egalisatiereserve Zuiveringsbeheer van € 1.261.013 conform de begroting.

2.2.2.5 Nog te bestemmen resultaat

Verwerking van alle gegevens ten behoeve van Zuiveringsbeheer heeft een voordelig saldo van € 1.505.355 als resultaat.

De resultaatbestemming is binnen het Voorstel en Besluit pagina 110 opgenomen in dit Jaarverslag.

2.3 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten

Lasten (x € 1.000)

Omschrijving	Primaire Begroting 2020	Begrotings wijzigingen	Begroting 2020 incl. wijzigingen	Jaarrekening 2020	Jaarrekening 2019
Kapitaallasten	35.958		35.958	34.942	36.002
Personeelslasten	40.619		40.619	41.339	37.577
Duurzame gebruiksgoederen	1.960		1.960	2.260	1.715
Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	3.243		3.243	3.845	3.397
Energie	4.841		4.841	4.974	4.109
Huren en rechten	2.148		2.148	2.355	1.900
Leasebetalingen					
Pachten en erfpachten	4		4	4	4
Verzekeringen	267		267	349	302
Belastingen	59		59	59	61
Onderhoud door derden	16.631		16.631	17.631	16.077
Overige diensten door derden	19.961		19.961	18.446	20.007
Bijdragen aan bedrijven	1.156		1.156	610	905
Bijdragen aan overheden	7.933		7.933	8.031	6.122
Bijdragen aan overigen	588		588	833	785
Onvoorzien	300		300		
Voorzieningen				51	86
Reserveringen	60		60	-9	14
Totaal	**135.726**		**135.726**	**135.720**	**129.063**
Toevoeging categoriereserve ingezetenen	384		384	384	211
Toevoeging categoriereserve gebouwd	1.663		1.663	1.663	387
Toevoeging categoriereserve ongebouwd	23		23	23	
Toevoeging categoriereserve natuurterreinen	6		6	6	
Toevoeging egalisatiereserve watersysteembeheer					5.903
Toevoeging egalisatiereserve zuiveringsbeheer	1.261		1.261	1.261	7.194
Toevoeging bestemmingsreserves					166
Totaal toevoeging reserves	**3.338**		**3.338**	**3.338**	**13.862**
Totaal inclusief toevoeging reserves	**139.064**		**139.064**	**139.058**	**142.925**

Baten (x € 1.000)

Omschrijving	Primaire Begroting 2020	Begrotings wijzigingen	Begroting 2020 incl. wijzigingen	Jaarrekening 2020	Jaarrekening 2019
Externe rentebaten					
Interne rentebaten	445		445	-71	121
Dividenden en bonusuitkeringen	630		630	865	317
Baten ivm salarissen en sociale lasten	650		650	991	1.184
Verkoop van grond				235	217
Verkoop van duurzame goederen					
Verkoop van overige goederen	674		674	814	675
Opbrengst uit grond en water	285		285	384	316
Huuropbrengst uit overige eigendommen	13		13	12	12
Diensten voor derden	1.059		1.059	969	1.136
Bijdragen van overheden	2.314		2.314	6.201	2.634
Bijdragen van overigen				345	61
Belastingopbrengsten	123.927		123.927	125.701	122.932
Onttrekking aan voorzieningen				30	
Geactiveerde lasten	5.105		5.105	4.483	3.207
Totaal	**135.102**		**135.102**	**140.959**	**132.812**
Onttrekking categoriereserve ingezetenen					
Onttrekking categoriereserve gebouwd					
Onttrekking categoriereserve ongebouwd					
Onttrekking categoriereserve natuurterreinen					
Onttrekking egalisatiereserve watersysteembeheer	3.475		3.475	3.475	1.881
Onttrekking egalisatiereserve zuiveringsbeheer					321
Onttrekking bestemmingsreserves	487		487	975	7.910
Totaal onttrekking reserves	**3.962**		**3.962**	**4.450**	**10.112**
Totaal inclusief onttrekking reserves	**139.064**		**139.064**	**145.409**	**142.925**

Totaal baten	140.959
Totaal lasten	135.720
Saldo baten en lasten	5.238
Mutaties reserves	1.112
Voordelig saldo	**6.350**

Met betrekking tot de toelichting op de exploitatierekening naar kosten- en opbrengstensoorten wordt verwezen naar § 2.2.1 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager Watersysteembeheer en § 2.2.2 Toelichting kostenverdeelstaat naar kostendrager Zuiveringsbeheer. In deze paragrafen wordt per kosten- en opbrengstengroep een toelichting per taak gegeven op de realisatie ten opzichte van de begroting.

In onderstaand overzicht is voor de kostensoorten met een afwijking > € 100.000 ten opzichte van de Programmabegroting 2020, een korte toelichting gegeven.

Tabel 46: Toelichting afwijking kostensoorten (€ 1.000)*

Kostensoort	Verschil	Verklaring
Kapitaallasten	-€ 1.016	Lagere kapitaallasten worden veroorzaakt door de werkelijke lagere boekwaarde per 01-01-2020 ten opzichte van het uitgangspunt van de begroting (lagere realisatie van de investeringsuitgaven veroorzaken deze daling). Daarnaast is het rentepercentage lager uitgevallen.
Personeelslasten	€ 720	Doordat het cao-akkoord pas eind november 2019 definitief werd, is dit niet in de begroting verwerkt en vallen de salariskosten hoger uit.
Duurzame gebruiksgoederen	€ 300	Hogere kosten voor aanschaf hardware in verband met thuiswerken.
Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	€ 602	Hoger verbruik chemicaliën.
Energie	€ 134	Hoger electriciteitsverbruik door inregelen diverse processen op de rwzi's.
Huren en rechten	€ 207	Hogere kosten door niet begrote huur van goederen voor calamiteitenbestrijding. Tevens vallen de licentiekosten hoger uit.
Onderhoud door derden	€ 1.001	Hogere onderhoudskosten aan watergangen door PFAS-problematiek en hogere kosten voor het onderhoud aan zuiveringen en transportstelsels. Daarnaast vallen de kosten voor civieltechnisch onderhoud lager uit.
Overige diensten door derden	-€ 1.515	Het voordeel wordt met name veroorzaakt door lagere kosten voor heffen en invorderen. Ook vallen de kosten voor afvoer slib lager uit. Door corona is een lager gebruik van privé-vervoermiddelen en zijn de kosten voor catering lager uitgevallen.
Bijdragen aan bedrijven	-€ 546	De anti-afhaaksubisidie valt voor 2020 lager uit.
Bijdragen aan overigen	€ 245	Diverse (niet begrote) schadeuitkeringen zorgen ervoor dat er meer wordt uitgegeven. Daarnaast is er een hogere besteding bij monitoring watersystemen.
Onvoorzien	-€ 300	Onvoorzien is niet benut in 2020.

Tabel 47: Toelichting afwijking opbrengstsoorten (€ 1.000)*

Opbrengstensoort	Verschil	Verklaring
Interne rentebaten	-€ 517	De daling van het interne rentepercentage leidt tot lagere rente baten over de eigen middelen.
Dividend	€ 235	Hogere uitkering door de NWB ten opzichte van de verwachting.
Baten ivm salarissen en sociale lasten	€ 341	De detacheringsopbrengsten van personeel vallen hoger uit.
Verkoop van grond	€ 235	Gronden zijn verkocht boven de boekwaarde.
Verkoop van overige goederen	€ 141	Met name hogere opbrengsten voor verkoop van HBE-certificaten.
Bijdragen van overheden	€ 3.887	Organisatiebreed zijn er meer subsidies ontvangen. Met name valt de afrekening van het HWPB project verkenningsfase Ravenstein-Lith voordeliger uit.
Bijdragen van overigen	€ 345	Vooral niet begrote uitkeringen van verzekeringsmaatschappijen
Belastingopbrengsten	€ 1.774	Hogere belastingopbrengsten
Geactiveerde lasten	-€ 622	Lagere opbrengst door minder geactiveerde uren.

*Tabel 48: Specificatie aanslagen (bedragen * € 1.000)*

	Begroting 2020	Opgelegd 2020	Opgelegd vgj	Totaal opgelegd	Verschil
Watersysteemheffing					
Ingezetenen	18.887	19.119	-40	19.079	192
Gebouwd	38.669	39.195	146	39.342	673
Ongebouwd	8.190	8.229	-11	8.218	28
Natuur	134	134		134	
Verontreinigingsheffing indirecte lozingen	221	223	-183	40	-181
Totaal Watersysteemheffing	***66.101***	***66.900***	***-87***	***66.813***	***712***
Zuiveringsheffing					
Huishoudens en forfaitbedrijven	38.160	38.659		38.658	499
Bedrijven (meet en tabel)	19.666	20.368	-139	20.229	563
Totaal Zuiveringsheffing	***57.826***	***59.027***	***-140***	***58.887***	***1.061***
Totaal netto	**123.927**	**125.927**	**-227**	**125.701**	**1.774**

2.4 Balans voor resultaatbestemming

ACTIVA bedragen x € 1.000	31-12-2020		31-12-2019	
Vaste activa				
Materiële vaste activa	342.053		327.249	
Immateriële vaste activa	66.436		61.473	
Financiële vaste activa	6.527		15.564	
Totaal vaste activa		415.017		404.286
Vlottende activa				
Vorderingen en overlopende activa				
Belastingdebiteuren	14.631		11.713	
Debiteuren algemeen	2.793		1.123	
Overlopende activa	11.854		9.138	
Liquide middelen	27.024		41.267	
Totaal vlottende activa		56.303		63.241
TOTAAL ACTIVA		**471.319**		**467.527**

PASSIVA bedragen x € 1.000	31-12-2020		31-12-2019	
Eigen Vermogen				
Totaal reserves	48.913		39.870	
Saldo van baten en lasten	6.350		10.164	
Totaal eigen vermogen		55.264		50.034
Voorzieningen				
Voorzieningen		333		425
Vreemd vermogen				
Langlopende Schulden				
Langlopende schulden		361.531		389.393
Kortlopende schulden				
Crediteuren	9.381		7.727	
Schuld in rekening-courant	-23		-74	
Overlopende passiva	44.832		20.021	
Totaal kortlopende schulden en overlopende passiva		54.191		27.675
TOTAAL PASSIVA		**471.319**		**467.527**

2.4.1 Grondslagen bij de balans en resultaatbepaling

Algemeen
De waardering van de activa, reserves en voorzieningen heeft plaatsgevonden volgens de door het algemeen bestuur goedgekeurde verordening op de uitgangspunten voor het beleid, voor het beheer en voor de inrichting van de beleids- en verantwoordingsfunctie van waterschap Aa en Maas. Deze verordening is opgesteld met inachtneming van artikel 108 van de Waterschapswet en hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Ook is met de effecten van het nieuwe Financieel Beleid 2018, vastgesteld door het algemeen bestuur op 15 december 2017, rekening gehouden.

In het algemeen bestuur van oktober 2020 is besloten om het voorwaarden van het voorbereidingskrediet te wijzigen. Door het vereenvoudigen van de procedure voor de voorbereiding van investeringsprojecten en het aanpassen van de omvang en de voorwaarden van het algemeen voorbereidingskrediet aan de huidige omstandigheden met oog op een meer flexibele en voortvarende voorbereiding van investeringsprojecten.

Waarderingsgrondslagen
Het primaire uitgangspunt van het financiële beleid is het voorzichtigheidsprincipe. Bij de toepassing van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling wordt voorzichtigheid betracht. Activa mag niet te hoog en passiva niet te laag worden gewaardeerd.

De vaste activa worden gewaardeerd tegen de historische kostprijs van de investeringen, verminderd met eventuele afboekingen wegens directe bijdragen van derden en met afschrijvingen.
Vorderingen en schulden worden gewaardeerd op nominale waarde. Ten behoeve van de vorderingen van belastingen is een voorziening dubieuze debiteuren gecreëerd. Voorzieningen wegens oninbaarheid van vorderingen worden in mindering gebracht op de desbetreffende vorderingen.

De in de balans opgenomen reserves zijn nodig voor een gelijkmatige ontwikkeling van de belastingtarieven. De jaarlijkse dotaties of eventuele verminderingen van de reserves worden bepaald aan de hand van de werkelijke uitgaven ten opzichte van de vastgestelde normen.

Resultaatbepaling
Bij de bepaling van het resultaat wordt het stelsel van baten en lasten gehanteerd. Dit houdt in dat rekening wordt gehouden met de aan het eind van het jaar nog te ontvangen en te betalen bedragen over het dienstjaar.
Ten aanzien van de belastingopbrengsten zijn de mutaties (hoeveelheidsverschillen) met betrekking tot de eenheden in het resultaat meegenomen. De afwijkingen per belastingcategorie van het watersysteembeheer zijn gecompenseerd door onttrekkingen/toevoegingen aan de categoriereserves.

Voor wat betreft de zuiveringsheffing zal het positieve/negatieve resultaat volledig ten laste/ten gunste van de bestemmingsreserve tariefegalisatie zuiveringsbeheer geboekt worden.

Afschrijvingen
Afschrijvingen vinden plaats op basis van economische levensduur via de lineaire afschrijvingsmethode uitgaande van de werkelijke aanschafprijs. De afschrijvingen van de investeringen worden voor het eerst in de exploitatierekening opgenomen in het jaar volgend op het gereedkomen van de investering. Uitzondering hierop zijn de investeringen voor watersysteembeheer, betreffende de aanleg van waterlopen. Voor deze investeringen geldt, dat indien de looptijd langer is dan twee jaar, gestart wordt met afschrijven in het eerste jaar na aanvang van het project.

Vaste activa
In de nota Financieel Beleid 2018 zijn de afschrijvingstermijnen van de vaste activa als volgt vastgelegd:

Tabel 49: Afschrijvingstermijnen

	Onderwerp	Termijn verordening Aa en Maas
a.	Vervoermiddelen, machines, apparaten, automatisering *) en werktuigen	5
b.	Bedrijfsgebouwen en woonruimten	40
c.	Technische installaties in bedrijfsgebouwen en woonruimten	15
d.	Veiligheidsvoorzieningen, telefooninstallaties, kantoormeubilair in bedrijfsgebouwen en woonruimten	10
e.	Primaire waterkeringen	40
f.	Overige waterkeringen	40
g.	Waterlopen en eenvoudige watersysteemkunstwerken	40
h.	Bouwkundig deel watersysteemgemalen	40
i.	Mechanisch deel watersysteemgemalen	15
j.	Transportleidingen en bouwkundig deel transportgemalen	30
k.	Mechanisch deel transportgemalen	15
l.	Bouwkundig deel zuiveringsinstallaties en slibverwerkingsinstallaties	30
m.	Mechanisch deel zuiveringsinstallaties en slibverwerkingsinstallaties	15
n.	Telemetrie t.b.v. de aansturing van gemalen, zuiveringsinstallaties en eventueel andere voorzieningen	15
o.	Wegen	25
p.	Vaarwegen en havens	35
q.	Peilbesluiten en waterakkoorden	10
r.	Legger en beheerregister	5
s.	Beschoeiing	15
t.	Depot berging saneringsspecie	10
u.	Meerjarige strategische beleidsplannen	5
v.	Overige materiële vaste activa	verwachte gebruiksduur
w.	Hoogwaterbeschermingsprogramma	30
x.	Baggeren	20
w.	Onderzoek en ontwikkeling	5

*) Automatisering met een economische levensduur < vijf jaar wordt via de exploitatie verantwoord (bijvoorbeeld vervanging van pc's om de drie jaar)

Op gronden en terreinen wordt niet afgeschreven tenzij de gronden een onverbreekbaar onderdeel vormen van een object. Dergelijke gronden worden conform het object afgeschreven.

Vlottende activa
De vlottende activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.
In het kader van oninbaarheid van belastingdebiteuren is hiervoor een voorziening dubieuze debiteuren gevormd. Deze voorziening is op de belastingdebiteuren in mindering gebracht.

Eigen vermogen
Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het nog te bestemmen resultaat. De reserves zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Rentetoerekening aan reserves
Bij de bepaling van het resultaat wordt rekening gehouden met bijschrijving van rente op de stand van reserves aan het begin van het jaar. Aan de reserves wordt niet het geraamde rentepercentage (1,00%) toegerekend, maar de gemiddelde werkelijke marktrente (-0,14%).

Langlopende schulden
Hier zijn de schulden opgenomen met een rente-typische looptijd van een jaar of langer. De schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Kortlopende schulden
De schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

2.4.2 Toelichting activa

Voor een nadere specificatie van de totale staat van vaste activa per project wordt verwezen naar de Uitvoeringsinformatie Jaarverslag 2020.

De gebouwde eigendommen zijn voor zover deze daarvoor in aanmerking komen, tezamen met de inboedels op uitgebreide voorwaarden verzekerd. Per balansdatum beliep de verzekerde waarde € 347,7 miljoen (brandopstal € 347,6 miljoen, € 100.000 kunst).

2.4.2.1 Materiële vast activa

Tabel 50: Staat van Materiële vaste activa (€ 1.000)*

Materiële vaste activa	31-dec-19	Investering	Subsidie	Afschrijving	Desinvestering / Verkoop	31-dec-20
Gronden	20.073	4.869	1	16		24.925
Vervoermiddelen	1.391	265		437		1.220
Machines, apparaten en werktuigen	6.571	1.950		743		7.777
Bedrijfsgebouwen	12.600	244		528		12.316
Waterkering	9.101	9.653	7.721	625		10.409
Watersysteembeheer						
* Kunstwerken	43.303	3.045	1.967	2.631		41.750
* Watergangen	68.210	10.177	1.464	2.877		74.046
Zuiveringsbeheer						
* Transportriolen en gemalen	50.642	3.939		4.395		50.186
* Zuiveringsinstallaties	101.320	12.562		9.084		104.798
* Slibverwerkingsinstallaties	12.554	979		985		12.547
Overige materiële vaste activa	1.486	903	-19	329		2.079
Totaal	**327.249**	**48.586**	**11.134**	**22.649**		**342.053**

In onderstaand overzicht wordt de verdeling van de geactiveerde boekwaarde en boekwaarde onderhanden werk weergegeven.

Tabel 51: Boekwaarde materiële vast activa (€ 1.000)*

Materiële vaste activa	Totale Boekwaarde 31-12-2019	Geactiveerde boekwaarde per 31-12-2020	Boekwaarde onderhanden-werk 31-12-2020	Totale boekwaarde per 31-12-2020
Gronden	20.073	590	24.335	24.925
Vervoermiddelen	1.391	637	583	1.220
Machines, apparaten en werktuigen	6.571	866	6.912	7.777
Bedrijfsgebouwen	12.600	11.983	333	12.316
Waterkering	9.101	7.842	2.567	10.409
Watersysteembeheer				
* Kunstwerken	43.303	31.326	10.424	41.750
* Watergangen	68.210	47.560	26.486	74.046
Zuiveringsbeheer				
* Transportriolen en gemalen	50.642	44.674	5.512	50.186
* Zuiveringsinstallaties	101.320	54.974	49.824	104.798
* Slibverwerkingsinstallaties	12.554	4.225	8.322	12.547
Overige materiële vaste activa	1.486	1.098	981	2.079
Totaal	**327.249**	**205.774**	**136.279**	**342.053**

Per categorie worden de diverse mutaties 2020 op hoofdlijnen toegelicht.

Gronden
De mutaties op de Grondbank betreffen overboekingen van aangekochte gronden naar gestarte investeringsprojecten en de correctie van verkochte gronden inclusief gerealiseerde boekwinsten naar de exploitatierekening. Het algemeen bestuur heeft in haar vergadering van 13 december 2019 besloten het krediet van de grondbank met € 10.000.000 te verhogen naar € 32.500.000. Van deze verhoging is in 2020 gebruik gemaakt. In 2020 zijn er voor € 4,9 miljoen gronden aangekocht.

Vervoermiddelen
De investering betreft vijf dienstvoertuigen en een gekentekende aanhanger inclusief kraan.

Machines apparaten en werktuigen
De investeringen zijn onder andere gedaan voor de aanschaf van het zaaksysteem, de uitwijklocatie ICT en investeringen in de digitale transformatie (bijvoorbeeld uitbreiding meetnet).

Bedrijfsgebouwen
Op diverse daken van bedrijfsgebouwen zijn zonnepanelen geplaatst.

Waterkering
De voornaamste uitgaven hebben betrekking op de HWBP-projecten; te weten de verkenning en planuitwerking van Ravenstein-Lith en de verkenning van Cuijk-Ravenstein. Voor 2023 moeten alle primaire waterkeringen in Nederland zijn beoordeeld ten opzichte van de nieuwe norm.
Eind 2018 is een concreet voorstel inclusief de personele consequenties voor de aanpak van de voorverkenning van dijktraject Cuijk-Ravenstein voorgelegd. De veiligheidsbeoordelingen van de primaire waterkering voor dijktraject 36-4 Lith-'s-Hertogenbosch, 36-5 's-Hertogenbosch-Heusden, 36a-1 Keent (ringdijk) en 58-1 Groeningen zijn uitgevoerd. Het Rijk (ILT) is akkoord met deze beoordeling. Hiermee heeft waterschap Aa en Maas als een van de eerste dijkbeheerders in Nederland deze beoordeling geheel afgerond.
Voor Cuijk-Ravenstein is, na het toekennen van het investeringskrediet door het algemeen bestuur en subsidiebeschikking door het HWBP, de Verkenning gestart met het ondertekenen van een intentieovereenkomst door de projectpartners: de provincie, de gemeenten Cuijk, Grave, Landerd en Oss en waterschap Aa en Maas zelf. De totale kosten voor de dijkverbetering inclusief personeelslasten worden voor 90% door het HWBP betaald.

Watersysteembeheer kunstwerken
De uitgaven zijn onder andere gedaan voor het robuust maken van het watersysteem. Zo is er geïnvesteerd in de clusteraanpak van vispassages, extra maatregelen tegen wateroverlast, extra wateraanvoer gebiedsregeling Noordervaart, de renovatie van 14 waterbeheersingsgemalen, is gestart met het project hoogwaterafvoer sluis en het automatiseren van de stuwen.

Watersysteembeheer watergangen
Onder deze activa vallen de projecten die uitgevoerd worden in het kader van de aanleg van ecologische verbindingszones, verdrogingsbestrijding, beekherstel, waterlopen en waterberging. Investeringsprojecten kunnen betrekking hebben op meerdere maatregelen.

De voornaamste uitgevoerde projecten per maatregel zijn:
- Aanleg evz's: Roode Wetering, Koningsvliet, Astense Aa en Gebiedsplan Raam;
- Verdrogingsbestrijding: Heeswijk en Moerputten Vlijmen;
- Beekherstel: Snelle loop Benedenloop en Aa-dal;
- Waterberging: Gebiedsplan Raam; GGOR Sint Anthonis Boxmeer; 2e uitvoeringsprogramma wateroverlast.
- Waterlopen: Landbouw Biezenloop en Blauwe Poort; Wegwerken achterstanden cyclisch groot onderhoud 2017-2019 en Hertogswetering; aanpak krappe duikers.

De inkomsten betreffen diverse subsidies zoals de subsidie DHZ-verdrogingsbestrijding, STUW en POP. Daarnaast zijn ontvangen bijdragen van gemeenten en waterschappen verantwoord naar de projecten.

Zuiveringsbeheer transport en gemalen
De voornaamste uitgaven in 2020 hebben plaatsgevonden voor de renovatie van de volgende rioolgemalen: Oijen, Teeffelen, 't Wild, Demen, Boxmeer, Holthees, Donken- en Maaijegatweg Nuland en de Peel.

Zuiveringsbeheer zuiveringsinstallaties
De grootste investeringsuitgaven hebben plaatsgevonden op de projecten: vervangen procesautomatisering rwzi Aarle-Rixtel; rwzi Land van Cuijk en rwzi Asten, de renovatie en uitbreiding van rwzi Oijen, de vervanging van de zandvetwasser rwzi Cuijk, de renovatie van de vijzels rwzi Asten, de voortstuwer van rwzi Dinther, de renovatie van rwzi 's-Hertogenbosch (inclusief zonneweide) en de (voorbereiding van de) aanleg van zonneweides op de overige rwzi's.

Zuiveringsbeheer Slibverwerkingsinstallaties
De uitgaven hebben betrekking op het project Renovatie rwzi 's-Hertogenbosch.

Overige materiële vaste activa
Binnen deze categorie zijn de uitgaven geweest voor het project uitbreiden en verdichten van de bestaande meetnetten.

2.4.2.2 Immateriële vast activa

Tabel 52: Immateriële vaste activa (€ 1.000)*

Immateriële vaste activa	31-dec-19	Investering	Subsidie	Afschrijving	Desinvestering / Verkoop	31-dec-20
Onderzoek en ontwikkeling	1.265	220		171	0	1.314
Bijdragen aan activa eigendom derden	660			41	0	619
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	51.575	7.629		1.932	0	57.272
Overige immateriële activa	7.973			741	0	7.231
Totaal	**61.473**	**7.849**		**2.885**	**0**	**66.436**

De verdeling van de geactiveerde boekwaarde en de boekwaarde onderhanden werk is als volgt:

Tabel 53: Boekwaarde immateriële vaste activa (€ 1.000)*

Immateriële vaste activa	Totale Boekwaarde 31-12-2019	Geactiveerde boekwaarde per 31-12-2020	Boekwaarde onderhanden werk 31-12-2020	Totale boekwaarde per 31-12-2020
Onderzoek en ontwikkeling	1.265	539	775	1.314
Bijdragen aan activa eigendom derden	660	619		619
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	51.575	49.643	7.629	57.272
Overige immateriële activa	7.973	7.231		7.231
Totaal	**61.473**	**58.033**	**8.404**	**66.436**

Onderzoek en ontwikkeling
De lopende projecten zijn het Superkritisch vergassen fase 2, en de veiligheidstoets primaire waterkering.

Geactiveerde bijdragen aan het Rijk
Dit betreft de jaarlijkse verantwoording van de bijdrage aan het HWBP.

Overige immateriële activa
In 2020 is niet geïnvesteerd in de overige immateriële activa.

2.4.2.3 Financiële vaste activa

Tabel 54: Financiële vaste activa (€ 1.000)*

Financiële vaste activa	31-dec-19	Investering	Agiostorting	Afschrijving	Desinvestering / Verkoop	31-dec-20
Kapitaalverstrekkingen	15.413		8.926	111	0	6.376
Overige uitzettingen	151				0	151
Totaal	**15.564**		**8.926**	**111**	**0**	**6.527**

De verdeling van de geactiveerde boekwaarde en de boekwaarde onderhanden werk is als volgt:

Tabel 55: Boekwaarde financiële vaste activa (€ 1.000)*

Financiële vaste activa	Totale Boekwaarde 31-12-2019	Geactiveerde boekwaarde per 31-12-2020	Boekwaarde onderhanden werk 31-12-2020	Totale boekwaarde per 31-12-2020
Kapitaalverstrekkingen	15.413	6.376		6.376
Overige uitzettingen	151	151		151
Totaal	**15.564**	**6.527**		**6.527**

Kapitaalverstrekkingen
De algemene vergadering van aandeelhouders van de SNB heeft op 17 december 2020 besloten zelf een lening aan te gaan en een extra uitkering te doen van € 7.942.799, naast de reeds ontvangen storting van € 983.387. De uitkering heeft alleen effect op de liquiditeitspositie van Aa en Maas en wordt verrekend met de kapitaalverstrekking (de SNB deelneming die als financiële vaste activa op de balans staat wordt hierdoor lager). Deze uitkering heeft geen effect op de exploitatie.

Overige uitzettingen
In 2020 is niet geïnvesteerd in vaste activa die gerubriceerd moet worden onder Overige uitzettingen.

Effecten

De effecten bestaan grotendeels uit aandelen Nederlandse Waterschapsbank NV en zijn gefinancierd door gebruik te maken van de toenmalige egalisatiereserve kering, kwantiteit en kwaliteit.

Tabel 56: De effectenportefeuille

Type	MK/AA	Aantal	Storting	Nominaal bedrag	Totaal bedrag
A	MK	188	100%	€ 113	€ 21.328
A	MK	16	200%	€ 113	€ 3.630
B	MK	81	25%	€ 454	€ 9.189
					€ 34.147
B	AA	220	25%	€ 454	€ 24.958
A	AA	423	100%	€ 113	€ 47.987
					€ 72.945
Totaal aandelen		**928**			**€ 107.092**

Tabel 57: Verdeling dividend naar taken

Verdeling dividend naar kostendrager in %		
MK/AA	Watersysteembeheer	Zuiveringbeheer
MK	60%	40%
AA	100%	

Verdeling dividend naar kostendrager in €			
MK/AA	Watersysteembeheer	Zuiveringbeheer	Totaal
MK	€ 20.488	€ 13.659	€ 34.147
AA	€ 72.945	€ -	€ 72.945
Totaal	**€ 93.433**	**€ 13.659**	**€ 107.092**
% aandeel in totaal	**87%**	**13%**	

2.4.2.4 Vlottende activa

Tabel 58: Belastingdebiteuren (€ 1.000)*

Belastingdebiteuren	31-dec-19	31-dec-20
Leges/pachten/schouwvoering	30	20
Watersysteembeheer	5.191	7.327
Zuiveringsbeheer	6.491	7.284
Totaal	**11.713**	**14.631**

Tabel 59: Specificatie belastingdebiteuren (€ 1.000)*

Belastingdebiteuren	2019	2020
Watersysteembeheer		
Debiteuren over huidig dienstjaar	5.002	7.178
Debiteuren over vorige dienstjaren	412	417
Totaal	5.414	7.595
Reservering dubieuze debiteuren	-223	-268
Boekwaarde	**5.191**	**7.327**
Zuiveringsbeheer		
Debiteuren over huidig dienstjaar	5.284	6.627
Debiteuren over vorige dienstjaren	1.503	965
Totaal	6.787	7.592
Reservering dubieuze debiteuren	-296	-307
Boekwaarde	**6.491**	**7.284**
Leges/pachten/schouwvoering	**30**	**20**
Totaal	**11.713**	**14.631**

Het saldo bij belastingdebiteuren betreft de openstaande posten van de werkelijk door de BSOB opgelegde aanslagen en is ten opzichte van het beginsaldo met € 2,9 miljoen toegenomen. Het saldo van de reservering dubieuze debiteuren is gestegen met € 56.000. De oorzaak hiervoor is dat in 2020 (op verzoek) uitstel van belastingbetaling is verleend vanwege de coronacrisis en het gedeelte van de dubieuze debiteuren dat definitief oninbaar is geworden hierdoor is afgenomen.

Tabel 60: Verloop debiteuren algemeen (€ 1.000)*

Debiteuren algemeen	31-dec-19	31-dec-20
Debiteuren algemeen	1.123	2.793
Voorziening dubieuze debiteuren		
Totaal	**1.123**	**2.793**

Het saldo van debiteuren algemeen betreft vorderingen die per 31 december 2020 nog niet zijn ontvangen. Het debiteurensaldo is ten opzichte van 2019 met € 1.670.000 gestegen.
De (grootste) te vorderen bedragen hebben betrekking op de gemeente Laarbeek € 343.000 (bijdrage 'Blauwe Poort'), waterschap de Dommel € 134.000 (verdeling kosten Drongelens kanaal en diverse overige kosten), Unie van Waterschappen € 61.000 (buitenlandactiviteiten), gemeente Gemert Bakel € 120.000 (bijdrage baggeren en overige bijdragen), Waterschap Limburg € 104.000 (detachering), Afvalstoffendienst € 33.000 (levering biogas), Belastingdienst € 1.392.000 (dividendbelasting) en Heineken Nederland € 88.000 (levering biogas).

Tabel 61: Overlopende activa (€ 1.000)*

Overlopende activa	31-dec-19	31-dec-20
Nog te ontvangen inkomsten het Rijk	485	279
Nog te ontvangen inkomsten provincies	5	
Nog te ontvangen inkomsten overige openbare lichamen	272	1.344
Nog te ontvangen inkomsten	819	2.425
Nog te ontvangen belastingopbrengsten BSOB	6.813	6.824
Vooruitbetaalde kosten	732	814
Waarborgsommen	9	8
Overige transitoria	4	160
Totaal	**9.138**	**11.854**

Tabel 62: Nog te ontvangen inkomsten (€ 1.000)*

Nog te ontvangen inkomsten	Stand per 31-12-2019	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Stand per 31-12-2020
Het Rijk	485	154	360	279
Provincie	5		5	
Overige openbare lichamen	272	1.346	275	1.344
Overig	819	2.221	615	2.425
Totaal	**1.581**	**3.721**	**1.254**	**4.048**

De nog te ontvangen inkomsten van het Rijk betreft de verwachte suppletieaangifte omzetbelasting 2020 en de suppletieaangifte van een N2000 gebied.
Het saldo van de nog te ontvangen inkomsten van overige openbare lichamen is samengesteld uit de grondwateraftrekking Brabant Water; de afrekening van het Waterschapshuis 2020 en de dividenduitkering van de Nederlandse Waterschapsbank. Het saldo van de overige nog te ontvangen inkomsten bestaat de afrekening van de vorige wagenparkbeheerder; uit de nog te ontvangen regeling met de SNB van slibverwerkingskosten en nog te ontvangen opbrengsten HBE-certificaten en SDE-subsidie.

Nog te ontvangen belasting voorgaande jaren
Het saldo op deze rekening betreft de van de BSOB nog te ontvangen belastingenopbrengsten 2020, opgelegd in 2020, die in 2021 per bank zijn ontvangen. En de in 2021 nog op te leggen aanslagen 2019 en 2020.

Vooruitbetaalde kosten
De vooruitbetaalde kosten hebben vooral betrekking op de jaarlijks vooruit te betalen kosten voor de waterschapsverkiezingen voor 2023.

Overige transitoria
Het saldo bestaat voornamelijk uit de bijdrage voor de waterschapsverkiezingen 2023.

Liquide middelen

De post liquide middelen is samengesteld uit de saldi van de diverse lopende betaalrekeningen bij de banken en de contante geldmiddelen.

Tabel 63: Liquide middelen (€ 1.000)*

Liquide middelen	31-dec-19	31-dec-20
Kassaldi	6	1
Rekening-courant 's Rijks schatkist	41.250	27.000
Rabobank	11	23
Totaal	**41.267**	**27.024**

Schatkistbankieren

Het verplicht schatkistbankieren is met ingang van 1 januari 2014 opgenomen in de Wet Fido. Voor decentrale overheden betekent schatkistbankieren dat zij al hun overtollige middelen aanhouden in de schatkist (rekening-courant) bij het ministerie van Financiën. De hoogte van deze drempel is afhankelijk van de financiële omvang van het waterschap. De drempel is vastgesteld op 0,75% van het jaarlijkse begrotingstotaal, met een minimum van € 250.000. Voor 2020 geldt voor waterschap Aa en Maas een drempel van € 1.018.000. Om te voldoende aan deze drempel staat er eind 2020 nog een saldo op RC Schatkist van € 27.000.000. Dit saldo is ontstaan door verminderde investeringsuitgaven in de afgelopen jaren; de vooruitbetalingen van Rijkswaterstaat voor HWBP-trajecten; de ontvangen gelden van de SNB en de belastingopbrengsten die de afgelopen jaren hoger uitgevallen zijn.

2.4.3 Toelichting Passiva

2.4.3.1 Eigen vermogen

Tabel 64: Verloop bestemmingsreserves (€ 1.000)*

Totaal reserves	31-dec-19	Resultaat bestemming	31-12-2019 incl. resultaat bestem.	Interne ver-meerderingen	Interne ver-minderingen	31-dec-20
Totaal	**39.870**	**10.164**	**50.034**	**3.329**	**4.450**	**48.913**

- **Bestemmingsreserves voor tariefegalisatie**

Tabel 65: Verloop bestemmingsreserve tariefegalisatie (€ 1.000)*

Bestemmingsreserves voor tariefegalisatie	31-dec-19	Resultaat bestemming	31-12-2019 incl. resultaat bestem.	Interne ver-meerderingen	Interne ver-minderingen	31-dec-20
Totaal bestemmingsreserve voor tariefegalisatie Watersysteembeheer	*12.950*	*5.903*	*18.853*	*2.068*	*3.475*	*17.446*
Totaal bestemmingsreserve voor tariefegalisatie Zuiveringsbeheer	*19.256*	*4.095*	*23.351*	*1.261*		*24.612*
Totaal	**32.206**	**9.998**	**42.204**	**3.329**	**3.475**	**42.058**

De bestemmingsreserves voor tariefegalisatie bestaan uit egalisatiereserves en categoriereserves. De egalisatiereserve heeft tot doel om de tariefontwikkelingen in relatie tot de kostenontwikkeling af te vlakken. Als gevolg van het vastgestelde Financieel Beleid per 2018 is de minimumgrens van deze reserve bepaald op 8% van de nettolasten voor Watersysteembeheer en 7% voor Waterzuiveringsbeheer.
De categoriereserves van de verschillende categorieën worden aangewend om de hoeveelheid verschillen tussen de begrote belastingopbrengsten en de gerealiseerde belastingopbrengsten te dekken.
De mutaties binnen de tariefegalisatiereserves betreffen de bestemming van het resultaat volgens de vastgestelde Programmabegroting 2020.

- **Algemene reserve**

Vanuit de Waterschapswet is de verplichting ontstaan voor het vormen van een weerstandsreserve voor Watersysteem- en Zuiveringsbeheer. Deze reserve is nodig om risico's bij calamiteiten op te kunnen vangen.

Tabel 66: Verloop weerstandsreserve (€ 1.000)*

Weerstandsreserve	31-dec-19	Interne ver-meerderingen	Interne ver-minderingen	Resultaat bestemming	31-dec-20
Weerstandsreserve Watersysteembeheer	1.600				1.600
Weerstandsreserve Zuiveringsbeheer	1.750				1.750
Totaal	**3.350**				**3.350**

Voor 2020 zijn de risico's in beeld gebracht maar hebben niet geleid tot het aanpassen van de gevormde reserves. De toelichting van de financiële risico's zijn verwoord in de risicoparagraaf binnen het jaarverslag.

- **Overige Bestemmingsreserves**

Tabel 67: Verloop bestemmingsreserves (€ 1.000)*

Overige Bestemmingsreserves	31-dec-19	Resultaat bestemming	31-dec-19	Interne ver-meerderingen	Interne ver-minderingen	31-dec-20
Natschadeloket Peilopzet Maas	1.427		1.427			1.427
Extra afschr renovatie rwzi Den Bosch	25		25		25	
Bestemmingsreseve PBB	1.163		1.163		271	892
Bestemmingsreserve IBP2016-2021	184	166	350		11	339
Baggerwerkzaamheden	500		500		500	
Instandhouding Oijen	1.015		1.015		168	847
Totaal	**4.314**	**166**	**4.480**		**975**	**3.505**

Natschadeloket Peilopzet Maas: doordat Rijkswaterstaat de Maaswerken maatregelen uitvoert ter verbetering van de waterhuishouding van de Maas, zijn de stuwpeilen in Grave en Sambeek in 2011 en 2012 verhoogd. Deze peilverhoging zal leiden tot vernattingsschade bij agrariërs. Daarnaast bestaat ook de mogelijkheid dat waterschapactiviteiten lokaal tot vernatting kunnen leiden. Deze reserve is bedoeld om bovengenoemde schades te kunnen uitkeren. Onzeker is hoeveel natschadeclaims zullen worden ingediend en wat dit vergt aan capaciteit en middelen. In de overeenkomst met Rijkswaterstaat is hiervoor op basis van aannamen een vergoeding vastgesteld. Deze vergoeding betreft naast uit te keren schadebedragen, procedurekosten inclusief organisatorische en personele kosten. In 2020 heeft geen uitkering plaatsgevonden op basis van deze regeling.

Extra afschrijving renovatie rwzi 's-Hertogenbosch: in verband met het uitvoeren van het project Renovatie rwzi 's-Hertogenbosch zal een deel van de huidige aanwezige activa niet meer terugkomen in het project. Om deze activa versneld af te kunnen schrijven, is via de resultaatbestemming bij de jaarrekening 2014 en 2015 deze bestemmingsreserve gevormd. In 2016 is een bedrag van € 845.000; in 2017 is € 833.000; in 2018 is € 812.000; in 2019 € 394.000 en tenslotte in 2020 € 25.000 extra afgeschreven en als interne vermindering afgeboekt van de gevormde reserve. Het saldo van de bestemmingsreserve bedraagt na de mutatie in 2020 € 0.

Bestemmingsreserve PBB: via de resultaatbestemming bij de jaarrekening 2015 is een bestemmingsreserve PBB (Persoonsgebonden budget) ad € 1.800.000 gevormd. Deze bestemmingsreserve is nog altijd actueel doordat deze voorziening nog altijd onderdeel uitmaakt van de cao. In 2020 zijn de kosten ad. € 271.000 voor het persoonsgebonden budget onttrokken aan de reserve.

Bestemmingsreserve IBP 2016-2021: Bij de besluitvorming van het 2e Bestuursverslag 2016 is besloten het project binnen de exploitatie uit te voeren en worden de niet uitgegeven middelen

gestort in een bestemmingsreserve. In 2020 is een bedrag van afgerond € 11.000 onttrokken aan deze bestemmingsreserve omdat de exploitatie met dit bedrag is overschreden.

Baggerwerkzaamheden: de bestemmingsreserve baggerwerkzaamheden is in 2020 geheel aangewend. In de jaren hiervoor zijn, door de PFAS-problemen, niet alle baggerwerkzaamheden conform de contractuele verplichtingen uitgevoerd. De uitvoering van de baggerwerkzaamheden is opgepakt in 2020 en in het Bestuurverslag tot en met juni 2020 is door het algemeen bestuur besloten de voor de baggerwerkzaamheden gevormde bestemmingsreserve vrij te laten vallen.

Instandhouding Oijen: deze bestemmingsreserve is bij de vaststelling van het Jaarverslag 2018 gevormd voor het in stand houden van rwzi Oijen voor en tijdens de renovatie. In 2020 is een bedrag van € 168.000 onttrokken aan deze bestemmingsreserve.

Tabel 68: Exploitatiesado (€ 1.000)*

Saldo van baten en lasten	31-dec-20
Exploitatiesaldo voor besluitvorming	**6.350**

Over het nog te bestemmen saldo van de rekening van baten en lasten over 2020 moet door het algemeen bestuur nog een besluit worden genomen. De resultaatbestemming is binnen Voorstel en Besluit pagina 110 opgenomen in dit Jaarverslag.

2.4.3.2 Voorzieningen

Tabel 69: Verloop voorzieningen (€ 1.000)*

Voorzieningen	31-dec-19	Interne ver-meerderingen	Interne ver-minderingen	31-dec-20
Arbeidsgerelateerde vpl wachtgelden	20	51	59	12
Arbeidsgerelateerde vpl pensioenen	405		84	321
Totaal	**425**	**51**	**142**	**333**

Toelichting voorzieningen:

- **Arbeidsgerelateerde verplichtingen**

Deze voorziening is als gevolg van de Waterschapswet 2009 verplicht gevormd. De voorziening is te verdelen in twee componenten, te weten:

Wachtgeld verplichtingen: gekeken is naar de uitkeringsgerechtigden en de resterende duur van de uitkeringen. Op het moment dat nieuwe bestuurders/ambtenaren recht hebben of krijgen op een wachtgelduitkering wordt de voorziening geactualiseerd. Dit geldt ook bij het stoppen van wachtgelduitkeringen wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd of bij overlijden. Bij het actualiseren is onder meer rekening gehouden met de duur van de verplichtingen, waarbij gegevens en cijfers ultimo 2020 als basis hebben gediend. In onderstaande tabel worden de mutaties over 2020 weergegeven.

Tabel 70: Mutaties arbeidsgerelateerde verplichtingen wachtgeld (€ 1.000)*

Arbeidsgerelateerde verplichting wachtgeld	Bedrag
Vermindering als gevolg van de rechtstreekse betalingen via de voorziening	-59
Toevoeging in verband met te laag ingeschat bedrag voorziening	51
Totaal	**-8**

Pensioenverplichtingen: bij het actualiseren van de voorziening is rekening gehouden met de verwachte pensioenverplichtingen ten behoeve van de oud-bestuurders of hun partners gebaseerd op een levensverwachting van de man/vrouw in Nederland (bron: CBS). Het betreft hier oud-bestuurders (tot 2008) waarvoor destijds geen pensioenverzekering is afgesloten. In onderstaande tabel worden de mutaties over 2020 weergegeven.

Tabel 71: Mutaties arbeidsgerelateerde verplichtingen pensioenen (€ 1.000)*

Arbeidsgerelateerde verplichting pensioenen	Bedrag
Vermindering als gevolg van de rechtstreekse betalingen via de voorziening	-54
Onttrekking in verband met te hoog ingeschat bedrag voorziening	-30
Totaal	**-84**

2.4.3.3 Vreemd vermogen

Tabel 72: Langlopende schulden (€ 1.000)*

Langlopende schulden	31-dec-19	31-dec-20
Totaal	**389.393**	**361.531**

Tabel 73: Geldleningen (€ 1.000)*

Geldleningen	31-dec-20
Geldleningen per 1-1-2020	869.601
Aflossingen tot en met 1-1-2020	-480.294
Saldo geldleningen per 1-1-2020	389.307
Opgenomen geldleningen 2020	0
Aflossingen 2020	-27.862
Totaal	**361.445**

Tabel 74: Verloop geldleningen (€ 1.000)*

Hoofdsom	Stand per 1-1-2020	Vermeer-deringen	Gewone aflossing	Stand per 31-12-2020	Rentelast boekjaar
559.318	**389.307**		**27.862**	**361.445**	**9.368**

In 2020 is, zoals in de begroting werd voorzien, geen nieuwe lening afgesloten.
De schuldenlast is met € 27,9 miljoen gedaald door de aflossingen.
De rentelast van de totale vaste geldleningen over 2020 bedroeg € 9.368.000. In de Uitvoeringsinformatie Jaarrekening 2020 is een uitgebreide staat van vaste schulden opgenomen.

Tabel 75: Waarborgsommen (€ 1.000)*

Waarborgsommen	31-dec-19	31-dec-20
Totaal	**86**	**86**

De waarborgsommen hebben betrekking op: gemeente Helmond (plaatsen peilbuizen), PostNL (twee postbussen), een waarborgsom van € 51.000 voor Agrosaar America BV en een waarborgsom van € 34.000 voor een mestvergistingsinstallatie.

Tabel 76: Kortlopende schulden (€ 1.000)*

Kortlopende schulden	31-dec-19	31-dec-20
Rekening-courant met openbare lichamen	-74	-23
Crediteuren	5.258	7.125
Schulden in verband met te betalen belastingen, sociale en pensioenpremies	2.469	2.256
Overlopende passiva	20.021	44.832
Totaal	**27.675**	**54.191**

Rekening-courantverhouding met openbare lichamen
Dit betreft het saldo van de rekening bij de Nederlandse Waterschapsbank.

Crediteuren
Het saldo op de crediteuren en schulden bestaat uit de betalingen onderweg van € 9.381.000.

Schulden in verband met te betalen belastingen, sociale- en pensioenpremies
In 2020 bestaan de kortlopende schulden uit ingeboekte belastingen afdrachten (€ 2.256.000).

Overlopende passiva

Tabel 77: Overlopende passiva (€ 1.000)*

Overlopende passiva	31-dec-19	31-dec-20
BTW	38	1
Energiebelasting	29	
Opslag duurzame energiebelasting	8	
Nog te betalen kosten	10.484	10.352
Vooruitontvangen inkomsten		4
Vooruitontvangen van de EU		39
Vooruitontvangen van het Rijk	6.980	21.692
Vooruitontvangen van de Provincie	723	4.555
Vooruitontvangen ov. openbare lichamen	517	438
Nog te verrekenen bedragen		5.926
Af te dragen loonheffing		202
Verplichtingen aan personeel	1.243	1.621
Totaal	**20.021**	**44.832**

Nog te betalen kosten
De voornaamste posten binnen het huidige saldo zijn:
- Rente diverse langlopende leningen € 7.246.200;
- Afhaaksubsidies Heineken Nederland Supply BV € 300.000 en Campina € 560.000;
- Gemeente Oss afrekening trainees € 51.063
- Gemeente Boxmeer € 7.596 afrekening bijdrage Klimaatbestendig Land van Cuijk;
- Afrekening AQUON 2020 € 446.000;
- Afrekening SNB 2020 € 260.515;
- Factuur inzake onderhoudskosten Natuurlijk Ingerichte Gebieden € 110.338;
- In verband met de aanleg laadpalen of parkeerplaats hoofdkantoor € 74.589;
- Waterschap Limburg afrekening waterakkoord 2019 € 125.847;
- Rijkswaterstaat Rijkswaterstaat kosten wateraanvoer Waterakkoord MLNBK 2019 € 25.846;
- Gemeente Den Bosch voor onderhoud rioolgemalen € 406.400;
- De RIWA-bijdrage Schone Maas € 133.333;
- Aanvullende solidariteitsbijdrage HWBP 2020 € 300.000;
- Afrekening verkoop energiecertificaten € 174.610;
- Diverse uitgevoerde werkzaamheden en geleverde goederen en diensten € 129.169.

Vooruitontvangen inkomsten

Het verloop van de vooruitontvangen inkomsten in 2020 zijn als volgt:

Tabel 78: Vooruitontvangen inkomsten (€ 1.000)*

Vooruitontvangen inkomsten	Stand per 31-12-2019	Toevoegingen	Vrijgevallen bedragen	Stand per 31-12-2020
EU		39		39
Het Rijk	6.980	26.709	11.997	21.692
Provincies	723	5.122	1.289	4.555
Overige openbare lichamen	517	1.998	2.077	438
Totaal	**8.220**	**33.868**	**15.363**	**26.726**

Deze vooruitontvangen inkomsten van het Rijk, de Provincie en overige openbare lichamen zijn te specificeren naar de volgende posten:

Tabel 79: Vooruitontvangen inkomsten per doel (€ 1.000)*

Vooruitontvangen inkomsten voor	Vooruitontvangen inkomsten van	Stand per 31-12-2019	Toevoegingen	Vrijgevallen bedragen	Stand per 31-12-2020
	EU		*39*		*39*
	Het Rijk		*373*	*373*	
	Provincies		*30*	*16*	*14*
Vooruitontvangen subsidies sva	Totaal		443	389	54
Buitenlandbeleid	Overige openbare lichamen	141	27	11	156
Subsidie TKI-Gas fase 2	Het Rijk	1.548	610	119	2.039
Subsidie HWBP Ravenstein-Lith	Het Rijk	3.241	17.443	8.950	11.734
	Provincies	*163*			*163*
	Overige openbare lichamen	*56*	*531*	*715*	*-128*
Lumbricus	Totaal	219	531	715	35
Bronaanpak medicijnresten	Overige openbare lichamen	65		65	
Programma aanpak stikstof Peelvenen	Provincies	93		59	33
Perceelwijzer	Overige openbare lichamen	211	73	168	116
	Provincies		*50*		*50*
	Overige openbare lichamen	*44*	*49*	*64*	*29*
Sensorgestuurd boeren	Totaal	44	99	64	79
Voorschot subsidie HWBP Cuijk-Ravenstein	Het Rijk	1.589	6.038	1.694	5.933
Voorschot subsidie Biodiversiteit	Provincies	75		22	53
Voorschot subsidie HWBP Piping	Het Rijk	602		602	
	Het Rijk		*2.244*	*258*	*1.987*
	Provincies	*381*	*3.410*	*488*	*3.303*
	Overige openbare lichamen		*864*	*864*	
Voorschot subsidie DHZ	Totaal	381	6.518	1.610	5.290
	Provincies	*11*	*1.243*	*629*	*625*
	Overige openbare lichamen		*190*	*190*	
Voorschot subsidie STUW	Totaal	11	1.432	818	625
Voorschot subsidie NNB	Provincies		389	75	314
Puzzelen met Ruimte	Overige openbare lichamen		265		265
Totaal		**8.220**	**33.868**	**15.363**	**26.726**

De in de hierna verantwoorde vooruitontvangen inkomsten zijn afgerond.

Vooruitontvangen subsidies sva

Op deze balanspost worden de vooruitontvangen subsidies van diverse projecten verantwoord. Het kan voorkomen dat de uitgaven van de betreffende projecten achterblijven bij de totaal ontvangen subsidie. Wanneer de uitgaven op het project van voldoende omvang zijn worden de vooruit ontvangen subsidies naar de betreffende projecten verantwoord.
In 2020 is subsidie vrijgevallen voor de ontvangen bijdrage van de provincie voor project landweer De Snelle Loop. Daarnaast is 2020 € 373.000 ontvangen van het Rijk voor het project Deltaplan Hoge Zandgronden.

Buitenlandbeleid

Voor het uitvoeren van diverse projecten in het buitenland ontvangt het waterschap subsidies. Als penvoerder van deze subsidies vinden uitkeringen plaats aan de diverse instanties op basis van gedeclareerde voorschotten of gemaakte kosten.
De mutatie betreft buitenlandproject Ghana.

Lumbricus
Als mede-initiatiefnemer van programma Lumbricus anticipeert waterschap Aa en Maas op de klimaatuitdagingen. In samenhang van vier deelthema's, (bodem, water, beekdalen en governance), is het doel de implementatie van een klimaatrobuust bodem- en watersysteem en het ontwikkelen van kennis hierover. Waterschap Aa en Maas heeft hiervoor subsidies/bedragen ontvangen waarvan de niet bestede middelen naar 2021 over gaan.

TKI-Gas fase 2
Het ontvangen bedrag betreft de subsidie en bijdragen voor het project Superkritisch vergassen fase 2. In 2017 is Fase 2 opgestart, waarbij ook de eerste twee termijnenbetalingen zijn ontvangen. In 2020 is aanvullend € 610.456 ontvangen en een bedrag van € 119.000 gedeclareerd.

Subsidie HWBP Ravenstein-Lith
Per 1 januari 2017 is de Waterwet gewijzigd en zijn nieuwe normen voor de primaire waterkeringen opgenomen. Van alle primaire waterkeringen langs de Maas krijgen de trajecten Cuijk-Ravenstein en Ravenstein-Lith de hoogste norm. Van de ontvangen subsidie is € 2.464.000 vrijgevallen ten gunste van het exploitatiesaldo. Via de resultaatbestemming zal dit bedrag aangewend worden voor de te vormen bestemmingsreserve Waterveiligheid. Een bedrag van € 5.486.000 is verantwoord naar het betreffende project. In 2020 is € 16.441.000 subsidie ontvangen. De niet aangewende subsidie vanuit het Rijk wordt in 2021 (en verder) ingezet.

Subsidie bronaanpak medicijnresten
Het van overige openbare lichamen ontvangen voorschot voor de pilot medicijnresten van € 65.000 is vrijgevallen.

Subsidieprogramma aanpak stikstof (PAS) Peelvenen
De provincie heeft een subsidie verstrekt voor het programma aanpak stikstof voor de periode 1 oktober 2018 tot 30 september 2021. In 2020 is een bedrag van € 59.000 aangewend.

Subsidie Perceelwijzer
Partnerschappen (met de provincie Noord-Brabant, HWH, bedrijfsleven en collega-waterschappen) hebben geleid tot een succesvolle subsidieaanvraag bij ministerie BZK. Dit was voor de innovatieve app Perceelwijzer en de ontwikkeling van het Datascience & -Engineering Expert Programma (DEEP), om samen met andere waterschappen dit relatief nieuwe kennisdomein te versterken.
Subsidie is ontvangen van het ministerie van Binnenlandse zaken; provincie Noord-Brabant waterschap De Dommel en Brabantse Delta. In 2020 is er € 73.000 subsidie ontvangen en is € 168.000 vrijgevallen voor het project.

Subsidie Sensorgestuurd boeren
In 2019 is de meetpilot sensorgestuurd boeren gestart met als doel emissieroutes van nutriënten beter te kwantificeren. In 2020 is er € 99.000 subsidie ontvangen en is € 64.000 vrijgevallen voor het project.

Subsidie HWBP Cuijk-Ravenstein
Van onder meer Rijkswaterstaat zijn subsidies ontvangen ten behoeve van de voorverkenning van het traject Cuijk- Ravenstein. Zo is er in 2020 € 6.038.000 aan subsidie ontvangen en een bedrag van € 1.694.000 aangewend en verantwoord naar het betreffende investeringsproject.

Subsidie Biodiversiteit
De provincie stelt subsidie beschikbaar voor projecten die bijdragen aan de instandhouding van bedreigde soorten of leefgebieden. Voor het project Campagnebeek west: Van sloot naar doorstroommoeras is in 2019 € 75.000 ontvangen en in 2020 € 22.000 vrijgevallen voor het project.

Subsidie HWBP Piping
De HWBP-programmadirectie stimuleert innovaties als piping omdat hiermee het investeringsvolume van de programmering beïnvloed kan worden. Het HWBP heeft hiervoor een subsidieregeling innovaties beschikbaar. Een reductie van de pipingopgave betekent lagere kosten per kilometer dijkversterking. In 2020 is er voor € 602.000 aan uitgaven gedaan waardoor er geen subsidie meer resteert.

Subsidie DHZ
De uitvoering van het Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) is gericht op klimaatadaptatie, zoetwatervoorziening en waterconservering. In april 2020 is door de provincie € 3,4 miljoen aan subsidie toegekend voor DHZ-maatregelen van waterschap Aa en Maas. Naast de uitvoering van fase één wordt de tweede fase van het Deltaprogramma Zoet Water (2021-2027) voorbereid. Ook de stresstesten in het kader van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie leveren informatie op over de gevolgen van klimaatverandering en de te nemen maatregelen.
In 2020 is € 6.518.000 aan subsidie ontvangen en € 1.610.000 vrijgevallen ten gunste van het project.

Subsidie STUW
In 2019 is het manifest Brabants mozaïek in ontwikkeling opgesteld, is gestart met een gebiedsproces WBP en met voorbereidingen voor nieuwe afspraken over de samenwerking met de provincie (STUW). Van de provincie Noord-Brabant is in 2020 € 1.433.000 subsidie ontvangen, waarvan € 818.000 is besteed.

Subsidie NNB
In 2020 is subsidie ontvangen van provincie Noord-Brabant betreffende capaciteit voor realisatie van NNB (subsidie realisering Natuurnetwerk Noord-Brabant). Er is € 389.000 aan subsidie ontvangen en € 75.000 aangewend ter dekking van gemaakte kosten voor het project.

Puzzelen met Ruimte
Waterschap Aa en Maas is namens de regio Noord-Oost Brabant bestuurlijk en ambtelijk trekker van het project Puzzelen met Ruimte. Vanuit de RegioDeal Noord-Oost Brabant zijn hiervoor de komende jaren middelen beschikbaar. Doelstelling is een impuls geven aan een 6-tal gebiedsprocessen in de regio en 2 experimenteer gebieden kringlooplandbouw. De inzet is om te schakelen tussen verschillende opgaven in een gebied en waar mogelijk slim te koppelen (met ruimte) zodat kansen ontstaan of knelpunten sneller opgelost worden. In 2020 is € 265.000 aan subsidie hiervoor ontvangen.

Nog te verrekenen bedragen
Het betreft bedragen die betrekking hebben op het investeringsproject rwzi Den Bosch.

Verplichtingen aan personeel (verlofuren/vakantiegeld/IKB)
Het saldo van de verlofuren/vakantiegeld/IKB is het berekende bedrag van de per balansdatum nog te betalen bedragen aan personeelsleden. De harmonisatie van de arbeidsvoorwaarden van de Brabantse waterschappen, waardoor vanaf 2016 ook plus-/minuren onder voorwaarden in het volgend boekjaar opgenomen mogen worden, is meegenomen bij de berekeningen. Ten opzichte van voorgaande jaren heeft een bijstelling plaatsgevonden van het te reserveren bedrag.

2.4.3.4 Niet uit de balans blijkende verplichtingen en rechten

Investeringen
Met betrekking tot investeringsprojecten is per ultimo 2020 voor € 25,8 miljoen aan opdrachten verstrekt.

Leaseverplichtingen
Het waterschap heeft vier leaseauto's tot haar beschikking. De leaseverplichting betreft een bedrag van € 120.112. Dit bedrag is bepaald op basis van de nog lopende contractperiode per auto (tussen de 0 maanden en 4,25 jaar).

Juridische procedures
Rondom de afwikkeling van de renovatie rwzi 's-Hertogenbosch spelen juridische procedures met de aannemer. De uitkomst van deze procedures kan uiteindelijk een materiele impact hebben op de financiële positie van het waterschap. Bij opmaak van de jaarrekening is geen betrouwbare schatting te maken van de uitkomst en de mogelijke financiële gevolgen. Daarom zijn deze in de jaarrekening niet financieel gewaardeerd. Voor een verdere toelichting hieromtrent verwijzen we naar de paragraaf weerstandsvermogen.

Waarborging/garantstellingen

Garantstelling waterschap voor krediet Aquon
In de GR Aquon is in artikel 36 Borgtocht opgenomen dat voor de aan Aquon verstrekte leningen iedere deelnemer jegens betreffende geldgever rechtstreeks aansprakelijk is conform zijn kostenaandeel in Aquon, op basis van de laatst vastgestelde verdeelsleutel. Aquon is in het verleden twee langlopende leningen aangegaan voor een totaalbedrag van € 9,655 miljoen. Op 31-12-2020 resteert daarvan nog € 6,897 miljoen.
Daarnaast heeft de Nederlandse Waterschapsbank aan de Gemeenschappelijke regeling AQUON een kredietfaciliteit verleend van € 7 miljoen. De garantstelling van waterschap Aa en Maas in de leningen en kredietfaciliteit is 10,3%.

Garantstelling waterschap voor hypothecaire leningen personeel
Het waterschap staat garant voor hypothecaire leningen die zijn verstrekt aan voormalig medewerkers van het waterschap op grond van de samenwerkingsovereenkomst Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel. Dit betreft in het verleden verstrekte leningen waarvan de samenwerkingsovereenkomst met ingang van 31 december 2012 beëindigd was. Eind 2020 bedraagt de hoofdsom € 863.882 en de restschuld € 604.474.

Garantstelling aan NWB ten behoeve van doorlopend kredietfaciliteit voor UvW
Alle waterschappen, met uitzondering van Hoogheemraadschap van Delfland, hebben een garantstelling afgegeven aan de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) ten behoeve van een doorlopend kredietfaciliteit voor de Unie van Waterschappen (UvW). Het maximale bedrag waarvoor een waterschap aangesproken kan worden, is € 2 miljoen.
In de ledenvergadering van de Unie d.d. 16 oktober 2015 is afgesproken dat bij een eventuele aansprakelijkheidsstelling inzake het krediet het verhaalrecht (recht van regres) gebaseerd wordt op het aandeel in de reguliere contributiebijdrage. Het huidige aandeel van waterschap Aa en Maas in de contributie bedraagt 4,5%.

De Unie van Waterschappen heeft in 2017, na instemming van het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas, een lening (groot € 6.013.268) met hypothecaire zekerheid ten behoeve van het pand aan de Koningskade 40 te Den Haag omgezet in een lening met borgtochtverklaring van de waterschappen. De nieuwe lening moet gegarandeerd worden door de waterschappen. Voor de garantstelling geldt een verdeelsleutel voor de waterschappen die optelt tot 100% en als basis de verdeelsleutel conform de contributiebijdrage van de Unie heeft.

Garantieregeling nieuwe kosten-verdeelsystematiek SNB
Bij de bestuurlijke vaststelling in 2019 van de nieuwe kosten-verdeelmethodiek bij SNB is een garantieregeling overeengekomen tussen de aandeelhoudende waterschappen van SNB. De

garantieregeling houdt in dat de waterschappen Vechtstromen en Scheldestromen van de andere aandeelhoudende waterschappen (Aa en Maas, De Dommel en Brabantse Delta) de garantie hebben gekregen dat SNB over de periode 2021 tot met 2026 bepaalde hoeveelheden slib van derden contracteert tegen geprognosticeerde tarieven. Op grond van deze garantieregeling is door de andere waterschappen gegarandeerd dat de waterschappen Vechtstromen en Scheldestromen per saldo geen financieel nadeel zullen ondervinden over de periode 2017 tot en met 2026 vanwege de invoering van de nieuwe kosten-verdeelmethodiek. Voor waterschap Aa en Maas bedraagt de verleende garantie € 333.333. Het bedrag is pas definitief verschuldigd als kan worden vastgesteld dat SNB niet voldoet aan de gestelde voorwaarden uit de garantieregeling.

Garantiestelling inzake eigen financiering SNB
In de vergadering van 3 juli 2020 heeft het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas ingestemd met eigen financiering van SNB.
Er is goedkeuring verleend tot zelfstandige externe financiering van SNB via Nederlandse bankinstellingen (bij voorkeur NWB), waarbij waterschap Aa en Maas naar rato van het aandelenbezit garant staat voor een bedrag van maximaal € 16.179.775 (exclusief eventuele achterstallige (boete)rente of kosten) voor leningen die SNB afsluit.
Voor deze garantiestelling heeft waterschap Aa en Maas als zekerheidsstelling, naar rato van het aandelenbezit, een recht van hypotheek op het terrein, gebouwen en installaties van SNB.
Eind december 2020 heeft SNB een eerste geldlening afgesloten ter grootte van € 27 miljoen.
Naar rato van het aandelenbezit bedraagt de garantiestelling van waterschap Aa en Maas voor deze lening € 7.942.799.

2.4.3.5 Verbonden partijen

De specifieke informatie omtrent de verbonden partijen wordt nader toegelicht in § 1.6.7 Verbonden partijen.

2.4.3.6 Gebeurtenissen na balansdatum

De uitbraak van het coronavirus COVID-19 begin 2020 heeft grote impact op de Nederlandse samenleving. De gevolgen van deze virusuitbraak zijn naar verwachting ook omvangrijk voor het waterschap en hebben effect op het boekjaar 2020. Zo zijn er extra kosten (schoonmaak)kosten gemaakt en zijn er in gebouwen diverse voorzieningen getroffen. Voor aan aantal projecten is de uitvoering vertraagd en de verwachting is dat dit ook voor 2021 het geval zal zijn. Deze vertraging heeft vooral effect op het activeren van uren door medewerkers van waterschap Aa en Maas.
Het waterschap heeft beheersmaatregelen getroffen om onder deze omstandigheden uitvoering te kunnen geven aan de primaire wettelijke taken. Het ontbreekt op het moment van opmaken van het jaarverslag en de jaarrekening nog aan voldoende informatie over de (financiële) consequenties van de uitbraak van het coronavirus COVID-19 te overzien. Voor een toelichting op de mogelijke risico's wordt verwezen naar de paragraaf weerstandsvermogen en naar de geactualiseerde memo risico-inventarisatie.

Ten slotte zijn ook onzekere factoren de nog definitief vast te stellen jaarrekeningen van de diverse verbonden partijen. In de voorliggende jaarrekening zijn de meest actuele gegevens opgenomen.

2.4.4 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector

De Wet normering topinkomens (WNT) is van toepassing op waterschap Aa en Maas. Het toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2020 € 209.000. Het waterschap valt onder het regime waarin de bezoldiging van de bestuurders en hoogste leidinggevenden niet mag uitstijgen boven het wettelijke bezoldigingsmaximum van € 209.000. Hieronder het overzicht van de beloning van de secretaris-directeur van waterschap Aa en Maas waaruit blijkt dat deze binnen de kaders van de WNT blijft.

Tabel 80: Topfunctionarissen waterschap Aa en Maas

Bedragen x € 1	Dhr. P. Sennema
Functiegegevens	**Secretaris-Directeur**
Aanvang en einde functievervulling in 2020	01-01/31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking	Ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 145.088,16
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 20.739,24
Subtotaal	*€ 165.827,40*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 209.000,00
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.
Bezoldiging	**€ 165.827,40**
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.
Gegevens 2019	
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01-01/31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1
Dienstbetrekking	Ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 139.993,32
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 20.052,48
Subtotaal	*€ 160.045,80*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 194.000,00
Bezoldiging	**€ 160.045,80**

Naast de hiervoor vermelde topfunctionaris zijn er geen overige functionarissen die in 2020 een bezoldiging boven het toepasselijke WNT-maximum hebben ontvangen, of waarvoor in eerdere jaren een vermelding op grond van de WOPT of de WNT heeft plaatsgevonden of had moeten plaatsvinden. Er zijn in 2020 geen ontslaguitkeringen aan overige functionarissen betaald die op grond van de WNT moeten worden gerapporteerd.

Voorstel en Besluit

Het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas;

gezien het voorstel van het dagelijks bestuur van 26 april 2021;

gehoord het advies van de commissie Algemene en Financiële Zaken, van de commissie Watersysteembeheer en de commissie Emissiebeheer;

gelet op het bepaalde in de Waterschapswet;

besluit:

1 Het Jaarverslag 2020 vast te stellen;

2 In te stemmen met het voorstel tot administratieve overboeking van de restantkredieten van onderhanden werk van het verslagjaar 2020 en de daarmee samenhangende geraamde bijdragen die per ultimo 2020 nog niet ontvangen waren;

3 Goedkeuren van de kredietoverschrijding op een viertal investeringen, die in 2020 volledig afgerond zijn en geactiveerd worden (zie § 1.6.10 voor verdere toelichting). Het betreft de volgende projecten;

(€ 1.000)*

Investeringskrediet/-project	Krediet cfm. investerings-besluit	Totaal uitgaven (incl. uren/rente)	Openstaande verplichtingen	Totaal gerealiseerd	Restant beschikbaar krediet
10113 - Instandhouding RWZI DB verv	1.000	1.034		1.034	-34
10173 - Zonneweide rwzi Den Bosch	3.150	3.214		3.214	-64
10197 - Renovatie RG Loosbroek	290	296		296	-6
10209 - ICT uitwijklocatie	600	608		608	-8
Afgeronde projecten	***5.040***	***5.152***		***5.152***	***-112***

4 In te stemmen met het beschikbaar stellen van het benodigd aanvullend investeringskrediet voor het project in onderstaande tabel (zie § 1.6.10 voor verdere toelichting);

(€ 1.000)*

Investeringskrediet/-project	Krediet cfm. investerings-besluit	Totaal uitgaven (incl. uren/rente)	Openstaande verplichtingen	Totaal gerealiseerd	Restant beschikbaar krediet	Benodigd aanvullend krediet
10230 tm 10232 - Clusteraanpak EVZ's Deurne	172	31	110	141	31	50
Niet afgeronde projecten	***172***	***31***	***110***	***141***	***31***	***50***

5 De Jaarrekening over 2020 vast te stellen;

6 In te stemmen met de volgende resultaatbestemmingen:

Jaarrekening 2020	WSB	ZB	Totaal
Resultaat jaarrekening voor bestemming	**€ 4.844.930**	**€ 1.505.355**	**€ 6.350.285**
Bestemmingsvoorstel bij besluitvorming:			
Af: Bij besluit door het algemeen bestuur op adviesnota d.d. 26 februari 2021 vorming bestemmingsreserve waterveiligheid.	€ -2.464.000		€ -2.464.000
Resultaat na bestemming	**€ 2.380.930**	**€ 1.505.355**	**€ 3.886.285**

7 In te stemmen met het voorstel het resultaat 2020 na bestemming, per taak overeenkomstig het geldende reserveringsbeleid, als volgt te bestemmen:

Watersysteembeheer:

Soort	Ontvangsten	Begroting	Verschil	Bestemming reserve conform begroting doorgevoerd als werkelijk in jaarrekening	Resultaat bestemming	Correctie geboekte mutatie tov werkelijk
Ingezetenen	19.078.978	18.886.650	192.328	-383.730	-576.058	192.328
Gebouwd	39.341.815	38.669.312	672.503	-1.663.472	-2.335.975	672.503
Ongebouwd	8.218.293	8.190.105	28.188	-23.299	-51.487	28.188
Natuurterreinen	134.389	134.090	299	-6.484	-6.783	299
Egalisatiereserve Watersysteembeheer				3.474.753	589.373	1.487.612 *
Totaal Watersysteembeheer	**66.773.475**	**65.880.157**	**893.318**	**1.397.768**	**-2.380.930**	**2.380.930**

*om het juiste saldo te verantwoorden in de jaarverslaglegging is het saldo (€ 1.397.768) van de reeds doorgevoerde mutaties volgens de begroting gecorrigeerd binnen deze telling.

Bovenstaande staat resulteert in een:

- Toevoeging aan de categorie ingezetenen € 192.328;
- Toevoeging aan de categorie gebouwd € 672.503;
- Toevoeging aan de categorie ongebouwd € 28.188;
- Toevoeging aan de categorie natuurterreinen € 299;
- Toevoeging aan de egalisatiereserve watersysteembeheer € 1.487.612.

Waterzuiveringsbeheer:

- Het totaal saldo voor waterzuiveringsbeheer sluit op een toevoeging aan de egalisatiereserve waterzuiveringsbeheer van € 1.505.355.

Het algemeen bestuur voornoemd,

de secretaris — de dijkgraaf

drs. P. Sennema — ir. E.H.J.M. de Groot
loco

Aan het dagelijks bestuur van het waterschap Aa en Maas

Ingevolge artikel 6, onder k, van de regeling met betrekking tot de organisatie van het financieel beheer doe ik u hierbij ter vaststelling toekomen de Jaarrekening 2020 van waterschap Aa en Maas.

’s-Hertogenbosch,

de financieel ambtenaar,

ir. C.T.G. van Bentveld

Ingevolge artikel 105 van de Waterschapswet bieden wij u hierbij ter vaststelling aan de Jaarrekening 2020 van waterschap Aa en Maas.

de secretaris	de dijkgraaf
drs. P. Sennema	ir. E.H.J.M. de Groot loco

Controleverklaring van de onafhankelijke Accountant

Aan: het Algemeen Bestuur van Waterschap Aa en Maas

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2020

Ons oordeel
Wij hebben de jaarrekening 2020 van Waterschap Aa en Maas te ‘s-Hertogenbosch gecontroleerd.

Naar ons oordeel:
- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2020 als van de activa en passiva van de Waterschap Aa en Maas op 31 december 2020 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit en de bepalingen van en krachtens de WNT.
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2020 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder de verordeningen van het Waterschap zelf en het Controleprotocol WNT.

De jaarrekening bestaat uit:
- de exploitatierekening naar programma’s, naar kostendragers en naar kosten- en opbrengstsoorten over 2020;
- de balans per 31 december 2020;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen;
- de SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen;

De basis voor ons oordeel
Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit, het door het Algemeen Bestuur vastgestelde controleprotocol en het Controleprotocol WNT. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Waterschap Aa en Maas zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd
In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2020 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Materialiteit
Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op €1.357.200, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de toleranties gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2020. Wij houden ook rekening met

afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

Wij zijn met het Algemeen Bestuur overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 200.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve, SiSa- of WNT-redenen relevant zijn.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie
Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag; waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen;
- overige bijlage.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in artikel 109, lid 3 onder d Waterschapswet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het Dagelijks Bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het jaarverslag in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het Dagelijks Bestuur voor de jaarrekening
Het Dagelijks Bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het in Nederland geldende Waterschapsbesluit. Het Dagelijks Bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader.

In dit kader is het Dagelijks Bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het Dagelijks Bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van de relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het Dagelijks Bestuur afwegen of de financiële positie voldoende is om het Waterschap in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen. Het Dagelijks Bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.
Het Algemeen Bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het Waterschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening
Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de

aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het controleprotocol WNT 2020, het controleprotocol dat is vastgesteld door het Algemeen Bestuur, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's:
    - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
    - dat baten en lasten alsmede de balansmutaties als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen,

    het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de Waterschap Aa en Maas;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het Dagelijks Bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het Dagelijks Bestuur gehanteerde afweging dat het waterschap in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het waterschap haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het waterschap de financiële risico's niet kan opvangen;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het Algemeen Bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Eindhoven, 23 april 2021

Crowe Foederer B.V.

T.M.M. van Lierop RA MSc

Bijlage Sisa verantwoording

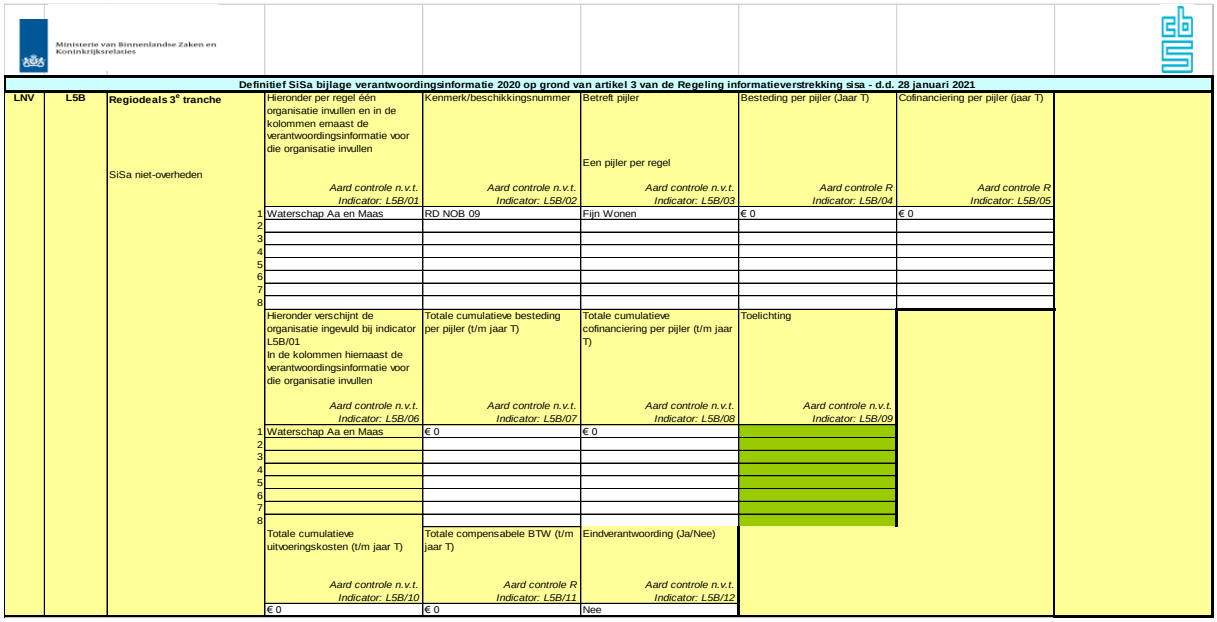

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Definitief SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2020 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 28 januari 2021

LNV	L5B	Regiodeals 3e tranche		Hieronder per regel één organisatie invullen en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die organisatie invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L5B/01*	Kenmerk/beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L5B/02*	Betreft pijler Een pijler per regel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L5B/03*	Besteding per pijler (Jaar T) *Aard controle R* *Indicator: L5B/04*	Cofinanciering per pijler (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: L5B/05*
		SiSa niet-overheden	1	Waterschap Aa en Maas	RD NOB 09	Fijn Wonen	€ 0	€ 0
			2					
			3					
			4					
			5					
			6					
			7					
			8					

				Hieronder verschijnt de organisatie ingevuld bij indicator L5B/01 In de kolommen hiernaast de verantwoordingsinformatie voor die organisatie invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L5B/06*	Totale cumulatieve besteding per pijler (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L5B/07*	Totale cumulatieve cofinanciering per pijler (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L5B/08*	Toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L5B/09*	
			1	Waterschap Aa en Maas	€ 0	€ 0		
			2					
			3					
			4					
			5					
			6					
			7					
			8					

				Totale cumulatieve uitvoeringskosten (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L5B/10*	Totale compensabele BTW (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicator: L5B/11*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: L5B/12*		
				€ 0	€ 0	Nee		

Bijlage realisatie naar beleidsvelden

Veilig en Bewoonbaar Beheergebied

Tabel 81: Realisatie naar beleidsvelden

Beleidsproduct	Rekening 2020				Begroting 2020		Rekening 2019	
	Nettolasten x € 1.000			%	x € 1.000	%	x € 1.000	%
	Totaal	Water-systeem-beheer	Zuiverings-beheer					
Planvorming	1.375	1.375		11,4%	1.495	11,3%	1.474	11,7%
Beheersinstrumenten waterkeringen	259	259			275		259	
Aanleg en onderhoud waterkeringen	8.880	8.880			7.502		6.926	
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	213	213			96		105	
Aanleg en onderhoud waterkeringen	9.352	9.352		77,3%	7.873	59,6%	7.291	57,6%
Inrichting en onderhoud watersystemen	1.119	1.119		9,3%	991	7,5%	1.220	9,6%
Regulering	1.451	1.451		12,0%	1.604	12,1%	1.518	12,0%
Heffing en invordering	632	632		5,2%	680	5,1%	625	4,9%
Bestuur en externe communicatie	841	841		7,0%	772	5,8%	747	5,9%
Dekkingsmiddelen	-2.677	-2.677		-22,1%	-194	-1,5%	-225	-1,8%
TOTAAL	**12.094**	**12.094**		**100,0%**	**13.220**	**100,0%**	**12.650**	**100,0%**

Grafiek 15: % Aandeel kosten per beleidsveld

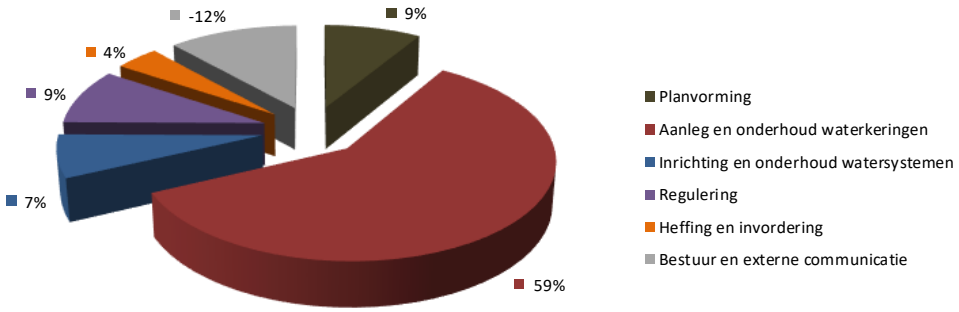

Grafiek 16: Het beleidsveld Aanleg en onderhoud waterkeringen gesplitst naar beleidsproducten

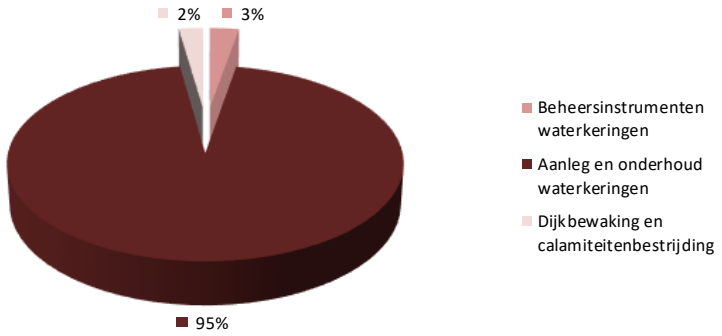

Voldoende Water en Robuust Watersysteem

Tabel 82: Realisatie naar beleidsvelden

Beleidsproduct	Rekening 2020				Begroting 2020		Rekening 2019	
	Nettolasten x € 1.000			%	x € 1.000	%	x € 1.000	%
	Totaal	Water-systeem-beheer	Zuiverings-beheer					
Planvorming	2.751	2.751		6,4%	2.991	6,6%	2.948	7,5%
Beheersinstrumenten watersystemen	783	783			870		782	
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	19.391	19.391			20.389		19.492	
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	3.115	3.115			3.762		2.795	
Beheer hoeveelheid water	9.346	9.346			9.794		9.749	
Calamiteitenbestrijding watersystemen								
Monitoring watersystemen	1.650	1.650			1.651		1.754	
Inrichting en onderhoud watersystemen	34.285	34.285		80,0%	36.466	80,1%	34.572	88,5%
Regulering	3.317	3.317		7,7%	3.558	7,8%	3.373	8,6%
Heffing en invordering	1.264	1.264		2,9%	1.359	3,0%	1.250	3,2%
Bestuur en externe communicatie	1.683	1.683		3,9%	1.544	3,4%	1.494	3,8%
Dekkingmiddelen	-425	-425		-1,0%	-389	-0,9%	-4.590	-11,8%
TOTAAL	**42.875**	**42.875**		**100,0%**	**45.528**	**100,0%**	**39.047**	**100,0%**

Grafiek 17: % Aandeel kosten per beleidsveld

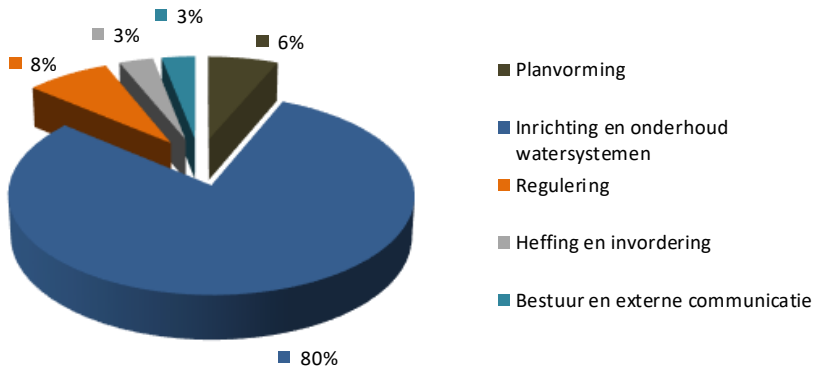

Grafiek 18: Het beleidsveld Inrichting en onderhoud watersystemen gesplitst naar beleidsproducten

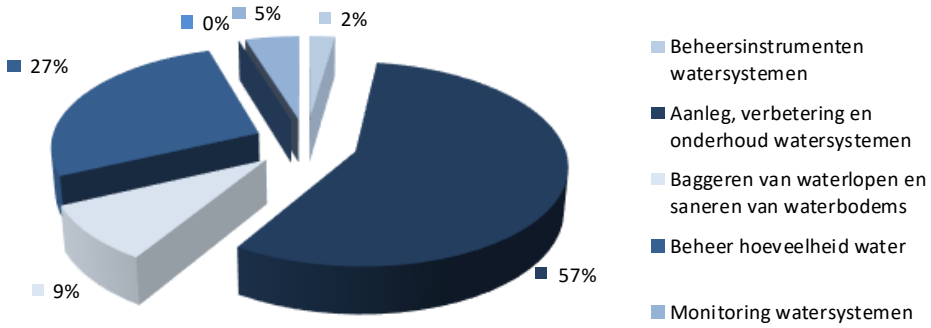

Gezond en Natuurlijk Water

Tabel 83: Realisatie naar beleidsvelden

Beleidsproduct	Rekening 2020				Begroting 2020		Rekening 2019	
	Nettolasten x € 1.000			%	x € 1.000	%	x € 1.000	%
	Totaal	Water-systeem-beheer	Zuiverings-beheer					
Planvorming	1.375	1.375		16,4%	1.495	17,1%	1.474	17,9%
Inrichting en onderhoud watersystemen	5.761	5.761		68,6%	5.998	68,5%	5.758	69,8%
Heffing en invordering	632	632		7,5%	680	7,8%	625	7,6%
Bestuur en externe communicatie	841	841		10,0%	772	8,8%	747	9,1%
Dekkingsmiddelen	-213	-213		-2,5%	-194	-2,2%	-354	-4,3%
TOTAAL	**8.397**	**8.397**		**100,0%**	**8.750**	**100,0%**	**8.251**	**100,0%**

Grafiek 19: % Aandeel kosten per beleidsveld (watersysteembeheer) in tarief per ha ongebouwd

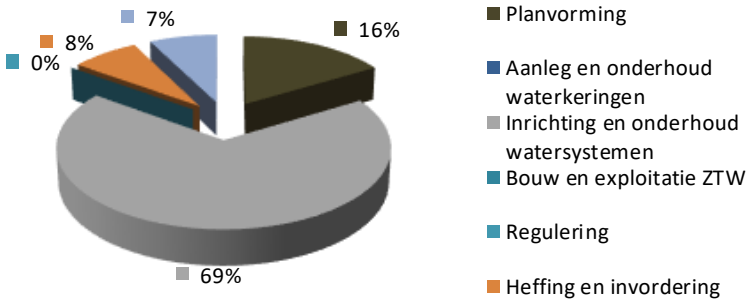

Schoon Water

Tabel 84: Realisatie naar beleidsvelden

Beleidsproduct	Rekening 2020				Begroting 2020		Rekening 2019	
	Nettolasten x € 1.000			%	x € 1.000	%	x € 1.000	%
	Totaal	Water-systeem-beheer	Zuiverings-beheer					
Planvorming	1.075		1.075	1,9%	1.147	2,0%	884	1,7%
Getransporteerd afvalwater	10.274		10.274		11.550		10.811	
Gezuiverd afvalwater	29.450		29.450		29.410		27.609	
Verwerkt slib	11.781		11.781		11.236		11.007	
Afvalwaterbehandeling door derden								
Bouw en exploitatie ZTW	51.505		51.505	91,8%	52.195	92,3%	49.426	96,3%
Regulering	765		765	1,4%	743	1,3%	797	1,6%
Heffing en invordering	1.537		1.537	2,7%	1.650	2,9%	1.344	2,6%
Bestuur en externe communicatie	1.438		1.438	2,6%	1.252	2,2%	1.226	2,4%
Dekkingsmiddelen	-198		-198	-0,4%	-422	-0,7%	-2.354	-4,6%
TOTAAL	**56.121**		**56.121**	**100,0%**	**56.565**	**100,0%**	**51.324**	**100,0%**

Grafiek 20: % Aandeel kosten per beleidsveld (zuiveringsbeheer)

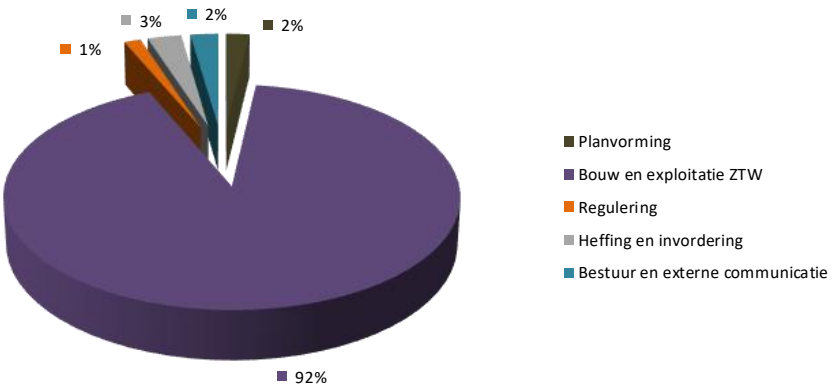

Grafiek 21: Het beleidsveld Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken gesplitst naar beleidsproducten

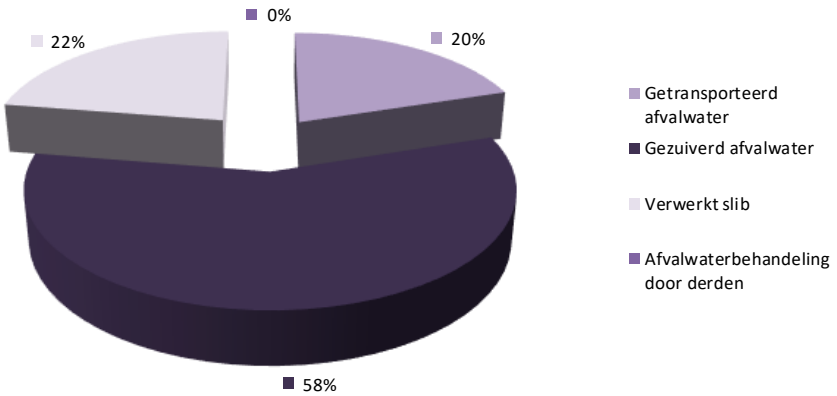

Bijlage Verbonden partijen

GR Afvalwater Vught met waterschap De Dommel				
Vestigingsplaats	’s-Hertogenbosch			
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling			
Ingangsdatum	1 januari 1995			
Beleidsinformatie				
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Aa en Maas ontvangt en behandelt voor waterschap De Dommel het afvalwater van de gemeente Vught op de rwzi te ’s-Hertogenbosch			
Bestuurlijk belang	Commissie van overleg waarvoor de DB’s van beide waterschappen een lid en een plaatsvervangend lid aanwijzen			
Deelnemende partijen	Waterschappen Aa en Maas en De Dommel			
Relatie met programma	Schoon water			
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Doelmatige behandeling van het afvalwater dat door de gemeente Vught wordt ingezameld en een optimale benutting van de beschikbare verwerkingscapaciteit op de rwzi ’s-Hertogenbosch.			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Geen			
Financiële gegevens				
Financieel belang/basis van de bijdrage	Aa en Maas ontvangt een vergoeding van De Dommel die bestaat uit het aantal aangeboden ve’s vermenigvuldigd met het tarief per ve (Aa en Maas)			
Vermogen van de verbonden partij				
Stand 1-1-xxxx			Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Het resultaat van de verbonden partij				
	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2019	n.v.t.	€ 1.626.697 (opbrengst)	n.v.t.	€ 1.549.453 (opbrengst)
2020	n.v.t.	€ 1.659.150 (opbrengst)	n.v.t.	€ 1.729.865 (opbrengst)
Door voortgang in de definitieve aanslagen bij De Dommel kan tussen de jaren een verschuiving optreden in de realisatie.				

Aquaminerals	
Vestigingsplaats	Nieuwegein
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Ingangsdatum	1 januari 2018
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Aquaminerals verzorgt de afzet van grondstoffen die vrijkomen uit het zuiveringsproces. Het gaat hierbij in eerste instantie om struviet, zand en roostergoed, op termijn mogelijk ook cellulose.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder met stemrecht.
Deelnemende partijen	Alle drinkwaterbedrijven in Nederland, waterschappen Aa en Maas, Amstel Gooi en Vecht, Hollands Noorderkwartier, Zuiderzeeland en Stichtse Rijnlanden.
Relatie met programma	Schoon water
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	In het kader van de circulaire economie en duurzaamheid.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	- Langdurige relatie om ontzorgd te worden bij het afzetten en vermarkten van reststoffen en grondstoffen. De beginperiode is in het bijzonder gericht op de afzet van struviet. Inmiddels worden ook zand en roostergoed uit de rwzi's via Aquaminerals afgevoerd. Mogelijk dat op termijn ook (opgewerkt) cellulose via Aqaminerals afgezet kan worden. - Toezien op verder acquireren van waterschappen als deelnemer om zodoende in de toekomst groter aanbod (gezamenlijke afzet) en daarmee grotere schaalvoordelen te kunnen bewerkstelligen. In 2020 zijn de waterschappen Stichtse Rijnlanden en Zuiderzeeland aandeelhouder geworden. Daarmee zijn inmiddels 5 waterschappen aandeelhouder van Aquaminerals.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Aandelenkapitaal ter waarde van € 40.000 (546 aandelen).

Vermogen van de verbonden partij

Stand 1-1-xxxx			Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2019	€ 1.117.300	€ 2.437.100	€ 1.298.700	€ 3.474.900
2020	€ 1.298.700	€ 3.474.900	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2019	n.v.t.	n.v.t.	€ 11.134.200	€ 180.000
2020	n.v.t.	n.v.t.	€ 15.298.500 [1)]	Nog niet bekend

[1)] Eindejaarsverwachting

Aquon	
Vestigingsplaats	‘s-Hertogenbosch
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Ingangsdatum	1 juli 2011
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Aquon verricht laboratoriumonderzoek en heeft als doel te komen tot vergroting van efficiency, vermindering van kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van innovatiekracht.
Bestuurlijk belang	Zetel in het Algemeen Bestuur met stemrecht
Deelnemende partijen	Waterschappen Aa en Maas, De Dommel, Brabantse Delta, Schieland en Krimpenerwaard, Delfland, Rijnland, Hollandse Delta, Rivierenland en De Stichtse Rijnlanden.
Relatie met programma	Schoon water
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Aquon verricht monstername- en laboratoriumwerkzaamheden t.b.v. de kwalitatieve monitoring (KRW) van het watersysteem, de monitoring van de zuiveringsinstallaties, hydrobiologie (ecologie), waterbodemonderzoek, grondwateronderzoek en t.b.v. handhavingsactiviteiten en calamiteiten. In 2020 zijn nog specifieke analysewerkzaamheden verricht t.b.v. de projecten “Renovatie rwzi ‘s-Hertogenbosch”; “Onderzoek naar geneesmiddelen” en onderzoeken in het kader van corona. Daarnaast zijn nog werkzaamheden verricht naar aanleiding van de droogte in 2018 en 2019. Ook hebben in 2020 metingen plaatsgevonden rondom sensoren en extra metingen en onderzoek i.v.m. PFAS.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partijen	Geen, de bestuurlijke en bedrijfsmatige focus is gericht op een stabiele bedrijfsvoering en verlaging van de kosten. Om dit te bereiken is een strategische herijking uitgevoerd. Daarbij is een nieuwe visie ontwikkeld (Aquon 2.0) en een ombouwplan met implementatieplan gemaakt en in maart 2020 is besloten om over te gaan tot centralisatie en nieuwbouw. Dit proces wordt door het AB van waterschap Aa en Maas gesteund. Tevens heeft het AB besloten om de deelname van Aa en Maas in Aquon te continueren.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Op basis van aantal productiepunten/verkooppunten.

Vermogen van de verbonden partij

Stand 1-1-xxxx			Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2019	€ 0	€ 16.625.059	€ 0	€ 13.674.641
2020	€ 0	€ 13.674.641	€ 0	€ 12.510.021 (concept)

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2019	€ 22.453.000	€ 2.020.000	€ 26.256.180	€ 2.374.000
2020	€ 23.427.000	€ 2.251.000	€ 27.760.801 (concept)	€ 2.697.000 (concept)

Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC)				
Vestigingsplaats	’s-Hertogenbosch			
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling			
Ingangsdatum	1 januari 2005			
Beleidsinformatie				
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Het BHIC heeft als doel het behartigen van de belangen van de deelnemende partijen bij alle aangelegenheden betreffende de archiefbescheiden en collecties in rijksarchiefbewaarplaats in de Provincie Noord-Brabant en de archiefbewaarplaatsen van de deelnemende gemeenten en waterschappen.			
Bestuurlijk belang	Het AB bestaat uit 8 leden, het DB uit 4 leden. Niet alle deelnemers (waaronder Aa en Maas) hebben zitting in het bestuur. Wel hebben alle deelnemers de mogelijkheid hun standpunten in te brengen middels het (adviserende) portefeuillehoudersoverleg waarin alle deelnemers zijn vertegenwoordigd.			
Deelnemende partijen	Waterschap Aa en Maas, Waterschap De Dommel, het Rijk en diverse Brabantse gemeenten (Bernheze, Boekel, Boxmeer, Cuijk, Grave, Haaren, Landerd, Meierijstad, Mill, Oss, Sint-Anthonis, Sint-Michielsgestel, Uden en Vught).			
Relatie met programma	Bedrijfsvoering			
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Beheer van de overgebrachte archiefbescheiden en het toezicht op het beheer van niet-overgebrachte archiefbescheiden.			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partijen	geen			
Financiële gegevens				
Financieel belang/basis van de bijdrage	Bijdrage op basis van bedrag per inwoner			
Vermogen van de verbonden partij				
	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2019	€ 518.384	€ 2.515.163	€ 915.458	€ 3.806.590
2020	€ 915.458	€ 3.806.590	€ 1.169.576	€ 3.999.098
Het resultaat van de verbonden partij				
	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2019	€ 5.340.900	€ 111.100	€ 5.010.986	€ 111.100
2020	€ 5.456.400	€ 113.600	€ 5.337.358	€ 113.600

Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)				
Vestigingsplaats	Oss			
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling			
Ingangsdatum	1 juli 2011			
Beleidsinformatie				
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	BSOB verzorgt de heffing en invordering van waterschapsbelastingen en gemeentelijke heffingen en stelt de WOZ-waarde voor woningen en bedrijfspanden vast			
Bestuurlijk belang	Zetel in het dagelijks bestuur en algemeen bestuur met stemrecht			
Deelnemende partijen	Waterschap Aa en Maas, gemeenten Asten, Bernheze, Boekel, Deurne, Gemert-Bakel, Laarbeek, Landerd, Oss, Sint Anthonis, Someren en Uden			
Relatie met programma	Maatschappelijke rol en bedrijfsvoering			
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het behalen van een kwalitatief hoogwaardig en efficiënt niveau van belastingheffing en -invordering. Dit leidt tot een adequate dienstverlening aan de deelnemers en belastingplichtigen en het reduceren van de maatschappelijke kosten.			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Toezien op het opstellen van een strategie voor toetreden van potentiële nieuwe deelnemers en het dientengevolge bereiken van financieel voordeel voor de huidige deelnemers.			
Financiële gegevens				
Financieel belang/basis van de bijdrage	Aantal WOZ-objecten, aantal aanslagregels en aantal aanslagbiljetten.			
Vermogen van de verbonden partij				
	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2019	€ 453.000	€ 10.534.000	€ 535.000	€ 12.885.000
2020	€ 535.000	€ 12.885.000	€ 428.000 (concept)	€ 14.604.000 (concept)
Het resultaat van de verbonden partij				
	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2019	€ 8.732.000	€ 3.589.903	€ 9.145.000	€ 3.060.696
2020	€ 8.781.321	€ 3.650.991	€ 9.320.400 (concept)	€ 3.085.808 (concept)

Het Waterschapshuis (HWH)	
Vestigingsplaats	Amersfoort
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Ingangsdatum	1 juli 2010
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	HWH is de regie-, beheer- en uitvoeringsorganisatie voor de waterschappen op het gebied van Informatievoorziening. De regeling is getroffen om de informatie- en bedrijfsprocessen van de waterschappen te ondersteunen en daarmee te voorzien in een behoefte van algemeen belang.
Bestuurlijk belang	Zetel in het algemeen bestuur met stemrecht
Deelnemende partijen	Alle Nederlandse waterschappen
Relatie met programma	Bedrijfsvoering
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het verbeteren van informatie- en bedrijfsprocessen met behulp van ICT ter bevordering van de kwaliteit en efficiëntie van de taakuitvoering. Dit behelst onder andere: - Kennis samenbrengen en onderzoeken van kansen om te komen tot samenwerking bij nieuwe ICT-projecten; - Efficiënte ICT-ondersteuning door levering, beheer en onderhoud van gemeenschappelijke voorzieningen voor onder andere: • Informatievoorziening voor de waterketen (o.a. Z-info) • Beheren van kerngegevens die nodig zijn voor het primaire proces en aansluiten op eisen en wensen die daar wettelijk en organisatorisch aan gesteld worden (o.a. DAMO (datamodel) keringen, transport, waterssysteem), SAW@ (systeem voor vergunningverlening, toezicht en handhaving); • Toegankelijke en transparante waterschapsinformatie om te voldoen aan wettelijke datastromen en andere externe dataverplichtingen (o.a. omgevingswet (t.b.v. Laan van Leefomgeving, een nieuw, samenhangend stelsel van gegevensvoorzieningen over de leefomgeving), Waterschapsnet (website), centrale distributielaag (geovoorziening); • Generieke informatievoorziening voor diverse bedrijfsfuncties (b.v. actueel hoogtebestand 2014-2019 (landsdekkend hoogtebestand)), beeldmateriaal 2016-2018 (landelijke set luchtfoto's).
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Deelname aan (nieuwe) projecten van HWH wordt per project bekeken, mede op basis van een businesscase.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Bij HWH wordt onderscheid gemaakt tussen instandhouding (betreft instandhouding van de basisinfrastructuur van HWH en de beschikbare capaciteit) en programma's/ projecten. Alle deelnemers dragen conform de unieverdeelsleutel bij aan het instandhoudingsdeel. Dit betekent dat aan 45% van de instandhoudingskosten door elk waterschap gelijk wordt bijgedragen. De overige 55% van de instandhoudingskosten

	wordt naar rato van de omvang van de belastingopbrengst van elk waterschap verdeeld. Tussen instandhouding en programma's/projecten en tussen programma's/projecten onderling wordt het "Loden deur principe" gehanteerd. Deelnemers dragen alleen de kosten en risico's voor projecten waaraan zij deelnemen. De kostenverdeling bij de verschillende projecten is in deelnameovereenkomsten geregeld. De mogelijke verdeelsleutels zijn vastgelegd in het programmareglement.

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2019	€ 0	€ 10.868.575	€ 0	€ 11.839.243
2020	€ 0	€ 11.839.243	€ 0	€ 12.214.831

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2019	€ 18.783.776 incl. btw	€ 848.137 incl. btw	€ 19.823.318 excl. btw	€ 756.533 excl. btw
2020	€ 22.326.326 incl. btw	€ 989.316 incl. btw	€ 21.054.132 excl. btw (€ 25.475.500 incl. btw)	€ 799.313 excl. btw (€ 967.169 incl. btw)

T.a.v. bovenstaande financiële gegevens dient het volgende opgemerkt te worden:

- De begrotingsbedragen betreffen steeds de primitieve begroting. Gedurende het jaar vinden er bij HWH-begrotingswijzigingen plaats (zowel met als zonder zienswijzeprocedure).
- In 2019 heeft de belastingdienst de koepelvrijstelling voor HWH ingetrokken. Dit betekent dat HWH niet meer BTW-vrij diensten mag leveren aan de waterschappen. Daarom worden de cijfers vanaf 2019 herziene begroting zonder BTW gepresenteerd (en met BTW doorberekend aan de waterschappen)

Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant				
Vestigingsplaats	Breda			
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling			
Ingangsdatum	2010			
Beleidsinformatie				
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Doelmatige bestrijding van de muskusrat en beverrat en het voorkomen van schade door deze soorten aan waterstaatswerken in het bijzonder.			
Bestuurlijk belang	Ieder waterschap wordt vertegenwoordigd door één lid van het dagelijks bestuur			
Deelnemende partijen	Waterschappen Brabantse Delta, De Dommel en Aa en Maas			
Relatie met programma	Veilig en bewoonbaar beheergebied			
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Voorkomen van schade aan waterstaatswerken door muskusrat en beverrat.			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	In de vergadering van 9 oktober 2015 heeft het AB van waterschap Aa en Maas ingestemd met een verlenging van de gemeenschappelijke regeling met minimaal 5 jaar.			
Financiële gegevens				
Financieel belang/basis van de bijdrage	De waterschappen nemen ieder deel voor één derde (1/3). Dit geldt eveneens ten aanzien van de risico's.			
Vermogen van de verbonden partij				
Stand 1-1-xxxx			Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Het resultaat van de verbonden partij				
	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2019	€ 2.449.000	€ 808.000	€ 2.438.229	€ 782.509
2020	€ 2.523.500	€ 837.000	€ 2.523.703 (concept)	€ 832.822 (concept)

Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB)	
Vestigingsplaats	Breda
Rechtsvorm	Vereniging
Ingangsdatum	1928
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	De NBWB behartigt de gemeenschappelijke belangen van de waterschappen in de provincie Noord-Brabant
Bestuurlijk belang	• Bestuurslid (1 van de 4) • Stemrecht in de algemene ledenvergadering
Deelnemende partijen	Waterschappen Brabantse Delta, De Dommel, Rivierenland en Aa en Maas
Relatie met programma	Alle programma's
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	De behartiging van de belangen van de waterschappen vindt vooral plaats door: 1. Sterke en efficiënte (bestuurlijke) afstemming met partners; 2. Werk met werk maken: organisatie van cofinanciering op regionaal en landelijk niveau; 3. Beleidsmatige afstemming en gezamenlijke aanpak, zoals bijvoorbeeld het grondwaterbeleid; 4. Bij te dragen aan kennisontwikkeling t.b.v. de realisatie van waterdoelen door o.a. de leerstoel Natuurbeschermingswetgeving; 5. Participatie in het GroenOntwikkelfonds Brabant.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Continuering huidige koers.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	De algemene ledenvergadering stelt ieder jaar op voordracht van het bestuur de contributie voor ieder lid vast op basis van de door het bestuur aangeboden ontwerpbegroting. Waterschap Aa en Maas betaalt 4/13e deel van de totale contributie.

Vermogen van de verbonden partij

Stand 1-1-xxxx			Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2019	€ 74.900	€ 3.775	€ 74.900	€ 108.825
2020	€ 75.000	€ 108.725	€ 74.900 (concept)	€ 47.311 (concept)

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2019	€ 121.000	€ 37.231	€ 68.416	€ 21.082
2020	€ 122.000	€ 37.538	€ 74.689 (concept)	€ 22.981 (concept)

De Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)	
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Ingangsdatum	1954
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	De NWB is een vooraanstaande financiële dienstverlener voor de overheidssector. Voor gemeenten, provincies, instellingen voor volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu, arrangeert de bank korte en langlopende kredieten. De NWB financiert haar activiteiten op de internationale geld- en kapitaalmarkten op basis van een zeer sterke vermogenspositie en triple-A ratings van Moody's en Standard & Poor's. Doelstelling van de bank is het zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden van de gewenste financieringen. Maatschappelijke relevantie, hoge kwaliteit, een sterke financiële positie en integriteit zijn de hoekstenen van het beleid van de bank.
Bestuurlijk belang	Middels algemene vergadering van aandeelhouders. Ieder aandeel A geeft recht op 1 stem, ieder aandeel B op 4 stemmen.
Deelnemende partijen	35 overheden (provincies, waterschappen en de Staat der Nederlanden)
Relatie met programma	Bedrijfsvoering
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Bij de NWB kan het waterschap vreemd vermogen aantrekken tegen een gunstigere rente dan elders in de markt. Daarnaast is er m.i.v. 2019 weer sprake is van een te ontvangen dividenduitkering, welke ten gunste komt van de exploitatie van het waterschap.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Actief participeren in de algemene vergadering van aandeelhouders.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Aandelenbezit: 627 aandelen A à € 115 en 301 aandelen B à € 460 (Totale aandelenuitgifte bedraagt: 50.478 aandelen A en 8.511 aandelen B). De nominale waarde van het totale aandelenbezit van Aa en Maas bedraagt € 210.565.

Vermogen van de verbonden partij (in miljoenen euro's)

Stand 1-1-xxxx			Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2019	€ 1.706	€ 82.009	€ 1.741	€ 94.464
2020	€ 1.741	€ 94.464		

Het resultaat van de verbonden partij (in duizenden euro's)

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Resultaat na belastingen	Aandeel Aa en Maas (dividend)
2019	n.v.t.	n.v.t.	€ 94.500	€ 865
2020	n.v.t.	n.v.t.		

NV Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)	
Vestigingsplaats	Moerdijk
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap
Ingangsdatum	14 september 1994
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Het tot stand brengen van en het in stand houden van de duurzame exploitatie van een slibverwerkingsinstallatie voor de verwerking van zuiveringsslib dat in beginsel afkomstig is van waterschappen.
Bestuurlijk belang	Ieder aandeelhoudend waterschap benoemt een vertegenwoordiger die de belangen van het waterschap behartigt (stemrecht) in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AvA). Waterschap Aa en Maas wordt in de AvA vertegenwoordigd door DB-lid de heer Van Dijk. Het geplaatste aandelenkapitaal van de NV bedraagt € 4.538.000 en is volledig volgestort. Aa en Maas is de grootste aandeelhouder met een aandelenbezit van 29,42%.
Deelnemende partijen	Waterschappen Aa en Maas (29,42%), De Dommel (26,46%), Brabantse Delta (22,56%), Vechtstromen (13,59%) en Scheldestromen (7,97%).
Relatie met programma	Schoon water
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het verwerken van zuiveringsslib tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten met minimale emissies naar het milieu en maximale terugwinning van energie en grondstoffen.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	De aandeelhouders hebben in de periode juli 2016 - juli 2017 een gezamenlijke slibstrategie opgesteld. In oktober 2017 heeft het AB van waterschap Aa en Maas de slibstrategie vastgesteld. De slibstrategie houdt op hoofdlijnen in dat de komende 10 jaar in beginsel wordt vastgehouden aan de huidige route van SNB. In 2019 is bestuurlijke overeenstemming bereikt over een te hanteren nieuwe kostenverdeelsystematiek. Daarnaast is in 2020 bestuurlijke overeenstemming bereikt over aanpassingen in de governance en eigen financiering door SNB.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Er geldt een eenheidsprijs per ton ontwaterd slib, met beperkte aanvullende bepalingen over de kwantiteit van de slibaanvoer vanuit de aandeelhouders (een waterschap krijgt een afwijkende prijs in rekening gebracht indien het waterschap meer dan 5% afwijkt van de opgegeven slibprognose).

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2019	€ 52.467.000	€ 4.323.000	€ 51.966.000	€ 3.746.000
2020	€ 51.966.000	€ 3.746.000	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2019	€ 32.238.000	€ 6.144.000	€ 31.681.000	€ 5.567.006
2020	€ 31.703.000	€ 5.597.000	Nog niet bekend	€ 5.630.500 (concept)

Stowa (Stichting toegepast onderzoek waterbeheer)	
Vestigingsplaats	Den Haag (cf statuten)
Rechtsvorm	Stichting
Ingangsdatum	1971
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Het (doen) verrichten van toegepast onderzoek ten dienste van instellingen belast met het beheer van watersystemen en waterketen, alsmede het vergaren en verankeren van deze kennis bij de deelnemers.
Bestuurlijk belang	Geen. De heer P. Ketelaars is bestuurslid op persoonlijke titel.
Deelnemende partijen	Alle waterschappen, provincies en Rijkswaterstaat
Relatie met programma	Alle programma's
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Kennisontwikkeling & innovatie staan bij Aa & Maas hoog in het vaandel. De kennis die wordt ontwikkeld door STOWA wordt afgetapt en vertaald naar de eigen organisatie. Deels door een actieve inbreng in bestuur, commissies en werkgroepen, maar ook doordat STOWA co financiert in projecten van Aa & Maas.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	STOWA heeft een belangrijke taak om het waterbeheer in Nederland te voorzien van adequate kennis op met name tactisch en strategisch niveau. Daarbij zien we dat nieuwe thema's als duurzaam grondwaterbeheer, opkomende stoffen, maar ook bijvoorbeeld Digitale Transformatie van ons water- en zuiveringsbeheer, de traditionele domeinen (watersystemen, keringen, keten) ontstijgen. Daarnaast zien wij een toenemende behoefte om, in lijn met de ontwikkelingen rond de Omgevingswet, op regionale schaal kennis te ontwikkelen op de waterthema's. Om bovendien de beperkte hoeveelheid middelen doelmatig te kunnen inzetten, verwachten wij dat de verschillende onderzoekslijnen binnen de nieuwe kennisprogramma's op transparante wijze worden geprogrammeerd, inclusief bijbehorende budgettering.
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Wordt elke 5 jaar opnieuw bepaald bij een nieuwe strategienota. Op dit moment betaalt Aa en Maas 5,01%

Vermogen van de verbonden partij

Stand 1-1-xxxx			Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2019	€ 5.910.923	€ 2.942.109	€ 8.677.262	€ 3.943.109
2020	€ 8.677.262	€ 3.943.109	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2019	€ 8.620.000	€ 421.874	€ 20.883.323	€ 421.874
2020	€ 24.121.000	€ 436.629	Nog niet bekend	Nog niet bekend

T.a.v. bovenstaande financiële gegevens dient het volgende opgemerkt te worden:

- Vanaf 2020 zijn in de begroting bijdragen van derden voor zover reeds voorzien meegenomen in de begroting. In 2019 was dit niet het geval.
- Naast de contributie dragen wij aan enkele projecten separaat bij.

Unie van Waterschappen (UvW)	
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Vereniging
Ingangsdatum	1927
Beleidsinformatie	
Openbaar belang (doelstelling, activiteiten en prestaties)	Behartiging van de belangen van de Nederlandse waterschappen op nationaal, Europees en internationaal niveau, alsmede de ontwikkeling van een gezamenlijke visie en het bepalen van gezamenlijke standpunten van haar leden en het verlenen van service aan haar leden.
Bestuurlijk belang	Stemrecht in de algemene ledenvergadering (evenredige vertegenwoordiging)
Deelnemende partijen	Alle Nederlandse waterschappen
Relatie met programma	Alle programma's
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Nationale en internationale behartiging van de waterschapsbelangen. Binnen de Unie ligt de nadruk op lobby, communicatie en regievoering over het beleidsthema regionaal waterbeheer. Daarnaast kennisuitwisseling en samenwerking op een veelheid aan onderwerpen.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Voortzetting huidige koers
Financiële gegevens	
Financieel belang/basis van de bijdrage	Contributie welke jaarlijks in de algemene ledenvergadering tegelijk met de begroting wordt vastgesteld. Bij ontbinding van de Unie zijn de waterschappen naar rato van contributiebetaling aansprakelijk voor eventuele tekorten na vereffening.

Vermogen van de verbonden partij

	Stand 1-1-xxxx		Stand 31-12-xxxx	
Jaar	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
2019	€ 924.709	€ 13.063.613	€ 1.777.551	€ 13.208.925
2020	€ 1.777.551	€ 13.208.925	€ 1.993.366 (concept)	€ 15.546.462 (concept)

Het resultaat van de verbonden partij

	Begrotingstotaal	Aandeel Aa en Maas	Realisatietotaal	Aandeel Aa en Maas
2019	€ 9.985.769	€ 441.905	€ 16.531.665	€ 441.905
2020	€ 10.342.488	€ 460.371	€ 19.035.396 (concept)	€ 460.371

T.a.v. bovenstaande financiële gegevens dient het volgende opgemerkt te worden:

- Naast de contributie int de Unie ook onderstaande bedragen:

	muskus/beverratten-bestrijding	contributie blad Het Waterschap (excl. BTW)	SIKB
2019	€ 69.614	€ 5.714	€ 5.000
2020	€ 72.566	€ 5.714	€ 5.000

- Het Realisatietotaal 2019 is inclusief € 7 miljoen uitgaven t.b.v. projecten waar een gelijk bedrag aan extra inkomsten op projecten tegenover staat. Voor 2020 is dit € 8,5 miljoen.

Verklarende woordenlijst en afkortingen

5S	*Een middel om betrokkenen in een proces bewust te laten zijn van hun werkomgeving*
Afkoppelen	*Neerslag van schone verharde oppervlakken niet meer op het riool lozen maar in de bodem of op het oppervlaktewater*
Afvalwaterketen	*Geheel van inzamelen via de riolering, transporteren en zuiveren van afvalwater van huishoudens en bedrijven*
AVK	*Aanvullend krediet*
Baggeren	*Verwijderen van de (vaak slappe) bodem onder water om een water dieper te maken, dit om de doorstroming van het water te bevorderen en/of het waterlichaam bevaarbaar te houden*
BBP	*Beleids- en Beheerproduct*
BBWP	*Bedrijfsbodem- en waterplan*
Beekherstel	*Een beek weer de ruimte geven om te kronkelen, zodat natuurlijke variatie in leefmilieus voor planten en dieren ontstaat*
Beheerregister	*Document van het waterschap met daarin de feitelijke toestand van waterlopen of waterkeringen*
Benedenloop	*Laagste, nabij de monding gelegen deel van een waterloop*
Bestuursakkoord Water	*Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven, hebben besloten maatregelen voor een doelmatiger waterbeheer overeen te komen in het Bestuursakkoord Water.*
BH(S)	*Beekherstel*
BHIC	*Brabants Historisch Informatie Centrum*
Blue Deal	*Met de Blue Deal willen de ministeries van Buitenlandse Zaken, Economische Zaken en Infrastructuur en Waterstaat en Dutch Water Authorities (de waterschappen) wereldwijd 20 miljoen mensen in 40 stroomgebieden beter beschermen tegen water, beter toegang geven tot water en een betere waterkwaliteit bieden*
BodemUP	*Traject van ZLTO voor een betere bodemvruchtbaarheid, voor een betere benutting van nutriënten en om nog meer uit je bodem te halen*
BO MIRT	*Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport*
Botulisme	*Vergiftiging veroorzaakt door de bacterie Clostridium botulinum*

BSOB	*Belastingsamenwerking Oost-Brabant*
DAW	*Deltaplan Agrarisch Waterbeheer; Het doel is een bijdrage te leveren aan de wateropgaven in agrarische gebieden en het realiseren van een economisch sterke en duurzame landbouw*
DHZ	*Deltaplan Hoge Zandgronden; water vasthouden aan de bron*
DPRA	*Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie*
Duiker	*Kokervormige constructie die twee waterlopen met elkaar verbindt*
EHS	*Ecologische hoofdstructuur*
Emissie	*Uitstoot van stoffen naar water, bodem of lucht*
EMU	*Economische en Monetaire Unie*
Evz	*Ecologische verbindingszone*
Forfaitaire bedrijven	*Zijn kleine bedrijven waarbij het aantal vervuilingsheden kleiner is dan vijf*
GenX	*Is een technologie die wordt gebruikt om coatings (fluorpolymeren) te maken*
GGOR	*Gewenste grond- en oppervlaktewaterregime*
GOB	*Groen Ontwikkelfonds Brabant*
Governance	*Governance is het waarborgen van de onderlinge samenhang van de wijze van sturen, beheersen en toezicht houden van een organisatie, gericht op een efficiënte en effectieve realisatie van doelstellingen, alsmede het daarover op een open wijze communiceren en verantwoording afleggen ten behoeve van belanghebbenden*
GWW	*Grond-, weg- en waterbouw*
Haarvaten	*De fijnste vertakkingen van een rivier (kleine sloten, greppels en drainagebuizen)*
HBE	*Hernieuwbare brandstof eenheden: certificaten die u ontvangt bij de productie van groene transportbrandstoffen en kunt verhandelen*
HoWaBo	*Hoogwateraanpak ’s-Hertogenbosch: maatregelen voor de berging van hoogwater rondom 's-Hertogenbosch*
HWBP	*Hoogwaterbeschermingsprogramma*
HWH	*Het Waterschapshuis*

IBP	*Interbestuurlijk Programma, is een initiatief van gemeenten, provincies, waterschappen en het rijk om samen meer te bereiken op grote maatschappelijke opgaven*
IGP	*Integraal Gebiedsproject*
IRM	*Binnen Integraal Riviermanagement werken regionale overheden en het Rijk vanuit één gezamenlijke visie samen aan een veilig, bevaarbaar, vitaal en aantrekkelijk Maas- en Rijngebied*
IenW	*Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat*
Keur	*Verordening met ge- en verboden van het waterschap*
Klimaatadaptatie	*Is het proces waarbij de samenleving zich aanpast aan het actuele of verwachte klimaat en de effecten daarvan, om de schade die gepaard kan gaan met klimaatverandering te beperken en de kansen die de klimaatverandering biedt te benutten*
KLIMAP	*Een consortium van 24 partijen, waaronder STOWA, onderzoekt hoe het water- en bodemsysteem op de zandgronden in Nederland klimaatadaptief kan worden ingericht voor onder andere landbouw en natuur*
KRW	*Kaderrichtlijn Water, EU-richtlijn om een goede toestand van het oppervlakte- en grondwater in de lidstaten te bereiken*
Kunstwerk	*Een door mensenhanden gemaakt infrastructureel bouwwerk (o.a. stuw, gemaal, sluis, duiker, viaduct, ecoduct)*
Lean Six Sigma	*Methode voor het organiseren van kwaliteits- en efficiëntieverbeteringen*
Legger	*Document van het waterschap met daarin de ligging, vereiste afmetingen en toestand van waterlopen of waterkeringen*
LNV	*Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit*
LTO	*Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland*
Meanderen	*Natuurlijk kronkelen van een beek of rivier*
MER	*Milieueffectrapportage*
MIRT	*Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport: De Rijksoverheid werkt samen met decentrale overheden aan ruimtelijke projecten en programma's voor elke regio in Nederland. Het MIRT richt zich op financiële investeringen in deze programma's en projecten*
Natte natuurparel	*Benaming voor de belangrijkste natte natuurgebieden in*

	Brabant met bijzonder ecologische waarden. Nationaal staan deze gebieden bekend als TOP-gebieden
Natura 2000	*Overkoepelende naam voor alle gebieden die onder de Europese Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn als te beschermen gebieden zijn aangegeven*
NBWB	*Noord-Brabantse Waterschapsbond*
NOVI	*Nationale omgevingsvisie*
NVO	*Natuurvriendelijke oevers*
NVWA	*Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit*
NWB	*De Nederlandse Waterschapsbank N.V.*
PBB	*Persoonlijk Basis Budget*
PDCA	*Plan Do Check Act*
Peilbesluit	*Besluit van het waterschap over de na te streven waterstanden in de waterlopen binnen een bepaald gebied*
PFAS	*Poly- en perfluoralkylstoffen*
Piping	*Term uit de civiele techniek die aangeeft dat er water door een kade, dijk of ander kunstwerk stroomt als gevolg van een groot waterstandsverschil*
POP3	*Plattelandsontwikkelingsprogramma*
Primaire waterkering	*Dijk, duinen of constructie die een dijkringgebied beveiligt tegen overstroming vanuit zee, de grote rivieren en het IJsselmeer*
Regionale waterkering	*Dijk of constructie die bescherming biedt tegen inundatie vanuit een regionaal water, of tegen overstroming van een gebied nadat een primaire waterkering heeft gefaald*
RES	*Regionale Energiestrategie*
RG	*Rioolgemaal*
RWS	*Rijkswaterstaat*
Rwzi	*Rioolwaterzuiveringsinstallatie*
SAW@	*Samenwerking Waterbeheerders*
SDE-subsidie	*Is een exploitatiesubsidie, die je krijgt over de energie die je met je zakelijke zonnepanelen opwekt*

Sensorgestuurd boeren	*Waterschap Aa en Maas wil samen met boeren meer grip krijgen op de waterkwaliteit in de landbouw. We meten daarom 24 uur per dag met allerlei sensoren in de sloot en op het boerenland in het projectgebied*
SNB	*Slibverwerking Noord Brabant*
STIKA	*Stimuleringskader Groen Blauwe Diensten: Provinciale subsidieregeling voor de aanleg en het onderhoud van landschapselementen. Het doel van de regeling is het op duurzame wijze verbeteren van het landschap*
STOWA	*Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer*
Stroomgebiedbeheerplan	*Plan waarin staat hoe de toestand van waterlichamen binnen een KRW-stroomgebied verbeterd gaat worden*
Structuurvisie	*Strategisch beleidsdocument over de ruimtelijke ontwikkelingen in een bepaald gebied*
STUW	*Samenwerkingsovereenkomst tot uitvoering waterdoelen*
TOP-lijst gebieden	*Natte natuurgebieden waarvan op landelijk niveau is bepaald dat de verdroging met prioriteit dient te worden aangepakt*
TorWash	*is een innovatieve techniek die torrefactie integreert met het uitwassen van zouten en mechanische ontwatering*
Torrefactie	*is een thermochemisch proces dat onder meer wordt toegepast op biomassa, om het geschikter te maken voor het gebruik als brandstof*
UvW	*Unie van Waterschappen*
Ve	*Vervuilingseenheid*
WATAK	*Waterakkoord*
Waterakkoord	*Beheerders van watersystemen stellen binnen eenzelfde stroomgebied district waterakkoorden vast, als dat nodig is voor een samenhangend en doelmatig waterbeheer. Beheerders zijn enerzijds het Rijk en anderzijds de waterschappen*
Waterlichaam (KRW)	*Water (rivier, meer, beek, kanaal etc.) van aanzienlijke omvang dat door de betreffende EU-lidstaat als zodanig is vastgesteld*
WBP	*Waterbeheerplan*
Wijst	*Kwel op de hoge gronden van de Peelhorst door opstuwing van grondwater op het breukvlak van verschillende grondlagen*
ZLTO	*Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie*

Kon pagina 1 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 2 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 3 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 4 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 5 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 6 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 7 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 8 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 9 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 10 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 11 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 12 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 13 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 14 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 15 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 16 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 17 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 18 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 19 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 20 uit document 2. _2020 Accountantsverslag WAM niet importeren

Foutmelding

PdfReader not opened with owner password

Reactie Dagelijks Bestuur op het Accountantsverslag 2020

(Accountantsverslag voor het boekjaar eindigend op 31 december 2020)

Algemeen

Naar aanleiding van de controle op de jaarrekening biedt de accountant aan het Algemeen Bestuur van het waterschap een verslag van bevindingen (accountantsverslag) aan. Het accountantsverslag treft u bijgaand aan. De accountant beoordeelt naast de getrouwheid ook de rechtmatigheid van de jaarrekening.

Onderstaand wordt analoog aan de indeling van het accountantsverslag de reactie gegeven op de door de accountant gedane bevindingen, adviezen en suggesties.

Aanbiedingsbrief

De accountant constateert terecht dat de jaareindecontrole dit jaar moeizamer is gelopen dan andere jaren, enerzijds vanwege het (deels) werken op afstand vanwege maar ook door de complexiteit van de financiële verwerking van de renovatie van de rwzi 's-Hertogenbosch.

1. Managementsamenvatting

De managementsamenvatting geeft een kort oordeel en blikt terug op het behaalde financiële resultaat.

2. Oordeel

Het waterschap krijgt net als voorgaande jaren een goedkeurende verklaring voor zowel getrouwheid als (financiële) rechtmatigheid. Wel constateert de accountant terecht dat er op het vlak van zowel getrouwheid als rechtmatigheid een aantal afwijkingen zijn geconstateerd. Omdat deze onder rapportagetolerantie blijven zijn ze verder niet gerapporteerd. Het DB onderschrijft de bevindingen van de accountant, maar laat onverlet dat intern extra aandacht wordt geschonken om deze afwijkingen te analyseren en verbetermaatregelen te treffen teneinde ze in de toekomst te voorkomen. Ook worden de door de accountant aangedragen aandachtspunten uit de managementletter meegenomen in verdere procesverbeteringsmaatregelen.

3. Bevindingen

3.1 Begrotingsrechtmatigheid lasten

De accountant concludeert dat de geconstateerde overschrijdingen niet hebben geleid tot onrechtmatigheden.

3.2 Begrotingsrechtmatigheid investeringen

De accountant rapporteert slechts 1 kredietoverschrijding boven de rapporteringstolerantie, zijnde de renovatie RWZI Oijen. Daarvoor is op 26 februari jl extra krediet gevoteerd en derhalve niet van invloed op het oordeel van de accountant.

3.3 Aanbestedingsrechtmatigheid

Hoewel niet materieel van aard en daarom niet van invloed op het accountantsoordeel constateert de accountant enkele onrechtmatigheden. Deze worden (in samenwerking met de clusters control en inkoop) teruggekoppeld met de betreffende afdelingen teneinde hieruit lering te trekken en verbetermaatregelen te kunnen treffen.

3.4 Ontwikkeling saldo onderhanden projecten

De accountant adviseert aandacht te besteden aan het verder vormgeven van projectmonitoring en het tijdig financieel afsluiten van reeds gerealiseerde investeringsprojecten. T.a.v. projectmonitoring zijn al stappen gezet (denk hierbij aan de projectendashboards bij HWBP-projecten). T.a.v. het eerder afsluiten van reeds realiseerde investeringsprojecten wordt opgemerkt dat dit vaak afhankelijk is van

subsidieverstrekkers en/of medefinancierders. Desondanks zal bekeken worden in hoeverre hier nog verbeteringen mogelijk zijn.

3.5 HWBP – project dijkversterking
De accountant concludeert dat het vormen van een bestemmingsreserve voor de vrijval van subsidiegelden en bijdragen van derden t.a.v. het project Ravenstein_Lith correct is. Daarnaast wijst de accountant op de verbetering van de projectmonitoring door het gebruik van dashboards.

3.6 RWZI 's-Hertogenbosch
De accountant constateert terecht dat hoewel het waterschap een juridisch sterke positie heeft, de ontwikkelingen in de juridische procedures een wezenlijke impact kunnen hebben op de balansposities en financiële positie van het waterschap. Zodra er aanleiding is om de juridische positie tav de rwzi 's-Hertogenbosch te herzien, zal in overleg met de accountant de financiële verwerking afgestemd worden.

3.7 Resultaatverdeling SNB
Hoewel de nieuwe kostenverdeelsleutel van de SNB nog steeds niet definitief is, zolang de btw-positie van SNB nog ter discussie staat, worden de kosten van SNB correct op basis van de nieuwe kostenverdelingssystematiek verantwoord. Deze werkwijze wordt door de accountant onderschreven.

3.8 Fiscale attentiepunten
De accountant adviseert de BTW-suppletie voor overheadkosten over 2020 z.s.m. in te dienen teneinde het risico op fiscale boetes te verkleinen. Dit proces wordt z.s.m. na het vaststellen van de jaarrekening opgestart. Het risico op fiscale boetes is nagenoeg nihil aangezien er sprake is van een vordering op de belastingdienst. Ook de mogelijke herziening van de fiscale verwerking van de thuiswerkvergoeding leidt waarschijnlijk tot een vordering op de belastingdienst.
Met ingang van 2021 zal in de verbijzonderde interne controle expliciet aandacht worden besteed aan de fiscale beheersing.

4. Overige aspecten in relatie tot de controle
Het advies om een frauderisicoanalyse op te stellen en hiervoor beleid vast te stellen wordt omarmd in die zin dat het in het verleden door het DB vastgestelde fraudemanagementplan zal worden herijkt.

Tot slot
Zoals uit bovenstaande blijkt zal het DB (voor zover nog niet is gedaan) uitvoering geven aan de gedane aanbevelingen.

Voorts bedankt het DB de accountant voor de heldere wijze van rapporteren en voor de scherpe analyses. Het DB waardeert de professionele en constructieve werkwijze waarop de accountant, in samenwerking met de organisatie, de jaarrekeningcontrole heeft vormgegeven.

--/--

Controllersparagraaf bij Jaarverslaglegging 2020 (concept)

Algemeen

Afgegeven verklaringen

De accountant heeft voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid een goedkeurende verklaring bij de jaarrekening verstrekt.

Wel resteren er nog een paar verbeterpunten voor de interne organisatie. Deze zijn opgenomen in het separaat uitgebrachte accountantsverslag. Het accountantsverslag en de reactie hierop van het Dagelijks Bestuur zijn bij dit agendapunt toegevoegd en geven nader inzicht en duiding op de controlewerkzaamheden en de wijze waarop invulling gegeven wordt aan de door de accountant aangedragen verbetervoorstellen

Adviesnota AB

Het voordelig exploitatieresultaat wordt toegelicht vanuit een aantal buitengewone baten. Dit mag niet verward worden met de in § 1.6.2 van het jaarverslag opgenomen tabel van incidentele lasten en baten. Buitengewone lasten en baten betreft lasten en baten die niet voortvloeien uit de normale bedrijfsvoering en daarmee wordt het exploitatieresultaat gecorrigeerd tot een genormaliseerd resultaat. In dit geval betekent dit dat het exploitatiesaldo van € 6,35 miljoen gecorrigeerd wordt met de subsidievrijval van de verkenningsfase HWBP-project Ravenstein-Lith van € 2,46 miljoen.

Deel jaarverslag

Kerngegevens

De realisatiegraad van de investeringen in het watersysteem en zuiveringsbeheer laten een duidelijke verbetering zien ten opzichte van eerdere jaren. Dit wordt deels veroorzaakt doordat in het kengetal van de realisatiegraad rekening gehouden is met aanbestedings- en efficiencyresultaten. Dit geeft een meer realistisch beeld van de realisatiegraad van de daadwerkelijke output.

Leeswijzer

Het had de leesbaarheid ten goede gekomen als in de leeswijzer een toelichting was opgenomen over het kleurgebruik in de diverse prestatietabellen en welke criteria zijn gehanteerd voor de toegepaste kleuren.

Programmadeel

In de paragraaf programmarealisatie zijn in tabel 3 de bruto-investeringen naar programma opgenomen. De verschillen tussen de geraamde en gerealiseerde investeringen worden aangeduid met voordelig bij een lager dan geraamde financiële realisatie respectievelijk nadelig bij een hoger dan geraamde financiële realisatie. Vanuit het streven naar een zo hoog mogelijke realisatiegraad is de woordkeuze wellicht ongelukkig.

Programma Veilig en Bewoonbaar Beheergebied

Geen aanvullende opmerkingen.

Programma Voldoende Water en Robuust Watersysteem

Het programma kampt met forse onderschrijdingen op de investeringen. In de toelichting wordt echter ook vermeld dat er desondanks projecten zijn geweest die in 2019 volgens planning 2019 zouden zijn opgeleverd, maar pas in 2020 financieel zijn afgerond (hetgeen niet geraamd was). Dit leidt voor deze “uitgelopen” projecten echter tot een hogere realisatiegraad in 2020 en versterkt daarmee het beeld dat de wel in 2020 geraamde investeringen in 2020 fors achterlopen.

Programma Gezond en Natuurlijk Water
Geen aanvullende opmerkingen.

Programma Schoon Water
In de toelichting op de financiën wordt vermeld dat bij de toegekende anti-afhaaksubsidies een voordeel van € 549.000 gerealiseerd is vanwege een toegenomen lozing van ve's naar de rwzi. Dit lijkt tegenstrijdig maar komt voort uit de gestelde subsidievoorwaarden.

Programma Organisatie van Maatschappelijke Meerwaarde
Geen aanvullende opmerkingen.

Jaarrekening 2020
In § 1.6.6 wordt onder het kopje schuldenpositie een toelichting gegeven op het activeringsbeleid. Niet duidelijk is welke relatie hiermee gelegd wordt naar de schuldenpositie.
Vervolgens wordt in grafiek 12 de verhouding weergegeven tussen aflossingen en afschrijvingen. In de toelichting wordt er op gewezen dat er vanaf 2022 een constant overschot ontstaat tussen de aflossingen en de afschrijvingen hetgeen verklaard zou worden doordat de volledige investeringsuitgaven gedekt worden door de voor de investering afgesloten geldlening. Hier wordt bedoeld dat de leningen worden afgesloten op het moment dat de liquiditeitspositie daarom vraagt, dit binnen het beleid dat de aflossingen van de schulden zoveel mogelijk in lijn liggen met de afschrijvingen van de investeringen. Daarmee wordt de kasstroom die voorkomt uit de in de tarieven verdisconteerde afschrijvingskosten, gebruikt om de aflossingen op langlopende leningen te kunnen voldoen.

In tabel 25 is de opbouw van het EMU-saldo weergegeven waarbij toegelicht is dat een lager EMU-saldo is gerealiseerd dan de referentiewaarde. Feitelijk is er echter geen sprake van een lager EMU-saldo, maar van een minder negatief en daarmee hoger EMU-saldo. De conclusie dat het waterschap daarmee bijdraagt aan een positieve bijdrage aan het EMU-saldo is derhalve terecht.

Het resultaat over 2020 wordt voor een aanzienlijk deel veroorzaakt door hogere belastingopbrengsten (€ 1,77 miljoen) en de subsidievrijval van HWBP-project Ravenstein-Lith (€ 2,46 miljoen). Deze zijn afdoende toegelicht.

--/--

Waterschap
Aa en Maas

Uitvoeringsinformatie bij het Jaarverslag 2020

status	**:**	Definitief
kenmerk	**:**	Uitvoeringsinformatie 2020
datum	**:**	26 april 2021
opgesteld door	**:**	**Financiën**
vastgesteld door	**:**	**Dagelijks Bestuur**
paraaf	**:**	

KERNGEGEVENS

GEBIED		
Oppervlakte in hectare	161.000	
Aantal gemeenten	25	
Aantal bedrijven	18.466	
Aantal inwoners	771.730	

TAKEN		
Watersysteembeheer	110	km primaire waterkering
	198	km niet-primaire waterkering
	4.140	km watergangen/-lopen
	114	gemalen
Zuiveringsbeheer	7	rioolwaterzuiveringsinstallaties
	102	rioolgemalen
	400	km transportleiding
	1.190.390	capaciteit zuiveringen i.e.

	Begroting	Rekening
FINANCIEN		
Watersysteembeheer		
Aantal ingezetenen	307.100	312.105
Waarde gebouwd in miljarden	€ 108,8	€ 110,0
Aantal herleide ha ongebouwd	101.300	101.731
Aantal ha natuurterreinen	25.300	25.356
Aantal directe lozingen t.b.v watersysteemheffing	4.500	4.539
Netto kosten in miljoenen	€ 67,5	€ 63,4
Opbrengst heffingen in miljoenen (inclusief beschikking reserves)	€ 66,1	€ 66,8
Tarief ingezetenen	€ 61,50	€ 61,50
Tarief gebouwd in % van de WOZ-waarde	0,03554%	0,03554%
Tarief ongebouwd	€ 80,85	€ 80,85
Tarief natuurterreinen	€ 5,30	€ 5,30
Tarief verontreinigingsheffing	€ 49,08	€ 49,08
Bruto investeringen in miljoenen	€ 44,1	€ 33,2
Zuiveringsbeheer		
Aantal ve's	1.178.200	1.190.390
Netto kosten in miljoenen	€ 56,6	€ 56,1
Opbrengst heffingen in miljoenen (inclusief beschikking reserves)	€ 57,8	€ 58,9
Tarief zuiveringsheffing	€ 49,08	€ 49,08
Bruto investeringen in miljoenen	€ 19,1	€ 18,4

ORGANISATIE			
Bestuur		1	Dijkgraaf
		30	Leden algemeen bestuur
			waarvan 3 leden dagelijks bestuur
Totale organisatie	fte	464,97	466,90

1 INLEIDING 4

2 REALISATIE NAAR PROGRAMMA'S 5

3 REALISATIE VAN LASTEN EN BATEN 15

4 KOSTENVERDEELSTAAT PER BELEIDSPRODUCT 17

5 VERBONDEN PARTIJEN 18

6 STAAT VAN VASTE - EN (IM)MATERIËLE ACTIVA 19

7 STAAT VAN RESERVES EN VOORZIENINGEN 20

8 STAAT VAN VASTE SCHULDEN 21

9 STAAT VAN PERSONEELSLASTEN 22

BESLUIT TOT VASTSTELLING UITVOERINGSINFORMATIE BIJ HET JAARVERSLAG 2020 23

1 Inleiding

Bijgaand treft u de Uitvoeringsinformatie bij het Jaarverslag 2020 aan. De opzet van het document sluit aan bij artikel 4.72 van het Waterschapsbesluit.
Inhoudelijk is de uitvoeringsinformatie gebaseerd op de BBP-indeling naar beleidsvelden en beleidsproducten.

2 Realisatie naar programma's

In dit hoofdstuk wordt per programma uiteengezet welke doelstellingen gerealiseerd zijn en welke prestaties er geleverd zijn (output en investeringen).

PROGRAMMA	VEILIG EN BEWOONBAAR BEHEERGEBIED				
WBP 2016-2021					
Verkenningen en beleid voor 2020			**2020**	**Toelichting**	
Verkenning Meanderende Maas; voorkeursalternatief vaststellen en planuitwerking starten			Vaststellen	Meanderende Maas heeft de verkenningsfase afgerond met de vaststelling van het voorkeursalternatief. Het besluit over de start van de planuitwerkingsfase is genomen, waarbij ook de benodigde (financiële) middelen zijn toegekend.	
Verkenning Cuijk-Ravenstein			Opstellen	Het algemeen bestuur heeft een investeringskrediet toegekend voor Cuijk-Ravenstein. Ook het HWBP heeft een subsidiebeschikking toegekend. Daaropvolgend hebben de projectpartners een	
Invulling activiteiten Weer, een uitdaging			Uitvoeren	Op initiatief van gemeenten en werkregio's voert het waterschap stresstesten uit in het kader van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA). Het accent van het werk in de werkregio's ligt op de bebouwde omgeving en overgangszones. Gewenste maatregelen die uit de stresstesten kunnen voortkomen, komen vanaf 2021 in aanmerking voor de Impulsregeling DPRA.	
3e Uitvoeringsprogramma normen wateroverlast			Vaststellen	Na de derde toetsing van 2019 is in 2020 het Derde Uitvoeringsprogramma Wateroverlast opgeleverd. Daarbij is zo veel mogelijk gezocht naar een combinatie met andere uitvoeringsprojecten. In september 2020 is dit derde programma gepresenteerd aan de commissie Watersysteembeheer. De uitvoering is opgestart. De ambitie is om in 2024 de opgave te hebben afgerond.	
Belangrijkste investeringsprojecten		**Nr. PJB**	**Eenheid**	**Begroting 2020**	**Realisatie 2020**
Beoordeling primaire keringen			km	39	36,97
Verbeteren regionale keringen		32	km		
Voorkomen wateroverlast			ha	208,5	59,5
Oplossen knelpunten stedelijk gebied			aantal	1	2

Toelichting belangrijkste investeringsprojecten

Beoordeling primaire keringen
Veiligheidsbeoordelingen zijn uitgevoerd voor dijktraject 36-4 Lith-'s-Hertogenbosch, 36-5 's-Hertogenbosch-Heusden, 36a-1 Keent (ringdijk) en 58-1 Groeningen. Hiermee heeft waterschap Aa en Maas als een van de eerste dijkbeheerders in Nederland deze beoordeling geheel afgerond.

Verbeteren regionale keringen
In 2020 zijn 4 van de 12 afgekeurde kunstwerken in de regionale keringen versterkt. De overige 8 zitten ook in de versterkingsaanpak.

Voorkomen wateroverlast/oplossen knelpunten stedelijk gebied
De opgave uit het programma kent diverse verschuivingen. Op diverse knelpuntlocaties is de situatie zo veranderd ten opzichte van de toetsing uit 2013 dat er geen sprake meer is van een knelpunt.

Input

Investeringen

Srt. Inv.	Objectnummer Projectenboek	Nr. PJB	Omschrijving Investering	%-Aandeel in programma	Bruto uitgaven B2020	Inkomsten B2020	Netto uitgaven B2020	Bruto uitgaven R2020	Inkomsten R2020	Netto uitgaven R2020
A	I1008400	36	26 Maatregelen wateroverlast	100%	-	-	-	430.518	-2.851	433.368
A	I1003000	5	Blauwe Poort Laarbeek	20%	15.976	-	15.976	-356	63.525	-63.881
A	I1005700	7	Gebiedsplan Raam	30%	1.120.475	399.251	721.224	399.360	116.452	282.908
A	I1002900	8	Integrale wateropgave Aa-dal Noord	10%	20.000	-	20.000	649	-	649
A	I1016200	206	Veiligheidstoetsing primaire keringen	100%	150.000	-	150.000	184.316	-	184.316
A	I1016700	208	Kunstwerken regionale keringen	100%	1.061.407	-	1.061.407	825.576	57.156	768.420
A	I1013900	209	Uitvoeringsprogramma normen waterov	100%	400.000	-	400.000	508.457	-	508.457
A	I1014100	210	Smakterbroek	20%	20.000	-	20.000	19.982	11.815	8.167
A	I1002000	219	Ravenstein Lith	100%	1.500.000	1.350.000	150.000	1.227.459	794.656	432.803
A	I1020700	219	Geohydrologische aanpak piping	100%	644.660	-	644.660	633.765	601.708	32.057
A	I1020200	241	Verkenning Cuijk Ravenstein	100%	1.502.364	1.170.000	332.364	1.686.574	1.559.489	127.085
A	I1019600	268	Automatiseren stuwen	50%	500.000	-	500.000	596.590	267.175	329.415
A	I1020600	293	Integrale aanpak Oeffeltse Raam	100%	175.000	-	175.000	65.991	42.010	23.981
A	I1002000	219	Ravenstein Lith Ontwerp	100%	3.000.000	2.700.000	300.000	5.280.091	4.707.639	572.451
A	I1022100	25	HWBP bijdrage	100%	8.181.000	-	8.181.000	7.628.852	-	7.628.852
Totaal A					***18.290.882***	***5.619.251***	***12.671.631***	***19.487.824***	***8.218.774***	***11.269.050***
C	M20090084	78	Diesdonk - Restopgave	100%	500.000	100.000	400.000	-	-	-
C	M20170007	233	Beekerloop	100%	200.000	200.000	-	-	-	-
Totaal C					***700.000***	***300.000***	***400.000***	**-**	**-**	**-**
Eindtotaal					**18.990.882**	**5.919.251**	**13.071.631**	**19.487.824**	**8.218.774**	**11.269.050**

Exploitatie						
Omschrijving	**Primaire Begroting 2020**	**Begrotings-wijziging**	**Begroting 2020 incl. wijziging**	**Realisatie 2020**	**Realisatie %**	
Personeelslasten	80.725		80.725	238.290	295%	
Goederen en diensten	3.403.142		3.403.142	3.364.865	99%	
Bijdragen aan derden	743.944		743.944	890.247	120%	
Reserveringen / voorzieningen	52.429		52.429	4.176	8%	
Doorberekende kosten (o.a. kapitaallasten en personeelslasten)	9.540.253		9.540.253	10.700.946	112%	
Totaal lasten	***13.820.493***	***0***	***13.820.493***	***15.198.524***	***110%***	
Financiële baten	191.093		191.093	179.871	94%	
Personeelsbaten	19.400		19.400	-	0%	
Goederen en diensten aan derden	333.538		333.538	333.755	100%	
Bijdragen van derden	-		-	2.551.968	-	
Interne verrekeningen				3.689		
Beschikking bestemmingsreserves	56.250	-	56.250	35.336	63%	
Totaal baten	***600.281***	***0***	***600.281***	***3.104.618***	***517%***	
Saldo lasten en baten	**13.220.213**	**0**	**13.220.213**	**12.093.906**	**91%**	

Toelichting Exploitatie

Belangrijkste onderwerpen binnen de lasten en baten
De hogere baten (€ 2.525.000) bestaan voor een substantieel deel uit het overschot aan onbenutte inkomsten (€ 2.464.000) vanuit de verkenningsfase van het dijkverbeteringsproject Ravenstein Lith (Meanderende Maas). Dit bedrag vormt de basis voor de nog te vormen bestemmingsreserve Waterveiligheid. Daarnaast worden de hogere baten vooral veroorzaakt door de hogere dividenduitkering van de NWB.

De personeelslasten vallen vooral hoger dan begroot (€ 1.406.000) en veroorzaakt mede het nadelig resultaat van 1.378.000 van dit programma. De toelichting hiervan is als volgt:
- Een deel van de hogere personeelslasten is toe te schrijven aan de per 1 januari 2020 gestarte en in te richten afdeling Waterveiligheid. Vanuit andere afdelingen zijn verschillende functionarissen overgekomen, maar het (verder) bemensen van deze afdeling gedurende het jaar leidt tot hogere personeelslasten. De totale omvang van de afdeling was bij het indienen van de begroting niet volledig in beeld. Weliswaar worden alle HWBP-project gerelateerde uren ten laste gebracht van de investeringen (activeren van uren), de overige uren komen ten laste van de exploitatie.
- De salarissen zijn hoger uitgevallen doordat het effect (loonstijging van 0,5% en hogere sociale premies) van de in november 2019 overeengekomen cao niet meer kon worden meegenomen in de begroting van 2020.
- De actualisatie van het te reserveren bedrag voor het saldo verlofuren en de plus- en min-uren per balansdatum valt hoger uit.

Per saldo kennen de goederen en diensten en bijdragen aan derden een hogere besteding (€ 108.000). Dit betreft vooral het onderhoud aan de primaire en regionale waterkeringen en de calamiteitenbestrijding. Deze hogere lasten worden enigszins gecompenseerd door de lagere onderhoudskosten op de overige waterkeringen. De doorberekende kosten voor ondersteuning (kosten in het kader van informatiebeleid en automatisering, Geografisch Informatie Systeem (GIS), huisvesting, overhead en de uitgaven op de ondersteunende producten) zijn hoger uitgevallen (€ 114.000). Reden hiervoor is dat door de nieuwe afdeling Waterveiligheid een verschuiving plaatsvindt van een deel van deze kosten vanuit het programma Voldoende water en robuust watersysteem naar dit programma.

De kapitaallasten vallen lager uit (€ 202.000). De boekwaarde per 1 januari 2020 is lager doordat de investeringen in het vorig boekjaar een lagere realisatiegraad kennen. Hierdoor ontstaan lagere rente- en afschrijvingslasten.

Kosten die worden gemaakt in het kader van het Persoonsgebonden budget (PBB) worden gedekt vanuit de bestemmingsreserve PBB. De onttrekking valt (€ 21.000) lager uit dan begroot.

PROGRAMMA	VOLDOENDE WATER EN ROBUUST WATERSYSTEEM		
WBP 2016-2021			
Verkenningen en beleid voor 2020		**2020**	**Toelichting**
Klimaat adaptatie (DHZ)		Uitvoeren	We geven invulling aan de afspraken rondom het Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) met het Rijk en de provincie. Dat doen we vooral via de GGOR-projecten, de strategie wateraanvoer en 'slimmer sturen' (OMDISK, zie hieronder bij Kennisvragen) als onderdeel van de digitale transformatie. Naast de uitvoering van fase 1 wordt fase 2 van het Deltaprogramma Zoet Water (2021-2027) voorbereid. Ook de stresstesten in het kader van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie leveren informatie op over de gevolgen van klimaatverandering en de te nemen maatregelen.
Slim Sturen		Planvorming /Uitvoering	We vergroten de stuurbaarheid van het watersysteem door verdere professionalisering en door de procesautomatisering verder uit te breiden. Er zijn in 2020 46 stuwen geautomatiseerd. Daarnaast hebben we ingezet op een uitbreiding/verbetering van onze meetsystemen en op het opstellen van gebiedsregelingen.
Beregeningsbeleid		Evaluatie	In 2020 zijn we, in samenwerking met onze grondwaterpartners in het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg, gestart met de herijking van het grondwaterbeleid (met het beleid ten aanzien van beregening als onderdeel hiervan).

Belangrijkste investeringsprojecten	**Nr. PJB**	**Eenheid**	**Begroting 2020**	**Realisatie 2020**
Natura 2000			0	0
Natte natuurparels	211	ha	88	0
Overige EHS (bv Maashorst, Raam vallei)		ha	300	0
Wijstherstel		ha	10	0
GGOR landbouw (waterconservering)	48	ha	3.933	3.933
Wegwerken baggerachterstand	53	km	41	25
Verbreden te krappe profielen/aanpak krappe duikers	240	aantal	485	270
Automatiseren stuwen	268	aantal	50	46

Toelichting belangrijkste investeringsprojecten

Natte natuurparels
In de eerste helft van 2020 is een investeringskrediet toegekend voor de realisatie van de maatregelen voor de Natte Natuurparel Aa Heeswijk-Dinther. De afronding vindt in 2021 plaats.

Overige EHS
In de eerste helft van 2020 zijn afspraken gemaakt met Staatsbosbeheer, de provincie en gemeenten dat het waterschap de trekkersrol op zich zal nemen voor (hydrologisch) herstel op de Maashorst. Op basis van een landschapsecologische systeemanalyse (LESA) worden in 2021 maatregelen getroffen in de Venloop, die bijdragen aan het hydrologisch herstel van de Maashorst.

Wijstherstel
In 2020 is de voorbereiding gestart van ongeveer 18 projecten in ons gebied waarbij de komende jaren zo'n 120 hectare hydrologisch wordt hersteld.

Wegwerken baggerachterstand
Het wegwerken van de baggerachterstand verloopt grotendeels volgens planning. Alleen de werkzaamheden in Beneden Aa (16 kilometer) zijn vertraagd en starten begin 2021.

Verbeteren te krappe profielen
Dit project heeft ondanks de coronacrisis de gewenste voortgang kunnen houden. In totaal zijn 270 krappe duikers vervangen. Daarnaast hebben we voor 434 als krap aangemerkte duikers vastgesteld dat ze niet vervangen hoeven te worden.

Exploitatie	**Nr. PJB**	**Eenheid**	**Begroting 2020**	**Realisatie 2020**
Maaien		km	2.466	2.466
Cyclisch groot onderhoud		km	200	185
Wijzer onderhoud		km	200	53

Toelichting exploitatie

Maaien
Er is meer dan gebruikelijk gemaaid. Dit heeft te maken met de hoge temperaturen in april en mei, waardoor de begroeiing sneller op gang kwam.

Cyclisch groot onderhoud
Bij de uitvoering van het cyclisch groot onderhoud zorgt de nieuwe regelgeving rondom PFAS voor extra uitdagingen. De totale opgave wordt nog steeds gehaald en wordt ook nog dit baggerseizoen (oktober-maart) uitgevoerd. De oplevering van enkele trajecten vindt daardoor plaats in het eerste kwartaal van 2021.

Wijzer onderhoud
Eind 2019 is een strakke planmatige aanpak voor wijzer onderhoud ontwikkeld om de realisatie te versnellen. Een belangrijk onderdeel in deze aanpak zijn de besluitvormingsbijeenkomsten met aangrenzende grondeigenaren. Deze bijeenkomsten zijn door de coronacrisis noodgedwongen uitgesteld. Enkele alternatieve werkwijzen zijn uitgewerkt en getest, zoals het digitaal opgeven van voorkeuren en het reageren op een schriftelijk voorstel. Dit heeft ertoe geleid dat we in 2020 toch nog op 53 kilometer de doelstellingen van wijzer onderhoud hebben kunnen realiseren.

Input

Investeringen

Srt. Inv.	**Objectnummer Projectenboek**	**Nr. PJB**	**Omschrijving Investering**	**%-Aandeel in program-ma**	**Bruto uitgaven B2020**	**Inkomsten B2020**	**Netto uitgaven B2020**	**Bruto uitgaven R2020**	**Inkomsten R2020**	**Netto uitgaven R2020**
A	I1004700	43	Verdroging Groote Peel	100%	-	-	-	888	139	749
A	I1006500	44	Aanp ver Moerputten Vlijmens Ven	100%	-	-	-	9.195	-	9.195
A	I1006900	55	Renovatie Bovenlandse Sluis	100%	-	-	-	100.180	-	100.180
A	I1022400	303	Meet en Data OMDISK		-	-	-	347.704	-	347.704
A	I1003700	53	Baggeren Hertogswetering	100%	-	-	-	539.790	-	539.790
A	I1005700	7	Gebiedsplan Raam	20%	746.983	266.167	480.816	266.240	77.635	188.605
A	I1002700	48	GGOR - Landbouw Biezenloop	100%	10.000	-	10.000	6.773	-140.600	147.373
A	I1015700	51	Uitvoeringsprogramma Noordervaart/Pe	100%	3.600.000	-	3.600.000	386.756	-	386.756
A	I1004200	53	Cyclisch groot onderhoud	100%	2.449.741	-	2.449.741	1.748.063	193.528	1.554.535
A	I1014400	58	Vervangen stuwen Peelkanaal	100%	-	-	-	93.236	28.156	65.080
A	I1014100	210	Smakterbroek	30%	30.000	-	30.000	29.973	17.722	12.251
A	I1003300	211	Verdrogingsbestrijding Aa Heeswijk Dint	50%	248.205	-	248.205	84.366	40.000	44.366
A	I1008900	212	GGOR Goorloop Snelle Loop	100%	750.000	400.000	350.000	165.363	-	165.363
A	I1016800	213	GGOR St Anthonis Boxmeer	100%	853.524	-	853.524	535.501	66.000	469.501

A	I1014500	214	Ren WBG Groote Wetering	100%	-	-	-	43.180	-	43.180
A	I1018000	231	Aanpassing hoogwaterafvoer sluis 0	100%	1.000.000	-	1.000.000	340.568	-	340.568
A	I1017800	240	Aanpak krappe duikers	100%	1.000.000	-	1.000.000	729.553	-	729.553
A	I1019900	246	Renovatie diverse objecten WSK (stuwen	100%	-	-	-	70.657	-	70.657
A	I1019600	268	Automatiseren stuwen	50%	500.000	-	500.000	596.590	267.175	329.415
A	I1021400	273	Uitbreiding meetnet- en vergroten bruikb	100%	800.000	225.000	575.000	804.159	-19.400	823.559
A	I1021300	275	Natte Natuurparel Wijboschbroek	100%	105.000	100.000	5.000	2.068	-	2.068
A	I1019200	278	Waterkrachtcentrales	100%	90.000	-	90.000	13.403	-	13.403
A	I1020500	296	NNP Sang en Goorkens	100%	100.000	50.000	50.000	3.057	-	3.057
A	I1022600	240	Optimalisatie watersysteem	100%	-	-	-	14.713	-	14.713
Totaal A					***12.283.453***	***1.041.167***	***11.242.286***	***6.931.976***	***530.354***	***6.401.622***
B2	M20150021	52	Klimaatadaptatie	100%	1.000.000	500.000	500.000	-	-	-
Totaal B2					***1.000.000***	***500.000***	***500.000***	**-**	**-**	**-**
C	M20150023	19	Plattelandsontwikkelingsprogramma (P(	100%	215.000	-	215.000	-	-	-
C	M20090040	113	Programmabudget Maashorst	100%	50.000	-	50.000	-	-	-
C	M20180015	267	Renovatie en doorontwikkeling kunstwer	100%	150.000	-	150.000	-	-	-
C	M20190004	287	Wegwerken achterstallig onderhoud wat	100%	300.000	-	300.000	-	-	-
C	M20190005	288	Oplossen knelpunt robuust watersysteer	100%	40.000	-	40.000	-	-	-
Totaal C					***755.000***	**-**	***755.000***	**-**	**-**	**-**
Eindtotaal					**14.038.453**	**1.541.167**	**12.497.286**	**6.931.976**	**530.354**	**6.401.622**

Exploitatie

Omschrijving	**Primaire Begroting 2020**	**Begrotings-wijziging**	**Begroting 2020 incl. wijziging**	**Realisatie 2020**	**Realisatie %**
Personeelslasten	86.450		86.450	421.673	488%
Goederen en diensten	11.430.305		11.430.305	10.890.516	95%
Bijdragen aan derden	2.665.684		2.665.684	3.345.950	126%
Reserveringen / voorzieningen	104.857		104.857	8.351	8%
Doorberekende kosten (o.a. kapitaallasten en personeelslasten)	32.157.168		32.157.168	30.048.508	93%
Totaal lasten	***46.444.463***	**-**	***46.444.463***	***44.714.998***	***96%***
Financiële baten	382.185		382.185	359.741	94%
Personeelsbaten	38.800		38.800	-	0%
Goederen en diensten aan derden	382.656		382.656	562.774	147%
Bijdragen van derden	200		200	339.200	169600%
Interne verrekeningen				7.377	
Beschikking bestemmingsreserves	112.500	-	112.500	570.672	507%
Totaal baten	***916.341***	**-**	***916.341***	***1.839.764***	***201%***
Saldo lasten en baten	**45.528.122**	**0**	**45.528.122**	**42.875.234**	**94%**

Toelichting Exploitatie

Belangrijkste onderwerpen binnen de lasten en baten

De afwijkingen in de lasten hebben de volgende oorzaken:

•De kapitaallasten vallen lager uit (€ 1.177.000). De boekwaarde per 1 januari 2020 is lager doordat de investeringen in het vorig boekjaar een lagere realisatiegraad kennen. Hierdoor ontstaan lagere rente- en afschrijvingslasten.

•De doorberekende kosten voor ondersteuning zijn lager (€ 841.000). Dit betreft kosten in het kader van informatiebeleid en automatisering, het Geografisch Informatie Systeem (GIS), huisvesting, overhead en de uitgaven op de ondersteunende producten. Door de nieuwe afdeling Waterveiligheid vindt een verschuiving plaats van een deel van deze kosten naar het programma Veilig en bewoonbaar beheergebied.

•De salarissen zijn hoger uitgevallen (€ 245.000) doordat het effect (loonstijging van 0,5% en hogere sociale premies) van de in november 2019 overeengekomen cao niet meer kon worden meegenomen in de begroting van 2020.

•De kosten voor goederen en diensten en bijdragen aan derden kennen een overschrijding (€ 140.000). Dit betreft voornamelijk hogere kosten voor eigen planvorming (bijvoorbeeld het waterbeheerplan en de thema- en gebiedsgerichte plannen) en de inrichting en het onderhoud van de watersystemen (bijvoorbeeld peilbeheer, monitoring watersystemen en CGO). Voor het cyclisch groot onderhoud waren aanvullende waterbodemonderzoeken nodig vanwege de PFAS-problematiek. Hiervoor is de bestemmingsreserve baggeren ingezet, dit conform besluitvorming. De lagere kosten voor onderhoud aan de peilregulerende en de overige kunstwerken in het watersysteem compenseren deels de hogere besteding aan de goederen en diensten.

Per saldo vallen de baten voordelig uit. Dit komt door de hogere dividenduitkering van de NWB, de hogere opbrengst bij incidentele verkoop van gronden en de hogere bijdragen van derden. Binnen de baten zijn er ook tegenvallers te melden; de begrote opbrengst voor het uitlenen van eigen personeel is niet gerealiseerd, de bespaarde rente op eigen financieringsmiddelen valt lager uit door de negatieve rente en een lagere opbrengst bij de diensten voor derden.

De onttrekking uit de bestemmingsreserves is hoger (€ 458.000).
Vanuit de bestemmingsreserve Baggeren is het volledige bedrag (€ 500.000) onttrokken ter dekking van de hogere kosten voor het cyclisch groot onderhoud.
De kosten die zijn gemaakt vanuit het Persoonsgebonden budget (PBB) zijn lager dan voorzien en daardoor valt de onttrekking vanuit de bestemmingsreserve PBB lager uit (€ 42.000).

PROGRAMMA	GEZOND EN NATUURLIJK WATER				
WBP 2016-2021					
Verkenningen en beleid voor 2020			**2020**	**Toelichting**	
Watersysteem analyses			Uitvoeren	De afgelopen jaren zijn watersysteem analyses uitgevoerd. Op basis hiervan heeft het algemeen bestuur in het voorjaar van 2020 de technische actualisatie van de KRW-doelen vastgesteld. Het maatregelpakket dat nodig is om de KRW-doelen te halen is in zijn geheel opgenomen in het ontwerp-WBP.	
Verbreden grondstrategie			Uitvoeren	Aangezien de grondverwerving vaak een knellende factor is in de realisatie van onze watersysteemprojecten gewerkt aan een nieuwe grondstrategie. Samen met de provincie en de andere Brabantse waterschappen is een instrumentenkoffer gemaakt met alle beschikbare instrumenten om gronden te verwerven. Hier wordt een vervolg aan gegeven door voor per gebied de maatregelen te programmeren, het benodigde ruimtebeslag te bepalen, de huidige grondpositie te analyseren en te bepalen welke instrumenten nodig zijn om de doelen te realiseren. Het verbreden van de grondstrategie loopt door in 2021.	
Kennisontwikkeling kleinschalige beheer- en inrichtingsmaatregelen			Uitvoeren	De afgelopen jaren is beter in beeld gebracht welke maatregelen nodig zijn om de KRW-doelen te halen. Naast de grotere herinrichtingsmaatregelen zoals beekherstel gaat het hierbij ook vaak om kleinschalige maatregelen zoals beschaduwing. Deze kennis is betrokken bij het samenstellen van het maatregelpakket voor de KRW.	
Beleidsontwikkeling vitaal platteland incl. bodem (voorheen strategie landbouw)			Opstellen	De ambities van waterschap Aa en Maas rondom een vitaal platteland zijn uitgewerkt in het ontwerp-wbp. De inzet op bodem is hierin een belangrijke schakel die meerwaarde biedt voor diverse wateropgaven.	
Afvalwaterstrategie (reeds afgerond)			Opstellen	De afvalwaterstrategie is verder uitgewerkt en in samenhang met het proces van het ontwerp-WBP zijn keuzes gemaakt in het uitvoeringstempo voor de komende jaren.	
Waterverdeling - voldoende water			Opstellen	Bij het uitwerken van de verdeling van het (extra) aanvoerwater worden ook de waterkwaliteitsaspecten nadrukkelijk meegenomen.	
Kennisontwikkeling waterkwaliteit			Uitvoeren	Een van de kennisontwikkelingsprojecten gericht op waterkwaliteit is het Sensorgestuurd Boeren. Binnen dit project is het monitoringsnetwerk compleet ingericht op basis van het meetplan. Dit hebben we samen met de kennisinstituten uit de Kennisimpuls waterkwaliteit en de deelnemende boeren ontwikkeld. De metingen zijn nu goed op gang.	
Beïnvloeden en stimuleren aanpak diffuse bronnen			Uitvoeren	Het Bedrijfs Bodem en Waterplan is uitgebreid met een component bodem- en waterkwaliteit. Het BBWP moet helpen om de advisering van ondernemers te professionaliseren en beter zicht te krijgen op het effect op de waterkwaliteit. Met inbreng van waterschap Aa en Maas hebben drie hoogleraren een rapport opgesteld over de gewenste inzet van rijksinstrumentarium om de emissies van nutriënten vanuit de landbouw te kunnen reguleren.	
Belangrijkste investeringsprojecten	**Nr. PJB**	**Eenheid**	**Begroting 2020**	**Realisatie 2020**	
Beekherstel			9,4	7,0	
Gebiedsplan Raam	*7*		*0,0*	*0,7*	
IGP Bakel Milheeze	*12*		*0,7*	*0,0*	
Astense Aa fase 2	*77*		*4,2*	*0,0*	
EVZ Soeloop (voorheen onderdeel PJB_77)	*298*	*km*	*0,0*	*0,0*	
Astense Aa de Berken	*77*		*0,0*	*2,5*	
Kleine Aa (Aa-dal Zuid)	*76*		*1,0*	*0,0*	
Beekherstel en EVZ Snelle Loop-benedenloop	*4*		*3,5*	*3,8*	
Ecologische verbindingszones			10,7	7,1	
Integrale aanpak Roode Wetering	*100*		*0,0*	*4,0*	
Koningsvliet	*94*		*0,0*	*2,5*	
Astense Aa fase 2			*4,2*	*0,0*	
Astense Aa fase 3	*299*	*km*	*0,0*	*0,0*	
EVZ Soeloop (voorheen onderdeel PJB_77)	*298*		*0,0*	*0,0*	
Aa en Kleine Aa bij Asten (Aa-dal Zuid)	*76*		*5,3*	*0,0*	
Beekherstel en EVZ Snelle Loop-benedenloop	*4*		*1,2*	*0,6*	
Natuurvriendelijke oevers			10,0	11,9	
Beekherstel Peelse Loop Zwarte water Aa	*83*		*0,0*	*0,7*	
Koningsvliet	*94*	*km*	*0,0*	*2,5*	
Natuurvriendelijke oevers Clusterproject NVO	*239*		*10,0*	*7,2*	
Gebiedsplan Raam -Peelkanaalzone	*7*		*0,0*	*1,5*	
Vispassages			18	6	
Clusteraanpak vismigratie	*217*		*0*	*4*	
Beekherstel en EVZ Snelle Loop-benedenloop	*4*		*3*	*2*	
Astense Aa fase 2	*77*	*aantal*	*8*	*0*	
EVZ Soeloop (voorheen onderdeel PJB_77)	*298*		*0*	*0*	
Kleine Aa (Aa-dal Zuid)	*76*		*7*	*0*	
Beekmondingen		aantal	0	0	
Recreatie		aantal	12	20	

Toelichting belangrijkste investeringsprojecten

Beekherstel

In de Programmabegroting 2020 hadden we rekening gehouden met een versnelling in de realisatie van het beekherstel, de evz en de vispassage in het project Aa-dal Zuid, zodat de realisatie al in 2020 zou plaatsvinden. Mede door de coronacrisis is het niet gelukt om deze versnelling te behalen. Deze prestaties worden pas in 2021 en verder gerealiseerd.

Ecologische verbindingzones

De provincie heeft in 2020 de opgave voor de evz geactualiseerd en herijkt, vooral op basis van de Wet natuurbescherming. Voor het GOB-bod is geanalyseerd langs welke trajecten er kansen liggen om voor eind 2021 ecologische verbindingszones te realiseren.

Natuurvriendelijke oevers

In 2019 is de taskforce Natuurvriendelijke Oevers opgericht, naar aanleiding van de vraag om de realisatie van natuurvriendelijke oevers te versnellen. De taskforce heeft in het voorjaar van 2020 de NVO-opgave geïnventariseerd en heeft hiermee in beeld gebracht welke trajecten al als gereed kunnen worden beschouwd of in 2020 en 2021 gerealiseerd kunnen worden.

Vispassages

In 2020 was de planning om 18 vispassages te realiseren. Hiervan zijn 4 stuks in het voorjaar van 2020 gerealiseerd (clusteraanpak vismigratie) en 2 in het najaar bij de benedenloop van de Snelle Loop). De overige vispassages zouden worden gerealiseerd in het project Astense Aa fase 2 en het project Aa-dal Zuid. In beide trajecten heeft geen realisatie plaatsgevonden in 2020.

Recreatie

Op het gebied van recreatie en educatie ondersteunen we projecten die aansluiten bij wat we binnen het waterschap doen.

Input

Investeringen

Srt. Inv.	Objectnummer Projectenboek	Nr. PJB	Omschrijving Investering	%-Aandeel in programma	Bruto uitgaven B2020	Inkomsten B2020	Netto uitgaven B2020	Bruto uitgaven R2020	Inkomsten R2020	Netto uitgaven R2020
A	I1004600	83	BHS Peelse Loop ZWV Aa	100%	-	-	-	9.349	17.524	-8.175
A		300	Clusteraanpak EVZ's Deurne	100%	-	-	-	30.877	-	30.877
A	I1005000	4	Beekherstel en EVZ Snelle Loop - beneden	100%	281.555	155.000	126.555	1.087.349	141.781	945.568
A	I1003000	5	Blauwe Poort Laarbeek	80%	63.904	-	63.904	-1.424	254.101	-255.525
A	I1005700	7	Gebiedsplan Raam	50%	1.867.458	665.418	1.202.040	665.600	194.087	471.513
A	I1002900	8	Integrale wateropgave Aa-dal Noord	90%	180.000	-	180.000	5.842	-	5.842
A	I1004500	12	Integraal Gebiedsprogramma Bakel - Mi	100%	28.588	-	28.588	12.666	-	12.666
A	I1005200	76	Aa dal Zuid	100%	1.247.771	500.000	747.771	870.092	112.040	758.052
A	I1005300	77	Astense Aa fase 2	100%	700.000	400.000	300.000	68.610	-	68.610
A	I1005900	86	IGP Maasheggen	100%	100.000	-	100.000	73.692	-	73.692
A	I1004000	94	EVZ Koningsvliet	100%	-	389.000	-389.000	322.934	-	322.934
A	I1003100	95	EVZ Leijgraaf bovenstrooms	100%	-	-	-	48.715	-	48.715
A	I1003200	99	Realisatie EVZ Groote Wetering	100%	65.000	-	65.000	25.522	-	25.522
A	I1003800	100	Integrale aanpak Roode Wetering	100%	1.550.000	-	1.550.000	1.536.756	-	1.536.756
A	I1003500	102	Evz Drongelens Kanaal	100%	-	132.000	-132.000	-2.041	186.795	-188.835
A	I1014100	210	Smakterbroek	50%	50.000	-	50.000	49.955	29.537	20.418
A	I1003300	211	Verdrogingsbestrijding Aa Heeswijk Dint	50%	248.205	-	248.205	84.366	40.000	44.366
A	I1009000	217	Clusteraanpak vismigratie	100%	65.000	550.000	-485.000	358.971	1.407.667	-1.048.696
A	I1021100	234	Uitvoeringsprogramma 't Gulden Land	100%	549.332	-	549.332	55.610	-	55.610
A	I1016600	239	Robuust watersysteem NVO	100%	400.000	200.000	200.000	117.889	-	117.889
Totaal A					***7.396.813***	***2.991.418***	***4.405.395***	***5.421.334***	***2.383.532***	***3.037.802***
B2	M20150012	6	Gebiedsontwikkeling GOL	100%	267.600	-	267.600	-	-	-
Totaal B2					***267.600***	***-***	***267.600***	***-***	***-***	***-***
C	M20090051	93	Evz hertogswetering (Grave)	100%	50.000	-	50.000	-	-	-
C	M20150019	109	Knelp.gemengde overstorten	100%	50.000	-	50.000	-	-	-
C	M20150001	111	Waterkwaliteit in bebouwd gebied	100%	125.000	-	125.000	-	-	-
C	M20160004	216	EVZ Meerkensloop	100%	30.000	-	30.000	-	-	-
C	M20170009	236	Snoertse Plak	100%	100.000	50.000	50.000	-	-	-
C	M20170010	237	Groene oevers Stads Aa	100%	25.000	-	25.000	-	-	-
C	M20180020	272	N279: Goorloop Keldonk / Bakelse Beem	100%	265.000	-	265.000	-	-	-
C	M20180025	280	Gebiedsontwikkeling Heieindsche loop	100%	150.000	75.000	75.000	-	-	-
C	M20180026	281	Maashorst herstel Venloop en Palmvenl	100%	100.000	28.000	72.000	-	-	-
Totaal C					***895.000***	***153.000***	***742.000***	***-***	***-***	***-***
Eindtotaal					**8.559.413**	**3.144.418**	**5.414.995**	**5.421.334**	**2.383.532**	**3.037.802**

Exploitatie					
Omschrijving	**Primaire Begroting 2020**	**Begrotings-wijziging**	**Begroting 2020 incl. wijziging**	**Realisatie 2020**	**Realisatie %**
Personeelslasten	43.225		43.225	210.620	487%
Goederen en diensten	2.733.971		2.733.971	2.761.527	101%
Bijdragen aan derden	1.293.809		1.293.809	1.085.106	84%
Reserveringen / voorzieningen	52.429		52.429	4.176	8%
Doorberekende kosten (o.a. kapitaallasten en personeelslasten)	5.162.756		5.162.756	5.002.635	97%
Totaal lasten	***9.286.190***	***0***	***9.286.190***	***9.064.064***	***98%***
Financiële baten	191.093		191.093	179.871	94%
Personeelsbaten	19.400		19.400	-	0%
Goederen en diensten aan derden	184.198		184.198	263.897	143%
Bijdragen van derden	85.000		85.000	184.391	217%
Interne verrrekeningen				3.689	
Beschikking bestemmingsreserves	56.250	-	56.250	35.336	63%
Totaal baten	***535.941***	***0***	***535.941***	***667.184***	***124%***
Saldo lasten en baten	**8.750.250**	**0**	**8.750.250**	**8.396.880**	**96%**

Toelichting Exploitatie

Belangrijkste onderwerpen binnen de lasten en baten

Het saldo van de lasten en baten heeft vooral betrekking op de monitoring, de aanleg, de verbetering en het onderhoud van natuurlijk ingerichte gebieden en het maken van plannen. Dit programma kent een realisatiegraad van 96% en daarmee een voordelig nettolasten-resultaat van € 353.000.

Het voordelige resultaat ontstaat onder andere door de lagere lasten (€ 134.000) aan doorberekende kosten ondersteuning.
Ook is de besteding aan goederen en diensten en bijdragen aan derden lager (€ 181.000), met name binnen de voorziening verwante belangen watersysteembeheer.
De kapitaallasten vallen hoger uit (€ 23.000) mede als gevolg van de extra afschrijving van € 56.000 op het project EVZ/BHS Snelle Loop Benedenloop die al was gemeld in het Bestuursverslag tot en met juni 2020.
De salarissen zijn hoger uitgevallen (€ 118.000). Reden hiervoor is dat het effect (loonstijging van 0,5% en hogere sociale premies) van de in november 2019 overeengekomen cao niet meer kon worden meegenomen in de begroting van 2020 en de actualisatie van het te reserveren bedrag voor het saldo verlofuren en de plus- en min-uren per balansdatum valt hoger uit.

Per saldo tonen ook de baten een voordelig resultaat (€ 152.000). Deze baten bestaan uit een hogere dividenduitkering van de NWB, een hogere opbrengst bij de incidentele verkoop van gronden, een hogere opbrengst door uitgevoerde diensten voor derden, hogere (erf)pacht opbrengsten en hogere bijdragen van derden.
Deze hogere opbrengsten worden deels tenietgedaan doordat de begrote opbrengst voor het uitlenen van eigen personeel niet is gerealiseerd en doordat de bespaarde rente op eigen financieringsmiddelen lager uitvalt door de negatieve rente.

De kosten die zijn gemaakt vanuit het Persoonsgebonden budget (PBB) zijn lager (€ 21.000) dan voorzien.

PROGRAMMA	SCHOON WATER		
WBP 2016-2021			
Verkenningen en beleid voor 2020		**2020**	**Toelichting**
Klimaat neutrale afvalwaterketen		Planvorming	Het plan van aanpak voor een klimaatneutrale afvalwaterketen voor de periode 2021-2023 is afgerond en gepresenteerd in een themabijeenkomst van het algemeen bestuur in januari 2021.
Afvalwaterstrategie		Uitwerken	De uitwerking van de afvalwaterstrategie voor een betere effluentkwaliteit is ook gepresenteerd in een themabijeenkomst van het algemeen bestuur in januari 2021. Deze uitwerking heeft een plaats gekregen in het concept-WBP 2022-2027.
Visie Zuivering van de toekomst (rwzi Aarle-Rixtel)		Opstellen	Door herprioritering is de visie 'zuivering van de toekomst' op de rwzi Aarle-Rixtel uitgesteld. We zijn een integraal onderzoek gestart naar de samenhang van inrichtingsmaatregelen voor de KRW, maatregelen om de effluentkwaliteit te verbeteren en maatregelen om klimaatneutraal te worden.

Prestaties	**Nr. PJB**	**Eenheid**	**Begroting 2020**	**Realisatie 2020**
Uitvoering wettelijke taak: Zuiveren van afvalwater				
Voldoen aan afname afspraak, operationele beschikbaarheid		*%*	*>98*	*98,4*
Voldoen aan lozingseis tav P per rwzi		*j/n*	*j*	*j*
Voldoen aan lozingseis tav N per rwzi		*j/n*	*j*	*j*
Verwijdering P over alle rwzi's		*%*	*>89*	*90*
Verwijdering N over alle rwzi's		*%*	*>86*	*87*
Doelmatige bedrijfsvoering				
Slibproductie		% droge stof	>23	23,6
Duurzame bedrijfsvoering				
Energie besparing		% tov 2005	30	39
Winnen energie en grondstoffen				
Productie biogas		*m3*	*7.000.000*	*7.402.841*
Productie struviet		*ton*	*600*	*129*
Productie zeefgoed		*ton*	*3.300*	*1.802*

Toelichting prestaties

Ondanks de coronacrisis was de personele bezetting bijna normaal en hebben de zuiveringen goed gepresteerd. We hebben voldaan aan de lozingseisen.
De struvietproductie op de rwzi 's-Hertogenbosch is minder dan begroot door problemen in het productieproces.
De terugwinning van zeefgoed is minder dan begroot, doordat de maximale capaciteit niet beschikbaar is en doordat er nog geen duurzame afzet van cellulose plaatsvindt.

Input

Investeringen

Srt. Inv.	**Objectnummer Projectenboek**	**Nr. PJB**	**Omschrijving Investering**	**%-Aandeel in program-ma**	**Bruto uitgaven B2020**	**Inkomsten B2020**	**Netto uitgaven B2020**	**Bruto uitgaven R2020**	**Inkomsten R2020**	**Netto uitgaven R2020**
A	I1016100	253	Ren RG Oijen Teeffelen Wild	100%	-	-	-	28.754	-	28.754
A	I1017700	122	Renovatie RG Demen	100%	-	-	-	1.642	-	1.642
A	I1017900	121	Renovatie RG De Peel	100%	-	-	-	77.035	-	77.035
A	I1021200	283	Voortstuwers rwzi Dinther	100%	-	-	-	199.021	-	199.021
A	I1022400	303	Meet en Data OMDISK	100%	-	-	-	11.024	-	11.024
A	I1011200	115	Renoveren rwzi Den Bosch	100%	5.500.000	-	5.500.000	5.437.569	-	5.437.569
A	I1016300	146	Renoveren Rioolgemaal Vorstenbosch er	100%	119.302	-	119.302	224.500	-	224.500
A	I1019800	149	Renoveren stamriool Oss	100%	1.649.332	-	1.649.332	301.329	-	301.329
A	I1020300	151	Renoveren rioolgemaal Holthees	100%	213.812	-	213.812	189.818	-	189.818
A	I1021000	173	Renovatie opvoer- en slibretourvijzels rv	100%	949.332	-	949.332	237.394	-	237.394
A	I1016000	175	Renovatie en kwaliteitsverbetering rwzi (	100%	1.827.884	-	1.827.884	1.696.028	-	1.696.028
A	I1011800	180	Superkritisch vergassen	100%	75.000	-	75.000	35.512	-	35.512
A	I1011300	186	Instandhouden rwzi Den Bosch	100%	290.513	-	290.513	130.471	-	130.471
A	I1016500	243	Biotectoren	100%	500.000	-	500.000	-	-	-
A	I1021400	251	Meten en monitoren in de afvalwaterkete	100%	100.000	-	100.000	98.819	-	98.819
A	I1017300	254	Realisatie zonneweide rwzi Den Bosch	100%	2.552.906	-	2.552.906	2.758.057	-	2.758.057
A	I1020100	256	Vervangen en verbeteren zand/vetvanger	100%	225.000	-	225.000	177.626	-	177.626
A	I2022300	123/	Renoveren RG Elsh Heesb Oudheusden	100%	30.000	-	30.000	13.057	-	13.057
A	I1022000	137	Renovatie RG Neerkant	100%	50.000	-	50.000	331.451	-	331.451
A	I1022800	140/	Ren RG St Hub Wilber Fortunaweg	100%	30.000	-	30.000	28.957	-	28.957
A	I1017400	252	Aanpassen transportleiding Grave-Wach	100%	250.000	-	250.000	62.234	-	62.234
A	I1021600	262	Renoveren rioolgemaal Boxmeer	100%	600.000	-	600.000	784.027	-	784.027
A	I1021700	285	Vervangen zinker persleidingtracé Achte	100%	250.000	-	250.000	209.176	-	209.176
A	I1019100	276	Grootschalige realisatie van zonneweide	100%	270.000	-	270.000	2.412.675	-	2.412.675
A	I1019400	284	Renoveren rioolgemaal Donkenweg, Maa	100%	1.000.000	-	1.000.000	1.537.685	-	1.537.685
A	I1015800	178	Vervangen procesautomatiseringsinstall	100%	50.000	-	50.000	174.068	-	174.068
A	I1022200	265	Vervangen elektrotechnische installatie	100%	200.000	-	200.000	193.572	-	193.572
A	I1021500	286	Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel	100%	300.000	-	300.000	149.029	-	149.029
A	I1023300	294	Effluentverbetering rwzi's: medicijnreste	100%	50.000	-	50.000	1.183	-	1.183
A	I1021900	297	Optimaliseren PE-installatie rwzi Land v	100%	150.000	-	150.000	122.947	-	122.947
Totaal A					***17.233.081***	**-**	***17.233.081***	***17.624.660***	**-**	***17.624.660***
B1	M20120004	119	Renoveren druktoren Erica	100%	10.000	-	10.000	-	-	-
B1	M20120009	127	Renoveren rioolgemaal Hedikhuizen	100%	10.000	-	10.000	-	-	-
B1	M20180008	259	Renoveren rioolgemaal Bokhoven	100%	5.000	-	5.000	-	-	-
B1	M20180012	263	Renoveren rioolgemaal Cuijk Sportpark	100%	20.000	-	20.000	-	-	-
Toaal B1					***45.000***	**-**	***45.000***	**-**	**-**	**-**
C	M20100063	174	Aanpassen slibgisting rwzi Asten	100%	20.000	-	20.000	-	-	-
C		244	Effluentverbetering rwzi's: Kunstmatige i	100%	250.000	-	250.000	-	-	-
C		244	Effluentverbetering rwzi's: nutriënten	100%	100.000	-	100.000	-	-	-
C	M20180019	271	N279 – Herziening leidingknooppunt Wo	100%	350.000	-	350.000	-	-	-
Totaal C					***720.000***	**-**	***720.000***	**-**	**-**	**-**
Eindtotaal					**17.998.081**	**-**	**17.998.081**	**17.624.660**	**-**	**17.624.660**

Exploitatie					
Omschrijving	**Primaire Begroting 2020**	**Begrotings-wijziging**	**Begroting 2020 incl. wijziging**	**Realisatie 2020**	**Realisatie %**
Personeelslasten	108.200		108.200	211.498	195%
Goederen en diensten	21.808.395		21.808.395	23.360.812	107%
Bijdragen aan derden	3.743.019		3.743.019	2.712.164	72%
Reserveringen / voorzieningen	150.000		150.000	25.395	17%
Doorberekende kosten (o.a. kapitaallasten en personeelslasten)	34.377.792		34.377.792	33.973.874	99%
Totaal lasten	***60.187.406***	***0***	***60.187.406***	***60.283.743***	***100%***
Financiële baten	310.665		310.665	74.050	24%
Personeelsbaten	23.200		23.200	-	0%
Goederen en diensten aan derden	1.129.683		1.129.683	1.228.337	109%
Bijdragen van derden	1.896.815		1.896.815	2.511.780	132%
Interne verrekeningen				14.755	
Beschikking bestemmingsreserves	262.000	-	262.000	333.774	127%
Totaal baten	***3.622.363***	***0***	***3.622.363***	***4.162.696***	***115%***
Saldo lasten en baten	**56.565.043**	**0**	**56.565.043**	**56.121.047**	**99%**

Toelichting Exploitatie

Belangrijkste onderwerpen binnen de lasten en baten

Het saldo van de lasten en baten omvat vooral het beheer en onderhoud van de rwzi's en het bijbehorende transportstelsel.

Naar de SNB is 74.459 ton slibkoek afgevoerd. De centrale slibgisting in 's-Hertogenbosch heeft in 2020 meer slib omgezet naar biogas dan begroot. Hierdoor is er 3.141 ton slibkoek minder naar de SNB is afgevoerd dan begroot. Samen met de lagere bijdrage in de definitieve begroting van de SNB levert dat, ondanks een hoger dan begroot eenheidstarief, een voordeel op van € 214.000.

Voor het inregelen van de rwzi 'sHertogenbosch en procesaanpassingen ter verbetering van de effluentkwaliteit op de rwzi Aarle-Rixtel is in 2020 aan het gebruik van chemicaliën 33% meer uitgegeven dan de begrote € 2.307.000. Bij het onderhoud van zuiveringen en het transportstelsel is per saldo € 598.000 meer uitgegeven. De belangrijkste posten hiervoor zijn:
- Kosten voor de instandhouding van de rwzi Oijen (€ 78.000);
- Het uitvoeren van verbeteringen in het kader van veiligheid, het herstel van kleine gebreken en enkele optimalisaties op de in onderhoud verkregen zuiveringsdelen bij de rwzi 's Hertogenbosch (€ 406.000 meerkosten);
- Kosten voor het amoveren van de slibgisting (€ 108.000) en het leveren van een Fe2Cl3-doseerinstallatie (€ 86.000) op de rwzi Asten;
- Schades aan het transportstelsel van de rwzi Land van Cuijk eind 2019 en begin 2020 (€ 103.000).

Tegenover de hogere dan begrote onderhoudskosten van de instandhouding van de rwzi Oijen en de schades aan het transportstelsel van de rwzi Land van Cuijk staan een onttrekking uit de bestemmingsreserve en uitkeringen van verzekeringsmaatschappijen.

Bij de toegekende anti-afhaaksubsidies is een voordeel ten opzichte van de begrote uitgaven gerealiseerd van € 549.000 door een toegenomen lozing van vervuilingseenheden naar de rwzi. Daarvan heeft € 279.000 nog betrekking op 2019.
Door een vertraging van de overdracht van gemalen aan de gemeente Oss vielen de incidentele lasten in 2020 € 421.000 lager uit. Deze lasten zullen nu deels in 2021 en voor het overige in 2022 komen.
Voor de heffing en invordering van de belastingen zijn € 255.000 minder lasten gerealiseerd dan begroot, aan subsidies ter bevordering van het verminderen van de hoeveelheid te zuiveren rioolwater € 38.000 meer.

De opbrengsten binnen het programma vallen in 2020 € 469.000 hoger uit.
- De grootste opbrengst binnen dit programma is de bijdrage van waterschap De Dommel voor de verwerking van het afvalwater van Vught op de rwzi 's-Hertogenbosch. Deze viel € 119.000 hoger uit door meer aangesloten ve's en een nabetaling van eerdere jaren.
- Voor werkzaamheden die uitgevoerd zijn voor de gemeenten binnen het verzorgingsgebied van het waterschap is in 2020 € 34.000 meer ontvangen dan begroot.
- De opbrengsten voor grondstoffen uit het zuiveringsproces (biogas en struviet) zijn met € 634.000 nagenoeg gelijk aan de begroting.
- Aa en Maas ontving meer dividend van de NWB, waarvan € 33.000 toe te rekenen is aan het programma Schoon Water.
- De bespaarde rente over eigen middelen valt € 269.000 lager uit.
- Verder zijn een aantal niet begrote opbrengsten ontvangen.

-De laatste bijdrage van het ministerie van IenW van € 100.000 vanwege de afgeronde rapportage van de pilot medicijnresten is in 2020 ontvangen (in plaats van in 2019). Samen met de bijdragen die in 2019 zijn ontvangen, is nu de volledige door het Rijk toegezegde bijdrage van € 400.000 ontvangen.
-Voor enkele leidingbreuken uit 2019 en 2020 is € 290.000 aan uitkeringen van verzekeringsmaatschappijen ontvangen.
-Vanwege de afkoop van de dubbelfunctie van transportgemalen is een bijdrage ontvangen van € 87.000.
-Er is SDE-subsidie (€ 117.000) ontvangen voor de productie van zonne-energie en groengas.

Bij de bestemminsreserve extra afschrijving renovatie rwzi 's-Hertogenbosch is het restsaldo van € 24.637 van de bestemmingsreserve in 2020 gebruikt ter dekking van versnelde afschrijvingen.
Na de onttrekking uit de bestemmingsreserve Instandhouding rwzi Oijen van € 168.000 om de kosten van 2020 te dekken, resteert nog een bedrag van € 847.022.

PROGRAMMA										
Input										
Investeringen										
Srt. Inv.	Objectnummer Projectenboek	Nr. PJB	Omschrijving Investering	%-Aandeel in programma	Bruto uitgaven B2020	Inkomsten B2020	Netto uitgaven B2020	Bruto uitgaven R2020	Inkomsten R2020	Netto uitgaven R2020
A	I1000900	199	Vervangen klimaatinstallaties	100%	-	-	-	105.852	-	105.852
A	I1019000	197	Vervoersmiddelen 2019	100%	-	-	-	194.718	-	194.718
A	I1001000	204	Voorbereidingskrediet diverse werken	100%	500.000	-	500.000	-	-	-
A	I1018200	248	Zaakgericht Werken/Nieuw Zaaksysteem	100%	500.000	-	500.000	364.002	-	364.002
A	I1018300	249	Digitale Transformatie Infrastructuur	100%	229.507	-	229.507	259.425	-	259.425
A	I1018400	250	Digitale Transformatie Cybersecurity	100%	450.000	-	450.000	18.834	-	18.834
A	I1020900	274	ICT – Uitwijklocatie vernieuwing & uitbr	100%	300.000	-	300.000	510.625	-	510.625
A	I1019300	277	Grootschalige realisatie zon op daken	100%	75.000	-	75.000	244.288	-	244.288
A	I1021800	197	Vervanging vervoersmiddelen en gereeds	100%	770.000	-	770.000	402.841	-	402.841
Totaal A					***2.824.507***	**-**	***2.824.507***	***2.100.585***	**-**	***2.100.585***
C	M20180018	270	Maatregelen digitale transformatie	100%	800.000	-	800.000	-	-	-
Totaal C					***800.000***	**-**	***800.000***	**-**	**-**	**-**
Eindtotaal					**3.624.507**	**-**	**3.624.507**	**2.100.585**	**-**	**2.100.585**

3 Realisatie van lasten en baten

Lasten (x € 1.000)

Omschrijving	Primaire Begroting 2020	Begrotings wijzigingen	Begroting 2020 incl. wijzigingen	Jaarrekening 2020	Jaarrekening 2019
Kapitaallasten	35.958		35.958	34.942	36.002
Personeelslasten	40.619		40.619	41.339	37.577
Duurzame gebruiksgoederen	1.960		1.960	2.260	1.715
Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	3.243		3.243	3.845	3.397
Energie	4.841		4.841	4.974	4.109
Huren en rechten	2.148		2.148	2.355	1.900
Leasebetalingen					
Pachten en erfpachten	4		4	4	4
Verzekeringen	267		267	349	302
Belastingen	59		59	59	61
Onderhoud door derden	16.631		16.631	17.631	16.077
Overige diensten door derden	19.961		19.961	18.446	20.007
Bijdragen aan bedrijven	1.156		1.156	610	905
Bijdragen aan overheden	7.933		7.933	8.031	6.122
Bijdragen aan overigen	588		588	833	785
Onvoorzien	300		300		
Voorzieningen				51	86
Reserveringen	60		60	-9	14
Totaal	**135.726**		**135.726**	**135.720**	**129.063**
Toevoeging categoriereserve ingezetenen	384		384	384	211
Toevoeging categoriereserve gebouwd	1.663		1.663	1.663	387
Toevoeging categoriereserve ongebouwd	23		23	23	
Toevoeging categoriereserve natuurterreinen	6		6	6	
Toevoeging egalisatiereserve watersysteembeheer					5.903
Toevoeging egalisatiereserve zuiveringsbeheer	1.261		1.261	1.261	7.194
Toevoeging bestemmingsreserves					166
Totaal toevoeging reserves	**3.338**		**3.338**	**3.338**	**13.862**
Totaal inclusief toevoeging reserves	**139.064**		**139.064**	**139.058**	**142.925**

Baten (x € 1.000)

Omschrijving	Primaire Begroting 2020	Begrotings wijzigingen	Begroting 2020 incl. wijzigingen	Jaarrekening 2020	Jaarrekening 2019
Externe rentebaten					
Interne rentebaten	445		445	-71	121
Dividenden en bonusuitkeringen	630		630	865	317
Baten ivm salarissen en sociale lasten	650		650	991	1.184
Verkoop van grond				235	217
Verkoop van duurzame goederen					
Verkoop van overige goederen	674		674	814	675
Opbrengst uit grond en water	285		285	384	316
Huuropbrengst uit overige eigendommen	13		13	12	12
Diensten voor derden	1.059		1.059	969	1.136
Bijdragen van overheden	2.314		2.314	6.201	2.634
Bijdragen van overigen				345	61
Belastingopbrengsten	123.927		123.927	125.701	122.932
Onttrekking aan voorzieningen				30	
Geactiveerde lasten	5.105		5.105	4.483	3.207
Totaal	**135.102**		**135.102**	**140.959**	**132.812**
Onttrekking categoriereserve ingezetenen					
Onttrekking categoriereserve gebouwd					
Onttrekking categoriereserve ongebouwd					
Onttrekking categoriereserve natuurterreinen					
Onttrekking egalisatiereserve watersysteembeheer	3.475		3.475	3.475	1.881
Onttrekking egalisatiereserve zuiveringsbeheer					321
Onttrekking bestemmingsreserves	487		487	975	7.910
Totaal onttrekking reserves	**3.962**		**3.962**	**4.450**	**10.112**
Totaal inclusief onttrekking reserves	**139.064**		**139.064**	**145.409**	**142.925**

Totaal baten	140.959
Totaal lasten	135.720
Saldo baten en lasten	5.238
Mutaties reserves	1.112
Voordelig saldo	**6.350**

4 Kostenverdeelstaat per beleidsproduct

(Bedrag * € 1.000)	Eigen plannen	Plannen van derden	Beheersinstrumenten waterkeringen	Aanleg en onderhoud waterkeringen	Dijkbewaking en calamiteiten-bestrijding	Beheersinstrumenten watersystemen	Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	Beheer hoeveelheid water	Calamiteiten-bestrijding watersysteembeheer	Monitoring watersysteembeheer	Getransporteerd afvalwater	Gezuiverd afvalwater
Lasten													
doorberekende kapitaallasten	158		100	3.821		21	4.390	671	3.078	20	103	5.525	11.230
personeelslasten	1									28			
doorberekende kosten uren	3.025	461	61	2.345	104	561	9.134	604	3.508	150	1.439	1.746	7.404
goederen en diensten	1.421		82	2.189	84		6.604	1.866	1.908	356	2.141	2.867	10.131
bijdragen aan derden	721			31		152	1.093	265	1	4	201	73	779
toevoegingen aan voorzieningen													
doorberekende kosten ondersteuning	726	114	16	586	26	119	2.266	213	856	46	383	515	2.117
Totaal lasten	6.053	574	259	8.971	214	853	23.488	3.619	9.351	602	4.267	10.725	31.661
Baten													
financiele baten													
personeelsbaten													
goederen en diensten aan derden				91		70	44		4			160	1
bijdrage van derden	51				1		245		1	29	122	292	2.137
waterschapsbelastingen watersysteembeheer													
waterschapsbelastingen zuiveringsbeheer													
interne verrekeningen								500					73
Totaal baten	51			92	1	70	289	500	5	29	122	452	2.210
Saldo	**6.002**	**574**	**259**	**8.880**	**213**	**783**	**23.199**	**3.119**	**9.346**	**573**	**4.145**	**10.274**	**29.450**

(Bedrag * € 1.000)	Beheer Keurkwart VTHbeleid	Vergunning en meldingen	Adviezen vergunningen	Toezicht	Handhaving	Regulering lozingen	Belastingheffing	Invordering	Bestuur	Externe communicatie	Dekkingsmiddelen en saldo	Totaal
Lasten												
doorberekende kapitaallasten						856			193		3	**32.098**
personeelslasten									1.053			**1.082**
doorberekende kosten uren		1.241	47	421	1.411	290	236		1.932	694		**37.537**
goederen en diensten	2	122		36	4	32	77		741	178		**40.378**
bijdragen aan derden		4				317	2.586	1.332	481	11		**8.033**
toevoegingen aan voorzieningen											3.380	**3.380**
doorberekende kosten ondersteuning		345	13	93	298	90	155	53	251	182		**10.001**
Totaal lasten	2	1.711	60	549	1.713	1.585	3.054	1.385	4.651	1.065	3.383	**132.509**
Baten												
financiele baten											794	**794**
personeelsbaten												
goederen en diensten aan derden					46			373	780			**2.389**
bijdrage van derden		41							122		2.464	**5.587**
waterschapsbelastingen watersysteembeheer											66.813	**66.813**
waterschapsbelastingen zuiveringsbeheer											58.887	**58.887**
interne verrekeningen									11		3.775	**4.389**
Totaal baten		41			46			373	913		132.734	**138.859**
Saldo	**2**	**1.671**	**60**	**549**	**1.666**	**1.585**	**3.054**	**1.012**	**3.739**	**1.065**	**-129.350**	**-6.350**

5 Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn rechtspersonen waarmee het waterschap een bestuurlijke en financiële band heeft. Een *bestuurlijk belang* wordt gekenmerkt door een bestuurszetel en/of stemrecht. Er is sprake van *financieel belang* wanneer het waterschap middelen ter beschikking heeft gesteld en het risico loopt die kwijt te raken bij faillissement. Hiervan is ook sprake als financiële problemen bij verbonden partijen verhaald kunnen worden op het waterschap.

Ons beleid ten aanzien van verbonden partijen is vastgelegd in de beleidsnota Verbonden partijen/Good Governance, vastgesteld door het AB op 16 december 2011.

De volgende rechtspersonen kunnen worden aangemerkt als verbonden partij:
1. Gemeenschappelijke Regeling Afvalwater Vught met waterschap De Dommel;
2. Aquaminerals;
3. Aquon;
4. Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC);
5. Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB);
6. Het Waterschapshuis (HWH);
7. Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant;
8. Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB);
9. Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB Bank);
10. NV Slibverwerking Noord-Brabant (SNB);
11. STOWA (Stichting toegepast onderzoek water);
12. Unie van Waterschappen (UVW).

Voor detailinformatie en ontwikkelingen wordt verwezen naar de afdeling Concernstaf en naar het Jaarverslag 2020 § 1.6.7 Verbonden partijen.

6 Staat van vaste - en (im)materiële activa

	Per 01-01-2020					Mutaties in 2020							Per 31-12-2020						
OBJECTOMSCHRIJVING	Aanschafprijs	Afschrijving Cumulatief	Subsidies	Ontvangsten Overig	Boekwaarde	Nieuwbouw Derden	Geactiveerde Lasten	subsidies	Ontvangsten Overig	Reguliere Afschrijving	Correctie Afschrijving	Totaal Afschrijving	Aanschafprijs	Afschrijving Cumulatief	Subsidies	Ontvangsten Overig	Boekwaarde	Rente	Kapitaallast bruto Totaal
Gronden en terreinen	26.165	230	653	5.210	20.073	4.869			1	16		16	31.034	245	653	5.211	24.925	492	508
Vervoermiddelen	2.131	740			1.391	263	3			437		437	2.396	1.177			1.220	30	467
Machines,apparaten en werktuigen	8.510	1.940			6.571	1.892	58			743		743	10.460	2.683			7.777	144	886
Bedrijfsgebouwen	20.663	8.063		1	12.600	222	22			528		528	20.907	8.590		1	12.316	275	803
Waterkeringen	79.136	11.098	57.270	1.666	9.101	7.688	1.965	7.646	75	625		625	88.789	11.723	64.916	1.741	10.409	199	824
Kunstwerken	71.087	20.893	6.219	672	43.303	2.727	318	1.970	-3	2.631		2.631	74.132	23.524	8.189	669	41.750	946	3.577
Watergangen	173.078	30.223	56.695	17.950	68.210	9.674	503	1.025	439	2.821	56	2.877	183.256	33.100	57.720	18.390	74.046	1.490	4.367
Transportsystemen	120.112	62.842	4.799	1.829	50.642	3.506	432			4.395		4.395	124.050	67.237	4.799	1.829	50.186	1.107	5.502
Zuiveringsinstallaties	197.215	89.218	6.303	374	101.320	11.541	1.021			8.471	612	9.084	209.777	98.302	6.303	374	104.798	2.214	11.297
Slibverwerkingsinstallaties	19.861	7.298	2	7	12.554	937	42			985		985	20.839	8.284	2	7	12.547	274	1.260
Overige materiële vaste activa	3.575	1.860	229		1.486	892	11	-19		329		329	4.478	2.189	210		2.079	32	362
MATERIELE VASTE ACTIVA	**721.533**	**234.403**	**132.170**	**27.710**	**327.249**	**44.210**	**4.376**	**10.622**	**512**	**21.981**	**668**	**22.649**	**770.119**	**257.052**	**142.792**	**28.222**	**342.053**	**7.204**	**29.853**
onderzoek en ontwikkeling	3.420	2.146		10	1.265	196	24			171		171	3.640	2.316		10	1.314	28	198
bijdrage aan activa eigendom derden	2.784	925	1.172	27	660					41		41	2.784	966	1.172	27	619	14	55
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	57.964	6.389			51.575	7.546	82			1.932		1.932	65.593	8.321			57.272	1.127	3.059
Overige immateriele vaste activa	15.033	6.660		400	7.973					741		741	15.033	7.401		400	7.231	174	916
IMMATERIËLE VASTE ACTIVA	**79.202**	**16.120**	**1.172**	**436**	**61.473**	**7.742**	**107**			**2.885**		**2.885**	**87.050**	**19.005**	**1.172**	**436**	**66.436**	**1.343**	**4.228**
Kapitaalverstrekkingen	54.224	18.082		20.729	15.413				8.926	111		111	54.224	18.193		29.655	6.376	337	448
Overige uitzettingen looptijd > 1 jr	151				151								151				151	3	3
FINANCIËLE VASTE ACTIVA	**54.375**	**18.082**		**20.729**	**15.564**				**8.926**	**111**		**111**	**54.375**	**18.193**		**29.655**	**6.527**	**340**	**451**
EINDTOTAAL	**855.109**	**268.606**	**133.342**	**48.875**	**404.286**	**51.952**	**4.483**	**10.622**	**9.438**	**24.977**	**668**	**25.645**	**911.544**	**294.251**	**143.964**	**58.313**	**415.017**	**8.887**	**34.532**

7 Staat van reserves en voorzieningen

Staat van Reserves (bedragen * € 1.000)

Omschrijving	Stand aan het begin van het dienstjaar	Mutaties in dienstjaar				Stand aan het einde van het dienstjaar	Bespaarde rente welke niet is toegevoegd
		Vermeerderingen		Verminderingen			
		Interne		Interne			
		Rente	Mutaties	Rente	Mutaties		Bedrag
Reserves Watersysteembeheer							
Categoriereserve ingezetenen	564	-1	384			947	
Categoriereserve gebouwd	5.702	-8	1.663			7.357	
Categoriereserve ongebouwd	-144		23			-121	
Natuurterreinen	-2		6			4	
Weerstandsvermogen watersysteembeheer	1.600	-2		-2		1.600	-2
Egalisatiereserve watersysteembeheer	12.734	-18		-18	3.475	9.259	-18
Totaal reserves Waterkwantiteit	20.453	-29	2.077	-20	3.475	19.046	-20
Reserves Zuiveringsbeheer							
Weerstandsvermogen zuiveringsbeheer	1.750	-2		-2		1.750	-2
Egalisatiereserve zuiveringsbeheer	23.351	-33	1.261	-33		24.612	-33
Totaal reserves Waterkwaliteit	25.101	-36	1.261	-36		26.362	-36
Bestemmingsreserves							
Natschadeloket Peilopzet Maas	1.427	-2		-2		1.427	-2
Extra afschrijving renovatie rwzi Den Bosch	25				25		
Bestemmingsreserve PBB	1.163	-2		-2	271	892	-2
Bestemmingsreserve IBP2016-2021	350				11	339	
Effecten rwzi Den Bosch							
Bestemmingsreserve t.b.v. uitvoeren extra bagge	500	-1		-1	500		-1
Bestemmingsreserve t.b.v. instandhouding rwzi	1.015	-1		-1	168	847	-1
Totaal bestemmingsreserves	4.480	-6		-6	975	3.505	-6
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	**50.034**	**-71**	**3.338**	**-62**	**4.450**	**48.913**	**-62**

Staat van Voorzieningen (bedragen * € 1.000)

Omschrijving	Stand aan het begin van het dienstjaar	Mutaties in dienstjaar				Stand aan het einde van het dienstjaar	Bespaarde rente welke niet is toegevoegd
		Vermeerderingen		Verminderingen			
		Interne		Interne	Externe		
		Rente	Overige				Bedrag
Voorzieningen							
Vz arbeidsgerelateerde vpl wachtgelden	20		51		59	12	
Vz arbeidsgerelateerde vpl pensioenen	405	-1		-1	84	321	-1
TOTAAL VOORZIENINGEN	**425**	**-1**	**51**	**-1**	**142**	**333**	**-1**
TOTAAL GENERAAL	**50.459**	**-71**	**3.389**	**-63**	**4.592**	**49.247**	**-63**

8 Staat van vaste schulden

*(bedragen * € 1.000)*

Verstrekker	Hoofdsom	Looptijd in jaren	Stand per 1-1-2020	Vermeer-deringen	Gewone aflossing	Extra aflossing	Stand per 31-12-2020	Aflossings-verplichting	Rentelast boekjaar	Rente-vergoeding	Laatste jaar aflossing
Nederlandse Waterschapsbank VERPAND DNB	20.000	20	4.000		1.000		3.000	1.000	138	4,06%	2023
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	1.543	17	62		62				4	6,69%	2020
Nederlandse Waterschapsbank VERPAND DNB	20.000	20	6.000		1.000		5.000	1.000	202	3,92%	2025
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	8.849	25	354		354				24	6,78%	2020
Nederlandse Waterschapsbank VERPAND DNB	25.000	20	8.750		1.250		7.500	1.250	282	3,71%	2026
ASN Bank NV	25.000	20	10.000		1.250		8.750	1.250	382	4,31%	2027
Nederlandse Waterschapsbank VERPAND DNB	25.000	20	11.250		1.250		10.000	1.250	452	4,46%	2028
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	30.000	20	16.500		1.500		15.000	1.500	601	3,96%	2030
NV Bank Nederlandse Gemeenten	25.000	20	16.250		1.250		15.000	1.250	466	3,10%	2032
NV Bank Nederlandse Gemeenten	35.000	20	22.750		1.750		21.000	1.750	748	3,52%	2032
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	25.000	20	17.500		1.250		16.250	1.250	454	2,78%	2033
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	15.000	20	11.250		750		10.500	750	187	1,67%	2034
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	123.927	20	99.141		6.196		92.945	6.196	2.574	2,69%	2036
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	30.000	20	25.500		1.500		24.000	1.500	375	1,56%	2036
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	20.000	20	17.000		1.000		16.000	1.000	261	1,61%	2036
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	30.000	20	27.000		1.500		25.500	1.500	445	1,74%	2037
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	20.000	20	18.000		1.000		17.000	1.000	308	1,78%	2037
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	40.000	20	38.000		2.000		36.000	2.000	687	1,90%	2037
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	40.000	20	40.000		2.000		38.000	2.000	778	2,04%	2039
Totaal	**559.318**		**389.307**		**27.862**		**361.445**	**27.446**	**9.368**		

9 Staat van personeelslasten

Organisatie-eenheid	Personele sterkte (in fte's)		Personeelslasten (x € 1.000)								
	Geraamde formatie 1-jan-2020	Werkelijke formatie 31-dec-2020	Salarissen eigen personeel	Sociale lasten eigen personeel	Rechtstreekse uitkering eigen personeel	Overige personeelslasten eigen personeel	Salarissen tijdelijk personeel	Totaal personeels-lasten	Totaal voormalig personeel	Totaal generaal	Totaal primaire begroting 2020
Algemeen bestuur	0,84	0,84	€ 245	€ -	€ 3	€ -	€ -	**€ 248**	€ -	**€ 248**	€ 122
Dagelijks bestuur	2,80	2,80	€ 332	€ 91	€ -	€	€ -	**€ 423**	€ -	**€ 423**	€ 325
Voorzitter/Dijkgraaf	1,00	1,00	€ 145	€ 25	€ -	€	€ -	**€ 169**	€	**€ 169**	€ 170
Secretaris-Directeur	1,00	1,00	€ 138	€ 29	€ -	€ 87	€ -	**€ 255**	€ -	**€ 255**	€ 347
Directielid WSK	1,00	1,00	€ 114	€ 29	€ -	€ 2	€ -	**€ 144**	€ -	**€ 144**	€ 141
Directielid Zuiveren	1,00	1,00	€ 114	€ 29	€ -	€ 1	€ -	**€ 144**	€ -	**€ 144**	€ 141
Concernstaf	24,39	22,84	€ 1.550	€ 457	€ -	€ 28	€ 41	**€ 2.076**	€ -	**€ 2.076**	€ 2.167
Servicestaf	27,78	26,57	€ 1.498	€ 428	€ -	€ 29	€ 163	**€ 2.118**	€ -	**€ 2.118**	€ 2.310
Adviesstaf	19,81	19,04	€ 1.262	€ 357	€ -	€ 33	€ 22	**€ 1.674**	€ -	**€ 1.674**	€ 1.742
Informatiestaf	23,96	22,61	€ 1.273	€ 368	€ -	€ 25	€ 59	**€ 1.726**	€ -	**€ 1.726**	€ 1.833
Onderzoek & Monitoring	35,06	29,04	€ 2.046	€ 592	€ -	€ 38	€ 98	**€ 2.773**	€ -	**€ 2.773**	€ 2.685
Beleid & Advies	30,84	24,05	€ 1.888	€ 538	€ -	€ 58	€ -	**€ 2.484**	€ -	**€ 2.484**	€ 2.946
Planadvies & Vergunning	17,86	17,69	€ 1.005	€ 293	€ -	€ 24	€ 60	**€ 1.382**	€ -	**€ 1.382**	€ 1.432
Handhaving	26,80	21,44	€ 1.237	€ 361	€ -	€ 56	€ 76	**€ 1.730**	€ -	**€ 1.730**	€ 1.753
Digidatainfo		2,83	€ 320	€ 88	€ -	€ 6	€ -	**€ 413**	€ -	**€ 413**	€ 328
Grondzaken & inrichting	34,43	29,76	€ 1.974	€ 570	€ -	€ 48	€ 176	**€ 2.768**	€ -	**€ 2.768**	€ 3.233
District Boven Aa	23,49	23,49	€ 1.217	€ 356	€ -	€ 51	€ 59	**€ 1.683**	€ -	**€ 1.683**	€ 1.484
District Beneden Aa	21,42	20,03	€ 1.114	€ 321	€ -	€ 26	€ -	**€ 1.460**	€ -	**€ 1.460**	€ 1.340
District Raam	22,72	21,89	€ 1.175	€ 337	€ -	€ 31	€ -	**€ 1.542**	€ -	**€ 1.542**	€ 1.373
District Hertogswetering	35,62	22,07	€ 1.225	€ 357	€ 10	€ 16	€ 1	**€ 1.609**	€ -	**€ 1.609**	€ 2.654
Waterveiligheid		25,81	€ 1.535	€ 434	€ -	€ 45	€ 358	**€ 2.372**	€ -	**€ 2.372**	€ 119
Advies Zuiveren	25,40	22,26	€ 1.577	€ 457	€ -	€ 43	€ 99	**€ 2.176**	€ -	**€ 2.176**	€ 2.274
Ontwerp & Realisatie	37,62	35,89	€ 2.325	€ 670	€ -	€ 54	€ -	**€ 3.049**	€ -	**€ 3.049**	€ 3.239
Steunpunt Den Bosch	15,00	16,68	€ 961	€ 263	€ -	€ 15	€ 4	**€ 1.243**	€ -	**€ 1.243**	€ 1.101
Steunpunt Cuijk	13,81	12,61	€ 732	€ 211	€ -	€ 16	€ 20	**€ 979**	€ 1	**€ 979**	€ 944
Steunpunt Dinther	14,20	13,20	€ 696	€ 195	€ -	€ 7	€ -	**€ 898**	€ -	**€ 898**	€ 1.072
Steunpunt Aarle-Rixtel	12,14	12,25	€ 711	€ 200	€ -	€ 9	€ -	**€ 919**	€ -	**€ 919**	€ 870
Steunpunt Oijen	12,00	12,00	€ 645	€ 183	€ -	€ 10	€ 90	**€ 929**	€ -	**€ 929**	€ 893
Centrale budgetten/Algemene dienst*	3,00	5,21	€ 931	€ 89	€ -	€ 745	€ 161	**€ 1.926**	€ 29	**€ 1.955**	€ 1.581
TOTAAL	**484,98**	**466,90**	**€ 29.982**	**€ 8.327**	**€ 13**	**€ 1.501**	**€ 1.487**	**€ 41.310**	**€ 29**	**€ 41.339**	**€ 40.619**

Besluit tot vaststelling Uitvoeringsinformatie bij het Jaarverslag 2020

Aldus ontworpen en vastgesteld door het Dagelijks Bestuur van het waterschap Aa en Maas op 26 april 2021

Het Dagelijks Bestuur voornoemd,

de secretaris,

drs. P. Sennema

de dijkgraaf,

ir. E.H.J.M. de Groot
loco

Samen slimmer werken in coronatijd

Sociaal jaarverslag 2020

Waterschap Aa en Maas

scroll verder

“Dankzij ieders inzet, creativiteit en durf zijn we nieuwe wegen ingeslagen om het werk door te laten gaan, anders dan gepland en anders dan gedacht.”

2020… wat een jaar!

De eerste maanden van het jaar konden we gewoon aan het werk ondanks de berichten uit China en Italië. Maar in maart kwam ook bij ons een lockdown. Als je mij in januari 2020 had gevraagd of ons werk gewoon door zou kunnen gaan bij een lockdown, dan had ik geantwoord dat dit me niet waarschijnlijk leek. En dat ik me zorgen zou maken over onze mensen, het productieproces, de projecten en nog veel meer.

Inmiddels zijn we een jaar verder en presenteren we een (sociaal) jaarverslag dat gezien de omstandigheden boven verwachting goede resultaten laat zien. Onze werkzaamheden zijn nagenoeg ongestoord verlopen en heel veel geplande projecten zijn gerealiseerd.

Dankzij ieders inzet, creativiteit en durf zijn we nieuwe wegen ingeslagen om het werk door te laten gaan, anders dan gepland en anders dan gedacht. We hebben veel geïnvesteerd om contact met medewerkers te houden, met vertrouwen te werken op afstand en samen de digitale mogelijkheden te verkennen en te benutten. Ik heb veel respect voor mensen die ervoor hebben gezorgd dat hun werk door ging, terwijl thuiswerken moeilijk te combineren is met de zorg voor jonge kinderen, thuisonderwijs of mantelzorg.

Met elkaar hebben we in 2020 mooie stappen gezet. Veel van onze collega’s zijn opleidingen blijven volgen en de interne mobiliteit blijft hoog. Het aantal vrouwen in onze organisatie groeit; bij medewerkers onder de 35 jaar is de verhouding man-vrouw zelfs 50-50. We kregen een jongerennetwerk SAAMen en wonnen de FUTURPROOF-award. Dit en veel meer lees je in dit (sociaal) jaarverslag. Van medewerkers, voor medewerkers.

Veel leesplezier!

Pieter Sennema

NAAR INHOUDSOPGAVE

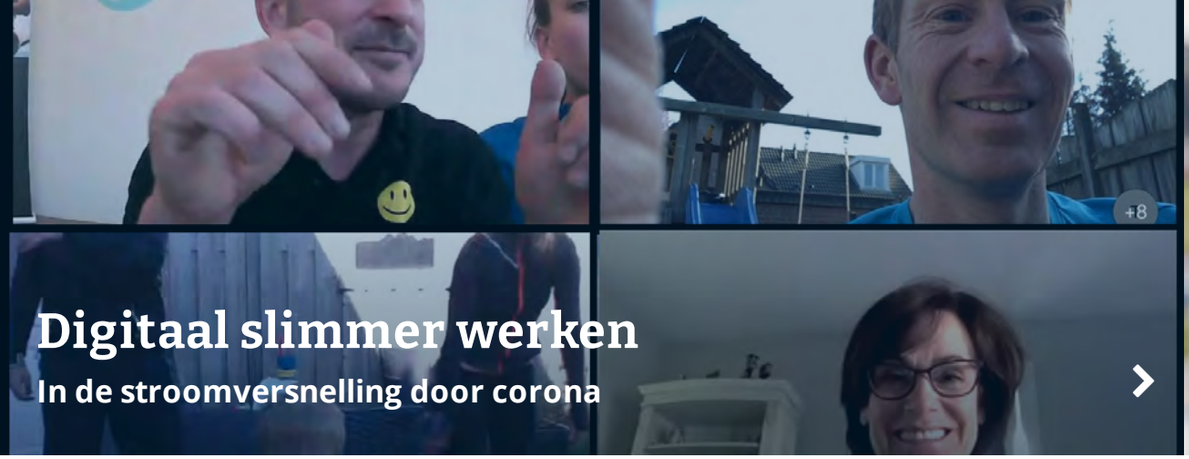

Digitaal slimmer werken

In de stroomversnelling door corona

Aandacht voor mensen

Bijzonder goede arbeidsvoorwaarden

Inhoudsopgave

Sociaal jaarverslag 2020

2020: facts & figures

Een bijzonder jaar in cijfers

Meer thema's

FUTURPROOF-award en SAAMen

Trots en verbinding

Elke dag medewerkers het beste uit zichzelf laten halen

De kern van HR bij Aa en Maas

Veilig en gezond werken

Preventie staat voorop

De kern van HR bij Aa en Maas

Elke dag medewerkers het beste uit zichzelf laten halen

LEES MEER

Hoe doen we dat? ›

Kansen zien, trots voelen ›

Elke dag willen we het beste uit onze medewerkers halen. Hoe we dat doen? Door iedereen volop kansen te bieden voor ontwikkeling en het inzetten van talenten. Zo ontstaat regie over je eigen loopbaan. Als werkgever faciliteren en stimuleren we daarbij.

We kijken niet alleen naar het nu, maar hebben ook oog voor de toekomst. Samen zorgen we voor duurzame inzetbaarheid. Zodat we onze doelen blijven realiseren en in kunnen spelen op veranderingen.

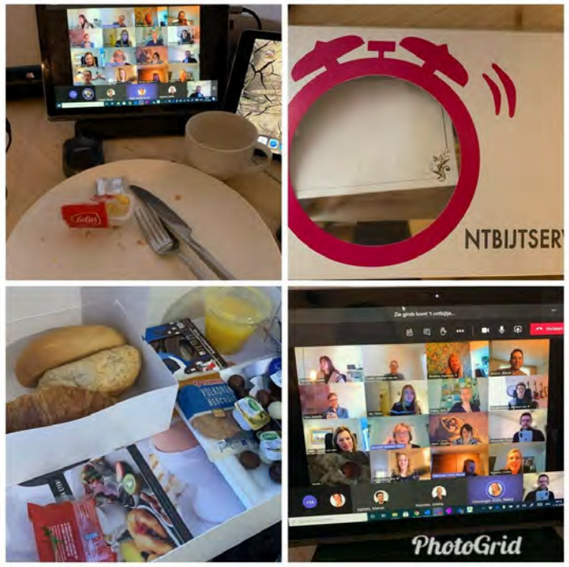

Werkplezier, productiviteit en vitaliteit zijn sleutelwoorden in ons HR-beleid.

Hoe doen we dat? >

Kansen zien, trots voelen >

Kansen zien, trots voelen

“Al een tijd werken we gebiedsgericht, en dat gaat steeds beter! We werken intensief samen binnen onze teams en met partners. De gebiedsteams kijken niet alleen naar de kansen en het verband tussen beleid, inrichting en beheer, ze voelen zich ook eigenaar van de toekomst van hun gebied. Daar ben ik trots op!”

Hilke van den Elsen, gebiedsadviseur

Digitaal slimmer werken

In de stroomversnelling door corona

SCROLL NAAR BENEDEN

We zetten in op digitaal leiderschap

In 2020 ontwikkelden we onze Strategie digitale transformatie 2020-2024. In de basis draait deze om mensen en hoe we met elkaar samenwerken. We zetten in op digitaal leiderschap: kennis en vaardigheden waarmee medewerkers van de toekomst kunnen omgaan met snelle technologische veranderingen.

In 2020 hebben we gewerkt aan de doelen die horen bij digitaal leiderschap. Doordat de urgentie door de coronacrisis groeide, hebben we grotere stappen gezet dan verwacht.

Uitdaging? Gelukt!

"In 2020 begonnen we met de voorbereidingen voor het nieuwe Waterbeheerplan 2022-2027. Het werd een flinke kluif, want alle geplande afspraken om input op te halen moesten opeens digitaal in plaats van live. Toch is het heel goed verlopen. In juni hadden we interactieve werksessies met gemeenten en andere omgevingspartijen waarna we regelmatig te horen kregen dat ze nog niet eerder zo'n leuke en inhoudelijke digitale sessie hadden gehad!"

Willem Messer, beleidsadviseur

1

Bewustzijn

We zijn ons steeds meer bewust van de impact die de digitale transformatie op ons en ons waterbeheer heeft. In 2020 hebben we hier veel gesprekken over gevoerd. Dit zorgde voor bewustzijn en slimme ideeën.

2

HR-beleid

De digitale transformatie vertalen we in ons HR-beleid. Er ontstaan nieuwe functies, zoals informatieanalisten en data engineers.

Digitale kennismakingen

"In september 2020 ben ik als Business Analist gestart bij Aa en Maas, maar door de omstandigheden ben ik in al die maanden pas vier keer op kantoor geweest. Een vreemde tijd om te starten! Wel ben ik warm ontvangen en heb ik al heel veel mensen digitaal leren kennen."

Annick Missotten, business analist

3

Digitaal vitaal

In 2020 hielpen onze DigiBuddy's collega's om hun weg te vinden in digitale applicaties en met digitaal werken in het algemeen. Samen met 8 andere waterschappen doen we mee met het Datascience en -Engineering Export Programma (DEEP) van het Waterschapshuis. Met data-analyses vergroten we onze kennis.

4

Wendbaar en slim

We werken met agile teams. Door flexibel te werken verbeteren we processen en behalen we sneller resultaat, met oog voor klanten en collega's.

Efficiënter werken en meer verbonden

"Sinds eind 2019 werken we binnen district Raam met de scrum methodiek, met als doel efficiënter en flexibeler te werken en betere keuzes te maken. Afgelopen jaar bleek dat deze werkwijze er ook voor zorgt dat we meer verbonden blijven met elkaar! Het scrummen levert mij nog steeds nieuwe inzichten op."

Niels van Rooij, adviseur watersysteem

Spannend, maar super veel geleerd

"Samen met collega's van verschillende afdelingen in processen duiken en er samen iets nieuws of beters uithalen: daar word ik blij van. Hoewel de ontmoetingen in 2020 vooral digitaal waren, heb ik super veel geleerd. Bijvoorbeeld over het aanpakken van een project en over beter samenwerken. De eerste keer een vlog opnemen was ook spannend, maar ik ben trots op het resultaat!"

Nicole Kanters-Gommers, secretaresse RWZI Aarle-Rixtel

5

Gezonde (digitale) werkplek

In 2020 hebben we een grote stap gezet. We vergaderen nu digitaal, gebruiken slimme tools en zoeken – ook na corona – voor een nieuwe balans tussen thuis en op kantoor werken. Daarbij kunnen we gebruik maken van een individueel budget om goed werkmeubilair voor thuis aan te schaffen.

Op naar 2024!

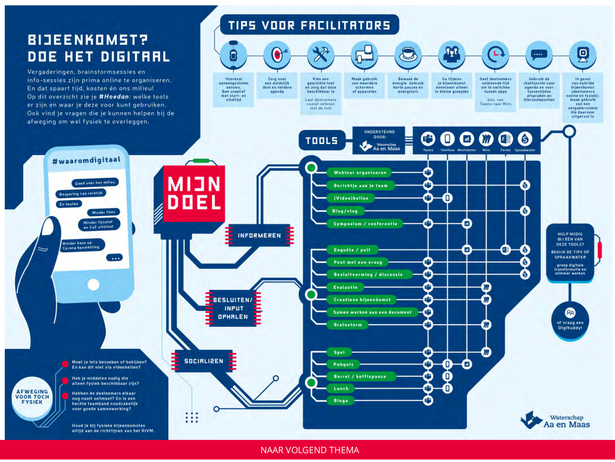

NAAR VOLGEND THEMA

Trots!

Aa en Maas wint FUTURPROOF-award!

SCROLL VERDER

Uit het juryrapport:

"Een enthousiaste club. Je voelt dat mensen betrokken en trots zijn en gestimuleerd worden alles uit zichzelf te halen. Zowel beleid, acties als cultuur ondersteunen het FUTURPROOF zijn."

Een compliment waar we trots op zijn!

De FUTURPROOF-award wordt ieder jaar uitgereikt aan de overheidsorganisatie die vooroop loopt met verjonging en die toekomstgericht is. Aa en Maas nam het in de finale op tegen gemeente Lelystad en Defensie Gezondheidszorg Opleidings- en Trainingscentrum. De vakjury koos Aa en Maas als winnaar! Ze beoordeelden ons op vijf punten: verjonging, toekomstgerichtheid, maatschappelijke impact, samenwerking en trots.

BEKIJK HET FILMPJE

Waarom Aa en Maas FUTURPROOF is? Dat vertellen onze eigen medewerkers in dit filmpje.

LEES OVER SAAMen

1 jaar SAAMen: verbinding en voldoening

"En voor mij, een plekje in de organisatie waar ik bij hoor, naast mijn zakelijke 'werkplek'"

"Ons jonge-ambtenaren netwerk SAAMen bestaat 1 jaar! Wij (Esther Rappard, Simone Buijs en ik) zijn dit netwerk begonnen na een bezoek aan de jonge-ambtenaren dag van de stichting FUTUR. Het leek ons een mooie manier om onze collega's van onze eigen generatie, maar ook alle andere collega's te verbinden in de breedste zin van het woord. Met een simpel woordtrucje doopten we de letters van "Aa en Maas" tot SAAMen, en laat de naam ook precies zien waar we voor staan. Eén jaar verder zijn we door corona flink geremd in onze activiteiten en onze impact, maar kijken we tevreden terug op een eerste jaar. Met het winnen van de FUTURPROOF-award 2021 is dat ook zeker terecht! We beginnen ons tweede jaar vol goede moed met veel ideeën en activiteiten op de planning.

Maar wat heeft SAAMen ons, en mij persoonlijk, gebracht? Verbinding. En voor mij, een plekje in de organisatie waar ik bij hoor, naast mijn zakelijke 'werkplek'. Collega's op een andere manier leren kennen dan alleen puur zaakinhoudelijk of kennisgericht. En voldoening: door het lef om een idee – waarvan je geen idee hebt hoe het wordt ontvangen – te dragen, aan te dragen aan de directie, aan te bieden aan je collega's en uit te dragen binnen de organisatie en dat dat op zo'n mooie manier wordt ontvangen, dan weet je waar je het voor doet."

Michelle Cornelissen, adviseur watersysteem

NAAR VOLGEND THEMA

2020: facts & figures

Een bijzonder jaar in cijfers

GA NAAR ALLE CIJFERS | PERSONEEL IN BEWEGING | FINANCIËLE CIJFERS | UITLICHT

Een bijzonder jaar in cijfers

Trots corona ons land al het vervoer van 2020 overheerlijken we hebben onze medewerkers volop gewaardeerd hebben in de begrotingen die weeks constant met hun medewerkers we cijfers hebben. Het NP Learning Hub heeft in coronatijden bijvoorbeeld 1.700 cursisten bij elkaar gebracht. Ook het aantal medewerkers dat in dienst kwam, was hoger dan ooit. Ook de ziekteverzuimcijfers waren gelukkig beter dan in het voorgaande jaar. Ook de functieontwikkeling stagnatie. Ook de ontwikkeling van de reizigersaantallen en de ontwikkeling van de reizigersopbrengsten. Een cijfermatige blik dan ook op de jaarrekening van 2020. Ook de verwachtingen voor 2021 zijn in deze cijfers te vinden. Tot slot de cijfers over de ontwikkeling van het aantal klachten en de afhandeling daarvan. Ook de klanttevredenheid is in 2020 hoeveel we in Limburg-Noord hebben verricht. In 2021 hebben we 1 in Limburg-Noord opereren.

Corona

Trots corona ons land al het vervoer van 2020 overheerlijken we hebben onze medewerkers volop gewaardeerd hebben in de begrotingen die weeks constant met hun medewerkers we cijfers hebben. Het NP Learning Hub heeft in coronatijden bijvoorbeeld 1.700 cursisten bij elkaar gebracht. Ook het aantal medewerkers dat in dienst kwam, was hoger dan ooit. Ook de ziekteverzuimcijfers waren gelukkig beter dan in het voorgaande jaar. Ook de functieontwikkeling stagnatie. Ook de ontwikkeling van de reizigersaantallen en de ontwikkeling van de reizigersopbrengsten. Een cijfermatige blik dan ook op de jaarrekening van 2020. Ook de verwachtingen voor 2021 zijn in deze cijfers te vinden. Tot slot de cijfers over de ontwikkeling van het aantal klachten en de afhandeling daarvan. Ook de klanttevredenheid is in 2020 hoeveel we in Limburg-Noord hebben verricht. In 2021 hebben we 1 in Limburg-Noord opereren.

Aandacht voor mensen

Bijzonder goede arbeidsvoorwaarden

LEES MEER

Aandacht voor mensen

In 2020 veranderde de manier en plek waarop we (samen)werken drastisch door de coronacrisis. Het bevestigt dat de koers die we al ingeslagen waren de juiste is: werken vanuit vertrouwen, met oog voor mensen en resultaat, en met alle ruimte voor ontwikkeling. Dit zorgt voor werkplezier, productiviteit en vitaliteit. En dat is weer nodig om onze doelen te realiseren en in te kunnen spelen op veranderingen.

scroll verder

Het goede gesprek

Bij Aa en Maas geloven we dat waardering niet zit in beoordelen en belonen, maar juist in iemands toegevoegde waarde erkennen en hier aandacht voor hebben. We werken in een op maat gemaakte gesprekscyclus die past bij een individuele medewerker en leidinggevende. Dat leidt tot steeds betere gesprekken.

Wet- en regelgeving

Op 1 januari 2020 is de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (WNRA) ingegaan. Onze medewerkers kregen zoveel mogelijk dezelfde rechten en plichten als medewerkers in het bedrijfsleven. Onze personeelsregelingen staan in een personeelshandboek, dat we de komende jaren samen met onze medezeggenschapsraad verder moderniseren.

Flexibele beloning

Iedere afdeling krijgt een budget (flexibele beloning) dat het team, in overleg met de leidinggevende, zelf mag inzetten. Medewerkers dragen ook voor de beloning van collega's ideeën aan. Hoe passender en verrassender de beloning, hoe meer waardering en erkenning ervaren wordt.

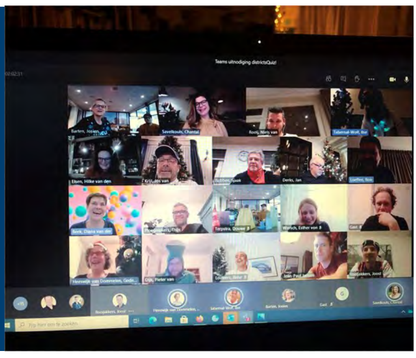

Thuiswerken en de cao

Corona heeft onze werklocatie (naar verwachting) blijvend veranderd. Door de lockdown werd het opeens noodzakelijk dat het overgrote deel van onze medewerkers vanuit huis werkte. Dit was lastig, maar we zijn er met z'n allen in geslaagd om het werk en de werkresultaten hier niet onder te laten lijden.

We blijven aandacht hebben en houden voor welbevinden, want thuiswerken brengt nieuwe uitdagingen met zich mee. Vooruitlopend op een nieuwe cao zijn door cao partijen alvast afspraken gemaakt over het inrichten van een gezonde en Arbo-verantwoorde thuiswerkplek.

Persoonlijk opleidingsbudget

Meer dan 80% van onze medewerkers – een heel hoog percentage! - zet het persoonlijk opleidingsbudget in. We vinden het goed te zien dat medewerkers steeds meer nadenken over ontwikkelstappen die zij kunnen zetten. Dit hoeft niet altijd een stap omhoog te zijn, maar kan ook een verbreding of verdieping in het eigen werk betekenen.

Meer cijfers bekijken?

Behulpzame collega's

"In mei 2020 ben ik gestart bij waterschap Aa en Maas. Een van de eerste dingen die me opviel zijn de behulpzame collega's die tips geven en kennis delen. Door deze gesprekken realiseerde ik me met hoeveel thema's deze organisatie zich bezighoudt. Dat er ruimte is om jezelf te ontwikkelen en mee te denken over de visie van de afdeling heb ik het afgelopen jaar ook mogen ervaren. Een positieve start!"

Thijs Ploegmakers, gebiedsbeheerder team District Raam

NAAR VOLGEND THEMA

Ontwikkeling en vitaliteit

Vertrouwen in coronatijd

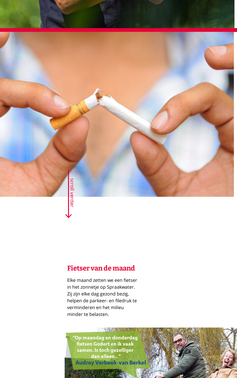

Vertrouwen in woorden en daden

Vertrouwen en geloof in eigen medewerkers en hun talenten is een belangrijke basis voor Aa en Maas. Niet alleen in woorden, maar ook in daden. Dit vertrouwen hielp en helpt in deze tijden van corona om de juiste dingen te kunnen blijven doen en nieuwe initiatieven te omgroeien.

Nieuwe medewerkers geven al járen aan dat ze bij *verrast zijn over de ruimte* en de mogelijkheden die ze krijgen om zich te ontwikkelen. We stimuleren en enthousiasmeren onze medewerkers op zoek te gaan naar hun kwaliteiten en talenten en deze in te zetten. Dat doen we onder andere met individuele gesprekken, coaching mogelijkheden, teamtrajecten en twee ontwikkelprogramma's. Dat we werk maken van persoonlijke ontwikkeling wordt breed uitgedragen binnen de organisatie en ondersteund door de verschillende P&O instrumenten en arbeidsvoorwaarden.

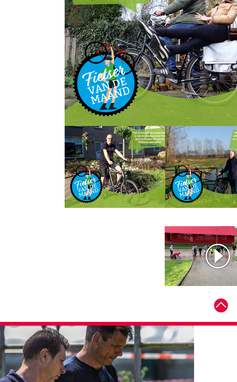

Vitaliteit in 2020

Vanaf de eerste lockdown gaven directie en management vertrouwen aan medewerkers door te benadrukken *'goed voor zichzelf te zorgen (de mens voorop)*. We zochten naar mogelijkheden om toch in verbinding te blijven, bijvoorbeeld door middel van live stream uitzendingen.

Vitaal aan de slag

Onder de noemer 'Vitaal aan de slag' besteedt Aa en Maas structureel aandacht aan vitaliteit. Samen met de Brabantse waterschappen bekijken we elke vier maanden een ander vitaliteitsthema. Door corona is het programma deels opgeschurt en deels aangepast naar de veranderende behoeften.

We stimuleren onze medewerkers meer te bewegen en te fietsen van en naar het werk. Sinds 1 juli 2020 zijn we een rookvrije organisatie. Met een innovatiewedstrijd hebben we ideeën rondom gezondheid opgehaald en we zijn gestart met een wekelijkse blog over vitaliteit.

Fietser van de maand

Elke maand zetten we een fietser in het zonnetje op Spraiweter. Zij zijn elke dag gezond bezig, helpen de partner- en fleetvak te verminderen en het milieu minder te belasten.

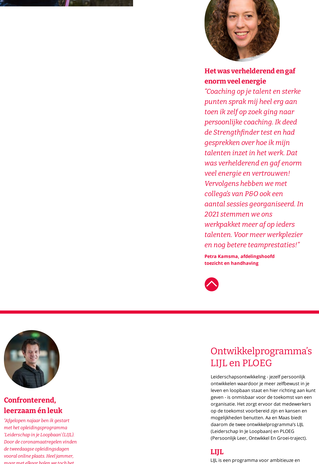

Inzicht in jezelf en elkaar

De mogelijkheden om jezelf te blijven ontwikkelen zijn (online) doorgegaan en mogelijk zelfs in een stroomversnelling gekomen. Bijna een kwart van onze medewerkers heeft een talententest (Strengthfinder test) gedaan en een of meerdere werkspecifieke gesprekken gevoerd om meer inzicht te krijgen in zichzelf. Het team P&O ontwikkelde aanvullend een workshop voor teams, met als kern: meer inzicht krijgen in elkaar en in elkaars rol en talenten, om zo de samenwerking en resultaten te verbeteren.

Het was verheldered en gaf enorm veel energie

"Coaching op je talent en sterke punten sprak mij heel erg aan toen ik zelf op zoek ging naar persoonlijke coaching. Ik deed de Strengthfinder test en had gesprekken over hoe ik mijn talenten inzet in het werk. Dat was verhelderend en gaf enorm veel energie en vertrouwen! Vervolgens hebben we met collega's van P&O ook een aantal sessies georganiseerd. In 2021 stemmen we ons werkpakket meer af op ieders talenten. Voor meer werkplezier en nog betere teamprestaties!"

Petra Kamsma, afdelingshoofd toezicht en handhaving.

Veilig en gezond werken

Preventie staat voorop

LEES MEER

Veilig en gezond werken

We vinden we het belangrijk dat medewerkers veilig en gezond werken. Daarom hebben we structureel aandacht voor arbeidsomstandigheden. We houden ons aan de wet- en regelgeving (zoals de Arbocatalogus Sector waterschappen) maar hebben bovenal veel aandacht voor preventie.

COVID-19

We hebben de voorzorgregels en richtlijnen van het RIVM gehandhaafd, om gezondheidsrisico's voor medewerkers en derden te minimaliseren.

Ongevallen en incidenten

In 2020 zijn er in totaal 95 gevaarlijke situaties/handelingen en (bijna) incidenten geregistreerd en geanalyseerd.

- 73 bijna incidenten, gevaarlijke situaties en gevaarlijke handelingen
- 22 incidenten, waarvan 3 met (kort) verzuim

Geen van de ongevallen was van dien aard dat deze gemeld moest worden bij de Inspectie SZW. We doen altijd een oorzaak- en preventieanalyse, zodat we weten wat de oorzaak van de melding is. Waar mogelijk nemen we corrigerende maatregelen en bekijken we hoe dergelijke situaties in de toekomst voorkomen kunnen worden.

Meer cijfers bekijken?

Arbo opleidingen

In 2020 zijn de veiligheidsopleidingen en toolboxen centraal beschikbaar gemaakt voor medewerkers via e-HRM. De BHV-organisatie heeft haar deskundigheid op niveau gehouden door deel te nemen aan EHBO- en BHV-opleidingen, bijscholingen en oefeningen.

Werkplekken

Het cluster veiligheid en gezondheid heeft (online) extra aandacht besteed aan de inrichting van de werkplekken thuis. We gebruiken een pauzeprogramma om medewerkers te stimuleren niet te lang stil te zitten achter hun computer.

Wij werken iedere dag aan veilig, voldoende en schoon water. We zijn echte waterbazen! Alle collega's kregen thuis daarom een waterbazen mondkapje en werden uitgedaagd om mee te doen aan de waterbazenchallenge. 'Maak en post een waterbewuste selfie met mondkapje op Spraakwater (intranet) en daag een collega uit om hetzelfde te doen.' Heel veel collega's deden mee!

RI&E (Risico-inventarisatie en -evaluatie)

Een RI&E is een wettelijke verplichting, bedoeld om veilig en gezond werken te bevorderen. In 2020 zijn we verder gegaan met acties uit de plannen van aanpak en hebben we de risico's op de rioolgemalen en kunstwerken in kaart gebracht.

Aandacht en tijd voor mezelf

"Mijn werk is en blijft geweldig, ook nu we thuis werken. Mijn geheim is positief blijven en mezelf aandacht geven. Als ik lief ben voor mezelf kan ik het ook zijn voor een ander en beter presteren in mijn werk. Dat betekent voor mij een goede stoel aanschaffen, veel bewegen tussendoor, gezond eten, op tijd muziek aanzetten, elke week wandelen met één collega en een vaste 'break in de week' inplannen voor mijzelf. Mijn tuimelpoppetje op mijn bureau is mijn mascotte. Het maakt een muziekje als het uit balans raakt en komt altijd terug in het midden en staat dan weer stevig. Het herinnert mij er aan om elke dag aandacht te geven aan mezelf!"

Marloes van Nieuwenhoven,
adviseur Brabant Aquademie

Vitaliteit en duurzame inzetbaarheid

Aandacht voor vitaliteit draagt bij aan gezond en veilig werken. Meer daarover staat in het hoofdstuk vitaliteit.

EINDE

Inlegvel Jaarverslag 2020:

Tijdens de behandeling van het concept jaarverslag 2020 is geconstateerd dat er in de commissie Emissiebeheer een andere voorkeur is voor begrippen die in het jaarverslag worden gehanteerd. Omdat dit na de totstandkoming van het jaarverslag zich heeft voorgedaan moeten onderstaande woorden anders worden gelezen:

- In het hele jaarverslag moet het woord "chemicaliën" gelezen als "hulpstoffen";
- In de paragraaf "Weerstandsvermogen" moet "Anti-afhaakproblematiek" gelezen worden als "Aan- / afhaken industriële lozers".

Inleiding jaarverslag:
In de samenvatting van het jaarverslag als onderdeel van de inleiding worden diverse inhoudelijke onderwerpen kort benoemd. Er wordt hier niet ingegaan op droogte.
Onderstaande tekst had in de samenvatting van de inhoudelijke onderwerpen terug moeten komen:

Droogte
2020 was het derde jaar op rij waarin droogte leidde tot problemen in ons beheergebied. Aa en Maas heeft veel aandacht gekregen in de media rondom de droogte en we raken als waterschap beter op de droogte ingesteld. We hebben alles op alles gezet om zoveel mogelijk water te conserveren. We hebben een wateraanvoermogelijkheid gecreëerd vanuit de Maas via de Sambeekse Uitwatering, hoge stuwstanden ingesteld, diverse vistrappen afgesloten en samen met grondeigenaren rijplaatstuwen geplaatst in diverse kleinere waterlopen.

Motie

Milieu- en Duurzaamheidsrapportage

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas, in vergadering bijeen op 11 juni 2021 te Uden.

Overweegt dat:

- waterschappen een belangrijke maatschappelijke opgave hebben op het gebied van duurzaamheid, leefomgeving en klimaatverandering circulariteit en verbetering van het leefmilieu;

Constateert dat:

- in het kader van de Notitie klimaat en circulair op 9 april jl is toegezegd om jaarlijks met een verslag te komen waarvan het duurzaamheidsfond onderdeel uitmaakt;
- in het huidige reguliere financiële jaarverslag (zie 2020) onze inzet niet altijd eenduidig of helder is en prestaties op dit punt onvoldoende naar voren komen;
- op dit moment een systematische rapportage inzake onze realisering van doelen in het kader van milieu- en duurzaamheidopgaves ontbreekt;

Spreekt uit dat:

- een eigenstandige afgebakende rapportage binnen het reguliere financiële jaarverslag, dan wel een geheel zelfstandig jaarverslag inzake de realisatie van doelstellingen op milieu- en duurzaamheidsopgaves ten behoeve van sturing door het AB wenselijk is:
- hierin een sterke nadruk gelegd moet worden op een goede visualisering die snel duidelijk maakt waar we staan, waar we als waterschap naar toe willen en welke opties en keuzes daarvoor bestuurlijk relevant en mogelijk zijn;

Verzoekt het dagelijks bestuur:

- de productie van een dergelijk jaarverslag 2021 zo snel mogelijk ter hand te nemen;
- met een werkgroep uit het algemeen bestuur en vanuit de organisatie de benodigde informatie c.q. ingrediënten te verzamelen voor het houden van een themabijeenkomst over deze beoogde milieu- en duurzaamheidrapportage en voor de verdere inhoud van een dergelijke rapportage.

en gaat over tot de orde van de dag.

Fractie Geborgden, dhr. Paul Gijsen

Fractie Water Natuurlijk, mevr. Suzanne de Zoeten

Fractie CDA, dhr. Peter Brouwers

Ravenstein, 10 maart 2021

Beste mededijkbewoners,

Jullie hebben vast al wel gezien dat er op de Maasdijk twee rood-witte linten zijn gespannen. Deze linten geven aan hoe hoog de dijk na de aangekondigde dijkverzwaring gaat worden.

Het **onderste** lint geeft de nieuwe dijkhoogte aan zoals die tussen het kasteelrondeel en de spoorwegovergang gaat worden: 11 meter 80 boven NAP. Die hoogte is volgens het Waterschap voldoende om ons tot 2050 te beschermen tegen een overstroming.

Het **bovenste** lint geeft aan hoe hoog de muur gaat worden die men ter hoogte van de stad, tussen Van Coothweg en Walstraat, bovenop de vernieuwde dijk wil zetten. Het Waterschap verdedigt deze extra hoogte (12 meter 50 boven NAP) met het argument dat ze ingrijpendere werken zoals het slaan van een damwand en het bouwen van een muur voor een langere periode willen doen. Mocht blijken dat na 2050 een verdere dijkverhoging nodig is, dan is de muur al klaar, zo luidt de redenering.

Enkele verontruste dijkbewoners hebben de koppen bij elkaar gestoken, omdat ze een muur van 12.50 m boven NAP volstrekt onacceptabel vinden. Een dergelijke muur betekent dat je, staande op het midden van de straat, de Maas niet meer kunt zien. De dijkbewoners kunnen de Maas alleen nog maar vanaf de verdieping of uit hun zolderkamer zien stromen.

Bovendien krijgen we met een hoge muur te maken met extra geluidsoverlast. Tussen de nieuwe muur en de bestaande bebouwing krijg je namelijk een tunneleffect. Door reflectie neemt het geluid van het toch al intensieve (vracht)verkeer op de dijk aanzienlijk toe.

Dit ervaren wij als een onacceptabele aantasting van ons woongenot, te meer daar de hoogte van 12.50 m zeker tot 2050 volstrekt onnodig is. Daarom hebben wij een petitie opgezet, met de bedoeling om het Waterschap op andere gedachten te brengen.

Wij hopen van harte dat u deze petitie mede wilt ondertekenen.

Uw mededijkbewoners, Olga Rikken en Willem Jan Pantus

Heemkundekring Land van Ravenstein
DEMEN • DENNENBURG • DEURSEN • DIEDEN • HERPEN • HUISSELING
KEENT • KOOLWIJK • NEERLANGEL • NEERLOON
OVERLANGEL • RAVENSTEIN

stichting vestingwerken ravenstein

Ravenstein, 22 maart 2021

Aan:
Dagelijks bestuur Waterschap Aa en Maas
Betreft:
Concept-ontwerpplan Maasdijkkade Ravenstein

De Heemkundekring Land van Ravenstein en de Stichting Vestingwerken Ravenstein, zijn naast de Dorpsraad Ravenstein en de gemeente Oss, betrokken bij de uitwerking van het waterveiligheidsproject De Meanderende Maas. U als bestuur van het waterschap Aa en Maas speelt hierin een leidende rol.
Laatstelijk zijn wij in een digitale bijeenkomst geïnformeerd over het concept ontwerpplan voor de Maasdijkkade in de stad Ravenstein en een tweetal archeologische bureauonderzoeken ter plaatse. Uit een proefsleuvenonderzoek moet blijken of en waar tussen de twee laat-middeleeuwse,rondelen een stadsmuur gelegen heeft.
Tussen 2019 en nu hebben informatieve bijeenkomsten, o.l.v. van projectleider Peter Rutten, plaatsgevonden, wat recent heeft geleid tot voornoemd concept-ontwerpplan. Volgens uw planning zal vooralsnog een definitief ontwerp eind 2021 door de stuurgroep worden vastgesteld.

Graag willen wij op het concept-ontwerpplan reageren.
In het laatst gepresenteerde concept-ontwerp is, in verband met de waterveiligheid, een damwand met daar bovenop een gemetselde 'sloof' gepresenteerd. Met de damwand kunnen wij leven.
In de digitale presentatie zien we dat bovenop de damwand een muurconstructie wordt geplaatst tot een NAP-hoogte van 12.50 meter. Eveneens hebben we ook kunnen vaststellen dat de toekomstige aanliggende grond- en tuimeldijken, ten noorden en zuiden van de rondelen, op een NAP-hoogte van 11.90 meter zijn geprojecteerd.
In de door uw waterschap opgestelde Nota Kwaliteitskaders uit 2017 staat dat de cultuurhistorische kwaliteit van de stad Ravenstein als hoog moet worden beoordeeld, vooral om de betekenis van de ligging van de stad aan de Maas.
Wij hebben de toekomstige peilmaten ter plaatse uitgezet. De Maasdijk ligt op ca. 11.00 meter NAP. Deze hoogtemaat zal niet worden aangepast. Een en ander betekent dat de topafwerking van de damwand 1.50 meter boven het huidige Maasdijkniveau komt te liggen.

De historische entiteiten staan bij ons hoog in het vaandel. De stad Ravenstein is historisch onlosmakelijk met de Maas verbonden. Ook de voormalige historische Strang -een natuurlijke nevengeul- en Middelwaard nabij de stadszijde behoren bij deze historische entiteiten. Dit beeld mag niet worden verstoord of aangetast. Wij vinden dat een tophoogte van 12.50 NAP te hoog. De ruimtelijke- en visuele relatie, maar ook de belevingswaarde tussen de stad en de Maas, het uiterwaardenlandschap (Middelwaard) met het historische profiel van de voormalige Strang, worden daardoor ernstig verstoord.
Daarnaast verwachten wij, met een hoge topafwerking tot 12.50 NAP, dat er een soort tunnel-effect zal ontstaan tussen de wanden van de bestaande woonbebouwing en de voorgestelde hogere muur. Hierdoor zullen grenswaarden van het verkeerslawaai (Wet geluidshinder) buiten en binnen de woningen worden overschreden. Het geluidniveau op de woongevels is nu al hoger dan 80 dB.

Ter bescherming van het historisch perspectief lijkt het ons logisch dat ook het afwerkingsniveau op de damwand op de aangrenzende dijkhoogten van 11.90 meter NAP wordt gebracht. Mocht binnen een periode van 50 jaar toch een verhoging noodzakelijk zijn, dan kan dat technisch bekeken nog altijd bovenop het bestaande metselwerk plaatsvinden.

Andere pluspunten van een lagere muurhoogte zullen zijn:
- Bij de realisering van een lagere topafwerking kan het bestaande profiel van de Maasdijk-uiterwaard, inclusief de bomen, de hagen, het wandelpad, en de verhoging uit 1996, in stand blijven.
- Eveneens geeft een lagere coupure bij fabriekscomplex De Heus nabij de Maaspoort/stadstoegang een beter aanzicht.
- Tevens zullen er ook aanzienlijk lagere realiseringskosten zijn. Hierdoor ontstaat, mede door werk met werk te maken, een extra 'mee-koppelkans', zoals het reconstrueren van het oude profiel van de Strang in de uiterwaarden.

Andere opmerkingen:
Alle in de digi-presentaties geboden opties die de omgeving zouden moeten opvrolijken, zoals muurverlichting en dure afwerkingsmaterialen, passen niet bij ons historisch beeld voor de inrichting van de Maaszijde van onze stad.
Inmiddels, zo hebben wij vernomen, hebben aanwonenden van de Maasdijk e.o. u en andere betrokkenen een petitie aangeboden tegen de voorgenomen muurhoogte tot 12.50 N.A.P. Wij ondersteunen de inhoud van deze petitie, voor zover deze met het vorenstaande overeenkomt.

Met vriendelijke groeten.

Het bestuur van Heemkundekring Land van Ravenstein,
Het bestuur van Stichting Vestingwerken Ravenstein.

Bijlagenblad: foto's en schetsen.

Bijlagen bij brief van Stichting Vestingwerken Ravenstein (SVR) en Heemkundekring Land van Ravenstein (HKR). Maart 2021

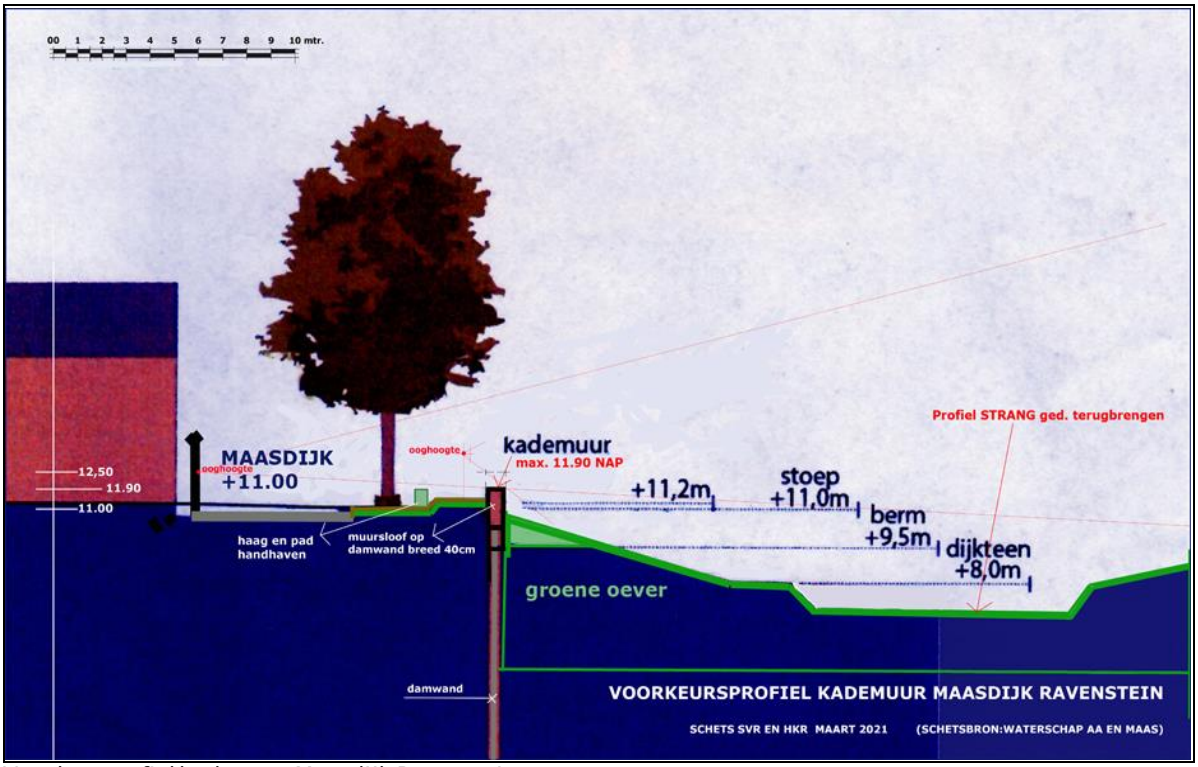

Voorkeurprofiel kademuur Maasdijk Ravenstein

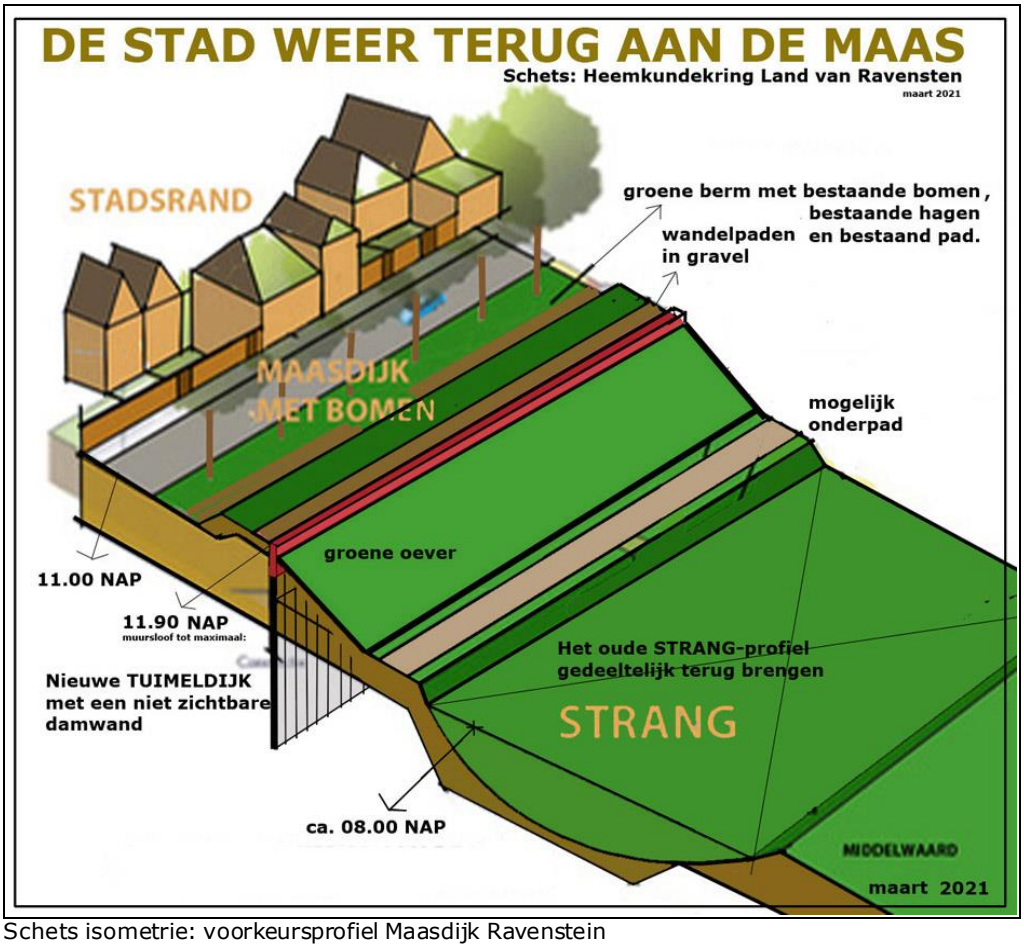

Schets isometrie: voorkeursprofiel Maasdijk Ravenstein

Foto: huidig maasdijkprofiel Ravenstein op ooghoogte

Montage: nieuw profiel met aanduiding van een hoge- en lage kademuur

P E T I T I E

Aan Waterschap Aa en Maas,

t.a.v. het Algemeen Bestuur

Postbus 5049

5201 GA ’s-Hertogenbosch

Ravenstein, 10 maart 2021

Wij, bewoners van panden aan de Maasdijk in Ravenstein, hebben kennisgenomen van de plannen met betrekking tot de dijkversterking langs de Maas. Naar aanleiding van de door het projectteam Meanderende Maas verstrekte gegevens hebben wij de voorziene nieuwe hoogte van de dijk (11,80 m boven NAP) en de daarop ter hoogte van de stad te plaatsen muur (12,50 m boven NAP) gevisualiseerd (zie bijlage). Daarbij hebben wij geconstateerd dat de muur het zicht op de Maas volledig wegneemt.

Bovendien ontstaat er tussen de bestaande bebouwing en de nieuwe muur een tunneleffect waardoor de geluidsoverlast van het toch al intensieve (vracht)verkeer op de Maasdijk door reflectie sterk toeneemt.

Wij beschouwen dit als een onacceptabele aantasting van ons woongenot, te meer daar een hoogte van 12,50 m zeker tot 2050 volstrekt onnodig is.

Wij verzoeken u daarom de plannen te heroverwegen en de dijk ook ter plaatse van de stad niet verder te verhogen dan de minimaal vereiste 11,80 m boven NAP.

De bewoners van de Maasdijk te Ravenstein

Correspondentieadres: Maasdijk 38-A 5371 AA Ravenstein

Bijlage:

Correspondentieadres: Maasdijk 38-A 5371 AA Ravenstein

Waterschap Aa en Maas

M E M O

Aan : Algemeen Bestuur

Van : A. van der Aa

Datum : 26 april 2021

Onderwerp : Memo wijzigingen lay-out HWBP dashboard Q1-2021

In dit memo zijn de doorgevoerde wijzigingen aan de lay-out van het HWBP dashboard uiteengezet tussen de Q4-2020 en Q1-2021 versies.

- Programma pagina (blz. 1)
  - De afbeelding "Planning en omgeving" is bijgewerkt om aan te sluiten bij de herijking van het programma. Hierin is Lith-Bokhoven als concept 3e project opgenomen. Bovendien zijn de inschattingen op de andere visuals m.b.t. Boxmeer-Cuijk uit het dashboard gehaald.
  - Pagina is voorzien van een titel.
  - Onderdeel "Techniek" is hernoemd naar "Beoordeling".
- Voortgangsrapportage (blz. 2 en 4)
  - Ongewijzigd.
- Financien (blz. 3 en 5)
  - Kolommen werkelijke uitgaven, resp. inkomsten worden niet meer getoond in de middelste en rechtse visual van het onderdeel Financien. Bij uitgaven zijn, en waren, de werkelijke uitgaven onderdeel van de prognose. Bij inkomsten is dit onderdeel minder relevant door de kolom "Beschikking".
  - In de titel van de meest rechtse visual is expliciet gemaakt dat dit de projectinkomsten betreffen exclusief de eigen bijdrage van Aa en Maas.
- Overzichtspagina (blz. 6)
  - Afbeelding "Totaaloverzicht Dijkverbetering" is geactualiseerd om aan te sluiten bij project Lith-Bokhoven.
- Resultaten beoordeling (blz 7.)
  - Het resultaat van de beoordeling Boxmeer-Cuijk is verwijderd van deze pagina.

Totaaloverzicht HWBP projecten

Financien

Financiele meerjarenplanning HWBP-projecten

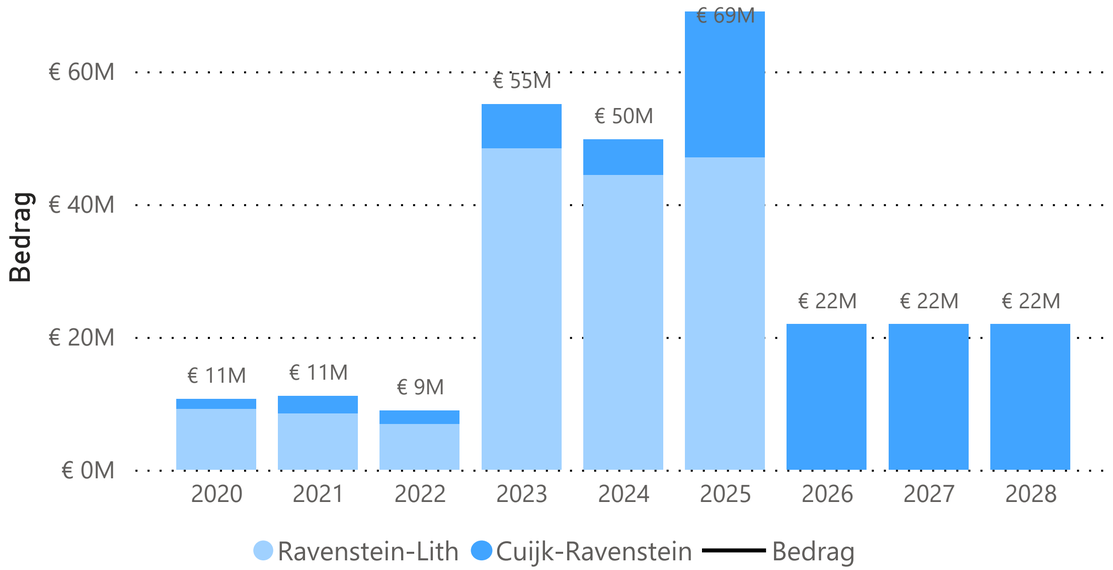

Financien

Jaarlijkse bijdrage WS Aa en Maas aan HWBP

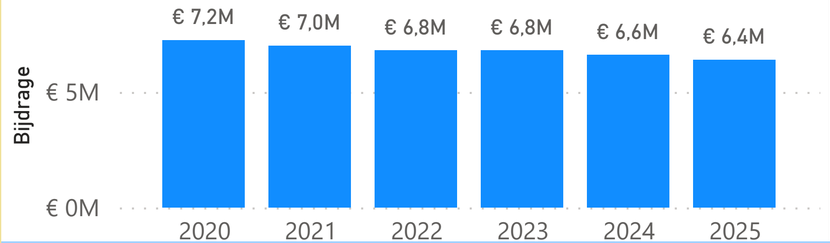

Verwachte interne Fte

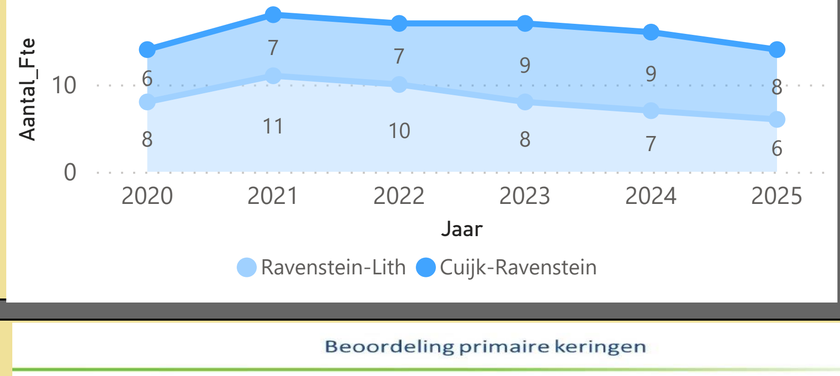

Planning en omgeving

Meerjarenplanning HWBP-projecten

(*) Indicatieve planning op basis van voornemen tot herijking van de programmering van HWBP-projecten

Beoordeling

Beoordeling primaire keringen

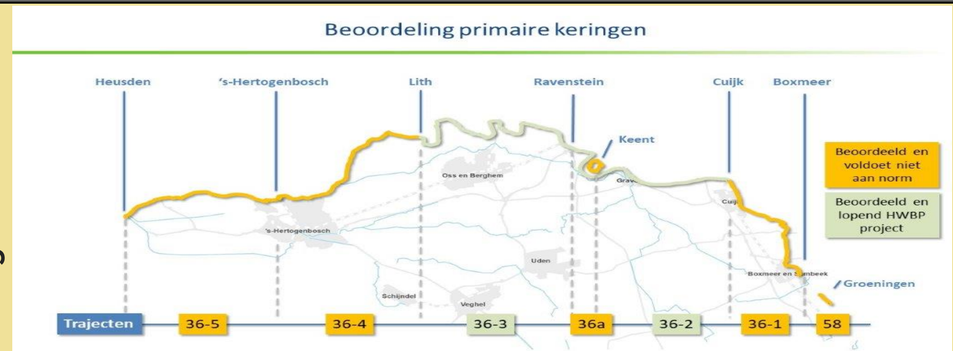

Beoordeling primaire keringen (Km)

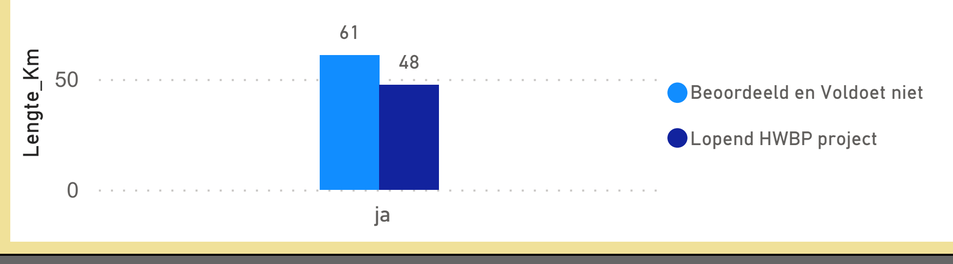

Aa en Maas HERMAN The Art of Data Analysis

Ravenstein-Lith

Trajectnr.	Aantal Km.	Aantal kunstwerken	Beoordeling	Status
36-3	26,50	2	ja	Lopend HWBP pr...

Voortgangsrapportage

Projectvoortgang

Omgevingsrelatie

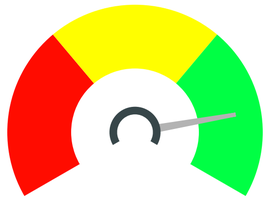

Financien

Toelichting projectvoortgang

Nr	Toelichting
57	In de stuurgroep van 24 maart 2021 is het Voorlopig ontwerp door de bestuurders vastgesteld. Daarmee is een belangrijke mijlpaal voor het project gehaald. De volgende project mijlpaal, het vaststellen van het DO, wordt aan het begin 2022 verwacht.
58	Op een functie na zijn alle vacatures zijn ingevuld. Daarmee is het projectteam op volle sterkte. Met het contracteren van het Ingenieursbureau en de opdrachtnemer (= aannemer) is alle capaciteit gemobiliseerd om de planuitwerking af te ronden en de voorbereiding van de uitvoering voor te bereiden, en mits verantwoord ook uit te voeren.
59	Het inrichten van het ontwerpproces met de opdrachtnemer in coronatijd is en blijft een uitdaging. Ook het volledig informeren van de omgeving blijft een uitdaging in deze periode. Het is om deze reden dat deze wijzer in het oranje blijft staan.

Toelichting omgevingsrelatie

Nr	Toelichting
79	In september en oktober zijn er corona-proof werkplaatsen gehouden en is er een klankbord geweest. Dit als onderdeel van de ontwerpslagen naar het Voorlopig Ontwerp. In december zijn twee digitale informatiebijeenkomsten geweest over de uitwerking van de belangrijkste ontwerpvraagstukken. In januari en februari worden zes digitale dijktafels geweest en eind februari heeft de 14de werkplaats plaatsgevonden (digitaal). Nu de uitwerkingen van de plannen steeds gedetailleerder en concreter wordt, worden discussies met de omgeving ook concreter.

Toelichting financien

Nr	Toelichting
92	De aanbesteding van het zogenaamde twee-fase-contract loopt, deze is in 2020 gestart. Er zijn drie partijen geselecteerd en deze hebben deelgenomen aan de dialoogfase. Eind Q1 2021 zijn de aanbiedingen ingediend en is de opdrachtgever gestart met de beoordeling ervan. De verwachting is dat half mei 2021 er een aannemer aan boord is ten behoeve van de verwachte planbesluiten in 2023.
93	Het AB heeft het tweede deel van het krediet voor de Planuitwerking goedgekeurd (AB van febr. 2021). Daarmee zijn alle verwachte kosten voor de planuitwerking gedekt. In het komende kwartaal zal het AB beslissen om krediet ter Voorbereiding van de Uitvoering ter beschikking te stellen.
94	De bestedingen lopen conform prognose. De komende periode wordt zowel de inzet van de Opdrachtnemer (lees aannemer) als de volgende fase voor het ingenieursbureau gecontracteerd.

Ravenstein-Lith

Trajectnr.	Aantal Km.	Aantal kunstwerken	Beoordeling	Status
36-3	26,50	2	ja	Lopend HWBP pr...

Financien

Planning uitgaven per jaar/fase

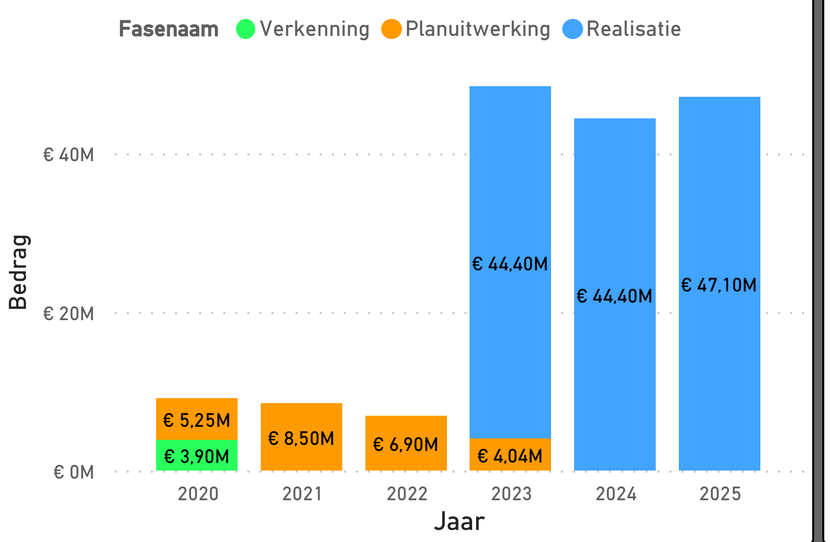

Uitgaven : Ravenstein-Lith

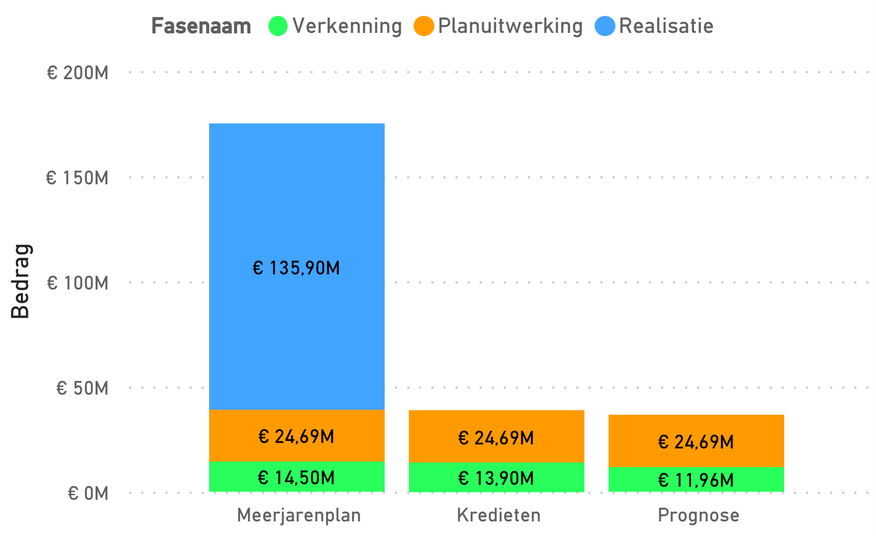

Inkomsten excl. eigen bijdrage AM : Ravenstein-Lith

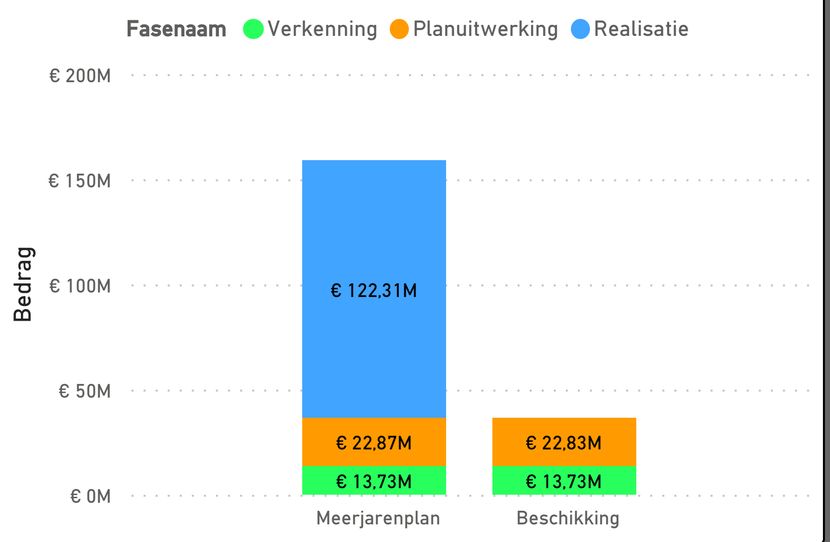

Planning en Bestuurlijke besluitvorming

Bestuurlijke besluitvorming

Nr	Toelichting	Planning	Werkelijk
60	SG: Vaststellen Voorkeursalternatief		11-12-2019
61	DB: Vaststellen keuzes in het dijkontwerp van het Voorkeursalternatief		28-01-2020
62	AB: Instemmen met bestuursovereenkomst		21-02-2020
63	DB: Krediet aanvraag voor planuitwerkingsfase fase 1		26-05-2020
64	AB: Krediet aanvraag voor planuitwerkingsfase fase 1		03-07-2020
65	DB: Informeren marktbenadering		01-09-2020
66	Cie. Watersystemen: Informeren marktbenadering		17-09-2020
67	AB: Informeren marktbenadering		09-10-2020
68	AB: Krediet aanvraag voor planuitwerkingsfase fase 2		26-02-2021
69	SG: Instemmen Voorlopig Ontwerp		24-03-2021
71	AB: Uitvoeringsbesluit, kredietaanvraag	31-12-2022	

Meerjarenplanning

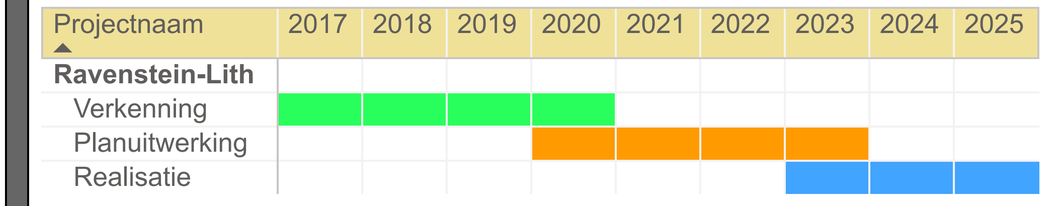

Aa en Maas HERMAN The Art of Data Analysis

Cuijk-Ravenstein

Trajectnr.	Aantal Km.	Aantal kunstwerken	Beoordeling	Status
36-2	21,00	10	ja	Lopend HWBP pr...

Voortgangsrapportage

Projectvoortgang

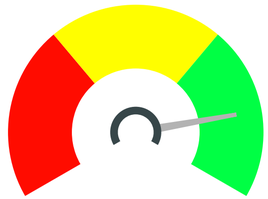

Omgevingsrelatie

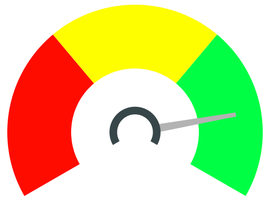

Financien

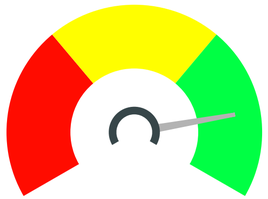

Toelichting projectvoortgang

Nr	Toelichting
32	De Integrale Uitgangspunten Notitie (IUN) is op 21 januari 2021 vrijgegeven door de Stuurgroep. Instemming van het Dagelijks Bestuur heeft plaatsgevonden op 9 februari 2021, conform planning.
33	Deels parallel met het opstellen van de IUN is gestart met het opstellen van veiligheids- en gebiedsbouwstenen. Deze zijn opgenomen in de Nota Bouwstenen, welke op 22 maart is afgerond.
34	Verder is voortvarend gewerkt aan 5 Mogelijke Oplossingen. Deze zijn opgesteld aan de hand van 5 verhaallijnen, zodat de verkenning breed wordt uitgevoerd. In werkatelier #4 is dit besproken in de werkateliers.
35	De stuurgroep wordt goed betrokken en daar waar nodig wordt/is bilateraal afstemming gezocht, ook met Grave. Eerstvolgende stuurgroep vindt plaats op 26 april, waarin onder andere de veiligheidsopgave en het proces rondom meekoppelkansen worden besproken.
36	Qua mijlpalen ligt het project op schema. Het is nog onzeker of, vanwege de impact van corona en digitaal werken, voldoende draagvlak wordt gecreëerd middels vooral digitale werkateliers. Dit is onder de aandacht bij het projectteam.

Toelichting omgevingsrelatie

Nr	Toelichting
24	In december 2020 is werkatelier #2 (digitaal) georganiseerd. Deze heeft plaatsgevonden over 2 avonden. Op de eerste avond (op 8 december) is een "webinar" georganiseerd om de veiligheidsopgave en bouwstenen m.b.t. veiligheid toe te lichten. De tweede avond (15 december) is een interactief werkatelier georganiseerd, met als doel om tot gebiedsbouwstenen te komen.
25	Werkatelier #3 (ook digitaal) is per deelgebied georganiseerd en heeft plaatsgevonden op 22, 23 en 25 februari 2021. De focus lag daarbij op de stap van bouwstenen naar het verkennen van mogelijke oplossingen. Door opnieuw in deelgebieden en met kleinere groepen te werken was er meer ruimte en tijd voor inbreng vanuit het werkatelier. In werkatelier #4 op 29, 30 maart en 1 april is verder doorgepraat over de mogelijke oplossingen.
26	De volgende participatie momenten zijn voor nu voorzien in de Verkenningsfase: - Informatiebijeenkomsten: Er vindt een extra bijeenkomst plaats eind mei / begin juni om de mogelijke oplossingen toe telichten. In Q1 2022 wordt een bijeenkomst georganiseerd, waarin kansrijke alternatieven en de NRD worden gepresenteerd. In Q3 2022 wordt het voorkeursalternatief gepresenteerd. - Werkateliers: de volgende werkateliers zijn gepland in juli, augustus 2021, maart, mei en ten slotte in december 2022.

Toelichting financien

Nr	Toelichting
37	Op basis van de huidige inzichten wordt de Verkenning binnen de vooraf gestelde planningmijlpalen afgerond.
41	De afgelopen periode is de capaciteitsplanning van het projectteam herijkt op basis van huidige inzichten. Hieruit volgen geen significante wijzigingen.
42	Op basis van de huidige inzichten wordt de Verkenning binnen budget afgerond.

Cuijk-Ravenstein

Trajectnr.	Aantal Km.	Aantal kunstwerken	Beoordeling	Status
36-2	21,00	10	ja	Lopend HWBP pr...

Financien

Planning uitgaven per jaar/fase

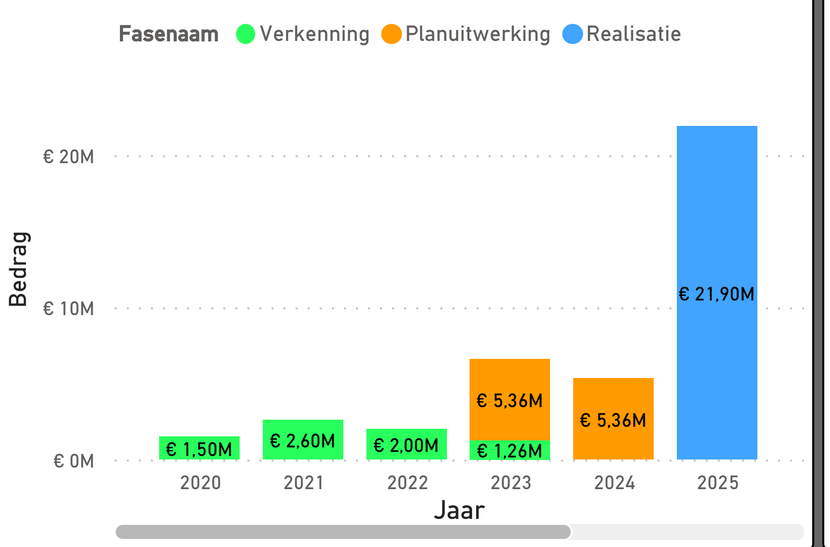

Uitgaven : Cuijk-Ravenstein

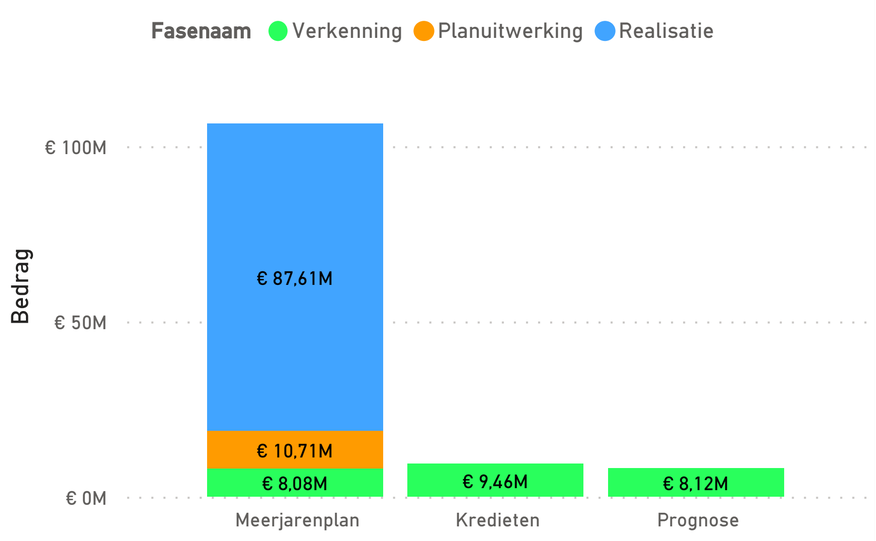

Inkomsten excl. eigen bijdrage AM : Cuijk-Ravenstein

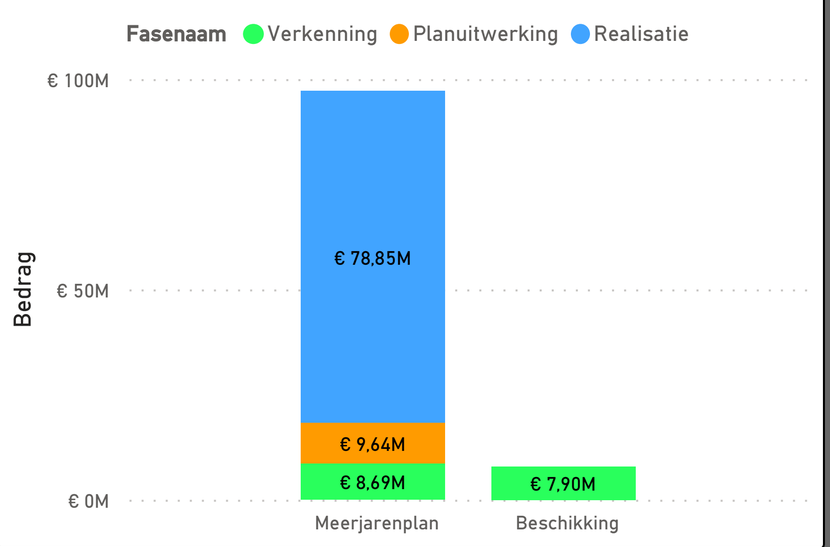

Planning en Bestuurlijke besluitvorming

Bestuurlijke besluitvorming

Nr	Toelichting	Planning	Werkelijk
3	DB: Kredietaanvraag AB Verkenning fase 2		14-04-2020
4	DB: Subsidieaanvraag HWBP voor Verkenning fase 2 in DB		14-05-2020
5	AB: Krediet/Subsidieaanvraag AB/HWBP Verkenning fase 2		05-06-2020
6	SG: Ondertekening intentieovereenkomst Stuurgroep CuRa		02-07-2020
7	DB: Besluit Integrale Uitgangspuntennotitie		09-02-2021
8	DB: Besluit Bouwstenen & Mogelijke Oplossingsrichtingen	07-09-2021	
9	DB: Vaststellen Kansrijke Alternatieven & Vrijgave NRD ter inzage	25-01-2022	
10	Cie. WB: Bespreken Kansrijke Alternatieven	17-03-2022	
11	AB: Bespreken Kansrijke Alternatieven	08-04-2022	
12	DB: Besluit NRD	20-05-2022	
13	DB: Besluit Voorkeursalternatief en ontwerp-MER	25-10-2022	

Meerjarenplanning

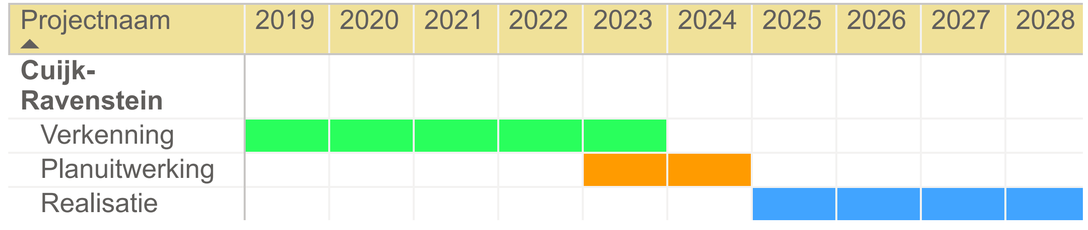

Totaaloverzicht Dijkverbetering

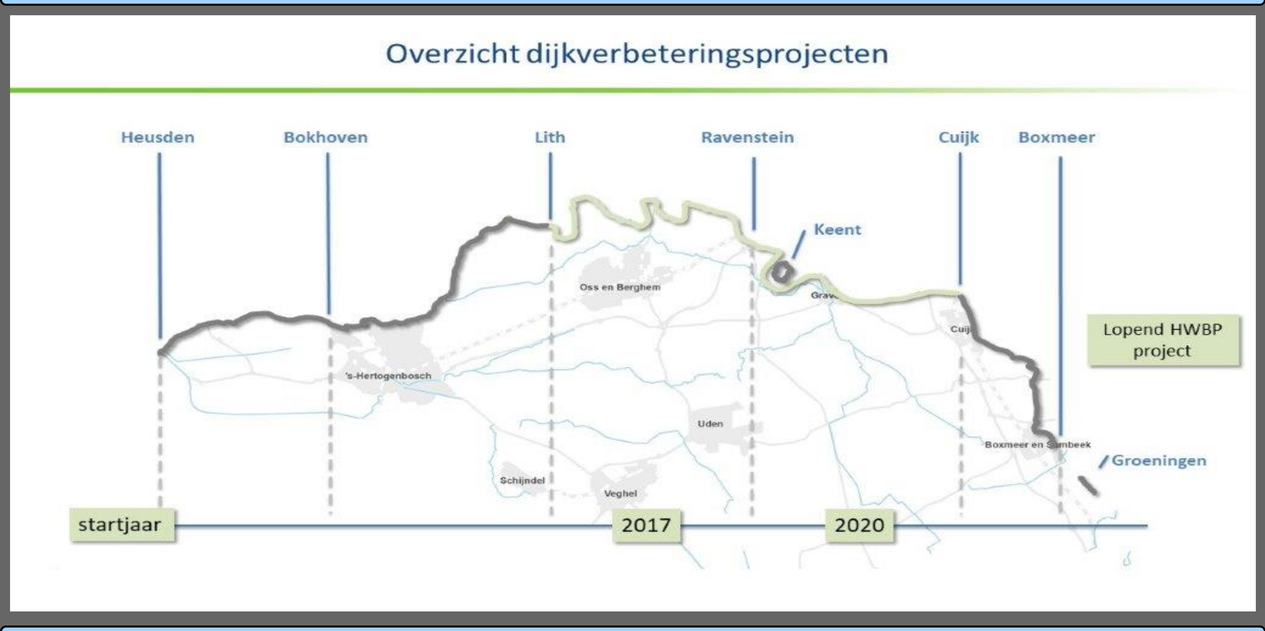

Begrenzing projectgebied dijkverbetering Ravenstein-Lith

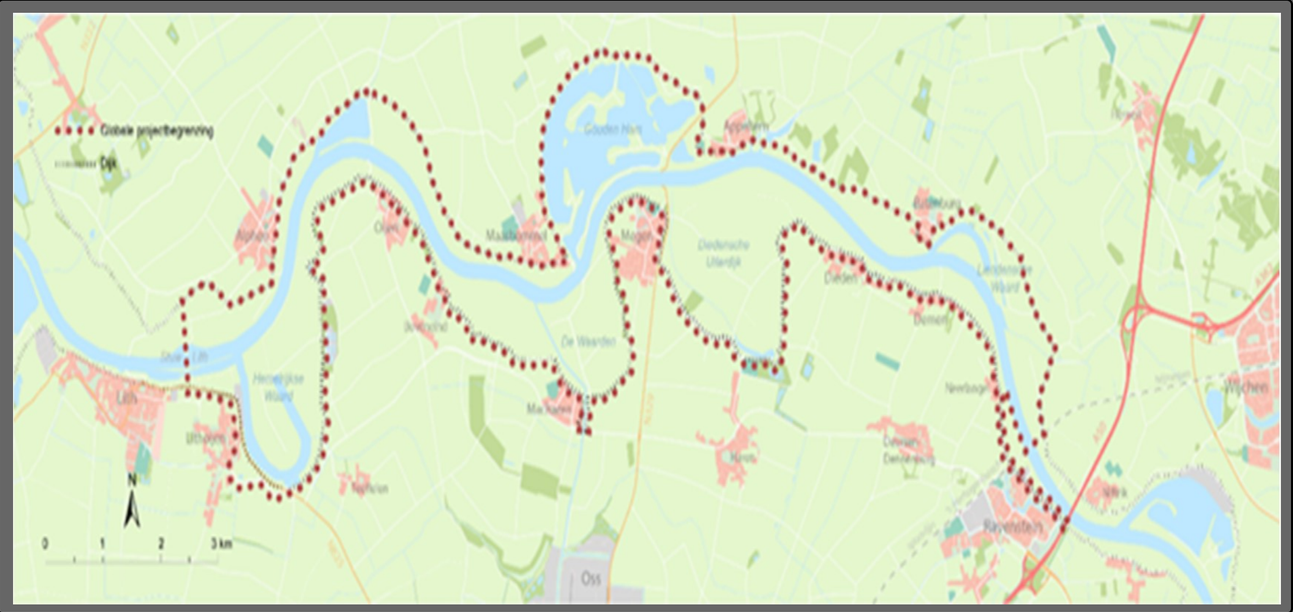

Begrenzing projectgebied dijkverbetering Cuijk-Ravenstein

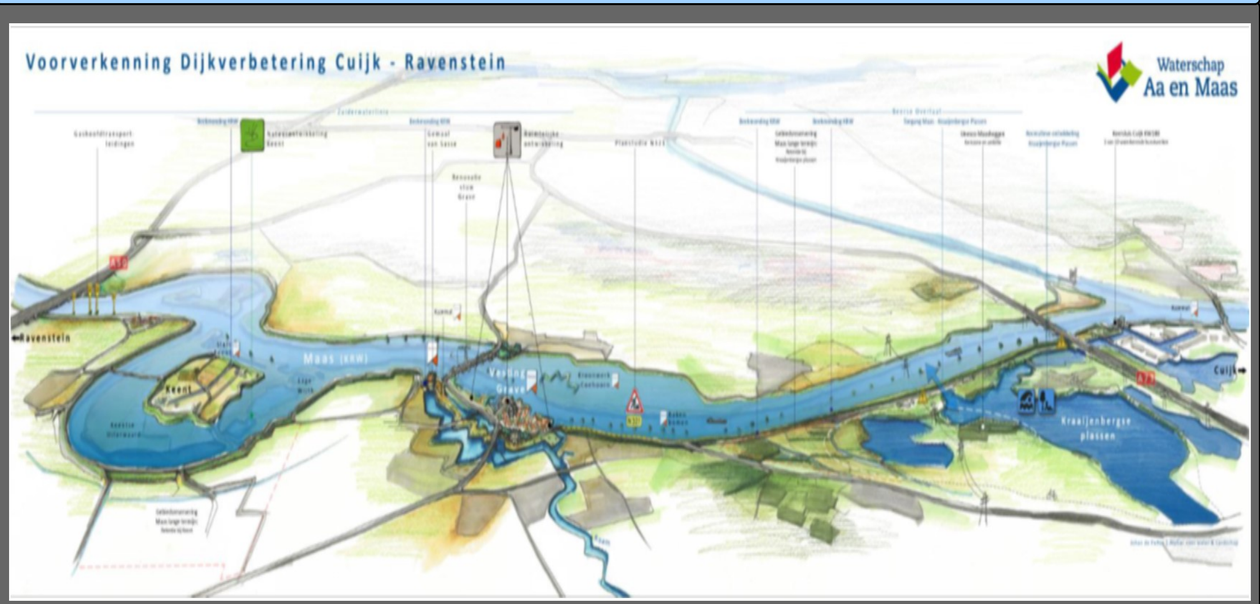

Ravenstein-Lith, resultaten beoordeling Verkenningsfase (OI)

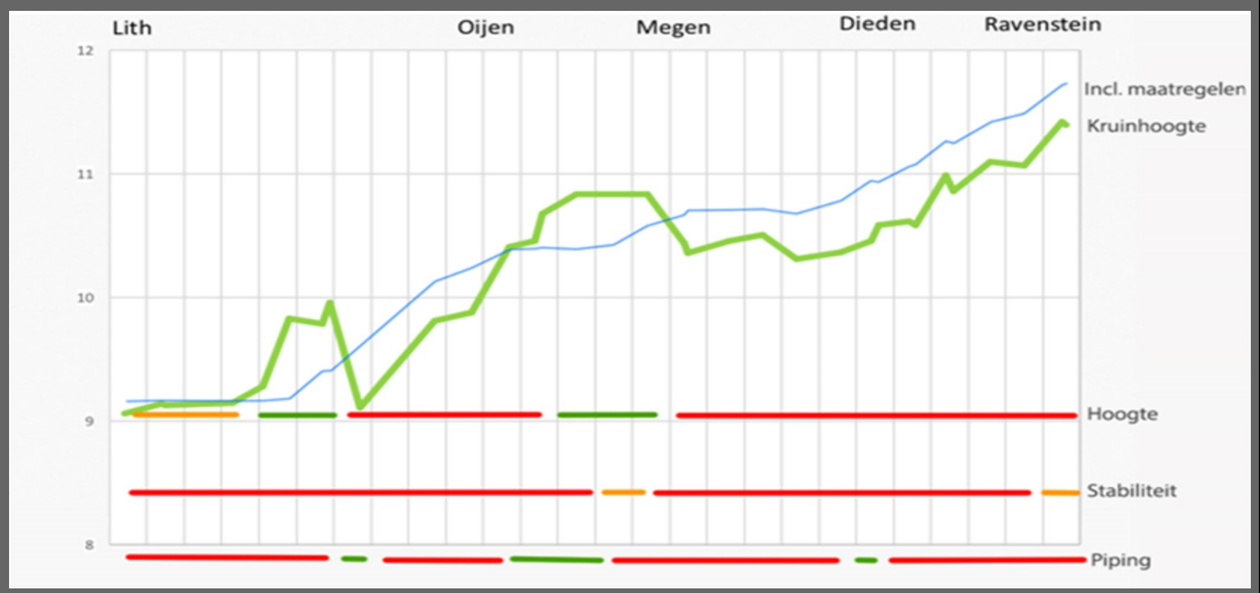

Cuijk-Ravenstein, Resultaten beoordeling verkenningsfase 1 (OI)

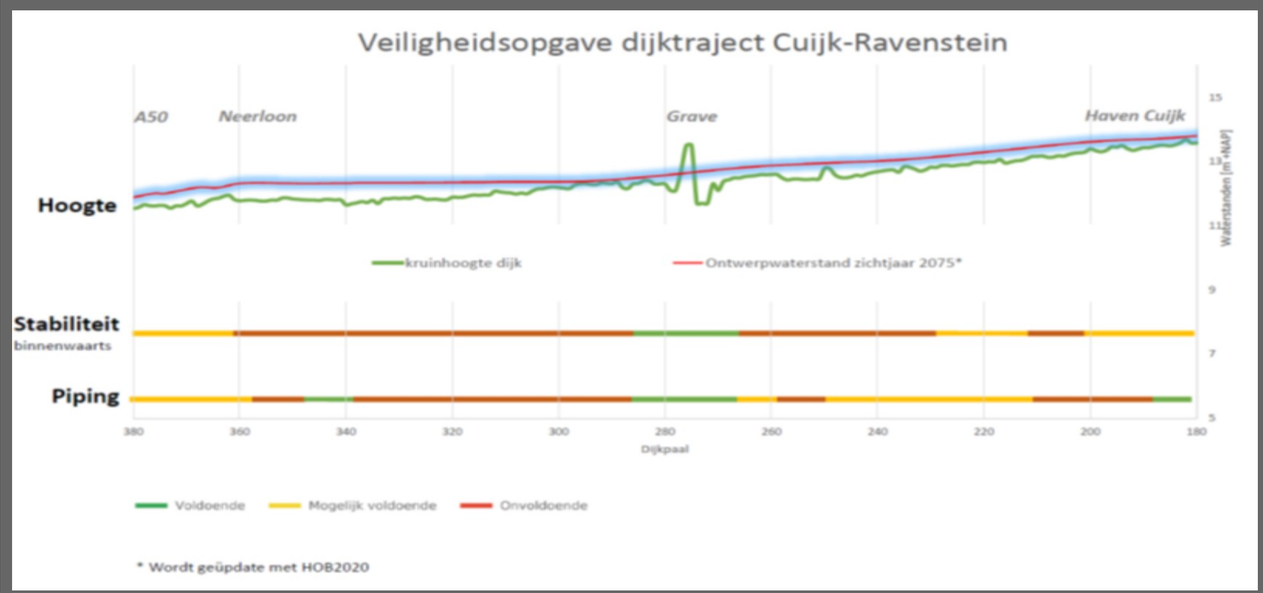

AB voorblad

Datum vergadering: 11 juni 2021 **Agendapunt**: 5.C. **Projectenboeknummer en -naam:** Beekerloop **Corsa dossiernummer:** **Voorstelnummer BABS**: 58485

AAN het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas

Commissie(s)	**Portefeuillehouder(s)**
Cie. WB 20-05-2021	Groot, E.H.J.M. de Dijk, P.M.J. van

Agendaonderwerp: Definitief Projectplan Waterwet Beekerloop incl. nota van zienswijzen
Voorstel: Kennis te nemen van de Nota van zienswijzen 'Beekerloop' en Definitief Projectplan Waterwet 'Beekerloop'.

Besluit:	**Mij bekend,** **De secretaris,**

Bij het onderwerp: Liggen de volgende stukken ter inzage:
De volgende stukken zijn als bijlage meegezonden: 1. 1 Geanonimiseerde Nota van zienswijzen Beekerloop v6april 2. 2. BG4619_T&P_RP_2104210841_Definitief PPWW Beekerloop 3. 3. DB Voorstel_58485.doc

INFORMATIENOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

KENNISNEMEN VAN

Nota van zienswijzen 'Beekerloop' en Definitief Projectplan Waterwet 'Beekerloop'.

PROBLEEMSTELLING

Op 26 april heeft het Dagelijks Bestuur ingestemd met de Nota van Zienswijze 'Beekerloop' (bijlage 1) en het definitief PPWW 'Beekerloop' (bijlage 2). Ze wil graag dat het Algemeen Bestuur op de hoogte is van dit DB-besluit, het PPWW 'Beekerloop' en de Nota van zienswijzen. In bijgevoegde bestuursvoorstel (bijlage 3) staat nadere informatie.

KERNBOODSCHAP

De Beekerloop ligt ten noorden van de kern Asten. De loop voert water af en heeft een ecologische functie. Op de Beekerloop is een rioolwateroverstort aangesloten. Valt er in een korte periode veel regen zoals in mei/juni 2016, dan stroomt het riool vol en opent de noodklep. Door het vele wateraanbod vanuit de riolering en de hoge waterstanden in de Beekerloop is er in extreme situaties wateroverlast in de woonwijken (Sterrenwijk, Appelwijk) vlak bij de Beekerloop. We nemen nu samen met de gemeente Asten maatregelen om de overlast in de toekomst te verminderen en tegelijkertijd de loop natuurvriendelijker en klimaatbestendiger in te richten.

CONSEQUENTIES

Na inrichting:

- Verbetert de waterafvoer van de Beekerloop en wordt wateroverlast beperkt;
- Verbetert de waterkwaliteit en de natuurlijke inrichting van de Beekerloop;
- Wordt vismigratie weer mogelijk;
- Worden knelpunten voor toekomstbestendig onderhoud opgelost.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

De maatregelen uit de herinrichting van de Beekerloop dragen bij aan de volgende duurzame doelen:

1. Klimaatbestendigheid
a. Verbreden en optimaliseren profiel Beekerloop
b. Vervangen duikers
c. Verwijderen duikers
d. Vervangen vaste stuwen door automatische stuwen
e. Planten bomen

2. NVO
a. Verflauwen oever en aanleggen beekbegeleidende beplanting Beekerloop
b. Aanbrengen vistrap
c. Planten bomen

3. Vispasseerbaarheid
a. Aanbrengen vispassages bij stuwen

b. Aanbrengen vistrap/-passage

4. Toekomstbestendig onderhoud
a. Realiseren obstakelvrije zone
b. Nieuwe duikers
c. Herplanten/kappen bomen

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

Het project “Herinrichting Beekerloop” wordt uitgevoerd door waterschap Aa en Maas. De Beekerloop stroomt niet uitsluitend op grond van het Waterschap, maar voor een groot deel ook op grond van de gemeente Asten, Rijkswaterstaat en de provincie en ontwikkelaars. De meeste afstemming heeft plaats gevonden tussen waterschap Aa en Maas en de gemeente Asten. Deze partijen hebben gezamenlijk afspraken gemaakt voor ontwerp, uitvoering en beheer van het gebied. Rijkswaterstaat, provincie en ontwikkelaars zijn tijdens dit proces meegenomen en op de hoogte gehouden. Tot slot is er een informatiebijeenkomst geweest voor de omgeving. Daar is het plan getoetst. Opmerkingen zijn verwerkt in het ontwerp projectplan waterwet. Dit ontwerp projectplan heeft vervolgens ter inzage gelegen en er is opnieuw een digitale informatiebijeenkomst georganiseerd tijdens deze periode.

VERVOLG

Na vaststelling wordt de uitvoering voorbereid. Hiervoor worden onder andere afspraken gemaakt over onderhoud en wordt met de omgevingsdienst overlegd over de (water)bodemkwaliteit. Daarna wordt het werk aanbesteed en zal de uitvoering starten. De start van de uitvoering staat gepland voor eind 2021 en we verwachten dat de herinrichting in de zomer van 2022 gereed zal zijn.

BIJLAGEN

1. Nota van zienswijzen
2. Definitief-projectplan waterwet “Herinrichting Beekerloop”
3. Bestuursvoorstel Dagelijks Bestuur 26 april 2021

VERSIEDATUM

26-4-2021

Nota van zienswijzen

Ontwerp projectplan

“Beekerloop”

April 2021

Waterschap Aa en Maas

Corsanummer: 247336

Nota van zienswijzen Ontwerp projectplan "Beekdalontwikkeling 't Aa-dal Zuid", april 2021.

Inspreker	Lid	Samenvatting zienswijze	Overwegingen waterschap	Consequenties voor het plan
1	A	*De herinrichting mag geen verhoging van het grondwaterniveau in onze tuinen tot gevolg hebben.* Zoals bekend zijn er problemen in de Appelwijk met de grondwaterstand. Als overtollig water gebufferd wordt achter onze huizen moeten voorzieningen worden getroffen om te voorkomen dat onze tuinen wateroverlast krijgen.	De beek wordt op een aantal plekken breder gemaakt, maar het streefpeil blijft hetzelfde. Een kortstondige piekbui heeft geen effect op de grondwaterstanden. De grondwaterstanden zullen dan ook niet veranderen n.a.v. de inrichting.	Het plan wordt niet aangepast.
	B	*De situering van het voetpad en de oeverlijn komt niet overeen met de bestaande boomlocaties.* We stellen met nadruk dat dit issue uw volle aandacht krijgt om te voorkomen dat tijdens de uitvoering van het werk ter plekke besloten wordt om het voetpad of de oeverlijn te verplaatsen dan wel om meer bomen te kappen. We hechten groot belang aan het behoud van de bomen, met name de 3 grote grauwe abelen. Bij het bepalen van de oeverlijn dient de daarvoor aangewezen afstand tot de bomen in acht te worden genomen (schade aan boomwortels). Het aan te passen projectplan dient duidelijkheid te scheppen over de te kappen bomen en de situering van het voetpad en de oeverlijn.	De locaties van de bomen zijn ingemeten en beoordeelt in de boomeffectanalyse. Op basis van deze analyse is het ontwerp aangepast voor behoud van karakteristieke bomen als de 3 grote grauwe abelen en de zomereiken. De te kappen bomen bij de Elstar zijn vijf relatief kleine, jonge bomen. In het PPWW is het aangepaste ontwerp opgenomen. In de ontwerptekening in bijlage deel IV sub a1 (blz 48) is aangegeven welke bomen gekapt worden, de oeverlijn en het voetpad. We kappen niet meer bomen dan aangegeven in het PPWW. Voor het kappen van bomen zijn kapvergunningen nodig. Hiertegen staat bezwaar en beroep open.	Het plan wordt niet aangepast.
	C	*Het voetpad moet een struinpad worden.* Zoals in de Bomen Effect Analyse van Vermeulen is aangegeven, kan de wijze van	Het 'wandelpad' is in het PPWW bedoeld als struinpad zoals dit in de huidige situatie ook is.	Het plan wordt niet aangepast.

		uitvoering van het voetpad schade toebrengen aan de bomen. Een onverhard pad/ kiezelpad voorkomt dat er gegraven wordt en dus boomwortels geraakt worden. Tevens wordt dan voorkomen dat er fietsers en scooters gaan rijden, hetgeen leidt tot meer verkeersdrukte.		
2	A	De wateroverlast in stedelijk gebied wordt verlegd/ afgewenteld op het landelijk gebied. M.n. negatief voor de bedrijfsvoering net voorbij stuw E.	Het betreffende perceel ligt op het overgangsgebied tussen het landelijke en stedelijke systeem, deze systemen zijn anders van aard en zijn ook gescheiden gemodelleerd. Dit betekent dat in het stedelijk gebied gekeken moet worden naar de resultaten van de stedelijke modellering en dat er in het landelijke gebied gekeken moet worden naar de resultaten van de landelijke modellering. Voor het overgangsgebied, waar het betreffende perceel gelegen is dient naar de resultaten van de landelijke modellering gekeken te worden. Te vinden in de rapportage; *Bijlage E – Hydraulische analyse landelijk gebied Beekerloop*. In het landelijk gebied worden namelijk ook maatregelen getroffen: het vergroten van duikers en automatiseren van stuwen. Het effect van deze maatregelen is niet zichtbaar in de stedelijke modellering maar wel in de landelijke modellering. Deze maatregelen zijn juist genomen om te voorkomen dat er afwenteling van het stedelijke naar het landelijke gebied plaatsvindt. Door deze maatregelen wordt de afvoerroute van de Beekerloop in zijn volledigheid tot aan benedenstrooms gelegen waterbergingsgebied Diesdonk geoptimaliseerd. Er is géén sprake van verlegging van het risico naar de percelen van appellant.	Het plan wordt niet aangepast.

Royal HaskoningDHV
Enhancing Society Together

RAPPORT

Herinrichting Beekerloop

Definitief Projectplan Waterwet

Klant: Waterschap Aa en Maas

Referentie: BG4619_T&P_RP_2104210841
Status: Definitief/1.0
Datum: 21 april 2021

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Larixplein 1
5616 VB EINDHOVEN
Transport & Planning
Trade register number: 56515154

+31 88 348 42 50 **T**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document:	Herinrichting Beekerloop
Ondertitel:	D-PPWW Beekerloop
Referentie:	BG4619_T&P_RP_2104210841
Status:	1.0/Definitief
Datum:	21 april 2021
Projectnaam:	Herinrichting Beekerloop
Projectnummer:	BG4619
Auteur(s):	Suzanne Duursma & Jasper van de Ven
Gecontroleerd door:	Jasper van de Ven
Datum:	21 april 2021
Goedgekeurd door:	Jochem van Oorsouw
Datum:	21 april 2021

Classificatie
Projectgerelateerd

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever.Let op: dit document bevat persoonsgegevens van medewerkers van HaskoningDHV Nederland B.V. en dient voor publicatie of anderszins openbaar maken te worden geanonimiseerd.

Inhoud

DEEL I – ONTWERP VOOR DROGE VOETEN EN NATUUR 1

1 Aanleiding en doel 1

2 Beschrijving plangebied 2

2.1 Ligging en begrenzing plangebied 2

2.2 Beschrijving huidige situatie en knelpunten 2

2.2.1 Hydrologie 3

2.2.2 Ecologie 4

3 Beschrijving van de inrichtingsmaatregelen 7

4 Beschikbare gronden 15

5 Effecten van het plan 17

5.1 Stedelijk effect 17

5.2 Landelijk effect 19

6 Wijze waarop het werk wordt uitgevoerd 21

7 Beperken van de nadelige gevolgen 22

7.1 Beperken van de nadelige gevolgen van het plan 22

7.2 Beperken nadelige gevolgen van de uitvoering 22

7.2.1 Hinder 22

7.2.2 Effecten in het gebied 23

7.3 Financieel nadelige gevolgen 23

8 Legger, beheer en onderhoud 24

8.1 Legger 24

8.2 Beheer en onderhoud 24

8.3 Monitoring 25

9 Samenwerking 26

DEEL II – VERANTWOORDING 27

10 Verantwoording op basis van wet- en regelgeving 27

10.1 Waterwet 27

10.2 Voormalige verordening water (opgenomen in Interim omgevingsverordening) 27

10.3 Wet natuurbescherming 27

10.4 Monumentenwet 28

10.5 Wet algemene bepalingen Omgevingsrecht 28
10.6 Wet informatie-uitwisseling ondergrondse netten (WION) 28
10.7 Wet bodembescherming 28

11 Verantwoording op basis van beleid 31
11.1 Nationaal beleid 31
11.1.1 Nationaal bestuursakkoord Water 31
11.1.2 Kaderrichtlijn water 31
11.1.3 Nationaal waterplan (2016-2021) 32
11.2 Provinciaal en subregionaal beleid 32
11.2.1 Provinciaal milieu- en waterplan 2016-2021 32
11.2.2 Structuurvisie en ruimtelijke verordening provincie Noord-Brabant 33
11.2.3 Interim omgevingsverordening Noord-Brabant 33
11.3 Waterschapsbeleid 34
11.3.1 Waterbeheerplan 2016-2021 Waterschap Aa en Maas 34
11.3.2 Keur en algemene regels 34
11.4 Gemeentelijk beleid 34
11.4.1 Gemeentelijk Rioleringsplan Asten 2021-2025 34

12 Verantwoording van de keuzen in het project 37

13 Benodigde vergunningen en meldingen 40

DEEL III – RECHTSBESCHERMING 42

DEEL IV – Bijlagen – Separaat bijgevoegd
A1 Ontwerptekeningen Beekerloop
A2 Grondposities
A3 Hydraulische analyse Beekerloop
A4 Boomeffect analyse
A5 Bodemonderzoek
A6 Notitie NGE’s
A7 Quickscan Flora en Fauna

DEEL I – ONTWERP VOOR DROGE VOETEN EN NATUUR

1 Aanleiding en doel

Het weer dat de regio Asten, Deurne en Someren in mei/juni 2016 teisterde was zéér extreem. In enkele uren tijd viel plaatselijk 70mm water, dat is meer regen dan normaal in een hele maand. In onder andere de Sterrenwijk, de Appelwijk en bedrijventerrein Nobis is veel wateroverlast geweest door hoge waterstanden in de Beekerloop en het vele wateraanbod vanuit de riolering. Met het project Beekerloop willen samenwerkingspartners Waterschap Aa en Maas en de gemeente Asten de gezamenlijke ambitie, het verminderen van wateroverlast bij hevige buien in Asten, realiseren. Daarnaast voldoet de beek niet aan de gestelde eisen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW). Binnen dit project wordt ook het behalen van de doelstellingen uit de KRW nagestreefd.

Hieronder valt het herinrichten van de waterloop de Beekerloop. Dit is een project waarbij aandacht wordt gegeven aan de volgende doelen:

1. Beekerloop klimaatbestendig inrichten;
2. Aanleggen NVO (Natuurvriendelijke Oevers);
3. Stuwen vispasseerbaar maken;
4. Toekomstbestendig slootonderhoud.

Leeswijzer

Het projectplan Waterwet voor de herinrichting van de Beekerloop bestaat uit vier delen. In deel I wordt beschreven wat waterschap Aa en Maas gaat doen en hoe het werk wordt uitgevoerd. Deel II geeft een toelichting op waarom dit werk wordt uitgevoerd. Dit deel is, met andere woorden, de onderbouwing van het plan. Deel III geeft informatie over de rechtsbescherming en de procedures, en deel IV bevat rapporten en onderzoeken die voor het plan van belang zijn.

Figuur 1-1 Impressie wateroverlast Sterrenwijk 2016

2 Beschrijving plangebied

2.1 Ligging en begrenzing plangebied

De Beekerloop is gelegen aan de noord- en oostzijde van Asten. Deze relatief kleine waterloop stroomt tussen de Voordeldonkse Broekloop en de Aa en zal van oorsprong zijn gevoed door grondwater en kwel vanuit de Peelgebieden. Uit de geomorfologische kaart kunnen beekdalkenmerken worden ontdekt bij de monding van de Beekerloop in de Aa. Dit duidt op een laagte en daarmee een duidelijk natuurlijk afvoerpatroon van een beekmonding. De Beekerloop is in ieder geval niet geheel gegraven en vertoont in de huidige vorm kenmerken van een bovenloop, zij het sterk genormaliseerd.

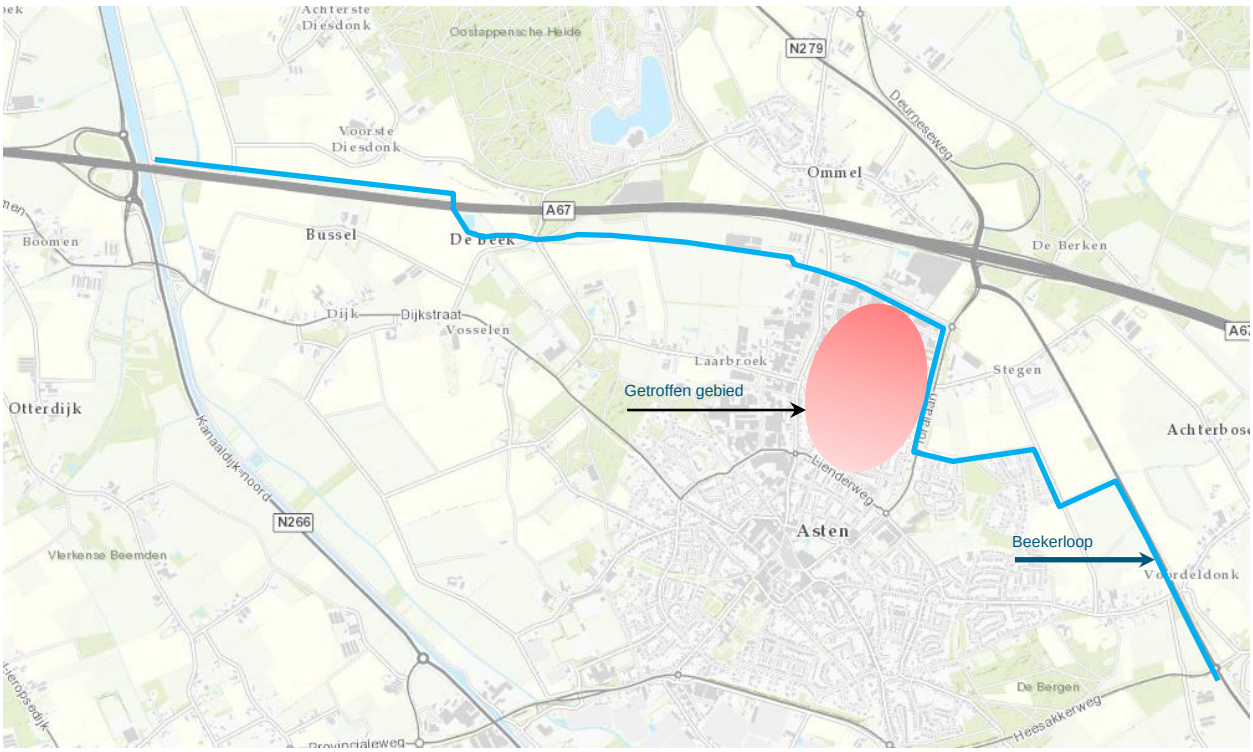

Figuur 2-1 Ligging projectgebied inclusief indicatie getroffen gebied van wateroverlast in mei/juni 2016

2.2 Beschrijving huidige situatie en knelpunten

In mei en juni 2016 heeft veel wateroverlast plaats gevonden in en rond de kern van Asten. De reden voor de wateroverlast was een langdurige intensieve bui. De bui zette grote delen van het centrum en het noorden van Asten onder water. Dit leidde tot langdurige wateroverlast in het landelijk gebied en stedelijk gebied (Sterrenwijk).

In voorliggend projectplan Waterwet worden de maatregelen beschreven die genomen moeten worden, om de overlast bij een dergelijke bui in de toekomst te verminderen. Een belangrijk aspect bij de wateroverlast die plaats vond was de hoge waterstand in de Beekerloop. De waterstand zorgde ervoor dat de riool overstorten het water niet meer konden lozen waardoor water langdurig in woningen stond en dat het landelijke gebied inundeerde.

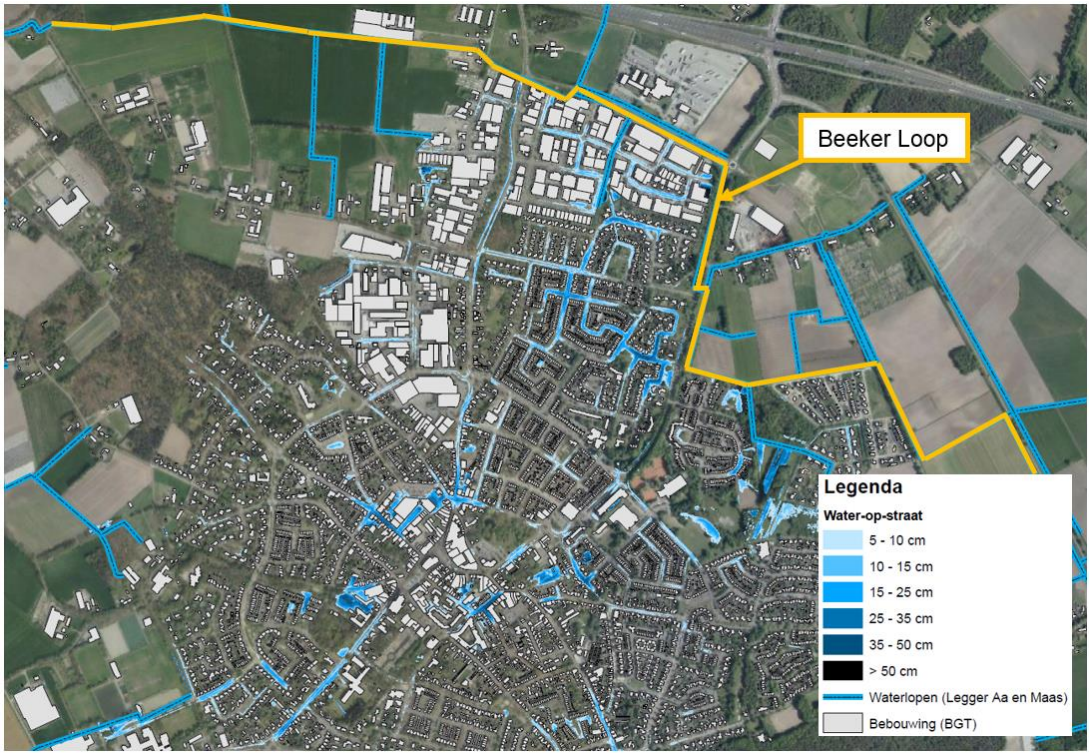

Figuur 2-2 Water-op-straat kaart die is opgesteld om de wateroverlast in 2016 te benaderen. In het geel is de Beekerloop gearceerd, waar door uitwisseling tussen riolering en oppervlaktewater hoge waterstanden hebben plaatsgevonden. De Beekerloop stroomt in het figuur van rechts naar links.

2.2.1 Hydrologie

De Beekerloop (leggernummer 2790075 t/m 2790590) start bij de Voordeldonkse Broekloop en loopt aan de noord-oostkant van Asten om de kern heen en mond uiteindelijk in de Aa uit. Kenmerkend voor de huidige situatie van de Beekerloop zoals beschreven in Tabel 2-1, is dat de Beekerloop een behoorlijk verhang heeft, waardoor in de huidige situatie in de Beekerloop 7 stuwen (279A t/m 279H) en één afsluiter (279I) aanwezig zijn. Daarbij dient gezegd dat afsluiter 279I enkel wordt afgesloten bij een hoge waterstand bij de Koestraat. Dit betekent dat de afsluiter het grootste deel van het jaar open staat.

Tabel 2-1 Kenmerken huidige situatie Beekerloop

Kenmerken huidige situatie Beekerloop	
Lengte Beekerloop tussen Voordeldonkse Broekloop en Aa	7,2 km
Stroomsnelheid	<0,10 m/s
Waterdiepte	0,3 tot 1,75 m (beneden- resp. bovenstrooms van stuwen)
Verhang	(5,80 m op 7,2 km) 0,81 m/km
Afvoer in de Aa, orde grootte seizoensgemiddelden	Zomer: 140 l/s Voorjaar: 360 l/s Najaar: 230 l/s Winter: 450 l/s

Uit hydrologische modelscenario's is gebleken dat in de huidige situatie vijf knelpunten te benoemen zijn in de Beekerloop:

- Beperkte profielbreedte van de Beekerloop bovenstrooms stuw 279E tot en met het industrieterrein;
- Beperkt regelbereik van stuw 279E;
- Knijpend effect van de huidige duikers;
- Tekort aan bergingsruimte in de Beekerloop in de bebouwde kom van Asten en benedenstrooms daarvan.;
- Intensiteit van het onderhoudsregime (gladheid watergang heeft grote invloed op doorstroming).

2.2.2 Ecologie

Beschrijving huidige situatie

De Beekerloop stroomt tussen de Aa en de Voordeldonkse Broekloop en zal van oorsprong zijn gevoed door grondwater en kwel vanuit de Peelgebieden. Momenteel ontvangt de Beekerloop ook inlaatwater vanuit het Peelkanalen systeem. De Beekerloop mondt uit in de Aa. De monding van de Beekerloop ligt in een laagte, passend bij een natuurlijk afvoerpatroon van een beekmonding. De Beekerloop is in ieder geval niet geheel gegraven en vertoont in de huidige vorm kenmerken van een bovenloop, zij het sterk genormaliseerd. De beek kan getypeerd worden als R4 langzaam stromende bovenloop op zand. In 2020 zijn de KRW-doelen geactualiseerd, dit heeft niet geleid tot een ander beektype voor de Beekerloop, het doel blijft R4a. De doelen voor macrofauna en vis zijn wel omlaag bijgesteld. Het waterlichaam vertoont zowel kenmerken van een beek als van een sloot.
De volgende ingrepen liggen ten grondslag aan het sterk veranderde karakter van het waterlichaam:

- Drainage;
- Kanalisatie, normalisatie, stabilisatie geul en oeververstersking.

De Beekerloop bestaat binnen de bebouwde kom uit een vrij diepe waterloop met zeer steile oevers met wat oevervegetatie als lisdodde maar vooral ruige vegetaties met akkerdistel, brandnetel maar ook boerenwormkruid. De oevers en de loop worden intensief beheerd; de oevers worden strak gemaaid en de loop ten minste jaarlijks geschoond, waardoor er niet veel watervegetatie in de loop voorkomt. Op sommige plekken staat wat sterrenkroos in het water.

De loop bij de toekomstige nieuwbouwwijk Loverbosch is recent geheel opnieuw gedimensioneerd waardoor de loop hier op het moment van het veldbezoek geen enkele natuurwaarde meer heeft. Buiten de bebouwde kom loopt de Beekerloop door voornamelijk agrarisch gebied met zeer intensief beheerde en bemeste akkers (voornamelijk mais) en graslanden. Soms ligt de loop zeer diep ten opzichte van maaiveld. De meeste graslanden langs de Beekerloop zijn recent opnieuw ingezaaid en herbergen dus vrijwel geen kruiden.

De oevers van de Beekerloop hebben voornamelijk ruige vegetaties met brandnetel, lisdodde en akkerdistel; een gevolg van het aangrenzende landgebruik en het daarop afgestemde beheer. Als gevolg van de bemeste akkers en graslanden naast de loop is het water waarschijnlijk erg voedselrijk wat ook te zien was tijdens het veldbezoek aan het troebele water.

Knelpunten

De primair agrarische functie van de Beekerloop en actuele landbouwpraktijk staan vooralsnog op gespannen voet met de doelen onder de Kaderrichtlijn Water; doelen die dan ook (nog) niet gehaald worden (waterschap Aa en Maas 2019). Eén van de doelen onder de Kaderrichtlijn Water, vismigratie, wordt belemmerd door een zevental stuwen in de Beekerloop (Kroes et al. 2018) die een verval kennen van 70 tot 100 centimeter.

Ander knelpunt voor een gezonde visfauna is de chemische waterkwaliteit, die gezien het huidig gebruik als “zeer voedselrijk” moet worden beschreven. Dit heeft uiteraard ook gevolgen voor andere relevante parameters als waterflora, macrofauna en dergelijke.
Beiden resulteren voor zover bekend dan ook in een bijzonder arme visgemeenschap, die in ieder geval niet passend is bij een Langzaamstromende midden/benedenloop op zand (R4).

Biologische doelen KRW
Aangezien de Beekerloop sterk genormaliseerd is, is hier een goed ecologisch potentieel (GEP) voor bepaald. Het GEP wordt afgeleid op basis van de milieukwaliteitseisen voor de goede ecologische toestand (GET) van het meest vergelijkende natuurlijke watertype. Op basis van de ecologische parameters fytoplankton, overige waterflora, macrofauna en vis wordt de situatie van een waterlichaam bepaald, zie Tabel 2-2

Tabel 2-2 Overzicht van waarden voor een goed ecologisch potentieel (GEP) en ecologische kwaliteitsratio (EKR)

Goed Ecologisch Potentieel (GEP)	GEP Beekerloop	Huidige situatie (EKR)	Verwachte EKR (doel)
GEP Fytoplankton	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
GEP Overige waterflora	0.50	0.50	0.50
GEP Macrofauna	0.45	0.30	0.45
GEP vis	0.20	0.08	0.08

Voor de Beekerloop is bepaald waar de knelpunten zitten op basis van een aantal sleutelfactoren. De stuurvariabelen van de sleutelfactoren die nu niet op orde zijn en de streefwaarden voor de Beekerloop, worden weergegeven in Tabel 2-3. Zoals is weergeven worden de streefwaarden niet overal gehaald, maar de situatie na inrichting benadert de streefwaarde wel meer. Het niet halen van alle streefwaarden wordt o.a. veroorzaakt doordat onvoldoende ruimte beschikbaar is voor volledige beekontwikkeling en vanwege de afvoer van het gemengd rioolstelsel op de Beekerloop.

Tabel 2-3 Overzicht van sleutelfactoren en stuurvariabelen voor een goed ecologisch potentieel

Ecologische Sleutelfactor	Stuurvariabele	Huidige situatie	KRW streefwaarden
Afvoerdynamiek	Debietfluctuatie (-)	13,14	11,17
	Stromingsvariatie	Geen	Matig
Connectiviteit	Vispasseerbaarheid	Geen voorzieningen	Barrières met voorzieningen
Belasting	Ammonium jgm (mg N/l)	1,374	0,304
	Ammonium max (mg N/l)	17,2	0,608
Natte doorsnede	Profielvorm	Genormaliseerd	Accolade/flauwe oever
	Sinuositeit (-)	1,02	1,02
	Hout (%)	0	1
	Grind (%)	0	0
	Zand (%)	0	30

Ecologische Sleutelfactor	Stuurvariabele	Huidige situatie	KRW streefwaarden
	Grof detritus (%)	0	5
	Slib (%)	90	5
Beschaduwing	Beschaduwing (%)	7,71	30
Waterplanten	Gemaaid profiel (%)	92,45	66,31
Stagnatie	Stagnatie (#dagen)	108,81	81,61
	Verstuwing (%)	70,21	52,66

3 Beschrijving van de inrichtingsmaatregelen

De inrichtingsmaatregelen worden in dit hoofdstuk per onderdeel beschreven. In onderstaande tabel zijn de maatregelen die voorkomen in dit Projectplan Waterwet opgesomd en aangegeven welke maatregel bijdraagt aan welk doel.

1. Beekerloop klimaatbestendig inrichten;
2. Aanleggen NVO (Natuurvriendelijke Oevers);
3. Stuwen vispasseerbaar maken;
4. Toekomstbestendig Slootonderhoud.

Het aanleggen van wandelpaden, kappen en planten van bomen zijn volgend aan de maatregelen die noodzakelijk zijn om aan de doelen te kunnen voldoen, maar worden integraal ingepast in dit projectplan. In bijlage A1 zijn al de te treffen maatregelen op ontwerptekeningen weergegeven.

Nr.	Maatregel	Waterstaats-werk	Overige werken	1. Klimaat-bestendigheid	2. NVO	3. Vis-passeer-baarheid	4. Toekomst-bestendig onderhoud
A.	Verbreden en optimaliseren profiel Beekerloop	X		X	X		
B.	Realiseren obstakelvrije zone	X					X
C.	Vergroten duikers	X		X			
D.	Verwijderen duikers	X		X			
E.	Nieuwe duikers	X		X			X
F.	Vervangen vaste stuwen door automatische stuwen	X		X			
G	Aanbrengen vispassages bij stuwen	X				X	
H.	Aanbrengen vistrap	X			X	X	
I.	Aanleggen wandelpaden		X				
J.	Kappen bomen		X				X
K.	Planten bomen		X	X	X		

Tabel 3-1 inrichtingsmaatregelen gekoppeld aan de doelen

A. Verbreden en optimaliseren profiel Beekerloop

De capaciteit van het huidige profiel van de Beekerloop is t.b.v. zomerse piekbuien beperkt. Wanneer de Beekerloop vol staat, kan de riolering in Asten haar water niet meer kwijt in de Beekerloop en komt er water op straat te staan. Op diverse plekken wordt de Beekerloop verbreed en geoptimaliseerd en een deel van de Beekerloop met een natuurvriendelijke oever ingericht, zie ontwerptekeningen uit bijlage A1. Op de volgende plaatsen wordt het profiel verbreed:

- Ten oosten van de Koestraat (profiel 1)
- Zuidkant van Loverbosch II (profiel 2)
- Westkant van de Floralaan (profiel 4 en 5)
- Nobisweg t.h.v. Linieijzer (profiel 7)
- Noordkant van de Aa-weg (profiel 14)

Daarnaast wordt de Beekerloop ter plaatse van profiel 3 (ten oosten van de Floralaan) in westelijke richting opgeschoven. Het doorstroomprofiel blijft hier ongewijzigd.

Het verbreden (door het aanbrengen van een winterbed) is nodig voor de hydrologie, maar leidt bij hogere waterstanden tot een lagere stroomsnelheid. De huidige stroomsnelheid is al laag, daarom is deze maatregel contraproductief voor de KRW. In normale situaties blijft hetzelfde doorstroomprofiel op de meeste locaties gelijk en zal de stroomsnelheid t.o.v. de huidige situatie niet wijzigen.

B. Realiseren obstakelvrije zone

Voor het uitvoeren van beheer is het van belang dat de beek en haar zijwatergangen bereikbaar zijn. Enkel daar waar binnen dit projectplan het profiel van de Beekerloop wordt gewijzigd, wordt het beheer en onderhoud toekomstbestendig ingericht. Daar waar het profiel niet wijzigt en onvoldoende ruimte beschikbaar is langs de Beekerloop, wordt buiten dit project om, in overleg met de perceeleigenaren bekeken hoe hiermee om te gaan om tot een oplossing te komen, zie bijlage A1.5.

C. Vergroten duikers

Om de doorstroming in de Beekerloop te bevorderen worden er 16 duikers vervangen door duikers met een grotere diameter. In de huidige situatie zorgen de duikers er mede voor dat een knijpend effect ontstaat. Daarbij worden er duikers vervangen in de Beekerloop, maar ook in de watergangen die voor de afvoer zorgen uit Asten, zoals A-watergang 2790270 en de watergang langs de Ommelseweg. De te vervangen duikers zijn opgenomen in de ontwerptekeningen uit bijlage A1.

Tabel 3-2 Te vervangen duikers in en aan de Beekerloop

Duiker	Type en materiaal	Afmeting huidig (mm)	BOB (m+NAP)	Lengte (m)		Afmeting Nieuw (mm)	Type en materiaal	BOB (m+NAP)	Lengte (m)	Opmerking
2790028	Rond, beton	700	22.66-22.52	13,43		1000	Rond, beton	22,50	14,40	
2790030	Rechthoekig, beton	1000 x 1250	22,00	8,27		2500x1250	Rechthoekig, beton	21,75	10,50	Reeds geplaatst.
2790045	Rechthoekig, beton	800 x 1200	21,74-21,76	34,80		2500x1250	Rechthoekig, beton	21,75	41,00	
2790045 A	Rond, beton	300	23,00	38		800	Rond, beton	22,25	38,40	
2790046	Rond, beton	300	21,86-21,89	11,56		1000	Rond, beton	21,75	12,00	
2790047	Rond, beton	300	21,87-21,63	17,61		1000	Rond, beton	21,75	17,80	
2790048	Rond, beton	300	21,83-21,75	30,51		1000	Rond, beton	21,75	31,20	
2790049	Rond, beton	300	21,72-21,26	11,88		1000	Rond, beton	21,75	12,00	
2790050	Rond, beton	1000	21,33-21,32	26,65		2500x1250	Rechthoekig, beton	21,30	27,00	
2790052	Rond, beton	1000	21,24-21,27	14,32		2500x1250	Rechthoekig beton	21,28	15,00	
2790053	Rond, beton	1000	21,27-21,26	26,59		2500x1250	Rechthoekig beton	21,25	27,00	
2790058	Rond, beton	1000	21,12-21,06	25,64		2500x1250	Rechthoekig, beton	21,05	26,40	
2790058 A	Rond, beton	400	22,80	27,00		800	Rond, beton	21.06-21.08	27,00	
2790058 B	Rond, PVC	250	22,50	18,00		800	Rond, beton	21,50	18,00	
2790059	Rechthoekig, beton	1500x1000	21,12	11,61		2500x1250	Rechthoekig, beton	21,12	12,00	
2790070	Rechthoekig, beton	1200x1450	20,77-20,76	11,62		2500x1250	Rechthoekig, beton	20,76	12,00	
2790079	Rechthoekig, beton	1200x1450	18,80-18,87	10,49		2500x1250	Rechthoekig, beton	18,80	12,00	

D. Verwijderen duiker

De functie van duiker 2790051 langs de Nobisweg komt te vervallen en wordt daarom verwijderd uit de Beekerloop.

E. Nieuwe duikers

Behalve het vervangen en verwijderen zijn er ook 8 stuks nieuwe duikers nodig, zie bijlage A1. Bij de Koestraat worden 3 duikers aangebracht om de wandelroute vanuit het park bij de Vlas langs de Beekerloop richting Loverbosch II goed te kunnen ontsluiten. In de Beekerloop bij Loverbosch II worden drie nieuwe duikers aangebracht, twee t.b.v. ontsluiting van de nieuwe wijk Loverbosch II en één onder de Koestraat.

In de B-watergang 01763 die aansluit aan de Beekerloop bij Loverbosch II komt ook een nieuwe duiker.

Tabel 3-3 Overzicht van aan te brengen duikers

Duiker	Type en materiaal	Afmeting Nieuw (mm)	BOB (m+NAP)	Lengte (m)	Opmerking
2790027A	Rond, beton	600	22,50	7,20	
2790028A	Rond, beton	600	22,50	7,20	
2790028BB	Rond, beton	500	22,95	7,20	Reeds geplaatst
2790028B	Rond, beton	500	22,50	7,20	Reeds geplaatst
2790028C	Rond, beton	1000	22,40	18,16	Reeds geplaatst
2790029	Rond, beton	1250	22,00	19,20	Reeds geplaatst
2790029A	Rond, beton	500	22,00	7,20	Reeds geplaatst
2790031	Rond, beton	500	21,75	12,00	Reeds geplaatst

F. Vervangen vaste stuwen door automatische stuwen

In de Beekerloop liggen in de huidige situatie 7 stuwen, 279A t/m 279H. Eén van de doelen van dit project is de Beekerloop vispasseerbaar te maken. Het ideaalbeeld voor bevorderen van vismigratie is een open verbinding (watergang) zonder kunstwerken. Echter, om het peilverschil op te vangen en toch vismigratie mogelijk te maken, worden ter vervanging van de huidige stuwen A t/m E, 5 nieuwe automatische stuwen geplaatst in combinatie met De Wit vispassages (zie maatregel G). Stuw G is in de nieuwe situatie gelegen net bovenstrooms van een vistrap. Deze hoeft dus niet gecombineerd te worden met een vispassage, maar zal wel in ‘platte’ stand worden gezet, zodat vissen in een normale situatie wel kunnen passeren. In natte (waterdosering) en droge (waterconservering) situaties kan deze stuw worden opgezet om bovenstrooms water langer vast te houden. In bijlage A1 zijn te de te vervangen stuwen weergegeven. Het automatiseren van de stuwen draagt bij aan de klimaatbestendigheid van het watersysteem. Door de automatische bediening kan direct op veranderende (weers)omstandigheden worden geanticipeerd.

Gezien het geringe debiet in het meest bovenstroomse deel van de Beekerloop en de onwaarschijnlijkheid dat vismigratie daar zal plaatsvinden is er geen ecologische meerwaarde om de meest bovenstrooms gelegen bestaande stuw 279H vispasseerbaar te maken.

Tabel 3-4 Te vervangen stuwen A t/m G in de Beekerloop

Stuwnr.	Stuwbereik huidig	Type stuw	Montage op	Geauto-matiseerd	Vispasseer-baar	Stuwbereik	Hoogteverschil overbruggen	Aantal kamers	Rust-kamers
279A	19.00-19.96m +	Kantelstuw	Stalen damwand	Ja	Ja, zie maatregel G	19,00-19,96	0,96	20	3
279B	19.55-20.6m +	Kantelstuw	Stalen damwand	Ja	Ja, zie maatregel G	19,55-20,6	1,05	21	4
279C	20.08-21.19m +	Kantelstuw	Stalen damwand	Ja	Ja, zie maatregel G	20,08-21,19	1,11	23	4
279D	20.81-21.92m +	Kantelstuw	Stalen damwand	Ja	Ja, zie maatregel G	20,81-21,92	1,11	23	4
279E	21.56-22.69	Kantelstuw	Stalen damwand	Ja	Ja, zie maatregel G	21,56-22,69	1,13	23	4
279G	22.50-23.39m +	Platte stuw		Nee	Ja, in ‘platte’ stand				

G. Aanbrengen vispassages bij stuwen A t/m E

Zoals bij maatregel F wordt beschreven, worden bij de 5 nieuwe automatische stuwen ook vispassages aangebracht. Hier worden de Wit-vispassages voor ingezet, zie Figuur 3-1.

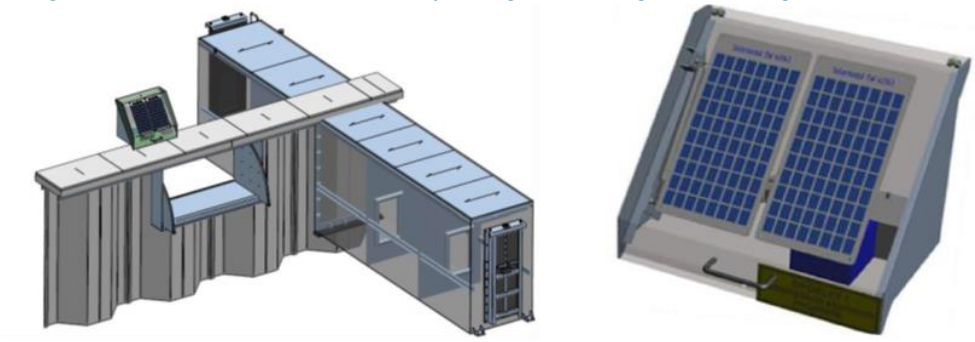

Figuur 3-1 De Wit-vispassage

Het principe van een De Wit-vispassage is afgeleid van de vertical slot-vispassage. De constructie bestaat uit een compacte bak met daarin tussenschotten die de bak verdelen in een aantal kamers. In ieder tussenschot is een onderwateropening aangebracht. Deze openingen en schotten verspringen ten opzichte van elkaar. Deze vispassage heeft ten opzichte van de vertical slot als belangrijkste voordeel dat de gemiddelde stroomsnelheden in alle doorzwemvensters dezelfde waarde hebben. Dit is zelfs het geval als het totale verval over de vispassage groter of kleiner wordt dan het ontwerpverval. Er wordt immers geen gebruik gemaakt van overlaten.

H. Aanbrengen vistrap

Aan de zuidkant van de nieuwe ontwikkeling Loverbosch II wordt een vistrap gerealiseerd. Bij deze vistrap zijn de tredes een combinatie van een V-vormige bekkentrap en een vertical slot-vispassage. Voordeel is dat deze een natuurlijk ogende vorm heeft en kan worden toegepast in het tracé van de Beekerloop. Er hoeft dus geen nevengeul te worden gerealiseerd. Door de doorgang in de damwand telkens per opeenvolgende damwand te laten verspringen per zijde, wordt de stromingssterkte teruggedrongen ten opzichte van een recht doorgaande stroming. Dit principe sluit aan bij een de Wit vispassage zoals bij maatregel G wordt beschreven.

Om het hoogteverschil tussen 22.50 en 23.39 +NAP te overbruggen, wordt de vistrap over een lengte van 150 meter uitgevoerd in 10 treden, waarbij een hoogteverschil per trap van 0,08m, zie Tabel 3-5.

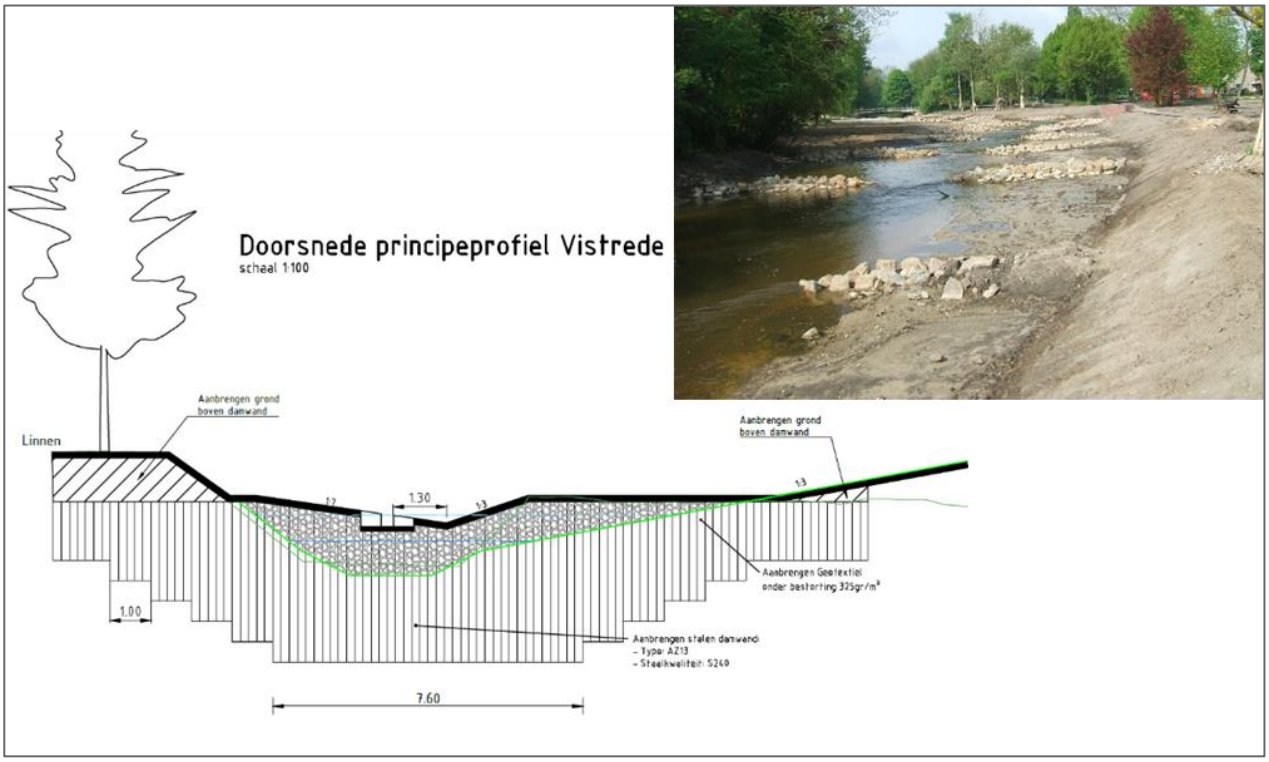

Figuur 3-2 Doorsnede principeprofiel vistrede en referentiefoto van vistrap in Voorste Stroom

Tabel 3-5 Uitgangspunten en berekening van het aantal vistredes en bijbehorende bodemhoogte van de tredes

	Laagste stand in m + NAP	Hoogste stand in m +Nap	Verschil in m
Stuwbereik stuw 279G	22,50	23,39	0,89
Bodemhoogte	21,90	22,70	0,80
Uitgangspunt voor hoogte per vistrap			0,08m
Uitgangspunt voor lengte per vistrap			15 m
Benodigd aantal treden			**10 stuks**

Vistrede	bodemhoogte
1	22,62
2	22,54
3	22,46
4	22,38
5	22,3
6	22,22
7	22,14
8	22,06
9	21,98
10	21,9

I. Aanleggen wandelpaden

Op diverse plaatsen krijgt de Beekerloop een natuurvriendelijk en/of breder beekprofiel. Om dit ook zichtbaar en beleefbaar te maken voor de bewoners, is het ontwerp van wandelpaden voorzien, zie Bijlage A1. Op de locatie van bij de Koestraat zorgt het wandelpad voor een verbinding tussen het park bij de Vlas via de Beekerloop naar de Koestraat.

Bij de Beekerloop bij de Floralaan aan de oostkant, is aan een zijde een twee-fasenprofiel toegepast, zie Figuur 3-3. Daarbij is er een laarzenpad op het lagere plateau gesitueerd. Zo wordt de gelegenheid geboden om nog dichter bij het water te kunnen wandelen.

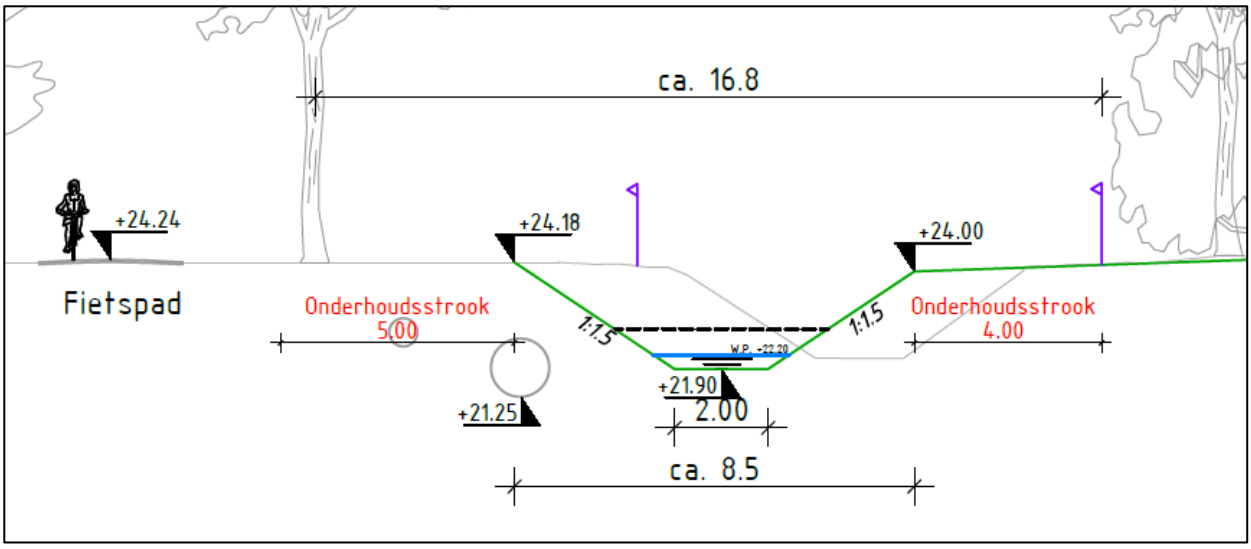

Figuur 3-3 Eenzijdig twee-fasenprofiel aan de oostzijde van de Floralaan

Bij de herinrichting van de Beekerloop aan de westkant van de Floralaan gaat het huidige pad deels verloren aan de verbreding van het profiel. Het nieuwe wandelpad is volgend aan het beekprofiel en de bestaande bomen. In bijlage A1 zijn de wandelpaden weergegeven.

J. Kappen bomen

Langs de Floralaan aan de westkant kan meer ruimte gecreëerd worden voor waterberging, maar in de huidige situatie is dit een groenstrook met bomen. Aan de hand van de boomeffect analyse (bijlage A4), is het verbrede profiel voor de Beekerloop ingepast. Op deze manier kunnen de meeste goede en grote bomen blijven staan en een aantal bomen die minder goed van kwaliteit zijn, worden gekapt danwel verplant, zie rode kruisjes in Figuur 3-4.

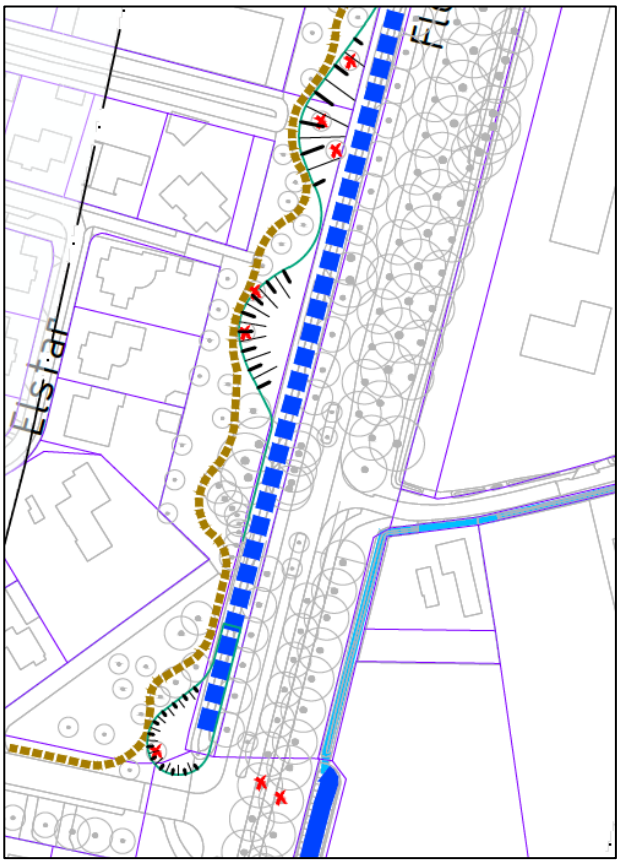

Figuur 3-4 Te kappen bomen langs de Floralaan

K. Planten bomen

Tussen de Linnen en de Beekerloop worden 24 bomen aangeplant en aan de oostkant van de Koestraat nog eens 8 bomen. Deze zorgen voor beschaduwing van de beek. Beekbegeleidende beplanting met schaduwwerking op de waterloop vermindert de ontwikkeling van watervegetatie en vermindert de opwarming. Ervaring uit monitoringsonderzoek met continue temperatuursensoren laat zien dat beschaduwde beken in de zomer lagere temperaturen behouden (<25º C). Beschaduwing is een efficiënte manier om de uitbundige groei van algemene soorten water- en oeverplanten te voorkomen. Naast extra beschaduwing draagt beekbegeleidende beplanting (door inval van (dood) hout en in de herfst door bladval) flink bij aan de variatie in stroming en substraat op de bodem. Bomen die direct op de oever staan, hebben de meeste meerwaarde vanwege de overhangende takken (die net boven/in het water hangen) en de doorwortelde oevers (variatie en schuilgelegenheid vissen). Deze factoren hebben een positief effect op de soortensamenstelling van beekfauna en zijn essentieel voor een goede KRW-score (biologische waterkwaliteit).

4 Beschikbare gronden

De gronden waarop de maatregelen plaatsvinden zijn in eigendom van waterschap Aa en Maas en gemeente Asten. Het waterschap is met de gemeente Helmond in gesprek om de mogelijkheden voor een natuurvriendelijke oever te verkennen daar waar zij gronden in eigendom hebben. Op het moment van dit schrijven zijn daar (nog) geen concrete afspraken over gemaakt. Het meest bovenstroomse deel waar de Beekerloop op grond van de provincie Noord-Brabant loopt, worden geen maatregelen getroffen. Figuur 4-1 en Figuur 4-2 laat de eigendomssituatie zien.

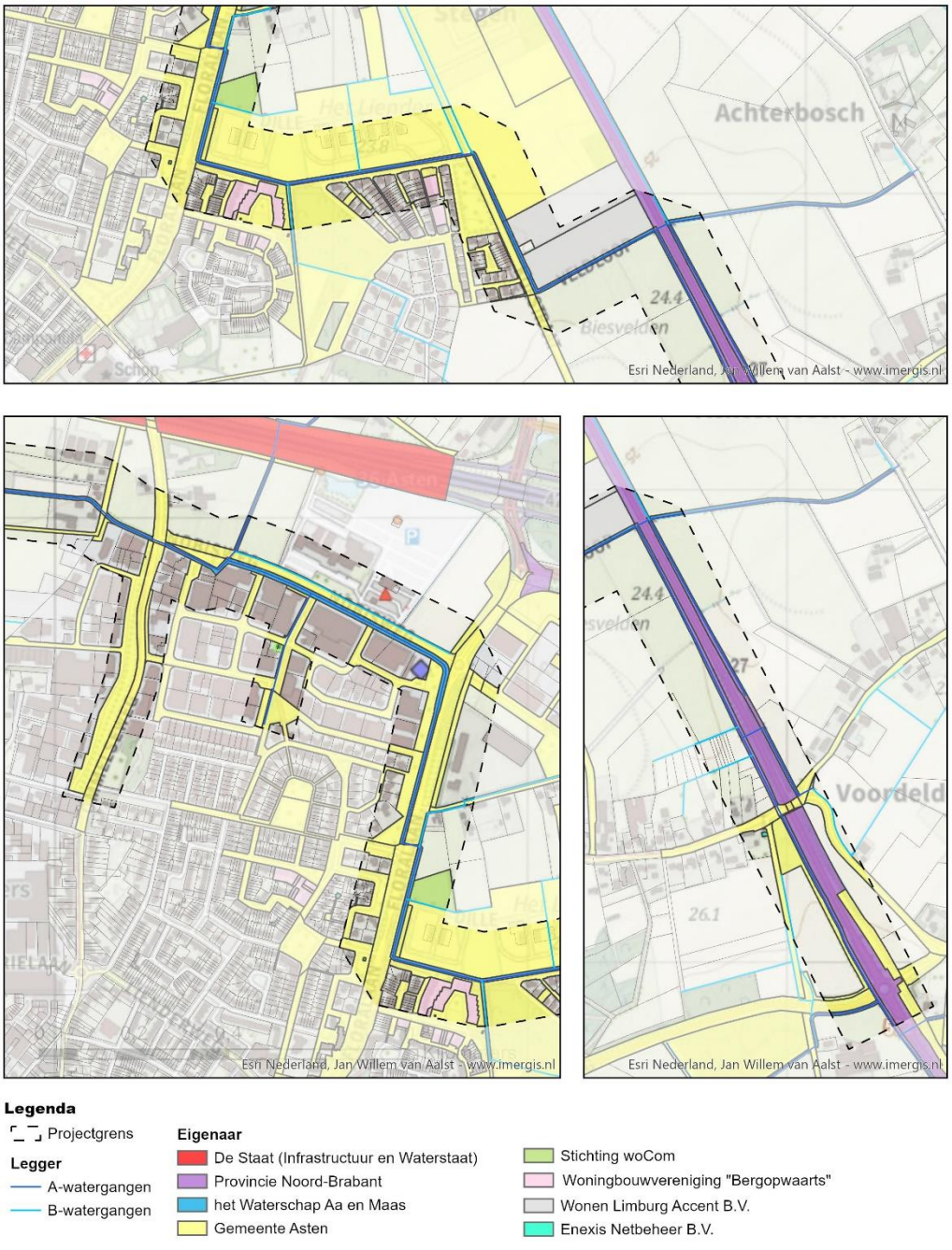

Figuur 4-1 Kadastrale eigendomssituatie bovenstroomse deel

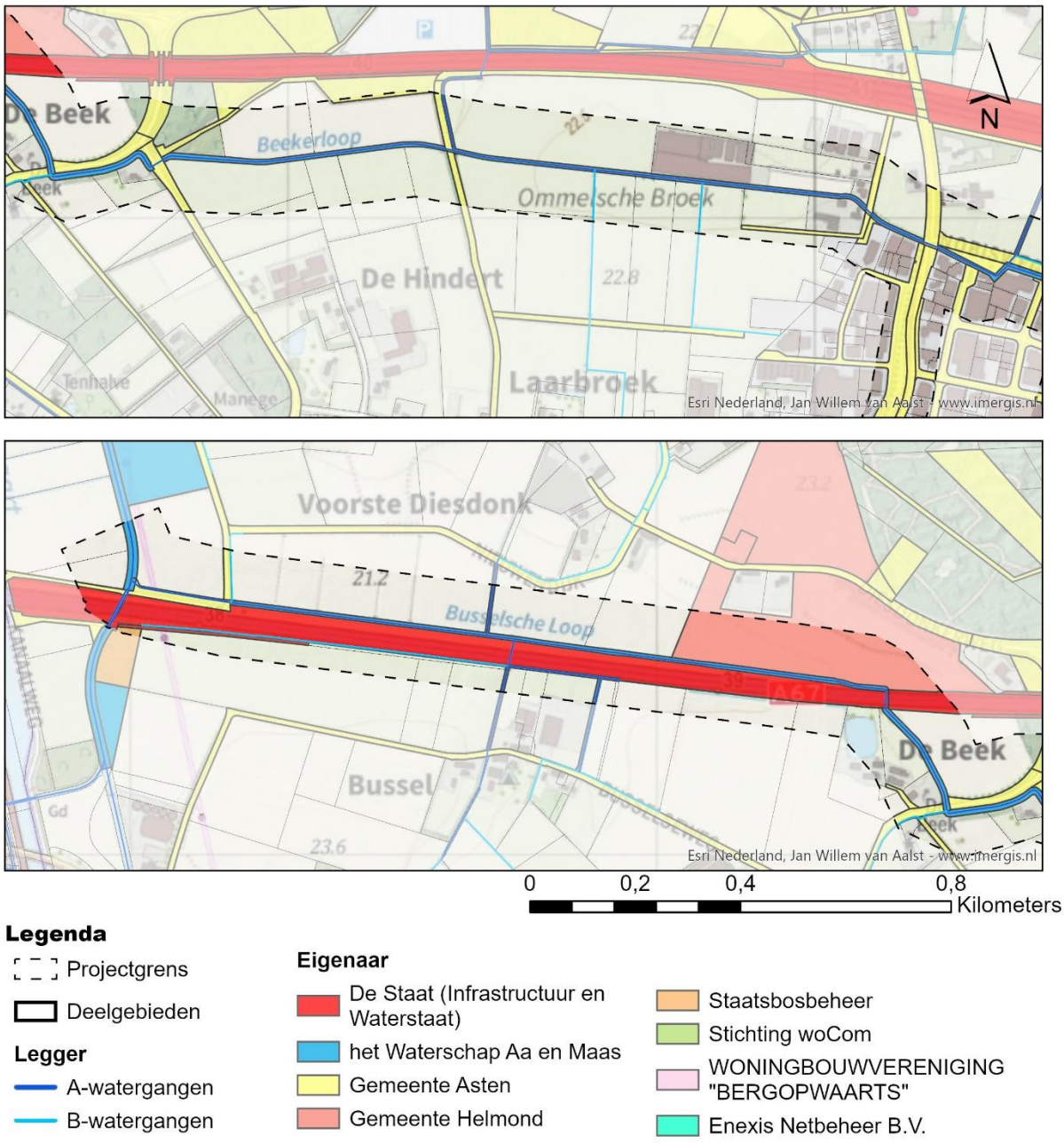

Figuur 4-2 Kadastrale eigendomssituatie benedenstroomse deel

5 Effecten van het plan

Om de effectiviteit van alle maatregelen te bepalen is er gebruik gemaakt van twee hydraulische modellen, een voor het stedelijke gebied en een voor het landelijke gebied, zie Figuur 5-1. Voor zowel het stedelijk als landelijk gebied is het effect van de maatregelen bepaald. Hierbij is een situatie gelijk aan die in mei/juni 2016 doorgerekend. Het effect van de maatregelen in het stedelijke gebied is bepaald met een gekoppeld hydraulisch model, hierin zijn het stedelijk watersysteem en het oppervlaktewatersysteem aan elkaar gekoppeld. Het effect van de maatregelen op het landelijk gebied is doorgerekend met een afzonderlijk model, hierin is enkel het oppervlaktewatersysteem meegenomen. Zowel het stedelijk als landelijk gebied zijn getoetst aan de NBW-normen en voldoen na realisatie van de maatregelen. Meer informatie over de modelopzet, gebruikte randvoorwaarden en aannames kunt u vinden in Bijlage A3. Voor het overlappende gedeelte dient er naar de resultaten in het landelijke model gekeken te worden, hierin zijn namelijk benedenstroomse wijzigingen wel meegenomen, waar deze in het stedelijke model ontbreken.

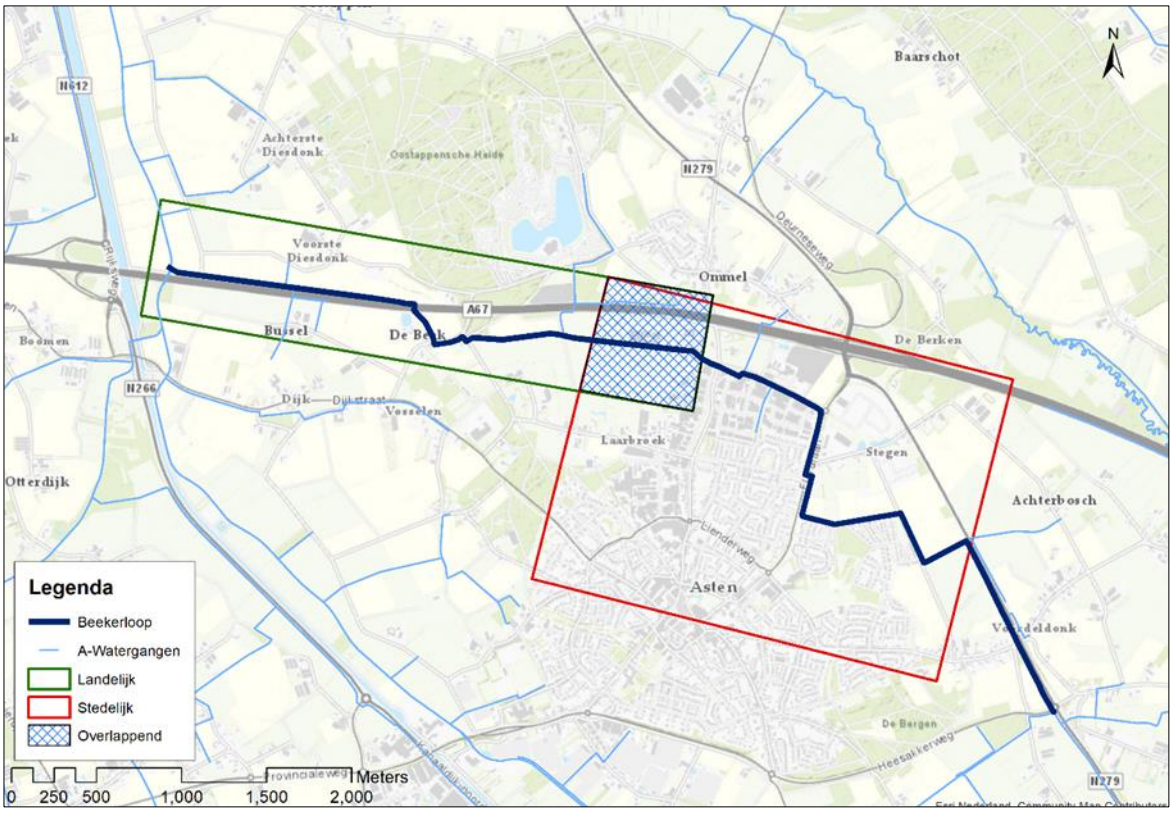

Figuur 5-1 Overzicht landelijk en stedelijk model

5.1 Stedelijk effect

In het stedelijk gebied neemt op alle locaties rondom de Beekerloop zowel de piekwaterstand als de piekduur af. Gemiddeld neemt de piekwaterstand met zo'n 20-30 centimeter af en de waterstanden zakken na de piek veel sneller weg. De duur van de piek wordt t.o.v. de referentiesituatie gemiddeld met meer dan 6 uur (+-60%) verkort. Door de lagere waterstanden in de Beekerloop kan de riolering meer en sneller water kwijt en dit komt terug in de afname van het 'water op straat beeld', zie Figuur 5-2 en Figuur 5-3. De piekwaterstand op straat neemt op meeste locaties met meer dan 10 centimeter af. Daarnaast zakt het water veel sneller weg, waardoor de duur van water op straat veel korter is.

De afname verschilt per locatie, vooral rond de Plutostraat en het industriegebied Bonksel is er een afname te zien in zowel de waterdiepte op straat en de tijdsduur. Rond de Meteoorstraat is de afname van water op straat gering en is vooral de duur van water op straat korter.

Kortom, door de maatregelen vindt er geen of minder peilstijging in Beekerloop plaats bij extreme/hevige neerslag. Hierdoor staat er minder water op straat. Op de locaties waar wel water op straat staat, is de waterstand minder hoog en van kortere duur.

De maatregelen hebben dus een positief effectief in het vergroten van de afvoercapaciteit van de Beekerloop en daardoor een positief effect op het water op straat. Het is ook duidelijk dat het aanpassen van de Beekerloop niet alle wateroverlast die ontstaat bij een bui als die van 2016 volledig gaat verhelpen, maar de maatregelen zorgen er wel voor dat de situatie overal verbetert. Op geen enkele locatie zal de situatie verslechteren. Een uitgebreidere effectbeschrijving is opgenomen in bijlage A3.

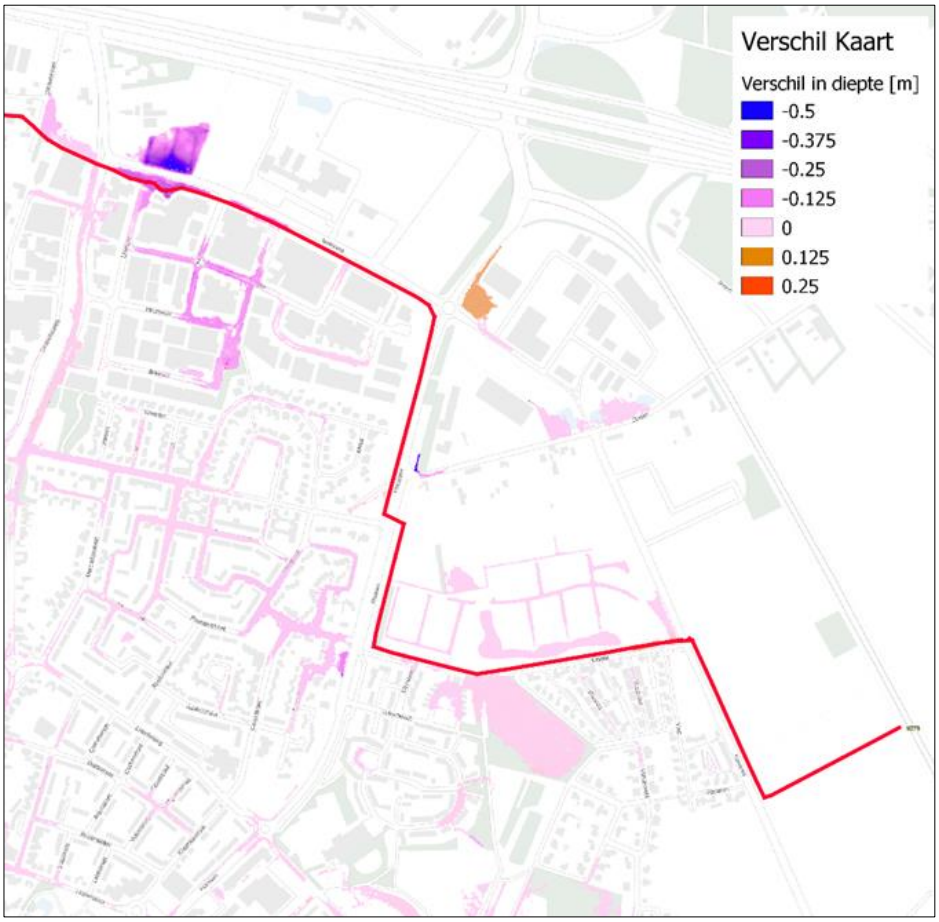

Figuur 5-2 Verschilkaart inundatiediepte huidige en beoogde situatie (deze afbeelding geeft het verschil in inundatiediepte tussen de huidige en de beoogde situatie weer; bv. de blauwe vlakken geven een afname van de waterdiepte met 0,5 m weer)

Figuur 5-3 Verschilkaart overstromingsomvang huidige en beoogde situatie (blauwe en oranje vlakken samen geven de overstromingsomvang in de huidige situatie weer. Enkel de blauwe vlakken laten de overstromingsomvang na realisatie van de maatregelen zien)

5.2 Landelijk effect

Door het vergroten van de afvoercapaciteit van de Beekerloop in het stedelijke gebied zal de afvoergolf benedenstrooms groter zijn. Om afwenteling te voorkomen zijn benedenstrooms in het landelijk gebied tot aan waterbergingsgebied ook maatregelen getroffen, zoals het automatiseren van alle stuwen en het vergroten van duikers. Hierdoor wordt ook in landelijk gebied de afvoercapaciteit vergroot en kan de afvoergolf veilig door dit gebied heen. De waterstanden in het landelijk gebied nemen door deze maatregelen dan ook af, gedurende de gehele piek is er een afname te zien. De piekwaterstand neemt gemiddeld af met 0 tot 50 cm, afhankelijk van de locatie. Inundaties langs de Beekerloop in het landelijk gebied nemen hierdoor ook af. De gemiddelde inundatiediepte is 10 cm lager dan in de referentie situatie, zie Figuur 5-4. Een uitgebreidere effectbeschrijving is opgenomen in bijlage A3.

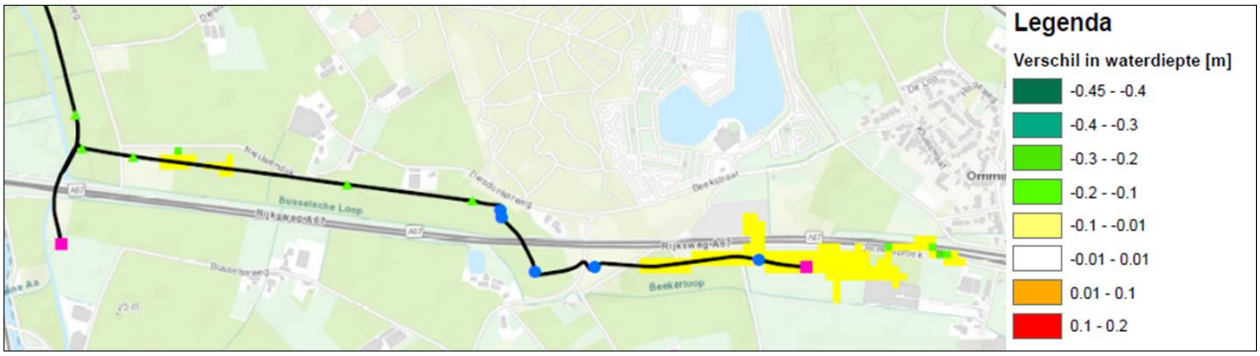

Figuur 5-4 Verschilkaart inundatiediepte huidige en beoogde situatie (deze afbeelding geeft het verschil in inundatiediepte tussen de huidige en de beoogde situatie in landelijk gebied weer; bv. de gele vlakken geven een afname van de waterdiepte met 0,01 tot 0,1 m weer)

6 Wijze waarop het werk wordt uitgevoerd

Technische uitvoering

De werkzaamheden binnen dit project bestaan grotendeels uit grondverzet; het graven, dempen en profileren van watergangen en het verwijderen en aanbrengen van kunstwerken.
Gedurende de uitvoering dient de werkwijze zo goed als mogelijk te worden afgestemd op het terrein en de weersomstandigheden. Doel hiervan is schade aan de bodem (door spoorvorming en bodemverdichting) en bomen te voorkomen. Waar nodig worden rijplaten en boombeschermende maatregelen toegepast om schade te voorkomen, ook wat betreft de aan- en afvoerroutes. Daarnaast wordt voorafgaand van en tijdens de uitvoering met de omgeving gecommuniceerd (o.a. over voortgang en bereikbaarheid).

Planning, werkvolgorde en bouwlogistiek

Voordat met de uitvoering gestart kan worden, is nadere informatie nodig met betrekking tot detailplanning, werkvolgorde, fasering en dergelijke. De nadere uitwerking van deze details vindt in de bestekfase plaats op basis van dit Projectplan Waterwet en de vergunningen. Met een bestek of werkomschrijving wordt de resultaatverplichting voor de uitvoerende partij vastgelegd. Naast een detailbeschrijving van de maatregelen, wordt hierin ook sturing gegeven aan de wijze waarop de uitvoering dient te verlopen. Hierbij moet gedacht worden aan uitvoeringsperioden, aan- en afvoerroutes, wegafsluitingen, omleidingsroutes, werktijden, stopmomenten en andere activiteiten rondom het plangebied.

Uitvoeringsvoorwaarden

De voorwaarden die het bevoegd gezag en/of eigenaren koppelen aan de vergunning, ontheffingen of toestemming worden door waterschap Aa en Maas opgenomen in het bestek en zullen bij de uitvoering worden nageleefd. Betreding van percelen van derden en het eventueel vergoeden van aangebrachte schade aan deze terreinen of daarop groeiende gewassen wordt hierin meegenomen.

Duurzaamheid

Tijdens de uitvoering wordt geprobeerd de uitstoot van stikstof te beperken door de inzet van duurzaam materieel en efficiënte werkmethoden. Tijdens de aanbestedingsprocedure is duurzaamheid een belangrijk thema. Hierbij moet worden gedacht aan duurzaam grondverzet, gebruik van duurzame materialen en mogelijk het gebruik van zonne-energie voor automatische stuwen. In de volgende fase waarin de maatregelen worden gedetailleerd richting een uitvoeringscontract, zal een nadere uitwerking plaatsvinden van onder meer de keuze voor duurzame materialen en materieel.

7 Beperken van de nadelige gevolgen

7.1 Beperken van de nadelige gevolgen van het plan

De aanleiding van dit Projectplan Waterwet is juist wateroverlast en schade die in de huidige situatie kan voorkomen, in de toekomst te voorkomen. Maatregelen zoals het vervangen en vergroten van de duikers en het maken van ruimte voor het water door het verbreden van de watergang, dragen hieraan bij. Na uitvoering zal er worden gemonitord of de maatregelen afdoende zijn om schade en overlast te verminderen.

7.2 Beperken nadelige gevolgen van de uitvoering

In deze paragraaf worden de maatregelen beschreven ter voorkoming, ongedaan maken of beperken van mogelijke tijdelijke nadelige gevolgen van de uitvoering.
Waterschap Aa en Maas en gemeente Asten streven ernaar de nadelige gevolgen door de uitvoering van het werk tot een minimum te beperken. In eerste plaats ziet het toestemmingsstelsel met uitvoeringsvoorwaarden in vergunningen en ontheffingen daarop toe. Desondanks is het onontkoombaar dat er gedurende de uitvoeringsperiode sprake zal zijn van hinder. De volgende soorten hinder kunnen optreden tijdens de uitvoering:

- Geluidsoverlast;
- Verkeershinder en een beperkte bereikbaarheid;
- Stofhinder;
- Schade aan de ondergrond;
- Wateroverlast en/of watertekort.

Verder kunnen in het gebied effecten optreden op:

- Flora en fauna;
- Archeologie.

7.2.1 Hinder

Geluidsoverlast
Voor de geluidproductie gelden er bindende voorschriften tijdens de uitvoering. Echter, deze voorschriften behoeden mens en dier maar ten dele voor geluidhinder. Het waterschap ziet er daarom bij de contractvorming op toe dat de aannemers bij de routing van het noodzakelijke grondtransport, rekening houden met de locatie van woningen, vogelrustgebieden en recreatiezones in het gebied.

Verkeersoverlast en beperking bereikbaarheid
De uitvoering van dit werk zal een tijdelijke toename van het aantal lokale verkeersbewegingen tot gevolg hebben. Door het dwingend voorschrijven van transportroutes zal het waterschap verkeershinder beperken. Speciale aandacht daarbij verdient het aspect verkeersveiligheid voor het langzaam verkeer.

Stofhinder
Bij grondverzetprojecten is er in droge periodes een aanzienlijke kans op stofhinder. Grond die van de banden op rijplaten terecht komt, droogt op en kan vervolgens gaan stuiven. Dit hinderaspect is eenvoudig beheersbaar door transportroutes voldoende (nat en) schoon te houden. Het waterschap ziet er daarom bij de contractvorming op toe dat de aannemer de nodige maatregelen zal treffen.

Schade aan ondergrond
De bereikbaarheid van de grondwerkzaamheden geeft een risico op verdichten van de ondergrond. Het voorkomen van economische en ecologische schade aan gronden door het juist kiezen van transportroutes, werkzones en het treffen van de juiste voorzorgmaatregelen (bijv. rijplaten), is voor het waterschap een aandachtspunt bij de gunning van de uitvoering.

Wateroverlast en watertekorten
Het waterschap stelt als uitvoeringsvoorwaarde aan het werk dat de lokale waterhuishouding te allen tijde goed blijft functioneren.

7.2.2 Effecten in het gebied

Flora en Fauna
Wanneer buiten het broedseizoen wordt gewerkt, zijn negatieve effecten op beschermde soorten op voorhand uitgesloten. Dit betekent dat de voorgenomen activiteit buiten de periode van 15 maart tot augustus uitgevoerd zal moeten worden. Of dat de werkzaamheden voor het broedseizoen gestart dienen te worden waardoor broedvogels een andere broedplek zoeken en er geen verstoring optreedt. Alleen dan is een overtreding van de verbodsbepalingen in het kader de Wnb te voorkomen en is aanvraag van een ontheffing in het kader van de Wnb niet noodzakelijk. Bij het uitvoeren van de werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met de geldende Gedragscode flora en fauna.

De voorgenomen activiteit zal door de herinrichting van de beek met natuurvriendelijke oevers en vispassages in de eindsituatie een verbetering van het biotoop voor vissen en amfibieën te weegbrengen. Ter voorkoming van mogelijk onbedoeld doden van algemeen voorkomende amfibieën en vissen wordt geadviseerd:

- de werkzaamheden voor het dempen van de huidige beek gefaseerd, in één richting en buiten de voortplantingsperiode van de amfibieën uit te voeren (half maart tot half september). Zo wordt zo goed mogelijk rekening gehouden met eventueel aanwezige amfibieën en vissen, die zo de kans krijgen om de omliggende niet verstoorde tracédelen te bereiken.

7.3 Financieel nadelige gevolgen

Als gevolg van dit Projectplan Waterwet is geen financiële schade voorzien die de uitvoering van het project in de weg staat. Indien een belanghebbende ten gevolge van dit besluit toch schade lijdt of zal lijden, die redelijkerwijs niet of niet geheel te zijnen laste behoort te blijven en ten aanzien waarvan de vergoeding niet of niet voldoende anderszins is verzekerd, kan op grond van artikel 7.14 van de Waterwet een verzoek om nadeelcompensatie worden ingediend. Voor de wijze van indiening van een dergelijk verzoek en voor de procedure wordt verwezen naar de Verordening nadeelcompensatie Aa en Maas. Op de website van waterschap Aa en Maas is informatie over nadeelcompensatie te vinden.

Weblinks ten aanzien van nadeelcompensatie:

- Verordening nadeelcompensatie waterschap Aa en Maas
- Schadevergoedingsregeling voor baggeren en herprofileren
- Schadeclaim indienen

8 Legger, beheer en onderhoud

In deze paragraaf zijn wijzigingen in de legger en het beheer- en onderhoud beschreven. Daarnaast is beschreven hoe hydrologische situatie na uitvoering van de maatregelen dient te worden gemonitord

8.1 Legger

Naar aanleiding van dit Projectplan Waterwet worden enkele waterstaatwerken gewijzigd of nieuw aangebracht. Waterschap Aa en Maas meet na uitvoering de gerealiseerde of gewijzigde waterstaatswerken in. Vervolgens worden gegevens als ligging, vorm, afmeting, functionele eisen en voorwaarden voor onderhoud digitaal in de legger vastgelegd conform het legger besluit. Dit heeft alleen betrekking op wijzigingen in A- en B-watergangen. De te wijzigen waterstaatswerken voor dit Projectplan Waterwet zijn weergegeven in Tabel 8-1.

Tabel 8-1 Overzicht te wijzigen waterstaatswerken

Nr.	Type wijziging	Aard van de wijziging	Maatregel PPWW	Gevolgen in legger
Verwijderen, aanleggen, wijzigen waterstaatskundig object				
1.	Watergangen (ligging en dwarsprofielen)	Verbreden en optimaliseren profiel Beekerloop	A	Nieuwe ligging en dwarsprofielen opnemen
2.	Waterbergingsgebied (gestuurd, natuurlijk, meestromend, met ligging en dwarsprofiel)	Afgraven, verlagen maaiveld	A	Ligging opnemen
3.	Peilregulerend kunstwerk	Vervangen stuwen door de Witvispassages	F/G	Ligging en afmetingen nieuwe peilregulerende kunstwerken opnemen
		Aanbrengen vistrap	H	Ligging en afmetingen opnemen
4.	Overige kunstwerken (duiker)	Aanbrengen duikers	E	Ligging en afmeting opnemen.
		Vervangen duikers	C	Ligging en afmeting nieuwe duikers opnemen, oude verwijderen.
		Verwijderen duikers	D	Ligging en afmeting verwijderen.
Overige wijzigingen (niet zijnde waterstaatswerk)				
5.	Profiel van vrije ruimte (strook van 5meter)	Profiel van vrije volgt de nieuwe situatie van de Beekerloop, zie bijlage A1.5	B.	Aanpassen in legger

8.2 Beheer en onderhoud

Het onderhoud wordt aangepast aan de maatregelen en de nieuwe situatie. Dit wordt opgenomen in een nog op te stellen Beheer- en Onderhoudsrichtlijn (BOR). Hierin wordt aangegeven hoe hier invulling aan wordt gegeven. Bij het beheer van de watergangen wordt onderscheid gemaakt in:

- A-watergangen; Onderhoud aan A-watergangen is de verantwoordelijkheid van waterschap Aa en Maas.
- B-watergangen: Onderhoud aan de B-watergangen is de verantwoordelijkheid voor de aanliggende grondeigenaren.
- C- Watergangen; Bij C- watergangen is het onderhoud de verantwoordelijkheid voor de aanliggende grondeigenaren.

Enkel daar waar binnen dit projectplan het profiel van de Beekerloop wordt gewijzigd, wordt het beheer en onderhoud toekomstbestendig ingericht.

In bijlage A1 zijn op tekening ‘BG4619-TE-DO-0203 Onderhoudspaden’ de huidige en toekomstige onderhoudspaden weergegeven.

8.3 Monitoring

In de huidige situatie zijn de stuwen statisch in de Beekerloop, dat wil zeggen dat ze op een streefpeilzijn ingesteld en handmatig bediend worden. In de nieuwe situatie worden de huidige stuwen 279A t/m 279E geautomatiseerd. Het voordeel hiervan is dat het dynamisch gestuurd kan worden, zodat bij metingen van hoge waterpeilen in de beek bij extreem natte situaties, de stuwen daar automatisch op reageren. Het watersysteem is op deze manier beter te beheersen en te reguleren.

9 Samenwerking

Het project “Herinrichting Beekerloop” wordt uitgevoerd door waterschap Aa en Maas. Het ontwerp is in samenwerking met de gemeente Asten tot stand gekomen. Deze partijen staan achter de herinrichting van het plangebied zoals beschreven in dit Projectplan Waterwet en hebben gezamenlijk afspraken gemaakt voor ontwerp, uitvoering en beheer van het gebied.

De Beekerloop stroomt niet uitsluitend op grond van het Waterschap, maar voor een groot deel ook op grond van de gemeente Asten, Rijkswaterstaat en de provincie en ontwikkelaars. De meeste afstemming heeft plaats tussen waterschap Aa en Maas en de gemeente Asten. Rijkswaterstaat, provincie en ontwikkelaars zijn tijdens dit proces meegenomen en op de hoogte gehouden.

DEEL II – VERANTWOORDING

10 Verantwoording op basis van wet- en regelgeving

Het Projectplan Waterwet “Herinrichting Beekerloop” dient te voldoen aan de vigerende wet- en regelgeving en dient te passen binnen de beleidskaders op alle niveaus. In voorliggend Deel II is het Projectplan Waterwet dan ook getoetst aan de relevante wet- en regelgeving. Daarbij is steeds de relatie van het Projectplan Waterwet met de relevante wet- en regelgeving aangegeven. Naast de wet- en regelgeving dient het Projectplan Waterwet te passen binnen het vastgestelde waterbeleid op nationaal, regionaal en lokaal niveau.

10.1 Waterwet

Als een waterschap een waterstaatswerk wil aanleggen of wijzigen, dient op grond artikel 5.4 Waterwet een projectplan te worden vastgesteld, met daarin een beschrijving van het werk en de wijze waarop dat zal worden uitgevoerd en een beschrijving van de voorzieningen om nadelige gevolgen van de uitvoering van het werk ongedaan te maken of te beperken. Het werk dient bij te dragen aan de doelstellingen van de Waterwet waaronder voorkoming en waar nodig beperking van overstromingen, wateroverlast en waterschaarste, in samenhang met bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen en vervulling van maatschappelijke functies door watersystemen (artikel 2.1). In dit geval wordt voor alle werkzaamheden in het beheersgebied van waterschap Aa en Maas voor het project de Beekerloop een Projectplan Waterwet opgesteld.

10.2 Voormalige verordening water (opgenomen in Interim omgevingsverordening)

In de Interim omgevingsverordening van de provincie Noord-Brabant zijn regels opgenomen voor het waterbeheer. Dit wordt uitgevoerd door de waterschappen. Het waterschap is belast met het beheer van het watersysteem, gelet op de taakomschrijving in artikel 2 van het reglement van het betreffende waterschap op grond van de Waterschapswet. Zo zijn er normen gesteld voor de regionale waterkeringen en voor wateroverlast. De waterschappen moeten ervoor zorgen dat de keringen en de capaciteit van het watersysteem hieraan voldoen. Ook zijn in de verordening voorschriften opgenomen voor de grondwateronttrekkingen waarvoor de provincie het bevoegd gezag is.

Om te borgen dat keringen en (aangepaste) waterlopen aan de normen blijven voldoen worden de debieten van de waterlopen niet verhoogd terwijl de dimensionering in elk geval gelijk blijft of plaatselijk wordt vergroot, zie daarvoor ook de hydrologische onderbouwing. Daarmee voldoet het plan aan de normen die voortvloeien uit de Interim omgevingsverordening.

10.3 Wet natuurbescherming

De nieuwe Wet natuurbescherming heeft vanaf 1 januari 2017 drie wetten vervangen: de Natuurbeschermingswet 1998, de Boswet en de Flora- en Faunawet. Doel van de Wet natuurbescherming is drieledig: 1) bescherming van de biodiversiteit in Nederland, 2) decentralisatie van verantwoordelijkheden en 3) vereenvoudiging van regels. De bescherming van de natuur is in Nederland onderverdeeld in gebiedsbescherming en soortbescherming. Soort- en gebiedsbescherming worden geborgd via de Wet natuurbescherming. Waar de Flora- en faunawet uitgaat van drie beschermingsniveaus, verdeelt de Wet natuurbescherming beschermde soorten in twee groepen:

1. Strikt beschermde soorten waaronder soorten uit de Vogel- en Habitatrichtlijn;
2. Andere soorten, bijvoorbeeld uit de Rode Lijst.

10.4 Monumentenwet

Op grond van de huidige Monumentenwet zijn gemeenten verantwoordelijk voor de omgang met archeologische waarden binnen het eigen gemeentelijk grondgebied.
Voor het Projectplan Waterwet “Herinrichting Beekerloop” dient de betrokken gemeente Asten vast te stellen of voldoende rekening is gehouden met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten archeologische resten. Conform de gestelde regelgeving in de Monumentenwet stelt het waterschap een Programma van Eisen op voor de geplande graafwerkzaamheden, met als doel zoveel mogelijk archeologische waarden in situ te behouden.

10.5 Wet algemene bepalingen Omgevingsrecht

Sinds 1 oktober 2010 is de wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) ingevoerd. Alle vergunningen en meldingen die worden ingediend ten bate van dit project zijn weergegeven in de paragraaf benodigde vergunningen en meldingen.

In de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht 2010 (Wabo) zijn wetten en regels op het gebied van de fysieke leefomgeving vastgelegd. Onderdeel van deze wet is de omgevingsvergunning, dit is één geïntegreerde vergunning voor bouwen, wonen, monumenten, ruimte, natuur en milieu (voorheen geregeld met onder andere de bouwvergunning, milieuvergunning, gebruiksvergunning, aanlegvergunning en de kapvergunning).

In artikel 5.10 van de Waterwet is bepaald dat voor de uitvoering van het Projectplan Waterwet geen omgevingsvergunning voor een aanlegactiviteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder b, van de Wabo vereist is.

10.6 Wet informatie-uitwisseling ondergrondse netten (WION)

De Wet informatie-uitwisseling ondergrondse netten (WION), ook bekend als de Grondroerdersregeling, is op 1 juli 2008 in werking getreden. Hierin zijn afspraken vastgelegd om graafschade aan kabels en leidingen te voorkomen. Als voorbereiding hierop heeft Royal HaskoningDHV een oriëntatiemelding (Oriënterende KLIC-melding, zie tekening “BG4619-TE-DO-4301-Kabels en leidingen” van bijlage A1) uitgevoerd. De conclusie is dat er in het plangebied kabels en leidingen voorkomen die invloed kunnen hebben op de uitvoering. De aannemer zal voorafgaand aan de start van de grondwerkzaamheden een graafmelding doen. Ter plaatse van het verplaatsen en vergroten van de duikers op kruisingen, is het zeer waarschijnlijk dat de benodigde duikers leidingtracés kruisen. Hiervoor is nadere afstemming met de leidingbeheerders noodzakelijk.

10.7 Wet bodembescherming

De Wet bodembescherming (Wbb) bevat de voorwaarden die verbonden worden aan het verrichten van handelingen in of op de bodem. De wet heeft alleen betrekking op landbodems. Primair komt bescherming en sanering in de wet aan bod. Met betrekking tot bodembescherming bestaat de wet uit een regeling waarin de (zorg)plicht voor veroorzakers is opgenomen.

Op ieder die op of in de bodem handelingen als bedoeld in de artikelen 6 t/m 11 Wbb verricht, rust de verplichting om te zorgen dat door die handelingen de bodem niet wordt verontreinigd. Als er toch een verontreiniging optreedt moet men maatregelen nemen om de verontreiniging zoveel mogelijk ongedaan te maken.

Deze zorgplichtbepaling verplicht bij (dreigende) bodemverontreiniging, dus ook van het grondwater, tot het nemen van alle maatregelen die redelijkerwijs kunnen worden gevergd. De zorgplicht geldt alleen voor zogenaamde 'nieuwe' bodemverontreinigingen. Dit zijn bodemverontreinigingen die op of na 1 januari 1987 zijn ontstaan.

De zorgplicht is van toepassing op degene die op of in de bodem handelingen verricht als bedoeld in de artikelen 6 tot en met 11 Wbb. Andere handelingen vallen niet onder de zorgplicht van artikel 13 Wbb. De handelingen die er wel onder vallen zijn:

- Het laten van stoffen op of in de bodem;
- Het beïnvloeden van de bodemstructuur of de -kwaliteit;
- Het uitvoeren van werken;
- Het transporteren van stoffen die de bodem kunnen verontreinigen;
- Handelingen die het bovenstaande als nevengevolg hebben;
- Handelingen die leiden tot erosie, verdichting of verzilting;

Bevoegd gezag voor de toepassing van de zorgplicht is het bevoegd gezag Wbb. Dit zijn Gedeputeerde Staten en daartoe aangewezen bevoegd gezag gemeenten, in dit geval de gemeente Asten (art. 88 Wbb). Voor handhaving van de zorgplicht daarentegen zijn B&W, Gedeputeerde Staten en de Minister van Infrastructuur en Milieu bevoegd (art. 95 Wbb).

De opgave van de Beekerloop bestaat uit het nemen van nader uit te werken maatregelen waarvoor mogelijk grondverzet in land- en waterbodem noodzakelijk zal zijn. Om een eerste inzicht te verkrijgen of de kwaliteit van de (water)bodem ter plaatse een belemmering kan vormen bij een eventuele herinrichting van de Beekerloop in de kern van Asten, is milieuhygiënisch vooronderzoek uitgevoerd, zie bijlage A5.

Aan de hand van het vooronderzoek worden de volgende aanbevelingen gedaan:

- Indien in het kader van het project Beekerloop, ter plaatse van deel 2 van het projectgebied bij het nemen van maatregelen, grondverzet zal plaatsvinden dient (ver)nieuw(d) land- en waterbodemonderzoek uitgevoerd moeten worden, conform de geldende richtlijnen.
  De aard en omvang van het uit te voeren onderzoek zal afgestemd moeten worden op de voorziene werkzaamheden ter plaatse (onder andere de diepte van het grondverzet).
  Wanneer er maatregelen in de oevers worden genomen dient er rekening gehouden de worden met de aanwezigheid van puin en de asbestverdachtheid van het puin.
- **PFAS in de bodem**
  Op 8 juli 2019 is het “Tijdelijke Handelingskader PFAS” (Per- en PolyFluorAlkylStoffen) geïntroduceerd met gevolg dat er momenteel veel te doen is over PFAS in de bodem. PFAS is een groep stoffen behorend tot de categorie “Zeer Zorgwekkende Stoffen”. Deze blijken in de bodem aanwezig te kunnen zijn, doordat met name industrie de stoffen uitstoot naar de lucht en/of loost op het water. Voor PFAS zijn nog geen wettelijk vastgestelde bodemnormen, zoals dat bijvoorbeeld wel het geval is voor andere stoffen als zware metalen of minerale olie. Om tijdelijke normen voor PFAS vast te leggen heeft de minister het Tijdelijke Handelingskader PFAS opgesteld. De tijdelijke normen van PFAS hebben betrekking op hergebruik van grond en baggerspecie. Als vrijkomende grond of baggerspecie toegepast of afgevoerd dient te worden, kan de aanwezigheid van PFAS tot een beperking van de hergebruiksmogelijkheden of tot stagnatie leiden. Van diverse acceptanten van grond en baggerspecie hebben wij bericht ontvangen dat zij per direct geen verontreinigde grond en baggerspecie meer accepteren, waarin PFAS aanwezig kan zijn. Dit houdt in dat de PFAS concentraties in de grond en/of baggerspecie inzichtelijk dienen te zijn bij eventuele afvoer van grond en/of baggerspecie.
  Indien PFAS aanwezig is, heeft dit materiaal wellicht geen afzetmogelijkheden.

Op dit moment en naar verwachting ook in de toekomst zijn er namelijk maar weinig en beperkte hergebruiksmogelijkheden voor PFAS-houdende grond en baggerspecie. Onderzoek naar PFAS heeft binnen het projectgebied nog niet plaatsgevonden. Op basis van de voorgenomen werkzaamheden dient te worden bepaald of onderzoek naar de aanwezigheid van PFAS noodzakelijk is.

11 Verantwoording op basis van beleid

11.1 Nationaal beleid

11.1.1 Nationaal bestuursakkoord Water

Op 2 juli 2003 is het Nationaal Bestuursakkoord Water (NWB) getekend. De inmiddels bekende slogan ‘Nederland leeft met water’ dateert uit deze periode. Het akkoord is in 2008 geactualiseerd en de afspraken zijn herbevestigd. In 2018 zijn er aanvullende afspraken gemaakt. Het akkoord is een overeenkomst tussen het Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten om waterproblematiek in heel Nederland aan te pakken. Het doel van dit akkoord is om de waterhuishouding in Nederland op orde te hebben en te houden anticiperend op klimaatverandering. In het akkoord zijn basisnormen afgesproken over de frequentie waarbij terreinen, afhankelijk van het grondgebruik, mogen overstromen (zie Tabel 11-1).

Normklasse gerelateerd aan grondgebruikstype	Basisnormen [1/jr]
Natuur	Geen
Grasland	1/10
Akkerbouw	1/25
Hoogwaardige land- en tuinbouw	1/50
Glastuinbouw	1/50
Bebouwd gebied	1/100

Tabel 11-1 Basisnormen Nationaal Bestuursakkoord Water

Binnen het beheergebied van waterschap Aa en Maas gelden in de beekdalen geen beschermingsnormen voor grasland, akkerbouw en hoogwaardige land- en tuinbouw. Eén van de belangrijkste afspraken in het bestuursakkoord is dat wateroverlast binnen de bebouwde kom moet worden beperkt tot een gebeurtenis die met een kans van eens in de 100 jaar voorkomt. Deze bescherming geldt voor de aanwezige bebouwing en wegen, maar niet voor de binnen de bebouwde kom gelegen sportvelden en parken. Maatregelen uit dit Projectplan Waterwet dragen bij aan de doelstelling uit het Nationaal Bestuursakkoord water door onder andere het verbeteren van de waterkwaliteit (beschaduwing en hout in de beek) en zowel het tegengaan van wateroverlast en verdroging in het gebied. Met de maatregelen is ook geanticipeerd op klimaatverandering en autonome ontwikkelingen in het projectgebied.

11.1.2 Kaderrichtlijn water

In de Kaderrichtlijn Water geeft de Europese Unie regels voor de bescherming van het oppervlaktewater en het grondwater. De lidstaten van de Europese Unie zijn verplicht deze regels op te nemen in hun wetgeving. In het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) zijn stroomgebiedsbeheerplannen opgesteld. Hierin zijn beschrijvingen, doelen en maatregelen voor de watersystemen opgenomen. De doelen voor het oppervlaktewater hebben hierbij zowel een chemische en een ecologische component.

De Beekerloop maakt onderdeel uit van het KRW-stroomgebiedsbeheerplan Maas. Maatregelen uit dit Projectplan Waterwet dragen bij aan de gewenste situatie uit de KRW voor de Beekerloop. De herinrichting van de Beekerloop draagt in zijn geheel bij aan de gestelde doelen, o.a. het verbeteren van de stroomsnelheid en waterkwaliteit.

11.1.3 Nationaal waterplan (2016-2021)

Onder andere de volgende ambities zijn beschreven in het Nationaal Waterplan (p.7, p.15, en p.12):
"Dit nieuwe Nationaal Waterplan geeft de hoofdlijnen, principes en richting van het nationale waterbeleid in de planperiode 2016-2021, met een vooruitblik richting 2050. Het kabinet speelt proactief in op de verwachte klimaatveranderingen op lange termijn, om overstromingen te voorkomen. Binnen de planperiode gaan realistische maatregelen in uitvoering die een antwoord bieden op de opgaven voor de korte termijn en voldoende mogelijkheden openlaten om op langere termijn verdere stappen te zetten." (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2015)
"Het kabinet hanteert vooruitstrevend waterveiligheidsbeleid. Uitgangspunt is dat iedereen in Nederland hetzelfde basisbeschermingsniveau krijgt. Plaatsen waar veel slachtoffers kunnen vallen of grote economische schade kan ontstaan, krijgen extra bescherming. Deze locaties zijn bepaald met kosten-batenanalyses en analyses van het groepsrisico. Ook plaatsen waar vitale infrastructuur staat, krijgen extra bescherming. De normen krijgen een andere vorm (een overstromingskans) en een nieuwe hoogte. De veiligheid komt tot stand door inzet op de verschillende lagen van meerlaagse veiligheid: het voorkomen van een overstroming (preventie) én het beperken van de gevolgen van een overstroming (water robuuste ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing)." (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2015)

Dit Projectplan Waterwet draagt bij aan de doelstellingen van het Nationaal Waterplan. Namelijk door relevante ruimtelijk opgaven te combineren met de wateropgaven, het voorkomen van wateroverlast en droogte en het bereiken van een goede waterkwaliteit en een gezond ecosysteem.

11.2 Provinciaal en subregionaal beleid

11.2.1 Provinciaal milieu- en waterplan 2016-2021

Het Provinciaal Milieu en Waterplan "Sámen naar een duurzaam gezonde en veilige leefomgeving in Brabant" geeft op hoofdlijnen weer wat de beleidsdoelen zijn met een voorgestelde aanpak. Binnen dit plan wordt aangesloten op de doelstellingen uit de Kader Richtlijn Water en de Waterwet. Tevens zijn er instrumenten vastgelegd om de uitvoering van Europese en nationale verplichtingen rondom behoud en herstel mogelijk te maken. In dit plan wordt de focus gelegd op de volgende punten:

- Balans tussen efficiënt beschermen en duurzaam benutten van de fysieke leefomgeving;
- Uitnodigend voor partijen die verantwoordelijkheid nemen; streng voor achterblijvers;
- Opgaven integraal en gebiedsgericht oplossen;
- Een dynamische en uitnodigende uitvoeringsagenda, die we samen met onze partners uitvoeren.

Hierbij wordt het volgende in het plan aangegeven:
"De waterschappen zijn verantwoordelijk voor het voorkomen van wateroverlast vanuit het regionaal watersysteem. Zij onderhouden en beheren de regionale keringen en voeren regelmatig een veiligheidstoets uit. Daarover rapporteren zij aan ons. Om ongewenste ruimtelijke ontwikkelingen te voorkomen, leggen wij in de Verordening ruimte vast welke regionale waterbergingsgebieden en reserveringsgebieden er zijn." (p.33) (provincie Noord-Brabant, 2015)

"Op basis van de Waterwet leggen wij in de Verordening water Noord-Brabant vast welke normen voor wateroverlast van toepassing zijn. We geven waterbergingsgebieden en reserveringsgebieden ruimtelijk aan op de plankaart en in de Verordening ruimte." (provincie Noord-Brabant, 2015)

11.2.2 Structuurvisie en ruimtelijke verordening provincie Noord-Brabant

In de structuurvisie ruimtelijke ordening van de provincie Noord-Brabant in werking getreden op 1 januari 2011 is de ruimtelijke visie voor de provincie vastgelegd. In de Verordening Ruimte 2014, eveneens van de provincie Noord-Brabant, zijn regels vastgelegd die de belangen van de provincie bij ruimtelijke ontwikkelingen moeten beschermen. Met deze visie en regels moet bij de opstelling van bestemmingsplannen rekening worden gehouden. In artikel 4.4.2 is de visie op de zorgplicht voor ruimtelijke kwaliteit opgenomen, zie onderstaande passage.

Kwaliteitsverbetering van het landschap
Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen wil de provincie dat de initiatiefnemer zorgt voor een kwaliteitsverbetering van het landschap om daarmee het verlies aan omgevingskwaliteit te beperken. Dit uitgangspunt geldt voor ontwikkelingen buiten bestaand stedelijk gebied én buiten de ecologische hoofdstructuur en maakt de principes van ontwikkelingsplanologie toepasbaar.

Voor (planmatige) stedelijke ontwikkelingen bestaat deze zogenaamde rood-met-groen regeling al langer. De provincie wil dit beleid verbreden naar overige ontwikkelingen in het buitengebied. Concreet betekent dit dat passende functies zich kunnen ontwikkelen als er ook een prestatie voor het landschap tegenover staat. Daardoor wordt aantasting van de basiskwaliteit (bodem, water) en verlies aan ecologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarden voorkomen. Ontwikkelingen die passen bij de aard, schaal en functie van het landelijk gebied, zoals agrarische en recreatieve ontwikkelingen en kleinschalige dienstverlening zijn mogelijk. Ook de ontwikkeling van andere (rode) functies is onder voorwaarden mogelijk. De ruimtelijke onderbouwing van een besluit geeft aan welke bijdrage wordt geleverd aan de kwaliteitsverbetering van het landschap en hoe dit is geborgd. In principe gaat de provincie uit van de realisering van een fysieke prestatie op de projectlocatie en/of de directe projectomgeving. Indien dat niet mogelijk is, is de vorming van gemeentelijk of regionaal landschapsfonds een optie. (Bron: provinciale Structuurvisie ruimtelijke ordening, deel A, hoofdstuk 4.4.2)

11.2.3 Interim omgevingsverordening Noord-Brabant

Op 25 oktober 2019 is de Interim omgevingsverordening Noord-Brabant vastgesteld. Hierin heeft de provincie Noord-Brabant alle regels ten aanzien van de fysieke leefomgeving samengevoegd, vooruitlopend op de overgang naar het stelsel van de Omgevingswet. De Interim omgevingsverordening is beleidsneutraal van karakter en vervangt de volgende zes provinciale verordeningen:

- Milieuverordening
- Verordening wegen
- Verordening Ontgronden
- Verordening natuurbescherming
- Verordening ruimte
- Verordening water

De Interim omgevingsverordening sluit in de opbouw aan bij de Omgevingswet. Zo kent de verordening algemene rechtstreeks werkende regels en instructieregels aan gemeenten, waterschappen en gedeputeerde staten. De regels zijn gekoppeld aan een digitale plankaart. Op deze plankaart zijn de werkingsgebieden opgenomen, waaraan de van toepassing zijnde specifieke regels voor gemeenten/waterschappen/gedeputeerde staten van een bepaald gebied raadpleegbaar zijn.
Het plangebied is o.a. gelegen in de werkingsgebieden ‘Diep grondwaterlichaam’, ‘Gemend landelijk gebied’, ‘Stedelijk gebied’, ‘Landelijke kern’, ‘Bescherming Natura 2000’, 'Stalderingsgebied' en 'Beperkingen veehouderij'.

11.3 Waterschapsbeleid

11.3.1 Waterbeheerplan 2016-2021 Waterschap Aa en Maas

Dit Waterbeheerplan beschrijft de doelstellingen van Waterschap Aa en maas voor de periode 2016 – 2021 en hoe het waterschap deze doelstellingen wil realiseren. Het opstellen van een Waterbeheerplan is een wettelijke eis (Waterwet en de Verordening Water).

Het plan is opgesteld in samenhang met het Nationaal Waterplan 2, Stroomgebiedsbeheerplan Maas 2, Overstromingsrisicobeheerplan 1, Beheerplan Rijkswateren, Provinciale Waterplannen en Waterbeheerplannen van de andere Nederlandse waterschappen.

In het waterbeheerplan staat er een nog op te lossen knelpunt voor wateroverlast bij Asten op de kaart aangegeven en bij de Beekerloop een reserveringsgebied voor waterberging. Dit Projectplan Waterwet is hier specifiek op gericht om hier invulling aan te geven.

11.3.2 Keur en algemene regels

De keur is een verordening met de regels die het waterschap hanteert bij de bescherming van waterkeringen, watergangen (sloten, beken en rivieren) en bijbehorende kunstwerken (gemalen, stuwen).

Voor waterstaatwerken, waarvoor het vaststellen van een legger ingevolge de Waterschapswet is voorgeschreven en die op grond van een Projectplan Waterwet of een vergunning zijn aangelegd of gewijzigd ten opzichte van de legger, geldt, zolang vaststelling van een legger of van een wijziging van de legger niet heeft plaatsgevonden, dat voor de onderhoudsplichten op grond van dit hoofdstuk de ligging, vorm, afmeting en constructie van het waterstaatwerk worden aangehouden, zoals aangegeven in het Projectplan Waterwet of de vergunning. Als geen vergunning is verleend, moet het waterstaatswerk worden onderhouden overeenkomstig de oorspronkelijke vorm en afmetingen.

In de keur is onderscheid gemaakt in A-wateren en B-wateren. A- en B-wateren zijn oppervlaktewaterlichamen die geregistreerd zijn in de legger. Het waterschap is ten aanzien van de A-wateren onderhoudsplichtig. Ten aanzien van alle overige wateren (de B-wateren) zijn de aangelanden onderhoudsplichtig.

11.4 Gemeentelijk beleid

11.4.1 Gemeentelijk Rioleringsplan Asten 2021-2025

Gemeente Asten heeft het beleid met betrekking tot waterzaken vastgelegd in het Gemeentelijk Rioleringsplan. Voor de periode 2021-2025 zijn de volgende 9 speerpunten met onderliggende strategieën vastgelegd.

1. Duurzame waterketen: zorgen voor doelmatige inzameling en transport van stedelijk afvalwater
    a. Verwerken van huishoudelijk afvalwater
    b. Omgaan met rioolvreemd water
    c. Verwerken van afvalwater van particulieren en bedrijven
    d. Beperken van de milieubelasting op het oppervlaktewater of de bodem
    e. Reduceren aanbod naar RWZI
    f. Terugwinnen van grondstoffen uit afvalwater
    g. Terugwinnen van energie uit afvalwater

2. Klimaatbestendige waterketen: zorgen voor een doelmatige inzameling en verwerking van hemelwater
    a. Omgaan met het risico op wateroverlast in de bestaande situatie
    b. Ontwerpnorm waterberging
    c. Omgaan met hemelwater bij reconstructies/rioolvervanging
    d. Omgaan met hemelwater bij Nieuwbouw (uitbreiding, inbreiding, bijgebouwen >40m2), herbouw, aanbouw >90m2
    e. Omgaan met verbouw, aanbouwen (<90m2), vrijstaande bijgebouwen (<40m2) bij bestaande bebouwing, woonunits op bouwlocaties
    f. Overloopvoorziening voor extreme situaties
3. Grondwaterhuishouding in balans: zorgen dat (voor zover mogelijk) het grondwater de bestemming van een gebied niet structureel belemmert
    a. Bescherming tegen grondwateroverlast
    b. Grondwateroverlast voorkomen
    c. Verdroging tegengaan
4. Een klimaatbestendig watersysteem: anticiperen op klimaatontwikkelingen door onze leefomgeving duurzaam en water robuust in te richten
    a. We houden water vast bij nieuwe ontwikkelingen
    b. We gaan de dialoog aan met particulieren
    c. Aanleg en onderhoud duikers krijgt voldoende aandacht
    d. Toekomst bestendig onderhoud door Waterschap Aa en Maas
    e. We combineren klimaatbestendigheid met andere functies
5. Schoon en gezond water: we dragen ons steentje bij aan een goede waterkwaliteit
    a. We dragen bij aan de kwaliteit van het regionale watersysteem
    b. We streven integrale oplossingen na
    c. We gaan stapsgewijs te werk bij de aanpak van waterkwaliteitsproblemen in gebouwd gebied
    d. We betrekken onze inwoners en gebruikers bij het behoud van schoon water
6. Water als ordenend principe: gebruiken water als mede ordenend principe
    a. We volgen de Ruimtelijke Agenda van de Peel en koersen op de toekomstagenda Asten 2030.
    b. Water vasthouden in het buitengebied
    c. Water waar passend verwerken op eigen terrein
    d. We zorgen dat we op tijd aan tafel zitten
    e. Ook bij kleinere ontwikkelingen sturen we op meer blauw en groen
7. Beleefbaar water: we gebruiken water om onze identiteit te versterken
    a. We zijn trots op onze watersystemen en natte gebieden
8. Verder professionaliseren watertaken: we benutten ingrepen in de boven- en ondergrond om tevens de leefomgeving te verbeteren
    a. We voeren jaarlijks onderhoud uit aan onze waterlopen en waterpartijen.
    b. Maaisel uit sloten wordt afgevoerd
    c. We besparen kosten door waar mogelijk te relinen
    d. We controleren de toestand van de riolering periodiek
    e. We verdelen de specialismen en stroomlijnen de informatie
    f. We optimaliseren het grondwatermeetnet
    g. Revisie

9. Samen werken aan water: we streven samen met partners een doelmatige waterketen en watersysteem na
    a. We betrekken inwoners maatschappelijke organisaties en ondernemers vroegtijdig bij het oplossen van onze gezamenlijke problemen
    b. We stimuleren een duurzame omgang met water
    c. We werken samen bij uitvoeringsprojecten
    d. Pilot met waterschap Aa en Maas

In dit Projectplan Waterwet wordt zoveel mogelijk invulling gegeven aan deze speerpunten.

12 Verantwoording van de keuzen in het project

Ter onderbouwing van de planvorming is een hydraulisch (model)onderzoek uitgevoerd. De centrale vraag die hierin beantwoord wordt is:

- Welke maatregelen zijn nodig om hoge waterstanden in de Beekerloop effectief te verminderen?

Om tot een antwoord te komen op bovenstaande onderzoeksvraag, zijn de volgende stappen uitgevoerd:

a) Opbouwen en aanpassingen doorvoeren van het rekenmodel om de wateroverlast door te rekenen;
b) Analyse van de modelonzekerheden door ruwheidswaarden voor de watergangen en door verhoging afstroming coëfficiënt landelijk gebied;
c) Analyseren effectiviteit van maatregelen in de gehele Beekerloop;
d) Toetsing effecten van het definitief ontwerp op de wateroverlast in Asten.

Per stap volgt een korte beschrijving van de uitgangspunten en werkwijze die in dit proces is gevolgd.

A. Opbouw en aanpassingen rekenmodel

Als uitgangspunt voor de analyse is het rioleringsmodel van de kernen Asten en Ommel gebruikt dat in 2018 is opgesteld om de wateroverlast van de hoosbuien in 2016 in beeld te brengen (“DAS-modellering”). Voor het project zijn alle rioleringsmodellen van de gemeenten Deurne en Asten en het oppervlakte-watermodel van het waterschap Aa en Maas samengevoegd. Tevens zijn er voor alle relevante kernen twee scenario’s opgesteld: een actueel “2018-scenario” en een “2016-scenario” om de situatie tijdens de buien te kunnen benaderen. Omdat de maatregelen tegen wateroverlast in de komende maanden en jaren genomen dienen te worden, is het meest recente model (2018-scenario) gebruikt voor dit onderzoek.

Het rioleringsmodel van de kernen Asten en Ommel (vanaf nu alleen “Asten”) is opgebouwd met het softwarepakket InfoWorks ICM (v9.5.2). Het betreft een 1D/2D model, wat inhoudt dat het 1D hydraulische rioleringsmodel is gekoppeld aan een 2D maaiveldmodel. Het 2D maaiveldmodel (op basis van de AHN 3) stelt ons in staat om het water-op-straat en de stroming ervan over het maaiveld nauwkeurig in beeld te brengen. Om maatregelen in de Beekerloop te kunnen onderzoeken, zijn er 4 aanpassingen gedaan. Zo is naast de toevoeging van het tracé van de Beekerloop vanaf de kern van Asten tot aan de monding bij de Aa, ook de riolering van het plan Loverbosch II, de verharding van Truckstop Nobis en de ontwikkeling van bedrijventerrein Florapark aan het model toegevoegd.

B. Modelscenario’s gevoeligheid referentiesituatie

Om de gevoeligheid van enkele aannames te onderzoeken, worden drie scenario´s doorgerekend:

- Het referentiescenario met de uitgangspunten, zoals beschreven hierboven.
- Een scenario waarbij het watersysteem gelijk is aan het referentiescenario, maar waarbij de ruwheidswaarde van de watergang wordt verhoogd van 15 s/[$m_{1/3}$] naar 25 s/[$m_{1/3}$] (hetgeen zorgt voor een gladdere watergang of meer onderhoud).
- Een scenario waarbij de afstroming coëfficiënt van het landelijk gebied (het percentage oppervlak van het landelijke gebied waarvan wordt aangenomen dat neerslag in de Beekerloop belandt), wordt verhoogd van 27% naar 40%.

De resultaten tonen aan dat een intensiever onderhoudsregime zeer sterk kan bijdragen aan een vermindering van de wateroverlast. De hydraulische afvoercapaciteit van de Beekerloop wordt groter, waardoor de maximale waterstand iets lager is en de loop zich sneller kan legen. Dit heeft ook invloed op het functioneren van de riolering in het geval van extreme neerslag. De invloed van de ruwheid in de Beekerloop is zeer fors en geeft aan dat het profiel krap is.

Een verhoogde afstromingscoëfficiënt (van 0,27 naar 0,40) van het landelijke gebied draagt relatief weinig bij aan het inundatiebeeld. Op basis van ervaringen is gebleken dat het model vrij goed de overlastlocaties in beeld brengt, maar met name de duur van inundatie onderschat. Het verhogen van de landelijke afvoer draagt bij aan een lichte toename van het inundatiebeeld en de overstromingsduur. Om die reden is besloten om bij het doorrekenen van maatregelen standaard een afstromingscoëfficiënt van 0,40 aan te houden in plaats van 0,27.

C. Analyseren effectiviteit van maatregelen in de gehele Beekerloop;

Op basis van de modelresultaten van de scenario's uit stap 'B' is besloten of er nog aanpassingen aan het referentiemodel nodig zijn. Uiteindelijk zijn er drie scenario's doorgerekend met verbetermaatregelen voor de waterhuishouding in de Beekerloop:

- **Scenario A**: vergroten van vijf duikers in de Beekerloop van rond 1000 mm naar 1250 x 2500 mm. Daarnaast worden de twee extra duikers toegevoegd die nodig zijn voor de ontsluiting van Loverbosch II en zijn de vier duikers in de B-watergang nabij Nobis vergroot naar 1000 mm.
- **Scenario B**: scenario A waarbij ook de laatste duiker voor de benedenstroomse stuw wordt vergroot naar 1250 x 2500 mm. Daarnaast worden twee van de drie duikers aan de Floralaan vergroot en wordt er één verwijderd.
- **Scenario C**: scenario B waarbij de benedenstroomse stuw (S279E) wordt verlaagd met 50 cm van 22,16 m +NAP naar 21,56 m +NAP. De bovenstroomse stuw wordt vanwege de aanleg van Loverbosch II verplaatst, maar gezien de geringe afstand van verplaatsing is dit niet meegenomen in het rekenmodel.

De conclusie luidt dat het vergroten van de duikers in de Beekerloop bijdraagt aan een verbetering van de doorstroming vanuit de kern Asten. Het probleem verplaatst zich echter; benedenstrooms neemt de inundatie juist toe als er geen maatregelen worden genomen. De maatregelen uit Scenario A zijn daarbij de grootste factor van invloed. Het verlagen van de benedenstroomse stuw (S279E) heeft weinig effect op de waterhuishouding.

D. Toetsing effecten van het definitief ontwerp op de wateroverlast in Asten

Op basis van voorgaande inzichten en conclusies er een definitief ontwerp opgesteld, waarbij er een integrale inpassing is gemaakt van de zowel de hydrologische als ecologische maatregelen.
Om de effecten van de maatregelen die zijn vastgesteld in het DO te bepalen en te toetsen, zijn er twee scenario's doorgerekend:

- De huidige situatie ("Het huidige scenario")
- De huidige situatie met de nieuwe genomen maatregelen ("Het beoogde scenario")

Voor het beoogde scenario zijn de volgende maatregelen opgenomen:

- Het vergroten en verplaatsen van verschillende duikers
- Het verplaatsen en automatiseren van stuwen en het plaatsen van vistrappen
- Het veranderen van verschillende profielen in de Beekerloop

De maatregelen voor de Beekerloop zijn gericht op het verminderen van overlast bij een bui zoals deze in 2016 viel. Daarvoor dienen met name de hoge waterstanden in de Beekerloop te worden verlaagd. Wanneer de waterstanden in de Beekerloop minder hoog worden, zullen de riool overstorten minder snel verdronken raken en daardoor een hogere afvoercapaciteit houden. Dit zorgt voor minder water op straat in de kern van Asten. De berekeningen tonen een aanzienlijk verschil in de situatie voor en na de maatregelen. Zo kan er meer water worden afgevoerd in de Beekerloop en zijn de waterstanden op een aantal plekken gezakt tot onder maaiveldniveau. De maatregelen zullen echter niet alle wateroverlast oplossen.
Er is een duidelijke vermindering zichtbaar in zowel de omvang, de waterdiepte en de duur van het water op straat. De maatregelen die zijn doorgevoerd in het DO hebben daarmee een positief effect op de ervaren wateroverlast en bereiken het beoogde doel.

Logischerwijs hebben er naast de hydrologische afwegingen ook afwegingen plaatsgevonden op basis van beleidsdoelstellingen, ruimtelijke en landschappelijke inpassing, (agrarisch) grondgebruik, natuurwaarden, recreatief gebruik, beleving van het gebied etc. In samenspraak met de omgeving en belanghebbenden is gestreefd naar een gedegen en gedragen ontwerp. De maatregelen zijn zowel gemaakt en beoordeeld op basis van modelberekeningen en expert judgement en nader bekeken tijdens verschillende ontwerpsessies en veldbezoek.

13 Benodigde vergunningen en meldingen

Voor de aanleg van kunstwerken en de grondwerken zijn vergunningen en ontheffingen nodig. Deze vergunningen en ontheffingen kunnen nog leiden tot nadere invulling aan constructie, afmeting en uiterlijk van het waterstaatswerk. De waterstaatkundige belangen zullen echter te allen tijde gewaarborgd worden. Om te kunnen beoordelen welke vergunningen er noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de maatregelen uit dit Projectplan Waterwet, is er een vergunningenscan uitgevoerd. De resultaten worden weergegeven in Tabel 13-1.

Tabel 13-1: Overzicht vergunningen/meldingen

Activiteit	Procedure/ Juridische basis	Vergunning / melding nodig	Bevoegd gezag
Ruimtelijke inpassing / bestemmingsplan			
Aanleg van werken waarvan in het bestemmingsplan is aangegeven dat een vergunning nodig is	Omgevingsvergunning	Ja	Gemeente Asten
Strijdigheid met het bestemmingsplan	Omgevingsvergunning	Nee	Gemeente Asten
Archeologie Besluit gemeenten of de uitvoerders zich moeten houden aan bepaalde verplichtingen.	Selectiebesluit / Wet algemene bepalingen omgevingsrecht	Ja	Gemeente Asten
Archeologie Bij aantreffen van archeologische toevalsvondsten of waarnemingen	Meldingsplicht/ Erfgoedwet	Mogelijk	Gemeente Asten/ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
NGE Grondroerende werkzaamheden	Goedkeuring Projectplan Waterwet conform WSCS-OCE tbv:	Ja	Gemeente Asten
Slopen			
Slopen, asbest verwijdering voor meer dan 10m3.	Sloopmelding	Mogelijk	Gemeente Asten
Slopen, overig	Omgevingsvergunning	Nee	Gemeente Asten
Geluid			
Geluidshinder tijdens bouw	APV-ontheffing	Ja	Gemeente Asten
Bodem en grondverzet			
Ontgraven van grond	Ontgrondingsvergunning	Ja	Omgevingsdienst Zuidoost Brabant
Ontgraven van grond	Ontgrondingsmelding	Nee	Omgevingsdienst Zuidoost Brabant
Saneren van landbodem	Saneringsbeschikking/ Wet bodembeschikking	Mogelijk	Omgevingsdienst Zuidoost Brabant
Saneren van landbodem onder algemene regels	BUS-melding/ Besluit uniforme saneringen	Mogelijk	Omgevingsdienst Zuidoost Brabant
Saneren van waterbodem	Bbi-melding + werkplan Bbi/ Besluit lozing buiten inrichtingen	Mogelijk	Waterschap Aa en Maas
Toepassen van bouwstoffen, grond en baggerspecie op de (water)bodem en in oppervlaktewater	Melding BBK/ Besluit bodemkwaliteit	Ja	Meldpunt bodemkwaliteit

Activiteit	Procedure/ Juridische basis	Vergunning / melding nodig	Bevoegd gezag
Tijdelijke opslaan van grond en baggerspecie.	Melding BBK/Besluit bodemkwaliteit	Mogelijk	Meldpunt bodemkwaliteit
Werkzaamheden aan watergangen, kunstwerken en duikers in beheersgebied waterbeheerder	Watervergunning/ Waterwet	Ja	Waterschap Aa en Maas
Lozen op oppervlaktewater (kwalitatief gezien)	Melding Besluit lozen buiten inrichtingen	Ja	Waterschap Aa en Maas
Bemalen van grondwater tbv bronnering onder algemene regels	Watermelding/ waterwet	Nee	Waterschap Aa en Maas
Werken in of nabij Rijkswaterstaatswerken	Wbr-vergunning/Wet beheer rijkswaterstaatswerken	Nee	RWS
Flora en Fauna			
Kappen of verplaatsen van bomen (binnen bebouwde kom)	Omgevingsvergunning Kappen	Nee	Gemeente Asten
Kappen of verplaatsen van bomen (buiten bebouwde kom)	Kapmelding Wet Natuurbescherming (incl. herplantplicht)	Nee	Omgevingsdienst Zuidoost Brabant
Uitvoeren activiteiten die effect hebben op beschermde diersoorten:	Ontheffing Wet Natuurbescherming	Ja	Provincie Noord Brabant
Uitvoeren activiteiten die effect hebben op beschermde natuurgebieden	Vergunning Wet Natuurbescherming	Nee	Provincie Noord Brabant
Werkzaamheden binnen of bij een stiltegebied	PMV-ontheffing	Nee	Provincie Noord Brabant
Werkzaamheden binnen een grondwaterbeschermingsgebied of boringsvrije zone	PMV-ontheffing	Nee	Provincie Noord Brabant
Wegen en verkeer			
Werkzaamheden aan wegen in beheer bij de gemeente	Omgevingsvergunning	Nee	Gemeente Asten
Het maken, veranderen van een uitweg	Omgevingsvergunning	Nee	Gemeente Asten
Bouwen en bouwplaats			
Tijdelijke verkeersmaatregelen tijdens inrichtingswerkzaamheden	Tijdelijke verkeersmaatregelen tijdens inrichtingswerkzaamheden / wegenverkeerswet	Mogelijk	Gemeente Asten
Kabels en leidingen			
Werkzaamheden nabij ondergrondse netwerken	Klic-melding (graafmelding)	Ja	Kadaster
Verleggen en aanleggen van kabels en leidingen	Vergunning in kader van verordening ondergrondse infrastructuur	Nee	Gemeente Asten

DEEL III – RECHTSBESCHERMING

Dit plan is tot stand gekomen na zorgvuldig onderzoek naar alle relevante belangen en waarden en in afstemming met de kaders vanuit wetgeving en beleid. Toch kan het zijn dat belanghebbenden opmerkingen hebben op dit plan en/of vinden dat hun specifieke belang onvoldoende is meegenomen. Daarvoor voorziet de wet in een inspraak en rechtsbeschermingsprocedure. Er wordt een openbare voorbereidingsprocedure gevolgd waarbij eventuele zienswijzen door belanghebbenden worden ingebracht en deze zullen beantwoord worden. Vervolgens wordt een nota van wijzigingen toegevoegd aan dit Projectplan Waterwet waarin de wijzigingen als gevolg van zienswijze en ambtshalve wijzigingen worden toegevoegd.

Zienswijze

Als een ontwerp-Projectplan Waterwet is vastgesteld, wordt dit bekend gemaakt. Het plan ligt gedurende zes weken ter inzage. Voordat het waterschap een definitieve beslissing neemt, kunnen belanghebbenden en ingezetenen gedurende deze periode hun zienswijze op dit ontwerp-Projectplan Waterwet kenbaar maken. Dat kan schriftelijk of mondeling. Een reactie moet vóór afloop van de termijn bij het waterschap zijn ingediend. In beginsel kunnen uitsluitend degenen die tijdig een zienswijze hebben ingediend, tegen het definitief vastgestelde plan beroep instellen.

Beroep en hoger beroep

Als het Definitief Projectplan Waterwet is vastgesteld, wordt dit bekend gemaakt. Het plan ligt gedurende zes weken ter inzage. Gedurende zes weken vanaf de dag na die waarop het besluit ter inzage is gelegd kan beroep worden ingesteld bij de rechtbank. Degenen die tijdig een zienswijze hebben ingediend en belanghebbenden aan wie redelijkerwijs niet kan worden verweten geen zienswijzen te hebben ingediend, kunnen beroep indienen. Voor het indienen van een beroepschrift is griffierecht verschuldigd. Tegen de uitspraak van de rechtbank kan vervolgens hoger beroep worden ingediend bij de Raad van State.

Crisis- en herstelwet

Op de vaststelling van een Projectplan Waterwet is afdeling 2 van hoofdstuk 1 van de Crisis- en herstelwet van toepassing. Dit betekent dat de belanghebbenden in het beroepschrift moeten aangeven welke beroepsgronden zij aanvoeren tegen het besluit. Na afloop van de termijn van zes weken kunnen geen nieuwe beroepsgronden meer worden aangevoerd. Belanghebbenden worden verzocht in het beroepschrift te vermelden dat de Crisis- en herstelwet van toepassing is.

Verzoek om voorlopige voorziening

Het Projectplan Waterwet treedt na vaststelling in werking, ook al wordt er een bezwaar- of beroepschrift ingediend.

Dit betekent dat de maatregelen opgenomen in het Projectplan Waterwet kunnen worden uitgevoerd. Om dit te voorkomen kunnen belanghebbenden gelijktijdig of na het indienen van een beroepschrift een zogenaamd ‘verzoek’ voor het treffen van een voorlopige voorziening” worden gevraagd bij de Voorzieningenrechter van de rechtbank. Ook in dat geval is griffierecht verschuldigd.

DEEL IV – Bijlagen – Separaat bijgevoegd

A1 Ontwerptekeningen Beekerloop

1. BG4619-TEOW-DO-0201 Ontwerp Beekerloop
2. BG4619-TE-OW-DO-0202 Ontwerp Beekerloop
3. BG4619-TEOW-DO-8201 Profielen Beekerloop
4. BG4619-TE-OW-DO-8202 Details Beekerloop
5. BG4619-TE-BH-DO-0201 Onderhoudspaden
6. BG4619-TE-BS-DO-4301-Kabels en leidingen

A2 Grondposities

A3 Hydraulische analyse Beekerloop

A4 Boomeffect analyse

A5 Bodemonderzoek

A6 Notitie NGE’s

A7 Quickscan Flora en Fauna

ADVIESNOTA VOOR HET DAGELIJKS BESTUUR D.D. 26 april 2021

VOORSTEL:

1. In te stemmen met de nota van zienswijzen ontwerp-projectplan Waterwet 'Herinrichting van de Beekerloop';
2. In te stemmen met het definitieve projectplan Waterwet 'Beekerloop';
3. Het besluit te publiceren en vrij te geven voor inzage;
4. De maatregelen conform het projectplan zo spoedig mogelijk uit te voeren;
5. In te stemmen met bijgaande informatienota voor het Algemeen Bestuur.

PROBLEEMSTELLING

De Beekerloop ligt ten noorden van de kern Asten. De loop voert water af en heeft een ecologische functie. Op de Beekerloop is een rioolwateroverstort aangesloten. Valt er in een korte periode veel regen zoals in mei/juni 2016, dan stroomt het riool vol en opent de noodklep. Door het vele wateraanbod vanuit de riolering en de hoge waterstanden in de Beekerloop is er in extreme situaties wateroverlast in de woonwijken (Sterrenwijk, Appelwijk) vlak bij de Beekerloop. We nemen nu samen met de gemeente Asten maatregelen om de overlast in de toekomst te verminderen en tegelijkertijd de loop natuurvriendelijker en klimaatbestendiger in te richten.

De gekozen maatregelen bestaan uit de volgende onderdelen:
1. Verbreden en optimaliseren profiel Beekerloop en inrichten met een natuurvriendelijke oever (NVO) ingericht (2 km)
2. Realiseren obstakelvrije zone
3. Vervangen duikers
4. Verwijderen duikers
5. Nieuwe duikers
6. Stuwen automatiseren
7. Aanbrengen vispassages bij stuwen (5 st)
8. Aanbrengen vistrap (1 st)
9. Aanleggen wandelpaden
10. Herplaatsen/kappen bomen
11. Planten bomen

De gronden waarop de maatregelen plaatsvinden zijn in eigendom van waterschap Aa en Maas en gemeente Asten. De herinrichting van de Beekerloop wordt door het waterschap uitgevoerd. De gemeente en het waterschap dragen samen de financiering. Het deelproject Beekerloop is onderdeel van het overkoepelende project **'t Aa-dal Zuid.**

BEOOGD EFFECT

Verbeteren waterafvoer van de Beekerloop om wateroverlast te voorkomen dan wel te beperken, waarbij tevens de waterkwaliteit en natuurlijke inrichting van de Beekerloop wordt verbeterd en vismigratie weer mogelijk is.

ARGUMENTEN

1.1 Er zijn twee zienswijzen ingediend op het projectplan, deze leiden niet tot aanpassingen.

Het projectplan heeft van 15 februari 2021 tot 29 maart 2021 ter inzage gelegen. Op donderdag 11 maart 2021 is een digitale informatiebijeenkomst gehouden. Ook zijn er

(online) aanvullende gesprekken geweest met aan aantal aanliggende eigenaren n.a.v. deze informatiebijeenkomst. De Nota van zienswijzen is weergegeven in bijlage 1. De zienswijzen geven geen aanleiding tot het wijzigen van het plan.

Indieners vragen aandacht voor vernatting van tuinen en landbouwgrond en het kappen van (bijzondere) bomen en de aanleg van (on)verhard wandelpad.

2.1 Inrichtingsmaatregelen geven invulling aan beleidsdoelen Waterbeheerplan (WBP)
Met voorgestelde inrichtingsmaatregelen wordt invulling gegeven aan de beleidsdoelen oplossen wateroverlastknelpunt en vismigratieknelpunten, aanleggen natuurvriendelijke oevers en optimalisatie peilbeheer.

2.2 Inrichtingsmaatregelen zijn in lijn met het bestuursakkoord 2019 – 2023
De maatregelen zijn gericht op een klimaatbestendig robuust, stuurbaar en veerkrachtig watersysteem. Door de voorgenomen maatregelen neemt in het stedelijk gebied op alle locaties rondom de Beekerloop zowel de piekwaterstand als de piekduur af. Hierdoor staat er minder water op straat. Op de locaties waar wel water op straat staat, is de waterstand minder hoog en van kortere duur. Door het vergroten van de afvoercapaciteit van de Beekerloop in het stedelijke gebied zal de afvoergolf benedenstrooms groter zijn. Om afwenteling te voorkomen zijn benedenstrooms in het landelijk gebied tot aan waterbergingsgebied Diesdonk ook maatregelen getroffen, zoals het automatiseren van alle stuwen en het vergroten van duikers. Hierdoor wordt ook in landelijk gebied de afvoercapaciteit vergroot en kan de afvoergolf veilig door dit gebied heen. De piekwaterstanden in het landelijk gebied nemen door deze maatregelen dan ook af. Er zwemt op dit moment een bijzonder arme visgemeenschap in de Beekerloop. Dat komt doordat een aantal stuwen de vismigratie belemmeren. Dit staat op gespannen voet met de Kaderrichtlijn Water. Daarom maken we deze stuwen vispasseerbaar met een vistrap of –passage.

2.3 Knelpunten voor toekomstbestendig onderhoud zijn opgelost.
Binnen het plan is goed nagedacht over de wijze van onderhoud van de Beekerloop. De beek is overal bereikbaar voor beheer en onderhoud, ook daar waar het profiel natuurvriendelijker wordt ingericht. Enkele bomen worden gekapt om ruimte te maken voor bereikbaarheid met onderhoudsmaterieel. Een aantal bomen die kwalitatief te herplanten zijn worden binnen de projectgrenzen en buiten de onderhoudszone van de Beekerloop herplant (conform boomeffect analyse). Ook worden er enkele nieuwe bomen aangeplant bij de Linnen (24 stuks) de Koelaan (8 stuks). De locaties zijn aangegeven op de ontwerpkaart. Ook hierbij is rekening gehouden met onderhoud en beheer van de watergang.

3.1 De Waterwet verplicht het waterschap om voor de aanleg of wijziging van waterstaatswerken een projectplan vast te stellen.
Het definitief-projectplan omvat de aanleg en wijziging van de onder de probleemstelling genoemde waterstaatswerken. Het projectplan heeft 6 weken ter inzage gelegen. Het definitieve projectplan Waterwet wordt na vaststelling nogmaals gepubliceerd en is daarna definitief.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

2.1 Niet alle wateroverlast die ontstaat bij een bui als die van 2016 wordt opgelost

Het aanpassen van de Beekerloop lost niet alle wateroverlast die ontstaat bij een bui als die van 2016 volledig op, maar de maatregelen zorgen er wel voor dat de situatie overal verbetert. Op geen enkele locatie zal de situatie verslechteren.

2.2 Niet alle ecologische doelen uit de KRW worden gehaald
Na de herinrichting van de Beekerloop verbetert de situatie, maar niet alle streefwaarden worden gehaald. Dit wordt o.a. veroorzaakt doordat er onvoldoende ruimte beschikbaar is voor volledige beekontwikkeling en vanwege de afvoer van het gemengd rioolstelsel op de Beekerloop. Daarbij blijven ecologische knelpunten aanwezig door het beperkt aanwezig zijn van hydromorfologische processen (stroming, substraat) als gevolg van het ontbreken van vrije meandering, stagnatie en verstuwing.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK
De kosten voor de realisatie van de ontwerpmaatregelen bedragen voor het waterschap naar verwachting € 1.400.000 en hiervoor zijn voldoende financiële middelen opgenomen binnen het integrale gebiedsproject 't Aa-dal Zuid (PJB-nr. 76). Het Algemeen Bestuur heeft hiervoor een investeringskrediet beschikbaar gesteld in de vergadering van 20 november 2020 (zie BABS 55264). De besteding loopt conform planning.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP
De maatregelen uit de herinrichting van de Beekerloop dragen bij aan de volgende duurzame doelen:

1. Klimaatbestendigheid
a. Verbreden en optimaliseren profiel Beekerloop
b. Vervangen duikers
c. Verwijderen duikers
d. Vervangen vaste stuwen door automatische stuwen
e. Planten bomen

2. Natuurvriendelijke oevers
a. Verflauwen oever en aanleggen beekbegeleidende beplanting Beekerloop
b. Aanbrengen vistrap
c. Planten bomen

3. Vispasseerbaarheid
a. Aanbrengen vispassages bij stuwen
b. Aanbrengen vistrap/-passage

4. Toekomstbestendig onderhoud
a. Realiseren obstakelvrije zone
b. Nieuwe duikers
c. Herplanten/kappen bomen

Bovendien wordt tijdens de uitvoering van de maatregelen geprobeerd de uitstoot van stikstof te beperken door de inzet van duurzaam materieel en efficiënte werkmethoden. Tijdens de aanbestedingsprocedure wordt duurzaamheid een belangrijk thema. Hierbij moet worden gedacht aan duurzaam grondverzet, gebruik van duurzame materialen en mogelijk het gebruik van zonne-energie voor automatische stuwen. In de volgende fase waarin de maatregelen worden gedetailleerd richting een uitvoeringscontract, zal een

nadere uitwerking plaatsvinden van onder meer de keuze voor duurzame materialen en materieel.

UITVOERING/VERVOLG

Het definitieve plan wordt ter besluitvorming voorgelegd aan het DB doorgeleid ter informatie naar het AB. Daarna wordt de uitvoering voorbereid. Hiervoor worden onder andere afspraken gemaakt over onderhoud en wordt met de omgevingsdienst overlegd over de (water)bodemkwaliteit. Daarna wordt het werk aanbesteed en zal de uitvoering starten. De uitvoering staat gepland voor het derde kwartaal van 2021 en we verwachten dat de herinrichting in juli 2022 gereed zal zijn.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

Het project “Herinrichting Beekerloop” wordt uitgevoerd door waterschap Aa en Maas. De Beekerloop stroomt niet uitsluitend op grond van het Waterschap, maar voor een groot deel ook op grond van de gemeente Asten, Rijkswaterstaat en de provincie en ontwikkelaars. De meeste afstemming heeft plaats gevonden tussen waterschap Aa en Maas en de gemeente Asten. Deze partijen hebben gezamenlijk afspraken gemaakt voor ontwerp, uitvoering en beheer van het gebied. Rijkswaterstaat, provincie en ontwikkelaars zijn tijdens dit proces meegenomen en op de hoogte gehouden. Tot slot is er een informatiebijeenkomst geweest voor de omgeving. Daar is het plan getoetst. Opmerkingen zijn verwerkt in het ontwerp projectplan Waterwet. Dit ontwerp projectplan heeft vervolgens ter inzage gelegen en er is opnieuw een digitale informatiebijeenkomst georganiseerd tijdens deze periode.

De indieners van zienswijzen krijgen het besluit persoonlijk toegestuurd. Het definitieve projectplan Waterwet wordt na vaststelling gepubliceerd.

BIJLAGEN

1. Nota van zienswijzen “Herinrichting Beekerloop”
2. Definitief-projectplan waterwet “Herinrichting Beekerloop”
3. AB informatinota.

VERSIEDATUM

26 april 2021

Waterschap Aa en Maas

DEFINITIEF

Het dagelijks bestuur van waterschap Aa en Maas;

overwegende dat het dagelijks bestuur op 3 maart 2015 de 'Algemene regel waterschap Aa en Maas' heeft vastgesteld en deze op 26 juli 2016 en op 3 december 2018 partieel heeft herzien;

overwegende dat de waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta en De Dommel (hierna: de waterschappen) gezamenlijk uniforme regels en beleid hanteren in hun onderscheidenlijke keuren en op grond van die keuren, waaronder algemene regels voor het afvoeren van hemelwater via verhard oppervlak;

gezien het feit dat bij de meest recente partiele herziening de algemene regels op het gebied van grondwater niet zijn meegenomen, omdat deze regels destijds niet zijn geëvalueerd, is er nu behoefte om de algemene regels omtrent grondwater alsnog te herzien. De aanpassingen die zijn gedaan hebben als gevolg dat de reikwijdte van de toepassing van de algemene regels is uitgebreid naar de glastuinbouw, container- en substraatteelt met inachtneming van een overgangstermijn;

daarnaast overwegende dat de grondwaterstand in Noord-Brabant in de afgelopen jaren een licht dalende trend laat zien. Deze trend is een risico voor het halen van doelen voor de Kaderrichtlijn Water. Naast het beheersen van het gebruik van grondwater, is het eveneens noodzakelijk om te borgen dat het grondwater voldoende aangevuld wordt door meer water te conserveren en te doen infiltreren ter aanvulling van grondwater;

overwegende dat het verhard oppervlak en de toename daarvan belangrijke factoren zijn bij de afname van infiltratie van hemelwater, en daarmee belangrijke factoren voor de aanvulling van grondwater. De droge jaren 2018, 2019 en 2020 hebben aangetoond dat het vraagstuk dermate urgent is dat al op korte termijn eerste stappen gezet moeten worden. Een eerste stap is derhalve het aanscherpen van de regels voor het compenseren van versnelde afvoer van hemelwater via verhard oppervlak naar oppervlaktewater, zodat er sneller sprake is van compenserende maatregelen;

gezien het feit dat de ontwerpbesluiten omtrent grondwater in de periode van 3 oktober 2019 tot en met 14 november 2019 ter inzage hebben gelegen en de ontwerpbesluiten omtrent toename verhard oppervlak in de periode van 21 december 2020 tot en met 1 februari 2021 ter inzage hebben gelegen;

gelet op onder andere de Waterwet, de Algemene wet bestuursrecht, de Verordening water Noord-Brabant, en de Keur waterschap Aa en maas 2015;

B E S L U I T :

1. In de 'Algemene regels waterschap Aa en Maas' de wijzigingen door te voeren zoals opgenomen in de bijlage bij dit besluit;
2. vast te stellen de 'Nota van inspraak Herziening algemene regels en beleidsregels grondwater 2020';
3. vast te stellen de 'Nota van inspraak Herziening algemene regels toename verhard oppervlak 2021';
4. Dit besluit wordt aangehaald als "Derde partiële herziening Algemene regels waterschap Aa en Maas";
5. Dit besluit treedt in werking op 26 maart 2021.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het dagelijks bestuur van 16 maart 2021,

De secretaris — De dijkgraaf

drs. P. Sennema — drs. L.H.J. Verheijen

Bijlage

Toelichting
In deze bijlage staat per algemene regel uit de 'Algemene regels waterschap Aa en maas' in een aparte tabel aangegeven welke veranderingen in de bestaande tekst doorgevoerd worden. Om makkelijk te kunnen verwijzen zijn alle wijzigingen genummerd (kolom 1). In de tweede kolom van de tabel staat de vindplaats in de algemene regel zoals deze laatst is vastgesteld op 3 december 2018. De wijziging is omschreven in de derde kolom en in de laatste kolom is kort omschreven waarom de wijziging wordt aangebracht. Er zijn alleen tabellen opgenomen voor algemene regels waarin daadwerkelijk iets aangepast wordt. Daar waar dat verduidelijkend is, is in de derde kolom de wijziging in rood aangegeven.

Algemene regel 15 Afvoer hemelwater door toename en afkoppelen van verhard oppervlak

nr.	vindplaats	aanpassing	reden
1.1	Sub c	*De tekst van sub c luidt:* De toename van verhard oppervlak maximaal 2.000 m^2 is, of; *Wordt vervangen door:* De toename van verhard oppervlak maximaal 500 m^2 is, of;	Vanwege een dalende grondwaterstand de afgelopen jaren in Noord-Brabant, is het noodzakelijk dat het peil hiervan zo snel mogelijk gaat stijgen. Een van de oplossingen hiervoor is ervoor zorgen dat er meer hemelwater infiltreert in de bodem. Daarom wordt de ondergrens voor het moeten nemen van compensatiemaatregelen bij toename verhard oppervlak verlaagd van 2000 m2 naar 500 m2. Hierdoor zal het grondwater meer worden aangevuld met hemelwater.
1.2	Sub e	*De tekst van sub e luidt:* De toename van verhard oppervlak groter dan 2.000 m^2 tot en met 10.000 m^2 is en compenserende maatregelen zijn getroffen om versnelde afvoer van hemelwater tegen te gaan, in de vorm van een voorziening met een minimale compensatie conform de rekenregel: *Wordt vervangen door:* De toename van verhard oppervlak groter dan 500 m^2 tot en met 10.000 m^2 is en compenserende maatregelen zijn getroffen om versnelde afvoer van hemelwater tegen te gaan, in de vorm van een voorziening met een minimale compensatie conform de rekenregel:	Vanwege een dalende grondwaterstand de afgelopen jaren in Noord-Brabant, is het noodzakelijk dat het peil hiervan zo snel mogelijk gaat stijgen. Een van de oplossingen hiervoor is ervoor zorgen dat er meer hemelwater infiltreert in de bodem. Daarom wordt de ondergrens voor het moeten nemen van compensatiemaatregelen bij toename verhard oppervlak verlaagd van 2000 m2 naar 500 m2. Hierdoor zal het grondwater meer worden aangevuld met hemelwater.
1.3	begripsbepaling	*De tekst van het begrip gevoeligheidsfactor luidt:* nominale waarde die de hydrologische gevoeligheid en infiltratiepotentie van de locatie uitdrukt, zie kaart gevoeligheid piekafvoeren Bijlage 1 van de algemene regels.	Na actualisatie van de Keurkaarten is de kaart gevoeligheid piekafvoeren hierin opgenomen in plaats van als bijlage bij de algemene regels. Tevens is de naam van de kaart gewijzigd naar *gevoeligheidsfactor*.

		Wordt vervangen door: nominale waarde die de hydrologische gevoeligheid en infiltratiepotentie van de locatie uitdrukt, zie kaart gevoeligheidsfactor bij de Kaarten voor beschermde gebieden (Keurkaarten) waterschap Aa en Maas.	

Algemene regels 34 Algemene regels Grondwater

Artikel 1 Gebiedsaanwijzing

nr.	vindplaats	aanpassing	reden
1.1	Lid 1	*De tekst van lid 1 luidt:* Op de kaart "Grondwaterdeelgebieden" behorende bij deze algemene regels, zijn grondwaterdeelgebieden aangewezen met het oog op gebiedsspecifieke toepassing van algemene regels. *Wordt vervangen door:* Op de kaart "Grondwaterdeelgebieden" zoals die zijn aangegeven op de Kaarten voor beschermde gebieden (Keurkaarten), zijn grondwaterdeelgebieden aangewezen met het oog op gebiedsspecifieke toepassing van algemene regels.	Na actualisatie van de Keurkaarten is de kaart met grondwaterdeelgebieden hierin opgenomen in plaats van als bijlage bij de algemene regels.
1.2	Lid 2	*De tekst van lid 2 luidt:* Per grondwaterdeelgebied gelden in de algemene regels de gebiedsspecifieke voorwaarden die opgenomen zijn in de onderstaande tabel. *Wordt vervangen door:* In het grondwaterdeelgebied is de put voor onttrekking of infiltreren niet dieper dan noodzakelijk en strekt zich maximaal tot in het watervoerende pakket dat in de onderstaande tabel is aangegeven.	De strekking van lid 2 en 3 waren nagenoeg gelijk. Daarom zijn deze twee leden samengevoegd in dit nieuwe lid 2.
1.3	Lid 3	*De tekst van lid 3 luidt:* De put voor onttrekking of infiltreren is niet dieper dan noodzakelijk en strekt zich maximaal tot in het watervoerende pakket dat in de onderstaande tabel is aangegeven. *Wordt vervangen door:* <vervallen>	Lid 3 is samengevoegd met lid 2.
1.4	Lid 4	*De tekst van lid 4 luidt:* De uitgangspunten op grond van lid 2 gelden niet indien en voor zover in een algemene regel specifiek andere voorwaarden zijn opgenomen. *Wordt vervangen door:* <vervallen>	Omdat er aan lid 2 geen invulling wordt gegeven, en om deze reden wordt geschrapt, is lid 4 daarmee ook overbodig.
1.5	Tabel	*De kop van de derde kolom in de tabel luidt:*	In artikel 5 (34.5) wordt

		Akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt en brandblusvoorzieningen (artikel 34.5 en 34.6) *Wordt vervangen door:* Akkerbouw, vollegronds tuinbouw, vollegronds boomteelt, glastuinbouw en container- en substraatteelt en brandblusvoorzieningen (artikel 34.5 en 34.6)	glastuinbouw en container- en substraatteelt toegevoegd. Hierdoor moet ook deze tabel aangepast worden.

Artikel 2 Algemene voorschriften voor onttrekking en infiltratie

nr.	vindplaats	aanpassing	reden
2.1	Artikel 2	*Aan artikel 2 worden de leden 3 tot en met 6 toegevoegd:* 3. Degene die grondwater onttrekt buiten de Beschermde gebieden, attentiegebieden en de invloedsgebieden Natura 2000 ten behoeve van de beregening van grasland, akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt beschikt over een bedrijfswaterplan. 4. Degene die grondwater onttrekt buiten de Beschermde gebieden, attentiegebieden en de invloedsgebieden Natura 2000 ten behoeve van de beregening van glastuinbouw, container- en substraatteelt, beschikt uiterlijk op 1 januari 2022 over een bedrijfswaterplan. 5. Het bedrijfswaterplan bevat waterconserverende en/of waterbesparende maatregelen, en is opgesteld en uitgevoerd met inachtneming van bijlage 1 behorende bij deze Algemene Regels en de daarin vervatte voorschriften. 6. De in het bedrijfswaterplan opgenomen maatregelen zijn uitgevoerd voorafgaand aan de onttrekking. 7. De leden 3, 4, 5 en 6 zijn niet van toepassing op kleine onttrekkingen zoals bedoeld in artikel 3.	Uitgangspunt is dat degene die beregent altijd over een bedrijfswaterplant dient te beschikken. Het maakt daarbij niet uit of dat om een vergunningplichtige onttrekking gaat, of een onttrekking die valt onder deze algemene regels. De nieuwe leden 3 tot en met 6 dienen hiervoor. Een bedrijfswaterplan is niet vereist als het gaat om kleine onttrekkingen zoals bedoeld in artikel 3 van Algemene regel 34. Vanwege het opnemen van een overgangsbepaling, zie nummer 4.13, dient ook artikel 2 hierop te worden aangepast. Derhalve is lid 4 toegevoegd. Verder is er voor gekozen om het model-bedrijfswaterplan als bijlage toe te voegen aan de algemene regels. Hiernaar wordt verwezen in lid 5 van artikel 2.

Artikel 4 beregening van grasland

nr.	vindplaats	aanpassing	reden
3.1	Lid 1	*De tekst van lid 1, aanhef, luidt:* Een vergunning tot het onttrekken van grondwater is niet vereist voor beregening van grasland: *Wordt vervangen door:* Een vergunning tot het onttrekken van grondwater is niet vereist voor beregening van grasland voor zover:	Betreft een taalkundige correctie.

3.2	Lid 1, sub a	*De tekst luidt:* voor zover de onttrekkingsinrichting is gelegen buiten de Beschermde gebieden en attentiegebieden zoals die zijn aangegeven op de Keurkaart "Beschermde gebieden" en buiten de invloedsgebieden Natura 2000 die zijn aangewezen op de keurkaart behorende bij deze algemene regels en; *Wordt vervangen door:* voor zover de onttrekkingsinrichting is gelegen buiten de Beschermde gebieden, attentiegebieden en buiten de invloedsgebieden Natura 2000 zoals die zijn aangegeven op de Kaarten voor beschermde gebieden (Keurkaarten), en;	Na actualisatie van de Keurkaarten is de kaart met invloedsgebieden Natura 2000 hierin opgenomen in plaats van als bijlage bij de algemene regels. Tevens is de naam van de kaart gewijzigd naar *invloedsgebied*.
3.3	Lid 1, sub b	*De tekst van lid 1, sub b luidt:* Per onttrekkingsinrichting is de maximale pompcapaciteit 70 m3 per uur en; *Wordt vervangen door:* de onttrekkingsinrichting een maximale pompcapaciteit van 70 m^3 per uur heeft, en;	Betreft een taalkundige correctie.
3.4	Lid 1, sub d	*De tekst van lid 1, sub d luidt:* de putten zijn niet dieper dan in artikel 34.1 is bepaald; *Wordt vervangen door:* de putten niet dieper zijn dan in artikel 34.1 is bepaald;	Betreft een taalkundige correctie.
3.5	Lid 1, sub e	*De tekst van lid 1, sub e luidt:* de houder van de onttrekkingsinrichting beschikt over een bedrijfswaterplan en de daarin opgenomen maatregelen zijn uitgevoerd. *Wordt vervangen door:* <vervallen>	Deze eis is toegevoegd aan artikel 2, verdeeld over lid 3 en lid 5, algemene voorschriften voor onttrekking en infiltratie.
3.6	Lid 2	*De tekst van lid 2 luidt:* Degene die grondwater onttrekt als bedoeld in het eerste lid voldoet aan de volgende voorschriften: *Wordt vervangen door:* Degene die grondwater onttrekt als bedoeld in het eerste lid, gebruikt dit alleen voor graslandberegening.	Betreft een taalkundige correctie omdat opsomming is verwijderd.
3.7	Lid 2, sub a	*De tekst van lid 2, sub a luidt:* het onttrokken grondwater wordt alleen gebruikt voor graslandberegening en; *Wordt vervangen door:* <vervallen>	Deze eis is verwerkt in aanhef van lid 2.
3.8	Lid 2, sub b	*De tekst van lid 2, sub b luidt:* er wordt niet meer grondwater onttrokken	Deze eis is reeds vermeld in artikel 2 lid 1, de algemene voorschriften voor onttrekking

		dan noodzakelijk is voor het beoogde gebruik en; *Wordt vervangen door:* <vervallen>	en infiltratie.
3.9	Lid 2, sub c	*De tekst van lid 2, sub c luidt:* de houder van de onttrekkingsinrichting beschikt over een bedrijfswaterplan en de daarin opgenomen maatregelen zijn uitgevoerd. *Wordt vervangen door:* <vervallen>	Deze eis is toegevoegd aan artikel 2, verdeeld over lid 3 en lid 5, algemene voorschriften voor onttrekking en infiltratie.
3.10	Lid 4	*De tekst van lid 4 luidt:* Het bepaalde in het eerste lid, onder e, vervalt per 1 januari 2018. *Wordt vervangen door:* Degene die grondwater onttrekt conform dit artikel meldt dit tenminste 4 weken voor start van de werkzaamheden. De melding bevat tenminste de locatie van de put(ten), de maximale pompcapaciteit, de diepte van de put en het bedrijfswaterplan. Ten aanzien van booractiviteiten is tevens artikel 34.9 van toepassing. Deze melding is niet vereist, indien eerder een melding overeenkomstig dit artikel is gedaan en door deze onttrekking geen afwijking ontstaat van de bij die melding verstrekte gegevens.	Genoemde datum is verstreken en daarmee is deze bepaling overbodig geworden. Het oude lid 6 wordt verplaatst naar lid 4. Dit betreft een redactionele aanpassing.
3.11	Lid 5	*De tekst van lid 5 luidt:* Het bepaalde in het tweede lid, onder c, treedt eerst in werking per 1 januari 2018. *Wordt vervangen door:* <vervallen>	Genoemde datum is verstreken en daarmee is deze bepaling overbodig geworden.
3.12	Lid 6	*De tekst van lid 6 luidt:* Degene die grondwater onttrekt conform dit artikel meldt dit tenminste 4 weken voor start van de werkzaamheden. De melding bevat tenminste de locatie van de put(ten), de maximale pompcapaciteit, de diepte van de put en het bedrijfswaterplan. Ten aanzien van booractiviteiten is tevens artikel 34.9 van toepassing. Deze melding is niet vereist, indien eerder een melding overeenkomstig dit artikel is gedaan en door deze onttrekking geen afwijking ontstaat van de bij die melding verstrekte gegevens. *Wordt vervangen door:* <vervallen>	Betreft een redactionele aanpassing omdat de inhoud van dit lid is verplaatst naar lid 4.

Artikel 5 beregening van akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt

nr.	vindplaats	aanpassing	reden
4.1	Titel artikel 5	*De tekst van artikel 5 luidt:* Artikel 5 beregening van akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt *Wordt vervangen door:* Artikel 5 beregening van akkerbouw, vollegronds tuinbouw, vollegronds boomteelt, glastuinbouw, container- en substraatteelt	Betreft een redactionele aanpassing naar aanleiding van de inhoudelijke wijzigingen van dit artikel.
4.2	Lid 1	*De tekst van lid 1, aanhef, luidt:* Een vergunning tot het onttrekken van grondwater is niet vereist voor gebruik ten behoeve van akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt: *Wordt vervangen door:* Een vergunning tot het onttrekken van grondwater is niet vereist voor gebruik ten behoeve van akkerbouw, vollegronds tuinbouw, vollegronds boomteelt, glastuinbouw, container- en substraatteelt voor zover:	Uit praktijkervaring blijkt dat ook beregening van gewassen voor "glastuinbouw, container- en substraatteelt" op dezelfde wijze gedereguleerd (van vergunningplicht naar algemene regel) kan worden als de beregening van gewassen voor "akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt".
4.3	Lid 1, sub a	*De tekst luidt:* voor zover de onttrekkingsinrichting is gelegen buiten de Beschermde gebieden en attentiegebieden zoals die zijn aangegeven op de Keurkaart "Beschermde gebieden" en buiten de invloedsgebieden Natura 2000 die zijn aangewezen op de keurkaart behorende bij deze algemene regels en; *Wordt vervangen door:* voor zover de onttrekkingsinrichting is gelegen buiten de Beschermde gebieden, attentiegebieden en buiten de invloedsgebieden Natura 2000 zoals die zijn aangegeven op de Kaarten voor beschermde gebieden (Keurkaarten) en;	Na actualisatie van de Keurkaarten is de kaart met invloedsgebieden Natura 2000 hierin opgenomen in plaats van als bijlage bij de algemene regels. Tevens is de naam van de kaart gewijzigd naar *invloedsgebied*.
4.4	Lid 1, sub b	*De tekst van lid 1, sub b luidt:* per onttrekkingsinrichting is de maximale pompcapaciteit 100 m^3 per uur en; *Wordt vervangen door:* de onttrekkingsinrichting een maximale pompcapaciteit van 100 m^3 per uur heeft;	Betreft een taalkundige correctie.
4.5	Lid 1, sub c	*De tekst van lid 1, sub c luidt:* er is niet meer dan 1 put per 5 hectare aanwezig en; *Wordt vervangen door:* er niet meer dan 1 put per 5 hectare aanwezig is en;	Betreft een taalkundige correctie.
4.6	Lid 1, sub d	*De tekst van lid 1, sub d luidt:*	Betreft een taalkundige

		De putten zijn niet dieper dan in artikel 34.1 is bepaald; *Wordt vervangen door:* putten niet dieper zijn dan in artikel 34.1 is bepaald;	correctie.
4.7	Lid 1, sub e	*De tekst van lid 1, sub e luidt:* de houder van de onttrekkingsinrichting beschikt over een bedrijfswaterplan en de daarin opgenomen maatregelen zijn uitgevoerd. *Wordt vervangen door:* <vervallen>	Deze eis wordt toegevoegd aan artikel 2, verdeeld over lid 3 en lid 5, algemene voorschriften voor onttrekking en infiltratie.
4.8	Lid 2	*De tekst van lid 2 luidt:* Degene die grondwater onttrekt als bedoeld in het eerste lid voldoet aan de volgende voorschriften: *Wordt vervangen door:* Degene die grondwater onttrekt als bedoeld in het eerste lid, gebruikt dit alleen voor de beregening van gewassen voor de akkerbouw, vollegronds tuinbouw, vollegronds boomteelt, glastuinbouw, container- en substraatteelt.	Toevoeging van de sectoren zoals genoemd in lid 1 en tevens een taalkundige verbetering gedaan.
4.9	Lid 2, sub a	*De tekst van lid 2, sub a luidt:* het onttrokken grondwater wordt alleen gebruikt voor beregening van gewassen voor de akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt; *Wordt vervangen door:* <vervallen>	Deze eis is verwerkt in aanhef van lid 2.
4.10	Lid 2, sub b	*De tekst van lid 2, sub b luidt:* er wordt niet meer grondwater onttrokken dan noodzakelijk is voor het beoogde gebruik; *Wordt vervangen door:* <vervallen>	Deze eis is reeds vermeld in artikel 2 lid 1, de algemene voorschriften voor onttrekking en infiltratie.
4.11	Lid 2, sub c	*De tekst van lid 2, sub c luidt:* de houder van de onttrekkingsinrichting beschikt over een bedrijfswaterplan en de daarin opgenomen maatregelen zijn uitgevoerd. *Wordt vervangen door:* <vervallen>	Deze eis is toegevoegd aan artikel 2, verdeeld over lid 3 en lid 5, algemene voorschriften voor onttrekking en infiltratie.
4.12	Lid 3	*De tekst van lid 3 luidt:* Vergunningen verleend voor activiteiten als bedoeld in dit artikel vervallen met ingang van 1 januari 2018. *Wordt vervangen door:* Vergunningen verleend voor activiteiten ten behoeve van akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt vervallen met ingang van 1 januari 2018.	Door de toevoeging van de sectoren glastuinbouw, container- en substraatteelt, moet een onderscheid worden aangebracht in de vervaldatum van de voorheen verleende vergunningen voor deze bedrijven.

4.13	Lid 4	*De tekst van lid 4 luidt:* Het bepaalde in het eerste lid, onder e, vervalt per 1 januari 2018. *Wordt vervangen door:* Vergunningen verleend voor activiteiten ten behoeve van glastuinbouw en container- en substraatteelt vervallen met ingang van 1 januari 2022.	Genoemde datum is verstreken en daarmee is het oude lid 4 overbodig geworden. Naar aanleiding van een ingediende zienswijze bleek er geen overgangstermijn in dit artikel te staan. Met het toevoegen van deze bepaling wordt dit alsnog opgenomen.
4.14	Lid 5	*De tekst van lid 5 luidt:* Het bepaalde in het tweede lid, onder c, treedt eerst in werking per 1 januari 2018. *Wordt vervangen door:* Degene die grondwater onttrekt conform dit artikel meldt dit tenminste 4 weken voor start van de werkzaamheden. De melding bevat tenminste de locatie van de put(ten), de maximale pompcapaciteit, de diepte van de put en het bedrijfswaterplan. Ten aanzien van booractiviteiten is tevens artikel 34.9 van toepassing. Deze melding is niet vereist, indien eerder een melding overeenkomstig dit artikel is gedaan en door deze onttrekking geen afwijking ontstaat van de bij die melding verstrekte gegevens.	Genoemde datum is verstreken en daarmee is het oude lid 5 overbodig geworden. Deze wordt vervangen door het oude lid 6.
4.15	Lid 6	*De tekst van lid 6 luidt:* Degene die grondwater onttrekt conform dit artikel meldt dit tenminste 4 weken voor start van de werkzaamheden. De melding bevat tenminste de locatie van de put(ten), de maximale pompcapaciteit, de diepte van de put en het bedrijfswaterplan. Ten aanzien van booractiviteiten is tevens artikel 34.9 van toepassing. Deze melding is niet vereist, indien eerder een melding overeenkomstig dit artikel is gedaan en door deze onttrekking geen afwijking ontstaat van de bij die melding verstrekte gegevens. *Wordt vervangen door:* <vervallen>	Het oude lid 6 is verplaatst naar lid 5. Betreft een redactionele aanpassing.

Artikel 9 Meldplicht

nr.	vindplaats	aanpassing	reden
5.1	Lid 1, sub b	*De tekst van lid 1, sub b luidt:* Door de houder van de onttrekkingsinrichting dient binnen 4 weken na uitvoering van de boring de beschrijving van het veldwerk zoals die vereist is krachtens het Besluit bodemkwaliteit, eveneens aan het bestuur te worden gestuurd. *Wordt vervangen door:* Door de houder van de onttrekkingsinrichting of	Door deze wijziging wordt de reikwijdte van dit artikel verbreed, omdat hiermee ook een pachter of gebruiker verantwoordelijk kan worden gesteld om het waterschap in te lichten i.p.v. alleen de houder/eigenaar van een onttrekkingsinrichting.

		degene die grondwater onttrekt dient binnen 4 weken na uitvoering van de boring de beschrijving van het veldwerk zoals die vereist is krachtens het Besluit bodemkwaliteit, eveneens aan het bestuur te worden gestuurd.	
5.2	Lid 1, sub c	*De tekst van lid 1, sub c luidt:* Bij afdichting van een put dient door de houder van de onttrekkingsinrichting binnen 4 weken na uitvoering, het veldwerkverslag zoals die vereist is krachtens het Besluit bodemkwaliteit, eveneens aan het bestuur te worden gestuurd. *Wordt vervangen door:* Bij afdichting van een put dient door de houder van de onttrekkingsinrichting of degene die grondwater onttrok binnen 4 weken na uitvoering, het veldwerkverslag zoals die vereist is krachtens het Besluit bodemkwaliteit, eveneens aan het bestuur te worden gestuurd.	Door deze wijziging wordt de reikwijdte van dit artikel verbreed, omdat hiermee ook een pachter of gebruiker verantwoordelijk kan worden gehouden om het waterschap in te lichten i.p.v. alleen de houder/eigenaar van een onttrekkingsinrichting.

Artikel 10 begripsomschrijvingen

nr.	vindplaats	aanpassing	reden
6.1	Begrip 'attentiegebied'	*De toelichting luidt:* gebieden zoals die zijn aangegeven op de bij de Keur behorende Keurkaart beschermde gebieden; *wordt vervangen door:* gebieden zoals die zijn aangegeven op de Kaarten voor beschermde gebieden (Keurkaarten) onder de kaartlaag "attentiegebieden";	Na actualisatie van de Keurkaart is de titel hiervan gewijzigd naar 'Kaarten voor beschermde gebieden (Keurkaarten)'.
6.2	Begrip 'beschermd gebied'	*De toelichting luidt:* gebieden zoals die zijn aangegeven op de bij de Keur behorende Keurkaart beschermde gebieden; *wordt vervangen door:* gebieden zoals die zijn aangegeven op de Kaarten voor beschermde gebieden (Keurkaarten) onder de kaartlaag "beschermde gebieden";	Na actualisatie van de Keurkaart is de titel hiervan gewijzigd naar 'Kaarten voor beschermde gebieden (Keurkaarten)'.
6.3	begrip 'Bedrijfs-waterplan'	*De toelichting luidt:* Bedrijfswaterplan: plan van waterconserverende en/of waterbesparende maatregelen welke worden genomen door of namens de houder van een onttrekkingsinrichting, door de houder van de onttrekkingsinrichting opgesteld conform een door het bestuur vastgesteld model; *Wordt vervangen door:*	Door deze wijziging wordt de reikwijdte van het begrip verbreed, omdat hiermee ook een pachter of gebruiker verplicht wordt om het waterschap in te lichten i.p.v. alleen de houder/eigenaar van een onttrekkingsinrichting. Tevens een taalkundige

		Bedrijfswaterplan: plan van waterconserverende en/of waterbesparende maatregelen welke wordt opgesteld en uitgevoerd door of namens de houder van de onttrekkingsinrichting of degene die grondwater onttrekt, conform een door het bestuur vastgesteld model (zie bijlage 1);	aanpassing gedaan.

35. Toelichting bij de algemene regels grondwater

Artikelsgewijze toelichting

nr.	vindplaats	aanpassing	reden
7.1	Artikel 1	*De tekst luidt:* Dit artikel regelt het vaststellen van de kaart waarop de gebiedsindeling voor het grondwaterbeleid is weergegeven. Dit artikel regelt niet de aanwijzing van de Beschermde gebieden en de attentiegebieden, want dat is in de keur geregeld, omdat die kaart de basis vormt voor een onderscheid in twee soorten vergunningplicht (grondwater resp. oppervlaktewaterlichamen). Voor het aanduiden van de bodemopbouw bestaan meerdere typologieën in Nederland. In de algemene regels en beleidsregels sluit het waterschap aan op de typologie van Regis II van TNO-NITG. Dit is een landelijke erkende digitale database die een model geeft van de landelijke geologische kartering van de Nederlandse ondergrond. Deze standaard wordt ook in andere regelgeving toegepast zoals het Protocol mechanisch boren krachtens artikel 25 Besluit bodemkwaliteit. *Wordt vervangen door:* Dit artikel regelt het vaststellen van de kaart waarop de gebiedsindeling voor het grondwaterbeleid is weergegeven. Dit artikel regelt niet de aanwijzing van de Beschermde gebieden en de attentiegebieden, want dat is in de keur geregeld, omdat die kaart de basis vormt voor een onderscheid in twee soorten vergunningplicht (grondwater resp. oppervlaktewaterlichamen). Voor het aanduiden van de bodemopbouw bestaan meerdere typologieën in Nederland. In de algemene regels en beleidsregels sluit het waterschap aan op de typologie van Regis II van TNO-NITG. Dit is een landelijke erkende digitale database die een model geeft van de landelijke geologische kartering van de Nederlandse ondergrond. Deze standaard wordt ook in andere regelgeving toegepast zoals het Protocol mechanisch boren krachtens artikel 25 Besluit bodemkwaliteit. De tabel in het tweede lid is vertaald in een kaart die een indicatie geeft van de maximale diepte van de put in meters minus maaiveld. Deze kaart is te benaderen via de website van het waterschap. Daarnaast dient rekening te worden gehouden met boring vrije zones ten aanzien van grondwater. Deze zones worden ingesteld door de Provincie Noord-Brabant en zijn te raadplegen via https://kaartbank.brabant.nl/viewer/app/Kaartbank	De algemene regels dienen voldoende duidelijk te zijn voor burgers/bedrijven. Op een eenvoudige manier dienen zij te kunnen vaststellen tot welke diepte geboord mag worden. Daarom is van belang dat de maximale boordiepte op een eenvoudige manier inzichtelijk wordt gemaakt. Dit is door ieder waterschap separaat gedaan en gepubliceerd op de eigen website van het waterschap. Daarnaast is op advies van de provincie Noord-Brabant een verwijzing opgenomen naar de kaart van boring vrije zones.
7.2	Artikel 4	*De tekst luidt:*	Aanpassing in toelichting

		Met graslandberegening wordt bedoeld het beregenen van percelen met gras die bedoeld zijn voor het houden of weiden van vee en daarmee vergelijkbaar agrarische gebruik. Graslandberegening is in die bedrijfsvoering bedoeld als een manier om voldoende ruwvoer voor vee te produceren. Een bijzondere gebruiksvorm voor gras is het telen van graszoden. Deze teelt wordt vanwege zijn bijzondere aard niet als grasland beschouwd, maar wordt benaderd als een bijzondere vorm van akkerbouw. Het gaat daar immers niet om de productie voldoende gras voor ruwvoer (waar overigens ook alternatieven voor beschikbaar zijn), of voor het weiden van vee, maar om de teelt van een meer 'hoogwaardig gewas'. Voorheen gold voor graslandberegening een vergunningplicht met een zeer terughoudend vergunningenbeleid. Met deze algemene regel wordt nieuw beleid voor beregening uit grondwater ingevoerd. De pompcapaciteit en het gebied waarin wordt onttrokken zijn bepalend of een onttrekking wel of niet is vrijgesteld van de vergunningplicht. Voor de beschermde gebieden, attentiegebieden en zones rondom N2000-gebieden blijft het bestaande regime onverkort van kracht, dit betekent dat de bestaande vergunningen en de bestaande vergunningplicht met het bestaande vergunningenbeleid daar ongewijzigd blijven. Voor de overige gebieden wordt nieuw beleid ingevoerd waarbij meer flexibiliteit en meer gebruik van algemene regels centraal staat. De pompcapaciteit is medebepalend voor de vrijstelling van vergunningplicht en is zodanig gekozen dat deze nog steeds uitnodigt tot verantwoord grondwatergebruik. Immers, een agrariër zal een pomp niet langer in werking laten dan nodig is gezien de (brandstof)kosten en men zal dus naar verwachting niet langer beregenen dan noodzakelijk is. Daarnaast zijn in de algemene regels enkele voorschriften opgenomen waaraan moet worden voldaan om ongewilde excessen of andere ongewenste effecten (zie ook artikel 7.18 Waterwet) te voorkomen. Dit geldt bijvoorbeeld voor een beperking van het aantal putten, gelet op de bescherming van de kwaliteit van het grondwater via de bescherming van de scheidende lagen in de bodem. De hier gestelde grenswaarden zijn enerzijds afgestemd op wat in de praktijk bij een goede landbouwpraktijk past qua waterbehoefte. Er is gekeken naar de hoeveelheid water die men normaal gesproken voor een teelt zou onttrekken, met een marge voor verschillen in bedrijfsvoering. Omdat een onttrekkingsinrichting nooit een rendement van 100% kan hebben, is dit vervolgens verhoogd naar een pompcapaciteit die in de praktijk, gegeven de voorgeschreven grondwaterpakketten, in verreweg de meeste gevallen dat debiet kan leveren. Een agrariër met een normale en verantwoorde bedrijfsvoering kan hiermee uit de voeten. Aan de andere kant is de gestelde grens voor de pompcapaciteit wel zodanig gekozen dat deze nog steeds uitnodigt tot verantwoord grondwatergebruik. Immers, een	omdat in het oude artikel 4 de leden 4 en 5 onderdeel waren van de overgangsregeling. Deze overgangsregeling is inmiddels verstreken.

		agrariër zal een pomp niet langer in werking laten dan nodig is gezien de (brandstof)kosten en men zal dus naar verwachting niet langer beregenen dan noodzakelijk is. Afwijkingen van de algemene regel blijven zoals voorheen vergunningplichtig. Hierdoor blijft toetsing (en dus maatwerk) in afwijkende gevallen mogelijk. Op de kaart bij de algemene regels als bedoeld in artikel 1 van de algemene regels zijn tevens invloedsgebieden Natura 2000 aangewezen waarvoor de algemene regels niet gelden (en die dus vergunningplichtig blijven op grond van de keur). Dit zijn gebieden rond Natura 2000-gebieden waar significante effecten van de verruiming van agrarische grondwateronttrekking niet kan worden uitgesloten. In deze gebieden kan een agrariër die grondwater wil gaan onttrekken naast een watervergunning, tevens een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig hebben. Hiervoor is het waterschap echter geen bevoegd gezag. Voor de overige gebieden word nieuw beleid ingevoerd waarbij meer flexibiliteit en meer gebruik van algemene regels centraal staat. Een overgangsregeling stimuleert vergunninghouders (grasland maar ook akker- en tuinbouw en boomteelt) om op termijn een keuze te maken over hoe zij omgaan met water op hun bedrijf. Bij het van toepassing worden van de algemene regel blijven de rechtsgevolgen van de vergunning gewoon bestaan en houdt de vergunning voor de houder daarvan betekenis. Dit is alleen anders als dat bij wettelijk voorschrift wordt geregeld/bepaald. Dit pleit voor het opnemen van een overgangsregeling waarin een termijn is opgenomen waarna een vergunning van rechtswege komt te vervallen. De leden 3, 4 en 5 voorzien in een dergelijke overgangsregeling. *Wordt vervangen door:* Met graslandberegening wordt bedoeld het beregenen van percelen met gras die bedoeld zijn voor het houden of weiden van vee en daarmee vergelijkbaar agrarische gebruik. Graslandberegening is in die bedrijfsvoering bedoeld als een manier om voldoende ruwvoer voor vee te produceren. Een bijzondere gebruiksvorm voor gras is het telen van graszoden. Deze teelt wordt vanwege zijn bijzondere aard niet als grasland beschouwd, maar wordt benaderd als een bijzondere vorm van akkerbouw. Het gaat daar immers niet om de productie voldoende gras voor ruwvoer (waar overigens ook alternatieven voor beschikbaar zijn), of voor het weiden van vee, maar om de teelt van een meer 'hoogwaardig gewas'. Voorheen gold voor graslandberegening een vergunningplicht met een zeer terughoudend vergunningenbeleid. Met deze algemene regel wordt nieuw beleid voor beregening uit grondwater ingevoerd. De pompcapaciteit en het gebied waarin wordt onttrokken zijn bepalend of een onttrekking wel of niet is vrijgesteld van de vergunningplicht. Voor de beschermde gebieden, attentiegebieden en	

		zones rondom N2000-gebieden blijft het bestaande regime onverkort van kracht, dit betekent dat de bestaande vergunningen en de bestaande vergunningplicht met het bestaande vergunningenbeleid daar ongewijzigd blijven. Voor de overige gebieden wordt nieuw beleid ingevoerd waarbij meer flexibiliteit en meer gebruik van algemene regels centraal staat. De pompcapaciteit is medebepalend voor de vrijstelling van vergunningplicht en is zodanig gekozen dat deze nog steeds uitnodigt tot verantwoord grondwatergebruik. Immers, een agrariër zal een pomp niet langer in werking laten dan nodig is gezien de (brandstof)kosten en men zal dus naar verwachting niet langer beregenen dan noodzakelijk is. Daarnaast zijn in de algemene regels enkele voorschriften opgenomen waaraan moet worden voldaan om ongewilde excessen of andere ongewenste effecten (zie ook artikel 7.18 Waterwet) te voorkomen. Dit geldt bijvoorbeeld voor een beperking van het aantal putten, gelet op de bescherming van de kwaliteit van het grondwater via de bescherming van de scheidende lagen in de bodem. De hier gestelde grenswaarden zijn enerzijds afgestemd op wat in de praktijk bij een goede landbouwpraktijk past qua waterbehoefte. Er is gekeken naar de hoeveelheid water die men normaal gesproken voor een teelt zou onttrekken, met een marge voor verschillen in bedrijfsvoering. Omdat een onttrekkingsinrichting nooit een rendement van 100% kan hebben, is dit vervolgens verhoogd naar een pompcapaciteit die in de praktijk, gegeven de voorgeschreven grondwaterpakketten, in verreweg de meeste gevallen dat debiet kan leveren. Een agrariër met een normale en verantwoorde bedrijfsvoering kan hiermee uit de voeten. Aan de andere kant is de gestelde grens voor de pompcapaciteit wel zodanig gekozen dat deze nog steeds uitnodigt tot verantwoord grondwatergebruik. Immers, een agrariër zal een pomp niet langer in werking laten dan nodig is gezien de (brandstof)kosten en men zal dus naar verwachting niet langer beregenen dan noodzakelijk is. Afwijkingen van de algemene regel blijven zoals voorheen vergunningplichtig. Hierdoor blijft toetsing (en dus maatwerk) in afwijkende gevallen mogelijk. Op de kaart bij de algemene regels als bedoeld in artikel 1 van de algemene regels zijn tevens invloedsgebieden Natura 2000 aangewezen waarvoor de algemene regels niet gelden (en die dus vergunningplichtig blijven op grond van de keur). Dit zijn gebieden rond Natura 2000-gebieden waar significante effecten van de verruiming van agrarische grondwateronttrekking niet kan worden uitgesloten. In deze gebieden kan een agrariër die grondwater wil gaan onttrekken naast een watervergunning, tevens een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig hebben. Hiervoor is het waterschap echter geen bevoegd gezag. Voor de overige gebieden word nieuw beleid ingevoerd waarbij meer flexibiliteit en meer gebruik van algemene regels centraal staat. Een	

		overgangsregeling stimuleert vergunninghouders (grasland maar ook akker- en tuinbouw en boomteelt) om op termijn een keuze te maken over hoe zij omgaan met water op hun bedrijf. Bij het van toepassing worden van de algemene regel blijven de rechtsgevolgen van de vergunning gewoon bestaan en houdt de vergunning voor de houder daarvan betekenis. Dit is alleen anders als dat bij wettelijk voorschrift wordt geregeld/bepaald. Dit pleit voor het opnemen van een overgangsregeling waarin een termijn is opgenomen waarna een vergunning van rechtswege komt te vervallen. Lid 5 voorziet in een dergelijke overgangsregeling.	
7.3	Artikel 5	*De tekst luidt:* Gelijk aan het nieuwe beleid voor graslandberegening wordt ook meer flexibiliteit per algemene regel ingevoerd voor de akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt. Dit artikel volgt dezelfde opbouw en redenatie, maar is aangepast aan de landbouwpraktijk behorende bij akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt. Onder akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt wordt niet verstaan glastuinbouw, substraatteelten (zoals bedoeld in het Activiteitenbesluit milieubeheer), en dergelijke. Onder onttrekkingen voor beregening wordt in dit artikel ook verstaan onttrekking ten behoeve van nachtvorstbestrijding. *Wordt vervangen door:* Gelijk aan het nieuwe beleid voor graslandberegening wordt ook meer flexibiliteit per algemene regel ingevoerd voor de akkerbouw, vollegronds tuinbouw, vollegronds boomteelt, glastuinbouw, container- en substraatteelt. Dit artikel volgt dezelfde opbouw en redenatie, maar is aangepast aan de landbouwpraktijk behorende bij akkerbouw, vollegronds tuinbouw, vollegronds boomteelt, glastuinbouw, container- en substraatteelt. Onder onttrekkingen voor beregening wordt in dit artikel ook verstaan onttrekking ten behoeve van nachtvorstbestrijding.	Uit praktijkervaring blijkt dat ook beregening van gewassen voor "glastuinbouw, container- en substraatteelt" op dezelfde wijze gedereguleerd (van vergunningplicht naar algemene regel) kan worden als de beregening van gewassen voor "akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt".

ALGEMENE REGELS

WATERSCHAP Aa en Maas
Partiële herziening 2021

Waterschap Aa en Maas
Behoort bij besluit nr. 58047
d.d. 16 maart 2021
Het dagelijks bestuur,
de dijkgraaf

_____

Inhoudsopgave

ALGEMEEN 3
1. INLEIDING 3
LEESWIJZER 3
2. OVERGANGSRECHT 3
3. BIJKOMENDE TIJDELIJKE WERKEN EN WERKZAAMHEDEN IN B-WATEREN 3
OPPERVLAKTEWATERLICHAMEN 4
4. ACTIVITEITEN EN WERKEN IN EN NABIJ C-WATEREN 4
4A GEWOON ONDERHOUD AAN C-WATEREN EN (KUNST)WERKEN IN C-WATEREN 5
5. KORTDURENDE ACTIVITEITEN EN WERKEN IN EN NABIJ WATEREN 5
6. PROFIEL VAN VRIJE RUIMTE BIJ OPPERVLAKTEWATERLICHAMEN 6
7. STEIGERS, VLONDERS, BOOTHELLINGEN EN OVERHANGENDE BOUWWERKEN 7
8. BRUGGEN 8
9. PEILREGULERENDE WERKEN 8
10. DAM MET DUIKER 9
11. DRAINAGE 10
12. BRENGEN VAN WATER IN EEN OPPERVLAKTEWATERLICHAAM 10
13. ONTTREKKEN VAN WATER AAN EEN OPPERVLAKTEWATERLICHAAM 11
14. LOZINGSCONSTRUCTIES EN ONTTREKKINGSWERKEN IN EN NABIJ OPPERVLAKTEWATERLICHAMEN 11
15. AFVOER HEMELWATER DOOR TOENAME EN AFKOPPELEN VAN VERHARD OPPERVLAK 12
16. KABELS EN LEIDINGEN IN EN NABIJ A-WATEREN EN B-WATEREN 13
17. BESCHOEIING 14
18. ANTI-WORTELDOEK 15
19. STOFFEN, VOORWERPEN EN DIEREN 15
20. AFRASTERINGEN OP BESCHERMINGSZONE 15
21. WERKEN EN BOMEN TEN BEHOEVE VAN OPENBARE WEGEN LANGS A-WATEREN 16
22. BEBORDING TEN BEHOEVE VAN RECREATIEROUTES EN ZINKERBORDEN BIJ KABELS EN LEIDINGEN LANGS A-WATEREN 17
23. GRAS EN EENJARIGE GEWASSEN 17
24. NATUURVRIENDELIJKE OEVER 17
24A. VERHARDING LANGS A-WATEREN 18
24B. VERWIJDEREN VAN WERKEN EN OBJECTEN IN DE BESCHERMINGSZONE 18
WATERKERINGEN 20
25. KLEIN ONDERHOUD AAN OPENBARE WEGEN 20
25A WERKZAAMHEDEN IN SCHIL COMPARTIMENTERINGSKERINGEN EN BIJBEHORENDE BESCHERMINGSZONE A 21
25B REGULIER ONDERHOUD VAN PERCELEN 23
26. EENVOUDIG VERPLAATSBARE BOUWWERKEN 23
27. BEWEIDEN MET SCHAPEN EN GEITEN 24
28. AFRASTERING 24
29. GEBRUIK VAN PERCELEN ALS TUIN EN BOUWLAND 25
29A. VERWIJDEREN VAN BEPLANTING 26
29B. SNOEIEN VAN BEPLANTING 26
30. ERFVERHARDING 27
31. KABELS EN LEIDINGEN 27
32. INTERNE VERBOUWINGEN VAN BESTAANDE PANDEN 28
33. GRONDMECHANISCH ONDERZOEK BESCHERMINGSZONE A EN B 29
GRONDWATER 30
34. ALGEMENE REGELS GRONDWATER 30
35. TOELICHTING BIJ DE ALGEMENE REGELS GRONDWATER 33

Algemeen

1. Inleiding

Op grond van hoofdstuk 3 van de Keur, is het verboden zonder vergunning iets te doen dat verboden is in dit hoofdstuk. Op grond van artikel 1.4 van de Keur kan het bestuur algemene regels stellen die een vrijstelling van die vergunningplicht inhouden. In deze algemene regels is hiervan gebruik gemaakt.

Opbouw van de Algemene regels
In deze algemene regels wordt onder het kopje criteria aangegeven wanneer de algemene regel geldt. Onder het kopje voorschriften wordt vervolgens aangegeven waaraan voldaan moet worden bij toepassing van de algemene regel. Daar waar de mogelijkheid bestaat maatwerkvoorschriften te stellen is dit aangegeven volgend op de voorschriften. Indien er sprake is van een meldplicht dan wel mededelingsplicht is dit in de algemene regel afzonderlijk aangegeven. Tenslotte is onder het kopje toelichting de vrijstelling gemotiveerd en verder uitgewerkt. Ook zijn hier de begrippen, naast de begrippen uit de Keur, die in deze algemene regels onveranderd van kracht blijven, per algemene regel specifiek toegelicht.

Privaatrechtelijke toestemming
De toepassing van de algemene regels staat los van de privaatrechtelijke toestemming die benodigd is om gebruik te maken van eigendommen van het waterschap.

Wat melden
Per activiteit is afgewogen of een melding nodig is. Alleen bij bepaalde activiteiten is er daarom een meldplicht of mededelingsplicht opgenomen. In de melding wordt beschreven wat initiatiefnemer gaat doen, hoe het werk wordt uitgevoerd en wanneer het wordt uitgevoerd. De gegevens zijn altijd nodig. Ze worden gebruikt om te toetsen of maatwerkvoorschriften nodig zijn. In de meeste gevallen zal dit niet nodig zijn, maar in sommige gevallen kan het waterschap met aanvullende eisen komen om wateroverlast of –schaarste te voorkomen.

Leeswijzer

De algemene regels zijn per activiteit en/of soort werk beschreven en zijn opgebouwd uit verschillende onderdelen welke tezamen de algemene regel vormen. Er kunnen verschillende algemene regels van toepassing zijn op een werk en/of activiteit.

Het is ook mogelijk dat voor één of meerdere onderdelen van het werk en/of activiteit ook een watervergunning dient te worden aangevraagd. Voor een werk en/of activiteit in of nabij een oppervlaktewater is dan ook altijd de Keur, algemene regels, beleidsregels en legger relevant.

2. Overgangsrecht

Indien activiteiten direct voor inwerkingtreding van deze algemene regel een vergunning krachtens artikel 3.1 van de Keur is verleend, worden de voorschriften van die vergunning gelijkgesteld met maatwerkvoorschriften als bedoeld in artikel 1.4, vierde lid, van de Keur.

3. Bijkomende tijdelijke werken en werkzaamheden in b-wateren

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3 van de Keur voor bijkomende werken en werkzaamheden in b-wateren voor zover deze niet langer dan 2 weken duren en nodig zijn voor het realiseren van activiteiten die genoemd zijn in de algemene regels Keur.

2. Voorschriften

1. De waterafvoer van de aangrenzende/omliggende percelen moet te allen tijde gewaarborgd blijven, en
2. Alle materialen die vrijkomen bij het uitvoeren van de werken en werkzaamheden moeten verwijderd worden.

3. Toelichting

Motivering

Onder dit artikel wordt vrijstelling gegeven voor tijdelijke werkzaamheden van geringe omvang die nodig zijn om andere algemene regels te kunnen uitvoeren. Een voorbeeld hiervan is het tijdelijk afdammen van een watergang om een dam met duiker aan te kunnen leggen.
De algemene regel geldt ook voor b-wateren die in de beschermingszone van de keringen liggen.

Oppervlaktewaterlichamen

4. Activiteiten en werken in en nabij c-wateren

1. Criteria

1. Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur voor handelingen en werken in c-wateren, met uitzondering van het verwijderen van peil regulerende werken binnen de beschermde gebieden Keur.
2. Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur, voor het geheel of gedeeltelijk dempen van c-wateren.
3. Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, tweede lid van de Keur voor het aanleggen, verbreden en/of verdiepen van c-wateren, voor zover:
   a. deze handeling plaatsvindt in overig gebied, en
   b. door het graven geen directe verbinding ontstaat tussen verschillende peilvakken, en
   c. deze niet plaatsvindt in een beschermingszone.
4. Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, tweede lid van de Keur voor het aanleggen van een poel in beschermd gebied Keur voor zover:
   a. de poel een oppervlakte heeft van max. 5.000 m^2, en;
   b. de poel niet dieper is dan de GLG (gemiddeld laagste grondwaterstand) en max. 1,20 meter diep, en;
   c. de poel een taludhelling heeft van:
      aan de noordzijde minimaal 1:5;
      overige taludhellingen minimaal 1:3.

2. Toelichting

Begripsbepaling

Overig gebied: gebied niet aangewezen als beschermd op de Keurkaarten

Beschermd gebied Keur: gebied zoals aangewezen op de Keurkaarten, waaronder begrepen beschermde gebieden, attentiegebieden, wijstgronden, beperkt beschermde gebieden en beekdalen.

Poel: een relatief klein oppervlakte water met een natuurdoelstelling, in hoofdzaak een ecologische functie ten behoeve van amfibieën. Een poel als geïsoleerd water heeft weinig invloed op de waterhuishouding als geheel. Het maximale oppervlak wordt bepaald van insteek tot insteek.

Motivering

Het aanleggen, verwijderen, verplaatsen of behouden van een werk in een c-water heeft een zeer gering effect op de waterhuishouding. Daarom is voor het aanleggen, verwijderen, verplaatsen of behouden van een zodanig werk geen vergunning op grond van artikel 3.1, eerste lid van de Keur vereist, en hoeft ook geen melding te worden gedaan. Het aanleggen, verbreden of verdiepen van een C-watergang kan echter wel dermate hydrologische effecten tot gevolg hebben dat de afvoernorm wijzigt. Dit kan invloed hebben op de categorisering in de legger. Het kan zijn dat sprake is van de aanleg van een b- of zelfs a-watergang. Dit is mogelijk vergunningplichtig. De legger zal hier ook op aangepast worden.

Dit artikel is niet van toepassing op waterkeringen en bijbehorende beschermingszones A en B.

Daar komt bij dat niet alleen de Keur regels stelt. Iemand die een c-water aanlegt, wijzigt, dempt of heeft, heeft ook te maken met het Burgerlijk Wetboek, en dan vooral met het burenrecht. Burenrecht gaat over de bevoegdheden en verplichtingen van eigenaren van naburige erven, buren dus. Het burenrecht kent een aantal regels over water en waterlopen. Zo moeten bv lagere erven het water ontvangen dat van hoger gelegen erven van nature afloopt. Een andere regel is dat buren niet in een mate of op een wijze veranderingen mogen aanbrengen in een waterloop, wanneer dit een onrechtmatige daad tot gevolg heeft. Dat wil zeggen een inbreuk op een recht die schade veroorzaakt en die schade toerekenbaar is aan de veroorzaker. In dat geval kan degene die schade meent te lijden door het handelen van de buren, de burgerlijke rechter verzoeken die buren te verplichten om bv de aangebrachte verandering in de waterloop ongedaan te maken, of om een schadevergoeding te betalen.

De aanleg van poelen komt frequent voor in het beheergebied van het waterschap. Het accent ligt hierbij op de natuurfunctie. Een poel als geïsoleerd water heeft weinig invloed op de waterhuishouding als geheel. Om die reden wordt, onder bepaalde voorwaarden, vrijstelling verleend voor de aanleg van poelen.

4A Gewoon onderhoud aan c-wateren en (kunst)werken in c-wateren

1. Criteria

1. Vrijstelling wordt verleend van het gebod, bedoeld in artikel 2.3 van de Keur, tot het onderhouden van c-wateren.
2. Vrijstelling wordt verleend van het gebod, bedoeld in artikel 2.4, derde lid van de Keur, tot het onderhouden van kunstwerken en werken in, op, aan, onder of boven c-wateren.

2. Toelichting

Motivering

C-wateren hebben een zeer gering effect op de waterhuishouding. Activiteiten en werken in en nabij c-wateren zijn daarom vrijgesteld in algemene regel 4. Het verrichten van onderhoud aan c-wateren en (kunst)werken in c-wateren is, parallel aan algemene regel 4, nu ook vrijgesteld.
Deze vrijstelling houdt in dat het waterschap geen algemeen belang ziet in het laten verwijderen van begroeiing en afval uit c-wateren, het laten herstellen van beschadigingen aan oevers en het onderhouden van begroeiingen in c-wateren en het in goede staat van onderhoud houden van (kunst)werken in, op, aan, onder of boven c-wateren.
Gespiegeld hieraan kunnen derden hiervoor geen beroep meer doen op het waterschap. Eventuele geschillen over onderhoud moeten tussen derden onderling worden opgelost ook als er sprake is van schade door wateroverlast.

5. Kortdurende activiteiten en werken in en nabij wateren

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van de verboden, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur voor tijdelijke activiteiten en werken in en nabij wateren en daarbij behorende beschermingszones, indien en voor zover: deze werken voor de duur van ten hoogste één week aanwezig zijn.

2. Voorschriften

1. Degene die werken maakt als bedoeld in het eerste artikel brengt na uitvoering daarvan het oppervlaktewaterlichaam en de beschermingszone terug in de staat zoals deze voor uitvoering van de activiteiten en/of werken aanwezig was, en
2. De waterafvoer van de aangrenzende/omliggende percelen moet te allen tijde gewaarborgd blijven, en
3. Alle materialen die vrijkomen bij het uitvoeren van de werken en werkzaamheden moeten verwijderd worden, en
4. Het bestuur kan aanwijzing geven ten aanzien van uitvoering en locatie van de werken als bedoeld in het eerste artikel.

3. Melding

Degene die handelingen verricht als bedoeld in het eerste artikel, waarbij de activiteit langer duurt dan 1 uur, meldt dit ten minste acht weken voor aanvang aan het bestuur.

4. Toelichting

Motivering

Dit artikel bevat algemene regels voor kortdurende activiteiten in of langs wateren. Deze activiteiten kunnen, naast tijdelijke werken, ook bestaan uit 'evenementen' in of langs het water. Het waterschap heeft daartegen geen bezwaar gezien het beperkte effect op de watergang en de bijbehorende doelstellingen van de watergang. Hierbij is het wel van belang dat de watergang en de beschermingszones na afloop in de oorspronkelijke staat worden teruggebracht.

In verband met doelmatig beheer en onderhoud is een meldplicht opgenomen. Indien het noodzakelijk is kan het waterschap aanwijzingen geven ten aanzien van de uitvoering en locatie van de werken. Hiermee wordt eventueel negatief effect op de watergang en de daarbij behorende doelstellingen beperkt. Het waterschap zal de initiatiefnemer naar aanleiding van een melding tevens nader informeren over eventuele veiligheidsaspecten (met name in het geval van een evenement).

Onder een vaarevenement wordt verstaan iedere vorm van georganiseerde groepsactiviteit waarbij gebruik gemaakt wordt van één of meerdere vaartuigen, vlotten of drijvende voorwerpen, zowel eenmalig als wederkerend van aard. Varen met bijvoorbeeld een roeiboot of een kano wordt door dit artikel niet verboden. In die gevallen waar het wenselijk is varen geheel te verbieden, kan dat verboden worden door het nemen van een verkeersbesluit op grond van de Scheepvaartverkeerswet. Hieronder wordt kort uitgelegd hoe de bevoegdheidsverdeling is geregeld.

Het waterschap is bevoegd regels te stellen in het belang van het waterbeheer; dat doet het waterschap in de Keur en in deze algemene regels. Daarnaast kan het waterschap op grond van de Scheepvaartverkeerswet regels stellen voor wateren die tevens scheepvaartwegen zijn in de zin van de Scheepvaartverkeerswet. Die regels zien niet op het waterbeheer maar bijvoorbeeld op de instandhouding van de vaarweg als verkeersroute, de bescherming van de waterhuishouding, de oevers en waterkeringen en op de bescherming van in of boven de vaarweg aanwezig werken tegen schade door scheepvaart.

De bevoegdheden van het waterschap ingevolge de Scheepvaartverkeerswet en de bevoegdheid als waterbeheerder kunnen elkaar op dit punt overlappen. Bij strijdigheid prevaleert de Scheepvaartverkeerswet.

Een aantal oppervlaktewaterlichamen heeft naast een functie voor de water aan- en afvoer ook een scheepvaartfunctie. Met betrekking tot scheepvaart moet onderscheiden worden: het vaarwegbeheer en het nautisch beheer.

Vaarwegbeheer: Onder vaarwegbeheer wordt verstaan: de aanleg en het in stand houden van de infrastructurele voorzieningen die nodig zijn voor gebruik van het water door de scheepvaart. In de Verordening Water Noord-Brabant heeft de provincie het waterschap belast met het vaarwegbeheer over de daarin opgenomen vaarwegen.

Nautisch beheer: Nautisch beheer is het reguleren van het scheepvaartverkeer op basis van de Scheepvaartverkeerswet. De Scheepvaarverkeerswet en het daarop gebaseerde Binnenvaartpolitiereglement regelen het verkeer op vaarwegen. De nautisch beheerder is bevoegd regels te stellen.
De aanwijzingen zoals vermeld in lid 2 van deze algemene regel kunnen derhalve ook betrekking hebben op scheepvaartaspecten (veiligheid, geen belemmering, etc.).

6. Profiel van vrije ruimte bij oppervlaktewaterlichamen

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, derde lid van de Keur voor het plaatsen, wijzigen of behouden van werken binnen het profiel van vrije ruimte, voor zover deze werken eenvoudig ongedaan te maken zijn of het werkzaamheden betreft aan een bestaand object en dat daardoor niet in vorm en afmeting verandert

2. Voorschriften

Degene die werken plaatst, wijzigt of behoudt als bedoeld in het eerste artikel, verwijdert deze op eigen kosten op eerste aanzegging door of namens het bestuur.

3. Toelichting

Motivering

Het profiel van vrije ruimte is bedoeld om ruimte vrij te houden voor toekomstige ontwikkeling van de watergang. Het doel van het verbod is het voorkomen van ingrepen die het uit te voeren beekherstel ernstig belemmeren of onmogelijk maken.
Dit profiel van vrije ruimte staat los van de beschermingszone. Voor werken in de beschermingszone moet getoetst worden aan de specifieke regels.

De vrijstelling is slechts van toepassing voor ingrepen die eenvoudig ongedaan gemaakt kunnen worden in relatie tot beekherstel, het meanderende en/of natuurlijke karakter van de beek en/of de aanleg van een ecologische verbindingszone.
Als een werk eenvoudig te verwijderen of te verplaatsen is, wordt bijvoorbeeld het uit te voeren beekherstel niet ernstig gehinderd of onmogelijk gemaakt.

In ieder geval worden de volgende werken niet aangemerkt als eenvoudig ongedaan te maken:
- nutsleidingen;
- bouwwerken welke duurzaam met de grond verbonden zijn d.m.v. fundamenten;
- infrastructurele werken.

Dergelijke werken vallen dan ook niet onder de vrijstelling.

Op het moment dat het waterschap beekherstel gaat uitvoeren, zal de eigenaar van de werken verplicht worden om de werken op eigen kosten te verwijderen. Het plaatsen van een werk in het profiel van vrije ruimte is tijdelijk. Het onomkeerbare karakter is hiermee op eigen risico van de eigenaar van het werk.

7. Steigers, vlonders, boothellingen en overhangende bouwwerken

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod in artikel 3.1 eerste lid voor het aanleggen en behouden en verwijderen van een steiger, vlonder, boothelling of een overhangend bouwwerk in een oppervlaktewaterlichaam voor zover:

1. het een b-water betreft, of;
2. het een a-water betreft dat:
   a. geen vaarweg is, en
   b. waarvan het onderhoud van de betrokken oppervlaktewaterlichamen blijkens de legger uitsluitend vanaf het water gebeurt, en
   c. geen vastgestelde ecologische functie heeft, en
   d. het werk vrijstaand is en niet rust op – of geen steun vindt aan - oeverwerken, schanskorven, beschoeiing en dergelijke.

2. Voorschriften

1. De steiger, vlonder, boothelling of overhangend bouwwerk in a –en b-water, mag geen belemmering veroorzaken van de waterafvoer.
2. T.a.v. de steiger, vlonder, boothelling of overhangend bouwwerk in a-water, zoals genoemd in lid 2 geldt tevens:
   a. De steiger, vlonder, boothelling of overhangend bouwwerk belemmeren het onderhoud aan het oppervlaktewaterlichaam niet, en
   b. onverminderd de onderhoudsplichten verwijdert de eigenaar/gebruiker van de steiger, vlonder, boothelling of overhangend bouwwerk binnen een straal van 0,5 meter rondom het werk, al het voor het functioneren van het oppervlaktewaterlichaam schadelijke begroeiingen en (dierlijk) afval, en
   c. de steiger, vlonder, boothelling of overhangend bouwwerk verkeert voortdurend in goede staat van onderhoud, en
   d. Ter ondersteuning van de steiger of vlonder, boothelling boven het oppervlaktewaterlichaam mogen alleen palen in het oppervlaktewaterlichaam aangebracht zijn, waarbij ten hoogste één paal per strekkende meter is aangebracht, en
   e. er is een minimale doorvaarbreedte gewaarborgd van 3,50 meter in het midden van het oppervlaktewaterlichaam, en
   f. de steiger, vlonder, boothelling of overhangend bouwwerk is ten behoeve van groot onderhoud aan het oppervlaktewaterlichaam tijdelijk op aanzegging van, of bij gelasting via een openbare bekendmaking door of namens het bestuur, door de eigenaar/gebruiker verwijderd.
3. De steiger, vlonder, boothelling of overhangend bouwwerk die niet meer gebruikt wordt of niet meer in goede staat van onderhoud verkeerd, wordt terstond verwijderd.
4. Wanneer steiger, vlonder, boothelling of overhangend bouwwerk is verwijderd wordt het talud en de bodem van het oppervlaktewaterlichaam vloeiend aangesloten. De taludbegroeiing wordt eveneens hersteld.

3. Toelichting

Begripsbepaling

Overhangend bouwwerk: bouwwerk dat geheel of gedeeltelijk over het oppervlaktewaterlichaam, of het talud is geplaatst.

Steiger: constructie die over een oppervlaktewaterlichaam is geplaatst en is verankerd in het achterliggende perceel.

Vastgestelde ecologische functie: Vastgestelde ecologische functies zijn aangegeven in de bijbehorende kaarten van het Waterbeheerplan en het Provinciaal Milieu- en Waterplan.

Vlonder: constructie op het maaiveld grenzend aan het oppervlaktewaterlichaam.

Motivering

Het aanleggen, verwijderen en behouden van een steiger, vlonder of overhangend bouwwerk betreft vanuit waterhuishoudkundig oogpunt een relatief eenvoudig en veel voorkomend werk in of langs een oppervlaktewaterlichaam. De relevante waterhuishoudkundige belangen kunnen in dit geval voldoende worden gewaarborgd door het stellen van algemene regels.

Voorafgaand aan plaatsing van het werk is het aan te raden contact op te nemen met het waterschap. De algemene regel geeft geen toestemming voor het aangemeerd hebben liggen van boten.

8. Bruggen

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod in artikel 3.1 eerste lid voor het aanleggen, verwijderen of behouden van een brug voor zover deze:

a. Wordt aangelegd in een b-water met een maximale breedte van de brug van 15 meter;
b. Wordt verwijderd indien deze brug enkel ten behoeve van eigen gebruik functioneert.

2. Voorschriften

1. Degene die een brug aanlegt of behoudt als bedoeld in artikel 1a:
   a. Plaatst de pijlers van de brug niet in het oppervlaktewaterlichaam, en
   b. Tast de stabiliteit van de oevers niet aan met de brughoofden, en
   c. Belemmert de waterdoorvoer niet.

2. Degene die een brug verwijdert als bedoeld in artikel 1b, zorgt ervoor dat:
   a. het profiel van het oppervlaktewaterlichaam is hersteld door vloeiend aan te sluiten op het bestaande talud beneden- en bovenstrooms, en
   b. de nieuwe taluds zijn ingezaaid met een graszaadmengsel of voorzien van graszoden. Bij zandgronden is eerst een laag teelaarde aangebracht, en
   c. eventuele verzakkingen zijn hersteld.

3. Toelichting

Begripsbepaling

Brug: werk over een oppervlaktewaterlichaam dat bedoeld is voor de doorgang van een perceel aan de ene kant van het oppervlaktewaterlichaam naar een perceel aan de andere kant van het oppervlaktewaterlichaam.

Motivering

Het aanbrengen van bruggen over de b-water betreft vanuit waterhuishoudkundig oogpunt een relatief eenvoudig en veel voorkomend werk.

De algemene regel is niet van toepassing op waterkeringen en bijbehorende beschermingszones A en B.

De relevante waterhuishoudkundige belangen kunnen in dit geval voldoende worden gewaarborgd door het stellen van algemene regels.

Voor het aanleggen, verwijderen of behouden van bruggen in a-wateren blijft maatwerk noodzakelijk. Het aanbrengen van een brug in een dergelijk oppervlaktewaterlichaam valt dan ook niet onder deze algemene regel.

9. Peilregulerende werken

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend voor het verbod, bedoeld in artikel 3.1 eerste lid van de Keur, voor het aanleggen, behouden of verwijderen van een peilregulerend werk in een oppervlaktewaterlichaam voor zover:

1. Het peilregulerend werk wordt aangelegd of behouden in b-wateren, en
   a. het peilregulerend werk wordt verwijderd uit een b water in overig gebied, en
2. Het peilregulerend werk in overeenstemming met belanghebbenden wordt aangelegd, beheerd of verwijderd.

2. Voorschriften

1. het watersysteem blijft binnen peilbesluitgebieden aan de geldende peilen uit het peilbesluit voldoen, en
2. degene die een peilregulerend werk aanlegt, behoudt of verwijdert als bedoeld in artikel 1 zorgt ervoor dat de aan- en afvoer van water bij een hoge belasting van het watersysteem wordt gewaarborgd.

3. Toelichting

Overig gebied: gebied niet aangewezen als beschermd op de Keurkaarten.

Motivering

Het plaatsen en behouden van een peilregulerend werk betreft vanuit waterhuishoudkundig oogpunt een relatief eenvoudige en veel voorkomende activiteit in een oppervlaktewaterlichaam. De relevante waterhuishoudkundige belangen kunnen in dit geval voldoende worden gewaarborgd door het stellen van een algemene regel.

10. Dam met duiker

1. Criteria

1. Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur, voor het aanleggen, verlengen, geheel of gedeeltelijk verwijderen of behouden van een dam met duiker, voor zover:
   a. deze wordt aangelegd verlengd, verwijderd, of behouden in een b-water, en;
   b. deze wordt aangelegd op een afstand van minimaal 5 meter van een bestaande dam met duiker, of van een ander (kunst)werk, en;
   c. deze een buislengte heeft van ten hoogste 15 meter per perceelszijde en deze aantoonbaar noodzakelijk is voor de perceelsontsluiting, en;
   d. deze voldoet aan de volgende maatvoeringen:
      * inwendige diameter duiker minimaal 0,30 meter, en
      * binnenonderkant van de duiker 0,05 meter onder de waterbodem gemeten bij een goede onderhoudstoestand volgens art. 2.4 van de keur, en
      * wordt aangelegd zonder knikpunten of bochten.
2. Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur, voor het aanleggen, verlengen of behouden van een extra dam met duiker per perceelszijde in een b-water voor zover:
   a. deze verplicht is op basis van wet- of regelgeving, of het perceel voor meer dan 100 meter grenst aan de watergang, en;
   b. deze wordt aangelegd of behouden op een afstand van minimaal 5 meter van een bestaande dam met duiker of van een ander (kunst)werk, en;
   c. deze een buislengte heeft van ten hoogste 15 meter, en;
   d. deze voldoet aan de volgende maatvoeringen:
      * inwendige diameter duiker minimaal 0,30 meter, en
      * binnenonderkant van de duiker 0,05 meter onder de waterbodem gemeten bij een goede onderhoudstoestand volgens art. 2.4 van de keur, en
      * wordt aangelegd zonder knikpunten of bochten.
3. Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur, voor het verwijderen van duikers uit een a-water enkel ten behoeve van eigen gebruik.

2. Voorschriften

Degene die een dam met duiker verwijdert als bedoeld in lid 3, zorgt ervoor dat:

a. het profiel van het oppervlaktewaterlichaam is hersteld door vloeiend aan te sluiten op het bestaande talud beneden- en bovenstrooms, en
b. de nieuwe taluds zijn ingezaaid met een graszaadmengsel of voorzien van graszoden. Bij zandgronden is eerst een laag teelaarde aangebracht, en
c. eventuele verzakkingen zijn hersteld.

3. Mededeling

Degene die een dam met duiker uit een a-water verwijdert, zoals bedoeld in lid 3, deelt dit ten minste een week voor aanvang mede aan het bestuur.

4. Toelichting

<u>Motivering</u>

Het aanleggen, behouden of verwijderen en het verlengen van een dam met duiker in b -wateren betreft vanuit waterhuishoudkundig oogpunt een relatief eenvoudig en veel voorkomend werk. De relevante waterhuishoudkundige belangen kunnen in dit geval voldoende worden gewaarborgd door het stellen van algemene regels.

Bij het plaatsen van een dam met duiker treedt er vernauwing op van het betreffende oppervlaktewaterlichaam, waardoor de doorstroming vermindert. Er wordt dan ook terughoudend omgegaan met het toestaan van dammen met duiker. Om de afwatering van het gebied waarbinnen het oppervlaktewaterlichaam zich bevindt te garanderen, worden er voorwaarden gesteld aan de afmetingen van de duiker, en het aantal dammen met duikers per perceel.

Wanneer het oppervlaktewaterlichaam waarin een dam met duiker wordt geplaatst, verlengd (gedeeltelijk) of vervangen wordt, niet in eigendom is van de initiatiefnemer, dient meestal privaatrechtelijk toestemming te worden gekregen van de eigenaar van deze percelen. Wanneer een dam met duiker wordt aangelegd of verlengd ten behoeve van een ontsluiting naar de openbare weg dient toestemming te worden gekregen van de wegbeheerder.

Het toestaan van een tweede duiker komt voort uit het voldoen aan onder andere bedrijfshygiënische voorschriften.

Het verwijderen van een duiker in een a-water ten behoeve van eigen perceelsontsluiting heeft slechts geringe gevolgen voor het watersysteem. Daarom zijn deze werkzaamheden in een algemene regel opgenomen. Een mededeling wordt verplicht gesteld om de legger op orde te houden.

11. Drainage

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.8 van de Keur, om zonder vergunning gronden te ontwateren met drainagemiddelen buiten de beschermde gebieden Keur.

2. Voorschriften

Degene die werken als bedoeld in het eerste lid aanlegt, behoudt of verwijdert voldoet aan de voorschriften volgens de algemene regel voor "Lozingsconstructies en onttrekkingswerken in en nabij oppervlaktewaterlichamen"

3. Toelichting

Begripsbepaling

Beschermde gebieden Keur: gebied zoals aangewezen op de Keurkaarten waaronder bijvoorbeeld attentiegebieden, wijstgronden, beschermde gebieden.

Motivering

Deze algemene regel is van toepassing op de aanleg, behoud en verwijdering van (peilgestuurde) drainage. Deze algemene regel is niet van toepassing op drainage binnen de beschermde gebieden Keur (o.a. attentiegebied en beschermd gebied) omdat deze gebieden beschermd dienen te worden tegen verdroging. Het gaat hierbij om de ligging van de drainage en niet om de ligging van de uitmonding.

De algemene regel voor "Lozingsconstructies en onttrekkingswerken in en nabij oppervlaktewaterlichamen" heeft ook betrekking op het aanleggen van drainage. Omdat die moeten worden aangebracht om het drainagewater te kunnen lozen in een oppervlaktewaterlichaam.

Bij voorkeur worden de drainagesystemen zodanig aangelegd dat de hoeveelheid te lozen water kan worden gestuurd, zodat een bepaald grondwaterpeil kan worden gerealiseerd, dat wordt bijgedragen aan de bestrijding van de verdroging, aan het conserveren van water en (mede) daardoor aan het beperken van de noodzaak voor het onttrekken van grondwater en oppervlaktewater ten behoeve van beregening- en bevloeiingsdoeleinden.
Als er in de ontvangstput een pomp wordt geplaatst die peilregulerend werkt, is sprake van onderbemaling . Indien de pomp alleen zorgt voor een deugdelijke afwatering, zonder dat er een peilregulering van het drainagesysteem wordt bewerkstelligd, is sprake van drainage.

Zowel het draineren als het aanleggen, hebben, wijzigen en verwijderen van lozingsvoorzieningen zijn vanuit waterstaatkundig oogpunt relatief eenvoudig en veelvoorkomend. De relevante waterstaatkundige belangen kunnen voldoende worden gewaarborgd via het stellen van algemene regels.

12. Brengen van water in een oppervlaktewaterlichaam

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.7 van de Keur voor het brengen van water in een oppervlaktewaterlichaam tot 100 m^3 per uur.

2. Voorschriften

Degene die water brengt in een oppervlaktewaterlichaam als bedoeld in het eerste lid, voldoet aan de volgende voorschriften:

a. De waterloop kan de hoeveelheid water verwerken,
b. De activiteit veroorzaakt geen overlast.

3. Maatwerk

Ten aanzien van lozingen van meer dan 50 m^3 per uur, kan het waterschap conform artikel 1.4, vierde lid maatwerkvoorschriften stellen.

4. Melding
Degene die meer dan 50 m^3 per uur water in een oppervlaktewaterlichaam brengt, meldt dit ten minste vier weken voor aanvang aan het bestuur.

5. Toelichting
Motivering
Dit artikel bevat algemene regels voor het brengen van water in een oppervlaktewaterlichaam.
Het brengen van water in een oppervlaktewaterlichaam tot 100 m^3 per uur is een relatief eenvoudig en, bijvoorbeeld in de agrarische sector, een veel voorkomende handeling waarvoor een permanente lozingsvoorziening in het talud van het oppervlaktewaterlichaam wordt aangelegd. De relevante waterhuishoudkundige belangen kunnen in dit geval voldoende worden gewaarborgd door het stellen van algemene regels.

Voor de lozingsconstructie geldt algemene regel 14. Lozingsconstructies en onttrekkingswerken in en nabij oppervlaktewaterlichamen

Het brengen van meer dan 50 m^3 per uur in een oppervlaktewaterlichaam, kan problemen geven in de waterafvoer van het water. Hierdoor is het mogelijk dat er wateroverlast ontstaat. Daarom is in de algemene regel een meldplicht opgenomen met een maatwerkbevoegdheid. Daar waar de watergang mogelijk problemen kan ondervinden door de lozing, kan het waterschap hier extra randvoorwaarden stellen in een dergelijk maatwerkvoorschrift.

Deze algemene regel ziet niet op afvoer van hemelwater die rechtstreeks via een werk in het oppervlaktewaterlichaam wordt gebracht. Hiervoor geldt de algemene regel 15 Versnelde afvoer regenwater door verhard oppervlak.

13. Onttrekken van water aan een oppervlaktewaterlichaam

1. Criteria
Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.7 van de Keur voor het onttrekken van water aan een oppervlaktewaterlichaam tot 100 m^3 per uur.

2. Toelichting
Motivering
Dit artikel bevat algemene regels voor het onttrekken van water aan een oppervlaktewaterlichaam.
Het onttrekken van water aan een oppervlaktewaterlichaam tot 100 m^3 per uur is een relatief eenvoudig en vooral in de agrarische sector een veel voorkomende handeling waarvoor een permanent onttrekkingsvoorziening in het talud van het oppervlaktewaterlichaam wordt aangelegd. De relevante waterhuishoudkundige belangen kunnen in dit geval voldoende worden gewaarborgd door het stellen van algemene regels.

Voor het onttrekkingswerk geldt algemene regel 14. Lozingsconstructies en onttrekkingswerken in en nabij oppervlaktewaterlichamen
Bij bijzondere omstandigheden kan het bestuur op basis van artikel 3.13, eerste lid van de Keur een onttrekkingsverbod instellen. Dit verbod geldt ook voor de onttrekkingen die onder deze algemene regel vallen.

14. Lozingsconstructies en onttrekkingswerken in en nabij oppervlaktewaterlichamen

1. Criteria
Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid, van de Keur voor het aanleggen, verwijderen of behouden van lozingsconstructies en onttrekkingswerken in en nabij a- en b-wateren.

2. Voorschriften
1. Werken in a-wateren als bedoeld in de criteria , moeten zodanig worden aangebracht, dat het onderhoud aan het oppervlaktewaterlichaam niet wordt belemmerd of onmogelijk wordt gemaakt en geen aantasting van het profiel van het oppervlaktewaterlichaam plaatsvindt.

2. Werken als bedoeld in de criteria, mogen het doorstroomprofiel niet belemmeren.

3. Onverminderd de onderhoudsplichten verwijdert de eigenaar/gebruiker van de lozingsconstructies in a-wateren, binnen een straal van 0,5 meter rondom het werk in het talud, al het voor het functioneren van het oppervlaktewaterlichaam schadelijke begroeiingen en afval.

3. Mededeling
Degene die een lozingsconstructies en onttrekkingswerken aanlegt als bedoeld in artikel 1 in a-wateren deelt dit tenminste 5 werkdagen voor aanvang van de werkzaamheden mee aan het bestuur.

4. Toelichting
Lozingsconstructies en onttrekkingswerken in en langs oppervlaktewaterlichamen kunnen belemmerend werken voor onderhoud. Met deze algemene regel wordt een uniforme regeling geboden voor dergelijke werken. Deze moeten zodanig worden aangebracht dat hierdoor het onderhoud aan het betreffende oppervlaktewaterlichaam niet belemmerd wordt of handelingen leiden tot schade aan taluds en/of waterbodem.

In het geval van een waterlozingspunt (buis) of drainagebuizen in oppervlaktewaterlichamen kan aan het volgende worden gedacht (niet-limitatief):
* de uitmondingen van de drainagebuizen moeten zo worden aangelegd en gehouden, dat geen aantasting van het profiel van de watergang kan plaatsvinden;
* het talud van de watergang vanaf de uitmonding van de drainagebuizen moet beschermd worden door het aanbrengen en onderhouden van uitloopgoten;
* deze uitloopgoten moeten minimaal 0,15 m ingezonken in het talud van de watergang worden aangebracht en gehouden;
* (drainage)buizen moeten worden afgeschuind overeenkomstig de taludhelling van de watergang;
* na het aanbrengen van het waterlozingspunt moet de onderhoudsstrook goed geëgaliseerd zijn en vrij van (overige) obstakels.
* Voor onttrekkingen aan oppervlaktewaterlichamen gelden dezelfde uitgangspunten ten aanzien van de daarvoor benodigde werken;
* Indien nodig wordt de lozingsconstructies voorzien van een taludbescherming, deze taludbescherming reikt minimaal vanaf de onderkant van de lozingsvoorziening tot aan de laagste waterstand in het oppervlaktewaterlichaam, bij een oppervlaktewaterlichaam met een bovenbreedte van 4 meter of kleiner is de taludbescherming aan beide zijden van het oppervlaktewaterlichaam aanwezig; de taludbescherming strekt in horizontale richting 1 meter links en rechts van de lozingsvoorziening;

Het is van belang dat de ingrepen in het waterstaatswerk goed worden uitgevoerd. Daarvoor is het noodzakelijk dat het waterschap effectief toezicht kan uitoefenen op de uitgevoerde werkzaamheden bij a-wateren. Om deze reden is een verplichte mededeling in deze algemene regel opgenomen.

15. Afvoer hemelwater door toename en afkoppelen van verhard oppervlak

1. Criteria
Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.6 van de Keur, voor het afvoeren van hemelwater via toename verhard oppervlak of door afkoppelen van verhard oppervlak, naar een oppervlaktewaterlichaam voor zover:

a. de waterparagraaf van het bestemmingsplan na 1 januari 2019 de schriftelijke instemming heeft verkregen van het waterschap en de in de waterparagraaf genoemde maatregelen zijn uitgevoerd, of;

Als niet wordt voldaan aan het gestelde onder lid a dan geldt de in de aanhef genoemde vrijstelling voor zover:

b. Het afkoppelen van verhard oppervlak maximaal 10.000 m^2 is, of;
c. De toename van verhard oppervlak maximaal 500 m^2 is, of;
d. De toename van verhard oppervlak bestaat uit een groen dak.
e. De toename van verhard oppervlak groter dan 500 m^2 tot en met 10.000 m^2 is en compenserende maatregelen zijn getroffen om versnelde afvoer van hemelwater tegen te gaan, in de vorm van een voorziening met een minimale compensatie conform de rekenregel:

benodigde compensatie (in m^3) = toename verhard oppervlak (in m^2) x gevoeligheidsfactor x 0,06 (in m)

De voorziening voldoet aan de volgende eisen:

i. De bodem van de voorziening ligt boven de gemiddelde hoogste grondwaterstand (GHG);
ii. De afvoer uit de voorziening vindt plaats via een functionele bodempassage naar het grondwater en/of via een functionele afvoerconstructie naar het oppervlaktewater. Indien een afvoerconstructie wordt toegepast, dient deze een diameter van 4 cm te hebben;
iii. Daarnaast moet er altijd een overloopconstructie zijn, om beschadiging van het oppervlaktewaterlichaam te voorkomen.

2. Toelichting

Begripsbepaling

Verhard oppervlak: Al het oppervlak dat er voor zorgt dat hemelwater sneller tot afvoer komt naar een oppervlaktewater dan in de huidige situatie zonder verharding
Toename: Een wijziging van onverhard naar verhard oppervlak. Vervangende nieuwbouw wordt niet beschouwd als toename verhard oppervlak.

Afkoppelen verhard oppervlak: Onder afkoppelen van verhard oppervlak wordt verstaan het onderbreken van de afvoer van op bestaand verhard oppervlak vallend hemelwater via een gemengde of verbeterd gescheiden riolering naar een afvalwaterzuiveringsinstallatie. In plaats daarvan wordt het hemelwater via infiltratie in de bodem of via afstroming of via hemelwaterriolering naar het oppervlaktewater afgevoerd.

Groen dak: dak dat bedekt is met vegetatie met een waterbergende functie.

Gevoeligheidsfactor: nominale waarde die de hydrologische gevoeligheid en infiltratiepotentie van de locatie uitdrukt, zie kaart gevoeligheidsfactor bij de Kaarten voor beschermde gebieden (Keurkaarten) waterschap Aa en Maas.

0,06: is de waterschijf van 60 mm die overeenkomt met de vastgestelde bovengrens voor de compensatiecapaciteit van 600 m^3/ha.

Voorziening: Een voorziening die moet worden aangelegd om te voorkomen dat de extra hoeveelheid hemelwater ten gevolge van een toename van verhard oppervlak versneld wordt afgevoerd naar het ontvangende watersysteem. In de voorziening wordt water tijdelijk geborgen en/of geïnfiltreerd in de bodem.

Motivering

Het waterschap stelt criteria vast waarin is opgenomen in welke gevallen versnelde afvoer van hemelwater door toename van verhard oppervlak van compenserende maatregelen moet worden voorzien. Daarmee wordt de toename van piekafvoeren op het oppervlaktewatersysteem beperkt. Indien de compensatie voldoet aan deze criteria, is een vergunning niet noodzakelijk.
Vanuit de schaalgrootte van het waterschap is het verantwoord om de criteria uit de algemene regels te hanteren. Vanuit de gemeente kan het meerwaarde hebben om hier andere eisen aan te stellen. Het waterschap hecht er aan dat waterbelangen zo vroeg mogelijk in bestemmingsplannen worden meegenomen. Om dat te stimuleren is een vrijstelling verantwoord daar waar de (maatregelen in) waterparagrafen van bestemmingsplannen van na 1 januari 2019 zodanig concreet zijn dat ze getoetst kunnen worden aan de richtlijnen voor een waterhuishoudkundig plan (zoals benoemd in 'Hydrologische uitgangspunten bij de Keurregels voor afvoeren van hemelwater').

16. Kabels en leidingen in en nabij a-wateren en b-wateren

1 Criteria

1. Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur voor het aanleggen, verwijderen en behouden van kabels en leidingen onder, boven of langs b-wateren.

2. Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1 eerste lid van de Keur voor het aanleggen en behouden van kabels en leidingen onder of langs a-wateren en in de daarbij behorende beschermingszone, indien de kabels en leidingen:
   a. niet worden aangelegd of behouden in het profiel van vrije ruimte;
   b. haaks op de watergang worden gelegd, dient de afstand te zijn:
      - minimaal 1 meter onder de waterbodem, of
      - minimaal 2 meter onder de waterbodem bij een watergang waar beschoeiing aanwezig is, of
      - minimaal 2,5 meter onder de waterbodem van een vaarweg, en

- minimaal 1 meter, gemeten haaks op het taludvlak, en
- minimaal 1 meter onder de beschermingszone, en
- minimaal 1 meter onder een ondersteunend kunstwerk;

c. parallel aan de watergang op ten minste 1 meter afstand horizontaal en verticaal gemeten uit de insteek worden gelegd.

3. Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1 eerste lid van de Keur voor het verwijderen van kabels en leidingen onder of langs a-wateren en in de daarbij behorende beschermingszone, indien de waterafvoer ter plaatse te allen tijde gewaarborgd blijft.

4. Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1 eerste lid van de Keur voor het aanleggen, verwijderen en behouden van kabels en leidingen over a-wateren en de daarbij behorende beschermingszone, indien de kabels en leidingen:
   a. bevestigd zijn aan, dan wel samenvallen met bestaande bruggen of stuwen over het oppervlaktewaterlichaam, of
   b. bij andere ondersteunende kunstwerken dan bedoeld in vorig lid, worden aangelegd met een minimale afstand van 0,30 meter tussen ondersteunend kunstwerk en kabel of leiding en er bij een kabel een overlengte is van minimaal 1 meter, in de vorm van een lus.

2 Voorschriften

a. Degene die een kabel of leiding aanlegt als bedoeld in het tweede lid onder b, voert de kruising uit door middel van een gestuurde persing of boring.
b. De kabel of leiding onder een beschermingszone bezit voldoende draagkracht voor het dragen van machines ten behoeve van onderhoudswerkzaamheden aan het oppervlaktewaterlichaam.
c. Degene die een kabel of leiding aanlegt of verwijdert als bedoeld in het eerste, tweede, derde of vierde lid van de criteria herstelt na uitvoering van de werkzaamheden de beschermingszone, talud en waterbodem, zodanig dat de stabiliteit van het waterstaatswerk en de beschermingszone wordt gegarandeerd en het uit te voeren onderhoud niet wordt belemmerd.

3 Toelichting

Begripsbepaling

Leidingen: Mediumvoerende buisconstructies, die geen lozingswerk zijn en niet in open verbinding staan met oppervlaktewater.

Gestuurde persing of boring: een sleufloze boortechniek waarbij obstakels zoals oppervlaktewater diep onder het maaiveld kunnen worden gepasseerd.

Kabel: Onder kabels vallen voorzieningen voor het aanleggen, hebben en onderhouden van onder andere elektriciteits-, signaal en telecommunicatievoorzieningen.
In algemene regel 22 is het plaatsen van zinkerborden bij kabels en leidingen opgenomen.

Motivering

Het leggen en verwijderen van kabels en leidingen onder of over oppervlaktewaterlichamen en hun beschermingszone komt regelmatig voor. Het gebeurt veelal door gespecialiseerde bedrijven in opdracht van nutsbedrijven. Verwacht wordt dat de daarop betrekking hebbende NEN-normen worden toegepast.

Indien gebruik wordt gemaakt van bestaande infrastructurele werken, in eigendom van het waterschap, moet hier toestemming voor worden verkregen.

17. Beschoeiing

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur, voor het aanleggen, behouden of verwijderen van een beschoeiing, voor zover:

a. deze wordt aangelegd, behouden of verwijderd in een b-water, en
b. de bergings- en de doorstroomcapaciteit van dat b-water gelijk blijft.

2. Voorschriften

Degene die een beschoeiing verwijdert als bedoeld in artikel 1 brengt het b-water terug op de afmetingen conform het oorspronkelijk profiel.

3. Toelichting

Begripsbepaling

Beschoeiing: grondkerende constructie in de oeverlijn/talud om de oever/talud tegen afkalving te beschermen.

Motivering
Het aanbrengen van oeverbeschermende beschoeiingen betreft vanuit waterhuishoudkundig oogpunt in b-wateren een relatief eenvoudig en veel voorkomend werk in of langs het oppervlaktewaterlichaam. De relevante waterhuishoudkundige belangen kunnen in dit geval voldoende worden gewaarborgd door het stellen van algemene regels.
De algemene regel is niet van toepassing op waterkeringen en bijbehorende beschermingszones A en B.
De beschoeiing moet deugdelijk aangebracht worden, zodat er geen verzakkingen of verplaatsingen kunnen optreden. Zodat voorkomen wordt dat grond van achter de beschoeiing in het oppervlaktewaterlichaam komt, en het bergend vermogen en de doorstroom mogelijkheid niet worden aangetast.

18. Anti-worteldoek

1. Criteria
Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur, voor het aanleggen, behouden of verwijderen van anti-worteldoek voor zover deze wordt aangelegd, behouden of verwijderd in een b-water.

2. Voorschriften
Degene die een anti-worteldoek aanlegt, behoudt of verwijdert als bedoeld in artikel 1 verkleint het profiel van het oppervlaktewaterlichaam niet.

3. Toelichting
Begripsbepaling
Anti-worteldoek: kunststof doek dat wel water maar geen licht en wortelgroei doorlaat.

Motivering
Bij veel tuinen van particulieren en bedrijven wordt anti-worteldoek op het talud van oppervlaktewaterlichamen toegepast om de tuin ter plaatse een net afgewerkt karakter te geven en het onderhoud te vergemakkelijken. Zolang het profiel in stand blijft, is doorstroming en berging van de watergang gewaarborgd.

19. Stoffen, voorwerpen en dieren

1. Criteria
Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur, voor het neerleggen, laten staan of laten liggen van vaste substanties *of het* aanleggen, behouden of verwijderen van stoffen of voorwerpen of het houden van dieren, voor zover:
a. dit plaatsvindt in b-wateren, of;
b. het houden van dieren plaatsvindt in de beschermingszone van a-wateren.

2. Voorschriften
a. De onder 1 genoemde activiteiten mogen de water aan- en afvoer niet belemmeren en het onderhoud niet hinderen.
b. Voor de onder 1, sub b, genoemde activiteit moet een voorziening worden getroffen zodat de dieren de watergang en het talud niet kunnen beschadigen. Deze voorziening mag het onderhoud niet belemmeren of onmogelijk maken.

3. Toelichting
Motivering
Het komt voor dat er in een oppervlaktewaterlichaam of bijbehorende beschermingszone activiteiten zijn zoals begrazing. Deze activiteiten hebben nauwelijks gevolgen voor de waterhuishouding en daarom zijn ze opgenomen in deze algemene regel. Door te regelen dat dieren zonder vergunning in de beschermingszone mogen verblijven, wordt door middel van een voorziening ervoor gezorgd dat daar begraasd kan worden. Om dit mogelijk te maken, dienen er wel voorzieningen te worden getroffen om beschadigingen aan het talud of de waterloop te voorkomen. Denkbare beschadigingen zijn onder meer vertrappen van de begroeiing en afkalving. De voorziening dient te voldoen aan Algemene regel 20.

20. Afrasteringen op beschermingszone

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod bedoeld in artikel 3.1, eerste lid, van de Keur voor het plaatsen, hebben en verwijderen van afrasteringen in beschermingszones en/of profielen van vrije ruimte die evenwijdig en haaks op de insteek zijn geplaatst.

2. Voorschriften

1. Degene die een afrastering evenwijdig aan de watergang plaatst of behoudt zorgt ervoor dat de afrastering:
   a. het onderhoud niet belemmert of onmogelijk maakt, en
   b. niet hoger is dan 1,20 meter boven het maaiveld, en
   c. een eenvoudige constructie heeft, en
   d. op eenvoudige wijze is te verwijderen, en
   e. in deugdelijke staat van onderhoud blijft.
2. Degene die een afrastering haaks op de watergang plaatst of behoudt, zorgt er voor dat de afrastering zonder hulpmiddelen tijdelijk kan worden weggenomen ten behoeve van het onderhoud.
3. Degene die de afrastering verwijdert, brengt na uitvoering daarvan de beschermingszones en/of profiel van vrije ruimte terug in de oorspronkelijke staat, en
4. Onverminderd de onderhoudsplichten verwijdert de eigenaar/gebruiker van de afrastering binnen een straal van 0,5 meter rondom het werk, al het voor het functioneren van het oppervlaktewaterlichaam schadelijke begroeiingen en afval.

3. Toelichting

Begripsbepaling

Afrastering: (overwegend) verticale afrastering van niet-levend materiaal van maximaal 1,20 m hoog en maximaal 20 centimeter breed, waarbij de constructie het zicht op de waterloop niet belemmert.

Motivering

Het komt voor dat er bij een oppervlaktewaterlichaam of bijbehorende beschermingszone een afrastering noodzakelijk is, bijvoorbeeld voor het houden van vee. Afrasteringen komen voor in verschillende vormen. Ieder obstakel op de beschermingszone, dus ook een afrastering, is een mogelijke belemmering voor het beheren en onderhouden van de watergang. Met deze algemene regel wordt het plaatsen, behouden en verwijderen van eenvoudige afrasteringen op de beschermingszone mogelijk gemaakt. Onder 'eenvoudig' wordt verstaan een constructie die met eenvoudige hulpmiddelen (gangbaar gereedschap) snel te verwijderen en bij schade te herstellen is. Bijvoorbeeld metselwerk en speciale (maatwerk)constructies (zoals harmonicagaas) voldoen hier niet aan, maar schapengaas en de klassieke veekering met gladde of puntdraden wel.
Voorafgaand aan plaatsing van de afrastering is het aan te raden contact op te nemen met het waterschap.

21. Werken en bomen ten behoeve van openbare wegen langs a-wateren

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur voor het aanbrengen, behouden en verwijderen van werken en bomen ten behoeve van openbare wegen langs a-wateren, voor zover:

a. Het werk minimaal 0,5 meter uit de insteek wordt geplaatst, en
b. De afstand tussen het werk en/of bomen en andere obstakels in de beschermingszone of in a-water bedraagt minimaal 10 meter, en
c. De bomen zijn geplaatst ten behoeve van de aankleding van de openbare weg.

2. Voorschriften

Degene die werken als bedoeld in het eerste lid aanbrengt, voldoet aan de volgende voorschriften:

a. De werken worden zodanig aangebracht dat het onderhoud aan het a-water niet wordt belemmerd of onmogelijk wordt gemaakt, en,
b. De verharding dient afdoende draagkracht en stabiliteit te hebben voor de manier van onderhoud, en
c. Onverminderd de onderhoudsplichten verwijdert de eigenaar/gebruiker van het werk binnen een straal van 0,5 meter rondom het werk in het talud, al het voor het functioneren van het oppervlaktewaterlichaam schadelijke begroeiingen en afval.

3. Toelichting

Begripsbepaling

Openbare weg: weg in beheer van een overheid;

Motivering

Het betreft relatief eenvoudige en veel voorkomende werken die met name veel voorkomen in stedelijk gebied. De relevante waterhuishoudkundige belangen kunnen in dit geval voldoende worden gewaarborgd door het stellen van algemene regels.

De werken en bomen die bedoeld zijn voor openbare wegen hebben een maatschappelijk belang, waardoor deze onder voorwaarden toegestaan kunnen worden. Hierbij moet wel het onderhoud aan de watergang mogelijk blijven. Om dit te waarborgen is de algemene regels alleen van toepassing als er voldoende ruimte is voor de gangbare onderhoudsmachines. Hierbij is het van belang dat tijdig overleg met het waterschap wordt gezocht.
In gevallen waar de afstanden als genoemd in deze algemene regel door ruimtegebrek niet mogelijk zijn, bestaat er een vergunningplicht. In deze vergunning kunnen specifieke voorschriften opgenomen worden om de waterhuishoudkundige belangen te borgen.

22. Bebording ten behoeve van recreatieroutes en zinkerborden bij kabels en leidingen langs a-wateren

1. Criteria
Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur voor het aanbrengen, behouden en verwijderen van bebording ten behoeve van recreatieroutes en zinkerborden bij kabels en leidingen langs a-wateren.

2. Voorschriften
Degene die bebording als bedoeld in het eerste lid aanbrengt, voldoet aan de volgende voorschriften:
a. De bebording wordt aangebracht aan bestaand straatmeubilair of bestaande infrastructurele werken, met uitzondering van verkeersborden ten behoeve van vaarwegen, of
b. Voor zover dit niet mogelijk is, wordt de bebording zodanig aangebracht dat het onderhoud aan het a-water niet wordt belemmerd of onmogelijk wordt gemaakt, en
c. Onverminderd de onderhoudsplichten verwijdert de eigenaar/gebruiker van de bebording binnen een straal van 0,5 meter rondom het werk, al het voor het functioneren van het oppervlaktewaterlichaam schadelijke begroeiingen en afval.

3. Toelichting
Motivering
Dit artikel bevat algemene regels voor het aanbrengen, behouden en verwijderen van bebording ten behoeve van recreatieroutes en zinkerborden bij kabels en leidingen langs a-wateren.
Het aanleggen van dergelijke werken betreft vanuit waterhuishoudkundig oogpunt een relatief eenvoudig en veel voorkomend werk. De relevante waterhuishoudkundige belangen kunnen in dit geval voldoende worden gewaarborgd door het stellen van algemene regels. Als voorwaarde geldt dat de bebording zo min mogelijk hinder oplevert voor het door het waterschap uit te voeren onderhoud. Hierbij is het van belang dat tijdig overleg met het waterschap wordt gezocht.
Een zinkerbord markeert waar een leiding of kabel een watergang ondergronds doorkruist.

23. Gras en eenjarige gewassen

1. Criteria
Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur, voor het aanbrengen en behouden van gras of eenjarige gewassen in de beschermingszone van a-water.

2. Voorschrift
Degene die gras of eenjarige gewassen in de beschermingszone aanbrengt of behoudt:
a. houdt bij diepere grondbewerkingen (dieper dan 15 centimeter) 1 meter gemeten vanaf de insteek vrij, zodat het talud niet kan afschuiven, en;
b. dicht ploegvoren en andere diepe geulen, zodat het onderhoud ongehinderd kan plaatsvinden.

3. Toelichting
Motivering
Het aanbrengen en behouden van gras of eenjarige gewassen heeft een zeer gering effect op het oppervlaktewaterlichaam en is daarom met deze algemene regel vrijgesteld van de vergunningplicht.

24. Natuurvriendelijke oever

1. Criteria
Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid, van de Keur voor het aanleggen of wijzigen van natuurvriendelijke oevers langs b-wateren in overig gebied. Het aanleggen of wijzigen van

natuurvriendelijke oevers kan indien deze oevers zodanig worden aangelegd of gewijzigd en onderhouden dat het natte profiel van de watergang niet verkleint.

2. Toelichting

Begripsbepaling

Natuurvriendelijke oever: oever die zo is aangelegd of wordt gewijzigd dat het niet alleen dient om de afvoercapaciteit van het oppervlaktewaterlichaam te waarborgen, maar ook om landschappelijke en ecologische functies te versterken. Het draagt zo ook bij aan de vervulling van maatschappelijke functies van watersystemen.
Overig gebied: gebied niet aangewezen als beschermd of attentiegebied op de Keurkaarten

Motivering

Natuurvriendelijke oevers zijn oevers waar uitdrukkelijk rekening gehouden wordt met natuur, landschap en ecologie. Het aanleggen van een natuurvriendelijke oever betreft vanuit waterhuishoudkundig oogpunt een relatief eenvoudig werk. De relevante waterhuishoudkundige belangen kunnen in dit geval voldoende worden gewaarborgd door het stellen van algemene regels.

24A. Verharding langs a-wateren

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur, voor het aanbrengen, behouden en verwijderen van verharding in de beschermingszone van een a-water voor zover:

a. de verharding gelijk met of onder het maaiveld wordt aangebracht, en;
b. de maaiveldhoogte niet verandert.

2. Voorschrift

Degene die verharding in de beschermingszone aanbrengt, behoudt of verwijdert:

a. Zorgt ervoor dat de stabiliteit van het oppervlaktewaterlichaam en beschermingszone gewaarborgd blijft, en;
b. zorgt ervoor dat de verharding geen belemmeringen voor het onderhoud opwerpt, en;
c. houdt een strook van 0,5 meter vrij gemeten vanaf de insteek van de waterloop, en;
d. zorgt ervoor dat de verharding afdoende draagkracht en stabiliteit heeft voor de manier van onderhoud, en;
e. brengt bij verwijderen het maaiveld weer in oorspronkelijke staat en zaait in met een gras- en/of kruidenrijk zaadmengsel.

3. Toelichting

Motivering

Bij de uitvoering van de werkzaamheden zoals genoemd in de voorschriften worden er op relatief beperkte schaal werkzaamheden in de grond op of bij het waterstaatswerk uitgevoerd. Deze werkzaamheden hebben geen negatief effect op het oppervlaktewaterlichaam.
Het waterschap is niet aansprakelijk voor de eventuele schade aan de verharding door het onderhoud van het oppervlaktewaterlichaam die te relateren is aan onvoldoende draagkracht of stabiliteit.

24B. Verwijderen van werken en objecten in de beschermingszone

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur, voor het verwijderen van werken en objecten in de beschermingszone van een a-water voor zover de werken en objecten niet zijn geplaatst ten behoeve van het beheer, onderhoud en/of het functioneren van het oppervlaktewaterlichaam.

2. Voorschriften

Degene die werken en objecten in de beschermingszone verwijdert:

a. zorgt ervoor dat de stabiliteit van het oppervlaktewaterlichaam en beschermingszone gewaarborgd blijft, en;
b. zorgt ervoor dat het onderhoud niet wordt belemmerd.

3. Toelichting

Motivering

Bij de uitvoering van de werkzaamheden zoals genoemd in de voorschriften worden er op relatief beperkte schaal werkzaamheden in de grond op of bij het waterstaatswerk uitgevoerd. Deze werkzaamheden hebben geen negatief effect op het oppervlaktewaterlichaam.

Werken en objecten die zijn geplaatst ten behoeve van het beheer, onderhoud en/of het functioneren van het oppervlaktewaterlichaam zijn onder andere: (naam)bordjes, bedieningskasten, poorten die door het waterschap zijn geplaatst, grensstenen, bomen, beplanting, etc.

Waterkeringen

25. Klein onderhoud aan openbare wegen

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod bedoeld in artikel 3.3 en 3.4 van de Keur, voor het uitvoeren van klein onderhoud aan openbare wegen op een waterkering of in bijbehorende beschermingszone A.

2. Voorschriften

Degene die klein onderhoud aan openbare wegen uitvoert op een waterkering of in bijbehorende beschermingszone A als bedoeld in artikel 1:

a. voert de werkzaamheden genoemd onder lid 4b en 4c op een waterkering, exclusief de compartimenteringskeringen, alleen in de periode van 1 april tot 1 oktober uit;
b. dicht de paalgaten bij verwijdering van de bebording af met klei.

3. Mededeling

Degene die klein onderhoud uitvoert aan openbare wegen op een waterkering of in bijbehorende beschermingszone A zoals aangegeven in artikel 1 deelt dit minimaal 2 weken voor aanvang van de werkzaamheden mee aan het waterschap.

4. Toelichting

Begripsbepaling

De begrippen die zijn gedefinieerd in de Keur zijn ook van toepassing voor de bepalingen in deze algemene regels. Daarnaast wordt in deze algemene regel verstaan onder:

Klein onderhoud aan een openbare weg:

a. het vervangen van de toplaag van die weg, voor zover daarbij geen sprake is van een uitbreiding van de verharding, of
b. het plaatsen, onderhouden, verwijderen en vervangen van reglement verkeersregels en verkeerstekens 1990 (RVV)-borden voor zover daarvoor geen fundering in het leggerprofiel van de waterkering nodig is, of
c. het roven en aanvullen van de berm.

Motivering

Op de waterkeringen zijn vaak wegen aanwezig. Om de functie van de wegen en een veilige verkeerafhandeling te waarborgen zijn onderhoudswerkzaamheden aan de wegen en bermen noodzakelijk en is het nodig bebording te plaatsen. Het is daarbij echter wel van belang dat, bij de uitvoering van die werkzaamheden, de functie van de betreffende waterkering is gewaarborgd.

Het plegen van klein onderhoud aan wegen betreft vanuit waterstaatkundig oogpunt echter een relatief eenvoudig en veel voorkomende werkzaamheid. De relevante waterstaatkundige belangen kunnen in dit geval voldoende worden gewaarborgd door het stellen van een algemene regel. Bebording kan – wanneer noodzakelijk - eventueel eenvoudig worden verwijderd.
Bij groot onderhoud dient wel een vergunning te worden aangevraagd. Hiervan is sprake wanneer de werkzaamheden in het leggerprofiel van de waterkering plaatsvinden, zoals bij het vervangen van de complete fundering van de weg of wanneer bebording wordt geplaatst met een fundering in het leggerprofiel van de waterkering.

Het is van belang dat werkzaamheden bij waterkeringen goed worden uitgevoerd. Daarvoor is het noodzakelijk dat het waterschap toezicht kan uitoefenen op de uitgevoerde werkzaamheden. Om deze reden is een verplichte mededeling in deze algemene regel opgenomen.

25A Werkzaamheden in schil compartimenteringskeringen en bijbehorende beschermingszone A

1. Criteria
Vrijstelling wordt verleend van het verbod bedoeld in artikel 3.4 van de Keur, voor werkzaamheden in of op de schil van de compartimenteringskeringen inclusief bijbehorende beschermingszone A.

De vrijstelling geldt niet voor:
1. kabels en leidingen;
2. werkzaamheden waardoor een blijvende verbinding wordt gemaakt tussen de beide zijden van de compartimenteringskering;
3. het aanbrengen, snoeien of verwijderen van beplanting.

Voor leidingen die vallen onder het toepassingsbereik van de NEN3650-1 geldt beleidsregel 16: 'Kabels en leidingen waterkeringen'. Voor overige kabels en leidingen en huisaansluitingen geldt algemene regel 31: 'Kabels en Leidingen'.
Voor werkzaamheden waardoor een blijvende verbinding wordt gemaakt tussen de beide zijden van de compartimenteringskering gelden de bij het type werkzaamheden horende beleidsregel 16: 'Kabels en leidingen waterkeringen' of beleidsregel 17: 'Bouwwerken waterkeringen'.
Voor het aanbrengen van beplanting geldt beleidsregel 21: 'Beplanting waterkeringen'.
Voor het verwijderen en snoeien van beplanting geldt algemene regel 29A 'Verwijderen van beplanting' respectievelijk algemene regel 29B 'Snoeien van beplanting'.

2. Voorschriften
Degene die werkzaamheden uitvoert in of op de schil van een compartimenteringskering of bijbehorende beschermingszone A als bedoeld in artikel 1:
a. brengt het profiel van de waterkering en de beschermingszone A na de werkzaamheden in oorspronkelijke toestand terug;
b. vult en verdicht ontgravingen laagsgewijs zodanig dat de oorspronkelijke bodemopbouw wordt hersteld;
c. herstelt beschadigde grasmatgedeelten met graszaad "Natuurdijk II" (of gelijkwaardig) of brengt geschikte graszoden aan;
d. zorgt ervoor dat de werkzaamheden geen belemmering vormen voor het doelmatig beheer en onderhoud van de waterkering;

3. Mededeling
Degene die werkzaamheden uitvoert in of op de schil van een compartimenteringswaterkering of bijbehorende beschermingszone A zoals aangegeven in artikel 1 deelt dit minimaal 2 weken voor aanvang van de werkzaamheden mee aan het waterschap.

4. Toelichting

<u>Begripsbepaling</u>
De begrippen die zijn gedefinieerd in de Keur zijn ook van toepassing voor de bepalingen in deze algemene regels. Daarnaast wordt in deze algemene regel verstaan onder:

Schil: bovenste meter van de compartimenteringskering of bijbehorende beschermingszone A, gemeten vanaf het maaiveld (zie figuur 25A.1).

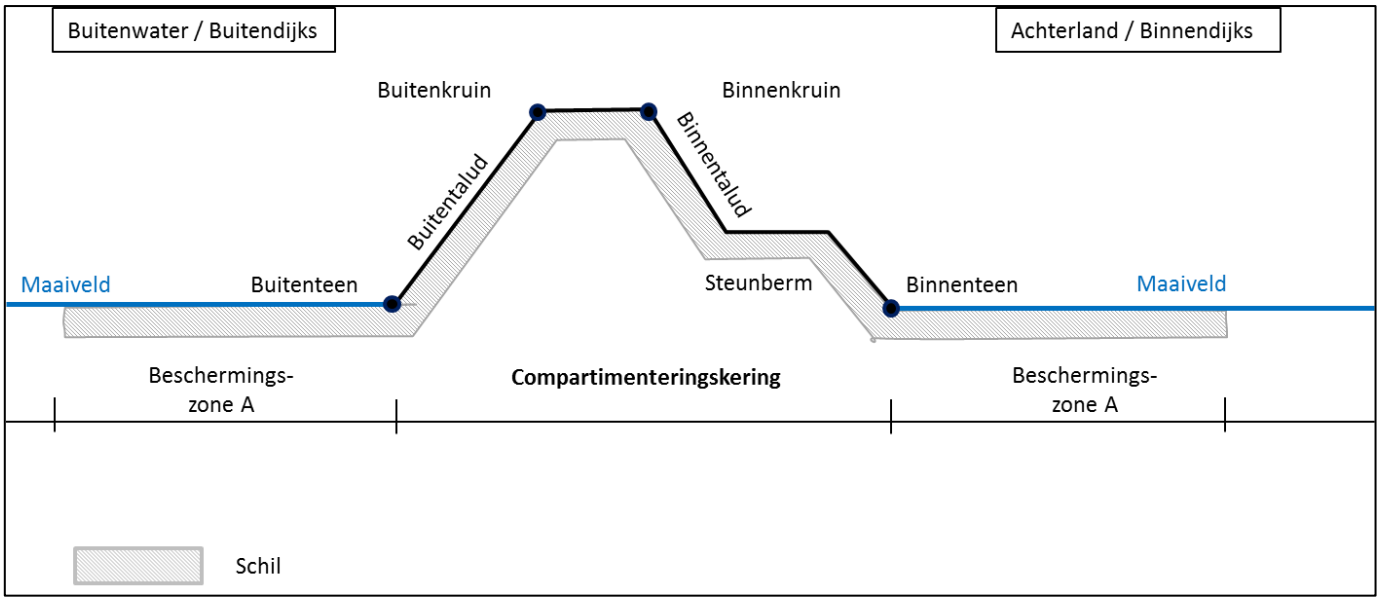

Figuur 25A.1: ligging schil compartimenteringskering

Motivering

Compartimenteringskeringen zijn door de provincie aangewezen als regionale kering zonder norm. Op basis van een analyse van overstromingsberekeningen is aangetoond dat deze keringen van nut zijn bij een eventuele doorbraak van de primaire waterkering. Zij vertragen het onderlopen van een gebied en bieden mogelijkheden tot evacuatie. Handhaving van de huidige, aanwezige keringen geschiedt door vastleggen van het huidige profiel in de legger.
Omdat in en op deze keringen functies zijn ondergebracht als bewoning, verkeer, groenvoorzieningen, nutsleidingen e.d. worden hiermee steeds nieuwe activiteiten opgeroepen. Om deze min of meer ongestoord te kunnen laten plaatsvinden kan handhaving van het huidige profiel plaatsvinden onder acceptatie van voor de waterkering in beginsel ongewenste activiteiten in de buitenste schil van de kering. De kernzone van de kering blijft daardoor zoveel mogelijk ongemoeid. Het is niet de bedoeling dat genoemde schil wordt gebruikt voor blijvende afgravingen. Met deze aanpak wordt het huidige profiel zoveel mogelijk gehandhaafd terwijl toch de inmiddels ontstane maatschappelijke functies doorgang kunnen vinden.

De meeste reguliere activiteiten vinden plaats in een zone tot 1 m beneden maaiveld. Hierbij kunnen vorstvrij funderingen worden aangelegd. Daarom is 1 m als uiterste maat voor de dikte van de schil genomen.

Bij diverse werkzaamheden die onder deze algemene regel vallen, is sprake van (tijdelijke) ontgravingen. Om de waterkerende functie van de waterkering zo min mogelijk te verstoren, zijn voorschriften opgenomen om de oorspronkelijke bodemopbouw en de grasmat te herstellen.

Bepaalde werkzaamheden kunnen een grotere impact hebben op het waterkerende vermogen van de compartimenteringskering, bijvoorbeeld het aanbrengen van beplanting, het maken van een blijvende verbinding tussen beide zijden van de waterkering of het aanbrengen van kabels en leidingen. Dergelijke werkzaamheden zijn daarom uitgezonderd van deze algemene regel.

Het is van belang dat werkzaamheden bij waterkeringen goed worden uitgevoerd en dat het waterschap weet welke objecten in een waterkering aanwezig zijn. Daarvoor is het noodzakelijk dat het waterschap toezicht kan uitoefenen op de uitgevoerde werkzaamheden. Om deze reden is een verplichte mededeling in deze algemene regel opgenomen.

25B Regulier onderhoud van percelen

1. Criteria
Vrijstelling wordt verleend van het verbod in artikel 3.3, 3.4 en 3.5 van de Keur voor regulier onderhoud van percelen in beschermingszones A en B.

2. Voorschriften
Degene die regulier onderhoud uitvoert van percelen als bedoeld in artikel 1:
a. graaft niet dieper dan 0,5 m beneden maaiveld en
b. herstelt het maaiveld na graafwerkzaamheden weer in oorspronkelijke staat.

3. Toelichting
Begripsbepaling
De begrippen die zijn gedefinieerd in de Keur zijn ook van toepassing voor de bepalingen in deze algemene regels. Daarnaast wordt in deze algemene regel verstaan onder:

Regulier onderhoud:
Periodiek uit te voeren werkzaamheden om de aan een perceel gegeven bestemming in stand te kunnen houden.
Denk hierbij bijvoorbeeld aan het onderhoud van natuurterreinen, openbare ruimte, voorzieningen voor het (regen)waterbeheer, kleine bouwwerken als paaltjes, hekwerken e.d.

Motivering
Voor het instandhouden van de bestemming van een perceel is het noodzakelijk om periodiek onderhoud uit te voeren waarbij vaak ook kleine (tijdelijke) ontgravingen en aanvullingen plaatsvinden. Deze werkzaamheden hebben geen groot effect op het waterkerende vermogen van een waterkering. Daarom kan worden volstaan met het stellen van enkele voorschriften. Wanneer diepere ontgravingen plaatsvinden of permanente verlaging van het maaiveld plaatsvindt, zou wel sprake kunnen zijn van een toename van de doorlatendheid van de bodem (kwel) door verkleining van afdichtende kleilagen. In dat geval is het nodig een vergunning aan te vragen.

26. Eenvoudig verplaatsbare bouwwerken

1. Criteria
Vrijstelling wordt verleend van het verbod bedoeld in artikel 3.3 en 3.4 van de Keur, voor het plaatsen, hebben, onderhouden en verwijderen van eenvoudig verplaatsbare bouwwerken binnen beschermingszone A van waterkeringen, exclusief compartimenteringskeringen.

2. Voorschriften
Degene die een eenvoudig verplaatsbaar bouwwerk binnen beschermingszone A van een waterkering plaatst, aanpast of verwijdert als bedoeld in artikel 1:
a. graaft het te plaatsen bouwwerk inclusief fundering niet dieper in dan 30 cm;
b. brengt kleine paalvormige bouwwerken grondverdringend aan tot maximaal 1 m diepte;
c. herstelt de bodem in oorspronkelijke staat wanneer het bouwwerk wordt verwijderd;
d. vult bij verwijderen van kleine paalvormige bouwwerkende paalgaten aan met (zwel)klei;
e. verwijdert het bouwwerk op eigen kosten ten behoeve van noodzakelijke waterstaatkundige werkzaamheden op aanzeggen van het dagelijks bestuur van het waterschap.

3. Mededeling
Degene die eenvoudig verplaatsbare bouwwerken binnen beschermingszone A van een waterkering plaatst, aanpast of verwijdert, deelt dit minimaal 2 weken voor aanvang van de werkzaamheden mee aan het waterschap.

4. Toelichting
Begripsbepaling

De begrippen die zijn gedefinieerd in de Keur zijn ook van toepassing voor de bepalingen in deze algemene regels. Daarnaast wordt in deze algemene regel verstaan onder:

Eenvoudig verplaatsbare bouwwerken: bouwwerken die op eenvoudige wijze (c.q. tegen geringe kosten) te verplaatsen of te verwijderen zijn. Voorbeelden hiervan zijn speeltoestellen, prefab tuinhuisjes, hekwerken, tuinmuurtjes, demontabele zwembaden, brievenbussen, palen e.d. zonder zware funderingsconstructie.

Kleine paalvormige bouwwerken: paalvormige bouwwerken met een diameter van maximaal 15 cm horend bij het reguliere gebruik van de waterkering voor functies als wonen, bedrijven, wegen, tuin, groen. Voorbeelden hiervan zijn brievenbussen, (lantaarn)palen, reclameborden e.d.

Motivering
Eenvoudig verplaatsbare bouwwerken hebben geen effect op het functioneren van de waterkering, maar dienen wel verwijderd te kunnen worden wanneer dat noodzakelijk blijkt ten behoeve van bijvoorbeeld dijkverzwaringen. Net als bij andere veel voorkomende activiteiten, zoals tuinieren, spitten, ploegen, eggen is een diepte van 30 cm aangehouden waarbinnen plaatsen van een eenvoudig verplaatsbaar bouwwerk wordt toegestaan.

Kleine paalvormige bouwwerken worden veel gebuikt voor afrasteringen, brievenbussen, schuttingen, (verkeers)borden e.d. Wanneer deze grondverdringend worden aangebracht is het effect op de waterkering minimaal.
Het is van belang dat werkzaamheden bij waterkeringen goed worden uitgevoerd. Daarvoor is het noodzakelijk dat het waterschap toezicht kan uitoefenen op de uitgevoerde werkzaamheden. Om deze reden is een verplichte mededeling in deze algemene regel opgenomen.

27. Beweiden met schapen en geiten

1. Criteria
Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.3 van de Keur, voor het beweiden met schapen en/of geiten op een waterkering of in beschermingszone A.

2. Voorschriften
Degene die met schapen en/of geiten beweidt op de waterkering of in beschermingszone A als bedoeld in artikel 1 moet zijn schapen en/of geiten op eerste aanzegging door of namens het bestuur verwijderen indien de instandhouding van een goede grasmat in gevaar is of dreigt te komen.

3. Toelichting
Motivering
Het waterschap verpacht delen van de waterkering voor beweiding met schapen en/of geiten als onderhoud van de grasmat. In de pachtcontracten zijn de voorwaarden geregeld waaronder beweiding van de waterkering met schapen en/of geiten kan plaatsvinden.

28. Afrastering

1. Criteria
Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.3 en 3.4 van de Keur, voor het plaatsen, hebben, onderhouden en verwijderen van een afrastering op een waterkering, exclusief een compartimenteringskering of in de bijbehorende beschermingszone A.

2. Voorschriften
Degene die een afrastering op de waterkering of in de bijbehorende beschermingszone A plaatst, heeft, onderhoudt of verwijdert als bedoeld in artikel 1:
a. voert de afrastering voldoende veekerend uit;
b. brengt rasterpalen grondverdringend aan tot maximaal 1 m diepte;
c. brengt palen en draad /gaas zodanig aan dat het onderhoud van de waterkering niet wordt belemmerd;
d. houdt de afrastering in goede staat;
e. dicht bij verwijdering van de afrastering de paalgaten af met klei.

3. Mededeling
Degene die een afrastering op de waterkering of bijbehorende beschermingszone A plaatst of verwijdert, deelt dit minimaal 2 weken voor aanvang van de werkzaamheden mee aan het waterschap.

4. Toelichting
Begripsbepaling
Afrastering: eenvoudig te verwijderen, (overwegend) verticale afscheiding inclusief eventuele toegangspoort van in de grond aangebrachte rasterpalen met daartussen staaldraad, of schapengaas, met een maximale hoogte van 1,20 m.

Motivering
Afrasteringen kunnen gezien worden als objecten die het doelmatig onderhoud aan waterstaatswerken kunnen belemmeren terwijl ze, in de vorm van een veekering, juist voorkomen dat vee de gesteldheid van de waterstaatswerken aantast. Wanneer aan de gestelde voorwaarden wordt voldaan, komt het doelmatig onderhoud niet in gevaar. Bovendien kunnen afrasteringen, indien nodig, vrij eenvoudig verwijderd worden. Het plaatsen van een afrastering betreft vanuit waterstaatkundig oogpunt een relatief eenvoudig en veel voorkomend werk. De relevante waterstaatkundige belangen kunnen in dit geval voldoende worden gewaarborgd door het stellen van een algemene regel.

De afrastering dient zodanig 'open' te zijn dat water vrijwel ongehinderd kan passeren.

Het is van belang dat werkzaamheden bij waterkeringen goed worden uitgevoerd. Daarvoor is het noodzakelijk dat het waterschap toezicht kan uitoefenen op de uitgevoerde werkzaamheden. Om deze reden is een verplichte mededeling in deze algemene regel opgenomen.

29. Gebruik van percelen als tuin en bouwland

1. Criteria
Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in de artikelen 3.3 en 3.4 van de Keur, voor het gebruik van percelen als tuin of bouwland op een compartimenteringskering of overige kering en in beschermingszone A van een waterkering.

2. Voorschriften
Degene die percelen als tuin of bouwland gebruikt op een compartimenteringskering of overige kering of in beschermingszone A van een waterkering als bedoeld in artikel 1:
a voert alleen werkzaamheden uit die bestaan uit:
   i spitten, ploegen, eggen en andere vergelijkbare oppervlakkige grondroeringen en bewerkingen (e en/of;
   ii bemesten, en/of;
   iii zaaien of poten, telen en oogsten van éénjarige gewassen, en/of;
   iv aanbrengen en hebben van gras, en/of;
   v planten, hebben en verwijderen van struiken en/of;
   vi planten, hebben en verwijderen van bomen die van nature lager blijven dan 5,0 m boven maaiveld.
b zorgt ervoor dat de gewassen en beplantingen geen belemmering vormen voor het beheer en onderhoud van de waterkering.
c plant nieuwe bomen en struiken op een afstand verder dan 10 m uit de buitenteen en verder dan 4 m uit de binnenteen van de primaire en regionale waterkering.

3. Toelichting
Motivering
Bij werkzaamheden bij de waterkering is het van groot belang dat het leggerprofiel, en dus ook de functie, van de waterkering tijdens en na de werkzaamheden is gewaarborgd. Wanneer werkzaamheden in de ondergrond bij of op een waterkering worden uitgevoerd, kan dat een negatief effect hebben op de functie van de waterkering. Afhankelijk van de diepte en locatie waarop de werkzaamheden worden uitgevoerd, zou bijvoorbeeld kwelwerking kunnen optreden en wateroverlast kunnen ontstaan of de erosiebestendigheid van de waterkering worden aangetast. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden worden er op relatief beperkte schaal werkzaamheden in de grond op of bij het waterstaatswerk uitgevoerd. Deze werkzaamheden hebben geen negatief effect op de waterkering.

29A. Verwijderen van beplanting

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in de artikelen 3.3 en 3.4 van de Keur, voor het verwijderen van beplanting op een waterkering of in bijbehorende beschermingszone A.

2. Voorschriften

Degene die beplanting verwijdert op een waterkering of in een beschermingszone A als bedoeld in artikel 1:

a. freest de wortelresten uit, verwijdert het uitgefreesde materiaal uit de wortelgaten en verwerkt deze buiten de waterkering of beschermingszone A.
b. brengt in de wortelgaten op de waterkering kleigrond van dezelfde samenstelling aan als de dijkbekleding en verdicht deze kleigrond zorgvuldig laagsgewijs.
c. brengt in de wortelgaten in de beschermingszone A kleigrond van dezelfde samenstelling aan als het omliggend maaiveld en verdicht deze kleigrond zorgvuldig laagsgewijs.
d. moet de wortelgaten op de waterkering voorzien van geschikte graszoden of vóór 1 september inzaaien met graszaad "Natuurdijk II" of gelijkwaardig.
e. voert de werkzaamheden op een primaire of regionale waterkering, exclusief de compartimenteringskeringen, alleen uit in de periode van 1 april tot 1 oktober uit.

3. Mededeling

Degene die beplanting verwijdert op een waterkering of in bijbehorende beschermingszone A deelt dit minimaal 2 weken voor aanvang van de werkzaamheden mee aan het waterschap.

4. Toelichting

Begripsbepaling

De begrippen die zijn gedefinieerd in de Keur zijn ook van toepassing voor de bepalingen in deze algemene regels. Daarnaast wordt in deze algemene regel verstaan onder:

Beplanting: bomen, struiken en planten, uitgezonderd gras.

Motivering

Het verwijderen van beplanting is een relatief eenvoudige werkzaamheid die – mits goed uitgevoerd – geen negatief effect heeft op het functioneren van de waterkering.

Bij het verwijderen van bomen, struiken en planten op of nabij de waterkering is het van groot belang dat het leggerprofiel, en dus ook de functie, van de waterkering tijdens en na de werkzaamheden is gewaarborgd. Wanneer werkzaamheden in de ondergrond bij of op een waterkering worden uitgevoerd, kan dat een negatief effect hebben op de functie van de waterkering.
Doorsnijding van de waterkering en aanliggende gronden door wortelgaten en/of wortelresten van een boom of struik, maakt de waterkering minder stabiel. Ook de kans op piping kan toenemen.

Het is van belang dat werkzaamheden bij waterkeringen goed worden uitgevoerd. Daarvoor is het noodzakelijk dat het waterschap toezicht kan uitoefenen op de uitgevoerde werkzaamheden. Om deze reden is een verplichte mededeling in deze algemene regel opgenomen.

29B. Snoeien van beplanting

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in de artikelen 3.3 en 3.4 van de Keur, voor het snoeien van beplanting op een waterkering of in bijbehorende beschermingszone A.

2. Voorschriften

Degene die beplanting snoeit op een waterkering of in beschermingszone A als bedoeld in artikel 1:

a. moet de bomen op de waterkering zodanig snoeien, dat zich een takvrije stamlengte van 4 meter hoog kan ontwikkelen.
b. moet het snoeihout en bladval verwijderen en afvoeren.
c. mag op de waterkering geen schade aan de grasmat veroorzaken.
d. mag in de beschermingszone A geen schade aan het maaiveld veroorzaken door bijvoorbeeld het rijden van sporen.

3. Mededeling

Degene die beplanting snoeit op een waterkering of in bijbehorende beschermingszone A deelt dit minimaal 2 weken voor aanvang van de werkzaamheden mee aan het waterschap.

4. Toelichting

Motivering

Bij werkzaamheden bij de waterkering is het van groot belang dat het leggerprofiel, en dus ook de functie, van de waterkering tijdens en na de werkzaamheden is gewaarborgd. Wanneer werkzaamheden in de ondergrond bij of op een waterkering worden uitgevoerd, kan dat een negatief effect hebben op de functie van de waterkering.
Bij de uitvoering van de werkzaamheden zoals genoemd in de voorschriften worden op relatief beperkte schaal werkzaamheden boven de grond op of bij het waterstaatswerk uitgevoerd. Deze werkzaamheden hebben geen negatief effect op de waterkering

30. Erfverharding

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod bedoeld in de artikelen 3.3 en 3.4 van de Keur, voor het aanbrengen, onderhouden en verwijderen van erfverhardingen op een overige kering of binnen beschermingszone A van een waterkering.

2. Voorschriften

Degene die een erfverharding aanbrengt, onderhoudt of verwijdert op een overige kering of binnen beschermingszone A van een waterkering als bedoeld in artikel 1 voert alleen werkzaamheden uit die bestaan uit:

1. oppervlakkige grondroering (maximaal 0,30 meter diep), en/of;
2. aanbrengen open verharding zoals klinkers, stelconplaten e.d., en/of;
3. aanbrengen zandbed ten behoeve van open verharding;
4. vult bij verwijderen de ontstane ruimte aan tot aan maaiveld.

3. Toelichting

Motivering

Bij werkzaamheden bij de waterkering is het van groot belang dat het leggerprofiel, en dus ook de functie, van de waterkering tijdens en na de werkzaamheden is gewaarborgd. Wanneer werkzaamheden in de ondergrond bij of op een waterkering worden uitgevoerd, kan dat een negatief effect hebben op de functie van de waterkering.
Bij de uitvoering van de werkzaamheden zoals genoemd in de voorschriften worden er op relatief beperkte schaal werkzaamheden in de grond op of bij het waterstaatswerk uitgevoerd. Deze werkzaamheden hebben geen negatief effect op de waterkering.

31. Kabels en leidingen

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod bedoeld in de artikelen 3.3, 3.4 en 3.5 van de Keur, voor het leggen, hebben, onderhouden, vervangen en verwijderen van:

1. kabels en leidingen in een overige kering, met uitzondering van leidingen die vallen onder het toepassingsgebied van de NEN3650-1;
2. kabels en leidingen in de schil van een compartimenteringskering en bijbehorende beschermingszone A met uitzondering van de leidingen die vallen onder het toepassingsgebied van de NEN3650-1;
3. huisaansluitingen op het kabel- en leidingnetwerk in de primaire en regionale waterkering, bijbehorende beschermingszones A en B en profiel van vrije ruimte.

2. Voorschriften

Degene die kabels of leidingen of huisaansluitingen legt, heeft, onderhoudt, vervangt of verwijdert als bedoeld in artikel 1:

a. voert de werkzaamheden in het buitentalud van primaire en regionale keringen, exclusief de compartimenteringskeringen uit tussen 1 april en 1 oktober van elk jaar;
   werkzaamheden op andere locaties mogen ook tussen 1 oktober en 1 april uitgevoerd worden;
b. kruist de waterkering of waterkerende constructies (zoals bijvoorbeeld damwanden en coupures) niet;
c. staakt de werkzaamheden bij hoge rivierwaterstanden op last van het waterschap, waarbij voor de waterkering beschermende maatregelen kunnen worden opgelegd;
d. graaft eventueel noodzakelijke proefsleuven ter vaststelling van de juiste ligging van bestaande kabels en/of leidingen met de hand;
e. voert het ontwerp, de aanleg en het beheer van leidingen in en nabij waterkeringen uit zoals in de meest recente en vastgestelde NEN 3650-serie is gesteld;
f. legt kabels en/of leidingen in de waterkering en in de beschermingszones alleen aan door middel van een open ontgraving;

g. moet de kabel en/of leiding binnen de waterkering en binnen de beschermingszones van de waterkering uit één stuk uitvoeren en trekvast verbinden;
h. voert kunststof leidingen uit in HDPE (PE80 of PE100) SDR11;
i. past leidingen toe met een diameter kleiner dan of gelijk aan 125 mm;
j. koppelt de toe te passen HDPE-leidingen door middel van spiegellassen of electrolasmoffen (flensstukken, huisaansluitingsmoffen en andere appendages);
k. past bij verruiming van de diameter verlooplasmoffen toe;
l. graaft een sleuf niet dieper en breder uit dan noodzakelijk is, met een maximum van 1 meter diep en 0,5 meter breed;
m. voert ontgravingen laagsgewijs uit, waarbij verschillende grondsoorten gescheiden moeten worden. Deze grondsoorten dienen bij het aanvullen weer gebruikt en verdicht te worden, zodanig dat de opbouw, draagkracht en waterdichtheid nagenoeg hetzelfde zijn als voor de werkzaamheden;
n. moet zowel voor het einde van de dagelijkse werktijd als na de voltooiing van het werk de sleuf afdichten met de uitkomende grond;
o. moet huisaansluitingen voor binnendijkse nieuwbouw bij de primaire waterkering vanaf het achterland aanleggen en binnenvoeren;
p. zaait beschadigde grasmatgedeelten vóór 1 september in met graszaad "Natuurdijk II" of vergelijkbaar of brengt geschikte graszoden aan.

3. Maatwerk
Het waterschap kan conform artikel 1.4, vierde lid van de Keur, maatwerkvoorschriften stellen en ruimere maatvoeringen of andere uitvoeringswijzen toestaan dan in de voorschriften uit vorige lid, indien het geen belemmering vormt voor het beheer, onderhoud en instandhouden van de kering.

4. Melding
Degene die een kabel of leiding danwel huisaansluiting aanlegt als bedoeld in artikel 1 meldt dit tenminste 4 weken voor aanvang van de werkzaamheden aan het waterschap.

5. Toelichting
Begripsbepaling
Buitentalud: het buitentalud is de helling van de buitenkant van de dijk, oftewel de kant van de dijk waar de rivier stroomt.

Huisaansluiting: Een huisaansluiting is het deel van een kabel of leiding dat een directe verbinding vormt tussen één specifiek pand (gebouw met een BAG-adres) en het distributienet van de netbeheerder.

Motivering
Aan het aanleggen, hebben, onderhouden, vervangen en verwijderen van huisaansluitingen op het kabel- en leidingnetwerk bij waterkeringen kunnen risico's zijn verbonden, welke worden afgewogen in het kader van de beoordeling van vergunningsaanvragen. Met het vaststellen van een algemene regel, waarmee een vrijstelling van de vergunningsplicht wordt bereikt, moet er vooral zekerheid bestaan over de omvang van die risico's die het aanleggen van huisaansluitingen op het kabel- en leidingnetwerk bij waterkeringen kunnen veroorzaken. De werkzaamheden worden veelal uitgevoerd door of namens nutsbedrijven.

Trafo- en elektrakastjes e.d. vallen niet onder deze algemene regel.

Het is van belang dat werkzaamheden bij waterkeringen goed worden uitgevoerd. Daarvoor is het noodzakelijk dat het waterschap toezicht kan uitoefenen op de uitgevoerde werkzaamheden. Om deze reden is een verplichte melding in deze algemene regel opgenomen. Deze melding geeft het waterschap tevens de mogelijkheid eventuele extra voorschriften aan de melder mee te geven (maatwerkvoorschrift).

32. Interne verbouwingen van bestaande panden

1. Criteria
Vrijstelling wordt verleend van het verbod bedoeld in artikel 3.3 en 3.4 van de Keur, voor het uitvoeren van interne verbouwingen in bestaande panden op een waterkering en binnen beschermingszone A.

2. Voorschriften
Degene die een interne verbouwing in een bestaand pand uitvoert op een waterkering en binnen beschermingszone A als bedoeld in artikel 1:
a. voert geen constructieve wijziging aan een kelder, fundering of vloerpeil uit.

3. Toelichting

Motivering

Bij een interne verbouwing van een bestaand pand vindt geen uitbreiding van dat pand plaats. Er is dan ook geen risico dat het profiel van vrije ruimte wordt verkleind. Het risico met betrekking tot het functioneren van de waterkering blijft daarnaast ook op een gelijk niveau.
Het uitvoeren van interne verbouwingen van bestaande panden op het waterstaatswerk betreft een relatief eenvoudig en veel voorkomend werk. De relevante waterstaatkundige belangen kunnen in dit geval voldoende worden gewaarborgd door het stellen van een algemene regel.

33. Grondmechanisch onderzoek beschermingszone A en B

1. Criteria

Vrijstelling wordt verleend van het verbod bedoeld in de artikelen 3.3 en 3.4 van de Keur, voor de uitvoering van sonderingen en/of grondboringen in beschermingszone A van een waterkering.

2. Voorschriften

Degene die sonderingen en/of grondboringenin beschermingszone A van een waterkering uitvoert als bedoeld in artikel 1:

a. vult de boor- en sondeergaten zodanig met bentoniet dat de waterdichtheid van de doorbroken grondlagen wordt hersteld;
b. voert de boringen en sonderingen niet uit tijdens een situatie van verhoogde waterspanning in de bodem (bijvoorbeeld bij hoogwater).

3. Maatwerk

Ten aanzien het uitvoeren van boringen of sonderingen kan het waterschap conform artikel 1.4, vierde lid van de Keur, een maatwerkvoorschrift stellen.

4. Melding

Degene die sonderingen en/of boringen uitvoert in beschermingszone A van een waterkering als bedoeld in artikel 1 meldt dit tenminste 4 weken voor aanvang van de werkzaamheden aan het waterschap.

5. Toelichting

Motivering

Het uitvoeren van boringen en sonderingen is een veel voorkomende activiteit. De impact daarvan op de waterkering en beschermingszones is over het algemeen gering. Om die reden kan worden volstaan met een algemene regel. Het is wel van belang dat de werkzaamheden goed worden uitgevoerd en de boorgaten op de juiste wijze worden aangevuld. Daarvoor kan het noodzakelijk zijn dat het waterschap toezicht kan uitoefenen op de uitgevoerde werkzaamheden. Om deze reden is degene die de werkzaamheden uitvoert verplicht hiervan melding te doen aan het waterschap. Deze melding geeft het waterschap tevens de mogelijkheid eventuele extra voorschriften aan de melder mee te geven (maatwerkvoorschrift).

Grondwater

34. Algemene regels Grondwater

Artikel 1 Gebiedsaanwijzing

1. Op de kaart "Grondwaterdeelgebieden" zoals die zijn aangegeven op de Kaarten voor beschermde gebieden (Keurkaarten), zijn grondwaterdeelgebieden aangewezen met het oog op gebiedsspecifieke toepassing van algemene regels.
2. In het grondwaterdeelgebied is de put voor onttrekking of infiltreren niet dieper dan noodzakelijk en strekt zich maximaal tot in het watervoerende pakket dat in de onderstaande tabel is aangegeven.

Gebied	Naam	Kleine onttrekkingen en beregening van grasland (artikel 34.3 en 34.4)	Akkerbouw, vollegronds tuinbouw, vollegronds boomteelt, glastuinbouw en container- en substraatteelt en brandblusvoorzieningen (artikel 34.5 en 34.6)	Max. diepte minus maaiveld bij afwezigheid van afscheidende lagen
I	Westelijke zandgronden	wak2/kik1	kik1/ook1/msk1/wak2	30 meter
II	Centrale Slenk	syk1/syk2/wak1	syk1/syk2/wak1	30 meter
III	Peelhorst	brk1/brz2	brk1/brz2	30 meter
IV	Polders	kik1/ook1/msk1/wak2	kik1/ook1/msk1/wak2	30 meter

Artikel 2 Algemene voorschriften voor onttrekking en infiltratie

1. Degene die grondwater onttrekt, onttrekt niet meer grondwater dan noodzakelijk is voor het beoogde gebruik.
2. Een put die niet langer gebruikt wordt of niet langer geschikt is voor het gebruik waarvoor deze is aangelegd, wordt afgedicht.
3. Degene die grondwater onttrekt buiten de Beschermde gebieden, attentiegebieden en de invloedsgebieden Natura 2000 ten behoeve van de beregening van grasland, akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt, beschikt over een bedrijfswaterplan.
4. Degene die grondwater onttrekt buiten de Beschermde gebieden, attentiegebieden en de invloedsgebieden Natura 2000 ten behoeve van de beregening van glastuinbouw, container- en substraatteelt, beschikt uiterlijk op 1 januari 2022 over een bedrijfswaterplan.
5. Het bedrijfswaterplan bevat waterconserverende en/of waterbesparende maatregelen, en is opgesteld en uitgevoerd met inachtneming van bijlage 1 behorende bij deze Algemene Regels en de daarin vervatte voorschriften.
6. De in het bedrijfswaterplan opgenomen maatregelen zijn uitgevoerd voorafgaand aan de onttrekking.
7. De leden 3, 4, 5 en 6 zijn niet van toepassing op kleine onttrekkingen zoals bedoeld in artikel 3.

Artikel 3 Algehele vrijstellingen van vergunningplicht (kleine onttrekkingen)

Een vergunning tot het onttrekken van grondwater is niet vereist ten aanzien van:

1. onttrekkingsinrichtingen die voldoen aan de volgende voorwaarden:
   a. de pompcapaciteit niet meer bedraagt dan 10 m^3 per uur en;
   b. de onttrekkingsinrichting gelegen is buiten Beschermde gebieden en;
   c. de putten zijn niet dieper dan bepaald in artikel 34.1.
2. veedrenkputten, voor zover de put niet dieper dan bepaald in artikel 34.1.

Artikel 4 Beregening van grasland

1. Een vergunning tot het onttrekken van grondwater is niet vereist voor beregening van grasland voor zover:
   a. de onttrekkingsinrichting is gelegen buiten de Beschermde gebieden, attentiegebieden en buiten de invloedsgebieden Natura 2000 zoals die zijn aangegeven op de Kaarten voor beschermde gebieden (Keurkaarten), en;
   b. de onttrekkingsinrichting een maximale pompcapaciteit van 70 m^3 per uur heeft, en;
   c. er niet meer dan 1 put per 5 hectare aanwezig is, en;
   d. de putten niet dieper zijn dan in artikel 34.1 is bepaald;
2. Degene die grondwater onttrekt als bedoeld in het eerste lid, gebruikt dit alleen voor graslandberegening.

3. Vergunningen verleend voor activiteiten als bedoeld in dit artikel vervallen met ingang van 1 januari 2018.
4. Degene die grondwater onttrekt conform dit artikel meldt dit tenminste 4 weken voor start van de werkzaamheden. De melding bevat tenminste de locatie van de put(ten), de maximale pompcapaciteit, de diepte van de put en het bedrijfswaterplan. Ten aanzien van booractiviteiten is tevens artikel 34.9 van toepassing. Deze melding is niet vereist, indien eerder een melding overeenkomstig dit artikel is gedaan en door deze onttrekking geen afwijking ontstaat van de bij die melding verstrekte gegevens.

Artikel 5 Beregening van akkerbouw, vollegronds tuinbouw, vollegronds boomteelt, glastuinbouw, container- en substraatteelt

1. Een vergunning tot het onttrekken van grondwater is niet vereist voor gebruik ten behoeve van akkerbouw, vollegronds tuinbouw, vollegronds boomteelt, glastuinbouw, container- en substraatteelt voor zover;
   a. de onttrekkingsinrichting is gelegen buiten de Beschermde gebieden, attentiegebieden en buiten de invloedsgebieden Natura 2000 zoals die zijn aangegeven op de Kaarten voor beschermde gebieden (Keurkaarten) en;
   b. de onttrekkingsinrichting een maximale pompcapaciteit van 100 m^3 per uur heeft en;
   c. er niet meer dan 1 put per 5 hectare aanwezig is en;
   d. de putten niet dieper zijn dan in artikel 34.1 is bepaald;
2. Degene die grondwater onttrekt als bedoeld in het eerste lid, gebruikt dit alleen voor de beregening van gewassen voor de akkerbouw, vollegronds tuinbouw, vollegronds boomteelt, glastuinbouw, container- en substraatteelt;
3. Vergunningen verleend voor activiteiten ten behoeve van akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt vervallen met ingang van 1 januari 2018.
4. Vergunningen verleend voor activiteiten ten behoeve van glastuinbouw en container- en substraatteelt vervallen met ingang van 1 januari 2022.
5. Degene die grondwater onttrekt conform dit artikel meldt dit tenminste 4 weken voor start van de werkzaamheden. De melding bevat tenminste de locatie van de put(ten), de maximale pompcapaciteit, de diepte van de put en het bedrijfswaterplan. Ten aanzien van booractiviteiten is tevens artikel 34.9 van toepassing. Deze melding is niet vereist, indien eerder een melding overeenkomstig dit artikel is gedaan en door deze onttrekking geen afwijking ontstaat van de bij die melding verstrekte gegevens.

Artikel 6 Brandblusvoorzieningen

Een vergunning tot het onttrekken van grondwater is niet vereist voor brandblusvoorzieningen als is voldaan aan de volgende regels:

1. De brandblusvoorziening is noodzakelijk op grond van de bepalingen voor brandbestrijding van het Bouwbesluit 2012, en er is geen andere redelijk alternatief om aan die bepalingen te kunnen voldoen dan het gebruik van grondwater.
2. De brandblusvoorziening is een geboorde put die is voorzien van een aansluitstuk ten behoeve van gebruik door de brandweer, dan wel onderdeel uitmaakt van een brandblusinstallatie, conform de daarvoor geldende (landelijke) normen en voorschriften.
3. Er wordt alleen water onttrokken ten behoeve van de bluswatervoorziening en voor het vereiste periodieke onderhoud van de put.
4. De brandblusvoorziening is niet dieper dan bepaald in artikel 34.1.

Artikel 7 Bronbemalingen van tijdelijke aard

1 Een vergunning tot het onttrekken van grondwater is niet vereist voor een onttrekkingsinrichting die voldoet aan de volgende regels:
   a Bronbemaling waarbij:
      (1) de te onttrekken hoeveelheid grondwater niet meer bedraagt dan 70 m^3 per uur en;
      (2) de onttrekking niet langer dan 5 dagen op één locatie plaatsvindt.
   b Bronbemaling, die uitsluitend gebruikt wordt voor het droog houden van een bouwput ten behoeve van bouwkundige of civieltechnische werken en/of ten behoeve van bodemsanering, waarbij:
      (1) de te onttrekken hoeveelheid grondwater niet meer bedraagt dan 50.000 m^3 per maand en de onttrekking niet langer duurt dan 6 maanden, en;
      (2) bij Bronbemaling in Beschermd gebied het onttrokken grondwater volledig wordt teruggebracht in de bodem.

2. Voorschrift

Degene die grondwater onttrekt met behulp van een onttrekkingsinrichting als bedoeld in het eerste lid is gehouden ervoor te zorgen de verlaging van de grondwaterstand, alsmede de hoeveelheid en duur van de onttrekking, niet meer is dan strikt noodzakelijk voor de uitvoering van het werk.

Artikel 8 Grondwatersanering

1. Een vergunning tot het onttrekken van grondwater is niet vereist voor een onttrekkingsinrichting die uitsluitend wordt gebruikt voor:
   a. grondwatersanering, en waarbij de te onttrekken hoeveelheid grondwater niet meer bedraagt dan 20.000 m^3 per maand en de onttrekking niet langer duurt dan 30 maanden, en
   b. bij een grondwatersanering in Beschermd gebied het onttrokken grondwater volledig wordt teruggebracht in de bodem.
2. Degene die grondwater onttrekt met behulp van een onttrekkingsinrichting als bedoeld in het eerste lid is gehouden ervoor te zorgen de verlaging van de grondwaterstand, alsmede de hoeveelheid en duur van de onttrekking, niet meer is dan strikt noodzakelijk is voor de uitvoering van het werk.

Artikel 9 Meldplicht

1. Voor alle boringen en afdichtingen van putten waarop het Besluit bodemkwaliteit van toepassing is, behalve die bedoeld in artikel 34.3 en 34.7 en 34.8 geldt:
   a. De booractiviteit dient minimaal 2 weken voor aanvang schriftelijk te worden gemeld bij het bestuur.
   b. Door de houder van de onttrekkingsrichting of degene die grondwater onttrekt dient binnen 4 weken na uitvoering van de boring de beschrijving van het veldwerk zoals die vereist is krachtens het Besluit bodemkwaliteit, eveneens aan het bestuur te worden gestuurd.
   c. Bij afdichting van een put dient de houder van de onttrekkingsinrichting of degene die grondwater onttrok binnen 4 weken na uitvoering, het veldwerkverslag zoals die vereist is krachtens het Besluit bodemkwaliteit, eveneens aan het bestuur te worden gestuurd.

Artikel 10 begripsomschrijvingen

In deze algemene regels wordt verstaan onder:

* *Attentiegebieden:* gebieden zoals die zijn aangegeven op de Kaarten voor beschermde gebieden (Keurkaarten) onder de kaartlaag "attentiegebieden";
* *Beschermde gebieden:* gebieden zoals die zijn aangegeven op de Kaarten voor beschermde gebieden (Keurkaarten) onder de kaartlaag "beschermde gebieden";
* *Bedrijfswaterplan:* plan van waterconserverende en/of waterbesparende maatregelen welke wordt opgesteld en uitgevoerd door of namens de houder van een onttrekkingsinrichting of degene die grondwater onttrekt, conform een door het bestuur vastgesteld model (zie bijlage 1);
* *bodemsanering:* activiteit gericht op het beperken c.q. verwijderen van verontreinigingen van de bodem;
* *bronbemaling:* het onttrekken van grondwater ten behoeve van het in den droge uitvoeren van bouwactiviteiten of ontgravingen;
* *grondwatersanering:* activiteit gericht op het beperken c.q. verwijderen van verontreinigingen van grondwater;
* *pompcapaciteit:* het maximum wateropbrengend vermogen van een inrichting in kubieke meters per uur
* *put:* alle in de bodem aangebrachte buizen met boorgat en doorlatende filters;
* *scheidende laag:* een afdichtende of slecht waterdoorlatende bodemlaag;
* *sleufbemaling:* bronbemaling ten behoeve van een smalle, meestal voortschrijdende bouwput;
* *watervoerend pakket:* een bodemlaag die water doorvoert en die aan boven- en onderzijde begrensd wordt door een scheidende laag of door een vrije waterspiegel.

35. Toelichting bij de algemene regels grondwater

Algemene toelichting

Verhouding tussen algemene regels en de keur

Met de vaststelling van de keur wordt er ook voor het grondwaterbeheer meer met algemene regels gewerkt. Voorheen werden de vergunningplichten, meldplichten etc. geheel in de keur geregeld. Naast de keur golden alleen nog aparte algemene voorschriften voor grondwateronttrekkingen krachtens de keur, en beleidsregels voor de vergunningverlening. In de nieuwe situatie regelt de keur alleen nog het meest noodzakelijke. De nadere afbakeningen van vergunningplichten, etc. vindt thans plaats via algemene regels. Daarnaast zijn de algemene voorschriften (in feite al een vorm van algemene regels) komen te vervallen omdat ondertussen landelijke regelgeving in de plaats gekomen is. Het doel van algemene regels is om de regels voor burgers en bedrijven te vereenvoudigen. Voor een aantal activiteiten waar voorheen nog een vergunning nodig was, geldt daarom nu een algemene regel waarin de meest noodzakelijke voorwaarden opgenomen zijn.

Algemene uitgangspunten grondwaterbeheer

Gelet op de kaders en doelstellingen van de Waterwet heeft het grondwaterbeheer dat door de waterschappen wordt uitgevoerd vier pijlers:

* Adequaat voorraadbeheer; het voorkomen van uitputting of aantasting van de grondwatervoorraden.
* Bescherming van de grondwaterkwaliteit; gericht op hoogwaardig gebruik van grondwater met name diepere lagen ten behoeve van menselijke consumptie.
* Samenhangend beheer van grondwater- en oppervlaktewaterlichamen; bijvoorbeeld afstemming met wateraan- en afvoermogelijkheden in het oppervlaktewatersysteem.
* Tegengaan/beheersen van lokale nadelige gevolgen van grondwateronttrekkingen of –infiltreren, bijvoorbeeld verzakking of vernatting van gebouwen, maar hieronder valt ook het standstill beleid voor de beschermde gebieden en attentiegebieden.

Adequaat voorraadbeheer

Er is in feite niet sprake van één grondwatervoorraad. Vanwege de gelaagde opbouw van de bodem is er onderscheid te maken naar meerdere voorraden die naar diepte te onderscheiden zijn. Daarnaast zijn er regionale verschillen, onder andere door de aanwezigheid van geologische breuklijnen in de ondergrond. De slecht doorlatende lagen die over het algemeen de verschillende grondwaterlagen van elkaar scheiden, zijn per gebied verschillend van diepteligging en dikte. Daarnaast zijn er ook gebieden waar er openingen aanwezig zijn, dus er uitwisseling is tussen verschillende watervoerende lagen. Het waterschap voert daarom een gebiedsgericht beleid waarbij de regels voor bijvoorbeeld de diepte van onttrekken per gebied anders zijn.

Voor de benutting van de grondwatervoorraden blijft het uitgangspunt dat schoon grondwater een schaars goed is wat beschermd moet worden tegen uitputting. De betere voorraden, dat wil zeggen de diepere lagen blijven primair bestemd voor hoogwaardig gebruik, menselijke consumptie. Dit betekent dat het gebruik van grondwater voor andere doeleinden een sluitstuk van de watervoorziening is, conform de voorkeursvolgorde:

1. zuinig watergebruik (o.a. door waterconservering);
2. benutten gebiedseigen water;
3. wateraanvoer;
4. en dan pas grondwater.

In het algemeen betekent dat, dat de diepere lagen voor hoogwaardig gebruik gereserveerd wordt, en dat andere gebruiksvormen door middel van de ondiepere lagen gefaciliteerd wordt. Hierbij speelt ook de overweging mee dat de diepere lagen ook beter te beschermen zijn tegen verontreiniging door de bovenliggende slecht doorlatende lagen te beschermen tegen doorboring. Daarnaast geldt in het algemeen dat het gebruik van grondwater sluitstuk is in de watervoorziening voor functies en dat als grondwater gebruikt wordt, dit zo zuinig mogelijk gebeurd.

Bescherming grondwaterkwaliteit

Bescherming van de kwaliteit van het grondwater wordt, net als voorheen, vormgegeven door het doorboren van de scheidende lagen in de bodem zo veel mogelijk tegen te gaan. De kwalitatief hoogwaardige diepere lagen blijven primair voor de drinkwatervoorziening bestemd. Een bijzonder onderdeel vormt het drinkwaterbeschermingsbeleid. Dit is primair de taak en verantwoordelijkheid van de provincie (Waterwet en Provinciale milieuverordening), maar dat neemt niet weg dat het waterschap hiermee rekening dient te houden. Het waterschap doet dit door haar regelgeving aan te laten sluiten op de Provinciale milieuverordening.

Samenhangend beheer van grond- en oppervlaktewaterlichamen

Voor de watervoorziening voor gebruiksfuncties wordt in tweede en derde instantie een beroep gedaan op het oppervlaktewatersysteem doordat eerst gebruik gemaakt moet worden van gebiedseigen en vervolgens

wateraanvoer, alvorens uit te wijken naar het gebruik van grondwater. Dit betekent dat er per definitie een relatie is tussen grondwater en het oppervlaktewatersysteem, wat ook weer gebiedsspecifieke verschillen kent. Zo ligt in poldergebieden de nadruk veel sterker op wateraanvoer dan op de hoge zandgronden.

Lokale nadelige effecten tegengaan
Ondanks de regionale schaal van de hoofdlijnen van het beleid, zal er nog steeds aandacht moeten zijn voor de lokale effecten die een onttrekking kan hebben. Het kan immers niet de bedoeling zijn dat een onttrekking voor een gebruiksfunctie strijdig is met een naastgelegen functie. Dit kan zich in principe overal voor doen, maar komt op twee soorten gebieden nadrukkelijker naar voren: in en rond natuurgebieden (met name natte natuurparels) en in het stedelijk gebied.
De algemene regels geven een vrijstelling van de vergunningplicht op basis van een goede borging van de taken van het waterschap. De wijze van uitvoering van een grondwateronttrekking kan schade veroorzaken, ook aan bezit van derden. De verordening van het waterschap is niet het middel om dit te regelen. Het Burgerlijk Wetboek geeft hiervoor voldoende aanknopingspunten. Wij raden initiatiefnemers aan om goed met de omgeving om te gaan en af te stemmen.

Beschermde gebieden Keur, inclusief attentiegebieden
Voor de beschermde gebieden die in de keur zijn aangewezen geldt voor zowel het grondwater- als het oppervlaktewatersysteem een strikt beschermingsbeleid conform het provinciaal beleid (Provinciaal Milieu- en Waterplan). Dit betekent dat alle ingrepen in dergelijke gebieden in beginsel vergunningplichtig blijven, met daaraan gekoppeld een terughoudend en stringent vergunningenbeleid. Dit betekent dat in de algemene regels dat voor diverse handelingen de algemene regel alleen geldt buiten de beschermde gebieden en attentiegebieden. Uitzonderingen zijn ingrepen die een dermate beperkt en tijdelijk effect hebben dat deze geen bedreiging vormen voor het beoogde doel van het standstill-beleid, niet op zichzelf en ook niet cumulatief. Dit geldt uiteraard wel zolang voldaan wordt aan de kaderstellende regels die als waarborg in de algemene regels zijn opgenomen. Sommige van deze handelingen waren al toegestaan zoals brandblusvoorzieningen (voorheen noodvoorzieningen genoemd), sommige handelingen zijn nieuw zoals sleufbemaling.

<u>Bevoegdheden ten aanzien van putten op grond van de Waterwet en Besluit Bodemkwaliteit</u>
Vanuit het oogpunt van adequaat voorraadbeheer en de bescherming van de kwaliteit van het grondwater, stuurt het waterschap niet alleen op de hoeveelheden grondwater die onttrokken wordt (of de hoeveelheid water die geïnfiltreerd wordt), maar ook op de plaats en de diepte waarop dit gebeurt. Dit betekent dat het waterschap op grond van de Waterwet ook regels stelt aan putten die deel uitmaken van een onttrekkingsinrichting. Op putten is tevens het Besluit bodemkwaliteit van toepassing. Beide kaders hebben een andere achtergrond en andere aangrijpingspunten, maar liggen wel in elkaars verlengde. Aangezien krachtens het Besluit Bodemkwaliteit al landelijke regels gelden voor het boren, beheren en verwijderen van putten alsmede regels waaraan de bedrijven die deze werkzaamheden mogen uitvoeren, hoeft en kan het waterschap daar geen nadere regels over op te nemen. De regels die het waterschap krachtens de Waterwet stelt hebben dan ook louter tot doel te sturen op de diepte en locatie(s) waarop grondwater wordt onttrokken vanwege adequaat grondwatervoorraadbeheer en de bescherming van de kwaliteit van het grondwater conform artikel 2.1 van de Waterwet. Dat er een zeker raakvlak kan zijn tussen beide wettelijke kaders is daarbij noch onvermijdelijk noch onoverkomelijk. Immers, ook op andere vlakken binnen het waterstaatsrecht komt een dergelijke situatie voor, bijvoorbeeld ten aanzien van bouwwerken op waterkeringen (Woningwet juncto Wet ruimtelijke ordening en de Waterwet).

<u>Gebiedsgericht grondwaterbeleid</u>
Het grondwater in Brabant kende voorheen geen gebiedsspecifieke invulling, behalve dan de beschermde gebieden en attentiegebieden. Zodoende gold er bijvoorbeeld één norm voor de maximaal gewenste diepte van onttrekkingen voor de hele provincie (30 meter resp. maximaal 80 meter), ongeacht de regionale bodemopbouw en aanwezige watervoerende pakketten. Het grondwater werd feitelijk benaderd als één groot watervoerend pakket in 2 delen, die homogeen is over de hele provincie. In de praktijk is dit een veel te eenvoudige benadering, waardoor het grondwaterbeheer onvoldoende recht deed aan de beoogde hogere doelstellingen, met name die van adequaat voorraadbeheer en de bescherming van de diepere lagen tegen verontreiniging ten behoeve van menselijke consumptie (hoogwaardig gebruik). Daarnaast was er geen relatie met het oppervlaktewaterbeheer. In het huidige beleid is wel een regionale gebiedsgerichte aanpak geïntroduceerd, waarbij aangesloten is bij de geologische opbouw van de bodem, de aanwezige watervoerende lagen en het oppervlaktewaterbeheer. Daarbij is getracht de gebiedsindeling nog steeds zo eenvoudig mogelijk te houden met het oog op de toepassing van algemene regels. De gebiedsindeling is tot stand gekomen door allereerst een onderscheid te maken tussen peilbeheerste gebieden (polders) en de overige, vrijafwaterende gebieden. In polders is immers wateraanvoer mogelijk (en dus minder noodzaak voor grondwatergebruik) en deze gebieden kennen veelal ook een andere bodemopbouw. Vervolgens zijn de twee meest relevante geologische breuklijnen als onderscheidende grens aangemerkt, namelijk de Gilze-

Rijenbreuk en de Peelrandbreuk. Beide breuklijnen markeren een duidelijke grens in de bodemopbouw, met name ten aanzien van de diepte van watervoerende pakketten en scheidende lagen in de ondergrond. Ten behoeve van de duidelijkheid van regelgeving, zijn de aldus ontstane grenzen vervolgens op perceelsniveau begrenst, aan de hand van herkenbare grenzen aan het maaiveld zoals wegen of kadastrale grenzen. Een ieder die een handeling voornemens is te gaan doen, moet immers eenvoudig kunnen vaststellen in welk gebied die handeling valt en dus welke (algemene) regels van toepassing zijn.

Per gebied is aangemerkt welke watervoerende pakketten aangewezen zijn om uit te onttrekken. Dit komt in de plaats van de vaste 30 meter en 80 meter die in het provinciaal beleid zijn opgenomen. Het doel is echter nog steeds hetzelfde. De grenzen 30 meter en 80 meter waren immers door de provincie gekozen als een makkelijk na te meten vertaling van de beoogde watervoerende pakketten. Het gevolg was echter wel dat door een gemiddelde aan te houden deze diepten niet aansloten bij wat er regionaal daadwerkelijk aanwezig was. Daarnaast is de doorlatendheid van watervoerende pakketten steeds verschillend. Voor sommige gebruiksfuncties, zoals brandblusvoorzieningen, is de ondiepe laag niet doorlatend genoeg om de wettelijk vereiste debieten bluswater te kunnen leveren. Voor brandblusvoorzieningen bijvoorbeeld betekende dat er dan vaak alsnog gemotiveerd afgeweken moest worden in de vergunning. Door echter uit te gaan in de regelgeving van de watervoerende pakketten in plaats van vaste diepten wordt nog steeds het beoogde doel nagestreefd volgens de oorspronkelijk achterliggende redenatie, maar sluit de regelgeving beter aan op het regionale grondwatersysteem. Bovendien gelden ondertussen landelijke regels voor het boren, beheren en verwijderen van putten en mogen alleen erkende bedrijven putten aanleggen, wat eveneens via landelijke regels geborgd is. Deze bedrijven zijn bekend met deze werkwijze. De noodzaak om via vaste, ook voor leken makkelijk na te meten diepten te reguleren en handhaven, is daarmee afgenomen. Bovendien gaan landelijke regels en richtlijnen ook steeds meer uit van watervoerende pakketten als referentie, in plaats van vaste diepten. Vaste waarden voor de te onttrekken diepte is alleen relevant op plaatsen waar watervoerende pakketten met elkaar in verbinding staan, omdat er ter plaatse geen scheidende laag in de ondergrond aanwezig is. Dit komt lokaal op diverse plaatsen voor, zodat daar voor de duidelijkheid wel een maximale diepte in meters is opgenomen. Daarbij is aangesloten bij het provinciale kaderstellende beleid.

Bij het toekennen van watervoerende pakketten is het voor sommige gebruiksfuncties in sommige deelgebieden nodig toch nog een nader onderscheid te maken, met name vanwege de doorlatendheid van de bodem zoals hierboven aangegeven. Het uitgangspunt blijft echter nog steeds dat er zo ondiep mogelijk onttrokken moet worden en diepere lagen voor de meer hoogwaardige functies te reserveren. Dit komt tot uiting door in sommige gevallen twee diepten aan te wijzen in een gebied. De meest ondiepe laag voor kleine onttrekkingen, graslandberegening en dergelijke, en een iets diepere laag voor de andere functies zoals brandblusvoorzieningen. De ondiepere laag heeft over het algemeen een lagere doorlatendheid die deze minder geschikt maakt voor onttrekkingen met een hoger debiet zoals een brandblusvoorziening. Deze lagere doorlatendheid is in het algemeen echter niet te zeer beperkend voor onttrekkingen met een laag debiet zoals kleine onttrekkingen en graslandberegening. Overigens is deze redenatie niet geheel nieuw, want ook in het vorige stelsel van keur en beleidsregels kwam dit onderscheid terug via een maximale diepte van 30 meter voor bijvoorbeeld kleine onttrekkingen en maximaal 80 meter voor bijvoorbeeld industrie.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1
Dit artikel regelt het vaststellen van de kaart waarop de gebiedsindeling voor het grondwaterbeleid is weergegeven. Dit artikel regelt niet de aanwijzing van de Beschermde gebieden en de attentiegebieden, want dat is in de keur geregeld, omdat die kaart de basis vormt voor een onderscheid in twee soorten vergunningplicht (grondwater resp. oppervlaktewaterlichamen).
Voor het aanduiden van de bodemopbouw bestaan meerdere typologieën in Nederland. In de algemene regels en beleidsregels sluit het waterschap aan op de typologie van Regis II van TNO-NITG. Dit is een landelijke erkende digitale database die een model geeft van de landelijke geologische kartering van de Nederlandse ondergrond. Deze standaard wordt ook in andere regelgeving toegepast zoals het Protocol mechanisch boren krachtens artikel 25 Besluit bodemkwaliteit.
De tabel in het tweede lid is vertaald in een kaart die een indicatie geeft van de maximale diepte van de put in meters minus maaiveld. Deze kaart is te benaderen via de website van het waterschap.
Daarnaast dient rekening te worden gehouden met boring vrije zones ten aanzien van grondwater. Deze zones worden ingesteld door de Provincie Noord-Brabant en zijn te raadplegen via https://kaartbank.brabant.nl/viewer/app/Kaartbank

Artikel 2
Dit artikel omvat regels die gelden voor alle onttrekkingen en het infiltreren van water die daarna in de algemene regels worden genoemd. Voorheen golden veel meer algemeen geldende regels via de algemene voorschriften grondwateronttrekkingen. Ondertussen is er landelijke regelgeving gekomen die deze aspecten regelt, namelijk het Protocol Mechanisch boren, krachtens artikel 25 van het Besluit bodemkwaliteit. Elders in het land komen in algemene regels nog voorschriften voor zoals de regel dat bij de aanleg en het beheer van een onttrekkingsinrichting uitwisseling van grondwater tussen de verschillende watervoerende pakketten voorkomen moet worden. Ook daarin voorziet het Protocol Mechanisch boren reeds. Voor een uitgebreidere beschrijving over de verdeling van bevoegdheden ten aanzien van putten op grond van de Waterwet en Besluit Bodemkwaliteit wordt verwezen naar de algemene toelichting hierboven.

Artikel 3
Dit artikel regelt enkele algehele vrijstellingen van de vergunningplicht, zonder nadere bijzondere voorwaarden. De strekking van de leden 1 en 2 zijn niet nieuw. Deze komen overeen met bestaande vrijstellingen uit de vorige keur die nog teruggaan tot de periode voor 2009, toen deze regels nog in de provinciale verordening opgenomen waren. Lid 3 is opgenomen met het oog op deregulering.

Artikel 4
Met graslandberegening wordt bedoeld het beregenen van percelen met gras die bedoeld zijn voor het houden of weiden van vee en daarmee vergelijkbaar agrarische gebruik. Graslandberegening is in die bedrijfsvoering bedoeld als een manier om voldoende ruwvoer voor vee te produceren.
Een bijzondere gebruiksvorm voor gras is het telen van graszoden. Deze teelt wordt vanwege zijn bijzondere aard niet als grasland beschouwd, maar wordt benaderd als een bijzondere vorm van akkerbouw. Het gaat daar immers niet om de productie voldoende gras voor ruwvoer (waar overigens ook alternatieven voor beschikbaar zijn), of voor het weiden van vee, maar om de teelt van een meer 'hoogwaardig gewas'.

Voorheen gold voor graslandberegening een vergunningplicht met een zeer terughoudend vergunningenbeleid. Met deze algemene regel wordt nieuw beleid voor beregening uit grondwater ingevoerd. De pompcapaciteit en het gebied waarin wordt onttrokken zijn bepalend of een onttrekking wel of niet is vrijgesteld van de vergunningplicht. Voor de beschermde gebieden, attentiegebieden en zones rondom N2000-gebieden blijft het bestaande regime onverkort van kracht, dit betekent dat de bestaande vergunningen en de bestaande vergunningplicht met het bestaande vergunningenbeleid daar ongewijzigd blijven. Voor de overige gebieden wordt nieuw beleid ingevoerd waarbij meer flexibiliteit en meer gebruik van algemene regels centraal staat. De pompcapaciteit is medebepalend voor de vrijstelling van vergunningplicht en is zodanig gekozen dat deze nog steeds uitnodigt tot verantwoord grondwatergebruik. Immers, een agrariër zal een pomp niet langer in werking laten dan nodig is gezien de (brandstof)kosten en men zal dus naar verwachting niet langer beregenen dan noodzakelijk is.

Daarnaast zijn in de algemene regels enkele voorschriften opgenomen waaraan moet worden voldaan om ongewilde excessen of andere ongewenste effecten (zie ook artikel 7.18 Waterwet) te voorkomen. Dit geldt bijvoorbeeld voor een beperking van het aantal putten, gelet op de bescherming van de kwaliteit van het grondwater via de bescherming van de scheidende lagen in de bodem. De hier gestelde grenswaarden zijn enerzijds afgestemd op wat in de praktijk bij een goede landbouwpraktijk past qua waterbehoefte. Er is gekeken naar de hoeveelheid water die men normaal gesproken voor een teelt zou onttrekken, met een marge voor verschillen in bedrijfsvoering. Omdat een onttrekkingsinrichting nooit een rendement van 100% kan hebben, is dit vervolgens verhoogd naar een pompcapaciteit die in de praktijk, gegeven de

voorgeschreven grondwaterpakketten, in verreweg de meeste gevallen dat debiet kan leveren. Een agrariër met een normale en verantwoorde bedrijfsvoering kan hiermee uit de voeten. Aan de andere kant is de gestelde grens voor de pompcapaciteit wel zodanig gekozen dat deze nog steeds uitnodigt tot verantwoord grondwatergebruik. Immers, een agrariër zal een pomp niet langer in werking laten dan nodig is gezien de (brandstof)kosten en men zal dus naar verwachting niet langer beregenen dan noodzakelijk is. Afwijkingen van de algemene regel blijven zoals voorheen vergunningplichtig. Hierdoor blijft toetsing (en dus maatwerk) in afwijkende gevallen mogelijk.

Op de kaart bij de algemene regels als bedoeld in artikel 1 van de algemene regels zijn tevens invloedsgebieden Natura 2000 aangewezen waarvoor de algemene regels niet gelden (en die dus vergunningplichtig blijven op grond van de keur). Dit zijn gebieden rond Natura 2000-gebieden waar significante effecten van de verruiming van agrarische grondwateronttrekking niet kan worden uitgesloten. In deze gebieden kan een agrariër die grondwater wil gaan onttrekken naast een watervergunning, tevens een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig hebben. Hiervoor is het waterschap echter geen bevoegd gezag.

Voor de overige gebieden word nieuw beleid ingevoerd waarbij meer flexibiliteit en meer gebruik van algemene regels centraal staat. Een overgangsregeling stimuleert vergunninghouders (grasland maar ook akker- en tuinbouw en boomteelt) om op termijn een keuze te maken over hoe zij omgaan met water op hun bedrijf.
Bij het van toepassing worden van de algemene regel blijven de rechtsgevolgen van de vergunning gewoon bestaan en houdt de vergunning voor de houder daarvan betekenis. Dit is alleen anders als dat bij wettelijk voorschrift wordt geregeld/bepaald. Dit pleit voor het opnemen van een overgangsregeling waarin een termijn is opgenomen waarna een vergunning van rechtswege komt te vervallen. Lid 5 voorziet in een dergelijke overgangsregeling.

Artikel 5
Gelijk aan het nieuwe beleid voor graslandberegening wordt ook meer flexibiliteit per algemene regel ingevoerd voor de akkerbouw, vollegronds tuinbouw, vollegronds boomteelt, glastuinbouw, container- en substraatteelt. Dit artikel volgt dezelfde opbouw en redenatie, maar is aangepast aan de landbouwpraktijk behorende bij akkerbouw, vollegronds tuinbouw, vollegronds boomteelt, glastuinbouw, container- en substraatteelt. Onder onttrekkingen voor beregening wordt in dit artikel ook verstaan onttrekking ten behoeve van nachtvorstbestrijding.

Artikel 6
Tot op heden waren brandblusvoorzieningen (voorheen 'noodvoorzieningen' geheten en in richtlijnen voor de brandweerzorg ook wel bluswatervoorziening geheten) vrijgesteld van de vergunningplicht, mits de put niet dieper was dan 30 meter. Bij die vrijstelling gelden wel twee kanttekeningen. De eerste is dat brandblusvoorzieningen nog steeds onder de algemene voorschriften grondwateronttrekkingen vielen. Er was dan wel geen vergunning nodig, maar er golden toch nog steeds regels. Ten tweede werd toen deze regels opgesteld werden nog beduidend minder vaak naar grondwater uitgeweken voor de bluswatervoorziening dan thans. De oorzaak ligt in aangescherpte landelijke regelgeving voor bluswatervoorzieningen. Die aangescherpte regels leiden in de praktijk al langer tot een toename van het aantal noodvoorzieningen die dieper dan 30 meter moeten zijn, omdat anders de wettelijk voorgeschreven debieten bluswater niet gerealiseerd kunnen worden. Dit betekent op zijn beurt dat het aantal diepe putten en daarmee doorboringen van scheidende lagen verder zal toenemen. Voortzetting van de vergunningplicht zoals deze voorheen gold, heeft geen meerwaarde omdat, gezien de landelijke regelgeving, het weigeren van een vergunning na een eenvoudige toetsing eigenlijk niet meer aan de orde is. Het is dan ook effectiever om betere randvoorwaarden te stellen via algemene regels dan tot nu toe gebruikelijk was. Een belangrijk aandachtspunt daarbij is het tegengaan van misbruik van brandblusvoorzieningen voor ander gebruik. Een brandblusvoorziening is immers alleen bedoeld voor incidenteel gebruik door de brandweer of voor een sprinklerinstallatie, waarbij het regulier spuien ten behoeve van het onderhoud van de put is inbegrepen. Een brandblusvoorziening is echter nadrukkelijk niet bedoeld voor bijv. beregening. Misbruik wordt ondervangen door aan te sluiten bij de landelijk geldende normen voor brandblusvoorzieningen. Die normen zijn bedoeld om het gebruik door de brandweer of een sprinklerinstallatie, en om de leveringszekerheid van voldoende bluswater te waarborgen. Deze eisen omvatten onder andere het soort aansluiting voor brandslangen, bereikbaarheid, afdichting en het beheer en onderhoud van de put. Deze eisen zorgen er bijna vanzelf voor dat een ander gebruik niet mogelijk is. In de algemene regels is dan ook een clausule opgenomen dat een onttrekkingsput bedoeld voor de brandweer of een sprinklerinstallatie slechts een brandblusvoorziening is als bedoeld in de algemene regels, als deze ook daadwerkelijk aan die landelijke regels voldoet.

Mocht een brandblusvoorziening toch anders aangelegd moeten worden dan de algemene regels toestaan, met name een grotere diepte dan in de algemene regels is opgenomen (om aan de leveringszekerheid te

kunnen voldoen van de wettelijk voorgeschreven debieten bluswater), dan geldt nog steeds een vergunningsplicht zodat specifieke toetsing naar de noodzakelijkheid mogelijk is.
In vergunningen en algemene regels is veelal bepaald dat een onttrekkingsinrichting (en daar maakt de put deel van uit) alleen voor het doel aangewend mag worden waarvoor deze bedoeld was. Bijvoorbeeld een beregeningsput mag alleen voor beregening gebruikt worden. Dit betekent echter niet dat bijvoorbeeld een beregeningsput niet als brandblusvoorziening gebruikt mag worden door de brandweer, ook al is hier niet specifiek in voorzien in de algemene regels of vergunningsvoorwaarden. De wettelijke basis is dan artikel 62 lid 2 van de Wet veiligheidsregio's die bepaald dat de brandweer bevoegd is alle benodigde uitrustingsstukken en hulpmiddelen ter plaatse zodanig te gebruiken als zij noodzakelijk achten voor een goede vervulling van hun taak. In de algemene regels is hiervoor dan ook geen nadere regel opgenomen.

Artikel 7
Dit artikel regelt vrijstelling van vergunningplicht voor tijdelijke bronbemalingen in beginsel zoals dat voorheen in de keur en daarvoor in de provinciale verordening geregeld was. Ook lid 2 kent zijn oorsprong in de voormalige keur en de daarvoor geldende provinciale verordening. Onttrekkingen met een langere duur en/of een groter debiet en met een ander doel dan in de algemene regel is aangegeven, blijven vergunningplichtig. . Bij het formuleren van de algemene regel is voor het debiet en de tijdsduur aansluiting gezocht bij wat in de praktijk gangbaar en acceptabel is qua werkdruk en grondwatergebruik. In lid 1 onder a is specifiek bronbemaling geregeld met een maximum aan hoeveelheid en tijdsduur. Hierbij kan gedacht worden aan sleufbemaling, bronbemaling van korte duur ten behoeve van reparatie of inspectie van ondergrondse leidingen en installaties en bemalingen ten behoeve van onderzoek voor het bepalen van o.a. de doorlatendheid of funderingsonderzoek. In lid 1 onder b worden bronbemalingen voor het droog houden van een bouwput of ten behoeve van bodemsanering geregeld. Hierin wordt vrijstelling gegeven voor bronneringen in Beschermd gebied waterhuishouding mits het water ter plaatse wordt teruggebracht in de bodem. Dit wordt verantwoord geacht gezien het feit er volledige retournering in de bodem van het onttrokken water dient te geschieden waardoor de onttrekking effectief geen invloed heeft. Hiermee is de beoogde standstill ten behoeve van verdrogingsbestrijding in deze gebieden nog steeds afdoende geborgd.

Artikel 8
Dit artikel regelt volgens dezelfde opbouw als artikel 7 de vrijstelling van vergunningplicht specifiek voor grondwatersaneringen. De enige noviteit ten opzichte van de regels zoals deze voorheen in de keur opgenomen waren, is het gebruik van het begrip grondwatersaneringen in plaats van grondsanering omdat dit duidelijker en landelijk gebruikelijk is. Bodemsaneringen vallen onder artikel 7.

Artikel 9
Lid 1 en 2 zijn een omzetting van de bestaande regels uit de keuren en de voorgaande algemene voorschriften grondwateronttrekkingen. Wat in deze leden anders is dan voorheen, is dat aansluiting gezocht is bij de wettelijke eisen krachtens het Besluit Bodemkwaliteit. Voorheen werden via de algemene voorschriften regels gesteld voor de wijze waarop putten aangebracht, beheerd en verwijderd moesten worden, inclusief regels voor de te overleggen gegevens in de melding. Ondertussen voorziet het Protocol mechanisch boren krachtens het Besluit Bodemkwaliteit daar in. Zo is geregeld dat putten alleen door een erkend bedrijf aangelegd mogen worden en dat er boorstaten aangeleverd dienen te worden, voorzien van nadere gegevens over bijvoorbeeld de exacte plaats van de put. In het Protocol mechanisch boren wordt deze rapportage (die bij de melding krachtens het Besluit bodemkwaliteit moet worden ingediend) aangeduid met de term 'beschrijving van het veldwerk'. Het volstaat dan ook om hier als regel te stellen dat de melding die men krachtens het Besluit bodemkwaliteit bij het bevoegd gezag dient in te dienen, tevens bij het waterschap moet worden ingediend.

Artikel 10
* Scheidende laag: deze begripsbepaling sluit aan op de begrippen die krachtens het Besluit Bodemkwaliteit gebruikt worden.
* Watervoerend pakket: dit wordt in de bodemkunde ook wel aquifer genoemd.
* Veldwerkverslag: dit begrip is overgenomen uit het Protocol Mechanisch Boren welke krachtens het Besluit Bodemkwaliteit van toepassing is op het slaan van putten. In dit veldwerkverslag behoord onder andere opgenomen te zijn, de XY-coördinaten van de boorlocatie en bereikte boordiepte, de bodemopbouw (boorstaat) en de toegepaste aanvullingsmaterialen en de diepte waarop deze zijn toegepast.
* Sleufbemaling: Sleufbemalingen worden meestal uitgevoerd in het kader van de aanleg van kabels of leidingen.

Waterschap Aa en Maas

DEFINITIEF

Het dagelijks bestuur van waterschap Aa en Maas;

overwegende dat het dagelijks bestuur op 3 maart 2015 de 'Hydrologische uitgangspunten bij de Keurregels voor afvoeren van hemelwater' heeft vastgesteld en deze op 26 juli 2016 en op 3 december 2018 partieel heeft herzien;

overwegende dat de waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta en De Dommel (hierna: de waterschappen) gezamenlijk uniforme regels en beleid hanteren in hun onderscheidenlijke keuren en op grond van die keuren, waaronder algemene regels voor het afvoeren van hemelwater via verhard oppervlak;

overwegende dat de grondwaterstand in Noord-Brabant in de afgelopen jaren een licht dalende trend laat zien. Deze trend is een risico voor het halen van de doelen voor de Kaderrichtlijn Water;

overwegende dat het, naast het beheersen van het gebruik van grondwater, eveneens noodzakelijk is om te borgen dat het grondwater voldoende aangevuld wordt door meer water te conserveren en te doen infiltreren in de bodem ter aanvulling van het grondwater;

overwegende dat het verhard oppervlak en de toename daarvan belangrijke factoren zijn bij de afname van de infiltratie van hemelwater, en daarmee belangrijke factoren zijn voor de aanvulling van grondwater;

overwegende dat de droge jaren 2018, 2019 en 2020 hebben aangetoond dat het vraagstuk dermate urgent is dat al op korte termijn eerste stappen gezet moeten worden;

overwegende dat een eerste stap het aanscherpen van de regels is voor het compenseren van versnelde afvoer van hemelwater via verhard oppervlak, zodat er eerder sprake is van compenserende maatregelen;

overwegende dat gelijktijdig met dit besluit de "Algemene regels waterschap Aa en Maas" worden herzien, waarbij de grenswaarde 2.000 m^2 voor afvoer hemelwater via nieuw of uitgebreid verhard oppervlak wordt gewijzigd naar 500 m^2 en dat hierdoor tevens aanpassing van de Hydrologische uitgangspunten bij de Keurregels noodzakelijk is;

gezien het feit dat de ontwerpbesluiten van 21 december 2020 tot en met 1 februari 2021 ter inzage hebben gelegen;

gelet op onder andere de Waterwet, de Algemene wet bestuursrecht, de Verordening water Noord-Brabant, en de Keur waterschap Aa en maas 2015:

B E S L U I T:

1) In de "Hydrologische uitgangspunten bij de Keurregels voor afvoeren van hemelwater" de wijzigingen door te voeren zoals opgenomen in de bijlage bij dit besluit;

2) Dit besluit wordt aangehaald als "Derde partiële herziening Hydrologische uitgangspunten bij de Keurregels voor afvoeren van hemelwater";

3) Dit besluit treedt in werking op 26 maart 2021.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het dagelijks bestuur van 16 maart 2021

De secretaris — De dijkgraaf

drs. P. Sennema — drs. L.H.J. Verheijen

Bijlage

Toelichting
In deze bijlage staat per paragraaf uit de 'Hydrologische uitgangspunten bij de Keurregels voor afvoeren van hemelwater' in een aparte tabel aangegeven welke veranderingen in de bestaande tekst doorgevoerd worden. Om makkelijk te kunnen verwijzen zijn alle wijzigingen genummerd (kolom 1). In de tweede kolom van de tabel staat de vindplaats in de regeling zoals deze laatst is vastgesteld op 3 december 2018. De wijziging is omschreven in de derde kolom en in de laatste kolom is kort omschreven waarom de wijziging wordt aangebracht. Er zijn alleen tabellen opgenomen voor algemene regels waarin daadwerkelijk iets aangepast wordt. Daar waar dat verduidelijkend is, is in de derde kolom de wijziging in rood aangegeven.

Hydrologische uitgangspunten bij de Keurregels voor afvoeren van hemelwater

nr.	vindplaats	aanpassing	reden
1.1	Paragraaf 2.1	*De tekst van paragraaf 2.1 luidt:* Wanneer het waterschap niet heeft ingestemd met de waterparagraaf van een bestemmingsplan en er sprake is van een toename van verhard oppervlak vanaf 2.000 m^2 tot en met 10.000 m^2 wordt de rekenregel toegepast en bij toename van meer dan 10.000 m^2, of bij het niet voldoen aan de rekenregel, wordt de beleidsregel toegepast. Verhard oppervlak is al het oppervlak dat er voor zorgt dat hemelwater sneller tot afvoer komt dan in de huidige situatie zonder verharding. In deze paragraaf wordt een toelichting gegeven op wat er onder verhard oppervlak wordt verstaan. *Wordt vervangen door:* Wanneer het waterschap niet heeft ingestemd met de waterparagraaf van een bestemmingsplan en er sprake is van een toename van verhard oppervlak vanaf 500 m^2 tot en met 10.000 m^2 wordt de rekenregel toegepast en bij toename van meer dan 10.000 m^2, of bij het niet voldoen aan de rekenregel, wordt de beleidsregel toegepast. Verhard oppervlak is al het oppervlak dat er voor zorgt dat hemelwater sneller tot afvoer komt dan in de huidige situatie zonder verharding. In deze paragraaf wordt een toelichting gegeven op wat er onder verhard oppervlak wordt verstaan.	De hydrologische uitgangspunten volgen de regels van de Keur. Omdat de ondergrens van toename verhard oppervlak in Algemene regel 15 wordt gewijzigd van 2000 m2 naar 500 m2, moet dit ook in de hydrologische uitgangspunten worden aangepast.
1.2	Paragraaf 2.2	*De titel en tekst van paragraaf 2.2 luidt:* 2.2. Grenswaarde 2.000 m2 Vanuit de schaalgrootte van het waterschap is het verantwoord om een ondergrens te hanteren van 2000 m^2. Vanuit de gemeente heeft het meerwaarde om hier andere eisen aan te stellen. Hierbij prevaleert de strengste eis. *Wordt vervangen door:*	De hydrologische uitgangspunten volgen de regels van de Keur. Omdat de ondergrens van toename verhard oppervlak in Algemene regel 15 wordt gewijzigd van 2000 m2 naar 500 m2, moet dit ook in de hydrologische uitgangspunten worden aangepast.

		2.2. Grenswaarde 500 m2 Vanuit de schaalgrootte van het waterschap is het verantwoord om een ondergrens te hanteren van 500 m^2. Vanuit de gemeente heeft het meerwaarde om hier andere eisen aan te stellen. Hierbij prevaleert de strengste eis.	
1.3	Paragraaf 3.1	*De tekst van paragraaf 3.1 luidt:* Met behulp van een eenvoudige rekenregel uit de Algemene regel (Artikel 15 Afvoer hemelwater door verhard oppervlak), behorend bij de keuren van de drie Brabantse waterschappen, kan de vereiste compensatie voor een specifieke locatie berekend worden in gevallen wanneer schriftelijke instemming van het waterschap op de waterparagraaf ontbreekt. Deze rekenregel geldt voor een toename van het verhard oppervlak tussen 2.000 m^2 en maximaal 10.000 m^2. Voor grotere plannen geldt de Beleidsregel (Beleidsregel 13 Afvoer door toename en afkoppelen van verhard oppervlak). Voor plannen van maximaal 2.000 m^2, groene daken en afkoppelplannen van maximaal 10.000 m^2 geldt een vrijstelling voor de realisatie van de compensatie. Voor een toename van het verhard oppervlak tussen de 2.000 m^2 tot en met 10.000 m^2 kan de vereiste compensatie berekend worden door de toename van het verhard oppervlak (m^2) te vermenigvuldigen met een waterschijf van 60 mm (0,06 m). Daaruit volgt de omvang (…….) *Wordt vervangen door:* Met behulp van een eenvoudige rekenregel uit de Algemene regel (Artikel 15 Afvoer hemelwater door verhard oppervlak), behorend bij de keuren van de drie Brabantse waterschappen, kan de vereiste compensatie voor een specifieke locatie berekend worden in gevallen wanneer schriftelijke instemming van het waterschap op de waterparagraaf ontbreekt. Deze rekenregel geldt voor een toename van het verhard oppervlak tussen 500 m^2 en maximaal 10.000 m^2. Voor grotere plannen geldt de Beleidsregel (Beleidsregel 13 Afvoer door toename en afkoppelen van verhard oppervlak). Voor plannen van maximaal 500 m^2, groene daken en afkoppelplannen van maximaal 10.000 m^2 geldt een vrijstelling voor de realisatie van de compensatie. Voor een toename van het verhard oppervlak tussen de 500 m^2 tot en met 10.000 m^2 kan de vereiste compensatie berekend worden door de toename van het verhard oppervlak (m^2) te vermenigvuldigen met een waterschijf van 60 mm (0,06 m). Daaruit volgt de omvang (…….)	De hydrologische uitgangspunten volgen de regels van de Keur. Omdat de ondergrens van toename verhard oppervlak in Algemene regel 15 wordt gewijzigd van 2000 m2 naar 500 m2, moet dit ook in de hydrologische uitgangspunten worden aangepast.

Hydrologische uitgangspunten bij de Keurregels voor afvoeren van hemelwater, Brabantse waterschappen

Partiële herziening 2021

Waterschap Aa en Maas
Waterschap Brabantse Delta
Waterschap De Dommel

Waterschap Aa en Maas
Behoort bij besluit nr. 58047
d.d. 16 maart 2021
Het dagelijks bestuur mij bekend,
de dijkgraaf

_____

Inhoud

1. Inleiding 3
2. Begrippen, grenswaarden en voorzieningen 4
   2.1. Toename verhard oppervlak 4
   2.2. Grenswaarde 500 m^2 4
   2.3. Grenswaarde 10.000 m^2 4
   2.4. Typen compensatievoorzieningen 5
3. Toelichting op de Algemene regel 6
   3.1. De rekenregel 6
   3.2. Factor 0,06 m 6
   3.3. Gevoeligheidsfactor 7
   3.4. Afvoerconstructie 4 cm 9
4. Toelichting op de Beleidsregel 10
   4.1 Doel van de beleidsregel: maatwerk 10
   4.2 Glastuinbouw, pot- en containerteelt 10
   4.3. Afvoer uit de voorziening 10
   4.4. Infiltratie 11
   4.5. Grondwater 13
   4.6. Richtlijnen voor het waterhuishoudkundig plan 14
   Bijlage 1: Rekenvoorbeelden voor het bepalen van de compensatieplicht 15
   Bijlage 2: Gedragslijn voor combinatie kwantiteits- en kwaliteitsberging 16
   Bijlage 3: Voorbeelden van principes van afvoerconstructies 19
   Colofon 21

1. Inleiding

De drie Brabantse waterschappen, Aa en Maas, De Dommel en Brabantse Delta hebben hun keuren geharmoniseerd. Als onderdeel van dit harmonisatietraject hanteren de waterschappen sinds 1 maart 2015 dezelfde (beleids)uitgangspunten voor het beoordelen van plannen waarbij het verhard oppervlak toeneemt of er sprake is van afkoppelen. Hiermee geven de waterschappen ook invulling aan de wens van met name de grensgemeenten die in het verleden te maken hadden met verschillend beleid van de waterschappen.

Bij een toename en afkoppelen van het verhard oppervlak geldt het uitgangspunt dat plannen zoveel mogelijk hydrologisch neutraal worden uitgevoerd. Het doel van dit uitgangspunt is om te voorkomen dat hemelwater als gevolg van uitbreiding of afkoppelen van het verhard oppervlak versneld op het watersysteem wordt geloosd. Voor lozingen op een oppervlaktewater eist het waterschap daarom een vervangende berging, die de extra afvoer van het nieuwe verharde oppervlak als het ware neutraliseert. Gemeenten stellen vanuit hun eigen verantwoordelijkheid voorwaarden aan de afvoer via een rioleringsstelsel. Bij het invullen van de compensatieopgave wordt tevens gekeken naar de mogelijke realisering van andere waterdoelen. Het gaat hierbij dus om een optimale inpassing van een plan in zijn omgeving, waarbij ook gekeken moet worden naar het huidig en toekomstig functioneren van het totale (deel)stroomgebied waar de ontwikkeling onderdeel van uitmaakt. Naast het behoud van voldoende systeemrobuustheid, kan hiermee beter invulling worden gegeven aan de gewenste doelmatigheid. Bovendien biedt dit mogelijkheden voor waterschappen en gemeenten om ook andere dan hydrologische aspecten mee te nemen in de afweging. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om het oplossen van waterkwaliteitsknelpunten of het tegengaan van verdroging.

Voor hemelwater dat op verharde oppervlakten valt staan de waterschappen onderstaande voorkeursvolgorde voor, waarbij optie 1 het meest wenselijk en optie 5 het minst wenselijk is:
1. hergebruik
2. vasthouden / infiltreren
3. bergen en afvoeren
4. afvoeren naar oppervlaktewater (direct of indirect)
5. afvoeren naar de riolering

De waterschappen vragen aan initiatiefnemers deze voorkeursvolgorde te doorlopen en te beargumenteren voor welke optie wordt gekozen. 'Vasthouden' betekent infiltratie in de bodem. Als hergebruik en (volledige) infiltratie niet mogelijk zijn, is afvoer naar een oppervlaktewater / riolering mogelijk. In dit geval kan een compenserende berging noodzakelijk zijn.
Bij het toepassen van deze voorkeursvolgorde zoeken de waterschappen de samenwerking met de gemeenten. Via de waterparagraaf worden eenduidige eisen gesteld voor de initiatiefnemers. Wanneer de waterparagraaf van een bestemmingsplan de schriftelijke instemming heeft verkregen van het waterschap en de in de waterparagraaf genoemde maatregelen zijn uitgevoerd wordt daarmee voldaan aan de algemene regel.

Omdat niet alle plannen een door het waterschap goedgekeurd waterparagraaf hebben, ziet het waterschap de noodzaak een grens te benoemen. De waterschappen maken bij het beoordelen van plannen met een toegenomen of afgekoppeld verhard oppervlak onderscheid tussen grote en kleine plannen. Hoewel er relatief veel kleine plannen zijn veroorzaken deze op deelstroomgebiedsniveau nauwelijks een toename van de maatgevende afvoer. Dit heeft er toe geleid dat voor kleine plannen kan worden volstaan met het toepassen van een eenvoudige rekenregel voor het bepalen van de compensatie-opgave. Deze rekenregel is onderdeel van de algemene regel en wordt in onderliggend document toegelicht. Voor grotere plannen volstaat de rekenregel niet voor het bepalen van de compensatie-opgave, omdat de impact van dergelijke plannen op het watersysteem (veel) groter is. Voor grote plannen is daarom altijd een waterhuishoudkundig onderzoek door de initiatiefnemer noodzakelijk en dient het waterschap vroegtijdig te worden betrokken. Dit document bevat de richtlijnen voor het waterhuishoudkundig onderzoek en kan zowel worden gebruikt door initiatiefnemer of adviesbureau voor het uitvoeren van het waterhuishoudkundig onderzoek, als door het waterschap voor het beoordelen ervan.

Voor een optimale inpassing van plannen met een uitbreiding of afkoppelen van het verhard oppervlak is het noodzakelijk het waterschap in een vroeg stadium te betrekken. Dit geldt zowel voor kleine als grote plannen en vormt onderdeel van de watertoets. Alleen op deze wijze kunnen waterbeheerder en initiatiefnemer gezamenlijk zorgen voor het behoud van de robuustheid van het watersysteem en kan wateroverlast in de toekomst zoveel mogelijk worden beperkt.

Hoofdstuk 2 gaat in op de belangrijkste begrippen die voor zowel de Algemene regel als de Beleidsregel gelden. Dit hoofdstuk bevat tevens een toelichting op de compensatievoorzieningen die zowel in het kader van de Algemene regel als deze Beleidsregel aangelegd kunnen worden. Hoofdstuk 3 geeft vervolgens een toelichting op de Algemene regel en hoofdstuk 4 geeft een toelichting op de Beleidsregel.

2. Begrippen, grenswaarden en voorzieningen

In de Algemene regel en in de Beleidsregel wordt een aantal begrippen en grenswaarden gehanteerd en wordt geadviseerd over voorzieningen. Deze worden in deze paragraaf nader toegelicht.

2.1. Toename verhard oppervlak

Wanneer het waterschap niet heeft ingestemd met de waterparagraaf van een bestemmingsplan en er sprake is van een toename van verhard oppervlak vanaf 500 m^2 tot en met 10.000 m^2 wordt de rekenregel toegepast en bij toename van meer dan 10.000 m^2, of bij het niet voldoen aan de rekenregel, wordt de beleidsregel toegepast. Verhard oppervlak is al het oppervlak dat er voor zorgt dat hemelwater sneller tot afvoer komt dan in de huidige situatie zonder verharding. In deze paragraaf wordt een toelichting gegeven op wat er onder verhard oppervlak wordt verstaan.

(Groene) vegetatiedaken
Een groen of vegetatiedak is een dak dat begroeid is met planten, mossen en sedum die water bergen. Deze groene daken worden beschouwd als onverhard oppervlak. Het belangrijkste argument hierbij is dat groene daken, onafhankelijk van de uitvoeringsvorm, altijd bijdragen aan het beperken van de afvoer. Met dit uitgangspunt kunnen gedetailleerde berekeningen per type groen dak worden voorkomen. Groene daken worden niet als reductie op de compensatievoorziening gerekend, omdat het slechts neerslag van het eigen oppervlak vasthoudt.

(On)gedraineerde sportvelden en gedraineerde overige percelen
Grasvelden, kunstgrasvelden, gravel- en atletiekbanen worden beschouwd als onverhard oppervlak. Dat geldt eveneens wanneer deze velden gedraineerd zijn. Dit betekent dat voor (on)gedraineerde sportvelden de Algemene Regel 15 niet van toepassing is en geen compensatie hoeft te worden gerealiseerd. Dit geldt ook voor alle overige gedraineerde, onverharde percelen.

Glastuinbouw
De kassen van de glastuinbouw worden beschouwd als verhard oppervlak.

Pot- en containerteelt
Omdat er vele verschijningsvormen van pot- en containerteelt zijn, is het niet mogelijk vooraf aan te geven of er sprake is van verhard oppervlak en op basis hiervan duidelijke uitgangspunten te stellen voor situaties waarbij het teeltoppervlak toeneemt. Het is afhankelijk van de inrichting of sprake is van toename verhard oppervlak. Een vloeistofdichte folie wordt in elk geval wel beschouwd als verhard oppervlak. Bij ontwikkelingen in de pot- en containerteelt is het altijd zaak dat initiatiefnemer voorafgaand contact opneemt met het waterschap over de juiste inpassing in het gebied.

2.2. Grenswaarde 500 m^2

Vanuit de schaalgrootte van het waterschap is het verantwoord om een ondergrens te hanteren van 500 m^2. Vanuit de gemeente heeft het meerwaarde om hier andere eisen aan te stellen. Hierbij prevaleert de strengste eis.

2.3. Grenswaarde 10.000 m^2

Nieuw verhard oppervlak
Wanneer er sprake is van een plan met een toename van verhard oppervlak groter dan 10.000 m^2 komt men in het vergunningentraject terecht en wordt er samen met initiatiefnemer en de gemeente bekeken hoe er compensatie kan plaatsvinden. Er is voor deze 10.000 m^2 (één hectare) gekozen op basis van een inventarisatie van de ruimtelijke plannen die Waterschap de Dommel in 2013 heeft behandeld (463 stuks). Hieruit blijkt dat bij 10% van alle plannen de toename verhard gebied groter is dan één hectare, maar dat deze plannen wel 90% van de totale toename verhard gebied beslaan.

Afkoppelen bestaand verhard oppervlak
In de Algemene regel staat beschreven dat voor het afkoppelen van bestaand verhard oppervlak, waarvan het oppervlak maximaal 10.000 m^2 bedraagt, geen compensatie hoeft te worden aangelegd. Er is voor deze grens van 10.000 m^2 gekozen op basis van expert judgement, waarbij het verlichten van regeldruk en de gevolgen voor het watersysteem de leidende overwegingen zijn geweest.

2.4. Typen compensatievoorzieningen

Er kunnen verschillende typen compensatievoorzieningen worden toegepast. Deze voorziening kan bijvoorbeeld bestaan uit een wadi, poel, geïsoleerde greppel, ondergrondse bergingskratjes, doorlatende verharding, infiltratieriool of gewoon een verlaagd maaiveld.

Aanbevelingen voor het ontwerpen van een compensatievoorziening zijn:
- Leg de compensatievoorziening zodanig aan dat deze gemakkelijk te onderhouden is. Hierbij moet gedacht worden aan maaien en schoonmaken. Zo is een droogvallende compensatievoorziening over het algemeen gemakkelijker te onderhouden dan een compensatievoorziening die nooit droogvalt. Een flauw talud is gemakkelijker te onderhouden dan een steil talud. Denk er ook aan dat een bovengrondse compensatievoorziening gemakkelijker (en daarom ook goedkoper) is te onderhouden dan een ondergrondse compensatievoorziening en hierdoor ook bedrijfszekerder is. Bij ondergrondse compensatievoorzieningen is het aan te bevelen een voorfiltering / sedimentvang te plaatsen.
- Aanbevolen wordt om een veilige compensatievoorziening te maken. Mensen en dieren moeten niet zo maar in de voorziening kunnen vallen of zich zelf kunnen bezeren. Er mogen geen gevaarlijke constructies gebouwd zijn. Dit houdt onder andere in dat de taluds niet te steil mogen zijn.

In overleg met de adviseurs van het waterschap kan een keuze worden gemaakt voor het meest geschikte ontwerp.

3. Toelichting op de Algemene regel

3.1. De rekenregel

Met behulp van een eenvoudige rekenregel uit de Algemene regel (*Artikel 15 Afvoer hemelwater door verhard oppervlak*), behorend bij de keuren van de drie Brabantse waterschappen, kan de vereiste compensatie voor een specifieke locatie berekend worden in gevallen wanneer schriftelijke instemming van het waterschap op de waterparagraaf ontbreekt. Deze rekenregel geldt voor een toename van het verhard oppervlak tussen 500 m^2 en maximaal 10.000 m^2. Voor grotere plannen geldt de Beleidsregel (*Beleidsregel 13 Afvoer door toename en afkoppelen van verhard oppervlak*). Voor plannen van maximaal 500 m^2, groene daken en afkoppelplannen van maximaal 10.000 m^2 geldt een vrijstelling voor de realisatie van de compensatie.

Voor een toename van het verhard oppervlak tussen de 500 m^2 en 10.000 m^2 kan de vereiste compensatie berekend worden door de toename van het verhard oppervlak (m^2) te vermenigvuldigen met een waterschijf van 60 mm (0,06 m). Daaruit volgt de omvang van de vereiste compensatie in kubieke meters (m^3). De kaart *Algemene regel afvoer regenwater door verhard oppervlak 2015* geeft vervolgens aan of voor een specifieke locatie met minder compensatie volstaan kan worden. Deze kaart is gebaseerd op een combinatie van locatiespecifieke bodemkundige en hydrologische omstandigheden. De kaart kent drie verschillende gevoeligheidsgebieden (zie hiervoor ook *paragraaf 3.3.*). Gevoeligheidsfactor 1 (vermenigvuldigt de berekende compensatie met één) geeft aan dat alleen met de volledige compensatie volstaan kan worden. Gevoeligheidsfactor ½ (vermenigvuldigt de berekende compensatie met een half) geeft aan dat met de helft van de berekende capaciteit volstaan kan worden. Tenslotte geeft gevoeligheidsfactor ¼ (vermenigvuldigt de berekende compensatie met een kwart) aan dat met ¼ van de berekende capaciteit kan worden volstaan. De rekenregel luidt dus als volgt:

Benodigde compensatie (in m^3) =
Toename verhard oppervlak (in m^2) * Gevoeligheidsfactor * 0,06 (in m)

Wanneer de vereiste compensatie berekend is, kan een voorziening ontworpen en nader uitgewerkt worden. De mate van detaillering is mede afhankelijk van de omvang van de toename van verhard oppervlak en locatiespecifieke omstandigheden. Het ontwerp van de voorziening moet voldoen aan de voorschriften van de Algemene regels. Dit document beschrijft tevens relevante aandachtspunten die bij verdere uitwerking van de vereiste voorziening betrokken kunnen worden en die gelden als een advies aan de initiatiefnemer of ontwikkelaar. Als algemeen advies geldt dat het raadzaam is om adviseurs van het waterschap te betrekken bij de uitwerking van het plan.

Achtereenvolgens worden in onderstaande paragrafen de parameters van de rekenregel toegelicht. De parameter *Toename verhard oppervlak (in m^2)* is hiervoor al toegelicht in *Paragraaf 2.1.*, de parameter *0,06 (in m)* wordt toegelicht in *Paragraaf 3.2.* en de *Gevoeligheidsfactor* wordt toegelicht in *Paragraaf 3.3.* Vervolgens gaat *Paragraaf 3.4*. over de afvoerconstructie naar het oppervlaktewater. Hierin wordt uitgelegd waarom er voor die 4 cm is gekozen. In *Bijlage 1* van dit document is een aantal rekenvoorbeelden opgenomen om de vereiste compensatie te berekenen.

3.2. Factor 0,06 m

De factor 0,06 m vertegenwoordigt een waterschijf van 60 mm (600 m^3/ha) die het verschil aangeeft tussen de hoeveelheid neerslag en enkele verliesposten op het maaiveld. Het geeft dus de hoeveelheid water weer die onder maatgevende omstandigheden daadwerkelijk op het watersysteem terecht zou komen als er geen voorziening wordt aangelegd. In deze paragraaf wordt verklaard waarom voor 60 mm compensatie is gekozen.

De benodigde compensatie is vastgesteld door het verschil te nemen tussen de neerslagbelasting en de afvoer van landelijk gebied. Voor de neerslagbelasting wordt gebruik gemaakt van regenduurlijnen bij het klimaatscenario $W_{L,centre}$ voor 2050 en regio G van de KNMI'14 scenario's (Meteobase, STOWA 2015). Er is van uitgegaan dat de afvoer uit landelijk gebied toeneemt met de herhalingstijd van de neerslagintensiteit. Voor deze toename zijn de gebruikelijke factoren gebruikt:

- T10-afvoer is 1,4 maal de maatgevende afvoer,
- T25-afvoer is 1,6 maal de maatgevende afvoer,
- T50-afvoer is 1,8 maal de maatgevende afvoer,
- T100-afvoer is 2,0 maal de maatgevende afvoer.

Voor de maatgevende afvoer is het afgeronde gemiddelde van de drie Brabantse waterschappen gekozen (1,0 l/s/ha). In *Tabel 1* is per herhalingstijd en per tijdsduur de cumulatieve landelijke afvoer in mm afgetrokken van de cumulatieve neerslag per situatie in mm. Dit resulteert in een hoeveelheid in mm die 'overblijft' (compensatie-eis) en die geborgen moet worden.

Verschil in mm tussen neerslag en afvoer (mm compensatie-eis)						
Duur (Uren)	W-T10	W-T25	W-T50	W-T100	Gemiddelde	Hoogste gemiddelde
2	38	46	52	59	49	65
4	41	50	57	64	53	
8	46	55	62	69	58	
12	48	57	65	72	61	
24	52	61	69	76	65	
48	54	63	69	76	65	
96	49	56	60	64	57	
192	28	30	27	24	27	
216	22	22	17	12	18	

Tabel 1: Tabel voor bepalen mm compensatie-eis

De omvang van de compensatie-eis is gebaseerd op een eenvoudige voorstelling van het afvoerproces. De neerslag stroomt niet in zijn geheel stationair af naar het oppervlaktewater. Bij de afstroming over verhard en onverhard oppervlak treden in werkelijkheid al vertraging (looptijd, plasvorming, bodempassage bij bermen) en verliezen (verdamping, infiltratie) op. In het afwateringsstelstel treedt demping van de afvoer op als gevolg van de verplaatsing door en berging in de waterlopen. De demping van de afvoergolf neemt toe en de afvoerintensiteit neemt af naarmate de golf verder benedenstrooms in het afwateringsstelsel komt.
Vanwege deze eenvoudige benadering is de gemiddelde compensatie per regenduur en -intensiteit berekend. Van deze gemiddelden is de maximumwaarde aangehouden voor het bepalen van de compensatie-eis (zie *Tabel 1*): 65 mm, die wordt bereikt na 24 uur. In verband met aftrekposten, zoals berging op straat en berging in het riool, wordt de compensatie-eis afgerond op 60 mm [1] Om een optimum in de doelmatigheid te creëren is er niet voor de maximale compensatie-eis van 76 mm gekozen, maar voor het hoogste gemiddelde.

3.3. Gevoeligheidsfactor

In de Algemene regel is een gevoeligheidsfactor opgenomen. Afhankelijk van kenmerken van het beïnvloedingsgebied wordt een gevoeligheidsfactor toegepast. Naarmate de gevoeligheid van een gebied of oppervlaktewatersysteem voor de gevolgen van piekafvoeren lager is, is minder compensatie nodig. Er worden drie waarden voor de gevoeligheidsfactor gehanteerd: ¼, ½ en 1. Het is gezien het globale karakter van de toets niet zinvol hier meer detail in aan te brengen. Welke gevoeligheidsfactor van toepassing is, kan worden afgelezen van de *Kaart Algemene regel afvoer regenwater door verhard oppervlak 2015* [2]*.*

[1] Ter vergelijking: deze hoeveelheid valt in de range van de retentie-eis van alle waterschappen (50 mm) en van de Brabantse waterschappen (55 mm). Deze genoemde waarden zijn gebaseerd op andere rekenmethoden.

[2] De gevoeligheidsfactoren worden alleen bij de Algemene regel toegepast. Bij de toepassing van de Beleidsregel (vergunningen) wordt niet gewerkt met een gevoeligheidsfactor maar wordt maatwerk geleverd om de retentie-eis te bepalen.

Deze kaart bevat slechts drie waarden: laag (¼), gemiddeld (½) en hoog (1). De gevoeligheidsfactoren zijn gebaseerd op de punten aangegeven in *Tabel 2*.

Categorie Gevoeligheidsfactoren	**Factor**	**Kenmerken**
• laag	¼	• Droge gebieden, GHG meer dan 80 cm onder maaiveld • Gebieden zonder kans op inundatie in T100-situatie • Geen lozing in of in de nabijheid van natuurgebieden of waterlopen met aquatische natuurwaarde of doelstellingen • Geen lozing in of in de nabijheid van bebouwde kommen
• gemiddeld	½	• GHG tussen 40 – 80 cm onder maaiveld • Gebieden zonder kans op inundatie in T100-situatie • Geen lozing in of in de nabijheid van natuurgebieden of waterlopen met aquatische natuurwaarde of doelstellingen • Geen lozing in of in de nabijheid van bebouwde kommen
• hoog	1	• Natte gebieden, GHG minder dan 40 cm onder maaiveld • Gebieden met kans op inundatie in T100-situatie • Bij lozing in of in de nabijheid van natuurgebieden of waterlopen met aquatische natuurwaarde of doelstellingen • Bij lozing in of in de nabijheid van bebouwde kommen

Tabel 2: Kenmerken gevoeligheidsfactoren

De kaart is dus als volgt samengesteld:

Aanduiding hoog (1):
Indien sprake is van:
1. Binnen de bebouwde kom met een bufferzone van 200 m.
2. Inundatiegebieden T100.
3. Natuurgebieden met aquatische natuurwaarde of doelstellingen.
4. Natte gebieden: Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand (GHG) minder dan 40 cm onder maaiveld.

Toelichting ad 3: Onder natuurgebieden wordt verstaan het Natuur Netwerk Brabant (NNB) en waterlopen met een functie viswater, beek- en kreekherstel of KRW-lichaam. Om het NNB worden de attentiegebieden (uit de Verordening water Noord-Brabant) gehanteerd en om waterlopen met de genoemde functies wordt een bufferzone van 200 m gerekend. Frequent terugkerende piekafvoeren hebben een negatief effect op het aquatisch ecosysteem; dieren en substraten spoelen weg bij hoge afvoeren waardoor een verarmd systeem achterblijft.

Aanduiding gemiddeld (½):
- Indien geen sprake is van hierboven genoemde 1 t/m 3, en;
- de GHG tussen 40-80 cm onder maaiveld ligt.

Aanduiding laag (¼):
- Indien geen sprake is van hierboven genoemde 1 t/m 3, en;
- de GHG meer dan 80 cm onder maaiveld ligt.

De gevoeligheidskaart geeft één waarde per perceel. De GHG die het grootste aandeel heeft op een bepaald perceel is leidend voor de gevoeligheidsfactor voor de rest van het perceel. Ook geldt dat wanneer een perceel geraakt wordt door een 200m-bufferzone rondom een bebouwde kom of waterloop met een functie (inclusief attentiezone), dat het perceel de gevoeligheidsfactor 1 krijgt. Bij de gevoeligheidsfactoren ½ en ¼ wordt respectievelijk 30 en 15 mm compensatie vereist in plaats van 60 mm. In gebieden waar deze factoren gelden, is namelijk sprake van infiltratiegebieden en is de afvoercapaciteit van waterlopen relatief groot in verhouding tot de specifieke afvoer voor landelijk gebied. Indien de lozing plaatsvindt in een gebied met een afwijkende gevoeligheidsfactor moet de gevoeligheidsfactor worden aangehouden ter plaatse van de uitbreiding van verhard oppervlak (niet van de lozing).

3.4. Afvoerconstructie 4 cm

De afvoerconstructie moet ervoor zorgen dat de voorziening voldoende wordt benut, weer tijdig beschikbaar komt en dat versnelde afvoer wordt voorkomen. De diameter van 4 cm is op basis van ervaring gekozen als de praktische ondergrens voor een afvoerconstructie. Bij een kleinere diameter is de kans op verstopping te groot. Bij een grotere diameter wordt bij een toename van verhard oppervlak tot en met 10.000 m^2 onvoldoende invulling gegeven aan het beperken van de afvoer. De diameter van 4 cm komt globaal overeen met een gemiddelde afvoer van 2 l/s.

4. Toelichting op de Beleidsregel

4.1 Doel van de beleidsregel: maatwerk

De Beleidsregel wordt toegepast indien wordt afgeweken van de criteria in de Algemene regel.. De Beleidsregel is van toepassing in die gevallen waarin een vergunning vereist is. Voor het bepalen van de vergunningsvoorschriften en het uiteindelijk kunnen verkrijgen van een vergunning is een waterhuishoudkundig plan nodig. De inhoud van het plan, de inpassing in het waterhuishoudkundige systeem en de toe te passen methoden dienen in overleg met het waterschap te worden vastgesteld.

De reden dat deze categorie plannen onder de Beleidsregel valt, is dat het effect van deze plannen op het afwateringsstelsel en de grondwaterstand groot kan zijn en op een juiste wijze in het gebied moet worden ingepast. Daarbij kan nadrukkelijk ook worden gekeken naar andere doelstellingen of opgaven in het gebied. Voor het bepalen van het effect op het afwateringsstelsel is daarom bij grotere plannen of bij afwijkende situaties een nadere onderbouwing nodig. Voor deze plannen is het uitgangspunt dat de veranderingen van waterstanden, afvoeren en grondwaterstanden in principe geen nadelige gevolgen mogen hebben in de omgeving van het plan. Ook moet het bepalen van de omvang van het verharde oppervlak, de uitwerking van het ontwerp en de werking van de compensatie worden beschreven. In het geval van het toenemen van verhard oppervlak kan bij het dimensioneren van de compensatie 60 mm per toename verhard oppervlak als vertrekpunt voor de maximale compensatieplicht worden gehanteerd. Door maatwerkoplossingen (bijvoorbeeld infiltratievoorzieningen, hergebruik, gezamenlijke compensatie voorzieningen) of specifieke gebiedskenmerken (zoals infiltratiecapaciteit, nauwkeuriger bepalen van de grondwaterstanden), kan de omvang van de compensatie worden beperkt. Wanneer er sprake is van afkoppelen van bestaand verhard oppervlak hangt de benodigde compensatie af van de wijze van afkoppelen. Wordt bijvoorbeeld de bergingsruimte in het rioolstelsel nog benut of niet en wordt het lozingspunt wel of niet verplaatst naar een andere watergang? Bij maatwerkoplossingen dient de uitwerking en het effect te worden aangetoond met waterhuishoudkundig onderzoek. Het waterhuishoudkundig onderzoek gaat ook in op de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de compensatieplicht. Afhankelijk van de situatie kan gekozen worden voor een geïsoleerde voorziening en/of voor oplossingen in het bestaande watersysteem.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de praktische aspecten van de Beleidsregel die kunnen worden toegepast in het geval van maatwerk. *Paragraaf 4.2.* gaat over glastuinbouw, *paragraaf 4.3.* behandelt de leegloopvoorziening, *paragraaf 4.4.* gaat over infiltratie en *paragraaf 4.5.* gaat over de Gemiddelde Hoogste Grondwaterstand (GHG). Tot slot wordt in *paragraaf 4.6.* beschreven waar een waterhuishoudkundig plan aan moet voldoen.

4.2 Glastuinbouw, pot- en containerteelt

Bij glastuinbouwbedrijven en in de pot- en containerteelt worden regenwaterbassins aangelegd met het doel dit regenwater te hergebruiken als gietwater. Deze regenwaterbassins kunnen in bepaalde situaties gecombineerd worden met de compensatie die nodig is om versnelde afvoer van regenwater te voorkomen. In dit verband is het van belang onderscheid te maken in de kwaliteit en de kwantiteit van het te verwerken water. De regels die gelden voor de berging van verontreinigd giet- of condenswater zijn vastgelegd in het Activiteitenbesluit milieubeheer. De Keur bevat de regels voor de kwantitatieve berging van hemelwater. Voor de combinatie van kwaliteits- en kwantiteitsberging is een algemene gedragslijn uitgewerkt (zie *bijlage 2*). Omdat er bij ieder bedrijf sprake is van maatwerk worden initiatiefnemers uitdrukkelijk geadviseerd hierover vroegtijdig contact op te nemen met het waterschap.

4.3. Afvoer uit de voorziening

Afvoer uit een voorziening kan via de bodem plaatsvinden (infiltratie) indien de bodem voldoende doorlatend is. Andere mogelijkheden zijn een grindkoffer, een dam of stuw van doorlatend materiaal of een afvoerconstructie. Een afvoerconstructie kan bestaan uit een schot met een gat, een dam met een pijp of een pomp. Let er hierbij op dat bij een te kleine diameter de kans op verstopping te groot is en bij een grotere diameter de compensatie in feite overgedimensioneerd is en slechts onder heel extreme omstandigheden of bij slecht beheer en onderhoud volledig gevuld zal geraken. De afvoer naar het oppervlaktewater mag maximaal 2 l/s/ha zijn.

Indien gebruik wordt gemaakt van een kleinere opvangcapaciteit omdat wordt uitgegaan van infiltratie, moet de compensatie binnen vijf "droge" dagen (max 2 mm neerslag per 24 uur) weer volledig beschikbaar zijn. Aangezien de waterhoogte gedurende de leegloop van de voorziening kleiner wordt, zal de afvoer geleidelijk afnemen. Tevens zal door infiltratie water uit de voorziening verdwijnen. Indien in de praktijk het water langer blijft staan, dan kan bijvoorbeeld de doorlatendheid van de bodem of dam worden verhoogd door grover materiaal toe te passen.

In *Bijlage 3* zijn voorbeelden van goed functionerende afvoerconstructies te vinden. De adviseurs van het waterschap kunnen u adviseren bij het ontwerp van de afvoerconstructie.

4.4. Infiltratie

De bodem in Nederland varieert sterk van samenstelling. Goed en slecht doorlatende lagen wisselen elkaar af. Een maat voor de waterdoorlatendheid van de bodem is de infiltratiecapaciteit. Deze wordt meestal uitgedrukt in een k-waarde (meter per dag). Zandgronden zijn (meestal) goed doorlatend en kleigronden (meestal) slecht. Om dezelfde hoeveelheid hemelwater in de onverzadigde zone boven de GHG te kunnen infiltreren, kan in een zandgrond daarom met een kleinere voorziening volstaan worden dan in een bodem die bestaat uit lemig zand of leem. Bij een in de infiltratiezone gemeten k-waarde van tenminste 2,0 m/dag (en een voldoende diepe GHG) kunnen in de praktijk nagenoeg alle infiltratievoorzieningen aangelegd worden. Bij een k-waarde tussen de 0,4 en 2,0 m/d kan gedacht worden aan de toepassing van wadi's (en vergelijkbare voorzieningen) ten behoeve van retentie en infiltratie. Bij k-waarden lager dan 0,4 m/d is infiltratie niet zonder meer mogelijk en dient eerst in voldoende mate structuurverbetering van de bodem plaats te vinden. De k-waarde bepaalt in sterke mate de inhoud van de voorziening.

Bij het ontwerp van een infiltratievoorziening moet rekening worden gehouden met het na verloop van tijd teruglopen van de infiltratiecapaciteit (k-waarde), bijvoorbeeld door dichtslibben van de voorziening. Om de infiltratiecapaciteit weer te vergroten (herstellen) dient ook in de ontwerpfase al rekening te worden gehouden met de aard en frequentie van het benodigde onderhoud.

Voor het bepalen van de waterdoorlatendheid van de onverzadigde bovengrond kunnen infiltratiemetingen worden verricht. Aan de hand van deze infiltratiemetingen kan de variatie in waterdoorlatendheid bepaald worden. Op deze wijze kan maximaal gebruik gemaakt worden van de natuurlijke infiltratiecapaciteit van de bodem en een passend ontwerp van de infiltratievoorziening uitgewerkt worden.

Voor het meten van de waterdoorlatendheid moet onderscheid gemaakt worden tussen metingen in de onverzadigde bovengrond en de verzadigde ondergrond. Daarbij hebben in-situ metingen (metingen 'in het veld') de voorkeur boven ex-situ metingen (laboratoriumbepalingen). Voor het bepalen van de waterdoorlatendheid kan onder meer gebruik worden gemaakt van putproeven, omgekeerde putproeven, pompproeven, dubbele-ringinfiltratiemetingen en het bepalen van de korrelgrootteverdeling (zie *Tabel 3*). Elke van deze methoden kent voor- en nadelen.

Voor metingen in de **on**verzadigde zone kan gekozen worden voor een dubbele-ringinfiltratiemeting (bepaling verticale waterdoorlatendheid) en/of de omgekeerde putproef (bepaling horizontale waterdoorlatendheid). Het bepalen van een korrelgrootte verdeling is eveneens mogelijk, maar beide in-situ meettechnieken zijn betrouwbaarder.

Voor metingen in de verzadigde zone wordt in de regel gekozen voor een putproef. Deze proef kan uitgevoerd worden door een peilbuis leeg te pompen en de stijging van het water per tijdseenheid te meten of een vaste verlaging in de peilbuis te realiseren en daarbij het afpompdebiet te meten. Met een putproef wordt voornamelijk de horizontale waterdoorlatendheid gemeten. Het bepalen van een korrelgrootte verdeling is eveneens mogelijk, maar een in-situ uitgevoerde putproef is betrouwbaarder.

Meetmethode	Veldmeting of Laboratorium?	Onverzadigde of verzadigde zone?	Horizontale (k_h) of verticale (k_v) doorlaatfactor
1. Putproef	veldmeting	verzadigde zone	horizontaal (k_h)
2. Pompproef	veldmeting	verzadigde zone	horizontaal (k_h)
3. Omgekeerde putproef	veldmeting	onverzadigde zone	horizontaal (k_h)
4. Dubbele-ring-infiltrometer	veldmeting	onverzadigde zone	verticaal (k_v)
5. Korrelgrootteverdeling	laboratorium	beide	Geroerd (diverse voorbewerkingen)
6. Falling-head methode	laboratorium	beide	horizontaal (k_h) en verticaal (k_v)
7. Constant-head methode	laboratorium	beide	horizontaal (k_h) en verticaal (k_v)
8. Interpretatie boorstaten	veldmeting	beide	horizontaal (k_h) en verticaal (k_v)

Tabel 3: Meetmethoden doorlatendheidsbepaling

Voor een uitgebreidere beschrijving voor de achtergronden van het bepalen van de waterdoorlatendheid wordt verwezen naar het boek *Gebruikte Bodem, paragraaf 4.3. Bodemkunde en geohydrologie (SKB, 2009).*

In de praktijk komt een scala aan infiltratievoorzieningen voor. Daarbij kan gedacht worden aan wadi's, zaksloten, infiltratiekratten, infiltratievijvers, infiltratie- en transportriolen (IT-riolen), doorlatende bestrating en infiltratiekelders. Tabel 4 geeft een overzicht van bestaande technieken. Dit is geen uitputtende opsomming. Bovendien kunnen nieuwe innovatieve technieken geïntroduceerd worden, waarvan het waterschap met belangstelling kennis zal nemen.

Het bepalen van de optimale (combinatie van) meetmethode(n) om de locatie specifieke k-waarde te bepalen, wordt naast een aantal praktische factoren, mede ingegeven door de (verwachte) keuze voor een bepaald type infiltratievoorziening. Daarbij is het van belang om onderscheid te maken tussen voorzieningen die primair gericht zijn op infiltratie in verticale richting (bijvoorbeeld een wadi, zaksloot en infiltratiekratten) en voorzieningen die gericht zijn op infiltratie in horizontale richting (bijvoorbeeld een infiltratiekelder en infiltratiesleuf). Bij IT-riolen, aangelegd in een cunet met goeddoorlatend materiaal, speelt zowel de horizontale als de verticale waterdoorlatendheid van de onverzadigde zone een rol.

Met het uitvoeren van een putproef in de verzadigde zone kan gecontroleerd worden of infiltratie van hemelwater in de onverzadigde zone niet leidt tot een (te) grote peilstijging van het grondwaterpeil in de verzadigde zone.

	Horizontale doorlatendheid	Verticale doorlatendheid	Aanvullende opties	Opmerking(en)
	Onverzadigde zone		**Verzadigde zone**	
Wadi		Dubbele ring-meting	Putproef verzadigde zone	Tevens doorlatendheid van het onderliggend cunet bepalen
Zaksloot	Omgekeerde putproef	Dubbele ring-meting	Putproef verzadigde zone	
Infiltratiekratten		Dubbele ring-meting	Putproef verzadigde zone	
Infiltratievijver	Omgekeerde putproef	Dubbele-ring meting	Putproef verzadigde zone	Uitgaande van IT-riool in cunet met drainagezand
IT-riool	Omgekeerde putproef	Dubbele-ring meting	Putproef verzadigde zone	
Doorlatende bestrating		Dubbele-ring meting	Putproef verzadigde zone	Meetmethode afstemmen op type bestrating en cunet
Infiltratiekelder	Omgekeerde putproef		Putproef verzadigde zone	Metingen afstemmen op type infiltratiekelder
Smalle infiltratiesleuf	Omgekeerde putproef		Putproef verzadigde zone	

Tabel 4: Suggestie(s) voor meetmethoden om de k-waarde in-situ te bepalen per type infiltratievoorziening.

4.5. Grondwater

Hydrologisch neutraal ontwikkelen betekent niet alleen dat versnelde afvoer naar oppervlaktewater dient te worden voorkomen, maar ook dat de grondwaterstand ter plaatse of lokaal zo goed mogelijk wordt gehandhaafd. De voorziening die nodig is bij de toename van verhard oppervlak zal in de meeste gevallen bestaan uit een gecombineerde retentie-infiltratievoorziening waardoor in die gevallen de aanvulling van het grondwater gewaarborgd is. In de overige gevallen gaat het in totaliteit om een zeer beperkte toename van verhard gebied die relatief weinig invloed heeft op de grondwaterstand omdat de hoeveelheid onverhard gebied verreweg het grootst blijft. Daarom is verandering in de grondwaterstand door de toename verhard oppervlak te verwaarlozen.

De onderkant van de doorlaat van de voorziening dient boven de GHG te worden geplaatst, omdat anders grondwater wordt afgevoerd. Ook moet de compensatie boven de GHG liggen. De GHG kan indicatief worden afgelezen uit algemeen beschikbare bronnen, zoals de bodematlas van de provincie Noord-Brabant[3] en kan lokaal worden bepaald door in-situ hydrologisch onderzoek. De GHG, de gemiddeld hoogste grondwaterstand, wordt standaard bepaald uit het gemiddelde van de drie hoogste grondwaterstanden per jaar over een periode van acht jaar. Omdat het een gemiddelde betreft van de optredende maxima betekent dat het incidenteel voor kan komen dat de grondwaterstand hoger ligt dan de bodem van de voorziening. Er zijn diverse methoden om een hoogste grondwaterstand te schatten in het veld of op basis van kortere meetreeksen.

[3] https://kaartbank.brabant.nl/viewer/app/bodematlas

4.6. Richtlijnen voor het waterhuishoudkundig plan

In deze paragraaf wordt beschreven welke onderwerpen in het waterhuishoudkundig plan ten behoeve van de *Beleidsregel afvoer door toename en afkoppelen van verhard oppervlak* moeten worden uitgewerkt of moeten worden toegelicht. In het kader van de watertoets kunnen dezelfde of aanvullende onderwerpen worden vereist.

- Beschrijving van de uitgangssituatie van maaiveldhoogteligging, ontwatering en afwatering, grond- en oppervlaktewaterstanden.
- Beschrijving van de bekende GHG en indien deze niet bekend is hoe een vergelijkbare hoogste grondwaterstand kan worden vastgesteld en toegepast. Het waterschap kan hierin adviseren.
- Beschrijving van de bepaling van de toename van het verhard oppervlak of het af te koppelen oppervlak, inclusief tekening met een duidelijke topografische ondergrond.
- Weergave van de beoogde inrichting van het plangebied met maaiveldhoogte, grondverzet, ligging en afmetingen van voorzieningen, op ten minste schaal 1:5.000 op tekening en in relevante dwarsprofielen en met een beschrijving in een toelichting.
- Het door middel van berekeningen aantonen welke veranderingen van waterstanden, afvoeren en grondwaterstanden als gevolg van het plan optreden in de omgeving van het plan. Hierbij moet worden gekeken naar gemiddeld hoogste grondwaterstanden, oppervlaktewaterstanden bij maatgevende (jaarlijkse) afvoer en inundatiekans extreme afvoersituaties (T10 tot en met T100). Het waterschap kan uw berekening controleren. Geadviseerd wordt om hierover vooraf advies in te winnen bij het waterschap.
- Aannemelijk maken dat de effecten geen nadelige gevolgen hebben in de omgeving van het plan.
- Een beschrijving van het beheer en onderhoud van de in het plan opgenomen voorzieningen.
- Indien andere watergerelateerde doelstellingen worden gerealiseerd wordt hiervan een kwalitatieve beschrijving opgenomen.

Het is wenselijk het waterhuishoudkundig onderzoek en het waterhuishoudkundig plan in overleg met het waterschap op te zetten en uit te voeren.

Bijlage 1: Rekenvoorbeelden voor het bepalen van de compensatieplicht

1) Een meubelgigant in Waalwijk gaat 9.500 m^2 bestaand parkeerterrein vernieuwen.
Het vervangen van de bestaande klinkerverharding door een asfaltverharding mag als "vervangende nieuwbouw" gezien worden. Voor het afkoppelen van hemelwater afkomstig van het nieuw ingerichte parkeerterrein naar oppervlaktewater dat in beheer is bij het waterschap geldt tot een maximum van 10.000 m^2 geen verplichting om compenserende berging te realiseren. Wanneer de oorspronkelijke klinkerverharding naar het oppervlaktewater afstroomde, dan mag dat ook in de nieuwe situatie. Hiervoor geldt geen melding- of vergunningplicht bij het waterschap. Het realiseren van compenserende berging is in dit rekenvoorbeeld niet verplicht, maar op vrijwillige basis wel toegestaan, mits daarbij in voldoende mate met de omgeving rekening gehouden wordt en geen wateroverlast op eigen terrein of bij derden ontstaat. Wanneer overtollig hemelwater niet naar het oppervlaktewater in beheer bij het waterschap wordt afgevoerd maar naar het riool, dan is het noodzakelijk om tijdig met de gemeente Waalwijk contact op te nemen. De gemeente kan hieraan voorwaarden verbinden.

2) Als gevolg van een uitbreidingsplan in het centrum van Boxtel wordt een toename van 6.300 m^2 verhard oppervlak aangelegd.
Omdat de uitbreiding kleiner is dan 10.000 m^2 geldt de rekenregel uit de Algemene Regel om de compensatie te berekenen. In formulevorm luidt deze regel: Benodigde compensatie (in m^3) = Toename verhard oppervlak (in m^2) * Gevoeligheidsfactor * 0,06 (in m). Voor stedelijk gebied geldt altijd gevoeligheidsfactor 1,0. De benodigde compensatie voor deze locatie in het centrum van Boxtel bedraagt derhalve 378 m^3 (6.300 m2 * 1,0 * 0,06 m). Er is geen vergunning vereist.

3) Inbreidingsplan voor vier woningen in de gemeente Keurig.
In de gemeente Keurig worden op een nog braakliggend landbouwperceel (1.800 m^2) met bestemming "wonen" vier nieuwe woningen met een gezamenlijk verhard oppervlak van 600 m^2 gebouwd. Beide woningen worden niet voorzien van een (groen) vegetatiedak. Gemeente en waterschap hebben hierover in de planfase overeenstemming bereikt over de inhoud van de waterparagraaf waarin een gezamenlijke oppervlakkige groene berging met een inhoud van 24 m^3 (40mm) wordt gerealiseerd. Hierbij wordt voldaan aan criterium a van de algemene regel. Er is daarom geen vergunning vereist.

4) Omvangrijk uitbreidingsplan (31.000 m^2) woonwijk De Kikkers in 's-Hertogenbosch.
De gemeente 's-Hertogenbosch gaat op een nog onbebouwd terrein aan de rand van het centrum de nieuwe woonwijk De Kikkers ontwikkelen. Het uitbreidingsplan heeft een oppervlak 31.000 m^2 waarvan uiteindelijk 24.500 m^2 verhard gaat worden. De toename van het nieuw te verharden oppervlak bedraagt ruimschots meer dan 10.000 m^2. Voor dit plan dient in samenwerking met het waterschap een maatwerkoplossing uitgewerkt te worden voor de berging van 60 mm neerslag. Uitgaande van een gevoeligheidsfactor van 1 (stedelijk gebied) bedraagt de initiële compensatieopgave 1.470 m^3 (24.500 m^2 * 1 * 0,06 m). Hiervan kan afgeweken worden als dit met aanvullend geohydrologisch onderzoek onderbouwd kan worden. Voor het definitieve waterplan moet bij waterschap een vergunning worden aangevraagd. Wanneer overtollig hemelwater niet naar het oppervlaktewater in beheer bij het waterschap wordt afgevoerd maar naar het riool, dan is het noodzakelijk om tijdig met de gemeente 's-Hertogenbosch contact op te nemen. De gemeente kan hieraan voorwaarden verbinden.

Bijlage 2: Gedragslijn voor combinatie kwantiteits- en kwaliteitsberging

Doel
Deze gedragslijn geeft antwoord op de vraag in hoeverre een kwantiteitsberging in het kader van hydrologisch neutraal ontwikkelen (HNO-buffer) op grond van de Keur gecombineerd kan worden met een kwaliteitsberging op grond van het Activiteitenbesluit. Het Activiteitenbesluit tracht de milieubelasting van de bedrijfsvoering te beperken met onder andere regels voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen, gewasbeschermingsmiddelen, meststoffen, etc.. Met de Keur wordt (o.a.) voorkomen dat versnelde afvoer van hemelwater door uitbreiding van verharde oppervlakken leidt tot wateroverlast.

Achtergrondinformatie
Het Activiteitenbesluit milieubeheer is sinds 1 januari 2013 de officiële benaming voor het Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer. Het Activiteitenbesluit vervangt – gefaseerd – een groot aantal milieubesluiten, waaronder het Besluit glastuinbouw en het Lozingenbesluit open teelt en veehouderij. Daarnaast is met het oog op de waterberging in de glastuinbouw en de pot- en containerteelt het Besluit lozingen buiten inrichting relevant. Veel bedrijven die voor 1 januari 2008 een milieuvergunning hadden vallen nu ook onder het Activiteitenbesluit. Voor deze bedrijven vervalt hiermee de vergunningplicht.

Gedragslijnen
De vraag in hoeverre een kwantiteitsberging gecombineerd kan worden met een kwaliteitsberging speelt specifiek in situaties bij glastuinbouwbedrijven en de pot- en containerteelt (PCT). Voor beiden is een gedragslijn uitgewerkt. Omdat er vele verschijningsvormen van glastuinbouw en PCT zijn gelden onderstaande gedragslijnen voor min of meer "standaard bedrijfsvoeringen". Het is altijd zaak dat initiatiefnemers in een vroegtijdig stadium contact opnemen met het waterschap over de juiste inpassing in het gebied, waarbij in specifieke bedrijfssituaties ruimte is voor een andere keuze dan de gedragslijn aangeeft.

<u>Glastuinbouw</u>
Voor glastuinbouw is het van belang om na te gaan of het hemelwater dat op de kas valt al dan niet verontreinigd raakt tijdens de procesvoering:

SCHOON (het hemelwater is **niet** verontreinigd met overtollig gietwater of condenswater)
- Geen eisen aan de omvang van de kwaliteitsbuffer
- Combineren met HNO-buffer is mogelijk

VUIL (het hemelwater is verontreinigd met overtollig gietwater of condenswater)
- Combineren met HNO-buffer is niet mogelijk (overstort vóór bassin)

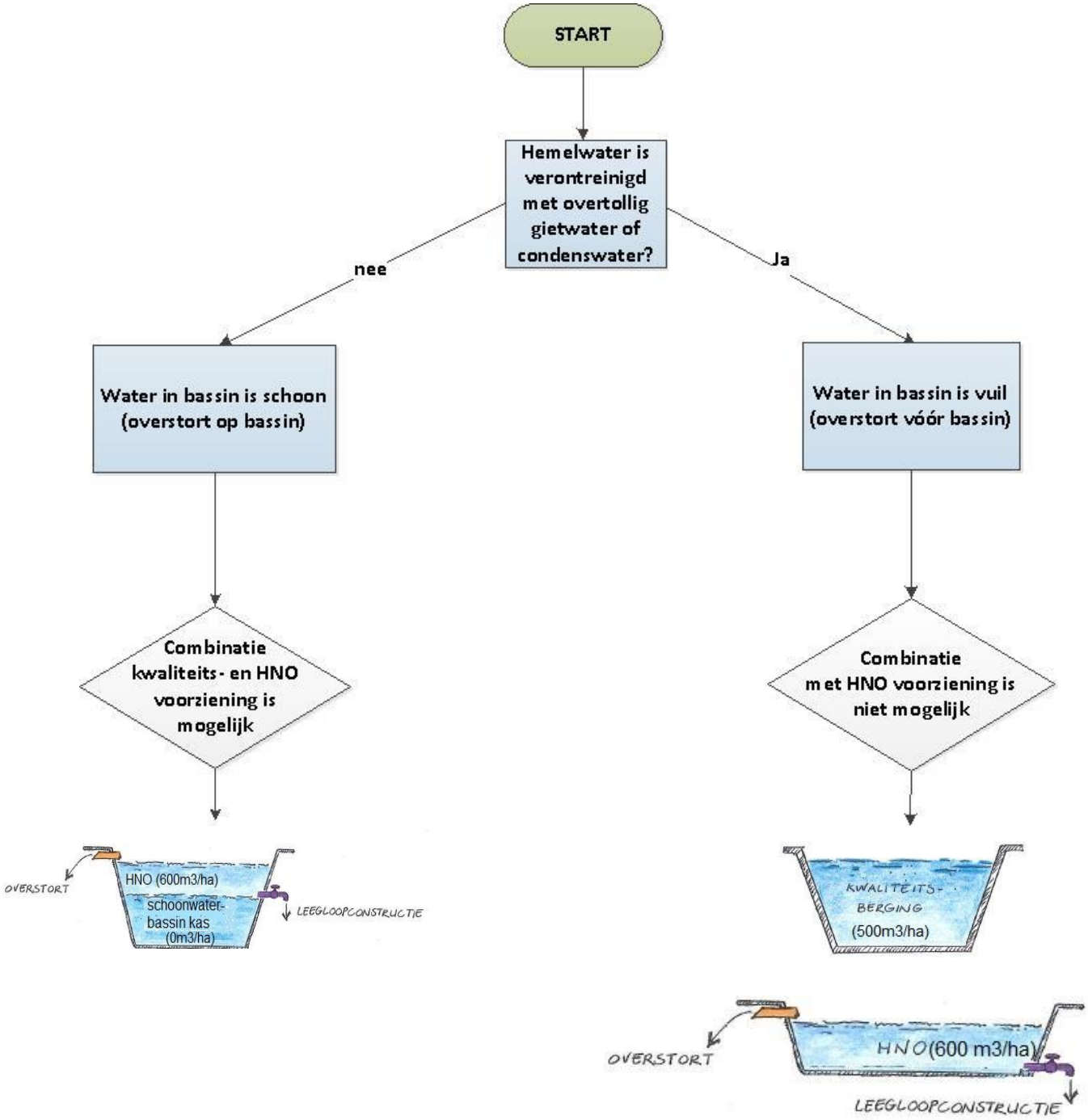

Pot- en containerteelt

Voor PCT geldt de onderstaande lijn:

- De eerste 50 m^3/ha* is vuil en moet op grond van het AB** worden opgevangen (vanaf 50 m^3/ha wordt schoon verondersteld) en altijd beschikbaar zijn.
- Daarnaast moet op grond van het AB 500 m^3/ha worden opgevangen voor gietwatergebruik. Hiervan mag 450 m^3/ha (500 – 50) naar keuze óf gecombineerd worden met de HNO-buffer óf gecombineerd worden met de vuilwaterbuffer (50 m^3/ha*)
- Op de HNO-buffer mag 50 m^3/ha* in mindering worden gebracht.

* voor aardbeienteelt 30 m^3/ha
** AB = Activiteitenbesluit

Dit betekent dat er voor een (standaard) PCT twee opties mogelijk zijn:

1.

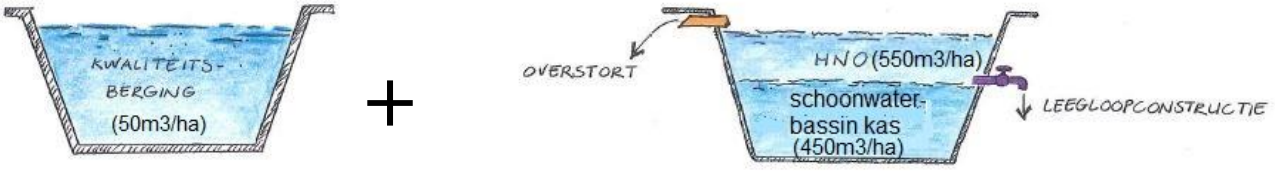

2.

Bijlage 3: Voorbeelden van principes van afvoerconstructies

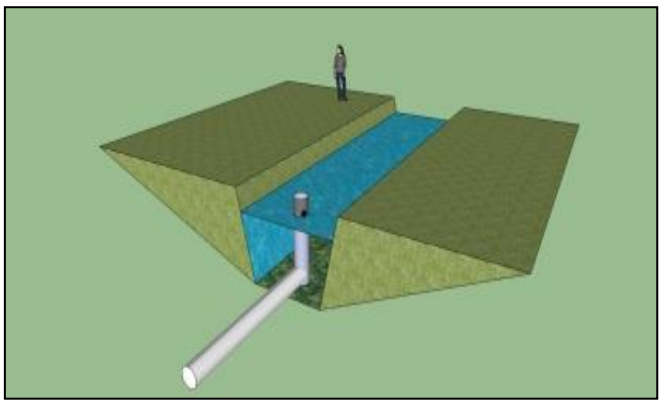
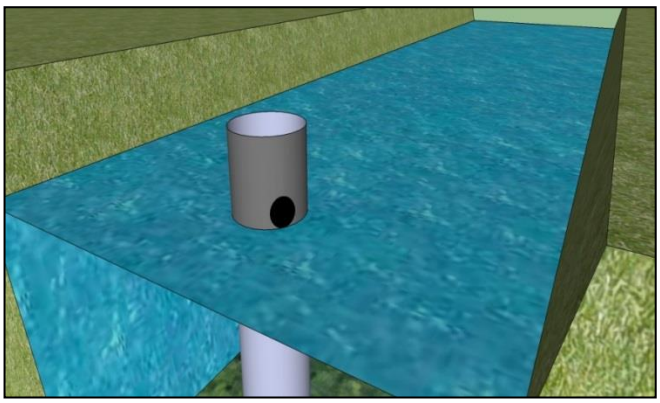
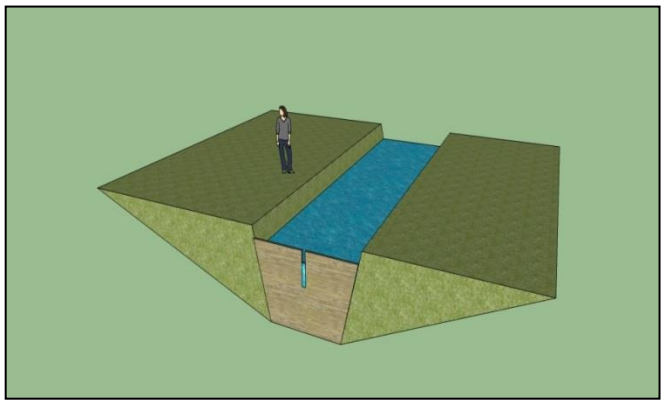
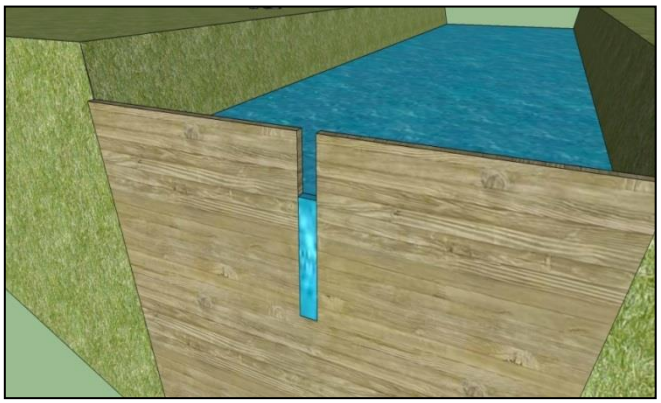
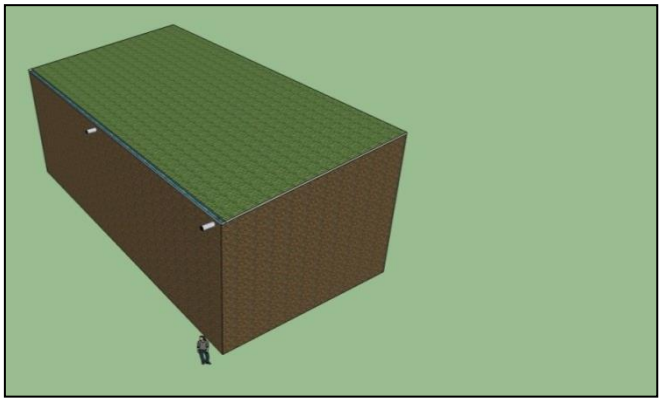

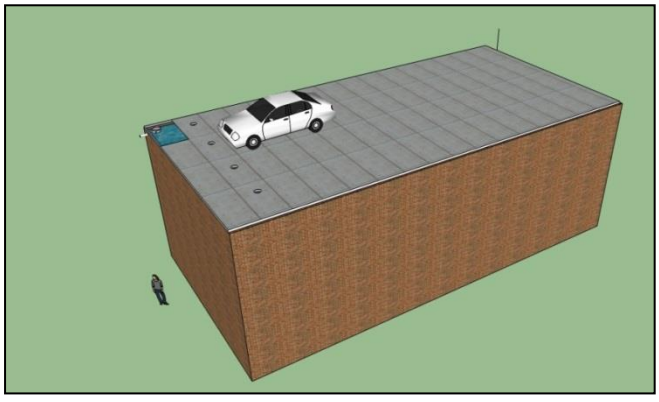
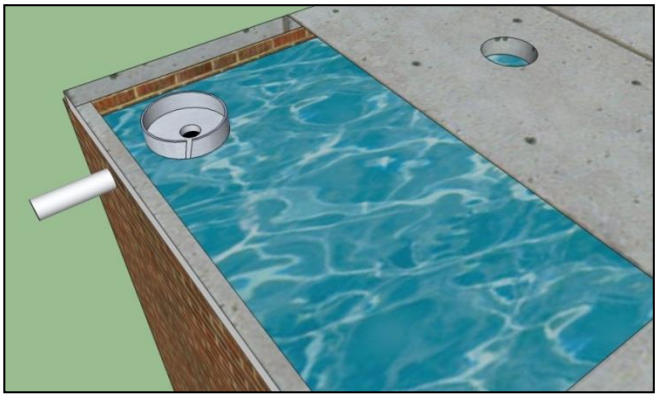

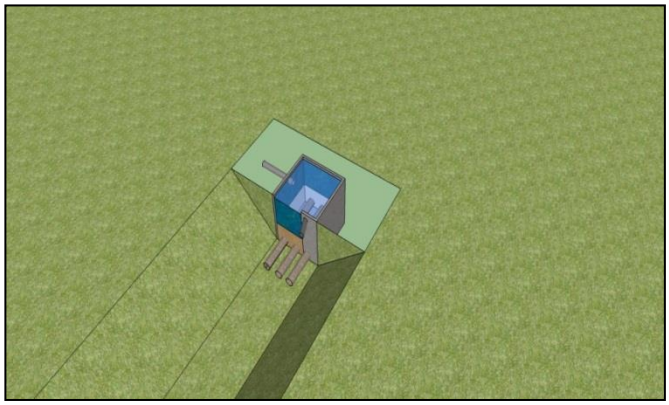

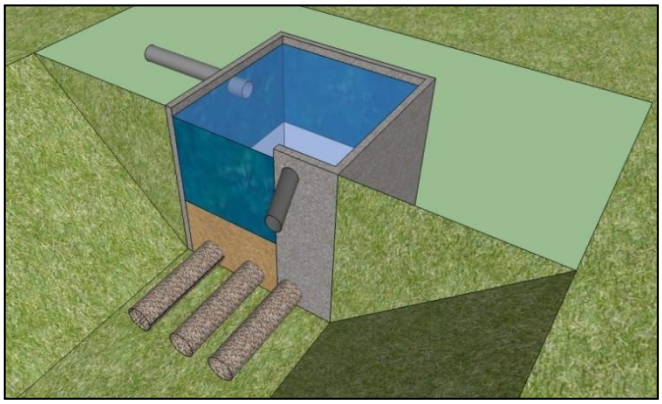

Colofon

Opgesteld in opdracht van de Stuurgroep Brabantbrede Keur, door:

Werkgroep beleid:
Lukas Schoenmakers (Brabantse Delta)
Eric Hendrickx (De Dommel)
John Jansen (Aa en Maas)

Werkgroep Hydrologie
Steffie de Keijzer (Aa en Maas)
Rimbaud Lapperre (Aa en Maas)
Kees Peerdeman (Brabantse Delta)

Geactualiseerde versie,
augustus 2017

Waterschap Aa en Maas

DEFINITIEF

Het dagelijks bestuur van waterschap Aa en maas;

overwegende dat het dagelijks bestuur op 3 maart 2015 de 'Beleidsregels voor waterkering, waterkwantiteit en grondwater heeft vastgesteld en deze op 26 juli 2016 en op 3 december 2018 partieel heeft herzien;

gezien het feit dat bij de meest recente partiele herziening de algemene regels op het gebied van grondwater niet zijn meegenomen, omdat deze regels destijds niet zijn geëvalueerd, is er nu behoefte om de algemene regels omtrent grondwater alsnog te herzien. Deze aanpassingen hebben tot gevolg dat de beleidsregels omtrent grondwater ook aangepast dienen te worden;

gezien het feit dat de ontwerpbesluiten in de periode van 3 oktober 2019 tot en met 14 november 2019 ter inzage hebben gelegen;

gelet op onder andere de Waterwet, de Algemene wet bestuursrecht, de Verordening water Noord-Brabant, en de Keur waterschap Aa en Maas 2015;

B E S L U I T :

1. in de 'Beleidsregels voor waterkering, waterkwantiteit en grondwater' de wijzigingen door te voeren zoals opgenomen in bijlage bij dit besluit;

2. dit besluit wordt aangehaald als "Vierde partiële herziening Beleidsregels voor waterkering, waterkwantiteit en grondwater";

3. dit besluit treedt in werking op 26 maart 2021.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het dagelijks bestuur van 16 maart 2021,

De secretaris	De dijkgraaf
drs. P. Sennema	drs. L.H.J. Verheijen

Bijlage

Toelichting
In deze bijlage staat per beleidsregel uit de 'Beleidsregels voor waterkering, waterkwantiteit en grondwater' in een aparte tabel aangegeven welke veranderingen in de bestaande tekst doorgevoerd worden. Om makkelijk te kunnen verwijzen zijn alle wijzigingen genummerd (kolom 1). In de tweede kolom van de tabel staat de vindplaats in de beleidsregel zoals deze is laatst is vastgesteld op 3 december 2018. De wijziging is omschreven in de derde kolom en in de laatste kolom is kort omschreven waarom de wijziging wordt aangebracht. Er zijn alleen tabellen opgenomen voor beleidsregels waarin daadwerkelijk iets aangepast wordt. Daar waar dat verduidelijkend is, is in de derde kolom de wijziging in rood aangegeven.

Beleidsregel 22 Grondwater

nr.	vindplaats	aanpassing	reden
1.1	22.4 Vergunningenbeleid voor agrarische beregening	*De tekst van de opsomming in de derde alinea luidt:* - Geen nieuwe vergunningen meer worden verleend voor beregening; - Bestaande grondwateronttrekkingen niet mogen worden verplaatst. Alleen bij de realisatie van overheidsplannen kan een grondgebruiker die het bestaand gebruik moet beëindigen, een put verplaatsen naar een nieuw perceel. De nieuwe put mag hierbij niet zijn gelegen in een beschermd gebied waterhuishouding of attentiegebied. - Grasland niet mag worden beregend voor 1 juni en in juni en juli niet tussen 11:00 en 17:00 uur. (Dit is opgenomen in de vergunning, hierbij is tevens voorzien in een ontheffingsregeling). In de periode 1 januari tot 1 juni mag grasland beregend worden in voornoemde periode binnen 48 uur na een emissiearme bemestingsmethode met dierlijke mest. - Voor intensieve grondgebonden teelten, waarbij vruchtwisseling belangrijk is, kan een raamvergunning worden verleend, waarin de totale pompcapaciteit per uur is aangegeven en de maximale diepte van de put. Bij wijzigingen moet de locatie van de te gebruiken put(ten) worden opgegeven. De nieuwe put mag niet zijn gelegen in beschermd gebied waterhuishouding of attentiegebied. In raamvergunningen wordt de voorwaarde opgenomen dat de vergunning nooit meer kan worden gebruikt voor de beregening van grasland. - Bestaande putten mogen worden verplaatst vanuit de beschermde gebieden naar de attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000.	Bij de vorige herziening van de beleidsregels is het begrip "beschermde gebieden waterhuishouding" aangepast naar "beschermde gebieden". In de opsomming stond echter het oude begrip nog tweemaal vermeld (tweede en vierde streepje). Het oude begrip is aangepast naar het nieuwe begrip.

		Bestaande putten mogen ook worden verplaatst binnen de attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000 indien de afstand tot de beschermde gebieden daarmee wordt vergroot (afwaartse beweging). Verplaatsing van de put is ook mogelijk naar een locatie buiten de beschermde gebieden, attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000. Het doel is steeds het vergroten van de afstand van de onttrekking ten opzichte van natuurgebieden. - Bestaande putten mogen worden vervangen binnen 50 meter van de bestaande ingemeten locatie, waarbij de nieuwe put dezelfde diepte dient te hebben als de bestaande of ondieper dient te zijn, maar deze niet dieper mag zijn dan de maximale diepte conform de algemene regels grondwater. Deze voorwaarde is eveneens in de vergunningen opgenomen. - Bij overdracht van eigendommen en/of bodemgebruik kan een vergunning overgaan op een rechtsopvolger. Dit kan ook betrekking hebben op een deel van de vergunning, waarbij echter elk deel van de vergunning minimaal dient te bestaan uit een put en 11 m^3 per uur pompcapaciteit. Waarbij de totale pompcapaciteit en het aantal putten in de beschermde gebieden, attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000 niet toeneemt. *Wordt vervangen door:* - Geen nieuwe vergunningen meer worden verleend voor beregening; - Bestaande grondwateronttrekkingen niet mogen worden verplaatst. Alleen bij de realisatie van overheidsplannen kan een grondgebruiker die het bestaand gebruik moet beëindigen, een put verplaatsen naar een nieuw perceel. De nieuwe put mag hierbij niet zijn gelegen in een beschermd gebied of attentiegebied. - Grasland niet mag worden beregend voor 1 juni en in juni en juli niet tussen 11:00 en 17:00 uur. (Dit is opgenomen in de vergunning, hierbij is tevens voorzien in een ontheffingsregeling). In de periode 1 januari tot 1 juni mag grasland beregend worden in voornoemde periode binnen 48 uur na een emissiearme bemestingsmethode met dierlijke mest. - Voor intensieve grondgebonden teelten, waarbij vruchtwisseling	

		belangrijk is, kan een raamvergunning worden verleend, waarin de totale pompcapaciteit per uur is aangegeven en de maximale diepte van de put. Bij wijzigingen moet de locatie van de te gebruiken put(ten) worden opgegeven. De nieuwe put mag niet zijn gelegen in beschermd gebied of attentiegebied. In raamvergunningen wordt de voorwaarde opgenomen dat de vergunning nooit meer kan worden gebruikt voor de beregening van grasland. - Bestaande putten mogen worden verplaatst vanuit de beschermde gebieden naar de attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000. Bestaande putten mogen ook worden verplaatst binnen de attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000 indien de afstand tot de beschermde gebieden daarmee wordt vergroot (afwaartse beweging). Verplaatsing van de put is ook mogelijk naar een locatie buiten de beschermde gebieden, attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000. Het doel is steeds het vergroten van de afstand van de onttrekking ten opzichte van natuurgebieden. - Bestaande putten mogen worden vervangen binnen 50 meter van de bestaande ingemeten locatie, waarbij de nieuwe put dezelfde diepte dient te hebben als de bestaande of ondieper dient te zijn, maar deze niet dieper mag zijn dan de maximale diepte conform de algemene regels grondwater. Deze voorwaarde is eveneens in de vergunningen opgenomen. - Bij overdracht van eigendommen en/of bodemgebruik kan een vergunning overgaan op een rechtsopvolger. Dit kan ook betrekking hebben op een deel van de vergunning, waarbij echter elk deel van de vergunning minimaal dient te bestaan uit een put en 11 m^3 per uur pompcapaciteit. Waarbij de totale pompcapaciteit en het aantal putten in de beschermde gebieden, attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000 niet toeneemt.	
1.2	22.4 Vergunningenbeleid voor agrarische beregening	*De tekst van de eerste alinea onder <u>Doel en motivering van de beleidsregel</u> luidt:* Voor agrarische beregening wordt onderscheid gemaakt tussen graslandberegening, akkerbouw- en tuinbouwberegening en overige beregeningen voor glastuinbouw, boomteelt	Aan algemene regel 34.5 worden de sectoren glastuinbouw, container- en substraatteelt toegevoegd. Uit praktijkervaring blijkt dat ook beregening in deze sectoren op dezelfde wijze gedereguleerd (van

		en dergelijke. *Wordt vervangen door:* < vervallen >	vergunningplicht naar algemene regel) kan worden als de beregening van gewassen voor "akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt". Door het wijzigen van algemene regel 34.5 moet de genoemde alinea geschrapt worden.
1.3	22.4 Vergunningenbeleid voor agrarische beregening	*De tekst luidt:* Voor agrarisch gebruik geldt dat de onttrekkingsinrichting veelal bestaat uit een pomp met meerdere putten. Er wordt niet uit alle putten tegelijkertijd onttrokken, maar meerdere putten zijn nodig vanwege de omvang van agrarische bedrijven en teeltwisselingen. Bij agrarische onttrekkingen zijn twee doelstellingen van belang. Enerzijds het onder controle houden van de hoeveelheden onttrokken grondwater, anderzijds de bescherming van de kwaliteit van het diepere grondwater door middel van het beschermen van de slecht doorlatende lagen tegen onnodige doorboringen. Voor beregening van grasland, akkerbouw en vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt geldt dat dit primair via algemene regels gereguleerd wordt. Vergunningverlening is nog aan de orde bij een voorgenomen afwijking van de algemene regels, zoals een groter aantal putten of een groter pompcapaciteit dan in de algemene regels is toegestaan. Aangezien de algemene regels afgestemd zijn op de draagkracht van het grondwatersysteem, een normale bedrijfsvoering, en gezien de algemene uitgangspunten ten aanzien van grondwatergebruik, zal getoetst worden of het aangevraagde redelijk en noodzakelijk is voor de bedrijfsvoering en wat er aan waterbesparing en/of waterconservering gedaan kan worden ten einde zuinig grondwatergebruik te realiseren. Zoals ook bij de algemene regels wordt ook hier een bedrijfswaterplan vereist, conform hetzelfde model. Er kunnen met het oog op zuinig grondwatergebruik in de vergunning waterconserverende of waterbesparende maatregelen voorgeschreven worden. Voor de maximale diepten worden in beginsel de algemene regels (artikel 1) gevolgd. *Wordt vervangen door:* Voor agrarisch gebruik geldt dat de onttrekkingsinrichting veelal bestaat uit een pomp met meerdere putten. Er wordt niet	Aan algemene regel 34.5 worden de sectoren glastuinbouw, container- en substraatteelt toegevoegd. Uit praktijkervaring blijkt dat ook beregening in deze sectoren op dezelfde wijze gedereguleerd (van vergunningplicht naar algemene regel) kan worden als de beregening van gewassen voor "akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt". Door het wijzigen van algemene regel 34.5 moeten deze sectoren ook vermeld worden.

		uit alle putten tegelijkertijd onttrokken, maar meerdere putten zijn nodig vanwege de omvang van agrarische bedrijven en teeltwisselingen. Bij agrarische onttrekkingen zijn twee doelstellingen van belang. Enerzijds het onder controle houden van de hoeveelheden onttrokken grondwater, anderzijds de bescherming van de kwaliteit van het diepere grondwater door middel van het beschermen van de slechtdoorlatende lagen tegen onnodige doorboringen. Voor beregening van grasland, akkerbouw, vollegronds tuinbouw, vollegronds boomteelt, glastuinbouw en container- en substraatteelt geldt dat dit primair via algemene regels gereguleerd wordt. Vergunningverlening is nog aan de orde bij een voorgenomen afwijking van de algemene regels, zoals een groter aantal putten of een groter pompcapaciteit dan in de algemene regels is toegestaan. Aangezien de algemene regels afgestemd zijn op de draagkracht van het grondwatersysteem, een normale bedrijfsvoering, en gezien de algemene uitgangspunten ten aanzien van grondwatergebruik, zal getoetst worden of het aangevraagde redelijk en noodzakelijk is voor de bedrijfsvoering en wat er aan waterbesparing en/of waterconservering gedaan kan worden ten einde zuinig grondwatergebruik te realiseren. Zoals ook bij de algemene regels wordt ook hier een bedrijfswaterplan vereist, conform hetzelfde model. Er kunnen met het oog op zuinig grondwatergebruik in de vergunning waterconserverende of waterbesparende maatregelen voorgeschreven worden. Voor de maximale diepten worden in beginsel de algemene regels (artikel 1) gevolgd.	
1.4	22.4 Vergunningenbeleid voor agrarische beregening	*De tekst van de derde en vierde alinea onder <u>Doel en motivering van de beleidsregel</u> luidt:* Voor overige teelten zoals glastuinbouw en container- en substraatteelten zijn geen algemene regels vastgesteld, omdat deze bedrijven wat betreft de watervoorziening complexer en meer divers zijn. Bovendien gelden voor dergelijke bedrijven ook tal van andere regels op grond van de Waterwet waarvoor vergunning nodig is of voorschriften op basis van landelijke regelgeving gelden. Een voorbeeld hiervan is de gesloten waterhuishouding bij substraatteelt. Deze is primair ingegeven vanuit waterkwaliteitsoogpunt, maar heeft als neveneffect ook een zuiniger gietwatergebruik. Een ander voorbeeld is het gebruik van een retentiebassin met overcapaciteit als gietwatervoorziening in de glastuinbouw. Voor deze teelten geldt dat	Aan algemene regel 34.5 worden de sectoren glastuinbouw, container- en substraatteelt toegevoegd. Uit praktijkervaring blijkt dat ook beregening in deze sectoren op dezelfde wijze gedereguleerd (van vergunningplicht naar algemene regel) kan worden als de beregening van gewassen voor "akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt". Door het wijzigen van algemene regel 34.5 moeten de genoemde alinea's geschrapt worden.

		conform de algemene lijn voor grondwatergebruik getoetst wordt in hoeverre andere alternatieven beschikbaar zijn, waarbij getracht wordt het gebruik van grondwater en de voorwaarde die daaraan gesteld worden, zo veel mogelijk af te stemmen met andere regels en voorschriften uit andere hoofde. Andere gebruiksvormen kunnen voorkomen als het om een gemengd bedrijf gaat dat meerdere soorten teelten omvat. Daarbij is het in de praktijk effectiever om één integrale vergunning te verlenen. De hieronder beschreven toetsingscriteria blijven gelden voor de onderdelen uit de vergunning die zich richten op gebruik van grondwater voor beregening. *Wordt vervangen door:* < vervallen >	
1.5	22.4 Vergunningenbeleid voor agrarische beregening	*Tekst bij Beregening van overige teelten onder <u>toetsingscriteria luidt</u>:* *Beregening van overige teelten* Voor overige teelten zoals glastuinbouw en container- en substraatteelten zijn geen algemene regels vastgesteld, omdat deze bedrijven wat betreft de watervoorziening complexer en meer divers zijn. Hierbij wordt getoetst aan: - Zijn er alternatieven voor het gebruik van grondwater? * Maatregelen die bijdragen aan zuinig watergebruik die al genomen worden vanwege andere wet- en regelgeving zoals het Activiteitenbesluit. * Indien er geen reële alternatieven zijn, dan moet het grondwater zo zuinig mogelijk gebruikt worden. * Zijn er alternatieven beschikbaar, dan wordt gebruik van grondwater niet toegestaan. *Wordt vervangen door:* < vervallen>	Aan algemene regel 34.5 worden de sectoren glastuinbouw, container- en substraatteelt toegevoegd. Uit praktijkervaring blijkt dat ook beregening in deze sectoren op dezelfde wijze gedereguleerd (van vergunningplicht naar algemene regel) kan worden als de beregening van gewassen voor "akkerbouw, vollegronds tuinbouw en vollegronds boomteelt". Door het wijzigen van algemene regel 34.5 moet de genoemde alinea geschrapt worden.
1.6	22.5 Vergunningenbeleid voor bronbemalingen, grondwater- en bodemsaneringen, etc.	*De tekst luidt*: Conform de algemene uitgangspunten voor grondwatergebruik geldt ook hier dat er zo zuinig mogelijk met grondwater moet worden omgaan. Daarnaast mag er geen verdroging optreden, met name in beschermde gebieden en attentiegebieden, en mag er geen overlast of schade ontstaan aan nabij gelegen opstallen. Daarom richt het beleid zich enerzijds op minimalisatie van de grondwateronttrekking en anderzijds op retourbemaling. Hiervoor gelden de	Bij de vorige herziening van de beleidsregels is het begrip "beschermde gebieden waterhuishouding" aangepast naar "beschermde gebieden". In de opsomming stond echter het oude begrip nog vermeld (vierde streepje). Het oude begrip is aangepast naar het nieuwe begrip.

		volgende uitgangspunten: - Nieuwe vergunningen voor permanente verlagingen van de grondwaterstand voor het droog houden van gebouwen en werken, worden niet verleend. Bestaande vergunningen dienen te worden beëindigd en indien dit niet mogelijk is dient het onttrokken grondwater terug gebracht te worden in de bodem. - Bij bronbemaling is minimalisatie van de grondwateronttrekking door het toepassen van aangepaste bouwtechnieken en zorgvuldige planning van de uitvoering van bouwwerkzaamheden een absolute noodzaak. Iedere aanvraag voor bronbemaling zal hierop worden getoetst. - Bij onttrekkingen groter dan 0,5 miljoen m^3 per jaar moet worden gestreefd het onttrokken grondwater terug te brengen in de bodem. Bij onttrekkingen tussen 0,2 en 0,5 miljoen m^3 per jaar moet het streven gericht zijn op het minimaal 50% terugbrengen in de bodem. - Bij niet te vermijden vergunningplichtige bronbemalingen in beschermde gebieden waterhuishouding en attentiegebieden dient gestreefd te worden het onttrokken water altijd volledig terug te brengen in de bodem. - Bij bodem- en grondwatersanering dient te worden gestreefd naar een minimalisatie van de netto-onttrekking die is te bereiken door: * toepassing van alternatieve saneringstechnieken (o.a. in situ-sanering); * toepassen van technieken om toestroming schoon grondwater te beperken (o.a. damwanden, efficiënt onttrekken); * het onttrokken grondwater na zuivering terug te brengen in de bodem (waarbij mogelijk snellere sanering kan plaatsvinden). - Indien het onttrokken grondwater niet in de bodem kan worden teruggebracht, moet ingeval van mogelijk negatieve effecten op de omgeving worden onderzocht of de effecten zo veel mogelijk kunnen worden verminderd. *Wordt vervangen door:* Conform de algemene uitgangspunten voor grondwatergebruik geldt ook hier dat er zo zuinig mogelijk met grondwater moet worden omgaan. Daarnaast mag er geen verdroging optreden, met name in	

		beschermde gebieden en attentiegebieden, en mag er geen overlast of schade ontstaan aan nabij gelegen opstallen. Daarom richt het beleid zich enerzijds op minimalisatie van de grondwateronttrekking en anderzijds op retourbemaling. Hiervoor gelden de volgende uitgangspunten: - Nieuwe vergunningen voor permanente verlagingen van de grondwaterstand voor het droog houden van gebouwen en werken, worden niet verleend. Bestaande vergunningen dienen te worden beëindigd en indien dit niet mogelijk is dient het onttrokken grondwater terug gebracht te worden in de bodem. - Bij bronbemaling is minimalisatie van de grondwateronttrekking door het toepassen van aangepaste bouwtechnieken en zorgvuldige planning van de uitvoering van bouwwerkzaamheden een absolute noodzaak. Iedere aanvraag voor bronbemaling zal hierop worden getoetst. - Bij onttrekkingen groter dan 0,5 miljoen m^3 per jaar moet worden gestreefd het onttrokken grondwater terug te brengen in de bodem. Bij onttrekkingen tussen 0,2 en 0,5 miljoen m^3 per jaar moet het streven gericht zijn op het minimaal 50% terugbrengen in de bodem. - Bij niet te vermijden vergunningplichtige bronbemalingen in beschermde gebieden en attentiegebieden dient gestreefd te worden het onttrokken water altijd volledig terug te brengen in de bodem. - Bij bodem- en grondwatersanering dient te worden gestreefd naar een minimalisatie van de netto-onttrekking die is te bereiken door: *toepassing van alternatieve saneringstechnieken (o.a. in situ-sanering); *toepassen van technieken om toestroming schoon grondwater te beperken (o.a. damwanden, efficiënt onttrekken); *het onttrokken grondwater na zuivering terug te brengen in de bodem (waarbij mogelijk snellere sanering kan plaatsvinden). - Indien het onttrokken grondwater niet in de bodem kan worden teruggebracht, moet ingeval van mogelijk negatieve effecten op de omgeving worden onderzocht of de effecten zo veel mogelijk kunnen worden verminderd.	
1.7	22.6	*De tekst luidt:*	De laatste zin komt te

	Vergunningenbeleid kleine onttrekkingen	Kleine onttrekkingen vallen voor een groot deel onder artikel 3 van de algemene regels. Het vergunningenbeleid is dan ook slechts nog op een enkel geval van toepassing. Voor onttrekkingen met een pompcapaciteit van niet meer dan 10 m^3 per uur en een put dieper dan bepaald in algemene regel 34, artikel 1 geldt dat nieuwe vergunningen niet worden verleend. Bij uitzondering kan een diepere put worden vergund indien het een bestaande put betreft die op last van overheidsingrijpen verplaatst moet worden, en de put een doel dient die het afwijken van de algemene lijn rechtvaardigt, en het voor dat doel daadwerkelijk noodzakelijk is een diepere put te slaan. Tot slot geldt dat kleine onttrekkingen alleen mogelijk zijn buiten de beschermde gebieden waterhuishouding. Zoals ook bij grotere onttrekkingen kunnen ook bij kleine onttrekkingen meerdere putten geslagen worden die door één onttrekkingsinrichting benut wordt. Hierbij geldt dat het slaan van meerdere putten tot een minimum beperkt wordt. Voor volkstuincomplexen is dit al verwerkt in de algemene regel door deze op 1 put per complex vast te stellen. *Wordt vervangen door:* Kleine onttrekkingen vallen voor een groot deel onder artikel 3 van de algemene regels. Het vergunningenbeleid is dan ook slechts nog op een enkel geval van toepassing. Voor onttrekkingen met een pompcapaciteit van niet meer dan 10 m^3 per uur en een put dieper dan bepaald in algemene regel 34, artikel 1 geldt dat nieuwe vergunningen niet worden verleend. Bij uitzondering kan een diepere put worden vergund indien het een bestaande put betreft die op last van overheidsingrijpen verplaatst moet worden, en de put een doel dient die het afwijken van de algemene lijn rechtvaardigt, en het voor dat doel daadwerkelijk noodzakelijk is een diepere put te slaan. Tot slot geldt dat kleine onttrekkingen alleen mogelijk zijn buiten de beschermde gebieden waterhuishouding. Zoals ook bij grotere onttrekkingen kunnen ook bij kleine onttrekkingen meerdere putten geslagen worden die door één onttrekkingsinrichting benut wordt. Hierbij geldt dat het slaan van meerdere putten tot een minimum beperkt wordt.	vervallen, omdat de bepaling omtrent volkstuincomplexen in een eerdere herziening van de algemene regels al verwijderd is.

BELEIDSREGELS VOOR WATERKERING, WATERKWANTITEIT EN GRONDWATER

Waterschap Aa en Maas
Partiële herziening 2021

Waterschap Aa en Maas
Behoort bij besluit nr. 58047
d.d. 16 maart 2021
Het dagelijks bestuur mij bekend,
de dijkgraaf

_____

Inhoud

Inleiding beleidsregels 8
Beleid oppervlaktewater 9
1. Beleidsregel peilafwijkingen in een oppervlaktewaterlichaam, waaronder begrepen onderbemalingen 9
1.1. Kader 9
1.1.1. Keur 9
1.1.2. Begripsbepaling 9
1.1.3. Toepassingsgebied 9
1.2. Doel van de beleidsregel 10
1.3. Motivering van de beleidsregel 10
1.3.1. Algemeen 10
1.3.2. <vervallen> 10
1.3.3. Beschermde gebieden waterhuishouding 10
1.3.4. Attentiegebieden 10
1.3.5. Beperkt beschermde gebieden 10
1.3.6. Beekdalen 10
1.3.7. Wijstgebieden 11
1.4. Toetsingscriteria 11
1.4.1. Algemeen 11
1.4.2. <vervallen> 11
1.4.3. Beschermde gebieden Keur 11
1.4.4. Onderhoud en stabiliteit 12
2. Beleidsregel Plaatsen van lijnvormige obstakels haaks op wateren 13
2.1. Kader 13
2.1.1. Keur 13
2.1.2. Begripsbepaling 13
2.1.3. Toepassingsgebied 13
2.2. Doel van de beleidsregel 13
2.3. Motivering van de beleidsregel 13
2.3.1. Onderhoud 13
2.3.2. Stabiliteit van de oever en constructieve eisen 13
2.3.3. Ecologie 13
2.3.4. <vervallen> 13
2.4. Toetsingscriteria 13
2.4.1. Onderhoud 13
2.4.2. Stabiliteit 14
2.4.3. Constructieve eisen 14
2.4.4. Ecologie/waterkwaliteit 14
2.4.5. <vervallen> 14
3. Beleidsregel Werken en objecten in de watergang en beschermingszone 15
3.1. Kader 15
3.1.1. Keur 15
3.1.2. Begripsbepaling 15
3.1.3. Toepassingsgebied 15
3.2. Doel van de beleidsregel 15
3.3. Motivering van de beleidsregel 15
3.3.1. Algemeen 15
3.3.2. <vervallen> 15
3.3.3. Doorstroming en waterberging 15
3.3.4. Onderhoud 15
3.3.5. Eenvoudig verplaatsbare objecten 15
3.3.6. Stabiliteit 16
3.3.7. Ecologie en waterkwaliteit 16
3.4. Toetsingscriteria 16
3.4.1. Oppervlaktewaterlichaam 16
3.4.2. Beschermingszone 16
3.4.3. Stabiliteit 17
3.4.4. Ecologie/waterkwaliteit 17
3.4.5. <vervallen> 17
4. Beleidsregel Werkzaamheden in bergingsgebieden 18
4.1. Kader 18
4.1.1. Keur 18

4.1.2. Toepassingsgebied 18
4.2. Doel van de beleidsregel 18
4.3. Motivering van de beleidsregel 18
4.3.1. Waterberging 18
4.4. Toetsingscriteria 18
5. Beleidsregel duikers en bruggen 19
5.1. Kader 19
5.1.1. Keur 19
5.1.2. Begripsbepaling 19
5.1.3. Toepassingsgebied 19
5.2. Doel van de beleidsregel 19
5.3. Motivering van de beleidsregel 19
5.3.1. Doorstroming en bergingscapaciteit 19
5.3.2. Onderhoud 19
5.3.3. Stabiliteit 20
5.3.4. Ecologie/overige gebruiksfuncties 20
5.4. Toetsingscriteria 20
5.4.1. Algemeen 20
5.4.2. Doorstroming en waterberging 20
5.4.3. Onderhoud bij a-wateren 21
5.4.4. Waterkeringen 21
5.4.5. Vaarwegen 21
5.4.6. Stabiliteit 21
5.4.7. Ecologie/waterkwaliteit 22
5.4.8. <vervallen> 22
6. Beleidsregel Dempen en graven oppervlaktewaterlichamen 23
6.1. Kader 23
6.1.1. Keur 23
6.1.2. Begripsbepaling 23
6.1.3. Toepassingsgebied 23
6.2. Doel van de beleidsregel 23
6.3. Motivering van de beleidsregel 24
6.3.1. Algemeen 24
6.3.2. <vervallen> 24
6.3.3. Peilbesluitgebieden 24
6.3.4. Beschermde gebieden waterhuishouding 24
6.3.5. Attentiegebieden 24
6.3.6. Beperkt beschermde gebieden 24
6.3.7. Beekdalen 24
6.3.8. Wijstgebieden 25
6.3.9. Onderhoud 25
6.3.10. Stabiliteit 25
6.3.11. Ecologie 25
6.4. Toetsingscriteria 25
6.4.1. Dempen 25
6.4.2. Graven/vergroten 25
6.4.3. Ecologie 26
6.4.4. <vervallen> 26
7. Beleidsregel Kabels en leidingen oppervlaktewaterlichamen 27
7.1. Kader 27
7.1.1. Keur 27
7.1.2. Begripsbepaling 27
7.1.3. Toepassingsgebied 27
7.2. Doel van de beleidsregel 27
7.3. Motivering van de beleidsregel 27
7.3.1. Algemeen 27
7.3.2. Doorstroming 27
7.3.3. Onderhoud 27
7.3.4. Stabiliteit 28
7.3.5. Ecologie en profiel van vrije ruimte 28
7.4. Toetsingscriteria 28
7.4.1. Algemeen 28
7.4.2. Normen 28
7.4.3. Doorstroming/stabiliteit 28

8. Beleidsregel Oeverbeschermende voorzieningen in oppervlaktewaterlichamen 29
8.1. Kader 29
8.1.1. Keur 29
8.1.2. Begripsbepaling 29
8.1.3. Toepassingsgebied 29
8.2. Doel van de beleidsregel 29
8.3. Motivering van de beleidsregel 29
8.3.1. Algemeen 29
8.3.2. Aanpassen van het profiel 29
8.3.3. Onderhoud 29
8.3.4. Stabiliteit 30
8.3.5. Ecologie 30
8.3.6. <vervallen> 30
8.4. Toetsingscriteria 30
8.4.1. <vervallen> 30
8.4.2. Ecologie 30
9. Beleidsregel Onttrekken van water aan een oppervlaktewaterlichaam 31
9.1. Kader 31
9.1.1. Keur 31
9.1.2. Toepassingsgebied 31
9.2. Doel en motivering van de beleidsregel 31
9.3. Toetsingscriterium van de beleidsregel 31
10. Beleidsregel Aanpassen maaiveld 32
10.1. Kader 32
10.1.1. Keur 32
10.1.2. Toepassingsgebied 32
10.2. Doel van de beleidsregel 32
10.3. Motivering van de beleidsregel 32
10.3.1. Stabiliteit 32
10.3.2. Onderhoud 32
10.3.3. <vervallen> 32
10.4. Toetsingscriteria 32
10.4.1. Stabiliteit en oeverbescherming 32
10.4.2. Onderhoud 33
10.4.3. <vervallen> 33
11. Beleidsregel Steigers, vlonders, boothellingen en overhangende bouwwerken 34
11.1. Kader 34
11.1.1. Keur 34
11.1.2. Begripsbepaling 34
11.1.3. Toepassingsgebied 34
11.2. Doel van de beleidsregel 34
11.3. Motivering van de beleidsregel 34
11.3.1. <vervallen> 35
11.4. Toetsingscriteria 35
11.4.1. Onderhoud bij a-wateren 35
11.4.2. Ecologie 35
11.4.3. Vaarwegen 35
11.4.4. <vervallen> 35
11.4.5. Doorstroming 35
12. Beleidsregel Water brengen in een oppervlaktewaterlichaam 36
12.1. Kader 36
12.1.1. Keur 36
12.1.2. Toepassingsgebied 36
12.2. Doel en motivering van de beleidsregel 36
12.3. Toetsingscriteria van de beleidsregel 36
13. Beleidsregel Afvoer hemelwater door toename en afkoppelen van verhard oppervlak 37
13.1 Kader 37
13.1.1 Keur 37
13.1.2 Begripsbepaling 37
13.1.3 Toepassingsgebied 37
13.2 Doel van de beleidsregel 37
13.3 Motivering van de beleidsregel 38
13.3.1 Hydrologisch neutraal ontwikkelen 38
13.3.2 Trits vasthouden-bergen-afvoeren 38

13.3.3 Optimale inpassing/integrale afweging 38
13.3.4 Waterhuishoudkundig onderzoek 39
13.3.5 Noodoverloopconstructie 39
13.3.6 Glastuinbouw en pot- en containerteelt 39
13.4 Toetsingscriteria 39
13.4.1 Waterhuishoudkundig (model)onderzoek 39
13.4.2 Bepalen omvang compensatie 39
13.4.3 Voorzieningen 39
13.4.4 Versnelde afvoer 39
14. Beleidsregel Drainage 41
14.1. Kader 41
14.1.1. Keur 41
14.1.2. Begripsbepaling 41
14.1.3. Toepassingsgebied 42
14.2. Doel van de beleidsregel 42
14.3. Motivering van de beleidsregel 42
14.3.1. Algemeen 42
14.3.2. De beschermde gebieden keur 42
14.3.3. Peilgestuurde drainage 43
14.4. Toetsingscriteria 44
14.4.1. Algemeen 44
14.4.2. Beschermde gebieden Waterhuishouding 44
14.4.3. Attentiegebieden 45
14.4.4. Beperkt beschermde gebieden 45
14.4.5. Beekdalen 45
14.4.6. Wijstgebieden 45
14A. Beleidsregel profiel van vrije ruimte bij oppervlaktewaterlichamen 46
14A.1 Kader 46
14A.1.2 Begripsbepaling 46
14A.1.3 Toepassingsgebied 46
14A.2 Doel van de beleidsregel 46
14A.3 Motivering van de beleidsregel 46
14A.3.1 Algemeen 46
14A.3.2 <vervallen> 47
14A.4 Toetsingscriteria 47
14A.4.1 Algemeen 47
14A.4.2 <vervallen> 47
Beleid Keringen 48
15. Algemene Toetsingscriteria Waterkeringen 48
15.1. Kader 48
15.2. Toetsingscriteria 50
15.2.1. Geen waterkeringtechnische verweving tussen verschillende functies waterkering 50
15.2.2. Voldoen aan vastgestelde normen 50
15.2.3. Beheer en onderhoud moeten op een doelmatige wijze mogelijk blijven 50
15.2.4. Profiel van vrije ruimte voor toekomstige uitbreiding van waterkering 50
15.2.5. Ontgraven en ophogen 51
15.2.6. Beperking werkzaamheden in het gesloten seizoen / situaties met hoge waterstanden 51
15.2.7. Gebruik van de waterkering gaat niet ten koste van de kwaliteit van de grasmat 52
15.2.8. Veiligheid tegen explosies 52
16. Beleidsregel Kabels en leidingen waterkeringen 53
16.1. Kader 53
16.1.1. Keur 53
16.1.2. Begripsbepaling 53
16.1.3. Toepassingsgebied 53
16.2. Doel van de beleidsregel 54
16.3. Motivering van de beleidsregel 54
16.3.1. Waterkerende functie 54
16.3.2. Drainage 54
16.4. Toetsingscriteria 54
16.4.1. Kabels en leidingen 54
16.4.2. Drainage 55
17. Beleidsregel Bouwwerken waterkeringen 56
17.1. Kader 56
17.1.1. Keur 56

17.1.2. Begripsbepaling 56
17.1.3. Toepassingsgebied 57
17.2. Doel van de beleidsregel 57
17.3. Motivering van de beleidsregel 57
17.3.1. Bouwwerken in profiel van vrije ruimte 57
17.3.2. Bouwwerken in beschermingszone A 57
17.3.3. Verbetering bestaande situatie 57
17.3.4. Overhoogte in bestaand bebouwd gebied 57
17.3.5. Lintbebouwing 58
17.3.6. Eenvoudig verplaatsbare bouwwerken 58
17.3.7. Bouwwerken in beschermingszone B 58
17.4. Toetsingscriteria 58
17.4.1. Bouwwerken algemeen 58
17.4.2. Nieuwbouw bouwwerk 58
17.4.3. Herbouw bouwwerk 58
17.4.4. Uitbreiding bouwwerk 59
17.4.5. Eenvoudig verplaatsbare bouwwerken 59
17.4.6. Verbetering bestaande situatie 59
17.4.7. Bouwwerken in lintbebouwing 59
17.4.8. Bouwwerken in bestaand bebouwd gebied met overhoogte 59
17.4.9. Bouwwerken in beschermingszone B 59
18. Beleidsregel Wegen, parkeerplaatsen en perceelsontsluitingen waterkeringen 60
18.1. Kader 60
18.1.1. Keur 60
18.1.2. Toepassingsgebied 60
18.2. Doel van de beleidsregel 60
18.3. Motivering van de beleidsregel 60
18.3.1. Waterkerende functie 60
18.3.2. Beheer en onderhoud 60
18.4. Toetsingscriteria 60
18.4.1. Algemeen 60
18.4.2. Perceelsontsluitingen 61
18.4.3. Parkeerplaatsen 61
18.4.4. Wegen 61
19. Beleidsregel Grondmechanisch onderzoek waterkeringen 62
19.1. Kader 62
19.1.1. Keur 62
19.1.2. Toepassingsgebied 62
19.2. Doel van de beleidsregel 62
19.3. Motivering van de beleidsregel 62
19.4. Toetsingscriteria 62
19.4.1. Sonderingen, boringen en (peil)buizen voor grond- en grondwateronderzoek. 62
19.4.2. Overige onderzoeken 63
20. Beleidsregel bodemenergiesystemen en grondwateronttrekkingen bij waterkeringen 64
20.1. Kader 64
20.1.1. Keur 64
20.1.2. Begripsbepaling 64
20.1.3. Toepassingsgebied 64
20.2. Doel van de beleidsregel 64
20.3. Motivering van de beleidsregel 64
20.4. Toetsingscriteria 64
20.4.1. Algemeen 64
20.4.2. Plaats van de boringen 65
20.4.3. Boren en afdichten 65
20.4.4. Aanvullende criteria voor open systemen 65
20.4.5. Ondiepe grondwateronttrekkingen 65
21. Beleidsregel beplanting waterkeringen 66
21.1. Kader 66
21.1.1. Keur 66
21.1.2. Begripsbepaling 66
21.1.3. Toepassingsgebied 66
21.2. Doel van de beleidsregel 66
21.3. Motivering van de beleidsregel 66
21.3.1. Waterkerende functie 66

21.3.2. Beheer en onderhoud 66
21.4. Toetsingscriteria 67
21.4.1. Bestaande bomen en struiken 67
21.4.2. Nieuwe bomen en struiken 67
21.4.3. Herplanten van bomen en struiken 67
21.4.4. Onderhoud van bomen en struiken 67
21.4.5. Inspectie van bomen 67
Beleid Grondwater 68
22. Beleidsregel Grondwater 68
22.1. Kader 68
22.2. Algemeen beleid voor alle activiteiten 68
22.3. Vergunningenbeleid voor industriële onttrekkingen kleiner dan 150.000 m3 per jaar 70
22.4. Vergunningenbeleid voor agrarische beregening 70
22.5. Vergunningenbeleid voor bronbemalingen, grondwater- en bodemsaneringen, etc. 72
22.6. Vergunningenbeleid kleine onttrekkingen 73
22.7. Vergunningenbeleid voor onttrekkingen voor stofbestrijding 73
22.8. Vergunningenbeleid voor parken en openbaar groen, golfbanen/recreatie en sportvelden 73
22.9. Vergunningenbeleid voor brandblusvoorzieningen 73
22.10. Overgangsbeleid 74

Inleiding beleidsregels

1. Keur
Het waterschap is bevoegd om nadere regels te stellen aan activiteiten en handelingen die mogelijk een nadelig effect hebben op het watersysteem. Dit met als doel het voorkomen en waar nodig beperken van overstromingen, wateroverlast en waterschaarste. Betreffende regels zijn in de Keur vastgelegd met een aantal gebods- en verbodsbepalingen. De Keur is een verordening van het waterschap vastgesteld door het algemeen bestuur en heeft betrekking op het waterkeringsbeheer en het waterkwantiteitsbeheer.

2. Algemene regels
Veel voorkomende werkzaamheden die onder voorwaarden kunnen worden toegestaan, reguleert het waterschap zoveel mogelijk via algemene regels. Hiermee worden tijdrovende en onnodige vergunningprocedures voorkomen.

3. Beleidsregels
Daar waar niet aan de algemene regels kan worden voldaan, bestaat de mogelijkheid een vergunning voor de werkzaamheden aan te vragen. Als het gevraagde vergunbaar is, kunnen nadere regels aan de wijze van uitvoering en onderhoud worden gesteld. Het waterschap hanteert beleidsregels om op eenduidige wijze te kunnen bepalen of en hoe een activiteit of handeling kan worden vergund. Het doel van deze beleidsregels is aan te geven hoe het dagelijks bestuur van het waterschap omgaat met zijn bevoegdheid om vergunning te verlenen van de gebods- en verbodsbepalingen die in de Keur zijn opgenomen. Deze beleidsregels voorkomen dat bij het in behandeling nemen van een aanvraag voor een vergunning ieder keer een volledige belangenafweging moet worden gemaakt. Deze beleidsregels geven de algemeen te volgen lijn aan. In individuele gevallen kan het noodzakelijk zijn om toch af te wijken van de beleidsregels. Bijvoorbeeld als dit zou leiden tot onredelijke situaties of dit zou kunnen leiden tot een ongewenste waterhuishoudkundige situatie. Het dagelijks bestuur van het waterschap blijft daarom altijd bevoegd in het individuele geval gemotiveerd af te wijken van de beleidsregels. In deze beleidsregels zijn de uitgangspunten voor het al dan niet verlenen van een vergunning nader uitgewerkt, en ze vormen dan ook het toetsingskader bij vergunningverlening. Ook kunnen andere (separate) beleidsregels van het waterschap aan de orde zijn als toetsingskader.

4. Relatie tot andere wet- en regelgeving
In de Waterschapswet (artikel 56) is bepaald dat het waterschapsbestuur bevoegd is tot regeling en bestuur ter behartiging van de taken die het waterschap zijn opgedragen. Dit betekent dat het waterschapsbestuur een autonome bevoegdheid heeft tot het stellen van regels. Dergelijke regels zijn onder andere vastgelegd in de Keur. Echter waterkwaliteitsaspecten zijn geregeld in landelijke wet- en regelgeving, zoals bijvoorbeeld de Waterwet, het Activiteitenbesluit milieubeheer en het Besluit lozen buiten inrichtingen. Ook deze en andere wet- en regelgeving kunnen aan de orde zijn. Vastgestelde ecologische functies zijn aangegeven in het Water Beheerplan en het Provinciaal Milieu- en waterplan.

5. Uitleg opbouw beleid
Alle toetsingscriteria zijn cumulatief, tenzij een of-bepaling is opgenomen.

6. Geen toestemming eigenaar?; geen vergunning
Een duiker in een a-water van het waterschap. Een vlonder op het talud van de gemeente. Dat zijn enkele voorbeelden van aanvragen waarbij eigendommen van anderen dan de aanvrager betrokken zijn.
Als de toestemming van de eigenaar een bijlage is bij de aanvraag is het duidelijk dat de eigenaar betrokken is bij de aanvraag en dat deze geen bezwaren heeft. Het is ook duidelijk dat de aanvrager belanghebbende is. Zonder toestemming van de eigenaar geldt dat de aanvrager geen belanghebbende is en is geen sprake van een aanvraag. Een aanvraag is namelijk een verzoek van een belanghebbende om een besluit te nemen. De aanvrager van een watervergunning is aan zet om afstemming te zoeken met de omgeving en overeenstemming te bereiken met betrokken eigena(a)r(en).

Beleid oppervlaktewater

1. Beleidsregel peilafwijkingen in een oppervlaktewaterlichaam, waaronder begrepen onderbemalingen

1.1. Kader

1.1.1. Keur

Op grond van artikel 3.1, eerste lid van de keur, is het verboden zonder vergunning van het bestuur gebruik te maken van een oppervlaktewaterlichaam of bijbehorende beschermingszones of ondersteunende kunstwerken door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder handelingen te verrichten, werken te behouden of vaste substanties of voorwerpen te laten staan, liggen of drijven.
Daarnaast is het op grond van artikel 3.1, tweede lid verboden zonder vergunning een oppervlaktewaterlichaam of ondersteunend kunstwerk aan te leggen.
Hieronder wordt ook verstaan het wijzigen van het waterpeil in een oppervlaktewaterlichaam door middel van een werk; daaronder begrepen de onderbemaling.

1.1.2. Begripsbepaling

Onderbemaling: Bij onderbemaling kan worden gedacht aan het afdammen van watervoerende wateren en het plaatsen van een pomp. De reden om een onderbemaling in te stellen is meestal om het land geschikt te maken voor gebruik door de drooglegging te vergroten. Daarnaast valt te denken aan onderbemalingen ten behoeve van een specifieke agrarische functie. Een peilverhoging in landelijk gebied gebeurt meestal om natuurwaarden, archeologische of cultuurhistorische waarden te beschermen. In het stedelijk gebied wordt het peil meestal veranderd om de bebouwing te beschermen.

Beschermde gebieden: Gebieden die als dusdanig zijn opgenomen in de Keurkaarten. De beschermde gebieden zijn overgenomen uit de Provinciale Verordening water Noord Brabant. Hieronder valt het Natuurnetwerk Brabant (Natuurnetwerk Brabant is onderdeel van Natuurnetwerk Nederland, voorheen de ecologische hoofdstructuur) (NNB - opgevuld), inclusief de ecologische verbindingszones (EVZ).

Attentiegebieden: Gebieden die als dusdanig zijn opgenomen in de Keurkaarten. Bij de attentiegebieden gaat het om beschermingsgebieden van gemiddeld 500 meter rond de zogenaamde "natte natuurparels". Rond de Groote Peel is de 2 kilometerzone uit het aanwijzingsbesluit van de minister van LNV op grond van de Natuurbeschermingswet als beschermingsgebied overgenomen. De begrenzing is overgenomen uit de Provinciale Verordening Water.

Beperkt Beschermde Gebieden: Gebieden die als dusdanig zijn opgenomen in de Keurkaarten. Het betreft gebieden waar een beperkte waterhuishoudkundige bescherming wordt nagestreefd. Bij de nadere uitwerking van de gebiedsaanduiding is nadrukkelijk rekening gehouden met de externe werking (art. 6 Richtlijn 92/43/EEG) ingevolge de Habitatrichtlijn voor met name de gebieden die gelegen zijn in Vlaanderen direct aan de Rijksgrenzen.

Beekdalen: Gebieden die als dusdanig zijn opgenomen in de Keurkaarten. De beekdalen betreffen kwelgebieden in de AHS die hydrologisch gezien tot de meest waardevolle gebieden van het beheergebied van het waterschap gerekend kunnen worden.

Wijstgronden: Gronden die als dusdanig zijn opgenomen in de Keurkaarten. Het betreft een uniek geohydrologisch verschijnsel dat zich langs de Peelrandbreuk voordoet. De Peelrandbreuk vormt de overgang tussen de zakkende gronden (slenk) en stijgende gronden (horst) in Oost Brabant. Langs de breuklijn schuren de gronden langs elkaar waardoor deze slecht doorlatend wordt voor grondwater. Het verschijnsel dat de grondwaterstand op de hoger gelegen horst duidelijk hoger ligt dan in de lager gelegen slenk, wordt als wijst getypeerd. Wijstgronden zijn de gebieden waar dit verschijnsel duidelijk zichtbaar is. Deze gebieden zijn overgenomen uit het Provinciaal Milieu- en Waterplan.

1.1.3. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op het aanleggen van voorzieningen of activiteiten die peilafwijkingen tot gevolg hebben in alle a-wateren en het verwijderen van peilregulerende werken in b-wateren en c-wateren in beschermde gebieden keur. Bij voorzieningen die peilafwijkingen tot gevolg hebben kan gedacht worden aan stuwen, gemalen en dammen en inlaten van water.

1.2. Doel van de beleidsregel

In het geval van voorzieningen die peilafwijkingen tot gevolg hebben wordt het waterpeil en dus ook het watersysteem beïnvloed. Zo kan er een versnippering van het waterbeheer optreden, evenals een vermindering van het bergend vermogen. Voorkomen moet worden dat het watersysteem dusdanig negatief wordt beïnvloed dat het niet meer optimaal functioneert of dat de vastgelegde gebruiksfunctie (inclusief de ecologische) wordt geschaad. Voor de beschermde gebieden keur wordt een waterhuishoudkundige bescherming voorgestaan gericht op het, bij voorkeur, verbeteren van de condities voor de natuur of op verbetering van de landbouwkundige condities maar minimaal stand-still.

1.3. Motivering van de beleidsregel

1.3.1. Algemeen

Uitgangspunt van deze beleidsregel is dat peilafwijkingen geen nadelige effecten hebben voor het omliggende gebied. Het vastgestelde peil moet immers niet worden aangetast.

Bij het vaststellen van een peilbesluit en streefpeilen is zorgvuldig gekeken welke peilen het beste gehandhaafd kunnen worden binnen een gebied. Hierbij is een afweging gemaakt tussen de diverse belangen. Vergunningen tot peilafwijkingen dienen uitsluitend een specifiek doel, waarvan hertoetsing moet plaatsvinden bij het vaststellen van een nieuw peilbesluit of streefpeil. Daarom worden alleen tijdelijke vergunningen verleend voor de looptijd van het vigerende peilbesluit tot het einde van de geldigheidsterm ijn van dit peilbesluit. Hetzelfde geldt voor vergunningen voor kunstwerken in streefpeilgebieden.

1.3.2. <vervallen>

1.3.3. Beschermde gebieden

Door aanpassing van het watersysteem in het verleden zijn veel natte natuurgebieden in Brabant verdroogd. Het Rijk heeft in 2008 een lijst vastgesteld van gebieden die met voorrang moeten worden hersteld. Binnen Brabant zijn deze gebieden bekend als natte natuurparels. Een aantal hiervan is aangemerkt als Natura 2000 gebied. Binnen het Natuurnetwerk Brabant dienen waterhuishoudkundige maatregelen in het teken van verdrogingsbestrijding te staan.
In inrichtingsplannen en beheerplannen (GGOR) zijn de natuurdoelen en de inrichting en beheermaatregelen ter realisatie en bescherming van deze doelen opgenomen. Deze plannen worden benut bij het beoordelen van werkzaamheden van derden.

Gewerkt wordt aan een verbetering van de hydrologische situatie voor de natuur. Heeft een activiteit een hydrologisch effect en is er daarbij sprake van een positief effect op de wezenlijke kenmerken van de natuur dan kan een individuele ingreep in beginsel plaatsvinden indien deze onderdeel uitmaakt van een combinatie van plannen, projecten of handelingen die cumulatief per saldo tot een kwantitatieve en kwalitatieve versterking van het NNB en/of de Natura 2000 leidt ("nee tenzij").

1.3.4. Attentiegebieden

De attentiegebieden vormen de buffer tussen de natte natuurparels en hun omgeving. Binnen deze zones dienen hydrologische verschillen tussen natte natuurparels en omgeving opgevangen te worden. De attentiegebieden zijn in eerste instantie gericht op bescherming van de hydrologisch toestand binnen de natte natuurparels. Daarnaast kunnen in deze gebieden, waar nodig, compenserende maatregelen worden getroffen om uitstralingseffecten vanuit de natte natuurparels naar de omgeving te voorkomen. Het totaal aan maatregelen wordt tenminste getoetst op stand-still op de rand van de natte natuurparel. Bij voorkeur heeft het totaal aan maatregelen binnen deze zone een positief effect op de gewenste natuurontwikkeling binnen de beschermde gebieden.

1.3.5. Beperkt beschermde gebieden

De beperkt beschermde gebieden vormen de buffer tussen de Habitatrichtlijngebieden in Vlaanderen en hun omgeving in Nederland. Binnen deze zones dienen hydrologische verschillen tussen Habitatrichtlijngebieden en omgeving opgevangen te worden. De beperkt beschermde gebieden zijn in eerste instantie gericht op bescherming van de hydrologisch toestand binnen de gebieden in Vlaanderen. Het totaal aan maatregelen wordt tenminste getoetst op stand-still overeenkomstig de werkwijze in attentiegebieden.

1.3.6. Beekdalen

De beekdalen zijn gebieden in de AHS die hydrologisch erg gevoelig zijn. Om de natuur, kenmerkend voor deze gebieden, te beschermen wordt een zelfde beschermingsregime gehanteerd als bij de Beschermde gebieden.

1.3.7. Wijstgronden

In een intentieverklaring (2007) tussen provincie, waterschap, gemeenten, belangenorganisaties en terreinbeheerders zijn afspraken gemaakt om vijf wijstgebieden te herstellen. In het WBP 2010 – 2015 is opgenomen dat het waterschap het wijstverschijnsel in deze gebieden beschermt door activiteiten van derden te reguleren.
Alle activiteiten die het wijstverschijnsel aantasten dienen te worden vermeden. Zoals het doorsnijden van de breuklijn of het treffen van voorzieningen om de grondwaterstand structureel te verlagen.

1.4. Toetsingscriteria

1.4.1. Algemeen

Uitgangspunt bij de beleidsregel peilafwijkingen is dat er geen nadelige effecten ontstaan voor het omliggende gebied. Peilafwijkingen mogen daarom geen ontoelaatbare gevolgen hebben voor:

1. de versnippering van het watersysteem, waarbij de onderlinge samenhang van het systeem minder goed te beheren is, zowel voor waterkwantiteit als voor waterkwaliteit;
2. de bergingscapaciteit van het watersysteem;
3. de kwel en verzilting ten gevolge van de opwaartse druk van het grondwater bij peilverlagingen in het oppervlaktewater;
4. schade aan gebouwen, infrastructuur, waterkeringen en doelstellingen van specifieke waterhuishoudkundige functies;
5. toename van (ongelijkmatige) bodemdaling in het veengebied;
6. landschappelijke-, natuur- en cultuurhistorische waarden.

Hierbij wordt bij de vergunningverlening gekeken naar (technische) mogelijkheden om de invloed op het vastgestelde peil en de ecologische doelstellingen (zoals het vrij migreren van vissen) van het oppervlaktewaterlichaam zoveel als mogelijk te beperken. De gevolgen ten aanzien van afwenteling van wateroverlast en beperking van bergingscapaciteit moeten volledig te ondervangen zijn door het stellen van voorschriften.
Een voorbeeld hiervan is het toepassen van horizontale drainage in combinatie met een centrale afvoerpomp naar het oppervlaktewaterlichaam in plaats van een onderbemaling in een oppervlaktewaterlichaam. Bij drainage wordt de grondwaterstand op perceelniveau aangepast, maar verandert het vastgestelde peil in het oppervlaktewaterlichaam nauwelijks. Een peilverandering kan wel optreden als water vanuit het oppervlaktewater in drainagesystemen wordt ingelaten, met name bij gestuurde systemen.

1.4.2. <vervallen>

1.4.3. Beschermde gebieden Keur

1. *Beschermde gebieden en beekdalen*
   Peilafwijkingen die een structureel hydrologisch negatief effect hebben op de natuur gerichte waterhuishouding zijn niet toegestaan. Peilafwijkingen die de waterhuishouding structureel aantasten kunnen alleen worden toegestaan als het hydrologisch negatief effect volledig wordt gecompenseerd. Ook indien de ingreep een gewenst effect heeft op de natuurfuncties, al is het doel van de ingreep niet primair op natuur gericht, dan kan de ingreep onder voorwaarden worden toegestaan.

   De vastgestelde GGOR visies dan wel -plan voor Natura 2000 gebieden en/of natte natuurparels gelden als toetsingskader. Daar waar deze nog niet zijn vastgesteld geldt een stand-stil met betrekking tot op moment van de aanvraag gehanteerde peilen. Als de effecten van peilafwijkingen negatief zijn, zal de vergunning geweigerd worden of zullen er voorwaarden aan de vergunning worden gesteld.
   De compensatie door aanvullende maatregelen wordt beoordeeld door het waterschap.
   In specifieke gebieden binnen het NNB en oppervlaktewaterlichamen met bijzondere natuurwaarde kan een peilafwijking onaanvaardbare gevolgen hebben voor het ecologische systeem. Dat kan reden zijn voor het weigeren van een vergunning of het eisen van extra (compenserende) maatregelen.

2. *Attentiegebieden*
   Peilafwijkingen mogen geen structureel hydrologisch negatief effect hebben op de waterhuishouding in natte natuurparels. Peilafwijkingen die de gewenste waterhuishouding structureel aantasten kunnen alleen worden toegestaan indien het negatief effect volledig wordt gecompenseerd. Het effect van de peilafwijking wordt getoetst op de rand van de natte natuurparel.
   De compensatie door aanvullende maatregelen wordt beoordeeld door het waterschap.

3. *Beperkt beschermde gebieden*
   Peilafwijkingen mogen geen structureel hydrologisch negatief effect hebben op de waterhuishouding in habitatrichtlijngebieden in Vlaanderen. Peilafwijkingen die de gewenste waterhuishouding structureel aantasten kunnen alleen worden toegestaan indien het negatief effect volledig wordt gecompenseerd. Het effect van de peilafwijking wordt getoetst op de rand van het habitatrichtlijngebied.
   De compensatie door aanvullende maatregelen wordt beoordeeld door het waterschap.

4. Wijstgronden
   a. Activiteiten die tot een structurele daling van de grondwaterstand leiden, kunnen slechts worden toegestaan wanneer het negatieve effect op het wijstverschijnsel volledig kan worden gecompenseerd door aanvullende maatregelen.
   b. Activiteiten die tot een structureel grotere afstand leiden tussen maaiveld hoogte en grondwaterstand kunnen slechts worden toegestaan wanneer het negatieve effect op het wijstverschijnsel volledig kan worden gecompenseerd door aanvullende maatregelen.
   c. Het initiatief voor de aanvullende maatregelen ligt bij de aanvrager waarvan de hydrologische effectiviteit van de aanvullende maatregelen door het waterschap wordt beoordeeld.

1.4.4. Onderhoud en stabiliteit

De wijziging van het peil mag geen negatieve gevolgen hebben voor de wijze van het onderhoud van bestaande werken, of de watergang, of voor de stabiliteit van de taluds van de watergang en stabiliteit van de waterkering.

2. Beleidsregel Plaatsen van lijnvormige obstakels haaks op wateren

2.1. Kader

2.1.1. Keur

Op grond van artikel 3.1, eerste lid van de keur, is het verboden zonder vergunning van het bestuur gebruik te maken van een oppervlaktewaterlichaam of bijbehorende beschermingszones of ondersteunende kunstwerken door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder handelingen te verrichten, werken te behouden of vaste substanties of voorwerpen te laten staan, liggen of drijven

2.1.2. Begripsbepaling

Lijnvormig obstakel haaks op de watergang: een object dat over het algemeen ten doel heeft een terrein af te sluiten of af te schermen.

2.1.3. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op lijnvormige obstakels haaks op de waterloop in de beschermingszone. Voor veekeringen bestaat een algemene regel. De beleidsregel geldt niet voor de veekeringen die onder die algemene regel vallen.

2.2. Doel van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is het beschermen van de functie van wateren als onderdeel van het totale watersysteem. In het geval van lijnvormige obstakels haaks op wateren gaat het er met name om dat er voldoende ruimte overblijft voor doelmatig onderhoud aan de wateren, dat de stabiliteit van de oever wordt gewaarborgd en dat het ecologisch functioneren wordt gewaarborgd..

2.3. Motivering van de beleidsregel

2.3.1. Onderhoud

Langs a-wateren ligt een beschermingszone zoals vastgelegd in de legger. Deze beschermingszones hebben tot doel dat doelmatig onderhoud met groot materieel door het waterschap kan worden uitgevoerd. De wijze van het uitvoeren van onderhoud wordt beheerst door de (beleids)regels van het waterschap. Het is niet de bedoeling om de wijze van uitvoering van onderhoud aan te passen aan individuele gevallen. Het plaatsen van een lijnvormig obstakel haaks op de waterloop binnen de beschermingszone heeft dan ook tot gevolg dat het onderhoud vanaf de betreffende zijde van het water wordt belemmerd. De vraag of doelmatig onderhoud kan worden uitgevoerd is dan ook bepalend voor het al dan niet verlenen van een watervergunning.

2.3.2. Stabiliteit van de oever en constructieve eisen

Een lijnvormig obstakel haaks op de waterloop kan een vrij zware constructie zijn. Voorkomen moet worden dat het profiel van een water wordt aangetast.

2.3.3. Ecologie

Het plaatsen van een lijnvormig obstakel haaks op de waterloop al dan niet binnen de beschermingszone kan een negatief effect hebben op de waterdoelen, met name de ecologische waterdoelen. De vraag of er een negatief effect kan plaats vinden is bepalend voor het al dan niet verlenen van een watervergunning. Voornamelijk de migratie van fauna kan hier hinder van ondervinden.

2.3.4. <vervallen>

2.4. Toetsingscriteria

2.4.1. Onderhoud

1 Lijnvormige obstakels haaks op de waterloop worden zoveel mogelijk beperkt tot de kruising met openbare wegen of openbaar gebied.
2 Op de beschermingszone langs het oppervlaktewaterlichaam moet een doorgang worden geplaatst met een breedte van minimaal vier meter. Indien een kleinere beschermingszone is vastgesteld dan vier meter moet de doorgang minimaal de breedte van de vastgestelde beschermingszone hebben.
3 Eventueel aan te brengen slootwaaiers haaks op oppervlaktewaterlichamen mogen niet in het natte profiel worden geplaatst in verband met vuilophoping.

4 Het onderhoud mag door het lijnvormig obstakel haaks op de waterloop niet significant worden verzwaard.
5 Lijnvormige obstakels haaks op de waterloop, die niet voldoen aan punt 1 tot en met 4, kunnen worden toegestaan indien:
   - de bovenbreedte van het oppervlaktewaterlichaam zodanig is dat het onderhoud vanaf 1 zijde mogelijk is, en
   - de overzijde toegankelijk is voor huidig en toekomstig onderhoud. Dit is het geval indien:
     a aan de overzijde een obstakelvrije en voldoende brede strook grond ligt die in eigendom is van het waterschap, of
     b aan de overzijde ten behoeve van het waterschap een zakelijk recht is gevestigd op een obstakelvrij en voldoende breed stuk grond. Als een zakelijk recht moet worden gevestigd op het overliggende perceel moet de betreffende rechthebbende in een dergelijke zakelijk recht:
        - de gevolgen van het eenzijdig onderhoud van het water vanaf zijn perceel accepteren, en
        - altijd toegang verlenen tot zijn perceel aan personen die in opdracht van het waterschap werken en hun materieel, en
        - de algehele ontvangstplicht van maaisel, bagger en dergelijke afkomstig van het onderhoud van het water accepteren.
6 Een oppervlaktewaterlichaam moet altijd voor onderhoud en inspecties bereikbaar blijven. Wanneer aan de onder 5 vermelde voorwaarden is voldaan, zijn vergunningen binnen de beschermingszone mogelijk mits aan de zijde van het geplande obstakel of bouwwerk in principe een vrije strook met een breedte van minimaal 1 meter aanwezig is voor inspectie en onderhoud. Van de afstand van 1 meter kan worden afgeweken als de bereikbaarheid geborgd is.

2.4.2. Stabiliteit

1. De stabiliteit van de oever en het talud mag door het plaatsen van een lijnvormig obstakel haaks op de waterloop niet verminderen.

2.4.3. Constructieve eisen

1. Afrasteringen die haaks op oppervlaktewaterlichamen met schrikdraad worden aangebracht, worden enkel toegestaan, als deze ter hoogte van het oppervlaktewaterlichaam zijn voorzien van voldoende isolerende handgrepen/voorzieningen.
2. Wanneer de doorgang afgesloten moet worden, is deze bij voorkeur voorzien van een slot van het waterschap. Indien dit niet mogelijk is kan de doorgang worden (af)gesloten zodanig dat het waterschap deze op een eenvoudige manier kan openen.
3. De sluitzijde van een draaiende poort moet aan de zijde van het oppervlaktewaterlichaam komen. Dit betekent dat de poort opent van het oppervlaktewaterlichaam af richting het perceel.

2.4.4. Ecologie/waterkwaliteit

De negatieve effecten op flora en fauna moeten worden gecompenseerd zodat er geen sprake kan zijn van een significante afname van een bepaalde soort en/of een significante afname van de ecologische kwaliteit.

2.4.5. <vervallen>

3. Beleidsregel Werken en objecten in de watergang en beschermingszone

3.1. Kader

3.1.1. Keur

Op grond van artikel 3.1, eerste lid, van de keur is het verboden zonder watervergunning van het bestuur gebruik te maken van een oppervlaktewaterlichaam of bijbehorende beschermingszones of ondersteunende kunstwerken door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder handelingen te verrichten, werken te behouden of vaste substanties of voorwerpen te laten staan, liggen of drijven.

3.1.2. Begripsbepaling

Werken en objecten: bijvoorbeeld toestellen, hekwerken, schuttingen en beplantingen. Ook emissieschermen en andere lijnvormige objecten evenwijdig aan de waterloop vallen onder deze beleidsregel.

3.1.3. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op werken en objecten in de a-watergang en in de beschermingszone. Sommige objecten en bouwwerken bevinden zich vanuit hun functie in het natte profiel oppervlaktewaterlichamen. Voor deze werken (bruggen, stuwen, oevervoorzieningen, etc.) zijn afzonderlijk algemene- of beleidsregels opgesteld.
Wanneer een werk of object niet valt onder een specifieke beleidsregel of algemene regel, kan deze worden beschouwd als werk of object in de zin van deze beleidsregel.

3.2. Doel van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is het beschermen van de functie van wateren als onderdeel van het totale watersysteem. In het geval van werken en objecten in de watergang en de beschermingszone gaat het er met name om dat er voldoende ruimte overblijft voor doelmatig onderhoud aan de wateren, dat de stabiliteit van de oever wordt gewaarborgd en dat het ecologisch functioneren wordt gewaarborgd.

3.3. Motivering van de beleidsregel

3.3.1. Algemeen

Werken en objecten in de beschermingszone zijn niet wenselijk, omdat deze een negatief effect (kunnen) hebben op de bereikbaarheid en het onderhoud van een oppervlaktewaterlichaam. Werken en objecten in de watergang kunnen daarnaast zorgen voor opstuwing.

3.3.2. <vervallen>

3.3.3. Doorstroming en waterberging

Wanneer objecten en bouwwerken in of boven de waterloop worden geplaatst, kan hierdoor de doorstroming van het oppervlaktewaterlichaam verminderen of kan sprake zijn van een vermindering van de beschikbare waterberging in het watersysteem.

3.3.4. Onderhoud

Een van de functies van beschermingszones is het kunnen uitvoeren van machinaal onderhoud. Werken in de beschermingszone zijn in principe dan ook niet gewenst. Het is niet de bedoeling de wijze van onderhoud aan te passen aan nieuwe werken. Een object dat gelijk ligt aan het bestaande maaiveld, waarbij de ontvangstplicht van maaisel geen probleem is, en voldoende stabiliteit biedt voor onderhoudsmachines vormt geen obstakel voor het onderhoud. Ook objecten die paalvormig zijn (bijvoorbeeld bomen), en op een regelmatige voldoende ruime afstand staan en waar onderhoudsmachines onderdoor en voor- of achterlangs kunnen rijden, hoeven geen belemmering te zijn voor doelmatig onderhoud. Hiervoor gelden dan ook ruimere toetsingscriteria.

3.3.5. Eenvoudig verplaatsbare objecten

Eenvoudig verplaatsbare objecten zijn objecten die op eenvoudige wijze te verwijderen of te verplaatsen zijn. Indien de beschermingszone alleen gebruikt wordt voor het buitengewoon onderhoud, zijn dergelijke obstakels geen groot bezwaar. Als waterschap hebben we de ruimte namelijk met grote tussenposen nodig. Hierdoor kunnen objecten toegestaan worden indien ze eenvoudig kunnen worden verwijderd. Het is wel noodzakelijk dat het gewoon onderhoud niet wordt belemmerd.

3.3.6. Stabiliteit

Als een object of werk te dicht op de insteek wordt geplaatst kan dit van invloed zijn op de stabiliteit van een oppervlaktewaterlichaam. Het talud/oever zou daardoor kunnen verzakken waardoor de doorstroming van het water vermindert.

3.3.7. Ecologie en waterkwaliteit

Bomen en andere oeverbeplanting kunnen effect hebben op de waterkwaliteit en de ecologische waarden. Daarom dient bij watergangen met een vastgestelde ecologische functie getoetst te worden aan het effect op die waarden.

3.4. Toetsingscriteria

3.4.1. Oppervlaktewaterlichaam

1. Werken in of op a-wateren kunnen worden toegestaan als er geen probleem voor de doorstroming en benodigde bergingscapaciteit ontstaat en de huidige en toekomstige wijze van uitvoeren van onderhoud niet wordt verzwaard of gehinderd.
2. Bomen, andere oeverbeplanting en andere eenvoudig te verwijderen werken op een flauw talud dat buiten het natte profiel valt en die het onderhoud niet hinderen, kunnen worden toegestaan. Een flauw talud is een talud waar vanaf de onderhoudsmachines zonder nadere maatregelen het onderhoud kunnen uitvoeren. Doorgaans wordt dit mogelijk vanaf een taludhelling van 1:8.
3. Bij werken in a-wateren wordt getoetst op het effect op de vastgestelde natuurwaarden. Negatieve effecten op deze natuurwaarden worden niet toegestaan.

3.4.2. Beschermingszone

1 Indien objecten gelijk met, onder of boven het maaiveld worden aangebracht en die geen belemmeringen met zich meebrengen voor het huidige en toekomstige onderhoud (zoals bijvoorbeeld bestrating, steiger, veegvuiluitdraaiplaatsen of overhangende takken), kan een watervergunning aan beide zijden worden verleend zolang de stabiliteit van het oppervlaktewaterlichaam gewaarborgd blijft en de taluds niet uitspoelen of inzakken bij belasting door onderhoudsmachines.

2 Paalvormige objecten in de beschermingszone kunnen worden toegestaan indien het objecten betreft die redelijkerwijs niet gelijk met of onder maaiveld kunnen worden aangebracht, en is de onderlinge afstand doorgaans 10 meter hart op hart en waar onderhoudsmachines onderdoor en voor- of achterlangs kunnen rijden.

3 Eenvoudig verplaatsbare objecten binnen de beschermingszone die alleen noodzakelijk is voor het uitvoeren van buitengewoon onderhoud zoals vastgelegd op de legger, kunnen worden toegestaan indien:
   a. deze op een zodanige wijze geplaatst wordt dat deze het uitvoeren van het gewoon onderhoud, inspectie en de doorgang niet belemmert, en;
   b. de vergunninghouder op aanzeggen van het bestuur en op kosten van de vergunninghouder het object ten behoeve van noodzakelijke waterstaatkundige werkzaamheden verwijdert.

4 Objecten of werken in de beschermingszone, die niet voldoen aan punt 1, 2 en 3, kunnen worden toegestaan indien:
   - de bovenbreedte van het oppervlaktewaterlichaam zodanig is dat het huidige en toekomstige onderhoud vanaf 1 zijde mogelijk is, en
   - de overzijde toegankelijk is voor onderhoud. Dit is het geval indien:
     a aan de overzijde een obstakelvrije en voldoende brede strook grond ligt die in eigendom is van het waterschap, of
     b aan de overzijde ten behoeve van het waterschap een zakelijk recht is gevestigd op een obstakelvrij en voldoende breed stuk grond. Als een zakelijk recht moet worden gevestigd op het overliggende perceel moet de betreffende rechthebbende in een dergelijke zakelijk recht:
        - de gevolgen van het eenzijdig onderhoud van het water vanaf zijn perceel accepteren, en
        - altijd toegang verlenen tot zijn perceel aan personen die in opdracht van het waterschap werken en hun materieel, en
        - de algehele ontvangstplicht van maaisel, bagger en dergelijke afkomstig van het onderhoud van het water accepteren.

5 Een oppervlaktewaterlichaam moet altijd voor onderhoud en inspecties bereikbaar blijven. Wanneer aan de onder 4 vermelde voorwaarden is voldaan, zijn vergunningen binnen de beschermingszone mogelijk mits aan de zijde van het geplande obstakel of bouwwerk in principe een vrije strook met een breedte van minimaal 1 meter vanaf de insteek aanwezig is voor inspectie en onderhoud.

6 In de vergunning kan de voorwaarde worden gesteld dat, onverminderd de onderhoudsplichten van de Keur, binnen een straal van 0,5 meter rondom het werk, al het voor het functioneren van het oppervlaktewaterlichaam schadelijke begroeiingen en afval wordt verwijderd door de vergunninghouder.

3.4.3. Stabiliteit

Een werk of object mag de stabiliteit van het talud en/of de beschermingszone niet negatief beïnvloeden.

3.4.4. Ecologie/waterkwaliteit

De negatieve effecten op flora en fauna moeten worden gecompenseerd zodat er geen sprake kan zijn van een significante afname van een bepaalde soort en/of een significante afname van de ecologische kwaliteit.

3.4.5. <vervallen>

4. Beleidsregel Werkzaamheden in bergingsgebieden

4.1. Kader

4.1.1. Keur

Op grond van artikel 3.2, eerste lid, van de Keur, is het verboden zonder vergunning gebruik te maken van een bergingsgebied door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder:

a. het maaiveld te verhogen;
b. waterkerende constructies aan te brengen, te wijzigen of te verwijderen;
c. bouwwerken aan te brengen of te wijzigen.

4.1.2. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op bergingsgebieden. Deze beleidsregel geldt niet voor reserveringsgebieden, omdat dit geen bergingsgebieden zijn in de zin van de Waterwet.

4.2. Doel van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is het beschermen van de functie van bergingsgebieden, als onderdeel van het totale watersysteem. In dit geval gaat het om de instandhouding van de bergingscapaciteit.

4.3. Motivering van de beleidsregel

4.3.1. Waterberging

De bedoeling is dat ze (grote) hoeveelheden water kunnen bergen. Er wordt daarbij ook ingespeeld op toenemende neerslaghoeveelheden in de toekomst en de daarmee samenhangende verhoogde waterafvoer. De vastgestelde bergingsgebieden kunnen zowel betrekking hebben op nieuwe gebieden die nu nog niet regelmatig inunderen, als op het langer vasthouden van het water in bestaande gebieden die wel regelmatig inunderen.
Binnen de in de legger aangewezen bergingsgebieden dient de eigenaar/gerechtigde/gebruiker te gedogen dat die gronden vanuit het oppervlaktewaterlichaam tijdelijk inunderen en/of dat water tijdelijk op zijn grond wordt vastgehouden.

Bij ingrepen in bergingsgebieden gaat het om activiteiten die een verlies aan waterbergingscapaciteit van de bergingsgebieden tot gevolg hebben. Daarbij kan gedacht worden aan bebouwing en ophoging van het terrein. Vanwege de belangrijke waterbergende functie dient het verlies aan waterberging ten gevolge van de werkzaamheden volledig te worden gecompenseerd.

Bergingsgebieden zijn van groot waterhuishoudkundig belang, omdat ze kunnen worden ingezet bij het voorkomen van wateroverlast op andere plaatsen. Uitgangspunt bij tegenstrijdigheid/overlap in beleid tussen beschermd gebied en bergingsgebieden is dat de effecten van bergingscapaciteit boven de effecten voor hydrologisch herstel gaan.

Zaken die niet worden gezien als een afname van waterbergend vermogen zijn onder andere afrasteringen, borden, lantaarnpalen e.d. Deze zaken hebben een verwaarloosbaar effect op het totale waterbergend vermogen.

4.4. Toetsingscriteria

1. Elke afname van het waterbergend vermogen in een bergingsgebied, moet worden gecompenseerd;
2. Ingrepen mogen geen negatieve invloed hebben op de werking van het bergingsgebied.

5. Beleidsregel duikers en bruggen

5.1. Kader

5.1.1. Keur

Op grond van artikel 3.1, eerste lid, van de keur is het verboden zonder vergunning gebruik te maken van een oppervlaktewaterlichaam of bijbehorende beschermingszones of ondersteunende kunstwerken door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder handelingen te verrichten, werken te behouden of vaste substanties of voorwerpen te laten staan, liggen of drijven.

5.1.2. Begripsbepaling

Duiker: een buis in een oppervlaktewaterlichaam, die bedoeld is om de waterafvoer mogelijk te houden.

Brug: een werk over een oppervlaktewaterlichaam dat bedoeld is voor de overgang van een perceel aan de ene kant van het oppervlaktewaterlichaam naar een perceel aan de andere kant van het oppervlaktewaterlichaam.

De hoogwaterlijn: is de waterhoogte die bij hoogwaterafvoer verwacht wordt.

Onderhoudspeil: het waterpeil dat wordt ingesteld bij a-wateren ten behoeve van het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden.

5.1.3. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op alle a-wateren inclusief bijbehorende beschermingszones, en op b-wateren voor zover de duiker/brug buiten de reikwijdte van de algemene regel valt.

5.2. Doel van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is het in stand houden van het gewenste doorstroomprofiel en bergingscapaciteit van het oppervlaktewaterlichaam, het waarborgen van de stabiliteit van de taluds, het behouden van een goede ecologie in de waterloop en het waarborgen van een doelmatige wijze van onderhoud.

5.3. Motivering van de beleidsregel

5.3.1. Doorstroming en bergingscapaciteit

De meest voorkomende redenen voor het aanleggen van een brug of duiker zijn perceelsontsluiting en infrastructurele werken. Voor perceelsontsluitingen is slechts een beperkte lengte nodig.
Bij het plaatsen van een dam met duiker treedt een vernauwing op van het oppervlaktewaterlichaam, waardoor de doorstroming van het water vermindert. Afhankelijk van de lengte van de dam en de diameter van de duiker treedt opstuwing en verlies aan berging op, wat problemen kan geven bij bijvoorbeeld piekafvoeren. Daarom gaat het waterschap terughoudend om met het toestaan van dammen met duiker in a-wateren.

Als bruggen worden geplaatst zonder ondersteunende pijlers in het natte profiel van het oppervlaktewaterlichaam heeft de brug vrijwel geen effect op de wateraan- en afvoer in het oppervlaktewaterlichaam. Bij lange bruggen worden vaak wel pijlers gebruikt. Daardoor kan de doorstroming enigszins worden beïnvloed, bijvoorbeeld door ophoping van vuil wanneer de ondersteuningspunten/pijlers te dicht op elkaar zijn geplaatst.
Negatieve effecten moeten worden voorkomen.

5.3.2. Onderhoud

Bij een duiker/brug in/over een a-water is het belangrijk dat het doelmatig onderhoud aan het oppervlaktewaterlichaam niet wordt belemmerd. Hierbij speelt de afstand tussen in de watergang aanwezige werken een rol. Daarnaast is bij bruggen de hoogte van de brug ten opzichte van het waterpeil van belang, om vuilophoping tegen te gaan en om varend onderhoud mogelijk te houden.
Indien een brug doorloopt op de beschermingszone moet voldoende ruimte voor het uitvoeren van onderhoud overblijven.

5.3.3. Stabiliteit

Bij het aanleggen van een duiker/brug moet rekening gehouden worden met de stabiliteit van de taluds. Bruggen kunnen een aanzienlijk gewicht hebben en als er geen sprake is van een goede ondersteuning, zou dat kunnen leiden tot het verzakken van de taluds. Daarom zijn er toetsingscriteria opgenomen om een goede taludafwerking te waarborgen.

5.3.4. Ecologie/overige gebruiksfuncties

Niet alleen de water aan- en afvoer wordt door duikers beïnvloed. Ze kunnen ook invloed hebben op de waterkwaliteit en ecologie. Door een duiker wordt de oever onderbroken en het open water afgedekt. Dit kan onder andere negatieve gevolgen hebben voor de waterkwaliteit (zuurstofhuishouding) en de migratie van water- en oeverdieren en de verspreiding van plantensoorten. Zowel voor de waterkwaliteit als de waterkwantiteit vanuit ecologisch oogpunt, is het van belang dat er zo min mogelijk duikers voorkomen.

De ecologische effecten van bruggen zijn vele malen kleiner dan bij duikers, omdat de oevers en waterbodem wel doorlopen onder de brug. Daarom gaat bij waterlopen met een vastgestelde ecologische functie de voorkeur uit naar het aanleggen van een brug.

Duikers in waterkeringen zijn ongewenst omdat deze de waterkerende functie aantasten. Wanneer deze toch noodzakelijk zijn voor de ontwatering van het achterliggende gebied, dienen deze duikers te worden voorzien van een waterkerende constructie. Daarnaast moet getoetst worden aan: Beleidsregel algemene toetsingscriteria waterkeringen (beleidsregel 15).

De duiker/brug mag het eventuele gebruik van het oppervlaktewaterlichaam als vaarweg niet belemmeren.

5.3.5. <vervallen>

5.4. Toetsingscriteria

5.4.1. Algemeen

5.4.1.1 a-water

1. In principe worden er géén duikers en/of bruggen in a-wateren toegestaan. Uitzonderingen hierop zijn:
   - Een duiker/brug die nodig is voor perceelsontsluiting en waarbij het perceel niet op andere wijze is, of kan worden ontsloten;
   - Bij een watergang met een vastgestelde ecologische functie wordt altijd uitgegaan van de aanleg van een brug. Alleen als een brug redelijkerwijs niet mogelijk of ecologisch niet noodzakelijk is, kan gemotiveerd een duiker worden toegestaan. Extra kosten zijn hier geen doorslaggevend argument;
   - Percelen die over een afstand van meer dan 100 meter grenzen aan een a-water, kan een extra duiker/brug worden toegestaan om het perceel beter te ontsluiten;
   - Bedrijven die vanwege bedrijfhygiënische redenen of andere wetgeving een extra duiker/brug nodig hebben;
   - Duikers/bruggen die vanwege infrastructurele werken noodzakelijk zijn.

5.4.1.2 b-water

1. Duikers/bruggen in b-wateren worden toegestaan, tenzij deze worden aangelegd in gebieden met een vastgestelde ecologische functie, of wijstgebieden. In deze gebieden geldt het algemene uitgangspunt van zoveel mogelijk open water. Duikers/bruggen in een b-water in deze gebieden kunnen hier, naast het afvoeren en bergen van water, de andere functies van de watergang beperken.
2. Duikers en bruggen mogen geen wateroverlast of -schaarste geven. Hierbij moet getoetst worden aan water aan- en afvoer, waterberging, ontwatering, afwatering van percelen, etc.

5.4.2. Doorstroming en waterberging

1 Afhankelijk van de functie en de afmetingen van het oppervlaktewaterlichaam worden er eisen aan de afmetingen gesteld van de duiker of brug. Daarbij mogen de duikers/bruggen geen significant opstuwend effect geven, het benodigd bergend vermogen niet verminderen, en het doelmatig beheer van het oppervlaktewaterlichaam niet negatief beïnvloeden. Indien er duidelijk een negatief effect is, zal de vergunning niet verleend worden.

2 Voor a-wateren geldt dat duikers/bruggen niet langer mogen zijn dan strikt noodzakelijk. Hierbij wordt onder andere rekening gehouden met:
   - verkeer dat over de duiker/brug heen moet waarbij rekening gehouden wordt met de breedte, lengte en de draaicirkel van de voertuigen, en;
   - de verkeersveiligheid, en;
   - samenvoegingen van ontsluitingen voor meerdere gebruikers tot 1 brug/duiker moeten waar mogelijk gebruikt worden.
3 In beginsel zijn pijlers bij bruggen in het doorstroomprofiel van a-wateren niet toegestaan. Indien pijlers toch noodzakelijk zijn, kunnen voorschriften aan de vergunning worden verbonden ter waarborging van een goede staat van onderhoud en de water aan en –afvoer in het oppervlaktewaterlichaam.
4 De onderkant van de brugconstructie dient bij voorkeur minimaal 0,5 meter boven de hoogwaterlijn te liggen, met name om vuilophoping en opstuwing te voorkomen. De hoogwaterlijn is gerelateerd aan een afvoer die theoretisch eens in de 10 jaar voorkomt (T=10).

Daar waar een duiker wordt aangelegd met een opstuwende functie moet tevens getoetst worden aan de beleidsregels "Peilafwijkingen in een oppervlaktewaterlichaam".

5.4.3. Onderhoud bij a-wateren

1. Daar waar in a-wateren het onderhoud varend wordt uitgevoerd worden geen duikers toegestaan. Uitzonderingen hierop zijn duikers voor infrastructurele werken waar een brug redelijkerwijs niet mogelijk is, extra kosten zijn hier geen doorslaggevend argument. Hierbij dient het onderhoud van het oppervlaktewater gewaarborgd te blijven. Dit kan door bijvoorbeeld een in- en uitlaatplaats voor de maaiboot te realiseren nabij de duiker.
   Bruggen moeten zodanig aangelegd worden dat de maaiboot kan passeren. Doorgaans is dit een hoogte van 1,5 meter van de onderkant van de brug ten opzichte van het onderhoudspeil en een doorvaarbreedte van minimaal 3,5 meter.
2. De aanleg en aanwezigheid van de duiker/ brug mag het doelmatig onderhoud van het oppervlaktewaterlichaam niet belemmeren. Dit betekent dat er voldoende afstand tussen werken aanwezig moet zijn. Hierbij moet ook het buitengewoon onderhoud aan de watergang mogelijk blijven. Om dit te borgen wordt in de vergunning een minimale afstand tussen de werken voorgeschreven. Doorgaans is dit minimaal 10 meter tussen de verschillende werken.
   Bij langere duikers dient per 80 meter en bij ieder knikpunt een inspectieput aangelegd te worden.
3. In de vergunning kan de voorwaarde worden gesteld dat, onverminderd de onderhoudsplichten van de Keur, binnen een straal van 0,5 meter rondom het werk, al het voor het functioneren van het oppervlaktewaterlichaam schadelijke begroeiingen en afval wordt verwijderd door de vergunninghouder.

5.4.4. Waterkeringen

1. Duikers door waterkeringen worden in principe niet vergund. Alleen bij zwaarwegend maatschappelijk belang kan hiervan worden afgeweken. Indien een duiker door een waterkering wordt aangelegd, mag de waterkerende functie van de waterkering niet worden aangetast en moet de duiker voorzien worden van een afsluitconstructie.

5.4.5. Vaarwegen

1. De aanleg van een brug mag het eventuele gebruik van een watergang aangewezen als vaarweg niet belemmeren. Dit betekent dat een minimale doorvaarhoogte en breedte van de brug in de vergunning opgenomen kan worden.
2. De aanleg van een duiker in een vaarweg, wordt niet toegestaan.

5.4.6. Stabiliteit

1. De duiker/brug mag de stabiliteit van de taluds en bodem van het oppervlaktewaterlichaam niet aantasten. In de watervergunning kunnen voorschriften worden opgenomen ter voorkoming van negatieve effecten.

5.4.7. Ecologie/waterkwaliteit

De negatieve effecten op flora en fauna moeten worden gecompenseerd zodat er geen sprake kan zijn impact op flora en fauna mag niet negatief zijn. Er mag geen sprake zijn van een significante afname van een bepaalde soort en/of een significante afname van de ecologische kwaliteit. Deze negatieve effecten moeten worden gecompenseerd. Vanwege een doorlopende waterbodem is het vaak noodzakelijk om de duiker lager te leggen dan de waterbodem. Doorgaans is dit met een binnenonderkant van de duiker 0,05 meter onder de waterbodem gemeten bij een goede onderhoudstoestand volgens artikel 2.4 van de Keur

5.4.8. <vervallen>

6. Beleidsregel Dempen en graven oppervlaktewaterlichamen

6.1. Kader

6.1.1. Keur

Op grond van artikel 3.1, eerste lid, van de keur is het verboden zonder vergunning gebruik te maken van een oppervlaktewaterlichaam of bijbehorende beschermingszones of ondersteunende kunstwerken door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder handelingen te verrichten, werken te behouden of vaste substanties of voorwerpen te laten staan, liggen of drijven.
Daarnaast is het op grond van artikel 3.1, tweede lid verboden zonder vergunning een oppervlaktewaterlichaam of ondersteunend kunstwerk aan te leggen.

6.1.2. Begripsbepaling

Dempen: Onder dempen wordt in dit kader verstaan het verkleinen van het profiel van het oppervlaktewaterlichaam(geheel of gedeeltelijk dempen).

Graven: Onder graven wordt verstaan: het wijzigen of vergroten van het profiel van het in het bestaande watersysteem aanwezige oppervlaktewaterlichaam en het nieuw graven van een oppervlaktewaterlichaam.

Beschermde gebieden: Gebieden die als dusdanig zijn opgenomen in de Keurkaarten. De beschermde gebieden zijn overgenomen uit de Provinciale Verordening Water. Hieronder valt het Natuurnetwerk Brabant (NNB - opgevuld), inclusief de ecologische verbindingszones (EVZ).

Attentiegebieden: Gebieden die als dusdanig zijn opgenomen in de Keurkaarten. Bij de attentiegebieden gaat het om beschermingsgebieden van gemiddeld 500 meter rond de zogenaamde "natte natuurparels". Rond de Groote Peel is de 2 kilometerzone uit het aanwijzingsbesluit van de minister van LNV op grond van de Natuurbeschermingswet als beschermingsgebied overgenomen. De begrenzing is overgenomen uit de Provinciale Verordening Water.

Beperkt Beschermde Gebieden: Gebieden die als dusdanig zijn opgenomen in de Keurkaarten. Het betreft gebieden waar een beperkte waterhuishoudkundige bescherming wordt nagestreefd. Bij de nadere uitwerking van de gebiedsaanduiding is nadrukkelijk rekening gehouden met de externe werking (art. 6 Richtlijn 92/43/EEG) ingevolge de Habitatrichtlijn voor met name de gebieden die gelegen zijn in Vlaanderen direct aan de Rijksgrenzen.

Beekdalen: Gebieden die als dusdanig zijn opgenomen in de Keurkaarten. De beekdalen betreffen kwelgebieden in de AHS die hydrologisch gezien tot de meest waardevolle gebieden van het beheersgebied van het waterschap gerekend kunnen worden.

Wijstgronden: Gebieden die als dusdanig zijn opgenomen in de Keurkaarten. Het betreft een uniek geohydrologisch verschijnsel dat zich langs de Peelrandbreuk voordoet. De Peelrandbreuk vormt de overgang tussen de zakkende gronden (slenk) en stijgende gronden (horst) in Oost Brabant. Langs de breuklijn schuren de gronden langs elkaar waardoor deze slecht doorlatend wordt voor grondwater. Het verschijnsel dat de grondwaterstand op de hoger gelegen horst duidelijk hoger ligt dan in de lager gelegen slenk, wordt als wijst getypeerd. Wijstgronden zijn de gebieden waar dit verschijnsel duidelijk zichtbaar is. Deze gebieden zijn overgenomen uit het Provinciaal Milieu- en Waterplan.

6.1.3. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op alle a- en b-wateren, en voor c-wateren voor zover dit niet is vrijgesteld onder algemene regel 4.

6.2. Doel van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is om wateroverlast, dan wel watertekort te voorkomen. Hierbij is het doel dat de water aan- en afvoer en de benodigde waterberging tenminste hetzelfde blijven. Ook moet het mogelijk blijven om zonder belemmeringen doelmatig beheer en onderhoud van a-wateren uit te kunnen voeren.
Voor de beschermde gebieden keur wordt een waterhuishoudkundige bescherming voorgestaan gericht op het bij voorkeur verbeteren van de condities voor de natuur of op verbetering van de landbouwkundige condities maar minimaal stand-still voor de natuur.

6.3. Motivering van de beleidsregel

6.3.1. Algemeen

Met een demping of vergroting van oppervlaktewaterlichamen wordt de bestaande afwatering en water-aanvoer veranderd. Een demping mag niet leiden tot een afname van de benodigde bergingscapaciteit van het watersysteem, tenzij deze maatregel is gericht op verbetering van het watersysteem.
Daarnaast wordt de aanleg van een nieuw oppervlaktewaterlichaam of het vergroten van een bestaand oppervlaktewaterlichaam binnen de beschermde gebieden keur alleen toegestaan, indien deze cumulatief tot een kwantitatieve en kwalitatieve versterking van het NNB en/of de Natura 2000 leidt.

6.3.2. <vervallen>

6.3.3. Peilbesluitgebieden

In peilbesluitgebieden wordt uitgegaan van het zogenaamde "stand-still" principe. Bij iedere demping dient de afname van de hoeveelheid open waterberging in principe dan ook minimaal te worden gecompenseerd binnen hetzelfde peilgebied en zo dicht mogelijk bij de ingreep. Het kan echter voorkomen dat er geen mogelijkheid is tot compenseren in hetzelfde peilgebied. Ook voor grote inrichtingsplannen bestaat vaak de wens om te compenseren in een ander peilgebied.

6.3.4. Beschermde gebieden

Door aanpassing van het watersysteem in het verleden zijn veel natte natuurgebieden in Brabant verdroogd. Het Rijk heeft in 2008 een lijst vastgesteld van gebieden die met voorrang moeten worden hersteld. Binnen Brabant zijn deze gebieden bekend als natte natuurparels. Een aantal hiervan is aangemerkt als Natura 2000 gebied. Binnen het Natuurnetwerk Brabant dienen waterhuishoudkundige maatregelen in het teken van verdrogingsbestrijding te staan.
In inrichtingsplannen en beheerplannen (GGOR) zijn de natuurdoelen en de inrichting en beheermaatregelen ter realisatie en bescherming van deze doelen opgenomen. Deze plannen worden benut bij het beoordelen van werkzaamheden van derden.

Gewerkt wordt aan een verbetering van de hydrologische situatie voor de natuur. Heeft een activiteit een hydrologisch effect en is er daarbij sprake van een positief effect op de wezenlijke kenmerken van de natuur dan kan een individuele ingreep in beginsel plaatsvinden indien deze onderdeel uitmaakt van een combinatie van plannen, projecten of handelingen die cumulatief per saldo tot een kwantitatieve en kwalitatieve versterking van het NNB en/of de Natura 2000 leidt ("nee tenzij").
Doorgaans heeft het dempen van een watergang een positief hydrologisch effect voor de beschermde gebieden, en het graven van een watergang een verdrogend effect.

6.3.5. Attentiegebieden

De attentiegebieden vormen de buffer tussen de natte natuurparels en hun omgeving. Binnen deze zones dienen hydrologische verschillen tussen natte natuurparels en omgeving opgevangen te worden. De attentiegebieden zijn in eerste instantie gericht op bescherming van de hydrologisch toestand binnen de natte natuurparels. Daarnaast kunnen in deze gebieden, waar nodig, compenserende maatregelen worden getroffen om uitstralingseffecten vanuit de natte natuurparels naar de omgeving te voorkomen. Het totaal aan maatregelen wordt tenminste getoetst op stand-still op de rand van de natte natuurparel. Bij voorkeur heeft het totaal aan maatregelen binnen deze zone een positief effect op de gewenste natuurontwikkeling binnen de beschermde gebieden.

6.3.6. Beperkt beschermde gebieden

De beperkt beschermde gebieden vormen de buffer tussen de Habitatrichtlijngebieden in Vlaanderen en hun omgeving in Nederland. Binnen deze zones dienen hydrologische verschillen tussen Habitatrichtlijngebieden en omgeving opgevangen te worden. De beperkt beschermde gebieden zijn in eerste instantie gericht op bescherming van de hydrologisch toestand binnen de gebieden in Vlaanderen. Het totaal aan maatregelen wordt tenminste getoetst op stand-still overeenkomstig de werkwijze in attentiegebieden.

6.3.7. Beekdalen

De beekdalen zijn gebieden in de AHS die hydrologisch erg gevoelig zijn. Om de natuur, kenmerkend voor deze gebieden, te beschermen wordt een zelfde beschermingsregime gehanteerd als bij de Beschermde gebieden.

6.3.8. Wijstgronden

In een intentieverklaring (2007) tussen provincie, waterschap, gemeenten, belangenorganisaties en terreinbeheerders zijn afspraken gemaakt om vijf wijstgebieden te herstellen. In het WBP 2010 – 2015 is opgenomen dat het waterschap het wijstverschijnsel in deze gebieden beschermt door activiteiten van derden te reguleren.
Alle activiteiten die het wijstverschijnsel aantasten dienen te worden vermeden. Zoals het doorsnijden van de breuklijn of het treffen van voorzieningen om de grondwaterstand structureel te verlagen.

6.3.9. Onderhoud

Bij het graven van een nieuw oppervlaktewaterlichaam of het vergraven van een bestaand oppervlaktewaterlichaam, moeten doelmatige onderhoudsmogelijkheden van a-wateren aanwezig blijven.
Dit betekent dat bij de aanleg van a-wateren en het graven van oppervlaktewaterlichamen in de beschermingszone, geborgd moet worden dat een obstakelvrije beschermingszone bestaat.

6.3.10. Stabiliteit

Het is bij nieuwe en te vergraven oppervlaktewaterlichamen belangrijk dat de stabiliteit van oevers en het talud wordt gewaarborgd. Ook het opbarsten van de bodem moet worden voorkomen. Er worden daarom voorschriften gegeven over de taludverhouding en de afwerking van de oever/ taluds.

6.3.11. Ecologie

Ook kunnen (ongewenste) effecten optreden op een aan het oppervlaktewaterlichaam toegekende ecologische functie. Bij een (gedeeltelijke) demping kan de doorstroming verminderen waardoor de waterkwaliteit afneemt. De leefomstandigheden voor planten en dieren kunnen zodanig wijzigen dat het voortbestaan van specifieke planten of dieren wordt bedreigd. In watergangen met een specifieke natuurwaarde kan een aanpassing van het profiel onaanvaardbare gevolgen hebben voor het ecologische systeem. Dat kan reden zijn voor specifieke voorschriften in de vergunning, dan wel het weigeren van een vergunning.

6.4. Toetsingscriteria

6.4.1. Dempen

1. Er moet worden aangeven op welke manier en op welke plek de vermindering van het benodigde bergend vermogen van het oppervlaktewaterlichaam wordt gecompenseerd.
2. De compensatie moet bij voorkeur vooraf aan het dempen zijn uitgevoerd.
3. Voor dempingen in peilbesluitgebieden geldt:
    a. Demping 1:1 compenseren in het zelfde peilgebied; indien niet mogelijk gemotiveerd uitwijken naar b.
    b. Demping compenseren in aangrenzend benedenstrooms peilgebied (met lager peil). Indien niet mogelijk, gemotiveerd uitwijken naar c.
    c. Demping compenseren in aangrenzend bovenstrooms peilgebied (met hoger peil); indien niet mogelijk gemotiveerd uitwijken naar d.
    d. Demping compenseren in het zelfde bemalingsgebied.

Met het afwijken van de hoofdregel (compenseren in hetzelfde peilgebied) moet terughoudend worden omgegaan. Het uiteindelijke resultaat mag geen negatieve invloed hebben op de werking van het watersysteem.

Uitzondering op de regel dat altijd gecompenseerd moet worden in peilbesluitgebieden, is als het uit oogpunt van verdrogingbestrijding gewenst is dat een watergang gedempt wordt. Er kan dan een vergunning worden verleend zonder dat compensatie van de waterberging noodzakelijk is.
Daarnaast geldt voor de wijstgebieden dat compensatie van demping niet noodzakelijk is, indien demping niet leidt tot externe negatieve waterhuishoudkundige effecten.

6.4.2. Graven/vergroten

1. Door het graven van nieuwe oppervlaktewaterlichamen mag geen directe verbinding ontstaan tussen verschillende peilgebieden.
2. De aanleg van een nieuw oppervlaktewaterlichaam of het vergroten van een bestaand oppervlaktewaterlichaam binnen de beschermde gebieden en de beekdalen, wordt alleen toegestaan indien deze cumulatief per saldo tot een kwantitatieve en kwalitatieve versterking van het NNB en/of de Natura 2000 leidt.
3. Voor attentiegebieden wordt getoetst op stand-still op de rand van de natte natuurparel.

4. Voor wijstgronden wordt een waterhuishoudkundige bescherming voorgestaan gericht op minimaal stand-still in de wijstgronden.
5. Voor de beperkt beschermde gebieden wordt een waterhuishoudkundige bescherming voorgestaan gericht op minimaal stand-still in de habitatrichtlijngebieden in Vlaanderen.
6. Bij het graven van een nieuw oppervlaktewaterlichaam of het vergraven van een bestaand oppervlaktewaterlichaam, moet doelmatige onderhoud van de a-wateren mogelijk blijven.
7. Bij de aanleg van een natuurvriendelijke oever in een a-water, kan de vereiste beschermingszone gecombineerd worden met het talud. Hierbij hangt het af van de grondslag welke taludhelling aanvaardbaar is. Doorgaans is er geen probleem indien het bovenwatertalud 1:8 of flauwer is.

6.4.3. Ecologie

De negatieve effecten op flora en fauna moeten worden gecompenseerd zodat er geen sprake kan zijn van een significante afname van een bepaalde soort en/of een significante afname van de ecologische kwaliteit.

6.4.4. <vervallen>

7. Beleidsregel Kabels en leidingen oppervlaktewaterlichamen

7.1. Kader

7.1.1. Keur

Op grond van artikel 3.1, eerste lid, van de keur is het verboden zonder watervergunning van het bestuur gebruik te maken van een oppervlaktewaterlichaam of bijbehorende beschermingszones of ondersteunende kunstwerken door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder handelingen te verrichten, werken te behouden of vaste substanties of voorwerpen te laten staan, liggen of drijven.

Daarnaast is op grond van artikel 3.1 derde lid van de keur het verboden zonder watervergunning in het profiel van vrije ruimte werken te plaatsen, te wijzigen of te behouden.

7.1.2. Begripsbepaling

Kabels en leidingen: alle kabels en leidingen ongeacht diameter of functie. Voor het oppervlaktewaterlichaam maakt het niet uit of het een kabel of een leiding betreft.
Voorbeelden van leidingen zijn vrij lozende leidingen (bijvoorbeeld rioolleiding), druk- of pijpleidingen (bijvoorbeeld persriool, water, gas). Kabels zijn bijvoorbeeld elektriciteitskabels.

7.1.3. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op het aanleggen en vervangen van kabels en leidingen in en nabij a-wateren inclusief beschermingszones door middel van graven en in het profiel van vrije ruimte door middel van een gestuurde boring en graven. Voor overige kabels en leidingen is de algemene regel van toepassing.

7.2. Doel van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is het beschermen van de functie van wateren als onderdeel van het totale watersysteem. In het geval van kabels en leidingen is dit het in stand houden van de functie van de watergang (bijvoorbeeld vaarweg), stabiliteit van de taluds/oevers, het waarborgen van normale onderhoudswerkzaamheden en de doorstroming van het water tijdens en na de aanleg ervan.

7.3. Motivering van de beleidsregel

7.3.1. Algemeen

Kabels en leiding kunnen zowel parallel aan als kruisend ten opzichte van het oppervlaktewaterlichaam worden gelegd. Daarnaast kan de kruising ten opzichte van het oppervlaktewaterlichaam plaatsvinden aan, over of onder kunstwerken, of over of onder het oppervlaktewaterlichaam door.
De genoemde afstandsmaten in de algemene regel over kabels van leidingen zijn ook voor deze beleidsregel van toepassing. Om het aantal kruisingen zo beperkt mogelijk te houden moet er zoveel mogelijk gebundeld worden. Ook moet het geplande tracé noodzakelijk zijn. Als er een redelijk alternatief zonder kruising van waterstaatswerken aanwezig is, dient dat gekozen te worden.

7.3.2. Doorstroming

De wateraan- en afvoer in het oppervlaktewaterlichaam mag niet worden gehinderd. Daarom mogen kabels en leidingen niet in het profiel van het oppervlaktewaterlichaam lopen. Er zijn voorschriften waarop kabels en leidingen ten opzichte van het (legger)profiel dienen te worden aangebracht.

7.3.3. Onderhoud

Van belang is dat kabels en leidingen niet worden beschadigd als onderhoudswerkzaamheden aan het oppervlaktewaterlichaam worden uitgevoerd.
Bij de aanleg van kabels en leidingen zijn vaak installaties noodzakelijk om deze te laten functioneren. Hierbij kan gedacht worden aan transformator- en schakelkastjes. Bij voorkeur worden deze kastjes buiten de beschermingszone geplaatst. Daar waar dat niet mogelijk is, kunnen de obstakels worden toegestaan indien het beheer en onderhoud van de watergang hierdoor niet wordt gehinderd.

7.3.4. Stabiliteit

Kabels en leidingen worden veelal geplaatst door middel van een open ontgraving en/of een gestuurde boring. Wanneer deze werkzaamheden te dicht op de insteek van een oppervlaktewaterlichaam worden uitgevoerd kan dat een negatief effect hebben op de stabiliteit van de oevers/ taluds. Wanneer een leiding eenmaal is ingegraven of geboord zou het voor kunnen komen dat deze beschadigd raakt. Er kunnen daarom eisen worden gesteld aan de aan te leggen of te verwijderen werken en de wijze van uitvoering.
Tevens kunnen oppervlaktewaterlichamen voorzien zijn van verticale verdediging (kademuren, damwanden, etc). In die gevallen kan het belangrijk zijn om aanvullende voorschriften te stellen.

7.3.5. Ecologie en profiel van vrije ruimte

Kabels en leidingen mogen geen belemmering vormen voor de aanwezige of nog te ontwikkelen ecologische waarden. Bij meanderende oppervlaktewaterlichamen zal de ligging ervan in de tijd kunnen veranderen (profiel van vrije ruimte). Om er voor te zorgen dat de kabel/leiding niet wordt blootgespoeld kunnen nadere eisen aan de diepteligging van de kabel/leiding worden gesteld. Hierbij kan een afweging worden gemaakt tussen de economische levensduur en de snelheid van meanderen.

7.4. Toetsingscriteria

7.4.1. Algemeen

1. Leidingkruisingen dienen zoveel mogelijk ter plaatse van bestaande duikers en bruggen of een bestaand leidingtracé te worden gerealiseerd.
2. Kabels en leidingen die een oppervlaktewaterlichaam kruisen moeten dat oppervlaktewaterlichaam zoveel mogelijk haaks kruisen.
3. In het profiel van vrije ruimte geldt dat ter bescherming van de kabels of leidingen de oever of de bodem niet mag worden vastgelegd. Zodra als gevolg van meanderen niet meer aan de gestelde normen wordt voldaan, dient de bestaande kabel of leiding door en op kosten van de kabel- of leidingbeheerder te worden aangepast.
4. Transformator- en schakelkastjes worden bij voorkeur buiten de beschermingszone geplaatst. Daar waar dat niet mogelijk is, kunnen de obstakels worden toegestaan indien het beheer en onderhoud van de watergang hierdoor niet wordt gehinderd.

7.4.2. Normen

1. Voor de maten van het aanleggen van kabels en leidingen ten opzichte van de bodem, het talud en het maaiveld dient bij voorkeur te worden voldaan aan de maten zoals genoemd in de algemene regel van kabels en leidingen. Afwijking daarvan kan alleen wanneer rekening is gehouden met het voorkomen van mogelijke schade en het borgen van voldoende veiligheid.
2. In het profiel van vrije ruimte moet de maatvoering voor nieuw te leggen kabels en leidingen dusdanig worden vastgesteld dat toekomstige ontwikkeling mogelijk blijft.

7.4.3. Doorstroming/stabiliteit

1. Tijdens de uitvoering van de werken dient de waterafvoer te allen tijde te zijn gegarandeerd.
2. Voor eventueel noodzakelijke hulpconstructies bij aanleg in het oppervlaktewaterlichaam of bijbehorende beschermingszone, zoals damwanden, bouwputten en omleidingen, die niet onder de algemene regel van bijkomende werkzaamheden vallen, kunnen aanvullende voorschriften worden opgenomen ter bescherming van de doorstroming/stabiliteit.

8. Beleidsregel Oeverbeschermende voorzieningen in oppervlaktewaterlichamen

8.1. Kader

8.1.1. Keur

Op grond van artikel 3.1, eerste lid, van de keur, is het verboden zonder watervergunning van het bestuur gebruik te maken van een oppervlaktewaterlichaam of bijbehorende beschermingszones of ondersteunende kunstwerken door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder handelingen te verrichten, werken te behouden of vaste substanties of voorwerpen te laten staan, liggen of drijven.

8.1.2. Begripsbepaling

Oeverbeschermende voorziening: een oeverbeschermende voorziening wordt als een werk beschouwd. Met werken wordt bedoeld alle door menselijk toedoen ontstane of te maken constructies of inrichtingen. Als voorbeeld kunnen genoemd worden beschoeiing, damwand, keerwand, etc.

Vaarweg: oppervlaktewaterlichaam met de functie vaarweg, zoals aangegeven in de legger vaarwegen en/of de verordening Water van de Provincie Noord Brabant.

8.1.3. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op het plaatsen, behouden, wijzigen en verwijderen van oever-beschermende voorzieningen in a-wateren, en in b-wateren indien de bergings- en de doorstroomcapaciteit van dat b-water verandert.

8.2. Doel van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is het waarborgen van voldoende doorstroming, bergingscapaciteit en het ecologische functioneren. Specifiek voor a-wateren is het doel daarnaast het in stand houden van het leggerprofiel en het waarborgen van de gewone en buitengewone onderhoudsmogelijkheden. Daarnaast moet het profiel van vrije ruimte worden gerespecteerd.

8.3. Motivering van de beleidsregel

8.3.1. Algemeen

Oeverbeschermende voorzieningen zijn meestal bedoeld als beschermingsmaatregel tegen oeverafkalving. Voor b-wateren is dit grotendeels vrijgegeven in de algemene regel. Daar waar afgeweken wordt van deze algemene regel moet getoetst worden aan de beleidsregels 1, Peilafwijkingen in een oppervlaktewater-lichaam, waaronder begrepen onderbemalingen en/of beleidsregel 6 Dempen en graven oppervlaktewater-lichamen. Het uitgangspunt bij a-wateren is dat we deze oppervlaktewaterlichamen zo natuurlijk mogelijk inrichten. Zeker bij de wateren met een ecologische functie, en wateren waarlangs een profiel van vrije ruimte is vastgesteld.
Uitzondering op dit algemene uitgangspunt zijn de kanalen en vaarwegen omdat deze meestal niet zijn aangelegd met een natuurdoelstelling.

Het vastleggen van de oevers heeft vrijwel altijd een negatief effect op het ecologisch functioneren van de watergang. Natuurlijke deformatie van de oevers behoort tot het normaal maatschappelijk risico van de eigenaar of pachter. Bepalend is of de oevererosie een gevaar vormt voor de waterstaatkundige functie van het oppervlaktewaterlichaam. Is dit het geval, dan kunnen eventuele herstelmaatregelen worden uitgevoerd die primair vanuit de taakstelling of de onderhoudsplicht van het waterschap gericht zijn op de waterstaat-kundige verzorging van het gebied. De bescherming van de individuele eigendommen ligt bij de eigenaar, maar de waterhuishoudkundige belangen wegen zwaarder dan het individuele belang.

8.3.2. Aanpassen van het profiel

Daar waar door het aanleggen van de oeverbeschermende voorzieningen het profiel van de watergang wordt aangepast, moet ook getoetst worden aan de beleidsregel "Dempen en graven oppervlaktewaterlichamen".

8.3.3. Onderhoud

Het doelmatig onderhoud van de watergang moet gewaarborgd blijven bij en na de aanleg van de oeverbeschermende voorzieningen. Hierbij is het niet de bedoeling om de wijze van onderhoud aan te passen.

8.3.4. Stabiliteit

Werken in het oppervlaktewaterlichaam (in de beschermingszone) kunnen de constructie en stabiliteit van de taluds en eventuele reeds bestaande werken aantasten.

8.3.5. Ecologie

Er zijn verschillende constructies mogelijk om oevers tegen afkalving te beschermen. Harde overgangen tussen water en oever, zoals beschoeiingen en damwanden, hebben een negatief effect op de werking van de ecologische verbindingszone en voor beekherstel belangrijke natuurlijke processen zoals erosie en sedimentatie.
Voorkomen moet worden dat maatregelen van derden tot gevolg hebben dat de KRW doelstellingen niet kunnen worden gehaald. Daarom gaat bij waterlopen die zijn ingericht vanuit beek- en kreekherstel met een vastgestelde ecologische functie de voorkeur uit naar het uitvoeren van groot onderhoud in plaats van een oeververdediging als maatregel tegen oeverafkalving.

8.3.6. <vervallen>

8.4. Toetsingscriteria

1. Bij een watergang met een vastgestelde ecologische functie gaat bij boven normale oeverafkalving de voorkeur uit naar oeverherstel via buitengewoon onderhoud. Alleen als herstel via buitengewoon onderhoud redelijkerwijs niet mogelijk of ecologisch noodzakelijk is, kan een oeververdediging worden toegestaan.
2. In geval van onevenredige (dreigende) aantasting van particulier eigendom of het ontstaan van maatschappelijk ongewenste situaties kan oeverversterking noodzakelijk zijn. Dit geldt in ieder geval voor:
   a. schade aan kunstwerken of wegen;
   b. schade aan bebouwing / cultuurhistorische objecten (bijv. watermolens);
   c. schade aan belangrijke landschappelijke waarden (o.a. oude bomen in landgoederen);

3. In geval van afkalving als gevolg van eigen handelen door de aangrenzende eigenaar (bijvoorbeeld grondbewerking tot aan de insteek) wordt geen oeverbeschermende voorziening toegestaan.
4. Bij kanalen en vaarwegen worden oeverbeschermende voorzieningen toegestaan indien er schade door scheepvaart wordt verwacht of er sprake is van een waterkerende functie.

5. De oeverbeschermende voorzieningen moeten bij voorkeur gemaakt zijn van natuurlijk materiaal, zoals levende wilgentenen, palen met planken, enz. Indien dit bijvoorbeeld onvoldoende stabiliteit geeft dan kan voor andere vormen van oeverbescherming worden gekozen.

8.4.1. <vervallen>

8.4.2. Ecologie

De negatieve effecten op flora en fauna moeten worden gecompenseerd zodat er geen sprake kan zijn van een significante afname van een bepaalde soort en/of een significante afname van de ecologische kwaliteit.

9. Beleidsregel Onttrekken van water aan een oppervlaktewaterlichaam

9.1. Kader

9.1.1. Keur

Op grond van artikel 3.7 van de keur is het verboden zonder watervergunning van het bestuur water te brengen in of te onttrekken aan oppervlaktewaterlichamen.

9.1.2. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op onttrekkingen uit een oppervlaktewaterlichaam met een debiet vanaf 100 m^3 per uur.
Bij bijzondere omstandigheden kan het bestuur op basis van artikel 3.13 eerste lid van de Keur een onttrekkingsverbod instellen.

9.2. Doel en motivering van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is overlast als gevolg van onttrekkingen uit oppervlaktewaterlichamen te voorkomen. Het onttrekken van water uit oppervlaktewaterlichamen heeft vanuit waterhuishoudkundig oogpunt namelijk een effect op de stabiliteit, doorstroming, scheepvaart en de ecologische waarden van dat oppervlaktewaterlichaam.
Daarnaast is het doel van deze beleidsregel om te voorkomen dat de onttrekking leidt tot een ongewenste daling van de grondwaterstand.

9.3. Toetsingscriterium van de beleidsregel

Het onttrekken van water aan een oppervlaktewaterlichaam mag geen droogteschade veroorzaken. Droogteschade kan ontstaan op verschillende aspecten. Hierbij wordt getoetst aan de doorstroming, stabiliteit, inkomstenderving, ecologie, etc.

Indien er droogteschade kan ontstaan ten gevolge van de onttrekking, moet door middel van compenserende maatregelen deze droogteoverlast teniet worden gedaan.

Indien onttrokken wordt in peilbesluitgebieden, of gebieden met een streefpeil moet naast deze beleidsregel getoetst worden aan de beleidsregel "Beleidsregel peilafwijkingen in een oppervlaktewaterlichaam, waaronder begrepen onderbemalingen".
Naast het voorkomen van droogteschade, mag het onttrekken van water geen aanvullende onderhouds-werkzaamheden voor het waterschap of voor derden veroorzaken.

De onttrekking moet getoetst worden aan de effecten op de betreffende scheepvaartfunctie van het oppervlaktewaterlichaam.

10. Beleidsregel Aanpassen maaiveld

10.1. Kader

10.1.1. Keur

Op grond van artikel 3.1, eerste lid, van de keur is het verboden zonder watervergunning van het bestuur gebruik te maken van een oppervlaktewaterlichaam of bijbehorende beschermingszones of ondersteunende kunstwerken door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder handelingen te verrichten, werken te behouden of vaste substanties of voorwerpen te laten staan, liggen of drijven.

10.1.2. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op alle beschermingszones langs a-wateren.

10.2. Doel van de beleidsregel

Het is van belang dat de stabiliteit van de oever niet wordt aangetast en dat doelmatig onderhoud van het betreffende oppervlaktewaterlichaam niet wordt belemmerd.

10.3. Motivering van de beleidsregel

10.3.1. Stabiliteit

Als aanpassing van het maaiveld binnen de beschermingszone van een a-water wordt uitgevoerd kan hiermee de stabiliteit van het talud of een kunstwerk worden beïnvloed. Er moet voorkomen worden dat het talud inzakt.

10.3.2. Onderhoud

Bij het verhogen van het maaiveld bevindt de nieuwe insteek zich daar waar het doorgetrokken talud het nieuwe maaiveld raakt. Bij het verlagen van het maaiveld bevindt de nieuwe insteek zich daar waar het talud het nieuwe maaiveld raakt. Zie hiervoor de tekening onderaan deze beleidsregel.
De ligging van de nieuwe insteek en de beschermingszone wordt bij significante aanpassing in de vergunning opgenomen.

Ophoging/aanpassing van het maaiveld binnen de beschermingszone kan tot gevolg hebben dat de beschermingszone minder toegankelijk wordt voor het onderhoud. Aangezien de beschermingszone juist bedoeld is om het onderhoud aan de watergang goed mogelijk te maken, moet voorkomen worden dat het onderhoud wordt bemoeilijkt.

Bij een vergunningsaanvraag waarin een maaiveldverandering wordt gecombineerd met het aanbrengen van andere obstakels geldt dat bij de beoordeling van de vergunningsaanvraag wordt uitgegaan van de insteek en de beschermingszone zoals deze geacht worden te zijn na de verandering van het maaiveld.

10.3.3. <vervallen>

10.4. Toetsingscriteria

10.4.1. Stabiliteit en oeverbescherming

Bij het verhogen van het maaiveld wordt de taludhelling bij voorkeur gelijk gehouden aan de bestaande helling. In ieder geval mag de taludhelling niet steiler worden.

10.4.2. Onderhoud

Het maaiveld binnen de beschermingszone moet te allen tijde geschikt blijven voor het uitvoeren van het onderhoud. Bij een maaiveldverlaging wordt in ieder geval bezien of de beschermingszone voldoende drooglegging heeft om machinaal onderhoud uit te voeren. Door het ophogen of verlagen van het maaiveld mag er niet een zodanig hoogteverschil ten opzichte van aansluitende percelen ontstaan, dat de berijdbaarheid van de beschermingszone ten behoeve van het uitvoeren van onderhoud wordt belemmerd of gevaarlijke situaties kunnen ontstaan. Indien een hoogteverschil ontstaat, moet in ieder geval een overbrugbare aansluiting gemaakt worden met het bestaande omliggende maaiveld.

Het onderhoud van de watergang wordt niet aangepast naar aanleiding van de ophoging/aanpassing van het maaiveld. Dit betekent dat de watergang en beschermingszone geschikt moeten blijven voor het huidige en toekomstige onderhoud.

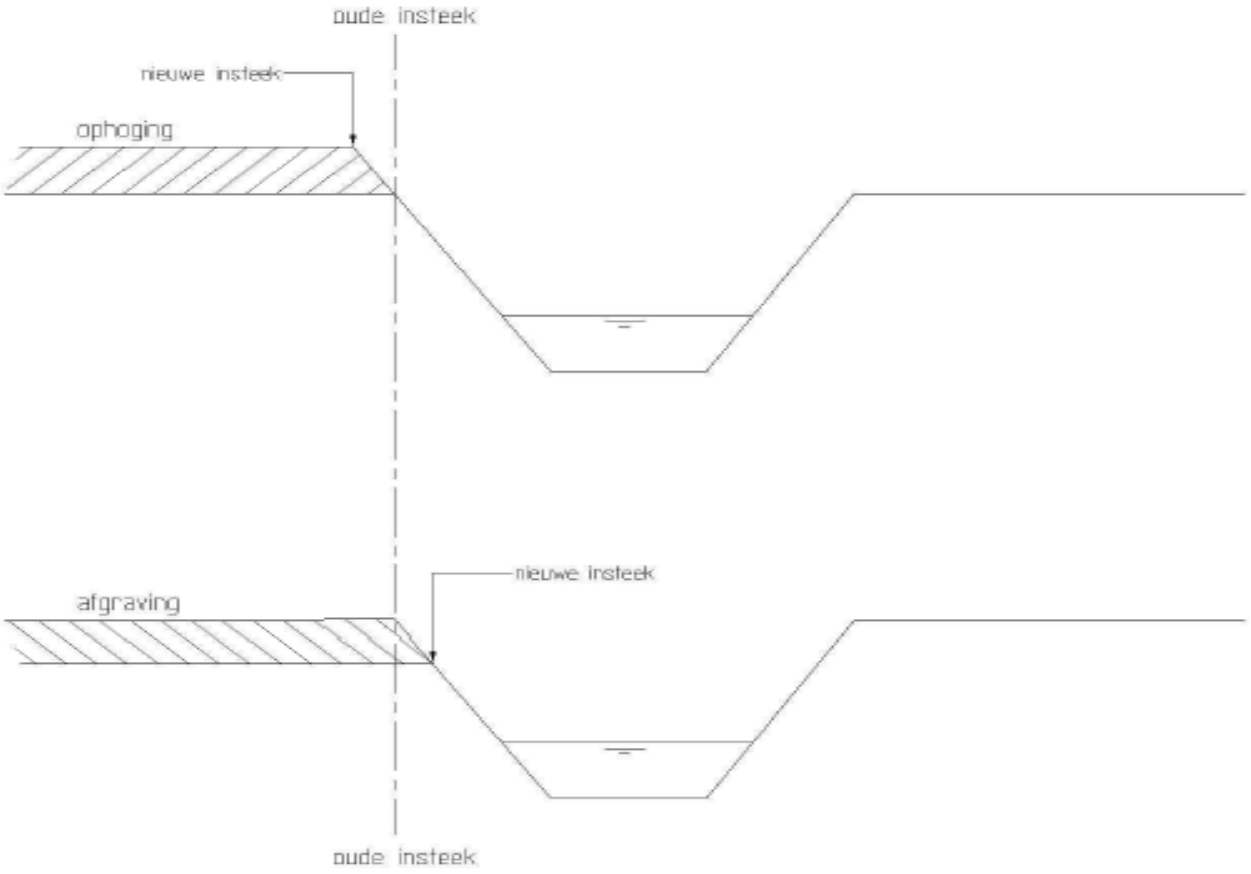

10.4.3. <vervallen>

11. Beleidsregel Steigers, vlonders, boothellingen en overhangende bouwwerken

11.1. Kader

11.1.1. Keur

Op grond van artikel 3.1, eerste lid, van de keur is het verboden zonder watervergunning van het bestuur gebruik te maken van een oppervlaktewaterlichaam of bijbehorende beschermingszones of ondersteunende kunstwerken door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder handelingen te verrichten, werken te behouden of vaste substanties of voorwerpen te laten staan, liggen of drijven.

11.1.2. Begripsbepaling

Overhangend bouwwerk: bouwwerk dat geheel of gedeeltelijk over het oppervlaktewaterlichaam, of het talud is geplaatst.

Steiger: constructie die over een oppervlaktewaterlichaam is geplaatst en is verankerd in het achterliggende perceel.

Vlonder: constructie op het maaiveld grenzend aan het oppervlaktewaterlichaam.
Boothelling: taludvolgende harde constructie om vaartuigen in het water te geleiden.

Vaarweg: oppervlaktewaterlichaam met de functie vaarweg, zoals aangegeven in de legger vaarwegen en/of de verordening Water van de Provincie Noord Brabant.

11.1.3. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op steigers, vlonders, boothellingen en overhangende bouwwerken in a-wateren:
- die een vaarweg zijn, of
- die een vastgestelde ecologische functie hebben, of
- waarvan het onderhoud vanaf de kant plaatsvindt waarbij het werk rust op of steun vindt aan oeverwerken, schanskorven, beschoeiing en dergelijke.

11.2. Doel van de beleidsregel

Het doel van het beleid is het mogelijk maken van voorzieningen zoals steigers, vlonders, boothellingen en andere soortgelijke bouwwerken, zonder dat de doorstroming wordt belemmerd. De voorzieningen mogen geen nadelige invloed hebben op het ecologisch functioneren van de watergang en de stabiliteit van het talud/oever. Belangrijk aspect is het waarborgen van de mogelijkheden voor gewoon en buitengewoon onderhoud.

11.3. Motivering van de beleidsregel

Steigers, vlonders, boothellingen en overhangende bouwwerken vormen in principe een belemmering voor het onderhoud. Als deze werken niet onder de algemene regels vallen, moet terughoudend worden omgegaan met de aanleg van deze werken.

Steigers, vlonders, boothellingen en overhangende bouwwerken vormen in principe een belemmering voor het ecologisch functioneren van een watergang. Om deze reden dient bij wateren met een functie altijd kritisch te worden gekeken of de ecologische impact al dan niet significant is.

Voor het gedeelte van de steigers, vlonders, boothellingen en overhangende bouwwerken dat zich op de beschermingszone bevindt, moet ook getoetst worden aan de beleidsregel 3 "Werken en objecten in de watergang en beschermingszone".

Bij een steiger in een a-water is het belangrijk dat het doelmatig onderhoud aan het oppervlaktewaterlichaam niet wordt belemmerd. Hierbij speelt de afstand tussen in de watergang aanwezige werken een rol. Daarnaast is bij steigers de constructie ten opzichte van het waterpeil van belang, om vuilophoping tegen te gaan en om varend onderhoud mogelijk te houden.

Bij vaarwegen geldt dat vanwege hun brede afmetingen, steigers of vlonders makkelijker toegestaan kunnen worden. De belemmering voor het onderhoud is daar minder aanwezig. Wel geldt dat de steiger of vlonder geen belemmering voor de scheepvaart mag vormen.

11.3.1. <vervallen>

11.4. Toetsingscriteria

11.4.1. Onderhoud bij a-wateren

1. Steigers, vlonders, boothellingen of overhangende bouwwerken moeten zodanig aangelegd worden dat de maaiboot kan passeren. Doorgaans is dit een doorvaarbreedte van minimaal 3,5 meter.
2. De aanleg en aanwezigheid van de steigers, vlonders, boothellingen of overhangende bouwwerken mag het doelmatig onderhoud van het oppervlaktewaterlichaam niet belemmeren. Dit betekent dat er voldoende afstand tussen twee werken aanwezig moet zijn. Hierbij moet ook het buitengewoon onderhoud aan de watergang mogelijk blijven. Om dit te borgen wordt in de vergunning een minimale afstand tussen de werken voorgeschreven. Doorgaans is dit bij voorkeur10 meter tussen de verschillende werken.
3. In de vergunning kan de voorwaarde worden gesteld dat, onverminderd de onderhoudsplichten van de Keur, binnen een straal van 0,5 meter rondom het werk, al het voor het functioneren van het oppervlaktewaterlichaam schadelijke begroeiingen en afval wordt verwijderd door de vergunninghouder.

11.4.2. Ecologie

De negatieve effecten op flora en fauna moeten worden gecompenseerd zodat er geen sprake kan zijn van een significante afname van de ecologische kwaliteit.

11.4.3. Vaarwegen

1. Aan beide zijden van het oppervlaktewaterlichaam kan een steiger, vlonder, boothellingen of overhangend bouwwerk met de functie aanlegplaats worden aangelegd, en
2. Er mag geen hinder voor het scheepvaartverkeer optreden.

11.4.4. <vervallen>

11.4.5. Doorstroming

1. De steiger, vlonder, boothelling of het overhangend bouwwerk in een a water, mag geen belemmering veroorzaken voor de water aan en -afvoer.

12. Beleidsregel Water brengen in een oppervlaktewaterlichaam

12.1. Kader

12.1.1. Keur

Op grond van artikel 3.7 van de keur is het verboden zonder watervergunning van het bestuur water te brengen in of te onttrekken aan oppervlaktewaterlichamen.

12.1.2. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing voor:

- het afwegen van maatwerkvoorschriften voor het brengen van meer dan 50 m^3 water per uur in oppervlaktewaterlichamen;
- het afwegen van een vergunning voor het brengen van meer dan 100 m^3 water per uur in oppervlaktewaterlichamen;

12.2. Doel en motivering van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is het voorkomen van een overbelasting van het watersysteem. Het brengen van water in oppervlaktewaterlichamen heeft vanuit waterhuishoudkundig oogpunt namelijk een effect op de bergingscapaciteit van die oppervlaktewaterlichamen. De doorstroming of de waterkwaliteit kunnen ook worden beïnvloed.

12.3. Toetsingscriteria van de beleidsregel

Hierbij wordt getoetst aan de bergings-capaciteit, onderhoud, doorstroming, stabiliteit, natschade, etc.
Het brengen van water mag geen wateroverlast veroorzaken. Daar waar vastgestelde provinciale normen uit de Verordening water Noord Brabant gelden, wordt de wateroverlast getoetst op basis van die normen.

Indien er wateroverlast kan ontstaan, moet door middel van mitigerende en compenserende maatregelen deze wateroverlast teniet worden gedaan.

Naast het voorkomen van wateroverlast, mag het brengen van water geen aanvullende onderhouds-werkzaamheden voor het waterschap of voor derden veroorzaken.

13. Beleidsregel Afvoer hemelwater door toename en afkoppelen van verhard oppervlak

13.1 Kader

13.1.1 Keur

Op grond van artikel 3.6, eerste lid van de keur is het verboden zonder watervergunning van het bestuur neerslag door toename van verhard oppervlak of door afkoppelen van bestaand oppervlak, versneld tot afvoer naar het oppervlaktewater te laten komen.
In deze beleidsregel wordt uitleg gegeven over hoe het waterschap omgaat met hemelwaterlozingen bij een toename van verhard oppervlak en afgekoppeld verhard oppervlak. Dergelijke ontwikkelingen kunnen er voor zorgen dat het ontvangende watersysteem een extra hoeveelheid water (in een korter tijdsbestek) krijgt te verwerken. Dit kan vaker tot wateroverlast leiden waardoor het waterschap eisen stelt aan dergelijke ontwikkelingen om dit zoveel mogelijk te voorkomen. Bij de inpassing van ontwikkelingen in het bestaande watersysteem moet daarom worden uitgegaan van de volgende principes:

- *'voorkomen van afwentelen'*: oplossingen op de ene plaats mogen niet leiden tot problemen elders;
- *'stroomgebiedbenadering'*: kijk niet alleen naar het lokale watersysteem maar beschouw het gehele (deel)stroomgebied waar de ontwikkeling plaatsvindt;
- *'trits' vasthouden-bergen-afvoeren*: zoveel mogelijk water vasthouden, vervolgens water bergen en tenslotte pas water afvoeren.

De verantwoordelijkheid voor het voorkomen van afwentelen van hemelwaterlozingen begint bij de grondeigenaar c.q. degene die verhard oppervlak aanlegt. De initiatiefnemer dient het hemelwater zoveel mogelijk op eigen perceel te houden. Pas als dat redelijkerwijs niet mogelijk is kan hij in overleg met gemeente en waterschap een oplossing zoeken. De gemeente stelt vanuit haar hemelwaterzorgplicht eisen aan de verwerking van hemelwater. Met deze Beleidsregel doet het waterschap dat ook.

13.1.2 Begripsbepaling

Verhard oppervlak: Al het oppervlak dat er voor zorgt dat hemelwater sneller tot afvoer komt naar een oppervlaktewater dan in de huidige situatie zonder verharding.

Toename: Een wijziging van onverhard naar verhard oppervlak. Vervangende nieuwbouw wordt niet beschouwd als toename verhard oppervlak.

Afkoppelen verhard oppervlak: Onder afkoppelen van verhard oppervlak wordt verstaan het onderbreken van de afvoer van op bestaand verhard oppervlak vallend hemelwater via een gemengde of verbeterd gescheiden riolering naar een afvalwaterzuiveringsinstallatie. In plaats daarvan wordt het hemelwater via infiltratie in de bodem of via afstroming of via hemelwaterriolering naar het oppervlaktewater afgevoerd.

Hydrologisch Neutraal Ontwikkelen (HNO): Het nemen van compenserende maatregelen om te voorkomen dat een versnelde afvoer van hemelwater bij nieuwe ontwikkelingen kan resulteren in over- en onderlast van het ontvangende oppervlaktewatersysteem en het grondwatersysteem.

Voorziening: Een voorziening die moet worden aangelegd om te voorkomen dat de extra hoeveelheid hemelwater ten gevolge van een toename van verhard oppervlak versneld wordt afgevoerd naar het ontvangende watersysteem. In de voorziening wordt water tijdelijk geborgen en/of geïnfiltreerd in de bodem.

13.1.3 Toepassingsgebied

Deze beleidsregel geldt voor de afvoer van hemelwater afkomstig van toename en/of afgekoppeld verhard oppervlak naar oppervlaktewater en er niet wordt voldaan aan de criteria uit de Algemene Regel "15.Afvoer hemelwater door toename en afkoppelen van verhard oppervlak (artikel 15)".

13.2 Doel van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is om de mogelijk versnelde afvoer van hemelwater als gevolg van de uitbreiding van het verhard oppervlak of afkoppelen van verhard oppervlak op een optimale wijze in te passen in het bestaande watersysteem waar de ontwikkeling onderdeel van uitmaakt.

13.3 Motivering van de beleidsregel

13.3.1 Hydrologisch neutraal ontwikkelen

Neerslag die op een onverharde bodem valt infiltreert voor een (belangrijk) deel in de bodem en komt dan uiteindelijk in het grondwater of via ondergrondse afstroming in een oppervlaktewaterlichaam terecht. Ter plaatse van verhard oppervlak zal de neerslag niet of nauwelijks in de bodem dringen. Als het verhard oppervlak niet is aangesloten op de riolering, stroomt vrijwel al het water direct af naar het oppervlaktewatersysteem. Dit betekent dat het oppervlaktewatersysteem bij een flinke regenbui een grote afvoerpiek moet kunnen opvangen en dat infiltratie in de bodem niet of slechts beperkt kan plaatsvinden. Bij het afkoppelen van verhard oppervlak zal de neerslag die valt op de verharding niet meer worden afgevoerd naar de rioolwaterzuivering maar rechtstreeks op de ontvangende waterloop worden geloosd. Ook dit zorgt voor een versnelde en/of extra afvoer richting het ontvangende oppervlaktewater.
De realisatie van nieuw verhard oppervlak en afkoppelen van verhard oppervlak moet daarom zoveel mogelijk hydrologisch neutraal worden uitgevoerd en optimaal worden ingepast in het bestaande watersysteem. Dit betekent dat de aanvrager/initiatiefnemer voldoende compenserende maatregelen moet nemen, zodat het oppervlaktewatersysteem na realisatie van de verharding voldoende robuust blijft. Dit kan bijvoorbeeld bereikt worden door het graven van hemelwaterbuffers of het aanleggen van wadi's. In sommige gevallen kan de voorkeur juist worden gegeven aan het realiseren van compensatie in het bestaande watersysteem of worden aangesloten bij andere compensatievoorzieningen of wateropgaven.
Op welke wijze een ontwikkeling met een toename aan verharding wordt ingepast, is zeer sterk locatie-afhankelijk. Op grond van een integrale afweging, waarbij aspecten als oppervlak verharding, bodemgesteldheid, grondgebruik, huidig functioneren (aanliggend) watersysteem worden meegenomen, komen aanvrager en waterschap tot een optimale inpassing van de ontwikkeling in het bestaande watersysteem. Hierbij is het zaak dat het overleg hierover tussen aanvrager/initiatiefnemer en het waterschap in een zo vroeg mogelijk stadium wordt gestart als onderdeel van het watertoetsproces.

13.3.2 Trits vasthouden-bergen-afvoeren

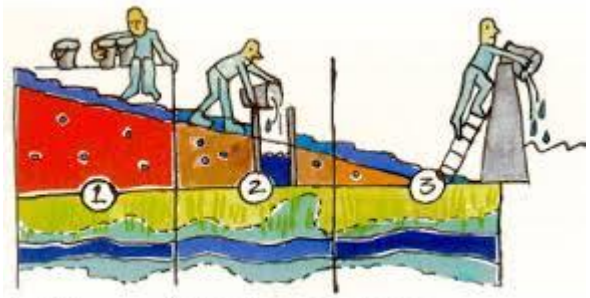

figuur B Vasthouden-bergen-afvoeren

Wateroverlast door versneld afvoeren (3) van verhard oppervlak moet zoveel mogelijk worden voorkomen. Dit kan op twee manieren waarbij de voorkeur van het waterschap uitgaat naar zoveel mogelijk vasthouden (1) aan de bron. Vasthouden kan door hergebruik of het infiltreren van water in de bodem en past het meest bij het principe hydrologisch neutraal ontwikkelen, zowel voor het ontvangend oppervlaktewater- als grondwatersysteem. Als niet of onvoldoende kan worden geïnfiltreerd is een aanvullende voorziening noodzakelijk die het water tijdelijk bergt (2). Het gaat hier dan om een voorziening die er voor zorgt dat water in ieder geval niet versneld wordt afgevoerd.

13.3.3 Optimale inpassing/integrale afweging

Bij een uitbreiding van verhard oppervlak of het afkoppelen van bestaand verhard oppervlak geldt als uitgangspunt dat bij het bepalen van de noodzakelijke compensatieopgave gekeken moet worden naar het huidig en toekomstig functioneren van het totale (deel)stroomgebied waar de ontwikkeling onderdeel van uitmaakt. Tevens geldt dat in de afweging oog moet zijn voor andere dan kwantitatief hydrologische aspecten. Dit betekent dat met het invullen van de compensatieopgave andere doelstellingen dan hydrologie kunnen worden gerealiseerd. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de realisatie van ecologische verbindingszones of watersysteemherstelmaatregelen. Ook het toekomstig beheer van de voorziening speelt bij de afweging een belangrijk rol. Er moet zoveel mogelijk voorkomen worden dat er een versnipperd watersysteem ontstaat. Versnippering maakt het watersysteem minder robuust: het leidt tot suboptimaal gebruik van de beschikbare bergingscapaciteit en er is meer sturing nodig. Hieruit volgt in de toetsingscriteria een aantal uitzonderingen voor de toepassing van hydrologisch neutraal ontwikkelen.

13.3.4 Waterhuishoudkundig onderzoek

Het waterschap vindt een waterhuishoudkundig onderzoek noodzakelijk ter onderbouwing van de compensatieopgave en de wijze waarop deze wordt ingevuld. Het onderzoek, dat wordt uitgevoerd in opdracht van de aanvrager/initiatiefnemer, zal in overleg met het waterschap plaatsvinden en maakt bij voorkeur onderdeel uit van het watertoetsproces dat initiatiefnemer/aanvrager en waterschap gezamenlijk doorlopen.

13.3.5 Noodoverloopconstructie

Bij zeer grote neerslaghoeveelheden zal de genoemde voorziening het aangeboden water onvoldoende kunnen verwerken. Een noodoverloopconstructie moet er dan voor zorgen dat het overtollige water gecontroleerd naar een plek wordt afgevoerd waar het geen overlast kan veroorzaken. Dit kan zijn het aangrenzend oppervlaktewater of een laagte op het eigen perceel. De noodoverloopconstructie moet hierbij voldoen aan de algemene regels voor lozingsconstructies.

13.3.6 Glastuinbouw en pot- en containerteelt

Bij glastuinbouwbedrijven en pot en containerteelt wordt een groot deel van het hemelwater opgevangen en hergebruikt als gietwater. De daarvoor gebruikte bassins kunnen in bepaalde situaties gecombineerd worden met de compensatie die nodig is om versnelde afvoer van hemelwater te voorkomen. Zie hiervoor de "Hydrologische uitgangspunten bij de Keurregels voor afvoeren van hemelwater, Brabantse waterschappen".

13.4 Toetsingscriteria

13.4.1 Waterhuishoudkundig (model)onderzoek

Het waterhuishoudkundig onderzoek voldoet aan de richtlijnen die zijn opgenomen in "Hydrologische uitgangspunten bij de Keurregels voor afvoeren van hemelwater, Brabantse waterschappen". De uitkomst van het onderzoek moet onderdeel uit maken van de vergunningaanvraag.

13.4.2 Bepalen omvang compensatie

De compensatieplicht is 600 m^3 per hectare toename verhard oppervlak, tenzij uit het waterhuishoudkundig onderzoek blijkt dat minder compensatie nodig is. De benodigde capaciteit ligt tussen de kruinhoogte van de noodoverloopconstructie en de bodem van de voorziening. Indien de bodem van de voorziening lager ligt dan de gemiddeld hoogste grondwaterstand (GHG), dan geldt de GHG als ondergrens. Een vloeistofdichte berging mag wel (deels) onder de GHG liggen.

13.4.3 Voorzieningen

<u>Afvoer</u>
De afvoer uit een voorziening mag maximaal 2 l/s/ha zijn. Indien gebruik wordt gemaakt van een kleinere opvangcapaciteit omdat infiltratie in de voorziening plaatsvindt, moet de voorziening binnen 5 dagen waarbinnen maximaal 2 mm hemelwater per etmaal is gevallen, leeggelopen zijn.

<u>Noodoverloopconstructie</u>
Er moet een noodoverloopconstructie op de voorziening aanwezig zijn. Deze moet worden aangelegd conform de Algemene regel voor lozingsconstructies.

13.4.4 Versnelde afvoer

De uitgangspunten van hydrologisch neutraal ontwikkelen moeten altijd gevolgd worden. Afwijken van het principe van hydrologisch neutraal ontwikkelen is mogelijk wanneer:

a. met de versnelde afvoer een verdrogingsknelpunt wordt opgelost of verminderd;
b. met de versnelde afvoer een waterkwaliteitsprobleem wordt opgelost of een ecologische doelstelling wordt gerealiseerd (bijvoorbeeld door doorstroming te creëren);
c. de versnelde afvoer van verhard oppervlak deel uitmaakt van een gebiedsgerichte ontwikkeling waarbij binnen een groter gebied hydrologisch neutraal wordt ontwikkeld;
d. de versnelde afvoer het gevolg is van afkoppelen van verhard oppervlak;
e. er sprake is van buitendijkse ontwikkelingen.
f. er sprake is van een langlopende ruimtelijke ontwikkeling waarbij er een onevenredige eis ontstaat door vast te houden aan de uitgangspunten.

Voorwaarden hierbij zijn:

a. de versnelde afvoer leidt niet tot overschrijding van normen voor wateroverlast (ook in benedenstroomse gebieden) zoals vastgelegd in de Verordening water van provincie Noord-Brabant;
b. de versnelde afvoer leidt niet tot aanvullende kosten voor inrichting, beheer of onderhoud voor derden of het waterschap.

14. Beleidsregel Drainage

14.1. Kader

14.1.1. Keur

Op grond van artikel 3.8 van de Keur is het verboden zonder vergunning van het bestuur van het waterschap gronden te ontwateren met drainagemiddelen.

14.1.2. Begripsbepaling

Drainage: ontwateringsmiddel voor het kunstmatig laag houden van de grondwaterstand welke vrij afstroomt waarbij geen gebruik gemaakt wordt van een pomp(constructie). Vaak wordt dit aangeduid als conventionele drainage.

Peilgestuurde drainage: drainage waarbij de drains niet direct uitmonden in een watergang maar in een zogeheten verzameldrain. Deze verzameldrain mondt uit in een verzamelput. In deze verzamelput zit een verstelbare overloopbuis waarmee de ontwateringsdiepte van de drainage actief kan worden gestuurd. Zie onderstaand figuur.

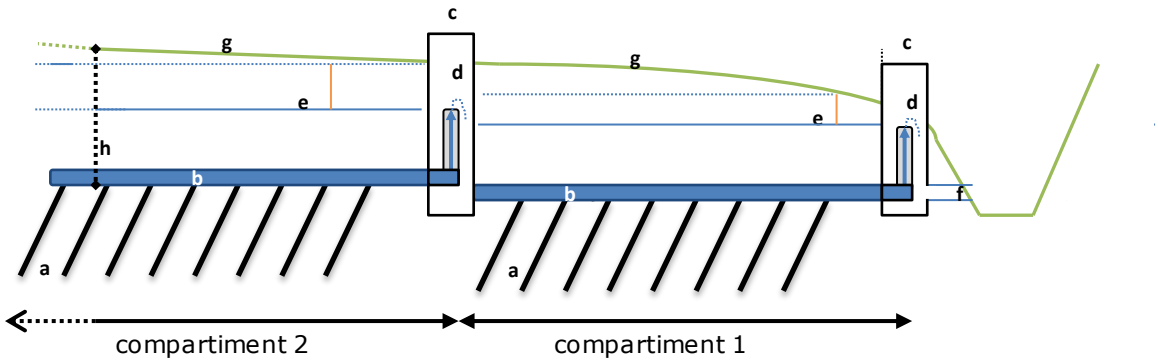

a. Drainagebuis.
b. Verzameldrain: Zorgt voor de collectieve afwatering van de drainagebuizen naar de verzamelput.
c. Verzamelput: Put waarin de waterafvoer geregeld kan worden.
d. Overloopbuis: Buis waardoor het drainagewater geloosd kan worden op het oppervlakte water.
e. Ontwateringsdiepte: Is de diepte ten opzichte van het maaiveld waarop maximaal ontwaterd wordt. Dit is de hoogte van de (vaste) overloopvoorziening.
f. Afvoerbuis.
g. Maaiveld.
h. Aanlegdiepte drainage.

Beschermde gebieden: Gebieden die als dusdanig zijn opgenomen in de Keurkaarten. De beschermde gebieden zijn overgenomen uit de Provinciale Verordening Water. Hieronder valt het Natuurnetwerk Brabant (inclusief Natte Natuurparels en Natura 2000 gebieden), inclusief de ecologische verbindingszones (EVZ).

Attentiegebieden: Gebieden die als dusdanig zijn opgenomen in de Keurkaarten. Bij de attentiegebieden gaat het om beschermingsgebieden van gemiddeld 500 meter rond de zogenaamde "natte natuurparels". Rond de Groote Peel is de 2 kilometerzone uit het aanwijzingsbesluit van de minister van LNV op grond van de Natuurbeschermingswet als beschermingsgebied overgenomen. De begrenzing is overgenomen uit de Provinciale Verordening Water.

Beperkt Beschermde Gebieden: Gebieden die als dusdanig zijn opgenomen in de Keurkaarten. Het betreft gebieden waar een beperkte waterhuishoudkundige bescherming wordt nagestreefd. Bij de nadere uitwerking van de gebiedsaanduiding is nadrukkelijk rekening gehouden met de externe werking (art. 6 Richtlijn 92/43/EEG) ingevolge de Habitatrichtlijn voor met name de gebieden die gelegen zijn in Vlaanderen direct aan de Rijksgrenzen.

Beekdalen: Gebieden die als dusdanig zijn opgenomen in de Keurkaarten. De beekdalen betreffen kwelgebieden in de AHS die hydrologisch gezien tot de meest waardevolle gebieden van het beheersgebied van het waterschap gerekend kunnen worden.

Wijstgronden: Gebieden die als dusdanig zijn opgenomen in de Keurkaarten. Het betreft een uniek geohydrologisch verschijnsel dat zich langs de Peelrandbreuk voordoet. De Peelrandbreuk vormt de overgang tussen de zakkende gronden (slenk) en stijgende gronden (horst) in Oost Brabant. Langs de breuklijn schuren de gronden langs elkaar waardoor deze slecht doorlatend wordt voor grondwater. Het verschijnsel dat de grondwaterstand op de hoger gelegen horst duidelijk hoger ligt dan in de lager gelegen slenk, wordt als wijst getypeerd. Wijstgronden zijn de gebieden waar dit verschijnsel duidelijk zichtbaar is. Deze gebieden zijn overgenomen uit het Provinciaal Milieu- en Waterplan.

14.1.3. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op nieuw aan te leggen of te vervangen drainage in de beschermde gebieden keur, aangegeven op de bij de Keur behorende kaart.

14.2. Doel van de beleidsregel

Voor de beschermde gebieden Keur wordt een waterhuishoudkundige bescherming voorgestaan gericht op het bij voorkeur verbeteren van de condities voor de natuur of op verbetering van de landbouwkundige condities maar minimaal stand-still.
Het doel van het beleid is om verdroging door ingrepen in de waterhuishouding tegen te gaan. Deze beleidsregel draagt bij aan voldoende water voor zowel natuur als landbouw.

14.3. Motivering van de beleidsregel

14.3.1. Algemeen

De aanleg van nieuwe drainage vindt doorgaans plaats ter bevordering of behoud van landbouwkundig gebruik.
In alle Beschermde gebieden Keur geldt dat het individuele belang van een agrariër niet mag leiden tot schade voor omliggende agrariërs en andere grondgebruikers. Daarnaast mogen de doelen voor waterconservering en natuur niet negatief worden beïnvloed.

14.3.2. De beschermde gebieden keur

14.3.2.1 Beschermde gebieden
Het beschermingsbeleid is in de Beschermde gebieden gericht op instandhouding en waar mogelijk verbetering van de wezenlijke kenmerken en waarden van het Natuurnetwerk Brabant, waaronder de Natura 2000 gebieden. Gewerkt wordt aan een verbetering van de hydrologische situatie voor de natuur.

In de Beschermde gebieden wordt drainage alleen toegestaan indien deze in combinatie met andere maatregelen cumulatief tot een kwantitatieve en kwalitatieve versterking van het NNB en/of de Natura 2000 leidt ("nee tenzij"). Dit noemen we een hydrologische plus. Het gaat daarbij dus om het totaal aan maatregelen die de aanvrager neemt, inclusief maatregelen die het waterschap neemt. Om de versterking van het NNB en/of de Natura 2000, maar ook de agrarische gebieden te verkrijgen stellen de waterschappen GGOR's op. De GGOR geeft inzicht in wanneer er sprake kan zijn van een hydrologische plus en dus wanneer peilgestuurde drainage in de beschermde gebieden toegestaan kan worden. Indien de GGOR geen duidelijkheid verschaft over de invloed van drainage, moet per individuele aanvraag duidelijk gemaakt worden hoe de hydrologische plus wordt bereikt.

Indien er maatregelen worden uitgevoerd om de natte natuurparels te vernatten, bijvoorbeeld in het GGOR-traject, geeft dit een nieuwe uitgangssituatie waaraan getoetst wordt om verdrogende effecten te voorkomen. Reeds eerder uitgevoerde vernattingsmaatregelen geven dus geen extra ruimte voor drainage. Uitzondering hierop is drainage die wordt aangelegd als compenserende maatregel. Indien aantoonbaar gemaakt kan worden dat de uitvoering van vernattingsmaatregelen tot (onevenredige) natschade leidt op perceelniveau, kan drainage een maatregel zijn om de natschade zo veel als mogelijk te voorkomen. Hierbij moet ook gekeken worden naar alternatieven, zoals bijvoorbeeld aanleg van extra c-wateren.
De compenserende maatregelen gelden alleen op perceelniveau. Realisatie van de hydrologische plus binnen de beschermde gebieden geldt als randvoorwaarde.

14.3.2.2 Attentiegebieden
De cumulatieve effecten van de maatregelen in de attentiegebieden mogen niet leiden tot een significant negatief effect op het te beschermen doel. Hierbij wordt getoetst op minimaal een stand-still op de rand van

de natte natuurparel. Ook hier geeft de GGOR inzicht in wanneer peilgestuurde drainage toegestaan kan worden. Indien de GGOR geen duidelijkheid verschaft over de invloed van drainage, moet per individuele aanvraag duidelijk gemaakt worden hoe de minimale stand-still wordt bereikt.

Het cumulatieve effect wil zeggen dat een drainage afzonderlijk geen effect hoeft te hebben op de rand van de natte natuurparel, maar alle nieuwe drainages die worden aangelegd sinds het in werking treden van deze beleidsregel, als totaal wel effect hebben. De toetsing op cumulatief effect vindt plaats op volgorde van aanvraag. Ter verduidelijking: bij de aanvraag van de eerste drainage wordt de invloed op de rand van de natte natuurparel getoetst. Bij de tweede aanvraag wordt de invloed van de nieuwe drainage bepaald, in combinatie met de eerste drainage. Bij de derde aanvraag wordt de invloed van de nieuwe drainage bepaald, in combinatie met de eerste en de tweede drainage. Et cetera.

Bij toets op het effect wordt gekeken naar een minimaal stand-still op de rand van de natte natuurparel. Stand-still is in dit geval, dat geen enkele grondwaterdaling op de rand van de natte natuurparel wordt toegestaan (0 cm grondwaterverlaging).Voor de attentiegebieden geldt dat nieuwe drainage niet kan worden toegestaan, tenzij aangetoond wordt dat de activiteit geen negatief hydrologisch effect op de natte natuurparel heeft. In dat geval kan een individuele ingreep in beginsel plaatsvinden.

Indien er maatregelen worden uitgevoerd om de natte natuurparels te vernatten, bijvoorbeeld in het GGOR-traject, geeft dit een nieuwe uitgangssituatie waaraan getoetst wordt om verdrogende effecten te voorkomen. Vernattingsmaatregelen geven dus geen extra ruimte voor drainage.
Uitzondering hierop is drainage die wordt aangelegd als compenserende maatregel. Indien aantoonbaar gemaakt kan worden dat de uitvoering van vernattingsmaatregelen tot (onevenredige) natschade leidt op perceelniveau, kan drainage een maatregel zijn om de natschade zo veel als mogelijk te voorkomen. Hierbij moet ook gekeken worden naar alternatieven, zoals bijvoorbeeld ophogen van het perceel.

14.3.2.3 Beperkt beschermde gebieden
De beperkt beschermde gebieden vormen de buffer tussen de Habitatrichtlijngebieden in Vlaanderen en hun omgeving in Nederland. Binnen deze zones dienen hydrologische verschillen tussen Habitatrichtlijngebieden en omgeving opgevangen te worden. De beperkt beschermde gebieden zijn in eerste instantie gericht op bescherming van de hydrologisch toestand binnen de gebieden in Vlaanderen. Het totaal aan maatregelen wordt tenminste getoetst op stand-still overeenkomstig de werkwijze in attentiegebieden.

14.3.2.4 Beekdalen
De natuur in de beekdalen zijn afhankelijk van een goede grondwaterstand. Het beschermingsbeleid in deze gebieden is, net als bij de beschermde gebieden, gericht op instandhouding en waar mogelijk verbetering van de wezenlijke kernmerken en waarden van de ecologie en natuurwaarden. Gewerkt wordt aan een verbetering van de hydrologische situatie voor de natuur.
Derhalve geldt hetzelfde beschermingsbeleid als binnen de beschermde gebieden.

14.3.2.5 Wijstgronden
In een intentieverklaring (2007) tussen provincie, waterschap, gemeenten, belangenorganisaties en terreinbeheerders zijn afspraken gemaakt om vijf wijstgebieden te herstellen. In het WBP 2010 – 2015 is opgenomen dat het waterschap het wijstverschijnsel in deze gebieden beschermt door activiteiten van derden te reguleren.
Alle activiteiten die het wijstverschijnsel aantasten dienen te worden vermeden. Zoals het doorsnijden van de breuklijn of het treffen van voorzieningen om de grondwaterstand structureel te verlagen.

14.3.3. Peilgestuurde drainage

Peilgestuurde drainage heeft voordelen ten opzichte van conventionele drainage. Peilgestuurde drainage is regelbaar waardoor de mogelijkheid bestaat om water langer vast te houden (conserveren). Dit kan leiden tot een kleinere beregeningsbehoefte in droge periodes en reduceert daarmee de kans op droogteschade. Door peilgestuurde drainage aan te leggen met een kleinere afstand tussen de drains wordt bij een hoger drainageniveau de bewerkbaarheid van het land niet negatief beïnvloed.
Vanwege de voordelen ten opzichte van conventionele drainage schrijft het beleid zowel bij nieuwe als bij vervanging van bestaande drainage altijd peilgestuurde drainage voor.

Peilgestuurde drainage heeft als eigenschap dat er minder drainagewater uitstroomt. Daarnaast is de ontwaterende werking beter beheersbaar dan bij conventionele drainage. Door onderzoeksinstituut Alterra is in 2008 een modelstudie uitgevoerd die dit bevestigd ('Modelonderzoek naar effecten van conventionele en samengestelde, peilgestuurde drainage op de hydrologie en nutriëntenbelasting'; P.J.T. van Bakel, E.M.P.M. van Boekel, G.-J. Noij, Alterrra-rapport 1647, Alterra, Wageningen 2008).

Een positief effect van peilgestuurde drainage dat zowel op perceelschaal als op gebiedsschaal optreedt is, dat de gemiddelde laagste grondwaterstand (GLG) wordt verhoogd ten opzichte van conventionele drainage. De GLG is een belangrijke factor in het herstellen van kwelstromen.

Tevens maakt de gebruikelijke drainagediepte het ook moeilijk om in het kader van GGOR en verdrogingsbestrijding peilverhogende maatregelen te nemen, omdat de uitmondingen eveneens laag liggen en een vrije afvoer van de drains landbouwtechnisch gewenst is. Door het invoeren van peilgestuurde drainage ter vervanging van bestaande drainage (i.p.v. een vervangend conventioneel systeem) wordt op langere termijn naar een meer gewenst drainageregiem toe gewerkt. Hierdoor worden peilverhogingen in het kader van GGOR op langere termijn mogelijk gemaakt in het gebied. Daarnaast neemt op de korte termijn de afvoer van water uit het betreffende perceel af. Dit komt dus ten goede aan de doelstelling van verdrogingsbestrijding omdat daarmee op termijn de grondwaterstand verhoogd kan worden.

Naast deze kwantitatieve aspecten speelt ook waterkwaliteit een rol. Uit het genoemde Alterra -onderzoek blijkt ook dat peilgestuurde drainage van invloed is op de uitspoeling van nitraat en fosfaat. Voor fosfaat geldt dat er weliswaar een iets hogere uitspoeling is bij peilgestuurde drainage ten opzichte van conventionele drainage, maar de uitspoeling vanaf een ongedraineerd perceel is veel hoger. Voor stikstof geldt juist dat de stikstofbelasting bij conventionele drainage fors hoger is dan bij een ongedraineerd perceel maar dat de stikstofbelasting bij peilgestuurde drainage zelfs lager is dan in een ongedraineerd perceel. Geconcludeerd kan worden dat peilgestuurde drainage per saldo positieve effecten op de waterkwaliteit in het oppervlaktewaterlichaam heeft.

Bij peilgestuurde drainage geldt dat de uitmonding tot op zekere hoogte bepaald kan worden door de agrariër zelf. Om te waarborgen dat de gewenste positieve effecten ook daadwerkelijk optreden en te waarborgen dat de werkwijze handhaafbaar is, is het noodzakelijk duidelijke randvoorwaarden te stellen aan de aanleg en beheer van peilgestuurde drainage. Daarbij geldt dat het best handhaafbare beleid het stellen van een maximumdiepte van de uitmondingconstructie is.

Binnen een perceel kunnen hoogteverschillen voorkomen. Om een goede werking van een peilgestuurd drainagesysteem en het stand still op de rand van de natte natuurparel te waarborgen is een compartimentering van het drainagesysteem nodig. Daar waar binnen het perceel het verschil in maaiveldhoogte ten opzichte van het 5% laagste maaiveldniveau meer bedraagt dan 20 cm dient een nieuw compartiment aangelegd te worden. Dit herhaalt zich wanneer het hoogteverschil van het maaiveld van het compartiment verder oploopt dan 20 cm (zie het figuur bij deze beleidsregel). Bij deze toetsing is de Algemene hoogtekaart Nederland (AHN 5x5) leidend.

14.4. Toetsingscriteria

14.4.1. Algemeen

1. De ontwateringsdiepte is gebiedspecifiek, maar maximaal 0,70 m-mv gemeten vanuit de hoogte van de overloopbuis ten opzichte van de gemiddelde maaiveldhoogte per drainagevlak. Gebiedspecifiek heeft betrekking op ligging, grondslag en hydrologische omstandigheden.
2. Daar waar drainage is toegestaan binnen de beschermde gebieden keur moet gebruik worden gemaakt van peilgestuurde drainage. Uitzondering hierop is drainage op percelen met een grondtextuur die zwaarder is dan zware zavel zoals aangegeven op de bodemkaart Nederland. Dan kan traditionele drainage worden toegestaan.
3. Bij elke toename in maaiveldhoogte van 20 cm ten opzichte van het 5% laagste maaiveldniveau dient een nieuw compartiment in het peilgestuurde drainagesysteem aangelegd te worden. Bij deze toetsing is de Algemene hoogtekaart Nederland (AHN 5x5) leidend.
4. Indien gemeenten maatregelen moeten treffen op grond van artikel 3.5 en artikel 3.6 van de Waterwet (afvoer hemelwater en voorkomen grondwateroverlast) en hiervoor drainage de enige oplossing biedt, kan vergunning worden verleend.

14.4.2. Beschermde gebieden

1. Nieuwe drainage binnen de beschermde gebieden wordt niet toegestaan. Uitzondering hierop is, als een combinatie van maatregelen in of nabij het betreffende beschermde gebied cumulatief bijdraagt aan het bereiken van waterhuishoudkundige condities van de natuurdoelen in natte natuurparels (hydrologische plus).
   Een verbijzondering hiervan is een compensatiemaatregel als gevolg van daadwerkelijke natschade door een vernattingsmaatregel binnen het NNB. Er wordt alleen vergunning verleend voor zover de drainage de natschade compenseert.

2. Bij vervanging van bestaande drainage binnen beschermde gebieden wordt de drainage getoetst aan bovenstaande punten. Bij het bepalen van de hydrologische plus wordt uit gegaan van de bestaande situatie. Daarbij geldt dat de diepte waarop de uitmondingconstructie kan worden ingesteld gelijk dient te zijn aan de bestaande diepte, met een maximum diepte van 70 cm beneden het gemiddelde maaiveldniveau.

14.4.3. Attentiegebieden

1. Nieuwe drainage binnen attentiegebieden wordt niet toegestaan. Uitzondering hierop is als de cumulatieve effecten van de maatregelen in de attentiegebieden niet leiden tot een significant negatief effect op de Beschermde gebieden Waterhuishouding. Hierbij wordt getoetst op minimaal een stand-still op de rand van de natte natuurparel.
2. Bij vervanging van bestaande drainage binnen attentiegebieden wordt de drainage getoetst aan bovenstaande punten. Bij het bepalen van de stand-still wordt uit gegaan van de bestaande situatie.

14.4.4. Beperkt beschermde gebieden

1. Aanleg en het vervangen van drainagesystemen kan worden toegestaan, mits deze wordt aangelegd volgens het principe van peilgestuurde drainage. Daarbij geldt als maximale ontwateringsdiepte 70 cm beneden het gemiddelde maaiveldniveau.

14.4.5. Beekdalen

1. Drainage binnen de beekdalen wordt niet toegestaan, tenzij de combinatie van maatregels cumulatief bijdraagt aan het bereiken van waterhuishoudkundige condities van de natuurdoelen in de beekdalen (hydrologische plus). Een verbijzondering hiervan is een compensatiemaatregel als gevolg van natschade door een vernattingsmaatregel binnen het NNB. Als deze effecten neutraal of negatief zijn, zal de vergunning geweigerd worden.
2. Bij vervanging van drainage binnen beekdalen wordt de drainage getoetst aan bovenstaande punten. Bij het bepalen van de hydrologische plus wordt uit gegaan van de bestaande situatie.

14.4.6. Wijstgronden

1. Drainage die tot een structurele daling van de grondwaterstand leidt, kan slechts worden toegestaan wanneer het negatieve effect op het wijstverschijnsel volledig kan worden gecompenseerd door aanvullende maatregelen.
2. Drainage die tot een structureel grotere afstand leidt tussen maaiveld hoogte en grondwaterstand kan slechts worden toegestaan wanneer het negatieve effect op het wijstverschijnsel volledig kan worden gecompenseerd door aanvullende maatregelen.
3. Het initiatief voor de aanvullende maatregelen ligt bij de aanvrager waarvan de hydrologische effectiviteit van de aanvullende maatregelen door het waterschap wordt beoordeeld.

14A. Beleidsregel profiel van vrije ruimte bij oppervlaktewaterlichamen

14A.1 Kader

14A.1.1 Keur

Op grond van artikel 3.1, derde lid van de Keur is het verboden zonder vergunning in het profiel van vrije ruimte werken te plaatsen, te wijzigen of te behouden.

14A.1.2 Begripsbepaling

Profiel van vrije ruimte oppervlaktewaterlichamen: de ruimte zoals vastgelegd in de legger ter weerszijden van, boven en onder een waterstaatwerk of een toekomstig waterstaatswerk die naar het oordeel van de beheerder nodig is voor toekomstige verbeteringen, zoals ecologische verbindingszones, beekherstel en meandering.

14A.1.3 Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op nieuw aan te leggen of te vervangen werken die niet eenvoudig ongedaan te maken zijn in het profiel van vrije ruimte oppervlaktewaterlichamen, aangegeven in de legger oppervlaktewateren.

14A.2 Doel van de beleidsregel

De waterschappen hebben de mogelijkheid om in de legger een 'profiel van vrije ruimte' bij oppervlaktewateren op te nemen, als reservering voor toekomstige verbetering of uitbreiding van het waterstaatswerk. Het profiel van vrije ruimte is bedoeld om ruimte vrij te houden voor toekomstige ontwikkeling van de watergang, zoals de aanleg van ecologische verbindingszones, beekherstel en meandering.
Het doel van het verbod is het voorkomen van ingrepen die de uit te voeren verbeteringen belemmeren of onmogelijk maken. Dit profiel van vrije ruimte staat los van de beschermingszone.

14A.3 Motivering van de beleidsregel

14A.3.1 Algemeen

Het profiel van vrije ruimte is bedoeld om ruimte vrij te houden voor toekomstige ontwikkeling van de watergang. Het doel van het verbod is het voorkomen van ingrepen die de uit te voeren (her)inrichtingswerkzaamheden ernstig belemmeren of onmogelijk maken. Ook moet worden voorkomen dat (bouw)werken tegen hoge kosten in een later stadium alsnog moeten worden verplaatst of compenserende maatregelen moeten worden uitgevoerd.
Dit profiel van vrije ruimte staat los van de beschermingszone. Voor werken in de beschermingszone moet getoetst worden aan de specifieke regels.

Als een werk niet eenvoudig te verwijderen of te verplaatsen is, wordt de uit te voeren ontwikkeling ernstig gehinderd of onmogelijk gemaakt.

Onder 'eenvoudig' wordt verstaan een constructie die met eenvoudige hulpmiddelen (gangbaar gereedschap) snel te verwijderen en bij schade te herstellen is. Bijvoorbeeld een klinkerverharding, afrastering, tuinhuisje of bankje welke niet duurzaam met de grond verbonden is d.m.v. fundamenten.

In ieder geval worden de volgende werken niet aangemerkt als eenvoudig ongedaan te maken:
- nutsleidingen;
- bouwwerken welke duurzaam met de grond verbonden zijn d.m.v. fundamenten;
- infrastructurele werken.

Dergelijke werken vallen dan ook onder de vergunningplicht.
Op het moment dat ontwikkelingen worden uitgevoerd, zal de eigenaar van de eenvoudig ongedaan te maken werken verplicht worden om die werken op eigen kosten te verwijderen. Het plaatsen van een werk in het profiel van vrije ruimte is tijdelijk. Het onomkeerbare karakter is hiermee op eigen risico van de eigenaar van het werk.

14A.3.2 <vervallen>

14A.4 Toetsingscriteria

14A.4.1 Algemeen

1 In het profiel van vrije ruimte worden alleen eenvoudig ongedaan te maken werken toegestaan.
2 In afwijking van criterium 1 kan vergunning voor niet eenvoudig ongedaan te maken werken worden verleend, daar waar aannemelijk is dat het profiel van vrije ruimte in de te voorziene toekomst niet benut zal worden voor uit te voeren ontwikkelingen.
3 In afwijking van criterium 1, kan vergunning worden verleend voor niet eenvoudig ongedaan te maken werken, indien de werken niet of anders op zeer moeilijke wijze zijn te realiseren. Daarbij worden door de vergunninghouder zoveel mogelijk compenserende, of indien dat niet kan, mitigerende maatregelen genomen.

14A.4.2 <vervallen>

Beleid Keringen

15. Algemene Toetsingscriteria Waterkeringen

15.1. Kader

Uitgangspunt bij het vaststellen van de beleidsregels voor waterkeringen is te borgen dat de waterkeringen veilig zijn en blijven en dat het waterschap zijn zorgplicht / beheertaak zo efficiënt mogelijk kan blijven uitvoeren.

Vanuit het oogpunt van uniformiteit, robuustheid, beheer(s)baarheid en doelmatigheid hanteert het waterschap daarbij als streefbeeld een waterkering in de vorm van een grondlichaam bekleed met een erosiebestendige grasmat vrij van niet-waterkerende objecten als bijvoorbeeld bouwwerken en bomen en struiken, kabels en leidingen. Het waterschap is zich er van bewust dat het streefbeeld als zodanig niet over de volle lengte en breedte van de waterkering realiseerbaar is en dat maatschappelijke, landschappelijke, natuur- en cultuurhistorische waarden en ruimtelijke kwaliteit medebepalend (kunnen) zijn bij de uiteindelijke inrichting en beheer van de waterkering.
Ook wordt rekening gehouden met het gebruik van de waterkering voor bestaande nevenfuncties van de waterkering zoals wonen, transport e.d.

Veilige keringen
Een waterkering is "veilig" (c.q. het waterkerend vermogen is op orde) als deze aan de vastgestelde normen en de daarvan afgeleide eisen voldoet. Voor primaire keringen zijn dit de normen in de Waterwet, voor regionale keringen de normen in de verordening. Bij de technische uitwerking worden o.a. de in figuur 15.1 opgenomen faalmechanismen in beschouwing genomen.

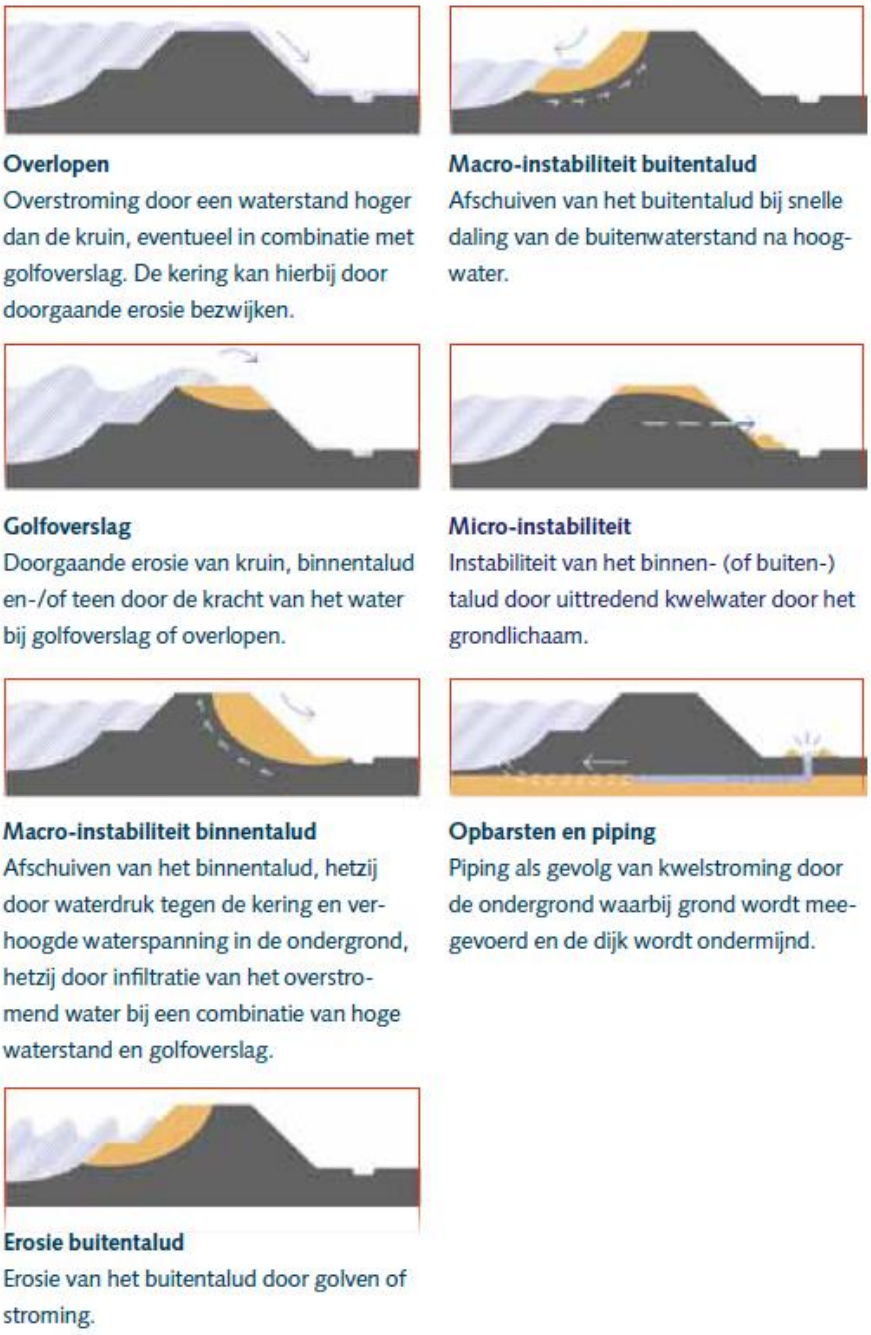

Overlopen
Overstroming door een waterstand hoger dan de kruin, eventueel in combinatie met golfoverslag. De kering kan hierbij door doorgaande erosie bezwijken.

Macro-instabiliteit buitentalud
Afschuiven van het buitentalud bij snelle daling van de buitenwaterstand na hoogwater.

Golfoverslag
Doorgaande erosie van kruin, binnentalud en-/of teen door de kracht van het water bij golfoverslag of overlopen.

Micro-instabiliteit
Instabiliteit van het binnen- (of buiten-) talud door uittredend kwelwater door het grondlichaam.

Macro-instabiliteit binnentalud
Afschuiven van het binnentalud, hetzij door waterdruk tegen de kering en verhoogde waterspanning in de ondergrond, hetzij door infiltratie van het overstromend water bij een combinatie van hoge waterstand en golfoverslag.

Opbarsten en piping
Piping als gevolg van kwelstroming door de ondergrond waarbij grond wordt meegevoerd en de dijk wordt ondermijnd.

Erosie buitentalud
Erosie van het buitentalud door golven of stroming.

Figuur 15.1: Faalmechanismen waterkeringen (bron: ENW, Grondslagen Hoogwaterbescherming, december 2016)

Hierbij wordt gebruik gemaakt van het wettelijke beoordelings- en ontwerpinstrumentarium en de vigerende (technische) leidraden van het Expertisenetwerk Waterkeringen (ENW, www.enwinfo.nl) en de Stichting Toegepast Onderzoek Water (STOWA, www.stowa.nl) voor primaire respectievelijk regionale waterkeringen..

Voor overige keringen zijn (nog) geen normen vastgesteld. Bij de beoordeling van een aanvraag om een watervergunning kan het projectplan Waterwet dat voor deze keringen is opgesteld, worden betrokken.

Doelmatig beheer
Waterkeringen moeten worden beheerd om te zorgen dat ze – bij diverse waterstanden – stabiel blijven en het water tegenhouden. Daarvoor voert het waterschap bijvoorbeeld periodiek controles en onderhoud uit. Voorkomen moet worden dat activiteiten van derden leiden tot slechtere bereikbaarheid voor inspectie of onderhoud of hogere kosten voor het beheer.

Legger
In de legger zijn de ligging en afmetingen van de waterkeringen opgenomen zoals die volgens de normen zouden moeten zijn. Daarnaast zijn in de legger beschermingszones en het profiel van vrije ruimte opgenomen, waarbinnen restricties gelden aan activiteiten die kunnen worden uitgevoerd.
In figuur 15.2 is het leggerprofiel van een waterkering met bijbehorende zones aangegeven.

Het feitelijke dijkprofiel (beheerprofiel) zoals buiten waarneembaar kan afwijken van het (normatieve) leggerprofiel.

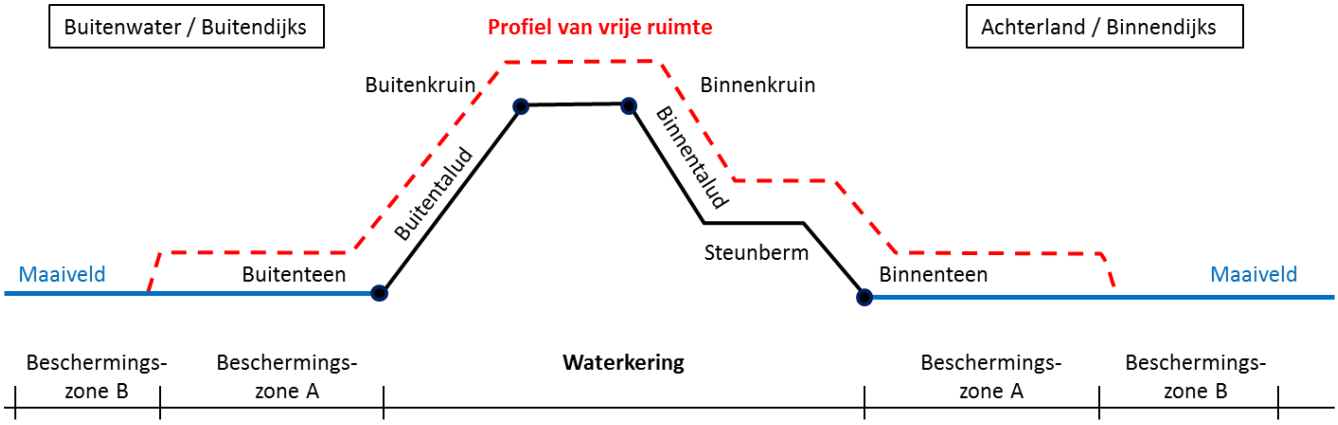

Figuur 15.2: Principe van leggerprofiel en bijbehorende zones en profiel van vrije ruimte

15.2. Toetsingscriteria

15.2.1. Geen waterkeringtechnische verweving tussen verschillende functies waterkering
Naast de waterkerende functie kan een waterkering andere functies hebben, zoals wonen, transport, natuur en recreatie. De waterkerende functie van de waterkering is van primair belang; alle andere functies zijn ondergeschikt aan de waterkerende functie.
Tussen de waterkerende voorzieningen (grondlichaam, damwanden e.d.) zoals vastgelegd in de legger en de voorzieningen voor andere functies (woningen e.d.) moet zoveel mogelijk een duidelijke scheiding aanwezig zijn. Zo mag bijvoorbeeld een (deel van een) woning waterkeringtechnisch geen onderdeel zijn van het voor de waterveiligheid noodzakelijke grondlichaam of waterkerende constructie.

15.2.2. Voldoen aan vastgestelde normen
Voor alle handelingen en activiteiten geldt dat de waterkering moet blijven voldoen aan de wettelijk vastgestelde normen c.q. dat geen belemmering wordt opgeworpen om deze normen te bereiken (toekomstige dijkverzwaring).

15.2.3. Beheer en onderhoud moeten op een doelmatige wijze mogelijk blijven
De kering moet te allen tijde bereikbaar blijven voor het doelmatig kunnen uitvoeren van regulier onderhoud. Ook andere beheeractiviteiten, zoals inspectie en monitoring moeten op eenvoudige wijze mogelijk blijven om tijdig noodzakelijke maatregelen te kunnen treffen.

15.2.4. Profiel van vrije ruimte voor toekomstige uitbreiding van waterkering
De waterkering moet niet alleen nu maar ook in de toekomst zijn waterkerende functie kunnen blijven behouden. Door klimaatontwikkeling, bodemdaling en aanpassing van normen kan versterking van de waterkering nodig zijn. Voorkomen moet worden dat een dergelijke dijkversterking leidt tot hoge kosten of kapitaalvernietiging. Het waterschap houdt hiermee rekening door het vastleggen van een profiel van vrije ruimte in de legger waterkeringen.
Binnen het profiel van vrije ruimte worden werken alleen toegestaan wanneer een toekomstige dijkversterking niet wordt belemmerd. Hiervan kan worden afgeweken wanneer:

1. aannemelijk is dat het profiel van vrije ruimte ter plaatse van het voorgenomen werk in de te voorziene toekomst niet benut zal worden voor een dijkverzwaring;
2. sprake is van een zwaarwegend (maatschappelijk) belang en het werk niet of anders op zeer moeilijke wijze is te realiseren. Daarbij worden door de vergunninghouder zoveel mogelijk compenserende, of indien dat niet kan, mitigerende maatregelen genomen;
3. het werk een tijdelijk karakter heeft of eenvoudig ongedaan gemaakt kan worden en het werk - door en op kosten van de vergunninghouder – voorafgaand aan een eventuele dijkverzwaring wordt verwijderd / ongedaan gemaakt.

15.2.5. Ontgraven en ophogen

Permanente ontgravingen in / onder het leggerprofiel of profiel van vrije ruimte
Permanente ontgravingen in / onder het leggerprofiel of profiel van vrije ruimte zijn toegestaan mits:
1. sprake is van een zwaarwegend (maatschappelijk) belang en
2. een vervangende waterkering of waterkerende voorziening wordt aangelegd.

Permanente ontgravingen in de waterkering en beschermingszone A en B
Permanente ontgravingen in de waterkering en de beschermingszones A en B zijn toegestaan mits:
1. de ontgraving buiten / boven het leggerprofiel of profiel van vrije ruimte plaatsvinden en
2. de ontgraving geen negatief effect heeft op de waterkerende functie en
3. de bereikbaarheid van de waterkering voor onderhoud en inspectie niet wordt belemmerd en
4. doelmatig beheer en onderhoud van de waterkering mogelijk blijft.

Permanente ophogingen op de waterkering en in beschermingszones A en B
Permanente ophogingen op de waterkering en in beschermingszones A en B zijn toegestaan mits:
1. de ophoging geen belemmering vormt voor een toekomstige dijkverzwaring en
2. de ophoging geen negatief effect heeft op de waterkerende functie en
3. de bereikbaarheid van de waterkering voor onderhoud en inspectie niet wordt belemmerd en
4. doelmatig beheer en onderhoud van de waterkering mogelijk blijft.

Tijdelijke ontgravingen en ophogingen
Tijdelijke ontgravingen en ophogingen in de waterkering, de beschermingszones A en B en het profiel van vrije ruimte, bijvoorbeeld ten behoeve van in de beleidsregels 16 tot en met 21 opgenomen werkzaamheden zijn toegestaan mits:
1. de ontgravingen en ophogingen geen nadelige invloed hebben op de waterkerende functie en
2. de ontgravingen en ophogingen tijdens de uitvoering geen nadelige invloed hebben op de stabiliteit van de waterkering en
3. de ontgravingen na de werkzaamheden zodanig worden aangevuld en verdicht dat de waterkerende functie van de waterkering wordt geborgd en;
4. de ophogingen na de werkzaamheden worden verwijderd en;
5. de grasmat / bekleding in oorspronkelijk staat wordt hersteld.

15.2.6. Beperking werkzaamheden in het gesloten seizoen / situaties met hoge waterstanden

Ter beperking van de risico's op overstromingen tijdens hoogwaterperiodes is een gesloten seizoen vastgesteld waarin werkzaamheden in en nabij waterkeringen alleen onder aanvullende voorwaarden beperkt worden toegestaan. Het gesloten seizoen is van toepassing op primaire en regionale waterkeringen inclusief bijbehorende beschermingszone A en geldt van 1 oktober tot 1 april. Voor compartimenteringskeringen en overige keringen geldt geen gesloten seizoen.

Uitvoering van werkzaamheden in het gesloten seizoen wordt alleen toegestaan wanneer:
1. sprake is van een zwaarwegend (maatschappelijk) belang en
2. de bereikbaarheid van de waterkering tijdens hoogwater gewaarborgd blijft en
3. wordt aangetoond dat de waterkerende functie tijdens de uitvoering van de werkzaamheden ook bij optredend hoog water gewaarborgd blijft;

Los van deze periode zijn werkzaamheden - anders dan ter beperking van eventuele calamiteiten - in de waterkeringen en beschermingszone A tijdens hoog buitenwater (primaire waterkeringen) of situaties van potentiële wateroverlast en inzet van waterbergingsgebieden (regionale en overige keringen) niet toegestaan.

Afhankelijk van de lokale omstandigheden en de werkzaamheden waarvoor vergunning wordt aangevraagd, kunnen aanvullende voorschriften in de vergunning worden opgenomen bijvoorbeeld ten aanzien van uitvoeringsperiode en eventueel te treffen (nood)maatregelen tijdens situaties van hoge waterstanden.

15.2.7. Gebruik van de waterkering gaat niet ten koste van de kwaliteit van de grasmat

Voor de sterkte, stabiliteit en veiligheid van de waterkeringen is een goede grasmat op taluds en de kruin vereist. Een goede grasmat is in staat een aanzienlijke golfbelasting te weerstaan en vormt daarmee een belangrijk onderdeel van de sterkte van de waterkering. De sterkte van de grasmat wordt bepaald door de soortendiversiteit, een goede en diepe doorworteling en het ontbreken van kale plekken. De erosiebestendigheid van de grasmat moet kunnen worden gegarandeerd voor aanvang van het gesloten seizoen. Beschadigde grasmatgedeelten moeten ingezaaid worden vóór 1 september met graszaad "Natuurdijk II" (of gelijkwaardig) of er moeten geschikte graszoden aangebracht worden op aangevulde en zorgvuldig verdichte grond met nagenoeg dezelfde samenstelling als de oorspronkelijke grond.

15.2.8. Veiligheid tegen explosies

Explosies in een waterkering of beschermingszone kunnen leiden tot aantasting van de waterkering of de afdichtende laag met daardoor een verhoogd risico op verlies aan stabiliteit of kwel / piping. Het hebben van explosiegevaarlijk materiaal of explosiegevaarlijke inrichtingen in beschermingszone B is daarom alleen mogelijk wanneer maatregelen worden getroffen waardoor bij een eventuele explosie geen schade ontstaat aan de afdichtende laag.

16. Beleidsregel Kabels en leidingen waterkeringen

16.1. Kader

16.1.1. Keur

Op grond van de artikelen 3.3, 3.4 en 3.5 van de Keur, is het verboden zonder vergunning van het bestuur gebruik te maken van een waterkering of bijbehorende beschermingszones, door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder handelingen te verrichten, werken te behouden of vaste substanties of voorwerpen te laten staan of liggen.
Daarnaast is het verboden zonder vergunning in het profiel van vrije ruimte werken te plaatsen, te wijzigen of te behouden.

16.1.2. Begripsbepaling

Bijzondere waterkerende constructie (BWC): een constructieve voorziening zoals een damwand of een klei- of groutkist die een waterkerende functie vervult.

Het waterschap onderscheidt in het kader van deze beleidsregel een aantal groepen kabels en leidingen:

Kabels: Onder kabels vallen voorzieningen voor het aanleggen, hebben en onderhouden van onder andere elektriciteits-, signaal en telecommunicatievoorzieningen.

Leidingen: Mediumvoerende buisconstructies, die geen lozingswerk zijn, en die niet in open verbinding staan met oppervlaktewater.

Mantelbuizen (drukloze leidingen): Leidingen ter bescherming van (mediumvoerende) leidingen en/of kabels.

Kleine (druk)leidingen: Kleine (druk)leidingen (kleiner of gelijk aan Ø 125 mm en/of een inwendige druk lager en/of gelijk aan 10 Bar) zijn onder andere vrij verval rioleringen, drainage en kleine industriële leidingen.

Grote (druk)leidingen: Grote (druk)leidingen (groter dan Ø 125 mm en/of een inwendige druk hoger dan 10 Bar) zijn onder andere water- en gasleidingen, drukrioleringen, stadsverwarming en industriële leidingen, maar ook leidingen welke onderdeel uitmaken van het hoofdtransportnet. Met name de voorzieningen voor de hoofdtransportnetten worden veelal gezien als kapitaalintensieve werken voor een periode van 50 jaar of meer en/of zijn in de toekomst moeilijk aan te passen. Daarom zijn hiervoor specifieke toetsingscriteria van toepassing.

Huisaansluiting: Een huisaansluiting is het deel van een kabel of leiding dat een directe verbinding vormt tussen één specifiek pand (gebouw met een BAG-adres) en het (distributie)net van de netbeheerder.

Rakettechniek: Grondboortechniek waarbij met een metalen cilinder in combinatie met perslucht een buis (meestal horizontaal) door de bodem wordt geslagen / geperst.

Er wordt in deze beleidsregel onderscheid gemaakt tussen:
- kabels en leidingen die parallel aan de waterkering in de waterkering en / of de beschermingszone worden aangebracht;
- kabels en leidingen die een waterkering kruisen.

16.1.3. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op alle kabels en leidingen in een waterkering, beschermingszone A en B en profiel van vrije ruimte met uitzondering van:
1. Huisaansluitingen;
2. Leidingen in de schil van de compartimenteringskering die vallen buiten het toepassingsgebied van de NEN3650-1.

Voor leidingen in de schil van compartimenteringskeringen die vallen buiten het toepassingsgebied van de NEN3650-1 geldt algemene regel 25A: Werkzaamheden in schil compartimenteringskeringen en bijbehorende beschermingszone A.
Voor huisaansluitingen geldt algemene regel 31: Kabels en leidingen.

16.2. Doel van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is het beschermen van de functie van waterkeringen als onderdeel van het totale waterstaatkundige systeem. Bij het aanbrengen van kabels en leidingen in het waterstaatswerk en beschermingszones van een waterkering is het voornamelijk van belang dat de waterkerende functie van de waterkering is gegarandeerd.

16.3. Motivering van de beleidsregel

De aanleg en de aanwezigheid van kabels en leidingen kan de waterkerende functie van de waterkering aantasten en leiden tot hogere beheerkosten. Daarnaast kan de aanwezigheid van kabels en leidingen leiden tot aanzienlijk hogere kosten bij een eventuele dijkversterking. Het waterschap is daarom terughoudend in het toestaan van kabels en leidingen in de waterkering, de beschermingszones en het profiel van vrije ruimte.

16.3.1. Waterkerende functie

Schade aan leidingen komt regelmatig voor. Dit kan grote gevolgen hebben voor de stabiliteit van de waterkering.

Schade aan de waterkering door verweking of explosie moet worden voorkomen door de leidingen die dit effect kunnen veroorzaken en die niet noodzakelijk binnen het waterstaatswerk en beschermingszone A moeten liggen, daarbuiten aan te leggen.

Kruisingen van leidingen met de waterkering verdienen aparte aandacht. Een leiding die de waterkering kruist, vormt als het ware een tunnel (kwelweg) door of onder de waterkering. Daarom moeten deze kruisingen zo aangelegd worden, dat het risico van falen (van zowel de waterkering als de leiding) zo klein mogelijk wordt.

16.3.2. Drainage

Voor de ontwatering van landbouw- of andere percelen, kan het soms wenselijk zijn drainage aan te leggen. Drainage binnen het waterstaatswerk en beschermingszone A van de waterkering verhoogt echter het risico op het aantrekken van kwelwater. Soms kan drainage waterstaatkundig voordelig zijn, als het de afvoer van spanningswater uit de waterkering bevordert, of als het voorkomt dat hemelwater zich ophoopt tussen de waterkering en een aanberming tegen de waterkering.

16.4. Toetsingscriteria

Aanvragen worden beoordeeld aan de hand van algemene toetsingscriteria.

16.4.1. Kabels en leidingen

1. Bij het ontwerp, de aanleg van en het hebben van kabels en leidingen en het beheer dient voldaan te worden aan de richtlijnen volgens de geldende normen in de NEN3650-serie.
2. Nieuwe en te vervangen kabels en leidingen moeten zoveel mogelijk buiten de waterkering en beschermingszone A worden gelegd.
3. Bestaande tracés binnen de waterkering en beschermingszone A kunnen benut blijven en eventueel uitgebreid wanneer:
   a. er redelijkerwijs geen mogelijkheden zijn de bestaande tracés te wijzigen, waarbij rekening wordt gehouden met een mogelijke dijkversterking, en
   b. de veiligheid van de waterkering door de aanleg voldoende gewaarborgd blijft, en
   c. wijziging van het bestaande tracé geen effect heeft op de veiligheid van de waterkering.
4. De stabiliteit van de waterkering moet tijdens en na de uitvoering van kabel- en leidingwerkzaamheden worden gegarandeerd.
5. De "rakettechniek" is in de waterkering en beschermingszones A en B niet toegestaan.
6. Bij alle sleufloze technieken moet middels berekeningen worden aangetoond dat de stabiliteit en het waterkerende vermogen van de waterkering gewaarborgd zijn. . Dit moet gebaseerd zijn op in de buurt van de aanleglocatie uitgevoerd grondmechanisch en hydrologisch onderzoek en/of lokaal bekende parameters.
7. Bij grote (druk)leidingen moet bij een open ontgraving middels een berekening aangetoond worden dat er geen negatieve effecten optreden op de stabiliteit en het waterkerende vermogen van de waterkering.
8. De toepassing van mantelbuizen parallel aan de waterkering wordt alleen toegestaan:
   a. onder een afrit of zijweg of als er sprake is van bundeling van kabels bij een horizontaal gestuurde boring, en
   b. de mantelbuis buiten het leggerprofiel wordt gelegd.

9. Bij leidingen waarbij als gevolg van falen een erosiekrater kan ontstaan, moet de berekende erosiekrater volledig buiten het leggerprofiel liggen .
10. Kabels en leidingen moeten de waterkering zoveel mogelijk haaks kruisen. De leidingkruising moet zoveel mogelijk door middel van een open ontgraving aangelegd worden.
11. Een horizontaal gestuurde boring is alleen toegestaan als uit grondonderzoeken, kwelwegberekeningen en sterkteberekeningen blijkt, dat de waterkerende functie van de waterkering gegarandeerd blijft.
12. Toepassing van de gesloten front techniek is alleen toegestaan indien de kruising plaatsvindt op ten minste 1 meter boven het leggerprofiel van de waterkering.
13. Toepassing van mantelbuizen bij dijkkruisingen is alleen toegestaan als dit voor het behoud van de stabiliteit van de waterkering nodig is en wanneer sprake is van glasvezelverbindingen of bundeling van een groot aantal kabels.
14. Een leidingkruising moet zodanig ontworpen en aangelegd worden dat:
    a. de leiding als één stuk binnen het waterstaatswerk en beschermingszones A en B aangelegd wordt, en
    b. bij een primaire waterkering: bij een horizontaal gestuurde boring het tracé van de leiding onder de waterkering minimaal 10 meter beneden het maaiveld ligt en 5 meter beneden dijktechnisch aangebrachte constructies, tenzij aangetoond wordt dat hiervan afgeweken kan worden;
    c. bij een regionale waterkering: bij een horizontaal gestuurde boring het tracé van de leiding onder de waterkering minimaal 6 meter beneden het maaiveld ligt en 5 meter beneden dijktechnisch aangebrachte constructies, tenzij aangetoond wordt dat hiervan afgeweken kan worden;
    d. bij een overige waterkering: bij een horizontaal gestuurde boring het tracé van de leiding onder de waterkering minimaal 6 meter beneden het maaiveld ligt en 5 meter beneden dijktechnisch aangebrachte constructies, tenzij aangetoond wordt dat hiervan afgeweken kan worden. Er wordt geen watervergunning verleend om binnen de waterkering aan een dijkkruisende kabel of leiding een aftakking en/of aansluiting te maken.
15. Een leidingkruising moet drukloos gemaakt en afgesloten kunnen worden. Afsluiters dienen zowel aan de binnendijkse als aan de buitendijkse zijde geplaatst te worden en moeten altijd bereikbaar en bedienbaar zijn.
16. Bij het verwijderen van kabels en leidingen worden alle kabels en leidingen en toebehoren verwijderd. De sleuf wordt aangevuld en verdicht met grond geschikt voor de functie van de waterkering. Er wordt een grasmat aangelegd die bestand is tegen optredende erosie als gevolg van golfoploop /-overslag.
17. Leidingen / mantelbuizen van gestuurde boringen die buiten bedrijf worden gesteld worden volledig afgevuld met drillgrout. Eventuele toegangsputten worden volledig verwijderd en de waterkering wordt hersteld c.q. aangevuld en verdicht met grond geschikt voor de functie waterkering. Er wordt een grasmat aangelegd die bestand is tegen optredende erosie als gevolg van golfoploop /-overslag.

16.4.2. Drainage

Voor het aanbrengen en hebben van drainage in het waterstaatswerk en beschermingszone A wordt alleen een watervergunning verleend wanneer de aanvrager aantoont dat er waterstaatkundig geen negatieve effecten ontstaan.

17. Beleidsregel Bouwwerken waterkeringen

17.1. Kader

17.1.1. Keur

Op grond van de artikel 3.3 en 3.4 van de Keur, is het verboden zonder vergunning van het bestuur gebruik te maken van een waterkering of bijbehorende beschermingszone A, door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder handelingen te verrichten, werken te behouden of vaste substanties of voorwerpen te laten staan of liggen.
Daarnaast is het verboden zonder vergunning in het profiel van vrije ruimte werken te plaatsen, te wijzigen of te behouden.
Tot slot is het verboden zonder vergunning bouwwerken in beschermingszone B te plaatsen, aan te passen of te verwijderen die een afdichtende laag doorsnijden,

17.1.2. Begripsbepaling

Eenvoudig verplaatsbare bouwwerken: bouwwerken die op eenvoudige wijze (c.q. tegen geringe kosten) te verplaatsen of te verwijderen zijn. Voorbeelden hiervan zijn speeltoestellen, prefab tuinhuisjes, hekwerken, tuinmuurtjes, brievenbussen, palen e.d. zonder zware funderingsconstructie.

Bouwwerken met een in de bodem aangebrachte fundering dieper dan 30 cm of 100 cm voor paalvormige bouwwerken worden als niet eenvoudig te verplaatsen beschouwd.

Bestaand bebouwd gebied: gebied dat op grond van het vigerende bestemmingsplan kan worden aangemerkt als gebied met een woon-, bedrijfs- of kantoorfunctie. Hieronder vallen ook agrarische en recreatieve bouwvlakken.

Lintbebouwing: rij van aaneengesloten bouwwerken langs een waterkering in bestaand bebouwd gebied.

Overhoogte: de extra ruimte tussen het bestaande maaiveld (beheerprofiel) van de waterkering en het ter plaatse vastgestelde leggerprofiel danwel profiel van vrije ruimte (zie figuur 17.1).

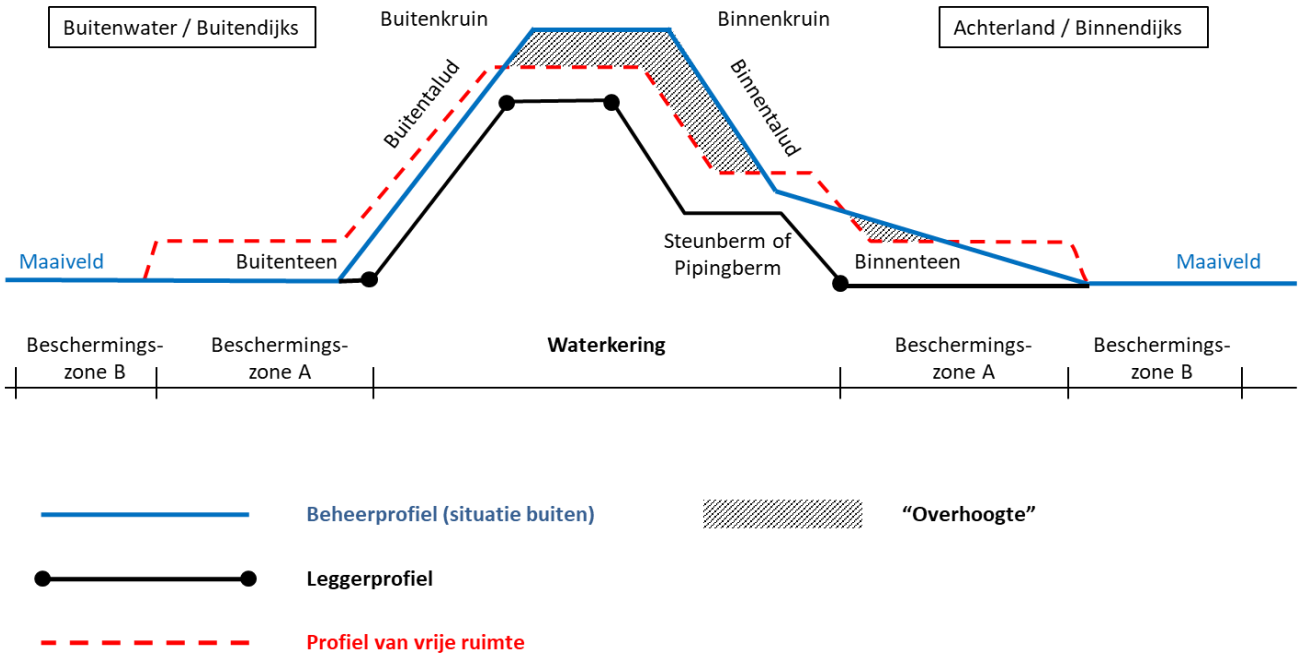

Figuur 17.1: Principeprofiel waterkering met overhoogte

Steunberm: Extra hoogte aan de zijkant (binnendijks of buitendijks) van een waterkering ter bescherming van de stabiliteit van de waterkering (zie voorbeeld in figuur 17.1).

Pipingberm: Extra hoogte aan de zijkant (binnendijks) van een waterkering als bescherming tegen piping / opbarsten van de bodem (vergelijkbaar met een steunberm, zie figuur 17.1).

17.1.3. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op alle bouwwerken op of in een waterkering, inclusief bijbehorende beschermingszones A en B en profiel van vrije ruimte, met uitzondering van:

1. bouwwerken in / op de schil van een compartimenteringskering en bijbehorende beschermingszone A; hiervoor is algemene regel 25A van toepassing;
2. eenvoudig verplaatsbare bouwwerken in beschermingszone A; hiervoor is Algemene Regel 26 van toepassing;
3. interne verbouwingen; hiervoor is algemene Regel 32 van toepassing.

17.2. Doel van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is te waarborgen dat bij bouwwerkzaamheden de waterkering zijn waterkerende functie behoudt, dat het beheer en onderhoud aan de waterkering doelmatig kan worden uitgevoerd en te zorgen dat de waterkeringen in de toekomst zonder hoge extra kosten versterkt kunnen worden.

17.3. Motivering van de beleidsregel

Het waterschap wil in principe geen nieuwe bouwwerken of herbouw van bestaande bouwwerken toestaan op of in de waterkering of aan de buitendijkse kant van de waterkering. Bouwwerken kunnen een grote impact hebben op de waterkerende functie van de waterkering en het beheer en onderhoud; daarnaast kunnen bouwwerken belemmerend of kostenverhogend werken op een toekomstige dijkversterking. Buitendijkse bouwwerken kunnen bij hoogwater mogelijk bezwijken en een gevaar vormen voor de bekleding van het buitentalud (erosie, schade).

Het streefbeeld is 'onbebouwd blijft onbebouwd'. Zoals aangegeven in paragraaf 15.2 kunnen landschappelijke, natuur- en cultuurhistorische waarden alsmede ruimtelijke kwaliteit medebepalend zijn om in specifieke gevallen van dit streefbeeld af te wijken. Ook andere, zwaarwegende (maatschappelijke) belangen kunnen reden zijn om bouwwerken alsnog toe te staan. Denk daarbij bijvoorbeeld aan grote infrastructurele werken waarbij brugpijlers of fundaties gecombineerd worden met de waterkering.

Onderstaand is voor een aantal specifieke gevallen aangegeven welke ruimte wordt geboden voor bouwwerkzaamheden op of nabij de waterkering.

17.3.1. Bouwwerken in profiel van vrije ruimte

Het profiel van vrije ruimte geeft de contouren aan van een eventuele toekomstige dijkversterking. Binnen het profiel van vrije ruimte mag in principe niet gebouwd worden omdat dit belemmerend werkt op een toekomstige dijkversterking c.q. leidt tot hogere kosten. Voor verbouw van bestaande bebouwing kan onder voorwaarden een vergunning worden verleend.

17.3.2. Bouwwerken in beschermingszone A

Bouwwerken in beschermingszone A hebben (zeker aan de binnenzijde van de waterkering) een minder groot effect op de waterkerende functie dan bouwwerken in de waterkering. Aandachtspunten zijn de stabiliteit vlak bij de teen van de waterkering en het in stand houden van eventuele afdichtende lagen (voorkomen van piping). Daarnaast moet rekening gehouden worden met de ruimte die nodig is voor toekomstige dijkversterking en de mogelijke impact van de bouwwerken op het beheer en onderhoud.

17.3.3. Verbetering bestaande situatie

Op een aantal locaties is sprake van bouwwerken die in het verleden in de waterkering zijn aangelegd, waarbij het werk feitelijk een deel van de waterveiligheidsfunctie heeft overgenomen of waarbij – bijvoorbeeld als gevolg van holle ruimtes (kelders e.d.) sprake is van een qua waterveiligheid moeilijk te beoordelen c.q. te beheren situatie. Bij bouwwerkzaamheden waarbij deze situatie wordt opgeheven/verbeterd, kan onder voorwaarden vergunning worden verleend.

17.3.4. Overhoogte in bestaand bebouwd gebied

Op sommige locaties is sprake van een grote overhoogte van de waterkering, ook boven het profiel van vrije ruimte. Met name in al bestaand bebouwd gebied is maatschappelijk behoefte aan mogelijkheden om hier bouwwerken toe te staan (verdichting). Bij een grote overhoogte hebben bouwwerken weinig invloed op de waterkerende functie en kunnen daarom onder voorwaarden worden toegestaan.

17.3.5. Lintbebouwing

Op en aan de bestaande waterkeringen zijn vaak (historische) bebouwinglinten aanwezig. Maatschappelijk is er behoefte om in open gevallen ruimtes binnen deze bebouwingslinten bebouwing te kunnen plaatsen waarmee weer een aaneengesloten bouwlint ontstaat (ruimtelijke kwaliteit). Vanuit waterveiligheidsoogpunt bestaat echter de voorkeur om zo min mogelijk bebouwing in de waterkering of beschermingszone te hebben (zie ook beleidsregel 15).
Bij een bestaande lintbebouwing is nu al sprake van aangepast beheer; bij een toekomstige dijkversterking zal ook maatwerk geleverd moeten worden. Nieuwbouw of herbouw bij een lintbebouwing kan daarom worden toegestaan wanneer beheer en onderhoud alsmede de kosten voor een toekomstige dijkversterking niet wezenlijk zullen afwijken ten opzichte van de situatie zonder de nieuwbouw of herbouw.

17.3.6. Eenvoudig verplaatsbare bouwwerken

Eenvoudig verplaatsbare bouwwerken zijn geen groot bezwaar bij het beheer van de waterkering of een toekomstige dijkversterking. Zij kunnen snel en tegen geringe kosten worden verwijderd of verplaatst wanneer sprake is van een risico voor de waterkerende functie van de waterkering of wanneer de waterkering wordt versterkt.
Eenvoudig verwijderbare bouwwerken kunnen daarom onder voorwaarden worden toegestaan.

17.3.7. Bouwwerken in beschermingszone B

Bouwwerken in beschermingszone B hebben een minder groot effect op de waterkerende functie dan bouwwerken in de waterkering of beschermingszone A. Aandachtspunt is het in stand houden van eventuele afdichtende lagen (voorkomen van piping). Een voorbeeld is de aanleg of het verwijderen van een steiger met een grote hoeveelheid palen.

17.4. Toetsingscriteria

Aanvragen worden beoordeeld aan de hand van de algemene toetsingscriteria in hoofdstuk 15;

17.4.1. Bouwwerken algemeen

1. Hoge bouwwerken en constructies (bijvoorbeeld windmolens en (zend)masten) die diep in de ondergrond verankerd zijn kunnen de stabiliteit van de waterkering nadelig beïnvloeden. Voor dit soort bouwwerken binnen de waterkering en beschermingszone A wordt daarom geen watervergunning verleend;
2. In de waterkering en beschermingszone A mogen onder het bouwwerk geen nieuwe holle ruimtes (zoals kruipruimten, ruimtes tussen randbalken e.d.) worden gemaakt of aanwezig zijn;
3. De geplande bouwwerkzaamheden mogen niet leiden tot een verslechtering van het waterkerend vermogen, de erosiebestendigheid van de dijkbekleding, de stabiliteit van de waterkering en de weerstand tegen piping.

17.4.2. Nieuwbouw bouwwerk

1. Nieuwbouw van bouwwerken op / in de waterkering of in de buitendijkse beschermingszone A is niet toegestaan, tenzij sprake is van een zwaarwegend (maatschappelijk) belang.
2. Bouwwerken inclusief funderingen en mogelijke erosiekuilen aan de buitendijkse zijde mogen:
   a. het leggerprofiel niet doorsnijden;
   b. het profiel van vrije ruimte niet doorsnijden.
3. Nieuwe funderingspalen zijn niet toegestaan in de waterkering, exclusief de steunberm en/ of de pipingberm, en in het daarboven gelegen profiel van vrije ruimte;
4. Nieuwe funderingspalen in beschermingszone A, in de steunberm en / of pipingberm van de waterkering en in het daarboven gelegen profiel van vrije ruimte zijn toegestaan mits grondverdringend zonder verbrede voet aangebracht;
5. Een toekomstige dijkverzwaring binnen het profiel van vrije ruimte moet mogelijk zijn zonder dat hierdoor schade aan het aan te brengen bouwwerk ontstaat.
6. Voor een toekomstige dijkverzwaring moet voldoende werkruimte aanwezig blijven.
7. Middels berekeningen moet worden aangetoond dat de bebouwing en/of fundatie daarvan geen schade op zal lopen door de belasting van het grondlichaam conform het profiel van vrije ruimte.

17.4.3. Herbouw bouwwerk

1. De herbouw van een bestaand bouwwerk op de waterkering of in beschermingszone A is toegestaan wanneer geen aanpassing van de fundering plaatsvindt;
2. In overige gevallen wordt de herbouw beschouwd als nieuwbouw.

17.4.4. Uitbreiding bouwwerk

1. Een op zichzelf staand bouwwerk dat binnen het profiel van vrije ruimte staat, mag eenmalig worden uitgebreid met maximaal 10% van het bebouwde grondoppervlak;
2. Een uitbreiding van een bouwwerk met meer dan 10% van het bebouwd grondoppervlak binnen het profiel van vrije ruimte wordt beschouwd als nieuwbouw.
3. In het geval van een uitbreiding van een bouwwerk moet de uitbreiding buiten het leggerprofiel van de waterkering worden gerealiseerd.
4. Een uitbreiding binnen de waterkering en beschermingszone A mag niet in de richting van of evenwijdig aan de waterkering plaatsvinden tenzij direct aangrenzende bouwwerken reeds dichter naar de waterkering gebouwd zijn en dit niet binnen afzienbare tijd zal veranderen.

17.4.5. Eenvoudig verplaatsbare bouwwerken

1. In afwijking van de artikelen 17.4.2 tot en met 17.4.4 zijn nieuwbouw, herbouw en uitbreiding van eenvoudig verplaatsbare bouwwerken op een waterkering toegestaan, mits:
   a. sprake is van een bouwwerk dat wettelijk is voorgeschreven of
   b. sprake is van een bouwwerk ter bescherming van de (verkeers)veiligheid.
2. In afwijking van de artikelen 17.4.2 tot en met 17.4.4 zijn nieuwbouw, herbouw en uitbreiding van eenvoudig verplaatsbare bouwwerken op een waterkering toegestaan, mits:
   a. het bouwwerk minimaal 1 meter uit de kruin- of teenlijn wordt geplaatst en
   b. het bouwwerk boven het bestaande maaiveld staat en
   c. de fundering, inclusief mogelijke erosiekuil aan de buitendijkse zijde, het leggerprofiel niet doorkruist.

17.4.6. Verbetering bestaande situatie

1. In afwijking van artikel 17.4.2 lid 1 is nieuwbouw op de waterkering toegestaan mits:
   a. sprake is van sloop van een bestaand bouwwerk waardoor een verbetering gerealiseerd wordt van de waterkering uit het oogpunt van waterkerend vermogen en
   b. de nieuwbouw qua bebouwd grondoppervlak niet groter is dan 110% van het bebouwde grondoppervlak van het gesloopte bouwwerk.
   c. de nieuwbouw niet in de richting van of evenwijdig aan de waterkering plaatsvindt tenzij direct aangrenzende bouwwerken reeds dichter naar de waterkering gebouwd zijn en dit niet binnen afzienbare tijd zal veranderen.

17.4.7. Bouwwerken in lintbebouwing

1. In afwijking van artikel 17.4.2 lid 1 is nieuwbouw op de waterkering toegestaan mits:
   a. De nieuwbouw plaats vindt als opvulling van een lege ruimte in een bestaande lintbebouwing en
   b. De nieuwbouw qua afmetingen en ruimtebeslag aansluit op de bestaande bebouwing in de lintbebouwing en
   c. De nieuwbouw niet dichter naar de kering wordt gebouwd of dieper dan de bestaande lintbebouwing en
   d. De nieuwbouw geen waterkerende functie gaat vervullen (geen functieverweving) en
   e. Het beheer en onderhoud van de waterkering alsmede de kosten voor een toekomstige dijkversterking niet wezenlijk zullen afwijken ten opzichte van de situatie zonder de nieuwbouw.

17.4.8. Bouwwerken in bestaand bebouwd gebied met overhoogte

1. In afwijking van artikel 17.4.2 lid 1 is nieuwbouw op de waterkering toegestaan mits:
   a. Sprake is van bestaand bebouwd gebied en
   b. Sprake is van overhoogte boven het profiel van vrije ruimte en
   c. De nieuwbouw, inclusief fundering het leggerprofiel en het profiel van vrije ruimte niet doorsnijden en
   d. De nieuwbouw geen negatief effect heeft op de stabiliteit en het waterkerende vermogen van de waterkering.

17.4.9. Bouwwerken in beschermingszone B

1. Het plaatsen, aanpassen en verwijderen van bouwwerken in beschermingszone B is toegestaan mits de waterremmende werking van de aanwezige afdichtende bodemlagen niet wordt verminderd.

18. Beleidsregel Wegen, parkeerplaatsen en perceelsontsluitingen waterkeringen

18.1. Kader

18.1.1. Keur

Op grond van artikel 3.3 en 3.4 van de Keur, is het verboden zonder vergunning van het bestuur gebruik te maken van een waterkering of bijbehorende beschermingszones, door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder handelingen te verrichten, werken te behouden of vaste substanties of voorwerpen te laten staan of liggen.
Daarnaast is het verboden zonder vergunning in het profiel van vrije ruimte werken te plaatsen, te wijzigen of te behouden.

18.1.2. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op de aanleg, het onderhoud en het verwijderen van wegen, parkeerplaatsen en perceelontsluitingen op alle waterkeringen inclusief bijbehorende beschermingszones A en profiel van vrije ruimte.

Voor klein onderhoud aan openbare wegen is algemene regel 25: "Klein onderhoud aan openbare wegen op de waterkering" van toepassing.

18.2. Doel van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is het beschermen van de functie van waterkeringen als onderdeel van het totale waterstaatkundige systeem. Bij het aanbrengen van wegen, op- en afritten op de waterkering is het voornamelijk van belang dat de stabiliteit, dus ook de waterkerende functie van de waterkering, evenals het doelmatig onderhoud is gewaarborgd.

18.3. Motivering van de beleidsregel

18.3.1. Waterkerende functie

Wegen, parkeerplaatsen en perceelontsluitingen (zoals op- en afritten, trappen en aanbermingen) hebben door hun aanwezigheid en het transport hierover een negatieve invloed op de stabiliteit van de waterkering. Bovendien zorgen op- en afritten voor een vergroting van het grondlichaam, wat aan de ene kant extra stabiliteit betekent, maar aan de andere kant extra belasting voor het bestaande grondlichaam oplevert. Bovendien kan door de toegankelijkheid van verkeer een aanzienlijke verkeersbelasting ontstaan. Trillingen door verkeer kunnen bij met water verzadigde waterkeringen leiden tot verweking. De fundering en verharding mogen geen nadelige invloed hebben op de dijkbekleding. Daarnaast vormen aanbermingen, op- en afritten een extra belasting voor eventueel aanwezige leidingen.

18.3.2. Beheer en onderhoud

Trappen, parkeerplaatsen, op- en afritten en aanbermingen tegen het talud van de waterkering maken doelmatig beheer en onderhoud moeilijker. Dit is niet wenselijk.

Het waterschap is daarom terughoudend in het toestaan van nieuwe aanbermingen, op- en afritten en trappen. Een watervergunning voor de aanleg van aanbermingen, trappen en op- en afritten tegen het talud van de waterkering kan alleen worden verleend als de constructie zo aangelegd wordt dat deze geen belemmering vormt voor het uit te voeren beheer en onderhoud.

18.4. Toetsingscriteria

18.4.1. Algemeen

1. Aanvragen worden beoordeeld aan de hand van algemene toetsingscriteria.
2. In gebieden waar door de aanleg van grondophogingen grote zettingen verwacht worden, moet de initiatiefnemer door middel van berekeningen aantonen dat de ophoging geen nadelige gevolgen heeft voor de waterkering en bijbehorende of inliggende voorzieningen en/of belendende percelen.
3. De plaats van aan te leggen trappen, op- en afritten, aanbermingen en wegen, moet worden afgestemd op het regulier beheer en onderhoud van de waterkering.

4. De breedte, talud helling, bekleding en samenstelling van de aanberming, op- en afritten en trappen moeten in overeenstemming zijn met de bestemming/functie van het aangevraagde werk en mogen geen afbreuk doen aan LNC-waarden. Nieuwe taludhellingen moeten geleidelijk aansluiten op de waterkering.
5. Bij het toetsen van een watervergunningsaanvraag wordt beoordeeld of het uitvoeren van onderhoud nog op een goede wijze mogelijk is.

18.4.2. Perceelsontsluitingen

1. Per perceel gelegen aan de waterkering is één ontsluiting voldoende. Bovendien geldt dat als redelijkerwijs gebruik gemaakt kan worden van bestaande aanbermingen, op- en afritten en/of trappen, hiervan gebruik gemaakt moet worden, al dan niet met een kleine aanpassing daarvan.
2. Bij splitsing van percelen moet naar handhaving van de bestaande ontsluiting worden gestreefd. Een nieuwe persceelsontsluiting via de waterkering is slechts vergunbaar bij een aangetoond zwaarwegend belang.
3. Nieuwe ontsluitingen via de waterkering kunnen worden toegestaan als er sprake is van inbreidingsplannen binnen de bebouwde kom. Het aantal ontsluitingen naar de waterkering moet dan binnen het plan tot een minimum worden beperkt.
4. Op- en afritten en trappen moeten buiten leggerprofiel van de waterkering aangelegd worden en mogen de stabiliteit en de taludbekleding van de waterkering niet negatief beïnvloeden.
5. Wanneer de op- en afrit wordt aangelegd op een waterkering die in onderhoud is bij het waterschap, moet de constructie zodanig worden opgebouwd dat de op- en afrit geen schade ondervindt als het gangbaar onderhoudsmaterieel door of namens het waterschap hiervan gebruik maakt. De vergunninghouder moet zelf zorgen voor het onderhoud aan de op- en afrit of de trap en bijbehorende voorzieningen.

18.4.3. Parkeerplaatsen

1. Voor de aanleg van een parkeerplaats op de waterkering wordt alleen vergunning verleend als parkeren op eigen terrein niet mogelijk is.
2. De parkeerplaats moet voorzien zijn van een halfopen verharding.
3. Voor de aanleg van de parkeerplaats mag geen aanberming aan de waterkering worden gemaakt.
4. Wanneer de parkeerplaats wordt aangelegd op een waterkering die in onderhoud is bij het waterschap, moet de constructie zodanig worden opgebouwd dat de parkeerplaats geen schade ondervindt als het gangbaar onderhoudsmaterieel bij onderhoud van de waterkering door of namens het waterschap hiervan gebruik maakt. De vergunninghouder moet zelf zorgen voor het onderhoud aan de parkeerplaats en bijbehorende voorzieningen.

18.4.4. Wegen

1. De wegverharding en onderliggende fundering dient zodanig aangelegd te worden dat de verkeers-belasting voldoende wordt verspreid naar het onderliggende grondlichaam en zonder dat er negatieve effecten op kunnen treden met betrekking tot de constructie en functie van de waterkering. Dit is van toepassing op zowel wegreconstructies als voor aanleg van nieuwe wegen.

1. Verkeersvoorzieningen, zoals reglement verkeersregels en verkeerstekens 1990 (RVV)-borden, komportalen en openbare verlichting, die het leggerprofiel doorsnijden zijn toegestaan mits ze vanuit verkeersveiligheid noodzakelijk zijn.
2. Voorzieningen in het buitentalud of in de buitenkruinlijn zijn toegestaan mits ze vanuit verkeersveiligheid noodzakelijk zijn.

19. Beleidsregel Grondmechanisch onderzoek waterkeringen

19.1. Kader

19.1.1. Keur

Op grond van de artikelen 3.3, 3.4 en 3.5 van de Keur, is het verboden zonder vergunning van het bestuur gebruik te maken van een waterkering of bijbehorende beschermingszones, door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder handelingen te verrichten, werken te behouden of vaste substanties of voorwerpen te laten staan of liggen.
Daarnaast is het verboden zonder vergunning in het profiel van vrije ruimte werken te plaatsen, te wijzigen of te behouden.

Begripsbepaling
Grondmechanisch onderzoek: onderzoek naar de opbouw en eigenschappen van de in de waterkering of de bodem aanwezige grondlagen inclusief het daarin aanwezige (grond)water.

Hoogwaterperiode: periode waarin een sterk verhoogde waterstand voorkomt

Kwelscherm: Een ondoorlatende, in de regel verticale, constructie voor verlenging van de kwelweg.

Exploratieboring: Een boring ter verkenning van de mogelijke winning van delfstoffen.

Oplengen: het plaatsen van een opzetstuk op een bestaande peilbuis.

19.1.2. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op grondmechanisch onderzoek in alle waterkeringen met uitzondering van de schil van compartimenteringskeringen.
Deze beleidsregel is tevens van toepassing op exploratieboringen en seismisch onderzoek in beschermingszones A en B.

Voor grondmechanisch onderzoek in de schil van de compartimenteringskeringen geldt algemene regel 25A.
Voor grondmechanisch onderzoek, met uitzondering van seismisch onderzoek en exploratieboringen, in beschermingszones A en B geldt algemene regel 33.

19.2. Doel van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is het beschermen van waterkeringen als onderdeel van het totale waterstaatkundige systeem. Met betrekking tot het uitvoeren van verticale boringen en grond- en milieuonderzoek is het met name van belang dat de stabiliteit en de waterkerende functie van de waterkering is gegarandeerd.

19.3. Motivering van de beleidsregel

Het uitvoeren van grondmechanisch onderzoek kan invloed hebben op de waterkering. Vooral in kwel- en pipinggevoelige gebieden kan het zeer nadelig zijn wanneer het afdichtende kleipakket van een waterkering wordt geperforeerd. Hierdoor kan er kortsluiting ontstaan tussen de watervoerende lagen, waardoor het risico van piping toeneemt. Ook kunnen trillingen van seismische onderzoekmethodes onder bepaalde omstandigheden een nadelige invloed hebben op de stabiliteit van de waterkering.

Tijdens hoogwater situaties kan de stijghoogte in peilbuizen hoger liggen dan de bovenkant van de peilbuis. Voorkomen moet worden dat in dergelijke situaties ongewenste kwelstromen onder de waterkering optreden.

19.4. Toetsingscriteria

Aanvragen worden beoordeeld aan de hand van algemene toetsingscriteria.

19.4.1. Sonderingen, boringen en (peil)buizen voor grond- en grondwateronderzoek.

1. Het uitvoeren van boringen en sonderingen en het plaatsen van peilbuizen in de waterkering is toegestaan mits:
   a. sprake is van een zwaarwegend (maatschappelijk) belang of
   b. sprake is van een wettelijke verplichting (bijvoorbeeld verplicht milieuonderzoek) en
   c. het uitvoeren van het onderzoek elders niet mogelijk is

2. In verband met de stabiliteit van de waterkering moeten de boorgaten worden gedicht met ondoorlatend materiaal.
3. Het uitvoeren van boringen en sonderingen tijdens een situatie van verhoogde waterspanning in de bodem (bijvoorbeeld bij tijdens een hoogwaterperiode) is niet toegestaan.
3. Het waterkerende vermogen van de waterkering moet tijdens en na de uitvoering van het onderzoek worden gegarandeerd.
4. De uitspoeling van gronddeeltjes moet worden voorkomen, bijvoorbeeld door het plaatsen van een kwelscherm bij peilbuizen die langere tijd blijven staan.
5. De peilbuis moet – in geval van een hoogwaterperiode – opgelengd kunnen worden.

19.4.2. Overige onderzoeken

1. Seismische onderzoeken en exploratieboringen in de waterkering of beschermingszone A zijn niet toegestaan.
2. Seismische onderzoeken en exploratieboringen in beschermingszone B zijn toegestaan mits:
   a. de uitvoering van deze onderzoeken / boringen buiten het gesloten seizoen en buiten de hoogwaterperioden gebeuren
   b. aangetoond wordt dat de werkzaamheden geen nadelige invloed zullen hebben op de stabiliteit en waterkerende functie van de waterkering.

20. Beleidsregel bodemenergiesystemen en grondwateronttrekkingen bij waterkeringen

20.1. Kader

20.1.1. Keur

Op grond van de artikelen 3.3 en 3.4 van de Keur, is het verboden zonder vergunning van het bestuur gebruik te maken van een waterkering of bijbehorende beschermingszone A, door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder handelingen te verrichten, werken te behouden of vaste substanties of voorwerpen te laten staan of liggen.
Daarnaast is het verboden zonder vergunning in het profiel van vrije ruimte werken te plaatsen, te wijzigen of te behouden.

20.1.2. Begripsbepaling

Bodemenergiesysteem: systeem om energie uit de bodem te halen.

Er zijn 2 typen bodemenergiesystemen:
1. open systeem; hierbij wordt grondwater opgepompt en teruggevoerd in de bodem. De warmteoverdracht vindt boven de grond plaats;
2. gesloten systeem of bodemwarmtewisselaars; hierbij wordt vloeistof door lussen rondgepompt in een gesloten systeem in de bodem. Warmte overdracht vindt in de bodem plaats.

20.1.3. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel geldt voor alle bodemenergiesystemen en grondwateronttrekkingen in c.q. onder alle waterkeringen en beschermingszones A en profiel van vrije ruimte.

20.2. Doel van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is het beschermen van de functie van waterkeringen. Met betrekking tot het uitvoeren van verticale boringen en het plaatsen, houden en verwijderen van verticale buizen is het met name van belang dat de stabiliteit en de waterkerende functie van de waterkering is gegarandeerd.

20.3. Motivering van de beleidsregel

Voor bodemenergiesystemen moet meestal een fors boorgat worden gemaakt, moeten er leidingen in het boorgat worden gemaakt, moeten de afdichtingen tussen boorbuis en bodem betrouwbaar zijn en moet dit alles aan het eind van de levensduur van het bodemenergiesysteem weer afgedicht worden. Deze constructie mag per definitie de werking van de waterkering niet aantasten.
Ook voor grondwateronttrekkingen geldt dat hierbij meestal gebruik wordt gemaakt van verticaal geplaatste buizen die de afsluitende bodemlagen doorbreken. Voorkomen moet worden dat hierdoor onbedoelde kwelstromen ontstaan die kunnen leiden tot bijvoorbeeld piping of stabiliteitsverlies.

20.4. Toetsingscriteria

20.4.1. Algemeen

1. Aanvragen worden beoordeeld aan de hand van algemene toetsingscriteria.
2. Boringen ten behoeve van bodemenergiesystemen en grondwateronttrekkingen in de waterkering zijn niet toegestaan.
3. De toe te passen kabels en leidingen moeten voldoen aan de beleidsregel voor kabels en leidingen.
4. Voor het plaatsen, houden en verwijderen van verticale buizen moet worden voldaan aan de beleidsregel 19: 'Grondmechanisch onderzoek'.
5. Voor het onttrekken van grondwater moet worden voldaan aan de beleidsregel 22: 'Grondwater';
6. De stabiliteit en het waterkerende vermogen van de waterkering moeten tijdens en na de uitvoering van de boringen worden gewaarborgd.
7. Bij het verwijderen van bodemenergiesystemen of grondwateronttrekkingsbuizen moeten de gaten in de bodem, zodanig laagsgewijs worden aangevuld en verdicht dat geen kwelstromen kunnen ontstaan via de af te dichten gaten.
8. In de vergunning zullen voorschriften worden opgenomen voor het buiten gebruik stellen van het bodemenergiesysteem.

20.4.2. Plaats van de boringen

1. De boringen moeten zo ver mogelijk uit de waterkering plaatsvinden en
2. De boringen mogen binnen het profiel van vrije ruimte plaatsvinden en
3. De afwerking van de boring, de warmtewisselaar, de ontvang- en verdeelput moeten worden geplaatst buiten of boven het profiel van vrije ruimte en
4. Het bodemenergiesysteem moet altijd aan dezelfde zijde (binnen- of buitendijks) van de waterkering worden geplaatst als het object waarvoor het geïnstalleerd wordt.

20.4.3. Boren en afdichten

1. Door de houder van de onttrekkingsinrichting dient binnen 4 weken na uitvoering van de boring de beschrijving van het veldwerk zoals die vereist is krachtens het Besluit Bodemkwaliteit (BRL SIKB protocol 2101 Mechanisch boren), aan het bestuur te worden gestuurd.
2. Behalve voor het boren van het bodemenergiesysteem mogen er geen verdere ontgravingen worden gedaan.

20.4.4. Aanvullende criteria voor open systemen

De mate van risico op de waterkering moet gekwantificeerd worden met een 3-dimensionaal grondwatermodel waarbij rekening wordt gehouden met variatie van de dikte van de bodemlagen, doorlaatfactoren en situering van de onttrekkings- en retourfilters. Dergelijke berekeningen zijn verplicht en moeten bij de aanvraag om een vergunning worden toegevoegd.

20.4.5. Ondiepe grondwateronttrekkingen

Ondiepe onttrekkingsputten voor bijvoorbeeld veedrenking of beregening, moeten worden geplaatst buiten de waterkering.

21. Beleidsregel beplanting waterkeringen

21.1. Kader

21.1.1. Keur

Op grond van de artikelen 3.3 en 3.4 van de Keur, is het verboden zonder vergunning van het bestuur gebruik te maken van een waterkering of bijbehorende beschermingszones, door daarin, daarop, daarboven, daarover of daaronder handelingen te verrichten, werken te behouden of vaste substanties of voorwerpen te laten staan of liggen.
Daarnaast is het verboden zonder vergunning in het profiel van vrije ruimte werken te plaatsen, te wijzigen of te behouden.

21.1.2. Begripsbepaling

Beplanting: bomen, struiken en laagblijvende planten die worden aangebracht om de tuin in te richten, natuur te ontwikkelen of het landschap te verfraaien.

21.1.3. Toepassingsgebied

Deze beleidsregel is van toepassing op het aanbrengen en onderhouden van beplanting op alle waterkeringen en in bijbehorende beschermginszone A..

Voor het verwijderen en snoeien van beplanting geldt algemene regel 29A respectievelijk algemene regel 29B.

21.2. Doel van de beleidsregel

Het doel van deze beleidsregel is het beschermen van de functie van waterkeringen. Het is van belang dat bij het planten van bomen, struiken en beplanting geen piping ontstaat, de erosiebestendigheid van het talud gegarandeerd is en de aanwezigheid van bomen niet leidt tot instabiliteit van de waterkering.

21.3. Motivering van de beleidsregel

21.3.1. Waterkerende functie

Bij de toetsing of bomen, struiken en planten invloed hebben op de waterkering, zijn drie aspecten belangrijk:

1. **Schaduwwerking.** Door schaduwwerking kan het gras, de standaard taludbekleding, onder bomen en struiken minder goed groeien. De erosiebestendigheid van het talud komt hiermee in gevaar. Daarom wordt er in de toetsingscriteria voor bomen en struiken een horizontale afstand tot de waterkering aangehouden.
2. **Stabiliteit.** Om de stabiliteit van een waterkering te garanderen, zijn bepaalde afmetingen nodig. Doorsnijding van de waterkering en aanliggende gronden met bijv. een wortelkluit van een boom of struik, maakt de waterkering minder stabiel. Omgewaaide bomen kunnen door het ontstane gat van de wortelkluit de waterkering ernstig beschadigen.
3. **Piping.** Piping is een verschijnsel waarbij, door een erosieproces, onder een waterkering tunnels ontstaan. Kleilagen in en onder de waterkering voorkomen piping. Het wortelstelsel van bomen en struiken zou door deze kleilagen heen kunnen dringen, waardoor de kans op piping toeneemt. In de toetsingscriteria komt dit aspect tot uiting in de verticale afstand tot het leggerprofiel.

Afhankelijk van het dijkmateriaal (klei of zand) en de omstandigheden waarin de boom wortelt (wisselende grondwaterstand, natte of juist droge omstandigheden) zijn sommige soorten bomen en struiken wel of juist niet geschikt.

21.3.2. Beheer en onderhoud

Het talud van de waterkering is bekleed met erosiebestendig materiaal (gras of harde bekleding). Bij gebruik van een andere vorm van bodembedekking is inspectie door het waterschap niet (goed) mogelijk. Daarom wordt geen watervergunning verleend voor het vervangen van de bestaande taludbekleding door een andere vorm van taludbedekking, ook niet in combinatie met een bodembedekker.

21.4. Toetsingscriteria

Aanvragen worden beoordeeld aan de hand van algemene toetsingscriteria.

21.4.1. Bestaande bomen en struiken

Dode, zieke, (gedeeltelijk) omgewaaide, zwaar beschadigde en gerooide bomen en/of struiken moeten worden verwijderd. De wortelresten moeten worden uitgefreesd en het uitgefreesde materiaal dient uit de wortelgaten te worden verwijderd en afgevoerd. In de wortelgaten moet kleigrond van (nagenoeg) dezelfde samenstelling als de dijkbekleding worden aangebracht en zorgvuldig laagsgewijs worden verdicht. Vervolgens moeten de wortelgaten worden voorzien van geschikte graszoden of vóór 1 september worden ingezaaid met graszaad "Natuurdijk II" (of gelijkwaardig) ten behoeve van de ontwikkeling van een goed doorwortelde grasmat voor aanvang gesloten seizoen.

21.4.2. Nieuwe bomen en struiken

1. Nieuwe bomen en struiken op het buitentalud van de primaire en regionale waterkering en tot een afstand van 10 meter uit de buitenteen van de primaire waterkering worden niet toegestaan. Hierop gelden de volgende uitzonderingen:
   - Bomen en struiken in tuinen van buitendijkse panden waar, door middel van constructieve maatregelen, ten behoeve van de reeds aanwezige werken de erosiebestendigheid van het buitentalud gegarandeerd is.
   - Er is sprake van een hoog liggend voorland, waardoor bomen en struiken buiten het leggerprofiel geplaatst kunnen worden.
2. Nieuwe bomen en struiken op de waterkering en tot 4 meter uit de binnenteen van de primaire waterkering worden niet toegestaan. Hierop zijn enkele uitzonderingen:
   - Indien er sprake is van aanzienlijke landschappelijke- ecologische en/of culturele waarden kan, onder voorwaarden, vergunning worden verleend voor nieuwe bomen en struiken.
   - Indien sprake is van een (zeer) brede kruin kan, onder voorwaarden, vergunning worden verleend voor bomen en struiken op de kruin. Te allen tijde moet een zone van 5 meter vanuit de buitenkruinlijn obstakelvrij blijven ten behoeve van onderhoud en inspectie van de waterkering;
3. Nieuwe bomen en struiken, inclusief de ontgrondingskuil, moeten buiten het leggerprofiel van de waterkering worden geplaatst en op termijn goed vervangbaar zijn. Voor bomen wordt uitgegaan van een schijfvormige ontgrondingskuil met een diepte van 1 meter en een straal, vanuit het hart van de boom, van 2 meter. Voor struiken wordt eveneens uitgegaan van een schijfvormige ontgrondingskuil, met een diepte van 0,5 meter en een straal, vanuit het hart van de struik, van 1 meter.
4. Voor nieuwe bomen en struiken op of in de schil van een compartimenteringskering gelden geen restricties voor de locatie ten opzichte van het leggerprofiel mits:
   - het profiel van de waterkering na plaatsing in oorspronkelijke staat wordt hersteld en
   - beheer en onderhoud van de waterkering niet worden belemmerd.

21.4.3. Herplanten van bomen en struiken

Herplanten, het vervangen van bestaande bomen en struiken, wordt beoordeeld als het aanbrengen van nieuwe bomen en struiken.

21.4.4. Onderhoud van bomen en struiken

1. Bomen op de waterkering dienen zodanig te worden gesnoeid, dat zich een takvrije stamlengte van 4 meter hoog kan ontwikkelen. Dit vanwege bereikbaarheid en inspectie van de waterkering en om voldoende licht op de grasmat toe te laten. Het snoeihout en bladval moeten worden verwijderd en afgevoerd. Knotten moet minimaal eens in de drie jaar geschieden.
2. De grasmat moet worden hersteld zodra er schade is ontstaan die te wijten is aan aanwezigheid van bomen en/of struiken (ontworteling, schaduwwerking, wortelopschot, afgewaaide takken etc.).

21.4.5. Inspectie van bomen

Periodieke controle, inspectie en schouw naar de conditie en stabiliteit van de bomen bij waterkeringen is noodzakelijk. Hiervoor kan de methodiek Visual Tree Assesment (VTA) worden gevolgd, of een vergelijkbare methodiek. Het is van belang dat bomen bij de waterkering niet kunnen omwaaien en tot instabiliteit van de waterkering kunnen leiden.

Beleid Grondwater

22. Beleidsregel Grondwater

22.1. Kader

Waterwet artikel 6.4 en de keur artikelen 3.10 tot en met 3.12.

22.2. Algemeen beleid voor alle activiteiten

In deze beleidsregels is voor verschillende vormen van grondwatergebruik uitgewerkt hoe met vergunningverlening wordt omgegaan. Voor al deze uitwerkingen geldt echter dat deze uitgaan van steeds dezelfde basisbeginselen. Gezien de kaders en doelstellingen van de Waterwet heeft het grondwaterbeheer vier pijlers:

- Adequaat voorraadbeheer; het voorkomen van uitputting of aantasting van de grondwatervoorraden.
- Bescherming van de grondwaterkwaliteit; gericht op hoogwaardig gebruik van grondwater met name diepere lagen ten behoeve van menselijke consumptie.
- Samenhangend beheer van grondwater- en oppervlaktewaterlichamen; bijvoorbeeld afstemming met wateraan- en afvoermogelijkheden in het oppervlaktewatersysteem.
- Tegengaan/beheersen van lokale nadelige gevolgen van grondwateronttrekkingen of infiltreren van water, bijvoorbeeld verzakking of vernatting van gebouwen, maar hieronder valt ook het standstill beleid voor de beschermde gebieden en attentiegebieden.

Adequaat voorraadbeheer
Er is in feite niet sprake van één grondwatervoorraad. Vanwege de gelaagde opbouw van de bodem is er onderscheid te maken naar meerdere voorraden die naar diepte te onderscheiden zijn. Daarnaast zijn er regionale verschillen, onder andere door de aanwezigheid van geologische breuklijnen in de ondergrond. De slecht doorlatende lagen die over het algemeen de verschillende grondwaterlagen van elkaar scheiden, zijn per gebied verschillend van diepteligging en dikte. Daarnaast zijn er ook gebieden waar er openingen aanwezig zijn, dus er uitwisseling is tussen verschillende watervoerende lagen. Het waterschap voert daarom een gebiedsgericht beleid waarbij de regels voor bijvoorbeeld de diepte van onttrekken per gebied anders zijn.

Voor de benutting van de grondwatervoorraden blijft het uitgangspunt dat schoon grondwater een schaars goed is wat beschermd moet worden tegen uitputting. De betere voorraden blijven primair bestemd voor hoogwaardig gebruik, menselijke consumptie. Dit betekent dat het gebruik van grondwater voor andere doeleinden een sluitstuk van de watervoorziening is, conform de voorkeursvolgorde:

1. zuinig watergebruik (o.a. door waterconservering);
2. benutten gebiedseigen water;
3. wateraanvoer;
4. en dan pas grondwater.

In het algemeen betekent dat, dat de diepere lagen voor hoogwaardig gebruik gereserveerd worden, en dat andere gebruiksvormen door middel van de ondiepere lagen gefaciliteerd worden. Hierbij speelt ook de overweging mee dat de diepere lagen ook beter te beschermen zijn tegen verontreiniging door de bovenliggende slecht doorlatende lagen te beschermen tegen doorboring. Daarnaast geldt in het algemeen dat het gebruik van grondwater sluitstuk is in de watervoorziening voor functies en dat als grondwater gebruikt wordt, dit zo zuinig mogelijk gebeurt.

Bescherming van de grondwaterkwaliteit
Drinkwaterbeschermingsbeleid is primair de taak en verantwoordelijkheid van de provincie (Waterwet en Provinciale Milieuverordening), maar dat neemt niet weg dat het waterschap hiermee rekening dient te houden. Hogere regelgeving regelt voor inrichtingen en activiteiten al uitvoerig wat wel en niet toegestaan is met het oog op de bescherming van de kwaliteit van grondwater bestemd voor menselijke consumptie. Het is dan ook niet nodig daarvoor aanvullende regels te stellen in bijvoorbeeld de keur, maar wel te voorkomen dat toepassing van regels de hogere regelgeving (de Provinciale Milieuverordening) doorkruisen. Dit betekent dat in vergunningen voor activiteiten in gebieden die beschermd worden voor de drinkwatervoorziening, aanvullende of afwijkende voorschriften kunnen worden opgenomen ten behoeve van de drinkwaterbescherming.

Het begrip menselijke consumptie komt overigens uit de Richtlijn 98/83/EG van de Raad van 3 november 1998 betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water (Drinkwaterrichtlijn) en komt in de Nederlandse wetgeving ook terug in het Warenwetbesluit Bereiding en behandeling van levensmiddelen, artikel 1, onder g. Onder water voor menselijke consumptie wordt daar verstaan al het water, niet zijnde natuurlijk mineraalwater, bronwater of een geneesmiddel, dat in enig

levensmiddelenbedrijf wordt gebruikt voor de vervaardiging, de behandeling, de conservering of het in de handel brengen van voor menselijke consumptie bestemde waren of stoffen.
Naast de drinkwaterbescherming speelt de kwaliteit van grondwater in het algemeen een rol van betekenis voor de vergunningverlening. Hoewel het waterschap geen directe bevoegdheid heeft op dit vlak krachtens de Waterwet, dient het waterschap hier wel rekening mee te houden bij de belangenafweging op grond van artikel 2.1 van de Waterwet. Specifiek voor infiltreren geldt bovendien op grond van artikel 6.26 Waterwet dat slechts vergunning verleend kan worden als er geen gevaar voor de grondwaterkwaliteit is, en dat er aan een vergunning voorschriften worden verbonden ter verzekering van de controle op de kwaliteit van het grondwater.

Samenhangend beheer van grond- en oppervlaktewaterlichamen
Voor de watervoorziening voor gebruiksfuncties wordt in tweede en derde instantie een beroep gedaan op het oppervlaktewatersysteem doordat eerst gebruik gemaakt moet worden van gebiedseigen en vervolgens wateraanvoer, alvorens uit te wijken naar het gebruik van grondwater. Dit betekent dat er per definitie een relatie is tussen grondwater en het oppervlaktewatersysteem, wat ook weer gebiedsspecifieke verschillen kent. Zo ligt in poldergebieden/gebieden met wateraanvoer de nadruk veel sterker op wateraanvoer dan op de hoge zandgronden.

Lokale nadelige effecten tegengaan
Ondanks de regionale schaal van de hoofdlijnen van het beleid, zal er nog steeds aandacht moeten zijn voor de lokale effecten die een onttrekking kan hebben. Het kan immers niet de bedoeling zijn dat een onttrekking voor een gebruiksfunctie strijdig is met een naastgelegen functie. Dit kan zich in principe overal voor doen, maar komt op twee soorten gebieden nadrukkelijker naar voren: in en rond natuurgebieden (met name natte natuurparels) en in het stedelijk gebied.

Beschermde gebieden en attentiegebieden
Nieuwe onttrekkingen, die niet zijn gericht op behoud of versterking van de natuurwaarden, zijn niet toegestaan. Voor de natte natuurparels is het strikte beleid ook van toepassing op een attentiegebied (zie keurkaarten 'Beschermde Gebieden Keur'). Verplaatsingen worden in dit verband als nieuwe onttrekkingen aangemerkt en zijn dus niet toegestaan.
Het strikte beschermingsbeleid heeft zowel betrekking op de individuele ingrepen als op het cumulatieve effect van de ingrepen. Daarom worden de effecten van de ingrepen niet individueel beoordeeld (bijvoorbeeld in de vorm van een standstill op de rand van de natte natuurparel), maar wordt de ingreep niet toegestaan.

Natuurbeleid en Kaderrichtlijn Water
Waar grondwateronttrekkingen moeten worden verminderd om de gestelde doelen in de natte natuurparels te bereiken, dan geldt dat in principe voor alle categorieën grondwateronttrekkingen in dat gebied. Mede op basis van de beschikbare alternatieven wordt vervolgens per onttrekking of per onttrekkingscategorie de omvang van de vermindering bepaald. Ook wordt de termijn bepaald waarbinnen deze vermindering moet plaatsvinden. Dit wordt samen met de provincie in een gebiedsplan vastgesteld. Bij vergunningverlening op grond van de Waterwet houden we rekening met natuurdoelstellingen van Natura 2000 en de vergunningverlening in het kader van de Natuurbeschermingswet. Ook wordt rekening gehouden met de zuiveringsinspanning voor grondwater voor menselijke consumptie in het kader van de Kaderrichtlijn Water.

Gebiedsspecifiek grondwaterbeleid
In grondwaterbeleid is een regionale gebiedsgerichte aanpak geïntroduceerd, waarbij aangesloten is bij de geologische opbouw van de bodem, de aanwezige watervoerende lagen en het oppervlaktewaterbeheer. De gebiedsindeling daarvoor is opgenomen in de algemene regels. Die gebiedsindeling wordt in deze beleidsregel eveneens toegepast. De gebiedsindeling is tot stand gekomen door allereerst een onderscheid te maken tussen peilbeheerste gebieden (polders) en de overige, vrijafwaterende gebieden. In polders is immers wateraanvoer mogelijk (en dus minder noodzaak voor grondwatergebruik) en deze gebieden kennen veelal een andere bodemopbouw. Vervolgens zijn de twee meest relevante geologische breuklijnen als onderscheidende grens aangemerkt, namelijk de Gilze-Rijenbreuk en de Peelrandbreuk. Beide breuklijnen markeren een duidelijke grens in de bodemopbouw, met name ten aanzien van de diepte van watervoerende pakketten en scheidende lagen in de ondergrond.
Per gebied is in de algemene regels aangemerkt welke watervoerende pakketten aangewezen zijn om uit te onttrekken. Met deze aanpak worden nog steeds dezelfde doelen nagestreefd als voorheen, maar sluit de regelgeving beter aan op het regionale grondwatersysteem. In de algemene regels zijn tevens vaste waarden voor de te onttrekken diepte opgenomen voor die gevallen waar watervoerende pakketten met elkaar in verbinding staan omdat er ter plaatse geen scheidende laag in de ondergrond aanwezig is. Dit komt lokaal op diverse plaatsen voor.

Voor het aanduiden van de bodemopbouw bestaan meerdere typologieën in Nederland. Het waterschap sluit aan op de typologie van Regis II van TNO-NITG. Dit is een landelijke erkende digitale database die een model geeft van de landelijke geologische kartering van de Nederlandse ondergrond. Deze standaard wordt ook in andere regelgeving toegepast zoals het Protocol mechanisch boren krachtens artikel 25 Besluit Bodemkwaliteit.

22.3. Vergunningenbeleid voor industriële onttrekkingen kleiner dan 150.000 m^3 per jaar

Bij de vraag naar grondwateronttrekkingen door toenemende bedrijvigheid wordt van de bedrijven gevraagd zo veel mogelijk alternatieven in te zetten, zoals de inzet van oppervlaktewater of hergebruik van afvalwater. In stedelijk gebied met wateroverlast kan een uitzondering gemaakt worden op het principe dat grondwater alleen wordt gebruikt voor menselijke consumptie. Hier kunnen onttrekkingen wel toestaan worden voor andere doeleinden dan menselijke consumptie. In elk geval wordt gestreefd naar een nuttig gebruik van het onttrokken grondwater. De benodigde drooglegging in de stad is goed verenigbaar met waterwinning. Verwacht mag worden dat de onttrekkingen om wateroverlast tegen te gaan, maar tijdelijk nodig zullen zijn, omdat bij de herinrichting van deze wijken een aangepaste ont- en afwatering deze problemen kan oplossen. Om een verspreiding van bodem- en grondwaterverontreinigingen te voorkomen is een toename van de onttrekkingen dieper dan de bodemlaag aangegeven in tabel zoals vermeld in algemene regel 34 aangegeven ongewenst.

Door de vermindering van de onttrekkingen door waterleidingbedrijven en industrie ontstaat ruimte voor nieuwe onttrekkingen en uitbreiding van bestaande onttrekkingen binnen stedelijk gebied. Om een beheerste ontwikkeling te garanderen is door de provincie een grens aan de mogelijk optredende groei gesteld. Groeit de omvang van de onttrekkingen tot boven de grens, dan worden maatregelen genomen. Dit behelst onder meer het intrekken van reservecapaciteit binnen bestaande vergunningen en gezamenlijk met de andere waterschappen en provincie een uitwerkingsplan vaststellen. Hierin geven we de oorzaken van de opgetreden groei, de prognose voor de toekomstige waterbehoefte en de inzet van alternatieven aan.

<u>De volgende uitgangspunten zijn bij verplaatsing van winningen van toepassing:</u>
- De verantwoordelijkheid voor de verplaatsing ligt bij de bedrijven zelf;
- Een verzoek tot verplaatsing van winningen zal worden getoetst op:
  * het doel waarvoor het grondwater wordt gebruikt;
  * de mogelijkheden voor de inzet van alternatieven;
  * geen toename van het effect op het natuurlijk milieu.

De uitbreidingsmogelijkheden voor grondwateronttrekkingen door bedrijven kunnen als volgt worden samengevat:
- Voor bedrijven/onttrekkingen voor andere doeleinden dan menselijke consumptie geldt dat die zijn gelegen binnen de bebouwde kom;
- Uit de aanvraag moet blijken dat grondwater noodzakelijk is. Indien binnen drie jaar na vergunningverlening geen gebruik is gemaakt van de vergunning, of een belangrijk deel hiervan, dan zal de vergunning hierop worden aangepast of ingetrokken;
- Het grondwater wordt gebruikt, of mede gebruikt, voor menselijke consumptie;
- De putten mogen een maximale diepte hebben tot in de bodemlaag aangegeven in tabel zoals in algemene regel 34 aangegeven;
- De totale grondwateronttrekking in Noord-Brabant door waterleidingbedrijven en industriële onttrekkers mag maximaal 268 miljoen m^3 bedragen (onttrekking 2007 + 10%). Indien de gestelde grenswaarde wordt bereikt zullen geen uitbreidingen meer worden toegestaan.

22.4. Vergunningenbeleid voor agrarische beregening

Gebiedspecifiek beleid voor agrarische beregening
Het nieuwe beleid voor beregenen uit grondwater voorziet in meer flexibiliteit in agrarische gebieden, maar niet in de beschermde gebieden en attentiegebieden (zie keurkaart) en ook niet in zones rondom de Natura 2000-gebieden, de invloedsgebieden Natura 2000 (zie de kaart bij de algemene regels grondwater). Daar blijft het bestaande standstillbeleid van kracht. Deze beleidsregel bevat dan ook twee sporen voor het vergunningenbeleid. Eén spoor conform het bestaande standstillbeleid voor de beschermde gebieden, attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000, en één spoor met flexibeler beleid voor de overige gebieden.

Vergunningenbeleid voor de beschermde gebieden, attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000
In beginsel verlenen we in deze gebieden geen nieuwe vergunningen voor beregening. Bedrijven zullen bij het opstellen van bedrijfsplannen uit moeten gaan van de bestaande situatie en het al dan niet beschikbaar zijn van een bestaande vergunning. We stimuleren vermindering van het gebruik van grondwater voor beregening via projecten en afspraken met de sector. Indien een besparing wordt bereikt binnen het bestaande gebruik, achten we een verruiming van de onttrekkingen voor (nieuwe) kapitaalintensieve teelten mogelijk.

Om het grondwatergebruik voor beregening te beheersen geldt dat:
- Geen nieuwe vergunningen meer worden verleend voor beregening;
- Bestaande grondwateronttrekkingen niet mogen worden verplaatst. Alleen bij de realisatie van overheidsplannen kan een grondgebruiker die het bestaand gebruik moet beëindigen, een put verplaatsen naar een nieuw perceel. De nieuwe put mag hierbij niet zijn gelegen in een beschermd gebied of attentiegebied.
- Grasland niet mag worden beregend voor 1 juni en in juni en juli niet tussen 11:00 en 17:00 uur. (Dit is opgenomen in de vergunning, hierbij is tevens voorzien in een ontheffingsregeling). In de periode 1 januari tot 1 juni mag grasland beregend worden in voornoemde periode binnen 48 uur na een emissiearme bemestingsmethode met dierlijke mest.
- Voor intensieve grondgebonden teelten, waarbij vruchtwisseling belangrijk is, kan een raamvergunning worden verleend, waarin de totale pompcapaciteit per uur is aangegeven en de maximale diepte van de put. Bij wijzigingen moet de locatie van de te gebruiken put(ten) worden opgegeven. De nieuwe put mag niet zijn gelegen in beschermd gebied of attentiegebied. In raamvergunningen wordt de voorwaarde opgenomen dat de vergunning nooit meer kan worden gebruikt voor de beregening van grasland.
- Bestaande putten mogen worden verplaatst vanuit de beschermde gebieden naar de attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000. Bestaande putten mogen ook worden verplaatst binnen de attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000 indien de afstand tot de beschermde gebieden daarmee wordt vergroot (afwaartse beweging). Verplaatsing van de put is ook mogelijk naar een locatie buiten de beschermde gebieden, attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000. Het doel is steeds het vergroten van de afstand van de onttrekking ten opzichte van natuurgebieden.
- Bestaande putten mogen worden vervangen binnen 50 meter van de bestaande ingemeten locatie, waarbij de nieuwe put dezelfde diepte dient te hebben als de bestaande of ondieper dient te zijn, maar deze niet dieper mag zijn dan de maximale diepte conform de algemene regels grondwater. Deze voorwaarde is eveneens in de vergunningen opgenomen.
- Bij overdracht van eigendommen en/of bodemgebruik kan een vergunning overgaan op een rechtsopvolger. Dit kan ook betrekking hebben op een deel van de vergunning, waarbij echter elk deel van de vergunning minimaal dient te bestaan uit een put en 11 m^3 per uur pompcapaciteit. Waarbij de totale pompcapaciteit en het aantal putten in de beschermde gebieden, attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000 niet toeneemt.

Vergunningenbeleid voor de overige gebieden

<u>Toepassingsbereik</u>
Deze beleidsregel is van toepassing op grondwateronttrekkingen die niet voldoen aan de criteria uit de algemene regels grondwater artikel 4 en 5. Op dat moment is een vergunningplicht aan de orde.

<u>Doel en motivering van de beleidsregel</u>

Voor agrarisch gebruik geldt dat de onttrekkingsinrichting veelal bestaat uit een pomp met meerdere putten. Er wordt niet uit alle putten tegelijkertijd onttrokken, maar meerdere putten zijn nodig vanwege de omvang van agrarische bedrijven en teeltwisselingen. Bij agrarische onttrekkingen zijn twee doelstellingen van belang. Enerzijds het onder controle houden van de hoeveelheden onttrokken grondwater, anderzijds de bescherming van de kwaliteit van het diepere grondwater door middel van het beschermen van de slechtdoorlatende lagen tegen onnodige doorboringen. Voor beregening van grasland, akkerbouw, vollegronds tuinbouw, vollegronds boomteelt, glastuinbouw en container- en substraatteelt geldt dat dit primair via de algemene regels gereguleerd wordt. Vergunningverlening is nog aan de orde bij een voorgenomen afwijking van de algemene regels, zoals een groter aantal putten of een groter pompcapaciteit dan in de algemene regels is toegestaan. Aangezien de algemene regels afgestemd zijn op de draagkracht van het grondwatersysteem, een normale bedrijfsvoering, en gezien de algemene uitgangspunten ten aanzien van grondwatergebruik, zal getoetst worden of het aangevraagde redelijk en noodzakelijk is voor de bedrijfsvoering en wat er aan waterbesparing en/of waterconservering gedaan kan worden ten einde zuinig grondwatergebruik te realiseren. Zoals ook bij de algemene regels wordt ook hier een bedrijfswaterplan vereist, conform hetzelfde model. Er kunnen met het oog op zuinig grondwatergebruik in de vergunning

waterconserverende of waterbesparende maatregelen voorgeschreven worden. Voor de maximale diepten worden in beginsel de algemene regels (artikel 1) gevolgd.

Toetsingscriteria
Voor de vergunningverlening hanteren we de volgende toetsingscriteria:
1. Het aangevraagde moet redelijk en noodzakelijk voor de bedrijfsvoering.
2. Diepere onttrekkingen dan de algemene regels stellen worden niet toegestaan.

Ad 1) Het aangevraagde moet redelijk en noodzakelijk zijn voor de bedrijfsvoering.
- Er moet aangetoond worden dat de bedrijfsomvang of bedrijfsvoering dit noodzakelijk maakt. Hierbij wordt getoetst aan;
  * Nachtvorstbestrijding. Het bedrijf past nachtvorstbestrijding toe daar waar geen of onvoldoende oppervlaktewater beschikbaar is, omdat er gelijktijdig meerdere percelen moeten worden beregend.
  * Bodemopbouw. De bodemopbouw op de locatie van het bedrijf is zodanig dat niet volstaan kan worden met de pompcapaciteit of diepte uit de algemene regels.
  * Bedrijfsomvang. Het bedrijf is beduidend groter van omvang dan soortgelijke bedrijven in Brabant, dit betekent minimaal 50% groter dan op basis van gegevens van het CBS.
- Meer dan 1 put per 5 hectare wordt slechts toegestaan indien wordt aangetoond dat dit voor de bedrijfsomvang en bedrijfsvoering noodzakelijk is. (Bijvoorbeeld bij bedrijven met een grote geografische spreiding. De haspel kan dan wel verplaatst worden, maar er is nog wel een put in de omgeving nodig. Bij een bedrijf waar gronden bij elkaar liggen, kunnen meerdere percelen met een put bediend worden.)

Ad2) Diepere onttrekkingen dan de algemene regels stellen worden niet toegestaan.
De bescherming van het diepe grondwater is sinds 2000 ingezet om de kwaliteit van het drinkwater te beschermen. Een onttrekkingsput kan namelijk ook als lek gaan fungeren waardoor ondiep grondwater met mogelijke vervuiling naar de diepere lagen stroomt. Er mag daarom niet dieper dan de bodemlaag aangegeven in tabel zoals vermeld in algemene regel 34 aangegeven worden onttrokken. Dat is uitgewerkt in de algemene regels. Ook voor situaties die onder de vergunningplicht vallen blijven we deze grens volgen.

Waterconserverende maatregelen/besparende maatregelen
- Het bedrijfswaterplan is verplicht voor alle beregeningsvergunningen in overig gebied. De maatregelen uit het bedrijfswaterplan moeten zijn uitgevoerd, voordat de onttrekking mag starten.
- Extra waterconserverende of besparende maatregelen worden opgenomen als voorschrift in de vergunningverlening.
  * Voor de vraag of er nadere eisen gesteld worden aan waterconservering en – besparing geldt in het algemeen dat de hoofdlijn van het beregeningsbeleid is: "voor wat, hoort wat". Onder de algemene regels is dat ingevuld door het bedrijfswaterplan met een minimum aantal te nemen maatregelen. Indien niet voldaan kan worden aan de algemene regels (artikel 4 en 5) moet één extra maatregel genomen worden bovenop hetgeen conform het bedrijfswaterplan al verplicht is. Voor specifieke agrarische bedrijfstypen zijn geen algemene regels opgesteld en geldt direct een vergunningplicht. In dat geval is geen extra watermaatregel bovenop het bedrijfswaterplan vereist.

22.5. Vergunningenbeleid voor bronbemalingen, grondwater- en bodemsaneringen, etc.

Conform de algemene uitgangspunten voor grondwatergebruik geldt ook hier dat er zo zuinig mogelijk met grondwater moet worden omgaan. Daarnaast mag er geen verdroging optreden, met name in beschermde gebieden en attentiegebieden, en mag er geen overlast of schade ontstaan aan nabij gelegen opstallen. Daarom richt het beleid zich enerzijds op minimalisatie van de grondwateronttrekking en anderzijds op retourbemaling. Hiervoor gelden de volgende uitgangspunten:
- Nieuwe vergunningen voor permanente verlagingen van de grondwaterstand voor het droog houden van gebouwen en werken, worden niet verleend. Bestaande vergunningen dienen te worden beëindigd en indien dit niet mogelijk is dient het onttrokken grondwater terug gebracht te worden in de bodem.
- Bij bronbemaling is minimalisatie van de grondwateronttrekking door het toepassen van aangepaste bouwtechnieken en zorgvuldige planning van de uitvoering van bouwwerkzaamheden een absolute noodzaak. Iedere aanvraag voor bronbemaling zal hierop worden getoetst.
- Bij onttrekkingen groter dan 0,5 miljoen m^3 per jaar moet worden gestreefd het onttrokken grondwater terug te brengen in de bodem. Bij onttrekkingen tussen 0,2 en 0,5 miljoen m^3 per jaar moet het streven gericht zijn op het minimaal 50% terugbrengen in de bodem.

- Bij niet te vermijden vergunningplichtige bronbemalingen in beschermde gebieden en attentiegebieden dient gestreefd te worden het onttrokken water altijd volledig terug te brengen in de bodem.
- Bij bodem- en grondwatersanering dient te worden gestreefd naar een minimalisatie van de netto-onttrekking die is te bereiken door:
  * toepassing van alternatieve saneringstechnieken (o.a. in situ-sanering);
  * toepassen van technieken om toestroming schoon grondwater te beperken (o.a. damwanden, efficiënt onttrekken);
  * het onttrokken grondwater na zuivering terug te brengen in de bodem (waarbij mogelijk snellere sanering kan plaatsvinden).
- Indien het onttrokken grondwater niet in de bodem kan worden teruggebracht, moet ingeval van mogelijk negatieve effecten op de omgeving worden onderzocht of de effecten zo veel mogelijk kunnen worden verminderd.

22.6. Vergunningenbeleid kleine onttrekkingen

Kleine onttrekkingen vallen voor een groot deel onder artikel 3 van de algemene regels. Het vergunningenbeleid is dan ook slechts nog op een enkel geval van toepassing.
Voor onttrekkingen met een pompcapaciteit van niet meer dan 10 m^3 per uur en een put dieper dan bepaald in algemene regel 34, artikel 1 geldt dat nieuwe vergunningen niet worden verleend. Bij uitzondering kan een diepere put worden vergund indien het een bestaande put betreft die op last van overheidsingrijpen verplaatst moet worden, en de put een doel dient die het afwijken van de algemene lijn rechtvaardigt, en het voor dat doel daadwerkelijk noodzakelijk is een diepere put te slaan. Tot slot geldt dat kleine onttrekkingen alleen mogelijk zijn buiten de beschermde gebieden. Zoals ook bij grotere onttrekkingen kunnen ook bij kleine onttrekkingen meerdere putten geslagen worden die door één onttrekkingsinrichting benut wordt. Hierbij geldt dat het slaan van meerdere putten tot een minimum beperkt wordt.

22.7. Vergunningenbeleid voor onttrekkingen voor stofbestrijding

Op grond van milieuwetgeving gelden verplichtingen voor het nathouden van bouwwegen en opslag van bulkgoederen in de openlucht (bijv. ertsen), om zo verwaaien van stof tegen te gaan. Het Activiteitenbesluit verplicht het gebruik van hemelwater dat in aanraking is geweest met de desbetreffende stoffen. Dit neemt echter niet weg dat er soms extra water nodig kan zijn. In het bijzondere geval waar er onvoldoende oppervlaktewater beschikbaar is of andere alternatieven, kan aanspraak op grondwater dus noodzakelijk zijn, ondanks dat het om laagwaardig gebruik gaat. Vast moet staan dat grondwater het enige alternatief is om aan wettelijke verplichtingen te voldoen. Dan geldt vervolgens dat dit grondwater alleen ter aanvulling van de waterbehoefte gebruikt mag worden indien en voor zover stofbestrijding verplicht is. Bovendien moet het grondwater zo ondiep mogelijk gewonnen worden, of er wordt grondwater gewonnen dat kwalitatief ongeschikt is voor hoogwaardig gebruik. Ten slotte geldt dat het slaan van meerdere putten tot een minimum beperkt wordt.

22.8. Vergunningenbeleid voor parken en openbaar groen, golfbanen/recreatie en sportvelden

Deze functies gebruiken veel water voor gebruik dat in het landelijk grondwaterbeleid als laagwaardig gebruik geclassificeerd wordt. Daarbij geldt dat er per situatie sprake is van maatwerk. In het algemeen geldt dat de nadruk ook hier ligt op alternatieven gebruiken boven grondwater. Als het gebruik van grondwater toch onvermijdelijk is dan dient dit zo zuinig mogelijk te gebeuren en dient het gebruik van grondwater ter plaatse te worden gecompenseerd. Dit wordt immers ook verwacht van andere meer hoogwaardige gebruiksvormen. Conform de algemene beleidsuitgangspunten wordt hierbij gekeken naar de laatste stand der techniek. Ten slotte geldt dat het slaan van meerdere putten tot een minimum beperkt wordt.

Specifiek voor nieuw aan te leggen sportvelden geldt dat gezien de laatste stand der techniek bevloeiing van onderaf wordt voorgestaan in plaats van reguliere beregening. Dit is een relatief nieuwe techniek voor zowel natuurgras als kunstgras die overmatige verdamping en afvloeiing van beregeningswater tegengaat en tegelijkertijd benut kan worden om het sportveld in te natte omstandigheden beter te ontwateren.

Voor parken en openbaar groen, golfbanen/recreatie en sportvelden die liggen in beschermde gebieden, attentiegebieden of invloedsgebieden Natura 2000 geldt echter dat in die gevallen het vergunningenbeleid voor agrarische beregening gevolgd wordt.

22.9. Vergunningenbeleid voor brandblusvoorzieningen

Brandblusvoorzieningen zijn vergunningplichtig als de brandblusvoorziening niet valt onder de algemene regel voor brandblusvoorzieningen, bijvoorbeeld omdat een grotere diepte wenselijk gevonden wordt dan in

de algemene regel is toegestaan. Op dat moment wordt primair getoetst in hoeverre brandblusvoorziening daadwerkelijk in afwijking van de algemene regels aangelegd moet worden om te voldoen aan de eisen uit het Bouwbesluit 2012 en andere regelgeving op het gebied van brandveiligheid en brandweerzorg. Daarnaast wordt ook bezien in hoeverre extra waarborgen nodig zijn ten behoeve van de bescherming van de grondwaterkwaliteit. In de vergunning worden verder in beginsel basisvoorwaarden van dezelfde aard opgenomen als in de algemene regels.

22.10. Overgangsbeleid

Voor vergunningen die zijn afgegeven voor inwerkingtreding van de keur en de algemene regels geldt de overgangsregeling die in de keur is opgenomen. Voor zover van toepassing blijven daarvoor de oude beleidsregels van toepassing gedurende de overgangstermijn.
Bij voortijdige wijziging van een bestaande vergunning geldt dat, indien en voor zover de vergunde onttrekkingsinrichting wordt gehandhaafd en niet onder de algemene regels valt, dit middels een revisievergunning geformaliseerd wordt conform het nieuwe beleid. Dit geldt ook voor gevallen waarin de overgangstermijn afloopt en de vergunde onttrekkingsinrichting niet (geheel) past binnen de algemene regels.

Waterschap Aa en Maas

M E M O

Aan : Het Algemeen Bestuur

Van : Het Dagelijks Bestuur

Datum : 30 maart 2021

Onderwerp : Gewijzigde keurregels

De droge jaren 2018, 2019 en 2020 laten zien dat de impact van de klimaatverandering op de grondwatervoorraad dermate urgent is dat nu eerste stappen gezet moeten worden om deze droogte aan te pakken. In het kader van de bestuurlijke afspraken in het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg (BBG) d.d. 3 september 2020 is als één van de acties afgesproken om vóór 1 april 2021 'de regels in de keur voor verhard oppervlak aan te scherpen'. In de vergadering van de stuurgroep "Droogte" d.d. 16 oktober 2020 is o.a. bestuurlijk afgesproken om in de algemene regels ten aanzien van toename verhard oppervlak de ondergrens aan te scherpen van 2.000 m^2 naar 500 m^2.

Bij de vorige herziening van de regelgeving in 2018 zijn de Keur, algemene regels en beleidsregels partieel herzien. Ditmaal is ook de aandacht gevestigd op het onderdeel *grondwater* in de algemene regels. Bij de herziening van 2018 is dit onderdeel niet meegenomen, omdat het beregeningsbeleid in dat jaar is geëvalueerd. Uit deze evaluatie volgen de verbetervoorstellen die nu voorliggen.

De aanpassingen die nu zijn doorgevoerd hebben als gevolg dat de reikwijdte van de toepassing van de algemene regels voor beregening wordt uitgebreid. Het hebben van een bedrijfswaterplan (hierna: BWP) wordt voor meer sectoren verplicht gesteld. Dit heeft tevens als gevolg dat de beleidsregels op het gebied van grondwater ook aangepast zijn, wat erop neer komt dat een aantal bepalingen zijn geschrapt omdat deze zijn verhuisd naar de algemene regels.

Door het aanscherpen van de regels omtrent toename verhard oppervlak is er sneller sprake van compenserende maatregelen in stedelijk gebied. Hierdoor heeft het regenwater meer kans om te infiltreren en het grondwater aan te vullen. Daarnaast voor wat betreft grondwater een actualisering en verduidelijking van de algemene regels en beleidsregels Keur middels wijzigingen/toevoegingen en het herstellen van omissies.

De onderstaande wijzigingen zijn op 16 maart door het Dagelijks Bestuur vastgesteld:

<u>1. regels omtrent grondwateronttrekking voor de glastuinbouw, substraatteelt en containerteelt</u>
De bedrijven in deze sectoren hebben binnen de huidige regelgeving een vergunning nodig om grondwater te mogen onttrekken. Dit gaat veranderen. Als ze een bedrijfswaterplan indienen bij het waterschap, dan kunnen ze volstaan met deze melding. De bedrijven die reeds een vergunning hebben krijgen tot 1 januari 2022 de tijd om een bedrijfswaterplan op te stellen en in te dienen. Na deze datum komt hun vergunning te vervallen. Deze wijzigingen zijn opgenomen in de Algemene Regels Keur en de Beleidsregels voor waterkering, waterkwantiteit en grondwater.

<u>2. regels omtrent afvoer hemelwater door toename verhard oppervlak</u>
Onder de huidige regels moeten er compenserende maatregelen worden genomen om versnelde afvoer van hemelwater tegen te gaan bij een toename vanaf 2000 m2 aan verhard oppervlak. Deze grens wordt verlaagd naar 500 m2. Hiermee wordt beoogd om meer hemelwater te laten infiltreren in de bodem, zodat het grondwater wordt aangevuld. Deze wijziging is ook opgenomen in de Algemene Regels Keur en in de Hydrologische uitgangspunten bij de Keurregels voor afvoeren van hemelwater.

Ons kenmerk: 923023

Waterschap Aa en Maas

DEFINITIEF

Het dagelijks bestuur van waterschap Aa en Maas;

overwegende dat het dagelijks bestuur op 5 maart 2015 de 'Beleidsregel agrarische beregening uit grondwater bij schaarste' heeft vastgesteld en deze op 15 oktober 2017 partieel heeft herzien;

gelet op afdeling 3:4 van de Algemene Wet Bestuursrecht, de Waterwet (waaronder in het bijzonder artikel 6.5) en de Keur waterschap Aa en Maas 2015;

gelet op de verwachte inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2022;

overwegende dat de 5%-regeling door de Provincie Noord-Brabant in 1991 is ingesteld ter compensatie van de toen ingevoerde voorjaars- en urenverboden voor de beregening van grasland. De 5%-regeling hield in dat, ter bedrijfseconomische compensatie bij gevallen van droogte die zich hooguit een keer in de 20 jaar voor zouden gaan doen, tijdelijk ontheffing zou worden verleend van het verbod om grasland te beregenen;

overwegende dat de 5%-regeling voor het laatst in 1997 inhoudelijk door de Provincie Noord-Brabant is gewijzigd, door het beperken van de lengte van de ontheffingsduur voor de maanden juni en juli;

overwegende dat de waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta en De Dommel (hierna: de waterschappen) per 22 december 2009 op grond van de Waterwet bevoegd gezag zijn geworden voor deze categorie grondwateronttrekkingen;

overwegende dat de waterschappen bij de overdracht van het grondwaterbeheer in eerste instantie de provinciale regels en beleidsregels, waaronder de 5%-regeling, ongewijzigd overgenomen hebben in hun regelgeving;

overwegende dat de waterschappen daarna gezamenlijk uniform nieuw beregeningsbeleid hebben geformuleerd, waarbij de waterschappen de 5%-regeling in 2014 ongewijzigd hebben ondergebracht in de "Beleidsregel agrarische beregening uit grondwater bij schaarste". Deze beleidsregel is door de waterschappen in 2017 partieel herzien, maar daarbij is de 5%-regeling niet gewijzigd;

overwegende dat de droge jaren 2018, 2019 en 2020 aangetoond hebben dat het grondwaterbeleid al op korte termijn aanscherping behoeft. Specifiek voor de 5%-regeling geldt dat enerzijds de metrologische grenswaarde voor het bepalen of er sprake is van een 5% droog jaar geactualiseerd moet worden, aangezien dat sinds 1991 niet meer heeft plaatsgevonden. Anderzijds is het grondwaterbeleid van de waterschappen ondertussen niet meer provinciaal maar regionaal georiënteerd. De praktijk rondom droogte laat verder zien dat het noodzakelijk is meer maatwerk mogelijk te maken bij de toepassing van de 5%-regeling, en meer de verbinding te leggen met onder meer de regionale grondwatersystemen, het lokaal handelen met betrekking tot oppervlaktewateren, het kunnen voldoen aan de Kaderrichtlijn Water, en het beschermen van kwetsbare natuur zoals Natura 20000-gebieden;

overwegende dat de 5%-regeling nadrukkelijk bedoeld is als een noodmaatregel;

overwegende dat vanwege de bovenstaande ontwikkelingen aanpassing van de 5%-regeling in de "Beleidsregel agrarische beregening uit grondwater bij schaarste" noodzakelijk is;

overwegende dat door de verwachte inwerkingtreding van de Omgevingswet het wenselijk is nu al rekening te houden met aanstaande wijzigingen in grondslagen en termen;

gezien het feit dat de ontwerpbesluiten in de periode van 21 december 2020 tot en met 1 februari 2021 ter inzage hebben gelegen;

gelet op onder andere de Waterwet, de Algemene wet bestuursrecht, de Verordening water Noord-Brabant, en de Keur waterschap Aa en maas 2015;

B E S L U I T :

1. De "Beleidsregel agrarische beregening uit grondwater bij schaarste" te wijzigen zoals omschreven in bijlage 1 bij dit besluit;

2. Dit besluit wordt aangehaald als "Tweede partiële herziening Beleidsregel agrarische beregening uit grondwater bij schaarste";

3. Dit besluit treedt in werking op 26 maart 2021.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het dagelijks bestuur van 16 maart 2021,

De secretaris	De dijkgraaf
drs. P. Sennema	drs. L.H.J. Verheijen

Bijlage 1

Wijziging van de "Beleidsregel agrarische beregening uit grondwater bij schaarste"

Introductie

Het partieel herzien van de beleidsregel om het onderdeel 5%-regeling aan te passen heeft ook gevolg dat teksten elders in de beleidsregel bijgewerkt moeten worden. Die aanpassingen hebben betrekking op de volgende vier aspecten:

- 'Omgevingswetproof': Op korte termijn na de herziening wordt naar verwachting de Omgevingswet van kracht. Verwijzingen en termen op basis van de huidige wetgeving worden al bijgewerkt zodat deze ook al op de Omgevingswet aansluiten.
- Vorige herzieningen: Passages die een toelichting zijn op de vorige partiële herziening worden omgezet naar de verleden tijd, omdat dit anders verwarrend is met passages die voortkomen uit de huidige partiële herziening.
- Historische referenties: Op een aantal plaatsen wordt verwezen naar het moment waarop de beleidsregel in werking getreden is, bijvoorbeeld woorden zoals 'tot op heden'. Dit wordt nu concreter benoemd bijvoorbeeld door het opnemen van het jaartal zodat duidelijk is welk moment bedoeld wordt.
- Tekstueel: Er worden enkele kleine tekstuele verbetering aangebracht.

1 Algemene wijzigingen

Wijzigingen in hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Wijziging:
In paragraaf 1.1, eerste alinea worden in de laatste volzin het woord 'echter' gewijzigd in 'daarna' en het woord 'naar' gewijzigd in 'tot'.

Reden:
Verbetering van de historische referentie.

1.2 Wijziging:
In paragraaf 1.1, tweede alinea wordt in de eerste volzin het woord 'is' gewijzigd in 'was'. In de vierde volzin wordt het woord 'Voorheen' gewijzigd in 'Daarvoor'.

Reden:
Verbetering van de historische referentie.

1.3 Wijziging:
In paragraaf 1.1, tweede alinea wordt in de derde volzin achter het woord 'keur' ingevoegd de woorden 'c.q. waterschapsverordening'.

Reden:
Aanpassing vanwege de Omgevingswet.

1.4 Wijziging:
In paragraaf 1.1, derde alinea wordt in de eerste volzin het woord 'nu' geschrapt. In de eerste volzin worden de woorden 'wordt in' gewijzigd in 'is tussen'. De tweede en derde volzinnen worden geschrapt.

Reden:
Verbetering van de historische referentie en het verwijderen van een verwijzing naar een overgangsperiode is ondertussen is verlopen.

1.5 Wijziging:
In paragraaf 1.2, eerste alinea wordt in de vierde volzin het woord 'nieuwe' gewijzigd in 'nieuwere'.

Reden:
Verbetering van de historische referentie.

Wijzigingen in DEEL A

1.6 Wijziging:
In paragraaf A.1, wordt het tussenkopje van de eerste alinea 'Waterwet' gewijzigd in 'Wetgeving'. Achter de eerste alinea wordt toegevoegd de tekst 'Onder de Omgevingswet is het waterbeheer nadrukkelijker onderdeel van het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving, en het in onderlinge samenhang doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.'

Reden:
Aanpassing vanwege de Omgevingswet.

1.7 Wijziging:
In paragraaf A.1, tweede alinea wordt in de eerste volzin achter het woord 'Waterwet' ingevoegd de woorden 'c.q. Omgevingswet'.

Reden:
Aanpassing vanwege de Omgevingswet.

1.8 Wijziging:
In paragraaf A.1, vierde alinea wordt gewijzigd door in de eerste volzin de woorden 'van artikel 4.22' te schrappen en de verwijzing naar de 'Keur waterschap Aa en Maas' te wijzigingen in 'keur c.q. de waterschapsverordening'. In de derde volzin van deze alinea worden de woorden 'op heden' gewijzigd in '2014'.

Reden:
Aanpassing vanwege de Omgevingswet en historische referentie verbeteren.

1.9 Wijziging:
In paragraaf A.3, eerste alinea, tweede volzin, wordt achter het woord 'keur' ingevoegd 'in 2014' en achter het woord 'grondwater' wordt ingevoegd de woorden 'zijn komen te'.

Reden:
Verbetering van de historische referentie.

2 Wijzigingen 5%-regeling

2.1 Wijziging:
In paragraaf B.1, eerste alinea, eerste volzin, worden de woorden 'Beleidsregel (…) bolletje' gewijzigd in de woorden 'Beleidsregels voor waterkering, waterkwantiteit en grondwater', en achter het woord 'beregeningsvergunningen' wordt ingevoegd de woorden 'in beschermde gebieden, attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000'.

Reden:
Bijwerken van verwijzingen in de tekst vanwege vorige herzieningen en verduidelijking.

2.2 Wijziging:
In paragraaf B.1, derde alinea, wordt de zin bij het eerste bolletje gewijzigd in 'Indien een 5% situatie wordt bereikt zal voor de periode van maximaal 2 weken ontheffing worden verleend'. Het tweede bolletje vervalt volledig.

Reden:
De duur van de ontheffing is bepaald op maximaal twee weken in verband met de huidige bedrijfsgrootte en bedrijfsvoering. Houdt een 5% situatie langer aan, dan kan altijd nog een nieuwe ontheffing verleend worden.

2.3 Wijziging:
In paragraaf B.1 in de opsomming 'bepaling van het moment waarop sprake is van een 5% situatie' worden de volgende wijzigingen aangebracht:

- Bij het derde bolletje wordt het getal 63 vervangen door 80;
- Bij het vierde bolletje worden de getallen 63 vervangen door 80, de getallen 1,5 door 2,4 en het getal 78 door 104.

Reden:
Onderdeel van deze partiële herziening is het actualiseren van de grenswaarden voor het bepalen wanneer er sprake is van een 5% situatie aan de hand van het huidige klimaat, aangezien de vorige grenswaarden sinds de bepaling in 1991 niet meer geactualiseerd zijn. De nieuwe grenswaarden zijn met dezelfde methode bepaald als in 1991 is toegepast.

2.4 Wijziging:
In paragraaf B.1wordt onder de tweede opsomming, aan het einde van de paragraaf, de volgende tekst toegevoegd:

'Nadere bepalingen over het verlenen van ontheffing:

- Ontheffing wordt verleend per deelgebied, zoals deze benoemd zijn in deel A.4 van deze beleidsregel.
- Bij de afweging om een ontheffing in één of meerdere deelgebieden te verlenen zal in de dan te maken afweging onder andere worden meegewogen:
    - De toestand van Natura 2000-gebieden en natte natuurparels in het deelgebied;
    - De toestand van KRW-waterlichamen in het deelgebied;
    - De toestand van waterstaatswerken in het deelgebied;
    - De toestand van agrarische sector in het deelgebied;
    - De actuele meteorologische vooruitzichten voor de komende periode.'

Reden:
Onderdeel van deze partiële herziening is het introduceren van meer maatwerk zodat het verlenen van een ontheffing beter aansluit bij het regionale grond- en oppervlaktewaterbeheer en de overige belangen die spelen, naast de ruwvoervoorziening voor de veehouderij. De nadere onderbouwing wordt via wijziging 2.8 toegevoegd aan de toelichting van de beleidsregel.

2.5 Wijziging:
In paragraaf B.2, sub paragraaf 2.1, eerste alinea wordt in de eerste volzin het eerste woord 'Met' gewijzigd in 'Sinds'.

Reden:
Verbetering van de historische referentie.

2.6 Wijziging:
In paragraaf B.2, sub paragraaf 2.2, worden in de eerste volzin de woorden 'in aanzet' geschrapt.

Reden:
Tekstuele verbetering.

2.7 Wijziging:
In paragraaf B.2, sub paragraaf 2.2, worden in de laatste volzin het woord 'nu' gewijzigd 'in 2015'.

Reden:
Verbetering van de historische referentie.

2.8 Wijziging:
In paragraaf B.2, sub paragraaf 2.2, wordt achter de eerste alinea de volgende nieuwe alinea toegevoegd:

'De droge jaren 2018, 2019 en 2020 hebben aangetoond dat de 5%-regeling, die dus feitelijk 30 jaar onveranderd is gebleven, ondertussen aanpassing behoeft. Om te beginnen zijn de criteria om te bepalen of er sprake is van een 5% droog jaar nooit geactualiseerd. Het is echter gebruikelijk dit soort criteria periodiek te herijken aan de hand van recentere klimaatgegevens. Daarnaast is het grondwaterbeheer en de omgang met droogte veel meer regionaal georiënteerd. Zoals ook in paragraaf 2.3 is aangegeven variëren de mate van droogte, de effecten van droogte en de alternatieven voor zoetwatervoorziening binnen de provincie soms sterk. Het is daarom niet vanzelfsprekend dat het bereiken van een 5%-criterium direct en voor alle gebieden eenzelfde aanpak rechtvaardigt. Ook hier is meer maatwerk vereist, waarbij ook andere belangen dan de ruwvoervoorziening alleen in ogenschouw genomen worden, zoals bijvoorbeeld Natura 2000-doelen en waarbij ook gekeken wordt naar de samenhang met andere droogtemaatregelen die genomen worden in het grond- en oppervlaktewaterbeheer.'

Reden:

Toevoegen van een toelichting op deze partiële herziening.

2.9 Wijziging:
In paragraaf B.2, subparagraaf 2.3, wordt in de eerste volzin de verwijzing naar de 'artikel 4.15 van de Keur waterschap Aa en Maas' te wijzigen in 'de keur c.q. de waterschapsverordening'. In de derde volzin wordt de verwijzing naar de beleidsregels gewijzigd in 'Beleidsregels voor waterkering, waterkwantiteit en grondwater'.

Reden:
Aanpassingen vanwege de Omgevingswet.

2.10 Wijziging:
In paragraaf B.2, sub paragraaf 2.4, wordt in de eerste volzin na de woorden 'één op één' het woord 'is' gewijzigd in 'was' en wordt het woord 'wijzigt' gewijzigd in 'is', en wordt achteraan deze zin toegevoegd 'gewijzigd tot 2021'.

Reden:
Verbetering van de historische referentie vanwege deze partiële herziening

2.11 Wijziging:
In paragraaf B.2, sub paragraaf 2.4, wordt achter de eerste alinea de volgende tekst toegevoegd:

'Met de wijzigingen van 2020 veranderen er twee zaken voor vergunninghouders.
De eerste verandering is, dat de grenswaarde voor het bepalen van een 5% situatie door de herijking aan het actuele klimaat weer een droogte beschrijft die zich vijf keer per 100 jaar kan voordoen, of anders gezegd eens in de twintig jaar. In de loop van de tijd was het criterium geleidelijk lichter geworden vanwege klimaatverandering. Indien men bij wijze van evaluatie afgelopen droge jaren waarin volgens de oude criteria sprake was van een 5% droog jaar, met de geactualiseerde criteria opnieuw bekijkt, dan blijkt dat met de oude 5%-regeling in vier jaren sprake was van een 5%-situatie, en dat dit met de geactualiseerde criteria nog twee jaren zijn.
De tweede verandering is dat het niet langer vanzelfsprekend is dat er bij het bereiken van de 5%-grenswaarde meteen en voor heel Brabant een ontheffing afgekondigd wordt voor een vooraf vaststaande periode, maar dat dit gebiedsgericht maatwerk geworden is. De duur van de ontheffing is bepaald op maximaal twee weken in verband met de huidige bedrijfsgrootte en bedrijfsvoering. Houdt een 5% situatie langer aan, dan kan altijd nog een nieuwe ontheffing verleend worden.'

Reden:
Toevoegen van een toelichting op deze partiële herziening.

2.12 Wijziging:
In paragraaf B.2, sub paragraaf 2.4, wordt de tweede alinea geheel geschrapt.

Reden:
Deze passage is niet meer nodig als gevolg van deze partiële herziening.

Waterschap Aa en Maas

DEFINITIEF

Beleidsregel agrarische beregening uit grondwater bij schaarste

WATERSCHAP Aa en Maas
Partiële herziening 2021

Waterschap Aa en Maas
Behoort bij besluit nr. _____
d.d. 16 maart 2021
Het dagelijks bestuur,
de dijkgraaf

_____

Beleidsregel agrarische beregening uit grondwater bij schaarste

1 Inleiding

1.1 Introductie

Met de introductie van de Waterwet hebben de waterschappen het operationele grondwaterbeheer voor het grootste deel overgenomen van de provincie. Daarbij is in eerste instantie het bestaande beleid ongewijzigd overgenomen, inclusief de zogeheten 5%-regeling voor graslandberegening bij droogte. De waterschappen zijn daarna overgegaan tot een herijking van het grondwaterbeleid, onder andere om te bezien of meer flexibiliteit voor beregenen uit grondwater mogelijk was.

Onderdeel van het nieuwe beleid was om voor sommige gebieden (beschermde gebieden, attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000) het bestaande beleid ongewijzigd voort te zetten, maar voor de overige gebieden meer flexibiliteit en ruimte te bieden voor het beregenen met grondwater. Dit betekent echter wel dat de grondwatervoorraad daar op een andere manier beschermd moet worden tegen uitputting dan voorheen. Daarvoor wordt in die gebieden het onttrekkingsverbod ingezet op grond van de keur c.q. waterschapsverordening. Daarvoor was deze juridische mogelijkheid er ook al, maar deze werd niet ingezet omdat het oude standstillbeleid al op een andere wijze in bescherming van de grondwatervoorraad voorzag. In de gebieden waar het beleid niet gewijzigd is, dus de beschermde gebieden, attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000, geldt dus nog steeds het standstillbeleid, met een voorjaarsverbod en urenverbod voor beregening van grasland, met de zogeheten 5%-regeling.

Doordat er een verschil gemaakt is tussen gebieden waar het oude beleid van kracht is gebleven en andere gebieden waar nieuw beleid geldt, functioneren er twee verschillende regelingen naast elkaar. In de onderstaande tabel is dit gevisualiseerd.

Overige gebieden (AHS)			Beschermde gebieden, attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000
bestaande vergunningen	nieuwe vergunningen	algemene regels	bestaande vergunningen
• urenverbod & 5%-regeling voor grasland • overige gebruiken geen urenverbod & 5%-regeling • Bij samenloop met een 5%-situatie prevaleert het onttrekkingsverbod	algeheel onttrekkingsverbod	algeheel onttrekkingsverbod	• urenverbod & 5%-regeling voor grasland • overige gebruiken vrij
Zolang de oude vergunning van toepassing blijft: standstill	nieuwe mogelijkheden	nieuwe mogelijkheden	Standstill => 'uitsterfbeleid' gericht op de lange termijn

1.2 Samenloop van het onttrekkingsverbod en de 5%-regeling

Hoewel het onttrekkingsverbod en de 5%-regeling beiden gekoppeld zijn aan waterschaarste als gevolg van droogte, staan ze toch los van elkaar. Droge omstandigheden leiden er niet meteen toe dat beiden instrumenten toegepast worden. Dat komt omdat de aanleiding voor het toepassen verschillend is. In het nieuwe grondwaterbeleid van de waterschappen staat het beschermen van de grondwatervoorraad tegen uitputting centraal. Het onttrekkingsverbod wordt met dat doel toegepast. Bij de 5%-regeling gaat het echter om het bij uitzondering toestaan van meer grondwateronttrekking voor graslandberegening bij droogte, vanuit economisch oogpunt. Bij de 5%-regeling speelt bescherming van de grondwatervoorraad tegen uitputting geen rol.

Doordat het onttrekkingsverbod en de 5%-regeling verschillend zijn komen ze niet per definitie gelijktijdig voor. In de praktijk kan het gebeuren dat er bij langdurig droog weer wel sprake is van een 5%-situatie, maar nog niet van een situatie waarin een onttrekkingsverbod aan de orde is. De omgekeerde situatie kan zich ook voordoen, bijvoorbeeld als de grondwatervoorraad zich na een droog jaar het volgende voorjaar onvoldoende heeft hersteld. In bepaalde gevallen kunnen het onttrekkingsverbod en de 5%-regeling echter

wel gelijktijdig van toepassing zijn en is er sprake van mogelijke samenloop. In dat geval gaat het belang van het beschermen van de grondwatervoorraad tegen uitputting in principe voor ten opzichte van het economische belang bij graslandberegening. Temeer omdat er voor graslandberegening alternatieven voor grondwatergebruik beschikbaar zijn.

In gevallen van samenloop van het onttrekkingsverbod en de 5%-regeling binnen de overige gebieden geldt dat het onttrekkingsverbod (deel A) in beginsel prevaleert boven de 5%-regeling (deel B).

1.4 Leeswijzer

Vanaf dit punt is de beleidsregel onderverdeeld in twee delen. Deel A bevat de beleidsregel voor het onttrekkingsverbod. Deel B de beleidsregel voor de 5%-regeling. Het juridisch kader voor beide onderdelen is per deel toegelicht omdat die verschillend van elkaar zijn.

DEEL A

Onttrekkingsverbod voor beregening uit grondwater

A.1 Juridisch kader

Wetgeving
De Waterwet is duidelijk over de doelstellingen die de waterbeheerder dient na te streven: een integraal watersysteembeheer, dat wil zeggen grond- en oppervlaktewater in samenhang, zowel op kwantiteit als op kwaliteit gericht, en rekening houdend met de maatschappelijke functies die gebruik maken van het watersysteem. Onder de Omgevingswet is het waterbeheer nadrukkelijker onderdeel van het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving, en het in onderlinge samenhang doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.

Kaderrichtlijn Water en Grondwaterrichtlijn
In het verlengde van de Waterwet c.q. Omgevingswet zijn ook de Kaderrichtlijnwater en Grondwaterrichtlijn kaderstellend. Op grond van deze richtlijnen geldt het principe dat grondwater een kostbare grondstof is, die beheerd en beschermd moet worden en is gericht op hoogwaardig gebruik (menselijke consumptie). Dit vergt zowel inspanningen op kwantitatief als ook kwalitatief gebied en vormt de basis van het geldende rijks- en provinciaal grondwaterbeleid.

Beleid
Het landelijke en provinciale beleid is er op gericht dat grondwater wordt gebruikt voor menselijke consumptie (openbare drinkwatervoorziening en industriële toepassingen). Voor andere toepassingen, zoals beregening van gewassen worden alternatieven ingezet.

Keur c.q. waterschapsverordening
Het bestuur heeft op basis van de keur c.q. de waterschapsverordening de mogelijkheid om een onttrekkingsverbod voor grondwater af te kondigen in geval van grote waterschaarste (zie kader). Voor oppervlaktewater wordt een dergelijk verbod reeds regelmatig toegepast. Voor het onttrekken van grondwater tot 2014 niet.

A.2 Motivering en hoofdlijnen

<u>2.1 Beschermen van de grondwatervoorraad</u>
De grondwatervoorraad is geen vast gegeven maar een evenwicht tussen aanvulling en gebruik/verdamping. In de zomer valt er minder regen en is de verdamping groot (neerslagtekort) zodat de grondwaterstanden dalen en daarmee de grondwatervoorraad afneemt. In de winter stijgen de grondwaterstanden weer als gevolg van het neerslagoverschot en wordt de voorraad aangevuld.

Maar dit evenwicht kan uit balans raken als de zomer heel droog is en in de winter te weinig kan worden aangevuld om het 'verlies' op te vangen. Gevolg is dan dat de grondwaterstanden in het daaropvolgende voorjaar zeer laag zijn. Op dat moment ontstaat het risico van een neergaande trend in de grondwaterstanden en dus de beschikbare grondwatervoorraad. Dat is goed terug te zien in figuur A.1. De eerste helft van de jaren negentig was sprake van een structurele daling van de grondwaterstanden in het voorjaar, zomer en de winter.

Beregenen uit grondwater neemt toe naarmate het droger wordt en de grondwaterstanden verder uitzakken. Het onttrekkingsverbod moet er aan bijdragen om een neergaande trend in de toekomst te voorkomen. Het instellen van het onttrekkingsverbod baseren we dan ook in dit geval op de grondwaterstand.

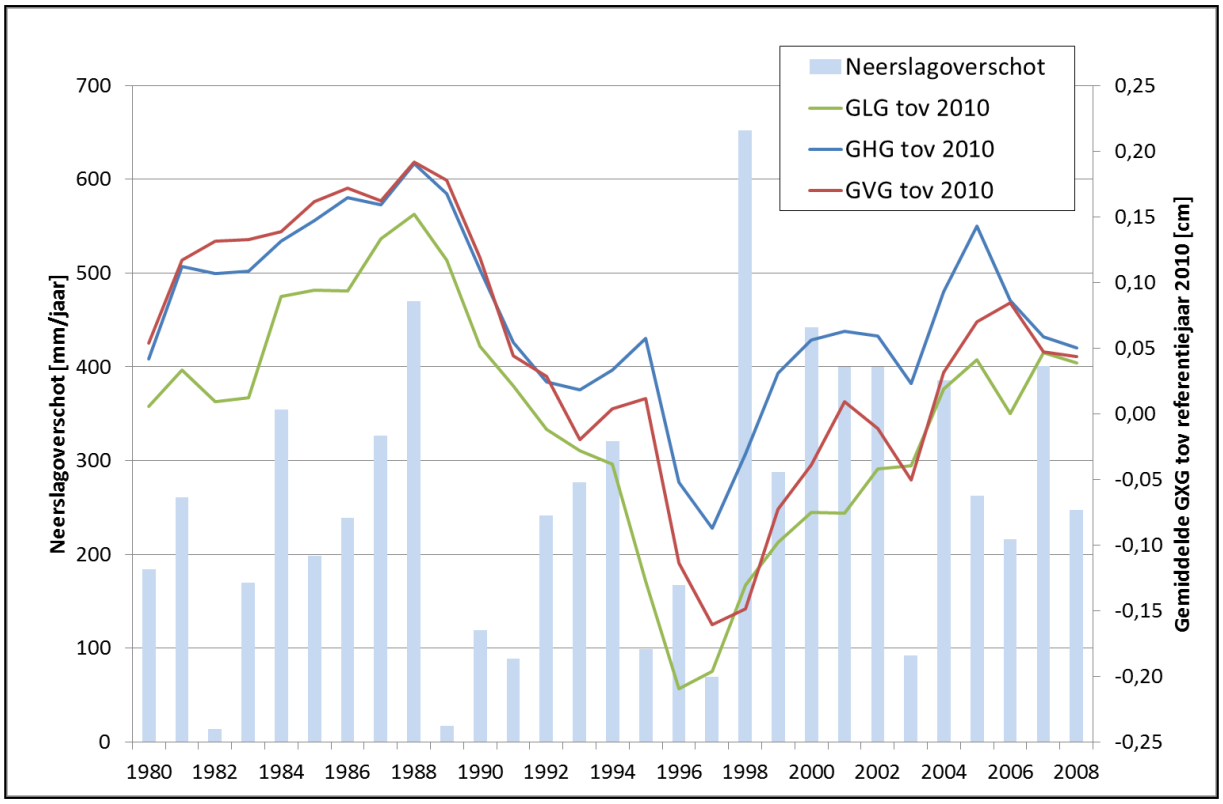

Figuur A.1: trendanalyse Waterschap Aa en Maas (Aa en Maas)

2.2 Onttrekkingsverbod is sluitstuk van serie maatregelen

Het verbod op beregenen met grondwater is één van de laatste maatregelen die het waterschap zal nemen om de effecten van een langdurig droge periode tegen te gaan. Allereerst zal er maximaal ingezet worden op waterconservering en optimale inzet van het beschikbare aangevoerde water uit de Maas. Zo nodig wordt deze aanpak ook in de winter doorgetrokken (zie paragraaf 4.2) om juist dan de grondwaterstanden te laten herstellen tot normaal niveau. Pas als deze maatregelen onvoldoende resultaat boeken zal het onttrekkingsverbod aan de orde komen.

2.3 Onttrekkingsverbod is maatwerk

De hoeveelheid neerslag die er valt kan per regio verschillen. Droogte komt dus niet overal in gelijke mate voor. Zo kan tijdens een zomerperiode West-Brabant veel droger zijn dan Oost-Brabant. Het onttrekkingsverbod houdt hier rekening mee door deelgebieden te onderscheiden.

Voldoende water tijdens droogte is economisch van groot belang voor de landbouw. Maar hierbij kan wel onderscheid gemaakt worden naar gebruik. Voor akkerbouwgewassen betekent een onttrekkingsverbod bij droogte heel snel een volledige mislukking van de oogst. Voor een mislukte grasteelt hebben de betreffende melkveehouders een alternatief in de vorm van aankoop van ruwvoer. Om deze reden zal het onttrekkingsverbod uitsluitend worden ingezet voor het beregenen van grasland met grondwater. Daaronder vallen ook de golfbanen en sportvelden. Het verbod geldt niet voor graszodenteelt.

Indien bij toekomstige evaluaties van dit beleid blijkt dat met een onttrekkingsverbod uitsluitend voor beregenen van grasland de grondwatervoorraad onvoldoende wordt beschermd, zal het uitbreiden van het onttrekkingsverbod naar andere teelten overwogen worden. Dit neemt niet weg dat het waterschap bij acuut gevaar (calamiteit) altijd de bevoegdheid heeft een onttrekkingsverbod af te kondigen dat ook betrekking heeft op andere teelten.

A.3 Reikwijdte

Deze beleidsregel is van toepassing op het verbod om grondwater te onttrekken om grasland te beregenen in de overige gebieden (hoofdzakelijk agrarische gebieden). Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen bestaande en nieuwe vergunninghouders en vergunninghouders die na de inwerkintreding van de nieuwe keur in 2014 onder de algemene regels voor grondwater zijn komen te vallen.

A.4 Uitwerking van het onttrekkingsverbod

4.1 Deelgebieden voor onttrekkingsverboden

Zoals aangegeven wordt de inzet van het onttrekkingsverbod per gebied afzonderlijk bepaald. Hiervoor zijn tien gebieden onderscheiden in Brabant. Er is daarbij een balans gezocht tussen zo gebiedsgericht mogelijk werken (tientallen gebieden) en de praktische toepassing (een zo groot mogelijk gebied). Waar mogelijk zijn sterk verschillende watersystemen onderscheiden; zoals de zandgebieden en de polders. Deze gebieden zijn weergegeven in figuur A.2.

Voor elk deelgebied is een aantal grondwatermeetpunten (peilbuizen) geselecteerd die de grondwaterstand volgen en bepalend worden voor het wel/niet instellen van een onttrekkingsverbod.

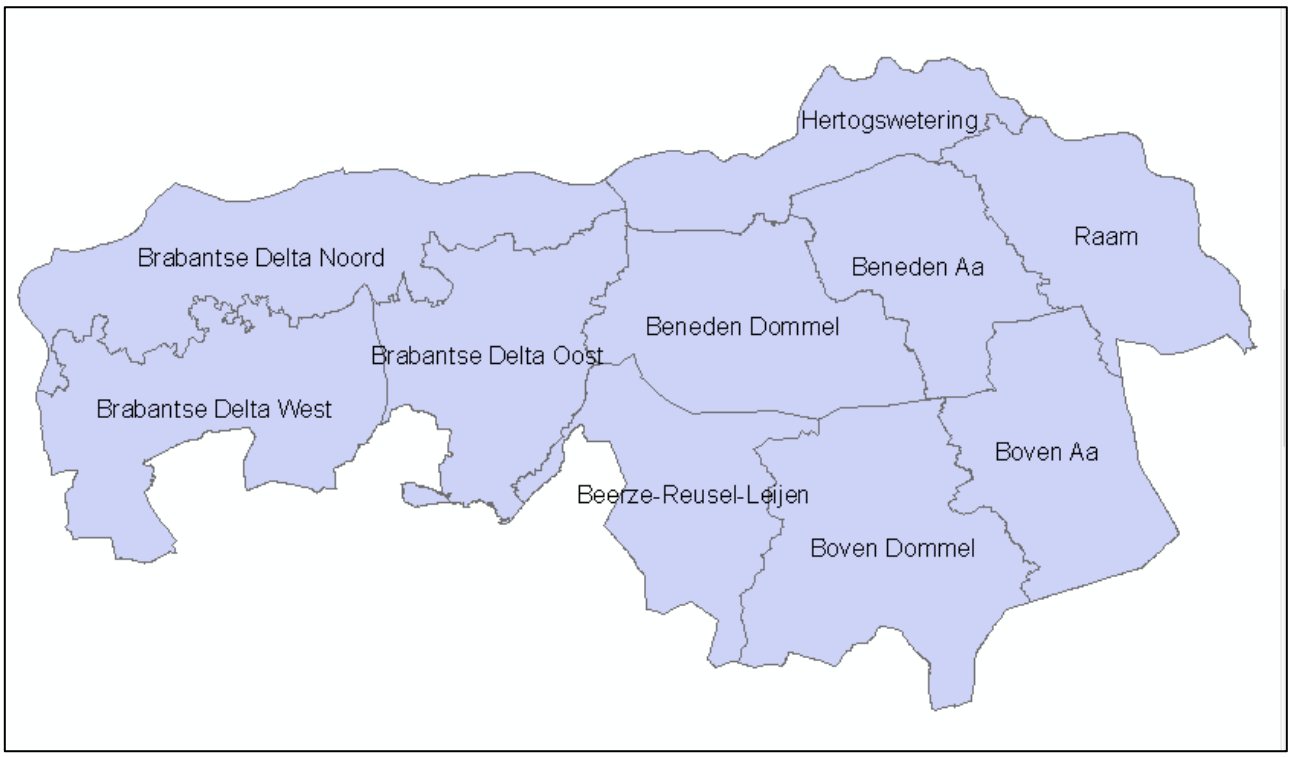

Figuur A.2: deelgebieden onttrekkingsverbod in Brabant

4.2 Voorkomen van het onttrekkingsverbod

Een zeer droge zomer is de opmaat voor een dalende trend in de grondwaterstand. Maar alleen als er in de winter onvoldoende aanvulling plaatsvindt. Door de neerslag die er valt en de inzet van alle betrokkenen om water te conserveren en de beschikbare wateraanvoer zo goed mogelijk in te zetten kan een negatieve trend zoveel mogelijk worden voorkomen.

In geval van een droge zomer heeft onderzoek[1] uitgewezen dat de 25% GLG een belangrijke signaleringswaarde is. Als deze waarde in meer dan de helft van de meetpunten in een deelgebied wordt bereikt, is de kans reëel dat de voorjaarsgrondwaterstand ook zeer laag blijft (25% GVG).

[1] 'Monitoring beregening; Beleids- en operationeel meetnet'; Royal HaskoningDHV in opdracht van Waterschap Aa en Maas, 25 februari 2013 (9X5148)

In onderstaande tabel A.1 is dat zichtbaar gemaakt voor de 140 geselecteerde peilbuizen. Deze meest kritische perioden (1990-1997) corresponderen in figuur A.1 met de dalende trend in de grondwaterstanden.

Jaar	25%			Jaar	25%	
	GVG	GLG			GVG	GLG
1976	53%	75%		1994	2%	39%
1977	17%	17%		1995	4%	66%
1978	5%	5%		1996	96%	77%
1979	0%	7%		1997	78%	35%
1980	8%	4%		1998	15%	8%
1981	0%	4%		1999	2%	28%
1982	8%	40%		2000	3%	2%
1983	4%	30%		2001	5%	5%
1984	4%	3%		2002	13%	3%
1985	4%	3%		2003	36%	57%
1986	4%	29%		2004	11%	10%
1987	0%	4%		2005	2%	9%
1988	4%	3%		2006	5%	43%
1989	11%	66%		2007	26%	4%
1990	78%	86%		2008	5%	4%
1991	89%	84%		2009	22%	55%
1992	38%	13%		2010	4%	24%
1993	47%	12%		2011	6%	12%

Tabel A.1: Percentage van de peilbuizen in het beleidsmeetnet waar de 25% GVG op 1 april wordt onderschreden en de 25% GLG (in de zomer) wordt onderschreden in de periode 1976 – 2011

Op het moment dat meer dan de helft van de meetpunten in een deelgebied de signaleringswaarde bereikt worden er twee sporen ingezet:

- betrokkenen worden geïnformeerd dat er een reële kans bestaat dat er in het voorjaar een onttrekkingsverbod volgt;
- extra inzet in de winter op het aanvullen van de grondwatervoorraad door extra peilopzet (vasthouden zomerpeilen in de winter), extra wateraanvoer, waterconservering op perceelsniveau, etc..

4.3 Instellen van het onttrekkingsverbod in het voorjaar

Voor het instellen van het onttrekkingsverbod worden de voorjaarsgrondwaterstanden (GVG) als ijkpunt genomen. Daarmee is duidelijk te maken of er daadwerkelijk sprake is van een doorgaande daling van de grondwaterstanden, of dat er in de winter voldoende is aangevuld.

In beginsel wordt een onttrekkingsverbod ingesteld op 1 april als meer dan de helft van het aantal grondwatermeetpunten in een deelgebied onder de vastgestelde kritieke voorjaarsgrondwaterstand (25% GVG) staat.

Uit onderzoek[1] is gebleken dat de 25%GVG waarde van elke grondwatermeetpunt een goede grens is als kritieke voorjaarsgrondwaterstand. Indien meer dan de helft van de peilbuizen een onderschrijding heeft van de 25%GVG dan kon de grondwaterstand zich niet meer herstellen in de daaropvolgende zomer en soms zelfs het daaropvolgende voorjaar. Zie hiervoor tabel A.1.

4.4 Duur en opheffen van het onttrekkingsverbod

Het onttrekkingsverbod geldt in principe voor een vaste periode van twee maanden. Redenen hiervoor zijn:

- Hiermee wordt het nog sneller zakken van de grondwaterstand in het voorjaar voorkomen waardoor er minder kans is op het ontstaan van een negatieve trend.
- Deze termijn sluit aan bij het thans geldende voorjaarverbod zoals vergunninghouders voor het beregenen van grasland deze kennen (zie hoofdstuk 1 en deel B).
- De beoogde termijn betreft dan vooral het voorjaar. Dat is vanuit het perspectief van de natuur het juiste moment om verder uitzakken van grondwaterstanden tegen te gaan. Dat effect is in de zomer zelf minder sterk.

- Een dergelijke vaste termijn biedt duidelijkheid voor alle betrokkenen.

A.5 Procedure tot het instellen van het onttrekkingsverbod

Het dagelijks bestuur van het waterschap is bevoegd om op basis van de gemeten grondwaterstanden tot een onttrekkingsverbod te besluiten en deze bekend te maken. In het besluit zal standaard worden verwezen naar de criteria die zijn opgenomen in deze beleidsregel.

DEEL B

5%-regeling

(verlenen van ontheffing op het verbod voor beregenen van grasland met grondwater bij grote droogte)

B.1 Beleidsregel

Toepassingsbereik
Op grond van de Beleidsregels voor waterkering, waterkwantiteit en grondwater wordt in alle beregeningsvergunningen in beschermde gebieden, attentiegebieden en invloedsgebieden Natura 2000 opgenomen dat grasland niet mag worden beregend vóór 1 juni, en in juni en juli niet tussen 11.00 en 17.00 uur.

In de vergunningen is tevens bepaald dat deze beperkingen opgeheven kunnen worden (ontheffingsmogelijkheid). In onderstaande regeling is invulling gegeven aan deze ontheffingsmogelijkheid:

Periode waarover ontheffing wordt verleend:
- Indien een 5% situatie wordt bereikt zal voor de periode van maximaal 2 weken ontheffing worden verleend.

Bepaling van het moment waarop sprake is van een 5% situatie:
- De gemeten neerslag en verdamping vormen het uitgangspunt voor het vaststellen van de droogtegraad. Als maat voor de verdamping wordt het gemiddelde van de stations Gilze en Eindhoven gebruikt. Voor de neerslag wordt gebruik gemaakt van de stations Chaam, Gilze, Eersel, Dinther en St.Anthonis. Het station met de minste neerslag is maatgevend.
- Voor 1 juni is sprake van een 5% droogtesituatie indien de som van de verdamping minus neerslag van 1 april:
- in april de grenswaarde van 80 mm overschrijdt;
- in mei de grenswaarde van 80 mm + 2,4 * de dag in mei, overschrijdt. (voorbeeld; voor 10 mei bedraagt de grenswaarde 80 mm + 10*2,4=104mm)
- Voor de maanden juni en juli is sprake van een 5% droogte situatie indien in de 20 voorafgaande dagen de som van verdamping minus neerslag meer bedraagt dan 82 mm. Wordt een ontheffing afgekondigd dan wordt de eerste dag nadat de ontheffing weer is komen te vervallen als eerste dag aangemerkt voor een nieuwe 20 daagse periode. Tussen twee ontheffingsperioden zit dus minimaal 20 dagen. Voorbeeld: is sprake van een ontheffing tot 31 mei dan wordt geteld vanaf 1 juni en kan voor 20 juni geen nieuwe ontheffing ingaan, is sprake van een ontheffing tot bv. 2 juli dan wordt geteld vanaf 3 juli en kan voor 23 juli geen nieuwe ontheffing worden verleend.

Nadere bepalingen over het verlenen van ontheffing:
- Ontheffing wordt verleend per deelgebied, zoals deze benoemd zijn in deel A.4 van deze beleidsregel.
- Bij de afweging om een ontheffing in één of meerdere deelgebieden te verlenen zal in de dan te maken afweging onder andere worden meegewogen:
    - De toestand van Natura 2000-gebieden en natte natuurparels in het deelgebied;
    - De toestand van KRW-waterlichamen in het deelgebied;
    - De toestand van waterstaatswerken in het deelgebied;
    - De toestand van agrarische sector in het deelgebied;
    - De actuele meteorologische vooruitzichten voor de komende periode.

B.2 Toelichting

2.1 Aanleiding
Sinds de komst van de Waterwet zijn de waterschappen bevoegd gezag voor de vergunningen voor beregenen met grondwater. Het gebruik van deze vergunningen is in het voorjaar tijdelijk beperkt. In de vergunningen is ook bepaald dat deze beperkingen in een zeer droog voorjaar opgeheven kunnen worden.

De praktische invulling van deze bepaling is vormgegeven in deze beleidsregel voor beregenen van grasland met grondwater bij grote droogte (zogenaamde 5%-regeling).

2.2 Achtergrond

De regeling is in 1991 opgesteld door de provincie Noord-Brabant (Regeling intrekking beregeningsverbod in bijzonder droog voorjaar). Basisgedachte hierachter was dat door de beperkingen voor beregenen van grasland de ruwvoervoorziening in Noord-Brabant niet in gevaar mocht komen. Hierbij werd destijds sterk gedacht aan het extreem droge jaar 1976.

In 1997 heeft een aanvulling op de regeling plaatsgevonden (Vijf-procents regeling 1997). Als bezwaar ten aanzien van de regeling uit 1991 werd destijds ervaren dat bij grote droogte in bijvoorbeeld de maand mei, de beperkingen voor beregenen voor overige maanden werden opgeheven, zonder dat rekening werd gehouden met de meteorologische omstandigheden in de maanden daarna. In de vijf-procents regeling 1997 is daarom een beperkte ontheffingsduur ingevoerd (per kalenderjaar kunnen wel meerdere ontheffingsperiodes plaatsvinden).
De regeling die de provincie sinds 1991 (met aanpassing in 1997) hanteerde is in 2010 door de waterschappen één op één overgenomen in een beleidsregel. De beleidsregel uit 2010 is in 2015 ongewijzigd geïntegreerd in deze beleidsregel vanwege de onderlinge samenhang met de regeling voor het onttrekkingsverbod dat in deel A beschreven is.

De droge jaren 2018, 2019 en 2020 hebben aangetoond dat de 5%-regeling, die dus feitelijk 30 jaar onveranderd is gebleven, ondertussen aanpassing behoeft. Om te beginnen zijn de criteria om te bepalen of er sprake is van een 5% droog jaar nooit geactualiseerd. Het is echter gebruikelijk dit soort criteria periodiek te herijken aan de hand van recentere klimaatgegevens. Daarnaast is het grondwaterbeheer en de omgang met droogte veel meer regionaal georiënteerd. Zoals ook in paragraaf 2.3 is aangegeven variëren de mate van droogte, de effecten van droogte en de alternatieven voor zoetwatervoorziening binnen de provincie soms sterk. Het is daarom niet vanzelfsprekend dat het bereiken van een 5%-criterium direct en voor alle gebieden eenzelfde aanpak rechtvaardigt. Ook hier is meer maatwerk vereist, waarbij ook andere belangen dan de ruwvoervoorziening alleen in ogenschouw genomen worden, zoals bijvoorbeeld Natura 2000-doelen en waarbij ook gekeken wordt naar de samenhang met andere droogtemaatregelen die genomen worden in het grond- en oppervlaktewaterbeheer.

2.3 Juridische grondslag

Op basis van de keur c.q. de waterschapsverordening is het verboden zonder vergunning van het bestuur grondwater te onttrekken. Daar waar de algemene regels (nog) niet van toepassing zijn, is een vergunning voor het beregenen vereist. In de beregeningsvergunningen zijn voorschriften opgenomen op grond van de Beleidsregels voor waterkering, waterkwantiteit en grondwater. Deze voorschriften houden (o.a.) in dat grasland niet mag worden beregend vóór 1 juni, en in juni en juli niet tussen 11.00 en 17.00 uur. In de vergunningen is tevens bepaald dat het bestuur kan besluiten deze beperkingen op te heffen op het moment dat sprake is van een 5%-situatie: een extreem droog voorjaar, dat zich vijf keer in de 100 jaar voordoet.

Het gebruik van deze ontheffingsmogelijkheid is nader ingevuld in deze beleidsregel.

2.4 Gevolgen voor de vergunninghouder

Aangezien de beleidsregel één op één was overgenomen uit de voorgaande beleidsregel die op zijn beurt weer ongewijzigd was overgenomen van de regeling die de provincie sinds 1991 (met aanpassing in 1997) hanteerde, is er voor de vergunninghouder niets gewijzigd tot 2021.
Met de wijzigingen van 2020 veranderen er twee zaken voor vergunninghouders.
De eerste verandering is, dat de grenswaarde voor het bepalen van een 5% situatie door de herijking aan het actuele klimaat weer een droogte beschrijft die zich vijf keer per 100 jaar kan voordoen, of anders gezegd eens in de twintig jaar. In de loop van de tijd was het criterium geleidelijk lichter geworden vanwege klimaatverandering. Indien men bij wijze van evaluatie afgelopen droge jaren waarin volgens de oude criteria sprake was van een 5% droog jaar, met de geactualiseerde criteria opnieuw bekijkt, dan blijkt dat met de oude 5%-regeling in vier jaren sprake was van een 5%-situatie, en dat dit met de geactualiseerde criteria nog twee jaren zijn.
De tweede verandering is dat het niet langer vanzelfsprekend is dat er bij het bereiken van de 5%-grenswaarde meteen en voor heel Brabant een ontheffing afgekondigd wordt voor een vooraf vaststaande periode, maar dat dit gebiedsgericht maatwerk geworden is. De duur van de ontheffing is bepaald op maximaal twee weken in verband met de huidige bedrijfsgrootte en bedrijfsvoering. Houdt een 5% situatie langer aan, dan kan altijd nog een nieuwe ontheffing verleend worden.

Nota van inspraak

Partiële herziening Beleidsregel agrarische beregening uit grondwater bij schaarste

2021

Waterschap Aa en Maas
Behoort bij besluit nr. _____
d.d. 16 maart 2021
Het dagelijks bestuur mij bekend,
de dijkgraaf,

_____

Nota van inspraak
Partiële herziening Beleidsregel agrarische beregening uit grondwater bij schaarste 2012

1 Inleiding

Aanleiding
De waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta en De Dommel hebben gezamenlijk één beleid ten aanzien van het gebruik van grondwater voor beregening en hebben sinds 2015 ook gezamenlijk een gelijkluidende keur met gelijkluidende algemene regels en beleidsregels. Actualisatie van de regelgeving vindt eveneens gezamenlijk plaats.

De grondwaterstand in Noord-Brabant laat in de afgelopen jaren een licht dalende trend laat zien. Deze trend is een risico voor het halen van doelen voor de Kaderrichtlijn Water. Naast het beheersen van het gebruik van grondwater, is het eveneens noodzakelijk om te borgen dat het grondwater voldoende aangevuld wordt door meer water te conserveren en te doen infiltreren ter aanvulling van grondwater. Het ombouwen van de zogenaamde 5%-regeling tot een noodmaatregel draagt hieraan bij. De partiële herziening is bij elk van de drie waterschappen gelijktijdig ter inzage gelegd.

Verloop van de inspraak
Het dagelijks bestuur van waterschap Aa en Maas heeft op 21 december 2020 de volgende ontwerpbesluiten vastgesteld:

1. Ontwerp-besluit ″Tweede partiële herziening Beleidsregel agrarische beregening uit grondwater bij schaarste”;

Deze ontwerpbesluiten zijn op 21 december 2020 gepubliceerd en vanaf dat moment konden belanghebbenden tot en met 1 februari 2021 een zienswijze indienen. Hierop zijn bij waterschap Brabantse Delta, waterschap De Dommel en waterschap Aa en Maas gezamenlijk vier zienswijzen ontvangen.

2 Zienswijzen

Zienswijze 1
Indiener: Stichting Werkgroep Behoud de Peel
Datum: 29 december 2021

Zienswijze:
"Met deze herziening beoogt u om de zogenaamde '5%-regeling' iets aan te scherpen.
Stichting Werkgroep Behoud de Peel is van mening dat een veel fundamentelere wijziging van het beleid binnen de hydrologische beschermingszones noodzakelijk is. De beschermingszones zijn ingesteld ter bescherming van de natuur. Het is daarom heel vreemd dat het beregeningsverbod alleen geldt voor grasland en niet voor andere teelten."
"Nogmaals: binnen de beschermingszones zou het beleid veel meer gericht moeten zijn op bescherming van de natuur. Nu wordt de bescherming opgeheven, juist wanneer de natuur die het hardste nodig heeft. Een algehele wijziging van het beregeningsbeleid is ons inziens noodzakelijk."

Beoordeling:
Het klopt dat een echt ander beleid veel meer vergt dan alleen de stap die nu gezet wordt. Het maken van nieuw beleid en het invoeren ervan is geen sinecure en vraagt de nodige tijd om dat te bedenken, uit te werken en in te voeren. Zeker als daar ook nog passende beoordelingen e.d. bij komen kijken. Het is gezien de urgentie van het vraagstuk niet wenselijk om in de tussentijd helemaal geen acties te ondernemen. Daarom is in het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg van september 2020 samen met onze waterpartners afgesproken om vooruitlopend op dat alles, vóór het komende groeiseizoen, alvast een aantal acties te nemen om beter voorbereid te zijn dan nu voor een volgende droogte mocht die weer komen. Wetende dat die acties maar een aanzet vanuit de bestaande kaders is.

Advies:
De beleidsregel niet te wijzigen naar aanleiding van de ingediende zienswijze.

Zienswijze 2
Indiener: anoniem 1
Datum: 31 januari 2021

Zienswijze:
"Het aandeel dat met het toepassen van de 5% regeling extra aan grondwater wordt onttrokken is verwaarloosbaar. Ik vind het vreemd dat er nu al weer een wijziging wordt doorgevoerd in de partiële wijziging van 2017. Verder is het nog steeds vreemd dat er voor het beregenen van grasland voor vergunninghouders een andere regeling bestaat dan voor degenen die mogen beregenen met een melding. Met andere woorden waarom nog steeds onderscheid tussen grasland en bouwland. Bovenstaande is mijn eerste bezwaar.

"Het tweede bezwaar gaat over de tekst zoals voorgesteld wordt in Bijlage 1 wijzigen 5% regeling onderdeel 2.4 Paragraaf B.1 De afweging zoals wordt voorgesteld bij de ontheffing in een of meerdere deelgebieden is niet concreet genoeg. Alleen de meteorologische vooruitzichten voor de komende periode is voor mij acceptabel. Maar dat is niets nieuws, want bij elke inzet van een beregeninginstallatie wordt in de boeren praktijk altijd eerst naar de weersvooruitzichten gekeken voordat men tot kostbaar beregenen overgaat. Ook is de tekst : "De toestand van agrarische sector in deelgebied" onvoldoende concreet aangeduid. Wat wordt er mee bedoeld en wat wil men ermee bereiken? Ook moet bij de overige bullits te weten: Toestand Natura 2000-gebieden, natte natuurparels, KRW-waterlichamen en waterstaatswerken in het deelgebied veel duidelijker en concreter in de beleidsregels opgenomen worden wanneer iets kritiek is.

Want dan alleen kan er een objectieve afweging gemaakt worden voor de inzet van de 5% regeling.

Beoordeling:

Eerste bezwaar:
Het klopt dat een echt ander beleid veel meer vergt dan alleen de nu voorgestelde aanpassing van de 5% - regeling tot noodmaatregel.. Het maken van nieuw beleid en het invoeren ervan is geen sinecure en vraagt de nodige tijd om dat te bedenken, uit te werken en in te voeren. Zeker als daar ook nog passende beoordelingen e.d. bij komen kijken. Het is gezien de urgentie van het vraagstuk niet wenselijk om in de tussentijd helemaal geen acties te ondernemen. Daarom is in het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg van september 2020 samen met onze waterpartners afgesproken om vooruitlopend op dat alles, vóór het komende groeiseizoen, alvast een aantal acties te nemen om beter voorbereid te zijn dan nu voor een volgende droogte mocht die weer komen. Wetende dat die acties maar een aanzet vanuit de bestaande kaders is.

Tweede bezwaar:
Door de nieuwe toegepaste statistiek is de regeling aangepast aan het huidige klimaat. Daarbij zijn de gebruikte criteria voor de berekeningsmethode duidelijk.
De regeling is echter een noodvoorziening en geen recht. Het dagelijks bestuur besluit op het moment van overschrijding van de criteria of de regeling wel of niet toegepast wordt. We gebruiken hier onder andere meteodata en grondwaterstanden voor, maar ook de signalen die we uit het veld krijgen en (actief) ophalen. Bovendien kan de toestand (KRW, N2000, agrarische sector, etc.) per gebied anders zijn en kun je dus ook om deze reden niet standaard in een beleidsregel aangeven hoe exact je de afweging maakt.
Met deze gegevens wordt een advies opgesteld waarover het dagelijks bestuur een gewogen besluit neemt.

Advies:
De beleidsregel niet te wijzigen naar aanleiding van de ingediende zienswijze.

Zienswijze 3
Indiener: ZLTO
Datum: 1 februari 2021

Zienswijze:
"Met teleurstelling moeten wij constateren dat de nieuwe beleidsregel getuigt van een fragmentarische en onevenwichtige benadering. Het helpt ons en u niet om draagvlak te vinden voor ontwikkelingen in het grondwaterbeleid, die we de komende periode bespreken in het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg.

Gelet op de discussies in de afgelopen jaren over de 5%-regeling was het logisch geweest dat gelijktijdig met de nieuwe regeling aan de betreffende agrariërs een aanbod zou worden gedaan om de inperking te compenseren of te mitigeren. Daarbij denken we onder meer aan andere vormen van watervoorziening en/of maatregelen om de beregeningsbehoefte te verminderen. Het einddoel moet zijn dat het rigide oude beregeningsbeleid in de randzones rondom natte natuurgebieden wordt ingetrokken en wordt vervangen door een eigentijds beleid waarin de ondernemer wordt uitgedaagd om bij te dragen aan het water- en bodemsysteem. Een passende beloning hoort daar bij. Het in ontwikkeling zijnde Bedrijfsbodem- en Waterplan (BBWP) kan daarbij een hulpmiddel zijn.

Het behoud van grasland, vooral in zones rondom natte natuurgebieden, wordt door velen als gewenst gezien. Ook door de Brabantse manifestpartners. Door de nu voorliggende beleidsregel zullen graslandboeren zich opnieuw in de hoek gezet voelen als gebruikers van grondwater voor laagwaardige doeleinden. Dit, terwijl juist grasland leidt tot biodiversiteit (ook in de bodem), een aantrekkelijk en afwisselend landschap en lage emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar grond- en oppervlaktewater. Zoals bekend, draagt een beregeningsbeurt tijdens droogte bij aan lage emissies.

De kans is groot dat de nieuwe beleidsregel er mede toe leidt dat grasland wordt omgezet naar akkerbouw of tuinbouw. Wij hebben niet de indruk dat het waterschap daarmee een bijdrage levert aan de maatschappelijke wens tot het behoud van het areaal grasland.

Gelet op het bovenstaande betreuren wij de herziening van de Beleidsregel agrarische beregening bij schaarste. Wij vinden het onverstandig en ontijdig

Beoordeling:
Het klopt dat een echt ander beleid veel meer vergt. Het maken van nieuw beleid en het invoeren ervan is geen sinecure en vraagt de nodige tijd om dat te bedenken, uit te werken en in te voeren. Zeker als daar ook nog passende beoordelingen e.d. bij komen kijken. Het is gezien de urgentie van het vraagstuk niet wenselijk om in de tussentijd helemaal geen acties te ondernemen. Daarom is in het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg van september 2020 samen met onze waterpartners afgesproken om vooruitlopend op dat alles, vóór het komende groeiseizoen, alvast een aantal acties te nemen om beter voorbereid te zijn dan nu voor een volgende droogte mocht die weer komen. Wetende dat die acties maar een aanzet vanuit de bestaande kaders is.

Advies:
De beleidsregel niet te wijzigen naar aanleiding van de ingediende zienswijze.

Zienswijze 4
Indiener: Brabantse Milieu Federatie
Datum: 1 februari 2021

Zienswijze:
"Met deze herziening scherpt u de '5%-regeling' binnen het beregeningsbeleid iets aan. De Brabantse Milieufederatie, Vereniging Natuurmonumenten en Brabants Landschap zijn echter van mening dat een veel fundamentelere wijziging van het beleid nodig is om de watertransitie tot stand te brengen.

De aanscherping van de '5%-regeling' is een stap in de goede richting, maar is niet genoeg om de trend in de toenemende onttrekking voor beregening te keren. Temeer daar er een trend is naar intensivering van teelten zoals boomkwekerijen, lelieteelt, potplantkwekerijen en intensieve groenteteelt waar eerst grasland was. Hierdoor heeft het huidige standstill beleid en een beregeningsverbod voor alleen grasland steeds minder effect. In de zone rondom natuur heeft teeltintensivering bij gelijkblijvend beleid een toename in beregening en dus verdroging tot gevolg.
U werkt aan een grondwaterstandverhoging van minimaal 10 cm. Dat kan een positief effect hebben op de beregeningsbehoefte, die mogelijk afneemt als er langer voldoende water in de bodem aanwezig is. Wij verzoeken u echter met klem om niet te wachten met het aanpassen van het beregeningsbeleid tot de effecten van deze peilverhoging bekend zijn."

Beoordeling:
Het klopt dat een echt ander beleid veel meer vergt dan alleen deze aanpassing. Het maken van nieuw beleid en het invoeren ervan is geen sinecure en vraagt de nodige tijd om dat te bedenken, uit te werken en in te voeren. Zeker als daar ook nog passende beoordelingen e.d. bij komen kijken. Het is gezien de urgentie van het vraagstuk niet wenselijk om in de tussentijd helemaal geen acties te ondernemen. Daarom is in het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg van september 2020 samen met onze partners afgesproken om vooruitlopend op dat alles, vóór het komende groeiseizoen, alvast een aantal acties te nemen om beter voorbereid te zijn dan nu voor een volgende droogte mocht die weer komen. Wetende dat die acties maar een aanzet vanuit de bestaande kaders is.

Advies:
De beleidsregel niet te wijzigen naar aanleiding van de ingediende zienswijze.

Op 26 maart 2021 is de herziene beleidsregel agrarische beregening (5% regeling) inwerking getreden!

Hieronder een korte toelichting:

Met de 5%-regeling is een ontheffingsmogelijkheid gecreëerd voor bedrijven die vóór 1 juni grasland willen beregenen, indien aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. Er zijn drie wijzigingen doorgevoerd:

1. De grenswaarden zijn gewijzigd, vanwege het veranderende klimaat. De huidige grenswaarden dateren namelijk van 1991. In de praktijk zal hierdoor de 5% situatie minder vaak voorkomen.
2. De regel geldt nu als noodmaatregel en zal bovendien gebiedsgericht toegepast worden.
3. In de huidige regeling geldt deze ontheffing voor de hele maand mei indien de 5% situatie wordt bereikt vóór 22 mei of de ontheffing geldt voor een periode van 10 dagen tussen 22 mei en 31 juli. In de nieuwe regeling wordt deze ontheffingsperiode vastgesteld op twee weken, ongeacht de datum waarop de 5% situatie optreedt.

Zie voor de wijzigingen de Beleidsregel agrarische beregening uit grondwater bij schaarste via de link hieronder.

Zie: https://www.aaenmaas.nl/onswerk/regels/keur/

M E M O

Aan : Algemeen Bestuur

Van : Dagelijks Bestuur

Datum : 6 mei 2021

Onderwerp : Vragen AB-lid mevr. A. Slaats-Damen (fractie AWP)

Door de fractie Algemene Waterschapspartij zijn vragen en opmerkingen (2020-04-06/2020-04-19) gesteld in en rondom de vergadering van het Algemeen Bestuur op 9 april en antwoorden door het Dagelijks Bestuur:

Vraag 1
Vraag/Stank bij stads-Aa Helmond: 2 weken geleden berichtten media over stankoverlast in Helmond. Eerst werd verwezen naar werkzaamheden aan riolering. Daarna meldde persberichten dat het daar niet door kwam en dat gemeente en waterschap onderzoek deden naar oorzaak. Is inmiddels bekend wat de oorzaak hiervan was?

Antwoord:
Het betreft hier een gemeentelijk water niet onder de verantwoordelijkheid van het waterschap. Algen en stilstaand water zijn hoogstwaarschijnlijk de oorzaak van de stankoverlast. Een milieukundig bureau heeft, in opdracht van de gemeente Helmond, in week 13 bodemmonsters genomen van de Nieuwe Aa (Stads Aa). Reden voor het onderzoek en het nemen van bodemmonsters, waren de reuk- en kleurverandering van het water in de Nieuwe Aa. De onderzoeksresultaten zijn afgelopen week opgeleverd. De oorzaak van de reuk- en kleurverandering ligt in een relatief hoge trofiegraad. Dit is een vergroting van de voedselrijkdom in het water. Daardoor hebben de algen flink kunnen groeien. Meest waarschijnlijke oorzaak is de lozing vanuit de bronnering. Daarnaast was er korte tijd weinig doorstroom van het water en dit had een versterkend effect.
In week 14 kreeg het water de normale kleur weer terug. Ook wordt er geen geuroverlast meer waargenomen. Het verversen van het water heeft waarschijnlijk een positief effect gehad. De gemeente geeft aan te blijven zorgen voor een goede doorstroming van het water in de Nieuwe Aa. Het doortrekken van de Nieuwe Aa richting de Cacaofabriek (Stads Aa door Helmond) zal hier in de toekomst aan bijdragen.
Omwonenden zijn door de gemeente geïnformeerd.

Vraag 2a
Vraag/Waterharmonica rwzi AR niet aanleggen op natte natuurparel: Pleidooi van Stichting Middengebied overwegen en kiezen voor terrein noordelijk van RWZI. Wat zijn voor- en nadelen van keuze voor beide locaties?

Antwoord:
Zie reactie van de portefeuillehouder in de rondvraag AB vergadering 9 april. Komt in een volgende cyclus terug.

Vraag 2b
Vraag/Vanwege beperkte ruimte op het energienet, komt er in Laarbeek voorlopig geen ruimte voor nieuwe zonnepaneel-velden. Is dit relevant voor de plannen die we hebben voor een zonneweide bij rwzi Aarle-Rixtel?

Antwoord:
Nee, dit is niet relevant voor onze zonneweide.

Vraag 3

3a Vraag/Agendapunt 4.A Meanderende Maas: In de AB vergadering is opgemerkt dat de fractie AWP akkoord gaat met het voorstel, maar dat zij graag had gezien dat de extra rentelast zou worden gefinancierd uit de opgebouwde reserve. De heer portefeuillehouder heeft hierover twijfels geuit, maar heeft toegezegd dat na te gaan en met een reactie te komen.

3b Vraag/De aangepaste adviesnota vermeld dat het effect van het extra krediet in meerjarig kader doorgerekend is. Ik vind deze doorrekening niet terug bij de stukken. Krijgt het AB dit overzicht nog?

Antwoord:

1. De financiële middelen binnen de bestemmingsreserve zijn bedoeld om de resultaten binnen het project cq. fase te kunnen opvangen. Aangezien het nu een minimaal voorbereidingskrediet betreft (€ 5 miljoen van de begrote € 135 miljoen) en dus het resultaat nog niet kan worden bepaald, is inzet van middelen vanuit de bestemmingsreserve niet mogelijk. Daarnaast is het zo dat de bestemmingsreserve Waterveiligheid een samengesteld restantbedrag is van de tien bestuurlijke partijen die participeren in de 'Meanderende Maas'. Het waterschap kan als trekker van dit project hierover niet zelfstandig beslissen. Met die partners is afgesproken dat het onbenutte deel van de verstrekte middelen (de bestemmingsreserve) alleen aangewend mogen worden voor waterveiligheidsdoelstellingen en dus niet voor interne verrekeningen zoals de financieringsrente.
2. Het klopt dat voor de doorrekening geen separate stukken zijn toegevoegd. Het totaal aan investeringsvolumes per jaar wordt gehanteerd om de kapitaallasten op jaarbasis door te rekenen in meerjarig kader. Deze volumes zijn opgenomen in de Programmabegroting 2021 (blz. 43). Om toch een indicatie te geven van het effect op uiteindelijk de tarieven is onderstaande tabel bijgevoegd. Deze toont de uitkomst in het eerste jaar van volledige afschrijving met de huidige rekenrente (2%) en eenheden voor de toedeling naar de verschillende categorieën binnen de taak watersysteembeheer. Om enig resultaat te zien worden de bedragen met vier cijfers achter de komma gepresenteerd.

Verdeling activa	Afschr.termijn	Afschrijving	Rente	Totaal kapitaallast.
Primaire waterkeringen	40	€ 2.500	€ 2.000	€ 4.500
Verdeling totale lasten over de taken				
Watersysteembeheer	100,0%			
Kostentoedeling: Watersysteembeheer			eenheden	
Ingezetenen	29,0%	€ 1.305,00	314.300	€ 0,0042
Gebouwd	58,6%	€ 2.637,00	114.788.000.000	0,000002%
Ongebouwd	12,2%	€ 549,00	101.675	€ 0,0054
Natuurterreinen	0,2%	€ 9,00	25.300	€ 0,0004

Vraag 4
Vraag/Rondvraag AFZ over rechtszaak "Onverbindend verklaren van verordening Zuiveringsheffing 2016": In het adviseringsoverzicht staat aangegeven dat het geen gevolgen heeft voor onherroepelijke betalingen. Lijkt niet eerlijk t.o.v. vergelijkbare gevallen. Ik ben hier huiverig voor. Is dit inderdaad niet aanvechtbaar voor alle belastingbetalers in vergelijkbare categorie?

Antwoord:
Zie adviseringsoverzicht als onderdeel van de agenda van het AB van 9 april jl. Voor zover aanslagen zijn opgelegd waartegen geen bezwaar en/of beroep is ingesteld, geldt dat deze onherroepelijk vaststaan. Deze aanslagen kunnen derhalve binnen de mogelijkheden van het administratieve recht niet (meer) met succes worden bestreden.

Waterschap Aa en Maas

PER POST
Fractie Water Natuurlijk
T.a.v. dhr. K. van der Laan
Brobbelbiesweg 4
5374 SZ Schaijk

DATUM 6 mei 2021
DOORKIESNR. 073 61 56 614 / Jeroen Kremers
ONDERWERP Vragen ex. art. 44 van het reglement van Orde Algemeen Bestuur inzake watertoets

Geachte heer Van der Laan,

Op 2 februari 2021 heeft het waterschap een watervergunning verleend voor het onttrekken en lozen van grondwater en oppervlaktewater ten behoeve van het onderhoud van een recreatievijver. Op 23 maart 2021 is een wijzigingsvergunning verleend naar aanleiding van een wijzigingsverzoek van de initiatiefnemer. Op 27 maart zijn vanuit het Algemeen Bestuur schriftelijke vragen gesteld over deze onttrekking. In deze brief geven wij antwoord op de gestelde vragen.

Vraag 1
Waarom wordt deze vergunning pas gepubliceerd als het werk reeds is uitgevoerd?

Antwoord:
De kennisgeving van de vergunning is op 5 februari gepubliceerd. De werkzaamheden zijn gestart op 11 maart. Dit betekent dat er ruim een maand tussen het publiceren van de kennisgeving en de start van de uitvoering van de werkzaamheden zat. De vergunning van 25 maart betreft een wijziging van de eerder verleende vergunning. De wijziging had betrekking op een gewijzigd lozingsvolume en een aanvullende motivering met betrekking tot het onderdeel onttrekken.

Vraag 2
Was het de vergunninghouder toegestaan met het werk te beginnen voor de looptijd van zienswijze procedure?

Antwoord:
Ja, dit is toegestaan. Echter, zolang de vergunning niet onherroepelijk is, is dit op eigen risico. Belanghebbenden hebben in dat geval de mogelijkheid om een voorlopige voorziening aan te vragen bij de voorzieningenrechter als sprake is van een spoedeisend belang.

BEZOEKADRES
PETTELAARPARK 70
5216 PP 'S-HERTOGENBOSCH

POSTADRES
POSTBUS 5049
5201 GA 'S-HERTOGENBOSCH

T 088 178 80 00
INFO@AAENMAAS.NL
WWW.AAENMAAS.NL

Vraag 3
Hoe is het te billijken dat belanghebbenden op deze wijze de mogelijkheid voor het vragen van een voorlopige voorziening wordt onthouden?

Antwoord:
Na publicatie van de kennisgeving van de vergunning op 5 februari hadden belanghebbenden de mogelijkheid om een voorlopige voorziening aan te vragen. In de kennisgeving wordt hier ook op gewezen en staat omschreven op welke manier dit kan (bijlage 3). De werkzaamheden zijn gestart op 11 maart. Dit betekent dat belanghebbenden tijdig een voorlopige voorziening konden aanvragen. Deze mogelijkheid is hiermee dus niet onthouden.

Vraag 4
Hoe is het waterschap tot de beslissing gekomen het water af te voeren in de wetenschap dat de omgeving Straatsven al jaren zwaar lijdt onder verdrogingsverschijnselen?

Antwoord:
Het watersysteem in de omgeving Straatsven is, gelet op de verdrogingsverschijnselen, zodanig ingericht dat het water zoveel mogelijk wordt vastgehouden in het gebied. Dit gebeurt door middel van rijplaatstuwen en schotten die in de watergangen zijn geplaatst (bijlage 4). Het onttrokken water is geloosd op een watergang met dergelijke stuwen en schotten. Dagelijks is gecontroleerd of het water over de laatste schotten is gekomen. Dit is niet het geval. Hierdoor heeft het geloosde water kunnen infiltreren in hetzelfde gebied en is het dus niet afgevoerd.

Vraag 5
Is het te borgen dat bij een volgende aanvraag een verplichting tot infiltratie van het water in de vergunning wordt opgenomen?

Antwoord:
De verplichting tot infiltratie in de bodem is op grond van het beleid aan de orde bij onttrekkingen groter dan 0,5 miljoen m3 per jaar of in beschermde gebieden waterhuishouding. Als hier geen sprake van is geldt deze verplichting dus niet, maar kijken we wel of er mogelijk negatieve effecten op de omgeving zijn. Als er grote negatieve effecten verwacht worden, bekijken we de mogelijkheden om het onttrokken water alsnog

Waterschap Aa en Maas

in de bodem terug te brengen. Als dat niet mogelijk is bekijken we hoe die negatieve effecten op de omgeving zoveel mogelijk verminderd kunnen worden en verbinden daar dan voorschriften aan.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Het Dagelijks Bestuur,

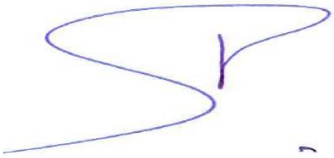

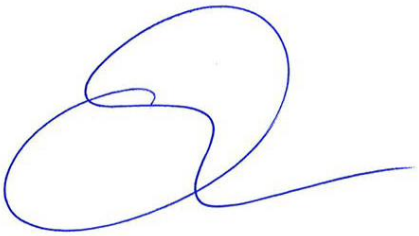

Pieter Sennema
Secretaris

Mario Jacobs
Dijkgraaf

Legenda

- Rijplaatstuw
- Stuw
- A-Watergangen
- B-Watergangen
  - schouwsloot
  - waterloop (watergang)
- Watergangen derden
- Peilgebied
- Waterschapsgrens
- Topo
- Houten schot (duiker)
- Locatie onttrekking
- Locatie infiltratie

Heische Tip

Gemaakt op: **15-04-2021**

Schaal: **1:20,000**

Waterschap Aa en Maas

Waterschap Aa en Maas

WATERSCHAPSBLAD

Officiële uitgave van het dagelijks bestuur van het Waterschap Aa en Maas

Nr. 1395
5 februari
2021

Watervergunning verleend voor het tijdelijk lozen van bronneringswater in een oppervlaktewaterlichaam nabij Straatsven 4 te Zeeland.

Het dagelijks bestuur van waterschap Aa en Maas heeft een vergunning verleend ingevolge de Waterwet. De vergunning is aangevraagd voor het tijdelijk lozen van bronneringswater in een oppervlaktewaterlichaam nabij Straatsven 4 te Zeeland. Het zaaknummer is 0000D20210122162735775.

Besluitdatum: 02-02-2021

Inzage

U kunt de vergunning gedurende 6 weken inzien vanaf 05-02-2021.

U kunt, onder vermelding van het betreffende zaaknummer, via info@aaenmaas.nl een verzoek doen om de vergunning per e-mail te ontvangen. Het is mogelijk een afspraak te maken met een medewerker van de afdeling Planadvies en Vergunningen voor een mondelinge toelichting op de vergunning en de bijbehorende stukken. U kunt hiervoor een afspraak maken via telefoonnummer 073 615 8333.

Bezwaar

Indien u het als belanghebbende niet eens bent met dit besluit kunt u een gemotiveerd bezwaarschrift indienen. Dat kan gedurende zes weken na de verzenddatum van dit besluit. Het bezwaarschrift kunt u zowel digitaal als schriftelijk indienen. Let wel, de datum van bekendmaking van de vergunning aan de aanvrager is doorgaans eerder dan de datum van de publicatie van een vergunning waardoor de bezwarentermijn op het moment van publicatie mogelijk al voor een deel verstreken is. Gelieve daar rekening mee te houden.

Hoe maakt u digitaal bezwaar? U kunt met DigiD uw bezwaarschrift indienen. Via https://www.aaenmaas.nl/regelen/compliment-klacht/bezwaar-beslissing-bestuur vindt u hoe dit kan.

Maakt u liever schriftelijk bezwaar? Richt het bezwaarschrift dan aan het dagelijks bestuur van waterschap Aa en Maas, Postbus 5049, 5201 GA 's-Hertogenbosch. Voeg bij uw bezwaarschrift tevens een kopie van het besluit, zodat wij u sneller van dienst kunnen zijn. Het bezwaarschrift moet op grond van artikel 6:5 van de Algemene wet bestuursrecht ten minste bevatten:

- de naam en het adres van de indiener;
- de dagtekening;
- een omschrijving van de beschikking waartegen bezwaar wordt gemaakt;
- de gronden van het bezwaar, en;
- uw handtekening.

Voorlopige voorziening

Het is mogelijk om gelijktijdig met of na het indienen van een bezwaarschrift een voorlopige voorziening aan te vragen. Een voorlopige voorziening is het nemen van een tijdelijke maatregel, bijvoorbeeld het schorsen van het besluit gedurende de tijd die nodig is om het bezwaar te behandelen. Voorwaarde om een voorlopige voorziening te krijgen is dat er sprake moet zijn van een spoedeisend belang. U kunt een verzoek om een voorlopige voorziening indienen bij de Rechtbank 's-Hertogenbosch, sector Bestuursrecht, de Voorzieningenrechter, Postbus 90.125, 5200 MA te 's-Hertogenbosch. Het is ook mogelijk digitaal een verzoekschrift in de dienen bij de genoemde rechtbank via https://loket.rechtspraak.nl/bestuursrecht. Daarvoor moet u wel beschikken over een elektronische handtekening (DigiD). Kijk op de genoemde site voor de precieze voorwaarden.

Waterschap
Aa en Maas

Waterschapshuis
Pettelaarpark 70
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 088 178 80 00
F 088 178 80 01
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Geachte heer/mevrouw,

Op 22 januari 2021 hebben wij een aanvraag watervergunning ontvangen. Deze is geregistreerd onder zaaknummer 0000D20210122162735775 en betreft het leegpompen van een zwemvijver en het lozen van het vrijkomende water op een B-watergang nabij Straatsven 4 te Zeeland.

Via deze brief informeren wij u over het besluit dat op de aanvraag is genomen. U ontvangt deze brief omdat u belanghebbende bent.

Verlenen watervergunning
Wij hebben besloten de watervergunning te verlenen. Het besluit treft u aan achter deze brief. In het besluit staan de handelingen vermeld waar de vergunning voor verleend is. In het onderdeel ‘Aanvraag en toetsing’ wordt toegelicht welke handelingen vrijgesteld zijn van vergunningplicht.
Een afschrift van dit besluit is verzonden naar de desbetreffende gemeente. Een kennisgeving van het besluit is tevens gepubliceerd op www.officielebekendmakingen.nl.

Belangrijke informatie
In het besluit en in de bijlagen staat belangrijke (aanvullende) informatie over de vergunning. Wij raden u aan om deze zorgvuldig door te nemen. Voor een uitleg van de begrippen die in deze watervergunning gehanteerd worden, verwijzen wij u naar artikel 1.1 van de Keur waterschap Aa en Maas 2015: https://www.aaenmaas.nl/pagina/vergunningen-en-regels/keur.html.

Start- en gereed melding werkzaamheden
Het starten en beëindigen van de werkzaamheden moet aan ons worden gemeld. In voorschrift 2.3 en 2.4 van de vergunning staat hoe u dit aan ons kunt melden.

Informatie
Mocht u naar aanleiding van deze brief vragen hebben dan kunt u contact opnemen met het Waterwetloket, telefoonnummer 073 - 615 8333 of via e-mail info@aaenmaas.nl. Wij verzoeken u daarbij het zaaknummer te vermelden.

Met vriendelijke groet,

M. Gigengack
Vergunningverlener

Watervergunning

Aanhef

Het dagelijks bestuur heeft een aanvraag watervergunning ontvangen. De aanvraag is op 22 januari 2021 digitaal ontvangen via het omgevingsloket onder nummer 5763545 en geregistreerd onder zaaknummer 0000D20210122162735775.

Besluit

Gelet op de Waterwet, de Algemene wet bestuursrecht, de Keur waterschap Aa en Maas 2015 en de in dit besluit genoemde overwegingen,

besluit het dagelijks bestuur:

1. Aan Van de Beeten B.V. te Veghel vergunning te verlenen voor het tijdelijk lozen van water op een B-watergang nabij Straatsven 4 te Zeeland zoals bedoeld in artikel 3.7 van de Keur waterschap Aa en Maas 2015;
2. aan de vergunning voorschriften te verbinden met het oog op de in artikel 2.1 van de Waterwet genoemde doelstellingen;
3. de vergunning te verlenen voor een periode van 12 dagen, gerekend vanaf het moment dat de lozing aanvangt.

Voorschriften

Voorschrift 1 Oppervlaktewater lozen en onttrekken

1. In een periode van 14 dagen mag maximaal 170 m^3 per uur en in het totaal niet meer dan 35.000 m^3 water onttrokken en geloosd worden op de watergang.
2. De hoeveelheden te onttrekken en lozen water moeten worden gemeten met een nauwkeurigheid van 95 %. Indien een watermeter defect geraakt moet deze binnen één dag weer worden hersteld of vervangen.
3. De onttrekking en lozing mag geen overlast of schade aan de watergang veroorzaken.

Voorschrift 2 Algemeen *(Plannen, meldingen, rapportages etc. moeten overgelegd worden via e-mail info@aaenmaas.nl ter attentie van de afdeling handhaving onder vermelding van het zaaknummer:* 0000D20210122162735775*.)*

1. De in het besluit beschreven werkzaamheden worden uitgevoerd ter plaatse en conform de bij de vergunning aanvraag verstrekte informatie
2. Indien als gevolg van bijzondere omstandigheden niet aan de vergunning wordt voldaan en/of nadelige gevolgen dreigen te ontstaan:
   a. moeten passende en/of door het waterschap opgedragen maatregelen worden getroffen; en
   b. moet de gebeurtenis direct telefonisch worden gemeld bij de afdeling Handhaving via telefoonnummer 088-1788000; en
   c. moet de gebeurtenis zo spoedig mogelijk worden bevestigd via info@aaenmaas.nl.

3. Binnen drie werkdagen voor aanvang van de lozing en binnen drie werkdagen na beëindiging van de lozing moeten deze momenten worden gemeld door middel van het webformulier op https://www.aaenmaas.nl/regelen/melden-start-einde-werkzaamheden/formulier-melden-start-einde-lozen/ Met de aanvangsmelding moet tevens de naam, het adres en het telefoonnummer van degene die belast is met het toezicht op de naleving van de voorschriften van de vergunning en met wie in spoedgevallen overleg kan worden gevoerd, worden gemeld.
4. Bij aanvang van de lozing moet dit telefonisch gemeld worden bij onze medewerker S. Robben via 06-54637023. Dhr. Robben dient in onderling overleg tijdens de lozing telefonisch op de hoogte gehouden te worden van de voortgang.
5. Een kopie van de vergunning moet tijdens de uitvoering van de vergunde werkzaamheden op locatie aanwezig zijn.
6. Binnen 5 dagen na voltooiing van de uitvoering van de werkzaamheden moeten alle materialen, gereedschappen, werktuigen en/of tijdelijke voorzieningen worden verwijderd.
7. De vergunninghouder richt, na een tijdelijke handeling of bij aanleg en/of na verwijdering van het kunstwerk of ander object, het oppervlaktewaterlichaam en/of beschermingszone in conform de afmetingen van de naastgelegen waterbodem, taluds en het aansluitend profiel boven- en benedenstrooms of zoals deze zijn vastgelegd in de legger.
8. Het vergunde moet zo worden uitgevoerd dat het tijdens de uitvoering geen belemmering geeft voor de waterafvoer van de aangrenzende/omliggende percelen. De waterafvoer moet te allen tijde gewaarborgd blijven.

Ondertekening

Hoogachtend,
namens het dagelijks bestuur,

M.P. Baumann
afdelingshoofd Planadvies en Vergunningen

Dit besluit is digitaal ondertekend.

Aanvraag en toetsing

Samenvatting aanvraag

Er is vergunning aangevraagd voor het leegpompen van een zwemvijver en het lozen van het vrijkomende water op een B-watergang nabij Straatsven 4 te Zeeland.

Dit perceel is kadastraal bekend als gemeente Zeeland, sectie L, nummer 383 en is aangewezen als overig gebied op grond van de Keur waterschap Aa en Maas 2015. Specifiek beschermingsbeleid is niet van toepassing op de aangevraagde activiteiten.

Toetsing van de aanvraag

De aanvraag is getoetst aan de doelstellingen van de Waterwet en de Keur waterschap Aa en Maas 2015. Deze doelstellingen vormen in onderlinge samenhang de basis voor vergunningverlening. De vastgestelde normen en het beleid zijn richtinggevend bij de toetsing of de aangevraagde handeling verenigbaar is met de doelstellingen voor het waterbeheer.

Vrijgesteld
Op basis van Algemene regel 4 van de Keur waterschap Aa en Maas 2015 is het onttrekken van oppervlaktewater en het verrichten van handelingen in een C-water vrijgesteld van de verbodsbepaling van artikel 3.1 lid 1 en artikel 3.7 van de Keur. De Algemene regels staan vermeld in bijlage 3.

Vergunningplicht
Op grond van artikel 3.7 van de Keur waterschap Aa en Maas 2015 is het lozen van water in een oppervlaktewaterlichaam vergunning plichtig.

De handelingen zijn getoetst aan Beleidsregel 12. Deze toetsing treft u hieronder aan.

Beleidsregel 12: Water brengen in een oppervlaktewaterlichaam

Toetsingscriteria
Hierbij wordt getoetst aan de bergings-capaciteit, onderhoud, doorstroming, stabiliteit, natschade, etc.
Het brengen van water mag geen wateroverlast veroorzaken. Daar waar vastgestelde provinciale normen uit de Verordening water Noord Brabant gelden, wordt de wateroverlast getoetst op basis van die normen.

Indien er wateroverlast kan ontstaan, moet door middel van mitigerende en compenserende maatregelen deze wateroverlast teniet worden gedaan.

Naast het voorkomen van wateroverlast, mag het brengen van water geen aanvullende onderhouds-werkzaamheden voor het waterschap of voor derden veroorzaken.

Toetsing
Nabij Straatsven 4 te Zeeland wordt ten behoeve van onderhoud aan de zwemvijver op camping Heischetip tijdelijk water onttrokken en geloosd op een oppervlaktewater. Het onttrokken water wordt geloosd op een nabij gelegen B-watergang. Gedurende maximaal 12 dagen wordt onttrokken en geloosd met een debiet variërend tussen de 170 m^3 en 70 m^3 per uur. De eerste paar dagen zal naar verwachting een hoger debiet worden onttrokken. Daarna wordt verwacht dat de onttrekking stabiliseert naar een debiet van 70 m^3 per uur. Bij de berekening van het totaaldebiet is deze variatie in acht genomen.

De watergang waar op geloosd wordt is voldoende gedimensioneerd om een lozing van maximaal 170 m^3 per uur te kunnen afvoeren. Ten gevolge van de lozing worden geen negatieve effecten op de bergingscapaciteit, onderhoud, doorstroming en stabiliteit van de watergang verwacht. In het gebied direct grenzend aan de watergang bevinden zich voornamelijk landbouwgronden en groenvoorzieningen, hierdoor wordt de kans op wateroverlast of natschade minimaal geacht. Om voorgaande te borgen en ten einde onverwachte calamiteiten te voorkomen zijn in de vergunning aanvullende voorschriften opgenomen. Hiermee wordt voldaan aan de gestelde criteria.

Conclusie na toetsing

De in de vergunning opgenomen voorschriften waarborgen dat de doelstellingen van het waterbeheer voldoende worden beschermd. De vergunning kan worden verleend.

Bijlage 1 Rechtsbescherming

Bezwaar

Indien u het als belanghebbende niet eens bent met dit besluit kunt u een gemotiveerd bezwaarschrift indienen. Dat kan gedurende zes weken na de verzenddatum van dit besluit. Het bezwaarschrift kunt u zowel digitaal als schriftelijk indienen.

Hoe maakt u digitaal bezwaar?
U kunt met DigiD uw bezwaarschrift indienen. Via www.aaenmaas.nl/bezwaarbeslissingbestuur vindt u hoe dit kan.

Maakt u liever schriftelijk bezwaar?
Richt het bezwaarschrift dan aan het dagelijks bestuur van waterschap Aa en Maas, Postbus 5049, 5201 GA ’s-Hertogenbosch. Voeg bij uw bezwaarschrift tevens een kopie van het besluit, zodat wij u sneller van dienst kunnen zijn.
Het bezwaarschrift moet op grond van artikel 6:5 van de Algemene wet bestuursrecht ten minste bevatten:

- de naam en het adres van de indiener;
- de dagtekening;
- een omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar is gericht;
- de gronden van het bezwaar, en;
- uw handtekening.

Voorlopige voorziening
Het besluit treedt direct in werking. Ook als u een bezwaarschrift indient. U kunt een verzoek om een voorlopige voorziening indienen als u van mening bent dat het besluit niet in werking zou moeten treden zolang nog niet op het bezwaarschrift is beslist. Een voorlopige voorziening is een tijdelijke maatregel en kunt u enkel treffen als sprake is van een spoedeisend belang. Het verzoek om een voorlopige voorziening kunt u indienen bij Rechtbank Oost-Brabant, sector Bestuursrecht, de Voorzieningenrechter, Postbus 90125, 5200 MA ’s-Hertogenbosch. U kunt dit verzoek ook digitaal indienen bij Rechtbank Oost-Brabant via http://loket.rechtspraak.nl/bestuursrecht. Daarvoor moet u wel beschikken over een elektronische handtekening (DigiD). Raadpleeg de nadere voorwaarden op de hiervoor genoemde website.

Bijlage 2 Belangrijke mededelingen

Voorschriften
U moet de aan de vergunning verbonden voorschriften naleven. Tegen het niet naleven van deze voorschriften kunnen wij handhavend optreden.

Andere vergunningen of toestemmingen
Mogelijk hebt u naast deze vergunning nog andere vergunningen, ontheffingen en/of (privaatrechtelijke) toestemmingen nodig voor de vergunde activiteiten. U moet hiervoor zelf contact opnemen met de mogelijk overige bevoegde gezagen en/of belanghebbenden.

Schade
Maakt u gebruik van dit besluit en brengt u daarmee schade toe aan derden, dan kunt u voor die schade aansprakelijk worden gesteld. Calamiteiten moeten direct telefonisch worden gemeld bij de afdeling Handhaving of calamiteitenwacht van het waterschap op nummer 088-1788000.

Kabels en leidingen
Tijdens uw werkzaamheden kan het voorkomen dat u kabels en leidingen aantreft die niet bekend waren volgens de Klic-melding. Voor het indienen van een Klic-melding bent u zelf verantwoordelijk. Treft u een onbekende kabel en/of leiding aan neem dan contact op met het waterschap.

Geen gebruik van vergunning
Als gedurende drie achtereenvolgende jaren geen gebruik is gemaakt van deze vergunning kunnen wij besluiten deze vergunning geheel of gedeeltelijk in te trekken.

Bijlage 3 Algemene regels

1. 4. Activiteiten en werken in en nabij c-wateren

1. Criteria

1. Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur voor handelingen en werken in c-wateren, met uitzondering van het verwijderen van peil regulerende werken binnen de beschermde gebieden Keur.
2. Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid van de Keur, voor het geheel of gedeeltelijk dempen van c-wateren.
3. Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, tweede lid van de Keur voor het aanleggen, verbreden en/of verdiepen van c-wateren, voor zover:
   a. deze handeling plaatsvindt in overig gebied, en
   b. door het graven geen directe verbinding ontstaat tussen verschillende peilvakken, en
   c. deze niet plaatsvindt in een beschermingszone.
4. Vrijstelling wordt verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.1, tweede lid van de Keur voor het aanleggen van een poel in beschermd gebied Keur voor zover:
   a. de poel een oppervlakte heeft van max. 5.000 m^2, en;
   b. de poel niet dieper is dan de GLG (gemiddeld laagste grondwaterstand) en max. 1,20 meter diep, en;
   c. de poel een taludhelling heeft van:
      aan de noordzijde minimaal 1:5;
      overige taludhellingen minimaal 1:3.

Waterschap
Aa en Maas

Waterschapshuis
Pettelaarpark 70
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 088 178 80 00
F 088 178 80 01
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Geachte heer/mevrouw,

Op 19 maart 2021 hebben wij een verzoek ontvangen tot wijziging van de watervergunning met zaaknummer 0000D20210122162735775. De vergunning is verleend voor het tijdelijk lozen van bemalingswater op een B-watergang nabij Straatsven 4 te Zeeland.

Daarnaast is geconstateerd dat de beoordeling van de onttrekking uit oppervlaktewater en grondwater abusievelijk buiten de watervergunning is gelaten. Het wijzigingsverzoek en de ambtshalve aanpassing van de watervergunning worden tegelijkertijd in behandeling genomen.

Via deze brief informeren wij u over het nieuw te nemen besluit. U ontvangt deze brief omdat u belanghebbende bent.

Verlenen watervergunning
Wij hebben besloten de watervergunning te wijzigen. Het wijzigingsbesluit treft u aan achter deze brief.
Een afschrift van dit wijzigingsbesluit is verzonden naar de desbetreffende gemeente. Een kennisgeving van het besluit is tevens gepubliceerd op www.officielebekendmakingen.nl.

Belangrijke informatie
In het besluit en in de bijlagen staat belangrijke (aanvullende) informatie over de vergunning. Wij raden u aan om deze zorgvuldig door te nemen. Voor een uitleg van de begrippen die in deze watervergunning gehanteerd worden, verwijzen wij u naar artikel 1.1 van de Keur waterschap Aa en Maas 2015: https://www.aaenmaas.nl/pagina/vergunningen-en-regels/keur.html.

Informatie
Mocht u naar aanleiding van deze brief vragen hebben dan kunt u contact opnemen met het Waterwetloket, telefoonnummer 073 - 615 8333 of via e-mail info@aaenmaas.nl. Wij verzoeken u daarbij het zaaknummer te vermelden.

Met vriendelijke groet,

M. Gigengack
Vergunningverlener

Watervergunning

Aanhef

Het dagelijks bestuur heeft een verzoek tot wijziging van een watervergunning ontvangen. Dit verzoek is op 19 maart 2021 digitaal ontvangen via e-mail en geregistreerd onder zaaknummer 0000D20210319140700839. Daarnaast heeft het waterschap geconstateerd dat de beoordeling van de onttrekking uit oppervlaktewater en het onttrekken van grondwater abusievelijk buiten de watervergunning is gelaten.

Besluit

Gelet op de Waterwet, de Algemene wet bestuursrecht, de Keur waterschap Aa en Maas 2015 en de in dit besluit genoemde overwegingen,

besluit het dagelijks bestuur:

de aan Van de Beeten B.V. te Veghel verleende vergunning van 03 februari 2021, zaaknummer 0000D20210122162735775 voor het tijdelijk lozen van bemalingswater op een B-watergang nabij Straatsven 4 te Zeeland als volgt te wijzigen:

- Aan Van de Beeten B.V. wordt ook vergunning verleend voor het onttrekken van oppervlaktewater uit een zwemvijver nabij Straatsven 4 te Zeeland zoals bedoeld in artikel 3.7 van de Keur waterschap Aa en Maas 2015.

- Aan Van de Beeten B.V wordt ook vergunning verleend voor het onttrekken van grondwater ten behoeve van een bronbemaling nabij Straatsven 4 te Zeeland zoals bedoeld in artikel 3.10 van de Keur waterschap Aa en Maas 2015.

- Het lozingspunt van het onttrokken water wordt gewijzigd van een B-watergang naar een A-watergang (code waterschap 1055010).

- Voorschrift 1 wordt vervangen door:

1. In een periode van 14 dagen mag maximaal 170 m^3 per uur en in het totaal niet meer dan 48.960 m3 oppervlakte- en grondwater worden onttrokken en geloosd.

- De volgende voorschriften worden toegevoegd:

2. De grondwaterstand mag niet verder worden verlaagd dan tot 16,2 m + NAP.
3. De grondwaterstanden en stijghoogten dienen dagelijks te worden gemeten en geregistreerd, in tabel- en grafiekvorm te worden vastgelegd en moeten te allen tijde op het werk aanwezig zijn.
4. De peilfilters dienen op zodanige diepte te worden geplaatst dat de grondwaterstanden en stijghoogten altijd kunnen worden gemeten en er een goede indicatie wordt verkregen van de grondwaterstanden ter plaatse van de bouwput en verlagingen in de omgeving en de aanwezige landbouwgronden binnen het invloedsgebied van de grondwateronttrekking.

5. Na het inrichten van de peilbuizen registreert de vergunninghouder de volgende gegevens:
   - De filterstelling (diepte boven- en onderkant filter) in centimeters ten opzichte van NAP en maaiveld;
   - De hoogte van de bovenkant van de peilbuis in centimeters ten opzichte van NAP;
   - Een detailschets (dwarsdoorsnede) van de peilbuis en het naastgelegen maaiveld met bijbehorende maten.
6. De vergunninghouder zorgt voor de instandhouding van de peilbuizen, zodanig dat de betrouwbaarheid en continuïteit van de waarnemingen gewaarborgd blijft. Het herstellen of vervangen van een peilbuis moet uiterlijk binnen 5 werkdagen na het constateren van het defect voltooid zijn.
7. Binnen 4 weken na beëindiging van de grondwateronttrekking moeten de volgende gegevens zijn ingediend bij de afdeling Handhaving van het waterschap:
   a. Geregistreerde grondwaterstijghoogten in tabel- en grafiekvorm;
   b. Locatie van de peilbuizen;
   c. De resultaten van de grondwaterpeil waarnemingen moeten in een conclusie worden verwerkt in relatie met de effecten op de omgeving;
   d. Hoeveelheden onttrokken grondwater en daadwerkelijke onttrekkingsperiode met vermelding van datum.

De volgende voorschriften zoals opgenomen in de vergunning d.d. 03 februari 2021 blijven onverkort van kracht:

8. De hoeveelheden te onttrekken en lozen water moeten worden gemeten met een nauwkeurigheid van 95 %. Indien een watermeter defect geraakt moet deze binnen één dag weer worden hersteld of vervangen.
9. De onttrekking en lozing mag geen overlast of schade aan de watergang veroorzaken.
10. De in het besluit beschreven werkzaamheden worden uitgevoerd ter plaatse en conform de bij de vergunning aanvraag verstrekte informatie.
11. Indien als gevolg van bijzondere omstandigheden niet aan de vergunning wordt voldaan en/of nadelige gevolgen dreigen te ontstaan:

a. moeten passende en/of door het waterschap opgedragen maatregelen worden getroffen; en
b. moet de gebeurtenis direct telefonisch worden gemeld bij de afdeling Handhaving via telefoonnummer 088-1788000; en
c. moet de gebeurtenis zo spoedig mogelijk worden bevestigd via info@aaenmaas.nl.

12. Binnen drie werkdagen voor aanvang van de lozing en binnen drie werkdagen na beëindiging van de lozing moeten deze momenten worden gemeld door middel van het webformulier op https://www.aaenmaas.nl/regelen/melden-start-einde-werkzaamheden/formulier-melden-start-einde-lozen/ Met de aanvangsmelding moet tevens de naam, het adres en het telefoonnummer van degene die belast is met het toezicht op de naleving van de voorschriften van de vergunning en met wie in spoedgevallen overleg kan worden gevoerd, worden gemeld.
13. Een kopie van de vergunning moet tijdens de uitvoering van de vergunde werkzaamheden op locatie aanwezig zijn.
14. Binnen 5 dagen na voltooiing van de uitvoering van de werkzaamheden moeten alle materialen, gereedschappen, werktuigen en/of tijdelijke voorzieningen worden verwijderd.

15. De vergunninghouder richt, na een tijdelijke handeling of bij aanleg en/of na verwijdering van het kunstwerk of ander object, het oppervlaktewaterlichaam en/of beschermingszone in conform de afmetingen van de naastgelegen waterbodem, taluds en het aansluitend profiel boven- en benedenstrooms of zoals deze zijn vastgelegd in de legger.
16. Het vergunde moet zo worden uitgevoerd dat het tijdens de uitvoering geen belemmering geeft voor de waterafvoer van de aangrenzende/omliggende percelen. De waterafvoer moet te allen tijde gewaarborgd blijven.

(Plannen, meldingen, rapportages etc. moeten overgelegd worden via e-mail info@aaenmaas.nl ter attentie van de afdeling handhaving onder vermelding van het zaaknummer: 0000D20210319140700839*.)*

Ondertekening

Hoogachtend,
namens het dagelijks bestuur,

M.P. Baumann
afdelingshoofd Planadvies en Vergunningen

Dit besluit is digitaal ondertekend.

Aanvraag en toetsing

Samenvatting aanvraag

Er is een wijziging van een vergunning aangevraagd voor het leegpompen van een zwemvijver en het lozen van het vrijkomende water op een A-watergang nabij Straatsven 4 te Zeeland. De zwemvijver is gelegen op het perceel kadastraal bekend als gemeente Zeeland, sectie L, nummer 329.

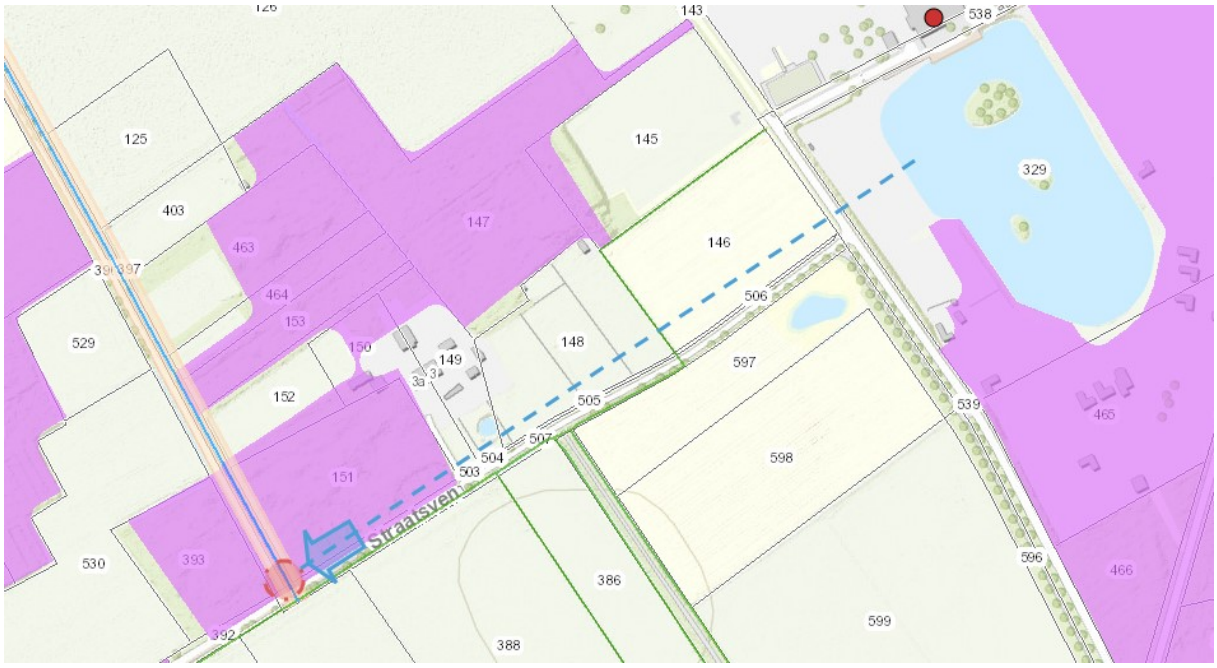

Het leegpompen van de zwemvijver vindt plaats ten behoeve van onderhoudswerkzaamheden en heeft een duur van 14 dagen.

De activiteiten zijn te onderscheiden in twee fases. In fase 1 wordt het oppervlaktewater uit de zwemvijver gepompt en in fase 2 wordt grondwater onttrokken om de zwemvijver gedurende maximaal 6 dagen droog te houden ten behoeve van uit te voeren onderhoudswerkzaamheden (verwijderen van de bovenste sliblaag). Het onttrokken oppervlakte- en grondwater wordt geloosd op een nabij gelegen A-watergang. In het totaal wordt 28.560 m^3 oppervlaktewater en 20.400 m^3 grondwater onttrokken met een maximaal debiet van 170 m^3 per uur.

Toetsing van de wijzigingsaanvraag

De wijzigingsaanvraag is getoetst aan de doelstellingen van de Waterwet en de Keur waterschap Aa en Maas 2015. Deze doelstellingen vormen in onderlinge samenhang de basis voor vergunningverlening. De vastgestelde normen en het beleid zijn richtinggevend bij de toetsing of de aangevraagde handeling verenigbaar is met de doelstellingen voor het waterbeheer.

Vergunningplicht

Op grond van artikel 3.7 van de Keur waterschap Aa en Maas 2015 is het onttrekken van oppervlaktewater en het lozen van water in een oppervlaktewaterlichaam vergunning plichtig.

Op grond van artikel 3.10 van de Keur waterschap Aa en Maas 2015 is het onttrekken van grondwater vergunningplichtig.

De handelingen zijn getoetst aan Beleidsregels 9, 12 en 22.5. Deze toetsing treft u hieronder aan.

Beleidsregel 9: Onttrekken van water aan een oppervlaktewaterlichaam

Toetsingscriterium
Het onttrekken van water aan een oppervlaktewaterlichaam mag geen droogteschade veroorzaken. Droogteschade kan ontstaan op verschillende aspecten. Hierbij wordt getoetst aan de doorstroming, stabiliteit, inkomstenderving, ecologie, etc.

Indien er droogteschade kan ontstaan ten gevolge van de onttrekking, moet door middel van compenserende maatregelen deze droogteoverlast teniet worden gedaan.

Indien onttrokken wordt in peilbesluitgebieden, of gebieden met een streefpeil moet naast deze beleidsregel getoetst worden aan de beleidsregel “Beleidsregel peilafwijkingen in een oppervlaktewaterlichaam, waaronder begrepen onderbemalingen”.
Naast het voorkomen van droogteschade, mag het onttrekken van water geen aanvullende onderhouds-werkzaamheden voor het waterschap of voor derden veroorzaken.

De onttrekking moet getoetst worden aan de effecten op de betreffende scheepvaartfunctie van het oppervlaktewaterlichaam.

Toetsing
Nabij Straatsven 4 te Zeeland wordt ten behoeve van onderhoud aan een zwemvijver op camping Heischetip tijdelijk oppervlaktewater onttrokken. De onttrekking vindt niet plaats in een beschermd- of peilbesluitgebied en het oppervlaktewater waaruit onttrokken wordt heeft geen scheepvaartfunctie.

De zwemvijver is een op zichzelf staande waterpartij welke is aangemerkt als C-watergang. Dat betekent dat er geen sprake is van specifieke doelstellingen voor het uitvoeren van beheer en onderhoud door het waterschap. De zwemvijver is in eigendom van de opdrachtgever en wordt primair gebruikt voor recreatieve doeleinden. In dit kader zijn gevolgen met betrekking tot doorstroming, stabiliteit en ecologie van het oppervlaktewaterlichaam dan ook niet beschouwd.

In de directe omgeving zijn voornamelijk landbouwgronden en enkele NNB (Natuur Netwerk Brabant) gebieden aanwezig. In de omgeving zijn tevens enkele watervoerende watergangen aanwezig. Naar verwachting bevinden de aanwezige watergangen zich niet binnen de invloedssfeer van de onttrekking.

Omdat niet binnen het groeiseizoen wordt onttrokken en gezien de beperkte duur en invloed van de onttrekking zal de droogtestress voor nabijgelegen NNB gebieden en landbouwgronden naar verwachting gering zijn. Door het vastleggen van het maximale ontwateringsniveau van 16,2 m + NAP en het vastleggen van het maximale onttrekkingsdebiet is geborgd dat aan voorgaande beleidsuitgangspunten voldaan kan worden.

Beleidsregel 12: Water brengen in een oppervlaktewaterlichaam

Toetsingscriteria
Hierbij wordt getoetst aan de bergings-capaciteit, onderhoud, doorstroming, stabiliteit, natschade, etc.
Het brengen van water mag geen wateroverlast veroorzaken. Daar waar vastgestelde provinciale normen uit de Verordening water Noord Brabant gelden, wordt de wateroverlast getoetst op basis van die normen.

Indien er wateroverlast kan ontstaan, moet door middel van mitigerende en compenserende maatregelen deze wateroverlast teniet worden gedaan.

Naast het voorkomen van wateroverlast, mag het brengen van water geen aanvullende onderhouds-werkzaamheden voor het waterschap of voor derden veroorzaken.

Toetsing
Het onttrokken water wordt geloosd op een nabij gelegen A-watergang. Gedurende maximaal 14 dagen wordt onttrokken en geloosd met een debiet variërend tussen de 70 m^3 en 170 m^3 per uur, afhankelijk van de snelheid waarmee de vijver drooggelegd kan worden. Bij de berekening van het totaaldebiet is deze variatie in acht genomen.

De watergang waar op geloosd wordt is voldoende gedimensioneerd om een lozing van maximaal 170 m^3 per uur te kunnen afvoeren. Ten gevolge van de lozing worden geen negatieve effecten op de bergingscapaciteit, onderhoud, doorstroming en stabiliteit van de watergang verwacht. Door het vastleggen van het maximale onttrekkingsdebiet wordt geborgd dat voldaan wordt aan voorgaande beleidsuitgangspunten. Daarnaast is in de vergunning een voorschrift opgenomen dat eventuele calamiteiten gemeld moeten worden bij het waterschap.

Beleidsregel 22.5: Vergunningenbeleid voor bronbemalingen, grondwater- en bodemsaneringen, etc.

Bij de beoordeling van de vergunningaanvraag volgens het toetsingskader is de toetsing gericht op de effecten van de bemaling op bebouwing, natuur, landbouwgewassen, grondwateronttrekkingen, drinkwaterwinning, bodem- en grondwaterverontreinigingen.

Invloed van de grondwateronttrekking op de omgeving

Algemeen
In fase 2 wordt gedurende 6 dagen maximaal 170 m3 per uur en in het totaal 20.400 m3 grondwater onttrokken. Op grond van het vergunningenbeleid is minimalisatie van de grondwateronttrekking door het toepassen van bouwtechnieken, zorgvuldige planning van de werkzaamheden etc. een absolute noodzaak. Om tot minimalisatie van de onttrekking te komen wordt door de aanvrager een extra bulldozer ingezet om de werkzaamheden binnen 6 dagen te kunnen afronden, ten einde de hoeveelheid van de totale onttrekking te beperken. Zonder deze inzet zou de onttrekking een dag langer plaatsvinden. Tevens wordt het grondwaterpeil niet verder verlaagd dan noodzakelijk om de werkzaamheden in den droge uit te kunnen voeren. De voorkeur zou zijn om het peil iets verder te verlagen omdat de ondergrond dan gemakkelijker bereikbaar is voor zware machines. Maar ten einde zo min mogelijk te onttrekken en de werkzaamheden zo snel mogelijk af te ronden wordt er voor gekozen om het peil niet verder dan het werkniveau te verlagen.

Het onttrokken water wordt geloosd op nabij gelegen oppervlaktewater. Het watersysteem waarop geloosd wordt is door inzet van afsluitende platen en stuwen zodanig ingericht dat het water wordt vastgehouden binnen het gebied. Het te lozen water zal derhalve binnen het gebied waar het van afkomstig is behouden blijven en langzaam infiltreren. Er worden derhalve geen negatieve effecten op de algehele grondwaterhuishouding van het gebied verwacht.

Voor de berekening van het waterbezwaar is rekening gehouden met een werkniveau van 16,2 m + NAP. Dit is gelijk aan de bodem van de zwemvijver.

Voor een efficiënte bemaling en om te bepalen of binnen de verlagingscontouren wordt gebleven, moeten binnen de verwachtte invloedsfeer van de bemaling de grondwaterstandsverlagingen gemonitord en geregistreerd worden.

De hoeveelheid te onttrekken grondwater moet worden gemeten, overeenkomstig artikel 6.11 Waterbesluit, met een nauwkeurigheid van ten minste 95%.

In de vergunningsvoorschriften is met het voorgaande rekening gehouden. Wij nemen nog in aanmerking dat de vergunninghouder op grond van artikel 7.18 van de Waterwet verplicht is eventuele schade te ondervangen en indien dat redelijkerwijs niet verlangd kan worden, te vergoeden.

De invloedssfeer van de grondwateronttrekking waarbinnen nog een grondwaterstandsverlaging van 0,05 cm optreedt, ligt ten opzichte 16,2 m + NAP op 500 meter gerekend vanaf het midden van de zwemvijver.

Bebouwing
Indien de grondwaterstand verder wordt verlaagd dan niveaus die in het verleden zijn opgetreden, bestaat de kans, afhankelijk van de bodemopbouw, dat naast natuurlijke maaiveldzakking een extra zakking optreedt. Het risico op schade is mede afhankelijk van het type bebouwing, de bouwtechnische staat van de bebouwing en of in het verleden al vervormingen aan de bebouwing hebben plaatsgevonden.

Gevolgen grondwateronttrekking
Uit beschikbare gegevens van DINOloket blijkt dat de bodem voornamelijk bestaat uit midden en fijn zand met weinig zandige klei en grof zand. Gelet op de bodemopbouw en gezien de korte bemalingsduur is geen schade als gevolg van maaiveldverzakking of zetting te verwachten. De aanwezige bebouwing binnen de invloedssfeer is eigen bebouwing van de opdrachtgever.

Overweging
Gezien de bodemopbouw en de korte tijdsduur van de onttrekking wordt geen zettingsschade aan bebouwing verwacht en zijn geen aanvullende voorschriften in de vergunning opgenomen. De bebouwing die aanwezig is binnen de verwachtte invloedssfeer valt binnen het eigen terrein van de opdrachtgever, eventuele schade is derhalve voor eigen risico.

Natuur
Als gevolg van de grondwateronttrekking kunnen grondwaterstandverlagingen optreden die van invloed zijn op omliggende natuur.

Gevolgen grondwateronttrekking
De werklocatie bevindt zich niet binnen beschermd gebied. Binnen de invloedssfeer van de bemaling bevindt zich wel een beschermd gebied dat tevens tot het Natuur Netwerk Brabant behoort. Omdat de bemaling van korte duur is (6 dagen) zal de droogtestress voor de nabijgelegen natuur naar verwachting gering zijn.

Overweging
De grondwateronttrekking ligt niet in een beschermd gebied. Binnen de invloedssfeer van de onttrekking ligt een beschermd gebied behorend tot het Natuur Netwerk Brabant. Het gebied heeft als beheerstype “Droog bos met productie”. Dit natuurdoeltype is grondwaterstandonafhankelijk. Gelet hierop en het feit dat het een korte grondwateronttrekking is (max. 6 dagen) wordt geen droogteschade aan de natuur verwacht.

Landbouwgewassen
Indien als gevolg van een grondwateronttrekking verlagingen optreden naar de omgeving kan droogteschade optreden aan gewassen.

Gevolgen grondwateronttrekking
Binnen de projectlocatie en de invloedssfeer van de bemaling bevinden zich diverse landbouwgronden. Omdat wordt bemalen in een natte periode buiten het groeiseizoen en omdat de bemaling van korte duur is (6 dagen) wordt droogteschade aan landbouwgewassen niet verwacht.

Overweging
Gezien het feit dat de grondwateronttrekking buiten het groeiseizoen plaatsvindt en gezien de korte tijdsduur van de grondwater onttrekking wordt geen droogteschade verwacht aan landbouwgewassen. In de vergunning is een voorschrift opgenomen om de grondwaterstanden te monitoren. Deze gegevens kunnen ook worden gebruikt voor eventuele schadeclaims.

Verontreinigingen
Bij aanwezigheid van bodem- en grondwaterverontreinigingen, verdachte locaties of bestaande saneringen binnen het beïnvloedingsgebied van de grondwateronttrekking kan het risico bestaan van versnelde verplaatsing of verspreiding van verontreiniging.

Gevolgen grondwateronttrekking
Op basis van de beschikbare informatie worden verontreinigingen op de werklocatie of in de ondergrond niet verwacht. Er zijn geen gevallen van bodemverontreiniging bekend op de werklocatie.

Overweging
Omdat geen verontreinigingen van het grondwater bekend zijn, wordt het niet nodig geacht om in dit kader voorschriften op te nemen in de vergunning.

Archeologie
Als gevolg van verlaging van de grondwaterstand kunnen aanwezige archeologische waarden worden aangetast.

Gevolgen grondwateronttrekking
Er zijn in de nabijheid van de werklocatie geen aardkundig of archeologisch waardevolle gebieden bekend. De trefkans op archeologische op archeologische waarden is aangegeven als laag. Gezien de beperkte invloed van de grondwateronttrekking op de omgeving wordt beïnvloeding van deze aspecten niet verwacht.

Overweging
Gezien de beperkte tijdsduur en gezien er geen archeologische waarden in de omgeving bekend zijn wordt het niet nodig geacht om in dit kader aanvullende voorschriften op te nemen in de vergunning.

Grondwaterbeschermingsgebieden
Binnen de invloedssfeer van de bemaling zijn geen grondwaterbeschermingsgebieden voor menselijke consumptie aanwezig.

Andere grondwateronttrekkingen
Volgens de kaartenbank van de Provincie Noord-Brabant bevinden zich binnen de invloedssfeer van de bemaling geen andere grondwateronttrekkingen.

Conclusie na toetsing
De in de vergunning opgenomen voorschriften waarborgen dat de doelstellingen van het waterbeheer voldoende worden beschermd. De vergunning kan worden verleend.

Bijlage 1 Rechtsbescherming

Bezwaar

Indien u het als belanghebbende niet eens bent met dit besluit kunt u een gemotiveerd bezwaarschrift indienen. Dat kan gedurende zes weken na de verzenddatum van dit besluit. Het bezwaarschrift kunt u zowel digitaal als schriftelijk indienen.

Hoe maakt u digitaal bezwaar?
U kunt met DigiD uw bezwaarschrift indienen. Via www.aaenmaas.nl/bezwaarbeslissingbestuur vindt u hoe dit kan.

Maakt u liever schriftelijk bezwaar?
Richt het bezwaarschrift dan aan het dagelijks bestuur van waterschap Aa en Maas, Postbus 5049, 5201 GA ’s-Hertogenbosch. Voeg bij uw bezwaarschrift tevens een kopie van het besluit, zodat wij u sneller van dienst kunnen zijn.
Het bezwaarschrift moet op grond van artikel 6:5 van de Algemene wet bestuursrecht ten minste bevatten:

- de naam en het adres van de indiener;
- de dagtekening;
- een omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar is gericht;
- de gronden van het bezwaar, en;
- uw handtekening.

Voorlopige voorziening
Het besluit treedt direct in werking. Ook als u een bezwaarschrift indient. U kunt een verzoek om een voorlopige voorziening indienen als u van mening bent dat het besluit niet in werking zou moeten treden zolang nog niet op het bezwaarschrift is beslist. Een voorlopige voorziening is een tijdelijke maatregel en kunt u enkel treffen als sprake is van een spoedeisend belang. Het verzoek om een voorlopige voorziening kunt u indienen bij Rechtbank Oost-Brabant, sector Bestuursrecht, de Voorzieningenrechter, Postbus 90125, 5200 MA ’s-Hertogenbosch. U kunt dit verzoek ook digitaal indienen bij Rechtbank Oost-Brabant via http://loket.rechtspraak.nl/bestuursrecht. Daarvoor moet u wel beschikken over een elektronische handtekening (DigiD). Raadpleeg de nadere voorwaarden op de hiervoor genoemde website.

Bijlage 2 Belangrijke mededelingen

Voorschriften
U moet de aan de vergunning verbonden voorschriften naleven. Tegen het niet naleven van deze voorschriften kunnen wij handhavend optreden.

Andere vergunningen of toestemmingen
Mogelijk hebt u naast deze vergunning nog andere vergunningen, ontheffingen en/of (privaatrechtelijke) toestemmingen nodig voor de vergunde activiteiten. U moet hiervoor zelf contact opnemen met de mogelijk overige bevoegde gezagen en/of belanghebbenden.

Schade
Maakt u gebruik van dit besluit en brengt u daarmee schade toe aan derden, dan kunt u voor die schade aansprakelijk worden gesteld. Calamiteiten moeten direct telefonisch worden gemeld bij de afdeling Handhaving of calamiteitenwacht van het waterschap op nummer 088-1788000.

Kabels en leidingen
Tijdens uw werkzaamheden kan het voorkomen dat u kabels en leidingen aantreft die niet bekend waren volgens de Klic-melding. Voor het indienen van een Klic-melding bent u zelf verantwoordelijk. Treft u een onbekende kabel en/of leiding aan neem dan contact op met het waterschap.

Geen gebruik van vergunning
Als gedurende drie achtereenvolgende jaren geen gebruik is gemaakt van deze vergunning kunnen wij besluiten deze vergunning geheel of gedeeltelijk in te trekken.

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

BEZOEKADRES
Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES
Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

De leden-waterschappen

datum	ons kenmerk	contactpersoon
28 mei 2021	113421/RN	E. Meuleman
betreft	**uw kenmerk**	**e-mail**
Brief over verschuiven inwerking-treding Omgevingswet naar 1 juli 2022	-	emeuleman@uvw.nl
		doorkiesnummer
		+31 6 241 469 46

Geachte leden,

In deze ledenbrief informeer ik u over de uitkomsten van het Bestuurlijk Overleg over de Omgevingswet van 26 mei 2021 en de brief van de minister van Binnenlandse zaken en Koninkrijkrelaties (BZK) hierover aan de Kamers van 27 mei 2021. In laatstgenoemde brief informeert demissionair minister Ollongren de Eerste en Tweede Kamer over het besluit van de minister om de beoogde inwerkingtredingsdatum van de Omgevingswet met een half jaar te verschuiven naar 1 juli 2022.

Verantwoorde invoeringsdatum
In de voortgangsbrief van 23 april 2021 aan de Eerste en Tweede Kamer, concludeert demissionair minister Kajsa Ollongren van BZK dat er extra tijd nodig is om tot een gedegen besluit te komen over de inwerkingtreding van de Omgevingswet. In genoemde voortgangsbrief verwijst de minister naar het Bestuurlijk Overleg (BO) van 21 april 2021 (https://www.uvw.nl/zorgvuldige-afweging-inwerkingtreding-omgevingswet-nodig/). In dit overleg hebben de minister, VNG, IPO en Unie afgesproken om in het BO van mei te bepalen op welke datum de Omgevingswet verantwoord in werking kan treden. Een zorgvuldig besluit is belangrijk, zodat de wet goed van start kan gaan.

Op 26 mei jl. heeft een tweede Bestuurlijk Overleg over de Omgevingswet plaatsgevonden. De tussenliggende weken zijn benut om scherp te krijgen hoe een zorgvuldige en verantwoorde inwerkingtreding mogelijk kan worden gemaakt. Hierbij zijn meerdere planningsopties (1 januari, 1 april en 1 juli 2022) overwogen. Daarbij zijn naast de Unie, VNG, IPO en de rijkspartijen ook een groot aantal kleine en grote gemeenten, provincies, softwareleveranciers en stedenbouwkundige bureaus betrokken, die veel van de werkzaamheden voor deze overheden verrichten.

Startdatum Omgevingswet op 1 juli 2022
Alles afwegende is de minister samen met de bestuurlijke partners tot de conclusie gekomen dat het nodig is om de inwerkingtredingsdatum van de Omgevingswet met een half jaar te verplaatsen naar 1 juli 2022. Er is meer tijd nodig om het Digitale Stelsel Omgevingswet opgeleverd, ingeregeld en stabiel werkend te krijgen. 1 juli is volgens de bestuurlijke partners een verantwoorde keuze waarbij het belang van de continuïteit van primaire processen – de planvorming en de vergunningverlening - en de

dienstverlening aan burgers en bedrijven en de doorgang van urgente gebiedsontwikkelingen centraal staan.

Voorwaarden verantwoorde inwerkingtreding
Om de Omgevingswet op 1 juli 2022 in werking te kunnen laten treden, is het noodzakelijk dat de landelijke voorzieningen van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO-LV) in oktober 2021 gereed zijn en werken, zodat (alle) bevoegd gezagen kunnen aansluiten. De bestuurlijke partners hebben afgesproken om de komende maanden de vinger aan de pols te houden om te bezien of we de voortgang maken die we beogen. Het werkend krijgen van het DSO is een gezamenlijke verantwoordelijkheid, omdat partijen van elkaar én van derden afhankelijk zijn bij het werken in ketens. Voor softwareleveranciers en bevoegde gezagen is het lokaal werkend krijgen van het DSO een complexe operatie. Voldoende tijd voor bevoegd gezagen om het gehele stelsel in te regelen en ermee te oefenen is essentieel. Bestuurlijke partners hebben daarom afgesproken dat de bevoegd gezagen minimaal 6 maanden netto oefentijd krijgen. Het verschuiven van de inwerkingtredingsdatum voorziet hierin en draagt zo bij aan een soepele overgang op 1 juli 2022.

Financiële evaluatie
Een latere inwerkingtreding van de Omgevingswet brengt extra kosten met zich mee voor bevoegd gezagen en het ministerie van BZK. Uitstel is niet gratis. De Unie heeft meermaals aandacht gevraagd voor dit punt. Hoewel we de grote meerwaarde van de Omgevingswet zien, moeten de waterschappen er niet financieel op achteruit gaan door een onvoorziene langere implementatieperiode en overige onvoorziene kosten. We zijn daarom blij dat er in 2022 een financiële evaluatie volgt. De bestuurlijke partners hebben afgesproken dat tijdens deze financiële evaluatie wordt gekeken welke extra kosten de nieuwe inwerkingtredingsdatum met zich heeft meegebracht voor overheden. Het uitgangspunt is dat de Omgevingswet budgetneutraal kan worden ingevoerd in een periode van 10 jaar. Het Rijk en de medeoverheden hebben afgesproken dat zij in interbestuurlijk verband zullen zoeken naar oplossingen voor de financiële knelpunten.

Extra tijd benutten
Veel partijen hebben meegedacht over de datum voor een verantwoorde start van de Omgevingswet. Het werkend krijgen van het stelsel van de Omgevingswet is een gezamenlijke verantwoordelijkheid, omdat partijen van elkaar en van derden afhankelijk zijn bij het werken in ketens. Het invoeren van de Omgevingswet is een grote, complexe opgave. De nieuwe inwerkingtredingsdatum geeft extra tijd die hard nodig is om het stelsel werkend te krijgen. Dat vraagt om onverminderde inzet en energie van alle betrokken partijen. De Unie en het programma Aan de Slag blijven de waterschappen daarbij ondersteunen.

Vervolg
De samenwerkende partijen werken de komende tijd hard door aan een verantwoorde inwerkingtreding op 1 juli 2022. Wij blijven u tussentijds actief informeren over de voortgang.

Met vriendelijke groet,

Meindert Smallenbroek
Algemeen directeur

Bijlage:
Kamerbrief uitkomsten bestuurlijk overleg Omgevingswet 26 mei 2021

UNIE VAN WATERSCHAPPEN

BEZOEKADRES
Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES
Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

De leden-waterschappen

datum
28 april 2021

ons kenmerk
112897/RN

contactpersoon
dhr. W. Wensink

betreft
Voortgangsbrief over de Omgevingswet

uw kenmerk
-

e-mail
wwensink@uvw.nl

doorkiesnummer
+31 70 351 97 51

Geachte leden,

In deze ledenbrief informeer ik u over de uitkomsten van het Bestuurlijke Overleg Omgevingswet van 21 april 2021, alsmede de brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelatie aan de Kamers van vrijdagmiddag 23 april 2021 over de voorgang van de Omgevingswet. In laatstgenoemde brief gaat de minister nader in op de stand van zaken van de implementatie van de wet, waaronder de bestuurlijke waardering van het integraal financieel beeld van de Omgevingswet.

Bestuurlijk Overleg Omgevingswet 21 april 2021

Zorgvuldige afweging inwerkingtreding Omgevingswet nodig
In het Bestuurlijk Overleg op 21 april 2021 hebben Minister Ollongren, de VNG, het IPO en de Unie van Waterschappen indringend gesproken over de voortgang van de implementatie van de Omgevingswet. In het overleg is geconstateerd dat de bestuurlijke partners nog steeds pal achter de bedoeling van de Omgevingswet staan, maar ook dat er extra tijd nodig is om tot definitieve besluitvorming te komen over de datum waarop de Omgevingswet verantwoord in werking kan treden. Daarom is besloten hier een tweede Bestuurlijk Overleg aan te wijden in mei. Om tot een verantwoord besluit te komen, is een goede afweging nodig van de feitelijke stand van zaken en van de verwachte voortgang van het Digitaal Stelsel Omgevingswet Landelijke Voorziening (DSO-LV) en van de aansluitingen en de implementatie de komende maanden in het land. Ook is een inschatting nodig van de risico's die daarmee gemoeid zijn en van de mitigerende maatregelen om die risico's te ondervangen.

Omgevingswet inzetten voor grote maatschappelijke opgaven
Partijen zijn het erover eens dat dit nieuwe stelsel nodig is om de grote opgaven in de leefomgeving de komende decennia als samenleving en overheid effectief aan te pakken. De energietransitie, de woningbouwopgave, klimaatadaptatie en de bescherming van onze natuur vragen om het samenhangende instrumentarium dat de Omgevingswet ons gaat geven. De samenwerkende partijen willen allemaal een goede start van de Omgevingswet. Dat betekent dat dienstverlening aan burgers en bedrijven op niveau blijft, vergunningverlening, toezicht en handhaving doorgaat en urgente gebiedsontwikkelingen ongehinderd verder kunnen. De Unie van Waterschappen heeft in het overleg ingebracht voor inwerkingtreding

van de Omgevingswet op 1 januari 2022 te zijn. Alle inspanningen van de waterschappen zijn hierop ook gericht. Maar de waterschappen realiseren zich ook, gegeven de vele afhankelijkheden, dat de startdatum voor alle partners verantwoord moet zijn.

Startdatum; gezamenlijk de balans opmaken
Het is belangrijk dat er tijdig duidelijkheid komt over de datum waarop de Omgevingswet in werking treedt. Het is immers nog maar 8 maanden tot de beoogde startdatum. Bevoegd gezagen moeten nu keuzes maken over de wijze waarop zij nieuwe planprocedures opstarten. Bij voortdurende onduidelijkheid komt de inzet van capaciteit en middelen voor implementatie van de wet bij de overheden in gevaar.

Kritieke pad en werkende ketens
Om aan alle vijf de minimale eisen voor inwerkingtreding te voldoen, moeten alle ketens werken. De landelijke voorziening van het DSO moet de functionaliteiten leveren die nodig zijn en de lokale systemen van de softwareleveranciers moeten opgeleverd, ingericht en aangesloten zijn. En alle nodige organisatieprocessen en samenwerkingsafspraken daaromheen moeten zijn ingericht en vastgelegd.
Diverse te behalen mijlpalen liggen op het kritieke pad in de aanloop naar 1 januari 2022. De procedure voor de ontwerp omgevingsverordening van de provincies en de start van urgente planwijzigingen van gemeenten zijn nu als eerste in beeld.
Voor de ontwikkelaars van het DSO, de softwareleveranciers en bevoegd gezagen is het werkend krijgen van de standaard een complexe operatie. Daarnaast levert het DSO, met het oog op maximaal inzetten op succesvolle inwerkingtreding, niet alle onderdelen van het afgesproken inwerkingtredingsniveau (IWT-niveau) van de landelijke voorziening dit jaar al op.

Tijdelijke alternatieve maatregelen
Linksom of rechtsom moeten de mijlpalen op het kritieke pad worden gehaald om zicht te houden op een zorgvuldige start. En waar dat volgens de beoogde hoofdroute nog niet mogelijk is, zijn tijdelijke alternatieve maatregelen geïnventariseerd om tot werkende ketens te komen. Bij een deel van de overheden zijn knelpunten gesignaleerd; bij het kunnen wijzigen van het omgevingsplan, het werken met het projectbesluit en bij het ontvangen van vergunningaanvragen. Met de tijdelijke alternatieve maatregelen zijn op deze specifieke onderdelen tijdelijke ‘terugvalopties’ in voorbereiding waar de hoofdroute nog niet helemaal begaanbaar is. Die tijdelijke terugvalopties zijn een verlengstuk van het overgangsrecht, voor een beperkte tijd inzetbaar en nadrukkelijk dus niet ter vervanging van de hoofdroute. Tijdens het bestuurlijk overleg is geconstateerd dat het nu te vroeg is om tot een gedegen besluitvorming te komen over de inwerkingtreding per 1 januari 2022 en de mogelijke inzet en effectiviteit van tijdelijke alternatieve maatregelen daarin.
De komende weken worden gebruikt om te bezien of de huidige planning met de inzet van tijdelijke alternatieve maatregelen in voldoende mate kan bijdragen aan een verantwoorde inwerkingtreding van de Omgevingswet op de beoogde startdatum van 1 januari 2022. Daarbij wordt ook gewogen of alternatieve planningsopties meer garantie bieden voor een verantwoorde inwerkingtreding. Dit gebeurt in nauw overleg met overheden en bestuurlijke partners. De minister is voornemens om de Kamers hierover in mei nog nader te informeren.

Voortgangsbrief Omgevingswet 23 april 2021

In de voortgangsbrief van de minister van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties van 23 april jongstleden aan de Kamer gaat de minister in op:

- de vijf minimaal noodzakelijke criteria voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet,
- de bestuurlijke waardering van het Integraal Financieel Beeld,
- de DSO-Landelijke Voorziening,
- de stand van de Wetgeving en
- de resultaten van de meest recente monitor Invoering Omgevingswet.

Voortgang vijf minimale criteria
De voortgang op de vijf minimale criteria voor inwerkingtreding is leidend om tot een beeld van de voortgang van de implementatie te komen. Deze criteria liggen op het kritieke pad voor inwerkingtreding.
De stand van zaken op de vijf criteria en de uitkomsten van de monitor laten een gemengd beeld zien. Voor provincies is het cruciaal dat ze hun omgevingsverordeningen in het DSO kunnen publiceren en voldoende tijd hebben om te kunnen oefenen, ook in de samenwerking met andere bevoegd gezagen. Gemeenten uiten hun zorgen over de mogelijkheid om tijdig urgente planwijzingen in het DSO door te kunnen voeren en hiermee te kunnen oefenen. Voor het Rijk is het van belang dat de Rijksregels voldoende snel en gemakkelijk gewijzigd kunnen worden. Voor de waterschappen is van belang dat het DSO grote geodata-bestanden kan ontsluiten.
De komende periode moet blijken of de inzet van tijdelijke alternatieve maatregelen voldoende ruimte biedt om het kritieke pad gericht op inwerkingtreding per 1 januari 2022 af te lopen. In interbestuurlijke samenwerking en samen met de softwareleveranciers van de bevoegd gezagen is de afgelopen periode gewerkt aan verschillende aanvullende, tijdelijke alternatieve maatregelen. De komende periode worden de consequenties van de inzet daarvan verder uitgewerkt.

Hieronder volgt per criterium een korte samenvatting van de voortgang op dit moment. Op onderdelen moet het beeld t.a.v. de voortgang de komende weken nog verder worden scherp gesteld. Voor de waterschappen zijn vooral de criteria 3 en 5 van belang. Het algemene beeld voor de waterschappen is dat we op koers liggen voor inwerkingtreding per 1-1-2022.

1. *Criterium 1: omgevingsvisies van provincies en Rijk moeten er zijn*
   De provincies en het Rijk liggen op schema. Zowel ten aanzien van de inhoud als ten aanzien van het digitaal publiceren van de omgevingsvisies.
2. *Criterium 2: omgevingsverordening provincies gereed*
   Provincies liggen op koers om de verordening op tijd gereed te hebben. Het is nog niet zeker of het lukt om deze in het DSO te publiceren. Nog niet alles wat nodig is voor publicatie is opgeleverd en er doen zich daarbij nog fouten voor, maar er is vooruitgang zichtbaar. Het is een iteratief proces tussen DSO en leveranciers van continue verbeteren en er moeten nog stappen gezet worden voordat verordeningen geautomatiseerd gepubliceerd kunnen worden en getoond kunnen worden in het DSO.
3. *Criterium 3: werken met projectbesluit*
   Projectbesluiten worden via de STOP-TPOD-standaard in het DSO ontsloten. De oefenomgeving van de landelijke voorziening van het DSO is gereed voor het kunnen ontsluiten van projectbesluiten. Een recent uitgevoerde praktijkproef heeft laten zien dat het mogelijk is om projectbesluiten via in het DSO te ontsluiten. Er moeten nog zaken worden ingeregeld maar Rijk, provincies en waterschappen gaan hier verder mee oefenen.
4. *Criterium 4: omgevingsplan wijzigen*
   Voor urgente gebiedsontwikkeling is het dit voorjaar al nodig dat gemeenten waar dat aan de orde is kunnen starten met wijzigingen van het omgevingsplan. De lokale software moet daarvoor gereed zijn, de landelijke voorziening van DSO moet gereed zijn en er moet een werkende aansluiting tussen beide zijn op basis van de STOP-TPOD standaard. Dat is nu nog niet het geval en voorzien voor na de zomer. Dit maakt dat de komende tijd gekeken moet worden of de inzet van tijdelijke alternatieve maatregelen hier een oplossing kan bieden.
5. *Criterium 5: vergunningen en meldingen ontvangen en behandelen*
   Het aantal aansluitingen op het DSO om vergunningen en meldingen te ontvangen is groot en neemt nog steeds toe. 61% van alle bevoegde gezagen is inmiddels aangesloten. Specifiek voor de waterschappen ligt dit percentage zelfs op 76%. Na het aansluiten moet het bevoegd gezag de nieuwe processen nog inregelen en ermee oefenen. Het is nog niet duidelijk of alle bevoegd gezagen op tijd zijn aangesloten, daarom worden hier tijdelijke alternatieve maatregelen voor ontwikkeld.

Bestuurlijke waardering Integraal Financieel Beeld
Op 12 maart 2021 heeft de minister van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties de diverse financiële deelonderzoeken en het Integraal Financieel Beeld (IFB) over de financiële effecten van de Omgevingswet naar de Kamers gezonden. Het ging hier om effecten voor burgers en bedrijven en het Rijk, de provincies, gemeenten, waterschappen en hun uitvoeringsdiensten. De afgelopen weken hebben de koepels hun achterban geconsulteerd (de waterschappen hebben in maart jongstleden via de CBCF hun inbreng bepaald) en is een gezamenlijke bestuurlijke waardering van het Integraal Financieel Beeld opgesteld door het Rijk en de koepels. Samenvattend worden onderstaande afspraken de komende tijd uitgewerkt:

- Voor de beoordeling van de bedragen uit het IFB is het uitgangspunt uit het Financieel Akkoord dat partijen in financiële zin niet beter hoeven te worden van de invoering van de stelselherziening, maar er ook niet financieel op achteruit willen gaan, van belang. Gezien dat uitgangspunt wordt het redelijk geacht om aan te sluiten bij een motie die tijdens de algemene ledenvergadering van de VNG (september 2020) hierover is aangenomen en in te zetten op een terugverdientijd van 10 jaar waarin overheden de transitiekosten moeten kunnen terugverdienen.
- Gelet op de bredere financiële problematiek bij gemeenten en in lijn met de bestuurlijke afspraak van april 2020 (inclusief de financiële evaluatie) zullen de partijen in interbestuurlijk verband gezamenlijk werken aan het uitdenken van oplossingen die tot betere financiële effecten kunnen leiden. Het doel hiervan is dat een nieuw Kabinet samen met de interbestuurlijke partners snel kan kiezen welke van de geïnventariseerde oplossingen ingezet zal worden, zodat het voor gemeenten mogelijk wordt om de Omgevingswet op een termijn van 10 jaar budgetneutraal in te voeren. Het gaat hierbij om nieuw uit te denken opties waarin de bestuurlijke afspraken over financiën nu niet voorzien. De opties zullen moeten bijdragen aan voor de medeoverheden hogere structurele besparingen, lagere structurele kosten, hogere structurele opbrengsten of lagere transitiekosten. Financiële compensatie van (een deel van) de transitiekosten is daarbij ook een optie.
- De bestuurlijke partners hechten er gezamenlijk aan dat er de komende jaren conform de gemaakte afspraken voldoende middelen beschikbaar komen en blijven voor de afbouw, doorontwikkeling en uitbouw van het DSO-LV. Alle partners bevorderen dat binnen de gemaakte afspraken de middelen hiervoor beschikbaar komen. Hierbij geldt dat de financiering van de afbouw van het basisniveau DSO-LV ten laste komt van de begroting van BZK. De Minister van BZK heeft tevens op zich genomen te bevorderen dat conform de Beheerovereenkomst uit 2018 het investeringsbudget dat nodig is voor de uitbouw beschikbaar komt op de begroting van BZK.
- In paragraaf 2 van de beheerovereenkomst wordt uiteengezet hoe de bestuurlijke partners vanuit een gezamenlijk gevoelde verantwoordelijkheid na inwerkingtreding binnen de gesloten akkoorden verder werken aan de realisatie van het ambitieniveau van het DSO volgens scenario 3. Alle partners streven onverkort naar het op termijn bereiken van die eindambitie en erkennen het belang van de gemaakte afspraken.
- Het IFB bevat nog veel onzekerheden. Rijk en koepels onderschrijven dan ook dat het IFB de start vormt van een zorgvuldig monitoringsproces richting de drie interbestuurlijk afgesproken financiele evaluaties van de stelselherziening in 2022, 2023 en 2027.

Voor een uitgebreide toelichting op de belangrijkste interbestuurlijke financiële afspraken en de bestuurlijke waardering van het Integraal Financieel Beeld verwijs ik u kortheidshalve naar bijlage 2 bij de brief van de minister aan beide Kamers. In genoemde bijlage is ook de inbreng van de koepels opgenomen. De waardering van de Unie van Waterschappen is opgenomen op pagina 4 en 5 van genoemde bijlage.

Digitaal Stelsel Omgevingswet Landelijke Voorziening (DSO-LV)
In november 2020 is het zogenoemde Inwerkingtredings-niveau (IWT-niveau) voor DSO-LV bestuurlijk vastgesteld met de koepelvertegenwoordigers. In de praktijk van het oefenen en testen kwam naar voren dat er extra inzet gepleegd diende te worden op de performance en stabiliteit van DSO en er soms aanpassingen nodig zijn die geen deel uitmaken van het IWT-niveau, maar die wel nodig zijn om een werkend stelsel

te kunnen realiseren. Ook is er rust nodig in de ontwikkeling van de landelijke voorziening zodat alles gericht kan worden op het in productie gaan van het DSO-LV en er stabiliteit is voor het testen en oefenen door bevoegd gezagen en het realiseren van de lokale software. Daarom is door de interbestuurlijke partners tijdens het bestuurlijk overleg van 21 april jl. afgesproken dat alle ontwikkelingen in de komende tijd gericht zullen zijn op inwerkingtreding en wat daarvoor nodig is en dat onderdelen die nog gebouwd moeten worden maar niet meteen nodig zijn voor inwerkingtreding kunnen schuiven in de tijd. Dit betekent dat het bestuurlijk afgesproken niveau voor IWT en het eerder bestuurlijke vastgestelde Basisniveau later zullen worden opgeleverd. Het bestuurlijk afgesproken ambitieniveau blijft ongewijzigd.

De cumulatieve effecten van het (uitstel)besluit om niet in 2021 maar per 1 januari 2022 in werking te gaan, het bouwen aan het DSO-LV in tijden van Corona, de eerder gemelde tegenvallers bij de STOP standaard en in de planketen en opvolging van de adviezen van Bureau ICT toetsing (BIT) en Gateway leiden tot meerkosten.
De resterende middelen zijn naar verwachting niet voldoende om het volledige DSO op het bestuurlijk afgesproken Basisniveau op te leveren. Op dit moment vinden (her-)calculaties plaats om de exacte omvang van de meerkosten te kunnen duiden. Daarnaast worden aanvullende kosten beheersende maatregelen genomen. Het hiermee samenhangende proces van herplannen en -prioriteren van de resterende werklast loopt nog. De minister zal de Kamer hierover nog voor de zomer nader informeren.

Stand van zaken wetgeving
De wet- en regelgeving van het stelsel van de Omgevingswet is inhoudelijk afgerond. Sinds de vorige voortgangsbrief is de Aanvullingsregeling geluid Omgevingswet in de Staatscourant gepubliceerd (Stct. 2021, 15868). Daarnaast is het Besluit elektronische publicaties in het Staatsblad verschenen (Stb. 2021, 175) dat het Omgevingsbesluit aanpast. Dit is de laatste AMvB die nodig is om het stelsel van de Omgevingswet in werking te kunnen laten treden.
Voor de uitvoeringspraktijk, waaronder de waterschappen, zijn er geconsolideerde versies beschikbaar (die periodiek worden geactualiseerd). Deze zijn te vinden op de nieuwe website van het Informatiepunt Leefomgeving: IPLO. De versies laten zien hoe de Omgevingswet, de vier AMvB's op grond van de Omgevingswet en de Omgevingsregeling eruitzien, met inbegrip van de invoerings- en aanvullingsregelgeving en andere wijzigingen. Deze versies zijn van belang voor iedereen die zich op de nieuwe regelgeving voorbereidt.

Monitorresultaten
De onderzoeksperiode van deze monitor betrof de maand maart van dit jaar. De monitorcijfers geven aan dat voortgang wordt geboekt bij het realiseren van de noodzakelijke voorbereidingen voor inwerkingtreding. Het merendeel van de onderzochte overheden verwacht op tijd klaar te zijn. Daarbij geeft ook een deel aan meer inspanningen te moeten leveren dan nu gepland om de beoogde startdatum te halen. Voor het eindresultaat zijn ze niet alleen afhankelijk van de eigen inspanningen, maar ook van de werking van de landelijke voorziening en van de softwareleveranciers die de aansluiting op de landelijke voorziening moeten realiseren.
In bijlage 1 bij de brief van de minister aan de Kamer zijn de belangrijkste resultaten van de monitor en de voortgang van gemeenten, provincies, waterschappen, rijk en het DSO ten aanzien van de vijf minimale criteria voor inwerkingtreding opgenomen.

Afsluitend

Met deze brief heb ik u geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot de implementatie van de Omgevingswet. Het algemene beeld is dat er ontzettend veel werk gedaan is. Tegelijk zijn we er nog niet helemaal. Alle betrokkenen zijn het erover eens dat de Omgevingswet een goede start moet krijgen waarbij de dienstverlening voor burgers en bedrijven op orde blijft. De feiten zoals we die nu kennen, overtuigen nu nog onvoldoende dat de beoogde startdatum hiervoor voldoende garanties biedt. Het gaat

daarbij niet alleen om het afmaken van de werkzaamheden door alle verschillende betrokkenen. Om als ketens te functioneren, moeten alle schakels goed in elkaar grijpen.

De komende tijd zal de minister samen met de bestuurlijke partners kijken naar de stand van zaken bij de landelijke voorzieningen, naar de voortgang en planning van de aansluitingen en naar de werkende ketens bij de bevoegd gezagen. Duidelijk moet worden waar zich nog problemen voordoen en er moet gewogen worden welke van de geïdentificeerde tijdelijke alternatieve maatregelen daarvoor kunnen worden ingezet.

De komende maand praten de minister, de VNG, het IPO, de Unie van Waterschappen en de betrokken rijkspartijen hierover door om scherp te krijgen of en zo ja hoe een zorgvuldige en verantwoorde inwerkingtreding mogelijk is. Daarbij worden ook andere planningsopties overwogen. Gedacht wordt daarbij nu aan opties als inwerkingtreding op 1 april 2022 en 1 juli 2022.
Het is van groot belang hiervoor niet te veel tijd te nemen. Gemeenten, provincies, waterschappen en rijkspartijen hebben behoefte aan definitieve duidelijkheid over de startdatum, om in de uitvoering alle energie en focus vast te houden. Het gezamenlijke streven is dit in enkele weken uit te werken en hier in een volgend bestuurlijk overleg over te besluiten.

Hoogachtend,

Drs. J.M.C. Smallenbroek
Algemeen directeur

Bijlagen:

- Kamerbrief Voortgang Omgevingswet april 2021
- Halfjaarrapportage april 2021 Monitor Invoering Omgevingswet
- Gezamenlijke Interbestuurlijke waardering van het Integrale Financiële beeld (IFB)
- Nieuwsbericht Unie ‘Zorgvuldige afweging Inwerkingtreding Omgevingswet nodig’

Provincie Noord-Brabant

Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon (073) 681 28 12
Fax (073) 680 76 80
www.brabant.nl
IBAN NL86INGB0674560043

Bereikbaarheid
openbaar vervoer en fiets:
www.brabant.nl/route

Aan de algemene besturen van de waterschappen
in Noord-Brabant

Onderwerp
Interbestuurlijk toezicht: beleidsproducten 2021

Datum
16 april 2021
Ons kenmerk
C2279348/4876549
Uw kenmerk
-
Contactpersoon
R.T.R. (Rita) de Bruijckere
Telefoon
(06) 83 24 35 24
Email
rdbruijckere@brabant.nl
Bijlage(n)
-

Geacht bestuur,

Toezicht houden op de taakuitvoering door lokale overheden is naast een wettelijke taak ook één van de kerntaken van de provincie Noord-Brabant. Met deze brief informeren wij u over onze beleidsproducten van dit jaar.

Uitvoeringsagenda IBT 2021

De *Uitvoeringsagenda IBT 2021* is begin februari bestuurlijk vastgesteld en beschrijft welke activiteiten wij dit jaar uitvoeren. Eveneens is in de uitvoeringsagenda beschreven welke informatie wij van u dienen te ontvangen voor het systematisch toezicht en welke criteria wij hanteren bij onze beoordelingen. De uitvoeringsagenda is voor het tweede jaar gebaseerd op het *Beleidskader IBT 2020-2023*. Beide stukken zijn te vinden op *www.brabant.nl/ibt* of door te klikken op de naam van de stukken in deze alinea.

Jaarverslag IBT 2020, inclusief visual

Het jaarverslag beschrijft de activiteiten die vorig jaar zijn uitgevoerd evenals de resultaten die ermee zijn behaald en de mate waarin deze hebben bijgedragen aan de beleidsdoelen. Het *Uitvoeringsprogramma IBT 2020* ligt ten grondslag aan het jaarverslag. Bij het jaarverslag hoort een zogenoemde *visual*. Dit is een beeldende samenvatting van de hoogtepunten en opvallende zaken uit 2020. Het jaarverslag en de visual worden naar verwachting op 20 april a.s. door Gedeputeerde Staten vastgesteld. Zodra dit is gebeurd, worden deze op de website geplaatst.

Factsheets

Voor de meeste toezichtgebieden wordt in een factsheet beschreven op welke wijze het systematisch toezicht wordt uitgevoerd, welke informatie we hiervoor van u verwachten en welke criteria we hanteren. De factsheets zijn we op dit moment aan het vernieuwen. De factsheets voor informatie- en archiefbeheer zijn

inmiddels gereed en gepubliceerd. De contactpersonen van dit toezichtgebied zijn hierover recent geïnformeerd. De andere nieuwe factsheets volgen zo spoedig mogelijk. Houdt u hiervoor de website in de gaten.

Filmpje
Begin dit jaar hebben we een nieuw filmpje laten maken, wat aan u, de ambtelijke organisatie en het Algemeen Bestuur uitlegt wat interbestuurlijk toezicht inhoudt. Het filmpje duurt slechts 2,5 minuut en is te vinden op www.brabant.nl/ibt.

Tot slot
Indien deze brief of onze producten aanleiding geven tot vragen, kunt u contact opnemen met mevrouw R.T.R. de Bruijckere, coördinator Interbestuurlijk Toezicht. Zij is bereikbaar via telefoonnummer 06-83 24 35 24 of via e-mail: rdbruijckere@brabant.nl.

In verband met de belangrijke rol van het algemeen bestuur in de horizontale verantwoording, informeren wij u zoals gebruikelijk over deze onderwerpen rechtstreeks. Uw dagelijks bestuur hebben wij eveneens via een soortgelijke brief geïnformeerd.

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,
namens deze,

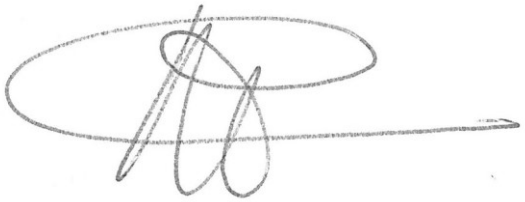

N. Wester MSc,
programmamanager Kwaliteit Openbaar Bestuur

In verband met geautomatiseerd verwerken is dit document digitaal ondertekend.

Van: NWB Bank <persinfo@nwbbank.com>
Verzonden: donderdag 15 april 2021 15:40
Aan: Ketelaars, Peter <pketelaars@aaenmaas.nl>
Onderwerp: PERSBERICHT: Besluiten Algemene Vergadering van Aandeelhouders NWB Bank

Bekijk deze e-mail in uw browser

Den Haag, 15 april 2021

Vandaag heeft de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van NWB Bank plaatsgevonden. De belangrijkste besluiten zijn als volgt:

- **Dividend van € 45 miljoen over boekjaar 2020 vastgesteld, uitbetaling na 30 september 2021 in overeenstemming met aanbeveling ECB**
- **Maurice Oostendorp afgetreden als vicevoorzitter van de raad van commissarissen vanwege bereiken maximale zittingstermijn**
- **Lidwin van Velden herbenoemd tot directievoorzitter van de NWB Bank**
- **Frida van den Maagdenberg herbenoemd tot lid van de raad van commissarissen van de NWB Bank**

Aftreden

Maurice Oostendorp is in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AvA) afgetreden als lid en vicevoorzitter van de raad van commissarissen van de NWB Bank. Hij heeft de maximale zittingstermijn van acht jaar bereikt. Maurice was lid van de rvc sinds 2012, sinds 2014 voorzitter van de auditcommissie en sinds 2015 tevens vice-voorzitter van de

gehele raad.

“Namens mijn collega’s wil ik Maurice bedanken voor zijn inbreng als commissaris en in het bijzonder zijn voortreffelijk voorzitterschap van de auditcommissie. Met zijn brede financiële en bancaire kennis en maatschappelijke antenne heeft Maurice een duidelijke bijdrage kunnen leveren aan het toezicht op de bank”, aldus Joanne Kellermann, voorzitter van de raad van commissarissen van NWB Bank.

“Namens de directie wil ik Maurice bedanken, in het bijzonder voor zijn grote betrokkenheid bij de bank en zijn altijd onafhankelijke, deskundige en integere inbreng”, aldus Lidwin van Velden, voorzitter van de directie van NWB Bank.

Binnen afzienbare tijd zal een voordracht worden gedaan voor de opvolging van Maurice Oostendorp.

Benoemingen

Tijdens de AvA is Lidwin van Velden herbenoemd tot voorzitter van de directie van de NWB Bank voor een periode van vier jaar. Lidwin is sinds 2010 lid van de directie en sinds 2018 voorzitter. Frida van den Maagdenberg op haar beurt is herbenoemd als lid van de raad van commissarissen, eveneens voor een periode van vier jaar. Zij is sinds 2017 lid van de rvc en in het dagelijks leven lid van de raad van bestuur van het AMC en sinds de bestuurlijke fusie ook van het Vumc.

Dividend

In de AvA is het besluit genomen om over het boekjaar 2020 een dividend vast te stellen van € 45 miljoen. Het dividend zal worden uitbetaald zodra de Europese Centrale Bank (ECB) dit weer toelaat, zo spoedig mogelijk na 30 september 2021. Alsdan zal ook het restant van de € 55 miljoen aan vastgesteld dividend over boekjaar 2019 aan de aandeelhouders worden uitbetaald. De ECB heeft sinds het begin van de COVID-19-pandemie alle onder haar toezicht staande instellingen dringend verzocht de uitbetaling van dividend uit te stellen. Meest recentlijk, op 15 december 2020 om precies te zijn, heeft de ECB deze aanbeveling verlengd tot 30 september 2021. Binnen de toen door de ECB geboden ruimte heeft de NWB Bank begin maart 2021 reeds € 8,1 miljoen aan dividend

over het boekjaar 2019 uitbetaald aan haar aandeelhouders.

Terugblik

De Algemene Vergadering van Aandeelhouders heeft ook uitgebreid stilgestaan bij het afgelopen jaar. In 2020 heeft de NWB Bank ondanks de COVID-19-pandemie opnieuw meer dan € 10 miljard aan financiering verstrekt aan de Nederlandse publieke sector. Klanten gebruiken deze financiering onder andere om te verduurzamen en om de financiële gevolgen van de pandemie, en de daarmee samenhangende maatregelen, op te vangen. Noemenswaardig is de groei van de financiering van duurzame energie-projecten het afgelopen jaar met circa € 600 miljoen naar een totale portefeuille van € 900 miljoen.

Het jaarverslag van de NWB Bank is vanaf nu beschikbaar.

Download het NWB Bank Jaarverslag 2020

Nederlandse Waterschapsbank N.V., Rooseveltplantsoen 3, 2517 KR Den Haag

Informatie voor media: Simon Zwagemakers
06-57457906 of persinfo@nwbbank.com

Wilt u niet langer onze e-mails ontvangen?
U kunt zich hier uitschrijven.

If you no longer wish to receive our emails, you can unsubscribe here.

INFORMATIENOTA VOOR ALGEMEEN BESTUUR D.D. 9 APRIL 2021

KENNISNEMEN VAN:

De herijking van de programmering van HWBP-projecten in het algemeen en de keuze voor Lith-Bokhoven als derde te starten project in het bijzonder.

PROBLEEMSTELLING

In het definitieve programmavoorstel HWBP 2022-2027/2033 (bijlage 1) start de verkenning van het eerstvolgende traject van Aa en Maas in 2023. De huidige landelijke ranking van projecten op het HWBP-programma is bepaald op basis van globale informatie uit het project Veiligheid Nederland in Kaart (VNK2). De kleine trajecten Keent en Groeningen met een lagere norm zijn omwille van de eenvoud in het navolgende buiten beschouwing gelaten.

Ranking	Traject	Naam	Start Verkenning	Norm
12	*36-3*	*Ravenstein-Lith*	*2017*	*1/10.000*
15	*36-2*	*Cuijk-Ravenstein*	*2020*	*1/10.000*
16	36-5	's-Hertogenbosch-Heusden	2029	1/3.000
32	36-4	Lith-'s-Hertogenbosch	2026	1/3.000
52	36-1	Boxmeer-Cuijk	2023	1/3.000

Daarnaast moet voor de projecten de veiligheidsbeoordeling zijn uitgevoerd en door de ILT zijn geaccordeerd, alvorens ze op het HWBP-programma kunnen worden opgenomen. Per 2020 is daar een zogenoemde ingangstoets aan toegevoegd. Daarom staat Boxmeer-Cuijk waarvoor een ingangstoets is doorlopen nu als derde te starten project op het programma, hoewel het de laagste ranking heeft.

De veiligheidsbeoordeling primaire waterkeringen van Aa en Maas is recent afgerond en voor alle trajecten door de ILT geaccordeerd. Aa en Maas loopt hierin voorop ten opzichte van alle andere waterschappen. Het oordeel is op grond van meerdere faalmechanismen voor alle trajecten een vergelijkbaar grote opgave om in 2050 aan de norm te voldoen. Hieraan ligt beduidend meer gedetailleerde informatie ten grondslag dan aan de tot nu toe door het HWBP gehanteerde ranking. De verwachting is dan ook dat een herijking in de toekomst bij meer waterschappen zal gaan spelen volgend op de afronding van de veiligheidsbeoordeling.

Bij 36-2 Cuijk-Ravenstein en 36-3 Ravenstein-Lith vallen de projecten samen met de normtrajecten. Dit is echter geen vereiste en niet per definitie optimaal. Met deze twee projecten is binnen Aa en Maas de versterking van de trajecten met de hoogste norm (overstromingskans 1/10.000) in gang gezet. De trajecten 36-1 Boxmeer-Cuijk, 36-4 Lith-'s-Hertogenbosch en 36-5 's-Hertogenbosch-Heusden behoren alle drie tot de trajecten die in de wet één normklasse lager zijn ingedeeld (overstromingskans 1/3.000).
Op basis van de veiligheidsbeoordeling en de normklasse, de meest voor de hand liggende criteria voor prioritering van dijkversterkingsprojecten, is geen rangorde te bepalen. Daarmee

komt een nadere beschouwing van de waterveiligheidsbijdrage en synergiekansen voor ontwikkeling van de regio in beeld als relevant voor prioriteitstelling.

In 2020 is geïnvesteerd in het op orde brengen van de capaciteit in de projectteams en de beheerorganisatie bij het ingaan van nieuwe planfasen voor Meanderende Maas en Cuijk-Ravenstein. Daaruit is duidelijk geworden dat in 2022 een derde projectteam zal moeten starten voor het nieuwe traject dat maar ten dele vanuit de beschikbare capaciteit in de huidige organisatie zal kunnen worden bemenst.

KERNBOODSCHAP

Waterschap Aa en Maas gaat de programmering van HWBP-dijkversterkingsprojecten optimaliseren om eerder een substantieel deel van de waterveiligheidsopgave tot 2050 te kunnen realiseren. Daarbij is ook rekening gehouden met ruimtelijke ambities in de regio. Deze werkwijze is in de geest van de prioritering en afbakening van HWBP-projecten die de Unie van Waterschappen voorstaat. Concreet betekent dit het traject Lith-Bokhoven als derde starten in plaats van Boxmeer-Cuijk (zoals tot nu toe in de programmering was voorzien). Deze aanpassing van de programmering is getoetst op organisatorische en financiële haalbaarheid voor Aa en Maas.

Omdat een dergelijke omwisseling van project afwijkt van de gebruikelijke werkwijze binnen het HWBP is hiervoor een besluit van het programmabestuur HWBP nodig. Daarnaast dient onder verantwoordelijkheid van de programmadirectie nog een ingangstoets doorlopen te worden om de omwisseling op het landelijke HWBP-programma door te kunnen voeren.

Hieronder is nader ingegaan op de redenen voor de omwisseling.

Traject dat de grootste potentiële overstromingsgevolgen voorkomt als eerste versterken

Bij versterken van Lith-Bokhoven treedt de grootste afname van het overstromingsrisico op. De gevolgen van een overstroming op het traject Lith-Bokhoven zijn groter dan op het traject Boxmeer-Cuijk. Dat komt doordat het water de diepe polder in kan stromen waardoor het harder blijft stromen en de waterdieptes bij een overstroming groter worden. Ook speelt een rol dat een groter deel van het stedelijk gebied overstroomt. Bij een overstroming nabij Cuijk komt het water meer barrières tegen zoals spoordijken en grondlichamen van snelwegen. Het water stroomt langzaam door het hele gebied van de voormalige Beerse Overlaat naar ’s-Hertogenbosch waarbij de waterdieptes en overstroming van bebouwd gebied relatief beperkt blijven. Daarom wordt door Lith-Bokhoven eerder te versterken het overstromingsrisico meer verkleind.

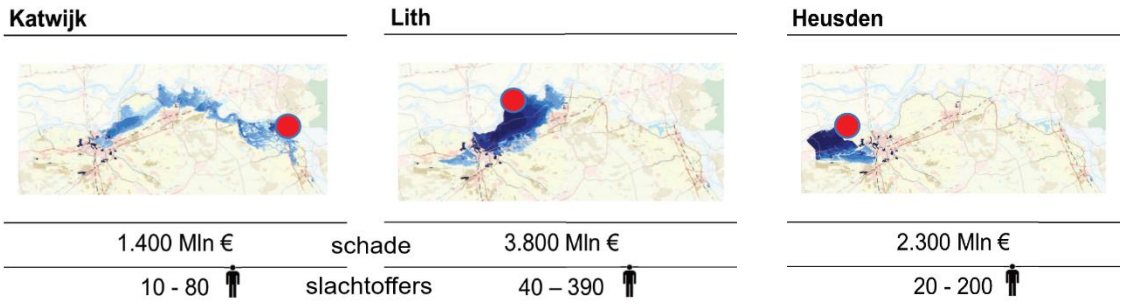

Dit geldt in mindere mate ook voor het traject Bokhoven-Heusden, waarbij de schade en kans op slachtoffers vooral minder groot is doordat deze dijk benedenstrooms van ’s-Hertogenbosch ligt.

Zo goed mogelijk benutten van meekoppelkansen in het omliggende gebied
De gemeente 's-Hertogenbosch wil Maasdijk en uiterwaarden samen met de Diezemonding en het Kanaalpark versterken als groen-blauw uitloopgebied. Zowel qua omvang als qua timing biedt dit goede meekoppelkansen. Het is voor 's-Hertogenbosch extra interessant om goed in dit project te participeren als het hele Maasdijktraject van de gemeente van Gewande tot en met Bokhoven binnen het projectgebied wordt gebracht (Bijlage 2: Kaartbeeld 's-Hertogenbosch groen en klimaatbestendig).
Daarnaast komt de focus in de gemeente 's-Hertogenbosch de komende jaren nadrukkelijk op de wateragenda te liggen. Dit komt door de projecten rondom de stad gericht op waterveiligheid en voorkomen van ernstige wateroverlast (doorlaatbaar maken Gelders landhoofd A2 en Howabo). Dit zien we als een pré voor het project.
Voor Boxmeer – Cuijk is minder synergie te verwachten. Met de herontwikkeling van het voormalige Nutriciaterrrein in Cuijk en de ontwikkeling van toegangspoorten naar het Maasheggengebied willen de gemeenten waarschijnlijk niet tot de start van de realisatie van het derde dijkversterkingstraject in 2028 wachten.

Draagvlak bij participerende gemeenten en acceptatie door andere gemeenten
Met de gemeenten 's-Hertogenbosch, Oss, Boxmeer en Cuijk is dit voornemen besproken. Ook is de provincie positief en is het gemeld in het bestuurlijk overleg Bedijkte Maas. Er is breed begrip voor de keuze om het dijktraject waarvan de gevolgen van een overstroming het grootst zijn als eerste aan te pakken. Voor Oss wordt dit het derde en laatste dijkversterkingsproject op rij waarbij ze betrokken zijn. De focus is er daar nu. 's-Hertogenbosch kan er profijt van hebben dat die ervaring wordt gedeeld.

CONSEQUENTIES
Omwisseling van projecten zoals voorgesteld zal voor het eerstvolgende te starten projecten tot hogere benodigde kredieten en hogere eigen bijdragen van Aa en Maas leiden. Dit komt door de grotere trajectlengte (26 km i.p.v. 17 km) en grotere complexiteit zowel qua technische maatregelen als qua omgevingsproces. Dit kan met name in de realisatiefase tot ongeveer twee keer zo hoge kosten leiden. Het traject is qua investering vergelijkbaar met Ravenstein-Lith. Bij omwisseling bedragen de in het HWBP-programma opgenomen investeringen voor het project 169 mln euro in plaats van 94 mln euro. De totale extra bruto investering in de periode 2022-2031 is daarmee 75 mln euro (inclusief personeelslasten), waarvan waterschap Aa en Maas netto 7,5 mln (10%) dient bij te dragen. Daar krijgt het waterschap meer waterveiligheid voor terug, doordat het overstromingsrisico versneld wordt verkleind. Voor 2050 moet Aa en Maas in ieder geval voldoen aan de dijkversterkingsopgave voor 110 km Maasdijk die uit de beoordeling naar voren is gekomen. De hieraan gekoppelde investeringen halen we met dit voorstel deels naar voren.

Daarnaast is - los van de trajectkeuze - voor het derde project van Aa en Maas voorfinanciering van de voorverkenning in 2022 nodig. Het is namelijk voor de voortgang van het voorbereidingsproces gewenst de voorverkenning al in 2022 te doen terwijl het HWBP het derde project van Aa en Maas pas vanaf 2023 op het programma heeft staan. Overigens is het gebruikelijk om tijdens de voorverkenning ook het plan van aanpak op te stellen voor de verkenning en dit voor te financieren. Dit plan van aanpak is noodzakelijk voor het eerste subsidieverzoek bij het HWBP, waardoor ook aan de andere projecten in de voorverkenningsfase nog geen HWBP-subsidie is uitgekeerd.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP
n.v.t.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

Er zal actief breder gecommuniceerd worden nadat de wijziging van de HWBP-programmering definitief is geworden. Met de Voorverkenning zal ook het participatietraject met andere overheden gestart worden. Participatie van bewoners en andere belanghebbenden is voorzien vanaf de start van de Verkenning in 2023.

VERVOLG

Het planning, die met de programmadirectie HWBP is afgestemd, is om in het tweede kwartaal van 2021 de ingangstoets te doorlopen. Daarbij wordt getoetst op: veiligheidsscope, ruimtelijke ontwikkeling, bestuurlijke ambitie, capaciteit en middelen. Als die goed doorlopen is kan eind 2021 de landelijke HWBP-programmering voor 2023-2028/2034 daarop worden aangepast. In 2022 is de scope nader te bepalen in de Voorverkenning zowel qua technische opgave als qua uitwerking van de ontwikkelingen vanuit de gemeenten. Dit zal voorafgegaan worden door een eerste kredietaanvraag.

BIJLAGEN

1. Definitieve programmavoorstel HWBP 2022-2027/2033
2. Kaartbeeld ’s-Hertogenbosch groen en klimaatbestendig

HOOGWATERBESCHERMINGSPROGRAMMA
PROGRAMMERING 2022 -2027 / 2033

(Voor-)Verkenning
Planuitwerking
Realisatie
Fastlane
Innovatie
Uitbetaling voorfinanciering van de (voor-)verkenning
Uitbetaling voorfinanciering van de planuitwerking
Uitbetaling voorfinanciering van de realisatie

Projecten zijn geprioriteerd op basis van de ranking van de normvakken in Veiligheid Nederland in Kaart 2 (VNK2). In tegenstelling tot voorgaande jaren is de kolom 'ranking' de klassering van het normvak obv VNK2 weergegeven. Voorheen stond in deze kolom de rankschikking van de projecten onderling. Hierdoor verschillen ten opzichte van voorgaande jaren de getallen maar niet de rangschikking.

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Algemeen	10.101	7.395	6.790	4.900	4.900	4.900	4.900	4.900	4.900	4.900	4.900	4.900	4.900	4.400	4.400	4.400
Innovatie	8.350	16.224	12.198	7.145	8.764	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Reguliere projecten, exclusief RWS	273.909	373.106	383.029	576.950	717.155	749.960	539.513	402.886	317.423	278.537	215.095	265.878	171.197	97.315	120.450	9.442
Uitwisselingsbijdrage			13.702			2.400	1.400		4.800							
10% Projectgebonden bijdrage	-27.391	-37.311	-39.673	-57.695	-71.716	-75.236	-54.091	-40.289	-32.222	-27.854	-21.509	-26.588	-17.120	-9.731	-12.045	-944
Meerjaren programma infrastructuur, ruimte en transport (MIRT)		316	43	1.518	506	311										
Reservering vrije ruimte															28.621	
Subtotaal subsidiebedrag	264.970	359.730	376.088	532.818	659.609	692.334	501.722	377.497	304.900	265.583	208.485	254.190	168.977	101.983	151.426	22.898
Over programmering				-58.120	-98.123	-91.155	-97.189	17.090	88.395	129.055	33.747	-72.883	-418	-70.872	220.474	
Gewenste reeks	264.970	359.730	376.088	474.697	561.486	601.179	404.533	394.587	393.295	394.638	242.232	181.307	168.559	31.111	371.900	22.898

ALGEMEEN

Ranking	Project-nummers	Code	beheerder	Projectnaam	Lengte (m)	Aantal kunst-werken	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
nvt	P1433			Adviesteam Dijkontwerp			2.420	2.420	1.815													
nvt	P1171			Gezamenlijk uitwerken nieuwe normering - opleidingen																		
nvt	P1154			Informatiehuis Water			1.000	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500			
nvt	P1184			KPR Kennisplatform risicobenadering (VNK2)			2.006															
nvt	P0914			Programmabureau (EPK)			4.600	4.400	4.400	4.400	4.400	4.400	4.400	4.400	4.400	4.400	4.400	4.400	4.400	4.400	4.400	4.400
nvt	P0914			Task Force Deltatechnologie			75	75	75													
				TOTAAL			**10.101**	**7.395**	**6.790**	**4.900**	**4.900**	**4.900**	**4.900**	**4.900**	**4.900**	**4.900**	**4.900**	**4.900**	**4.900**	**4.400**	**4.400**	**4.400**

KENNIS EN INNOVATIE AGENDA

Ranking	Project-nummers	Code	beheerder	Projectnaam	Lengte (m)	Aantal kunst-werken	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
	P1135		PROGRAMMADIRECTIE	Innovatie reservering				2.000	2.000	1.088	6.610	9.483	8.923	9.287	9.174	9.339	9.342	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
	P1383		PROGRAMMADIRECTIE	Kennis en Innovatieprogramma (KIA)				2.409	4.129	1.706												
	P1382	33T	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	POS Kunstwerken			500	1.000	1.000	500												
	P1247	33H	HOOGHEEMRAADSCHAP VAN DELFLAND	POV Kabels en Leidingen																		
	P1287	13K	WATERSCHAP AA EN MAAS	Cuijk - Ravenstein innovatie																		
	P1192	13D	WATERSCHAP AA EN MAAS	Ravenstein - Lith innovatie																		
	P1120	33M	WATERSCHAP AMSTEL GOOI EN VECHT	JLD Dijkstabilisator (POV-Macrostabiliteit)			239															
	P1120	33M	WATERSCHAP AMSTEL GOOI EN VECHT	JLD Dijkstabilisator (POV-Macrostabiliteit) Nastel- en monitoringsfase			708	368	232	229	335											
	P1162	33Q	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Onderzoek Gras op Zand																		
	P1294	33O	WATERSCHAP FRYSLÂN	Dijk met voorland (POV-W)				200														
	P1293	33N	WATERSCHAP FRYSLÂN	Onderzoek Asfaltbekleding (POV-W)				-336														
	P1293	33N	WATERSCHAP FRYSLÂN	Continuering monitoring degeneratie asfalt				500														
	P1180	28F / 28G	WATERSCHAP FRYSLÂN	Pipingproef Vijfhuisterdijk (Lontkade)			642															
	P0887	33C	WATERSCHAP FRYSLÂN	POV Waddenzee			27															
	P1204	16M	WATERSCHAP HOLLANDSE DELTA	Geervliet - Hekelingen 20-3			-237															
	P1445	33S	WATERSCHAP HOLLANDSE DELTA	Proef Piping Hedwigepolder			650	3.424	1.000													
	P1272	33I	WATERSCHAP HUNZE EN AA'S	Monitoring Gras- en Kleibekleding fase D POV-W			147	200	176	1.040	92											
	P1272	33I	WATERSCHAP HUNZE EN AA'S	Onderzoek Gras en Klei fase C POV-W			-12															
	P1246	17D	WATERSCHAP HUNZE EN AA'S	Pilot Kerkhovenpolder- Duitsland (Brede groene dijk)			524	2.769	435	435	1.148											
	P1273	33L	WATERSCHAP LIMBURG	POV-Dijkversterking Gebiedseigen Grond			1.020	941														
	P1139	, 19N, 19P, 2	WATERSCHAP LIMBURG	Tranche 1 Planuitwerking innovatief																		
	P1139	19D	WATERSCHAP LIMBURG	Tranche 2 innovatie Steyl Maashoek																		
	P0968	18A	WATERSCHAP NOORDERZIJLVEST	Eemshaven-Delfzijl - Dubbele Dijk																		
	P0968	18A	WATERSCHAP NOORDERZIJLVEST	Eemshaven-Delfzijl - MJVM			271	619	1.197	508	579	517	1.077	713	826	661	658					
	P0968	18A	WATERSCHAP NOORDERZIJLVEST	Eemshaven-Delfzijl bijdrage POV-W																		
104	P1178	21F	WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Twentekanaal - innovatief	1.200		215															
	P0906	22L	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Dijkversterking Wolferen-Sprok																		
28	P0940	22E	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Gameren innovatie GZB	980		993	327														
	P1120	33E	WATERSCHAP RIVIERENLAND	POV Macrostabiliteit			2.408															
	P0912	33D	WATERSCHAP RIVIERENLAND	POV Piping																		
	P1459	33U	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Duurzamere en vergunbare HWBP dijkversterkingen			411															
	PXXXX	33V	WATERSCHAP RIVIERENLAND	De innovatieversneller				1.500	1.500	1.500												
	P0897	24AG	WATERSCHAP SCHELDESTROMEN	Zuid-Beveland West, Westerschelde Hansweert - innovatie -			500															
109	P0903	25I	WATERSCHAP VALLEI EN VELUWE	Eemdijk-Spakenburg 'opklapbare kering' in Oude Haven Spakenburg	170		-820															
	P1189	25P	WATERSCHAP VALLEI EN VELUWE	Grebbedijk innovatie V			-276															
	P1444	33R	WATERSCHAP VALLEI EN VELUWE	POS HEEL			464	302	528	138												
	P1243	33G	WATERSCHAP VECHTSTROMEN	Systeemuitwerking hoogwaterperspectief Vecht - innovatie			-24															
				TOTAAL	**2.350**		**8.350**	**16.224**	**12.198**	**7.145**	**8.764**	**10.000**	**10.000**	**10.000**	**10.000**	**10.000**	**10.000**	**10.000**	**10.000**	**10.000**	**10.000**	**10.000**

REGULIERE PROJECTEN

Ranking	Project-nummers	Code	beheerder	Projectnaam	Lengte (m)	Aantal kunst-werken	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
nvt	P1179	03V	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Aanpak Kunstwerken		7	1.393	12.109														
97	P0990	03O	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Den Oever - Den Helder, incl. tussen- en aansluitstukken	17.100			12.599		33.916	33.916	33.916										
139	P1133	03Y	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Koppelstuk Durgerdam	560			12.800														
139	P1133	03S	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Koppelstuk Markermeerdijk	1.554																	
C-kering	P0908	03I	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Noordzeekanaal (D31 t/m D37)	3.680	2	2.114			3.629	3.629	3.629	3.629									
C-kering	P1163	03E	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Wieringermeer C kering	6.000	3		5.358		18.218	18.218	18.218										
10	P1250	02F	HOOGHEEMRAADSCHAP STICHTSE RIJNLANDEN	Culemborgse Veer-Beatrix Sluis (CUB)	10.347			15.500		15.500	15.500	15.500	15.500									
10	P1250	02I	HOOGHEEMRAADSCHAP STICHTSE RIJNLANDEN	Irenesluizen-Culemborgs Veer	9.535			9.535			14.303		14.303	14.303	14.303	14.303						
22	P1250	02E	HOOGHEEMRAADSCHAP STICHTSE RIJNLANDEN	Salmsteke	1.951			3.761	8.000													
22	P1250	02G	HOOGHEEMRAADSCHAP STICHTSE RIJNLANDEN	Salmsteke Schoonhoven (SAS)	8.339		8.002		12.509		12.430	12.430	12.430	12.430								
C-kering	P1193	02C	HOOGHEEMRAADSCHAP STICHTSE RIJNLANDEN	Versterking voormalige C-kering HDSR (GHIJ)	10.800	47	5.758			7.622		20.740	20.740	20.740								
22	P1250	02H + 02J	HOOGHEEMRAADSCHAP STICHTSE RIJNLANDEN	Vreeswijk - Jaarsveld	11.300	1	8.086			16.950		16.950	16.950	16.950	16.950							
5	P1286	02B	HOOGHEEMRAADSCHAP STICHTSE RIJNLANDEN	Waaiersluis te Gouda	50	1	800	516														
10	P1250	02D	HOOGHEEMRAADSCHAP STICHTSE RIJNLANDEN	Wijk bij Duurstede Amerongen (WAM)	9.800	2		14.700		9.847	9.847	9.847	9.847									
5	P0885	05E	HOOGHEEMRAADSCHAP VAN RIJNLAND	IJsseldijk Gouda (VIJG) spoor 2		3		1.106	2.890	2.890	2.890	2.890										
nvt	P1193	05G	HOOGHEEMRAADSCHAP VAN RIJNLAND	IJsseldijk Gouda (VIJG) spoor 4 (GHIJ)	919			410		520		3.896	974									
nvt	P1193	05F	HOOGHEEMRAADSCHAP VAN RIJNLAND	Kunstwerken Spaarndammerdijk		4		450		450		950		3.333								
5	P0885	05C	HOOGHEEMRAADSCHAP VAN RIJNLAND	Verbetering IJsseldijk Gouda Stadsfront Voorlanden spoor 3	102	2		677		476		3.484										
14	P0944	06K	HOOGHEEMRAADSCHAP VAN SCHIELAND EN DE K	Krachtige IJsseldijken Krimpenerwaard (KIJK)	10.472		24.000	1.230	25.799	36.366	36.366	36.366	35.136									
52	P1316	13H	WATERSCHAP AA EN MAAS	Boxmeer - Cuijk (deel)	17.000	17				5.000			9.910		16.150	20.950	20.950	20.950				
15	P1287	13K	WATERSCHAP AA EN MAAS	Cuijk - Ravenstein	20.724	10	6.559			10.710		21.944	21.889	21.889	21.889							
12	P1192	13D	WATERSCHAP AA EN MAAS	Ravenstein - Lith	26.552	2	13.800	4.589		44.444	44.444	44.444	2.567									
48	P1429	14E	WATERSCHAP BRABANTSE DELTA	Moerdijk	1.724							556		1.667			7.111	1.778				
62	P1468	14F	WATERSCHAP BRABANTSE DELTA	Standhazense Dijk	730				750	4.250												
65	P0884	34L	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Genemuiden-Hasselt	7.191												2.300		4.300		28.880	7.220
25	P1195	34R	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Keersluis Zwolle	283	1				260		700		4.592	1.148			2.880		5.760		
50	P0943	34O	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Mastenbroek IJssel	14.623				3.900			7.800		22.100	22.100	22.100						
65	P1181	34P	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Mastenbroek Zwarte Meer	5.770	1					3.745		3.745			9.987	9.987	9.987				
25	P0881	34M	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Stadsdijken Zwolle (15E)	7.651	19	30.000		26.667	26.667	26.667											
41	P1162	34AK	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Vecht - Stenendijk Hasselt	1.284		2.914		6.780													
25, 41	P1162	15P	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Vecht Dalfsen Zwolle	32.000	3					12.248		20.413	20.413	20.413	20.413						
25	P1161	15O	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Vecht-Noord			333															
	P1162	34AN	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Vecht-Zuid			333															
23	P1116	34U	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Zwolle-Olst	28.880	3		27.603		44.444	44.444	44.444	44.444	44.289								
65	P1208	34Q	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Mastenbroek Zwarte Water	11.700	1									2.200		6.200		26.100	26.100		
25	P1315	34AL +34AM	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Vecht Zwartewaterland	9.800	2												2.880		5.760		
25	P1314	34AR +34AS	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Vecht-Oost	10.900	1												1.980		3.970		
75	P1180	28F / 28G	WATERSCHAP FRYSLÂN	Koehool- Lauwersmeer	47.300		1.128	23.940			44.444	44.444	44.444	44.444	44.444	44.444	5.965					
77	P1292	28O (28H)	WATERSCHAP FRYSLÂN	Lauwersmeerdijk	4.394																	
C-kering	P1431	28P	WATERSCHAP FRYSLÂN	Lindekering (voormalig categorie C kering)	15.400	16		1.200		1.500		16.700										
57	P1461	28A	WATERSCHAP FRYSLÂN	Schiermonnikoog - Waddenzeedijk	3.900	1			1.389	2.222		26.222	6.556									
116	P1461		WATERSCHAP FRYSLÂN	Schiermonnikoog duinen	1.688				1.000	2.000		19.600	4.900									
75	P1317	28E	WATERSCHAP FRYSLÂN	Zurich-Koehool	23.000	1							7.100			12.500		44.444	44.444	44.444	44.444	2.222
8	P1204	16M	WATERSCHAP HOLLANDSE DELTA	Geervliet - Hekelingen 20-3	12.600	1	2.500	1.641	2.500		8.933											
8	P1147	16E	WATERSCHAP HOLLANDSE DELTA	Zettingsvloeiing V3T	6.050				29.254	7.314												
49	P1246	17D	WATERSCHAP HUNZE EN AA'S	Kerkhovenpolder-Duitsland LRT3	7.144						2.500		5.001		7.000	7.000	7.000	7.000	7.000	7.507		
189	P0935	23AB	WATERSCHAP LIMBURG	Alexanderhaven AB	660																	
166	P1430	60AD	WATERSCHAP LIMBURG	Neer																		
188	P1460	60AJ	WATERSCHAP LIMBURG	Roermond deeltraject Zuid	1.712	15			1.764	2.527		14.815										
49	P0968	18A	WATERSCHAP NOORDERZIJLVEST	Eemshaven-Delfzijl	11.770		498															
77	P0893	18D	WATERSCHAP NOORDERZIJLVEST	Lauwersmeer/Vierhuizergat	9.018		10.224			16.245	16.245	16.245	16.245									
88	P1231	21I	WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	IJsselpaviljoen Zuthpen	124																	
17	P1432	21AI	WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Spijk-Westervoort; Deelproject 1	9.000			11.106			8.500		20.252	21.652	21.652							
17	P1432	21AI	WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Spijk-Westervoort Deelproject 2	9.000							6.488			9.153		24.659	24.659	24.659			
7	P0932	22X	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Gorinchem-Waardenburg (GoWa)	23.450	1	44.444	44.444	44.444	44.444	44.444	44.444	44.444	44.444	44.444	36.536						
3	P1167	22D	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Neder-Betuwe	20.200		13.500	10.280		44.444	44.444	44.444	44.444	2.624								
6	P1190	22AW+BW	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Sprok-Sterreschans-Heteren	38.459			4.000	4.200			27.000			44.444	44.444	44.444	43.667				
11	P1190	22BX	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Sprok-Sterreschans-Heteren Kruising A15	404																	
7	P1249	22K	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Stad Tiel excl Fluvia	2.585		6.413		30.200													
7	P1249	22BM	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Stad Tiel Fluvia	1.000		500															
1	P1196	22AR	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Streefkerk Ameide Fort Everdingen (SAFE)	11.755		7.813		8.000			40.000										
7	P0942	22Y	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Tiel - Waardenburg (TiWa)	19.500			44.444	44.444	44.444	44.444	44.444	44.444	30.884								
1	P1185	22W	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Vianen	925		9.666															
1	P1185	22BY	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Vianen Hazelaarplein	270		2.990	706														
6	P0906	22BV	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Wolferen-Sprok - De Stelt	722																	
6	P0906	22L	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Wolferen-Sprok incl. DTO	13.175			44.444	44.444	25.022												
	P0898	24AB	WATERSCHAP SCHELDESTROMEN	Emanuelpolder	2.550																	
56	P1201	24AE	WATERSCHAP SCHELDESTROMEN	Zuid-Beveland Oost, Oosterschelde	1.850					440		440		4.620								
59	P1201	24R	WATERSCHAP SCHELDESTROMEN	Zuid-Beveland Oost, Westerschelde	1.100					336		336		3.528								
4	P0897	G (24AV-24	WATERSCHAP SCHELDESTROMEN	Zuid-Beveland West, Westerschelde Hansweert	4.507	1			16.887	16.887	16.887	16.885	16.887									
13	P0897	24AH + 24AN	WATERSCHAP SCHELDESTROMEN	Zuid-Beveland West, Westerschelde S2	24.300				640		640		6.720									
13	P0897	24AO	WATERSCHAP SCHELDESTROMEN	Zuid-Beveland West, Westerschelde S3	1.000				80	80	840											
94	P0896	25K	WATERSCHAP VALLEI EN VELUWE	Apeldoorns kanaal	2.810			14.547														
109	P0903	25I	WATERSCHAP VALLEI EN VELUWE	Eemdijk-Spakenburg, deel Westdijk	360																	
2	P1189	25P	WATERSCHAP VALLEI EN VELUWE	Grebbedijk	5.354	2		5.495			36.976	9.244										
148	P0883	25L	WATERSCHAP VALLEI EN VELUWE	Noordelijke Randmeerdijk (incl WDOD)	977	10	570		3.572													
30	P1291	27E	WATERSCHAP ZUIDERZEELAND	IJsselmeerdijk	17.600		6.850		11.538		41.527	41.527	41.527	41.527								
30	P1291	27G	WATERSCHAP ZUIDERZEELAND	Oostvaardersdijk	5.100	3								2.000		3.000		9.533	9.533	9.533		
78	P1289	27D	WATERSCHAP ZUIDERZEELAND	Zuidermeerdijk/MSMF	1.200			1.600														
nvt	P1200	27C	WATERSCHAP ZUIDERZEELAND	Kunstwerken Noordoostpolder		3				300	1.700											
				TOTAAL	**663.234**	**186**	**211.189**	**330.789**	**331.651**	**490.365**	**591.173**	**711.984**	**535.441**	**378.430**	**286.290**	**235.677**	**128.616**	**166.878**	**116.037**	**97.315**	**73.324**	**9.442**

REGULIERE PROJECTEN "BESTUURSOVEREENKOMST MAAS"

Ranking	Project-nummers	Code	beheerder	Projectnaam	Lengte (m)	Aantal kunst-werken	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
176	P1139	60F	WATERSCHAP LIMBURG	Arcen (19J)	5.103	18		5.575		29.178	29.178											
182	P1139	60I	WATERSCHAP LIMBURG	Baarlo (19M)	4.789	23		5.500			19.797											
185	P1139	60L	WATERSCHAP LIMBURG	Beesel (19P)	1.185	5	18.170	5.513														
183	P1139	60M	WATERSCHAP LIMBURG	Belfeld (19Q)	964	11	1.111	9.700														
181	P0969	60A	WATERSCHAP LIMBURG	Blerick de Oude Gieterij (19C)	240																	
181	P1139	60O	WATERSCHAP LIMBURG	Blerick-Groot Boller (19S)	1.231	2			3.213			12.934										
187	P1139	60K	WATERSCHAP LIMBURG	Buggenum (19O)	1.270	4	6.776			20.400												
192	P1139	60E	WATERSCHAP LIMBURG	Heel (19I)	3.015	1	17.363	4.954														
184	P1139	60N	WATERSCHAP LIMBURG	Kessel (19R)	147	2																
169	P1139	60J	WATERSCHAP LIMBURG	Nieuw-Bergen (19N)	1.831	4	1.111		25.208													
179	P1139	60B	WATERSCHAP LIMBURG	Steyl-Maashoek (19D)	235	3	1.827		10.100													
194	P1139	60D	WATERSCHAP LIMBURG	Thorn (19H)	4.325	4		5.500			40.000	8.754										
180	P1139	60H	WATERSCHAP LIMBURG	Venlo Velden (19L)	5.672	23			5.057			16.287	4.072									
172	P1139	60G	WATERSCHAP LIMBURG	Well (19K)	5.167	22		5.575		37.008	37.008											
189	P1139	60AI	WATERSCHAP LIMBURG	Willem Alexanderhaven C (23C)	538		2.444		7.800													
				TOTAAL	**35.712**	**122**	**48.802**	**42.317**	**51.378**	**86.586**	**125.983**	**37.976**	**4.072**									

REGULIERE PROJECTEN "VOORFINANCIERING"

Ranking	Project-nummers	Code	beheerder	Projectnaam	Lengte (m)	Aantal kunst-werken	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
139	P1256	03R	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Gouwzee & Buiten IJ																		
139	P1256	03AA	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Katwoude	3.100									5.500		25.500						
139	P1256	03AC	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Monnickendam Binnenstedelijk	1.750												1.800		3.500		29.700	
139	P1256	03AD	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Monnickendam Zeedijk	3.750									1.900		3.800		31.800				
139	P1256	03AE	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Schellingwoude	2.050												1.025		2.050		17.425	
139	P1256	03AB	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Volendam (Zuideinde)	1.600									1.600		3.200		27.200				
62	P0907	14A	WATERSCHAP BRABANTSE DELTA	Geertruidenberg/ Amertak	7.222										4.340		43.333					
48	P1319	14D	WATERSCHAP BRABANTSE DELTA	Willemstad - Noordschans	9.476									1.100	3.000	7.000			40.000			
166	P1320	60AE	WATERSCHAP LIMBURG	Lob van Gennep	13.844	24	11.500								17.250		40.000	40.000	6.250			
125	P1259	21E	WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Industrieterrein Grutbroek	600	5								762	5.903							
88	P1231	21AK	WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	RIDS Fase 1 IJsselkade	161		2.073															
87	P1237	21A	WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Rijnkade Arnhem	1.204									13.274								
88	P1178	21F	WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Twentekanaal - regulier deel - LRT3	200																	
88	P1178	21AJ	WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Twentekanaal - Zuid (LBO1)	506		344															
27	P1260	24AX	WATERSCHAP SCHELDESTROMEN	Kop van Ossenisse	2.800										320		320		3.360			
24	P1260	24AK	WATERSCHAP SCHELDESTROMEN	Sint Annaland	600									320	320	3.360						
				TOTAAL	**48.863**	**29**	**13.918**							**24.456**	**31.133**	**42.860**	**86.478**	**99.000**	**55.160**		**47.125**	

UITWISSELINGSBIJDRAGE DIJKVERSTERKING RIVIERVERRUIMING

Ranking	Project-nummers	Code	beheerder	Projectnaam	Lengte (m)	Aantal kunst-werken	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
14	P0944	06K	HOOGHEEMRAADSCHAP VAN SCHIELAND EN DE K	Faalreductie Hollandse IJsselkering uit project KIJK					10.567													
52	P1316	13H	WATERSCHAP AA EN MAAS	Meanderende Maas bijdrage uit project Boxmeer - Cuijk											1.700							
15	P1287	13K	WATERSCHAP AA EN MAAS	Meanderende Maas bijdrage uit project Cuijk - Ravenstein								2.400										
12	P1192	13D	WATERSCHAP AA EN MAAS	Meanderende Maas bijdrage uit project Ravenstein - Lith					1.275													
52	P1316	13H	WATERSCHAP AA EN MAAS	Oeffelt bijdrage uit Boxmeer - Cuijk											3.100							
172	P1139	60G	WATERSCHAP LIMBURG	Meanderende Maas bijdrage bijdrage uit (Dijkversterking Tranche 3 / W					100													
172	P1139	60G	WATERSCHAP LIMBURG	Oeffelt bijdrage uit Dijkversterking Tranche 3					1.760													
166	P1320	60AE	WATERSCHAP LIMBURG	Lob van Gennep ca € 8,5 mln. (onbekend uit welke projecten de bijdrag																		
17	P1432	21AI	WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	IJsselpoort fase 1, uitwisseling dijktraject 48-1									1.400									
				TOTAAL					**13.702**			**2.400**	**1.400**		**4.800**							

MEERJAREN PROGRAMMA INFRASTRUCTUUR, RUIMTE EN TRANSPORT (MIRT)

Ranking	Project-nummers	Code	beheerder	Projectnaam	Lengte (m)	Aantal kunst-werken	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
176	P1139	60F	WATERSCHAP LIMBURG	MIRT Arcen (19J)				56		361												
182	P1139	60I	WATERSCHAP LIMBURG	MIRT Baarlo (19M)				23			145											
176	P1139	60D	WATERSCHAP LIMBURG	MIRT Thorn (19H)				56			361											
180	P1139	60H	WATERSCHAP LIMBURG	MIRT Venlo Velden (19L)					43			311										
172	P1139	60G	WATERSCHAP LIMBURG	MIRT Well (19K)				180		1.156												
				TOTAAL				**316**	**43**	**1.518**	**506**	**311**										

RIJKSWATERSTAAT

Ranking	Project-nummers	Code	beheerder	Projectnaam	Lengte (m)	Aantal kunst-werken	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
210	P.001127	80A	RIJKSWATERSTAAT	Aansluitstuk Sluis Bosscherveld	150																	
82 of 16	P.001127	80	RIJKSWATERSTAAT	Drongelens kanaal (P52)	4.950																	
43	P.001119	80F	RIJKSWATERSTAAT	IJmuiden Dijk	819																	
43	P.001119		RIJKSWATERSTAAT	IJmuiden kunstwerken		6																
			RIJKSWATERSTAAT	Keerschuif Prs. Marijkesluis		1																
132	P.000988	80L	RIJKSWATERSTAAT	Marken	5.300		1.358	3.063	11.246	10.554	12.567	4.514	7.263									
5, 14	P.001128	80K	RIJKSWATERSTAAT	SVK Hollandse IJsselkering (schuif)		1																
102	P.001130	80G	RIJKSWATERSTAAT	Vlieland	1.000	1																
	P.001148		RIJKSWATERSTAAT	Voorhavendijken Noordelijke Lekdijk (bestuursovk HDSR)	3.700																	
			RIJKSWATERSTAAT	Totaal beschikbaar budget Rijksprojecten			10.526	7.769	10.847	15.600	3.692	42.821	37.687	50.906	81.081	91.000	84.000	61.000	41.000	29.105		
				TOTAAL	**15.919**	**9**	**11.884**	**10.832**	**22.093**	**26.154**	**16.259**	**47.335**	**44.950**	**50.906**	**81.081**	**91.000**	**84.000**	**61.000**	**41.000**	**29.105**		

AANGEMELDE PROJECTEN NIET GEPROGRAMMEERD

Ranking	Project-nummers	Code	beheerder	Projectnaam	Lengte (m)	Aantal kunst-werken	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
120	P1138.0246	03P	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Dijkvak Markermeer (D18)	757					170		340		2.312	578							
142	P1138.0247	03Q	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Dijkvak Markermeer (D22) Schardam	151					200		400		2.800	700							
nvt	P1138.0244	03A	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Gemaal Krassekeet		1						250		500		3.400	850					
97	P1138.0241	03L	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Helderse Zeewering	5.271					1.250	2.500		17.000	4.250								
120	P1138.0251	03G	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Kunstwerken Markermeer (D18-D22)		4						546		1.090		7.412	1.853					
139	P1138.0250	03H	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Kunstwerken Markermeer (D27)		2						210	420	2.856	714							
139	P1138.0249	03W	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Kunstwerken Markermeer (Damsluis D27K3)		1						210	420	2.856	714							
nvt	P1138.0248	03X	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Kunstwerken Markermeer (Gemaal Poelsluis D27K6)		1				210	420	2.856	714									
nvt	P1138.0245	03D	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	KW Oosterdijk v.d. 4 Noorder koggen		1				250	500	3.400	850									
97	P1138.0242	03Z	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Nieuwe Diep (Den Helder)	453					500		1.000		6.800	1.700							
37	P1138.0243	03J	HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKW	Texel	6.836							1.400		2.800		19.040	4.760					
5	P1138.0332	06D	HOOGHEEMRAADSCHAP VAN SCHIELAND EN DE K	Capelle-Zuidplas	2.064					972			1.944			13.222	3.306					
14	P1138.0331	06F	HOOGHEEMRAADSCHAP VAN SCHIELAND EN DE K	Restopgave Hollandse IJssel	11.830											11.275				22.550		
81	P1138		HOOGHEEMRAADSCHAP VAN SCHIELAND EN DE K	Traject 14-2 (alleen planning)																		
999	P1138.0364		WATERSCHAP AA EN MAAS	36.0 dijkverlenging Boxmeer - hoge gronden	10.000	8													3.500			7.000
16	P1138.0361	13S	WATERSCHAP AA EN MAAS	Den Bosch - Heusden	17.000	11										6.000			11.889		25.000	25.000
32	P1138.0362	13P	WATERSCHAP AA EN MAAS	Lith - 's-Hertogenbosch	21.988	11							7.000			14.000		30.000	30.000	30.000	30.000	
58	P1138.0363		WATERSCHAP AA EN MAAS	Traject 36 a Keent	4.000	1																1.400
48	P1138.0422	14E	WATERSCHAP BRABANTSE DELTA	Moerdijk restopgave	6.276							4.444		4.333			28.889	7.222				
86	P1138.0451	34N+34AC	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Deventer	17.675	5															3.100	
89	P1138.0452	34K+34Z	WATERSCHAP DRENTS OVERIJSELSE DELTA	Rondom Kampen	28.555																	
60 en 105	P1138.0787	28L	WATERSCHAP FRYSLÂN	Kunstwerken Waddenzee en Ijsselmeer (3e toetsronde)																		
60	P1138.0784		WATERSCHAP FRYSLÂN	Lemmer - Stavoren dijk	32.571	2										10.111			18.444		42.222	42.222
105	P1138.0785		WATERSCHAP FRYSLÂN	Stavoren - afsluitdijk dijk	29.500	3															9.167	
98	P1138.0783		WATERSCHAP FRYSLÂN	Terschelling dijk	13.859																	
92	P1138.0481		WATERSCHAP HOLLANDSE DELTA	17-3 Oostmolendijk Ringdijk	5.800						1.500	4.500	4.000		32.000	8.000						
91	P1138.0482		WATERSCHAP HOLLANDSE DELTA	20-2 Brielse Maasdijk	12.000								2.400		7.200	6.400	17.000	17.000	17.000	17.000		
49	P1138.0512	17B	WATERSCHAP HUNZE EN AA'S	Chemiepark-Punt van Reide	4.775	3													1.671		3.342	
49	P1138.0513	17A	WATERSCHAP HUNZE EN AA'S	Delfzijl-Chemiepark	3.463	4																1.212
49	P1138.0514	17E	WATERSCHAP HUNZE EN AA'S	Kerkhovenpolder-Duitsland - LBO1	5.536	1					1.181		2.363		3.348	3.348	3.348	3.348	3.348	3.348		
49	P1138.0511	17C	WATERSCHAP HUNZE EN AA'S	Punt van Reide - Kerkhovenpolder	4.481	1									1.569		3.137				6.666	6.666
168	P1138.0549		WATERSCHAP LIMBURG	Afferden t/m Neer	33.800	ntb																
181	P1138.0547	60S	WATERSCHAP LIMBURG	Blerick (excl. Groot Boller)	8.100	ntb								6.500		9.750		16.250	16.250	16.250		
198	P1138.0550	60AA	WATERSCHAP LIMBURG	Clauscentrale t/m Voulwames	7.300	ntb																
167	P1138.0548	60Q	WATERSCHAP LIMBURG	Gennep	7.900	ntb											7.900		11.850		19.750	19.750
204	P1138.0544	60Z	WATERSCHAP LIMBURG	Meers	4.800	ntb												4.800		7.200		28.800
199	P1138.0551		WATERSCHAP LIMBURG	Noordelijke sector (Ohé en Laak-Stevensweert, Aasterberg, Nattehoven	28.700	ntb																
190	P1138.0545		WATERSCHAP LIMBURG	Roermond	10.788	ntb							8.972		13.695		21.373	21.373	21.373			
179	P1138.0546	60R	WATERSCHAP LIMBURG	Venlo	8.100	ntb											8.100		12.150		20.250	20.250
179	P1138.0553	60AF	WATERSCHAP LIMBURG	Venlo 't Bat	406	11											700		1.050		4.200	1.050
211	P1138.0542		WATERSCHAP LIMBURG	Zuidelijk Maasdal (Eisden en Sint Pieter)	2.000	ntb															2.000	
208	P1138.0543		WATERSCHAP LIMBURG	Zuidelijk Maasdal (Itteren en Borgharen)	6.800	ntb																
207	P1138.0541		WATERSCHAP LIMBURG	Zuidelijk Maasdal (Maasticht)	9.600	ntb						9.600			14.400			24.000	24.000	24.000		
87	P1138.0608		WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Arnhem - Rheden	15.000													407		409		1.018
76	P1138.0609		WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Doesburg - Doetinchem (zz OIJ)	13.000															1.640		1.629
35	P1138.0605		WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Doesburg - Stroomkanaal v Hackfort Deelproject 1	10.000					5.101		2.307		4.238		26.748	6.687					
35	P1138.0606		WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Doesburg - Stroomkanaal v Hackfort Deelproject 2	9.000											2.229		4.273		27.047	6.762	
125	P1138.0612		WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Doetichem - Doesburg (nz OIJ)	14.000																	
104	P1138.0611		WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Sluis Twentekanaal - Deventer	22.476																	
17	P1138.0603		WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Spijk-Westervoort Deelproject 3	8.969														6.303			9.164
31	P1138.0604		WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Stroomkanaal v Hackfort - Zutphen	5.000					2.800	1.900	2.727		24.240	6.060							
79	P1138.0607		WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Westervoort - Doesburg	15.000											2.837		2.849		5.942		15.611
88	P1138.0610		WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL	Zutphen - Sluis Twentekanaal	8.000																	1.629
93	P1138.0650		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Alem	4.700																	
42	P1138.0644		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Bergsche Maasdijk - Hank (A27)	17.998																	
95	P1138.0649		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Bergsche Maasdijk	5.000																	
18	P1138.0631	22BJ	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Everdingen - Ravenswaaij	15.900									7.900			4.000		44.444	22.556		
33	P1138.0636		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Ewijk (A50) - Dreumel	27.600											19.333			9.667		44.444	44.444
20	P1138.0633	22BI	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Gorinchem Wallen - Hardinxveld-Giessendam (A15)	14.973									15.333			7.667		44.444	44.444	41.111	
118	P1138.0651		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Hank (A27) - Steurgat - Werkendam	12.960																	
29	P1138.0634	22BL	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Hardinxveld-Giessendam (A15) – Kinderdijk	20.800								20.778			10.444		44.444	44.444	44.311		
19	P1138.0632	22BK	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Heerewaardense Afsluitdijk	5.284							3.700			1.889		25.333	6.333				
64	P1138.0645		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Heerewaardense Maasdijk	6.376																	
39	P1138.0642		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Heteren (A50) - Beusichem	33.594																	
84	P1138.0646		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Heumen - Niftrik (A50)	20.100																	
29	P1138.0641		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Kinderdijk - Streefkerk	31.000														15.000			7.556
34	P1138.0635		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Millingen - Nijmegen	17.400										12.222			6.111		44.444	44.444	14.778
72	P1138.0648		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Niftrik (A50) - Dreumel	26.859																	
38	P1138.0638		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Nijmegen - Ewijk	12.700																8.000	
83	P1138.0647		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Rossum - Bergsche Maasdijk	20.192																	
28	P1138.0637		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Rossum Wilhelminasluis	27.925													20.667			10.333	
1	P1138.0639		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Sluis Ameide - Fort Everdingen	19.600														8.000			4.000
9	P1138.0640	22BT	WATERSCHAP RIVIERENLAND	Streefkerk - Sluis Ameide	19.900														10.222			5.111
47	P1138.0643		WATERSCHAP RIVIERENLAND	Werkendam - Afsluitdijk Andel (Wilhelminasluis)	15.300																	
74	P1138.0662	24AY	WATERSCHAP SCHELDESTROMEN	Koopmanshaven Vlissingen	50	1				35												

AANGEMELDE PROJECTEN NIET GEPROGRAMMEERD

Ranking	Project-nummers	Code	beheerder	Projectnaam	Lengte (m)	Aantal kunst-werken	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
36	P1138.0661	24AW	WATERSCHAP SCHELDESTROMEN	Sloehaven tot buitenhaven	7.100					2.800	2.800		23.520	5.880								
96	P1138.0694		WATERSCHAP VALLEI EN VELUWE	Normtraject 11-1	3.000																	1.050
53	P1138.0691		WATERSCHAP VALLEI EN VELUWE	Normtraject 52-1	4.000											1.400		2.800		7.933	7.933	7.933
40	P1138.0692		WATERSCHAP VALLEI EN VELUWE	Normtraject 52-2	9.000													3.150		6.300		17.850
165	P1138.0693		WATERSCHAP VALLEI EN VELUWE	Normtraject 52a-1	3.000															1.050		2.100
51	P1138.0751	27F	WATERSCHAP ZUIDERZEELAND	IJmeerdijk - Almere poort	1.000						3.500											
				TOTAAL	**896.891**	**72**				**14.288**	**14.301**	**37.889**	**90.382**	**94.688**	**96.789**	**174.950**	**144.902**	**215.028**	**355.050**	**326.425**	**328.725**	**287.223**

‘s-Hertogenbosch Groen en Klimaatbestendig (I)

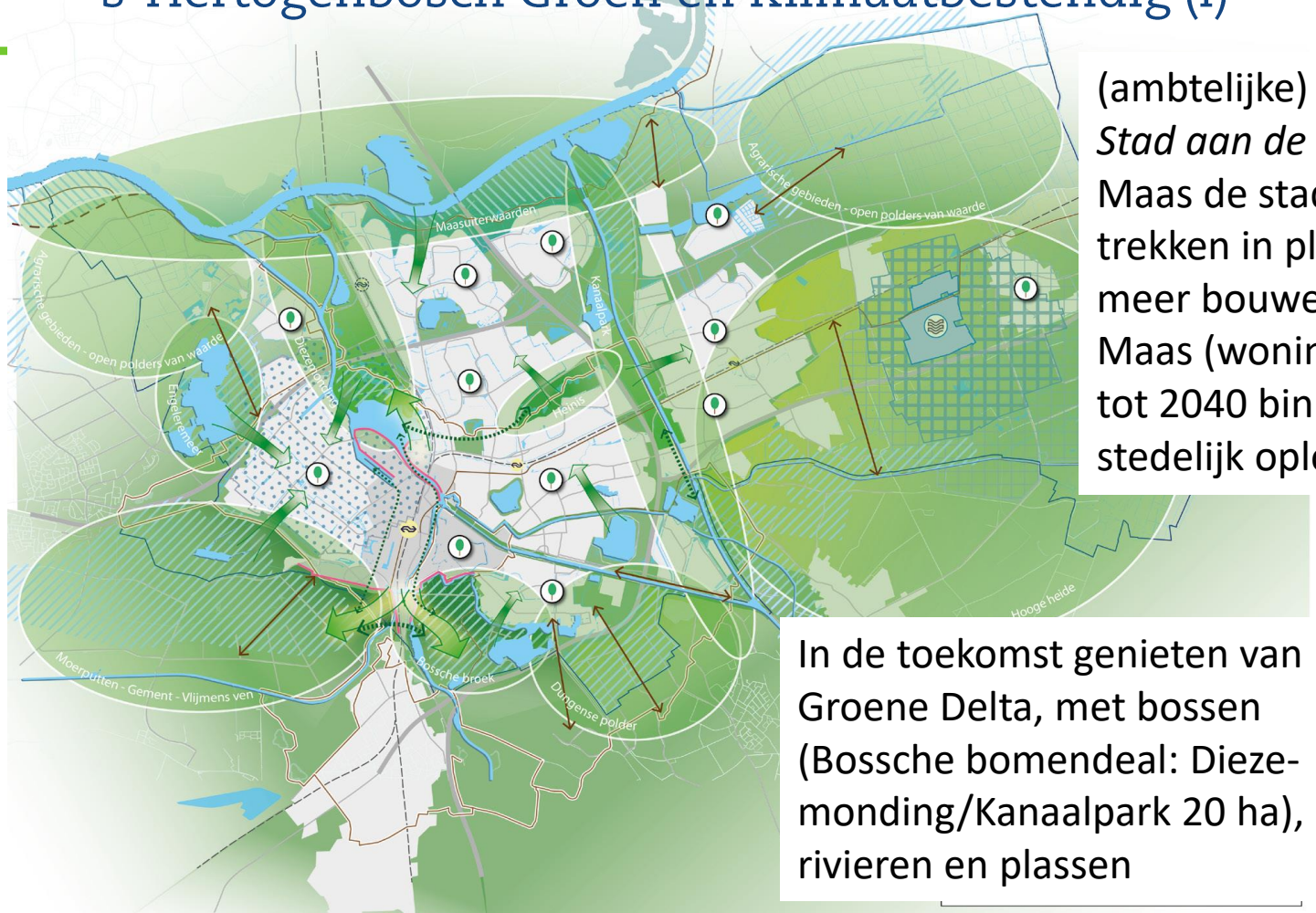

(ambtelijke) koers: *Stad aan de Maas* = Maas de stad in trekken in plaats van meer bouwen aan de Maas (woningbouw tot 2040 binnen-stedelijk oplossen)

In de toekomst genieten van Groene Delta, met bossen (Bossche bomendeal: Dieze-monding/Kanaalpark 20 ha), rivieren en plassen

Waterschap Aa en Maas

…r nu en later.

‘s-Hertogenbosch Groen en Klimaatbestendig (II)

Budgettaire consequenties als gevolg van herijking HWBP-programma

(netto bedragen x € 1,00)

Scenario 1: oorspronkelijk plan	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Totaal
Ravenstein-Lith		4.444.000	4.444.000	4.444.000	258.000							13.590.000
Cuijk-Ravenstein		1.071.000		2.194.000	2.189.000	2.189.000	2.189.000					9.832.000
Boxmeer-Cuijk		500.000			991.000		1.615.000	2.095.000	2.095.000	2.095.000		9.391.000
Totaal	0	6.015.000	4.444.000	6.638.000	3.438.000	2.189.000	3.804.000	2.095.000	2.095.000	2.095.000	0	32.813.000

Scenario 2: gewijzigd plan a.g.v. herijking	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Totaal
Ravenstein-Lith		4.444.000	4.444.000	4.444.000	258.000							13.590.000
Cuijk-Ravenstein		1.071.000		2.194.000	2.189.000	2.189.000	2.189.000					9.832.000
Lith-Bokhoven		817.000			1.633.000			3.500.000	3.500.000	3.500.000	3.500.000	16.450.000
Totaal	0	6.332.000	4.444.000	6.638.000	4.080.000	2.189.000	2.189.000	3.500.000	3.500.000	3.500.000	3.500.000	39.872.000

Verschil per jaar en totaal	0	317.000	0	0	642.000	0	-1.615.000	1.405.000	1.405.000	1.405.000	3.500.000	**7.059.000**

Noot 1: de jaarlijkse solidariteitsbijdrage aan het HWBP is niet opgenomen in deze kasreeks, aangezien de bijdrage vanaf 2027 nog niet bekend is.

Noot 2: in dit scenario zijn alleen de projecten opgenomen die zijn opgenomen in de programmering van het HWBP.

Noot 3: bedragen van de verkenning (groene kleur) en planuitwerking (oranje kleur) zijn opgenomen in het startjaar. De bedragen van de realisatie (blauwe kleur) zijn opgenomen in de uitvoeringsjaartallen.

Waterschap
Aa en Maas

Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

T 073 615 66 66
F 073 615 66 00
E info@aaenmaas.nl
W www.aaenmaas.nl

Fractie Water Natuurlijk
T.a.v. mw. S. de Zoeten
Graafschedijk 75
5364 PR ESCHAREN

Datum	1 juni 2021
Ons kenmerk	926094
Doorkiesnr	073-6156614/J. Kremers
Onderwerp	vragen ex art. 44 van het reglement van Orde Algemeen Bestuur inzake Beregeningsbeleid

Geachte mevrouw De Zoeten,

Op 16 mei 2021 heeft u, namens de fractie Water Natuurlijk, ons een mail gestuurd waarin u aangeeft dat de voorbereiding van de aanpassing van het beregeningsbeleid van 2014 op het moment, buiten het zicht van de fracties, op Brabant brede schaal plaatsvindt. Aanpassing van beleid moet plaatsvinden na een goede evaluatie van het huidige beleid. Uw fractie heeft daarover nog een aantal vragen. In deze brief geven wij antwoord op de gestelde vragen.

Inleiding
Het huidige beregeningsbeleid is in 2014 tot stand gekomen. In 2014 is gekeken of de attentiezones (bufferzones) van 500 meter rondom Natura 2000 gebieden wel voldoende groot waren en of daarbuiten onbeperkt (uitbreiding van) beregeningsputten toegestaan kon worden of dat dit beperkt moest worden. Deze studie heette de "Passende beoordeling". Resultaat van die Passende beoordeling was dat voor bijna alle Natura 2000 gebieden werd geconcludeerd dat de Attentiezone van 500 meter uitgebreid zou moeten worden met een zone, een zogenaamd "Invloedsgebied". In die Invloedsgebieden zouden geen nieuwe beregeningsputten mogen worden geslagen om verdroging van het Natura 2000 gebied te voorkomen.
In ons waterschapsgebied zijn de volgende breedtes van de Invloedsgebieden (incl.de attentiezone van 500 meter) rondom Natura 2000 gebieden noodzakelijk bevonden:
Vlijmens Ven, Moerputten, Bossche Broek 3 km
Strabrechtse Heide & Beuven 4 km
Deurnsche Peel & Mariapeel 0,5 km
Oeffelter Meent 2 km
Onze Keur met een kaart van deze gebieden staat op onze site (**https://aaenmaas.maps.arcgis.com/apps/Styler/index.html?appid=ea0e1712cd0e46dea21f5880e449951e**)

De vragen hebben betrekking op het evalueren en herijken van de Passende beoordeling ten behoeve van het nieuwe beregeningsbeleid dat wordt opgesteld.

Vraag 1
Hoeveel beregeningsputten waren er in 2014 in de invloed gebieden rondom de Natura 2000 gebieden in ons waterschap gebied? En hoeveel beregeningsputten waren er in 2020 in deze invloed gebieden?

Antwoord:
Op dit moment liggen er in de 101 putten (peildatum 21 mei 2021) in de invloed gebieden rondom Natura2000 gebieden. Ten tijde van de overdracht van deze taak vanuit de provincie Noord-Brabant waren er 105 putten aanwezig.

Vraag 2
Bij de vaststelling van het beregeningsbeleid in 2014 is afgesproken dat er een evaluatie zou komen van het effect hiervan op de Natura 2000 gebieden en de attentiezone van 500 meter hieromheen om te bezien of deze niet verder verdrogen. Is die evaluatie uitgevoerd en kunnen wij de resultaten hiervan krijgen?

Antwoord 2
In 2018 is een tussen evaluatie uitgevoerd over de periode 2014-2018. Er is op dit moment nog geen eind evaluatie beschikbaar. In deze evaluatie is trouwens niet voorzien in het bepalen van de effecten.

Vraag 3
De Passende beoordeling in 2014 was gebaseerd op weerstatistieken van vóór 2014. Inmiddels hebben we ervaren dat in Nederland ook extreem droge zomers voorkomen, zelfs in opeenvolgende jaren. Heeft er in de voorbereiding op de aanpassing van het beregeningsbeleid een nieuwe Passende beoordeling plaatsgevonden aan de hand van deze nieuwe weerstatistieken?

Antwoord 3
Nee, een dergelijke beoordeling kan pas plaatsvinden als duidelijk is wat het nieuwe beleid precies inhoudt.

Vraag 4
Op de website van Aa en Maas kunnen we op de kaart van de Keur de attentiezones en invloed gebieden rondom de Oeffelter Meent niet vinden. Zijn deze zones vervallen of zijn deze per abuis niet op de kaart opgenomen?

Antwoord 4
Dat klopt. Met betrekking tot de Oeffelter Meent is het volgende opgenomen in de Passende beoordeling als reden waarom er geen invloed gebied nodig is:
“De Oeffelter Meent ligt in de uiterwaarden en staat onder invloed van de Maas; het grondwaterniveau varieert met het Maaspeil. De kernopgave voor de Oeffelter Meent is kwaliteitsverbetering en uitbreiding van stroomdalgraslanden en van glanshaver- en vossenstaarthooilanden (subtype glanshaver). Deze vegetaties zijn niet afhankelijk van grondwaterstanden en/of kwel, wel van regelmatige overstroming met rivierwater, adequaat beheer en vermindering van stikstofdepositie. Nadelige effecten als gevolg van grondwaterberegening zijn op voorhand uitgesloten.”

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Het dagelijks bestuur,

de secretaris, de dijkgraaf,

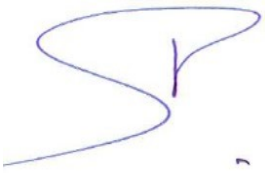

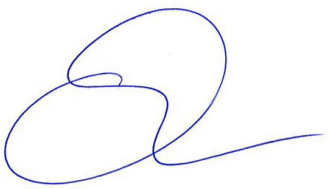

Pieter Sennema Mario Jacobs

Waterschap Aa en Maas

INFORMATIENOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 11 JUNI 2021

KENNISNEMEN VAN: Haalbaarheidsfase Gulden Energie

PROBLEEMSTELLING

Op 1 juni 2021 heeft het dagelijks bestuur besloten om, samen met de partners gemeente Helmond en het waterschap Aa en Maas, de haalbaarheidsfase van het initiatief Gulden Energie (duurzame warmte uit de rioolwaterzuiveringsinstallatie Aarle-Rixtel) verder te doorlopen. Via deze informatienota wordt u verder geïnformeerd over dit project.

Aanleiding

In het klimaatakkoord is vastgelegd dat Nederland zijn CO_2 uitstoot in 2030 wil halveren en in 2050 nagenoeg geen broeikasgassen meer wil uitstoten. Daarom worden er op verschillende terreinen plannen gemaakt, waaronder ook voor aardgasvrij wonen. In 2050 moeten 7 miljoen woningen en 1 miljoen gebouwen van het aardgas af. Dat betekent isoleren en gebruik maken van duurzame warmte en elektriciteit. Gemeenten hebben hierin de regierol gekregen. Elke gemeente moet uiterlijk in december 2021 een Transitievisie Warmte vaststellen. In de Transitievisie Warmte komt een wijk-voor-wijk-stappenplan waarin duidelijk wordt wanneer welke wijk wordt aangepakt. Voor de wijken die voor 2030 op de planning staan wordt ook inzicht gegeven in de manier waarop dit vorm zal krijgen en welke mogelijke warmtealternatieven er zijn. Daarom zijn ook de gemeenten Laarbeek en Helmond op zoek naar duurzame warmteoplossingen. Deze twee gemeenten kijken daarvoor, onder andere, naar de warmte in het effluentwater van onze rioolwaterzuiveringsinstallatie (rwzi) Aarle-Rixtel. Het waterschap werkt in dit kader samen met de gemeenten Helmond en Laarbeek aan een duurzaam warmte initiatief dat gemeentegrenzen overschrijdt. Dit initiatief, Gulden Energie, biedt ons als waterschap een mooie kans om een concrete bijdrage te leveren aan de warmtetransitie en ervaring op te doen met een samenwerking op het gebied van aquathermie.

Voortraject

In 2020 hebben we een inventariserend vooronderzoek uit laten voeren, samen met de gemeenten Helmond en Laarbeek, naar duurzame warmte uit het effluentwater van de rwzi Aarle-Rixtel. De verkenning heeft aangetoond dat de rwzi een kansrijke warmtebron is voor de lokale warmtetransitie en een collectieve oplossing (warmtenet) de laagste maatschappelijke kosten lijkt te hebben voor duurzame warmte in zowel het dorp Aarle-Rixtel als de Helmondse wijk De Eeuwsels. De rwzi kan vooralsnog niet voldoende warmte leveren voor beide gebieden. Wel is aangedragen dat een betere oplossing kan ontstaan wanneer men de krachten bundelt. De warmtebron rwzi Aarle-Rixtel kan namelijk een startmotor vormen voor een collectieve, duurzame warmtevoorziening in beide gebieden.

Denk bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van schaalbare warmteproductie, die gebruikt maakt van meerdere duurzame warmtebronnen. Daarom gaan we gezamenlijk met deze gemeenten de volgende stap zetten en dit initiatief verder onderzoeken.

KERNBOODSCHAP

Haalbaarheidsfase

1. *Met het doorlopen van de haalbaarheidsfase willen we als partijen helder krijgen of en hoe een collectieve warmteoplossing, met rwzi Aarle-Rixtel als startmotor, een haalbaar én gedragen alternatief is voor duurzame warmte in Aarle-Rixtel en Helmond-Noord.* Ook brengen we de mogelijke rollen van de beide gemeenten en het waterschap in de warmteketen van dit specifieke initiatief in kaart.

2. *Als waterschap zijn wij in ieder geval bronhouder, maar mogelijk liggen hier nog aanvullende kansen in het verschiet.* De warmteketen bestaat uit de warmtebron, warmteproductie, distributie/netbeheer, warmtelevering en de afnemers. Tot slot streven we ernaar om aan het einde van de haalbaarheidsfase de mogelijke verdere invulling van de warmteketen in beeld te hebben.

CONSEQUENTIES

Uitgangspunten Gulden Energie

1. In het gebied waar de rwzi is gelokaliseerd, 't Gulden Land, kijken we breed naar meekoppelkansen in het gebied. De gemeenten en het waterschap willen naast duurzame warmte voor de inwoners, maatschappelijke meerwaarde creëren in de breedte (o.a. natuur, water, cultuur, comfort, materialen).
2. Ook is een belangrijke wens vanuit de gemeenten om breed te kijken naar de impact op de inwoners en te onderzoeken hoe deze optimaal kunnen meeprofiteren van deze mogelijke duurzame ontwikkeling.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

De uitwerking van een warmte scenario voor de omgeving met rwzi Aarle-Rixtel als (start)bron biedt Aa en Maas de kans bij te dragen aan de doelstellingen van het Klimaatakkoord, waarin aquathermie is opgenomen als een van de duurzame alternatieven voor aardgas. Bovendien sluit dit initiatief aan bij de afspraken uit de Green Deal Aquathermie (2019), waarin Aa en Maas zich niet alleen committeerde aan kennisontwikkeling op het gebied van aquathermie, maar ook het faciliteren van concrete initiatieven. Verder draagt het benutten van de warmte uit ons effluentwater bij aan de ambitie voor circulariteit; maakt het temperatuurverlaging in het achterliggende watersysteem mogelijk, en biedt, afhankelijk van de bestuurlijke ambities, kansen voor onze energieneutraliteit, het optimaliseren van processen en daarmee het verlagen van maatschappelijke kosten. Met deze haalbaarheidsstudie geven we als waterschap op een innovatieve en proactieve manier invulling aan onze rol binnen de energietransitie.

Waterschap Aa en Maas

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

De rwzi Aarle-Rixtel kan de startmotor zijn voor een lokale duurzame warmtevoorziening in Het Gulden Land ten gunste van de lokale gemeenschap en de directe leefomgeving. Om dit te kunnen waarmaken streven we als overheidspartijen ernaar om nu al de regie zoveel mogelijk in eigen hand te houden om zo de belangen van onze inwoners te kunnen waarborgen. De insteek is dit met en voor de gemeenschap te doen, waarbij de gemeenten primair aan de lat staan voor het participatietraject met inwoners. Uiteraard is het doel om uiteindelijk een betrouwbare, gedragen en betaalbare duurzame warmtevoorziening te creëren.

VERVOLG

De haalbaarheidsfase zal naar verwachting eind 2022 zijn afgerond. Nadat er meer duidelijkheid is over de bevindingen, gaan wij hierover graag met u in gesprek.

BIJLAGEN: n.v.t.

VERSIEDATUM: 1 juni 2021

Motie: stoppen met Analyses Chemisch Zuurstof Verbruik (CZV) op gezuiverd rioolwater

Het Algemeen Bestuur van het Waterschap Aa en Maas, in vergadering bijeen 11 juni 2021;

Constaterende dat :

- in vergadering AB 4 oktober 2019 een motie aangenomen is genaamd 'vervang milieubelastende analyse-methoden' tegen het gebruik van potentieel milieubelastende stoffen bij Chemisch Zuurstof Verbruik (CZV) en Kjeldahl-Stikstof analyses;

- de commissie aanpassing belasting heffing geadviseerd heeft de Chemisch Zuurstof Verbruik (CZV) methode te vervangen naar de Total Organic Carbon (TOC) methode;

- momenteel de Chemisch Zuurstof Verbruik (CZV) analyse in geloosd goed gezuiverd rioolwater geen informatie meer verschaft, en de aandacht volledig ligt op Totaal-stikstof (N) en fosfor (P);

- in goed gezuiverd rioolwater met lage Totaal-stikstof (N) en fosfor (P) waarden, Chemisch Zuurstof Verbruik (CZV) inderdaad altijd nagenoeg constant en laag is;

- in het watersysteem-beheer Chemisch Zuurstof Verbruik (CZV) als somparameter voor organische stoffen nergens meer van belang is;

- in geen van onze lozingen op oppervlaktewater een heffing aan derden van belang is;

Overwegende dat:

-er vooralsnog bijna geen reactie is ontvangen op uitvoering van de aangehaalde motie;

Roept het Dagelijks bestuur op :

- te onderzoeken of het mogelijk is om zo spoedig als mogelijk alle Chemisch Zuurstof Verbruik (CZV) analyses van geloosd gezuiverd water te stoppen, en daarmee met voorrang alvast voor een deel gestalte te geven aan de eerdere oproep via motie van het algemeen bestuur.

En gaat over tot de orde van de dag

Fractie Geborgden Johan Raap

Fractie Water Natuurlijk Suzanne de Zoeten

Fractie CDA Peter Brouwers

Motie: **Waterschap meer zichtbaar maken**

Het Algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas bijeenj op 11 juni 2021:

Constaterende dat:

1. In het bestuursakkoord 2019-2023 een paragraaf is opgenomen over “Het waterschap midden in de samenleving”, waarin de volgende passage staat: “Er is meer aandacht voor water in bebouwd gebied om zo een groter deel van onze inwoners te bereiken (afkoppelen, oeverbeheer, klimaatadaptatie, gezondheid, recreatief medegebruik). Hiervoor maken wij een plan en daar maken we afspraken over met gemeenten. Wij verdubbelen het budget voor educatie/ bewustwording, recreatie en participatie van € 200.000 naar € 400.000. Hiermee kunnen wij het werk van het waterschap extra zichtbaar en tastbaar maken voor de inwoners van Oost-Brabant”.
2. Het waterschap zelf al eea doet met name gekoppeld aan de realisering van projecten.
3. Diverse waterschappen in Nederland een actief beleid voeren voor het uitdragen van het waterschap ook in het kader van recreatie/ toerisme, bijvoorbeeld:
   - visdeurbel bij Utrechtse Weerdsluis in waterschap Stichtse Rijnlanden.
   - toeristische verwijsborden naar vispassages in waterschap Vechtstroom.
   - grensgebiedsborden in waterschap Hollandse Delta.
   - opnemen van waterschapwerken in fiets- en wandeltochten en toeristische brochures.

Overwegende dat:

1. De noodzaak om het waterschap meer zichtbaar uit te dragen toeneemt en dit kan door het bevorderen van recreatief medegebruik.
2. Een proactief plan voor toeristische bewegwijzering en andere (digitale) vormen de (digitale) zichtbaarheid van waterschapobjecten kan verbeteren.

Roept het dagelijks bestuur op:

Plan van aanpak op stellen in overleg met gemeenten en toeristische organisaties, hoe het waterschap meer zichtbaar kan worden door de toeristische object bewegwijzering en andere vormen van (digitale) zichtbaarheid.

En gaat over tot de orde van de dag

Fractie PvdA, dhr. Rob Bots

Fractie Water Natuurlijk, mevr. Suzanne de Zoeten

Fractie Geborgden, dhr. Paul van der Krabben

Fractie CDA, dhr. P. Brouwers

Fractie Ouderen Appèl-Hart voor Water, dhr. Frans Biemans